ANDREAE

TIRAQVELLI

REGII IN CVRIA PARISIENSI SENATORIS, COMMENTARII,

DE NOBILITATE, ET IVRE PRIMIGENIORVM.

Tertia hac, eadémque postrema editione, ab autore ipso diligentissimè recogniti, & tertia ampliùs parte locupletati.

LVGDVNI,
APVD GVLIEL. ROVILLIVM.
Cũ priuilegio Regis.
M. D. LIX.

IO. N. VICTORII IN EFFIGIEM
Andreæ Tiraquelli, Regij in Curia Parisiensi Senatoris, Hexastichon.

Iam nihil est, venerande senex, quòd pulla sororum
Stamina, vel Stygias quòd verearis aquas.
Subtrahet hæc vultus morti pictura: perennem
Ingenio vitam tot tua scripta dabunt.
Ergo vbi fatalem Lachesis tibi neuerit horam,
Magna tamen fugiet pars Acheronta tui.

Extraict du priuilege du Roy.

PAR *grace & priuilege du Roy est permis à Guillaume Rouille Libraire de Lyon, d'imprimer, ou faire imprimer vne foys ou plusieurs, ce present liure intitulé* Andreæ Tiraquelli, Regij Consiliarij De Nobilitate, & Iure primigeniorũ, *reueu corrigé & augmenté par ledict Tiraqueau: & faict defences depar ledict Seigneur, à tous autres Libraires, Imprimeurs, & personnes quelconques, de non imprimer, ne faire imprimer, vendre, ne distribuer, en ses païs, terres & seigneuries, ledict liure ainsi reueu, corrigé & augmenté, si ce n'est par le consentement dudict Rouille: & ce iusques au temps & terme de douze ans, à compter du iour & datte que sera paracheué d'imprimer ledict liure, sur peine d'amende arbitraire & de confiscation des liures qu'ilz auroyent imprimez. Et afin qu'aucun ne puisse pretendre ignorance du present priuilege, ledict Seigneur veut & entent, que l'extraict d'iceluy estant mis au commencement desdictz liures, serue pour toute notification, sauf en demander copie audict Rouille (si bon leur semble) & ce à leur despens. Car tel est son plaisir, non obstant oppositions & appellations quelconques, comme plus à-plein est contenu & declaré par lesdictes lettres de priuilege, sur ce données à Paris, le tresiéme iour de Septembre, mil cinq cens cinquante huict.*

Par le Roy à la relation du conseil,
Signé, Guillaudet.

AD HENRICVM
SECVNDVM FRANCIAE REGEM CHRISTIANISSIMVM.

TAntùm in me ſemper de bonis literis atque earum ſtudioſis promerendi ſtudium voluntáſque fuit Rex Op. M. vt ſi quando ſtudia noſtra, labores, vigilias ſtudioſis prodeſſe aut fructum aliquem adferre poſſe intellexerim, eo protinus omnes animi ingeniíque neruos, poſthabita etiam rei familiaris ac propriæ valetudinis cura, intendere non dubitarim. Quòd ſi pluribus tibi exponere aut probare pergam, prorſus, iuxta prouerbium, actũ agere videbor. Huius enim rei fidem certè ampliſſimam faciunt tria illa iuſtæ equidem magnitudinis quæ ſuperioribus annis vtinam tanta fælicitate, quàm magno conſcripta ſtudio, in lucem emiſi volumina. Quorum primũ quod de legibus Connubialibus & iure Maritali pertractãdo mihi institutum, lectoribus nuncupatum volui, quò eos magis ac magis ad bonarũ artiũ & disciplinarum ſtudia cohortarer atq; incenderem. Alterũ in quo tota illa nobiliſſima ſimúlque pientiſſimæ l. ſi vnquam. C. de reuo. dona. copioſiſſima diſputatio eſt à nobis ſuſcepta Burdegalenſi. Tertium denique, in quo omnia quæ ad vtriuſque Retractus & Municipalis & Conuentionalis cognitionem pertinent, quanta à nobis fieri potuit diligẽtia, complexi ſumus, Pariſienſi Senatui ampliſſ. grauiſſ. que deuoui: tum vt vtrique illi ſummo ordini immortales gratias agerem, qui me nihil tale cogitantem, ne ambientem quidem in ſuum ſacroſanctũ collegium vltrò ſuis ſuffragijs aduocarint & aſciuerint. Tum etiam vt vna eadémque opera eorum librorum editione quam de me illi ipſi viri conſultiſſimi opinionem conceperant, palàm omnibus probarem. Quibus accedit etiam quartus hic mearum lucubrationum fætus, multis laboribus vigiliiſque collectus, cui ex materia & argumento de Nobilitate & iure Primigeniorum titulum feci, ſuperbam reuera, magnæq; expectationis inſcriptionem, ac propter quam vadimonium deſeri poſſit, vt interim Plinij verbum in eruditiſſima ad ſuã naturalem hiſtoriam præfatione vſurpem. Faxit Deus vt opus ipſum tanto ac tam magnifico titulo, ſi non in totum, ſaltem aliqua ex parte reſpondeat. Eum autem vt tibi dicarem, ac ſub tuo ſacratiſſimo nomine apparere vellem, multis iiſque grauiſſimis ſum adductus rationibus. Quid enim vel pro rei dignitate aptius, vel pro nobilitatis & primigeniorũ propugnatione firmius facere potui, quã iſtos ipſos de Nobilitate & iure Primigeniorum conſcriptos Commentarios tibi Regi Principíque meo inuictiſſimo, tibi inquam omnis nobilita

tis auctori & principi inscribere atq; consecrare? A quo quicquid veræ germanæq; ac solidæ nobilitatis est, id totum quasi ex fonte perenni manat atq; proficiscitur. Tibi denique qui mihi videris primus esse præcipuúsque, ac veluti primigenius cæterorum omnium qui nobilium numero habentur censentúrque, regum & principum, quos Homerus & Hesiodus Græcorũ poetarũ facilè primi ab origine & educatione diuina διογενεῖς καὶ διοτρεφεῖς, *id est, Iouis filios & alumnos, atque etiam nobiles iisdem verbis vocant. Mouebat etiam me non mediocriter, quòd opus istud eum librorum meorum numerum conficiebat, quem tibi tuo iure vendicare assereréque potes, quaternarium scilicet, qui vt omnium perfectissimus ac integerrimus habetur, ita tibi eum singulari quodam fato, aut diuina potius prouidentia consecratum cùm ex multis certísque signis & argumentis obseruauimus: tum verò maximè ex eo quòd qua die pulcherrima in lucem editus es, eadem ipsa postea quatuor septenariis, aut si mauis, septem quaternariis ætatis tuæ annis reuolutis atque exactis rex sis appellatus, atque huius regni amplissimi ac florentissimi gubernacula magna omnium spe atque gratulatione ad te primùm à summo Deo delata sint. In quo natura non solùm quaternario numero te donauit, sed & illum ipsum numerum cum septenario ita coniunxit, vt nihil omnibus ex partibus perfectius absolutiúsq; dici aut sperari possit. Quorum certè numerorum tam auspicatus concursus & coniunctio siue copulatio, quaternarii scilicet, & eo etiam perfectioris pleniorísque septenarii, maiora & augustiora de te tuísque egregiis virtutibus sperare me iubet, quàm liceat hoc tempore propter assentationis suspicionem prædicare. Verũ aliquo huius libri loco, idque obiter ac velut per transennam memini subnotasse, & vt spero dicam aliquando per occasionem copiosius. Hanc enim epistolam ad modestiam tuam, eámque qua vti soles breuitatem accommodare volui, considerans quid aures tuæ pati possent, non quid virtutibus tuis deberetur. Neq; etiã me sinit libri huius quem tuæ maiestati offero, magnitudo, longiorem ad te epistolam dare, aut in virtutum tuarum prædicationem (quas si recensere velim, iusto volumine sit opus) liberiùs excurrere vel exspatiari: sed eam voluimus breuiorem esse, quò sit excusatius, quòd librum ipsum nõ quidem vltra causæ materiæq; amplitudinem, sed supra affectatæ breuitatis modum extendimus. Nunc autẽ, Rex O. M. & si pro facultatum nostrarum mediocritate, ne tenuitate dicam, & numerosa liberorum multitudine, ac tua ista verè regia erga omnes liberalitate & munificentia, ampliorem horum multiplicium laborum mercedem expectare multis videri possem: hoc tamẽ vnum abs te contendo ad quod naturâ ipsa compositus esse videris, vt iustitiam illam, quæ (inquit Aristoteles)* κρατίστη τῶν ἀρετῶν δὴ ἡ οὔθ' ἕσπερος, οὔθ' ἑῷος οὕτω θαυμαστὸς, *cuius beneficio, ac munere principes & diu. & fœliciter imperant, summo quod facis studio, colere & amplecti pergas: bonásque literas vindicare, in tuámque tutelam & fidem suscipere, ac trilingue collegium à Diuo patre tuo, non studiorum tantùm, verumetiã studiosorum amantissimo liberaliter institutum magis ac magis exornare, & in dies noua liberalitate augere cumularéque non cesses: vt de te aliquando dici possit, quod de Alexandro illo qui à rebus præclarè & fortiter gestis Magni cognomentum meruit, audimus,* ὃν γὰρ ταυτὸν ἔπαθε τοῖς ἄλλοις βασιλεῦσιν, οἷς ἄκρατος μὲν ἡ παιδεία κέκριται, τῆς δὲ εὐδαιμονίας ὅρος ἡ τρυφή. *Nullum enim est, nullum magno principe immortalitatémque merituro impendii genus dignius, quàm quod in literas & literatos erogatur. Quod quidem si ad eximias & raras illas virtutes, quas sibi quisque de tua ac verè regia natura pollicetur, adiunxeris, nomen illud Henrici secundi ingenti gloria ac fama, maximáque cum omniũ beneuolentia & admiratione tota posteritas in perpetuum celebrabit.*

BARP

BARPTOLOMAEI FAII REGII IN PARISIENSI CVRIA SENATORIS, AD MICHAELEM Hospitalem Regis itidem Senatorem, ac eiusdem Christianissimi Principis in œcumenico concilio Bononiæ Legatum agentem, Epistola huius operis Elenchum continens.

Qui me quadrupedem veluti calcaribus vrges
Pigritiæ insimulans, facile id tibi fluctuat istic
Acta renascenti dum PETRI *cymba procella,*
Regius intereà legatus, & ocio abundas,
Iustinianeis promissis tu, nisi planè
Soluendo, quid iam concludis Opistographorum,
Nunc absiste queri. Vix dum postrema dierum
Fastorum lux iustitiæ concessit, & ecce
Intermissa diu studia hæc vel Apolline solo
Te fretus reuoco, te prædem cominus insto.
Qui præiudicijs haud deturbandus iniquis,
Incussum nobis perfricta fronte pudorem
Soluisti prior: atque tuo deducere ab hortis
Hesperidum iuris gnarum, vigilémque Draconem
Protinus exemplo potuisti ad proximo auitos
Distractósque Lareis redhibentis limina libri,
Inq; Modestini suaueis diuertere lusus:
Queis candore pari canos authoris, & huius
Iconas exprimeret, rursum gratatus agenti
Legiferum, quæ connubij valet arte subactus,
Multiplicem plausum captasti: te duce quis non
Audeat in medium procedere? proinde parentem
Clericus, & patruum referens Verinsius, ambo
Ilicet arguto pede, iudiciisque verendis
Testati laudem egregiam scribentis amici.
Conscius interdum, quãuis sacer iste, prophani
Concilij accitu, nimióque fauore Dearum,
Festiuo versu hinc arcana retexit, & eius
Muneris Andrea delegandi ordine caussas.
Cuius & allusit pictis Gœurotius vndis,
Appositè subdens fonteis Helicone refusos,
Idem iustitiæ certus regidúsque satelles.
Quin vetus Octonuir nostris in classibus, acri
Præditus ingenio, longóque exercitus vsu,
Contulit æquæuo deceri Quelainus & aptum
Carmen, & exucti mucorem lactis abhorrens.
Denique qui dudum cultus, meritúsve sub isto
Consimilémque, adeò vestigia pressit, honorem
Nactus erat, verùm pastorali insuper auctus
Ad Niuernenses secessit Spifama caulas,
Felices equidem tanto custode, quid ille
Auribus his toties, equi insinuator acutus,
Qua primùm incubuit non eluctetur arena?
Hic inquam multo vocis splendore soluta
Protulit elogium Tiraquello. scilicet ordo
Me meus irridere velit, quòd te hósque secutus
Mitto Macrini Lyricos, elegos Ceteræi,
Quorum docta minùs refert quàm nostra morari,
Quantũuis operæprecij in commune reponant,
Tempora: tunc etiam sim suauiter expatiatus
Ipsius in raris virtutibus, ac mihi summi
Iudicis exciderit tantum graphis, instituenti
His humeris maius quiddam, Xenophontis & instar
Pædiæ. enimuero tanti huius fulta Valenti est
Quæ modò membratim, neque dum percusa vagatur,
Calda recenti oculos fœtura nec inficit ære,
Duxerit Hendecasyllabicis huc antè merendum,
Alternis quàm quò properabat abire Senator.
Magnus in officijs, χείλυς & cognomine dignus.
Aurea Christophoro messis quoque spreta Thuane
Hunc numeris donec decoraris, & ore rotundo,
Quóve aurata ferit laquearia, tendere is vltrà
Suetus, & ima patrum præcordia figere dictis.
Illum Tyrones subsellia nota prementem,
Haud exultantem temerè, digitisve micantem
Suspiciunt taciti, mediaq; stipántque corona.
Forsitan eiusdem grauioris fasciculo quàm
Committi rectè queat, argumenta requiras,
Quam tibi do paucis operam, capita ipsa recensens,
Principio præfatus, eos prouinciæ id olim
Qui sibi sumpserunt, quæ nobilitatis origo
Sit, trahat vnde suum nomen, quibus illa paretur
Rebus, opes, virtus, an, quid ve scientia, princeps
Nobilitent: cuiúsque modi hic, qui, reddere quósve
Protogenum claris potis est natalibus, amplè
Disserit, insistens tacitè idne, quotuplicitérve,
Non concedendo his insignia? de quibus illic
Multa, vel ad summum quenuis optando Senatum?
Inq; sui Procuratoris, Causidicive
Munus? ad eius item latus admittendo? vocando
Num, sicubi blando huic venit vsu, nobilem eundem?
Indignúmne? ignorantem? minimé que volentem?
Infantem? furiosum? possit vtrunlibet horum
Nobilitare sua fines ditionis & extrà?
An quæ feuda vocant potientibus id decus induant?
Militiæ ve status? clerive nouacula? constans
Consuetudo? statutum? non & opinio vulgi?
Famâ nobilitas, communi & lance probatur?
Num dubijs poteris præsumi? ducier astris?
Emendicari patria, veterémque decoris?
Deprimit ac ibi se sublatiùs inde ferentes,
Indicitque ausis falsò hanc sibi sumere pœnas.
Mox ea præscribi valeátne fluentibus annis,
Inq; alios vni data deriuetur, & in quos
Edocet: ad natósve, gradus certive nepotes,
Amentes, quid adoptiui nũmnam vsque recurrant?
Susceptique priusquam stemmata patribus essent.

Legitimique thori?probris pudefacta nothorum
Corda subinde terit,monitis simul erigit in spem.
Nónne sacerdotis cortinâ texit ad aram
Quos diuinus Hymen,reuocauit & in sua iura,
Ulláve subtraxit vitio indulgentia,ijdem
Pellucent patrum fulgoribus?hique vicissim
Natorum inum se transuersam agit in latus abdens
Nobilitas adgnatitium?coniúxne mariti
Læta coruscabit radijs:vxorius hicne
Fiet,ab hac lumen merita fuligine sumens?
Hac istis geniti quoque conditione fruentur?
Porrò vetustatem commendat nobilitatis
Hoc pluris faciens,quò antiquior:at nisi nostris
Egerit auspicijs radices,nam Cicerone hac
Iudice vel Mario fumos superеminet omnes.
Dein quæ,quanta suis(eadem sobolescere sanè
Visa polo,tot ijs sacrorum commoda fundit)
Prærogat,exequitur,subiunctis laudibus horum
Eximijs,neque enim Francorum pœnitet vsquam.
Sic Cataphractorum cuneis haud fissile robur
Enitet,ingenuum sic spirat Celtica verè
Gens animosa,sequax,acerrima rebus agendis,
Sed ducis imperium modò cunctatoris abhorret,
Impatiénsque moræ clangoribus excita,ad ipsas
Inuitata epulas veluti,festinat ad arma:
Strennua terribilisque foris,in pace clientes
Continet,æquaniméśque domi studiosa tuetur.
Inclyta nobilitas quantò sublimior,ipsis
Splendida diuitijs,nec non popularibus auris,
Tantò se gerit hæc submissiùs,ac genuinum
Non minùs obseruat media grauitate decorem.
Angenæus eâ Rambellius indole noster
A teneris fruitur,vegetátque propagine,ab illa
Quam tu sæpe mihi laudas heroïde,multus.
Solùm vecordes,sibi eâ stolidéque placentes
Nulla præterea fultos virtute retundit,
Queis gentilitium est inopes deglubere,quósque
Pulsare imbelles,passímque libidine ferri.
Atqui dum diros vertenda ferocia in hostes
Aufugere actutum:siquidem faba cuditur illic
Durior atque domi,cum luctatore doloso
Mitiùs hic agitur,præstat pugnare sub vmbra.
Ac vereor vicina lues proserpat vbique.
Pars quota nostrorum Solea,Tiberive talitro
Vile pati colaphum censent,nisi porrò pieturi
Nobilius multò fibris haurire cruorem,
Impactúmque semel tristi referire ruina.
Quem non istorum miserétque,pigésque reatus?
Hic mutare iuuat vestem,prætexere culpam,
Quæso magistratus ignoscite,scilicet illi
Parcere qui in minimis,saluóque nequiuit honore.
Siccine degeneres inuertitis omnia?nigris
Candida?nequicquam tamen implorabitis æqua
Numina,iure quidem veniam contenditis,at quo?
Quid modica fidei dubitatis?barbarus?ipsum
Asserat Henrici verò clementia Regis.
Sed vobis suspectus aui hic,patrísque imitator.
Iste fuit generi huic hominum infensissimus,arteis
Palladis inuexit regno,doctissimus harum,
Queis fera barbarie,cæcóque furentia Marte
Corda cicuraret,disciplinísque scatentes
Aemula Romanis,alerent sua secula plures
Langeus magis huc sensus inflecteret omnes,

Exempl ó que suo Rex humanissimus ille
Quamprimùm regale tulit diadema,quibusdam
Præteritis odijs velut hunc stimulantibus agrum
In proceres aliquos,priuato scilicet ipsi
Quondam aduersatos:isthæc,ait,Aureliarum
Ulciscenda Ducis nequaquam iniuria Regi
Francorum fuerit,quæ vox memorabilis,hócque
Principe digna,patrem pleno sapit ore popelli.
Vera rudimento narretur & altera vestro
Fabula,quâ pudeat tantæ hîc audaciæ,eodem
Conuicta censore leui ratione furendi.
Fortè lacessitus cùm probris armiger esset,
Aulici,adæquarat ventosæ nobilitati
Séque suúmque genus,facinus quod pugio solus
Diluat,ergo iubet coram se sistier ambos,
Atque adeo rixæ caussas exponere:ijsdem
Perceptis,cuius te dicam seminis?inquit,
Armigerum intuitus:te huic æquiparare quid audes?
Aulicum ei monstrans.here si tamen (excipit ille)
Fas est vera loqui,me quenquam nobiliorem
Neminem eò discerno loci,te demere tantùm,
Regificóque tibi coniunctos sanguine par est.
Nam vos primigenæ natorum é stipite Noa
Ipse libens fatear deductos:porrò necesse est
Inde referre meum propiùs genus,éque duorum
Alterutro saltem,quos cum illo totius orbis
Diluuium reliquam sobolem modò fecerat huius.
Tum Rex subridens,næ tu verissima profers,
Ac conuersus in hunc,vultum illicò contrahit,& tu,
Subijciens,consanguineus mihi qui sit,eundem
Aequarine tibi permittes?aulica dicto
Hoc inopinato,subito,ast in seria verso
Turba ioco,risu crepitauerit vsque soluto,
Hunc ignobilium Regémque vocauerit,isti
Præparcus quoniam foret,antiquísque tributis
Quotidie genium fraudans plebem ipse leuaret.
Floruit hócne minùs,valides moritque lacertos
Gallica nobilitas?nemo hactenus vndique fusis
Tot lauros exercitibus tulit,Italia huius
Passa iugum,tremuit circumuicináque tellus.
Quicquid terrarum ex æquo hic ambiuerit,vnus
Plurima ad extremum votorum prælia ducens,
Subiecisse mihi visus,quòd præmia multis
Improuisa daret,quos obriguisse sub armis
Intellexisset,magis autem relligioni,
Iustitiæq; suum quòd conseruaret honorem,
Hanc omni ratione tenens. Vltricibus ausis
Præcipuè verò implacabilis.hinc capitones
Cedite proposito,nec Regum obsistite iustis
Imperijs,satius fuerit dimittere fratri
Noxiam,& huic contrà benefacta rependere.quid me
Contemptim toruis oculísque tuemini?eritne
Naturalis,& hæc satiabilis vltio,quæ vos
Nusquam sollicitos reddet,compunget & hostes
Synderesis acu,penitus magis hac vice torquens?
Sunt CHRISTI paradoxa, sed hæc ridebitis vltrò.
Nimirum inuehitur si vir bonus acriter in vos,
Hicque suas paribus dictis exaggerat iras:
Qui veluti vestrûm pertæsus,inurit ob æquè
Turpiter acta,notam viridis tantummodo cera,
Vix equidem lachrymis expressa virentis Oliuæ,
Gummosis aliàs vbi vis cohibenda latronum,
Quam posito inducat fastu,caussas quibus ergo

Nobilitas amittatur, profitetur, eámne
Consilium resipiscentis retrahat fugientem,
Cœnoby ingressus vel paupertate prematur,
Et quibus hac exercitijs, num Iudicis & quo
Ostendit plures defunctos munere Reges:
Peonijs? Pastenorum? simul Agricolarum?
Non quoque priuatis Procuratorum abolescat,
Aut mercatorum studijs? non sordibus harum
Denique? Mechanicas quas fusiùs explicat arteis,
Quâq; notans. Trapezita, Telon, Stabularius, Hospes,
Nauita, Caupo, Cocus, Lanio, Piscarius, ac qui
Farris & altilium Pistor, qui aut saccara misces
Pinea amygdalica've nuci, vel salgama condit,
Pharmacopola gula magno sua quique venena
Vendit, Chirurgus, Tonsor, Miropola, Choragus,
Auletes, Tubicen, Cytharœdus, Ludio, Mimus,
Scurra, Cybisteres, Agoranus, Schœnobatésque,
Pyrrhiacus saltim pugnans, Athleta, Lanista,
Dexter Equisô Celetis, Agaso citique Veredi,
Auriga, vsurarum interpres, Mangonive,
Consuit & duplici qui vestimenta taberna
Sartor, calceolos, aut Sutor ephippia farcta
Tomento fingit, fusis Coriarius hirtas
Qui pelles concinnat aquis, specularia arena
Concoctá cineri rutilat Vitriarius, vrnas
Vrceolos figulúsve rotat proplastice adornans,
Qui Textor telas, lanas, peristromata, funes,
Et tegetes vlnâ nectit, iuncóve palustri,
Infector, Fullo, Phrygiô, Lanarius, auri,
Argenti, ferri, stanni, ac cuiuslibet æris
Ductilis hinc, illincque Faber caldarij, & à quo,
Præter bracteolas & friuola, multa supellex,
Intestino operi aut crasso Lignarius, istis
Additur & Latomus, cum Materiario, agrorum
Finitor, Mensor, Pictor, Sculptórve, Anaglyptes,
Rhetor, Pædonomus, Phonascus, Ludimagister,
Scriptor, Bibliopola. Librarius, Amanuensis,
Scriba, Notarius, Accensus, Præco, Phylacista,
Tortor, & hunc imitans cum Pollinctore, meraci
Vespillo madidus fletu, pax, id genus omnes
Sortis quique suæ, tum quo sint iure monentur.
Artibus hisne parens natorum Nobilitati
Iamdudum per auos quæsitæ deroget, ipsam
Num rabiémve status abiectio concomitetur
Sciscitat, adijciens his miscellanea, primam
Queis huiusce operis finit. pars altera verò
Subsequitur fortasse operosior, vnica cuius
Incudem exierat modo pagina, proinde locorum
Quos ibi, vt in reliquis, contexuit ingeniosus
Ne seriem quæras, sed qualem autographo in ipso
Carptim sublegi, authoris meminive relatu:
Quæ cognata ferè hæc prædictis themata tractat.
Qui sint Primigenæ, vocitentur curita, queisve
Dotibus existant Naturæ iure beati,
An quibus accrescant, & quomodo fratribus, vtri
Iustæ aut solidum, commune aut omnibus harum:
Cui cedi, vendi, præscribi id, & à quibus, & qui,
Post reuocare gradum possit qui cesserit vltrò,
Num patrij arbitrij sit & optio Primigenarum,
An casus, simul exectâ quòd matris ab aluo
Prodierint duo vel plures, alitérve quis horum
Liquerit vtriculum prior ignoretur (id autem
Momento satis est) dubijs at rebus abundè
Consulit, anteferendique omnes excutit ansas.
Attamen afflictis nec eò in procliue locatis,
Quæ quis præferri specie vt queat, orbiculari
Supprimit inuidiam ratione omniscius author,
Hic quem demirans relegat studiosa iuuentus.
Mystica coccineo exertantis brachia filo,
Huius at insultu subito retracta gemelli
Aemuli, vt inde suo manaret semine IESVS,
Primigena æterni patris almæ & Virginis idem,
Humanis scitè iungens diuina recludit.
Quærit adhæc saltem rescripto principis inde
Pellere Primigenam, loco & exturbare priore
Ingratúmne parens, aliisve obtentibus: illum
Ecquâ naturam præter virtute tueri
Filius, expellive potest ignauia eodem:
Acceptum referat genesi hoc ius, ánne parenti:
Legitimatus, adoptiuus, qui postea adepto
Natus & imperio genitori, sint' ne capaces
Istius, ac, inibi nimius prope, plurima confert
De Regum, priuatorum contractibus, atque
Inueterata consuetudine, déque statutis
Primeua proli plus gratificantibus æquo:
In quibus obtineant, & quâ fiducia iniri,
Dissolui've queant, interserit ádque forensem
Sermones varios, quos denique discutit, vsum.
Tandem, vixque siti restincta progrediendi,
Longum opus optatâ, seráque coronide claudit.
Occupat hîc medium, scribendo nec inuidet illum
Cui magis arrident præsentia secula morem,
Sed quem commodius versatilis ingenij vir
Sat scio præstares, quadantenus ádque vetusti
Consulto vergit speciem, quò barbariei
Fallat inescata notulis vestigia sparsis,
Ac sensum deuoluat eò, quo incautiùs alta
Gustato meliore cibo, iam non voret hamum.
Si non pressa, tamen tersa est oratio, diues,
Læta, fluit facilis, studet inseruire palatis
Omnibus, ac ideo breuitatem sponte remittit
Prosit vt indoctis, nulla hinc fastidia doctis
Vel generans, magis inq; sui trahit hosce stuporem.
Quælibet vsque adeo lapidem mouet, húcq; trilinguis
Bibliotheca adfert sacri, quicquidve prophani
Congerit, ac è vepretis decerpere flores
Sustinet, vt pleno hinc exundet copia cornu,
Fructifero visenda libro, me indice verum
Quippiam ei desit, corrugas hiccine frontem
Desidiose? moras sed enim causaris inanes.
Instares precibus reditum timidissime? quid te
Nondum ampullarum isthic taduit atque stropharum
Huc demum cursu delatus & ipse secundo
Suppleres, quòd abesse modo ex tot contigit vni,
Carminibus mirè graphicis. hac buccina amicum
Laudari, pingíve manu delectat Apellis.
Qualiter hinc Flaccum prædoctus acumine vocis,
Illinc inflato pulmone referre Maronem.
His dũ animo indulges hinc, illinc tristia narras,
Quæ mihi, si superis placet, emendanda, nec antè
Iussisti lucrem, licet huic condicta Draconi.
Illudis? quid mi? sic verbis cuncta geruntur,
Si mihi visa ratis submersa, Philoxenus vnà
Fluctibus Eridani, sabulo, contectus & alga,
Sic mihi contusum nimia formidine pectus.
Huc redeunti igitur properè, data nãque facultas

Ista tibi, nisi me studiosi præsidis arcta
Prorsus amicitiaq́, Fabri scriptura fefellit,
Exiguo tantùm huic traiectu credere oportet.
Hinc te mulus, equúsve gradarius ad iuga rectà
Coctia, conualles Graiásque reuexerit, vllus
Ni metus ingruerit medijs Insubribus armis,
Quod Deus auertat. tum verò hac linque sinistra,
Rhetica per Venetas vrbésque cacumina finde,
Continuò Rheni transmissis fontibus oram
Helueticam peragres ad commata fœda Lemani:
Indéque digressum te Regni limina sistent.
Hac, maior quanquam est erratio, prætereundum,
Vestigas nequando via compendia, vita
Feceris incolumis maturè veneris, ordo is
Conspicuus passis reducem te exceperit vlnis,
Nec tam durus ero tibi creditor, exigat alter
Quas operas decimo detrectet mense diurnas,
Plurima subducam rationibus, ocia queis te
Morigerum externis decuit regionibus esse,
Comparcam morbóque tuo, quo tabui & ipse.
Postremò submœsta tuis ambagibus vxor,
Nulla sed immittens placida friguscula menti,
Nec se delusam toties frustrata queretur.

ADRIANVS DRACVSA.
Tiraquello Collegæ amicisſ.

Cato maior.

Omne vetustate vt vinum non semper acescit,
Omnis sic ætas haud senio adficitur.
Improbus iste labor tuus hæc nos dicere iure
Cogit, & ætatis robora suspicere.
Nil equidem præter canes agnosco senile:
Sed nec canescit dictio, nec ratio.
Illa ferent nunquam senium, nam si pedem haberes
In tumulo, velles scribere vel legere.

Pōponius in. l. apud Iulianū. ff. de fidei com. liber.

IOANNIS DE GVELLIS VAlentis, Regij in magno consilio Senatoris.

Clari militiæ domíque quondam,
Illustrésque viri fuere plures,
Quorum, quamlibet elegans fuisset
Virtus, amplior elegantiórque
Et fœlix habita est magis, virorum
Laudes quòd retulit celebriorum:
Hinc gaudet sibi Nænianus Hector
Laudato à patre contigisse laudem.
Fœlicem quoque ter quatérque Achillem
Censebat Macedo Imperator, illi
Præconem quòd habere bellicarum
Rerum, Mæonidem datum poetam.
Sic à Luceio suo probari
Scriptis Tullius expetebat, ob res
A se Consule & hinc & inde gestas.
Se ornatum quoque Plinius fatetur
Paucis hendecasyllabis fuisse,
De ipso quos cecinit, suísque chartis
Facundo dedit ore Martialis.
Præstare officium hoc tibi merenti
In magno hoc opere & laborioso
Quàm vellem Tiraquelle, pagináſque
Commendare tuas satis supérque:
Per me accedere plenior valeret
Ad laudem vt cumulus tuam? Quod ipse
Quando tam tenui assequi camœna
Non possum, veniam dabis: nec istas
Laudes hæc iuuat inuenusta Clio,
Sed musa est opus eloquentiore,
Quæ tot pro merito sonare dotes
Possit. Longè igitur tacere præstet
Me, quàm pauca loqui indecenter: & sic
Non lucem addere, sed magis tenebras
Contingat titulis tuis amicum.
Nam quis nobilium hactenus virorum
Leges edocuit magis peritè?
Vera aut nobilitas minúsque vera
Quæ censenda, quibúsve, quótque iure
Est quærenda modis, potéstve perdi?
Quæ artes nobilitant, gradúque pellunt
Sublimi artificem, infimaq́ reddunt
Plebi? Denique quis, patris bonorum
Primò quæ geniti sibi arrogare
Pridem iura solent, originésque
Illorum notat aptiùs, per æuum
Dudum præteritum, atque nationes
Multas? materies tibi ergo nulla
Maior gloria erit petenda, quàm si
Lectorem fueris adeptus æquum, &
Acris iudicij, ac proinde tanti
Quantum est, ingenium tuum æstimantem.

Iacobus Veriusius Regius in curia Parisiensi Consiliarius, de Tiraquello trium tam librorū authore.

Qui sua coniugibus præscripsit iura, modósque
Diuite queis maneant integra iura domo,
Nobilium nunc iura docet, priùs & genitorum:
His tribus vna domus fit bene composita:
Tranquilla ex primis & sancta, opulenta secundis,
His, certa & stabilis legibus, efficitur.

Idem Ad eundem.

Nobilium Tiraquelle doces quòd stemmata, prodis
Corporis & genij nobile quicquid habes.
Quæ sola est generis sileat fucata deinceps
Nobilitas, mores ni genus exuperent.
Per te quæ vera est, & quæ simulata, docemur,
Et genus & mores hæc monumenta docent.

AD LECTOREM ROBERTI DE Pelleue olim Abbatis à Sancto Fromondo, nunc episcopi.

Indoctum cùm te & cæcum natura crearit,
Exorta tibi nunc Pallade lumen adest:
Quicquid in immensis Latia Graiaq́ Minerua
Artibus est, Sapiens hoc Tiraquellus habet.
Ergo magna homini debetur gratia, Lector,
Qui menti præfert lumina tanta tuæ.

F. Theobaldus Molitor Generalis ordinis S. Trinitatis, Andreæ Tiraquello.

Anteaquàm librum de Nobilitate dedisses,
Nomen inane mihi Nobilitatis erat.
Et quanto se quis titulus magis ipse ferebat,
Hoc equidem cordis rebar habere minus.
Nunc contrà neque res maior, neque dignior vlla
In terris vera nobilitate mihi est.
Extra oratorum Andrea Tiraquelle figuras
Nobilitas libro est nobilitata tuo.

Eidem.

Scriptores omnes Latij, Græci, atque Hebræi,
Quos infinitus vel numerare labor:
Hoc vno in libro de Nobilitate leguntur,
Andrea tuus est Bibliotheca liber.

CRISTOPHORI THOVANI PARISIENSIS IN ILLO AMPLISSIMO ORdine præsidis, de Andreæ Tiraquelli Senatoris Iurisperitorum Eloquentiss. & eloquentium Iurisperitiss. Scriptis & Commentariis in lucem æditis Sylua.

Scriptorum genus omne petit nemus, & fugit vrbem:
Et quæ scribuntur, secessum, atque ocia quærunt
Scribentis, qui totus in hoc incumbat, in hoc sit,
Ocia nulla minùs cui sint, quàm cum ocia captet.
Vrbe tamen media, medijs in fluctibus, inter
Litium inhorrentes scopulos, strepitúsque forenses,
Lites sectantum studia importuna, quietem,
Horásque has interrumpentia, sed meliores
Interpellatorum aditus, reditúsque frequentes,
Et matutinas, vespertinásque querelas.
Hostia pulsantum, queis nec mens, nec ratio vlla est,
Tempora vti saltem legere apta, & idonea possint
(Tanta est vincendi cura omnibus insita nobis)
Singula quæ totum valeant retinere Quiritem
Nil aliud prorsus meditantem, vel facientem.
Qui patriæ fueras positus modò villicus vrbi
Paruæ autẽ (vt quondam magnũ decus vrbis Vlysses)
Nunc in supremo, superillustríque senatu.
Parrisianorum Francisco à rege vocatus,
Sysiphium saxum recidiua mole reuoluens,
Dum pertractandis totum expleslitibus annum
Illo in perpetuo certamine diuitiarum:
Vis tribus absoluam de te quod sentio verbis,
Omnium homo horarum (sic te Deus adiuuet) vnus
Ausus es æternum factura volumina nomen
Edere, & in vulgus dimittere, quæ studiosè
Omne forum, schola tota legat, legat omne tribunal,
Et relegat miro candore, & honore & amore,
De fece authorum purum qui colligis aurum,
Dum prodesse cupis, dum delectare legentem,
Dum simul & iucunda, & idonea scribere, dum vis
Languentem stomachum vario recreare sapore:
Dum desyderio lectis maiora legendi,
Et meliora, reposta, recondita: dum peregrina,
Abstrusa in venis silicis velut, obuia paucis,
Suspensis animo semper sitiente moraris,
Quo plus sunt poti, suauis dulcedine fontis,
Quos non offendit nonies, decies repetita
Lectio, principijs oculo properante relictis,
Et finem optatum, finem expectantibus ipsum.
Porrò prudenti, cognoscenti, atque scienti,
Pauci post cineres quod habent, sibi contigit vni
Tanto, & tam magno vt viuens in honore habearis,
Tanto exquiraris studio, relegaris, ameris.
Fortunate senex, ergo tua scripta manebunt,
Nec tibi magna satis, dum animo maiora capaci
Concipis, intento studiis & rebus honestis,
Tempúsque omne vacans studio, periisse putantis
Deficere, & mauis quàm desinere. Ergo age perge,
Perfer & obdura, quondam hæc scripsisse iuuabit.

Eiusdem.

Iurisconsultis queis te ipse ascribere possim,
Non video: quare tu mihi celsus eris.
Et cur non celsus? virtus quem ad sydera tollit
Summa, voluminibus nobilitata tuis.

Eiusdem ad candidum Lectorem.

Nemo minùs solus, quàm quando est solus: & ipsi
Ocia quàm cùm sunt, ocia nulla minus.
Quàm verè à nostris dictum maioribus hoc sit,
Nobile & egregium testificatur opus
Andreæ Tiraquelli illius, quem bene nosti
Ocia communi distribuisse bono.
Cúmque suam posset rem tractare, ocio in alto,
Publica priuatæ præposuisse rei.

Hactenus.

ANDREAE TIRAQVELLO consiliario regio Claudius Coterius Canonicus Parisiensis.

Cùm similem faciem mater natura dedisset
Omnibus, ac nihilo plus tibi, plúsve mihi:
Lex, ac arbitrium fecit cum tempore, vt iret
In lucem adficto nomine nobilitas.
Quid tu his figmentis vetulus, plenúsque dierum
Naturam impugnans hæc simulachra lauas?
Addo etiam, si quis vacuus virtutibus extat,
Is genus ac atauos, & monumenta petit.
Quis sine auis natus? nemo: mutatio caussa est,
Casus amicorum ne hos numerare queant.
Posterius, prius hic genitus, quidnam istud ad æquum,
Atque bonum? dicas, qui prior, is melior?
Naturã, quæ æqua est describe, & stemmata linquas,
Quæ in fumos abeunt, illa perire nequit.

IACOBVS FILLELLVS TIRAQVELLO, QVOD CVM AB EO EDITA OPERA plurimùm illustres viri gratiss. encomiis prosecuti sint, ipse illi omnium hominum deuinctissimus nihil cecinerit, & adhuc taceat prodeuntibus eius de Nobilitate commentariis.

Turpe licèt potiúsque nephas, pietate vel vllis
Officijs in te quenquam spectare priorem
Arbitrer, vt longè tibi qui plus omnibus vnus
Debeo, nulla tamen laudatrix linea per me
Pro foribus stabit: nam cùm tam multa legentur,
Quamlibet arguti superare volumina laudes
Qui negetiat sanctis soleo quos rebus honores
Pendere, te supplex semper tacitúsque verebor.

IN AND. TIRAQVELLI SEnatoris, De Nobilitate librum, Ode incerti authoris.

Heus quotquot estis, nobili qui stemmate
Gaudetis illustrarier:
Vos exequendis siue iussis principum,
Gradiuus irretit Deus:
Grauis sororum seu chorus Aganippidum,
Canora gestans nablia:
Seu qua tuendis eloquentia reis,
Seges adolescit aurea:
Adeste lati, paginámque iugiter,
Versate, docti quam senis
Labore magno, honore non sine maximo,
Pia laborarunt manus.
Illinc auita iura claritudinis,
Fas luculenter promere.
Qua diuidunda hareditati perperam,
Satis sui érque commoda est:
Insigniendis tamen honore filijs,
Languens & efficax parum,
Fœdis auorum si sceleribus nomina
Disci inctus inficis nepos.
Hac Tiraquelle commodè dum cogitas,
Ac eleganter dissseris,
Scis doctiorum quid virorum libero
Sis consequutus calculo
Hoc illud, vt te neminem mage nobilem,
Æqui atque iniqui intelligant.

Εἰς Ἀνδρέαν Τιρακέλλον τὸν ἐν τῇ κορυφαίῳ τῶν Πικτονίων γερουσίᾳ βουλευτὴν Αἰγ. Βαλδ. ἐπίγραμμα.

Θάμβος ἔχε Λακεδαίμων φαιδρὸν δρῶσα Λυκοῦργον,
θαύματ' Ἐρεχθείδαις ἔννεθ' ἴσως Σόλων.
θεσμοῖς νομικὸν τὸν Μάνιον ἡ νέα Ῥώμη,
ὕμνους ἐυσήμων κύδεα καὶ μερόπων.
Ἀλλ' ἂν ἐγχρίνειαν τότε σου δόλιχος χρόνος ἄλλη,
τοῖς δ' αὖ σε προκρίνει πᾶσι περιφραδέως.
Οὔτ' οὖν ἀρρώμ πάποτε Βιβλιακέστατος ἂν, τὰ
πρῶτα φέροι, μᾶλλον δεύτερ' ἑκὼν γε λάβοι,

IN COMMENDATIONEM tituli de Nobilitate, Aegidij Baldij carmen ad Lectorem.

Iam tria continuis monumenta laboribus author
Edidit, ingenij symbola certa sui.
Queis reuocare datum, queis vts vtroque Retractu,
Nec non connubij propria iura docet.
Hinc prodit nullo moriturum tempore nomen,
Diuináq; simul nobilitatis honos.
Quo fit vt athereum penitus spirante camœna
Nunc maiora senex, nunc meliora canat.
Scilicet hic quartum fœlici numine fœtum
Parturit, Herois munera cuncta notans.
Quem cùm perfectum numeris velit omnibus esse,
Et vera statuat Nobilitatis opus:
Huc animos appelle, simul circumspice lector,
Materia titulum cum grauitate parem.
Nec mirare priùs, plebémve secutus, ad astra
Nobilium tollas stemmata clara virûm:
Quàm te participem & doctum Tiraquellus abunde
Huius facundo fecerit ore rei.
A quo Nobilium qua sint primordia, quid sit
Inclyta Nobilitas, unde paretur, habes.
Huius enim conquirenda sententia certa
Nequaquam doctis omnibus vna fuit.
Si tamen in triplici virtutem classe bonorum,
Pracipuum statuas obtinuisse locum:
Nec qui diuitijs pollet, vel corpore sano,
Nobilis accipiat nomina iure viri.
Te censore tulit tanta hac sibi pramia virtus,
Solàque sublimes promeruit titulos.
Non igitur quibus est tantummodo nomen auorum,
Nec quibus affluxit copia diues opum,
Hac sibi constituent insignia: sed quibus extat
Publica militia, & res bene gesta domi.
Hi tibi διογενεῖς καὶ διοτρεφεῖς reputentur,
Quorum sunt magno proxima facta Ioui.

NOMENCLATVRA ALPHABETICA AVTHORVM IN HOC OPERE CITATORVM PRAEter legum & canonum interpretēs quos vix numerare posses.

Abachus propheta.
Acron Horatij interpres.
Acta Apostolorum.
Actius poeta antiquus.
Adrianus Florētinus Papa Theologus.
Ægesippus Historicus.
Ægidius Romanus.
Ælianus.
Ælius Lampridius.
Ælius Spartianus.
Æmar Astrologus.
Æmilius Probus Historicus.
Æneas Platonicus.
Æneas Siluius, Pius Papa dictus.
Æschines.
Æsculapius.
Æsopus.
Aetius medicus.
Affranius Poeta antiquus.
Agapetus.
Agathius, aut vt alij appellant, Agathias.
Agathocles.
Aggeus propheta.
Albertus Crantius.
Albertus magnus.
Alcimus Siculus.
Alcinous Platonicus.
Alciphron Menandrius.
Alcisius Mundella.
Alcmeon.
Alexander Aphrodiseus.
Alexander Halez Theologus.
Alexander Trallianus medicus.
Alexander alius qui de philosophorū successionibus scripsit.
Almansor Astrologus.
Diuus Ambrosius.
Ammianus Marcellinus.
Ammonius Platonicus.
Amos propheta.
Amphicrates.
Anapandrides Comicus.
Anaximenes.
Andreas Thurinus medicus
Androcides.
Angelus Clauasius Theologus.
Antiphon.
Antonius Beniuenius medicus.
Antonius Codrus Vrceus.
Antonius Constantius Fanensis.
Antonius Florentinus Theologus.
Antonius Guarnerius medicus.
Antonius Ludouicus Olyssiponensis.
Antonius monachus Grecus Theolog.
Antonius Nebrissensis.
Antonius Panormita.
Aomar astrologus.
Aphthonius declamator.
Apocalypsis.
Apollodorus Atheniensis.
Apollodori interpres.
Apollonius Rhodius.
Apollonij ipsius interpres.
Appianus Alexandrinus.
Apuleius Madaurensis.
Apuleius Celsus medicus.
Archias poeta Grecus.
Archigenes medicus.
Archilochus poeta Græcus.
Ariphron Sicyonius.
Aristides Milesius rerum Italicarum scriptor.
Ariston medicus.
Aristophanes poeta Comicus.
Aristophanes alter qui librum de Meretricibus scripsit.
Aristophanes.
Aristoxenus.
Arius Tharsensis.
Arnaldus Villanouanus medicus.
Arnobius Theologus.
Arrianus historicus.
Artabanus.
Artemidorus Daldianus.
Asclepiades medicus.
Asconius Pedianus.
Asinius Pollio.
Astydamas poeta Græcus.
Athalaricus Gothorū rex ex ipsius epistolis.
Diuus Athanasius.
Athenaeus Naucratita.
Athenaeus alter medicus.
Auenzoar medicus.
Auerrois.
Auicenna.
Diuus Augustinus.
Augustinus Anconitanus Theolog.
Augustinus Eugubinus.
Aulus Gellius.
Aurelius Victor historicus.
Ausonius.
Author Allegoriarū in Hesiodum.
Author libri Zeror Hammor.
Baleus Sudenoscas.
Baptista Fulgosius.
Baptista Mantuanus.
Bardesanes Syrus.
Barptolomeus Facius.
Barptolomeus Martianus.
Baruch propheta.
Basilides.
Basilius Magnus.
Bebellius. Beda.
Bernardus medicus Florentinus.
Beroaldus.
Bertrucius Bononiensis medicus.
Blondus. Boetius.
Bocatius.
Budaeus.
Cæsar.
Caius Titus Probus.
Calcedonius.
Callimachus poeta Græcus.
Callistenes ex libris rerū Macedonicarum.
Callisthenes idem aut alius ex libris de Venatione.
Callistratus.
Calphurnius Terentij interpres.
Campanus.
Campegius medicus.
Capito Atteius.
Carolus Valigulus.
Cassiodorus.
Cassius Heminia.
Cassius historicus.
Cassius medicus.
Castalio.
Cataneus interpres Plinij Secundi.
Cato censorius
Catullus.
Celius Aurelianus.
Celius Rhodiginus.
Celsus Aphricanus.
Censorinus.
Chameleon.
Cheramon tragicus poeta.
Chilon vnus ex septem sapientibus.
Christophorus Landinus.
Diuus Chrysostomus.
Cicero.
Claudianus.
Claudius Quadrigarius.
Cleantes.
Clemens Alexandrinus.
Diuus Clemens.
Clyticus poeta.
Collutius Pierus Salutatus.
Columella.
Concord. Bibliorum scriptor.
Conradus Gesnerus.

Constan

Iphicrates.
Ireneus antiquus Theologus.
Isiac medicus.
Isychius Hierosolymitanus antiquus Theologus.
Isidorus.
Isicrates.
Iuba rex Mauritaniæ.
Iudicum liber.
Iudith liber.
Iulianus Imperator.
Iulius Capitolinus.
Iulius Firmicus, suprà Firmicus.
Iulius Frontinus.
Iulius Modestus.
Iulius Pollux.
Iuncus.
Iunius Paulus Crassus.
Iunius Rusticus.
Iustinus historicus.
Iustinus Philosophus & martyr.
Iustus Velsius Haganus medicus.
Iuuenalis.
Iuuencus poeta Christianus.

Laertius, suprà, Diogenes.
Lactantius Firmianus.
Lactãtius Placidus Statij interpres.
Lampridius.
Latinus Pacatus.
Laurentius Valla.
Leonarthus Fuscius medicus.
Leuiticus liber.
Libanius.
Liber Statutorum Sabaudiæ.
Liber Zeror Hammor.
Lilius Gregorius Gyraldus.
Linus Thebanus poeta vetustissimus.
Liuius historicus.
Liuius antiquus poeta latinus.
Ludoicus Iousserandus.
Longobardorum leges.
Lucanus.
Diuus Lucas.
Lucianus.
Lucius Florus.
Lucilius poeta Græcus.
Lucilius alter Latinus.
Lucretius.
Ludouicus Viues.
Ludouicus Vlyssiponensis.
Luscinius.
Lycophronis interpres.

Macer Licinius.
Machabæorum liber.
Macrobius.
Mahumet Arasi medicus.
Malachias propheta.
Mamertinus Panegyrista.
Manardus medicus.
Marcellus Burdigalẽsis medicus.
Marcellus Virgilius.
Marcus Celius.
Marius.
Marinus Victorinus.
Marsilius Ficinus.
Martialis.
Martianus Capella.
Mathias Theodorus Menelius medicus.
Maximus philosophus & martyr.
Maximus Tyrius Platonicus.
Menander.
Messala Coruinus.
Mesue.
Michaël Ritius.
Michaël Sauonarola medicus.
Mimnermus poeta antiquissimus Græcus.
Minutius Felix.
Mnesitheus.
Mitronianus.
Moschopulus, vide Emanuel.
Myrsilius Lesbius.

Nannius Alcmarianus.
Nazarius Panegyrista.
Neanthes Cyzicenus.
Neemias propheta.
Nemesius philosophus.
Neuius poeta antiquus.
Nicander.
Nicandri Scholiastes.
Nicias.
Nicolaus Leonicenus.
Nicolaus Leonicus.
Nicolaus Lyrensis Theologus.
Nicolaus Nicolus medicus.
Nicolaus Oresmius.
Nicolaus Salernitanus medicus.
Nigidius.
Nonius Marcellus.
Numerorum libri.
Nymphodorus.

Octauianus Horatianus medic.
Olympiodorus.
Omar Beluafargdianus astrologus.
Onosander.
Oribasius Sardianus medicus.
Origenes.
Orpheus.
Ouidius.

Palephatus.
Palladas poeta epigrãmatarius.
Palladius scriptor rei rusticæ.
Pamphilus qui de herbis scripsit.
Pandulphus Collenutius.
Paralipomenõn liber.
Paulinus Nolinus.
Diuus Paulus.
Paulus Ægineta.
Paulus Æmilius.
Paulus Cortesius Theologus.
Paulus Dionysius.
Paulus Iouius.
Paulus Orosius.
Paulus Semproniensis.
Pausanias.
Periander vnus ex septem.
Persius.
Petrarcha.
Diuus Petrus.
Petrus Aponensis dictus de Abano medicus.
Petrus Brissotus medicus.
Petrus Charmensis medicus.
Petrus Hispanus medicus.
Petrus Largelata medicus.
Petrus Marsus.
Phalaris.
Phaon medicus.
Pharnutus.
Pherecydes Syrus.
Philarcus.
Philelphus.
Philemon poeta Græcus.
Philippus Beroaldus.
Philistion medicus.
Philistionis ipsius frater.
Philochorus.
Philo Iudæus.
Philolaus Crotoniata.
Philostratus.
Philotas poeta Græcus.
Phrynicus.
Phurnutus.
Phylarchus.
Picus Mirandula.
Pindarus.
Plato.
Plautus.
Plinius Senior.
Plinius Iunior.
Plinius Valerianus medicus.
Plistonicus medicus.
Plotinus Platonicus.
Plutarchus.
Pogius Florentinus.
Polianus.
Polyantus Cyrenæus.
Polybius Historicus.
Polybus medicus.
Polycarpus antiquus medicus.
Polycrates.
Polydorus Virgilius.
Pompelianus.
Pomponius poeta antiquus.
Pomponius Lætus.
Pontus Paulinus.
Porphyrion Horatij interpres.
Porphyrius Platonicus.
Portius Latro.
Posidippus poeta epigrammatarius.
Pratinas.
Praxagoras medicus.
Priscianus.
Probus Æmilius, vide Æmilius.
Proclus Platonicus.
Procopius.
Prodicus.
Propertius.

TABVLA CAPITVM PRIORIS PARTIS HVIVS OPERIS QVAE DE NOBILITATE EST.

ERRATA.

Folio 13.linea 21.lege,ancilla.fol.20.linea 40.lege,nobilitatem.fol.27.num.52.in margine lege, nobilis & generosi.fol.36.lin.34.sensere abundat.fol.51.lin.18.lege,infimis.fol.52.lin.17.lege, Parthorum.fol.67.linea 1.lege,corono.fol.83.nu.4.in margine lege,seruus.fol.88.lin.33.lege,an. fol.94.linea 1.lege,municipes.fol.147.lin.8.lege,Liga.fol.156.linea 7.lege,Gellij.fol.157.linea 35.lege,Nestoris.fol. 160.linea 8.lege,laqueo.fol.166.lin.33.lege,contemnit.fol.170.lin.32.lege,Germanici.fol.175.nu.169. in margine lege,imminenti.fol.245.lin.40.lege.lib.primo de remedio amoris.fol.245.lin.41.lege,curabar propriis æger Podalirius herbis.fol.253.lin.4.lege,Carystius.fol.284.nu.198.in margine lege, prosunt. fol.327. lin.8.lege,temperatura.fol.458.nu.517.in margine lege,D.Petrus.fol.474.linea 49. lege,ipsum.fo.475.in margine nu.570.lege.ignis commoda.fo.494.lin.22.lege,circumeunt,& lin.45. lege,mercatores.fol.497.lin.32.lege,coquos.fol.500.lin.vltima.lege,pudet.fol.504.lin.34.lege,sestertium.fol.517.lin.32.lege,artē.fol.529.lin.37.lege,plebem.fol.530.lin.9.lege,qui.& lin.45.lege,tamen. fol.533.lin.25.lege,sententiam.fol.534.lin.52.lege,vasallum. fol.556.linea 21.lege, sudassent,& lin.32. lege,quo loco.fol.559.lin.28.lege,natura.fol.561.lin.18.lege,percussisset.fol.566.lin.11.lege,equestrem.

INDEX RERVM ET VERBORVM IN TRACTATVM DE NOBILITATE COPIOSISSIMVS.

e

Anach

Tonsores

Crimi

Sputo

Actores

gentem

Vinum

Finis Tabulæ.

DE NOBILITATE, ET IVRE PRIMIGENIORVM.

Qui de nobilitate scripserunt. CAPVT PRIMVM.

1 DE Nobilitate plurimi & antiquorũ,& recentiorum, tam nostratium (ita voco nostros, Iuris interpretes) quam externorum scripserunt, nonnullique eorum libris priuatim in id editis. Ex externis quidem Diogenes Babylonius, Metrodorus Atheniensis Epicuri discipulus, & Aristoteles Stagirita, quilibet librum vnum, vt de primo tradit Athenæus, de cæteris duobus Diogenes Laërtius, scilicet de Metrodoro in vita Epicuri non semel, de Aristotele in vita ipsius. Quãquam Plutarchus in Aristidis vita videtur subdubitare, an liber, qui de nobilitate inscribitur nomine Aristotelis, sit ipsius. Philo ille Iudæus, de quo, vt D. Hieronymus scribit in catalogo scriptorum ecclesiasticorum, vulgò apud Græcos dicitur ἢ πλάτων φιλωνίζει, ἢ φίλων πλατωνίζει, libellum vnicum de Nobilitate scripsit, qui etiã non extat. Plutarchus duos libros fecit, alterum pro nobilitate, alterum contra nobilitatem, ex quibus citatur à Stobæo Ser. 84. & Ser. 86. Ex recentioribus Dantes Florẽtinus in ea cantilena, cuius initium est, *Le dolze rime d'amor*, cum commentariis doctis. Rodoricus Zamorensis, qui in lib. 1. eius operis, cui titulum fecit, Speculum humanæ vitæ, quatuor capita integra de hac re fecit, scilicet 5. 6. 7. 8. Pogius Florentinus. Felix Paleolus libros vterque proprios. Platina, Clitoueus, Bonagardus Pistoriensis, Xystus Betuleius Augustanus, omnes hi de vera nobilitate. Io. Gerson, Franciscus Patricius in lib. de institutione Reipublicæ 5. c. 1. Et vt nouissimè, ita eloquentissimè omnium, quorum libros vidimus, Hieronymus Osorius Lusitanus de nobilitate ciuili libros duos, & de nobilitate Christiana libros tres.

Externi scriptores nobilitatis.

2 ¶Ex nostratibus, omnium primus (quod ad posteriores venerit) Bar. in l. 1. C. de digni. lib. 12. multa de ea re in vnum veluti corpus congessit. Deinde Io. Ray. apud nos non infimi nominis, cuius liber est hoc tit. de nobilitate. & Cepola in tracta. de Imperatore militum deligendo. & Barb. in repe. extrauag. volentes. Anto. Corsc. in repe. c. grandi, de supplen. negli. præla. lib. 6. Pet. Artibolus in suo tract. de munerib. circa 20. char. Bonus Curtilius, qui librũ etiam de nobilitate inscipsit. Et quisquis est, qui primus, vt opinor, glo. in regulas cancellariæ Inno. 8. & Iulij 2. edidit, qui & in id librũ peculiarem scripsit, vt ipse refert in 2. parte regulæ ipsius Inno. quem tamen nondum vidi. Et nescio quis Bonartisius, qui quæstionẽ de nobilitate disputauit ad principẽ Montisferrati, vt refert D. Benedic. in repe. c. Raynutius, in verbo, duas habens filias, nume. 132. sed eam mihi videre non licuit. Et nouissimè Barpto. Chasse. in Catalogo gloriæ mũdi in 8. parte. Et Ludouic. Gomes. qui & libellum de Nobilitate scripsit, in quo decidit sex quæstiones, vt ipse refert in cõment. regularũ Cancellariæ in parte 3. regul. Iulij Papæ 2. Horum id præcipuum institutum est, vt doceant, quid sit nobilitas, vnde primùm manarit, quot sint eius species, ad quos progrediatur, quæ sint ipsius priuilegia, quando, & quibus modis amittatur.

Unde, & cur nobiles ita vocantur, & de alijs eorum appellationibus, & quæ inde sequuntur. CAP. II.

3 *Nobilis, & nobilitas unde, et quare dicũtur. Nobilis pro noto.*

ILlud autem primùm scire oportet, nobiles à noscendo dici, veluti noscibiles: & nobilitatem tanquam noscibilitatem, vt ita loquar, præ cæteris notam, claram, illustrem, apertam, spectabilem, conspicuam, vulgatam, atque hominum sermone celebratam. Nam & ita nobilem, quem per G, Gnobilem scribebant, accipi, & nobilitatem tradunt, multísque antiquorum scriptorum testimoniis probant Festus Pompeius, & Nonius Marcellus. Et inter alios Plauti in Pseudolo,

—Cum ijs mihi
Nec locus, nec sermo conuenit, ijs nunquàm nobilis fui.

Quibus addere potes illud Ciceronis in Paradoxis, Lapsa est ipsius libido in muliere ignota: dolor ad pauciores pertinet, quàm si petulans fuisset in aliqua nobili virgine. Vides enim illic opponi ignotam nobili. Et in oratione pro L. Flacco, Dubitabitis iudices, quin ab hoc ignotissimo Phryge nobilissimum ciuem vendicetis. Et in secunda in Verrem actione, vbi huc alludens ita scribit, Proponit inania mihi nobilitatis nomina, qui non tam me impediunt, quòd nobiles sunt, quam adiuuant, quòd noti sunt. Illud quoque Virgilij lib. 7 Aeneidos,

Est locus Italiæ in medio, sub montibus altis,
Nobilis.— Quid enim ea dictione voluit significare, declarauit verbis mox sequentibus, vt illic etiam annotat Seruius,
Et fama multis memoratus in oris.

Cui germanum est illud Ouidij lib. 3. Amorum, Elegia 6.

Quid si legitimum flueres, si nobile flumen,
Si tibi per terras maxima fama foret.

Nam & illic cur nobile dixerat, sequenti versu declarat. Et illud Horatij libro 2. Sermonum, Satyra 3.

—Par nobile fratrum. Quo loco Acron interpretatur, nobile, id est, notum, famosum. Martialis lib. 10. Epig. 26.

Vare Parethonias, Latias modò ritè per vrbes
Nobilis, & centum dux memorande viris.

Sed nullus locus ad eam rem apertior, quàm ille Plinij lib. 4. c. 12. Artemisio aquis calidis nobilis, notior tamen marmore. Ex quo & Deutero. 1. c. vbi in Hebræo dicitur ידועים irduhim, id est cogniti, interpretes verterũt nobiles, Tuli de tribubus vestris sapientes & nobiles. ita enim intelligit Frãciscus Georgius de Harmonia mundi, Cantici 1. tono 4. c. 7. quanquam Eugubinus & Castellio non in passiua significatione, sed in actiua accipiant, pro iis, scilicet qui cognoscunt, & sciunt, & habent rerum peritiam. quod & septuaginta interpretes intellexerunt, cùm eum locũ ita verterint ἄνδρας σοφοὺς, ἐπιστήμονας, συνετούς, Ideo Castellio peritos vertit. Sed vtcunq; sit, ex eo quod diximus nobilem pro noto accipi, fit vt nobilitare pro notum facere vsurparit Plinius in proœmio lib. 23.

4 *Ignobilis pro ignoto.*

¶Sicque etiam è contrario ignobiles pro ignotis antiqui intelligebant. Plautus in Amphitrione,

Nunc quando ego sum, vapulabis, nisi hinc abis ignobilis. Et in Pseudolo,
Peregrina facies videtur hominis, atque ignobilis. Virgilius Eglo. 9.
Si valeam meminisse, neque est ignobile carmen.

Et lib. 7 Aeneid. de Hippolyto,

Solus vbi in Syluis Italis ignobilis æuum
Exigeret.— Vbi Seruius, ignobilis (inquit) non vilis, sed ignotus. Neq; enim, vt id illi adiiciam, pro vili, siue ignobili in vulgari significatione posses illic rectè intelligere, cum Hippolytus esset admodum nobilis, vtpote qui filius Thesei regis Atheniensiũ, & qui e genere deorũ erat. Aegeus enim & ipse rex, quẽ Neptuni filiũ fuisse ferunt. At Isocrates in Helenæ encomio scribit Thesei patrẽ fuisse Neptunũ.

Tullius autē lib.2.epistolarū ad Q.fratrē, vocat Commagenū regem ignobilem, quasi diceret,non admodū cognitū,celebrem,famatum. Vti Horatius lib.1.Sermo. Saty.6.paulò post prin.regnū ignobile,de quo scilicet nō multus est sermo populis. Apuleius lib.5.Metam.post prin.ignobilē maritū Psyches vocat Cupidinē,quoniā scilicet ei ignotus erat,non quòd aliàs ignobilis esset. Ausonius in epistola ad Sym-
" machum, Latebat inter nugas meas libellus ignobilis. Cornelius Tacitus lib.12.
" Ne Romæ quidem ignobile Caractaci nomen erat. Aulus Gellius libro noctium Atticarum 17.c.2. Arboreta ignobilius verbum est, arbusta celebratius. Quibus verbis planè declarat ignobile,& celebratum esse,veluti contraria. Et hoc omnium apertissimè declarauit Epiphanius in traductione Theodoriti historiæ,de Osio loquentis in tripertita historia apud Cassiodorum lib.5.c.16. Nō enim(inquit)ignobilis,sed omnibus noscitur esse notissimus.

5 ¶Húcq; ignobilitas pro innotitia(si ita fari liceat)apud Pliniū li.34.c.8. Artifices,
" qui compositis voluminibus condidere hæc,miris laudibus celebrant,& Telepha-
" nem Phoceū, ignotū aliàs,quoniam in Thessalia vbi habitauerat, latuerint opera
" eius:alioquin suffragiis ipsorum æquatur Polycleto,Myroni,Pythagoræ.Laudant eius Larissam,& Spinarū Pentathlon,& Apollinē. Alij nō hanc ignobilitatis fuisse causam,sed quoniā se regū Xerxis atq; Darij officinis dediderit,existimant. Vides ibi ignotū,deinde,ibi,latuerint opera. Postremò,ibi,hanc ignobilitatis causam,&c.

6 ¶E diuerso autem ignotos pro ignobilibus vsurpauit. Virgilius lib.5.Aeneidos.

Ignoti pro ignobilibus.

—Et classe subegit
Amissa,socios ignotæ linquere terræ.

Ignotæ igitur, id est, ignobili, vt interpretatur Seruius. Nam Troianis de quibus loquitur,ignota nō erat,ad quam iam bis venerant. Sed & ad id quoque refert illud eiusdem lib.4.Georg.

Nam sæpe fauos ignotus adedit
Stellio—

Quo etiam in loco idem Seruius interpretatur ignotus,ignobilis,vel ex improuiso veniens. Horatius in eadem illa Saty.6.

Non quia Mecœnas Lydorum quicquid Hetruscos
Incoluit fines,nemo generosior est te.
Nec quòd auus tibi maternus fuit atque paternus,
Olim qui magnis legionibus imperitarint,
Vt plerique solent,naso suspendis adunco
Ignotos,vt me libertino patre natum.

Et alibi quoque in eadem Satyr.opponit ignotos generosis,

Sed fulgente trahit constrictos gloria curru
Non minus ignotos generosis.

Rursúmque,

Quo patre sit natus,cum ignota matre inhonestus.

Et Valerius Maximus lib.9.c.7.in prin. Nec oportere clarissimæ familiæ ignotas sordes inseri. illic etiam clarissimam familiam vocat pro nobilissima, vt dicemus infrà. Igitur nobilissimæ familiæ opponit ignotas, id est, ignobiles sordes. Et
" Suetonius in Tiberio,c.42. Ignotissimum quæsturæ candidatum nobilissimis an-
" teposuit,ob epotam in conuiuio,propinante se,vini amphoram.

7 ¶Ex quo & illud, vt cum ignobilem quempiam significare volumus, his verbis vtimur, nescio quis, vel qui, siue quidam simpliciter. Nam donatus interpretans illud Terentij in Hecyra, Nam vitium est oblatum virgini olim ab nescio quo, Mirè (ait) contempsit personam dicendo,Nescio quo,vt ostēdat ignobilem. Nam si nomen illi est,habet & dignitatem: vt

Nescio quis, & quidā pro ignobili.

Et nos aliquod noménque decúsque
Gessimus.—

Qui locus,vt illi id addam,est Virgilij lib.2.Aeneid. Idem quoque Donatus enarrans etiam illud eiusdem Terentij in Adelphis,Quædam mulieres,&c. Nam quædam (inquit) dicit, vt ignobiles demonstrarentur. Et

in Eunucho illud quoque interpretans, Quod quidam facit. Contemptum (ait) indicat hoc verbū. Quibus adstipulatur illud Ciceronis in Oratione pro Sexto Roscio Amerino: Iam quos nemo propter ignobilitatem nominat, sexcenti sunt.

ἀνώνυμος & νώνυμος pro ignobili.

8 ¶Et hinc quoq; apud Græcos ἀνώνυμος, atque etiam νώνυμος dicitur, qui sine nomine est, & qui ignobilis est, & obscurus, quive à nullis, aut paucis noscitur. Homerus lib. Odysseæ primo,

ὃ μὲν τοι γενεὴν γε θεοὶ νώνυμον ὀπίσσω
θῆκαν.

Non enim progeniem dei ignobilem imposterum Posuerunt.

Et lib. eiusdem operis 12. iterúmque 13. & 14.

νωνύμνοι ἀπολέσθαι ἀπ' ἄργεος ἱπποβότοιο ἀχαιούς.

Et rursum eodem lib. 13.

—οὐδέ τι λίην
οὕτω νώνυμός ἐστιν ἴσασι δέ μιν μάλα πολλοί. id est, ad verbum,

—Neque enim valde
Sic ignobilis est, norunt autem valde multi.

Quasi id dicat, Neque enim adeo obscura terra, quin eam multi norint. Et hinc illud Virgilij lib. 9. Aeneidos,

— Ac multam in medio sine nomine plebem.

Plebis enim appellatione intelligi vulgus ignobile alibi ostendemus.

Clari dicūtur nobiles.

9 ¶Sed & hinc quoque fit, vt nobiles claros vocemus ignobiles contrà obscuros. Nam de primo Virgilius lib. 1. Aeneidos,

Troianóque à sanguine clarus Acestes.

Et Horatius lib. 4. Carminum, Ode 6. lib. Sermo. 1. Saty. 5.

Virginum primæ, puerique claris
Patribus orti.

Messi clarum genus Osci. Et Saty. 6. eiusdem libri,

Non ego me claro natum patre. Et paulò post,

Non patre præclaro, sed vita, & pectore puri. Itémque ibi,

Quòd non ingenuos habeat, clarósque parentes. Ouidius lib. 1. Fastorum,

Hinc fuit Euander, qui quanquam clarus vtroque,
Nobilior sacræ sanguine matris erat.

Et in epistola Helenæ ad Paridem,

Clara domus satis hæc nobilitate sua est.

Et rursus Herûs ad Leandrum,

Nobilis ille quidem est, & clarus origine.

Et Statius lib. Syluarum 3. Sylua 3.

Non tibi clara quidem senior placidissime gentis
Linea, nec proauis demissum stemma.

Clarū genus. Clarus natalibus. Clarus sanguis. Clara propago. Clara progenies. Clari parētes. Clari natales. Clarus & nobilis.

Valerius Maximus lib. 5. c. 9. Idem fecit clari generis, magnæq; dignitatis vir Fuluius. Et Plinius Iunior lib. 8. epistolarum ad Rufinū, epistola incip. falsum est, Mulier (inquit) natalibus clara, moribus proba. Et Liuius lib. 9. ab vrb. cond. Clarus genere, & factis. Et apud Senecam in Octauia. actu. 1. Sanguine claro genitus. Et, Genere claro tumens dicitur. Hincque Lucretio lib. 1. Clara propago dicitur. Et Virgilio lib. 5. Aeneid. Clara progenies. Et Lucano lib. 10. Clarissima proles. Et clarissima familia Valerio Maximo lib. 9. c. 7. vt diximus supra nu. 6. Et Plinio li. 18. c. 3. ad fi. Clarissima gens in codē significatu. eod. lib. 7. c. 53. Et clara stirps Suetonio in Augusto c. 43. Et Tacito li. 11. Clari parētes, Claudius Cæsar in numerū patriciorū adsciuit vetustissimū quenque ex Senatu, aut quibus clari parētes fuerant. Et li. 12. claris maioribus ortus. Et lib. 18. Sed procurator aderat Cornelius Fuscius vigens ætate, claris natalibus. Et Iustinus li. 1. Hoc respōso perterritus neq; claro viro, neq; ciui dedit filiam, ne paterna mater, neq; nobilitas nepotis animū extolleret: sed de gente obscura tunc tēporis Persarū Cābysi mediocri viro in matrimoniū tradidit.

¶Ex

10 ¶Ex quo nonnunquam clarus, & nobilis à bonis authoribus copulantur. Tullius in oratione pro Rabirio Posthumo, Clarus & nobilis vir. Et in oratione pro M. Cælio. De cognatorum sententia nobilissimorum & clarissimorum hominum manumissi. Et pro C. Ligario, M. Marcellum vocat hominem nobilissimum & clarissimum. Et in Philip. 2. L. Domitium. Et in oratione de Aruspicum responsis non semel alios. Et in Paradoxis, Quæ est ista seruitus tam claro homini, támq; nobili. Et in 3. in Verrem actione, Oppidum est in Hellesponto Lampsacũ, in primis Asiæ prouinciæ clarum, & nobile. Et lib. 2. Tusculanarum quæstionum, Clari & nobilitati labores. Et Clara nobilitas Plauto dicitur in Rudente. Et præclara nobilitas Tullio in 6. in Verr. act. Plinius autẽ minùs clarũ opponit nobili, li. 24. c. 15. Nunc subtexemus, ait, herbas mirabiles quidẽ, sed minùs claras, nobilibus in sequẽtia volumina dilatis. Sed & idem li. 6. c. 17. cùm Hydaspem fluuiũ clarũ nominasset, confestim subdidit Hypasim non ignobiliorem. Et ca. 20. eosdem fluuios clarissimos dicit. Et li. 3. c. 5. nobilitatẽ, & claritatẽ veluti cõfundit, cùm dicit, nobilitas omniũ locorum, quos quis attigerit, tanta rerum singularũ populorúmque claritas tenet.

Clara nobilitas.

11 ¶Claritas enim, & Claritudo, pro nobilitate accipi solet. Nam Claritudo generis dicitur apud Tacitum lib. 2. Et quia claritudine mater generis anteibat, auum M. Antonium auunculum Augustum ferens. Et lib. 4. Apronius claritudine generis abstrictus, &c. Et rursum eod. lib. L. Antonius multa claritudine generis, sed improspera. Et li. 5. Parthus imperium claritudinem Arsacidarum, contráque ignobilem Hyberum differebat: hic enim vides claritudinem opponi ignobilitati. Et lib. 12. nec diu inquirendum, quin Agrippina claritudine generis anteiret. Et lib. 13. cùm de Sabina Poppea loquitur: Opes, inquit, claritudini generis sufficiebãt. Et iterum lib. 16. Et familiæ claritudo apud eundem lib. 15. Quia super Iuniæ familiæ claritudinem diuum Augustũ atauum ferebat. Et lib. 20. Bremio claritate natalium insigni, & claritas generis in l. 1. C. de dignit. li. 12. & in extrauag. execrabilis. §. nos itaque, tit. de præben. Et apud Valerium Max. lib. 6. c. 2. ita scribitur, Vidi pari claritate conspicuum Brutum ferro laceratum. Et nascendi claritas apud Quintilianum lib. 5. c. 11. Ita hominum, non qui claritate nascẽdi, sed qui virtute maximè excellet. Et claritas natalium apud ipsum Tacitum li. 17. de Galba loquens, Sed claritas natalium obtinuit, vt quod segnitia erat, prudentia vocaretur.

Claritas & claritudo.

12 ¶Tametsi Cornelius Fronto in libro de nominum, verborúmque differẽtiis, scribit id interesse inter claritatem & claritudinẽ, quòd claritas tam luminis est, quàm perspicuitatis, claritudo generis: prior splendoris, posterior nobilitatis. Quod & è nostris tradit Lucas Peri. post Papiam nescio quẽ in l. 3. col. 3. in verbo, clarissimis. C. de cano. largi. tit. lib. 10. & in l. 1. col. penul. C. de digni. lib. 12. Veruntamen Festus Pompeius, & Nonius Marcellus idem putant claritudinem & claritatem. Et videmus etiam ex aliis scriptoribus claritudinem ad virtutem, &c. referri. Sisenna li. 3. apud ipsum Marcellum, Quod fortasse an ex voluntate sua summa claritudine celeriter confecisset. Sallustius in Iugurtha, Cùm præsertim tam multæ, variæque sint artes animi, quibus summa claritudo paratur. Et Cornelius Tacitus li. 4. Mandabat honores, nobilitatem maiorum, claritudinem militiæ. Et lib. 12. veniam exilij pro Anneo Seneca, simul præturam impetrat, lætum in publicum rata, ob claritudinem studiorum eius. Et li. 14. vbi facit Senecam ita loquentem, Ego quid aliud magnificentiæ adhibere potui, quàm studia, è quibus claritudo venit? Et idem li. 15. Traderetúrque imperium Senecæ, quasi insonti claritudine virtutum ad summum fastigium electo. Et lib. 17. Quos nobilitas, aut opes, aut aliqua insignis claritudo rumoribus obiecerat. Nam & clari appellationem, vti etiam nobilis, ad alia quoque referri, quàm ad vulgarem nostram nobilitatem, Sallustius in Iugurtha, Consulatum nobilitas inter se per manus tradebat, Nouus nemo tam clarus neq; tam egregiis factis erat, quin is indignus illo honore, & quasi pollutus haberetur. Liuius 1. decad. lib. 2. Ambos claros genere, factísque. & lib. 9. Offilius Calanius clarus genere, factísque. Et Iuuenalis Saty. 2.

Claritas & Claritudo an differant.

-Clarus genere, atque opibus vir.

Cui simile est illud ipsius Liuij 3.decadis li.2. Busa mulier genere clara ac diuitiis. Ideo nihil interesse video inter claritatem, & claritudinem, nō magis quidē quam inter beatitatem & beatitudinem. Cicero li.1.de natura deorum, At ista siue beatitas siue beatitudo, &c. Teneritatem, & teneritudinem. Altero enim vsus est idem Cicero lib.5.de finibus, & Plinius lib.9.c.42. Altero in eodem sensu Varro lib.1.de re rustica.cap.36. Et Apuleius lib.5. Metam. Sanctitatem, & sanctitudinem, quibus etiam in eadem significatione ipse Tullius vsus est, Priore, in oratione pro Cœlio, & alibi sæpe. Posteriore lib.4.de Republica apud Nonium Marcellum. Vt hinc intelligas aberrasse Cataneum, virum sanè doctissimum, dum in commentariis in Plinium li.1.epistolarū scribit id verbum sanctitudinem Apuleianum esse. Item seueritas & seueritudo: illud enim vbique obuium est, hoc reperitur apud Plautum in Epidico, & Apuleium ad fi.lib.1.Asini aurei. Sæuitas & sæuitudo, illud enim vsurpauit ipse Apuleius li.4.eius operis. Hilaritas & Hilaritudo apud Nonium Marcellum, authoritate Plauti in Milite glorioso. Vastitas & Vastitudo, illud apud Ciceronem li.1.de diuinatione, & alibi sæpe, hoc apud Catonem de re rustica c.141. Necessitas & Necessitudo, de quibus diximus in nostris Retractibus, tit.1. §.1.num.14. Pulchritas & Pulchritudo, de illo enim est illud Cæcilij in Arpaco apud Noniū Marcellum, Mane dij boni quod illud est pulchritatis. Magnitas & Magnitudo, Actius in Varres apud eundē Marcellū, Neq; sat fingi, neq; dici potest pro magnitate. Tarditudinē & Tarditatē apud Noniū Marcellum authoritate Plauti in Penulo. Qui sit esus pigri vincitis cocleas tarditudine. & Actij in multis locis. Teneritudinē & teneritatē apud eundē in duobus locis autoritate Pacuuij in Doloreste & Ciceronis. Vanitudinē pro vanitate apud eundem, authoritate Pacuuij in Doloreste, & Plauti in Polego. Acritatem & Acritudinē: de primo est illud Actij in Neoptolemo apud Gellium lib.13.c.3. & apud Marcellum de mutata declinatione vis veritatis atq; acritas. Lenitatem & lenitudinem illud apud Ciceronem ad Atticum lib.10. & in partitionibus, & li.1.officiorū, hoc apud eundem li.5.Tuscul. & in Verrem, act.6. Laxitatem & laxitudinem apud eundem authoritate eiusdem Ciceronis offic.li.1. & Sallustij li.4.Historiarum. Castitudinem & castitatem, ibi, ex Actio in Phœnissis. Firmitudinem & firmitatem ibi, authoritate Plauti & Ciceronis. Honestitudinē & Honestatem apud eundem authoritate Actij in Oenomas & in Mirmidonibus. Acerbitatem & Acerbitudinem ex Gellio d.lib.13.c.3. Orbitudinem & Orbitatem ex Nonio Marcello, ex Plauto, Turpilio, & Pacuuio. Suauitatem & Suauitudinem apud eundem ex Plauto in Bacchidibus & Turpilio in Leuca. Solitudinem & Solitatem apud eundem ex Actio in Eurytace. Vicissitudinem & Vicissitatem apud eundem ex Actio in Phœnissis. Celeritatem & Celeritudinem, illud notum est, hoc Varronis est de re rustica lib.3.c.12. Crebritatem & Crebritudinem apud Nonium Sisennæ authoritate, & alia id genus plurima.

Beatitas. Beatitudo. Teneritas. Teneritudo. Sanctitas. Sanctitudo.

13 ¶Sed vt redeamus, ex his, quæ diximus, Claritas familiæ dicitur Valerio Maximo lib.4.c.3. vbi de Antonia loquitur. Et clarissima familia, eod.lib.3.c.3. vbi de Pompeio, clara persona dicitur in l.curator.ff.de cura.furi. & claritas personæ apud Plinium Iuniorem lib.2.epistolarum ad Arrianum, Accipe quod per hos dies actum est claritate personæ famosum. Et vir clarissimus apud Tullium lib.j.de oratore, & in oratione pro lege Manilia. Quæ quidem appellatio his notis V.C. significabatur, nempe vir clarissimus, tandémque abiit in dignitatem: quæ Clarissimatus dicebatur. De qua in l.2.C.de dome. & protect.lib.12. quæ interpretatur Consularem, id est, clarissimatus dignitatem. & in l.peculiari.C.de prox.sacr.scri.co.lib.12. & in l.1.C.de Equest.digni.eo.lib. vbi scribitur equites Ro.secundum gradum post Clarissimatus dignitatem obtinere, & apud Ammianū Marcellinum lib.21. & Cassiodorum li.6.epistolarum variarum.iterúmque lib.7. vbi adscribit formulam, qua ea dignitas conferebatur. Et de clarissimis quoque fit mētio in l.si Senator, & in l.clarissimis.

Clara persona. Claritas personæ. Vir clarissimus. Clarissimatus dignitas.

rissimis.C.de digni.eo lib.& in l.vlt.C.de prin.agen.in reb.eo.li.& in l.1.C.de præp. lab.eo.li.& in l.1.§.illud.C.de can.larg.tit.lib.10. & in l.fœminæ.ff.de Senat.& in l. sed & si susceperit si.§.1.ff.de iudici.& in l.ram demẽtis.C.de epi.audi.& l.si furiosi. C.de nupti.& in l.1.in prin.ff.de reb.eorum. vbi prætor vocatur eo titulo. & in l.2. §.vlt.C.de his,qui veni.æta.impet.& in rub.C.vbi Sena.vel claris.nam & in l.1.eiusdem ti.clarissima dignitas memoratur, & in rubric.C. de tut.vel curato. & in l.seuerior.C.ex quib.cau.infa.irro. & in l.1.C.si ex falsis instru. quæ duæ postremæ leges vocant proconsules viros clarissimos.& in l.vlti.C.de excusa.tut.& in l.1.C.ne lice.poten. & l.1.C.de senten.pas.quæ vocat præfectos prætorios clarissimos viros, quæ lex est Antonini. Quanquã Lampridius ipsos præfectos prætorio clarissimos fuisse sub Alexandro dicit,qui quidem successit postremo omnium Antonino. At idem in Seuero scripserat, ipsum Seuerum eisdem præfectis prætorio Senatoriam dignitatem addidisse,vt viri clarissimi essent, & dicerentur. Quod antea vel rarò fuerat,vel omnino non fuerat.De hac autẽ dignitate vide nostros legum interpretes in l.1.ff.de offi.eius,cui mand.est iurisd.& Alciatum li.Dispunctionum 3.c.4.

14 ¶De altero,vt scilicet ignobiles cõtra obscuros vocemus, probat illud Tullij li.2. officiorum,Qui magna sibi proponunt obscuris orti parentibus.Quem locum in id expendit Nonius Marcellus in diuersis acceptionibus nominum & verborum „ in litera O. Cui concinens Cornelius Tacitus lib.17. Ophonius,inquit, Tigilli- „ nus obscuris parentibus.Sed vt redeamus ad Ciceronem, is in 7.in Verrẽ actione, „ Obscuro loco natus.& Liuius tertiæ Decad.li.6.de Seppio Lesio Campano obscuro(inquit)loco natus.Et alibi in eodẽ lib.Quintus obscuro genere ortus.Cui concinens Valerius Maximus,lib.1.c.7.vbi de Dionysio Himeca,inquit, quædam non obscuri generis fœmina. Sallustius in Catilinario, Sed & in ea coniuratione fuit Q.Curius natus haud obscuro loco.Et apud Macrobium lib.7.c.3.obscurè natus dicitur.Et in l.in concubinatu.ibi,obscuro loco nata.ff.de concubi.Nam & Quintilianus lib.11.c.1.nobilem obscuro opposuit.Nobilis(inquit) obscurum,potens infirmum.Et Suetonius in Vitellio statim in prin. Vitelliorum originem alij aliam, & quidem diuersissimam tradunt,partim veterem & nobilem,partim verò nouam & obscuram. Et in Vespasiano etiã, in princ.Gens Flauia obscura illa quidem, ac sine vllis maiorum imaginibus. Et Statius lib.Sylua.3,Syl.2.

Obscuri ignobiles dicitur.

- Non te series inhonora parentum,
Obscurum proauis,& priscæ lucis egentem
Plebeia de stirpe tulit.

Et Iustinus tradit,li.1.Astyagen Medorũ regem filiam suam nuptui dedisse, neque claro viro,neq; ciui,sed de gente obscura Cambysi. Et hinc obscuri viri pro ignobilibus,in §.sancimus.in auth.de testibus. & in §.1.auth.de defen. ciui.& in §.quisquis.in auth.quibus mod.nat.effic.legi. Nam & obscuritas pro ignobilitate à Tullio vsurpatur lib.2.officiorum. Quorum autem prima ætas propter humilitatem, & obscuritatem in hominum ignoratione versatur. Humilitas enim pro ignobilitate plerunque sumitur,vt posteà dicemus. Idem autem Tullius lib.1.de Oratore, obscurum & ignotum copulauit. Ignoti enim, vt suprà diximus, ignobiles quoque dicuntur. Sed & idem claros, & obscuros homines opposuit in oratione pro Annio Milone,Quum non alio facinore clari homines,alio obscuri necantur. Et huc quoque spectat quod Virgilius lib.5. Aeneidos post multos iuuenes nobiles nuncupatim nominatos subiunxit,

- Multi prætereà,quos fama obscura recondit.

Quo loco Seruius,per contrarium,inquit,illos superiores omnes esse nobiles iudicauit.Cornelius autem Tacitus lib.3.obscurissimam domum P. Quirinij dicit, ad ignobilitatem illius respiciens. Et huc quoque pertinet quod ex Iustino citauimus suprà num. 9.

15 ¶Porrò quòd ad hunc locum maximè pertinet apud Hebræos Albor & Candor, qui nomine צחר significatur, proximè ad lucem accedit. Vnde ea vox ad

Hebræis nobiles & ignobiles quomodo vocentur.

claros, illustres, & nobiles viros transsumitur, vt eo loco Salomonis Ecclesiastes 10. Beata terra, cuius rex nobilis est: siue ad verbum, filius nobilium. sicuti etiam contra ערב. a tenebris accepta metaphora ad obscuros & ignobiles, vt in eo loco Prouerbiorum eiusdem authoris 22. Coram regibus stabit, nec erit ante ignobiles. Silius autem lib. 8. hanc nobilitatis lucem intelligens, & contrà ignobilitatis obscuritatem, hanc ita graphicè describit,

Nobilitatis lux.

At illi sine luce genus, surdúmque parentum
Nomen.—

Surdū nomē parentum.

Nam & Plinius li. 22. cap. 2. surdum appellat, quod ignobile est. Interdum (inquit) fortius augetur authoritas, quæ quanta debeatur etiam surdis, hoc est, ignobilibus herbis perhibebant. Statius autem lib. 4. Thebaidos vtrunque coniunxit,

Aequatus cœlo surdum atque ignobile muros
Firmat opus.—

16 ¶Sed vt redeamus, ab his non longè abest, quod scribit Tullius aduersus Sallustium, Ego meis maioribus virtute mea præluxi, vt si priùs noti non fuerint, a me accipiant initium memoriæ suæ. Tu tuis, vita, quam turpiter egisti, magnas obfudisti tenebras, vt etiam si fuerint egregij ciues, certe venerint in obliuionem. Vides enim primùm verbum prælucendi ad nobilitatem pertinere: Deinde ea verba, noti non fuerint, ad ignobilitatem spectare. Et ea quoque, magnas obfudisti tenebras. Et huc quoque spectat illud Liuij in præfatione, Et si in tanta scriptorum turba mea fama in obscuro sit, nobilitate eorum, qui nomini officiant meo, cōsolor. Illic enim obscurum nobilitati opponitur. Et illud Valerij Maximi lib. 3. cap. item 3. ad fi. Quo euenit, vt & humili loco nati ad summam dignitatem consurgant, & generosissimarum imaginum fœtus in aliquod reuoluti dedecus acceptam a maioribus lucem in tenebras conuertant.

Lucere nobilitatis.
Tenebræ ignobilitatis.

17 ¶His quoque consequens est, vt cùm illustre, idem sit quod clarum, nam vti clarum opponitur obscuro, vt diximus, ita & illustre & obscurum inuicem sunt contraria, vt videre licet ex Tullio lib. 4. Academicarum quæstionum. Ex quo idem lib. 2. de Oratore illustrare obscura dicit. Et idem clarum & illustre copulauit in Somnio Scipionis, & in 7. in Verrē actione, & li. 2. de diuinatione. Cúmque obscurum (quod item diximus) ignobile dicatur. Ita quoque e diuerso illustre pro nobili. Idem Tullius in oratione pro Murena. Ex familia veteri & illustri. Et Virgilius lib. 6. Aeneid. cùm dicit,

Illustres nobiles dicuntur.

Illustres animas.

Vbi Seruius id nomen notitiæ esse dicit. Nam & nobiles (inquit) illustres vocari. Et Propertius lib. 2. elegia 14.

Nec si qua illustres fœmina iactat auos.

Et Iustinus lib. 15. Lysimachus (inquit) erat illustri Macedoniæ familia natus, sed virtutis experimētis omni nobilitate clarior. Et illustri loco natus apud Valerium Maximum lib. 4. ca. 3. Paulo post prin. Et illustris sanguis, apud eundem eod. lib. ca. 6. ad fin. Seneca autem tragœdus in Octauia, actu 4. genere illustres dicit, sicuti & Cornelius Tacitus lib. 18. Iulius, inquit, Blæsus genere illustri.

18 ¶Hincq; prouincia illustris Ciceroni in 3. in Verr. act. Et ciuitates illustres eidem in 4. in ipsum Verr. Et proles illustris, Claudiano in 7. panegy. Et familia illustris Plin. lib. 34. c. 13. Nam & vtrunq; scilicet illustre & nobile copulat ipse Tullius in eundē Verrē act. 7. Tam illustre (inquit) & nobile municipiū. Et idem quoq; illustre noto coniungit in eadem oratione, Illustre notúmque omnibus. Hincque illustrium & superillustrium dignitatum nomina, de quibus nostri late in l. 1. §. 1. ff. de offi. eius, cui mand. est iurisd. & Alciatus li. 3. Dispunctionum. ca. 4. dicit, & quidem rectè, nullam esse in nostris legibus superillustrium mentionem. Et hinc quoque illustrare, pro nobilitare in l. j. C. de præpo. lab. lib. 12. vt eam intelligunt Io. Pla. ibi. Ang.

Illustris prouincia Cice.
Illustris ciuitas.
Illustris proles.
Illustris familia.
Illustrare pro nobilitare.

Ang.Fran.Aret.Corne.& Iason in l.omnium.C.qui test.fac.pos.Neque hic satis intelligo quod scribit Velleius Paterculus:grauis quidem author, lib.2.Romanæ historiæ, Varus Quintilius, illustri magis,quam nobili ortus familia. Nisi nobilem ad genus, illustrem ad gesta referat, vel econtrario: aut etiam nisi ea forma dicat, qua Seneca in loco, quem infra nu.24.citabimus, dicit notos magis,quam nobiles. Cicero autem in Calphurnium Pisonem, Nullum non modo illustre, sed ne notum quidem, vbi vides illustre nescio quid plus esse quam notum. Sed & is lib.2. epistolarum familiarium, epistola 12. obscurum & illustre veluti opposita posuit, cùm dicit, Omnis enim peregrinatio obscura est iis, quorum industria Romæ potest esse nobilis.

19 ¶Similiter & splendidum, quod eiusdem significationis est,pro nobili plerunque sumimus. Liuius 1.Decadis lib.4. Nobilis superior iudicio matris esse, quæ quam splendidissimis nuptiis iungi puellam volebat. Cornelius Tacitus in vita Agricolæ tradit Domitiam Decidianam spendidis natalibus ortam. Et Valerius Maximus lib.8.cap.1.vbi de Cælius fratribus loquitur,Splendido (inquit) loco natus. Et Plinius Iunior lib.6.epistolarum ad Romanum, Accia Variola fœmina splendide nata. Et Aurelius Victor in Othone,Saluius,inquit, Otho splendidis ortus maioribus. Hincque splendor natalium apud eundem Plinium lib.10.ad Traianum, Impensè rogo,vt Actium Suram prætura exornare digneris, cùm locus vacet: ad quam spem alioquin quietissimum hortatur & natalium splendor. Et splendor familiæ apud Tullium in oratione pro Gn.Plantio,& Liuium 1.decad.li.4.& Suetonium in Vespasiano ca.1. Et splendor generis in l.ingenuæ.C.de murile.li.11. Nam & Suetonius in Tito.cap.4. scribit, Martiam Flauiam splendidi generis fuisse. Et splendor nobilitatis Valerio Maximo lib.7.cap.5.vbi de Lucio Aemilio Paulo.& iterum lib.9.cap.3.vbi de patriciis Romanis. Et spendidior gradus in l.edicimus. eod.tit.Et splendidiores personæ in l.2.ff.de termi.mot. Firmicus autem lib.3. Matheseos.cap.14. in quarto loco, splendorem ignobilitati opponit. Ab ignobilitate (inquit) ad splendorem perducet.Nam & eod.li.c.18.splendidum genus nobilitatis appellat.Et lib.6.cap.11.splendorem nobilitatis. Splendorem autem tenebris,quæ ignobilitatis propriæ sunt, vt nuper diximus esse, oppositum docent sacræ literæ Isaiæ 59. Expectauimus splendorem, & in tenebris ambulauimus.

Splendidi nobiles dicuntur.

Splendor natalium.

Et familiæ.

Et nobilitatis.

Et generis.

20 ¶Et cùm quæ alta sunt, & sublimia atque summa, cæteris notiora sint, & conspicuiora. Et econtrariò humilia & infima,siue ima,nō adeò oculis perspicua atq; patentia. Ideò etiā altos & sublimes & summos vocamus nobiles:humiles & infimos, ignobiles. De alto est illud l.3.§.legis.ff.ad leg.Cor.de sica. humiliores solēt bestiis subiici,altiores verò deportantur in insulam. Et illud Virgilij li.9.Aeneidos,

—Thebana de matre nothum Sarpedonis alti, id est nobilis, vt exponit Seruius.

Et iterum lib.10.Aeneidos,

Et Clarus & Hæmon Lycia comitantur ab alta.

Quo in loco idem Seruius interpretatur alta,id est,nobili. Ad quod & referri potest quod idem lib.1.eiusdem operis,altam vocat Romam,

Albanique patres,atque altæ mœnia Romæ.

Et Carthaginem lib.4.

Suspectas habuisse domus Carthaginis altæ.

Et quod scribit li.5.eiusdem operis,

Dardanidæ magni genus alto à sanguine Diuûm. Et lib.6.

Deiphobe armipotens genus alto à sanguine Teucri.

Et illud Horatij lib.2.Ser. Saty.5.

Tempore quo iuuenis Parthis horrendus ab alto

Demissum genus Aenea &c. Illúdque Iuuenalis Saty.6.

Quædam de numero Lamiarum & nominis alti.

Et alibi in eadem Satyra,

Hos

—Hos fouet omnes,
Inuoluitque sinu, domibus tunc porrigit altis.
Itémque Saty. 8.
Plance, tumes alto Drusorum sanguine, tanquam
Feceris ipse aliquid, propter quod nobilis esses.
Quanquam ibi, alto, pro antiquo & longo accipi potest, verùm & ad nobilitatem quoque pertinet, vt dicemus postea in 19. ca. Firmicus autem Maternus li. Astronomicôn 6. cap. 31. altum genus vocat pro nobili. Eritque (inquit) publicis meritoriis prostituta, etiam si ex alto genere videatur esse progenita. Apud Gallos solemus altum, & potentem dominum, *hault, & puissant Seigneur* principem, aut qui quapiam dignitate non vulgari præcellit, vocare, velut comitem, baronem, & similes, de quo & nos alibi dicemus.

Altũ genus.

21 ¶De sublimi autem est illud Statij lib. Sylua 3.
Quis sublime genus formámque insignis Hetrusci.
Nesciat?— Et lib. 10. Thebaidos,
—Cur maneant castris ignauáque seruent
Otia pars sublime genus.—
Illúdque Claudiani in Panegy. 4. Honorij,
Sufficeret sublime genus, luxúque fluentem
Deside, nobilitas posset te sola tueri,
Et ante hos Ouidij ad Pisonem,
Vnde prius cœpti surgat mihi carminis ordo,
Quósve canam titulos, dubius feror, hinc tua Piso
Nobilitas veterísque citant sublimia Calpi
Nomina, Romanas inter fulgentia gentes

Sublimes nobiles dicũtur. Sublime genus.

22 ¶De summo est illud Liuij 1. decad. lib. 1. Tanaquil summo loco nata. Et Ciceronis lib. 2. episto. fami. epist. 18. Sed tamen tres fratres summo loco natos, promptos non indisertos, te nolo habere iratos. Et li. 7. epi. 9. Octauius summo genere natus. Et lib. 2. epi. 22. Nutus tuus potest hominem summo loco natum incolumem in ciuitate retinere: Nam & de eodem paulò superiùs, Magno, ait, tibi erit ornamento nobilissimũ adolescẽtem beneficio tuo esse saluũ. Et in oratione pro. Cn. Plancio, in summa familia natus. Quod vt intelligas intelligi de nobilitate, ostẽdunt verba hæc sequentia præposuisse. Q. Catullo sapientissimo & sanctissimo viro, non dico C. Serenũ subtilissimũ hominẽ (fuit enim & animi satis magni, & consilij) sed Cn. « Manlium non solùm ignobilem, verùm sine virtute, sine ingenio, vita etiam con- « tempta, & sordida. Et lib. 2. Offic. M. Bruto summo genere nato. Et illud Valerij Maximi lib. 6. capi. 2. Vidi cruentum Cn. Domitium Anobardum deflentem, quòd summo genere natus, in ipso iuuentutis flore tuo iussu esset occisus. Nam & mox subiungit, Vidi pari claritate conspicuum Brutum, &c. Claritas enim & ipsa nobilitas est, vt suprà diximus. Et illud quoque eiusdem Valerij lib. 9. cap. 6. Cn. autem summi generis & magni animi virũ. Id autem nescio quid significat præter vulgarem nobilitatem. porrò hinc summates pro nobilibus, vt dicemus infrà. cap. 37.

Summo loco nati. Sũma familia. Sũmo genere.

23 ¶De humili probatur in d. l. 3. §. legis. ff. ad leg. Cor. de sica. cuius verba suprà posuimus, & in l. illicitas. §. ne potentiores. ff. de offi. Præsid. & in l. vl. ff. de incen. rui. naufr. & l. annonam. §. pœna. ff. de extraor. cri. & l. 1. §. vlti. ff. ad leg. Cor. de sica. & l. in seruorum ff. de pœnis apud Tullium in 7. in Verrem actione, Pompeius humili & obscuro loco natus. Et lib. 1. de diuinatione, Amphiaraüs & Tiresias non humiles, & obscuri. Et in libro de amicitia, Humilem relinquunt, & minimè generosum ortum. Et Quintilianus li. 3. ca. 7. Aut enim respondisse nobilitati pulchrum erit, aut humilius genus illustrasse factis. Et Valerius Maximus lib. 3. capitu. 4. in titu. eius capi. qui huiuscemodi est, De his, qui humili loco nati clari euaserunt.

Humiles ignobiles dicũtur. Humilis ortus. Humile genus.

Et lib.

Et li.4.c.7.Lucius Petronius admodum humili loco natus ad equestrem ordinem peruenerat.Plinius,aut quisquis est,in li.de viris illustribus, quo loco de Mario loquitur, Caius (inquit) Marius septies consul Arpinas, humili loco natus Valerius Maximus loco à nobis citato suprà.nu.16. Capitolinus in Macrino, Humili natus loco. Suetonius in Vespasiano, cap.4. Nec metuendus vllo modo ob humilitatem generis.Iustinus lib.15.haud multò ante fi.humili genere natus. Et lib.22.statim in prin. Ex humili & sordido genere. Et Pompelianus de Tullio loquens, Tullius existens nobilis ex humili,id est,ignobili.Et Ouidius lib.14.Metamorph.

Humili loco nati.

—Humili de stirpe creatus. Et Iuuenalis Saty.8.

Vos humiles (inquit)*vulgi pars vltima nostri.*
Quorum nemo queerit patriam monstrare parentis.

Et Ammianus Marcellinus lib.31.de Agathyrsis loquens,Humiles (inquit) minutis, atque raris: nobiles verò latis, fucatis, & densioribus notis. Ex quo humilitas generis apud Tullium in oratione ad equites Rom.antequam in exilium iret. Et » apud eundem Philip.13.At scurræ filium appellat,quasi ignotus nobis fuerit splen- » didus eques Ro.Trebonij pater.Is autem humilitatem despicere audet cuiusquam » qui ex Fadia sustulerit liberos. Et Liuium 1.deca.lib. 9. ad fin.de C. Flauio scriba. Cæterùm, inquit, contumacia aduersus contemnentes humilitatem suam nobiles certant.Is enim,vt antè dixerat,patre libertino humili fortuna ortus erat. Et apud Valerium lib.6.cap.2. In quo certamine cùm Pompeius Magnus humilitatem ei exprobrans,&c.Idem autem lib.3.cap.8.humilitatem nobilitati opponit,cùm scribit, Nam vt humilitas amplitudinem venerari debet, ita nobilitate fouẽda magis, quàm spernenda bonæ indolis nouitas est. Et infima natalium humilitas apud Plinium li.18.cap.6.Vt non omittam illud eiusdem Plinij lib.8.cap.35. Humilis in plebe, & ideo ignobilis. Et illud Titi Liuij 1.deca.lib.5.M.Ceditius de plebe nuntiauit Tribunis in noua via vocem noctis silentio audisse clariorem humana, quæ magistratibus dici iubebat Gallos aduentare, id vt fit propter authoris humilitatem spretam.

Humilitas generis.

24 ¶Sed & de infimo probat illud Tullij Ciceronis in oratione pro Flacco. Si quem infimo loco natum nullo splendore vitæ. Et pro Cornelio Balbo : sin autem multorum virtus, ingenium humanitas ex infimo genere, & Fortunæ gradu, &c. Hincque infima plebs apud eundem lib.epistolarum ad Atticum 4.epistola 7c. & apud Liuium lib.4.secundi belli Punici,& Suetonium in Othone cap.7. Ac super cæteras gratulantiũ adulantiúmque blanditias ab infima plebe appellatus. Et alij citati à nobis infrà in 37.ca.nu.29.incip.Proptereáque. Et infima gens apud Horatium lib.2.Carminum,Ode 3.

Infimi ignobiles dicuntur.
Infima plebs.

Diues ne prisco natus ab Inacho
Nil interest,an pauper,& infima
De gente sub dio moreris.

De imo quoque est illud Horatij lib.3.Carminum Ode 1.

Imi ignobiles.

—Aequa lege necessitas
Sortitur insignes & imos.

Nam,vt mox dicemus,insignes nobiles dicuntur. Et illud Iuuenalis Saty.8.

Tamen ima plebe Quiritem
Facundum inuenies.

25 ¶Aliis quoque nominibus idem propè significantibus nobiles vocamus, scilicet insignes,& inclytos. Nam insignes dicuntur, qui signo quopiam præcellenti sunt » cæteris notiores.Noti enim & insignes eodem sensu dicuntur Ciceroni, si is est,in » li.3. ad Herennium:Idem fit in imaginibus,vt quæ nobis diligenter notæ sunt, hæ parum videantur insignes aliis. Inclyti, qui veluti fulgore quodam famæ resplendent.Insignes igitur nobiles dicuntur.Q.Cicero ad Tullium fratrem,de petitione Consulatus.Nequaquam hi sunt tam genere insignes,&c. Et Lucanus lib.8.

Insignes nobiles dicuntur.

—Titulis

—*Titulis insignis auorum.*

Cornelius Tacitus lib.2.de Germanico loquens, Insigni, inquit, genere. Et lib.5.de Sinnace, Insigni, ait familia. Et lib.13.de Iulia Syllana, Insignis, ait, genere. Et li.15. de C.Pisone, Is Calphurnio genere ortus, ac multas, insignésque familias paterna nobilitate complexus. Nam & insignem & notum copulauit Cicero in 11. Philip. & lib.2.de Oratore. Et Donatus enarrans illud Terentij in Eunucho, Insigne aliquid, id est, magnum, & nobile facinus. Et hinc insignia substantiuè dicuntur, quæ vulgò arma vocamus nobilium propriè, de quibus alibi dicemus. Et verbum Insignire pro Nobilitare Virgilio.lib.11.Aeneidos,

Insignia.

Insignire.

—*Passimque trophæis*
Insignis agros. Vbi Seruius ita interpretatur.

26 *Inclyti nobiles.*

¶ Et inclyti item nobiles vocantur. Seneca tragœdia j.

Nobiles non sunt mihi aui,
Nec altis inclytum titulis genus.

Et alibi eadem tragœdia actu 2.

Ducet è genere inclyto
Nouitas colorem nostra.

Et in Troade, actu 3.

Veterisque soboles sanguinis nimiùm inclyti.

Et in Medea actu 3.

Qui prole fœda misceat prolem inclytam,
Phœbi nepotes Sisyphi nepotibus.

Et in Hercule Oetheo actu 14.

Compesce voces inclytum Alcidæ genus.

In quam etiam sententiam Valerius lib.9.cap.1.vbi de Gemello Tribunitio loquitur, Mutiam & Fuluiam tum à patre, tum à viro vtranque inclytam & nobilem. Quod a Græcis profectum videri voluit Seruius libro 6. Aeneidos in eum locum Inclyta Roma, vt quibus κλυτὸς nobilis, & clarus gloriosus dicitur, de quo nos dicemus & alibi latius. Quòd autem generosi & ipsi nobiles dicuntur, aliò spectat, de quo & nos posteà dicemus. Cæterùm Festus Pompeius hanc dictionem interpretatus, Inclytus, inquit, nobilis, clarus.

27 *Noti & nobiles an differant.*

¶ Sed vt reuertamur ad id, vnde incœpimus, Nobiles dicuntur veluti noti: Ignobiles, ignoti. Quanquàm Tullius differentiam, nescio quam, fecit inter notos, & nobiles, vt patet ex eo loco supra citato ex 2.actione in Verrem, Qui non tam me impediunt, quòd nobiles sunt, quàm adiuuant, quòd noti sunt. Et quod scribit in oratione pro Marco Cælio, Res est omnis in hac causa nobis iudices, cum Clodia muliere non solùm nobili, sed etiam nota. Et pro L. Flacco, Cæteri homines apud nos noti, inter suos nobiles. Et Varro li.Rei Rusticæ,3.cap.1. Hæc nota & nobilis. Et post eos Seneca lib.3.de beneficiis, Qui imagines in atrio exponunt, & nomina familiæ suæ largo ordine, & multis illigata flexuris in parte prima ædium collocant, noti magis, quam nobiles sunt. Et quisquis est, qui elegātissimum illum panegyricum Constantino dixit, Notiorem te gentibus reddidisti, cùm non posses esse nobilior. Et Iulius Firmicus li.4. Astronomicôn, ca.1.in applicatione Lunæ ad Venerem: Erunt (inquit) noti, & nobiles. Et lib.5.cap.1.in horoscopo Sagittarij: Erit nobilis & notus. Et lib.6.cap.3.in Marte, facient notos & nobiles. Et rursùm in Sole, Notitiam & nobilitatem conferunt. Et lib.8.ca.21.in 29.parte, Nobiles faciet, & notos. Et lib.8.cap.19. Vicesimanona pars Geminorum si in horoscopo fuerit inuenta, presente Luna, nobiles faciet, & notos.

28 ¶ Ex his autem fit, vt nobile, & ignobile, & nobilitas, & nobilitare dicantur non solùm de hac vulgari hominum nobilitate, sed etiam de cæteris rebus maximè cognitis & celebribus. Atque etiam ad vituperium nonnunquam trahantur. Nam quod

quod ad primum pertinet hic,

A

Accuſationem nobilem appellat Cicero lib. 2. Officiorum, loquens de accuſatione quadam Liuij Craſsi.

Actum nobile vocat Plinius lib. 14. c. 6.

Actores ludorum nobiliſsimos Iuſtinus lib. 6.

Aedificia nobilia Romanus Pontifex in extrauag. execrabilis. §. vnde inter cætera. de præben. vbi Zenzel. declarat quare ſic dicantur.

Aetatem Claudianus,

—Iam nobilis ætas
Principe ſollicito votis erexerat aulam
Incertis—

Agentem M. Cælius apud Ciceronem lib. 8. epi. fami. epiſt. incip. Certè inquam.

Amnem Cicero lib. 7. eiuſdem operis, epi. 21. vide infra flumina & fluuios.

Ancillam ſacræ literæ Leuiti. 19. c. vbi ita ſcribitur in vulgata editione: Homo ſi dormierit cum muliere coitu ſeminis, quę ſit ancilla nobilis. qui locus in id expenſus eſt à Bar. in l. 1. col. 6. verſi. ſecundo igitur. C. de dignit. lib. 12. Et ita quoque legit quiſquis is eſt, qui concord. Bibliorum collegit in verbo, libertas. & quod magis miror, ante hos Iſichius Hieroſolymitanus lib. 6. Commentariorum in Leuiticum, illum ipſum locum enarrans in duobus locis. Quamquā ita nec in Hebræo, nec apud ſeptuaginta interpretes legitur. In Hebræo enim ita ſcribitur אבשי השם id eſt, quæ ancillla, ſed viro addicta, ſiue deſponſata. Apud Io. ſic καὶ αὐτὴ οἰκέτις δια πεφυλαγμένη ἀνθρώπῳ, id eſt, & ipſa famula reſeruata eſt viro. Sic autem Caſtellio hūc locum vertit, quæ ſit ſerua viro deſtinata. Ideóque putarim in eo loco fuiſſe ſcriptum in vulgari illa editione, non nobilis, ſed nubilis. Sed quicquid ſit, Plinius lib. 7. c. 63. nobiliſsimam ancillam vocauit. Et alibi quoque oſtendemus & ſeruos quoque dici nobiles & generoſos, ſcilicet in c. 8. nu. 4. incip. attende tamen.

Animalia nobilia vocat Ariſtoteles lib. 1. Hiſtoriæ animalium, c. item 1.

Animum Valerius Maximus lib. 3. c. 8. eodémque vlti. vbi de C. Mario loquitur. & iterum lib. 5. c. 4. vbi de duobus fratribus.

Antidota Cornelius Celſus li. 5. c. 23. vbi antidotum Mithridatis deſcribit, & Plinius lib. 28. c. 8. & alter Plinius. Valerius de re medica li. 2. c. 22.

Aquas. Seneca Tragœdiographus in Hercule furente, actu 4.

Nobiles Duces aquas.

Aratorem, Tullius in 5. in Verrem acti.

Arbores, & priuatim Ilicem Plinius li. 16. c. 44. eodémque vlti. Et Palmam idem Plinius lib. 13. c. 4. in duobus locis. & Horatius li. 1. Carminum, Ode 1.

—Palmáque nobilis
Terrarum dominos euehit ad Deos.

Arietem, Arnobius aduerſus gentes, lib. 5.

Artem, Plinius li. 35. c. 1. in princ.

Artificem, Lampridius in vita Heliogabali.

Aſtra, Plinius lib. 2. c. 29.

Aues idem Plinius lib. 10. c. 26. & iterum c. 37. vbi de columbis loquitur.

Autorem, Apuleius de Heraclito loquens in libro de mundo.

Autoritatem, Macrobius Saturn. lib. 7. c. 15. in fi.

B

Bacchas, Plinius lib. 35. c. 10.

Bella, Clyſticus, aut, vt alij vocāt, Cyclicus, ille poëta apud Horat. in arte poëtica;

Fortunam Priami cantabo, & nobile bellum.

C

Cædem, Cornelius Tacitus lib. 20. Ignotum adhuc ingenium, & nullis defenſionibus expertum, cæde nobili imbuiſti.

Canes, Q. Curtius lib. 9. de gestis Alexandri.
Capreas, Plinius lib.3.c.6.
Capur, Lucanus lib.7.
—Nobiles nec victum fatis caput.
Carmen, Virgilius in Aetna,
—Hinc audis nobile carmen
Plurima pars scenæ. Et iterum,
Tu quoque Athenarum carmen tam nobile sidus
Erigone.— Et Seneca in Agamemnone actu 3.
Non quæ verno nobile carmen.
Nam & contrà Virgilius egloga 9. ignobile carmen dicit:
Si valeam meminisse, neque est ignobile carmen.
Censuram, Liuius 4.decad.lib.9.vbi de censura M. Portij Catonis.
Centaurum, Horatius in Epodo, Od.13.
Nobiles & grandi cecinit Centaurus alumno.
De Chirone intelligit præceptore Achillis,
—Ramo cantat tristis Aedon
Grataque nobilium.
Cinœdos Virgilius, aut quisquis est in Priapeis,
Cui dant oscula nobiles Cinœdi.
Cocleas, Plinius lib.9.c.56.
Colles, Varro loquens de colle Viminali lib.4. Linguæ Latinæ.
Collum, Euripides in Helena,
φασὶ βρόχῳ γ' εὐγενῆ δέρην *ἐσφάξεν.*
Nam græcè *δέρη*, collum dicitur. Et alter poëta Tragœdiog raphus, sed Latinus, Seneca in Troade, actu 3.
Famulare collo nobili subeat iugum.
Coloniam, Aurelius Victor in vita Traiani, & Vlpianus noster in l. 1. in princi. ff. de censib.
Colores, Bart. in tracta. de Insig. & armis, col.4. versicu. sed dubitatur quis color.
Columnas, Seneca in Thyeste, actu 4.
—Cuius auratas trabes
Variis columnæ nobiles maculis ferunt.
Competitorem, M. Cælius apud Ciceronem Epi. Fami. epi.2. incip. Certè inquã.
Constitutionem, Imperator noster in §. sed nostra, Insti. de hæred. quali. & differ.
Coronas. Plinius lib. 22.c.3. & Gellius lib.5.c.6.
Corpus, Lucanus,
—Et nobiles corpus
Pascit aues.—
Curas, Marcellus Burdegalensis medicus statim post prin. præfationis.

D

Dies, Seneca in Hercule Oetheo, actu 4.
Nobilem hunc faciam diem.
Et ante eum Plautus in Pœnulo, actu 3.
Die festo, celebri, nobilique Amphrodisiis.
Documentum, Solinus c.7.
Domum, Seneca in Thebaide, actu 1.
—Vt altis nobilem muris domum.

E

Emplastra, Cornelius Celsus li.5.c.19. quo loco *διὰ λαφνιδῶν* emplastrũ describit.
Emporium, Plinius lib.6.c. 20.
Epigramma, Quintilianus lib.1.c.10.
Equos & equas, Tullius in 1. in Verrem actio. & Liuius 5. Decad. lib. 5. & Iustinus lib.9. & Ouidius lib.2. Metamorpho.

Nobil

Nobilisimque greges custos seruabat equorum. Et lib.1.de arte amandi,

Nec te nobilium fugiat certamen equorum.

Et lib.3. Amorum, eleg.2.in princip.

Non ego nobilium sedeo spectator equorum.

Exemplum, ipse Liuius Decad.1.lib.2.non multò post princi.& iterum 5.Decad.li. 5.in oratione Pauli Aemilij.& Plin.li.14.c.4.& Claudianus in laude Senecæ.

F

Famam, Valerius Maxi.li.4.c.6.ad fi.& T.Liuius 5.Decad.li.5.aliquátò post prin.

Fatum, Martialis lib.11.Epigram.70.

Non potui fato nobiliore mori.

Fel, Plinius lib.11.c.37.

Feras, Claudianus in Panegyri.3.Stiliconis,

Tu quoque nobilibus spectacula nostra laborai

Illustrare feris— Et Apuleius lib.10.

Fertilitatem, Liuius 3.Decad.lib.7.Agrúmque, inquit, nobilissimæ fertilitatis effusè vastauit.

Fictores, Plinius lib.34.c.2.

Fidicinem, Cicero lib.Epi.Famil.9.epi.11.

Flores, & priuatim Croccum, Plinius.lib.21.c.6.

Flumina, & Fluuios, Tullius lib.7.Episto Fami.epi.incip.amabilior, vbi ita vocat Alethon fluuium.& Ouidius lib.3.Amorum, eleg.6.

Quid si legitimum flueret? si nobile flumen.

Et Plinius lib.6.c.17.non semel.& Q. Curtius loquens de Tigri fluuio lib. 4

Fontes, Horatius lib.3. Carminum Ode 13.

Fies nobilium tu quoque fontium, &c

Formam, Seneca in Hippolyto, actu 2.paulò ante finem,

—Formáque nobilis

Deformis serui limina transeat.

Forum, Propertius lib.4.eleg.10.

Nobile erit Romæ pascua nostra forum.

Frigus, Martialis lib.14.epigram.116.

Quo tibi decretæ nobile frigus aquæ.

Fruticem, ipse Martialis lib.5.epig.94.

Illic videres frutice nobili caules.

Fulcrum, Iuuenalis Saty.11.

Clarum Triiugenis factura ac nobile fulcrum.

Fundos, Tullius in oratione pro Roscio Amerino.

Funus, Martialis lib.8.epig.30.

Ille tamen spectator adest, & nobile dextra

Funus amat.—

G

Garum, idem Martialis lib.13.epig.82.

Nobile nunc sitio luxuriosa garum.

Gaudium, Cornelius Tacitus Historiæ Augustæ lib.19.

Gazas, Claudianus in Panegyrico Stiliconis,

Nobilibus gazis opibúsque cubilia surgent

Barbarius.—

Gemmam, Q.Curtius lib.10.& Plinius lib.37.c.8.Nam & ipse c.seq. gemmam plebeiam vocat, veluti ignobilem, & abiectam. Et rursum c.18. vtrunque copulat, Iudicatis, inquit, nobilibus gemmis, & plebeiis, &c.

Gustum, Columella lib.3.cap.2. Si modo is locus habetur, in quo gustus nobilis, propositúsque fuit. Et iterum c.21.eodémque vlti.cùm dicit, depræhenditur nobilitas in gustu.

Gymnasium, Cicero lib.4.Epist.Famil.episto.12.

H

Herbas, Plinius lib. 19. c. 5. vbi de Sisere. & lib. 21. cap. 15. vbi de Colocasia. & lib. 24. c. 15. & lib. 25. cap. 8. vbi de Aristolochia, & lib. 26. c. 8. vbi de Lada & Ladano. Et easdem ignobiles ipse Plinius lib. 22. c. 2.

Hermaphroditum, Plinius 24. c. 28.

Hortum, Virgilius, aut quisquis est in Priapeis,

Qualibus Hesperidum nobilis hortus erat.

Hospitem, M. Cælius lib. 8. Epist. Famil. Ciceronis epist. 16. ad fi.

I

Ilicem, de qua diximus in Arboribus.

Imperatorem, Cicero in oratione contra Calphurnium Pisonem.

Indolem, Seneca lib. 1. de Clementia ad Neronem non multò post prin.

Ingenium, Idem Seneca loquens de M. Antonio in epistola ad Lucilium 84. & Apuleius libro 2. Floridorum, post prin.

Inimicitias, Liuius 3. decad. lib. 7. & 4. decad. lib. 10. Priori enim loco refert nobiles inimicitias fuisse in C. Claudium Neronē & M. Liuiū Consules: posteriori nobilissimas inter M. Aemiliū & Marcū Fuluiū nobiliorē. Quãquàm in illo posteriore loco, in codice bibliothecæ Moguntiæ, notissimæ legitur, nō nobilissimæ.

Inimicum, Liuius 5. decad. lib. 5. in oratione M. Seruilij.

Insulas Cornel. Tacitus de Lesbo loquēs li. 5. Plinius de Batauorū insula li. 4. c. 15.

Iugum, Seneca in Hercule furente, actu 3.

Spartana tellus nobile attolit iugum.

L

Lacus, Plinius lib. 3. c. 12.

Lanas, Plinius lib. 8. c. 48. in prin.

Lapides, & inter cæteros Smaragdion, idem Plinius lib. 35. c. 5.

Legationem, Cicero lib. 2. Academicarum quæstionum. & Plinius lib. 7. c. 30.

Lethum Horatius lib. Carminum 1. Ode 12.

—An Catonis
Nobile lethum.

Et è diuerso ignobile, Silius lib. 3.

—Credis viris ignobile lethum
Belligeris in pace mori.

Libros, & libellos, Horatius lib. 1. Carminum, Ode 29.

Cùm tu coëmptos vndique nobiles
Libros Panæti, Socraticam & domum
Mutare loricis Iberis.

Et Martialis lib. 7. Epig. 96.

Turni nobilibus leget libellis.

Et Valerius Maximus, lib. 8. c. 7. vbi de Isocrate.

Liquorem, Plinius lib. 36. c. 26.

Locos, idem Plinius lib. 3. c. 5.

M

Manum, Seneca in Hercule furēte, actu 3.

Humerósque, & alto nobilem trunco manum.

Et iterum in Thyeste, actu 4.

Post terga iuuenum nobiles reuocat (aut, vt alij legunt, renodat) *manus.*

Marmor, Martialis lib. 11. Epig. 14.

Noli nobili præterire marmor.

Medicamentum, Plinius lib. 20. c. 18. & lib. 24. c. 14. ad fi.

Medicos, Tullius in oratione pro Cluentio, & Gellius lib. 17. c. 11.

Mensorem, in l. 1. C. de condit. in publ. horr. lib. 10.

Montes, Plinius loquens de Elato Cephaloniæ monte lib. 4. c. 12. & de quibusdam Asiæ montibus, lib. 5. c. 29.

Municipia,

Municipia, Cicero in 7. in Verrem actione.
Munus, Martialis lib. 9. Epig. 44.
Nobile Lysippi munus opúsque vides.
Musam, Vouianus in epitaphio Virgilij,
Musa Maronis adest nobilis ingenio.
Mysteria, Varro de lingua Latina, lib. 6.

N

Nauigium, Liuius 4. decad. lib. 5.
Nectar, Martialis lib. 13. Epig. 14.
Pallados à syluis nobile nectar apis.
Verùm de melle intelligitur.
Nomen, Liuius lib. 1. belli Macedonici. Et Martialis lib. 9. Epig. 12.
Nomen nobile, dulce, delicatum.
Et iterum lib. 14. Epig. 101.
Cùm mihi boleti dederint tam nobile nomen.
Et Probus Aemilius in Milciade, ad fi. & Valerius Maximus li. 3. c. 4. vbi de Catone. Et idem quoque ignobile Silius lib. 13. paulò post princ.
Carolidas interfuit haud ignobile nomen.
Numen, Ouidius in consolatione ad Liuiam Augustam,
Et mergi stygia nobile numen aqua.

O

Obstetrices, Plinius lib. 28. c. 6.
Odorem, idem author lib. 21. c. 7.
Oliuas, Martialis lib. 5.
Succurrant tibi nobiles oliuæ.
Olympia, Tullius loquens de Diagora Rhodio lib. 1. Tusculanarum quæstionum.
Onus, Martialis lib. 14. Epig. 3.
Essemus Libyci nobile dentis onus.
Opes, Quintilianus, si is est, decla. 14.
Opus, & opera, præter locum citatum ex Martiali suprà in munere,
Ouidius lib. 1. de Remedio amoris, in fi.
Quantum Virgilio nobile debet opus.
Et ipse Martialis lib. 1. Epig. 6.
Nobile, & Herculeum fama canebat opus.
Et rursum lib. 6. epig. 72.
Dispensatoris nobile cernis opus.
Et iterum lib. 9. Epig. 95.
Qui posuit sacræ nobile gentis opus.
Et Plinius lib. 35. c. 10.
Oraculum, idem Plinius lib. 2. c. 93.
Orationem, Cicero de claris oratoribus.

P

Palmam, de qua diximus in Arboribus.
Pannum, Valerius Maximus lib. 7. c. 2. vbi de rege quodam, cuius nomẽ non edit.
Pauimenta, Varro lib. Rei rusticæ 3. c. 1.
Pectinem, Claudianus in Nuptiis Honorij & Mariæ.
Pecuarias, idem Varro lib. eiusdem operis 2. c. 1.
Pecus, Seneca in Thyeste, actu 2.
Est Pelopis altis nobile in stabulis pecus.
Pelagus, idem in eadem fabula, actu 1.
—Nobile reddidit
Mutato Pelagus nomine.
Phaleras, Tullius in 6. in Verrem actione.
Philosophos, idem Tullius lib. 2. de Oratore, & iterum in Bruto, & in Philip. 5.

Pictores, Valerius Maximus lib.8.c.12. vbi loquitur de Timonte.& Plinius lib.34. c.8.& lib.35.c.11.
Picturas, idem Plinius eod.lib.35.c.7.& c.10. non semel, & seq.
Pigmenta, Plinius lib.9.c.41.
Pignus, Silius lib.5.

— Ac spectatæ nobile pugnæ
Germano dederat portare in prælia pignus.

Pisces, Tullius loquẽs de Acipensere, in lib. de Fato: & Macrobius ex eodẽ Tullio, lib.3. Saturnalium.c.16. Ex quo Ouidius in libro Halienticon,

Túque peregrinis acipenser nobilis vndis.

Et Ausonius in Mosella,

Nobilis cæsis celebratur piscibus ille.

Et Plinius lib.3.c.5.& lib.32.c.11. eodémque vlt. vbi de turdo pisce loquitur.
Piscinas, Varro lib.3. Rei rusticæ c.3.
Pocula, Martialis lib.9. Epig.60.

Pocula Mentaurea nobilitata manu.

Pœnam, Solinus c.12.& Silius lib.5.

Dignam me pœnæ tum nobilitate paternæ, &c.

Poëtas, Iustinus lib.6.& D. Augustinus de Ciuitate Dei lib.4.c.11. Macrobius Satur.lib.7.c.15.
Populos, Titus Liuius 5.decad.lib.2.
Portenta, Valerius Maximus lib.3.c.5. in prin.
Portum, Liuius 4.decad.lib.1. vbi de portu Euboiæ loquitur, & Plinius lib.3.c.10.
Potionem, Apuleius lib.10. Asini aurei.
Potorem, Martialis lib.6. Epig.77.

Potor nobilis, Aule, lumine vero, &c.

Pugnas, Liuius 13.decad.lib.2.& 4.decad.lib.3.& 10. haud multò ante finem. & Seneca in Hercule furente, Actu 3.

Nunc ede nati nobilem pugnam mei.

Pulchritudinem, Apuleius lib.9. Metam. Sed ardentem Philesiteri vigilantiam matronæ nobilis pulchritudo latere non potuit: quanquam ibi nobilis ad matronam referri potest, sed rectius ad pulchritudinem refertur.
Apuleius in prima magiæ Apologia.
Pugilem, Q. Curtius lib.9.
Purpuram, Claudianus de equo Honorij

Nobilis auratos iam purpura vestiet annos.

R

Radicem, Plinius lib.23.c.1.
Raptum, Plinius lib.34.c.8.11.
Regiam, Seneca in Thyeste, Actu 2.

Tandem regia nobilis
Antiqui genus Inachi.

Remos, idem author in Medea, actu 3.

Quisquis audacis tetigit carinæ
Nobiles remos.—

Rhetores, Cicero de Isocrate loquens lib.2. de Inuentione,

Nobilis hæc esset pietatis rixa duobus,
Quòd pro fratre mori vellet vterque prior.

S

Sagittarios, Iulius Firmicus Astronomicôn lib.8.cap.3.
Satyrum, Plinius lib.34.cap.8.& lib.35.cap.11.
Scriptores, Horatius lib.1. epist. ad Mecœnatem,

Non ego nobilium scriptorum auditor, & vltor.

Sepulchrum, Plinius lib.34.cap.3.

Signa

Signa, Liuius 3.decad.lib.6.& Plinius lib.36.cap.5.& Ouidius lib.3.de arte amandi,
Cum fieret lapis, asper erat, nunc nobile signum.
Societatem, Plinius lib.7.cap.33.
Sortem, Virgilius in Aethna,
Nec minus ille prius, quanquam sors nobilis ignis.
Spolium, Silius lib.5.
Nobile Gorgonis spolium.
Et Seneca in Hercule furente,
Detraxit spolium nobile corpori.
Stellam, D. Augustinus de Ciuitate Dei lib.21.cap.8.
Stirpem, Plinius lib.7.cap.53.
Sulphur, idem Plinius lib.35.cap.15.post prin.
Syluam, Seneca in Thyeste, actu 1.
Autumnus rapitur syluáque nobilis.

T

Tabulas, Plinius lib.35.cap.11.
Templa, Liuius loquens de templo Laciniæ Iunonis 3.decad.lib.4.non multò post prin. Et de templo Aesculapij 5.decad.lib.5. Et Ouidius lib.15. Metamorph.
—Prætérque Lacinia templa
Nobilitata dea, &c.
Et Plinius loquens de templo Apollinis lib.4.cap.1.& Iustinus loquens de templo Ammonis li.1.& Lactantius loquens de templo Iunonis Samiæ lib.1.cap.17.
Temulentiam, Plinius lib.3.ca.4.
Terram Seneca in Hercule Oetheo,
Meritísque terram nobilem quæram tuis
Triumphis.
& D. Hieronymus in vtroque prologo Librorum Machabæorum.
Turdum piscem, vbi supra diximus in piscibus.

V

Vappam, Plinius ex cap. Caligula, lib.1.cap.1.
Vellera, idem Plinius lib.3.cap.5.
Victoriam, idem lib.2.ca.70.& lib.10.cap.2.& Q. Curtius lib.8 loquens de victoria Philippi apud Chæroneam.
Virgam, Martialis lib.8.epig.65.
—Nobilíque virga
Vatis Castaliam domum sonare.
Vina, Columella lib.3.cap.2.& Plinius lib.14.cap.6.non semel.& 7.& cap.11.& lib. 17.cap.23. Et Lucanus lib.4.
Nobilis ignoto diffusus consule Bacchus.
vbi etiam Bacchus pro vino accipitur, & alibi frequenter. Nam & è diuerso vinum ignobile dicitur Plinio lib.23.cap.1.
Vites, Columella lib.4. Plinius lib.14.cap.2.& lib.33.ca.10. Nam & è diuerso ignobiles vites dicuntur eidem Plinio lib.14.cap.2.& 3.
Vnguentum, Aelius Lampridius in Heliogabalo.
Volumen, Plinius lib.7.cap.52.
Vrbes, vt latè dicemus infrà ca.12.nu.4.incip. quibus adde.
Vuam, Martialis lib.1.epig.124.
Presserat hîc madidos nobilis vua lacus.

Nobile de rebus omnibus in malam partem.

29 ¶ Quibus similia sunt & illa Liuij in initio lib.9.ab vrb.condi. Sequitur hunc annum nobilis clade Romana Caudina pax. Et lib.2.belli Punici, Nobilior alius Thrasimeno locus nostris cladibus erit. Et iterum in eodem lib. Maioris partis sententia ad nobilitandas clade Romana Cannas, &c. Rursúmq;, Hæc est pugna Cannensi clade nobilitata. Cui simile est illud Plinij lib.3.ca.11. Nobiles clade Romana

Carmenses. Et idem Liuius, vt ad eum redeamus. li.3. eiusdem decad. Nobilem eam pugnam cladibus suis fecerunt. Et lib.6. belli Macedo. Thermopilæ locus nobilis Lacedæmoniorum aduersus Persas morte magis memorabili, quàm pugna. Et Plinij li.5. c.24. Carras clade Crassi nobilis. Et lib.10. ca. quadragesimoquarto. Hæc in solo loco totius orbis visuntur in insula, quam diximus nobilem Diomedis tumulo. Et Cornelij Taciti lib.17. Nobilitatus cladibus mutuis Dacus.

30 *Nobile itē in malā partem.* ¶ Quod ad secundum spectat, vt scilicet nobile dicatur quicquid excellit vel in re bona, vel in mala: non est quod in bona testimonium quærere debeamus, cùm ea vbique sint obuia. De mala autem sunt & plurima optimorum authorum veterum testimonia præter multa, quæ iam adduximus, Plautus in Rudente,

Scelere nobilis.

Ne impiorum potior sit pollentia,
Quàm innocentum, qui se scelere fieri nolunt nobiles.

Terentius in Eunucho,

Nobilitare flagitiis. *Nobilitata crudelitas.* *Facinus nobile.* *Flagitiis nobiles.* *Nobilitata periuriis.*

Tu iam pendebis, qui stultum adolescentulum nobilitas
Flagitijs. Tullius lib.2. officiorum, Testis est Phalaris, cuius præter cæteros nobilitata est crudelitas. Et in 4. in Verrē actione, Accipite nunc aliud eius facinus nobile, & multis locis memoratum. Et Quintus Cicero illius frater ad eundem Tullium de petitione consulatus, "Nequaquam hi sunt tam genere insignes, quàm flagitiis nobiles." Salustius in eundem Tullium, "Vxor sacrilega, ac periuriis nobilitata." Portius Latro in declamatione aduersus Catilinam, "Adhibiti sunt & cuncti barbarorum hominum nobilitati non solum magnitudine, & summa æris alieni, verum etiam consuetudine, ac studio turpissimarum rerum. Et iterum, Nam vitam eius commemorare non est necesse; versatā semper in obeundis libidinibus, ac societate turpissimorum hominum nobilitatam." Et Ouidius lib.2. Tristium,

Nobilis est Canace fratris amore sui.

Nobile scortū. *Meretrix nobilis.* *Gladiator nobilis.*

Et Liuius, qui lib.9. belli Macedonici Hispalam Feceniam scortum nobile vocat, vti Valerius Phrynem li.4. ca.3. quo loco de Xenocrate loquitur. & Lactantius li.3. cap.15. Laidem. Nam & Donatus interpretans illud Terentianū in Hecyra, Scit sibi nobilitatem ex eo, &c. Propriè (ait) nobilitatem dicit, Nam & meretrix, & gladiator, nobiles dici solent. Nam, vt illi id addas, Cicero pro Sexto Roscio Amerino, Alter plurimarum palmarū vetus ac nobilis gladiator habetur. Et in 3. Philip. "quod gladiatores nobiles faciunt, vt honestè decumbant, &c." Seneca Tragœdus in Agamemnone, actu 3.

Hinc scelere Lemnon nobilem.

Et Plinius lib.29. cap.1. Vectius Valens adulterio Messalinæ Claudij Cæsaris nobilitatus. Cornelius Tacitus in Dialogo de oratoribus. Nobilitatus criminibus. Et Diuus Hieronymus in Heluidium, Nobilis factus est scelere. Cæterùm Plutarchus in vita Scyllæ in princ. scribit Ruffinum quempiam ex maioribus ipsius Scyllæ Consularem gessisse dignitatem, sed huic longe maiorem ex ignominia, quàm ex honore nobilitate affuisse. Et hoc quoque minime latuit ex nostris Lucam Pen. in l.1. col.1. C. de condi. in publi. hor. li.10. Cepolam in d. tracta. de Imper. mili. delig. in materia nobilitatis, in 21. po.

31 *Illustris in malam partem.* ¶ Nam & cætera quoque illa vocabula à nobis suprà relata, quibus scilicet nobiles & nobilitatem significamus, in malam quoque partem plerunque & pro magna parte accipi, & inter ea quidem illustris appellationē, declarat Seruius in 6. librum Aeneidos, cùm dicit hoc nomen notitiæ nomen esse, non meriti. Vnde etiam in meretricibus, vt subdit inuenitur: nam & nobiles & illustres vocantur. Hæc ille.

32 *Splēdidus in malam partē.* ¶ De splendido item, quod etiam ad vituperium trahi possit, apertè probat illud Horatij lib. Carminum 3. Ode 11.

Periurum fuit in parentem,
Splendidè mendax.

¶ Altum

33 ¶Altum quoque in malam partem intelligi, ex eo intelligitur, quòd altas stirpes stultitiæ dicit Cicero lib.3.Tusculanarum quæstionum. Altum dolorem Virgilius lib.1.Aeneidos,

Altum in malam partem.

Spem vultu simulat,premit altum corde dolorem.

Quanquàm illic altum pro profundo,& recondito sumitur.

Gemitum altum idem Virgilius lib.11.eiusdem operis,

Subſtitit Aeneas,gemitúque hæc addidit alto.

Sed & illic altum,pro magno capitur.

34 ¶Insignis item vocabulum in vituperium accipi tradit Festus Pompeius. Et probat Lucretius,malefacta insignia appellans lib.3.de rerum natura,

Insignis in malam partē.

Sed metus in vita pœnarum pro malefactis,
Est insignibus insignis.

Et Terentius in Eunucho,

Nam iam diu causam quærebat senex,
Quamobrem insigne aliquid faceret.

id est, vt interpretatur Donatus, magnū & nobile facinus. Et iterū in eadē fabula,

Contumelia insignis.

Hanccine ego vt contumeliam tam insignem in me accipiam?

Nam & insignis iniuria dicitur apud Ciceronem in oratione pro Cecinna. & libro 5.epistolarum famil.epist.2. Insignis ignominia apud eundem in oratione de prouinciis consularibus,nō semel.Et insignis nota,ibi. Et insignis nequitia in oratione in Pisonem. Insignis temeritas,apud Cornelium Tacitum lib.17. Notus,& insignis latro,apud eundem in 11.Philip.Et Philip.3. Quis autem rex vnquam fuit tam insigniter impudens,&c. Et in oratione pro Quintio, Neque tamē quisquam inuentus est tam insigniter improbus,&c.Et pro Rabirio,insignis homo omnibus notis turpitudinis. Et lib.3.de legibus, Insignis ad deformitatem puer.Et Ouidius lib.4.de Ponto,eleg.13.

Iniuria.
Insignis latro.

Insignis vitijs forsitan esse suis.

Et Liuius lib.ab vrb.cond.2. Arripi virum insignem ducem seditionum iussit. Et apud eundem lib.7.etiam ab vrb.cond.Insignis pestilentia.Et apud Plinium lib.35. c.10.insigne flagitium. Et in l.si ab arbitro.ff.qui satisd.cog.insignis calamitas. Et Quintilianus lib.1.c.1. Hebetes & indociles non magis secundum naturam hominis eduntur, quàm prodigiosa corpora,& monstris insignia.Cornelius Tacitus libro 13.qui ad id, quod suprà ex eo diximus, scilicet insignis genere, addit, & lasciuia Suetonius in Augusto.c.38. Et senio vel aliqua corporis labe insignibus permisit,&c. Súntque in id alia infinita testimonia. Liuius autem ea dictione vtitur in ea significatione,in qua plerunque nobilis appellatio vsurpatur,vti suprà diximus,in li.6.ab vrb.cond.Diem insignem duplici clade.Et Iustinus lib.6.Cladibus insignes fuere.Et Silius Italicus in initio lib.11.

Insignis pestilentia.

Nunc age quos clades insignis Iapige campo,
Verterit ad Libyam populos.

35 ¶Inclytum quoque,de quo magis dubitandum fuerat,ad vituperium dici,testimonio est illud Solini c.7.Sæuum & Scyllæ Carybdísque sæuis nominibus inclytum. Nec temere in aliis locis reperies.

Inclytum in malam partē.

36 ¶Quin & notabilis & famosi appellationes,quæ propémodum sunt eiusdē significationis,vt quæ à notione,& fama deriuantur,etiam in vtranque partem accipi videmus.Nam de primo in bonam, illud est Tullij lib.epistolarum 3.ad Lucium epistola 12. Si verò exitu notabili concluduntur, expletur animus iucundissima lectionis voluptate.Et Suetonij in Augusto,c.72.Sua,quamuis modica,non tam statuarum, tabularúmque pictarum ornatu, quàm xystis, & nemoribus excoluit, rebúsque & vetustate,& claritate notabilibus,&c. Et in Caligula,cap.14.Accessit ad immensum ciuium amorem notabilis etiam externorum fauor. Et in Domitiano,

Notabilis in bonam partē.

cap.20.

cap.20.Dictorum etiam notabilium, vellem (inquit) tam formosus esse, quàm Mettus sibi videtur. Et Cornelij Taciti lib.17. Notabili tempestate etiam deos infaustam adoptionem aduersantes. Et iterum, Ob aliquam notabilem illa die operam. Et lib.19.Notabili constantia Iulius Agrestis, & in Agricola, Ac ne notabilis celebritate, & frequentia occurrentium introitus esset. Et Plinij Senioris lib.35.cap.10. Noua nupta verecundia notabilis. Et alterius Iunioris lib.epistolarum 5.epistola j. quæ ad Seuerum est, Et factum meum, nisi fortè blandior mihi, antiquorum notabili honore signauit. Et alibi, Notabilis prorsus res, & mira. Rursum alibi, lib.9.ad Quadratum, Notabilem te futuris principibus fecisti.

37 *Et in malam.* ¶In malam autem partem est illud Vlpiani in l.1.§.secundo loco.versi.Item notatur.ff.de postul.vbi scribitur, Notauit personas turpitudine notabiles. Nam & illic verbum notandi, à quo notabilis dicitur, in malam partem sumitur, vt aliàs sæpe. Et in l.quisquis.§.deniq;.C.ad legē Iul.maiest.Et Cornelij Taciti lib.17. Quibusdam vt in tumultu notabilibus turbantibus. Et lib.18.Notabile iurgiū inde fuit. Et lib.19.Eò notabilior cædes fuit, quia filius patrem interfecit. Et lib.20. Quippe intra vallum deformitas non perinde notabilis, &c. Et de moribus Germanorū, Nec quicquam notabile in singulis. Nam & notatissimus, cuius est eadem origo, in eandem partem posuit Cicero in oratione pro domo sua, de Gabinio loquens, Quid? Homini teterrimo, crudelissimo, famosissimo, omnium scelerum, libidinúmque maculis notatissimo.

38 *Famosum pro infamante. Famosum iudicium. Famosa causa. Famosa actio. Famosum interdictum. Famosum carmen.* ¶Ex quo etiam loco iam planè intelligis famosum in malam partem accipi. Vti etiam apud nostros pro infamante & infamato. Infamante quidem, cùm dicimus famosum iudicium, in l.cessat.ff.de acti.& obliga.& in l. si in duabus.ff.de regu.iur. & in l.nam posteà. §. si damnetur.ff.de iureiur.& apud Suetonium in Tiberio, cap. 35. Famosam causam, in l. sed si hac.§.Prætor ait.ff.de in ius vocan. & in l.si quid. ff. de solut. Et famosam actionem, in l.Diuus.ff.de in integ.resti.& in l.furti.in prin. ff.de his, qui no.infa.& in l.1.§.ait prætor.& l.non debet.ff.de do.mal. Famosum interdictum, in l.neque.ff.de vi & vi arma. Et famosum carmen apud Horatiū lib.epistolarum 1.epistola 20.quæ est ad Mecœnatem,

Nec sponsæ laqueum famoso carmine nectit.

Famosi versus. Famosa epigrammata. Famosi libelli. Famosa scripta. Famosa iniuria. Famosi gladiatores. Et Suetonium in Tiberio.cap.28. Sed aduersus conuicia malósque rumores, & famosa de se ac suis carmina firmus ac patiens subinde iactabat. Et Cornelius lib.16. Neque famosi carminis, quia protulerit ingenium, extorrem agi. Famosos versus apud ipsum Horatium lib.2.Sermo.Saty.1.

Famosisque Lupo cooperto versibus.

Famosa epigrammata, Suetonium in Cæsare, c.73. Famosa scripta, apud eundem in Domitiano. Famosos libellos in rub.ff.de iniur.& famo.libel.& in l.1.C.de famo.libel.& apud ipsum Suetonium in Augusto.cap.55. Et famosam iniuriam apud Valerium Maximum.lib.9.cap.1.vbi de curionibus loquitur. Et famosos gladiatores, apud Apuleium, lib.10.Metamorphoseos.

39 *Famosum pro infamato.* ¶Infamatum quoque, siue infamē, & turpem, & vilem significat, in l.famosi.ff.ad leg.Iuliam læs.maiest.& l.Sabinus.ff.de dol.mal. & l.deferre.§.1.ff. de iure fisci. & l. capitalium.§.vlt.ff.de pœnis. vbi scribitur, Maiores nostri in omni supplicio seuerius seruos, quàm liberos, famosos, quàm integræ famæ homines puniuerunt. & in l.nō potest.ff.de furt.& in d.l.furti.in prin.ff.de his, qui no.infa.& in d.l.nā postea.§. si damnetur.ff.de iureiur.Et apud Ciceronē lib.2.de Oratore, ex poëta quopiam,

—Quid tu Egilia mea
Quando ad me venis cum tua colu & lana?
Non pol (inquit) audeo,
Nam me ad famosas vetuit mater accedere.

Quem locū in id expendit Nonius Marcellus. Tacitus lib.5.Dein multorum amoribus

ribus famosa Albucilla. Et lib.20. Crebris apud Neronem delationibus famosos. Et Suetonius in Tiberio cap.35. Fœminæ famosæ, vt ad euitandas legum pœnas, iure, ac dignitate matronali exoluerentur, lenocinium profiteri cœperant. Et in Claudio, Alium corruptelis, adulteriísque famosum. Et Iustinus lib.22. Post hæc apud vtrunque sexum famosus vitam latrociniis mutauit. Et Sacræ literæ Gen.ca. 6. de gigantibus: Isti sunt potentes à seculo viri famosi. Quo in loco à Moyse scriptore Hebræo אַנְשֵׁי הַשֵּׁם appellati sunt, id est, ex vulgata editione, viri famosi, aut, vt alij vertunt, viri nominati, qui scilicet turpibus factis famam & nomen magnum sibi comparauerant. Quanquam sunt nonnulli, qui inibi non in malam partem accipi contendunt.

Famosi apud Hebræos.

40 ¶ Sed vtruncunq; sit in eo loco, certè ab ea mala parte pudor famosus dicitur Ouidio lib.3. Amorum, eleg.5. Persona famosa, in l.3.§.1.ff. de offi. præfec. vigi. Mœcha famosa Martiali lib.2. Epig. 39.

Pudor famosus.

Mœcha famosa.

Coccina famosæ donas, & ianthina mœchæ.

Et rursus Epig.47.

Subdola famosæ (moneo) fuge retia mœchæ

Meretrix famosissima Lactantio lib.3. cap.15. vbi de Aristippo loquens, Quid ergo interfuit quo animo Philosophus ad meretricem famosissimam conueniret. Et famosa Materno lib. Astronomicôn 6. cap.31. Meretricem (inquit) publicam, & famosam nundinato pudore perficiet. Et eodem lib. cap.27. Audacem meretricē, & multa tentigine famosam. Famosus pædico, eodem lib. ca. 30. Famosus latro, in d.l. capitalium.§ famosos. ff. de pœnis. Famosus prædo Apuleio. lib.7. Asini aurei. Famosa iniquitas Macrobio lib.7. Saturnalium, cap.3. Et famosus hospes Paris Horatio lib. Carmi.3. Ode.3.

Meretrix.

Pædico.
Latro.
Prædo
Iniquitas.

Iam nec Lacenæ splendet adulteræ
Famosus hospes.

Famosum stuprum, Lactantius lib.1. cap.17. Ipse autem Firmicus lib.3. ca.7. in decimo loco vtrunque copulauit, Faciet (inquit) infames famosos.

41 ¶ Sed & in bonam interdum partem accipi docet Cornelius Tacitus lib.19. Nota per eos dies Iunij Blesi mors & famosa fuit. Et lib.21. Sed quia famosæ vrbis (de Hierosolyma loquitur) supremum diem tradituri sumus, congruens videtur primordia eius aperire. Iuuenalis Saty.8. statim post prin.

Famosus in bonam partem.

Famosos equitum cum Dictatore magistros.

Quanquàm ibi malo legere fumosos, vt alibi dicam. Suetonius in Caligula, ca. 19. Postridie quadrigario habitu, curriculóque biiugi famosorum equorum præ se ferens Darium puerum, &c. Plinius iunior, li.2. epistolarū ad Arrianum, post princ. Accipe quod per hos dies actum est personæ claritate famosum, seueritate exempli salubre, rei magnitudine æternum. Et lib.6. ad Triarium, Impensè petis vt agam causam pertinentem ad curam tuam, pulchram alioquin & famosam, faciam, &c. Et alibi, Præterea qua gratia, quibus amicitiis fultum nominat quendam, qui tunc ad orientem amplissimum, & famosissimum exercitum obtinebat. Apuleius lib. 9. asini aurei, cùm dicit, Matronam quampiam fuisse famosa castitate. Et lib.11. At ille vir, alioquin grauis, & sobriæ religionis obseruatione famosus. Macrobius lib.7. cap.3. Critobolum famosæ pulchritudinis adolescentem Socrates, cùm ad comparationem formæ prouocaret, iocabatur, nō irridebat. Diuus Hieronymus ad Paulinum de institutione Monachi, Caue ne quasi fidelis & famosus tuorū quondam dispensator alienam pecuniam dispensandam suscipias. Et lib. Iudich. cap.8. aut quisquis est eius libri interpres, de Iudich loquens, Et erat hæc in omnibus famosissima, quoniam timebat dominū valde, nec erat qui loqueretur de illa verbum malum. Et lib.2. Machab. cap.2. Famosissimum in toto orbe templum recuperarent. Iulius Capitolinus in Vero Imperatore, Villam prætereà exstruxit in via Clodia famosissima. Quanquàm & ibi etiam in malam partem accipi potest. Nam subdit,

In qua

In qua per multos dies & ipse ingẽti luxuria debacchatus est. Iulius Firmicus Maternus lib.2.astronomiæ, vbi famosos oratores appellat;famigeratos scilicet,& celebres. Boëtius in Topica Ciceronis, Ea nanque sunt probabilia, & videntur vel omnibus,vel pluribus, vel maximè famosis,atque præcipuis,&c. Ex quo etiam famositas in eundem sensum apud Apuleium lib.9. Hic vxorem generosam,& eximia famositate præditam,&c. Nisi illic formositate legendum sit,quod magis puto,vel reclamantibus codicibus. Hæc autem, quæ diximus,hinc fiunt quod fama, à qua famosus,in vtranque quoque partem sumitur,vt clarius est,quàm vt alia probatione indigeat.

Famositas. Apuleij locus.

42 *Nobiles olim nõ nisi cũ laude dicti. Elegans, primũ in malã partem.*

¶Igitur vt redeamus,Nobiles ij olim dicebãtur,qui aliquo nomine, vel titulo virtutis,siue vitij,aut aliter noti erãt,& hominum fama celebrati.Sed vt tẽpus omnia immutat,& ea quidem interdum in melius,& interdum in deterius : eo posteà processum est,vt nobilis fermè non nisi cum laude diceretur.Sicuti etiam non dissimiliter, elegans primùm vsque ad Catonis tempora vitij, non laudis fuit, vt scribit Gellius lib.11.c.2. Posteà repræhendi desiit,nulla tamẽ laude dignabatur,nisi cuius elegantia esset moderatissima. Ideo Marcus Tullius L.Crasso,& Scæuolæ nõ meram elegantiam, sed multa parsimonia mistam laudi dedit. Crassus (ait) parcissimus elegantium, Scæuola parcorum elegantissimus.Hæc enim, vt id addam, sunt verba ipsius Tullij in libro de claris oratoribus.Postremò autem elegantẽ laudando simpliciter diximus,vel testimonio ipsius Tullij,qui lib.3.de finibus,paulo post princ.artes liberales vocat elegantes,& ingenuas.

Postea in bonam.

43 *Nobiles tãdẽ cum laude tãtum.*

¶Sic quoque eò deuentum,vt eos nobiles cum laude duntaxat diceremus,qui alios virtutibus,diuitiis,scientia,industria,eloquentia,re militari, Reipublicæ gubernatione, sua, aut maiorum dignitate, aut alia quauis excellentia non vulgari, & ea quidem nota,& celebri anteirent,vt prodit Aristoteles lib.Politicôn 4.cap.3.& 4. & iterum lib.1.Rhetoricorum ad Theodectẽ,cap.5.Quasi videlicet in iis laudandis, & admirandis rebus præ cæteris noti & excellentes, habentésque quippiam maius,atque augustius,quàm cæteri homines, ita vt diuini quodam modo esse existimarentur, ab iisdémque fontibus, & initiis prodierit nobilitas ipsa, atque falsa illa diuinitatis opinio, cum vera ipsa diuinitas non satis esset hominibus cognita. Nam vt illos propter quandam supra vires humanas excellentiam, vt vulgus existimabat,deos esse credebant.Ideóque illis simulacra,statuas,& imagines consecrabant, vt tradit Ioannes Damascenus statim circa initia libri Hæresčôn, Ita etiam illis nobilibus,qui scilicet cæteris,vt diximus, antecellebant, notósque se omnibus faciebant,statuas quoque, & imagines palàm, & in foribus templorum, ædiúmque publicarum ponebãt. Ex quo videmus huiusmodi statuas, & imagines, pro cuiusdam nobilitatis insignibus passim intelligi, vt dicemus latiùs infrà, cap.6.nu.14. de secundis,& sequent.

44 *Prisci nobiles in deos genus suũ referebãt.*

¶Nam &,quod huiusmodi opinionem maximè confirmat, Prisci illi, qui nobilitate illa maiorum imprimis gloriabantur, vnum suæ nobilitatis fundamentum iactabant,se maiorésve suos Diis,Deabúsque genitos,procreatósq; esse. Quod nos videmus passim apud Homerum,Virgilium, cæterósque poëtas. Ex quibus vnum aut alterum tantum locum ex aliis infinitis afferemus. Achilles enim apud Homerum lib.21.Iliados,

Αὐτὰρ ἐγὼ γενεὴν μεγάλου Διὸς εὔχομαι εἶναι.
Τίκτε μ' ἀνὴρ πολλοῖσιν ἀνάσσων Μυρμιδόνεσσι
Πηλεὺς αἰακίδης. ὁ δ' ἄρ αἰακὸς ἐκ Διὸς ἦεν.

At ego generationem magni Iouis glorior esse.
Genuit me vir multis imperans Myrmidonibus
Peleus Aeacides,hic autem Aeacus ex Ioue fuit.

Et apud Virgilium lib.6.Aeneidos,Aeneas hæc Sybillam Cumeam alloquens,

Quid

Quid memorem Alciden, & mi genus ab Ioue summo?

Nam & apud Homerum ipsum lib. 20. Iliados, idem Aeneas ipsum quoque Achillem alloquẽs, gloriatur se a Ioue per gradus, quos ipse sigillatim enumerat, descendisse. Apud Ouidium autem lib. 13. Meta. Aiax & Vlysses illud quoque iactitant, ex diis se esse prognatos. Nam Aiax ita statim post prin. eius libri,

Atque ego, si virtus in me dubitabilis esset,
Nobilitate potens essem Telamone creatus,
Mœnia qui forti Troiana sub Hercule cepit,
Littoraque intrauit Pegasæa Colcha carina.
Aeacus huic pater est, qui iura silentibus illic
Reddit, vbi Aeoliden saxum graue Sisyphon vrget.
Aeacon agnoscit summus, prolémque fatetur
Iuppiter esse suam. Sic à Ioue tertius Aiax. Vlysses autem sic,
—Sed enim quia rettulit Aiax
Esse Iouis pronepos: nostri quoque sanguinis author
Iuppiter est: totidémque gradus distamus ab illo.
Nam mihi Laërtes pater est, Arcesius illi,
Iuppiter huic. —

45 ¶Sed & ipsi poëtæ vbiq; quos volunt ante cæteros laudare, nobilitatis titulo atque nomine, horum genus ad deos referunt. Quid enim Virgilius toties inculcat, Nate Dea. Quid Homerus aliud significare voluit, cũ reges, & alios præ cæteris nobiles διογενέας, & διοτρεφέας ferè semper vocat, id est, Iouis filios, & Iouis alumnos; siue Ioue genitos, & à Ioue nutritos, quæ & vtraque vocabula Græcis nobiles, & generosos significant. De Diogenis appellatione multa ex eodem afferemus infrà, cap. 20. num. quid igitur amplius. Sed & seq. num. ostendemus ipsos nobiles ab eodem δίους, & fœminas nobiles δίας appellari, veluti diuinos & diuinas. Nam & δῖος & δῖα, vtranque habent significationem, & nobilis & diuini, siue diuinæ. Sed quod ad διοτρεφέων appellationẽ pertinet, multa eiusdem Homeri testimonia habemus, quibus vel reges in vniuersum, vel quosdam nuncupatim ita vocat. Nam de primo illud est lib. 1. Iliados,

Poetæ quos laudãt, à diis genitos dicũt.

ἔχθιστος δέ μοι ἐσσὶ διοτρεφέων βασιλήων. Et lib. 2. eiusdem operis,
—ἀκούσαντες δὲ διοτρεφέων βασιλήων Et iterum
οἱ δ' ἀμφ' ἀτρεΐωνα διοτρεφέες βασιλῆες. Et lib. 4.
ὦ υἱὲ τυδέος διοτρεφὲς βασιλεῦ.
Et lib. 5. eiusdem operis loquens de filiis Priami regis,
υἱέσι πριάμοιο διοτρεφέεσσι κελεύων
ὦ υἱεῖς πριάμοιο διοτρεφέος βασιλῆος. Iterúmque lib. 4. Odysseæ,
ἀλλ' ἀνδρῶν γένος ἐστὲ διοτρεφέων βασιλήων.
Et alibi sæpe, vbi etiam Hesiodus in Theogonia. Et ita nuncupatim appellat Homerus Menelaum eodem lib. 4.
σοὶ δ' οὐ θέσφατόν ἐστι διοτρεφὲς ὦ μενέλαε. Et Achillem lib. 21. Iliados.
ἀντί τοι εἰμ' ἱκέταο διοτρεφὲς αἰδοίοιο.
Verba sunt Lycaonis ad Achillem. Et iterum lib. 24.
μή με πω ἐς θρόνον ἵζε διοτρεφές.
Et Agamemnonem lib. 23. eiusdem quoque operis,
μέμνημαι τάδε πάντα διοτρεφὲς ὡς ἀγορεύεις. Et aliàs sæpe.
Nam, vt dicit ipse Hesiodus in Theogonia,
ἐκ δὲ διὸς βασιλῆες. id est, E Ioue sunt reges.

45 ¶Sed vt reuertamur, huiusmodi hominum persuasio, eas res excellentes, vt suprà diximus, num. ab hinc 3. admirantium, colentiúmque multis, occasionem dedit, vt alij simpliciter dicerent virtutem nobilitatẽ esse: alij scientiam, alij diuitias, alij maiorum propriámve dignitatẽ, alij aliud pro ingeniorũ, animorúmq;, & iudiciorum

varietate, vt latiſsimè proſequitur Bar.in d.l.j.C.de digni.lib.12.& Lucas Pen.in l. mulieres.eod.tit.& lib.& alij plurimi ex iis, quos ſupra in primo capite diximus de nobilitate ſcripſiſſe,& infrà etiam ſigillatim declarabimus.

47 *Generoſi nobiles dicuntur. Nobiles & generoſi an differant.*

¶ Verùm priùs mihi dicenda ſunt alia quædam ad appellationem rei,de qua tractamus, pertinentia. Plerique omnes,nobiles generoſos vocant, ſed alij aliter Ariſtoteles lib.1.περὶ ζώων ἱστορίας,id eſt,de hiſtoria animalium.c.item 1.paulo ante fi.Leones nobiles dicit,lupos generoſos.Nobile enim id eſſe,quod ex bono prodiit genere,generoſum quod non a ſua natura degenerat.Ita enim vocat Theodorus Gaza. Illius autẽ hæc verba ſunt, τὰ δὲ ἐλευθέρια, καὶ ἀνδρεῖα, καὶ εὐγενῆ, οἷον λέων. τὰ δὲ γενναῖα, καὶ ἐπίβουλα, οἷον λύκος, εὐγενὲς μὲν γάρ ἐστι τὸ ἐξ ἀγαθοῦ γένους. γενναῖον δὲ τὸ μὴ ἐξιστάμενον ἐκ τῆς αὐτοῦ φύσεως. Quod & ipſum propémodum repetit in lib.2.Rhetoricorum ad Theodecten,c.15. his verbis, ἔστι δὲ εὐγενὲς μὲν, κατὰ τὴν τοῦ γένους ἀρετήν. γενναῖον δὲ, κατὰ τὸ μὴ ἐξίστασθαι ἐκ τῆς φύσεως. Verùm Cornelius Fronto in lib.de nominum verborúmque differentiis, Nobilem (inquit) dicimus nobilitate rerum, Generoſum autem eum,qui Græcè εὐγενὴς appellatur. Ita alter ex re,alter ex cognatione eſt.

48 *De eadẽ re.*

¶ Et ſanè inter hos eſſe diſcrimen ſatis innuere videtur Tullius in Paradoxis, in eo loco, quem alibi ad aliud retulimus, Lapſa eſt (inquit) ipſius libido in muliere ignota,dolor ad pauciores pertinet, quàm ſi petulans fuiſſet in aliqua generoſa, ac nobili virgine.Nam Tullius ipſe verborum obſeruator diligẽtiſsimus, ſi duo hæc verba idem ſignificarent, neque vlla aliqua re diſsiderent, inerti, illepida, frigida, atque inepta geminatione non coniunxiſſet,vti de aliis duobus verbis,quibus vſus fuerat idem Tullius,elegãter,& doctè diſſeruit Phauorinus apud Aulum Gellium lib.13.cap.23. Et huc quoque ſpectat illud eiuſdem Tullij in oratione pro Roſcio Amerino,Sextus Roſcius,pater huiuſce,municeps Amerinus fuit,& genere,& nobilitate nõ modò ſui municipij,verùm & eius vicinitatis facilè princeps. Hic enim genus à quo generoſitas, & nobilitas veluti aduerſa ponuntur. Et Ouidius in epiſtola Hypſipylæ ad Iaſonem,

Si te nobilitas,generoſáque nomina tangunt. Et Iuuenalis Saty.7.
Fœlix,& ſapiens,& nobilis & generoſus.

49 *Generoſi etiã ex virtutibus dicuntur.*

¶ Sunt tamen qui & generoſos ex virtutibus, nedum ex genere, vocant. Et in his Salluſtius verborum proprietatis ſcientiſsimus in Iugurtha,vbi hæc facit Marium loquentem : Contemnunt nouitatem meam,ego illorum ignauiam:mihi fortuna, " illis probra obiectantur. Quanquàm ego naturam vnam & communem omnium exiſtimo,ſed fortiſsimum quenque generoſiſsimum eſſe.Et Iuuenalis Saty.8.

Quis generoſa putet,niſi fortia?

Sed & Ouidius vtroſque confudiſſe videtur lib.13.Metamorph.

Eſt quoque per matrem Cyllenius addita nobis
Altera nobilitas,deus eſt in vtroque parente.
Sed neque materno,quòd ſim generoſior ortu,&c.

Nam quam primùm nobilitatem appellauit, generoſitatem poſteà vocat,& vtranque ex genere. Et iterum lib.2.Faſtorum,vbi de Fabiis loquitur,

Quò ruitis generoſa domus?malè creditis hoſti.
Simplex nobilitas perfida tela caue.

Nam & hìc quam generoſam domum primo loco vocauit, eandem poſteà nobilitatem nominat.

50 *Generoſũ & generoſitas etiam de cæteris animantibus.*

¶ Et ſicuti nobilis & nobilitas de aliis quoque dicitur, quàm de hominibus,ita & generoſitas. Nam de equis eſt illud Quintiliani lib.5.ca.11. Quis equus eſt generoſus?nonne qui optimus? Et Statij lib.Sylua.3.Syl.2.

—Titulis generoſus auitis
Expectatur equus.

Et ante

Et ante hos Virgilij de pecude equino loquentis lib.3.Georgicorum,

Continuò pecoris generosi pullus in aruis
Altiùs ingreditur, & mollia crura reponit.

Et de tauris quoque Plinij lib.8.cap.45. Tauris (ait) in aspectu generositas, torua fronte,&c. Et de armento Columellæ lib.3.ca.9. Et spem futurarum victoriarum concipiunt propagata sobole generosi armenti. Et de canibus idem lib.7.cap.12. nec vnquam eos,quorum generosam volumus indolem conseruare,patiemur,&c. Et de quibus Plinius lib.8.cap.48.ad fin. Et de capris idem eodem lib.cap.50.Et de suibus idem lib.11.c.40. De auibus Columella loquens de Gallis & Gallinis lib.8. cap.2. Vti etiam de ipsis Gallinis Plinius lib.10.c.56. Id quod accipisse videri possunt ab Aristotele,qui lib.1.iterúmque 8.de generatione animalium, γενναίας ὄρνιθας vocat. De testa.Horatius lib.2.sermo.c.4.

Sed non omne mare est generosæ fertile testæ.

Taurus generosus. Armentum generosum. Canes generosi. Oues. Capræ. Sues. Aues. Testa.

51 ¶Sed & de inanimatis quoque dicitur. Florem enim generosum vocat Ouidius lib.5.Fastorum,

Nunc meus impleuit generoso flore maritus.

Vites siue vineas,vuam,vinum,& vini saporem. De primis & in vniuersum de arbustis, Columella lib.3.cap. Qui vineam vel arbustum constituere volet, seminaria priùs facere debet. Sic enim sciet cuius generis vitem positurus sit. Nam quæ pretio parata disponitur, certam generositatis fidem non habet, cùm dubium est, an is, qui vendit, legendis seminibus adhibuerit diligentiam. Et eodem lib.cap.9. Posset his pariter generosas vineas & vberes efficere. De vua Ouidius lib.2.de remedio amoris,

Est tibi rure bono generosæ fertilis vuæ
Vinea.— De vino Tibullus,lib.3.eleg.6.
Chare puer madeant generoso pocula Baccho.

Illic enim Bacchum pro vino posuit, vt sæpe aliàs poëtæ: vt paulò antè diximus. Et Horat.lib.epistolarum 1.epist.16.quæ est ad Vallam,

Ad mare cùm veni generosum & lene requiro.

Et Columella lib.3.cap.2. Sunt generosiora vina sub austro. Et Palladius lib.17. c.2.in prin.Plantam generosæ vitis & in seminario.Et Plinius lib.17.c.24.in prin. lib.14.cap.6.& li.23.c.1.quò inquit, generosius vinũ est, hòc magis vetustate crassescit. Et hinc vini generositas apud eundem lib.14.cap.6.& Martialem de vino cæcubo loquentem lib.13.c.115.

Cæcuba Fundanis generosa coquuntur Amyclis.

De vini sapore Columella libro 3.c.7. Et de ficubus, pyris, malísque, idem Columella eo.lib.3.c.21.ad fi.De pomo Quintilianus lib.5.cap.11.quod pomum(inquit) est generosissimum, nonne quod optimum? De prunis Ouidius lib.13.Metam.

Prunáque non solum nigro liuentia succo,
Verùm etiam generosa.— De metallis,idem Ouid.in carmine ad Pisonem,
Abdita quid prodest generosi vena metalli?

De herbis Plinius lib.19.cap.5.vbi de sisere vno in loco,& de scilla,in alio loco,de syderibus Ouidius lib.2.Amorum,eleg.2.

Tum generosa voces fœcundæ sydera Ledæ.

Quanquam ibi loquatur de Castore & Polluce filiis Iouis & Ledæ.
De gramine Iuuenalis Sat.12.

—Quarum generosi graminis ipsum
Infecit natura pecus. De liquore olei Plinius lib.3.c.4.

Et de inanimatis quoque Generosus. os. Vites. Arbusta. Vinea. Vua. Vinum. Sapor vini. Ficus. Pomum. Pruna. Metalla. Herba. Siser. Scilla. Sydera. Gramen.

52 ¶Ex quibus facilè intelligis hanc generosi & generositatis appellationem non absimilem esse à nobilis,& nobilitatis appellatione,quam & huiuscemodi brutis animantibus, & inanimatis quoque tributam suprà docuimus, & multis ex iis, quæ nunc diximus. In quibus non est,quod discernere possimus nobilitatem à genero-

Authoris sententia de discrimine nobil. & generosi.

stiate, vti in hominibus discernunt, qui illam differentiam inter hæc ponunt. Ego vero vt tandem meum iudicium interponam: illud arbitror, generosum, & generositatem proprie, & priuatim dici, qui quæ ve ex genere est. Id enim nomē ipsum declarat. Nobilem autem, & nobilitatem latiùs patere, vt quæ & ad eam etiam quæ ex genere est, & proprie ad reliquas pertineat. Quod & videre licet ex Ouidio lib. Tristium 4. eleg. 3. in princ.

O qui nominibus cùm sis generosus auorum,
Exuperas morum nobilitate genus.

Sed nonnunquam illam cum hac confundi, vt sæpe fit in huiusce modi eiusdem generis verbis. Et apud Græcos quoque εὐγενὴς, qui proprie nobilis est, & γενναῖος, qui generosus, sæpe confunduntur.

53 ❡Illud præterea non omittendum circa nobilium appellationem, eos apud Gallos gentiles homines, *Gentilz hommes*, vulgo vocari: ignobiles autem & plebeios, villanos & rusticos, *Villains & roustturiers*. Quæ loquendi consuetudo ab antiquitate profecta videri potest. Scribit enim Cicero in Topicis ad Trebatium, authoritate Scæuolæ pontificis, gentiles esse, qui inter se eodem nomine sunt, qui ab ingenuis oriundi sunt, quorum maiorum nemo seruitutem seruiuit, qui capite non sunt diminuti. Et eum locum enarrans Boëtius, Gentiles, inquit, sunt, qui eodem nomine inter se sunt, vt Scipiones, Bruti, & cæteri. Quid si serui sunt? num vlla gētilitas esse potest? Minimè. Quid si libertinorū ciuiū Romanorū, eodem nomine nuncupentur? num gentilitas vlla est? Ne id quidē, quoniā ab antiquitate ingenuorū gentilitas dicitur. Et huc quoq; alludit illud Ouidij de Fabiis loquens lib. 2. Fastorum,

Gentiles homines pro nobilibus.
Villani & rustici pro ignobilibus.
Gentiles qui dicuntur.

Vna domus vires & onus susceperat vrbis,
Sumunt gentiles arma professa manus.
Egreditur castris miles generosus ab isdem,
E queis dux fieri quilibet aptus erat.

Quanquam posteriore tempore gentiles etiā dicti sunt, qui à seruis sunt oriundi, vt patet ex illo Plinij loco lib. 33. c. 1. Singuli marcipores, luciporésve, dominorum gentiles, victū in promiscuo habebant. Sed ex illa antiquiore huius verbi significatione satis cōstat, non temere, vt etiam admonet Budæus antiquitatū peritissimus, linguā vernaculam gentiles homines pro nobilibus appellare, Quasi ingenuos ab origine, & quorū maiores seruitutē nullam prorsus seruierūt, Videlicet ab adscripticiis, & cōditione quadā obnoxiis distinguentē. Qui & ob id eadem lingua villani dici videntur, vt subdit Budæus, quòd villæ, vnde villici dicti, adscripti, & colonariæ cōditioni addicti aut ipsi sunt, aut eorū maiores fuerunt. Vnde etiā & rustici fortasse sunt appellati, tanquam ruri & glebæ addicti. Nam & leges feudales, quas vocāt, ignobiles rusticos appellant. c. si rusticus. & c. si miles. & c. si quis rusticus. tit. de pace tenen. Et Fœlix Palleolus hunc titulum suo operi, quod huic materiæ destinauit, de nobilitate & rusticitate præfixit. Vbi rusticitatē pro ignobilitate intellexit. Villa enim est prædium rusticum, vt & probat apud nos text. in l. j. §. siue autem. ff. de op. no. nunt. & in l. si ita. §. vlt. ff. de fun. instr. & l. si maritus. §. legis Iuliæ. ff. ad leg. Iuli. de adult. Et satis declarat Varro lib. rei rusticæ. 1. cap. 2. & Plinius lib. 18. c. 6. in prin. Nam quod alicubi reperis villam vrbanā, vt in l. videamus. §. vlt. ff. loc. quæ & prætorium dicitur in l. plenum. in prin. ff. de vsu & habit. non propterea intelligendum est, eam in vrbe esse, sed in agris: sed ita vocari, quòd ad vsum domini agros inuisentis, aut animi causa ibi aliquando immorantis vrbicarum domuum imitatione ædificantur, vt videre licet ex Varrone illius lib. 1. c. 13. & pleniùs Columella villas distinguente lib. 1. c. 6. Sic enim rus vrbanum vocat Iustinus lib. 31.

Villa.
Villa vrbana.

54 ❡Villani igitur, & rustici, ignobiles dici possunt à villa & rure, non propterea quod sit ignobilis & plebeius, quisquis rus habitat, vt dicit Iason in §. item Seruiana. col. 4. Instit. de actio. per tex. in l. vrbanam familiam. ff. de verb. signi. vbi dicitur, vrbanam familiam a rustica non loco, sed genere distingui. Quasi etiam nobilis ab ignobili

Ignobilis non est quis, quòd rus habitat.

ignobili non loco,sed genere distinguatur: licèt sit, & dicatur rusticus, & rustica, nus eo sensu,quo sumunt,qui propriè & Latinè loquuntur, vt licet colligere ex l.j. vbi & hoc no.Luc.Pen.& Io.Plat.C.ne rusti.ad vllum obseq.deuo.lib.11.& no.Bar. in l.conficiuntur.§.codicilli.paulò antè fi.ff.de iure codic.& Iac.Bel.in §.1.in 9.no. in authen.quib.mod.nat.effic.sui.& in sua disputatione incip. Rex concessit.quam posuit sub §.illud tamen à nobis.co.tit. Etiam si is sit nobilis,qui rus habitat. Nam & is quoque rusticus,& rusticanus dicitur, gaudétq; rusticorum priuilegiis, vt scilicet testari possint,cum quinque testibus, & id genus cæteris, nec tamē amittat iura nobilitatis,vt voluerunt Pet.Cy.Ray.Bal.Angel.qui id dicit bene notandum,& menti tenendum,Sali.Raph.Fulgo.Corne.& Iason in l.vlt.C.de testa.& Bald.post Pe.Cer.in §.si rusticus. & ibi quoque Iac.Aluar.tit.de pace tenen. vbi dicunt quòd in Italia multi sunt nobiles rus habitantes. Ex quibus etiam apertè cōstat id,quod suprà diximus,non esse ignobilem,qui rus habitat.

Rusticus etiā nobilis rusticorū priuilegijs vtitur.

55 ¶Quanquàm leges pluris faciunt,habéntque in maiori pretio nobiles,qui in vrbibus morātur,vt probat tex.in authen.præsides.in illis verbis, nobiliores ciuitatum habitatores.C.de epi.audi.& tex.vnde ea auth.sumitur,in §.interim. in iisdem verbis,in authen.de defen.ciuit.quem tex.ad hoc expendit Iason in d.§.item Seruiana. & ante eum Barb.qui illum facit sing.in cle.& si principalis.col.3.de rescript. Nam & alia quæuis vrbana rusticis nobiliora sunt, quod ex eo constat quod scribit Bar. post Mart.Sil.seruitutes vrbanas esse rusticis nobiliores, ideóq; difficiliùs præscribi,vt ibi scribitur. Et facit quod voluit Luc.Pen.in l.mulieres.col.3.versi.octauo ex loco.de digni.lib.12.

Nobiles vrbium habitatores, rus habitantibus præferendi.

Vrbana rusticis nobiliora.

55 ¶Et id quidem,quod diximus de nobilibus vrbium habitatoribus,ex antiquorum Atheniensium,& Romanorum imitatione est: Illi enim nobiles εὐπατρίδας vocabant,quibus ciuitatem demandabant.Ignobiles verò ἀγροίκους dicebant,quasi agros habitantes, siue agrestes. Romani quoque ex instituto Romuli nobiles Patricios vocabant, quibus & munera ciuitatum committebant. Ignobiles autem & plebeios colere agros,pascere pecora, & exercere artes quæstuarias iubebant. Vtrumque author Dionysius Halicarnasseus lib.Antiquitatum.Rom.2. Et idem propémodum tradit Plutarchus in Theseo.Verba autem illius legis Romuli,quæ in Capitolio fixa erat,vt cæteræ leges,hæc sunt, PATRES SACRA MAGISTRATVSQVE SOLI PERAGVNTO INEVNTOQVE, PLEBEI AGROS COLVNTO. Et id quoq; apud Hebræos fuisse obseruatum,vt nobiles in vrbibus,ignobiles ruri habitarēt,apertè ostendit D.Hieronymus in prologo Esaiæ,cùm scribit, Esaias in sermone suo disertus, quippe vt vir nobilis & vrbanæ eloquentiæ, nec habens quicquam in eloquio rusticitatis admistum. Sed & apud Epidaurios centum & octoginta Senatores, quos Antynos vocabant, Rempublicam in vrbe administrabant: Plebs autem magna ex parte in agro agebat, vt scribit Plutarchus Probl.c.114.Iulius autē Firmicus lib.Matheseos 8.cap.23.rusticos & ignobiles copulat,veluti eosdem. Decimasexta pars (inquit) Leonis si in horoscopo fuerit inuenta, rusticos faciet & ignobiles, & nulla penitus disciplina morosos.

Εὐπατρίδαι. Atheniensiū. nobiles.
Ἀγροῖκοι. Ignobiles.
Apud Rom. vrbis munera nobilibus cōmissa.
Romuli lex.

Ruris ignobilitas.
Hebræi nobiles in vrbe, ignobiles ruri habitabant.

57 ¶Et quod huic rei adstipulatur,videmus rusticos istos, siue agrestes,esse moribus, vita,sermone,incultos,rudes,ineptos,stolidos,duros,inhumanos,truces,insuaues, sæuos,asperos,immanes,feros,& penè barbaros,nullámque honestatis, sed vtilitatis potius rationem habentes, & modis omnibus dissidentes à moribus, quibus nobiles potissimùm munitos,insignitósq; esse decet, vt ex his,quæ posteà dicemus patebit.Quid enim aliud significat Cicero,cùm dicit Philip.10. Solicitāt homines imperitos Saxa,Capho ipsi rustici atque agrestes.Et illud eiusdem in oratione pro M.Cælio:Quod in alicuius agrestis periculo non prætermitteret,id homo eruditus in insidiis doctissimi hominis dissimulandū putaret? Et pro Archia, Quis no-

Rustici moribus & cæteris rebus rudes & inculti.

ſtrûm tam animo agreſti, ac duro fuit, vt Roſcij morte nuper non commoueretur? Et de lege Agraria contra Rullum, Ligones montani duri, & agreſtes. Et pro Milone, Seruos agreſtes, & barbaros. Et libro epiſtolarum ad Atticum, epiſtola 258. Exculto animo nihil agreſte, nihil inhumanum eſt. Et in Partitionibus, Hoc primum intelligamus, hominum eſſe duo genera, alterum indoctum, & agreſte, quod antefert ſemper vtilitatem honeſtati: Alterum expolitum, quod rebus omnibus dignitatem anteponit. Et in libro de Senectute, Libenter vero iſthinc tanquam à domino agreſti, & furioſo profugi. Et in libro de oratore, A fera, agreſtíque vita ad hunc humanum cultum, ciuilémque deducer. Et in lib. 1. Officiorum, Adhibenda præterea munditia eſt non odioſa, neque exquiſita nimis, tantùm quæ fugiat agreſtem, & inhumanam negligentiam. Et in lib. 1. de diuinatione, vbi agreſtem immanitatem appellat. Et Virgilius Eglo. 2.

Ruſticus es Corydon.

Quaſi diceret ineptus, & inamabilis. Et in Priapeis, ſi is eſt,

Ruſticus indoctè, ſi quid dixiſſe videbor,
Da veniam.—

Et Horat. lib. epiſtolarum 1. epiſtola 18. quæ eſt ad Lollium,

Aſperitas agreſtis & inconcinna.

Quid mores ruſtici Tullio in oratione pro Roſcio Amerino memorati. Quid manus indoctæ & ruſticæ Quintiliano lib. 1. c. 11. Corda ruſtica Propertio lib. 4. Eleg. 1.

Pellitos habuit ruſtica corda patres.

Quid dura ruſticitas Martiali lib. 7. Epig. 57. ad Gallam,

Hirſutum, & dura ruſticitate trucem.

Ante hos omnes Homerus lib. 21. Odyſſeæ, ruſticos peculiari epitheto νηπίοις appellat, id eſt, ſtolidos, ſtultos, parum eruditos.

Νήπιοι ἀγροιῶται ἐφημέρια φρονέοντες.

58 ¶Quid è diuerſo vrbani, & vrbanitatis appellatio ſignificat, oſtendit Tullius in oratione pro domo ſua, Et homo facetus inducis ſermonẽ vrbanum, ac venuſtum. "

Vrbani & vrbanitatis appellatio.

Et Horatius lib. Ser. 1. Saty. 10. eadémque vlt.

—Fuerit Lucilius, inquam,
Comis, & vrbanus: fuerit limatior idem,
Quàm rudis, &c.

Et Quintilianus lib. 5. c. 3. Nam meo quidem iudicio, illa eſt vrbanitas, in qua nihil abſonum, nihil agreſte, nihil inconditum, nihil peregrinum, neque ſenſu, neque verbis, neque ore, geſtúque poſſit depræhendi. Quid item ciuilis, & ciuilitatis appellatio, idem Quintilianus in præfatione lib. 1. Cùm vir ille verè ciuilis, & publicarum, priuatarúmque rerum adminiſtrationi accommodatus, qui regere conſiliis, vrbes fundare legibus, emendare iudiciis poſſit, non alius ſit profectò, quàm orator. Et lib. 2. c. 15. ſcribit ciuilitatem quibuſdam viſam fuiſſe eandem Rhetoricen, aliis ciuilitatis particulæ ſimulacrum eſſe Rhetoricam. Et lib. 3. c. 8. cùm appellat ciuilem, & humanum ingreſſum orationis. Et Suetonius in Auguſto, c. 51. cùm ſcribit, Clementiæ, & ciuilitatis eius multa, & magna documenta ſunt. Ouidius autem lib. 4. Triſtium eleg. 4.

Ciuilis & ciuilitatis.

Ipſe pater patriæ (quid enim ciuilius illo?)
Suſtinet è noſtro carmine ſæpe legi.

59 ¶Poſſem huc adducere & alia bonorum authorum teſtimonia, id quod diximus probantia, ſed nunc is contenti erimus, modo illud dixerimus, eos omnes illa dixiſſe Græcorum imitatione, quibus ea dictione ἄγροικος, qua agreſtis ſignificatur, vt iam diximus, & ἀμαθὴς quoque, & σκαιὸς τοὺς τρόπους, vt dicit Hammonius, intelligitur, id eſt, indoctus, rudis, inſipiens, imperitus, ferox, ineptus, ruſticus, inſcitus, improbus moribus. Et id quoque intelligentes Hebraici ſermonis interpretes, quem ipſi Hebræi תשיר id eſt, formoſum vocant, & D. Hieronymus ſi is eſt, Exodi 2. capite ſtatim poſt princ. elegantem vertit, Septuaginta interpretes ἀστεῖον, id eſt,

Ἄγροικος, ruſticum & rudẽ ſignificat. Hebrais eadẽ vox elegantẽ ſignificat, & vrbanum. ἀστεῖον.

id est, vrbanum verterunt. Quos secutus Philon Iudæus in vita Moysis ex eodem Exod.c.2. Hæc scripsit γεννηθεὶς οὖν ὁ παῖς εὐθὺς ὄψιν ἀνέφαινεν ἀστειοτέραν, ἢ κατ' ἰδιώτην, ὡς καὶ τῶν τυράννου κηρυγμάτων ἐφ' ὅσον οἷόν τε ἦν, τοὺς γονεῖς ἀλογῆσαι. Natus itaque infans Moyses vrbaniorem præ se ferebat vultum, quàm quis de plebeio homine suspicari posset, adeò vt parentes quantum possent, tyranni edicta facilè paruipenderent. Hæc ibi. ex quibus intelligis ἀστεῖον, id est, vrbanum, & ἰδιώτην, id est, plebeium veluti opposita accipi. Sunt autem qui astutos dicunt, ab ἄστυ, id est, ciuitati, quòd videlicet sunt rusticis astutiores. Nam & Homerus sæpe ita ciuitatem vocat. Sicque Athenienses vrbem suam vocabant, vt indicat Terentius in Eunucho, cùm scribit, An in astu venit. quo in loco Donatus ita interpretatur. & Probus Aemilius in Alcibiade, postquam, inquit, astu venit cōcione aduocata, verba sic fecit Steph. Rober. Asconius autē Pedianus in 2. in Verrē actio. astuta interpretatur vrbana, quòd ἄστυ vrbs dicitur, citátque & illud Terentij. De quo & tu vide Diodorum Siculum lib.1.c.2. non multò ante fi.

Astuti. *Asty.*

60 ¶ Quanquàm, vt id obiter dixerim, illud scio, plurimos in vita rustica magnā fœlicitatis partē reponere. Quis enim nescit illud carmen Horatij Epodôn Ode 2.

Rustica vita felicitas.

Beatus ille, qui procul negotijs,
Vt prisca gens mortalium.
Paterna rura bobus exercet suis, &c. Illud quoque Claudiani,
Fœlix, qui patrijs æuum transegit in aruis, &c. Nam & hæc vtriusque carmina in rhytmos Gallicos elegātissimè traducta sunt, ideóque mulierculis nostris cognitissima. Quibus etiā succinit Seneca Tragœdiographus in Hippolyto, actu 2.
Non alia magis est libera, & vitio carens
Ritúsque melius, vita, quæ Priscos colat,
Quàm quæ relictis mœnibus, syluas amat, &c. Et nos quoque aliquid dicemus infrà, cùm tractabimus an agricultura præiudicet nobilitati.

61 ¶ Verùm apud Gallos, atque Britannos, nobiles de industria vrbes fugiunt, eásque habitare ignominiæ loco ducunt, sicuti & retulit Pogius in suo libro de nobilitate, vbi de hac re adeò verè scripsit, vt nihil vnquam verius comperiatur. Mercatorum (inquit) aut quorumuis opificum filij, qui diuitiis præstant, & empto prædio rus se conferunt, vrbe relicta, atque eius fructu cōtenti, seminobiles euadunt, suísq; posteris nobilitatem præbent. Ita plus illis rura, & nemus conferunt, quàm vrbes, ad consequēdam nobilitatem. Hæc ille. Et sanè apud Gallos, nobiles vt plurimum ruri habitant in suis villis vrbanis, de quibus suprà locuti sumus, suspectáq; est propémodum eorum nobilitas, qui in vrbibus, & oppidis habitant. Illud ausim dicere, illos libētiùs ruri morari, quàm in vrbibus: Illic enim sibi reges esse videntur, dum adorantur à suis villicis, & aliis id genus rusticis, quibus leges, quas volunt, imponunt, præscribunt, iubent, vetant quod videbitur. In vrbibus autem, & oppidis, solent habitare plurimi mercatores, aliíque admodum opulenti, quos non adeò sibi obedientes, tantúmque honoris impertientes essent habituri. Nam, vt scribit Teophilus Alexandrinus lib. pascali. 3. Diuitiæ in vrbibus nobilitati præferuntur. Sunt autem, ne illud omittam, quædam c. de nobilibus quarundam vrbium ciuibus, vt in c. accedens. extrà de procura. & in c. series. extrà de testib. Seneca autem in Agamemnone, actu 4.
Argo nobilibus nobile ciuibus.

Nobiles Galli vrbes fugiunt & quare.

Nobiles ciues in iure canonico.

62 ¶ Cæterùm dici potest, plebeios, siue ignobiles, nō dici *Vilains* nostra lingua à villa, sed potiùs à vilitate, tanquam scilicet viles. Cui etymologiæ applaudit text. in d. auth. præsides. in prin. C. de epi. audi. cùm dicitur, homines nō vilissimos, sed nobiliores, &c. Ibi enim, vt vides, contrarij ponuntur viles, & nobiles. Et similiter in l. ingenuæ. C. de murile. lib. 11. quæ splendori generis vtilitatem opponit. Cuius arg. Lucas Pen. in l. 1. col. 2. in prin. C. de cond. in pub. hor. lib. 10. dicit nobiles dici ad dif-

Vilani non à villa sed à vilis. *Viles pro ignobilibus.*

Spartacus vilis dictus, quia ignobilis esset.

ferentiam vilium. Et alibi ignobiles, & vilissimi coniunguntur in §.1.vers.sancimus in auth.de testib. Sic vilem Spartacum vocat Claudianus.

—Vilis cum Spartacus omne
Per latus Italiæ ferro bacchatus & igni.&c.

Locus iurisco͂sulti.

Ob id, vt opinor, quod is vili, & infimo genere natus esset. Nam cum seruũ, & quidem fugitiuum, fuisse constat ex Plutarcho in Crasso. Plinio lib.33.ca.3.& Iurisconsulto in l.3.§.si seruus.ff.de acqui.poss. Vbi tamen in antiquis codicibus Spartanus legebatur, sed huius erroris primus nos monuit Io.Baptista Pius in posterioribus annotationibus.c.52. Cæterùm Seruius enarrans illud Virgilij li.7.Aeneidos,

Solus vbi in syluis Italis ignobilis æuum
Exigeret. Ignobilis (ait) non vilis, sed ignotus, quod nos alibi ad aliud propositum citauimus. Nam sic vides Seruium vilem appellare, quem nos vulgò ignobilem dicimus.

63 *Aliæ nobiliũ appellationes.*

¶Sunt & alia, vt id caput tandem finiam, nomina, quibus nobiles ipsi vocantur, præsertim apud Græcos, quæ videre poteris infra, 21. ca.nu.6. quid igitur amplius, & quinque seq. ne hic te diutiùs detineam. Maturè enim pergendum est ad antiquæ illius nobilitatis species, quas nõ omnes tangemus: sed satisfacientes veteri prouerbio, λοιπόν τι καὶ μήδοις. reliquum facito aliquid & Medis. Eas tantùm sigillatim describemus, quas à nostris legum interpretibus tractatas comperimus, quarumque his nostris temporibus, quædam etiamnum reliquiæ manent, & ex quibus facile, ac perspicuè cæteras omnes intelligere poteris.

Prouerbium.

Quemadmodum quibúsve ex rebus, Nobilitas quæritur. Et primùm an diuitiæ nobilitent. CAP. III.

Diuitias igitur, vt ab ea parte incipiam, quam maxima pars hominum maximè miratur, ac colit, nobilitatem esse, aut certè nobilitatis speciem multi adstruxere, sed alij aliter. Nonnulli enim diuitias ipsas simpliciter. Alij diuitias antiquas, scilicet a nostris progenitoribus relictas. Alij easdem, cum virtute etiã progenitorum coniunctas. Primæ sententiæ videtur fuisse Euripides, in Archelao, cuius hi versus sunt,

Μὴ πλούσιον θῇς, ἐνδεέστερος γὰρ ὤν,
Ταπεινὸς ἔσαι, κεῖνο δ' ἰσχύει μέγα
Πλοῦτος, λαβών τε τοῦτον, εὐγενὴς ἀνήρ.

Quos sic reddidit Gesnerus in Stobæi traductio.Sermo.89.
Ne reddideris cum diuitem, nam si pauperior sit,
Humilis erit. Ingens autem vis est
Diuitiarum, quas qui nactus est, statim nobilis euadit.
Et rursus idem Euripides in Aeolo,

Τὴν δ' εὐγένειαν πρὸς θεῶν μή μοι λέγε,
Ἐν χρήμασι τόδ' ἐστί. id est, vt & idem vertit,

Nobilitatis mentionem amabo ne mihi feceris,
Hoc in pecuniis situm est. Item quæ in Erechtheo,

Ἔχειν τι πειρῶ, τοῦτο γὰρ τοῦτ' εὐγενές,
Καὶ τοὺς γάμους δίδωσι τοὺς πρώτους ἔχειν.
Ἐν τῷ πένεσθαι δ' ἐστὶν ἥ τ' ἀδοξία.
Κἂν ᾖ σοφός τις, ἥ τ' ἀτιμία βίου.

Da operam opibus, nam illæ nobilitatem donant,
Et nuptiis primariis potiri in causa sunt.
In paupertate verò obscuritas inest.
Vtcunque sapias, & ignominia vitæ.
Et in Iphigenia in Aulide,

Οἱ δ' εὐδαίμονες
Ἐν πᾶσι κλεινοὶ καὶ περίβλεπτοι βροτοῖς.

Nam

Nam diuites
In omnibus inclyti,& illustres hominibus. Et in Alcmena.

2 ¶Et Aristoteles quoque lib.Politicôn 4.cap.item 4.qui postea quàm recensuit multa plebeiorũ genera,illud confestim subdit, τῶν δὲ γνωρίμων, πλοῦτος, εὐγένεια, ἀρετὴ, παιδεία, καὶ τὰ τούτοις ὅμοια λεγόμενα κατὰ τὴν διαφοράν, Nobilium siue mauis,Patriciorum vero opulentia,clari natales,virtus,eruditio,& his similia, quæ differentiæ causa nominantur. Et Quintilianus, si is est,quod Valla putat, declamatione 14. dum appellat opes nobiles,quod nõ nisi ab effectu intelligi posse videtur. Et Theophilus Alexandrinus lib.Pascali.3.dum scribit diuitias nouis hominibus antiquam donare familiam.

3 ¶Ex nostris autem legum interpretibus eius sententiæ hauddubiè fuit Alberi.non leuis authoritatis vir,in l.Imperatores.statim post prin.ff.de Decurio.dum dicit,diuitias nobilitare. & Bal.qui minimè illi authoritate cedit,in cap.super eo.le 2.in fi. extra de test.vbi per eum tex.dicit,eum satis esse nobilem, qui diues est. & Barb.qui suo ipsius iudicio nemini cedebat, consil.57. præclarè scribitur, col.2.li.quoque 2. per text.in l.nobiliores.C.de commer.& merca.qui videtur tria nobilitatis genera tetigisse,scilicet natalium,honorum,& diuitiarum.

Qui ex nostris.

4 ¶Quibus omnibus accedit quod scribit Horatius lib.Epistolarum 1.

Qui huic opinioni accedũt.

Scilicet vxorem cum dote,fidémque,& amicos,
Et genus,& formam regina pecunia donat.

Et Liuius 3.dec.lib.2.mulier Paula nomine Busa genere clara ac diuitiis. Et Iuuenalis Saty.2.

—Clarus genere atque opibus vir.

Quæ loca & nos alibi suprà ad aliud citauimus. Nam, vt suprà diximus cap.2.numero 9.Clarus idem est quod nobilis. Iuuenalis autem apertè declarat claritatem, siue nobilitatem, non solùm ex genere esse, sed etiam ex opibus. Et quod Ennius vetus ille poëta in Tragœdia, cui Hecuba titulus erat, opulentos ignobilibus veluti opposuit, tanquam scilicet opulenti ipsi sint nobiles, inopes autem ignobiles. Versus eius sunt apud Aulum Gellium, li.Noctium Atticarum 11.c.4.

Nec tu & si peruersè dicas,facilè Achiuos flexeris.
Nam cùm opulenti loquuntur,pariter atque ignobiles,
Eadem dicta,eadémque oratio æqua non æquè valet.

Cui proximum est,quod scribit Ecclesiasticus cap.13.Diues loquutus est,& omnes tacuerunt, & verbum eius, vsque ad nubes perducunt: Pauper loquutus est, & dicunt, quis est hic?

5 ¶Imò verò plus dicebat Guil.à monte Laudu.in cle.1.de bapt.quem ibi refert Cardi.Flor.in quæst.6.quòd omnes diuites dici possunt principes, ita vt in illis locum habeat d.cle.loquens de principibus,ar.cap.omnes.de maio.& obedi.& eius, quod scribitur,vt ipse dicit,Eccle.11.Pecunia est omnium regina.Sed credo illum voluisse citare illud Ecclesiastis 10. Pecuniæ obediunt omnia. quod & è nostris quoque citarunt Hosti.& Io.And.in cap.significantibus.post princ.de offic.dele.& Bald.in l.singularia.col.4.versi vndecimo est speciale.ff.si cer.pet.& Sali.in l.receptitia. col. 3.versi.item no.ibi.C.de constit.pecu. Hinc occasione sumpta, quòd in eo tex.dicitur in versic.nec quenquã moueat, appellatione pecuniæ res omnes contineri, vti etiam in l.pecuniæ.ff.de verb.sign.& in c.totum.1.q.4.Tanquam scilicet res omnes is habeat,qui pecuniam habet ,vti etiam no.Bal.in d.l.receptitia. Vt non absque ratione facultates à nonnullis ita dictæ putentur, quòd rerum omnium facultatem, ac veluti facilitatem quandam præbeant,Græcorum imitatione,qui facilitatem, & opulentiam vno verbo significant, vt diximus, & probauimus in nostra repeti.l.si vnquam.in verbo facultatum,nu.1.

Diuites principes.

Pecuniæ obediunt omnia.

Pecuniæ appellatione omnia contineri.

Omnia habet qui habet pecuniam.

Facultates cur ita dicuntur.

¶Quo

6 ¶Quo etiam loco adduximus & alia loca huic opinioni mirum in modum suffragantia. Illud scilicet ipsius Horatij lib. Ser. 2. Saty. 2

Omnis enim res
Diuitijs paret, quas qui construxerit, ille
Clarus erit, fortis, iustus, sapiens, etiam rex.

Rex est, qui diues est.

Ex quo loco maxime annotandũ est, quod dicit, Clarus erit, nam id peræquè est, ac si diceret nobilis, quod nos suprà multis probauimus. Et illud etiam rex, ad id quod suprà diximus ex Guil. de monte Laud. Diuites principum loco haberi. Item illud Aristophanis in Pluto, quem ita alloquitur Chremylus,

Καὶ νὴ Δί', εἴ τί γ' ἐστὶ λαμπρὸν καὶ καλὸν,
Ἢ χάριεν ἀνθρώποισι, διὰ σὲ γίγνεται
Ἅπαντα τῷ πλουτεῖν γάρ ἐσθ' ὑπήκοα.

Id est, ad verbum,
Et per Iouem, si quid est splendidum, et honestum,
Vel gratum (siue malis lepidum) hominibus, per te fit.
Omnia ipsi diuiti enim sunt morigera, siue obedientia.

Generos diuites magis quã nobiles quærimus.

Et vxores quoque diuites magis, quàm nobiles.

7 ¶Hinc autem fit, vt subdit ipse Guil. de monte Laud. vbi suprà, vt sæpissimè nobiles viri suas filias nuptui dent filiis diuitum ignobilium, nihil suam præ diuitiis nobilitatẽ curantes, id quod satis dixerat Horatius illis versibus suprà, nu. ab hinc 3. citatis. Scilicet vxorem, & cætera.
Sed tamen ad illud dictum Guil. propiùs accedit illa Theognidis sententia,

ὡς τὴν μὲν εὐγένειαν αἰνοῦσι βροτοί,
μᾶλλον δὲ κηδεύουσι πᾶσι πλουσίοις.

Qua significat homines maximè nobilitatem laudare, magis autem affinitatem inire cum ditioribus. Quæ quidem sententia citatur ab Aristotele apud Stobæum Ser. 84. non designato libro ipsius Aristotelis, nec reperitur apud eum in libris, qui nunc extant, & nisi me coniectura fallit, id erat in eo libro, quem Laërtius eum tradit scripsisse de nobilitate. At idem Stobæus Serm. 90. eandem propémodum sententiam citat ex Euripide, in Thyeste,

πλούτου δ' ἀπορρυέντος, ἀσθενεῖς γάμοι,
τὴν μὲν γὰρ εὐγένειαν αἰνοῦσι βροτοί,
μᾶλλον δὲ κηδεύουσι τοῖς εὐδαίμοσιν.

Id est, ex Gesneri traductione,
Diuitiæ si absunt, imbecilles fiunt nuptiæ.
Laudant enim nobilitatem homines,
Magis autem affinitatem sequuntur diuitum.

Huic autem sententiæ Theognidis affinis est & alia eiusdem in eo libro, cui titulus est, γνῶμαι ἐλεγειακαὶ ad Cyrnum

Κριοὺς μὲν καὶ ὄνους διζήμεθα Κύρνε καὶ ἵππους
Εὐγενέας, καί τις βούλεται ἐξ ἀγαθοῦ
Κτήσασθαι, γῆμαι δὲ κακὴν κακοῦ οὐ μελεδαίνει
Ἐσθλὸς ἀνὴρ, ἤν οἱ χρήματα πολλὰ διδῷ.
Οὐδὲ γυνὴ κακοῦ ἀνδρὸς ἀναίνεται εἶναι ἄκοιτις
πλουσίου, ἀλλ' ἀφνειὸν βούλεται ἀντ' ἀγαθοῦ
Χρήματα γὰρ τιμῶσι, καὶ ἐκ κακοῦ ἐσθλὸς ἔγημε,
Καὶ κακὸς ἐξ ἀγαθοῦ πλοῦτος ἔμιξε γένος.

Quibus significatur Arietes, asinos, & equos generosos nos quærere, & vnũ quenque velle huiusmodi animalia ex bono genere sibi parare. Vxorem verò malam malique generis, non renuere virum generosum, si ei pecunias multas dederit. Neque ediuerso mulierem mali viri, sed diuitis, recusare nuptias, bono enim illã præferre opulentum. Adeo quidem æstimant, vt illarum gratia bonus mali generis vxorem ducat, & malus bonũ sibi genus adsciscat. Sed tu tamen vide super eorum carminum interpretatione, quæ nos ex Aristotele afferemus infrà nu. 11.

QVI

8 ¶QVI NON simpliciter diuitias, sed eas antiquas, nobilitatem esse dixerunt, inter cæteros fuêre Diuus Hieronymus ad Helbidiam. Nobilitas (inquit) mundi, nil aliud est, quàm inueteratæ diuitiæ. Et Plutarchus ex vulgi opinione, eo loco, quem adducemus cap. sequ. nume. 3. & è nostris Petr. à bel. pertica in l. humilem. in fi. C. de incæst. nupti. dum similiter dicit, nobilitatem nihil aliud esse, quàm diuitias inueteratas. & Alberi. Rosa. in rub. ff. de vulga. & pupil. subst. chart. 17. versi. tertio idem probatur. vbi dicit, nobilitatem consistere in antiquis diuitiis.

Qui diuitias antiquas nobilitatem esse dixerunt.

9 ¶Neque enim recentes, nouæque diuitiæ à nobis scilicet nuper partæ, sunt in tanta existimatione, pretio, ac dignitate, quantæ quæ à maioribus nostris sunt acceptæ, vel testimonio Aristotelis, qui lib. 2. Rhetoricôn ad Theodecten. cap. 9. quo de indignatione disserit, scribit, eos, qui diuitias nuper assecuti sunt, magis offendere, siue molestia afficere alios, quàm qui olim & à genere receperunt, μᾶλλον γὰρ λυποῦσιν οἱ νεωστὶ πλουτοῦντες τῶν πάλαι καὶ διὰ γένος. Et paulò post in eandem propè sententiam, καὶ γὰρ ἐνταῦθα μᾶλλον λυποῦσιν οἱ νεόπλουτοι ἄρχοντες καὶ διὰ τὸν πλοῦτον ἢ οἱ ἀρχαιόπλουτοι. Rursùmque, τὸ ἅπαντα μᾶλλον καὶ φαυλότερα τὰ κακὰ ἔχειν τοὺς νεοπλούτους. Legibus autem Romanorum, hi, quibus quadringentorum sestertiorum ipsi, patri, auóque census non fuisset, spectandi in XIIII. subselliis ius non erat. nec cuipiam ius annulorum erat, nisi cum ipsi patri auóque sestertia CCCC. census fuisset, vt scribit Plinius. li. 33. c. 2. & alibi non semel, ad aliud propositū referemus.

Diuitiæ à maioribus acceptæ pluris æstimatur, quàm recenter partæ.

10 ¶Nam & semper alias νεοπλούτους, id est, nuper ditatos, siue repentè diuites factos, veluti improbos & insolentes, taxant omnes iusti rerū æstimatores. Nam Demosthenes in oratione περὶ τῶν πρὸς Ἀλέξανδρον συνθηκῶν hæc scribit, οὗτοι δ᾽ οἱ νεόπλουτοι μόνοι καταφρονεῖν ὑμᾶς ὑμῶν αὐτῶν ἀναγκάζουσιν. Plutarchùs, autem lib. 7. Symposiôn, καὶ περὶ οἴνων, inquit διαφορᾶς καὶ μύρων ὀσφραινόμενον, καὶ διαπυνθανόμενον, φορτικὸν κομιδῇ καὶ νεόπλουτον. Quibus constat νεόπλουτον dici quicquid est insolens & improbum. Ex latinis Cicero in oratione 2. de lege Agraria ad Quirites Imò verò ait etiam hoc magis, quàm illi veteres, germaníque Campani, quod in vetere fortuna illos natos & educatos, nimiæ tamen rerum omnium copiæ deprauabant, hi ex summa egestate in eandem rerum abundantiam traducti, non solùm copia, verùm etiam insolentia commouebantur. Idem in oratione in Vatinium, Quæro ex te sísne ex pauperrimo diues factus illo ipso anno, quo lex lata est de pecuniis repetundis acerrima. Plutarchus in Scylla statim post princ. scribit, quòd et Scyllæ ipsi aliquando glorianti post Africanam victoriam, & militiam magnificis vtenti verbis. Quidam ex honestiori ordine dixisse fertur, Quonā modo vir bonus esse potes, qui cùm nihil, à patre tibi sit relictum, tot ac tanta possideas? Idem Plutarchus in Crasso scribit, Crassum ipsum virtutes, quas plurimas habebat, vnius auaritiæ sordibus obscuratas fuisse: hoc enim in ipso præcipuum vitium cætera, quæ in eo erant, longè superat. Cuius rei clarissimum testimonium præbet magnitudo diuitiarum, quas breui admodum tempore sibi comparauit: nam cùm trecenta solùm talenta ex paterna hæreditate accepisset, priùs tamen, quam aduersus Parthos exercitum duceret, septem millium & centum talentorum summā cœpisse tradit. Cornelius Tacitus lib. 17. in vituperium Fabij Valentis, Is, inquit, diu sordidus, repentè diues mutationem fortunæ malè tegebat. Cæterùm sententia est Salomonis Prouerbiorum 13. substantia festinata minuetur: nam & confestim subdit, Quæ autem paulatim colligitur, multiplicabitur. Tanquam scilicet huiusmodi festinatam substantiam abhorreat. Est autem Ioannis Secundi Epigramma in subito ditescentem,

Non fortuna fauet, dum te sic tollit in altum,
Sed docet arbitrio te quoque stare suo.

11 ¶QVI AVTEM vtrunque coniunxerunt, scilicet maiorum & opulentiam, & virtutem, quasi altera non sufficiat, id est, opulentia sine virtute, nec satis quoque sit vtranque habere, ad nobilitatem producendam, nisi & vtranque à maioribus

Qui diuitias, et virtutē maiorū ad nobilitatē coniunxerunt.

ribus accepérimus, hi sunt, videlicet idem Aristoteles huius opinionis veluti antesignanus illo lib. Politicôn 4.cap.8. dum ita nobilitatem nuncupatam diffinit, ἡ γὰρ εὐγένεια ἐστὶν ἀρχαῖος πλοῦτος καὶ ἀρετή. id est, nobilitas enim est vetus opulentia, & virtus. Id quod declarat lib.5. eiusdem operis, cap.1. εὐγενεῖς γὰρ εἶναι δοκοῦσι, οἷς ὑπάρχει προγόνων ἀρετή. καὶ πλοῦτος, Nobiles enim ij existimantur, quibus adest progenitorũ virtus, & opulentia. Et illum citant, & sequũtur Guid. Pap. sing. 785. nobilitas. Feli. in d. cap. super eod. le 2. col. 4. de testib. & Fran. Purpur. in l. 1. char. 12. versi. tertium ponunt exemplum. ff. de iurisdict. om. iud. Et Plenius lib. de Nobilitate apud Stobæum sententiarum cap. 86. Neque enim hodie inter eius opera is liber reperitur, cuius hæc verba sunt, φανερὸν τοίνυν ἔφην ἐγὼ, περὶ ὧν πάλαι διηπορήσαμεν διὰ τί ποτε οἱ ἐκ πάλαι πλουσίων, ἢ οἱ ἐκπάλαι σπουδαίων, εὐγενέστεροι δοκοῦσιν εἶναι μᾶλλον τῶν σύνεγγυς τἀγαθὰ κεκτημένων. αὐτὸς γὰρ ἐγγύτερος σπουδαῖος ὢν, ἢ πάππου σπουδαίου τετυχηκὼς, ὥστ' εἴη ἂν εὐγενὴς, ὁ ἀγαθὸς ἀνήρ. καί τινες εἰρήκασιν οὕτως ἐκ τοῦ διελέγχειν προαιρούμενοι τὸν συλλογισμὸν τῆς εὐγενείας, ὥσπερ φησὶ καὶ Εὐριπίδης, οὐχὶ τῶν ἐκπάλαι σπουδαίων, εὐγένειαν φάμενος εἶναι: ἀλλ' ὅστις ἀνὴρ ἀγαθὸς εἰς πλῶς. τόδ' οὐκ ἐστίν: ἀλλ' ὀρθῶς ζητοῦσιν, οἱ τὴν ἀρχαίαν ἀρετὴν προτιθέντες. τὰ δ' αἴτια εἴπομεν. τουτέστιν, ὅτι ἡ μὲν εὐγένειά ἐστιν, ἀρετὴ γένους: ἡ δ' ἀρετὴ, σπουδαῖον. σπουδαῖον δ' ἐστὶ γένος, ἐν ᾧ πολλοὶ σπουδαῖοι πεφύκασιν ἐγγίνεσθαι. συμβαίνει δὲ τὸ τοιοῦτον ὅταν ἐγγένηται ἀρχὴ σπουδαία ἐν τῷ γένει. ἡ γὰρ ἀρχὴ, τοιαύτην ἔχει τὴν δύναμιν, πολλὰ παρασκευάζειν διὰ πρᾶξιν ταύτη. τοῦτο γάρ ἐστιν ἀρχῆς ἔργον, ποιῆσαι οἷον αὐτὴ, ἕτερα πολλά. ὅταν οὖν ἐγγένηται τοιοῦτος εἷς τις ἐν τῷ γένει καὶ οὕτω σπουδαῖος, ὥστ' ἔχειν τὸ ἀπ' ἐκείνου ἀγαθὸν πολλὰς γενεὰς, τοῦτο σπουδαῖον ἀνάγκη εἶναι τὸ γένος. πολλοὶ γὰρ ἔσονται σπουδαῖοι ἄνθρωποι, ἂν τὸ ἀνθρώπων ᾖ τὸ γένος: ἂν τε ἵππων, ἵπποι: ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ζώων. ὥστ' εὐλόγως, οὐχ οἱ πλούσιοι, οὐδ' οἱ ἀγαθοί: ἀλλ' οἱ ἐκπάλαι πλουσίων, ἢ ἐκπάλαι ἀγαθῶν, εὐγενεῖς εἶεν ἄν. ζητεῖ γὰρ ὁ λόγος τ' ἀληθῆ. ἀρχὴ γὰρ ἀνωθεν πάντων. οὐ μὴν, ἀλλ' οὐδὲ οἱ ἐκ προγόνων ἀγαθῶν, εὐγενεῖς πάντως, ἀλλ' ὅσοι τυγχάνουσιν ἀρχηγοὶ τῶν προγόνων ὄντες. ὅταν μὲν οὖν αὐτὸς, ἀγαθὸς μὴ ἔχει δὲ τοιαύτην δύναμιν τῆς φύσεως ὡς τίκτειν πολλοὺς ὁμοίους, οὐκ ἔχει ἀρχὴν τοιαύτην δύναμιν ἐν τούτοις. ἀρχὴ τῆς γενοῦς εὐγενεῖς, οἱ ἀπὸ τούτου τοῦ γένους ὄντες (οὐκ ἐὰν ὁ πατὴρ εὐγενὴς ᾖ, ἀλλ' ἐὰν ὁ ἀρχηγὸς τοῦ γένους. οὐ γὰρ δι' αὐτὸν ὁ πατὴρ ἐγγέννησεν ἀγαθὸν, ἀλλ' ὅτι ἐκ τοιούτου γένους ἦν.) Perspicuũ igitur id est, dixi ego, de quo dubitabamus, quamobrem tandẽ qui ex maioribus diuitibus aut etiam maioribus bonis nobiliores his esse videãtur, qui nuper bona possident. Qui enim per se studiosus est, propinquius bona possidet, quàm qui auum studiosum nactus fuerit. Sit igitur nobilis, qui vir bonus est. Quidam enim id sensere dixerunt sic (vt conuincerent eos qui aliter sentirent) syllogismum nobilitatis concludentes, vt etiam Euripides ait, negans nobilitatem eorum, quorum maiores clari fuerunt, sed eius tantùm esse, qui per se bonus sit. Sed hoc non sic habet. Sed rectè quæstionem hanc mouent, qui virtutem antiquam proponunt, quoniam videlicet vt iam diximus, nobilitas virtus est generis, virtus autem laude digna est: laudabile etiam genus est, in quo multi generosi nasci soliti sunt. Accidit autem id, cùm origo studiosa fuerit. Origo enim hanc vim habet, vt multa præparet talia, qualia ipsa est. Hoc quippe principij opus est vt plurima sibi similia efficiat. Cùm igitur talis quispiam adeóque generosus in aliquo genere fuerit, vt bonum ab eo profectum in multas ætates daret, hoc certè genus nobile, & laude dignum esse necesse est: multi enim homines generosi erunt, si hominum sit genus: si equorum, equi: similiter & in aliis animalibus. Itáque meritò neque diuites, neque boni, sed qui ab antiquis diuitibus, aut antiquis bonis sunt geniti, nobiles dici debent. Vera enim sermo inquirit. nam principium supra omnia est. Sed nec absolutè nobiles sunt, qui ex maioribus bonis orti sunt, sed qui authores posterorum sunt. Qui igitur ipse bonus est, sed nõ eam vim naturæ habet, vt multos similes generet, rationem principij non habet, quod in his sit horum vitium. Origo igitur generis talis sit, & nobiles qui inde orti sunt. (non si pater sit nobilis, sed si autor generis: non enim eius causa pater generauit bonum, sed quia ex eo genere erat.) Et paulò post affert Aristoteles illa Theognidis carmina, quæ posuimus, suprà nu. 7. Quæ, inquit, carmina repræhendunt homines,

mines,qui nulla ratione circa liberorum procreationẽ vtuntur. Hinc enim genus hominũ subinde deterius fieri,cùm mali coniuges bonis admiscentur.Sunt & qui, ait, à poëta illis versibus nihil quam auaritiam hominum incusari putent, vt qui ignobilitatẽ & malitiã non declinant,dum modò pecunias accumulent,& cætera, quæ ibi subiungit. Et huic accedit illa cuiusdam Imperatoris diffinitio relata à Dante Florentino,& Bar.in l.1.col.3.C.de digni.lib.12.Nobilitas, est antiqua æris, & diuitiarum possessio,cum pulchris regiminibus,& moribus.

12 ¶Et his omnibus sententiis,quæ in diuitiis nobilitatem collocant,siue simpliciter, siue mistim, aut alio quouis modo, adstipulatur eorum opinio, qui diuitias ipsas omnibus cæteris rebus anteponunt : nihilq; illis deesse existimant,qui eas habeant, ex quibus nonnullos suprà adduximus, vti etiam fecimus in nostra repe.d.l.si vnquam,in verbo,facultatum.C.de reuo.dona. Sed quibus addere potes illud Euripidis apud Stobæum Ser.89.

Diuitias à multis antepo ni cæteris rebus omnibus.

Χρυσὸν μάλιστα βούλομαι, δόμοις ἔχειν
Καὶ δοῦλος ὢν γάρ. τίμιος πλουτῶν ἀνὴρ,
Ἐλεύθερος δὲ χρειὸς ὢν οὐδὲν σθένει.
Χρυσοῦ νόμιζε σ'αυτὸν οὕνεκ' εὐτυχεῖν.
Id est,vt vertit Conradus Gesnerus,
Aurum præcipuè domi possidere velim.
Nam vel seruus,si diues sit,in pretio habetur.
Liber autem egenus nihil efficere potest,
Neque fœlicitatem in auro tibi sitam existimes.
Et alibi,
Ἆρ' οἶσθ' ὅθ' οὕνεχ' οἱ μὲν, εὐγενεῖς βροτῶν
Πένητες ὄντες οὐδὲν ἐμφαίνουσ' ἔτι.
Scisne quòd nobiles quidem mortalium,
Dum pauperes sunt,non amplius clari existunt.
Quod & nos alibi retulimus.Sed continuò subiungit Euripides,
Οἱ δ' οὐδὲν ἦσαν πρόσθεν, ὄλβιοι δὲ νῦν,
Δόξαν φέρουσι τοῦ νομίσματος χάριν.
Καὶ συμπλέκοντες σπέρμα, καὶ γάμους τέκνων.
Qui verò priùs nihil erant,nunc diuites facti,
Gloriam assequuntur propter nummos,
Genúsque,& nuptias suis liberis excellentes comparant.

Alibi autem docebimus nobilitatem per gloriam intelligi. Ideò & apud Græcos illud vocabulum δόξα, quo vtitur Euripides,& gloriam,& maiestatem,& splendorem,& opinionem celebrem, quæ omnia ad nobilitatem pertinent, significant, vt alibi quoque diximus. Sed & Sophocles,

ὁπόθεν πένης ἀνήρ.
Μὴ δ' εὐτυχῶν, δύναιτ' ἂν ὧν ἐρᾷ τυχεῖν.
Vnde vir pauper
Quamuis fortunatus desyderio potiri non posset.

Quæ etiam est sententia Aristotelis lib. Ethicorum ad Nicomachum 1.cap.8.fœlicitatem diuitiis indigere. fieri non posse, aut non facilè, vt is præclaras res agat, cui facultates desunt. Subdit autem Sophocles,

Καὶ γὰρ δυσειδὲς σῶμα καὶ δυσώνυμον
Γλώσσῃ σοφὸν τίθησιν, εὔμορφόν τ' ἰδεῖν.
Μόνῳ δὲ χαίρειν καὶ νοσεῖν ἐξουσία.
Πάρεστιν αὐτῷ, κἀπικρύψασθαι κακά.
Hominem enim deformem,& inauspicati corporis,
Lingua disertum,visúque pulchrum efficiunt opes:
Soli autem gaudendi,& ægrotandi facultas
Diuiti permittitur,& mala cælandi.

Iterúmque in Creusa.

ἀεὶ δ' οἱ ζῶντες

Αἰνοῦσιν ἄνοσον. ἀλλ' ἐμοὶ δ' οὐδεὶς δοκεῖ

Εἶναι πένης ὢν ἄνοσος, ἀλλ' ἀεὶ νοσεῖν.

Sunt autem nonnulli, qui
A morbis immunem laudant. At mihi nullus videtur,
Qui pauper sit, vacare morbo, sed ægrotare perpetim.
Menander quoque hæc in eandem sententiam apud Stobæum, vbi suprà,

Ὁ μὲν ἐπίχαρμος τοὺς θεοὺς εἶναι λέγει,
Ἀνέμους, ἥλιον, γῆν, ὕδωρ, πῦρ ἀστέρας.
Ἐγὼ δ' ὑπέλαβον χρησίμους εἶναι θεοὺς
Τὸ ἀργύριον ἡμῶν καὶ τὸ χρυσίον.
Ἱδρυσάμενος τούτους γὰρ εἰς τὴν οἰκίαν,
Εὔξαι τί βούλει, πάντα σοι γενήσεται,
Ἀγρός, οἰκίαι, θεράποντες, ἀργυρώματα,
Φίλοι, δικασταί, μάρτυρες, μόνον δίδου.
Αὐτοὺς γὰρ ἕξεις τοὺς θεοὺς ὑπηρέτας

Quæ Gesnerus ita vertit,
Epicharmus quidem deos esse dicit,
Ventos, Solem, terram, aquam, ignem, stellas:
Ego autem vtiles esse deos arbitror
Argentum nostrum & aurum.
Nam illos si collocaueris in domum,
Pete quicquid voles, assequêris omnia,
Agrum, domos, seruos, argentea pocula, (vasa malem dicere)
Amicos, iudices, testes: largire solùm.
Sic enim vel ipsos deos habebis ministros,
Quibus concinit & illud Philemonis,

Τὸ τῆς ἀμαλθείας δοκεῖς εἶναι κέρας,
Οἷον γράφουσιν οἱ γραφεῖς κέρας βοός;
Ἀργύριον ἐστί, τοῦτ' ἐὰν ἔχῃς, λέγε
Πρὸς τοῦθ' ὃ βούλει, πάντα σοι γενήσεται:
Φίλοι, βοηθοί, μάρτυρες, συνοικίαι.

Putásne Amaltheæ cornu huiusmodi esse,
Quale pictores cornu bouinum depingunt?
Argentum est, quod si habueris, petas
Ab ipso quicquid voles omnia tibi addentur,
Amici, auxiliatores, testes, domuum multitudo.

13 *Qui diuitias nihil ad nobilitatem pertinere dicunt.*

¶AT HVIC sententiæ, quæ diuitias genus nobilitatis facit, non assentit Lactantius lib.5. qui de iustitia est, c.16. vbi ita scribit, Diuitiæ non faciunt insignes, nisi quos possunt bonis operibus facere clariores. Et Plutarchus in libro contra nobilitatem, cuius in eam sententiam verba afferemus c. seq: vbi de nobilitate virtutis differemus, nu.3. Phalaris ipse Dantes Florẽtinus in sua illa Cantilena inci. Le dolze rime d'amor, vbi dicit diuitias suapte natura viles esse: nec quod vile est, posse dare nobilitatem. Cuius sententiam sequitur Bar. in d.l.j.col.3.versi.3. ergo quæro. ibi quoque Io.Pla.C.de dig.& Iac. Bel. in suo sermone de moribus quẽ collocauit super l.omni modo.C.de inoff.test.& Bal. in c.sedes.col.vlt.extrà de resc ri. dum reprehendit Innoc. ibi dicentem, quòd rescriptum nominans quasdam personas, non trahitur ad maiores personas potentia, vel diuitiis, dicens se non putare verum, quod dicit de diuitiis, nisi sint personæ aliàs nobiles. Nam licet nobilitas sæpe ex diuitiis surgat, eæ tamen nõ faciunt nobiles. & Sali. in l.furiosi.C.de nupt. vbi allegat l.humilem.C. de incest.nupt. & Angel. in l.si quis vxori.§. cum Titio. ff. de furt. & Io.Rayn. in tract.nobilitatis, colum.2. in l.q.principali. Et Cepola in tracta. de imperatore mili. diligendo, in materia nobilitatis, colum.1. Et nouissimè Fran

Franci.Ripa.in c.ad aures.col.7.versicu.tertiò quæro.de rescript. Quibus proximè accedit quod dicit Lapus alleg.110.in ciuitate Floren.col.15.in paruis.versic.ex diuitiis,quod non tribuitur dignitas ex diuitiis, quia cadunt etiam in vilissimas personas & infames,dignitatum prorsus incapaces,per l.2.C.de digni.lib.12.

14 ¶Et huic quoque sententiæ Aristoteles alicubi adstipulatus est.Nam lib.Politicôn 4.cap.8.scribit, Ditiores magis comitari solere disciplinam & nobilitatem διὰ τὸ μᾶλλον ἀκολουθεῖν παιδείαν & εὐγένειαν εὐπορωτέροις. Ex quibus planè intelligas diuitias non esse nobilitatem. Sed & paulo post subdit, Diuites appellari solere honestos,siue mauis pulchros,bonos,& nobiles, ὅθεν καὶ καλοὺς κἀγαθοὺς, καὶ γνωρίμους τούτους προσαγορεύουσιν. Quibus apertè significat diuites non esse nobiles,sed ita tamen plerunque vocari. Sed & alibi vt diuersos posuit nobiles & opulentos, eiusdem lib.cap.12. ὅπου δὲ τὸ τῶν εὐπόρων καὶ γνωρίμων ὑπερτείνει τῷ ποιῷ,&c. Et Euripides cùm scribit in Bellerophonte,

Τριοσῶν δὲ βροτῶν ἐνὶ κρίνω νίκαν μίαν.
πλοῦτός τε, καὶ ὅτῳ σπέρμα γενναῖον προσῇ.
πένης τ᾽, ἀριθμὸν γὰρ τοσόνδε προὔθέμην
ὁ μὲν ζάπλουτος, ᾧ γένος δ᾽ οὐκ εὐτυχὲς,
ἀλγεῖ μὲν ἀλγεῖ παγκάλως ἀλγύνεται
ὄλβου οἴγων θάλαμον ἥδιστον χερί.

Quæ sic vertit Gesnerus,

Ex tribus autem hominum generibus vni victoriam tribuo.
Alius diues,alius genere nobilis est,
Alius pauper. De istis enim tribus dicere proposui.
Vir igitur prædiues,genere autem obscurus
Doloribus afficitur,sed pulchrè dolet,
Manibus interim aperiens iucundissimum thalamum diuitiarum.

15 ¶In quam etiam sentẽtiam est bonus tex.in d.l.nobiliores.C.de commer.& merca. Vbi diuitiæ & nobilitas ponuntur vt diuersa & separata.vbi Iaco.But.cum text.ad hoc ponderat, & etiam Io.Rayn.qui illum ad hoc dicit sing.vbi suprà. Et iterum in c.j.§.firmiter.char.10.versi.quæro quid de sumptibus.titu.de prohib.feud.ali.per Fede.Sed est similis in ea re text.in d.c.super eo.le 2.ibi,diuitiis,nobilitate.extra de testib.& in c.significantibus.ibi,nobilis,& diues,extra de offi.deleg.

16 ¶Quibus admodum cõcinit quod Sempronius Asellio scriptor Ro.historiæ tradit P.Crassum Mutianum quinq; habuisse rerum bonarum maxima,& præcipua, quòd esset ditissimus,quòd nobilissimus, quod eloquentissimus, quod iurisconsultissimus,quòd Pontifex Maximus.sicuti etiam refert Gellius lib.1.c.13. Ex quibus clarè liquet, illis quoque temporibus non continuò nobilem fuisse qui diues esset: sed nobilitatem & diuitias res esse omnino separatas. Quibus etiam accedit illud Cornelij Taciti lib.16.Cassius(inquit)opibus vetustis, Syllanus claritudine generis præcellebant.Et lib.17.Maligna cura in omnes,quos nobilitas,aut opes,aut aliqua insignis claritudo rumoribus obiecerat.Illud quoque Plauti in Captiuis,

Nobilitatem occultate,& genus,& diuitias meas.
Et paulò pòst,
Ego patri meo esse fateor summas diuitias domi,
Neque summo genere natum. Et iterum,
Cùm tu apud me confessus es & genus,& diuitias meas.
Et in milite glorioso,
At illa laus est magno in genere,& diuitijs maximis,&c. . Et in Penulo,
Fuere summo genere,& summis diuitijs. Et Terentius in Heautontimo.
Parentes,patriam incolumem,amicos,genus,cognatos,diuitias. Et in Adelphis,
Potentes,dites,fortunati,nobiles.

17 *In idem.*

¶Et Tullius in oratione pro Sex. Roscio Amerino, Roscius pater huiusce, municeps Amerinus cùm genere, & nobilitate, & pecunia, non modo sui municipij, verumetiam eius vicinitatis facile primus. Quibus verbis genus, nobilitatem, & facultates, vt diuersa posuit. Et in 1. in Verrem actione, Eubulides est Grospus Centuripinus homo cùm virtute & nobilitate domi suæ, tum etiam pecunia princeps. In 6. etiam in Verrem actione, Philarchum Centuripinum hominem locupletem, ac nobilem dicit. Et rursum, ibi de eodem loquens, illum dicit primarium hominem genere, virtute, pecunia. Et lib. 1. Rhetoricorum ad Herennium, si is est, quo loco de exordiis loquitur, In inuidiam (inquit) trahemus, si vim, potentem factionem, diuitias, incontinentiam, nobilitatem, &c. Vides enim his locis nobilitatem, & diuitias à Tullio disseparari, atq; vt diuersa poni, quod minime fecisset, si vnum in altero fuisset compræhensum, vt & nos suprà diximus cap. 2. nume. 45. & sanè inter. Et Aristoteles lib. 3. Politicôn, cap. 8. Rationabiliter (inquit) sibi arrogant honorem nobiles, & opulenti. Et Valerius Maximus lib. 3. cap. 2. vbi de Theramene: Cùm omnes eius ciues nobilitate, pecunia præstaret. Et lib. 6. cap. vlt. tradit Alcibiadi fuisse nobilitatem eximiam, & abundantes diuitias. Et Quintus Curtius libro 10. Persica est gens, cuius Satrapes Orcines erat nobilitate, ac diuitiis inter omnes Barbaros eminens. Et Iulius Firmicus lib. Matheseos 2. cap. vlt. Omnes diuites, omnes nobiles. Et lib. 3. cap. 15. in 4. loco, his verbis, Matrem faciet nobilem ac diuitem. Et iterum lib. 4. cap. 2. in prin. cùm dicit, Faciet locupletes, diuites, claros, nobiles. Et simile quippiam reperies eodem c. in defluxione Veneris. Et lib. 8. c. 30. in 5. parte Piscium. Et Martialis lib. 5. epig. 36. de Euclide,

Equiti superbo, nobili, locupleti. Et iterum epig. 38.
Notam, superbam, nobilem, locupletem. Et lib. 12. epi. 98.
Diues, nobilis, erudita, casta. Et Apuleius Apologia 1.
Crates vir inter Thebanos proceres diues & nobilis.

Quibus accedit illud Horatianum in Epodo Ode 4. à Ray. & Cepol. citatum.

Licet superbus ambules pecunia,
Fortuna non mutat genus.

Illud quoque Ouidianum lib. 1. de Ponto eleg. pen.

Si modò non census, nec clarum nomen auorum,
Sed probitas magnos, ingeniumque facit.

Vetus est adagium in eos, qui ob diuitias, nobiles haberi volunt, alioquin obscuri, & humiles, γενναῖος εἶ ἐκ βαλανείου, id est, generosus es ex balneo, cuius meminit Erasmus Roterodamus in suis Chiliadibus.

18 *Diuitias dare causam nobilitati.*

¶Et vt id donemus, quod certè verißimũ est, diuitias non nobilitare, id tamen negari non potest, eas nonnunquã dare causam nobilitati, vt tradit Bar. in d. l. 1. quo loco supra citauimus. C. de dignit. lib. 12. Bal. in d. c. sedes. col. vlt de rescrip. Ray. in d. tracta. nobilitatis. col. 2. in 1. quæst. princ. & plerique omnes, qui de nobilitate scripserunt. Quod & intellexisse satis videtur illud Horatianum lib. 1. epistolarum, à nobis suprà citatum,

Et genus, & formam regina pecunia donat.

19 *Diuites pauperibus ad magistratus & honores præferendos.*

¶Nam & hæ nonnihil honoris, & dignitatis habere putantur. Ideóque sicuti ad honores & magistratus consequendos, nobiles ignobilibus præferuntur, vt apertè probat tex. in §. j. in princ. & versi. interim. & §. vlt. in authen. de defen. ciuit. & alibi latißimè dicemus, ita quoque diuites pauperibus. l. rescripto. in princ. ff. de muner. & hono. & l. ad subeunda. & ibi Lucas Pen. C. de decuri. li. 10. & voluit etiam And. Iser. in cap. 1. in verbo primatibus, & ibi quoque Matth. Affl. col. 2. in 4. notab. titu. de pace iura. fir. Io. Plate. in l. ne quis. C. de digni. lib. 12. idem Matthæ. Afflic. in constit. Siciliæ incip. cultus iustitiæ. col. 2. in 2. no. & cætera nostrates vbique. Et Alber. in authen. præsides. C. de episc. aud. & Marti. Laud. in tractatu de officialibus dominorum. c. 38. magistratus debent.

¶Quibus

20 ¶ Quibus respondet illud Esaiæ 3. In domo mea non est panis, neque vestimẽtum, nolite me constituere principem populi. Et quod Solon suis legibus magistratus omnes constituit ex nobilibus, & locupletibus, vt tradit Aristoteles lib. 3. Politicôn, cap. 10. & Plutarchus in vita ipsius Solonis. Quanquàm huic refragari videtur quod apud Thucydidem lib. 2. Pericles recensens mores & instituta Atheniensiũ, hæc inter cætera prodidit, Neque propter paupertatem quis, quo minus publico munere fungatur, pro virili parte prohibetur. Sed vtcunq; id se habeat, certe apud Indos respublicas optimi ditissimique temperabant, iudicia reddebant, & iudicibus assidebant, teste Plinio lib. 6. cap. 19. & Solino Collectaneorum cap. 60. Sed & Carthaginiensium legibus locupletissimi ad magistratus assumebantur, quod scribit Aristot. illo lib. 3. Politicôn, cap. 9. Qui & ipse eiusdem operis lib. 2. cap. 7. Lacedæmoniorum rempublicã arguit, in his, quæ circa Ephoros erant constituta, quòd scilicet ad eum magistratum, qui apud illos maximarum rerum potestatem habebat, etiam inopes admitterentur. Notum est autem illud Scipionis Aemiliani, cùm Seruius Sulpitius Galba, & Aurelius in Senatu contenderent, vter aduersus Viriatum in Hispaniam mitteretur, rogaretúrque ipse Scipio, quæ esset eius sententia, Neutrum, inquit, mihi mitti placet, quia alter nihil habet, alteri nihil satis est, æquè malam licentis imperij magistram iudicans inopiam & auaritiam. Author Valerius Maximus lib. 6. cap. 4. Nam alicubi scribit Cicero duas esse res, quæ possunt homines ad turpe compendium cõmouere, inopiam & auaritiam. Quem ë nostris citat Lucas Pen. in l. Lenones. col. 1. in verbo, paupertate. C. de spectac. lib. 11.

Ad idem.
Solonis lex.
Indorum mos in eam rem.
Et Carthaginiensium.
Et Lacedæmoniorum.
Paupertatem & auaritiam in magistratibus suspectas.
De eadem re.

21 ¶ Nec huic sententiæ desunt poëtæ. Nam Ouidius lib. 3. Elegiarum,

Curia pauperibus clausa est, dat census honores,
Inde grauis Iudex, inde seuerus eques.

Et lib. 1. Fastorum,

In pretio pretium nunc est, dat census honores,
Census amicitias, pauper vbique iacet.

Et è Græcis Sophocles, apud Stobæum Ser. 89.

τὰ χρήματ' ἀνθρώποισιν εὑρίσκει φίλους,
αὖθις δὲ τιμὰς, εἶτα τῆς ὑπερτάτης
τυραννίδος θάκοισιν ἀγχίστην ἕδραν.

Pecuniæ mortalibus comparant amicos,
Deinde honores, tandem verò supremæ
Tyrannidis ad sedem maximè perueniunt.

Et huc quoque referri possunt & alia aliorum poëtarum loca, suprà in princip. huius cap. citata.

22 ¶ Et propterea alicubi diuitiæ & dignitates æquiparantur, vt probat l. 1. ff. de custod. reo. vti etiam diuitiæ ipsæ & nobilitas, vt quæ secum inuicem compensantur, vt in casu d. c. super eod. le 2. de testib. loquentis de matrimonio, scribit Bald. ibi in fi. & Alexand. consil. 209. ponderatis. lib. 6. & dicemus infrà, cap. 20. num. 168. sed hoc tamen. Ex quibus vides (quod & nos suprà diximus) satis eum esse nobilem, qui satis diues est. Imò, vt id addam ex Plauti sententia, Præstat diuitem esse & popularem, quàm nobilem & mendicum.

Diuitias & nobilitatẽ inuicẽ compensari.
Diuitias nobilitati anteponi.

Sed ante eum Euripides in Alcmena scripserat, nihil esse nobilitatem præ diuitiis. Eas enim pessimum quenque primùm facere.

Ἀλλ' οὐδὲν ηὑγένεια πρὸς τὰ χρήματα,
τὸν γὰρ κάκιστον πλοῦτος εἰς πρώτους ἄγει.

Quod ex eo repetit Antonius Monachus Melissæ li. 2. Ser. 79. & Stobæus Ser. 90.
Apud eundem verò in Phœnissis, cùm Iocasta Polynicem ita interrogasset,

οὐδ' ἡ 'ὐγένειά σ' ἦρκεν εἰς ὕψος μέγα.

Ita ille respondit,

κακὸν τὸ μὴ ἔχειν, τὸ γένος οὐκ ἔβοσκέ με.

Malum est esse pauperem,ipsa nobilitas non pascebat me. Ex nostris autẽ Geor. Nat.in tract.de statutis excludentibus fœminas à successione,in 3.quæst.1.quæstio. princ.& Benedic.in c.Raynutius.in verbo,duas habens filias.num.132.& Matth.in d.c.1.col.8.vers.septima nobilitas.tit.quis dica.dux.dicunt authoritate Inno.in d.c. sedes. de rescript.nobiles ob diuitias reddi nobiliores. quod tamen non dicit, nisi mendum sit in meo codice.Sed tu de his vide alia multa, quæ scribemus in 25.cap. quo tractamus,an nobilitas paupertate amittatur, & quæ etiam scripsimus in d.l.si vnquam.C.de reuo.donat. & apud Antonium Melissæ lib.1.Ser.31. & duobus seq. & Maximum philosophum & martyrem,Aphorismorũ c.12. & Stobæum Ser.86. & 6.seq. In quibus locis plurima videbis commoda,& incommoda paupertatis, & diuitiarũ,ex antiquioribus scriptoribus,Vt tamen illud non prætermiserim ipsius Euripidis in Phœnissis,

Τὰ χρήματ' ἀνθρώποισι τιμιώτατα.
Δύναμίν τε πλείστην τῶν ἐν ἀνθρώποις ἔχει.

Opes hominibus pretiosissimæ,
Potentiámque maximam in humanis rebus habent: quam sententiam accepit à Theognide,qui id vulgo iactari dicit. Varro autẽ diuitem à diuo dici scribit quod is vt deus nihil indigere videtur.

23 ¶Sed quæ de honore diuitiarum diximus, intellige de his, quæ iustis honestísque rationibus partæ sunt,non vi,non rapinis,non vsuris,non adulteriis,non aliis sceleribus.Qui enim ita diuites fiunt,nec nobilitatem,nec dignitatem consequuntur, nec sibi viam,ad honores & magistratus struunt, nec alias gaudent priuilegiis, & prærogatiuis diuitũ,vt post Iac.Are.& Pet.voluit Cy.in l.in bonæ-fidei,in 7.quæst. C.de iureiur.& Matt.Afflic.in c.1.col.2.versi.item illud quod dicitur.tit.de pace iura.fir.Et facit l.cura.§.1.ff.de munc.& hono.& c.hæc autem scripsimus.in fi.30.di.

24 ¶Cur autem pauperes honoribus & magistratibus arceri debent, ex his,quæ diximus,satis constat: nempe quòd paupertas ad scelera,& maleficia nos veluti impellit,& monet. propterea & Callistratus elegantissimus iurisconsultus in l.3.in prin. ff.de testi.testium fidem diligenter esse examinandam monet, & an locupletes an egentes sint, vt lucri causa quid facilè admittant.& in idem est tex.in §.sancimus, in authen.co.tit.& in c.in primis,versi.sed & de personis.2.quæst.1. Ex quo illud Iuuenalis Saty.3.

Da testem Romæ tam sanctum quàm fuit hospes
Numinis Idei,procedat vel Numa,vel qui
Seruauit trepidam flagranti ex æde Mineruam:
Protinus ad censum.de moribus vltima fiet
Quæstio.quot pascit seruos,quot possidet agri
Iugera,quàm multa magnáque paropside cœnat.
Quantum quisque sua numorum seruat in arca.
Tantum habet & fidei: iures licèt & Samothracum
Et nostrorum aras,contemnere fulmina pauper
Creditur,atque deos,dijs ignoscentibus,ipsos.

Hæc ille,qui arguere videtur leges,quæ magis,vt ipse putabat,rationem habebant in testibus, quàm morum.sed is fallitur.primùm enim explorandum iubent an testis honestæ & inculpatæ vitæ sit: an verò notatus & repræhensibilis sit,deinde an locuples vel egens vel lucri causa,&c. vt suprà diximus ex d.l.3. de testibus. Neq; abs re.nam vt scribitur in c.habebat.in fi.12.quæst.1.timendum est,ne propter inopiam iustitia deseratur.

25 ¶In quam etiam sententiam notum est illud Salomonis prouer.30. mendicitatem ne dederis mihi,ne egestate compulsus furer, & periurem nomen dei mei. Nam & Ecclesiasticus,quisquis ille fuit,Iesu filius Sirach in initio ca.27. propter inopiam

multi

multi deliquerunt. Et Sycophanta ille Plautinus in Trinummo,

Viden, egestas quid negotij dat homini
Misero mali? qui ego nunc subigor trium nummorum causa, vt has
Epistolas dicam ab homine me accepisse, quem ego quî sit homo, nescio,
Neque noui, neque natus nécne fuerit, id solidè scio.

Valerius Maximus lib. 2. cap. 1. Laudanda etiam, ait populi verecundia, qui impigrè se laboribus & periculis militiæ offerendo dabat operam, ne imperatoribus capite censos rogare esset necesse, quorum nimia inopia suspecta erat. Ideóque his publica arma non committebantur. Lactantius Firmianus lib. de ira dei. cap. 20. Multa sunt, quæ ad peccandum irritant, Aetas, violentia, egestas, occasio. Suetonius scribit Domitianum imperatorem inopia fuisse rapacem factum. Sallustius in Catili. Postremò omnes, quos flagitium, egestas, conscius animus exagitabat, hi Catilinæ proximi & familiares erant. Et in Iugurtha, Egentissimo, inquit omnia, cum precio honesta videntur. quod & à Luca pen. citatum est in d. l. lenones. C. de spectat. li. 11. Ex quo & illud Silij Italici lib. 13.

Sceleri procliuis egestas.

Illúdque Martialis ad Charidemum

O quantum cogit egestas!

Ideo Philemon poëta Comicus apud Stobæũ Ser. 94. dicebat inopiam promptam esse perpetrandis malis.

Ἡ γὰρ πενία πρόχειρος εἰς τὸ δρᾶν κακά.

Cui assentiens Menander in Paracatheca scribit paupertatem multos sæpe cogere, vt quædam indigna præter naturam committant.

πολλοὺς γὰρ ἤδη ἡ πενία βιάζεται
ἀνάξι' αὐτῶν ἔργα παρὰ φύσιν ποιεῖν.

Quæ cùm ita sint, ideo Thales ille vnus ex Sapientibus apud Stobæum Ser. 41. dicebat eam dimocratiam esse optimam *τὴν μήτε πλουσίους ἔχουσαν ἄγαν, μήτε πένητας,* quæ ciues neq; prædiuites, nec admodum pauperes contineat, vt iam non mirum sit diuinũ Platonem statim post princ. lib. 4. *περὶ πολιτείας*, à sua republica abegisse paupertatem, veluti maleficia gignentem. Et alibi lib. 5. eiusdem operis ad fi. extremam inopiam & ingentes diuitias veluti abigere. ab vtrisq; enim summos morbos in Republica dissidium siue seditionem oboriri.

26 ¶ Sed & altera eius rei, ratio est, quia paupertas vt Iuuenalis scribit, & ante illum Plautus in Sticho ridiculos homines facit, proindéque contemptibiles, ita vt si magistratus gerant, non habeant populum & subditos dicto audientes suisque iussis, edictis, præceptis obedientes. Ea est enim hominum infelicitas aut potiùs insipientia, vt diuitem sapientem existiment, pauperes insipientes & stolidos, Horatius epistola 16. ad Vallam,

Vos sapere, & solos aio bene viuere, quorum
Conspicitur nitidis fundata pecunia villis.

Iuuenalis saty.

Atticus eximiè si cœnat, lautus habetur.
Si Rutilus, demens. quid enim maiore cachinno
Excipitur vulgo quàm miser?

Atticus enim ille diues erat, Rutilus pauper. Ex poëtis autem Græcis Euripides in Hecuba ita facit ipsam Hecubam ad Vlyssem loquentem,

Τὸ δ' ἀξίωμα κἂν κακῶς λέγῃ τὸ σὸν
Πείσει, λόγος γὰρ ἔκ τ' ἀδοξούντων ἰὼν,
Κἂν δοκούντων αὐτὸς, οὐ ταυτὸν σθένει.

Quos ita vertit Ennius apud Gellium lib. 11. cap. 4.

Hæc ita etsi peruersè dicas, facilè Achiuos flexeris.
Nam cùm opulenti loquuntur pariter, atque ignobiles,
Eadem dicta, eadémque oratio æqua, non æquè valet.

Quæ & nos alibi, sed ad aliud propositum citauimus. Quibus concinit Salomon

Ecclesiastes ca. 9. Sapientia pauperis contempta est, quia verba eius non sunt audita. Et ipse filius Sirach. Eccle. cap. 13. Diues locutus est, & omnes tacuerunt, & verbum illius ad nubes perducent: pauper locutus est, & dicunt, quis est hic?

27 ¶Adde & aliam rationem, ex Andr. Iser. & Matth. Afflic. in cap. 1. illo statim post princ. hoc col. 2. versic. & quæ sit ratio, tit. de prohi. feudi ali. per fed. quod diuites amantiores sunt patriæ et eius tutandæ, ac conseruādæ diligentiores, vt cuius portio sunt eorum diuitiæ, & illa subuersa, hæ quoque simul subuertuntur: illa conseruata, hæ etiam conseruantur. Addit & Matthæus, diuitem ad scelera timidiorem esse, ne bona sua amittant: pauperes autem nihil tale metuunt. Quid enim amittit, qui nihil, aut parum habet? Tu autem ad hoc caput vide quæ scribam infra ca. 25. quo dissero an nobilitas per paupertatem amittatur.

An virtus nobilitet. CAP. IIII.

Virtutem nobilitatem esse qui dicunt.

VIrtutem etiam alij dixerunt esse nobilitatis speciem. Alij quidem cum diuitijs coniunctam, vt patet ex iis, quæ supra diximus: Alij simpliciter sine diuitiarum mentione, & ex iis multi vnicam esse nobilitaten autumant. Et vt a nostris incipiam, text. est huic sententiæ concinens in c. nos qui. ibi, morum nobilitate. vbi id no. Domi. & Cardi. Alex. 40. di. & in cap. pe. ibi, virtutum nobilitas, extra de præben. Vbi Hosti. Io. And. Anto. Imo. Cardi. Flo. & alij, ad id cum tex. annotarunt. Addunt ipse Ioan. And. & Anto. & Cardi. Alexan. versus vulgares quidem illos, sed non aspernabiles,

Nobilitas hominis mens est, deitatis imago,
Nobilitas hominis virtutum clara propago,
Nobilitas hominis, humilem releuare iacentem,
Nobilitas hominis, nisi turpia nulla putare,
Nobilitas hominis, naturæ iura tenere.

Hosti. autem ibi hæc propémodum scribit, Omnes sumus ex iisdem parentibus quantum ad carnem. Vnde (inquit) quicunque te de nobilitate generis iactas, eundem te reperies cum eo, quem ex ignobilitate despicis, si vere computare scieris sursum versus. Nam & quantum ad animam, ex iisdem quoq; patre, & matre. Deo scilicet & ecclesia. Et ideo proprie nobilitas sanguinis non est alia, quàm stercoris & fœtoris, vnde meritò dicitur,

Nobilitas sola est, animum quæ moribus ornat.

Sed & idem Hosti. in eadem sententia fuit in summa tit. de instit. §. quis institui. circa princ. & Io. And. & Collec. in cap. 1. extrà de donati. Dy. & post eum Alberic. & Angel. in l. si quis stipulatus sit Stichum. §. si quis ita. ff. de verbo. obliga. vbi & hos versus citat,

Nobilitas morum plus prodest, quàm genitorum,
Nobilitas etenim sola est, quæ moribus ornat.

Bald. in l. si qua. C. de secund. nupt. vbi dicit per eum text. nullam sine honestate esse nobilitatem. & in l. nobiliores. C. de commer. & merc. & in l. per adoptionem ff. de adopt. & in l. ex diui. paulò ante fin. C. locat. & in l. prouidendum. C. de postul. & ibi quoque Sali. qui dicit non esse nobilem, qui de nobili genere est, nisi & ipse bonis polleat moribus. Alberi. in rub. ff. de Senato. & in l. Imperatores. statim in initio. ff. de Decuri. Lucas Pen. in l. mulieres. col. j. C. de dignit. lib. 12. Angel. & Io. Plat. in l. 1. C. de condi. in publi. hor. lib. 10. Matthe. Afflic. in ca. 1. col. 5. versi. secunda species, ti. quis dica. dux. & in cap. 1. §. si rusticus, in 4. no. tit. de pace tenen. Et in ca. 1. §. si verò feudum, col. 2. versicu. iuxta quam quærit tit. de contro. inuc. vbi hos versus nescio cuius affert,

Si pater est Adam cunctis, si mater & Eua,
Cúrne omnes sumus nobilitate pares?
Degenerant homines vitijs, fiúntque minores,
Exaltat virtus, nobilitatque genus

¶Hactenus

2 ¶Hactenus nostrates. Nec externi huic sententiæ defuerunt. Theodectus, vt tradit Aristoteles li. 1. Politicôn, ca. 4. nullo alio, quàm virtute & vitio definiebat nobiles & ignobiles Idem autem Aristoteles lib. 4. eiusdem operis, ca. quoque 4. Nobilium (inquit) differentiæ, diuitiæ, genus, virtus, scientia, & his similia, quæ differentiæ causa nominantur, quod & nos suprà, cùm de diuitiis loqueremur, adduximus. Menander, si is est, illo versiculo,

Externi huius sententiæ & primùm Græci.

Ἀνὴρ ἄριστος οὐκ ἂν εἴη δυσγενής.
Vir optimus non vtique esse posit ignobilis.
Et Euripides in Dicty. apud Stobæum Ser. 84.
Εἰς δ' εὐγένειαν ὀλίγ' ἔχω φράσαι καλά:
ὁ μὲν γὰρ ἐσθλὸς, εὐγενὴς ἔμοιγ' ἀνήρ.
ὁ δ' οὐ δίκαιος, κἂν ἀμείνονος πατρὸς
Ζηνὸς πεφύκῃ, δυσγενὴς εἶναι δοκεῖ. id est, Gesneri versione,
De nobilitate parum laudis prædicare possum,
Bonus enim vir, mihi nobilis videtur.
Qui vero non iustus est, licet à patre meliore,
Quam Iuppiter sit, genus deducat, ignobilis mihi censetur.

Et idem in Alexandra,
Περισσόμυθος ὁ λόγος, εὐγένειαν εἰ βροτείαν εὐλογήσομεν.
Τὸ γὰρ πάλαι καὶ πρῶτον ὅτ' ἐγενόμεθα,
Διὰ δ' ἔκρινεν ἁ τεκοῦσα γᾶ βροτούς
ὁμοίαν χθὼν ἅπασιν ἐξεπαίδευσεν ὄψιν.
Ἴδιον οὐδὲν ἔχομεν. μία δὲ γονὰ
Τό τ' εὐγενὲς καὶ τὸ δυσγενές.
Νόμῳ δὲ γαῦρον αὐτὸ κραίνει χρόνος.
Τὸ φρόνιμον εὐγένεια καὶ τὸ συνετὸν
ὁ θεὸς δίδωσιν, οὐχ ὁ πλοῦτος.
Superflua est oratio, nobilitatem si mortalem laudauerimus.
Olim enim cùm primùm nati sumus,
Et mater tellus homines formauit,
Omnibus consimilem largita est faciem.
Peculiare nihil habemus, sed vna eadémque origo
Nobiles ac ignobiles produxit.
Tempus autem legibus arbitrariis nobilitatem efficit gloriosam,
Sed in prudentia nobilitas est: & intellectus
Non à diuitiis, sed diuinitus datur. Et idem in Ino,
Ἐγὼ μὲν οὐκ οἶδ' ὅπως δεῖ σκοπεῖν χρεὼν
Τὴν εὐγένειαν. τοὺς γὰρ ἀνδρείους φύσιν,
Καὶ τοὺς δικαίους, τῶν κενῶν δοξασμάτων
Κἂν ὦσι δούλων, εὐγενεστέρους λέγω.
Ego quidem nescio, qua ratione consideranda sit
Nobilitas, nam fortes naturâ
Et iustos, vel à seruis natos,
Nobiliores esse dico, quàm inani gloria tumidos. Et Astydamas,
Γένους δ' ἔπαινος ἐστὶν ἀσφαλέστατος
Κατ' ἄνδρ' ἐπαινεῖν, ὅστις ἂν δίκαιος ᾖ,
Τρόπους τ' ἄριστος, τοῦτον εὐγενῆ καλεῖν.
Ἔπειτα τὸν ἐστὶν εὑρεῖν αὐδὲ ἕνα
Καὶ τοῦτον οἱ ζητοῦντες εἰσὶ μυρίοι.
Generis laus est tutissima
Virum collaudare, qui iustus fuerit,
Moribúsque optimis, ac eundem vocare nobilem.
Sed huiusmodi vel vnum inuenire difficile est,
Et inquirentes ipsum infiniti sunt.

Et

Et Epicharmus, aut vt alij malunt Menander,
ὅς ἂν εὖ γεγονὼς ᾖ τῇ φύσει πρὸς τ' ἀγαθὰ
κἂν αἰθίοψ ᾖ μήτηρ ἐστὶν εὐγενής.
Quisquis suapte natura procliuis fuerit ad bona,
Etiam matre natus Aethiope, nobilis est.

3 ¶ Phalaris primus Agrigentinorum tyrannus ille quidem, sed doctus, Axiocho interroganti, quid de nobilitate sentiret, respondit, σεμνύνεσθαι μὲν ὥσπερ ἄλλῳ τινὶ τῶν καλῶν ἐπ' εὐγενείᾳ, οὐκ ἀπεικὸς ἐστιν. ἐγὼ δὲ μίαν εὐγένειαν ἀρετὴν οἶδα: τὰ δὲ ἄλλα πάντα τύχην. καὶ γένοιτ' ἄν, ὁ μὲν ἐκ φαύλων, ἀγαθὸς, καὶ βασιλέων, καὶ πάντων εὐγενέστατος· ὁ δὲ ἐξ ἀγαθῶν φαῦλος, αὐτὸς τε αὐτοῦ, καὶ τῶν ταπεινοτάτων δυσγενέστατος, ὥστε ψυχῆς ἔπαινον εὔχει, μὴ προγόνων τεθνηκυῖαν εἰς ἀδοξοτέρους εὐγένειαν. Id est, gloriari de nobilitate vt de alio quouis bono, non indecens est. Ego autem vnam nobilitatem, virtutem noui, cætera fortunam. Nam humili genere natus, vt bonus, ita regum & omnium hominũ nobilissimus fieri potest. Contrà, aliquis parentibus bonis ortus, malus euadere potest: ac tum seipso, tum vilissimis quibusque ignobilior. Igitur de laudibus animæ glorieris, non de maiorũ nobilitate, in obscuriori posteritate iam extincta. Democrates, aut vt alij legunt, Democritus, κτηνέων μὲν εὐγένεια ἡ τοῦ σκήνεος εὐσθένεια. ἀνθρώπων δὲ ἡ τοῦ ἤθεος εὐτροπίη. Pecudũ nobilitas in bono validóque corporis habitu sita est: hominum autem in bonitate morum. Chrysostomus apud Antonium Monachum Melissæ lib. 2. cap. 79. & Maximum sententiarum, ca. 63. λαμπρὸν καὶ ἐπίσημον οὐ περιφάνεια προγόνων ἀλλὰ ψυχῆς ἀρετὴ ποιεῖν εἴωθε. id est, Splendidum & nobilem non maiorum nobilitas, sed animi virtus efficere solet. Diogenes vt tradit Stobæus serm. 84. interrogatus qui hominũ essent nobilissimi, respondit, οἱ καταφρονοῦντες πλούτου, δόξης, ἡδονῆς, ζωῆς. τῶν δὲ ἐναντίων ὑπεράνω ὄντες, πενίας, ἀδοξίας, πόνου, θανάτου. id est, Contẽptores opũ, gloriæ, voluptatis, & vitæ. Contrariorum autem victores, scilicet paupertatis, ignominiæ, laboris, & mortis. Plato, vt scribit Laërtius in eius vita, nobilitatem in quatuor species diuidebat, ἓν μὲν ἐὰν ὦσιν οἱ πρόγονοι καλοὶ κ' ἀγαθοὶ, καὶ δίκαιοι, τοὺς ἐκ τούτων γεγεννημένους εὐγενεῖς φασιν εἶναι. ἄλλο δὲ ἐὰν ὦσιν οἱ πρόγονοι ὀνομαστοὶ, οἷον ἀπὸ στρατηγίας ἀπὸ στεφάνων τῶν ἀγώνων, καὶ γὰρ τοὺς ἐκ τούτων γεγεννημένους εὐγενεῖς προσαγορεύομεν, ἄλλο εἶδος ἐὰν αὐτός τις ᾖ γενναῖος τὴν ψυχὴν καὶ μεγαλόψυχος, καὶ τοῦτον εὐγενῆ φασὶν, καὶ τῆς γε εὐγενείας αὕτη κρατίστη. τῆς ἄρα εὐγενείας, τὸ μὲν ἀπὸ προγόνων τῶν οἰκῶν. τὸ δὲ δυναστῶν, τὸ δὲ ἐνδόξων, τὸ δὲ ἀπὸ τῆς αὐτοῦ καλοκαγαθίας. Id est, Eos enim, qui honestis, bonis, iustisq; maioribus nati fuerunt, nobiles vocari: quorum item parentes potentes & principes fuerunt, quorum maiores fama & opinione fuere celebres, quàm vel ex bellicis rebus præclarè gestis, vel ex certaminum coronis reportauerunt. Illud denique nobilitatis genus, idque præstantissimũ, cùm quis per se animi magnitudine excellit. Theopemptus, aut, vt alij vocant, Theopompus scripsit, eos generosos esse existimandos, non qui ex bonis & probis nati sunt, sed qui honesta & bona sequenda sibi proponunt. Eius verba adscripsit Antonius Monachus lib. Melissæ 2. εὐγενεῖς εἶναι νόμιζε, μὴ τοὺς ἐκ τῶν καλῶν καὶ ἀγαθῶν γεγενημένους, ἀλλὰ τοὺς, καλὰ καὶ ἀγαθὰ προαιρουμένους. Iphicrates apud Aristotelẽ lib. 2. Rhetoricorum ad Theodecten, cap. 23. dixit, ὅτι γενναιότατος ὁ βέλτιστος, καὶ γὰρ ἁρμοδίῳ καὶ ἀριστογείτονι οὐδὲν πρότερον ὑπῆρχε γενναῖον, πρὶν γενναῖόν τι πρᾶξαι. Quibus significatur, cum generosissimum esse, qui optimus sit: Nihilque Harmodio & Aristogitoni generosum prius fuisse, quã, quòd generosè gessissent. Socrates apud Stobæum illo Ser. 84. interroganti quid esset nobilitas, εὐκρασία (inquit) ψυχῆς καὶ σώματος, id est, temperies animæ & corporis. Plutarchus in libro aduersus nobilitatem, quem etiam retulit Stobæus (neque enim is liber extat inter eos, quos habemus) ita de nobilitate loquitur, τί γὰρ ἄλλο νομίζομεν εἶναι τὴν εὐγένειαν, εἰ μὴ παλαιὸν πλοῦτον, ἢ παλαιὰν δόξαν οὐδέτερον ἐφ' ἡμῖν ὄν; ἀλλὰ τὰ μὲν τύχης ἄδηλα, τὰ δ' ἀκρασίας χάριν ἀνθρωπίνης. ὥστ' ἐκ δυοῖν ἀλλοτρίων κρέμαται τὸ πεφυσημένον ὄνομα ἡ εὐγένεια. καὶ ὁ πλοῦτος μὲν οὐχ ὁμοίους αὐτῷ τοὺς γεννηθέντας ποιεῖ, ἀλλ' ὁ ἐξ ἀρετῆς γεννηθεὶς,

γεννηθεὶς, εἰκόνιζε ἀπὸ τῆ ἕξει τῆς ψυχῆς δικαίων εἰς τοὺς ἐκγόνους διαχεομένων, καὶ τοῦτ' ἐστὶν, ἡ ὄντως εὐγένεια ὁμοίωσις δικαιοσύνης, id est, Quid aliud nobilitatem esse existimamus, quàm antiquas diuitias, vel antiquam gloriam? quarum rerum neutra in nostra potestate est? Si quidem altera in fortunæ arbitrio sita est, altera ex intemperantia humana proficiscitur. A duabus igitur rebus alienis superbum hoc nobilitatis nomen pendet. Et diuitiæ quidem non reddunt nascentes sibi similes (id est, diuites non gignunt diuites) virtutis autem à iusto animi habitu profectæ facultas, ad posteros transfundi potest. Atque hæc re vera est nobilitas iustitiæ similitudo. Sed & ille inibi, Græcè quidem, sed in hunc sensum. An verò Midæ regis diuitiæ, nobiliores erant Aristidis paupertate? Quamuis hic ne sepulturæ quidem sumptus reliquerit, Phrygis autem sepulchro omnia cedere potuerint. Verùm in diuitiis nobilitas non est (cùm opes potiùs pabulum sint malitiæ.) Omnis sanè malitia rectè comparatur igni. Vtrunque enim pabulo destitutum extinguitur. Socratis verò generis ignobilitas ex obstetrice & statuario nati, nonne Sardanapali gloria nobilior fuit? Xerxem quoque non æstimare debes nobiliorem Cynegyro fuisse. Nam huic quidem manus pro patria amputata est: ille autem vitam fuga seruauit, magni regni loco, magna timiditate præditus. Hæc ibi. Antisthenes autem apud Laërtium eosdem esse dicebat nobiles, & virtutis studiosos.

4 ¶Sed ad Latinos veniamus, primúmque ad poëtas, Ouidius lib. Tristium 4. eleg. 3. in prin. (quod alibi supra ad aliud citauimus) *Latini scriptores huius sententiæ.*

O qui nominibus cùm sis generosus auorum,
Exuperas morum nobilitate genus.

Et lib. 1. de Ponto, eleg. 2. ad Maximum,

Maxime qui tanti mensuram nominis imples,
Et geminas animi nobilitate genus.

Quibus in locis tangit nobilitatem & animi, id est, virtutis, & generis. Idem lib. 5. eiusdem operis eleg. 10. eadémque pe. quod & nos suprà citauimus,

Si modò non census, nec clarum nomen auorum,
Sed probitas magnos ingeniúmque facit.

Et lib. 13. Meta. vbi ita facit Aiacem loquentem,

Atque ego, si virtus in me dubitabilis esset,
Nobilitate potens essem Telamone creatus.

Quod nos alibi ad aliud retulimus.

Et in carmine ad Pisonem,

Vnde priùs cœpti surgat mihi carminis ordo,
Quósve canam titulos, dubius feror, hinc tua Piso
Nobilitas, veterísque citant sublimia Calpi
Nomina, Romanas inter fulgentia gentes.
Hinc tua me virtus rapit, & miranda per omnes
Vita modos, quæ si deesset tibi fortè creato
Nobilitas, eadem pro nobilitate fuisset.
Nam quid imaginibus, quid auitis fulta triumphis
Atria, quid pleni numeroso consule fasti
Proficerent, si vita labat, perit omnis in illo
Gentis honos, cui laus est in origine sola

Iuuenalis in eam sententiam multa scribit Saty. 8. ex quibus hos versus huc scribendos duximus,

Tota licet veteres exornent vndique ceræ
Atria: nobilitas sola est, atque vnica virtus.

Et alibi in eadem Satyra,

Plance, tumes alto Drusorum sanguine, tanquam
Feceris ipse aliquid, propter quod nobilis esses.
Vos humiles (inquis) vulgi pars vltima nostri,

Quorum

Quorum nemo queat patriam monstrare parentis.
Ast ego Cecropides, viuas, & originis huius
Gaudia longa feras, tamen ima plebe Quiritem
Facundum inuenies, solet hic defendere causas
Nobilis indocti, veniet de plebe togata,
Qui iuris nodos, & legum ænigmata soluat.
Hic petit Euphraten iuuenis domitíque Bataui
Custodes aquilas armis industrius, at tu
Nil nisi Cecropides, truncóque simillimus Hermæ.
Nullo quippe alio vincis discrimine, quàm quòd
Illi marmoreum caput est, tua viuit imago. Itémque in eadem Satyra,
—Quis enim generosum dixerit, hunc qui
Indignus genere, præclaro nomine tantùm
Insignis. Et iterum,
Dic mihi Teucrorum proles, animalia muta
Quis generosa putet, nisi fortia?
In hanc quoque sententiam Horatius lib. Sermonum 1. saty. 6. multa scripsit,
Non, quia Mecœnas Lydorum quicquid Hetruscos,
Incoluit fines, nemo generosior est te.
Nec, quòd auus tibi maternus fuit, atque paternus,
Olim qui magnis legionibus imperitarint.
Vt plerique solent, naso suspendis adunco
Ignotos, vt me libertino patre natum,
Cum referre negas, quali sit quisque parente
Natus, &c. vt ibi videre poteris. Nam tota ea Satyra nil aliud docet quàm veram nobilitatem non generis & stemmatum antiquitate, aut quauis alia re, sed sola virtute constare.

5 *Alij quoque.* ¶ M. Tullius Cicero Romani princeps eloquij, idémque regij generis, vt alibi dicam, in oratione, qua respondet Sallustio, qui eum cõtemptim vocarat nouum hominem Arpinatem, Ego (inquit) meis maioribus virtute mea præluxi, vt si priùs " noti non fuerint, à me accipiant initium memoriæ suæ. Tu tuis vita, quam turpiter " egisti, magnas obfudisti tenebras: vt etiam si fuerint egregij ciues, certè venerint in " obliuionem. Quare noli mihi antiquos viros obiectare. Satius enim est, me meis re- " bus gestis florere, quàm maiorum opinione niti: & ita viuere, vt ego sim posteris " meis nobilitatis initium, & virtutis exemplum. Idem in oratione pro Lucio Mu- " rena respondens Catoni, qui Seruium Sulpitium Murenæ anteponere satagebat, " titulo nobilitatis maiorum, Ego te (inquit, de Sulpitio loquens) semper in nostrum " numerum aggregare soleo, quod virtute, industriáque perfecisti, vt cùm Equitis " Romani esses filius, summa tamẽ amplitudine dignus putarêre. Nec mihi vnquam " minus in Q. Pompeio nouo homine & fortissimo viro virtutis esse visum est, " quàm in homine nobilissimo M. Aemilio. Etenim eiusdem animi atque ingenij " est, posteris suis (quod Pompeius fecit) amplitudinem nominis, quam acceperit, tra- " dere, & vt Scaurus, memoriam propè intermortuam, generis sui virtute renouare. " Quanquàm ego iam putabam, iudices, multis viris fortibus, ne ignobilitas obiice- " retur generis, meo labore esse perfectum, qui non modò Curiis, Catonibus, Pom- " peiis antiquis illis fortissimis viris nouis hominibus, sed his recentibus Mariis, & " Didiis, & Cæliis commemorandis iacebant, cùm ego verò tanto interuallo clau- " stra ista nobilitatis refregissem, vt aditus ad Consulatum posthac, sic vt apud ma- " iores nostros fuit, non magis nobilitati, quàm virtuti pateret, non arbitrabar, cùm " ex familia veteri & illustri Consul designatus ab Equitis Romani filio consule " defenderetur, de generis nouitate accusatores esse dicturos. Ipse autem Marius in " oratione, quam habuit apud Sallustium in bello Iugurthino, Contemnũt (ait) no- " uitatem meam, ego illorum ignauiam: mihi fortuna, illis probra obiectãtur. Quan- "

,, quàm ego naturam vnam & communem omnium existimo, sed fortissimum quen-
,, que generosissimum esse. Et paulò pòst, Quòd si me iure despiciunt, faciāt idem ma-
,, ioribus suis: quibus, vti mihi ex virtute nobilitas cœpit. Et rursum, Nunc videte
,, quàm iniqui sunt, quod ex aliena virtute sibi arrogant, id mihi ex mea non conce-
,, dunt: scilicet quia imagines non habeo, & quia mihi noua nobilitas est, quam certè
peperisse melius est, quàm acceptam corrupisse. Ex quibus nonnulla aduocat noster
Luc. Pen. in l. mulieres, columna quarta. C. de incol. li. 10. Liuius. j. decadis li. j. tradit
Lucumonem & eius vxorem Tanaquilem hinc consilium sumpsisse Romam mi-
grandi quod ibi omnis repentina, atq; ex virtute nobilitas esset. Fabius Quintilia-
,, nus libro 5. c. 11. Quis (inquit) generosissimus? Nónne qui optimus? non qui clarita-
,, te nascendi: sed qui virtute maximè excellit. Seneca in libello de moribus, Nobili-
,, tas (ait) animi, generosus sensus: Nobilitas corporis, generosus animus. Et in sexta
,, controuersia libro 2. Ex Sillio Basso nobili declamatore, Quidam auitas paternasq;
,, flagitiis obruerunt imagines, Quidam ignobiles nati fecere posteris genus: in illis
,, non seruasse quod acceperunt, maximum dedecus: In his quod nemo dederat, fe-
,, cisse, laudabile. Si possent homines sibi sortem facere nascendi, nemo esset humilis,
,, nemo egenus: vnusquisque fœlicem domum inuaderet. Sed quamdiu non sumus,
,, natura nos tegit, & in quemcunque vult casum nos mittit. Hinc sumus æstimandi,
,, cùm sumus nostri. Quis fuit Marius, si illum in suis inspexerimus maioribus? humi-
,, lis. In consulatu nihil habet clarius, quàm se authorem. Pompeium si hæreditariæ
,, extulissent imagines, nemo magnum dixisset. Seruium regem tulit Roma, in cuius
,, virtutibus, humilitate nominis nihil est clarius. Quid tibi videntur illi ab arato asci
,, ti, qui paupertate sua beatam fecere Rempublicā? Quemcunque volueris, reuolue
,, nobilem, ad humilitatem peruenies. Quid recenseo singulos, cùm hanc vrbem pos-
,, sim tibi ostendere? Nudi stetēre colles, inter quæ tamen effusa mœnia. Nihil est hu-
,, mili casa nobilius. Fastigiatis suprà tectis auro puro perlucet Capitolium. Potes
,, obiurgare Romanos, cùm humilitatem suam, cùm obscuritatem suam possint,
,, ostendunt. Sed hæc non putant magna, nisi apparuerit ex paruis surrexisse. Sed &
ille ipse Seneca in epistola ad Lucilium 31. huc respicere videtur, cùm scribit ani-
mum rectum, bonum, magnum, nihil aliud esse, quàm Deum in humano corpore
,, hospitem. Hic (inquit) animus tam in Equitem Romanum, quàm in libertinum,
,, quàm in seruum potest cadere. Quid est eques Romanus, aut libertinus, aut seruus?
,, nomina ex ambitione, aut ex iniuria nata. Subsilire in cælum ex angulo licet &c.
Sed & epistola 44. multa in eandem sententiam scribit, ex quibus inter cætera hæc
,, sunt, Omnes si ad originem primam reuocantur, à Dijs sunt. Patricius Socrates non
,, fuit. Cleantes aquam traxit, & rigando horto manus locauit. Platonem non accepit
,, nobilem philosophia, sed fecit. Plato ait, neminem regem non ex seruis esse oriun-
,, dum, neminem non seruum ex regibus. Omnia ista longa varietas miscuit, & sur-
,, sum deorsumque fortuna versauit. Quis est generosus? ad virtutem bene à natura
,, compositus. hoc vnum intuendum est. Non facit nobilem atrium plenum fumosis
,, imaginibus, animus facit nobilē, cui ex quacunque conditione supra fortunam licet
,, surgere. Hæc ille. Vnde autem illud à Platone acceperit nescio, nisi fortè id sit, quod
scribit ipse Plato in Theæteto in hæc verba: οὐδὲ λογίζεσθαι ὅτι πάππων καὶ προγό-
νων μυριάδες ἑκάστῳ γεγόνασιν ἀναρίθμητοι, ἐν αἷς πλούσιοι καὶ πτωχοὶ βασιλεῖς καὶ δοῦλοι, βάρ-
βαροί τε καὶ ἕλληνες πολλάκις μυρίοι γεγόνασιν ὁτῳοῦν. Id est, Neque reputare quod auo-
rum & proauorū myriades vnicuiq; fuerunt innumeræ, in quibus diuites & inopes,
& reges & serui, barbariq;, & Græci sæpe decies mille, id est, infiniti fuerunt cuilibet.

6 ¶ Quam sententiam bona ex parte infinitis propè exemplis probare possumus, re-
gum & principum, qui seruilis vel aliàs sordidæ originis fuerunt. Et vt incipiam à
Romanis illis rerum dominis, Tarquinius Priscus illorum rex celebratissimus, pa-
tre mercatore, eóque exule natus est, vt testis est Dionysius Halicarnasseus li. tertio,
& Valerius Maximus lib. 3. c. 4. & præterea matre serua, vt tradit Seruius in Virgil.
lib. 3. Aeneidos. Seruius Tullius, aut, vt alij vocāt, Tullus, qui illi in regno succeisit,

Reges humili genere nati.

Tarquinius Priscus.

verna patre, matre ancilla, vt & ipse Valerius tradit in eodem loco, vbi & ex hoc dicit, in illo præcipuè fortunam vires suas ostendisse. Rursus idem Valerius lib. 1. ca. 6. prin. & Iornandes lib. de regionũ & temporum successione. Seneca autem de eo loquens lib. Declamationum 3. Seruum (inquit) natum regem habuimus. Sed & idem epistola ad Lucilium 108. scribit annotatum fuisse, duos Roma. reges fuisse, quorum alter patrem non habuisset, alter matrem. Nam de matre ipsius Tullij dubitatur. Liuius autem lib. 1. & 4. ab vrb. con. scribit illum matre Corniculana captiua natum fuisse, quod & repetit Porphyrion enarrans illud Horatij libro 1. Ser. Saty. 6.

Ante potestatem Tulli, atque ignobile regnum.

Nam & ob id dicit ipsum Horatium, illius regnum ignobile vocasse. Acron autem in eodem loco scribit illum fuisse seruũ ipsius Tarquinij Prisci. Plinius lib. 36. c. 27. eodémq; vlt. dicit illum natum fuisse Tanaquilis Tarquinij vxoris ancilla, Ocrisia captiua, Ocretiam vocat Plinius Iunior, aut quisquis est, qui librum elegãtissimum de viris illustribus edidit. Ex quo etiam Iuuenalis Saty. 7.

Quid Tullius? án ne aliud, quàm
Sydus, & occulti miranda potentia fati.
Seruis regna dabunt. Et iterum Saty. 8.
Ancilla natus trabeam, & diadema Quirini,
Et fasces meruit, regum vltimus ille bonorum.

De quo etiam Dionysius Halicarnasseus libro quarto, in prin. & Tzetzes historiarum Chili. 6. c. 72. Sed & Tullius Hostilius, qui vtrunque in regno præcessit, humili genere & loco natus, vt cuius incunabula agreste tugurium cepit, & adolescentia in pecore pascendo fuit occupata, vt testatur Valerius Maximus, quo loco nuper citauimus. Vt minus mirum sit, quòd ipse Hostilius apud Dionysium Halicarnasseum libro 3. veluti suam ignobilitatem clanculum eleuans, hæc in oratione, quam ad populum habuit, grauiter & seriò pronuntiauit, rei, de qua agimus, admodum conuenientia, Apud nos imperat, & consulit, aliísque honoribus fruitur, qui non multas possidet pecunias, nec qui multos potest progenitores gentiles ostendere, sed quisquis potiùs est his honoribus dignus. Non enim vlla in re alia, quàm in virtute nobilitatem esse existimamus. Hincq; Camilius Tribunus Pleb. apud Liuium libro quarto, ab vrbe condi. reges Roma. nouos homines vocabat, id est, ignobiles, vt alibi ostendemus.

7 *Imperatores. Augustus.* ¶ Et vt ad Imperatores & ipsos Romanos veniamus, Augustus ille, cuius nomen tam celebre fuit, auum habuit argentarium, patrem adstipulatorem, vt ei obiecit Cicero in quadam epistola, quæ est in fin. epistolarum ad Q. fratrem, in qua & vtrunq; precarium quæstum fecisse addit. Idque Suetonius in illius vita, c. 2. & 3. illi Antonium obiectare solitum scribit, & prætereà libertinum proauum. Sed & is inibi c. 81. dicit proscriptionis tempore ad statuam ipsius adscriptum fuisse, pater argentarius. Vitellium authorem generis libertinum quoq; habuisse, plurimi prodiderunt, vt tradit Suetonius in illius vita, capite secundo, vbi & illud subdit, Cassium Seuerum, & alios eundem sutorem veteramentariũ tradidisse. Et illius successor Flauius Vespasianus, quem idẽ author in vita illius c. 1. dicit fuisse gente obscura, & sine vllis maiorum imaginibus. Et Eutropius etiam dicit obscurè natum. Et quod minimè est prætermittendum, id ipse neq; dissimulauit vnquã, ac frequenter etiam ipse tulit. Quin & conantes quosdam originem Flauij generis ad conditores Reatinos, comitemq; Herculis referre, irrisit vltro, vt & tradit ipse Suetonius c. 12. Traianus quoque videri potest non admodum claro genere ortus, ex eo quòd cùm Nerua illum adoptaret, successionique Imperij designaret, virtutem hominis, non genus spectari oportere existimauit, vt prodit Dion in vita illius, Pertinax optimus imperator auo seruo, & patre libertino, & qui negotiationem lignariam, & tabernam coctilitiam in Liguria excercuit, quam & ipse Pertinax, tam pertinaciter gessit, vt hinc nomen adeptus sit, vt testatur Iulius Capitolinus. Hincque Sextus Aurelius Victor illum dicit origine gentis sordida, primúmque grammaticum fuisse. Herodianus autem

lib.2.non multò post princ.dicit eũ fuisse priuatę & obscurę sortis. Pescennius Niger,nõ illaudatus Imperator, queࠑ nonnulli modicis fuisse parentibus tradunt apud Aelium Spartianum.Opilius Macrinus humili loco natus, ipso Capitolino teste, in ipsius vita.Nam & is libertinus fuit,vt ille ait,& consequenter primùm seruus. Posthumus, & Lollianus, qui sub Gallieno imperium arripuerunt, priuata quidem virtute,non nobilitatis pondere vixerunt, teste Trebellio, aut, vt alij vocant, Treuellio Pollione,& illum quoque obscurissimè natum scribit Eutropius.Martius Septimius,qui post eorum mortem triduò imperauit,faber ferrarius fuerat, vt idem Pollio tradit,qui & eius orationem,quam confestim quàm ad imperium adscitus est,habuit,adscripsit: quam non indignam duximus,quæ hic inscriberetur, Scio commilitones, posse mihi obijci artem pristinam, cuius mihi omnes testes estis. Sed dicat quisque quod vult,vtinam semper ferrum excerceam, non vino, non floribus, non mulieribus,non popinis,vt fecit Gallienus indignus patre suo,& sui generis nobilitate. Ars mihi obijciatur ferraria, dum me & exteræ gentes ferrum attrectasse suis cladibus recognoscant in Italia.Denique vt omnis Alemania, omnísque Germania cum cæteris,quæ adiacent,gentibus, Romanum populum ferratam putent gentem, vt specialiter in nobis ferrum timeant. Vos tamen cogitetis velim, fecisse vos principem,qui nunquàm quicquam scierit tractare nisi ferrum. Maximinus ex infirmis parentibus in Thracia natus, teste Iornande in libro rerum Gotthicarum.Galerius Armentarius armentorum pastor,parentibus agrarijs, vnde ei cognomen Armentario fuit, vt prodit Aurelius Victor. Maximus Pupienus ignobilis genere, vt scribit Capitolinus in Maximinos: imò verò obscurissimo genere, vt tradit Eutropius libro nono, capite secundo, nempe fabri ferrarij, aut, vt alij dicunt, veredarij filius.Balbinus illius in imperio consors, & ipse obscurissimo genere, vt idem Eutropius scribit, quamuis Iulius Capitolinus huic aduersari videatur, scribens hunc Maximum,illum,quasi ignobilem,contempsisse. Nam & antè scripserat Balbinum ipsum nobilitate clarum fuisse. Philippus Arabs humillimo loco ortus,vt tradit Aurelius Victor, Aemilianus & ipse obscurissimè natus, obscuriùs imperauit, vt prodit Eutropius illo libro 9.c.7.Aurelianus Imperator laudatissimus, modicis parentibus, & familia obscuriore, vt tradit Flauius Vopiscus. &, vt quidam ferunt, teste Aurelio Victore,patre Aurelij colono.Probus verè probus, patre olitore,vt nõnulli dicunt,& inter hos Aurelius Victor,quod vt admittere non videtur Vopiscus,ita eum dicit nobiliore matre,quàm patre fuisse.Bonosus patre pædagogo literario, ex eodem Vopisco. Diocletianus obscurissimè natus, vt scribit Eutropius, adeò vt à plerisque,vt ille subdit,scribæ filius crederetur. Aurelius autem Victor illum libertinum fuisse tradit.Licinius & Maximianus,quos nouos homines vocant Eutropius libro.10.cap.3.& Paulus Orosius libro 7.cap.18.veluti plebeios & ignobiles, vt alio loco ostendemus.Carausius,qui Britannias occupauit,& diutiùs tenuit, genere quidem infimus, vt dicit Paulus Orosius libro 7.capi.16.& vilissimè natus, quod in idem venit,vt scribit Eutropius libro 9.cap.19.eodémq; vlti. Valentinianus, cuius pater funarius à nonnullis dictus, quòd funes torquebat, quamuis Aurelius Victor, & Paulus Diaconus aliunde id nominis trahant, nec tamen negant mediocri stirpe natum.Iustinus armentarius.Maurilius aut,vt alij vocãt,Maiorinus,Cappadox, famulus,& excubitor.Leo,& Basilius Macedo,quos Tzetzes cap.72.Chili.6.ponit inter principes, qui humili loco nati erant.

Piscennius Niger. Opilius Macrinus. Posthumus. Lollianus. Galerius. Maximus Pupienus.

8 ¶ Et, vt de alijs quoque regibus loquar, Saul & Dauid primi Iudæorum reges, fuerunt pastores ouium, vt ex primo libro Regũ apertè ostenditur. capi. 9. & capi.16. Laocoon rex ex serua natus est,vt tradit Apollonius Laocoon.Rhodius libro Argonauticon primo. Abdolominus,qui ad puteos exhauriendos, hortósque irrigandos operam locare solebat, Sidoniæ rex ab Alexandro Magno constitutus, spretis nobilibus,ne generis id,non dantis beneficium putarent,vt tradit Iustinus libro 11.& nonnihil Curtius libro quarto, qui tamen eum dicit regiæ stirpis fuisse, sed eò paupertatis deuenisse,vt suburbanum hortum exigua stipe coleret, & steriles herbas re-

Alij Reges. Saul. Dauid.

purgaret. Sardanapalus qui ex purpuræ carminatore rex factus est, vt tradit Plutarchus in libro de fortuna Alexandri, statim post prin. Adrantenus Andriscus in fullonia natus, ad regiam maiestatem euectus. Agathocles Siciliæ rex ex humili & sordido genere, quippe qui in Sicilia ipsa, patre figulo natus, vt scribit idẽ author statim in initio li. 22. & Ammianus Marcellinus li. 14. de quo est illud Ausonij epigramma,

Fama est fictilibus cœnasse Agathoclea regem,
Atque abacum Samio sæpe onerasse luto.
Fercula gemmatis cùm poneret aurea vasis,
Et misceret opes, pauperiemque simul.
Quærenti causam respondit, rex ego qui sum
Sicaniæ, figulo sum genitore satus.

Dionysius ille primus & ipse Siciliæ rex obscurus fuit & genere & gloria, vt scribit Isocrates in illa elegãtissima oratione, quã ad Philippum Macedoniæ regem scripsit. Antipater, Alexandri in Macedonia successor, mulieris mimæ nepos, vt scribit Seneca ad Lucilium epistola 108. Archelaus Macedonum rex natus Simiche matre, serua Alcetæ fratris Perdicæ, vt prodit Plato in Gorgia, & Aelianus libro ij. de varia historia Arsaces Pharthorum rex, à quo Arsacidæ posteà dicti sunt Parthorum reges, incertæ originis fuit, authore Iustino libro 41. Cambyses Persarum rex obscura gente natus, eodem teste libro primo, Darius Hystaspis filius primùm Cyri Pharetrophoros, tandem Persarum rex primus eius nominis vt tradit Aelianus de varia historia libro 12. Alter Darius, qui ab Alexandro superatus est, serua Simicha natus fuit, vt idem eodem in loco testis est, qui & ipse illic scribit Amyntam Philippi patrem seruum fuisse Aeropæ, & Perseum illum quoq; Macedoniæ regẽ, quem Paulus Aemilius deuicit, fuisse ignobili quodam patre progenitum, quamuis Liuius & alij plerìq; dicant eum fuisse filij postremi Macedonum regis, sed nothum. Eumenes, cui post mortem Alexandri Cappadocia, & Paphlagonia sorte cessit, inope admodum patre, qui ex vehiculis sibi familiæque suæ victum quæritabat, vt Duris Historicus, & eius authoritate Plutarchus in vita illius, & Aelianus vbi suprà, prodiderunt. Probus autem Aemilius nihil ei defuisse, præter generosam stirpem scribit, cúmque primùm Philippum Macedonem habuisse ad manum, scribæ loco. Hiero Siciliæ rex matre ancilla, apud Iustinum lib. 23. Hyperbolus Atheniensis princeps ex humili stirpe post Cleonis potentiam ad principatum vrbis sua versutia peruenit: cùm enim priùs lucernas æreas factitaret, plumbũ æri immiscebat, vt pondere ementes falleret, sed è Republica tandem eiectus est, vt Thucydides scribit. Huius etiam meminerunt Theopompus, Antiphon, Cicero in Republica, Diuus Augustinus alicubi in libris de Ciuitate Dei, & Andocides, qui ita de eo scribit, De Hyperbolo dicere erubesco, cuius pater inscripto vultu in argyrocopeo publicè seruiuit, id est, officina, vbi cuditur pecunia, eius verò mater panem venditabat. Midas ἁμαξεὺς ὢν τῶν ἀροτριώντων. Id est, plaustrarius, siue auriga existens aratorum siue arantium; dum boues ad aratrum duceret, à Phrygibus ad regnum raptus est, authore Tzetze historiarum Chil. 6. cap. 12. Sed & Lydorum quispiam rex innominatus ab Heraclide in Politicis recensitus, Lydi, inquit, cùm graui dominatu premerentur, audiuissentq; Cymæ quendam esse, missa legatione in regnum eum accersiuerunt. Hic in officina fabri Plaustrarij seruus erat, cui Lydi cùm libertatis pretiũ exoluissent, eum assumpserunt. Cumq; Cymensis quidam, qui currum ei fabricandum locauisset, abire prohiberet, atq; multi ne impedimento esset, iuberent, non destitit, sed cum mordace quodam scommate dixit, sibi permagnum videri currum à Lydorum rege cõfectum possidere. Et fortè hic ille Midas fuit, de quo proximè locutus sum: nam ipse Heraclides confestim loquitur de Hermodica ipsius Midæ vxore. Belitaras Persarum rex, ideò sic vocatus, quòd ante fuerat plantarum insertor, & regiorum hortorum magister, vt scribit Agathias lib. 2. historiarum Persicarum. Quo etiam in loco tradit Artaxersem, nõ illum quidem antiquiorem, sed alium multo posteriorem in ptimis obscurissimum, regnum Persarum Artabano rege interempto occupasse. Alynomus Paphi rex ex hortulano factus, apud Plutarchum de fortuna Alexandri.

Antipater. *Archelaus.* *Arsaces.* *Midas.* *Artaxerses.* *Alynomus.*

Prompalus,

Prompalus, posteà Alexander dictus, extremæ sortis iuuenis, regnum Syriæ, deuicto Antiocho, cui Soter cognomentum fuit, occupauit, diutiúsque tenuit, apud Iustinum libro 35. Protarchus negotiatoris filius, Syriæ quoque rex factus, cui & cognomen Alexandri impositum est, eodem teste, lib. 39. Ptolemæus Lagus ex gregario milite, vt idem tradit libro 13. Aegypti rex fuit, & quidem primus eius nominis. Ex quo illud, quod à Plutarcho relatum est in libro de cohibenda iniuria. Nam Ptolemæus ex huius successoribus, grammaticum irridens, quòd literas nesciret, ex eo petebat quis fuisset pater Pelei, At ille, dicam, inquit, si tu priùs dixeris, quis fuit Lagi pater: quo dicto tangebat regis ignobilitatem. Sosthenes ignobilis, multis ignobilibus regnum Macedoniæ affectantibus, ob virtutis beneficia præpositus est, vt idem prodit libro 24. Sybaris seruus de ergastulo cuiusdam, à Cyro Persis præpositus est, eique sororem in matrimonium dedit, eodem teste libro 1. Tellephanes curruum fabricator, rex Lydorum factus est. Tyridates Parthorum rex ex seruo factus, apud ipsum Iustinum libro 43. Vectius Messius Volscorum rex non admodum nobilis fuit, vt quem Liuius ab vrb. condi. libro 4. dicit nobiliorem factis, quàm genere. Nec prætermittendam ducimus Semiramidem illam Assyriorum reginam, quę ex ancilla, regina facta fuisse videri potest, ex illa Echionis nobilis pictoris pictura, cuius meminit Plinius libro 35. cap. 10. Ea erat Semiramis ex ancilla adipiscens regnum. Tu tamen hîc vide Diodorum Siculum libro bibliothecae libro 3. capite secundo.

Ptolemæus.

Sosthenes.

Vectius Messius.

9 ¶ Et vt ad inferiores tempore principes descendamus: Abramus ex seruo viri Romani factus est rex Homeritorum, apud Procopium libro 1. belli Persici. Apud eundem libro 1. belli Gotthici. Vitiges obscura familia ortus rex Gotthorum factus. Primislaus, aut, vt alij volunt, Prislaus, tertius Bohemorum rex, ex armentario & bubulco factus. Ex Alberto Krantzio libro 1. Vuandaliæ. c. 17. Lamusius, aut, vt alij, Lamussio, & ipse tertius Longobardorum rex, matre prostituta, patre, vt par erat, incerto. Tamburlanus Scytharum rex, porcarius. Mahumetes, qui primùm vectigales camelos ductabat, deinde Arabum rex. Abdelmonius patre figulo, Africæ, quæ nunc Barbaria dicitur, rex, & alij tanto numero, vt potius arenam maris, quàm illos numerare queas. Ex quibus iam satis probatum habes, quod ex Platone supra diximus, neminem regem, qui non ex seruis: neminem seruum, qui non ex regibus originem trahat, quod intelligo maiori ex parte. Sunt enim reges, quos ausim dicere iam à prima orbis constitutione per omnes descendentium gradus, ab illustribus & gloriosis parentibus descendisse, eos præsertim, qui verè principes, & reges agunt: eos autem qui se tyrannos præstant, à seruis ortos dicere non dubitarim, quorum infinitus fuit numerus. Qui locus in memoriam reuocat Daphitan antiquum poëtam & grammaticum maledicum, qui inter cætera regum maledicta, eos dicebat seruos ad regium fastigium euectos, his quidem versibus,

πορφύρεοι μώλωπες ἀποῤῥινήματα γάζης

Λυσιμάχου, Λυδῶν ἄρχετε καὶ φρυγίης.

Ob quam rem in Thorace, monte Magnesiæ, iussu cuiuspiam regis (hunc Attalum Pergami regem esse putant) cruci suffixus est. Vnde illud vice prouerbij, celebrari cœptum, φυλάττεσθαι τὸν θώρακα, id est, cauendum à Thorace, quo monemur metu mortis linguam à maledictis principum coërcendam. Cuius rei meminit Strabo, libro decimoquarto, licet aliter referat Valerius Maximus libro primo, capite octauo, eodémque vltimo, & Cicero libro de Fato. Vt interim prætermittam alios quoque multò recentiores, non eos quidem reges, sed qui ex humili fortuna clarum sibi nomen vendicarunt, Franciscum Sfortiam, Nicolaum Picinium, Franciscum Carmaniolam. Blasium Axaretum Genuensem, & alios a Baptista Fulgosio memoratos, & Pontifices Maximos, Ioannem vigesimumsecundum, Nicolaum quintum, Innocentium octauum, Sixtum primum, alterum Sixtum quartum, viros omni laude dignissimos.

Alij Reges tempore inferiora.

Primislaus.

Lamusius.

Qui Reges ex seruis, & è diuerso.

Daphitas.

Alij ad clarum nomen euecti.

Pontifices maximi.

10 ¶ Sed non possum silentio præterire, quod scribit Gellius libro Noctium Attica-

rum 15. cap. 4. In sermonibus seniorum hominum, & eruditorum multos in vetere memoria altissimum dignitatis gradum ascendisse, ignobilissimos priùs homines, & despicatissimos: affertque exemplum Venditij Bassi, qui humili loco natus, cùm diutiùs victum sibi sordidè parasset, comparandis, fricandísque mulis, tandem Consul Romanus factus est. Ob quod & huiusmodi versiculi vulgò per vias vrbis praescripti sunt,

Ventidius.

Concurrite omnes augures, aruspices:
Portentum inusitatum conflatum est recens:
Nam mulos qui fricabat, Consul factus est.

Subdit tamen confestim ex Suetonij authoritate, hunc ipsum Bassum praepositum à Marco Antonino prouinciis orientalibus, Parthósque in Syriam introrumpentes tribus ab eo praeliis fusos, eúmque primum omnium de Parthis triumphasse, & tandem morte obita publico funere sepultum esse. quod & scripsit Plutarchus in Antonio. De hoc quoq; est illud Iuuenalis,

Si fortuna volet, fies de rhetore consul.
Ventidius quid enim?

Et paulo post loquens de eodem, & de Seruio Tullio, de quo suprà, subiungit,

Serui regna dabunt, captiuis fata triumphos.

Is enim à Pompeio Strabone Patre Pompeij Magni Asculo subacto captus fuerat. Nescio an de hoc intelligat Cicero in Oratione in Calphurnium Pisonem. Nemo queritur Syrum nescio quem de grege nouitiorum factum esse consulem. Credo autem de hoc intelligere L. Plancũ inter epistolas familiares Ciceronis libro decimo, epist. 18. dum eum mulionem appellat.

11 *Alij authores virtute nobilitatem metientes.*

¶ Sed vt redeamus ad Senecam ex his diuerticulis, si ita dicenda sunt, & ad praecipuum nostrum institutum, id est, ad eos, qui sola virtute nobilitatẽ metiuntur: Idem Seneca, qui penè in hoc totus est libro tertio, de beneficiis, Eadémq; (inquit) omnibus principia, eadémque origo. Nemo altero nobilior, nisi cui rectius ingenium, & artibus bonis aptius. Qui imagines in atrio exponunt, & nomina familiae suae longo ordine, & multis stemmatum illigata flexuris, in prima parte aedium collocant, noti magis, quàm nobiles sunt. Vnus omnium parens mundus est, siue per splendidos, siue per sordidos gradus, ad hunc prima cuiusque origo producitur. Velleius autem Paterculus libro 2. Ro. historiae, Non nouus (ait) mos est Senatus populíque Romani, putandi quod optimum sit, esse nobilissimum. Nam & illi antiqui ante primum bellum Punicum ab hinc annos CCC. T. Coruncanum hominem nouum, cùm aliis omnibus honoribus, tùm Pontificatu etiam maximo ad principale extulêre fastigium. Et Equestri loco natum Sp. Carbilium, & mox M. Catonem nouum etiam, Tusculo vrbis inquilinum, Mummiúmque Achaicum Consulatus, Censuras, & triumphos prouexêre. Et qui C. Marium ignotae originis, vsque ad sextum Consulatum sine dubitatione Romani nominis habuêre principem. Et qui M. Fuluio tantum tribuêre, vt penè assentatione sua, quibus vellet, principatus conciliaret. Quique nihil Asinio Pollioni negauerunt, quod nobilissimis summo cum sudore consequendum foret. Profectò hoc senserunt, in cuiuscunque animo virtus inesset, ei plurimum esse tribuendum.

12 *Christiani scriptores.*

¶ Nec hac in re omittẽdi sunt Christiani scriptores, qui id clariùs scripserũt. D. Hieronymus, siue is fuit Iulianus, vt putat Beda, siue alius, vt suspicatur Augustinus, Sed quisquis is fuit in epistola ad Demetriadẽ de virginitate, Ille (ait) clarus, ille sublimis, ille sit nobilis, ille tunc integrã nobilitatẽ suam se seruare putet, si dedignetur seruire vitiis, ab eísque nõ superari. Cui cõcinens diua Agatha inter acerrimos martyrij cruciatus, Summa (inquit) ingenuitas est ista, in qua Christi seruitus cõprobatur. Sed & idẽ Hieronymus, siue is fuit Paulinus, vt autumat Erasmus, ad Celeuciã, Nulli te vnquam de generis nobilitate praeponas, neque obscuriores quoque humiliore

liore loco natos te inferiores putes. Nescit religio nostra personas accipere, nec conditiones hominum, sed animos suspicit singulorum. Seruum & nobilem de moribus pronuntiat. Sola apud Deum libertas est, non seruire peccatis. Summa apud Deum nobilitas est, clarum esse virtutibus. Quid apud Deum in viris nobilius Petro, qui piscator, & pauper fuit? Quid in fœminis beata Maria illustrius, quæ sponsa fabri describitur? Sed illi piscatori & pauperi cœlestis regni à Christo creduntur claues. Hæc sponsa fabri meruit esse mater illius, à quo ipsæ claues datæ sunt. Elegit enim Deus ignobilia & contemptibilia huius mundi, vt potentes ac nobiles ad humilitatem faciliùs adduceret. Nam & aliàs frustrà sibi aliquis de nobilitate generis applaudit, cùm vniuersi, paris honoris, & eiusdem apud Deum pretij sint, qui vno Christi sanguine sunt redempti. Nec interest qua quisque conditione natus sit, cùm omnes in Christo renascamur. Nam & obliuiscimur, quia ex vno omnes generati sumus, saltem id semper meminisse debemus, quia per vnum omnes regeneramur. Hæc ille. Ex quibus apertè cognoscitur, quemadmodum est intelligenda istorum sententia, qui virtutem solam & vnicam nobilitatem dicunt, vt scilicet procedat apud Deum, vt etiam intelligunt nostri de ea te loquentes. Illud autem quod dicit Hieronymus, Elegit enim Deus ignobilia, &c. depromptum est ex D. Paulo, primo ad Corinthios 1. cap. Et quod dicit, Ex vno omnes generati sumus, hoc quoque ante illum annotauit Malachias propheta contra illos, qui nobilitate generis gloriantur, inquiens capite secundo. Nunquid non pater vnus omnium nostrum, nónne Deus vnus creauit nos? Cui concinit & illud Iob tricesimoprimo. Nunquid non in vtero fecit me, qui & illum operatus est, & formauit me in vulua vnus? Sed & D. Ambrosius in lib. de Nabuchè Iezraelita, capite decimotertio. Nónne (inquit) sic vtero conceptus, & natus es ex vtero, quemadmodum & pauper es natus? Quid te iactas de nobilitatis prosapia? Soletis & canum vestrorum origines, sicut diuitum recensere, soletis & equorum vestrorum nobilitatem, sicut Consulum prædicare. Ille ex illo patre generatus est, & illa matre editus. Ille auo illo gaudet, illis se proauis attollit. Sed nihil istud currentem iuuat. Non datur nobilitati palma, sed cursori. Deformior est virtus, in quo nobilitas generis periclitatur. Cui adde in eo quod de nobilitate canum & equorum dicit, quæ diximus suprà capite secundo, nume. 25. Adde, inquam, alia multa, quæ nos collegimus infrà, cap. 22. quod nominatim scribemus aduersus illos, qui gloriantur de nobilitate generis.

13 ¶ Sed hanc quoque sententiam longè latéque comprobant Pogius & Platina in iis libris, quos de nobilitate scripserunt, nobilitatem sola virtute metientes. Et Ioannes Gerson in sermone de natiuitate Virginis, in prima consideratione. Quibus adstipulatur illud Dei Opt. Max. primi Regum, 2. c. Quicunque honorificabit me, ego honorificabo eum: & quicunque contempserint me, erunt ignobiles. Et hanc quidem sententiam intellectam, vt suprà diximus, ex Hieronymi verbis, nemo negabit esse verissimam. At si de ea nobilitate loquamur, quam nostri politicam & ciuilem appellant, quámque vulgò intelligimus: eam sententiam plerique falsam adstruunt, & inter cæteros Iac. Butr. & Bal. in d. l. nobiliores. C. de commer. & merc. per illum tex. distinguentem virtutem à nobilitate, Bar. & Io. Plat. in d. l. j. C. de digni. idem Bart. in l. 1. in fi. C. de cond. in publ. hor. lib. 10. & Io. Ray. in d. tract. nobilitatis, in 1. q. princ. in 2. opinione, & iterum in expositione diffinitionis, rursúmque in q. 4. prin. & Panor. in c. 1. in princ. de purg. cano.

Alij item.

Nobilitas politica & ciuilis.

14 ¶ Pro quibus etiam est tex. nobilitatem & virtutem discriminans, in d. l. 1. C. de cōdi. in pub. hor. lib. 10. & in l. viduæ. in illis verbis, pares genere & moribus. iuncta Bal. interpretatione. C. de nup. Et illud Terentij in Adelphis, Talē tali genere, atq; animo. Nam genere, ad nobilitatem generis refertur: animo, virtutis. Et illud Ciceronis tū in 5. tum in 6. in Verrem actione, à nobis citatum suprà, cùm de diuitiis loqueremur, quo genus, virtutem, & pecuniam disseparat, & in 4. in eundē actione, Matro Solē-

Leges & authores discriminantes virtutem & nobilitatem.

tinus homo summa nobilitate, existimatione, virtute. Iterúmque in 6. Melitensis Diodorus homo & domi nobilis, & apud eos, quo se contulit, propter virtutē splendidus. Rursúmque, Optimum, & nobilissimum quenque ad se accersebat, & pro M. Cęlio. vt eundem, quem optimi, ac nobilissimi petere cursum laudis videretur. Et in oratione pro M. Marcello, Quis enim est illo, ait, nobilitate, aut probitate præstantior? Et rursum, Aduersarium nobilitate, ingenio, virtute præstantem. Et illud item M. Fabij apud Liuium 1. decadis libro octauo. Nec virtus nobilitásque Magistri equitum à te ipso nominati valet. Et illud quoque Valerij Maximi libro secundo, c. item 2. vbi de Papyrio loquitur, neque virtute eius, neque nobilitate motus virgas expediri, cúmque nudari iussit. Et lib. 3. c. 2. vbi de Q. Cotio Piresium nobilitate ac virtute omnes Celtiberos præstantem succumbere sibi coëgit. Et lib. 6. c. 4. in fi. nobilitate & sanctitate præstans. Et lib. 9. c. 8. Aulus, inquit, Albinus nobilitate, moribus honorum omnium consummatione ciuis eximius. Illud quoque Horatij lib. 3. Carminum, Ode 1.

—Hic generosior
Descendat in campum petitor,
Moribus hic, meliórque fama
Contendat.

Illud item Papinij lib. 4. Syluarum ad Marcellum,

Stemmate materno fœlix, virtute paterna.

Illúdque Martialis lib. 5. in factum Equitem,

Ingenium, studiúmque tibi, morésque, genúsque,
Sunt Equitis &c.

15 ¶ Fatentur tamen Bart. Plat. Ray. plerunque virtutem dare causam nobilitati, quoniam ad eam conferendam princeps sæpiùs mouetur, & moueri debet illius virtutibus, cui vult concedere, per l. & virtutum, quæ est vl. C. de statu. & imagi. vbi virtutū præmia tribui merentibus conuenit. Ideóque honores virtutum studiosis etiam decerni, cùm honor sit virtutis præmium, vt scribit Aristoteles libro Ethicorum 4. & iterum 8. & rursum libro 8. cap. 14. Et Tullius libr. Epistolarum Familiarium 10. ad Plancum, quæ est epi. eius libr. 10. & alibi sæpe. Ex quo fortassis dicebat Marius, vt suprà retulimus, nobilitatem ex virtute cœpisse. Nam, vt & scribit Liuius lib. ab vrb. cond. j. Romæ omnis repentina atque ex virtute nobilitas fit. Et probant infinita alia loca suprà citata.

Virtutem dare causam nobilitati.

16 ¶ Sed vtrumcunque sit, omnes consentiunt, bonos mores, siue virtutem, esse nobilitati anteponendam, vt, præter eos, quos suprà citauimus. voluit expressè Bald. in c. penul. in fin. de proba. per text. quem ad hoc reputat singu. in l. pronuntiatio. §. matremfa. in fin. ff. de verbo. signifi. Ex eóque dicit anteponi testimonium honestarum & bene meritarum personarum, testimonio nobilium. & sequitur ibi Felyn. ante fi. & in d. c. super eo. le 2. columna tertia in fin. de testib. Et Barb. in c. 1. columna prima, de dona. & in l. is, cui bonis. colum. 3. ff. de verbo. oblig. & consil. 27. scripsit doctissimus. colum. 5. versic. & si dicatur. libr. 1. & consil. 54. illud afferam. colum. 11. eo. libr. 1. & consil. 46. scripsit præclarè. col. 1. lib. 2. & consil. 57. præclarè scribitur. col. 3. eo. lib. 2. & Corse. in repe. c. grandi. colum. 9. de sup. negli. præla. libro sexto. Et bene facit text. in c. nos qui. 40. dist. & in c. illud. eadem di. vbi no. etiam Card. Alex. post princi. quòd qui habet virtutes, præfertur nobili carenti virtutibus. Et idem quoque voluit Sali. in l. prouidendum. C. de postul. Panor. in d. cap. pen. in 4. not. de præben. Et Lucas Pen. qui ad hoc multa allegat, in l. mulieres. columna prima, in duobus locis, & rursum 3. vers. item nota quòd nobiles. C. de digni. libro duodecimo. Imo. in c. pe. col. 1. de præb. vbi tamen priuatim loquitur de beneficiis ecclesiasticis. & Alex. con. 209. ponderatis his, col. 2. lib. 6.

Virtus nobilitati anteponenda.

17 ¶ Quibus adstipulatur quod dicit glo. 2. in l. 2. ff. de testib. bonos mores præferri dignita

gnitati. Et illud Sapientiæ 7. Omnibus nobilibus nobilior est sapientia. Ita enim nonnulli legunt, & inter hos Lucas Pen. in d.l.1. post princ. de digni. & Matth. Afflic. in c.1. columna quarta, versic. & prima species titu. quis dica. dux. sed ij decepti sunt vtriusque vocis similitudine, quæ vnius tantùm literæ immutatione contigit. De qua re Tullius libro secundo, de oratore, Alterum (inquit) genus ambigui, quod habet paruam verbi immutationem, quod in litera positum Græci vocant παρανομασίαν, vt nobiliorem mobiliorem Cato. Sed vt redeamus. Solomon Ecclesiastes 4. præponit puerum sapientem etiam pauperem regi seni & stulto. Et huc quoq; pertinet illud Iuuenalis Saty. 8.

Malo pater tibi sit Thersites, dummodò tu sis
Aeacidæ similis, Vulcaniáque arma capessas:
Quàm te Thersitæ similem producat Achilles.

Quos versus citat glo. in c. nunquàm, 56. di. Cui concinens, Codrus Poëta, recentior quidem ille, sed quo vix alius est festiuior.

Sint tibi Gallorum rex & regina parentes,
Et maneat virtus pectore nulla tuo:
Non pluris faciam te, quàm tibi rustica mater
Si sit, & ignarus rusticus ipse pater.

Sed & Iuuenalis ipse, vt ad eum redeamus, in eadem Satyra,

Libera si dentur populo suffragia, quis tam
Perditus, vt dubitet Senecam præferre Neroni?

Sed & alia multa in eam sententiam scribit in ea Satyra, quam huic rei peculiariter dedicauit, & Ouidius lib. Tristium 4. eleg. 3. quod alibi non semel citauimus,

O qui nominibus cùm sis generosus auorum,
Exuperas morum nobilitate genus.

Id quod satis innuisse videtur Claudianus in Panegyrico 4. Consulatus Honorij, dum scribit nobilitatem apud Barbaros, virtutem apud Romanos in precio fuisse. Hæc enim facit Theodosium dicentem eidem Honorio,

Si tibi Parthorum solium fortuna dedisset
Chare puer, terrísque procul venerandus Eöis,
Barbarus Arsacio consurgeret orbe thyaras,
Sufficeret sublime genus, luxúque fluentem
Deside, nobilitas posset te sola tueri.
Altera Romanæ longè rectoribus aulæ
Conditio, virtute decet, non sanguine niti.

18 ¶Plato, vt alibi suprà diximus (si Laërtio credamus) nobilitatem in quatuor species diuidebat, quarũ postremam omnium præstantissimam esse dicebat, videlicet cùm quis per se animi ingenuitate, & magnitudine excellit. Hunc enim profectò, verè appellari nobilem, cui non aliena, sed sua virtus ad nobilitatem opitularetur. Quibus adstipulatur Iustinus lib. 15. Erat (inquit) Lysimachus illustri quidem Macedoniæ loco natus, sed virtutis experimentis omni nobilitate clarior, quod nos alibi ad aliud citauimus. Solonis est sententia apud Ausonium,

Pulchrius multò parari, quàm creari nobilem.

Secundum quam ij qui Taprobanem insulam inhabitant, regem eligunt spectatum moribus, inueteratæ clementiæ, & iam annis grauem. Neque enim nobilitas præualet, sed vniuersorum suffragium, vt tradit Solinus, capite 66. Lycurgus ille Lacedæmoniorum legislator duos catulos, alterum ex cicuritiis, alterum ex venatoriis genitos enutriuit. Natum autem deteriore genere venationibus exercuit, & meliore natum edacitati adsuefecit, deinde eos in concionem produxit, & quædam gulæ irritamenta subinde dimisit. Inde vterque ad quæ fuerat assuetus impetum cùm fecisset, Lycurgus, Sic nos (ait) ô ciues, splendor generis, quem multi admirantur, Herculisque posteritas nihil adiuuat, ni ea gesserimus, propter quæ ille omnibus se hominibus, clariorem nobiliorémque ostendit, testis Plutarchus in apop

apophthegmatis Laconicis. Veteres illi Romani hominum nobilium virtutem persæpe nobilitatis inertiæ prætulerunt, vt attestatur Cicero in oratione pro L. Cornelio Balbo. Sed & D. Hieronymus ad Principiam, de obitu Marcellæ, Nihilque in ea laudabo, nisi quod proprium est, & eò nobilius, quòd ex opibus & nobilitate, facta est paupertate & humilitate nobilior. Et iterum, Qui virtutes non sexu, sed animo iudicamus, contemptæque nobilitatis ac diuitiarum maiorem gloriã ducimus. Quisquis autem fuit qui apud Salustium elegantissimam habuit orationem ad Cæsarem de Repub. ordinanda, Sed plebs eò liberè agitabat, quia nullius potentia super leges erat, neque diuitiis, aut superbia, sed bona fama factisque fortibus nobilis ignobilem anteibat.

59 ¶ Denique Diuus Gregorius Nazianzenus de hac re multis versibus scripsit, quos non grauabor subiicere,

Αἵματος ἐξ ἀγαθοῦ τις, ἅπαν κακόν, ἀνδρὶ γένος μὲν
Οὐ τὸν δυσπατρίδην, τἄλλα δὲ θαυμάσιον,
Πρόφερε σοὺς προγόνους. καὶ μάλα εὖ δὴ γελάσσας,
Εἶπε λόγου μνήμης ἄξιον, ὡς τὸ γένος
Ἔστιν ὄνειδος ἐμοί γε, γένει δὲ σὺ τοῦτο φυλάσσεις,
Ὡς μὴ τῆς ἀρετῆς ἄλλο τι πρόσθεν ἄγοις.
Εἰ δέ τις τὸ δυσειδὲς ἐπέρχομεν, ἢ τὸ δυσειδές,
Εἴποις ἂν ὡς ὁ πατὴρ ἦν καλὸς ἢ μυριπνοῦς.
Εἰ δέ σέ τις ὡς δειλὸν ἐπισκώπτει, καὶ ἄνανδρον,
Ὡς πρόγονοι πολλὰς εἷλον ὀλυμπιάδας.
Οὗτος, εἴ σε κακόν τις ἐλέγχει, καὶ ἀνόητον,
Μή μοι σοὺς πατέρας, μὴ δὲ τὰ νεκρὰ λέγε.
Χρυσόδετον κιθάρην τις ἔχων, ἔκρεξε κάκιστον,
Ἄλλος ἀπ' ἀκάνθης, εὐγενὲς ἦκε μέλος.
Τίς τούτων ὦ λῷστε ἀμείνων σοι κιθαριστής,
Ὃς σώζει τέχνης κρούμασιν ἁρμονίας.
Ἀλλὰ σὺ μὲν χρυσῶν πατέρων ἔφυς, ὥς σε λέγουσιν,
Αὐτὸς δ' οὐκ ἀγαθός, εἶτα μέγα φρονέεις.
Τοῦτο λαμπρόν σοι γένος ἐστίν, οἱ παλαιοὶ
Νεκροί, καὶ μύθων πλάσματα, καὶ κραΐδες.
Παίζεις, πρὸς σὲ δ' ἔγωγε βλέπω μόνον εἰ δίκαιος,
Ἢ κακός. οὐδ' ἀρχὴ, πηλὸς ἅπασιν ἴσως.
Δέρματα πᾶσιν ὅμοια, φυσώμεθα δ' οἱ μέζονες
Πλούτῳ, καὶ δόξῃ, καὶ πατράσιν μεγάλοις.
Ὦ σὺ τί μοι τὰ πάρεστε πατὴρ, γένος; ἐστί με μῦθοι
Τέρπουσ', οὐ τάφοι. ἀλλ' εὖ γ' ἀεὶ πρὸς σὲ βλέπω.
Εἷς χοῦς πάντες, ἑνὸς πλάστου γένος, ἡ δὲ τυραννὶς
Εἰς δύο τὰ θνητῶν ἔσχισεν, οὐχὶ φύσις.
Δοῦλος ἐμοὶ πᾶς σκαιὸς, ἐλεύθερος, ὅστις ἄριστος.
Εἰ δέ τε σὺ τῦφον ἔχεις, τοῦτο τί πρὸς τὸ γένος;
Ἡμιόνοις τε πατὴρ ποθ' ὁ κάνθων, ἐστὶν ὄνειδος
Οὐδέν. τί δὲ τ' ὄνοις δόξα παρ' ἡμιόνων;
Οἱ δ' αὐτοὶ τίκτουσι καὶ οὓς ῥίπτουσι νεοσσούς.
Ὦ σὺ τί μοι πατέρας, σαυτὸν ἀφεὶς, σὺ λέγεις;
Κρεῖσσον, ἄριστον ἐόντα κακὸν γένος, ἢ κάκιστον
Ἔμμεναι εὐγενέτην. καὶ ῥόδον ἐκ ῥαχίος
Ἐβλάστησε φυτοῖο, ῥόδου μὲν οὐδ' ἐκ γαίης
Ἦλθες ἄκανθ' ἁπαλῆς, τοῦ πυρὸς ἄξιος εἶ.
Πῶς σὺ κάκιστος ἐὼν, τόσσον φρονέεις προγόνοισιν;
Ὦ κάνθων μυλικὲ ἵππιον ὕψος ἔχων.

Id est propè ad verbum,

Sanguine ex bono quis omne malum, viro genere quidem

Non

Non nobilium,cætera autem admirabilium,
Exprobrabat maiores,& hic,admodum suauiter arridens
Dixit verbum memoria dignum:vt genus
Est opprobrium mihi quidem, generi autem tu.hoc caue,
Vt virtuti aliud quippiam anteponas.
Si tuam quis deformitatem derideat,aut graueolentiam:
Diceres quòd pater erat formosus,vel vnguenta redolens.
Si verò te quis vt ignauum irrideat,& pusillanimem:
Quòd maiores multis vicerint olympiadibus.
Sic si te malum quis arguat ac fatuum,
Ne mihi parentes,neque mortua prædices.
Auream cytharam quis habens,pulsauit pessimè,
Alius ex vulgari,generosum duxit melos:
Quis horum,ô optime,præstantior cytharista?
Qui obseruat artis pulsationibus harmonias.
Verùm tu quidem aureis parentibus natus es,vt te dicunt,
Ipse verò non bonus,deinde magnoperè superbis.
Hoc splendidum tibi genus est,maiores
Mortui,& fabularum figmenta,& anus.
Irasceris,in te autem ego respicio solùm,si iustus
Vel malus.principium autem,lutum omnes æqualiter.
Pelles omnibus similes,inflamur autem sublimes
Diuitiis,& gloria,& patria magna.
Quare quid mihi superuacua pater,genus?neque me sermones
Delectant,neque sepulchra,sed ò bone,in te respicio.
Vnus puluis omnes,vnius figuli genus,sed tyrannis
In duo res mortalium secuit,non natura.
Seruus mihi,omnis improbus liber,quisquis optimus.
Si autem tu superbiam habes, hoc quid ad genus?
Mulis quidem pater quando asinus est, opprobrium
Nullum. quid verò asinis gloria à mulis?
Aquilæ autem pariunt & quos proiiciunt pullos.
Quare quid mihi parentes,te omisso,tu prædicas?
Meliùs,optimum esse malum genere,quàm pessimum
Esse nobilem.& rosa ex aspera
Nascitur planta,rosa quidem:si autem à terra
Venisti spina tenera,igne dignus es,
Quo pactò tu,pessimus existens,tantùm intumescis maioribus?
O asine molaris,equinam superbiam habens.
Alia huc pertinentia,quod & nos suprà admonuimus,videbis infrà in c.22.

Scientia an nobilitet. CAP. V.

1 SCIENTIAM item alij speciem nobilitatis existimarunt, quibus succinit text.in l.prouidendum,ibi,quos scientia nobilissimos facit.C.de postul. Vbi & hoc not.glo.in verbo,nobilissimos, Cyn. Ioan. Fab. Bald. Angel.Saly. & Franc. Areti. ex quibus ipse Salyc. hoc quoque dicit, Nobilitatem esse filiam scientiæ. Et hoc quoque voluit gloss. in capit.de multa, in verbo,literatas,& ibi etiam Imol. columna secunda,versic.& pro hoc facit, extrà de præben. Raym.& post eum Nicol. Mat.in l.2.§.vlt.ff.de execu.tuto.Collec.in c.eò libentiùs,ext.de ser.non ordi. Signo. Homo.con.23.quæstio disputata,columna secunda.Alb.in l.imperatores,post prin. ff.de decuri.Salyc.in l.si furiosi.C.de nupti.Luc.Pen.in l.1.columna prima in princi. & ibi

Qui scientiã nobilitatem aut nobilitatis speciem esse dixerunt ex nostris.

& ibi etiam Io.Plat.C.de condit.in pub.hor.li.10.idem Luc.in l.mulieres,col. 1. C.de digni.lib.12.Io.Plat.in l.2.col.1.in 1.no.C.de primice.lib.12.Domi.in c. lex est, in fi. di.2.Rom.in rep.l.si verò.§.de viro,in 52.fal.ff.sol.mat.Barb.in rub.de offi.deleg. colum.3.& in procemio cle.in verbo,salutem,col.antepe.vers.57.& consil.57. præclarè scribitur,col.6.versi.prætereà pondero,li.2.Matth.Afflic.in c.1.col.4.versi.& prima species,tit.quis dicat.dux.

2 ¶Et ex externis scriptoribus,huius sententiæ fuit Aristoteles lib.4. Politicôn,c. itē 4.& Aulus Gellius dum scribit lib.19.c.10.Sedentibus doctrina,aut genere,aut fortuna nobilibus viris.& Cassiodorus lib.epistolarum 9.epist.7. cum inquit, Doctrina facilè exornat generosum,quæ etiam ex obscœno nobilem facit (credo illic legendum esse ex obscuro,)& Plinius lib.3.c.vlt.Melius hic fuit Geometrica sciētia nobilis,& alij plurimi quos tibi citabo versi.ab hinc 2.vt tamen non omittam quod Seneca Neronem alloquens apud Cornelium Tacitum lib.18.Ego quid aliud munificentiæ adhibere potui,quàm studia(vt sic dixerim)in vmbra educata, è quibus claritudo venit quem locum ad aliud & nos citauimus suprà in 2.c.num.12.Claritudo autem eadem est & nobilitas,vt ibi docuimus nu.11.

Qui ex externis.

Cassiodori locus.

3 ¶Hinc doctores dicuntur nobiles, vt dicit Cyn. in d.l. prouidendum. C. de postul. & Bartol.Lucas Pen.& Ioan.Plat.in l.iudices.C.de digni.libr. 12. Bald. in l. nemini. C.de aduo.diuer.iudi. Angelus in l.sed & si susceperit.§.1.ff.de iudi.Pau.Ca.in 1. constitu.C.columna 2. Ioan.Ray.in tract.nobilitatis in 1.quæst.princ.Cepol.in d.tracta. militum deligen. in materia nobilitatis in 26.opinione,Alexand.consilio 94. consideratis his, columna 2.versi.sed ita est.lib.1.& consi.213.ponderatis his quæ in themate,columna vltima,libro sexto.Vbi ex hoc dicit singu. quòd si testator iusserit aliquid dari vni pauperi nobili, possunt executores id dare doctori, de quo tamen multùm dubitarem, propter id quod posteà dicemus in sequen.versic. & latè Guido Papę, deci.88. sed quæro an domini, vbi per hoc decidit, doctores tanquam nobiles,non esse cogendos contribuere subsidiis impositis personis plebeis. Franci. Areti.in cap.super eo, le 2.de testib.Barb.in c.proposuisti, de probat.Paris à Puteo in tractat.de sindicatu,in verbo,testis.cap.2.columna prima.Feli.in rubr.de mag. Cardi.Alexand. in procemio decret. columna vltima.Antonius Corsetus in cap. grandi,nume.27.de supplen.neglig.præla.li.6.Maria Soci.iunior con.39. perspectis his, col.4.nu.28.lib.2.

Doctores dici nobiles.

4 ¶Hinc & plerique ex iis, quos suprà citauimus, arbitrantur Vlpianum iurisconsultum nobilem appellatum, in l.2.§.vlt.ff.de excusati. tutorum, & etiam nobilissimum, in l.diximus,in fin.ff.eodem titulo. Et præter illos voluit Matth. Afflic. in procem.feudo.columna secunda,numero septimo in fin. in d. capite primo, columna quarta vbi suprà, titu. quis dica. dux,licèt Nicol. Neapoli. in d.l.2. §.vltimo. dicat esse referendam eam appellationem ad nobilitatem generis, cùm Vlpianus fuerit nobilis origine, per l. 1. in princip.ff. de censib. Sed vt magis probem priorem sententiam, facit id quod huic consentaneum scribit Spartianus in Iuliano Imperatore, Didio(inquit) Iuliano, qui post Pertinacem imperium adeptus est, proauus fuit Saluius Iulianus, bis consul, præfectus vrbi,& iurisconsultus,quod magis eum nobilem fecit.Hæc ille, Gennadius in catalogo virorum illustrium, Seuerus (inquit) presbyter, cognomento Sulpitius Aquitaniæ prouinciæ, vir genere, & literis nobilis. Et ante hos Plinius libro decimo, capite secundo. Manilius (inquit) Senator ille, maximis nobilis doctrinis.Et hoc quoque prior Tullius in oratione pro Rabirio Posthumo vocat Phalerium ex doctrina nobilem & clarum.Et ex hoc quoque dicit Saly.in d.l.prouidendum,quòd si domina titulo comitis insignita,nubat doctori,non dicetur nupsisse indigno.sequitur & commendat Campe. in tract. dot.in 1.parte q.13.

Vlpianus nobilis dictus.

Comes nubens doctori nō indigno nubit.

¶Ver

5 ¶ Verùm hæc quoque op.ita intelligenda est, vt superior qua diximus, de virtute, omnium quidem iudicio, qui de nobilitate tractauerunt, vt videlicet scientia non sit nobilitas eo modo, quo nobilitatem vulgo distinguimus a plebeitate siue rusticitate, vt ita loquar. Tamen ea nobilitas, quæ ex scientia est, qualiscunque sit, non postponenda est illi nobilitati, imò multorum iudicio est etiam anteponenda. gloss. habemus in l. societas contrahitur, quæ est 5. ff. pro socio, quòd viri literati, ita vt nobiles, recipiuntur in canonicos. Ex qua not. Bald. Sal. & Raph. Fulgo. æquiparari nobiles & literatos ad obtinenda beneficia, de qua re dicemus postea. Sed & gloss. in clem. 1. in verbo, necessitas, de bapt. dicit nobilitatem & literaturam æquiparari, per text. in d.c. de multa, de præb. Et Cyn. in d.l. prouidendum, loquens de nobilitate scientiæ, dicit eam potiorem nobilitate generis, quam quis non ex se, sed à parentibus accepit. Et idem voluit Rom. singul. 646. nobilitas, & Alexand. dicto consil. 94. vbi suprà, lib. 1. & dicto consil. 213. columna vltima, lib. 6. & Cardin. Alexand. in d. prooemio decreti, columna vltima, & Felyn. in d. c. super eo, le 2. de testib. & è theologis Alexand. Ales in 2. parte suæ summæ, quæst. 136. membro 2. §. j.

Cuiusmodi nobilitas sit scientia.

Utra præferenda nobilitas, scientiæ an generis.

6 ¶ Imò plus voluit Barb. d. cons. 57. col. 6. versic. prætereà pondero, lib. 2. & in c. ad aures, colum. 4. de rescript. & in repet. extrauagan. volentes, in verbo nobiles, quod doctor literatus & ignobilis præfertur doctori nobili, æquè literato, per id quod in simili voluit gloss. quam dicit sing. in c. nunquam, per textum. ibi 56. di. Illum esse magis laudandum, qui natus ex parentibus prorsus alienis à bonis moribus, sese virtutibus addixit: quam qui ex bonis probisque parentibus natus, ipse quoque bonus probúsque est. Et per illum textum dicit Panorm. in d.c. penult. col. 2. de præb. quòd licèt ignobilis, qui se virtutibus addixit, non adeò est honorandus, quam nobilis æquè bene moratus, quia in isto duplex decor fulget, & parentum, & proprius. Est tamen ille magis commendandus, vt qui sua sponte, nullo maiorum exemplo, virtutis viam arripuerit. In quam sententiam Plato post initium lib. 9. de leg. Filiis eorum qui ob scelera mortem passuri sunt, si mores paternos fugerint, quia nati ex malis fortiter virtutem secuti sunt, honorem exhiberi iubet & laudem. Porrò Isocrates in epistola ad Timotheum, Solent, inquit, plerique omnes non ita commendare ac venerari natos ex illustribus & laudatis parentibus, vt eos qui patrum sæuitiam & immanitatem non imitantur, sed ab illorum vitiis toto pectore sunt alieni. Quicquid enim boni mortalibus præter expectationem & consuetudinem offertur, id omnibus, in rebus longè gratius est, quam ea quæ vsitata & legitima ratione contingunt.

Vter præferendus doctor nobilis an ignobilis.

7 ¶ SED NON desunt, qui huic opinioni reclamant. In primis Cyn. in d.l. prouidendum. C. de postul. vbi dicit quòd præferendus est is, qui sua virtute, & parentum imaginibus pollet, ei qui altero tantùm innititur. quem sequitur Bald. vt a nonnullis citatur, sed non reperi in meo codice, in l. cùm plures. §. j. ff. de admin. tut. & Panor. in c. j. in j. no. de don. & Iac. Aluar. in c. j. §. cæteri, col. 3. vers. quæro quis magis, tit. quis dic. dux, co. mar. Et hoc quoque voluit Bald. ipse in d.l. nobiliores, in fin. C. de commer. & merca. cùm dicit nobilem dici tribus modis. Primo, genere, & ita (inquit) vulgus accipit. Secundò, virtute, & ita philosophus accipit. Tertio, vtroque, & ista est (ait) perfecta nobilitas, scilicet generositas animi magnitudine decorata. Idē in l. nemini, in fin. C. de aduoc. diuers. iud. dicit simpliciter, quod si duo sunt æqualis scientiæ, is est magis honorandus, qui est de meliori sanguine, per illum text. quem sequitur Fel. in rubr. de maior. & obed. col. j. & in c. clerici, col. 2. versic. doctor qui est, & ibi Philip. Dec. de iud. & idem Fel. in c. super eo, le 2. col. pen. de testib. & Anton. Cors. in repet. c. grandi. col. 9. de sup. negl. prælat. Et hoc quoque voluit ipse Bald. in l. vlt. in princ. per illum text. & ibi quoque Corn. in vlt. not. C. comm. de leg. & Ludo. Bolo. in authent. habita, col. 20. versic. sed sumpta occasione. C. ne fili. pro patr. Et ante hos omnes voluit Host. alioquin nobilitatis contemptor in c. venerabilis, in verbo, non multos, de præbend. cùm dicit, quòd si quæratur de nobili, & ignobili,

De eadem re.

æqualibus meritis, & scientia, semper nobilis erit præferendus, quia nobilitas gradum adiicit, sicut constitutus in dignitate vel personatu. c.dudum, le j. §.j. de elect. & facit (inquit) l.quòd si nolit. §.qui mancipia. ff.de ædil.edict. & c.de multa, in fin. de præb. & c.vlt.60.dist.

8 *Duplex dignitas simplici præferenda.*

¶ Et hoc generale est, vt qui duplici dignitate cohonestatus est, præferri debeat ei qui alteram tantùm habet. Sic & doctor Vtriusque Iuris, præfertur doctori vnius tantùm, secundum Hostiensem, Panormitanum, & alios in capitulo primo, de consangui.& affi. Ioannem Andream, Panor.& recentiores in dicto capitulo clerici, de iud. Fel.in d.rubr.de maior.& obed. Ias.in l.cohæredi. §. qui discretis, columna prima. ff.de vulg.& pupill. Sic comes & baro præfertur comiti tantùm, aut baroni, secundum Bald. in l.sed & milites. ff. de exec. tut. quem sequitur Fel. & Philip. Dec. in d.c.clerici, ille col. vlt. hic 4.de iud. vbi per hoc dicunt, quòd miles & doctor præfertur doctori tantùm aut militi, vti etiam voluit Alexand. in l.centurio, col.5. versic. adde tamen. ff.de vulg.& pupill. Sequitur etiam Philip.Dec. qui & illud superiùs adscribit consil.161. pro domino præposito, col.1. versic.3. considerandum. Sunt enim duo vincula fortiora vno, vt alibi longè latéque tractabimus.

9 *Scientiæ defectū nō suppleri per nobilitatem.*

¶ Cæterùm illud sciendum est, vbi scientia requiritur, eam, si desit, minimè suppleri per nobilitatem, vt magna authoritate affirmat Bald. testimonio Iac. Aret. in l. in dando, per eum text. ff.de tutor.& curator.dat.ab his. Ideo, vt subdunt, nobiles cùm promoueri cupiunt ad gradus, aut magistratus, in quibus scientia requiritur, examinantur vt cæteri ignobiles. Quanquam ex nonnullorum sententia, mediocris doctrina in nobilibus æquipollet paulò maiori doctrinæ in ignobilibus, vt videre licet apud Barb. consil.35. sapienter, col.1.lib.2. Nam & in simili, nobilitatem pauperem cum diuitiis ignobilibus compensari, vt voluit Bald. in c.super eo, le 2. de testib. de quo suprà diximus.c.3.num.20.eóque vlt.

10 *Scientiam maximè nobiles decere, & principes.*

¶ Sed si verum dicere volumus, maior eruditio in nobilibus requiritur, quàm in ignobilibus. Nemo enim sanæ mentis negare potest, doctrinam & eruditionem, si quicquam aliud, nobiles decere atque cohonestare: Contrà verò ignorationem disciplinarum dedecere admodùm ac dehonestare, testimonio Q. Mutij, cuius eam sententiam retulit Pomponius in l. 2. ff. de orig. iuris, Turpe esse Patricio & nobili viro ius ignorare. A qua non admodùm abhorret. quod Ammianus Marcellinus de Orphito, summæ nobilitatis viro, scribit, Vir (ait) prudens, & forensium negociorum oppidò gnarus, sed splendore liberalium doctrinarum minùs, quàm nobilem decuerat, institutus. Tradit Didorus Siculus lib.1.c.2. Aegyptios & Saïtas suam rempublicam in tres ordines diuisisse, primum autem gradum fuisse nobilium, qui præ cæteris doctrinæ dediti maiore honore digni habentur. Quódque admodùm vituperatur Licinius ille Imperator, aliàs etiam non admodum laudatus, qui literis adeò infestus erat, vt virus ac pestem publicam eas appellaret, vt tradit Aurelius Victor in vita Constantini, Constantij & Helenæ filij. Eò autem mores apud Gallos deciderunt, vt qui se nobiles esse gloriantur, nihil magis obesse nobilitatis decori existimēt quàm literas, cùm nihil contrà magis eam illustret, & ornet.

Licinius imperator dicebat literas virus & pestem publicam.

11 *Reges & principes docti.*

¶ Vellem vt illi saltem historias noscerent, ex quibus intelligerent maximos principes, reges, imperatores alios aliis artibus & scientiis, alios omnibus instructissimos fuisse, & ex illis nonnullos quoque libros scripsisse, quibus suam eruditionem testatissimam posteris reliquerunt. Numam Pompilium dico, secundum Ro. regē, Alexandrum Magnum, Iubam Mauritaniæ regem, Mithridatem, Iulium Cęsarem, & cæteros duodecim Imperatores, & præterea Neruam cuius carmina laudantur Martiali lib.8.& 9.& Plinio lib.5. epistolarum ad Aristonem Hadrianum, Aelium Verum ab ipso Hadriano adoptatum, Aurelium Antoninum Pium, alterum Antoninum philosophum, alterum item Verum, ipsius Antonini in imperio consortem Pertinacem, Saluium Iulianum, quem iure peritissimum fuisse scribit Eutropius,

pius, Septimium Seuerum, Græcis & Latinis literis eruditisimum, Pescenninum Nigrum, Opilium Macrinum, Clodium Albinum, qui se imperatorem nominauit, Alexandrum Seuerum, Gordianos patrem, & filium, Gallienum, alterum Iulianum, cuius extant multi libri, sed cui, vt verum dicam, magis obfuit eruditio, quàm profuit, sed id non fuit scientiæ vicium, sed hominis, & Libanij, & aliorum præceptorum, qui illum a religione nostra dimouerunt, Theodosium ex Aurelio Victore in vita illius, Federicum secundum Germanorum Imperatorem Græcè & Latinè doctum, & in primis Astronomiæ studiosum, Zeutam Dicençum, & Zalmoxen Getarum Scytarúmq; reges ex Iornande de origine Getarum, Chosroem illum magnum Persarum regem, de cuius doctrina & eruditione multa scribit Agathius lib. 2. Historiarum peregrinarum, & Alphonsum omnium scientiarum & præsertim astrorum peritisimum. In qua multos ab eo conscriptos etiamnum videmus. Et ne nostros reges prætermittamus, Robertum illum Gallorum regem, cuius etiamnum cantantur in nostris templis hymni & diuinæ aliæ cãtiones, Franciscum primum eius nominis, patrem Henrici regis nostri, cuius quanta doctrinarum artiúmque eruditio fuerit, videbis in orationibus eiusdem funebribus, editis à viris longè doctisimis, & quibus cum principe ipso erat quotidiana consuetudo. Deniq; Plutarchus librum scripsit hoc titulo, In principe requiri doctrinam, breuem quidem illum, sed dignum qui noctésque diésque in manibus, ore, oculis, memoria, & sermone principum versaretur.

Princeps an, & quomodo, & quos nobilitet, & quæ inde sequuntur. CAP. VI.

1 PRinceps quem vult, nobilitat, Bald. in l. sacrilegij. C. de diuer. rescrip. Quem sequitur Iason in l. omnium, in j. not. C. de testa. & ante illum Bart. hanc nobilitatem ciuilem & politicam appellans in d. l. j. in multis locis, & ibi post eum Iac. Plat. col. 2. C. de dign. Vbi & huiusmodi nobilitatem ita definiunt, Est qualitas illata per principatum tenentem, qua quis vltra honestos plebeios acceptus ostenditur, quam diffinitionem sequitur Imo. in c. de multa, ad fin. de præb. Panorm. in c. j. col. 2. de purga. cano. & Iac. Alua. in c. j. §. cæteri, col. 3. tit. quis dic. dux, co. mar. Ioan. Rayn. in d. tract. nobilitatis in j. q. prin. Guid. Pap. decis. 196. nobilis, col. 2. & cons. 65. viso themate, col. 12. versic. sicut enim, & Soc. cons. 246. subtiliter, col. 2. & Franc. Purp. in l. j. char. 12. versic. tertium ponunt exemplum. ff. de offic. eius cui mandat. est iurisd.

Princeps quẽ vult nobilitat. *Nobilitatis diffinitio.*

2 ¶ Et in hac etiam op. fuit Alberic. in l. imperatores, in princ. ff. de Decurio. dum ex eo text. not. nobilitates procedere à principe. Iaco. Aluar. qui idem dicit in c. j. col. 2. versic. not. quòd in declarando, & ibi Matth. Afflict. col. 8. versic. decima & vltima. tit. quis dica. dux, Nec immeritò (inquit Alua.) quia is dicitur nobilissimus. l. quæris. ff. de nat. restit. & Paul. Cast. in l. quoties, in fin. C. vbi Senat. vel clariss. vbi dicit per illum text. quòd nobilitas prouenit a principe, & cons. 22. visis omnibus, col. 2. lib. 2. vbi dicit quòd illi propriè dicuntur nobiles, quos princeps nobilitat, & quòd proptereà rescripta loquentia de nobilibus, de istis sunt intelligenda, & ipse Matth. Afflict. in c. si rusticus. col. 1. in 4. not. tit. de pace tenen. Quibus concinit quod scribitur Hester 6. Hic honorabitur, quemcunque voluerit rex honorare, & quod scribit Plinius in Panegyrico, Cæsaris esse, vt nobiles conseruet & efficiat. Et in hanc sententiam Solon dicebat eos qui apud reges in pretio erant, esse calculis similes, quibus in exponendis rationibus vtimur. Vt enim illi interdum maiorem numerum, interdum minorem significant: ita & reges horum quenque, prout libitum fuerit, aliquando illustrem & inclytum, aliquando obscurum habere & ignobilem.

Nobilitas à principe. *Nobilis propriè quẽ princeps nobilitat.* *Regum familiares calculis similes.*

3 ¶ Et huiusmodi principis nobilitationem admonet Budæus, in annotationibus Pandectarum super l. vlt. col. 5. ff. de Senat. Latinè dici apud nostros iurisconsultos,

Nobilitas à principe data

dicitur natalium restitutio.

aliósque idoneos scriptores, natalium restitutionem. Neque enim solùm natalibus restitui libertum, vt patronatus obseruantia liberetur: sed etiam plebeium, cùm ad nobilitatem asciscitur, quamuis anteà nunquam inter nobiles fuerit. Distinguuntur enim nobiles ab iis, qui ingenuitatem intactam illibatámque non habent, sed aliqua conditione obnoxiam, cuiusmodi sunt plebeij omnes, qui ipsi maiorésve eorum seruitutem aliquam seruierunt. Propterea igitur dicuntur restitui natalibus, qui ad nobilitatem vocantur, quasi abstersa natalium plebeiorum sordida conditione, & in priscam communémque, ab initio, generi humano ingenuitatem repositis illis, qui hoc beneficio affecti sunt. Plinius ad Traianum, Postulantibus, ait, quibusdam, vt de cognoscendis liberis, restituendisque natalibus secundum epistolam Domitiani scriptam, Minutio Ruffo, & secundum exempla Proconsulum ipse cognoscerem, respexi ad Senatusconsultum pertinens ad eadem genera causarum. Et hanc sententiam confirmant tex. in l.j.ff.de nata.rest. vbi etiam ingenuus natalibus restituitur. vbi tamen Accursius, vim vocabulorum ignorans, aliter exposuit: Et alibi differunt iura ingenuitatis impetrare, & natalibus restitui. l.etiam fœminæ. ff. de iure aureo. annull. Ex quo planè constat, natalium restitutionem non ad libertos tantum pertinere, vt ingenuitati restituantur, sed & ad ingenuos quoque.

4 *Nobilitas an sit de iure naturali.*

¶ Quanquam huic sententiæ nonnihil refragari videtur, quòd nobilitas ex iure naturali esse non videatur, ex text. in l.quod attinet. ff. de reg. iuris, vbi ita scribitur quod ad ius naturale attinet, omnes homines æquales sunt, propterea alibi scribitur, naturam inter homines cognationem quandam constituisse. l.vt vim. ff.de iust. & iur. & §. ius autem gentium, Instit.de iure natu. gen. & ciuili. Hincque Marius apud Salustium in Iugurtha clamat, naturam vnam & communem omnium esse, quod alibi retulimus. Aegyptij, qui se omnium vetustissimos esse credunt, omnes æqualiter nobiles existimabant. Ideóque cùm quis mortuus esset, in oratione funebri nihil ab his referebatur, quod maiores aut consanguineos eius respiceret, vt Græci facere solent, vt tradit Diodorus Bibliotheces. lib.j.c.5. Vt his facilè credam, qui nobilitatem non inter bona naturæ, sed fortunæ siue externa collocant, vti Aristotel. apud Laërtium in vita illius, & videre licet apud ipsum Aristotel. lib.2. Rhetoricorum ad Theodocten. c. 15. Eandémque fortunam appellat eiusdem lib. c.12. Quamuis ipse, veluti secum pugnans, in eodem lib.c.9. eam ponat inter bona naturæ. Sed tu hic videas quę scribam inferiùs eo.c.quo de his loquimur, qui adeò sibi de nobilitate glorientur.

Aegyptij omnes æquales esse existimabant.

Nobilitas an inter bona fortunæ an naturæ.

5 *An inferiores imperatore possint nobilitare.*

¶ Quod tamen diximus principem, quem vult, nobilitare, intelligit Franc. Ripa. lib. respon. 2. c. 26. Allobrogum, col.2. versic. primo, quia iura, in solo Imperatore procedere, non item in reliquis principibus, etiam non recognoscentibus superiorem, vt dicit velle Bart. in l.j.col.9. C.de digni.lib.12. Nam & aliàs (inquit) videmus non tantam esse in istis maiestatem, quantam in Imperatore, vt in simili probat Soc. conf.275. in causa fratrum, col.4. vers.si verò & tertiò, cum multis seq.lib.2. Et constat (inquit Ripa) exemplo stellarum, quarum splendor non æquè lucet sicut splendor solis. Hincque negat ius esse D. Delphino nobilitandi, etiam si superiorem non recognosceret.

6 *De eadem re.*

¶ Hic miror Ripam, virum alioqui doctissimum citasse Bart. in suam illam sententiam, cùm expressè tenuerit contrarium in d.l.j.col.9. versic. sequitur in diffinitione, per principatum, de dign.lib.12. dum ita propemodum scribit, & post eum Io. Plat. col.3. Illi qui tenet principatum, potest dignitatem concedere, non alius. l.si constat. ff.de appell. & c.2. extrà de elect. Intelligo generaliter, siue sit is qui tenet principatum omnium, vt Deus, qui quandoque istas dignitates & nobilitates immediatè cōstituit, vt lib.1. & 2. Regum, quibus Saul & Dauid titulo regio, proindéque nobilitate insigniuit. Siue de principe vniuersali huius orbis, vt est princeps Romanus, cuius sunt omnia. l.bene à Zenone. C.de quad. præscript. & l. deprecatio. ff. ad legem Rhodiam de iactu. Siue sit alius princeps inferior, vt Rex, Marchio, Dux, vel magnus

gnus comes, aut etiam populus, cui ius est condendi leges in suos.l.j.ad prin.& l.vt gradatim. ff.de muneri. & hono. Nam & per leges conceditur nobilitas, vt per totũ illum librum 12. Hæc ille. Sed & ibi col.vlt.dicit quòd populus qui habet iurisditionem, potest nobilitatem inducere.Bald.autem cons.327.pridiè,ad fi. lib.1.respondit principem eadem posse,quæ imperator. Et facit quod dicam,infrà,num.

7 ¶ Fateor tamen nobilitatum ab imperatore, vel Rege non recognoscente superiorem,cuiusmodi rex noster est,anteponi alteri nobilitato ab inferiore,qui nobilitare potest,vt expresse voluit Io.Ray.in tract.nobilitatis,in 3.quæst.3.quæst.prin. & ante eum Andr. Iser.in c.j.§. vlt. & ibi quoque Marti. Laud. & Card.Alex.qui id. c.nulla. §.distinctione legerunt, vterque col.2. tit.quis dica. dux.co.mar. per tex. in l.2. ff.de alb.scrib.in l.restituendæ,in fin.C.de aduo.diuers.iud.Addit Card.c.per tuas,de maior.& obed.& id quoque satis probatur ex d.§.cæteri.

Nobilitatus ab imperatore, vel rege, præfertur nobilitato ab inferiore.

8 ¶ Sed quibus & tu addes alia iura præferentia receptos à maiori siue digniori,cæteris receptis ab inferiori, etiam si illi sint tempore posteriores, videlicet c.hi qui.de præb.lib.6.vbi Io.And. id trahit ad milites,& ibi quoque post eum Pet.Anc. in 3.no. Dom.& Philip. Franc. vterque in j.no.gl.in d.l.restituendæ, & ibi quoque Alberic. de aduo.diuers.iud.& gl.in c.episcopos, & ibi quoque Domi.17.di.& gl.in c. Dominus noster, in verbo eligit.93.di.& in c.filium.j.q.j.Inno.in c.statuimus,de maior. & obed.Alberic.in d.l.2.& ibi quoque Bart.qui eam l.legit cum l.j.ff.de alb.scriben. Lucas Pen. in l.j. C.de Eque.dign.lib.12. Nam, vt subiungit, alia est claritas Solis, alia stellarum, vt scribit D.Paulus 1.ad Cor.15. Panorm. & alij in d.c. per tuas,de maio. & obed. & in c. postulasti, extrà de concess. præb. Rom.in repet.l. si verò. §.de viro. in 29.fallent.ff.sol.mat. Mart.Laud.in tract. de principibus, tit.de dignitatibus, versic.15.Fel.in rubr.de maior.& obed.col.2.vers.miles imperialis, & in c.clerici,ad fin. extrà de iud.Iaso in l.moribus.§.priùs,col.3.vers.limita nisi iunior.ff.de vulg.& pupill. Chasse. in suo catalogo gloriæ mundi (nihil enim nocet & hunc citare) parte 10. consid. 31. & Matth.Afflict.in constit.Siciliæ incip. constitutione præsenti, in 2.not.

Sẽper præferri qui a maiore receptus est

9 ¶ Nec solùm is nobilis est, quem princeps expresse nobilitat: sed & plerunque tacitè, & sine alia expressa nobilitatione, quis à principe, aut alio huiusmodi potestatem habente nobilitatur,vt nuncupatim tradit Bar.in d.l.j.col.vlt.C.de dign.per l.de quibus.in fin.ff.de legib.vbi ita scribitur.Nam quid interest suffragio populus voluntatem suam declaret, an rebus ipsis & factis? Cui adde text.in l.recusari.ff.de acquir. hær. vbi etiam gl.not.nihil referre verbis, an re aliquid fiat,& multa in id citat,cum aliis multis si. Imò verò, vt & id addam,multò amplius est facere, quam pronunciare.l.si tamen. §.ei qui seruum. ff.de ædil.edict. & c.cùm dilecti,de appell. ex quo not. gl.quòd plus est factis demonstrare,quàm verbis,& in id etiam alia quædam allegat. Ideo Bal. in rubr.C.de iure emphy.dicit,quamlibet dispositionem magis ex re ipsa, quàm ex verbis diiudicari.quod pro not.citat Philip.Dec.in c.ad audientiam,de appell. vbi & alia quædam allegat.

Princeps tacite nobilitat.

10 ¶ Et id quidem speciatim in materia nobilitatis, multis modis & speciebus à nostris annotatum comperio. Primùm enim, si quis lateri principis, ipsius permissu adhæreat,nobilis efficitur. Angel. in l. omnium, col.j. & ibi post eum Franc. Aret. & Philip. Corn. vterque in 3. notab. & Iason in j. notab. C. qui testam. fac. poss. Et Franc. Purp. in l. j. colum.18.ff.de offic.eius cui mand.est iurisd. & plerique omnes, per text. quem Angel. dicit not. in l.j. in illis verbis, quos nostri lateris comitatus illustrat. C. de præpo. Lab. lib. 12. vbi & hæc quoque not. Ioan. Plat. Cui adde alium not. text. in l.j. C. de dome. & protect. lib. 12. cùm dicitur. Si his honorificentia non deferatur, qui contingere nostram purpuram digni æstimati sunt. Et facit l. vlt. C. de excu. tut. ibi, circa latus nostrum militantes. Et facit quod scribit

Nobiles efficiũtur qui lateri principis adhærent.

Ang. Aret. in §.vlt.col.j. Inst. de except. cùm loquitur de tabellione, qui est ad latus principis.

11 ¶ Ex eo item princeps aliquem nobilitare videtur, quòd is sit ex genere nobili, Tanquam scilicet non ex eo tantùm, quòd sit ex genere nobili, sit nobilis: sed quia, ob eam originem, princeps illum suis legibus nobilitat, vt expresse voluit Bar. in l. vlt. C. de incol. lib. 10. per illum text. in illis verbis, genere nobilitamus. Cui similis est alius text. in l. mulieres. C. de digni. lib. 12. Et id quoque non obscure voluit Bart. in l. j. colum. 5. versic. & ista est vera, eod. tit. per d.l. mulieres. Nam & alibi suprà c.2. num. 44. verùm priùs mihi, & seq. ostendimus genus & nobilitatem esse diuersa.

Qui ex genere nobili est, quare & quemodo nobilitatur.

12 ¶ Sed ex eo quòd princeps alicui arma siue insignia concesserit, videtur & illi nobilitatem conferre, vt dicit Io. Rayn. in tract. nobilitatis in j. q.3. q.prin. Ex quo videtur intelligere Rayn. non nisi nobilibus licere, deferre armorum insignia. Nam nulla alia ratione videri potest princeps conferre nobilitatem, concedendo insignia, nisi quia insignia sunt nobilium tantùm: & propterà ea concedendo videtur, & eam qualitatem concedere, quæ ad ea deferenda requiritur, ar. l. quidam consulebat, & ibi not. ff. de re iud. Nec enim refert vt dicit ipse Rayn. dictis ne, an factis quis animum suum declaret, per not. in l. de quibus. ff. de legib. cum concord. alibi à me traditis.

An nobilitetur is cui princeps insignia tribuit. Ignobilibus an liceat insignia quæ arma vocant, habere.

13 ¶ Et hoc quoque, videlicet non licere plebeiis, hæc arma deferre, videntur sentire Anton. & Panorm. in c. dilecta, in vlt. not. de excess. prælat. dum trifariam distinguens insignia, dicit quędam esse insignia singularis dignitatis, quibus scilicet vtuntur reges, principes, & nobiles, & istis non posse priuatas personas vti. Quæ sententia potest comprobari, autoritate Ouidij lib. 7. Metaph. loquentis de Aegeo & Theseo eius filio,

De eadem re.

Sumpserat ignara Theseus data pocula dextra,
Cùm pater in capulo gladij cognouit eburno
Signa sui generis.

Quibus verbis satis declarat sua cuique generi insignia peculiaria fuisse, quæ Gentilia vocare possumus, & familiaria, id est, cuiusque familiæ propria ac peculiaria. Suetonius in Caligula c. 35. Cætera familiarum insignia nobilissimo cuique ademit, Torquato torquem, Cincinnato crinem.

Insignia gentilitia et familiaria.

14 ¶ Sed & id probari potest aliorum veterum scriptorum testimonio, qui stemmata, & imagines, siue statuas, tanquam nobilitatis tantùm insignia vsurpabant. De primo illud est Iuuenalis in fronte Saty. 8.

Stemmata quid faciunt?

Quem locũ enarrans Accurs. in l. stemmata. ff. de gradib. affin. non malè scribit, illic accipi pro sanguinis nobilitate. Illùdque Statij lib. Syluar. 3. Syl. 3.

Stemma nobilium.

Non tibi clara quidem senior placidissime gentis
Linea, nec proauis demissum stemma. Et iterum. lib. Syluarum. 4. ad Marcellum,
Stemmate materno fœlix, virtute paterna. Et Martialis lib. 5. epigr. 36.
Longúmque pulchra stemma repetit à Leda. Et lib. 1. epig. 120.
Atria Pisonum stabant, cum stemmate toto. Et Persius saty. 3.
— An deceat pulmonem rumpere ventis
Stemmate quòd Thusco ramum millesime ducis.

Et Plinij lib. 35. c. 2. Expressi cera vultus singulis disponebantur armariis, vt essent imagines, quæ comitarentur gentilitia funera, sempérque defuncto aliquo totus aderat familiæ eius, qui vnquam fuerat, populus. Stemmata verò lineis discurrebant ad imagines pictas. Et Suetonij in Nerone, c. 37. Obiectum est Casio Lõgino quòd in vetere gentilium stemmate C. Casij, percussoris Cæsaris, imagines retinuisset.

set. Stemma autem à Græco dicitur, quasi στεφάνωμα, nam στέφω corona significat, & στέφανος, corona, ex quo στέμμα, coronamentum. nam & hæc insignia gentilitia, vt & nunc quoque videmus, infigi depingique solebant in medio coronæ ex multis floribus compositæ. Et hinc stemmata pro insignibus dici cœpta. Scio tamen Alciatum non semel scripsisse, in his locis & similibus, non stemmata, sed schemata legi oportere, scilicet lib. vlt. de verbo. signi. & lib. Parergòn 2. c. 30. ob id quòd Stemma pro corona accipitur, σχῆμα autem pro imagine & facie quadam, vti optimè probat. Et certè vt Schemata illis locis bene conuenissent: ita nec stemmata malè, ob eam quã diximus rationem. Et non est admodum verisimile, tot loca apud tot authores in illo verbo fuisse corrupta. Scio autem Sophoclis interpretem in Oedipode, tyranno scripsisse stemma esse lanam ramo circumuolutam. De quo si plura scire velis lege Nannium Alcmarianum Miscellaneorum lib. 7.

Stēma quid & vnde dicitur. στεφάνωμα. στέφω. στέφανος. Schemata.

15 ¶ De secundis, scilicet imaginibus & statuis præter loca prædicta, Cicero in prin. secundæ orationis, de le. Agraria, Est hoc in more positum Quirites, institutóque maiorum, vt ij qui beneficio vestro imagines familiæ suæ consecuti sunt, eam primam habeant conditionem, qua gratiam beneficij vestri cum suorum laude coniungant. Et Horatius de nobilibus loquens Sermonum lib. j. Saty. 6.

Imagines & statuæ nobiliū.

—Et famæ seruit ineptus,
Qui stupet in titulis, & imaginibus.

Et Propertius lib. 1. Eleg. 5.

Nec tibi nobilitas poterit succurrere amanti,
—Nescit amor priscis cedere imaginibus.

Et Ouidius in carmine ad Pisonem,

Nam quid imaginibus, quid auitis fulta triumphis
Atria, quid pleni numeroso consule fasti
Proficerent, si vita labat: perit omnis in illo
Gentis honos, cuius laus est in origine sola.

Quod nos alibi ad aliud citauimus.

Et Martialis lib. 2. ad Quintilianum,

—Atriáque immodicis arctat imaginibus.

Salustius in Iugurtha ostendens Marium ignobilem fuisse sine maiorũ imaginibus. Et Seneca de remediis fortuitorum ad Galionem, Inuenies (inquit) bonam vxorem si nihil quæris nisi bonam, dummodo ne imagines proauósque respicias. Et Plinius ad Spurinam lib. epistolarum 5. Mirè (inquit) cupio, ne nobiles nostri nihil in domibus suis pulchrum, nisi imagines habeant. Et alibi videlicet lib. 8. ad Fabatum prosocerum, subitas imagines appellat, nobilitatem non multùm antiquam, sed repentè, & quodam fortunæ beneficio quæsitam, Neque enim (inquit) ardentiùs tu pronepotes, quàm ego liberos cupio. Quibus videor à meo, tuóq; latere pronum ad honores iter, & audita latiùs nomina, & non subitas imagines relicturus. Et Valerius Maximus lib. 3. c. 8. quod de Constantia est, Sine vllis, ait, imaginibus nobilem animũ. Et Suetonius in Vespasiano c. 1. Gens Flauia obscura illa quidem ac sine vllis maiorũ imaginibus. quod & nos alibi ad aliud citauimus, &c. Ammianus Marcellinus li. 14. Cato (inquit) Censorius à quopiã interrogatus, quam ob rẽ inter multos nobiles statuam nõ haberet, Malo, inquit, ambigere bonos, quam ob rẽ id non meruerim, quàm (quod grauius est) cur impetrauerim, mussitare. Id quod etiã retulit ante eũ Plutarchus in vita, atq; apophthegmatis illius, itémq; in Politicis ad Traianũ. Et huc quoque spectat illud Ezechielis 26. c. Statuæ tuæ nobiles in terra corruent. Ius autẽ istud imaginum, siue statuarum, non omnibus passim competebat, sed his tantùm qui in magistratu fuissent. Ideóque Tullius non nisi in Aedilitate id ius assecutus est, vt videre licet apud eundẽ, in vltima in Verrem actione, & ex eo expendit Alciatus in d. lib. 2. Parergòn. c. 30. Quod & magis confirmat, hęc iura nobilitatis esse propria.

Ius imaginũ non nisi magistratibus competere.

16 ¶ Propterea Budæus, vir antiquitatis peritissimus, existimat pro huiusmodi stemmatis & imaginibus, posteriora tempora insignia gẽtilitia habuisse, quæ vulgò ar-

Iterũ de stemmatis, imagi-

mibus, & statuis.

ma vocantur, Sicuti etiam videtur intellexisse Bald. inter con. Angel. con. quidem. 281. Martinus. Io. de Florentia, col. 3. dum intelligit maiorum imagines, de quibus loquitur l. lex quæ tutores. C. de admi. tut. pro armis, quæ vocamus, & ante hũc Bart. in l. eorum qui. ff. de pœnis, intelligens tex. ibi loquentem de statuis damnatorum detrahendis, de huiusmodi armis, siue insignibus, sicuti etiam intelligit Roma. sing. 476. eorum arma. Quas quidem statuas Cicero, de eadem re loquens, imagines appellat in oratione pro Sylla. Nam tempore quidem, ait, si erit vestro iudicio liberatus, quæ habet ornamenta, quæ solatia reliquæ vitæ, quibus lætari & perfrui possit, Domus erit, credo, exornata, aperientur maiorum imagines, ipse ornatum & vestitum recuperabit, Omnia, iudices, hæc amissa sunt, Omnia generis, honoris, nominis insignia atque ornamenta vnius iudicij calamitate occiderunt. Fuerat autem Sylla anteà ambitus damnatus, qua damnatione omnia hæc amiserat. De huiusmodi autem imaginibus fit etiam mentio in nostris legibus, in l. iniuriarum. §. si quis de honoribus. ff. de iniur. & in l. capitalium. §. ad statuas, iterum ac tertiò. ff. de pœnis, vbi & de statuis fit mentio, & in l. si legatum, in prin. ff. de ope. pub. vbi etiam de vtrisque. Cæterùm ex illis locis Plinij & Suetonij citatis nu. ab hinc 2. apertè vides stemmata & imagines non eadem esse.

17 *Iterũ an ignobiles arma possint habere*

¶ Attende tamen Lector, quòd Panor. in d. c. dilecta, dum dicit, non licere priuatis personis arma, siue insignia nobilium deferre, non per hoc videtur plebeios huiusmodi armis interdicere, sed illud tantùm, ne possint nobilium armis vti, quod patet ex l. 1. C. de his qui poten. no. quam ipse allegat. Fac enim vt id illi addas, more cuiuspiam gentis alia esse nobilium insignia, alia ignobilium, vt apud Agathyrsos humiles, idest, ignobiles, minutis, rarísque notis, id est, insignibus: nobiles verò latis fucatis, & densioribus vtebantur, vti scribit Ammianus Marcellinus, quod nos alibi, ad aliud retulimus: Certè ignobiles non possent notas & insignia nobilium vsurpare, ex sententia Panor. Qui tamen mox subdit, quòd quilibet, nulla facta distinctione nobilium & ignobilium, potest sine principis concessione, sibi assumere certa insignia siue arma, sicuti & nomina, vt ab aliis dignoscatur, per l. ad cognoscendum. C. de inge. manu. & §. si quis in nomine, Instit. de lega. quod & voluit ante illũ Bartol. quem tamen non allegat, in tract. de insig. & ar. col. j. vbi & ad hoc alia quædam allegat. Et ibi quoque expressè videtur velle, plebeios posse arma deferre, dum dicit esse quædam insignia nobilium, quædam popularium. Et hæc quidem, consuetudo apud nos approbauit. Fateor tamen non posse ignobilem, sibi propria autoritate, insignia cuiuspiam nobilis assumere, sicuti iam diximus ex sententia Bartoli in d. tract. dum quærunt, an possit alter alterius arma sumere, de quo etiam per Bal. in l. j. C. quæ res vend. non pos. & in c. quanto col. 1. quæritur hic verùm vnus miles. de iureiur. & in sua disputatione, incip. accusatus de vi turbatiua, col. 3. & Anto. in d. c. dilecta, colum. vltima versi. vnus portat, & ibi Panor. col. 1. sed an possit, & de exces. præla. Alex. in l. si vnus, col. 1. C. de testa. An autem id possit præscribi, & quomodò, videbis apud Hosti. in c. cùm contingat, de ætat. & quali. & Io. And. in c. abbates, de priuil. lib. 6. in nouella. & Ro. sing. 291. nunquid vsus insigniorum, & alios ibi à Io. Bap. Castel. in addi. citatos.

An autẽ arma cuiuspiã nobilis.

Arma alterius an possit quis sibi sumere. Sed an præscribere possint.

18 *Arma siue insignia gentilitia an liceat omnibus liberis deferre.*

¶ Hæc autem huiusmodi armorum mentio non patitur, vt vlteriùs progrediamur, antequàm illud dixerimus, Quòd, licèt arma nobilium sint omnibus liberis, siue descendentibus veluti communia, tamen remanent apud principalem domus, & in eo, tanquam in capite, stat splendor genituræ, arg. l. cùm in diuersis. ff. de religiosis, & l. cùm scimus. C. de agricolis & censitis, libro 11. Hæc sunt verba Bald. in l. vltima in fin. C. pro socio. Et illud sanè videmus obseruari apud nos, quòd insignia omnino plana & simplicia deferunt primogeniti nobilium. Cæteri autem liberi aliud quippiam illis ipsis admiscent, aut barram, quam vocant, aut etiam aliud, de quo & nos dicemus infrà, in tractatu primogenituræ.

¶ Sed

19 ¶ Sed iam satis de istis armis diximus, præsertim cùm Bart. librum de iis nuncupatim edidit, à nostris admodùm laudatum, à Laurentio autem Valla miris modis suggillatum, libro in eam rem priuatim edito, in eo maximè quod Bartol. dixit, de insigniis pro insignibus, & quòd arma vbique pro insignibus posuit, cùm arma aliud significent. Quantùm ad primum, in sententiam Vallæ ibimus, sed ita vt interim Bartol. parcendum censeamus, qui non ad normam Grammaticorum loquebatur, vti nec cæteri id genus scriptores. Quantùm ad alterum, secutus est Bart. communem vsum loquendi omnium populorum, & cęterorum vtriusque iuris interpretum, ita insignia, armorum nomine appellantium, & fortè non ineptè, aut certè nō sine ratione: quoniam plærunque hæc insignia in armis insculpi, & antiquis, & nostris temporibus solebant, vt hinc armati, facie armis operta, dignoscerentur. In quo sensu accipi potest illud Virgilij lib. 1. Aeneidos,

Valla contra Bar.

Arma an pro insignibus dici posint.

Aut Capyn, aut celsis in puppibus arma Caici. Et lib. 3.

—Cristásque comantes,

Arma Neoptolemi. Tanquam scilicet cristæ illæ comantes essent illius insignia. Et libro 6.

Nomen & arma locum seruant.

Quo in loco Seruius, Arma, inquit, depicta, quod rectiùs de insignibus, quàm de armis propriè intellectis, imò vix de illis intelligi potest. Et rursum lib. 10.

Pacem orare manu, præfigere puppibus arma.

Nam & huiusmodi insignia, puppibus quoque solebant præfigi, vt idem author ostendit eodem lib. 10. scribens,

—Aeneia puppis

Prima tenet, rostro Phrygios subuecta leones.

Ex quo intelligis, Leones fuisse Phrygum insignia. Et, quod hanc quoque opinionē adiuuat, Donatus in Eunuchum Terentij enarrans eum locum, Háncine ego, vt contumeliam tam insignem, in me accipiam? scribit insignia armorum esse. Cæterùm Virgilius insigne singulariter, pro eo quod arma vulgò dicimus, videtur posuisse lib. 7. Aeneidos,

Leones arma Phrygum.

Insigne singulariter pro armis.

—Clypeóque insigne parentum

Centum angues, cinctámque gerit serpentibus hydram. At idem li. 8. insignia dicit

Ipse oratores ad me regnique coronam

Cum sceptro misit mandatáque insignia Tharcon.

Ex quibus etiam regum fuisse propria quædam insignia intelligis.

20 ¶ Nec illud postremò in hac insigniorum, siue armorum mentione prætermittendū ducimus, fuisse quibusdam nobilibus naturalia, & ab vtero corpori infixa, atq; impressa, & insculpta insignia. Scribit enim Hyginius fabularum. c. 72. omnes, qui ex Dracontea gente erant, in corpore gentilitium insigne habuisse. Iustinus li. 15. tradit Laodicem Seleuci matrē, cùm nupta esset Antiocho, viro claro inter Philippi Macedonis duces, visum esse sibi per quietem, ex concubitu Apollinis concepisse, grauidā factam, munus concubitus, annulū à Deo accepisse, in cuius gēma, anchora sculpta esset, iussámque id donum filio, quē peperisset, dare. Admirabilem hunc visum fuisse, & annulum, qui postera die, eiusdem sculpturæ in lecto inuentus est: & figurā anchoræ, quę in femore Seleuci nata cum ipso paruulo fuit. Quamobrem Laodice annulū Seleuco eunti cū Alexandro Magno ad Persicam militiā, edocto de origine sua dedit, vbi post mortem Alexandri occupato regno Orientis, vrbem condidit, ibiq; geminæ originis memoriā cōsecrauit. nam & vrbem ex Antiochi patris nomine Antiochiam vocauit, & campos vicinos Apollini dicauit. Originis eius argumentū etiam posteris mansisse. Siquidem filij nepotésque eius anchorā in femore, veluti notam generis naturalem habuêre. Ex quo illud Ausonij in vrbium Catalogo, vbi de Antiochia & Alexandria,

Insignia quibusdam naturalia.

Seleuci regis naturale insigne anchora.

—Illa Seleucum

Nuncupat, ingenitus neuus fuit anchora signum,

Qualis inusta solet generis nota certa, per omnem.

Nam

Nam soboles seriem natiua cucurrit imago.

Hincque Seleucus ipse pro signaculo in annulo deferebat anchoram nauticam, vt scribit Clemens Alexandrinus Pædagogi lib.3.c.11. Sed & Heliodorus Phœniceus libro historiæ Aethiopiæ.10.eodémque vlt. Charicleam Hydaspis Aethiopiæ regis filiam, habuisse tradit insigne progenitorum in brachio, quod quidem nigrum erat, & rotundum instar lapidis Hebeni, ex quo agnita est filia ipsius Hydaspis. Plinius li.7.c.11.scribit quarto partu Dacorum originis notam in brachio reddi. Super quo loco tamen vide Budæũ lib.2.de Asse. Plutarchus quoque in Theseo tradit illum insigne nescio quod in corpore habuisse, vnde illi nomen Theseo.

Insigne liberorum regum Aethiopiæ. Dacorum.

21 *An Consiliarius Parlamẽtem efficiatur nobilis.*

¶ Præterea princeps eum tacitè nobilitat, cui Consiliarij munus, in curia Parlamẽti, vt vocant, Parisiensis, aut alia suprema contulit, exemplo Senatorum Ro. quibus dignitas Clarissimatus (ita enim quædam ll.nostræ, & alij nonnulli appellant, vt diximus suprà, capite.2.nu.11.sed vt redeamus) collata censebatur.l.fœminæ. ff.de Senato.& in rub.vbi Senato.vel Claris.& in l.1.vbi id no.Bar.col.j.& iterum in l.si Senator.C.de dignit.lib.12.in quibus viri Clarissimi vocantur, Ex quo Alexander Seuerus præf.præt.Senatoriam addidit dignitatem, vt viri clarissimi essent, & dicerentur, vt in eius vita scribit Lampridius. Sed & alibi Senatores dicuntur Illustres, scilicet, in l.vlt.ff.de Senat. Sunt enim qui dicunt, vtrorumque eandem esse dignitatẽ, vt licet videre apud Doc.præsertim recentiores in l.j.ff.de eo cui manda.est iurisdi. Cicero autem nobilissimum Senatorem vocat li.2.epist.familia epi.7. Vnde & Senatores liberi sunt, & immunes ab omnibus oneribus, omnibúsque sordidis, extraordinariisque muneribus.l.Senatorum, & l.nemo.C.de dignit.li.12.Sunt enim pars corporis principis.l.quisquis.C.ad leg.Iuli.maie.Hincque Imperator in l.ius Senatorum.C.illo tit.de digni.dicit eos esse eius ordinis, in quo, inquit, nos quoque ipsos numeramus. Ex quo & illud continuò sequitur, illos esse nobiles, vel si nihil aliud esset, ex iis quæ diximus suprà nu. 9.nec solùm is. Quod & apertissimè dicit Guid. Pap.Deci.Delphi.376.in generali, vbi ex hoc dicit eos esse immunes à subsidiis. Sed & posteà, scilicet deci.379.duo quæro, idem dicit de viduis eorundem. Quibus adde illud Ciceronis in oratione pro Cn.Planco. Est tuum nomen vtraque familia consulare. Et paulò post, vt intelligas hinc nobilitatem oriri, non dubitas igitur quin omnes qui fauent nobilitati, &c. Atque ita, vt videlicet sint ipsi Consiliarij nobiles, iudicatum fuit in nostra curia Parisiensi, inter filios defuncti magistri Caroli de la Mothe, huiusce curiæ Consiliarij, die 26.Iulij anno Domini 1546.quo quidem adiudicatũ fuit magistro Bertrando de la Mothe, magni Consilij regij Cõsiliario, filio primogenito ipsius Caroli, ius primogenituræ, quod ex consuetudine Pictauiẽsi competit filiis primogenitis nobilium. tametsi idẽ Carolus, aliâs plebeiæ gẽtis esset.

22 *Aduocati & procurator generalis regis.*

¶ Et idem quoque dicendum est in Aduocatis, & Procuratore generali regis, in ipsa curia Parlamẽti. Nam priores, scilicet Aduocati principis, nostris legibus nũc quoque Clarissimi vocantur.l.laudabile, post prin.& l.restituendæ, etiã post prin.C. de aduo.diuer.iudic. Nunc Spectabiles.l.in sacris scriniis militãtes, vers.nec pro tempore.C.de proxi.sacro.scrini.lib.12.& §.quia verò competens in authen.de iudicib. Posterior quoq; Spectabilis, in §.vetus, cod.quoque tit. Ideóq; & illi à cuiuslibet vilioris conditionis nexibus immunes sunt.l.aduocatio.C.de aduo. diuer. iudicio.& l.2. C. de aduo.diuer.iudi. Et ita quoque iudicatum fuit in d.nostra Curia, inter alios liberos, defuncti magistri Ioãnis Magistri, aduocati regij in ea curia, & viduam magistri Antonij Magistri, filij quoq; d. aduocati die 13.mensis Augusti anno D. 1540. Legimus autem apud Aelium Spartianum in vita Getę, & Eutropiũ li.8.c.10.septimũ Seuerũ imperatorem Romanũ ante adeptum imperium aduocatum fisci fuisse, & vide quæ dicam infra in c.30.nu.7.

Arestum.

23 *Quid de cateris Aduocatis Parlamenti.*

¶ Plus autem dicit Guid.Pap.deci.Delphi.388. cuius initium est, quò ad doctores, Nempe doctores aduocantes, vt ipse loquitur, idest, patrocinantes in Curia Parlamenti, censeri nobiles, nobiliter viuentes, per multa quæ illic allegat, quæ omitti-

mus

mus de industria, quia illic in promptu sunt omnibus, sed quibus alia multa addere potes ex his, quæ latè scribemus inferiùs, cùm plenissimè tractabimus, an id munus aduocati obsit siue deroget nobilitati. Ex quibus intelliges, quid hîc dicendum sit.

24 ¶ Licèt princeps etiam tacitè plebeium nobilitet, ex hoc tamen non videtur nobilitare, quòd aliquem nobilem appellat, nec ex hoc probatio nobilitatis inducitur, vt expressè consuluit Pau.ca.con.125.dubitatur primò, an comes, col. 4. vers. quinto, quæritur, lib.2.per no.in c.si papa, de priuil.lib.6.& in cle.literas, de proba.& in l.optimam.C.de contrah.& comit.stipul.& in l.cùm aliquis.C.de iure delib.sequitur Cardi.Alex.in c.per venerabilem.§.vlt.char.antepe.versi.sed quid si comes, extrà qui filij sunt legi. Quibus addo optimum tex.in cle. si summus, de sen. excom. vbi si papa aliquem sub titulo cuiuslibet dignitatis, ex certa etiam scientia verbo, constitutione, vel literis nominet, honoret, seu quouis alio modo tractet, per hoc in dignitate illa ipsum approbare nõ intelligitur, aut quicquam ei tribuere noui iuris. Addo inquam no.per Io.Calde.& Anto.in c.post cessionem, de probat.& latè Fran.Are.qui plerosque alios citat con.23.in præsenti consultatione, in 2.dubio. Quanquam in casu de quo loquimur, contrarium videtur voluisse Pau. Castr. sibi contrarius, con. 107. quantùm ad primum dubium, in prin.libro secundo.

An nobilitetur quẽ princeps nobilem vocat.

25 ¶ Tantùm habet potestatis princeps in hac re, vt, faciens locum veteri prouerbio, γαλῇ κροκωτόν, id est, mustelæ, siue, vt alij malunt interpretari, feli crocoton, Possit etiam indignum nobilitate donare, quando ex certa scientia, & non ignorata illius conditione id facit. Tunc enim, licèt non exprimat, videtur cum illius indignis moribus dispensare, iuxta dictam legem, quidam consulebant.ff.de re iud. Et ita in hoc casu sentit Bar.in l.j.col.8.versi.sequitur in diffinitione, illata.& ibi etiam Ioã. Plat. col.3.versi.tertiò propter vicia.C.de digni.& expressè voluit Io. Raynaudus, in d. tract.nobilitatis, in tertia quæsti.4.quæstionis prin. Dicunt tamen Bar.Plat.& Raynaudus principem peccare, qui indignum promouet, testimonio diui Thomæ, in secunda secundæ, quæsti.63.vbi tractat, an acceptatio personarum sit peccatum. In dubio autem, vt subdit idem Ray.præsumitur princeps id fecisse, propter virtutes eius, quem nobilitat, per legem primam, ad fi.ff.de offi.Prætor. Laudandus autem est admodùm eo nomine dux ille, à quo, sicuti retulit Pogius (ni me fefellit memoria) cùm quispiam subrusticis moribus, & vita incultus petiisset, vt se nobilem faceret: dux ipse, qui naturam hominis probè nouerat, Diuitem (inquit) te facillimè possem facere, nobilem nunquam possem.

Princeps an possit indignũ nobilitare.

26 ¶ Sed hic quæri potest, an princeps, vel alius principis tenens locum, possit extra territorium ipsius nobilitatem conferre subdito. Videtur quòd non, quia illic est loco priuati, per legem vltimam. ff. de offic. præfec. vrb. & in l. tertia.ff.de offi.præsid. Contrarium tamen expressè in hoc casu tenuit Ioan. Plat. in dicta l. prima, columna penult. versicul. nunquid autem aliquis rex. C. de digni. libro duodecimo, & ipse Ioan. Rayn. in dicto tract.nobilitatis, in tertia quæstione, tertiæ quæst. prin. motus, quia hic actus est voluntariæ iurisdictionis, ideò potest extrà territorium exerceri, per legem secundam.ff.de offic.Proconsul. & idem est eadem ratione in militia, vel dignitate, sicuti etiam voluit Bartol. in dicta l. j. columna 9. versic. sed tamen dubitatur. C.de dignit.libro duodecimo, & Iordanus Brixi. in repe.c.Romana. §.contrahentes, columna decima septima, de for.compe.libro sexto, vbi & ad hoc allegat text.in c.primo.in fin. de offi.deleg.& quod voluit Innoc.in c. nouit. de offi.deleg. & no. in c.qua fronte, de appel. & in cle. prima. de for. comp. Et refert Regem Romanorum, dum esset apud Parrisios in Senatu, quem Parlamentum vocant, creauisse quempiam militem. Sed & idem voluit Barb. in d.c. nouit, colum.11. vers.& ex ista glos.poterit inferri, de offi.lega.& Corse. in tract. de potest. & excellentia Regia.quæstio.80. Et idem de legitimatione per Inno. & Hosti.in c. per venerabilem, qui filii sunt legit.& Pau.Cast.con.353. curator datur, post medium, libro primo.

An princeps extra territorium possit nobilitare subditum.

¶ Infanti

27 *Infans an possit nobilitari.*

¶ Infanti potest princeps nobilitatem concedere, Bar. in dicta lege prima, columna nona, versiculo ex prædictis sequitur, & ibi quoque Ioan. Plat. columna vltima. C. de digni. libro duodecimo. Nam, vt inquit Bar. Nobilitas consistit in acceptatione eius, qui eam confert: nec est in voluntate, vel intellectu eius qui nobilitatur, vt ex eo constat, quòd puer natus ex nobili, statim est nobilis, licèt nihil intelligat, vt probatur in §. sed interim, in authen. de defen. ciuit. & no. in l. priuatorum. C. de iurisd. omn. iudi. Et hæc quoque voluit Ioan. Rayn. in dicto tractatu nobilitatis, in prima quæsti. prin. in secunda op. & Bened. in repe. c. Raynutius, in verbo, Adiectæ impuberi, in prin. de testa.

28 *Infans miles creari potest.*

¶ Nam & videmus infantem & impuberem, posse creari militem, lege, sed & milites. §. iam autem & militi. ff. de excu. tut. Quanquam Antonius Augustinus, vir certè doctissimus & optimi iudicij, dicit illic malè versum fuisse impuberi, sed minori vertendum. Verùm quod citra controuersiam est, id planè probatur in lege vltima. C. de testa. mili. quæ loquitur de impubere Tribuno, & eo quidem milite, vt apertè declarat eadem l. & rub. sub qua ea posita est. Et ita etiam voluit Bartol. in l. j. in fi. C. de muneri. & hono. non conti. lib. 10. & in d. l. j. colum. 10. versi. ex prædictis patet. C. de digni. lib. 12. Iac. Aluar. in c. 1. col. 3. versi. no. argumentum, tit. quo tempo. miles, & Matthe. Afflic in constit. Siciliæ incip. terminum vitæ, in fin. Et regem quoque creari posse, & coronari, voluit Bar. in d. l. j. C. de muner. & honori. non conti. & ibi Alex. in addi. qui rationem reddit. Et idem Bar. in l. quidam consulebant, ad fi. ff. de re iudi. & Bal. in d. l. vlt. ad fin. C. de testa. mili. & in c. cùm vigesimum, post medium vers. non tamen credo, & ibi quoque recentiores, de offici. deleg. cum aliis multis concor. a me collectis, infra, in tractatu de iure primigeniorum, in 40. quæsti. nu. nec ad rem. Potest & ei feudum concedi, Bald. in l. si quis seruo. C. com. de manu. quia feudum, inquit, magis accedit beneficio, quàm contractui. c. 1. §. personam, titu. per quos fiat inue.

Et rex quoq.

Et ei feudum concedi.

29 *Et legitimari potest.*

¶ Potest item legitimari. Bar. Bal. & Angel. in l. vlt. ff. de his qui sunt sui, vel alie. iur. Bar. Bal. & Saly. in l. iubemus. C. de eman. libe. Bal. in authen. præterea. C. de natur. libe. & con. 146. titulus principis Achaiæ, col. vlt. col. j. vers. item præmitte, & col. seq. versi. si pater, lib. 1. quod repetitur, con. 388. lib. 5. vbi declarat, quomodo id intelligitur. & idem quoque Bal. con. 204. super primo articulo, in 1. dubio, lib. 4. & con. 105. primò est videndum, lib. 5. & con. 119. quidam vxoratus, in 1. dubio co. lib. 5. Rapha. Fulgo. con. 16. casus talis est. A. decessit, col. 2. & con. 83. Nicolaus, col. j. Pau. Ca. con. 41. viso testamento Reliquiani, libro secundo, Corneus consilio centesimo septuagesimo septimo, repetito, colum. prima libro primo, & Iason consi. centesimo vigesimo quinto, pondus, col. 4. versi. in prima quæstione, lib. 4.

30 *Secuta ratificatione.*

¶ Quod intellige, secuta illius ratificatione, postquam ad ætatem peruenerit, Angel. in disput. incip. nobilis quidam genere, in 1. dubio, col. 3. vbi reperies, an possit fieri post mortem patris, & Raph. Fulgo. in d. l. vlt. ff. de his qui sunt sui, vel ali. iur. Rom. con. 199. in proposita consultatione, in 4. dubio, cum aliis concor. cumulatis a Frã. Curtio Seniore con. 19. viso priuilegio, in 1 dubio, & con. 65. ex speciosa narratione. Lud. Sard. in tract. de legitimatione, in 4. quæstione. 4. partis. Iaso. con. 156. quoniam per eximium, columna quarta, versicu. item infans, libro quarto. Philip. Deci. consilio centesimo sexagesimo septimo, viso puncto. Quod & in nobilitate procedere constabit ex vers. ab hinc 2.

31 *An autem expresse id fieri debeat.*

¶ Nec tamen intelligas, vt sit necessè, illum expressè ratificare, siue consentire huic nobilitati, vel legitimationi, & id genus cæteris: sed satis esse, cùm resciuerit, illum non dissentire, ex sententia glos. in simili re, in l. in adoptionibus, in gloss. vlt. ff. de adopti. & latè Philip. Deci. d. con. 167.

32 ¶ Ex his clarè liquet, quòd & ignoranti potest conferri nobilitas, sicuti & expressim

voluerunt

voluerunt Bar.& Plat.in d.l.j.C.de digni.lib.12.quibus locis citauimus,suprà nu.26. & Io.Ray.etiam in d.tract.in 3.quæst.4.q.prin.Sicuti etiam in simili videmus,quòd etiam ignoranti quæruntur legata.l.cùm pater.§.surdo.ff.de lega.2.& l.vlt. C.quan. dies leg.ced.Et libertas,vt multis probauit Fran.Are.in l.qui absenti, in prin. col. 2. versi.licèt autem.ff.de acqui.pos.Et ignorans etiam potest legitimari, vt etiam asserit Bal.d.con.146.lib.1.& Angel.con.71.arbiter & arbitrator, vbi dicit de hoc esse tex.in §.sit igitur,cum glos.sing.in verbo,neque,in fi.in authen. quib. mo. natu. effi. legi.& videri casum,in §. quantum,in authen.quib.mo.nat.effi.sui , & rursus consilio octuagesimo septimo,spurius naturalis, columna secunda. De quo tamen vide eundem Baldum dicto cõsilio centesimo quadragesimo sexto lib.1.& con.306. proponitur quòd quidam Antoniolus,lib.1.

Et libertas. Ignorãs an legitimari possit.

33 ¶ Subdunt tamen Bart.& Ray.vbi suprà, quòd post scientiam eius, cui concessa est nobilitas,ea vires robúrque accipiet, imprimetúrque in illum, cui collata est qualitas,quia incedet vt nobilis,similiáque faciet, quæ conueniunt nobilitati. Nam cùm homo acceptum se cognoscit,plurima audet.l.2.§.pe.ff.de orig.iur.Et hoc(inquiunt) videtur velle glo.in d.l.priuatorum.C.de iurisdi.om.iudi.quæ dicit,quod statim habet dignitatem,sed non effectum. Id quod de legitimatione etiam voluit Bal.d.con. 146.lib.1. & Steph.Bertran.con.116.viso,in §.6.eodémque vlt.dubio. & plurimi ex his quos sup.citauimus.

Et quomodo.

34 ¶ Adde quod scribit idem Bal.con.449.statuto Placentiæ,in 2.dubio.lib.1.vbi quærit,an extranei absentes,atque ignorantes posśint recipi in ciues cuiuspiam ciuitatis,ab incolis ipsius,& concludit quod per viam,vt ipse loquitur, beneficij & priuilegij,possunt,quia id potest conferri absenti & ignoranti,dummodo ratificet.c.si tibi absenti,de præben.li.6.& no.in l.Labeo,quæ est pe.ff.de iureiur.Nam & legitimatus per priuilegium,& oblationem curiæ,potest ratificare.§.& generaliter, in auth. qui.mo.natur.effi.sui.Sed & idem Bal.in eo ipso con.col.2.vers.sed hic occurrit. dicit quòd ista ciuilitas est beneficium,quod acceptatur,sicut legatum: nec dicitur ratificari,quia non procedit ab ipso,sed in ipsum:& omnis eius vis dependet a ciuibus statuentibus.Ratificari enim id tantùm propriè potest,quod per ratificationẽ fingitur factum à ratificante.l.si pupilli.§.sed si ego.ff.de neg.gest.Et nemini dubiũ est,ꝙ priuilegium non procedit à priuilegiato,sed à priuilegiante,à quo sumit essentiam: sed per acceptationem assumit incommutabilem beneficij acquisitionem.l.si quis hęreditatem.ff.de condit.instit.Hæc ille,cuius,vt id strictim & summatim dicam,ea est sententia,vt beneficia siue priuilegia conferri posśint absentibus, & ignorantibus: sed tum demum,effectum & vires perfectas, consummatásque atque irreuocabiles assumere,cùm fuerit acceptatum.

An ignorans posśit creari ciuis. An acquirere priuilegiũ.

35 ¶ Ex quibus etiam apertè potes intelligere,furiosos,dementes,mente captos, & alios huiuscemodi posse quoque nobilitari à principe,vti & infantes, & ignorantes, quibus vbique æquiparantur nostris legibus.Et ita quidem expresśe voluit ipse Io. Ray.in illo tractatu nobilitatis,in 4.quæsti.prin.iterúmque in 5.quæsti.prin.7.quęstio.Nam & ad hos descendit nobilitas progenitorum,vt dicemus inferiùs in 15.capite nu.4 extende quod dictum est.

An furiosi,& dementes posśint nobilitari.

36 ¶ Verùm maior est dubitatio,an in inuitum posśit conferri nobilitas. Quam etiam quæstionem posuit idem Ray.in d.tracta.in 4.quæsti.4.quæsti. prin. vbi primùm dicit videri posse,cùm nobilitas,vt iam dictum est,consistat in acceptione eius, qui illam confert.Et aliàs videmus,quòd quis potest pro alio inuito debitum soluere, & hoc faciendo illum inuitum liberare.l.si debitor.ff.de solut.& ibi concord.in glo. Et potest coniuncta persona in causa libertatis,pro inuito contendere.l.j.2.3.& 4.ff.de libe.cau.Potest etiam quis appellare pro inuito condemnato ad mortem.l. non tantùm.ff.de appel.Potest item seruus vetanti & inuito domino acquirere.l.etiam inuitis.ff.de acqui.rer.domi.& l.seruus vetante.ff.de verbo.obli.

An inuiti. Inuito liberatio quæritur. Inuitus defenditur in causa libertatis. Inuito domino seruus acquirit.

37 ¶Hęc Ray. Quibus addes, ꝙ seruo inuito & reluctanti potest libertas conferri. l. vlt. §. si verò, & ibi Bal. C. de man. test. Imo. in l. si fundũ per fideicõmissum. §. 1. ff. de le. 1. & Frã. Are. in d. l. qui absenti, vbi sup. ff. de acq. pos. Addes itẽ tex. meo iudicio sing. in c. ipsa. 23. q. 4. vbi possumus quempiam inuitum & renitentẽ e domo ruitura abducere, imò & id debemus facere, & ibi gl. in verbo, si duo, quam facit sing. Alex. in addi. Bar. in d. l. non tantùm. ff. de app. & Fel. in c. cõtingit, le j. col. 2. de senten. excõ. & Hippo. Marsil. sing. 189. tu audiuisti, quanquam tex. ille sit in hoc expresior, quàm glos.

Libertas inuito confertur. Inuitus à domo ruitura depellitur.

38 ¶Adde & tex. in c. & qui emendat. 45. di. vbi multa bona præstantur inuitis, quando eorũ consulitur vtilitati, non voluptati. Quæ vltima verba vsurpauit Magister Sententiarũ, quem vocant, li. 4. di. 15. Et autoritate illius tex. atq; etiam illius tex. in d. c. ipsa pietas, dicit gl. in summa. 83. di. medicũ posse ęgrotũ, etiam inuitũ & repugnantẽ curare, curationisq; impensam & mercedẽ reposcere, & sequitur Spec. tit. de salar. §. postremo, ver. quid si infirmus, & 2. seq. & Collec. in c. cùm infirmitas, ad fi. de pœni. & remis. & Ro. sing. 123. tu habes, vbi id dicit sing. & Legistis & penè Canonistis incognitũ, & Pan. con. 91. postulato, &c. quò ad primũ, col. 2. versi. præterea ex quo, co. vl. li. 2. vbi eã gl. dicit no. Alci. qui dicit valde no. in l. vlt. col. 2. C. de ne. gest. & Maria, cõ. 26. ex his, col. pe. ver. sextò probatur. Barpto. Soc. eius filius in trac. fal. reg. 137. expẽdẽs, in 4. fal. vbi eã gl. dicit sing. si ille tractatus illius sit, quod nõnulli negãt. Barb. cõ. 54. clemẽtissimi, ad fi. lib. 2. vbi eã dicit reputari sing. & cõ. 46. illud adducã, col. 3. li. 4. Fel. in d. c. cõtingit, vbi illã quoq; dicit sing. Ant. Cors. in suis sing. in verbo, expẽsa, in 1. limita. vbi & eã dicit no. Et è Theologis Ant. Fl. in j. par. 3. partis prin. suę summę, ti. 7. c. 2. §. salariũ autẽ, col. j. in fi. & Adria. Flo. is qui summũ põtificatũ gessit, in suis q. in 4. Sẽtẽ. vbi de fraterna correctiõe differit, in 1. prop. solutionis. 1. quęst. prin.

Inuitus æger curatur. Soluẽtque impensas & mercedem.

39 ¶Nec dissimile est, quod tradit Io. And. in c. vlt. de fo. cõpe. li. 6. ꝙ quis potest incarceratũ inuitũ redimere, atq; ab eo solutã in id pecuniam repetere, de æquitate canonica, non obstãte dispositione. l. vlt. C. de neg. gest. quo in loco idẽ voluerunt Bal. Sali. Pau. Ca. & Alex. & iidẽ Pau. & Alex. in l. quãuis. ff. sol. mat. Bar. in l. Stichus. ff. de pe. leg. Et quod voluit gl. no. in l. sed eximendi. §. Prætor ait. ff. ne quis eũ, qui in ius voc. est, ꝙ impunè possum vi detinere eum, qui in locũ quempiam periculosum ire vult: nec tenetur id faciens pœna illius edicti. Et eam sequuntur Bar. & alij ibi. Quódque scribunt Theologi, posse inuitũ ab excommunicatione absolui. Id enim nũcupatim tenuerũt Diuus Thomas & Rich. in 4. Sentẽ. di. 18. ille quęst. vl. art. 5. hic quæst. 1. art. 10. vbi & id generaliùs dicit, inuitis posse, imò debere præstari beneficia, quæ eis prosunt, de quo etiã e nostris Io. And. in c. 1. in verbo, medicinalis. de sen. exc. li. 6. & Pau. Eleaz. in c. vlt. de postul. præl. Ant. post Io. Calde. in c. ab excõmunicato col. 13. versi. nunquid autem posit. de rescrip. & diximus in nostris legibus Connubialibus in 9. l. nu. 226. hactenus hic noster. Et quod multis doctè & philosophicè differit Seneca lib. de beneficiis 5. etiam in inuitos conferri beneficium.

Incarceratus inuitus redimitur. Inuitus detinetur, qui in locũ periculosum ire vult. Excõmunicatus inuitus absoluitur.

40 ¶In contrarium autem subdit Ray. vbi suprà, faciunt iura, quę dicunt, inuito nec dari, nec acquiri beneficium, & liberalitatem. l. hoc iure. §. non potest. ff. de donati. & l. soluendo. ff. de nego. gest. & l. solutionem. ff. de solutio. & l. inuito. ff. de regu. iur. & vbique concord. per glo. & Docto. neque enim opus est omnes cæteras leges, quæ huc pertinent, sigillatim adducere, præsertim quòd omnibus sunt notæ. Vt tamen non omiserim illud Horatij li. 1. episto. in vl. epist.

Inuitis non quæritur beneficium.

—*Quis eum inuitum seruare laboret?*

Si quis tamen pleniùs scire velit, an, & quomodo inuito beneficiũ cõferri posit, adeat glo. in l. clericus, le 3. in verbo inuiti, de vit. & hon. cler. & ibi quoq; Doc. Bar. in l. seruus. ff. de ver. obl. & latissimè Cæs. Lãber. in trac. de iu. pa. 18. ar. 7. q. prin. 1. par. 2. li.

41 ¶Sed illud tantùm addiderim, ex hoc fieri, vt inuitus quis adoptari nõ posit, etiã si adoptio in illius cõmodũ cedat, vt dicit Bal. con. 1. quædã ecclesia, versi. in cõtrariũ, li. 1. Vti nec filius naturalis inuitus legitimatur, etiã per matrimoniũ, vt voluit Guil. Cu. in l.

Inuitus non adoptatur.

Cu.in l.benignius.ff.de legi.per tex.in d.§.generaliter,vbi & hęc voluit Iac.Bel.in §. illud,in auth.qui.mo.natur.effi.sui,vbi inuitus quis non emancipatur. Et hoc sequitur.& dicit notandū Bal.in d.l.benignius.Et idem simpliciter in legitimatione,nulla matrimonij mentione facta,volūt Bar.in l.vlt.ff.de his qui sunt sui vel ali.iur.& ibi quoq; Pet.Anc.in suis reportatis,quæ vocant.Et idē Pet.con.241.ex tenore priuilegij,col.j.Bal.in auth.item si quis,in fi.per tex.ibi in fi.C.de natu.lib.& in l.j.col.pe. C. de iure fisci,lib.10.& d.con.1.circa mediū,lib.1.Saly.inter cō.illius.con.17.super legitimatione,col.2.vers.quintò est hîc attendendū,lib.4.& Pau.Ca.d.cō.42.viso testamento,li.2.Floria.in sua dispu.inci.Baro quidē de nobili genere.Ant.in c.per venerabilem,col.30.vers.requiritur etiā cōsensus,qui filij sunt legi.vbi allegat Spec.De quo late per Fran.Curti.Seniorē,con.4.punctus de quo quæritur,vbi etiā cōperies,an sufficiat cōsensum legitimati interuenire ex interuallo post legitimationē, & per Lud. à Sardis in tract.de legitimatione,in 2.q.4.partis.Estq; casus sing.in quo filius naturalis inuitus legitimatur,in §.liceat igitur,vers.sit igitur,iuncta gl.in verbo, adiicere,in auth.qui.mo.nat.effi.legi.cùm scilicet ipse filius naturalis occultat matrē, quā pater vult in vxorē ducere,quē ad hoc expendit & dicit no.Ang.in sua disp.inci.nobilis quidā genere,col.3.vers.addēdo.ꝙ etiā,& Ro.qui sing.dicit,sing.229.tu habes. Ex quo intelligis,etiā si aliud testimoniū non haberes,ius cōmune esse in contrariū.

Nec legitimatur nec per matrimoniū quidem

An consēsus possit interuenire ex interuallo.

42 ¶Tādē verò concludit Ray.vt ad eū,& principale nostrū institutū redeamus,ꝙ princeps,in quo est libera potestas acceptādi,& habēdi aliquē sibi gratū,potest ei etiā inuito cōferre nobilitatē.Hoc enim solùm cōsistit in acceptatione eius, qui nobilitat. Verùm potest ille,cui collata est nobilitas,eā nō retinere,vt in simili no.gl.in d.l.seruus vetāte.ff.de ver.obl.quę ita soluit cōtrariū.d.l.hoc iure.§.nō potest. ff. de don.vt videlicet seruus possit acquirere domino inuito,per d.l.seruus vetāte.Sed tamē dominus nō retinet inuitus,per d.§.nō pōt.Et ita(inquit Ray.)operabitur huiusmodi collatio cōmutabiliter,sicut dicitur in l.cùm pater.§.surdo.ff.de le.3. Nec obstāt iura allegata in cōtrariū,q̄a vbiq; speciale est fauore liberatiōis,libertatis,& vitę.Hęc Ray.

Conclusio negotij prin.

Responsio ad contraria.

43 ¶Cui adde alias respōsiones d.iuribus contrariis factas,per gl.& Doc.maximè verò Pau.Ca.in d.l.soluēdo.ff.de neg.ge.gl.& alios in d.l.inuito,& ibi Doc.prę̄sertim Philip.Deci.ff.de reg.iu.& in d.c.& qui emēdat.45.di.Pan.in c.clericis.de vita & hon.cleri.Ang.Are.in §.1.col.2.Inst.quib.mod.tolli.oblig.Iason,post antiquiores ab illo citatos,in d.l.seruus vetante.ff.de verb.oblig.neque enim opus est,huc cætera adducere.

Ad idem.

44 ¶Potest & in puncto mortis alicui nobilitas conferri,sicuti & militia,vt etiam dicit Bart.in l.j.col.8.vers.ex prædictis patet,& ibi quoque Io.Plat.ante fin.C.de dign.lib. 12.& Io.Ray.in d.tracta.nobilitatis, in 3. quæst. 4. q.prin.& Bened.in repe.d.c. Raynutius.in verbo,in extremis,nu.11.de testa.Moti hac ratione,quia potest & ignoranti conferri,vt diximus.

An in pūcto mortis nobilitas conferri possit.

45 ¶Sed & illud,prætereà addo,posse etiā mortuo nobilitatem conferri, sicuti & militiam,vt ex his quæ dicit Bar.vbi suprà,infert Pan.in c.à nobis,le 2.col.2.vers.in glo. in verbo,relaxatū,& ibi Fely.col.2.vers.eiusdē initij,extra de sententia. excō. & Io. Selua.in tractat,de iureiu.in j.quæst.vlt.partis prin. vers.104.Et quod in hāc sententiam scribit Spartianus,Hadrianū imperatorē recusasse triumphū sibi à Senatu delatū,qui Traiano nuper defuncto debitus erat,imaginémq; ipsius Traiani curru triūphali vexisse,ne post mortem,triūphi amitteret dignitatē.Et Tullius lib.j. Tusculanarū quæstionū,Quid poëtæ,nonne post mortē nobilitari volunt?vnde ergo illud?

Aspicite,ò ciues senis Ennij imaginis formam,
Hic vestrum sanxit maxima facta patrum. Et paulò pòst, Sed quid poëtas? Opifices etiam post mortem nobilitari volūt. Quid enim Phidias,& cætera quæ sequuntur.Ad quod etiā vide quę dicam infrà c.20.nu.145.sed vt redeamus ad pōpas.

An mortuo.

46 ¶At illud in dubium quoq; reuocari posset,an infans adhuc existens in vtero,idest,

An existens in vtero.

nõdum natus, nobilitari posit: quod videtur, ex eo quod in simili scriptum reliquit Bald. in c. naturales, in fin. tit. si de feu. fue. contro. in. domi. & ag. eum qui adhuc in vtero est, posse legitimari. Et illũ ita allegat & sequitur Bened. in d. c. Raynutius, in verbo, & soboles quam gestabat in vtero, nu. 22. de testa. Verùm Bald. vbi suprà, nihil de ea re loquitur, in contextu ipsius, sed vel ipse, vel alius quisquis est, qui additiones ad ipsum contextum fecit in fi. illius.

47 *De eadẽ re.*

¶ Sed hoc illis addes, vterum posse institui hæredem. l. placet. ff. de libe. & posth. cùm si. Eique etiam legari posse. l. si qui quartã. §. si quis. ff. de leg. 1. & l. j. §. ad eos, vers. sed & si seruo. ff. ad leg. Falci. cũ aliis infinitis à me collectis in repe. l. si vnquam, in verbo, susceperit liberos, nu. 122. sed & illud, & multis seq. vsque ad nu. 131. C. de reu. dona. & in tractat. retractuũ. ti. 1. §. 1. glo. 9. in verbo, *ou lignagier*, nu. 75. sed vt ad institutum, & multis quoq; seq. Et ne de legitimatione dubites, habes tex. id decidentẽ in l. nuper. C. de natur. libe. & voluit ipse Bal. in l. vlt. ff. de his qui sunt sui, vel ali. iur. & in l. eã quã, col. 7. vers. circa impossibile de natura. C. de fideicõ. Et vix etiã de nobilitate dubitare possũ, qñ per nobilitationẽ alicuius, nobilitãtur eius liberi, etiã nõdũ nati.

48 *A principe nobilitatus an amittat beneficia popularium.*

¶ Si quem princeps nobilitauerit, is propterea non amittit beneficia popularium, sed poterit admitti ad dignitatem & officia tanquam popularis, ad quæ scilicet non nisi populares ex statuto admittũtur, per id quod voluerũt Bar. Ang. & Io. Plat. in l. Alexandrinis. C. de decuri. lib. 10. quòd licèt Doctor, qui legit per viginti annos, efficiatur comes, per l. j. C. de profes. qui in vrb. Constan. lib. 11. Si tamen erat antè popularis, & sic per statuta suæ ciuitatis poterat admitti ad quædam officia & dignitates, vt popularis, poterit etiam nunc admitti. Nam per dignitatem non minuitur status, vt ibi dicitur, nec dignitas superueniens debet esse ad diminutionem priorum commoditatum, sed potius ad augmentum, per l. per adoptionem. ff. de adoptio. & not. in l. si pater filium, eo. tit. quibus adde & tex. in l. 1. ff. de iur. aur. annul. Et hoc sequitur Pau. Cas. in l. nulla. ff. de legib. & Alexan. con. 32. visa concessione, lib. 5. & Iason in l. legata inutiliter, colum. 2. vers. adde quòd similiter. ff. de leg. 1.

49 *Cõstitutũ ad fauorẽ nõ debet in damnũ conuerti. Scholares qui iubentur tractari vt ciues, non perdunt priuilegia scholariũ.*

¶ Et bene facit quod vulgò dicimus, quod ob fauorem alicuius constitutũ est, nõ debet in eius læsionẽ & damnũ conuerti. l. quod fauore. C. de legi. & ibi multæ cõcor. in gl. quibus adde tex. in l. non tãtùm. §. si emãcipatus, le j. ff. de bo. pos. cont. tab. Ex quo no. Bar. ibi in fi. q. si statuto caueatur, ꝙ scholares tractẽtur vt ciues in omnibus, nõ per hoc perdit scholaris priuilegiũ, quod antè habebat vltra ciues quod & idẽ voluerũt Bal. Ang. Raph. Fulg. Pau. Cast. Ro. Alex. Cor. Frã. Arc. & Ias. in l. si Rufinus, per illũ tex. qui est ad hoc optimus. C. de test. mili. & Bal. in auth. habita, col. 2. versi. item cùm aliquid conceditur. C. ne fili. pro pat. & in procemio ff. §. vlt. in 6. q. & in l. ea lege, circa mediũ, in 1. q. C. de condi. ob cau. & in auth. sed omnino, col. 5. vers. vnde do tibi hãc conclusionẽ. C. ne vxor pro marito. Ang. & Imo. in l. talẽ. §. 1. per illũ tex. ff. de hære. insti. Ang. in l. si a milite. §. 1. & in l. diuus, per illos tex. ff. de test. mili. Ro. in l. adoptiuus. §. patronus. ff. de in ius vocã. & con. 92. indubitatissima, col. 2. versi. tertio illud. Io. Plat. in l. vlt. in fi. per illũ tex. C. de agen. in reb. lib. 12. Pau. Ca. in l. si duo. ff. de acqui. hæred. & in d. l. nulla, de legi. Fran. Arc. in l. quidã cùm filiũ, col. 2. versi. sed contra istam. ff. de verb. obli. Io. Bertna. in tract. Gabel. in 7. parte, quæs. 19. vers. sed an tales, Steph. Phede. in lib. de interpretatione legum, parte 1. char. 9. vers. vnde si statuto scholares. Alex. in l. 1. col. 4. ff. de leg. 1. Fely. in c. dilectus, le 2. col. 5. versi. quartò facit de rescrip. & in tractatu, quando literæ apostol. præiudicent patronis, col. 5. versi. ampliatur octauò, & Iason, qui hoc limitat in l. cum qui, in 1. no. ff. de iureiur. & con. 59. magnifici, col. 3. versi. præterea, etiam lib. 3. & Philip. Deci. con. 457. in causa gabellæ, col. 2. versi. is tamen, & Fran. Ripa. lib. 1. interpret. 1. respon. defuncto, num. 44. Super quo & tu vide Bart. Imo. Fran. Arc. & alios recentiores in d. l. quidam cùm filium. ff. de verbo. oblig. & Bal. in d. l. quod fauore, col. vl. in 7. oppo. C. de legibus.

50 ¶ Facit & tex. in l. eos. C. de excu. mune. lib. 10. vbi maior dignitas superueniens non tollit

tollit priuilegiũ minorum dignitatum præcedentiũ, sicuti & ibi no. Io. Plat. qui adducit concord. & tex. in l. receptitia. C. de constit. pec. ex quo no. Bal. col. 1. quod per nouum priuilegiũ non tollitur antiquum, & optimus tex. in l. municeps. ff. ad municip. vbi qui Senatoriã dignitatem adipiscitur, municeps esse desinit, quantum ad munera, sed non quantùm ad honores. & in l. talem institutionẽ. §. vlt. ff. de hæred. institu. Ex quo no. Bal. ar. ad quæstionẽ de eo qui concessit cuidã domicello (sunt enim hæc illius verba) certam pensionẽ, donec erit in suo seruitio. Iste domicellus factus est miles, & in seruitio permansit, debet habere eam pensionẽ, quia ista digressio ad maiorẽ statũ non debet ei officere. Et tex. in l. falsa. §. sed si cui. ff. de condi. & demõ. Vbi honor superueniẽs non mutat conditionẽ priorẽ, quãuis augeat statũ. Ex quo no. Bal. ibi, ꝙ tabellio factus doctor, non desinit esse tabellio. Et text. in auth. sed episcopalis, & ibi doct. C. de epi. & cle. ꝙ licèt episcopus liberetur à patria potestate, ob suam illã dignitatẽ, id tamen intelligitur ad suũ commodũ, non autẽ incommodũ. quod etiã voluerunt Guil. Cun. Cy. & Bal. in l. itẽ in potestate, & in l. nepotes. ff. de his qui sunt sui, vel ali. iur. Ex eóque dicit ipse Bal. ꝙ si statuto caueatur, vt dominus terræ occupet bona moriẽtis sine filio in potestate, non occupabit relicto filio episcopo, & Alc. in l. sub cõditione, in 2. no. ff. de lib. & posth. vbi & hoc dicit, ꝙ licèt monachus exeat patriam potestatẽ, nõ tamẽ perdit iura suitatis, de quo nos latiùs infrà dicemus. Et dicit Barb. in rep. rub. de reb. eccl. non alie. col. 4. versi. & superioribus diebus, ꝙ licèt filius Iudæi per baptismum liberetur à patria potestate, glos. in c. Iudæi. 28. q. 1. Tamen non procedit quantùm ad commodum ipsius filij, & ita dicit se consuluisse Ferrariç.

Maior dignitas superueniens non tollit priuilegiũ minoris.

Tabellio factus doctor nõ desinit esse tabellio.

Filius Iudæi liberatur à patria potestate, sed nõ quãtum ad commodũ ipsius.

51 ¶ Nec absimile est, quod ad nostram materiam nobilitatis peculiariter spectat, quòd licèt duces, comites, marchiones habeant aliquid maius præter vulgarem & communem cæterorum nobilitatem: non tamen ob id perdunt nobilium appellationem. vt est tex. in c. constitutis, le 2. ibi, sororis nobilis viri marchionis, de testib. & in c. grandi, ibi, nobilem virum comitem, de suppl. negli. prælat. lib. 6. vbi Domi. in 3. no. dicit facere ad priuilegia, quæ nonnullis conceduntur, vt posint omnes legitimare, præter filios nobilium, vt compræhendant filios ducum, & comitum. Id quod sequitur Corse. ibi in repet. col. 12. vers. venio nunc ad ea. & Barba. con. 57. prçclarè scribitur, col. 3. lib. 2. & Cepol. in d. tract. de imperat. militum deligendo, in 40. priuilegio nobilitatis, & voluit etiam Brixi. in verbo, nobilis.

Duces & alij eius generis non perdunt priuilegia nobilium.

52 ¶ Quibus adde vltra allegata in præcedenti vers. tex. no. in l. 3. C. de digni. lib. 12. vbi maior dignitas nulli debet circa priores dignitates præiudicium facere, & concord. in gl. & per doc. ex quibus no. Io. Plat. id facere ad quæstionem de eo, qui promisit dare scacum cum pedona (ita enim loquitur) quòd si dederit cum pedona, quæ interim facta est regina, satisfecit promissioni, quasi ipsa etiam pedona dicatur, postquam facta fuit regina. Id quod etiam dicit idem Plat. in l. Senatores. C. de incolis, lib. 10. De quo tamen vide Cy. & Saly. in l. 2. C. de suspec. tuto. Bar. in l. pe. ff. de Senat. & in l. legatis seruis. §. 1. ff. de leg. 3. Et faciunt etiam no. per Panor. in rub. de vita & hone. cleri. col. vlt. dum quærit, an appellatione clericorum veniant episcopi, ibi illum videto.

Clericorum appellatione an veniant episcopi.

53 ¶ E diuerso autem si per statutum nobiles fiant populares, non perdũt ex eo nobilitatem, sed eis prætereà accrescit popularitatis beneficium, vt est Florẽtiæ, vbi multa competunt priuilegia popularibus, quæ nobilibus nõ cõcedũtur. Ita voluit Bal. in d. l. per adoptionem, ar. illius text. ff. de adop. & sequitur Alex. d. con. 32. col. 2. lib. 5. qui & addit rationem, quia nunquam ita interpretandum est priuilegiũ, vt priuilegiato posit esse noxium. l. diuus, ibi, nec vllo magis interest, vbi & hoc no. Ang. ff. de testa. mili. Alcia. in tracta. præsumptionum, regul. 3. præsump. 29. nu. 9. vers. & ista, & seq.

Nobiles facti populares ex statuto nõ perdũt priuilegia nobilium.

54 ¶ Sed hæc quæ diximus ita intelligas, vt videlicet popularis effectus nobilis, non amittat priuilegia populariũ, sicut nec scholasticus habẽs priuilegia ciuis, perdit priuilegia scholaris, & similia. Verùm non excusatur huiusmodi nobilitatus, aut ciuis factus, ab oneribus atque muneribus nobilium siue ciuium, vt eleganter declarat Pau.

Popularis effectus nobilis an excusetur à muneribus nobilium

Cast.in l.si duo,in vlt.no.& ibi quoque Fran.Are.in 2.no.ff.de acqui.hære. Nam ex eo quòd quis acceptat ciuilitatem,vt loquuntur, videtur eam acceptare cum suis oneribus,etiam si ea ignoret,per tex.ibi.& voluerunt Per.& Bald.in d.l. quòd fauore. C.de legib.Bar.& Imo.in l.quidam cum filium.ff.de verbo.oblig.Ex quo & illud fit, quòd si ex statuto acriùs puniantur nobiles,quàm ignobiles, certè ignobilis factus nobilis,acriùs punietur,vt dicit Alex.qui alios allegat,in addi.Bar.in l.non tantùm. §.si emancipatus,le j.ff.de bono.pos.cont.tab.Sed super hac declaratione, vide omnino Fran.Are.in d.l.quidam cum filium,col.pe.& seq.

55 *Si nobiles & ignobiles æquiparentur per statuta,an alteri alterorum priuilegiis potiantur.*

¶Sed circa hæc quæri posset,si ex statuto nobiles æquiparantur plebeis, haud dubiè nobiles consequuntur priuilegia popularium. Sed an ex diuerso populares consequentur per huiusmodi statutum priuilegia nobilium: tanquam populares, quibus equiparati sunt nobiles,censeantur etiam æquiparati nobilibus, ac si statutum simpliciter æquiparasset nobiles & populares inuicem.Nam si ita statutum loqueretur, eam vim haberet,vt nobiles popularium,& econuerso populares nobilium priuilegiis vterentur.l.quia autem,versi.si vero non inciderit.ff.si quis omis.cau.testa.& l.2. C.com.de lega.& authen.in successione,& quod ibi no.glo.C.de suis & legi.& §. nostra autem,Instit.de lega.& §.si vero neque fratres,in authen. de hære. ab inte. & nemo est qui de hoc casu dubitet.

56 *Quid si nobiles popularibus exæquētur aut è diuerso.*

¶At hic aliud quærimus,cùm videlicet statutum æquiparat nobiles popularibus,& tunc certè,licet nobiles consequantur quicquid habent populares, non tamen è diuerso populares id quod habent nobiles,& idem in casu opposito,ar.l.princeps.ff.de legib.& l.maximum.C.de libe.præter.Et ita nuncupatim voluit Bart.in d.l.j.col.j.& ibi quoque Angel.etiam colum.1.Pau.Ca.colum.2.versi.in text.ibi exæquata, Alex. col.5.versi.vltimò no.Fran.Aret.colum.1.in 2.no.Iason colum.5.versi. vltimò inquātùm,& Fran.Ripa.colum.4.versic.præmissa inducit.ff.de lega.1.Alberi.in 1.parte statut.quæst.165.statuto Pergami.Ang.dum citat Bart.vbi suprà,in d.l.2.C.com. de legat.& d.authen.in successione.C.de suis & legi.& omnes vbique præter vnum Rapha.Co.in d.l.1.colum.2.ff.de lega.1.per tex.in §.sed non vsque,Instit.de legat.cui respond.Iason in d.l. vbi suprà.

Feudum an nobilitet, siue etiam iurisditio. CAP. VII.

1 *Feudū an nobilitet siue iurisditio.*

HAEC DVO, scilicet feudum & iurisditionem,simul copulaui, tum quia ex nostris nonnulli de vtrisque promiscuè loquuntur, tum quia in Gallia nostra,cuius est feudum,eius est & iurisditio, vt plurimùm.Qua in re nostrorum sententias sigillatim primùm adferam, tandem meam interponam. Igitur Bartol.vt ab eo incipiamus, cui primas plerique omnes tribuunt, in eo loco, in quo tractat materiam nobilitatis, scilicet in l.j.colum.vlt. versicul.ciuitas verò.C.de dignit. lib.12.dicit,quòd si alicui conceditur ducatus,marchionatus,vel comitatus, & similia(quæ scilicet nostri feuda regalia nuncupant)is nobilitatem acquirit. Et subiungit,id feudum censeri habere nobilitatem annexam,quod in eo populo eam habere reputatur,per tex.in l.vlt.in prin.ff.de muneri.& hono.& no. per Inno. in c. de multa,ext.de præben.vbi dicit dignitatem eam esse,& censeri,quæ & dignitas in ea ecclesia reputatur.Ex quo intelligis Bar.id totum referre ad consuetudinem, secundùm ea quæ nos latiùs dicemus in capite 10.vbi illum tex.illúdque dictum Innoc. citabimus,cum aliis plurimis concord.& si.

2 *De eadem re. Paradogiū quid sit.*

¶Andreas Iser.in c.1.§.persona,circa medium,tit.per quos fiat inue.scribit simpliciter per eum tex.infeudationem nobilitare,quia paradogiū, idest, qualis qualis nobilitas,per hoc cōfertur.Et idem propemodum dicit ipse Andr.in c.1.col.1.versic.item propter dignitatem,tit.de capi.qui curi.vendi. Nempe id,quòd feudum possessorem nobilitat,quia inducit paradogium,per c.1.tit.quis dica. dux.co.mar.Et illū simpliciter

citer etiam sequitur Guid.Pap.sing.486.vers.infeudatio,& iterum deci.Delphi.385. quid autem de habitãtibus,vbi ex hoc dicit,ꝙ habentes castra cũ territorio,& omni moda iurisditione,sunt exempti à contributione subsidiorũ,vt nobiles,licet nõ sint à nobili progenie. Et ita dicit fuisse iudicatũ in parlamento Gratianopolitano.& sequitur Barpto.Chassaneus con.64.viso processu,col.2.vers.iuncto etiã quòd habet.

3 ¶ Idem And.in d.c.1.§.cæteri,ti.quis dica.dux,confusè quidem dicit,sed in hanc sententiam,quòd feudum nobilitat,quando is qui id habet,est dominus vasallorũ,& in eos habet iurisditionem, non quod res ipsa id viriũ habeat, sed homines & vasalli, qui in feudo sunt,propter ipsorum hominum dignitatem, ar.l.iustissimè, in prin.ff. de ædil.edic.Nam res à persona,non è diuerso conditionem accipit.l.j.ad fin.C.de impo.lucra.describ.lib.10.& hominum causa sunt omnia.l.in pecudum.ff.de vsur. Sic(inquit)dicuntur laudare dominum flumina,maria,gelu,& frigus:quia homines attendentes, mirantésque prorumpunt in laudem dei, qui fecit ea, & de illis nascitur in nobis laus dei,vt dicit diuus Augustinus. *De eadem re.*

4 ¶ Hæc ille,quanquã scio illum aliter referre Mart.Laud.& Car.Alex.ibi illũ quidẽ, col.2.vers.& nota ꝙ vbi,hunc col.quoq;.2.vers.eiusdẽ initij, videlicet, ꝙ si tenor inuestituræ dicat,ꝙ dominus inuestit vasallum in feudũ nobile & gentile,id feudũ nobilitat vasallum:quia illa verba vidẽtur posita in fauorẽ ipsius vasalli,non rei feudalis.Nã res propter personas dicuntur.d.l.iustissimè,& d.l.in pecudũ.Et ita eos quoq; refert Zasius in tracta.feud.in 2.capite 5.partis,ad mediũ eiusdem 2.c.quibus tamen non aliter assentitur,quàm si domino ita infeudãti,adsit authoritas siue potestas nobilitandi,& sequitur Carol.Moli.in cõmentariis consuetudinũ Parisi.tit.1.§.9.gl.3. *De eadem re.*

5 ¶ Nam & quod hanc Zasij sententiam admodũ confirmat,idem And.Iser.alibi,scilicet in c.j.§.si verò contigerit,circa mediũ,tit.de pac.iura.fir. posteaquam elicuit ex pręcedentibus,quòd aliquis de allodio suo potest feudũ facere,illud mox subiungit. Sed quomodo,si burgensis(ita rusticum vocat siue ignobilem,vt ex sequentibus patet)hoc faciat,cùm hõ sit nobilis,& per infeudationẽ contrahitur nobilitas paradogium.c.j.& ti.quis dica.dux,quomodo item dabit nobilitatem,quam non habet,contra regulã,nemo dat quod nõ habet.l.traditio.ff.de acq.rer.domi.& l.nemo.ff.de reg. iur.Dic ꝙ hoc fecerat cum voluntate,permisione,vel confirmatione principis,qui nouas dignitates potest constituere.l.1.C.de metro.Bery.lib.11. Et tunc princeps videtur facere,cùm authoritatem faciendi dat.l.2.§.quicunque.C.de vete.iure enu. Et cùm confirmat id,per quod dare videtur.l.lege obuenire.ff.de verb.sig.& §.interim, in authen.de defen.ciui.& in §.vlti.& ibi glo.Instit.de tutel.Hactenus ille. *De eadem re.*

6 ¶ Verùm Iac.Bel.hanc rem latiùs cæteris pertractauit in procemio feudorũ,in 6.diuisione,Feudum enim(inquit)aliud simpliciter nobile est,aliud minùs nobile,aliud quadãtenus nobile,aliud simpliciter ignobile.Nobile dicitur,quod à papa, vel imperatore cõceditur in regnũ,ducatum,marchionatũ.Minus nobile, sed tamen nobile, quod à rege,duce,marchione cõceditur.Aliquatenus nobile, quod ab habẽtibus feudum à rege,duce,marchione,id est,à vasallis regis marchionis,conceditur aliis inferioribus.Ignobile verò quod cõceditur ab istis inferioribus,minoribus scilicet valuasoribus,qui & minimi dicũtur,à quibus nullã dignitatẽ consequi possumus,quæ omnia dicit probari ex c.1.in prin.ti.qui feud.dar.pos.& in d.c.1.in prin.& §.cęteri, cum gl.ti.quis dica.dux.& in c.1.ti.de feud.march.& 2.ti.seq. Et idẽ propemodum voluit Pet.Iac.tit.de cau.ex quib.domi.deb.amit.proprie.in 10.distinctione feudorũ.Et hac distincti.secuti sunt Io.And.in addi.Spec.in rub.de præsc.co.vl. Imo in c.vl.col.pen. vers.item secundũ,de feud.Iac.Aluar.in procemio feudo.in 2.diuisi.& in d.§.cæteri, col.1.versi.no.quòd omnes illi,Marti.Laud.in d.c.1.in 9.diuis.tit.qui feud.dar.poss. Ioan.Ray.in c.imperialem,col.6.in 7.diuisi.ti.de prohi.feud.ali.per Fed.Alex.cons. 30.quoniam omne datum.col.pen.versicu.ad septimum,libr.1.Cardi.Alexan.in procemio feudo.in 2.diuis.& ibi Iason in 10.diuis.idem Card.in d.c.1.col.2.titu.quis *De eadem re.*

dica.dux,& Iaco.à S.Geor.in tracta.feud.in verbo,in feudum,col.4.in 8.diui.

7 *De eadẽ re.* ¶ Bal.autem in ipso feudorum procemio,in pe.diuisi.quæ ipsa est in pe. col.eiusdem procemij, Aliud,inquit,feudum nobile est,quod scilicet suum nobilitat possessorem, aliud burgense,vt ita,inquit,dicam,quod suum possessorem nõ nobilitat.c.1.§.cęteri,quis dica.dux, feudum enim antiquum sapit nobilitatem, sed non feudũ nouum, quia nobilitas nõ nascitur in ictu oculi,vt no.in l.stemmata.ff.de gradi.cogna. Hæc Bal.quem simpliciter sequitur Philip.Deci.con.53.placet mihi,col.2.vers.quartò facit,fuit autem aliquãdo(id enim obiter dicere volui) vt non in ictu oculi scribendũ esset, sed in nictu, quod certè non malum erat,sed nec etiam in ictu malũ est.Sed vt redeamus.Marti.Laud.Card.Alex.& Iason quibus locis suprà citauimus,Bal.vbi suprà reprehendunt in eo,quòd dicit feudum nouum non nobilitare, quia aliquando, inquiunt,nobilitat,videlicet ducatus,comitatus, & id genus cætera, vti etiam suprà diximus.Adhæc idem Bal.in d.c.1.§.cæteri,tit.quis dicat.dux.dixit cum text.nobilitatem attribuere antiquitati,ita vt omne antiquum feudũ possit dici nobile, Quem illic sequi videtur Card.Alexan.col.2.versi.iussit ex eo.

8 *De eadem re.* ¶ Idem Bal.in c.inter dilectos,col.3.versic.item scias quòd non est,de fide.instr.dicit quòd feudum nobile dicitur,aut quia nobilem inuenit,seu recipit ad se,aut quia nobilem facit,ar.l.filius.ff.de donat.Sed & idem con.129. factum proponitur in terminis,col.1.versi.circa tertium sciendum est,li.2.dicit eum satis dici nobilem, & inter nobiles connumerandum,qui habet iurisditionem, merum, & mixtum imperium, ex priuilegio,vel consuetudine, non tamen tyrannica, & nihil allegat.Idémque voluit Cepo.in tract.de impe.mili. delig. in materia nobilitatis,in 25.op. Quibus satis concinit quod supra diximus ex Guid.Pap.nu.huius capitis 2.

9 *De eadem re.* ¶ Lucas Pen.in l.cùm neq;,in fi.C. de incol.li.10.dicit ꝙ rusticus emens feudũ nobile,non ex hoc fit nobilis,tum per eum text.vbi qui emit domũ Decurionis,non propterea fungitur munere Decurionis.Cui adde aliũ text.in l.2. C.de prædi.& om.reb. nauic.co.li.10.vbi nauicularius non fit,qui emit rẽ nauiculariã: Tum quia res hominibus accedũt,non rebus homines,per d.l.iustissimè.ff.de ædil. edict. Cui posteriori rationi(vt hoc illi addam)concinens Pericles apud Thucydidẽ li.1.Nõ possessiones (ait)viros,sed viri possessiones nanciscũtur. Neq;enim,vt alibi dicã, locus hominẽ sanctificat,sed homo locũ.c.multi,& c.illud,& c.nos qui,& ferè per totũ.40.di. Nec è diuerso,lupanaria infamãt castitatẽ,sed castitas loci abolet infamiã.c.tolerabiliùs. 32.quę.5.Et vt scribit Rabbi Iosephus Hyssoparus in libello,cui titulus est,lanx argẽtea, Vir dat loco suo honorẽ,sed nõ vicissim viro locus.Et vt è nostris dicit Masuer. tit.de Talliis.§.item & la persone,Persona rem nobilitat, non res personã. Nam est scribitur Machab.2.c.5.Non propter locũ,gentẽ:sed propter gentẽ locũ deus elegit.

Homines non rebus, sed res hominibus accedere.

10 *In idem.* ¶ In quam etiam sententiã Democritus apud Diogenem Laërtiũ, non ex loco gloriam aucupari volebat,sed loco gloriã imponere, οὐκ ἐκ τόπου δόξαν λαβεῖν βουλόμενος, ἀλλὰ τόπῳ δόξαν περιθεῖναι προελόμενος. Ornanda est enim dignitas domo,non ex domo dignitas tota quęrenda,vt scribit Tullius li.1.officiorũ, Nam si euenerit, domũ amplam atque magnificam,dominum ignauum rudémque, atque ignobilem fuisse sortitam,quid aliud dicemus, quàm aut illud Ennianum ab eodem Tullio relatum, O domus antiqua,heu quàm dispari dominaris domino.
Aut etiã illud,ꝙ ille non domũ possidet,sed ab ea possidetur, quod de indocto quodam adolescente,qui domũ præclaram ædificarat Apollonius Thyaneus apud Philostratum li.5.testatus est.Quibus addes quę dicemus.in c.12.nu.omnium postremo.

11 *De eadẽ re.* ¶ At idem Lucas Pen.in l.mulieres,col. 2. versicu.quartò ex comitatu. C.de dignit. lib.12.scribit nobilitatem procedere ex comitatu, baronia,vel dominio, quod homo in homines,& fideles suos habet,etiam si castrum vnicũ habeat,per.d.c.1.quis dica.dux.Et hæc,ait,nobilitas,non quęritur ex alio feudo,quàm in quo sunt vasalli & fideles,

fideles, secundum And. Iser. in c. 1. in fi. tit. de ca. qui curi. vendi. Et ita quidē, vt subdit Lucas, vt nō sint pauci, sed multi vasalli. vt dicit voluisse eundē And. in c. 1. §. vlt. in quib. cau. feu. amit. vbi id non ita expresse dicit, sed id tātùm, quòd per infeudationē non nobilitatur accipiens, propter valorem vnius vnciæ, modica enim, inquit, non curat Prætor. l. omnino. ff. de impen. in re dot. fac. & l. in rebus. §. possunt ff. cōmod. & idem voluit Matthe. Afflic. ibi, col. vl. nu. 302. Subiungit autem Lucas, vt ad eum redeamus, præmiū dignitatis siue nobilitatis esse, subditos habere. §. volumus, in auth. vt iudi. sine quoc. suffragi. & eos quidem locupletes, per quos imperium abundare dicitur. §. 1. vers. considerauimus, eo. ti. quantò enim quisque maioribus præest, tantò & ipse maior est, & honestior. §. nos igitur, in auth. de defen. ciuit. vnde & illud, Gloria regis in lata gente, & in diminutione populi contritio principis. §. his ita, versic. itē Dauid. 1. q. 4. Et quantò quis maiora tractat, tantò & ipse maior est. c. de his verò, de consecr. dist. 5. Et scribit Salustius in procemio Catilinarij, Maximam gloriam in maximo imperio esse. Tandem verò concludit ipse Lucas Penna, nō veram esse nobilitatem, si ab alio, quàm à principe teneatur castrum siue feudum, ar. d. c. 1. titu. quis dica. dux. & l. 1. & ibi no. C. de domesti. & protect. lib. 12. & l. 1. in fin. C. de præpo. labo. eo. lib. 12. & eorum quæ ipse scripsit in l. vniuersos. C. de decurio. lib. 10.

12 ¶ Pau. Cast. con. 461. visis & diligēter examinatis, col. pen. vers. sed ad hoc respōdeo, li. 1. dicit, quòd non ideò feudum nobile dicitur, quòd habeat dignitatē annexā, cùm etiā tenuissima, & vilissima quæque castra concedantur in feudū nobile: sed ita dicitur feudū nobile à seruitio & præstatione: scilicet, quādo pro feudo quedā pręstatio nobilis fortè annui vnius accipitris, aut canis, & nil aliud præstatur. Nō nobile, cùm fit quædā seruilis aut durior præstatio, siue seruitiū, cuiusmodi ea sunt, inquit, de quibus per Specul. tit. de feudis. §. quoniā, col. pe. versi. & nota quòd vasalli. Hęc Paulus. *De eadē re.*

13 ¶ Matthæus Afflic. in procemio constitutionum Siciliæ in 25. quæst. paulò ante fi. dicit, quòd si à principe conceditur feudum, vt sit quaternatū, cōtrahitur nobilitas, & dicit hoc velle And. Iser. in d. c. 1. quis dicat. dux. & in d. c. 1. tit. de capita. qui curi. vēdi. Idem quoq; Matthe. in constit. incip. vt vniuersos, col. 8. in 5. not. dicit per infeudationem factā à comitibus, & baronibus, non cōtrahi nobilitatē, & allegat quoq; ipsum Andr. Iser. in illis duobus locis, in quibus tamen nil aliud dicit quā quod suprà ex eo diximus. Idem deniq; Matth. in c. 1. col. 3. tit. quis dica. dux, post aliorum sentētias relatas, ita concludit, id feudū nobilitare, quod datur a rege, & quod habet vasallos in numero copioso, siue feudum sit nouum, siue antiquū Sed vbi haberet à rege & non haberet vasallos, non contrahitur paradochium, id est, nobilitas, nisi princeps fecisset eum nobilem. Quod si feudū habēs vasallos ab inferiore concederetur cū assensu regis, induceretur nobilitas. Igitur, inquit qui pręest alicui castro vel villę, vbi sunt vasalli, dicitur habere nobilitatē & dignitatē, vt dicit velle Ioa. And. in c. cùm olim, de pręben. & Bal. in eo ipso c. 1. Sed & idem Matth. alibi scilicet in c. 1. §. ex eadē lege. tit. de leg. Corra. dicit quòd rustici possunt emere feuda etiam vasallis non consentientibus, & tunc desinunt esse rustici, & efficiūtur nobiles. Et sæpe aliàs dicit simpliciter per infeudationem contrahi paradochium, id est, nobilitatem, scilicet in c. 1. col. 3. nu. 26. tit. an ille qui interfe. fra. dom. idem in c. vlt. col. 6. nu. 88. dicit feudum etiam quod datur à rege non nobilitare, nisi sub se habeat vasallos. *De eadē re.*

14 ¶ Hęc quidem nostrates. Ego verò in ea sum sententia cum alijs suprà citatis, vt si imperator, vel rex in suo regno, vel etiam alius, qui ius habet conferendæ nobilitatis, cōcesserit feuda illa regalia. quæ diximus, aut etiam alia nobilia, ignobili cuipiā, quem scit ipse esse ignobilem, illi eo ipso nobilitatem concedere videtur, ar. not. in l. quidam consulebant. ff. de re iudi. Quòd si alius cui id ius non sit, ea feuda concesserit, non video, quomodo is cui concessa sint, ex eo nobilitetur, nisi si princeps qui id ius habet, confirmauerit. Alioqui nullus erit rusticus, siue ignobilis locuples, qui non à quocunque feudum nobile habente, nobilitatem sibi acquirat, id feudum emendo multo pluris, quam valeat, si iusto precio habere non possit. Nec tamen *Authoris sententia.*

nobil

Nobilitas pecuniis comparari nō potest.

nobilitas pecuniis comparari potest. Nam vt dicit Euripides apud Stobæum Ser. 85. Μόνον δ' ἂν αὐτὰ χρημάτων οὐκ ἂν λάβοις, γενναιότητα, κἀρετήν, Id est, vt traduxit Gesnerus, Hæc sola pecuniis comparari non possunt, Generositas, inquā, & virtus. Licet tamē rustico feuda, dignitates, & iurisdictiones quę sunt in patrimonio, vti sunt in Gallia feuda omnia, vt alibi diximus, emere & acquirere, vt dicit Bal. in c. 1. §. ex eadem lege, co. 1. versic. & est notandū, per eū tex. ti. de lege Corra. quem sequuntur ibi Iac. Aluar. col. 2. vers. no. ab extrà, & Car. Ale. co. etiam 2. versi. & est notandum. & Panorm. cons. 3. nitar in præsenti, in 22. quæst. li. 2.

Rusticus potest emere feuda nobilia.

15 *Rustici an infeudare possint.*

¶ Nam & è diuerso, rustici siue ignobiles possunt infeudare, modò habeant liberam bonorum administrationem, vt dicit idem Bald. post Iac. Ra. in c. j. §. marchio, colum. vlt. vers. sed hodie, tit. de his qui feud. dar. poss. per tex. in c. j. §. noui. tit. per quos fiat inue. & sequuntur Iac. Aluar. & Card. Alex. in d. §. marchio, quem legunt cum princ. illius tit. vterque col. 2. vers. nota quòd secundum ista iura, nam id Card. ad verbum sumpsit ex Alua. vt alia plæraque. & Iac. à Sanct. Geor. in tract. feudo. in verbo, in feudum, col. 4. in 8. diuisione feudorum, versic. dicit enim. Et ita Aluar. & Card. vbi suprà dicunt voluisse Innoc. & Card. Florent. in c. verùm, de foro compet. sed in meo codice non reperi, sed illud tantùm dixisse Innoc. statim post prin. quemlibet dominum quantumcunque vilem & rusticum, habere iurisditionem super rebus feudalibus.

16 *An dominus teneatur inuestire ignobilē qui à nobili emit.*

¶ Qua in re tamen illud admodum notandum est, quod scripsit Pet. Iacob. in tit. de act. in rem pro re feudali, col. 2. versic. attamen dominus, quòd si nobilis vendat feudum rustico, non tenetur dominus illum inuestire, & sequitur Guid. Pap. decisi. Delphi. 415. ego emi, col. 2. vbi tamen dicit aliud obseruari in Delphinatu, vti etiam obseruatur in Gallia. veruntamen tenentur ignobiles, qui huiusmodi feuda acquisiuerint, pro iis quippiam soluere principi, vti cauetur ordinationibus principalibus in id factis, quas vulgo vocant *ordonnances des francs fiefz & nouueaux acquestz*.

17 *Ad idem.*

¶ Illi autem sententiæ adstipulatur altera Spec. tit. de feudis. §. quoniam, versic. trigesimo, quòd si dominus a vasallo requisitus feudum emere, recusauerit, poterit vasallus alteri vendere, modò is sit non inferioris qualitatis. Nā si nobile vendat ignobili, non tenebitur dominus illū in vasallum recipere, aut saltem poterit ipsum priorem vasallum retinere. Nam is per subrogationem huius ignobilis non videtur liberari ab homagio, per l. nemo. ff. de duob. reis, & l. veteres. C. de contrah. & commit. stip. & l. 2. C. de fund. limit. lib. 11. Et sic dicit seruari in plærisque locis.

18 *An in venditione bonorū veniāt feuda nobilia.* *Bonorum appellatione an contineantur feuda.* *Nobilis ob feudū nobile desinit esse nobilis, si feudū habere desinat.*

¶ Postremò hic locus me admonet dubitationis, quam fecit Andr. Iser. in c. 1. in fin. prin. tit. de Cap. qui curi. vendi. de vasallo qui habet bona feudalia & allodialia, quiq; simpliciter vendit alteri bona sua, an videatur vendidisse feuda. Is autem (ne illum putes in hoc fecisse dubium) censet appellatione bonorum simpliciter, comprehēdi feuda, de quo nos latè diximus in repe. l. si vnquam, in verbo, bona, nu. 10. sed verum C. de reuoc. don. & in nostro tract. retractuū, tit. 1. §. 1. gl. 3. in verbo, *aucuns biens*, nu. 9. igitur vt ad casum, & nu. 12. eodémque vlt. an autem verum. Tamen ipse Andre. dicit illum non videri id feudum vendidisse, sine quo remaneret ignobilis, nisi contrarium aperte probaretur, ar. l. qui peculij. ff. de pecul. Ex quo illud potes intelligere, quòd si quis effectus est nobilis ex acquisitione feudi nobilis, eam nobilitatem perdit, si id feudum vendat, aut aliter relinquat.

Militia an nobilitet. CAP. VIII.

1 *Militia an nobilitet.*

Militia nobilitat, vt quisquis est miles, is quoq; cōtinuò sit nobilis, vt clanculùm voluisse videntur Host. & Io. An. in c. eo libètiùs, vterq; in verbo, militię clericali, & ibi quoque Car. Flo. & Pet. Anc. vterque post prin. Ant. & Panor. vterque ad fin. extr.

fin.ext. de ser.non ord.& apertè sentit Bar.in l.2.§.in filiis.ff. de Decur.& expresſiùs voluit Sal.in l.1.col.4. in 5.quæſt.in fi.C.de iuris & fac.ign.Et Lucas Pen.in l.j. col.j. C.de cond.in publ.hor.lib.10.& Domi.in c.grandi, in 2.not.de suppl. negl. præ.li.6. Io.Rayn.in suo tractat.nobilit.col.4.& Guid.Pap.deci.Delphi.388.quò verò ad doctores,col.2.verſ.quartò ſi militia.& ſing.331.legitimatus,verſic.militia nobilitat,& nouisſimè And.Alcia.in libro,de ſingulari certamine.c.30. vbi hanc dicit fuiſſe sententiam Ioannis Iacobi Triuultij,magiſtri equitum Franciſci regis,& iterum c.34. vbi ex hoc dicit militem origine ignobilem poſſe prouocare nobilem ad duellum.

2 ¶ Pro quibus facit tex.in l.2.in princ.ibi,præclaram nobilémque militiam.C.de primice.lib.12.& in l.inter alias,quæ eſt pe.ibi, militari dignitate. C.de pal.ſac.largi. eo. lib.& in rubr. C.qui milit.poſſ.ibi,ad militiæ dignitatem aſpirantibus, lib.12.& in c. cum eſſent.de ſimo. vbi qui primùm dicitur nobilis, poſteà miles appellatur, & in c. militare, ibi, dignitatis ſuæ miles adſcribitur. 23.quæſt.1.& in l.ij. C.vt nemo priua. vbi ex eodem delicto aliter miles,aliter plebeius punitur,tanquam qui miles eſt,iam non ſit plebeius.infrà autem oſtendemus,plebis & plebeiorum appellatione,ignobiles tantum contineri, non etiam nobiles.

De eadē re.

3 ¶ Sed & in pleriſque aliis iuribus, miles & plebeius, atque etiam miles & priuatus ponuntur vt diuerſi,& ſeparati,vt de primo eſt tex.in l.milites,& l.diuo.C.de quęſt. vbi milites plebeiorum pœnis non ſubiiciuntur. De ſecundo in l. ſed & milites, in princ. duobus in locis, & iterum, §.ſcribit. ff.de excuſ.tut. & in l.ne quid. §.vlt. ibi, aut militem,aut priuatum.ff.de incen.rui.nauf.& in l.j.in princ.ibi, quicunque militum,vel priuatorum.C.quando lice.vni.& in l.nolumus,ibi priuatis & militantibus. C.de teſtam.& in l.j.verſ.ſi quis autem.C.de fal.mone.& in l. quiſquis. C.ad leg. Iul. maieſt.& in l.ne cui,in fi.C.loc.& in l.j. verſ.his itaq;. C.de com.ſer.manu.& in auth. vt nullus mutu.agri.ad fi.& in §.vlt.verſ.quia verò duplex,in auth.de hær.& falci.& in §.ſed neque,verſ.hoc autem,in auth.de ſanctiſ.epi. & c.ſi quis, in princ. 6. quæſt.1. vbi glo.expreſsè not. milites non eſſe priuatos. Illi autem ſunt & dicuntur priuati, qui ſunt ſine dignitate, vt dicit gl. in c. denique.4. diſt. & in c. qui contra pacem.24. q.1.quam ad hoc expendit Barb.in c.conſultationibus, col.2. extrà de donat. Vt ſcilicet militia ſit dignitas,& milites non dicantur priuatæ perſonæ. de quo & per eundem in c.quanto,de magi.Et dignitas propria eſt nobilitatis,vt declarat Saluſtius in Iugurthino bello,cùm dicit, Namq; cœpêre nobilitas dignitatem in ſuperbiam populis,libertatem in libidinem trahere.Ex quo ſequitur milites eſſe in dignitate,& ſic quoque in nobilitate. Facit prætereà in hanc partem text. in auth. vt nullus mutu. agri.in illis verbis,Ne priuati quidem homines putent legem contra ſe ſolummodò eſſe poſitam,milites autem,altiore nitentes faſtigio,legem contra ſe non eſſe prolatā exiſtiment. Et paulò pòſt,ſcituris militibus, qui præſenti legi non eſſe obediendū exiſtimant,quòd cingulo denudati inter priuatos habebūtur. Adde quòd imperatores & reges non dedignantur militū nomē & titulū ſibi aſſumere,cùm cæteros milites cōmilitones appellant,vt dicemus infrà c.37.nu.52.incip. ſimiliter licet donatio.

Miles & priuatus,vt diuerſi.

Priuati qui dicantur.

Dignitas nobilitatis propria.

4 ¶ Attende tamen ſuper hoc,quòd non quęlibet dignitas nobilitat,vt declaratur per Bar.in d.l.1.col.2.verſi.ſecundò quæro.C.de digni.li.12. Nam & inter ſeruos omniū hominum abiectiſſimos dignitas eſt,vt voluit glo.in c.denique.4.di.& bene probat. l.habitatio.§.ſeruus.ff.de ven.in poſ.mit.& l.ſed & ſi quid.§.ſufficienter.ff. de vſufru. vbi ita ſcribitur,ſufficienter autem alere & veſtire debet, ſecundum ordinē & dignitatem mancipiorum.Nam & ſeruus,reſpectu alterius ſerui, poteſt dici dominus, vt probat tex.in l.ſi ſeruus.ff.de peculi. Et, vt eſt in veteri prouerbio apud Ariſtotelem li.1.Politicôn.c.4.hoc ſenario,

Nō quælibet dignitas nobilitat.

Dignitas in ſeruis.

Seruus alterius ſerui dominus.

Δοῦλος πρὸ δούλου, δεσπότης πρὸ δεσπότου. Seruus ante ſeruum, dominus ante dominū. quo ſignificatur, in eodem genere hominum non omnes æquales eſſe, ſed alterum alterum antecellere: nobilem,alterum nobilem: ignobilem,alterum ignobilem. Et, quod magis mireris, ſeruum reſpectu alterius ſerui, dici nobilem & generoſum. Quod

Prouerbium.

Quod Euripides apertè declarauit in Helena,

Ἐγὼ μὲν εἰμὶ, καὶ πέφυχ' ὅμως λάτρις
Ἐν τοῖσι γενναιοῖσιν ἠριθμημένος
Δοῦλοισι, τοὔνομ' οὐκ ἔχων ἐλεύθερον.
Ego quidem sum, & existo tamen seruus
Inter generosos numeratus
Seruos, nomen non habens liberum.

Rursúsque in eadem fabula,

πρὸ δεσποτῶν
Τοῖσι γενναίοισι δούλοις εὐκλεέστατον θανεῖν.
—Ante dominos
Generosis seruis gloriosissimum mori.

Notum est autem olim seruos atrienses fuisse cæteris digniores & notiores. Ex quod illud Ciceronis in Paradoxis, In magua familia sunt alij lautiores, vt sibi videntur serui atrienses. Estque discrimen inter dignitatem, & nobilitatem, vt satis probat illud Quintiliani lib.6.c.1. Periclitantem cōmendat dignitas,& studia fortia, & susceptæ in bello cicatrices, & nobilitas. Ideóque si militia etiam esset dignitas,de quo paulo pòst dicemus, non tamen ex hoc necessariò sequeretur quòd nobilitaret.

5 *Qui negant militiam nobilitare.* ¶ Et sunt sanè multi, qui tenent militiam neque dignitatem esse, neque nobilitatem conferre,& ij quidem illis multò numerosiores, qui primam partem tenuerunt. Et inter hos gl. in l. vnica, in verbo, prohibemus. C. nego. ne mi. lib.12.& in l.1.& ibi Io.Plat. C.de dig.lib.12.Io.And. in addit. Spec.tit.de testib.§.1.versic. item excipitur quod miles. Signo.cons.23.quæstio disputata, col.2. Bart.in d.l.j.col.10.vers. quartò infertur ex prædictis.C.de dign.lib.12. & in l.ex eo tempore.in princ. ff. de test.mili. & con. incipi. quidam capitaneus, vt à nonnullis citatur, sed non reperi. Et Lucas Pen.sibi contrarius in l.mulieres, col.2.vers.quintò secundùm quosdam. C.de dign. lib.12. & in l.errat, col.antepen. C.de castrensi peculio.eo.lib.Io.Fab.in l.milites. C. de quæstio. & in rubr.Instit.de milit.testam.Bald.& Angel.in l.filiusfam.§.veterani. ff.de procur.Bald.in l.testamento. la 1. in fin. C.de test.milit. Sal.in l.non prohibentur. C.qui accu.Alberi. in l.milites. C.loca. Aluar. & Card.Alexan. in §.si miles aduersus, tit. de pace tenen. Anton.in c. Raynutius,col.19.extra de testam. Imo.& Panorm.in c.in nostra,de procur.Panor.& Ioan.Ana.in c.quanto, de magi. Paul. Cast. cons.125. dubitatur primo, in 4. dubio,lib.2.vbi tamen dicit,quòd in multis ciuitatibus ex consuetudine milites sunt nobiles. Rom.sing.507.an sit militia dignitas, & in l. diem functo. ff. de assess.Ioan.Plat.in d.l.1.col.pen.C.de dign.lib.12.Mart.Laud. in tract.de militib.vers.15.incip.militia si iungatur.Angel.Aret.in §.vlt,col.vlt. Inst. de testam. milit. Alex. in d.l. diem functo,col.5.versic.tamen puto veram. ff.de offic. assess.& Iason, qui hoc tribus modis limitat,in l.pen.in 4.not.C.de pac.Lance.Gali. in repet. l.centurio, col.4. vers.quarta cadit dubitatio. ff.de vulg. & pup. sub.Matth. Afflict. in c.j. col.5. vers.quinta nobilitas, tit.quis dica. dux.

6 *Libertini an militare possint.* ¶ Et hæc sententia multis rationibus comprobatur. Nam & si olim apud priscos Romanos libertini nullo modo militarent,sequentibus tamen temporibus militare cœperunt,vt refert L.Florus li.74. epitome Liuij. Idque posteà à iure ciuili receptū est, per text. in l.si duobus. ff.de testam.mili.& l.operis obligatus.ff.de ope.lib.& l.vlt. C.de libert.& cor.fili.cum si.ibi adductis. Imò etiam serui ad militiam aspirare possunt.l.super seruis. C.qui mili.non poss.lib.12. At non serui modo,sed & libertini ad *Libertini ad dignitates nō aspirant.* dignitatem aspirare prohibentur. l. vnica. C.ad leg. Visce. cum si. & hanc rationem sentit gl.in d.l.vnica. C.neg. ne mili. Nam & Alexander Seuerus libertinos nunquā in equestrem ordinem redegit, asserens seminarium Senatorum equestrem locum esse, vt tradit Aelius Lampridius in vita illius.

7 *Infamis potest esse miles.* ¶ Prætereà infamia repellit à dignitatibus.l.infamia. C.de decur. li.10. & l.1.de infami.eo.lib.10.& l.neque.C.de decur.li.12. Infamis autem miles esse potest. quod hinc liquidè patet, quia damnatus de crimine publico, fit infamis. l.infamem. ff.de pub. iud.

iudi.cum si.Non tamen desinit esse miles.l. si quis filio exhæredato. §. irritum. ff. de iniust.testa.& hanc quoque rationem adducit Fab.in d.rub.Insti.de mili.testa.

8 ¶ Denique sunt multi tex.facientes discrimen inter dignitatem,& militiã,tanquam militia non sit dignitas,in l.si quis,ibi,cuiuslibet militiæ, dignitatisve, & rursus ibi, militiæ,seu dignitatis.C.de offic.rec.prouin.& in d. l. pen.ibi,militiæ,vel dignitatis. C.de pac.& l.vlti.ibi.dignitate,vel militia,& statim pòst,militiæ,vel dignitatis.C.de paganis, vbi etiam Salyc.ex hoc not.expressim, militiam non esse dignitatem. & l. vlti.ibi,militiæ,vel dignitatis. & rursum,ibi,in militia connumerati fuerunt,vel qui dignitatem aliquam prætendunt.Sed & in calce cùm dicitur,militia cingulo,seu dignitatis honore.C.de iurisd.om.iud.& l.vlt.C.commer. & merca. & l. j.ibi, militia, vel dignitas.C.in quib.cau.mili.& in l.j.versi.his itaque,ibi,militis,seu priuati. C. de com.ser.manu.& l. nullus.C.ad leg.Iuli.maie.ibi,militiæ, vel generis, aut dignitatis defensione,vbi non tantùm fit discrimen inter militiam,& dignitatem : sed & inter eandem,& genus siue nobilitatem.& in l.sordidorum,ibi dignitatis, aut militię. C. de excu.muner.lib.10.& in l.pe.ibi,quædam militia,aut dignitas,& rursum in l. vlti. ibi,militiæ,vel dignitas.C.de cohor.lib.12.& in l.vlti.ibi, non militia, sed dignitas. C.qui mili.non pol.lib.12.& l.3.ibi.dignitatis.seu militiæ. C. de digni.lib.12. & in §. sancimus,ibi,dignitatis,aut militiæ,in authen.de testib.vbi Bar.in fin.not.quòd militia non est dignitas,cùm ibi ponantur vt species separatæ,& in §. quia verò, le 1. ibi, dignitatis,& militiæ,in authen.vt lice.mat.& auię.& in §.1.ibi dignitatibus, & militiis,in authen.vt neque mil.neque fed.vbi & ex hoc no.Bart.quòd militia non est dignitas,& in authen.vt diui.iussi.versic.nam præsenti,ibi,militiæ,aut dignitatis,& in §.adhæc sancimus,ibi,& dignitates,& militia,in authe.de colla.& in d.c. qui contra pacem,ibi,dignitatem,aut cingulum militiæ.24.q.1.Nam huiusmodi dictiones aduersatiuæ,copulatiuæ,& disiunctiuæ ponuntur inter diuersa,idest,apertam demonstrant horum,inter quæ ponũtur, diuersitatem.Primum probatur,in l.quodcunque §.si quis ita,& l.qui vsumfructum,& ibi glo.Bar.& alij.ff. de verbo. oblig.cum si.Secundum,per glo.omnibus notissimam in rub.ff.de iuris,& fac.igno.cum si. Tertium per glo.non minus vulgatam in rub.ff.si ager.vecti.

Militiam nõ esse dignitatẽ.

Sed ponitur inter diuersa. Et,et Et,vel.

9 ¶ Nec obstat huic sententiæ tex.in d.l.præclaram.C.de primic.Nam ea l. non loquitur de simplici militia,de qua nunc loquimur, sed de militia spectabilium tribunorum,vt is text.exprimit,dum dicit præclaram nobilémque militiam spectabiliũ tribunorum.Et ita de iis tantùm militibus loquitur, qui cæteris præsunt qui censentur habere dignitatem,vt etiam voluit Ioan.Plat.in d.l.1.C.de Eque.dignit.lib.12.

Responsio ad contraria.

10 ¶ Neque similiter obstant iura,quæ vidẽtur assignare dignitatem militiæ.Nam dignitas est nomen quoddam generale,quod multifariam accipitur, & plerunque impropriè accipitur,vt patet late ex no.per Bar.in d.l.1.in 1.& 2.q. & ibi quoq; Io. Plat. col.2.in 3.quæst.C.de digni.li.12.& voluit ante illos gl.in l.libertę,per illũ tex.& ibi quoq; Bal.C.de oper.liber.& gl.in c.deniq;,in prin.4.di.& in c.quia nonnulli,de cleri.non resid.Et ex eo quod suprà diximus,seruos habere dignitatẽ.Sed nec omnis dignitas etiã propriè sumpta nobilitat,vt iam diximus,& longè lateq; declarãt Bar. & Plat.vbi suprà.Nã & non idẽ esse dignitatẽ cum nobilitate,apertè ostẽdit illud Ciceronis in 3.actione in Verrem, Nõ vt honos & dignitas notabilitati restitueretur.Ex quibus satis intelligis,dignitatem inesse nobilitati,at non nobilitatẽ omni dignitati.

Dignitatis nomen generale.

Nobilitas & dignitas vt diuersa.

11 ¶ Nec obstant denique iura,quæ faciunt discrimen inter priuatos, & milites. Nam priuati apud nos duobus modis dicũtur.Primo,ij qui nõ sunt in aliqua dignitate, vt diximus,aut in magistratu,vt probat illud Tullij Phil.9.Sępe magno vsui Reip.Seruius Sulpitius & priuatus,& in magistratibus fuit.Et in oratiõe ad Equites Ro.antequam iret in exiliũ,Cedã inermis armatis,innocens nocentibus, priuatus furibũdo magistratui? Et in 2.in Verrem actione,Erit tum Consul Hortensius cũ summo imperio & potestate:ego autem Aedilis,hoc est paulò amplius,quàm priuatus. Deinde

Priuati duobus modis dicuntur.

qui non sunt ex eorũ numero, quos priuilegiarios dicimus, cuiusmodi sunt milites minores, & id genus alij, vt per gl. in l. licet inter priuatos. C. de pac. & in c. priuilegia. 3. dist. Et in hoc postremo sensu, differunt à priuatis milites, quibus iura, multa priuilegia concesserunt. In primo autẽ sensu, milites & ipsi priuati dicuntur, vt in l. 3. ff. de mune. & hono. Vbi cùm de militibus quicquã fuisset statutum, subiungit tex. Cęteri autem priuati. Constat enim dictionẽ cæteri, eam vim habere propriã germanamq;, vt idem prorsus, & substantia, & qualitate implicet, & referat, licèt diuersum specie & numero, vt voluerunt glo. & Bart. in l. non solùm. §. quæritur. ff. de procur. cum si.

Dictio Cæteri. quam vim habet.

12 *Non omnis priuatus est ignobilis.*

¶ Quid plura? tex. est, in d. c. qui contra. 24. q. 1. qui palã ostendit eos, qui priuati dicũtur, non propterea esse ignobiles, sed ex priuatis alios esse nobiles, alios ignobiles: vt proinde possis liquidò deprehendere, milites, etiãsi à priuatis differant, nõ propterea esse nobiles. Primùm enim is tex. dicit, quòd qui contra ecclesiæ pacem sunt, si dignitatem, aut cingulum habent, nudentur eis. Si autem nobiles sunt, suarum substantiarum proscriptionem patiantur. Si autem ignobiles, &c. Ex quo etiam text. apertè comprobatur id quod suprà diximus, longè interesse inter dignitatẽ, & nobilitatem.

13 *Cheualiers qui dicuntur, nobiles fiunt.*

¶ Illud autem non prætermittendũ, eos, quos nostra Frãcorum lingua, Cheualiers appellamus, quamprimùm eam dignitatẽ assecuti sunt, fieri nobiles, vel si anteà non fuissent, sed ij, milites non dicuntur, vel reclamantibus omnibus legum interpretibus. Verùm qui rectè locuti sunt, illos vocarunt Equites auratos. Quam appellationem primus omnium comperit Franciscus Philelphus, vt ipse scripsit libr. epistolarum 24. epi. 1. ad Albertum Parrhisium. At Laurentius Valla in suis Elegantiis li. 6. c. 22. Decuriones vocat, & approbat Bebellius in commentariis de abusione linguæ, vbi multa contra nostros interpretes congerit, qui hos milites appellãt, & nos quoque aliquid dicemus in tit. 10. consuetudinum Picta. §. vlt. in glo. 2. Quòd si interim scire vis militiarum genera, de quibus nostræ leges loquuntur veluti de re, quæ vendi, legariue potest, vide Andr. Alcia. lib. Prætermissorum. 1. in verbo, militia, & Lælium Taurellum in libello, bello quidem & scito, de militiis ex casu.

Militiarum genera.

14 *Qui excellũt arte militari an sint nobiles.*

¶ Sed nec tamen omittẽdum, quòd licèt simplex illa militia non nobilitet, tamen si quis arte militari excellat, eiúsq; clarum specimen, & testimoniũ non semel præbuerit, sibi gradum ad nobilitatem parat, vti qui scientia, aut virtute excellũt, de quibus suprà diximus. c. 2. 3. 4. & 5. Quin plurimi eos iam satis nobiles esse dicunt, vt & illos multi, quos in præcedentibus citauimus. Hanc enim magnam nobilitatem antiqui Ro. esse censebant. Salustius in Catilinario, Sic se quisque hostem ferire, murum ascendere, conspici, dum tale facinus faceret, properabat: eas diuitias, eamq; bonam famam, magnam nobilitatem putabant. Tacitus lib. 3. de Sulpitio Quirino, Lanuuij inquit, ortus modicis parentibus, & opibus, militiã clarus, Consulatum sub Augusto meruerat. Igitur militiã clarus, idest, nobilis, vt docuimus suprà. c. 2. nu. 8. sed & hinc. Probus Aemilius, Iphicrates, ait, Atheniensis non tam magnitudine rerum gestarũ, quàm disciplinã militari nobilitatus. Et Liuius 1. deca. lib. 6. Centurionem inquit nobilẽ militaribus factis. Et li. 7. de Sexto Tullio, Septimùm primipilo, vir, inquit, factis nobilior, intelligit enim de factis militaribus. Iterúmque lib. 10. per virtutem Imperator acciri iubebat nobilissimum quemq; genere factisq; Et in hanc quoque sententiam versus sunt Euripidis, quibus apertè ostendit nobilitatem parari ex militia eiúsque laboribus: ignobilitatem contrà ex ocio & militiæ odio & vacatione. Hi autem sunt apud Stobœum ser. 49.

Νεανίας γὰρ ὅστις ὢν ἀργὸς ἔσται
Κόμη μόνον, καὶ σάρκες, ἔργα δ' οὐδαμοῦ
Ὁρᾷς τὸν εὐτράπελον, aut, vt alij legunt, εὐτράπεζον, ὡς ἡδὺς βίος
Ὅ, τ' ὄλβος ἔξωθεν τίς ἐστι πραγμάτων;
Ἀλλ' οὐκ ἔνεστι στέφανος, οὐδ' εὐανδρία:
Εἰ μή τι καὶ τολμῶσι κινδύνων μέτα:
Οἱ γὰρ πόνοι τίκτουσι τὴν εὐανδρίαν,

Ηδ.

ἢ δ' εὐλάβεια σκότον ἔχει αὖ, aut, vt alij habent, *καθ' Ἑλλάδα*
τὸ διαβιῶναι μόνον ἀεὶ θηρωμένη.

Apud Turcas autem ij maximè nobiles existimantur, qui stipendia ex militia à principe accipiunt, vt scribit Petrus Bellonus lib.2.obseruationum, c.95.

15 ¶ At illud minimè dubium, quòd si quis à principe excercitui præficiatur, is satis nobilitari tacitè videtur. Nā & hi apud Romanos nobiles existimabantur, & in maximo dignitatis gradu collocati. Tullius in oratione pro Murena, scribit duas artes, esse, quæ locare possunt hominem in amplissimo dignitatis gradu, quarum alteram imperatoris esse dicit. Imperator enim dicebatur, ductor exercitus, præfectus copiarum. Cuiusmodi fuit, qui Hebræis, princeps exercitus dicitur, de quo Genesis 21.& 2.Reg.24.& magister militiæ, eiusdem li.c.19.& Gene.37.& alibi sæpe, & Princeps militiæ 4.Regum 5.c.& Iudith.2.& Hieremiæ 39.vbi 70.interpretes vocant ἀρχιμάγειρον, vt & annotauit D.Hieronymus in Esaiam li.7.Nostris quoque legibus, magister militum vocatur, & in l.1.C.de exhib.reis & in l.2.& l.vlt.C.de Decuri.lib.10.& l.vlt.C.de Comiti.rei milit.lib.12.vbi is inter illustres ponitur, & l.viros, & l.vlt.C.de diuer.offi.eo.lib.12.& l.vlt.C.vt digni.ord.ser.eo.lib.12.vbi Magnificus vocatur. Ex quo D.Claudius Seissel.in d.l.1.§.1.col.3.vers.addo etiam.ff.de eo, cui mandat.est iurisd.dicit eundē esse magnificū, & illustrē. Et in §.1.in auth.vt ord.pręfec.vrba.vbi ἐνδοξότατος vocatur, id est, gloriosissimus, quod peræquè valet, ac nobilissimus. gloria enim & nobilitas eadē est, vt agnosces ex his quę dicā, infrà capite 21.nu.3.sed illud. Ex quo etiā est illud Horatij li.Ser.1.Saty.6.quod nos alibi ad aliud adduximus,

Nec quòd auus tibi maternus fuit atque paternus,
Olim qui magnis legionibus imperitarint:
Vt plerique solent, naso suspendis adunco
Ignotos, vt me libertino patre natum.

Vides enim illic pro magna nobilitate esse, quòd legionibus imperitarint. In ea enim Saty.nil aliud quàm inuehit in eos, qui nobilitate maiorum gloriantur.

An qui à principe exercitui præficiuntur.
Imperator quis sit.
Princeps exercitus.
Magister militiæ & militum.
Magnificus & illustris idem.

16 ¶ Porrò Romæ sub templo Concordiæ, inuentus est Cippus hac inscriptione,

Vetus inscriptio.

FL. STILICHONI. V. C.
FLAVIO STILICHONI INLVSTRISSIMO VIRO
MAGISTRO EQVITVM PEDITVMQVE,
COMITI DOMESTICORVM, TRIBVNO PRAETORIANO
ET AB INEVNTE AETATE PER GRADVS CLARIS-
SIMAE MILITIAE AD COLVMEN GLORIAE
SEMPITERNAE ET REGIAE ADFINITATIS EVECTO,
PROGENERO DIVI THEODOSI COMITI DIVI
THEODOSI AVGVSTI IN OMNIBVS BELLIS
ADQVE VICTORIIS ET AB EO IN ADFINITATEM
REGIAM COOPTATO ITEMQVE SOCERO D̄ N̄
HONORI AVGVSTI APHRICA CONSILIIS EIVS
EX PROVISIONE LIBERATA EX S̄ C̄.

Quam inscriptionem nobis scriptā reliquit Barptolomæus Marlianus li.Topographiæ vrbis Romæ 2.c.10.Ex qua potes multa intelligere maximè notanda, scilicet Magistrum equitum & peditum dici, qui alibi Magister militiæ vel militū dicitur: idq; muneris magnam nobilitatē, dignitatemq; parere, vtpote cùm vir clarissimus, & vir illustrissimus dicatur, qui ei præfuit. Illę enim notę V.C.positę in titulo inscriptionis, significat, viro clarissimo. Ex quo item vides eandem esse dignitatem illustrissimorum, & Clarissimorum, vt annotarunt nonnulli recentiorum in d.l.1.ff.de offi.eius cui mand.est iurisdit.Præterea, quod extra rē est, sed obiter volui dicere, eo tempore inlustris, non illustris scribi solitū. Et adq; pro atq;. Adhæc genitiuum nominum in ius finientium, per simplicem i, fuisse pronunciatum, videlicet Theodosi, Honori. Deniq; huiusmodi inscriptiones ex Senatus cōsulti authoritate fieri solitas.

Illustrissimorū & Clarissimorum eadē dignitas.
Inlustris pro illustris.

17 ¶ Deniq; vt redeamus, Hic Stilicho is est, de cuius laudibus tã multa scripsit Claudianus. Et quia in alia inscriptione ab eodem Marliano posita, eiusdem operis li. 1. c. 5. vocatur Magister vtriusque militię, intelligis eundẽ esse magistrum equitum & peditum, & magistrum vtriusq; militiæ. Apud antiquos autẽ Ro. vocabatur Tribunus Celerum, qui equitibus præerat, veluti secundũ locum à regibus obtinebat, vt scribitur in l. 2. §. quod ad magistratus. ff. de orig. iur. Sed & postea Tribuni militũ creati sunt Cõsulari potestate, vt & inibi scribitur in §. deinde cùm pòst. De quibus etiã fit mentio in l. Tribunus militũ. ff. de milit. testa. & in l. vlt. C. eo. ti. Quos Budæus noster eos esse putat, quos in Gallia Mareschalcos vocamus. Hipparchos Græci vocãt. Ex quibus item illud planè vides eos satis nobilitari, quibus id minus à principe demandatur. Nã & Matth. Afflic. in constit. Siciliæ incip. constitutione pręsenti, in 1. not. dicit, quod licet simplex militia non connumeretur inter gradus dignitatis, ea tamen quæ cum præpositura est, vt sunt Capitanei equestres vel pedites, dignitatem habet.

Magister vtriusque militiæ. Tribunus Celerum. Tribuni militum. Mareschalij.

18 ¶ Sunt tamen nonnulli loci, in quibus simplex militia, eorum moribus nobilitat, ita vt cùm primùm quis ad militiam assumitur, is simul nobilis efficitur. Quod Perusij obseruari tradit Bart. in d. l. 1. col. 6. versi. examinemus ista verba, & iterum col. 9. versic. quartò infertur, & ibi quoque Ioan. Plat. col. 2. & iterum 3. C. de dignit. lib. 12. Subduntque vterque in ciuitate Florentiæ aliter obseruari, nempe militem manere ignobilem, vt priùs erat. Sicubi igitur ea erit consuetudo, vt militia nobilitet, ea seruanda est, vt quæ vera ac propria mater nobilitatis, vel ignobilitatis sit, vt dicemus infrà capite decimo.

Militiã simplicem apud nonnullos nobilitatem esse.

19 ¶ Illud denique monuerim principes, vt dum huiusmodi militum & exercitus præfecturis prouidẽt, ob oculos illud Euripidis in Archelao ponãt apud Stobęũ Ser. 86.

φέρει δὲ καὶ τοῦτ᾽ οὐ μικρὸν εὐγενὴς
ἀνὴρ στρατηγῶν, εὐκλεᾶ τ᾽ ἔχων φάτιν. Id est, vt vertit Gesnerus,

Non parum adfert momenti, si nobilis
Exercitus dux fuerit, & gloriosa fama insignis.

Nam & nobilium, & maximè principum maior est authoritas in milites, & militum in hos obedientia, quę quantùm momenti habeant, disces ex Tullio in oratione pro lege Manilia, vt non immeritò Moyses, vt ipse dicit Deuteron. c. 1. ex nobilibus constituerit Tribunos & Centuriones. De quo tamen loco dicam inferius cap. 20. nu. 3. vbi & aliis seq. alia videbis ad hunc locum pertinentia.

Nobiles exercitus duces cõstituendi.

Ordo clericalis, quem vocant, aut nobilitet. CAPVT IX.

1 ORdo clericatus nobilitat, si credimus Host. & Io. And. in c. eò libétiùs, in verbo, militiæ, & ibi quoq; Aegidius Belleme. in 1. no. Ant. & Panor. in fi. Pet. Anca. & Card. Floren. post princ. de seruis non ordi. per tex. ibi, in verbo, militiæ clericali, & in c. ex parte B. ibi, Deo militans, de corpo. vitia. & in c. clericum, ibi, militibus ecclesiæ. 50. di. Et sequitur Anto. Corset. in repe. c. grandi, col. 13. de supplen. negli. præla. li. 6. & Andr. Alciat. in c. cùm non ab homine, col. 6. versi. primo per istum text. de iudi. vbi dicit clericos haberi pro nobilibus, nihil tamen allegat.

Clerici an sint nobiles.

2 ¶ Sed constat, ex illis text. quibus innituntur Hosti. & Io. And. & illorum asseclæ, id minimè probari, cùm de nobilitate nihil aliud dicant, sed tantùm de militia, & ea quidem non mundana, sed diuina & cœlesti. Est enim militiæ nomen generale, omni ferme generi vitæ commune. Ex quo illud Ouidianum,

Militat omnis amans. Et apud nos probatur in l. aduocati. C. de aduo. diuer. iudi. & l. vlt. C. de pigno. & l. creditor. §. inter venditorem. ff. de acti. empti, & l. Lucius, la 1. ff. de lega. 2. & in l. quamuis. C. de Decur. lib. 10. cum si. Quod ad animantia quoque bruta ab eruditis scriptoribus transfertur. Vnd & illud prodiit,

Militat in syluis catulus.

Nec propterea ordo clericalis nobilitare probatur, quòd sit, aut appelletur militia, cùm, vt iam diximus in præcedente capite, militia non nobilitet.

De eadem re. Militia nomen generale.

¶ Quòd

Argu. armata militia ad cœlestē. vide nu. seq. in fi.

3 ¶ Quòd si ipsa mūdana militia, quam armatam vocamus, nobilitaret, posset fortè dici & ordinem clericalem, idest, cœlestem militiā nobilitare, per id quod voluit in simili gl. trahens legem loquentem de milite armatæ militiæ, ad militem cœlestis militiæ, in l. militem. ff. de re iud. & in l. filiussa. §. veterani. ff. de procu. & in l. milites, in verbo, procuratores. C. locat. & in l. de die. §. 1. ff. qui satisda. cog. & in l. stipēdia. C. de execut. rei iudic. & in l. si vt proponis. C. de rei vendi. & Doc. in d. locis, & prætereà Bart. in l. affectionis. ff. de donati. cum si. adductis à Fely. in c. cum ex officij, col. 1. de præscrip. & Philip. Decio con. 132. in casu proposito, col. 1.

Clericos in honore esse & dignitate. Nec inter plebeios esse annumerandos.

4 ¶ Et eò quidem magis, quòd vt iam diximus militia non est dignitas, cùm tamen ordo sacerdotalis, atq; etiam clericalis, dignitas sit & honor, vt est tex. in l. atrocem. C. de iniur. in c. denique, in princ. & ibi glo. quæ id no. 4. dist. & in c. reperiuntur. 1. quæst. 1. & no. etiam gl. in c. sedes. de rescrip. & Lapus alleg. 110. in ciuitate, col. 15. in paruis, vers. remouetur etiam. Et talis quidem dignitas, quæ maior est omni alio honore seculari, vt dicit Bar. con. 180. si aliqua, col. 2. vers. prætereà, quem sequitur Iason in l. generaliter, col. 2. ff. de in ius vocan. Et quæ quidem facit, vt non sit clericus inter plebeios numerandus, vt probat tex. in l. 2. C. vt nemo priua. Estq; sacerdotium regale genus, vel teste locupletissimo D. Petro in 1. epi. c. 2. vos autem genus electum regale sacerdotium, quod & repetitur in decretis canonicis. An tamen semper valeat illud arg. de milite armatæ militiæ ad cœlestem, vide Cyn. in l. 1. co. 2. in 5. quæst. & ibi Bar. in fin. Saly. col. 4. in 7. quæst. C. de iur. & fac. igno.

Consuetudo & statutum an & quomodo nobilitet, & quæ inde sequuntur. CAP. X.

Cōsuetudo nobiles facit.

1 CONsuetudo nobiles facit & ignobiles, ita quidem, vt quis sit in vno loco ex consuetudine illic obseruata nobilis, qui ignobilis alibi reputatur. Ita voluit Bar. in l. 1. col. 7. vers. examinemus ista verba, & iterum col. 9. versi. 3. ex prædictis, & rursum vers. quartò infertur, & etiam col. pe. & ibi etiam Io. Plat. col. 2. vers. & ex his infertur, & iterum col. 3. vers. ex quo infert hic. C. de digni. lib. 12. Vbi dicunt, quòd Turcæ & Sarraceni, qui apud se sunt nobiles, apud nos sunt ignobiles, & econtrario. Et Perusij, si plebeius efficiatur miles, habetur pro nobili, non etiam Florentiæ. Et licèt (inquiunt) is qui est de numero Consiliariorū, vel Decurionum, sit de iure communi nobilis, pèr l. spurij, in princ. & l. vlt. in fi. ff. de Decuri. quod & admittit ciuitas Venetiarū: Ciuitas tamen Perusij nō admittit, vbi Decuriones manent ignobiles. Et pro hoc etiam allegant tex. in l. vlt. §. 1. ibi, quæstura in aliqua ciuitate inter honores non habetur. ff. de munerib. & hono. Vbi munus reputatur vile vel honorabile, secundum consuetudinem regionum, sicuti & ex illo text. not. idem Bart. in d. l. 1. col. vlti. versi. illud officium. C. de digni. lib. 12. & in l. 1. col. 2. versi. sed quæro quæ dicantur, & iterum versi. venio ad secundum. C. de mulier. & quo loco, lib. 10. & ipse Plat. in l. maximarum, in 4. no. C. de excu. muner. co. lib. 10.

De eadē re.

2 ¶ Sed & illud de nobilitate voluit Bal. con. 387. Archidiaconus, col. 2. lib. 1. dum dicit, quòd consuetudo nobilem facit, & eximium, per l. honor. §. 1. ff. de muner. & honor. credo quòd voluit allegare d. l. vlt. Et id quoque voluit Pau. Cast. con. 125. dubitatur primò an comes. in 4. dubio, lib. 2. vbi & ex hoc dicit, quòd si princeps in rescripto aut priuilegio faciat mentionem de nobilibus aut filiis nobilium, debet intelligi secundum consuetudines, & diuersitates locorum, ad quæ referuntur, per ea quæ ibi allegat & Ioan. Ray. in d. tract. de nobilitate in 4. q. princ. & iterum in vlti. q. princ. & Imo. in c. de multa, ad fin. de præbend. & Cepol. in d. tract. de imper. mili. deligendo, in materia nobilitatis, in 11. op. & Iaco. de Zochis in cap. per venerabilem, versicu. videbatur, in 3. quæst. & ibi Cardi. Alexan. in §. vlti. chart. antepen. versicu. quæro ergo principaliter, qui filij sint legit. & Soci. consi. 246. eleganter & subtiliter, col. 1. libr. 2. quod & ponitur inter con. Franc. Curtij senioris, consi. 18. & Philip. Deci. in c. nouit, in 6. no. de iudi. & in l. fœminæ, col. 18. in paruis, versicu. similiter descendentes. ff. de regul. iur. Matth. Afflic. in constitutione Siciliæ. incip. intentionis nostræ, in 6. not.

Carol. Rui.consi.66.perlectis, col.8.nu.23.lib.3. & Rochus Curtius in repe.c.vlti. char.5.versic.septimo infertur. Fran.Ripa lib.2. respon.c.26. incip. videtur respondendum,col.2.& Alciat.in l.merces.ff.de verbo.sign.Matth.Afflic.in c.1.col.8.versic. ego addo duos,ti.quis dica.dux.

3 *De eadem re.*

¶ In quam sententiam Aristoteles lib.1.Politicôn.ca.4.scribit plærosque se non solùm domi siue apud seipsos nobiles,sed vbique existimari:Barbaros verò, domi solùm nobiles, quasi existat alia simpliciter nobilitas, alia non simpliciter, vt apud Theodecten Helena inquit,

Θέων δ' ἀμφοῖν ἐκγόνων ῥιζωμάτων
Τίς ἂν προσειπεῖν ἀξιώσεις λάτριν
Ex diis ab vtraque stirpe prognatam
Quisquam appellabit seruam? Et Boëtius quem Ray.vbi suprà allegat,lib.3.de consolatione philosophię,Si quis(inquit) multiplici consulatu functus,in barbaras fortè venerit nationes: venerandúmne honor barbaris efficiet? Vanescunt illico, cùm ad eos deuenerint,qui dignitates non esse existimant.

4 *De eadẽ re.*

¶ Pogius quoq; in suo opusculo de nobilitate,multa de hac re scribit,inter quę illud, Sed cùm nihil minùs vulgi opinio respiciat,quàm virtutẽ,aut rationẽ in appellatione nobilis:ac propterea varietur admodum pro cuiusq; generis vsu & opinione,quę admodũ sibi inuicem repugnant,non à certa ac determinata re,sed à quadã consuetudine hominum inconsulta videtur duci. Et cùm plurimas diuersásq; nationũ consuetudines de nobilitate recensuisset: postea subiũgit, licet ea pro gentium varietate multiplex videatur:omnes tamen,quos modò recẽsuisti, & esse, & rectè dici nobiles arbitror posse. Nã sicut non omnes leges omnibus ciuitatibus sunt accõmodatę, sed variantur pro rerum publicarum commodis & vtilitate: Cumq; aliis prosint, aliis obesse videantur:& tamen legũ vim authoritatemq; conseruant,neq; propterea non habentur leges,quia non omnibus eædem conferuntur:Sic ego Italos, Gallos, Germanos,Britannos,Barbaros ęxistimo,qui à suis dicuntur,nobiles esse.&c.

5 *Statutũ quoque facit nobiles.*

¶ Ex quibus facilè iam intelligis,id quod de consuetudine diximus,procedere & in statuto ciuitatis: vt quemadmodum ex cõsuetudine cuiusq; nationis quis censeatur nobilis & ignobilis:Ita quoq; ex statuto. Et eo quidem magis, quòd expressum fortius est tacito, vt late scripsimus & probauimus in nostris legibus connubialibus, in gl.5.nu.48.nunc restat,& multis seq. nemo enim nescit consuetudinem esse tacitam populi voluntatem,statutum expressam. Et ita nuncupatim in statuto, vt scilicet nobiles faciat & ignobiles,voluit Bar.in d.l.j.col.9.versi.quartò infertur.& iterum col. pen.versi.ciuitas verò.C.de digni.lib.12.& ibi quoque Ioan.Plat.col. 3. versi. ex quo infert.Matth.Afflic.in d.c.1.vbi suprà,tit.quis dica.dux.

6 *Nobilis est qui populi opinione est nobilis.*

¶ Hinc fit, vt is præsumatur & sit nobilis,quem vulgus,& communis hominũ æstimatio nobilẽ reputat, vt voluit Dy.con.11.quæstio & articulus talis, an domus & casatũ de Ciprianis,& Alber.in j.parte statutorũ.q.137. ex statuto ciuitatis Florentiæ. Lucas Pe.in l.mulieres,col.3.vers.nonò,ex communi opin.C.de digni.li.12.Pau.Ca. con.22.visis omnibus,col.2.li.2.& con.107.quantùm ad primũ,col.j.li.2.Barb.con. 57.præclarè,col.3.rursumq; col.vlt.li.2.Guid.pap.deci.88.sed quæro an domini, col. antepe.Calca.con.8.in causa pendẽte,col.7.vers.& ex supradictis.Soci.con.246.elegãter,col.2.vers.prima ratio,li.2.quod repetitur in con.Fran.Cur.Senio.con.18. vbi plus dicit,quòd ad probandum nobilitatem,nõ sufficit dicere, quòd quis sit nobilis: sed debet dici, q̃ talis vulgò reputatur,tanquã scilicet nobilitas ex sola vulgi opinione pendeat.Card.Alex.in c.per venerabilem.§.vlt.char.antepe. vers. quærit dehinc, qui fili.sunt legi.Fely.in c.super eo,le 2.col.3.de testib.Fran.Ripa li.2. respons.c. 26. Allobrogũ,col.2.vers.secundò respondetur.Matth.Afflic in c.1.col.8.vers.nona nobilitas,ti.qui dica.dux.vbi tamen addit post Lucam Pen.vbi suprà,horum nobilium esse infinitum numerum, nec tamen ex hac communi opinione contrahi nobilitatem,

tem,cum ea plerunque mendax.l.si priuatus.ff.qui & à quib. quibus certè assentior, sed ita tamé vt huic cõmuni opinioni standum sit tantisper, dum eam esse médacẽ appareat per quæ diximus in legibus connubialibus gl.8.in verbo, *de son mari*, in 8.q.

7 ¶Quibus accedit,quod dicunt iuris Canonici interpretes,dignitatem esse,quę habetur & reputatur dignitas in tali ecclesia,vel loco.Ita voluit Inn.in c.de multa, & ibi Hosti.& Io.An.expresśiùs Imo.col.14.vers.vltimò tangit hic,& rursus col.pen.vers. an autem custos,& in fi.& Pan.col.pe.vers.ꝙ tertia conclusio,de præben.Archi.in c. 1.de consue.lib.6.Domi.cõ.130.dubium.Pan.in c.non minùs.col.3.ver. veniamus igitur ad primũ,de immu.eccle.vbi & per hoc dicit,id vile esse, quod in eo loco vile reputatur.& Card.Flo.in cle.1.de præben.vbi dicitur,ꝙ archipresbyteratus est dignitas,nisi consuetudo sit in contrariũ,& sequitur Nicol.Mil.in suo repertorio,in vers. dignitas est esse archidiaconum.Sed & idem in versi.dignitas est quicquid, dicit dignitatem esse,quicquid ex cõsuetudine dignitas reputatur. & allegat Ro. in duobus con.& Steph.Bertr.con.2.viso processu,nu.10.& iterum 32.lib.3.Et dicit Bal.d.con. 387.lib.1.ꝙ illa est maior dignitas,quã generaliter homines existimãt esse maiorem, per l.Athletas.§.1.ff.de his qui no.inf.Ex quibus facilè intelligis,quisquis es qui te nobilitatis titulo extollis,nobilitatẽ ipsam opinionibus totã cõsistere, nõ rerũ naturâ.

Dignitas est quæ dignitas reputatur.

Maior dignitas quæ talis existimatur.

8 ¶Hinc quoque est,vt nobilitas per solam famam,idest,communem hominum ęstimationem probetur,vt voluit Bal.in l. prouidendum, per illum text.C. de postul.& sequitur Alex.in addi.Bar.in l.de minore.§.tormenta,col.pe.ff.de quæstio.& Guid. Pap.con.217.omissa facti narratione,in prin.& deci.196.nobiles,col. 2.& deci. 387. sed quid si nobilis,in fi.& sing.251.nobilitas probatur.Cardi. Alex.in §. si miles aduersus.tit.de pac.iur.fir.Fely.in c.veniens,le j.col.3.& ibi Deci.columna vltima,de testib.& Iason in repe.l.admonendi,col.79.versi.item nobilitas.ff. de iureiur. Philip. Deci.in c.j.col.4.vers.secundus casus,extrà de appel. vbi dicit ad hoc facere, quod no.Bar.in l.de pupillo.§.si quis ipsi prætori.ff.de no. ope. nunci. Quod & confirmatur ex eo quod scribit Bal.in l.2.per eum tex.C.si ser.aut liber.libr.10.Famam publicam constituere aliquem in quasi possesś ione ingenuitatis.

Nobilitas probatur per famam & cõmunem hominũ. æstimationẽ.

Fama publica cõstituit in quasi possess. ingenuitatis.

9 ¶Ex his item fit,quòd si in rescripto vel alia dispositione fiat mentio nobilium, intelligendum est de nobilibus secundum cuiusque loci consuetudinem. Nam verba rescripti siue principis intelligenda sunt secundum consuetudines locorum,ad quæ referuntur,sicuti & secundum qualitates personarum.l.plenum.§.equitij.ff.de vsu & habit.l.si quis filio.§.irritum.ff.de iniust.testa.Et id expresse in hoc casu voluit Pau. Ca.loquens de priuilegio legitimandi, in quo excipiuntur filij nobilium con.126. dubitatur primò,col.3.vers.quartò dubitatur.& Cardi.Alex.in c.per venerabilem.§. vlt.char.antepe.vers.quarto ergo principaliter,extrà qui filij sunt legi.

Nobilitas in rescriptis & aliàs intelligitur ex loci consuetudine.

10 ¶Cùm nobilitas res sit adeò incerta,ambigua,& minimè(vt dicit Pogius) determinata,& in non determinatis sit locus arbitrio iudicis l.j.in fi.& ibi Bal.ff.de iure delibe.& l.mora.ff.de vsu.& l.de accesśionibus.ff.de diuer.& temp.præscri.& c. in causis, & ibi Panor.de offi.deleg.& voluit glo.in c.finem,de dol.& contu.cum si. Ideò in arbitrio iudicis est,diiudicare verùm quis sit aut dicatur nobilis,an ignobilis,vt voluit Alex.in addi.Bar.in l.3.in prin.ff.de testib.ad id allegãs Bal.in l. Gracchus, in princ. C.de adult.vbi dicit esse in arbitrio iudicis,an quis sit vilis conditionis,nécne.

Arbitrio iudicis relinquũtur non determinata.

11 ¶Et bene facit quod voluit glo.no.in c.sedes,in verbo,maiores,de rescript.quòd est in arbitrio iudicis,qui debeant dici maiores,quique minores,& sequũtur Imo. Pan. & recentiores ibi,& Specul.tit.de rescrip.prætenta.§.vlt.col.j. vers. sed quæ sunt personæ digniores.quódque voluit Laudu.in cle.1.& post eum Cardi. in 6.q.de baptis. quòd relinquitur arbitrio boni viri,quis dicatur princeps,in casu d.cle.cũ aliis multis similibus a me,latè congestis in repe.l.si vnquam,in verb.omnia vel partem aliquam,nu.30.quin & aliàs.

Arbitrio iudicis nobiles dicuntur maiores & minores.

12 *Iudex tamen arbitrari debet ex præscriptio legis, statuti & consuetudinis.*

¶Tu tamen hoc intellige, vt iudex, dum arbitrabitur an quis sit nobilis, nécne, sequatur quod iure communi statutum est, & statutis atque consuetudine patriæ obseruatum, vt plenè no. in l. j. C. de sum. tri. & per Alex. con. 5. puto de iure considerandum, col. j. lib. 4. & per Cardi. in d. cle. 1. de baptis. loquentem in casu d. cle. 1.

13 *Nobilitas nõ præsumitur, sed probari debet.*

¶Cùm ex his quæ dicta sunt, liquidò appareat nobilitatem rem esse aduentitiam, & quæ non nobis inest à natura, ideò nõ præsumitur, nisi probetur, per tex. in l. nõ ignorat. C. qui accu. non pos. & voluit glos. in c. si fortè, de elec. & no. doc. in l. si verò. §. qui pro rei qualitate. ff. qui satisd. cog. & in c. vlt. de præsump. cum si. Et ita in specie voluit Bal. in d. l. nõ ignorat, statim post prin. vbi dicit quòd quis præsumitur popularis, nisi probetur magnas, & in l. in actionibus. §. planè, col. j. in fi. ff. de in litẽ iurãdo. vbi dicit, quòd quilibet præsumitur popularis siue ignobilis. Ideò qui se dicit magnatẽ, siue nobilẽ, debet probare, quia ista qualitas paucis inest, & ideò nõ præsumitur, nec est prima qualitas, quæ veniat à natura, sed habet ortum ex accidẽtibus sibi, vel progenitoribus. & propterè à qui eam allegat, debet illam probare, per l. 2. ff. de probat. & idem Bal. & Marti. Laud. in c. 1. §. si rusticus, & ibi quoque Alua. & Cardi. Alex. in ver. si miles aduersus, & Matth. Afflic. col. j. in 1. no. tit. de pace tenen. vbi dicunt per illum tex. in illis verbis, probare possit, quòd qui nobilitatem allegat, eam probare debet, & Flori. in l. j. in prin. ff. de proba. vbi dicit quòd qui agit contra aliquem, tanquam nobilem, debet probare eam qualitatem, & Soci. d. con. 246. quod inter con. Frã. Curtij senioris est. 18. col. j. vbi etiam dicit, quòd quis magis præsumitur ignobilis, quàm nobilis. & Cepol. in d. tract. nobilitatis, in 26. op. & Corse. in d. c. grandi, col. 12. de supl. negli. præla. lib. 6. & Fran. Ripa. lib. 2. respon. c. 26. Allobrogum, colum. 2. Bartho. Chasse. con. 64. viso processu moto, col. 3. vers. ad secundum. Bonus Curti. in tracta. nobilitatis in 6. parte, in prin. Rebuf. in tracta. nominationum, in 12. quæsti. num. 13. Matth. Afflic. in c. 1. col. 5. vers. nono accipitur, si quis dica. dux.

14 *Limitatio.*

¶Illud tamen intellige, nisi quis se fundet in ignobilitate aduersarij, vt si quis frater secundò genitus diuisionem fecit cum primogenito tanquam nobili, & posteà vult rescindere istam diuisionem, quia dicit patrem & maiores eorum non fuisse nobiles: Certè huic incumbit onus probandi. vt in simili dicimus de eo, qui se fundat in paupertate, eam debet probare, licèt aliàs præsumatur, glo. Alber. Bar. Angel. Pau. Ca. Soci. & alij recentiores, in l. si verò. §. qui pro rei qualitate. ff. qui satisd. cogan. cum aliis multis concord. à me congestis in tracta. retractuum. tit. 1. §. 32. nu. 94. nam & videmus, & seq. vbi etiam videbis id procedere in negatiua. Et id hauddubiè procedit in specie proposita, in qua is secundò genitus in illa diuisione confessus est nobilitatẽ. Ideò ei confessioni, nisi doceat de errore, Id est, de ignobilitate, vt plenissimè not. ab omnibus, in lege prima. C. de confes.

Astra an nobilitent. CAP. XI.

1 *Astra ex astrologorũ sententia nobiles faciunt.*

QVID quòd astra, si Diuis placet, nobilitatem tribuũt, si modò credimus astronomicis scriptoribus idipsum affirmantibus, ex quibus is qui primas facilè obtinet, Iulius aut vt alij vocant Villius Firmicus Maternus libr. 3. c. 4. Iuppiter (inquit) si in primo cardine partiliter in parte horoscopi constitutus fuerit, in iis præsertim signis in quibus gaudet, vel in suis domiciliis, ac etiam in suis finibus: vel in altitudine sua, nobiles facit. Et c. 6. eiusdem li. in prin. Cùm Sol in horoscopi parte cõstitutus in masculino signo, in domo aut altitudine sua, ac beneuolæ stellæ radiatione coniunctus, beneuolisque protectus, magnæ nobilitatis largitur insignia. Et rursum in eodem c. Sol platicè in signo horoscopi constitutus, faciet ingenuos, & nobiles. Et alia plurima sæpe apud eundem comperies, scilicet in eo ipso c. in 7. loco. Et eiusdem lib. c. 7. in primo loco. Et c. 14. in 4. loco, & c. 16. paulò post medium. Et lib. 4. c. 1. in applicatione Lunæ ad Venerem. Et iterũ c. 2. in coniunctione Veneris. Rursumq; c. 3. in delatione ad Venerem, itémq; c. 12. in Saturno domino geniture, & in Ioue, & in Venere. Et c. 15. etiã in Venere, & c. 18. ad fi. Et lib. 5. c. 1. In horoscopo Libræ, rursúmque Sagittarij & c. 2. in horoscopo Mercurij. Et c. 3. in signo Geminorũ & c. 4.

& c.4. in signis Sagittarij & Piscium. Et c.6. in signo Capricorni. Et c.7. in signo Tauri, Et c.9. In signis quoque Tauri, & Libræ & Capricorni, Et lib.6.c.3. in radiatione Martis, & iterum Solis. Et c.4. in radiatione Lunæ. Et c.6. etiam in radiatione Lunæ: Et c.11. in radiatione Solis, Et c.1; etiam in radiatione Solis, Et c.31. in. Luna cum Mercurio, & alibi sæpe in eodem c. Et lib.8.c.19. in 12. parte Arietis. Et c.21. in 29. parte Geminorum. Et c.22. in 2. parte Cancri, Et c.23. in 8. parte Leonis, Et c. 24. in j. parte Virginis, itémque.8.& 11. Et c.25. in 17. parte Libræ. Et c.26. in 5. parte Scorpionis. Et c.27. in j. parte Sagittarij. Et c.28. in 4. parte Capricorni, Et c. 29. in 30. parte Aquarij. Et c.30. in 5. parte Piscium, Et c.31. in j. parte Aquarij, & apud Alcohazen Haly filium Albenragel in lib. de iudiciis astrorum, parte 4.c.9. tū alibi, tum vbi tractat de significationibus triplicitatis ascendentis, & rursum parte 5.c.6.& 10. & 14. & Guido. Bonatum in tractatu de proiectione partium parte 2.c. 13. & alibi sæpe. Sicuti è diuerso ignobiles faciunt, vt videre licet apud ipsum Firmicum lib. 3. c.4.& c.6. in duobus locis, Et c. 9. eiusdē li.5.c.9. in 1. loco, iterū in 4.& in 6. loco, Et c. 15. in 4. loco, Et li.5.c.9. in signo Capricorni, Et c.16. in domo Martis in 5. par. Pisciū.

Et ignobiles.

2 ¶ Nam & eadem quoque Reges & principes, faciunt, vt minùs mirum sit, quod alibi suprà diximus, nullum regem, qui non è seruis sit: nullum seruum, qui non è regibus. Idem enim Firmicus lib.3.c. item 3. Saturnus (ait) in quinto loco ab horoscopo per diem constitutus, Reges faciet. Et eiusdem lib.c.5. Mars in decimo loco ab horoscopo constitutus, id est, in M.C. partiliter in nocturna genitura, si in masculo signo inuentus fuerit in suo domicilio vel Iouis, & Saturnus in alio genituræ cardine fuerit constitutus, erunt Reges, & Imperatores. Et c.6. Sol in parte horoscopi per diem con stitutus in masculino, in domo aut altitudine sua, ac beneuolæ stellæ radiatione con iunctus, beneuolisq; protectus, Imperatores faciet & Reges. Et rursus, si Sol solus in parte horoscopi fuerit inuētus, in illis iisdem signis, & Mars in anaphora Lunæ fue rit iniūctus, & Luna in cæteris cardinibus vel anaphoris cardinū cōstituta, eos qui nati fuerunt, Reges faciet. Et alia huiuscemodi multa, scilicet ibi in septimo loco So lis, & in 10. loco. Et c.9. in 4. loco, Et lib.5.c.6. in signo Leonis. Et iterum in signo Ca pricorni. Et c.7. in signo Piscium, Et c.9. in signis Arietis, & Cancri, & Leonis, & Sa gittarij. Et c.11. in domo Solis. Et c.12. in domo Iouis. Et c.13. in prin. Et c. 16. in domo Solis, Et lib.8.c.19. in prin. Et c.25. in 23. parte Libræ, Et c.27. in prima parte Sagittarij, Et c.29. in j. parte Aquarij, itémque.30.& c.30. Et alia quoque videbis apud Omar Belnalfargdianum lib.3. de natiuitatibus.c.3. vbi etiam comperies qui Reges in regno perseuerabunt, quiue regno cadent, & apud Albubather suæ Astrologiæ c. 129.& Albohazen Haly filium, Albenragel in li. de iudiciis astrorum parte 5.c. x. & c.12. Et c.15. quo loco tractat de trino aspectu Saturni, & alibi sæpe, & Guidonem Bonatum in tractatu de proiectione, parte 3. in 10. domo c.2.

Et reges & principes.

3 ¶ Sed & eadem duces militum faciunt (quæ res quoq; ad nobilitatē pertinet vt diximus sup.c.8.nu.14. sed nec tamen, & seq.) vt si quando Mars fuerit in ascendente, & in domo gaudij sit, vt scribit Albohazen Haly filius Albenragel in lib. de iudiciis astrorū, parte 4.c.9. quo loco disserit de significātibus triplicitatis ascēdētis. Et si quā do pars regis fuerit in aliqua domorū Martis, & aspexerit eū Mars ex bono & forti loco, & ambo in locis amplis regū, & aspexerit eos sol, & pars fortunæ fuerit in bono loco fortunis aspiciētibus eā de bonis & fortibus locis, vt idē tradit eo.li.par.5.c.10.

4 ¶ Quantùm autem huiusmodi astris & astronomicis credendum sit, cæterorum iudicio relinquimus. Nam quantùm ad me attinet, nunquam istis potui in hisce rebus fidem adhibere, secutus sententiam Pythagoræ apud Theodoretum, Laërtium, & Plutarchum, Carneadis, Bionis, Eudoxi, Plotini, Porphirij, Origenis, Basilij εἰς τὴν ἑξαήμερον, Omelia 6. Eusebij de præparatione euangelica li.6. Phauorini apud Gelliū lib.14.c.1. Auerrois, Auicennæ, Hochylacis, Halicarnassei, Diui Augustini, Nicolai Oresmi, Ioannis Marliani, Marsilij Ficini, Leoniceni, vtriusque Mirandulæ Pici, & Francisci, & aliorum virorum in omnibus literis exercitatissimorum.

Quantū credendum sit astrologorū iudiciis.

Patria

Patriæ nobilitas an municeps suos nobilitet. CAP. XII.

1 *Patriæ nobilitas an quicquã faciat ad ciuium nobilitationem. Ciues magnæ ciuitatis præferẽdi paruæ.*

PATRIAE nobilitas nonnihil ad hominum nobilitatem, gloriam, & honorẽ facit, vt licet colligere ex l.si quis, vbi not.Saly.C.de natur.lib.& ex eo quod voluit glos.not.in l.j.C.de Alexan.primat.lib.11.virum minoris nobilitatis, qui originem duxit ex nobilissima ciuitate, esse præferendum nobiliori alterius inferioris ciuitatis. Ex qua not.Bartol.ibi,& post eum Angel.Ioan.Plat. & Rebuf. meliùs esse, vt quis sit mediocris ciuis vnius nobilis & honorabilis ciuitatis, quàm esse maiorem ciuem mediocris cuiuspiam ciuitatis. Et sic(inquit Bart.)facit pro popularibus istius nobilis ciuitatis, qui plus debent honorari, quam alij magni,& vt dicit Io.Plat.quàm nobilis alterius ciuitatis. Sequitur & commendat Ro. qui & illam glos. dicit sing. in repe.l.si verò.§.de viro,in 14.fal ff.sol.mat.& Cepol.in tract.de imper.mili. deligen. in vers.propter nationem,colum.j.& con.causarum ciuilium.40.quidam A.col.pen. & Barba.in extrauag.volentes,in materia nobilitatis, & in clemen. & si principalis colum.2.de rescrip.vbi illam dicit sing.& con.25.clementissimum domi.col.6.lib.4. & Iason in §.item Seruiana,colum.4.Instit.de actio.& Io. Neuiza.inter con. Alber. Brun.con.12.patres comederunt,colum.20.vers.& meliùs esset,& Philip.Deci.con. 283.cuius superscriptio incipit,de statuto de lucro dotis,colum.6. & Alcia.lib. 1. de verbo.signi.char.antepe.& Thomas Grammaticus con.26.in causa matrimoniali, num.12.Et facit quod scribit Felyn.in rubr.de maio.& obe.colum.3.versi.præfertur, habentem dignitatem in nobiliori loco, præferri alteri, per id quod voluit Innoc. in c.fraternitatem,in fin.de donati.

2 *Malo hic esse primus quàm Romæ secundus.*

¶Sed illius tamen sententiæ non erat Iulius Cæsar, vt qui erat elati admodum animi, & dominationis cupidus, cùm in transitu Alpium oppidulum quoddam præteriret, comitibus cum ioco & risu percunctantibus, num illic etiam aliquos esse putaret principatus, ambitionis, & dignitatum certamina, seriò respondit, Mallem hîc primus esse, quàm Romæ secundus. Author Plutarchus tum in vita ipsius, tum in Rom.apophthegmatis.

3 *Ilion nobilis ciuitas.*

¶Sed ad propositum, Lucas Pen.in l.mulieres,col.3.vers.octauo ex loco.C.de dign. lib.12.dicit quòd ciuis ex vrbe splendida oriundus est nobilis, allegat nõnulla, quibus probatur nobilitatem inesse vrbibus & nationibus,& aliam aliâ nobiliorem esse, videlicet in l.non tantùm.§.Iliensibus,ibi,propter inclytam nobilitatem ciuitatis.ff.de excu.tut.Qua in l.vides Ilion inclytam vrbem vocari, quo etiam epitheto eandem vrbem Euripides insigniuit in Helena,

ἤλθες γὰρ ὦ ξέν' ἰλίου κλεινὴν πόλιν.

Nam Græcis κλεινός, inclytus dicitur. Allegat item Luc.l.seruos ibi, loci & originis propriæ dignitatis.C.ad leg.Iul.de vi,& in c.nos qui,ibi, vrbium claritate,& iterum c.illud,ibi,non loci,non generis nobilitate,& rursum in c.Adam,ibi, nobilitate loci priuatus.40.di.

4 *Vrbes nobiles.*

¶Quibus adde & tex.in c.episcopus,le 2.7.q.1.vbi ita scribitur, Episcopus de loco ignobili ad nobilẽ per ambitionẽ non transeat. Et in l.si quis, versi.q; si alterutrũ. C. de nat.lib.Ex quo Alber.no.quempiã gloriari ob id, q; est ciuis nobilis ciuitatis. Et in l.2.§.quæ omnia.C.de veter.iure enucl.quæ vocat Berytensium ciuitatem splendidissimam, idest, nobilissimã, vt diximus suprà.c.2.nu.17.similiter. Et in l.j.in prin. ff.de censi.vbi ita scribit Vlpia.In Syria Phœniciæ splẽdidissima Tyriorũ colonia, vnde mihi origo est, nobilis regionibus Syriæ, vbi & Alber. in id expendit. Et in §. quia verò competens,in auth.de iudi.qui vocat nobilem Alexandrinorum ciuitatẽ. Vt etiam Tullius in oratione in Pisonem, Arsinoam & Naupactum. Et in 3.in Verrem actione, Lampsacum,& Aspendium Pãphilæ. Nam & quantum ad Lãpsacum pertinet, Valerius Maximus libr.7.c.3.id vocat oppidum vetusta nobilitate inclytum. Et in 5. Tyndaritanam ciuitatem. Et lib.1.De diuinatione, Phæras Thessaliæ vrbem. Et lib.13.Epistolarum Famili.epi.32.& Iliadem Virgilius in Priapeis, si is est,

Nobilis hinc nota nempe incipit Ilias ira. Et Horatius lib.3.Carminũ Ode 15.Luceriam.

ceriam. Et Ouidius lib. 6. Meta. Corinthum,

—Et nobilis ære Corinthus.

Et Liuius lib. 4. belli Punici Castulonem vrbem Hispaniæ. Et lib. 5. iterúmque 6. Syracusas. Et lib. 6. non semel, Capuam. Et lib. 1. belli Macedonici, Larissem, non illam in Thessalia, sed alteram. Et lib. 2. Argos, & Corinthum. Et lib. 3. & 4. Lysimachiam. Et eo. lib. 4. Angiram. Et lib. 9. Lacedæmonem. Et lib. 10. Erganiam, Et lib. 5. Decadis 5. Sicyonam, Edessem, Beroeam, Pellam & Argos. Et Plinius lib. 3. c. 18. castellum nobile vino Pucinum. Et Paron marmore nobilem. Telon vnguento nobilem, scilicet ob vnguentum Telinum, de quo idem Plinius lib. 13. c. 1. & Dioscorides lib. 1. c. 56. aut, vt alij secant. 59. Telon igitur vocat ipse Plinius nobilem idest, celebratam, & notam ob huiusmodi vnguentum, & nobilissimas Burchanam & Fabariam lib. 4. c. 13. Et Olisipo equarum è vento conceptu nobile, eo li. c. 22. Et idem Plinius lib. 6. c. 25. Niscæam. Et lib. 3. c. 11. Brundusium & c. 13. Picenum, & c. 15. lib. 4. nobilissimam Botanorũ insulã. Et ignobiles insulas li. 4 c. 12. nõ semel. Et lib. 5. c. 11. Arabiã Casio monte nobilem. & eiusdem lib. c. 19. Vticam cõchylo atque purpura nobilem. Et rursum c. 24. Carras clade Crassi nobiles: quod & nos alibi diximus. & rursum ibi Zeugma transitu Euphratis nobile & c. seq. Palmiram situ nobilem. Et lib. 6 c. 17. vocat seres lanicio syluarum nobiles. Et lib. 36. c. 26. Sidonem. Et Martialis lib. 1. epigr. 17. Bilbilim. Et Seneca Tragœdiographus in Oedipo actu 2. Thebas. Et Iustinus lib. 7. alteram illam Larissam Thessaliæ. Et lib. 8. Olynthios. Et lib. 9. Byzãtium. Et lib. 36. Damascum Syriæ ciuitatem. Et Apuleius lib. 6. Metamor. Lacedæmonem Achaiæ nobilem ciuitatem. Et Eutropius de gestis Ro. lib. 9. c. 28. Sobonem, & Thesiphontẽ. Et alias alibi in infinitum. Ideóque claritas vrbium dicitur in c. nos qui. 40. di. quod idem significat, atque nobilitas, vt etiam diximus suprà in secundo c. nu. 9. claritas, vnde & clara oppida Plinio dicta lib. 3. c. 4. Et clara Salamis, clarissima Delos eidẽ lib. 4. c. 12. & clarissima Scandinauia eiusdem lib. c. 13. Et claræ Delos & Rhodos lib. 2. c. 87. Tantalis clarissima vrbs, eo. lib. c. 91. Et illustres insulæ ibi. tex. autem in c. statutum, in prin. de rescrip. lib. 6. insignes ciuitates vocat. Et splendida quoque municipia apud Valerium Maximum lib. vlt. c. 16. vbi de Heriphilo, quod idem ac si nobilia dicas, vt diximus in eo c. 2. nume. 17. Et insignia oppida Plinius lib. 4. c. 12. Et Euboeam insignem ibi.

Telinum vnguentum.

Claritas vrbium.

5 ¶ Vti & è diuerso dicuntur oppida, castella, & vrbes quædam ignobiles. Liuius lib. 8. 2. belli Punici scribens Philippum Macedonum Regem cepisse quædam parua atque ignobilia oppida. Et ad calcem lib. 9. Ignobiles quasdam ciuitates vocat. Et li. 1. belli Macedonici, ipsum Philippum cœpisse castella quædam ignobilia. Et lib. 2. nõ semel dicit castella quoque ignobilia. Et Iulius Cæsar lib. 5. commentariorum de bello Gallico, ignobilem quandam Eburonum ciuitatem dicit. Et Plinius lib. 3. c. 4. nõ multo ante fi. Oppida verò ignobilia 19. attributa. Et c. 5. oppidum Liuiam portu nobile. Et lib. 6. c. 21. multas ignobiles vrbes esse dicit extra Indi ostium. Et idem li. 5. c. 29. non semel & iterum c. seq. populos ignobiles Valerius Maximus lib. 5. c. 3. scribit patriam ingratam fecisse Scipionem Africanum ciuitatis ignobilis accolam. Nisi hæc mâlis referre ad aliam significationem, quam suprà in prin. 2. capitis diximus, vt scilicet vrbes nobiles dicantur, idest, notæ & celebres: ignobiles cõtrà ignotæ & obscuræ. Sed hoc in idem recidit. Nam & ipse Plinius eodem illo li. 29. c. 30. inhonoras ciuitates in eadem significatione posuit.

Vrbes ignobiles.

6 ¶ At vt redeamus, Cicero, si is fuit, li. 3. rhetoricorum ad Herennium, vbi de genere demõstratiuo loquitur, Laudem dicit esse rerum externarum & corporis & animi. Inter ea verò quæ sunt rerum externarum, ciuitatis quoque ponit, quasi laus quoque ex ciuitatibus sit hominibus. Quod & sentiens Virgilius li. 4. Aeneid. in prin. ait,

Laus ex ciuitate.

Multa viri virtus animo, multúsque recursat
Gentis honos. Alexander Seuerus, cùm Syrus esset, volebat tamen videri traxisse originem de Romanorũ gente xúmque pudebat Syrum dici. Et propterea poëta quispiam eius tẽporis veluti contemptim de eo loqueretur, hos versus in eũ scripsit.

Pulchrum

Pulchrum quod vides esse nostrum regem,
Quem Syrum sua detulit propago,
Venatus facit & lepus comesus, &c. Testis Lampridius.

7 *De eadem re.* ¶Simonidis poëtæ Lyrici sententia est, oportere eum qui beatè vult viuere, patriam habere gloriosam. Et Euripidis siue Senecionis (de autore enim dubitatur) alia sententia est apud Plutarchum in vita Demosthenis, in princip. deberi primùm illustri patria prognatum esse, quisque fœlix futurus sit. Aristoxenus in varia historia, eiúsque autoritate Laërtius tradit, Mysonem illum, quem virorum omnium sapientissimum Apollinem prædicasse Hipponax tradidit, ex hoc habitum fuisse ignobilem, quòd non ex vrbe, sed ex vico & eo quidem obscuro, natus esset. Obque eam ignobilitatem, quæ ipsius sunt, à plerisque Pisistrato assignari. Antonius, quod alio in loco diximus, Octauio ignobilitatem obiiciebat, quòd matre Aricina natus esset, vt refert Tullius in 3. Philip. tanquam scilicet ex ignobili vrbe ea esset, & quod etiam Suetonius retulit, quòd esset ex pago Thurino. Aphthonius declamator lib. præexercitamentorum, in vituperationem Philippi, illud imprimis ei obiicit, quòd ex gente omnium barbarorum vilissima natus esset, nempe ex Pella. Tradit Probus Aemilius Menestheum filium Iphicratis Atheniensis, ex Tarsa natū, Coti, Thracum regis filia, interrogatum vtrùm pluris patrem matrémve faceret, matrem, inquit. Quod cùm omnibus mirū videretur, ille, meritò (inquit) facio. Nam pater, quantū in se fuit, Thracē me genuit, cōtrà mater Atheniēsem.

8 *In eos qui patriæ nobilitate gloriantur.* ¶NON PRAETEREVNDVM tamen quod scribit Flauius Vopiscus in Aureliano ad Bassum, in eos qui ex nobilitate genitalis soli gloriantur, Aurelianus (inquit) ortus, vt plures loquuntur, Sirmij, familia obscuriore: vt nonnulli, Dacia Ripensi. Ego autem legisse me memini auctorem, qui eum Mesia genitum prædicaret. Et euenit quidem vt de eorum virorum genitali solo nesciatur, qui humiliori loco, & ipsi plerique solum genitale confingunt, vt dent posteritati de locorum splēdore fulgorē. Nec tamen magnorum principum viribus summa sciendi est, vbi quisq; sit genitus, sed qualis in Repub. fuerit. An Platonem magis commendat, quòd Atheniensis fuerit, quàm quòd vnicum sapientiæ munus illuxerit. An eo minores inueniuntur Aristoteles Stagirita, Eleatésque Zenon, aut Anacharsis Scytha, quòd in minimis nati sunt viculis, cùm illos ad cœlum omnis philosophiæ virtus extulerit. Hæc ille.

9 *Ad idem. Anacharsis retaliatio in eū qui illi patriam exprobrabat.* ¶Cui adde quod de ipso Anacharsi tradit Galenus in exhortatione ad bonas artes. Vides (inquit) non obstitisse Anacharsi Scythæ, quò minùs esset in admiratione, & inter sapientes numeraretur, tametsi genere barbarus esset. Huic cùm quidam exprobraret quòd genere barbarus esset & Scytha, Mihi quidem (inquit) patria dedecori est, tu verò patriæ, pulchrè retaxans hominem, ex sese nihili, nec alia re superbientē, quàm patria. quod & retulit Laërtius. Aliter id refert Stobæus. Ser. 84. Nam cùm, inquit, Anacharsis per conuicium Scytha nominaretur, respondit, τῷ γένει, ἀλλ' οὐ τῷ τρόπῳ. Idest, genere, non moribus. veluti patria nihil obesset nobilitati morum. Ex quo etiam illud est Epicharmi veteris poëtæ illius, ex quo Alcimus Platonem multas sententias mutuatum fuisse tradit,

Σκύθης τις ὄλεθρος, ὁ δ' Ἀνάχαρσις οὐ σκύθης;

Quod peræquè significat ac si diceres, Est ne ex Scythia pernicies, Anacharsis autem an non Scytha fuit? quod & ex eo repetit Stobæus, vbi suprà.

10 *Ad idem.* ¶Subdit autem Galenus, vt ad eum redeamus, Si fixiùs & attentiùs contempleris, res hominum, comperies non homines factos illustres ex ciuitatibus: sed contrà per viros bonos, & artibus præstantes horum patrias fuisse nobilitatas. Etenim quod nomen, aut quam dignitatem habuisset Stagyra, nisi per Aristotelem contigisset? Rursus quæ Solorum, nisi per Aratum & Chrysippum contigisset? Quin Athenarum nomen, vnde tam procul dimanauit? Non ob terræ fœcunditatem, habuit enim agros parum feraces, sed potiùs per eos qui ibi nati sunt, quorum plærique dum in vi-

ros optimos euaserint, nonnullam suæ gloriæ portionem impertierunt & patriæ. Hoc autem esse verissimum euidentissimè perspicies, si tecum reputes Hyperbolum & Cleonem, quibus ad nihil aliud profuit nobilitas Athenarum, nisi vt illorum malefacta redderentur famosiora.

11 ¶ Quibus concinens quod de Nerua imperatore, qui Traianum Hispanum successorē sibi designauit, Dion Nicæus scripsit. Nec eū, ait, deterruit, quod Traianus homo Hispanus nec Italus erat, nec Italicus, censebat enim virtutē cuiusq; non patriā existimari & ponderari debere. Et quod de Seuero imperatore retulit Ausonius,

Ad idem.

Punica origo illi, sed qui virtute probaret
Non obstare locum, cum valet ingenium

D. Ambrosius in d.c. illud. 40. di. Illud (ait) animaduerte, quòd extra paradisum vir factus, intra paradisum mulier: vt aduertas, quòd non loci, non generis nobilitate, sed virtute vnusquisque gratiam comparat sibi. Denique extra paradisum, hoc est, in inferiori loco vir factus, melior inuenitur, & illa quæ in meliori loco, hoc est, in paradiso facta est, inferior inuenitur. Et Gregorius etiam in d. c. nos qui, eadem di. Nos, inquit, qui præsumus, non ex locorum vel generis dignitate, sed morum nobilitate innotescere debemus: nec vrbium claritate, sed fidei puritate.

Vir extra paradisum factus, mulier in paradiso.

12 ¶ Plutarchus in vita Themistoclis, & in Apophthegmatis ipsius, tradit eundē Themistoclem, cùm esset Atheniensis, Seriphio cuidam in contentione obiectanti, quòd non propria virtute: sed patriæ splendore gloriosus factus esset, respondisse, Neque tu si Atheniensis esses, clarus extitisses: Neque ego si Seriphius essem, ignobilis. Quibus verbis significabat, nihil equidem ad gloriam & nobilitatem patrium solum cōferre. Quam & Themistoclis historiam ante Plutarchum posteris mandauit Plato, circa initia libri primi, de Repub. & M. Tullius in Catone maiore. Ante omnes verò Herodotus in Vrania, qui non Seriphium hunc fuisse dicit, sed Belbitanum nomine Timodemum. Et ex sacris scriptoribus, hoc quoque recensuit Origenes lib. 1. contra Celsum, qui inter cætera conuitia, quæ in ipsum protulerat, illud etiam exprobrarat, quòd in vico quodam ignobili natus erat.

Ad idem. Themistoclis dictū in Seriphium.

13 ¶ Ipse Plutarchus, vt ad eum redeamus, in libello de exilio, & Laërtius in vita Antisthenis tradunt, q̄ cùm ipsi Antistheni fuisset probro datū, q̄ non esset Atheniensis: sed ei esset mater Phrygia, dixisse, Et Deūm mater Phrygia est. Erat enim ipsius mater ex Thracia. quod & scribit Seneca lib. 2. Quomodo in sapientem non cadit iniuria, paulò ante fi. Socratē etiā respōdisse, cùm ei Antiope mater barbara, & Trahessa obiiciebatur, Nā & Deorum (inquit) matrē Ideā esse. Nec absimili ratione idē Socrates, cùm ei quidā dixisset, ipsum Antisthenē matre esse Threicia, quò illū vellicaret, Tu ne (inquit) arbitraris ex duobus Atheniensibus adeo insignē virū natū? Author Laërtius in Socrate, & in ipso Antisthene, vbi & illud dicit, q̄ idē Antisthenes Atheniēsibus gloriantibus, q̄ indigenæ essent, dicebat illos cochleis & Bruchis nihilo esse nobiliores. Et cùm probro ei daretur aliquādo, q̄ nō esset ex duobus liberis genitus, Neq; (inquit) luctatoribus, & tamē luctator sum: quod & ipsum refert Laërtius in vita illius. Demetrius Phalereus in Socratis defensione scripsit, Democritum Abderitem ne Athenas quidem venisse: id quod profectò maius est, vt prodit Laërtius, si quidem tantam contempsit ciuitatem, non ex loco gloriam aucupari volens, verùm loco gloriam imponere, quod nos alibi ad aliud retulimus.

Ad idem. Antisthenis dictum in eū. qui illi matrē peregrinam obiectabat.

14 ¶ Aristoteles glorianti cuipiam, quòd magnæ vrbis esset, οὐ τοῦτο (ait) σκοπεῖν, ἀλλ᾽ εἴ τις μεγάλης πατρίδος ἄξιός ἐστιν, noli hæc considerare, sed an magna, siue illustri patria dignus sis. author idem Laërtius in vita ipsius. Cui simile est quod Zenon apud Maximum sententiarum c. 63. ὁ αὐτὸς μὴ δεῖν ζητεῖν τοὺς ἀνθρώπους, εἴ τινες ἐκ μεγάλων πόλεων εἰσίν, ἀλλ᾽ εἰ μεγάλης πόλεως ἄξιοι. Id est, quærendum non esse, sintne homines ex magnis ciuitatibus, sed an magna ciuitate digni sint. Actius in Philoctetа ita laudat Vlyssem, vt videri velit patriæ ignobilitatem ipsi laudi fuisse. Ita enim de eo scri

Ad idem.

bit in prin. illius tragœdiæ, teste Apuleio de Deo Socratis,
Inclyte parua prædite patria, nomine celebri, &c.

15 ¶ Sed & Plutarchus (vt iterũ ad eũ reuertamur) in vita Demosthenis in prin. posteaquam illud adduxit ex Euripide siue alio quopiã, quod suprà nu. 7. ex eo attulimus, subdit hæc quę sequũtur græce quidẽ, sed in hunc sensum, Ego verò ad genuinã illã quæ moribus magna parte & animi habitu constat, felicitatem consequẽdam, quàm obscura & ignobili patria, quàm deformi pusillaq; matre genitus sis, parum referre puto. Risu quippe dignum fiet, si quis Iulidam, Ceus insulæ non magnæ, perexiguã partẽ, aut Aeginam, quam Atticus quidam Pirzo velut oculis mucum eximendum cẽsebat, cùm mimos & poëtas bonos edidissent, viros bonos, absolutaq; mente præditos & magnanimos dare posse neget. Nam cæteras quidẽ artes quæcũq; difficiliores paulò sunt, & ad gloriã quandam aspirant vt verisimile sit in obscuris istis locis velut languere, virtus certè, quemadmodum planta generosa, fortisq; & robore suo nixa, quotiescunq; ingenium frugi, & animũ laboris non intolerantẽ nacta est, vbilibet radices iacit. Itaq; si quicquam vel prudentia vel vsu vitæ ab eo quod rectũ est deficiamus, imputare non patriæ tenuitati, sed nobis ipsis decet. Equidem qui historiam nõ ex vndiq; obuiis, domesticisve, sed peregrinis, atq; iis diuersis, & apud alios aliósq; passim dilectis coeuntem rebus, scribere sit aggressus, huic imprimis vrbe præclara, literarum & humanitatis studiosa, modis omnibus sit opus, quò simul & libris omnigenis abundans, & quæcunque scriptores subterfugêre, memoria hominũ luculentiore cum fide seruata, audiens ipse & singula coram disquirens, conficere historiam partibus omnibus absolutam possit. Hæc Plutarchus.

16 *Ad idem.* ¶ Postremò habemus gl. in l. j. C. de colo. pale. lib. 11. quòd natus in terra, in qua natus est Christus, non maiori gaudet priuilegio, quàm alius. quam ad hoc ponderat Ro. in d. l. si verò. §. de viro, in 14. fal. ff. sol mat. & Alex. in addi. Bar in d. l. 1. C. de Alexan. prim. lib. 11. Quibus adde quæ Cicero in oratione pro Publio Sylla respondit Lucio Torquato, qui illum dixerat peregrinum, & ex municipio esse. Scribit Cassius Neruam adoptasse, atque ad imperium adsciuisse Traianum, quamuis genere Hispanus esset, non ex Italia oriundus, ita existimans, vt ille dicit, Virtutem hominis, non genus aut patriam spectari oportere. Sed & huc spectat illud Satyrici poëtæ,
Summos posse viros, & magna exempla daturos
Veruecum in patria, crassóque sub aëre nasci.

17 *Ad idem. Locus hominẽ non nobilitat, sed homo locũ.* ¶ Sed non omittã tamen quod huc quoq; pertinet, quòd locus non nobilitat hominem, sed homo locum. Nam cùm Dionysius Syracusanus in Aristippũ indignatus, illum extremum omniũ fecisset accumbere: Ille, illustrem, inquit, hunc locum fieri & apparere voluisti. author Laërtius. Et Agesilaus ille magnus, cum puer adhuc esset, ac in gymnicorũ ludorum celebratione in loco parum honorifico à chori magistro collocaretur, paruit quidem, quamuis iam rex esset declaratus, dixitq;, bene sanè est. ostendam enim non loca viris, sed viros locis dignitatem cõciliare, ex Plutarcho in apophthegmatis Laconicis. Cui non dissimile est apud eundẽ illud Damonidę, qui cùm à chori magistro in vltimam chori partem locatus fuisset, Rectè profectò (inquit) ò ductor chori, excogitasti, quo pacto quoque inhonoratus locus honorabilis fieret. Et de altero eorum intelligit idem Plutarchus in cõuiuio septem sapientum, cum scribit de Alexidemo Milesio Thrasibuli tyranni filio, qui in loco cõmuni postremo assignatũ se conquerebatur, Thales & ipse Milesius, Vererisne, inquit, quem admodum Agyptij astra, prout locis quæ percurrunt celsiora aut humiliora apparent, seipsis meliora fieri aut deteriora affirmant, sic tu quoq; abiectior & obscurior euaseris propter inhonoratiorem attributum in conuiuio locum certè Lacone non paulo deterior fueris, qui in choro quodam à pręsultore in postremum locum reiectus, Euge, inquit, inuenisti quis esset hic quoque honoratior locus. Super quo & tu vide quæ diximus suprà capite 7. nu. 9. Lucas, & seq.

An

An puniantur, & quomodo, qui sibi falsò nobilitatem assumunt. CAP. XIII.

1 QVI sibi nobilitatem propria authoritate falsò assumunt, incidunt in crimen falsi, vel etiam in crimen maiestatis, vt dicit Barto. in l. j. colum. 7. versicu. sequitur in diffinitione illata. C. de digni. li. 12. per tex. in l. 3. §. vlt. ff. ad legē Iuli. maie. & in l. j. & 2. in fi. ff. ad leg. Cor. de fal. & in c. 1. de regul. iur. lib. 6. Sed horum nullus mihi ad hoc facere videtur, præter primum, quo cauetur eum teneri crimine maiestatis, qui priuatus potestate magistratúve, quid sciens dolo malo gesserit.

Nobilitatem sibi falsò asserentes in quod crimen incurrunt.

2 ¶ Sed horum omnium melior est tex. not. quidem ille, sed omnibus notissimus in l. eos. §. qui se pro milite gessit. ff. de fals. vbi is grauissimè pro delicti qualitate puniendus est, qui se pro milite gesserit, cùm non esset miles. Quem tex. no. Bar. ibi contra illum, qui se appellat doctorem, cùm non sit, vt scilicet teneatur crimine falsi. Quod & voluit idem Bar. in l. reddatur. C. de professo. & medi. lib. 10. & in tract. de insig. & armis, in prin. & Pe. An. in c. vt apostolicæ, de priuil. lib. 6. & Panor. in c. 1. de cleri. non ordi. mini. & Io. Ana. in rub. de magi. col. 6. & in rub. de crimi. fal. col. item 6. Et illum tex. ad hunc casum nostrum vsurpatæ nobilitatis allegat Io. Plat. in d. l. j. col. 3. versi. item illata ideo dictum est. C. de digni. & Io. Ray. in d. tract. nobilitatis, col. 3. & iterum in 6. q. princ.

De eadem re.

3 ¶ Et facit quod in simili scribit Barto. in l. j. per illum text. C. vt digni. ordi. serue. lib. 12. vsurpantem scienter honorem sibi indebitum, puniri pœna sacrilegij. Et illud quoque de notario voluit Bald. in l. prima. & ibi quoque Saly. & Corne. C. de testa. Et quod item tradit Panor. in c. dilecta, in vlti. not. de exces. præla. vsurpantem insignia cuiuspiam dignitatis, quam non habet, falsum committere, per d. l. eos, & ibi not. de fals. Sunt enim, vt id illi addas, peculiaria & propria cuiusque dignitatis, magistratus, & honoris. l. potioris. C. de offic. recto. prouin. & l. si Cohortalis. C. de Cohort. libr. 12. Ex quibus multa collegit Felyn. in procemio Decretalium, colum. 15. versicu. tertia conclusio, & in c. tertio loco, col. 1. de probat. & Præpo. in c. vt nostrum col. 1. de appel. & nonnulla Rebuf. in tracta. nominationum, in 12. quæsti. nu. 13. & 14.

De eadem re.

4 ¶ Verùm quod diximus de pœna falsi, procedit, cùm quis facit actum quempiam Doctoris, aut nobilis, aut alterius cuiuspiam dignitatis, quam quis sibi falsò vsurpat. Nam si verbo tantùm huiusmodi dignitates sibi ascripserit, non ea pœna punitur, sed alia extraordinaria, vt not. voluit Alexand. in addi. Barto. in d. §. qui se pro milite, argu. l. si quis. C. de aquæ duct. libr. 11. & ante eum Bald. quem tamen nō allegat, in l. qui sub prætextu, in fi. C. de sacrosan. eccle. vbi loquitur de eo, qui se falsò dicit clericum.

De eadem re.

An verò nobilitas præscriptione quæri possit. CAPVT XIIII.

1 NObilitas non præscribitur ex vsu & quasi possessione, nisi tanti temporis, cuius initij non extat memoria, vt dicit Franc. Ripa, lib. 2. respon. c. 26. Allobrogum, colum. 4. versicu. non obstat quòd dominus, allegátque ad id Ioan. Andr. in c. abbates, de priuil. libr. 6. & Rom. sing. 289. nunquid vsus. Subditque Ripa ea quæ requiruntur ad huiusmodi præscriptionem præter illud tempus, & inter alia, vt quis vsus fuerit hac nobilitatis prærogatiua, scientibus & patientibus his, qui præsunt regimini ciuitatis, secundum Barto. in lege 2. C. de seruit. & aqua. & Panor. con. 18. in causa, colum. penul. versicu. probatur ad sensum, lib. 2. & consi. 22. colum. vlti. eo. lib. 2. vbi tamen nihil de hac re reperi.

Nobilitas an & quomodo præscribatur.

2 ¶ Sed tu tamen alios plerosque addere potes, requirentes scientiam principis, aut alterius cuius interest, in præscriptione huiusmodi rerum incorporalium, videlicet ipsum Bar. in l. si publicanus. §. in omnibus. ff. de public. & vectig. Inn. in c. bonę de 2.

An scientia principis requiratur.

col.2.in verbo,requisitus,de postu.præla.& in c.conquerente, in verbo, canonicam, de offi.ordi.& in c.2.in verbo,facta,col.j.de in inte.resti.Bal.in c.1.ad fi.de constit. & con.370.verba rescripti,col.j.lib.1.& con.340.si pater, versi. super eo, libro quinto, & ipsum Panor.in c.cùm nobis,col.pen.de præscripti.

3 *An verò officiariorũ scientia sufficiat.* ¶ Et si eam opi. sequaris,eam ita intelliges, vt sufficiat scientia magistratuum, aut vt nostri appellant, officiariorum principis, aut alterius, aduersus quem hæc iura incorporalia præscribuntur,etiam si is nesciat.Ita enim nuncupatim voluit ipse Bar. in d.§.in omnibus.& Panor.in d.c.cùm nobis.& Franc.Arc.in l.more,colum.2.ff.de acqui.hære.& Iacob.à S.Georg. in tracta. feudorum, in verbo, cum mero & mixto imperio, colum. 5. versicu. sed an ad acquirendum. Quanquam contrarium tenet Bal.d.con.370.lib.1.

4 *Qui dicunt scientiam non requiri.* ¶ Verùm sunt alij multi, qui in hac præscriptione temporis immemorialis, quarumcumque rerum non requirunt scientiam superioris, aut alterius contra quem præscribitur, vel officiariorum eorum. In qua sententia fuit gloss. in lege, hoc iure. §.ductus aquæ,& ibi Angel.ff. de aqua.quoti.& æsti. Bald. sibi contrarius in c. 1. col. 2. versicu.sed Barto.dicit,tit.quæ sunt rega.& con.242. antiqua, lib. 2. Saly. in l. 2. C.noua vecti.Anto. in c. peruenit, in multis locis, de censib.Imo. in d. §. in omnibus,& in l.1.§.denique,& ibi etiam Rom.ff.de aqua plu.arc. Alexan. con. 6. viso themate,col.2.versicu.verior tamen,lib.1.vbi hanc dicit esse communem op.& con.24. ponderatis,col.4.versicu.quinimo etiam,lib.5.Felyn.in d.c.cùm nobis, colum. 2. de præscript. Iason in l.imperium,colum.9.versicu.circa primum dictum, & ibi Fran. Purp.char.8.versicu.limitat Iason.ff.de iurisdi.om.iudi.Philip.Deci.con.85.cuius superscriptio incipit,de gradibus,col.2.& con.271.in casu transmisso,colum.1.Iacob. à S.Georg.vbi suprà citauimus.

5 *Iterum de quæstiõe prin.* ¶ Sed vt redeamus ad principale nostrum propositum, Alber. in l. imperatores. ff. de Decurio.quærit an si quis steterit in possessione cuiuspiam dignitatis vel nobilitatis (de vtraque enim intelligit, vt constat ex præcedentibus & sequentibus) per 40.annos,eam præscribet? Et videtur,inquit,quod non, Cùm hæ res a principe procedant,per iura priùs per eum allegata. Continuo subiungit contrarium videri ex. l. si Cohortalis.C. de Cohort.lib. 12. Mox autem subdit, Sed videtur quòd nobilitas & dignitas procedat à natura. c. de famulis, ibi, dignitate naturæ, de seruis non ordi. Ex quibus potes intelligere eum sentire, nobilitatem tempore non præscribi. Cui concinit quod legitimitas (vt ita dixerim) siue ingenuitas,que veluti quædam nobilitas est, non præscribitur glos. in l. nemo.ff. de vsucapi.pro legat. Quod semper intelligere debes,nisi tempore illo immemoriali,quod nunquam exclusum esse censetur,vt late docuimus in tracta.retractuum,ti.2.§.1. gloss. 2.in verbo,*à tel temps.* numero tertiò,hanc partem.

Nobilitas an in alios deriuetur,& in quos,& primùm,an in liberos, & in quos. *CAPVT XV.*

1 *Nobilitas in posteros descẽdit.* NObilitas per aliquem acquisita,descendit,veluti ex traduce,in posteros,vt qui maiorum suorum conditionem sequuntur,vt optimè probatur in l.j. vbi Bar. & Io.Plat.& in l.Senator,& in l.si Senator.C.de digni.& in l.Senatoris filium. ff. de Senat.cum si.& voluit And.Iser.in constit.Siciliæ,incip.prosequentes,& ibi quoque Matth.Afflic.col.6.versic.7.quæro.& Bal.in l.cum antiquioribus,colum.3. in 8.q.in prin. C. de iure delib. vbi dicit quòd nobilitas à progenitoribus seminatur in posteros,& Luc.Pen.in l. mulieres,col.2.versi.sextò ex nobilitate.C.de digni. vbi id dicit fortiùs procedere in nobilitate, quæ ex dignitate quæsita est. Guil. Laud. in cle. j. & ibi quoq; Card.Flo.in 2.q.de baptis.Et Panor.in c.licet, in fi. de cẽlib. & omnes vbique.Matth.Afflic.in c.j.col.5.versi.sexta nobilitas,ti.quis dica.dux. vbi hanc dicit nobilitatem generis dici in c.nullus episcopus,quod est vlt.38.di.& idem Matthe.in c.si rusticus,col.1.in 5.no.de pace tenen.

¶ Quòd

2 ¶ Quòd tamen intelligit gl. in d.l.j.de digni.vt nõ extendatur vltra pronepotes, per l.diuo.C.de quæst.quod & voluit gl.in l.liberos.ff.de Senat.& And.Iser.in d. cõstitutione Siciliæ,prosequentes,& ibi Matth.Afflic.col.6.in 6.q.per tex.in l.j. C. de priui. corũ,qui in sac.pal.mil.li.12.& omnes ferè qui de nobilitate scripserunt.Bart.autẽ in d.l.j.col.vlt.de digni.distinguit.Aut illud,ex quo acquiritur nobilitas,transit ad posteros,puta regnum,ducatus,comitatus,& similia,& tũc in infinitũ posteri, ad quos eæ res transeunt,erunt ob id nobiles,non ex persona parentũ,Aut non transit,& tũc de iure cõmuni nobilitas non transit vltra pronepotes.Sed secundum consuetudinẽ in quibusdam partibus Italiæ,omnes descendentes admittuntur,& habentur pro nobilibus.Et idẽ ferè voluit Io.Plat.in d.l.j.col.j.vbi & illud addit,pronepotes hîc accipi inclusiuè,ar.l.vlt.in fi.ff.de Sena.Et limitat,vt procedat in illustribus,& superillustribus.Nã in spectabilibus,etiã clarissimis,trãsit tãtùm ad filios.l.sed & milites.§.1. ff.de excu.tut.& l.laudabile.C. de aduo.diuer.iudi. Idem prætereà quod Bart.voluit Alua.in c.1.§.cæteri,col.pe.vers.quæro vsq; ad quẽ gradum,ti. quis dic. dux.co.mar.

Sed an vltra pronepotes.

3 ¶ Sed aduerte quia gl.in d.l.j.C.de digni. nominatim loquitur de nobilitate,quæ, vt ipsa loquitur,venit per accidens,id est,vt ea ipsa declarat,per dignitatẽ,sicuti & magna pars eorum,quos suprà citauimus,intelligunt, quasi sentiant nobilitatẽ generis & originis in infinitum progredi,vt expressiùs declarat Marti.Laud.in tract. de digni.vers.44.incip.vbicunq; dignitas.Et ita cõsuetudine obseruari tradit Alua. in d. c.1.§.cæteri,tit.quis dica.dux.& Io.Plate.in dicta lege prima,col. 1. de dignit. lib. 12. Rayn.in tract.nobilitatis,in 3.quæst.5.q.prin.& Laur.Calca.con. 8. in causa pendente,col.7.vers si.ex prædictis.D.Cos.Guy.in prag.sanct.tit.de elec.§. insuper,in verbo, antiquo,& Matth.Afflic.in constit.Siciliæ,incip.intentionis,col.9.in 6.no.

De eadẽ re.

4 ¶ Extende quod dictum est,nobilitatẽ parentum in filios descẽdere, vt intelligatur etiam in filiis furiosis & dementibus,qui parentum æquè ac mẽtis compotes nobilitatem retinent,vt dicit Bar.in d.l.j.col.5.vers.sciendũ est ergo.C. de digni. lib. 12.per l.cæcus,& l.cùm furiosus.ff.de iud. Imò etiam possunt huiusmodi furiosi & dementes recenter à principe nobilitari,vt nos diximus suprà.c.6.nu.34.ex quibus etiam.

An ad furiosos & demẽtes.

5 ¶ Extende 2.vt etiam transeat parentum nobilitas ad filios legitimos tantùm,putà, ad adoptiuos,vt expressè voluit Ray.in d.tract.in 4.quæsti.5.q.prin.per l. liberos, & l.Senatoris filium.ff de Senat. vbi non tantùm dicuntur Senatoris filij qui naturales sunt,sed & adoptiui.Et huc etiam respicit illud Ouidij lib.4.Fastorum,

Hic ad te magna descendit origine mensis,
Et fit adoptiua nobilitate tuus.

Nam & ex oratione Ciceronis pro domo sua ad pontifices apertissimè licet videre, filios adoptiuos sequi conditionem statùmque patris adoptiui,vt si is pater esset patricij generis,& filius quoq; talis esset: & e contrario si plebeij, plebeius quoq; filius censeretur.Ob idq; Clodium illum Pulchrum se in adoptionem P.Fonteio homini plebeio dedisse vt Tribunatum plebis assequi posset, ad quem magistratũ nonnisi plebij admittebantur.

An ad adoptiuos.

6 ¶ At Bonus Curtilius in tract.nobilitatis in 4.parte col.3.versi. quid autem in filiis legitimis tantùm,tenet contrarium. Cui & ego accedo. Nam ea nobilitas quæ à parentibus transit ad filios,est veluti ex traduce,& vt dicunt Lau. & Cardi.in cle. grauis,in prin.desen.exco.à coruscatione clari sanguinis.Quibus adstipulatur illud Iuuenalis à nobis suprà ad aliam rem relatum,

—Quid prodest Pontice longo
Sanguine censeri— Et quod voluit gl. loquens de nobilitate sanguinis in l.stemmata. ff.de gradib.affi.Quod quidem nõ potest accõmodari legitimis tantùm, vt qui non sunt de sanguine parentũ legitimorũ tantùm. Fatendum tamen filios adoptiuos ex nobilitate parentũ nonnihil fieri illustriores,per iura à Ray.allegata. Sed tu hîc omnino vide quæ scripsimus in repe.l.si vnquam,in verbo, liberos susceperit, nu.2. &

De eadẽ re.

multis seq.& in tractat.retractuum.ti.1.§.1.in gl.8.in verbo *le parent*, nu.16. sed & ex istis. Ex vide etiam quæ dicam infrà in tractatu primigeniorum in 84.quæsti.

7 *An ad liberos natos ante nobilitatem parentis.* ¶ Extende 3.vt item transeat ad filios natos ante nobilitatem patris, per tex.in l.Senatoris filiũ ff.de Senat.vbi nihil interest, vt quis Senatoris filius dicatur, an in Senatoria dignitate constitutus pater eũ susceperit, an ante dignitatẽ Senatoriam, & ibi Guil.Cun.trahit ad nobilitatẽ, vt videlicet is sit nobilis, qui natus est antequã pater nobilitatem assecutus fuerit. Durum enim esset, vt ipse dicit, ꝙ pater esset nobilis, & filius antè natus remaneret plebeius, ar.l.pe.C.de nupt.& l.cùm oportet.5.1.C.de bo. quæ libe. Et illum sequitur Io.Rayn.in d.tract.nobilitatis, in 8.q.5.q.prin. vbi tamen dicit, quòd non est in tanto ordine vel gradu nobilitatis, quanto pater ipse est, aut filius posteà natus, per id quod voluit gl.in d.l.Senatoris filium, ꝙ natus ex illustri ante dignitatem adeptam, est clarissimus solùm: natus postea, illustris, vt patet, quod & idem dicit gl.in l.si Senator.C.de digni.lib.duodecimo, quam sequitur And. de Barul.& Ioan.Plat.qui & hoc quoque dicit, filium antè natum esse nobilem.

8 *De eadẽ re.* ¶ Et optimè facit quod scribit Anto.Rosel.in tract.legitimationum.q.61.Quòd si in priuilegio legitimandi sint excepti filij nobilium, intelligũtur excepti & ij, qui nati sunt ante nobilitatem patris, & ita dicit consuluisse patrẽ suum. Et idẽ voluit Zoch. qui ita dicit multos Doctores consuluisse, & se quoque cum illis in c.per venerabilẽ, & ibi etiam Card.Alex.in §.vlt.char.antepe.versi. quæro secundò principaliter, extra qui fili.sunt legi. Et hanc partem obseruat Gallorum generalis consuetudo.

9 *De eadẽ re.* ¶ In contrariũ tamen faciunt multi tex.& inter cæteros, in dicta l.si Senator, nuncupatim distinguẽs natos ante dignitatẽ patris, & posteà natos, vt videlicet illi sint priuati, hi potiãtur patris dignitate. Et tex.in l.vlt.C.de Decurio.li.10.in illis verbis, sed progeniti filij, antequã ad fisci patronatũ peruenerint, in conditione pristina remaneant. Et quod speciatim ad casum nostrũ pertinet, Bar.in l.2.§.in filiis.ff.de Decuri. tenet, nobilitatẽ patris nõ transire ad filios ante natos, proptereaq; huiusmodi filios nõ puniri ex statuto aggrauãte pœnã nobiliũ. quem & in hoc casu expresse refert & sequitur Bal.in l.imperialis.§.his illud, ante fi.C.de nup.& Io.Plat.sibi cõtrariùs in l. cùm adoptiuũ.C.de Decur.li.10.& Car.Alex.in c.tã itaq;.1.q.4. Sed tu vide quæ dicã infrà in c.35.nu.3.& latiùs tract. Primogeniorum, in 31.quæsti.

10 *An ad naturales tantùm.* ¶ Sed & illud quoq; limitandum est, vt videlicet transeat nobilitas ad legitimos & naturales, non etiã ad naturales tantùm, id est, nothos, & non legitimos, quos vulgò bastardos vocamus, sicuti voluit Bar.in d.l.1.col.4.vers.itẽ pone ex eodem.C.de dig. li.12.& Bal.in l.cùm legitimę.ff.de stat.homi.vbi dicit quòd bastardi nobilium, etiã ex persona matrum, non sunt nobiles, quia sordes non merentur nominari inter præcipuos, l.humilem.C.de incest.nup.& idem Bal.in c.innotuit, col.vlt.vers.nota quòd nobilitas, de elec. vbi etiam dicit, quòd nobilitas patris filios degeneres non potest nobilitare, etiam si mater fuerit deflorata vi vel dolo. Et ideo, inquit, bastardi nobiliũ non sunt nobiles, quia non decidunt ab aliquo fonte nobili, sed à sanguine putrido. Et sicut non sunt nobiles, quo ad dignitatem, sic nec contra quò ad pœnas statutorum, quia contrariorum est eadem disciplina. Et hoc, inquit, sæpe cõtingit de facto in terris Tusciæ.& idem Bal.in l.cum antiquioribus, col.3. in 8. q.in prin. C. de iure delib. vbi dicitur, quòd nobilitas non transmittitur in posteros, nisi per legitimam lineam.& Anto.in c.per venerabilem, & ibi quoque Card.Alex.in 3.no.extrà, qui fili. sunt legi.& idem Anto.con.5.4.Iesu Christi, &c.videtur primò, dum loquitur de turri Asinellinorum Bononiæ. Floria.in l.qui testamentum, in fi.ff.de proba.& Pe. Anc. con.389. visis diligenter iuribus, vbi dicit quod illegitimi ex nobilibus procreati, non possunt se tueri à solutione collectarum, tanquam nobiles. Neque enim, vt ipse subdit, & etiam Floria.vbi suprà, Bastardi veniunt appellatione nobiliũ, siue loquamur in fauorabilibus, siue in odiosis, per no.per gl.in cle.1.de baptis.& ita dicũt consuluisse Dy.con. incip. in Christi nomine amen, diligenter consyderata, ea videlicet ra

cet ratione motum, quia illegitimi nullam cognationem vel agnationem retinẽt ex parte patris, per l. si spurius. ff. vnde cogna. Ita quoque voluit Imol. in l. ex facto. §. si quis rogatus, col. 14. & ibi Alex. char. vlt. ff. ad Trebel. Domi. con. 140. quo ad primũ dubium, in fi. Nicol. Vbal. in tract. de succes. ab intest. in 4. specie filiorum. Alua. in c. 1. §. cæteri, col. 3. vers. quæro an bastardi, tit. quis dic. dux, com. marc. Raph. & Philip. Corne. in d. l. vlt. C. de verbo. signifi. Io. Rayna. in d. tract. nobilitatis in 2. q. 5. q. prin. Anto. Rosel. in d. tract. de potest. Imper. & Papæ, in vlt. q. versi. hanc dignitatẽ. Cepol. in d. trac. de impe. mili. delig. in materia nobilitatis, in 11. op. Alex. con. 25. circa primum, col. 2. versi. & tanto magis, lib. 1. & con. 87. visis codicillis, co. 2. vers. vndecimò probatur, lib. 2. & con. 172. visis duobus, in 2. dubio, lib. 7. & Guid. Papæ, deci. 580. an bastardus. Fran. Cur. Senior in repe. l. admonendi, col. 3. de iureiur. D. Cos. Guy. in c. 1. in verbo filij, tit. de numer. & quali. Cardi. & Fran. Are. in c. super eo, le 2. col. 3. vers. de nobilitate, & ibi etiam Fely. col. 3. de testib. & idem Fely. in c. in præsentia, colũ. 11. versi. quartò in quantum, de probat. Carolus Rui. con. 77. viso, col. 3. nu. 7. lib. 3. vbi dicit hos bastardos nobilium esse viliores & deterioris conditionis, quàm plebeiorum. pro quo vide quæ dicam infrà versi. abhinc 4. & seq. Maria Soci. iunior cõ. 86. disputatur in præsenti, col. 6. nu. 19. lib. 2.

Bastardi non potiuntur priuilegiis & dignitate parentum.

11 ¶ Et generale est, vt huiusmodi naturales filij non potiantur priuilegiis & dignitate parentũ, vt cæteri filij. l. ex libera. C. de suis & legit. vbi Bal. dicit, quod spurij nihil ex honore parentum recipiunt. Quod & voluit gl. in cle. 1. in verbo, liberi, & ibi Imo. & Cardi. Flo. post alios antiquiores, de baptis. quam quidem gl. sequitur ipse Bal. in l. generaliter. §. cùm autem. C. de instit. & substit. dicitque per eam bastardos non includi in dispositione legali, quantùm ad commodum & honores. Hincque fieri, vt in feudis non cõprehendantur. c. naturales. tit. si de feud. fue. cont. int. do. & ag. & in c. quidam, titu. hîc finit lex Cor. Nam feudum, inquit, honor est. Et idem quoque de honore voluit Bart. consi. 229. cauetur statuto, col. 2. & Flori. in d. l. qui testamentum. ff. de probati. Et de priuilegio quoque Bald. in l. filium, in 2. & 3. lec. ff. qui sunt sui vel ali. iur. Domi. con. 140. dubium primò, in fi. Nicol. Perus. in tract. de succe. ab inte. in 4. specie filiorum, in fi. vbi dicit, quòd regula Cancellariæ priuilegians filios nobiliũ, non comprehendit illegitimos. Proptereáque etiam Io. Plat. in l. si Senator. C. de digni. lib. 12. intelligit eum tex. concedentem filiis priuilegium, dignitatémque paternam, in filiis legitimis & naturalibus, non etiam in naturalibus tantùm. Nam ij, inquit, conditionem matris, non patris sequuntur. l. lex naturæ. ff. de stat. homi.

Bastardi non sunt de domo parentum.

12 ¶ Quibus adstipulatur, quòd bastardi ipsi non dicuntur esse de domo siue agnatione, aut familia parentum, siue Casata, vt Itali vulgò appellãt, nec possunt eorum insignia, aut, vt vulgo vocant, arma deferre. Primum enim voluit Dy. in l. cùm pater. §. mater. ff. de leg. 2. & con. incip. diligenter cõsiderata. And. Iser. in c. 1. tit. si de feud. defunc. Bar. in l. tutelas, in prin. ff. de cap. dimi. vbi tamen distinguit, & in l. pronũciatio, per illum tex. ff. de verb. signi. & in l. vlti. & ibi quoque Bald. Saly. & alij. C. eo. & idem Bar. in tract. de insig. & ar. col. 2. Bal. in d. l. filium, in 2. primis lec. & ibi Ang. ff. de his qui sunt sui vel ali. iur. & in d. l. generaliter. §. cùm autem. C. de insti. & subst. & in d. l. ex libera, per eum tex. & ibi quoque Corne. C. de suis & legi. vbi ipse Bal. dicit ita fuisse determinatum in quæstione nobiliũ de Petra mala. & in c. per tuas, de probati. & in c. nonnulli, col. 2. versi. sed an spurij, de rescrip. & con. 441. ad euidentiã, in prin. lib. 3. & con. 65. filia, post princi. lib. 4. & consi. 318. matrimoniũ, col. 2. eo. li. 4. & con. 268. proponitur quod quidam, lib. 5. Alberi. in 1. parte statutorũ, quæst. 138. inci. item Dy. consilium, ante fi. Ang. in d. l. ex facto. §. si quis rogatus. col. 2. ff. ad S C. Trebel. vbi & illud dicit de nobilibus de Petra mala, & con. 30. domina Francisca. Flor. in d. l. qui testamentum, ad fi. ff. de probati. Pet. Anc. & Philip. Fran. in c. 1. statim post prin. de scisma. lib. 6. Idem Anc. in repe. c. 1. in 14. q. prin. versi. dubitat alibi, de consti. & d. con. 389. Ioan. Plat. in d. l. si Senator, ad fin. C. de digni. lib. 12. Ioan. Ana. in c. cùm dilectus, ante fi. de accusati. Nicol. Perus. in d. trac. de succes. ab inte. in 4. specie filiorum. Bolo. in addi. con. Ioan. Ana. con. 46. dubia, in tertio dubio. De quo tamen latè

recentiores in d.l.vlt.C.de verb.sig.& in d.l.ex facto.§.si rogatus.ff.ad Treb. vbi plenissimè Alex.char.pe.& Benedic.Cap.con.40.punctus fuit quidam Bertus, per totũ 1.dubium,& Corne.con.169.in hac,col.2.versi.non itaque,& col.seq.versi. dato autem,lib.3.& Guid.Pap.sing.897.versi.bastardus,& sing.980.versi.ius agnationis,& Soci.con.1[illegible]2.visis,col.4.versi.testat igitur,lib.3.& Cos.Guy.vbi suprà.Et huc pertinet lex Periclis ne nothi censerentur ciues Athenienses & è genere parentum,quam tamen postea abrogauit mortuis suis filiis legitimis & nothis tantùm superstitibus, ne eius nomen & genus deficeret,vt scribit Plutarchus in vita illius,non multò ante fi.Quódque apud Phryges nullus ex regio genere esse dicebatur,nisi qui essent ex legitimis vxoribus,vt tradit Dares Phrygius, si eius sit liber, qui de excidio Troiæ inscribitur.

13 *Bastardis non licet deferre insignia parẽtum.*

¶Secundum quoque,non licere bastardis deferre arma parentum,voluit Dy. in d.l. cum pater.§.mater.ff.de leg.2.Bar.in d.l.vlt.C.de verb.signi.& in d.tract. de insig. & armis,& Bal.in d.l.filium,in 1.lec.ff.de his qui sunt sui,vel alie.iur.& in d.l.generaliter.§.cùm autem,in fi.C.de instit.& substi.Anto.in d.c.per venerabilem,col.16.versi. de alio effectu,ibi,plus dicit.& ibi quoque Panor.col.pe.& Card.Alex.in 3.no. qui fili.sunt legi.& idem Anto.in d.con.54.Ioan.Ana.in d.c.cùm dilectus, de accu. Nicol. Vbal.vbi suprà,Aluaro.in d.§.cæteri,col.pen.titu.quis dica.dux co. mar. Pet. Belluga.in speculo principum,tit.de princ.prohib.militem guerrificare, col.5. Guid.Pap. d.deci.580.& d.sing.897.& D.Bened.in repe.c.Raynutius,in verbo, Raynutius de claro monte,nume.35.& Cos.Guy.vbi suprà.

14 *Bastardi infames.*

¶Nã bastardi sunt infames,& vilis conditionis,si Azo.credimus in summa.C.de infa.in prin.quem sequitur Bal.in l.1.col.1.C.de iure aur.annulo.in id quoq; citans tex. in l.vlti.C.de natu.lib.& idem Bal.in l.in bonæfidei,col.1.versi.idem dico.C.de iureiuran.& in d.l.generaliter.§.cùm autem,& ibi etiam Alex.C.de instit. & substit. ipse Bal.in l.3.in princ.in vlti.no.ff.de lib.& posth.& in d.c.1.§.naturales,col.2.& ibi Cardi.Alex.in princi.tit.si de feud.fue.contr.inter do.& ag.& idem Bal.con.373.præmittendum est,in princ.lib.1.vbi tamen intelligit eos esse infames,respectu & cõparatione legitimorum,& con.207.quæstio talis est,spurius,col.2.versi.ex his infero, li. 2. vbi etiam in col.pe.dicit spurium esse turpem personam,per tex.in §.sorori,Insti. de inoffi.test.& Saly.in l.si vnquam.C.de reuo.dona.Gasp.Calde.con.2.tit.de fid.Instr. vbi id intelligit,vt & plærique omnes,de infamia facti,non iuris.Raph.Corne.& Alex.in addi.Bar.in d.l.vlti.C.de verb.signi.Ro.con.96.super eo,post princ.Io.Ana.in d.c.cùm dilectus,col.vlti.de accusa.Alex.in l.3.col.2.ff.de lib.& posth. & con. 2.visis codicillis,col.item 2.versi.11.probatur,lib.1.& d.con.25.vbi suprà, eod.lib. 1.& con. 67.consideratis,col.4.versi.& tales illegitimè nati,eo.lib.1.& consi. 94. eodem initio,col.3.versi.quintò quia etiam,eod.lib.1.& con.80.examinato,col.1.lib.2.& d.cõ. 87.col.2.versi.& illegitimè nati,eod.lib.2.& con.57.in casu præmisso, lib. 4.& con. 172.visis duobus,in 2.dubio,lib.7.Nicol.Vbal.in d.tract.successionum ab inte. in 1. parte.in 4.specie liberorum.Cacia.in rep.l.si qua illustris,col.26.C.ad Orphi. Barb. con.15.clementissimi,col.6.lib.4.Fran.Curt.Senior in repe.l.admonendi, colũ.2.& iterum col.27.versi.22.ff.de iureiuran.vbi ex hoc dicit in posteriore loco, hos non esse admittendos ad dignitates,& con.74.super memorati,col.26.versi.sexta differẽtia.Lud.Bolo.qui id dicit sing.in repe.auth.habita,col.19.versi. modò quæro qui possunt.C.ne filius pro patre,Iason in l.fratris,ad fi.C.de inoffi.test.& con.154.in causa mota,col.7.versi.vnde dicit Do.lib.2.Philip.Deci.consi.602.viso puncto,colũ. vlti. & Matthe.Afflict.in consti.Siciliæ incip.prosequentes,in 8.no.Et è Theologis scholasticis Alex.Hales in 3.parte suæ summæ.q.48.membro 4.ar.3.§.j.

15 *Vnus testis spurius nõ facit deferri iuramentum.*

¶Et propterea dicit Ro.in l.admonendi,& ibi post eum Cacia.in repe.col.60. versi. 25.ff.de iureiur.quòd propter vnum testem spurium non defertur iuramentũ in supplementum,vel in defectum probationis,cùm spurius ille testis sit infamis & vilis.Et subdit Cacia.versi.seq.quòd eadem ratione non defertur iuramentũ spurio, in supplement

plementum probationis.& idem voluit Fran.Cur.Senior,ibi in repe.col.2.& Hip. Marsil.sing.273.notissimum est in iure,post princ. Et dicit Bald.vt à nonnullis citatur in c.1.§.iniuria,titu.de pace.iur.fir.quòd spurius non potest ferre testimoniũ nisi contra similem,& sequitur,vt & illi dicunt,Alex.con.49.lib.4.apud quos tamen nõ inueni,& Matthe.Afflict.in tit.de aleatorib.col.3.versi.36. De quo tamen vide latè And.Iser.in constit.Siciliæ incip.sicut accepimus,& ibi ipsum Matth. Afflic.in 3.no. Nec potest doctoratus insignibus decorari,vt voluit Ioan.Ligna.in proœ.cle.Card. Flo.& Pet.An.in proœmio.6.& Cardi.Flo.in cle.2.in 2.q.versic.12.de magi.& Matthe.Afflic.in constit.Siciliæ incip.constitutione præsenti,colum.2.Ludo.Bolo.in repe.d.authen.habita,vbi suprà.licèt Cardi.dubitet,imò videatur inclinare in contrariam sententiam,in repe.c.perpendimus.de senten.excom. quoniam hic honos non publicus est,sed priuatus.Sicuti etiam dubitat Ioan.Ana.in c.quanto,col.2.ver.quartò potest inferri,de magi.Nec potest esse notarius ad tribunal caussarum, vt consuluit Alex.d.con.80.col.1.lib.2.

Nec illi defertur.
Spurius an possit ferre testimonium.
An autem doctorari possit.
An notarius creari.

16 ¶Et ex hoc quoque fit,vt quis possit querelare,vt nostri loquuntur,testamentũ fratris,in quo bastardus est institutus,nempe quia turpis & infamis persona,& indigna quæ instituatur,vt voluit Cy.in l.fratres,& ibi Iason in fi.C.de inof.test.& Bal.in l.1.C.de nat.lib.& Alex.in l.ex facto,col.5.in prin.ff.de vulg.& pup.substi. Vt interim omittam,huiusmodi bastardos arceri à sacris ordinibus.c.1.de fili.presby.& c.consuluit,de ser.non ordin.Atque etiam à sacerdotiis,idest,vt nostri appellant, beneficiis.d.c.1.de fili.presbi.& c.1.& 2.eo.titu.lib.6.& c.cùm in cunctis,& c.innotuit extrà de elec.Quod & ortum habuisse videtur à legibus Mosaicis, quibus prohibebatur manzer,hoc est,de scorto natus ingredi in ecclesiam domini,vsque ad decimam generationem,Deutero.23.Idque adeò præcisum est,vt si Papa bastardo faciat gratiã promouendi ad omnem dignitatem,id ad beneficia non trahitur,nisi specialis eorũ mentio facta fuerit,vt dicitur voluisse Inn.in c.dilectus,le 3.de præbend.licèt in meo codice id non reperierim:ita tamen eum citat & sequitur Fely.in c.veniens,col.1.de accusati.vbi id dicit not.& Hippo.Marsi.qui & id dicit sing.in sing.193.bastardi.

An indignus qui instituatur hæres.
An ad sacros ordines promoueri.
An ad beneficia.
Lex Mosaica.

17 ¶Hoc amplia quod dictum est,bastardos nobilium non esse nobiles,vt etiam procedat,si fuerint legitimati.Neq; enim tũc sunt nobiles,vt sing.voluit Bal.in c.per tuas, versi.quæro in honoribus,de maio.& obed.sequitur & commendat Alex.in d.l.ex facto.§.si quis rogatus,col.vlti.ff.ad Treb.Et Frãc.Cur.Senior.in repe.d.l.admonẽdi, col.2.ff.de iureiuran.Et idem voluit Steph.Bertran.consi.169.existimo,nu.8.lib.2.

An saltem ad legitimatos nobilitas descendat.

18 ¶Pro quo facit,quod alibi dicit idem Bal.videlicet in d.l.generaliter.§.cùm autem. C.de instit.& substit.quòd bastardus legitimatus,est etiam infamis.Ideóque non succedit in feudo,per d.c.naturales,tit.si de feu.fue.cont.inter do.& ag.quia feudum honor est & beneficium,sequitur & dicit no.Alex.in d.l.3.in princ.ff.de lib.& posthu.& Roch.Cur.in tracta.de iur.patr.in verbo,competens alicui,in 1.q.Cæsar.Lamber. in eod.trac.in 29.art.2.quæst.prin.2.partis lib.1.col.2.nu.10.& Hipp.Marsil.sing.273. vbi & ad hoc adducit,quod scribit ipse Bal.in c.vlti.circa medium, de transla.epi.q̃ spurius legitimatus,similis est homini curato à vulnere, cuius aliqua remanet cicatrix.Et quod dicit gloss.no.vt ipse dicit,licèt non reperi,in c.constituit.17.q.4.quòd infamia remanet apud infamem,extincta etiam caussa infamiæ,idest,vt vtar verbis Claudij Cæsaris apud Suetonium.c.16.extat litura.

Bastardus etiam legitimatus infamis est.
Manet enim cicatrix & litura.

19 ¶Et propterea etiam Bald.in d.c.per tuas,paulò post id quod diximus,asserit legitimatum debere reuerentiam legitimè natis,nec debere sedere ad eandem mẽsam. Ex hoc quoque fortassis prodiit Venetorum institutũ,qui natos illegitimè in suũ consilium non admittunt,tametsi posteà quoquomodo iura legitimorum nacti sunt, sicuti refert Fulgo.con.62.stante statuto,col.2.vers.hócque euidentius.

Et debet reuerentiã fratribus legitimis.
Veneti nõ admittũt bastardos in suum consilium.

20 ¶Contrarium tamen in nostro casu nobilitatis,nulla horum mẽtione facta, voluit Bo.Cur

Contrarium

eorum quæ dicta sunt.

Bo.Curtil.in d.tract.nobilitatis in 4.parte,colum.5. per ea, quæ vulgò traduntur de viribus legitimationis.& Pau.Parif.con.58.agit,colum.5.nume.45.lib.4.Et idem etiam,licèt non dicant,voluit Bal.con.146.titulus principis Achaiæ, colum.3. versic. & primo qualis debeat,in duobus locis,lib.1.vbi dicit quod legitimati deinceps non sunt turpes personæ,per l.imperialis.§.præsenti.C.de nupti.in illis verbis, omni macula penitus direpta,neque vocabulum inhonestum eis inhærere.& l.qui in prouincia.§.diuus.ff.de rit.nupt.Sed & idem voluit ipse Bal.con.387.respondendo ad dubia,col.vlti.lib.5.vbi idem propemodum est consi.

21 *Quid in legitimatis per matrimoniū.*

¶Tamen si priorem illam sententiam teneas,eam intelliges procedere, nisi esset legitimatus per subsequens matrimonium,per not.per Bald.& alios in d.§. naturales, si de feu.fue.contro.inter do.& ag.cum concord.traditis per Alex. & recentiores in d.l.ex facto.§.si quis rogatus.ff.ad Trebel.& quæ latè dicemus infrà in tracta.primogenituræ,in 34.quæsti.Et ita videtur sentire in nostro casu nobilitatis Ray.in trac. de nobilitate,in 9.q.5.q.princ.

22 *Quid in matrimonio contracto à nobili cum ignobili muliere.*

¶Sed hìc quæri potest an ex matrimonio à nobili viro contracto,cū muliere ignobili,ex qua antè susceperat liberos,ij liberi legitimentur,sicque nobiles efficiātur. Dubium enim id facit tex.in §.sed & aliud, ibi, neque dignam eā existimauit legitimo quodam nomine,in auth.qui.mo.natu.effi.legi.ex quo Angel. ibi nuncupatim dicit, huiusmodi liberos,in casu de quo loquimur,non effici legitimos,cùm huiuscemodi matrimonium honestè contrahi non possit,moribúsq; hominum sit reprobatum.& id dicit de facto se vidisse seruari.Et idem eadem ratione dicit, Si quis meretricem, ex qua priùs habuerat liberos,duxerit vxorem.quod postremum etiam tenuit ipse Angel.in §.1.eiusdem titu.Et idem in priore loco dicit consuluisse Bart. Franc.Pisa. Ang.de Aurelia,& Hugo.de Pellolis Perusi.& sequitur Io.Lupus qui & alios in id citat in repe.c.per vestras.§.1.col.2.versi.imò fortiùs,de donat.inter vir.& vxo.

23 *De eadē re.*

¶Verùm contrarium voluit non obscurè idem Ang.in §.quia verò legem, in auth. vt lice.mat.& auiæ.& expresiùs Petr.Vbal.Perusi.in tractatu succesionum ab inte. colum.11.versi.& sic habet locum dicta regula,vbi reprehendit ipsum Ang.contrarium tenentem in illo priori loco,& nouissimè Iason.cōsi.234.solemnis, lib.2.tum quia ex generali regula legitimantur filij per matrimoniū,si tempore coitus potuerit esse matrimonium,c.tanta,qui fili.sunt legi.Et id quidem ex quocūque coitu nati fuerint,vt per Ioan.And.in c.sine culpa,de regu.iur.lib.6.in Mercu. & Anto. in d.c. tanta,col.vlti.paulò ante fi.tum vt addit Iason.quia tex.habemus probantem ex matrimonio contracto cum ancilla vel liberta,legitimari filios priùs natos,in §. vlt. in auth.de tri.& sem.& in §.1.in auth.vt libert.de cæte.Quamuis ancillæ & libertæ vilis & abiectæ conditionis sint.l.humilem.C.de incest.nupti.& c.proposuit,de coniu. ser.Tum quia glos.est no.in c.non omnis,in verbo,constituente,32.q.2.quòd Iacob contrahendo nuptias cum ancilla,ex qua liberos susceperat,eos legitimauit. Et hāc quoque sententiam sequitur Io.Lupus sibi contrarius in illa eadem repe.d.c.per vestras.§.20.col.pe.versi.ex his etiam resultat.

24 *Quid in filiis legitimis & naturalibus ipsorū bastardorum.*

¶Amplia secundò,vt etiam ita procedat,vt filij legitimi & naturales ipsorū bastardorum non sint nobiles,vt qui nō sint de domo vel casata,vt expresè voluit Bal.in d.l.vlti.ad fi.C.de verb.signi.& post eum Pet.An.d.consi.389.moti hac ratione, quia nulla consequentia legitima potest esse ex illegitimo nascendi principio , & radice corrupta.d.l.vlti.C.de natur.lib.Vnde,vt subdunt,dicit ille canon, ex infecta radice fructus non producitur.& non bono peragūtur exitu,quæ malo sunt inchoata principio.c.principatus.1.q.1.Et sequitur Cardi.Alex.in c.per venerabilem in princ.colū. 3.qui fili.sunt legi.Nam & ex statutis Sabaudiæ(hi sunt Allobroges)filij legitimi bastardorum nobilium non debent deferre cognomen & arma ipsorum nobilium, vt scribitur lib.3.dictorū statutorum.c.item 3.incip.quia naturales. Quibus adde quæ longè latéq; in eam rem congregabo,infrà in materia primogenituræ in 12.quæsti.

¶Et hæc

25 ¶Et hæc quidem procedunt de iure communi, verùm de consuetudine aliter, vt videlicet bastardi nobiliũ, maximè magnarũ domorũ, sint nobiles, vt expressè voluit Ray. in d. trac. nobilitatis in 2. q. 5. q. pri. Vbi loquitur de bastardo Sabaudię. Cui quidē consuetudini standũ est, per id quod in simili dicit Bar. in d. trac. de insig. & ar. co. 2. vbi dicit, ꝙ licèt de iure cōmuni non possint bastardi vti insignibus suorũ parentũ, quod iam suprà diximus: tamen contrarium obseruatur in Thuscia de consuetudine, cui standũ est. Et ita quoque Domi. in c. statutũ, le 2. in prin. col. vlti. de hęre. lib. 6. Soci. con. 102. visis, col. 4. versi. secundò quia prouocabatur, li. 3. & Math. Afflic. in trac. protomiseos, in gl. 1. col. 11. versi. item quæro an consanguineis bastardis, vbi dicit esse generalem consuetudinem, ꝙ bastardi deferant arma domus, & in c. 1. col. 7. versi. an autem spurij, tit. quis dica. dux. & Nicol. Perus. in tract. de succes. ab inte. in quarta specie filiorũ. vbi tamen dicit ꝙ in Francia & Britānia bastardi in suis armis deferunt barram, vt loquitur, transuersam à sinistra parte ad dextrã. Et certè in Frācia hoc obseruamus, vt bastardi nobiliũ nobiles reputentur, sintque immunes a subsidiis popularibus, & in vniuersum potiantur priuilegiis nobilium, præterquam ꝙ non succedũt, vt etiã retulit Guid. Pap. deci. 580. an bastardi, vbi & illud de insignibus adscribit. & D. Boër. deci. 127. ad secundam, ad fi. Et adde Ang. in l. ex facto. §. si quis rogatus. ff. ad Trebel. vbi dicit quòd apud Tuscos bastardi sunt de domo. quod & idem dicit ipse Ang. con. 30. domina Francisca. vbi & idē dicit obseruari Perusij, & post eum Domi. in d. c. statutum, le 2. in prin. col. vlti. versi. no. ex his, de hæret. li. 6.

Quid de consuetudine.

26 ¶Sed &, quantùm ad ius commune pertinet, duobus modis est limitandum quod dictum est, bastardos nobilium non esse nobiles, siue nō venire appellatione nobiliũ: Primo modo, vt ita procedat & in illis terminis, in quibus semper locuti sumus. At nihilominus dicuntur bastardi filij nobilium, veniuntq; appellatione filiorum nobilium, in iis scilicet casibus, in quibus aliàs bastardi veniunt appellatione filiorũ, quod quando sit, poteris colligere ex iis quæ no. Bal. in l. libertinum. C. de interdict. mat. Et ita expressè voluit Nicol. Perus. in tract. de succes. ab inte. char. 7. col. 3. versicu. vnde cogitandum. Cōtrarium tamen voluit Alber. in 1. parte statutorum. q. 61. item quęro si statuto ciuitatis, vbi dicit quòd si magnates, eorúmque filij ex statuto teneantur satisdare de non offendendo populares, non comprehenduntur filij spurij magnatũ.

An saltem bastardi dicãtur filij nobilium.

27 ¶Tamen si priorem partem teneas, eam intellige procedere in materia indifferenti, aliâs secus, verbi gratia. Si statutum in casu honoris aut dignitatis faciat mentionem de filiis nobilium, non comprehenduntur bastardi, cùm nō sint huiusmodi dignitatis capaces, nisi cùm desunt cæteri, per l. generaliter. §. spurius. ff. de Decur. Et ita in specie consuluit Angel. d. con. 30. versi. quidam autem sunt, & sequitur Domi. in d. c. statutum, le 2. col. 2. de hære. & Nicol. Perus. in tract. de succes. ab inte. in 1. parte in 4. specie filiorum, colum. vlti.

De eadē re.

28 ¶Secundo modo procedit, nisi statutũ aut alia dispositio faceret mentionē de nobilibus de patrimonio, vt est statutũ Pisanum magis puniens nobiles de patrimonio, q̃ populares. Nam cũ hæc verba sonēt in naturã magis, quàm in ius (Idem enim significat nobilis de patrimonio, quod de nobili patre natus) tunc comprehenduntur bastardi nobiliũ. Ita voluit Bart. in l. tutelas, in princ. ff. de capi. dimi. & in d. l. vlti. C. de verb. signi. & Ang. in d. l. ex facto. §. si quis, col. 2. versi. fallit si statutum. ff. ad S C. Trebel. & Ioan. Plat. in l. si Senator, in fi. C. de digni. lib. 12. & Pet. An. in repe. c. 1. in 14. q. princi. versi. dubitat alibi, de constitu. Et facit quod scribit Anto. d. con. 54.

An dicantur nobiles de patrimonio.

29 ¶Sed Raph. Fulgo. in d. l. vlti. de verb. signi. huic sententiæ contradicit, quoniam statutum non dicit natos ex nobili patre (quo casu compræhenderetur bastardus filius nobilis) sed dicit nobiles de patrimonio, quo casu non cōpræhenduntur bastardi, vt qui nobiles non sint, & sequitur Corne. in d. l. vlti. arguens Bar. ꝙ vtrumcunque casum confuderit, & idem quoque voluit Imol. in d. l. ex facto. §. si quis rogatus, & ibi quoque Alex. col. vlti. ff. ad S C. Trebel. & Nicol. Peru. vbi suprà proximè citauimus.

De eadē re.

¶Porrò

30 Bastardorũ laudes. ¶ Porrò ne quis putet ex iis quæ diximus, bastardos, quos vocamus, adeo cõtemptui esse habendos, vt omnino reiiciendi sint, & ab omnibus honoribus arcẽdi, habemus tex. in l. generaliter. §. spurios, & l. spurij. in princ. ff. de Decurio. spurios in ordinem Decurionatus adlegi posse: quamuis alibi scriptum sit, infames creari Decuriones non posse. l. eos. ff. eod. titu. & l. infamia. C. eod. quoque titu. lib. 10. vt hinc intelligas, non verum esse quod suprà diximus ex aliorum sententia, bastardos infames esse & viles. Et id nuncupatim eadem ratione voluit Ro. in l. & si pepeterit, quæ est 3. in 2. no. ff. de lib. & posthu. Suntque alia multa, quæ pro his dici possunt, quæ videre poteris in c. vndecunque. & c. nunquam, & c. nasci, & c. dominus. 56. di. quæ hic repetenda non ducimus, cùm illic omnibus sint obuia. Nisi quòd in d. c. nasci, scribitur Iepte illum spectatæ fidei iudicem Israël, cuiúsque magnæ res gestæ narrantur, meretricis filium fuisse, quod depromptum est ex c. 11. Iudicum, in prin.

Bastardos non esse infames. *Iepte bastardus.*

31 ¶ Neque is solus fuit eius notæ. Herculem enim & Alexandrum Magnum, quibus in re militari, vt cætera defuerint, neminem parem fuisse vnquam legimus, veterũ scriptorum bona pars spurios fuisse tradit. Hincque olim in Attica locus quispiam erat κυνόσαργες Cynosarges appellatus, Herculi dicatus, in quo spurij, quique tam ex patre quam ex matre ciues non erant, exercebantur, quoniam Hercules nothus erat, & tamen virtute sua Diis æquum honorem assecutus est. Authores Plutarchus in Themistocle, in prin. Stephanus, Suidas & Hesychius autoritate Didymi Atheniẽsis, aut vt alij vocant Diomi. Et hinc natum adagium εἰς κυνοσάργους, in infames & ignobiles. de quo per Erasmum Chil. 3. cent. 1. c. 70. Bacchum quoque de pellice natũ scribit Ouidius lib. 4. Metamorp. —*Potuit de pellice natus Vertere Maeonios, pelagóque immergere nautas.* Sed & Theseus ille inter primos laudatus spurius fuit, ex Plutarcho in vita illius, tum post prin. tum & postea. Et Romulus, & ipse inter Deos habitus, patre incerto fuit, ob idque ad abigendam ignominiam, dicitur eius mater diuino compressu eum peperisse, vt apud Liuium lib. 1. ab vrbe cond. & Plutarchum in vita illius, & in vita Thesei, & plærosque alios videre licet. Sunt & qui Seruium Tullium Ro. quoque regem fortissimum iuxta ac prudentissimum, incerto patre, Ocrisia matre natum, vt retulit Plutarchus de fortuna Romanorum, & nos alibi suprà capite 4. diximus. Timotheus quoque Atheniensium Imperator, Cononis ex meretrice Thressa filius fuit, quod cùm ei probro obiiceretur, Maximam, inquit, matri gratiam habeo, quòd per eam Cononis filius sum. Testes Athenæus, & Suidas. Themistoclem item, & ipsum Atheniensium Imperatorem, & oratorem maximum, nothum, & ex non iusta matre natum, perhibet Plutarchus, & Athenæus, qui autoritate Amphicratis, eius matrem Abrotonum meretricem, & ipsam quoque Thressam tradit lib. 9. variæ historiæ, & Galenus in libro de exhortatione ad bonas artes, vbi dicit, quòd cùm ei à quopiam obiectũ fuisset, quòd nothus esset, At ego, ait, à meipso genus auspicabor, ac meum quidem genus a me incipiet, tuum in te desinet. Medonem vnum ex Græcorum ducibus, qui ad euertendam Troiam nauigarunt, Oilei notum filium fuisse scribit Homerus in catalogo, & iterum lib. 13. & 15. Iliados. Teucer alius ex illis præcipuis ducibus, & Aiacis illius Telamonij frater, nothus quoque fuit, vt idem author tradit eiusdem operis libro 8. & Sophocles in Aiace flagerifero. Oeneüs Pandionis heroum vnus, qui Atheniensium tribubus nomina imposuerũt, ex adulterio natus fuit, vt prodit Pausanias in Atticis. Menelaus auus Philippi Macedonis teste Aeliano, lib. 9. de varia historia. Arideus ille qui post Alexãdrum Macedoniæ regnum tenuit, filius fuit Philippi Macedonis, ex Phillina quadam saltatrice, vt scripsit Ptolemæus Agesarcus, & eius autoritate Athenæus, qui & Niciæ quoque testimonio, refert Bionem Borysthenitem philosophum celeberrimũ, meretricis Olympiæ Lacænæ filium fuisse. Eam ex lupanari ascitam scribit Laërtius in vita illius. Sed & ipse Athenæus post Aristotelem & Herpillidam, tradit Nicomachum meretricis item fuisse filium. Quis autem, & qualis fuit is Nicomachus, dicemus posteà in tractatione medicinæ. Alexidemus Milesius Philosophus Thrasybuli tyranni spurius, vt scribit Plutarchus in conuiuio septem sapientum. Habidis Tartesiorum rex, ex stupro patris & filiæ natus, tantæ magnitudinis fuit, & fœlicitatis, vt non

Hercules. Alexander Magnus. Cynosarges quid. Bacchus. Theseus. Romulus. Seruius Tull. Timotheus. Themistocles. Medon. Teucer. Menelaus. Arideus. Bion philosophus. Nicomachus. Habidis.

vt non frustrà Deorum maiestate maximis periculis ereptus videretur, magnásque ac mirandas res gesserit. Author Iustinus lib. 44. eodemq; vlt. Homerus, ille omnis virtutis parens Iustiniano dictus in prooemio ff. & omnium literarum princeps, ingeniorum fons, primus doctrinarum & antiquitatis parens vocatus Plinio, lib. 2. c. 6. & lib. 17. c. 5. & lib. 25. c. 1. tam incerto patre fuit, quàm patria, vt qui ex non legitimo concubitu fuerit, vt testes sunt Ephorus Cumæus, in libro de Patriis, Aristoteles lib. 3. de Poëtica, & Plutarchus in vita ipsius, & Lucianus in Homeri & Demosthenis laudatione. Sunt & qui Demosthenem illum, alterum linguæ Græcæ columen, patre ignoto fuisse, in quibus est Valerius Maximus lib. 3. c. 4. in fi. quamuis Plutarchus & Suidas aliter dicant. Marcus Brutus omnibus virtutum numeris absolutissimus, ex adulterio Iulij Cæsaris, & Seruiliæ sororis Catonis Vticensis, natus fuisse à multis creditus est, vt refert Plutarchus in vita illius. Quod & astruere videtur quod tradit Suetonius in Cæsare, c. 82. Cæsarem ipsum, cùm vidisset Brutum cum cæteris coniuratoribus in se irruentem, illud Græcè pronunciasse, καὶ σὺ τέκνον, Et tu fili, scilicet de illis es? quòd & Dion Nicæus tradidit in vita ipsius Cæsaris. Gaselicus spurius Alarici Gothorum rex apud Procopium lib. 1. de bello Gothorum. Gizerichus filius nothus Gontharis regis Vandalorum in regno fuit prælatus Gogydisco filio legitimo apud eundem lib. 3. de bello Vandalico.

Homerus. *Demosthenes.* *Brutus.* *Gaselicus.* *Gizerichus.*

32 ¶ Ex nostris Io. Andr. iuris vtriusq; peritissimus, Andrea presbytero, & matre concubina natus vulgò creditur. Quanquam ipse in addi. Spec. in rub. de fili. presb. dicit se patre laico natum fuisse, sed qui posteà sacris initiatus sit, nec tamen aliter aperit, an ex matrimonio, siue legitimo concubitu natus sit, vt etiã annotauit Panor. in c. inter cæteras, de rescrip. & Fely. post alios in c. veniẽs, col. 1. de accusat. Sunt & qui suspicantur. Bart. alterum iuris ciuilis columẽ, fuisse nothũ & expositũ, ex his quę ipse scribit in l. quidam cùm filiũ, col. 3. ff. de verb. obli. Sed & sunt quoq; qui ferunt Gratianum nostrum, qui accuratissimè Decretorum volumen collegit, eiusq; fratres Petrum Lombardum, qui & Sententiarũ libros scitissimè quoq; coagmentauit, & Petrum Comestorem, qui historiam ecclesiasticam confecit, ex adulterio natos. Cuius admissi, cùm mater eorum pœnitere nõ posset, ꝙ tantos viros ita genuisset, idq; confessori suo planè profiteretur, pœniteas ergo, inquit, quòd Pœnitere non potes.

Ioan. Andr. *Bartolus.* *Gratianus.* *Petrus Lombardus.* *Petrus Comestor.*

33 ¶ Ex quibus certè intelligis id verum esse quod scripsit Menander, nullum esse discrimen generis: sed, si hæc certè examinauerimus, legitimum eundem esse qui bonus sit, nothum autem, qui malus.

Legitimus, qui bonus est.

οὐθὲν γένος γὰρ οἶμαι διαφέρειν,
Ἀλλ' εἰ δικαίως ἐξετάσαις, καὶ γνήσιος
ὁ χρηστός ἐστιν, ὁ δὲ πονηρός, καὶ νόθος.

Et quod apud Euripidẽ alterũ poëtã Græcum in Andromache pronũciauit Peleüs,

πολλάκις δέ τοι,
Ξηρὰ βαθεῖαν γῆν ἐνίκησε σπορά,
Νόθοι τε πολλοὶ, γνησίων ἀμείνονες.

Id est, ad verbum,

Sæpenumero certè
Arida profundam terram vicit satio,
Spuriique multi legitimis meliores.

34 ¶ In quã quoq; sententiã est illud eiusdem poëtæ in Eurystheo apud Stobęũ Ser. 75.

De eadẽ re.

μάτην δὲ θνητοὶ τοὺς νόθους φεύγουσ' ἄρα
παῖδας φυτεύειν: ὃς γὰρ χρηστὸς φύῃ,
οὐ τοὔνομ' αὐτοῦ τὴν φύσιν διαφθερεῖ.

Id est, ex Gesneri versione,

Frustra mortales sibi cauent à nothis
Filijs generandis: quisquis enim bonus fuerit,
Illius natura non corrumpitur nomine.

—Et in Andromeda,

Ἐγὼ δὲ παῖδας οὐκ ἐῶ νόθους λαβεῖν.

Τῶν γνησίων γὰρ οὐδὲν ὄντες χείρονες
Νόμῳ νοσοῦσιν, ὥς σε φυλάξασθαι χρεών.
Ego mihi filios adsciscere nothos non dubito.
Cum enim legitimis nulla in re sunt inferiores.
Propter leges malè audiunt quas tu cauere debes.

Et Sophocles. Ὅλη νόθος τοῖς γνησίοις ἴσον σθένει.
Ἅπαν τὸ χρηστὸν, γνησίαν ἔχει φύσιν.
Nothus tantumdem valet, quantum legitimus.
Omne quod bonum est genuinam & legitimam habet naturam.

35 *Spurij & legitimi natura non differunt.* ¶ Illud autem denique adiecerim nihil hos spurios natura à legitimis differre, teste etiam ipso Euripide in Stobæum.
Ὀνόματι μεμπτὸν τὸ νόθον, ἡ φύσις δ' ἴση.
Quo significatur, licet nothi appellatio sit culpabilis, naturam tamen æqualem esse. Quod & probatur nostris legibus, in §. si quis verò non habens, in authen. qui. mo. natur. effi. legi. & §. si quis ergo filios, in authen. qui. mo. natur. effi. sui, vbi scribitur naturam non facere discrimen inter legitimos & naturales & l. adoptiuus. §. seruiles, versi. vnde nec vulgò. ff. de rit. nupt. Cuius authoritate Pet. Anca. con. 225. videtur prima facie, col. pe. tradit prolem naturalem haberi pro legitima, quò ad naturales fœtus, cum aliis iuribus concord. & si. à me collectis in commentariis in l. si vnquam, in verbo, donatione largitus, nume. 288. sexta ratio legitimatio, & seq. C. de reuo. donat.

An nobilitas liberorum ascendat ad parentes. CAP. XVI.

1 *An nobilitas liberorum ad parētes ascendat.* HAec de liberis & posteritate satis dicta sint. Sed posset quæri, num econtrariò nobilitas filiorum transeat ad parentes & superiores. Quod posset videri, ex multis iuribus probantibus, priuilegium dignitatis filiorum transire ad superiores, videlicet, l. in sacris, la 3. in princi. vbi & hoc no. glo. C. de proxi. sacro. scrin. libr. 12. & in l. vlti. versicu. simili videlicet forma. C. de præpo. agen. in reb. eod. lib. 12. & in l. vlti. versicu. hæc autem priuilegia, vbi etiam not. glos. C. de castrensi. & ministr. eo. lib. 12. & in l. vlti. in princi. C. de priuile. schol. eod. libr. 12. & in l. hac lege, etiam in princi. & ibi quoque glos. C. de metat. & episcop. eod. lib. 12. & in §. hæc itaque, versicu. si verò non copulatus, in authen. de Consulib. vbi & glos. not. honorem adferri ad superiorem, scilicet ad matrem per filium, & in §. generaliter, in authen. 1. constit. quæ de digni. ibi & nobiliores patres ostendat. Et bene facit l. 2. C. de quæsti. vbi non potest seruus torqueri aduersus matrē domini, sicuti nec aduersus ipsum dominum, vbi etiam glos. Cy. & Salyc. not. priuilegium inferioris porrigi ad superiorem. & tex. in l. moris. §. parentes. ff. de pœnis, vbi in pœnis eodem priuilegio gaudent parentes Decurionis, quo ipsi Decuriones. Et ita nuncupatim, vt scilicet nobilitas filiorum ad parentes ascendat, tenuit Lucas Pen. in l. mulieres, col. 2. versicu. tertiò ex dignitate. C. de dignit. lib. 12.

2 *De eadēm re.* ¶ Tu tamen constanter teneto, nobilitatem filiorum non transire ad parentes, aut alios superiores, per text. optimum in l. 1. ff. de Senat. vbi ita scribitur, Consulares fœminas dicimus consularium vxores. Adiicit Saturninus, matres, quod nusquam relatum est, neque repertum, vbi glos. & post eam Barto. not. quòd dignitas inferiorum regulariter non transit ad superiores, iura autem contraria esse specialia, & ita etiam dicit glo. in d. authen. de consulib. & Pet. Anca. in c. 1. in 2. not. in fi. de cogna. spiri. & Io. Plat. in d. l. in sacris, in prin. & in l. vlti. C. de incol. lib. 10. Et ita expressè in nobilitate voluit Ioan. Ray. in d. tract. nobilitatis, in 13. q. 5. q. prin. & Masueti. tit. de Talliis seu Collectis. §. item vxor militis, in fin.

¶ Neque

3 ¶ Neq; tamen negari poteſt, quin parentes quodammodo cohoneſtentur ex nobilitate filiorum, vt etiam dicit Io. Ray. vbi ſuprà, & planè indicat illud Ciceronianũ li. 3. Officiorum, Marcus Cato ſententiam dixit, huius noſtri Catonis pater. Vt enim cæteri ex patribus: ſic hic, qui illud lumen progenuit, ex filio eſt nominãdus. Et lex à Q. Claudio Tribuno, aduerſus Senatũ lata, Ne quis Senator, quíve Senatoris pater fuiſſet, maritimam nauem, quæ pluſquam trecentarũ amphorarum eſſet, haberet. Eã enim ſatis eſſe ad fructus ex agris vectandos, quãdo quæſtus omnibus patribus indecorus viſus fuerit, vti retulit Liuius haud multò ante finem li. 1. ſecundi belli Punici.

Parentes ex nobilitate filiorum cohoneſtantur.

Lex Q. Claudij Tribuni aduerſus Senatum.

4 ¶ Cui admodum concinit tex. in l. 1. §. caſum, in illis verbis, Publium Cæcum, Aſpernati Nomij patrẽ. ff. de poſtul. Quem tex. dicit Pau. Ca. in l. 3. & ibi poſt eũ Fran. Are. ff. de libe. & poſthu. audiuiſſe ſe Bal. ponderantẽ ad hoc, ꝙ demonſtratio patris fit aliquãdo a nomine filij, qui nobilior eſt patre. Sed & optimus tex. probãs filij nobilitatem aliquid adiicere, ad patris nobilitatem, in §. generaliter, ibi, nobiliores adhuc patres oſtendat, & rurſum in verbis, multò maior patribus laus erit, in auth. cõſtitutio, quæ de dignit. vbi gl. in verbo, nobiliores, no. nobiliorẽ eſſe patrem per filium. Et rurſum in verbo, occaſionem, no. ꝙ dignitas filij, gloria eſt & laus patri. Et illam priorem gl. admodum commendat Alber. in l. imperatores, poſt medium. ff. de Decuri.

De eadẽ re.

5 ¶ Nec hinc diſsidet quod Hom. li. 14. Ody. ſcribit, Caſtorẽ Hylacis filiũ apud Cretẽſes, ob nobiles & glorioſos liberos pro Deo cultũ fuiſſe. Ita enim eo in loco loquitur,

De eadẽ re.

ὅς πότ' ἐνὶ κρήτεσσι θεὸς ὣς τίετο δήμῳ
ὄλβῳ τε πλούτῳ τε, καὶ υἱάσι κυδαλίμοισιν.

Quodque apud eundem li. 8. Iliados Agamemnon ita Teucrum alloquitur, qui multos Troïanos interemerat,

Τεῦκρε φίλη κεφαλὴ, τελαμώνιε, κοίρανε λαῶν
βάλλ' οὕτως, αἴ κέν τι φόως δαναοῖσι γένηαι,
πατρί τε σῷ τελαμῶνι, ὅ σ' ἔτρεφε τυτθὸν ἐόντα,
καί σε νόθον περ ἐόντα, κομίσσατο ᾧ ἐνὶ οἴκῳ.
τὸν καὶ τηλόθ' ἐόντα, ἐυκλέης ἐπίβησον. Id eſt, ad verbum propemodum,

Teucre dilectum caput, Telamonie, princeps populorum
Percute ſic, ſi quidem lumen Danaïs fies,
Patrique Telamoni, qui te educauit paruulum exiſtentem,
Et te, nothum quamuis exiſtentem, ſuſcepit propria in domo:
Hunc & longè exiſtentem, glorioſum aſcendere fac.

Vides enim in illis verſibus filium lucem patri afferentem & gloriam.

6 ¶ Et quòd item ſcribit Seneca li. 3. de beneficiis, filios nobiles maiorem nobilitatem parentibus nobilibus adiicere. Et prope calcem eiuſdem li. Sunt, inquit, qui parentes ſuos ex infimo ad ſummum protulerunt, & e plebe aceruoq; ignobili nunquam tacendos ſeculis dederunt. Et quod ſcribit Iuſtinus li. 12. Olympiadem Alexandri Magni matrem Aeacidarum gentem ab vltima ſeculorum memoria, & regnum patris, fratris, mariti, ac deinceps maiorum omniũ illuſtraſſe, nullius tamen nomine, quàm filij clariorẽ fuiſſe. Deniq; Ptolemæus ille primus Aegypti rex dicebat omni regno pulchrius, regis eſſe patrem, apud eundem Iuſtinum lib. 16. Et huc trahi poteſt illud Eccleſiaſtici 3. c. Deus enim honorauit patrem in filiis. Et quod antiquis Romanorum legibus, ſi cui ciuica corona data fuiſſet, ipſi patrique & auo vacatio omnium munerum eſſet, vt ſcribit Plinius lib. 16. c. 4.

De eadẽ re.

An nobilitas progrediatur ad tranſuerſales hæredes. CAPVT XVII.

1 SEd quid de tranſuerſalibus (vt noſtri vocant) hæredibus, an ad eos tranſeat nobilitas. Ioañ. Ray. hanc quæſtionem ponit in d. tract. de nobilitate, in 15. q. 5. q. prin. vbi breuiter dicit, quòd ad eos non tranſit, niſi id ex quo inſurgeret nobilitas, videlicet ducatus & ſimilia, tranſiret ad eos, vel ex feudorum conſtitutionibus, ſecundum not. in §. hoc quoque ſciendum, tit. quib. mo. feud. amit. & in §. iis vero, tit. de

An ad tranſuerſales.

gradib.succes.vel ex iuris communis dispositione, vbi magis ex consuetudine locorum,omissâ naturâ feudi,attenditur ius commune,secundum no.per Io. Fab. in authen.ingressi.C.de sacro.eccle.

2 *De eadē re.* ¶ Verùm Matth.Afflic.in constitutione Sicilię incip.intentionis nostræ,col.9. versi. sed quæro de quæstione,hâc rem latiùs tractat.Dicit enim ꝙ cùm super ea re dubitaretur,habitū fuisse consiliū à multis Doc.qui iudicauerunt, ꝙ ex quo approbata fuit nobilitas in persona collateralis mortui,licèt aliàs non probetur de nobilitate eius, qui hæreditatē suscipit,satis tamen videtur probari ipsius nobilitas,modò nobiliter viuat. Et pro hoc dicit se allegauisse Bal.in l.petitionē.C.de adu.diuer. iud. qui ex eo text.not.post Guil. Cu.quòd appellatione suorum non continentur transuersales, nisi vsque ad quartum gradum. Item tale priuilegium æquipollet naturæ, vt licet Bald.in l. siue possidetis.C.de probati.& sic transit nobilitas vsque ad quartum gradum,in linea transuersali.

3 *De eadē re.* ¶ Et pro hoc facit quod dicit Angel.in auth.vt lice.mat.& auiæ.§.1.versi.ad hæc, in fi.per illum text. ꝙ si sint plures fratres ex eodē patre nati,quorum vnus per sententiā fuit pronunciatus ciuis Perusinus,intelliguntur & cæteri per huiusmodi sententiam pronunciati ciues Perusini,quasi idem sit, si vnus fratrū pronuncietur nobilis, sicuti,& per illud dictum Ange.voluit idem Matth. Afflic.in constitu. Siciliæ, incip. prosequentes,in 6.not.in 7.q.Et dicit memoriā dignum Alex.in repe l. sæpe. col.21. versi.adde quod.ff.de re iud.& dicit no.Catel. in suo memo. incip. sententia dicta.& iterum in memo.cuius est initium,vasallus si defuerit. Et alia quædam allegat Matthe.in d.constit.intentionis,quæ de industria prætermittimus. Quibus adde quę dicam latius infrà c.vlt.nu.2.& seq.

4 *De eadē re.* ¶ Subdit tamen posteà ipse Matthe.quòd si quis nouiter fuerit nobilitatus,non succederet ipsius frater, aut alius collateralis in ea nobilitate, cum priuilegium personale non egrediatur personam,per l.1.ff. de constitu. princip. & in c.priuilegium. de reg.iur. libr.6.cum si.nisi esset in vtroque eadem ratio,quod potest intelligi, secundum ea quæ dicit Ray.vbi suprà,quem tamen non allegat. At idem Matth.in c.1.col. 7.versi.an si nobilis,tit.quis dicat.dux.scribit Bal.in d.l.petitionem, voluisse videri nobilitatem transire in transuersales eiusdem domus vsq; ad quartum gradum. Angel. autem in d.auth.vt lice. matri.& aui.voluisse nobilitatē transire ad fratrem, qui tamen nihil aliud dicunt, quam quod suprà ex illis diximus. Horatius autem libr.1. Sermo.Saty.6.quâ nobiles incessit,non obscurè scribit,& nobilitatem quoq; à transuersalibus quodammodo manere,dum eam Satyram ita claudit,

His me consolor victurum suauius,ac si
Quæstor auus,pater atque meus,patruusque fuissent.

An nobilitas mariti ad vxorem vsque transiliat, & econtrario vxoris in maritum & filios, & quæ inde sequuntur. CAPVT XVIII.

1 *Vxores maritorum dignitatem participant.* MVlier ignobilis,si nubat nobili, quod nonnunquam fit astrorum vi, si credimus Iulio Firmico lib.Astronomicôn.7.c.17.ea quidem efficitur nobilis ex nostris legibus, quæ vxores Clarissimas & illustres pronunciant, quæ viris Clarissimis & consularibus nupserunt, illisque maritorum dignitatem, quæcunque ea sit, impartiuntur. l. fœminæ. ff. de Senato.& l.cùm te,& l.vlti. ibi, & sentiat eius fulgorem. C. de nupti.& l. vlti. C.de incol. libr.10.vbi ita scribitur, Mulieres honore maritorum erigimus,& genere nobilitamus,& tex.similis in l.mulieres, vbi id expresse no.Ioan.Plat.C.dignit.lib.12.& in §. hæc itaque ibi, decet enim eas coniugis frui claritate,in Authen.de Consuli.

2 *De eadē re.* ¶ Et alibi quę reuerentia debetur marito,eadē & vxori debetur.l.1.vbi & id no. Bal. C.de in ius vocan.Et quod plus est,capacitas viri ad vxorem porrigitur,l.si quis,vbi etiam Bal.no.C.de natur.libe.Vsqueadeo, vt si mulier naturalis nubat viro naturali & legit

& legitimo, ea legitima efficitur, vti eius maritus est, vt no. voluit Ang. in §. quod vero, in fi. in auth. quib. mo. natur. effi. sui, quod admodum commendat & singu. dicit Philip. Deci. in l. 2. col. 2. ff. de regul. iur. & Hippo. Marsi. sing. 501. tritum est. Et aliàs vxor gaudet viri priuilegiis & fauoribus, vt plenè diximus in nostris legib. connubialib. post ipsas leges connubiales, nu. 51. & quoniam dictum est, cum multis seq.

3 ¶ Et expresè in nobilitate, vt scilicet vxor ignobilis nobilitetur ex viri nobilitate, voluit gl. in c. vbicunq;, in verbo, masculinā, de pœnis li. 6. & Bar. in d. l. 1. col. 7. vers. examinemus ista verba, & col. seq. vers. tertiò sunt quædā, & ibi Plat. col. 1. post prin. & iterū col. 2. vers. tertia est nobilitas, & col. item. 3. vers. 3. propter aliqua. C. de digni. li. 12. Bar. Fulgo. Pau. Ca. & Iason. in l. vlt. C. de verb. sign. Iac. Bel. in l. Lucius. §. idem respondet. ff. de muner. & honor. Bal. in l. cùm quæda, col. 2. & ibi Iaco. à S. Georg. in 1. lec. col. 1. ff. de iurisd. om. iud. Panor. in c. super eo, le 2. col. 1. de testib. Lucas Pe. in l. in sacris scriniis militantes, col. 3. in verbo, vxores. C. de proxi. sacr. scri. lib. 12. Ange. Arc. in §. serui autē, vers. in gl. in verbo. ex ancillis. Insti. de iure perso. Barb. con. 6. scriptum est præclarè, col. 4. li. 1. Guid. Pap. consi. 217. omissa facti narratione, circa medium, vbi per hoc dicit, q̀ huiusmodi mulier, tanquā nobilis, non debet contribuere in subsidiis indictis popularibus. & rursum deci. 196. nobiles, col. 2. & deci. 349. in hac curia, in ti. & deci. 379. duo quæro, & Io. Ray. in d. tract. nobilitatis, col. 2. & iterū in 15. q. 5. q. prin. & Masuerius ti. de talliis seu collectis. §. item vxor militis. Fran. Cur. Iunior con. 6. præsupponitur in ciuitate Papiæ, col. 11. vers. quartò ex alio cōprobatur. Phili. Deci. in l. 1. col. 3. & ibi quoq; Alciat. in verbo, vxori. C. de in ius vocā. Ferd. Loaz. in repe. rub. de iusti. & iure. Pet. Artibolus in tract. de munerib. char. 72. versi. pono quæstionem quotidianam, & Io. Lup. in repe. rub. de dona. inter vir. & vxo. §. 31. col. vlt. Maria. Soci. Iunior. in 76. cùm diebus elapsis, col. 30. nu. 127. lib. 1.

Vir nobilis vxorem ignobilem nobilitat.

4 ¶ Nec nostrates solùm hanc vxorum ex maritis nobilitatē intellexerunt, sed & alij quoq;. Ex quibus vnus tantùm succurrit, cuius non cōtemnenda est authoritas. Is est Valerius Maximus li. 9. ti. 1. qui est, de luxuria, quo loco loquitur de Gemello Tribunitio, Mutiā (inquit) & Fuluiam cùm à patre, tum à viro vtranq; inclytā & nobilem.

Externorum in eam rem authoritas.

5 ¶ Et hoc etiā procedit in plebeia vidua mariti nobilis, vt videlicet cēseatur nobilis, dum vidua est. Bar. & Fulgo. in d. l. vlt. C. de verb. signi. Panor. Io. Plat. Masuer. Barb. Guid. Pap. Io. Lup. & Alciat. quibus locis suprà citauimus. Ex quibus & ipse Guido, & Lup. dicunt, viduā hanc nō teneri contribuere ad dicta subsidia, vt quæ retinet dignitatem, priuilegia, honorem, & conditionem maritalem, per d. l. cùm te, & ibi Bal. C. de nupt. & l. filij. §. vidua. ff. ad municip. & l. fœminæ, in fi. & ibi Alberi. statim post princi. ff. de Senato. & c. is qui. §. mulier, de sepul. li. 6. & voluit glo. in cle. ne Romani. §. sanè, in verbo, vacare, & ibi Barb. de elect. Ange. Pau. Ca. & alij in d. l. cùm quædam puella. ff. de iurisd. om. iud. Panor. & Fran. Arct. in c. super eo, le 2. de testib. Maria. Soci. loquens de priuilegio fori, con. 12. quoniam impræsentiarum, col. 6. versic. & non solùm clericis, lib. 1. & con. 36. rectè ac maturè, col. 1. in fi. co. lib. 1.

Quæ etiā durat in vidua.

Vidua retinet omnia priuilegia honores & dignitates viri mortui.

6 ¶ Imò etiam, vt id addam, retinet familiā viri, secundum Bar. & Fulgo. in d. l. vlt. C. de verbo. sign. Et ciuitatem, ex sententia. Bal. in d. l. cùm te. C. de nupti. Domi. & Philip. Fran. in d. c. is qui. §. mulier, per illum tex. de sepult. li. 6. Et domicilium. d. §. vidua, & d. §. mulier, & voluit Alberi. in d. l. fœminæ. Ang. con. 34. Constantinus, col. 1. & con. 369. Titius Stellæ, col. 2. & Cardi. Floren. consi. 135. Titius ciuis, in addi. quæ est in fi. & Angel. Aret. in §. 1. col. vlt. versi. quæro quid in vidua, Instit. de pat. pote.

Et familiam.
Et ciuitatem.
Et domiciliū.

7 ¶ Idq; etiā procedit in vidua Regis. Nam ea quoq; retinet dignitatem & titulum regium, vt quæ regina vocetur, peræquè vt vocabatur, viuēte rege marito, vt sentit gl. in c. scripsit. 27. q. 2. & expresse voluit alia gl. in c. ex parte, in fi. de for. compe. vbi etiā est ad hoc bonus tex. & ibi quoq; no. Anto. & Imo. in gl. vlt. & Card. Flo. in vlti. opp. Panor. in 1. no. Maria. Soci. & omnes, præter Barb. qui semper ex professo cæteris so-

Vidua regis regina dicitur.

let contradicere,& Zenze.in extrauag.execrabilis,verſ.nos itaq;,in verbo,regū,tit. de præb. Alber.in d.l.fœminæ.ff.de Senato.Domi.in d.c.is qui.§.mulier,poſt prin. de ſepult.lib.6.& latè Anto.Corſe.in tract.de pote.& excellentia regia,in 29.quæſti.

8 ¶ Sed & hæc omnia quoq; procedunt, non ſolùm in dignitate & priuilegiis fauorabilibus,ſed(quod magis mirandum eſt,& dubiū videri poterat)in priuilegiis exorbitantibus,& contra ius commune conceſsis,vt apertiſsimè probatur ex l.vlt.in prin. & ibi Bar.ſi is eſt,(nam de hoc plurimi dubitant,vt latè tractauimus in legib.connubialib.l.1.nu.33.ſed illud te,& ſeq.)& Io.Plat.C. de priuileg.ſcholar.lib.12. quam legem ad hoc expreſsim expendit,& dicit no.Fran.Are.in d.c.ſuper eo,le 2.col.1.de teſtib.& Alex.con.207.ponderatis,col.2.verſ.quintò quia dato,& col.5.verſ. non ob. quinto,li.6. vbi tamen id intelligit in priuilegiis ab ipſo iure communi introductis, contra regulas iuris communis,ſed non in priuilegiis ſtatutorum contra ius ipſum commune,per multa quæ illic allegat.

Superiora procedunt etiam in exorbitantibus.

9 ¶ Nam interim dum eſt vidua,cenſetur eſſe ac ſtare in eo ipſo matrimonio.in l. vlt. & ibi Richar.Malū.Cy.Bar.Bal.Saly.Raph. Fulg.Pau.Ca.& Corne.C.de bonis mater.& l.de emancipatis,ibi,priorem thorum ſeruauerit.C.de legi.hære.& §.j.in auth. de non elig.ſecun.nuben.& §.non ſolùm,in auth.de nupt.& voluit gl. in l. iubemus, quæ eſt pe.in verbo,retineri,& ibi Io.Plat.C.de erog.mili.anno.lib.12.& gl. in l. 1. §. exactio.C.de rei vxo.acti.Bart.in d.l.filij.§. vidua. ff. ad municip.& in l.diuortio,in prin.& ibi quoq; Bal.col.2.verſi. ſed quid ſi vxor non petit, ibi, adde quòd vidua. ff. ſol.mat.vbi ipſe Bal.dicit,quod ea quodammodo eſt in ſeruitio viri. Archi. & Ioan. And.in d.c.is qui,de ſepul.lib.6. Bald. & Alex.in d.l.cùm quædam puella.ff.de iuriſd. om.iud.idem Bal.in l.voluntas,poſt prin.C.de fideicom.vbi dicit, quòd quandiu vidua eſt,viuit lege mariti,& con.459.quidam inſtituto hærede,lib.1.Ang.conſi. 142. ſuper primo inquirendum,circa medium,& d.con.369.in prin.Saly.in l.vlt.C.de verbo.ſigni.Ro.in l.ſi conuenerit,col.2.verſi.nūc examinemus.ff.de iuriſd.omn.iudi.& in l.1.C.vnde vir & vxor,vbi declarat,quomodo id ſit intelligendum. Paul. Ca.con. 147. reuocatur, col.1. libr.2.vbi & hinc dicit, quòd vidua gaudet priuilegio prioris matrimonij. Andr.Iſer. & poſt eum Marti. Laud.in c. ſi quis miles, titu. de feud.ſine culp. non amit. vbi dicunt, quod ſi vaſallus concubuit cum vidua domini defuncti, æquè perdit feudum, ac ſi dominus viueret,cùm illa cenſeatur eſſe in eodem matrimonio, per d. l. vlti. de bon. mater. vbi ipſe Marti. dicit idem ſe ſcripſiſſe ſed eius lec. ibi non vidi. Alexand. qui & hoc quoque declarat, con. 207. ponderatis verbis, colum.3. verſicu.quintò pro hoc facit, libr. 6. & con. 6. attentis verbis. col. vlti.lib.7.Soci.conſi.56. viſo teſtamento,col.vlti.lib.3.Guid.Pap.deci. Delphi. 380. ſed quid de muliere.

Vidua cenſetur eſſe in eodem matrimonio.

10 ¶ Et hæc omnia confirmat,quod pulchrè ſcribit Bal.in l.pignoris.C. de pigno. acti. viduam eſſe veram viuamq;(nam hæc tantum epitheta illi addenda putauimus) viri mortui imaginem.Quódq; tradit Diuus ille Hieronymus lib.1.in Iouinianum,de Valeria Meſſalarum ſorore, quæ cùm poſt mortem Seruij viri ſollicitaretur à propinquis ad alteras nuptias,negauit ſe velle alteri nubere,& interrogata, cur id faceret,reſpondit,ſibi ſemper maritum Seruium viuere.A quo non admodū diſtat,quod & ipſe paulo antè ſcripſerat de filia Demotionis Areopagitarum princeps,quæ mortuo Leoſthene ſponſo, negauit ſe alteri nupturam, quòd adulterum acciperet, non maritum,illum enim nondum ſibi mortuum eſſe.

De eadē re.

11 ¶ Verùm vt redeamus ad noſtram nobilitatem,ea quam vxor ex perſona viri nobilis conſequitur,non tantum habet ponderis & virium,quantū ea quæ ex genere eſt, aut quam aliàs ex ſua ipſius perſona obtinet,per id quod dicit Bal.loquens generaliter in dignitate,quam vxor ex marito nanciſcitur,in l.quòd principi,in fi.ff. de lega. 2.per l.1.& 2.ff.de offi.procon.& lega.quod reputat no.Philip.Deci.in l.2.col.3.ff.de regul.iur.& idem voluit Fely.in c.ſuper eo,le 2.poſt prin.de teſtib.

Vxoris nobilitas ex viro nō tantum viriū habet, quàm quæ ex genere eſt.

¶ Et hoc

12 ¶Et hoc quidem hinc facilè comprobatur, quòd huiusmodi dignitas faciliùs amittitur, vt constat ex l. fœminæ, & ibi gl. vl. & Bal. ante fi. ff. de Senat. ex quo ipse Bal. no. fortiora esse iura paterna, quàm mariti. Et Io. Plat. loquens expresè in nobilitate, in l. 1. post prin. C. de digni. lib. 12. Nam & aliâs semper faciliùs amittuntur quæ habemus ex aliorum persona, quàm quæ ex nostra, vt dicit Bar. in l. quæ in bello. ff. de capti. & postli. reuers. & latiùs scripsimus in nostris commentariis consuetudinum Pictauicarum, tit. 14. §. 1. in glo. 2. vbi videre poteris. Ex quo fortè illud fit, quod licèt huiusmodi mulier censeatur esse nobilis, quamdiu viuit, tamen illi mortuæ succedũt hæredes, tanquam plebeiæ, vt in multis consuetudinibus Galliæ cauetur. *De eadẽ re.*

13 ¶Sed & alio modo intellige, vt scilicet vidua gaudeat ea viri nobilitate, & aliis priuilegiis, si honestè viuat: aliâs perdit omnia priuilegia, honores, & commoda pristini matrimonij, vt probatur in l. his solis, & ibi Bal. & Salyc. C. de reuo. donat. & §. 1. in auth. de resti. & ea quæ par. & voluit Bal. con. 446. si dixi, col. 2. lib. 2. Panor. in c. vxoratus, in 2. no. de conuer. coniug. Pau. Ca. in l. sororem, per gl. ibi. C. de his quib. vt indig. & in l. fideicommissum, etiam per glo. ibi. C. de fideicom. & consi. 147. reuocatur in dubium, lib. 2. per tex. gl. & Bar. in l. pe. C. de adult. Philip. Fran. in d. c. is qui. §. mulier. in 1. no. in fi. de sepul. lib. 6. Cardi. Flor. in c. plerunque, col. 2. versic. sed operæprecium. C. de dona. inter vir. & vxo. Iason, in l. 2. col. 2. versi. adde ad illud, & ibi etiam Hercul. & Parpa. col. 7. ff. sol. mat. Fely. in c. pastoralis, col. 3. versi. mulier impudica, de iudici. Hippo. Marsil. sing. 234. paria delicta, in fi. Fran. Rip. & Bosch. Codecha, in rub. de iudi. ille colum. 3. in fi. hic col. 9. versi. confirmando facit. Et quisquis is fuit, qui addi. fecit ad Bar. in l. vlt. C. de bonis mater. *Vidua retinet viri nobilitatem si honestè viuat, non aliâs.*

14 ¶Ex quibus etiam illud fit, vt huiusmodi vidua impudica desinat esse de viri domicilio, vt voluit Ange. in d. l. cùm quædã puella. ff. de iurisdic. om. iudi. per d. §. 1. in authen. de resti. & ea quæ par. Perdátque legatum sibi a viro factum, vt voluit glo. no. & post eam Bar. in d. l. fideicommissum. C. de fideicom. Et tutelam filiorum. l. vlt. ibi, pudicitiam suam intactam conseruet. C. quan. mul. tute. offi. gl. Cy. Bar. Bal. Io. Fab. Angel. & Saly. in auth. sacramentum, eo. titu. glo. in §. vlt. & ibi Iac. Bel. in d. auth. de resti. Bar. in l. si quis sub conditione, col. 5. versi. quæro mulier quæ transiuit. ff. de testa. tute. Bal. in d. l. his solis, & con. 299. super primo puncto. lib. 3. Panor. in d. c. vxoratus, de conuer. coniug. Ange. Are. in §. 1. ad fi. Insti. de legi. par. tutel. & in §. actionum, col. 21. in 19. quæsti. versi. & etiam desunt, de actio. *Vidua impudica non retinet domiciliũ viri. Perdit legatũ à viro factum. Et tutelam filiorum.*

15 ¶Econtrario verò si vir ignobilis ducat vxorem nobilem, nihil dignitatis, honoris, nobilitatis ex eo sibi cõparat, vt planum est ex d. l. vlti. C. de nupti. & d. l. mulieres. C. de digni. Et quod ad nobilitatem speciatim pertinet, dicit Bar. in l. vlt. & ibi Iason. C. de verb. signi. quòd ignobilis ducens vxorem nobilem, non propterea nobilitatur, & sequitur Io. Plat. in d. l. mulieres, & Fran. Cur. Iunior. d. con. 6. præsupponitur in ciuitate Papiæ, col. 11. versi. quarto ex alio comprobatur. & Io. Ray. in d. trac. nobilitatis, in 6. q. 5. q. prin. Bal. de Barthol. in tract. dotiũ parte decima, col. 4. versi. præterea vir nihil nobilitatis. Philip. Deci. in l. 1. col. 3. C. de eden. Iason in l. si diuortio, col. 3. ff. de verb. obl. & Ioã. Lup. in rep. rub. de don. inter vir. & vxo. §. 31. col. vl. & §. 32. post prin. *Vir ignobilis non nobilitatur ab vxore nobili.*

16 ¶Imò verò vxor ipsa alioquin nobilis, ignobilis per huiusmodi matrimonium efficitur, vt voluit Bar. in d. l. 1. col. 5. versi. videndum est, & col. 7. versi. examinemus ista verba, & ibi Plat. col. 2. C. de dignit. Pau. Ca. in d. l. vlt. C. de verbo. signifi. & Anto. Rosel. in tract. de pote. Imperato. & Papæ, in vl. q. versi. hanc dignitatem. Corne. con. 55. pro decisione, col. 4. lib. 1. & con. 26. videtur dicendum, col. vlt. lib. 4. Guid. Pap. deci. 196. nobilis, circa medium, & deci. 349. in hac curia, & deci. 380. sed quid de muliere, quibus duobus posterioribus locis ex hoc dicit huiusmodi mulierem etiam viduã, debere contribuere subsidiis loci, & Io. Ray. in d. tract. nobilitatis in 6. q. prin. Iacob. à S. Georg. in d. l. cùm quædam puella. ff. de iurisd. om. iud. Et videtur esse optimus tex. in l. ingenuis. C. de murile. li. 11. & in l. edicimus, eo. tit. Quanquã eos tex. in diuersum *Vxor nobilis viri ignobilis fit ignobilis.*

trahit Ro.in l.cùm quædam puella,quam legit cū l.si conuenerit,col.vl. ff. de iurisdi. omn.iudi.vt scilicet nobilis fœmina nubens ignobili,non amittat nobilitatem. Sed ille ni fallor,fallitur,nam illæ ll.vel non loquuntur de matrimonio, sed de societate siue concubitu & cōsortio,vt ex illis videre licet:quasi scilicet cum illis id est, gynęceariis,& monetariis,de quibus loquuntur, commercium libidinis haberent:vel si de matrimonio intelligunt,tamen ex eis intelligetur,eas si testato admonitæ ab illis non diuertissent,sed in eo matrimonio perstitissent, splendorem generis amittere. Hodie igitur cùm diuertere non licet, sed confestim quàm matrimonium contractum est,necesse est perpetuò manere, consequens est & eas continuò nobilitatem amittere.

17 *De eadē re ex externis.*

¶Et vt redeamus,huius sententiæ fuere ex externis scriptoribus,Plutarchus in Præceptis connubialibus,ad hanc fermè sententiam scribit,Qui equos ascendere, imbecillitate aut mollicia corporis impediti nequeunt, eos sese flectere & procumbere docent.Ita & qui nobiles opulentásque vxores acceperunt, non se quidem præstantiores reddunt,sed illas comminuunt & debilitant.Hæc ille. In quam etiam sententiam apud Liuium lib.10. primæ decad. Virginiam Auli filiam patriciam Volumnio plebeio nuptam,matronæ sacris pudicitiæ patriciæ arcuerunt, quoniam desiisset esse patricia,quæ plebeio nupserat.Quanquam scio nonnullos nobilitate vxoris attolli,& insolescere solitos.Cornelius Tacitus lib. 2. de Cneo Pisone, Præter(ait) paternos spiritus,vxoris quoque Plancinæ nobilitate, & opibus accendebatur, vix Tiberio concedere,liberos eius vt multùm infra despectare,&c. Et nos certè multos huiuscemodi nouimus, vxorum scilicet nobilitate passim gloriantes.

Contra eos qui nobilitate vxorum superbiunt.

18 *Vxor viri conditionem sequitur.*

¶Horum autem ratio est,quia mulier sequitur conditionem mariti, prioremq; dignitatem amittit.d.l.fœminæ,de Senat.& aliis iuribus suprà allegatis, quibus adde optimum tex.in l.ingenuæ.C.de murileg.lib.11.ex quo no.Bald.in d.l. cum quædam. ff.de iurisd.om.iud.quòd mulier ingenua,quæ se vilibus maritis sociat,perdit splendorem generis,& tex.in l.edicimus,in prin.eo.titu.de murile.ex quo etiam not.Bald. vbi suprà,quòd huiusmodi mulier natiuum decus amittit. Et faciunt alia multa à nobis collecta in nostris Legibus Connubialibus.l.1.nu.18.qui locus,& aliis.

19 *Valet donatio remuneratoria inter virū & vxorem.*

¶Hinc fit primùm,quòd cùm valeat donatio inter virū & vxorē, propter remunerationem,licèt alias regulariter non valeat,vt abundè diximus in repe.l.si vnquā,in verbo,donatione largitus.C.de reuo. do. Ideò potest vir ignobilis vxori suæ anteà nobili,dotē animo donandi constante matrimonio cōstituere,quia videtur facta in cōpēsationem,siue remunerationem nobilitatis,quam vxor ipsa ex eo matrimonio perdidit.Nam quod huiusmodi donatio valeat,voluerūt Bar.Imo.Raph. Co. Alex. & Iason in d.l.si diuortio.ff.de verb.oblig.Bar.Ang.& Iason in l.si ita stipulatus fuero te sisti.§.si tibi nupsero,per illum tex.ff.eo.Bar.& Bal.in l.si voluntate, post Iaco. But.& Iac.Ra.& Ricar.Malum.& Cy.C.de dot.promis.vbi hoc dicit Bar. consuetudine obseruari,Bal.in l.1.ad fi.& ibi quoque Ang.C.de dona. ante nupt. & idem Bal. in l.2.§.vlti.& ibi Rom.qui dicit hanc magis esse compensationem amissæ nobilitatis quam donationem,col.1.ver.fallit nisi maritus.ff.si cer.pet.& ipse Bal.in cap. accedens,versi.quæro nunquid ego,de procur.Ang.in l.j.ff.sol.mat.& consil.5. Andreas Ioannes,col.vlti.& con.396.doctor insignis,col.vlti.Salyc.in l.2. C. de dot.cau. non numer.Pet.An.con.219.mirum.Imo.in rub. ff.sol.matr.col.pe.& Raph.Co.con. 40. quidam filio studenti,col.vlti.& Raph.Fulgo.con.109.item si qua quæstio,colum.3. versi.nec obstant superiori.& Panor.in c.super eo,le 2.per illum tex.& ibi etiā Fran. Areti.& Feli.de testib.idem Panor in c.de illis in 2.no.de condi.appo.& in c.gemma, col.vlti.de sponsal.& in c.& si necesse,in 1.no.& ibi etiam Cardi. Alex.in vlt. no. extrà de dona.inter vir.&vxo.Idem Pan.& Cardi.Alex.in c.vlti.vterque col.1.eod.tit. & ipse Pan.in c.cùm in ecclesiæ.& ibi Io.Ana.in fi.de simo.& in c.1.ad fi. & ibi idem Ioan.Ana.col.pe.de adult.Idem quoque Pan.consi.73.in quæstione quæ ad præsens vertitur,col.3.versi.secundò potest maritus,lib.2. Ro. consil. 445.consultatio præsens,col.

Vir ignobilis cōstan. matri. potest dotare vxorem nobilem ob cōpensationem nobilitatis.

sens,colum.2.versi.vnde si inæquales,Masuer.titu. de dote & matrimo.§.item sæpe ignobiles,Guid.Pap.con.112.nobilis Guischarda,colum.2.Pe.Ferra.in tit.forma libel.quo vxor agit ad dotem,in verbo,dedit & tradidit in dotem,circa mediũ, Fran. Cur.Iunior con.6.præsupponitur in ciuitate.col.22.& Soci.qui & id optimè declarat in l.1.colum.10.versi.secunda conclusio,& multis seq.ff.solu.mat.Ioan.Lup.in re pe.rub.de dona.inter vir.& vxor.§.32.colum.2. versi. hæc tamen sunt. Iason in l.ex hoc iure,colum.11.versi.tertius effectus.ff.de iusti.& iure,& in d.l.vlti.col.3.ad fi. C. de verbor.signifi.Et hæc est communis op.licèt sint qui contrarium teneant, & multis quidem rationibus,quibus abunde respondet Iason in d.l.si diuortio,vbi quisque videre poterit,& similiter Ioan.Lupus,vbi suprà.Et facit quod in simili voluit Pan. in c.de illis,circa medium,de condi.appo.post Bar. in d.l. si ita stipulatus fuero te sisti.§.si tibi nupsero.ff.de verbo.obli.

20 ¶Ex his quoque fit & 2.quòd nati ex ignobili patre & matre nobili sint ignobiles, vt voluerunt gl.And.Iser.& Matthe.Afflic.in constitutione Siciliæ,incipi.diuinæ iustitiæ.& Bal.in l.vlt.C.de ser.fugi.vbi huius rei reddit duas rationes.Primam, ex eo quod nunc tractamus,quoniam videlicet mater,quò ad dignitatẽ, cedit viro, per d. l.mulieres.Ergo & partus eius.Confirma hanc rationem,quia cùm pater sit ignobilis,mater quoque ex ipsius matrimonio sit effecta & ipsa ignobilis, consequens est filium eorum esse ignobilem. Alteram, quæ etiam procederet, si mater nobilis retineret nobilitatem, quoniam nobilitas est quædam dignitas à parentibus deriuata, quæ denominatur à potentiori causa.Est autem potentior forma, quam in generatione,omnium consensu,vir præbet,quàm materia à muliere tradita: cùm forma sit agens,& materia patiens:sitque omne agens nobilius patiente.de quo etiam alibi diximus.Et rursum idem Bal.in l.2.col.2.C.de iure emphy.& in l.liberos, per illũ tex. ff.de Senat.vbi hinc carpit milites,qui matris nobilitate glorian tur. Pe.An.con.339. pro maiori intelligentia,col.3. vbi loquitur de regina,quæ nupsit plebeio, quod est multùm notandum ad huius rei ampliationem, vt videlicet hoc procedat etiam in regina.de quo tamen posteà dicam.& idem con.389. visis diligenter iuribus.Floria. in l.qui testamentum,in fi.ff.de probat.Alua.in c.1.§.cæteri,col.3. vers. quæro etiam quò ad nobilitatem,tit.quis dica.dux,co.mar.Cepol.in tract.de imperat.mili.deligẽ. in materia nobilitatis,in 22.op.Io.Ray.in d.tract.nobilitatis,col.2.& iterum in 6. q. 5.q.prin.Anto.Rosel.vbi supra.& Ang.Are.in §.serui autem,col.2.vers.in glo.in verbo,ex ancillis,Instit.de iure perso.& latè Barb.con. 57.præclarè scribitur, col.4. & iterum col.10.& seq.lib.2.& Feli.in c.super eo,le 2.col.2.de testib.& in c. nouit, col. 2.& ibi etiam Philip.Deci.in 6.no.de iudi.Iason in l.1.in prin.col.5.vers.secundò no. ff.de verb.oblig.& Ant.Corse.in repe.c.grandi,col.13.de supp.negli. prælat.libr.6.& Io.Lup.in d.repe.rub.de don.inter vir.& vxo.1.§.32.& Bened.in repe.c. Raynutius, in prin.num.3.de testa.& Fran.Purp.in l.imperium,col.3.vers.limitat.3.ff. de iurisdi. om.iud.& Alcia.in l.familiæ.§.fœminarum.ff.de verbo.signi.

Filij patris ignobilis & matris nobilis sũt ignobiles.

21 ¶Et adhoc faciunt multi tex.allegati per Specul.tit.de feud.§.quoniam,in 5.q.& inter cæteros optimus tex.in c.2.& quod ibi voluit glos.de conuer.coniug.& in l. cùm legitimæ, & ibi glo. & Doc.ff.de stat. homi. & in l.j.ff.ad municip. & in l.eos,& in l. nullus,& in l.exemplo.C.de decuri.lib.10. & quod voluit glos.in c.dicat aliquis, in verbo,nec sanguinis,& iterum in c.vlt.32.q.4.& glo. in d.l.j. & ibi Plat.col. 1. C. de digni.lib.12.& glo.in l.partum ancillæ.C.de rei vendi.& glos.in c. statutum, le 2. in verbo,mane,in fin.de hæret.lib.6.vbi & Domi.col.2.ex eo no.quòd filius non debet portare arma familiæ maternæ,sed paternæ.Hosti.Io.An.Panor.& alij in d. c. Raynutius,post prin.de testa.eos reprehendentes,qui fastu quodam superbiæ sibi cognomina matrum asciscunt,quia sint patribus nobiliores,ex eo arbitrantes nobilitatem sibi comparari.Quibus adstipulatur antiqua Aegyptiorum lex,qua nullus ex eis genitus spurius habebatur,etiam si ex serua esset genitus.Solum enim ducebant patrẽ esse generis autorem,matrem nutrimentum,& locum infanti tantùm præbere dicebant,teste Diodoro libro secundo.

De eadẽ re.

Filius debet deferre insignia familiæ paternæ, non maternæ.

Aegyptiorum lex.

¶Et hæc

22 *Statutum aut cõsuetudo an potest facere nobilem, vel ignobilem ex genere materno.*

¶Et hæc quidem quæ suprà diximus,adeò procedunt,vt etiam non valeat statutum aut consuetudo,quòd quis sit,aut reputetur nobilis, vel ignobilis ex genere materno,vt voluit Bar.qui hoc dicit esse notandum & perpetuo menti tenendum, & post eum Ang.atque etiam Plat.& Rebuf.in d.l.exemplo.per illum tex. qui id tantũ principi concedit.& sequitur Cepol.vbi suprà.& Barb.d.con.57.& in d. Raynutius, col. 4.& ibi etiam dominus Bened.in repe.in prin.nu.15.de testa.& Fran.Are.& Feli.qui id dicit sing.in d.c.super eo,col.2.& Nicol.Perus.in tract.succes.ab inte.char.7.col.2. vers.& pro his facit.& Corse.in d.c.grandi,col.14.de sup. negli.præla.lib.6.& Matt. Afflic.in constitutione Siciliæ incip.diuinæ iustitiæ,col.3.vers. quæro quid si filius, & Iacob.à Sancto Georg.in d.l.vlt.C.de ser.fugit. & in d.l. cùm quædam puella. in j. lec.col.j.ff.de iurisd.om.iud.Steph.Bertran.con.24.dulcia pro dulci, post prin. lib.2. & Rebuf.in tracta.nominationum,in 12.quæsti.nu.8.vbi id declarat, & Matt. Afflic. in c.1.col.6.versi.sexta nobilitas,si quis dica.dux.

23 *De eadẽ re.*

¶Sed contra hoc apertè tenet Philip.Deci.in d.c.nouit.ea ratione, quia statutũ aut cõsuetudo potest nobilitatem inducere,& ex ignobili nobilẽ facere, vt latè diximus suprà in c.10. Nec ob.inquit,d.l.exemplo,quia procedit in illo casu speciali, in quo lex vltrà procedit,ita disponendo, aliàs secus,cùm istud sit de iure positiuo. contra quod valet statutũ,& consuetudo,per no.in l.omnes populi.ff.de iusti. & iu. cũ si. & idem etiam voluit Roch.Curt.in repe.c.vlt.col.15.versi.septimo infertur,de consuet.

24 *De eadẽ re.*

¶Porrò idem Philip.Deci.in l.fœminæ,col.18.in paruis,versi.similiter descendẽtes. ff.de regul.iur.dicit quod huiuscemodi statutum vel consuetudo inferioris non valet,quia in d.l.exemplo,derogatur consuetudini.Ideò consuetudo contraria non valet,per auth.nauigia.C.de fur.& auth.omnes peregrini.C.com.de succes. Sed ab Imperatore,vel principe,aut populo non recognoscente superiorem posset fieri,aut induci statutum,siue consuetudo contraria.Nam quòd nobilitas sit à patre,à iure ciuili inductum est:sicut ius agnationis,quod tolli & mutari potest.§.vlt.Insti.de leg.ag. tutel.vnde in totum nobilitas a statuto vel cõsuetudine induci potest, vt dictum est. Et idem voluit Alcia.in d.l. familiæ.§.fœminarum.ff.de verbo.signi.Rebuf. in concord.tit.de collati.§.cùm verò,in verbo,ex vtroque parente,ad fi.

25 *Apud quosdã populos filij matris originẽ sequuntur. Ilienses. Delphos. Ponticos. Xanthios. Lycios. Quibus casibus filij matris originem sequuntur.*

¶Nam & quibusdam nationibus concessum est,vt nati ex eorum fœminis,& alienigenis,matris originem sequantur,vt Iliensibus,Delphis,& Ponticis.l.j.ff. ad munici. Et scribit Plutarchus in lib.de claris mulieribus,c.9.in fi apud Xanthios(hi sunt Lyciorum populi)lege cautum fuisse,vt à matribus,non à patribus filij generis nomen sortirentur,quod fortè hinc prodibat,quòd apud eosdem viri vxorum imperiis parebant,vt scribit Heraclides in politicis.Quin Herodotus lib.1. in vniuersum tradit de Lyciis,hoc vnum eos,præter cæteros homines,pro lege habere peculiare, quòd à matribus nomina sibi induunt.Et si quis obuium percunctetur,quis nam sit,quali familia ortus,à matribus auiisque protinus genus suum repetit. Et si qua ingenua & nobilis seruo nupserit,liberi qui ex his suscipiuntur,ingenui,atque nobiles existimãtur.Apud Locros quoque Lycios nobilitas ex mulieribus erat,non ex viris, vt videre licet ex Polybio Megalopolitano,libro historiarum 12.Sed & legibus Roma. in quibusdam casibus filij conditionem & originem matris sequuntur , non patris, vt in l.nati.C.de Decu.li.10.& l.hi qui ex filiabus.C.de murileg. li.11.& l. ne diutiùs, & l.vlt.C.de agri.& cens.lib.11.& l.ex ingenuo.C.de agri.& mancip.eo.lib.

26 *Quid faciat matris nobilitas erga liberos*

¶SED VTCVNQVE SIT, cessante omni consuetudine aut statuto, vt ad ius commune redeamus,licet filij non nobilitentur ex parte matris,non tamen dubito,quin sit eorum nobilitas,quam a patre acceperunt,splendidior,illustrior,luculentior,clarior.Ignobilitas autem minùs obscura, minúsque abiecta , propter nobilitatem matris,vt sentit Bal in d.l.vlt.in fi.C.de ser.fugi.cùm dicit,quòd nõ dicitur quis nobilis respectu generis materni,sed paterni,loquendo simpliciter & præcisè.verùm loquendo secundum quid,vt ipse loquitur,non est dubium , quòd omne compositũ partic

participat de forma & materia, vt ipse loquitur, per no. per glo. in d.c. vlt. 32. q. 4. Et idem fermè voluit Alua. in d.c. 1. §. cæteri, col. 3. ti. quis dica. dux, co. mar. & expressè Io. Lupa Palaci. Rubeis, in rep. d. rub. de dona. inter vir. & vxo. char. 15. vers. sed propter ista, vbi dicit, quod qui ex nobilibus matribus nati sunt, de earum nobilitate aliquid retinent, & Anto. Corse. in repe. d.c. grandi, col. 13. de sup. negli. præla. lib. 6. Bonus Curtilius in d. tract. nobilitatis in 4. parte, col. 6. Vt non omnino reprehendēdi sint, qui à matribus suis, quod fortè sint nobiliores patribus, nomen sibi assumūt, nō ab ipsis patribus, quod fecit Raynutius ille de Clera, in c. Raynutius, de testa. vt ibi annotarunt Host. & Io. An. in verbo, de Clera. Pet. Anc. Imo. & Panor. in 3. not. qui tamen maxima ex parte id attribuunt fastui & superbiæ eorum, qui id faciunt.

27 ¶ Et huc spectare videtur illud Helenæ apud Theodecten ab Aristotele relatū libr. Politicòn primo. c. 4. *De eadē re.*

Θείων δ' ἀμφοῖν ἐκγόνων ῥιζωμάτων.
Τίς ἂν προσειπεῖν ἀξιώσει λάτριν,
Cuius parens vterque magnus prodiit
E stirpe diuum, num quis ancillam vocet?

Quod nos alibi ad aliud citauimus. Et illud quoque Euripidis,

τὴν εὐγένειαν, κἂν ἄμορφος ᾖ γάμος
Τιμῶσι πολλοὶ πρὸς τέκνων χάριν λαβεῖν,
Τό, τ' ἀξίωμα μᾶλλον, ἢ τὰ χρήματα. Id est, vt vertit Gesnerus,
Nobilitatem etiam deformium coniugum
Liberorum gratia, non pauci colunt,
Et dignitati magis, quàm pecuniis student.

28 ¶ Et, vt Latinorū quoque poëtarū testimonia citemus, Illud Virgilij li. 11. Aeneidos. *De eadē re.*

—Genus huic materna superbum
Nobilitas dabat, incertum de patre ferebat.

Et Horatij de nobilitate loquentis, libro primo Sermo. saty. sexta, quod nos suprà ad aliud citauimus,

Nec quòd auus tibi maternus fuit, atque paternus,
Olim qui magnis legionibus imperitarint.

Et Ouidij Vlyssem introducentis hæc loquentem, lib. 13. Meta.

Est quoque per matrem Cyllenius addita nobis
Altera nobilitas, Deus est in vtroque parente.

Et alibi scilicet 1. Fastorum,

Hinc fuit Euander, qui quanquam clarus vtroque,
Nobilior sacræ sanguine matris erat.

Et lib. 4. de Ponto. Eleg. 16. eadémque vlt.

Maternos Cottæ cui, Messaláque paternos
Maxima nobilitas ingeminata dedit.

Et Papinij lib. Syluarum. 3. in lachrymis Hetrusci,

Sed quicquid patrio cessatum est sanguine, mater
Reddidit, obscurúmque latus clarescere vidit
Connubio gauisa domus.

Id est, quicquid nobilitatis defuit à patre, id materni generis nobilitas reddidit, id est, suppleuit. Et iterum lib. 4. eiusdem operis, quod & nos alibi ad aliud citauimus,

Stemmate materno fœlix, virtute paterna.

Et lib. 1. Thebaïdos de Adrasto loquens,

Diues auis & vtroque Iouem de sanguine ducens.

Vbi Lactantius Grammaticus id trahit ad nobilitatem vtriusque parentis. Et lib. 1. Thebaïdos de Canapeo,

—Huic ampla quidem de sanguine prisco
Nobilitas.

Et Silius libro tertio, de Sycheo filio sororis Hannibalis,

Asdrubalis proles, cui vano corda tumore
Maternum implebat genus.

Et Clau

Et Claudianus in Epithalamio Palladij & Serenæ,

—Mauortia Martis
Nobilitas spoliis armísque exultat auitis.

29 *De eadẽ re.* ¶Nec solùm poëtæ huic sententiæ adhæserunt, vt scilicet matris nobilitas aut ignobilitas aliquid addat ad nobilitatem, vel ignobilitatem liberorum: Quando & Antistius Labeo maximi apud priscos nominis iurisconsultus, scripserat non fas esse capi vestalem, cuius parentes alter, ambóue in negociis sordidis versati fuerint, vt retulit Gellius lib. Noctium Atticarum 1. c. 12. & Fenestella, si is sit, de magistratibus Ro. c. 7. Cui concinens Plato lib. de legib. 6. Sacerdotem creari iubet, qui integer sit, ac legitimus, deinde à domo quàm maximè munda, expers quoque cædis, omniúmque huiusmodi, quæ aduersus diuinam rem committuntur, & cuius pater & mater similiter vixerint. Aristoteles autem eius discipulus lib. Rhetoricorum 1. c. 5. censet nobilitatem ex matribus etiam esse, nedum ex patribus, dum scribit nobilitatem legitimam esse aut à viris, aut à mulieribus procreationem.

30 *De eadẽ re.* ¶Post quos & alios subiiciam huic opinioni adstipulantes. Salustius enim in bello Iugurthino. Sed Hiempsal (inquit) qui minimus ex illis erat, naturâ ferox, etiã ignobilitatem Iugurthæ, quia materno genere impar erat, despiciens, &c. Et alibi in eodẽ libro, idem dicit de Dabare. Tullius in oratione pro Cn. Planco, Est tuum nomen vtraque familia Consulare. Et sequitur, vt intelligas eum de nobilitate loqui. Non dubitas igitur quin omnes qui nobilitati fauent (quod nos alibi ad aliud citauimus) Philip. 3. refert Antonium Octauio Cæsari ob id ignobilitatem obiecisse, quòd ei Aricina mater esset. Et paulò pòst, eundem Antonium alloquens, Quĩ autẽ (inquit) euenit, vt Iuliâ natus ignobilis videatur, cùm tu eodem materno genere soleas gloriari? De qua re etiam loquens Suetonius, scribit Antonium despicientem maternam Augusti originem, proauum eius Afri generis fuisse, & modò vnguentariam tabernam, modò pristinã Aritiæ exercuisse. At apud eundem Iulius Cæsar veluti gloriatur, quòd Iuliæ amitæ suæ maternum genus à Regibus ortum esset, paternum cum Diis immortalibus coniunctum. Idem Suetonius scribit C. Caligulam Agrippæ (is erat auus maternus) se nepotem credi, neque dici ob ignobilitatem eius voluisse.

31 *De eadem re.* ¶Isocrates in oratione περὶ ζεύγυς, id est, de iugo equorũ, siue bigis, de Alcibiade loquens, ὁ γὰρ πατὴρ ἦν πρὸς μὲν ἀνδρῶν εὐπατριδῶν, siue mauis legere εὐπροσιδῶν. Sic enim Athenienses suos nobiles vocabãt. Subdit autẽ, πρὸς γυναικῶν δ' ἀλκμαιωνιδῶν, id est, Gentilitate quidẽ, atque agnatione antiqua, & imprimis nobili: A genere autẽ materno Alcmæonides. Liuius li. 1. 5. decadis. Duos, ait, filios habuit Philippus, Demetrium & Persea, Genere materno, virtute, ingenio, fauore Macedonum longè præstitit Demetrius. Plinius Iunior lib. 8. epistolarum ad Fabatum prosocerum suũ, Neque ardentiùs (ait) tu pronepotes, quàm ego liberos cupio, quibus videor à meo tuóque latere pronum ad honores iter, & audita latiùs nomina, & non subitas imagines relicturus. Vides enim vtrumque & latus matris ad nobilitatem liberorum cõsiderasse. Diodorus Siculus li. 5. Bibliotheces c. 14. eodémque vl. scribit Erycem Veneris filium propter nobilitatem matris præclarum apud homines fuisse.

32 *De eadẽ re.* ¶Cornelius Tacitus lib. 3. Histor. Auctum dehinc gaudium nuptiis Neronis & Iuliæ Drusi filiæ, vtque hæc secundo rumore, ita aduersis animis acceptum, quòd filio Claudij socer Seranus destinaretur, polluisse nobilitatem familiæ videbantur. Ex quibus verbis planè constat, nobilitatem familiæ viri, quodammodo ex vxoris ignobilitate pollui, vt non abs re eorum liberi sint veluti minùs nobiles existimandi. Idem libr. 14. Igitur quasi iam depulso Nerone, quisnam deligeretur, inquirebant. Et omnium ore Rabellius Plautus, cui nobilitas per matrem ex Iulia familia, &c. Et libr. 17. Piso (inquit) Marco Crasso & Scribonia genitus nobilis vtrinq;. Rursúsque eodem lib. de Othone imperatore loquens, Pater (ait) Consularis, auus prætorius, maternum genus impar, nec tamen indecorum. Verùm Suetonius de eodẽ,

Pater.

Pater L. Otho, materno genere præclaro. Et paulò pòst, Ex Albia Terentia splendidisima fœmina duos tulit filios.

33 ¶ Apud Iustinum li.1. Astyages Medorum rex quodam responso Hariolorum perterritus, filiam suam neque claro viro, neq; ciui dedit nuptui, ne paterna maternaq; nobilitas, nepotis animum extolleret. Et lib. 13. Meleager Arideum Alexandri fratrem ipsius Alexandri successorem regni recusat, propter maternas sordes, quòd ex Larissæo scorto natus esset. Idem Iustinus li.23. de Hierone Syracusarũ rege, Huius (inquit) futuræ maiestatis ipsa infantilis educatio quasi prenuncia fuit. Quippe genitus erat patre Hieroclyto, nobili viro, cuius origo à Gelone, antiquo Siciliæ tyrãno, manabat: sed maternum illi genus sordidum atq; admodum pudibundum. Cùm ex ancilla natus, ac propterea à patre, velut dehonestamentum generis, expositus fuerat, &c. Apud eundem lib. 38. Mithridates de Romanis loquens, Se ait seu nobilitate illis comparetur, clariorem illa colluuie cõuenarum esse, qui paternos maiores suos à Cyro Darioque conditoribus Persici regni, maternos ab Alexandro Magno ac Nicanore Seleuco conditoribus imperij Macedonici referat.

De eadẽ re.

34 ¶ Apuleius initio libri de dignitate Platonis, tradit Platoni ex vtroque parẽte nobilitatem fuisse satis claram. Spartianus in triginta tyrannis, atque etiam Trebellius Pollio scripserunt, Macrianum siue Macrinum Iuniorem, qui cum patre imperauit, fuisse matre nobilem, parte tantùm forti, & ad bellum parato. Eutropius prodidit Marcum Antoninum Verum fuisse hauddubiè nobilissimum, quippe cùm eius origo paterna à Numa Pompilio, materna à Solentino rege penderet. Velleus Paterculus lib.1. Ro. historiæ scribit Alexandrum Macedonem iure materni generis Achille authore: paterni, Hercule gloriatum fuisse.

De eadẽ re.

35 ¶ Atheniensiũ legem à Pericle latam refert Demosthenes in oratione contra Bubulidem, & in alia oratione contra Neæram, si hæc illius sit. Plutarchus in vita illius, ad fi. & Aelianus de varia historia lib.6. & iterum 13. solos Athenienses haberi, qui ex duobus Atheniensibus nati essent, tanquam non tantùm paternum genus, sed & maternum quoq; sit aspiciendũ. Ex quo cùm quidã exprobrasset Antistheni Atheniensi, quòd esset Hybrida, id est, non ex duobus ingenuis natus, sed ex patre Atheniensi, matre Phrygia, ille respondit, nec ex duobus luctatoribus natus sum, & tamen luctator sum. significans non tam referre, vnde natus sis, sed qui sis. Aliter autem illum respondisse ferunt Plutarchus in libello de exilio, & Laërtius in vita ipsius, ita scilicet, Et deûm mater Phrygia est. Erat enim ipsius mater ex Thracia, quod & scribit Seneca in lib.2. eius lib. cui titulus est, quomodo in sapientem non cadit iniuria, paulò ante fi. quod & nos alibi ad aliud recensuimus. Nec hinc quoq; longè abest, quod Euripidi a plærisque obiectum est, matrem fuisse Clitonem agrestia olera venditantem, quod & Theopompus, Aristophanes, & Valerius affirmant. Sed Philochorus euidẽtissimè probauit, fuisse nobilissimo genere ortam. Vterq; tamen satis declarat ignobilitatem matrum tenebras offundere filiis. Ad eam autem legem Atheniensium respexisse videtur illud Terentij in Andria,

Adeon' impotenti esse animo, vel præter ciuium
Morem, atque legem, & sui voluntatem patris,
Tamen hanc habere studeat cum summo probro.

Illic enim tractabatur de matrimonio Pamphili Atheniensis & Andriæ, quę peregrina esse credebatur. Cæterùm apud Byzantium eadem lex erat, vt ne quis admitteretur ciuis, qui non esset ex ipsorum vtroque ciue, vt tradit Aristoteles in libro Oeconomiarum publicarum.

De eadẽ re. Atheniẽsiũ lex. *Et Byzantiorum quoque lex.*

36 ¶ Nec tamen interim relinquenda ducimus nostrorum iuriũ, quæ vocant, testimonia. Et primum l.j. C. de natur. libe. vbi Senatores, & alij illic nominati non possunt ducere in vxores filias libertarum scenicarum, & aliarum id genus mulierum, quasi videlicet aliquid ex ignobilitate matrum in liberos transeat. Et l.lege Iulia, in prin.

De eadẽ re.

& iterum §.hoc capite,rursumq; in l.semper §.1.ff.de rit.nupti. vbi Senatores etiam prohibentur eam in vxorem accipere,cuius pater matérve artẽ ludicram fecit, quasi non sit satis patrem ab huiusmodi vilibus officiis abstinuisse,nisi & mater quoque abstinuerit.Et tex.in c.1.tit.de fili.nat.ex matri.ad morga.contrac.vbi etiam liquidò declaratur,nobilitatis matris rationem plerunque haberi.

37 *De eadẽ re.* ¶ Et hoc sanè videntur considerasse multæ constitutiones,facientes mentionem de nobilitate ex vtroq; parente,videlicet in c.pe.ibi, ab vtroq; parente illustrem , extrà de præben.& in antiqua cõstitutione pragmaticæ sanctionis,tit.de colla.§. insuper, vbi gl.in verbo,vtroq;,id annotat,dicitq; impropriè dici, cùm nobilitas ex patre sit, nõ ex matre,licèt quis(inquit)ob id ꝙ mater est nobilis,magis honestetur. Et in concordatis (quæ vocant) Papæ,& Regis nostri,in eo.tit.de collat.§. tempus autem cõpetens,in illis verbis,si ex vtroq; parente nobiles fuerint , & iterum in §. cùm verò probatio,ibi,de cuius nobilitate ex vtroque parente,& ibi. Rebuf.qui & hoc expendit.Nec ab hac op.dissentit Bal.noster in l.cum antiquioribus.in 8.q.in prin C.de iure delib.Et ex hoc vt opinor manauit consuetudo Mediolanensium prohibens filios nobilis viri ex vxore ignobili nõ succedere in feudo,de qua in c.1.tit.de fili. nat. ex matr.ad mor.contrac.quam tamen Iac.Bel.ibi atque Matth.Afflic.in 3.no.dicunt continere maximam iniquitatem.

38 *Vidua nobilis genere viri ignobilis retinet mariti conditionem.* ¶ Sed vt redeamus ad principale primumq; huius rei propositum, Id quod suprà diximus,mulierem genere nobilem,quę nupsit marito plebeio & ignobili,effici etiam plebeiam & ignobilem,vsq; adeo obtinet,vt etiam mortuo ipso marito ea nihilominùs plebeia permaneat & ignobilis , retineatq; illam mariti conditionẽ , quam iam ex matrimonio assumpserat,per ea quæ in simili diximus suprà nu.5.& hoc procedit etiam in plebeia. Et ita expresśim in hoc casu determinauit Guid. Pap.deci. 349.in hac curia Parlamenti,& iterum deci.381.sed quid de muliere.Quibus locis ea ratione dicit huiusmodi mulierem teneri contribuere subsidiis , quibus soli ignobiles tenentur,vbi tamen id intelligit,nisi hæc vidua posteà nubat marito nobili , tũc enim recuperat suam natiuã nobilitatem,& Io.Ray.in d.tract.nobilitatis in 6. q. prin. vbi & hoc quoque intelligit procedere , nisi interueniret principis restitutio. Aliter tamen in Gallia nunc vtimur.

39 *Maritus ignobilis reginæ an nobilitetur.* ¶ Verùm quod dictũ est,virum nõ nobilitari ex nobilitate vxoris,sed ediuerso mulierẽ effici ignobilẽ,limitandũ esse censeo,nisi vxor esset Regina , aut aliàs in maxima dignitate,siue nobilitate constituta,per id quod sing. voluit Bal.in c.significauit, col.j.vers.pone regina Apulię,de rescrip.Quod licet Regina nubens plebeio nõ eum Regem faciat , quia aliàs essent duo reges , & quia etiam non potest regnum alienari , neque in dotem dari:Tamen coruscat,hoc casu,vir radiis vxoris,quia reginæ sui lateris comitatus illum illustrat.l.j.C.de præpo.lab.lib.12.Et nulla (inquit Bal.) maior est lateralitas , quàm viri & vxoris , qui diuino cósortio efficiuntur vna caro. & sequitur Decius in l. prima , paulo ante fin.& ibi etiam Alciat. in verbo vxori.C. de eden.& Fran.Purp.in rub.eo.tit.col.2.

40 *Quid in viro Ducissæ, vel Comitissæ.* ¶ Nec solùm id procedit in regno,sed etiã in comitatu, ducatu, & similibus,ex quibus quis nobilis efficitur.Nam tũc non solùm non amittit vxor nobilitatẽ , si nubat plebeio,sed & ipsius vir nobilis efficitur,maximè si ea dignitas fuerit data in dotem, vt voluit Io.Ray.in d.tract.nobilitatis,in 16.q.5.q.prin.Cui adde quod scribit Hosti. in d.c.Raynutius,col.2.in verbo,de Clera, de testa. quòd quandoque de facto, & de consuetudine maritus radiis vxoris coruscat,vt cùm simplex miles ducit Comitissam. Ea enim sunt verba illius , ex quibus intelligis , id magis esse facti & consuetudinis,quàm iuris.

41 ¶ Imò verò in omni nobilitate mulieris , id obtinet respectu viri , quod suprà diximus,respectu liberorũ,vt videlicet , quamuis vir ignobilis ex nobilitate vxoris non nobilite

nobilitetur, nec vir nobilis ex ignobilitate vxoris efficiatur ignobilis, tamē viri nobilitas ex vxoris nobilitate quodāmodò illustratur, ignobilitas autē minùs obscura ob vxoris nobilitatē. Cuius sententię fuit Menedemus philosophus, qui relicta priore vxore, aliā duxit nobiliorē, ꝙ Reipu. præesset, vt tradit Laërtius. Cęterū Plutarchus in vita Galbæ illud ex Homero expēdit quod Paridē sæpe eo nomine vocabat Helenę comatæ virū, cùm nihil haberet ad gloriā aliud, quo illū decoraret, quam vt ab vxore nominaret, sicq; fuisse Othonem famosum Romæ ob nuptias Popeæ.

42 ¶ Secundò intellige, vt nō omnino perdat mulier, quæ nupsit plebeio, eam natiuam nobilitatē, quam antè habebat: quin ipsius habeatur ratio, in iis quæ naturam ipsam respiciunt, per id quod scribit Bal. in d. l. cùm quædam puella, col. j. vers. sed quid dicemus. ff. de iurisd. om. iud. in j. lec. dum quærit, an nobilis qui nupsit populari, punietur pœna popularium, an verè nobiliū, & ediuerso. Nam vt id intelligas, scire debes, diuersas plerunq; esse pœnas nobiliū, & ignobilium, vt latè ostendemus, infrà c. 20. nu. 104. nobiles vt alij, & multis seq. Et primùm dicit Bal. videri inspiciendam esse qualitatem naturalem originis, per l. vlt. C. de his qui veni. æta. impe. Deinde in contrarium videri, inspiciendam esse qualitatem accidentalem, quam scilicet habet à marito, veluti posteriorē, per l. 1. §. bestias. ff. de postul. & §. ceruos, Insti. de rer. diui. Et ad hanc quoq; partem allegat alia quæ suprà diximus, scilicet vxorem perdere splendorem generis, & natiuum decus, & ècontrario acquirere nobilitatem & dignitatē mariti. Tandem verò distinguit, aut ratio statuti ponderat naturā, aut accidens, aut dubitatur. Si ponderat naturam, inspiciendā qualitatem originis: si accidens, qualitatē accidentalē, per l. tutelas, in ratione sui. ff. de capi. dimi. Si dubitatur, inspiciemus qualitatē magis fauorabilem, ar. l. quod traditum. ff. de condi. & demon. Et hoc dictū sequitur Alex. con. 25. viso processu, col. 3. vers. ad istorum confirmationem, lib. 7. Vides ergo ex sententia Bal. non omnino aboleri, nec extingui eā mulieris nobilitatē.

An vxor nobilis viri ignobilis, & econtrario puniatur pœnā nobiliū an ignobilium.

Vtra qualitas naturalis, an accidētalis sit inspicienda.

43 ¶ Sed aliud est in hoc loco mirandū magis, Fuisse qui dicerent mulierē nobilem, cōfestim quàm nupta est, siue nobili, siue ignobili, nō ampliùs retinere nobilitatē suę familiæ, sed assumere nobilitatē viri, si sit nobilis: & ignobilitatē, si ignobilis. Ita enim voluisse videtur Fran. Curt. Senior, con. 40. dominus labia, &c. cùm in præsentariū, co. 7. vers. pręmitte illud, cùm dicit, ꝙ etiā licèt res prohibita alienari extra familiā, possit in fœminā etiā nuptā alienari, per no. in l. volūtas. C. de fideicom. Si tamē prohibitio eiusmodi sit, vt res nō alienetur aliis, quàm nobilibus è familia, nō poterit fieri in fœminā nuptā, quia licèt (inquit) sit de familia simpliciter, non tamen de nobilibus è familia. Nā amittit nobilitatē familiæ, postquam nupta est, per d. l. fœminę, vbi hoc dicit no. Alber. & Bal. ff. de Senator. Et hoc dictū pro no. sequitur Ferd. Loaz. in l. filiusf. §. diui, in repe. col. 18. vers. 2. & nobiliter limita. ff. de lega. j. Quòd si verū est, profectò no. est. Satis autē cōstat mulierē nuptā desinere esse de familia patris. viri enim cōfestim familiā sortiri, vt plenè diximus, in j. lege connubiali. nu. 35. est quoq; vxor.

Mulierē coniugatam non ampliùs retinere nobilitatem aut ignobilitatem familiæ.

44 ¶ Ex iis autē quæ suprà diximus satis constat, mulieres esse nobilitatis capaces, nec minùs nobilitatem cōsequi ex parentibus nobilibus, aut etiā aliis modis, quibus nobilitas quęritur, quàm mares. Nā & videmus in nostris iuribus, mulieres vocari nobiles, sicuti & mares, vt in §. manifestum, in auth. de resti. fideic. in nostra vulgata editione, quanquā vox Græca eius loci magis significat celebres & inclytas, quàm nobiles, quod tamen non multùm differt. Et in c. 1. tit. de fili. nat. ex matri. ad mor. contr. & in c. accedens, de procur. & in c. ex tenore, de foro compe. & in c. accedens, vt lit. nō conte. & in c. constitutis, le 2. extrà, de testib. & in c. ex parte, de appel. & in c. consuluit, & c. insinuante, qui cler. vel vouen. & in c. primo, de spōsalib. & in c. j. de inc. nup. & in summa 29. q. j. Et in sacris literis, in c. j. ibi, mulieres nobiles non paucæ, Actorū 17. c. Et apud Salustium in Catilinario fit mētio nobilis virginis, cum qua Catilina stuprum fecerat. Atq; etiam Fuluiæ nobilis mulieris. Plinius autem li. 34. c. 8. scribit Athenodorum pinxisse fœminas nobiles. Nam & Bar. in l. j. col. 1. C. de dignit. lib. 12. no. ex eo tex. mulieres habere dignitatem & nobilitatem ex genere.

Mulieres nobilitatis capaces.

De antiquitate nobilitatis. CAPVT XIX.

1 *Nobilitas eò maior, quò antiquior.*

NObilitas quò antiquior est, eò quoq; maior est, &, vt ita dicam, nobilior, id est, quò longiùs procedit, eo magis augetur, vt planè constat ex multis quæ subijciemus. In primis, vt à nostris legibus incipiamus. Ex l. 2. §. quæ omnia, versi. sed & Anatolium, in illis verbis, vir ab antiqua stirpe. C. de veteri iure enucle. quem textum ad hoc ponderat Alberi. ibi. Et is certè in id est optimus.

2 *De eadem re.*

¶ Alius tex. & is quidem notissimus, in l. prouidendum, in illis verbis, aut meritum nobilissimos fecerit, aut vetustas. C. de postulan. Quanquam ea vetustas, de qua is tex. loquitur, sit, vt ego opinor, ætatis: nihil tamen prohibet, quin & ad aliam quoq; referri possit. Nam & Saly. ibi no. simpliciter ex eo tex. vetustatem nobilitare.

3 *De eadē re.*

¶ Item tex. in l. j. C. de iure aur. anul. cùm dicitur, natales antiquos, & ius ingenuitatis non ordo præstare decurionum, sed à nobis peti potuit. Illic enim appellat antiquos natales, ingenuitatem, vt item facit in l. 2. eiusdem tit. Et ille quidem titulus de iure anulorum mentionem faciens, in memoriam reducit locum Plinij, ad hanc sententiam nonnihil pertinentem, is est, lib. 33. c. 2. Constitutum est (inquit) ne cui ius anuli esset, nisi cui ingenuo ipsi patri, auoq; paterno sextertia quadringenta census fuissent. Illic enim vides, patris facultates non satis esse, sed aui quoque necessarias fuisse, ad ius annulorum obtinendum.

4 *Textus iuriscōsultorum.*

¶ Nec solùm tex. C. sed & ff. quoque hanc sententiam astruentes habemus. Nempe in l. j. in prin. ff. de censib. in illis verbis, Nobilis regionibus, serie seculorum antiquissima, ita enim legendum est. Illic enim apertè intelligis, antiquitatem seculorum ad nobilitatem pertinere.

5 *De eadē re.*

¶ Sunt & tex. feudorum, in §. si rusticus, ver. si miles aduersus, tit. de pace tenen. quòd non datur facultas pugnandi cōtra militem, nisi is probauerit, quòd antiquitus ipse cum parentibus suis natione legitimus miles existat. Ex quo no. Bal. ibi, ꝙ quemadmodum vna hirundo non facit ver: ita non intelligitur de nobili genere, nisi qui probauerit, quòd antiquitus maiores eius fuerint nobiles, per no. per gl. in l. stemmata. ff. de gradib. quasi sentiat Bald. non satis esse, habere patrem nobilem, nisi & maiores quoque eiusmodi fuerint. Sed & ibi Iaco. Alua. dicit, quòd illud ideo scribitur, in eo tex. quòd ex tali antiquitate quis censetur nobilis. Et paulò pòst no. ex eo text. & post eum Card. Alex. quod ex antiquitate generis quis est iudicandus nobilis. Nam nobilitas attribuitur antiquitati, per no. in d. l. stemmata. Illum autem tex. in d. versi. si miles aduersus, ad id quod diximus, dicit sing. Pet. Belluga. Imo. discipulus in suo tract. cui titulum nuncupauit, speculum principum, tit. de principe prohibente militem guerrificare, col. 5.

6 *De eadē re.*

¶ Probatur quoque ex tex. in c. 1. §. cæteri verò, ibi, ab antiquis temporibus, tit. quis dicat. dux, comes, march. Ex quo no. Bal. & post eum Aluar. & Card. Alex. ꝙ nobilitas attribuitur antiquitati, ita quòd omne feudum antiquum posset dici nobile. Subduntq; Aluar. & Card. quòd ex antiquitate generis quis est iudicandus nobilis, per d. §. si miles aduersus. Et per illum tex. dicit Ioan. Ray. in rub. de prohib. feud. ali. per Fed. in 7. diuisione feudo. quòd feudum receptum a minoribus vasallis, dicitur ignobile siue plebeium, nisi ab antiquis temporibus teneatur. Idem autē Rayna. in tract. nobilitatis, in tertia quæst. prin. in prin. dicit nobilitatem tantò maiorem esse, quantò plùs inueterascit.

7 *De eadē re.*

¶ Et huc quoq; spectat quod in simili videmus, seruos manumissos libertinos appellari, nondū tamen ingenuos. Posteros verò, ex iis videlicet prognatos, ingenuos vocamus, Instit. de ingenu. per totum, & de liberti. per totum, & l. filium. C. de suis, & legi. vbi Bald. multùm appositè ex eo no. quòd filius potest esse patre nobilior. Et ex

eo quoq; libertinis interdicebatur dignitatibus, l. j. C. si ser. aut liber. & quod nos diximus suprà c. 8. nu. 6. & hæc sententia. Non etiam eorum filiis l. libertorum. C. de dignit. lib. 12. Sed & antiquis Romanorum temporibus filij libertinorum, id est, corũ qui ex iis, quos nũc libertinos vocamus, nati essent (Ita enim libertinos ea ætas vocabat, vt paulò pòst ostendemus) ad dignitates etiam Senatorias non admittebantur, quod planè demonstrat quod scribit Liuius li. 9. ab vrb. cond. Appium Claudium in Censura inquinasse Senatum, lectis libertinorum filiis. Ob quam famem & inuidiosam Senatus lectionẽ, victus verecundia collega Appij, C. Plautius magistratu se abdicauit. Cuius etiã rei meminit Suetonius in Claudio, c. 15. Latũ (inquit) clauũ quãuis initio affirmasset, nõ lecturum se Senatorem, nisi ciuis Romani abnepotem, etiã libertini filio tribuit: sed conditione, si priùs ab Equite Romano adoptatus esset, ac sic repræhensionem verens etiã Appium Cæcum Censorem generis sui, proauctorẽ libertinorum filios in Senatum allegisse docuit, ignarus temporibus Appij, & deinceps aliquandiu, libertinos dictos non ipsos, qui manumitterentur, sed ingenuos ex his procreatos. Alibi autẽ scribit idem Suetonius, Neronem Claudij successorem, in curiam libertinorũ filios diu non admisisse, admissisq; à prioribus principibus honores denegasse. Aelius autẽ Lampridius carpit Commodum Antoninum, quod sub eo ad Cleãdri nutũ etiam libertini in Senatũ atq; in Patricios lecti sunt. Cuius itẽ rei mentionem faciens Budæus in suis Annotationibus pandectarũ, in l. vlt. ff. de Senat. scribit id instar esse huius hodie, quod locorum quorũdam moribus receptum est, vt ne iusta nobilitas esse censeatur, nisi in pronepote, & deinceps eius qui natalibus restitutus est, id est, vt suprà alibi diximus, nobilitate donatus. Et nos quoq; in Francia obseruatũ videmus, vt qui recèns nobilitatus est, omnia plebeiorũ munera obeat, peræquè ac plebeius. At illius filij omnibus nobilitatis priuilegiis potiantur. Ad quod etiam facit quod scribitur in l. 2. C. de iure aure. anul. Aureorũ anulorũ vsum beneficio principis concessum, libertinitatis tantùm imaginem iis quibus concessum est, dum viuunt, nõ etiam statum ingenuitatis plenæ, vt rectè addit Accursius, præstare.

Libertinorũ filij ad Senatorias dignitates non admittebantur.

Libertini qui olim dicebantur.

8 ¶ Et huc quoq; proximè accedit quod scriptũ est à Demosthene, aut quisquis is est, qui eam orationem fecit quæ inter eius opera aduersus Neæram scripta est, nam de authore illius dubitatur, Legem scilicet apud Athenienses fuisse, quæ quoscunq; populus Atheniẽsis ciues fecisset, eos apertè vetaret in collegium nouem virorum cooptari, aut vllius sacrificij esse participes. Horum verò libris hæc omnia concedere, si ex muliere ciue & legitimè desponsa essent suscepti.

9 ¶ Et huc nonnihil spectat quod legibus cauetur, nõ satis esse, vt ingenuus qui Senatoris filiam vxorẽ velit accipere, arte ludicra abstinuerit, nisi & pater & mater quoq; abstinuerint: Tanquam scilicet eius rei memoria nimium recens & noua esset, officeretq; ingenuitati illius, qui patrẽ matrémve huiuscemodi habuerit, vt videre licet ex l. semper, & l. lege Iulia. ff. de rit. nupti. Nam nec libertinis licebat filias neptésve Senatorum vxores ducere, tanquã non satis nec plenè ingenui essent, qui nuper ad libertatem euecti fuissent. l. oratione, ff. eo. ti. vti nec è diuersò, Senatoribus & eorum liberis libertinas vxores accipere. l. lege Papia, eo. tit. & alibi sæpe in eo. tit.

De eadem re.

10 ¶ Et quod scribit Bal. in l. nobiliores. C. de cõmer. & merca. quãdã esse nobilitatẽ incipientẽ, quandã crescentem, quandam perfectã, quasi sentiat nullã esse perfectã, quæ sit in principio, aut etiam in augmẽto tantũ, nisi vltra quoq; progressa fuerit. Et idẽ Bal. in proœmio feudorũ, in pe. diuisione, feudum antiquum sapere nobilitatem, nõ item nouũ, quia nobilitas non nascitur in ictu oculi, (siue mauis in nictu, quãquam vtrũq; bonũ est) per no. in d. l. stẽmata. Et eũ refert, & sequitur Card. Alex. in prælud. feud. col. 11. in 2. diuisione, & Iac. à S. Geor. in tract. feud. col. 4. Phil. Deci. con. 53. placet mihi, col. 2. vers. 4. facit. Et idem ferè voluit Ray. in compræhensoria feudali, in prin. 17. diuisione. Cæterũ ipse Decius in rubr. de constit. col. 1. scribit ius scriptũ esse nobilius iure nõ scripto, quia est antiquius, per §. ex non scripto, Instit. de iur. natur. gent. & ciuili. & illũ sequitur Boschus Codescha in d. rub. col. 4. versi. aliam reperio.

Nobilitas incipiẽs. crescẽs, perfecta.

Nobilitas nõ nascitur in ictu oculi.

11 ¶ Sed vt ad alios scriptores accedamus, Virgilius omnium poëtarum Latinorum princeps, lib. 1. Aeneidos de Didonis maioribus,

De eadem re.

Fortia facta patrum, series longissima rerum
Per tot ducta viros, antiquæ ab origine gentis.

Paulò autem antè de Teucro Telamonis filio loquens,

Seque ortum antiquâ Teucrorum à stirpe volebat.

Et libro septimo Aeneidos, de Turno loquens,

Turnus auis, atauisque potens. Et iterum eo. lib.

Hunc decus egregium formæ mouet, atque iuuentæ,
Hũc atauí reges. Quibus verbis voluit exprimere magnã Turni nobilitatẽ, ex eo ꝙ non fuisset primus rex sui generis, sed & ipsi fuerant ataui reges, quæ res multos mouebat, vt ipsius partes aduersus Aeneam sequerentur. Et lib. 12. de Camerte,

Cui genus à proauis ingens, clarumque paternæ
Nomen erat virtutis, & ipse acerrimus armis.

Quasi non satis esset commemorare & propriam ipsius fortitudinem, & patris virtutem, quæ res eum maximè nobilitabant, nisi & originem quoque maiorum adduxisset, veluti augustiorem maioremque ex eo declararet. Et in eodem lib.

Murrhanum hic atauos, & auorum antiqua sonantem
Nomina, per regesque actum genus omne Latinos
Præcipitem scopulo, atque ingentis turbine saxi
Excutit.

12 ¶ Horatius lib. Carminum 3. Ode. 1. in prin.

De eadem re.

Mecœnas atauis edite regibus.

Vnde Martialis sumpsit illud epig. 4. lib. 12.

Mecœnas atauis regibus ortus eques.

Et vt redeamus ad Horatium, is lib. 3. Ode decimaseptima,

Aeli vetusto nobilis ab Lamo,
Quando & priores hinc Lamias ferunt
Denominatos & nepotum,
Per memores genus omne fastos, &c.

Et lib. 1. Sermo. Saty. 6. quod nos alibi ad aliud citauimus,

Nec quòd auus tibi maternus fuit, atque paternus,
Olim qui magnis legionibus imperitarint.

Et rursus in fin. eiusdem Satyræ,

His me consolor victurum suauius, ac si
Quæstor auus pater atque meus, patruusque fuissent.

Quod & nos quoque alibi ad aliud citauimus.

13 ¶ Propertius libro primo, elegia 5.

De eadẽ re.

Nescit amor priscis cedere imaginibus. Nam priùs dixerat,

Nec tibi nobilitas poterit succurrere amanti.

Et lib. 2. de Cynthia, ad æmulum,

Certus eras eheu, quamuis nec sanguine auito
Nobilis, & quamuis non ita diues eras. Et eodem lib. eleg. 14.
Nec si qua illustres fœmina iactat auos.

14 ¶ Ouidius in epistola Helenæ ad Paridem,

De eadẽ re.

Et genus, & proauos, & regia nomina iactas.

Et libro primo Amorum, Elegia tertia,

Si me non veterum commendant magna parentum
Nomina, si nostri sanguinis author Eques, &c.

Et lib. Metamorph. 13.

Nam genus & proauos, & quæ non fecimus ipsi,
Vix ea nostra voco. Quod & nos alibi ad aliud propositum adduximus.

15 ¶Seneca Tragœdiographus in Hercule furente, actu 2.

Nobiles non sunt mihi
Aui, nec altis inclytum titulis genus. Et paulò pòst,
—Ducet ex genere inclyto
Nouitas colorem nostra. Et in Troade, actu 2.
Veterísque soboles sanguinis nimium inclyti.

Et illius nepos ex fratre Lucanus, dum lib. 4. vinum nobile appellat ob vetustatem, quod nos alibi ad aliud propositum citauimus,
Nobilis ignoto diffusus Consule Bacchus.

De eadē re.

16 ¶Iuuenalis qui ita saty. 8. inchoat,

Stemmata quid faciunt? quid prodest Pontice longo
Sanguine censeri?

Sanguinem enim longum dicit à longis & multis ætatibus productum. Nam & alibi eâdem Saty. à vetustate nobilitatis, veteres ceras appellat,

Tota licèt veteres exornent vndique ceræ
Atria, nobilitas sola est atque vnica virtus. Idem quoque Satyr. 6.
Sit formosa, decens, diues, fœcunda, vetustos
Porticibus disponat auos. Et alter poëta satyrographus saty. 3.
Stemmate quòd Thusco ramum millesime ducis. Martialis lib. 5. epig. 17. in Gelliam,
Dum proauos atauósque refers, & nomina magna,
Dum tibi noster eques sordida conditio est.
Dum te posse negas, nisi lato Gellia clauo,
Nubere, nupsisti Gellia cistifero.

De eadē re.
Longus sanguis.
Veteres ceræ.

17 ¶Statius lib. Syluarum 3. Sylua. 3.

Non tibi clara quidem senior placidissime gentis
Linea, nec proauus demissum stemma. Et lib. 5. in Protreptico ad Crispinum,
—Non te series inhonora parentum
Obscurum proauis, & priscæ lucis egentem
Plebeia de stirpe tulit, non sanguine cretus,
Turmali, trabéque, & remis, ac paupere clauo
Augustam sedem, & Latij penetrale Senatus
Aduena pulsasti, sed præcedente tuorum
Agmine. Et iterum in eo. lib. Sylua. 1.
Laudentur proauis seu pulchræ munere formæ,
Quæ morum caruêre bonis.

Et libro 1. Thebaidos,

In senium vergens populos Adrastus habebat
Diues auis.

Id est, vt interpretatur Lactantius Grammaticus, à maioribus nobilis.

De eadem re.

18 ¶Nec interim prætermittenda est Græcorum Poëtarum autoritas. Nam Homerus ille omnium primus huc spectasse videtur, cum Agamemnonem facit ita loquētem libro 9. Iliados,

Καί μοι ὑποςήτω ὅσσον βασιλεύτερος εἰμὶ
Ἠδ' ὅσσον γενεῇ προγενέστερος εὔχομαι εἶναι,
Et mihi subiiciatur, quantò maior rex sum,
Et quantò generatione antiquior dicor esse.

Quanquam & id ad ætatē referri possit.

De eadem re.

19 ¶Et vt poëtas relinquamus, Aristoteles lib. Rhetoricorum 1. c. 5. diffinit nobilitatē gētis ac ciuitatis esse indigenas, aut vetustissimos, & primos duces illustres, multos quoque ex ea gente in rebus, quæ expetuntur, præclaros extitisse. Priuatam autē nobilitatem esse, aut virtute, aut dignitate, aut alia re laudata primos claros fuisse. Multos quoque famosos, ex ea gente, viros & mulieres, iuniores, ac seniores fuisse. Idem

De eadē re.
Gentis & ciuitatis nobilitas.
Priuata nobilitas.

(quod alibi scripsimus) lib. 4. Politicôn. c. 8. Nobilitatem dicit esse antiquas diuitias. Neque enim simpliciter dicit diuitias. Et eum referunt & sequuntur multi, quos tibi allegauimus suprà. c. omnium. 3. Quibus addes, quod scribit Plinius lib. 33. c. 2. constitutũ lege apud Romanos fuisse, ne cui ius annulorũ esset, nisi cui ingenuo ipsi patri, auóq; paterno sextertia. CCCC. cẽsus fuisset, vbi & sup. diximus n. 3. & sup. c. 3. n. 10.

20 *De eadem re. Familia antiqua. Familia vetus. Vetustas familia. Vetus nobilitas. Homo veteris prosopopeia & multarum imaginum.*

¶ Tullius in oratione pro Murena, de quopiam loquens, Familia ingenua, vetere, & illustri. Cornelius Tacitus lib. 3. Volusio vetus familia. Lampridius in Alexandro Seuero, Ouinius, inquit, Camillus senator antiquæ familiæ. Salustius in bello Iugurthino de Mario, At illum iam contra Consulatus ingens cupido exagitabat, ad quẽ capiendum præter vetustatem familiæ omnia alia abundè erant. Ibi quoque in oratione ipsius Marij, Quod ex aliena virtute sibi arrogant, id ex mea non concedunt, scilicet quòd imagines non habeo, & quia mihi noua nobilitas est. Rursumq;, Adhęc aliis si deliquêre, vetus nobilitas, maiorum fortia facta, cognatorum & affinium opes, multæ clientelæ, omnia hæc præsidio adsunt. Mihi spes omnes in memet sitæ, quas necesse est virtute, & innocentia tutari. nam alia infirma sunt. Et paulò pòst. Ecquem ex illo globo nobilitatis ad hoc aut aliud tale negotium mittatis hominẽ veteris prosapiæ, ac multarum imaginum. Liuius lib. 10. ab vrb. cond. En vnquam fando audistis Patricios primo esse factos, non de cælo demissos? Sed qui patrem ciere, auúmque possent, id est, nihil vltrà, quàm ingenuos. Dionysius Halycarnassæus lib. 4. Græcè quidem, sed in hunc sensum, Quis mentis non expers Manilium generosum, & clarissimum Latinorum extruderet, húncque generum dignaretur accipere, qui nè tritauum quidem haberet.

21 *De eadẽ re. Subitæ imagines. Prouerbium.*

¶ Valerius Maximus lib. 8. c. 1. scribit. M. Aemilium Scaurum repetundarum reum propter vetustissimam nobilitatem, & recentem memoriam patris, absolutum fuisse. Idem li. 7. c. 3. Lampsacum dicit oppidum vetusta nobilitate inclytũ quod & nos alibi ad aliud adduximus. Suetonius scribit Augustũ, equestri familia ortũ se scripsisse, vetere ac locuplete. Idem in Galba, c. 2. Neroni Galba successit, nullo gradu contingens Cæsarum domum, sed hauddubiè nobilissimus, magnáque ac vetere prosapia, vt qui statuarum titulis pronepotem se Q. Catuli Capitolini semper inscripserit. Idem in Vitellio, c. 1. Vitelliorum (inquit) originẽ alij aliam, & quidem diuersissimam tradunt, partim veterem & nobilem, partim nouam & obscuram. Idem in Vespasiano c. 1. magnum iudicium splendoris familiæ, & vetustatis. Et Seneca lib. 3. de Beneficiis. Qui imagines in atrio exponunt, & nomina familiæ longo ordine ac multis allegata flexuris in prima parte ædium collocant. Plinius Senior lib. 10. c. 47. In cæteris nihil præter nobilitatem longinquitate factam occurrit. Plinius Iunior, qui lib. epistolarum. 8. ad Fabatum Prosocerum, veluti gloriatur, quòd liberis non esset relicturus subitas imagines. Basilius ille Magnus in sermone de ieiunio, dicit antiquum esse prouerbium. Omne fieri per antiquitatem nobilius. Ausonius in gratiarũ actione ad Gratianum imperatorem, viros antiquæ nobilitatis vocat: Boëtius in Topica Ciceronis scribit ab antiquitate ingenuorum gentilitatem duci: Gentilitatem autem appellat veluti nobilitatem vt diximus suprà, c. 2. nu. 53. illud præterea.

22 *De eadem re. Nouus homo pro ignobili.*

¶ Hinc autem fit vt nouus homo pro plebeio & ignobili, & nouitas pro ignobilitate optimis autoribus dicebatur. De priore, Tullius lib. 5. epistolarum familiarium ad Fabium, Plus tibi virtus tua dedit, quàm fortuna abstulit, propterea quòd adeptus es, quod non multi homines noui: amisisti, quod plurimi homines nobilissimi. Et in oratione ad populum, & equites Romanos, antequam iret in exilium, statim post prin. Non accusatur, quòd rempub. oppugnauit, sed quòd nouus homo perniciosum nobilium restrinxerit furorem. Et in 3. oratione in Verrem, Vt possit aliquis suspicari. C. Verrem, quòd ferre nouos homines non potuerit, ad nobilitatem transiisse. Et in 6. Ne ista præclara nobilitas desinat queri populũ Romanũ hominibus nouis, atq; industriis libẽter honores mãdare, sempérq; mãdasse. Et in 7. Videmus quãta sit inuidia, quantóq; odio apud quosdã homines nobiles, nouorũ hominũ virtus & industria.

dustria. Et in oratione pro Lucio Murena, Nec mihi vnquã minùs in Q. Põpeio nouo homine, & fortissimo viro virtutis esse visum est, q̃ in homine nobilissimo M. Aemilio. Et in oratione pro Aulo Cluētio Habito. Et iã, inquit, querimur sępe hominibus nouis nõ satis magnos in hac ciuitate esse fructus? Nego vsquã vnquam fuisse maiores, vbi si quis ignobili loco natus ita viuat, vt nobilitatis dignitatẽ virtute tueri posse videãtur, vsq; eò peruenit, quo ad eũ industria cũ innocẽtia prosecuta est, &c. Salustius in Catilina de ipso Cicerone loquens, Namq; antea pleraq; nobilitas inuidia æstuabat: & quasi pollui Consulatũ credebat, si eum, quanuis egregius, nouus homo adeptus foret. Et in præfatione Iugurthæ, Etiã homines noui, qui antea per virtutẽ soliti erant nobilitatẽ anteire, furtim, &c. Et alibi in eodem lib. Ea tempestate in exercitu nostro fuere cõplures noui, atque nobiles, quibus diuitiæ bene honestéq; potiores erant. Itẽ, Consulatũ nobilitas inter se per manus tradebat, nouus nemo tam clarus, neq; tam egregiis factis erat, quin indignus illo honore, & quasi pollutus haberetur. Rursumq;, Ita perculsa nobilitate post multas tẽpestates, nouo homini Consulatus mandatur. Itemq; illud, Cõparate nunc, Quirites, cũ illorum superbia me nouum hominem. Sunt verba Marij. Liuius lib. 4. ab Vrb. Cond. in oratione Canuleij Tribuni plebis, An ne si sit quidem ad gubernacula reipub. accedere, cum patiemur? potiúsq; decemuiris teterrimis mortaliũ, qui tum omnes ex paribus erant, quàm optimis regũ nouis hominibus similes Cõsules simus habituri. Et lib. 7. Annus hic erit insignis noui hominis Consulatu. Nã vt posteà declarat, L. Sextius de plebe primus Cõsul factus est. Et iterũ eodẽ lib. Pro ingenti itaq; victoria id fuit plebi, quæsturáq; non honoris ipsius finẽ æstimabant, sed patefactus ad Consulatum ac triumphos locus nouis hominibus videbatur. Et lib. 9. Sed vniuersi simul negare nobiliũ id crimẽ esse, quibus si nulla obstetur fraude, pateat via ad honorẽ, sed hominũ nouorũ, &c. Et lib. 2. belli Punici, quo loco exponit verè plebeium, id est, nouum hominem. Et lib. 9. belli Macedo. Cùm primùm dixisset, de M. Catone loquens, Hunc petentem premebat nobilitas, Paulò pòst subdit, non solùm quia indignabantur nouum hominem Censorẽ videre, sed etiam, &c. Et Iuuenalis Satyra 8. de Cicerone,

Hic nouus Arpinas, ignobilis.

Et Iulius Capitolinus in Macrino Imperatore, primum in patricios allegit nouum hominem, & qui paulò antè procurator rei priuatæ fuisset. Quanquam scio nouos homines in alia significatione accipi, vt in l. si seruus, in fi. ff. de adi. leg.

Noui homines in alio sensu.

23 ¶De secundo, Tullius lib. 1. Epistolarum epi. 7. Video non vt antehac putabam, nouitati esse inuisum meæ. in te enim homine omniũ nobilissimo, similia inuidorũ vicia perspexi. Et in illa oratione pro Murena, Non arbitrabar, cùm ex familia vetere & illustri Consul designatus ab Equitis Romani filio Consule defenderetur, de generis nouitate accusatores esse dicturos. Salustius in Iugurtha in oratione ipsius Marij, Contemnunt nouitatem meam, ego illorum ignauiam. Catilina in 2. oratione in Ciceronem, Nunc se his artibus perturbare ciuitatem instituit, nunc se his consiliis vlcisci, & nobilitatem eò deducere, vt nunquam sibi nouitas obiiciatur. Et iterum, Obiectu verò nouitatis vniuersam odit nobilitatem. Valerius Maximus de eodem Mario loquens lib. 2. c. 1. quod est de institutis antiquis, Ciuis alioquin magnificus, sed nouitatis suæ conscientiã vetustati non satis propitius. Et lib. 3. c. 8. vbi de centurionibus, Nam vt humilitas amplitudinem venerari debet: ita nobilitate fouẽda magis, quàm spernenda bonæ indolis nouitas est. Cornelius Tacitus inducit Senecã sic loquentem, lib. 14. Inter nobiles, & longa decora præferentes nouitas mea enituit. Alter Seneca tragœdia 1.

Nouitas pro ignobilitate.

—Ducet è genere inclyto
Nouitas colorem nostra. Quod nos alibi ad aliud citauimus.

24 ¶Nam & vetustas simpliciter contraria nouitati pro nobilitate ponitur, vt constat ex illo priore loco Valerij. Et vetustas quoque cum adiectione familiæ Cicero in oratione pro Cn. Plancio, Respondebis credo te splendore & vetustate familiæ fretum, non valde ambiendum putasse. Nam & splendorem pro nobilitate plerunque accipi

Vetustas pro nobilitate.

Vetustas familia.

Vetustas generis. *Antiquitas generis.*

accipi docuimus suprà c.2.nu.19.similiter & splendidum.Sed & eadem vetustas cum adiectione generis.Cornelius Tacitus in calce lib.4.Tiberius in Domitio super vetustatem generis,propinquum Cæsaribus sanguinem delegerat. Vti etiam antiquitas generis.Idem Tacitus lib.13.post prin.Die funeris laudationem eius princeps exorsus est,dum antiquitatem generis,Consulatus,ac triumphos enumerabat, &c. Et ante eum Cicero in illa oratione ad populum & equites Romanos antequam iret in exilium,Cùm præsertim non generis antiquitate, sed virtutis ornamentis summam laudem sim consecutus.Hincque vir stirpis antiquæ pro nobili apud Suetoniũ in Caligula c.35.Cn.Pompeio stirpis antiquæ Magni cognomento. Et in Vitellio c.2.Cæterùm P.Vitellius domo Niueria siue ille stirpis antiquæ, siue pudendis parentibus,atque auis,Eques certè Romanus,&c.

Stirps antiqua.

Nam & apud Virgilium lib.1.Aeneidos,

Seque ortum antiqua Teucrorum à stirpe volebat.

Antiquiss.familia. *Antiquum genus.*

Et antiquissimæ stirpis apud Tulliũ li.2.de legib.vt paulò pòst dicemus. Et antiquissima familia pro nobilissima apud Cęsarẽ li.7.Cõmẽtariorũ belli Gallici,vbi de Cotto loquitur.Et vetus familia apud ipsum Ciceronẽ,in illa oratione pro Murena, loco citato in pręcedẽti nu.Et antiquo genere natus,apud Probũ Aemiliũ de Datami.

25 *Antiquũ pro nobili.*

¶Sed & veteres antiquũ quoq; simpliciter pro nobili dicebãt. Virgilius li.1.Aeneid.

Nos Troiá antiquâ,vestras si fortè per aures,&c.

Quo in loco Seruius exponit,antiquâ,id est,nobili,vt alibi in eodem lib.

Terra antiqua,potens armis,atque vbere glebæ.

Quod carmen & lib.3.repetitur.Et lib.2.de Troia,

Vrbs antiqua ruit multos dominata per annos.

Vbi & Seruius eodem modo interpretatur.Iterúmque eodem lib.

Ast vbi iam patriæ peruentum ad limina sedis,
Antiquásque domos. Et lib.4.
—Et Troia antiqua maneret. Iterúmque eodem lib.
—Carthago aut antiqua Tyrus. Vbi & ipse Seruius nobilem interpretatur.

Et idem Virgilius,lib.11.

Pulsus ob inuidiam regno vírésque superbas
Priuerno, antiqua Metabus cum excederet vrbe.

Antiqua id est nobili, vt & ipse Seruius interpretatur.Et Silius statim post initiũ li.1. Antiquam Hesperiam.i.nobilem, vt etiam declarat non indoctus interpres Marsus. Tullius autẽ in oratione aduersus Salustiũ,antiquos viros pro nobilibus vsurpauit, Quare noli mihi antiquos viros obiectare. Videant igitur lectores quid sibi velit Eutropius,cùm scribit Traianum natum Italicæ familiâ antiquâ,magis quàm clara. Et rursum.M.Antoninum Pium fuisse genere claro,sed non admodum vetere.

26 *Fumosæ imagines.*

¶His adstipulatur quòd prisci illi fumosas illas imagines,quæ scilicet fumũ præ maxima vetustate contraxerant,maximum quoque nobilitatis insigne esse putabãt.Cicero in oratione in Pisonem,Obrepsisti ad honores errore hominum, commendatione fumosarum imaginum,quarum simile habes nihil præter colorem.Seneca cõstituens nobilitatem in sola virtute,vt alibi diximus, huc quoque alludens epistola 44.Non facit nobilem atrium plenum fumosis imaginibus.Ex quo etiam fumosos equitum magistros,ob magnam antiquitatem appellat Iuuenalis Saty.8.

Iuuenalis locus.

Fumosos equitum cum Dictatore magistros. Quanquam nonnulli(quod alibi diximus)famosos illic legunt.Et hinc Græcis καπνώδεις εἰκόνες. id est, fumosæ imagines, vice Prouerbij dicebatur,in eos qui iactabant vetustam generis nobilitatem.

27 ¶Súntq; in hãc sententiã antiqua quædã Prouerbia,quæ scilicet declarant homines nobilitatẽ sibi ex antiquitate asserere:quale est illud πρεσβύτερος κόδρου,antiquior Codro,atque illud, ἀπὸ κόδρου, A Codro,quos antiquissima adeóq; nobilissima ortos prosapia affirmamus,vt Themistius author est,fuit enim Codrus antiquissimus Atheniensium rex.

Et hinc

28 ¶Denique huc pertinet vetus illa contentio Scytharum & Aegyptiorum, de vtriusque gentis vetustate, vtrinque plurimas maximásque rationes afferentium, quibus probare nitebantur se alteris esse vetustiores, quas videre poteris apud Iustinum lib. 2. statim post princi. Et rursum ipsorum Aegyptiorum & Phrygum apud Herodotum in Euterpe, qui liber est 2. vbi graphicè describit quomodo ea contentio dirempta fuit. Ex quo illud Claudiani aduersus Eutropium,

Scytharum et Aegyptiorum contentio, vtri primi omniũ essent Aegyptiorũ et Phrygum.

—Dat cuncta vetustas
Principium Phrygibus, nec rex Aegyptius vltrà
Restitit, humani postquam puer vberis expers
In phrygiam primùm laxauit murmura vocem.

Et hinc Apuleius lib. vlt. Metamorphoseos non multò post prin. Phryges primigenios vocat. De Aegyptiis autẽ est illud Luciani, statim post prin. operis de Aegyptia dea, αἰγύπτιοι λέγονται πρῶτοι τῶν ἀνθρώπων. Agyptij dicuntur primi hominũ. Aristoteles autẽ li. 7. Politicõn, c. 10. scribit maximam Aegyptiorum antiquitatẽ putari.

29 ¶Itémque ipsorum Phrygum & Arcadum, testimonio Lactantij Placidi Statij interpretis in 4. librum Thebaïdos, Luciani in Astrologia, & Iosephi in Apionem. lib. 1. vbi tradit eos in sua antiquitate gloriari. Nam & hos προσελήνους ante Lunã creatos ferunt. Apollonius Rhodius lib. 4. τῶν ἀργοναυτικῶν,

ἀρκάδες, οἳ καὶ πρόσθε σεληναίης ὑδέονται
ζώειν.

Et Statius lib. 4. Thebaïdos.

Arcades hinc veteres astris Lunáque priores.

Ex quo Seruius enarrans illud lib. 8. Aeneidos,

—Arcades ipsum
Credunt se vidisse Iouem.

Sanè, inquit ad illud alludit, quòd primi dicuntur Ioui templa fecisse, & quòd ipsi sunt προσέληνοι. quod & ipsum tradit Plutarchus autoritate Euandri Proble. c. 76. Nam & idem eiusdẽ operis c. 92. eos primos ex terra homines fuisse dicit, propterea Seneca Tragœdiographus in Hippolyto eos veteres appellat.

Aut te stelliferæ despiciens polo
Sydus post veteres Arcades editum.

Et antiquos, Manlius.

Arcades antiqui, celebratáque Caria fama.

30 ¶Sunt & qui in laudem Atheniensium eos peculiari nomine αὐτόχθονας appellãt, tãquam dicas terrigenas, siue ex ipsa terra quam incolebant procreatos & enutritos. Et inter cæteros Isocrates qui eos omnium primos scribit in Panegyrico, haud multò post prin. & iterũ in Panathenaico. Lysias in funebri concione, Plato in Menexeno, Herodotus li. 7. Aristophanes in Auibus. Thucydidis interpres, Apuleius. lib. 11. eodẽq; vl. Tametsi Suidas nõ eos tãtùm ita vocari scribit, sed & Arcades ipsos, & Aeginetas, & Strabo, li. 9. Parnasios. Sed quod ad Atheniẽses ipsos pertinet, Tullius in oratione pro Lucio Flacco, vrbs inquit Atheniẽsium vetustate ea est, vt ipsa ex sese suos ciues genuisse dicatur, & eorũ eadẽ terra parẽs & altrix fuisse dicatur. Ex quo etiã Sophocles in Aiace flagellifero, eos χθονίους vocat, tãquã terrestres, siue terrigenas γενεᾶ χθονίων ἀπ' ἐρεχθειδᾶν.

Atheniẽses hominũ primi.

Húcque etiam illud Ausonij in vrbium Catalogo,

Nunc & terrigenis patribus memoremus Athenas.

De quo etiam nonnihil Strabo lib. 8. post prin. Vt interim non omittam, quòd cùm ipsi Athenienses τεττιγοφόρους insolenter se vocarent, id est, cicadiferas, quòd capillis complicandis aureas cicadas adhiberent, vt eo argumento αὐτόχθονας se probarent, id audiens Antisthenes & ipse Atheniensis nihil esse eos κοχλιῶν καὶ ἀττελάβων, id est cochleis siue limacibus, & brutis, siue cochleis nobiliores succlamauit. quod Diogenes Laërtius in eius vita, in prin. retulit.

31 ¶Vt interim omittam tex. veteris pragmaticæ sanxionis, in titu. de Colla. §. insuper quod in qualibet, in illis verbis, si nobiles ex vtroq; parẽte, & ex antiquo genere, & cæte.

cæte. vbi D. Cosmas Guymier, olim præses ornatissimus Camerarum, quas vocant huius nostræ Curiæ Parisiensis, in verbo, antiquo, notat nobilitatem eò maiorem esse, quò antiquior est.

32 *Qui nouam nobilitatem antiqua præferunt.*

¶Quanquam non desunt, qui contrà existimant, eum scilicet esse magis nobilē, magisque laudandum, qui sibi sua virtute, & industria nobilitatem comparauit, quàm qui eam à maioribus veluti per manus accepit. In qua, præter alios multos quos tibi collegimus suprà, c.4.nu.5. Marcus, & multis seq. & infrà quoq; latiùs dicemus, haud dubie Tullius fuit, qui cùm illi Salustius obiecisset, quòd nouus homo esset, veluti ignobilis, vt suprà diximus, id fateri maluit, séque sibi, ac posteris sua virtute nobilitatis initium fecisse, quàm maiorum opinione niti. Ea enim sunt verba illius, Cùm tamen potuisset ad retundendam Salustij calumniam, antiquum suæ nobilitatis genus adducere. Nam illum à regibus originem duxisse ferunt, alij quidem à Tullo Hostilio Ro. rege, quòd arbitratur Silius Italicus, cuius hi sunt versus de Tullio Ciceronis progenitore, qui tempore Hannibalis ordines duxerat, lib.8.

Cice. an à regibus ortus.

Tullius æratas raptabat in agmina turmas,
Regia progenies, & Tullo sanguis ab alto,
Indole pro quanta iuuenis, quantúmque daturus
Ausoniæ populis ventura in secula ciuem.
Ille super Gangem super exauditus & Indos
Implebit terras voce, & furialia bella
Fulmine compescet linguæ, nec deinde relinquet
Par decus eloquij cuiquam sperare nepotum.

Sed Plutarchus in vita illius ad Actium illum Tullium Volscorum Regem, hāc Ciceronis originem regiam constanti, vt ipse dicit, hominum opinione refert. Cui subscribens Eusebius Chronographus, & Eutropius paulò ante fi. lib.4. Rerum Ro. illum fuisse scribunt ex Regio genere Volscorum. Quæ opinio mihi plus placet, ob id quòd scribit ipse Tullius li.1. Tusculanarum quæstionum, Pherecydem Syrum fuisse, regnante suo gentili. Fuit autem is Pherecydes, si ipsi Eusebio credimus, multò post Tullium Hostilium tempore, quippe qui contemporaneus fuit Marci Coriolani, quem profugum excepit ipse Tullius Volscorum rex, vt refert idem Plutarchus in Coriolano, & Liuius lib.2. ab vrb. cond. Sed & huic sentētię calculum addit, quod in 2. Catilinæ in Tullium oratione scriptum est, Tullium ipsum prædicare aliquando solitum, originem se generis habuisse ex Tullij Hostilij Volscorum regis familia, tanquam scilicet & ipse Tullius Volscorum rex, Hostilius vocaretur, quod fortè ansam præbuit cæteris credendi illum fuisse Hostilium Ro. regem. Idem autem Tullius libr.2. de legibus, ortum se stirpe antiquissima dicit, illud scilicet quod suprà diximus, significans.

33 *De eadē re.*

¶Cæterùm ne illud prætermittam, idem ipse in Verrem actione vltima, palàm se profitetur non esse nobili genere, cùm dicit, Sed non idem mihi licet, quod iis, qui nobili genere nati sunt, quibus omnia populi Romani beneficia dormientibus deferūtur. Et in oratione in Pisonem, Me cùm Quæstorem in primis Aedilem priorem, Prætorem primum cunctis suffragiis populus Romanus faciebat, homini ille honorem, non generi, moribus non maioribus meis, virtuti perspectæ, non auditæ nobilitati deferebat. Et rursum ibi, Omnes enim honores populus Ro. mihi ipsi homini nouo detulit. Et in oratione ad Equites Romanos, eo loco quē suprà citauimus, numero vigesimo tertio, nam & vetustas. Et in oratione pro Quintio, se quoque in locum ignobilium reponit, cùm dicit, Homines nobiles seu rectè, seu perperā facere cœperunt, ita in vtroque excellunt, vt nemo nostro loco natus assequi possit. Et Philip.6. Quid enim non debeo vobis, Quirites, quem vos hominem à se ortum hominibus nobilissimis omnibus honoribus prætulistis. Nam ibi se dicit à se ortum, cuius scilicet maiores essent incogniti, & propterea ignobiles iuxta ea quæ diximus c.2. Cui etiam simile est illud eiusdem in oratione pro Cn. Plāco, Eadem igitur Cassi via munita Laterensi est, idem virtutis cursus ad gloriā: hoc facilior fortasse, quòd ego huc

ego huc à me ortus,& per me nixus ascendi:istius egregia virtus adiuuabitur cōmendatione maiorum. Et in oratione pro lege agraria contra Rullum, Quemadmodum cùm petebant, nulli me vobis authores generis mei commendarunt: sic si quid deliquero, nullæ sunt imagines, quæ me à vobis deprecentur. Et in prima oratione in Catilinam, ita facit Rempub. ipsum se alloquentem, Præclaram verò populo Romano referes gratiam, qui te hominem per te cognitum, nulla commendatione maiorum, tam maturè ad summum imperium per omnes honorum gradus extulit, si propter inuidiam aut alicuius periculi metum salutem ciuium tuorum negligis.

34 ¶ Sed nec illud in hoc capite omittendum est vnam omnino gentē esse, scilicet Turcarum, qui contraria cæterarum gentium opinione illos existimant omnium nobilissimos qui prorsus ignorant patres ac matres suas, eósq; tenere primos dignitatum gradus post ipsum principem: quod scriptum reliquit Petrus Bellonus Cenomanensis (qui diutissimè apud eos versatus est) in libro secundo Obseruationum c.95.

Nobilitatis prærogatiuæ & priuilegia. CAP. XX.

Nobiles præferendi in assequendis magistratibus.

1 IN multis nobilitati defertur, quæ huc magna ex parte sigillatim describemus. In primis enim ad honores, magistratus, & dignitates ciuitatum, nobiles magis assumendi sunt, quàm ignobiles, suntq; cæteris paribus prçferēdi, per tex. in §.1. in princ. in verbo, viri obscuri, & iterū in vers. interim, in verbo, vniuersi nobiliores. rursumq; in §. vlt. ibi, vnumquemq; nobilium, in auth. de defen. ciuit. vbi & glo. super d. verbo, nobiliores, no. nobiliores debere eligi. & Ang. quoq; ibi no. illum tex. contra statuta Tusciæ, quibus nobiles munere decurionis interdicuntur, vt sint strictè interpretanda, cùm sint contra ius cōmune. Et illum quoq; tex. ad hoc notat. gl. in c. statuimus, in verbo, potiorem, post prin. de maio. & obed. dum per illum tex. dicit, q̃ nobilitatis ratio habetur, & Zenzel. in extrauag. execrabilis, vers. nos itaq;, in verbo, generis claritatē. Io. And. post Phi. in c. venerabilis, quod est pe. col. 1. in verbo, virtutū, & ibi Imo. in fi. de præben. Andre. Iser. in c. 1. in prin. ti. de pac. iura. fir. Bar. in l. 1. col. 3. vers. præterea. C. de digni. li. 12. & in l. 1. ff. de execu. tut. Lucas Pen. in l. mulieres, col. 5. vers. 4. prçferuntur. C. eo. ti. & in l. 2. col. 5. vers. & sicut nobiliores. C. de exac. & execu. eo. li. 12. Ant. Rosel. in tract. de pote. imper. & papæ. in vlt. q. vers. hāc dignitatē non esse adscribendam, & latè Cepol. in tracta. de imper. mili. deli. in materia nobilitatis. & Io. Ray. in tract. nobilitatis, in 7. q. princ. Io. Plat. in l. cohortalis, in fi. C. de cohort. li. 12. Martinus Lauden. in tractatu de officialibus dominorum c. 38. magistratus debent. Barb. in c. accedens, le 2. col. 10. extrà, vt lit. nō conte. & in repe. extrauag. volētes, in verbo, nobiles. & con. 35. sapienter scribitur, col. 1. lib. 2. vbi in ea re laudat morē Venetorū, qui nobiles tantùm assumunt ad regimen ciuitatis, & con. 53. præclarè scripsit psalmista, col. 4. eo. li. 2. & con. 57. præclarè scribitur, col. 3. in prin. eo. li. 2. & consi. 46. illud adducam, col. antepe. vers. facit tex. li. 4. & Card. Alex. in c. per venerabilē. §. vlt. char. antepe. vers. quæro ergo principaliter, qui filii sunt legi. Io. Lupus in repe. rubr. de donati. inter vir. & vxo. §. 9. col. 3. versi. vnde dicebat. & seq.

Ad idem.

2 ¶ Sed & de hoc est bonus quoq; tex. in l. honor. §. de honoribus, in verbo, origo natalium. ff. de muner. & hono. & in l. honores. §. is qui. ff. de decur. vbi plebei honoribus Decurionū fungi prohibētur. ex quo Bar. in l. 1. col. 3. vbi suprà. C. de digni. li. 12. no. plebeiū non posse eligi ad dignitatē, & in l. 1. vbi & hoc not. Io. Plat. C. de cond. in publ. hor. li. 10. & in auth. præsides, in prin. ibi, nobiliores ciuitatum &c. C. de epi. audi. vbi Alberi. expressè no. nobiliores eligi debere in præsides, & magistratus, & in §. vlt. in auth. de referend. Et bene facit tex. in c. grādi, de sup. negl. præl. li. 6. ex quo no. Domi. in 2. no. & post eum latè Corse. in repe. col. 6. versi. not. ibi nobilem, quòd in dandis dignitatibus secularibus ponderatur dignitas, id est, nobilitas, de qua text. ibi nuncupatim loquitur, & quod voluit Bal. in c. per inquisitionem, paulò ante fin. de elec.

Ad idē. testimoniū sacrarum literarū.

3 ¶ Et id quoq; probatur testimonio diuinarū literarum, nec vno quidē in loco. Nam Deuter. c. 1. ita scribitur, Tuli de tribubus vestris viros sapiētes, & nobiles, & cōstitui

eos principes, Tribunos, & Cẽturiones &c. In quo tamẽ illud tibi sciẽdũ est, in litera Hebręa nullã dictionem esse in ea oratione, quæ nobiles significet, sed ab interprete, quisquis is fuit, positã, quod existimaret huiusmodi magistratibus nobiles esse cæteris idoneiores. Et Ecclesiastes 10. Beata terra cuius rex nobilis est, aut, vt alij vertũt, filius nobilium, de quo & nos alibi diximus. Et eam sentẽtiam citat è nostris Bar. in d.l.1.col.5.vers. videndum est. C. de digni.li.12. Et lib. Machabæorum 1.c.3. scribitur, Antiochũ regẽ suis negociis præfecisse Lysiam hominẽ nobilẽ, & ex genere regio.

4 *Aliorũ in id testimonia.* *Thesius nobiles à cæteris diuisit.* *εὐπατρίδαι.* *Romulus quoque diuisit nobiles ab ignobilibus.* *Patricij qui et quare dicti.* *Plebei δημοτικοί.*

¶ Plutarchus in Theseo, vt aliorum quoq; testimonia citemus, scribit Theseum primum nobiles εὐπατρίδας à se appellatos, a cæteris seiunxisse, illisq; potestatẽ fecisse magistratus ex suo ordine creandi, administrandiq; leges, tum pia religiosaq; interpretandi ac definiendi. Cuius etiã rei mentionem facit Dionysius Halicarnasseus li. antiquitatum Romanorum 2. vbi & illud tradit, Romulum ita suam Rempublicam constituisse, vt illustres genere, virtute, ac pecuniis ab ignobilibus humilibúsq; secerneret, illósq; patricios appellaret, vel ab ætate, vel ꝙ filios haberent, vel ob nobilitatem generis: Alios autem plebeios, quos scilicet Græci δημοτικοὺς vocãt. Illos autẽ sacra perficere, magistratus gerere, ius dicere, ac secum quoq; publica administrare iuberet. Plebeios autem his muneribus solutos, agros colere, pecora, quæstuariásq; artes exercere, quod & nos alibi ad aliud propositũ diximus. Ad hanc autem Romuli diuisionem alludit illud Statij li.1. Syluarũ, in Epithalamio Stellæ & Violantillæ,

—Clarus de gente Latina
Est Iuuenis, quem patriciis maioribus ortum
Nobilitas gauisa tulit,

5 *Solonis lex in eãdem rem.*

¶ Sed & Solon Atheniensium legislator, secutus, vt opinor, & ipsum Atheniensem Theseum, magistratus omnes constituit ex nobilibus & locupletibus, qui ex tribus censibus constabãt, quartus autem qui Theticus dicebatur, qui scilicet corũ erat, qui Thetes, id est, opifices erant, quibus nullum magistratus assequẽdi ius erat, vt tradit Aristoteles lib.2. Politicôn c.10. & Plutarchus in ipso Solone, & Pollux li.8. Ex legibus quoque Longobardorum, iudices debent esse nobiles, vt in Lombard. tit. de offi. iud. l. vlt. quæ incipit, de iudicibus. Sed & Germani, vt tradit Corne. Tacitus, Reges ex nobilitate, Duces ex virtute sumunt. Nam & ipse Aristoteles in eo ipso li.2. politicôn c.8. scribit, nobiles & ingenuos sibi rationabiliter honores arrogare. Et idem c. eiusdem lib.7. carpit legem Lacedæmoniorum, quæ Ephoros (is magistratus erat apud eos maximus) ex plebeiis creari iubebat, vnde multa in eam Rempublicam mala contigisse tradit. Et Plato eiusdem magister lib.3. de legibus, inter septem rationes imperandi hanc secundam posuit, vt ignobilibus generosi imperent.

Longobardorum lex. *Germanorum mos.* *Lacedæmoniorum lex reprehensa.*

6 *De eadẽ re.* *Cõsules & cæteri magistratus ex patritiis apud Ro.* *Heliogabalus reprehensus ꝙ dignitates, ignobilitate hominum polluerit.* *Seminarium Senatorum equestris ordo.*

¶ Apud priscos illos Romanos, Consules, Quæstores, Tribuni militũ, Censores, Dictatores: & cæteri magistratus ex patriciis tantùm (hi enim, quod iã diximus, nobiles creabantur. Verùm plebs tandẽ obtinuit, vt ex suo corpore crearentur, vt & copiosè & eleganter describit Liuius li.6. ab vrb. cõdi. vbi dicit L. Sextũ de plebe primũ Consulẽ factũ, de quo & ipse alijs locis. Et meminit etiam Põponius iurisconsultus in l.2. §. deinde cùm post, & §. seq. ff. de orig. iur. & alius in l.1. §. ex Quæstoribus. ff. de offic. Quæsto. Lampridius autem Heliogabalum imperatorem Ro. accusat, ꝙ inter alia ipsius portenta ac scelera, vrbis Romanæ maiestatẽ contemnẽs, in Senatũ plurimos legerit sine discrimine ætatis, cẽsus, generis, omnésq; dignitates hominũ ignobilitate polluerit. Contrà autem idem Alexandrum Seuerũ laudat, ꝙ libertinos nunquã in Equestrem ordinẽ redegit, asserens seminarium Senatorum, Equestrem locũ esse. Eundem scribit Iulius Capitolinus in rebus gestis Gordianorũ, Senatui per literas egisse gratias, quòd Gordianum virum nobilem Proconsulem in Africam misisset.

7 *In eandẽ rẽ.*

¶ Tullius in vlt. in Verrẽ actione, planè ostendit apud Romanos, magistratus, & cętera id genus munia publica deferri solita nobilibus magis, quàm cæteris, cùm sic infit, Sed non idẽ mihi licet, quod iis, qui nobili genere nati sunt, quibus omnia populi Romani

Romani beneficia dormiẽtibus deferũtur. Quod nos alibi ad aliud adduximus. Idẽ & ipse in oratione pro Murena, aperte declarat, Summã (inquit) video in te esse Serui Sulpici dignitatẽ generis, integritatis, industriæ, cæterorumq; ornamentorũ omnium, quibus fretũ ad Consulatus petitionẽ aggredi par est. Paria cognosco esse ista in L. Murena: atq; ita paria, vt neq; ipse dignitate vinci potuerit, neq; te dignitate superauit. Cõtempsisti L. Murenæ genus, extulisti tuũ, &c. Plinius Iunior li. epistolarũ 3. ad Maximum, dum describit morẽ priscorum in petendis magistratibus, Nonnunquam, inquit, candidatus, aut natales cõpetitoris, aut annos, aut etiam mores arguebat. Quibus verbis satis ostendit, genus, ætatẽ, & mores in id multùm profuisse. Idẽ autem à Traiano petiit Præturam Acceo Suræ, Ad quã, inquit, spem hortatur & natalium splendor, & summa integritas. Sed & alibi scribens ad eundẽ Traianũ de magistratibus prouincialiũ, asserit, satiùs esse honestorum hominũ liberos, quam e plebe in curiam admitti. Sed & ipse in Panegyrico ad eundem, illũ laudat, ꝙ ab eo nobilitas non obscuraretur sed illustraretur. Subditq; hæc, Tandemq; illos ingentiũ virorum nepotes, illos posteros libertatis, nec terret Cæsar, nec pauet, quinimo festinatis honoribus amplificat atq; auget, & maioribus suis reddit. Si quid vsquã stirpis antiquæ, si quid residuæ claritatis, hoc amplexatur & refouet, & in vsum reipublicę promit. Sũt in honore hominũ, & in honore famę magna nomina ex tenebris obliuionis indulgẽtiâ Cæsaris: cuius est vt nobiles & cõseruet, & efficiat. Apud Corneliũ Tacitum li. 1. laudatur Claudius Cęsar, ꝙ in numerũ Patriciorum asciuit vetustissimum quemq; ex Senatu, aut quibus clari parentes fuerãt. Et apud Iustinũ li. 12. Alexander Magnus Parthis domitis, Andragoram ex nobilissimis Persarum præfectũ statuit.

8 ¶ Et sanè optimo iure in adipiscendis patriæ honoribus, qui antiquiore nobilioreq; sunt genere, cæteris sunt anteponendi. Nẽpe qui parẽtes, auos, maioresq; suos publicis honoribus honestatos habuerunt, ij quasi hæreditario quodam iure (vt elegantissimè disseruit Patricius) Reipub. curã accipiant, in eamq; amplificandam neruos omnes intendant, propiùs vero est. Nanq; vt ager bene admodum committitur indigenis suis, qui cæli solisq; rationem per naturam optimè callent: ita ex Senatoribus orti munera publica adimplere, quasi patriâ auitaq; disciplinâ didicerunt. Eorum imperium longè faciliùs populus omnis tolerat. Nec indignum sibi videtur filium magistratum gerere, cùm meminerit maiores eius eodem munere functos extitisse.

Ratio præcedentium.

9 ¶ Tamen non prætermittendum quod scribit Solinus c. 66. in Taprobane insula, in Regis electione, non nobilitatem præualere, sed suffragium vniuersorum. populum enim eligere spectatum moribus, & inueteratæ clementiæ, & iam annis grauem. Sed & Iustinus lib. 24. tradit Sosthenem, ob plurima virtutis beneficia, multis nobilibus regnum Macedoniæ affectantibus, ignobilem ipsum fuisse præpositum. Et quidem meritò. Nam quod dictum est, nobiles esse cæteris præferendos, intelligendũ est cęteris per omnia paribus, vt etiam scribit Pet. Anc. cons. 339. pro maiori. Quod si virtus in vno effulserit, in alio nobilitas, quis dixerit præferendam virtuti nobilitatem? certè nullus, vt opinor. Imò verò omnes vbique constantissimè affirmant, illã huic esse anteponendam, de qua latè diximus supra, capite 4. nu. 16. sed vtrumcunque, & seq. & dicemus, infrà, nu. 17. verùm istę. Porrò Marius apud Salustium in Iugurtha illud queritur, quòd Consulatum nobilitas inter se per manus tradebat. Nemóque nouus tam clarus, neque tam egregiis factis erat, quin is indignus illo honore, & quasi pollutus haberetur, quod nos alibi adduximus.

Regis electio in Taprobane insula. Sosthenes ignobilis in regnum multis nobilibus præpositus.

10 ¶ Neque solùm in dignitatibus & officiis secularibus sunt præferendi nobiles cæteris, sed & in sacerdotiis, & vt nostri appellant, beneficiis, & electionibus dignitatum spiritualium, vt sentit glo. no. in l. societas contrahitur, & ibi Bal. Saly. & Raph. Fulgo. qui illam commendant. ff. pro soci. quæ voluit, ꝙ ad adipiscendos canonicatus, æquiparẽtur nobiles, & literati viri, propterea, inquiũt Salyc. & Raph. nobilẽ & literatum esse præferendum literato tantùm. Et illam gl. no. Bened. Plumb. in l. generaliter. §. si quis alienum, vers. quis ergo. ff. de fideicom. liber. & Bal. con. 199. in caussa

Nobiles ad beneficia cæteris præferẽdi.

ista,col.vlt.li.3.& Io.Pla.in d.l.1.ad fi.C.de condi.in pub.hor.lib.10.& Barb.qui illam ferè vbique dicit esse sing,videlicet in c.postulasti,col.2.de rescrip.& in c.accedens,le 2.col.2,vt lit.non cōte.& in d.extrauag.volentes,in verbo,nobiles,& d.con.35.post prin.lib.2.vbi per eam dicit,quòd in nobilibus non tanta exigitur scientia sicuti in cæteris,de quo tamen alibi diximus,& d.con.57.col.6.versi.præterea pondero,eod. lib.2.& d.con.46.antepe.lib.4.vbi dicit,quòd illa glos. videtur præferre nobiles literatis,& Cardi.Alex.in prælud.feud.in 2.diuisione.

11 *De eadē re.*

¶ Sed & quòd nobiles sint præferendi cæteris,in beneficiis,voluit gl.in c.vlt.in verbo,nobilitati,extrà de pœnis,per tex.in c.non satis,vers.item si consideranda est.86. di.& gl.in c.statuimus,in verbo,potiorem,& ibi Bal.de maio.& obed.Gof.in summa tit.de tempo.ordi.§.sed circa hospitalitatem,in fi.Archi.in c.hæc autē scripsimus,ad fi.30.di.& in d.c.grandi,de suppl.negl.prælat.lib.6.Henri.Bo.in c.pe.de præben. Panor.in c.dudum,le 1.in 4.no.de elec.& in sua.quæst.3.incip.Sempronius clericus,col. 4.versi.vnde etiam nobiles.Floria.in l,3.in prin.col.1.ff.de fid.instru.Cepol.in tract. suprà sæpius alleg.in 8.priuilegio nobilitatis,& Feli.in c.cùm adeò,per illū tex.col. 3.vers.nobilitas,de rescrip.Steph.Bertran.con.2.viso processu causæ,nu.40.lib.3.Ex quo fit vt si à diuersis patronis fuerunt pręsentati pari vocū numero nobilis & ignobilis,cæteris paribus est pręferēdus nobilis nec potest episcopus gratificari,ita enim voluit Gayg.in repe.c.vlt.col.54.vers.item attendere potes,de elec.lib.6.& Philip.de Sarra in c.cum autem.ch.152.& nouissimè Cæsar Lamberti.in tractatu de iure patro.in 9.arculo 5.quæst.princ.3.partis lib.2,

12 *In eandem rē externorum testimonium.*

¶ In quam sententiam olim apud Romanos in numerum Pontificū atq; Augurum (hi erant Romani sacerdotes)soli Patricij allegebantur.Verùm maximo patriciorū plebeiorumq; certamine plebs obtinuit,vt ex suo etiā corpore sumerentur, quam rem extat elegātissima oratio P.Decij apud Liuiū 1.decad.lib.10. Porrò Dionysius Halicarnasseus li.1 Antiquitatum Ro.laudat Romulum, q͏̃ non venalia sacerdotia, nec sorte diuidenda fecit,sed cuiusq; curiæ binos creauit genere excellentes.Idē li.2. tradit,Numam secundum Ro.regem Salios sacerdotes ex Patriciis creauisse.Scribit Pausanias lib. nono Daphnophorū cognomen fuisse sacerdotis Apollinis Ismenij, quem genere insignem annuum legebant. Apud nonnullas quoq; Græciæ ciuitates sacerdotij dignitas regiæ maiestati par habebatur, nec vulgares aut ignobiles homines in eam dignitatem assumebantur,vt tradit Plutarchus proble.c.113.

13 *Nobiles faciliùs dispēsantur ad beneficia.*

¶ Et bene facit quòd in dispensatione multitudinis beneficiorum, siue ad consequendam multitudinem beneficiorum nobilitati defertur.c.de multa,& ibi Doc.de præben.vbi est text.quòd nobiles sunt maioribus beneficiis honorandi. Et hinc occasione sumpta no.Panor.in vlti.not.quod nobiles non reprobantur ab ecclesia,quinimo honorantur in collationibus beneficiorum, & etiam in extrauag. execrabilis. §. nos itaque, & ibi Zenzel. in verbo, generis claritatem, & quod voluit gloss. in d.c.cùm adeò, & ibi Bald. Panorm.& late Feli.& Philip.Deci.de rescript. quod ad considerandam beneficij sufficientiam, est habenda ratio nobilitatis, per d.ca.de multa, sicuti etiam voluit gloss. in c. conquerente,in verbo,sufficientia,de cleri.non resid. Et quod voluit Innoc. in d. c. dudum, ad fin. versicu. item si Papa, de elect. quòd sola nobilitas sine literatura ad hoc sufficit, videlicet ad obtinendam dispensationem pluralitatis beneficiorum. Et quod item voluit Ioan. Andr. in c. cùm in cunctis,colum. 1. in verbo, quibusdam,& ibi quoque Panormit. in 4. not. de elect. considerandam etiam esse nobilitatem,ad dispensandum de ætate,alias incapaci, ad obtinenda beneficia, vt factum fuit tempore scismatis Alexandri, & Federici, vbi fuit electus Ioannes episcopus Gratianopolitanus auunculus comitissæ Sabaudiæ, propter suam nobilitatem.

14 *Contra supradicta.*

¶ Tamen cōtra supradicta facit quod scribit Pet.Anca.cons.131.ad exclusionē,circa medium per d.c.pe.de præben.vbi text.loquens de consuetudine vel statuto, q͏̃ non admit

admittantur in canonicos ecclesiæ nisi nobiles,hæc fermè verba subnectit,Nõ generis,sed virtutũ nobilitas,vitęq; honestas gratũ deo faciunt & idoneũ seruitorẽ,ad cuius regimen nõ multos,secundũ carnem nobiles & potentes,sed ignobiles & pauperes,eò ꝙ non est personarũ acceptio apud ipsum,vbi gl.quam cæteri sequuntur,dicit solos ex apostolis nobiles fuisse Paulum, & Barptolomeũ cæteros autem ignobiles.

Apostoli nobiles an ignobiles.

15 ¶ Sed aut ea gl.verum non dicit,aut Diuus Chrysostomus,qui in eo libro,quem Babylæ martyri nũcupatim dedicauit,scribit Paulum & Petrũ apostolos generis nobilitate efferre se non potuisse.Nam alterius(inquit)neq; patrem scimus quis fuerit,ita obscurus & ignobilis erat:Alterius autem, Petri videlicet, notus quidem pater, sed catenus Pauli patre clarior,quatenus propter filiũ nomen solùm cognobile fecit nobis scriptura.Quòd si quis & regionem & gentem inquirat, offendet alterum Cylicem,alterum ignobilis ciuitatis,non ciuitatis,sed parui castelli fuisse municipẽ. Fuit enim à Bethzaida,qui locus est Galileæ sic dictus.Idem propè ad calcem lib. 2. de sacerdotio non obscurè declarat,in electione sacerdotij & episcopatus,non esse inspiciendum splendorem generis.Nam & Christus quidem piscatores,tabernaculorũq; texendorum artifices ad huiusmodi principatum aduocauit.Rursus libr. 3. eiusdem operis apertè ostendit,non esse in episcopatus ordinem quempiam cooptandum, ꝙ sit claro genere natus.Diuus autem Hieronymus ad Principiam,in Marcellæ epitaphio,scripsit Ioannem euangelistam propter generis nobilitatem notum fuisse pontifici,& Iudæorum insidias non timuisse.

De eadẽ re.

16 ¶Sed vt redeamus,huic c.pe.de pręben.concinit quod priùs scripserat ipse Paulus 1. ad Corinth.1. Videte vocationem vestram fratres, quia nõ multi sapientes secundũ carnẽ,non multi potentes,non multi nobiles:sed quæ stulta sunt mundi elegit Deus, vt confundat sapientes:& infirma mundi elegit Deus, vt confundat fortia:& ignobilia mundi,& contemptibilia elegit Deus,& ea quæ non sunt, vt ea quæ sunt destrueret,vt nõ glorietur omnis caro in cõspectu eius.Quibus verbis videtur apertè ostendi,nullam esse rationem habendã nobilitatis,in rebus spiritualibus.Et similiter scribitur in c.nos.40.dist.suprà sæpius alleg.nos qui præsumus, nõ locorum vel generis dignitate,sed morum nobilitate innotescere debemus.Et in hanc sententiam refert gl.in c.quoniam vetus,in verbo,inuidia.24.q.1.quòd cùm diu tractarent de electione summi Pontificis,& quispiam allegaret nobilitatem alterius, Alter ex diuerso respondit,piscatori Petro fabri filio successorem quærimus,non Augusto.Et dicit etiã Bal.in l.in dando.ff.de tut.& curat.dat. quod sola nobilitas non supplet literaturam, quod & nos alibi diximus.Porrò ex diuo Augustino in euãgelium diui Ioannis,tracta.7.c.1.interpretante illud, Et videns Iesus Nathanaëlem venientem ad se, disces, quare Christus primùm nobiles non elegit.

De eadẽ re.

Piscatori Petro fabri filio successorem quærimus, nõ Augusto.

17 ¶ Verùm ista nihil faciunt contra ea quæ suprà diximus.Neq;enim dicunt,nobilitatem non esse cõsiderandã,sed potiùs virtutẽ,mores, literaturã, vt videlicet sit anteponenda virtus.Superiora dicunt,data paritate aliarũ rerum,esse pręferendũ nobilẽ ignobili,vt etiã intelligũt Hosti.& Henri.in d.c.pe.de pręben.& ante eos gl.in c.constitutis.le 2.in verbo,impotentiam,extrà de appella.quã sequuntur ipse Hosti. Phil. Io.And.Panor.& alij,qui plus dicunt,esse præferendum nobilem & potentiorẽ,alias tamen idoneũ,alteri etiã meliùs morato & eruditiori,si ita expediat ecclesię,per tex. in c.officij,extrà de elect.quod & voluit Feli.in d.c.cùm adeò,col.4.vbi tamẽ limitat de rescri.& e Theologis Alex.Ales in 2.parte suæ summæ.q.136. membro 2.§.1. Ad quod bene facit quod in simili voluerunt Hosti.& alij post eum in c.1.de consang.& affi.& Diuus Thomas quod li.6.ar.9.Quin sentit idẽ Hosti.in d.c.constitutis.ꝙ hoc casu esset retractanda electio, tanquam minùs vtilis ecclesiæ, quando videlicet non fuit electus nobilis,cuius auxilio indigebat ecclesia,sed fuit prælatus ignobilis, aliàs idoneior,quod sequitur expressè Panor.ibi,qui hoc dicit no.& etiam Phil. Deci.col. 2.in.fi.licèt Imo.& alij recentiores contrarium ibi teneant.De quo latè per D. Io.de Selua olim in hac nostra curia Consiliariũ,in tracta.de beneficio,in 3.parte quęst. 7.

De eadem re. Resolutio precedentium.

18 *An valeat cõsuetudo, vt nõ nisi nobiles recipiãtur in canonicos.*

¶ Non tamen valet ea consuetudo, de qua loquitur tex. in d.c.pe.de præben. vt videlicet non nisi nobiles recipiantur in canonicos, per tex. in eo ipso c.pe. vbi & hoc no. glo. Hosti. Panor. & alij, & Phili. Deci. in d.c. cùm adeo, col. 2. de rescri. & Roch. Cur. in c. vlt. char. 20. vers. sexto infertur, extrà de consuet.

19 *De eadẽ re.*

¶ Quanquam contrarium præsupponit Ro. sing. 487. heri fui interrogatus, dũ dicit episcopũ non posse dispẽsare cõtra huiusmodi consuetudinẽ, per no. per Inn. generaliter loquẽtẽ de omni statuto ecclesiæ, in quo agitur de interesse canonicorũ, in c. vl. de cleri. nõ resid. Et illud dictũ Ro. simpliciter refert & sequitur Fely. in c. super eo, le 2. col. 3. de testib. & Phi. Deci. sibi cõtrarius in c. at si clerici. §. de adulteriis, col. 6. vers. & ideo dispensare, de iudi. & ipse Selua in tract. de beneficio. vbi suprà. Eandem quoque consuetudinem valere præsupponit Io. Ray. in d. tract. nobilit. in 7. quæsti. princ.

20 *Pro nobilibus præsumitur.*

¶ Pro nobilibus semper aliàs præsumitur, vt voluit gl. no. in c. illud. 40. di. quam sequitur Ioan. And. in d.c. constitutis, le 2. col. pe. de appel. & Ro. sing. 726. scis hoc iure cautum, vbi illam gl. dicit sing. & Barb. in l. sed si ex stipulatu, col. 9. ff. de verbo. oblig. & in d. extrauag. volentes, & in tract. de præstantia Card. in 1. q. vlt. partis, versi. tu allega. & con. 62. illud in medium referam, col. 4. lib. 1. vbi per hoc dicit, ꝙ non præsumitur nobilis prodere principẽ, & con. 3. clementissimi Dei patris, col. 13. li. 2. & con. 35. sapienter scribitur, col. 1. eo. lib. 2. & con. 57. præclarè, col. 3. eo. li. 2. & con. 60. illud in medium afferam, col. 7. li. 3. & con. 46. illud adducam, col. antepe. vers. & ideo, li. 4. & Iason. in l. si pecuniam. §. vlt. in fi. ff. de cõdi. ob cau. Io. Lup. in repe. rub. de donati. inter vir. & vxor. col. 3. versicu. in his eni. n. Andr. Alciat. in tract. de præsumpti. reg. 1. præsumpt. 48. in prin. & Gerar. à Petra sancta sing. 30. Maria Soci. iunior consi. 39. prospectis his, col. 4. nu. 26. lib. 2.

21 *Ratio præcedentium.* *Prouerbium.* *Philosophus philosophum generat.*

¶ Cuius rei rationẽ potes colligere ex Cy. in l. prouidendũ. C. de postul. cùm dicit, ꝙ qui ex genere nobili est, sola præsumptione est nobilis, per l. ꝙ si nolit. §. qui mãcipia, vbi filij plerũq; parentũ virtutes & vitia imitãtur. Et paulò pòst, Magis ad nobilitatẽ (inquit) trahitur, qui de genere nobili procedit. Nã philosophus, vt dicitur, philosophũ generat. Hæc ille, qui hoc in effectu, vt sic cum nostris loquar, voluit, quoniã virtus nobilitati initiũ dederit, & (vt plęriq; existimãt) ipsa nobilitas sit, vt exuberanter suprà diximus. Ideoq; etiã præsumantur liberi ex nobilibus progeniti tales esse quales fuère eorũ maiores, qui suis virtutibus nobilitatẽ sibi, posterisq; cõpararunt. Reliquum est, vt & ipsi virtutibus, tũ naturá, tum parentũ exemplo & imitatione prędıti esse præsumantur. Quam etiam rationẽ optimè intellexit Lucas Pen. in l. mulieres, col. 3. vers. sextò ex nobilitate, in fi. C. de dig. li. 12. Matth. Afflic. in consti. Siciliæ, incip. post mundi, in 10. no. Sed & Plato hanc quoq; rationẽ animaduertit, cùm scribit in 1. li. Alcibiadis, qui est, de natura hominis, Consentaneũ esse, meliores esse naturas ex nobili genere, quàm ignobili, εἰκὸς ἀμείνους γίγνεσθαι φύσεις ἐν γενναίοις γένεσιν. Quod & discipulus ipsius Aristoteles repetiit lib. Politicõ 3. c. 8. dum dicit, nobilitatem ob id in honore haberi, quia consentaneum est, ex melioribus ortos esse meliores. Est enim, inquit, generis virtus nobilitas. Et idem lib. 3. Rhetoricorum ad Theodecten. c. 16. Nobilitas (inquit) & educatio ad faciendam fidem adhibentur. verisimile enim est probum ex probis, & bene educatum in probum virum euasisse.

22 *De eadẽ re.* *Maiorum exempla.*

¶ Quod autem de maiorũ exemplo prætereà diximus, astruit etiam Panor. in c. venerabilis, col. 2. de præben. vbi dicit ꝙ maiorum nobilitas posteros ad virtutes suo exemplo excitat. Ideoq; Tullius in oratione pro P. Sextio, Vos (inquit) adolescentes, qui nobiles estis, ad maiorum vestrorum imitationem excitabo. Et alibi in eadem oratione, Omnes, inquit, boni semper nobilitati fauemus, & quia vtile est Reipublicæ nobiles esse homines dignos maioribus suis, & quia valet apud nos clarorum hominum senex de Repub. meritorum memoria, etiam mortuorũ. Et in 2. in Verrem actione, Circũstant te summæ authoritates, quæ te obliuisci laudis domesticę non sinant, quæ te dies noctésque commoueant, fortissimum tibi patrem, sapientissimum

auum,

auum, grauissimum socerum fuisse. Et hinc illud Andromachæ Virgilianæ interrogantis Aeneam de Ascanio filio,

Ecquid in antiquam virtutem, animósque viriles
Et pater Aeneas, & auunculus excitat Hector?

Salustius autem in procemio belli Iugurthini, Sæpe (inquit) audiui ego Quintū Maximum, Publium Scipionem, præterea ciuitatis nostræ præclaros viros solitos ita dicere, cùm maiorum imagines intuerentur, vehementissimè animum sibi ad virtutem accendi. Et faciunt multa quæ latè collegimus in nostris legibus connubialibus. l.7.nu.1.& multis seq.& quæ dicemus infrà.c.22.

23 ¶Ex hoc autem quod dictum est, præsumi pro nobilibus, manat quod pulchrè & eleganter scribit And.Iser.in c.1.versi.hoc intelligendum, titu. qui succe. tene. quòd promissa nobilium pro factis habentur, per tex.in l.nemo.ff.de in integ.resti. vbi nemo videtur ea re exclusus, ad quam Prætor in integrum se restituturū pollicetur, & sequitur Matth.Afflic.ibi, colum.4.versi.maximè quia vt dicit.& Io.Lup.in repe. rubri.de donat.inter vir. & vxo. char.4. col.3. Ex sententia igitur And.Iser.tantum fidei & legalitatis præsumitur in nobilibus, vt si quicquam promiserint, id peræquè sit certum ac indubitatum, ac si iam factum esset. & quod scribit Homerus Iliad. 18. de Agamemnone loquens,

Promissa nobiliū, pro factis habenda.

ἀὐτίκ' ἔπειθ' ἅμα μῦθος ἔην, τετέλεστο δὲ ἔργον. Id est,

Mox simulac dictum est verbum, res ipsa peracta est.

Nec locus sit ioco Martialis in Proculum lib.1.epigrammate 84.

Tu factam tibi rem statim putasti.

Et iterum ad Bithynnicum lib.2.epig.26.

Iam te rem factam Bithynnice credis habere?

Tanquam promissa sint parum certa: iis autem demum fidere queas, quæ iam præstita sint, atque exhibita. Scribit autem Seruius, promissa deorum pro factis esse, in id referens illud Virgilij lib.12.Aeneidos,

Do quod vis. Bene inquit, pręsenti vsus est tēpore. Nā promissio in diis pro facto est.

24 ¶Scribit autē Bal.con.327.pridie, col.2.versi.itē varietas, lib.1.ꝙ principibus maximè conuenit illud verbū, Semel locutus est Deus, quod est vt illi addas psal.61. Et illud, Quod scripsi, scripsi. Nam & princeps debet habere vnū calamū, & vnā linguā, non plures: quia scriptū est, quæ processerūt de labiis meis, non faciā irrita. Et ideo, inquit, debet princeps esse immobilis, sicut lapis angularis, & polus in cælo. Ex hócque dicit fieri, vt priuilegiū principis debeat esse perpetuū. Vnde, vt idem Bal. paulò antè dixerat, Celestinus papa qui papatui renunciauit, vt scribitur in c.1.de renunci. li.6.fuit reputatus animal irrationabile, nō homo, ꝙ quę cōcesserat mane vnius diei, vespere eiusdem reuocabat. Quod & idē propemodū scribit in c.1.in prin tit.de nat. feud.vbi & id subiungit, ꝙ ob id licèt Cardinales scirent illū renūciasse papatui per fatuitatem, tamen quia erat vnum pecus, libenter acceptarunt eius renunciationem.

Principū verba nūquā irrita esse debere.

25 ¶Secundò ex hoc quoque proficiscitur, ꝙ cùm tractatur de nuptiis liberorum furiosi, & dementis, sunt in eam rem conuocandi, qui ex eo genere nobiliores sunt, veluti iura præsumant eos honestiùs se in ea re habituros, magisque cōsulturos commodo & honori eorum, de quorum nuptiis tractatur, tex.est in l.tam dementis, vbi & hoc annotant Alberi.& Raph.Fulgo.in fi.C.de epi.audi. Et similis tex.in l.si furiosi.C.de nupt.& illos tex.in id quoq; expendit Alber.in l.1.nu.4.C.si aduer.dotem. Et in d.l.si furiosi, Bal.hinc occasione sumpta no.id quod suprà diximus, præsumendū esse pro nobilioribus, sicuti etiā no.Alber.in l.2.§.quæ omnia, per illum tex. in verbo, antiqua stirpe.C.de vete.iur.enucle.& in suo dictionario, in verbo, nobilis. Et bene facit tex.in c.1.32.q.4. Ex quo no.Luc.Pen.in l.mulieres, col.6.ver.16.C.de dignit. Quòd si cōsanguinei puellæ dissentiāt de eius nuptiis, est nobilioris arbitriū anteponendū.

Nobiliores ad tractandas nuptias liberorū dementis conuocandi.

Dissentientibus puella consanguineis nobiliorum arbitrium præferendum.

26 ¶Hinc tertiò ꝙ leges sanciri debent à principibus, etiam nobilium consilio, vt aper-

Nobilium cō

filio leges sanciri debent.

tè probat tex.in l.imperialis,ibi,cæterorúmque nobilium, tit. de prohi. feud. ali. per Lothar.Præsertim verò Procerum & Senatorum,vt ab Imperatore sancitum est in l.humanum.C.de legibus.& authen.habita,in prin.C.ne fili.pro pat.& in c.1.in prin. tit.de prohib.feud.ali.per Feder.Et quod plane ostendit Virgilius,qui de Aceste rege loquens lib.5.Aeneidos ita scribit,

—Gaudet regno Troïanus Acestes,
Indicitque forum,& patribus dat iura vocatis.

Id est leges sancit,iura distribuit,vocatis in id patribus,id est,Senatoribus. Ita enim Senatores vocabantur,vel ætate,vel curæ similitudine, vt & inibi annotat Seruius Salustij autoritate,& alibi quoque dicemus.Id autem sanctissimè ac prudentissimè obseruabant olim nostri reges,qui nullas ordinationes,quas vocamus, edebant sine consilio multorum principum,Præsidum, ac Consiliariorum Parlamentorum, vt ex illis videre licet.

27 *Excusatur qui castrũ nobili custodiendum dedit.*

¶Hinc quartò quod scienter voluit Oldr.consi. 92.rex habebat.Quod si is cui princeps castrũ custodiendum mandauit,alteri custodiam delegauit,qui castrum inimicis vel dolo,vel culpa prodidit,illum esse tum demũ excusandum,si nobili eam prouinciã commiserit,non etiã si ignobili,ar.l. vlti. in prin.ff.de custo. reo.& l. pe.C.eo. & l.vlt.§.hac actione.ff.nau.caup.stab.Quasi non sit tã verisimile nobilem proditurũ,aut malè custoditurum,quàm ignobilem.Id quod etiã voluit Io. An. illius discipulus,qui tamen magistri nullam mentionẽ facit,in addit.Spec.in rub.de loca. in fi. Sequitur & commendat Barb.in l.si ex stipulatu,col.8.ff.de verb.obliga.vbi dicit dignum esse memoria,& in c.accedens,le 2.col.2.extrà vt lit.non contest.& in d.extrauag.volentes,& in tract.de pręstan.Cardi.in 1.q.2.partis in 1.membro,ad fi.& d.con. 62.scriptum est,col.13.eod.lib.2.& consi.34.præclarè optimus,col.pe.eo. lib. 2.& d. consi.35.post prin.eo.lib.2.& d.consi.46.col.antepe.lib.4.Fran.Cur.Senior in repe.l. admonendi,col.48.ff.de iureiuran.Iason in d.l.si pecuniam.§.vlti.in fi.ff.de cõdi.ob cau.& Fely.in c.Petrus,col.1.& iterum col.antepe.de homicid.Ant.Corf.in rep. d.c. grandi,col.10.de supplen.negli.præla.lib.6.Petrus Gerar.sing.30. pro nobilibus, Io. Lup.in d.repe.rub.de dona.inter vir.& vxor.§.9.col.4.versi.ex his etiam inferri.Ego verò illum magis excusarem,si nobili,quam si ignobili eam prouinciam demandasset:nec tamen eũ omnino culpa vacare arbitrarer,nisi homini notæ fidei & probitatis,& experientiæ tantam prouinciam tàmque periculosam commisisset, neque enim statim cuilibet nobili in tanta re fidendum est.

28 *Excusatur iudex qui nobili palatium pro carcere assignauit à quo aufugit.*

¶Hinc quintò quod & no.scribit Angel.in l.si à bonæ fidei,per illum tex.ff.de rei vẽdi.excusauisse se in sindicatu quandam potestatem,qui nobili viro quẽ Aritiani Bononiæ ei custodiendum tradiderant,palatium pro carcere assignauerat, à quo ille aufugit:quasi non esset præsumendum,ꝙ vir nobilis aufugeret.quod dictum cõmendat & sequitur Barb.in omnibus fere locis nuperrimè allegatis,& prætereà in c.1.colum.4.de commo.& in d.c.accedens,colum.2.vt lit.non cõte.& con.62.illud in medium,col.4.versi.faciat elegans.li.1.& alibi sæpe.& Fran.Curt.Senior.in d. l. admonendi,col.48.vbi hoc dictum pro mirabili allegat.& ibi quoque Iason in repe. char. 16.nu.174.& char.seq.nu.182.& idem Iason in auth.iubemus,col.vlti.C. de iudic. & in d.l.si pecuniam.§.vlti.vbi hoc dicit sing.Fely.in c.cùm contingat,col.3. versi. prima conclusio,de rescrip.& Catel.Cot.qui & hoc dicit sing.in memo.incip.nobilitas. Pet.Gerald.qui id sing.dicit.d.sing.30.Io.Lup.in d.repe.rubr.de donatio.inter virum & vxorem.§.9.colum.3.nume.14. Hippo.Marsi in l.1.§.ad quæstionẽ.col.4.versi.& facit notabile verbum Angel.ff.de quæsti.& Alcia.in d.1.regula præsum.48.nu.2.

29 *Etiámque si totam ciuitatem.*

¶Cui consimile est & 6.quod tradit idem Angel.in l.pe.ff.quòd met.cau. quòd potestas non solùm potest assignare nobili totum palatium pro carcere,sed & totam ciuitatem:& ita faciens satisfacit statuto disponenti,ꝙ accusatus de delicto debeat poni in carceribus.Sequitur Fran.Cur.in repe.d.l.admonẽdi,vbi suprà,& ibi etiam Iason in rep.d.nu.174.ff.de iureiur.& in d.l.si pecuniam.§.vlti.in fi.ff.de cõdi.ob caus. vbi hoc dicit

hoc dicit singu.& diligenter esse notandum.& Catel.in memo.carceres variantur.

30 ¶ Et generale est, vt nobiles non ponantur pro delictis in carceribus, vt dicit Lucas Pen.in l.mulieres, colum.5.versicu.octauo.C.de digni.libr.12. per quædam iura ibi allegata, licèt contrarium teneat Archi.in c.quisquis.2.quæst.8.vbi satis probatur nobilem non adeò strictè detinendum esse in carcere, vt alium. Ideo super hoc distinguit idem Lucas in l.quoties, col.3.C.eod.de digni.sicuti apud illum videre poteris. Apud Liuium libr.3.C.Claudius queritur virum honoratissimæ imaginis (is erat Appius Claudius) in vincula fuisse coniectum. Ex quo & illud quoque paulò pòst Quintius Cincinus indignanter admodum pronunciauit, Agitedum vbi hîc curiā circumsederitis, & forum infestum feceritis, & carcerem principibus impleueritis, & cætera quæ sequuntur.

An nobiles in carceribus detineri debeāt.

Et an adeò strictè vt ignobiles.

31 ¶ Quibus concinit quod tradit Bal.in l.2.col.2.C.de exhib.re.dum quæritur, inquit, an quis reus criminis sit detinendus in carcere, & quando, & qualiter. Si nōdum, inquit, sit cōuictus, aut confessus, si est vilis persona, debet mitti in carcerē: sin nobilis, debet honestè in palatio detineri, & ita iudex arbitrabitur, per l.1.ff.de custo. reo. Et idem propemodū dixerat Cy.ibi, in 4.no.ex quo facilè intelliges nobilem nō adeò strictè detinendum esse in vinculis, ac ignobilem. Et in hanc sententiam Fran. Aret. in l.si quis post accusationem, col.vlti.ff.de testa. Honesta (ait) persona, ratione officij vel dignitatis, non priùs debet poni in carcerem, quàm fuerit conuictus, per l. filio exhæredato.§.eius qui igitur.ff.de iniust.test.& in l.vlt.circa medium.C.de accusa.

De eadem re.

32 ¶ Sed hoc intellige, nisi is nobilis semel aufugerit à palatio, quod illi fuerat loco carceris assignatū. Nam debet posteà in vinculis & carcere detineri, nec debet cū fideiussoribus relaxari, per glo.no.quam sequuntur Bal.& Ro.qui illam dicit notatu dignam, in l.lege Cornelia, in verbo, ex vinculis.ff.de Senatuscon.Syllan. Sequitur itē ipse Alex.in d.l.si pecuniā.§.sed si acceperit, qui est vlt.col.2.versi.limitat tamē. ff. de cōdi.ob cau.vbi id declarat.& in addi.Bar.in l.1.ff.de custo.reo.vbi illam dicit sing.& Ang.Are.in tract.malef.in verbo, fama publica, col.32.in paruis, versi. quartò notandum est, vbi etiam illam dicit sing. Fran.Curt.Senior in repe.d.l.admonendi, col.48. versi.quod limito.ff.de iureiur.& Barb.qui illam quoq; dicit sing.in c.nullus, de præsumpt.& con.76.incip.sapienter scribitur, col.4.& Io.Lup.qui in hoc casu nominatim loquitur, in d.rub.de donat.inter vir.& vxo.§.9.col.vlt.versi.intellige tamē prędicta. Et bene facit quod voluit Bal.in l.nemo, in fi.per illum tex.C.de epi.audi.

Quid si nobilis semel aufugerit.

33 ¶ Hinc sextò magis creditur testi nobili, quàm plebeio: & quò quisq; nobilior est, eò magis illi creditur, vt no.glo.in l.3.in verbo, plebeio, per illum tex.ff.de testib.& gl.in §.item testium, in verbo, quis decurio.4.q.3.& Specul.titu.de teste.§. postquā, vers. porrò.Odof.in l.vlti.ff.de fid.instr.& Bar.in d.l.1.col.9.versi.vnde in dubio.C. de digni.lib.12.Lucas Pen.in d.l.mulieres, col.5.versi.nonò præferendi sunt, & versic.seq. C.eo.titu.& iterum in l.2.col.5.versi.& sicut nobiliores.C.de exac.& execu.eod. lib. 12.& Bal.in l.testium, col.pe.versicu.secundò dico.C.de testib.vbi dicit, quòd pauci testes nobiles, multis testibus vilibus & rusticis sunt præferēdi.& Alua.in c.1.§.si miles rusticus, post medium, tit.de pace tenen.& Io.Ray.in trac.nobilitatis, in 7.q.prin. Cepol.in d.tract.de impe.mili.delig.in 3.priuilegio, & iterū in 20.priuilegio nobilitatis. Calca.con.9.in quæstione Iacobelli, col.3.versic.sed posito. & Iason in l. maiorem.ff.de pac.vbi dicit ad hoc facere tex.in c.super hoc, de Renun.& Fely. in c.in nostra, col.pe.extrà de testib.Philip. Decius con.342.in caussa partus, in 1.dubio, in fin. Hippo.Marsil.con.65.in nomine matris, col.6.vers.confirmatur prætereà, lib.1.Aymo Crauetta, con.6.plura videnda sunt, num.28.Pet.Gerard.à Petra sing. 11. his casibus, col.vlt.vbi & hoc dicit, quòd licèt aliàs viri in testimoniis præferantur mulieribus, fallit tamē, si mulieres essent nobiles, & viri ignobiles. Et optimè facit text. in §.1.versi.sancimus, & quod ibi voluit gl.in verbo, dignitatis, & in verbo, militiæ, & in verbo, ignobiles.in auth.de testib.& quod voluit Hosti.& post eū Imo. in c. in nostra præ

Testi nobili magis creditur, quàm ignobili.

ſtra pręſentia,de teſtib. Vt tamen non omittas quod dicit Bal. vt à nonnullis citatur, con. 420. verba principis,col.2.lib.1.quòd teſtes quanto ſunt ſimpliciores & ruſticiores,tantò ſunt credibiliores.Sed ibi non dicit.

34 *Quid ſi nobiles pro actore, ignobiles pro reo depoſuerunt.*

¶Sed quod diximus,magis credendum eſſe nobilibus,quàm ignobilibus,hoc velim intelligas,niſi nobiles deponerent pro actore,ignobiles pro reo,arg.eius quod in ſimili dicit glo.in c.clerici 81.di.& Panor.in c.ex literis,col.1.in pe.no. de probati. vbi illam glo.dicit ſing.& ibi etiam Philip.Deci.col.2.verſi.& iſta concluſio,& idem Panor.in c.ad noſtram,col.vlt.verſi.ad hoc vide,eod.titu.vbi eam dicit not. & in c. in noſtra,col.3. verſic. ſed eſt dubium,de teſtib. vbi dicit valde not.& in c.eo tenore,colum.2.verſi.nota vnum modum,eo.titu.& in c.cum P.col.vlt.verſi.& vide, de accuſ. Et nuncupatim,in ſpecie nobilium & ignobilium,voluit Caro.Rui.conſil.158.viſis, colum.3.verſicu.prætereà quamuis,libr.5.Sed quomodò id intelligatur, videbis apud eundem in eo.con.colum.pen.verſicu.nec ob. quòd teſtes, Fran. Are. & Philip. Deci.in d.c.ex literis,de probat.

35 *In vniuersũ plus creditur nobilibus.*

¶Septimò non tantùm in teſtimoniis & in cauſis aliorũ, ſed & cùm agitur de eorũ re,magis creditur nobilibus,quàm cæteris,vt patet ex eo quod ſcribit Aluar. in d.§. ſi miles ruſticum,ad medium,tit.de pace tenen.& ante eum Bal.in l.1.col.3.ver. quid ergo eſt in codicibus.C.de confeſ.Quærit enim an credendum ſit codicibus mercatorum,tam pro ſe,quàm contra ſe,de qua re multa dicit:ſed illud inter cætera, quòd ſi mercator eſt nobilis,& quantitas parua,credendum eſt etiam pro ſe. Nec mireris, quod dicit de mercatore nobili. Nam in multis nationibus mercatura nihil obeſt nobilitati,vt plenè docuimus ſuprà,vbi de conſuetudine locuti ſumus, & dicemus poſteà cùm tractabimus,an mercatura nobilitati præiudicet.ſed & hoc quoque voluit Lucas Pen.in l.mulieres,col.5.verſi.10.C.de digni.lib.12.

36 *De eadẽ re.*

¶Facit & quod ſcribit Specul.tit.de furtis.§.1.verſicu. ſed quid ſi nauta,dum quærit quid,& quantum credatur peregrino,de ſubtractione rerum, quas ſe dixit poſuiſſe in naui vel diuerſorio,dicit conſiderandam perſonam ipſius,verùm ſit nobilis, vel diues,an pauper & ignobilis.Huc quoque pertinet quod not.tradit Fran.Curt. Senior in repe.l.admonendi,in 65.fallentia.ff.de iureiur.nullam cauſſam eſſe tam grauem,quin iudex poſsit deferre iuramentum in ſupplementum probationis, multis id ſuadentibus,in quibus reponit nobilitatem partis, per not.à Panor. in c. mulieri, de iureiuran.& aliis quos inibi citat.

37 *Nobiliũ voces in electionibus, & aliàs ſemper præferenda.*

¶Sed & aliàs ſemper(& octauò)in electionibus & aliis quibuſcunque actibus, vbi voces ſunt vndique pares,præferuntur nobilium voces cæteris.ita voluit gl. in d.§. item teſtium 4.q.3.& Bar.in d.l.1.loco nuper allegato.C.de digni. per d. l. maiorem, in princi.ibi,qui dignitate inter eos præcellit.ff.de pac.& in d.l.3.§.1.& l. ob carmen. §.vlti.& ibi no.ff.de teſtib.& ſequitur Cepol.vbi ſuprà,in 2.priuilegio nobilitatis,& Io.Ray.in d.7.q.prin.

38 *Idque etiã in electionibus ſacerdotiorum.*

¶Quod etiam procedit in electionibus beneficiorum, & dignitatum eccleſiaſticarum.Ne quis putet hoc tantùm procedere in dignitatibus ſecularibus. Ita enim notabiliter voluit Inno.in c.dudum,le 1.ſuper verbo,dignitate,& ibi quoque Hoſti. & Io.An.in eodem verbo,& Panor.in 4.no.de elec.& Cæſar Lamberti.in tracta.de iure patro.in 24.arti.1.quæſti.prin.2.partis lib.1.col.3.verſi.non obſtat etiam dictum, & in 18.arti.5.quæſti.prin.3.partis lib.2.

39 *Nobili dicẽti ſe habere mãdatum an credatur.*

¶Hinc nonò ꝙ licèt aliàs non credatur dicenti ſe habere mandatum à principe,ſiue ſe dicenti legatum principis,niſi doceat,per l.1.C.de mand.princ.& in c.cùm in iure peritus,extrà de offi.deleg.cum ſi.Tamen nobilitas aſſerẽtis plerunque facit, vt ſibi, vel ſine alia probatione credatur,per tex.in c.nobiliſsimus.17.di.& no.Inn. vt à nõnullis citatur in d.c.cùm in iure peritus,poſt prin.dum citat d.c.nobiliſsimus,& Io.

An.in

An.in c.ad apostolicę,in verbo,proponi iura,de re iudi.lib.6.& Angel. qui super hoc distinguit, con.182.mandatum principis,vbi videre poteris.& Luc. Pen.in l. mulieres,col.5.versi.10.generaliter.C.de digni.lib.12.Io.Plat.in l.prohibitū. C. de iure fis. lib.10.& Barb.in tract.de præstan.Cardi.in 1.q.2.partis,col.3.versi.3.iurisdictio.

40 ¶Hinc decimò quòd si tutor nobilis palàm per interpositam personam, se ipso autoritatem præstante,rem pupilli emat,non præsumitur fraus,& valet emptio: secus, si alius tutor idipsum faceret.tūc enim fraus præsumeretur,nec valet emptio, per tex. in l.pupillus.§.sed & si per interpositam personam, versi. sanè si quidam emit. ff. de autho.tut.quam sic intelligit Cepol.in d.tract.de imper.mili.delig.in materia nobilitatis,in 17.priuilegio,& Io. Lup. in repe.rub. de dona. inter virum & vxo.char. 4. Quod est singularissimum si verum est.

De tutore nobili emente rē pupilli.

41 ¶Hinc vndecimò adeò præsumitur pro nobilibus & eorum prudentia,vt nobilitas ætatem suppleat,vt dicit And.Barul.in cōstit.Siciliæ incip. minoribus, & ibi post cū Matth.Afflic.col.4.ver.tertio quærit.Nā nobiles,vt ipsi dicūt,frequēter in curia versantur,iuxta l.omniū,in prin.C.de test.& alibi posteà dicemus.Ideo cæteris prudentiores , atque exercitatiores esse præsumuntur, ar.not.in l.1.C.qui & aduer.quos.Et propterea etiā princeps dicitur habere peritiā totius iuris in suis scriniis reconditā, vt dicitur in d.l.omniū,& in c.1.de constit.lib.6.Nempe propter nobiles & sapiētes, qui eū quotidie comitantur,vt dicitur in d.l.omniū.Ex quo fit,vt malitia in istis ętatem suppleat,iuxta c.tuæ.de despon.impub.Sicut etiā in simili videmus, q; Doctori minori non competit restitutio,vt voluit gl.in l.professio.C.de muner.patri. lib. 10. & alibi latè diximus.Et hac,inquit,ratione fit,vt in cōstitutionibus Siciliæ, inter nobiles maior reputatur,qui 18.annū attigerit, non secus ac maior 25. annis. Quin & maior 14.annis potest contrahere,& litigare sine curatore:si tamen læditur, cōpetit in integrū restitutio.Sed & ex multis Galliæ cōsuetudinibus is maior inter nobiles cēsetur,qui 20.aut 21.annū attigerit.Sed & hinc quoque illud manauit,vt in cōcordatis Papæ & Regis, cùm quinquenniū requiratur in baccalaureis Iuris Canonici, vel ciuilis,tamē in nobilibus sufficit trienniū. Licèt alias rationes huius rei afferat amicus noster Petrus Rebuffus in trac.nominationū.q.12.in prin.vt videre poteris.

Nobilitas ætatē supplet.

Ex multis cōsuetudinibus maiores reputantur minores 25. annis.

42 ¶Quæ quidem consuetudò,vt id obiter dicam,valet.Potest enim consuetudo & statutum minorem 25.annis,facere maiorem,vt dicit Bal.cōsi.103.quæritur vtrùm domina,lib.4.vbi ad hoc allegat glos.in l.2.ff.de eo quod cer.lo.& Pe. An.in repe.c.1.in 14.q.prin.versi.vltimò hic refero quęstionem,de consti.referens Saly.& alios,& idē quoque voluit Mari.consi.22.visis actis,col.7.versi.sed hìc aduertēdum.Super quo tamen illud notandum est,quod eleganter consuluit Pau.Cast.con.106.incipiendo à secundo,quòd licèt statutum velit maiorem 20.annis censeri,non tamen intelligetur,quātùm ad alienationem bonorum,per tex.quem dicit expressum in l.2.versi.ita autem,& in l.eos.C.de his qui veni.æta.impe.& sequitur Soci.con.130. visâ contingentiâ facti,col.3.lib.1.quod & repetitum est con.235.lib.2.& Fran.Cur.Senior con. 44.super contingentia facti,col.10.versi.minor iurando.

An talis consuetudo valeat.

Maior factus à cōsuetudine ante 25. annos non intelligitur quò ad alienationem.

43 ¶Hinc duodecimò illud manare potest, quòd obeundis legationibus sunt nobiles cæteris præferendi,vt dicit Luc.Pen.in l.mulieres,col.5.versi.6. circa legationes. C. de digni.lib.12.& in rub.C.de lega.lib.10.col.5.versic.11.eligendus est, & priore loco citat l pe.ff.de legatio.quæ ad hoc parum facit.Verùm est bonus text.in l.sciendum. §.ordine,in verbo,de primatibus viris.ff.eo.quem & ad hoc no.idem Luc.in l.2. col. pe.versi.& sicut nobiliores.C.de exac.& exec.lib.12. Sed & ad hoc citat idem Lucas in d.rub.de legatio.illud Salustij in Iugurthino bello,Legantur in Africam maiores natu nobiles amplis honoribus vsi,in queis Aemilius Scaurus &c.Et bene etiam facit tex.in c.ad apostolicæ,post prin.ibi,speciales nuncios & magnæ autoritatis viros duximus destinandos,de re iudi.lib.6.& ibi Domi.post prin. Nota,inquit,quales debent esse viri,qui destinantur pro ambasiatoribus,vt scilicet sint magnæ autoritatis.

Nobiles legationibus obeūdis præferēdi.

¶Quib

44 *Ad idem.* ¶Quibus etiam concinit illud Cæsaris libr. Commentariorum primo, vbi de eius aduẽtu Heluetij certiores facti sunt, legatos ad eum mittunt nobilissimos ciuitatis. Illúdque Virgilij lib. 11. Aeneid.

Centum oratores prima de gente Latinos
Ire placet. Vbi Seruius, Et ex numero (ait) & ex nobilitate legatorum intelligitur negotij magnitudo. Illud item Liuij 1. decadis lib. 2. Quibus cùm responsum esset, missurum ad regem senatum legatos, missi confestim honoratissimus quisque ex patribus. Et illud Iustini lib. 13. Legatos ad mitigandum eorum animos duos ex proceribus mittunt. Et illud Honorij Imperatoris apud Claudianum in libr. de nuptiis eiusdem Honorij & matre,

Oratum misi proceres quia proxima nobis
Iura tenent. Scribitur Numeri 22. quòd cùm Balach rex Moab misisset quosdam ad Balaam, qui illum adducerent maledicturum filiis Israël. Quibus ille optẽperare à Deo monitus noluit. Misit item nobiliores quàm antè miserat. Apud Probum Aemilium Themistocles, cuius ille vitam describit, apud Lacedæmonios dicebat, æquum esse illos bonos viros nobilésque legatos mittere, quibus fides adhiberetur, qui rem de qua agebant tractarent. Et apud Agathium libr. 3. historiarum peregrinatum, Lazi ad Iustinianum imperatorem ex gente sua primores quosdam, & nobiliores legatos miserunt.

45 *Ad idem.* ¶Quanquam & præter hanc rationem, quòd videlicet præsumitur nobilis fideliùs & prudentiùs legationem cæteris obire, alia quoque ratio reddi potest. Ne videlicet cõtemnatur legatio, seque contemni putet is, ad quem mittitur, nisi legati dignitas, & eius à quo mittitur, & eius quoque ad quem destinatur, dignitati respondeat. Ex quo illud Annibalis Scipionem alloquentis apud Liuium lib. 2. belli Punici decimo, Vestri quoque, vt audio, patres nonnihil etiam ob hoc, quia parum dignitatis in legatione erat, negauerũt pacem, Annibal peto pacem, &c. Et paulò pòst, Legati Carthaginenses vocati, quorum ætatibus dignitatibúsque conspectis (nam longè primi ciuitatis erant) tum pro se quisque dicere, &c. Et quod apud Homerum lib. 9. Iliad. Phœnix monet Achillem, ne conditionem Agamemnonis, ab Vlyxe & Diomede in eam rem legatis, oblatam renuat, præsertim ob huiusmodi legatos, ex omni cœtu Græcorum nobilissimos. Et facit quod scribitur in epistola, inter claras, ante fin. in vers. prætereà serenissime. C. de sum. tri.

46 *Ad nobilis domum veniendũ cùm quid cum eo agendum est. Nobilis cẽsetur egregia persona.* AD NOBILIS domum accedendum est, non ipse cogendus domum relinquere, ad aliósque venire, per tex. loquentem in redditione rationis, quæ fit nobili, in l. pe. §. vlt. iuncta glos. ff. de condi. & demon. Et ita quoque simpliciter voluit Bal. in l. mutus. §. is qui curatorem, post princip. ff. de procur. cùm dicit, Vnde iudex mittet ad domum adultæ, vel adulti, quia fortè est persona nobilis & egregia, & in c. si qui testium, col. 1. extrà de testib. vbi dicit esse mittendum ad nobilem, tanquam ad egregiam personam, & Cepol. in d. tract. in 25. priuil. nobilit. & iterum in 33. priuil.

47 *Etiam si is pauper sit.* ¶Quod etiam procedit in nobili paupere, sicuti voluit gl. in d. c. si qui testium, de testib. quæ dicit, quòd iudex debet mittere ad examinandum testem nobilem pauperem, non autem eum cogendum venire ad iudicem, quam sequũtur Host. Panor. Fely. ibi, & Ro. sing. 172. item quæro an illa lex, vbi dicit per eam. quòd l. ad egregias. ff. de iureiur. habet locum in nobili paupere. & Lucas Pen. in d. l. mulieres, col. 5. versic. 10. C. de dignit. & Cepol. vbi suprà, in 32. priuil. & seq. & Fely. qui sequitur Ro. vbi suprà in d. c. si qui testium, super glos. vlt.

48 *De eadẽ re. Nobili dedecus in publico apparere cũ* ¶Sed circa hoc est notandum, quòd glos. in d. c. si qui testium, quíque eam sequũtur, ita de ea re loquuntur, vt videantur sentire, id quod dicunt procedere in nobili paupere tantùm, cui videlicet esset dedecori in publico apparere, qui ve verecundaretur, vt dicit gl. venire, & sese conspectui hominum exhibere, ob inopiam & habitũ fortè nõ satis honestum: id quod dicit Panor. ibi facere, vt excusentur nobiles pauperes à

muner

muneribus publicis nobilium hominum, quæ palàm sunt explicanda. Nam & apud Euripidem in Helena Menelaüm pudet sese palàm exhibere, propter suam squalidam & pannosam siue laceram vestem,

squalidis vestibus.

—ὄχλον γὰρ εἰσπεσεῖν ᾐσχυνόμην,
Ὥσθ' ἱστορῆσαι τὰς ἐμὰς δυσχλαινίας,
Κρύπτων ὑπ' αἰδοῦς τὰς τύχας.

Et vide quæ dicam infrà, eodem c.nu.180.nobiles & eorum vxores.

49 ¶ Cæterùm ad illã gl.ita intellectam bene facit alia gl.in l.multi.ff. de testib. inuitos testimonium dicere non cogi, qui sine dedecore apparere non possunt, per tex.optimum in l.in eadem, in fi.ff.ex quib.caus.maio.vbi non solùm ij in vinculis esse dicuntur, qui ita alligati sunt, vt vi detineantur: sed & qui sine dedecore in publico apparere non possunt, vt eis tanquam absentibus subueniri ex eo edicto debeat. Et benè etiam facit quod per d.l.dicit gl.in §.hinc nobis, in verbo, necessitas, in auth.de hæræ.& falci.& Bar.in l.pecuniæ, ante fi.ff.de ali.& ciba.lega.& in l.si fideiussor, in fi. ff. de fideius. Tamen Iason in d.l.ad egregias, in hoc reprehendit glo.in d.l.ad egregias, quoniam priuilegium illius legis non competit ob paupertatem, vel verecundiã, sed propter dignitatem personarum, vt constat, licèt nihil aliud dicat Iason, ex verbo, egregias, in d.l.posito, quod ad paupertatem aut verecundiam trahi non potest.

In vinculis sunt qui in publico sine dedecore apparere non possunt.

50 ¶ Sed hîc quæstionis est, an ad nobilem, aut alios huiuscemodi mittendũ sit expẽsis eorum, aut aduersariorum. vide Spec.tit.de iura calum. §. restat, ad fi. & ibi Io.And. & Bal.in addi.& Guil.Suz.in l.2.C.eo.ti.& Io.Corseri.& D.Aufrer. in addi.illius, in deci. Tolo.deci.100.item fuit quæsitum si positiones, & iterum deci. 274. item fuit petitum per actorem. Et quod in simili tractatur per Cy.in l.generaliter, in quæst.4. eademq; vlt.& ibi etiam Bal.& Saly.in §.his de præsentibus.C.de iureiur.Bar.in l.2. §.defendi, ad fi.ff.qui.ex cau.in pos.eat.& Domi.in c.præsentium, col.5.versi.sed quis soluet, de testib.libro sexto.

Cuius expẽsis mittẽdum est ad nobilem.

51 ¶ NOBILES ignobilibus sunt præferẽdi in sessionibus, salutationibus, & aliis id genus præferẽtiis, vt ita cũ nostris loquar, sicuti notat Zenze.in extrauag.execrabilis, ver.nos itaq;, in verbo, generis claritatẽ, per l.2.& 3.C.de offi.diuer.iud.& l.j.C.de offi.ciuil.iudi.& l.3.§.sedendi, vbi etiam gl.in verb, sedendi. C. vbi Senat. vel Claris. Ad quã sententiã pertinet, quod antiquitus non idẽ locus in scenis & Theatris constitutus erat Nobilibus & Plebeïs, vt videre licet ex Tullio, in 2.Phili. Valerio Maximo li.2.c.1.vbi de more ludorum, & Suetonio in Augusto.c.44. Nec quidẽ immeritò, cùm scribat Aristoteles lib. Politicôn 3.c.8.nobiles & ingenuos sibi rationabiliter honorem arrogare. Et paulò pòst, nobilitatem apud omnes in honore haberi.

Nobiles in sessionibus, & id genus cæteris præferendi.

52 ¶ Et benè facit etiam tex.in l.j.& 2.C.vt dignit.ord.serue.lib. 12.vbi Io.Plat.in d.l.1. in fi.citat versum illum vulgarem magis quàm elegantem. Tali sede sede, ne dicam, surge, recede.& allegat.c.sicut neophitus.48.di.facitq; etiam tex.in l. ex agẽtibus. C. de prin.agen.in reb.li.12.& in c.j.& in c.statuimus, de maio.& obed.in quo postremo loco, glo.dicit, quòd secundùm dignitatem honorandus est quisq; in sede. Ad quod etiam allegat c.cùm olim, de consue.vbi est etiam bona glo.& alia quoque iura, quæ ibi in prõptu sunt omnibus. Inter alios autem allegat c.episcopos.17.di.vbi hinc occasione sumpta no.Domi.quod ad hunc locum propiùs attinet, canonicum nobilem præcedere canonicum ignobilem, etiam priùs receptum.ad quod & alia multa adducit, & sequitur Barb.con. 57. præclarè scribitur, in fi.libr.2.& Fely.in c.clerici, col.2. extrà de iudi.vbi etiam alia similia affert. Sed tu de hoc tamen vide quę dicam infrà, hoc eodem c.nu.173.instrumẽta communia, & iterum nu.huius c.postremo, verùm non adeò.& in 2.parte huius operis, quæ est de iure primigeniorum, in præfatione nume.incip.sed hoc ita intelligitur.

In idem.

Nobilitas antiquitati præfertur.

53 ¶ Et facit item quod voluit gl.in §.aliam, per illum tex.in verbo, altiori loco, Instit.

In idem.

de bono pos.quòd digniores debent sedere altiori loco, ad quod etiam allegat l. j. §. pe.ff.de aqua plu.arcen.& l.potiores.C.de offi.recto.prouin.& l.vlt.C. de tyro.lib.12. Sed & illam gl.sequuntur Io.Faber,& Angel.Are. ibi. & Bal.in l. obseruare. §. antequam.ff.de offi.Procon.& con. 387. Archidiaconus, in prin.lib.1 vbi illam dicit no. Angel.& Imo.in l.qui soluendo,la 2.ff.de hære.insti.

54 *In idem.* ¶ Et huc quoque spectat quod voluit Inno.in c.dudum,le j.in verbo,dignitate, iuncto tex.de elec.quòd alter alterum ob nobilitatem antecedit. Est enim ibi text.in hæc verba,qui alios dignitate præcedebat, & vt interpretatur ipse Inno. & post eum Io. An.& Panor.erat cæteris nobilior. Ex quibus Panor.allegat gl.in c.lex est,di.2. quæ dicit maiores natu vocari nobilitate,dignitate,scientia,ætate. Faciunt & quę scribit Bal.d.con.357.columna secunda,lib.3. Panor.con.21.viso dubio,li.1.vbi etiam tenet non valere consuetudinem contrariam,& latè recentiores in rubr.extrà de maio.& obed.& Io.Plat.in l.j.in fi.C.de Comit.& Archia.li.12.& Card.Alex. in c. episcopos, columna secunda,di.17.vbi dicit,quòd si qui habent eandem dignitatem ab eodem, præfertur nobilior.

55 *In his tamen cõsuetudo sequenda est.* ¶ Sed in hoc tamen attendenda est cõsuetudo,per tex.in d.c.cùm olim, extrà de consuet.vbi Bal.in primo no.quod consuetudo assignat loca sedendi & standi,quæ non debet inuerti,aut,vt ipse loquitur,posterari,quod & voluit idem Bal.in d. l. obseruare.§.antequam.ff.de offi.Procon.Angel.con.111.ordo consuetudinis,in prin. Et benè ad hoc facit quod voluit Inno.& cæteri,in c.1.de maio. & obed. Imo. & recentiores in d.c.statuimus,co.ti.Bal.in l.decernimus.C.de sacro.eccle.Domi.in d.c. episcopos, in fi.17.di. Sed & optimè facit tex.in l.non tãtùm,vbi longa cõsuetudo in ea re obseruata respicienda erit.ff.de Decuri.vbi & Bar.no.quòd in honoribus decernendis inspicienda est consuetudo. Vt tamen interim non omittas, vt quod de priore loco suprà diximus,intelligi debeat,cùm prior locus est honoratior. Nam si postremus,aut medius honoratior est ex more gentis,is nobilioribus constituendus est, vt in simili dicemus infrà in 10.priuilegio senectutis.

56 *An nobilis possit agere vt ignobilis sibi cedat.* ¶ Sed illud quæritur,an hoc casu possit nobilis agere,vt sibi inferior cedat in huiusmodi sessionibus,& aliis huiuscemdi. Io.Fab.quem sequitur Ange.Are.in d.§.aliam, Instit.de bo.pos.dicit,quod non potest agere actione iniuriarum, si inferior non cedat,per tex.in l.iniuriarum actio.§.si quis de honoribus.ff.de iniur. Potest tamen implorare officium iudicis, vt cedere cogatur, quod postremum refert & sequitur, dicitq; benè notandum Io.Ray.in tract.nobilitatis,in 8.q.prin.in prin.

57 *De eadẽ re.* ¶ Sed & Bal.in c.licèt caussam,col.3.vers.ibi honore,extrà de proba. dicit esse expeditum,quòd pro honore cõpetit officiũ iudicis,per eleganter no. in l.si duo patroni, in prin.ff.de iureiur. Sed & etiã illic videlicet in d.c.licet,in verbo,honoris, dicit esse casum,qui alibi non reperitur,quòd etiam propter honorem competit iudiciũ possessorium:dum tamen sit is honor, qui habet aliquam vtilitatem, vel exhibitionem operarum,siue etiam obedientiam,vt in l.si non sortem.§ libertus.ff.de condi.indeb. & l.honori.ff.de obseq.à liber.præstan.& l.ciuitatibus.ff.de lega.j.& l.falsa. §. 1. ff. de condi.& demõ.& in c.1.tit.quib.mo.feu.amit.& ponit etiam exemplum, videlicet q; subditi vadãt obuiam episcopo processionaliter,vel cum palmis oliuarum,& ipsum recipiant honorificè in euceniis,vt ipse loquitur,& similibus,secundum consuetudinem loci. Secus, inquit, de honore qui debetur virtuti: nec consistit in iure, sed in moribus. Ideo pro eo non competit aliqua actio nec petitoria, nec possessoria, & illum sequitur Fely.in d.c.licèt,in prin.& ibi quoque Deci.col.j. versi. secundò dicitur de honore,& Cardi.Alex.qui hoc dicit no.in proœmio feudo.char.pen.versi.quintò principaliter quæro,vbi tamen ita videtur intelligere Bal. vt pro honore, qui debetur virtuti,competat tantum officium iudicis. Pro alio etiam iudiciũ possessorium, quod tamen Bald.non intelligit.

¶ Quin

58 ¶ Quin & idem Bal.in d.l.obseruare.§.antequam.ff.de offic.Procon.postquam allegauit illā glo.in d.§.aliam,subiungit,quòd qui vult ordinem turbare,tenetur actione iniuriarum, & potest ei de facto resisti & armata manu, quia nō tenetur pati iniuriam & contēptum proprij honoris,ar.l.j.ff.de postul.simpliciter refert Iason in d.l. si nō fortē.§.libertus,in 8.col.ff.de condi.inde.Philip.autē Franc.in c.significāte,col. j.in fi.extra de appel.simpliciter dicit pro honorantiis dari interdictū vti possidetis.

De eadē re.

59 ¶ SVPERIORIBVS nequaquā dissimile est quod voluit Bal.in c.j.ver.ego. tit.de pace cōstan.quòd qui nobilior est in ligua,vt loquitur,is intelligitur esse superior ad cōuocandū alios.ar.eius quod dicit Inn.in c.j.de maio.& obe.quòd vbi abest is,qui præest collegio,dignior gerit vices ipsius,vt possit cæteros cōgregare.sequuntur Io.And.Panor.& alij ibi,& Bar.in l.j.ff.de albo.scriben.& ibi Alex.in addi.qui & illud dictum Bal.de nobiliore sequitur.& ipse Bal.in rub.C.pro socio,col.j.& Cepo. in d.tract.de impe.mili.delig.in materia nobilit.in 46.eodémque penul.priui.nobili. Hæcque non minimum confirmat quod tradit Diodorus Siculus lib.3.apud Indos publicis consiliis præesse solitos,qui nobilitate essent maximè insignes.

Qui nobilior est in liga conuocare alios potest.

Indorū mos in eam rem.

60 ¶ NOBILEM ad pugnā non potest ignobilis prouocare,vt voluit Bald.in c.j.§. si rusticus,& ibi quoque Alua.& Card.in ver.similes aduersus,tit.de pace tenen.vbi ipsi Alua.& Cardi.reddunt rationem,quoniam pugna debet fieri inter æquales, vt no.glo.in ver.præcedenti,eo.tit.& hoc quoque voluit Io.Ray.in tract.nobilitatis,in viij.q.prin.& Cepo.in d.tract.de impe.militum delig.in 19.priuil.nobil.& Calca.cō. 8.in causa pendente.col.viij.Ac nec ignobilis alterum ignobilem superioris gradus, vt tradit Matth.afflic.in d.c.si rusticus,in fi.arg.l.in arenam.C.de inof.testa.

Ignobilis nobilē prouocare non potest ad duellum.

61 ¶ Ex quo posset videri ex illorum sententia nobilem alium nobilē posse ad duellū prouocare tanquam rem licitam & minimè fallacem.Nam vt dicit ipse Bald.in d.c. j.col.ij.in verbo,per duellum,tit.de pace tenen.Putant nobiles Deum esse auxiliatorem iustorum : hincque suam innocentiam duello purgare volunt. Tamen , vt ille subdit,Lombarda dicit multos sub iusto clypeo perire. Cuius quidem l.Lombardæ locus est,quem ille non designat in l.recolimus,titu.qualit.quis se defendat.& eam quoque citat gloss.in l.qua actione §.si quis in colluctatione.ff.ad leg.Aqui.& in d. c.j.§.si quis hominem,& ibi etiam Baldus,titu.de pace tenen.& idem Bal.in l.ex hoc iure,col.iij.ver.octauo quæritur.ff.de iusti.& iure.Et in rub.de dedi.liber.tol.& con. 515.quidam fuit,lib.5.& ante eum Cy.in authen.generaliter.C.de episc.& cler.& de hoc est optimus text.in c.ij.de purg.cano.

Duellū an sit licitum.

62 ¶ Tamen si quis cupiat scire,an huiuscemodi duella sint licita,& quomodo , & alia quæ ad eandē rem pertinēt(neque enim hic immorari tempestiuum est,neque libet) legat gloss.in d.§.si quis in colluctatione,in verbo,nisi domino committente,& ibi. Alber.Bal.& Floria.a S.Petro.& glo.in c.j.in principio in verbo, per duellum:& ibi Andr.Iser.Bal.latè Marti.Laud.Iac.Alua.Mar.tit. Laud.tit.de pace tenend.Cano.& inter alios latè Io.Ana.in c.j.de cleri.pugn.in duel.Bald.in l.vlt.in fi.C.de proba.Ange.con.374.themate Barb.con.62.illud in medium,col.7.libr.j.Parid. Put.in tract. de re mili.libro j.titu.quid sit duellum.Latè Iaso.con.144.facti contingentia,in 2. dubio,libr.item 2.Alciatum in libello,quem doctè & eleganter scripsit de ea re,cui titulum fecit , de Monomachia , & in con.in id quoque priuatim edito,quod nouissimè simul cùm eo libello impressum est, & Catel. Cor.in memor.incip. Perduellionis reus.

De eadē re.

63 ¶ NOBILIS ab alio impetitus,& si potest fugere sine periculo,non tamen tenetur fugere,cùm id sine dedecore non possit facere,vt voluit Cyn.in l.si ex plagiis. §.tabernarius,& iterum in l.scientiam.§.qui cùm aliter,& ibi etiam Flori.ff.ad legem Aquil.in suis addi.& rursus idem Cyn.in l.filius,etiam in addi.& ibi quoque Bald.per illum textum.ff.de condi.insti.& Barto.in l.vt vim,in fin.ff.de iusti.& iur.

Nobilis impetitus fugere non tenetur.

re Bal.in c.1.col.5.ver.dicunt quidam, quòd pro defensione honoris, tit.de pace tenē. & idem Bal.con.312.visis actis, col.2.ver.tertiò est præmittēdum, lib.4.vbi pulchrè admodum loquitur Floria.in l.quemadmodum.§.si nauis alteram.ff.ad leg. Aquil. & Io.Ana.in c.porrò, col.pe.versi.refert, extrà de cleri.pug.Angel.Are.in §.ius gentium, Instit.de iure natu.gen.& ciuil.& in tract.malefic.in verbo, & dictus Titius se defendendo, in 2.char.col.j.in fin.& iterum in 3.char.col.3.versic.ex his infert, vbi ad hoc multa allegat.& Hippo.Marsil.in practica causarum criminalium §.quoniam, numero 8.

64 *De eadē re. Quid in aliis.* ¶ Et inter cæteros est optimus tex.suprà ad aliud propositum allegatus, in l.in eadē. ff.ex quib.cau.ma.vbi dicitur non posse fieri, quod sine dedecore fieri non potest. Ex quo & ipse Baldus notat quòd insultatus nō tenetur fugere, quando sine dedecore fugere non posset. quasi sentiat hoc procedere in omnibus, quibus sine dedecore fugere non licet, nedum in nobilibus, sicuti & per illam legem voluit Cynus in l.j.col. penul.versicu.adhuc quæro, & ibi quoque Bald.in repetitione col.4.versicu.sed pone quidam fecit insultum, le 2.C.vnde vi, vbi tamen illud videtur intelligere, quādo magnum illic versaretur dedecus, secus si parui tantùm honoris fieret detrimē tum, per l.iniuriarum actio §.si quis de honoribus.ff.de iniuri.& Zenz.in clemen.j.de homic.

65 *De eadem re.* ¶ Sed & sunt multi, qui tenent, fugere semper esse ignominiosum, & prætereà sæpissime periculosum, & propterea neminem, siue sit nobilis, siue ignobilis, teneri fugere. Bald.in d.l.vt vim, col.pe.ff.de iusti.& iure. Ange.& Saly.in d.l.j.C.vnde vi. Ange.in l.2.& iterum in l.si quis cum telo.C.de sicar. Ange.& Imo.in l.vlti.ff.de condi. insti. Anto.in c.olim.col.pe.de restitu.spolia. Pet.Ancha.& Imol.in cle.j.de homicid. Flor.j.in l.scientiam.§.qui cum.ff.ad legem Aquiliam Io.Ana. Panormi.& Fely.qui hanc dicit esse communem opinionem in c.suscepimus de homicid. Panormi.in c. significasti, le 2.eod.titu. Alexand.qui hanc quoque dicit esse communem, con.109. visis & vt oportet, col.3.versi.quinimo secundum, lib.1.& con.119.viso processu inquisitionis, col.vlt.lib.7.

66 *De eadem re.* ¶ Licet alij permulti contrarium teneant: quorum exactam nomenclaturā huc adscribere non statuimus, nempe quòd non factu facilius est, quàm Sibyllæ, quod dicitur, folia cumulare.

Dum turbata volant rapidis ludibria ventis.

At si ex illis multos scire desideras, vide recentiores, in d.l.vt vim, præsertim Iaso.& Claud.Seysel.in sua repe.D.Iac. Boullanc olim huius Curiæ Consiliarium laudatissimum, in repe.§ famosos, ex l.capitalium.ff.de pœnis.

67 *Nobiles possunt arma deferre.* NOBILES possunt arma deferre, non ea intelligo, quæ insignia docti vocant, de quibus iam suprà diximus in c.6.sed ea, de quibus leges intelligūt. Ita voluit Luc. Pen, in l.j.col.j.C.vt armo.vsus, lib.11.& Io.Ray.in d.tract.nobilit.in 7.q.prin.in 3.effectu nobilitatis, per tex.in d.§.si quis rusticus, & §.mercator, titu.de pace tenend.in quibus locis prohibetur ignobilibus & rusticis arma deferre: nisi certo casu, certóque modo: quasi videatur ex hoc permissum nobilibus passim deferre.& D.Rebuf. in Concord.titu.de collatio.§.cùm vero, in verbo, nobilitatis, columna 3. versicu. item arma.

68 *Ad idem.* ¶ Nam vt dicit Bonus Curtil.qui & hoc voluit nulla Ray.mentione facta in tract. nobilitatis, in 5.parte, in 39.priuilegio, Ex quo rusticis solum armorum delationem vetat Imperator, id nobilibus tacitè permittere videtur, ar.not.in capitu.nonne, de præsumptio.& in l.cùm Prætor.ff.de iudic.cum si. Et omnia, inquit, censentur permissa, quæ non reperiuntur prohibita.l.necnon.§.quod eis.ff.ex quibus cau.maio. & l.quæcunque.§.qui à pupillo, cùm ibi not.ff.de publica.cum simi. Et hoc quidem ex eo confirmari potest, quod cum doctor gaudeat priuilegio nobilium, Bart.in l. medicos.

medicos.C.de profes.& medi.li.10.Non potest ipse Doctor prohiberi delatione armorum.Idem Bart.in l.magistros,eo.tit.& lib.& vtrunque sequitur Fely.in rub.extra de magi.col.2.

Contra, supra dicta.

Arma omnibus interdicta.

Etiam nobilibus, nisi dum peregre proficiscuntur.

69 ¶ Qua in re subit mentem illud Horatianum, Quandoque bonus dormitat Homerus,nempe quòd Ray.& Curtil.viri alioquin docti in manifesto hîc errore versantur:cùm regulariter omnibus sit interdictum arma portare inscio principe, per d.l.j.C.vt armo.vsus,lib.12.vbi tex.loquitur per dictionem vniuersalem negatiuã, nulli,eiq; adijcit aduerbium præcisum,& vniuersale,prorsus, quod idem significat, quod omnino.Quinetiam habemus text.hoc quoque nobilibus prohibentem, nisi dum peregrè proficiscũtur,in l.vlt.iuncta gl.in verbo, cingulo.C.de præpo.sac.cub. lib.12.vbi & ita quoq; illum text.intelligunt secundum vnam lec.Lucas Pen.& Io. Plat.qui dicit post gloss.speciale ibi esse in eo casu, quando peregrè proficiscũtur: regulariter contra,per d.l.j.vt armo.vsus.& in authen.de armis,per totum.Et illum quoque tex.in d.l.vlt.ad hoc no.Andr.Iser.in d.§.si quis rusticus,de pace tenenda.& in constitutione Siciliæ,intentionis,col.3.in verbo, anteriore, & ibi quoque Matthe.Afflic.tum col.2.versicu.septimus casus, tum col.vlti.in gloss.in verbo, curialibus, & Barb.in tract.de præstantia Cardi.in vlti.quæstio.2.partis,col.6. versi.sed quid de officialibus.

Responsio ad contraria.

Argu. à contrario sensu non inducit correctionem legum.

Neque alius tacitus intellectus.

70 ¶ Neque tex.in d.§.si quis rusticus,& d.§.mercator,potest videre id concedere nobilibus,nisi per argumentum à contrario sensu,aut aliàs tacitè.Cùm tamen per huiusmodi argumentum,aut alios tacitos intellectus non debeat induci correctio legum,vt de argumento à contrario sensu,est tex.in l.2.C.de cõdi.inser.quã ita summat Bal.argumentum à cõtrario sensu non sumitur,vbi resultat prauus intellectus contra legem.& tex.in c.cũ virum,de regulari.& in c.à nobis,le 2.de sent.excom.& voluit glo.in c.significasti,circa medium magnæ glo.de for.compe:cum multis concord.quæ alibi afferam.De alio tacito intellectu.est glos.in c.cupientes.§.quòd si per 20.in verbo,petere,& iterum in verbo,priuatos,de elec.lib.6.quam pro singu.sequitur Barb.in l.eadem §.Cato,col.35.ff.de verb.obli.cũ multis etiam concord.quas & alibi adducam.

Cõfirmatio posterioris sententiæ.

Quæ frequentioris vsurpatione dicũtur, nõ restringũt.

71 ¶ Ideóque Aluar.in d.§.si quis rusticus,& ibi post eum Cardi.Alexan.vterque,col.j. & Matth. Affli.col.1.in 2.no.dicit id quod illic dicitur de rustico,extendendũ etiam ad alios non rusticos,cùm indistinctè nullus prorsus possit arma portare, per d.l.j. C.vt armo.vsus.Sed ideo de rusticis illic specialiter mentionem fieri, quia ipsi hoc magis frequentare solebant,arg.j.nam ad ea ff.de legib.& sequitur Barb.in repe.l.cũ acutissimi,col.22.ver.& pro istis.C.de fideicom.& in repe.c. Raynaldus,col.97.versicu.tertiò moueor,de testa.& cõ.6.scriptum est præclarè,col.7.lib.1.& cõ.42.illud in medium afferam,col.2.eo.lib.1.& con.23.sapientissimus dixit,col.6.libr.2.& cõ. 30.sacro scriptum est Euangelio, col.3.eo.lib.2.& con.59.à Ioue principium, col.6. lib.3.& con.67.illud afferam in medium,col.7.lib.4.& alibi sæpe,& Fely.in c.corã, col.j.de offic.iudi.deleg.Quæ autem ratione frequentioris vsus exprimuntur,nõ restringunt dispositionem,vt latè diximus in nostro tractatu retractuum,titu.j.§.20. glo.j.nu.4.præterea hæc consuetudo,& sequ.vsque ad fi.eius glos.

De eadẽ re.

72 ¶ Sed & quod plus est,ne id omittam,quod huc maximè pertinet,ille text.in d.§.si quis rusticus,nõ loquitur de rustico in ea significatione,quã accipiunt Ray.& Curtil.scilicet, pro ignobili & plebeio,sed in propria significatione,pro eo qui rus habitat,vt sentit glo.ibi,& apertè volunt Alua.& Cardi.Alex.Quod si verum est, certè nihil facit,nec expressè,nec tacitè ad hoc nostrum propositum:De quo tamen vide quæ scripsimus supra,capite 2.nu.50.illud præterea,& multis seq.

Arma nũquã licet deferre

73 ¶ Tamen si teneas id quod Ray.& Curtil.voluerunt, videlicet posse nobilem arma deferre:limitabis non procedere,quantùm ad iudicij locum,atque conuentum, siue

in locũ iudicij aut conuentũ quempiam.

congregationem Scholasticorum,ciuium,Decurionum,Ciuitatis,aut aliorum huiuscemodi,per id quod no.voluit Angel.in l.qui dolo , quam legit sub l.armatos.§.j. ver.item qui cum telo,per illum tex.& glo.ibi.ff.ad leg.Iul.de vi publ.Quod si alicui fuerit facta potestas deferendi arma,non poterit tamen ea deferre in iudicium, congregationem,aut conuentum,cuiusmodi diximus.quem refert,& sequitur Io. Plat. in §.item lex Iulia de vi publica,col.2.ver.& aduerte,Insti.de pub.iud.& Barb.in dicto tract.de præstan.Cardi.in 5.q.2.partis,& Iason in §.ex maleficiis,col.19.ver. aduerte etiam diligenter,Instit.de actio.Et ante hos quoque voluit Bart.in l.j.in 2.q ff. ad legem Iuliam de vi publi.Sed & de hoc est optimus text.in §.ad palatium,titu.de pace tenen.ex quo not.Bald.Alua.Marti.Laud.Cardi.Alexan.& Matth.afflic.quòd nemini licet portare arma in palatiis Principum , Dominorum , vel Comitum. & sequitur Hippo. Marsil.in practica causarum criminalium.§.pro complemento, numero 7.

74 *Charõdas sibi mortẽ intulit quòd legẽ suã imprudens violasset.*

¶Secundum quam sententiam Charõdas Tyriorum , alij Thuriorum pronuntiãt, princeps & legislator lege cauit,ne quis cum ferro in concionem prodiret : ꝙ si quis fecisset,capitis pœna damnaretur.Interiecto deinde tempore,ex longinquo rure gladio accinctus domum repetens , subitò indicta concione,sicut erat in eam processit , ab eoque qui proximè constiterat , solutæ à se legis suæ monitus , Idem , inquit, illam sanciam , ac protinus ferro,quod habebat districto incubuit.testis Valerius lib.6.tit.5.qui est de iustitia,in fi.& retulit Alua.in d.§.ad palatium. & Matthe. Afflic.in d.consti.intentionis,col.4.in 6.q.Id quod asignauit Cælius memoriã , vt opinor,lapsus,lib.Antiquarum lectionum 10.c.19.Zeleuco Locrensium legislatori. Diodorus autem Siculus ante hos lib.12. Bibliothecæ,id quoq; Charondæ tribuit. fuisse tamen scriptores qui id facinus Diocli Siracusiorũ legumlatori adscriberent.

75 *Cõtra nobiles qui in Senatũ intrãt ensibus cincti,*

¶ Id quod maximè notandum est aduersus nescio quos nobiles,qui in Senatum audent ingredi ensibus cincti,putãtq; id sibi dedecori futurũ, si enses relinquãt,ignorãtes,quid decus,quídue dedecus sit.quod nõ aliunde procedit , quã quòd nobiles nostri & legum,& omnium bonarum artium sunt ignari, atque etiam honestarum historiarum,ex quibus hæc saltem discere poterant.Refert Valerius Maximus lib.2.c. 1.Olim Masiliam illam nostram,primũ Phocẽsium,deinde Romanorum coloniã, quæ maximis laudibus ab omnibus antiquis scriptoribus extollitur,hunc morẽ obseruasse,vt intrare oppidum illorum nulli cum telo liceret,præstóque esset,qui id custodiæ causa acceptum exituro redderet.Id quod etiamnum Venetiis vrbe celeberrima,& optimis legibus moribúsque culta obseruari audio.Quin etiam Romæ in tumultu necis Clodianæ edicto prohibitum est, vllum telũ esse in vrbe, vt à Plinio relatum est lib.34.c.14.Quod vtinam reuerentię & honoris iustitiæ suæ gratiã,principes nostri in suis regiis ac supremis palatiis,tantùm dum ius redditur , obseruari facerent.Nam is honor,ea reuerentia,non tam redũdaret in suos iustitiæ ministros, quàm in ipsosmet principes iustitiæ parentes.

76 *Declaratio præcedentiũ.*

¶ Quod tamen intellige procedere , quando iudex ius reddit, vel dum collegium ipsum conuenit.Nam si a loco iudicij vel conuentus abesset,iudex , vel ij qui collegium faciunt,posset impunè arma deferre,per id quod in simili voluit Bal.in l.2.ff. de aur.& arg.leg.ꝙ stante statuto,vt nobilis non possit intrare palatiũ potestatis sub certa pœna,poterit tamen impunè intrare,dum potestas aberit,& sequitur Iason in l.eius qui in prouincia,col.vlt.ff.si cert.peta.

77 QVEMADMODVM rusticus nõ debet ire eques:& si eat,non repetit expensas,quas fecit in equum,vt est glo.no.omnibus tamen nota in l.idémq; §.idẽ Labeo. ff.mand.quam sequitur Bal.ibi & in l.quoniam,post princ.C.de testib.& in l.eos §.si quid autẽ,in fi.C.de appel.vbi eam glo.dicit no.& Bar.in l.si seruus,in prin.ff.de leg. j.Ioan.Andr.in addi.Specu.tit.de testib.§.qualiter,versi.testes autem exhibendi. Anto.in c.finem,col.20.extrà de dol.& contu.Nicol. Neapol. in l.j.§. si pupillus. ff. de tutel.

tutel.& ratio.distrahen.Romanus eam glo.dicit no.in l.sed & si alio.§. si quis sub cōditione,quem legit sub §.si quis alio.l.quia non poterat,col.2.versi.& hæc intelligenda.ff.ad S.C.Trebel.& Fely.in c.cùm omnes,col.20.in glo.pen.de constit.Sic contrà non tenetur nobilis ire pedes,vt dicit Bald.in l.liberti libertæque,col.4.vers.dubitatur si est damnum.C.de operi.libert.& in c.cùm adeo,col.vlt.vers.item si est persona nobilis,de rescript.& in c.vt præteritæ,col.2.vers.quæro quid si iste procurator, de elec.& Cepol.in d.tract.de impe.mili.delig.in 24.priuileg.nobilitatis. Quibus adstipulatur,quòd olim apud Parthos & Persas equo vehi aut pedes ire,nobilitatē à vulgo distinguebat:nullus enim honestè genitus pedibus incedebat,vt à Iustino libr.4. scriptum est.Apud Romanos autem plebeiæ pedibus incedebant,Nobiles matronę, lecticis vehebantur,vt alibi diximus.Et vide quæ dicam infra cap.37.nume.150.suprà sæpe locuti sumus.

78 LICET MATER teneatur lactare filiū si possit,vt no.in l.nec filiū.C.de patr. pot.Fallit tamē in nobili muliere,quæ filiū lactare nō tenetur,vt voluerūt Bal. Pau. Ca.& Fran.Arc.in l.alimēta.C.de neg.gest.Pan.post Ala.loquēs in magna principissa,vt ipse loquitur in c.2.de conuer.coniug.Ro.in l.cū dotem.§.fin autē,col.10.ff.solu.mat.Cepol.in d.trac.in 24.priuil.nobilitatis.Bal.nouel.in trac.doti.in 6. parte priuilegio 16.Vital.in tra.clausularū,char.218.in clausula,sed an iuri alimētorū possit renūciari,col.6.Ang.Arc.in §.1.col.vlt.Insti.de iure nat.& Cardi.Ale.in c.ad eius,in prin.6.di.Alex.aut quisquis est,in addi.Bar.in d.l.nec filium,Fely.in c.illud,col.pen. de præsumpt.Roch.Curt.in repe.c.vlt.char.18.vers.tertiò infertur,de consuet. & Io. Lup.in repe.c.per vestras.§.23.col.2.versi.sed quod dixi,de dona.inter vir.& vxo.

Nobilis mulier nō tenetur lactare filiū ex quorūdam sententia.

79 ¶Allegant plerique omnes in eam rem,quod dicit Azo in summa. C. de pat.pot. in fi.quòd mater tenetur lactare filium,ita demum si id eam non dedeceat. Quem etiā sequitur Bar.in tract.de alimentis,col.2.versi.quæro an mater,& Angel. in l.Nesennius,ante fi.ff.de neg.gest.& in l.si competenti.C.de alen.lib. vbi hoc dictum Azo.reputat sing.dicitq; vidisse se ita de facto iudicari.& Pan.post Hosti. & alios antiquiores in c.cùm haberet,col.2.& ibi Cardi.Alex.col.3.de eo qui duxit in mat. & Angel. Arc.in d.§.1.Instit.de iure nat.gen.& ciuil.in fi.prin.

80 ¶Nūc libet licétq; exclamare,si vnquā aliàs,illud Ciceronianū in oratione pro Deiotaro,& in prima in Catilinā oratione,& in 6.in Verrē actione,& in oratione pro domo sua ad Pontifices,O tēpora,ò mores.Cuinā enim mulieri vel reginæ dedecori esse potest lactare filiū,quem ex propriis visceribus eduxit,nouémq; integris mensibus plus minúsve in penitissimis,abditissimus,recōditissimis vteri recessibus proprio sanguine aluit?Cùm & Hecuba reginarum eius tempestatis maxima apud Homerum Iliados 22.nudatis vberibus quibus se Hectorem filium ablactasse dicebat, illum orat,aut potiùs obsecrat,ne cum Achille congrediatur.Ita enim loquitur,

Ἕκτορ τέκνον ἐμὸν τάδε τ' αἴδεο καί μ' ἐλέησον
Αὐτήν, εἴ ποτέ τοι λαθικηδέα μαζὸν ἐπέσχον,
Τῶν μνῆσαι φίλον τέκνον.

Sicuti & Thessalonice regina,Cassandri vxor ab Antipatro Macedoniæ filio vitā per vbera materna deprecatur,apud Iustinum in ingressu lib.16.

Hecuba Hectorē filiū propriis vberibus lactauit.

Et Thessalonice Antipatrum.

81 ¶Nam & idem ipse Homerus,vt ad illum redeamus,lib.11.Odissee, satis declarat, Penelopen illam castissimam Telemachum filium suis vberibus aluisse,cùm scribit,

παῖς δέ οἱ ἦν ἐπὶ μαζῷ
νήπιος.

Et Claudianus Panegyrico.4.de Honorij Imperatoris consulatu tradit eundē educatum fuisse vberibus maternis,

Ipsa Quirinali paruum te cinxit amictu
Mater, & ad primas docuit reptare curules
Vberibus sanctis.

Et Penelope Telemachū.

Honorius Imp. matris vberibus ablactatus.

82 ¶Cæterùm Anna illa sanctissima Helcanæ vxor, Samuelem filium & ipsum sanctissimum vberibus propriis aluit, vt videre licet ex lib. Iudicum primo, c. item 1. Sara quoque & sanctitate, & nobilitate conspicua longè ante ea tempora cupit viro commendari ex ablactatione filij, Quis, inquit, annunciabit Abrahæ quoniam lactet infantem Sara? Ita enim hunc locum Genesis 21. traducit Ambrosius in libro de Abraham patriarcha. c. 7. vbi illum locum moralem esse asserit. Nam prouocantur (inquit) fœminæ meminisse dignitatis suæ, & lactare filios suos. Hæc enim matris gratia, hic honos, quo se propriis commendent viris. Denique eos plus amare filios solent, quos ipsæ matres lactauerunt vberibus suis. Sed & idem lib. Hexameron 7. c. 18. incessit fœminas, quæ quia ditiores sunt, lactare filios fastidiunt. Rursus in epistola 82. præcipit matres ablactare filios suos.

Et Anna Samuelem. Et Sara Isaac,

Vxores viris suis se commẽdant ex ablactatione liberorum,

83 ¶Notum est & illud Diui Augustini, vt titulus decretorum præfert in c. ad eius verò concubitum: quinta dist. Praua consuetudo in coniugatorum moribus irrepsit, vt filios quos gignunt, nutrire mulieres contemnant, eósque ad nutriendũ aliis mulieribus tradant. Quod videlicet ex sola carnis incontinentia videtur fuisse inuentũ: quia dum se continere nolunt, despiciunt lactare quos gignunt. Sed vt id obiter dixerim, illud caput, non Augustini est, sed Diui Gregorij ad Augustinum Cantuariẽsem episcopum, vt videre licet ex epistolis eiusdem Gregorij. At super illud c. Cardina. Alex. in prin. asserit philosophos dicere lac maternum meliùs nutrire infantẽ, quàm alterius. Id quod certè voluit Galenus lib. 1. de sanitate tuenda. Optimum est, inquit, omnibus infantibus lac matris, modò nullo morbo sit corruptum: quippe cuius maternum non corpus modò totum, sed etiam lac à vitio esse alienum nõ sit absimile. Ac sanguine quidem, dum adhuc in vtero gestamur, ali nos constat, ex sanguine verò lac gignitur, exiguam in mammillis mutationem adeptum. Quare qui matris lacte pueri aluntur, ij iam nõ solùm consueto, verumetiam maximè proprio vtuntur alimento. Hæc ibi. Et Plinius lib. 28. c. 9. statim in prin. scribit vtilissimum cuique maternum lac esse.

Lac maternũ salubrius,

84 ¶Cornelius Tacitus laudat in ea re mores Germanorum, quòd sua quemque mater vberibus alit, nec ancillis nec nutricibus delegant. Et in libro de claris oratoribus loquens de antiquis Romanis, Iampridem (inquit) suus cuique filius ex casta parente natus non in cella emptæ nutricis, sed gremio ac sinu matris educabatur. Diuus Chrysostomus in Psalm. quinquagesimum, Homilia prima, Considera pauperem incentiua pietatis habere fulcimina. In diuitibus autem multam superbiam. Apud pauperes vxor, & ancilla & ministra est: & procreat filios, & ipsa mater & nutrix est. Apud diuites autem non est ita, sed cùm genuerit filium, statim eum tradit foris, & pietatis insignia abscindit superbia. Erubescit fieri nutrix, quæ facta est mater. Columella lib. 7. rei rusticæ. c. 12. loquens de canibus, Nec vnquam eos, quorũ generosam volumus indolem conseruare, patiemur alienæ nutricis vberibus educari: quoniam semper & lac & spiritus maternus longè magis ingenij atque corporis incrementa auget. Et in eod. li. cap. 9. de suibus loquens, Curet (ait) porculator, ne quis sub nutrice aliena educetur.

Germanorum mulieres filios suis vberibus alunt.

85 ¶Plutarchus quoque vir philosophia & omni doctrina consummatissimus in eo libro, quem de educandis liberis elegantissimè scitissiméque, vt cætera omnia conscripsit, hæc propemodum de ea re prodidit Græcè quidem, sed in hunc sensum, Oportet vt matres filios educent, eísque vbera porrigant: quoniam maiori cum charitate, maioríque diligentia nutrient, vt quæ natos ex intimo, & vt dici solet, ex vnguibus ament. Nutrices verò suppositiтiam quandam & aduentitiam beneuolentiam habent, vtpote mercedis gratia diligẽtes. Quòd autem matres, quos progenuerint, nutrire aleréque conueniat, ipsa etiam natura demonstrat. Vnicuique enim animantium generi, quæ pariunt, idcirco simul & lactis alimenta suppeditauit. Eius quoque sapientem fuisse prouidentiam constat, quæ duplices mulieribus mammas addidit, vt si gemellos peperisse contigerit, duplices ad alendum fontes haberent.

berent. Præterea vt maiorem in eos quos procreassent amorem beneuolentiámque fouerent. Quod mediusfidius haud iniuriâ factum est. Victus enim cibíque sodalitium, quoddam beneuolentiæ, & amoris incrementum existit.

86 ¶Sed de hac re multò plura Phauorinus philosophus apud Gellium libro duodecimo, capite primo. Cuius verba, vt pote elegantissima, & huic loco accommodatissima haud grauatè huc subnectimus. Nunciatum quondam est Phauorino Philosopho nobis præsentibus, vxorem auditoris sectatorisque sui paulùlum antè enixam, auctúmque eum esse nato filio. Eamus, inquit, & puerperam visum, & patri gratulatum. Is enim erat loci Senatorij ex familia nobiliore. Imus vnà, & qui tum aderamus, prosequutíque eum sumus ad domum, quò pergebat, & cum eo simul ingressi sumus. Tum in primis ædibus complexus hominem congratulatúsque assedit: atque percunctatus est, quàm diutinum puerperium, & quàm laboriosi nixus fuissent: puellámque defessam labore, ac vigilia somnum capere cognouit. Fabulari instituit prolixiùs. Et nihil, inquit, dubito, quin filium lacte suo nutritura sit. Sed cùm mater puellæ parcendum ei diceret, adhibendásque puero nutrices: ne ad dolores, quos in enitendo tulisset, munus quoque nutricationis graue ac difficile accederet. Oro te, inquit, mulier, sine eam totam integram esse matrem filij sui. Quod est enim hoc contra naturam imperfectum atque dimidiatum matris genus peperisse, ac statim à sese abiecisse? Aluisse in vtero sanguine suo, nescio quid, quod non videret? non alere suo lacte, quod videat iam viuentem, iam hominem, iam matris officia implorantem? An tu quoque, inquit, putas naturam fœminis, mammarum vbera quasi quosdam næuulos venustiores, non liberorum alendorum, sed ornandi pectoris causâ, dedisse? Sic enim (quod à vobis scilicet absit) pleræque istæ prodigiosæ mulieres fontem illum sanctissimum corporis, generis humani educatorem arefacere & extinguere, cum periculo quoque auerti corruptique lactis laborant, tanquam pulchritudinis sibi insignia deuenustet. Quod quidem faciunt eâdem vecordiâ, quâ quibusdam commmentitiis fraudibus nituntur, vt fœtus quoque ipsi in corpore suo concepti abortiantur: ne æquor illud ventris irrugetur, ac de grauitate oneris & labore partus fatiscat. Quod cùm sit publica detestatione, communique odio dignum in ipsis hominum primordiis, dum fingitur, dum animatur, inter ipsas artifices naturæ manus interfectum ire. Quantulum hinc abest, iam perfectum, iam genitum iam filium proprij, atque consueti, atque cogniti sanguinis alimoniâ priuare? Sed nihil interest (hoc enim dicitur) dum alatur, & viuat, cuius id lacte fiat. Cur igitur iste, qui hoc dicit, si in capessendis naturæ sensibus tam obsurduit, non id quod nihil interesse putat, cuius in corpore, cuiúsque ex sanguine concretus homo & coalitus sit? An qui à spiritu multo & calore exalbuit, non idem sanguis est nunc in vberibus, qui in vtero fuit? Nonne in hac quoque re solertia naturæ euidens est? Quod posteà quàm sanguis ille opifex in penetralibus suis omne corpus hominis finxit, aduentante iam partus tempore in supernas se partes profert, & ad fouenda vitæ atque lucis rudimenta præsto est, & recèns natis notum & familiarem victum offert? Quamobrem non frustra creditum est, sicuti valeat ad fingendas animi corporísque similitudines, vis & natura seminis: non secus ad eandem rem lactis quoque ingenia, & proprietates valere. Neque in hominibus id solùm, sed in pecudibus quoque animaduersum. Nam si ouium lacte hædi, aut caprarum agni alerentur, constat ferme in his lanam duriorem, in illis capillum gigni teneriorem. In arboribus etiam & frugibus maior plerunque vis, & potestas est, ad earum indolem vel detrectandam, vel augendam, aquarum atque terrarum quæ alunt, quam ipsius, quod iacitur, seminis. Ac sæpe videas arborem lætam ac virentem in locum alium transpositam deterioris terræ succo deperisse. Quæ, malùm, igitur ratio est, nobilitatem istam nati modò hominis, corpúsque & animum benignè ingenitis primordiis inchoatum, insitiuo degenerique alimento lactis alieni corrumpere? Præsertim si ista, quam ad præbendum lac tunc adhibebitis, aut serua, aut seruilis, & vt plerunque solet, externæ & barbaræ nationis: si improba, si informis, si impudica, si temulenta est. Nam plærunque sine discrimi

De eadē re ex Gellio.

ſcrimine quæcunque id temporis lactans eſt, adhiberi ſolet. Patiemur nè igitur infantem hunc noſtrum pernitioſo contagio infici, & ſpiritum ducere in animum, atque in corpus ſuum, ex corpore & animo deterrimo. Id hercle, ipſum eſt, quòd ſæpenumero miramur, quoſdam pudicarum mulierum liberos parentum ſuorum, neque corporibus, neque animis ſimiles exiſtere. Scitè igitur & peritè noſter Maro, quod cùm verſus illos Homeri conſectaretur,

Νηλεὲς, οὐκ ἄρα σοίγε πατὴρ ἦν ἱππότα Πηλεὺς,
οὐδὲ Θέτις μήτηρ. γλαυκὴ δέ σε τίκτε θάλασσα,
πέτραι τ' ἠλίβατοι, ὅτι τοι νόος ἐστὶν ἀπηνής.

Id eſt, vt traduxit Theodorus Gaza,

Non eques ipſe pater fuerat tibi me hercule Peleus,
Non Thetis eſt genitrix: glaucum te protulit equor,
Aëriæque rupes, mens quòd tibi dura feróxque eſt.

Non partionem ſolam, tanquam illam, quam ille ſequebatur, ſed alituram quoque feram & ſæuam criminatus eſt. Addidit enim hoc de ſuo,

Hircanæque admorunt vbera tygres,

Quoniam videlicet in moribus inoleſcendis magnam ferè partem ingenium altricis, & natura lactis tenet. Quæ iam à principio imbuta paterni ſeminis concretione, ex matris etiam corpore & animo recentem indolem configurat. Et præter hæc autem, quis illud etiam negligere, aſpernarique poſsit, quòd quę partus ſuos deſerunt, ablegántque a ſeſe, & alijs nutriendos dedunt: vinculum illud coagulúmque animi, atque amoris, quo parentes cum filijs natura conſociat, interſcindunt, aut certè quidem diluunt, deterúntque: Nam vbi infantis aliorſum dati facta ex oculis amolitio eſt, vigor ille maternæ flagrantiæ ſenſim atque paulatim reſtinguitur: omniſq; impatientiſsimæ ſollicitudinis ſtrepitus conſileſcit. Neque multò minor amandati ad nutricem aliam filij, quàm morte amiſsi obliuio eſt. Ipſius quoque infantis affectio animi, amoris, conſuetudinis, in ea ſola, vnde alitur, occupatur. Et perinde, vt in expoſitis vſu venit, matris quæ genuit, neque ſenſum vllum, neque deſiderium capit. Ac propterea obliteratis & abolitis natiuæ pietatis elementis, quicquid ita educati liberi amare patrem & matrem videntur, magnam ferè partem non naturalis ille amor eſt, ſed ciuilis, & opinabilis.

87 ¶Hæc Phauorinus, deprompta quidem ex meris naturæ viſceribus, & teſtimonio principum vtriuſque linguæ vatum comprobata. Ex quibus multa, vt ſæpe aliàs, Macrobius in 5. Saturnaliorum librum tranſcripſit. c. 11. in quo annotat locos, in quibus Virgilius Homero, à quo eoſdem deſumpſerat, ſuperior eſſe videtur. Sed nè tu Lector, locos deſideres, illud Homericum eſt 16. Iliados rapſodia. ſtatim poſt initium, vbi introducitur Patroclus, illud Achilli indignanter pronuncians. Illud autē Virgilianum Didonis eſt Aeneam ita alloquentis lib. 4. Aeneidos,

Nec tibi diua parens generis, nec Dardanus author
Perfide, ſed duris genuit te cautibus horrens
Caucaſus, Hircanæque admorunt vbera tigres.

Quo in loco Donatus interpres, Oſtendit (inquit) per alimoniam lactis mores pueris infundi. Quod & Ciceroni placet qui in educatione oratoris iubet pręcipuas adhiberi mulieres, cùm per obſequia vberum natura ex alia in aliā mutatur. Hæc ille.

88 ¶Quibus & illud addideris Ouidij lib. 9. Meta. huc non abſimiliter reſpicientis,

Nec lac bibit ille leænæ.

Et illud item eiuſdem lib. 3. Triſtium, eleg. 11.

Natus es ex ſcopulis, nutritus lacte ferino,
Et dicam ſilices pectus habere tuum.

Illud quoque in Ibim,

Gutturáque imbuerunt infantia lacte canino,
Hic primus pueri venit in ora cibus.
Perbibit inde ſuæ rabiem nutricis alumnus,

Latrat & in toto verba canina foro.

Quem locum huc trahit Domitius doctus interpres.

Et Valerij Flacci lib.2.Argonauticôn,

—Iam lacte ferino

Iam veniet durata gelu.

At ante hos Theocritus in Aepolo. quod est Idyllion.3. Cupidinis sæuitiam incusans,leænæ mammas eum suxisse dicit,

ἦ ῥα λεαίνας

Μασδὸν ἐθήλαξε, δρυμῷ τέ μιν ἔτρεφε μάτηρ.

Et hoc quoque prior ipse Homerus lib.vlt.Iliad.scribit Hectorem nutritum fuisse lacte mulieris,Achillem autem deæ,

Ἕκτωρ μὲν θνητός τε γυναῖκά τε θήσατο μαζόν,

Αὐτὰρ Ἀχιλλεύς ἐστι θεᾶς γόνος.

Quin & eiusdem operis li.16.Achillem ipsum tradit non lacte materno,sed bili fuisse innutritum,quòd iracundiæ nimiùm indulgeret,

Σχέτλιε πηλέος υἱὲ,χόλῳ ἄρα σ' ἔτρεφε μήτηρ,

Νηλεὲς, ὃς παρὰ νηυσὶν ἔχεις ἀέκοντας ἑταίρους.

Et huc quoque alludens Mithridates apud Iustinum lib.38.de Romanis loquens,Atque(ait)vt ipsi ferunt conditores suos lupæ vberibus alitos:sic omnem illum populum luporum animos habere,inexplebiles sanguinis atque imperij, diuitiarúmque auidos & ieiunos.

89 ¶Quibus planè ostenditur maximam lactis vim ac proprietatem esse in fingendis corporis atque animi similitudinibus.Quod & confirmat quod Lucianus in Tragœdia,cui Podagra titulus est,statim circa initium,scribit,Megeram vtero tulisse,& vberibus aluisse ipsam Podagram quin & ei paruulæ Alecto lac in os dedisse.Quódque Arcesilaus Pitanęus apud Laërtium loquaci cuipiam obtundenti nimio verborum strepitu,Ne malam quidem,ait,nutricem nactus es, οὐδὲ τίτθης αὐτὸν χαλεπῆς τετυχηκέναι.

90 ¶Sed quod prætereà dictum est ex Phauorino,arbores transplantatas vim ac naturam terræ in quam transferuntur adsciscere,vt illud quoque non prætermittam, latè confirmat post Aristotelem Galenus de Symptomatum caussis tertio.Idque satis ostendit quod scribit idem Galenus,libr.2. Pharmacorum κατὰ τόπους.c.2.rursúmque in libro de alimentis quosdam dicere Persicas in Persis esse perniciosas, in Aegyptiorum regione esse innocuas.Id quod etiam à nonnullis fuisse traditum scripserat ante illum Dioscorides,lib.1.c.155.sed id vt falsum reiicit Plinius li.15.c.13.Sed priori opinioni adstipulatur illud Martialis lib.13.Xenio.46.

Vilia maternis fueramus præcoqua ramis,

Nunc in adoptiuis Persica rara sumus.

91 ¶Nec interim omittemus,quod de eadem re Erasmus eleganter,vt aliàs semper, de ea re scribit in colloquio Eutrapeli & Fabullæ.Ille enim cum ab ea intellexisset infantem alia nutrice ali,Quam ait nutricem narras?an est alia nutrix,quàm ea quæ mater est?Fabulla.Quid ni?vulgò fit.Eutrapelus. Pessimum mihi nominas autorē rei bene gerendæ vulgum Fabulla: vulgò peccant, vulgò luditur alea, vulgò commeatur ad fornices,vulgò fraudatur,potatur,insanitur. Fabu.Sic amicis visum est, censuerunt enim parcendum huic ætati tam teneræ.Eutra.Atqui si natura dedit vires ad concipiendum,haud dubiè & ad lactandum.Fabul.Probabile quidem est.Eutra.Dic mihi, nonne sentis dulcissimum esse matris vocabulum?Fabul. Sentio. Eutrap.Itaque si fieri posset,patereris aliam mulierem esse matrem tui partus? Fab.Minimè gentium.Eutr.Cur igitur volens plusquam dimidiatum matris nomen transfers in fœminam alienam?Fab.bona verba.Eutr.Nō diuido filium,sola totáq; sum mater.Eutr.Imò hic tibi Fabulla reclamat in os ipsa natura. Cur terra dicitur omniū parēs?an quòd gignat tantùm? imo multo magis ꝙ nutriat ea quę genuit.Quod aqua

aqua gignit, in aquis educatur. In terra nullum animantis aut plantæ genus nascitur, quod eadem terra succo suo non alat. Nec est vllum animantis aut plantæ genus, quod non alat suos fœtus. Vlulæ, leones, & viperæ educăt partus suos, & homines fœtus suos abiiciunt? Obsecro te quid crudelius iis qui prolem educationis tædio dicuntur exponere? Fab. abominanda dicis. Eut. Atqui perinde factum abominantur homines. An non expositionis genus est, infantulum tenerum, adhuc à matre rubentem, matrem spirantem, matris opem ea voce implorantem, quæ mouere dicitur & feras, tradere mulieri, fortassis nec corpore salubri, nec moribus integris, denique cui pluris sit pecuniæ pauxillum, quàm totus infans tuus? Fabu. delecta est mulier salubri corporis temperatura. Eutr. Hoc medici certius indicant, quàm tu. Sed finge hic illam tibi vel parem, vel aliquantò, si vis superiorem: an nihil interesse censes, vtrum infans tenellus cognatum illum & familiarem hauriat succum, & calore iam assueto foueatur, an alterius cogatur assuescere? Triticum in aliud solum iactum degenerat in auenam aut siliginem. Vitis in alium collem translata mutat ingenium. Plantula reuulsa à parente terra flaccescit ac velut emoritur, eóque quantum fieri potest cum terra natiua transferunt, & cætera quæ sequuntur, quæ magna ex parte ex illo Gelij loco sumpta sunt.

92 ❡Sed nec prætermittendum nobis visum est quod à Iunio Rustico proditum est, duobus illis Gracchis fratrem nothum fuisse bellicosissimum: cui aliquando de bello redeunti multis hostium spoliis onusto obuiam ierũt mater & nutrix ipsius, quibus munus obtulit matri quidem annulum argenteum, nutrici torquem aureum. Quod cùm mater quereretur. Desine, inquit ille, mater queri: tu enim nouem tãtùm mensibus tuo vtero tulisti, hæc me duobus annis suis vberibus sustulit. Si quid decoris hoc in orbe habeo, ei debeo, quæ me eò prouexit. Si contrà aliquid dedecoris, id per te factum est, quæ me alieno concubitu concepisti. Hæc me ablactauit ob voluptatem, quam in me educando capiebat: tu me concepisti ex voluptate, quam tu ex alio accepisti. Quod ex te habeo, corpus est ex minimè honesta ratione mihi datum. Quod autem hæc mihi sponte obtulit, ex animo puro & syncero processit. Cùm infans essem, vix ex vtero prolatus, continuò me à tuo consortio & oculis tuis relegasti. Hæc verò me ita relegatum mox obuiis vlnis blandè excepit.

93 ❡Porrò è nostris (neque enim & id prætermittendum ducimus) Dominus Benedic. in repe. c. Raynutius, in verbo, dotem quam ei dederat, nu. 45. tradit id quod suprà diximus, scilicet mulieres nobiles excusari ab ablactatione liberorum, minimè locũ habere de iure canonico, neque etiam in foro conscientiæ per d. c. ad eius verò concubitum, suprà à nobis citatum. An verò vxor (vt & id quoque obiter dicam) teneatur lactare alienum filium ex præcepto mariti, vide Alex. consi. 153. verè crudelis. col. 2. versi. in hoc autem, libro quarto.

An vxor teneatur lactare alienum mariti præcepto.

94 ❡SIMILITER licèt vxor teneatur marito lauare pedes & caput, & parare cibos, vt voluit Io. And. in c. literas, in verbo, incertis, de resti. spoli. cum concord. traditis in J. l. connub. num. 26. item & huic. Vt etiam coquinariam & lectum viro facere, vt respondit Benedic. Cap. consi. 72. cum viso, colum. 4. vers. circa quod dicendum est. Hoc tamen limitat Panor. in d. c. literas, colum. pe. nisi ea sit nobilis, cui propterea esset dedecori ea facere, ar. l. interdum. ff. de ope. liber. in illis verbis, sed si liberta, quæ operas promisit, ad eam dignitatem perueniat, vt inconueniens sit præstare patrono operas, ipso iure hæ intercident. Et sequitur Felyn. in d. c. illud, columna 4. de præsump. & Philip. Deci. consil. 202. vt præsens consultatio, colum. 4. versicul. nec obstat quòd talia, & Anto. Corse. in tracta. de pote. & excellentia regia. quæst. 30. in fin. & Ioan. Lup. in repe. rubri. extrà de dona. inter virum & vxorem, §. 31. nume. 2. & iterum §. 50. col. pen. versi. item præter copulam. Id quod confirmat, quod tradunt Pe. Cy. Bald. & Saly. in lege, si vxorem. C. de condi. inser. quòd vxor nobilis non tenetur operari viro. & sequitur D. Bened. in repe. c. Raynutius, in verbo, dotem quam ei dederat, numero 47.

Vxor tenetur viro lauare pedes, & caput, & parare cibos.

Vxor nobilis non tenetur operari viro.

❡Verùm

95 ¶ Verùm hoc clanculum carpere videtur Barb.in add.Bald.in l.si vxorem,col.2.C. de cond.inser.ea ratione motus ꝙ non debet fieri conditio creditoris deterior, propter nobilitatem debitoris, nisi aliter esset iure cautum. Et hoc fortè est verius. Nam ex iuris dispositione tenetur vxor marito operas præstare,& seruire.l.sed si vir.ex lana.ff.de dona.inter vir.& vxo.& l.sicut.ff.de oper.libe.& c.hæc imago.33.q.5.cum aliis multis à me collectis in j.lege connubiali. Nec ex eo excepta reperitur vxor nobilis, quare ergo stare & in ea prohibetur l.sancimus C.de testa.& l.præcipimus.C. de appel.& ibi concord.in glo. Nec enim obstat d.l.interdum, quia loquitur de liberta, cui dignitas accessit, quæ illam excusat, vt & in simili dicitur in l.filiusfa.§.vlti. ff.de procurat. Nam quæ posteà emergunt, nouo auxilio indigent.l.de ætate.§.ex causa.ff.de interro.act.& ibi concor.in gl. Nos autem loquimur de vxore, cui iam ab initio contracti matrimonij inerat ea nobilitatis dignitas, quæ ideo nihil potest illi prodesse, quin id faciat, cui in cõsequentiam cõtracti matrimonij se obligat, per not. in simili per gloss.in l.eadem, in verbo necessariam,& ibi Doct.C.de loca.per multa iura, quæ illic allegant.

96 ¶ Quibus adde & tex.in l.si creditores.ff.de priui.credi.& in l.qui bona.§.de illo,& quod ibi no.Bart.ff.de dam.infect.& quod per illa iura voluit idem Bar.in l.ait Prætor.§.si debitorem.ff.quæ in fraud.cred.& in l.si is à quo, in princ.vbi est bonus text. quem allegat d.glo.ff.vt in pos.legat.& in l.vlt.per illum tex.C.de spon.& in l.quæsitum.ff.de pigno.& in l.vlt.& ibi quoque Barto.& Bald.C.de feri.& Ange.in repe. l.nemo carcerem.C.de exacto.trib.libr.10.& in l.si ab arbitrio.ff.qui satisdare cogan.& Ioan.Raynaud.in c.primo.§.firmiter, in septima caussa excusante vassallum à seruitio.

97 ¶ Ad hæc Diuus Hieronymus apertè ostendit, nõ minùs esse subditam viro vxorẽ nobilem, quã ignobilem, cùm scribit in epistolam Pauli ad Titum c.2. Apostolum ideo vxoribus præcepisse, vt essent subditæ viris suis, ne fortè diuitiis & nobilitate perflatæ, Dei sententiæ non meminerint, per quam subiectæ sunt viris. Ait quippe ad mulierem, Ad virum tuum conuersio tua,& ipse tui dominabitur. Hæc ille.

Nobilis vxor non minus subdita viro quã ignobilis.

98 ¶ Et huc vergit quod apud Homerum illum omnis virtutis parentem (vt appellat Imperator in procemio ff.) Arete Pheacum regina,& ipsa Diis Regibúsque maioribus orta, lectum (quod ancillare est ministerium) suis ipsa manibus Alcinoo marito constrauit. Ita enim scribit in fi.7. Odysseæ,

Arete regina viro lectũ cõstrauit.

Ἀλκίνοος δ᾽ ἄρα λέκτο μυχῷ δόμου ὑψηλοῖο.
πὰρ δὲ γυνὴ δέσποινα λέχος πόρσυνε καὶ εὐνήν.

Sed & libro tertio, eiusdem operis scribit,& Nestoriis regis vxorem marito etiã lectum & cubile parauisse:

τῷ δ᾽ ἄλοχος δέσποινα λέχος πόρσυνε καὶ εὐνήν.

Ennius autem scribit vxorem Tarquinij Regis maritum lauare atq; vngere solitã. Huius carmen est,

Tarquiniũ regẽ vxor lauat & vngit.

Exin Tarquinium bona fœmina lauit, & vnxit.

Quod de vxore ipsius Tarquinij,& quidẽ viuẽtis apertè intelligit Donatus in Hecyram Terentij: quanquam nonnulli de mortuo intelligunt. Quibus adstipulatur ꝙ carmen illud Ennij ita citetur à Seruio, in Virgilium lib.6. Aeneidos,

Tarquinij corpus bona fœmina lauit, & vnxit.

99 ¶ Sed & huc quoq; tandem respicit, quod Diuus Augustinus in Sermonibus de tempore, feria.5.in cœna Domini, Serm.1. Erubescunt (inquit) forsitan nobiles delicatis manibus viri & mulieres Christianæ, in hoc mundo sanctorũ contrectare vestigia, quia hoc natalium prærogatiua non patitur. Mala nobilitas, quæ se per superbiam apud Deum reddit ignobilem. Vides enim ex ipsius Augustini sententia, nobilitatem non excusare ab his quæ facere iubemur, etiam si ea aliàs sint sordida.

Nobilitas nõ excusat ab his quæ facere tenetur.

100 ¶ Nec verum est quod aliqui in hoc loco scribũt, nobiles duntaxat mulieres Romanas à seruilibus ministeriis immunes factas. Quin id omnibus Romanis fœminis speciali quodam priuilegio concessum est, ex inito cum Sabinis fœdere, vti retulit Plutarchus in problematis. c. 84. & iterum in Theseo. Scio autẽ fœminas nobiles virorum imperium detrectare, sibique in illos contrà asserere solitas, vt late docuimus in 5. lege Connub. Sed nos hic declaramus quid eas facere decet.

De eadem re.

Vxores nobiles superba.

101 ¶ Tamen si priorem sententiam teneas, vt videlicet vxor nobilis non teneatur huiusmodi ministeria ancillaria facere: Temperabis procedere, nisi aut mariti valetudo, siue salus, aut hospitum honorandorum causa interciderit. Nam quod ad primum pertinet, refert Homerus li. Iliados 8. Andromacham Hectoris vxorem diligentem fuisse admodum, & sollicitam subministrando equis mariti pabulo, quibus ipsius vita & decus tenebatur. Nam illic facit Hectorẽ hęc suos equos alloquentem,

νῦν μοι τὴν κομιδὴν ἀποτίνετον, ἣν μάλα πολλὴν,
Ἀνδρομάχη θυγάτηρ μεγαλήτορος Ἠετίωνος,
ὑμῖν πὰρ προτέροισι μελίφρονα πυρὸν ἔθηκεν,
οἶνόν τ' ἐγκεράσασα πιεῖν, ὅτε θυμὸς ἀνώγοι.

Refert & ipse Iliados 9. Achillem & Patroclum operam coquinariam propriis exercuisse manibus, cum Vlysses & Aiax ad illos venissent, quod & ad eius laudem recenset Aelianus lib. 7. variæ historiæ, & Athenæus lib. 1. Dipnosophistarum.

Andromacha equos Hectoris viri curat.

102 ¶ Quæ loca Franciscus Barbarus in suo libello de re vxoria, quẽ apud Gallos imprimendum primi omnium dedimus, solerter sciteq; annotauit, monens his exemplis vxores, ne res huiusmodi contemnant, quas Andromache filia Aëtionis Thebanorum regis, & Achilles & Patroclus insignes Græcorum principes non contempserunt. Et hoc quoque è nostris commemorauit Io. Lupus in repe. rubri. de dona. inter vir. & vxo. §. 31. nu. 2. & Bo. Curtil. in tract. nobilitatis in 38. priuilegio.

103 ¶ QVAMVIS iudex possit cogere etiam liberum hominem ad decapitandum, aut suspendendum hominem morti adiudicatum, vt voluerũt Guil. Cun. Bar. & alij in l. vlt. §. vlt. ff. de pigno. acti. cum multis si. & concord. à me alibi congestis. Nobilem tamen ad id cogere non potest, vt expresse voluit Alex. in l. 1. col. antepe. ff. solu. mat. allegans Bal. in l. vlt. in fi. C. de execu. rei iudi. vbi Bal. ipse nuncupatim non loquitur de nobili, sed de honesta persona, dicens id quoq; voluisse Guil. Cu. in d. l. vlti. de pigno. acti. Quo in loco certè ipsi Guil. Bar. Bal. Alber. Fulgo. & alij expresse dicunt, vilem tantum personã ad id cogi posse. Quod & idem voluit Flo. in l. liber homo, col. 2. versi. nota hanc partificationem. ff. ad leg. Aqui. Lucas Pen. & Ioan. Plat. in l. 1. C. ne quis inuitus act. reip. ger. cog. lib. 11.

Liber homo cogi potest ad suspendendũ hominem cõdẽnatũ. Modo non sit nobilis.

104 ¶ LICET PATER non teneatur alere filiũ, qui suis ipse manibus sibi victũ potest quærere. l. si quis à liberis. §. sed & si filius, & ibi gl. & Bar. ff. de libe. agno. Fallit tamen in filio nobili, cui esset verecundũ huiusmodi opera seruilia facere, vt dicit expresse Bar. in l. 1. vers. itẽ hæc lex facit. C. de mẽdican. vali. li. 11. Nã nõ possumus, ait, quod honestè non possumus. l. si filius. ff. de cõdi. insti. & l. Nepos Proculo. ff. de verb. sig. & idem voluit Bar. in tract. de alimen. col. 2. vers. itẽ hoc procedit, per tex. in d. l. si quis à liberis. §. 2. ibi, quorundam necessitatibus facilius succurritur, & quod ibi apostillauit, vt sic loquar cũ nostris, Iac. de Are. Sed & hoc quoq; voluit Cepol. in d. trac. in 23. priuilegio nobilitatis, & Pau. Cita. in trac. de iure patro. in 6. parte ar. 4. in 2. q.

105 ¶ Et bene facit, quod dicit Bart. post Pe. in d. §. sed & si filius, quòd ille text. procedit, quando filius potest honestè aliquam artem exercere, aliàs secus, sicuti etiam voluit Io. Plat. in d. l. 1. de mendi. vali. vbi dicit illum tex. in d. §. sed & si filius, procedere, nisi conditio natalium repugnaret. ar. c. consideranda. 86. di. & idem quoq; Panor. in c. 2. col. 2. de conuer. infide. dum limitat d. §. vt procedat, nisi filius esset talis, quẽ dedeceret operari, aliàs non teneretur laborare cum dedecore.

¶ SIMI

106 ¶ SIMILITER EST, quòd licèt nō teneatur pater dotare, sicut nec alere filiā naturalē, quæ ipsa sibi ex aliqua arte dotem cōparare potest, vt voluit Bal. in l. neq; mater. C. de iure doti. & sequitur Ro. in l. 1. ff. sol. mat. Fallit tamē si esset filia illustris cuiuspiam nobilis, cui non conueniret artem quāpiam manibus exercere, vt expresse voluit Bald. Nouel. in tract. doti. in 6. parte priuil. 16. & sequitur Io. Lup. in repe. c. per vestras. §. 23. sed pulchrum est videre, col. 2. de dona. inter vir. & vxo.

Pater nō tenetur dotare nec alere filiā naturalē, quæ sibi aliqua arte dotem cōparare potest. Nisi ea sit nobilis.

107 ¶ NEC LONGE distat, quod pulchrè voluit Bal. in l. 1. §. sed scimus. C. de lati. libe. tol. q. vbi quis tenetur aliū alere, satis est vt eū recipi faciat in aliquo hospitali, modò illic morari pòsit sine dedecore. Nam si nobilis is esset, cui alimēta debētur, vt ei dedecus foret in eo hospitali diuersari, non id satis esset. Refert & sequitur Io. Ana. qui hoc dicit sing. in c. 1. col. 4. de infan. expo. & Card. Alex. in c. cùm haberet, col. 2. de eo. qui du. in ma. vbi & hoc reputat sing. & Io. Lup. vbi suprà proximè, & Hippo. Marsil. qui se id negat alibi legisse, quàm apud Bal. sing. 420. extat iuris regula.

108 ¶ NOBILES, vt & alij in dignitate constituti mitius puniuntur quàm ignobiles & plebeij. l. sacrilegij pœnam, in prin. ibi, pro qualitate personæ, & iterum in §. 1. ibi, aut si honestiore loco natus. ff. ad leg. Iuli. pecu. & l. Pedius, ibi, si sordidiores erunt, & iterum l. vlti. ibi, si humiliore loco. ff. de incend. rui. nau. & in l. annonam. §. pœna autem, ibi, humiliores ad opus publicum dari. & l. vlti. ff. de sepul. vio. & l. 1. §. quanquam. ff. de abig. & l. 1. in fin. ff. de furib. balne. & l. 1. §. expilatores, & iterum §. vlti. ff. de effract. & l. stellionatus. §. solent. & §. pœna. ff. de cri. stellio. & l. 2. ff. de termi. mot. vbi Barto. qui eam l. priorem legit, dicit pœnam fustium & verberum à nobilibus esse alienam, & l. 1. §. vlti. iterumque l. 3. §. legis, rursumque. l. pe. ff. ad leg. Corne. de Sicar. & l. in seruorum, in princ. ff. de pœnis, vbi serui & humiliores in hoc æquiparantur, & l. moris. §. sed enim, & rursum l. capitalium. §. non omnes, & §. venerarij, eod. tit. & l. 3. §. pœna militum, & §. is qui ad hostes. ff. de re mili. & l. 1. & l. veteranos. ff. de priuil. veter. & l. 3. §. tutores. ff. de suspec. tut. & l. nemo. C. de sum. tri. & fid. catho. & l. Arriani. & l. quicunque, versic. sin verò ignorante, & ibi Rapha. Fulgo. C. de hæreti. & l. vlti. & ibi Saly. C. de pac. & l. 1. C. de aduo. diuer. iud. & l. 2. & ibi Saly. C. vt nemo priua. & l. ne cui. C. locat. & l. seruos, & ibi glo. C. de vi publ. & l. 1. & ibi glo. in verbo, mediocris. & l. milites, & l. diuo, & vtrobiq; Salyc. C. de quæsti. C. vt nemo ad suum patro. lib. 11. & §. 1. & ibi glos. in verbo, viles, in authen. de incœ. nupti. & c. pastoralis, in fi. princ. ibi, dignitati deferat, & personæ, extrà. de offic. deleg. & c. vlti. ibi, volentes tamen nobilitati parcere Comitis, & ibi glos. in verbo, nobilitati. Hosti. Anto. in 2. not. Petr. Anc. & Panor. de pœnis, & c. qui contra, vbi est text. in id expressissimus, & ibi glos. 24. q. 1. & c. contra. & ibi glos. 26. q. 5. & c. vlti. & facit etiam c. 1. vers. qui verò, de vsur. libr. 6. & c. cùm beatus, & ibi glos. in verbo, grauioribus. 45. di. & c. de multorum. & ibi glos. in verbo, inferiores, & ibi Cardi. Alexand. in 9. not. de hære. Et prætereà voluit gl. in l. aut damnum. §. in ministerium, in verbo, fœminæ. ff. de pœnis, & in c. vlti. in gl. vbi in princ. de transac. & in c. cum quidam, & ibi alij, de iureiuran. Alberi. in l. illicitas. §. qui vniuersas, in fi. ff. de offi. præsid. vbi dicit quòd plerunq; nobiles solent deportari, vbi ignobiles decapitarētur. Saly. in l. & si seuerior, col. 1. nu. 3. C. ex qui. cau. infa. irro. latè Cepol. in 5. quæsti. & in 6. priuilegio nobilitatis, & plerique omnes vbique.

109 ¶ Et hæc adeò procedunt, vt si pœnalis constitutio expresè dicat, nullam misericordiam ex quopiam delicto delinquentem consecuturum, vt in casu c. 2. de maledi. Tamen vt dicit Hosti. ibi, in verbo, misericordiam, si is qui ita deliquit sit nobilis, quem non decet publicè pœnitētiam agere, de qua is tex. loquitur, & paratus est magno pretio, siue eleemosynis redimere, audiendus est. quod dictum sequitur & dicit satis æquum Panor. ibi in 5. not.

Etiā si constitutio omnē misericordiā tollat.

110 ¶ Ex his autē fit, vt cū pœna laquei sit ignominiosissima, vilissimaq; ac fœdissima omnium pœnarū, vt tradit Bal. in rub. de offi. deleg. col. pe. vers. contra notoriū, & in

l.omnes,& ibi quoq; Io.Plat.C.de delato.li.10.& Ange.in auth.sed nouo iure.ante fi. C.de ser.fugiti.Id quod multis antè seculis dixerat Euripides in Helena,

Ἀσχήμονες μὲν ἀγχόναι μετάρσιοι,
Κἀν τοῖσι δούλοις δυσπρεπὲς νομίζεται.
Turpes quidem laquei sublimes,
Et seruis indecorum existimatur.

Et Liuius li.2.decadis.5.loquens de morte Q. Fuluij Flam.Hic(inquit) fœda morte perijt,nam,vt posteà subdit,Serui mane cubiculum ingressi loqueo dependentem inuenêre.Ex quo & id mortis genus informe appellarunt Decreta Canonica à paucis in hoc animaduersa,in c.sceleratior,de pœni.di.3.quod de Iuda loquitur, qui sese laqueo suspenderat.Quam etiam historiam recensens Iuuencus ita scribit,

Informem rapuit ficus de vertice mortem.

Similique modo appellauit Iosephus apud Aegesippum lib.3.Informis(ait)læthi laqueum homines inuenerunt,feræ nesciunt.Et ante Virgilius,li.12.Aeneidos,

Et nodum informis lethi trabe nectit ab alta.

Laqueo interemptus insepultus maneat.

Quo in loco Seruius ideo informe dicit appellari,quoniã in pōtificalibus libris cautum fuerat,vt qui laqueo vitam finiuisset,insepultus abijceretur,q̃ ea mors esset infamissima.Plinius autem li.14.c.19.scribit in veteri Romanorum religione nefastũ fuisse,libare Dijs vino vitis,iuxta quam hominis mors laqueo pependerat.Idem lib. 2.c.25.hanc pœnam scitè præposteram vocat,quia scilicet includitur spiritus cui debet quæri exitus. Dicit enim de terra loquens, Quin & venena nostri miserta instituisse credi potest:ne laquei torqueret pœna præpostera,incluso spiritu,cui quæreretur exitus.Quem secutus Sextus Aurelius,Maximianus(ait) Herculeus à Constantino apud Massiliam obsessus,deinde captus pœnas mortis genere præpostero fractis laqueo ceruicibus.Et hanc sanè pœnam veluti grauissimam & infamissimam iussit Deus O.M.quibusdam idololatris sacerdotibus infligi,Numer.c.25.Atque etiam Iosue Iudex princépsque Iudæorum hac pœna, vt atrocissima plurimos reges ethnicos affecit,Iosue 7.iterúmque 10.

Laquei pœna præpostera.

111 *Suspẽdiosi lugeri vetãtur.* *Vilestantũ nõ etiam nobiles eo genere mortis afficiendos.*

❡ Leges autem ciuiles suspendiosos(ita vocãt eos qui eam pœnam passi sunt)lugeri vetant.l.liberorũ.§.non solent.ff.de his qui no.infa.Alibi autẽ in illis scribitur, viles & abiectos,& infimæ sortis homines eo genere mortis affici solere, non etiã Decuriones,aliósq; honestiores.l.moris.§.sed etiã ff.de pœnis.Proindeq; dicit gl.in l.3.§.1. in verbo,torquentur.ff.de iure mili.milites ex quo delicto plebeij suspenduntur,non eo genere mortis plecti,sed,vt dicunt Doct.decapitari,aut alia pœna nõ adeo graui & ignominiosa affici.ita enim voluerunt ibi Bar.& Alex.in addi.illius, qui & id trahit ad nobiles,& alios id genus honestiores,& idẽ Bar.in l.capitalium.§.serui. ff. de pœnis. Bal.in l.data,statim post prin.C.qui accu.nõ poss.& in d.c.1.§.si rusticus, in fi. & ibi Marti.Laud.etiam in fin.& Card.Alex.& Matth.Afflic.col.2.tit.de pac.tenen. idem Bald.in d.c.cùm quidam,in fi.& ibi etiam Panor.col.vlti.& Fely.col.3.versi.tertia declaratio,extra,de iureiuran.ipse Bal.consi.426.præmittendum est, in princ. li. 1.& ipse quoque Panor.in d.c.pastoralis,in princ.in 6.no.de offi.deleg.Lucas Pen. in l.quamuis,col.2.C.de Decuri.lib.10.& in l.1.col.6.in verbo,degeneris.C.de desert.li. 12.Io.Plat.in l.omnes iudices,post prin.de digni.lib.eo.Ro.in repe.l. si verò.§.de viro,in 4.fal.versi.2.ff.sol.mat.Ioan.Ana.in c.vlti.col. 10. de collu. deteg. Cepola consi.cau.cri.40.Lucius,col.3.versi.& idem,vbi id dicit not.Barb.in procemio Cle.in verbo,salutem,col.13.versi.28.Ludo.Bol.consi.37.nobilis quidam,col.antepe.vbi dicit d.glo.ad hoc sing.Philip.Deci.in c.at si clerici, in 7. not. de iudi. vbi ita dicit se consuluisse,vti fecit consi.65.statuto cauetur,col.vlti.

112 *Non omnibus laquei mors tã ignominiosa fuit.*

❡ Quanquã scio id genus mortis non atrox atq; ignominiosum existimari quibusdam populis,vt de Gallis scribit Bart. in d.l.3.§.1.ff.de re mili. vbi dicit eam pœnam nõ adeo infamem esse in Gallia,vt in Italia,quia quilibet etiam nobilis suspenditur apud Gallos,quod & repetit & dicit no.Cepo.d.consi.40.col.4. versic.& hoc quantum ad torturam.Nescio autem an temporibus eorũ id apud nos obseruabatur : nũc autem

autem video aliter fieri,nisi si nobiles,aut in dignitate cōstituti crimina quæpiā sordida cōmiserint. Illud autem scio apud plurimos Germanorum hanc mortem olim non fuisse deformem habitam,vt qui morientium propinquorum gulā laqueo frangerent,vt memoriæ prodidit Bardesanes in dialogo de fato,& eius authoritate Eusebius Cæsariensis,de præparatione euangelica,lib.6.c.8. Tibareni quoq;, quos impensè dilexerant senes suspendebant in patibulis,vt retulit D.Hieronymus in Iouinianum li.2.Id quod etiam Persas facere tradit Sextus Empiricus.Apud Erulos Danubij accolas vxor defuncti, si non multò post viri sepulchrum laqueo vitam finiuisset,perpetuæ ignominiæ nota inurebatur,vt Procopius testis est. Aelianus autem li.13.de varia historia tradit quòd cum Olympias misisset Euridicæ Philippi & cuiusdam Illiridis filiæ cicutam, laqueum & ensem vt mortis genus deligeret, illa laqueum delegit.

113 ¶ Nec omittemus vetusto more Romanorū nefas fuisse,virgines strāgulare,vt scribit ipse Suetonius in eodem Tiberio,quem refert ob id ipsum puellas quasdā carnifici vitiandas dedisse,deinde strāgulandas. Lege autem Mosaica maledictus à Deo, qui pendebat in ligno,vt scribitur Deutero.c.21.in fi.& repetitur in c.si verò. §. tanquam,de pœni.di.2.De qua re loquens Alexander Ales summæ authoritatis Theologus,in 3.parte summæ.q.47.ar.2.scribit,in lege Mosaica quatuor tantùm mortis genera fuisse statuta,videlicet Lapidationem,Cremationem, Decapitationem,Suspēsionem.Cuius rei rationē reddens subnectit,quatuor esse potissimùm quæ solent in pœnis timeri,scilicet Diuturnitatem,Acerbitatem,& eam quam vocat irremediabilitatē,& Ignominiam.Ad diuturnitatē esse in lapidatione,Acerbitatem in crematione,Irremediabilitatem in decapitatione,Ignominiam verò,siue vilitatem in suspensione:quod,vt subdit,ignominiosissimū est mortis genus, vnde illud profectū autumat quod nuper adduximus, Maledictus homo &c. Vt nō mirū sit quod scribit Suetonius in Tiberio.c.53.q; cùm ipse Tiberius Agrippinam nurum crudelissimè,aliter tamen,quàm laqueo interemerat, pro tali clementia interponi decretum passus est, quo sibi gratiæ agerentur,quod & retulit Tacitus historiæ Augustæ lib. 5. Cæterùm lex illa horrendi criminis in perduelliones arborem qua quis suspendabatur, infelicem vocabat,Infelici, inquit, arbori reste suspendito. Testis Liuius 1.decad.li.1.

Virgines non strāgulandæ. Maledictus à Deo qui pēdebat in ligno. Quatuor mortis genera legibus Mosaicis statuta.

114 ¶ At mirum est quod de superstitionibus huiusmodi suspēdiosorum à bonis authoribus scriptum est,quod nos obiter memorare voluimus, præsertim quod nonnihil ad huiusmodi miserabile,ac veluti prodigiosum monstrosumque vitæ supplicium pertinet:scilicet peritissimos artis magicæ multa ex carnibus,ossibúsque horum suspendiosorum ad rem ipsam magicam pertinentia conficere solitos,eaq; in magicis veneficiis medicatissima existimare.Quod & testatur Lucanus lib.6. Pharsaliæ, de Erichthone Magices consultissima tradit,

—Laqueum nodósque nocentes
Ore suo rupit,pendentia corpora carpsit,
Abrasitque crines,percussaque viscera nimbis
Vulsit,& incoctas admisso sole medullas,&c.

Et Apuleius Madaurensis, & ipse magiæ deditissimus, cùm de ferali officina Pamphiles Thessalicæ mulieris,in ea arte instructissimæ loqueretur,lib.3.Metamorphoseos,Hic(ait)nares & digiti,illic carnosi claui pendentium &c.Cęterū Plinius li.28. c.1.scribit Antheum ex caluaria suspendio interempti catapotia fecisse, contra rabidi canis morsum. Et c.4.eiusdem lib.tradit laqueum suspendiosi circundatum temporibus,dolorem capitis sedare.

Suspēdiosorū superstitiones. Carnes & ossa suspēdiosorū ad magica veneficia. Suspendiosi caluaria. Suspēdiosi laqueus.

115 ¶ Sed hæc veluti superstitiosa,& omnimodo ridicula relinquamus, & ad præcipuū nostri instituti propositū redeamus.Ex his quæ suprà diximus satis cōstat ex nostris legibus,earumq; interpretum opinionibus,mitiùs in pœnis agendum esse cum nobilibus,vt & aliis personis honestioribus,& in dignitate constitutis, quàm cum ignobilibus,& aliis personis vilioribus. Quod & aliorū authoritate probare possumus.

Externorū sētētia de nobilibus mitiùs tractandis.

Nam Quintilianus oratorũ summus li.6.Insti.orat.c.6.de cõclusione differens,Periclitantẽ(inquit)cõmendat dignitas & studia fortia,& susceptæ in bello cicatrices,& nobilitas,& merita maiorũ.Idẽ li.7.quo loco de qualitate loquitur,scribit ad pœnarũ deprecationẽ prodesse nobilitatẽ,dignitatẽ,propinquos,comites. Tullius quoq; ante illũ li.2.Rhetoricorũ de deprecatione loquens,Hæc(ait)ignoscendi ratio quęretur ex his locis,si plura aut maiora officia,quàm maleficia videbuntur constare:si qua virtus,aut nobilitas erit in eo,qui supplicabit.Idẽ in defensione Lucij Flam.maiorũ,& generis honores,imperiũ,& rerũ gestarũ gloriã non prætermisit. Ob idq; in ea etiam si quid errasset,vt ille inquit,omnes boni conniuendũ esse arbitrãtur. Idem in defensione Aemilij Scauri,meritorum,nobilitatisq; maiorũ cõmendatione maximè vsus est,vt tradit ipse Quintilianus in eo loco, quẽ primùm citauimus. Sed eius oratio non extat. At Valerius Maximus li.8.c.1.rem ipsam refert, scribitq; Scaurum ipsum,cuius salus propriis obruebatur criminibus,tamen propter vetustissimã nobilitatẽ,& recentẽ patris memoriã absolutũ fuisse.Apud Liuiũ li.ab vrb.con.3. familia Claudia requirit populũ,vt Appius Claudius Decemuir,qui reus erat, Claudiorum nobilitati condonetur. Sed & apud Suetonium in Augusto,c.5. C. Lectorius adolescẽs patricij generis in deprecãda grauiore pœna adulterij,natales inter cætera allegat.Et huc quoque referri potest illud Euripidis apud Stobæum in Ino.Ser.84.

φειδώμεθ' ἀνδρῶν εὐγενῶν,φειδώμεθα.
Κακοὺς δ' ἀποπτύωμεν,ὥσπερ ἄξιοι.
Parcamus viris nobilibus,parcamus.
Malos autem respuamus,vt digni sunt.

116 *Delicta nonnunquã dignitate augetur.* ¶ Verùm id primum intelligendum est,nisi nobilitas, aut alia dignitas augeat delictũ,quod plerunq; facit d.l.quædã delicta,& ibi Bar. & Alberi.ff.de pœnis.& l. 2. & l. omne delictũ §.augetur.ff.de re mili.& c.homo,& ibi gl.40.di.& c.quia sanctitas.50.di.& c.nullus itaq;,& ibi gl.1.q.1.& c.nulli.25.quęst.1.& c.vlti.30.q.1.& c.1.de cleri.vena.& c.excõmunicamus.§.credentes,vers.si verò clericus,& ibi,gl.in verbo,exerceatur,quæ cõcord.citat,de hæreti.& c.inter corporalia,vers.sanè quoniã,de trãsla.epi. vbi gl.in hanc sententiam allegat illud Iuuenalis, nomine tamen authoris tacito,

Omne animi vitium tantò conspectius in se
Crimen habet,quantò qui peccat maior habetur.

Quod etiam citat Fely.in c.mulieres,col.j.de senten.excom.Et facit etiam quod voluit glo.in c.hi qui.15.q.vlti.cum si.

117 ¶ Nam tunc vt pœna delicto respondeat,iuxta tex.in d.l. quædam, & c.non afferamus.24.q.j.grauiùs puniuntur cõstituti in dignitate,sicuti grauiùs peccant.d.l. quædam,& ibi Bar.Alberi.& alij.ff.de pœnis,& d.l.3.§.is qui ad hostes.ff. de re milit. & l. presbyteri.C.de epi.& cleri.quę & repetitur in §.presbyteri.5.q.vlt.vbi multò magis pœna digni sunt,quibus cum plurimũ honoris per nostram iussionem delatum est,si in occulto crimine inueniantur,& l.omnes,& ibi Bal.C.de Decurionib.li.10.& l.[illegible] in fi.C.de conduc.& procur.li.11.cùm dicitur, Grauior enim pœna constituenda est in hos,&c.& ibi Lucas Pen.& l.per id tẽpus,& ibi quoq; idem lucas Pen. C. de Curios. li.12.& c.cùm quidam,de iureiuran.& c.j.& ibi gl.Io.Ana.& alij de cleri.vena.& d.§. credentes.& d.c.quia sanctitas,& c.nulli,& ibi gl.19.di.& c.præcipuè.11.q.3.& c. vlti. 30.q.1.gl.& Bal.in d.§.si rusticus.gl.in c.2.in verbo,sacerdotale,de offi.dele.li.6. Iac. Are.Dy.Cy.Bal.& Saly.in d.l.nemo.C.de sum.tri.& Iac.Bel.Bal.in d.§. si quis verò ausu.Io.Plat.in l.vlti.per illum tex.C.de Fabri.li.11.Cepol.de consi.40.col.4. vers.tamen ista regula.Et huc pertinet illud,Meliorum ad Athenienses,apud Thucydidem lib.5.Neque hoc minùs vestrã refert,qui quò maiores cæteris estis,cò maiori, si labemini,eritis,penarum magnitudine digni.

118 *Quando dicatur crimen augeri nobili-* ¶ Tunc autem dicitur crimen augeri dignitate,cùm in his peccamus,quæ dignitatẽ nostram concernunt,atq; illius administrationẽ:vel in his,propter quæ dignitatem vel honorem sumus consecuti : vel cùm delictum cedit in dedecus & contumeliam ipsius

ipsius dignitatis, vt patet ex iuribus citatis in duobus præce.versi. Et voluerũt fermè omnes, quos suprà citauimus, & Bar.in d.l.quædam. & Alex.in d.l.2.paulò ante fi.C. vt nemo priua. Vel etiam quando delinquimus prætextu & colore dignitatis, secundum Ray.& Saly.in d.l.presbyteri, per tex.ibi.in illis verbis, quòd nihil metuant, & Cepola, qui id optimè declarat.d.con.40.col.4.vbi suprà, & versi.seq.

tate aut alia dignitate.

119 ¶ Diuus autem Thomas, 1.2.quæsti.73.arti.vlti.scribit ex quatuor augeri crimen dignitate, ex quibus suprà aliquot tetigimus. Huius verba hęc sunt doctiora, quàm elegantiora, Primùm propter specialem repugnantiam actus peccati ad magnitudinẽ, veluti si Princeps iustitiam violet, qui ponitur iustitiæ custos, & si sacerdos fornicetur, qui castitatem vouit, de quo vltimo exemplo vide gl.in c.qui viderit 32. q. 5. Itẽ propter exemplum siue scandalum, quia vt Gregorius ait in Pastorali, In exemplũ culpa vehementer extenditur, quando pro reuerentia gradus peccator honoratur. Ad plurium autem noticiam veniunt peccata magnorum, & magis homines indignè ferunt. Tertiò propter ingratitudinem: quia omne bonum, quo quis magnificatur, est Dei beneficium, cùm homo sit ingratus peccando. & quantùm ad hoc, quælibet maioritas, etiam in temporalibus bonis, peccatum aggrauat, secundum illud Sapiẽtiæ 6. Potentes potenter tormẽta patiẽtur. Quartò quia faciliùs possunt resistere peccato maiores, vt qui excedunt scientiâ & virtute. Vnde dicit Dominus Lucæ 12. Seruus sciens voluntatẽ domini, & non faciens, plagis vapulabit multis. Ex quibus nõnulla huic loco cõueniũt, quædã minimè. sed quisq; quod sibi videbitur accipiet.

120 ¶ Ex his autem fit, vt cùm nihil magis repugnet veræ nobilitati, quàm proditio, (nã & proditor nobilitatem amittit) quod ex eo constat quòd nobilitatis insignia illius delenda sunt l.eos qui.ff.de pœnis. quam sing.dicit Ro.sing.476.eorum arma & iterum sing.669.an arma. & à principis facie arcendus, vt dicit Matth.Afflic.in c.1.col. 3.nu.22.ti.an ille qui interfe. fra.do.citans Bal.ibi, qui tamen de omni infami loquitur. Certè si nobilis adeò suæ dignitatis oblitus fuerit, vt in proditionem incurrat, non modò pœnâ ignobilium, sed & grauiori puniendus est, testimonio Bald.in d.c. cùm quidam, de iureiur. vbi & ex hoc limitat quod suprà diximus, nobilem ex delicto quo ignobilis laqueo suspenditur, decapitari, aut aliâs puniri debere: vt nõ procedat, si proditionem nobilis commiserit. tunc enim altioribus furcis suspendendus est, vt dicit obseruari in nostro regno Franciæ. Et sequitur Fely.ibi, colum.3. versic. tertius est, & iterum versi.quod autem dictum est, & in d.c.pastoralis, colum.1.versi. secundò fallit, de offi.deleg.

Nobiles proditores magis puniuntur. Proditoris insignia delẽda.

121 ¶ Et cùm etiam falsitas sit admodum aliena à nobilitate, nam & hæc est proditioni affinis & cognata: Ideo si nobilis crimen falsi commiserit, grauiùs quoque puniẽdus est, vt scribit Alberi.in d.l.quædam.ff.de pœnis, & Matthe.Afflic.decis.Neapo. 404. eadémque vlti.fuit per illustrem, col.pe.versi.nec alleuiat, allegans in idem gl.in c.singula.89.di.vbi tamen nulla est gl.quæ id dicat, quæue de ea re loquatur, nisi mẽdum sit in meo codice. Sed in id facit bonus tex.in l.presbyteros.C.de epi.& cleri.Luc.autem Pen.in l.mulieres, col.5.versi.vltimo no.C.de digni.libr.12. scribit nobilitatem amitti per periurium & falsum testimonium, quod & ipsum voluit Matthe. Afflic. in c.vlt.col.vlt.tit.quib.mod.feud.amit.& deci.Neap. vltima. & Maria Soci. iunior con.39.prospectis his, nu.41.lib.2. At Cy.in l.transigere, col.3.versi.quidam moderniores.C.de transac.dicit, hominem ad nihilum redigi per falsitatem, vt qui semper posthac sine fide sit, nec ei vnquam creditur. Hæc enim illum lucrifacere, vt nunquam posteà ei credatur, vt Aristoteles de mendace dicebat.

Et falsarij.

122 ¶ Adeò autem id crimen falsi leges Decemuirales exhorruerunt, vt qui id commisissent, è saxo Tarpeio deiici iuberent, vt videre licet apud Gellium lib.24.capit.1. Tametsi ea pœna adeò nostris iurisconsultis cruciabilis atque inhumana visa est, vt eam omnimodo reiecerint, l.si diutino.§.vl.ff.de pœn. Polybius autem li.6.tradit eos qui id crimen commisissent, fustibus ac lapidibus obrui solitos. Bar.autẽ in l.Lucius,

in fi.ff.ad S.C.Turpi.ꝙ statutū de relaxandis carceratis nō porrigitur ad carceratos ob crimen falsi. Sed & Barb.in trac.de præstātia Cardi.quæst.9.q.1.partis, col.2.scribit ꝙ id priuilegiū quod nonnulli tribuunt Cardinalibus præstandi immunitatem sceleratis ei occurrentibus, de quo per Bal.& Saly.in l.addictos.C.de appel.nō habet locū in reis falsi. Quæ omnia etiā approbat Marc.Mātua.apoph.16.succurrit. Quin Io.Ana.in rub.de crimi.fal.dicit id crimen tam abominabile, quàm aliud nullum. Et Ang.in §.minorem, in auth.de nupti.scribit id esse detestabilius homicidio, & veneficio. quem sequitur Matth.Afflic.illa deci.vlt.& Maria. Soci.iunior d.con.39.col.2.nu.7.li.2. Adeò autē id crimen existimat Hippo. Marsil.graue sing.163.inci.crimen fal.& in practica crimi.§.attingam col.2.con.105.circa præsentem casum, col.2.lib.2.vt propter id liceat leges transgredi secundum sententiam Inno.in c.1.de constit. & Maria.vbi suprà.

123 *Et hæretici.* ¶Hinc item fit, vt nobilis errans in fide, plus puniendus sit, quàm ignobilis, aut certè æquè, & secundum formam iuris, ex sententia Archi.in d.c.qui contra.27.q.1.& Fely.in d.c.pastoralis, col.2.versi.sextò fallit, & in d.c.cùm quidam, colum.3.versicu. quintus est. Nam quis neget nobilem, qui Deo suam nobilitatem debet, si in fide & religione ipsius D.O.M.errauerit, multò magis in eum peccare, quàm ignobilem. quanquam id alio referri potest, vt dicam posteà.

124 *Et contemnētes, & trāsgredientes præceptū principis.* ¶Sed & ex eo quoque illud fit, vt nobilis contemnens vel transgrediens mandatum principis, grauiùs puniatur, quàm ignobilis, vt magna autoritate affirmat Bal. in c.1.§.si quis vero ausu, per illum tex.tit.de pace iura.firman. & nuncupatim sequitur ibi Matth.Afflic.qui eum §.legit cum prin.col.pe.in 10.no.& id dicit no.& Fely.in illis duobus locis, scilicet in d.c.pastoralis, col.2.versi.quartò fallit, & in d.c.cùm quidam, col.2.versi.secundus est.

125 ¶Secundò intellige vt nobiles in pœnis corporalibus mitiùs puniantur. At in pecuniariis magis puniantur, cæteris quidem paribus, vt diximus in præcedente declaratione l.properandum.§.sin autem vtrinque, & ibi Bar.& alij.C.de iudi.& d.1.§.si quis vero ausu, & ibi gl.in verbo, centum. Bal.Cardi.Alex.& Matth.Afflic.ti.de pac.iura.fir.gl.in c.1.§.si rusticus, versi si miles rusticum, in verbo, aut diuino, in fi.& ibi Bal.Aluaro.& Cardi.Alex.tit.de pace tenenda gl.& omnes in d.c.cùm quidam, de iureiuran.gl.in c.non cogantur.41.di.& in d.c.qui contra.24.q.1.Odof.Cy.Alber.Bal.& alij in d.l.nemo.C.de sum.tri.Hosti.& Io.And.in c.ea quæ, de stat.mo. Alber.Gād.in tract.malefi.ti.de pœnis reor.col.31.in paruis, versi.item quæro an pari pœna.Bar.& alij in d.l.quædam.ff.de pœnis.idem Bar.in l.illicitas.§.vl.ff.de offi.præsi.& in l.1.col.pe.versi.sequitur in diffinitione, acceptus.C.de digni.lib.12.Alberi.in d.l.presbyteri, col.1.C.de epi.& cleri.Io.Fab.& Angel.Aret.in §.1.versi.licet autem, Insti. qui & ex quib.cau.manu.non lic.Saly.in l.seruos.C.ad leg.Iuli.de vi publi.Lucas Pen.in d.l.1.col.vlt.C.de cond.& procur.lib.11.Io.Ana.in d.c.1.de cleri.vena.& in c.vlt.col.4.versi.nota quod maior pœna, de maled.& in d.c.excommunicamus.§.credentes, col.vlt.ad fi.de hæreti.Masueri.tit.de pœnis.§.ad infligendam.Matth.Afflic.in c.si rusticus, col.2.versi.deinde glo.no.de pace tenen.

126 ¶Cuius differētiæ ratio in promptu est. Nam magis affligitur nobilis ex parua quapiam pœna corporali, quàm ex magna ignobilis. Ideóque modica pœna maior in eo censetur, quàm magna in plebeio, & ediuerso in pœnis pecuniariis, vt dicunt propè omnes quos suprà citauimus. Et cùm pœna ob id inter alias multas causas imponatur, vt peccantes emendatiores fiant, & vt metu pœnæ ipsi & cæteri deterreantur, vt latè diximus in legibus connubialibus.l.9.num.165.dies iam me deficiet. Consequens est igitur, vt ea pœna imponatur, quę magis timetur. Pœna autem pecuniaria, nisi magna sit, non admodum timetur nobilibus, & iis qui in dignitate constituti sunt, vtpote frequenter locupletibus, vt satis patet ex historia illa memorāda, quam retulit Phauorinus ex Q.Labeone in libris quos ad 12.tabulas conscripsit, apud Gel

Lex xij.tabularū abolita.

alteri

lium li.2 o.eodémque vl.c.1.Nam cum lex 12.tabularum huiusmodi esset, Si iniuria alteri faxit.25.æris pœnæ sunto,Neratius quispiam homo improbus pro delectamẽto habebat,os hominis liberi manus suæ palma verberare : Eum seruus sequebatur crumenam plenam assium portitans,& quemcunque depalmauerat, numerari statim secundum 12.tabulas 25.asses iubebat,propterea hanc legem abolescere & relinqui censuerunt,iniuriisq; æstimandis Recuperatores se daturos edixerũt. Accursius autem noster in l.illicitas.§.ne potentiores.ff.de offi.Præsid.dicit per eum tex.in verbo,lumine vnico,vt ipse legit,quod tenuioris fortunæ homines non pluris lumen siue oculum æstimant,quam porcellũ,quod & ibi annotat Bal.ibi,& in auth.nisi breuiores.C.de sen.ex peri.recit.& Cepol.in tract.de seruituti.vrb.præd.c.34.col.1.& Geor. Nath.in repe.cle.sæpe,col.77.versi.quæ autem dicatur causa breuis,de verb.sig. Sed vt hoc in transcursu dicã, mendum est manifestũ in eo tex.& in eo vocabulo, lumine,ex quo Accursius illud sumpsit quod diximus.neq; enim lumine,sed limine, pro domo,legi debet,vt scitè tradit Catel.Cot.in memor.incip. Limen pro domo, vt etiam diximus in nostris legibus connubialib.l.10.nu.20.his autem. Quanquam Bal. & ipse secutus Accursij vestigia,in auth.sed nouo iure,col.vlt.versi.sed hæc sentẽtia. C.de seruis fugi.dum allegat d.§.ne potentiores,in eo legit lumine,non limine.

Pauperes plarus æstimant porcellũ quã oculum.

127 ¶Cæterùm ad confirmationem eorum quæ diximus,Bar.in l.1.§.vl.ff.de pœnis, scribit id quod dici solet,quamlibet pœnam corporalem vel minimam, esse grauiorem qualibet pœna pecuniaria vel maxima,non procedere in personis vilibus, per l. hoc opere,in fi.ff.de oper.libert.Et certè sicut nobili maxima pœna siue iniuria est etiam sola facti infamia.l.non debet.ff.de dol.mal.Ita ignobili quælibet infamia quantumcunque magna est illi modica,vel nulla pœna,vt probat tex. in l. 2. C. vt intra certũ tempus,cuius hæc verba sunt,Et si persona vilior fuerit,cuius damnum famæ nõ sit iniuria.Et ita illos tex.expendit Bald.cui nihil,vt reor,ignotum fuit,consi.116.quod petitur,post prin.lib.3.

128 ¶Tertiò intellige quod diximus mitiùs agendum cum nobili, quàm cum ignobili; non procedere in pœnis relatiuis,verbi gratiâ,si nobilis accuset plebeium, nec probet delictum,eadem omnino pœna punietur,qua puniri debuisset plebeius, si delictũ probatum fuisset,vt est tex.in l.ad Commentariensem,& ibi glo.C.de cust.reo.Guil. Cu.Bal.in vtraque lec.scilicet in 1.col.vlt.versic.vltimo format,& in 2.lec.colũ.1. & etiam Ang.in l.athletas.§.item calumniator,in fi.ff.de his qui no.inf. idem Guil.Cu. in l.2.& ibi quoque Bal.in fi.C.de fid.instr.Io.Ana.in c.super his,col.pe.de accusa.Fely.in d.c.pastoralis,col.2.versi.8.fallit,de offi.deleg.& in d.c.cùm quidam,col.3.versic.quarta declaratio,de iureiur.& in c.cùm dilectus,col.pe.de calumnia,& Iason.cõ. 144.facti contingentia,ad fi.lib.2.Quanquam videtur tex.in contrarium in l.ab imperatore.ff.de præuaric.Sed tu hîc vide Io.An.in d.c.cum dilectus,col.vlt.versi.quæro circa prædicta,de calum.

Nobiles in pœnis relatiuis æquè ac ignobiles puniũtur

129 ¶Quartò cùm nobilis mandauit pauperi,vt delictum committat, vel auxiliatus est pauperi delinquenti.Nam tunc iste nobilis eadẽ pœna punietur,qua pauper mandatarius,vel cui auxiliatus est,vt voluit Bar.loquens in casu diuerso,cùm scilicet nobilis mandato plebeij deliquit,in l.verùm,versi.& istam legem.ff.de Parricid.per text. ibi.Ex quo apertè colligitur,inspici qualitatẽ quæ in faciẽte est,nõ quæ in mandante,& idẽ Bar.in l.is qui opem,col.vlt.ff.de fur.& in l.qui seruo.§.item placuit,co.ti.& cõ.66.ad declarationẽ,in fi.De quo & tu vide latè Bal.in l.nõ ideo minùs,col.3.in 4. quæst.C.de accusa.& Saly.in l.1.col.8.versi.quæro si propter qualitatẽ,& 2.seq.C. de rapt.virgi.& Ang.Peri.in tract.malefi.in verbo,dicto maleficio semper astitit,col.2. versi.quæro qua pœna,& multis seq.& latissimè Cepol.consi.34.si vnquam,in 2.dubio,& Fran.Arc.in l.si stipulatus fuero per te.col.2.ff.de verb.oblig.

130 ¶Et in multis ex illis locis poteris intelligere,an & hoc procedat,cùm mandans vel auxilians ignorat qualitatem mandatarij,siue eius cui opitulatus est. de quo quoniã

Quid si ignoret qualitatẽ mandatarij.

alij quoque id tenent, alij contrarium: vide Ang. in l. 1. col. 1. C. de nili agge nō rumpen. & Fely. post alios in c. 1. col. 6. versi. tertium membrum, de offi. & pote. iud. deleg. quos tu si opus sit, videre poteris, ne hîc diutiùs immorer ad alia properans.

131 *Quid si in nobili nimia sit contumacia proteruitas.*

¶ Quintò intellige quod diximus nobilē, aut aliâs in dignitate constitutū mitiùs esse puniendum, nisi fortè aliter suaserit fieri nimia contumacia, vt probat tex. iisdem verbis vtens in c. 2. in fi. de offi. dele. li. 6. quē ad hoc quod diximus annotāt Io. And. & Ant. in c. ea quæ, de statu mona. & Henri. in d. c. cum quidam, & ibi Fely. col. 2. versi. quartus, Luc. Pen. in d. l. 1. col. vlt. C. de conduc. & procur. lib. 11. Fely. in d. c. pastoralis, col. 2. versic. quintò fallit. Matth. Afflic. in d. c. 1. col. vlt. nu. 98. tit. de pac. iur. fir. Et hoc vitium frequens est in nobilibus, ideóque magis in illis puniendum, vt sint exēplo cæteris. l. aut facta. §. vl. ff. de pœnis.

132 ¶ Sextò intellige in pœnis arbitrariis: quæ scilicet, quoniam certæ non sunt ex legibus vel statutis, relictæ sunt arbitrio iudicum, & quas ideo nostri difformes vocant. Secus in pœnis vniformiter, certè, & determinatè, indistinctéque & indiscriminatim impositis. tunc enim ea pœna æqualiter puniri debent nobiles & ignobiles, secū dum Ia. Bu. Guil. Cu. & Bal. in d. l. nemo. C. de sacro. eccle. Bal. in d. §. si rusticus, ante fi. tit. de pace. iur. fir. Saly. in l. seruos. C. ad leg. Iuli. de vi publi. Lucam Pen. in d. l. 1. ad fin. C. de conduc. & procur. li. 11. Cepol. d. consi. 40. col. 4. versi. tamen ista regula.

133 *Quid si subsit magna causa augendæ vel minuēdæ pœnæ.*

¶ Quod tamen omnino intelligendum, nisi iudex ex iusta & magna causa cēsuerit, vel grauiùs, vel mitiùs vtrunque, & nobilem, & ignobilem esse puniendum, quàm lege vel statuto præscriptum sit, secundum l. quid ergo §. pœna grauior. ff. de his qui no. infa. & in l. & si seuerior. C. ex quib. cau. infa. irro. Nam & id expresſim in casu de quo loquimur voluit Saly. in d. l. seruos. Cui & tu adde not. per Innoc. in c. 1. & ibi latissimè Fely. & Deci. extrà de constitu.

134 *Quid si statuta disponant nobiles grauiùs puniri.*

¶ Septimò intellige, nisi statuta aliter expresſim disponāt, vt scilicet nobiles ex eodē delicto grauiùs puniātur quā ignobiles. Cuiusmodi statuta sunt in multis locis Italiæ, & inter cæteros in Tuscia, vt refert Saly. in d. l. 1. col. 8. ver. & quæ hîc, & in præcedēti. C. de rapto. virg. & doc. sæpe, vt postea dicemus, tūc enim ex eorū sententia qui hęc statuta referūt ea sunt seruāda. Nihil enim impedit quin id statui posſit, præsertim in iis locis in q̄bus nobiles sunt admodū ad vitia & scelera ꝓcliui, vt iā diximus.

135 *Quid in foro pœnitentiali. Nobiles magis in deum ingrati.*

¶ Octauò intellige quæ diximus in pœnis fori iudicialis. At in pœnis fori pœnitētialis, quod & forū conscientię appellāt, magis puniendus est nobilis & in dignitate cō stitutus: vt qui plus, cæteris per omnia paribus, peccare videtur. Tum quia magis con tennit qui plus recepit à deo, nec recognoscit, ideo maior est ingratitudo illius. Ex quo illud in primis istis animaduertēdū, & in scrinio pectoris penitisſimè recondē dum, Sapientiæ 6. Audite reges terræ & intelligite. discite iudices finiū terræ, Præbete aures vos qui continetis multitudines, & placetis vobis in turbis nationū: quoniā data est à domino potestas vobis, & virtus ab altisſimo, qui interrogabit opera vestra, & cogitationes scrutabitur: quoniā cùm essetis ministri regni illius, nō rectè iudicastis, nec custodistis legem iustitiæ, neq; secundū volūtatem Dei ambulastis. Horrendè & citò apparebit vobis: quoniā iudicium durisſimum in his qui præsunt, fiet. Exiguo enim conceditur misericordia: Potentes autem potenter tormēta patiētur.

136 ¶ Tum item ꝙ nobilium & in dignitate constitutorū peccata trahi solēt ab inferioribus in exemplū, vt dicit tex. in d. c. cùm quidā, vbi gl. Imo. Fely. & alij, ex hoc dicūt quod diximus, magis istos puniendos in hoc foro pœnitētiali. & alius tex. in c. sicut. & in c. pastoralis. 2. q. 7. & c. ex merito. 6. q. 1. & omniū optimus in c. præcipuè. 11. q. 3. quē aureū dicit. Barb. cō. 40. clemētisſimū, co. 6. li. 4. & tex. itē in c. magnę, de voto, vbi ad hoc citat gl. ibi & in d. c. ex merito, illud Claudiani, eius tamen nomine tacito,

—*Componitur orbis*

Regis ad exemplum. Et mox sequitur apud eundem Claudianum,

—Nec sic inflectere sensus
Humanos edicta valent, quàm vita regentis.
Mobile mutatur semper cum principe vulgus.

137 ¶Quibus simile est & illud sapientißimi illius Ecclesiastici c.10. Secundum iudicē populi, sic & ministri eius. Et qualis est rector ciuitatis, tales & inhabitantes in ea. Et subdit: Rex insipiens perdit populum suum. Est & Platonis sententia à Cicerone Epistolarum lib.1.ad Lentulum vsurpata. Quales in republica principes essent, tales reliquos esse ciues. quam etiam citat Barb.con.1.col.5.lib.1.& d.consi.40.consi.6.lib.4.vbi dicit Platonem huiusmodi sententiam afflatu spiritus sancti protulisse. quod & idem dicit ipse Barb.con.82.clementißimi, col.5.eo. lib.4. & in proœmio Cle. in versi.quoniam nulla, col.5. Et ipse Cicero lib.3.de legibus, legem 12.tabularum enarrans, qua cauebatur, vt magistratus vitio vacarent, atque cæteris specimē essent, hęc verba adiecit, Vt enim cupiditatibus principum & vitiis infici solet tota ciuitas, sic emendari & corrigi continentia. Et paulò pòst. Nam licet videre, si velis replicare memoriam temporum, qualescunque summi ciuitatis viri fuerunt, tales totam ciuitatem fuisse. Quæcunque mutatio morum in principibus extiterit, eandem in populo sententiam. Et apud Laërtium Antigonus Macedonum Rex ad Zenonem scribens, cùm multa primum de doctrina, & fœlicitate præmisisset, hoc tandem in calce subiecit, Cuiusmodi fuerit dux, vt plurimum subditos fieri necesse est. Agesilaüs quoque ille Magnus & ipse Lacedæmoniorum rex interrogatus, quare vehementi hyeme sine tunica ea ætate (is enim tum senex erat) circumiret, respondit, quò iuuenes imitentur, habentes ij quidem & senis, & principis exemplum. Author Plutarchus in Apophthegmatis Laconicis, & Aelianus de varia historia lib.7. Sed & Herodianus li.4. Solent, inquit, plærunque homines vitam principis æmulari.

De eadē re.

138 ¶Hactenus igitur diximus de pœnis nobilium, an videlicet ij plus, minúsve puniri debeant, quàm ignobiles. Qui locus facit vt in mentem veniāt nonnullorum sententiæ, qui voluerunt nobiles ipsos non esse puniendos, nisi priùs consulto principe. Hi sunt, Iac.Ra.vt ipse citatur: neque enim extant scripta illius (quod sciam) in l. illicitas.§.qui vniuersas.ff.de offic.Præsid.& Raph.Co. in l.1.§.his quibus.ff.de lega.3.per tex.in l.diui.§.vlt.ff.de pœnis. Ita enim illos citat Alcia.in c.quod sedem, nume.85.de offi.ordi.quamuis id non reperi in meo codice Raph. Verùm ille text. non simpliciter loquitur de nobilibus, sed de principibus ciuitatis. Et est alius text. loquens de Decurio.in l.2.ff.de bo.eor.qui sibi mort.consci.cum dicitur, Si is de cuius pœna Imperatori rescriptum est, veluti ꝙ Decurio fuerit. Sed hæc in Gallia non obseruantur.

An nobiles puniēdi sint incōsulto principe.

139 ¶SIMILITER nobiles non subiiciuntur quæstionibus plebeiorū, vt dicit Io. Ray. in tract.nobilitatis in 7.q.prin.post prin.per tex.in l.desertorē.§.1.ff.de re militari & l.milites, & l.diuo.C.de quęst.& l.seuerā.C.de dign.li.12.vbi scribit, Seuerā indignationē (aut vt alij legunt, indagationem, quod mihi magis placet) per tormenta quærendi à clarißimo homine submouemus. Sed huiusmodi text.non de omnibus paßim nobilibus loquuntur, sed de certis quibusdam, vt etiam expendit Luc.Pen. in l.mulieres, col.6.vers.13.priuilegiati sunt.C.de dignit.lib.12. Sed est tex.omnium optimus pro omnibus nobilibus, vt scilicet non torqueantur inscio principe, in l. nullus, in verbis, generis aut dignitatis.C.ad leg.Iul. maie. vbi tamen excipitur crimen læsæ maiestatis. Nisi & illum text.interpreteris secundum alia iura non generaliter loquentia.

Nobiles non subiciūtur quæstionibus plebeiorū

140 ¶Hoc tamen non obseruatur in regno Franciæ, vbi omnes nullo dignitatis, nobilitatisue discrimine, quæstioni subiiciuntur, si res exegerit, vt in Comite declaratum fuisse arresto retulit Aufrerius in 4.parte eius operis, cui titulus est, stilus Parlamenti.capit.decimonono. Tametsi quæstiones olim non nisi seruis, non etiam liberis vt plurimùm adhiberentur, vt satis videre est ex tit.ff.de quæsti. Sed eò res progressa, vt indiscri

indiscriminatim omnibus,& in omnibus criminibus adhibeatur. Nam & licet Decuriones de iure non torqueantur,tamen inualuit consuetudo, vt torqueantur, vti scribit Matth. Afflic. in c.1.§.si voluerit,col.2.nu.14.tit.de capi. qui curi. vendi.

141 *Nobiles p procuratore cõparẽt in criminalibus.*

¶ HIS quoque alia duo non intempestiuè subiiciemus. Primum quòd nobiles non adeò strictè in vinculis & carcere detineri debent,si quando ex vinculis causam dicere debent,vt patet ex iis quę diximus,suprà hoc eodem c.nu.30.& generale est. Secundum quòd nobilibus licet in causis criminalibus comparere per procuratorem, quamuis ignobilibus non liceat.l.vl.C.de iniuri.& ibi gl.in verbo,per procuratorẽ, quæ nuncupatim id ibi fieri dicit propter nobilitatem,& allegat pro cõcord. l. quicunque,& auth.hoc ius.C.de procur.& l.vlt.C.vbi Senat.vel Claris.& l. quoties.C. de digni.lib.12. Verùm id nostris moribus non obseruatur.

142 ¶ VBI NOBILIS habet priuilegium, ne posit conueniri vltra quàm facere posit, deducto ne egeat, quia fortè est maritus, miles, &c. iuxta l. maritum, & l. miles. ff. de re iudicata. Certè in huiusmodi deductione est habenda ratio suæ nobilitatis. Ita vt si satis esset relinquere ignobili & rustico, vnde posset vesci grosso pane,caseo,cœpis,fabis:non item pane albo, pullis, & aliis delicatis cibariis,secundum gl.in l.seruis vrbanis,in verbo,ex libellis,& iterum in verbo, cibariis. ff.de lega.3.quam annotauit Cepol.loquens de hac re in d. tract. in 22. priuileg. nobilitatis.& Pau.Cita.in suo tract.de iure patro.in 7.q 6.partis, Iason loquens etiã de huiusmodi deductione,in §.item si de dote,col.2.Insti.de actio.& Matthe.Afflic. in constit.Siciliæ incip.qualitas personæ,col.2.& iterum in constitutione, quisquis, col.3.& Hippo.Marsil.in repe.rub.de probat.col.5.& Anto.Corse. in repe. c. grandi. char.pe.de supl.negli.præla. Nobili sanè est relinquendum, vt posit viuere, habita ratione suæ nobilitatis:vt proinde non cogatur pauperum cibis vesci, iuxta text. in c.non cogantur.41.di. Ita voluit Bal.in l.2.in prin.C.quod cum eo,per tex.in l.sed & si quid inędificauerit.§.sufficienter.ff.de vsuf.& in l.cùm vnus.§.alimentis. ff. de ali. & cib.leg.& idem Bal.in rub.C.qui bo.ced.poss.Ang.& Imo.in l. Nesennius. §. vl. ff. de re iud.Iac.Aret.Imo.Raph.& Alex.in l.si maritus in id.ff.solu.mat. per d.l. Nepos proculo,& ibi gl.in verbo,dignitate.ff.de verb.sig.& in l.tutor secundum dignitatẽ. ff.de admi.tut.Dy.Angel.Are.& Iason in d.§.item si de dote,Insti.de actio.Cepol. in d.22.priuilegio,& Franc.Aret.consi.17.consideratis diligentissimè,col.pe.in 5.dubio. Ex quibus etiam Imo.Alex.Are. Cepol. & Franc.Are. dicunt ita esse nobilitatis habendam in hoc rationem,vt non cogatur ipse nobilis solus viuere. Id quod etiam voluit Panor.in c.cùm adeo,de rescrip.vbi & dicit huius rei esse habendam rationẽ, dum inspicitur,an beneficium sit sufficiens nec ne,sicut & voluit gloss.ibi, in verbo, sufficientem,per tex.in d.c.non cogantur,& glo.quoque in c.conquerente,in verbo, sufficientia,de cleri.non resid.

Non etiã nobiles.

Nobilis nõ cogitur solus viuere

In beneficij sufficiẽtia habẽda ratio nobilitatis.

143 *Dignitatis habenda ratio in alimẽtis cõstituendis.*

¶ Quibus adde præter iura suprà allegata,probantia alimenta esse constituenda secundum dignitatem personæ,tex.illud quoque probantem,in l.1.§.mulier,& l.habitatio.§.seruis.ff.de ven.in pos.mit.cum concord.adductis per gl.in d.§.mulier. Adde & gl.in c.episcopus,in verbo,victu.10.q.2.& glo.in c.nobis,in verbo,modestè,& ibi quoque Anto.col.3.versi.quæro tenetur,de iure patro.ex quibus illud sumitur, alimenta esse patrono præstanda,secundum ipsius qualitatem. Cuius sententiæ authoritate Roch.Cur.in tract.de iure patro.in verbo,& vtile,in 3.q.1.q. princ. dicit ampliora alimenta esse præstanda patrono nobili,quàm ignobili, quod & voluit Pau. Citad.in eod.trac.in 6.parte q.7.arti.4.& Cæsar Lãberti in eodem quoq; tract. in 3. art.5.q.prin.li.3.iterũmque in 12.arti.eiusdem quæstio.col.2. Et quod etiam voluerunt in simili Spec.ti.qui fili.sunt legit.§.1.col.vl.vers.in summa.& Bal.in c.ad aures. de rescri.& Pan.in c.cũ omnes,& ibi Fely,col.20.in gl.pe. de constit.Pan. in c.statuimus,de maio.& obed.& in c.cũ instantia,col.vlt.de censib. Quibus item adde quod voluit Zenzel.in extraua. execrabilis,versi.vnde inter cætera,in verbo, qui mendicant,quod mendicitas est consideranda iuxta qualitatem personarum. Quid enim (inquit)

Patrono nobili alimẽta ampliora præstãda.

(inquit) si homo illustris genere habeat victum suum, sed iuxta dignitatem suam cætera non habeat? certè secundũ se mendicare dicetur, per multa iura ibi allegata.

144 ¶ Sunt tamẽ (neque enim prætermittendũ fuit) qui dicunt in huiusmodi deductione, de qua hîc principaliter loquimur, nullam esse habendam rationẽ dignitatis, vt Bal. & Ang. sibi contrarij, & Raph. in d. l. si maritus in id. ff. sol. mat. Tu illos vide & omnino Ang. distinguentem in d. l. Nesennius. §. vlt. Et Imo. limitantem in d. l. si maritus, & Ang. Are. in d. §. item si de dote. Ex quibus intelliges quid hic dicendum sit. Et vide quod in simili dicam infrà nume. 153. his item adstipulatur.

Iterum de illa deductione ne quis egeat.

145 ¶ Tamen antequam vlteriùs progrediamur, visum est non intempestiuum quædam alia subscribere, rusticorũ pauperumq; victũ tangentia. Primum ad id quod de pane albo diximus, pertinet vetus prouerbium λευκὴν μᾶζαν φυρῶ σοί, id est, album panem pinso tibi, dici solitũ, sicuti admonet Erasmus, vbi quis magnarũ rerum spes amplas ostendit. Nam Græcis albũ panem in deliciis fuisse, & non nisi diuitibus dari solitũ, testatur illud Luciani in eo libello, quem ad Timoclẽ scripsit, de iis qui mercede conducti in diuitum familiis viuunt, οὐδ' ὄναρ λευκοῦ ποτε ἄρτου ἐμφορηθείς, id est, ne per somnium quidem vnquam albo pane saturatus. Constat autem antiquitus nobiles alio pane vesci solitos, alio vulgus, ex Plinio lib. 19. c. 4.

Prouerbium de pane albo.

146 ¶ Sed & his adde tex. sing. & penitissimis memoriæ arcanis recondendum in §. criminis, ante fi. 25. di. vbi is peccat venialiter, qui pauperibus delitiosa vel sumptuosa cibaria præparat. Et quod voluerunt Iaco. Bel. Cyn. & Bal. in authen. ad hæc, ad prin. C. de vsur. quòd rustici non solent vinum bibere, sed aquam solùm, quod & repetit Matth. Afflic. in d. constit. quisquis.

147 ¶ Apud Homerum li. Odysseæ 14. Eumæus Vlyxis bubulcus dicit porcellorum carnem esse seruorum cibum. Ita enim infit,

Porcorũ carnes, seruorum cibus.

Ἔσθιε νῦν ὦ ξεῖνε τά τε δμώεσσι πάρεστι,
χοίρε' ἀτὰρ σιάλους γε σύες μνηστῆρες ἔδουσιν.

Pythagoras quoq; dicebat authore Laërtio, non eosdem cibos fas esse apponi seruis & liberis. Satisq; constat ex veteribus monumentis olim rusticis messoribus, mercenariis, & aliis id genus hominibus serpillum & allium pro cibis dari solitum, aliásq; huiuscemodi herbas, quod indicat Virgilius Eglo. 2.

Allia, Serpillum, & cæteræ herbæ messorũ propriæ.

Testylis & rapido fessis messoribus æstu
Allia, serpillum, atque herbas contundit olentes. Et Horatius in Epodo, ode 3.
Parentis olim si quis impia manu
Senile guttur fregerit,
Edat cicutis allium nocentius.
O dura messorum ilia.
Quid hoc veneni sæuit in præcordiis &c. Herodotus in Euterpe quo loco Pyramidẽ Cheopis Aegyptiorũ regis describit, author est, mille talenta in eiusdem Pyramidis operarios pro apio, cepis, & alliis fuisse erogata, & vt scribit Plinius lib. 36. c. 12. Aliqui ex iis qui de Pyramidibus scripserũt, prodiderũt in raphanos, alliũ, ac cepas mille octingẽta talenta erogata. Horatius in Arte poëtica populares ac plebeios homines significare volẽs, ita scribit,
Nec si quid fricti ciceris probat, aut nucis emptor.
Illud autem ex Plinio obseruauimus li. 19. c. 4. olim esum quorundã exquisitorũ pomorũ fuisse pauperibus interdictũ: nec licuisse plebi carduis vesci. vt hinc possis intelligere, iam ab illis temporibus carduos fuisse in deliciis principum virorum.

148 ¶ Galenus ille medicorũ nobilissimus, vt & aliquid ex medicis huc adferamus, tradit in 12. Therapeuticæ, alliũ esse rusticorum theriacam. hæc enim sunt eius in eam rem verba ἐγὼ γε τῶν ἀγροίκων θηριακὴν ὀνομάζω τὸ βρῶμα. Volaterranus li. 2. in hortensibus refert Plinium allium vocare cibum illiberalem. Quanquam id nusquam dixit

Allium cibus illiberalis. Et raphanus.

de allio,sed de raphano, cùm scribit de eo loquens lib. 19. c. 5. ob id cibus illiberalis, vtique si proxime olus mandatur. Quem ita vocat Plinius, vt opinor, quoniam faciat ructus fœtidos, vt cunctis palam est,& scribit Galenus ad Paternianum. c. 230. & Isaac in particularibus dietis.

Raphanorum ructus fœtidi.

149 ¶ Non longè à præcedenti capite abesse videtur text. in l. si quis sepulchrum. §. sumptus, ibi, vel dignitate defuncti,& l. at si quis. §. æquum autē accipitur, in illis verbis, ex dignitate eius qui funeratus est.& l. in patre, ibi, pro dignitate. ff. de relig. & sump. fune. Per quem text. in d. §. æquum, dicit Alex. in l. ex facto. §. si quis rogatus, le 1. col. 2. ff. ad S.C. Trebel. quòd pompa funebris nobiliū debet esse maior & sumptuosior, quàm ignobilium. Et ex hoc satis patet quod scribit Cornelius Tacitus lib. 4. Lucillio Longo quamuis nouo homini censorium funus fuisse decretum.

150 ¶ Id quod etiam videre licet ex eo quod antiqui Romani in funere nobilissimi cuiusq; solebant præferre maiorum imagines, vt tradunt Porphirion & Acron interpretes Horatij enarrantes,& ad id trahentes illud ipsius Horatij, in Epodo, Ode 8.

In funeribus nobiliū imagines maiorum deferebantur.

Esto beata, funus atque imagines
Ducant triumphales tuum.

Id quod ipse Porphyrion subdit se vidisse obseruari in funeribus principum. Et Lutatius aut vt alij appellant Lactantius Grammaticus in Thebaiden Statij Papinij in eos versus lib. 6.

Exin magnatum series antiqua parentum
Inuehitur. Vbi & in id citat illud Horatij suprà citatum, & Dion Nicæus in vita Seueri nō multo post prin. vbi de exequiis Pertinacis Imperatoris loquitur. Et id quoq; ostendit satis Plinius li. 35. c. 2. cū scribit, Expressi cera vultus singulis disponebantur armariis, vt essent imagines, quæ comitarentur gentilitia funera, semperq; defuncto aliquo, totus aderat familiæ eius qui vnquā fuerat populus. Stemmata verò lineis discurrebāt ad imagines pictas. Et Cornelius Tacitus lib. 3. in fi. Iuniæ Cassiæ vxoris Bruti sororis funus cæteris solennitatibus cohonestatum viginti clarissimarum familiarum imagines antelatæ sunt,& inter hos Manliorum, Quintiorum, Cassij,& Bruti. Legimus quoq; apud Dionē in Augusto, in funere ipsius statuas maiorum ipsius atq; propinquorum qui è vita discesserāt, delatas fuisse, excepto Cęsare, quoniam in numerum deorum esset relatus. Et apud Cornelium Tacitum statim post prin. lib. 3. Augustum in funere Drusi patris Germanij imagines Claudiorū Iuliorúmq; pręlatas. Et apud eundem li. 4. Tiberium in Drusi filij sui funere originem Iuliæ gētis, Aeneam, omnésq; Albanorum reges, Romulū, & Appium Claudiū, cæteràsq; Claudiorum effigies longo ordine produxisse. Et apud Plutarchum in vita Cæsaris ipsum Cæsarē in Iuliæ amitæ funere Marij statuas pro decore familię detulisse. Tradit autē Cornelius Tacitus li. 2. censitū fuisse, ne imago Libonis exequias posterorum comitaretur, quòd multis criminibus accusatus & conuictus mortē sibi consciuerat. Ex his autem est illud Horatij in Epodo Ode 8.

Esto beata, funus atque imagines
Ducant triumphales tuum.

Scio autem in Gallia obseruari, vt in funeribus nostrorum Regum, & liberorum Regiorum præferantur non quidem maiorum, sed ipsorum imagines ad viuum repræsentatæ. Id enim vidimus fieri in funere Francisci Regis, duorúmque suorum filiorum primi scilicet, & postremi. Relictus est enim eorum medius Henricus regni successor, qui ipsa die qua natus erat, eadem & regnum morte patris adeptus est: ita vt illi eadem dies,& vitæ,& regni fuerit: idq; integris octo & viginti annis, qui quidem numerus omnium perfectissimus est & mysteriorum arcanorumq; fœcundissimus, vt pote quatuor septenariis constans. Id quod obiter dicere voluimus.

151 ¶ Sed vt redeamus ad pompas funebres: Illud quoq; annotandū ducimus, apud antiquos non idem fuisse feretrum nobilium,& ignobilium. Hi enim, vt tradit Fulgentius Placiades in vocum antiquarum interpretatione ad Calcidium, Sandapilam vocabant

vocabant feretrum, siue loculum, in quo plebeiorum & damnatorum, non etiam nobilium cadauera deferebantur, sicut Stesimbrotus Stasius de morte Policratis regis Samiorum descripsit dicens, Posteaquam de cruce depositus, sandapila etiam deportatus est. Suetonius in vita Domitiani c.17. scribit cadauer ipsius populari sandapila per vespillones fuisse exportatum, quod & ipsum scribit Orosius libr.7.c.7. Eutropius autem dicit illud ignobiliter fuisse sepultum: ex Suetonio autem intelligis Sandapilam peculiari vocabulo popularem fuisse vocatam, quòd populares & plebeij ea deferrentur, etiam illud Martialis lib.2.epig.81.in Zoilum,

Sandapila.

Laxior hexaphoris tua sit lectica licebit,
Cùm tamen hæc tua sit, Zoile, sandapila.

Et li.8.epig.74.de Gallo Lingone,

Permutatur onus, stipatáque tollitur altè
Grandis in angusta sarcina sandapila.

Hincque & lib.9.epig.3.

Octo Syris suffulta datur lectica puellæ:
Nondum sandapilæ pondus amicus erit.

Et iuuenalis Saty.8.

Inter carnifices & fabros sandapilarum.

A Sandapila autem Sandapilarij dicti sunt Sidonio Apollinari. Hanc, inquit, non vespillorum sandapilariorúmque ministeria ominosa simulauere. Cęterùm Valerius Maximus lib.2.c.1. scribit apud Massalienses olim duas fuisse ante portas eorum arcas: alteram, qua liberorum: alteram, qua seruorum corpora ad sepulturæ locum plaustro deueherentur.

152 ¶ Et vti non idem feretrum, ita nec idem sepulchrum erat nobilibus & plebeiis, vt satis quoque ostendit Plato lib.9.de legibus, quo loco loquitur de sepultura eorum, qui sibi mortem consciuerunt. Et illud Hieremiæ 26.ad fi. Percussit eam gladio, & proiecit cadauer eius in sepulchra ignobilis vulgi. Et 4.Regu.23. Et efferri fecit lucum de domo domini foras Hierusalem in conualle Cedron, & combussit eum ibi, & redegit in puluerem, & proiecit super sepulchra vulgi. Vt scilicet quibus in vita non idem locus erat cōstitutus, vt diximus suprà nu.51. nobiles ignobilibus, ita nec post mortem. Tanquam scilicet illa nostra nobilitas aut ignobilitas morte non finiatur, quod & astruit quod etiam diximus suprà c.6.nu.44.sed & illud præterea. Vt tamen non omittamus quod à Seruio scriptum est in 11.Aeneidos, enarrans eum locum & in illum ipsum referens,

Nec idē locus sepulturæ.

—Fuit ingens monte sub alto
Regis Dercenni terreno ex aggere bustum
Antiqui Laurentis.

Apud maiores, inquit, nobiles aut sub montibus, aut in montibus sepeliri solitos, ex quo & id notum est, vt supra cadauera aut pyramides fierent, aut ingentes columnę collocarentur. Sed & alibi scribit columnas mortuis nobilibus superponi solitas, ad ostendendum eorum culmen Erat autem apud Hebræos ager peculiariter destinatus sepulchris regum, vt patet ex 2.lib.Parali.c.26. in fi. Et apud Athenienses sepulchra vulgi erant in Eleuteris, principum vero circa Eleusinum, vt tradit Plutarchus in Theseo. Apud Lacedæmonios autem sepultura omnibus æqualis erat, vt tradit Heraclides in politicis.

153 ¶ Sed & superioribus adstipulatur text.in l. plenum. §. præter habitationem, versicu. & ex iis, ibi, largiùs cum vsuario agendum est pro dignitate eius, cui relictus est fundus.ff.de vsu & habit. Ex quo scienter annotauit Andre.Barul. in constitutione Siciliæ incipi.minoribus, & ibi post eum Matthe.Afflic.in 4.quæsti.quòd ratione nobilitatis vberiùs interpretatur, quando relictus est vsus alicuius rei nobili, quàm si plebeio esset relictus. Cui adde semper aliâs ex dignitate legatarij augeri legatum, per l. sed & si susceperit. §. sed & si proponat, vbi glos. not. ff. de iudi. & l.si seruus plurium. §. vltim. ff. de leg.1. & bene facit textus in l. si longiùs, in fin. ff. de iudic.

Nobili vsus relictus vberiùs est interpretandus. Legatū ex dignitate legatarij augetur.

vbi augetur vtilitas propter dignitatem. Et quod scribit Bald. in l. filiusfami. per illum text. ff. de donati. cùm quid conceditur nobili, intelligi pinguiùs esse concessum. Per illum autem textum in d. §. sed & si proponat, dicit Ange. ibi, quòd si testator paruum suum patrimonium iussit distribui inter pauperes Christi, non poterit inter nobiles distribui, licèt pauperes: quia de nobilibus sensisse non videtur, donans modicum quippiam.

Modicū donans pauperibus, de nobilibus sensisse nō videtur.

154 ¶ Accedit quoque iis quæ diximus, id censeri in piam caussam datum siue relictum, quod nobili datum est, & relictum: qui satis bonorum habet, non tamen vt viuere possit, aut filias matrimonio collocare ex suæ nobilitatis ratione, vt expresè & not. voluit Bal. in l. si quis ad declinandam, col. 2. vers. circa tertium, per tex. ibi. C. de epi. & cleri. Sequitur & commendat Cepol. in tract. de imper. mili. deli. in 21. priuilegio nobilitatis, & Bened. Capra. consi. 54. punctus quidam. Angelus col. pe. versicu. vnde restat vt deueniatur, & Philip. Deci. con. 120. cuius superscriptio incipit, presbyter, col. 1. & Iason in l. si constante, col. 23. versi. item si aliquis nobilis, qui est sub nu. 151. ff. solu. mat. & Ioan. Lup. in repe. rub. de dona. inter vir. & vxo. §. 11. col. 4. versi. & inde est, & iterum in repe. c. per vestras. §. 12. colum. 2. vers. ad cuius confirmationem, rursumque §. 23. col. 2. versic. bene facit ad hoc, & Alciatus in l. quos nos hostes. §. locuples. ff. de verb. signi. Et facit quod generaliùs dicit de eadem re loquens Bar. in repe. l. 1. in 2. q. 2. q. princ. & ibi quoque Bal. etiam in repe. col. 10. versic. super 5. quæstione. C. de sacro. eccle. & Barb. consi. 58. clementissimi dei, col. pen. lib. 1. & Diuus Thomas à Bart. suprà citatus in 4. q. 32. ar. 7. & tex. in c. consideranda, ibi, verecundia quæ ingenuos perdit natales. 86. di. Ex quo facilè liquet huiusmodi nobiles in distribuendis eleemosynis esse cæteris anteponendos.

Nobili relictū nō ita diuiti, vt viuere possit, aut filias dotare pro sua nobilitatis ratione, in piā caussam censetur.

Nobiles in eleemosynis præferendi.

155 ¶ Ideóque Bald. nouel. in tract. de dote, parte 5. colum. 4. in fin. dicit, quòd executores dati ad distribuendum in caussas pias, possunt erogare pro dotibus puellarum nobilium, quòd licèt aliquid habeant vt possint nubere, non tamen satis pro earum nobilitate, quod dictum pro no. sequitur Ioan. Lup. in repe. d. c. per vestras. §. 12. col. 2. versicu. idem dicendum, de donat. inter vir. & vxo. Nam vt & id illis addas, mulier nobilis maiore dote indiget, quàm ignobilis, si pari nubit, vt videre licet ex Bald. in l. quæro. ff. de iure doti.

Pia causa dotare puellas nobiles etiam dotatas, sed nō pro ratione nobilitatis.

156 ¶ Facit & quod scribit Bar. post Iac. Bu. in repe. l. si constante, in 2. q. j. q. prin. ff. solu. mat. quod iudex debet arbitrari, an quis sit pauper, an diues, ex personarū differentiis. Miles enim aut nobilis habēs mille in bonis, est pauper: & plebeius, aut, vt loquitur, rusticus, multò minus habens, diues est. ar. l. Nepos Proculo. ff. de verbo. sign. & no. in l. in condemnatione. ff. de re iud. & in d. l. sed & si susceperit. §. 1. ff. de iudi. & sequitur Soci. con. 30. & in caussa dominæ, col. 2. lib. 4. Et idem voluit Ange. in l. si verò. §. qui pro rei qualitate. ff. qui satisd. cog. & Philip. Deci. consi. 163. in caussa matrimoniali, col. 4. versi. secundo principaliter.

Pauper aut diues dicitur ex personarū discrimine.

157 ¶ Proptereáque idem Bartol. & post eum Pau. Ca. in ea ipsa l. si constante, vterque col. j. ff. solu. matri. scribunt, quòd cùm debet exactio fieri, non potest constante matrimonio, nisi si bona mariti non sufficiant ad dotem, vt in ea l. cauetur. Certè si nobilis vir non multùm habeat in bonis, sed id tātùm quod satis est ad satisfaciendum creditoribus, & doti, tamen quia eū oportet honestè viuere, vt nobiles solent, ideóq; periculum esse potest, ne omnia consumat, poterit dos exigi, per l. vbi, & l. in rebus. §. omnes. C. de iure doti.

158 ¶ Id quod etiam in casu authen. prætereà. C. vnde vir & vxor, voluit ipse Iaco. But. & post eum Bald. ibi colum. 4. versicu. in glos. 2. dum tractant quando vxor dicatur inops nécne: id enim relinqui arbitrio iudicis, qui considerabit qualitatem personarum. Nam nobilis (inquiunt) qui nequit operari, dicitur pauper, id habens quod rusticum & artificem faceret diuitem. In quam sententiam scriptū est à Cornelio Tacito lib. 1. Ne

Vxor an & quomodo dicatur pauper aut nō, in casu authen. prætereà.

lib.1.Neronem Valerio Messalæ Consuli,qui Coruini oratoris pronepos fuit,obtulisse in singulos annos quingenta sestertia, quibus paupertatem & inopiam sustentaret. Quæ summa nostræ pecuniæ est ex computatione Budæi in lib.de asse.duodecim milium & quingentorum aureorum.Quam si qui hodie habent,ditissimi existimantur. Et tamen tunc Messala paupertate laborare credebatur,pro ratione scilicet suæ dignitatis ac nobilitatis.

159 ¶ Nec hinc longè abest quod scribit Pau.Cita.in tract.de iure patro.in 6.parte,ar.4. q.2 vbi quærit,ad quam inopiam requiritur patronum venisse, vt ab ecclesia ali debeat. In qua re dicit inspiciendum, an patronus sit nobilis, cui magnum est opprobrium venisse in summam ac extremam paupertatem,per no.per glos.in c.1. §. sanè, in verbo,absque penuria,de statu regula.lib.6.

Inopia patroni ex nobilitate illius consideratur.

160 ¶ His item adstipulatur,quòd si quis bonis cesserit,habet priuilegium ne conueniatur, nisi inquantum facere possit. Igitur si posteà ei fuerit relicta turris, quæ valet mille aureos,creditores volunt eam vendi, quia ei tanquam pauperi debet sufficere quædam parua domus: ipse verò vult eam turrim sibi retinere pro sua habitatione, Bartol. in l. vltim.C. qui bonis ced. poss. dicit illum iusta petere, per l. qui bonis. C. eod. Bald.autem,ibi,colum.2.versicu.quæro quidam cessit. C. qui bon.ced.pos.dicit iniquum esse, quòd rusticus habitaret eam turrim in damnum creditoris, quod tamen esset æquum in nobili. Ideóque id esse arbitrarium inspecta qualitate personarum,per iura quæ illic allegat.Et vide quod scripsi in re non admodum dissimili suprà nu.135.vbi nobiles,& 2.seq.

In priuilegio.

161 ¶ NOBILES SVNT in ea re priuilegiati, vt nostri loquũtur, vt defendantur, nec de facili conueniantur,ita expressè voluit Spec. tit. de reo, post princ. versi.item nobilis, arg. text.in §.verum. 6.q.j. & c.frater.16.q.j. & c.præceptum.32.q.5.& c.j.de purga.cano.& lege secunda.ff.de in ius vocan. Et hoc quoque voluit Cepol. Specul. referens in 26.priuilegio nobilitatis.

Nobiles non tam facilè cõueniri possūt.

162 ¶ IN HOC QVOQVE nobilibus deferri solitum est, vt in literis contra illos obtentis soleat poni hæc clausula,prouiso ne in terram dicti nobilis excommunicationis, vel interdicti sententiam proferas, nisi à nobis super hoc mandatum receperis speciale. Ita etiam voluit idem Specula. titu. de rescript. præsenta. §. ratione formæ,versicu. nunc dicamus,in princ.qui ad hoc allegat c. 1. extrà de postul. præla. & c.non est vobis,extrà de sponsa. & c. Romana.§.vlti.de senten.excom. lib. 6.quæ iura parum ad hoc faciunt. Hoc tamen refert & sequitur Cepol. vbi suprà, in 27.priuilegio nobilitatis.

Terræ nobiliũ nõ tam facilè interdicũtur.

163 ¶ IN CONSTITVENDA dote nobilitas viri cõsideranda est,vt scilicet maior dos constituatur propter ipsius nobilitatem,ita voluit gl.in c.nullum. 30.q.5.per tex.ibi,quem ita intelligit,& per tex.in l.quæro.ff.de iure dotium,& in l.si quis sepulchrum.§.vlt.ff.de religios.& sequitur Cepol.vbi suprà in 35.priuilegio,vbi ad hoc allegat optimum tex.l.cùm post.§.gener.ff.de iure doti.& l.si filiæ pater.ff. de lega.3.& idem non citata ea gl.voluit Bal.con.328. cùm in caussa,col.2. lib.3. & Lucas Pen.in l.mulieres,col.5.versi.20.augetur.C.de digni.lib.12.Et facit gl.in l.j.in verbo, sororem.C.si aduer.dot.& in l.nulla.C.de iure doti.& in l.cùm post mortem. §. vlti. ff.de admi.tut.& quod voluit Ioan.Lup.in repe.c.per vestras,chart.31.versi.sed pulchrum est videre,de dona.inter vir.& vxo.

Nobilitas viri cõsiderãda in cõstituenda dote.

164 ¶ Et ad hoc quoq; facit,quod e diuerso consideranda est vxoris nobilitas,ad id scilicet, vt minor,aut certè nulla dos marito cõstituatur,tanquã nobilitas vxoris pro dote sit, imò vt vir ipse dotem vxori etiam constante matrimonio possit constituere, vt latè suprà diximus.Sicuti etiam non dissimiliter forma vxoris pro dote est. Nam vt scribit Apuleius libr.2.de Magia, virgo formosa,& si sit oppido pauper, abunde

Nobilitas vxoris pro dote est.

tamen est dotata. Quod exemplo comprobatum videmus apud Homerum libr.13. Iliad.referentem Othryoneum Cabesorum Regem spopondisse Priamo se hostes à Troia effugaturum,ea lege, vt sibi daret in vxorem Cassandram eius filiam etiam indotatam,quoniam erat filiarum Priami formosissima.

ἤτεε δὲ πριάμοιο θυγατρῶν εἶδος ἀρίστην
Κασσάνδρην ἀνάεδνον, ὑπέσχετο δὲ μέγα ἔργον
ἐκ Τροίης ἀέκοντας ἀπωσέμεν υἷας ἀχαιῶν.

Habemus tamen tex.in l.quæro.ff.de iure doti.ex quo no.Bald.ibi,quòd nobiles mulieres indigent maiori dote,quàm ignobiles,quod nos alibi ad aliud diximus.Et bene facit text.in l.si filiæ,in verbo,ex dignitate.ff.de legat.3.quod intellige, dicit Bal. vbi suprà,si nuberet pari,aliàs secus,per l.3.C.de dot.promiss.

165 *Nobiles an sint immunes à publicis muneribus.*

¶NOBILES SVNT immunes à muneribus publicis.l.præcipimus,& l.Senatorū,& l.quoniam.C.de dignitatibus lib.12.& l.non tantùm.§.Iliensibus.ff.de excu. tut.ex quo no.Bal.ibi nobilitatē tribuere immunitatē,& l.3.§.1.ff.de mune. & hono. & voluit Lucas Pē.in.l.mulieres,col.pe.vers.36.eo.ti.Sed aduerte,quòd Lucas loquitur de nobilibus ex dignitate,prout etiā loquuntur d.ll.primæ loquētes,de Senatoribus & l.postrema loquitur de militibus qui castris operam dant.Nam quod ad nobiles genere spectat,videtur quòd non excusentur à muneribus, neq; personalibus, neque realibus.Ab illis quidē,per tex.in §.audient quoque,ver.si qua verò,ibi, cōuenit enim vnūquēque nobilium,in authen.de defen.ciui.& in d.l.3.§.1.si solerter inspiciatur.Nam posteaquā dixit,quòd milites excusantur à muner.personalibus. De illis enim loquitur ille tex.vt dicit glo.Subiungit,Cæteris autem priuatis,id est,non militantes,quāuis militum sint cognati,legibus patriæ suæ,& prouinciæ obedire debent.& illū tex.no.Saly.ibi contra nobiles.Ab istis quidem per tex.in l.munerū.§.patrimonialium autem,vers.ab huiusmodi muneribus, vbi hoc expressè no. Bar. ff. de muner.& hono.& in l.rescripto.§.vlti.vbi & vtrunque voluit Saly. in sua repe. col. antepe.ff.eo.Et vtrunque etiam voluit Alber.in suo tract.de muner. & hono. quem posuit super.d.tit.char.pe.vers.sed quæro nunquid nobiles excusantur, & in l.& qui origine,in prin.eo.tit. vbi loquitur generaliter.& sequitur Christo.Nicel.in tra. eius dē tit.char.15.ver.an autē nobiles excusentur à muneribus,& Pe.Ant.in suo quoque tract.munerum,char.19.vers.iuxta hoc quæro,nunquid nobiles.Iac.à Sancto Geor. in l.1.§.pro secundo.C.de cadu.tol.vbi admonet esse notandum,quia sępe contingit in practica.& Steph.Bertran.con.123.ponitur in facto,col.1.libr.1.& latiùs con.141. christi.&c.visis duobus,col.1.eo.lib.1.& con.207.pro responsione,col.j.eo. lib.1. & Fran.Ripa li.1.respon.c.21.nobiles,& lib.2.respon.c.4.si supremus dominus, col. 3. versi.videndum ergo restat.& iterum c.26.videtur respondendum,columna, quarta,vbi loquitur de patrimonialibus tantùm.

166 *Nobiles in collectis tenētur cōtribuere pro bonis nō seruilibus non pro cæteris.*

¶Quinetiam Lucas ipse in l.vlt.col.2.C.de fund.limit.libr.11.dicit,quòd nobiles tenentur cōtribuere cum aliis in collectis,ratione eorum bonorum,pro quibus seruitia non præstant regi:pro aliis verò nequaquam, vt dicit probari. Primùm quidē in l.j.C.de offi.præfec.aug.& in l.vlt.§.ab.huiusmodi.ff.de muner.& hono. Secundum, per tex.in d.l.vlt.in qua hoc scribit,& in l.2.C.de colla.fund.patri.lib.12.Et hoc quoque postremum tenet And.Iser.in c.1.in verbis,& plaustrorum & nauium præstationes,& ibi post eum Alua.& Cardi.Alex.in eisdem verbis,tit.quæ sint regalia, vbi & huius rei rationem adscribit.& ipse quoque Lucas in d.l.vlt.col. 5.quia nobiles pro huiusmodi rebus seruiunt personaliter principi,aut domino in expeditionibus, per §.firmiter,ti.de prohi.feud.ali.per Fed.Ideò non debēt duplici onere grauari,per legē,nauis onustæ.§.cùm autem.ff.ad leg.Rho.de iac.Nec hoc admittēdū,vt & paulò post subiungit Lucas,quòd ideo nō contribuant,quia sunt nobiles,nulla enim l.hoc cauetur.Idem in effectu tradit Iaco.à Sancto Geor.in tract.de homagio,col.pen.

167 *Quid in nobi*

¶Sed hæc duobus modis intelligenda sunt,Primò in nobilibus nullā habētibus iurisdictionem in loco in quo habitant.tunc enim haud dubiè debent cōtribuere cū cæ-

teris habitantibus, cùm ipsi sint subditi eius loci, vt cæteri ignobiles. Quòd si habeãt omnimodam iurisditionem in eo loco, tunc non subiiciuntur vniuersitati eius loci, nec vniuersitas in eos iurisditionem habent, sed ipsi potiùs in vniuersitatem. Ideo ab ea imponi non possunt, vt etiam videmus forenses & ecclesias imponi non posse ad munia personalia, aut mixta, cùm ipsi subditi non sint. l. rescripto. §. vlt. ff. de muneri. & honori. Ad realia autem debent nobiles, quantamcunque iurisditionem habeant, contribuere, vti etiam princeps, & ecclesia contribuit de iure communi l. ad instructionem. C. de sacro. eccle. & l. absit. C. de priuil. do. aug. libr. 11. Hæc Nicel. vbi supra. & Bertran. d. con. 141. lib. 1. & d. con. 207. eo. lib. 1. Quibus addes quod ad reparationes castrorum & murorum ciuitatis haud dubiè tenentur, & nobiles, & clerici, præsertim si immineat necessitas, vt videre licet apud Guid. Pap. deci. Delphi. 7. habentes, & iterum deci. 78. an ecclesiam, vbi alios allegat. & Benedic. in repe. c. Raynutius, in verbo, & vxorem nomine Adelasiam, nu. 1030. An autem in aliis teneantur contribuere tempore necessitatis dicam posteà.

Nobilibus habentibus in loco omnimodã iurisditionem.

168 ¶Secundò intellige, nisi alia esset in his omnibus consuetudo contribuendi, vel nõ contribuendi. Ea enim obseruanda est, vt dicit Iacob. à S. Georg. quo loco nuper citauimus. Et certè Masuer. vir multæ eruditionis & experientiæ apud Gallos, in titu. de talliis. §. item illi qui sunt, scribit apud ipsos Gallos, nobiles nobiliter viuentes esse immunes à talliis, nulla distinctione facta bonorum allodialium, & feudalium. & idem tenet Guid. Pap. deci. 384. sed quid de nobilibus, vbi & hoc dicit procedere etiã in rebus aliàs subiectis huiusmodi subsidiis, quos à plebeis scilicet recenter acquisiuerunt, vt videlicet etiam pro illis non teneantur contribuere in subsidiis. Sed & idem Guid. deci. 387. sed quid si nobilis, plus dicit, quòd si nobilis tribus aut quatuor annis soluerit huiusmodi subsidia, non per hoc compellendus est soluere in futurum, per l. presbyteros, la 2. in fi. C. de epis. & cleri. & l. voluntariæ. ff. de excu. tut. Et idem voluit con. 217. omissa facti narratione, in fi. vbi dicitur requiri 40. annos, vt in futurum cogi possit per c. accedentibus, extrà de priuil. & vtrunque sequitur Alber. Brunus con. 103. casus iste, col. 2.

Nobiles immunes à talliis sine delectu bonorũ in Francia.

169 ¶Hæc extende, vt etiã tempore necessitatis belli non teneantur nobiles ratione bonorum feudalium, pro quibus personaliter seruiunt contribuere in subsidiis pecuniariis, per id quod consuluit Io. Ana. con. 7. visis & ponderatis his quæ narrãtur in themate, col. 3. vbi dicit quòd vasallus non tenetur tempore belli subuenire domino, de pecunia, per tex. in c. licèt vasallus, in 2. respon. tit. si de feu. fue. cont. inter do. & agna. Quod tamen limitat, nisi esset magna quædam necessitas, siue imminens periculum, & vasallus sit diues. Nam tum teneretur, vt dicit cõcludi per Iac. Ardizo. in sua summa feudorum, tit. quo negli. feud. perdat. §. item quæritur, ver. item quæro. refert & sequitur Iason in l. si ex toto, in prin. col. pen. in fin. ff. de lega. i. Pro quo bene facit, quod voluit Dy. ibi, quem sequuntur Bal. Pau. Ca. in lec. Bono. Raph. & Alexã. quòd immunis ex priuilegio à collectis, tamen non excusatur ab iis quæ imponũtur propter necessitatem belli, per tex. ibi, & in l. j C. nemi. lice. se in emp. per excu. lib. 10. vbi tolluntur omnia priuilegia, cùm necessitas vrget, & per alia quædam iura quæ allegant. Et hoc quoque voluit Dynus in d. l. si ex toto, in prin. & sequitur Ioan. And. in addi. Spec. tit. de censib. §. nunc dicendum, vers. est sciendum. Bal. in l. iubemus nullã, per illum tex. C. de sacro. eccl. Anto. in c. peruenit, de immunitat. eccles. Sed quia hoc postremum multos habet contradictores: ideo quisquis volet pleniùs scire omnium sententiam, legat Alex. Fran. Arc. & Iaso. in d. l. si ex toto.

Quid autẽ in necessitate belli.

Quid in imminenti periculo.

170 ¶Ex iis liquet, quòd etiam ignobiles non tenentur contribuere in subsidiis, ratione bonorum feudalium, pro quibus tenentur seruire principi in expeditionibus. Nam si ita res est, quòd nobiles non tenentur pro huiusmodi rebus feudalibus contribuere in subsidiis, non ea ratione quòd sunt nobiles, vt diximus, & plenè liquet ex iam dictis, sed ob id solùm quia tenentur seruire domino, ne videlicet duplici onere grauentur: Consequens est, vt etiam ignobiles, quibus ratione bonorum feudalium

Ignobiles non tenẽtur cõtribuere in subsidiis ratione bonorum feudalium.

eadem necessitas ingruit seruiendi principi in expeditionibus, non teneantur contribuere in subsidiis, ne duplici onere grauentur. Et hoc expressè tenuit Barthol. Chasse.con.64.viso processu,col.2.vers.ad primum.

171 *An ignobilis soluat collectā pro rebus acquisitis à nobili.*

¶Et hoc optimè probat,quod autoritate Vber.Bob.decidit Ioan.And. in addi. Specul.d.tit.de censib.loco suprà alleg.de rustico,qui emit à milite possessiones,de quibus nunquam fuerat soluta collecta: An videlicet teneatur pro illis soluere collectam.Et distinguit,an miles non soluebat collectam,quia erat nobilis, an verò quia res non erat obnoxia collectæ:vt primo casu teneatur rusticus soluere,secundo non teneatur.Nam personis data immunitas,cum persona extinguitur:rebus,nunquam extinguitur,l.ætatem.§.rebus.ff.de censib.cum multis iuribus ibi allegatis.Cùm igitur ea sit rerum feudalium natura, vt quia sunt obnoxiæ seruitio personali ipsius vasalli,non etiam collectis pecuniariis:Certè in quamcūque manum peruenerint, manet eadem immunitas, manente etiam ratione eadem immunitatis. Cæterùm apud antiquos Psollis tributi genus erat,quod nobilissimi quiq; ciuitatis pendebant,vti secundum habitationes fuerant comprehensi: vt nobilitas quæ ad bonam fortunam illos perducere debuerat,hoc incommodi secum afferret, vt scribit Græcus legum innominatus interpres, & ex eo Alciatus in tres posteriores libros C. in principio.

172 *Nobilitas facit vt concedatur immunitas.*

¶Sed vt ad nobiles redeamus,licèt non sint immunes à muneribus personalibus & realibus,ex multorum sententia,vt dictum est suprà nu.157.nobiles sunt immunes: Tamen propter nobilitatem quandoque tribuitur immunitas,per tex.in l. non tantum.§.Iliensibus,ibi,propter inclytam nobilitatem.ff.de excu.tut.vbi & Bal.& Nicol.Neapol.in lec.Bar.no.per illum tex.quòd propter nobilitatem aliquando conceditur immunitas,& ad hoc quoque illum tex.ponderat ipse Bald.con. 363. quæritur an si per officiales,col.vlt.lib.1.& commendat Cepol.in d.tract. suprà sæpius allegato,de imper.mili.delig.in materia nobilitatis.in 36.priuilegio.

173 *Matrimoniū nō consistit inter nobilē & turpem personam.*

¶NOBILITATI adeò leges censuerunt esse deferendū,vt cōsistere ex illarum constitutionibus non possit matrimonium inter nobilem,& turpem quampiā & infamem personam,per tex.in l.lege Iulia.ff.de rit.nupt.quem ita intelligit glo.in l.vlt. in verbo,personam,loquens expressè de nobili,altero autem turpi meretricatore,& similibus.C.de sponsa.quam gl.ad hoc ponderat & dicit no.Cepol.in d. tract. in 41. priuileg.nobilitatis.Tamen de hoc ego multùm dubito.Nam ea l. lege Iulia, loquitur tantùm de Senatore,Senatorisque liberis,quibus interdicit matrimonium cum libertina,aut ea cuius pater materve artem ludicram fecerit.Nec loquitur de cęteris nobilibus,aut in alia dignitate constitutis.Imò alia lege cauetur, licere omnibus ingenuis,præter Senatores corúmque liberos,libertinam vxorem habere,per tex.in l. lege.Pap.ff.eo.de rit.nupt.propterea ea glos.videtur non esse vera.

174 *Error qualitatis nobilis, nec impedit, nec dirimit matrimoniū.*

¶Illud minimè dubium est,de iure canonico non impediri matrimonium, ex huiusmodi differentiis nobilitatis & ignobilitatis,quādo & si nobilis cōtrahit matrimonium,cum ignobili,quem errore ductus,vel ducta putabat nobilem:is error nec impedit,nec dirimit matrimonium,vti nec cæteri errores qualitatis,vt plenè no.29.q. j.per totum,& in c.proposuit,de coniug.ser.Et nuncupatim in hoc errore nobilitatis,vel ignobilitatis,tenuit Hosti.in summa de matrimo.§.qualiter impediatur, ver. primò ergo occurrit.& And.Iser.in c.1.§.persona verò,statim post prin.tit. per quos fiat inue.& è Theologis Angel.Cla.in summa,in verbo,matrimonium,le 2.in 4.impedimento,nu.2.& omnes vbique.

175 *Apud antiquos Ro.non cōsistebat matrimonium in*

¶Scio & illud ex legibus decemuiralibus,quas & nos 12.Tabularum vocamus, sancitum fuisse,ne connubium Patribus cum plebe esset,Id est,ne consisteret matrimonium inter Patricios,qui soli nobiles erant,& plebeios:tanquam id nobilitatem pollueret,vt refert Dionysius Halycarnasseus lib.originum Romanarum decimo,in fi.

& Liuius

& Liuius statim in initio lib.4.ab vrbe condita.quo in loco etiam videbis maxima contentione Patrum & plebis tandem legem fuisse promulgatam, vt essent omnium promiscua connubia. Turpe autem semper habitum fuit, si qua nobilis fœmina viro ignobili nubebat, vt satis ostendit illud Martialis lib.5.epig.17.in Gelliam,

ter Patricios & plebeios.

Dum proauos atauósque refers, & nomina magna,
Dum tibi noster Eques sordida conditio est.
Dum te posse negas, nisi lato Gellia clauo
Nubere, nupsisti Gellia cistifero.

Quod nos alibi ad aliud retulimus.

176 ¶Ex quibus plerisque videri posset, mulierem nobilem, quæ nupsit ignobili, nupsisse indigno, vt etiam videtur voluisse Alex.con.209.ponderatis, col.j.li.6. Quoniam indignus, siue indigna hoc casu dicitur, cui sine dedecore, considerata qualitate natalium vtriusque, nubere non potest, vt per l.3.§. si filius emancipatus, le j.ff.de bono. pos.contra tab.voluerunt Iaco.Are.& Bar.in l.si rogatus.ff.de manu. vind. vbi & in id citant l.tam dementis.C.de epi.audi.idem Bar.in l.libertum.C. de nupti. & in l. si furiosi, eo.tit.& in l.cùm ita legatum.ff.de condi.& demon.vbi & ipse allegat l. si filia,& authen.ibi positam.C.de inof.testa.Ex quo illud sequitur, vt pater huiusmodi filiam dotare non teneatur, quæ scilicet huic indigno nupserit, ex glo.in c. de raptoribus,& ibi Archi.36.q.1.Bal.in l.j.col.3.versi.sed si nupsit.ff.solu.mat. Anto.in c.accedens, col.2.versi.quærit glo.de procur.Imò verò possit eam aut filium, qui idē fecit, exhæredare, per d.§.si filius emancipatus,& voluit Bar.in d.l.libertum,& Bald.in l.si pater, quæ est 2.vers.& ideo.C.de sponsa.& in l.nec filium.C. de nupti. & Pet. Anca. in c.1.in fi.de despon.impub.

Pater non tenetur dotare filiam quæ indigno nupsit.

177 ¶Sed hoc tamen si verum est, intelligi debet, nisi fortè mulier nobilis quidē illa, sed pauper nupserit ignobili, sed diuiti, aut è contrario. Nam diuitiæ vnius compensantur, cum nobilitate alterius, ex sententia Specul.in alio casu loquentis, in ti. de teste. §.1.versi.sed quid si vir & vxor.& Bal.in c.super eo, le 2.in fi.de testib.& Alex. in hoc nostro casu expresśim loquentis d.con.209.col.2.versi. prætereà paritas. Ad quod bene facit, vt etiam hic dicit, quòd no.glo.& doc.in l.si volūtate.C. de dotis promis. De quo diximus suprà c.18.nu.19.hinc fit primū.Facit item quod & nos scripsimus suprà c.3.nu.10.& proptereà.

Quid si nobilis pauper mulier viro ignobili & diuiti nupserit.

178 ¶Illud autem hìc non intempestiuè quæri potest: Si nobilis vir ex ignobili concubina susceperit liberos, vel è contrario,& posteà contrahant matrimonium: An filij illi ante matrimonium nati legitimentur. Id quod nos satis tractauimus suprà huius tractationis c.15.versi.22.cuius exordium est, sed hìc quæri potest,& seq.vbi tu videre poteris, ne huc iterum repetam.

An ex matrimonio contracto inter nobilem & ignobilem legitimētur liberi.

179 ¶IS HONOR solet fieri nobilibus, vt dum homagium & iuramentum fidelitatis præstant, ad osculum principis recipiantur, non etiam cæteri, etiam si habeāt feudum nobile. vt retulit Specul.qui hoc dicit obseruari in regno Franciæ, in tit. de feu. §.quoniam, in vlt.char.versi.porrò in regno Franciæ: Sed de hac re latiùs dixi in consuetudinibus Pictonum tit.9.§.5.in glos.j.vbi videre poteris.

Nobiles iuramentū fidelitatis præstātes admittuntur ad osculū principis.

180 ¶INSTRVMENTA cōmunia nobili & plebeio apud nobilē potiùs sunt deponenda, per tex.in l.vlt.ibi,& amplioris honoris inferiori.ff.de fid.instr. Et ita per illum tex.expresśim voluit Lucas Pen.in l.mulieres, col.6.vers.26. instrumenta. C. de digni.lib.12.& in l.2.col.pen.versi.& sicut nobiliores.C.de exac.& execu. eo.lib. 12.Quod intellige, etiam sit alter sit antiquior, vt ex eo patet quod dicit Dom. in c. Isidorus, in fi.episcopum posteriorem nobilem præferendum priori ignobili, & sequitur Barb.con.57.præclarè scribitur, in fi.lib.2.Sed tu de hoc vide quæ dicā infrà. nu.vltimo.verùm non adeò.& in 2.parte huius operis, qua tractamus de iure Primigeniorum in præfatione, nu.124.sed & hoc ita secundò intelligitur,& seq.

Instrumēta cōmunia apud nobilem deponenda.

DEBET

181 ¶DEBET PRINCEPS nobiles sibi comites potiùs asciscere,& suo lateri adiungere,quàm ignobiles,per tex.in l.omnium,circa prin.in illis verbis,inter tot nobiles.C.de testa.vbi ex eo no.Bal.Ang.Raph.Fran.Arc.Philip.Corne.& Iason, quòd vbi est princeps,ibi est,& præsumitur esse copia nobilium.Sed & eo.text.no. Cepol. in d.tract.de imper.mili.delig.in 37.priuilegio nobilitatis,quòd ad latus principum debent stare nobiles viri,& non plebeij.Refértque Anto.Scalam ea potissimùm ratione fuisse dominio Veronæ eiectum,quòd populares,& infimę sortis homines circa se,& in sua curia semper tenebat,spretis nobilibus.

182 ¶SI CREDITORES pari numero,alij consentiant remittere partem debiti, aut in tempus differre solutionem,alij dissentiāt:Nobilium consensus aut dissensus plebeiorū pręferendus est,vt nuncupatim voluit Luc.Pen.in d.l.mulieres,col.6.vers. 22.præferuntur.C.de dignit.lib.12.per tex.in l.maiorem,ibi,autoritatem eius sequetur Prætor,qui dignitate inter eos præcellit.ff.de pac.

183 *Captiuus nobiliori parere debet.*

¶SI IN BELLO quis à pluribus simul captus est,ab eisque sub fide redeūdi domum mittitur,tandémque ab omnibus simul reuocatur: Tenetur ipse captiuus primùm nobiliori parere,vt nuncupatim definiuit Angel.in sua bella disputatione,incip.renouata guerra,columna sexta,versi.adhuc dubitandum occurrit,per multa iura ibi per eum allegata.

184 *Plebeius non potest aduersus nobilē actione experiri.*

¶NON POTEST plebeius aduersus nobilem de dolo,aut alia famosa agere, per tex.in l.non debet.ff.de dolo,cùm dicitur.Sed nec humili aduersus eum, qui dignitate excellit,debet dari, vt puta plebeio aduersus consularem receptæ autoritatis.Ex quibus verbis planè colligitur,non id obtinere in omnibus nobilibus, sed in his tantùm qui longo interuallo præcellunt.Id quod etiam annotauit Lucas Pen. id ponens inter prærogatiuas nobilitatis,in l.mulieres,colum.4.versicu.1.non agit. C.de dignit.libro duodecimo.

185 *Nobiliū testamēta an præteritione liberorum rumpantur.*

¶NOBILIVM TESTAMENTA non rumpuntur per præteritionem liberorum,ita allegatur à quibusdam voluisse Pan.in c.quia nos,de testa.qui tamē nullam omnino nobilium mentionem facit,sed de militibus, & clericis tantùm loquitur,quorum testamenta ex præteritione liberorum non rumpuntur,per allegata ibi per eum.Super quo non latiùs immorandum duximus,præsertim cùm nec militia, nec clericatus homines nobilitent,vt suprà ostendimus c.8.& seq.

186 *An papa possit permittere nobili monacho vt vxorē ducat.*

¶PROPTER NOBILITATEM potest papa permittere monacho vxorem ad tempus ducere,videlicet vsque ad procreationem sobolis, ne stirps nobilis sine prole deficiat.Ita nuncupatim voluit Bal.loquens simpliciter de nobili,in l.si tibi filius.ff.de adop.Cui sententię vix possem accedere.Nam quod periculum,si diuis placet,futurum est,si stirps siue progenies cuiuspiam simplicis nobilis pereat? At in filiis Regum & principum,vbi subesset magnum quoppiam periculum, concedunt omnes id fieri posse,videlicet Inno.in c.cùm ad monasterium,in verbo,licentiam,& ibi Panor.qui & alios antiquiores citat,col.pe.de stat.mona.Ioan.Andr.in c.actus legitimi,& iterum in c.semel Deo,de regu.iur.lib.6.in Mercur.Ipse Bal.in l.si paterfamiliâs,in 3.lec.in §.in arrogationibus.ff.de adop.Pet.Anc.in repe.c.1.col.5.versi.vlteriùs quæro,de constitu.& con.339.parum dubitationis,Imol.in cle.1.col.vl.versi.sed quærit.Guil.de consan.& affini.Maria.Soci.con.13.præsens consultatio,col.4.versi. octauò probatur,& con.28.circa primum,col.4.versi.quartò principaliter. Iason, in l.si arrogator,col.2.versi.item attēde.ff.de adopt.& Catel.Cota.memo.filius vnicus, & memor.Papa potest.

187 *Nobilium citatio an in scriptis fieri debeat.*

¶NOBILES cùm citātur,debet citatio fieri in scriptis.l.quoties,ad fi.C.de digni. li.12.quē ad hoc expendit,& citat Guid.Pap.sing.82.citatio, versi.pe.Et idem tamē non obscurè videtur sensisse Fely.in cap.pastoralis,in prin.de offi.deleg.dū tractans de priui

de priuilegiis nobilitatis cum tex.citat.& in c.cùm quidam,col.3.verſ.& ad huiuſmodi,de iureiur.Sed id non obſeruatur in Gallia:ſcio tamen frequẽter fieri,ob id quod huiuſmodi nobiles non ſoleant ſeſe viatoribus exhibere,nec illos intra domus penetralia admittere.Ideo neceſſe eſt,vt ad domum ſcriptis citentur.Ille autem tex.d. l.quoties,nuncupatim loquitur de viris illuſtribus, quibus id priuilegium conceditur,ne ſine ſcriptis conueniri poſsint,nec in ciuili,nec in criminali. Ex quo Bart. ibi not.Clariſsimos viros non niſi per ſcripturam citari poſſe,quod & ex eo quoq; expendit Ro.in repe.l.ſi verò.§.de viro,in 5.fal.in prin.ff.ſolu.matri.

188 ¶NOBILES & eorũ vxores debent precioſioribus veſtibus & ornamẽtis indui, quàm ignobiles,vt ſatis videtur voluiſſe Alberi.in l.2.C.quæ res vendi non poſ.exclamans aduerſus populares diuites,qui ſe & vxores in veſtibus æquant nobilibus, per eum tex.& alios quos inibi citat.quod & non obſcurè voluit Zenzeli. in extrauag.execrabilis, ver. vnde inter cætera,in verbo,qui mendicant,per multa etiam ibi allegata.& Lucas Pen.in l.mulieres,col.pe.verſ.28.C.de dignit.lib.12. Et ex hoc fit, vt ſi nobilis vili veſte ob inopiam indutus,verecundiâ eſt præpeditus domo egredi, vt ſuis rebus ſupereſſet,reſtituetur in integrum,veluti iuſtè impeditus aduerſus temporis lapſum,vt voluit Nicol.Neapo.in l.in eadem.ff.ex qui.cau.maio.per eum text. in illis verbis,qui ita alligati ſunt,vt ſine dedecore in publico apparere non poſsint. Et id ſequitur Geral.à Petra.ſing.82.quæ ſunt contra. Apud Indos nemo niſi nobilis Lyſſum induere poterat vt tradit Philoſtratus in vita Apollonij lib.2. Et huc faciunt quæ ſcripſimus ſuprà,hoc eodem cap.nu.48.ſed circa hoc.& quæ dicemus infra c.37.nu.160.incip.ſuprà ſæpe locuti.

Nobiles precioſius veſtiri debent.

189 ¶LICET aliàs ij qui non poſsident immobilia,ſatiſdare debeant.l.ſciendũ.ff. qui ſatiſd.cog.& §.hodie,Inſtit.de ſatiſdat. Tamen nobiles ad id non coguntur, quãuis immobilia non poſsideant,ſed eorum cautioni iuratoriæ committitur, non ſolùm in ciuilibus,ſed & in criminalibus,per l.quoties,& ibi Barto.& Ioan.Plat.C.de dignita.libro duodecimo.Sed ea l.loquitur in illuſtribus,vt ex hoc intelligas, non procedere in omnibus nobilibus.

Nobiles non poſsidentes immobilia nõ ſatiſdant.

190 ¶NOBILES poſſunt homines ſuos propria autoritate capere, & plagis mediocribus caſtigare,ſi verum dicit Bald.in authen.ad hæc,in fin.C.de lati.liber. tol. & ſequitur Alexand.in addi.eiuſdem,in lege prima.C.de emend.prop.Et certè hodie noſtri nobiles ſtrenuam dant operam,ne id ius ſuum,ſi quod ſit,non vtendo amittant: vt qui non homines tantùm ſuos,ſed & non ſuos non plagis mediocribus afficiũt, ſed atrocibus,inhumanis,crudelibus,ſi non continuo quàm illis quicquam præceperint,id perfecerint.Noſtris autem moribus nulli nobili id licet,niſi iuriſditionẽ habeat,idque faciat autoritate iuſtitiæ,vt loquimur.

Nobiles poſſunt ſuos homines capere & caſtigare.

191 ¶POSTREMO poſſumus illud in vniuerſum dicere,in iis omnibus eſſe nobilitati deferendum,in quibus dignitatis habendam eſſe rationem leges ſtatuerunt. Nã etſi non omnis dignitas eſt nobilitas, vt clarè docuimus ſuprà.c.8.nu.4. attende. Eſt tamen nobilitas quædam dignitas,ex ſententia Bar.& Io.Plat.in d.l.1.C.de digni. li. 12.& omnium qui de nobilitate ſcripſerunt.Propterea ſunt nobiles plebeis & ſuperiores,& digniores,vt conſtat ex multis quæ ſupra diximus, & nuncupatim aſſerit Specul.titu.de reſcript.præſen.§.ratione autem cauſſæ,circa princ.verſ.ſed quæ ſunt perſonæ,& Cepol.in 41.priuilegio nobilitatis,& eſt bonus tex.in cap.ſuper eo, le 2. de teſtib.& in l.viduæ,ibi,pares genere.C.de nupt.

Nobilibus in omnibus deferendũ in quibus dignitati defertur.

192 ¶Quanquam etiam poteſt dici in his quoque eſſe deferẽdum plebeiis honeſtis & diuitibus,ex eo quod ſcribit Bar.in l.capitalium.§.ſerui,per illũ tex.ff.de pœnis, quòd quemadmodum ex conſuetudine nobiles non ſuſpenduntur, nec patiuntur huiuſmodi viles pœnas:ita nec populares diuites & honeſtiores. ſequitur Panor. in c.paſtoralis,in princ.in vlt.no.de offi.deleg.& Cepol.in 5.priuilegio nobilitatis. Id quod potes

Plebeij diuites & honeſti nobiliũ pœna puniuntur.

potes addere ad ea quæ diximus suprà, nu. 104. nobiles vt alij, & seq. vbi tractauimus de discimine pœnarum nobilium, & ignobilium.

193 *In omnibus magis fauendũ nobilibus.*

¶Et vt generaliùs hoc caput concludam, in omnibus fauendum est in dubio, ac cęteris per omnia paribus, magis quidem nobilibus, quàm cæteris. Nam vt scribit Cicero in oratione pro P. Sextio, Omnes boni semper nobilitati fauemus: & quia vtile est Reipub. nobiles esse homines, dignos maioribus suis: & quia valet apud nos clarorũ hominum senex de Repub. meritorum etiam memoria. Et paulò antè, nobilitatem blandam conciliatriculam appellauerat, quòd videlicet blandè sibi homines conciliet, prouocétque ad sui fauorem. De quo & tu vide infrà c. 37. nume. 80. incip. nobilitas ex his est.

194 *Aetatis potior causa q̃ nobilitatis.*

¶Verùm non adeò deferendũ nobilitati, vbi de honoribus & huiusmodi cęteris agitur, quin potior sit ætatis prærogatiua, quàm nobilitatis, ex sententia Inn. in c. statuimus, de maio. & obed. quem ita nuncupatim refert & sequitur, & dicit no. Phili. Deci. in c. clerici, col. 2. vers. & ista conclusio procedit, de iudi. Inn. autẽ nominatim non loquitur de nobilitate, sed de honore & dignitate, vt scilicet illius prærogatiuæ præferatur temporis prærogatiua, & illum sequuntur Ioan. And. Ant. Imo. Domi. Pan. & recentiores, in d. c. statuimus. & Imo. in c. vlt. de constit. Sed tu hîc vide quæ diximus suprà hoc eod. c. num. 52. & bene facit, ad fi. & iterum, nu. 174. instrumenta communia, & dicã etiam, in 2. parte huius operis, in præfatione, sed hoc ita intelligitur.

195 ¶Neque item ita nobilitati deferendum est, vt ob eam discedamus à regulis iuris cõmunis, nisi quantũ id legibus sit permissum: quod vel satis probatur ex l. imperfecto. C. de testa. vbi nobilitas instituti hæredis non facit vt ex testamento imperfecto adire posit, etiam si is imperator sit. quod ex eo annotauit Iason in prin. Id namque generale est vt quæ aliâs sunt multùm priuilegiata, tamen in his tantùm causis vel casibus sunt priuilegiata, quæ expressa in iure sunt, vt late docuimus in nostris Retractibus tit. 1. §. 1. glo. 14. nu. 96. ego verò, & seq.

Nobilitatis commendatio. CAP. XXI.

1 *Nobilitatis cõmẽdatio ex sacris literis.*

NEC MIRARI quis debet, si nostris iuribus, Cæsareis scilicet & pontificiis in tam multis nobilitati defertur, cùm & iure diuino & sacris literis ea multùm commendetur, laudíque & honori adscribatur, & contrà ignobilitas vituperio & contẽptui, vt facilè constat ex eo quod scribitur Nu. 1. Nobilissimi principes multitudinis, &c. Et c. 22. Rursum ille multò plures & nobiliores, quàm antè miserat, misit. Et c. 25. Mulier Madianitis filia Sur principis nobilissimi Madianitarũ. & Deut. 1. Tuli de tribubus vestris viros sapientes & nobiles, quod suprà ad aliud citauimus. Et 1. Reg. c. 2. Nũc autẽ dicit dominus, Absit hoc à me, sed quicunq; honorificauerit me, glorificabo eũ: qui autem cõtemnunt me, erũt ignobiles. Quibus verbis nihil aliud significatur, quàm eos fore nobiles, qui Deũ honorauerint: cõtrà ignobiles, qui illũ contẽpserint. Et eiusdem li. c. 9. inter præconia Samuelis prophetæ nobilitas cõmemoratur. Ecce vir Dei est in ciuitate hac, vir nobilis: omne quod loquitur, sine ambiguitate venit. Et 2. Reg. c. 23. de Abisaï, Ipse est qui leuauit hastam suam contra trecentos, quos interfecit nominatus in tribus, & inter tres nobilior. Et paulò pòst, Qui erant inter 30. nobiliores. Et Iob. 14. Siue nobiles fuerint filij eius, siue ignobiles, non intelliget. Et cap. 30. Filij stultorum, & ignobilium. Et Psal. 149. Nobiles eorum in manicis ferreis. Et Prouerbiorum c. 22. Ne stabit ante nobiles. Et c. 31. vbi commendatur vir mulieris fortis ex titulo nobilitatis. Nobilis in portis vir eius, quando sederit cum Senatoribus terræ. Et Ecclesiastes 10. Beata terra cuius rex nobilis est, quod & suprà ad aliud quoque citauimus. Et Sapientiæ 4. in prin. O quàm pulchra est casta generatio cum claritate! immortalis est enim memoria illius, quoniam & apud Deum nota est, & apud homines. Illa enim verba cum claritate, & illa, nota est, &c. significant nobilitatem, vt late diximus & ostendimus suprà c. 2. Et eiusdem libri c. 8. Generosi

Generositatem illius glorificat conturbernium habens Dei. Et Esaiæ 3. Tumultuabitur puer contra senem, & ignobilis contra nobilem. Quibus verbis planè ostenditur, ordine inuerso ignobilem nobili conuiciari, vt puerum seni. Et c.5. Nobiles eius interierunt fame. Et c.34. Nobiles eius non erunt ibi. Et Hieremiæ 39. Et omnes nobiles Iuda occidit rex Babilonis. Et Baruch 6. eodémq; vlt. ex epistola eiusdem Hieremiæ, Sine pedibus in humeris portantur, ostendentes ignobilitatem suam hominibus. Et Ezechielis 22. Triumphabunt de te sordida, nobilis, grandis interitu, &c. Et c.26. Et statuæ tuæ nobiles in terra corruent. Et 1. Machab. 1. c. Vocauit pueros suos, nobiles qui secum nutriti erant. Et c.2. Templū eius sicut homo ignobilis. Iterúmq; c.3. Et reliquit Lysiam hominem nobilem de genere regali super negotia regia. Et 2. Machab. 6. Eleazarus cogitans ætatis ac senectutis suæ eminentiam, & ingenitæ nobilitatis caniciē. Et c.7. Misit rex Nicanorem virū ex principibus suis nobilioribus.

2 ¶ Sed vis audire testimonia noui testamenti? Marci 15. Venit Ioseph ab Arimathia nobilis Decurio. Et Lucæ 19. Homo quidā nobilis abiit in regionē longinquā accipere sibi regnū. Et prioris ad Corinthios c.1. Videte enim vocationē vestrā, fratres, quia nō multi sapientes, secundū carnem: nō multi potentes, non multi nobiles. Sed quæ stulta sunt mundi elegit Deus, vt confundat sapientes: & infirma mundi elegit Deus, vt cōfundat fortia: & ignobilia mundi & contēptibilia elegit Deus, vt nō glorietur omnis caro, &c. Et 4. c. Nos infirmi, vos autē fortes: vos nobiles, nos autē ignobiles, alij vertunt, Vos clari, nos obscuri, quod nō longè distat. Rursumq; c.15. Seminatur in ignobilitate, surget in gloria. Et posterioris ad eosdē c.6. In omnibus exhibeamus nosmetipsos, sicut Dei ministros per gloriā & ignobilitatem: per infamiam, & bonam famam. Et eiusdem c.11. Secundùm ignobilitatem dico, quasi nos infirmi fuerimus in hac parte. Et Actorum Apostolicorum c.17. vbi de his qui Thessalonicæ, ad Pauli prædicationem conuersi sunt ad Christū. Erat de gentilibus multitudo magna, & mulieres nobiles non paucæ. Et paulò pòst. Hi autem erant nobiliores eorum qui sunt Thessalonicæ. In quo tamen illud lectores monere volui, in multis ex locis prædictis, *ἀτιμίαν*, & *ἄτιμοι* Græcè legi, quæ vulgata editio vertit, & ignobilitatem & ignobiles, tametsi dictiones Græcæ propriè significant, ignominiam, infamiam, dedecus, ignominiosum, infamem, vilem, abiectum: veluti interpres sentiat eum ignobilem esse, qui ignominiosus, & infamis sit, de quo nos posteà dicemus.

Ex nouo testamento.

3 ¶ Sed antequā ad alia transeamus, Illud annotare voluimus lector, quod ad nobilitatis cōmendationem pertinet, ipsam nobilitatē intelligi per gloriam, apertè constare, ex 3. locis citatis in duobus præcedentibus nu. Primò cū scribitur 1. Regū. 2. Quicunque honorificauerit me, glorificabo eū: qui autē contēnunt me, erunt ignobiles. Illic enim ignobilitas gloriæ opponitur. Secūdò 1. ad Corint. c.15. Seminatur in ignobilitate, surget in gloria, qui locus est apertissimus. Tertiò 2. ad Corinth. 6. cum dicitur, per gloriam, & ignobilitatem. Hincque cùm Euripides in Hecuba ita scripsisset,

Nobilitas per gloriam intelligitur.

Τὸ δ' ἀξίωμα κ'ἂν κακῶς λέγῃς τὸ σὸν
πείσει. λόγος γὰρ ἐκ τ' ἀδοξούντων ἰὼν
Κἐκ τῶν δοκούντων, αὐτὸς, ὀ ταυτὸν σθένει.

Id est, vt vertit Dorotheus Camillus:

Porrò authoritas, etsi malè dixeris,
Persuadebit: oratio enim & ab ingloriis profecta,
Et à gloriosis, eadem, non idem valet.

Ennius autem apud Gellium lib.11. cap. quarto. pro ingloriis ignobiles vertit, veluti iidem sint inglorij, & ignobiles.

Hæc tu & si peruersè dices, facilè Achiuos flexeris.
Nam cùm opulenti loquuntur pariter, atque ignobiles,
Eadem dicta, eadémque oratio æqua, non æquè valet.

Nam quod pro gloriosis opulentos vertit, ad eam sententiam spectat, quæ opulentiam & nobilitatem eandem esse dicebant, de quo nos diximus c.3. At idem Gellius pro ingloriis, inexistimatos: & pro gloriosis, existimatos vertit, quod nō lōgè abest.

Nam inglorij & ignobiles inexistimati sunt: gloriosi & nobiles, existimati. Porrò Tullius vtrosque simul iunxit lib. 3. Tusculanarum quæstionum, Quòd inglorius & ignobilis sit ad supremum diem peruenturus. Vt è diuerso idem li. 2. Officiorum, M. Lucius Crassus sibi peperit maximam laudem ex illa accusatione nobili & gloriosa. Et hinc D. Hieronymus in prologo Sophiæ prophetæ, gloriosam pro nobili posuit, cum dicit gloriosa maiorum suorum stirpe generatus est. Sed & ipse Cicero ita gloriam difiniuit, vt eandem cum nobilitate esse arbitrari quis possit in oratione pro M. Marcello, Gloria est illustris & peruagata multorum & magnorum vel in suos ciues, vel in patriam, vel in omne genus hominum fama meritorum. Hæc enim nobilitati conueniunt, vt patet ex his quæ suprà diximus in 2. c. Idem autem Cicero in 3. Philippica, vocat nobilitatem generis gloriosam. Et his quoque concinit quòd Græcis ἀκλεὴς & ἀκλεῶς inglorius dicitur, ἀκλεῶς sine gloria, quod idem est: ἀκλεὴς ignotus, ἀκλεία ignobilitas. Et quod apud eosdem κλυτὸς nobilem significat vt dicemus Paulò post nu. 9. & gloriosum, vt scribit Seruius in libr. 6. Aeneid. enarrans eum locum,

En huius nate auspiciis illa inclyta Roma
Imperium terris.

4 *Sancti à nobilitate laudati.*

¶ Sed vt redeamus, qui vitas sanctorum virorum & fœminarum descripserunt, & cantiones nostras ecclesiasticas ædiderunt, eo nomine plurimos commendarunt, quòd videlicet nobili genere orti essent. Et inter cæteros Gregoriũ Nazianzenum, & Basilium, quos Eusebius Cæsariẽsis lib. Historiæ Ecclesiasticæ 11. c. 9. nobiles fuisse tradit, Hieronymum, Ambrosium, Clementem, Nicolaum, Vincentium, Bernardum, Alexium, Aegidium, & ex fœminis Paulam, Catharinam, Luciam, Anastasiam, Agatham, Barbaram.

5 *Ad idem.*

¶ Diuus autem Lucas statim in ingressu sui Euangelij, maiorum nobilitatem diui Ioannis prædicat, vt etiam illic annotat Ambrosius. Quoniam, vt ipse posteà subdit, plena est laudatio, quæ genus, mores, officium, factum, iudicium compræhendit. Diuus quoque Hieronymus tantùm detulit nobilitati generis, vt in epitaphio Paulæ, de qua nuper locuti sumus, generositatem primo loco posuerit,

Gracchorum soboles, Agamemnonis inclyta proles,
Hoc iacet in tumulo.

Et Claudianus poëta Christianus inter laudes Serenæ, nobilitatem quoque generis non prętermisit,

Quòd si nobilitas cunctis exordia pandit
Laudibus, atque omnes redeunt in semina caussæ:
Quis venerabilior sanguis, quæ maior origo,
Quàm regalis erit? &c.

Nam & Euripides haud multò ante finem Helenæ, scribit Deos, non habere odio nobiles,

Τοὺς εὐγενεῖς γὰρ οὐ στυγοῦσι δαίμονες.

Nobilitas vero deo tribuitur, ignobilitas aliis.

Nam vt illud vnum addam quod nobilitatem præ cæteris rebus laudandam ostendit, scilicet nobilitatem Deo nostro O. M. tribui in c. Adam. 40. di. Ignobilitatem verò Diis illis alienis falsissimis, in illa epistola Hieremiæ, inscripta in libro Baruch capite sexto, cuius verba de huiusmodi Diis loquentia posuimus suprà huius cap. nume. primo.

6 *Homerus vbique deos & homines nobilitatis titulo decorat.*

¶ Quid igitur ampliùs egemus testimonio Homeri, qui vbique Deósque hominésque nobilitatis epitheto decorat. Nam apud eum Vlysses sæpissimè διογενὴς, id est, nobilis dicitur, vt Odysseæ secundo:

Διογενὴς Ὀδυσεὺς θάνατον καὶ κῆρας ἀλύξας.

Et iterum paulò pòst,

Διογενὴς Ὀδυσεὺς, ἐπὶ μεγαλήτορι ἐνὶ θυμῷ.

Et lib. 5. eiusdem operis,

Διογενὲς

Διογενὲς Λαερτιάδη πολυμήχαν' Ὀδυσσεῦ. Qui versus repetitur li.10.eiusdẽ operis in tribus locis, iterũq; li.11.& 13.& 14.& Ilia.li.4.8.9.10.& 23. Et eodẽ illo li. 5. Ody.

Διογενὴς Ὀδυσεὺς, θάνατον καὶ κῆρας ἀλύξας. Et lib.8.eiusdem operis,

Ἂνδ' ἄρα διογενὴς ἦρχε πτολίπορθος Ὀδυσσεύς. Et lib.10.

Διογενὲς τοῦτον μὲν ἐάσομεν, ὡς σὺ κελεύεις. Et lib.18.

αὐτὸς διογενὴς μετέφη πολύμητις Ὀδυσσεύς. Et alibi sæpe.

Et eodem epitheto insigniuit Achillem, lib.1. Iliados.

Διογενὴς Πηλέος υἱὸς πόδας ὠκὺς Ἀχιλλεύς. Et Aiacem lib.5.eiusdem operis,

Αἴας διογενὴς. &c. Et Patroclum, lib.16.

Ὤμοι διογενὲς Πατρόκλεες οἷον ἔειπες. Et paulò pòst,

Ὄρσεο διογενὲς Πατρόκλεες ἱπποκέλευθε. Et rursum eo.lib.

Χάζεο διογενὲς Πατρόκλεες, οὔνυ τοι αἶσα.

Quæ appellatio hinc profecta est, quòd nobiles à Diis geniti putarẽtur, vt diximus suprà capite 2.nu.42. sed & ipsi.

7 ¶Et cùm Græcis nobilis, siue generosus non solùm διογενὴς, sed & δῖος dicatur, veluti diximus. Ideo & hoc epitheto, multi insignes viri ab eodem Homero fuerunt insigniti. Et inter alios ipse Vlysses, vt lib.1. Odysseæ.

Οὐ γάρ πω τέθνηκεν ἐπὶ χθονὶ δῖος Ὀδυσσεύς. Et lib.7. eiusdem operis,

Ὣς φάτο. γήθησεν δὲ πολύτλας δῖος Ὀδυσσεύς. Et Orestes illo eodem lib.1.

Ἦ οὐκ ἀΐεις οἷον κλέος ἔλλαβε δῖος Ὀρέστης. Et lib.3.

Τῷ δέ οἱ ὀγδοάτῳ κακὸν ἤλυθε δῖος Ὀρέστης. Et Achilles lib.6.

Ἤτοι γὰρ πατέρ' ἐμὸν ἀπέκτανε δῖος Ἀχιλλεύς. Et paulò pòst,

Πάντας γὰρ κατέπεφνε ποδάρκης δῖος Ἀχιλλεύς. Et alibi sæpe. Et Sarpedõ lib.16. Iliad.

Αὐτίκα δ' ἐκ βελέων Σαρπηδόνα δῖον ἀείρας.

Nam & δῖα in fœminino etiam pro nobili ponitur ab eodẽ, li. Odysseæ 5. post prin.

Ἐς Πύλον ἠγαθέην, ἠδ' ἐς Λακεδαίμονα δῖαν. Et iterum de Calypso,

Ἀγχοῦ δ' ἱσταμένη προσεφώνεε δῖα θεάων. Rursumque

Ὣς φάτο, μείδησεν δὲ Καλυψὼ δῖα θεάων. Iterúmq; li.6. Iliados de Andia Proëti vxore,

Τῷ δὲ γυνὴ Προίτου ἐπεμήνατο δῖ' Ἄντεια. Vti etiam apud Latinos Virgilius lib.11.

Italides, quas ipsa decus sibi Dia Camilla
Delegit. Vbi Seruius interpretatur Dia, generosa, εὐγενής.

8 ¶Sed & apud eundem Hector φαίδιμος, quod eiusdem significationis est, dicitur libro quarto Iliados,

Χώρησαν δ' ὑπό τε πρόμαχοι, καὶ φαίδιμος Ἕκτωρ. Et lib.6. eiusdem operis,

Ὣς εἰπὼν, οὗ παιδὸς ὀρέξατο φαίδιμος Ἕκτωρ. Et lib.7.

Ὣς εἰπὼν, πυλέων ἐξέσσυτο φαίδιμος Ἕκτωρ. Et eo.lib.

Ὅν ποτ' ἀριστεύοντα κατέκτανε φαίδιμος Ἕκτωρ. Et lib.8.

Τρώων δ' αὖτ' ἀγορὴν ποιήσατο φαίδιμος Ἕκτωρ. Et lib.15.

Πάτροκλον, τὸν δὲ κτεῖνε ἐγχεῖ φαίδιμος Ἕκτωρ. Et lib.21. statim post prin.

Ὅτι μαίνεται φαίδιμος Ἕκτωρ. Et ipse Vlysses lib.11. Odysseæ,

Ἀλλά με σός τε πόθος, σά τε μήδεα φαίδιμ' Ὀδυσσεῦ. Et lib.12.

Νῆα πάρα γλαφυρὴν ἰθυνέτε φαίδιμ' Ὀδυσσεῦ. Et alibi sæpe. Et Telemachus lib.14.

Ἔνθα δ' ἀτιμάζει ἄλοχον καὶ φαίδιμον υἱόν. Et lib.15. statim in initio,

Ὤιχετ' Ὀδυσσῆος μεγαθύμου φαίδιμον υἱόν. Et li.9 & alibi sæpe. Et Aiax.li.5. Iliados.

Ὣδ' ἐπέδραμε φαίδιμος Αἴας. Et lib.11. eiusdem operis,

Ὣς ἔφατ' ἐκ κλισιῶν πεδίον τότε φαίδιμος Αἴας. Et lib.15.

Ἔνθ' υἷα Κλυτίοιο Καλήτορα φαίδιμος Αἴας. Et lib.17.

Ὣς υἱὸς Τελαμῶνος ἀγαυοῦ φαίδιμος Αἴας. Et Achilles lib.21. Iliados.

Νῦν αὖτε μαχώμεθα φαίδιμ' Ἀχιλλεῦ. Et lib.22.

Νῦν δὴ νῶΐ γ' ἔολπα δὴ φίλε φαίδιμ' Ἀχιλλεῦ.

Et libro decimoquinto Odysseæ, Sidoniorum rex,

Ἔργον δ' Ἡφαίστοιο, πόρεν δέ ἑ φαίδιμος ἥρως
Σιδονίων βασιλεύς.

9 ¶Et idem quoque κλυτὸς (quæ vox etiam significat nobilem & inclytum) Neptunus vocatur, libro nono Iliados,

Εἰ δ' ἄκων δύπ λοίην δ' ἀκ κλυτὸς ἐννοσίγαι⊕. Et lib.15. eiusdem operis,
ἀγχοῦ δ' ἱσταμένη, προσέφη κλυτὸν ἐννοσίγαιον. Et iterum paulò pòst,
Τὴν δὲ μέγ' ὀχθήσας προσέφη κλυτὸς ἐννοσίγαιος. Et Agamemnon lib.3. Odysseæ.
Αἴγισθον δολόμητιν, ὅς οἱ πατέρα κλυτὸν ἔκτα.

10 ¶Quinetiam & illi dictus est ἀγαυ⊕, id est, nobilis Laomedon, lib.6. Iliados,
Βουκολίων δ' ἦν υἱὸς ἀγαυοῦ Λαομέδοντ⊕. Et Troiani lib.7.
Ἠνώγει Πρίαμός τε καὶ ἄλλοι Τρῶες ἀγαυοί. Et iterum lib.16.
Δάμνα μὲν ζωὸς τε νο⊕, ὦ Τρῶες ἀγαυοί. Et Tithon lib.11. in prin.
Ἠὼς δ' ἐκ λεχέων παρ' ἀγαυοῦ Τιθωνοῖο. Et Ilioneus, lib.14. haud multò ante fi.
Εἰπέμεναί μοι Τρῶες ἀγαυοῦ Ἰλιονῆ⊕. Et Telamon li. 17. versu suprà citato,
Αἰς υἱὸς Τελαμῶν⊕ ἀγαυοῦ, &c.

11 ¶Et ἀγλαὸς quoque, quod idem significat, Eurypilus lib.5. Iliados,
Τὸν μὲν ἄρ' Εὐρύπυλ⊕ Εὐαίμον⊕ ἀγλαὸς υἱὸς. Et iterũ, lib.7. atque 8. eiusdem operis,
Τὸν δ' ὡς οὖν ἐνόησε Λυκάον⊕ ἀγλαὸς υἱὸς. Ille enim Lycaonis filius erat. Et paulò pòst,
Τῷ δ' ἐπὶ μακρὸν ἄυσε Λυκάον⊕ ἀγλαὸς υἱὸς. Rursumque,
Τὸν δ' αὖτε προσέειπε Λυκάον⊕ ἀγλαὸς υἱ⊕. Iterúmque,
Τὸν πρότερ⊕ προσέειπε Λυκάονος ἀγλαὸς υἱὸς. Et Sthenelus eodem quoque libro,
Τὸν δ' ἴδε Σθένελος, Καπανήϊ⊕ ἀγλα⊕ υἱὸς Et Cletus lib.15.
Τοῖσι δ' ἐπ' Εὐρύπυλ⊕ Εὐαίμονος ἀγλαὸς υἱὸς. Et Pandarus eidem dicitur, illo libro quinto, eiusdem operis,
Καὶ ῥ' ἔβαλε Κλεῖτον Πεισήνορ⊕ ἀγλαὸν υἱόν. Et Eudorus Mercurij filius lib.16.
Πόρεν δ' οἱ ἀγλαὸν υἱὸν
Εὔδωρον. Et Nastes & Amphimachus in catalogo,
Νάστης Ἀμφίμαχός τε Νομίονος ἀγλαὰ τέκνα.

12 ¶Sed vt alia addamus quæ ad ipsius nobilitatis commendationem pertinent, vltra alia multa quæ sparsim in aliis capitibus dicta sunt, præsertim in 4.c. vbi videre poteris: Aristoteles lib.1. Ethicorum c.8. dicit non satis esse idoneum ad fœlicitatẽ, qui sit ignobilis. Idem in multis locis inter bonorum genera nobilitatem ponit, scilicet lib. Rhetoricorum 2.c.9. vbi inter naturæ bona reponit. Et Terentius quoque inter bona reponit, sed ita vt vere bona sit, si quis ea bene vti sciat: alioqui mala. Hi sunt versus illius in Heauton.

Ignobilis non satis idoneus ad fœlicitatẽ
Nobilitas inter bona.

Quod reliqui est quin habeat, quæ quidem in hominibus dicuntur bona?
Parentes, patriam incolumem, amicos, genus, cognatos diuitias.
Atque hæc perinde sunt, vt illius animus qui ea possidet.
Qui vti scit, ei bona: illi qui non vtitur rectè, mala.

Nam & idem de diuitiis, quæ sunt eiusdem monetæ diximus, in repe.l. si vnquam, in verbo, bona, nu.4. Valerius autem Maximus li.7.c.1. quod de fœlicitate est, inter primas fœlicitatis partes Metelli, eã posuit, quòd parẽtes nobilissimos habuisset. Tullius in oratione pro Quinto Sestio scripsit, Omnes bonos semper nobilitati fauere: vtiléq; esse reipublicæ, nobiles esse homines dignos maioribus suis: valeréque apud nos clarorũ virorũ senẽ de republica meritorum mentionẽ, etiam mortuorum, &c.

13 ¶Quibus item addes & illam Euripidis sententiam in Hecuba,

Alia de laude nobilitatis.

Δεινὸς χαρακτὴρ κἀπίσημ⊕ ἐν βροτοῖς,
Ἐσθλῶν γενέσθαι, κἀπὶ μᾶλλον ἔρχεται
Τῆς εὐγενείας τοὔνομα τοῖσιν ἀξίοις. Id est, vt traduxit Dorotheus Camillus,
Vehemens nota, & insignis inter mortales
A bonis natum esse, & magis magísque illustratur
Nobilitatis nomen fortibus & dignis.
Illámque eiusdem apud Stobæum Ser.86.

φεῦ φεῦ, τὸ φῦναι πατρὸς εὐγενοῦς ἄπο
ὅσην ἔχει φρόνησιν, ἀξιώματι.
Κἂν γὰρ πένης ὢν τυγχάνῃ χρηστὸς γεγὼς,
Τιμὴν ἔχει τιν', ἀναμετρούμενος δέ πως
Τὸ τοῦ πατρὸς γενναῖον ὠφελεῖ τρόπῳ.

Quam sic vertit Gesnerus,

Papè nobili patre nasci
Quantam vim habet ac authoritatem.
Quamuis enim pauper sit, qui honesto loco natus est:
Honore tamen afficitur: & animo suo reuoluens
Patris nobilitatem, suis moribus proficit.

Et illam quoque,

Ἐν τοῖς τέκνοις γὰρ αἱ ἀρεταὶ τῶν εὐγενῶν
Ἐν λαβε: κρείσσων τ' ἐστὶ πλουσίου γάμος.
In liberis etenim virtus nobilium
Concipitur: & generosæ nuptiæ præstant opulentis.

Item illam ipsius in Heraclidis, vbi introducit Iolaüm, ita loquentem,

Οὐκ ἔστι τοῦδε παισὶ κάλλιον γέρας,
Ἢ πατρὸς ἐσθλοῦ κἀγαθοῦ πεφυκέναι,
Γαμεῖν τ' ἀπ' ἐσθλῶν. ὃς δὲ νικηθεὶς πόθῳ
Κακοῖς ἐκοινώνησεν, οὐκ ἐπαινέσω
Τέκνοις ὄνειδος οὕνεχ' ἡδονῆς λιπεῖν.
Τὸ δυστυχὲς γὰρ ηὑγένει' ἀμύνεται,
Τῆς δυσγενείας μᾶλλον. ἡμεῖς γὰρ κακῶν
Εἰς τοὔσχατον πεσόντες, εὕρομεν φίλους.
Non est hoc liberis pulchrior honor,
Quàm patre bono ac strenuo natos,
Vxores ducere à probis: qui verò victus desiderio
Cum improbis affinitatem habet, non laudabo
Liberis dedecus voluptatis gratia superari.
Calamitatem enim nobilitas arcet
Ignobilitate potius: nos enim malorum
Ad summam delapsi inuenimus amicos.

14 ¶Denique ne nostros prætermittamus, Guil. à monte Laudu. in cle. 1. de baptis. posteaquam retulit Hosti. qui in c. venerabilis, quod est pe. de præben. vbi dicit nobilitatem generis esse nobilitatē stercoris, vti & ex eo retulimus suprà, capite 4. nu. 1. & dicemus etiam c. seq. nu. 22. ex nostris. Eum reprehendit, nam propagatio (inquit) alti & clari sanguinis, siue seminis proculdubio posteritatem eius nobilitat & attollit, sicut vilis suam vilescit, ita enim loquitur, id est, vilem facit c. si gēs Anglorum 56. di. & c. Afros. 98. di. Et illum refert & sequitur Cardi. For. in d. cle. 1. in 6. quæsti. de baptis. Sed & alia quædam ad laudem nobilitatis videbis apud Angel. consi. 110. sanctissima, col. 1. versi. meritò igitur.

De eadem re ex nostris.

In eos qui nulla virtute freti, sola nobilitate gloriantur.

CAP. XXII.

1 VERVM ex iis quæ suprà diximus satis constat, nobilitatem esse admodum commendabilem, laudique & honori esse assignandam, cùm quis eam ad virtutes refert. Si vero ea quis abutens, vitiis sese dedat, veluti plus licentiæ ad scelera ex nobilitate tribuat, illi certè non honori est & laudi nobilitas, sed dedecori & vituperio, vt scribit Dantes Florentinus in ea cātilena, quæ incipit, Le dolze rime d'amor. & sequitur Bart. in l. 1. col. 5. versi. item reprobat. C. de digni. li. 12. Et ea quoque sententia placuit Cy. qui in id Boëtium citat, in l. prouidendum. C. de postul. Cui subscribens Iuuenalis in satyr.

Nobilitas dedecori est sceleratis.

Si te præcipitem rapit ambitus atque libido,
Si frangis virgas sociorum in sanguine, si te
Delectant hebetes lasso lictore secures:

Incipit ipsorum contra te stare parentum
Nobilitas, clarámque facem præferre pudendis.
Omne animi vitium tantò conspectius in se
Crimen habet, quantò qui peccat maior habetur.

Et Marius in oratione, quã habuit apud Salustiũ in Iugurtha, Cũ apud vos, inquit, aut in Senatu verba faciunt, pleraque oratione maiores suos extollunt: eorũ fortia facta memorando, clariores sese putãt, quod cõtrà est. Nam quantò vita illorũ præclarior, tantò horum socordia flagitiosior. Et profectò ita se res habet, Maiorũ gloria & posteris quasi lumen est: neque bona eorum, neque mala in occulto patitur. Adde quòd maiorum nobilitas posteros ad virtutes suo exẽplo excitat, vt alibi iam satis diximus & comprobauimus, scilicet capite 20.nu.21.cuius rei rationem, & seq.

2 ¶Itaque si posteri ipsi veluti relicta natura ipsa, contemptóque maiorum exemplo, quod illos ad virtutes excitare debuit, vitiis se & flagitiis adobruant, nullus iam excusationi locus relinquitur, præsertim cùm vilissimus reputãdus est, qui honore est præstantior, nisi & sanctimonia, & eruditione præcellat, ex Symmachi sententia, in c. vilissimus 1.q.1. Secundùm quam Scipio Aemilianus deforme existimabat, quos dignitate præstaret, ab his virtute superari, vt refert Valerius Maximus lib.3.c.2.

3 ¶Nec intempestiuum erit subiicere, quæ in hanc sententiam elegantissimè scripsit Claudius Galenus in exhortatione ad bonas artes, Sanè, inquit, æquum videtur, qui nulla re suspiciendi sunt, nisi ob diuitias, simulatque his spoliati fuerint, pariter & illis spoliari, quæ ob diuitias habebant. Quid enim isti facerent, qui nullũ proprium possident bonum, sed perpetuò pendent ab alienis, & ab his quæ sunt fortunæ? Tales videlicet sunt & hi qui generis nobilitatem venditant, atque hinc sibi placentes, tollunt cristas. Nam & isti, quoniam propriis bonis carent, ad maiorum imagines confugiunt, non saltem hoc intelligentes, quòd ista generis nobilitas, qua gloriantur, similis est publico singularum ciuitatum nomismati: quod apud eos quidem valet, qui instituerunt: apud alios vero adulterinum habetur.

Te haudquaquam in altum generis euexit decus
Non altus huc sum, polluam vt genus meum.

Præclarus igitur, vt inquit Plato, thesaurus est progenitorum virtutes, sed præclarius est huic opponere posse Sthenei illud dictum,

Atqui nos patribus longè præstamus auísque.

Nam si qua omnino est nobilitatis vtilitas, hanc solã habet, quòd hinc accẽditur studiũ æmulãdi, proposito exẽplo domestico. Proinde si procul degeneramus à progenitorũ virtute, meritò discrutiẽtur illi, si quis modò sensus insit defunctis. Nobis autẽ tantò plus est dedecoris, quantò genus est illustrius. Si quidem imperiti, qui genere sunt vehementer obscuro, hoc lucri faciũt, quòd plerique nesciãt quales sint. Cæterùm quos decus & claritudo generis non sinit latêre, quid aliud fructus ferunt ex nobilitate, nisi vt illorum infœlicitas sit illustrior? Sanè qui generi suo nõ respõdẽt, magis cõtemnũtur, quàm obscuro loco nati. Itaque fit, vt si vecors prædicet claritatem generis, declaret suum ipsius vitium minùs esse venia dignum. Neque enim eadem trutina æstimamus aut exploramus plebeios homines, qua claro genere natos. Sed illos si vel mediocri virtute præditi sint, probamus & amplectimur, quod deest illorũ virtuti, generis obscuritati imputãtes. Rursus hos qui nihil habẽt dignũ imaginibus maiorũ, etiam si cæteris omnibus antecellant, nondum tamen suspicimus. Proinde si quis sapit, ad exercendam artem se conferat, per quam si nobilis fuerit, videbitur genere non indignus. Sin minùs, ipse genus ornabit suum. Hæc Galenus.

4 ¶Sunt & alij nõ pauci, qui in hos inuehunt, qui arrogantiùs ambitiosiúsque solũ nobilitatis generis titulum nomẽnque præferentes atque iactantes, cæteros despiciũt, nulla interim sua virtute suffulti. Imò verò sunt & plerique, qui nihili omnino nobilitatẽ faciunt, sed eam veluti futilem, inanem, vanam reiiciunt: nullúmque prorsus inter homines, hoc nomine nobilitatis vel ignobilitatis, discrimẽ faciũt. Ex quibus nõnullos citauimus suprà, capite 4. quo tractauimus, an virtus nobilitet. Quibus & hos

hos adiiciendos ducimus. Imprimis Oseas ille propheta hos deridens, Gloria (inquit) eorum à partu, & ab vtero, & à conceptu. Alter propheta Malachias c. 2. Nunquid, ait, non pater vnus omnium nostrûm? Nunquid non deus vnus creauit nos? Quare ergo despicit vnusquisque nostrûm fratrem suum? Quasi sentiat propheta, nullam esse differentiam inter eos, quos nobiles dicunt, & ignobiles, siue vt planiùs dicam, nullos esse cæteris nobiliores aut ignobiliores origine. Et Philo ille, aut quisquis is fuit, Sapi. 7. Et ego natus accepi communem aërem, & in similiter factam decidi terram: & primam vocem similem omnibus emisi plorans, in inuolumentis nutritus sum, & curis magnis. Nemo enim ex regibus aliud habuit natiuitatis initium. vnus ergo introitus est omnibus ad vitam, & similis exitus.

Vnus omniū pater.

Idem natiuitatis initium, idem exitus.

5 ¶ Christus dominus noster, optimus ęquissimúsq; nobilitatis, & ignobilitatis, rerūq; omniū æstimator, nonne apertissimè ostendit vnū communémq; omniū hominū patrē esse omnipotentē Deū: cùm ita nos docuit orare, Pater noster qui es in cœlis. Quē locū enarrans diuus Chrysostomus in 20. Homilia in Matthæū, Nō dicit, inquit, Pater meus qui est in cœlis, sed pater noster, superbiā remittens, inuidiámq; explodens, & introducens matrem bonorum omniū charitatē, & humanarū rerū inæqualitatem prorsus expellens, & mirā Regis cū paupere ęqualitatē honoris ostēdēs: si tamen in maximis, & ad æternā gloriā necessariis cōmunione sociemur. Quid enim noxæ de terrena nobilitate metuendū est, quando cœlesti omnes nobilitate con iungimur: cūq; nullus alio amplius de illo honore possideat, neq; locuples paupere, neq; dominus seruo, neq; iudex ministro, neq; rex milite, nec philosophus barbaro, nec sapiens imperito. Cunctis enim vnā atque eandē nobilitatē donauit Deus, cùm dignatus est omniū pater vocari. Sed & eundem locum interpretans diuus Augustinus, si is est lib. 2. de Sermone Dei in monte, Admonentur, ait, hìc genere nobiles secundùm sæculum, cùm Christiani facti fuerint, non superbire aduersus ignobiles, quoniam simul Deo dicunt, Pater noster. quod non possunt verè ac piè dicere: nisi se fratres esse agnoscant. Nec primus dominus noster patrem nostrum deum patrem inuocare docuit. Nam longo antè interuallo Esaias & ipse à deo ipso edoctus cap. 63. Tu enim pater, & Abraham nesciuit nos. Et c. seq. Et nunc domine pater noster es tu, nos verò lutum: & factor noster tu, & opera manuum tuarum omnes nos.

6 ¶ Sed & hoc quoque veteres Poëtæ tametsi ethnici intellexerunt, qui Iouem Deorū suorū maximum vbique vocant, nunc patrem Deûmque hominúmq;, nunc simpliciter patrem vocant. De primo est illud Homeri lib. Iliados 1.

Τὴν δ' ἠμείβετ' ἔπειτα πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε. Et lib. 4.

Ὣς ἔφατ', οὐδ' ἀπίθησε πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε.

De eadē re ex Ethnicis scriptoribus.

Iupiter pater omnium hominum.

Quem versum repetit lib. 15. eiusdem operis. Et lib. quoque 8. eiusdem item operis.

Ἔνθ' ἵππους ἔστησε πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε.

Et similem omnino appellationem reperies eo quoque lib. 8. & 11. & 15. & 16. & 20. & 22. & 24. eiusdem operis, & li. 1. & 18. Odysseæ. Et ex eo expendit Aristoteles li. 1. Politicôn c. 8. Illúmque secutus Virgilius, vt sæpe aliàs facit, lib. 2. Aeneïdos.

Ex quo me diuum pater atque hominum rex,
Fulminis afflauit ventis.

Quod ab Ennio sumptum est. Ex quo etiam illud Romuli apud Liuium libr. 1. At tu pater Deûm hominúmque hinc saltem arce hostes, &c.

7 ¶ De secundo, videlicet quòd Iupiter simpliciter pater vocatur, est etiam illud eiusdem Homeri Iliados 2. 4. 7. 16. & Odysseæ 4. 7. 17. & 24. Nam omnibus hic locis hic versus ponitur,

Αἲ γὰρ Ζεῦ τε πάτερ, καὶ Ἀθηναίη, καὶ Ἄπολλον.

Et aliis quoque propè infinitis locis ita illum vocat, scilicet li. 3. in 3. locis & prætereà lib. 4. præterquam in loco suprà citato, & lib. 5. 8. Iliados atque etiam lib. 7. 12. non semel 13. 14. 20. etiam non semel, & 21. Et Euripidis in Helena,

Ὦ Ζεῦ, πατὴρ, τε δὲ σοφὸς κλήζῃ θεός.

Idque etiam sæpe apud Virgilium comperies, vt lib.2. Aeneïdos,

Iuppiter omnipotens precibus si flecteris vllis
Aspice nos hoc tantum. Et si pietate meremur,
Da deinde auxilium pater. Et lib.5.
Nunc pater & tenues Teucrûm res eripe leto. Et lib.6.
Hîc pater omnipotens ter cœlo clarus ab alto
Intonuit. Nã & Trismegistus in lib. de sapiẽtia & potestate Dei, qui & Pimãder inscribitur c.2. tradit Deũ peculiari vocabulo patrem appellari. Et Alexander Magnus cùm Iouis filius in Ammonis templo à sacerdote fuisset appellatus, Nihil (inquit) est mirãdũ. nã Iupiter omniũ pater est, testis Plutarchus in Apophthegmatis.

8 *Vt vnus pater ita vna mater omnium.* ¶ His concinit illud Sophoclis in Tereo apud Stobæum Ser.84.

Ἓν φῦλον ἀνθρώπων μί' ἔδειξε πατρὸς καὶ ματρὸς
ἡμᾶς ἁμέρα τοὺς πάντας, οὐδεὶς ἔξοχος
ἄλλος ἔβλαστεν ἄλλου. κοσμεῖ τοὺς μὲν,
μοῖρα δυσαμερίας, τοὺς δ' ὄλβος ἡμῶν,
τοὺς δὲ δουλείας ζυγὸν ἔχειν ἀνάγκη. Id est, vt traduxit Gesnerus,
In hominum genere vna produxit ex patre & matre
Lux nos omnes, neque præstantior
Alius alio natus est, sed sequitur alios
Sors infortunij, alios nostrûm opes & fœlicitas.
Sunt qui necessario seruitutis iugo premuntur.

Et Pindarus apud Eusebium de præparatione euangelica li.13. c.7. Vnũ, inquit, hominum genus est, & ab vna matre cuncti vnũ patrem creatorem summum atque optimũ artificẽ habemus. Qui locus Pindari, ni fallor, est in prin. Ode 6. Nemeorum.

9 *De eadem re. Omnes iisdẽ elementis constare.* ¶ Et vt in eam sententiam aliquid ex Latinis scriptoribus adferamus, Quintilianus lib.3. c.10. Liberos, inquit, natura omnes, & iisdem constare elementis, & fortasse antiquis etiam nobilibus dici potest. Et idem, vt nonnulli putant, decla. 9. Ergo (ait) si alienum & ignotum tamen (quæ publica omnium mortalium, quippe sub vno parẽte naturæ cognatio est) hominem cibo fortè iuuissem &c. Et Boëtius ille Seuerinus lib.3. de consolatione philosophiæ,

Omne hominum genus in terris
Simili surgit ab ortu.
Vnus enim rerum pater est,
Vnus cuncta ministrat. Et paulò pòst,
Mortales igitur cunctos
Edit nobile germen.
Quid genus & proauos strepitis?
Si primordia vestra,
Autorémque Deum spectes,
Nullus degener extat,
Ni vitiis peiora fouens
Proprium deserat ortum.

10 *Lutum omnium principiũ.* ¶ Et eò quoque pertinet illud Thespidis apud Antonium Monachũ, libr.2. Melissæ, Ser.79. *ἐπὶ προγόνων εὐγενείᾳ μηδεὶς ἐγκαυχάσθω. πηλὸν γὰρ ἔχουσι πάντες τοῦ γένους προπάτορα, καὶ οἱ ἐν πορφύρᾳ καὶ βύσσῳ τρεφόμενοι, καὶ οἱ ἐν πενίᾳ ἀβύσσῳ δαπανώμενοι.* Ob maiorũ nobilitatem nemo glorietur. Lutũ enim habemus omnes generis principiũ, & qui in purpura & bysso nutriuntur, & qui in paupertatis abysso cõsumũtur. Quã eandem sententiam expresſit Agapetus in admonitorio ad Iustinianũ Imperatorẽ scripto, duobus aut tribus verbis, eiusdẽ tamẽ significationis, immutatis, & vno addito, ita vt alter ab altero accepisse videatur. Hæc sunt illius verba, *ἐπὶ προγόνων εὐγενείᾳ μηδεὶς ἐναβρυνέσθω, πηλὸν γὰρ ἔχουσι πάντες τοῦ γένους προπάτορα, καὶ οἱ ἐν πορφύρᾳ καὶ βύσσῳ καυχώμενοι, καὶ οἱ ἐν πενίᾳ καὶ νόσῳ τρυχόμενοι.* Sed illud prætereà subdit, quod

quod & ad hunc locum pertinet, καὶ οἱ διαδήματα περικείμενοι, καὶ οἱ διὰ δώματα πεκοιμημένοι. μὴ τοίνυν εἰς πηλὸν ἐγκαυχώμεθα γένος, ἀλλ' ἠθῶν χρηστότητι σεμνυνώμεθα τρόπων. Et qui diademate sunt redimiti, & qui per cubicula excubant. Ne igitur lutulentum iactemus genus, sed bonitate gloriemur morum. Nam & Gregorius Nissenus apud eundem Antonium monachum, Melissæ lib. 2. Ser. 74. ἡ εὐγένεια συγγενὴς πρὸς τὴν πλίνθον ἔχει. quo significatur nobilitatem generis cognationem cum figlinis lateribus habere, quoniam scilicet, vt id planiùs intelligas, omnes homines ex luto, vt lateres originem habent, vt videre licet ex c. 2. Genesis.

11 ¶Sed vt redeamus ad Christum dominũ nostrũ: Is, vt scribit Diuus Matthæus c. 3. & Diuus Lucas cap. 3. ad Iudæos qui se iactabant de generis autore Abraham, non tantùm illustri & generoso, opulento, & victore regum, sed ob diuinas virtutes diuinis ornato præconiis. Ne velitis dicere, Patrẽ habemus Abraham. Dico enim vobis, quoniã potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ. Et alibi scilicet Io. 8. ad eosdẽ qui & ipsi dicebãt, Abraham pater noster est. Si filij (inquit) Abrahæ estis, opera Abrahæ facite, Et paulò pòst, Vos ex patre diabolo estis, & opera patris vestri facitis. Paulus quoque ad magistri normam æstimans nobilitatem, ad Ro. 9. c. Non omnes qui ex Israël sunt, ii sunt Israëlitæ: neque qui semen sunt Abrahæ, omnes filij. Quasi videlicet non sint ij nobiles, aut certè ex maiorum nobilitate laudandi: nisi & illorum virtutes imitentur. Quando & diuus Chrysostomus in enarratione, ni me fallit memoria, illius Christi sententiæ. Quid prodest, inquit, ei quem mores sordidant, generatio clara? aut quid nocet illi generatio vilis, quem mores adornant? Ipse enim se vacuum ab omnibus bonis ostendit, qui gloriatur in patribus.

Abrahæ filij qui opera Abrahæ faciũt.

12 ¶Sed & idem Chrysostomus Homilia in ipsum Matthæum 59. multa in eos qui generis nobilitate efferuntur congerit, inter quæ illud est. Dic quæso quid genus est? Nihil aliud certè, quàm verbi sonitus ab omni re destitutus, quod in extremo illo die probè scietis. Verùm quoniam nondum dies illa adest, rationibus, quantùm in nobis situm est, nullam in genere fieri præstantiam, vobis persuadebimus. Considera igitur, quando bellum irrumpit, quando fames premit, quando cætera huiusmodi mala incumbunt, quomodo vniuersus nobilitatis huius status euanescit. Nescit inter diuitem & pauperem vllo modo morbus discernere: gloriosum, & ingloriosum: nobilem, & ignobilem non cognoscit. Mors quoque, aliæque rerum humanarũ mutationes pariter omnes aggrediuntur. Imò verò, quod mirabile fortasſis videbitur, multò magis diuites inuadere solent.

Nobilitas nil aliud quã verbi sonitus.

Aequalitas omniũ in bellis, fame, morbis morte, & cæteris id genus.

13 ¶Sed audi quæ ad id institutum propositum ab Aristotele scripta sunt in eo (si vllus coniecturis locus sit) lib. quem de nobilitate scripsit, apud Stobæum, Ser. 84. neq; enim is liber hodie reperitur, nec vllus est talis locus in omnibus eius libris, qui nunc extant, ὅλως δὲ περὶ εὐγενείας ἐγὼ ἀπορῶ, τίνας χρὴ καλεῖν τοὺς εὐγενεῖς. εἰκότως γὰρ ἔφην σὺ ἐνδιαπορεῖν. καὶ γὰρ καὶ παρὰ τῶν σοφῶν, τὰ μὲν ἀμφισβητεῖται, τὰ δ' οὐ λέγεται σαφῶς εὐθὺς τὰ περὶ τῆς δυνάμεως: λέγω δὲ τοῦτο, πότερον τῶν τιμίων ἐστὶ καὶ σπουδαίων, ἢ καθάπερ Λυκόφρων ὁ σοφιστὴς ἔγραψε κενόν τι πάμπαν. ἐκεῖνος γὰρ αὐτὴν παραβάλλων ἑτέροις ἀγαθοῖς αὐτήν, εὐγενείας μὲν οὖν φησὶν ἀφανὲς τὸ κάλλος, ἐν λόγῳ δὲ τὸ σεμνόν, ὡς πρὸς δόξαν οὖσαν τὴν αἵρεσιν αὐτῆς: κατὰ δ' ἀλήθειαν, οὐθὲν διαφέροντας τοὺς ἀγεννεῖς τῶν εὐγενῶν. ἀμφισβητεῖται δὲ καθάπερ καὶ περὶ τοῦ πηλίκον ἀγαθόν ἐστιν, οὕτω καὶ τίνας δεῖ καλεῖν εὐγενεῖς. οἱ μὲν γάρ, τοὺς ἐξ ἀγαθῶν γονέων, εὐγενεῖς εἶναι νομίζουσι, καθάπερ καὶ Σωκράτης. διὰ γὰρ Ἀριστείδην τὴν θυγατέρα αὐτοῦ γενναίαν εἶναι. Σιμωνίδην δέ φασιν ἀποκρίνασθαι διερωτώμενον, τίνες εὐγενεῖς, τοὺς ἐκ πάλαι πλουσίων φάναι. καίτοι τοῦτον τὸν λόγον, οὐκ ὀρθῶς ἐπιτιμῶσι. Θέογνις δ' ὁ ποιητὴς ὁ ποιήσας,

Ὡς τὴν μὲν εὐγένειαν αἰνοῦσι βροτοί,
Μᾶλλον δὲ κηδεύουσι τοῖσι πλουσίοις.

Ἢ πρὸς Διὸς οὐχ αἱρετώτερος ὁ πλουτῶν αὐτός, ἢ οὗ ὁ πρόπαππος, ἢ τῶν προγόνων τις πλούσιος ὤν, αὐτὸς δὲ πένης; πῶς γὰρ οὐκ εἶπε. καὶ δέοιτ' ἂν κηδεύειν τοῖς πλουσίοις μᾶλλον ἢ τοῖς εὐγενέσιν. εὐγενεῖς γὰρ οἱ παλαιοί: κρείττους δ' οἱ νῦν. εἰ κἂν ὁμοίως καί τις ὑπολαμβάνῃ, οὐ τοὺς εὐγενεῖς

τῶν τοὺς

εἶναι τοὺς ἐκ πάλαι πλουσίων, οὐδὲ τοὺς ἐξ ἀγαθῶν πάλαι. κρείττων γὰρ ἂν δόξειεν ἀρχαίας ἀρετῆς πρόσφατος: καὶ μετέχειν μᾶλλον ἕκαστον πατρὸς, ἢ προπάππου, αἱρετώτερον δ' αὐτὸν εἶναι σπουδαῖον, ἀλλ' οὐ τὸν πρόπαππον, ἤ τινα τῶν ἄλλων προγόνων. ἆρ' οὖν ἐπεὶ ἐν μηδετέρῳ τούτων ὁρῶμεν τὴν εὐγένειαν, σκεπτέον ἄλλον τρόπον; τίνα τοῦτον; σκεπτέον δ' ἔφην, ὅτι τὸ εὖ ἐνίοτε σημαίνει τι δήπου τῶν ἐπαινετῶν καὶ σπουδαίων, οἷον τὸ εὐπρόσωπον καὶ τὸ εὐόφθαλμον. ἀγαθὸν γάρ τι καλὸν σημαίνει κατὰ τοῦτον τὸν λόγον. πάνυ γὰρ εἶπεν. οὐκοῦν εὐπρόσωπον μέν ἐστι, τὸ ἔχον ἀρετὴν προσώπου. εὐόφθαλμον δὲ τὸ, ὀφθαλμοῦ ἀρετήν. οὕτως εἶπεν. ἀλλὰ μήν ἐστι γένος τὸ μὲν σπουδαῖον, τὸ δὲ φαῦλον. πάνυ γὰρ εἶπε. σπουδαῖον δέ γε φαμὲν ἕκαστον κατὰ τὴν αὐτοῦ ἀρετὴν εἶναι. ὥστε καὶ γένος σπουδαῖον ὡσαύτως. οὕτως εἶπε. δῆλον ἄρ' ἔφην, ὅτι ἐστὶν ἡ εὐγένεια ἀρετὴ γένους.

Aristoteles dubitat quos nobiles appellet.

Id est, Omnino de nobilitate dubito, quos nobiles vocare oporteat. Neque enim ab re me de hac re dubitare dixi. Nam à sapientibus partem dubitatur, partim ab ipsis eius vis non dilucidè exponitur. Id autem est, an ex his quæ magnifacienda sunt, an (vt Lycophron Sophista scripsit) aliquid omnino inane. Is enim eam cum aliis bonis conferens, eius pulchritudinem & formam minimè apparentem esse dicit, grauitatémque eius & maiestatem verbis contineri (id est, vt planiùs intelligas, eam in speciem tantùm ac verbo tenus grauem esse & venerandam) Ita vt gloriosum quidē sit eam consequi, sed reipsa ignobiles à nobilibus nihil differre. Vt porrò quàm magnum bonum ea sit, dubitatur, sic etiam quos nobiles appellare oporteat. Si quidem ex probis parentibus ortos alij nobiles iudicant, quemadmodum Socrates Aristidis filiam propter patris virtutem, nobilem dicebat. Simonides interrogatus qui nobiles essent, respondisse fertur, natos ex his qui iam multò antè diuites fuissent. Quanquam in eo (sed haud rectè) repræhenditur. Theognis autem dicit homines laudare quidem nobilitatem, sed affinitatem potiùs cum ditioribus contrahere. An nō quæso, magis is expetendus est, qui sit ipse diues, quàm cuius proauus, vel ex maioribus aliquis diues fuit, ipse autem pauper sit? Quomodo enim non dixit, quòd oporteret affinitatem contrahere cum diuitibus potiùs, quàm cum nobilibus? Nobiles enim, qui multò antè fuerunt: potentiores autem & præstantiores, qui nunc sunt. Ad eundem igitur modum reputauerit aliquis, nobiles non esse natos ex his qui olim fuerunt diuites, neque ex his, qui probi olim fuerunt. Nam recens siue præsens virtus antiqua præstantior est, & meliùs est vnumquemque participem esse virtutis patris, quàm proaui. Maximè autem optandum ipsum probum esse, non proauum, aut aliquem ex maioribus. Nonne igitur cùm videamus nobilitatem in neutro istorum sitam esse, aliam rationem disquirere oportet? Quam inquam? Considerare (inquam) oportet, quòd particula εὖ interdum aliquid cum laude coniunctum significat, vt εὐπρόσωπον pulchram faciem habens, & εὐόφθαλμον, pulchros oculos habens. Maximè verò (inquit) igitur εὐπρόσωπον significat faciei virtutem, & εὐόφθαλμον oculi. Sic est, inquam. Atqui genus per se, aliud probum & clarum, aliud malum & obscurum. Maximè verò (inquit). Probum & bonum aliquid porrò id dicimus, quod sua ipsis virtute tale est. Itaque ad eundem modum genus probum, honestum, & bonum dicimus, quod sua ipsius virtute tale est. Constat igitur, inquam, εὐγένειαν, id est, nobilitatem generis virtutem esse. Hæc Aristoteles. Sed illud te scire volui lector optimè, vbi ipse Aristoteles citat Theognidem, vti suprà ex eo diximus, puto mendum esse, & loco Theognidis, Θεόγνητον, Theognitum esse scribendum. hic enim fuit Thessalus poëta Comicus, qui inter cæteras Comœdias has scripsit, φάσμα, id est, visum, φιλάργυρον. id est, auarum, φιλοδέσποτον, id est, heri amantem, κένταυρον. Centaurum, vt scribunt Athenæus in Sophistarum cœnis, & Suidas. Theognis autem non nisi elegias scripsisse dicitur, & is quidem Megarensis fuit. Quanquam scio fuisse alterum Theognidem Chionem cognominatum à niue, quòd illepidus & subfrigidus esset, húncque Comicos cauillis fuisse insectatum, propter eius poëmatum frigiditatē & ineptias. εἰ μὴ κατέχιόνισε τὴν θεράπαιναν χιόνι πολλῇ, καὶ τοὺς ποταμοὺς ἔπηξε ὑπ' αὐτὸν τὸν χρόνον, ἡνίκα Θέογνις ἀγωνίζεται. Ideóque non facilè crediderim hunc ab Aristotele fuisse citatum. Id quod nos obiter dicere voluimus, vt & idipsum addas ad ea quæ diximus suprà, c.3.nu.7. hinc autem fit.

Nobilitas verbis continetur non re.

Socratis sententia.

Simonidis.

Theognidis.

14 ¶ Sed vt ex hoc diuerticulo in viā redeamus, sunt & aliorum plurimorum sentētiæ

hanc

hanc generis nobilitatem, vel negantes, vel contemnentes. Nam Euripides in Electra apud Stobæum Ser. 84.

Nobilitas nō verborum, nō vultus, nō corporis, sed animi est.

Οὐ μὴ φρονήσεθ' οἱ κενῶν δοξασμάτων
Πλήρεις πλανᾶσθε· τῇ δ' ὁμιλίᾳ βροτοὺς
Κρινεῖτε, καὶ τοῖς ἤθεσι τοὺς εὐγενεῖς;
Οἱ γὰρ τοιοίδε τὰς πόλεις οἰκοῦσιν εὖ,
Καὶ δώμαθ', αἱ δὲ σάρκες αἱ κεναὶ βροτῶν
Ἀγάλματ' ἀγορᾶς εἰσίν. οὐδὲ γὰρ δόρυ,
Μᾶλλον βραχίων σθεναρὸς ἀσθενοῦς μένει.
Ἐν τῇ φύσει δὲ τοῦτο κἀν εὐψυχίᾳ. Id est, vt vertit Conradus.

Non tandem sapietis vos, qui vanis opinionibus
Pleni erratis, ex conuersatione(malo vertere sermone)*autem homines*
Iudicabitis, & ex moribus(malo item vertere vultibus)*nobiles.*
Tales enim fœliciter inhabitant ciuitates
Ac domos. Carnes verò hominum inanes
Simulachra fori sunt. Neque enim hastam
Forte brachium magis expectat, quàm imbecillum.
Nam in animo istud situm est, & alacritate.(malem dicere, magnanimitate.)

Tanquam dicat non verborum, non vultus, non carnis, siue corporis nobilitas est, sed animi. Epicharmus apud eundem, siue is sit Menander,

Ἀπολεῖ με τὸ γένος. μὴ λέγ' εἰ φιλεῖς ἐμέ,
Μῆτερ ἐφ' ἑκάστῳ τὸ γένος. οἷς ἂν τῇ φύσει
Ἀγαθὸν ὑπάρχει μηδὲν οἰκεῖον προσόν,
Ἐκεῖσε καταφεύγουσιν εἰς τὰ μνήματα,
Καὶ τὸ γένος, ἀριθμοῦσί τε τοὺς πάππους ὅσοι.
Οὐδ' ἕνα δ' ἔχοις ἰδεῖν ἂν οὐδ' εἰπεῖν, ὅτῳ
Οὐκ εἰσὶ πάπποι. πῶς γὰρ ἐγένοντ' ἄν ποτε;
Εἰ μὴ λέγειν δ' ἔχουσι τούτους, διά τινα
Τόπου μεταβολὴν, ἢ φίλων ἐρημίαν,
Τί τῶν λεγόντων εἰσὶ δυσγενέστεροι:
Ὃς ἂν εὖ γεγονὼς ᾖ τῇ φύσει πρὸς τἀγαθὰ,
Κἂν αἰθίοψ ᾖ μῆτερ, ἐστὶν εὐγενής. Id est,

Omnibus aui & proaui.

Perdet me genus, ne nomines, si me amas,
Mater ad singula genus tuum. Quibus enim naturâ
Nullum adfuerit bonum proprium,
Illi confugiunt ad monumenta,
Et genus suum, ac auos enumerant, quot habuerint,
Ac ne vnum quidem videris aut nominaueris, cui
Non sint aui: aliter enim quomodo nati essent?
Quòd si tamen indicare id nequeunt, propter aliquam
Loci mutationem, aut amicorum penuriam,
Quid propter hoc ignobiliores habendi sunt illis, qui auos suos numerant?
Quisquis suapte natura procliuis ad bona fuerit,
Nobilis est, quamuis matre genitus Aethiope.

Quos posteriores versus citaui in 4. c. nu. 2. hactenus, in fi. pro illorum opinionē, qui virtutem nobilitatem esse dicunt.

15 ¶ Bion quoque Borysthenites philosophus Antigono regi eum de ignobilitate criminanti, interrogantique hoc carmine,

Τίς, πόθεν εἰς ἀνδρῶν, πόθι τοι πόλις, ἠδὲ τοκῆες;
Aede tuum nomen, patriam, genus, atque parentes;

Ita respondisse fertur apud Stobæum Ser. 84. quamuis Laërtius id aliter referat, Κακῶς, inquit, ἀλλ' ὀρθῶς ἔχει ὦ βασιλεῦ, ὅταν τοξοτῶν χρείαν ἔχῃς, οὐκ ἐρωτῶντα τὸ γένος, ἀλλὰ τιθέντα τὸν σκοπὸν, τοὺς ἀρίστους τοξότας παραλαμβάνειν. οὕτως οὖν καὶ ἐπὶ τῶν φίλων ἐξέταζε, οὐ πόθεν εἰσὶν, ἀλλὰ τίνες. Atqui ô Rex, bene facis, cùm indiges sagittariis, quòd

Sagittarij nō ex genere, sed ex arte deliguntur.

q non interrogando genus, sed scopum proponendo, optimos illorum tibi deligis. Sic igitur amicos etiã explora, non vnde nati, sed qui & quales sunt. Ex quo magis miror, q de ipso Antigono scribit idem Stobæus, Ser. 85. q cùm quidã iuuenis strenuo patre natus, ipse vero parum bonus miles patris stipendia peteret, ἀλλ' ἐγὼ (inquit) ὦ μειράκιον, ἀνδραγαθίας οὐ πατραγαθίας μισθὸν καὶ δωρεὰς δίδωμι, At ego ô adolescens, non paternæ, sed propriæ fortitudinis mercedem ac præmia largior. Id quod etiã retulit Plutarchus in Apophthegmatis Regũ, id Antigono secundo tribuens. Et fortè ille de quo illud narrat Stobæus, primus fuit. His autẽ adstipulatur Plutarchus in cõparatione Lysandri & Scyllæ, Quemadmodũ, inquit, venator nõ canis prolẽ sed canẽ: & equitãdi studiosus nõ equi fœtum, sed equũ quærit: ita administrãdę ciuitatis curiosus errabit omnino, si ciuitatis principẽ nõ qs, sed à quo sit, inuestigauerit.

Præmia nõ paterna, sed propria fortitudinis.

16 ¶In vniuersum autem philosophi hanc generis nobilitatem contemnũt, ac nihili omnino faciunt, nisi cùm ea virtus adsit. Nam Socrates ille philosophorum princeps, & ab Apolline hominum sapientissimus iudicatus, Nobilitates non solùm nihil in se habere honestatis, sed & omne malum ex eis oboriri dicebat, vt prodit Laërtius in vita illius. Diogenes ridebat nobilitatem & gloriam, & cætera huiusmodi, dicens ea esse περικοσμήματα κακίας, velamenta malitiæ, vt idem tradit in vita quoque illius. Nam & cæteri Cynici omnes nobilitatem, diuitias, & gloriam prorsus contemnebãt, vt idẽ scribit ad fi. lib. 6. Et cùm aliquãdo Antistheni, qui & ipse eius sectæ autor fuit, probro datum esset, quòd non esset ex duobus liberis genitus, οὐδὲ γάρ, inquit, ἐκ δύο παλαιστικῶν, ἀλλὰ παλαιστικός εἰμι, id est, Neque enim ex duobus luctatoribus, & tamẽ luctator sum. veluti nihil prohibeat, quo minùs aliquid virtutis, nobilitatis, & id genus cæterorum præ nostris parentibus habeamus, nihilque nobili officiat parentum, aut ignauia, aut ignobilitas.

Ex nobilitate omnia mala. Nobilitas velamẽtum malitiæ.

17 ¶Sirach, quisquis is fuit, apud Antonium Monachum lib. 2. Melissæ. Ser. 79. τέκνα ἐν ἀγαθῇ ζωῇ τὴν ἀναστροφὴν ἔχοντα, τῶν ἰδίων γεννητόρων κρύψουσι δυσγένειαν. Quibus significatur liberos honeste vitam agentes, genitorum suorum ignobilitatem tegere. veluti si dicas, nihil tibi obest genitorum ignobilitas, si tuipse probus sis, vtpote quam tuis virtutibus obtegas: vt è diuerso, ex eiusdem sententia apud Maximum philosophum & martyrem. τέκνα ἐν καταφρονήσει, καὶ ἀπαιδευσίᾳ γαυριώμενα, συγγενείας ἑαυτῶν μολύνουσι τὴν εὐγένειαν. Quibus item significatur, Liberos insipientiâ & imperitiâ sese efferentes cognationis suæ nobilitatem inquinare. D. Basilius, οὐκ ἔχομεν πατέρας λέγειν, καὶ προγόνους περιφανεῖς, ὁ γὰρ τῆς ἀληθείας νόμος, ἴδια ἑκάστου ἀπαιτεῖ τὰ ἐγκώμια. οὐδὲ γὰρ ἵππον ταχὺν ποιεῖ τὸ ἐκ ταχυτάτων φῦναι, ἀλλ' ὥσπερ τῶν ἄλλων ζώων ἡ ἀρετὴ ἐν ἑαυτῷ θεωρεῖται ἑκάστου· οὕτω καὶ ἀνδρὸς ἔπαινος ὁ ἐκ τῶν ὑπαρχόντων αὐτῷ κατορθωμάτων ἐκμαρτυρούμενος. Id est, Non possumus patres & maiores claros prædicare, cùm veritatis lex proprias cuiusque reposcat laudes. Non enim equus est celer, quòd ex celerrimis natus sit, sed quemadmodum cæterorum animalium in se quodq; spectatur: sic viri laudes testatæ sunt ex suis cuiusque præclaris factis.

Filiorũ virtus ignobilitatem progenitorum tegit.

Liberi insipiẽtes maiorũ nobilitatem inquinant.

18 ¶Suprà in 4. capite (quod iam diximus) multas alias sententias huc pertinentes adduximus, atque inter alias, plurimos D. Gregorij Nazianzeni versus: Sed cuius & hos quoque addere poteris,

Genus incipiẽdũ vel ad finẽ trahendum.

Κακῶς δ' ἀκούων αἰσχύνου, μὴ δυσγενής.
Γένος γὰρ εἰσὶν οἱ πάλαι σεσηπότες.
Γένος προάρχειν, ἢ λύειν γένος θέλε,
Ὡς καλὸν εἶναι σ', ἢ καλῶν πεφυκέναι.

Id est, vt vertit Ioannes Ribittus,

Famæ malæ pudeat, malum non te genus
Moueat, genus pridem tuum computruit.
Genus vel incipias, vel ad finem trahas,
Vt vel bonus, vel ex bonis sis editus.

Non tolerandus qui obscurus de nobilitate loquitur.

Sed & Epicharmi sententia est apud Maximum philosophum & martyrem, Ser. 63. & Stobæum Ser. 88.

γίγομ'

Ἐπεί γαρ ὅταν εὐγένειαν ἀδῶ ἂν κακῶς,
Λέγει τις αὐτὸς δυσγενὴς ὢν τῷ τρόπῳ.
Τίς γὰρ κατόπτρῳ καὶ τυφλῷ κοινωνία. Id est, vt idem transtulit,
Aegerrimè fero, cùm aliquis obscurus de nobilitate
Loquitur, ipse verò moribus ignobilis est,
Quid enim rei est cæco cum speculo?

19 ¶ Demosthenes ille oratorum primus aut vt alij malunt, Socrates apud Stobæū Ser. 84. dicebat optimū frumentum nō ex pulchritudine agri æstimandum, sed ex eo quod cibum optimum præbeat: nec virum bonum, aut amicum beneuolum, qui ex nobili genere sit propagatus, sed qui sit optimis moribus præditus, ὅτι σῖτον ἄριστον ἐκ τῆς καλλίστης πεδίου κρίνομεν, ἀλλὰ τὸν ἔνδετον πρὸς τὴν τροφήν: ὅτι ἄνδρα σπουδαῖον ἢ φίλον δόκιμον, τὸν ἐξ ἐπιφανοῦς ὄντα γένους, ἀλλὰ τὸν ὑπάρχοντα τῷ τρόπῳ κρείττονα. Idem in oratione pro Ctesiphone nemo inquit, nec ex nobilitate parentum laudandus nec ex ignobilitate culpandus. Iphicrates in Harmodium illius prisci Harmodij abnepotem, ei ob generis ignobilitatem conuitia sibi ingerentem (nam is sutoris filius putabatur) Meum (inquit) genus à me incipit, sed tuum in te desinit. Author Plutarchus in Imperatorum Apophthegmatis. Et simile quippiam dixisse fertur Sostratus tibicen cuipiam, qui ei obiectabat, quòd ex ignobilibus parentibus natus esset, apud Antonium Monachum, Melissæ libro secundo, c. 79. & Stobæum Ser. 84. Atqui, inquit, ob id ipsum debui magis laudari, & in admiratione esse, quòd à me genus meum cœpit, καὶ μὴν διὰ τοῦτο μᾶλλον ὤφελον θαυμάζεσθαι, ὅτι ἀπ' ἐμοῦ τὸ γένος ἄρχεται. Sed nullus omniū hanc sententiā significantiùs & elegantiùs expressit, quàm Tullius noster in ea oratione, qua respondit alteri Salustij orationi, qua illi generis nouitatem exprobrauerat. Cuius verba & nos adduximus, in d. capite 4. nume. 5. Idem autem Tullius, in secunda in Verrem actione, inania nobilitatis nomina vocat, quod nos alibi ad aliud retulimus. Quē secutus Seneca lib. 1. de ira, cuius hæc verba sunt, Tantumq; agmen nobilium non inania nomina præferentium, sed eorum qui imaginibus suis decori sunt. Quibus ostendit inania esse nobilitatis maiorum nomina nisi & suipsius viribus & imaginibus suffulciantur. Et Boëtius Seuerinus, in libro tertio de consolatione philosophiæ, c. 6. Iam verò quàm sit inane, quàm futile nobilitatis nomē quis non videat? Quæ si ad claritudinem referatur, aliena est. Videtur namque esse nobilitas, quædam de meritis veniens laus parentum. Quòd si claritudinem prædicatio facit, illi sint clari necesse est, qui prædicantur. Quare splendidum te, si tuam non habes, aliena claritudo non efficit. Quòd si quid est in nobilitate bonum, id esse arbitror solum, vt imposita nobilibus necessitudo videatur, ne à maiorum virtute degenerent.

Frumentū nō ex pulchritudine agri æstimandum.
Iphicratis retaliatio in eū qui illi genus exprobrabat.
Et Sostrati.
Nobilitatis nomina inania.

20 ¶ Suetonius refert Caligulam, cùm fortè audiret reges qui officij causa in vrbem aduenerant, concertantes, apud se super cœnam de nobilitate generis exclamasse,

Εἷς κοίρανος ἔστω,
Εἷς βασιλεύς,

Vnus princeps sit.
Vnus Rex. Veluti eos derideret de nobilitate certantes, quam vni omnium Imperatori peculiarem ac propriam, non etiam cæteris inferioribus quamtumuis Regibus communem esse existimabat. Verùm ille nimiùm id nominis & tituli angustabat. Sed quod verissimum est Theodectes Phaselides apud Stobæum, Ser. 84. dicit se nunquam laudauisse nobilitatem, quæ dominis indignis vteretur,

Ἐγὼ μὲν οὖν οὔποτ' ηὐλόγησα πω,
Τὴν δεσπόταισι χρωμένην ἀναξίοις.

Porrò Aegyptij omnes æqualiter nobiles existimabant. Ideoque cùm quis mortuus erat, nihil in oratione funebri ab iis referebatur, quod maiores aut consanguineos eius respiceret, vt Græci facere solebant, authore Diodoro, lib. 2. c. 5. quod & nos alibi ad aliud retulimus.

Vnius Imperatoris ppria ac peculiaris nobilitas.
Nobilitas indignorum dominorū nō laudanda.
Aegyptij omnes æqualiter nobiles.

21 ¶ Apud Ouidium lib. 13. Meta. Vlysses & rex & ex Diis prognatus, vt alibi diximus,

Nostra non

Sunt quæ ex genere sunt.

hęc tamẽ aduersus nobilitatẽ, & Aiacẽ qui ea maximè gloriabatur grauiter protulit
Nam genus & proauos, & quæ non fecimus ipsi,
Vix ea nostra voco. Cui concinens Seneca Tragœdiographus, in Hercule furẽte,
Nobiles non sunt mihi
Aui, nec altis inclytum titulis genus,
Sed clara virtus. Qui genus iactat suum
Aliena laudat. Nec ab his dissidet, quod scribit Plutarchus in libro de educandis liberis, Pulchra quidem est nobilitas, sed maiorum nostrorum id bonum est. Alibi autem in sexto capite, num. 4. ostendimus ex multorum sententia nobilitatem inter bona externa & fortunæ positam. Diuus autem Hieronymus ad Helbidiam probat nobilitatẽ ex iniquitate procedere, hoc modo, Nobilitas, inquit, mundi nihil aliud est, quàm diuitiæ inueteratæ: Omnes autem diuitiæ de iniquitatę descendunt. Vnde & illa vulgaris sentẽtia mihi videtur esse verissima, Omnis diues aut iniquus, aut iniqui hæres: Nobilitas igitur generis ex iniquitate venit.

Nobilitatem ex iniquitate procedere.

22 ¶ Ex nostris autem Hosti. in c. tua nos, de consangui. & affi. hinc occasione sumpta, quòd ibi ex Regibus Arragonum descenderant Comites, & ex Comitibus Reges, hæc scribit. Et vt scias quòd non est vis in genere, cùm de inferioribus fiant Reges ascendendo, & ex Regibus Comites descendendo. Sic etiam & de rusticis fiunt milites, & ex militibus rustici. Ergo, inquit, nihil aliud est mundana nobilitas, quàm rota. Et qui superbit de nobiliori sanguine, dici potest, quòd de nobiliori stercore intumescit. Ideo dicit quòd eminentes fortunæ sæpe contrarios euentus sortiuntur. §. quia verò hactenus, in authenti. de nupti. Et omnis noster status sub perpetuo motu consistit. §. vt autem lex, in authen. de non ali. reb. eccle. Et ex potentibus processerunt inanes: & ex diuitibus pauperes, & è diuerso. §. 1. in authen. vt omnes obed. iudi. Hæc ille, qui & ipse, in c. pe. versi. nos igitur, de præben. dicit etiam sanguinis nobilitatem non aliam esse, quàm stercoris & fœtoris, quod & nos ex eo retulimus suprà, capite 4. nume. 1.

Nobilitas rota quædã est.

23 ¶ Illud autem minimè dubium, eos qui ex nobilibus orti sunt, si degenerant, nec mores sequuntur maiorum, qui illis nobilitatem pepererunt, qui multi sunt, vt posteà dicemus, seque genúsq; suum deturpare, vt ex eo satis patet, quod Hippolochus Glaucum filium ita monet, apud Homerum lib. 6. Iliados,

Nobiles degeneres genus suum deturpare.

Αἰὲν ἀριστεύειν καὶ ὑπείροχον ἔμμεναι ἄλλων,
Μηδὲ γένος πατέρων αἰσχυνέμεν.
Semper se strenuum præstare, & eximium esse aliorum,
Nec genus patrum deturpare. Et quod apud eundem lib. 24. Odysseæ, Vlysses Telemachum filium ad pugnam se accingentem, ita quoque hortatur,
Τηλέμαχ' ἤδη μὲν τόδε γ' εἴσεαι αὐτὸς ἐπελθών,
Ἀνδρῶν μαρναμένων, ἵνα τε κρίνονται ἄριστοι.
Μή τι καταισχύνειν πατέρων γένος, οἳ τὸ πάρος περ
Ἀλκῇ τ' ἠνορέῃ τε, κεκάσμεθα πᾶσαν ἐπ' αἶαν.
Telemache iam quidem hoc videris ipse iniens
Viros pugnantes, vbi discernuntur optimi,
Ne quid dedecores parentum genus, qui anteà
Virtutéque strẽnuitatéque ornati fuimus omnem in terram.
Cui mox respondens Telemachus, hæc subiungit,
Ὄψεαι αἴ κ' ἐθέλῃσθα πάτερ φίλε, τῷδ' ἐνὶ θυμῷ,
Οὔ τι καταισχύνοντα τεὸν γένος, ὡς ἀγορεύεις.
Videbis, si volueris pater dilecte hoc in animo
Non dedecorantem tuum genus, sicut dicis.
Quibus etiam consonat illud Euripidis in Bacchis,
Ἐχίονος δ' ὢν παῖς, καταισχύνεις γένος.
Echionis verò existens filius dedecoras genus.
Et ne Latinos poetas prætermittamus, Horatius lib. 4. Car. Ode 4.

Vtcunque

Vtcunque defecere mores
Dedecorant benè nata culpæ.

24 ¶ Sicuti à diuerso ij quoque magis laudandi sunt, qui parentum & maiorum virtutes imitantur. Euripides in Helena,

Magis laudandi qui maiorum virtutes imitantur.

μιμοῦ τρόπους
πατρὸς δικαίου. παισὶ γὰρ κλέος τόδε.
Κάλλιστον, ὅστις ἐκ πατρὸς χρηστοῦ γεγὼς,
Εἰς ταυτὸν ἦλθε τοῖς τεκοῦσι τοὺς τρόπους.
Imitare mores
Patris iusti. filio enim gloria hæc
Pulcherrima, qui ex patre probo natus
Consentit cum parentibus, moribus.

25 ¶ Verùm si verum fateri volumus, pauci sunt admodum, qui id faciant, vt de illis dicere possimus illud,

Pauci qui virtutes maiorum sequantur.

Rara auis in terris, nigroque simillima cygno.
Nam ipse Euripides in Heraclidis,
εὐγενὴς δ' ἂν Ἑλλάδα
Σώζεις πατρῴαν δόξαν. ἐξ ἐσθλῶν δὲ φὺς,
Οὐδὲν κακίων τυγχάνεις γεγὼς πατρὸς,
Παύρων μετ' ἄλλων. ἕνα γὰρ ἐν πολλοῖς ἴσως
Εὕροις ἂν, ὅστις ἐστὶ μὴ χείρων πατρός.
Id est, vt vertit Dorotheus Camillus,
—*Nobilis verò per Græciam*
Seruas paternam gloriam. Ex bonis cùm natus sis
Nihilo deterior existis patre,
Paucis cum aliis. Vnum enim inter multos fortasse
Inuenias, qui non sit deterior patre.
Et idem quoque in Electra apud Stobæum Ser. 85.
Ἀλλ' εὐγενεῖς μὲν, ἐν δὲ κιβδήλῳ τόδε.
Πολλοὶ γὰρ ὄντες εὐγενεῖς εἰσὶ κακοί.
Nobiles quidem sunt, sed degeneres,
Multi enim nobiles mali sunt. Et rursum,
Ἤδη γὰρ εἶδον ἄνδρα γενναίου πατρὸς,
Τὸ μηδὲν ὄντα.
Iam enim vidi hominem generoso patre natum
Nullius esse precij. Sed longè antè Minerua apud Homerum libr. 2. Odysseæ Telemachum alloquens,
Παῦροι γάρ τοι παῖδες ὁμοῖοι πατρὶ πέλονται.
Οἱ πλέονες κακίους, παῦροι δέ τε πατρὸς ἀρείους.
Pauci enim filij similes patri sunt.
Plures peiores, pauci autem patre meliores.
In quam etiam sententiam Demosthenes apud Aristidem in Cimone τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν, ὥσπερ εἱμαρμένη εἴη, φαύλους ἀποβαίνειν τοὺς υἱούς. A viris bonis (veluti fato quodam id accidat) improbos nasci filios. Quo loco interpres in hanc sententiam citat vetus prouerbium ἀνδρῶν ἡρώων τέκνα πήματα. virorum heroum filij noxę. Id quod nos multis exemplis comprobare possumus Nam Aristophanes in Nubibus de Hippocratis filiis τοῖς Ἱπποκράτους υἱέσιν εἴξεις, καί σε καλοῦσι βλιτομάμμαν. Et Eupolis, Ἱπποκράτους τε παῖδες ἐμβόλιμοί τινες.

26 ¶ Vt non admodum mirari debeamus, quod scribit Phocylides,

In idem.

Καὶ τόδε Φωκυλίδου, τὸ πλέον γένος εὐγενὲς εἶναι,
Οἷς οὔτ' ἐν μύθοις ἕπεται χάρις, οὔτ' ἐνὶ βουλῇ.
Hoc quoque Phocylides dixit, plurimos genere nobiles esse,

Quos neque dicendo, neque consulendo vlla gratia sequitur.
Et quod idem tradit Sophocles,
πολλῶν δ' ἐν πολυπληθίᾳ πέλεται
οὔτ' ἀπ' εὐγενέων ἐσθλός, οὔτ' ἀχρείων
τὸ λίαν κακός, βροτῶν δὲ πιστὸν οὐδέν.
In copiosa hominum multitudine aliquando reperitur
Bonus ignobili genere natus, & rursus claro
Aliquis valde malus. Ita nihil constans aut fidum est homini.
Rursusque in Aiace flagellifero,
οὐκ ἄν ποτ' ἄνδρες ἄνδρα θαυμάσαιμ' ἔτι,
ὃς μηδὲν ὢν γοναῖσιν, εἶθ' ἁμαρτάνει,
ὅθ' οἱ δοκοῦντες εὐγενεῖς πεφυκέναι,
τοιαῦθ' ἁμαρτάνουσιν ἐν λόγοις ἔπη.
Nunquam amplius ò viri admirabor hominem
Qui obscuro genere natus, alicubi peccat:
Cùm illi, qui videntur esse nobiles,
Huiusmodi verba loquendo delinquant.

27 *Ignobilitas in malorum sorte non annumeranda.*

¶ Sed vtcunque sit de his quæ diximus, illud haud dubiè verissimum est, ignobilitatem (illam intelligo de qua tractamus, & vulgus ipsum intelligit) non esse adeò contemnendam, vt nobiles facere solent, vt quæ nec mala sit, nec in malorum sorte annumeranda, vt scribitur in c. illa. 15. q. 1. vbi hæc verba nuncupatim adscribuntur: Cæterùm paupertatem, & ignobilitatem, ægritudinem, & mortem nemo sapiens mala dixerit, nec in malorum sorte numerauerit. Quæ sunt verba diui Ambrosij.

Sua nobilibus esse vitia, à quibus tamen eos longè abesse oportet. CAP. XXIII.

1 *Nobiles honoris appetentiores, suorū progenitorū & aliorum contēptores.*

SVnt sanè & sua nobilibus vitia, & ea quidem, vt multis placuit, innata, genuina, propriáque ac peculiaria, vt vix vllum reperias, qui his non sit deditissimus. Ex quibus nonnulla describit Aegidius li. 1. de regimine principum, parte 3. & post eum D. Benedic. in repe. c. Raynutius, in glos. 1. nu. 26. quòd scilicet sunt honoris immodici appetentiores, suorúmque progenitorum & aliorum contemptores. Cui quantùm ad primum pertinet, concinit quod scribit Aristoteles libr. 2. Rhetoricorum ad Theodecten, ca. decimoquinto, dum scribit φιλοτιμότερον esse, qui nobilior est, id est, honoris appetentiorem, & vt vno verbo, exprimam, ambitiosiorem. Nam & ita vertit Georgius Trapezuntius. Eiusque rei rationem reddit ipse Aristoteles, πάντες γὰρ ὅταν ὑπάρχῃ τι, πρὸς τοῦτο σωρεύειν εἰώθασιν, ἡ δ' εὐγένεια ἐντιμότης προγόνων ἐστὶ, καὶ καταφρονητικόν. Quibus verbis significat id commune omnium hominum esse, vt bona quæ possident, quæcunque ea sint, augere studeant: nobilitatem autem esse maiorum dignitatem, ideò augendi eam dignitatem semper eos studiosos esse.

2 *Superbi, Inimici popularium. Gulosi. Libidinosi.*

¶ Et alia quoque describit Bald. in l. per adoptionem, in 1. lect. ff. de adopt. in hunc propè modum, Nobiles (inquit) sunt maxima ex parte superbi, inimici popularium, gulosi, luxuriosi magis quidem, quàm populares ipsi. Non dico tamen, ait, de illis quos virtus nobilitat, illi enim verè sunt perfecti, quamuis careant diuitiis: Sed de illis loquor, qui & si abundant diuitiis, nihil tamen sciunt nisi comedere, bibere, superbire. Hæc Bald. quæ & ipse Bened. retulit vbi suprà, & iterum in verbo, & vxorem nomine Adelasiam, numero 966. Huic autem quod dicit eos esse inimicos popularium, adstipulatur illud Ciceronis in 7. in Verem actione. Hominum nobilium non fere quisquàm nostræ industriæ fauet, nullis nostris officiis beneuolentiam illorum allicere possumus: quasi natura & genere disiuncti sunt, ita dissident à nobis animo & voluntate.

¶ Ex aliis

3 ¶ Ex aliis autem duo tantùm latiùs explicabimus, videlicet superbiam & luxuriam, id est, libidinem veneream, nam ita nostri vbique intelligunt. Quantùm ad primùm pertinet, certè alij quoque scripserunt, superbiam esse veluti nobilibus peculiarem atque domesticam, & ex iis Hosti. in c. 1 col. 1. in verbo, non permittunt, extrà de his quæ fiunt à maio. parte cap. Ioan. And. in c. constitutis, le 2. col. pe. de appel. Luc. Pen. in l. militaribus, in princ. C. de decuri. lib. 10. authore Policrat. lib. 8. c. 15. & idem Luc. in l. 2. C. ne rusti. ad vll. offi. deuo. libr. 11. & in l. mulieres, col. 4. & iterum col. pen. C. de digni. lib. 12. Cepol. in tract. de impe. mili. delig. char. pen. & Matth. Afflic. in constitu. Siciliæ incip. magistri camerarij, col. 3. in 5. no. in id citans Hugonem Victorinum, in lib. de claustro animæ.

De nobilium superbia.

4 ¶ In quam sententiam notũ est illud Salustianũ in Catilinario, Ea res in primis studia hominum accendit ad Consulatum mandandum M. T. Ciceroni. Nanq; anteà plæraque nobilitas inuidia æstuabat: & quasi pollui Consulatum credebat, si eum, quamuis egregius, nouus homo adeptus foret. Sed vbi periculũ aduenit, inuidia atq; superbia pòstfuere. Et illud expresśius in Iugurthino, Metello quanquam virtus, gloria, atq; alia optanda bonis superabant, tamen inerat contemptor animus, & superbia, cõmune nobilitatis malum, quę posteriora verba citant Io. And. & Cepol. vbi suprà. Et rursum in eodẽ lib. Tum, inquit, primùm superbiæ nobilitatis obuiam itum est. Et Velleius Paterculus de eodem loquens li. 2. Romanę historię, dicit naturalem esse nobilitatis superbiam. Et Tullius in 2. in Verrẽ actione. Proponit, inquit, inania mihi nobilitatis, hoc est hominum arrogantium, nomina. Et Titus Liuius j. decad. li. 9. in fi. Haud memorabilem rem per se, nisi documentum sit aduersus superbiam nobilium plebeiæ libertatis, referam. Plutarchus, circa initium lib. de liberis educandis citat sententiam cuiuspiam poëtæ, in hunc propè sensum, Sceleris parentum conscia mens, vsquam sibi conscia fortisśimum quenque captiuum trahit virum. Quemadmodum iactantia simul & fastu referti sunt, quibus claris nasci parentibus obtigit.

De eadẽ re.

5 ¶ In id quoque est distichon minimè elegans, sed quod non grauatè adscripsit gl. in c. quoniam vetus, in verbo, inuidia. 24. q. 1.

Nobilitas fastum, fastus litem parit, armat
Lis odium, capiunt hæc tria mortis iter.

Sidonius Apollinaris li. epistolarum 8. Nonetiũ laudat, quòd esset sine superbia nobilis, quasi id difficillimum esset. Opilius Macrinus Imper. Ro. in ea epistola, quã in initio imperij scripsit, ad Senatum, apud Herodianũ li. 5. Patricia (inquit) principum nobilitas sæpenumero in superbiam vertit, despectis omnibus velut inferioribus. Iulius autem Firmicus li. Astronomicôn 8. c. 21. Quinta (inquit) pars Geminorum in horoscopo inuenta, nobiles faciet, & erecto semper superbiæ spiritu subleuatos.

De eadẽ re.

6 ¶ Nec interim omiserim illud Virgilij libro vndecimo Aeneidos ad superbiam nobilitatis alludentis,

Genus huic materna superbum
Nobilitas dabat.

Quod nos alibi ad aliud propòsitum citauimus. Hincq; fortè idem Virgilius superbum pro nobili sæpe vsurpauit, vt lib. 1. Aeneidos,

Cùm venit aulæis iam se regina superbis,
Aurea composuit sponda.

Vbi Seruius interpretatur superbis pro nobilibus. Et li. 3. eiusdem operis statim circa initium,

—Ceciditque superbum
Ilium.

Superbũ pro nobili.

Quo etiam in loco Seruius interpretatur superbum pro nobili. Et alibi lib. 1.

Hinc populum latè regem, belloque superbum.

Et lib. 7. eiusdem operis,

—Atina potens Tiburque superbum.

De eadẽ re.

Vbi & ipse Seruius superbum, nobile interpretatur. Et rursum eodem lib.

—Tectisque superbis

Vrit odoratam nocturna in lumina cedrum.

Vbi Seruius quoque exponit nobilibus. Et Ouidius Tristium lib. 5. Ele. vI.

Quod nunquam vox est de te mea muta, tuique

Iudicium debes esse superba viri.

Vbi Merula interpres non contemnendus intelligit superba, pro nibili. Et Silius Italicus li. Punicorum 11. superbos viros pro nobilibus vsurpauit, dum loquens de modio annulorum detractorum nobilibus Romanis, quibus tantùm ius erat huiusmodi annulos ferre, post Cannensem victoriam, ita infit,

Testes hi stragis, quos signum illustre superbis

Mos leua gestare viris, tum funditur ante

Ora admirantum præfulgens annulus auro.

Imagines superba.

Martialis autem lib. 5. epig. 21. imagines, quæ, vt latè diximus c. 6. nu. 15. & seq. erant nobilium insignia, superbas, peculiari epitheto vocat,

Nec lites tetricas, forúmque triste

Noscemus, nec imagines superbas.

Nam & ea quoque propria nobilium sunt, vt latè diximus d. capite 6. nu. 12. sed & ex eo, & multis seq.

7 ¶ Sed vt dicam quod sentio, isti vt opinor, ex vno aut altero omnium ingenia metiebantur, sequentes illud Virgilianum,

—Et crimine ab vno

Disce omnes.

Verè nobiles cæteris humiliores.

Aut fortè ita ferebant eorum tempora & mores: quandoquidẽ videmus nostra tempestate, nobilissimos quosque (eos intelligo, qui verè nobiles sunt) cæteris esse veluti demissiores, atque humiliores, seruata dignitatis ratione, imitantes illud Ecclesiastici c. 3. Quãtò magnus es, humilia te in omnibus, & coram Deo inuenies gratiam. Illud quoque Tullij lib. 1. Officiorum, monentis, vt quantò superiores sumus, tantò nos submissiores geramus. Illud item Annei Tragœdia. 3. Quò fortuna altiùs euexit ac eleuauit humanas opes, hòc supprimere magis fœlicem decet.

8 ¶ Et hoc quoque, nisi decipiar, expertus fuerat in nobilibus Bart. cùm dicit, in lege, vt responsum. C. de transa. Fortè, inquit, fuit quidã rusticus superbus propter scientiam effectus, quasi sentiret nobiles non superbire ob scientiam, sed rusticos tantùm.

Rusticos ob scientiam superbire.

Id quod expressè dicit Fely. in c. super eo, le 2. col. 4. de testib. cum dicit illud quod scribitur, scientiam inflare, non procedere in nobilibus, ad quod allegat Bal. in l. mercalem. C. de cond. ob tur. cau. vbi nihil dicit Bald. nec quispiam ex iis, qui hactenus comperiuntur super ea. l. scripsisse.

9 ¶ Verùm ij qui verè nobiles non sunt, sed quandam veluti imaginem nobilitatis gerunt, ij certe superbi sunt, arrogantes, rixosi, putantes iis impotentibus vitiis nobilitatem maximè ostendi, cùm nulla re magis ignobilitas ostendatur. Et quod in vetere prouerbio est, dignum patella cooperculum, similes habent famulos, superbos scilicet, arrogantes, rixosos, scelerum dominorum ministros, & semper aliàs pessimè moratos. Et vt scribit Euripides in Alcmæone apud Stobæum c. 60.

Nobilitatem mētientes superbi.

Famuli illorum superbi.

Μέτεσι τοῖς δούλοισι δεσποτῶν νόσος.

Sæui dominorum morbis inficiuntur.

Et Alexis in eodem loco,

Ἀλλ' ἰδεῖν τὸ πλῆθος ἐμφερεῖς τοὺς οἰκέτας

Ἔχοντας ὄψει τοὺς τρόπους τοῖς δεσπόταισι

Cæterùm erga vulgus seruos similes

Habere videbis mores dominis.

Et Terentius, *Domini similis es.*

Et Iuuenalis saty. 5.

Maxima

Maxima quæque domus seruis est plena superbis.

De quorum facinoribus, domini ipsi tenentur, ne sibi de hac re impunitatem promittant. Nam eius rei habemus ordinationem quam vocant regiam, sanctissimam quidem illam, sed malè obseruatam. Quid autem sit de iure communi, videbis per Bar. in l. de pupillo. §. si quis ipsi Prætori, in 10. quæsti. ff. de ope. no. nunci. & l. Prætor ait. §. familiæ. & ibi quoque Ro. ff. de publi. & vecti. & alios multos collectos à Fely. qui & hoc latè tractat in c. Petrus, extrà, de homi. & And. Alcia. in tracta. præsumptionum, regula 3. præsumpt. 40. nu. 4.

An autem de illorũ sceleribus teneãtur.

10 ¶At verò quantùm ad illud secundum pertinet, id est, ad libidinem veneream, sunt & alij nonnulli, qui astruunt illam peculiariter in nobilibus debacchari. Et inter cæteros Summus Pontifex, vt interim cæteros prætermittam, in c. ex parte parentum, ext. de sepultu. quod loquitur de quodam nobili domino insulæ Buchardi, vulgò, *Lisle bouchart*, appellatæ, quæ est in prouincia Turoniæ. Ideóque & illud c. ad archiepiscopum Turonensem dirigitur, qui quidem nobilis sępe sollicitauerat mulierem quampiam de stupro, & tandem dum vi eam rapere niteretur, illa fugiens de ponte in amnem cecidit, aquísque submersa est. Vt & interim quoque omittam quoq; stupra atque adulteria Iouis, Martis, Apollinis, & cæterorum Deorum, ex quibus posteritas sibi nomen titulúmque nobilitatis vsurpauit, vt diximus suprà c. 2. nu. 41. nam & quod, & sequen.

De nobilium libidine.

Deorum impudicitia.

11 ¶Verùm nescio an debeam credere, nobiles esse cæteris luxuriæ deditiores, quoniã legimus nobiles ipsos impensiùs diligere suas vxores, quàm cæteros, & quo quisq; nobilior est, eo vxoris esse amantiorem, vt scribit Oldra. ille consistorialis aduocatus, con. 95. ex forma istius statuti, col. pen. per tex. in l. si vxor. §. planè. ff. de adul. vbi affertur illud Homericum lib. Iliados 9.

Nobiles suarum vxorum amantiores.

ἦ μοῦνοι φιλέουσ' ἀλόχους μερόπων ἀνθρώπων
Ἀτρεῖδαι; Id est,
Num solis hominum Atridis affectus amórque
Vxorum est? Qua in lege Accursius interprætatur, Atrides, id est, nobilissimi. Eum autem locum Homeri imitatus Virgilius, lib. 9. Aeneidos,
Coniuge (ait) prærepta nec solos tangit Atridas
Iste dolor. Sed & hoc quoque voluit Alber. Rosa. in j. parte statutorũ. q. 144. de statuto legis, col. vl. & in l. donationes quas Diuus. col. 2. C. de don. inter vir. & vxo.

12 ¶Sed vtrumcumque sit, illud monendos ducimus nobiles, vt luxuriam, siue vt meliùs loquar, libidinem summopere fugiant, vtpote quæ sit in illis magis detestanda, quàm in plebeis, quod certè constat ex l. fœdissimæ. C. de postli. reuer. ibi, ob retinendæ pudicitiæ cultum, ac seruandam natalium honestatem, ad te confugisse proponas, &c. & ex l. in concubinatu. ff. de concubinis. Et ex eo planè constat, quod licèt spurius aliàs succedat matri. §. vulgò, Instit. de succes. cogna. & §. nouissimè, Institu. ad Orphit. Fallit tamẽ si mater est illustris. l. si qua illustris. C. eo. tit. vbi huius rei redditur ratio in hæc verba: quia in mulieribus ingenuis & illustribus, quibus castitatis obseruatio præcipuum debitum est, nominari spurios satis iniuriosum sit, atque acerbum. Ex quo Alberi. & Raph. Fulgo. expresim no. maiorem castitatem exigi in nobilibus. Quod & Plautus apertè docet, dum facit Adelphasiam mulierem ita sororem suam alloquentem, in Pœnulo,
Eo sumus gnatæ genere, vt deceat à culpa esse nos
Castas.

Impudicitia nobilibus sũmopere fugienda.

In nobilibus maior castitatis obseruatio.

13 ¶Ex eo quoque quod scribitur in l. ex facto. §. si quis rogatus, le. 1. iuncta glo. in verbo, ex voluntate, in prin. ff. ad Trebel. quòd ex dignitate & conditione eius qui reliquit fideicommissum sub conditione, si rogatus decesserit sine liberis, statuendũ est, an naturalis filius faciat deficere huiusmodi conditionem, nécne: vt si sit nobilis, non faciat deficere: si ignobilis, faciat. quia, vt dicunt ibi omnes Doc. magis ignomi-

In nobili testatore filius naturalis non facit deficere conditionem.

niosum est nobili habere successorem,ex illegitimo concubitu,quàm aliis, ar. d. l. si qua illustris.

14 *Nec in nobilibus rogatis.* ¶Quinetiam dicit glo.in d.§.si quis rogatus,inspiciendam quoque dignitatem esse eius,qui rogatus est,vt videlicet si sit nobilis,non faciat ipsius filius naturalis deficere conditionem.Quasi semper videatur nobilis sine liberis decessisse, qui naturales tantùm reliquit.Quam etiam in hoc sequuntur Angel.Imo.Pau. Ca. & Alex.ibi. Et est similis propemodum glo.in l.generaliter.§.cùm autem.& ibi Saly.C. de instit. & substit.& voluit etiam Alex.con.2.visis codicillis,col.3.vers.11.lib.1.& con.60. visa legitimatione,col.2.lib.2.& Bened.Capra,con.132.& si viso.

15 *Nec legitimatus quidē.* ¶Sed & multi maximi nominis voluerunt etiam legitimatum non excludere substitutum,cùm testator est nobilis.Neque enim de huiusmodi præsumitur nobilis sensisse,per d.§.si quis rogatus.Ita voluit Bal.con.203.punctus quidam substituit, lib.5. quod repetitur con.463.eo.lib.5.Angel.in sua disputa.incip.nobilis quidam genere, in 2.dubio.Anto.in c.per venerabilem,post medium,vers.alius est effectus,quia si patri,qui fili.sunt legi.& Alex.d.con.2.lib.1.& con. 25.circa primum dubium, colū. 2. versi.& tantò magis,eo.lib.1.& con.67.consideratis,col.4.vers.fortificantur prædicta,eo.lib.1.& con.94.consideratis,col.2.vers.quintò quia etiam dato,eo. lib.1. & cō. 87.visis codicillis,col.2.vers.& ex istis,lib.2.& con.172.visis duobus.in 2. dubio, li. 7.Soci.in l.Gallus.§.si eius,col.2.vers.secundus casus.ff.de libe.& posthu. & con.63. visis testamento,col.11.vers.confirmatur ista opinio,lib.3.Philip.Deci. con. 286. viso puncto,col.5.vers.secundò communis op.Carol.Rui.con.27.visis,col.3.nu.6.libr. 1.& con.36.in caussa feudali,col.3.nu.7.eo.lib.1.& con.178.subtiliter,col.vlt.lib.2.& Steph.Bertran.con.169.existimo,in fi.lib.2.De quo tamen vide ipsum Rui.con.161. viso themate,col.10.num.23.lib.2.

16 *Quare legitimati non succedūt in feudo.* ¶Dicūntque Ang.& Ant.vbi suprà,& in locis citatis in præcedenti versiculo,hanc esse rationem,quare etiam legitimati non succedunt in feudo,vt scribitur in c. naturalis,tit.si de feu.fue.cont.inter do.& ag. quia videlicet non est verisimile nobilem, qui feudum concessit,de huiusmodi prole sensisse.Quod etiam voluit ipse Alexā. d. con.67.col.4.versi.hinc dicit etiam,lib.1.& d.con. 94.vbi suprà,eo. lib. 1.Caro. Rui. con.7.quæritur,col.10.num.33.lib.1.& con.69. diligenti, col.9.nu.20.& seq.lib.3. & con.77.viso,col.2.nu.5.& iterum nu. 7.eo.lib.3.

17 *Nec in emphyteusi ecclesiastica.* ¶Nam & quod huic simile est,Bald.in c. quæ in ecclesiarum,colum.pen. vers. dubitatur,extrà de consti.dicit, quòd etiam legitimatus non succedit in emphyteusi ecclesiastica,quia cùm ecclesia sit nobilis,non intelligitur sensisse de his filiis,per no.in d.§.si quis rogatus.Et idem propè dicit idem Bal.in d.l.generaliter.§.cùm autē, versi.scias etiam.C.de instit.& sub.cum aliis multis concor.adductis ab Alexan.con.60. visa legitimatione,colum.2.versic.sed maior,lib.2.& Caro.Rui.con.158.primò, videndum,colum.2.nume.5.lib.1.& d.con.178.lib.2.& con.105.reuocatur,colum.2.nume.6.lib.3.De quo tamen eundem vide con.164.visa,eo.lib.1.& con. 211. prima, per totum,eo.libro primo.

18 *Legitimatus ad feuda non obtinet feuda nobilia.* ¶Sed & quod plus est,Si quis sit expresśim legitimatus ad feuda, quod fieri potest, vt no.in d.c.naturales:Tamen non intelligitur legitimatus, ad feuda nobilia siue dignitatis,vt & ex hoc intelligas,quantum nobilitas abhorreat ab impudicitia. Ita enim voluit Bal.in l.eam quam,col.antepe.vers.quæro vtrùm legitimatus. & ibi Alex. siue is sit Barb.in addi.C.de fideicom. & sequitur Pet. Anc. nominatim loquens de feudis nobilibus,con.308.prima facie,col.2.versic.tertiò monet.

19 *Filia naturalis nobilis non* ¶Et eadem quoque ratione Ang.con.366.cuius initium est,quidam Ioannes de Camarino,consuluit in huiusmodi specie.Quispiam testator reliquerat filium suū hæredem,& si decederet sine filiis masculis superstitibus filiabus,aut filia,cuilibet earū

legat

legatum quoppiam reliquerat.decesserat filius institutus nullis relictis liberis masculis,sed tantùm filia naturali. Ea,inquit,admittitur ad legatũ,nisi testator ille fuisset nobilis,quem ob id naturalis proles vituperat & deturpat,per d.l.si qua illustris.

admittitur ad legatum.

20 ¶Et ex his quoque fit, vt plærunque in priuilegiis Comitum Palatinorum, & aliorum quibus conceditur facultas legitimandi filios bastardos,solent excipi filij nobilium,vt retulit Cepola.in tract.de imper.milit.delig. in 10. priuilegio nobilitatis, & ante eum Pau.Ca.con.22.visis omnibus,colum.2.versi.posset etiam.lib.2.vbi huius rei rationẽ esse dicit,quia maius est dedecus nobilibus habere huiusmodi filios, quàm cæteris. Imò verò etiam si non excipiuntur ij filij bastardi nobilium, tamen Comes Palatinus legitimare non poterit,nisi id expresse sit permissum, vt voluit Alcia.loquens tamen de filiis Baronum,in l.2.in prin.colum.antepe.versi.sextò pro hac op.ff.de verbo.obliga.allegans Hosti.Ioan.And. & Anto. in c. vl. de fili.presby. vbi tamen hoc non dicunt,sed aliud quod huic loco bene conuenit, scilicet quòd si Papa dispenset cum genito ex coniugato & soluta,aut econtrariò,non valet huiusmodi dispensatio,si coniugata sit nobilis,nisi hoc fuisset expressum: quia si expressisset,difficiliùs impetrasset,ar.d.l.si qua illustris,quos sequitur Alexan. in addi. Bal. in d.l.si qua illustris, & Fely. in c. postulasti,colum.5.versic.adde etiam, de rescript. Sed idem quod Alcia.vbi suprà voluit Alexand.quem tamen ipse non citat,con.62. assumam,colum.3.ver.accedit,lib.1.per d.l.si qua illustris, & Alber.Bru.con. 15. visa legitimatione,colum.2.& ante hos omnes Pet.Anc.à nullo horum memoratus,con. 320.primum dubium,col.vlt.

In priuilegiis nobilitandi excipiuntur filij nobilium.

Sed & censentur excepti, etiam si non dicatur.

Nobilitas in dispensatione matrimonij exprimenda.

21 ¶Suntque qui ad hanc impudicitiæ detestationem,in nobilibus referunt quod scribitur in l.miles ita.§.mulier.ff.de milit.testa. vbi mulier in quam turpis suspicio cadere potest, ex testamento militis aliquid capere non potest. Cui consonat,text.in l. mulierem.ff.de his quib.vt indig.& in l.2.C.de donat.inter vir.& vxor.Sed illud, ni si admodum fallor, non fit ob nobilitatem, cùm militia non sit nobilitas, vt plenè ostendimus suprà.c.8. sed ob id quòd milites maximè à libidine alienos esse oporteat,ne viribus eneruentur, vt etiam docuimus in nostris legibus connubialibus, in l.15.nu.17.idem è nostris.

Milites quare concubinis donare non possunt.

22 ¶Sed vtcunque sit de ea re,ex his quæ diximus, magis miror nostros Imperatores & Iurisconsultos alioquin castitatis amatores eximios,acerrimósque libidinum castigatores,in hac re,vt plerique volunt,nobilibus pepercisse, magis quàm plebeiis, cùm illos sanxerunt in adulterio deprehensos,non licere maritis interimere, hos licere. Ita enim plerique intelligunt.l.marito.ff.ad leg.Iul.de adulte. & l. Gracchus. C. eo.tit.Sed certe illi text.id non dicunt,vt ex illis videre quisque poterit.

An magis parcẽdum sit nobilibus in adulterio vxoris deprehẽsis.

23 ¶Adde & tu aliud nobilium peculiare vitium,quod ij leuissima quoque occasione offenduntur,in iram concitantur & conuicia. Et quod multò deterius est, licèt id prorsus videantur & profiteantur se ignoscere,tamen sunt in futurum iræ tenacissimi & in vindictam,si occasio sese obtulerit pronissimi. Nam sic Homerus lib.1.Iliados inducit Calchantem dicentem de Agamemnone. Regis iras sic se habere, vt etiã si ad præsens ignoscere videatur,stimulos iracundiæ ad futurum in imis pectoribus reseruet.huius carmen ita habet,

Κρείσσων γὰρ βασιλεὺς ὅτε χώσεται ἀνδρὶ χέρηϊ:
Ἤ περ γάρ τε χόλον γε καὶ αὐτῆμαρ καταπέψῃ,
Ἀλλά γε καὶ μετόπισθεν ἔχει κότον ὄφρα τελέσσῃ
Ἐν στήθεσσιν ἑοῖσι.

Sic & apud Virgilium lib.12.Aeneidos inducitur Iuno alloquens Iouem de Aenea & Troianis,

Et nunc cedo equidem,pugnásque exosa relinquo.

Tanquam illis omnem offensionem concederet. Et tamen non multò pòst ab ipso Ioue quippiam petit, quod grauiter illis obesset. Ex quo & ipse Iupiter illi hæc respõdit.

Es ger

Es germana Iouis Saturni que altera proles,
Irarum tantos voluis sub pectore fluctus?

Quasi scilicet iræ durarent, tametsi antè dixisset eas se remittere. Ideóque Seruius ibi, Scimus, inquit, vnumquemque pro generis qualitate in iram moueri. Nobiles enim etsi ad præsens videantur ignoscere, tamen in posterum iram seruant, in idque citat illum Homeri locum suprà à nobis citatum. Et huc quoque spectat illud eiusdem Virgilij lib. 1. Aeneid. de ira eiusdem Iunonis,

—Manet alta mente repostum
Iudicium Paridis.

Sed tamen nihil est quod magis deceat nobiles quàm clementia & placabilitas, vt dicam postea in 37. c. nu. 127. incip. quò quis nobilior est, & seq.

Quibus modis amittatur nobilitas, & primùm an per infamiam, & vitæ turpitudinem, Et quomodo. C A P. XXIIII.

1 *Nobilitas an per infamiam & scelera amittatur.*

NOBILITAS autem multis modis amittitur, vt verum appareat, quod scribit Tullius libr. 1. Officiorum. Nobilitates, vt cætera huiusmodi in casu sita, temporibus gubernari. Primò igitur deperditur per infamiam, & vitæ turpitudinẽ. atque scelera, per text. in l. si qua, ibi, honestæ nobilísque personæ decore priuetur C. de secun. nup. & ibi Bald. not. redditque rationem ex ipso text. quia nulla sine honestate potest esse nobilitas. Et text. etiam, in l. j. C. vbi Sena. vel Claris. vbi hæc verba in fin. adscribuntur. Omnem enim huiusmodi honorem reatus excludit. & in l. Senatoris filia, vbi hoc expresè no. Bal. ff. de rit. nupt. & per tex. in l. 2. & l. iudices, & l. quoties, in illis verbis, illustri dignitate per suum facinus priuatos. C. de digni. li. 12. & in c. 1. & ibi gl. & doc. extrà de purga. cano. & in c. nobilis. 2. q. 5. vbi nobilis homo vel ingenuus si in furto, aut periurio, aut falso testimonio fuerit depræhensus, feruẽti aqua, vel candenti ferro se purgare debet, ac si non esset ingenuus, aut nobilis: quasi scilicet suis sceleribus nobilitatis priuilegium amiserit.

2 *Ad idem.*

¶ Et voluit etiam Bart. in l. j. colum. 4. versic. prçterea posito, & colum. seq. in duobus locis, & iterum colum. 7. versi. examinemus, & ibi quoque Ioan. Plat. colum. 2. C. de dignita. lib. 12. & Bald. in l. cum antiquioribus, in princ. 8. q. C. de iur. delib. vbi ex hoc dicit, mulierem quæ in suum corpus peccat, perdere nobilitatem, & Saly. in l. prouidendum. C. de postul. vbi dicit, quòd nobilis ex genere nõ debet dici nobilis, nisi bonis moribus polleat. & Lucas Pen. in l. mulieres, colum. 5. vers. vlt. no. C. de digni. libr. 12. Calca. con. 8. in caussa pendente, colum. 7. vers. & ex supradictis. Ioan. Ray. in tracta. nobilitatis, in 6. q. princ. in prin. Barb. in extrauag. volentes, in verbo, nobilis. Anto. Corse. in repe. c. grandi, colum. 13. de supl. negli. præla. lib. 6. Matthæ. Afflic. in c. vl. colum. vlt. nu. 116. tit. quib. mod. feud. amitt. & in c. 1. colum. 3. nume. 25. tit. an ille qui inter frat. domi. & in constitutione Siciliæ, incip. multæ leges, ante fi. & in constitutione, vt dignitatum, col. 2. & rursum in constitutione, qui literas, col. 2. in 5. q. Cui concinit quod scribit Bal. in c. sedes, col. 1. vers. ibi minores, de rescript. quòd insignis persona delinquendo fit vilis. Quibus adde quæ suprà diximus. c. 21. nu. 2. sed vis audire, Quanquam aliter sensisse videtur Valerius Maximus, lib. 6. cap. 4. quo loco de Scipione Aemiliano loquitur, vbi scribit Mumium, vt nobilem, ita eneruis vitç, quasi diceret, Mumium ipsum ob vicia nobilitatem non amisisse.

3 *Quid si redeat ad bonos mores.*

¶ Sed si sequamur nostrorum sententiam, eam quidem ita amplia, vt nobilis ipse qui per infamiam, & vitæ turpitudinem nobilitatem amisit, eandem non recuperet, si relicta turpi vita, bonis se moribus omnino deuoueat, nisi per principem restituatur, vt expresè in hoc casu voluit Barto. in d. l. j. colum. 5. versic. quarta opinio fuit. C. de dignit. libr. 12. per l. imperialis. C. de nup. & idem voluit Io. Ray. in d. 6. q. prin. in fin. vbi & ad hoc allegat l. j. C. de sen. pas. & quod not. in §. communi autem, Instit. quib. mo. ius patri. pot. solu. & vide quæ dicam infrà, cap. 27. nume. 5. hæc quidem intellige vt perdat, & sequen.

4 ¶ Amplia 2. vt non solùm quis perdat nobilitatem ex infamia & sceleribus, sed & liberi quoque eius non debent reputari nobiles, vt no. Ioan. Fab. in l. diuo Marco, per illum tex. C. de Decuri. Subdit tamen esse ar. contrà, in l. quia perinde. ff. ad Trebel. & in l. si necem. §. si deportatus. ff. de bo. libe. Ideo aut videtur hanc postremam partẽ sequi Ioan. Fab. vt alias semper videntur facere nostri Doc. secundùm gl. in l. qui filium. §. Sabinus. ff. ad. Trebel. cum si. Aut certè dubitare videtur, vtra potiùs sentẽtia sequenda sit. Tamen si coniecturis locus sit, in id potest videri inclinare, vt videlicet antè nati non desinant esse nobiles: posteà autem nati non sint nobiles, per iura quæ antè ipsemet allegauerat. Sed tu hic vide quæ dicam infr. in 55. capite, per totum, & in tractatu de iure Primigeniorum in 23. quæst.

Quid de eorũ liberis.

5 ¶ Sed hoc etiam quod dictum est, per infamiam amitti nobilitatẽ, duobus modis intelligendũ. Primo quidem modo, vt non continuò quis desinat esse nobilis ob infamiã, vel delictum, vt apertè probat tex. eos nobiles vocans, qui iam grauissima delicta perpetrarant, in cle. grauis, in princ. vbi & hoc no. Cardi. Flor. de sent. excom. Et licet etiam liquidò colligere ex iis quæ iura statuunt, mitiùs puniendos esse nobiles sceleratos, quam ignobiles, vt diximus sup. cap. 20. nu. 103. nobiles vt & alij. Sed hoc ita intelligi debet, vt perdant huiusmodi nobiles per infamiam & vitæ turpitudinẽ priuilegia nobilitatis, vt declarat Lucas Pen. in l. mulieres, col. 5. C. de dignita. lib. 12. per iura quæ ibi allegat. Licèt huic interpretamento obstet quod iam diximus, mitius puniri nobiles, cùm & hi gaudeant priuilegio nobilitatis, videlicet cùm agitur de pœna, nisi dixeris leges in eo casu, vlteriùs progredi, secus in aliis casibus.

Nobilitas nõ perditur ob infamiam, sed ipsius priuilegia.

6 ¶ Intellige secundò, vt non procedat in nobilitate, quam quis habet ex consequẽtia rei hæreditariæ siue propriæ, verbi gratia, Comes per solam infamiã non perdit comitatum, nec nobilitatẽ, siue dignitatẽ, quam habet ex ipso comitatu. Ita expressè voluit Bal. in l. j. col. 2. vers. pone ergo quædã mulier. C. de secun. nup. Nã retinetur, inquit, aliquid in consequentiam, quod nõ principaliter, ar. l. si is qui duos. ff. de lib. leg.

Quid in nobilitate quæ cõpetit ratione rei.

7 ¶ Intellige tertiò, vt licèt hoc casu nobiles perdant priuilegia nobilitatis, nihilò tamen secius tenentur subire onera ipsius, quatenus separabilia sunt, ex sententia Bartol. in d. l. j. colum. penul. versi. ex quo infero. C. de digni ta. lib. 12. Nam pœna, inquit, non debet esse causa præmij. l. siue hæreditaria. ff. de nego. gest. & l. si quis solidum. ff. de hæred. institu. Et id dicit expressum, in l. relegatorum. §. vlti. & l. seq. ff. de interd. & releg. & in l. j. C. de infa. lib. 12. quo in loco ipse Barto. dicit per eum text. quòd si aliquis sit condemnatus de falso, ex quo perdat nobilitatem, non tamen desinit esse nobilis, quantùm ad ea in quibus nobiles magis grauantur, quàm ignobiles. & illud sequitur ibi Angel. & Ioan. Plat. in fi. & Ro. in l. si exhæredatus. §. sub Diuo. ff. de S. C. Sylla. vbi id sing. dicit & Angel. Are. in tracta. malefi. in verbo, Sempronium, colum. vlti. Barb. Fely. & Philip. Deci. in cap. intelleximus, de iudi. idem Barb. in l. generaliter, colum. 10. versi. 19. ff. de verbo. obliga. & con. 91. eodemque, vlti. colum. 1. lib. 3. & in repe. rub. de reb. alie. non ali. colum. 4. versi. secundò limita. & in tracta. de præstan. Card. in 1. q. 1. partis, colum. penulti. & Calca. con. 76. primò est videndum, colum. 4. versic. item pro hoc facit. Stepha. Phed. in tracta. de legum interpretatione, char. 19. versic. item si nobilis sit priuatus, & Bened. in repe. c. Raynutius in verbo, si absque liberis moreretur, le 2. nume. 213. & Corse. in c. cum inter, char. 2. de except. & repe. c. grandi, colum. 11. de supl. negli. præla. lib. 6. & Iason in rub. de iustit. & iure, colum. vlti. versic. quinto facit, & in authen. hoc amplius, colum. 3. versic. limita. C. de fideicõmiss. Fely. in c. dilectus, le 2. col. 2. in 4. conclusi. de rescrip. Fran. Rip. in repe. l. vl. in 50. quæstio. C. de reuo. donati. & Ferdi. Loazes, in repe. §. diui. l. filiustam. ff. de lega. 1. in char. 19. in prima limitatione versic. hinc dicebat Bar.

An nobiles qui sceleribus nobilitatem amiserũt sint immunes ab oneribus nobilitatis.

8 ¶ Et ad hoc est optimus text. in d. l. j. C. de infa. statuens infames, licèt honoribus priuentur, non habere vacationem, nec curialium, nec ciuilium munerum, de quo est & similis text. in l. nec infames. C. de decuri. libro decimo, in hæc verba, Nec infames

Ad idem.

mes immunitatem habere (cùm hoc priuilegij, non notæ sit) conuenit, & in l. 1. C. de his qui non implet. stipen. eod. lib. 10. & alij concor. adducti, per glo. in d. l. relegatorum. §. vlti. & l. seq. Quibus adde text. in l. actione. §. item qui societatē. ff. pro socio, vbi est text. elegans in hæc verba. qui societatem in tempus coïerit, ante tempus renunciando, socium à se, nō se à socio liberat. Itaque si quid compendij posteà factum erit, eius partem non feret. At si dispendij, æquè præstabit portionem. Et in l. 2. §. nemo exuitur. ff. de capit. dimi. vbi nemo delictis exuitur capitis diminutione: & ibi gl. ex eo text. no. id quod in pœnam statutum est, non debere conuerti in præmium, & allegat alios text. Sed quibus addes tex. in c. & si necesse, in fi. ex. de donati. inter virū & vxorem, vbi scribitur, Ne autem ad commodum ei cedat, quod debet in pœnam eius potiùs retorqueri. Et tex. in d. c. intelleximus, de iudi. vbi qui propter excommunicationem non potest agere in iudicio, tamen potest conueniri. Imo etiam cogitur agere in ipsius damnum, vt no. Inn. in c. exceptionem de excep. & Bal. in l. nulla, ante fi. ff. de legi. Imol. in c. significauerunt, de exceptio. Ioan. Ana. in c. dura, de crimi. fal. Quibus astipulatur tex. in c. pro illorum, iuncta gl. pe. de preb. vbi valent gesta ab eodem in sui præiudicium, & dicit glos. in c. presbyterum, in fi. 28. di. illum non excusari à dicendis priuatim horis, vt etiam tenet Hosti. in summa tit. de cleri. excōmuni.

Excommunicatus conueniri potest. Et in ipsius damnum agere cogitur. Et ipsius gesta valent in sui præiudicium.

9 ¶ Et hinc occasione sumpta Pet. Anc. in dicto cap. intelleximus, de iudi. limitat d. authen. hoc ampliùs. C. de fideicommis. vt procedat quatenus hæreditas vtilis est hæredi negligenti: secus si onerosa, quod singu. reputat Iason, in d. authen. hoc ampliùs, col. penul. Et id dicit mirabile, & non tactum à legistis, in d. authen. hoc ampliùs Barba. in d. rub. de reb. eccle. non ali. vbi suprà.

10 ¶ Et quod dicit glo. in c. 2. in glo. pe. in fi. de confes. lib. 6. quòd contumax in respondendo habetur pro confesso, in eo duntaxat, quod tendit in eius damnum. Et alia gl. in c. paruuli, & ibi Archi. 22. q. 5. quòd periurus, qui priuatur facultate iurandi, per illum text. iurabit tamen, vbi est iuramentum oneris, sicuti iuramentum calumniæ, & iuramentum fidelitatis, de quo est bonus tex. quem non allegant, in c. cùm in ecclesiis, extrà de maio. & obedien. & ibi Ioan. An. Panor. & alij, & etiam Io. Lig. & Pan. in d. c. intelleximus, de iudi. Et est illi affinis gl. in c. cùm inter, de except. quæ dicit, quòd excommunicatus, qui aliâs non admittitur ad iuramentum, tenetur tamē iurare de calumnia, cùm hoc sit iuramentum oneris.

Excōmunicatus tenetur iurare de calūnia.

11 ¶ Et quod voluerunt Dy. Bal. Ang. Imol. Ro. & alij recentiores, in d. l. si quis solidū. ff. de hære. insti. quòd si ex forma statuti non possint Guelphi habere officia in ciuitate, debet intelligi, si officia sint honorifica, secus, si vilia & damnosa. Et est etiam ibi bonus tex. quem reputant singu. ipsi Bal. Ang. & ferè omnes ibi, & Bal. in l. eam quam, col. pen. C. de fideicommis. Et quod voluit Bar. in l. tutelas. §. item, per illū text. ff. de capi. dimi. q bannitus perdit iura ciuitatis in iis solùm quæ tendunt ad ipsius commodum, non item ad suum incommodum. Id quod etiam voluit idem Barto. in sua disput. incip. Lucanæ ciuitatis, in sol. col. 3. versi. restat videre: & Bal. & recentiores, in l. j. C. de hæred. instit. Nellus de sancto Gemi. in tracta. bannitorum, in prima parte 2. temporis, in 5. q. Soci. con. 58. visis priuilegiis, col. 4. versi. circa secundam dubitationem, lib. 1. Cepol. con. causarum criminalium 76. visis statutis, col. 2. in princ. Et faciūt no. per Bar. in l. inter quos. §. dāni. ff. de dam. inf. & cōcor. ibi adduct. in addi.

Qui sua culpa priuatur officiis non intelligitur de onerosis.

12 ¶ Et quod consuluit Bal. con. 230. in quæstione domini Milani, col. pen. versi. subsequenter fui interrogatus, lib. 1. repetito con. 382. lib. 5. quòd si statutum disponat, mercatorem vsurarium non haberi pro mercatore, non intelligitur quò ad onera, quibus subsunt mercatores, quem sequitur loco tamen perperam relato, Ioan. Bap. Sanseueri. in repe. l. omnes populi, char. 6. ff. de iust. & iure. Et quod dicit idē Bal. in l. cùm proponas, la 2. C. de pac. quòd clausula, rato manente pacto, non prodest ei qui fregit pactū, sed alteri tātùm: & Cardi. Flor. in cle. 1. in prin. col. 3. ver. Septimò opp. de regula. vbi dicit, quòd priuatus loco & capitulo, nō est priuatus, quò ad onera, ar. c. repræhensib

Vsurarius cēsetur mercator quò ad onera.

hensibilis,in fi.ibi,capituli disciplinã,de appella.Quibus & illud addere potes, quod à Velleio Paterculo scriptum est,lib.2.Romanæ historiæ,in Syllana proscriptione, illud adiectum fuisse,vt filij proscriptorum petendorum honorum iure prohiberentur:simulque Senatorum filij ordinis iura perderent,onera tamen sustinerent.

13 ¶ Ex quibus satis probatum est nobiles,qui propter infamiã perdunt nobilitatis priuilegia,non tamen ob id ab iis esse immunes,in quibus nobilium deterior est conditio,quàm ignobilium , ex quibus nonnulla videre poteris in vnum corpus collecta per Lucam Pen.in l.mulieres,col.pen.& vlti.de dignita. lib. 12. & alia multa à nobis sparsim scripta infrà,capite omnium postremo,quo miscellanea,ac cõfusanea ponemus. An autem si pater ob crimina priuatus sit nobilitate, id præiudicet filiorum eius nobilitati,intelliges ex his quæ dicemus infrà in 35.cap.

An nobilitas perdatur ob paupertatem. CAPVT XXV.

1 NObilitas item propter paupertatem perditur,vt videtur voluisse Bart. in l.j.in fi.& ibi Ioan.Plat.col.1.C.de digni.lib.12.Et sequitur Cepol.in d.tracta.nobilitatis,col.7.versi.& ideò si quis ad paupertatem deuenerit.Et hoc ipsius Bar.testimonio asserit Soci.consi.246.eleganter & subtiliter,col.2.vers.prima ratio,lib.2. quod & repetitur inter con.Fran.Cur.senioris,con.18.Matth.Afflic.in constit.Siciliæ, incip.intentionis.col.9.in 6.no.& D.Benedic.in repe.c. Raynucius, in verbo, & vxorem nomine Adelasiam,numero 966.de testa.

Qui nobilitate paupertate amitti dicũ.

2 ¶ Quibus concinit Senarius,ille Græcus Menandri,vt nonnulli existimant,

πενία δ' ἄτιμον καὶ τὸν εὐγενῆ ποιεῖ.

Inopia & generosos facit ignobiles.vel ad verbum,Paupertas autem vilem siue inglorium etiam nobilem facit. Illáque Euripidis sententia in Electra,

Ad idem

λαμπροὶ γὰρ ἐς γένος γε, χρημάτων δὲ δὴ
πένητες. ἔνθεν ηὑγένει' ἀπόλλυται.

Clari enim natalibus,opum verò iam
Indigni,vnde generis splendor perit.

Et eiusdem apud Stobæum,Ser.89.

ἆρ' οἶσθ' ὅθ' οὕνεχ' οἱ μὲν εὐγενεῖς βροτῶν
πένητες ὄντες, οὐδὲν ἐμφαίνουσ' ἔτι; Quam ita vertit Conradus Gesnerus,

Scis ne quòd nobiles quidem mortalium
Dum pauperes sunt,non ampliùs clari existant?

3 ¶ Et quod Imperator,in l.2.C.quando & quib.quart.pars.lib.10.appellat paupertatis vilitatem,veluti paupertas ipsa vilis sit & ignobilis,nam idem vilitas & ignobilitas,vt diximus.c.2.nu.59. Et quod Claudius Cæsar , apud Suetonium in vita illius, oratione laudauit,qui ob angustias familiares ordine Senatorio sponte cederẽt, mouitque qui remanendo impudentiam paupertati adiicerent. Quódque Virgilius li. 6.Aeneidos egestatem turpem peculiari epitaphio vocauit,tanquam ea turpes efficiat homines,

Ad idem.

Et metus,& malè suada fames,& turpis egestas.

Quibus etiam adstipulatur eorum sententia , qui dicunt diuitias esse nobilitatem, aut certè nobilitatis parentem, vt suprà diximus,capite 3.Nam si ea causa desinit,ex qua quis erat nobilis,necesse est,vt iam non sit nobilis.

4 ¶ Huc quoque spectat quod sæpius à Barb.scriptum est,non esse nobilem, nisi qui hæc tria copulatim habuerit,genus nobile,honores,& diuitias,per tex. hæc tria cõmemorantem,in l.nobiliores.C.de commer.& merca.Ita voluit ipse Barb.consi.35. sapienter scribitur,col.j.li.2.& con.35.præclarè scripsit Psalmista,col. 4. eo.li.2.vbi facit illum tex.ad hoc sin.& in con.57.præclarè scribitur,col.4.eo.lib.4.vbi illum dicit literis aureis scribendum , & in extrauag. volentes, in verbo, nobiles.Et hoc quoque ante illum voluit Bar.Brix.in suo indice,in verbo,nobilis.

Ad idem

5 *Qui contrà te nuerunt.* ¶ Aduerte tamen, quia non verum est quòd propter paupertatem perdatur nobilitas, etiam ex Bar. sententia, in d.l.j.col.3.de dignit. vbi dicit quòd diuitię non possunt dare, nec paupertas auferre nobilitatem, sicuti etiam expressè voluit Ioan. Blan. in sum. feud. tit. quib. mo. feud. amit. §. erunt etiam, in 21. quæstione, & Io. Rayn. in c.1. §. firmiter, char. 10. in paruis, versi. quæro quid de sumptibus, tit. de prohi. feud. alie. per Fed. & in suo trac. nobilitatis, col. 5. ad hoc allegās l. humilē. C. de incæst. nup. vbi in eam rem est tex. optimus, in quo cauetur, humilem & abiectā fœminam, non eam esse, quæ licet pauper sit, ab ingenuis tamen parentibus nata est. Ideóque licere Senatoribus ita natas, quamuis pauperes in matrimonium sibi accipere: nullámq; in hac re, inter egenos & opulentos esse differentiam. Ex quo not. Bald. ibi, in vtraque lect. quod paupertas non reddit vilem, sed origo & mali mores. Id quod etiam inibi annotarat Pet. à Bel. Pert. vbi & illud dicit preterea, quòd pauper potest esse nobilis, & Calca. con. 8. in causa pendente, col. 7. versi. & ex supradictis. Et est optimus tex. id probans, quod suprà diximus ex ipso Pet. in c. significantibus, extrà de offi. deleg. & hoc quoque voluit Fely. in c. ad aures, col. j. extra de rescrip. & Matth. Affli. in c. j. col. 6. versi. quid autem si nobilis, tit. quis dica. dux. Et satis id voluisse videntur glo. Hosti. & alij. quos allegaui suprà c. 20. n. 47. quod etiā procedit, vt ibi videre poteris.

6 *Ad idem.* ¶ Et huic quoque op. adstipulatur illud Plinij Iunioris, si is est, in lib. de viris illustribus, Marcus Aemilius Scaurus, nobilis, pauper, &c. vides enim vt iungit paupertatem cum nobilitate. Illúdque Cornelij Taciti li. 5. Quo non aliud honorificētius Cottæ euenit, qui nobilis quidem, sed egens &c. Et illud Euripidis apud Stobæum Ser. 86.

Ἡ τοῖς ἐν οἴκῳ χρήμασι λελείμμεθα,
Ἡ δ' εὐγένεια καὶ τὸ γενναῖον μένει.
Pecuniæ quidem domesticæ nos deficiunt,
Nobilitas autem, & generositas manent. Illud item eiusdem in Archelao;
Πένης γὰρ οὐκ ἐκεῖν ἀπώλεσεν τὸ τοῦ πατρὸς γενναίως.
Quamuis pauper enim, non amittit tamen patris nobilitatem.
Et alia eiusdem sententia a nobis citata suprà, capite 21. nu. 13. quibus item addes.

7 *Reges quidā pauperes nō tamen ignobiles.* ¶ Præterea quis dicat regem tametsi pauperem, esse ignobilem, vt in significatione vulgari accipimus. Euander Arcadum rex Atlante Arcadico, Maia, & Mercurio satus, inops fuisse dicitur. nam cum res inopes, pauperem Senatum, & domum humilem habuisse scribit Virgilius lib. 8. Aeneidos,
—Tum res inopes Euandrus habebat. Et paulò post,
Vnà omnes iuuenum primi, pauperque Senatus. Iterúmque,
Euandrum ex humili tecto. Nec tamen Diis genitū, & regem ignobilē quis dixerit, nisi ea fortassis ratione, qua alibi regnū ignobile dictū est. vt & nos alibi diximus.

8 *Responsio ad contraria.* ¶ Nec huius rei dicit cōtrarium Bar. in d.l.j. in fi. tùm quia non loquitur de iure communi, sed de consuetudine quarūdam partium Italiæ. Tùm quia non loquitur simpliciter de paupertate, sed & coniunctim de vilibus artibus, de quo postremo dicam posteà. Nec vera est eorum op. qui dixerunt diuitias esse nobilitatem, vt latè suprà ostendimus. nec ea quoque Brix. & Barb. sententia requirētium originem natalium, honores, & diuitias ad nobilitatem. Cùm tex. quo innituntur in dicta l. nobiliores. apertè contrarium ostendat, vt voluerunt Iac. Bu. & Bal. ibi, & latè Ant. Cors. in d.c. grandi, col. 6. Vide Bal. in l. si quis nu. 5. ver. circa tertium. C. de epi. & cleri.

9 *Pauper nobilis ludibrio est.* ¶ Fateor tamen nobilitatem esse contemptui & ludibrio, vbi est paupertas. vt etiam asserit Iac. de S. Georg. in tract. de feud. char. 29. & Matthe. afflic. in consti. quamplurimum, col. 2. ver. quid autē si dominus ipse faciet. Et profectò nobilitas sine diuitiis admodum manca est & mutila. & vt dicit Bo. Curti. in suo tract. de nobilitate, col. 2. ver. tertius & vltimus: Sicut fides sine operibus mortua est, ita & nobilitas sine diuitiis. Nam si virtus ex Peripateticorū sententia indiget opum adminiculis: quid de

nob

nobilitate dicendũ est, quæ longo interuallo virtute inferior est, omnium sententia?
Haud facilè emergunt quorum virtutibus obstat
Res angusta domi. vt dicit Iuuenalis. Et vtilior est sapientia cum diuitiis, & magis prodest videntibus solem, vt scribitur Ecclesiastes 7.

10 ¶ Et vt à Plauto scriptum est, *Ad idem.*
Præstat diuitem esse & popularem, quàm nobilem & mendicum.
Quod & nos alibi retulimus. Atque vt scribit Horatius Sermonum lib. 2. Saty. 2.
Et genus & virtus, nisi cum re, vilior alga est.
Et Polynices apud Euripidem in Phœnissis,
πένης γὰρ οὐδὲν εὐγενὴς ἀνήρ.
Pauper enim nihil est nobilis vir.
Idem Euripides apud Antonium Monachum, Melissæ lib. 2. Ser. 79.
οὐδὲν ἡ εὐγένεια πρὸς τὰ χρήματα.
Nihil generis nobilitas ad diuitias.
Seneca in lib. de remediis fortuitorum ad Galionem, Inuenies, inquit bonam vxorem, si nihil quæris, nisi bonam: dummodo ne imagines proauósque respexeris, nec patrimonium, cui iam ipsa nobilitas cessit. Et alia quoque multa in eam sententiam poteris videre suprà c. 3. quo dissero, an diuitiæ nobilitent.

An per ingressum religionis perdatur nobilitas. CAPVT XXVI.

1 PRAETEREA amittitur nobilitas per ingressum religionis, vt per text. in c. scripsit. 27. q. 2. in c. præsens. 20. q. 3. voluit glo. in c. ea quæ, quod est vlt. in verbo, personarum delectu, & ibi quoque Vinc. & Hosti. Goffr. in eodem verbo. Ioan. And. col. vlt. de stat. mo. vbi ex hoc dicunt, quòd cùm nobiles mitiùs puniãtur, quàm ignobiles in pœna corporali, iste delectus pœnarum non habet locum in monachis. & alia glo. vulgo notior, in c. 1. de purg. cano. vbi Panorm. col. 2. versi. sed ex quo, dicit facere ad statuta de successionibus, & aliis id genus, quibus fit mentio de nobilibus, vt videlicet non compræhendant eos nobiles qui religionem ingressi sunt. sequitur etiam Alber. in suo dictionario, in verbo, nobilitas perditur. & ibi Ioan. Bap. Castel. in addi. Idem Panorm. in c. dudũ, le j. in 4. no. de elect. vbi & per hoc limitat iura quæ dicunt, habendam esse rationem nobilitatis in beneficiis, procedere in clericis secularibus, & non in religiosis. Philip. Fran. qui primã glos. dicit not. in c. hac constitutione, quod est vlt. in prin. de offi. deleg. lib. 6. & Soci. inter con. Franc. Cur. senioris, consi. 40. cùm in præsentiarum, col. 4. versi. quartò etiam persona, & Fely. in c. super literis, col. 7. in 2. regula. de rescri. & in c. consultationibus. §. sanè, in fin. de offi. deleg. & in c. cùm deputati, colum. j. de iudi. & in ca. inter dilectos, col. 2. versic. & ista limita, de fid. instr. & in c. cùm quidã, col. j. de iureiur. & Iason. in l. 2. col. 3. C. si contra ius vel vtil. publ. Ludo. Bolo. in authen. ingressi. C. de sacro eccles. in primis interpretationibus, & ibi quoque Philip. Deci. colum. 1. & idem quoque Decius, in cap. cùm adeò, colum 2. de rescript. vbi & illud postremum affirmat. & Matthæ. Afflic. in constitutione, intentionis, col. 9. in 6. no. & in cap. 1. col. 2. versic. secundo, tit. de mili. vas. qui arma vel depo.

Nobilitas an per ingressum religionis perdatur.
Qui tenẽt eã perdi.
Delectus pœnarum non habet locũ in monachis qui sũt ex genere nobili.
Statuta successionum nobilium non habent locum in monachis.
Nobilitas monachorum nõ cõsideratur in beneficijs.

2 ¶ Et huc proximè respicit, quod voluit Angel. cuius nullus istorum meminit, sicut nec ipse d. glo. suprà allegatæ, in §. si monachus, in fi. in authen. de sancti. epis. vbi dicitur, quòd monachus perdit omnem honorem, & militiam secularem, cùm habeatur pro mortuo. Quod facit, inquit, ad statutum prohibens, ne nobilis quippiam faciat, quia non obtinet in monacho nato ex nobili progenie, quoniam per monachatum extinguitur ea generis nobilitas.

Ad idem.
Statutũ prohibẽs quippiã fieri à nobili, nõ cõprehẽdit monachos.

3 ¶ Sed aduerte, quòd text. in d. c. scripsit, & in d. c. præsens, non dicunt, nec ex iis potest colligi, nobilitatem generis amitti per ingressum religionis, sed tantùm dignitates nobiles, qualis est regnum, ducatus, & comitatus, de quibus ea iura loquuntur. Ex quibus etiam no. glos. vtrobique, quòd quis desinit esse Rex & Comes, quampri-

Contra prædicta.

Monachus desinit esse rex & Comes.

mùm efficitur monachus. Et ad hoc illam expendit & sequitur Bald. in l. Deo nobis, col. 4. versic. 4. not. C. de epi. & cleri. & in l. data, colum. 8. versicu. & hoc in omni. C. qui accu. non pos. & in d. cap. inter dilectos, & ibi quoque Fely. colum. 2. de fid. instr. Alberi. in l. qui indignus, in fin. ff. de Senator. & in d. authen. ingressi, col. penul. vers. item quid si Papa. C. de sacro eccles. Ro. sing. 37. vtrùm nobiles. Iac. Aluar. in c. 1. col. vlt. & ibi etiam Cardi. Alexan. col. 2. tit. de mili. vasa. qui ar. bel. depo. Marti. Laud. in tract. de princ. c. 1. Barb. in ca. quia nos, col. j. de testa. & consi. 50. illud afferam, col. 4. versic. septimò facit, lib. 3.

4 *Dicta doc. intelligēda secūdū iura ab eis allegata.*

¶ Nam & secundùm eos tex. quibus dd. gl. innitūtur, sunt eæ intelligendæ, dum scilicet auctoritate eorum dicunt per monachatum amitti nobilitatē, id est, nobiles & regales dignitates. Nam dd. gl. & aliorum Doc. debent intelligi secundùm rationes, & leges, quas allegant, vt voluit Io. And. in c. cùm nuncius, col. 2. de testib. & Bar. in l. non solùm. §. liberationis. ff. de lib. lega. & in l. cùm quidam, pòst medium. ff. de his quib. vt indig. & Saly. in l. si ex cautione, col. 7. versi. quæro. 2. C. de non numer. pec. & Ro. consi. 211. allegationes, col. vlt. versi. quò ad vltimum. Fran. Cur. senior, consil. 60. dux Philippus, col. 9. vers. secundò respondemus, & consi. 65. seriosa narratione, col. 3. versi. præmissis tamen non obstantibus, cum si.

5 *Nobilitatē sāguinis nō amitti monachatu.*

¶ Et vt ita quoque intelligam, me ampliùs mouet, quod dicit Bal. in c. cùm in magistrum, post medium, extra de elect. quòd per monachatū non perditur nobilitas sanguinis siue generis. Id quod etiam voluit, nulla Bal. mentione facta, Rom. sing. 37. vtrum nobilis, vbi & hoc dicit determinasse dominos de Rota, cùm esset quęstio de quadam impetratione beneficij, in qua impetrans monachus dixerat se nobilem. Ideóque dicebatur impetratio obreptitia propter qualitatem nobilitatis narratam, quæ tamen aberat, cùm per monachatum fuisset amissa, tamen fuit contrarium determinatum. Et quidē ea, vt dicit, præcipua ratione, quia nobilitas est quoddam ius sanguinis, quod est incommutabile. l. ius agnationis. ff. de pac. Propterea, inquit, Suitas, quod est ius sanguinis, non perditur per monachatū, per d. l. deo nobis. C. de epi. & cleri. Et si id demus, quòd perderetur, tamen Papa non fuit deceptus ab impetrante, sed potiùs in iure errauit. Et eum sequitur Iason, in l. præscriptione, col. 2. in fin. versicu. pro ista conclusione. C. si contra ius vel vti. pub. & Fely. in d. c. super literis, col. 6. versic. similiter dicit, de rescrip.

6 *Ad idem.*

¶ Hoc quoque voluit Bar. in d. c. tua nos, col. 1. de testa. & con. 73. magnanimus, col. 6. versi. præterea faciat, lib. 4. & in proœ. cle. in §. quoniam nulla, col. vlt. & in extraua. volentes, in verbo, nobiles. & Do. Bened. in repe. c. Raynucius, in verbo, & vxorem nomine Adelasiam, de test. nu. 210. & sunt religiosi. & Laurus à Palaciis in tract. statutorū fœminas repellētium, col. 15. vers. immo non debet esse dubium. & Ant. Cors. in repe. c. grandi, col. 10. de supl. negl. præla. lib. 6. & in tract. de pote. regia. in 29. q. col. vlt. quibus locis intelligit illas glo. dicentes nobilitatē perdi per monachatum, quantùm videlicet ad Deum pertinet, cui omnes sunt æquales, per tex. in §. 1. in authen. de monach. propterea nulla est apud eum dignitatis ratio, vti apud mundum, vt dicit glo. in l. j. in prin. in verbo, dignitatis. ff. de postul.

Quantum ad deū nobilitas perditur per monachatum.

7 *Et quantū ad ipsos monachos inuicem.*

¶ Sed & illud dici potest, id procedere quantùm ad ipsos monachos Deo dicatos, ne videlicet alter altero sit nobilior, aut superior, sed sint pares in omnibus, vt etiam declarat Philip. Deci. in cap. cùm omnes, in j. lec. columna penultima, versiculo, sed aduertendum, de constit. Propterea diuus Hieronymus ad Celantiam, Nulli te vnquam de generis nobilitate præponas, nec obscuriore quoque aut humiliore loco natas inferiores putes. Nescit religio nostra personas, nec conditiones hominum, vt scribitur Iob. 13. Siue nobiles fuerint filij terræ, siue ignobiles non intelliget. Quo in loco, vt id obiter dicam, non ita accipiuntur filij terræ, vti apud poëtas, & cæteros, vt videre poteris apud Angelum Politianum Miscel. centur. j. c. 18. & Budęum in annotationibus ff. in l. 2. ff. de ori. iur. Erasmum Chili. 1. cent. 8. c. 86. & Cælium Rhodiginum

Terræ filij.

ginum

ginum lib.antiquarum lectionum 3.c.8. & iterum li.20.c.28. Quibus addes Lactantium ab illis non memoratum,li.1.c.vndecimo,quo loco de Saturno loquitur,ex Minutij Felicis sentẽtia.Eustathium in li.j.Iliados Homeri,& Procopium li.4.de bello Vandalico,vbi declarat cur Antæus,qui cũ Hercule in palęstra cõgressus est, dictus sit terræ filius.Et Plutarchũ in vita de fortuna Ro.vbi de Aemilio Scauro loquitur.

8 ¶ Et sanè monachus non perdit iura sanguinis, vt etiam dicit Lapus alleg. 109.in quæstione proposita,& alleg.seq.& Panor.in c.quia nos,de testa.& in c.2.ante fin.de postul. Et ideo iure sanguinis succedit,vt est text.in c.vnico. 18.quæstio. prima,& c. vlti.19.quæstio.3.& in lege,deo nobis.C.de epis.& cleri.& voluit glo.in d.c.præsens, in verbo,locum.20.q.3.Lapus vt suprà,& latè Panor.consil. 27.dubium super quo libro primo,& alibi etiam diximus.

Monachus nõ perdit iura sã guinis.

9 ¶ Adeò vt etiam iure suitatis potiatur,vt iam diximus ex Ro.sententia.d.sing.37.& prætereà voluit Bar.in auth.si qua mulier,col.j.versic.an autem minuatur. C. de sacro.ecclesi.Bald.in l.cùm adoptiuus,ante fin.C.de adop.& in l.sub conditione.& ibi quoque Angel.Paul.& Alex.ff.de liber.& posth.& in l.apud hostes,columna vltima. C.de suis & legi.& in l.nepotes,& ibi quoque Angel.ff.de his qui sunt sui vel ali.iur. & in l.si proponas,colum.prima,in addi.ff.de inof.testa.& consi.183.factum proponitur tale,columna secunda,libro quinto,& consi.448.sanctus Franciscus,eod.lib. quinto.Paul.Ca.in repe.l.si filius,qui in potestate,in prima quæstione primi notab. ff.de libe.& posthu.& consi.293.ego Paulus,columna vltima,libro primo.Pet.Anc. in cap.de cætero,de testib.& ipse Roma.in l.is potest,col.vlt.versic. hæc tamen dicta. ff.de acqui.hæred.& in l.j.col.3.versic.hæc tamen conclusio.C.qui admit.Angel.Are. in §.emancipati,columna tertia,versic.tertiò fallit.Instit.de hæred.quæ ab inte.defe. & omnium copiosissimè Soci.in l.hæredes,columna vigesima septima,versi.secunda quæstio.ff.de vulg.pupil.Steph.Bertran.consi.66.ponitur,ad fi.lib.3.& consi. 116. quamuis,in princ.eod.lib.tertio.Et Iason in l.qui se patris,colum.3.C.vnde libe.vbi allegat multas concord.& iterum in l.gallus.§.si eius,colum.3.ff.de libe.& posthu.& in l.patre furioso,colum.penult.versi.intellige tamen.ff.de his qui sunt sui vel ali.iu. & Philip.Deci.in authen.ingressi,columna secunda,versicu.not.primo.C.de sacro. ecclesi.& D.Benedic.in cap.Raynutius,in verbo,si absque liberis,le 2.numero 88.de testa.Et est bonus tex.in dicta l.Deo nobis.§.hoc etiam, vbi id not.Odof.Iaco.But. Bald.columna quarta,versicu.ex prædictis conclude. Paul. Castr.& propè omnes. Quanquam contrarium tenuit Bald.sibi contrarius in l.si ex causa.§.Papinianus, ff.de minorib.in vtraque lect. Nec item perdit monachus originem. Barto.in l.1.columna secunda,versic.iuxta prædicta.ff.ad municip.Franc.Rip.libro primo,respon. cap.quarto,numero septimo.

Nec iura suitatis.

An nobilitatem perdat qui vtitur vilibus artibus. CAPVT XXVII.

1 NOBILITATEM etiam perdit,qui vilibus & mechanicis artibus,& officiis vtitur,per tex in l.nobiliores,vbi & hoc not.Bald. C.de commer.& merca.& l.ne quis.C.de digni.li.12.& in §.1.versi.sancimus,ibi,artifices ignobiles,in authen.de testib.& no.glo.in cap.qui contra pacem.24.q.j. Barto.in l.j.ad fin.& ibi Io. Plat.col.j.C.de digni.lib.12.Panorm.in cap.nonnulli,col.2.de cleri.non resid. Ioan. Rayn.in tract.de nobilitate,in 4.quæstio.princ.Socin.consil.246.eleganter & subtiliter,col.2.versi.prima ratio,lib.2.quod & repetitur inter consi. Fran.Curt.senioris, consil.19.Fely.in c.super eo,le 2.col.2.versi.secunda qualitas,de testib. Corset.in repe.c.grandi,col.12.de supl.negl.præla.lib.6.Matth.Afflic.in c.1.col.6.versic.sed quid de nobili,tit.quis dica.dux.in constit.Siciliæ incip.intentionis,col.9 in 6.no.& quos infra citabimus,in c.33.vbi de mercatura tractabimus.

Nobilitatem perdit qui viles artes exercet.

2 ¶ Quibus adde quod scribit Herodotus ille parens historiæ in Euterpe,apud Aegyptios,Scythas,Persas,Lacedęmonios,Corinthios, & denique apud omnes ferè nationes haberi pro ignobilibus eos,qui artificia discunt:eósque liberos generosiores,

Ad idem externorum testimonia.

qui à manuariis operibus abstineant. Xenophon quoque in Oeconomico, Mechanicæ, inquit, omnino sunt abiectæ, ac iure à plerisque improbantur. Quippe quæ corpora exercentiũ atterant: tum adsidere homines, atque vmbratiles esse cogãt. Nonnullæ verò ex iis totos dies igni incubare compellant: eneruatis deinde labore membris, necesse est & animos debilitari, ac quodam modo ægrotare, & cætera quæ sequuntur. Aristoteles lib. 3. Politicôn, c. 3. tradit in bene institutis ciuitatibus à ciuium consilio excludi τοὺς βαναύσους, id est, vilium artium operarios. Et rursum lib. 6 eiusdem operis. c. 4. Opificum, ait, ac forensium & mercenariorum praua est vita, nullúmque virtutis opus, eorum quæ tractat multitudo. Et iterum li. 8. c. 2. Itaque artes illæ quæcunque deterius disponunt corpus, & cuncta mercenaria exercitia sordida nuncupamus. Mentem enim occupatam & vilem reddũt. Cornelius Tacitus li. 14. dolẽter conqueritur, quòd Nero ratus dedecus amoliri, si plures fœdasset, nobilium familiarum posteros egestate venales in scenã deduxit. Quos, inquit, fato perfunctos, ne nominatim tradam, maioribus eorum tribuendum puto.

3 *Ad idem. Græcorũ lex. Hebræorũ lex.* ¶ Philostratus author est in vitis sophistarũ, lege fuisse prohibitũ, ne quis vilis artifex, & vt ille loquitur, τῶν βαναύσων καὶ φιτιλῶν ἐργάζων, statuã in Olympiis habere posset. Quo argumento Theodorum Isocratis Rhetoris patrẽ, ostendit instrumẽta musica non confecisse, cùm ipsius statua in Olympiis conspiceretur. Apud Hebræos item huiusmodi legem fuisse, satis constat ex eo, quod scribitur Ecclesiastici 38. Ne pigmentarij, fusores, architecti, fabri, & figuli in ecclesiam transilirẽt, néve super cathedram iudicis sederent. Et vide quæ dicam infrà c. 34. nu. omnium postremo.

4 *Nobiliter viuere quid dicatur.* ¶ Hinc autem fit, vt quod dicimus versari in sordidis artibus, apud nos vulgò appellemus, non nobiliter viuere, quia videlicet, id faciẽs aliquis non viuit, vt nobilis debet viuere. Ideóque nec priuilegiis nobilitatis potitur, vt voluit etiam Andr. Iser. in constit. Siciliæ, vt dignitatum, post glo. ibi, atque etiam Matth. Afflic. ibi, in primo no. dum eam constitutionem punientem manus amputatione popularem, qui nobilem verberauit, intelligunt procedere in nobili nobiliter viuente. Nam si non nobiliter viuat, non ea punitur popularis, qui illum verberauerit, per id quod in simili dicit glo. in l. pen. ff. ex quib. cau. maio.

5 *Quid si nobilis desistat ab artibus sordidis.* ¶ Hæc quidem intellige, vt perdat priuilegia nobilitatis tãtisper solùm, dum in his artibus & officiis versatur. Nam si desistat, redeátq; ad statum vitámque nobilium, eadem recuperat, vt no. voluit Masue. in tit. de tallis seu collectis. §. item illi qui sunt nobilitate decorati, per tex. in l. ingenuum, cum sua glo. C. de inge. manu. & idem voluit Guid. Pap. deci. 196. nobiles, columna vltima, per tex. in cap. vlti. de vit. & hone. cleri. & iterum deci. 217. omissa exordij narratione, columna prima, versiculo, ad secundum, vbi & ad hoc quoque allegat tex. in clemen. prima, de vit. & hone. cleri. Rursúmque deci. 391. quid autem de nobilibus, & Bartho. Chasse. cons. 64. viso processu. col. penult. versi. sed dato.

6 *De eadẽ re.* ¶ Verùm in Francia eo iure vtimur, vt qui huiusmodi artibus vsus est, obtineat à principe restitutionem, ne id sibi fraudi sit, quominus posthac vtatur iure nobilitatis. Et ita quoque de iure esse factitandum censuit Bar. in alio casu loquẽs, in d. l. j. col. 4. versi. quarta op. fuit. C. de dignit. quem suprà retuli disserens per infamiam amitti nobilitatem. Et Io. Ray. in d. tract. nobili. in 6. q. prin. col. pe. ver. sed pone iuxta prædicta, vbi dicit, quòd si mulier nobilis nubit plebeio, propter quod amittit nobilitatẽ, vt dictum est, posteà autem nubit nobili, ipsa ex eo viro nobili acquirit nobilitatem, vt etiam suprà dictum est, tamen non recuperat priorem, quam ex genere habebat: quia quod semel extinctum est, non reuiuiscit. l. quæ res. §. aream. ff. de solu. nisi interueniret principis restitutio, quæ plebicitatis maculam abstergat.

7 *Quid si nõ per* ¶ Secundò procedit si ipse per se eas artes exerceat: secus si opera seruorum, aut institorum in ea re vtatur, vt ex eo patet, quod scribit Alber. in l. humilem. C. de incest. nup.

nup.id quod ibi dicitur,tabernarium inter abiectas personas cónumerari, procedere tum demum,si per se exerceat,non si per alios,per l.quæ adulterium,in prin.C.de adult.in illis verbis,an domina cauponæ,an ministra fuerit. Nam etiam(inquit) honestæ dominæ vinum vendi faciunt in taberna,nec ibi ministrant,nec assistunt: nec ideo eas dici viles. Et sequitur Alciat.in tract.præsumpt.regula j.præsumpt.48.num.10.& in lib.2.de verbo.signi.char.3.versi.sic cùm verba,& in l.mercis.ff.de verb. oblig.ex quibus locis inuicem collatis,& aliis huiuscemodi facilè intelliges illum tractatum esse eiusdem.& Pet.Rebuf.in interpreta. authen.habita,in verbo,& à vilissimis sæpe hominibus.C.ne filius pro patre.

se,sed opera institerum.

8 ¶ Sed & ad hanc sententiam adfert Alciat.tex.in cle.j.de vit.& hone.cleri. dum illic prohibetur,ne clerici carnificum seu macellariorũ,aut tabernariorũ artẽ personaliter exerceant. Ergo si per aliũ exerceant,nõ tenentur pœna illius c.vt dicit gl. ibi, in verbo,publicè & personaliter.quam sequuntur Ant.Pe.Anc.in 4.no.Cardi.Flo.in 5.no.& Imo.col.3.Nam vt dicit Archi.in c,nulli.44.di.clericus qui non per se, sed per alios eam artem exercet,non notatur vt tabernarius.Et idem dicit Domi.ibi,& in c.1.col.2.vers.nota istam gl.de vit.& hone.cleri.lib.6.vbi & ad hoc citat tex.in c.significante,de appel.vbi canonici habebant ius vendendi carnes.Et subdit Domi.se aliquando defendisse clericum,qui in domibus ecclesiæ tabernam tenuerat vendendo vinũ,quod ex suis vineis collegerat:non tamen administrauerat in propria persona,sed per alium.Et sequitur Philip.Fran.ibi,col.2.& Philip.Deci.in d.c. significãte.in 2.no.qui & ad hoc citat tex.in c.vlt.ne cleri.vel mo.lib.6.vbi clerici per alios possint exercere iurisditionem criminalẽ,ad eos pertinentẽ,licèt per se facere non possint,& tex.in cle.ne in agro.§.porro,in fi.in verbo.personalẽ, de stat. mo. & nouissime Cæsar Lamberti in tracta.de iur.patro.in 26.artic.9.quæst.prin. 1.partis lib.2.

De eadẽ re.

9 ¶ Et facit etiam tex.à contrario sensu,in l.in honoribus.§.1.ff.de vac.munc. vbi scribitur,non alios fisci vectigalium redemptores à muneribus excusari, quam eos qui præsentes negotium exercẽt.Quasi scilicet,id exercere non censeantur,nisi ipsi præsentes & per se exerceant.Et est similis propemodum tex.in l.vlt.ff.de excus. tut. vbi qui in collegio pistorum sunt,à tutela excusantur, si modò per semet pistrinũ exerceant.Ex quo no.Bal.quod doctor non debet habere salarium,nisi per se legat: non etiam si per substitutum.Et illum tex.ad hoc expendit Ro.in repe.l.si vero.§. de viro,in 24.fal.versi.quinto,quod priuilegia artis non competunt his qui eã non exercent per semetipsos,vt & idem facit sing.64.an exercens.vbi dicit illum tex. ad hoc sing.Et facit gl.in l.j.in verbo,vsurpantes.C.de mancip.& colo.lib.11.

De eadẽ re.

10 ¶ Legimus autem apud Plutarchum,Marcum illum Crassum hauddubiè nobilissimum Romanorum,artificum,seruorum opera diuitem factũ fuisse.quod & Alciat. in d.lib.2.de verb.signi.non prætermisit.Cui adde & Pertinacem Imperatorem Romanum mercaturas exercuisse per homines suos,nõ aliter,quàm priuatus facere solebat,vt scribit Iulius Capitolinus in vita illius.Et interim vide Pan.con.6.casus super quo.lib.1.loquentẽ de clerico vẽdente vinũ,& cæteros fructus ex suis possessionibus prouenientes.Iulius autẽ Firmicus li.Astronomicõn 3.c.10.Mercurius(inquit) in sexto ab horoscopo loco cũ Luna partiliter cõstitutus faciet homines,qui diuersis negotiationibus implicentur,sed qui hoc seruorũ & viliũ hominũ ministerio perficiẽt.Ipsi autẽ maxima sibi inde vitę subsidia cõparãtes ad altiora semper aspirabũt.

De eadẽ re. Crassus seruorũ opera diues factus. Pertinax mercaturam per suos exercebat. Astrorũ vis in eam rem.

11 ¶ Sed contra hæc facere videtur tex.in l.2.§.1.ff.de admi.rer.ad ciuit.perti. vbi quod quis suo nomine exercere prohibetur,id nec per subiectam personam agere debet. & ideo si Decurio subiectis aliorũ nominibus,prædia publica colat,quę Decurionibus conducere nõ licet,secundùm legẽ vsurpata reuocantur.Et ibi no.gl. quod non possum per me,nec per alium quoque possum. & allegat alios multos text. concordantes.Qui enim per alium facit,per seipsum facere videtur, iuribus vulgatis , & id quidem propriè,vt plurimis placere video,quos tibi cõgessi in nostris Legibus Cõ-

Contra supra dicta. An quis propriè facit quod per aliũ facit.

nubialibus,in glo.3.in verbo *contracter*.nu.181.quanquam & his.Ex quo Bart.in l. 3. §.si procurator.ff.quod quisque iuris,tradit statutum loquens in personam facietis, habere locum in eo,qui per alium facit.

12 *De eadē re.* ¶Sed his respondere poteris,primùm non id verum esse,vt propriè facere dicatur, qui per alium facit,ex sententia ipsius Bar.in l.sed si minus.§.seruus,col.2.ff. de iniu. & in l.si is qui pro emptore.in 5.quæstio.princ.vers.venio ad secundū, & ibi quoque Imo.in vlt.char.ff.de vsucap.:& aliorum,quos item tibi collegi in d.illis ll. cōnubialibus,in gl.4.in verbo.*consentement*.nu.27.& hoc quidem.

13 *Nō vacat culpa, qui artes prohibitas per alios exercet.* ¶Sed etsi id verum esset,non tamen procederet,vt dicit Alcia.in d.48. præsumptione,quando lex vel statutum consideraret actum ipsius personæ exercentis, quæ considerari videtur,vt quis dicatur vilis ob eum actum,vt ex iis patet quæ diximus.Nō tamen omnino vacat culpa,qui & huiusmodi artes prohibitas per alios exercet, vt dicit gl.in d.cle.in verbo,publicè & personaliter,de vit.& hone.cleri.lib.6.quam & in hoc sequuntur Anto.Imo.& Petr.Anch.Et vt semel finiam huiusmodi tractationem, Alcia.in d.l.mercis,de verbo.signifi.censet consuetudinem loci esse obseruandam.an scilicet eos,qui per alios has viles artes exercent,inter ignobiles habeat.Cui ego accedo propter ea quæ suprà diximus.cap.10.nu.1.consuetudo nobiles facit.

An iudicis munus deroget nobilitati. CAP. XXVIII.

1 *Iudicis munus an deroget nobilitati.* SED nunc maximè interest scire quæ sint huiusmodi artes & officia ex quibus nobilitas perditur.Illud scio officium hic & ferè semper in hac tractatione non rectè accipi,sed malè loquendum est,vt vulgo intelligamur.Imprimis igitur tractabimus,de iudicis officio.An videlicet si quis illud exerceat,iure nobilitatis decidat. Id quod à vero tantùm abest, vt etiam iudices alioqui plebeios & ignobiles effici tanquam nobiles & non iam plebeios, ex eo facilè possumus colligere, quod scriptum est in l.iudices.C.de dignita.libro duodecimo,iudices, qui se furtis & sceleribus maculasse fuerint conuicti,honore exutos inter plebeios haberi. Imbique not. Bart.iudices censeri nobiles.

2 *De eadē re.* ¶Ex quo fit,vt & idem Bar.in 1.consti.C.col.3.versi.quæro circa hoc,afferat Doctores constitutos esse in dignitate,quia iudicandi ius habent,per tex.in 1.constitu.ff.§. vlt.& in authen.habita.C.ne filius pro patre.Quod quidem dignitatis esse hinc manifestè probatur,quòd vt à cęteris dignitatibus,ita & ab hac infamis repellitur.l.cùm Prætor.§.non autem.ff.de iudici.Et hanc eādem Bar.rationē etiam adscribit Arch. in cap.1.de consue.lib.6. vbi dicit, Dignitas est habere iurisdictionem cum administratione,& Collec.in c.forus,col.11.versi.Iudex Doctor,de verb. signi. vbi & idem prosus dicit quod Bar.videlicet Doctorem esse iudicem,ideóque & eū habere dignitatem,per c.dudum,de elec.& idem quoque voluerunt Pan.& Ioā.Ana.in c. quanto, de magi.& Barb.in tract.de præstan.Car.1.par.q.1.col.12.vers.quintò dignitas.

3 *Honor iudicibus impendi solitus.* ¶Porrò iudicibus aliísque magistratibus propter præcipuam,quam habent gubernandæ reip.curam,maximus semper à maioribus nostris honor haberi consueuit. Quod apertè demonstrat Callistratus iurisconsultus in l.semper,in prin. de iur. immu.Et præcipit Imperator honorem iudicibus impendi. Quod & censet Papa in c. vt debitus,de appella.Quibus concinit tex.in l.3.§.1.ibi, iure honoris. ff. quod met. cau.& in l,1,ibi.iudicium dignitatis tuendæ,& decoris causa,& in l.obseruandum,in fi.ff.de offi.Præsi.vbi iudex ita ius reddere debet,vt autoritatem dignitatis suæ ingenio suo augeat.& in l.vlt.in prin. cùm dicitur,omnem honorē saluum iudicibus reseruantes. C.quan.pro.non est nec.& in l.cui muneris.ff.de munerib.& hon.& in l.1. C. si quac.præd.pot.& in l.1.in princ.& ibi Bal.C.si rector prouinciæ.

4 ¶Vt iam non adeò mirum sit,quòd à multis scriptum est,iudicem esse,id est,iudicā-

dimus

di munus esse honorem. Id enim scribit Ioan. And. in c. pastoralis, col. 2. in verbo onere, per illum tex. in verbis, onere & honore, extrà de offi. ordi. & in c. mutare. de reg. iur. lib. 6. in Mercu. & Bal. in l. 2. in princ. de Senat. & Barb. con. 2. sapienter & præclarè, col. pe. lib. 2. Ex quibus Bal. vbi suprà, hinc illud effici autumat, quod scribitur in ea. l. 2. amotum à Senatu propter turpitudinem vitæ, iudicandi autoritatem perdere. Quia videlicet id iudicandi munus honor est, & reatus omnem honorem excludit. l. 1. C. vbi Sena. vel Cla. cum si.

Iudicādi munus honorem esse.

5 ¶ In legibus autem illis decemuiralibus in hūc modū cautū est, Iusta imperia sunto. Iisq; ciuis modestè, ac sine recusatione pareto. Magistratus nec obediētem ciuē mulcta, vinculis, verberibúsve coërcēto. Cuius rei meminit Cicero lib. 3. de legibus, vbi & illud prætereà scribit, Charondam in suis quoq; legibus hanc sanciuisse, Vt ciues obtemperent obediántque magistratibus, atque etiā eos colant diligántq;. Plato verò eos è genere Titanū statuit, qui vt illi cœlestibus, sic hi aduersantur magistratibus.

Lex XII. tabu. in eam rē. Charondæ lex in eandē rem. Platonis.

6 ¶ Quæ cùm ita sint, ideo antiqui illi verissimi rerum moderatores multò esse contumeliosiorem ac atrociorem, adeóq; etiam atrociùs puniendam censuerunt iniuriā, quæ fit magistratui, quàm quæ priuato, vt attestatur Aristoteles libr. Problematôn 19. c. 14. ad fi. & Fabius lib. 6. Oratoriarum Institutionum, quo loco de peroratione disserit: quod & nostris quoque legibus statutum est, in l. Prætor. §. vlt. ff. de iniur. cū si. idque adeò obtinet, vt sing. dixerit Bal. in c. 1. §. iniuria, in primis verbis, tit. de pac. iur. fir. quòd si quis daret alapam Prætori, propter priuatam inimicitiam, posset capitaliter puniri, quod dictū pro sing. citauit & secutus est Iason in l. j. in j. no. C. de prec. imp. offe. & in l. qui iurisditioni, col. 1. ff. de iurisd. om. iud. vbi latè ponit de veritate eius rei, & in l. principalibus, col. vlt. vers. secundò quæro. ff. si cer. pet. & tradit etiam Fely. in c. inquisitionis, in princ. col. pe. vers. vltimò tangit, extrà de accusa.

Iniuria magistratui facta, grauius punitur.

Capitaliter puniendū qui pretori alapā dedit.

7 ¶ Hoc inquam, adeò obtinet, vt no. scripserit idē Bal. in l. obseruare. §. proficisci. col. 4. versi. 7. quæritur. ff. de offi. Proc. & lega. quòd offendens potestatem, etiam functo ipsius officio, tempore scilicet sindicatus, ita debet puniri, ac si durante officio offendisset, propter reliquias & memoriam pristinæ dignitatis. quod etiā sequitur Iason in d. l. principalibus, & in l. si ita stipulatus. §. Crysogonus, in 5. no. ff. de verb. obliga.

Potestatem offendens etiam post officium eque puniēdus. ac si adhuc esset in officio.

8 ¶ Quid quòd tantus honor à veteribus impendi magistratibus solitus est, vt etiā ipsi à parentibus, cessante omni lege naturæ, vt superiores reuerenter colerentur. Cuiusmodi factum à Fabio Maximo retulit Claudius Quadrigarius, in annalium suorū lib. 6. his fermè verbis, Cum facti essent Consules Sempronius Gracchus iterum, & Q. Fabius Maximi filius eius qui priore anno erat Consul, ei Consuli pater Procōsul obuiam equo venit, neque descendere voluit, quòd pater erat: lictores nō ausi sunt descendere iubere. Vbi iuxtà venit, tum Consul ait, descēdere iube. Quod posteaquā lictor ille qui apparebat, citò intellexit, Maximū Proconsulem descendere iussit. Fabius imperio paret, & filium collaudauit, cùm imperiū quod populi esset, retineret. Quam etiā rem recensent Liuius 3. decad. li. 4. Valerius lib. 2. c. 1. Plutarchus in vita Fabij Maximi, vbi dicit hunc fuisse proauum illius Fabij Maximi, cuius vitā describit, & in apophtheg. Romanorū. Gellius lib. 2. c. item 2. Is sanè fecit quod posteà nostris legibus statutū est, filiumfa. iudicem, ius præcipiendi cogendíq; habere in patrē. l. ille à quo. §. vlt. & l. seq. ff. ad Trebel. & ibi Accur. adfert concord. Quibus adde tex. in l. postliminiū. §. filius. ff. de cap. & postli. reuer. ex quo not. Bald. in l. senium, statim post prin. C. qui testa. fac. pos. maiorem esse autoritatem magistratus, quam patris.

Patres filios magistratus reuereri debent.

Magistratus maior auctoritas quā patris.

9 ¶ Quod pulchrè intelligit Firmi. in suo tract. de Episcopo. lib. 2. parte 1. q. 8. vers. sed hîc quæro an episcopus, procedere in his tantùm, quæ foris & palam fiūt. In his verò quę domi & priuatim fiunt, intelligit id quod alibi scribit idem Bal. & post eum Ro. in l. adoptiuum. ff. de in ius vocan. quòd filius etiam Papa debet patrem reuereri. Addit & Firmi. & eum sibi anteponere.

In his tamen quæ palā fiūt, non quæ domi & priuatim. Papa debet patrem reuereri.

¶ Quam

10 *Prioris distinctionis confirmatio.*

¶Quam Firmiani distinctionem Phauorinus illustris Philosophus longo antè intervallo præscripserat apud Gellium, quo loco nuper citauimus. Cuius verba hæc sunt elegantissima, In publicis locis atque muneribus, atque actionibus patrum iura cum filiorum, qui in magistratu sunt, potestatibus collata interquiescere paulULUM, & conniuere. Sed cùm extra rempub. in domestica re, atque vita sedeatur, ambuletur, in conuiuio quoque familiari discumbatur: tum inter filium magistratum, & patrem priuatum publicos honores cessare: naturales & genuinos exoriri. Hæc Phauorinus. Et simile est quod tradit Hosti. in c. indecorum, col. 1. extrà de æta. & quali. quod filius episcopus alius est domi, alius in ecclesia. illic enim tenetur ipse episcopus ad honorem reuerentialem patri exhibendum, hic autem tenetur pater ad præstandam reuerentiam filio.

11 *Obiectio cōtra superiora. Vna eadēque res nō debet diuerso iure cēseri.*

¶Quòd si aduersus huiusmodi distinctionem insurgat refractarius quispiam, & dicat, Quonam modo vnus idémque erit & superior, & inferior: maior, & minor: cùm non possit vna eadémque res diuerso iure censeri. l. j. ibi, nec ratio patitur. ff. de rer. permut. & l. eum qui ædes, & ibi Bar. ff. de vsucap. & l. j. § 1. ff. si quis testa. lib. esse ius. fue. & l. ius nostrum. ff. de reg. iur. & c. cognouimus. 12. q. 2. c. & cùm in tua, de deci. & cle. j. de elec. & not. glo. in c. cùm omnes, de constit. cum si à me adductis in repe. l. si vnquam, in verbo, donatione largitus, nume. 284. tertia ratio. C. de reuo. donati. & in nostro tracta. Retractuum tit. 1. § 1. glos. 18. in verbo, *le pris que la chose &c.* num. 20. at dicet quispiam.

12 *Respōsio ad obiectionem. Res eadem diuerso iure cēsetur intellectuali cōsideratione.*

¶Illi mox respondebo ex sententia Bal. in l. j. col. 1. in 3. op. C. de ser. fugi. illud obtinere in corporali consideratione. At intellectuali consideratione, potest eadem res diuersimodè censeri, vbi concurrunt plures intelligendi formæ, per tex. ibi. sequitur & dicit no. Iason in d. l. j. col. 3. vers. secundò no. ff. de re. permut. & Matth. Afflic. in constitu. Siciliæ, si quando contingat in primo no. in fi. & Rochus Cur. in rep. c. vlt. colū. 24. de consue. Cui concinit quod scribit Pan. in d. c. cùm in tua, ad fi. in duobus locis, de decim. quòd ex diuersis rationibus potest eadem res diuerso iure censeri.

13 *Duo cōtraria procedunt diuersis respectibus.*

¶Sicuti etiam dicimus duo contraria posse procedere diuersis respectibus. vt no. gl. in c. 1. in glo. 2. de collu. deteg. & in c. 2. in verbo, lex ciuilis, de arbit. lib. 6. Anto. in d. c. vlt. in lec. col. pe. & ibi etiam Panor. super glo. in verbo, rationabilis, in fi. de cōsuet. Domi. qui multa eius rei exēpla tradit, in c. illud. 12. di. Nec absimile quod Plato lib. 4. de repub. Constat, ait, idem contraria facere, seu pati secundum idem, & ad idem simul non posse. Et eius discipulus Aristoteles lib. 3. Physicorum, scribit interdū eandem causam contrariorum effectuum esse, diuersis respectibus. Nam idem aliquādo præsens est causa vnius, absens verò alterius: gubernator etiam sua præsentia causa est salutis nauis: idem absens caussa periclitationis.

14 *Ad idem.*

¶Huc quoq; pertinet illud D. Pauli ad Romanos, c. vlt. Volo, inquit, vos sapiētes esse in bono, simplices in malo. Quem locū enarrās Origenes hæc adscribit, Si aliquis ex infidelibus argutè occurrat, & dicat, Quomodo potest idem esse sapiēs, & stultus? Dicemus, respice ad artes istas, quæ in vsu hominū habētur. Quomodo ille, qui, verbi caussa, sapientissimus est grammaticus, in arte fabrili insipientissimus inuenitur, vel rursum, sapientissimus gubernator, quomodo in arte medicinæ inuenitur insipiens. Sic ergo possibile est in his, quæ ad Deum pertinent, esse sapientem: in his quæ ad seculum pertinent, insipientem, cum aliis quoque multis similibus à me collectis in d. tractatu Retractuum, vbi suprà nu. 22. cui confestim, & seq.

15 *Reprobare possum quod approbaui diuersis respectibus. Idem par & inferior diuersis respectibus.*

¶Ex hoc quoque natū videri potest, quod in iure nostro dicimus, nos reprobare posse quod approbauimus, diuerso respectu, licèt non eodē. l. Pomponius. ff. de neg. & l. 3. § vlt. ff. rem rat. hab. & l. cum interdicto. C. arbit. tute. & tradit Bal. per illa iura in c. Vintoniensis, paulò ante fi. de elec. Et vt propiùs ad rem nostrā accedamus, Bal. post Ioan. And. in c. ad supplicationem, de renun. Par, inquit, pari præstat reuerentiam & obedi-

obedientiam diuersis respectibus.l.sed si hac.§.si liberta.ff.de in ius vocan.l.eius qui in prouincia,in fi.ff.si cer.pet.& l.apud eum.ff.de manumis.referúntque hoc diutiùs fuisse litigatum inter Patriarcham Antiochenum, & Archiepiscopum Nicosiẽsem. Sed & idem Bal.in c.cùm inferior,in prin.de maio.& obedien.asserit quòd quis potest esse & superior & inferior altero,diuersis respectibus,per d.§.si liberta. Ad quod facit tex.in c.sanè,le 2.vbi not.Pan.in 3.not.de offi.deleg.& in c.à collatione, & ibi glo.in verbo,prælatus,de appel.lib.6.

Et idẽ quoque superior, & inferior.

16 ¶Et hinc certè videmus,quòd archidiaconus est maior archipresbytero,in loco,voto,& iurisditione,& in aliis,quæ ei competunt ratione dignitatis:in missa autem minor est archidiaconus archipresbytero,vt asserit Archi.in c.quanquam.2.q.7.vbi dicit secundùm hoc debere intelligi,quod scribitur in c.à subdiacono. 93.di.& in c.ordo.33.q.5.Et ante illum glo.in c.in nouo,in verbo,pari.21.dicit quòd quis potest esse maior alio in ordine,sed minor in administratione,ponítque exemplum in archipresbytero & archidiacono,per tex.in c.perlectis.25.di.Et huc spectat, quod tradit Panor.in c.auditis,col.3.de elec.quòd rector vniuersitatis præcedit episcopum scholasticum in studio,non etiam alibi.& sequitur Fely.in rub.de maio. & obedien.colũ. 2.& in rub.de appel.col.6.

Ad idem.

17 ¶Postremò vt redeamus ad præcipuum nostrum institutum,legimus plurimos imperatores & Reges iudicum munus exercuisse,ob idque passim laudatur Augustus Imperator,q̀ ipse ius dixit assiduè,& in noctem nonnunquam,si parum valeret,lectica pro tribunali collocata,vel etiam domi cubans,vt testis est Suetonius in eius vita.c.33.Et iterum c.72.dicit illum ius persæpe dixisse in porticibus Herculis.& Dion in vita illius.Vnde & illud de illo Virgilij li.4.Georg.

Impatores qui iudicum officium exercuerunt.
Augustus.
Vespasianus.
Domitianus.

—Cæsar dum magnus ad altum
Fulminat Euphratem bello victórque volentes
Per populos dat iura.

Ante eum C.Iulius Cæsar,vt videre licet ex Suetonio in vita illius c.43.vbi dicit illum ius laboriosissimè & seuerissimè dixisse, & ex Valerio Maximo li.6.c.2.vbi de Seruio Galba.Tiberius apud Dionem Nicæũ in vita illius. Et Claudius apud eundem in vita quoque ipsius Claudii. Et Galba apud eundem, etiam in vita illius.Vitellius apud eundem in vita illius c.9.Vespasianus quoque itidem faciebat,non in vrbe Roma tantùm,sed & in cæteris ciuitatibus,vt videre licet apud Philostratum in vita Apollonij,lib.7.& Dionem in vita illius.Domitianus eius filius ius quoque diligenter,& industriè dixit,plærunque & in foro pro tribunali extra ordinem,vt scribit Suetonius in vita illius.c.11.& de eo etiam Aurelius Victor.Ius,inquit,æquissimè dixit.Traianus sæpissimè litigantes pro tribunali audiuit,iudiciáque reddidit,vt tradit Dion Cassius.Hadrianus illius successor in imperio,ius assiduè dicebat cum primoribus ciuium, aliquando in palatio, nonnunquã in prandio:interdum, & quidem sæpius in tribunali, vt quæ fierent publicarentur, quod & ipse Dion retulit.Et de eodem scribit Spartianus,quòd a Traiano abductus à patria,& pro filio habitus, non multò pòst decennio litibus iudicandis datus est. Et posteà quoque dicit illum iam Imperatorem & Cõsulem sæpè ius dixisse.Et rursum caussas,inquit,Romæ,atque in prouinciis frequenter audiuit.Idem quoque fecisse Aurelium Antoninum scribitur in l.non putabam.ff.de condi.& demon.& in l. Romanius,quæ est pe.ff.de tut.& cura.dat.ab his.Marcum siue is fuit, & Maximum (quisquis hic fuit)imperatores,in l.extraneo.ff.de quæstio.& ipsum Marcum , in l. mulier.ff.ad S.C.Trebel.& in l.Titius,eo.tit.& Antoninum,in l.Aemilius.ff. de minori.& in l.proximè.ff. de his quæ in testa. del. & Commodum, in l. Procula.ff. de probati.& in l.j.§.si cohæredes.ff.ad legem Falci.Et Pertinacem Herodianus libr.2. Seuerum idem Herod.lib.3.non semel,& Aelius Spartianus in vita illius. Et Antoninum Caracallam illius filium.Idem Herodianus lib.4.& Dion in vita illius. Vtrunque Iurisconsultus in l.minor autem.§. 1.ff.de minor.vbi hinc scribitur, quod si princeps sententiam dixerit, perrarò solere eum admittere restitutionem.& in §. sequen.scribitur:non nisi ipsum principem concedere debere restitutionem aduersus ip

Traianus.
Hadrianus.
Aurelius.
Marcus.
Maximus.
Commodus.
Pertinax.
Seuerus.
Caracalla.

sus ip

Balbinus. *Iustinianus.* *Federicus.*

sus ipsius sententiam. Maximum & Balbinum, Iulius Capitolinus. Moderatè, inquit, caussas audiebant. Iustinianũ; vt ille ipse profitetur in auth. de deposito. in prin. & in auth. vt exac. dot. etiam in prin. & Federicum, quod & ipse testatur in l. imperialem. in prin. ibi, pro tribunali sederemus, titu. de prohib. feud. ali. per Fed. vbi id dicit se fecisse de more prædecessorum, ex eóque no. Matth. Afflic. ibi, col. 2. in 4. no. proprium id regum esse. Et alios imperatores, in l. Offidius. ff. de lega. 3. & in l. Imperatoribus. ff. de iure fisci, & in l. vlt. ff. quod cum eo. Et ex recentioribus, Carolum illũ magnum Eginhartus eius Cancellarius in vita ipsius.

18 ¶ Hæc de Imperatoribus, nunc ad Reges accedamus. Hieronem illum antiquissimũ Mossynœcorum regem idem factitasse liquet ex Apollonio Rhodio lib. Argonauticon 2. Et Alcinoum Regem Phæacum idem author li. 4. Priamum Regem potentissimum ex Virgilio lib. 7. Aeneid.

Reges qui & idipsum fecerunt.

Hoc Priami gestamen erat, cùm iura vocatis
More daret populis. Ex quibus vides, vt id in transcursu dicam, fuisse Regibus priuatum quoppiam & peculiare habitus & ornamenti genus, cùm ius dicerent, vt videmus nostris esse præsidibus, cùm & ipsi quibusdam diebus statis & solennibus audiunt aduocatos clientibus patrocinantes. Et Didonem quoque, cuius testis est idem Virgilius libro primo Aenei.

Priamus. *Regũ peculiaris habitus cũ ius dicerent.* *Dido.*

Iura dabat legésque viris. Nam & fœminas reginas ius dixisse subditis, alibi docuimus. Et Aeneam quoque, vt & ipse profitetur. lib. 3.

Aeneas. *Acestes.*

Iura domósque dabam. Et Acestem ab eodem Aenea regno præpositum, lib. 5.
—Gaudet regno Troianus Acestes,
Indicitque forum, & patribus dat iura vocatis.
Quibus verbis, vt & id obiter dicam, intelligis, Reges id ipsum non nisi patribus & Senatoribus vocatis facere solitos, id est, assidentibus illis, & ex eorum consilio, ad quod principes admodũ aduertere animũ debent. Romulũ & Remũ, idem eo. lib. 1.

Reges assidẽtibus Senatoribus ius dicebant. *Romulus.*

—Remo cum fratre Quirinus
Iura dabunt. Et ipsum præterea Romulum Plutarchus in vita illius. Et Tarquinium superbum alterum Romanorum regem tradit Liuius lib. 1. ab vrbe condita, cognitiones capitalium rerum per se solum exercuisse. Midam Gordij filiũ Phrygiæ regem ex sella regia ius dicere solitum, & eã posteà apud Delphos posuisse, Herodotus lib. j. Philippum Macedonum Regem, qui cùm Machetæ cuiuspiam pro tribunali sedens caussam cognosceret, dormitánsque ac parum iuribus intendens eum condemnasset, Machetésque continuò reclamans se prouocare diceret: Qua re indignatus rex, Ad quem, ait. Et Machetes, ad te ô rex, si expergiscaris, & attentiùs caussam audieris. Cúmque ipse aliàs ex tribunali audisset caussam duorum scelerosorũ sese inuicem accusantium, pronunciauit vt alter exularet Macedonia, alter illum sequeretur. Author vtriusque Plutarchus in apophthegmatis. Alexandrum Magnum illius filium, qui cùm in causis capitalibus sederet iudex, accusatorique alteram aurẽ occluderet, interrogatus cur id faceret. Alteram, ait, seruo reo. idem Plutarchus tum in vita illius, tum in apophthegmatis. Tradit autem Polyenus lib. 4. Stratagematôn ad Antoninum & Verum imperatores, ipsum Alexandrum cum apud Macedones aut etiam Græcos iudicium exerceret, mediocri vulgarique foro vti consueuisse. At inter Barbaros splendido & militari, vt etiam fori figura metũ Barbaris incuteret, describitque formam tabernaculi, quo vtebatur, cùm in Bactris, Hyrcanis & Indis iudicia daret. Agesilaum illum Lacedæmoniorum Regem, qui cum in caussa quadã sederet, & is qui accusabat rectè dixisset, contra autem rei patronus malè: subinde tamen inter dicendum repeteret, Agesilaë Regem decet opitulari legibus, quasi ipse bonam caussam haberet, & ab ipso starent leges, Agesilaus ipse hominis improbitatem interpellans, Si quis, inquit, tibi domum perfoderit, aut vestem abstulerit, expectarésne vt architectus, aut qui vestem cõtexuit, tibi sit auxilio futurus? Quibus verbis subindicabat Regem esse veluti architectum, nec conuenire vt is opitularetur ei, qui contra leges aliquid admiserit. Plutarchus in vita illius, & in apophthegmatis. Sed & Cleomenem alterum Lacedæmoniorum Regem in sella sedentem iura populo di

Midas. *Philippus Macedo.* *Alexander.* *Agesilaus.*

lo dixisse author est idem Plutarchus in vita illius. Tigranem quoq; Armeniorum regem maximum,& qui se regum regem vocauit apud eundem Plutarchum,in vita Luculli. Nicoclem quoq; Salaminiorum Regem idem fecisse videmus ex Isocrate in oratione de Antidosi,id est,permutatione facultatum. Sed & Mithridatem duarum & viginti gentium regem totidem linguis iura dixisse scribit Plinius lib. 7. ca. 24. Et Dionysium illum regem Siciliæ,de quo refert Aelianus variæ historiæ lib. 9. quòd cùm esset immensa corporis crassitudine,si quando iura dare vellet,istam corpori prætendebat,vt sola facies superimmineret,& reliquæ partes occulerentur. Et Philippum vnum ex Iudæorum Tetrarchis,ex Iosepho libro Antiquitatum Iudaicarum 18.capite 6. Persarum quoque Reges id ipsum facere solitos testatur Phylarchus apud Athenæum, aureas platanos aureámque vitem,sub qua Persarũ Reges sedentes iura sæpe reddebant, inferiores videri quotidiano sumptu regiæ Alexandri Magni. Et Indorum quoque Reges ex Q. Curtio lib.8.

Persarum reges.

19 ¶ Vt omittam Scipionem illum regibus non inferiorem, qui cùm quodam die ius in castris sedẽs diceret,ex quo loco Carthago procul videbatur, & quispiam è militibus,qui in iure apud illum stabant, ex more interrogasset in quem diem locúmve vadimonium promitti iuberet:tum ille manum ad ipsam oppidi quod obsidebatur, arcem protendens,perendie,inquit,se sistere illo in loco,atque,ita factum est die tertio in quem iusserat,oppidum captum est, eodem die in arce eius oppidi ius dixit. Author Gellius lib.7.c.1.& ante eum Valerius Maximus li.3.c.7.post prin.vt omittam,inquam multos magnæ autoritatis dignitatísque viros id iudicis munus exercuisse,& inter cæteros Paulum Iurisconsultum,vt patet ex l.Clodius.ff.de acqui.hæredit.Alios assessorum quoque munus,quos non opus est hoc in loco ponere,vt qui omnibus legum nostrarum studiosis pateant.

An aduocati munus nobilitati obsit. CAPVT XXIX.

1 HACTENVS de officio iudicis: secundo loco,dicendum etiam ducimus de officio aduocati,an videlicet sit vile,& nobilitati minimè conueniens néc- ne.Et sanè primùm videtur huiusmodi officium, ne minimam quidẽ partem habere honoris aut dignitatis.Nam Libertini nisi impetrato iure aureorum annulorum ad dignitatem eligi non possunt.l.j.C.ad leg.Visc.& l.j.C.si ser.aut liber.lib.12. At libertini ipsi possunt esse aduocati.l.j.§.vlt.ff.de postul.& l.2.C.eo.

Aduocati officium an deroget nobilitati.

Libertini possunt esse aduocati.

2 ¶ Sed quia hoc fortè non satis est ad probandum munus aduocatorum officere nobilitati, illud ampliùs probabimus apud antiquos illos Romanos prudentissimos quidem rerum omnium arbitros,fuisse munus hoc vile & abiectum,atque etiã contemptissimum. Quod hinc primùm colligi potest, quòd qui in fastigio dignitatum collati semel fuissent,ab eo sese sponte abdicabant tanquam dignitati suæ tenebras quasdam offundenti. Cuius rei exemplo est Hortensius, qui post suum Consulatũ, summum illud suum studium agendarũ caussarũ remisit,quo à puero fuerat accensus,vt testis est M.Tullius illius contemporaneus,in Bruto,haud multò ante fi. Sed & Plinius Iunior lib.epistolarum 1. ad Pompeium Falconem scribit, cùm Tribunus esset,abstinuisse se causis agendis: quòd deforme arbitrabatur, cui assurgere, cui loco cedere omnes oporteret,hunc omnibus sedentibus stare:& qui iubere posset tacere quemcunque, huic silentium clepsydra indici:& quem interfari nefas esset, hunc etiam conuicia audire: & si multa pateretur, inertem: si vlcisceretur, insolentem videri.

Hortẽsius post Cõsulatũ causas non egit.

Nec etiã Plinius cùm Tribunus esset.

3 ¶ Tum etiam quòd exiguam mercedem ipsis causidicis dabant,& certè tam exiguã, vt ne ipsis quidem artificibus vix auderent offerre, id quod & apertè & decenter insinuat Iuuenalis Satyra 7.

—Hinc centum patrimonia causidicorum.
Parte alia solum rus Hisapone Lacertæ.

Causidicorum merces olim exigua.

Iuuenalis locus.

Sic enim legendũ esse,& non rus Satipone, vt passim legitur, admonet Beroaldus in suis annotationibus, hunc dicens esse sensum poëtæ, Rus exiguum non in Italia, sed in prouincia, & ea quidem longinqua, hoc est regione Hisaponensi, tantundem valere, quantum patrimonia centum causidicorum. Ex quo colligimus Iuuenalem demonstrare voluisse causidicos Romæ tenuissimum quæsticulum lucellúmque suis fecisse temporibus. Propterea statim subdit,

—Rumpe miser tensum iecur, vt ibi lasso
Figantur virides scalarum gloria palmæ.
Quod vocis pretium? siccus petasunculus, & vas
Pelamidum, aut veteres Afrorum epimenida bulbi,
Aut vinum Tyberi deuectum quinque lagena, &c.

4 ¶Martialis lib.1. Epigram.126. Sabellum causidicum deridet in hæc verba,

In idem.

Saturnalia diuitem Sabellum
Fecerunt. meritò tumet Sabellus:
Nec quenquam putat esse, prædicátque
Inter causidicos beatiorem.
Hos fastus animósque dat Sabello
Farris semodius, fabæque fresæ,
Et thuris, piperísque tres selibræ,
Et Lucanica ventre cum Falisco,
Et nigri Syra defruti lagena,
Et ficus Libycæ gelata testa,
Cum bulbis, cochleísque, caseóque,
Piceno quoque venit à cliente,
Parcæ cistula non capax oliuæ,
Et crasso figuli polita cœno
Septenaria synthesis Sagunti,
Hispanæ luteum rotæ toreuma,
Et lato variata mappa clauo.
Saturnalia fructuosiora
Annis non habuit decem Sabellus.

Idem quoque lib.7. Epigr. 52. Vmbrum & ipsum causidicum etiam deridet, qui quæcunque munera à clientibus in Saturnalibus acceperat, ad illum miserat, ea autem erant vilissima & nullius ferè pretij. Carmen Martialis est huiusmodi,

Omnia misisti mihi Saturnalibus Vmber
Munera, contulerant quæ tibi quinque dies.
Bissenos triplices, & dentiscalpia septem.
His comes accessit spongia, mappa, calix,
Semodiúsque fabæ, cum vimine Picenarum,
Et Laletanæ nigra lagena sapæ.
Paruáque cum canis venerunt coctana prunis,
Et Lybicæ fici pondere testa grauis.
Vix puto triginta nummorum tota fuisse
Munera, quæ grandes octo tulere Syri.
Quantò commodius nullo mihi ferre labore
Argenti potuit pondera quinque, puer?

Idem rursum lib.5. Epig.85. Sextum quendam in hæc verba alloquitur,

Quæ te causa trahit, vel quæ fiducia Romam
Sexte? quid aut speras, aut petis inde? refer.
Caussas, inquis, agam Cicerone disertius ipso,
Atque erit in triplici par mihi nemo foro.
Egit Atestinus causas, & Caius: vtrunque
Noras, sed neutri pensio tota fuit.
Si nihil hinc veniet, pangentur carmina nobis, &c.

¶In

5 ¶ In eandem sententiam Plinius libro secũdo, epistolarum ad Maximum, Heri, inquit, duo nomenclatores mei (habent sanè ætatem eorum, qui nuper togas sumpserunt) ternis denariis ad laudandum trahebantur, Tanti constat vt sis disertissimus. hoc pretio, quamlibet numerosa subsellia implentur, hoc ingens corona colligitur, hoc infiniti clamores commouẽtur. Apuleius quoque libro vndecimo Metamorp. quæsticulum forensem appellat, id est, pusillum quæstum, quem ex actione forẽsium causarum receperat, Vt non abs re Plautus in Pœnulo in suam scenã induxerit aduocatos quosdam pauperculos. Proinde non immeritò ingratum forum appellat Ouidius lib. 1. Elegiarum, cùm ait,

In idem.

Forum ingratum.

Nec me verbosas leges ediscere, nec me
Ingrato voces prostituisse foro.

6 ¶ Ex quibus facilè constat viles admodum fuisse aduocatos, cùm etiam ex legum nostrarum cõstitutionibus, ij quidem abiecti atque degeneres inter vilissimos computantur, qui vili pretio, siue turpi compendio patrocinium præstant. l. quisquis. C. de postul. & repetitur, in §. apud vrbem. 3. q. 7. vbi glos. in verbo, non ad turpe, & in verbo pecunia, ea verba ita vt diximus, intelligit. quam sequitur Ioan. Fab. in l. si qui. C. eod. de postul.

Viles sunt qui vili pretio patrocinantur, vide infra nu. 51. & seq.

7 ¶ Adde quod in aduocatorum vituperium Columella dicit in præfatione, Sine causidicis olim satis fœlices fuerunt, futuræque sunt vrbes. Et pauló post, hæc de foro iudiciali pronunciat: Sed ne caninum quidem (sicut dixere veteres) studium præstantius locupletissimum quemque adlatrandi, & contra innocentes, ac pro nocentibus neglectum à maioribus, à nobis autem etiam concessum intra mœnia & in ipso foro latrocinium, &c. Anacharsis autem Scytha apud Laërtium dicebat huiusmodi forum esse locum destinatum ad fallendum inuicem, atque ad dandas auaritiæ manus. Plutarchus in libro de fœnore, forum ipsum dicit esse ἀσεβῶν χώραν, id est, impiorum regionem. Ex quo fortè M. Cato Censorius censebat forum esse muricibus sternendum, vt scribit Plinius lib. 19. c. 1. Qui & inibi tradit admodum mutatis moribus Marcellum Octauia sorore Augusti genitum, in Aedilitate sua forum velis inumbrasse, vt salubriùs litigantes consisterent.

Aduersus aduocatos.

8 ¶ Sidonius Apollinaris lib. epistolarum 4. ad Claudianum, appellat causidicos rabulas forenses. Quod accepisse videtur à Cicerone, cuius lib. 1. de oratore, hæc verba sunt, Neque enim causidicum nescio quem, neque proclamatorem aut rabulam hoc sermone nostro conquirimus. Quem locum Nonius Marcellus in id expendit, vt rabula diceretur à rabie, quem nunc, inquit, aduocatum vel causarum patronum dicimus. Seneca quoque, Iuridici, inquit, velut canes acerrimi non nisi oblato cibo mansuescunt. Nam & Nonius Marcellus in eodem illo loco autoritate Salustij, caninam aduocatorum facundiam appellat. Sed & idem Seneca. Et in ludo de morte Claudij, causidicos, cum vituperio venale genus vocat. Et Hieronymus, si is est, Iuridici lyncibus & leonibus crudeliores, & si deuorent ore rabido, tandiu tamen deperdendi memoriam non perdunt, quandiu venter est vacuus. Et Apuleius, libro decimo Metamorp. appellat causidicos vilissima capita, forensia pecora, ac togatos vultures. Quod postremum à Cicerone nisi fallor, accepit, qui in oratione pro P. Sestio, nescio quos vultures paludatos vocat. Ouidius causidicos tanquam garrulos & verbosos taxat, lib. 3. de Tristib. eleg. duodecima,

Causidici rabulæ forenses.

Canes acerrimi.

Venale genus.

Lyncibus & leonibus crudeliores.

Vilissima capita.

Forensia pecora.

Togati vultures.

Garruli.

Forum verbosum.

Ocia nunc isthic, iunctisque ex ordine ludis
Cedunt verbosi garrula verba fori.

Et libro quarto eiusdem operis, eleg. decima,

Fortia verbosi natus ad arma fori.

Seneca autem Tragœdiographus in Hercule furẽte, actu primo, clamosum forum,

Hic clamosi rabiosa fori
Iurgia vendens improbus, iras
Et verba locat.

9 ¶ De his quoque intelligere videtur Iulius Pollux lib.5.ita loquens, Συκοφάντης, δικογράφος, δικοῤῥάφος, λέγων ἐπὶ χρήμασι, πρὸς ἀργύριον λέγων, μηδὲν ῥῆμα προῖκα εἰπὼν, μισθοῦ φθεγγόμενος, πρὸς χάριν λέγων, πρὸς ἡδονὴν δημηγορῶν, ἀεὶ τῇ κιγκλίδι ζῶν. Hæc ille, non verbis quidem continuis, sed sparsis, & aliis quibusdam interiectis, quorum hic sensus est, Calumniator, litium conceptor, litium consutor, loquax pro pecunia, ob argentum loquax, nullum verbum gratis proferens, pro mercede vocem proferens, ad gratiam loquens, ad voluptatem conciones fingens, apud tribunalia semper viuens.

10 ¶ Ex nostris Accursius in l.ab Anastasio, in verbo, morantur. C.mand.dicit quòd aduocati omnia mala nouerunt. Cui concinens Plinius Iunior lib. Epistolarum secundo, ad Nepotem. Nos (inquit) qui in foro verisque litibus terimur, multùm malitiæ quamuis nolimus, addiscimus. Sed & multa contra aduocatos congessit Zasius in suis scholiis, in l. secunda.§. post hos quoque Tubero, in verbo, nec obtinuit.ff.de orig.iur. Quibus & tu denique adde Bartol.in l.prima, in fine. C. de frumen. Alexand.libro vndecimo, trahentem illum text.in arg.pro statutis prohibentibus, ne nobiles sint aduocati.

Aduocati omnia mala nouerunt.

Statuta ne nobiles sint aduocati.

11 ¶ Verùm contrà videtur officium aduocati minimè vile esse & abiectum, imò verò laudabile, vitæque hominum maximè necessarium. l.laudabile.C.de aduo.diuer.iud.& cap.quia episcopus, in fin.ibi, & laudabilis artis.5.q.3. Est & honorabile, vt dicit Bald.in l.inuitus, col.j.C.de procur.& in l.prima.§.ait Prætor.ff.de postul. Quisquis enim aduocatus est, is & in honore constitutus dici potest, per tex.in l.quisquis. in fi.ibi, honori suo, & ibi glos.C.de postul.& voluit glos.in l.prima.§.hoc edicto, & ibi Barto.ff.eod. Sunt & aduocati, etiam deposito officio, in Clarissima dignitate constituti.l.prima.C.de aduo.diuer.iudi.& ibi Bart. & Franc. Aret. qui ex hoc not. quòd non debent torqueri tanquam constituti in dignitate, debetque ad eos mitti, tanquam ad egregias personas, secundùm l.ad egregias. ff. de iureiur. & facit etiam d.l.laudabile, cod.tit.

Pro contraria sententia.
Aduocati officium laudabile & necessarium.
Aduocati in honore constituti.
Etiam deposito officio.
Nec torqueri debent.

12 ¶ Quinetiam sunt & ipsi nobiles, per text.in l.prouidendum, in princ.in verbo, nobilissimos.C.de postul.exercent enim artem nobilem, vt dicit Bald.in rub.extrà de offi.iud.colum.vlti. Et vt dicunt Hosti.& Ioan.And.in c.eò libentiùs, in verbo, militiæ clericali, & ibi quoque Aegid.Belleme.in j.no.Ant.& Panor. vterque ad fin. Petrus Anch.& Cardin.Flo.vterque post prin.ext.de ser.non ordi.aduocatum nobilitat suum officium, per tex.in l.aduocati.C.de aduo. diuers. iud.quam tu omnino vide, multa de laudibus aduocatorum continentem. Quod & fulcit, quod scribit Spartianus in Iuliano Imperatore, in hæc verba, Didio Iuliano qui post Pertinacem imperium adeptus est, proauus fuit Sabinus Iulianus, bis Consul, præfectus vrbi & Iurisconsultus, quod magis eum nobilem fecit. Ideóque dicit Bal.in rub.extrà de offi. iudi.paulo ante fin.quod aduocati habent artem nobilem.

Aduocati nobiles dicũtur.

13 ¶ Et cùm infamibus portæ dignitatum non pateant, l.secunda. C.de dignit.lib.12. cum si. Ideò infames ne sint aduocati, legibus prohibitum est.l.j.§.ait Prætor, le 2.ff. de postul.& c.infames, in prin.3.q.8. Cúmque Iudæis nulla ad dignitates & honores via pateat.l.vl.C.de Iudæis, & facit ca.cùm sit, & c.ex speciali, extrà eo.& c.nulla.54. dist.& c.nulla, & c.constituit.17.q.4. Idcirco non possunt Iudæi esse aduocati, vt voluit Bar.in l.vlt.per illum tex.C.de postul.& Ioan.de Ana.in rub.extrà, de Iudę.col. 2.& Iason in rub.ff.de iust.& iure.col.j.

Infames aduocati esse non possunt.
Nec Iudæi.

14 ¶ Item cùm officium notariorum & procuratorum sit vile.l.vniuersos, & l.si quis procurationem, & vtrobique not.C.de Decu.& infrà latiùs dicemus, ideo neutrum debent exercere aduocati, glo.& Bart.in d.locis, & glos.in l.generali. C. de tabel. lib.10. Bartolus in l.j. C.de primicer.lib.12. Bald.in l.Senatores, in j. lect. ff.de Senat. Iason super rubr. C.de procur. Neque etiam debent assumi ad eorum officium, quos nunc collectores vocant, neque ad aliud quoduis munus personale cogi. l.ne quis

Nec notarij.
Nec procuratores.
Nec collectores.

quis,& l.sancimus,& ibi Bartol.C.de aduo.diuer. iud.ea videlicet ratione, vt dicit Bald.in d.l.ne quis, quoniam non debent vilia ministeria exercere in vilipendium togæ, vt ipse loquitur.

Nec ad quodnis munus personale cogi.

15 ¶ Propterea nobiles officium aduocati exercentes non tenentur contribuere in subsidiis, vt voluit Marcus Mantua. Bonauitus obseruationum libro secundo, cap.17.char.j.& ante eum, licèt non alleget, latè concludit Guid. Pap. deci.388.quo verò ad Doctores, vbi hoc quoque dicit procedere, etiam si ex huiusmodi officio quicquam lucrentur, cùm id facere posśint, iure ita permitente. Et quòd huiusmodi officium non deroget nobilitati, expresse consuluit Bartho. Chasse. consil.64. viso processu, columna vltima. Et hoc apertè probat text.in l. 2. §. Seruius autem. ff.de orig. iur.in illis verbis, Turpe est patricio & nobili viro, & causas oranti, ius in quo versatur ignorare. Nam primùm illic iungit nobilem & causas orantem, id est, aduocatum: deinde asserit turpe esse nobili viro leges ignorare. Quin in eodem §. paulò post ea verba, scribitur, Tuberonem Patricium à causis agendis ad Ius Ciuile transiisse.

Nobiles aduocati officiū exercētes non contribuūt ad subsidia.
Etiam si ex eo officio lucrentur.

16 ¶ Nec obstant quæ allegata sunt pro prima parte. Et primùm quod dictum est de libertis. Nam hodie iure nouissimo liberti per solam manumissionem, & sine concessione aureorum annulorum efficiuntur ciues Romani, & ad dignitates idonei, per authenti. vt liber. de cætero, in princip.vbi glos.hoc not.& glos.in dicta l. prima, C.ad leg. Iuli. Viscel.& in l.j.C.si ser.aut liber.& ibi quoque Bartol.& Ioan. Plat.& glo.in l.libertorum, vbi & Lucas Pen.C.de dignit.lib.12. Et ob eam causam, vt nonnulli ex supradictis dicunt, possunt liberti patrocinari, vt dictum est, & assidere iudicibus, per l.2.ff. de asses. Atqui sicut verum est hodie libertos dignitates posse consequi ex iure nouissimo: ita minimè verum est, quicquid illi dicant, hac ratione illos posse postulare, & assidere, cùm id possent ex antiquo iure, ex quo etiam interdicebantur dignitatibus. Idcirco nihil est, quod huic obiectioni respondere posse videatur, quàm vt fateamur patrocinari non dignitatis esse, sed non ideo aduersari dignitati. Nam quicquid non est dignitatis, non confestim est contrarium dignitati. Sunt enim multa communia dignitatis & non dignitatis, vt bibere, comedere, ludere, iocari, & sexcenta huiusmodi, quæ si feceris, non propterea dignitatem assequeris: nec item dignitatem, si quam habes, amittis. Nunc autem illud solùm quærimus: An patrocinari sit adeo aduersum dignitati aut nobilitati, vt eam ex patrocinio amittas.

Responsio ad contraria.
Liberti dignitatū capaces.
Patrocinari non dignitatis est.
Non tamen cōtrarium est dignitati.

17 ¶ Quod verò dictum est Hortensium post Consulatum studium agendarum causarum remisisse: id quidem non fecit Hortensius abiectione contemptúque ipsius rei, sed vt idem Cicero, quo loco suprà in eam rem citauimus, credit, quoniam videret ex Consularibus neminem esse secum comparandum: negligeret autem eos qui Consules non fuissent. Plinius verò non solùm ob eas quas diximus rationes, abstinuisse se Tribunum causis agendis asserit, sed & quia potuisset contingere, vt altera partium eum appellasset vt intercederet, cuius rei extremum ius erat apud Tribunos. Ideóque maluisse se Tribunum omnibus, quàm paucis aduocatum exhibere, vt inibi tradit.

Ad id quod dictum, causis agendis abstinuisse qui dignitates assecuti fuerant.

18 ¶ Cæterùm Germanicus Caligulæ pater, quem omnes miris laudum præconiis extollunt, orauit causas, etiam triumphalis, vt à Suetonio traditum est, in ipso Caligula.cap.tertio. Ex quo patet viros vel in summa dignitate collocatos ea tempestate hoc studium nō prætermisisse. Martianus inter nostros Iurisconsultos celeberrimus potest videri aduocatus fuisse, ex l. prima. §. vltimo. in fin. ff. ne de statu defunc. Et Paulus alter Iurisconsultus plane attestatur se huiusmodi officij munere functum, in l.quæsitum est.§.cùm vir.ff.de legatis 3. vbi & tradit se in causa quadam, in qua postulabat, non id obtinuisse defendebat, & tamen reuerenter & benignè authoritatem & rationem iudicis aduersus suam ipsius sententiam accepit,

Germanicus triumphalis caussas egit.
Martianus iurisconsultus aduocatus fuit.
Et Paulus.

agnouit, comprobauit. Id quod obiter dicere volui, ne aduocati nostri temporis ægre ferant, si quando in causa succumbant. Plinius Senior vir omnibus eruditionis ac doctrinæ numeris absolutissimus, aliquandiu causas actitauit, vt refert Plinius Iunior, libro tertio epistolarum ad Marium. Vespasianus post stipendia, quibus Tribunum militum magna fama gesserat, foro operam dedit, authore Suetonio. Vt non iam mirum sit quod Baldus noster, & aduocationis officium exercuit, vt ipse attestatur, consilio centesimo sexagesimo, quæritur vtrùm si emphyteuta, versic. ego istam quæstionem, lib. 3. & consil. 400. pro parte Zannis, in fi. in subscriptione, eo libro tertio.

Plinius Senior.

Vespasianus post Tribunatum militum.

Bal. aduocatus fuit.

19 ¶ Nec desunt qui in laudem huius muneris tradunt dominum nostrum Iesum christum aduocati partes sibi sæpius sumpsisse, vt cum Lucæ 10. cap. Mariam Magdalenam primùm contra Martham quæ in sorore sua maiorem diligentiam desiderabat. Deinde eiusdem Lucæ 7. aduersus confidẽtem illum Phariseum, qui Christum à Magdalena tangi nolebat. Postremo Matthæi 16. & Marci 14. contra discipulos indignè ferentes quòd eadem Magdalena Christi caput & pedes precioso vnguento inũxisset admirabili pietatis exemplo defendit. Vt præteream (inquit, Iac. Omphalius, cuius hæc sunt li. de vsurpatione legum 4. c. 6.) mulierẽ adulterij conuictam & lapidum iniectionibus adiudicandam, quam idem dominus commemoratione peccati, quo omnes Iudæi obstricti tenebãtur, defendit, atque vitę supplicio exemit: quod Ioannes apostolus scribit sui euãgelij c. 8. quódque idem Apostolus 1. epis. c. 2. scribit habere nos aduocatum apud patrem Christum.

20 ¶ Nec semper verum extitit, exiguam fuisse causidicis mercedem datam, sed & plerunque fuisse quęstuosissimum causas agere, vel testimonio ipsius Martialis, qui lib. primo ad Flaccum scribens, epigrammate quadragesimoquarto, nullum esse præmium musis conqueritur, sed in iudiciis tantum, & apud causidicos pecuniam versari. Epigrammatis initium est,

Quæstuosissimum causas agere.

O mihi curarum pretium non vile mearum.

Quod reliquum est, quoniam sit longiusculum, & omnibus pateat, relinquo illic videndum. Idem lib. 2. id quoque clarissimè ostendit in Caium scribens, epig. 30.

Mutua viginti sestertia fortè rogabam,
Quæ vel donanti non graue munus erat.
Quippe rogabatur fidúsque vetúsque sodalis,
Et cuius laxas arca flagellat opes.
Is mihi: diues eris, si causas egeris, inquit.
Quod peto da Cai, non peto consilium.

Sed & alibi, libro scilicet octauo in Ciperum, epig. 16.

Pistor qui fueras diu, Cipere,
Nunc causas agis, & ducenta quæris:
Sed consumis, & vsque mutuaris.
A pistore, Cipere, non recedis,
Et panem facis, & facis farinam.

Vnde & illi vulgatissimi versus exierunt,

Dat Galenus opes, dat sanctio Iustiniana,
Ex illis paleas, ex istis collige grana.

Quos ponit glo. in proœ. ff. Sed & maximè apud Græcos diuitiæ ex huiusmodi instituto conficiebantur. quod ex eo satis comprobatur quod Stratocles, atque Dromoclides, vt scribit Plutarchus, circa initia libri, quem de ciuili institutione ad Traianum scribit, solebant sese mutuo ad messem auream inuitare, sic enim ioco tribunal, & curiam appellare consueuerunt.

Messis aurea tribunal.

21 ¶ Et quoniam eò vsque processimus, vt de mercede aduocatorum loqueremur, non erit alienum, quædam non protrita ad eam rem pertinentia subtexere. Solent enim huiuscemodi egressiones fauorabiliter oblectare, & lectorem iucundè refouere, stomachumq

De mercede aduocatorum

machúmque nauseantem quodam veluti condimento reficere. M. Cincius aut Cinthius (vtrumque enim legi) vt scribit Cicero lib. de oratore secundo, legem de donis & muneribus tulit, quæ ab eo Cincia, siue Cinthia dicta est, alij Titiam & quidem corrupte, vt opinor, vocant. Huius suasor fuit Q. Maximus admodum senex, vt dicit M. Cato apud Ciceronem in libro de senectute. Ea autem cauebatur, vt author est Tacitus, libro vndecimo, ne quis ob caussam orandam pecuniam donúmve acciperet. Idem lib. decimoquinto, scribit oratorum licentiam peperisse Cinciam rogationem. Ob idque, si Festo Pompeio credimus, ea lex muneralis dicebatur à prohibendis scilicet muneribus, Cuius meminit Plautus. Ne muneralem legem: neque lenoniam rogo fuerit, nécne flocci æstimo. Sed & huius legis meminit Liuius lib. 34. in oratione Catonis, quam habuit de lege Oppia. Quid, inquit, legem Cinciam excitauit, de donis & muneribus, nisi quia vectigalis iam & stipēdiaria plebs esse Senatui cœperat. Et Tullius li. 2. de oratore. M. Cincius (inquit) quo die legē de donis, & muneribus tulit, cùm C. Cēto prodiisset: & cùm satis cōtumeliose, quid fers Cinciole, quæsisset, vt emas, inquit Cai, si vti velis. Ex quo enim donū munúsue capere lege vetabatur, si quo vti voluisset, id ei emēdū erat. Meminit & Ausonius, quēpiā Iurisconsultū deridens, q legē Titiā nō metuerit. nā cùm indoctus esset, nihil lucrabatur.

non pauca.
Lex Cincia de donis & muneribus.
Lex muneralis.

22 ¶Sed & in eandem rem erant aliæ leges & Senatusconsulta, quæ vetabāt vęnire aduocationes. Plinius li. 5. Epistolarum, ad Valerianū tradit Nigrinum Trib. ple. recitauisse libellū disertum & grauem, quo questus est vęnire aduocationes, & gloriæ loco poni ex spoliis ciuiū magnos & statos reditus. In eámq; rem capita legum recitasse, & Senatusconsultorum admonuisse. Ideóque sibi Plinius apertè gloriatur, q leges antiquas secutus nunquam aduocationes suas voluit esse venales, sed pecuniis in ea re semper abstinuit. Subiungit enim in eadē epistola, Quoniam me iuuat, q in caussis agendis nō modo pactione, dono, munere, verùm & xeniis semper abstinui: oportet quidem quæ sunt inhonesta, non quasi illicita, sed quasi pudenda vitare. Iucundū tamen, si prohiberi publicè videas, quod nunquam tibi ipse permiseris. Idem Plinius in eodem lib. ad Rufum adscribit verba cuiuspiam Senatusconsulti in eam rem, quæ sunt huiusmodi, Omnes, qui quid negotij haberent, iurare priùs quàm agerent iubebātur, nihil se ob aduocationem cuique dedisse, promisisse, cauisse. Et subdit, his verbis, ac mille præterea & vęnire aduocationes, & emi vetabantur, & Tacitus libro 13. Multa, inquit, arbitrio Senatus constituta sunt, ne quis ob caussam orandam mercede aut donis emeretur. Et rursum eodem lib. Repetitum credebatur Senatusconsultum, pœnáque Cinciæ legis aduersus eos, qui pretio caussas orauissent.

Aliæ leges & S C. de aduocatorum mercede.
Plinius nunquam aduocationes suas voluit esse venales.

23 ¶Ante Plinium & Tacitum, Cicero & ipse legum obseruantissimus, ex prouinciis, neque dona, neque mercedem ab vllo recepit. Munera a Siculis ingentia magnificáque vltro delata constantissimè renuit, eo contentus duntaxat, vt Aedilitatem suā transmissione frumentaria, nec illa quidem gratuita adiuuarēt. Author Plutarchus. Idem Tullius lib. 2. Officiorum, Diserti, inquit, hominis & facile laborantis, quódq; in patriis est moribus, multorum caussas, & non grauatè, sed gratuitò defendētis, beneficia & patrocinia latè patent. Ex quibus verbis licet colligere moris fuisse apud priscos Romanos opera gratuita, patronos clientum caussas agere. Ouidij, quoque qui eadem fuit tempestate, carmen est lib. 1. Elegiarum,

Turpe reos empta miseros defendere lingua,
Quod faciat magnas turpe tribunal opes.

Sed & longo post tempore Symmachus in epistolis laudat quempiam Iulianum causidicum, quòd nunquam in mercedem linguæ corrupit meritum.

Cicero quoque mercede abstinuit.

24 ¶De eadem re eleganter quidem & copiosè, vt semper aliàs differens Quintilianus libro duodecimo Oratoriarum Institutionum, capite septimo, quo de his loquitur, quæ in suscipiendis causis oratori obseruanda sunt, sic infit: Gratis ne ei semper agendum sit, tractari potest, quod ex prima statim fronte diiudicare impruden-

De eadem re.

tium est. Nam quis ignorat, quin id longè sit honestissimum, ac liberalibus disciplinis,& illo quem exigimus,animo dignissimum,non vendere operam,nec eleuare tanti beneficij autoritatem? Cùm pleraque hoc ipso possint videri vilia, quòd pretium habent.cæcis hoc(vt aiunt)clarum satis est.Nec quisquam, qui sufficientia sibi(modica autem hæc sunt) possidebit, hunc quæstum sine crimine sordium fecerit. At si res familiaris amplius aliquid ad vsus necessarios exiget, secundùm omnium sapientium leges,patietur sibi gratiam referri,cùm & Socrati collatum sit ad victum.Et Zeno,Cleantes,Chrysippus mercedes à discipulis acceptauerint.Neque enim video quæ iustior acquirendi ratio,quàm ex honestissimo labore,& ab iis de quibus optimè meruerint,quique si nihil inuicem præstent,indigni fuerint defensione.Quod quidem non iustum modo,sed necessarium etiam est:cùm hæc ipsa opera tempúsve omne alienis negotiis datum,facultatem aliter acquirendi recidat. Sed tum quoque tenendus est modus:ac plurimùm refert,& à quo accipiat, & quantum, & quousque.Paciscendi quidem ille piraticus mos, & imponentium periculis pretia,procul abominanda negotiatio,etiam à mediocriter improbis aberit, cùm præsertim bonos homines,bonásque caussas tuenti non sit metuendus ingratus. Qui si futurus,malo tamen ille peccet.Nihil ergo acquirere volet orator,vltra quàm satis erit.Ac ne pauper quidem tanquam mercedem accipiet,sed mutua beneuolentia vtetur:cùm sciat se tantò plus pręstitisse:quia nec venire hoc beneficium oportet,nec perire.Denique vt gratus sit,ad eum magis pertinet,qui debet.Hæc Quintilianus.

25 *Apud Græcos & cæteros turpem fuisse quæstũ ex patrocinio.*

¶Non solùm autem apud Romanos,sed & Athenienses cæterósque Græcos,atque etiam Barbaros inhonestum fuit,& veluti sordidum ex patrocinio quæstum facere. Cymon Atheniensis(quod Plutarchus retulit) Persam hominem,quòd suo patrocinio vti vellet,pateras duas offerentem,alteram aureorum Daricorum plenã,argenteorum alteram,ea acerbitate à se reiecit,vt diceret mercenarium se non esse: quin si se amico vti vellet,quæ munera obtulisset,ea secum referret.Aristoteles in pręceptis Rhetorices de caussis ciuilibus,quę ad Alexandrum Regẽ scripsit,quo loco de exordiis in genere iudiciali loquitur,sic ait Græcè quidem,sed in hanc sententiam, Eodem quoque modo si quis nos mercede conductos caussarum patronos dicat:& fatebimur,& cauillabimur.Huiúsque rei autorem accusatorem nostrum, ac reliquos omnes demonstrabimus.Mercedum autem species diuidemus,dicemúsque alios pecuniis,alios gratiis,alios suppliciis,alios honoribus aduocatos assistere. Te igitur gratis id obire muneris ostende, aduersarium verò dicito ne paruo quidem pretio aduocatum assistere.Quin eum vt aliquid argenti iniustè capiat,in iudiciũ ire. hæc Peripateticorum princeps. Quibus planè docet,turpe apud Græcos fuisse aduocationes venire,Saxo autem Grammaticus,qui Danicam historiam scripsit elegãtiùs quidem,quam tempora quibus vixit paterentur,eiusdem historiæ lib.6.inducit Scarratherum Danicum virum his versibus loquentem:

Dicere sæpe foro turpique inhiare lucello
Gaudet,& hoc studio vatem solatur inertem,
Venali celebrans commissa negotia lingua.

26 *Nero primus mercedẽ aduocatis cõstituit, Aut vt aliis placet,Claudius,*

¶Sed Nero Romanus Imperator,quem alteram facem generis humani vocat Plinius,antiquas leges abrogãs,id primùm apud Romanos instituit,vt litigatores pro patrociniis certam iustámque mercedem darent.testis Suetonius in eius vita. c.17. Quanquam si Cornelio Tacito lib.11.credimus,Claudius Cæsar,qui ante Neronẽ præfuit Romano Imperio,iam capiendis pecuniis modum imposuerat aduocatis vsque ad dena sestertia,quæ egressi repetundarum tenerentur.

27 *Quod leges postea probarunt.*

¶Sed vtrumcunque est,id posteà receptum approbatúmque nostris legibus,vt scilicet aduocati mercedem non inhonestè acciperent.l.si creditor. C. de pac. & l.j. C.de suffra.vbi etiam ex sententia glos.& omnium antiquorum,ex nudo pacto potest aduocatus salarium petere,quanquam ea lex, de salario aduocatorum, nec loquitur, nec in

nec intelligi potest: sed de suffragio, quod longè aliud est, vt eleganter & scitè declararunt duo nostræ ætatis legum & eloquentiæ consultissimi Andreas Alciatus, & Vldaricus Zasius, ille in lib. 2. Paradoxorum. c. 14. hic in suis scholiis in l. 2. §. super verbo, suffragio. ff. de orig. iur.

28 ¶Sed vt redeamus, de salario aduocatorum est etiam text. inter cæteros elegans, in l. 1. §. in honorariis. ff. de vari. & extrà. cog. vbi salaria aduocatorũ debẽt præstari pro modo litis, próque aduocati facundia, & fori consuetudine, & iudicij in quo est acturus. Quartum verò addit Alex. Hales Theologus scholasticus minimè contemnendus, in tertia parte summæ. q. 44. membro 2. videlicet pro modo laboris.

Cuiusmodi salarium aduocatorum esse debet.

29 ¶Subdit autem text. in d. l. j. paulò pòst illud quod suprà citauimus, licita quantitas intelligitur pro singulis causis vsque ad centum aureos. Quem text. aduocati curiæ Romanæ, vt ibi refert Bar. perperam, & contra mentem legis interpretantur, vt prò singulis capitulis centum aureos liceat accipere, atque ita de facto obseruant. Qui autem volet scire æstimationem centum aureorum de quibus in d. l. j. legat quæ scripsit Budæus vir vtique doctissimus, & totius antiquitatis diligentissimus inuestigator, in lib. 5. eius operis, quod miro nouóque materiæ genere de asse & partibus eius elegantissimè scripsit, & rursus in annotationibus Pandectarum, in l. eadem lege. ff. ad leg. Iuliam repe. quibus locis eam legem nominatim citans inter cætera affirmat Vlpianum illius l. conditorem, licitam centum aureorum quantitatem appellasse eam, quæ à Claudio taxata fuerat ad dena sestertia. Id quod etiam asserit Andr. Alciat. in suis annotationibus in Tacitum, lib. 11. & lib. dispunctionum 3. c. 9. quo etiam loco declarat post Budæum, quam summam nostri temporis efficiat ea centum aureorum denorúm ve sexterciorum quantitas. Quæ omnia mirè concinunt iis, quæ scribit Plinius Iunior lib. 5. Epistolarum ad Rufum Nepotem, Prætorem permisisse pecuniam duntaxat decem milium ob aduocationem dare. Nam idem sunt decem milia nummúm, quod decem sextertia, vt etiam asserit Budæus in eodem loco, qui tamen huius postremi loci non meminit.

Ad idem.

30 ¶Sed & Canonicis Decretis & Pontificiis sanctionibus comprobatum est, vt aduocati licitè patrocinium venderent. c. non licet. 11. q. 3. vbi Diuus Augustinus in hæc verba, non licet iudici vendere iustum iudicium, etsi liceat aduocato vendere iustũ patrocinium, & Iurisconsulto rectum consilium. & ad idem, tex. in c. non sanè. 14. q. 5. & in c. Romana. §. nec etiam, de for. compe. lib. 6. cum si. Et ideò etiam clerico aduocato licet salarium accipere, vt not. glo. in cap. 1. 15. q. 2. & Panormi. in c. 1. in fi. extrà de postula.

Sed & canones mercedem aduocatorum probarunt.

31 ¶Porrò glo. in d. c. non licet, dicit, quòd si aduocatus sine labore, & librorum reuolutione possit dare consilium, tenetur gratis consulere. cui etiam sententiæ assentiũt Specu. d. titu. de salario. §. sequitur, post prin. & Alexan. Hales, vbi nuper citauimus, freti ambo autoritate Matthæi 10. gratis accepistis, gratis date, quæ repetitur in c. 2. extrà de magi. vt videlicet quod gratis, & sine labore accepit aduocatus, id etiam gratis impartiri debeat. Sequitur etiam illam glos. & eam facit singu. Barb. con. 34. præclarè optimus dicit Psalmista, col. 29 lib. 2.

An aduocatus respondens sine reuolutione librorũ, gratis id facere debeat.

32 ¶Sed huic opinioni refragatur Archid. in d. c. non licet. Io. And. in addi. Spec. vbi suprà proxime, Imol. Flor. in c. cùm ab omni. col. vlt. de vit. & hone. cleri. Barb. sibi contrarius, in c. ex literis, de consti. & in procemio cle. in 2. lec. in verbo, salutem, col. 15. & in l. 2. §. item si in facto, coniuncta l. seq. ff. de verb. oblig. vbi allegat Christo. Cas. hác eandem partem tenentem, & Alex. in addi. Bar. in d. l. j. ff. de vari. & extraordi. cogni. & Soci. in tract. fal. reg. 229. & Ias. in l. nec quicquam. §. vbi decretum, col. 2. ff. de offi. Procon. & in §. sed istæ, col. antep. Instit. de actio. & Ludo. Bolog. in repe. auth. habita, char. 9. col. 1. versi. dixit tamen Spe. C. ne filius pro pat. & Fran. Purp. in trac. de officio assessoris, nu. 141. & Alciat. lib. 1. de verbo. signifi. char. 8. & Ripa in tracta. pestis

¶ De eadem re.

in 3.

in 3.parte,char.137.Petr.Rebuf in 46.priuilegio scholasticorum,& è theologis Anto.Flor.in 1.parte 3.partis prin.suæ summæ,tit.6.c.2.§.de salariis aduocatorum,post prin.& Gab.Biel.in 4.senten.distin.15.in 6.conclusione 8.

33 *De eadem re.* ¶Quæ vltima opinio hauddubiè verior est,duabus potissimùm rationibus,ne videlicet deterior sit doctiorum conditio,quàm cæterorũ,contra omnẽ iuris æquitatísque rationem:& ne pereãt sintque nobis fraudi,& damno ij sumptus,quos anteà impédimus:sudorésq;,& labores præteriti,quos ægrè diúq; sustinuimus ad adipiscẽdã tantã legum scientiã,vt in prõptu & nullo iam negocio de iure respondeamus.Nam *Cùm labor in damno est,crescit mortalis egestas.*
Vt dicit ille protritus,non tamen contemnendus author,quem citat glo.in §.ne autem,in verbo pedaneis,in authen.de iudicib.vbi & ad hoc bonus text. vti etiam est, in l.vltim.C.de alluui.in illis verbis, ne diligentiam suam damnosam esse intelligant,quem text.elegantem dicit Barb.con.56.sapienter scripsit Psalmista,col.2.lib.2.Quæ posterior ratio imas illi fibras abscindit,cui innituntur Specul. & Alex. Hales,qui præsens tempus tantùm respiciunt,nullam præteriti habentes rationẽ.Sed velim dicat,quisquis eorum partes cõtumaciter sequi volet,& tueri pertinaciter:Num gratis accepit, qui tot exanthlatis laboribus,tot sumptibus factis in libros aliáque propè infinita,ad supremum scientiæ fastigium euaserit.Denique Christofo.Castel. quem vt suprà diximus,citat Barb.vbi suprà,in eam rem simile quippiam adducit, Num videlicet sutor tantum pecuniarum accipiet de iam factis sotularibus, quantũ de his quæ nouiter?ita sanè.

34 *De eadem re.* ¶Non omittendum tamen quod Soci.in tract.fal.in regula 229.in 3.fal.dicit illam gl.quam facit sing.posse procedere in aliquo casu,videlicet quando casus super quo petitur cõsilium,aliis est tam clarus,vt neminem lateat,ob idque Doctor siue aduocatus super eo consultus sine labore,& librorum reuolutione respõdet,verbi gratia, si quis interrogetur de casu §.gallinarum,Instit.de rer.diui.hæc Soci.

35 *De eadem re.* ¶Ego idem asseueranter & intrepidè asserere audeo in alio quoque casu eam gl. sine dubio procedere,puta cum quis habet scientiam infusam,& ita gratis à Deo acceptam,qualem habuerunt apostoli,& bona pars prophetarum,quam vt gratis accepit,ita & gratis debet dare.Ita videtur intelligere Barb.d.con.34.& è theologis Ant. Flo.in 3.parte summæ,titu.7.cap.1.vbi tamen loquitur de medicis, quos dicit posse salarium curationis accipere,nisi ex scientia à Deo infusa id fecerint.Nam & Helisæus propheta cùm ita Naaman à lepra curasset,nihil accipere voluit. Cùm autem ipsius famulus aliquid exegisset,lepra percussus est,vt scribitur 4.Regum,5.c.

36 *Modus mercedis aduocatorum.* ¶Cæterùm vt ad modum mercedis aduocatorum,de quo nuper aliquid dicere incepimus,iterum reuertamur,non prætermittendum est,quod scribit Aegidius Belle. dec.437.super interlocutoria,aduocato in prima instantia sex florenos satis esse,nisi multum laboris impendisset.Specul.in tit.de salario.§.sequitur,vers.sed & id quod dicitur,& iterum titulo de magistris.§.j.vers.primò,citat quandam constitutionem Gregorij.10.cuius est initium,properandum.§.cæterum,ad id quod hodie iure nouissimo aduocatus nomine salarij non potest in quacunque caussa recipere vltra 20.libras Turon.& si vltra receperit,non transit dominium in ipsum, & tenetur ad restitutionem,nec ei remitti potest.Sed Ioan.And.in addi.eiusdem in eo tit.de salario.§.nunc de procuratorum,vers.sed nunquid salarium,& iterum,in titu.de aduocato.§.1.vers.item quod est præuaricator,dicit illam constitutionem esse reuocatã, quia non est in libro sexto.In regno autem Siciliæ est constitutio incip.hac edictali, sub rub.de salario aduocatorum.Cuius ea est propemodum sententia,quòd vbi res quæ deducitur in iudicium,est æstimabilis, salarium aduocati est sexagesima pars ipsius,præterquam in actione iniuriarum,in qua atque etiam in actione rei inæstimabilis salarium aduocati statuitur arbitrio iudicis.Verùm Matth.Afflic.super illa constitutione dicit eam non obseruari,nec esse iustam.

¶Bald.

37 ¶Bal.autem, in l.j.in vltimis verbis, post Ray.Forli.C.mandati, dicit in caussa vitæ nullum esse à iure taxatum salarium. Et ideo illi qui sunt aduocati episcoporum, vel abbatum pro statu dignitatis ipsorum, possunt recipere magnum salarium, etiam vltra centum aureos à legibus præscriptos, ar.l.si pater.ff.de dona. in qua & hoc quoque tenuerunt Bart.Saly.Angel.Raph.Co.& Imo.limitantes d.l.j. de extraordi. cogni.procedere in caussa ciuili tantùm, & non in criminali, & sequitur Alex. in addi. Bar.in d.l.j.in vers.diuus, Barb.con.3.illud afferam in medium, col.2.libr. 2. Francis. Are.in l.si quis, in fi.C.de postul.Cardi.Alexand.in c.1.col. vlt.titu. de feud.guardiæ. Guid.Pap.deci.190.in honorariis aduocatorum, & Iason, in §.tripli.col.pe.Instit.de actio.Philip.Decius, in d.l.creditori, in 2.no.C.de pactis, & Franc.Cur.Iunior, con. 6.circa has quatuor, col.12.vers.& ideo dixit.

Quid in caussa vitæ.

38 ¶Sed & in aliis caussis si aduocatus à sponte offerenti sine fraude recipiat vltra salarium taxatum à Iure communi, vel statuto non tenetur in foro conscientiæ restituere, vt voluit Inn.in c.quia plerique, & ibi Anto.col.pen.versi.sextus casus, & Panormi.colum.11.versi.decima quæstio, de immu.eccle. vbi hoc tamen declarant. Et ex theologis Nicol.Orbel.lib.4.Sententiarum, di.47.quæst.2. Et idem si fuerit promissum vltra eam quantitatem.licitè enim exigi poterit, secundum Bal.in authē. ad hoc col.penul.vers.insuper quæritur, in fi.C.de vsur.licèt contrarium teneat Cardi. Flor.in cle.sæpe, in princ.ad fi.de verbo.signifi.quem sequitur Philip.Decius, in d.l. creditori, vbi tamen intelligit, nisi iuramentum interueniret, ex sentētia Guid. Pap. d.deci.190.Sed tu hîc vide quæ dicam infrà, nu.52.

Quid si sponte offeratur vltra modum.

Quid si promissum fuerit.

Quid si iuramentum interuenit.

39 ¶A pauperibus autem & egenis nihil debent aduocati exigere, sed tenētur gratis illis consulere & patrocinari, vt voluit Alberi.in procemio C.col.4.nume.18. Bald. in l.furiosi, ar.illius text.in verbo.gratis.C.de nupt.& in l.si ad excludendam, post medium.C.de iureiur.vbi dicit quod si etiam aduocatus iurauerit, nunquam se gratis patrocinaturum, non est seruandum huiusmodi iuramentum in caussis pauperum. Et Masuerius in titu.de expensis.§.item in caussa pauperum.Ideóque dicit Alberic. in d.l.vnica, col.vlt.C.de suffra.vbi id declarat, & in d.l.nequicquam.§.vlt.ff. de offi. Procon.& Iason, in eadem l.§.vbi decretum, colum.2.quod in foro conscientiæ peccat aduocatus, si quicquam capiat à paupere.& idem Iason quoque voluit, in d.§.tripli, eadem colum.pe.Institu.de actio.vbi illud dictum Bald.in d.l.furiosi, pium appellat, & monet obseruari.Idem autem voluerunt Hostien.Panormi.& Fely.in c. 1. extrà de offi.iudi.vbi Fely.intelligit de extrema paupertate. Et idē Fely.in c. si pro debilitate, colum.vlt.paulò ante fi.de offi.dele.& Corse.in deci.Capellæ Tol.q.481.itē fuit quæsitum, & ibi post eum Aufrer.& è theologis affirmauerunt Alex.Hales, in 3. parte summę.q.46.membro 1.Et diuus Thomas.2.2.q.71.ar.1.vbi plura in eam rem dicit, & etiam ar.4.Anto.Flor.in d.§.de salariis aduocatorum, in fi.& Gabri. Biel.d. di.15.q.6.conclusione 9.dubio 4.& Henri.Herp. in eo libro, cui est titulus, Speculū aureum decem præceptorum, præcep.8.sermone 5.ad fin. & Angel. de Claua. in sua summa, in verbo, aduocatus, vers.11.& Nicol.Orbellius.lib.4.senten.distin.47.q.2. Et ita etiam sanciuit Benedictus 12.in sua constitutione, decens & necessarium ęstimamus, vt retulit Ioan.And.in sua ad Specul.parap.titu.de aduocato.§.1. vers. item quod non habet peritiam. Vide Rebuffum de priuilegiis scholasti.in 90. priuilegio, & Ripam, in l.si constante, nu.35.& 36.ff.solu.matri.& est fol.24.in fin.& seq. & Alber.in l.j.§.ait Prætor, in prin.ff.de postul.

Quid si pro pauperibus patrocinantur.

40 ¶Simile est quod dicit Bald.in authenti.generaliter, colum.j.C.de epis.& cleri.quòd in caussis miserabilium personarum non debēt iudices habere sportulas, ar.tex.in §. ne autem, in authen.de iudi.quod & voluit sub dubio fortè Cardi.in cle. statutū, in 1.oppo.de elec.Sed certè dubitare non debuit, cùm sit tex. de hoc expressus in authē. de mand.princ.§.sit tibi quoque.Per quem hoc nominatim firmat glo. in c.cum instantia.in verbo, peregrinari, extrà de censi.& in cap.statutum.§.insuper, de rescrip. lib.6.vbi etiam est tex.quod iudices à pauperibus expensas non debent accipere, etiā quan

Simile de iudicibus.

quando peregrè proficiscuntur. quod ampliant Archi. Ioan. And. Domi. ibi, vt procedat etiam, si à paupere sponte offerantur expensæ. per l. j. C. de salg. hosp. non præbé. lib. 12. & in c. placuit 1. quæst. Quibus adde, & tex. in l. vlt. §. vt autem, ibi, vel spontanea voluntate offerentibus. C. de re mili. lib. 12. & in c. Romana. §. pe. ibi qualitercũque offeratur, & iterũ in c. exigit, in illis verbis, etiam à volente recipere, & ibi gl. de censib. lib. 6. & in glo. in l. inuitus. §. vlt. & ibi Bart. & Philip. Deci. ff. de regul. iuris, & in d. c. statutum. §. insuper, in verbo, recipere, de rescrip. libr. 6. Baldus in authentico, sed hodie. C. de episc. & cleri. Pet. Anc. con. 271. de titulis, col. 4. vers. superest videre de tertio. Lapum, alleg. 37. stante constitutione, in 2. dubio Fely. in c. cum M. Ferra. colum. 12. vers. & in proposito, de constitu. & in c. tua nos, de homi. & in cap. 1. in fin. de simo. Hippo. Marsil. in l. constitutum, col. 1. ff. de sica. & in l. vnius. §. seruus. ff. de quæstio. Sed vt redeamus ad principale propositum, illud quoque quod de sportulis à pauperibus non accipiendis diximus, voluit Hẽri. in c. cùm ab omni, col. 1. in prin. de vit. & honesta. clerico.

41 *Simile de notarijs.*

¶Simile quoque sing. voluit Ro. in repe. l. si verò. §. de viro, in 25. fal. ver. 6. ff. sol. matrimo. quod notarius non debet pro instrumento pro paupere confecto salarium recipere, per tex. in l. tam dementis, id si. iuncta gl. C. de epi. audi. extendendo rationem in illo tex. expressam, & in c. charitatem. 12. quæst. 2. Quod dictũ pro sing. reassumit Iason, in d. §. tripli. col. pen. & in d. §. vbi decretum, col. 2. & ita etiam per glos. in d. l. tam dementis, nulla Ro. mentione facta. tenuerunt Alex. in l. argentarius, in prin. ad fi. ff. de eden. & Philip. Deci. in c. 1. colum. 26. vers. restringitur hæc prima limitatio, extrà de probat. vbi etiã paulò pòst reperies, an hoc casu debeat notario solui de publico. Et idem quoque voluit Alciat. lib. 1. de verbo. signi. char. 7. Et hoc quidem in legibus Longobardorum expresè cauetur, ne notarij de orphanis, & cæteris pauperibus qui exoluere non possent, mercedem accipiant, vt scribitur tit. de scabinis & cancellariis. l. vlt. quæ incip. volumus.

42 *Et de præceptoribus.*

¶Item magistri & præceptores debent gratis discipulos pauperes docere, vt est tex. in c. 1. & ibi doc. de magi. per quem ita etiam voluit glo. in d. §. insuper, & glo. in c. de quibusdam. 37. distinc. & Anto. Flor. in 1. parte 3. partis prin. suæ summæ, tit. 5. c. 2. ar. 6. & iterum ar. 11. vers. 7. & bene etiam facit tex. in c. quia nonnullis, eo. tit. de magistra. In quam sententiam Damianus sophista egenis mercedem dimisit, ne pecuniarum inopia bona ingenia laterent, vt scribit Philostratus in vitis sophistarũ. Quod quidem magis mirandum est quòd sophista fecerit, quoniam Alcinous, in eo li. quẽ de doctrina Platonis edidit. c. 34. ita sophistam à philosopho differre dicat, vt videlicet philosophus gratis doceat, ille mercedem à discentibus recipiat. Taberius quoque Hiera grammaticus Bruti Casiique præceptor, ea honestate fuit, vt Syllanis temporibus proscriptorum liberos gratis, & sine mercede vlla in disciplinam receperit. Author Suetonius, in lib. de illustribus grammaticis.

43 *Et de episcopis.*

¶Prætereà episcopus aut quisquis est qui ecclesias & clericos visitat, nõ debet à pauperibus clericis procurationem exigere, vt voluit glo. in d. c. instantia, in verbo, præ grauari, de censib. per text. in c. placuit. 1. q. 2. vbi est bonus tex. quòd à pauperibus nihil est exigendum, quanquam non loquitur in casu illius glo. eam tamen sequitur & dicit notandam Panormi. in d. c. cum instantia, colum. vlt. dicitque esse similem in c. procurationes, eo. tit. vbi tamen non extat, sed in c. venerabili, in fin. vbi & ipse Panormi. eo. titu. & hoc etiam voluit Hosti. Ioan. And. in d. c. procurationes, & Doc. in c. cùm apostolus, eo. titu.

44 *Et de medicis.*

¶Sed & medici tenentur gratis curare ægrotos pauperes, vt voluit glo. singu. in c. 1. 83. di. & Specul. d. titu. de sala. §. postremò, vers. ex præmisis autem patet. Andr. Iser. in constitu. Neap. in terra qualibet. & iterum in consti. quia nunquam. Ioan. And. & Anto. in c. ad aures, de æta. & quali. Lucas Pen. in l. archiatri. in princ. C. de profes. & medi. Fely. in d. c. j. de offi. iud. Anto. Flor. in d. 3. parte, tit. 7. c. 1. §. post prin. & c. 2. §.

salar

salarium autem.& rursum.§.vlt.versi.quintò cùm non visitant infirmos,& etiam in suo cōfessionali,& Io.de S.Gemi.in sermonibus funebribus,di.15.sermone 24.& nouissimè Adrianus Floren.in suis quæstionibus super quartum sentē.vbi de fraterna correctione differit,in 1.propositione solutionis 1.q.princip.

45 ¶ Quòd si medici in ea re aliis credere nolint,non etiā suis credēt? cùm huius etiam sententiæ fuerit Petrus de Abano insignis medicus, in eo lib.quem Conciliatorem vocant,differentia 2.Alter quoq; medicorū expertissimus Michaël Sauonarola,in præfatione eius eruditissimi copiosissimiq; libri, quem de ægritudinibus cōposuit. Alius item Bertrucius Bononiensis,in eo libro,quem collectorium medicinę inscripsit.c.2.Refert Marsilius Ficinus,li.1.Epistolarum,virginem Mariam in somnis patri suo medico apparuisse, monuisséque eum, vt artis munera egentibus gratis abundéque largiretur.Ex constitutionibus Sicilię,medici inter cętera illud iurant,gratis se pauperes curaturos,vt patet in constit.cuius hoc caput est,quia nunquam.

Ad idem.

46 ¶Sed posset quæri,an pauperes in id habeant actionem contra aduocatos,medicos, & alios huiusmodi.Fely.in d.c.1.de offi.iud.dicit hanc quæstionem ex eo pendere, quod dicit glos.not.in c.sicut,in verbo,esurientium.47.di.quòd pauperes non possunt directo iudicio eleemosynam petere,sed denunciare ecclesiæ eum qui non dat, & ecclesia poterit eum cogere,ar.c.ad apostolicam,de simo. Quam glo.ad hoc facit sing.Ro.in repe.d.l.si verò.§.de viro,in 25.fal.ff.sol.matr.& Fran.Are.con.48.reuocatur in dubium,col.2.& Soci.in tracta.fal.reg.435. vendere rem suam. Sed & idem fermè voluit glo.in cap.domino,in verbo,necesse.5 c.dist.dum dicit eleemosynam officio iudicis peti posse,non iure actionis.Cui similis est & alia,in c.exigunt.1.q.7. Et idem quoque voluerunt Specul.in tit.de instr.edi.§.nunc aliqua, col.17.versi.sed an pauperes habeant actionem.Anto.Imo.Panor.& Ant.Burg.in c.1.de empt.& vendi.Panorm.& Io.Ana.in c.si quis per necessitatem de fur.Idem Panor.in cap.pen.de cle.ægro.& in c.nobis,de iure pat.& in c.at si clerici.§.de adulteriis.col.14.de iud.& in c.j.& ibi Fely.di.1.Io.Ana in d.c.apostolicam,in princ.de simo. Ro.in l.2.in princ. col.6.versi.55.ff.sol.matri.Iac.Zoch.in c.inter opera,de sponsa.Fely.in ca.si qui, col. vlt.de testib.quod intelligit ipse Fely.in d.c.1.de offic.iudi.& in d.ca.1.col.4.dist.1.de constitutis in extrema paupertate,vt ibi poteris videre.

Sed an pauperes in id actionem habeant.

47 ¶ Illud verò aduocatos monēdos censeo eos deprędatoribus non esse absimiles,qui salarium plus iusto exigunt, vt est tex.l.si qui aduocatorum,in tit. C.de postul.quos etiam eleganter canes curiarū,& deuoratores vocat Bar.in repet.l.omnes populi,in 5.princ.q.ff.de iusti.& iure.Plato scienter illos appellat accipitres pecunię.Apuleius verò togatos vulturios non inconcinnè appellat,à rapacitate scilicet,qua in caussis forensibus vtuntur,in quibus instar vulturum prędātur excarnificántque homines. Sicuti etiam Cicero tum in oratione pro Sextio, tum in oratione contra Pisonem, Gabinium & ipsum Pisonem imperatores vulturios paludatos,à rapacitate illius alitis,quod & nos alibi suprà diximus, eod.c.nu.8.Sidonius.Ex quo & ipse Cicero in postremo illo loco forense latrocinium peculiari epitheto appellauit.

Aduocati qui plus iusto exigunt,deprædatores sunt.
Et canes curiarum.
Et deuoratores.
Et togati vulturij.

48 ¶In qua re illud aduocatis obseruandū censeo,qui huiusmodi appellationes à se remotas esse velint, vt lęta fronte accipiant,quod litigator sponte & alacri animo obtulerit,nihil prætereà petentes. Quod etiam præcipit Imperator,in l.quisquis. C.de postu.In quam sententiam Accursius inibi retulit illos versus vulgaris quidem,non tamen inelegantis authoris,

Aduocati gratè accipiant, quod sponte offertur.

Exiguum munus quod dat tibi pauper amicus,
Accipito placidè,plenè & laudare memento.

Quos ita Græcè vertit Maximus Planudes,

Ἤν σοι δῶρα πένης φίλος ὀλίγα ἐγγυαλίξοι,
δέχνυσο τ' εὐμενέως, κακεῖνῳ δὴ χάριν ἴσθι.

Nam & hoc ab oraculo Achiuis est responsum

Δῶρον ὅ, τι δῶς ἐπαίνει. Id est,

Donum quodcunque dat aliquis, laudato. Cuius meminit Strabo lib.6.

49 *Artaxerxes parua munera libenter accipiebat.* ¶ Quo nomine vbique laudatur Artaxerxes cognomento Memor, Persarum rex, cui obequitanti cùm obuiam factus operarius quispiam rudis homo, cui aliud nihil esset, vtraque manu è proximo haustam flumine aquam obtulisset, iucũdus ille subridénsq; suscepit. Quippe qui non rei, quæ dabatur vtilitate, sed alacri dantis volũtate gratiam metiretur. Quod à Plutarcho traditum est in præfatione apophtheg. ad Traianum, atque iterum in ipsis apophthegmatis. Idem Artaxerxes paupere homine malum ingentis magnitudinis ei offerẽte iucundè suscepit, Per Solem, inquiens, hic is mihi videtur, quem vrbem quoq; ex parua magnam reddere posse existimem. Testis idem Plutarchus in vita illius, & in ipsis apophtheg.

50 *Christus duo æra paupercu læ prætulit ingentibus muneribus.* ¶ Quid quòd dominus noster Iesus Christus pauperculam viduam, quæ in corbonam æra minuta duo miserat, omnibus qui multò maiora miserant, prætulit. vt scriptum reliquit Diuus Marcus 12. ad fi. & Diuus Lucas. ca. 21. & repetit Diuus Hieronymus in Decretis Canonicis, in c. odi. 24. q. 1. vbi & huiusce rei rationem esse dicit, quia dominus non ea quæ offeruntur, sed voluntatem respicit offerẽtium. In quam sententiam Phurnutus in opere de natura deorum, recẽset huiusmodi prouerbiale Hemistichion,

Munerũ nõ precium sed animus spectãdus.

Munerum autem & animus optimus.

Quo significatur in amicorum muneribus non esse spectandum rei missæ pretium, sed mittentis potiùs animum.

51 *Ad idem.* ¶ Sed & huc respicit aureum illud præceptum Iosephi Hissopari in eo libello, cui titulum indidit, lanx argentea, Pro viribus tua dona largiare. Nam est turtur æquiualens oui capræque. Quod ex diuinæ doctrinæ sacrario depromptum est. Nam ex legibus Mosaicis Leuitici 12. Mulier in die purificationis Deo offerebat agnũ anniculum in holocaustum, ita tamen si facultates suppeterent. Alioquin satis erat pauperi aut turturem, aut columbinum obtulisse: quasi non magis esset acceptior Deo à diuite agnus oblatus, quàm pullus columbæ, aut turtur à paupere.

52 *Ad idem.* ¶ Cui omnino simile est, quod scribit Plinius in prefatione ad Vespasianũ. Verùm & diis lacte rustici, multæque gentes supplicant: & mola tantùm salsa litant, qui non habent thura Et alibi idem Plinius lib. 12. cap. 18. Nec minùs, ait, propitij erant mola salsa supplicantibus: immo vero, vt palam est, placatiores. Adstipulatur quoque quod Apollodorus apud Zenodotum in libris de diis prodidit, apud Athenienses Herculi Alexicaco, hoc est, depulsori malorum peculiare quoddam victimæ genus immolari solere. Cùm enim euenisset aliquando, vt bos quem erant mactaturi, profugisset, malo, arrepto, subditísque ceu crurum vice quatuor ramis, additis item cornuum loco duobus, bouis imaginem quandam repræsentarunt. Atque id ridiculum simulachum vice bouis immolarunt Herculi. Vnde natum prouerbiũ, *Prouerbium.* μῆλον Ἡρακλῆς Malum Hercules, vbi quis munuscula quantumuis pusilla boni consulit, quod & videre libet apud Erasmum in Chiliadibus. Et Lilium Gregorium de Diis gentium Syntagmate 3. vbi disserit de Melio Hercule.

53 *Responsio ad dia obiecta.* ¶ Quòd si quispiam obiiciãt id quod suprà diximus nu. 6. eum vilem atq; abiectum existimari, qui modico pretio patrocinium præstat &c. Illud respondendum est, gl. in d. §. apud vrbem. 3. q. 7. quę illum tex. ad hanc sententiam refert, non satis fideliter exposuisse. Neque enim tex. illos arguit, qui parua mercede contenti, suo patrocinio alios defendunt, vt pote cùm in ea ipsa lege, ex qua ille §. veluti sectus est, videlicet l. quisquis. C. de postulan. paulò ante ea verba quæ glo. perperam in illum quem diximus sensum detorquet, illud scribitur, quod nuper citauimus his verbis, Nemo ex his quos licebit accipere, vel decebit, aspernanter habeat, quod sibi semel gratia officij libero arbitrio obtulerit litigator. quem locum enarrans Accursius super verbo, habe

habeat,citat illud,Exiguum munus,&c.vt iam nos suprà diximus, Et in glos.seq.in verbo,obtulerit,puta,nquit,par caponū.Ex quo satis liquet Accursium ipsum, text. illum intelligere,vt etiam debuit intelligi,de parua mercede sponte oblata,quā non aspernanter debet accipere aduocatus.Ideóq; quod cōfestim in ead.l.sequitur,& ex quo d.§.iisdem verbis assumptus est,non debet ad cōtrarium sensum deriuari.Nam si in nostro Iure nulla omnino sit contrarietas,multominùs in ead.l.& ipsa breui reperietur,per l.non ad ea.ff.de cond.& demon.& c.maiores de batis. Verùm quoniam versi.suprà citatus in illis verbis,quos licebit accipere vel decebit, apertè demonstrarat esse aliquos, quibus non licebat mercedem accipere: idcirco paulò mox, vt eos exprimat,subdit,Honoratos vrbis Romæ aduocatos posse,si velint,patrociniū prę stare,ita tamen,vt non ad turpe compendium,stipémq; deformē hęc arripiatur occasio,sed laudis augmenta quærātur.Nam si lucro pecuniáq; capiantur, veluti abiecti & degeneres,inter vilissimos numerabuntur.Isti enim Honorati vrbis Romę tempore Valent.d.l.conditoris,ingens quoddam salarium ex publico percipiebant, aut magni cuiusdam honoris locum inter cæteros obtinebant,ex quo Honorati vocabantur.Idcirco cum iam satis salarij vel ex ipso honore fuissent adepti,prohibebantur aliud salarium exigere. Vel etiam lex poterit non incommodè ita interpretari, vt eorum auaritiam reprehendat,qui cùm inter cæteros honorem non vulgarē sint assecuti,non tam laudis propriæ,& clientum commodi causa, quàm improbi quæstus patrocinio vtuntur.& hoc ita intelligit Domi.in d.§.apud vrbem.

54 ¶ Neque tamen omnino discesserim ab ea glo.quin eos despicatissimos sordidissimósq; esse habendos censeam,qui sola cupiditate captandi cuiuspiam quæsticuli ad patrocinium accedunt.Quòd si non ea ducti ratione,sed vt saluti aut commodo alterius consulant,idipsum faciunt,parua tamen mercede contenti sunt:non tantùm non reprehendendi sunt,sed & magnis laudum præconiis extollendi. Contrà verò admodum sunt reprobandi,qui salaria immodica exigunt,per ea quę supra abundè diximus.Quanquam in foro conscientiæ isti quidem non peccent,neque teneantur ipsi,neq; hæredes eorum ad restitutionem,neque possint ob id ecclesiæ denunciari, quando interuenit vltroneus consensus clientis soluentis.Posset tamen adeo immoderatum esse salarium,vt iudex ex officio deberet eos cogere ad restituendum. Ita not.voluit Innoc.in c.quia plerique,circa medium,versi.sed quid dices,de immunit. eccle.sequitur.Bald.in authen.ad hæc,colum.penulti.versic.insuper quæritur. C. de vsur.& facit quod scribit ipse Innoc.in c.cùm olim,de censib. Et vide quæ diximus suprà,nume.36.sed & in aliis.

Ad idem.

Quid si sponte cliens plus iusto soluerit.

55 ¶ Denique illud non omittemus,non minus salarium aduocato soluendum, quòd litigator causa ceciderit,arg.l.sed an vltro.ff.de neg.gest.& quod dicit glo.in c.1.83. dist.medico esse mercedem soluendam, licèt ægrotus moriatur. Epigrammatarius poëta scribit amissa causa plus deberi aduocato,quam si vicisset. Nam laus fuisset loco præmij,cùm ferat pudorem,cùm victus est.Carmen Martialis est huiuscemodi, libro octauo,ad Sextum epig.17.

Aduocatus nō minus mercedis habere debet quòd victus sit.

Egi Sexte tuam pactus duo milia causam,
Misisti nummos quot mihi? mille, quid est?
Narrasti nihil, inquis, & à te perdita causa est,
Tanto plus debes Sexte, quòd erubui.

56 ¶ Sunt & alia pleraque circa materiam salarij aduocatorum quæ huc adscribenda non duximus,tum quia iam propè extra chorum,vt dicitur, saltauimus, tum quoque quia res est iam satis vulgò cognita, & quam longè latéque tractauit Specul.in titu.de salario.§.& doctor.in l.j.C.de suffrag.& Matthæ. Afflic.in constitutio.Siciliæ,hac edictali,per totum. Ex quibus locis quæ quisque volet haurire, poterit. Et ita finem facimus huic quæstioni,quam de aduocato fecimus, an videlicet potiatur iure nobilitatis.

Alia de salario aduocatorum.

An procuratoris officium deroget nobilitati. CAPVT XXX.

1 *Procuratoris officium derogat nobilitati. Officiũ procuratoris vilissimum.*

SED illud secundo loco quærimus, Num procuratoris munus nobilitati deroget. Quæ res minimè dubia est. Nam omnium calculis, quisquis id munus obit, nobilitatem amittit, vt pote cùm sit infamissima vilitas, vt est tex. in l. si quis procurationem, & ibi gl. & doc. C. de Decur. lib. 10. quo in loco tamen sunt qui non vilitatem, sed vtilitatẽ legũt. & in his Alciatus. Sed quod non ambiguũ est, is text. non de procuratore iudiciorum sed negotiorum loquitur, vt ex verbis illius clarè apparet, verùm illinc omnes assumũt, quod suprà diximus, inter cæteros Io. Mo. in c. quãuis, de offic. deleg. lib. 6. & Archi. in c. is qui, de procu. eo. lib. officium procuratoris esse vile. Dy. in c. infamibus, in fin. de reg. iur. lib. 6. dicit id onus procuratoris vilissimum esse & infamissimum, & Bald. in rub. extrà de offic. iudic. col. vlti. quòd procuratores artem vilem exercent. Et idem in l. inuitus, col. 1. C. de procu. officium procuratoris esse vilissimũ. Quod & idem dicit ipse Bal. in l. j. § ait Prætor. ff. de postu. & ibi quoque Albe. in § hoc edicto, post prin. per d. l. si quis procurationem. Ideóque Doctores & Licentiati qui sunt in dignitate constituti, non debent huiusmodi munus exercere, aliàs videntur esse infames, vt dicit Io. Faber. in §. vlt. Insti. de excep. arg. not. in l. vniuersos. C. de Decur. vbi & Bald. no. quòd huiusmodi officium vile est.

Doct. & licẽtiati debent abstinere officio procuratoris.

2 *Infames possunt esse procuratores.*

¶ Quæ cùm ita sint, ideo infamis regulariter potest esse procurator de Iure Ciuili, per tex. in d. §. vlt. & ibi doc. Insti. de excep. & voluit etiam gl. in d. l. j. §. hoc edicto, & ibi Bar. Bal. Albe. & alij. ff. de postul. & Bart. in l. Pedius. ff. de arbi. & in l. 2. C. de dign. lib. 12. & in l. athletæ, in prin. ff. de excu. tut. Dy. in d. c. infamibus. Bal. in d. rub. de offi. iudicis, ante fi. & in c. imperatorum, col. 2. versi. item quia habet iurare, & ibi Panor. col. pe. de iur. cal. & in l. reum criminis, & ibi alij. C. de proc. & in l. Cassius. ff. de Senat. Paul. Cast. consil. 32. circa primum quæsitum, col. 2. lib. 2. Panor. in c. post cessionem, col. 1. de proba. vbi etiam differit, an hoc procedat de Iure Canonico.

3 *De eadẽ re.*

¶ Denique Guid. Pap. deci. 89. sed quia in hac ciuitate, dicit ꝙ nobiles officiũ procuratoris exercentes non potiuntur priuilegio nobiliũ, sed tanquã plebeij & ignobiles debent contribuere in subsidiis regalibus. quod & idem dicit deci. 388. quo verò ad Doctores, col. 4. versi. & hoc dico. Rursúmq; deci. 399. hoc exordio, an autem procuratores, & Barth. Chasse. consi. 64. viso processu, col. pe. versi. sed tantùm est quæstio.

4 *Quid de procuratoribus curiæ parlamenti.*

¶ Sed hoc primò limitandum est, non procedere in procuratore curiæ Regis vel principis, vt videtur voluisse Bald. in rubri. de offic. iudic. ante fi. Ex cuius sententia gloriantur procuratores supremæ curiæ palamenti, ob id munus nobilitati non derogari. Sed certè Bald. non id dicit quod illi contendunt, sed id tantùm, quod infames possunt esse procuratores, præterquam in ea curia, in qua non licet infamibus comparere, vt in curia Regis vel principis. Et idem ferme voluit, in d. l. reum criminis, in fin. C. de procura. & in d. l. 1. §. hoc edicto. ff. de postula. In quibus locis & hanc rationem addit, quoniam non licet infamibus curiam principis ingredi, per l. sed & milites. §. sed & ignominia, aliàs incipit. scribit, de excu. tut. vbi & idem not. Bald. Et licèt ille tex. vt dicit d. §. hoc edicto, loquatur tantùm in curia Romana, tamen trahendus est ad omnem locum in quo princeps est: quia vbicunque est Imperator, ibi Roma est, secundum Innoc. in c. cùm ecclesiasticę, de exceptio. & in c. accusatum, de simo. Quæ sententia primùm fuit Pompeiani apud Herodianum, libro primo, Roma, inquit, illic est, vbi Imperator est.

5 *De eadem re.*

¶ At Fran. Are. in l. si cui lege. §. 1. dicit pro d. Bal. esse meliorem tex. in l. 2. §. ignominiæ. ff. de his qui no. infa. quã Ang. ibi ad hoc ponderat, ꝙ infamis non potest esse vbi princeps est. Igitur Bal. non dicit non derogari nobilitati, per munus procuratoris susceptũ in curia principis, sed quòd infamis nõ potest huiusmodi munus exercere, quod lõgè distat. Neq; enim sequitur, Infamis non potest hoc munus exercere, ergo

hoc

hoc munus nõ vile est. Nã infamis non potest esse tabellio, ex munere iniũcto ex publico, vt voluit Bart. in l. eadẽ. §. hac lege. ff. ad legẽ Iul. repe. tamen id munus vile est, vt posteà dicemus. Sed vt vlteriùs progrediamur, Guid. Pap. d. deci. 399. dicit q. nobiles officiũ procuratoris exercẽtes in suprema curia nõ potiũtur priuilegio nobiliũ.

6 ¶ Limita 2. non procedere in procuratoribus illustriũ personarũ, & episcoporũ, & aliorũ id genus, quia huiusmodi munus honorabile est, vt dicit Bald. in d. l. Cassius, col. 2. ff. de Sena. & ideo infamis, vt etiam ibi dicit, non potest esse procurator huiusmodi personarũ, per tex. in c. accedens. 50. di. & in c. infamis. 3. q. 7. quos ita intelligit Bal. in d. l. Cassius. Et hoc quoq; post eum voluit idẽ Bal. in d. l. reum criminis. C. de proc. & in d. rub. extrà de offi. iud. in fi. & gl. in d. c. accedẽs, & Io. And. in regula, quod alicui, de reg. iur. in Mercuria. & Franc. Arer. in d. l. si cui lege. §. si quis. ff. de testa. Ego multùm dubito, an hoc obseruaretur, si res in disceptatione versatur.

Quid in procuratoribus illustriũ & episcoporum.

7 ¶ Limita tertiò & multò magis non procedere in procuratore principis, qui dicitur habere dignitatem & honorẽ, vt dicit Bal. in d. l. Cassius. Io. Fab. & Ang. Are. in d. §. vl. Insti. de exce. vbi ipse Faber. dicit quod in curia Frãciæ procurator Regius est magnus magister. Et pro his facit text. in l. nemo præfectus. C. de dignit. lib. 12. vbi munus quod aliàs vile est, si demandetur a principe, non iam vile est, sed nobilitatẽ, & dignitatem continet, vt ex eod. tex. no. Io. Plat. qui & ex hoc subinfert, quòd ex persona conferentis, res parua & vilis reputatur magna & nobilis. Sed & ad hoc illum tex. notat, & dicit, sing. Ro. 810. tu habes, quod officiũ, & Cepo. qui dicit trac. de imper. mili. delig. in materia dignitatis, in 16. priuilegio dignitatis. Et vide quæ scripsi suprà cap. 6. nume. 21.

Quid in procuratore principis.

8 ¶ Similiter & notarius principis (hi sunt apud Gallos quos vulgò Notarios, & Secretarios Regis vocamus) dicitur habere dignitatem, l. j. & ibi Saly. C. de mand. prin. quam ad hoc dicit sing. Barb. consi. 81. præclarè, col. pen. lib. 4. & eius discipulus Ant. Corse. in tract. de pot. & excel. regia, q. 95. quamuis sit & illi similis, in l. laudabile, ibi, clarissimorum notariorũ, vbi & hoc not. Fran. Are. C. de aduo. diuer. iud. & in l. maximarum, & ibi Io. Plat. qui id no. C. de excu. muner. lib. 10. & in l. j. & ibi idẽ Plat. C. de primi. li. 12. & in l. vlt. vbi Bar. & idẽ Plat. eo. ti. & voluit ipse Bar. in l. vniuersos, & ibi quoq; Plat. C. de Decuri. li. 10. & idẽ Bar. in l. eadẽ lege. §. hac lege. ff. ad legem Iul. repe. & in l. generali. C. de tab. lib. 10. & in l. præclaram. C. de dign. lib. 12. & consi. 77. quæritur an notarius. & consi. 174. hic Ioan. ad fi. Bal. in l. fori, in fin. C. de aduo. diuer. iud. Gasp. Calderi. consi. 2. tit. de fid. instr. Panor. in c. venerabilem, col. 2. de elect. Marti. Laud. in tract. de dign. versi. 62. & in tract. de officialibus dominorum, versic. 119. vbi etiam dicit quòd habet officium nobile, & Ang. Are. in §. serui. col. 1. in fi. Instit. de iur. personarum. Io. Ana. in rub. extrà de Iudæ. col. 2.

Notarius principis dicitur habere dignitatem.

9 ¶ Quamuis aliàs id officium sit vile, vt probat tex. in d. l. vniuersos, & ibi glo. & doc. de Decuri. lib. 10. quem tex. dicit sing. Bald. in c. post cessionem, col. 2. de prob. & per eum voluit Oldra. consi. 75. quis possit, & Ang. consi. 284. præmitto. Satis autẽ constat, id munus nihil habere dignitatis. quod hinc cõstat, quod libertus potest esse notarius. l. vlt. C. de ser. reip. manu. Cùm tamen non possit assequi dignitatem. l. j. C. ad leg. Iul. maie. quod & Oldra. d. con. 75. tradit. Nam & notarij dicuntur serui publici. l. non aliter. ff. de adopti. & l. 2. C. eod. tit. & l. 2. ff. rem pupil. sal. fore, prout illos text. intelligit Accursius in illis locis. Cui applaudit alius tex. loquẽs in casu illarum duarum priorũ ll. in §. cùm autem. Instit. de adop. Ego verò seruos publicos in illis locis intelligo seruos reipublicæ, per l. j. C. de ser. reip. manu. iuncta illa rub. nam quos seruos reipublicæ ea rub. vocat, seruos publicos. l. illa. 1. appellat. Neque vllus est tex. nisi me fallat memoria, qui loquens de notariis eos seruos apellet, sed vel notarios, vel tabelliones, vel actuarios, vel aliter. Sed redeundo ad propositum, Bart. in d. l. j. C. de manda. princ. dicit infamem posse notarium esse, sicut eum refert Aymo. Crauetta, consi. 163. videndũ est, post prin. Licèt illud non ita simpliciter dicat, sed id (videlicet

Alterius notarij officium vile est.

Serui publici qui dicantur.

hoc quod dicitur, infamẽ non posse esse notarium) procedere in notario principis, alios autem dici magis habere officiũ quàm dignitatẽ. Subdit autem Aymo. per huiusmodi officium perdi nobilitatem. Quod dicit velle Guido. deci. Delph. 90. Sed tu adde Barto. in d. l. eadem. ff. ad legem Iul. repe. qui illud expressè dicit, infamem posse munus notarij exercere, nisi ex publico haberet officium aliquod iniunctum.

10 *Cocus principis habet dignitatem.* ¶ Sed & cocus principis dicitur habere dignitatẽ, vt not. dicit Bal. in c. 1. tit. de feud. gard. in addi. quod dictum dicit sing. & peregrinum Barb. in tract. de præstantia Cardi. in prin. 1. parte 1. partis in 14. col. versi. 7. cardinales, vbi dicit quod Bald. hoc scripsit in lectura noua. Quod & ante ipsum Barb. notauit. Ro. sing. 651. nunquid esse cocum, vbi tamen de loco subdubitans dicit Bal. hoc velle, vel in d. loco, vel in c. j. quis dic. dux, co. vel march. Sequitur etiam idem Barb. in c. post cessionẽ, col. 9. de proba. & in cle. gratiæ, in fi. de rescrip. & Cepol. in l. si quid. §. vlti. num. 3. ff. de ędil. edic. & in trac. de impe. mili. delig. in trac. dignitatis, in 16. priuilegio dignitatis. Franc. Luca. in trac. de priuil. in j. parte, in 110. casu. Fely. in rub. extrà de offi. deleg. col. 2. & Ant. Corse. in d. q. 95. & Catel. Cot. in memor. incip. cocus Imperatoris. *Cocus vilissimũ mãcipiũ.* Quanquam aliàs cocus vilissimum antiquis mancipium censeretur, vt attestatur Liuius, lib. 9. belli Macedonici, & dicemus posteà in c. 34. nu. 35. incip. de coquis.

11 *Et medicus principis.* ¶ Item medicus principis dicitur habere dignitatẽ, vt dicit Bar. aut quisquis is fuit, in l. vnica, in fi. arg. illius tex. C. de comit. & archi. sacr. palac. li. 12. & ibi sequitur Angel. & Io. Plat. qui & eum quoque dicit nobilitatem consequi, & Io. Ana. in d. rub. de Iudæis, col. 2. & Barba. in tract. de præstantia Cardi. quo loco nuper citauimus, vbi dicit huius esse sing. text. in d. l. vnica. & idem Barba. in d. cle. gratiæ, in fin. & Philip. Deci. in c. clerici, col. 3. versic. 2. regula habet locum, de iudi. & Corse. d. quæst. 95. vbi & ad hoc dicit illum tex. sing. & Fran. Luca. vbi suprà.

An ars medicinæ nobilitati deroget. CAPVT XXXI.

1 *An medici nobilitati derogent.* SED quæstionis est, an alij medici eam artem exercendo, perdant nobilitatem. In quo ego paulò diutiùs immorabor, tum vt in re noua, & nõdum à quoquam è nostris, quem sciam, tractata, meũm paulisper ingenium exerceam, aliorum quoq; excitem: Tum quia huic loco res est satis accommodata. Huius autem rei cardo in ea re vertitur, an medicina sit ars sordida, an verò honesta. Et sanè medicina videri potest omnium artium atque doctrinarum nobilissima, aut certè nulli postponenda, siue ipsius originem, & initia, incunabula, prouectus, siue auctus & incrementa, siue materiam, siue finem, siue eos qui eam exercuerunt, & omnia denique quæ ad eam pertinent respicias. Ista verò sparsim vellicatimque tractabimus. Illud tamẽ obseruantes, vt originem primo loco describamus.

2 *Medicinæ origo à diuinitate.* ¶ Origo igitur medicinæ, siue Hebræos & Arabes sequamur, siue Græcos Aegyptiósque theologos, ab ipsa diuinitate manauit. Hebræi enim Adam primum humani generis parentem diuino eam numine adeptũ ferunt, vt etiam scribit Platonicorum princeps Marsilius, lib. 4. Epistolarum. Apud reliquos quoque medicina Diis primùm inuentores suos assignauit, & cœlo dicauit, ipsáque ab oraculis Deorum multifariam petita est, sicuti prodidit Plinius, lib. 29. c. 1.

3 *Isis medicinæ inuentrix. Et Mercurius.* ¶ Hanc plerique volunt Isidem illam Aegyptiorum reginam, & Mercurium apud ipsos Aegyptios primum inuenisse. Quod & scriptum reliquit Diodorus Siculus libro Bibliotheces 1. vbi & ipse tradit, *Orus medicus* Orum Isidis filium, medicinam à matre edoctum multum hominibus tum oraculis, tum medelis attulisse vtilitatis. Isidem autem, siue hæc fuit, de qua loquimur, siue alius, aut mas, aut fœmina, citat Galenus in libris de compositione pharmacorum, & lib. 5. Methodi. *Isis emplastrũ.* Est & Isis emplastrũ attræbili accommodatum, ab ea, vt verisimile est inuentum & nuncupatum, apud Galenum, lib. 6. Methodi, ad fi. & lib. 2. artis Curatiuæ ad Glauconem, & Aëtium Tetrabibli. 3. Sermone quarto, ca. quadragesimoprimo, & Tetrabibli. 4. Sermone secũdo, c. 53.

ca.53.& 56.& Sermone tertio,cap.duodecimo, non semel, & Paulum Aeginetā, lib. 4.cap.45.& 48.& lib.7.cap.17.

4 ¶Constat autem Mercurium ipsum plurimas herbas inuenisse,& inter has Moly il lam laudatissimam & medicatissimam,teste Homero,libro decimo Odysseæ,& Pli nio,libro vigesimoquinto,cap.4.in princip.& Linozostin,siue Parthenion Græcis, ob id Hermubasilion,Hermupoan,& Hermubatanon, Latinis verò Mercurialem dictam,vt tradit Discorides,libro quarto,ca.201.& idem Plinius,eod. libro vigesimoquinto cap.5.in princip.Porrò Apuleius Celsus,in libr.de viribus herbarum, de verbasco loquens,Hanc(inquit)herbam dicitur Mercurius Vlysi dedisse, cùm deuenisset ad Circem:& nulla malefacta eius timuisse.Cornutus autem,aut vt alij vocant,Phurnutus,in libro de natura deorum,scribit veteres Mercurio Hygieam id est sanitatem coniunxisse,Pamphilus qui de herbis scripsit, citat Mercurium ex libello continente triginta sex sacras horoscoporum herbas,sed eum librum suppositiuum autumat Galenus in præfatione lib.6.Simplicium medicamentorum,in fi.

Herba à Mercurio inuenta.
Moly.
Linozostis.
Verbascum.
Sanitas Mercurio iuncta.

5 ¶Verùm & hanc quoque medicinæ inuentionem alij,authore Plinio libr. septimo, cap 56.assignarunt Arabo,Apollinis & Babiloniæ filio,quem Bocatius in deorū genealogia,lib.5.cap.23.Arabem vocat,nisi mendum sit in eo loco, quod haud difficile crediderim.Sed illud sciendū Arabs & Arabus,sicut Aethiops & Aethiopus, promiscuè & pro iisdem sæpe vocari ab optimis scriptoribus.Nam & Arabis in datiuo pluralis numeri posuit Virgilius lib.7.Aeneidos,

Hyrcanisue Arabisue parant,

Quo in loco Seruius id annotat quod diximus.

Arabus medicinæ inuentor.

6 ¶Alij rursum inter quos ipse Diodorus Siculus libr.6.& Quintilianus libro tertio, tit.de laude & vituperatione,& ante hos Agatho in Platonis Symposio, hoc idem tribuunt ipsimet Apollini Vulcani,& Mineruæ filio.Hinc enim,vt tradit Theodontius,primus herbarum vires nouit,& ad oportunitates hominum carū virtutes aptauit:& ob id non solùm repertor medicinæ habitus est,sed & Deus , cùm ægrotātes plurimi ex ipsius remediis sanitatem consequerentur.Hu nc Ouidius,lib.1.Meta.inducit hæc dum Daphnem alloqueretur,dicentem,

Inuentum medicina meum est,opiferque per orbem
Dicor,& herbarum est subiecta potentia nobis.

Et lib.de remedio amoris primo ita eum idem Ouidius compellat,

Te precor ô vates adsit tua laurea nobis,
Carminis,& medica Phœbe repertor opis.

De quo etiam Oenone ad Paridem apud eundem Ouidium,

Ipse repertor opis vaccas pauisse Pheræas
Fertur,&c.

Serenus Samonicus statim in principio sui libri,quē de re medica versibus scripsit,

Phœbe salutiferum quod pangimus assere carmen,
Inuentúmque tuum prompto comitare fauore.

Sed & ipse Ouidius,vt ad eum redeamus,lib.de tristib.3.Elegia 3.ad vxorem scribēs, medicinam artem Apollineam vocat,veluti ab ipso inuentam.

Nullus Apollinea qui leuet arte malum,est.

Et hinc quoque idem Ouidius lib.Fastorum 3.medicinam Phœbeam vocat,

Vos quoque Phœbea morbos qui pellitis arte,
Munera de vestris pauca referte Deæ.

Ante hunc Virgilius,lib.12.Aeneidos,ostendit Apollinem plurimùm medicina valuisse,cùm scribit,

Ipse suas artes,sua munera lætus Apollo,
Augurium,citharámque dabat,celerésque sagittas.
Ille vt depositi proferret fata parentis,

Apollo inuentor medicinæ.
Ars Apollinea.
Ars Phœbea.

Scire potestates herbarum vsúmque medendi
Maluit. Et paulò infra de medica arte loquens,
—Nihil auctor Apollo
Profuit. Horatius quoque in carmine seculari,
Augur, & fulgente decorus arcu
Phœbus, acceptúsque nouem camœnis,
Qui salutari leuat arte fessos
Corporis artus. Nam vt dicit ibi Acron interpres, ipse est Deus medicinæ. Ex quibus intelligis Apollinem & Phœbum, qui & Sol est, eundē plerisq; videri. Nã & Cn. Gellius apud Plinium lib.7.c.56. tribuit inuentionem medicinæ Soli.

Quare Apollini tribuitur inuentio medicinæ.

7 ¶Huius rei rationem reddēs Macrobius de ipso Apolline loquēs, li.1. Saturnaliorū, c.17. ita scribit. Hincq; quòd eidem attribuitur medēdi potestas, quia temperatus calor Solis morborum omniū fuga est. Ita enim legēdū est, licet in omnibus codicibus qui circumferuntur, quos nos vidimus, membrorum legatur, vbi morborū legimus. Verùm Apollonius Thianeus, & Iamblicus alio eam rem referūt, vt qui ideo Apollinem medicinæ inuentorem existimatum fuisse arbitrati sunt, quoniam tota medicina à vaticiniis, quorum & ipse antistes est, exordium habuit. Nã & ipse Macrobius illo eodem lib.j. scribit medicinæ, & vaticinationis disciplinas consociatas esse. Medicum enim vel commoda, vel incommoda in corpore futura prænoscere.

Apollo ita vocatus à medicina & cæteris artibus.
Nomina non temere imposita.
ἀπολούων. ἀπολύων. ἁπλοῦν. ἀεὶ βάλλων, ἀπολῶν.
οὔλιος, οὐλεῖν, οὐλή.

8 ¶A medicina autem & cæteris illis Artibus Apollini à Virgilio tributis, ipsum Apollinem vocatum, testis est Plato, in eo libro, quem de recta nominum ratione scripsit, qui Cratylus inscribitur, vbi nomina ab antiquis non temere hominibus imposita, existimat, magnámque in his animaduerti obseruationem, & etymum apparere, ac quasi vaticinio nonnullis futurorum esse asserit. In quam rem Græcæ historiæ plura recenset nomina, inter quæ & Apollinis meminit, quod nomen & medicinā, & vaticinium, & sagittas, & musicā, quibus multum valuit Apollo, referre, & in etymo demōstrare scribit. Medicinā primò, Nã ἀπόλυνον & ἀπολύων dicitur abluens à malis soluénsque. Vaticinium, Nam ἁπλοῦν idem & verus lingua Thessalica dicitur. Sagittas, Nam ἀεὶ βάλλων, id est perpetuus iaculator. Musicam, Nam ἀπολῶν, id est, simul vertens, quòd ex conuersione mutua polorum & orbium cœlestiū musica constet, secundùm mathematicos. At Eusebius de præparatione Euangelica, lib.3. cap.1. tradit Apollinem vocatum, quòd ἀπαλλάττει νόσους, id est, ægrotationibus soluit & liberat. Strabo autem non multò post initium 14. lib. scribit Milesios ac Delios Apollinem οὔλιον vocare, id est, salutiferum & pæanicum. Nam οὐλεῖν, idem est quod valere, siue sanum esse, & οὐλὴ, cicatrix dicitur, Hincque illud esse, iamque vale & salue, Apollo enim salutifer est. Id quod etiam confirmat Menander apud Macrobium illo eodem libr. Saturna. cap.17. scribens Milesios ἀπόλλωνι οὐλίῳ, pro salute sua immolare. Subditque ipse Macrobius Pherecidem referre, Theseum aliquando voluisse pro salute sua Ἀπόλλωνι οὐλίῳ καὶ Ἀρτέμιδι οὐλίᾳ. Et hoc quoque cognomine ipsum Apollinem vocauit Homerus, in hymno eiusdem Apollinis, non longè à calce, οὖλέ τε καὶ μέγα χαῖρε.

ἀκέσιος. Apollo dictus ἀκέσαι, ἄκεσις. ἀκεστής. ἀκέστωρ. ἄκεσμα. ἀλεξίκακος Apollo.

9 ¶Pausanias verò lib.6 qui de Eliacis est, & lib.8. qui de Arcadicis, tradit, quòd apud Eleos Apollo ἀκέσιος appellatur: & apud Athenienses ἀλεξίκακος, quæ nomina admodum huic rei conueniunt, ob medicinæ scilicet inuentum, videlicet ἀκέσιος, quoniam ἀκέσασθαι, siue ἀκέσαι mederi est, & ἄκεσις siue ἀκεστὴς, atque etiam ἀκέστωρ: vtroq; enim modo dicitur .j. medicus, & ἄκεσμα medicamentū. ἀλεξίκακος autem quòd mala arceat, a verbo ἀλεξέω, quod est arceo & depello, & κακὸν, quod malum est. Sed & Lindij colunt Apollinem λοίμιον hoc cognomine finita pestilentia nuncupatum, vt refert ipse Macrobius, quo loco nuper citauimus. Vbi etiam tradit virgines Vestales ita indigitare, Apollo medice, Apollo Pæan. Nam & ipse quoque Pæan dicitur, ἀπὸ τοῦ παύειν τὰς ἀνίας. id est, à sedandis morbis. Propterea & Marius Victorinus, quo loco de metris disserit, tradit Delphorum incolas laudem Apollinis ita prosequi solitos,

litos, ἰὴ παιὰν, ἰὴ παιὰν, ἰὴ παιὰν. Nam & Seruius interpretans illud lib.10. Aeneid. *Conclamant socij lætum Pæana secuti.* Pæan, inquit, propriè Apollonis laus est, sed abusiuè aliorum dicitur. vnde Pindarus opus suum, quod & hominum, & deorum continet laudes, Pæanas vocat. Sed & idem Seruius enarrans illud lib.12. Pæonium in morem &c. id est (inquit) medicinalem. Nam Doricæ linguæ est Pæan: Pæon autē naturale. Sunt item, vt redeamus. qui & illum dictum ferunt ἀπελλῶντα, tanquam ἀπελαύνοντα τὰς νόσους, id est, expellentem morbos. Quæ quidem opinio conuenit cū eis qui etiam latinè ab appellendo deducunt, id est procul pellendo. Nam Festus Pōpeius tradit veteres Apellinem pro Apolline dixisse. Nec omiserim tamen quosdā scripsisse, ipsum Apollinem medicinam non simpliciter, sed oculariam primùm inuenisse, in quibus est Hyginus Fabularum c.274.

Pæan Apollo. Pæan laus Apollinis.

10 ¶Verùm quod de inuentione virium herbarum diximus, id aliis attribui Sanchoniaton Berutius, qui Phœnicum lingua Philalethes vocatus, id est, studiosus veritatis, qui ante Troiana tempora historiam Phœnicum lingua exquisitissimè conscripsit, quam in Græcum Philo non ille quidem Hebræus, sed Biblius traduxit. Is à Sedoch, qui ita nominatus est, quoniam vita tenuis, & iustus esset, tradit Dioscuros natos, aut Gabiros, aut Cirbantes, aut Samothracas, quorum nati herbarum vires, & cantus ad medicinam inuenerunt. Cuius rei testis est locupletissimus Eusebius, lib. 1. de præparatione Euangelica, cap.7.

Dioscuri herbarum vires inuenerunt.

11 ¶At Tyrij Cadmo Agenoridæ hanc inuentionem medicinæ, præsertim quæ herbis constat, tribuunt. Ideóque illi primitias offerre solebant, quòd herbarum radicibus medicarētur, vt testis est locupletissimus Plutarchus ille Cheroneus Symposiacōn problematōn decade 3. cap.1.

Cadmus medicinæ herbariæ inuentor.

12 ¶Sunt verò qui Chironem Centaurum medicinam simpliciter inuenisse tradūt, vt Hyginus, fabularum c.138. & Germanicus Cæsar in Arati Phœnomena. Et qui medicinam Chirurgicam ex herbis quoque reperisse, vt tradit idem Hyginus, postremi illius operis c.274. Sunt & qui herbariam & medicamentariam comperisse volunt, vt recenset Galenus, si is est, in introductorio siue medico, post princ. & ante eū Plinius, lib.7.c.56. qui & alibi videlicet lib.30.c.1. tradit Troianis temporibus contētos fuisse illud seculum Chironis medicinis. Sed & alibi, scilicet lib.25.c.4. & lib.26. c.14. in prin. scribit Centauriam, Chironiam, & Panacem Chironeon herbas ab eo cognominatas. De quo etiam Theophrastus, lib. 9.c.12. & Nicander in Theriacis, & Dioscorides lib.3.c.53. & Apuleius Celsus, de viribus herbarū c.3. Quin Plinius ipse lib.23.c.1 prodit vitem nigram Chironiam quoque dictam. Et lib.24.c.14. Spinam Pyxachanton. Et lib.25.c.4. Ampelon. Sed & Festus Pompeius ab eo inuentū Centaurum medicamentum tradit. Ab hoc quoque dictum vulnus Chironium scribit Galenus lib. Terapeuticæ 2. quoniam primus illud sanarit. Quanquam Paulo Aeginetæ lib. medicinę 4.c.46. Chironia vulnera vocantur δυσαλθῆ, id est, quæ vix medicam curam recipiunt. Ideo salutarem Chironis manum requirunt, quod & idem dicit, quo loco tractat de vulneribus, quæ cacoethe vocantur. Et ante eum quoque dixerat ipse Galenus lib.4. de compositione medicamentorum κατὰ γένη, in multis locis, & alibi sæpe in eo opere. & nonnihil etiam Cornelius Celsus lib.5.c.28. Et Eustathius Homeri interpres, licèt hanc appellationem aliunde ducant Aristoteles libr.3. Ethicorum ad Eudemum, & Plinius li.25.c.6. Hinc Diodorus li.5. tradit illum fuisse arte medicinæ insignem.

Chiron inuentor medicinæ.

Herbæ à Chirone agnominatæ.

Centaurum medicamētū. Chironiū vulnus.

13 ¶Hic Saturni & Philyræ filius fuit, vt tradunt Euripides, Pherecydes, Pindarus, Pythiorum Ode 6. Hyginus libro 2. de signis cœlestibus, & Fabularum c. 138. Apollonius Rhodius lib. Argonauticōn 2. Germanicus Cæsar in Arati Phœnomena. Plinius. d. libr.7.c.56. & Seruius in lib. Aeneidos. Siue Ixionis & Nubis, vt Suidas existimat de rebus Thessalicis libr.1. Columella videtur voluisse eum fuisse filium Amithaonis, cùm scribit lib.10. rei rusticæ,

Chironis parentes.

Hinc

Hinc Amithaonius docuit quæ plurima Chiron.

Sed, vt opinor, falsus est ex versu Virgilij lib.3. Georgicorum,

Phyllirides Chiron, Amithaoniúsque Melampus,

Tribuẽs scilicet ipse Columella Chironi, quod Melãpi esset, de quo posteà dicemus. Quare autem Phillyridem Chironem vocet Virgilius, satis constat ex eo, quod diximus, & dicemus quoque nu. seq. Sunt autem qui & eius matrem Pelopenam vocant.

14 ¶Hunc igitur Plutarchus in lib. de Musica, appellat musicæ simul & iustitiæ, & medicinæ doctorem. Apollonius Rhodius li.2. Argonauticôn scribit Phœbum tradidisse Chironi filium Aristæum, quem è Cyrene susceperat, educandum, quémque & medicinam & vaticinia doceret. Et Virgilius in carmine hendecasyllabo de liuore, Chironiam manum appellat,

Chironia manus.

Viuit pectore sub dolente vulnus

Quod Chironia nec manus leuaret. Et addit,

Nec Phœbus, sobolésve clara Phœbi.

Quod intelligitur de Apolline, de quo iã diximus, & Aesculapio huius filio, de quo etiã posteà dicemus. Eiusdem quoque vt medici, meminit idẽ Virgilius, lib. Georg.3.

Quæsitæque nocent artes, cessére magistri,

Phyllirides Chyron, &c. Nam Phylliridem vocat quod Phylliridem matrẽ ex multorum sententia, vt suprà diximus, habuerit. Et ita quoque eũ vocat Hesiodus in Theogonia, Apollonius Rhodius li. Argonauticôn primo, Propertius, quo loco statim dicemus. Et Ouidius lib. Fastorũ 3. & 5. & lib. de arte amandi. Et Phillyrius siue Phillyreius ipsi Ouidio eodem lib.5. Fastorum. Sed & eum quoque vt medicum memorat Papinius, lib.1. Syluarum in Soteriis, pro Rutilio Gallico,

Si qua salutifero gemini Chironis in antro,

Herba, &c. Et Propertius lib.2. Eleg.1.

Tarda Philoctetæ sanauit crura Machaon

Phœnicis Chiron lumina Phyllirides, De Machaone autem posteà dicemus.

Sed ante hos Orpheus in Argonauticis, ita de Chirone loquitur,

Ὅς ῥα δικασπολίῃ μέλετ' καὶ ἀκέσμασι νόσων.

Qui iustitiæ vacat, & medelæ morborum. Hunc quoque docuisse Aesculapium medicinam, scribit Homerus lib.4. Iliados. Illud autem Plinij, & cætera quæ ex eodem suprà citauimus, in hos versus conclusit Antonius Sabellicus,

Ast Arabus, quem Phœbe tibi Babylona creasse

Fama refert, medicæ fertur dator artis & author,

Repperit Hemoniæ Chiron vetus incola terræ

Herbarum medicas vires, & nomina primus. Ex hócque tradit Plutarchus Symposiacôn decade 3. c.1. Magnetes ipsi Chironi primitias herbarum offerre solitos.

Primitiæ Chironi dicata.

15 ¶Sed & veteres prodiderũt Apim Aegyptium, Pheronei ac Pithonis filiũ, vti recenset Clemẽs Alexandrinus li.1. Stromatôn, & Theodoritus, li.1. de cura affectuũ gẽtilium, medicinã primũ inuenisse qui ob pulcherrimũ salutiferúmq; inuentũ in tanto honore & admiratione habitus est, sicuti & ipse Theodoritus tradit li.3. vt pro Deo coleretur, vocaretúrq; Osiris, quod vocabulũ si quis ad Latinam linguã trãsferat, idẽ est quod multoculus, vt Diodorus & Eusebius prodidêre. Os enim Aegyptiorũ lingua multùm significat: Iris autem oculũ: vt etiã scribit Plutarchus in lib. de Iside, & Osiride perinde ac vir oculatissimus, ac magno ingenio, magnáq; prudentia fuerit, qui tam salutare auxiliũ mortalibus inuenisset. Ob idq; Apollinẽ esse eundẽ volunt pleriq;. & id quidẽ autumant ipsi Aegyptij, quibus & Osiris Sol est, & Sol Apollo, vt videre licet apud Macrobiũ, lib.1. Saturnaliorũ c.21. & Diogenem Laërtiũ in proœmio. Verùm non satis cõstat, idémne fuerit Apis, qui Apollo, an diuersus vterq;. Tacitus autẽ lib.20. historiæ Augustæ, ad finẽ, scribit multos Osirim, quem & quidã Serapim vocãt, Aesculapiũ quoq; appellare, quod medeatur ægris corporibus. Ab hoc fortè inuẽta est, & vocata herba Osiris, de qua Dioscorides li.4. c.134. & Galenus li.8. Simpliciũ medicamẽtorũ, in c. de Osiri, & Paulus Aegine. li.7. etiã inter simplicia.

Apis medicinæ inuẽtor. Osiris.

Apollo idem & Osiris.

Osiris qui & Serapis & Æsculapius.

Sed &

Sed & hinc quod de Api diximus,concinit quod scribit Cyrillus aduersus Iulianũ Cæsarem.Cum Apis,inquit,Aegyptius non obscurus inter eos qui illic erant templi ministros,& naturalis philosophiæ scientiam adeptus esset,hunc ferunt primum artem medicam exquisiuisse,& tradidisse fœlicius quàm eos qui eum præcesserant, communicasséque Aesculapio.Quod autem ad Serapin peculiariter pertinet, posset videri ex lectione antiquorum scriptorum illum morbos animo & oratione curasse.Nam Varro in Eumenidibus apud Nonium Marcellum. Ego medicina Serapi vtor,quotidie precãtur,intelligo rectè scriptum esse Delphis θεοὶ, ἱερεῖ.Nec multò post,Hospes quid miraris animo curare Serapin?Quid?

Aesculapius inuentor medicinæ.
Æsculapij parentes.

16 ¶Verùm illud inter omnes cõstat Apollini filiũ fuisse Aesculapiũ ex Coronide Larissea,quod Ouidius testatur lib.2.Meta.& li.1.Fastorũ, Histrus, & illius autoritate Hyginus Signorum cœlestium,li.2.quo loco de Hydra loquitur,vbi hãc Coronidẽ filiam Phlegyæ fuisse dicit,& iterum ipse Hyginus,Fabularum c.14.itémque 161.& 202.vbi dicit eum exsecto matris mortuæ vtero natum, iterúmq; c.223.& Euphorion,& eius autoritate Seruius,in lib.6.Aeneidos,& iterum li.7.& Ioannes Tzetzes histori.Chil.7.c.97.Arnobius lib.1.aduersus gentes,& ante hos Homerus in Hymnis,& Hesiodus in Theogonia.Hincque Coronidem illum vocat ipse Ouidius,lib. 6.Fastorum.Aut vt Diodorus & Seruius malunt,ex Ariadna. Aut ex Arsinoë Leucippi filia,vt etiam alij contendunt teste Apollodoro & Pausania lib.2.& iterum li. 4.Pindarus autem Pythiorum Ode 3.Arsinoem & Coronidem veluti binominem eandem esse voluit,Aesculapij ipsius matrem.quod & idem scribit Aristides de conditoribus Gnidi.Sed huic sententiæ contradicit Pausanias eo.illo lib.2. nempe has diuersas fuisse.Hunc Ἀσκληπιὸν Asclepium Homerus li.11.Iliados, & Græci propè omnes appellant,ante Hepium vocatum:sed ita tandem nũcupatum, quòd Asclem tyrannum Epidauri sanasset.

ἤ. ὡς ὁ σκέλλεσθαι ἰῶν,καὶ θνήσκειν τὸν ἄνθρωπον.

Vt scribit Tzetzes,vbi suprà.Idem autem Tzetzes in commentariis Lycophronis dicit illum Hepium fuisse vocatum propter mansuetudinem & tranquillitatem,appellátque eum tyrannum,quem curauit Aunem oculis laborantem, vnde Aesculapius est dictus.Hic Aesculapius magna medicinæ attulit incrementa,vtpote qui medicinam adhuc vulgarem & rudem paulò subtiliùs excoluit, atque illustrauit. Ob quod in numerum Deorum,vt Cornelius Celsus scribit,receptus est.Sed & ipse de ea re,quod ante ipsum nemo fecerat,libros reliquit.Nam,vt Hippocrates tradit,Nauiculam,quam nominant,scripsit.Et vt tradit Iulius Firmicus lib.5. Matheseos scripsit Myriogenesim.Sed & huius smegma memorat Paulus Aegineta, lib.7.c.13.& librum cui est titulus,Myriogenesis,Iulius Firmicus lib.Matheseos 5.c.1.in horoscopo Piscium.Hunc incertis primùm parentibus natum,expositum, & à venatoribus inuentum,canino lacte nutritum, Chironi traditum,de quo tam multa diximus,didicisse medicinã scribit idem Apollodorus & Tarquilius,in lib.de viris illustribus, póstque eum Lactantius,libr.1.c.10.& Theodoritus Cyrenensis,lib. Curationis affectuum gentilium, octauo. Nam & illum discipulum fuisse Chironis præter hos scripsêre Homerus libro quarto Iliados,& Pindarus Pythiorũ Ode 3. & Nemeorum Ode quoque 3.

De eadem re.

17 ¶Nec desunt qui ab hoc primùm repertam medicinam volunt, vt Euryximachus medicus,in Symposio Platonis,& ante illum Hermes Trimegistus, in libro de voluntate diuina,quem Latinum fecit Apuleius,c.13.& ex eo quoque repetit Diuus Augustinus de ciuitate Dei,lib.8.c.26.& hoc quoque tradit Tertullianus,in libro de corona militis,cùm scribit,Primus medelas Aesculapius explorauit. Hyginus autem Fabularum c.274.scribit eum medicinam clinicem reperisse.Hinc Lactantius lib.1. c.10.Artes(ait)suis inuentoribus immortalitatem peperisse dicuntur,vt Aesculapio medicina.Et astruit quoque Virgilius lib.7.Aeneidos de eo ita loquens,

Tum pater omnipotens aliquem indignatus ab vmbris
Mortalem infernis ad limina surgere vita,

Ipse

Ipse repertorem medicinæ talis & artis
Fulmine Phœbigenam Stygias detrusit in vndas.

Et Galenus quoque, siue is Plutarchus fuit, siue Herodotus medicus, siue alius, sed quisquis is fuit, certè doctissimus, in initio eius libri, qui Introductio siue Medicus inscribitur, Græci(inquit) artium inuentiones Deorum filiis tribuunt, aut aliis quidem ad eos propè accedentibus, quibus Dij ipsi omnes artes communicarunt. Itaq; aiunt & medicinam primùm Aesculapium ab Apolline patre didicisse, & hominibus tradidisse. Proinde inuentorem ipsius fuisse. Ante Aesculapium autem ars quidem medica nondum hominibus fuit cognita. Et post pauca, Perfectam verò medicinā, & omnibus partibus absolutam, & eam quidem diuinam Aesculapius solus inuenit. De eo autem Diodorus lib. 6. Aesculapius(ait)ex Apolline & Ariadna ortus pluribus à patre in medicina perceptis, Chirurgiam & medelarum compositionem, radicum insuper virtutem inuenit. Adeò autem medicinæ artem extulit, vt velut eius inuentor & author coleretur. Sed & de eo idem Diodorus lib. 5. multa scripsit, inter quæ illud, Adeò peritia medicinæ eum excelluisse, vt quamplurimos de salute prorsus desperatos à morbo liberauerit: proptereáque à nonnullis creditus est defunctis vitam restituisse. Martianus quoque lib. 2. Ascribit Asclepio Græcia medicinam, & Theodoritus, lib. 3. Græci Aesculapium, quòd artis medicæ author saluberrimus extitisset, Deum esse dixerunt. Porrò Clemens eiúsque autoritate Eusebius lib. Præparationis Euangelicæ 10. c. 2. scribit Aegyptios medicinam inuenisse, eam autem Aesculapium amplificasse. Arnobius autem lib. 1. aduersus gentes illi tribuit inuentum herbarum, & paulò pòst medicaminum. Et certè fortassis hinc profectum est, vt alij Apollinem, alij Aesculapium huius artis inuentorem scripserint: quoniam Aesculapius idem fuit atque Apollo, si verum dicit Macrobius d. lib. 1. Saturnaliorum c. 20. Quod hinc(inquit)non solùm probatur, quòd ex illo natus creditur: sed & quod ei, sicuti Apollini, vis diuinationis adiungitur. Nam Appollodorus in iis libris, quibus titulus est περὶ θεῶν, scribit Aesculapium diuinationibus, & auguriis præesse.

18 *Æsculapius ἀρχίατρος dictus. ἀρχίατροι qui dicantur.*

¶ Hic autem à veteribus ἀρχίατρος insigniter est vocatus, tanquā primus princépsq; ac Deus medicorum. Cuius rei quoque mentionem fecit D. Augustinus, lib. 3. de ciuitate Dei. c. 17. Porrò de archiatris, id est, principibū medicis, vt id in transcursu dicā, fit mentio in l. medicos, & in l. si quis. C. de profes. & medi. lib. 10. & in rub. C. de comi. & archia. lib. 12. & in l. archiatros. C. de metat. eo. lib. 12. & in §. iubemus igitur, in authen. de sanctis. epi. nisi illic mendum sit, quod ego opinor. Vindicianus autem in epistola medica, quam ad Valentinianum Imperatorem scribit, dicit se Comitē archiatrorū. ex quo faciliùs potes intelligere, illam rub. suprà citatā de comi. & archi. Quo in loco me admodum pudet insignis erroris Barpto. Chassenei, qui in illo suo libr. cui titulum putidum & inelegantem, cuiusmodi etiam ipse liber est, fecit catalogum gloriæ mundi, parte 6. consid. 13. interpretatur archiatrum, ostiarium palatij principis, quasi, vt ipse dicit, principem atrij. Optimè certè(quod nos alibi diximus) actum fuisset cùm Chassen. si contentus suis in Burgundiæ consuetudines commentariis (quæ erat propria ipsius arena) manum cæteris rebus non admouisset, nunc paginas aliorum impudenter suffurans, nunc cùm aliquid ex sua moneta cudit, toto cęlo aberrans, quod ex hoc vno archiatri interpretamento lectores intelligunt. Atqui Accursius noster aliàs non admodum harum rerum gnarus, in hac nullo pacto deceptus, vt qui in d. l. medicos, in prin. archiatros interpretatus est principes medicorū.

19 ¶ Sed ad Aesculapium redeamus. Eum Porphyrius in eo libro quem de responsis fecit, hæc de ipso loquentem facit,

Τρίκκης ἐξ ἱερῆς ἥκω θεός, ὅν ποτε μήτηρ
Φοίβῳ ὑπευνασθεῖσα σοφίης βασιλῆα,
Γείνατ' ἰητορίης Ἀσκληπιόν, ἀλλὰ τί ποθεῖς;

Quos versus ita reddit Georgius Trapezuntius interpres Eusebij, lib. tertio de præparatione Euangelica,

Natus ego è sacra Tricca, cui tota medendi

Ars, cui sese omnis pariter sapientia debet.
Quem mater peperit, &c.

Cicero cùm ope quadam diuina χολὴν ἄκρατον, id est bilem meram eiecisset, Terentiæ vxori literis mandauit, vt Apollini & Aesculapio castè & piè satisfaceret. Hæc enim sunt illius verba lib.14. Epistolarum familiarium epist.6. χολὴν, ἄκρατον noctu eieci, statim ita sum liberatus, vt mihi Deus aliquis medicinam fecisse videatur. Cui quidē tu Deo, quēadmodū soles, piè & castè satisfacias. id est Apollini, & Asculapio.

20 ¶ Veteres autem illius simulachro baculum nodosum apponebāt. Quem Ouidius lib.15. Metamor. agrestem vocat, qui quidem artis difficultatem notat, vt tradit Festus Pompeius. Id quod cōprobat illius Hippocratis in princ. Aphoris. Vita breuis, ars longa, occasio præceps, experimentum fallax, iudicium difficile est. Sed & illi, vt tradūt ipse Festus Pompeius, in draconis etymologia, & Macrobius lib.1.c.20. Draconem subiungebant, quem acutissima & peruigili oculorum acie præditū tradunt authores, & nomen ipsum argumento est. nuncupatur enim ἀπὸ τῦ δέρκειν, quod est acutè videre. Quam ob rem incubantes eos thesauris custodiæ causa finxerunt antiqui, vt scribit ipse Pompeius. Ex quo illud Tullij, in 13. Philip. Qui domini patrocinium complexus, quasi thesaurum Draco. Igitur per Draconem Aesculapio subiunctum significari oportere medicos, quorum princeps est & Deus Aesculapius, vigilantissimos esse & oculatissimos, & qui mētis acie possint prænoscere morborum principia, momenta, finésque: & ægroto dicere, quod Hippocrates ait, circa princip. Pronosticorum, τά τ' ἐόντα, τά τ' ἐσσόμενα, καὶ πρό τ' ἐόντα, id est, præterita, præsentia & futura, quod & repetit, lib.1. Epidemiôn, aut vt vtar verbis Homeri lib. Iliados 1. de Chalcante loquentis,

Aesculapij baculus nodosus quid significat.

Aesculapij Draco quid significat.

ὃς ᾔδη τά τ' ἐόντα, τά τ' ἐσσόμενα πρό τ' ἐόντα:
Qui sciebat & præsentia, & futura, & præterita.

Et vt vertit Virgilius lib.4. Georg. de Proteo loquens,

Quæ sint, quæ fuerint, quæ mox ventura trahentur.

Et illius Hippocraticæ sentētiæ meminerunt Tancred. Inno. Hosti. Io. And. & Cardi. Flor. in c. ad aures, de æta. & quali. & Fran. Ripa, in repe. l. admonendi, nu.83. ff. de iureiur. Theodoritus autē, quo loco suprà citauimus, alio huiusmodi Draconis insigne refert. Sicut enim serpens vetustatē seniúmq; deponit: ita & qui ægroti sunt, ope artis medicæ morbos depellunt. Cui & in ea re cum Macrobio lib. Saturnaliorum 1. c.20. conuenit. Alij item aliò, vt videre licet apud Aelianum & Plinium lib.29.c.4.

21 ¶ Cæterùm Aesculapius tantùm medicina cæteris præstitit, vt non satis ei videretur hominum morbos curare, dolorèsque leuare, nisi etiam mortuos ad vitam reuocaret. Ferūt enim poetę ipsius opera quempiam reuixisse. quod & asserit Xenophon, statim circa initia libri de venatione, & Serenus Samonicus, cuius post prin. sui libri, hi versus sunt de Aesculapio.

Aesculapius mortuos suscitauit.

Túque potens artis, reduces qui tradere vitas
Nosti, atque in cælum manes reuocare sepultos.
Qui colis Aegeas, qui Pergama, quíque Epidaurum,
Huc ades. Sed quis is fuerit, qui ad vitam ab eo ita sit reuocatus, incertum est. Hippolytum fuisse tradūt Eratosthenes, & Virgilius, quo loco citauimus suprà nu. 17. & ibi Seruius, & idē quoq; Seruius in li.6. Aeneidos. Et Pausanias lib.2. & Scholiastes Pindari Pythiorum ode 3. Nonnulli autem, vt refert Hyginus in Ophiucho, qui tamen eorum nomina subticet, Glaucum Minois filium hunc fuisse existimant. Alterum eorū idem Hyginus, Fabularum. c.40. vtrumque autem Ouidius li.6. Fastorum. At Propertius li.2. Elegiarum, scribit fuisse Androgeonem his versibus,

Qui suscitati ab eo fuere, Hippolytus, Glaucus.

Androgeon.

Et simul extinctum Gresijs Epidaurius herbis
Restituit patrijs Androgeona focis.

Fuit autē & Minois filius Androgeon siue Androgeus, vt Diodorus Bibliotheces li.5. & Plutarchus in Theseo, & alij testantur. Fuit & ipse Glaucus eiusdem filius, vt præter Hyginū tradit Homerus li.1. Iliados. Et ne existimes eundem fuisse & Glau-

cum & Androgeum duobus nominibus appellatum, vtrunq; memorant inter filios Minois Bocatius in genealogia Deorũ, lib. 11. c. 27. & seq. & Volaterranus Philologiæ c. 33. nisi parum tuta videatur eorum autoritas sine antiquorum testimonio. At Claudianus de victoria Stiliconis contra Alaricum, scribit Minois filiũ, quem minimè nominat, ad vitam fuisse reuocatum ope vatis cuiuspiã, quem nec ipse nominat,

Cretáque (si verax narratur fabula) vidit
Minoium rupto puerum prodire sepulchro,
Quem senior vates auium clangore repertum
Gramine restituit, miræ nam munere sortis
Dulcia mella necem, vitam dedit horridus anguis.

Angues insignia medicorum.

Hæc ille, non admodũ distãtia ab eo quod dicit Hyginus, vbi suprà, Aesculapium, Glaucum vitæ restituisse, vsum herba ab angue allata. Itaq; (inquit) anguis & in Aesculapij tutela, & in astris dicitur collocatus. Qua cõsuetudine ducti posteri ei tradiderũt, vt reliq. medici anguib. vterẽtur. Cui etiã rei concinit Ouidius, li. 6. Fastorũ,

Vsus & auxilio est anguis ab angue dato.

Tyndarus. Hymeneus. Capaneus. Lycurgus. Chiron. Euclees.

Atqui Aeneas Platonicus in dialogo, cui Theophrastus titulus est, & Palephatus, in lib. de non credẽdis fabulosis narrationibus, scribit Polyidũ vatem ex Argis Cretam profectũ suscitasse Glaucum Minois filiũ melle suffocatũ, herba à Dracone percepta, quod mirè cõgruit cum illis versibus Claudiani, Confestimq; subdit Aeneas Aesculapiũ suscitasse, & Hippolytũ, & Tyndarum. At Orpheus tradit Hymeneum ab ipso Aesculapio sucitatũ. Ideóq; cum a Ioue fuisse fulminatũ. Stesichorus autem Capaneum & Lycurgum. Crates deniq; Chironẽ, quem vnà cum Aesculapio ictum fulmine asserit. Epiphanius Cyprius in lib. Ancorato Eucleon nescio quem. Plinius li. 29. c. 1. Tyndaridem, nec quis ille fuit aliter declarat, verùm crediderim Hippolytum eo nomine significasse, quem Tyndaridem appellatũ fuisse prodit Pausanias, quòd vnus ex Tyndari Lacedęmoniorũ regis familia fuit. Nam Aegeus patruum habuit Tyndari fratrem, à quo Tyndaro (vt ipse instituit) omnes qui erant eius familiæ Tyndaridæ appellabantur. Interpres Euripidis in Alceste tradit autoritate Apollodori tres illũ suscitasse Hippolytum, Glaucum, & Tyndareũ, quod & ipsum scribit Pyndari Scholiastes Pythiorũ ode 3. Cęterùm Ouidius secũ pugnãs eo loco, quem statim citabimus, tradit vnum tantùm ab Aesculapio à mortuis suscitatum. Staphylus autem nullum ab inferis ab eo suscitatum scribit sed tantùm Hippolytum sanatum ex Trœzene fugientem.

22 *Aesculapius fulmine ictus & cur.*

¶In hoc autẽ omnes consentiunt & philosophi & poëtę, Aesculapiũ fulmine ictum occubuisse, quod etiã scribit Cyprianus li. 4. de idolorum vanitate, post prin. & Germanicus Cæsar in Phænomena Arati. & Arnobius li. 1. aduersus gẽtes. Causam addũt poëtę, vt ad omnia sunt ingeniosi, quia fuerit corã Ioue à Diis inferis accusatus, quòd eorũ imperiũ minueret, propterea q. defunctorũ animas ad superos arte medẽdi traduceret: eáq; causa exacerbatũ Iouẽ fulmine illo occidisse. Ex quo illud Virgilij li. 7. à nobis suprà citatum, Tum pater omnipotens, &c. Illúdq; Ouidij li. 2. Meta.

Aspicit infantem, totique salutifer orbi
Cresce puer, dixit, tibi se mortalia sæpe
Corpora debebunt, animas tibi reddere ademptas
Fas erit: idque semel, Diis indignantibus, ausus
Posse dare hoc iterum flamma prohibere auita.

Id est, aui Iouis. Sed & idem, illo lib. 6. Fastorum,

Iuppiter exemplum veritus direxit in illum
Fulmina, qui nimiæ mouerat artis opem.

Et conueniunt hæc cum eo quod suprà ex Hesiodo diximus. Pherecydes aliam causam affert, quæ non longè ab illa distat, quoniam scilicet eos qui in Delphis moriebantur, ad vitam reuocaret.

23 *De eadem re.*

¶ Alij item id factum volunt, quoniã Proëtidas sanasset vt Polyanthus Cyrenæus, alij, vt Philarchus, quòd Phœnidas, alij rursum vt Telesarchus quòd Originem voluerit

luerit ad vitam reuocare, Pherecides quòd qui Delphis interirent, vitæ restitueret. Tarcheus autem, q̃ vereretur Iupiter, ne Aesculapius ex mortuorũ reuocatione ad vitã, inter homines Deus esse videretur. Ioãnes Damascenus in historia duorũ Christi militum, illum à Ioue ictum fulmine, propter Darij Lacedæmonij filium. Pindarus Pythiorum Ode 3. scribit illum ita fulminatum auaritiæ merito, quia medicinã nocenter exercebat. Cuius etiam rei meminit Tertullianus, in Apologetico. c. 13. & Arnobius, disputationum aduersus gentes li. 4. Cyrillus & Eusebius lib. Præparationis Euangelicæ 3. Græcè quidẽ, sed in hunc sensum. Quomodo Aesculapius à Ioue causa turpissimi quæstus fulmine percutitur, iuxta Pindarum sic de ipso loquẽtem,

Ἀλλὰ κέρδει καὶ σοφία δέδεται.
Ἔτραπε κ'ἐκεῖνον ἀγάνορι μι-
σθῷ χρυσὸς ἐν χερσὶ φανεὶς,
Ἄνδρ' ἐκ θανάτου κομίσαι,
Ἤδη ἑαλωκότα χερ-
σὶ δ' ἄρα Κρονίων.
Ῥίψας δι' ἀμφοῖν, ἀμπνοὰς
Στέρνων κάθελεν
ὠκέως, αἴθων δὲ κεραυ-
νὸς ἐνέσκηψε μόρον.

Id est ad verbum etiam concisis vocabulis, vt ille sæpe facit:

Sed quæstu etiam sapientia vincitur.
Adduxit & illum dulci mer-
cede aurum in manibus apparens,
Virum à morte vt restitueret:
Iam correpum ma-
nibus vtique Iuppiter
Proiiciens per amborum spiritum
Pectora ademit
Celeriter, ardens autem ful-
men inflixit mortem.

At Georgius Trapezuntius interpres Eusebij id totum in tres versus hexametros, ita non infœliciter traducit,

Aurum illi nimium preciosáque munera curæ,
Horrendum inde pater Diuorum concitus ira
Contorsit fulmen, animámque è corpore vulsit.

Meminit etiam Plato, qui & Pindarum citat, nec tamen ei omnino assentitur lib. 3. de republica: vbi & alia multa de Aesculapio tradit, & Lucianus in dialogo Iouis, Aesculapij & Herculis, in Dialogis Deorũ. Quibus consentiens Cyrillus aduersus Iulianum, Aesculapius inquit, vbi sub Api præceptore in medicina profecit, lucri cupidus & cõsiliis turpibus obnoxius, omnem circuiuit orbis regionem ab omnibus lucra petẽs & venale studiũ suum languẽtibus exhibẽs inflatúsq; ob scientiam & superbiens se etiã Deum nominabat. & mortuos ab inferis excitare posse delirãs affirmabat: veniénsq; ad Epidaurios, & ibi summã sibi gloriã arrogans, quendam se esse Deum, fulmine ictus est, pœnam illi dignissimã Deo inferente. Sed & Euripides introduxit Apollinem querulum super Aesculapij morte hæc dicentem, statim circa initium eius Fabulæ, cui titulus est Alcestis.

Ζεὺς γὰρ κατακτὰς παῖδα τὸν ἐμὸν αἴτιος
Ἀσκληπιὸν, στέρνοισιν ἐμβαλὼν φλόγα.

24 ¶ Nec omiserim quod Orpheus vatum vetustissimus, & Aesculapij coëtaneus, ita de illo in hymnis cecinit,

Alia de Aesculapio.

Ἰητὴρ πάντων Ἀσκληπιὲ δέσποτα Παιάν,
Ἔλθε μάκαρ σωτὴρ, βιοτῆς τέλος ἐσθλὸν ὀπάζων.

Hi enim sunt primus postremúsque versus eius hymni, quem de eo cecinit, quorum ad verbum hic sensus est,

Medice omnium Aesculapie domine Pæan,
Veni beate saluator, vitæ finem bonum præbens.

De eo quoque Iulianus imperator παραβάτης cognominatus in li.2.contra Galileos Græcè quidem,sed in hanc sententiā scripsit,Iupiter in suis intelligibilibus siue mētalibus(Græcè enim scribitur νοητοῖς) ex seipso Aesculapiū genuit,& in terram per Solis genitalis vitam destinauit.Hic in terra ex cœlo faciens progressum vniformi ter quidem in hominis specie circa Epidaurū apparuit auctus. Itaq; illis successibus super vniuersam terram porrexit salutarē eius dexteram,vt restauraret animas male dispositas,& corpora inualidè habentia.Idem rursum multos se nouisse asserit in maximis periculis ab Aesculapio adiutos,& seipsum ægrè laborantem sæpè medelis eius saluum euasisse fatetur,ad hoc testem citans Iouem.Iamblichus de mysteriis Aegyptiorū,quo loco disserit de somniis, tradit in Aesculapij tēplo accipi somnia, quibus morbi curantur, ipsámq; artem medendi comparatam esse diuinis somniis. Pythia oraculo Aesculapium magnū hominum gaudium appellauit,vt tradit Pausanias lib.2. ὦ μέγα χάρμα βροτοῖς βλαστὼν ἀσκληπιὲ,&c.

25 *Aesculapius ἀμύμων dictus. Et alij plurimi.*

¶Homerus autē li.Iliados 4.illū appellat medicū ἀμύμονα,id est,irrepræhensibilem.
φῶτ' ἀσκληπιοῦ υἱὸν ἀμύμονος ἰητῆρος, Et rursum lib.11.
παῖν' ἀσκληπιοῦ υἱὸς ἀμύμονος ἰητῆρος.
Quo etiam epitheto cōdecorat Apollinem eius patrem,in hymno eiusdem Apollinis.Et Achillem lib.2.Iliados.Et Glaucum,eod.lib.2.ad fi.Et Pandarum li.4.itémq; 5.eiusdē operis.Et Darctē eo.li.5.Et Bucoliōnē Laomedontis filiū,li.6. Et Bellerophontē,eo.li.Et Menelaum,lib.13.Et Peleum patrē Achillis li.20. Et Mentorē lib.2. Odysseæ.Et Antilochū lib.3.eiusdem operis.Et Nausicaam lib.7. Et Vlyssem,li.19. & Penelopen,lib.24.Et Cottū,Hesiodus in Theogonia.Quo quidē epitheto repræsentatur virtus omnibus numeris absoluta,vt tradit Gellius lib.2.c.6. & Macrobius li.6.c.7.Liuius autē li.10.ab vrb.cond.ad fi.scribit,q̃ cùm Romæ pestilentia violentissima grassaretur,portentóq; similis clades esset,inuentū est in libris Aesculapiū ab Epidauro Romam accersendū, interimq; ipsi Aesculapio supplicationē habitā esse.

26 *Socrates moriens Aesculapio gallum vouit.*

¶Plato in Phædone retulit Socratē moribundū familiares rogauisse,vt Aesculapio gallū quem vouerat,pro se sacrificarent:Aesculapio,inquit,gallū debemus,quē reddite,neq; negligatis.De qua re loquens Lactantius,li.3.c.20.Diuinarū Institutionū, Timuit,inquit,Socrates,ne apud Rhadamathū recuperatorē reus voti fieret ab Aesculapio.dementissimū hominē putarem,si morbo affectus periisset.Cùm verò hoc sanus fecerit,est ipse insanus,qui cum putet esse sapientē.Tertullianus quoq; in Apologetico.c.46. eodémq; vltimo,Aesculapio(inquit)Socrates gallinaceū prosecari iā in fine iubebat,credo ob honorē patris eius,quia Socratē Apollo sapientissimū omnium cecinit. Hæc ille. Sed qui Platonicorū arcana curiosiùs inuestigauerūt,aliter hanc rē diiudicāt.Prisci enim Aesculapio Phœbi filio gallū sacrificabāt, diei solisq; nunciū,id est,diuinæ beneficentiæ morborū omniū curatrici,quæ diuinæ prudentiæ filia nominatur:cui diē,id est,vitæ lumen se debere fatebātur.Eiusmodi medicum in superioribus Socrates perquiri iusserat,morborū animi curatorē.Præterea priscorū monumenta tradūt animas remeantes in cælū pæana,id est,triumphalē cantilenam Phœbo canere.Reddit ergo Deo votū,vt alacer Pæana canēs cęlestē repetat patriā, vt & e recentioribus cōscripsit Cælius li.posterioris editionis Antiquarū Lectionū 16.c.12.Et eadē fermè non lōgo tēpore antè scripserat Reuclin Artis Cabalisticę li, 2.& ante vtrumq. Marsilius Ficinus in arg.Phædonis in fi.Quibus illud adiicies ex Pausania li.5.Idomeneum,quoniam à Sole ducebat originem,in clypeo gallum gallinaceum ferre solitū,quod hæc auis Soli sit consecrata,Solisque ortum prænunciet. Sed & Picus Mirandula in ea oratione,quā ad cœtū Romanorum habuit,de hac re ita loquitur, Pythagoras gallū nutrire nos admonet,id est,vt diuinā animæ nostræ partem diuinarum rerū cognitione,quasi solido cibo & cælesti ambrosia pascamus. hic est gallus cuius aspectū leo, id est,omnis terrena potestas formidat & reueretur. hic ille gallus cui datā esse intelligentiam apud Iob legimus. hoc gallo canēte aberrans homo resipiscit.hic gallus in matutino crepusculo matutinis astris Deum laudantibus quotidie commodulatur. Hunc gallum moriēs Socrates cùm diuinitatem

animi

animi sui diuinitati maioris mũdi copulaturũ se speraret, Aesculapio, id est, animarũ medico iam extra omne morbi discrimẽ positus debere se dicit. Hæc ferè Picus.

27 ¶ Quanquam quod de leone & gallo dicit (vt illud obiter dixerim) aliter sentit Proclus Platonicus in lib. de sacrificio & magia, & Lucretius li. 4. & Plinius li. 8. c. 16. & iterũ li. 10. c. 21. & Albertus li. animaliũ 23. huius rei rationes & eas quidẽ singuli diuersas reddentes, cur videlicet gallũ leo timet, vt apud eos videre licet. Tametsi Alexander Aphrodiseus vir alioquin rerũ naturæ peritissimus eam rẽ inexplicabilẽ & soli Deo cognitã scribit in principio suorũ Problematôn. Et idem sentire videtur Aelianus li. 11. animaliũ, quo loco de Ellope disserit: & illis assentire videtur Cælius Rhodiginus vir & ipse rerũ naturaliũ indagator solertissimus. d. li. 16. Antiquarum Lectionũ, c. 11. At nõ omnes omnia nouerũt. Aut si hi illorũ rationes cognitas haberent, eas tamen his non satisfecisse: ideo maluisse id inter res inexplicabiles ponere.

Quare leo gallum veretur.

28 ¶ Si quis autẽ alia nosse cupiat de Aesculapio (neq; enim huc omnia afferre consiliũ mihi fuit, neq; etiam necesse est) legat ipsum Hyginum in lib. Poëticôn Astronomicôn 2. vbi de Ophiulco tractat: & Strabonẽ li. 8. geographiæ. Tulliũ lib. 3. de natura Deorũ, vbi tres Aesculapios fuisse dicit, quos ibi designat. vti etiã facit Arnobius lib. 4. aduersus gentes. Legat inquam Pausaniã li. 2. in quo Corinthiaca describit: & li. 7. quo Achaica. Cornelium Tacitũ lib. 12. historiæ Augustæ. & Eusebium Præparationis Euangelicæ lib. 3. c. 3. è recentioribus Bocatiũ de genealogia Deorũ, lib. 5. c. 19. & Nicolaum Leonicũ de varia historia lib. 2. c. 46. & omnium copiosissimè Lilium Gregorium Gyraldum de Diis Gentiũ, Syntagmate 7. & nonnihil Syntag. præced. vbi de Serapi loquitur, & quæ dicam infrà in tractatu primigeniorum, q. 16. nu. 2.

Alia de Aesculapio.

29 ¶ Aesculapio ex Lampetie, vt in trimetrorũ iambo primo tradit Hermippus, vel ex Epione, vt dicit Aristides de Gnidi conditoribus, hanc autem dixit vxorem fuisse Aesculapij Pausanias in Corinthiacis, vel ex Coronide, vt prodit Iulius Hyginus, Fabularum c. 97. fuerũt duo filij, Podalirius & Machaon, ex ducum numero, qui è Græcis ad euertendam Troiam profecti sunt, qui & insignes medici fuerũt, nec mediocrem opem Græcorum exercitui attulerũt, maximam ob id adepti gloriam, vt Homerus testatur lib. 2. & 11. Iliados, & alibi sæpe: & Cornelius Celsus circa initia eius operis, quod de medicina eleganter composuit, & Diodorus Siculus lib. 5.

Podalirius. Machaon.

30 ¶ De Podalirio autem hoc quoque veteribus monumentis traditum est, quòd cùm ex aduersis maris tempestatibus in Caria à caprarum pastore seruatus, & hospitaliter acceptus ad Damæthum Regem fuisset perductus, eius filiam nomine Syrnam tecto delapsam cùm aliis quibusdam medicamentis, tum misso ex vtroque brachio sanguine persanauit, quod Rex admiratus illum sibi generũ asciuit, Cheroneso illi tradita, in qua Podalirius mox duas condidit ciuitates, alteram Syrnem de vxoris nomine, alteram de pastoris, à quo fuisset incolumis seruatus. De hócque est illud Ouidij ad finem lib. 2. de Arte amandi,

De Podalirio.

Quantus apud Danaos Podalirius arte medendi,
Aeacides dextra, pectore Nestor erat.

Et illud lib. 1. de arte amandi,

Curabat propius æger Podalirius herbis.
Et fateor, medicus turpiter æger eram.

Et lib. 4. Tristium, Eleg. 7.

Quem semel excepit, nunquam Podalirius ægro
Promissam medicæ non tulit artis opem.

Strabo lib. 6. tradit in agro Samnio esse basilicam Podalirij ex qua riuulus manat ad omnes pecorum morbos salutaris. Et de hoc alia quædam videbis apud Nicolaum Leonicum, lib. de varia historia 3. c. 47.

31 ¶ Machaonem autem Homerus lib. 4. Iliados æqualem Deo dicit,

ὅδ' ἦ μάχονοι παγίσαῦ ἰσόθε@ φώς.

Eúmque eodem libro dicit fuisse discipulum Chironis in re medica. Et ab eo Oui-

De Machaone.

dius lib.2.de remedio amoris, Machaoniam opem appellat pro medica,

Ille Machaonia vix ope sanus erit. & Machaonij succi in eod.lib.

Illa Machaonij superant medicamina succi.

Et Machaoniç artes eidem lib.1.de Ponto, epistola 4.

Vtque Machaonijs Pæantius artibus heros

Lenito medicam vulnere sensit opem.

Et de eo quoque est illud eiusdem lib.3.de Ponto, Elegia 4.

Firma valent per se, nullúmque Machaona quærunt,

Ad medicam dubius confugit æger opem.

Et illud Propertij à nobis supra citatum,

Tarda Philoctetæ sanauit crura Machaon.

Et illud Martialis lib.2.epig.16.

Quid tibi cum medicis? dimitte Machaonas omnes.

Scribit Pausanias lib.4.quo Messenica describit, Glaucum Messeniorum regem omnium primum Machaoni sacra in Gerenia fecisse. Et lib.3.qui de Laconicis est, tradiderat eius æneo simulachro coronam impositam esse, quæ eorum lingua Ciphos appellatur: Rhodon vero locum consecratum. Eius quoque meminit Virgilius lib. secundo Aeneïdos,

Pelidesque Neoptolemus, primúsque Machaon.

32 *Nicomachus Machaonis filius. Gorgasus Machaonis filius. Polemocrates eiusdē filius.*

¶ Is autem filium suscepit Nicomachum Stagiritem medicū quoque peritissimum, qui, vt Suidas author est, scripsit de medicina libros sex, & philosophiæ vnum. Hūc Nicomachū & Gorgasum ipsius Machaonis & Anticleæ filios, eósq; regnasse apud Pharæatas post Dioclis patris ipsius Anticleæ obitum, tradit Pausanias in Messanicis, vbi & illud subdit, vsitatū illis fuisse, vt & morbos curarent, & homines luxatos, pro quibus beneficiis sacrificia eis in templo & donaria offerebant. Fuitque etiam eidem alius filius Polemocrates, cuius fanum memorat Pausanias in Corinthiacis, medetúrque, vt ille dicit, eius loci hominibus, & à finitimis colitur.

33 *Authores medicinæ Dij existimati. Et cur.*

¶ Hi sunt quos antiquitas & medicinam inuenisse, & nuper inuentam excoluisse auxisseque tradit. Ideóque Aegyptij, Græci, & aliæ pleræque gentes illos omnes diuinis sunt honoribus prosecuti, illisque delubra dicauerunt, authores medicinæ Deos arbitrati: siue quia tantùm huic arti tribuerunt, sicuti tradit Quintilianus auus declamatione 268. vt eam vix crederent humanis potuisse ingeniis inuéniri: siue item, vt ille subdit, quia medicina per se sacra res est, & vt prçterea addit Lucianus in Medico abdicato, Deorum doctrina.

34 *De eadem re. Medicinæ diuinitas. Morbi innumeri.*

¶ Siue postremò, quia (vt cum Erasmo iam loquar) si quis secum reputet, quàm multiplex in corporibus humanis diuersitas, quanta ex ætatibus, sexu, regionibus, cælo, educatione, studiis, vsu, varietas: quam infinita in tot milibus herbarum (ne quid interim dicam de cæteris remediis) quæ alibi aliæ nascuntur, discrimina: Tum quot sint morborum genera, quæ suprà trecenta nominatim fuisse prodita scribit Plinius lib.26.c.1. exceptis generum partibus, quarum omniū nullus sit numerus: facilè perpendet, qui tantum norit, quot formas in se febris vocabulum complectatur, vt ex hoc vno cætera æstimentur: Exceptis his, qui quotidie noui ac plerunque incogniti accrescunt, vt Plinius in eo loco asserit: neque secus accrescunt, quàm si de composito cum arte medicorū ex insidiis bellū suscepisse videantur. Exceptis venenorū plus mile periculis, ob quæ ipse Plinius li.11.c.53. exclamarit tantū esse insidiatum vitæ, quorū quidē venenorū quot species sunt, tot sunt mortis genera, totidem remediorum differentias flagitantia. Exceptis inquā casibus quotidianis lapsuum, ruinarum, ruptionum, adustionū, luxationū, contusionum, vulnerum, atq; his consimilium quæ prope cum ipso morborū agmine ex æquo certant, vt non immeritò dixerit idem Plinius lib.7.c.51. morborū infinitam esse multitudinem. & alibi lib. scilicet 25.cap.3 Qua quidem in reputatione misereri sortis humanæ subit, præter fortuita casúsque & nomina, quæ omnis hora excogitat ad millia morborum singulis mortal

mortalium timenda. Galenus lib. 2. Therapeuticæ, non posse quemquam nec inuenire, nec demonstratione asserere morborum numerum. A quo non dissentit D. Augustinus scribens lib. de ciuitate Dei 22. c. item 22. tot esse morborum genera, vt nondum libris omnia comprehensa sint. Ex quo & illud Iuuenalis, Satyra 10.

Morborum omne genus, quorum si nomina quæras,
Promptiùs expediam, quot amauerit Hippia mœchos,
Quot Themison ægros autumno occiderit vno.

Plinius autem ipse lib. 7. c. 51. morborum infinitam esse multitudinem tradit. Idque ex hoc vno potes coniicere, quòd oculo omnium mẽbrorũ minimo, 112. morbos siue affectus distinctos assignat Galenus, aut quisquis is fuit, in libro cui Introductio siue Medicus titulus est. Seneca autem ad Luciliũ epist. 95. dicit innumerabilia esse febriũ genera, atq; alios innumerabiles morbos. Et breuiter de his dici potest, quod de cæteris casibus & sortibus dicit. l. sæpe, post prin. C. de præscri. 30. vel 40. an. quod scilicet nec dici nec numerari possunt. Et quod Virgilius scribit lib. Georg. 2.

Oculorum CXII morbi.

Sed neque quàm multæ species, nec nomina quæ sunt
Est numerus, neque numero comprehendere refert.
Quem qui scire velit, Lybici velit æquoris idem
Discere, quàm multæ Zephiro turbentur arenæ,
Aut vbi nauigiis violenter incidit Eurus,
Nosse quot Ionij veniant ad littora fluctus.

35 ¶ Denique qui cogitet, quanta sit in corporum cœlestium obseruatione difficultas, quæ nisi cognoueris, sæpenumero venenum erit, quod in remedium datur. Ne quid interim commemorem sępe fallaces morborum notas, siue coloris habitum spectes, siue lotij signa rimeris, siue pulsus harmoniam obserues: vt non immeritò Hippocrates in limine Aphorismorum, vt & suprà diximus, pronunciauerit, iudicium esse difficile: velut hoc agentibus malis, vt hostem medicum fallant & imponant. Tantum vndique sese offundit difficultatum, vt difficillimum sit omnes, vel oratione prosequi. Sed vt dicere cœperam, has omnes rerum varietates studio persequi, obscuritates ingenio assequi, difficultates industria peruincere, ac penetratis terræ fibris & visceribus, ac solitudinibus aliis prorsus inaccessis, excussis vndique totius naturæ arcanis, ex omnibus herbis, fruticibus, suffruticibus, arbustis, arboribus, sentibus, plantis, floribus non solùm arborum & herbarum, sed aliarum rerum vt salis, æris Asiæ petræ: surculis, foliis, capitulis, fructibus, ramis, acinis, graminibus, surculis, seminibus, succis, frugibus, stirpibus, corticibus non solùm arborum, sed & fabarum & aliorum leguminum: radicibus, liquoribus multi generis, vt Cyrenaico, Medico, Syriaco, & aliis multis: lachrymis, floribus, odoramentis, scapis, caulibus, caudicibus, lanuginibus, strigmentis, resinis, Medullis, Ossibus, Carnibus, Sanguinibus, Vngulis siue Vnguibus vt caprarum & asinorum: Putaminibus, Lotiis, siue vrinis, vt pueri impuberis, & cæterorum hominum, muli, capræ, cameli, & aliorũ: stercoribus vt sturnorum, canum, puerorum & aliorum hominum, luporum, caprarũ, boum, gallinarum, & aliorum: Talis vt suum, boum: Coagulis vt hœdi, leporis, hinnuli & cæterorum. Cerebris, vt hirundinis, leporis, galli, cameli, mustellæ, ouis, de quorum medicinis videbis apud Paulum Aeginetam lib. 7. c. 3. Cineribus siue Pulueribus non solùm lignorum & herbarum, sed & animalium tostorum, vt stellionis, ranæ, passeris, hirundinis, mustellæ, salamandræ, & bubonis, & lapidum combustorum, vt alabastritæ, & cæterarum rerum, vt calceamentorum veterum. Lactibus, (si ita pluraliter vocare possumus) non solùm animalium, sed & herbarum & arborum. Caseis. Libris arborum. Pilis, vt caprarum, & aliorum. Crinibus, fęcibus, siue recrementis, aut excrementis vt ferri, plumbi, æris, & aliorum id genus. Fellibus vt muris aranei, cameli, hyenæ, perdicis, viperæ, ichneumonis, suis, ouis, capræ, vrsi, bouis, tauri, piscis Callyonimi dicti, scorpionis, hyrundinis marinæ, capræ syluestris, galli, aquilæ, quorum bona ex parte medicinas describit ipse Paulus libro septimo, capite tertio. Testis, vt sepiæ: Fuliginibus, vt thuris, myrrhæ, terebinthi, styracis, picis, cedri, pini, coni, pisceæ, vitrariarum officinarum.

Medicorum diligentia.

Ex quibus medicina petitur.

Pellibus vt ouium,hippotami,viperæ.Pudendis,vt cerui.Cornibus, vt ipsius cerui, hirci,capræ,tauri,& aliorum cornigerorum:Calcibus. Viscis siue glutinis. Gummi,sunt enim qui à lachrymis separant.Cretis,vt creta Lenia:Cotibus,vt Naxia,& Olearia:Arenis,Lapidibus,& iis quidem,quos pretiosos vulgus appellat, & aliis, vt Pyrite,Pyrobolo,Phrygio,Asio,Gagate,Armenico, Hæmatite, Schisto, Galactite, Melitote,Moroxo siue Leucographide,Dioscorides vocat μόροχθον,alij μολόχθον,Iaspide,Indaico siue Tecolitho,Agerato,Magnete,quem & Heraclium lapidem vocant,Arabico,Alabastrite,Smyri:Eo qui in spongiis inuenitur , & eo qui in Argeo Cappadociæ monte nascitur,Ophite, Ostrante, qui & Hæodes dicitur , Hieraciti, Indico,Sapphiro,Aphroselene,Speculari quem Græci Speclarion vocant & Sphe-clarion,quorum vires maxima parte reperies apud Paulum vbi suprà. Terrarum generibus vt Samia,quæ Aster dicitur, Cretica, Erythiade, Lemnia,quam plerique Lemnium minium vocant,officinæ terram sigillatam:Armenia,Cimoli, Aegyptiæ præsertim luti ipsius,Selenusia,Chia,Ampelite, Pingiti, Alania, Ochra: hanc enim Paulus inter terras nominat. Et ipsius terræ tuberibus Vuis,Vinis,Aquis,& earum differētiis,vt nitrosa,bituminosa,sulphurosa,& ea quæ in Cypri metallis coalescit, quam Chalcanthon vocant:Lignis vt aloes,Balsami, Lignorum casiæ, quæ Græcè Saprotes dicitur. Sordibus aurium,statuarum,vasorum,lanarum,balneorum,virilitatis:Spumis non animalium solùm sed aliarum rerum vt argenti quam lithargyron vocant,& salis. Oleis multorū generum,vt Cyprino, Gleucino,Balanicio,lētiscino,melino,styracino,laurino,irino,rosaceo,chamæmelino,susino,Caryino, amygdalino,raphanino,Nardino,decamyrō, infoliato,spicato, cōmegino, œnathino, liliaceo, violaceo, ricinino, siue cicino,ægerino,omotribe,picino,Sicyonio simplici & composito,rutaceo. Adipibus & seuis,quæ quomodo differant,disces ex Plinio lib.28.c.9. Squamis non solùm animalium vt testudinum,sed & aliarum rerum,vt æris. Butyris,Ouis,Ceris,Corticibus,Membranis:hæc enim duo differunt vt videre licet ex Plinio lib.16.c.14.& ex duobus magnus est in medicamentis vsus. Cremoribus,Glandibus,Iecinoribus,vt hirci,capri,canis rabidi,lacertæ,lupi, asini, apri,suis,mergi,quorum omnium medicinas tradit ipse Paulus vbi suprà:Baccis vt lauri,cedri,iuniperi,& myrti. Salibus multi generis vt communi,ammoniaco,fossili,& Cappadocio,Sudoribus,Menstruis,Fumis,Fimis,Cutibus , Sputis, Vomitibus,Viperis,Vermibus,Iuribus,siue Iusculis, Fragmentis attritarum vestium , pigmentis,metallis,ex omnibus animalium partibus,ex ipsis venenis,ex cæteris denique omnibus,quæ parens natura produxit cunctis humanæ naturæ malis efficacia quærere remedia,atque horum opportunum vsum,ex tot autoribus.tot disciplinis, & ab ipsis syderibus petere.Hæc,inquam,tam abdita rimari cura,tam ardua viribus animi adipisci,tam multa memoria complecti,tam necessaria ad salutem vniuersi mortalium generis in commune proferre,nonne prorsus homine maius ac planè diuinum quiddam fuisse videtur?Sed & huius rei causa in id reiici potest, quòd vt dicit Campanus,nihil tam pestilens & contagiosum,nullum malorū extat genus, cui non sint à medicis excogitata saluberrima remedia,siue ambulare claudos,loqui balbutientes & mutos,resipiscere stultos & insanos plerunquevidemus,quæ res par miraculo,si miraculum non sit,diuinitati assignanda videri potuit. Item Deus homines natura productos:medici arte,cura,atque vigilantia tuetur.Deus nobis vitā dedit,eam medici(quod Deo proximum est)conseruant,& iam fugientem retinēt, atque multò efficiunt diuturniorem.

54 *Mortui à medicis suscitati.*

¶Imò verò,& quod solius Dei proprium est,ad vitam mortuos reuocant,quod persæpe,præterquam quod suprà de Aesculapio & Polyido diximus,experientiā comprobatum est.Empedocles enim & philosophus & medicus celeberrimus,maximā ex eo gloriam consecutus est,quòd mulierem defunctam viuā dimiserit, vt est testis Heraclides Ponticus in eo lib.cui est titulus,περὶ τῆς ἄπνου,id est,de perdita spiratione,& post eum Diogenes Laërtius.Asclepiades quoque inter medicos famigerabilis hominem exanimatum,elatum,comploratúmque ab rogo domum viuum reduxisse traditur à Plinio,libro septimo c.37. & iterum libro vicesimo sexto c.3.& Apuleio

leio lib. Floridorum 4. vbi hanc historiam copiosissimè simul & picturatissimè describit. Sed & Xanthus antiquus rerum Lydorum scriptor, lib. primo suæ historiæ, tradit occisum draconis catulum, prætereà & Thylonem hominem, quem draco occiderat, virę restitutum, herba quam Balin nominat (alij legunt Halin) Iuba quoque Mauritaniæ Rex in Arabia hominem herba ad vitam reuocatum scribit. quæ & ipsa quoque post eos retulit Plinius, lib. 25. c. 2.

37 ¶Vt interim omittam permultos ab ipso Plinio memoratos, lib. 7. c. 52. qui iam elati partim in ipso rogo, partim post dies compluscu los, & ex iis nonnulli interiectis septem diebus reuixerunt. Hæc & si apud aliquos fide carent, admirationem tamẽ, vt vtar verbis ipsius Plinij, implent, cogúntque confiteri multum esse, quod vero superfit: vt hinc intelligas Plinium id minimè credidisse, vti nec ipse credo, cùm id sit diuinę omnino potentiæ, vt postea dicemus, nu. 408. tantùm autem abest. Quanquã quantùm ad eum attinet (vt ad Erasmum redeamus) qui vitæ redditur, quid refert vtrùm anima denuo in artus relictos diuinitus reponatur, an penitus in corpore sepulta, morbique victoris oppressa viribus, arte curáque medici suscitetur atque eliciatur, iámque certò migratura retineatur. An non penè paria sunt, mortuum restituere, & mox moriturum seruare, eiúsque animam in corporis latibulis delitescentẽ ab ipso limine mortis reuocare? Complurium morborũ ea vis est, vt certa mors sit, nisi præsens adsit medicus, veluti stupor is qui mulieribus potissimùm solet accidere, vuluæ conuersio, syncope profunda, paralysis, apoplexia, & alij propè infiniti. Quos qui arte sua depellit, id est, qui vitam subitò oppressam reuocat, nonne ceu numen quoddam dextrum ac propitium semper habendus est?

De eadem re.

38 ¶Quot censes, vt ille subdit, homines ante diem sepultos fuisse, priusquã medicorũ solertia morborum vires, & remediorum naturas depræhenderit? Quot hodie mortalium milia viuunt, valéntque, qui ne nati quidem essent, nisi eadem hæc ars, & tot nascendi discriminibus remedia, & obstetricãdi rationem reperisset? Adeò statim in ipso limine vitæ, & pariens simul, & nascens salutarem medicorum opẽ miserabili voce implorat. Horum arti vitam debet, & qui nondum vitam accepit, dum per eam prohibentur abortus, dum mulieri seminis recipiendi retinendiq; vis confertur, dũ pariendi facultas datur. Quod si verè dictum est illud Plinij li. 2. c. 7. Deus est iuuare mortalem, profectò mea sententia, aut nusquam locum habebit illud Græcorũ Adagium, ἄνθρωπος ἀνθρώπου δαιμόνιον, id est, homo homini Deus (cuius ex Latinis meminit Statius Cecilius poëta Comicus, & eius autoritate Symachus in Epistolis) Aut in medico fido probóque locum habebit: qui non iuuat modò, verum etiam seruat. Proptereà Libanius ad Magnesium, Medicus, inquit, non sine numine quodam interdum abeuntem è corpore animam continet, vitámque producit.

Prouerbium.

39 ¶Sed iam satis docuimus, quibusnã potissimùm rationibus antiquiores illi medicinæ inuentores Deos existimarunt, & vt scribit Hippocrates in lib. περὶ ἀρχαίης ἰητρικῆς, id est, de antiqua medicina, ὡς ἤδη ὡς ἀξίην τὴν τέχνην θεῷ προσθεῖναι, ὡς καὶ νομίζεται. Nunc ad alia pergamus. Ex iis quæ diximus liquido apparet, non omnino constare, quis omnium primus medicinam inuẽnit. Sed quisquis is fuit, ipsius certè initiũ fecit obseruatio. Homines enim cùm viderẽt alia salubria, alia insalubria, ex obseruatione eorum artem medicinæ effecerunt, si Quintiliano credimus, hoc ipsum scribenti li. 3. oratoriarum institutionum, quo loco de initio Rhetorices disserit. Cui cõcinit Aristoteles in proœmio lib. primi Metaphysicæ, scribens medicinam ab experientia ortam. quod & post ipsum tradit è nostris Bal. con. 136. proponitur quòd Titius, col. 1. versi. circa primum, li. 2. & con. 237. ad euidentiam prætermittendum, col. 2. versic. porrò ex his concluditur, eo. lib. 2. Sed & hoc quoque scribit Cornelius Celsus lib. 1.

Medicina ex obseruatione.

40 ¶Quibus annectendum censuimus, quod Plutarchus Cheroneus statim post principium libelli, cui est titulus, num rectè dicendum sit, λάθε βιώσας, sic viue, vt nemo te sentiat vixisse, scribit priscos illos mortales palàm ęgrotos curare solitos. Eorũ vnusquisq

De eadem re.

quisque si quid habuisset conducibile,quod vel ipse ægrotans,vel alterum curâs cõperisset,consulebat ei cui opus erat.Atque ita,ait,ferunt artem experimentis natam, in maius auctam esse.Quódque Maximus Tyrius Platonicus de ea re scribit, sermone quadragesimo,Græcè quidem,sed hoc propemodum sensu. Medicinæ vetustißimum inuentum his initiis ortum,constans est fama.Eum qui vexaretur à morbo domestici exportantes in frequentißimo vico statuebant, vt à transeuntibus visus de qualitatibus morbi rogaretur.Ita qui tulerat depulerátque similem morbum, aut medicamentis sumptis,aut cauteriis,aut incisionibus,aut tolerantia sitis prodito remedio laborantem iuuabat. Similitudine igitur morbi remediorum colligens memoriam,summam eius quod ex his hominum congreßibus acceperat scientiam fecit.Hæc Maximus.Sed & Seruius enarrans illud Virgilij lib.12.Aeneidos,

Ille vt depositi proferret fata parentis.

Depositi (inquit) id est, desperati.Nam consuetudo erat. vt desperati ante ianuas suas collocarentur, vt possent à transeuntibus fortè curari, qui aliquando simili laborauerant morbo.

41 *Medicina ex somniis.* ¶Iamblichus autem,ne & id prętermittam,de mysteriis Aegyptiorum tradit in Aesculapij templo accipi somnia,quibus morbi curantur.Ipsáque,inquit, ars medendi somniis diuinis est comparata,quod suprà alio in loco diximus.Subdítque exercitũ Alexandri morbis mox deperiturum euasisse discrimen,remediis adhibitis in somno à Dionysio Deo proditis.Cui concinit quod scribit Plinius lib.25.c.2.Vsum radicis rosæ syluestris,in somnio cuipiam fuisse proditum,ad insanabilem anteà morsum canis rabidi,pauorem aquæ potúsque omnis odium afferentem.Sed & Diodorus lib.1.tradit Isidem medicinæ, vt placet plerisque,sicuti suprà diximus, inuentricem,in somnis eis palàm opitulari,quos ope sua dignos esse censebat.

42 *Redit author ad historiam medicinæ. Hippocrates medicinam è tenebris in lucem reuocat.* ¶Sed de his satis diximus.Igitur vt redeamus ad medicinæ historiam, cùm adúsque Peloponesiacum Græciæ bellum,quod gestum est à trecentesimo vrbis Romæ anno,in nocte densißima delituisset medicina,eam veluti interemptam tunc primum teste Plinio,lib.29.c.1.& Galeno,si is est,in medicorum Introductorio Hippocrates Cous,Heraclidæ & Praxitheæ filiæ Phenaretes filius,& Herodici Selybriani,Gorgiæque Leõtini rhetoris & philosophi discipulus,è tenebris in lucem reuocauit, & eam veluti alio quodam partu genuit,& per omnia membra aluit, eduxit, vestiuit, & omni ornatu insignẽ reddidit.Is enim cùm mos fuisset(cuius etiam rei nonnihil meminit Geographus Strabo lib.8.& iterum lib.14.)liberatos morbis scribere in tẽplo eius Dei,qui auxiliatus esset,vt posteà similitudo proficeret,exscripsisse ea traditur,& ita ex iis hanc artem excerpsisse.Vnde,vt tradit Plinius libr. 26.c.2. primus medendi præcepta clarißimè condidit.

43 *Pestilentia ab Hippocrate depulsa.* ¶Sed sicut hoc à vero abest,vt ex iis satis liquet,quæ de nauicula Aesculapij scripsimus,& statim paulò infrà patebit:ita & illud verißimum,quod alibi refert idem Plinius,scilicet libr.7.c.37.quòd cùm Hippocrates venientem ab Illyriis pestilentiam prędixisset,& discipulos ad auxiliandum circa vrbes dimisisset,honores illos à Gręcis meruit,quos Herculi decreuerant. Cuius etiam rei meminit Galenus in libr. de commoditatibus Theriacæ c.6.Quemadmodum scilicet iußit mirabilißimus(vt illum appellat videlicet,θαυμασιώτατον)Hippocrates per totam ciuitatẽ accendi ignes floribus coronamentísque odoratißimis flagrantes, vnguentísque suaueolentiam spirantibus perfusos,vt ita aër tabificus emacularetur,atque purior,syncerior,salubrior aspirãtibus fusim subduceretur.Quod & Plinius ipse transeunter attigit,li.36. c.vlt.& Aëtius Tetrab.2.Ser.1.c.94.in fi.Ex quo & Varro lib.1.de re rustica c.4.tradit Hippocratem in magna pestilentia,non vnum agrum,sed multa oppida scientiâ seruasse.Et hanc rem etiam affatim abundéque describit Thessalus ipsius Hippocratis filius,in oratione,quam habuit in Senatu Atheniensi, cùm patriæ excidium deprecaretur.Extátque adhuc Senatusconsultum Atheniensium, quo illi decreti sunt honores Herculis.

44 ¶Nec silentio prætermittendum est,quod Suidas scriptum reliquit, quòd Hippocrates à maximo Regum Artaxerxe expetitus,literisque & ingẽtibus donis inuitatus ire contempsit. Cuius etiam rei meminit Plutarchus,in Catone Censorio. Sed & literas ipsas quas in id Artaxerxes ad Hystanem scripsit, posteritati commendauit Suidas. Artaxerxes Hyscani Hellesponti præfecto,Salutem. Hippocratis Coi medici Aesculapio prognati ad me artis fama peruenit. Da igitur operam,vt aurum illi tribuas quantum cupit,aliáque item quorum indiget,& ad me mitte. Erit enim par honore summis in Perside viris. Et hæc quoque epistola reperitur inter opera ipsius Hippocratis. Quod quidem huc de industria adscripsi,& similia quoque adscribam, vt ex iis pateat,in quanto honore,pretio,æstimatione fuerunt medici,vel apud Reges famatissimos.

Hippocrates ab Artaxerxe accitus ire contempsit.

45 ¶De Hippocrate dicit Macrobius li.1.de somnio Scipionis,quòd tam fallere quàm falli nescit. Quanquam sunt nonnulli qui illum aliquando errasse cõtendũt,cùm in lib. περὶ φύσιος παιδίου. de natura infantis scripsit,ex oui luteo auẽ generari, nutrimentum autem ex albumine esse:moti autoritate Aristotelis & Plinij,qui contrariũ è diametro scripserunt,ille lib.3.de generatione animalium.c.1 hic libro 10.c.53. Sed cum Hippocrate Alcmeon cõsentit insignis philosophus,vt Aristoteles ipse tradit. Sed de hac controuersia alibi fortè dicemus, ostendemúsq; veram esse Hippocratis sententiã. At ipsemet Hippocrates à futuris se esse deceptũ memoriæ prodidit,more scilicet,vt prodit Cornelius Celsus lib.8.c.4.magnorũ virorum , & fiduciã magnarum rerum habentiũ. Nam leuia ingenia,quia nihil habẽt,nihil sibi detrahunt. Magno ingenio,multáque nihilominus habituro,conuenit etiã simplex veri erroris cõfessio:pręcipuéq; in eo ministerio,quod vtilitatis causa posteris traditur: ne qui decipiantur eadem ratione, qua quis antè deceptus est. Porrò Quintilianus li.3.c.8.ita de eo scribit,Hippocrates clarus arte medicinæ videtur honestissimè fecisse, quòd quosdam errores suos,ne posteri errarent,confessus est.

Hippocrates an aliquando falsus sit.

46 ¶Hunc autem,vt ad eius laudes redeamus,quanquã nondũ ab iis discessimus, maximum medicorum,& istius scientiæ conditorem & naturæ peritissimũ, vocat Seneca ad Lucillium,epistola 95. Eúmq; principem medicinæ appellat Plinius, libr.7. c.51. Et diuina virũ sciẽtia Gellius,& Macrobius alicubi. Et nobilissimũ medicũ D. Augustinus lib.de ciuitate Dei.5.c.2. Ante hos Plato in Protagora, atque etiam in Phœdro illum admodum extollit,dicitque illum esse è genere Asclepiadarum. Estque in eum distichon illud Græcum,lib.1.epigrammatón,

ἱπποκράτης φάος ἦν μερόπων, καὶ σῶσε λαῶν
    ἔθνεα, καὶ νεκύων ἦν σπάνις ἐν αἴδῃ.   Id est,ad verbum,

Hippocrates lumen fuit hominum,& saluauit populorum
    Gentes,& mortuorum fuit raritas in inferno.

Laudes Hippocratis ex externis scriptoribus.

47 ¶Tam multa autem vbiq; Galenus in laudem Hippocratis in multis locis scripsit, vt qui huc omnia velit cogere,volumen conficere necesse esset,sed nonnulla tãtùm adscribam. Is circa initia libri 1.de arte curatiua,eum omnium disciplinarũ ducẽ & autorem dicit. Et idem propemodum dicit lib.3.de Crisibus.c.11.rursúmque in libr. Prognosticorum c.2. Sed & idẽ lib.1.περὶ φυσικῶν δυνάμεων,de naturalibus facultatibus c.13.scribit,eum omnium primũ,quos nouit,medicorum,philosophorúmq; naturæ opera nouisse. Et lib.1. Therapeuticæ mirandas in eum laudes congessit,ostenditq; Aristotelem,Theophrastum,& alios celeberrimos philosophiæ professores ab eo multa in suos libros transtulisse,& ex iis Platonem illũ omnium qui ante se fuerunt,maximè admiratum fuisse. Et eiusdẽ operis li.5.dicit rectè omnia ab illo fuisse tradita. Et li.7.eiusdem quoq; operis,paulò post prin.scribit eum omnium salutariũ præceptorum semina præbuisse. Et li.4. Aphorismorum c.66. Hippocrates in his,sicuti & in aliis dignus est admiratione,eorũ inuentor,quæ à pluribus medicis ad hũc vsque diem fuerunt ignota. Et lib. Temperamentorum 2.illum vocat admirabilẽ omnium rerũ magistrum. Et lib.de Virtutibus animalibus.c.7.in fi. diuinissimum illum ap

Eiusdẽ laudes ex Galeno.

lum appellat. Et lib. de Commate, post medium, dicit eum non eorum fuisse, qui verbum quoppiam frustra adiiciunt. Nam vnumquodque vocabulum ab eo scriptum, imo & omnem syllabam rem semper aliquam significare. Neque eum fecisse sicuti Homerus, qui dicit humidum oleum, & lac album, nullius determinationis gratia. Omne enim lac album, & oleum humidum esse. Et in li. qui inscribitur, Introductio siue Medicus, quem nonnulli Plutarchi, alij Herodoti esse opinantur, scribit Hippocratem omnibus facilè præcelluisse, primúmque consummatam apud Græcos medicinam in lucem protulisse. Et lib. de vsu partium 1. c. 9. huius scripta veluti Dei vocẽ esse dicit. Ab Hippocratis, inquit, dictione, tanquam a Dei voce auspicemur. Et paulò antè dixerat, nihil ab eo fuisse perperam scriptum. Et lib. cui titulus est, Subfiguratio Empirica. c. 8. dicit eum expertissimum, & amicissimum veritatis. Et in li. de Difficultate respirationis 2. Hippocrates (inquit) confessione ac suffragio omnium medicorum, ad eorum quæ ægris accidunt obseruationem, diligentissimus fuit. Et lib. cuius titulus, quòd medicus sit philosophus, scribit neminem ampliùs existere, qualis fuit Hippocrates inter medicos. Et li. 2. de morbis curandis Hippocrates primus omnium recta institit via, quæ cùm à posteris absoluenda fuerat, non modò nemo eorum absoluit, sed plerique etiam quæ probè inuenta fuerant, corruperunt.

48 *Et ex aliis me dicis.* ¶ Sed audi aliorum testimonia de Hippocrate, ne existimes Galenum hæc solum de eo sensisse. Cornelius Celsus in prooemio, scribit ipsum Hippocratem primum ex omnibus memoria dignum ab studio sapientiæ medicinam separasse, virum & arte & facundia insignem. & lib. 7. post princip. vocat illum parentem omnis medicinæ. Et in epistola ad Caium Iulium Calistum, quam Marcellus medicus posuit in suo libro medicamentorum, illum conditorem medicæ professionis dicit. Et Oribasius Sardianus in commentariis Aphorismorum eiusdem Hippocratis, lib. 7. cap. 18. dicit eum fuisse in omnibus veracem. Theophilus Protospatarius, lib. 5. Fabricę humani corporis c. 19. eum vocat medicinæ Prometheum. Soranus Medicinam, inquit, inuenit Apollo, amplificauit Aesculapius, perfecit Hippocrates, quem mihi ducem & iudicem omnium causarum & quæstionum oportet accipere, tanquam inuentorem omnium bonorum operum.

49 *Ex nostris.* ¶ E nostris Bar. in l. j. col. 4. vers. pro cuius declaratione. ff. si cer. pet. dicit standũ esse libris Hippocratis tanquam authenticis: quem refert & sequitur Panor. in c. 2. in fi. de feud. Nam & Iurisconsultus noster Paulus in l. septimo. ff. de stat. homi. de eo ita loquitur. Septimo mense nasci perfectum partum iam receptum est, propter autoritatem doctissimi viri Hippocratis. Quibus verbis tantum illius autoritati tribuit, quantum tribuere potuit. Et alibi quoque citatur à Iurisconsulto, in l. ab intestato. §. vlt. ff. de suis & legi. hære. & in Decretis Canonicis, in c. ne tales, de consec. di. 5.

50 *Hippocrates an pulsuum notitiam habuerit.* ¶ Mirum est autem quod de Hippocrate scribit Theophilus author Græcus in li. de pulsibus & vrinis, in hunc fermè sensum, Hippocrates diuinus medicus pulsuum notitiam non habuit, sed latera & frontem manu contingebat. Cui concinẽs Galenus, lib. de Crisibus 3. c. 11. eodémque vlt. scribit Hippocratẽ nihil de pulsibus tradidisse, vel quia non nouerat, vel quia non magni momenti existimabat. Quanquã ipse Gale. in lib. de generibus & differentiis pulsuum, cap. j. scribit Hippocratem omniũ primum quos ipse sciuerit, nomẽ pulsus scripsisse: nec eã quæ in eo est artẽ, videri ignorasse: quanquam eam penè partem artis intactã reliquit. Et sanè ipse Hippocrates, in libro de humoribus, haud multò post initium, Venarũ (inquit) pulsus, caliditas, frigiditásue medico sunt considerãda. Et li. 7. Epidemiôn, si is eius sit, ante mediũ, *σφυγμὸς ἐν κροτάφοισιν, ὡς λεπτῆς θέρμης*, id est, pulsus in tẽporibus, veluti tenuis caloris. Et lib. de alimẽtis, si item is liber eius sit, Venarũ pulsus, & spiratio secũdùm naturã indicant hominem rectè valere. Et li. Aphorismorũ 7. c. 21. A forti in vlceribus pulsu, profluuium sanguinis. Sed illud magis mirum est, quòd cùm Hippocrates talis tã túsque fuerit, vt diximus, repertus est tamen qui cõtra eum orationem habuerit, Antiphon scilicet Rhamnusius vnus ille ex decẽ oratoribus, vt tradit Plutarchus in vita ipsi

Antiphon habuit orationẽ

ta ipsi

ta ipsius Antiphonis, sed vix crediderim illum fuisse nostrum Hippocratem. Soranus autem in historiis (neque enim id omittendum fuit) tradit Coos singulis annis Hippocrati parentare solitos.

contra Hippocratem.

51 ¶ Post Hippocratem fuit ætate famáq; secundus, teste Plinio li. 29.c.1. Diocles Garystius Darij Histapis tempore, cuius extat elegans epistola ad Antigonum Regem de tuenda bona valetudine, & eum citat Galenus, lib.3.de locis affectis, cap.6. & Aurelianus, li.3.Chroniôn.c.4.& Oxeon li.3.c.21.ex libro cui est titulus, Affectio, caussa, curatio. Et li.4.ca.8.ex libro Prognostico. Et libro Oxeon.1.ca.12. ex libro de febribus. Et Dioscorides, lib.7. ex Barbari computatione c.3. in commentario ad Plistarchum. Et Octauius Horatianus, aut vt aliis placet, Theodorus Priscianus, lib.4. de physica scientia, ad Eusebium filium, vbi illum dicit fuisse sectatorem Hippocratis, & ab Atheniensibus iuniorem Hippocratem vocatum. Et Galenus lib.2.Simplicium Pharmacorum c.5.ex Archidamo.

Diocles Carystius.

52 ¶ Deinde fuêre Praxagoras Cous, qui, vt Galenus scribit lib.1.Therapeuticę, ab Aesculapio traxit originem huiúsq; pater Nicarchus fuit, vt tradit idem Galenus ad fi. libri.2.de naturalibus facultatibus: Atq; etiã Chrysippus Gnidius, qui vt tradit Plinius li.29.c.1.maiorum placita ingenti garrulitate mutauit, huius sunt libri de animæ ægritudinibus, de ratione curandi, & Herophilus Bacchius siue Chalcidonius, vt multis placuit, Carthaginẽsem dicit Galenus, li.1.de vsu partium. Et Erasistratus Chius ex Iulide vrbe, aut Sicyonius, vt Galenus Pharmacorum localium, lib.10. ca. 3.& alij malunt, Aristotelis filia genitus, Chrysippi vt ipse & Plinius vbi suprà, testatur, & vt plerisque placuit, Theophrasti discipulis. Ille scilicet Heroph. arte miranda motus omnes & pulsus humani corporis in musicos pedes discreuit per ætatum gradus, & venarum pulsus rythmis musicis asseruit moueri, authore Plinio lib. 11. cap. 37.& lib.29.c.1.& Censorino de die natali.

Praxagoras.

Chrysippus.
Herophilus.
Erasistratus.

53 ¶ Hic veterum medicorum nobilissimus (ita illum appellat Macrobius li.vlt.Satur. cap.15.) primus miro nouóq; modo deprehendit morbum Antiochi ex amore Stratonices nouercæ prodeuntem. Quam rem cognitu certè iucundiorem in hunc locum subtexere statuimus. Igitur cùm Antiochus ipsius nouercæ, quã Seleucus pater ei superinduxerat, infando amore corriperetur, non immemor quàm improbis facibus arderet, impium pectoris vulnus pia dissimulatione contegebat. At inualescente magis magísq; amore, diuersi affectus iisdẽ visceribus ac medullis inclusi, videlicet summa cupiditas & maxima verecundia, ad vltimam tabem corpus eius redegerunt, vt iam esset moribũdo similis. At verò Erasistratus solus inter plerosq; medicos, quos Seleucus pater magnis propositis præmiis ad curandum filiũ vndiq; conuocauerat, percipere potuit hanc animi amore ardentis, non malè affecti corporis ægritudinẽ esse. Nam cùm iuxta adolescentem grauiter laborantem sederet, & curiosiùs omnes illius gestus vultus & totius corporis obseruaret, tandẽ cognouit ad introitum Stratonices tantã repente perturbationem Antiochum occupare, vt defectum vocis, ruborem vultus, subsultum oculorum, sudores acutos, motum incredibilem venę, cunctáq; alia quæ à Sapho de amatoribus referuntur, intueri in adolescẽte liceret. Statímq; post hęc, dũ videlicet Stratonice discederet, deficiẽte pedetẽtim sensu, ingens pallor toto corpore diffundebatur, fiebatq; anhelitus liberior. Ex quibus deprænendit nullius amore, quàm Stratonices captũ esse Antiochũ. Cui morbo vt mederetur, hac arte vsum ferunt, vt Seleuco patri dixerit illũ nouo morbo implicitũ, videlicet nimio amoris incẽdio, quo nisi expleretur, sanari non posset. At eius quidẽ mulieris amore correptum, quam cõsequi minimè posset: stupefactus Seleucus, Cur, inquit, si huius ægritudinis amor caussa est, languenti filio opitulari non possumus? ingeniũ nobis, an facultates desunt? Quænã quęso tãta cupiditas, aut qualis amor adolescentem corripuit, qui omnes nobis deliberandi rationes excludat? At verò Erasistratus, Meã, inquit, vxorem adolescens ardet. Tum rex multis cum lachrymis, & precibus mirisq; pollicitationibus rogat Erasistratum, vt illam in coniugium filio daret, cui

Erasistrati solertia mira in deprehendẽdo morbo ex amore nato.

tantum regnum deberetur. Cui respondens Erasistratus, Hoc facilè tu pater nobis enarras, verùm fortè aliter sentias, si Stratonicem tuam amaret Antiochus. Vtinam, inquit Seleucus, aut dij, aut homines facultatem darent, vt hunc amorem permutare meo arbitratu possem. Deos enim obtestor, quòd si ea quæ mihi charissima sunt, in vnum conferrentur, omnia libēter abiicerem pro tuenda vnius Antiochi vita. Hæc vehementi affectu multisq; cũ lachrymis dicente Seleuco, Erasistratus non ampliùs cunctandum ratus appræhēsa illius dextera, nihil esse dixit, cur Erasistrato ampliùs indigeret. Non enim coniugem suam, sed Stratonicem filium deperire, & quemadmodum id depræhendisset, declarauit. Qua recognita Seleucus charissimam sibi coniugem filio cedere non dubitauit, quòd in amorem incidisset, fortunæ acceptum referens, quòd adusque mortem dissimulasset, ipsius pudori imputans.

54 *De eadem re.*

¶Quam historiam graphicè & luculenter admodum describit Plutarchus in Demetrio, & Valerius, li.5.c.7.& Appianus in Syrio, & Lucianus in li.de Syria dea. & meminit Galenus, li.1.Prognosticorũ Hippocratis c.7.& rursum c.10. aut vt alij secãt. 11.& iterũ, in lib.suorũ ipsius Prognosticorũ c.6. vbi & simile quippiã à se deprehensum festiuissimè scribit de muliere, quæ Pyladem saltatorē deperibat. possetq; credi Plinius de huiusmodi morbo, istòq; Antiocho intellexisse, cùm scribit li.29.c.1.Erasistratus Antiocho rege sanato, centũ talentis donatus à rege Ptolemęo filio eius. Nisi tum fuisset Antiochus ætate minor, quàm vt filiũ iam gradiorem natu, quiq; intelligeret beneficium in patrem collatũ, habere potuisset. Sed quē Plinius (vt hæc obiter dixerim) hîc Erasistratũ vocat, alibi Theombrotũ idem appellat, videlicet li.7.c.55. cùm inquit, Medicinæ scientiã in Theombroto Ptolemęus rex Megalensibus sacris donauit centũ talentis, seruato Antiocho rege. Ideóq; vel Erasistratus, alio nomine Theombrotus vocabatur, vel Plinius non eundem in ea re authorem vtrobiq; fuit secutus. Illud tamen non prætermiserim, Soranum Coum in historia tradidisse Hippocratem multo antè tempore simile quippiã fecisse, videlicet deprænhendisse amorem quo Perdicas Macedonum rex miserè deperibat Alexandri patris pellicem.

Theombrotus.

55 *Iterum de Erasistrato.*

¶Sed vt reuertamur ad Erasistratum, Galenus frequenter eius opiniones refellit, vt videre licet in multis locis, præsertim verò in libris de naturalibus facultatibus: quã quam illũ maximum medicũ vocat Plinius li.14.c.7. At ipse Erasistratus & Herophilus, de quo etiã suprà locuti sumus, sic artem hanc exercuerũt, teste Cornelio, vt in diuersas curandi vias processerint, iisdémq; temporibus in treis partes medicina diuisa est, vt vna esset quæ victu, altera quæ medicamentis, tertia quæ manu mederetur. Primam διαιτητικὴν, secundam φαρμακευτικὴν, tertiam χειρουργικὴν, Græci nominauerunt. Eius autem, quæ victu morbos curat, longè clarissimi authores etiam altiùs quædam cogitare conati, rerum quoque naturæ sibi cognitionem vendicauerunt, tanquam sine ea trunca & debilis medicina esset.

Medicina in tres parteis diuisa.

56 *Serapion Alexandrinus.*

¶Post quos Serapion Alexandrinus, primus omniũ, vt scribit Celsus, nihil hanc rationalē disciplinã pertinere ad medicinã professus, in vsu & experimētis posuit. Nescio an is sit, de quo scribit Cicero ad Atticũ, li.2. Fecisti (inquit) mihi pergratũ, ꝙ Serapionis librũ ad me misisti, ex quo quidē ego (quod inter nos liceat dicere) millesimam partē vix intelligo. Sed Serapionem ipsum de quo loquimur, citat Cælius Aurelianus li.3.Oxeôn c.21.& ex libris Curationum. Eumq; secutus est Apollonius, & ipse Herophilus quoq; siue Herophileus vocatus, ꝙ Herophili illius prioris discipulus fuit, qui de remediis paratu facilibus scripsit, ex quibus citatur à Galeno in libris de medicamentorum compositione secundùm locos, li.5.c.1. atque etiam de vnguentis, vt tradit Athenæus. Hicque est quem Plinius Apollodorum sæpè appellat.

Apollonius. Herophilus.

Apollodorus idem dictus.

57 *Glaucias. Heraclides Tarentinus.*

¶Qua etiam tempestate fuit Glaucias, & aliquanto pòst Heraclides Tarentinus, ipsius Apollonij condiscipulus. Sed & ipsius quoq; Glauciæ auditor teste Galeno, libr.de vsu partium 6.c.4. Húncque citat idem Galenus in compositionibus Pharmacorum κατὰ γένη, lib.4.ex libris quos scripsit aduersus Astydæmandem, Stratio-

tem & Antiochi eodem. Et Cælius Aurelianus ex libris interiorum curationum. Hi quidem & alij non mediocres viri, vt ipse Cornelius subiunxit, ex ipsa professione se Empiricos appellauerunt.

Empirici.

58 ¶ At Plinius lib. 29. c. j. affirmat huiusmodi factionem, quæ se ab experimentis Empiricem vocauit, in Sicilia cœpisse Acrone Agrigentino Empedoclis Physici authoritate commendato, quem antiquiorē Herophilo & ipse Plinius dicit. Cuius sententiæ adstipulatur Galenus, aut quisquis is est, in Subfiguratione Empirica in princ. Et huius quoque meminit Suidas, qui & ipsum dicit fuisse antiquiorem Hippocrate, & lingua Dorica scripsisse de medicina librum vnum. Et Laërtius in Empedocle, vbi ponit epitaphium quod illi Empedocles inscripsit,

Vbi cœpit Empirice.
Acron Agrigentinus.

ἄκρον ἰατρὸν ἄκρωνα, ἀκραγαντῖνον ἄκρον,
πατρὸς ἄκρου, κρύπτει κρημνὸς ἄκρος πατρίδος.

Galenus autē in Introductione siue Medico, cui scilicet titulus Græcus est εἰσαγωγή, asserit Philinum Coum primū Empiricam sectam à rationali separauisse, occasione ab Herophilo suo præceptore accepta. Sed cùm vellent suam hæresim primam fuisse videri, Acronem Acragātinū, quò rationali esset vetustior, ei dedisse initiū dixerunt. Atque, vt subdit, à Philino ipso Serapion Alexandreus ea secta floruit. Dein & Apollonij duo Antiocheni, pater & filius. Est autem apud Plutarchū in libello de Iside & Osiride Agron Atheniensis, qui cùm in pestilentia ægrotos prope ignem haberi iussisset, id multùm profuisse. De qua re etiam Paulus Aegineta, qui Acronem Agrigentinum id fecisse dicit, li. 2. c. 35. quo tractat de popularibus publicéque grassantibus morbis, vbi hæc scribit, in fi. Porrò si quis pyrā accenderit, egregiè quidem poterit vdum aëra in calidū & aridum permutare, quemadmodum Acronem Agrigentinum fecisse perhibent, quod & recenset Aëtius Tetrab. 1. Ser. 1. cap. 94. in fi.

Philinus.
Agron Atheniensis.

59 ¶ Siue autem ab huiusmodi Acrone, aut ab alio hæresis ista Empiricorū ortum habuerit, satis tamen constat in duas partes eam quoque, quæ victu curat, medicinam diuisam fuisse: aliis rationalem artem, aliis vsum tantùm sibi vendicantibus: nullo verò quicquam post eos qui suprà comprehensi sunt, cogitante, nisi quod à superioribus acceperat: donec ætate Magni Pompeij Asclepiades Prusiensis Rhetoricæ magister, medendi rationem magna ex parte mutauit: totámque medicinam, vt Plinius scribit li. 26. cap. 3. ad causam reuocando, coniecturam fecit, quinque res maximè communium auxiliorum professus, abstinentiam modò cibi, aliàs vini, fricationem corporis, ambulationem, gestationésque. Trahebátque præterea mentes artificio mirabili, vinum committendo ægris dandóque tempestiuè, tum frigidam aquam. Alia quoque, vt ille subdit ex Varrone, blandimenta, & veluti quædam lenocinia excogitabat, iam suspendendo lectulos (qui ob id pensiles à doctis vocātur) quorum molli facilique iactatu, aut morbos extenuaret, aut somnos alliceret: iam balneas auidissima hominum cupidine instituendo, & alia multa dictu grata atque iucūda, magna authoritate, nec minore fama.

Medicinam quæ victu constat in duas partes diuisam.
Asclepiades.

60 ¶ Is est, qui, vt iam suprà diximus, hominē mortuū ab rogo, & vt cum Apuleio li. 4. Floridorū loquar, velut ab inferis postliminio vespillonum manibus extortum domū retulit, confestímque spiritum recreauit, confestim animam in corporis latibulis delitescentem quibusdam medicamentis prouocauit, vt iam facilè credi possit, quod idem Plinius, vbi suprà, tradit vniuersum propè humanum genus in se non alio modo circūegisse, quàm si cœlo emissus aduenisset. De qua re etiam Cornelius Celsus li. 2. ca. 6. Aduersus quos (inquit) ne dicam illud quidem, quòd in vicino sæpè quædam notæ positæ non bonos, sed imperitos medicos decipiunt. Quod Asclepiades funeri obuius intellexit, quendam viuere qui efferebatur. Hic quoque à Mithridate Ponti Rege expetitus, ipsius legatos & pollicitationes spreuit, sponsionémque fecit cum fortuna, ne medicus crederetur, si vnquam inualidus vllo modo ipse fuisset, & victor suprema in senecta lapsu scalarum exanimatus est, vt ipse quoque Plinius scribit lib. 7. c. 37. Eum citat Cassius in Problematis medicis, ca. 40. ex libro de

De eodem.

vlceribus,& Galenus in compositionibus pharmacorum κατὰ γένη, ex libris 10. de facultatibus,& ex libris τῶν ἐκτὸς, id est,de his quæ extrà sunt, siue de exterioribus. Huicq; dicit fuisse cognomentum Pharmation,nec tamen eum multi facit,vt videre possumus in libris de naturalibus facultatibus,& alibi sæpe,nisi hic sit alter Asclepiades Iunior:de quo posteà dicemus. Sed & is citatur à Cornelio Celso, in epistola ad Caium Iulium Calistum,apud Marcellum medicum,ex libro παρασκευῶν, id est, præparationum, quo etiam in loco illum vocat maximum authorem medicinæ. Et ab eodem Celso li.2.Medicinæ c.13.in prin.ex volumine communium auxiliorum.

Asclepiades Pharmation dictus.

61 *Themison.* ¶ Hunc paulò pòst secutus est Themison Laudiceus Syrius,ex eius auditoribus,qui primus princepsq; tertiæ illius factionis, quam Methodicem vocant,teste Galeno, aut vt aliis placet,Herodoto,in Introductione siue Medico. Huncq; tradit Dioscorides lib.8.6.c.secundùm Hermolai diuisionem,emorsum fuisse ab homine rabioso, rabiosumq; inde factum euasisse posteà. Et eum citat Cælius Aurelianus sæpè ex 3. libris tardarum passionum, atque etiam ex 9. libris Epistolarum ad Dimantem, atque etiam ex libris Epistolarũ ad Asilium:& Paulus Aegineta, lib.3.c.15. ex li.10.epistolarum:vt non sit recens, quòd Manardus & alij recentiores medicinam epistolis tractarunt. Et de hoc Iuuenalis Satyra 10.

Quot Themison ægros autumno occiderit vno. Vt eum quoque citat Aëtius Tetra. 3. Sermo.1.c.10. Hunc summum authorem vocat Plinius li.14.c.17.

62 *Dioscorides.* ¶ Quo etiam tẽpore fuit ipse Dioscorides Cilix,ex Anazarbo: Alexãdrinus vocatur Paulo Aeginetæ,li.4.c.34.cognomento Phacas,id est, Lentinus, quòd lentigine os dehonestaretur,vt scribit Suidas,Marci Antonij & Cleopatræ,vt idẽ dicit familiaris, qui scripsit libros omnium laudatissimos,de simplicibus quæ ad medecinam pertinent,quibus titulum fecit περὶ ὕλης ἰατρικῆς, de materia medica. Hunc maximis laudum præconiis effert Galenus li.6.de simplicibus medicamẽtis in præfatione, datq; illi primas in simpliciũ cognitione. Et li.4.de cõpositione medicamẽtorũ κατὰ γένη, illum dicit perfectissimè tractatum de materia medicamentorum confecisse, nulliq; eorum qui in eadem quasi arma descenderunt,secundũ esse. Et lib.de antidotis, Traditum (ait) est abundè de medicinali materia quinq; Dioscordis libris. Scripsitq; & alia quædam,si is est. Ex quo Galenus in lib.7. κατὰ τόπους. c.2. Hypoglossida describit. Sed & ipse Galenus Succidaneorum lib. tradit illum scripsisse librum Reciprocorum medicaminum,id est,quod vulgò dicunt,quid pro quo. Sunt tamẽ qui existimant Dioscoridem ipsum posteriori tẽpore fuisse,eodem scilicet,aut paulò posteriore,quo Plinius fuit. Nam & in ea sententia fuit Hermolaus Barbarus,in Castigationibus Plinij,lib.26.c.1.& iterum lib.29.cap.vlt. & Ioan. Baptista Plautius, in Commentariis Persij,Saty.6.hoc argumento fulti,quod vterq; Licinium Bassum viderit, & quidem prouecti iam,& commentantes,vt patet ex illo c.1.lib.26.Plinij,& prologo Dioscoridis. Verùm in omnibus Plinij exemplaribus nõ Licinius, sed Lacanius, vel Locanius scribitur,vt diuersus à Licinio Dioscoridis videri possit.

63 *Antonius Musa.* ¶ Fuere & eadem tempestate Antonius Musa, & eius frater Euphorbius, hic Iubæ regis medicus,vt scribit Plinius libro quinto,cap.1.& iterum libro vigesimoquinto capite septimo vbi & ab eo herbam Euphorbiam vocatam dicit: Ille Augusti,quem aliquando ab omnibus desperatum sanitati restituit. Ideóque illi statuam ære collato iuxta signum Aesculapij, teste Tranquillo in Augusto, cap. 59. erexit Romana ciuitas,& tum quidem rerum omnium domina. Et de hoc fortè intelligebat Plinius quod scripsit lib.19.c. 8. Diuus Augustus, lactuca conseruatus in ægritudine fertur prudentia Musæ medici. Extat & hodie volumen luculentũ,quod de medicina scripsit. Et hunc sæpissimè citant Galenus & Aëtius. Et de eo est illud Horatij libr. 1. epistola.15.

—Nam mihi Baias

Musa superuacuas Antonius &c.

Vbi Porphyrion scripsit eum fuisse medicum Augusti. Eusebius autem Chronographus me

phus memorat Artorium medicum Augusti,quem dicit post Actiacam victoriã naufragio periisse,putabámq; primùm mẽdum esse in nomine, versis duabus N. in duas R. Sed me ab hac suspicione liberauit Velleius Paterculus lib. posteriore Romanæ historiæ,scribẽs Augustum fuisse oratum ab Artorio medico,ne in castris quæ apud vrbem Philippos aduersus Cassium & Brutum collocata erant, maneret quod & ipsum tradit Valerius Maximus li.7.c.1.in prin. Et quod Lactantius li.2.c.8.meminit ipsius Artorij medici Augusti,atque etiam Cęlius Aurelianus Acutorum morborũ li.3.c.11.& c.14.vbi illum dicit Asclepiadis sectatorem,& c.16.Huic fuisse nomen Artorium Marcum constat ex Plutarcho in vita Bruti,scribente hunc admonuisse Augustum,vt ab ea pugna,de qua suprà diximus,excederet.Sed illud monere velim lectores in vetustis codicibus Chronicôn. Eusebij esse scriptum Artorius,sed qui eum codicem cum cæteris operibus ipsius Eusebij prelo nouissimè tradiderunt Basileæ, anno 1542.loco Artorij Antonium perperam substituerunt.

Artorius. *Euphorbius.*

64 ¶ Sed & sub id tempus fuere & alij celebres medici C.scilicet Valgius eruditione spectatus,quem de herbis imperfectum volumen ad Augustum scripsisse tradit Plinius circa initia c.2.li. 25. Cassius Fœlix quem Celsus ingeniosissimũ sui seculi appellat. Chaspitanus,aliis Carpitanus dictus,Arũtius,Albutius Rubrius,Q.Stertinius,& aliquãtò pòst Vectius,aut vt alij scribũt Vettius Valẽs,Messalinę Claudij Cæsaris vxoris(authore Plinio,li.29.c.1.)adulterio nobilitatus, paritérq; eloquentiæ affectator. Hunc vt scribit Cornelius,Tacitus adulterij reũ & cõfessum Claudius ad suppliciũ tradi iussit. Hunc citat Galenus in libro de medicamentorũ compositione secundũ locos.Scripsit inter cætera libros Antologias,in quibus de annis Climactericis septenariis & nouenariis eorumq; ratione priùs à Petosiri & Nichepso regibus,περὶ κλιμακτήρων ἑβδομαδικῆς καὶ ἐννεαδικῆς ἀγωγῆς. Sed & illũ citat Serenus Sãmonicus,c.58.

Valgius. *Cassius Fœlix* *Chaspitanus.* *Albutius Rubrius.* *Q.Stertinius* *Vectius Valẽs.*

65 ¶ Fuit & eodem tempore ipse Aurelius Cornelius Celsus,quem non semel suprà citauimus. Hic præterquã q de medicina volumen illud omniũ eius materiæ eloquentissimum scripsit,etiã præcepta Rhetorices,rei quoq; militaris & rusticæ reliquit,& de omnibus ferè artibus libros cõscripsit,dignus vel ipso proposito, vt eũ scisse omnia illa credamus, vt memoriæ prodidit Quintilianus lib.vlt.c.itẽ vlt. Oratoriarum Institutionum. Sed & hunc Columella testis locupletissimus,li.2.Rei rusticæ.c.item 2.dicit non solùm agricolationis, sed vniuersæ naturæ prudentem virum. Et alibi eum doctissimum appellat,lib.9.c.6.Eum citat Plinius,lib.21.c.30.& alibi sæpè.

Cornelius Celsus.

66 ¶ Fuit præterea & Thessalus Tralianus,qui Neronis principatu cuncta maiorũ placita delere conatus est rabie quadã, vt scribit Plinius,li.29.c.1.in omnis æui medicos perorans. Aduersus quem multa scripsit Galenus,li.1. Therapeuticę,& alibi sæpe. Et inter cætera in li.1.de cõpositione medicamentorum κατὰ γένη,eũ dicit Medicæ artis operum inexpertũ. Isq; est quem & alibi quoq; sæpe,præsertim in antiquis trãslationibus Galenus ipse Thessali nomine redarguit. Is inter cætera librũ de communitatibus scripsit,& Syncretica,vt tradit Galenus illo 1.libro Methodi,vbi & ipse scribit hunc in quadam ad Neronẽ epistola his inter initia verbis vsum fuisse, Cùm nouã sectam condiderim,& quæ sola vera sit,propterea q qui ante me medici fuerunt omnes,nihil vtile prodiderunt vel ad sanitatem tuẽdam,vel morbos propulsandos. Sed & eodem libro scribit illum promittere solitum se mensibus sex eam artem tradere. Ex quibus satis constat eũ mira fuisse arrogantia. Quod & hinc quoq; satis cõstat, q monumento suo in via Appia ἰατρονίκην, quasi medicorum victorem se inscripserit. Optarim tamen libros eius extare. Nam & ex fragmentis,quæ videmus,ab aliis citatis cõstat eum fuisse acutissimum,atq; etiam doctissimum. Hic sæpè citatur à Cælio Aureliano ex libris Regularum,scilicet li.3.ὀξέων,id est, acutorum morborum c.17.

Thessalus.

67 ¶ Huius etiam temporis fuere Cricias,aut vt alij scribunt,Critias Massiliensis, qui arte geminata, vt cautior religiosiórq; ad syderũ motus ex ephemeride mathematica cibos dabat,horásq; obseruabat. Charmis & ipse quoq; Massiliensis, qui dãnatis

Critias Massiliensis. *Charmis Massiliensis.*

Antonius Castor. non solùm prioribus medicis, sed & balneis, frigida etiam hybernis algoribus lauari persuasit, mersitq; ægros in lacus, vt tradit Plinius lib. 29. c. 1. Et Antonius Castor cui summa in ea arte authoritas fuit, centesimúmq; ætatis annum excesit, nullũ corporis malum expertus, ac ne ætate quidem memoria aut vigore excussis, quod vix credibile esset, nisi Plinius, qui id optimè nouit, scriptum reliquisset, li. 25. c. 2. Hunc citat idem Plinius lib. 20. c. 17. in princ. & alibi sæpe.

68 *Plinius.* ¶ Nam & Plinius ipse eodem tempore floruit togatorũ doctissimus, nullius expers disciplinæ, totius naturæ interpres, qui qualis quantúsq; medicus fuerit satis apparet ex sua ipsius Naturali Historia. Sed & ipsius titulo librũ peculiarẽ habemus de medicina nuncupatim scriptum, quem tamen stylus arguit non esse ipsius, prætquam quòd ipse citat Galenum illo tempore inferiorẽ. Est tamen hic liber alioqui non malus, & optimos authores aduocat. Putátq; Paulus Iouius vir acerrimi iudicij, in lib. de piscibus Romanis, eũ librum esse Plinij Valeriani multò, quàm ille fuit, recentioris, cuius marmoreum sepulchrum Comi inspicitur, vbi Pliniorũ familia floruit in templo diui Probini. Nec multo pòst Soranus Ephesius, qui primùm Alexandriæ profecit. Dein Romam venit, vbi artem exercuit Traiani & Hadriani temporibus, libróśq; plures & optimos composuit, testis Suidas. Huius Isagoge medendi extat, eúmq; citat Cælius Aurelianus ex libris Causarum, quos ætiologumenos vocauit.

Plinius Valerianus.

Soranus.

69 *Galenus.* ¶ Sed & ea tempestate, aut certè continuò pòst emicuit Claudius Galenus Pergamenus Niconis illius geometræ atque astrologi filius, qui reliquos omnes superiores medicos (Hippocratẽ semper excipio) & ingenij magnitudine, & doctrina, & diligentia facile superauit. Hunc nonnulli perhibent centum & quadraginta annos vixisse, tantáq; in cibo & potu abstinentia vsum, vt ad satietatem nũquam comederit, aut biberit, nec crudum quicquam vnquam gustarit, vnde sit factum, vt odorificum semper anhelitum spiraret. Sed quod longè mirabilius est, citra vllã omnino affectionem sola defecerit senectute. Quod in humanis, vt dicit Cælius Rhodiginus lib. Antiquarum Lectionum 30. c. 12. ex posteriore æditione, est rarissimũ in tanta subblandientis gulæ lasciuia. Vtcunque tamen res habeat, hinc quibusdam obrepsit Adagiũ, vt Galeni valetudinem dicamus, pro ea quæ vltra humanum captum nimis sit prospera, nimísque inoffensa.

An aliquãdo Galenus ægrotarit.

Prouerbium.

70 *De eadem re.* ¶ Sed sunt, vt ille subdit, plurima quæ aduersus hanc astructionẽ proferri possunt, tum ex Galeno ipso, tum ex scriptoribus aliis. Suidas enim scribit Galenum septuaginta tantùm annos vixisse. Huius verba in Latinum traducta huc subnectemus, Galenus arte medica celeberrimus Pergami est natus, Marci & Cõmodi, & Pertinacis Imperatorum temporibus Romæ vixit. Niconem habuit patrem Geometriæ, ac Architecturæ peritum, plurima non in medicina solùm, sed & in philosophia condidit volumina. Immò verò in Grammatica & Rhetorica, quæ quod omnibus fere sunt obuia, & vulgo notissima, recensere consilium non est. vixit annos septuaginta. Galenus porrò ex Græcæ linguæ proprietate quietum trãquillúmq; signat. Ipse autem Galenus aliquando se morbis conflictatum fuisse testatur, lib. 2. de locis affectis, vbi dicit se passum colicam. Et lib. 5. περὶ ὑγιείας de sanitate tuẽda, circa initia, & diariam febrem, & alias multas magnásque ægritudines. Et lib. 2. de alimentis, dentium corruptionem. Et in lib. περὶ εὐχυμίας, καὶ κακοχυμίας, cap. 1. scribit se pluries ægrotasse in adolescentia, & iuuentute.

71 *Galeni laudes ex seipso.* ¶ Hic autem ita de seipso scribit, li. 3. de affectis locis. c. 3. Ego verò reipsa, & publicè & priuatim apud eos videlicet, qui sectam quamlibet à me discere cupiebant, ostendi in omnium sectarum scientia (ne maius quicquam dixero) me esse postponendũ nemini. Et paulò pòst, Itaq; medicinam professus vsq; ad senectutem, nullam omnino ad hanc diem calumniam subiui, vel curando, vel præsagiendo: id quod celeberrimis medicorum quibusdam obtigisse memini. Diuus autem Hieronymus in Decretis Canonicis de consec. distin. 5. c. ne tales, illum virum doctissimum appellat: & in

Ex aliis.

Amos,

Amos,c.5.medicorum disertißimum atque doctißimum.Gregorius Nyssenus lib. de anima.c.9.in princ & Paulus Aegineta li.5.c.29.in fi.illum vocant admirabilem, siue mauis,admirandum medicũ.In quodã conuiuio ad quod multi docti viri cõuenerant,ait inter cæteros adfuisse Galenũ Pergamenum medicum,qui neminẽ habuerat vsque ad suæ ætatis tempora philosophãdi scientia,vel dicẽdi facultate superiorem.Alexandro autẽ Tralliano vix citatur,nisi cũ eo epitheto & θειότατος,id est, diuinißimus Auerrois li. 5. Colliget.c.31.ita illũ celebrat, vt experientia præcellẽtem prædicet,ac veridicũ imprimis,& cui comparari non poßit alius, nisi forsan is(inquit)qui clamat quidẽ,sed quid clamet nõ percipit satis,Auicennã,vt opinor, intelligens.Qui se tamen,li.1.Fen.1.c.2.Galeni fatetur interpretem,ac illum summum quãdoque vocat artis medicæ.Halyabbas in primo Theoricæ,Galenus, inquit, sapiens & prior inter cæteros,ac probus,& in medicina eminẽtis scientiæ. Rabi Moyses, in 25.particula suorũ Aphorismorũ,scribit Galenum in medicina plus sciuisse, quàm alium cuius famã audiuerit,aut scripta legerit.Rasis alicubi hũc scribit intelligẽdi, & dicendi grauißimũ fuisse autorẽ.Arnaldus à Villa Noua circa initiũ li.de diuersis intentionibus medicorũ,dicit Galenũ graui pondere,recti iudicij,perpendiculo exquisitáq; perscrutatione,prout artis exigit necesßitas,omnia præ cũctis medicinę doctoribus gloriosiùs expreßisse.Et idẽ in prologo libri de considerationibus operis medicinæ,dicit medicinã diuina concesßione veraciter & perfectè Galeno, sicuti & Hippocrati fuisse reuelatã.Et in lib.de graduationibus medicinarũ,ca.36.asserit Auerroëm in omnibus errasse,in quibus Galeno cõtradicit.Eusebius Cæsariensis, lib. Ecclesiasticæ historiæ 5.c.vlt.tradit autoritate aliorũ,Galenum à nõnullis pro Deo coli.E nostris Ang.con.110.incip.sanctißima & illustrißima regina,col.4.principẽ medicorum appellat.Sed & ipse multa de se scripsit lib.8.& 9.Methodi,& de morbis curandis,lib.5.6.7.& 10.ex quibus intelliges eum minimè fuisse detrectatorem laudum suarum,alioqui dignum qui ab omnibus,omnibus laudũ pręconiis celebretur.

Galenus pro Deo cultus.

72 ¶Satis est ad Galenum vsque,alterum medicinæ parentem rem ordine tractauisse. Alios deinceps medicinæ,aut scriptores,aut peritos non ex ordine temporis,sed vel alphabeti,vel vt res ipsa sese offeret,adscribemus.Nũc igitur ad alias medicinæ laudes accedimus.In primisque ab eo incipiendum ducimus, quem Iustinianus noster in prooemio ff.in fi.parentem omnis virtutis appellat.Is igitur lib.11.Iliados medici dignitatem exprimens,ait,

Aliæ laudes medicinæ.

ἰητρὸς γὰρ ἀνὴρ πολλῶν ἀντάξιος ἄλλων,
Medicus enim vir multis æquabilis aliis.

Quem versum & Alcibiades in Symposio Platonis,in laudem medicinæ vsurpauit. Et alibi idem Homerus lib.4.Odysseæ,

ἰητρὸς δὲ ἕκαστος ἐπιστάμενος περὶ πάντων
ἀνθρώπων.
Medicus autem quilibet sciens supra omnes
Homines.

73 ¶Qua quidem sententia palàm testatur Homerus hanc artẽ non vna aut altera disciplina,sed omnium artiũ cognitione ac circulo,tum præter exactũ ingeniũ,multo etiam vsu efficacißimo(vt dicit Plinius lib.26.ca.2.)rerũ omniũ magistro,constare. Quod & tradit Hippocrates in li.περὶ ἀέρων, ὑδάτων, τόπων, id est,de aëre,aqua & locis,& in epistola ad Thessalũ ipsius filiũ.Et Soranus Ephesius in Isagoge. c.2.& iterum 4.& Galenus in prin.Therapeuticæ,vbi Thessalũ arguit aliud sentientẽ:& Halyabbas in initio Theoricæ:& Isidorus Etymologiarum li.4.Et Petrus Aponẽsis in eo libro,cui ex re Conciliator titulus est,differ.1.vbi superfluẽter ostẽdit medicinã omniũ liberalium artiũ orbem veluti complecti.Et nouißimè Hieronymus Montuus in eo libro cui titulus est,de his quæ ad rationalis medici disciplinã,munus, laudes,consilia,& præmia pertinent,amplißimè ostẽdit medicum omnes philosophiæ partes Grammaticã,Historiarũ cognitionem,Poëticam,Logicam,Rhetoricã, Mathematicam,Arithmeticam,Geometriam,Cosmographiam,Geographiam,Topo-

Medicinam omniũ artiũ cognitione constare.

graphiam, Musicam, Astronomiam, Physicam, Metaphysicam nosse debere. Eáque omnia sigillatim persequitur, vti etiam propemodum facit Iustus Velsius Haganus in oratione, cui titulum fecit, vtrùm in medico variarum artium ac scientiarum cognitio requiratur. Et vt vno verbo concludam, illud affirmare ausim, orbem illum doctrinarum quem Græci ἐγκυκλοπαιδείαν vocant, medicis vtilem esse, ac omnium doctrinarum consortio medicam facultatem esse perfectam. Et ne de Astrologia dubites eam non modicùm conferre ad medicinam, magna autoritate tradit Hippocrates in eo libro de aëre, aqua, & locis.

Encyclopedia medicis necessaria.

74 *Medicus non nisi ætate confecta absolutus. Æsculapius cur barbatus.*

¶ Vt non immeritò non absolutus consummatúsque ac perfectus medicus sit, nec habeatur, nisi is sit ætate confectus: vtpote cùm non nisi magno tempore exactóque studio, ac diuturna experientia possit ea ars addisci, noscique perfectè: quę omnes artes in se, vt diximus, complectitur. Ex quo & antiqui illi Aesculapium barbatum faciebant, veluti virum qui iam annos perfectæ virilitatis attigisset. Quod ex eo constat, quod scribit Virgilius, si is est in Priapeis,

Intonsa semper Aesculapio barba est.

Et ex eo quod legimus apud Ciceronem lib.3. de natura Deorum, & Valerium Maximum lib.1.c.2. vbi de Dyonisio Syracusano loquitur. Arnobium li.6. aduersus gẽtes, & Lactantium lib.2.c.4. Dionysium illum seniorem Epidauri Aesculapio barbã auream detraxisse, quo significabant in medico multarum rerum vsum diuturnum. Quanquam alij eum imberbem effingunt, vt videre licet ex Pausania in Corinthiacis, non semel, & iterum in Arcadicis. Illud autem quod diximus intelligens Virgilius huius artis, vt posteà dicemus, non imperitus, Iapidem Aeneæ medicum longæuum senioremque facit lib.12. Aeneid.

— Ille retorto

Pæonium in morem senior succinctus amictu, &c.

Et paulò pòst,

Fouit ea vulnus lympha longæuus Iapis. Nec ab re (vt id obiter dicam) huic medico id nomen imposuit, quod à sanitate deductum est, vt etiam ostendit Seruius in eum locum Virgilij, & Ausonius epig.21. quod de Meroë est, anu ebriosa.

Idmona quòd vatem medicum, quòd Iapida dicunt

Discendas artes carmina præueniunt. Virgilium autem imitatus Silius Italicus li.5. qui & Synalum Hannibalis medicum seniorem quoque dicit,

— Medicas hinc ocyùs artes

Et senioris opem Synali vocat. Cepola quoque in l. præcipiunt, nu.1. ff. de ædil. edic. tradit meliorem esse medicum antiquum. Et è nostris Angel. in l.1. § pueritiam. ff. de postul. monet non esse fidendum iuueni medico: eum enim esse homicidam parentũ, vt & post eum repetit Ioan. Ana. in rub. de delic. puer. col. vlti.

75 *Artis medicæ difficultas.*

¶ Ideóque hæc ars admodum difficilis existimatur, vt diximus suprà, cùm de baculo nodoso Aesculapij loquuti sumus, vtpote quam assequi non possumus sine aliarũ scientiarum & artium cognitione. Hincque illud Hippocratis oraculum à nobis quoque eodem loco recensitum, Vita breuis, ars longa, iudicium difficile. Quod ex eodem citat Bal. in l. si duobus, in princ. colum.2. C. com. de legat. Nam & ipse Hippocrates in quadam ad Democritum epistola, asserit neminem penitus medicinam nouisse. Nam nec ego (inquit) ad summum artis medicæ perueni, quamuis senex iam sim, nec ipse huius artis inuentor Aesculapius. Nam & ipse in multis recantauit. Vt non temerè Galenus Methodicos increpasse videatur in libro de sectis, siue Introductorio ad medicinam (nam vterque titulus ei operi) qui affirmabant medicinam nec longam, nec difficilem artem esse, sed quæ mensibus sex, aut quàm celerrimè addisci posset.

76 *Medicina ars è numero*

¶ Hanc eandem artem, vt ad id redeamus, cæteris esse præstantiorem, aut certè ex numero præstantiorum tradit ipse Hippocrates in eo libello, quem de lege vocant. Quod & ipsum testatur Galenus libro primo Therapeuticæ, atque etiã libro Theorices

rices primo.& ex tempore inferioribus Arnaldus Villanouanus,in principio sui Antidotarij,vbi eam scientiarum nobilissimam esse dicit:& Petrus Aponensis,qui hoc multis magnísque rationibus comprobat in libro nuper allegato,differ.5.Vt nõ abs re Augustinus Anconitanus in libro de potestate Ecclesiastica,& Antonius Florentinus in 3.parte suæ fœcundissimæ summæ,titu.7.cap.2.tradiderunt non esse ad eã scientiam admittendum spurium,vtpote cùm sit dignitatis atque honoris minimè capax,vt alio loco pleniùs diximus.

præstantiorũ.

Spurij non admittẽdi ad studium medicinæ.

77 ¶Idem autem Hippocrates in epistola ad Abderitas,medicinam esse Deorum munus scribit.Quod & vsurpauit Herophilus,vt retulit Scribonius Largus id approbans in epistola liminari sui libri de compositionibus medicamentorum. Quibus concinens Rasis lib.Aphorismorum 5.Medicina,ait,tota est Dei,& est res venerabilis.Et Mesue,Sanat,inquit,solus lãguores Deus:& de fragilitatis solo produxit medicinam,in largitate sua benedictus,gloriosus,& excelsus.Atqui Homerus & Hesiodus non obscurè insinuant diuinam esse stirpium,adeóque medicinæ originem: dũ hîc homines ignorare scribit,quantum in Malua & Asphodelo vtilitatis reconditum sit.His enim verbis satis innuit herbarum vires in intimis earundem medullis reconditas esse, hominibúsque ignotas, nec nisi Diis ipsis earum inuentoribus perspectas. Ille dum Moly herbæ laudatissimæ,& contra Circæ veneficia mirè efficacis inuentionem Mercurio Deo, Deorúmque nuncio acceptam refert, hominibúsque,non Diis item inuentu difficilem esse scribit. Nicander in Theriacis Panacẽ, quæ ipso statim nomine morborum omnium remedia pollicetur, à Diis ipsis inuentam esse tradit.

Medicina deorũ munus ex medicis.

78 ¶Quòd si gentilium,vt vocamus,& eorum quidem medicorum testimoniis nõ credimus:an etiam aliis viris nostræ religionis,& iis quidem sanctissimis & eruditissimis nõ credemus?Origenes Adamantius vir quidem sanctitate & doctrina insignis, enarrans illud Numeri 24. Dixit Balaam filius Beri, dixit homo cuius obturatus est oculus,&c.ita scripsit de medicina loquens,Quæ scientia magis est a Deo, quàm sanitatis,in qua etiam herbarum vires,& succorum qualitates & differentiæ noscũtur.Longo autem antè interuallo Pindarus Pythiorum Ode 1. Deum sanitatis autorem esse dicit.Sed & ipse Origenes,vt ad eum redeamus, prima Homilia, quam in Psalmum 37.edidit,ita exorditur,Creator humanorum corporum Deus sciebat ꝙ talis esset fragilitas humani corporis,quæ languores diuersos posset recipere,& vulneribus aliisque debilitatibus esset obnoxia.Et ideo venturis passionibus prouidens etiam medicamenta procreauit ex terra,& medicinæ tradidit disciplinam, vt si accederet ægritudo corpori,non deesset medicina.

De eadem re ex aliis.

79 ¶Sed longo antè interuallo sapientissimus ille Concionator Iesus filius Syrach, in eo libro qui Oeconomicus,aliàs Ecclesiasticus inscribitur.c.36.Honora,ait,medicũ propter necessitatem.Etenim creauit illum altissimus.Quam sententiam citat è nostris Pan.in c.tua nos,de homi.atque ex ea subinfert, laudabile esse medicorum munus.Subdit autem Ecclesiasticus,A Deo enim est omnis medela, & à Rege accipiet donationem.Disciplina medici exaltabit caput illius,& in conspectu magnatũ collaudabitur.Altissimus creauit de terra medicinam,& vir prudens non abhorrebit illã.Et rursus,Nonne à ligno indulcata est aqua amara?Et paulò infrà,Fili in infirmitate tua da locũ medico.Etenim illũ dominus creauit,& non discedat à te:quia opera eius sunt necessaria.Hactenus ille.Sed quod dicit,Nonne à ligno indulcata est aqua,ne quis forsan ignorauerit,ad id referendũ est quod scribitur Exo.15.& in Decretis Canonicis,in c.reuera,de pœn.di.2.Deũ Moysi lignũ indicasse,quod naturali vi sua missum in aquas omnem earũ amaritudinem penitus auferret. De quo etiam 4.Esdr.1.c.Quæ res palã ostendit medicinã à Deo fuisse admodum probatã, qui cũ idipsũ vel solo nutu aut verbo facere potuisset:medicinç tamẽ opera facere maluit.

De eadem re ex sacris autoribus.

80 ¶Sed quid quòd Dominus postquã docuit Mosem vim & naturã eius ligni quo aquas

quas dulcorauit, Exodi d.c. decimoquinto, in fi. Si audiendo (inquit) audieris vocē domini Dei tui, & quod rectum est coram eo feceris, & obedieris mandatis eius, cu stodierisque omnia præcepta illius, omnem languorem quem posui in Aegypto, nō inducā super te. Ego enim sum Deus sanator tuus, aut vt alij vertūt. medicus, quod idem est. Ex quibus intelligis Dominum Deum nostrum se medicum fuisse professum. Sed & Christus Dominus item noster sese medicum esse profitetur, cùm dicit de se loquens, non opus esse bene valentibus medico, Matthæi nono, Marci secundo, & Lucæ quinto. Ex quo Diuus Cyrillus, aut, vt alij volunt, Origenes (de autore enim dubitatur) librum commentariorum in Leuiticum 8. ita exorditur, Medicum dici in scripturis diuinis dominum nostrum Iesum Christum, etiam ipsius domini sententia perdocemur. Et Diuus Augustinus in Decretis canonicis, in c. adhuc perfidi, ver. quod autem multos, de pœni. distinc. 3. & gl. in c. conuertimini, de pœni. dist. 1. Et alibi sæpè illum medicum vocant sacri scriptores, vt ipsemet Augustinus, libr. Confessionum 9. & lib. item 9. in Genesim: Ambrosius de quadragesima, Sermo. 28. Gregorius Homilia vigesimaquarta. Ex quo illud Diui Ignatij Ioannis Euāgelistæ discipuli, in ea epistola quam ad Ephesios scribit, Medicus noster est solus verus Deus ingenitus, & inuisibilis dominus, omnium pater & genitor. Habemus enim medicum etiam dominum nostrum Iesum, &c. Et ne putes id tantùm ad animi morbos pertinere, sed ad corporis quoque: audi alterum Diuum Chrysostomum, Homilia in diuum Marcum 6. in princip. cùm dicit Moysem & Esaiam medicos fuisse: Christum autem Archiatrum, id est, principem medicorum, vt diximus in Aesculapij tractatione. Nam quod ille de Moyse & Esaia dicit, ad medicinam quoque corporis refert, vt ex his patet quæ diximus in præcedenti versi. & ex his quæ statim dicemus, cùm de Esaia loquemur. Nam & Ethnici suos Deos præcipuos Iouem, scilicet, & Iunonem ἰξακεστήριοι vocant, veluti sanandi curandique morbos vim gerant, παρὰ τὸ ἰξακεῖν vt tradit Hesychius.

SANCTI QVI MEDICI, AVT MEDICINA VSI.

81 *Sācti medici. Moyses medicus.*

¶Deum secuti sanctissimi viri medicinam etiam exercuerunt & comprobarunt. Nā & ex eo quod nouissimè diximus, satis constat Moysem fuisse à Deo medicinā edoctum: hincque à Diuo Chrysostomo fuisse medicum dictum.

82 *Helisæus.*

¶Helisæus ille qui duplicem prophetiæ spiritum habuisse traditur, cùm habitaret in Hierico, precibus incolarum motus, sanauit etiam aquas pessimas, idque arte medicinæ, misso in eas vase nouo fictili cum sale in eo, illud attestante & sacra scriptura 4. Regum secundo, & Aegesippo, lib. historiæ Iudaicæ quarto, c. 17. Sed & ille eodem modo rursus colocynthidas emendauit, vt in eod. libr. 4. Regum habetur. cap. item 4. Naaman quoque leprosum arte medicinæ curauit eiusdem li. c. 5.

83 *Esaias.*

¶Esaias quoque Ezechiam regem morbo laborantem arte medica curauit, vt scribitur 4. Regum 20. & Esaiæ 38. quo quidem loco Diuus Hieronymus ex eo scribit spernendam non esse medicinam, quæ vsu constet & experimento, quia & hanc fecerit Deus. Et de hac re loquens Tertullianus in lib. de corona militis, Memini, ait, Esaiam Ezechiæ languenti aliquid medicinale mandasse. Porrò Serapio Esaiam, aut vt nonnulli scribunt, Isaiam medicum citat, Antidotorū c. 17. siue hic sit, siue alius. Hunc autem fuisse medicum testatur & Chrysostomus in illa in Marcum Homilia 6. vt nuper diximus.

84 *Esdras.*

¶Esdram prætereà fuisse medicinæ peritissimū nemo negabit, qui legerit apud Nicolaum in suo Antidotario, Antidotum Esdræ, ab ipso propheta inuentore nuncupatum. Sed & de medicamento Esdræ meminit Paulus Aegineta li. 3. ca. 32. & libr. 7. cap. 11. & Aëtius Tetrabi. 2. sermo. 4. cap. 18. & cap. 29. & cap. 33. & iterum cap. 67. & Tetra. 3. Sermo. 1. cap. 1. in fi. & alibi quoque, scilicet Tetrab. 4. Sermo. 1. ca. 101. ita illum

lum citat, Esdra aut propheta doctor. An de hoc intelligat Auicenna, qui sæpè in Antidotis Esdram citauit, cæteri videant.

85 ¶Sed & Iesus ille Syrach filius, qui Ecclesiasticum tam sanctum, quàm frugiferum opus reliquit, medicinæ peritissimum se planè ostendit, cùm in multis locis, tum verò maximè in duobus: Primùm quidem in 31.c. cùm scribit, Si coactus fueris in edendo multùm, surge è medio, & vome, & refrigerabit te, & non adduces corpori tuo infirmitatem. Hoc enim ex officina huius artis medicæ profectũ videri potest, quæ vomitum rerum stomachum grauantium plerunque consulit, vt licet videre apud Celsum, lib.1.c.3. & Auicennam, in 4. primi.c.13. & in 13. tertij tract.1.c.35. Rasim in 4. Almansoris, c.16. & alibi sæpè scriptores medicos. Deinde verò & cũ scribit idẽ Iesus, c.37. Noli auidus esse in omni epulatione, & ne effundas omnem escam. In multis enim escis erit infirmitas, & auiditas appropinquabit vsque ad choleram. Quod etiam ex intima huius artis eruditione depromptũ esse negabit nemo. Iesum autem vt medicum, siue hunc siue alterum, citat Serapio. Propterea non mirandum est, si ipse Iesus tantopere medicinã medicósque laudet in eodem Ecclesiastico, vt nuper diximus: nec si medicinã ante lãguorem adhiberi monet c.18. Ex quo illud Ouidij, *Principiis obsta, serò medicina paratur.*

Iesus filius Syrach.

86 ¶Paulum quoque Apostolum medicinali arte vsum tradit Diuus Gregorius homilia 4. cùm videlicet ad Timotheum scribens epistola 1. cap.5. Noli, inquit, adhuc aquam bibere, sed modico vino vtere propter stomachum, & frequentes tuas infirmitates. In quo quidem Paulus haud obscurè medicum se esse professus est: sicuti etiam annotauit Tertullianus in eo ipso libro de corona militis, & Isidorus vir omnino non contemnendus, libr.4. Ety. ca.9. eo testimonio comprobans, medicinæ curationem non esse spernendam. Sed & ipse Paulus potionem adinuenit, quæ ab eo potio sancti Pauli dicitur Nicolao, Arnaldo in suo vtrique antidotario. Et Galenus libr. pharmacorum κατὰ τόπους.7. cap.5. & Aëtius Tetrabi.2. Ser.4. cap.65. memorant antidotum Paulinum ab ipso D. Paulo, vt verisimile est, compositum. Sed & Gilbertus Anglicus, libro septimo morborum, describit emplastrum Diuorum Petri & Pauli ad sanandas plagas pectoris, epatis, splenis, renum, lumborum, neruorum, podagræ, & totius quoque corporis accommodatissimum, vt ipse dicit. Ex quo & tu intelligere potes, Diuum quoque Petrum medicinæ non fuisse imperitum. Potuisset autem videri suspectum, quòd ipse Paulus 1. ad Corinth.12. non semel inter apostolicas dotes recensuit donum sanationis, tanquam sua id caussa dixisset, quia videlicet esset sanare peritus. Nisi eius fides satis approbata fuisset à Deo optimo maximo, qui eum vas electionis appellat, Actorum 9. cap.

D. Paulus.

Potio S. Pauli.

87 ¶Lucas quoque Antiochenus ille ex quatuor Euãgelistis vnus, fuit medicus, & quidem professione, nisi verum non dicit Paulus ipse ad Colossenses 4. inquiens, Salutat vos Lucas medicus. Quod & attestatur Eusebius Cæsariensis li. Ecclesiasticæ historiæ 3. cap.2. Epiphanius in vitis Euangelistarum. Diuus Hieronymus de scriptoribus Ecclesiasticis, & in epistola ad Paulinum, & in Esaiam, cap.6. vbi dicit veteres ecclesiæ tractatores tradidisse Lucam Euangelistam medicinæ artis scientissimum fuisse. Et hic fortè est, cuius meminit Galenus in Aphorismis Hippocratis, cùm nullus ante Galenum alius huius nominis medicus legatur. Sed non omittam fuisse qui dubitarint, an D. Paulus in illo cap.4. ad Colossenses de nostro Euãgelista senserit, præsertim quòd articulum addiderit, Λουκᾶς ὁ ἰατρὸς, veluti discernendi causa.

D. Lucas.

88 ¶Vrsicinus martyrium sub Nerone passus, cui cùm ad martyriũ duceretur, Sanctus Vitalis hoc dixisse memoratur, O frater Vrsicine medice, alios curare consueuisti, teipsum nunc in sanitate conserua.

Vrsicinus.

89 ¶Pantaleon Nicomedensis, qui & ipse sub Maximiano Imperatore martyriũ quoque passus est.

Pantaleon.

Eus

90 *Eusebius.* ¶ Eusebius Pontifex Maximus,& ipse sub Maxentio martyrium etiam passus, patre fuit medico,& ipse quoque medicus.

91 *Basilius magnus.* ¶ Basilium item illum cognomento Magnum huius artis peritum fuisse tradit Gregorius Nazianzenus in monodia ipsius.

92 *Cosmas. Damianus.* ¶ Cosmas & Damianus famigerabiles medici,& eo nomine à Chirurgicis pręcipuè culti,qui & ipsi martyrio vitam finiuerunt, ab his inuentum medicamen Opopira nuncupatum,ab Arnaldo descriptum in suo Antidotario. Hi ἀνάργυροι à Gręcis scriptoribus passim nuncupati sunt,quòd sine mercede ægrotos curarint.

93 *Alexander Phryx.* ¶ Alexander Phryx medicus,item disciplina vir admodum religiosus, vitæque ac morum probitate insignis,qui sub Antonino Vero martyrij coronam adeptus est, ex Eusebio lib. Historiæ Ecclesiasticæ 5.cap.3.

94 *Theodotus Laodicensis.* ¶ Theodotus item Laodicensis episcopus,qui omnibus penè mortalibus fide, misericordia,studio,vigilantia,omnibus denique optimis institutionibus præstitit, arte quidem medicus fuit,teste eodem Eusebio,eiusdem operis lib.7.cap.18.

95 *D. Ambrosius.* ¶ Diuum quoque Ambrosium vnum ex quatuor præcipuis ecclesiæ doctoribus medicum fuisse,testimonio est Sirupus ab eo cōfectus,excogitatúsque aduersus febres, vtpote sudorem prouocans,sitímque sedans,quo multos curauit,sicut retulit Antonius Guaynerius,in 1.c.de febre tertiana pura interpolata, & eius cura, vbi dicit & hodie vti eo Mediolanenses:& Iacobus Manlius in eo libro,cui titulum fecit luminare maius,quo loco de Sirupis differit,vt non mirum iam videri debeat,si ipse Ambrosius lib.3.de virginibus scripserit,omnibus locis, omnibúsque temporibus non esse prætermittendam medicinam.

96 *Sācti qui medicina vsi sūt. D. Ioannes.* ¶ Fuêre & alij plerique sancti viri,qui & si professione & arte medici non fuerunt, tamen eius artis præceptis & remediis,aut ipsi vsi sunt,aut aliis vtendum consuluerunt.Diuus Ioannes,cuius ea peculiaris laus est,quòd supra pectus domini recubuit, vt suam ipsius sanitatem tutaretur,balneis vsus est, vt ipsius discipulus Polycarpus retulit,& Irenæus lib.3.aduersus hæreses c.3.Eusebius lib.4. historiæ ecclesiasticæ c. 13.& Theodoritus Cyrus hæreticarum fabularum lib.2.vbi de Corintho loquitur, & Beda in Decretis Canonicis,c.omnis qui 24.quæst.1.

97 *Basilius.* ¶ Diuus quoque Basilius apud Antonium monachum,Melissę li.1.c.56. Neque(ait) prorsus fugienda est ars medica,nec omnem in ea spem collocare decet.Verùm vt agriculturam exercemus quidem,petimus autem fructus à Deo: & gubernatori quidem committimus temonem,Deum autē obsecramus,vt è pelago seruemur: sic etiā introducentes medicum,in Deum sperare ne desinamus.

98 *D. Germanus.* ¶ Diuus etiam Germanus episcopus Capuanus aliquādo ad balnea infirmitatis causa accessit,vbi vidit animam Pascasij in specie humana seruiētem,vt scriptū reliquit Diuus Gregorius in Dialogo.

99 *D. Hieronymus.* ¶ Diuus Hieronymus in epitaphio Paulæ ad Eustochium scribit medicorum se cōsilium secutum,Paulam monuisse recenter è febre curatam, vt vinum biberet,ne in hydropem abiret.

100 *D. Augustinus.* ¶ Sed & Diuus Augustinus in Regula(si eius est)loquens de religiosis, Si non est(inquit)certum de infirmitate alicuius fratris,medicus consulatur, vt scilicet secundùm consilium suum,& quantum fieri potest prouideat. Et iterum in eo loco, Lauacrum, inquit,corpori,cuius infirmitatis necessitas cogit,minimè denegetur:fiat sine murmure de consilio medici:ita vt etiamsi nolit,iubente præposito faciat quod faciendū

est pro salute. Ex quo planè cõfirmatur quod not. Pan. in c. cùm ad monasteriũ, in §. porrò, per illũ tex. qui ad hoc est optimus, de statu mona. quod religiosi licitè vtũtur & medicis & medicamẽtis. Idẽ quoq; Augustinus alibi, videlicet in c. non sanè, decimaquarta quæstione quinta, eos increpat qui nolunt medico reddere honorẽ suum.

101 ¶ Diuus Thomas, in prima parte summæ, quæstione 117. ar. 2. dicit, quòd licèt solus Deus sit caussa principalis sanationis ægroti, vt probat tribus rationibus, tamen medicus ministerialiter, vt ipse loquitur, & medecina instrumentaliter concurrunt in naturali sanatione. Ideóque nec medicus spernendus, nec medicina. *D. Thomas Aquinas.*

102 ¶ Sed & ab aliis & quidem antiquioribus illis diuinis scriptoribus medicinam fuisse approbatam ex eo satis constat, quod scribitur Exodi 21. legem Mosaicã præcipere, eum qui alterum vulnerauerit, operas & impensas in medicos restituere. Et Ezechielis 47. Erunt fructus eius in cibum, & folia eius ad medicinã. Et Hiere. 8. in fin. Nunquid resina non est in Galaad, aut medicus non est ibi, & cætera quæ sequuntur. Et Ecclesiasticus c. 7. comparat amicum fidelem medicamento. *Medici à sacris scriptoribus probati.*

ANGELI MEDICI.

103 ¶ Atqui nõ solùm sanctissimi viri, sed & Angeli & Archãgeli homines medicinam docuerunt. Michaël Archangelus Aquilinum quẽdam febri correptum medicinam edocuit, qua vomitum aliâs contumacem ac refractarium sisteret. Nam cùm ille omnia quæ comedebat e uestigio euomeret, mortuóq; quàm viuenti similior in templum sancti Michaëlis ad Constantinopolim situm deportari se iussisset, vt illi vitam aut languorẽ confestim adimeret, Archangelus veluti in somnis apparens præcepit, vt confectionem ex melle, vino, & pipere faceret, qua quidem quæ comederet ægrotus intingeret, quod cùm fecisset, extemplò conualuit. Cuius rei testis est Sosomenus, apud Cassiodorum in Historia Tripartita, lib. 2. c. 19. *Angeli medici. Michael archangelus.*

104 ¶ Thobias à Raphaële angelo edoctus est piscem exenterare, atq; illius cor, fel, & iecur vtiliter ad medicamenta reponere, vt scribitur Thobiæ 6. Et multis antè seculis idẽ Raphaël, vt Hebræi asserunt, Noë docuit mundũ ab immundo segregare. Moysem quoq;, Deo authore, instituit diętã & cibos hominibus ordinare, tam ad viuẽdi normã, quàm ad corporis sanitatem. Singula enim quę lege sua prohibet Moyses ne comedantur, si comesta fuerint, malũ generant nutrimentũ, & humorẽ corpori nocuum, vt Rabi Moyses Aegyptius in libro Perplexorũ tertio c. 49. scriptũ reliquit. Proinde princeps præsésq; medicinæ Raphaël angelus est, vt etiã ab Origene traditũ est, in 14. Homilia earum quas in librum Numerorũ scriptas reliquit, & hoc quoque nomen ipsum & lingua demõstrat. Est enim Raphaël sanãs Deo, vel medicina Dei. Id quod etiã annotauit Nicol. Lyren. nõ omnino malus Bibliorum interpres, & qui linguæ Hebraicæ peritiam quãdam habuit, in enarratione illius loci Thobiæ 12. Et nunc misit me dominus vt curarem te: vbi scribit Angelos nominari ex iis muneribus, quæ illis à Deo demandantur. Sic Esaiæ 6. Angelus missus ad purgandum labia Esaiæ vocatur Seraph, quamuis non esset ordinis Seraphici. Sic & Angelus, inquit, iste vocatur Raphaël, id est, medicus, vel medicina Dei, quia missus fuit, vt sanaret Thobiã. Nam & in eiusdẽ libri Thobiæ c. 3. in fin. missus est angelus domini, sanctus Raphaël, vt curaret eos ambos, scilicet Thobiam & Saram, de quibus illic loquitur. *Raphael.*

105 ¶ Quibus addi potest, quod de Angelis dictũ est Hieremiæ c. 51. Tollite resinam ad dolorem eius, si fortè sanetur. Qui & ipsi inibi respondent, Curauimus Babylonẽ, & non est sanata. Et quod Ioannes ille cognomento Chrysostomus ob eloquentiæ præstantiã, scribit de Angelis, Panegyrico 4. in hanc sententiam, Variis morbis, & vniuerso dæmonum nocumento, & omnium corporum medicantur læsioni atq; corruptelæ. Refert Vincẽ. & post eum Io. And. Anto. & Panor. in c. cùm ad monasterium, extrà de stat. mona. fuisse ab Angelo cuipiam reuelatũ, quòd si quis minuerit sangui *Iterum de angelis.*

nem 13. die mensis februarij, non morietur eo anno febrili distemperantia. Et scribitur in §. ostendit 16. q. j. Angelū cuidam Equitio vitium linguæ phlebotomia curasse. Ex quibus vel cæcis apparet, & Angelos, & Archangelos medicinam ipsam docere homines, & exercere, vt non immeritò scripserit Galenus in lib. 1. de sanitate tuenda, oportere medicos, vt antiquitus dictum est, angelis assimilari.

REGES MEDICI.

106 *Reges medici. Apis. Osiris. Isis. Mercurius. Orus.*

¶ Quid igitur nūc Aegyptios illos Reges suprà à nobis connumeratos (Apim dico, Osirim, Isidem, Mercurium, Orum) memorē ad cohonestandam huiusmodi artem? Quid Apollinem & Aesculapium? Quid Græcorum duces Machaonem & Podalirium? Quid alios Reges & principes clarissimos, qui ne arte quidē medicinæ abstinuerunt, quo minùs & ipsi aliquid de ea scriberent, aut docerent. Id certè frustra fuerit, cùm satis in eam rem faciat, Deum ipsum diuinósque viros, atque etiam Angelos & Archangelos in medium protulisse. Tamen quia ea res non erit, vt opinor, lectoribus iniucunda, non grauabor quosdam ex iis nondum memoratos huc ascribere.

107 *Hercules. Theseus. Telamon. Peleus. Iason. Iterū de Hercule. Herbæ ab Hercule inuentæ.*

¶ Chiron Centaurus, de quo in principio inter inuentores medicinæ locuti sumus, non solùm Aesculapium, vt illic diximus: sed & Herculē, Aristeum Apollinis filiū, Theseum, Telamonem, Peleum, Iasonem, & ex eius filia nepotem Achillem medicinā docuit. Quod de tribus illis prioribus tradit Philostratus in Heroïcis. Et de duobus posterioribus Tzetzes histor. Chil. 7. c. 94. & iterum 98. Atq; ipsum Herculē huius rei fuisse peritissimum constat ex multis herbis ab eo inuentis & cognominatis. Est enim herba Heraclium, siue Herculanum dicta, ex genere papauerum, de qua Theophrastus lib. nono plantarum cap. 13. Dioscorides lib. 4. cap. 61. & Plinius libr. 20. cap. 19. & Galenus lib. 7. de simplicium medicamentorum facultatibus, & Paulus in pharmacis simplicibus. Et alia Heraclion, de qua multa Plinius eod. lib. 20. cap. 17. Et Nymphea Heraclia dicta, de qua & Dioscorides libr. 4. cap. 149. & ipse Plinius, libr. 25. cap. 7. vbi & illud inter cætera dicit, eam herbam natam Nympha zelotypia erga Herculem mortua: quare (inquit) Heracleon vocant aliqui, alij Rhopalon à radice simili clauæ Herculeæ. Sed & Theophrastus eod. libr. 9. cap. 12. & Plinius libr. 25. cap. 4. tradunt speciem vnam Panacis dictam Herculanam siue Heracleam, vt aliam Chironiā, aliam item Aesculapiā, vt proinde intelligas eam ab Hercule inuentam, vt alias illas à Chirone & Aesculapio, quos satis constat medicos fuisse peritissimos. Et alias quoque herbas Heraclias dictas videbis apud ipsum Dioscoridem libr. 3. cap. 27. vbi de Abrotono. Et cap. 150. vbi de Lythospermo. Et libr. 4. cap. item 4. vbi de Polygono. Et cap. 35. vbi de Helxine. Et c. 162. vbi de Chamelæa. Sed & Caniam quæ est species Vrticæ, Herculaneam vocatam scribit Plinius lib. 21. c. 15. Et Galenus lib. 5. de compositione pharmacorum κατὰ γένη, ad fin. describit medicamentum quod Herculis, alterum quod Heraclidæ appellatur, & alterum ex his Aëtius Tetrab. 4. Ser. 2 cap. 36. & 55. Denique vt nihil de ea re dubites, Plutarchus in libro cui titulus est, vt oporteat adolescentem audire poëmata, dicit Herculem peritum medicinæ fuisse. Et hinc Alexicacos, id est, expellens mala dictus videri posset, ita enim appellari, autores sunt Lactantius libr. 5. cap. 3 & Hesychius, qui illum eo nomine in Melita coli tradit. Nam & ita quoque vocatum fuisse Apollinem medicinæ inuentorem constat ex his quæ diximus suprà eodem cap. numero 9.

108 ¶ Aristei Archadū regis testis est Apollonius Rhodius li. 2. Argonauticōn vbi scribit Apollinem illius patrem & qui illum susceperat ex Cirene, eundem tradidisse in disciplinam Chironi, qui illum medicinam & vaticinium docuit.

109 *Iterū de Theseo.*

¶ De Theseo præter id quod suprà diximus ex Philostrato: Herba est de eius nomine Theseus vocata, de qua Theophrastus, libro Historiæ plantarum septimo,

c. vnde

cap. vndecimo: quæ coniecturam non leuem præbet, Theseum ipsum harum rerum fuisse peritum, & id nomen indidisse herbæ illi medicæ, vt quæ aluum mirificè purgat, vt tradit ipse Theophrastus in eodem loco. Et de hac quoque herba loquitur lib.21.c.17.& lib.22.c.eod.

seo. Herba à Theseo dicta.

110 ¶ De Telamone autem & Peleo nihil aliud quod huc pertineat comperimus, sed authoritas Philostrati ad eam rem satis est. Quanquam Telamonis siue huius, siue alterius pharmacum descriptum videmus, apud Galenum lib.2. medicamentorum, κατὰ γένη, & Aëtium Tetrabib.4.Ser.3.c.37.

Telamon iterum.

111 ¶ Verùm Teucrum eiusdem Telamonis filium, & Aiacis fratrem vnum ex Græcis ducibus, & eum quidem Homeri carmine commendatissimum, medicinæ quoque fuisse peritum, & à patre doctum, verisimile est ex inuentione herbæ, quam ab eo Teucrion Græci & Latini appellant. De qua Dioscorides libr.3.c. 103. & 110. & 111. & Plinius lib. 25.c. 5. ex quibus intelliges hanc quoque vocari Hemionion, aut, vt alij scribunt, Hermion, & præterea Splenion. Huius quoque meminit Paulus Aegineta libro septimo, capite tertio, quo simplicia tractat. Plinius quoque lib.24.c.15.in prin. tradit Chamędryn herbam quæ Græcè Chamędrope, & Latinè Trissago dicitur, Teucron quoque appellatam fuisse.

Teucer. Herba à Teucro inuenta.

112 ¶ De Iasone præter Philostratum testes sunt locupletissimi Euripides in Medea, & Pindarus, Pythiorum Ode 4.

Iason.

113 ¶ De Achille Vindicianus illo carmine,

Quod natum Phœbus docuit, quod Chiron Achillem,
Quod didicere olim Podalirius atque Machaon,
Præceptore suo, &c.

Achilles.

Et ante eum Homerus libr. 11. Iliados, qui & libro primo, eiusdem operis tradit eum causam pestilentiæ Græcorum cognouisse. Et de eo loquens Sidonius Apollinaris,

Venatu. fidibus, palæstra, & herbis
Sub Saturnigeno sene institutus.

Chironem enim Saturnigenum vocat, quòd Saturno, vt suprà diximus, esset genitus. Et Claudianus in Panegyrico de tertio consulatu Honorij,

—Non ocyus hausit Achilles
Semiferi præcepta senis, seu cuspidis artes,
Siue lyræ cantus, socias seu disceret herbas.

Cæterùm is herbam Sideritem Achilleam, siue Achillion à se dictam inuenit, qua vulneribus mederetur, quáque sanasse Telephum dicitur, vt scribit Dioscorides lib. 4.c.33. Plinius libr.25.c.5.& Apuleius de herbarum viribus c.89. quamuis idem Plinius lib.34.c.15. eum aliter sanasse dicat. Et huc alludit Claudianus ad Adrianum,

Herba ab Achille inuẽta.

Sanus Achilleis remeauit Telephus herbis,
Cuius pertulerat vires, & sensit in vno
Letalem placidámque manum, medicina per hostem
Contigit, & pepulit (quos fecerat ipse) dolores.

Vulnus autem illud Telephi immedicabile existimabatur. Ex quo Græci vulnera quæ multum malignitatis præferunt, τηλέφεια τραύματα vocant, vt quæ Achillem medicum requirere videantur, teste Paulo Aegineta, quo loco de vlceribus agit, lib. scilicet 4. cap. 46. Et de vulnere Chironio quippiam simile diximus suprà in Chirone. At Telephij vulneris meminit Galenus libro secundo Therapeuticæ. Sed & ab eodem dicta videri potest quędam hordei species, cui scilicet spica folio perquàm proxima est, amplitudinis & crassitudinis maioris, vt quæ Achilleis à Theophrasto, Achilleias ab Hippocrate sit cognominata. Sunt autem qui Achillem ita dictum volunt, ἀπὸ τοῦ ἄχος λύειν, id est, à soluendo dolore, quoniam is medicus fuerit: quamquam alij aliunde deducunt. Iulius autem Firmicus, Astronomicôn li. 4. c.10.

Telephia vulnera.

ſcribit prudentiſsimum Achillem, quiſquis is fuit, libros in aſtronomia ſcripſiſſe. Scio autem Hyginum Fabularum c. 101. tradidiſſe Achillem cùm ab eo peteretur, vt Telephum curaret, reſpondiſſe ſe artem medicam non noſſe.

114 *Patroclus.* ¶ Sed & Patroclus ille eiuſdem Achillis amicus vnicè dilectus, & Palamedes (qui & ex Græcorum ducibus fuêre) huius artis periti fuiſſe videri poſſunt: ille quidem ex curatione vulneris Eurypili ab eo facta, & quidem ſcientiſsimè, & ex artis medicæ regulis, vt poſteà dicemus, memorata ab Homero lib. 11. Iliados. Ex quo Aelianus ad fi. li. 1. hiſtoriæ animalium. Ars (inquit Græcè quidem, ſed in hunc propè ſenſum) & doctrina curandi vulnera apud Homerum per manus, vel vſque ad tertiam generationem traditur. Patroclum Menotij filium Achilles Pelei filius medicinam docet. Achillem verò Chiron erudit. Diſciplinas nimirum Heroës tantùm, & Deorum filij exercebant: & radicum ſuccos, varietates herbarum, vſum pharmacorum, temperationum cautiones tum inflammationibus, tum reprimendo ſanguini propitias nouerant. Palamedi autem teſtimonium non obſcurum præbet, quod apud Philo- *Palamedes.* ſtratum in Heroicis, ipſe Palamedes dicit opus eſſe peſtem declinantibus tenui diçta, & motu concitatiore. Et ita quoque Græcos viuere inſtituit, vt peſtis, quæ ex Ponto Helleſpontiacas vrbes inuaſerat, atque etiam Ilium, eorum neminem, licèt in peſtilenti tellure caſtrametati eſſent, attigerit.

115 ¶ Nicomachus & Gorgaſus illi Machaonis filij & Pharæatarum reges à nobis iam dicti ſunt ſuprà nu. 32. incip. Is autem filium.

116 *Cadmus.* ¶ Cadmus Agenoris filius regis Phœnicum, de quo nos diximus inter inuentores medicinæ, num. 11. At Tyrij.

117 *Bacchus.* ¶ Sed his omnibus antiquiorem Dionyſium illum Bacchum, aliis Liberum Patrem vocatum, Regem & ipſum, & prætereà Deum vulgo creditum medicinam calluiſſe, hinc apertè videri poteſt, quod medicus, vt retulit Mneſitheus Athenienſis, vbique appellatur: & ita illum appellat Plutarchus, Sympoſiacôn decade 3. c. 1. itémque 2. Pythiáque nonnullis præceperit, vt illum Hygiatem, veluti ſanitatis datorem appellarent. Cuius rei & Athenæus meminit lib. 1. Dipnoſophiſtarum, vbi & in hoc citat Chameleonem.

118 *Salomon.* ¶ Salomon Rex, & is quidem ſapientiſsimus atq; ditiſsimus, medicinæ adeò peritus fuit, vt libros fecerit de natura lignorũ, herbarum, iumentorũ, volucrum, reptilium, & piſciũ, ſicuti ſcribit Rabanus, eiúſq; authoritate gl. ordi. & Nicol. Lyren. in enarratione illius loci 2. Regum 1. Scriptum eſt in libro iuſtorũ. Et huius rei apertiſsimum eſt teſtimonium ex eo quod ſcribitur 3. Regum 4. ad fi. Locutus eſt Salomon tria milia parabolas, & fuerũt carmina eius quinq; milia, & diſputauit ſuper lignis à cedro, quæ eſt in Libano vſq; ad hyſopum, quæ egreditur de pariete: & diſſeruit de pecoribus, & volatilibus cæli, & ſerpentibus, & piſcibus. Quod & retulit Ioſephus, libro antiquitatum 8. c. 2. Sed eos libros abſtulit Ezechias, quoniã multi magis confidebant in herbarum viribus, quàm in Deo, vt tradit author libri Zeror Hamnor. Cęterùm qui librum illum Sapientiæ ipſius Salomonis perſonæ inſcripſit, Ipſe (ait c. 7.) mihi dedit horum quæ ſunt, ſcientiam veram, vt ſciam diſpoſitionem orbis terrarũ, & virtutes elementorum, initium, finem, & medietatem temporum, ipſorum temporum permutationes, atque viciſsitudines, ſtellarum curſus, anni volutiones, naturas animalium, & iras beſtiarum, vim ventorũ, & cogitationes hominũ, differentias plantarum, & virtutes radicum, & quæcunq; ſunt abſcõdita & inuiſibilia cognoui. Omnium enim artifex docuit me ſapientia. Quibus quidem authoritatibus ductus Euſebius Cæſarienſis aſſerit lib. Euangelicæ Præparationis 11. c. 5. Salomonẽ fuiſſe ſummum phyſiologum. Quanquam nõ ſatis certum eſt, an ipſius Salomonis is liber ſit, an Philonis, an verò alterius. Sed, vt hoc obiter dixerim (neque enim id prætermittendum

tendum esse duximus) ex eo loco satis satísq; constat, non minimam sapientiæ partem esse medicinæ scientiam. Nescio autem an de isto Salomone, an de altero intelligit Auicenna loquens de electuario Almutagnach il relato ad Salomonem. Serapio Antidotorum c.20.& iterum c.33.citat Salomonem quempiam medicum, quisquis is fuerit, siue hunc siue alterum.

119 ¶ Ezechiam quoq; regem illum Iudæ, librum scripsisse medicamētorum, videri potest ex Rabi Moyse, lib. Perplexorum 3.c.38. Et ne quis dubitet illū Regem Iudę fuisse, legat 4. librum Regū c.16. in fi.& multis seq.& 2. Paralipo. 28. etiam in fi.& multis quoque seq. Isq; est quem Esaïas, vt alibi diximus, arte quoque medicinæ curauit. *Ezechias rex.*

120 ¶ Zeleucus, aut vt alij vocant, Zaleucus, aut item vt alij Seleucus, Locrensium princeps & legislator huius quoq; artis peritus fuisse probabili coniectura videri potest. Nam ex ipsius legibus si quis medico nō imperante salutis causa meracius vinū hausisset, perinde ac capitalem fraudem admisisset, morte scelus expiabatur, vt testis est Aelianus. Sed & huius medicamentum describit Alexander Trallianus alicubi. *Zeleucus.*

121 ¶ Alexander Macedonum Rex præcipuum medicinæ studium operámque dedit. Eius enim artis non solùm contemplandæ studiosus fuit, verumetiam ægrotantibus amicis opem attulit, & remedia quædam, ac ciborum obseruationes instruxit, authores Plutarchus in vita ipsius, & præterea Ioannes Monachus, & ipse author Græcus. Est collyrium Alexandro Regi inscriptum, cuius meminit Aëtius Tetrabibli 2.ser.3.c.39. Est & eiusdem Stibium apud eūdem, eiusdem Ser.c.88. Est item viride Alexandrinum Cornelio Celso memoratum li.5.c.17.quod fortè & ab ipso Alexandro compositum est. *Alexander Macedo.*

122 ¶ Lysimachus vnus ex ipsius Alexandri successoribus, & medicinam quoq; calluisse ex eo satis videtur, quòd ille Lysimachiam herbam inuenit, & suo nomine appellauit, apud Plinium lib.25.c.7. cuius etiam herbæ meminit Paulus Aegineta li. 7.c.3. *Lysimachus.*

123 ¶ Antiochus Syriæ Rex, qui antidotum illud celeberrimum Theriacam in templo Apollinis versibus dedicauit, vt scribit Plinius Valerianus lib. de re medica 4.c.38. At C.Plinius Secundus, lib. Naturalis Historiæ 20.c. vlti. tradit ipsum Antiochum id in limine ædis Aesculapij incidisse. *Antiochus.*

124 ¶ Dionysius Siciliæ rex medicinæ nauabat operam, atque ipse curationes, sectiones, vstiones & reliqua ad eam artem pertinentia faciebat vt scribit Aelianus de varia historia lib.11. *Dionysius Syracusanus.*

125 ¶ Masinissam illum Numidarum Regem, Romanorum amicitia & societate nobilem nemo negabit fuisse haud imperitum medicinæ, qui leget apud Titum Liuium, libro nono secundi belli Punici, cùm in specula quadam occulta delitesceret, vulnera herbis curasse. *Masinissa.*

126 ¶ Nechepson, siue Nechipson, siue Nichepson, vel Nichepsus, vel denique Necepsus, (hæc enim omnia leguntur) Aegypti Rex citatus ab Aëtio Tetrabibli.1.Ser.1. quo loco de Anthemi, siue Chamęmelo differit, & iterum eiusdem Tetra.Ser.2.c.19. & 35. vbi eum Regem appellat, & iterum c.47.& Tebrab.2.Ser.2.c. 92. & Tetra.4. Ser.3.c.12. Et hic quoque magicæ artis peritus fuit, teste Eusebio chronographo. Et huius item mentionem facit Vectius Valens Antiochenus, in libris quos inscripsit Antilogias:& Galenus lib. Simplicium pharmacorū 9. vbi de Iaspide viridi tractat, cúmque citat ex lib.6.atque 10.& Iulius Firmicus lib. Astronomicôn 4.c. 16. vbi & illum vocat Aegypti iustissimum imperatorem:& illum quoq; dicit fuisse optimum astronomum, omniáque vitia & valetudines collegisse : atque omnium ægritudinum medelas diuinæ rationis magisteriis adinuenisse. Et lib.8.c.3.ad fin. vbi illum *Nechepson.*

diuinum vocat. Et Ausonius ad Pontium Paulinum epistola 4.

Quique magos docuit mysteria vana Necepsus. aut vt alij legunt, Nechepsi.

Et is forte est, quem Nechephien vocat Attabanus, illum scilicet Aegyptiorum Regem, qui Mosen coniecit in carcerem, quòd conaretur liberare populum ab Aegypto.

127 *Petosiris.* ¶ Petosiris Rex inter medicos & sæpe cùm Nichepso, de quo diximus, ponitur. Huius meminit Vectius Valens, in eod. lib. suprà citato: & Firmicus d. lib. 4. c. 16. vbi illum vocat magnum Petosirim, & lib. 8. c. 1. & Iuuenalis saty. 6.

Aegra licet iaceat, capiendo nulla videtur
Aptior hora cibo, nisi quam dederit Petosiris.

Ex quo facilè intelligis illum pro medico ibi posuisse. Vtriusque autem Plinius libro 2. cap. 23. & iterum libr. 7. cap. 49. & ipse Iulius Firmicus, libro Astronomicôn 3. in præfatione, vbi dicit eorum prudentiam ad ipsa secreta diuinitatis accessisse, & iterum libro 4. cap. 5. vbi eos quoque appellat diuinos viros, & sanctissimæ religionis antistites.

128 *Attalus.* ¶ Attalum Regem Pergami pro medico citat Galenus, de cōpositione medicamentorum κατὰ γένη li. 1. & li. 10. de facultatibus simplicium medicamentorum, in præfatione, vbi ita illum citat, Rex quondam noster Attalus. Nam & Galenus Pergamenus fuit, vt suprà diximus. Huius Regis meminit Plinius li. 8. c. 48. & li. 28. c. 3. vbi tradit illum scripsisse de agricultura. Nam & Varro li. 1. Rei rusticæ c. 1. & Columella li. 1. c. item 1. inter scriptores rei rusticæ ponunt Attalum, quem hunc nostrum Regem fuisse existimo. Cornelius autem Celsus li. 5. c. 19. describit emplastrum Attalum sic, vt opinor, ab hoc Rege dictum. Nam & Marcellus Burdegalensis, lib. Medicamentorum c. 22. etiam describit medicamentum Attali Regis.

129 *Codamus.* ¶ Codamum alium Regem medicum citat ipse Galenus lib. 6. eiusdem operis medicamentorum κατὰ γένη.

130 *Laodicus.* ¶ Laodicum quoque Regem idem Galenus citat medicamentorum κατὰ τόπους lib. 3. c. 1. inter auricularia pharmaca.

131 *Mithridates.* ¶ Mithridates Rex Ponti suæ ætatis Regū maximus, vt cui duæ & viginti diuersarum linguarum nationes parebant, omnes antecessores medendi scientia & arte superauit. Cuius commentationes Pompeius Magnus in Latinam linguā à Lenæo liberto suo traduci iussit, vt scribit Plinius lib. 25. c. 2. Eius est nobilissimum illud Antidotum à se nuncupatum, quod quotidie sumendo Rex ille dicitur aduersus venenorum pericula tutum corpus suum reddidisse, vt tradit Celsus li. 5. c. 23. & Galenus lib. de commoditatibus Theriacæ ad Cæsarem. Et eum quoque citat idem Galenus κατὰ τόπους, lib. 7. c. 2. & alibi sæpe.

132 *Iuba.* ¶ Iuba Rex vtriusq; Mauritaniæ, qui inter cætera ipsius præclara literarum monumenta sæpe à Plinio, & aliis citata, de Euphorbio herba volumē scripsit, vt dicit ipse Plinius li. 25. c. 7. & Galenus lib. 9. Pharmacorum κατὰ γένη c. 4. Dioscorides autem lib. 3. vbi de Euphorbio loquitur, dicit, Inuentionem eius Iubæ Regi Lybiæ referimus acceptam, qui eam herbam ita appellauit sui medici nomine, vt scribit Plinius illo eodem loco suprà citato.

133 *Gentis.* ¶ Gentis, aut vt alij vocant Gentius, Illyriorum Rex, à quo Gentianam herbam, quòd primus eam inuenerit, nominatam tradit Dioscorides libro syluæ medicinalis 3. c. item 3. & Plinius vbi suprà. Huius regis meminit Liuius lib. 10. belli Macedonici, in postrema parte, quæ nouissimè reperta est. itémque lib. 2. & multis seq. 5. decadis, quę item posteà reperta est: & Florus lib. 43. & 44. Epitomes Liuij.

¶ Clyme

134 ¶Clymenus Rex, quisquis is fuit, à quo Clymenon herbam appellatam esse tradit Plinius, lib.25.c.7.in prin. *Clymenus.*

135 ¶Ptolemæus Euergetes, Aegypti Rex herbarum vires ac naturam intelligens, carmen Homeri deprauatum correxit. scripserat enim lib. Odysseæ 5. *Ptolemæus Euergetes.*

Ἀμφὶ δὲ λειμῶνες μαλακοὶ σίυ ἠδὲ σελίνυ.

Significans sion esse palustrem plantã, & cum palustri apio nasci, quod ignorantes quidem Grãmatici non σίυ, sed ἴυ quod est violæ, legi oportere contẽdebant, vt nũc quoque vulgo legitur. Cõtra quos Rex huius rei peritus sia, non violas, cum apiis in irriguis pratis nasci in eo poëta voluit. Hic autem citatur à Marcello in lib. de medicamentis, c.14. vbi illum dicit scripsisse libros in re medica, & iterum c.36. Citatur Ptolemæus & à Galeno lib.4. de compositione medicamentorum κατὰ τόπους. c.7. & alibi non semel, vbi illum modò Regem appellat, modò nobilem. Et Aëtio Tetrabibli.2. Sermo 3.c.110. non semel.

136 ¶Eupator rex Eupatoriam herbam inuenit ob id ita dictã ex quo eam habere regiã dignitatem scribit Plinius, lib.25.c.6. & de hac quoque Dioscorides lib.4.c.38. *Eupator.*

137 ¶Parnaces Rex ille à quo panaceæ species vna Pharnaceon, quòd eam inuenerat, nominauit, vt videre licet ex eodem Plinio d.li.25.c.4.

138 ¶Agrippa Iudæorũ Rex, à quo vnguẽtum eius nominis inuentum ferũt Nicolaüs, & Arnaldus Villanouanus in suis Antidotariis. Et hic fortè est, quẽ pleriq; scriptores medici, præsertim Mesue & Rasis, nomine Iudæi sæpius citant. Galenus in libro de medicamentorum compositione secundum locos, Iulium quempiam Agrippam allegat, quod me nonnihil suspicari facit Agrippam regem Iudæorũ nõ fuisse. Nam Iulius nomen est Romanorum, non Iudæorum. fuitque familia notissima Agripparũ apud Romanos. Idem autem simpliciter Agrippam citat Phar. κατὰ γένη. lib.7. *Agrippa.*

139 ¶Amaron Rex nescio quis, citatus à Galeno, aut quod magis credo, ab alio in libro Experimentorum Galeno vulgò assignato. *Amaron.*

140 ¶Euax Rex Arabum medicinæ & ipse curiosissimus, de simplicium effectibus ad Neronem Imperatorem scripsit, teste Plinio lib.25.c.2. ferunt huius opera carmine elegiaco scripta esse Ferrariæ apud Petrum Bonum, & Viennæ Austriæ apud Vuolfgongum Lazium. *Euax.*

141 ¶Sabud alter Arabum Rex, quem nonnulli Sabidum vocant, à medicis Arabibus sæpius citatus. *Sabud.*

142 ¶Auicenna Aboali Hispalensis Bitiniæ, aut vt alij malunt, Cordubæ Rex, libros in medicina non contemnendos scripsit, sed qui perperam in nostram linguam traducti sunt. Hic à plerisque Abensina quoque vocatur. *Auicenna.*

143 ¶Sabor, aut vt alij vocãt, Sapor Hebẽ, id est, filius Girges Mœdorũ ac Persarũ Rex, à Mesue in libro quẽ vocauit Grabadin sæpe, & à Serapione quoque frequenter citatus in Antidotis. c.17. & alibi. De Sapore Rege Persarum legitur apud Aurelium Victorem, in Licinio Valeriano, & Eutropium, de gestis Romanorum lib.9.c.8. *Sabor.*

144 ¶Principem Orientis, quisquis is fuit, citat Aëtius Tetrabibli.4. Ser. item 4.c.122. *Princeps Orientis.*

145 ¶Porphyrogeneta quispiam Rex, Constantini epitomen de alimentis Græcè scripsit, de quo nihil aliud comperimus. Scio autem inter Imperatores fuisse Constantinum Porphyrogonnetam, cuius constitutionẽ citat Hermenopulus Epitome iuris ciuilis tit.7. vbi de tertiis nuptiis loquitur, & rursus lib. sexto, titu. item sexto. Sed & *Porphyrogeneta.*

postea eodem tit.meminit Cæsaris Porphyrogonnetæ.Est autem Porphyrogonneta tanquam dicas in purpura natus,id est,ex imperatore.

146 *Mesue.* ¶Io.Mesue,quibusdam Io.Chrysostomus dictus, Damasci Rex, aut certè è stirpe Regia.vtpote cui fuit abauus Abdela Rex Damasci,multa quoque in medicina volumina admodum vtilia reliquit.

147 *Abderanus.* ¶Abderanus Saracenorum Rex medicinæ quoque peritissimus fuit,ad quem Sanctius cognomēto Crassus Hispanus Rex Cordubā profectus est,vt ab eo curaretur.

148 *Dauid.* ¶Dauid quisquis is fuit,sed Rex tamen,cuius oleum Auicenna memorat.

149 *Kabith.* ¶Kabith & ipse Rex medicus quem & ipse Auicenna citat libro quinto,qui antidotorum est.

150 ¶Iosina Scotorum Rex nouus inter medicos enutritus,medicinæ peritus euasit atque pro morbis vulneribúsque medendis scripsit librum de viribus herbarum,decessitque ante Christum natum 137.anno sub Simone Pontifice,vt tradit Balæus in libro illustrium maioris Britanniæ scriptorum.

151 ¶Rhenta alter Scotorum Rex illo antiquior qui medicinæ nouum vsum instituit, vt tradit idē Balæus quo loco de Dornadilla & ipso Scotorū Rege quarto differit.

152 *Iacissuba.* ¶Iacissuba Mœdorum Rex citatus Serapioni Antidotorum c 17.quanquam in nōnullis codicibus scriptum sit medicorum Rex.

153 *Kermid.* ¶Kermid Rex ab eodem citatur eiusdem tractatus c.59.

154 *Lioroas.* ¶Lioroas Rex Linoï ab eodem quoq; memoratus Simplicium c.353.sed credo illic mendū esse,scribendúmque Iubam Regem Lybiæ.Nam loquitur de Euphorbio ex Dioscoride,qui vt suprà diximus,eius inuentionem refert acceptā Iubæ regi Lybię.

155 *Alcibiades.* ¶Alcibiadem illum Atheniensium principem,ducem,atque Imperatorem nō verebor Regibus annumerare,vt qui inferior multis non fuit,& multis superior fuit. Eū huius artis fuisse peritū ex eo possumus intelligere,quòd ex Anchusæ herbæ speciebus vna est quæ Alcibiadion dicta est,& aliæ quoq;,vt videre licet apud Dioscoridē lib.3.c.455.& lib.4.c.24.25.26.27.Nicandrū in Theriacis,qui tamen ab alio quàm ab hoc Alcibidiade,nempe ab Alcibio quopiam inuentas dicit.Plinium lib. 26. c.6. & Aetiū Tetrab.1.Ser.1.in Anchusa:Paulum Aëginetam li.7.c.3.vbi de Anchusa.

156 *Reginæ medicæ.* ¶Fuere & quædam Reginæ medicæ, de quibus inter fœminas medicas dicemus numero 307.

IMPERATOREES RO. MEDICI.

157 *Ro.Imperatores medici. Augustus.* ¶Nec defuerunt ex Romanis imperatoribus,qui medicinam probè calluerunt. In primis Augustus ille Cæsar,ex cuius commentariis Plinius Valerianus lib.de re medica 3.c.18.exscripsit compositionem medicam, Qua,inquit, & libentissimè vtebatur,& eam omnibus laudabat.

158 *Tiberius.* ¶Quique eum confestim secutus est Tiberius:cuius Galenus lib.5.de compositione medicamentorum τῶν γενῶν, pastillum quoque medicum commemorat ad zonam, quam Græci ἕρπυσα vocant.

159 ¶Neronem quoque vt medicum citat Paulus Aegineta lib.7.c.17.& Plinius Valerianus

rianus lib. Rei medicæ 1.c.29.quem non temere possumus coniicere fuisse illum Imperatorem illaudatissimum quidem illum, sed apprimè tamen doctũ, vt videre licet ex Suetonio & aliis scriptoribus. Vix enim de alio quopiam Nerone docto comperies, nisi & de Tiberio illo intelligas, qui & ipse Nero dictus est, vt tradit Suetonius. Neronianum Oxyporium describit Marcellus medicus, Medicamentorum c.20. *Nero.*

160 ¶Verùm citra controuersiam Adrianus ille nunquam satis laudatus medendi sciẽtiâ excelluit, vt testis est Aurelius Victor in eius vita. Et est Collyrium vtile ad plurima ab eo inuentum, vt tradit Aëtius Tetrabibli.2. Ser.3.c.113. & prætereà antidotum ab eodem compositum, & Adrianum vocatum descripserunt idem Aëtius Tetrab.4.ser.1.c.108. Nicolaüs Salernitanus, & Nicolaüs à Villa noua in suo vterque Antidotario. Quanquam Marcellus Burdegalensis lib. Medicamentorum c.20. quo describit illud antidotum Hadriani, dicit quòd eo vtebatur Augustus Cæsar, vt hinc possis intelligere Hadrianum, qui longo post Augustum tempore imperauit, id non confecisse, nisi & ipse de eodem Hadriano intelligat. nam & is Augustus vt plerique Imperatorum dictus est. *Adrianus.*

161 ¶Sed & Titum Cæsarem, siue is fuit primus ille Vespasiani filius, siue Aurelius Antoninus Pius, qui & Titus vocatus est Iulio Capitolino in prin. vitæ illius: & ex tit. l.j.C.de hære.insti. & l.j.C.de impub. & aliis substi. atque etiam ex l. Imperator. ff. de postul. & l.eiusdem initij.ff.de minori. & l.3.ff.de condi.indeb. & l.Imperatores.ff. ad municip. vbi scribitur, Imperatores Titus & Antoninus. Nam Titus fuit Antoninus Pius, alter Marcus Antoninus philosophus. Titum igitur Imperatorem, quisquis is fuit, satis constat medicinæ non expertem fuisse, cùm eius malagma describat Galenus de medicamentorum compositione secundùm locos libr. 10.c.3. haud multò ante calcem. *Titus.*

162 ¶Constantinũ quoque Imperatorem huius artis fuisse studiosissimũ & peritissimũ satis ostendit opus illud γεωπονικόν, id est, de agricultura libris 20. absolutum, quibus scienter describit multarum herbarum vires ad rem medicam pertinẽtes, præsertim verò lib.10. Quanquam non desunt qui eum librũ non Constantini esse, sed Dionysij Cassij Vticẽsis, eo argumẽto innixi, quòd Varro Rei rusticæ lib.1.c.item 1. scripserit ipsum Cassium libros 28. Magonis Carthaginẽsis de re rustica vertisse libris 20. In quos non pauca adiecit de libris Græcis eorum quos ibi recenset. Sed id argumẽtum admodum leue est, przsertim cùm ille liber nullos propemodũ citet ex his quos Varro memorat: Sed alios plerosque longè posteriores, & in his Varronem ipsum, & Apuleium, & Plutarchum, & Absyrtum, qui & ipse Constantini tempore fuit, vt scribit Suidas. Cæterùm Serapio ex antiquioribus illis Arabibus, in suis Simplicibus c.190. quo de apio loquitur, Constantinum citat ex libris de agricultura, in quibus lib. scilicet 12.c.23. quod & ipsum de apio eadem propemodum scribit, quæ ipse ex eodem Serapio. vt intelligas à multis iam sæculis eum librum Constantini titulũ prætulisse, vt si non sit Constantini illius Cęsaris, sit tamen alterius eius nominis. Et nisi admodum fallor, is est quem Rasis nunc Fallahan, nunc Filahan vocat lib. Continentis 3.c.item 3. & lib.10.c.vlt. & lib.11.c.5. non semel & iterum c.86. in quibus locis eadem omnino comperies ex eo citata, quæ & scripta sunt in illo libro Agriculturæ Constantini. Scio autem alios esse Constantinos medicos, de quibus posteà loquemur. Antidotum autem Constantinum describit Nicolaüs ab autore Constantino dictum, siue is fuit imperator, siue alius. *Constantinus.*

163 ¶Denique Iustinum & ipsum Imperatorem, huius item artis peritum fuisse satis ostendit & illud antidotum ab eo inuentore Iustinum appellatum, vti referunt idem Nicolaüs, & Quiritius Terthonẽsis. Sed & ante illos Soranus in Isagoge, c.9. potionẽ Iustini memorat, quæ huius Imperatoris esse non potest, vt qui lõgo tẽpore antè fuerit. Cæsaris autẽ medici, siue horum vnus fuerit, siue alius, memorant electuariũ & compositiones Auicenna lib.5.summa j.tractat.j. & iterum summa 2.tracta. 2. & *Iustinus.*

Sera

Serapio c.33.Antidotorum.& Rasis libro septimo Continentis capite primo.

SVMMI PONTIFICES MEDICI.

164 ¶Nec interim silentio prætereundi sunt Romani pontifices,qui nō in spiritualibus modò,sed & in tēporalibus quæ vocamus,sese quibusuis Regibus &, si diuis placet, imperatoribus quoque anteponunt.Ex quibus inter Diuos vnum,ne sim lōgior, satis erit recensere,quem non verebor vel aliis decem opponere, atque etiam præponere.Is est Nicolaus ille Quintus vir omni laude dignissimus,qui arte & professione medicus fuit,omnium scriptorum eius tempestatis testimonio. Nā iam superiùs de Eusebio pontifice quoque Romano inter diuos huius artis professores locuti sumus.Sed si vis præterea addere Ioannem vicesimumsecundum qui primùm vocabatur Petrus Hispanus, cuius liber est in medicina hoc titulo, Thesaurus pauperū, & Canones medicinæ,& alia quædam.Et Paulum Secundum,qui vt tradit Platina, ægrotantes curiales inuisebat,abhibitisque etiam medicamentis curabat.

Nicolaus Quintus. Eusebius. Ioannes 22. Paulus Secundus.

POETAE MEDICI.

165 ¶Gloriantur & poëtæ è suo grege plurimos,& eos quidē primos ac præcipuos eiusdem artis fuisse peritos:ex hisque nonnullos de ea priuatim & ex professo scripsisse. Orpheum dico,Musæum,Homerum,& Hesiodum vatū vt antiquissimos,ita optimos,quos multa de herbarum vi & potentia curiosiùs prodidisse scribit Plinius lib. 25.c.2.& vident vbique qui in eorum libris versantur.Et Orpheum quoque tradit Galenus de antidotis lib.2.de antidotorum cōpositionibus scripsisse. Eúmq; in Re medica citat Plinius li.28.c.4.& alibi sæpe.Sed & Pausanias in Bœoticis scribit modum inuenisse quo mortis medicamenta adhiberentur. Et de Musæo & Hesiodo nonnihil Plinius lib.21.c.7.vbi de polio herba loquitur,& de ipso Hesiodo ipse Plinius lib.22.c.22.Sed & ipsum Hesiodum plurimum in medicina valuisse scribit Plutarchus in Symposio septem sapientum.Quod hinc(inquit)manifestè apparet,quòd non indiligenter nec perfunctoriè de victus ratione,de vini temperamēto,de aquarum vi,de balneis,de fœminis,de concubitus tempore,de infantium in cunis obligatione,& decubitu differit.Hincque dicit ipsum Hesiodum in eo versu,

Poetæ medici. Orpheus Musæus. Homerus. Hesiodus.

ὅσον ἐν μαλάχῃ τε καὶ ἀσφοδέλῳ μέγ᾽ ὄνειαρ. Quo vt videmus de malua & asphodelo loquitur, ad rem medicam respexisse.Vt interim non prætermittam Linum Chalcidēsem, vel vt plures volunt,Thebanum & ipsum antiquissimum vatem, qui libros scripsit de fructuum & animalium natura.

166 ¶Sed Homerus præ cæteris omnem medicinæ disciplinam probè se nouisse palàm ostendit.Nam cùm medicina bifariam diuidatur.Est enim alia theorica,id est,speculatiua,siue contemplatiua,alia practica,id est, actiua.Rursus speculatiuæ sunt partes duæ,vna σημειωτική,id est,significatiua,quæ videlicet in signis ac notis contēplādis versatur,ex hisque bonum aut malum ægrotantibus,aut etiam non ægrotantibus prædicit:altera αἰτιολογική,id est,causatiua,quæ scilicet in causis considerandis vertitur.Actiua vero quæ operationibus cōstat,tres(quod iam suprà diximus)habet partes,scilicet διαιτητικὴν,quæ victu medetur, χειρουργικὴν,quę manu, φαρμακευτικὴν, quæ medicamentis.Has omnes Homerus in suis libris non leuiter, nec obscure attigit. vbi enim in Odysseæ libro 4.scribit,

Homeri medicina.

τοῖα Διὸς θυγάτηρ ἔχε φάρμακα μητιόεντα.

Talia iouis filia,habebat medicamēta prudētia,siue cōsilij plena.Intellexit μητιόεντα secundùm artem speculatiuam præparata.

Speculatiua pars medicinæ ex Homero.

167 ¶Significatiuam autem partem insinuat per Achillem, qui vt suprà item diximus lib.1.Iliados,primus causam pestilentiæ Græcorum cognouit,intelligēs epidemias, id est populares siue vulgares ægritudines ex Apolline esse,id est, ex sole, qui horas anni inducit,quæ cùm distemperatæ sunt,ægritudinis causa existunt.

Significatiua pars.

168 ¶Nam & omnino salutem & pestem virorum Apollini, id est Soli: Fœminarũ verò Dianæ, id est Lunæ attribuit, ipsos sagittantes faciens propter radiorum iactum.

De eadem.

169 ¶Similiter & virum calidiorem fœmina determinat, & Apollinẽ filios Niobes, Dianam filias eiusdem interficere faciens, lib. vltimo eiusdem operis his versibus,

De eadem. Virũ calidiorem fœmina.

τῇ περ δώδεκα παῖδες ἐνὶ μεγάροισιν ὄλοντο,
ἓξ μὲν θυγατέρες, ἓξ δ' υἱέες ἡβώοντες.
τοὺς μὲν ἀπόλλων πέφνεν ἀπ' ἀργυρέοιο βιοῖο
χωόμενος νιόβῃ, τὰς δ' ἄρτεμις ἰοχέαιρα.

170 ¶Nec non quando caniculæ ortum exponit, statim circa initia lib. 22. eius operis, signum & causam æstus & ægritudinum dicit,

De eadem. Caniculæ ortus & vis.

λαμπρότατος μὲν ὅγ' ἐστί, κακὸν δέ τε σῆμα τέτυκται,
καί τε φέρει πολλὸν πυρετὸν δειλοῖσι βροτοῖσιν.
Splendidissima quidem hæc est, malum autem signum facta est,
Et fert multam febrem miseris mortalibus.
Ex quo & idem id sydus οὔλιον vocat, id est pernitiosum lib. Iliados 11.
οἷος δ' ἐκ νεφέων ἀναφαίνεται οὔλιος ἀστὴρ
παμφαίνων. Quo nomine etiam Apollo qui pestẽ hominibus, vt diximus, immittit, vocatur. quãquam id nonnulli trahũt ad aliam significationem, vt alibi diximus in Apollinis historia. Homerũ autẽ secutus Virgilius li. 3. Aeneidos de Syrio ardore,
—Subitò cùm tabida membris
Corrupto cœli tractu, miserandáque venit
Arboribúsque, satisque lues, & lethifer annus:
Linquebant dulces animas, aut ægra trahebant
Corpora: tum steriles exurere Syrius agros, &c. Et iterum lib. 10.
Ille sitim morbósque ferens mortalibus ægris
Nascitur, & læuo contristat lumine cœlum. Quibus etiã causatiuam partem medicinæ speculatiuæ innuit. quod & itidem facit ipse Homerus lib. illius quoq; operis 5.
οὐ γὰρ σῖτον ἔδουσ', οὐ πίνουσ' αἴθοπα οἶνον,
τοὔνεκ' ἀναίμονές εἰσι καὶ ἀθάνατοι καλέονται.
Non enim cibum edunt, neque bibunt ardens vinum,
Propterea exangues sunt & immortales vocantur.

171 ¶Actiuam quoque partem diligentissimè exequitur: & primùm quidem diæteticã, quæ scilicet victu constat, quando cognouit discrimen ægritudinum acutarum & chronicarum, id est, longarum siue temporariarum, scribens lib. Odissææ 11.

Actiua pars medicinæ ex Homero. Morbi acuti & chronici cogniti Homero.

τίς νύ σε κὴρ ἐδάμασσε τανηλεγέος θανάτοιο;
ἢ δολιχὴ νοῦσος, ἢ ἄρτεμις ἰοχέαιρα
οἷς ἀγανοῖς βελέεσσιν ἐποιχομένη κατέπεφνεν;
Nam ibi mortem vocat τανηλεγέα, id est diuturnã, vel magnam curam prætẽdentẽ: & νοῦσον δολιχὴν, id est, longã ægritudinem. Et Dianam facit sagittis suis interficiẽtem, id est, velocẽ mortem inferentem. Nã versus illos ita potes ad verbũ traducere,
Quæ te sors domuit diuturnæ mortis?
An longus morbus, an Diana sagittis gaudens
Suis splendidis telis petens interemit? Et iterum non multò pòst,
οὔτ' ἐμέ γ' ἐν μεγάροισιν ἐΰσκοπος ἰοχέαιρα
οἷς ἀγανοῖς βελέεσσιν ἐποιχομένη κατέπεφνεν.
οὔτε τις οὖν μοι νοῦσος ἐπήλυθεν, ἥτε μάλιστα
τηκεδόνι στυγερῇ μελέων ἐξείλετο θυμόν.
Neque me in domibus pulchra Diana
Suis splendidis telis petens occidit.
Neque aliquis igitur mihi morbus aduenit, qui maximè
Tabe tristi membris abstulit animum.
Tabes enim inter morbos chronicos reponitur, & bona aliorum pars in eã incidit.

172 *Simplex cibus salubrior ex Homero.* ¶ Sed & tenuem simplicémque cibum cognouit salubriorem esse, vti haud dubiè est, sicuti posteà affatim docebimus. Nunquam enim Homerus ipse variorum condimẽtorum meminit, vt & ex eo annotauit Plato li. de rep. 3. de quo nos ampliùs dicemus infrà nu. 452. & horum quidem.

173 *Assas carnes salubriores ex eodem.* ¶ Heroas quoque, vt & idem Plato inibi meminit, facit non elixis carnibus, sed assis vti, vtpote salubrioribus, & illis potissimum conuenientibus. Ita enim scribit lib. 1. & iterum 2. Iliad.

μίστυλλόν τ' ἄρα τ' ἄλλα καὶ ἀμφ' ὀβελοῖσιν ἔπειραν,
ὤπτησάν τε περιφραδέως. Id est ad verbum,
Minutimque secuerunt, & alia in verubus transfixerunt,
Assarúntque accuratè. Et eadem propè scribit lib. 3. & 7. & 24. eiusdem operis, & rursum lib. 3. 12. 14. & 19. Odysseæ. Et iterum eodem lib. 14.
μίστυλλέν τε ἀμφ' ὀβελοῖσιν ἔπειρεν,
Concidítque minutatim, & verubus infixit.
Quem secutus Virgilius lib. 1. Aeneidos de Aenea & eius sociis loquens,
Tergora diripiunt costis, & viscera nudant.
Pars in frusta secant, verubúsque trementia figunt.
Quo in loco Seruius, Nam Heroës, inquit, non vescebantur elixis. Et iterum li. 5.
Subiiciunt verubus prunas & viscera torrent. Et lib. 2. Geor.
Pinguiáque in verubus torrebimus exta.

174 *Vini vsus ex Homero.* ¶ Cognouit & Homerus, vt ad eum redeamus, vini vsus differentias: quod plurimũ quidem potum maximè noxium est, & corpori & animo: modestè verò admodum vtile est, vt etiam tradit Plinius lib. 14. c. 5. Cuius in eo loco hæc verba sunt, prorsus vt iure dici possit, vino neque viribus corporis vtilius aliud, neque aliud voluptatibus perniciosius, si modus absit. Et rursum lib. 23. c. 1. Et Paulus Aegineta libr. 1. c. 95. & è sacris scriptoribus Solomon Ecclesiastes 31. in diuersis locis. Mnestheus autem apud Athenæum vinum ait mortalibus Dij præbuêre, quo nihil perniciosius, si modus absit. At si qui rectè vtatur, nihil & animis & corporibus vtilius. Nam & Phurnutus tradit, q̃ Bacchus Dionysius dictus est, quasi διάλυσος, inuersione a. in o. & l. in n. q̃ curas soluat modicus, vt nimius animũ, vnde & Alysius dictus est, & Lyæus.

175 *De eadem re. Vinũ nimiũ noxium.* ¶ De primo illud est lib. 6. Iliados,
Μή μοι οἶνον ἄειρε μελίφρονα πότνια μῆτερ,
Μή μ' ἀπογυιώσῃς, μένεος δ' ἀλκῆς τε λάθωμαι.
Ne mihi vinum afferas dulce veneranda mater,
Ne me eneructes, roboris autem vigorísque obliuiscar.
Verba sunt Hectoris ad Hecubam. Item illud eiusdem lib. 21. Odysseæ,
Οἶνός σε τρώει μελιηδὴς, ὅς τε καὶ ἄλλους
Βλάπτει, ὃς ἄν μιν χανδὸν ἕλῃ, μὴ δ' αἴσιμα πίνῃ,
Vinum te lædit dulce, quod etiam alios
Lædit, quicunque ipsum abundanter capit, neque decenter bibit.
Quem locum & citat & approbat Galenus lib. de substantia potentiarum animaliũ c. 3. & in li. cui titulum fecit, Quòd mores animi temperamẽtum corporis sequãtur. & vtrobique citat in eam rem Theognidis sententiam, quam mox adscribemus. Ex quo & Artemidorus Daldianus, de somniorum interpretatione libr. 1. c. 68. In somniis (inquit) vinum modicum bibere non in magnis poculis, & iam inebriari bonum est. Quandoquidem Xenophon Socraticus, Vinum, ait, tristitias, veluti mandragora dolores sopit, beneuolentias autem veluti oleum flammam excitat. Multum autem & immoderatum bibere multorum malorum causa est omnibus ex æquo, cùm Theognis illud scripserit,
Οἶνον τοι πίνειν πουλὺν, κακόν. ἢν δέ τις αὐτὸν
πίνῃ ἐπισταμένως, οὐ κακὸς, ἀλλ' ἀγαθός.
Vinum potatum multùm, malum. Si verò quis ipsum

Pota

Potauit prudenter, non malum, sed bonum.

Quem locum quoque citat, sed non ex Theognide, verùm ex Theagene Alexander Aphrodiseus, aut quisquis is fuit, li. 2. Problematôn c. 89. nisi illic mendum sit. Est & in eam sententiam Epigramma incerti authoris lib. 2. Epigrammatôn Græcorum, cuius initium huiusmodi est.

Βάκχου μέτρον ἄριστον, ὃ μὴ πολὺ, μηδ' ἐλάχιστον.

Ἔστι γὰρ ἢ λύπης αἴτιος, ἢ μανίης. Quod sic vertit Velius,

Sumere nec nimium Bacchi valet optimus vsus,

Nec minimum: hinc mœror prouenit, inde furor.

176 ¶ De secundo autem præter ea quæ iam diximus illud etiam est illo 6. Iliad. lib.

Vinum moderatum vtile.

Ἀνδρὶ δὲ κεκμηῶτι μένος μέγα οἶνος ἀέξει.

Viro autem fesso robur magnum vinum auget.

Ex quo idem lib. decimoquarto eiusdem operis, dicit Dionysium, id est, Bacchum gaudium esse hominibus,

Ἡ δὲ Διώνυσον στεῖλε τίκε χάρμα βροτοῖσιν.

Et hinc Bacchus Hygiotes, id est, Salutaris colebatur, quòd vino modico & temperato nihil sit salubrius, vt tradit Athenęus. Nam & Asclepiades vtilitatē vini æquari deorum potentiæ posse pronuntiauit, vt scribit Plinius d. lib. 23. c. 1. Plato autem in Cratylo dicit οἶνον, id est, vinum dictum ἀπὸ τοῦ ὀνήσεως, id est, ab adiumento & vtilitate nomen accepisse. Ad quam etymologiam ipse Homerus respiciens,

Ἔπειτα δὲ καὐτὸς ὀνήσεαι αἴκε πίῃσθα,

Postea autem & ipse adiumentum consequeris si biberis.

Nam & ipse esculenta quoq; ὀνείατα appellare consueuit, quod vtilitatem afferrent Ex quo fortè illud vt Bacchus medicus appelletur, vt diximus suprà nume. 117. sed his omnibus. Et quod posteà num. ab hinc 2. dicemus.

177 ¶ Atque vt ipse suaue siue dulce vinum genio, lætitiæque, ac conciliandæ amicitiæ dedicauit, cùm scribit lib. 7. Odysseæ,

Iterū de vini differentijs ex Homero.

Ὣς φάτο, Ποντόνοος δὲ μελίφρονα οἶνον ἐκίρνα. Et lib. 14. eiusdem operis,

Ἐν δ' ἄρα κισσυβίῳ κίρνη μελιηδέα οἶνον. Et repetit lib. 16. Et alibi sæpe.

Ita temetum, quod dicitur vehemens, & vt Plutarchi verbo vtar, καρωτικὸν, quasi dicas stupefactiuum, vel obdormitatiuū & capiti noxiū Cyclopi obtulit, lib. 9. Odysseæ. At Pramnium illud vinū quod stypticæ siue acerbæ maximè naturæ est: ideóq; constipandi desandíq;, & astringendi vim habet, etiam vulnerato Machaoni indulsit, eidemq; caseum caprinum æneo quodam instrumento attriuit, farinámq; ordeaceam caseo miscuit, & adhæc cæpe opsonij loco apposuit, lib. 11. Iliados. Quam rem ex arte medicinæ illum fecisse scribit Plato in eo dialogo, cui Io titulus est, & libro de Repub. 3. vbi tamen id factum fuisse in curatione Eurypili, de quo posteà dicemus, memoria lapsus scripsit. De qua re etiam nonnihil tetigit Athenæus lib. 1. τῶν δειπνοσοφιστῶν, vbi & id refert ad veterem Gręcorum parsimoniam & frugalitatem in victu. Ex eóque possit videri id quoque esse quod Icarium dicitur. Nam & is scribit Hemum dixisse in Icario insula lapidem esse Pramnium, & iuxta ipsum magnum montem, à quo Pramnium vinum dicitur, quod & Pharmacidem quidam vocant. Et Paulò post: Vitis autem quæ fert Pramniū vinum, vocatur, vt scribit Eparchides, à peregrinis quidem sacra, ab Oenensibus autem Dionysias, à Baccho. Didymus autem Pramnium vinum ait, aut à Pramnia vite sic dictum, quod & ipsum tradit ipse Nicander, in Theriacis. Sed vt redeamus ad Athenęum: Qui (inquit) proprie loquuntur, nigrum id vinum vocant. Nonnulli quasi ad mansionem aptum πραμένιον, id est, mansionarium, & nonnullis quoq; interiectis Alcyphron: at Meandrius tradit ad Ephesium vicum esse montanum, qui prius vocabatur Lethois, nunc verò Latona ab Amazone eius nominis, vbi vinum Pramnium nascitur. Sed & idē Athenæus tradit id vinum non crassum esse, aut dulce, sed durum, & austerum, ob idq; eo Athenienses minimè delectari, scripsisse Aristophanem. Aelianus autem lib. 12. de varia historia inter genera vini, meminit & Pranci, siue id fuerit de quo

Vinum vehemens.

Pramnium vinum.

tractamus, siue aliud, quod vt scribit, erat sacrum Veneri. Huius quoq; vini Pramnij mentionem facit ipse Homerus li. 10. Odysseę. Plinius ex eodem Homero li. 14. c. 4. Galenus in lib. cui titulus est Hippocratis linguarum expositio, vbi & id dicit nigrum & austerum, & li. 7. Pharmacorum κατὰ τόπους, c. 2. Pollux lib. 6. c. 2. Cæterum est gemma (vt id obiter dicamus) dicta Prannion apud Plinium lib. 37. c. 10. quæ vt ibi quoq; scribit, Indica est, quæ nigerrimo colore translucet, in qua miscetur & carbunculi color. Ex quo fortè posset intelligi id vinum Prannium ita vocari, à nigro colore mixto carbunculi quoque colore.

178 *Vini & cibi vires ex Homero.* ¶ Cognouit item Homerus, quòd vinũ ipsum & cibus dant vires & audaciam, cùm scribit lib. Odysseæ 2. vinum & farinam, siue polentam esse medullam hominum,

οἶνον ἐν ἀμφιφορεῦσι, καὶ ἄλφιτα μυελὸν ἀνδρῶν.

De farina quoque repetit lib. 20. eiusdem operis.

ἄλφιτα τεύχουσαι καὶ ἄλειφατα μυελὸν ἀνδρῶν.

Idque etiam apertius exprimit ad fin. lib. 9. Iliados,

νῦν μὲν κοιμήσασθε τεταρπόμενοι φίλον ἦτορ
σίτου καὶ οἴνοιο. τὸ γὰρ μένος ἐστὶ καὶ ἀλκή.

Nunc quidem dormite delectati dilectum cor
Cibo & vino: hoc enim robur est & fortitudo.

Qui posterior versus repetitur & li. 19. eiusdem operis. Eúmque in id citat Alexander Aphrodisæus, si is est, Problematôn lib. 2. c. 62. A quo Virgilius quoque videtur illud fuisse mutuatus, lib. 1. Aeneidos,

Tum victu reuocant vires, fusique per herbam
Implentur veteris Bacchi. Et Valerius Flaccus lib. 2. Argonauticôn,

—Cereris tum munere fessæ
Restituunt vires, & parco corpora Baccho.

Et his quidem assentitur Galenus li. Techn. 3. c. 12. Et quantùm ad cibum, Hippocrates lib. 7. Aphorismorum c. 62. & Plinius lib. 12. c. 1.

179 *De vino epigramma ex Homero.* ¶ Ex iisque Homeri de vino sententiis Macedonius elegans Epigramma confecit, quod extat inter Græcorum epigrammata,

χθιζόν ἐμοὶ νοσέοντι παρίστατο δῖος ἀνὴρ
ἰητρός, λιπάων νέκταρ ἀπειπάμενος.
εἶπε δ' ὕδωρ πίνειν ἀνεμώλιος, οὐδ' ἐδιδάχθη
ὅττι μένος μερόπων οἶνον Ὅμηρος ἔφη.

Febre laborantem medicus me inuiserat intrò,
Vixque ingressus, ait, tollite vina procul.
Tantùm indulsit aquam misero miser ipse, nec audit
Quòd vinum esse hominum robur Homerus ait.

180 *Vinum calidum.* ¶ Nec interim ignorauit Homerus vinũ suapte natura calidum, cùm dicat αἴθοπα οἶνον, tum aliâs, tum 4. lib. Iliados,

ἠδ' ἐν δαιτ', ὅτε πέρ τε γερούσιον αἴθοπα οἶνον, &c.

Et lib. seq. quo loco supra citauimus. Et lib. item seq.

χερσὶ δ' ἀνίπτοισιν Διὶ λείβειν αἴθοπα οἶνον. Et lib. 2. Odysseæ,

εἰλαπινάζουσι, πίνουσί τε αἴθοπα οἶνον. Et lib. sequenti,

ὁ γέρων ἐπὶ δ' αἴθοπα οἶνον
λεῖβε. Et lib. 7. eiusdem operis.

ἤ μοι σῖτον ἔδωκεν ἅλις ἠδ' αἴθοπα οἶνον. Et lib. 14.

σπείσας δ' αἴθοπα οἶνον, ὀδυσσῆϊ πτολιπόρθῳ
ἐν χείρεσσιν. Vti etiam Hesiodus lib. 2. Operum & dierum, tanquam dicas fumidum, calidum, ardens, vrens, naturâ ignitum, quòd semina quædam caloris in se habeat: non vt alij putant, propter colorem nigrum, vti etiam annotauit Gellius, lib. 17. c. 8. & Macrobius lib. 7. c. 12. & Suidas, quamuis Plutarchus Problematôn côuiuialium decade sexta, c. 7. aliò id epitheton refert. Atqui medici omnes id quod diximus testantur,

ſtantur, vinum ſcilicet omne calidũ: & in his Hippocrates, ſiue is Polybus, ſiue Euriphon, ſiue Phaon, ſiue Philiſtion, ſiue Ariſton, vt plerique exiſtimant, in lib. 2. περὶ διαίτης, id eſt, de diæta, ſiue victus ratione. Dioſcorides li. 5. c. 839. Plinius lib. 14. c. 5. Galenus lib. Temperamentorum, & lib. Simpliciũ 8. & alibi ſæpe. Ex quo Horatius lib. 2. Ser. ſaty. octaua, feruida vina appellat. Plato autem in Timæo, & iterum in ſecundo de legibus, interdicit vino pueris vſq; ad annum duodeuigeſimum, ne ignis (inquit) igni addatur. Quod ex eo repetiit Galenus in lib. cui titulum fecit, Corporis temperaturam animi mores ſequi. Ex hoc autẽ ignea vini natura Bacchus Græcis quibuſdam cognominatur πυριγενὴς, id eſt, ignigena, vt videre licet apud Strabonem li. 13. & Philoſtratum in Iconibus. Sed & hinc ab Orpheo in Hymnis, & Auſonio in epigrammate Græco cognominatus eſt πυρίσπαρος, id eſt, igne ſatus.

Vinum merũ ſed aqua dilutum bibẽdum ex Homero.

181 ¶ Et vt redeamus ad Homerum. Cum ille intelligeret vinum eſſe huiuſmodi, vt ex eo diximus, ſcilicet calidum & ignitum: ne nimio illo calore, & igne noceret ſanitati, ſenſit nõ eſſe merè bibendum, ſed aqua diluendum, cùm facit Calypſo nympham ita Vlyſſem alloquentem, lib. 5. Odyſſeæ,

Αὐτὰρ ἐγὼ σῖτον, καὶ ὕδωρ, καὶ οἶνον ἐρυθρὸν
Ἐνθήσω μενοεικὲ', ἅ κέν τοι λιμὸν ἐρύκοι.
Sed ego panem, & aquam, & vinum rubrum,
Apponam placidè, quæ à te famem repellant.

Nam & id in tuenda ſanitate obſeruandum iubent medici, niſi ſi quæ cauſa priuatim id prohibeat. de quo etiam videre licet apud Plinium lib. 17. c. 4. vt interim non prætermittam Athenis Dionyſium, id eſt, Bacchum ὀρθὸν, id eſt, rectum, cultum fuiſſe. Amphyſteon enim rex Athenienſium omnium primus à Dionyſio edoctus merum aqua diluit: quò factum eſt vt homines priùs mero incurui, mox recti facti ſunt, vti Philochorus ſcripſit.

Bacchus rectus cur dictus.

Vinum meratius conuenire ſenibus.

182 ¶ Vinum tamen meratius conuenire ſenibus oſtendit ipſe Homerus, cùm lib. Iliados 9. facit Achillem iubentem Patroclo, vt vinum ipſum meratius infundat Vlyſſi & Phœnici viris iam ætatis prouectioris.

Ζωρότερον δὲ κέραιρε, δέπας δ' ἔντυνον ἑκάστῳ.

Quod ex eodem expendit Plutarchus in Sympoſiacis ita ſcribens, ἀγνοεῖν δὲ δοκεῖ ὁ Ζώϊλος ὅτι πρῶτον μὲν ὁ ἀχιλλεὺς τὸν φοίνικα, καὶ τὸν ὀδυσσέα πρεσβυτέρους ὄντας εἰδὼς, οὐχ ὑδαρεῖ χαίροντας, ἀλλ' ἀκρατοτέρῳ, καθάπερ οἱ ἄλλοι γέροντες ἐπιστάναι κελεύει τὴν κρᾶσιν. Additq; aliam eius rei probationem, quòd Achilles à Chirone magiſtro medicinæ peritiſsimo totius victus rationem exactè didicerat, quare veriſimile erat illũ iuſſiſſe meratius vinum ſenioribus propinari: quoniam τοῖς ἀργοῦσι, καὶ σχολάζουσι παρὰ τὸ ἔθος σώμασιν, ἀναιμέστερα καὶ μαλακωτέρα κρᾶσις ἁρμόζει. Sed & alia ſubiungit quibus oſtendit Achillem ipſum medicinæ quoque peritiſsimum fuiſſe, cùm ſcilicet apio, equos ſuos paſcit in ocio deſidẽtes, ideóque pedum & articulorum doloribus obnoxios. Cui morbo apium maximè opitulatur. Quæ tu addes ad ea quæ diximus de Achillis medicina ſuprà nu. 113. incipt. de Achille.

Achilles equos apio paſcebat &c.
Apio vir.

Vinum intus Oleum foris ex Homero.

183 ¶ Et cùm ſint duo liquores corporibus humanis gratiſsimi & ſaluberrimi, vt ſcilicet ipſum vinum intus, oleum foris, vt ſcribit Plinius libro decimoquarto, cap. vltimo, id certè Plinius ipſe ab Homero didicerat. Nam quod ad vinum attinet, ſatis de eo ſuprà diximus. Oleo autem is ſæpè inducit homines lotos inungi, vt Odyſſeæ tertio,

Αὐτὰρ ἐπεὶ λοῦσέν τε, καὶ ἔχρισεν λίπ' ἐλαίῳ.

Et rurſum eiuſdem operis, lib. 4. iterúmque 17.

Τοὺς δ' ἐπεὶ οὖν δμωαὶ λοῦσαν, καὶ χρῖσαν ἐλαίῳ.
Hos autem poſtquam famulæ lauerunt, & inunxerunt oleo.

Et lib. 8. eiuſdem operis.

Ἔνθα δέ μιν χάριτες λοῦσαν καὶ χρῖσαν ἐλαίῳ
Ἀμβρότῳ οἷα θεοὺς ἐπενήνοθεν αἰὲν ἐόντας.

Vbi & ipsam Gratiæ lauerunt & vnxerunt oleo
Immortali, quatenus Deos decet semper existentes.

Palæstritæ oleo vngebantur.

Et huiusmodi propè loca infinita apud eum comperies. Dicitur enim oleum membris vigorem afferre, eáq; non minimum recreare, & vt tradit Plinius lib. 12. c. 1. Vnde Palæstritæ nudi eo vngebantur. & Hannibalem Pœnorum ducem legimus pugnaturum contra Romanos, non longè à Placentina vnctum habuisse exercitum.

184

Aquā rerum omnium optimam.
Aquarū naturam sciuit Homerus.
Aqua alba.
Lympida.

¶ Et quoniam aquam Pindarus in fronte suorum operum pronunciauit omnium rerum esse optimam, ἄριστον μὲν ὕδωρ. Certè nec ipsius naturam ignorauit Homerus, cùm candorem, id est claritatem, siue lympiditatem, vt sic dicam, leuitatem, frigiditatem in aquis laudauit.

Candorem, cùm dicit lib. Odysseæ quinto,

Κρῆναι δ' ἑξείης πίσυρες ῥέον ὕδατι λευκῷ,
Fontes autem ex ordine quatuor fluebant aqua alba.

De lympiditate illud est lib. 9. eiusdem operis,

Αὐτὰρ ἐπὶ κρατὸς λιμένος ῥέει ἀγλαὸν ὕδωρ
Κρήνη ὑπὸ σπείους.
Sed in capite portus fluit lympidam aquam
Fons sub specu. Et iterum lib. 2. Iliados,

ὅθεν ῥέεν ἀγλαὸν ὕδωρ.
—Vnde fluebat lympida aqua. Nam & aquam salubrem aëri esse quàm simillimam oportere tradit Plinius lib. 31. c. 3. Et hinc quoque Virgilius vbique laudat fontes & aquas liquidas, quod non admodum distat à lympidis, id enim significat puras, claras, lucentes, & sine sordibus. Nam egloga 2.

Aquam aëri similem esse oportere.
Liquidi fontes.

Perditus, & liquidis immisi fontibus apros.

Et lib. Georg. 2. aliàs 1.

Non liquidi gregibus fontes.

Vbi Seruius interpretatur, puri & sine pestilentia. Et lib. 3. eiusdem operis,

Pocula sunt fontes liquidi. Et lib. 4. eiusdem item operis,

At liquidi fontes. Et rursum eodem lib.

—Manibus liquidos dant ordine fontes.

Et Ouidius lib. 5. Fastorum,

Est mihi fœcundus dotalibus hortus in agris
Aura fouet, liquidæ fonte rigatur aquæ. Et iterum eodem lib.
Nec liquidæ iuncto flore bibuntur aquæ.

Aquæ liquidæ.

Ex quo etiam illud Ausonij in Mosella

Et riuos trepido potes æquiparare meatu,
Et liquido gelidos fontes præcellere potu.

Aquæ puræ.

Et puras. Virgilius lib. 7. Aeneidos,

—Puróque in fonte lauabat.

Et pellucidæ.

Et Pellucidas, Ouid. lib. 3. Meta.

Fons sonat à dextra tenui perlucidus vnda.

Et in epistola Sapphus ad Phaonem,

Est nitidus vitróque magis perlucidus amnis
Fons sacer. Et Apuleius lib. 5. Meta. in prin. Videt fontem vitreo latice perlucidum.

Et perspicuæ.

Et perspicuas. Statius lib. 9. Syluarum,

Perspicui viuunt in marmore fontes.

Et Lactantius in Phœnice,

Sed fons in medio est, quem viuum nomine dicunt,
Perspicuus lucens dulcibus vber aquis.

Et nitidæ.

Et nitidas. Valerius Flaccus lib. 3.

Tela manu procul ad nitidi spiracula fontis
Ducit. Et candidas, Seneca,

Et candidæ.

Niueique lactis candidos fontes.

Et splendidæ.

Et splendidas, Horatius lib. Carminum 3. Ode 13.

O fons

O fons Blandusiæ splendidior vitro.

Galenus autem lib.1.de sanitate tuenda,cauendas omnino tradit aquas turbidas. Et in libello de Ptisana, si eius est,idem præcipit aquam deligi perlucidam ad Ptisanæ confectionem. Et Paulus Aegineta lib.1.ca.50.laudat simpliciter aquam visu puram & lympidam:quod & facit ipse Galenus lib. 1. de Simplicium medicamentorum facultatibus,capite quinto. Cuius verba in eam rem hæc sunt, τῷ ὄψει καθαρὸν, ὅπερ εἰλικρινὲς ἐστὶ καὶ διαυγὲς ἀκριβῶς. Et idem Galenus lib.de renum affectuum curatione, & Oribasius lib.Euporistôn.

185 ¶ Leuitatem autem commendat,cùm li.2.Iliados in catalogo ducum, Titaresium fluuium ἱμερτὸν,hoc est,desyderabilem dixisse videtur,quòd ea leuitate super Peneo flumine currat, vt ipsi quidem, vt dicit, non misceatur sed olei modo supernatet, quod ex eo annotauit Plinius li. 4. c. 8. vbi corruptè Euroton legitur nisi is fluuius binominius sit. Quod tibi obiter dicere volui. Sed vt redeamus. Aquam leuissimam saluberrimam quoq; esse tradit Celsus li.2.c.16.& omnes medici. Vnde & illud Vitruuij, Ex omnibus fontibus leuissimis subtilibúsque. Hincq; aqua pluuia super omnes commendatur,quòd ea omnium leuissima sit, vt tradit Rufus Ephesius, & eius authoritate Aëtius Tetrabibli.1.Ser.3.c.165.& Paulus Aegineta li.1.c. 50. & ante hos Hippocrates,ad finem libri de capitis vulneribus,si is eius sit, & post eum Herodotus,eiúsque authoritate Oribasius lib.3.Euporistôn,qui de confectione ciborum est, cap.vlti.& Celsus lib.2.cap.18.& Columella lib.1.Rei rusticæ c.5.

Aqua leuitas ex Homero.

Aqua pluuia cõmendatur.

186 ¶ Quonam autem pacto dignoscatur aquæ leuitas, tradit Hippocrates lib. Aphorismorum 5.c.26. Aqua (inquit) quæ citò calescit,& citò frigescit,leuissima est. Vbi Galenus hanc leuitatem non ad pondus refert,sed ad id vt celeriter calescat, & rursus celeriter frigescat,atq; in se facilè aduersas qualitates suscipiat, vti etiam tradit ipse Galenus lib.de ptisana.c.1.& lib.1.Simplicium c.17. Simeon Sethus in libro περὶ δυνάμεων τροφῶν, id est,de cibariorum facultatibus, & Paulus Aegineta vbi suprà, qui tamen id non simpliciter admittit:& ante hos Plinius lib.31.c.3. Quanquam & ipse Galenus,in libro de bonitate aquæ,si ipsius est,ad pondus quoque refert. Nam si leuis,inquit,& facilis ponderis est,id significat eam non esse terræ permistam, vti & facit Celsus d.lib.2.c.18.vbi dicit,Leuis pondere apparet,& ex his quæ pondere pares sunt,eò melior quæque est,quò celeriùs,& calefit & frigescit, quóque celeriùs ex ea legumina percoquuntur. Tanquam scilicet primo loco inspiciendum sit pondus, deinde celeritas caloris vel frigoris. Plinius autem loquens de aqua d.li.31.c.3. Quidam,inquit,statera iudicant de salubritate, frustrante diligentia, quando perrarum est, vt leuior sit aliqua. Certior subtilitas inter pares meliorem esse,quæ calefiat refrigeretúrque citius.

Quæ aqua leuis dicatur.

187 ¶ Denique & frigiditatem,lib.17.Odysseæ,

κατὰ δὲ ψυχρὸν ῥέεν ὕδωρ
ὑψόθεν ἐκ πέτρης.

— Frigida autem defluebat aqua
Ex alto,ex petra.

Quem secutus Hesiodus(nam post eum fuisse crediderim,cum Cicerone in Catone licèt alij addubitent)in Theogonia,

τηλόθεν ἐν χρυσέῃ προχόῳ πολυώνυμον ὕδωρ
ψυχρὸν,ὅτ' ἐκ πέτρης καταλείβεται ἠλιβάτοιο.

Longè in aureo vase celebrem aquam
Frigidam,quæ ex petra defluit alta.

Et Ausonius illis versibus suprà citatis, nu. 184. ait profluentem esse vtiliorem stagnante atque pigra : cursu enim ac percursu ipso extenuari atque proficere, quod tradit Plinius libro 31. cap. 3. in princip. & medici vbique.

Aqua frigiditas ex Homero.

Aquæ profluentes pigris vtiliores.

188 ¶ Ex quibus etiam locis apertè, vides illos non obscurè intellexisse aquam eam esse optimam, quæ ex alto loco, & è rupe manat. Nam quantùm ad primum pertinet scribit Hippocrates libro de aëre, aquis, & locis, optimas eas aquas esse, quæ ex sublimibus locis & terreis collibus fluunt. Ad quod alludens Lucanus lib. 2.

Aqua optima quæ ex alto fluit.

Sed et an quæ ex rupe.

Et tu montanis totus nunc fontibus exi.

Et illud de aqua ex petra scaturiente non probat Galenus lib. 1. de sanitate tuenda: nec Aëtius Tetrabibili. 1. Ser. 3. c. 165. nec ante eos Hippocrates in eo. lib. de aëre, locis, & aquis. Verùm Porphyrius ille Platonicus Homero subscribens, Aquarum (inquit) latices illi, qui à montosis fontibus scaturiētes per petrarũ alueos deuoluuntur & fluunt, synceriores multò incorruptioresq; esse solent, quàm ii qui cœnosa palustriáque loca defluũt, quibus vt multam lutulentámq; secum attrahant materiam necesse est. Et Columella lib. 1. c. 5. post aquam pluuialem secundo loco ponit fluentem aquam è montibus oriundam, si per saxa præceps deuoluitur. Sed & ipse Galenus, aut quisquis is fuit, in illo libro de bonitate aquæ laudat aquas petrosas. Et huc quoque pertinet illud Horatij lib. 3. Ode 13.

Fies nobilium tu quoque fontium
Me dicente cauis impositam ilicem,
Saxis, vnde loquaces
Lymphæ desiliunt tuæ.

Loquaces enim vocat, quòd cùm è saxo cadunt, perstrepant, vt etiam annotauit Porphirion. Et illud eiusdem Homeri lib. 8. Iliados de fonte loquentis,

Ἥ τε κατ' αἰγίλιπος πέτρης δνοφερὸν χέει ὕδωρ.

189 ¶ Huic autem quod de frigiditate dictum est, vt ad id redeamus, concinit illud Lucretij lib. 6

Iterum de frigiditate aquæ.

Frigidus hanc ob rem sit totus in luce diurna.

Et Virgilij eclog. 10.

Hic gelidi fontes, & mollia prata Lycori

Et Horatij lib. Carmi. 3. Ode 13. qua laudat fontem Blaudusiæ,

—Nam gelidos inficiet tibi
Rubro sanguine riuos
Lasciui soboles gregis. Et paulò pòst,
Tu frigus amabile
Fessis vomere tauris
Præbes & pecori vago.

Et Ouidij Tristium lib. 4. eleg. 4.

Sulmo mihi patria est gelidis vberrimus vndis.

Et libro secundo Fastorum,

De nullo gelidæ fonte bibentur aquæ. Et libro quarto eiusdem operis,

Frigida cœlestum matres Arethusa vocabat.

Et Sidonius, Ambientibus (ait) sese fontibus algidis. Plinius autẽ d. lib. 31. c. 3. aquam Martiam, primùm Aufeiam dictã, præ cæteris, & à frigore & à salubritate laudauit: eamque Deûm munere vrbi Romæ tributam fuisse tradit. Et in vniuersum aquam frigidam probat Galenus lib. 1. de Simplicium medicamentorum facultatibus, ca. 4. Aquę autem frigidæ est illud encomium Prouerbiorum 25. cap. Aqua frigida animę sitienti, & nuncius bonus de terra longinqua.

190 ¶ Nouit & Homerus λιαρὸν ὕδωρ, id est, calidam aquam, aut vt aliis placet, tepidam vulneribus prodesse, eorúmque dolorem sedare, cùm ea Euripilum curat, vt paulò pòst dicemus. Ex quo & illud eiusdem lib. 14. Iliados statim post exordium,

Aquam calidã vulneribus prodesse ex Homero.

Εἰσόκε θερμὰ λοετρὰ ἐϋπλόκαμος Ἑκαμήδη
Θερμήνῃ, καὶ λούσῃ ἄπο βρότον αἱματόεντα.
Donec tepida lauacra pulchra crines Hecameda
Calefaciat, & abluat saniem cruentam.

Pręcepit & ipse vti exercitationibus: eásque sic probat, vt nec Pheacibus lib. 8. Odyssẹæ

ſeç. Nec procis li.17.eiuſdē operis eas adimat:laborémq; dicit eſſe cauſam ſanitatis.

Exercitationes Homero probata.

191 ¶Si verò laboribus ipſis adúſque laſsitudinem grauatum corpus fuerit,ſomnum remedio eſſe in Vlyſſe naufrago ſignificat, cùm in fine libri quinti Odyſſeæ inducit Mineruam ei fudiſſe ſomnum,

Somnum remedio eſſe laſſitudini ex Homero.

τῷ δ' ἄρ' ἀθήνη
ὕπνον ἐπ' ὄμμασι χεῦ', ἵνα μιν παύσειε τάχιστα
δυσπονέος καμάτοιο, φίλα βλέφαρ' ἀμφικαλύψας.

—Huic autem Minerua
Somnum in oculis fudit,vt ipſum quieſcere faceret celerrimè
A grauibus doloribus,charas palpebras circumtegens.

Vnde & illud Virgilij lib.Aeneid.3.

— Feſſos ſopor irrigat artus.

Nam & ab illo reſolui membrorum compages non ignorauit Homerus, cùm ſcribit Odyſſeæ 18.

Somno membrorū compages ſolui,ex eodem.

εὗδε δ' ἀνακλινθεῖσα, λύθεν δέ οἱ ἅψεα πάντα,
Dormiuit autem reclinata,ſoluta ſunt autem ei membra omnia. Vnde & ab eodem tum eiuſdē operis lib.20.tum lib.23.ὕπνος ſomnus peculiari proprióq; epitheto λυσιμελὴς,id eſt,membra ſoluens dicitur,vti etiā ab Orpheo in hymno & Apollonio Rhodio li.4.Argonauticôn.Nam & Seneca Tragœdiographus in Octauia,actu 1.

Somnus λυσιμελής.

Quàm ſæpe triſtis vmbra germani meis
Offertur oculis,membra cùm ſoluit quies.

Idem autem in Hercule furente ſomnum domitorem laborum,dicit,

—Túque ò domitor
Somne laborum,requies animi. Hæc autem eſſe ex arte medica deprompta cognoſces,tum ex multis,tum ex Paulo Aegineta lib.1.cap.97.

192 ¶Eundem autē præcipuè conuenire ſenibus apertè ſignificauit,lib.vlt.Odyſſeæ,

Somnum conuenire ſenibus ex Homero.

ἐπεὶ λούσαιτο φάγοι τε,
εὑδέμεναι μαλακῶς, ἡ γὰρ δίκη ἐστὶ γερόντων.

—Vt lotus eſt comeditque,
Dormit molliter,hæc enim iuſtitia eſt ſenū. Id eſt,hæc iuſta & cōueniētia ſenibus ſunt. Quē ex eo ad eā ſententiā cōprobādā citat Galenus περὶ ὑγιείας,id eſt,de ſanitate li.5.

193 ¶Verùm & ſomnum ipſum,vt cætera omnia quæcunque ſupra modum præterque menſuram fiunt,etiam ſi aliàs ſint admodum ſalubria,eſſe tum periculoſa & noxia admonuit ſcribens lib.15.Odyſſeæ,

Somnum nimiū noxium eſſe ex eodem.

ἀνίη καὶ πολὺς ὕπνος.
Triſtitia & multus ſomnus. Ex quo Hippocrates videri poteſt deprompſiſſe illud Aphoriſmorū 2.c.3.Somnus aut vigilia ſi alterutrū modum exceſſerit, malè eſt. Quod & idē propè ſcribit li.eiuſdē operis 7.c.67.& cōfirmat Haliabbas,li.5.Theoricæ,& Auicenna in 2.primi doct.2.c.12.& in Cāticis c.39.& in 2.par.eorundē.c.28. & vtrobiq; Auerrois in cōmentariis,& etiam li.6.collig.& Raſis ad Almanſorē lib. 4.c.3.& Continētis lib.25.& ante hos Caſsius,qui Problematôn medicorum ca.24. quærit & rationē reddit,cur nimius ſomnus & nimia item vigilia capiti grauitatē pariāt.Plato aūt li.1.de legibus ſcribit ſomnū immodicū & corpori & animo obeſſe.

194 ¶Nec ignorauit Homerus(vt ad eum redeamus)laborem in ſanitate tuenda cibum præcedere debere,cùm ſcribit li.24.eodémque vltimo Odyſſeæ,

Laborē ſalubrē etiā ante cibū ex eodē.

οἱ δ' ἐπεὶ οὖν παύσαντο πόνου, τετύκοντό τε δαῖτα.
Hi autem poſtquam igitur finem impoſuerunt labori,parauerúntque conuiuium. Ita enim fieri debere docuit Hippocrates illo ſermonis ordine li.6.Morborū populariū πόνοι, σιτία, ποτά, ὕπνοι, ἀφροδίσια, πάντα μέτρια.Labores,cibi,potus,ſomni,venerea,omnia mediocria.Quod ipſum ex eodē obſeruauit Gale.nō multò poſt initiū, li.2.περὶ ὑγιείας,& nos ex vtroq; alicubi diximus in noſtris legibus connubialibus.

195 *Concubitum prodesse melācholicis ex eodem.*

¶Sciuit item concubitum prodesse tristibus & melancholicis, dum lib. 24. Iliados ita facit Thetidem filium Achillem ita monentem,

Τέκνον ἐμὸν, τέο μέχρις ὀδυρόμενος καὶ ἀχεύων
Σὴν ἔδεαι κραδίην, μεμνημένος οὔτε τι σίτου,
Οὔτ' εὐνῆς; ἀγαθὸν δὲ γυναικί περ ἐν φιλότητι
Μίσγεσθ'. id est, ad verbum propè,

Fili mi, quandiu lugens & dolens
Tuum exedis cor, memor neque cibi
Neque lecti, bonum autem fœminæ in amore
Misceri. Nam & hæc ex arte medicinæ prodiderunt Aristoteles lib. Encyclicarum quæstionum 4. c. 31. & eius interpres Aponensis: & Auicenna in 20. 4. tract. c. 10. & diximus, in 15. lege connub. nu. 58. neque tamen.

196 *Aeris habitus ex Homero.*

¶Magnū quoque momentum ad valetudinem esse in aëris habitu atque natura ostēdit ipse Homerus lib. Odysseæ 4. in Fortunatarum insularum descriptione, flante scilicet ibi Zephiro semper, vbi hominibus facillima vita est, & vbi multa hyems nō est, multa nix, nec imber,

Τῇ περ ῥηΐστη βιοτὴ πέλει ἀνθρώποισιν,
Οὐ νιφετός, οὔτ' ἂρ χειμὼν πολύς, οὔτε ποτ' ὄμβρος,
Ἀλλ' αἰεὶ ζεφύροιο λιγυπνείοντας ἀήτας.

Hora antelucana è flumine insalubres.

Atque etiam cùm Odysseæ lib. 5. scribit è flumine semper antelucanas horas esse insalubres.

Αὔρη δ' ἐκ ποταμοῦ ψυχρὴ πνέει ἠῶθι πρό.

Quod & ex eo expendit Plinius lib. 18. c. 6.

197 *Refrigerandi vis Homero cognita.*

¶Quæ sit refrigerandi vis monstrauit lib. 5. Iliados. in respirante quasiq; reuiuiscēte Sarpedone. Ex quo apertè docuit λειποθυμίας, siue λειποψυχίας (vtrūque enim Græci dicunt) id est, defectionis, siue deliquij animi remedium refrigerationem esse,

Τὸν δ' ἔλιπε ψυχή, κατὰ δ' ὀφθαλμῶν κέχυτ' ἀχλύς
Αὖτις δ' ἀμπνύνθη, περὶ δὲ πνοιὴ Βορέαο
Ζώγρει ἐπιπνείουσα κακῶς κεκαφηότα θυμόν.

Hunc autem reliquit anima, & circa oculos diffusa est caligo.
Rursus autem respirauit, circum autem aura Boreæ
Recreauit spirans malè suspirantem animum.

Aqua frigidæ inspersio ad animi deliquia.

Ex quo etiam aquæ inspersio, quæ ipsa frigida est, hæc animi deliquia ab Hectore vulnerato arcet apud eundem lib. 14. eiusdem operis.

Ἐνθάμιν ἐξ ἵππων πέλασαν χθονί, κὰδ δέ οἱ ὕδωρ
Χεῦαν. ὁ δ' ἀμπνύνθη, καὶ ἀνέδρακεν ὀφθαλμοῖσιν.

Tunc ipsum ex equis admouerunt terræ: circa autem ipsum aquam
Fuderunt: hic autem respirauit, & aspexit oculis.

Et hinc quoque illud Laodamiæ Ouidianæ ad Protesilaūm.

Lux quoque tecum abiit tenebris exanguis obortis,
Succiduo dicor procubuisse genu.
Vix socer Iphiclus, vix me grandæuus Acastus,
Vix mater gelida mœsta refecit aqua.

Nam & Hippocrates lib. Aphorismorum 5. c. 21. tradit frigidæ aquæ multam profusionem, distentionem, siue conuulsionem soluere. Quod & tradit Aristoteles li. problematōn 9. cap. 9. & Heliodorus Phœniceus lib. Historiæ Aethiopicæ 2. Cuius ratio est, quòd huiusmodi aqua spiritus in vnum cogit, impeditque ne abeant & dissoluantur, qui quidem plurimi & tenuissimi venire solent ad faciem, vt sensuū munera obeant.

198 *Calida fomenta lassis pro-*

¶Quantum autem fatigatis prosint calida fométa, declarauit in Vlysse ipso naufrago, lib. Odysseæ 5. ad finem: quantúmque lauacra, in eodem Vlysse, libro decimo eiusdem operis dum hæc scribit,

Αὐτὰρ ἐπειδὴ ζέσσεν ὕδωρ ἐνὶ ἤνοπι χαλκῷ,
Ἔς ῥ' ἀσάμινθον ἕσασα, λό' ἐκ τρίποδος μεγάλοιο,
Θυμήρες κεράσασα κατὰ κρατός τε καὶ ὤμων,
Ὄφρα μοι ἐκ κάματον θυμοφθόρον εἵλετο γυίων.
At postquam calefacta est aqua in splendido lebete,
In balneum cùm me locasset, lauit ex tripode magno,
Placidè effundens in capitéque & humeris,
Vt mihi lassitudinem perniciosam eximeret à membris.

Et in eodem Vlysse, & Diomede labore & vigilia confectis, ad fi. quoque lib. 10. Iliados. Et dum Hectori à pugna redeunti calida lauacra iubet Andromache præparare lib. 22. eiusdem operis. Neque enim ignorauit balneas & vnctiones, de quibus eodem loco, & aliis quoque suprà citatis, vbi de oleo loquuti sumus: atque eo. libr. 10. Odysseæ, & alibi sæpè.

Vnctiones & lauacra Homero nō incognita.

199 ¶ Et cùm sulphur & ignis multum virium habeant ad expiationem, aërisque fęculēti purgationem, & multorum morborum medelam, vt de sulphure videre poteris apud Dioscoridem lib. 5. c. 78. & Plinium libr. 35. cap. 15. & Apuleium lib. vlt. Meta. & Proclum in libro de sacrificiis. Ex quo illud Ouidij,

Sulphur & ignis ad expiationem.

Terque senem flamma, ter aqua, ter sulphure lustrat.

Et lib. 2. de arte amandi,

Et venit quæ lustret anus lectúmque locúmque
Præferat & tremula sulphur & oua manu.

Et Iuuenalis saty. 2.

—Cuperent lustrari, si qua darentur
Sulphura cum tedis.

Et de igne dicemus posteà nu. 535. & seq. Id certè Homerus & cognouit, & cæteris cognoscendum præbuit, cùm scribit lib. Odysseæ 22. haud multò ante finem,

Οἶσε θέειον γρηῢ κακῶν ἄκος, οἶσε δέ μοι πῦρ,
Ὄφρα θεειώσω μέγαρον,
Porta sulphur anus, malorum medelam: porta autem mihi ignem,
Vt fumigem domum.

200 ¶ Intellexit post cibum salubre esse hilarescere: contrà insalubre esse admodum atq; noxium luctu & mœrore affici, cùm facit Pisistratum Nestoris filium ita loquētem lib. quarto Odysseæ,

Salubre post cibum hilarescere.

Καὶ νῦν εἴ τί που ἐστι πίθοιό μοι. οὐ γὰρ ἔγωγε
Τέρπομ' ὀδυρόμενος μεταδόρπιος.
Et nunc si quo modo licet, morem geras mihi non enim ego
Delector lugens post cœnam.

Nam & alibi scilicet Iliados 11. Nestor & Machaon postquam biberunt potionem multis cibariis mixtam illis pręparatam ab Hecameda, abiecerúntque aridam sitim, delectabantur inter se sermonibus,

Et sermonibus delectari.

Τὼ δ' ἐπεὶ οὖν πίνοντ' ἀφέτην πολυκαγκέα δίψαν,
Μύθοισιν τέρποντο πρὸς ἀλλήλους ἐνέποντες.

201 ¶ Nunc verò quod ad chirurgiam pertinet, agè quàm artificiosè apud eum vatem lib. Iliados 4. saucium Menelaüm curat Machaon. Primùm enim vulnere telū educit, tum diligentissimè vulnus eiúsque altitudinem considerat, exprimit deinde sanguinem, postremò lenia medicamenta inspergit. Ita enim scribit,

Homeri chirurgia.

Αὐτίκα δ' ἐκ ζωστῆρος ἀρηρότος ἕλκεν ὀϊστόν,
Τοῦ δ' ἐξελκομένοιο, πάλιν ἄγεν ὀξέες ὄγκοι,
Λῦσε δέ οἱ ζωστῆρα παναίολον, ἠδ' ὑπένερθε
Ζῶμά τε καὶ μίτρην, τὴν χαλκῆες κάμον ἄνδρες.
Αὐτὰρ ἐπεὶ ἴδεν ἕλκος, ὅθ' ἔμπεσε πικρὸς ὀϊστός,
Αἷμ' ἐκμυζήσας, ἐπ' ἄρ' ἤπια φάρμακα εἰδὼς

πάντι τά, οἵ ποτι πατρὶ φίλα φρονέων πόρε χείρων.

Sicuti & apud eundem in calce lib.11.Iliados, Patroclus Eurypili femur vulneratũ, educta quoque primùm sagitta, aquà calida abluit: posteà radicem quandam amarã imponit, non ignarus ad abstergendum exiccandúmque, ac sedandum dolorem valere amara medicamenta, vt tradit Plato, & eius autoritate Plutarchus Caussarũ naturalium, c.5. Et Sympoliacôn decade 1. proble.6. vbi & eum Homeri locũ aduocat, & Galenus lib. de compositione medicamentorum secundùm locos.9.c.8.& lib. Antidotorum 1. vbi illum locum Homeri citat. Carmen autem ipsius tale est,

ἔνθά μιν ἐκτανύσας, ἐκ μηρῦ τάμνε μαχαίρῃ
ὀξὺ βέλος περιπευκές, ἀπ' αὐτῦ δ' αἷμα κελαινὸν
νίζ' ὕδατι λιαρῷ, ἐπὶ δ' ῥίζαν βάλε πικρὴν
χερσὶ διατρίψας ὀδυνήφατον, ἥ οἱ ἁπάσας
ἔσχ' ὀδύνας, τὸ μὲν ἕλκος ἐτέρσετο, παύσατο δ' αἷμα.

Sed & posteà videlicet lib.15. Patroclus ipse eidem Eurypilo etiámnum ex vulnere laboranti diutinè assedit, vt eius animũ lepidis fabulamentis è cruciatu seuocaret,

τόφρ' ὅγ' ἐνὶ κλισίῃ ἀγαπήνορος εὐρυπύλοιο
ἧστό τε, καὶ τὸν ἔτερπε λόγοις, ἐπὶ δ' ἕλκεϊ λυγρῷ
φάρμακ' ἀκήματ' ἔπασσε.

202 *Ars nodorum & ligaminũ cognita Homero.*

¶Et cùm in curandis vulneribus ligaminum, siue ligaturarum, atque nodorũ recta aptitudo & scientia multùm valeat, vt ex medicis passim videre licet: Id certè Homerus minimè ignorauit vt patet ex eo quod scribit lib. Odysseæ 19. loquens de Antolyci filiis, qui vulnus Vlysis curauerunt,

ὠτειλὴν δ' ὀδυσῆος ἀμύμονος ἀντιθέοιο
δῆσαν ἐπισταμένως.

Vulnus autem Vlyssis irreprehensibilis, diuini,
Ligauerunt scienter.

203 *Pharmaceutica pars Homeri.*

¶Sed & quod pharmaceuticã medicinæ partem respicit, Homerus probè cognouit, medicinalium salubriúmq; pharmacorũ alia quidem esse epiplasta, & epipasta: Alia verò potabilia, vt illud Nepenthes quod Helena libr. 4. Odysseæ in craterem Telemachi miscuit,

νηπενθές τ' ἄχολόντε, κακῶν ἐπίληθον ἁπάντων.

Et quæ sequuntur. Cuius loci meminit Plinius lib.22.c.21. Galenus lib. de substantia virtutum animaliũ c.3.& in eo lib. cui titulus est, Mores animi sequi tẽperamentum corporis, vbi tradit nónullos putare illud medicamentum fuisse Oenopiam radicẽ.

204 *De eadem.*

¶Cognouit & Homerus mala venena, quæ Græci δηλητήρια vocant, quibus partim venenantur sagittæ, vt ipse scribit lib.1. Odysseæ,

φάρμακον ἀνδροφόνον διζήμενος, ὄφρα οἱ εἴη,
ἰοὺς χρίεσθαι.

Pharmacum homicidam disquirens, vt ei esset
Sagittas quo oblineret. Vnde Virgilius libr. 9. Aeneidos illud scribit,

Vngere tela manu, ferrúmque armare veneno.

Et iterum libro decimo.

Vulnera dirigere, & calamos armare veneno.

Et libro duodecimo.

Non secus ac vento per nubem impulsa sagitta
Armatam sæuis Parthus quem felle veneni
Parthus siue Lydon telum immedicabile torsit.

Et Ouidius lib. Tristium 3.

Nam volucri ferro tinctile virus inest.

Et Silius, lib.1.

Spicula quæ patrio gaudens acuisse veneno.

Theophrastus etiã lib. Plantarũ 9.c.15. scribit apud Aethiopes radicẽ letiferam esse, qua

qua sagittas vngunt. Idem quoque facere Gerrheos tradit Nicander in Alexipharmacis: Barbaros Dioscorides lib.6.c.20. Scythas Plinius lib.12.c.53. Dacos & Dalmatas Paulus Aegineta, lib.6.c.88.

205 ¶Cognouit item ipse Homerus ex huiusmodi venenis malis esse potabilia, vt quæ socios Vlysis in porcos mutauerunt, lib. Odisseæ 10.

De eadem.

ἐπὶ κακὰ φάρμακα ἴδυιαν.

Et non multò pòst,

ἀνέμισγε δὲ σίτῳ

φάρμακα λυγρά.

Et quæ alibi lib. eiusdem operis 2. θυμοφθόρα appellat, quibus scilicet exhaustis intereunt homines,

ἠὲ καὶ εἰς ἐφύρην ἐθέλει πίειραν ἄρουραν

ἐλθεῖν, ὄφρ' ἔνθεν θυμοφθόρα φάρμακ' ἐνείκῃ.

206 ¶Adhæc cùm in corpore humano alia sint membra ὁμοιόμερα, id est, similaria, siue similium partium, quæ scilicet in similes sibi partes diuidũtur, vt caro in carnes, os in ossa, neruus in neruum. Alia ἀνομοιόμερα, id est, dissimilaria, siue dissimilium partiũ, quæ non aptæ sunt secari in partes similes, sed dissimiles, vt manus nõ in manus, pes in pedes, & id genus similia. Nullũ profectò membrorũ genus est, siue homœomerõ, siue anhomœomeron, cuius mentio non fiat ab Homero, ita vt Anatomiam, id est, membrorum sectionem plenissimè vidisse videatur, & ostendisse. Ideóque hac in re illum sæpe citat Galenus in Anatomia corporis humani, quam graphicè & elegãter describit: atque etiam Commẽtario 2. in librum Hippocratis de natura humana: & nouissimè Philippus Melancthon in lib. de Anima. Est autem anatonia, ne id ignores, medicinæ propria, vt scribit Macrobius li.7. Saturnalium, c.15. paulò post prin.

Homeri anatomia.

207 ¶Prætereà multarum herbarum vim & naturã pluribus in locis declarauit, vt cùm loton, crocon, & hyacinthum memorat lib.14. Iliados,

Homerus herbarum vires nouit.

Λωτόν θ' ἑρσήεντα, ἰδὲ κρόκον, ἠδ' ὑάκινθον

πυκνὸν, καὶ μαλακὸν, ὃς ἀπὸ χθονὸς ὑψόσ' ἔεργε.

Cuius etiam loci non tamen designati aliàs meminit Plinius lib.21.cap.7. in princi. Sed & de loto quoque priuatim loquitur li.9. Odysseæ, vbi eius admirandam vim describit. & de croco, & Hyacintho in hymno quem in Pana cecinit,

ἐν μαλακῷ λειμῶνι, τόθι κρόκος ἠδ' ὑάκινθος,

εὐώδης θαλέων, &c.

Et de Asphodelo vti & ex eo memorat Plinius, libro vigesimoprimo, cap.17. Et prætereà de moly multa & miranda scribit libro decimo eius operis. Cuius item meminit Theophrastus libro nono, cap.15. & Dioscorides lib.3.cap.50. & Plinius libro 25.cap.4. in princ. & iterum c.9. & Galenus in Commentario primo lib. Hippocratis de natura hominis, statim post princip. & Apuleius de viribus herbarum cap. 49. & Macrobius, qui id aliter quàm cæteri intelligit, lib. Saturnal.3.cap.1. & nouissimè Lilius Gyraldus dialogismo 14.

208 ¶Sed & naturam vímque Salicis arboris probè nouit, quæ trita, & in potu accepta homines steriles reddit, cùm scribit lib. Odisseæ 10.

Natura & vis salicis Homero cognita.

μακραί τ' αἴγειροι, καὶ ἰτέαι ὠλεσίκαρποι.

Id est,

Longæque alni, & salices infructuosæ, siue vt vertit Cornarius, fructum perimẽtes, aut vt vertit Plinius lib.16.cap.26. frugiperdæ, quem secutus est Theodorus Gaza, in versione Theophrasti, qui & eum locum Homeri citat, libr.3. de historia plantarum c.2. in princip. Et Alciatus noster in suis Emblematis,

Quod frugisperdam salicem vocitaret Homerus

Clitoris homines moribus assimulat. S. autem addidit metri causa. Quod ex eo expendit Democritus, & eius autoritate Constantinus, siue Cæs

ue Cæsar, siue alius lib. Collectaneorum Geoponicôn 11. c. 14. Quânquam id aliò refert Theophrastus vbi suprà, & Plinius etiā vbi suprà, cùm scribit, Ocyssimè autem Salix amittit semen, antequam omnino maturitatē sentiat. ob id dicta Homero frugiperda, secutàque ætas scelere suo interpretata est hanc sententiam, quando semen salicis mulieri sterilitatis medicamentum esse constat. Id quod etiam annotauit Porphyrius in lib. de Styge apud Stobæum Ser. 98. De quo etiam videre poteris Marcellum Virgilium in Dioscoridem, lib. 1. c. 121. Et D. Hieronymum in Esaiam c. 16. ad id referentem id quod inibi scribitur, Ad torrentem silicum ducent eos, vt scilicet nullus in eis fructus remaneat. Hanc enim seminis earum arborum esse naturam, vt qui illud in poculo hauserit, liberis careat: vnde & sancti qui propter peccata in cōfusione huius mundi esse cœperunt, salicibus Babyloniorum fluminum suspendunt organa sua psalmo 36. statim post prin. Sed vtruncunque sit, certè semper intelligimus Homerum non ignorasse vim huius arboris. Illud scio Dioscoridem. d. lib. 1. c. 45. aut aliorum sectione 27. scripsisse salicem prohibere conceptus. Plinium autē li. 24. c. 9. folia salicis contrita & pota intemperantiam libidinis coërcere, atq; in totum auferre vsum sæpius sumptum. Super quæ vide quæ scripsimus in nostris Legibus Connubialibus. l. 15. nu. 95. idem Galenus.

209 *Hydrophobia quis morbus, et vnde venit.*

¶ Cognouit & ipse morbum illum ex canis rabidi morsu prouenientem, veteribus, vt plerique existimāt, incognitum, scilicet ὑδροφοβίαν Hydrophobiam, miserrimū; vt dicit Cornelius li. 5. c. 27. genus morbi, in quo simul æger & siti, & aquæ metu cruciatur. Alij mutata vna litera Hygrophobiam vocant, quòd omnem liquorem metuat. Alij itē eo morbo laborantem Phobodipson appellant, q cū timore sitiat. Polybus Pheugydron, quòd aquam fugiat. Andreas ex antiquioribus medicis Cynolysson, veluti ex rabie canina morbum conceptū. Aurelianus li. 3. Oxeôn c. 9. Aquifugam vocat. Plinius lib. 29. c. 5. eum qui eo morbo laborat, Hydrophonum appellat. Homerus igitur hanc cognouisse passionē, & eius causam probatur, tū ex eo quod per figuram de Tantalo scribit lib. Odyssea 11. tum cùm li. 8. Iliados inducit Teucrū occisis octo viris Hectorem non potuisse percutere, atque ita locutum, vt diceret se hunc interficere non posse rabidum canem,

Is morbus & eius causa Homero cognita.

ὀκτὼ δὴ προέηκα τανυγλώχινας ὀϊστούς,
πάντες δ' ἐν χροῒ πῆχθεν ἀρηϊθόων αἰζηῶν·
τοῦτον δ' οὐ δύναμαι βαλέειν κύνα λυσσητῆρα.

Id quod ex eo annotauit Cælius Aurelianus lib. Oxeôn, id est, celerum passionum, tertio, capite decimoquinto.

210 *In pestilentia primùm bruta pereunt. Præsertim canes & muli ex Homero. Et quare.*

¶ Prætereà quòd, vt supra dictum est, Homerus lib. 1. Iliados describit Apollinē *suis* sagittis pestem immisisse, canésque & mulos primùm occubuisse,

οὐρῆας μὲν πρῶτον ἐπῴχετο, καὶ κύνας ἀργούς.

Non sine physica ratione ab Homero scriptum fuit. Nā paludes, stagna, & inhumata corpora pestem generare scribit Galenus lib. de differentiis febrium 1. c. 6. Sed & terrā nimio calore adustā, nēpe infecto aëre vaporationibus, quas ad se sua vi Apollo, id est, Sol attrahit. Hincq; ab Apolline pestem immissam finxit Homerus. Oportuisse autem canes & mulos, priusquā homines infici: quod & testatur Philostratus in Heroïcis, quo loco de Palamede loquitur: quoniam animalia aloga, id est, irrationabilia siue rationis expertia sensitiua magis sunt: præcipuè canes, qui præter id quòd κατωβλεπαί, id est, capite in terram demisso sunt, vt cætera, ait, bruta, etiam vestigia scrutantur, & persequuntur. Ex quo & illud Virgilij lib. 4. Aeneidos,

—Et odora canum vis.

Et Liuij Andronici in Hymno apud Therentianum,

Dirige odorisequos ad certa cubilia canes.

Et illud Claudiani qui eos odores vocat li. 2. de raptu Proserpinæ. Nam & Varro libro quarto, de lingua Latina, scribit Catulos à sagaci sensu & acuto, dici & hinc quoque canem dictum. Apuleius autem Apologia 1. Sin verò, inquit, naribus nidorē domesticum præsensit, vincit idem sagacitate odorandi canes. Mulos autem, quia ex diuer

diuersis speciebus animalium generantur, ideò corruptibiliores esse, vt tradunt philosophi. Et quia etiam odorandi sensus in mulo præcellit, ita vt derelicti alicubi, vel odore solo redeant in semitam: proindéque tabidam vim pestis facilius ocyúsq; concipiunt. Sed & tradit Heraclides Ponticus in Allegoriis fabularum ipsius Homeri, iumenta omnia primùm peste infici: quia deiecta in terram, & prona in pastum τὰς νοσώδεις ἀτμοὺς, id est, morbosos vapores illinc hauriant. Homines autem, quorum surrectum est corpus, sublimi respiratione purissimum trahētes aërem, tardius afficiuntur. Et illum quoque locum in id quod diximus, expendit Plutarchus Problematôn Symposiacôn decade 4.c.1.& Ammianus Marcellinus li.19. Cęterū Vergilius, & Ouidius Homerū ipsum secuti vt sæpè aliàs scripsêre pestilentiam à brutis animalibus ortam. Ille Georg. lib.3.

Et genus omne neci pecudum dedit omne ferarum.

Hic propiùs ad Homerum accedens à canibus priuatim, lib.7. Meta.

Strage canum primò, volucrúmque, auiúmque, boumque.

Ex medicis autem Paulus Aegineta, libr. 2. c.36. dicit magnam futuræ pestilentiæ coniecturam esse aliorum animalium præcedentem interitum, tanquam scilicet pestilentia ab aliis animalibus incipiat.

211 ¶ Denique liberationem à morbo non pari, sed impari numero contingere notauit, cùm scribit eodem lib.1. Iliados,

Liberationē à morbo, impari numero fieri ex Homero.

Ἐννῆμαρ μὲν ἀνὰ στρατὸν ᾤχετο κῆλα θεοῖο.

Nouem dies quidem per exercitum ibant sagittæ Dei.

Nam vt tradit ipse Heraclides Ponticus eum locum enarrans in libro suprà citato, experientiâ sigillatim collecta notissimum est impares dies decretorios esse solere. Et vt præterea scribit Hippocrates Aphorismorum li.4.c.61. πυρέσσοντα ἢν μὴ περισσῇσι ἡμέρῃσιν ἀφῇ ὁ πυρετὸς, ὑποστρέφειν ἔωθεν, id est, febricitantem nisi diebus imparibus febris reliquerit, solet recidiuare: vbi tamen Galenus dubitās sitne is Aphorismus suppositius, mauult in eo legere κρισίμοις, id est decretoriis, siue iudicatoriis, quàm περισσῇσι, id est, imparibus, quem secutus est Oribasius, si eius sunt Commentarij, qui eius nomine circumferuntur, in illos Hippocratis Aphorismos.

Locus Hippocratis.

212 ¶ Non mirū igitur si Galenus ipse sæpius in suis libris Homerū citauit, præter loca iam suprà designata, nempe in lib.de Tabe, ca.vlti. ex eo docens, Cibo, potu, balneo, molli lecto, & somno cor, epar, & in vniuersum, corpus totum humectari. & lib.de alimentis 1.ca.9. non semel: & libro cui titulus est, Introductorium, post princip. iterúmque & sæpius. Et lib.de potentiis animalibus, vbi, Si quicquam (inquit) à Poëta scriptum dicitur, de Homero intelligendum est, quod etiam leges nostræ dicunt in princip. Insti. de iure nat. genti. & ciuili. Et lib.de Simplicibus 10.cap.2.& in lib. Prognosticorum.c.3. eodémque vlt. Et in lib.de Comete, in princip.& in lib.6. Methodi. c.6.& lib.1. Commentariorum Hippocratis de natura hominis, & alibi sæpè. Sed & eum citat Alexander Trallianus lib.7.c.16.& Paulus Aegineta lib.1.c.85. in fi.& Soranus Ephesius in Isagoge c.16.

Homerus sæpe Galeno citatus.

Et aliis medicis.

213 ¶ Hunc quoque leges nostræ plurimi faciunt, vtpote quem sępissimè testem aduocant, videlicet in fi. procœmij ff. vbi eum vocant (quod iam diximus) parētem omnis virtutis: & in li.1. in tribus locis. ff. de contra. empt.& in l.legatis. §. ornatricibus. ff. de leg.3.& in l.legata. §. supellectilis. ff. de supel.leg.& in l.non facile. §. affines. ff. de gradi.affi.& in l.1. ff. de donati.cau.mor.& in l.si vxor. ff. de adulte.& in l.aut facta. §. euentus. ff. de pœnis, vbi vocatur præcipuus poëtarum.& in l.qui venenum. ff. de verb.signifi. vbi dicitur summus poëtarum: & citatur illo versu qui ad rem medicam pertinet ex libro quarto Odysseæ,

Homerus sæpe nostris legibus citatus.

φάρμακα πολλὰ μὲν ἐσθλὰ μεμιγμένα, πολλὰ δὲ λυγρά.

Pharmaca multa quidem salubria mixta, multa autem insalubria. Hactenus de Homero.

214 ¶ Virgilius quoque Latinę poësis antistes, & Homericæ per omnia eruditionis ma-

Virgilius medicus.

iestatísque imitator obseruantissimus, omni cura, omniq; studio medicinæ operam dedit, sicuti testis est Seruius Maurus, siue is fuit Donatus, vt nonnulli contendunt in vita illius, & videre etiã licet passim ex suis scriptis, præter multa quæ iam in Homero diximus. Et inter cætera, cùm non obscurè insinuat vim & naturam Dictamni, siue Dictami (vtrumque enim legitur,) & Panaces herbarum in curandis vulneribus, extrahendísque sagittis, dum scribit loquens de cura vulneris Aeneæ, libro duodecimo Aeneidos,

Dictãni vis, & natura.

Dictamum genitrix Cretæa carpit ab Ida
Puberibus caulem foliis, & flore comantem
Purpureo, non illa feris incognita capris
Gramina, cùm tergo volucres hæsere sagittæ. Et Paulò pòst,
Ambrosiæ succos, & odoriferam Panaceam.

Quam quidẽ vim ipsi quoq; Dictamo tribuit Aristoteles libro nono de natura animalium, c.6. & libr. mirabilis auscultationis, si is eius sit, c.4. & Theophrastus lib. de historia plantarum 9.c.16. Tullius de Natura deorum libro secundo: Dioscorides lib.3.c.33. Plinius lib.25.cap.8. & lib.26.c.14. Plutarchus in libro, An in brutis insit ratio, & iterũ in libro de industria animaliũ. Aelianus de varia historia li.1. & Octauius Horatianus li.1. Euporistòn, c.23. & idẽ, aut quod Gregorius Gyraldus mauult, Theodorus Priscianus lib.4. de Physica scientia, non multo pòst prin. Et Panaceam quoque mederi vulneribus tradit Plinius lib.26.cap.8. & iterum c.14. in princip.

Panaceæ vis.

215 ¶ Et vim quoque Cythisi, & Loti generando lacti probè cognouit, cùm scribit lib. Georgi.3.

Cythisi vis. Loti vis.

At cui lactis amor, Cythisum, lotósque frequentes
Ipse manu, salsásque ferat præsepibus herbas.

Nam & Cythiso hanc vim inesse scribit Varro libro secundo, cap. item 2. & Plinius libro decimotertio. cap.14. Et naturam quoque Cedri & Galbani fugandis serpentibus, eod. lib.3. Georg.

Cedri natura. Galbani natura.

Disce & odoratam stabulis accendere cedrum,
Galbaneóque agitare graui nidore Chelydros.

Hanc enim illis vim esse tradit Plinius lib.12.c.26. & lib.24.cap.5. & præterea Galbano Dioscorides lib.3.cap.96. Et alibi ipse Virgilius libr. 4. eiusdem operis Gerg. ipsius Galbani odores medicatos intellexit,

Hic iam Galbaneos suadebo incendere odores.

De quo & tu vide Columellam lib.5.c.11. Sed & vim aliarum multarum herbarum significauit in Moreto.

216 ¶ Et cùm multis in locis ostendit fluxum sanguinis aquarum frigore contineri ac sisti, vt lib.3. Aeneidos,

Aqua frigida fluxũ sanguinis sisti ex Virgilio.

Luminis effossi fluidum lauat inde cruorem.

Et apertius lib.10. de Mezentio vulnerato loquens,

Intereà genitor Tyberini ad fluminis vndam
Vulnera siccabat lymphis.

Vbi Seruius dicit eum physicè loqui. Et iterum lib.12. de Aenea vulnerato,

Fouit ea vulnus lympha longæuus Iapis.

217 ¶ Cùm item intellexit aquam cursu exercitam esse salubriorem, lib.3. Georgicon,

Aqua cursu exercita salubrior ex Virgilio.

Pocula sunt fontes liquidi atque exercita cursu
Flumina. Nam & medici aquas profluentes laudant: stagnantes autem & pigras vituperant. Plinius lib.31.c.3. in princ. Oribasius lib.1. Euporiston. Nam vt dicit ipse Plinius, vbi suprà, cursu percussuque ipso extenuantur, atque proficiunt.

218 ¶ Cùm etiam partem & significatiuam & causatiuam huius artis demonstrat non secus ac Homerus, lib.3. Aeneidos, vti & in Homero recensuimus suprà, nu.161.

Significatiua pars medici-

—Subitò cùm tabida membris

Corrupto

Corrupto cœli tractu miserandáque venit
Arboribúsque, satísque lues, & lethifer annus:
Linquebant dulces animas, aut ægra trahebant
Corpora. Tum steriles exurere Syrius agros. Et rursum libro decimo Aeneidos,
Non secus ac liquida si quando nocte Cometæ
Sanguinei lugubre rubent, aut Syrius ardor
Ille sitim morbósque ferens mortalibus ægris
Nascitur.

na Virgilio nota.

219 ¶ Sed & is probè nouit vnde melancholiæ morbus prodeat, cùm scribit de Hercule lib. 8. Aeneidos,
Hic verò Alcidæ furiis exarserat atro
Felle dolor. Quem locum in id expendit Cælius Aurelianus lib. 1. Chronion c. 6. Nec ignorauit herbas montanas, id est, in montibus nascentes viribus cæteras ad rem medicam antecellere, cùm lib. 7. Aeneidos,
—Neque eum iuuere in vulnera cantus
Somniferi, & Marsis quæsitæ in montibus herbæ.
Nam & id obseruandum monet Dioscorides in præfatione.

220 ¶ Quin is intellexit quibus partibus corporis somnifera pharmaca sint admouenda, nempe temporibus, cùm scribit haud multò ante fi. lib. 5. Aeneid.
Vique soporatum Stygia super vtraque quassat
Tempora, cunctantíque natantia lumina soluit.
Ex quo etiam intelligis huiuscemodi pharmaca esse noxia atque lethalia, nisi modus adhibeatur, cùm dicit, Vique soporatum, id est, vt interpretatur Seruius, morte plenum, & rectè, nemo enim nescit Stygem fontem esse Arcadiæ, cuius aqua venenum est præsentissimum: vt tradit Plinius lib. 2. c. 103. & li. 31. c. 3. & Pausanias lib. 8. qui est de rebus Arcadicis, & Seneca li. 3. Naturalium quæstionum & Q. Curtius lib. 10. ad fi. Et cuius haustu Alexander Magnus periisse dicitur, vt tradit idem Plinius lib. 30. c. vlt. in fi. Piscésque eius fontis lethales esse tradit Theophrastus, & ipse Seruius in sexto Aeneidos. Ob hæc & mors Stygia dicta est Ouidio, lib. 3. Meta. Quantum autem sit periculi in iisce pharmacis soporiferis, docet Galenus li. 12. Methodi, & cæteri medici vbique. Is autem & in nostris quoque Legibus & Canonibus nonnunquam citatur, vt in l. in tantùm. §. vltimo ff. de rerum diui. & in c. nunquam, de consec. distinctione quinta.

Herba mõtana cæteris salubriores.
Pharmaca somnifera temporibus admouenda.
Eadem sunt noxia.
Styx fons lethalis.

221 ¶ Melampus siue Melampodes Argiuus inter poëtas ante Homerũ vetustissimus, vt qui multis versuum millibus de Saturno, raptu Proserpinæ, Cereris luctu, eiusdémque mysteriis, & aliis multis scripsit, atque in re medica inter excellentissimos adscriptus à Virgilio lib. 3. Georgicorum, cùm de pestilentia agit,
Quæsitæque nocent artes, cessere magistri
Phillyrides Chiron, Amythaoniúsque Melampus.
Nam & hic Amythaonis & Aglaïę, vel vt alij dicunt, Idotheæ filiæ Abãtis filius, qui vt scribit Homerus li. 15. Odysseæ, Lysippen, Iphionem, & Iphianassem, & vt alij addunt, Moerã. Euriden, siue Eurialen, Elegen, & Celænen Proëti Argiuorũ Regis, & Stenobœæ filias ab insania, qua iam decẽ annis vexabantur, curauit. Vnde & καθαρτὴς à Græcis ideò dictus, id est, purgator, quòd eas lustrationibus purgasset, vt tradit Seruius in interpretatione illius loci Virgiliani. De qua re etiam Ouidius 15. Meta.
Clitorio quicunque sitim de fonte leuarit,
Vina fugit, gaudétque meris abstemius vndis:
Seu vis est in aqua calido contraria vino,
Siue, quod indigenæ memorant, Amythaone natus
Prœtidas attonitas postquam per carmen & herbas
Eripuit furiis, purgamina mentis in illas
Misit aquas, odiumque meri permansit in vndis.

Melampus.

Et aliquid quoque memorat Herodotus libro 9.& Vitruuius li.8.c.3. Et Apollodorus Atheniensis in eo lib.cui est titulus Bibliotheca, vbi & illud scribit, Melampum primum docuisse medicamentis & purgationibus sanare. Pausanias in Arcadicis, vbi idem dicit, & Lactantius Statij interpres li.3. Thebaidos vbi & hûc herbariç artis peritissimum fuisse scribit. Et Aelianus in Omnifera historia, & Plinius li. 25.c.5. vbi eum dicit illas filias sanasse lacte caprarum vescentium helleboro, quod hinc Melampodion vocatû est, quod scilicet eo Melampus Prœtidas furentes curasset. Quod & intelligi potest ex Dioscoride lib.4.c.117. qui & hinc quoq; dicit eam herbã Prœtion dictam: quibus locis ipsi Dioscorides & Plinius videntur voluisse hunc Melampum pastorem fuisse. Quanquam scio Sextum Pyrrhonium, qui dictus est Empiricus, Pyrrhoniorû lib.4. scripsisse authoritate Polyanthi Cyrenæi, in li. de Asclepiadarum genitura, illas Proëti filias ab Aesculapio fuisse curatas. Illud autem constat, Melampum rerum arcanarum fuisse peritissimum. Nam Porphyrius li.3. scribit illû brutorum sermonẽ probè nouisse & intellexisse. Synesius in libro de somniis, illius, tanquam somniorû interpretis doctissimi meminit. De eo quoq; scribit Pausanias in Corinthiacis, Eustachius, & ante hos Diodorus li. 5. ꝙ Anaxagora ipsius Proëti filio Argis imperante, cum furor incidisset mulieribus quæ ex domibus erumpentes per regionem vagabantur, eas morbo sanarit. Ob quam rem ipse, & Bias frater pares imperij partes cum Anaxagora sunt consecuti. Cur autem Melampus vocatus sit, declarant Derachides, & Theocriti interpres Idyllio. 3. Sed & si de illo plura scire velis, lege Apollonij interpretem libro primo Argonauticorum, Pausaniam in Arcadicis, Stephanum in dictione λουσοὶ, & in Azania. Huius etiam meminit Homerus libr. 15. Odysseç. Ex quo intelliges eum fuisse ante tempora Troiana. Et illum inter veteres medicos ponit Galenus, aut quisquis est, in Introductione, siue Medico, post princi.

222 *Diagoras.* ¶ Diagoras Milesius poëta Medicus, & idem Philosophus, de quo plura Suidas. Hunc sæpius in rebus medicis citant Dioscorides, Plinius, & Serapio, & Aëtius Tetrabibli.2. Sermo.3.c.108.

223 *Empedocles.* ¶ Empedocles, Pythagoræ, vt Tymæus dicit, auditor, quem suprà diximus fœminã mortuam iterum ad vitam reuocasse. De quo & illud prætereà legimus, quòd quum sedasset pestilentiam apud Selenuntios Siciliæ populos exortam ex propinqui fluminis fœtore & graueolentia, ei Selenuntij diuinos honores detulerunt, vt tradit Diodorus Ephesius, & post eum Laërtius, qui & illum tradit ad sexcentos versus de medicina scripsisse, professumque fuisse (ex Satyri authoritate) pharmaca, quibus & morbi, & senectus arcerentur, vt iam mirum videri debeat, quod adeò medicos laudaret, vt scriberet,

εἰς δὲ τέλος μάντεις τε, καὶ ὑμνοπόλοι, καὶ ἰατροί: &c.
Hymnidici vates, artis medicæque periti
Mortales cunctos primi post terga relinquunt,
Sunt vbi Dij superi magnis in honoribus aucti.

Cuius sententiæ mentionem fecit Theodoritus de martyribus. Eum inter cæteros citat Aurelianus lib. Chronion 1.c.5.

224 *Aratus.* ¶ Aratus poëta & ipse Græcus Olympiade 124. regnante in Macedonia Antigono Demetrij Poliocetæ filio, inter cætera ipsius opera versus in medicina conscripsit, quæ ad compositionem Theriacæ pertinent, authore Suida, & Galeno libro secundo Antidotorum. Et eum ex libris de Medicina scriptis citat Iulius Pollux libr. ὀνομαστικῶν 2.c.21.

225 *Eudemus.* ¶ Eudemus qui versibus scripsit de Antidotis, vt tradit Galenus libro secundo Antidotorum.

226 ¶ Alcæus quem citat Plinius lib.22.ca.quoque 22. quisquis is fuit, siue ille Atheniensis poëtæ,

sis poëta Tragicus, siue vnus ex duobus Scenicis, siue alius, fuere enim plures Alcæi poëtæ, vt videre poteris apud Gregorium Gyraldum ex vetustis scriptoribus. *Alcæus.*

227 ¶ Ptolemæus Cytherius poëta inter alia ipsius opera scripsit de psalacante herba, & ipsius mirandis virtutibus, vt tradit Suidas. Quæ autem ea herba sit, non facile est dicere: nisi fortè pyrachante legas, id est, scolymo, cuius meminit Dioscorides. *Ptolemæus Cytherius.*

228 ¶ Seruilius Democrates, aut vt alij appellant, Damocrates, qui plurimos libros versibus Iambicis trimetris de emplastris Græcè scripsit, & in his librum qui Clinicus inscribitur, & librum qui Pythius appellatur, & alium qui Philiatrus, id est, rerũ medicarum studiosus: ex quibus sæpè illum citat Galenus in libris de cõpositione medicamentorum secundùm locos, & in libris de compositione medicamentorum secundum genera, & libro de commoditatibus Theriacæ ad Cesarem, in quo illum dicit optimum medicum: & Plinius libro vigesimoquarto, capite septimo, ex quo intelliges illum eius tempore vixisse: & libro vigesimoquinto, capite octauo: & Aëtius Tetrabibli. 4. Sermo. 1. c. 111. *Democrates.*

229 ¶ Nicãder poëta Colophonius, qui tempore Attali iuuenis illius qui Gallogræcos deuicit, carmine quoq; scripsit de Theriaca contra venenũ, & curationum collationes, & Alexipharmaca quæ etiamnum extant, & Prognostica Hippocratis versibus quoq; ædidit, aliáque complura, vt scribit Suidas. Et huius meminit Cicero in libro de oratore, & Galenus lib. 2. de locis affectis. *Nicander.*

230 ¶ Aemilius Macer Veronensis poëta sed Latinus, illũ, vt tradit Quintilianus li. 10. c. 1. imitatus, de venenatis animãtibus, ac de herbis, atq; etiam de auibus scripsit: non tamen eum librũ, qui sub eius nomine de herbis hodie circũfertur. Macer enim fuit eo tempore, quo Tibullus & Ouidius, qui de eo loquitur lib. 4. Tristium elegia. 9. *Macer.*

Sæpe suas volucres legit mihi grandior æuo,
Quæque nocet serpens, quæ iuuet herba, Macer.

Et iterum lib. 4. de Ponto, eleg. 16. eadémque vlt.

Cum foret & Marsus, magnique Rabirius oris
Iliacisque Macer. Atque illum citat Galenus li. 6. pharmacorum & Plinius sæpe. Scribitq; Eusebius Cosmographus illum paucis annis post Virgilium obiisse. Et tamen ille suppostitius liber citat Plinium, qui aliquantò pòst fuit. Imò & Galenum, & Oribasium, aliósque qui longo pòst tempore fuêre, sæpius testes affert. Is tamen liber alioqui non malus est, tametsi non satis Latinus in multis

231 ¶ Ouidium quoque poëtam non immerito in hunc ordinem asciscemus, vel authoritate Plinij qui lib. 30. c. 4. eum laudat authorem cuiuspiam medicinæ inibi descriptæ. Sed & cum sæpe citat ex volumine de piscibus quod Halicuticon inscribebatur, videlicet li. 32. c. 2. in prin. & c. vlti.

232 ¶ Andromachus Cretẽsis Neronis Archiatrus, id est, primarius medicus, cui salutiferam illam Theriacæ compositionem acceptam ferunt medici, quam Græcis versibus ad Nerorem scripsit, quos Galenus in suum librum de Theriaca, & in librum 1. Antidotorun integros transposuit. Ita autem de eo loquitur statim post prin. lib. de Theriaca, quòd medicam artem non solùm experientia rerum probè calluit, sed etiam sermonis elegantia rationem in ipsis copiose exercuit quinque libris. *Andromachus.*

233 ¶ Petricius & Dorotheus carminibus in medicina scripserunt, vt videre licet ex Plinio illos citante lib. 22. c. item 22. Ille autem alicubi Petreius, & alibi item Petridius, & Paridius, atque etiam Petroclius nuncupatur, errore librariorum: & Ophiaca scripsit sæpius à Plinio citata, & inter cætera lib. 20. c. 23. *Petricius Dorotheus.*

234 ¶ Cecilius Argiuus versibus scripsit de piscibus apud Suidam. *Cecilius.*

235 *Rufus Ephesius.* ¶ Rufus Ephesius qui tempore Traiani floruit, præter multa ab eo scripta in medicina à Suida collecta, quinq; libros de herbis hexametris versibus scripsit, vt tradit Galenus in præfatione li.6.de simplicium medicamentorum facultatibus. Is sæpius citatur ab ipso Galeno, qui & quosdam eius versus citat lib.1. Phar. κατὰ τόπους c.j. Oribasio, Paulo Aegineta, Aëtio, & aliis. Huius autem Rasis, li.9. Continentis, dicit esse libros illos diuinos περὶ ὑγείας, qui Galeno vulgò adscribuntur. Huiúsque cum laude meminit ipse Galenus in ingressu libri de melancholia.

236 *Silius Italicus.* ¶ Silius Italicus se medicinæ peritum ostendit, cùm scribit lib.5. Punicorum, de Synalo Hannibalis medico,

Mulcebat lympha purgatum sanguine vulnus. Et rursum lib.6.

—Nunc purgat vulnera lympha,
Nunc mulcet succis, ligat inde, ac vellera molli
Circundat tactu, & torpentes mitigat artus.
Exin cura seni tristem depellere fesso
Ore sitim, & parca vires accersere mensa.

Hęc enim omnia ex arte medicinę facta sunt, vt de aquę inspersione diximus in Virgilio. Et de cæteris satis constat ex medicorum libris. Quis enim non didicit ex Plinio li.29.c.2. quantum lana succida prosit vulneribus: quis, inquam, quantum commendetur dięta parca & tenuis vulneratis, &c.

237 *Marcellus Sidites.* ¶ Marcellus Sidites, aut vt alij volunt Sidetes, qui, vt author est Suidas, Marco Antonino imperante scripsit Heroico carmine de medicina lib.42. & huius etiam meminit Hieronymus lib.2. in Iouinianum.

238 *Philo Tharseus.* ¶ Philo Tharseus qui versibus elegiacis ænigmaticè scripsit in medicina, ex quibus illum citat Galenus lib. 9. περὶ συνθέσεως φαρμακῶν τῶν κατὰ τόπους, id est, de compositione medicamentorum secundùm locos c.4. vbi eius ænigmata scienter declarat. Sed & illum citat Aëtius. Philonem autem simpliciter appellant Paulus Aegineta, & Alexander Tralianus. Hunc de herbis scripsisse tradit Epiphanius Cyprius libr. Hæreseon 1. post princ.

239 *Philotas.* ¶ Philotas qui etiam carminibus medicamenta scripsit, apud Galenum in eodem opere lib. quinti. c.7.

240 *Petronius Arbiter.* ¶ Petronius Arbiter cuius fragmenta quædam de medicina versibus conscripta etiamnum extant.

241 *Quintus Serenus.* ¶ Quintus Serenus Sammonicus Gordiani Iunioris Imperatoris preceptor, vt testis est Spartianus in Caracalla. Cuius & hodie supersunt libri versibus hexametris de re medica conscripti.

242 *Timaristus.* ¶ Timaristus qui carmine de herbis scripsit, teste Plinio lib.21.c.31.

243 *Periander.* ¶ Periander medicus in primis celebratus, quem cùm poëticæ & componendis carminibus sese dedisset, Archidamus Agesilai filius hac fermè sententia compellauit, τί δήποτε ὦ Περίανδρε, ἀντὶ χαρίεντος ἰατροῦ, κακὸς ποιητὴς καλεῖσθαι ἐπιθυμεῖς, id est, Quid tandem ô Periander, pro eleganti medico malus poëta dici cupis. Auhor Plutarchus in apophthegmatis ipsius Archidami.

244 *Rhãnius Famnius.* ¶ Rhamnius Famnius, aut vt in quibusdam codicibus legitur, Flauius cognomento Grammaticus de medicinalibus librum elèganti carmine ad Lactantum Firmianum scripsit, vt tradit D. Hieronymus in catalogo, quo loco de ipso Lactantio loquitur, & in lib.2. in Iouinianum.

245 *Ionicus.* ¶ Ionicus Sardensis medicus poëta non incelebris, & qui inter cæteros ab Eunapio celebratur.

¶ Morsi

246 ¶Morsinus Atheniensis Philoclis nepotis ex fratre, aut sorore Aeschyli filius, poëta Tragicus, qui & ipse operam medicinæ dedit, vnde vt ocularius medicus medicinas oculis exhibebat, vt scribit Suidas. *Morsinus.*

247 ¶Vindicianus qui ad Valentinianum Imperatorem versibus latinis scripsit de medicina, cuius fragmenta quædam habemus. Isque fuit ipsius Valentiniani comes Archiatrorum, vt diximus suprà in Aesculapio: huiúsque quosdam versus adduximus suprà in Achille. De eo est illud Diui Augustini ad Marcellinum testimonium, Magnus, inquit, ille nostrorum temporum Vindicianus. Sed & eius meminit Octauius Horatianus lib. 4. statim post prin. & Marcellus lib. Medicamentorum c. 16. *Vindicianus.*

248 ¶Decius Ausonius Gallus Burdegalensis poëta laudatissimus, medici filius, & ipse quoque, vt plerique credunt, medicus, quod & multa ipsius epigrammata insinuare videntur. Nam & Marcellus & ipse Burdegalensis, in libro de medicamentis in prin. rursúmque c. 25. Ausonium medicum citat, siue is fuit poëta, siue pater eius. *Ausonius.*

249 ¶Heliodorus Atheniẽsis poëta Tragicus de compositionibus antidotorũ versibus scripsit, ex quibus nonnullos citat Galenus li. 2. Antidotorũ. Sed & ἀπολυτικά, id est, Resolutoria scripsit ad Nicomachũ, vt idẽ Gale. tradit, in quibus planè ostẽdit quãta artis medicinæ religione teneretur, ne videlicet inquinatas manus haberet, quod & suo iureiurando Hippocrates præceperat. Eos versus Grego. Gyraldus ita vertit, *Heliodorus.*

Non per, qui Deus est in Tricca, haud pérque ferentem
Solem cœlicolis lucem mortalibus almam,
Non per sceptra deûm, quæ fert Saturnia proles,
Non quisquam me induxit donis, méve coëgit
Gratiâ amicitiæ cuiquam nocuisse medendo.
Sed sanctas nunc clara manus ad sydera tollo,
Impolluta mihi vitio super omnia mens est.

Tricca autem, vt id intelligas, oppidũ fuit Thessaliæ, vbi Aesculapius Triccæus colitur, vt testis est Strabo.

250 ¶Ioannes Vrsinus, cuius opus est, Prosopopœia animalium versibus elegiacis, & quædam elegiæ de peste, & alia plura. *Ioannes Vrsinus.*

251 ¶Strabus Gallus, cuius est Hortulus amœnissimus versibus hexametris, de quarundam herbarum viribus. *Strabus.*

252 ¶Flauius cognomento Grammaticus, qui cum Lactantio sub Domitiano Romam accitus est, de medicinalibus libros versibus cõposuit, vt tradit Hieronymus in Catalogo scriptorũ ecclesiasticorum. Hic, ni fallor, est Rhamnius, de quo dixi nu. 232. *Flauius.*

253 ¶Philes qui ad Michaëlem Imperatorem Græcè scripsit versus senarios, de animalium proprietate. *Philes.*

254 ¶Aegidius Monachus Benedictinus, natione Græcus, qui carminibus scripsit libros duos, alterum de pulsibus, alterum de vrinis, in quos Gentilis Fulgineas commentarios ædidit. *Ægidius.*

255 ¶Hieronymus Fracastorius, Veronẽsis qui hisce nostris tẽporibus scripsit versibus, & iis quidẽ elegantissimis, libros 3. quibus titulũ fecit, Syphilis, siue de morbo Gallico. Sed & Homocẽtrica scripsit, & de causis criticorũ dierũ per ea quæ in nobis sunt. Et de Sympathia li. 1. & de contagione & cõtagiosis morbis, eorúmq; curatione li. 3. *Hieronymus Fracastorius.*

256 ¶Lucas Valentinus Dertonensis qui de compage & vtilitate membrorum carmina scripsit, atq; vt tradit Lilius Gyraldus li. 1. de Poëtis nostri temporis in tam sterili ac difficili materia non admodum inquinatè pedem extulit.

PHILOSOPHI MEDICI

257 *Pythagoras.* ¶SED multos & eos quidem primos atque præcipuos ex antiquis sapientiæ professoribus huius artis fuisse peritos, atque ex iis plurimos in ea quoq; libros edidisse comperimus, medẽdi quidem scientiam ceu sapientiæ partem, vt scribit Cornelius, arbitrãtes. Inter quos Pythagoras, qui primus, vt scribit Plinius lib. 24. c. 17. & li. 25. c. 2. volumen de herbarum effectu composuit, Apollini, Aesculapio, & in totũ Diis immortalibus inuẽtione ac origine assignata. Ideò & Laërtius in vita ipsius scribit eum medicinam minimè neglexisse: Illúmque sæpe citat Plinius in materia medica, vt lib. 20. c. 9. & 13. & 17. & 20. & 22. in prin. & Cælius Aurelianus lib. Chroniôn 5. c. 1. Aelianus autem li. 9. de varia historia tradit Pythagoreos summum studium in medendi facultatem impendisse.

258 *Empedocles.* ¶De Empedocle philosopho celebratissimo ipsius Pythagoræ discipulo inter poëtas diximus.

259 *Plato.* ¶Plato philosophorũ Deus, quẽ medicinæ artem probè nouisse liquidò cõstat cùm ex aliis suis operibus, tum verò ex Timæo, in quo definit quid sit sanitas corporis, quid morbus. distinguit febrium aliorúmq; morborum species, singulorúmq; rationes assignat: atq; de pharmacis multa scribit, & alia pleraq; ad medicinã pertinẽtia. Præterquã q̃ is ab Epicrate Ambraciota mediæ comœdiæ poëta suggillatus est, ob id q̃ animaliũ vitas, plantarúmq;, atq; herbarũ naturas curiosiùs inuestigaret. Galenus in li. 7. τῶν γενῶν. c. 2. Catapotiũ Platonis describit, & alibi sępe illũ citat. Aelianus li. 9. variæ historiæ scribit illum plurimùm curæ in medicinam contulisse.

260 *Speusippus.* ¶Speusippum Atheniensem Platonis in schola successorem, & ipsum philosophum celeberrimum, qui ob eandem causam ab eodem Epicrate reprehensus est.

261 *Epicharmus.* ¶Epicharmus Cous & ipse auditor Pythagoræ, qui, vt scribit idem Laërtius, Commentarios reliquit de natura rerum, atque de medicina, quos adhuc dicũt extare in bibliotheca Vaticana. Eũ citat Plinius inter medicos li. 20. c. 9. nõ semel, & alibi sępe.

262 *Democritus.* ¶Democritus, qui & de herbarum vi & effectu cõposuit, vt tradit Plinius, libr. 25. c. 1. multósque de medicinalibus libros ædidit, vt prodidit Laërtius. huiúsq; discipulũ Hippocratem fuisse sunt qui existimant, vt tradit Celsus. Apud hunc cõpositio medicamenti inuenitur, quo pulchri boniq;, & fortunati gignantur liberi, vt tradit Plinius lib. 26. c. 4. quod quidem medicamentum, si quis fortè scire desiderat, idem Plinius lib. 24. describit. c. 17. vide etiam ibi. c. 7. Huius quoque antidotum ponit Auicenna, lib. 5. nisi alterius sit. Húncque sæpe citat Plinius in re medica, vt lib. 20. c. 3. & c. 14. & Aurelianus lib. Chroniôn 4. c. 1. ex libro de Elephantiacis, si tamen (inquit) eius is liber sit. & lib. Oxeôn 3. c. 15. & alibi sæpe. Hũc tanti fecit Hippocrates, vt cùm Doricus esset, tamen lingua Ionica suos libros scripsit in gratiam Democriti, vt tradit Aelianus li. 4. Variæ Historiæ.

263 *Timæus.* ¶Timæus Locrensis, cuius nomine Plato librum inscripsit de natura. Huius vel alterius eiusdem nominis compositionem describit Cornelius Celsus, lib. 5. Hunc citat Alexander Trallianus lib. 11.

264 *Alcmeon.* ¶Alcmeon Crotoniata Pythagoræ & ipse auditor, plurimùm in medicina versatus, qui primus, vt tradit Fauorinus in omnimoda historia, & eius autoritate Laërtius, de naturæ ratione scripsit. Quíque singulis humani corporis membris atque articulis resectis, intimis omnium partium vitalium scrutatis, primus cadauerum lacerationem, quã Græci Anatomiã vocant, excogitauit. Huius aut alterius Alcmeonis sententias in medicina citat Stobæus, Ser. 98. qui est de morbis, & Ser. seq. qui de sanitate est.

265 ¶Aristoteles Stagirita,alter Platonis discipulus,de quo nō necesse est plura dicere, cùm eius libri maxima ex parte extēt,ex quibus satis apparet qualis quātúsq; fuerit in philosophia,& in medicina.Illud tātùm dixerim,illū originē duxisse ab Aesculapio,& Machaone eius filio,vt tradit Hermippus,& eius autoritate Diogenes Laërtius in vita ipsius,statim in prin. vt verisimilius sit illum arti medicæ, quæ illi hæreditaria erat,impensiùs operam dedisse.Nam & hic patrem,& filiū habuit medicos, vtrosque Nicomachos dictos, vt posteà dicemus. Aristotelis antidotum adscribit Auicenna lib.5.Illum autem tradit Laërtius,vbi suprà,conuixisse Amyntæ medicinæ gratia,vbi etiam illum dicit scripsisse duos libros inscriptos,Medicinali a, vt traduxit Ambrosius,quamuis Græcum aliud significet. *Aristoteles.*

266 ¶Theophrastus eiusdem Aristotelis discipulus,& successor in scholæ regimine,cuius opus de plantarum historia eum fuisse maximum medicum ostendit: præterquá quòd fuit præceptor illius Erasistrati illustrissimi medici,vt nonnulli autumant, à quibus minimè dissentit Diogenes Laërtius in vita ipsius Theophrasti,in fi.Eum sępissime citat Galenus in libris Simplicium medicamentorum. *Theophrastus.*

267 ¶Strato Lāpsacenus Theophrasti ipsius successor physicus appellatus,q; in ea speculatione præ cæteris diligentissimè versatus est,scripsit de morbis,vt tradit Laërtius. *Strato.*

268 ¶Eudoxus Gnidius,qui vt idem Laërtius tradit,præter philosophiam & medicinæ quoque peritissimus,Philistionéque Siculo medico præceptore vsus. *Eudoxus.*

269 ¶Heraclides Ponticus,quem Galenus libro de locis affectis.6. citat, in eo libro cui titulus est. περὶ τῆς ἄπνου, id est,de perdita spiratione, quem & suprà post Laërtium citauimus.Sed & in medicina quoque scripsit librum de causis morborum,vt tradit idem Laërtius in vita ipsius. *Heraclides.*

270 ¶Simon Atheniensis philosophus,vel ex hoc medicinæ peritus videri potest, quòd librum περὶ εὐπαθείας,id est,de bona valetudine,siue mâlis,de bona corporis dispositione scripsisse dicitur Laërtio in vita ipsius. *Simon Atheniensis.*

271 ¶Metrodorus & ipse Atheniensis Epicuri discipulus, qui inter cætera ipsius opera libros tres ad medicos scripsit,vt scripsit idem Laërtius in vita ipsius Epicuri,illúmque sæpe aduocat Plinius. *Metrodorus.*

272 ¶Apollonius Tyaneus philosophus Pythagoricus, quem satis constat ex Philostrato medicinæ fuisse non imperitum. *Apollonius Tyaneus.*

273 ¶Epimenides Cretensis,quem herbarum peritum fuisse indicio est herba Epimenidia dicta,de qua Theophrastus lib.Historiæ plantarum 7.c.11. quòd verimile sit eā eiúsque vim medicam comperisse. *Epimenides.*

274 ¶Plutarchus Cheronensis,quem cæteris omnibus philosophis anteponere,aut certè æquare ausus fuerim,medicum se optimum ostendit in eo lib.quem de tuenda bona valetudine eleganter & doctè conscripsit,atque etiam in Problematis Symposiacis quæ maxima ex parte medicinâ constant. *Plutarchus.*

275 ¶Sextus & ipse Cheroneus,ipsius Plutarchi ex sorore nepos philosophus Platonicus,qui librum fecit de medicinis ex animantibus bestiis,pecoribus,& auibus, quem & hodie habemus,ex eóq; sæpe citatur à Petro Hispano,in Thesauro pauperū:&Petro Largilata in sua Chirurgia.In eū librū scholia scripsit Gabriel Humelbergius. *Sextus Cheroneus.*

276 ¶Michaël Psellus philosophus Peripatericus cuius in philosophia multos libros habemus,scripsit de victus ratione déque facultatibus & succi qualitate alimentorum, quem Georgius Valla Latinum fecit.Sed & aliud opus ex libris medicinalibus ordine alphabeti,quod asseruari in bibliotheca Vaticana ferunt. *Michael Psellus.*

277 *Apuleius.* ❡Apuleius Madaurensis, qui in Apologia prima asserit se medicinæ neque in studio sum neque imperitum. Habemus librúm de herbis Apuleij nomine, sed hic nō fuit, sed alius, de quo posteà dicemus.

278 *Poles.* ❡Poles siue Polles (vtrumque enim reperimus) philosophus idémque medicus, & qui in medicina quædam scripsit, vt tradit Suidas. Hunc citat Aëtius Tetrabibli. 4. Ser. 3. c. 14. non semel.

279 *Trachius.* ❡Trachius philosophus, & idem quoque medicus Martyrius, ab Aëtio atque etiam Alexandro Tralliano citatus. Sed & ipse Trallianus nonnunquam Martyrium simpliciter citat: in Codice autem Græco eiusdem Tralliani li. 11. quo de podagra non Trachij sed Heraclidis legitur, vt suprà diximus in Heraclide, Verùm Albanus Thorinus Trachium vertit.

280 *Comon.* ❡Comon item philosophus & medicus à Galeno memoratus, in libro de medicamentorum compositione secundùm locos.

281 *Azaricon. Andrizeas.* ❡Azaricon quoque, & Andrizeas, vterque item vtroque titulo insignitus ab eodē, si is est, in lib. de medicinis expertis.

282 *Proclus.* ❡Proclus ille Philosophus Platonicus famatissimus, nisi alius sit, & quem inter Methodicos annumerat Galenus in Introductione siue Medico. Sed & Proclus eidem Galeno citatur, libro Methodi. 1. & Paulo Aeginetæ libro tertio, cap. 77. & libro 7. capite vndecimo.

283 *Theodotius.* ❡Theodotius Alexandro Tralliano citatus cum ea adiectione philosophus lib. 11. Hunc aut alium Thendotium simpliciter citant Aëtius Tetrab. 2. Ser. 2. c. 54. & Rasis lib. 1. Continentis c. 1. & 4. & sæpe aliàs.

284 *Alexander Aprodiseus.* ❡Alexander Aphrodisæus, qui primus omnium Aristotelem anteà viris doctis magis laudatum, quàm intellectum commentariis enarrauit. Cuius & in medicina libros de febribus hodie habemus. is fuit sub Seuero & Antonino Imperatoribus.

285 *Porphyrius.* ❡Porphyrius ab Octauo Horatiano, aut vt aliis placet, Theodoro Prisciano citatus, li. 4. de Physica scientia ad Eusebium filium, de quo non opus est multa dicere, cùm libri eius extent imprimis commendari. sed illud omnium pessimum habuit, quòd religionem nostram Christianam multis conuiciis insectatus est.

286 *Epicurus.* ❡Epicurus propè nobis excidit magni nominis philosophus. Hunc fuisse medicinę peritum, satis cōstat ex eo quòd Galenus in Parua arte illum citat, in tractatione concubitus. & Epicurum medicum citat Galenus lib. 5. de compositione medicamentorum secundùm genus, nec de vllo alio Epicuro medico legimus. Hunc Laërtius in eius vita tradit scripsisse librum de Plantis.

287 *Medicina philosophia est.* *Philosophia & medicina sorores.* ❡Et alij innumerabiles philosophi non ignobiles, qui in hac arte pariter ac in philosophia aut scripserūt, aut aliàs se exercuerūt. Medicina enim ipsa philosophia est, aut certè vtraque alteri tā arctè támque tenaciter coniungitur, cohęret, copulatur, vt ne tantillùm quidem diuerti seiungi, segregari possint. Meritóq; Plato, Aristoteles, Galenus, vt plerique citant, aut veriùs Ioannes Alexandrinus in Commētariis in librū Hæreseôn, philosophiam & medicinam sorores esse dicebant, alteram animi, alterā corporis conseruatricem. Et propterea philosophia medicina animi dicitur Tullio, lib. 3 atque iterum 4. Tusculanarum quæstionum, & Ioāni Alexandrino, vbi suprà, in id Aristotelē citāti. Medicina verò est medicina corporis, vt iidem Aristoteles, & Io. Alex. inibi diffinierunt, & prætereà Diocles Carystius ad Antigonium Regem, dum vocat medicinam philosophiam salubria docentē. Ex quo etiā Galenus librū

ǫdid

ædidit hoc titulo, Quòd optimus medicus idem sit & philosophus. Quibus etiã concinit Græcum Diogenis Laërtij epigramma in laudem Platonis æditum, quo significatur Phœbum genuisse Aesculapium, & Platonem: vt ille corporibus, hic animis mederetur,

Φοῖβος ἔφυσε βροτοῖς Ἀσκληπιὸν, ἠδὲ Πλάτωνα,
Τὸν μὲν ἵνα ψυχὴν, τὸν δ' ἵνα σῶμα σάοι.

Nec ab his dissidet quod scribit Isidorus non omnino malus author, lib. Etymolog. 4. c. 13. eodémque vlt. Medicinam esse secundam philosophiam. Vtramque enim disciplinam totum hominem sibi vendicare. Nam sicut per illam anima, ita per hanc corpus curatur.

288 ¶ Et profectò sicut philosophus (quemadmodum subdit Ioannes Alexandrinus) festinat curare animi morbos, Græci πάθη vocant, qui multi & diuersi sunt, vt ægritudo, metus, lætitia gestiens, & libido, quam alij cupiditatem vocant, & quæ his quatuor subiiciuntur: Sic & medicus philosophatur, vt ita dixerim, circa corpus hominis, primùm inquirens elementa, secundùm temperationes, humores, membra, operationes, vtque sanet corporis ægrotationes excogitat.

De eadem re.

Infinita medicamentorum genera à medicis excogitata.

Acharista celebrata Cornelio Celso lib. 6. c. 5. Gal. lib. 4. pharmacorum κατὰ τόπους. c. 6. & 7. Aëtio Tetrabibli 2. Ser. 3. c. 109. & Tetra. 4. Ser. 1. c. 109. Marcello c. 8. & 20. ita dicta quòd non satis digna gratia illis referri queat.

Acopa vnguenta euaporantia, quasi sine labore dicas, quæ ad lassitudinẽ præsertim neruorum illitu leuandam, & dolorem leniendum maximè prosunt, sic dicta, quoniam contra κόπους, id est, labores & lassitudines in vsu sunt, atque mediam inter Cerota & emplastra consistentiam habent, vt scribit Paulus Aegineta, libr. 7. c. 19. post prin. Et quamuis in principio ita appellata sint, tanquam lassitudines emendantia, tamen paulatim appellationem suam à seipsis extenderunt ad similia compage medicamenta, etiam si gratia vehementer calfaciendi assumantur, vt scribit Galenus lib. 7. Phar. κατὰ τόπους. c. 1. De quo & tu illum vide lib. 7. κατὰ γένη, in c. de Acopis. Nonnulli quoque Acopa interpretantur lassitudinem non inducentia. Et ea voce Græca pro latina vsus est Plinius lib. 23. c. 8. & li. 32. c. 10. paulo ante fi. Est autem inter gemmas Acopis, cum qua oleum subferuefactum perunctis lassitudinem soluit, vt scribit Plinius lib. 37. c. 10.

Acopis gemma.

Acræpala, quæ ebrietatem prohibent, vel discutiunt, Dioscoridi, li. 3. c. 24. in quo de absynthio tractat.

Adecta quæ Cornelius Celsus lenia dicit, mordacitatis scilicet expertia, & quæ partes quibus admouentur leniunt, & à mordacitate liberant, qua gemina vi & natura etiam Aphysa, & Aphlegmanta dicuntur.

Adipsa quæ famem sitimque arcent, extingunt, & obrepere prohibent. De quibus Hippocrates lib. Epidemiôn 6. partis 3. c. 22. & Galen. Phar. localium 8. c. 3. & Aëtius Tetrab. 3. Serm. 7. c. 4. & Plutarchus in Symposio septem Sapientium. Hinc & glycyrrhizam adipson, quòd famem & sitim sedet, & hydropicis dari solita, ne sitiãt vt scribit Plinius li. 22. c. 9. de quo etiam nonnihil Dioscorides lib. 3. c. Et quæ alima in eo loco dicuntur Plutarcho, vnde & Alimos herba, quæ gustu famem prohibet.

Alimos herba.

Acroustica frigida atque coërcentia, Cælio Aureliano lib. Chroniôn 5. c. 2.

Alexipharmaca, quasi vim veneni expultricem, & veluti propulsatoriam habentia, qua voce etiam pro Latina vsus est Plinius lib. 21. c. 20. Hoc autem titulo Nicander librum composuit.

Alexiteria, quæ propriè ea sunt, quæ Amuleta dicit Plinius, de quibus paulò pòst dicemus, dicta à iuuãdi præstãtia, vti & Alexipharmaca. nã ἀλέξειν Græcis opitulor, auxilior, arceo significat. De his autem Galenus lib. 5. Simplicium medica. c. 1. & ca. 17. & 18. vbi eadem esse hæc cum Alexipharmacis tradit.

Alima vide suprà Adipsa.

Alimmata, id est, vnctiones.

Alipãta & Alipenas, vt loquitur Celsus, quę nullo pacto pinguia sunt, hinc dicta veluti sine pingui, apud ipsum Celsum lib. 5. c. 19. circa princ. & Aëtium Ser. 13. c. 126.

Amule

Amuleta. Amuleta remedia aduersus omnia mala, maximè verò veneficia, ab amoliendo dicta. De quibus Plinius li.23.c.1.& lib.25.c.9.& lib.28.c.4.& lib.29.c.4.& lib.30.c. 10. in prin.& c.15.& lib.37.c.3.& iterum c.9.in prin.& alibi sæpe.

Amethysta, & ἀμέθυϛα hinc dicta, quod ab ebrietate præseruant, apud Dioscoridē lib.1.c.144.vbi de Amygdala, Galenum Phar.localium lib.2.c.2. Nam & hinc lapis *Amethystus lapis.* Amethystus à quibusdam dictus existimatur, quòd ebrietati resistit, vt videre licet apud Heliodorum Phœniceum lib. Historiæ Aethiopicæ 5.& Asclepiadem li.4.epigrammatôn Græcorum, quod minimè credit Plinius lib.37.c.9.& Plutarchus Problematôn Symposiacôn decade 3.c.1.

Amyctica, scilicet vt dicit Aurelianus Chroniôn lib.2.c.6. Arteriaca medicamenta, quæ eas partes in passione constitutas exerceant. Et acribus quidem laniantibus constant. De quibus Celsus lib.5.c.28.& Galenus Phar.localium libr.7.c.1. Plinius Valerianus lib.1.rei medicæ c.53.& Octauius Horatianus lib.2.c.5.

Anacathartica sordem nutrientia. Hæc enim inter medicamenta memorantur Galeno lib.5.Simpliciū Pharmacorū c.12. Sunt & qui hæc pro Catharticis accipiūt, id est, purgantibus, vt omnes Dioscoridis interpretes li.1.vbi de Terebinto tractat.

Anacollemata modò pro adglutinantibus dicuntur, & quæ siccandi vim habent, modò pro his quæ fronti in oculorum fluxionibus applicantur. De quibus Plinius Valerianus lib.1.c.8.& iterum c.16.& Paulus Aegineta lib.7.c.16.

Anagargarismos, ita vocatos, quòd liquore aliquo in ore retento crebra reuocatione gargareon colluitur, atque ita per superna humor detrahitur. Cornelius Celsus gargarisationes vocat li.5.c.22.& 23.in fine.& Plinius lib.22.c.25.& li. 23.c.1. & 2. Gargarismata Cælius Aurelianus Chroniôn libr.3.c.2. Sed & gargarizandi verbum vsurpauit idem Plinius li.20.c.9.& iterum c.17.& li.22.c.23.& lib.26.c. 4. & lib.32.c.8.& ante eum Cornelius Celsus lib.4.c.2.vbi de resolutione linguæ loquitur. Græci magis vtuntur priori appellatione, vt apud Paulum Aeginetam libr.3.capi.27.non semel.

Analeptica quæ vires reficiūt, atque ita corpus reparare vidētur, à verbo ἀναλαμβάνειν, quod reficere significat.

Anaplerotica quæ cicatrices crassant, alta vulnera complent, & limpidant.

Anastaltica vide infrà Catastaltica.

Anastomatica, quæ scilicet superficiem corporis lacessendo iaculare videntur. Et propterea etiam recorporatiua dici possunt, vt scribit Aurelianus li. Chroniôn 3.c. 5.qui & de his loquitur lib.eiusdem operis 2.cap.10. sed hæc loca mihi corrupta esse videntur.

Anastomotica, quæ scilicet referandi siue aperiendi vim habent, quasi Apertoria dicas, Dioscoridi lib.1.c.4.vbi de Cypero, & iterum c. 40. vbi de oleo Laurino, & Galeno lib.5.Simplicium medicamentorum cap.14.& Aëtio Tetrab.1. Ser.2.c.126. quanquam sunt qui & in his locis legunt anastomatica pro aperitiuis & laxatiuis.

Anetica, placida, quasi dicas remittentia, à verbo ἀνίημι, ac blanda admodum medicamina.

Anodyna quæ Aurelianus lib.eiusdem operis 2.c.4.& lib.item 3.c.4. vertit indoloria, quæ scilicet sensum doloris auferunt, non tamen penitus sanāt, sed vim ipsam sentiendi obtorpescere faciunt, vt scribit Galenus lib.secundo ad Glauconem. Cuiusmodi ferè sunt soporifera, siue somnifica rebus frigidis constantia, quæ somno dolorem leuant, vt dicit Celsus lib.5.c.25.quæque

—Faciunt altos medicamine somnos. Vt interim vtar verbis Ouidij libr.3. de arte amandi. Quibus vti, vt dicit ipse Celsus, nisi nimia necessitas vrget, alienum est. Sunt enim ex vehementibus medicamentis, & stomacho alienis. Hermolaüs Barbarus, in c.136.lib.1.Dioscoridis Anodyna vertit, Somnum alliciētia. Marcellus Virgilius Sōno dolorem leuantia, vt vbique facit. Ruellius dolorem finientia. Galenus lib.5.Simplicium medicamentorum c.19.tradit tēperato calore, tenuíque substantia hæc dolorē leuare: ibiq; meliùs quàm quiuis alij, quæ Anodyna dicuntur, declarat.

Anoterica apud Aurelianum lib.Chroniôn 4.c.3.& Galenum libr.13. Methodi, quæ scilicet per vomitum purgant, quæ & Emetica vocantur.

Anthi

Anthina quæ floribus constant,& ex illis ita nuncupata.

Antidota,quæ fermè contra venena dantur,quasi dicas contrà data,ab ἀντὶ,& δίδωμι,de quibus Celsus lib.15.c.23.ex quo etiam intelliges ad alia quoq; quàm contra venena esse accommodata.Plinius li.20.c.34.& lib. 24.c.8.& alibi sæpe.Et Galenus in libris Antidotorum,in quibus statim in initio ostendit tres eorum differentias.Et ex Oratoribus Quintilianus lib.7.c.3.ex Iurisconsultis Caius in l. quod sæpe.§. veneni ff.de contrah.empt.& ven.& Paulus,in l non omne.ff.de penulega.

Antipharmaca,Antidota,tanquã dicas contra pharmaca,id est,venena. Nomen enim pharmaci apud Græcos,vt veneni apud Latinos medium est:& in vtramq; partem accipitur,bonam scilicet,& malam,vt etiã tradit Iurisconsultus noster in l.qui venenum.ff.de verb.sig.Hac autem voce Antipharmaci in hac significatione quam diximus,vsus est Dioscorides li.1.c.151.quo de iuglandibus tractat,θανασίμων φαρμάκων εἰσὶν ἀντιφάρμακα προβρωθέντα καὶ ἐπιβρωθέντα,id est,contra venena exitialia vim habent antipharmaca,siue à veneno hausto esitẽtur,siue antè edantur.

Aphepsemata,vide infrà Apozemata,vt interim intelligas Galenum hac dictione vsum libr.6.de simplicium medicamentorum facultatibus, & Aëtium Tetrab.1. Ser.2.& Tetr.3.Ser.3.c.5.

Aphlegmanta,vide suprà,Adecta.

Aphysa,vide suprà,Adecta.Sed adde & hæc dici veluti flatus discutientia,de quibus Galenus lib.Simplicium Pharmacorum 8.vbi de petroselino.

Apobregmata,id est,diluta.in quibus scilicet est maceratum quippiam,quæ myracopolæ vulgò infusiones vocant.De quibus Paulus Aegineta lib.2.c.53.

Apocathartica, vide infrà Cathartica.

Apocrustica,fluxiones repellentia, siue repercutientia,apud Dioscoridem lib.1.c.137.quo de piris disserit:& Galenum li.5.Simplicium pharmacorũ c. 17. vbi ea dicit in altum occurrentes ibi succos repellere,& Alexandrum Tralianum lib.1.c.23.

Apodacrytica lachrymas prolicientia. Quanquam & hæc vice versa pro supprimentibus & intercipientibus dici quoque possunt. De quibus Galenus lib. 4. Phar. localium c.5.& ibi Cornarius,qui id declarat in Commentariis eius loci.

Apona ita dicta,quòd nullum tormentum,nullúmq; dolorem inferunt, siue quæ dolorem leuant.

Apophlegmatismos siue Apophlegmatismata,quæ naribus infunduntur,& pituitam quoq; per os educunt,sed & in ore retenta,vel cõmanducata,vel linguæ subdita noxios humores qui in capite increuerunt,per os ipsum ducũt,vel expurgant,id est, saliuã mouẽt,vt vtar verbis Cornelij Celsi li.4.c.2.De quibus Galenus illius operis Phar κατὰ τόπους 1.c.itẽ 1.& li.2.c.quoq; 2.& li.5.Simpliciũ medicamentorũ c. 20. & iterũ lib.6.in c.de Cappari.& lib.de facilè parabilibus,& Tralianus lib.1.c.21.& Aëtius Quater.2.Ser.2.c.53.& Paulus Aegineta li.1.c.46.& lib.2.c.5.ad fin.

Apotropæa,quæ appẽsa alligatáq; incantamẽta magica, & venenorũ insidias arcent,aut certe inefficaces reddũt.In quo à Periãmatis & Periaptis, de quibus posteà suo ordine dicemus,differũt,ꝙ hæc magis specialẽ significationẽ habent, & præterea quod mirabili quadam repugnantia hominibus incognita suum effectum præbẽt: illa generalem significationem habent,suámque vim ex medica ratione habent.

Apozemata,de quibus apud Plinium Valerianum lib.Rei rusticæ 1.c.60. & lib.3. cap.12.&lib.5.c.25.Sunt qui ea Elixationes vertunt,alij Decocta,quæ & ipsa ἀφεψήματα dicuntur.

Apulotica,cicatrices ducentia, id est, obducentia, ex arefacientibus, magis verò quàm conglutinatiua,apud Dioscoridem lib.1.c.39.vbi de oleo myrthino.

Aræotica,veluti rarefacientia apud Dioscoridem lib.1.c. 66. vbi de Nardini vnguenti confectione,& Galenum Simplicium medicamentorum lib.5.c.2.& 14.& 15. & Aëtium Tetrab.1.Ser.2.c.227.

Aresodyna,quę vti Anodyna dolorẽ quoq; sedant,à Sisypho,qui & Theosophos dictus est,primum excogitata.Quæ & ipsa Odyniphata,ꝙ similiter dolorem pellãt Homerus vocat lib.5.Iliados,in duobus locis, quibus loquitur de Pæone Deorum medico curante vulnus Plutonis & Martis. De quibus & nos quoque posteà dice-

mus. Et eadem ferè Ipia vocat ipse Homerus eod. lib. tanquam dicas mitigatoria,

ἀιμ' ἐκμυζήσας ἐπ' ἄρ' ἤπια φάρμακα εἰδώς. Et iterum lib. 11. eiusdem operis,

ἰούς τ' ἐκτάμνειν, ἐπί τ' ἤπια φάρμακα πάσσειν. Rursumque eodem lib.

νίζ' ὕδατι λιαρῷ, ἐπὶ δ' ἤπια φάρμακα πάσσε.

Arregona quæ ad mares cōcipiēdos, vti Thelygona ad fœminas valent, tāquā dicas marigena, & fœminigena. Nā & in hæc quoq; penetrauit medicorum diligentia.

Arteriaca, vide suprà, Amyctica.

Atoca siue Atocia medicamenta abortiuis faciendis facta, aut vt aliis etiam placet, sterilitatis item facientia, quod & nomen ipsum inducit Plinio li. 29. c. 4.

Auriscalpia, quæ suo nomine satis declarant cui rei sint idonea, qua voce vsus est Scribonius Largus compositione 227. nec memini vocabulum quoppiam Græcum in id esse effictum nisi fortè id μηλωτίς, à μήλη, id est, specillum & οὖς auris, quod & dicitur μηλωτρίς. Est autem in Apophoretis Martialis c. 23. Auriscalpium huiusmodi,

Si tibi morosa prurigine verminat auris,

Arma damus tantis apta libidinibus.

B

Balanos siue Balanismos, vide infrà Pessos in fin. atque etiam Suppositoria.

C

Calitricha, quæ capilitium adaugent.

Calliblephara, qua voce sæpius vtitur Plinius, vt li. 21. c. 19. & li. 23. c. 4. in fi. & lib. 28. c. 11. & li. 32. c. 6. & li. 33. c. 6. & li. 35. c. 16. & Marcellus c. 8. nō semel. quæ scilicet pulchras palpebras efficiūt (Nā & id & similia quædam tractāt medici) quæq; palpebrarum malis remedio sunt, nā vtraq; eo verbo significantur. Ideò Plinius ipse sic eam vocem variè vertit, modò de glutinandis palbebris, modò replicandis, modò honestandis, modò circūliniendis, modò corrigendis & gignendis, vt videre licet li. 24. c. 6. & seq. & li. 25. c. 13. & li. 30. c. 15. & aliis locis: vt & ex eo annotauit Marcellus Virgilius in Dioscoridem lib. 1. c. 81. vbi de Picca, qui tamē loca ipsius nō designauit. Græci autem βλέφαρα dicunt, quæ nos cilia vtrinque oculum claudentia vocamus: & βλεφαρίδας, quas dicimus palpebras in extremo oculorum margine natos pilos. At multa huiuscemodi Calliblephara describit Galenus lib. 4. Phar. localium c. 6.

Carotica, Soporifera, quæ scilicet soporem accersunt, ac stuporem sensibus iniiciunt, cuiusmodi & Anodyna, de quibus suprà diximus hinc autem sunt dicta quòd κάρος Græcis soporem significat & ebrietatē & de his apud Paulū Aeginetā li. 3. c. 6.

Cataclysmata, siue Cataclysmos, id est, aquarum supernis illisiones & ablutiones, de quibus Galenus in Commentario Hippocratis de ratione victus priuatorū, & Aurelianus lib. 1. Chronion c. 1. & lib. 2. c. 3. & lib. 3. c. 2. & lib. 4. c. 1.

Catagmatica quæ fracturis idonea sunt, de quibus Galenus li. 2. κατὰ γένη, & Paulus Aegineta li. 7. c. 17. non semel.

Catapasmata, quæ ex sicco aromatum puluere conflantur Paulo Aeginetæ li. 7. c. 13. Ideóque hæc aromaticas vestium conspersiones vocabat Crito lib. 2. vt retulit Galenus lib. 1. Phar. localium c. 3. vbi tamen καταπλάσματα corruptè legitur, quorum forma vestibus conuenire non videtur, vt annotauit Cornarius in suis eius loci Commentariis, qui ob id καταπάσματα legendum credit, de Cataplasmatis autem statim dicemus.

Catapasta inspersilia, & puluerosa, de quibus Galenus lib. 9. Phar. localium c. 1. & Aëtius lib. 12. c. 5. Vide infrà Epipasta.

Cataplasmata veluti fomenta, omnibus intellecta. Eáq; sunt arida. De his loquitur Plinius vsus ea dictione Græca li. 20. c. 17. & lib. 22. c. vlt. & li. 23. c. 7. & Galenus lib. 2. Phar. localium c. 2. & Apuleius lib. 5. Metamorphoseos. Sed & ea quoq; extrinsecus circum colla quandoque apponi solita dicit Aurelianus li. Oxeôn 3. c. 3. Cataplasmandi verbo vsus est Octauius Horatianus, siue vt alij putant, Theodorus Priscianus li. 2. Medicinæ, parte 2. c. 13. & 16.

Catapotia hinc dicta, quòd vt integra, & qualia sunt à medico præparata deuorantur, & degluttiuntur, & vt alij dicunt, corbitantur, & in stomachum transmittuntur, ἀπὸ τοῦ καταπιεῖν, quod est deglutire: aut à καταπίνω, quod est absorbeo. Hæc Pilas nonnul

las nonnulli, vocant, Plinius Pilulas lib.20.c.3.& lib.28.c.9.& lib.32.c.4. & iterum 9. paulò ante fi.& Marcellus c.15.& 17. Quam appellationẽ passim sequimur. Sphæria Dioscorides li.1.c.94. quo de populo alba loquitur, vt etiam facit Paulus Aegineta li.7.c.17. vbi describit Sphærion ad ardores. Globulos Scribonius Largus, & Marcellus Burdegalẽsis: Oxyporia Plinius Valerianus, vti plerique existimant lib. 1.c. 60.& 62.& alibi sæpe. Sed Oxyporum aliud est, vt dicã posteà. Et verbo Catapotiorum pro huiusmodi pilulis vsus est ipse Valerianus eod.li.1.c.58.& ipse Marcellus c. 16.& ante eos Plinius li.28.c.1. Trochiscos quoq; Græci vocãt à rotũditate. Hippocrates in eam significationẽ Gongyliorum vocabulũ vsurpauit. Nonnulli Glomeramina vocant, qua voce vsus est Serenus Sãmonicus c.54. pro testibus, aut aliis rebus rotundis. Sed Orbiculos Plinius li.25.c.13. Rotulos vocãt plurimi. Pastillos vocant Celsus li.5.c.17.& Plinius li.21.c.8.& li.22.c.25.& li.25.c.12.& 13.& li. 28.c.8.& li.30.c.13.& li.32.c.5.& li.33.c.6.& lib.34.c.vlt. De quibus & nos dicemus in Emplastris. In his arida tantùm medicamenta aliquo humore non pingui, aut vino, aut aceto coquuntur, & rursus cocta inarescunt.

Catastaltica, sistendi siue supprimendi, aut cohibendi facultate prædita, & quæ ideo tumentia supprimunt, & carnium excrescentia reprimunt, apud Paulum Aeginetam li.7.c.13. à verbo καταστέλλω, quod significat tumentia, vel excrescentia supprimo, reprimo, contraho. Quæ & ipsa Staltica simpliciter vocantur, de quibus Galenus lib. Simplicium Pharmacorum 5.c.25. in prin. atq; etiam Anastaltica.

Cathartica, purgatiua, quæ vocant, medicamenta, quæ Aurelianus lib. Chronion 3.c.4.& lib.4.c.7. vertit ventriflua, à verbo καθαίρειν. Hæc quoque apocathartica vocat Dioscorides, li.3.c.24. quo de absynthio differit.

Cathæretica, quibus nimio plus excrescens caro exteritur ac detrahitur, tanquã si dicas, detractoria. De quibus Galenus lib. Simplicium medicamentorum 5.cap. 2. & 15.& 16.

Catoterica, quæ purgant per infimum ventrem, apud Galenum lib.13. Methodi.

Catulotica, quæ cicatrices inducunt, eásque grossas comedendo æquant, ac velut limpidant. Paulo Aeginetæ lib.7.c.13.

Caustica, siue Cauteria, id est, desiccatiua, & adustiua, siue vrentia, siue vstoria. Qua etiam Causticorum voce pro Latina vsus est Plinius li.23.c.9.& 10.& lib. 24. c.1.& iterum c.11.& lib.25.c.vlti.& lib.26.c.1.& lib.27.c.9.& 12.& lib.29.c.6.& lib. 30.c.4.& lib.34.c.vlti. ad fin. Cauteres vocat Aurelianus lib. Chronion 3.c.4. Cauterion tamen propriè est instrumentum, quo putridæ carnes aduruntur.

Cephalica ita Græcis vocata, veluti capiti dicata, tanquam si Capitalia dixeris, quòd capitibus fractis vulneratisq; maximè cõueniunt, vímq; penetrandi in altum habent. Quæ cuiusmodi sint, & quibus constent, docet Galenus lib.6. Therapeutices, & multa eius generis describit lib.2. Medicamentorum κατὰ γένη, & Cornelius Celsus lib.5.c.19.& Aëtius Tetrab.4.Ser.3.c.13.

Cerota, siue Cerata (vtrumque enim dicitur) siue etiam Ceramenta, atque Ceromata, Aurelianus, Plinius, Valerianus, & Horatianus Cerotaria quoq; vocant, Emplastra à cera dicta, de quibus in nostris legibus fit mentio in l. adeò. §. cùm quis ex aliena. ff. de acqui. rer. domi. De ceromate autem Martialis lib.4.epig.4.

Quod ceromata fece de Sabina.

Et lib.4.epig.17.

Seu lentum ceroma teris tepidúmve trigona.

Et lib.5.epig.66.

Et castigatum Lybicæ ceroma palæstræ.

Et hinc Iuuenali Saty.3. collum ceromaticum, ceromate perunctum. Cerata vocant Columella lib.7.c. item 7. Celsus lib.4.c.2.& 4.& iterum c.24. Plinius lib.13. c. 22. & lib.22.c.8.& 24. Et Martialis quoque ita vocat lib.11.epig.99.

Labra pingui delibuta cerato.

Quanquam sunt qui ibi legunt ceroto. Et qui ita vocant, id est, cerotum, à Græcis deducunt, qui & κήρωτον id genus emplastri vocant. De quo Dioscorides libr.1.c.133. vbi de Myrtidano loquitur.

Chalasticha, Calorifica, siue calfactoria, laxantiáque, siue laxatoria, quæ scilicet calfaciendo relaxandóque ac remittendo mitigant, distentásque partes remittunt. De quibus Galenus lib. 4. itémque 13. Therapeuticę, & lib. 6. de simplicium medicamentorum facultatibus, & lib. 3. Phar. localium. c. 2. & generalium lib. 7. & Paulus Aegineta lib. item 7. & Trallianus sæpe.

Cholagoga, tanquam Bilagia dicas, quæ scilicet bilem proliciunt, & educũt. Felliduca vocat Aurelianus lib. Chroniôn 3. c. 4. alij quoque fellagia.

Clysteres vulgò notissimos, qui scilicet per anum in intestina & aluum immittũtur, de quibus in l. item si obstetrix. §. 1. ff. ad leg. Aqui. & apud Plinium. lib. 20. c. 2. & lib. 31. c. 6. & lib. 32. c. 5. & lib. 33. c. 6. ita dictos, ἀπὸ τοῦ κλύζειν, quod est abluere. Et hos quoq; Enemata vocant, & κλύσματα, & Dioscorides lib. 1. c. 17 ἐγκλύσματα. Nõnulli etiam Infusa vocant, & infusiones & iniectiones.

Chytica quæ fundendi vim habent, apud Galenum libro 5. Simplicium Pharmacorum. cap. 3.

Cœliotica, quæ etiam ventriflua vertit Aurelianus Chroniôn lib. 1. c. 5.

Colica, quæ dolorem sedant, præsertim in Colica passione. Nam & hæc cum Anodynis, de quibus suprà diximus, copulat Galenus lib. 9. Phar. τῶν τόπους. c. 4. vbi multa describit: sicuti etiam Celsus lib. 5. c. 25.

Collectica, tanquam dicas Glutinatoria, quæ scilicet soluta vel fluxa glutinant, & colligant. quæ & Execolla, & Paracolletica dicuntur, & Anacollemata, de quibus suprà diximus.

Collyria oculorum propria ac pecularia, vt plerique volunt, medicamenta Dioscoridi lib. 1. c. 114. quo de Ebeno tractat. & Plinio li. 24. c. 11. & li. 31. c. 9. & li. 34. c. 13 & Paulo Aeginetæ libro 7. c. 16. in prin. & è poëtis Horatio li. 1. Ser. saty. 5.

Hic oculis ego nigra meis collyria lippus
Illinere.

Quanquã Columella author grauissimus ad aliorũ quoq; membrorũ refert li. 6. c. 2. & iterum c. 6. in fi. & alibi sæpe, vt etiam facit Cornelius Celsus li. 7. c. 4. loquẽs de ani fistulis. Et Aurelianus lib. Chroniôn 1. c. 4. & iterum lib. Oxeôn. 3. c. 16. vbi balanum, id est, suppositorium, vt posteà dicemus, Collyrium appellat, & lib. 2. c. 1. iterũque lib. 4. c. 2. vbi Collyria appellat Phlepharica, de quibus posteà dicemus: Apuleius Celsus c. 18. & Octauius Horatianus li. 2. parte 2. cap. 16. & ex Græcis Dioscorides libro 1. ca. 1. eo verbo vsus est ad fœtus ex vtero euellendos. Sed hæc fortassis impropriè. Nam id vocabulum hinc quibusdam dictum videtur, quòd ἐκ κοίλου ῥεῖ δάκρυον, id est, ex concauo fluit lachryma. Vnde Horatius lib. 1. Ser. Saty. 5.

Hic oculis ego nigra meis collyria lippus
Illinere.

Sed vt vides ex ipsa Græca etymologia potest propriè sumi, quoties ex concauo non solùm lachryma, sed aliud quippiam fluit. De huiusmodi autem Collyriis fit mẽtio in l. cùm de lanionis. §. in instrumento. ff. de fund. instr. & in l. adeo. §. cùm quis ex aliena. ff. de acqui. rer. do. & in §. cùm ex aliena, Instit. de re. diui. vbi glo. non inscienter exposuit vnguẽtum ad oculos. Nemo est autem qui nesciat illud Apocalypsis 3. Collyrio inunge oculos tuos, vt videas. Illudque D. Hieronymi in c. necesse, 29. di. Nec ad instar imperiti medici vno collyrio omnium oculos vult curare.

Commotica, vide paulò pòst, Cosmetica.

Condita, quæ est vox Latina à Græcis quoque vsurpata, testimonio Palladę lib. 1. Florilegij,

Κονδῖτόν μοι δῦς, τὸ δὲ κονδῖτον πόθεν ἔχει
Τοὔνομα τῆς φωνῆς, δὸς γὰρ ἀλλότριον,
Τῆς τῶν ἰταλῶν, &c.

Hæc autem à propomatis, de quibus posteà dicemus, differunt, quòd in his quædam aromatum species veluti cinnamomum, piper, zinziber, & alia huiusmodi indũtur: in illis minime. De his autem videbis apud Aëtium Tetrab. 3. Serm. 2. c. 2. & Serm. 3. c. 13. & Tetrab. 4. Serm. item 4. c. 118. Paulum, li. 3. c. 37. & 43. & lib. 7. c. 11. Palladium

lib.

lib.3.c.32. Plinium Valerianum, lib.3.c.14.& Marcellum c. 26. non semel. Martialis lib.10.epig.49. Conditi Sabini meminit.

Copta, siue Coptas, siue Coptaria (has enim appellationes reperio) quæ non coquuntur, sed ad placentulæ formam tunduntur, ac liquidioribus modicè adstillatis ad malagmatis speciem rediguntur, nisi res tundẽdæ per se moderatè humectæ existant, id est, vt vno verbo verbum vnum interpreter, Fusilia. De quibus Galenus lib. 7. Phar. localiũ.c.2.& li.9.c.2.& Paulus Aegineta lib.3.c.45.& li.4.c.55.& lib.7.c.18.

Coptica, quæ incidendi vim habent.

Cosmetica, id est, exornatoria, quæ scilicet naturalem corporis pulchritudinem custodiunt, & tuentur: nec solũ ad pulchritudinem, sed multò priùs ad ipsam partiũ sanitatem cõducunt, vt scribit Galenus in li.1. Phar. localiũ.c.2. vbi & hinc dicit huiusmodi pharmaca ad medicinæ partem pertinere, non etiã Commotica, id est, Cõptoria, quæ scilicet pulchritudinẽ fictitiã, siue ascititiam inducere conantur. Nã faciei colorem per pharmaca nitidiorẽ, aut rubicundiorẽ facere, aut pilos capitis crispos, aut fuluos, aut nigros, aut quemadmodũ mulieres solẽt, in longitudinẽ auctos, hæc ipsa & id genus cætera comptoriæ malitiei sunt non medicæ artis opera. Verùm ob societatem quandam quam cum illis habent, quandoque ad Regiarum fœminarum, atque adeo ipsorum Regum imperium hæc comptoria tractant medici. Vt & ipse Galenus ibi facit, illa ratione se excusans.

Crocomagmata, vide infrà Ecmagmata.

Cyphi siue Cyphoides, quorum materia inter medicamenta, quæ potui dantur, & antidota existti: vsúsque est eius incensi ad odorem gratum conciliandum, vti & suffimimum. Interı́mque naribus admouẽtur vt destillationes ex capite in subiectas partes concoquant, grauedinéque, & obstructione liberent, purgéntque cerebri vẽtriculos, itémque pestilentialibus morbis euitandis. Sed & per os quoq; assumuntur, cùm ad hæc, tum ad ea quæ pectori inhæ rescunt concoquenda: necnon ad frigidiores iecoris affectus, vnde & illis nomen. Hęc Paulus Aegineta li.7.c.22. Sed & de his Dioscorides li.1.c.24.& li.8.c.5.& c.6.& pleniùs c.7. Galenus li.2. κτ̀ τόπους c.1. ad fi. & Plutarchus in lib. de Iside & Osiride: & idẽ Paulus Aegi. li.3.c.13. quod de epilepsia est, vbi meminit Cypheos τοῦ ἡλιακοῦ, id est, solaris: & lib.3.c.28. vbi de destillatione τοῦ σεληνιακοῦ, id est, lunaris. Nam & vtrunq; describit d.c.22. lib.7. quod manifestum est argumentum fuisse quondam Cyphi apud Aegyptios, quod Soli & Lunæ priuatim incenderetur. Sunt hæc suffituum genera. Et horũ quoque meminit Aëtius Ser. 13.c.117.& seq.& ipse Paulus Aegineta illo eodem li.7.c.11. in duobus locis: & Galenus ex Damocrate lib.2. Antidotorum. & Alexander Trallianus lib.8.c.4.

D

Dacryopoia, id est, lachrymas citantia, cuiusmodi iridem esse dicit Dioscorides lib.1.c. item 1.

Dectica, mordicantia, siue vt alij loquuntur, mordicatiua, apud Dioscoridem lib. 11.c.140. vbi tamen Marcellus ita interpretatur, quasi erodendi vim habeant.

Deleteria, quæ suapte natura sunt frigida, ideóque & ipsa infrigidant, quasi dicas frigorifica. de quibus Galenus lib. tertio Temperamentorũ, & libro 3. de simplicibus medicamentis.c.18.& 22.& aliis multis.

Dentifricia, vide infrà, Odontotrimmata.

Dentiscalpia, vide infrà, odontoglypha. Hac autem dictione vsus est Martialis lib.7.epig.52.

Diabrectita humectantia siue madefacientia, apud Galenum lib. 5. Simplicium medicamentorum.c.2. quamquam sunt qui pro erodentibus accipiunt.

Diabrotica veluti erodentia.

Diachrista quæ palato, columellæ, & naribus ad detrahendam saliuam applicantur, apud Aeginetam lib.1.c.46.

Diachytica, que diffundẽdi discutiendiue, aut disiiciendi vim habent, apud Dioscoridem lib.1.c.78. vbi de Terebintho: & li.3.c.59. quo de Aniso tractat.

Diaclysmata, veluti Collutiones dicas, Dioscoridi libro primo.c.44. vbi de Rosaceo vnguento tractat.

Diapasmata, id est, inspergimina, siue aspergines, siccis odoribus cōstantia, vt dicit Plinius li.13.c.2. quibus totum corpus obliniūt, quorum maximè in balneis vsus est: valéntq; potissimùm ad sudores à balneis coërcendos, vt idem dicit lib.21.c.19. & Plutarchus Symposiacôn decade 1. proble. 6. Dictaque sunt ἀπὸ τοῦ διαπάσσειν, id est, ab inspergendo. De quibus Dioscorides lib.1.c.21. quo de Agallocho disserit: Et Martialis lib. 1. epig.55.

Quid, quòd olet grauiùs mixtum diapasmate virus.

Nam diapasma vocat odores, qui in pastillos inspergebantur. Antè enim dixerat,

Pastillos Cosmi luxuriosa voras.

Quanquam videri poterat ipsos pastillos diapasmata dixisse. Sunt & qui hæc diaplasmata vocant, de quibus paulò pòst dicemus.

Diaphoretica, non quæ aluū subducunt, & læuigant, vt perperā opinatur Cælius Rhodiginus, vir tamē doctissimus, li. Lectionū antiquarū postremæ æditionis. 27. c.28. Sed quę discutiūt, siue dissipant, ac disiiciunt per halitū siue insensibilem euaporationē (quā Græci διαφόρησιν vocant) collectiones, cū coëunt: vt videlicet sine suppuratione soluantur, & euanescant. Nōnulli discussoria vertūt. Nā & διαφορεῖν propriè est quod Celsus digerere dicit. possumus etiam discutere conuertere. Et de his Galenus lib. 6. Medicamentorum κατὰ γένη, & lib.5. Simplicium medicamentorum.c. item 5. & Aëtius Tetrab.2. Ser.2.c.135. & Alexander Trallianus sæpe.

Diaphylactica medicamenta cōseruandis iam defluis capillis, atque etiam mammis idonea, apud Galenum lib. Phar. κατὰ τόπους. 1. c.2.

Diaplasmata vnctiones & fomenta quibus totum corpus illiniunt, quæ nonnulli pro Diapasmatis, vt diximus, accipiunt.

Diaspermata, quæ seminibus constant, quæque somnum conciliant, sensum doloris eleuant, siccandi vim habēt. Quanquam sunt qui διὰ σπερμάτων separatim scribunt, quod species est epithematis ex seminibus contexti.

Dipsetica, quæ sitim Dioscoridi afferunt, inducūt, augent, contrà Adipsa, de quibus diximus.

Diptarmica, vide infrà Ptarmica.

Diuretica, quæ vrinalia, & mictualia vertit Aurelianus li.1. Chronion.c. 4. & li.3. c.4. & li.5.c.10. quæ scilicet vrinam cient & proritant. quæ & Vretica οὐρητικὰ dicuntur Dioscoridi li.1.c.6. & Gale. li. 3. & 15. Methodi. Ea calida sunt, & vehemēter sicca.

Drimea, Acria, quę nequitiā humorum vel morborum extingūt, de quibus Dioscorides, li. 1.c.66. vbi de Nardini vnguenti cōfectione, & alibi sæpe: & Galenus libr. Simplicium medicamentorum 6.c. de Anagyro, & alibi sæpe.

Dropaces, siue Dropacismos, alij Picationes vocant, qui cuiusmodi sint, & quid à Synapismis differāt, ne hic diutiùs immorer, intelliges ex Hermolao Barbaro Corollarij.c.387. & Ruellio lib. de natura stirpiū.2.c.86. Rhodigino li. vltimę æditionis 15.c.11. & Cornario, in Commentariis Galeni Phar. κατὰ τόπους lib.4.c.5. & ante hos Alexandro Tralliano. li.10. & Aëtio Tetrab.1. Ser.3.c.180. & 2 seq. & Paulo Aegine. lib.7.c.19. non semel. Et hoc Dropacis verbo vsus est Martialis lib.3.epig.32.

Psilothro faciémque lauas, & Dropace caluam,
Nunquid tonsorem Gargiliane times? Et lib.10.epig.65.

Leuis Dropace tu quotidiano:
Hirsutis ego cruribus genísque.

Et Ausonius in quempiam qui lęuia sibi inguina faciebat, epig. 128.

Inguina quòd calido leuas tibi Dropace, causa est,
Irritant volsas leuia membra lupas.

A Dropace autem Octauius Horatianus lib.4. verbum Dropacandi deriuauit.

E

Ecbolia eiiciendo fœtui cōparata, de quibus diximus in repe.l. si vnquā, in verbo, susceperit liberos, nu.168. & ego sanè. C. de reuo. dona. Sed & hæc Phthoria vocant. vt patet ex Plinio lib.14.c.16.

Eccathartica cōtraria Emplasticis, de quibus posteà dicemus. Hæc etiā farctu liberant, & poros expurgant, sicuti & Ecphractica, de quibus etiam posteà dicemus.

Ecdoria, medicamēta excoriātia, siue excoriatoria, siue desquāmatoria, quæ scili-

cet cutis continuitatem soluunt, vtendique vi & potestate eius cutis aliquam partẽ auferunt, à verbo ἐκδέρειν, quod in arboribus est, decorticare, siue deglubere: in animalibus excoriare, vt vulgò dicitur, quod est exulceratam cutem auferre. De his loquitur Dioscorides lib.3.c.63. quo de Ammi loquitur, & Galenus Phar. localium li. 5.c.3. & Aëtius Tetrab.4. Sermo.1.c.133.

Echecolla emplastra, quæ ita cuti inhærent, vt vix auelli possint, ita ob id Galeno dicta, eáque vim glutinandi habent, vt & ipse tradit lib.7. τῶν γενῶν. De quibus Galenus lib. Simplicium 11. vbi de Cochlearum carne loquitur.

Eclegmata, aut vt vocant alij, & in his Plinius lib.20.c.22. & iterum lib. 22.c. 21. rursúmque lib.23.c.1. atque iterum li.24.c.7. & c.16. non semel, & lib. 26.c.7. & 8. & lib. 27.c.12. sæpe.

Ecligmata, atq; etiã alij Eclecta, & Eclicta. Marcellus c.16. Ecligmatia, quę in ore tenentes lingentésque guttatim distillando sorbemus: non autẽ integra vti Catapocia, de quibus suprà diximus, voramus. ex quo & illis nomen ἀπὸ τὸ ἐκλείχειν, id est, à delingẽdo, tanquã dicas linctu[illegible]e delingibilia. De quibus Dioscorides li.2.c.144. aut vt alij diuidũt 175. quo de Irione tractat, ἐπιτηδειότερον δὲ γίνεται εἰς τὰ ἐκλείγματα, ἀποβραχὲν ὕδατι, id est, Mitius autem redditur ad Ecligmata siue linctus, in aqua priùs madefacta. Et Galenus lib.6. de Simplicium medicamẽtorũ facultatibus: & illius τῶν τόπους operis lib.7.c.5. Medici & Pharmacopolæ Electuaria appellant, de quibus in c. & si quæstiones, extrà de simo. Cælius autem Aurelianus li.2. Chroniôn c.7. & 13. & 14. Et alibi sæpè, Electaria vocat. Antidotarij Loth, & Looch, vulgò appellant.

Ecmagmata, conspersiones, siue massas, quæ subactæ sunt. Quo etiã nomine Crocomagmata significari scribit Galenus, quæ ad verbum significant fecem olei crocini expressis aromatibus, & in massam coactis: & nos quoque aliquid dicemus infrà, nu.426. in libris.

Ecphractica farctu liberantia, porósque expurgantia: proindéq; cõtraria Emplasticis, de quibus posteà dicemus. De his autem Galenus libr.5. Simplicium Phar.c.12.

Ecpietica & Ecpyisconta, quæ pus siue suppurationem inducunt, tanquam suppuratoria dicas, apud Galenum Simplicium Phar. lib.5.c.2. & c.6. & c.8. & Aëtium Tetrab.1. Ser.2.c.222.

Ecstatica, quæ animum alienant. nam & hæc inter pharmaca comperies apud Galenum lib.5. Simplicium medicamentorum c.2.

Ecstrophia, tanquam extractoria, quæ maximè hæmorrhoidibus cæcis, & nõ apparentibus aperiendis, extrahendísque sunt accommodata. De quibus Galenus lib. 9. Phar. localium, cap.7.

Ectylotica, callum obducentia.

Elateria, id est, agitatoria, quæ potissimùm è fructu cucumeris syluestris efficiuntur, vt tradit Theophrastus vbi suprà, & Dioscorides lib.4.c.149. & Plinius lib. 20. c.1. in princ. & Galenus lib.8. Simplicium, in capite de Sicyo agresti. Id medicamentũ tradit Theophrastus de historia plantarum, lib. 9.c.14. omnium esse diuturnissimũ.

Elctica. Attractoria, apud Aëtium Tetrab.1. Sermo.2.c.234.

Electaria, vide suprà Eclegmata.

Electuaria, vide in eodem loco.

Embãmata, quæ intinctus, siue liquamina, alij intrita & protrimenta vocant, ἀπὸ τοῦ ἐμβάπτειν, id est, intingere, siue immergere. Ita possumus vocare condimenta, quibus obsonia & esculenta immergimus, ad proritandam scilicet appetentiam. Et de his mentionẽ fecit Iurisconsultus in l. si quis. §. si acetum. ff. de triti. vino. & ole. lega. Et è medicis Marcellus c.20. & 30. & ante eum Columella lib.12.c. 55. Intinctus vocat Plinius, lib.15.c.29. & li.20.c.7.

Intinctus.

Embregmata, aspergines, & linimẽta, siue irrigationes, quęcũq; humida & liquida, quæ fronti, temporibus, & aliis locis ad fouendũ, discutiendum, dissipandũ, compescendum, reprimendúmque insperguntur. Medici quidam nostri temporis corruptè Emprochas vocant, rectiùs Embrochas dicerent. Tametsi Cælius Rhodiginus, lib. posterioris æditionis Antiquarũ Lectionum 3.ca.23. id quoque postremum vocabulũ veluti improbum reiecit, quamuis ille ipse alibi id ipsum vsurpauerit, videlicet

lib.28.c.35.vti etiam ex antiquioribus vsus est Diuus Ignatius in epistola 8. quæ est ad Polycarpum. Hæc perfusiones traduxit Hermolaüs in versione Dioscoridis, lib. 1. vbi de vnguento Rosaceo. Ruellius autem ibi fomenta vertit.

Emetica, vide suprà Anoterica. nam vtraque vomitoria, siue vomitum proritantia significant: & hoc vsus est Theophrastus lib. 9. de plantis. c. 22. eodémque vltimo, quo de Thapsia loquitur, & Galenus lib. 5. Simplicium Pharmacorum c. 2. dicantur ab ἐμέτῳ, quod est vomitus.

Emmota medicamenta liquida, quæ linamentis, vel linteolis filatim conceptis excipiuntur, vlceribúsque induntur, apud Galenum li. 5. Phar. περὶ γένη, & lib. 13. Methodi. hinc dicta, quòd μοτοὶ & μοτὰ propriè latinis linteoli, vel linamenta dicuntur, quibus oræ vulnerũ obturari solẽt. Et hæc quoq; à plurimis vocãtur Motophilacia.

Emphractica vide Emplastica, quæ mox sequuntur.

Emplasta, & Emplastica à verbo ἐμπλάττειν, quod illinere est, & infarcire, quæ ex lenta crassáque substantia consistunt, tenacitérque corporis poris, siue meatibus illita inhærent, vt scribit Galenus lib. 5. Simplicium medicamentorum c. 9. & 11. eósque opplent, & obstruunt. Inde scilicet dicta, quòd obstruendi vim obtinent. de quibus etiã idẽ Galenus illius eiusdem operis. li. 4. c. 5. & 6. & 7. & lib. 1. περὶ γένη, c. 4. & lib. 5. Methodi. Aëtius Tetrab. 1. Sermo. 1. & Paulus lib. 4. c. 53. & lib. 7. c. 3. vbi de ouo loquitur. Hæc & Paremplastica Dioscoridi lib. 3. c. 22. quo de Tragacantha tractat, & Prosplastica eidem, lib. 5. c. 43. quo de Pompholyge. Emphractica quoque dicuntur, quasi dicas infarcientia, à verbo ἐμφράττω, quod oppilo, & obsepio significat, de quibus & ipse Galenus, illo lib. 5. Sim. medi. c. 12.

Emplastra nomen omnibus cognitum, quæ cùm plurima eadem habeant cũ malagmatis (de quibus posteà dicemus) atque etiam pastillis, eò tamen primùm differunt quòd malagmata maximè ex floribus, eorúmq; surculis cõficiũtur: Emplastra pastillíque magis ex quibusdam metallicis fiunt. Deinde malagmata contusa abũdè mollescunt (nam super integram cutem iniiciũtur) Laboriosè conterũtur ea ex quibus Emplastra pastillique fiũt, ne lædãt vulnera cùm imposita sunt. Inter Emplastrũ autem & Pastillũ hoc interest, q̃ Emplastrum aliquid liquati accipit: in pastillo autem tantùm arida medicamenta aliquo humore iunguntur. Hæc Cornelius Celsus lib. 5. c. 17. De emplastris fit mentio in l. cùm de lanionis §. in instrumento. ff. de fund. instr. & in l. adeo. §. cùm quis ex aliena. ff. de acqui. rer. do. & §. cùm ex aliena. Institu. de rer. diui. Emplastrum autem dictum ab ἐμπλάττω, quod est fingo, formo, effingo, vt placet Nebrissensi in lexico.

Emplattomena, quæ exiguis meatibus inhærent, ideóque ea detinent, quę per vrinas, & vniuersãm cutim exeunt, Galeno lib. 8. Therapeuticæ, dicta à verbo, ἐμπλάττω, quod est obstruo & oppleo, vt iam suprà diximus.

Enæma, quæ cruenta vel sanguinea latinè potes dicere, atque etiam vulneraria, quæ videlicet recentibus & cruentis vulneribus imponuntur, vt dicit Galenus li. 4. Methodi. iterúmque 6. & alibi sæpè, ad reprimendas inflãmationes, supprimẽdúmque, ac inhibendum sanguinem. de quibus Aristoteles li. Problematôn 1. c. 33. & Cornelius Celsus lib. 5. c. 19. & Paulus Aegineta li. 7. c. 17. in princ. Ideóque ea dicit esse virtutis constrictiuæ Aurelianus lib. Chroniôn 2. c. 1. Plinius autem lib. 12. c. 17. scribit ea contrahendis vulnerum cicatricibus prodesse.

Insessus. Encathismata, insessus siue insessiones, de quibus Aurelianus Chroniôn li. 2. c. 1. & lib. 4. c. 7. & lib. 5. c. 4. non semel: & Aëtius Tetrab. 3. Sermo. 1. c. 44. & iterũ Ser. 3. c. 5. & Horatianus, aut quisquis is fuit, lib. 3. qui de passionibus mulierum est, c. 3.

Enchrista, id est liquida, quæ illinuntur, Cornelio Celso lib. 5. c. 24.

Enclysmata, idest Clysteres, vt vertit Theodorus Gaza in Theophrasto libr. de Historia Plantarum 9. c. 10. vide suprà Clysteres.

Encoprotica, veluti stercus educentia, siue excernentia, de quibus Galenus libr. 5. Simplicium medica. vbi de Alce: & Paul. Aegine. lib. 4. c. 1.

Enemata. Vide suprà Clysteres.

Enstacta, id est, instillatitia, de quibus Galenus περὶ τόπους, lib. 4. c. 7. Aëtius Quaternionis 2. Sermo. 3. cap. 11.

Entati

Entatica, quasi dicas Intensoria, de quibus Paulus Aegineta lib.7.cap.17.

Enthemata, quæ cruentis vulneribus confestim iniiciuntur, ad reprimendas inflammationes, & inhibendum sanguinem.

Ephectica, quæ recrementa impediunt, atque adstringunt.

Epicerastica, siue Epicerannynta (vtroque enim modo dicuntur) temperata medicamenta, quæ mordicantium humorum acrimoniam ac vehementiam retundűt, mitiorémque reddunt, quæ & ipsa vocari possunt contemperantia, aut humores vitiosos retundentia, de quibus Galenus lib. Simplicium medic. 2.c.12.& libr.5.cap.2.

Epichrista, veluti circumlitiones apud Galenű. quę Dioscorides vocat περίχριστα, καλλιβλέφαρα à circűliniẽdo, id est expoliẽdo, de quibus Hermolaüs in Corollario.

Epicraterica, quæ retentricem vim habent.

Epidesmata, deligaturas, de quibus apud Hippocratem in lib. de medico, vbi multa de his scribit, vt imprimis vtilibus.

Epipasta, ita vocata, quoniam insperguntur. Sunt enim arida medicamenta inspersilia, vt scribit Galenus lib.4. medicamentorum κτ̀ γϐ́η. Quæ etiam nonnulli καταπασὰ vocant, de quibus suprà diximus.

Epispastica, quæ disiiciendi, ex altóque auellendi, attrahendique siue extrahendi vim habent, vt dicit Cornelius Celsus, lib.5.c.18.& c.19. Et, vt etiam scribit Scribonius Largus, aperiunt, & educunt pus, vel si quid aliud subest. De quibus Dioscorides li.2. quo loco de sinapi differit, & lib.3. vbi de Pyrethro. & Galenus lib.5. & iterű 6. medicamentorum κτ̀ γϐ́η, vbi ea ab extrahendo dicta scribit. Et hæc eadem cum Elcticis, & Helcysticis, de quibus posteà dicemus, scribit Galenus libr. Simplicium medicamentorum 5.c.17.

Epispatica, quæ inspissatum humorem discutiunt, non tamen fortiter, nec aceruatim, vti Diaphoretica, de quibus suprà diximus.

Epithemata, siue vt vulgò dicunt Epithymata, quæ Cornelio Celso Pittacia dicuntur, vnctiones, & gargarismata, sacculi, fumi. Cæteris opercula ad refrigerãdum superimposita. De quibus Paulus Aegineta lib.7.cap.18. vbi ea dicit mediis corporis partibus iniici, & Aëtius Tetrab.1. Sermo.3.c.140.

Epulotica, quæ cicatricem inducunt, hinc quoque dicta, quòd οὐλὴ cicatrix est, quę & Synulotica quoque dicuntur. Horum multa apud Galenum lib.2. iterum lib.4.& lib.6. Phar. κτ̀ γϐ́η, & Simplicium medicamentorum, lib.5.cap.15.& 16.

Errhina quæ naribus induntur & caput per eas purgant, vt Apophlegmatismi, de quibus suprà diximus. Vulgus medicorum Nasalia vocat, quæ in oblongã formam coacta naribus indita, aut liquida illis, aut etiam per instrumentum, quoddam siue cornu quod ῥινεγχύτηρ vocãt, infusa, sternutamẽta cient, atq; ita mucű prolectãt. De quibus Galenus lib.2.c.2. Phar. κτ̀ τόπους, & lib.5. Simplicium medicamentorum c. 2. & Paulus lib.1.c.46.& lib.3.c.5. Græci autem ῥῖνας vocant nares, vnde nomen huiusmodi medicamentis, vt scribit Galenus lib.5. Simplicium Pharmacorum c.20.

Escharotica, crustam inducentia. Crustifica vocare possumus, apud Galenű Simplicium medicamentorum lib.5.c.15.& lib.10. post princip.

Eucoelia, quæ leuiter subducunt, plus tamen quã natura per se faceret, apud Dioscoridem, lib.1.c.134.

Eustomacha, quæ apta sunt stomacho, vt nomen ipsum indicat.

Exenterica apud Octauium Horatianum lib.2. parte 2.c.18.

Exipotica quæ concretum humorem dissipant.

F

Fusilia, vide suprà, Copta.

G

Gargarisationes, vide suprà Anagargarismos.

Gleucina, quæ vim habent calfactoriam, emollientémque, ac remittentem. Súntque ad dolorem ac lassitudinem tollendam accommodatissima. Ideóque Andromachus non malè ea Acopis adiűxit, vt scribit Galenus libr.7. Phar. κτ̀ γϐ́η, vbi & huiusmodi Pharmaca multa describit. Ita autem vocantur, quòd musto conduntur, & incoquuntur, quod Græcis γλεῦκος dicitur. Ideo & hæc Pharmaca Mustea ad verbum potes interpretari.

Globulos, vide suprà Catapocia.
Glomeramina, vide in eodem loco.
Glycea, quæ aliquando purgant, & aliquando acriores humores indulcant.
Gongylios, vide Catapotia.

H

Hedysmata tanquam condimenta, siue dulciaria, quæ odorū generibus conficiūtur, vt scribit Plinius li.13.c.1. Sed tu vide Ianum Cornarium aliter declarantem in Commentariis Galeni Phar. localium lib.1.c.2.& in commen. Paul. Aegi. lib.3.cap.1.

Helctica, siue etiam Helcystica. vtroque enim modo dicuntur Galeno li. Simplicium medicamentorum 5.c.17. in prin. atque etiam in fi. quæ latinè attrahentia, siue attractoria potes dicere, quæ scilicet ex alto, vt dicit, vehementiùs extrahūt. De quibus & idem Galenus lib. eiusdem operis 8. cap. de Propoli. & Aëtius Tetrabibli.1. Serm.1. in eiusdem rei tractatione. Eadem autem hæc dicit Galenus loco priore cum Epispasticis, de quibus suprà diximus.

Hydragoga, quæ scilicet aquam intercutem, siue humorem aquosum educunt, tāquam dicas Aquagia, & vt vertit Cælius Aurelianus lib. Chroniōn.c.8. Aquiduca: de quibus etiam Aëtius Tetrab.1.Ser.3.c.52.

Hydrotica, & Hydroteria quæ sudores prouocant siue mouent, tanquam dicas Sudorifica, siue sudatoria, nam & hoc vltimo vtitur Plautus in Sticho, Vel vnctiones Græcas sudatorias, vel aliis malis, & ni fallor Plinius alicubi.

Hygieina, de quibus Galenus in li. de bono & malo succo, vbi de aceto loquitur, quę scilicet tuēdę valetudinis medicamēta sunt, & vim attenuādi habēt, vt ille dicit.

Hygremplastra, quæ scilicet sunt liquida emplastra, vt contrà Xeria sunt sicca & arida, de illis enim loquitur Plinius, qui & ea voce vsus est lib.34.c.15.

Hygrocollyria, id est, liquida collyria, de quibus Paulus Aegi. li.3.c.22. nō semel.

Hypactica, ventrem subducentia, apud Galenum lib.5. Simplicium Phar.c.2.

Hypelata, medicamenta laxatiua per os sumpta, & ea quidem leuia, & blandiora Alexandro Tralliano lib.3.

Hypnotica, quæ somnū faciūt, quasi somnifera, somnifica soporifera. De quibus Plinius Valerianus lib. rei medicę 3.c.8. vbi Hymnotica corruptè legitur: & Galenus lib. Simplicium medicamentorum 5.c.19. Sed & ea nonnullis Hypnopoia dicuntur: vt Dioscoridi lib.1.c. item 1. Sunt & qui ὑπνωτικὰ pro densantibus accipiunt.

Plinij Valeriani locus.

Hypoglottides, & Hypoglottia ita dicta, quòd linguæ subiiciuntur, apud Paulū Aeginetam lib.2.c.48. Ea tussi, & thoracis, arteriæque vitiis sunt accommoda. Galenus ὑπογλωττίδας vocat lib.7. περὶ τόπων, c.2.

Hypopia, quæ sugillatis admouētur, vt dicit Gale. lib.1. medicamentorū περὶ γενῶν. Quanquā ὑπώπιον eidē Galeno aliud significare videtur περὶ τόπων lib.5.c.1. in prin.

I

Incensa, vide suprà Thymiamata.
Intinctus vide suprà Embammata.
Ipia, vide suprà Atesodyna.
Ischæma, quæ sanguinem attenuant, & comprimunt, siue supprimunt, apud Paulum Aeginetam li.7.c.13.

L

Lapactica, ventrem lubricantia, apud Galenum lib.5. Simpl. Phar.c.2.

Leia, quæ & Liænonta, Lenia, quæ scilicet asperitatem leniunt, contraria his quæ Trachinonta vocant, de quibus infrà dicemus.

Leptyntica Attenuatoria, Extenuantia, apud Dioscoridem lib.1.c.66. vbi de Nardini vnguenti confectione, & alibi sæpè: & Galenum lib. Sympliciū Phar.5.c.2.& c.23.& Aëtium Tetrab.1.Ser.2.c.140.

Leuca, alba, eadémque lenia emplastra, & ferè non grauibus vulneribus accommodata, de quibus Celsus.

Leucomatica, quæ abstergendi facultate sunt prædita.

Lexopyretos, aut vt alij vocant, Lexipyretos, medicamina priuatim febribus abigendis facta, atque earum ardores mirificè placantia ac lenientia, tanquam feruoris amuleta ἀπὸ τοῦ λήγειν τοῖς πυρετοῖς. De quibus nonnihil Plinius libro 20.c.18. Io-

quens de papauere. Alter Plinius Valerianus libr. rei medicæ 3. c. item 3. & Aurelianus, qui hos ponit inter Anodyna, lib. Chroniôn 3. c. 4. & Trallianus lib. 5. c. 25.

Linamenta, vide infrà Turundas, & Andernacum in Commentariis in lib. 3. Pauli Aeginetæ c. 24. ex quo cognosces multa eorum genera. *Linamenta.*

Lipara, siue Liparas (nam & neutro & fœminino genere reperiuntur) lenia quoq; emplastra ex vnguine aliquo confecta ita dicta, φ λιπαρὸν pingue significat. De quibus Cornelius Celsus lib. 5. c. 19. & iterum c. 26. Plinius, qui Græcam appellationem retinuit, lib. 23. c. vlt. & li. 33. c. 6. & alter Plinius Valerianus lib. 3. c. 22. & Galenus li. Phar. localium. 1. c. 8. vbi Cornarius simpliciter pinguia, vertit propter pinguitudinis cuiuspiam commixtionem, & Marcellus c. 32.

Lipasmata à pinguitudine item dicta, tanquam pinguedines dicas, de quibus Paulus Aegineta lib. 3. c. 18.

Lysiponia, veluti labores & lassitudines soluentia, de quibus Galenus libro 4. περὶ τόπους, cap. 7.

M

Magmata, quæ expressa aliqua materia supersunt crassa, feculenta, atque lignosa, quæ Plinius, lib. 13. c. 2. vnguentorum feces, Celsus lib. 5. c. 15. & ipse Plinius lib. 18. c. 16. recrementa, Varro lib. 1. rei rusticæ c. 64. retrimenta.

Malactica, tanquam dicas mollitiua, siue mollientia, siue etiam mollitoria, quòd dura apostemata in pus ducendo mollia reddunt, à verbo μαλάττω, quod est mollio, dicta. De quibus Galenus lib. 7. Phar. περὶ γένη.

Malagmata, quæ etiam ad molliendum integræ cuti adhibētur, vnde & illis quoque nomen ab eo verbo. Quæ etiam calefaciendi causa dantur, & è floribus aut corū surculis conficiuntur, vt diximus suprà in Emplastris, vbi docuimus ex Celso, quid intersit inter hæc. & ipsa Emplastra, & Pastillos. Asclepiades autē & Andromachus omnia pharmaca quæ forinsecus imponuntur, siue adstringendo condensent, siue indurent, hac voce appellabant, sed impropriè, vt scribit Galenus lib. 8. Phar. περὶ τόπους, in princip. Et hac quoque voce vsus est è latinis scriptoribus Columella libro 6. capite decimoseptimo, & Plinius li. 24. c. 7. & 8. & 9. & 11. & lib. 25. c. 13. & libr. 31. c. 6. & lib. 35. c. 6.

Malaxantia, de quibus Oribasius lib. de virtute Simplicium c. 24. *Malaxātia.*

Manotica quæ lita rarefaciendi vim habent Galeno, quibus cōtraria sunt Pycnotica, de quibus infrà dicemus, nam μάνωσις & πύκνωσις contrariæ affectiones intelliguntur.

Melana, quæ concludunt, siccántque fluentia, apud Celsum Aurelianum li. Chroniôn 2. capite primo.

Melina, ita dicta à colore τοῦ μήλου, id est, mali Coronei, apud Galenum lib. eiusdem operis. 1. c. 8. & Plinium lib. 13. c. 1. Quis autem sit huiusmodi, disces ex eodē Plinio lib. 35. c. 6. & interim vide Paulum Aeginetam li. 7. c. 20.

Metasyncritica, veluti recorporantia, siue recorporatiua, siue incorporatiua. Nā ita interpretatur Aurelianus lib. Chroniôn 2. c. 3. & lib. Oxeôn 3. c. 16. & c. 38. Recuperatiua autem Oribasius in compendio medicinæ, nisi & ibi Recorporatiua sit legēdum. Est enim vocabulum sumptum ab his qui putabant corpus ex atomis constare, vt μετασυγκρίνειν nihil aliud sit, quàm μεταποιεῖν. Alij vertunt confirmatoria, & quæ persanant. Sic verbum μετασυγκρίνειν interdū a Tralliano, & Aegineta pro ἀναλαμβάνειν, id est, confirmare accipitur. Ruellius in Thapsia Dioscoridis Transconcretiua vertit. Galenus Phar. localium lib. 1. c. 2. & c. 8. & li. 2. c. 1. ita dicit vocari pharmaca quæ ex alto siue profundo euocare, ac meatus transmutare possunt, vel vt vertit Celsus, habitum corporis mutare, cutémque relaxare, & corruptum humorē euocare: quo in loco videas Cornarium in Commentariis eius loci, & Paulum Aeginetam lib. 4. c. 1. & lib. 5. c. 3. & Aëtium Tetrab. 3. Sermo. item 3. c. 26. in fin. & ante hos ipsum Galenum lib. 4. Methodi. & lib. 5. Simplicium Pharmacorum c. 25. *Oribasij locus.*

Minytica, quæ ex alto valent causas inductione propria detergere, vt scribit ipse Aurelianus lib. Chroniôn 1. c. item 1.

Monohemera, quæ scilicet vno tantùm die cruciatus vehemētiores sedādo vires obti

obtinent,de quibus Galenus lib.4.Phar.localium,c.7.& Marcellus medicamentorum c.8.& Aëtius in morbis oculorum,& Alexander Trallianus li.2.c.1.

Motophylacia,vide suprà Emmota.

Myra,Vnguenta quæ exactè consistentiam oleosam habent.

Myracopa,quæ consistentiam corporum obtinent,ceram,aut resinam, aut aliud eiusmodi suscipientia,de quibus Galenus libr.7.Phar. κατὰ γένη, & Aëtius Tetrabi.3. Sermo.3.c.33.Alexander Trallianus li.7.c.14.Paulus Aegineta li.7.c.20.

N

Narcotica,quæ torporem siue torpedinem,vel hebetudinem,aut stuporem faciũt & dolentem partem consopiunt,stupefaciunt.De quibus Paulus Aegineta lib.3.cap. 22.& c.78.Hæc & καρωτικὰ quoque dicuntur,de quibus diximus.

Nasalia. Nasalia,vide suprà Errhina.

O

Odontoglypha,dentiscalpia,quę maximè ex arundinibus in oblongam formam figurantur,eximendis his quæ dentibus à morsu ciborum inhærent:in quem vsum lentiscus antiquis fuit,vt satis declarat Discorides lib.1.c.83.aut aliorũ sectione 88. & Martialis lib.3.epig.40.

Lentiscus dentiscalpis conuenit.

Primas rubentes cuspidésque lentisci.

Et iterum lib.6.epig.73.

Foditque tonsis ora laxa lentiscis.

Et in Apophoretis c.22.

Lentiscum melius,sed si tibi frondea cuspis
Defuerit,dentes penna leuare potest.

Odontotrimmata,id est,Dentifricia,quæ scilicet dentibus frigefactis,motis, & dolentibus,& iisdem poliendis,& gingiuis laxis, & ad parulides, & putrefactiones, cæteráque oris vitia seorsim destinata parantur,& in tenuissimum puluerem redacta affricantur,apud Dioscoridem lib.2.c.51.in quo loquitur de cinere Cornu Ceruini:Scribonium Largum de Compositionibus medicamentorum cap.59.Galenum lib.Phar.localium 5.cap.9.& Aëtium Tetra.2.Sermo.4.cap.35.Plinium, qui Dentifricij nomine vtitur,lib.28.cap.11.& lib.30.cap.3.& lib.32.c.6.& lib.36.cap. 21. non semel.Alterum Plinium Valerianum,qui & eadem voce vtitur,lib.rei medicæ 1.cap. 37.Sextum Platonicum,qui & eam vsurpat libr.medicinæ ex animalibus c.1. Octauium Horatianum lib.1.cap.14. & Marcellum Burdegalensem, Medicamentorum cap.13.Martialis autem in illis ipsis Apophoretis Dentifricij lemna seorsim habet, ad Edentulum epig.56.

Quid mecum est tibi?me puella sumat,
Emptos non soleo polire dentes.

Odynera,quæ dolorem ciunt.Nam & hæc inter Pharmaca numerat Galenus li. 5.Simplicium Pharmaco.c.3.

Odynephata,quæ contrà dolorem pellũt.De quibus Homerus loquens de Pæone Deorum medico curante vulnus Plutonis lib.5.Iliados,

Τῷ δ᾽ ἐπὶ παιήων ὀδυνήφατα φάρμακα πάσσων
ἠκέσατ᾽.

Et alibi in fi.eiusdem libri de eodem curante vulnus Martis, vbi & eosdem versus adscribit.Iterúmque ad fi.lib.11.

χερσὶ διατρίψας ὀδυνήφατον,ἥ οἱ ἁπάσας
ἔσχ᾽ ὀδύνας.

Ophthalmica,oculorum medicamenta Dioscoridi lib.1.ca.90.vbi de Cedro,& c. 114.vbi de Ebeno.

Orbiculos,vide suprà Catapotia.

Orectica,quæ auferunt fastidium appetitus,tanquam dicas appetitiua.

Osphranta apud Paulum Aeginetam li.3.c.12.quæ naribus odoranda adhibẽtur, atque ita cerebrum mouent,& vt vertit Cornelius Celsus odore mouent.

Ozanica,olfactoria apud Dioscoridem.

Oxyporia,vide Catapotia.

Oxyd

Oxydorcica, quæ oculorum aciem exacuunt, & caliginem discutiũt, atque etiam ætate confectis visorios spiritus deficientes instaurãt, vt scribit Alexan. Trallianus.

Oypora, siue Oxyporia, id est, citò penetrantia, à Calumella descripta lib. rei rusticæ 12. c. 57. eodémque postremo: & Aëtio, Tetrab. 1. Ser. 3. c. 90. & seq. & Tetrab. 2. Serm. 2. cap. 10. & Tetrab. 3. Serm. 1. c. 24. non semel, & 27. & Marcello. c. 20. sæpisimè. Quanquam sunt qui hanc appellationem referunt ad condimenta aceto diluta, quòd ὄξος acetum sit. Horum quoque mentionem facit Plinius libr. 24. cap. 8. paulò ante fi.

Oxytoca partus adiuuantia, aut accelerantia.

P

Pachyntica, Incrassantia siue impinguantia, apud Galenum lib. Simpliciũ Phar. 5. cap. 2. & c. 23. & Aëtium Tetrab. 1. Serm. 2. c. 242.

Panchresta, ita appellat a ab omnimoda vtilitate apud Plinium li. 23. c. 7. & Galenum lib. Phar. localium 4. c. 7. & Aëtium Ser. 6. c. 96. & Paulum Aeginetam lib. 3. c. 22. & lib. 7. c. 16. Et de eo quoq; Cicero in Verrem actione 4. Cùm omnes eius comites iste sibi suo illo panchrasto medicamento amicos redemisset.

Paracolletica, vide suprà colletica. De his autem Celsus lib. 5. cap. 19.

Paragogica, id est, demulcentia dolores ex inflammatione prouenientes, & qui ad suppurationem tendunt: habéntque vim & mitigandi & sedandi, & somnum inducendi. De quibus Trallianus lib. 1. cap. 23.

Paregorica lenientia, mitigantia, integrantia, cõsolatoria: & quæ id agunt, ne malum crescat, cùm non persanant. De quibus Marcellus, ca. 36. & Galenus lib. Simplicium medicamentorum. 5. cap. 19. vbi & ea Prayntica dici scribit, & lib. 10 eiusdem operis, quo loco tractat de sero lactis. Et Alexander Trallianus lib. 1. cap. 23.

Peremplastica, vide Emplastica.

Pastillos, vide suprà Emplastra, & iterum Catapotia.

Peliomata eadem ferè quæ Hypopia, de quibus suprà diximus, apud Paulum Aeginetam, lib. 3. cap. 24.

Peptica, Concoquentia, Concoctoria, quæ & Sympeptica dicũtur, quæ scilicet foris adhibita concoctionem adiuuant, à verbo πέπτω, quod significat digero, concoquo. Quæ & ipsa abscessus, & collectiones maturant. Et hoc verbo vice latini vtitur Plinius. De Sympepticis autem Galenus lib. 6. Simpli. medicamẽtorum. c. de Cistho, & Dioscorides lib. 1. cap. 49. vbi de Sampsuchino vnguento: & Aëtius Tetrab. 1. Ser. 2. cap. 221.

Periammata & Periapta quæ corporis partibus quibuscunque præsertim collo circunligata, aut appensa eas a noxa tutantur: maláque siue maleficia auertunt & amoliuntur, à circunligando, aut circumponendo dicta, tanquam obligamẽta dicas. De quibus Dioscorides lib. 4. cap. 127. quod de Hippoglosso est, Galenus li. 2. Pharma. localium, cap. item 2. Quid autem intersit inter hæc & Apotropæa, in illis suprà diximus. vide suprà Epichrista.

Pessaria, vide mox Pessos.

Pessos, quos alij Pessulos, & Pessaria, Græci etiam Pessas, & Prostheta, & Priapisca, & Priapiscota dicunt, quod pudendi virilis figuram repræsentẽt, eáque genitalibus fœminarum partibus induntur, ad multos earum morbos, quorum multos describit Cornelius Celsus lib. 5. cap. 21. & Paulus Aegineta lib. 3. ca. 60. & li. 7. cap. 24. vbi tres eorum differentias declarat. Ex quo Cherea Terẽtianus in Eunucho clausã puella in cubiculo cum adolescente, pessulum ostio obdidit, non foribus ceram aut vectem, ne quis amoris sui cursum impendiret obiiciens, sed ex istorum Pessulorum, de quibus loquimur, ratione incœptam iam venerẽ festiuè describens. Magna enim, vt scribit Marcellus Virgilius in Dioscoridem, ioci vis in ostij ambigua voce est, in qua cogitãdum poëta relinquit, cubiculine, an virginis ostio pessulum obiiceret. Nam & fœminarum naturalia portam, & ostium olim fuisse appellata testimonio est illud Propertij lib. 2. Elegiarum,

Lanuuij ad portas hei mihi solus eram.

De quo loco & nos diximus in 4. lege connubiali, nume. 9. quin & nuditas. Huícq; aut portæ aut ostio non ex domus custodia, sed ex medicinæ disciplina Pessulum Eunuchus obdidit. Cæterùm Cœlius Aurelianus libro Chroniôn 4. cap. 7. in fi. hos Pessos siue Pessulos etiam Balanos vocat, de quibus suprà etiam diximus, atque etiã Balanismos.

Phlegmagoga, id est, Pituitam educentia, apud Alexandrum Trallianum, lib. 4. c. 2. & Aëtium Tetra. 1. Sermo. 3. cap. 34.

Phlepharica, id est, vt interpretatur Cælius Aurelianus lib. 4. Chroniôn cap. 2. Palpebraria, quæ scilicet palpebris sunt accommoda. De Calliblepharis autem suprà diximus.

Phœnissonta, id est, ruficantia Aëtius, Tetrab. 1. Ser. 3. c. 185.

Phthoria, vide suprà Ecbolia.

Picra, quæ sua amaritudine morbos & humores expellunt, & ea ab amaritudine dicta. Pilas & Pilulas, vide suprà Catapotia.

Piletica, quæ densandi vim habent, Apud Galenum Simplicium Pharmacorum 5. capite secundo.

Plerotica, explentia, siue replentia, Dioscoridi li. 1. c. 81. vbi de sicca pice loquitur.

Polychresta, quę scilicet multis & diuersis affectibus conferunt, vt omnibus Panchresta, de quibus diximus. De his autem Galenus lib. 7. Phar. περὶ τόπους, c. 1. & lib. 5. κατὰ γένη: & Trallianus lib. 4. c. item 4.

Prayntica, vide suprà Paregorica.

Priapisca & Priapiscota à pudendi humani similitudine, vide suprà Pessos.

Proærumetha, quibus vrinam ciere volumus, de quibus apud Galenum pharma. κατὰ τόπους, libro octauo, cap. 3.

Prophylatica, præseruatiua, præmunitiones, præcautiones, & sanitatis tutelas, apud Galenum eiusdem operis libro primo: Alexandrum Trallianum libro primo cap. 21. Sunt qui ita appellant peculiariter medicamenta quibus calculorum generatio prohibetur.

Propomata, id est, propinationes, siue pocula, quę maxima ex parte fiunt ex vino & melle despumato, de quibus Paulus Aegineta, lib. 7. cap. 15.

Prosplastica, de quibus suprà in Emplasticis.

Prostheta, vide supra Pessos. Nam hac voce pro Pesis vsus est Aristoteles lib. secundo de generatione animalium c. 9. τὰς δὲ γυναῖκας βασανίζουσι τοῖς τε προσθέτοις, ἐὰν διικνῶνται αἱ ὀσμαὶ πρὸς τὸ πνεῦμα τὸ θύραζεν κάτωθεν ἄνω, καὶ τοῖς ἐγχρίσεις, id est, Mulieres autem iis quæ vuluę insinuantur, explorant, cùm odores ad spiritum qui foris aduenit, ab infernis partibus sursum perueniant, & iis quæ illinuntur. Hæc ille. Dicuntur autem à verbo, προστίθεσθαι, quod propriè, & peculiariter significat subiici naturalibus fœminarum, quo verbo vsus est Dioscorides li. 1. c. 1. quo de Iride tractat, & Galenus lib. 7. de Simplicium medicamentorum facultatibus. Et hinc quoque προσθέματα dicuntur eâdem significatione. qua etiam voce vsus est Dioscorides eodem libro primo, capite decimoquinto, vbi de Costo disserit.

Psilothra, depilatoria, quæ scilicet pilos euellunt, & glabreta inducunt, de quibus Galenus libro Pharmacorum localium 1. c. 4. & Alexander Trallianus lib. 4. c. 12. & Aëtius, Quaternionis 2. Ser. 2. c. 64. & Paulus Aegineta lib. 7. c. 13. Eáque voce pro latina vsus est Plinius libro 21. capite 18. & libro 23. in proœmio, & libro 24. capite nono & 10. & libro 28. c. 15. & libro 30. ca. 14. non semel & libro. 32. c. 7. & ca. 10. & alibi sæpe. & Martialis quo loco suprà citauimus in Dropace: & iterum libro 6. epig. 9. eodémque pen.

Psilothro nitet, aut acida latet oblita creta.

Psorica, hinc dicta, quòd scabras in palpebris affectiones sanant. Psorici medicamenti meminit Plinius lib. 34. c. 12.

Psyctica, refrigeratoria, quæ omnem calorem, & lassitudinem mitigant. Galenus libro nono Simplicium Pharmacorum scribit ostracitem lapidem esse participem ψυκτικῆς δυνάμεως: Dioscorides libro primo, cap. 44. vnguentum rosarum: & iterum, cap. 46. vbi de vnguento Melino, & alibi sæpè.

Ptarmica

Ptarmica, quibus sternutatio concitatur & elicitur, tanquam dicas sternutatoria, apud Dioscoridem lib. 4. c. 149. vbi de Cucumere syluestri, & Elaterio loquitur in fi. ibi enim non πραλικὸν, vt vulgò legitur, sed πταρμικὸν esse legendum contendit Marcellus Virgilius aliorum locorum authoritate. Et hac appellatione vsus est pro Latina Octauius Horatianus libro secundo, parte 1. capi. 3. & libro tertio, cap. 6. Hæc nonnulli Diptarmica quoque vocant. est autem sternutamentum.

Ptygmata, quæ cuiusmodi sint, declarat Cœlius Aurelianus libro Chroniôn 1. capite secundo.

Pycnotica, id est, condēsantia, apud Galenum Simplicium medicamentorum lib. 5. capite quinto, & decimoquarto. vide suprà Picnotica.

Pyopoia, suppurantia, pus mouentia, ad suppurationem perducentia, Dioscoridi libro primo capi. 81. quo tractat de pice sicca. Suppuratoria vocat Plinius libro 28. capite quarto.

Pyrotica apud Dioscoridem li. 1. vbi de Amaracino vnguento loquitur, quę Marcellus interpretatur calorem fouentia. Ruellius feruorem excitantia, Hermolaüs corpus adurentia, Manardus libro octauo epistolarum, epist. 2. Ignitoria, siue inflammatoria.

R

Rœsteria pharmaca vocat Appollonius Rhodius libro Argonauticôn tertio, veluti corruptiua.

Rostica, corroborantia apud Aëtium Tetrab. 1. Sermo 2. cap. 220. & cap. 256.

Rotulos, vide suprà Catapotia.

Rhynenchita, quæ pituitam per os educunt. Sed ne decipiaris, hæc medicamenta non sunt, sed vel cornu, vel ferramentum, quo in os vel in nares medicamenta inijciuntur. apud Scribonium Largum, & Aurelianum.

Rhyptica, siue Rhyptonta, id est, extergentia, abstersoria, quæ scilicet sordem auferunt in superficie, siue in cute, siue etiam in visceribus, à verbo ῥύπτω: de quibus Galenus lib. 4. Pharma. localium. cap. 4. & lib. 4. Therapeuticæ, & lib 6. de Simplicium medicamentorum facultatibus, quo loco de Loto domestica differit, & iterum de Myrice: & Aëtius Tetrab. 1. Sermo 1. vbi de eadem loquitur. & Serm. 2. c. 225. & Aegineta lib. 7. cap. 3. vbi de Alysso.

S

Sarcotica, veluti carnem producentia, inducentia atque etiam glutinantia, quæ scilicet carne implent caua vlcera, apud Dioscoridem lib. 1. c. 36. vbi de oleo Myrtino: & Galenum, lib. Simplicium Pharmacorum 5. c. 2. & Paulum Aeginetam lib. 7. cap. 13. in prin.

Scarotica, quæ cutem extendere, vel corrumpere valent, Aureliano li. Chroniôn 1. c. 1. & lib. 3. cap. 4.

Scedastica, quæ vim deiiciendi, seu dissipandi habent, apud Dioscoridem lib. 5. c. 62. quo de Ochra differit.

Scleryntica, id est, Indurantia, apud Galenum lib. 5. Simplicium Pharma. cap. 2. & 10. Septa, exedentia, siue erodentia, & exulcerantia, Celso lib. 5. cap. 19. Quæ & ipse Septica vocat lib. 7. ca. 21. vti etiam Plinius, qui eam vocem vt Latinam vsurpat lib. 21. c. 23. vbi eorum vim declarat, quòd scilicet vlcus faciant, & 27. c. 12. & lib. 28. cap. 9. & lib. 29. c. 2. & lib. 30. c. 4. & lib. 34. c. vlt. & Galenus li. 1. medicamentorū κατὰ γένη, & lib. 5. de Simplicibus. & Paulus Aegineta lib. 7. c. 13. Ipse autem Celsus. d. lib. 7. c. 21. Ea, inquit, sic exedunt, ne arrodant. Porrò dicta sunt à verbo σήπειν, quod exedere est. Sed & Septica pro putrefacientibus posuit Galenus libr. 5. Simplicium medicamentorum, cap. 15. à verbo σήπεσθαι, quod putrefacere est. Plinius lib. 23. c. 7. Exulceratoria vocat.

Serapia vide infra Syrupos.

Smectica, quæ abstergendi vim habent, veluti dicas abstersoria, siue detersoria apud Dioscoridem lib. 1. cap. 114. vbi de Hebeno, & de iis quoque Trallianus. Et ea voce pro latina vsus est Plinius libro 30. c. 4.

Smegmata, siue smigmata, de quibus diximus in 4. lege connubiali, num. 29. de-

nique. Ea autem Aurelianus lib. Chroniôn 4.c.2. nuncupat puluéres lacessentes, & purgatiuos. Tu ea potes dicere repurgatoria. De his multa Aëtius Quater. 2. Sermo. 2.c.54.& Sermo. 4.c.6.& Quater. 4.cap. 112. Hęc & Smegmatica vocat Plinius lib. 30.cap. 9. ad fi.

Splanchnica, quæ ad viscerum morbos conficiuntur. Ita enim vertit Hermolaüs Barbarus in Dioscoridem libro primo, cap. 84. quod de thure est. Marcellus autem Virgilius ad Interanea vertit.

Sphærica, ita dicta à figura efformationis, apud Galenum Phar. localiũ lib. 4.c.7. Sunt qui existimant hæc esse Catapotia de quibus suprà. Sphæria nonnulli vocant, vt Paulus Aegineta lib. 7.cap. 17.& ex Latinis Cornelius Celsus lib. 6.cap. 6.

Sphærias, vide Catapotia.

Stagmata, quasi destillationes quæ succo constant.

Staltica, vide suprà Catalstica. De his autem Dioscorides lib. quinto, c. quadragesimosexto, quo de Squamma æris, & Galenus lib. quinto Simplicium Pharmacorũ capite secundo: Trallianus, & Horatianus, aut, vt alij malunt, Priscianus, libro secundo, parte 2.cap. 16.& cap. 18. in fi.

Stegnotica, obstruentia, claudentia, hinc scilicet dicta, quòd claudunt, ac continent in se, nec quicquã quod sensu queat percipi, ex sese emittunt, Galeno li. quinto Simplicium Phar. cap. 14.

Stomachica, quæ aperiendi vim habent, vt dicit Cornelius lib. 5.cap. 18. nonnulli corruptè legunt Stomastica.

Stomatica sic appellata, quòd oris vitiis & inflammationibus maximè sunt accõmoda στόμα enim os est. Quæ qualia sint, docet Plinius lib. 23.c.6.& 7. non semel. & lib. 24. c. 11.& 13.& Galenus in sua Isagoge, in cap. de remediorum diuisione, & lib. 6. Pharma. localium, capite primo: & Paulus Aegineta lib. 7. c. 14.& Aëtius Tetrab. 2. Serm. 4.cap. 42.& seq.

Stryphna, vehementer scilicet adstringentia, Galeno libro octauo Therapeuticę.

Stymmata, veluti Spissamenta, quæ olei generibus constant, vt scribit Plinius lib. decimotertio, capite primo, de quibus etiam apud Galenum libro tertio Pharma. localium. c. item 3.& Generalium libro secundo: & Aëtium Tetrabibli. 3. Sermo. 1. non semel. Vide tamen Cornarium in Commentariis in ipsum Galenum Pharma. localium lib. 1.cap. 2.& in Paulum Aeginetam lib. 3. cap. 1.

Styphonta, quæ teste Aureliano li. Chroniôn 4.c.3. conficcare vehementiùs possunt. Ea autem austera esse tradit Galenus Simplicium medica. lib. 1.cap. 38.

Stypteria, quæ cuiusmodi sint, & quæ sint optima, disces ex Aureliano eiusdem operis lib. 2.cap. 13.& Oribasio lib. de virtute Simplicium.

Styptica, ex qualitate scilicet adstringentia, siue reprimentia. Cuiusmodi multa describit Oribasius libro Euporistôn 2. Sunt qui ad saporem tantùm trahunt, non ad vires. Et de his quoque Plinius lib. 24.c. 13. Paulò ante fi.

Suppositoria, quos Græci Balanos vocant, & Balanismos, Latini Glandes, Glandulos. nonnulli Collyria, quæ in anum immittuntur ad educendum stercus induratum. Nam & ob id Suppositoria dicta sunt, quòd scilicet in anum immittuntur, vt Pessi, siue Pessuli in vuluam, vt diximus in Pessis. Id enim supponere dicitur à nostro Iurisconsulto, in lege, item si obstetrix, in principio, & iterum in §. primo ff. ad legem Aqui. dum loquitur de obstetrice supponente, & Octauio Horatiano, libro secundo, cap. quarto, & cap. septimo, & Aureliano, libro tertio ὀξέων, ca. decimosexto, & à Sereno Sammonico, cap. 27.

Aut igitur tectum lana supponit alumen. Verbo autem subiiciẽdi in Pessis vtitur Cornelius Celsus lib. 5.c. 21. Et verbo subdendi in balanis Plinius li. 26.c. 8.& in hac quoq; significatione Suppositorij Marcellus, ca. 29. Et Balani appellatione veluti latina vsus est Plinius illo lib. 26.c. 8. non semel.

Sympasmata, Aspersiones, quæ ob pruritum corporis adinuentæ sunt, vt dicit Aurelianus Chronion lib. 3.c. 5.& cap. 7.

Sympeptica, vide suprà Peptica.

Symphytica quæ consolidant.

Synact

Synactica,contrahentia,apud Galenum lib.5.Pharmacorum,cap.2.

Synapiſmos, vide ſuprà, Dropaces.

Synchryſmata,quæ Acopis propè per omnia reſpondent, ſed cōſiſtentiam liquidiorem quodammodo obtinent, vt videre eſt apud Paulum Aeginetam lib. 7.c.19. & Perunctiones vocat Marcellus,capite primo Medicamentorum.

Syntatica,quæ ſcilicet ad ſiccius paulò vergunt,nondum tamen clarè manifeſtéque contrahentia. De quibus Galenus libro Simplicium Pharmacorum 5.cap.2. Ea Intenſoria vocare potes.

Synulotica,vide ſuprà Epulotica.

Syrupos vulgò notos, quorum nomen,vt multi putant, ab Arabibus ad nos peruēnit,qui ea voce vtūtur in ſuccis, vel decocto cum aliqua re dulci inſpiſſatis.quam quidem vocem,ſi Græca eſt, putat Manardus Epiſtolarum medicinalium libro decimotertio,epi.1.ab ὀπτοῖς, hoc eſt, ſuccis, & σύρω verbo, quod eſt traho, deductam. Verùm Iacobus Goupylus affinis noſter aliud huius vocis etymon eſſe dicit,nempe ἀπὸ τοῦ ὀποῦ καὶ σφραίν, quod ſapæ craſsitudinem habeant. Hos autem Alciſius Mundella in ſuis epiſtolis medicinalibus Serapia vocat.

T

Tecta,quæ liquari poſſunt ijs contraria quæ ξηρὰ vocāt, de quibus infrà dicemus.

Tetherapeumena,id eſt curata emplaſtra cum ex ſeuo puro omnes membranulæ diligenter exemptæ ſiue ex alio medicamento,Celſo lib.5.c.19.

Thalaſſera,tanquam dicas marina,ita dicta, vt nonnullis placet, quòd nauticis & in mari verſantibus commodiora ſint. Cuiuſmodi eſt Hermophili Collyrium recenſitum Galeno lib.4.Pharmacorum localium c.7.

Thanaſima, pharmaca quæ priuatim his venenis aduerſantur, quæ in cibo aut potu ſumpta ſunt.

Thectiria Pharmaca dicuntur Apollonio Rhodio libr. 3. Argonauticôn non ſemel tanquam dicas lenitiua,ſedatiua.

Thelygona, vide Arregona.

Thermantica,excalfactoria,quę ſcilicet calore ſuo omnem perfrictionem & ſtricturam calefaciunt.

Theriaca venenatorum animalium medicamenta, Galeno & cæteris celebratiſsima.

Thryptica, tanquam dicas frangitiua, apud Dioſcoridem lib. 1.c. 16.quanquam ſunt qui ibi legunt Treptica,id eſt,nutritiua.

Thymiamata vnguenta & confectiones odorati vaporis,apud Dioſcoridem lib. 1.c.17.vbi de Calamo odorato. Sacræ literæ incenſa vocant, Exodi. 40. Leuiti.21. Numer. 4. & 6. non ſemel, & iterum 28. & primi Regum. 2. & alibi ſæpiſsimè. vocántque Hebræi קטרת הסמים id eſt,inſenſum,aut ſuffumigationē Thymiamatis. Ita enim ſcribitur in dicto capite quarto Numeri, quo loco ſeptuaginta verterunt τὸ θυμίαμα τῆς συνθέσεως, id eſt, Thymiama compoſitionis.Nam compoſitionem acceperunt pro eo quod Hebraicè dicitur סמים quod ſignificat aromata,& ſuauiſsimam rerum bene olentium miſturam.Nos ſuffimēta ea vocare poſſumus, de quibus infrà nume. 289. vt interim.

Thymiateria,quaſi dicas ſuffitoria,quæ propemodum eadem ſunt.

Tmetica,id eſt, Sectoria,de quibus Galenus li.7. Simplicium medicamentorum, vbi de Myrice tractat.

Tonica quæ robur inferunt.

Trachea Aſpera,quæ ſuffocata loca vlcerant,& exaſperant.

Trachomatica,quæ abſtergendi,expurgandique vim habent, apud Galenum libro decimoquarto Therapeuticæ.

Trachynonta,veluti exaſperantia, apud Galenum libro quinto Simplicium medicamentorum, capite ſecundo. Quibus contraria ſunt quæ λειαίνοντα vocant, de quibus ſuprà diximus, cùm Leia deſcripſimus.

Traumatica,quæ vim glutinandi habent: vti Colletica,de quibus ſuprà diximus. Idcóque cruentis vulneribus deſtinantur.

Trochiscos, vide suprà Catapotia.

Tryphera, id est, delicata, ad inustiones ἐπικαύματα Græcis dictas, inscripta à Galeno, libro quarto Phar. localium, cap. 7.

Turundas, linamenta illa oblonga & teretia, ex lino siue filis composita, quæ in vlcus immittuntur, vel curandi causa, vel ne os vlceris claudatur, apud Catonem, capite centesimo quinquagesimo septimo. Si fistula (ait) erit, Turundam intrò trudito. Nos gallicè vocamus *tantes* & *mesches*. Linamenta vocat Celsus, libro quinto, capite vltimo, quo de fistulis loquitur: & lib. septimo, capite tricesimo, vbi de ani vitiis loquitur, & alibi sæpe. Tarundas tamen aliter accepisse videtur ipse Cato, rei rusticæ cap. octuagesimonono: & Varro lib. tertio rei quoque rusticæ, capite nono.

Tussicularia medicamenta, apud Aurelianum, libro secundo Chronion, capite decimotertio, quæ quam vim habeant, nomen ipsum declarat.

V

Vomitoria, quæ scilicet vomitum cient.

Vretica, vide suprà Diuretica.

X

Xerantica, exiccantia, resiccatoria, apud Dioscoridem lib. 1. cap. 6. vbi de Nardo loquitur, & libro 3. c. 3. vbi de Ammi: Galenum libro sexto Simplicium Phar. vbi de Glycysida, id est, Pæonia.

Xeria, vide suprà Hygremplastra. Hæc autem ξηρὰ quoque vocantur Paulo Aeginetæ, libro tertio, cap. 22.

Xyrocollyria, id est, Arida Collyria. qua voce vsus est Plinius Valerianus libro rei medicæ 4. capite quinquagesimoseptimo. Marcellus Xerocollyria vocat, capite octauo non semel.

289 ¶ Vt interim omittam varia genera gestationum, de quibus Cornelius Celsus lib. 2. c. 14. vectationum, Caballicationum (nam ea voce vtitur Oribasius in libro Curationum) Plinius equitationes vocat lib. 28. c. 4. Cursuum, Saltationum, Deambulationum. Nam & has inter remedia ægritudinum & quæ bonam valetudinem conseruāt, ponunt ipsi medici, vt Asclepiades referente Plinio lib. 26. c. 3 & Cicero lib. 16. epi. famil. ad Tironē πέψιν, ἀλυπίαν, aut vt alij legūt, ἀκοπίαν, περίπατον, σύμμετρον, τρέψιν, εὐλυσίαν κοιλίας, id est concoctionē, doloris vanitatē, aut secundum aliam lectionem, vitationem defatigationū immodicarum, ambulationem temperatā, delectationem, alui facultatem, & ante hos Aristoteles Physic. li. 2. c. 3. Natationum, Nauigationum, de quibus Plinius d. c. 4. lib. 28. aliorúmque corporis motuum & exercitationum genera, vnctionum, Cupharum, Cucurbitarum, siue vt alij vocant, cucurbitularum leuium, & aliarum item genera: Ventosas vulgò vocant, vt dicit Soranus Isagogæ c. 22. & ita eas vocat Octauius Horatianus, lib. 2. c. 5. De quibus & earum vsu tradit plurima Paulus Aegineta lib. 6. c. 41. Cucurbitarū autem in ea significatione mentionē fecit Plinius lib. 32. c. 10. Phlebotomias, Apophoreses apud Oribasium Compendij, c. 8. Caraxactiones, de quibus ipse Oribasius eiusdem operis, ca. 14. Irrigationes siue Irrorationes, de quibus Aëtius Tetrab. 1. Sermo. 3. c. 172. & Plutarchus in libro de Curiositate, & in li. de Tranquillitate & in lib. de Exilio. Humectationes apud eūdem Aëtium eiusdem Sermo. 3. c. 174. vbi dicit quòd hæc ab Irrigationibus differant: Perfusiones, Insolationes, de quibus Aëtius Tetra. 1. Sermo. 3. c. 9. Frictiones, siue fricationes, quarum multa genera describit Cornelius Celsus lib. 2. c. 13. & 14. & Galenus lib. 2. & 3. de sanitate tuenda, & Oribasius in compendio medicinæ, c. 4. & Aëtius Tetrab. 1. Sermo. 3. c. 4. Balnea & alia lauacrorum, & sudatoriorum genera. De quibus præter medicos multa Clemens Alexandrinus Pædagogi lib. 3. c. 9. Suffitiones, siue suffitus, vel suffimenta Orpheo & Hesiodo præcipuè commendata, vt scribit Plinius libro 25. c. 2. Fasciarum ac Ligaminum quæ Græci καταγματικὰ vocant, Nodorúmque genera, inter quos & nodus Herculis paucis, vt reor, intellectus, memoratus Plinio lib. 28. c. 6. & Senecæ in epistola quadam ad Lucillium, & Macrobio libr. 1. Saturnaliorum, c. 19. vbi de caduceo Mercurij loquitur. Festo Pompeio lib. 3. in verbo cingulo, & Codro Vrceo, Sermo. 1. Et de hoc modo intel

intellexisse videtur Seneca Tragœdiographus in Hercule Oetheo,

Hic nodus, inquit, nulla quem capit manus,
Mecum per ignem flagret: hoc telum Herculem
Tantùm sequetur.

De fasciis autem & earum diuersitatibus videbis apud Galenum libr. de sanitate tuenda 2. & lib. 3. Vociferationes quæ Galeno ἀναφωνήσεις dicuntur, & aliarum vocis exercitationum genera, de quibus Aëtius Tetrab. 1. Serm. 3. c. 5. Sapones de quibus apud Aëtium Tetrab. 2. Ser. item 2. c. 54. Sorbitiones, de quibus Cornelius Celsus lib. 7. c. 30. & alibi sæpe quas Græci ῥοφήματα vocant, Adustiones, Flexiones, Euentilationes, Lauationes, Suffumigia, Aromata, Reuulsiones, Illitiones, Infusiones, quę & infusa, & iniectiones dicuntur, & Diluta quoque vocantur, Vaporaria Græcis Pyriateria dicta, quæ spongiis & aliis rebus fiunt, de quibus Aëtius lib. 9. c. 28. Vaporationes vocat Plinius lib. 28. c. 6. & li. 33. c. 6. & subuaporationes quas ὑποθυμιάσεις Græci vocāt. Coronas, de quibus & nos loquemur infrà vbi de Callimacho differemus. Potionum species, & differentias pro mensibus distinctas, Sorano Isagogæ c. 20. Lectiones. Ludos, & alias animi laxationes, siue auocamenta, διάχυσεις Græci vocant. Lectos Pensiles Asclepiadi excogitatos, vt scribit Plinius lib. 26. c. 3. Terebrationes. Abstinentiæ de quibus Plinius li. 28. c. 4. & cæteri passim medici. Oris collutiones, de quibus Plinius in eodem loco (hæ enim aliæ sunt quàm Gargarizationes, de quibus diximus) Sanguisugas, siue hirudines, Græci βδέλλας vocant: Aquæ distillationes. Aeris siue locorum mutationes, de quibus ipse Plinius d. lib. 28. c. 4. Decubitus, vt ille ipse eodem loco tradit. Capillorum rasiones. Peregrinationes. Vincula. Fomentationes. Masticationes (nam & hoc vulgari verbo masticandi vsus est Aurelianus lib. 2. c. 1. & Octauius Horatianus lib. 1. c. 13. & 14.) Lixiuiorum, siue vt alij loquūtur, Lixiuiarum genera. Odoramenta. Sanguinationes, de quibus ipse Aurelianus li. Chronicôn 2. c. 4. Scalpellationes, de quibus Oribasius libr. 1. Euporistôn. Constrictiones, de quibus idem d. lib. 2. c. 13. παρωπτήσεις in eodem loco, & iterum c 14. eiusdē lib. Paropteres autem vocat Horatianus, aut quisquis est, lib. 3. c. 9. Perfusiones, Galeno lib. 12. Metho. & Plinio d. lib. 18. c. 4. ad fi. Diuersiones. Exhilationes Aureliano li. Chronicôn 3. c. 5. Solicationes, quæ Græcè dicuntur ἡλιώσεις, ibi lib. 4. ca. 2. Quæ & ipsæ Insolationes quoque dicuntur olim frequentes veteribus, vt dicunt Galenus & Aëtius in cura hydropicorum. Spiritus retentiones, & Scarificationes, id est cutis concisiones, de quibus Galenus lib. 13. Methodi & alibi sæpe, & Aëtius Tetrab. 1. Sermo. 3. c. 21. Aurelianus lib. Acutorum morborum 3. c. 21. & alibi item sæpe. Et ea quoque voce & verbo scarificandi vtuntur Cato Rei rusticæ c. 52. Columella li. 6. c. 12. & c. 17. & Plinius lib. 17. c. 27. & lib. 2. c. 27. & lib. 28. c. 8. & c. 11. & lib. 30. cap. 30. non semel, vbi etiam vtitur verbo circunscarificandi, & ad inanimantia trahit idem Plinius libr. 18. cap. 16. in prin. Súntque qui existimant apud ipsum Plinium Caprificationem perperam legi pro scarificatione li. 15. c. 19. & lib. 16. c. 28. sed ij errant, aliud est enim Caprificatio, vt videre licet ex eodem li. 17. c. 27. & Cælio Rhodigino libr. 18. c. 9. Alligatoria, siue ligacula, quæ scilicet membris dolentibus illigantur, vel appenduntur, Græci περίαπτα vocant, apud Alexandrum Trallianum lib. 9. aut vt alij computant, 10. ad fi. iterúmque libr. 11. vbi de podagra tractat. Et Characteres apud eundem eo. libr. 10. quo tractat de colico affectu ad fi. Anulos, vt & inibi videre est. Incarnationes, de quibus dicemus infrà nu. 298. incip. hincque Pythagoras, & multis seq. Retractiones, & deriuationes humorum, Galeno li. 2. Artis curatiuæ ad Glauconem, & alibi. Pyulca instrumenta puris attractiua, apud Galenum eo. lib. & li. Methodi 5. Aliàque propè infinita Chirurgicis descripta, & picturata, & cætera id genus multa.

290 ¶ Sed vis audire vocabula nostrorum Practicorum medicorum & Pharmacopolarum de huiusmodi medicamentorum generibus partim certè non reiicienda, sed etiam partim non admodum à bonis autoribus recepta. Ea tibi ordine alphabeti subiunximus.

Abstersiua.
Adustiua.
Aggrauatiua.
Aperitiua.
Attenuatiua.
Attractiua.

Carnis diminutiua.
Calfactiua.
Cauterizatiua.
Cicatrisatiua.
Coagulatiua.
Combustiua.
Comminuibilia.
Compressiua.
Condensatiua.
Confortatiua.
Congelatiua.
Conglutinatiua.
Consolidatiua.
Constrictiua.
Consumptiua.
Contractiua.
Corrosiua.
Corruptiua.

Decoriatiua.
Desiccatiua.
Digestiua.
Dissolutiua.

Exasperatiua.
Excorticatiua.
Exiccatiua.
Expressiua.
Expulsiua.
Extenuatiua.
Extractiua.

Humectatiua.

Impinguatiua.
Incarnatiua.
Incendatiua.
Incisiua.
Induratiua.
Inflatiua.
Infrigidatiua.
Ingrossatiua.
Inspissatiua.

Lactis generatiua.
Lambificatiua.
Lapidis frangitiua.
Lauatiua.
Laxatiua.
Lenitiua, siue Lenificatiua.
Liquefactiua.
Lubrificatiua.

Maceratiua.
Maturatiua.
Menstruorũ prouocatiua.
Mollificatiua.
Mordicatiua.
Mundificatiua.

Nauseatiua.

Opitulatiua.

Planatiua.
Pruritiua.
Putrefactiua.

Rarificatiua.
Repercussiua.
Resolutiua.
Resumptiua.
Rubificatiua.

Sanguinis retentiua.
Solutiua.
Sordidatiua.
Spermatis generatiua.
Sstupefactiua.
Subtiliatiua.
Sudoris prouocatiua.

Ventositatis frangitiua.
Vlceratiua.
Vomitiua, Aurelianus Vomitica appellat.
Vrinæ prouocatiua.
Vrinæ retentiua.

291 ¶Porrò ex hac vtriusque disciplinæ scilicet philosophiæ & medicinæ, id est, curationis animi & corporis coniunctione & conuenientia, Christus, vt opinor, medicũ sese esse profitebatur, vt diximus suprà nu. 77. incip. sed quid quòd Dominus, quoniam scilicet morbos animi & corporis curat. Nec absimili ratione sacerdotes dicuntur medici, in c. omnis, & in c. cùm infirmitas, de pœni. & remis. quòd curantes animam, & corpus quoque curant, vt inibi scribitur.

Christus medicus.

Sacerdotes medici.

292 ¶Quid plura? Ego illud asseueranter affirmare audeo, medicorum artem nõ solùm circa ipsum hominis corpus, sed & circa animum quoque versari. Siquidẽ Phœbus, vt Hippocrates testatur in epistolis, animi & corporis curationem in vnũ coïre arbitrabatur. Vnde apud Aegyptios atq; Persas iidem sacerdotes erãt & medici. Proptereà Alexander Aphrodisæus in princ. sectionis 2. Problematôn ex Georgij Vallæ traductione, Aesculapij, inquit, munus cũcta ad vsus hominum comparata dignitate longè antecellit. Animato enim ac rationis participi corpori, ad quam se dirigeret metam exhibuit. Cuius obseruatio, moderatáque custodia reliquis artibus cunctis principium instituit, sensus quidem exacuendo, membra ac inuẽtionum instrumenta roborando, alia prouidenter animaduersa vtiliter custodiendo, alia vitiosè producta emendando atque dirigendo. Hæc corporis ita curam gerit, vt animã neutiquam negligat. Philosophiæ enim suggerit cognitiones. Cuius fine illa sibi confixit principium, nec à naturali abhorret speculatione.

Medicina nõ tantum circa corpus, sed & animam versatur.

293 ¶Quibus & adstipulatur quod legimus apud Gellium lib. 17. c. 15. Carneadem scriptur

pturum aduersus Zenonē superiora corporis helleboro purgauisse, ne quid ex corruptis in stomacho humoribus, ad domicilia vsq; animi redundaret, & instātiam vigorémque mentis labefaceret. Id quod etiam ante illum scripserat Plinius li. 25. c. 5. Et Valerius Maximus lib. 8. c. 7. vbi tamen id dicit illum fecisse, cum Chrisippo disputaturum. Nam & alias herbas ad animum & mores multam vim habere scribit Theophrastus lib. 9. de historia plantarum c. 21. Cæterùm Plato scribit in Cratylo, purgationes & pharmaca medicorum hoc vnum intendere, purum hominem & corpore & anima reddere. Nam & Galenus in libro de Theriaca ad Pisonem, tradit nouisse se Theriacam non esse inefficacem ad animi prudentiam, acrimoniámque. Sensus enim validè vt suo munere fungantur efficere, mentémque vaporibus liberatā subtiliorem reddere. Sed vt ad Platonem redeamus, Is in Charmide prodit Magos illos animæ & corporis medicos, Xamolxidis & Abaridis Hyperborei sectatores arbitrari, omnia corporis & bona & mala ab anima fluere in ipsum corpus, quemadmodum oculorum qualitas fluit à cerebro, cerebri à toto corpore. Atque vt impossibile est oculos curari, nisi corpus totum purgetur (sicuti & ipsius autoritate confirmat Galenus li. Therapeuticæ 4.) Ita corpus ipsum nisi anima bene valeat, non posse bene valere. Valetudinem verò animæ curari Apollineis incantationibus quibusdam, id est, orationibus, quibus insit vis à Deo, & ab philosophia ratio, vt audientibus temperantiæ amorem ingenerare queat. Socrates inibi prætereà narrauit vulgatum esse apud Thraces medicos tali quadam curatione nonnullos homines seruare immortales consueuisse. Tantùm est animæ in corpus imperium, tāta potestas. Quæ magica opinio videtur cum illa Hebræorum Christianorúmque sententia consentire, Adæ primi parentis animo priùs quidem sano, sana fuisse omnia: deinde verò infirmo, infirma omnia euasisse. Cornelius quoque Celsus integram atque perfectam medicinæ artem intelligi voluit, cùm quis hominis valetudinem tueri ex motuum animi & corporis cognitione valeret. In quibus duobus naturalis & moralis cōtemplatio, & vsus quoque continetur.

Carneades scripturus se helleboro purgauit.
Pharmaca hominem purum corpore & animo reddunt.
Omnia corporis bona et mala ab anima in corpus fluunt.

294 ¶ Nam & Auicenna corporis qualitatem in animum posse in vtranque partē quamplurimùm censuit. Ipsius quoque animi affectiones, motus, imagines ad corporis bonam & malam valetudinem maximam vim habere. Et ante eum Galenus libro 1. περὶ ὑγιεινῶν, scribit mores animi corrumpi praua cōsuetudine cuiusque horum: cibi, potionis, exercitationis videndi, audiendi, totius deniq; musices. Proinde peritū horum omnium esse eū medicum oportet, qui sanitatis tuendæ curam susceperit. Nec ea opinione esse, quasi ad solum spectet philosophū animi mores effingere. Subditque animi vicia & affectus plerunque morbos gignere: séque ægros quamuis non paucos persanauisse, solis animi motibus ad debitum motum reuocatis. Citátque nō contemnendum, vt ait, eius sententiæ testem Aesculapium. Sed & antè scripserat nō parum interesse, si puer quumprimum in lucem est æditus, medico sanitatis tuendæ perito committatur. Ita nanque ad animi quoque affectus nonnihil lucrifaciet. Ipsa nimirum recta victus ratione mores quoque probos reddente. Rursum quoque posteà monet pueri septennis animum fingere. Idque potissimùm probis consuetudinibus, & grauibus disciplinis, quæ animo modestiam pariant. Quippe ad ea quæ sequente ætate circa corpus eius moliri oportebit, maximo compendio sit animi modestia & ad parendum facilitas.

Corporis qualitates in animū, & econtrario, magnā vim habere.
Animi vitia & affectus morbos gignunt.

295 ¶ Idem Galenus in 3. Technis c. item 3. & rursum c. 34. inter ea quæ sanitatem corporis labefactant, & passiones quoque animi reponit. Et in libro de substantia virtutum animalium, circa prin. & iterum c. 6. & alibi sæpe, scribit potentias animi sequi corporis temperamentum. Idque confirmat autoritate Platonis, Aristotelis, & Hippocratis. Quod & idem prodit lib. 3. de locis affectis, vbi id dicit esse in confesso omnibus tum medicis, tum philosophis. Et in lib. de præsagiis ex insomniis, tradit imaginationes animi affectionibus corporis perpetuò similes esse. Cui sententiæ idem peculiarem librum dedicauit hoc titulo, Quòd animi mores corporis temperaturā sequuntur, vbi hanc rem plenissimè disserit, & probat.

De eadē re.

¶ Nec

296 *De eadē re.* ¶Nec ij soli sunt ex medicis in ea sententia. Nam & id apertè voluit Ioannes Damascenus Aphorismo 22. vbi hinc colligit, cùm corpus patitur, & maximè principalia membra, medicinam animæ esse exhibendam. Et quisquis is fuit, cuius de incantatione est liber inter Galeni opera. Haly Abbas li. Theoricæ 5. c. 38. Arnaldus Villanouanus in Speculo introductionum medicinalium c. 80. & in lib. de regimine sanitatis parte 2. c. 9. & in lib. de conseruanda iuuentute c. 3. Et in libr. de vinis, quo loco disserit de vino quod vulgò de Sene nuncupant. Gilbertus Anglicus in eo libro quē de morbis conscripsit, tit. de signis sumptis à dispositione partium capitis: & cæteri ferè omnes medici. Et ex Iurisconsultis Vlpianus autoritate Iuliani scribit vitium corporale interdum vsque ad animum peruenire, & eum vitiare, in l. j. §. apud Iulianum. ff. de ædi. edic. Idémque in l. ob quæ vitia. in prin. eo. tit. tradit vitium corporis quandoque vsque ad animum penetrare. Bald. autem noster qui in omni doctrinæ genere omnibus nostris est anteponendus, in c. qua fronte, ante fi. extrà de appel. dicit quòd qui vult sanitatem corporis, priùs quærat salutem animæ, quia anima iuuat corpus. Et alibi, videlicet in l. j. col. vlt. scribit, ex animi pasionibus plerunque generari morbos corporis.

297 *Medicamēta nonnulla animi morbos curant.* ¶Et ex huiusmodi quoque cōiunctione huiusmodi doctrinarum illud procedit, vt sint quædam medicamenta quæ non corporis tantùm, sed & animi morbos & vitia curant, aut certè eleuant, quod de Theriaca tradit Galenus in lib. quem de commoditatibus illius priuatim conscripsit c. 6. in prin. Et de aliis Theophrastus, lib. de historia plantarum 9. c. 21. Et scribit Arnaldus Villanouanus in li. de Simplicibus, medicinam esse quibus homines in paradisum ducuntur, vtpote quibus fiunt promiores ad misericordiam, pietatem, mansuetudinem, benignitatem, castitatem, religionem, & alias virtutes capessendas. Sed & Daniel Vlierderius Bruxellanus libellū ædidit, quo & ipse ostendit medicum non corpori solùm, verumetiam animæ suppetias ferre, quod & longo antè tempore dixerat Acestinus medicus, apud Heliodorū lib. 2. Historiæ Aethiopicæ. Et id quoque satis probat, quod suprà vers. abhinc 4. dictum est de Carneade scripturo aduersus Zenonem.

298 *De iisdē rebus.* ¶Et huc quoque nōnihil alludere videtur, quod scribit Hippocrates in epistola ad Philopœmonem, Medicationem & Vaticinationem cognata esse inter se. Harum enim duarum artium patrem & autorem esse vnum Apollinem. Hincq; proauū suū præsentes & futuros morbos prædicere solere, ægrotos & ægrotaturos sanare. Et quod similiter Apollodorus in lib. περὶ θεῶν, scribit Aesculapium filium ipsius Apollinis, ipsúmque alterum medicinæ parentem præesse augurijs & diuinationibus, vt etiam retulit Macrobius lib. 1. Saturnaliorum, qui subdit non id mirum esse, *siquidē* medicinæ atque diuinationis consecratæ sunt disciplinæ, quod & nos alibi *suprà diximus*, vbi de Aesculapij historia locuti sumus.

299 *Morbos curari carminibus & cātionibus.* ¶Hincque Pythagoras, Empedocles, Apollonius Thianeus non tam herbis, quàm carminibus morbos curasse traduntur. Et apud Homerum Odysseæ lib. 19. Autolici filij sanguinem qui ex vulnere Vlysis manabat, carmine sistunt, vulnúsque curant. Quem locū in eam rem annotauit Apuleius Magiæ 1. Veteres, inquit, medici etiam carmina remedia vulnerū norāt, vt omnis vetustatis certissimus author Homerus docet, qui facit Vlysi de vulnere sanguinem profluētē sisti incātatione, cùm scribit,

ἐπ' ἀοιδῇ αἷμα κελαινὸν
ἔσχεθον.

Sicque apud Heliodorum lib. 9. Historiæ Aethiopicæ sanguis Oroondatis carminibus, & incantationibus sistitur. In quam etiam sententiam Serenus Sammonicus c. 33. docens quomodò nimius sanguis menstruus sisti posit, hæc scribit,

Quòd si fœminei properabit sanguinis imber,
Est qui frusta molæ percussu decutit vno,
Quorum aliquid lanis tectum ad præcordia nectit.
Hæc simul incantans, sisti debere cruorem,

Vt lapis

Vt lapis ille viæ solitos iam destitit orbes.

Sed & Marcellus Burdegalensis medicus, Medicamentorum c.10.adscribit carmina nescio quæ sanguini sistendo vtilia. Vindicianus quoque medicus ad Valentinianũ Imperatorem ita scribit,

Sume igitur medicos pro tempore próque labore
Aetate, atque habitu, summa ratione paratus,
Carmine seu potiùs. Namque est res certa saluti
Carmen ab occultis ædens miracula verbis:
Quæ curis hominum physicorum inuenta pararint.

Idẽ Homerus li.1.Iliados cecinit Græcos cãtu & Musica fuisse vi pestilẽtię leuatos,

οἱ δὲ πανημέριοι μολπῇ θεὸν ἱλάσκοντο,
καλὸν ἀείδοντες παιήονα κοῦροι ἀχαιῶν,
μέλποντες ἑκάεργον, ὁ δὲ φρένα τέρπετ' ἀκούων. Id est ad verbum,

Hi autem totum diem cantu Deum placabant,
Pulchrum canentes Pæana pueri Achiuorum
Canentes longè operantem: hic autem mentem delectabatur audiens.

Ac ita versibus reddidit Carolus Valgulius,

Phœbeas iras placabant carmine Achiui
Per luces totas pulchrum Pæana canentes,
Pugnantémque ex alto. Ast pectora Arcitenentis
Mulcebant cantus, & gaudia pertentabant.

Quem locum in id quod diximus annotat Plutarchus, in lib. de Musica.

300 ¶ Salomon autem incãtationes instituit quibus ægritudines soleant mitigari, vt testis est grauissimus Iosephus li. Antiquitatũ 8.c.2. Aegyptij, vt scribit Celsus Aphricanus in iis libris quos infando admodũ titulo aduersus Christũ inscripsit, qui Magicem maximè coluerunt, tradunt humanum corpus per 36.dæmones curari, quorum nomina patriâ voce appellant, iisq; inuocationibus vitiatas corporis partes ad sanitatem conferre solent. Id quod admodum superstitiosum est, & minimè credendum. At Theophrastus scriptor certè doctissimus doctissimi Aristotelis discipulus Ischiadicos carmine sanari dicit, referente Plinio li.28.c.2. Et sanè Ismenias Thebanus tibicen Bœotios complures huiusmodi morbo diuexatos modulis suauioribus sanasse fertur. Ex quo Gellius lib.4.c.13. Creditum est (inquit) hoc à plerisque, & memoriæ mãdatũ, Ischiadicis cùm maximè doleant, tum si modulis lenibus tibicen incinat, minui dolores. De qua re etiam Martianus Capella lib. 9. & Cælius Aurelianus lib.5. Chroniôn c.1. his verbis, Alij cantilenas Ischiadicis adhibendas probauerunt, vt etiam Philistionis frater memorat lib.22. de Adiutoriis scribens, quendam fistulatorem loca dolentia decantasse, quæ cùm saltum sumerent palpitando, discusso dolore mitescerent. Alij denique hoc adiutorij genus Pythagoram memorant inuenisse, &c. Quod tamen ipse post Soranum non probat.

De eadẽ re.

Ischiadicos carmine curari & musica.

301 ¶ Sed quod illam sententiam confirmat, Cato ille Censorius incantamentũ docuit ad sanandas ipsas coxendices luxas, vt scribit Plinius lib.25.c.2. Scióque eundẽ Catonem Rei rusticæ c.160.adscripsisse cantionẽ, qua luxum si quod est, sanũ fiat. Nescióq; an id voluit dicere Plinius scribens d.libr.c.2. Catonem in Re rustica quibusdam cantionibus vti ad curandos animalium morbos. Neque enim alium locum in eam rem legisse me in eo opere memini. Idem autem Plinius lib.28.c. 2. scribit Varronem illum togatorum doctissimũ prodidisse carmẽ podagris auxiliari. Quod nõ admodum distat ab eo, quod de Ischiadicis diximus, nam idem morbus est, nisi quòd in diuersa membra fluit. Lienosos quoq; carmine curari scribit Plinius li.30. c.6. Et ambusta idem lib.28.c.2.ad fi. Et qui colico affectu laborãt. Alexãder Trallianus li.9. aut ex aliorũ cõputatione 10.ad fi. Melãpus filias Prœti insania laborãtes carmine & herbis curauit, autore Ouidio lib.15. Meta. de quo pleniùs dicemus posteà. Nam & Celsus li.3.c.18. tradit ad insaniã symphonias, & cymbala prodesse. Hadrianus Imperator medicinæ peritissimus, vt suprà diximus, aquã omnẽ intercutẽ quibusdã incanta

Luxa mẽbra cantionibus curari.

Carmen podagris auxiliari.

Et insania.

Aquã intercutẽ incanta-

tionibus educi. cantationibus eduxit, vt tradit Dion Casſius. Silius autem Italicus libr.5. ſcribit Synalum illum Hannibalis medicum incantationibus ferrum è corpore & vulneribus eduxiſſe

Et ferrũ è corpore & vulneribus.

Herbarum hic ſuccis, ferrúmque è corpore cantu Exigere &c.

302 *Omnes morbos incantationibus curari.* ¶Quin & Plato li.4. de Repub. in vniuerſum aſſerit incãtationibus morbos curari. Quod etiam ſcribit Plinius d. lib.28. c.2. ad fi. Idque apud Lucianum in Philopſeude Dinomachus Stoicus, Ion Platonicus, & Cleodemus Peripateticus opinantur, & multis rationibus & exemplis comprobant. Ammianus Marcellinus lib.16. vbi id dicit admittere autoritatẽ medicinæ. & è recentioribus Petrus Aponenſis in ſuo Conciliatore, differ.157. Quanquam illud quod de incantationibus diximus, non admittit Galenus lib. de Simplicibus 6. non multò poſt prin. Sed his quæ de carminibus diximus, ſi quid inter ea ſit diſcriminis, concinit quod ſuprà diximus num.10. verùm, quod, ex Sanchoniatis & Euſebij ſententia Samothracas cantus ad medicinam cõperiſſe. Quod ne fabuloſum putetur, nonne teſtimonio ſacrarum literarum, Dauid citharæ cantu Saulem Regem dæmoniacum curauit 1. Regum 17. Vt interim omittam quod Aeſculapius multas cantilenas ſcribi, mimóſque ridicularũ rerum fieri, & melodias quaſdam inſtituit iis, quibus vehementiores animoſæ partis motus corporis temperamentum iuſto calidius efficerent, vt tradit Galenus lib. περὶ ὑγιείας. Et ante eum Pindarus Ode 3. ſcribit ipſum Aeſculapium μαλακαῖς ἐπαοιδαῖς, id eſt, mollibus cantionibus medicinam adhibendo multos curauiſſe. Sed & Pythagoras perturbationes animi lyra componebat, vt ſcribit Seneca lib.3. de Ira. Nam & Xenocrates organicis modulis lymphaticos liberauit: Et Aſclepiades phreneticorum mẽtes morbo turbatas ſæpe per ſymphoniam ſanitati reſtituit, vt prodit Cenſorinus de die natali, & Martianus Capella li.9. & Cælius Aurelianus lib. Chroniôn 1. c.5. Et alij, vt paulò antè dixerat, vtuntur decantationibus tibiarũ varia modulatione: quarum alteram Phrygiam vocant, quæ ſit iucunda atque excitabilis eorum qui ex mœſtitudine in furore noſcuntur: Aliam diram, quæ occupata mente pudorem ſuadeat iniecto rigore, vt in bello, quam Dorion appellant, &c.

Dæmoniacos cantu curari.

Et lymphaticos.

Et mentes turbatas.

Et furioſos.

303 *De iiſdem rebus.* ¶Terpander & Arion Methymneus Lesbios atque Iones grauiſsimis morbis cantus eripuêre præſidio. Et Theophraſtus viperarum morſibus tibicinem ſcitè modulatéque adhibitum mederi cenſuit, vt retulit Gellius quo loco ſuprà citauimus. Et idem quoque cenſuit Aelianus li.9. Animalium, quo loco de morſu aſpidis loquitur: & Scorpionis quoque morſibus, vt tradit Alexander Trallianus autoritate Galeni lib.9. c.4. ad fi. Et vt ſubdit Gellius, Democritus in libro περὶ λοιμῶν, id eſt, de peſtibus, incentiones tibiarum plurimis hominum morſibus medicinam præbuiſſe docet. Arnaldus Villanouanus in eo libello, quem de regimine quartanæ nuncupatum inſcripſit, eidem morbo muſicales melodias admodum conferre ſcribit. Quod & nos aliquando dum eo morbo miſerè conflictaremur, experti ſumus. Auicenna lib. 1. Fen.4. c.30. omnes morborum dolores cantibus ſedari autumat. Iſaac quoque lib. de Floribus tradit cantus ſonóſque inſtrumentorum muſicalium ad ſanitatem admodum conferre. Quod & voluit Tacuinus eiúſque autoritate Nicolaüs Nicolus in lib. Sermonum medicinæ, ſer.1. tract.2. c.36. Iulius Firmicus Matheſeos lib.8. c.26. in prin. Prima pars (inquit) Scorpionis ſi in horoſcopo fuerit inuenta, incantatores faciet, qui verborum poteſtate dolores mitigare poſsint: Et Macrobius libro 2. de ſomnio Scipionis c.3. hæc ſcribens, Cantum corporũ quoque morbis mederi. Hincque illud (ait) quod ægris remedia præſtantes præcinere dicuntur: & ante hos Horatius lib. Epiſtolarum 2. epiſt.1. ad Auguſtum id quoque aperte oſtendit cùm dicit,

Et viperarũ morſus.

Et omnes morborũ dolores.

Auertit morbos, metuenda pericula pellit.

Et peſtilẽtias fugari. Nam ibi de carmine loquitur. Thaletas vates Gnoſius, aut, vt aliis placet, Colophonius, aut etiam vt aliis, Thales Cretenſis cantu citharæ morbos & peſtilentias fugabat, vt tradit Pauſanias lib.1. quo de Atticis ſcribit, & Pratinas, eiúſque autoritate Plutarchus in ſua muſica, & Martianus Capella lib.9. vbi etiam dicit veteres febrem atque vulnera cantione curaſſe, & Aſclepiadem tuba ſurdiſsimis medicatum fuiſſe, & He

& Herophilum ægrorum venas, rhythmorum collatione pensasse.

304 ¶ Mirum autem est quòd Antonius Beniuenius in libro de abditis nonnullis ac mirandis morborum, & sanationum causis ca. 26. tradit sagittam sinistræ scapulæ cuiuspiam militis ita pertinaciter inhærentem, vt nullis artis medicæ remediis inde auelli posset, carminibus quibusdam vulneri insusurratis ex osse rediisse, militémq; paucis pòst diebus conualuisse. Marcellus autem c. 8. quibusdam carminibus sordiculas in oculos ingressas erui dicit. Et alibi in eodem c. Hordeolis siue Varulis oculorum carmina auxiliari. Et si quid adhæserit faucibus c. 15. Et glandulis ibi. & Corco. c. 21. Et impetigini ex Plinio lib. 27. c. 11. collectionibus & inflammationibus omnibus ex eodem Plinio eo. lib. c. 12. haud multò ante fi.

Sagittas ossibus inhærentes euelli. Sordes in oculos ingressas erui. Et hordeolis auxiliari. Et si quid adhæsit faucibus. Et glandulis. Et corco. Musicā mores animi sanare.

305 ¶ Quod & hinc prodire videri potest, quoniā & musica, quod iam diximus, mores quoq; animi lenire ac sanare solet. Ob idq; nouenarius numerus qui ad animū pertinet, musis attribuitur, vt scribit Censorinus in eo libro de die natali. Ex quo dicebat eam Theophilus Cytharœdus magnum stabilémq; thesaurum, vt quæ mores instituit componítque, ac irarum ardores mollit. Quod & Homericus Achilles apertè insinuat, qui lib. Ilia. 9. cythara aures sibi, irarúmque procellas permulcebat,

τὸν δ' εὗρον φρένα τερπόμενον φόρμιγγι λιγείῃ,
καλῇ, δαιδαλέῃ, ἐπὶ δ' ἀργύρεος ζυγὸς ἦεν.
τὴν ἄρετ' ἐξ ἐνάρων πόλιν Ἠετίωνος ὀλέσσας,
τῇ ὅγε θυμὸν ἔτερπεν.

Quod & ex eo expendit Plutarchus in eo libro de musica, & Aelianus lib. 14. variæ historiæ.

306 ¶ Tanta est prorsus (vt scribit Gellius in eo ipso loco, quem suprà citauimus) affinitas corporibus hominum mentibúsq;: & propterea quoq; vitiis ac medelis animorū & corporum, vt etiam scriptores antiqui abunde significarunt, citharā, atq; in vniuersum musicam Apollini medicinæ inuentori assignantes, vt latiùs diximus suprà, eo. c. nu. 6. & 8. atq; etiam Chironi alteri medicinæ inuentori, vt etiam diximus num. eiusdem ca. 14. & scientissimè annotauit Marsilius Ficinus lib. 1. Epistolarū ad Caluisianū. Idcircóq; Magi sacris rationibus orationibúsq; purgandum ægrotantis animum, priusquàm corpus existimabāt: quia videlicet huiusmodi ars & diuinitus accepta est, atq; diuinitus exercetur: atq; animus ex Deo, corpus autē ex animo pēdet. Idq; est quod præcipit Pontifex in d. c. cùm infirmitas, de pœni. ac remis. ante corpus animam curari, quæ plerunq; causam præbet ægrotationis corporis, quod & medici ipsi præcipiunt, & in iis Arnaldus Villanouanus in libello de cautelis medicorū. Nam & Diuus Chrysostomus in Matthęū Homilia 28. Subaperire (inquit) voluit, plurimas ægrotationes ab animi peccatis originem trahere. Nam si mors, quæ morborum omnium fons capútq; est, à radicibus peccati pullulauit: quid mirum si ægrotationes quoq; multæ inde nascuntur, vnde vel ipsa ægrotandi potestas egressa est? Idem in Ioannem Homilia 37. declarans illud ipsius Ioannis 5. c. de paralytico, Ecce sanus factus es, iam noli peccare, ne deterius tibi contingat. Quid hîc (ait) admonemur? primùm quod ex peccatis morbi generantur. Quod & palàm insinuat D. Paulus, qui cùm in 1. ad Corinth. epi. c. 11. eos coarguisset quorundam facinorum, Ideò (ait) inter vos multi infirmi & imbecilles, & dormiunt multi. Nam & plerunque legimus in sacris literis bonos probósque viros diutius viuere. Contrà improbos & sceleratos ocyùs mori, quòd latè posteà dicemus & probabimus.

Cithara Apollini medicinæ inuentori assignata. Morbos ab animi peccatis originē trahere.

307 ¶ Quin tex. habemus in authen. vt non luxu homi. contr. natur. pestilentias plerunque oriri propter scelera hominum. Id quod vel Homeri testimonio comprobatur, qui li. 1. Iliad. scribit pestem à Diis in Græcorum exercitum immissam, ob eorū quædam scelera. Quem secutus Virgilius lib. 12. Aeneïd.

Si quando lethum horrificum, morbósque Deûm rex
Molitur. Et illius loci Homerici authoritate scribit Celsus, & nonnihil quoque

Pestilētias ex sceleribus oriri.

meminit Galenus,non assentiens tamē,li.1.Prognosticôn Hippocratis c.2.eiusdem quoq; Homeri authoritate morbos ad iram Deorum immortalium relatos esse, & ab iisdem opem posci solitam. Nam quo pacto à Diis iratis opem quis extorqueat, nisi illis primùm pacatis?Et cùm Dij nō nisi ob nostra animi vitia nobis succenseāt: consequens est,vt tum demum illis placatis atq; propitiis & opem cōsequamur,cùm vitia ipsa emendauerimus.Ideóque vt Cornelius subdit, inter nonnulla auxilia aduersæ valetudinis plerunque sanitatem contigisse ob bonos mores. Tradit Capitolinus in Maximo & Balbino, Græcos quondam id sacrificium fecisse, quod Hecatomben vocant,cùm pestilentiâ laborarent.

Morbos ad iram Deorū referri.

308 *De eadem re.*

¶ Sed & Græcos in hac re,vt aliàs sæpe,secuti sunt primigenij illi prisciq́ue Romani. Nam cùm sæpe graui pestilentia conflictarentur, nec vis morbi tabifici vllis humanis præsidiis leuaretur,sese ad opem diuinā conuertebant,atque cœlestis iræ placamina:inter quæ ludi maximè scenici instituti dicuntur,vt tradit Liuius lib. septimo,& repetit Valerius Maximus libro secundo,titu.de institutis antiquis, & Augustinus de ciuitate Dei libr.3.cap.17. Quin & ipse quoque ob eandem rem templum Apollini dicauerunt sub Mamerco Aemelio iterum Dictatore, vt recenset idem Liuius libr.4.ab vrbe cond.

309 *De eadē re.*

¶ Quibus & ego assentior,vel dissentiente Galeno, vbi suprà nuper citauimus,cùm plerunq; in diuinis literis legamus pestilētias & morbos à Deo Opt. Max. in homines immitti ob eorum facinora, vt scribitur Deuter.28.nō semel,Leuiti.26.Numer.14.Reg.2.c.24.eodémq; vlti. Paralipom.1.c.21. Ezechi.6.7.14.28.&.33.c.Hieremiæ 21.& 24.in fin. & iterum 29.cap. & Ionæ 4. & aliis propè infinitis locis: Vt e diuerso sanitatem & bonam valetudinem iis promitti, qui eius mandata seruauerint, Exodi.23.& Deuter.7.& aliis quoque locis, vt non abs re scripserit Theophilactus in Matthæum 8.c. morbos esse milites & vindices Dei. Et in hac quoque sententia fuit Hesiodus,in Operib.& dieb.

πολλάκι δὲ ξύμπασα πόλις κακοῦ ἀνδρὸς ἐπαυρεῖ,
ὅσκεν ἀλιτραίνῃ, καὶ ἀτάσθαλα μηχανάαται.
Τοῖσιν δ' οὐρανόθεν μέγ' ἐπήγαγε πῆμα κρονίων
λοιμὸν ὁμοῦ, καὶ λιμόν: ἀποφθινύθουσι δὲ λαοί.

310 *Iterū probat medicum animi quoque curam gerere.*

¶ Sed his maturè relictis propiùs ad id accedamus, ad quod probandum adeò multa iam produximus, id est,medicum non corporis solùm, sed & totius hominis curam gerere. Quis (vt nunc cum Erasmo iterum loquar) æquè pertinax suasor abstinentiæ,sobrietatis,moderandæ iræ,fugiendæ tristitiæ, vitandæ crapulæ, amoris abiiciendi,temperandæ Veneris,atque medicus?Scribit Plinius libro 28.cap. quarto,ab animo hominis medicinas quoque pendere,à cibo scilicet abstinere nimio aut potu,& cæteris id genus in præstantissimis remediis haberi.Sed & plenos huiusmodi præceptorum libros medicinæ scriptorum comperies, nullúmque ferè caput eorum leges hisce rebus vacuum.

311 *De eadē re.*

¶ Sed & vt vlteriùs procedamus,Cùm medicus vel diætetica ratione, vel ope pharmaceutica bilem atram minuit, labantes cordis vires reficit, cerebri spiritus fulcit, mentis organa purgat,ingenium emendat,memoriæ domicilium sarcit, totúmque animi habitum commutat in melius:Nonne per interiorem, vt vocant, hominem, & exteriorem seruat? Qui restituit phreneticum, lethargicum,maniacum, syderatum,lymphaticum, aliúmve id genus, cuius videlicet vitium corporis ad animum penetrat,ex sententia Vlpiani suprà relata,nonne totum hominem restituit? Theologus efficit, vt homines à vitiis resipiscant. At medicus efficit, vt sit qui possit resipiscere. Frustra ille medicus fit animæ, si iam fugerit anima, cui paratur antidotum. Cùm impium hominem subitò corripuit apoplexia, aut alia quædam præsentanea pestis,quæ vitam priùs adimat,quàm vacet de castiganda cogitare vita: hunc qui restituit alioquin infœliciter in suis sceleribus sepeliēdum, nonne quodammodo cùm

corpus

corpus tùm animum ab inferis reuocat? In eum certè locum reponit hominem, vt ei in manu iam sit, si velit æternam mortem fugere. Quid suadebit lethargico, aut philosophus, aut Theologus, qui suadentem non audiat? Quid monebit phreneticum, nisi medicus priùs atram bilem repurgarit? Pietas cæteræque virtutes, quibus Christiana constat fœlicitas, ab animo potissimùm pendent, haud inficior. Cæterùm quoniam corpori illigatus, corporeis organis, velit, nolit, vtitur, fit vt bona pars bonæ mentis à corporis habitu pendeat.

312 ¶ Permultos homines infœlix corporis teperatura, quàm Græci modò κρᾶσιν, modò σύστημα vocāt, velut inuitos ac reclamātes ad peccandū trahit. Et vt cū poëta loquar,

De eadē re.

—Trahit sua quem que voluptas.

Dum scilicet insessor animus frustra moderatur habenas, frustra subdit calcaria, sed equum ferocientem in præcipitium sequi cogitur. Animus videt, animus audit: sed si oculos occuparit glaucoma, si aurium meatus crassus humor obsederit, frustra vim suam habet animus. Odit animus, irascitur animus, sed plerunque vitiosus humor mentis organa obsidens, in caussa est, vt oderis quē amore dignum iudices: irascaris, cui nolis irasci. Philosophiæ summam in hoc sitā esse fatetur Plato, si rationi pareāt affectus. At in eam rem præcipuus est adiutor medicus, hoc agens, vt ea pars hominis vigeat, sapiátque, cuius arbitrio geruntur quæcunque cum laude geruntur.

313 ¶ Adde quòd sicut Philosophia prudentiáq;, atq; temperantia sunt sibi indiuiduo quodā glutino connexæ, vt qui philosophus est, eundem quoq; prudentē esse oportet atq; temperatū, & per omnia virtutis studiosum, ita & naturâ prudentem esse medicum oportere scribit Galenus li. 1. & iterū li. 8. Therapeuticæ. Rursumq; in proœmio libri 7. Aphorismorum. Et ante eum Hippocrates sua Præsagia quæ vulgò Prognostica vocamus, ita exorsus est, Nihil perinde medico cōducibile censeo, quàm vt prudentem se præstare laboret. Et in eo libello quem de lege vocāt, Qui consummatus (inquit) futurus sit medicus, huic opus est natura, ingenio, doctrina, bonis moribus. Et Soranus Ephesius in Isagoge c. 1. Disciplinarū (inquit) & virtutū cæterarum minimè sit expers medicus, sed & circa mores habeat diligentiam. Iuxta enim Erasistratū, fœlicissimū quidē est vbi vtraq; res conueniunt, vbi & in arte sit perfectus, & moribus sit optimus. Si autē vnum de duobus defuerit, melius esse videtur esse bonū, quàm artificem perfectum mores habentem malos, & improbum esse. Modesti siquidem mores quod in arte deest honestate repensare videntur. Culpa autem morum artem perfectā corrumpere, atq; improbare potest. Et rursum c. 3. Sit ergo moribus ornatus & modestus, cum decenti ac debita honestate, nec desit ei sanctitas, nec sit superbus: sed pauperes & diuites, seruos & liberos pariter curet.

Medicū prudentem esse oportet, & bonis moribus.

314 ¶ Præterea Haly Rodoan in tertio Tegni li. 55. Oportet (satis quidem ineleganter) vt medicus sit rememorans formationis bonæ, velocis solertiæ, sani intellectus, &c. Rasis quoque authoritate Iudæi libro vicesimoquinto Continentis c. nono, Debet (inquit) medicus esse hilaris, bonæ facultatis, non dissolutæ, non iracundus, non velox, non appetens, non cupidus in diuitiis. Et Galenus, vt in eum desinamus à quo incœpimus, lib. 1. de Criticis diebus, cap. septimo, Manifestum est, ait, quòd ille, cuius mens est debilis, cuiúsve anima est pessima, nō addiscet disciplinam huius scientiæ. Et Cicero, vt nō medicorum tantùm testimonio vtar, libro primo Officiorum, scribit maiorem inesse in medicina prudentiam. Et Libanius ad Magnesium testatur ingenij acumen, singularémq; prudentiam in medico imprimis desyderari. Denique leges nostræ statuunt eos deligi medicos, qui probitate morum polleant, l. prima ff. de decre. ab ordi. faci.

De eadē re.

315 ¶ Ex hac autem Philosophiæ & Medicinæ cōiunctione, aut potiùs vnitate, & illud manare videtur, quòd legum scientia, atque medicina sunt etiam quadam veluti cognatione coniunctæ, vt qui iurisperitus est, idem quoque sit medicus. Nam cùm sit legibus cum Philosophia magna atque propinqua necessitudo, & quidem tam pro-

Medicinæ, & Philosophiæ, & Iurisprudentiæ coniunctio.

pinqua,quàm Ioui legũ(vt Astronomis placuit) authori cum Saturno philosophiæ duce, id est, filio cum patre.Ideóque Cicero lib.1.de legibus, ex intima philosophia penitus hauriendam esse Iuris disciplinam putat. Quod & prisci poëtæ, veterésque theologi significarunt.fingentes Saturnum in abditis contemplatorem, legésque & iura post diuturnam contemplationem excogitantem: quæ deinceps tradat Ioui filio actionum duci obseruanda,ciuibus mandaturo. Quibus & consequens est quod asserunt Astronomi,Iouem quando cum Saturno coniungitur,nouas afferre leges. Vnde & optimo iure scribit Iurisconsultus,in l.1.ff.de iusti.& iure, Iurisprudentiam veram esse philosophiam.Quod & nõ obscurè insinuat l.cum Sillanianum,in duobus locis,& ibi no.Cy.& Corne.C.de his qui vt indig.Et alibi scribitur Iurisconsultos & Imperatores dum leges condunt,& interpretantur, philosophari, in §. aliud quoque,in authen.de æquali.dot.

316 *De eadẽ re. Leges medicamẽta vocari.*

¶Cùm igitur Philosophia & Medicina sint adeò cõnexæ, & Iurisprudẽtia sit quoq; cũ Philosophia coniuncta:Consequens est & Iurisprudentiã,& Medicinã esse quoq; inuicem copulatas.Id quod planè demonstrat vtrunq; Ius nostrũ, dum subinde suas constitutiones medicamenta,antidota,& alia huiusmodi appellat.Dum dicit,quod medicamenta morbis exhibent,hoc iura negociis,in Auth.hæc constit.inno.in prin. alibi,Cogunt multas inuenire medicinas,multorũ experimenta morborum, c.constitueretur 50.di.Et rursum,Nouis morbis noua conuenit antidota præparari c.cæterum de iura.cal.vbi Panor.hinc no.Iurisconsultos & iustitiæ administratores esse medicos.Quibus & adde tex.in Auth.neq; quod ex dot.est,post prin. vbi Imperator leges sanciendo mederi dicitur,& in §.liceat igitur,in fi.in auth. quib. mod.nat. effi. leg.ibi,etiam medelam,&c.& in l.vlt.C.qui ad liber.procla.non licet,ibi,medendum est,& in l.si cùm quæstio.C.de euict.ibi, præses prouinciæ medelam iuris adhibebit, & in l.1.§.taceat,ibi, vel per condictionem suo iuri mederi.C.de rei vxo.acti.& in l. generaliter, in fin.prin.C.de instit.& substit.vbi dicitur,quo exemplo & aliis personis medemur: & in authen.nullum creden.agri.post prin.ibi, communem omnibus deponere medicinam:& in §.nec latet nos,in authen. vt omnes obe.iud.ibi,ad perfectissimam causæ medelam,& iterum, plurima iniustitiarum curata: rursumque ibi, Totum erit sanatum,& in l.imperialis,in prin.tit.de prohi.feud.ali.per Lotha.ibi,eorum calamitatibus diligenti cura mederi,& in c.adhæc, ibi, nos igitur huic morbo, &c.extrà de rescrip.& in c.nihil,in prin.ibi, volentes huic morbo adhibere medelã, extrà de elect.& c.qualiter & quando debeat,ibi,contra morbum vtrunq; inuenientes medicinam,extrà de accusa.& in c.graue,ibi,volentes huic morbo mederi, extrà de præben.& in c.vlt.in illis verbis,volentes huic morbo obuiare,de elec.libr.6.& in c.1.dum dicitur,dignum duximus adhibere medelam,de except.eo.lib.6.& in extrauag.ne in vinea,ibi, nos igitur huic morbo pestifero cupientes congruam adhibere medelam,tit.de simo.

317 *Leges & Canones sæpe medicorum testimonio vtũtur. Papa se medicũ profitetur. Priuilegia medicorum à legibus tradita.*

¶Itaque cùm Iurisconsulti medicinam veluti profiteantur,non mirum cuiquam videri debet,si legum canonúmq; conditores tanti fecerint medicos, vt plerunque eorum,videlicet Hippocratis,Galeni,& cæterorum sententias in vtroq; iure & Cæsareo,& Pontificio plerunq; citant,vt iam suprà diximus.Quũ nec erubuerit summus Pontifex se medicum profiteri,dum certi remedij ad quendam morbum moneat,in c.moneat.6.quæstione tertia.Non mirum (inquam) si Iurisconsulti legum conditores medicos veluti fratres multis sint priuilegiis prosecuti, vt patet in l. inter eos.§. vlti.ff.ex quib.cau.maio.& in l.si duas.§.grammatici,& l.sed & reprobari.ff.de excu. tut.& in l.vlti.§.vlti,ff.de muner.& honor.& in l.secunda.C.qui non ob.long. temp. præscript.& in l.prima.C.de decre.Decur.lib.decimo,& in l.prima, & in l. medicos, & in l.archiatri,& l.vlt.C.de profes.& medi.eo.li.10.& in l.prima.C.de excusa.artifi. eo.libro decimo,& in l.archiatros.C.metat. libro duodecimo, & aliis compluribus, vt per Guid.Pap.deci.Delphi.394.de medicis.Cùm & ciuitatis quoque, sicuti legitur apud Lucianũ in Medico abdicato,publicitus honores,præeminentias,immunitates,priuilegia medicis tribuunt.

¶Igitur

318 ¶ Igitur vt hanc partem concludamus, non abs re philosophi & sapientiæ professores (id enim est quod nos huc vsque aduexit) medicinæ quoq; scientiam didicerunt & approbarunt. Eorum tamen solus, quem legerim, Heraclitus Ephesius, vt erat supra cæteros alto elatóque animo, atque omnium contemptore (vt scribit Laërtius) cùm hydropicus esset, medicinam medicósque spernens oblitum se bubulo fimo soli siccandum præbens dormiebat. Ex quo à canibus dilaceratus est, vt tradunt Neanthes Cyzicenus, Laërtius, Tertullianus in libello ad martyres, & Suidas. Et sanè dignus fuit Heraclitus qui à medicis derelictus, vicissimque contemptui habitus, eo genere mortis interiret.

Heraclitus medicina cōtēptor periit.

MEDICORVM PER ALPHABETVM NOMENCLATVRA.

319 ¶ Et hæc quidem de philosophis medicis. Sed vt vlteriùs progrediamur, sunt pręter ipsos philosophos, poëtas, reges, principes, & alios plerosq; quos iam suprà memorauimus, alij plurimi maximæ authoritatis viri, qui se huic arti deuouerūt, quos huc postremo ex ordine alphabeti subiiciam, vt ex eo quoq; appareat, huiusmodi artem fuisse apud homines in maximo honore, vt quę nulli cesserit vnquā numero professorū, & eorum quidē celeberrimorū. Inserámq; & huic alphabeto reliquos suprà memoratos nominibus tantùm appositis, nisi aliquid adiiciamus quod dictū non fuerit. Idq; facimus, vt vno in loco suos medici medicos videant. Sed illud primùm te monere volui, eos quorū solam nomēclaturā adscripsimus, fuisse maxima ex parte Arabes, & ab Arabibus citatos, præsertim Auicenna, Mesue, Rasi, Serapione, quos sigillatim nō licuit designare, propter infinitas nostras occupationes nostro muneri incūbentes, pręter quosdā huius sęculi scriptores, quorū libros etiā sigillatim annumerare ingentis nimiùm operis fuisset, & quoniam etiā satis sunt omnibus cogniti. Hi igitur sunt.

Medicorum nomenclatura per alphabetum.

Aaron citatus Galeno, si is est, in li. de Incantatione, Mesue in Antidotis, Serapioni Simplicium c.161. Rasi li.1. Continentis c.1. & 3. & 5. & alibi sæpe, & Constantino Africano, in lib. de Incantatione.

Abascantus medicus Lugduni, Galeno li.2. Antidotorum, vide infrà Cletius.

Abbas Curianus, vulgò de Curia appellant, cuius meminit Nicolaus Antidotarius in electuario Ducis.

Abbatenus, qui tempore Io. Serapionis filij libros Galeni in Arabicū sermonem trāstulit. Illud autem hic te scire volui, hunc filium Serapionis posthac Serapionem simpliciter me vocaturum, vt etiam vulgò vocatur.

Abdala filius Hychiæ, Rasi lib. Continentis 2.c.3.

Abdalaanarach, Serapioni Simplicium c.397.

Abderanus inter reges suprà nu.140.

Abdusius, Rasi li.3. Continentis c.2. & iterum c.6. vbi eum citat ex ipsius summa.

Abdus, vel Abdux, vtrūque enim reperio apud eundē Rasim, eiusdē operis li.1.c. itē 1. vbi eū citat ex lib. de memoria: & li.3.c.7. vbi & illū citat ex summa ipsius, quod me in certam opinionem adducit, vt sit ille Abdusius, qui & ex eodem opere citatur.

Abenguefit, siue Albenguefit, vtrunq; enim reperio. Cuius librum habemus de facultatibus medicamentorum, & ciborum, à Geraldo Cremonensi ex Arabico in Latinum conuersum. Abenguefit autem vocatur Serapioni Simplicium c.120.

Aben Mesehah, Serapioni Simplicium c.341.

Aben Mesuai, eidem in eo opere sæpe citatus.

Abenniliel.

Abenrust vulgò Auerroïs dictus, de quo vide Auerroïs.

Abhalfadhil, Serapioni tractatu 7. qui est de Antidotis c.17.

Abhomeron, siue Abhumeron, siue etiam Abymeron, dictus Abynzoar, sæpe citatus Auerroï, extátque eius liber in re medica, cuius est titulus Theizir.

Abichilal Emisich, Rasi lib.11. Continentis, c.5.

Abidhuasim, Serapioni Simplicium, c.185.

Abigelsfar, Rasi Continentis lib.6.c.2.

Abimater.

Abimber Abdrazach, Serapioni Simplicium 170.

Abinarax, Rasi lib.2.Continentis, cap.2.

Abimiraygi, eiusdem operis lib.2.c.item 2.

Abix, siue Habix (vtrũque enim reperio) apud Serapionem in Simplicibus sæpe.

Abizianus Syrus qui scripsit de pulsibus, apud Georgium Vallam lib.20.cap.3. Expetendorum & fugiendorum, & lib.1.Physicorum.

Aboali sæpe citatus Mesue.

Abohanifa, vel sine spiritu Aboanifa. nam vtrunque reperio apud ipsum Serapionem Simplicium, c.47.58.66.& alibi sæpe.

Abolonisius, Rasi lib.3.Continentis, cap.7.

Abonhasen Serapioni Simplicium, c.185.

Abraham Auem Hezre, cuius est libellus de Luminaribus & Criticis diebus.

Abraham Iudæus, qui inter alia eius opera traduxit quosdam libros Serapionis. Et is est, vt opinor, qui interdum citatur Abraham simpliciter Serapioni, Simplicium c.163.interdum Iudæus etiam simpliciter, vide Iudæus.

Abraham de Balmis Hebræus nostri temporis scriptor, medicus quidem professione, sed qui multò plura opera scripsit in aliis artibus & scientiis, quàm in medicina, quorum nomenclaturam reperies in Bibliotheca Conradi Gesneri.

Abrucalis, Galeno lib.6.Simplicium.

Abuambram, siue Abuamanbram, nisi duo sint, Serapioni Antidotorum cap.8.in duobus locis, & iterum c.16.

Abubeter, vide infrà Albubeter.

Abubikker, & Abubiker Abubukir Rasi lib.Continentis 8.cap.1.& 2. in diuersis locis.

Abuchare Mugamet, vide Albubeter.

Abuchilel Hunisi, Rasi Continentis lib.6.c.1.nisi sit Abichilal, de quo suprà, quod facilè crediderim, presertim quòd in translationibus Arabum medicorum corrupta sint frequentissimè authorum nomina.

Abues, Serapioni Simplicium tractatu 7.c.8.

Abugeris & Abugerig, & Abugerich, & Abugerius, & Abugerigius, & Abugirigius, & Abugiurigius, & Abugeraëg monachus aut nomine, aut ordine, Serapioni Simplicium c.107. Rasi lib.1 Continentis.c.3.& 4. & lib.4.c.1.& lib.6.c.1.& libr. 10.c.1.& libro duodecimo cap.1. Non tamen in omnibus illis locis titulus ille Monachi ponitur, sed in multis.

Abuhabram, Serapioni Antidotorum c.8.& 18.& fortè est Abuambram de quo suprà, vide infrà Albuabram.

Abulucus, Auicennæ lib.5.in quo compositiones Pharmacorum describit.

Aburnius Valens, Galeno lib.Pharmacorum κατὰ γένη. 7. Fuit & Iurisconsultus huius nominis, cuius sunt libri 7. Fideicommissorum.

Abuseid, & Abuzeid (vtrũque enim reperio) apud Serapionẽ Antidotorum c.17.

Abumeron vide suprà Abhomeron.

Abynzoar, vide in eodem loco.

Acesias qui causam dedit illi prouerbio ἀκεσίας ἰάσατο, Acesias medicatus est, apud Diogenianum.

Acestinus, apud Heliodorum Historiæ Aethiopicæ lib.4.si vera est ea historia.

Achaasos Atheniensis Galeno, si is est, quod nunquam credidi, in lib.de medicinis expertis.

Achalaëmen vide infrà Alchalahamen.

Achillas παραχωρητὴς, id est, Auriga, Galeno Pharmacorum localium lib.7.c.5.

Achillas Secundilo, Galeno lib.Phar.generalium 7.

Achillas simpliciter, siue vnus ex illis, siue alius, eidem Galeno eiusdem postremi operis lib.5.& Aëtio Tetrab.4.Ser.3.c.14.

Achilles ille vnus è Græcorum principibus, de quo inter reges, suprà nu.109.

Achilles Bassarus Velcurianus, cuius extat libellus prognosticus, & alia quædam.

Achim apud Serapionem Simplicium c.290. vide Hachim.

Achiriton.

Achmeth Habramij filius, cuius extant 7. libri Græca lingua, quorum titulus est, Peregrinantium viatica.

Acholius Aëtio citatus.

Achromos infrà inter fœminas. nu. 329.

Acostror Galeno, aut quisquis is est, in medicinis expertis.

Acrabasius, Rasi lib. Continentis 5. c. 3.

Acrisius, Garioponto in lib. de febribus c. 7.

Acron Agrigentinus, de quo suprà diximus in successione medicorum, num. 56. Quibus & tu addere potes hoc in illum elogium Empedoclis, aut vt aliis placet, Simonidis apud Laërtium in ipso Empedocle,

Ἄκρον ἰητρὸν Ἄκρωνα, Ἀκραγαντῖνον ἄκρου,
πατρὸς ἄκρου, κρύπτει κρημνὸς ἄκρος πατρίδος.

Quod ita vertit Ambrosius ipsius Laërtij interpres,

Acronem summum medicum ex Acragante profectum,
Qui summo in patriæ culmine habet tumulum.

Quidam autem, vt ille subdit, secundum versum ita pronunciant,

ἀκροτάτης κορυφῆς τύμβος ἄκρος κατέχει.
Verticis excelsi celsa sepulchra tenent.

Actuarius, cuius extant 7. libri de vrinis ab Ambrosio Leone, aut vt alij vocant, Leonolao latinitati donati, & liber de compositione medicamentorum à Ruellio in Latinum quoque conuersus.

Acumenus, cuius meminit Plato in Phædro, & Xenophon libro tertio de factis & dictis Socratis.

Adamatus Salernitatus memoratus Alberto Cranzio in Metropoli.

Adamantius, aut vt alij vocant, Adamantus Sophista, qui libros Physiognomicorum Græcè scripsit ad Constantinum, citatúrque ab Aëtio Tetrab. 1. Ser. 3. c. 163. & Tetrab. 2. Ser. 4. c. 27. & 31. & Tetrab. 4. Ser. 3. c. 6. & ex aliis libellis.

Adamus Lonicerus, cuius extat naturalis historiæ opus, minimè contemnendũ.

Adamasca & Adamascus, Serapioni Simplicium c. 81. & 415.

Adelardus Anglus philosophus idem & medicus, qui scripsit quæstionum naturalium lib. 1. & in re medica lib. plurimos, vixítque sub Henrico rege Anglorum 1. anno D. 1130. Huius meminit Balæus in illustribus scriptoribus maioris Britanniæ.

Adrianus Imperator, suprà inter imperatores. nu. 151.

Aegidius Monachus Benedictinus inter poëtas, suprà nu. 242.

Aegidius alter, qui scripsit de vrinis.

Aegimius Veliensis, Galeno lib. 4. de Differentius febrium, vbi dicit eum scripsisse de Palpitationibus.

Aegimus simpliciter, siue ille, siue alius, eidem Galeno lib. 2. περὶ ὑγιείας.

Aegle inter fœminas, infrà nu. 316.

Aegyptius quispiam sic simpliciter citatus Galeno in libro Pharmac. localium 4. c. 7. & Aëtio Tetrab. 2. Ser. 2. c. 68.

Aelius Caius, Galeno in lib. 2. Antidotorum, vide Caius.

Aelius Gallus, eidem Antidotorum libro secundo, & περὶ τόπους li. 3. c. 1. & lib. 4 c. 7.

Aelius promotus Alexandrinus Græcus medicinæ scriptor, quem ferunt extare in Italia.

Aelius simpliciter, vel illorum vnus, aut alius, eiusdem operis lib. 4. c. 6.

Aemilianus vnus è præceptoribus Galeni, vt ipse dicit in libro de Theriace.

Aemilius Macer, suprà inter poëtas, nu. 219.

Aeneas Galeno citatus, Pharmacorum περὶ γένος lib. 7. & περὶ τόπους lib. 2. c. 2. ex quo potes colligere illum fuisse eius amicum & sodalem.

Aeneüs, qui Græcè scripsit de pulsibus & vrinis, quem Latinum fecit Plato Tyburtinus.

Aermesus, & Aermasios & Armasios, siue Armasius, hæc enim omnia nomina legimus apud Serapionem Simplicium c.81.& 143.& 220.& 229.

Aescheron, siue Aeschrion, siue item Aeschron Empiricus, & vn us è præceptoribus Galeni, cuius ipse meminit lib.11. Simplicium medicamentorum, quo in loco de carcinis loquitur, & nisi id Galenus dixisset, putassem eum fuisse Aescheronem, quē Varro annumerat inter scriptores rei rusticæ.

Aeschines Atheniensis non ille quidem orator, sed alter medicus Plinio citatus lib.28.c.4.& alibi.

Aesculapius suprà inter inuentores medicinæ, nu.16.& multis seq.

Aëtius Abidenus, aut, vt alij scribunt, Amidenus Antiochenus, qui Constantini Magni temporibus medicorum ante se dicta coniunxit, libris 16. quos ipse distinxisse videtur in Tetrabiblos, id est, Quaterniones 4. quorum quilibet 4. Sermones continet. Ita scilicet, vt in vniuersum 16. Sermones habeat, quos libros alij vocant. Huius vitam Eunapius descripsit. Hunc autem Cappadocem appellat Paulus Aegineta lib.4.c.1. in prin. Nisi illic Aretæus pro Aëtio scribendum sit, vt dicam infrà in Aretæo. Hic sanè Christianus fuit, vt colligi potest ex Quaterni. 2. Serm. 4.c.50. & Quater.4. Ser.3.c.14.

Aëtius Sicanius, ex cuius & aliorum libris excerptus est liber de atra bile, qui Galeno ascribitur.

Afranius, Petro Aponensi in additionibus Mesue, quo loco differit de ægritudinibus splenis.

Africana, infrà inter fœminas, nu.336.

Agameda, infrà inter fœminas, nu.324.

Agapetus Paulo Aeginetæ citatus lib.3.c.78.& lib.7.cap.11. & Alexandro Tralliano lib.11.

Agapius Alexandrinus, qui in medicina Commentarios ædidit: Bizantiíque ludum aperuit magnâ doctrinæ suæ fama, ingeniíque solertia: vnde gloriam ex ea arte, opésque ingentes comparauit ex Suida.

Agargeüs, Galeno, aut cui vis, in lib. de medicinis expertis.

Agarisius, Rasi lib.11. Continentis c.1.

Agathinus sæpe Galeno citatus lib.5. Phar. τῶν γρόν, & lib.2. de differentiis febriū, & Aureliano lib. Oxeôn 2.c.10.& lib.3.c.16. ex lib. de Helleboro. Sed & is scripsit librum de Semitertiana, vt dicit ipse Galenus in Commentariis li.2. Epidemiôn Hippocratis. Is autem fuit præceptor Archigenis, vt videre licet ex Aëtio Tetrab.1. Ser.3.cap.172.

Agathus siue Agathius Cathagetes, nisi & ipse idem sit, Galeno Medicamentorū secundùm locos lib.9.c.5.& alibi.

Agathocles Plinio lib.22.c. item 22.& Galeno Pharmacorum secundùm genus lib.5. Et huius aut alterius eiusdem nominis meminit Lucianus in Cataplo.

Agazo Atheniensis, quem fuisse magnum experimentatorem dicit Petrus Aponensis, in additionibus Mesuæ, quo loco tractat de ægritudinibus epatis. Et hic fortè est quem simpliciter vocant Experimentatorem idem Aponensis in illo c.& Simon Ianuensis.

Agrippa Iudæorum rex suprà inter reges, nu. 131.

Agrippa siue ille, siue alius simpliciter citatus Galeno Pharmacorū τῶν γρόν, lib.7.

Agron Atheniensis suprà. nu.56.

Ahamet siue Haamet, siue item Haamech, siue denique Ahemet Eben Dauid, Serapioni Simplicium, c.118.& 164.& 224.

Ahiriton.

Ahuar Rasi lib.11. Continentis c.7.

Aieyse siue Ayse (hæc enim duo nomina repetio, nisi diuersorum sint) apud Serapionem Simplicium, c.117.& 303.

Albanus Torinus Vitodurensis qui Polybum de natura seminis humani, Alexandrum Trallianum, Paulum Aeginetam, Philaretum, Io. Damascenum, Theophilū, & alios multos eleganter vertit.

Albarmachus Auicennæ lib.5.tract.9.

Albaromakus, & Albaromachus apud eũdẽ,nisi & idẽ sit,quod facilè crediderim.

Albasarri,& Albasari,& Albasyri,Serapioni Simplicium c.67.& 116.& Rasi li. 2. Continentis c.2.vbi eum citat ex libro summæ de oculis.

Albatarich Serapioni eiusdem operis c.85.

Albatenius qui primis Galenum in Arabicam linguam vertit,vt dicit Serapio.

Albenguefit,vide Abenguefit.

Albertus Belfortis Rheticus vir hac arte clarus,cuius expectatur liber de abolenda morbi Gallici nomenclatura,eiúsque explicatione,& curatione.

Albertus Salentinus Philosophiæ & medicinæ doctus apud Gyraldum libr.1. de poëtis nostri temporis.

Albertus Theutonicus Dominicanus,qui ob doctrinæ magnitudinẽ Magni cognomentũ sibi cõparauit.Cuius inter alia & ea quidem propè infinita opera, libros 16.de animalibus scripsit,secutus magna ex parte Aristotelem.Et de medicina librũ vnum,de secretis mulierum vnum.

Albhambd filius Allahagelegi,Serapioni Antidotorum c.18.

Albotin Auicennæ lib.5.tract.5.

Albricius Londinensis Anglus,qui scripsit de ratione, aliáque de re medica non pauca,vixitque sub Ginthelmo Ruffo Anglorum Rege.

Albuabram & Albruabam (vtrunque enim reperio apud Mesuem)vide num sit Abuanbram,aut Abuhabram,de quibus suprà.

Albubeter,aut vt alij scribunt,Abubeter,aut etiam Abubater filius Zachariæ filij Arahi,aut vt alij scribunt,Errasis,aut vt alij,Rasis,quem & Almansorem vocant,ꝙ ad Almansorem scripserit.Sed & aliis vocatur Bubikie filius Zachariæ,nepos Errasis.Aliis item Mugamet filius Zachariæ Rasis.Aliis denique Mahumeti filij Zachariæ Arasis.Hic est quem Rasim vulgò vocant. Cui Arnaldus Villanouanus optimi vir iudicij,in libro de diuersis intentionibus morborum,statim in ingressu hoc testimonium perhibuit,quòd fuit in speculatione clarus, in opere promptus , in iudicio prouidus,in experientia probatus.Huius habemus libros 12.Elhaui,aut vt alij scribunt,Helchauy,aut sine aspiratione Elchaui,siue Elkaui,id est, vt interpretantur, totum continentis,ex quo eos libros Continentis vocant,opus quidem ingens : & prætereà libros decem ad Almansorem,& alios multos.

Albucasius qui & Albucasis,siue Albuchasis,cuius extant libr. 3. Chirurgiæ, & liber qui Seruitor dicitur.

Albuensis.

Albugerig,& Albugerix,& Albugerigius,& Albugerag(hęc enim omnia reperio apud Serapionem Simplicium c.82.& Rasim lib.1.Continentis c.4.) Crediderim esse Abugerim,siue Abugerig,de quo suprà,præsertim quòd hic Albugerig monachus vocatur eidem Rasi,eiusdem operis lib.11.c.4.quo etiam nomine aut titulo insignitur ille Abugeris,vt ibi diximus.

Albutius in successione medicorum,nu.62.

Albuzid Alharabi,Serapioni Simplicium c.257.

Alcalamet,Auicennæ lib.5.c.9.

Alcalaum,siue Alcalame,vtrunque enim reperio,nisi diuersi sint.

Alcamadus.

Alcansi,& Alchansi,& Alchanzi,& Alcãzi,& Alkanci.Hæc enim omnia passim reperio apud Mesue,& Serapionem,nisi plures sint,quod non credo.

Alcesius Sophista Galeno Pharmacorum κατὰ τόπους lib.8.c.2.

Alchalahamen & Alchalehemen,nisi diuersi sint, Serapioni Simplicium c. 84.& 185.& 246.& 247.

Alchindus & Alkindus,apud Mesue,Auicennam,& Rasim sæpè:citatúrque ex libro de Electionibus ab ipso Rasi,libro Continentis 1.c.3.& ex epistola de podagra & dolore stomachi.eodem c. 9.& lib.2.c.3.Is alibi vocatur Elkindus apud eundem Rasim eiusdem operis lib.4.c.1.vbi item illum citat ex d.epistola de Podagra, vt iam non dubitandum sit,quin idem sit.

Alcibiades, de quo ſuprà inter principes, nu. 146.

Alcibius, Nicandro in Theriacis, vide Alcipius.

Alcimion & Alcimius apud Galenum Pharmacorum κατὰ γένη libr. 7. & κατὰ τόπους lib. quoque 7. c. 2. & iterum 6.

Alcipius, Galeno lib. 6 Simplicium, niſi ſit ille Alcibius de quo nuper diximus.

Alcon, aut vt alij, Alcontius, aut etiam Accontius, aut Arcontius ſiue Archontius vulnerum medicus a Claudio Cæſare centum ſextertiis condemnatus, eidémque in Galliaexulanti, & deinde reſtituto acquiſitum non minus intra paucos annos, vt tradit Plinius lib. 29. cap. 1.

Alcon alter multo poſterior, qui apud Auſonium, Aruſpicem Diodorum vaniloquum fecit, quoquidem epig. & ſeq. eũdem Alconum deridet, ex Greco Lucilij epig.

Alcmeon Crotoniata, ſuprà inter philoſophos nu. 251.

Alcimereſtem, Serapioni Antidotorum c. 18. ad fi.

Alexander Achillinus Bononienſis, qui de ſubiecto medicinæ, & alia quædam ſcripſit.

Alexander Agathimerus Venetus, ad quem Leonicenus ſcripſit librum de Tiro ſiue vipera.

Alexander Aphrodiſæus ſuprà inter philoſophos, nu. 271.

Alexander Benedictus Veronenſis, cuius ſunt de morbis medicandis lib. 30. Anatomes 5. de peſte 1. Aphoriſmorum 1. & alia quædam.

Alexander Bondinus, cuius extat epiſtola Græca in organum Ariſtotelis.

Alexander Laodicenſis Cælio Aureliano lib. Oxeòn, id eſt, Celerum paſsionum 1. cap. item [illegible]

Alexander Magnus ſuprà inter reges, nu. 116.

Alexander Paruus citatus Raſi lib. Continentis 1. c. 9.

Alexander Philalectes Herophili ſectator, Galeno lib. 4. de differentiis pulſuum, Hunc eſſe puto quem Octauius Horatianus, aut vt aliis placet, Theodorus Priſcianus lib. 4. de Phyſica ſcientia ad Euſebium filium dicit amatorem veri fuiſſe appellatum, cúmque fuiſſe diſcipulum Aſclepiadis, & ſcripſiſſe libros de ſemine.

Alexander Phryx, de quo ſuprà inter diuos nu. 90.

Alexander Traianus Petronius Citacaſtellanus, cuius in medicina ſunt quædam opera ad Paulum Cæſarem Cardinalem.

Alexander Trallianus Iatroſophiſta, cuius opus Græcum in medicina Albanus Torinus latinitati primùm donauit, & deinde Iacobus Gopilius multò fœlicius & terſiùs, cum doctiſsimis ſcholiis, nouiſsimè Ioannes Guinterius Andernacus.

Alexander, vt puto, alius à Luciano in vita Peregrini memoratus.

Alexander item alius, ni fallor, quem Ioannes Alexandrinus in Commentariis Galeni de ſectis, vocat veritatis amatorem.

Alexandrum ſimpliciter, ſiue vnum ex illis, ſiue alium citat Galenus Pharmacorum κατὰ γένη, libro ſexto, & κατὰ τόπους, lib. 2. cap. item 2. Paulus Aegineta, libro 3. cap. 28. & c. 78. & lib. 7. c. 11. & c. 19. Serapion Simplicium c. 233. & cap. 277. Meſue ſæpe in Antidotis, Raſis, lib. 1. Continentis, cap. 1. & cap. 3. vbi illum citat ex libro de Melancholia, & c. 7. ex lib. Birſen, vti etiam facit c. 8. eiuſdem lib. Et in lib. 2. c. 2. ex libro Congregationis. Et lib. 5. c. 1. ex lib. de Stomacho. Et lib. 6. c. 1. ex Summa ipſius. Hicque eſt, vt opinor, à quo Nicolaüs in Antidotario medicamentum Alexandrinum dictum eſſe ſcribit.

Alexãder alius, ni fallor, illis tẽpore inferior, vt qui Iuſtiniani Imperatoris imperio floruit, medicinę peritiſsimus, apud Agathium lib. 5. de bello Gothorum.

Alexias Thraſiæ Mantinenſis, de quo poſteà dicemus, diſcipulus, qui vt ſcribit Theophraſtus lib. 9. hiſtoriæ plantarum, c. 17. plurimùm valuit ingenij acrimonia, nec infra magiſtrum bonis artibus fuit inſtructus, vt pote qui multas medicinę partes, quas ille non tenuerat, egregiè conſecutus eſt. Floruítque tempore ipſius Theophraſti, vt illhic colligere licet.

Alexio memoratus Ciceroni lib. 15. epiſtolarum ad Atticum, epiſtola 1. & 2.

Alexippus Plutarcho memoratus in Alexandro magno.

Alfalamen,Rasi lib.Continentis,cap.3.Vide num sit Alkalamen,de quo infrà.

Alfereli Serapioni Simplicium c.178.

Alferisci,siue ille,siue alius,eiusdem operis c.201.

Alferiti ibi.c.95.

Alfeusi,nisi & idem sit,ibi.c.302.

Alguazir Abuale Zor,filius Abmeleth filij Zor,citatus à Zoar in initio libri de cura lapilli,nisi de seipso loquatur.

Alharif,Mesue in medicinis solutiuis.

Aliabbas,vide Haly abbas.

Alimaior,Rasi lib.2.Continentis c.1.

Alkalamen Arabibus sæpè,qui fortè is est Alchalahamen, siue Alchalehemen de quibus suprà diximus.

Alkekengi.

Alkindus,vide suprà Alchindus.

Alkussenení,Serapioni Antidotorum c.33.

Almaiemir,ibi.c.143.

Almasaherodi,ibi.c.177.

Almascadi,ibi.c.185.ex libro auri,minerarum,margaritarum.

Aloisius Mundella Brixiensis,cuius extant Epistolæ medicinales doctiss.& Annotationes in Antonij Musæ Brasauolæ Simplicium medicamentorum examen.

Aloisius Trissinus,cuius sunt problemata medica ex Galeno.

Alpharabij,vide Ebunasar.

Alphonsus Ferrius Neapolitanus,cuius est liber de morbo Gallico alter de Sclopetorum vulneribus,& alij plurimi.

Alseir,Auicennæ lib.5.in medicamentis compositis.

Albirosin,Rasi lib.9.Continentis c.5.

Amaraan,Mesue in ægritudinibus cerebri.

Amaranthus Grammaticus,Galeno Antidotorum lib.2.

Amaran,Mesue in Antidotis.Et fortè est ille Amaraan.

Amaron inter reges,suprà nu.132.

Amasas.

Ambram Serapioni Antidotorum c.16.

D.Ambrosius,de quo inter Diuos suprà,nu.92.

Ambrosius Leo Nolanus, qui libros Actuarij de vrinis non ineleganter vertit, & alia quoque scripsit.

Ambrosius Puteolanus Marcello Burdegalensi citatus c.26.

Aminulus,Auicennæ lib.5.tract.8.

Ammonius Chirurgus,Aëtio Tetrab.2.3.c.113.& Tetra.4.Ser.2.c.51.

Ammonius Lithotomos cognominatus Celso,lib.7.c.26.

Ammonius simpliciter,siue vnus ex illis,siue alius,Paulo Aeginetæ,lib.7.c.16.& Aëtio Tetrab.2.Ser.c.113.

Amphion,Galeno τῶν κτ γέν.lib.4.

Amram filius Hihaumec,nisi sit ille Amaraam,vel Amaram.

Amram simpliciter Arabibus citatus,quem credo eundem esse.

Amythaon siue is fuit pater Melampi,de quo diximus inter poëtas,siue,alius,sed cuius epithema memorat Aëtius Tetrabibli 2.Ser. 4.c.57.ex Galeno. Et malagma ipse Galenus medicamentorum τῶν κτ γέν.lib.7.& ipse Aëtius Tetrab.3.Ser.2.c.11.& Alexander Trallianus li.8 c.10.eadémque vl.& eum quoque citat Paulus Aegineta lib.4.c.32.& 55.& lib.7.c.17.

Amython siue ille fuit detracta vna litera,siue alius Aëtio citatus.

Anacreon,cuius est Commentarius de radicum sectione.

Anastasius citatus Aëtio Tetra.3.Ser.4.c.47.

Anazarc.

Anazilaüs,de quo Plinius lib.25.c.13.& li.28.c.11.& li.35.c.15.qui & ipse fortè est, quem idem memorat,lib.19.c.1.

Ano

Anchæus vide infrà Antæus.

Andreas siue Andras, siue Andrias, siue Andron, vel Andros. nam & hæc omnia nomina medicorum reperio, nisi diuersi sint. Andream citant Dioscorides in præfatione, Cornelius Celsus lib.5.c.1.& 18.& Galenus qui eum non multi facit. nam in libro qui inscribitur Subfiguratio Empirica, eum vocat superbum, & experientię expertem: & in præfatione lib.6. Simplicium Pharmacorum, eum vocat præstigiatorē & arrogantem. Sed & eum Andream vocat Epiphanius Cyprius statim post princi. libri primi Hæreseôn, vbi eum dicit scripsisse de herbis. Andronem citant idem Cornelius lib.5. Galenus, Aëtius, & Paulus Aegineta. Andram ipse Dioscorides, Celsus, & Plinius. Et quòd Andreas & Andron vnus sit, potest videri ex eo, quòd quem Andream vocat Dioscorides li.4.c.59. vbi de papauere loquitur: Andronem appellat Plinius de eadem re loquens lib.20.c.18. Ipse Cornelius Celsus illo eodem lib.5.cap. 20. Paulus Aegineta lib.3.c.42.& lib.4.c.25. Andreas autem scripsit librum de medica origine, quo Hippocratem infamare nititur, quòd, vt credo, Galenum aduersus illum animauit, & armauit. Eum quoquè Athenæus citat ex libris de Serpentibus, & de quibusdam falso creditis, & autor magni Etymologici, vbi illum scribit ab Eratosthene βιβλιαίγισθον fuisse vocatum, quod eius libros furtim exscripserat, allusione scilicet cognomenti prouerbialis sumpta ab Aegistho, qui Clitemnestram Agamemnonis corruperat. Porrò Polybius libro quinto historiarum meminit Andreæ medici Ptolemæi regis cui Philopatro cognomen fuit, quem à Theodoto Prorege interfectum fuisse dicit. Comes quoque Andreas memoratur Aëtio li.10.c.5.

Andreas Albius Bononiensis, qui dialogos aliquot de aquis scripsit.

Andreas Bellunensis.

Andreas Brētius Patauinus, qui librum Hippocratis de natura, & alterum de insomniis latinum fecit, epistolámque de ea re dictam conscripsit.

Andreas Camutius qui propositiones quasdam in medicina scripsit, quibus se responsurum pollicetur.

Andreas Carystus, Cassio Problematôn medicorum c.58.

Andreas Comes Aëtio citatus Tetrabibli 2.Ser.eod.2.c.54.& Tetrab.3.Sermo.1. c.5.& 16.& Ser.4.c.vlt.

Andreas à Lacuna Secobiensis Hispanus, qui de febre pestilentiali scripsit, & de sectione corporis humani, & alia plurima lectu non indigna. Et Latinos reddidit libros de natura stirpium Aristotelis: & 8. postremos γεωπονικῶν Constantino Cæsari adscriptorum.

Andreas Thurinus Pisciensis, cuius extant libri de Pleuritide, & libellus de Crisi, & alij.

Andreas Vesalius aut vt alij vocant Vuesalius Bruxellensis, cuius extat liber ingens & admodum laudatus de humani corporis fabrica, de quo nos diximus in nostris Legibus Connubialibus, lege 15.nu.94.incip.Iosephus.

Andrezeos, siue Andrizeas suprà inter philosophos, nu.268.

Androcydes, qui ad Alexandrum Magnum scripsit, Vinum potaturus, rex, memento te bibere sanguinem terræ. Sicut cicuta homini venenum est, sic cicutæ vinū, vt prodit Plinius lib.14.c.5. Ex illa ipsa breuiuscula epistola apertè videtur rei medicæ nō ignarus fuisse, atq; etiā ex eo quod de eodē scribit ipse Plinius li.17.c.24.ad fi.

Andromachus Senior, suprà inter poetas, nu.220.

Andromachus illius filius, Neronis medicus primarius, quē Galenus lib.1. Medicamentorum secundùm genera citat ex libro τῶν ἐκτὸς, id est, eorum quæ sunt extrà, siue de externis. Et eum propè vbique vocat Iuniorem. Sed & Aëtius eius medicamē Cyphoïdes describit.

Andronicus Ticianus, quem citat & virum clarissimum vocat Octauius Horatianus libro quarto.

Andronicus simpliciter, siue ille, siue alius, citatus ipsi Horatiano li.1.c.18.& li.2. c.6.& Galeno Pharmacorum secundum locos lib.7.c.6.eodémque vlti.& lib. Quòd corporis temperamentum animi mores sequantur.

Andronius, Aëtio Tetrab.2.Sermo.2.c.93.

Angede

Angedenus sæpius Galeno citatus lib.2.Simplicium.

Angelinus.

Angelus Bologninus,cuius sunt libri de cura vlcerum exteriorum,& de vnguentis communibus in solutione continui.

Anguitia,infrà inter fœminas.nume.314.

Aninebetem,Serapioni Simplicium cap.164.

Antæus,siue Anthæus, Plinio libro 28.cap.1.& Galeno Pharmacorum περὶ τόπους lib.4.c.7.vide infrà Antistius.Sunt & qui apud Plinium legant Anchæus.

Anthus,nisi idem sit,apud Aëtium Tetrab.3.Sermo.4.cap.44.

Antigenes Cleophantinus Aureliano, lib.2. Oxeôn cap.10.ex libro de febribus, & tumoribus.

Antigenes,siue Antigenus simpliciter citatus Galeno libro secundo Commentariorum de natura hominis,& Pharmacorum περὶ τόπους: Aëtio, Alexandro Tralliano,& Marcello Burdegalensi.

Antigonus, Galeno in postremo loco libro 4.cap.7.& Marcello,cap.8.& Paulo Aeginetæ lib.7.c.8.in princ.

Antiles & Antilis,Rasi Continentis lib.2.cap.5.& 6. & alibi sæpè in eo opere,vide infrà Antyllus.

Antimachus Galeno, περὶ γενῶν, libro septimo.

Antiochenus Laodiceus.

Antiochides,Galeno περὶ τόπους libro 9.cap.2.& lib.10.cap.2.

Antiochus Syriæ rex inter reges.nume.118.

Antiochus Philometor,Galeno lib.2.Antidotorum.

Antiochus alius,siue ille fuit qui annos vixit plusquam 80.sensibus illæsis,membrísque omnibus integris,vt retulit Galenus,qui & eius vitæ ratione describit lib.5. περὶ ὑγιείας. Hunc sæpe citant Aëtius Quater.1. Sermo.3.cap.114.& Paulus Aegineta lib.7.cap.8.vide infrà Paccius.Et forte de hoc intelligit Lucianus in Philopsaide.

Antipater Galeno περὶ τόπους lib.3.cap.3.& lib.6.cap.1.& alibi sæpè,& Aëtio citatus Tetrab.2.Sermo.2.cap.92.& Sermo.4.cap.57.& alibi quem inter Methodicos ponit idem Galenus,aut quisquis est,in Introductione,siue Medico:quique ipsius Galeni tempore artem medicam apud Romanos publicè exercuit non sine laude, vt etiam tradit ipse Galenus libro 4.de locis affectis.cap.vlti. Sed & Cælius Aurelianus libro secundo Chroniôn cap.13. illum citat ex libris Epistolarum medicinalium ad Gallum.

Antiphanes,Galeno περὶ τόπους lib.5.cap.9.& Aureliano lib.Chroniôn 4.cap.8.ex libro quem Panoxeôn appellauit.

Antistius,aut vt alij legunt,Antius, apud Suetonium in Iulio Cæsare,cap.82. vide num sit Anteus,de quo suprà.

Antoninus simpliciter,eiusdem operis lib.5.cap.7.

Antonius Beniuenius, cuius habemus librum de abditis nonnullis ac curandis morborum & sanationum causis.Ad hunc Politianus scribit Elegiam.

Antonius Bologninus,cuius in Chirurgia extant multa volumina.

Antonius Castor,de quo suprà in successione medicorum,nume.65.

Antonius Cermisonus præceptor Sauonarolæ, cuius sunt consilia in re medica: & liber de vrinis.

Antonius Cous,Galeno lib.2.Antidotorum.

Antonius Epicurus, qui scripsit de propriorum affectuum ἰατρεία, cui simili argumento respondit Galenus, quem inscripsit de propriorum animi eiúsque affectuum agnitione,& remedio.

Antonius Fauentinus,qui Hippocratis Aphorismos versibus reddidit.

Antonius Fortolus Ioseriensis,qui plurimos libros Galeni traduxit.

Antonius Fumanellus Veronensisc,uius est Consilium chirurgicum de caluariç fractura,Historia & curatio difficultatis & angustiæ vrinæ,de Balnei ferrati facultatibus,de balneis aquæ simplicis.

Antonius Gallus Parisiensis medicus, cuius extat libellus non indoctus de ligno

sancto. Is certè vir est huius artis peritissimus, & vtraque lingua doctissimus.

Antonius Garnerius, aut vt alij vocant, Guainerus, siue etiam Guanerius, siue denique Guaynerius (nam promiscuè his nominibus appellatur) natione Papiensis, cuius sunt multa opera in re medica.

Antonius Gazius Patauinus, cuius in medicina est Corona florida.

Antonius de Gradis, cuius est liber de febribus.

Antonius Herbarius, Galeno Pharmacorum περὶ τόπους lib. 2. cap. 2. & περὶ γενῶν lib. 6. qui hunc dicit multam habuisse experientiam.

Antonius Ludouicus Olysiponensis, cuius sunt doctissimi libri de occultis proprietatibus, & Problematôn, & alij.

Antonius Musa Augusti medicus, de quo suprà in successionibus medicorum nu. 61. Hic est, vt opinor, quẽ Musam simpliciter citat Galenus, & Paulus Aegineta.

Antonius Musa Brasauolus Ferrariensis nostri temporis medicus peritissimus, cuius extant doctissimi Commentarij in Aphorismos Hippocratis, & dialogi de simplicibus medicamentis, & alia multa.

Antonius Pharmacopola, Galeno Pharmacorum localium lib. 9. cap. 4.

Antonius Stuppanus Rheticus, qui auxit Dispensarium, quod vocant, medicamentorum Nicolaï.

Antonius Zenus, aut vt alij appellant, Zenon Policola Venetus, cuius est liber de natura humana, siue de Embryo.

Antyllus vel Antillus citatus Oribasio lib. 2. Euporistôn, Aëtio Tetrab. 1. Ser. 3. sæpè, & alias quoque sæpè: Paulo Aeginetę lib. 3. cap. 40. & lib. 6. c. 33. & lib. 7. cap. 10. & 24. Stobæo Sermo. 99. Auicennæ lib. 5. & Rasi lib. 2. Continentis, cap. 2. & alibi sæpè, qui vt opinor, est ille Antilis, vel Antiles de quo suprà. Nam hæc nominum propriorum diuersitas in hoc authore, & cæteris Arabibus processit vicio interpretum, atque etiam librariorum.

Anyasius, Rasi lib. 3. eiusdem operis, cap. 3.

Appelles Chirurgus apud Artemidorum Daldianum, in libro de Somniorum interpretatione.

Appelles, siue ille, siue alius, apud Pliniũ lib. 32. c. 5. & Galenũ, li. 2. Antidotorum.

Aphricanus, qui de ponderibus & mensuris medelarum scripsit, & hic, siue alter eius nominis citatus Constantino, aut alteri, quisquis is est, lib. Geoponicôn. 12. in re medica.

Aphrodas, Galeno lib. Pharmaco. περὶ γενῶν. 2. & περὶ τόπους lib. 3. c. 4. eodémque vlt. ad fin. & lib. 5. cap. 7. non semel, & lib. 2. Antidotorum, & alibi sæpe.

Aphrodiseus, Galeno περὶ γενῶν libro 7. qui alius est ab Alexandro Aphrodiseo, qui Galeno multò posterior fuit.

Apion, eidem eiusdem operis, lib. 5

Apion Grammaticus, siue is fuit, qui scripsit de metallica medicina ex quibus Plinius quædam mutuatus est, lib. 35. vt ipse fatetur lib. 2. in nomenclatura authorum eius lib.

Apis Aegyptiorum rex inter inuentores medicinæ, nu. 15.

Apius Phascus, Galeno Pharma. περὶ τόπους, lib. 5. c. 7.

Apollinaris, Marcello Burdegalensi in sua præfatione.

Apollinaris Cremonensis, qui sub Eugenio quarto scripsit practicã, & alia quędã.

Apollo inter inuentores medicinæ suprà, nume. 6. & sequen.

Apollo alius, Galeno Pharmaco. localium lib. 7. c. 3. Nisi nomen ibi sit concisum (vt sæpe fit in nominibus propriis) vt sic significet Apollonium, vel Apollodorum.

Apollodorus, de quo suprà in successione medicorum, num. 54.

Apollodori duo, scilicet Scillæus, siue Citicus & Tarentinus citati Plinio, lib. 20. cap. 4. quos plerique opinantur esse illos Apollonios patrem & filium, de quibus paulò pòst dicemus. Apollodorum autem simpliciter citat Galenus in libr. Pharma. secundùm locos. Vnum autem horum citat Plinius lib. 14. cap. 7. & ex eo volumine, quo suasit Ptolomæo regi quæ vina biberet.

Appolloniedes, Aëtio Tetrab. 2. Ser. 4. cap. 48.

Apol

Apolloniades Chirurgus, nisi idem sit, apud Artemidorum Daldianum, in Somniorum interpretatione.

Apollonides Ciprius, Galeno in Methodo.

Apollonius Archistator, Galeno Parmaco. secundum genera, lib. 5.

Apollonius Biblas, eidem lib. 3. Epidemiorum Hippocratis.

Apollonius Citiensis, Cælio Aureliano lib. 2. Chroniôn c. 4. ex lib. 2. de Epilepticis, & iterum lib. 3. cap. 4.

Apollonius Citiæus, apud Strabonem lib. 14. qui vt opin or idem est.

Apollonius Glaucus, qui ex libris de interioribus citatur eidem Cælio Aureliano, lib. Chroniôn 4. cap. 8.

Apollonius Herophilus, siue Herophilæus pater, de quo suprà in successione medicorum: nume. 54.

Apollonius eius filius, sectæ vt pater Empiricę, vt tradit Galenus, aut quisquis est illo libro cui titulus est, εἰσαγωγὴ, id est, Introductio, siue Medicus, vbi vtrunque dicit fuisse Antiochenum.

Apollonius Memphites, nisi vnus ex illis fuerit, quem Galenus in illo libro memorat, & lib. 2. Antidotorũ atque etiam Aëtius Tetrab. 2. Sermo. 2. c. 24. & Sermo. 3. cap. 20. & Aurelianus lib. Chroniôn 3. c. 8. & lib. 4. cap. 8. & Nicandri Scholiastes.

Apollonius Mys, vel Mus, de quo Strabo lib. 14. & Celsus lib. 5. in princ. Galenus lib. 4. de differẽtiis pulsuum, & lib. 2. Antidotorum: & Arelianus lib. Oxeôn 2. ca. 13. ex libris. 18. quos de secta Herophili conscripsit.

Apollonius Organicus, Galeno Pharmacorum secundum genera lib. 5.

Appollonius Pergamenus, Oribasio Euporistôn lib. 1.

Apollonius Pitaneus, Plinio lib. 29. cap. vlti.

Appollonius Stratonis filius, de quo Galenus lib. 4. de differentiis pulsuum.

Appollonius Tarseus, eidem Pharma. κατὰ γένη, & Pharma. κατὰ τόπους, sæpè.

Apollonius Thespianus Galeno postremo loco. Et vt vix credam tot fuisse Apollonios medicos, sic nec credibile est vni fuisse tot cognomina.

Apollonius Thyaneus inter philosophos, suprà nu. 259.

Apollonius illorum omnium posterior, vt qui fuit tempore Apuleij, qui de eo loquitur lib. 9. Asini aurei post prin. vbi eum refert morsum à cane rabido.

Apollonius quisquis is est, simpliciter citatus Aëtio Tetrab. 2. Sermo. 2. cap. 78. & seq. & 82. & 91. & Rasi lib. 1. Continentis cap. 9. non semel.

Apollophanes Seleucensis regis Antiochi medicus, & maxima apud eum authoritate, vt scribit Polybius lib. Historiarum 1.

Apollophanes simpliciter, siue ille, siuę alius citatus Cornelio Celso, lib. 5. cap. 18. & Galeno Pharmaco. κατὰ γένη lib. 5. & κατὰ τόπους lib. 8. cap. 9. & Paulo Aeginetæ, libro tertio cap. 46. & lib. 7. cap. 18. & Aureliano Oxeôn, lib. 2. cap. 24. & cap. 33. vbi eum dicit Erasistrati sectatorem, & Alexandro Tralliano lib. 8. cap. 2. vbi eius malagma describit.

Apollozantes, Alexandro Tralliano.

Apuleius Madaurensis, de quo diximus inter philosophos: nu. 264.

Apuleius, aut vt alij vocant Apuleius Celsus, cuius libros habemus de herbarum viribus, ex quibus citatur Marcello Burdegalensi cap. 16. Huncque præceptorem fuisse Valentis, & Scribonij Largi, scribit ipse Scribonius lib. de compositione medicamentorum cap. 96. & cap. 171. Apuleium autem, siue hunc, siue alterum citat Constantinus, aut quisquis est, lib. Geoponicôn. 12. in re medica.

Aprianus, qui descripsit medicamenta quæ valent ad quæque membra affecta, apud Galenum lib. 6. Simplicium.

Arabas Thebanus, Galeno lib. 2. Antidotorum.

Arabasius, Rasi lib. Continentis 5. cap. 1.

Arabri.

Arabs siue Arabus, de quo suprà inter inuentores medicinæ, nume. 5.

Arabs simpliciter citatus Celso, lib. 5. cap. 18.

Aram.

Aratus inter poëtas, nume. 213.

Arcaganis, Rasi lib. 5. Continentis cap. 3. citatus ex lib. morborum.

Arcagenisius, eiusdem operis lib. 6. cap. 1. ex lib. de vomitu, & lib. 5. cap. vlti. ex libr. de morbis diuturnis.

Arcanidisius, eiusdem operis lib. 3. cap. 4.

Archagatus Peloponensis Lysaniæ filius, qui vt Plinius lib. 29. ca. 1. refert ex Cassio Hemina, primus è medicis Romam venit, L. Aemilio & Marco Liuio Consś. anno vrbis 535. Eique ius Quiritium datum, & taberna in compito Acilio empta, miréque gratus fuit aduentus eius initio, mox à sęuitia secandi, vrendíque, transiit nomen eius in carnificem, & in tædium artis. Archagati istius, aut alterius emplastrum recenset Cornelius Celsus, lib. cap. 19.

Archagillisius, Rasi Continentis lib. 8. cap. 1. ex lib. de morbis diuturnis. is fortè est qui suprà dictus est Arcagenisius.

Archelaüs, Plinio lib. 28. cap. 4. & Galeno Pharmacorum localium lib. 9. cap. 6. & Aëtio Tetrab. 4. Serm. 4. cap. 133. Hunc aut alium eius nominis Stobæus Sermo. 98. qui est de morbis, citat ex libro de fluuiis, qui ad rem medicam pertinet, vt olfacere possumus. Hic est vt opinor, quem Anaxagoræ discipulum fuisse dicit Strabo, libro decimoquarto.

Archestratus.

Archibius Galeno Pharma. τῶν γένη lib. 5. & lib. 2. Antidotorum.

Archidemus, siue Archidamus. vtrumque enim reperio apud Galenum lib. 2. Simplicium medicamentorum, cap. 18. & seq.

Archigenes sępe citatus Galeno, Aëtio, Paulo Aeginetæ, Mesuæ, Serapioni, Rasi. quem ipse Galenus lib. 4. de differentiis pulsuum dicit τῇ φιλοσοφίᾳ morbum depastum esse, vt nouam, inquit, vocem in re noua vsurpem. Etsi, vt subiungit, isto malo esset indignus, in colenda arte vir nō ignauus. Citatur ab ipso Galeno ex libris Medicaminum κατὰ γένη, & ex libris vndecim Epistolarum, & ex libro de Pulsibus, & ex lib. de oblesæ memoriæ instauratione, & ex lib. de significatione febrium, & ex libro de Musculis, & ex libris Regularū. & ex libro de longorum affectuum notitia. Et ab Aëtio Tetrab. 2. Sermo. 2. cap. 37. ex epistola ad Marsum. & à Paulo Aegineta lib. 3. cap. 45. ex epistola ad Atticum, & à Cælio Aureliano sæpe. & Rasi lib. 1. Continentis, cap. 4. & 5. ex libris morborum Chronicorum. Et hunc fuisse Apameum Syrium dicit idem Galenus, aut quisquis est, in Introductione siue Medico. De eo est illud Iuuenalis saty. 6.

—Tunc corpore sano
Aduocat Archigenem onerosáque pallia iactat.
Quod Themison ægros, &c.

Item illud satyra 13.

Nec dubitet Ladas si non eget anticyra, nec
—Archigene.

Archigenisius, Rasi libro duodecimo Continentis, cap. primo, vbi eum citat ex libro de antiquis morbis. Et fortè est Arcagenisius, vel Archagillisius, de quibus suprà.

Archis, Serapioni Antidotorum, cap. 91.

Archides siue ille, siue alius, ibi cap. 18.

Arcon, Rasi lib. 1. Continentis, cap. 8.

Arcontius, vide suprà Alcon.

Ardimitrius, qui fuit tempore Galeni, vt dicit Serapion tracta. 7. qui de Antidotis est, cap. 8.

Aretæus Cappadox, cuius est liber de acutis pasśionibus, de quo loquitur Paulus Aegineta libro quarto cap. primo in principio, vbi in nonnullis codicibus Aëtius scribitur pro Aretæus. Neque enim Aëtius Cappadox fuit, sed Antiochenus, vt ipsemet dicit, ideóque in Græco codice Aldi scribitur καππαδόκην ἀρεταῖον. Aretæum autem citat simpliciter ipse Aëtius Tetrab. 2. Sermo. 4. cap. 46. & Tetrab. 3. Sermo. 1. cap. item 1.

Aretæus Sabinus, qui Hippocratem commodissimè cōmentatus est, vt dicit Aulus Gelius lib.3.cap.16. vide infrà Sabinus.

Arianialis, Serapioni Simplicium, cap.143.

Aridion filius Meliz, Galeno, aut quisquis est Arabs, vt opinor, in libro de medicinis expertis.

Arinasius, Rasi lib.3. Continentis, cap.4. & fortè est Aniasius de quo suprà.

Ariobarzanes, Paulo Aeginetæ lib.7.cap.17. vbi describit emplastrum Ariobarzanion. Vti etiam Alexander Trallianus lib.3.cap.10.

Aristarchus Tarseus, siue Tarsensis, Galeno Phar. κατὰ γένη, lib.5. & Aëtio Tetra. 4. Sermo.2.cap.15.

Aristarchum illum, aut alium simpliciter citat idem Galenus Phar. κατὰ τόπους libro 5.cap.1. & 3. & lib.7.cap.5. & 6. Aëtius Quaternionis 2. Serm.4.cap.65. & Mesue in Antidotis.

Aristeus apud Galenum, siue Herodotum in Introductione, siue Medico, post principium.

Aristo, siue Ariston, quem citat Cornelius Celsus lib.5.cap.18. & Galenus Pharmaco. secundum locos lib.9.c.4. Huiúsque dicunt nonnulli esse librum de victu salubri, qui Hippocratis esse dicitur, vt scribit Galenus in Commentariis Epidemiôn Hippocratis, lib.6. cap.1. Et illum inter vetutissimos medicos ponit idem Galenus in Commentariis de ratione victus in morbis acutis lib.2. sectione 18. & in lib.1. de Alimentorum facultatibus.

Aristocles, Galeno Pharmaco. κατὰ τόπους lib.6.cap.1. & lib.8.cap.7.

Aristocrates Grammaticus Galeno eiusdem operis lib.5.cap.9.

Aristocrates simpliciter ibi, nisi idem sit, quod credimus.

Aristogenes duo Suidæ celebrati, alter Thasius qui ad Antigonum regem Macedoniæ plures libros in medicina scripsit: Alter Cnidius Chrysippi philosophi seruus, qui ex curatione Antigoni Gonatæ magnam famam consecutus est. Alterius malagma recenset Cornelius Celsus libro 5.cap.18. illum quoque sæpe citat Plinius libro 33.34. & 35.

Aristogiton, Plinio lib.27.cap.4.

Aristolaüs, Galeno Pharma. localium lib.9.cap.5.

Aristophylus Plataicus Theophrasto in Plantis memoratus, libro 9. de historia Plantarum, cap.19.

Aristoteles suprà inter Philosophos, nu.252.

Aristoxenus Herophilæus, & Alexandri Philalethis discipulus, Galeno libro 4. de differentiis pulsuum, & Aureliano lib. Oxeôn 3.cap.16.

Aristrasis, Rasi lib.5. Continentis cap.2. non semel.

Aristrates, Auicennæ lib.5. summa 2. tracta.2.

Aristus Chirurgus, Scribonio Largo cap.209.

Arius Asclepiadeus, Galeno Pharma. secundùm locos lib.4.cap.7. ex libro quo propria Phamaca coaceruauit, & lib.5.cap.7. & alibi sæpè.

Arius Tarseus, nisi idem sit, ipsi Galeno secundùm locos lib.3.cap.1. & lib.9.ca.1. vide Lecanius.

Arlunus, aut vt alij vocāt, Arlenus, qui scripsit de faciliori alimēto, & de balneo.

Armasios, siue Armesius, vide suprà Aermesios.

Arnaldus Villanouanus Gallus ex Prouincia, quem vulgò de Villa noua appellant, cuius sunt multa opera in vno volumine impressa. De eo admodum magnificè loquitur e nostris, vt cæteros nunc omittam, Ioan. Andr. in cap. consilium, de obser. ieiuni. in addi. Specul. in rubr. de crimi. fal. & Panormi. in cap. si verò, in 3. opposi. de iureiuran. vbi illum appellat summum & quasi diuinum medicum, & Barb. qui de illo mirandum quippiam refert in l. Titius, colum. antepenultima. ff. de verbor. obligat.

Arohon & Aroon, Rasi libro 1. Continentis, cap.2. & 3. ex libro de quæstionibus naturalibus.

Aron, eodem libro cap.3. & alibi sæpè, nisi sit Aaron, de quo suprà, quod facilè

crediderim, siue etiam superior.

Arrengenisius eiusdem operis, lib. 7. cap. 4.

Arrhabianus, Galeno medicamentorum secundùm locos lib. 7. cap. 4.

Arsillus Senogalliensis, qui versibus traduxit proloquia Hippocratis.

Artagalis, Rasi Conti. lib. 5. cap. 2. non semel.

Artaganis, eiusdem operis lib. 6. cap. 2. ex libris diuturnorum morborum.

Artanius, Rasi Continentis lib. 3. cap. 4.

Artemidorus cognomento Capito, Galeno lib. 1. Commentariorum de natura hominis, & lib. 1. Præsagiorum Hippocratis, cap. 29. & περὶ τόπων libro quinto, capite tertio. vide Capito.

Artemidorum simpliciter siue illum, siue alterum citat idem Galenus Pharmacorum localium lib. 5. cap. 7. & Cælius Aurelianus, qui illum Erasistrati sectatorem dicit lib. Oxeôn 3. cap. 14. & libro secundo, cap. 31. vbi eum Sidensem, & Erasistrati sectatorem dicit, & libro tertio, cap. 15. vbi etiam eum Sidensem vocat. vide Cornelius Artemidorus.

Artemisius Marcello citatus. cap. 36.

Artemius, eidem cap. 13. nisi idem sit cum præcedenti, quod videtur ex eodem Marcello, qui vtrunque Dianio ostendisse dicit.

Artemon Plinio, lib. 28. cap. 1.

Artigensus, Artigenisus, Artigenisius, Artiginisius, Artigesus, Artigenis, Artigenensis. Hæc enim omnium nomina pro vno, ni fallor, citat Rasis lib. 5. Continentis, cap. 1. & lib. 3. c. 7. in pluribus locis, & lib. 7. c. 4. non semel, & alibi sæpè.

Artorius Marcus Augusti medicus, de quo in successione medicorum, nu. 61.

Artram, Serapioni Simplicium cap. 228. ex libro de cibis.

Aruntius Achillas, Galeno lib. 7. Pharmacorum περὶ γενῶν.

Aruntius, in successione medicorum, nume. 62.

Asaimeri, Auicennæ lib. 5. tracta. 1. cap. 4.

Asanitus, Paulo Aeginetæ lib. 4. cap. 55.

Asan, Rasi lib. 3. Conti. cap. item 3.

Asascara, siue Asascan, nisi duo sint, Rasi eiusdem operis, lib. 9. cap. 4. & lib. 12. c. 1.

Asaueri, Serapioni Simplicium 416. nisi sit ille Asaimeri.

Asceos, eidem eiusdem operis, cap. 307. & libro de Agricultura.

Ascilimon, Rasi Continen. lib. 12. cap. 2. vide infrà Aslamen.

Asclapo Patrensis, apud Ciceronem lib. 13. epistolarum ad Seruium Sulpitium, episto. 20. & iterum altera ad Tironem epistola, lib. 16. earumdem.

Asclepiades Bithynus, Galeno περὶ τόπων lib. 1. cap. 1. ex libro de Alopecia, & libro περὶ γενῶν 7.

Asclepiades philosophicus, id est, naturæ studiosus dictus Galeno eiusdem operis lib. 7. cap. 5. & lib. 8. cap. 5.

Asclepiades Prusiensis, de quo suprà in successione medicorum, num. 57. & seq.

Asclepiades alter his Iunior Galeno memoratus. d. li. Pharmacorum localium sæpè. Ex his alteruter citatur ipsi Galeno ex libris Interiorum, quę Marcella inscripsit, atque etiam ex libris Exteriorum: citatúrq; item Aëtio, & Alexandro Tralliano, & Cælio Aureliano lib. 2. c. 7. ex libris Salutarium ad Geminium, & cap. 13. ex libris de Clysteribus, & ex libris παρασκευαστικῶν, id est, reparationum. Et li. 3. c. 8. ex libro de Hydrope, & lib. 5. c. 2. ex libris ad Erasistratum scriptis. Et in præfatione librorum Oxeôn, id est, Celerum passionum 1. c. 1. ex libris Diffinitionum. Et lib. eiusdem operis 1. c. 15. ex libris Celerum passionũ. Et li. 2. c. 10. ex lib. de Periodicis febribus, & lib. 2. c. 29. ex libris de vini datione, & lib. 3. c. 1. ex Commentariis Aphorismorum Hippocratis, & c. 5. vbi eum Titiensem dicit, & c. 19. ex libro de finibus. Duos Asclepiadas citat idem Galenus li. 6. Pharma. localium c. 4. post prin.

Asclepius citatus Aëtio, alter ab Aesculapio, qui & Asclepius Gręcis dicitur, vt diximus in Aesculapio.

Asirita Romanus, Galeno, si is est, in libro de medicinis expertis.

Aslamon, Asleman, Asliman, hæc enim reperio apud Rasim libro primo, Continentis

nentis

nentis, cap.6.& libro nono, capite 4.& cap.5. non semel. Et fortè est Ascisimon de quo suprà.

Aspasia infrà inter fœminas, nu.322.

Aspasius, Galeno lib. Phar. τῶν τόπους. 9.c.5.

Asphalartesius Galeno τῶν γενῶν, lib.7.

Astaron siue Asteron Torestes, autori illius libri medicinarum expertarum, vbi dicitur quòd fuit familiaris Acostroïs, de quo suprà.

Asterius, Aëtio Tetrab.2. Sermo.3.c.113.

Astrocanus in illo libro medicinarum expertarum.

Asusti stara, Rasi lib.11. Continentis c.4.

Atabari, Serapioni Simplicium c.79.& seq.& c.87.& 108.& alibi sæpè.

Atahusius, Rasi lib.4. Continentis c.4.

Ateuristus, quisquis is fuit, apud Galenum, in præfatione lib.10. Simplicium.

Athenæus Attaleus, apud eundem lib.1.de Elementis.

Athenæus Tharsensis, Aureliano lib.2. Oxeôn c.1.

Athenæus simpliciter Galeno memoratus Pharmacorum localium lib. 9.c.5. & Generalium lib.5.& in introductione, siue Medico, si is est, & lib.7. Therapeuticæ, & libro secundo de Semine, & lib.2. de causis Symptomatôn. Et hunc Attalensem fuisse scribit idem Galenus lib.4. de differētiis pulsuum. Fuitque huic cum Posidonio philosopho magna consuetudo.

Athenion, Cornelio Celso lib.5.c.25.

Athinæus, nisi sit ille Athenæus, Galeno lib.13. Therapeuticæ. Is, vt ibi dicitur, asseruit principem partem in corde esse.

Athryilatus Thasius, Plutarcho Symposiacôn decade 3. Proble.4.

Athuristus, siue Aturistus (vtrunque enim reperio) apud Rasim lib.3. Conti. c.1. non semel, & lib.3.c.6.& li.7.c.3.& alibi sępè. Et idem fortè est cum Ateuristo de quo suprà, aut cum Atorosco, de quo mox dicemus.

Athurskis, ibi lib.3.c.3.

Atinetus Galeno τῶν τόπους, lib.4.c.7.& Marcello Burdegalensi, c.120. vbi illū dicit fuisse seruum Cassij medici.

Atlas Pamphiliensis citatus Galeno.

Atoroscos, Rasi Conti. lib.1.c.6.

Atorosphos, ibi lib.2.c.5.& 6.

Attales Atheniensis Attalus Plinio dictus, lib.32.c.8.

Attalio, qui vt tradit Galenus, scripsit in Aphorismos Hippocratis, quod & tradit Oribasius, si is est, in præfatione Commentariorum in eosdem Aphorismos.

Attalus rex suprà, inter reges, nu.122.

Attalus alius ab illis Contemporaneus Galeni, vt ipse dicit, lib.1. Antidotorū, in prin.& lib. Therapeuticæ 13. vbi & illum dicit fuisse discipulum Sorani, cúmq; Thessalium asinum vocat, quòd Thessali sectator esset.

Attrahyndus, Rasi lib.10. Conti.c.3.

Atursius, ibi lib.3.c.7.

Auenius citatus Petro Aponensi in additione Mesue, quo loco tractat de ægritudinibus epatis.

Auen, Rasi lib.3. Conti.c.3.

Auerroïs cognomento Commentator, qui præter multa opera in primis laudata Commentarios in Aristotelem non indoctos, sed ineleganter admodum versos, scripsit: & libros 7. in re medica, quibus Colliget titulum inscripserunt, veluti vniuersale. vide Abenrast.

Augustinus Galdadinus Mutinensis, cuius est docta præfatio in Galeni opera Latina, & traductio libri eiusdem Galeni de musculorum dissectione, & aliorum.

Augustinus Niphus Philotheus cuius est liber de morbo Gallico, & de Diebus Creticis siue decretoriis, & alij plurimi.

B

Bagnisius, nisi idem sit, in eodem c.

Bachtisub, & Bachtisus, & Bachtisuch, nam hæc omnia reperio apud eundem, li. 6.c.4.& lib.7.c.1.& 4.& lib.9.c.4.

Baladius, Rasi lib.10.eiusdem operis c.1.

Batnachitus, Galeno lib.6.Simplicium.

Banchius, Galeno Phar.περὶ γῶν, lib.7.nisi sit Bacchius de quo suprà.

Bandasar, Rasi lib.11.Conti.c.5.qui fortè est Sandazar, de quo infrà.

Baphullus, Galeno in lib.2.Antidotorum.

Baptista Fiæra Mantuanus, cuius sunt commentaria in artem Galeni, & Quęstio de Attractione medicinarum solutiuarum, & alia de virtute mouente pulsum, alia item de phlegmatico & biblioso æqualiter febricitantibus, & alia multa opera.

Barbios, Serapioni Simplicium c.97.ex libro de Agricultura.

Barptolemæus Argenterius, cuius meminit Gesnerus in sua bibliotheca.

Barptolemæus de Brugis.

Barptolemæus Cocles Bononiensis, medicinæ distillator, & Chirurgus.

Barptolemæus de Mesina Siculus.

Barptolemæus de Montagnana, qui inter cætera sua opera ędidit consilia in hac arte eruditissima. De hoc loquitur noster Paul.Castr.consi.382.dubium istud, libro secundo in cuius specie siue facto, vt appellant, illum vocat egregium, & famosissimum medicinæ doctorem. In eum scripsit epitaphium Ioannes Pannonius, ex quo hos versus excerpsi,

Credo te Stygias mundo inuidisse sorores
Miratas raros tartara ad ima trahi.

Barptolemæus Syluanius Salonensis, qui ex Galeno quædam vertit.

Barptolemæus Troheron Anglus, qui chirurgiæ practicæ docũmenta scripsit li. 9.& iterum epitomen lib.1.

Barzuiatus cognomento Sapiens, Serapioni Antidotorum c.17.

Basilius Antyciranus episcopus huius artis peritissimus, vt scribit D. Hieronymus in Catalogo scriptorum Ecclesiasticorum.

Basilius, siue Basileus simpliciter citatus Paulo Aeginetæ lib.4.c.55. & lib.7.c.19. qui fortè idem est.

Basilius Magnus, de quo suprà inter Sanctos, nu.88.

Basius, qui de herbis scripsit, vt tradit Epiphanius lib.aduersus hæreses 1. statim post princip. Hunc citat Aëtius, vide Bassus.

Bassianus Laudus Placentinus, cuius est Iatrologia ad Herculem Estensem Ferrariæ ducem, & alia opera.

Bassus, siue fuit ille Basius, siue alius, Galeno Phar. secundùm locos lib.7.c.2.& secundùm genera lib.7.& Aëtio Tetra.2.Sermo.3.c.99.& Marcello medicamentorum c.29.vide Iulius, & Pomponius, & Tyleus, & Tullius Bassus.

Bassus Stoicus, nisi & idem sit, Galeno secundùm genera, lib.7.

Basus, nisi sit vnus ex illis, citatus Aëtio Ser.12.c.44.

Bauerius de Baueriis, Bononiensis.

Bedigoras & Bedigorus, & Bedagorus, & Budegorus. Hæc enim omnia nomina reperio, sed vnum tantùm esse existimo, apud Serapionem libr. Simplicium c.57.& 78.& 95.& Rasin libro primo Continentis, c.3.& 5.& 9.& libro secundo, c.4.& alibi sæpè.

Benedictus Nursinus, Francisci Sfortiæ familiaris, qui practicam rei medicæ scripsit.

Benedictus de Victoriis Fauẽtinus, qui scripsit libellũ de morbi Gallici curatione.

Bengezar.

Benguasit, qui vt opinor, est Abenguesit, de quo suprà.

Berengarius Cathalanus, qui in Hippocratem & Auicennam scripsit quasdam quæstiones.

Beritius, Galeno περὶ τόπους lib.9.c.5.

Bernardus Gordonius Gallus, cuius practica est, cui titulũ fecit Liliũ medicinæ.

Bern

Bernardus Felicianus, qui nonnulla ex Paulo Aegineta vertit.

Berotas.

Berthorius Casinensis abbas, ante monacharum professione medicus, multáque in ea arte opera scripsit.

Bertrucius Bononiensis, cuius extat practica vtilior quàm elegantior, & quā magna ex parte sequuntur medici Empirici.

Berytius & Beritius, Galeno Phar. localium lib. 4.c.7. vbi ab eo dicit Berytium Pharmacum dictum, & iterum lib. 9.c.5. Hunc quoque, vel alium eius nominis citat Constantinus Cæsar, aut quisquis est, in Collectaneis Geoponicis.

Betarmen, aut vt alij vocant Betarnem Siculus, autori medicinarum expertarū, quæ Galeno assignantur.

Biblis, Auicennæ lib.5. summa 2. tract. 2.

Biennius, Galeno Pharmaco. localium lib. 9.c.3.

Biennitas, nisi idem sit, eiusdem operis lib. 10.c.1.

Bimasui, & Bimmasui apud Rasim in libris Continentis sæpissimè. Citatur autem ex summa ipsius, eius operis, lib. 4.c. Et ex libro de complemento, eiusdem operis lib. 5.c.1. Et ex libro de febribus, ibi. Et ex libro nutricationum, etiam ibi. Et ex libro de cura prægnantis, lib. 9.c.5.

Binabichalid Perses, Rasi eiusdem operis, lib. 6.c.1.

Binelhalleg, ibi, lib. 4.c.1. & lib. 5.c.1.

Binmasim, ibi lib. 6.c.1. nisi sit ille Bimasui.

Binserapion ibi, lib. 4.c.1. & alibi sæpissimè. Credo esse Io. filium Serapionis, de quo posteà.

Blasius Asparius Papiensis, qui scripsit libellum de curandis febribus.

Bodex, Rasi Continen. lib. 1.c.4.

Boëtus, siue Boëthus, apud Celsum lib. 5.c.21.

Bolas, cuius collyria describit Aëtius Tetrab. 2. Ser. 3.c.99. & 104.

Bonefet, Rasi lib. 1. Continentis, c.3. ex libro de cultu terrarum.

Bonominus Bergomēsis, cuius extat liber de venenis, & alius diuersarū quęstionū.

Bonus præceptor, quisquis is est, citatus Galeno, lib. 7. Pharma. localium c.4.

Botryes, Plinio in nomenclatura medicorum, lib. 29.

Branchaleon, vide Ioannes Franciscus Branchaleon.

Brela Croa, infrà inter fœminas, nu. 338.

Brenitus, Galeno Pharma. localium 9.c.4.

Britannicus, Galeno ibi, lib. 4.c.7. vide Stolus Britannicus.

Brunus Longoburgensis 4. cuius extant opera in Chirurgia.

Brunus pater Dini de Garbo, de quo posteà dicemus, chirurgiæ peritissimus.

Bubikir, vide Albubeter.

Bucceiesu, Rasi Continentis lib. 1.c.4.

Buctigesu, eiusdem operis lib. 2.c.2. nisi idem sit. Nam & alibi Buccigesu, & Burcigesus legitur, eiusdem lib. c.3. & Bucciiesu, lib. c.2. item 2.

Buctuson ibi, lib. 2.c.2. nisi & idem sit.

Budegorus, vide suprà Bedigoras.

Bugerius.

Buhahylyha Arabs cuius sunt Tacuim, siue tabellæ aut tesserulæ, in quas totam propè medicinam redegit, vti etiam Elluchasem de quo infrà dicemus.

Buhiel Hutasiuius, Rasi Continen. lib. 5.c.1.

Bulchasis, cuius extat liber de præparationibus medicamentorum, quem librum Seruitoris vocāt, alij Albucasis & Albucasa vocant, nisi sint diuersi, vide Albucasa.

Bureiesu, Rasi lib. 1. Conti. c.3. sed eum puto esse Bucceiesu, de quo suprà.

Butaducus, ibi lib. 3.c.7.

Byn Sabur, eiusdem operis lib. 6.c.1. ex illius Antidotario.

Byntalius ibi, lib. 11.c.3.

Bythonus, cuius meminit Georgius Valla li. 27. expetendorum & fugiendorum qui est medicinæ 4.c.232.

C

Cadmus Agenorides Phœnicum rex, inter inuentores, nume. 11.

Cæcilius Bion, Plinio libr. 28. c. 13. qui vt in eiusdem libr. indice dicit. περὶ δυνάμεων scripsit.

Cæcilius simpliciter, ex Commentariis citatur ipsi Plinio lib. 29. c. 4.

Cælius Aurelianus Siccensis, cuius habemus libros de celeribus passionibus, quas Oxeôn appellat & de morbis chronicis, quos Chroniôn vocat, id est, tardarum passionum, & eosdem quidem doctos, sed stylum sanè Africum redolentes. Scripsit & libros Medicaminum, vt dicit lib. 2. Chroniôn c. 4. in fi. Et medicinalium respõsionum, vt dicit eiusdem operis lib. 1. c. 1. & lib. 2. c. 4. & li. 3. c. 4. Et γυναικείων, id est, passionum muliebrium, eo. lib. 7. c. 4. Et specialium Adiutorium ibi, non semel, & Epistolarum Græcarum ad Prætextatum lib. 2. c. 1.

Cæsar in imperatoribus suprà, nu. 154.

Cæsar Landulphus, cuius est libellus de curis febrium.

Cæsar Optatus Neapolitanus, cuius extant aliquot liminares epistolę in scriptores medicos.

Cahraba, Rasi Conti. lib. 10. c. 1.

Caius Iulius Plinio memoratus lib. 7. c. 53.

Caius Neapolitanus, Galeno Phar. κατὰ γένη lib. 5.

Caius Ocularius, eidem Phar. κατὰ τόπους lib. 4. c. 7.

Caius Valgius, suprà in successione Medicorum, nu. 62.

Caius simpliciter vnus, vt puto, ex illis, vel Aelius Caius, de quo suprà. hic citatur Aureliano lib. Oxeôn 3. c. 14. vbi illum dicit Herophili sectatorem.

Calaf Iudæus Catalanus, qui simpliciter citatur Calaf, Rasi lib. 11. Conti. c. 4. & 5.

Calaminus, ibi, lib. 5. c. 1.

Calays, ibi, nisi sit ille Calaf.

Calhamam, & Calhamen. d. lib. 5. c. 2. & lib. 11. c. 1.

Callianax, de quo Galenus illud scripsit, quòd interrogatus à quodam num moreretur, respondit Homerico illo carmine lib. Iliados 21.

κάτθανε καὶ πάτροκλος ὅσπερ σεο πολλὸν ἀμείνων. id est, ad verbum,

Occubuit & Patroclus qui te multò pręstantior fuit.

Calligenes medicus Philippi Macedonum regis illius, qui aduersus Romanos belligerauerit, cuius meminit Liuius lib. 10. belli Macedonici.

Callimachus qui de Coronis priuatim scripsit. Nam & hîc est quædam valetudinis portio, teste Plinio lib. 21. c. 3. quod & videre licet ex Galeno lib. 2. Pharmacorũ localium c. 2. vbi describit amuleta quæ capiti coronæ modo circumposita, & alligata, dolorem eius arcent: & Dioscoride lib. 4. cap. 127. quo de Hippoglosso tractat, vt nõnulli interpretes ibi intelligũt: & ipso Plinio li. 24. c. 10. vbi de smilace loquitur, & c. 12. statim post prin. & c. 19. & li. 27. c. 11. statim post prin. & seq. vbi de Polygono tractat. Plutarcho Problematôn Symposiacôn decade 3. c. 1. Marcello. c. 1. non semel.

Coronarũ vis medicamentaria.

Callinicus, Galeno Phar. κατὰ γένη lib. 7.

Callisthenes Aristotelis discipulus, qui de herbis scripsit, teste Epiphanio statim post prin. lib. 1. Hæreseôn.

Caluus, vide Marcus Fabius Caluus.

Camachilis, Galeno lib. 6. Simplicium.

Cammachitus, siue Camachirus, ibi, nisi idem sit.

Canamusalus de Baldach, cuius librum habemus de curandis oculorum passionibus.

Candidus, Aëtio Tetrab. 2. Ser. 3. c. 113.

Capito Ophthalmicus, id est, ocularius medicus, eidem Phar. κατὰ τόπους lib. 4. c. 6. vide an sit Artemidorus Capito, de quo suprà.

Capitonem simpliciter, quisquis is fuit, siue ille superior, siue Artemidorus Capito, de quo suprà, citat Galenus in eodem c. & in Commentariis Epidemion Hippocratis, & Aëtius Tetrab. 2. Ser. 3. c. 77.

Caricles, qui & Charicles, qui mortẽ Tiberij Cæsaris ex pulsu venarum pronũciauit,

ciauit, apud Tacitum lib.5. cuiúsque meminit Suetonius in ipso Tiberio. Húncque aut alium eius nominis citat Galenus Pharmacorum κατὰ τόπους, lib.2.cap.2. & libro nono, capite quarto.

Caridemus Erasistrati sectator, Aureliano lib.1. Oxeôn c.15.

Carixenus, qui & Charixenus, & Charixenes, κατὰ τόπους lib.3.c.1.& libr.5.c.7.& lib.6.c.2.& Aëtio Tetrab.2.Ser.4.c.52.

Cark, Rasi lib.1. Conti.c.6.

Carpitanus, vide infrà Chaspitanus.

Carolus figulus, qui de herbis & piscibus scripsit.

Carolus Stephanus Parisiensis qui libros Anatomicos scripsit, & de nutrimentis libro tertio.

Carterus, Galeno Phar. localium lib.7.c.4. Et fortè est Craterus eidem quoque memoratus inuersa litera, de quo posteà.

Carus, de quo extat epigramma Martialis lib.10.

Nequius à Caro nihil vnquam Maxime factum est,
Quàm quòd febre perit, fecit & illa nefas, Et quæ sequuntur.

Casion Armenus, memoratus autori incerto lib. de Medicinis expertis.

Casio, Auicennæ lib.5. summa 2. tract.2. nisi is sit Casius de quo mox dicemus.

Casius Fœlix, de quo suprà in successione Medicorum, nu.62.

Casius Iatrosophista, cuius sunt medica problemata de animalibus Græca, Latinitati donata ab Hadriano Iunio.

Casius simpliciter, quisquis is fuit, Cornelio Celso in præfatione, & lib.4.c.4. & li.5.c.25.& Galeno Phar. κατὰ τόπους lib.4.c.7.& lib.9.c.4. nō semel: & Scribonio Largo de compositione Medicamentorum c.119. ex quo potes intelligere eum fuisse tẽpore Tiberij Cæsaris: Aureliano lib. Chroniôn 4.c.5.& Aëtio Tetrab.2.Ser.3.c.99. & Auicennæ sæpè, vide Pironius. Casiū Parmensem, siue hunc, siue alterum memorat Plinius lib.31.c.2.

Castinus Aëtio citatus Tetrab.3.Ser.4.c.44.

Castor, vide Antonius Castor.

Castus, Galeno lib.4.& 7. Medicamentorum κατὰ γένη: Rasi lib.4. Continẽtis c.1.

Cataginus Antiochenus, Auicennæ lib.5. tract.2.

Catilina regis Lithois medicus, autori medicinarum expertarum, quem nonnulli dicunt esse Galeni.

Cato Censorius primus Romanorum, & diu solus vsus herbarum scripsit, vt dicit Plinius lib.25.c.2. in prin. Et licèt medicos incesserit, is tamen medicus fuit, vt vide re est ex eodem Plinio lib.29.c.1.& altero Plinio Valeriano, lib. rei medicæ 4.ca. 29.& ex libro ipsius de re rustica infinitis locis, præsertim c. quo describit brasicæ vires in re medica. Sed & ipse librum scripsit, quo docet, quo pacto quis incolumis seruari, vel ægritudine liberari posit, vt tradit Plutarchus in vita illius.

Cecilius Argiuus, inter poëtas, suprà nu.222.

Cecilius Bion, vide supra Cecilius.

Celer Primipilaris, Galeno lib.7. Phar. κατὰ γένη. Is tametsi Primipilaris erat (quæ est dignitas militaris) de qua noster Iurisconsultus, in l. pater filium. §. Iulianus. ff. de lega.3.& Quintilianus lib.6.c.3. tamen medicæ quoque artis peritus erat, vt hinc intelligas, nullam aliam artem, nullum ordinem ab hac abhorruisse.

Celius Aurelianus, vide Cælius Aurelianus.

Cermisonus, vide suprà Antonius Cermisonus.

Cesar Imperator, vide Cæsar.

Cesar Landulphus, vide Cæsar Landulphus.

Cesar Optatus, vide Cæsar Optatus.

Chalcideus, Galeno Phar. secundùm genus lib.5.

Chærias Atheniensis Plinio lib.20.c.23.

Chamul Bizagisuch, Rasi lib.5. Continentis c.1.

Charicles, vide Caricles.

Chariton Aëtio citatus Ser.13.c.18.

Charix

Chari xenus, vide Cari xenus.

Charmides, Galeno li.2. Antidotorum.

Charmis Massiliensis in successione medicorum, suprà nu.65. nisi ille idem sit.

Chaspitanus, siue Charpitanus in successione medicorum, nu.62.

Chealfetebeni, Serapioni Simplicium. c.197.

Chereas, Galeno Phar. localium li.5. c.9. nisi sit ille Chæreas de quo suprà.

Chimrasius, Rasi lib.6. Conti. c.1.

Chimon.

Chiron Centaurus inter inuentores medicinæ, nu.12. & seq.

Chosi, & Chozi, Serapioni Simplicium c.93. & alibi. vide Chuzi.

Christianus Soter Limothermęus, qui nonnullos Galeni libros in Latinũ vertit.

Christianus alius, Serapioni Simplicium c.282.

Christiermus Morsianus Danus, cuius præter res medicas extat Arithmetica.

Christophorus Ballista Parisiensis, qui de re medica libros scripsit.

Christophorus Barzianus, siue Barzezius Pergamẽsis, cuius extat liber de cognitione & cura febriũ, & Introductoriũ, siue Ianua ad omne opus practicũ medicinæ.

Christophorus Clauserus Tigurinus, cuius est dialogus Germanicus de vrinæ iudicio.

Christophorus Georgius de Honestis Florentinus, cuius sunt Commentarij in Antidotarium Mesue.

Christophorus Heyll Vuisbadensis, qui scripsit artificialem medicationem, & quosdam Galeni libros in Latinum vertit.

Christophorus Oroscius cuius extant annotationes in Aëtij, & Pauli Aeginetæ interpretationes.

Chrysanthus Gratianus, Galeno Phar. localium lib.3. c.1.

Chrysaris, Galeno in libro cui titulus est, linguarum Hippocratis expositio.

Chrysermus, Plinio lib.22. c.22. Galeno libro 4. de differentiis pulsuum, & lib.9. Pharmacorum localium c.2.

Chrysippus Gnidius, in successione medicorum suprà nu.50.

Chrysippus illius filius, Ptolemei medicus, apud Laërtium in Chrysippo Halẽsi.

Chrysippus alius Erasistrati discipulus, de quo Laërtius ibi. Vnúmq; horum citat Galenus li.2. Commentariorum de natura hominis, & Plinius lib.20. cap.9. in prin. vbi dicit illum Brasicæ priuatim volumen dicasse, & Cornelius Celsus li.5. & Aurelianus lib.4. Chroniôn c.8. ex libris de Lumbricis. Et lib.2. Oxeôn c.12. ex lib. de Catalepticis. Ab vno horum Chrysippea herba dicta Plinio li.36. c.9.

Chuzi, & Chuz, & Chusi, & Cus, & Chus, nisi sint diuersi, quod minimè puto, Rasi lib. Continentis 1. c.5. & li.2. c.2. & li.3. c.2. non semel, & c.3. etiam non semel, & c.5.6. & 7. Et hic, ni fallor, idem est cum Chosi, & Chozi, de quo suprà.

Cienus, qui & Prusias dictus est Herodoto in Introductione siue Medico, quem plerique Galeni esse putant.

Cimon, Galeno Pharmacorum localium lib.3. c.1.

Circe inter fœminas infrà, nu.313.

Cisadra, Rasi Conti. lib.6. c.1.

Claudianus citatus Plinio Valeriano lib. rei medicę 3. c.45. Et hic fortè est, cuius meminit Galenus lib.1. Pharmacorum localium c.1.

Claudius Apollonius, Galeno lib. Antidotorum 2.

Claudius Damonicus, eidem Pharmacorum localium lib.3. c.1.

Claudius Philoxenus chirurgus, eidem Pharmacorum generalium libro secundo, vide Philoxenus.

Claudius Sophista memoratus Epiphanio Cyprio, libro Hæreseôn 2. c. item 2. hæresi.66.

Claudius, siue vnus ex illis, siue alius simpliciter citatus Plinio lib.22. c.23.

Cleemporus, & Cleamporus (vtrunq; enim legitur) cui pleriq; adscribunt eum librum de vi & effectu herbarum, quem tamen pertinax fama & antiquitas Pythagoræ vendicat, vt scribit Plinius lib.24. c.17. húncque etiam alibi citat idem Plinius.

Cleempus, nisi idem sit, nam & id quoque nomen reperitur.

Clemes Sertorius, Galeno Phar. κατὰ γένη lib. 7.

Cleobulus, Galeno eiusdem operis lib. 5.

Cleodemus Plutarcho in conuiuio septem sapientum, vbi scribit eum cucurbitu lis frequentius quàm quisquam alius medicorum suæ ætatis vti solere, atq; eius opera factum id auxilium imprimis celebraretur, & in vsu frequentissimo esset.

Cleoderus apud eundem illo ipso libro.

Cleomenes, apud Plutarchum Problematon Symposiacon, decade 6. c. 8.

Cleon siue Cleo, Cornelio Celso li. 6. c. item 6. & Galeno Phar. localium li. 3. c. 1. Aëtio Tetrab. 2. Ser. 2. c. 93. & Ser. 3. c. 15. & 18. & 27. & Ser. 4. c. 107. & Paulo Aeginetæ lib. 7. c. 16.

Cleopater Aëtio Tetrab. 4. Ser. 1. c. 98. & Paulo Aeginetæ, alicubi ex libris de arte curatiua, & singulorum morborum curatione.

Cleopatræ duæ inter fœminas, infrà nu. 326. & seq.

Cleophanes, & Cleophantes, & Cleophantas, & Cleophantus, Plinio sæpissimè, & inter cætera lib. 24. c. 16. & libr. 26. c. 3. vbi scribit illum vini rationem illustrasse apud priscos, & Galeno Pharmacorum secundùm genus li. 9. c. 3. & c. 6. & Cornelio Celso lib. 3. cap. 14. vbi eum dicit fuisse ex antiquioribus medicis: & Cælio Aureliano libro Oxeôn 2. cap. 39. Sed & huius, aut alterius eius nominis medici meminit Cicero in oratione pro Aulo Cluentio Habito, vbi eum vocat ignobilem medicum, sed spectatum.

Cleopolemus, Plinio li. 20. c. 17. nisi Theopolemus sit scribendum.

Clesipon Celso li. 5. c. 18. quanquam nonnulli ibi legunt Ctesiphon, de quo infrà.

Cletius Abascantius, siue Abascantus, Galeno medicamentorum localium libr. septimo, capite tertio. Alij tamen Paracletum Abascantium legunt, quoniam apud Galenum in quibusdam codicibus ita legatur παρακλητίυ ἀβασκάντυ. Sed & id separatim ita legi potest, παρὰ κλητίυ. Abascantum quoque simpliciter citat Galenus eiusdem operis libr. 9. cap. 4. Extat inter Syluas Statij prima, libro quinto, de Abascantio siue hoc, siue altero.

Cliton Rasi Conti. lib. 2. c. 6.

Clodius, qui scripsit libellum de cura Ascaridum, Aureliano lib. 4. Chroniôn ca. vlt. Sed & eum citat lib. Oxeôn 3. c. 8. vbi eum dicit Asclepiadis sectatorem.

Clouiacus, Galeno Phar. κατὰ γένη lib. 7.

Clymenus inter reges nu. 128.

Codamus rex, suprà inter reges, nu. 123.

Codius Tuscus, Galeno lib. Antidotorum 2.

Cointus præceptor Lyci Macedonis, Galeno in initio libri tertij, Aphorismorum Hippocratis.

Comes Andreas, vide suprà, Andreas in fi.

Comon inter philosophos suprà, nu. 267.

Complutus Rabi Moysi, Aphorismorum parte 21. ex Introductorio ipsius, & iterum parte 22. in princ.

Conradus Gesnerus, cuius extant multa opera, & traductiones optimorum authorum medicorum, atque aliorum, quos si sigillatim nosse cupis, adeas eius bibliothecam.

Conradus Heiugater Tigurinus, Caroli 8. Francorum regis medicus, qui inter cætera scripsit defensionem Astronomiæ.

Consodomus, Serapioni Simplicium c. 271.

Constans, qui vocatus est Romanus, citatus à Simeone Setho, in libro de cibariorum facultate, quo loco loquitur de Paguris, siue cancris.

Constantinus Africanus, cuius sunt lib. 7. de morborum cognitione & curatione, & alia multa opera.

Constantinus Imperator inter imperatores, suprà nu. 153.

Constantinus monachus Casinensis, cuius viaticum laudant medici.

Constant

Constantinus alter vetustior citatus Aëtio, Quaterni 2. Ser.2.c.54. & Paulo Aeginetæ lib.3.c.24.& 28.vbi de curatione destillationis, in fi.& lib.7.c.13. vbi describit saponem ipsius Constantini.

Copho, cuius est liber de arte medendi, & eius Electuarium recenset Nicolaüs Antidotarius.

Cordus, vide infrà Euricius.

cuCornelius Artemidorus Pergamenus ex comitibus Verris in prætura Siciliensi, ius sæpe meminit Tullius in 5.actione in Verrem.

Cornelius à Baërsdorp Gosensis, cuius est methodus vniuersalis artis medicæ.

Cornelius Celsus, suprà in successione medicorum, nu.63.

Cornelius Mechelingensis, cuius est liber de puerorum, infantiúmve morborum dignotione & cura.

Cornelius, quisquis is est, simpliciter citatus Galeno lib.Phar.localium 2. c.5. vbi eius medicamentum recenset, nisi idem sit Cornelius ille Celsus, quod minimè credo, neque enim vllum tale est medicamentum apud Celsum, neque Galenus solet citare Latinos scriptores. Sed & Cornelius vel ille, vel alius citatur sæpe Octauio Horatiano, aut vt aliis placet, Theodoro Prisciano, libro quarto, de Physica scientia ad Eusebium filium.

Cosmas inter Diuos suprà, nu.89.

Cosmus, Marcello Burdegalensi.c.7.& 8.non semel, & 14.& 30.nisi sit ille, quod minimè credo. Sed & Cosmianam potionem, Perticen quoque Cosmianam, & Antidotum item Cosmianam describit idem Marcellus cap. 20. Cosmi autem meminit Martialis lib.1.

Pastillos Cosmi luxuriosa vorax.

Et libro 5.

Quod quacunque venis Cosmum migrare putamus.

Et libro 11.

Profertur Cosmi nunc mihi siccus onyx.

Costa, & Costes, & Costus, & Costim, Serapioni Simplicium c.97.& 173.& 250. ex libro de Agricultura.& Rasi li.Conti.c. 1.non semel, & c.8.ex libro de Cholera. Et lib.7.c.1.ex libro de Passionibus, & lib.8.c.1.ex libro de Phlegmate. Et lib. 12.c.1. ex libro de Alteratione humoris.

Cosus, Galeno li.7.Phar.Localium c.5.

Cratëias, siue Crateuas (vtrumque enim nomen reperio) Herbarius sæpe Dioscoridi, & Plinio citatus, & qui de herbis scripsit, vt dicit ipse Dioscorides in præfatione, & Plinius li.25.c.2.vbi illum nuncupat Rhizotomum, id est, radicisecam, & Epiphanius Cyprius statim in initio lib.1.Hæreseôn. Fuitque is tempore Hippocratis, qui ad eum scripsit epistolam, qua eum rogat, vt optimas herbas ad curationem Democriti colligeret, appellátque eum optimum herbarium.

Crateuas alius, qui fuit longo pòst tempore, vt qui nonnullas herbas adscripsit Mithridati apud Plinium li.25.c.6.in prin.

Craterus, Galeno lib.Phar.localium 7.c.5.& lib.2.Antidótorum. Hic sub Augusto fuit, ciúsque meminerunt Cicero in epistolis ad Atticum non semel, Horatius libro Ser.secundo Saty.3.& Persius Saty.3.& Porphyrius libro primo, de Abstinentia ab esu carnium.

Cratippus, quem Heraclides Tarentinus ad Antiochidem, & post eum Galenus Pharmacorum localium li.6.c.1.& iterum 2.in fi.ex Ferula citant. Est autem Ferula νάρθηξ libri ipsius Cratippi inscriptio. Quam quidem libri inscriptionem etiam Heras Cappadox suis medicamentorum libris posuit, vt postea in eo dicemus. Atque etiam Soranus, vt videre licet apud Aëtium, qui ipsius νάρθηκα citat libr.8.cap.44. Græcis enim, vt id obiter dicam, eum morem fuisse, vt libros suos medicamentarios νάρθηκας & ναρθήκια inscriberent. Ex quo illud Ciceronis libro secundo de Finibus, Iam doloris medicamenta illa Epicurea, tanquam de Narthecio promăt, si grauis, breuis. si longus, lenis. De Narthecio igitur, id est, de libro medicametario Nar-

thecion inscripto. Quanquam sunt, vt scribit Cornarius cuius hæc sunt, qui Pyxidem medicamentariam per Narthecium intelligunt. Sed priori sententiæ adstipulatur Martialis in Apophoretis, qui huiusmodi Narthecia capsulis eboreis inclusa fuisse dicit, epig 78.

Artis ebur medicæ Narthecia cernis habere,
Munera qua cuperet Pactius esse sua.

Craton Celso citatus, lib.6.c.7.& c.18.

Creitas Herbarius, proauus Crateiæ, de quo nuper diximus. Huius autem mentionem fecit Hippocrates, in epistola ibi memorata.

Creon Agrigentinus, sunt enim qui ita vocant Acronem, de quo nu.56. in successione medicorum.

Criamabilis.

Cride Pandionis, à quo Minoa circa pudenda morbo laborantem curatum ferunt.

Criambulus, Galeno lib.6.Simplicium.

Crinas, aut alij scribunt. Critias Masiliensis, in successione medicorum, nu.65.

Crispus Philus, id est, amicus, Galeno Pharmacorum localium lib.5.c.7.

Crispus Libertus, Galeno lib.7.eiusdem operis c.3.

Crispus simpliciter, siue vnus ex illis, siue alius, eidem Phar. secundùm genus li.5. & li.7.& secundùm locos lib.5.c.7.& iterum li.9.c.4.

Christades, Rasi lib.1.Conti c.1.

Christophorus Orosius, cuius sunt Castigationes in Aëtium.

Critias, vide suprà Crinas.

Crito, vel Criton Cortyniates Cretẽsis, Galeno Phar. localium li.9.c.1. quamuis Cornarius putat legendum Tryphonem pro Critone, de quo postea dicemus.

Crito, siue ille, siue alius simpliciter citatus eidem Galeno, ibi lib.1.c.1.& 3.& li.5. c.1.& alibi sæpe, atque etiam Generalium lib.1. Aëtio & Paulo Aeginetæ ex 4. libris Cosmeticorum, & ex libris de medendis morbis. & ex libris Pharmacorum, De altero autem illorum est illud Martialis 11.libro,

Quod sanare Criton, non quod Hygea potest.

Critobulus, qui vt scribit Plinius li.7.c.37. magnam sibi famam comparauit extracta Philippi regis oculo sagitta, & citra deformitatem oris curata orbitate luminis. Huiúsque etiam meminit Q. Curtius lib. 9. vbi illum appellat Critobolum, dicitque illum fuisse inter medicos artisq; eximiæ, & Alexandrum cum curasse ex admodum periculoso vulnere.

Crucianus Florentinus, vide infrà Trusianus.

Ctesias medicus idem & historicus, vt qui res Syriacas & Persicas scripsit, Xerxémque medicatus est, vt scribit Strabo libro 14. Et eius quoque meminit Plutarchus in Artaxerxe. Hunc Etesiam vocat Diodorus libro tertio, nisi mendum sit, quod magis credo, dicitque eum fuisse Cnidium, & ob eam artem annis 17. cum rege Artaxerxe summo cum honore fuisse. Et eum citat Stobæus Ser. 98. quo tractat de morbis.

Ctesiphon, cuius compositiones citat Cornelius Celsus libr.5.c. 18. Galenus siue Herodotus in Introductione, siue Medico: & idem Galenus lib. Medicamentorum κατὰ γένη 6. vide suprà Clesipon.

Cureus, Aëtio, & Paulo Aeginetæ lib.3.c.48.& lib.7.c.18. Hunc Bythinium fuisse memini me legisse apud Galenum, sed nunc locus non occurrit.

Chus, vide suprà Chuz.

Cybele inter fœminas, infrà nu.319.

Cyrillus Archiepiscopus, Aëtio Quaterni 3.Ser.1.c.24.

Cyrillus simpliciter, siue ille, siue alius, eidem eiusdem Ser.c.50.

Cyrtus Galeno Phar. κατὰ γένη lib.6.

Cyrus Alexandrinus, apud Gennadium in viris illustribus.

Cyrus Archiater Edessæ, Aëtio Tetrab.2.Ser.2.c.91.

Cyrus Georgius Chrysococca, cuius liber est ἐς τὴν σύνταξιν τῶν περσῶν.

Dalion

D

Dalion herbarius, Plinio lib.20.c.17.

Damascenus, Serapioni Simplicium c.256. vide Ioannes Damascenus.

Damascus, ibi c.107.& alibi sæpe.

Damegeron, Constantino Cæsari, aut alteri, li. Geoponicôn 12. sæpe in re medica citatus.

Damianus inter Diuos, suprà nu.89.

Damion, Plinio lib.20.c.9.& alibi sæpe.

Damocrates inter poëtas, suprà nu.217.

Damon, Plinio Valeriano lib.3.c.20. Et fortè is est ille Damion.

Danaüs, Aëtio Tetrabibli.2.Ser.3.c.98.

Daniel Vkerdenus Bruxellanus, cuius extat libellus, quo ostendit medicum non corpori solùm, sed & animæ suppetias ferre, quod nos alibi diximus.

Daphnus Ephesius vnus è Dipnosophistis, quorum colloquia describit Athenæus.

Darius, Galeno Phar. κατὰ τόπους libro septimo, capite tertio, & περὶ γενῶν lib. 5. & Auicennæ in Antidotis.

Dation, siue Detion apud Plinium sæpe.

Dauid rex, inter reges, suprà nu.141.

Dauid filius Serapionis, Serapioni tract.7.c.17.

Debigorus & Debigoras, Auicennæ lib.5.summa 2.tract.2.

Defilaha, Rasi Continentis lib.9.c.6.

Defindus, Rasi eiusdem operis lib.6.c.1.

Deleon, Galeno Phar. κατὰ γενῶν lib.2.

Deletius Epagathus Galeno Phar. κατὰ τόπους lib.9.c.5.

Delphinus Acronis discipulus empiricus apud Galenum.

Demarchus Cœlio Aureliano lib.1.Chroniôn c.4.

Demetrius Appameus, qui libros Interiorum scripsit, fuitque ex Herophili sectatoribus, Cælio Aureliano libro Chroniôn 2.cap.10. & libro 3.ca.8. & libro quinto, capite nono, ex libro Signorum, & etiam libro Oxeôn c.33. vbi Aponicus scribitur pro Appameus.

Demetrius Attaleus & ipse Herophilæus, eidem Aureliano lib. Chroniôn 2.c.2. & lib.Oxeôn 2.c.1.& iterum lib.3.c.18.

Demetrius Archiater, nisi vnus sit ex illis, Galeno lib.Antidotorum 1. Hic est, vt opinor, qui fuit Antonini Imperatoris medicus primarius, de quo idem Galenus, in libro de Theriaca ad Pisonem.

Demetrius Bythinius, siue vnus ex illis, siue alter, eidem Phar. περὶ γενῶν lib.4.

Demetrius Chlorus, Nicandri Scholiastæ in Theriaces.

Demetrius Nigrinus, Galeno Phar. κατὰ γενῶν lib.7.

Demetrius simpliciter, siue vnus ex illis, siue alius, Aureliano in præfatione libr. Oxeôn, ex libris de Pasionibus.

Demion Plinio sæpe.

Democides Crotoniensis, qui primus apud suos præclarissimè omnium hanc artem exercuit, postea cum Aeginetæ vno anno talento conduxerunt: Athenienses sequenti anno centum minis: Policrates postea talentis duobus, quæ summa quanti sit intelliges ex nostro Budæo in libro de Asse. Denique cum Dario Histaspis filio tantam consuetudinem habuit, ab eòque in tanto honore habitus est, vt cum eo ad mensam sederet, quæ omnia retulit Herodotus libro tertio, vbi & alia pleraque de eo recenset. Et eum tradit Suidas scripsisse librum de medicina. De eo quoque Ioannes Tzetzes historia 9.ca.3.

Democrates inter poëtas, suprà nu.217.

Democritus inter philosophos, suprà nu.249.

Demosthenes Massaliota, Galeno Phar. περὶ γενῶν lib.5.

Demosthenes Philalethes Alexādri Philalethis, de quo suprà, præceptor qui reliquit tres lib.de oculis apud multos cōmendatos, Galeno li.4. de differentiis pulsuū.

Demosthenes,siue vnus ex illis, siue alius simpliciter citatus Galeno Phar. localium lib.3.c.7.& libr.5.c.7.& Aëtio Tetrab.2.Ser. 3.c.12. & 16.& 44.& alibi sæpe, & Paulo Aeginetæ lib.3.c.22.

Designatianus,Marcello Burdeg.in præfatione,vide Largius.

Detion,vide Dation.

Dexippus Coüs,qui aliis Doxippus,& Dioxippus vocatur,Hippocratis discipulus,vt dicit Erasistratus li.1.de febribus,& eius authoritate Galenus lib.1.itémq; 3.& 4.Commentariorum Hippocratis περὶ διαίτης ὀξέων νοσημάτων,id est, de ratione victus in morbis acutis.Hic de medicina librum scripsit,& de prognosticis,vt tradit Suidas.Eiúsque meminit Plutarchus in Symposiacis,& Gellius lib.17.c.12.

Dexius,Cornelio Celso lib.5.c.18.

Diagoras Milesius inter poëtas,suprà nu.211.

Diana inter fœminas,infrà nu.308.

Diaphantes,& Diophantes,Galeno lib.2.Phar.κατὰ γένη.

Diaulus Chirurgus de quo Martialis lib.1.

Chirurgus fuerat,nunc est vespillo Diaulus.
Cœpit,quod poterat,Clinicus esse modò. Et rursum,
Nuper erat medicus,nunc est vespillo Diaulus,
Quod vespillo facit,fecerat & medicus.

Didymus,Aëtio Quatern.2.Ser.2.c.15.& authori Collectaneorum Geoponicorum sæpe,præsertim lib.12.ex quo poteris agnoscere illum virium herbarum fuisse peritissimum,& Alexandro Tralliano lib.7.c.15.vbi eum citat ex libro qui Octatonus vocatur. Suidas hunc, aut alterum eius nominis Alexandrinum tradit lib. 15. Georgicorum scripsisse.

Dieuches,Plinio sæpe,& inter cætera li.24.c.16.& Galeno lib. 2. Commentariorum Hippocratis de natura hominis,& lib.6.Simplicium,& lib.1. Therapeuticæ, & Athenæo li.1.Dipnosophistarum,vbi dicit huius discipulum fuisse Numenium Heracleotum,de quo infrà dicemus.

Dinus de Garbo Florentinus discipulus Thadei, qui primùm Bononiæ, deinde Senis hanc artem professus multos libros in medicina reliquit,& inter cætera Commentaria in quosdam Hippocratis,Galeni,& Auicennæ libros.

Diocheres, quem nonnulli credunt esse Dieuchem illum de quo nuper diximus.

Diocles Carystius,suprà in successione Medicorum,nu.49.

Diocles Chalcidonius,Galeno Phar.localium li.7.c.4. Vnus ex illis citatur Aureliano lib.Chroniôn 4.c.8.ex Prognosticis.

Diodorus,qui vt tradit Plinius li.20.c.12.scripsit de Emitericis, aut vt alij legũt, Hemitritæis,aut item vt alij,Empiricis.Eum citat idem Plinius li.29.c.vlt. Galenus Phar. κατὰ τόπους li.5.c.7.& lib.9.c.2.& lib.10.in fin.& κατὰ γένη lib.5.

Diodotus,qui vt scribit Dioscorides in præfatione, & Epiphanius Cyprius lib. Hæreseôn 1.statim post prin.scripsit de herbis,Sed & ἀντιλεγόμενα, id est,Contradictoria scripsit,teste Plinio lib.2 c.c.8.ad fi.

Diogenes,Cornelio Celso lib.5.Galeno lib.Medicamentorum localium 3.c.ca.3. & lib.9.c.7.& Aëtio Tetra.1.Ser.3.c. 109.qui eius Catharticum recenset. Et hic fortè est Diogenes ille Apolloniates Physicus, cuius meminit Laërtius in Diogene Synopeo,ad fi.

Diogesus,Cornelio Celso lib.5.c.27.

Diomedes,Galeno Medicamentorum localium lib.4.c.7.non semel.

Dion,Aëtio Tetrabibli 2.Ser.3.c. 28. Galeno qui eum citat ex lib. ad Theonem, nisi hic alius sit,lib.3.Simplicium Medicamentorum c.2.

Dionus,Galeno lib.6.Simplicium.

Dionysius Chirugicus,Scribonio Largo.

Dionysius Milesius,Galeno Phar.localium lib.4.c.7.& lib.2.Antidotorum.

Dionysius Samius,Galeno Phar.secundùm genus lib.4.

Dionysius, siue vnus ex illis, siue alius simpliciter citatus Cornelio Celso libro 6.cap.6. Plinio lib.20.c.11.& 20.& aliàs sæpe.Galeno Phar.localium lib.4.c.7.& in Comment.

Comment.Apho.Hippocr.li.4.c.69.Aëtio ſæpe,Plinio Valeriano li.4.c.34.& Aurel.lib.Chronión 2 c.13.

Dionyſius,ſiue item vnus,ex illis fuit,qui vt ſcribit Plinius libr.25.cap. 2. ſcripſit de herbis.

Dionyſius,quiſquis etiam is fuit,condiſcipulus Heraclidis Tarẽtini Galeno Pharmacorum Localium lib.5.c.7.

Dionyſodorus,Galeno Phar.localium lib.1.c.1.

Diophanes in re medica citatus ſcriptori Geoponicon lib. 13.c.9. & alibi ſæpe. Is fortè eſt qui Nicenſis dictus eſt, Varroni qui eum numerauit inter ſcriptores rei ruſticæ,lib.1.c.1.ſiue etiam alter Bithynius,niſi & hic idem ſit, eidem Varroni memoratus,eiuſdem lib.c.9.

Diophantus Chirurgus.Galeno Phar.κατὰ γένη lib.5.& κατὰ τόπους lib.5.c.7.

Diophantes Lycius in vtroque loco,ſcilicet priore lib.2.& poſteriore lib.9.c.4.

Dioſcorides Alexandrinus,Galeno in lib.cui titulus eſt,Linguarum Hippocratis expoſitio,& Paulo Æginetæ lib.4.c.24.

Dioſcorides Anazarbeus,in ſucceſsione medicorum,nu.60.

Dioſcorides Tharſeus,qui tẽpore Hadriani Imperatoris fuit, vt dicit Galenus li. 1.Cõmentariorũ Hippocratis de natura hominis,illúmq; etiã citat in li.Medicamẽ torũ κατὰ γένη.4.& 5.& 7.& Aëtius Tetrab.2.Ser.1.c.88.& c.119.& Ser.2.c.116.

Dioſcorides,quiſquis is eſt,quem Athenæus li.1.Dipnoſophiſtarum, Hippocratis diſcipulum vocat.

Dioſcorides ſimpliciter,ſiue vnus ex illis,ſiue alius Galeno κατὰ τόπους lib.7.c.2.

Dioſcorus,qui de herbis ſcripſit,Oribaſio in præfatione Euporiſtôn,niſi Dioſcorides illic ſcribendum ſit.Dioſcorus autem citatur Galeno κατὰ τόπους lib.8.c.7.

Dioſcorus alter medicinæ peritiſsimus Iuſtiniani tempore apud Agathium lib.5. de bello Gothorum.

Diotas Iatraliptes,Galeno Phar.κατὰ τόπους lib.7.c.5.

Diothimus Thebanus,Plinio lib.28.c.7.

Dioxippus,vide Dexippus.

Diphillus Cariſtius,apud Athenæum.

Diphillus Laodicenſis,cuius liber de Nicandri Theriacis citatur ab Athenæo.

Diphilus Siphnius,apud eundẽ ex libris de Alimẽtis quæ ſanis & ęgris offerũtur.

Diſarius,apud Macrobium in Saturnalibus.

Doarus epiſcopus,Aëtio Tetrab.3.Ser.4.c.48.

Doles,Paulo Æginetæ lib.9.c.16.

Dometius Nigricus,Galeno Phar.κατὰ γένη lib.7.

Dominicus Blondius apud Lilium Gregorium Gyraldũ Dialo.Annotationũ 13.

Dominicus Maſſaria Vincentinus.

Dominicus Sennus Patauinus.

Donnus, qui teſte Galeno & Oribaſio ſcripſit Commentarios in Aphoriſmos Hippocratis.

Dorotheus inter poëtas,ſuprà,nu.221.

Dorotheus Helias,Galeno lib.Antidotorum 2.

Dorus Scutariorum medicus,apud Ammianum Marcellinum lib.16.

Doſitheus,Aëtio Tetrab.2.Ser.4.c.63.& Paulo Æginetæ lib.7.c.11.Huius, vel alterius medici meminit Vulcatius Gallicanus in Auidio Caſsio.

Doxippus,vide ſuprà Dexippus.

Draco medicus vetuſtiſsimus,de quo Palephatus in libro de non credendis Fabuloſis narrationibus,quo loco de Glauco loquitur.

Draducus,Raſi lib.3.Continentis c.3.

Druidas artis huius peritos fuiſſe ſatis conſtat ex Plinio lib.24.c.11. vbi de Selagine loquitur & de Samolo.

Druſianus Thadei diſcipulus, quem Trittenhemius Abbas perperam Cruſianũ vocat.Cuius ſunt Commentarij in artem Galeni.

Dyuridus,Raſi lib.5.Conti.c.2.

E

Ealiem.

Ebēgezar, Mesue in cura Catharri. Is est, vt opinor, qui alibi dicitur filius Zezar.

Ebethaldus Schlusinger, qui scripsit tractatum Isagogicum in Astrologiam, præsertim ad electiones medicas.

Ebibule pater Maruen, filius Zoë, Rabbi Moysi Aphorismorum parte 22.

Ebugarech, Rasi lib. 1. Continentis c. 1.

Ebugeraret, nisi idem sit, eiusdem libri c. 3.

Ebunasar Alfarabij, Rabbi Moysi, Aphoris. parte 25. ex lib. Elementorum.

Edigoras, Rasi li. 1. Cōtinētis c. 3. nō semel. Et is fortè est Bedigoras, de quo suprà.

Edoardus Vuottonus Oxomēsis, qui nuper & post priorem huius operis editionem elegantissimè simul & doctissimè scripsit de animalium differentiis.

Eichus.

Elcahamen, & Elcalhamen, Rasi eiusdem operis libr. 6. c. 1. & lib. 7. c. 1. & lib. 9. c. 5. nisi duo sint, quod minimè credo.

Elcaymusia, Rasi lib. 10. eiusdem operis c. 1.

Elcheis, siue Elchus, siue etiam Elchuz, nisi diuersi sint, eiusdem operis lib. 11. c. 5. & alibi sæpe.

Eleotates, Garioponto, lib. de Febribus c. 7.

Elephantis, siue Elephantides, vide inter fœminas, nu. 333.

Elium apud Arabes, vide infrà Exlion.

Elkindus, vide suprà Alchindus.

Elluchasem Elimithar medicus de Baldath (hic enim est eius titulus) filius Nahadum, filij Ducellam, cuius sunt tabulæ sanitatis tuendæ, iuxta ordinem scilicet rerū naturalium, quæ quidem tabulæ Tacuini sunt dictæ.

Elmisiam, Rasi Continentis lib. 7. c. 4.

Elmongeh, siue Elmogih, Rasi eiusdem lib. 7. c. 1. & iterum lib. 8. c. 1.

Elpidius Theodorici Gothorum regis medicus, apud Procopium libr. 1. de bello Gothorum.

Emba, Serapioni Simplicium c. 173.

Embularchus, Aëtio Tetrab. 4. Ser. 4. c. 122.

Emmasuy, Rasi Continentis li. 4. c. 1. Credo esse Bimasui de quo suprà, siue filius Masui, de quo infrà.

Empedocles, de quo suprà inter poëtas, nu. 212.

Entylus Chirurgus apud Georgium Vallam in libris expetendorum & fugiendorum & medicinæ li. 6. c. 113.

Epænetus, cuius liber est de oleribus, cuius meminit Scholiastes Nicandri *in Theriacis*.

Epagathus, vide Deletius.

Epicharmus Coüs inter philosophos, suprà, nu. 248.

Epicharmus Demolchi Syracusani pater.

Epicurus inter philosophos, suprà nu. 273.

Epidaurus, Galeno lib. 7. Phar. κατὰ γένη.

Epigonus, Galeno in libro de ratione curādi ad Glauconem, & Phar. κατὰ γένη lib. 5. & Aëtio Tetrab. 4. Ser. 3. c. 12.

Epimenides Cretensis, inter philosophos, suprà, nu. 260.

Erasistratus in successione medicorū, nu. 50. & multis seq. Is Aureliano li. 2. c. 7. citatur ex libris Salutariū præceptorū, & li. 4. c. 3. ex libris de ventre. Et lib. 5. c. 1. ex lib. de Hydrope. Et c. 2. ex libro de Podagra. Et lib. 1. Oxeôn c. 13. ex lib. de Febribus.

Eras Cappadox, vide Heras Cappadox.

Erasmus Stella Libonothanus, cuius extat libellus de Gemmis.

Eratosthenes, quem fuisse medicum cōstat ex eo quod suprà diximus in Andrea.

Eribotes Theleōtis filius, qui Oilei vulnus Stymphalidibus illatū sanauit apud Orpheum in Argonauticis.

Erisippus, Garioponto lib. de Febribus c. 7.

Erop

Erophon, cuius sunt nonnulli lib. qui Hippocrati tribuuntur, vt dicit Galenus in lib. de Dispnœa.

Eryximachus, Platoni in Symposio memoratus.

Esaïas, de quo suprà nu. 80.

Esculanus. vide Saladinus Esculanus.

Esdras, de quo inter diuos, suprà nu. 81.

Eslimon, vide suprà Aslimon.

Ethesias, vide infrà Ctesias.

Euangeus, Galeno lib. 5. Medicamentorum κατὰ γένη.

Euax rex, inter reges, nu. 133.

Eubulus, Galeno Pharmacorum secundum genera libr. 3. atque etiam secundum locos lib. 9. c. 5.

Eucharius Rhodion, qui Germanicè scripsit librum de partu hominis, & obstetricatu, & Herbarium Germanicum.

Euclides Palatianus, siue Palantinus, Galeno Antidotorum lib. 2. & Phar. secundùm locos lib. 7. c. 2. At in Græco exemplari legitur, ὡς εὐκλείδης, ὁ παλαντῖνος: tamet si Cornarius dubitat mendúmne sit, vt pro eo Heraclides Tarentinus legēdum sit, & ita quoque vertit.

Eudamus, qui apud Aristophanem in Pluto annulos contra venena, & serpentiū morsus conficiebat.

Eudemus inter poëtas, suprà nu. 214.

Eudemus ille, siue alius, qui primus cum Herophilo post Hippocratem neruorū Anatomiam ornatè scripsit, vt tradit Galenus lib. 3. de locis affectis c. 10. Huius etiā sæpe meminit Theophrastus, atque etiam alterius. nam duos memorat lib. 9. Plātarum c. 18. Et Galenus Seniorem citat in lib. 9. de compositione Medicamentorum secundùm locos c. 5. quasi alius sit Iunior.

Eudemus quoq; alius, in adulterio Liuiæ Drusi Cæsaris deprehēsus, vt tradit Plinius li. 29. c. 1. Cuius etiā meminit Tacitus lib. 4. historiarū. Horum vnū citat Athenæus li. 9. ex li. de Oleribus. Et Cælius Aurelianus, qui eū dicit Themisonis sectatorē, Oxeôn li. 3. c. 11. & 12. & 15. & 16. & Galenus lib. 1. Therapeuticę, & iterū li. 6. ad fi.

Eudoxus Cnidius, inter philosophos, suprà nu. 255.

Eudoxus, alter, etiam Cnidius memoratus Laërtio in vita ipsius philosophi.

Euelpides, siue Euelpidius, siue Euelpistes, siue item Euelpistus, siue denique Euelpectus (hæc enim omnia nomina reperio) maximus medicus ocularius, sæpe Cornelio Celso, lib. 6. c. item 6. & Galeno citatus. Quanquam Euelpistus eidem Celso, li. 7. in prin. non ocularius priuatim medicus esse videatur.

Euemerus, Galeno Medicamentorum localium lib. 4. c. 7. Is fortè est, quem Coū fuisse dicit Athenæus lib. 14. & eum citat ex tertio libro περὶ ἱερᾶς ἀναγραφῆς.

Euenor, qui apud Cælium Aurelianum lib. 3. c. 8. citatur ex libris 5. Curationū: & eundem Cælium lib. Oxeôn 1. c. 16. Citatur & à Plinio lib. 21. c. 31.

Eugamius Octauio Horatiano citatus, aut, vt aliis placet, Theodoro Prisciano, lib. 4. ad Eusebium filium de Physica scientia.

Eugenius, Galeno Phar. localium lib. 7. c. 6. ad fi. & Gariioponto, in libr. de Febribus cap. 7.

Eugerasias, Galeno κατὰ τόπους lib. 9. c. 2. non semel.

Eunomus, Galeno κατὰ γένη lib. 5.

Eunomus alius, nisi idem fuerit, derisus Ausonio epig. 78.

Eupator inter reges, nu. 130.

Euphorbius, suprà in successione Medicorum nu. 61.

Euphranor, Galeno κατὰ γένη lib. 2.

Euphrates Catholicus, eidem lib. 1. Antidotorum.

Euricius Cordus Sincsusius, cuius Botanologicon, siue colloquium de variis herbis habemus. Isque vertit versibus Theriaca, & Alexipharmaca Nicandri.

Euryphō Hippocratis cōtēporaneus, sed eo natu maior, vt scribit Soranus Coüs in historia: & hūc citat Galenus li. 2. Cōmētariorū Hippocratis de natura hominis, & in

Filius

Filius Hubeire, siue Huberre, vel Hubare, nisi diuersi sint, apud Auicennam li. 5. tract. 9. & alios Arabes.

Filius Humain Mesue in ægritudinibus gutturis, nisi sit qui alibi Humain simpliciter citatur.

Filius Hychie, vide Abdala.

Filius Iubeyr, vide Sapiens.

Filius Ligileg, Rasi lib. 1. Continentis.

Filius Many, siue Main.

Filius Maginsui, Rasi lib. 3. Continentis c. 3. non semel.

Filius Masuy, Rasi lib. 3. Continentis c. 3. non semel.

Filius Mesague, Serapioni Antidotorum c. 32. vide Gabriel filius Mesague.

Filius Mesue, Rasi lib. 1. Continentis c. 9.

Filius Mesuey, nisi idem sit, apud eundem eiusdem operis libr. 2. c. 4. vbi illũ citat ex lib. Medicamentorum mundificantium.

Filius Musney, eidem Rasi eiusdem operis lib. 2. c. 1. & c. 2.

Filius Musey, nisi & idem sit, qui ex libro de Complemento & Fine citatur Rasi d. c. 2. lib. 2. Continentis.

Filius Patriarchæ, Rasi lib. Conti. 1. c. 3. ex lib. Topicorum, & iterum, c. 9. & c. 5. & lib. 2. eiusdem operis c. 2.

Filius Rodoan, Rabbi Moysi Aphorismorum parte 23.

Filius Serapionis, vide Ioannes filius Serapionis.

Filius Talaüs, Rasi lib. 2. Continentis c. item 2. non semel, & c. 5.

Filius Thelaüs, nisi idem sit, eidem eiusdem operis lib. 2. c. 4.

Filius Zezar, Mesue in medicinis solutiuis, & in ægritudinibus cerebri, vide Hamech.

Filius Zor, Rabbi Moysi Aphorismorum parte 7. non semel, & 21. vide suprà Ebibule, & infrà Maren.

Filodesilis, Auicennæ lib. 5. summa 2. tract. 2.

Filigonus, Rasi lib. 3. Continentis c. item 3. & iterum c. 6.

Filogorisius, eidem eiusdem operis lib. 5. c. 1. ex libro de dolore ventris.

Filogorus, siue Filogorius, nisi idem sit cum præcedente, Rasi li. 3. Conti. c. 1. non semel, & lib. 3. c. 6. & 7. & lib. 6. c. 1. vbi eum citat ex libro de morbis curandis, & li. 10. c. 2. vbi eum citat ex libro de lapidibus ad Georgium, & libr. 12. c. 1. vbi eum citat ex epistola ad Fidisium, de podagra.

Flauius Clemens, vide Phlabius Clemens.

Flauius Grammaticus, suprà inter poëtas, nu. 140.

Flauius Pictes, id est, pugilis, Galeno Phar. localium lib. 9. c. 5.

Florentinus, Cõstãtino aut Cæsari, aut alteri eius nominis, in re medica citatus li. 12. Agriculturæ c. 20. & multis sequentibus, & Didymo rei Veterinariæ 2. c. 85.

Floris, Auicennæ lib. 5. summa 2. tract. 2.

Florus, ni idẽ sit, Galeno li. 4. Phar. secũdũ locos, c. 7. & Aëtio Tetr. 2. Ser. 3. c. 108.

Foabitus, Rasi lib. 5. Conti. c. 1. statim post prin.

Franciscus Bencius, Vgonis Senensis filius, & Ioannis Manardi præceptor.

Franciscus Bobius Ticinensis.

Franciscus Caballus Brixiensis, cuius est liber de animali pastillos Theriacos ingredienti.

Franciscus Catalanus.

Franciscus Emericus Oppauianus, qui scripsit libros de medicorum auxiliorum dextero vsu.

Franciscus de Pedemontium, cuius sunt Commentaria in Mesue, & alia.

Franciscus Valleriola, cuius extant docti Commentarij in libros Galeni de morbis & Symptomatis.

Franciscus Victorius Bergomas, qui multa in philosophia & medicina scripsit.

Fulam, Serapioni Simplicium c. 350.

Fulukesanus, siue Fulukesanis, Auicennæ lib. 5. Fen. 2. tract. 2.

Gabr

G

Gabriel Auernus.

Gabriel filius Bactisoh, Rasi lib.8. Continentis c.1. Alibi autem scilicet lib.11. c. 1. dicitur Gabriel Binhahtisuh.

Gabriel simpliciter Mesue, & Serapioni, & Rasi libro tertio Continentis cap.3. non semel.

Gabriel Humelbergius Rauenspurgensis, cuius extant Commentarij non indocti in Q. Serenum Sammoniacum, & Scholia in librum Sexti philosophi Platonici de medicinis ex animantibus, & alia quædam opera.

Gabriel filius Mesague, aut vt alij scribunt Mesaugue, apud Serapionem Antidotorum cap.17.

Gabriel filius Maginsui, Rasi lib.3.c. item 3. nisi idem sit.

Gabriel Zerbus Veronensis, qui Theoricam medicinam composuit, & Anatomiam corporis humani.

Gabrios Salube filius, Arabibus citatus.

Gaius Ocularius, Galeno Pharmacorum localium libr.4.c.7. vide suprà Caius Ocularius.

Galaricon, Rasi lib.1. Continentis c.3.

Galeacius de S. Sophia, qui in 9. tractatum Rasis ad Almansorem Commẽtarios ædidit, atque etiam Practicam composuit.

Galenus ille Pergamensis, suprà in successione medicorum, nu.67. & seq.

Galenus alter cognomento Haliciis, quem Galenus ipse citat in libris de compositione Medicamentorum.

Galenus item alius, vt puto Menodoti filius, cuius dicunt esse eam doctissimam orationem suasoriam ad bonas artes, quæ inter Galeni illius Pergamensis opera reperitur.

Galenus quoque alius, nisi hunc Galienum vocare malis, qui post Galenum fuit, & nonnullos libros Græcè composuit, qui Galeno illi magno assignati sunt, vt scribit Rabbi Moyses, Aphorismorum parte 25.

Gallinicus, Galeno lib.7. Medicamentorum κτ̀ γϑ́ν.

Gallio Ocularius, Galeno Medicamentorum secundùm locos lib.4.c.7.

Gallus. vide suprà Aelius Gallus.

Gallus Marcus Asclepiadius, Galen. lib. Pharmacorum localium 8.c.4.

Gallus, siue vnus ex illis, siue alius, Galeno lib. Medicamentorum κτ̀ γϑ́ν.1. & lib. 4. κτ̀ τόπους.c.7. & lib.7.c.2. & libr.8.c.6. & Aetio Tetrab.4. Ser.1. cap.103. simpliciter citatus.

Gamalielus Patriarchas, Marcello c.23.

Gariopontus è medicis, vt videtur, antiquioris temporis, cuius sunt libri 7. de morborum particularium & febrium causis, accidentibus, & curationibus.

Gaspar Torella Valentinus.

Gatineria, vide Martinus Gatinaria.

Gemellus, Galeno lib. Medicamentorum localium 9.c.5.

Gẽma Phrysius medicus & mathematicus, sed qui multò plura in mathesi, quàm in medicina scripsit.

Gemusæus, qui in Paulum Aeginetam scripsit.

Gennadius, Galen. lib. Medicamentorum secundùm locos 4.c.7. In hunc, aut alium eius nominis est epigramma Palladæ, à nobis alibi relatum.

Gentis, siue Gentius rex Illyriorum, inter reges nu.127.

Gentilis Fulgineas, cuius sunt plurima & ingentia opera. De quo è nostris loquitur Cy. in l. septimo mense. ff. de statu homi. & Ang. in §. vlt. in authen. de restitu. & ea quæ parit. & Soci. qui illum insignẽ medicũ vocat, con.65. super proposita, col. j. li.3.

Georgius Agricola, cuius extant libri non indocti de metallicis, de ortu & causis subterraneorum, de natura eorum quæ effluunt ex terra, de natura fossilium, & alij.

Georgius Coniata, qui Antidota Persica in Græcam linguam transtulit.

Georgius Curio, cuius est quædam disputatio Vuitembergæ.

Geor

Georgius Kraut,qui practicam Galeacij à Sophia correxit, & alia quædam opuscula ædidit.

Georgius Pilander Germanus,qui libros Hippo.de morbis traduxit.

Georgius Stertius, cuius Georgius Agricola mentionem facit in illo libro Metallicorum.

Georgius Tifernas, quem & medicinæ operam impendisse videre licet ex Lilio Gyraldo li.1.poëtarum nostri temporis.

Georgius Valla Placentinus, qui vltra multa alia, & ea quidem optima opera in philosophia & medicina, ædidit libros septem medicinæ, quibus simplicia tractat, & alia multa.

Georgius quispiam his antiquior, vt qui Rasi citatur lib. Conti.1. c. 4. & c.5.& 6. & alibi sæpe.

Georgonius,Rasi lib.1.Continentis c.2.

Geraldus Bientus Parthiensis, qui Cõmentarios scripsit in viaticũ Constantini.

Geraldus Subuoletanus Cremonensis,præter artem medicã lingua Arabica clarus,qui Auicennæ,Rasis,Serapionis,& aliorum libros in latinũ, licèt non admodũ elegantem sermonem vertit.Huiúsq; est Introductorium medicinæ,& alia opera.

Geraldus de Solo Gallus,cuius sunt Commentarij in 9.librum Rasis ad Almansorem,& alia quædam.

Gereon Græcus,Galeno in medicinis expertis,si eius est.

Gilbertus Angelicus,qui de morbis particularibus scripsit,ædiditque librum qui Thesaurus pauperum inscribitur.

Gilbertus Sichaldus,cuius est viaticum.

Giptianus citatus in Tacuinis Elluchasem.

Glaricon,Rasi lib.7.Continentis c.2.

Glaucias,de quo in successione medicorum,nu.55.

Glaucias,siue ille,siue alius, qui Commentarios ædidit in libr.6. Epidemiorum Hippo.vt dicit Galen. ibi,in princi.Glauciam simpliciter citat Plinius libr. 22.cap. 23.& lib.24.cap.16.

Glaucius,Galeno κατὰ γένη lib.5.& περὶ τόπους lib.4.c.7.non semel.

Glaucon citatus Plinio lib.22.c.item 22.& Rasi lib.1.Continentis c.6.non semel & lib.4.cap.1.vbi illum citat ex Summa ipsius,& alibi sæpe,nisi sit alius, quàm qui à Plinio citatur.

Glaucus,cuius meminit Plutarchus in Alexandro.

Glaucus alter,cuius idem meminit in initio libelli,cui titulus est περὶ ὑγιείας.

Glaucum quempiam medicum memorat idem Plutarchus in Antonio.

Glaucum vnum ex illis,aut alium citat Galenus secundùm locos lib.4.c.7.

Glicon memoratus M.Bruto in epistola 6.epistolarum Ciceronis ad Brutum, & Suetonio in Augusto,c.11.& Plinio lib.22.c.item 22.

Gliconem chirurgum citat Scribonius Largus in libro de compositione medicamentorum.

Gordonius,vide suprà Bernardus Gordonius.

Gorgias de quo honorificè loquitur Cornelius Celsus libro septimo, in princ.& capite decimoquarto.

Græcus,quisquis is est,quem simpliciter citat Mesue,qui fortè est Gereon, de quo suprà.

Grammaticus sæpè Serapioni eo tantùm nomine citatus.

Granius,Plinio lib.28.c.4.

Gratianus,vide suprà Chrysantus.

Gregorius,citatus Rasi lib.1.Continentis c.3.ex lib.de humoribus.

Gualerius Paulinus,Galeno Medicamentorũ κατὰ γένη li.7.vide infrà Paulinus.

Gualterus Hermenius Riffus Argentinensis, qui Germanico sermone multa in medicina scripsit.

Guido de Calliaco, siue Cauliaco Gallus, qui Chirurgiæ tractatum admodum laudatum ædidit,vide num sit is qui sequitur.

Guido de Caluacantibus,cuius extat practica in chirurgia in primis cōmendata.

Guillermus Anglicus,qui scripsit de vrina non visa,& alia nonnulla.

Guillermus Brixiensis.

Guillermus Christianus Aurelius,cuius est liber Gallicus,cui titulus est Philalethes,de erroribus anatomicis partium corporis humani.

Guillermus Copus Archiater,dum vixit,regis nostri Francisci,qui multos Hippocratis,Galeni,& Pauli Aeginetæ libros elegantissimè traduxit.

Guillermus Insulanus Menapius Gremburgensis,cuius extat liber de ratione victus salubris.

Guillermus nomine & professione medicus , Anglus , cuius liber est de vrina non visa.

Guillermus Morbellius Dominicanus, qui primùm aliquot Galeni libros non admodum eleganter traduxit,vt eius tempora ferebant.

Guillermus Osterrodus Moguntinensis medicus.

Guillermus Placentinus de Salyceto,qui scripsit de vniuersali medicina lib.4.

Guillermus Puteanus Blāgiacus Grationopolitanus,qui scripsit defensionē Mesue,& de facultatibus medicamentorū purgantiū vbi sæpissimè Galeno aduersatur.

Guillermus Turnerus Anglus,cuius est liber de naturis herbarum.

Guillermus Virignana,siue Varignana , cuius opus est hoc titulo , Secreta sublimia ad curandos varios morbos.

Gyculus,Rasi lib.2.Continentis c.4.

H

Haamet,siue Hahamech Eben Dauid,vide Ahamet.

Habdella filius Yehie,Rasi Cōtinētis li.2.c.2.vbi citatur ex li.de Breuiationibus.

Habix,vide Abix.

Haboali,nam etiam sic reperitur apud Mesue,vide Aboli.

Habohanifa,vide Abohanifa.

Habuarit,Rasi lib.2.Continentis c.2.

Hachion Eben Huuaim,Serapioni Simplicium c.107.& seq.& 185.

Hachi simpliciter ibi,c.319.qui idem est vt puto.

Hadrianus Imperator,supra nume.151.

Hadrianus Iunius Hornanus, qui Problemata medica Cassij Iatrophistæ in Latinum vertit,atque etiam Problemata Symposiaca Plutarchi,quæ & ipsa ad medicinam magna ex parte pertinent.

Hahamed,Serapioni Simplicium c.396.qui,vt puto,est Haamet,de quo suprà.

Hahese,Serapioni Simplicium c.337.

Halachadite,Serapioni.

Halagi,Rasi lib.4.Continentis c.1.

Halieüs,Galeno Pharmaco. τῶν γένη lib.3.& 7.

Hallag,Rasi lib.5.Continentis c.1.nisi sit ille Halagi.

Haly abbas,cuius sunt multa opera in medicina.Is adeò inhęsit recitationibus dictorum Galeni,vt à posteris ipsius Simia diceretur. Et eum fidum Galeni interpretem vocat Conciliator.

Haly Rodoan,aut vt aliis vocatur, Rodan Aegyptius , cuius sunt Commentarij in artem Galeni.

Haly simpliciter citatus Mesue.

Hamech,aliàs Mahemet(vtrunq; enim reperitur)filius Zachariæ Arasi, quem & Mesue in Antidotis modò filium Zachariæ Arasi,modò filium Zachariæ simpliciter,modò Hamech Arasi, modò Mahemet Arasi, modò Hembenzozar, modò Hamech filium Zecar, vel Zezar vocat.

Hammonius Alexādrinus citatus Paulo Aeginetæ,& memoratus Cornelio Celso li.7.in prin.& Athenæo lib.3.Dipnosophistarum,vide suprà Ammonius.

Harcon,siue Harcez discipulus Sorionis , apud Galenum in medicinis expertis, si ipsius est is liber.

Hartm

Hartmannus Schedel Nuremburgensis, Theutonicus.

Hargemen, siue Hargemez discipulus quoque Sotionis, Galeno in medicinis expertis.

Harmocrates, aut vt alij legunt, Hermocrates, de quo Martialis lib.6. Epig.52.

Lotus nobiscum est, hilaris cœnauit, & idem
Inuentus manè est mortuus Andragoras.
Tam subitæ mortis causam Faustine requiris?
In somnis medicum viderat Harmocratem.

Quod sumpsit ex alio Græco epigrammate Lucilij in lib.2. Epig. aduersus Hermogenem medicum, de quo posteà dicemus.

Harmocration citatus Paulo Aeginetæ.

Harpalus & Herpalus, Galeno κατὰ γένη, libro sexto, & περὶ τὸ πυς, lib.3.c.1.& lib.2 Antidotorum.

Harpocras, siue Harpocrates, siue etiã Harpocration, nam hæc tria nomina reperio apud Galenum Pharmacorum secundùm locos li.3.c.1.& li.6.c.1.& li.9.c.5.& secundùm genera, nisi diuersi sint, quod non credo. Plinius autem Iunior Harpocrati medico, quisquis is fuit, à Traiano petiit, & impetrauit ciuitatem Romanam, & Alexandrinam Episto.lib.10.5.& duabus seq.

Haterofcos, Rasi lib. Conti.2.c.4.

Hayse, Serapioni Simplicium 358.c. nisi sit Hahese, de quo suprà.

Hebeme.

Heben Albatarich.

Heben Zezar, Mesue in Antidotis, id est, filius Zezar, de quo suprà.

Hebosi, qui ex libris Antidotorum citatur Rasi lib.1. Continentis c.9.

Hecatæus, apud Cornelium Celsum lib.5.c.19.& c.26.

Hegesias Marconites.

Helchendi, Rasi lib.2. Continentis c. item 2.

Heliades, Aëtio Quaternionis 2.Ser.3.c.110.

Helias, vide Dorotheus.

Heliodorus Atheniensis inter Poëtas, nu.237.

Heliodorus Chirurgus citatus Paulo Aeginetæ, lib.4.c.49. Hunc, vel alium simpliciter citat Galenus κατὰ γένη, lib.5.

Helisæus propheta, de quo suprà nu.79.

Henricus Asinius Lyrensis.

Henricus Enticus, cuius sunt quædam opuscula in medicina.

Hephesias citatus Aëtio.

Hepione inter fœminas, infrà nu.320.

Heraclides pater Hippocratis illius magni, illiúsq; præceptor, vt tradit Soranus in vita illius.

Heraclides Tarentinus, de quo in successione medicorum, nu.55. Hic inter cętera sua monumenta de herbis scripsit, vt tradit Epiphanius Cyprius libr. Hereseôn 4. post initium, & Commentarios ad Antiochidem, & aduersus Astydemandem, & librum quem Strationem inscripsit, ex quibus eum citat Galenus lib. 4. Medicamentorum κατὰ γένη, & κατὰ τόπους, & alibi sæpe. De eo quoque apud ipsum Galenum li. 4. de differentiis pulsuum, & lib.6. Pharmacorum περὶ τόπους, c. 4. vbi eum dicit fuisse optimum medicum, tum circa alias artis partes, tum plurimorũ Pharmacorum expertum, fuisse tamen Empiricum.

Heraclides Ponticus inter philosophos memoratus, suprà nu.256.

Heraclides alij duo, alter Hicesius, alter etiam Tarentinus Empericus, quorum Laërtius meminit in Heraclide Pontico: & posterioris quoque Dioscorides in præfatione, & Celsus lib.5. inter Catapocia, & Galenus libro primo Pharmacorum secundum locos c.1.& Aurelianus Oxeôn lib.1.c.17. ex libris Internarum passionum, & iterum lib.3.c.17. ex libris de Internis passionibus.

Heraclides Erythreüs memoratus Galeno in ingressu Artis paruæ, & li. 4. de differentiis pulsuum, vbi eum dicit fuisse discipulum Chrysermi: & Straboni li. 14. vbi

dicit eum fuiſſe ipſius contemporaneum.

Heraclitus,ſiue Heracletus citatus Paulo Æginetæ lib.7.c.17.

Heraclij duo alter Tarẽtinus,alter Erythreus,quorũ meminit Galenus in Commentariis Hippocratis lib.3.Epidemiôn,niſi illi ſint Heraclides Tarentinus,& Erythreüs de quibus nuper diximus, quod facilè credidiſſem,niſi ipſe Galenus in eodẽ loco ipſum Heraclidem Tarentinum memoraſſet,veluti diuerſum ab Heraclide Tarentino,vt videtur,quod tamen legentiũ iudicio relinquo,vide Gale.vbi ſuprà. Tarẽtinum citat Aurelianus lib.Chroniôn 3.c.8.ex libris Internarum paſsionum.

Heras Cappadox, Galeno, Paulo Æginetæ,& Aëtio memoratus,citatúſque ab ipſo Galeno, lib.1. & iterum 5. Medicamentorum περὶ γένη, ex libro Medicamentorum,quem nonnulli inſcribunt νάρθηκα,id eſt,Ferulam,alij τόνον δυνάμεων. Hic fuit diſcipulus Heraclidis Tarẽtini,vt dicit Galenus. Hunc puto eum eſſe qui Cornelio Celſo lib.5.& 6.Hieras dicitur,aliis vt eodem lib.7.in prin.Hieron,aliis Hyron.

Heras Frontini medicus,Aëtio lib.12.c.5.

Herculanus Veronenſis,vide infrà,Ioannes Arculanus.

Hercules inter reges,ſuprà nu.104.

Hercules Erythræus interpres Hippocratis citatus à Gale.in Commentario li.6. Epidemiorum Hippocratis,vide num ſit Heraclides Erythræus,aut Heraclius etiã Erythræus,de quibus ſuprà diximus.

Heres Raſi citatus,niſi ſit Heras de quo quo ſuprà.

Hermãnus Cruſerius Campenſis, familiaris noſter qui plurimos Galeni libros fœliciter traduxit.

Hermannus, aut vt alij ſcribunt ,Heremanus Comes à Nuenare,qui de herbis ſcripſit.

Hermes cognomento Alciptus,Galeno lib.6.Simplicium.

Hermes ſimpliciter citatus Auicennæ,li.5.tract.1.& Serapioni tract.7.cap.59.ad fi.& Meſue in medecinis ſolutiuis,& ægritudinibus,& aliàs ſæpe.Et de altero fortè intelligit Martialis lib.10.

Enterocelarum fertur Podalyrius Hermes,

Qui ſanet ruptos.

Hermias Ophthalmicus,id eſt,Ocularius.Galeno Pharmacorum localium libro quarto,cap.7.& 8.

Hermocrates,vide ſuprà Harmocrates.

Hermogenes Adriani Imperatoris medicus apud Dionem Caſsiũ in vita ipſius Adriani.

Hermogenes Eraſiſtratius,ſiue ille,ſiue alius,apud Gelenum Simplicium medicamentorum lib.1.cap.29. Aduerſus hunc, aut alterum eius nominis medicum extat epigramma Lucilij,lib.1.Epigrammatôn Græcorum,

Ἑρμογένην τὸν ἰατρὸν ἰδὼν Διόφαντος ἐν ὕπνοις

οὐκ ἔτ' ἀνηγέρθη,καίπερ ἴαμα φέρων.

A quo accepit Martialis illud ſuum epigramma,de quo ſuprà in Harmocrate.

Hermolaüs Barbarus admirabili vir eruditione,& qui maximam ſibi gloriam ex Dioſcoridis traductione,Corolario opere doctiſsimo,& ditiſsimo:& Plinij Gloſſematis comparauit.

Hermolaüs multò vetuſtior,citatus Alexandro Tralliano,lib.1.c.23.

Hermon Hierogrammateüs,Galeno. κατὰ γένη, lib.5.

Hermon Cacerdos,Aëtio Tetrab.4.Ser.3.c.12.niſi idem ſit,quod magis puto.

Hermon ſimpliciter,Cornelio Celſo lib.6.cap.item.6.non ſemel.

Hermophilus,Galeno ſecundùm locos lib.4.cap.7.& Aëtio Tetrab.2.Sermo.3. capite centeſimodecimo.

Hermus,niſi idem ſit cum Hermone illo,Aëtio citatus Tetrab.2.Ser.4.ca.4.

Hero Ocularius:Gale.περὶ τόπους, lib.4.c.7.

Herodicus Selybrianus Hippocratis præceptor,de quo in Hippocrate.

Herodicus,ſiue ille,ſiue alius memoratus,deriſus, & reprehẽſus ipſi Hippocrati Epidemiôn lib.6.particula 3.c.24.Nam ita legit vetus interpres, & Leonardus Fuchſius

Fuchsius, purátque hunc esse de quo loquitur Plato li.3.de Republica, & Plutarchus in eo libello, De his qui tardè à numine corripiuntur, qui & hunc Silymbrianum vocat, vt idem cum præcedente videri possit. Tametsi exemplaria illius loci Hippocratis, & Galeni, Prodici nomen habent, non Herodici. Hunc dicunt nonnulli fuisse fratrem Georgiæ Leontini.

Herodicus simpliciter citatus Asclepiadi, deinde Aureliano lib. 5. Chroniôn c.1. Sed & Herodicum quempiam memorat Aristoteles li.2. Rhetoricorum ad Theodecten, siue is fuit vnus ex supradictis, siue alius.

Herodotus Lycius, qui de ficubus scripsit ex Athenæo.

Herodotus simpliciter citatus, siue ille, siue alius, Galeno li.4.Simplicium Medicamentorum c.27.in fi.& c.28.& lib.3.cap.9.& lib.4.de differentiis pulsuum, & li.5. Medicamentorum κατὰ γένη, & Aëtio Quaternionis 1.Sermo. 3.c.45.& 47. & Ser. 4.c.45.& c.47.& Quater.2.Ser.1.c.116.& Quaternio.3.Ser.2.c.29.& alibi. Fuítque, vt dicit Galenus vbi suprà, discipulus Menonis. Sed & de eo dicit idem Galenus li.3. Simplicium, quòd præ nimia philautia seipsum in multis fefellit. Eius quoque meminit Laërtius in Timone, ad fi. quem Tarsensem, & Ariei filium fuisse dicit, illúmque audiuisse Menodotum, de quo posteà dicemus. Súntque qui eius esse dicunt librum, cui titulus est Introductio, siue Medicus, qui est inter opera Galeni, quod Galenus ipse astruere videtur Commentario 31.particulæ secundæ lib.6.Epidemiôn.

Heron Ophthalmicus, id est, Ocularius, Galeno Pharmacorum secundùm locos lib.4.cap.7.

Herophilus, Galeno, Aëtio, & Aureliano li.4.Chroniôn c.8.ex lib. ad Hippocratis Prognosticum, citatus, quem & ipse Galenus li.4.de differentiis pulsuum, vbique obscurum fuisse scribit. Is autem herbarum maximè fuit studiosus, vnde & ab eo dictum ferunt, quasdam etiam calcatas prodesse, vt scribit Plinius lib.vicesimoquinto, cap.2.vbi illum vocat clarum medicinâ. De quo & tu eundem vide libr. 26.cap. 2. & 26.cap.11.& Galenum lib.2. Therapeuticæ. Illum quoque citat Cælius Aurelianus lib.Oxeôn 2.c.25.ex lib.12.de Passionibus, & in lib.item tertio Chroniôn capite decimotertio ex libris Curationum. Aëtius Tetrab. 2. Sermone tertio, cap.46.illum quoque citat, ex libro de oculis: & nos quoque de eo diximus, suprà in success. medicorum, nume.50.

Herophilum equarium medicum ponemus infrà inter Veterinarios medicos.

Herpalus, vide Harpalus.

Hesiodus inter poëtas suprà, nume.156.

Hicesius citatus Athenæo statim post initium li.7.& Plinio lib.27.c.4.vbi illum dicit non paruæ authoritatis medicum, & alibi sæpè, vide Icesius.

Hieras, vide Heras Cappadox.

Hieremias Thriuerus Brachelius Germanus, qui Commentarios in primum librum Aphorismorum Hippocratis, & alia scripsit.

Hieron, vide Heras Cappadox.

Hieronymus Accorombonus Engubeüs, qui scripsit librum de Catharro, & tractatum de vsu & natura lactis.

Hieronymus Baldungius Tigurinus, cuius extant quædam opera.

Hieronymus Brunsuigius.

Hieronymus Cardamus, aut vt alij vocant Cardanus Castellionius Mediolanensis, vir certè multæ lectionis, & omnifariæ eruditionis, cuius est liber vagantiũ morborum, de re Venerea, de medicinæ regulis, Contradicentium medicorum, in quo opere secutus est vestigia Petri Aponensis in Conciliatore: Et de malo recentium medicorum medendi vsu, & aliis multis, quos ipse collegit in libro in id priuatim ædito, cui titulus est Ephemerus.

Hieronymus Casalinus.

Hieronymus Castellus Ferrariensis medicus, orator, & poëta egregius, apud Lilium Gyraldum, poëtarum nostri temporis lib.1.

Hieronymus Feroldus, ad quem extant multæ epistolæ medicinales Aloïsij Mundellę.

Hieronymus Fracastorius, suprà inter poëtas, nu. 243.

Hieronymus Gemusæus Heluetius, cuius extant Annotationes in Paulum Aeginetam.

Hieronymus Manfredus, cuius est Centiloquium medicorum & infirmorum.

Hieronymus Montuus, cuius liber est de humorum differentiis.

Hieronymus Sonouarela qui de vermibus scripsit.

Hieronymus Tragus, cuius extat Herbarium Germanicum.

Hiesus, qui & Iesus, & Iesui, de quo infrà, nisi alius sit.

Higinus, Plinio lib. 20. c. 11. & lib. 21. c. 9.

Hildegardis inter fœminas, infrà num. 339.

Hippocrates ille magnus, de quo suprà tam multa diximus, num. quadragesimo, & multis aliis sequentibus.

Hippocrates præter illum octo, quorum sex à Suida Tzetze historiarum. c. 155. sunt memorati, scilicet primus auus illius Magni, filius Gnosidici, qui vt pleriqueau tumant, scripsit duos libros de membris fractis, & articulis. Aliorum autem iudicio nihil scripsit, vt tradit Galenus in Commentariis lib. 1. Hippocratis de victus ratione in morbis acutis. Alter Nepos Magni illius Hippocratis, ex Thessalo illius filio. Tertius & eiusdem Nepos ex Dracone, cuius meminit & ipse Galenus lib. 2. de Dispnœa siue difficultate respirationis, c. 8. & in Commentariis Hippocratis de natura hominis, cap. 2. post prin. Quartus, & Quintus Tymbræo geniti. Sextus, filius Praxianactis, omnes, vt dicit ipse Suidas, medici, & eius artis scriptores, omnésque Coi, eodem genere, & familia nati ex his qui Nebridæ vocãtur: clarissima prosapia. Nebrus enim fuit nobilissimus Asclepiadum. Nam vt id quoque scias ex Sarano, Hippocrates ille magnus ad Herculem & Aesculapium originem generis sui referebat, ab alteróque se vigesimum, ab altero decimumnonum se numerabat. Cuius etiam genealogiæ Eratosthenes, Pherecydes, Apollodorus, Arius Tharsensis, & Tzetzes vbi suprà mentionem fecerunt. Quibus adde Septimum ipsius Hippocratis magni proauum, de quo ipse Hippocrates scribit ad Philopæmonẽ, Proauus noster præsentes & futuros morbos prædicebat, & affectos & afficiendos curabat, quod & nos alibi retulimus, Et octauum, cuius extat Epistola ad Mœcenatem, apud Marcellum medicum, in qua etiam mentionem facit Cæsaris & Augusti, vt hinc possis intelligere hunc multò cæteris posteriorẽ. Hippocratem alium memorat Martialis lib. 9. epig. 96.

Santonica medicata dedit mihi pocula virgo.
Os hominis, mulsum me rogat Hippocrates,

Et cætera quæ sequuntur, ex quibus intelligi potest, & hunc fuisse medicum.

Hippolytus Bryllus, qui de vermibus scripsit.

Hirenæus Alcyonius, Celso alicubi citatus.

Hismahimel, Rasi lib. 12. Continentis. c. 1.

Hobays, siue Hobeys, siue Hobes, hæc enim tria reperio apud Rasim li. continentis. 7. c. vlt. ex Antidotario, & lib. 10. c. 1.

Homerus, inter poëtas, num. 157. & multis seq.

Homerus alter Chius, qui tempore Melanthi regis Athenarum floruit, vt tradit Archilochus in lib. de temporibus, si is liber eius sit. vbi & hunc reponit inter octo Homeros, & arte medicinæ floruisse tradit.

Horatius Limanus, qui librum Galeni De tumoribus præter naturam, & alium librum cui titulus est, an animal id sit, quod in vtero est. in linguam Latinam vertit.

Hores, Rasi lib. 1. Continentis c. 2. vbi illum dicit plurimùm sagacem.

Horus Mandesius, Aëtio Tetrab. 4. Sermo. 3. cap. 23.

Horus simpliciter, Plinio in Nomenclatura medicorum, li. 29. & ipsi Aëtio Tetrab. 2. Ser. 3. c. 33.

Hostanes.

Hubertus Barlandus, qui lib. Galeni de medicamentis paratu facilibus transtulit.

Hudas, Rasi lib. 3. Continentis c. 1.

Hugo Senensis, cuius in medicina multa opera habemus omnibus nota. Hic in

Concilio

Concilio Ferrariæ inuitatos ad cœnam Græcos & Latinos philosophos, Theologósque, monuit vti proponerent quicquid vellent, eorúmque doctrinis omnibus responsurum, ac partes, siue Platonis, siue Aristotelis defensurum.

Humain, aut vt alij vocant Human Arabs Andromachi interpres, quíque Commentarios in quædam opera Hippocratis, & Galeni ædidit. Mesue citat Humain & filium eius, Vide suprà filius Humain. Serapio tract. 7. sæpè Humain. Hunc nõnulli esse existimant qui Ioannitius dicitur, de quo dicemus infrà.

Humain filius Ysaac, Serapioni Simplicium c. 179. in fi. ex lib. Teriaces, vide Humayn.

Huna.

Hunaym, siue Hunain citatur ex lib. Theriacæ Serapioni Simplicium cap. 78. & 94. & 294.

Hunabin.

Hupertus Berlandus Philiatrius qui traduxit librum Galeni de remediis paratu facilibus.

Hybristus Oxyrynchitus citatus Galeno in libro de facilè parabilibus, & libr. 2. Antidotorum.

Hygias, Aëtio citatus.

Hygiea inter fœminas, infrà nu. 316.

Hygienus Hipparchus Mantiæ discipulus, vt tradit Galenus lib. Medicamentorum κατὰ γένη, etiam eidem κατὰ τόπους, lib. 1. c. 8. & lib. 4. c. 7. & lib. 10. c. 1. & 2. & Aëtio Tetrab. 2. Sermo. 3. c. 110. citatus.

Hygienus simpliciter, Gale. lib. 2. Medica. κατὰ γένη, & lib. 4. κατὰ τόπους, c. 7. & Aëtio Tetrab. 2. Sermo. 3. c. 110.

Hyginus, Plinio lib. 20. c. 11. & lib. 21. c. 9.

Hyinus, Galeno citatus in libris de compositione Medicamentorum secundùm locos.

Hyras, vide Heras Cappadox.

I

Iabes Arabs in Tacuinis Elluchasem citatus.

Iacissuba inter reges, nu. 143.

Iacob filius Marzoch, siue vt alibi scribitur, Marzuc.

Iacobus Alaxinus, cuius sunt medicæ disceptationes.

Iacobus Alkindus, cuius est liber de gradibus Medicamentorum compositorum, contra quem scripsit Auerroïs in 5. Colliget, ad fi. vide Alkindus.

Iacobus Carpus, qui Isagogen in humani corporis Anatomen scripsit.

Iacobus Christus Alexandro Tralliano lib. 2. citatus, quo loco de tussi loquitur, qui dicit ita vocatum fuisse, quòd in curatione morborũ frequenter humectantibus cibis vteretur. Christus igitur (ait) dictus tanquam vnctus, ita etiam vertit Albanus Torinus, sed vide infrà Iacobus Psychrestus.

Iacobus Dondus, qui Aggregator Patauinus dictus est, ob librum Aggregationũ in medicina.

Iacobus Forliuiensis, cuius sunt Commentarij in Aphorismos Hippocratis, & in artem paruam Galeni, & in primum Canonem Auicennæ: & quæstiones plurimæ in medicina, & alia opera omnibus nota.

Iacobus Goupylus Pictauiẽsis, vir Græcè & Latinè eruditissimus, cuius extat libellus Galeni de ludo pilæ in Latinum eleganter conuersus, id quod etiam ludi & animi causa fecit, dum multa magnáque in medicina meditatur. Nam & Alexãdrũ Trallianum è Bibliotheca regia deprõptũ iam in vulgus edendũ curauit, in eúmq; castigationes scripsit. De quo plura dicerem, nisi affinis & amicus meus esset.

Iacobus Hollerius Stempanus, Parisiẽsis medicus, vir certè huius artis, & omniũ bonarum artium peritissimus, cuius extat liber de materia chirurgica.

Iacobus Mantineas Hebræus, qui nuper 4. Fen. 1. libri Auicennæ fœliciter & eleganter, vt materia ipsa ferebat, traduxit: vtinam & reliqua eiusdem autoris opera vertisset.

Iacobus de Partibus Gallicus, cuius Commentarios habemus in Auicennam, & alia multa.

Iacobus Psychrestus Aëtio citatus Tetra.3.Ser.4.c.43. & Alexandro Tralliano lib.5.c.4. vbi eum dicit virum magnificum, & in arte, dei obseruantissimum, & iterum lib.11. non semel, qui is est, vt opinor, qui Iacobus Christus dictus est, de quo suprà diximus. Suidas Psychochristum vocat, dicitque eum Hesychij filium medicũ doctissimum.

Iacobus Reginus.

Iacobus Rueff Tigurinus, cuius extant multa opera.

Iacobus Schill Argentinus qui vulgarem medicinæ fasciculum, vt vocat, theses aliquot rei medicæ simplicioris breuissimè complectentem integritati astronomiæ restituit, vt præ se fert titulus operis.

Iacobus Solineus, cuius tumulus est Pontani lib. Tumulorum 2.

Iacobus Syluius Ambianus, qui fama gloriáque maxima, sed eruditione & doctrina maior, publicè eam artem in hac Parisiorum vrbe profitetur, multósq; & eos quidem eruditissimos & elegantissimos libros ædidit, & ædet.

Iacobus alius à præcedentibus, qui ex Damasco genus duxit, medicæ artis vsque adeò peritus, vt eum nunquam signa salutis, aut mortis fefellerint. Erat enim, vt Suidas scribit διαγνωστικὸς καὶ προγνωστικὸς, id est, morborum causas tenebat, & salutẽ vel mortem certissimè prædicebat. Hunc, aut alium eius nominis simpliciter citat Trallianus lib.4.c.4. vbi eius potionem medicam describit.

Iagmisus, Rasi lib.3. Continentis c.7.

Ianuarius, Marcello Medicamentorum c.23.

Ianus Cornarius Zuiccauiensis, cuius multa opera in re medica, multásque atq; eas optimas traductiones habemus.

Iapis Aeneæ medicus, apud Virgilium li.12. Aeneidos, vt & nos alibi diximus. De eóque siue alio eiusdem nominis Ausonius in Meroën epig.2. vbi ostendit illum ita à sanitate vocatum. Nam & Seruius in eundem lib.12. scribit id nomen aptum esse medico. nam ἰᾶσθαι dicunt curare: quod & nos alibi suprà diximus.

Iasius, qui de odoribus scripsit, citatus Hermolao Barbaro de vnguẽtorũ ratione.

Iaso inter fœminas, infrà nu.316.

Iason inter reges, nu.104. & iterum nu.108.

Iason Pratensis Zyricæus, cuius liber est de Sterilitate arcenda.

☞ Icesius, Plinio lib.27.c.4. vbi illum dicit non paruæ autoritatis medicum, & alibi sæpè, & Galeno citatus in compositionibus Medicamentorum κατὰ γένη, Paulo Aeginetæ lib.3.c.64. & Aëtio Tetrab.4.Ser.3.c.13. & 64. qui illum Icesium magnũ vocat. Hic vt author est Strabo ad fi. libri duodecimi, scholam Erasistratiorum Smyrnæ erexit. Sed, vt opinor, hic est Hicesius de quo suprà: sed spiritus, vt plerunque fit, alterutri additus, vel ademptus est.

Icetidas, Plinio lib.28.c.7. alij vocant Icacidam.

Ichæus citatus in Tacuinis Elluchasen.

Icodotus Galeno citatus in cõpositionibus Medicamentorum localium li.9.c.6.

Idiotas Galeno citatus in compositionibus Medicamentorum secundum locos lib.9.cap.2.

Idius, eiusdem lib.c.5.

Iemiduc, Rasi lib.4. Continen.c.1.

Iesu filius Haly, cuius est tractatus de oculis.

Iesu Irihe citatus Mesue, nisi sit præcedens, vide Hiesus.

Iesus, nisi sit vnus ex illis, Serapioni Antidotorum c.33.

Iesus filius Syrach, de quo suprà nu.82.

Ignotus, quisquis est, quem eo nomine vocat Serapion Simplicium c.194. & cap. 220. & 241. & alibi sæpe.

Ilambo, Paulo Aeginetæ lib.7.c.16.

Indus simpliciter citatus Aëtio Quaternionis 3. Sermo.1.c.49. siue sit proprium nomen Gentis. Nam presbyterum Indum citat eiusdem Quaternio. Sermo.3.c.11. & Gal

& Galenus etiam citat Vrbanum Indum,& Zarchan Indũ Ioan.Serapio,& Xarch Indum idem Serapio,& Sarek Indum Rasis,& Sarac Indum, nisi sit ille Sarek, de quibus infrà.

Ioachimus Egellius Rauenspurgensis.

Ioachimus Martinus Gaudanus,qui libros Galeni de Alimẽtorum facultatibus traduxit.

Ioachimus Schillerus Herderensis,cuius liber est de peste Britannica.

Ioannes Abiosus Neapolitanus,cuius sunt quædam opera.

Ioannes Agricola Hammonius,qui scripsit scholia in Therapeuticen Galeni,& alia quædam opera.

Ioannes Alexandrinus,cuius sunt non indocti Commentarij in librum Sectarũ Galeni,quos plerique putant esse ipsius Galeni.Sed & sunt eiusdem,aut alterius eiusdem nominis Commentarij,in libros Epidemiôn ipsius Galeni. Hunc tamen non multi facit Romanus medicus in suo Antisophista.

Ioannes Almenar Hispanus,qui de morbo Gallico scripsit.

Ioannes de S.Aegidio Anglus,qui scripsit Practicarum medicinalium li.1.& rerũ futurarum prognostica lib.1.

Ioannes de S.Amando Gallus,qui scripsit super Antidotarium Nicolaï.

Ioannes Gadesder Anglicus,qui in re medica scripsit librum, qui Rosa Anglica inscribitur,& alium cui titulum fecit,Practicas medicinæ.

Ioannes Aquilanus Patauinus,qui de sanguinis missione in pleuritide scripsit.

Ioannes Arculanus,aut vt alij vocant,Herculanus Veronensis, qui Commentarios scripsit in librũ quartũ Fen.Auicennæ,& in librũ nonum Rasis ad Almansorẽ.

Ioannes Argenterius Castellonensis,cuius sunt libri non minùs docti,quàm elegantes,de morbi generibus,de morbi differentiis,de causis morborum, de Symptomatis,De temporibus morborum,De signis medicis,De officiis medici,sed quos veluti ex professo & de industria aduersus Galenum scripsit.

Ioannes Atrocianus Germanus,qui scripsit Commentarios in librum,qui Aemilij Macri nomine circunfertur,de viribus herbarum.

Ioannes Baptista Confalonerius Veronensis, qui scripsit libros de vini natura, eiúsque alendi & medendi facultate.

Ioannes Baptista Gyraldus,apud Lilium Gyraldũ,de poëtis nostri tẽporis libr.1.

Ioannes Baptista Montanus & ipse Veronensis, nisi idem sit, qui aliquot libros Aëtij traduxit.

Ioannes Baptista pigua,apud ipsum Gyraldum li.2.de poëtis nostri temporis.

Ioannes Bernardus Felicianus Venetus,qui aliquot libros Galeni Pauli Aeginetæ,& Alexandri Aphrodisæi vertit.

Ioannes Caius Anglus,qui scripsit lib.2.de medendi methodo.

Ioannes Casamizula.

Ioannes Clemens Anglus.

Ioannes Conchoregius Mediolanensis,cuius est Lucidarium, & Flos florũ medicinæ nuncupatum,& Summa de curis febrium.

Ioannes Crispus Marcello Burdegalensi citatus,vide Crispus.

Ioannes Damascenus cognomento Mansur,cuius Aphorismos habemus, & alia multa opera.Nonnulli eundem cum Mesue putant,qui nisi fallor,falluntur ipsi.Hic enim multò antiquior fuit.Alij autem pari errore filium Mesue dicunt.Hunc sępè citat Constantinus Africanus.

Ioannes Dantzius Astensis,cuius sunt tabulæ Simplicium Medicamentorum.

Ioannes Driander Germanus,cuius est disputatio quædam medica,quique Abrahami Iudæi libellos emendauit.

Ioannes Fernelius Ambianus,medicus Parisiensis,vir certè doctissimus, vt planè constat ex libris septem quos de Naturali parte medicinæ ad Henricum tũc Frãcisci Galliæ regis filium,nunc regem nostrum.Is(vt audio)quędam etiam de abditis rerum causis commentatus est,in quibus viri eruditione & iudicio exquisito prędití seipsum superasse mihi retulerunt.

Ioannes Fichardus Francofordianus, cuius sunt multa opera & traductiones.

Ioannes filius Serapionis, vide infrà Ioannes Serapio.
Ioannes Franciſcus Branchaleon Neapolitanus, cuius eſt dialogus de balneorũ vtilitate.
Ioannes Gorræus Pariſienſis medicus, linguæ vtriuſque eruditiſsimus, qui conuertit in Latinum ſermonem, & expoſuit Hippocratis libros de natura fœtus, & de Genitura, Iuſiurandum, de Arte, de Antiqua medicina, de Medico. Legimus & ab eo elegantiſsimè conuerſa Nicandri Alexipharmaca, annotationibus illuſtrata, quæ propediem videbis.
Ioannes Grãmaticus Alexandrinus cognomento Philoponus, cuius præter multa opera in Philoſophia, & Theologia, liber eſt de Pulſibus.
Ioannes Grauius, Pariſienſis medicus, huius artis expertiſsimus, vicinus, amicus, familiaris meus, cuius opem medicam ſæpè expertus ſum.
Ioannes Guinterius Andernacus, qui & ſe alicubi vocat Ianum Antoniacum, cuius ſunt multa opera, & traductiones.
Ioannes Haſſurtus Virdungus, cuius eſt noua medicinæ Methodus, & tractatus de iudicandis vrinis.
Ioannes Horologius Paduanus, cuius ſunt nonnulla opera.
Ioannes Iacobus cognomento Manlius Alexandrinus, cuius eſt Interpretatio in Antidotarium Meſue, & aliorum, quam Luminare maius vocauit.
Ioannes Iacobus Montiſpeſſulani Caucellarius, cuius Theſaurarium medicinæ habemus, in quo tractat de morbis particularibus.
Ioannes Itrenſis, qui de peſte ſcripſit.
Ioannes de Karthan, aut vt alij appellant, Kethan Alemannus, qui Faſciculũ medicinæ, & alia quædam ſcripſit.
Ioannes Kuefnerus Trochereus, cuius eſt Pharmacopoliterion, & liber de vitanda, & profliganda Epidemica contagione, & Tabula curatiua.
Ioannes Lonicerus Germanus, cuius ſunt docta ſcholia in Dioſcoridem & Nicãdrum, atque eiuſdem Nicandri traductio.
Ioannes Manardus, cuius extant epiſtolæ medicinales, & alia opera doctiſsima.
Ioannes Marlianus, qui de caliditate corporum, & alia quædam opera ædidit.
Ioannes Matthæus de Gradi, aut vt alij ſcribunt de Agradi Mediolanenſis, cuius ſunt Commentarij in 9. Almanſoris, & in 22. Fen. 3. Canonis Auicennæ, & Conſilia, & alia quædam.
Ioannes Michaël Sauonanola Patauinus, cuius ſunt multa & ingentia opera.
Ioannes Monachus, qui ſcripſit vulgarem introductionem in medicinam.
Ioannes Moriſotus Dolanus, cuius ſunt plurima huius artis opera, præter alia multa non contemnenda.
Ioannes Nomus.
Ioannes de S. Paulo Gallus, qui de ſimplicibus ſcripſit.
Ioannes Petrus Arlunus, cuius eſt Commentarius, Vinúmne mixtũ, an meracũ obnoxiis iuncturarũ doloribus magis cõueniat: vide nũ ſit is Arlunus de quo ſuprà.
Ioannes Philippus de Lignamine Meſſanenſis, qui ſcripſit de Cibis & eorum qualitatibus.
Ioannes Platearius Salernitanus, cuius Practicam habemus, & librũ de Medicamentis ſimplicibus, & Commentarios in Antidotarium Nicolaï.
Ioannes Pollens, cuius quaſdam Galeni traductiones habemus.
Ioãnes Quintianus Italus, q̃ nõnulla Galeni ſcripta de diebus Criticis redarguit.
Ioannes Ruellius Sueſsionenſis, medicus Pariſienſis, cuius præter tranſlationem Dioſcoridis imprimis laudatam, & alia plurima, ſunt libri de natura ſtirpiũ, de quibus nihil aliud dicam, quàm quòd à ſexcentis annis nullum opus doctius, nullum vtilius æditum eſt.
Ioannes Serapio, aut vt alij vocant, filius Serapionis alter à Serapione illo, de quo ſuprà diximus in ſucceſsione medicorum, nu. 54. Hic enim longo pòſt tempore fuit ſcilicet anno 1070. cuius Breuiarium ſex tractatuum, & de Simplicibus medicinis, & alia multa habemus.

Ioan

Ioannes Sermonera, cuius sunt Quæstiones in Aphorismos Hippocratis, & in Paruam artem Galeni.

Ioannes Synapius, de quo apud Gyraldum lib. 1. de poëtis nostri temporis.

Ioannes Tagautius Ambianus, Parisiẽsis medicus, cuius sunt libri sex de Chirurgica institutione, ad Franciscum Gallorum regem, in quorum epistola liminari ad ipsum regem, honorificam mei mentionem facit. Is nuper maximo omnium Parisiensium desyderio, nec minore Reip. detrimento obiit.

Ioannes Tornamiranus Gallus, cuius sunt Commentarij in 9. Almãsoris, & alia quædam.

Ioannes de Tusignano.

Ioannes Vasseus Meldensis, medicus Parisiensis, qui multos libros Galeni nõ infœliciter traduxit. Nos eum virum aliquando conuenimus modestũ sanè, & doctũ.

Ioannes, aut vt alij appellant, Ioannetinus de Vigo Genuensis, cuius Practicam chirurgiæ, & alia quædam habemus.

Ioannes Vochs Coloniensis, cuius est libellus de omni pestilentia, & diuturna peste morbi Gallici.

Ioannes Vrsinus, inter poëtas suprà nu. 238.

Ioannes Zacharias autor Græcus medicinæ.

Ioannes, quisquis est, simpliciter citatus Serapioni in Antidotis, c. 18. & Aëtio Tetrab. 4. Serm. 1. c. 133. in Græco exemplari, vbi describitur χρῖσμα πρὸς λευκὰς, ἰωάννου, sed interpretes eum locum omiserunt, exemplar fortè mutilum nacti.

Ioannetinus de Vigo, vide suprà in versi. Ioannes aut vt alij.

Ioannitius, cuius est Introductio in Paruam artem Galeni, & liber de Theriaca, ex quo illum citat Rasis in lib. 1. Continen. c. 1. & alibi sępè: Et liber de Electionibus, ex quo eum citat idem Rasis eiusdem lib. c. 3. & c. 6. Et liber Antidotorum, ex quo illum citat ipse Rasis eiusdem lib. c. 9. Et ex libro Stomachi, eo. c. 9. & lib. 5. c. 1. Et liber de Memoria ex quo citat eum idem Rasis eiusdem operis lib. 2. c. item 2. Et ex libro de oculis, idem in eodem, cap. Et ex Badmo, siue Antidotario, idem eiusdem lib. 4. c. 1. Et ex libro de Balneo, lib. 4. c. 1. Et ex libro de Regimine cibariorum, libr. 5. c. 1. Et ex libro de Minutione, eidem lib. 6. c. 1. Et liber de Quæstionibus, eidem lib. 9. c. 4. & lib. 10. c. 1. Et liber de Regimine conualescentium, eodem c. 4. li. 6. Et ex libro de Lapide, eidem lib. 10.

Iob, siue Ioh citatus à Rasi in Continenti.

Iocus Tarentinus, apud Stephanum de vrbibus.

Iodocus Vuillichius Resellianus, cuius est Commentarius Anatomicus, præter alia multa opera in Theologia, Philosophia, Dialectica, & Arithmetica.

Iohachi, Rasi lib. 5. c. 1.

Iolas, siue Iolaüs Bithynius, qui de herbis scripsit, teste Dioscoride in præfatione, & Epiphanio Cyprio lib. aduersus hæreses 1. post prin.

Iolas, siue ille, siue alius simpliciter citatus Cornelio Celso lib. 5. c. 22. & Plinio li. 20. c. 17. & Galeno in lib. 1. Antidotorum.

Ionicus Sardensis inter poëtas, suprà nu. 233.

Iordanus citatus in Tacuinis Elluchasem.

Iosephus Grunbekius, siue Gruenpeckius Germanus, cuius est liber de mentulagra, siue morbo regio.

Iosephus Struthius, qui libros vertit de Astrologia Galeno adscriptos, & Prognostica de infirmorum decubitu.

Iosephus Testãdrus Craconiẽsis, qui traduxit librũ Galeni aduersus Erasistratũ.

Iosue, Rasi lib. 2. Continentis c. 1.

Iphitianus Quinti præceptoris Galeni discipulus, apud Galenum lib. 7. de cõpositione Medicamentorum κατὰ γένη.

Iranus, Mesue in medicinis solutiuis.

Iras Galeno citatus in compositionibus Medicamentorum secundùm locos, vide num sit Eras de quo suprà.

Ireneus Brasauolus, apud Lilium Gyraldum li. 2. de poëtis nostri temporis.

Irinus

Irinus Rauanus Galeno citatus, si is est, libro de medicinis expertis.

Isaach Bon. Sullaimon citatus Ioanni Serapioni.

Isaac Heben Amaran, siue Amran, siue Maran citatus Mesue, & Serapioni, vide Ysaac.

Isaac Israëlita, Mesue in ægritudinibus gutturis, quem & simpliciter Israëlitam citat, vt dicam posteà, nisi alius sit.

Isaac filius Solomonis dictus Beimiram, qui de febribus, vrinis, dietis, stomacho tractatus composuit. Ita citatur ab ipsis Serapione, & Mesue.

Isaac simpliciter citatus eidem Mesue, siue vnus ex illis, siue alius.

Isacius filius Chunein, qui Græcè scripsit in medicina.

Isidorus Antiochus, Galeno in compositionibus Medicamentorum κτ γέν. li.6.

Isidorus Hispalensis iure medicis annumerandus, vt qui de rerũ proprietate scripsit, & multa alia ad medicinam pertinentia, præsertim in tractatu Etymologiarũ.

Isidorus Memphites citatus Aëtio Tetrab.2. Sermo.3.c.110.

Isidorus simpliciter, vel vnus ex illis, vel simpliciter apud Galenum κτ γέν, li.5. & κτ τόπυς, lib.9.c.5.

Isis regina Aegypti, de qua inter inuentores medicinæ, nu.3.

Ismahelita, Serapioni Simplicium c.244.

Israëlita Alcanzi Mesue citatus, vide Alcanci.

Israëlita simpliciter eidem citatus, siue ille, siue Isaac Israëlita, de quo suprà, siue alius, siue Musagnuchil Israëlita, de quo infrà.

Israël etiam simpliciter citatus Serapioni Antidotorum c.33.

Iuaim.

Iubadicus, siue Iubaducus, Rasi lib.3. Continentis, c.4. & c.6.

Iuba rex Mauritaniæ inter reges, nu.126.

Iudæus simpliciter citatus, quisquis is fuit, Cornelio Celso lib.5.c.19. & 22. & Aëtio Tetrab.4. Sermo.3.c.14. & Mesue in Antidotis, Ioanni Serapioni Simplicium c.95. & 107. & 361. & Rasi lib.1. Continen.c.1. & alibi sæpè, & in Tacuinis Elluchasem, vide Abraham Iudæus.

Iulianitus, aut vt alij appellant, Iulianita Bononiensis, cuius sunt tres libri de re medica.

Iulianus Diaconus Aëtij medicus, ab eo citatus Tetrab.3. Ser.3.c.12. vbi dicit illũ fuisse suum contemporaneum.

Iulianus antiquior citatus Galeno in lib. Medicamentorum κατὰ γέν, & Paulo Aeginetæ lib.7.c.5. Aduersus quem scripsit ipse Galenus, quòd calumniaretur Aphorismos Hippocratis. Dicitq; idem Galenus in Methodo, lib.1. illũ fuisse sectæ Thessalicæ, & discipulum Apollonidis Cyprij de quo suprà. Sed & in eodem opere lib.1. dicit eum fuisse suum contemporaneum, cúmque Alexandriæ conuenisse. Ab hoc vt opinor dictum est Iulianium Oxymeli Alexandro Tralliano libro vndecimo, quo de podagra tractat.

Iulianus Martianus Rota, qui libros de Antidotis Galeni, & alios multos latinitate donauit.

Iulius Alexandrinus Tridentinus, qui in Latinum vertit librum Galeni aduersus Lycum.

Iulius Bassus cuius meminit Dioscorides in præfatione, Scribonius Largus, c.121. & Plinius lib.20. in cuius lib. indice dicit illum licèt Romanum, Græcè tamẽ in medicina scripsisse, & Marcellus Medicamentorum c.29.

Iulius Cæsar Caliger, cuius habemus Commentarios non indoctos in librum Hippocratis de Somniis.

Iulius Secundus, apud Galenum lib.7. Medicamentorum κτ γέν.

Iulius simpliciter memoratus Alexandro Tralliano, lib.5. à quo Iulea, quæ vulgò vocantur à Pharmacopolis, vocata videri vult.

Iulius alius, de quo suprà C. Iulius.

Iunaducus, siue Iuuanducus, (vtrunque enim reperio) apud Rasim lib.5. Continẽtis, cap.1.

Iunius Crispus, Marcello Medicamentorum.c.23.

Ionius Paulus Cassus Patauinus, qui in latinum vertit libros Theophili Protospatarij, de fabrica humani corporis, & Oribasij de musculorum dissectione. & Galeni quædam opera.

Iustinus Imperator, inter Imperatores, nu.154.

Iustinus alius, ni fallor, Aëtio citatus Tetrab.3.Ser.3.c.12.

Iustus, cuius Hieram & alia celebrant Aëtius, Paulus Aegineta, & Marcellus Burdegalensis.

Iustus alter, vt opinor Ocularius medicus, ætate Galeni ab eo memoratus in Cōmentario de morbis curandis, & à Paulo Aegineta lib.6.c.20.

Iustus Velsius Hagauus Antuerpiēsis, cuius extat oratio. Vtrùm in medico variarum artium & scientiarum cognitio requiratur, & alia nonnulla.

Iuaim.

Iuuenalis præsul Narniensis, qui eius gentis populum Christianum fecit.

K

Kabith rex, inter reges, nu.142.

Kacebras, Serapioni Simplicium.c.322.ad fi.

Kermid inter reges nu.144.

Kindi, Rasi lib.6.Continentis, cap.1.ex libro de medicamentis laxatiuis, & ex libro de attractione humorum.

Kiramides, Iacobo Dondo in suo Aggregatore.

Kirannus, cuius & hodie libros rei medicæ habemus.

Kiumus, siue Kyume, vtrumque en m reperitur apud Auicennam lib.5.& alibi.

Kyrandus, qui de Simplicibus scripsit.

L

Lais inter mulieres, infrà nu.329.

Lampon, siue Lampo Pelusiota, apud Galenum κατὰ τόπους, lib.8.c.1.

Lampon simpliciter, apud eundem Pharmacorum κατὰ τόπους, li.3.ca.3. siue ille fuit siue alius.

Lanfrancus Mediolanensis, cuius est parua & magna Chirurgia.

Laodicus rex, inter reges, nume.124.

Largius Designatianus citatus Marcello Burdegalensi, in præfat. vide Designatianus.

Latyrion, Rasi lib.2.Continentis c.3.

Laurentius Frisius, qui Germanicè scripsit de cura singulorum morborum, quod opus Speculum medicinæ appellauit, & præterea Synomina materiæ medicæ, defensionem Auicennæ.

Laurentius Laurentianus Florentinus, qui multos Galeni libros non ineleganter traduxit, sed adeo atra bile percitus, vt sese in puteum tandem præcipitarit citra euidentem morbi causam, vt scribit Petrus Crinitus ipsius auditor, & Cælius Rhodiginus. Quanquam sunt qui id dicunt aliter contigisse.

Laurentius Lippius Collensis, qui de piscibus scripsit.

Laurentius Marolus Genuensis, qui librum de gradibus medicinarum scripsit.

Laurentius Saxoferratus.

Lazarus Daldus Placentinus.

Lecanius Arius, Galeno Medicamentorum κατὰ γένη, lib.5. vide Arius.

Lectus, siue Lectuc, Rasi lib.1.Continentis c.8.

Lenæus, vide infrà, Pompeius Lenæus.

Lenfastus.

Leontius in re medica sæpe citatus authori Collectaneorum Geoponicôn, li.12.

Leonardus Bertapalia, aut vt alij vocant, Predapalea Paduanus, qui Chirurgiam composuit.

Leonardus Iacchinus, aut vt alij nuncupant, Giacchinus, cuius sunt multi libri apprimè docti.

Leonardus Legius Papiensis, qui flores ex Galeni libris collegit, & alia quoque

scripsit.

Leonarthus Fuchsius Germanus, nostri temporis scriptor in re medica doctissimus, vt planè ostendunt eius opera magna certè & miranda.

Leonides Alexādrinus ἐπισυνθετικὸς, vt dicit Herodotus in Introductione, siue Medico.

Leonides, siue Leonidas, siue ille, siue alius, Aëtio, Paulo Aeginetæ, lib.6.c.69.& Alexandro Tralliano citatus, & prætereà Aureliano lib. Oxeôn 2.c.1.

Leoparda inter fœminas, infrà nume.332.

Leucius, Galeno libro primo Pharmaco.localium, cap.8.& Aëtio Tetrab.3.Ser. 4.cap.42. Vide Lucius.

Licinius Atticus, Galeno Medicamentorum κατὰ τόπους lib.8.cap.5.

Lilhatinatus, Serapioni Antidotorum c.33.

Linacos, Serapioni Simplicium 389.

Lingon, Galeno lib. Medicamentorum secundùm locos 9.c.4.

Linus inter poëtas, nu.165.

Lisius, vide infrà Lusius.

Logadius, cuius Hiera ab Aëtio describitur Tetrab.1.Sermo.3.c.111.

Lororacos, Rasi lib.2. Continentis c.item 2.

Loterius memoratus in titulo de pace Constantiæ, vers. hi sunt nuncij.

D. Lucas de quo suprà nu.84.

Lucas Valentinus Dertonensis, suprà inter poëtas, nu.256.

Lucius Cathegetes, Galeno citatus in Medicamentis κατὰ γένη, & κατὰ τόπους libro septimo.

Lucius Durius memoratus Plinio, lib.7.cap.53.

Lucius, quem præceptorem vocat idem Galenus in eodem opere lib.4.c.7.& lib. 5.c.7.& Aëtio Tetrab.4. Ser.3.c.14.

Lucius Tarseüs, Galeno Medicamentorum κατὰ τόπους, lib.9.cap.5.

Lucius quisquis is est, simpliciter, eidē ibi citatus lib.3.c.j.& lib.9.c.4.& 5. Aëtio Tetra.3.Ser.4.c.42.& Tetra.4.Ser.j.c.3.& Ser.3.c.2.in fi.& c.9. Idem ipse est qui & Leucius alibi dicitur. Nam sæpe Græci ευ pro, u, dicunt, scilicet λεύκιος pro Lucius, & λεύκουλλος pro Lucullus.

Ludouicus Bellisarius Mutinensis, qui librum Galeni de instrumento odoratus in Latinum vertit.

Ludouicus Bonaciolus Ferrariensis, cuius sunt libri de variis affectibus grauidarum mulierum. Huius sæpe meminit Leonicenus.

Ludouicus Marlianus Mediolanensis. Hispaniarum regis medicus.

Ludouicus Vasseüs Catalaunensis, qui ædidit librū Anatomes humani corporis.

Lupus Macedo, qui nouitatis gratia viguit, & veluti oraculum quoddam ex aditis loquens, vt scribit Galenus li.j.de Naturalibus facultatibus.

Lucius, qui scripsit libros Tardarum passionum apud Cælium Aurelianum lib. eiusdem tit.2.c.j.& li.2.c.7.& li.4.c.3. vbi tamen legitur Lisias.

Lutrios Tarsensis Auicennæ citatus, nisi sit ille Lucius Tarseüs, quod magis credo.

Lycomedes, Galeno citatus lib. Medicamentorum secundùm locos 7.cap.5.

Lycus Macedo, qui scripsit Commentarios in libros Epidemiôn Hippocratis, vt dicit Galenus lib.3.eorundem Epide. Sed & eum prolixè scripsisse de Anatomia dicit idem Galenus, eum Lycum simpliciter vocans li.1.de Anatomicis administrationibus. Eūmque fuisse discipulum Satyri sui præceptoris tradit ipse Galenus lib.2. Commentariorum Hippocratis de natura hominis, aduersusque illū nuncupatim, & vt sic dicam, titulatim scripsit idem Galenus. Vide Macedo.

Lycus Neapolitanus citatus Plinio, lib.20.c.item 20.

Lycus simpliciter Oribasio in Compendio medicinæ, quo loco tractat de Cataplasmatis & Aëtio Tetrab.1.Serm.3.c.176.& Paulo Aeginetæ lib.5.c.3.& cap.13.

Lysias, Cornelio Celso lib.5.cap.18. Galeno Phar.localium lib.7.c.2. vide Lysius.

Lysimachus rex, inter reges, nu.117.

Lyso, qui Tyronem Ciceronis libertum in Achaia curauit, apud ipsum Ciceronē prima Epistola lib.16. Epistolarum familiarium.

M

Mabal, Rasi lib. Continentis 10.c.2.& lib.12.c.1.

Mabitus, qui docuit quomodo fiant Sirupi, & Clysteres, Galc.lib.6. Simplicium.

Macedo, Galeno libr. Medicamentorum localium. 9. capite primo, & libro decimo, capite primo. Nescio an sit Lupus Macedo, an Lycus Macedo, de quibus suprà, an alius.

Macer, vide Aemilius Macer, inter poëtas, nu.219.

Macer Balista citatus Petro Aponensi in additione Mesue, quo loco tractat de hydropisi.

Machaon filius Aesculapij, inter inuentores medicinæ, nume.30.

Machaon alter, cuius Medicamentum ad purulentos oculos ex Scribonio Largo describit Galenus lib.4. Medicamentorum secundùm locos c.7. Nam priorem illum quicquam scripsisse non legimus.

Macharion, Galeno in Medicamentis κατὰ γένη lib.2.

Macherion, nisi idem sit, ipsi Galeno in eodem lib.2.& iterum 5. κατὰ γένη, & li.5. Methodi, & Aëtio Tetrab.3. Ser.2.c.11.& Ser.4.c.41.& Tetrab.4. Ser.3. cap.12.& Paulo Aeginetæ lib.3.c.49.& lib.4.c.19.

Mænachius, Plauto memoratus in prologo Captiuorum.

Magistrianus Aëtio citatus Quaternionis 4. Ser.1.c.126.& 134.& Ser.2.c.55.

Magninus Mediolanensis, qui librum Arnaldi Villanouani de regimine sanitatis, additis & immutatis quibusdam sibi vendicauit. Sunt qui hunc Magnū appellāt.

Magnus, quem Circulatorem vocat Galenus Pharmacorum localium lib.5.c.7.

Magnus Clinicus, Galeno ibidem, & libro eiusdem operis 5.c.3.

Magnus Ephesius, Aureliano lib. Oxeôn 3.c.14. ex libro Epistolarum.

Magnus Philadelphus, ibi. lib.7.c.4.& lib.9.c.5.& secundùm genera libro 5.

Magnus Tarseus, secundùm locos, lib.9.c.7.& etiam secundùm genera alicui.

Magnus quispiam, aut vnus ex illis, aut alius, eidem Galeno lib.4. de differentiis pulsuum, & libro Theriacæ ad Pisonem, vbi illum dicit scripsisse de Antidotis, Archiatrúmque euasisse tempore ipsius Galeni: & Aureliano lib. Oxeôn 2.c.10.& Aëtio Quaterni.2. Ser.3.c.105.& Ser.4.c.16.& alibi: & Serapioni tractatu 7.c.8. vbi illū dicit fuisse regem medicorum tempore Galeni.

Mahazer Io. Serapioni citatus Antidotorum c.345.

Mahemet, siue Mahomet Arasi.

Mahemet filius Zachariæ.

Mahemet filius Zachariæ Arasi. Nā hæc tria comperio apud Mesue, & similiter Mahomet simpliciter, nisi vnus idémque sit.

Mahraris, Rasi lib.9. Continentis c.4.

Mahumed Bielgehem, Rasi lib.7. Continentis c.1. ex authoritate Elkindi.

Maia inter fœminas, infrà nu.323.

Maimon, Serapioni Antidotorum c.32.

Maiorianus, vide infrà Malorianus.

Malab, Rasi lib.11. Continentis c.5.

Malese, Rasi lib.1. Continentis c.1.

Malorianus, Aetio citatus Tetrab.3. Ser.4.c. vlt. alij ibi legunt Maiorianus.

Manaseus, & Mnaseus, & Mnaseas, & Mnasias, & Mnasius, & Mnasseus Hos enim omnes sæpe citatos reperimus, siue diuersos, siue eosdem, quod magis credo, Galeno, Aëtio, Paulo Aeginetæ, Cælio Aureliano, & Alexandro Tralliano. Eúmq; numerat Galenus ipse, siue is est Herodotus, inter Methodicos in Introductione siue Medico.

Mambateus, Galeno citatus lib.6. Simplicium.

Manethon, Paulo Aeginetæ lib.4.c.40.& lib.7.c.13.

Manthias, siue Mantias, siue Manteeias Herophileüs, præceptor Heraclidis Tarentini, & Hygieni, vt videre licet apud Galenum in libris Medicamentorū τῶν γένη.

lib.2.& iterum lib.6.& κατὰ τόπους, lib.2.c.1.vbi eum vulgarem medicum vocat.& iterum libro 6.c.3.& 4.citatúmque ab eo in priore loco ex libro cui titulus est, Pharmacopola in re medica, Sed & idem Galenus in præfatione lib.6. Simplicium Pharcorum tradit eum scripsisse de purgantibus,& propotismis,& Clysmis,& de Pharmacis secundùm locos.

Marasten, Rasi libro Continētis 6.c.2.& lib.7.c.vlt.& libr.8.c.1.vbi illum citat ex libris Experimentorum.

Marcellinus Galeno citatus lib. Medicamentorum secundùm locos 7.c.5.

Marcellius, nisi idem sit Aëtio & Paulo Aeginetæ, vide paulò pòst, Marcellus alter.

Marcellus Burdegalensis, cuius est liber de Medicamentis empiricis, physicis, & rationalibus, quem ædidit tempore Gratiani,& Theodosij, fuitque Christianus, vt constat ex c.21.& 23.& 25.sui operis.

Marcellus alter citatus Aëtio, Quatern. secundi Ser.2.cap. vndecimo, Paulo li.4. c.11.& lib.6.c.48.& Alexandro Tralliano li.8.c.6.& Marcello illi Burdegalensi c. 20.vbi illum egregium medicum vocat, quem puto eundem fuisse cum Marcellio de quo diximus.

Marcellus Sidites inter poëtas, nu.225.

Marcellus Virgilius Florentinus, qui non veritus est de integro vertere Dioscoridem post Hermolaum Barbarum,& Ioannem Ruellium, quem scholiis doctissimis illustrauit.

Marcianus, Aëtio Tetrab.3.Ser.1.c.27.

Marcus Categetes, apud Galenum, in libro 2. Antidotorum.

Marcus Cato, vide suprà Cato.

Marcus Fabius Caluus Rauennas, qui primus omnia Hippocratis opera vertit, hoc ipso conatu laude dignissimus.

Marcus Leonellus Fauentinus à Victoriis, cuius librum habemus de ægritudine infantium.

Marcus Talentinus, Galeno κατὰ γένη lib.7.

Marcus Toletanus, qui aliquot libros ex Arabico sermone in Latinū traduxit.

Marcus Varro, vide infrà Varro.

Marcus simpliciter, Galeno in compositionibus Medicamentorum κατὰ τόπους lib. 4.c.7.quem credo fuisse vnum ex illis duobus prioribus, siue etiam Gallum Marcum, de quo supra.

Margareta inter fœminas, infrà nu.340.

Marianus S. Barolitani, cuius sunt plurimi libri Chirurgici.

Marinus, Galeno lib. Medicamentorum secundùm locos 7.c.2.& lib.2. Commētariorum in Hippocratem de natura hominis, vbi dicit huius fuisse discipulum Quintum præceptorem suum,& de eo quoque loquitur libro 7.de Vsu partium,& libro secundo de semine, in fi.& alibi sępe. Et huius quoque trochiscos describit Auicenna lib.5.tract.8.

Marinus alius, cui nomen Posthumius fuit, Plinio Secundo memoratus in epistola ad Traianum, quæ est 11.decimi libri, nisi hic idem sit cum præcedenti, quod non facilè crediderim, quia illum priorem citat Andromachus apud Galenum li.7. Medicamentorum secundùm locos c.2.qui quidem Andromachus tempore Neronis & eius Archiater fuit.

Marrar, Rasi lib.2. Continentis c.1.

Marserogem.

Marsilius Ficinus, cuius infinita propè opera philosophica,& traductionem Platonis habemus, tres libros de triplici vita, quibus se ostendit medicum consummatissimum.

Marsilius Paduanus, vide num sit sequens.

Marsilius de S. Sophia, cuius inter multa opera sunt Commentarij, in Aphorismos Hippocratis, atque in Auicennam,& Consilia quædam medica.

Martianus Apher, Aëtio citatus Tetrab.3.Ser.3.c.11.

Martianus

Martianus simpliciter citatus Aëtio Tetra.2.Ser.3.cap.110.& Ser.4.c.47.& alibi,& Scribonio Largo,qui illum dicit fuisse tẽpore Augusti,siue ille fuit, siue alius. Et ab alterutro vnguentum Martiaton dictum vult Nicolaüs.

Martianus Rota Venetus,qui nonnullas Galeni traductiones castigauit.

Martinus Acakia Catalaunensis,medicus Parisiensis,& familiaris meus,qui inter alia multa præclara opera libros duos Galeni de ratione curandi ad Glauconem, & nouissimè Commentarios in Paruam artem ipsius ædidit.

Martinus Gatinaria Ticinensis,cuius sunt Commentaria in 9.Rasis ad Almansorem

Martinus Gregorius,qui nonnullas Galeni translationes ex Græcis exemplaribus emendauit.

Martinus Steynpeys Viẽnensis, cuius extat Methodus medicinæ.

Martion Smyrneüs, siue Mytilenæus, qui de Simplicibus affectibus scripsit, Pli. lib.28.c.4.

Martyrius de quo inter philosophos in mentione Trachij philosophi, nu.266.

Maruen filius Zor citatus Rabbi Moysi Aphorismorum parte 20.ex libro de cibis, vide Ebibule suprà,& filius Zor.

Masageuich, Rasi Conti.lib.7.c.4.

Masarginus,Rasi lib.3.Continentis c.2.& c.6.

Masarginih,siue Masargeneh,siue item Masargny,siue Masargimyd,siue Masargnih,siue denique Masarugh.hæc enim omnia nomina reperio, eiusdem operis lib. 5.c.1.& lib.7.c.1.nisi idem sit cum præcedente,quod facilè crediderim.

Maserice, siue Masereice.vtrunque enim reperio apud Rasim li.1.Continẽtis c.3.

Massaliatas, siue Massaliotes,siue etiam Massaliotus.hæc enim tria medicorum nomina reperimus, apud Galenum,& Paulum Aeginetam lib.7.c.13.vide Demosthenes.

Massiliensis citatus Aëtio Tetra.4.Ser.2.c.58.siue nomen viri medici fuit,siue medici cuiuspiam eius gentis.Nam & Crinas,siue Critias,& Charmis Massiliẽses fuerunt,de quibus diximus suprà in successione medicorum,nu.65.

Massinissa rex,inter reges,nu.119.

Massurgei,Rasi lib.Conti.2.c.4.

Masui Iohey,Rasi lib.2.Conti.c.4.

Mattheolus,vide infrà,Petrus Andreas Mattheolus.

Matthęus Curtius Ticinensis,qui scripsit de venæ incisione in pleuritide.

Matthęus de Gradi, vide Ioannes Matthęus.

Matthias Syluaticus Mantuanus,cuius est liber Pandectarum medicinæ.

Matthias Theodorus Menanelius,qui librum Græcum de Melancolia ex multis medicis collectum Latinum fecit.

Maximianus,cuius collyrium describit Alexander Trallianus li.5.c.6.

Maymo citatus in Tacuinis Elluchasem.

Medæa inter fœminas,infrà nu.312.

Medeus,Galeno lib.2.Commentariorum in Hippocratem de natura hominis.

Medicus Apher,quisquis est,Aëtio citatus.

Medius,Plinio lib.20.c.4.nisi sit ille Medeüs.

Medus,Cornelio Celso,lib.5.c.18.nisi etiam sit Medeüs ille,aut Medius.

Meges Chirurgus,quẽ plurimùm laudat Cornelius Celsus lib.7.in prin.quemq; citat idem Cesus lib.5.c.28.non semel,& alibi sæpe:Scribonius Largus de compositionibus Medicamentorum, & Galenus in Medicamentis secundùm locos lib.3.c. item 3.& lib.5.c.7.

Meges Sidonius,siue ille,siue alius Galeno memoratus ad fi.lib.6.Methodi.

Mehererit, Serapioni Simplicium c.201.

Meheres, Serapioni eiusdem operis c.301.in fin.

Melampus,supra inter poëtas nu.210.

Meletius,apud Gregoriũ Gyraldum in præfatione Symeonis Sethi,cuius extat in Gręcia opus de Cõstitutione hominis,& Cõmẽtarij in Aphorismos Hippocratis.

Melissus, apud Hippocratem statim post prin. lib. περὶ φύσεως ἀνθρώπου, de natura hominis, & Galenum in libro de Elementis.

Meliton, Galeno in Medicamentis κατὰ γένη lib. 6. & 7.

Melitus, nisi idem sit, quod puto, Galeno in Medicamentis secundùm locos libro sexto cap. primo.

Melosus, Rasi lib. 1. Continentis c. 5.

Melzigiar, apud Bulchasin in libro Seruitoris.

Menander, Galeno in Medicamentis secundùm locos li. 9. c. 5. & alibi. Hunc esse puto quem Plinius citat lib. 19. c. 6. & lib. 23. c. 9. quémq; in Indice. d. li. 19. dicit scripsisse Biochresta, id est, vitæ vtilia.

Menarchus, vide suprà Mænarchus.

Menas Chirurgus, Aëtio Tetrab. 3. Ser. 2. c. 5.

Menecrates Syracusanus Philippi Macedonis medicus, qui cùm ægrotos quosdam & penè conclamatos, vel casu vel arte in integrum restituisset, proindéque à nonnullis sublandientibus Iuppiter cognominaretur, elatior iam hoc nomine, sibique nimio plus placens, nullam accipere solitus mercedem, hac tamen mercede contentus erat, vt liberati se esse illius seruos faterentur, vt prodiderunt Suidas, & Aelianus in varia historia. Tantáque fuit arrogantia, vt id quoque Iouis cognoméntum sibi vsurparit, sibique aliquando permiserit scribere ad Agesilaum illum magnum regem Spartæ, in hunc modum: Menecrates Iuppiter regi Agesilao Salutem dicit. Qui quidem rex reliquis non perlectis, sed hominis leuitate protinus irrisa, ita propemodũ rescribi iussit, Rex Agesilaüs Menecrati sanitatẽ dicit. χαίρειν enim Græci dicunt, quibus bene precantur ὑγιαίνειν verbũ ambiguum ferè in malũ sonat: cùm scilicet significamus abesse mentis sanitatẽ. Et eo quidẽ verbo quidam Cęsari insaniam exprobrauit. Et hoc quoq; vsus est Agesilaüs in ea epistola ad Menecratem, teste Plutarcho in Apophthegmatis Imperatorum, atque etiam in Apoph. Laconicis. vbi de Agesilao, & in vita ipsius. Aelianus autẽ de varia hist. li. 12. scribit Menecratẽ, ita vt diximus, ad Philippũ Macedoniæ regem scripsisse, & Philippũ ita quoque vt dictum est rescripsisse, addidisseque, consulo vt ad Anticyram te conferas. Significans his, hominem non esse sanæ mentis. Cúmque aliquando lautissimum cõuiuium instrueret ipse Philippus, illum inuitasse seorsimque mensam ei apparari iussisse, & apponi acerram, suffitúmq; fieri, reliquos autẽ epulari, Menecratem verò primùm gratẽter ferre, lętariq; eo honore: postquam vero paulatim fames obresit, & homo esse conuictus est, non deus, tum vanus & stolidus cõsurgens discessit, Philippo eius gloriam redarguente, & in lucem proferente. Hunc Menecratem, siue alium eiusdem nominis citat Galenus libro 2. Phar. κατὰ γένη c. 2. & c. 7. ex libro cui titulus est αὐτοκράτωρ ὁλογράμματος, quasi dicas locupletissimus thesaurus, & iterum li. 6. eiusdem operis, & lib. 5. Pharma. κατὰ τόπους c. 7. & lib. 6. c. 4. ex lib. quem optimorum Pharmacorum inscripsit. Citat & illum Theophrastus ex libris Naturalium quæstionum. Et de hoc quoque nonnulla Athenæus lib. 6.

Menecrates Zeophletensis, Aureliano lib. 1. Chroniôn c. 4.

Menecles Aëtio citatus.

Menelaüs, Galeno in lib. 2. Antidotorum.

Menemachus Aphrodiseüs, à Galeno positus inter Methodicos in Introductione, siue Medico, húncque citat ipse in Medicamentis secundùm locos, & lib. 1. Therapeuticæ, & Cornelius Celsus lib. 6. c. 9.

Menestheus, Galeno in Medicamentis κατὰ γένη lib. 5.

Menestor memoratus Theopresto in Historia plantarum.

Menippus, Galeno in lib. 2. Antidotorum.

Menitheüs, Galeno in libro, Hippocratis linguarum expositio, citatus ex libro de appellationibus Medicamentorum.

Menodotus. Galeno in compositionibus Medicamentorum κατὰ τόπους libro 5. c. 7. & lib. 6. c. 1. Is fuit discipulus Antiocheni Laodiceni, de quo suprà diximus, fuitque ipse Nicomedensis, & Empiricus, vt scribit Galenus libro 1. de Naturalibus facultatibus. cap. 14. & Laërtius in Timone ad fi.

Meno

Menodoctus sæpius Galeno citatus, nisi sit ille Menodotus.

Menœtus, Galeno lib. Phar. κατὰ γένη 2.

Menon, qui vt dicit Galenus libro quarto, de Differentiis pulsuum, apud Romanos in exercenda medicina clarus fuit. Is fuit præceptor Herodoti, de quo suprà.

Menophilus, Cornelio Celso lib. 6. c. 7.

Menutianus, Galeno in lib. 2. Antidotorum.

Mercurius inter inuentores medicinæ, nu. 4.

Mersinus Thrax apud Alexandrum Trallianum libro primo, capite decimoquinto.

Mesarugie, apud Serapionem Simplicium, capite septuagesimonono, & seq. & alibi sæpe.

Mescahen, Serapioni Simplicium c. 161.

Meseac, siue Meserach, siue Meseal, siue Meseah, siue Mesehah, siue Abẽ Meseach, nisi sint diuersi, apud Serapionem Simplicium c. 110. & 116. & centesimo vigesimo & 224. & alios.

Meseha, Mesea, siue Meseacha Serapioni Simplicium c. 66. & c. 140. & 151. & 199. nisi & idem sit cum præcedenti.

Mesias, Auicennæ lib. 5. summa 2. tract. 2.

Mesih, siue Misih, vtrunque enim reperio apud Rasim Continentis lib. 3. c. 1. & c. 3. non semel, & c. 6.

Mesiriohe, Serapioni in Antidotis, qui tractatus est. 7. c. 17.

Mesue inter reges, nu. 139.

Mesui Iuhe, cuius syrupum describit Mesue in libro Antidotorum.

Meton Atheniensis, quem Callistratus, Euphronius, & Phrynicus scripserũt fuisse optimum medicum & astrologum. Is annum magnum ex annis duodeuiginti constituit. Cuius meminit Tullius in epistolis ad Atticum libro duodecimo, episto. 2. Columella libro primo in præfatione, & libro nono, capite decimoquarto, & ex Græcis Aristophanes in Auibus, & Theon, aut quisquis is fuit, in Commentariis Arati, vbi illum numerorum rationem diligentissimè tenuisse scribit, & Diodorus Siculus libro 3. capite vndecimo ad fi. & iterum lib. 12. & Plutarchus in vita Alcibiadis. Hunc autem Lacedæmonium fuisse scribit Aelianus lib. 10. de varia historia, & de eo quoque loquitur lib. 13.

Annus Metonis.

Metrodorus Atheniensis inter philosophos, suprà nu. 258.

Metrodorus Sabini, de quo alibi, auditor, vt scribit Galenus, qui de herbis librum scripsit, teste Plinio lib. 25. c. 2. ratione, vt is dicit, blandissima, qua nihil penè aliud quàm rei difficultas significatur pinxit enim effigies herbarum, atque ita subscripsit effectus: id quod etiam de Crateria & Dyonisio scribit, libri enim Metrodori hic titulus erat ἐπιτομὴν τῶν ῥιζοτομουμένων, id est, Compendium earum rerum quarum radices secantur, vt idem dicit lib. 20. c. item 20.

Metrodorum medicum, siue illum, siue alterum memorat Tullius libro decimosexto epistolarum ad Tironem, epistola incip. Solicitat: & Galenus libr. Simplicium Medicamentorum 1. c. 29. vbi illum dicit cæteras omnes præter sectam Asclepiadeã contempsisse.

Meuius Ruffus, Galeno Medicamentorum secundum genera 7.

Michaël Angelus Blondus, cuius extat libellus de diebus decretoriis, & alij plurimi.

Michaël à Capella, cuius sunt Synonyma medica.

Michaël cognomento & professione medicus, natione Scotus, apud Balæum, centuria 3. & eum quoque memorant Ioannes Picus, Symphorianus Champerius, & Cornelius Agrippa.

Michaël Psellus inter philosophos, suprà nu. 263.

Michaël Sanouarola, vide Ioannes Michaël.

Michaël Villanouanus, qui vniuersam rationem Syruporum ad Galeni cẽsuram diligenter expolitam, & alia quædam scripsit.

Micon, siue Miction, qui ῥιζοτομούμενα aduersus serpentes scripsit, teste Plinio libro 20.c.23.eiúsque malagma describit Celsus lib.5.c.18.vbi nonnulli legunt Nicon. Mictionem autem citat Nicandri Interpres.

Midas, apud Laërtium in testamento Lyconis Troadensis.

Migisib, Rasi lib. Continentis 7.c.1.

Miladius, Rasi eiusdem operis li.7.c.3.& ex lib. Aphorismorum.

Milesius, Aureliano lib. Chroniôn 5.c.7.& seq.

Miletus Plinio li.28.c.1.

Minusianus, Galeno in Aphorismos Hippocratis, lib.4.c.69.

Minutianus, Galeno Medicamentorum κατὰ γένη lib.6.nisi idem sit.

Mischion, vide infra Moschion.

Misdasan, Rasi lib. Continentis 3.c.4.

Misih, vide suprà Mesih.

Misus, Rasi Continentis 7.c.4.& lib.9.cap.6.non semel, vbi illum citat ex lib. de Obstetricibus.

Misusan, Rasi lib. Conti.9.c.4.& 6.& lib.10.c.1.& 2.sæpe, & alibi.

Mithridates rex inter reges, nu.125.

Miuh, Rasi Continen.li.9.c.1.sed credo mēdum esse, & legi debere Misih, de quo diximus.

Mnaseas, vide suprà Manaseus.

Mnaseus, vide etiam Manaseus.

Mnasias, vide item ibi.

Mnasius, vide & tu ibi.

Mnason, Galeno Pharmacorum localium lib.7.c.2.& lib.8.c.7.in fi.

Mnesicles, Plinio lib.20.c.18.in fi.& alibi sæpe citatus.

Mnesidemus, Dioscoridi lib.4.c.59.aut vt alij secant 68.quo de papauere satiuo tractat.

Mnesitheus Atheniensis, cuius meminit Galenus lib.1.& 7.Methodi, & in Introductione, siue Medico, si eius est, & alibi sæpe, præsertim in lib.1.de Ratione curandi ad Glauconem, non multo post prin. vbi ita de eo loquitur, quòd cùm in omnibus aliis quæ ad artem pertinent non mediocriter eruditus esset, tum in exercenda arte, quantùm via ac ratione licet, nulli peritiâ secundus. Meminit etiam Athenæus li.11. qui eum citat ex lib. de Eduliis: & Pausanias in Atticis, vbi illum medicina excelluisse dicit. Is, vt ferunt, nunquam inebriari permisit, sed paucis tantùm diebus hilaresce re. Citatur ex libro qui παιδολογικὸν medicinæ inscribitur.

Mnestheus, siue Mnestus (vtrunque enim reperio) qui de Coronis scripsit. Nam & in his, vt alibi diximus, est aliqua valetudinis portio, ex Plinio lib.21.c.3. Hunc, aut alium eius nominis citat Gellius lib.13.c.30.eodémque vlt.& Plutarchus in libro de causis Naturalibus c.26.

Monus, Aëtio Quaterni.2.Ser.3.c.42.& c.110.

Morsinus Atheniensis inter poëtas, suprà nu.234.

Moschion, aut vt alij vocant, Mischion, nisi alter sit, qui Græcè scripsit de mulierum affectibus: & à Galeno citatur in Medicamentis secundum genera, præsertim in Cosmetico, scilicet lib.1.c.1.& κατὰ τόπους lib.1.c.item 1.& lib.4.c.7.vbi eum vocat familiarem: & lib.7.c.2.& Aëtio Quatern.4.Ser.3.c.13. Fuitque illi cognomen Correctori, quòd quædam Asclepiadis scripta corrigeret, vt dicit ipse Galenus libr.4.de differentiis pulsuum. Hic quoque aut alius eiusdem nominis scripsit Græcè vnū de Raphano volumen vt tradit Plinius li.19.c.5.vide infrà Theodorus Muscienus.

Moschion alter, vt puto, memoratus Plutarcho Problematôn Symposiacôn decade tertia, cap.10.

Moschus, nisi idem sit cum priore, Cornelio Celso citatus lib.5.c.18.atque etiam Galeno in Medicamentis περὶ τόπους lib.1.c.1.& lib.4.c.8.

Mostases, Galeno in iisdem libris.

Moyses de quo suprà nu.78.

Muliasus discipulus, Rasi lib.9.Conti.c.6.

Mundinus Bononiensis citatus Guidoni Gaulioco.

Mundinus alter Florentinus, cuius expositionem habemus in Canones vniuersales Mesue, & librum Anatomiæ.

Musa, vide Antonius Musa.

Museca Rasi lib.1. Continentis c.1.

Museia, siue Museya, nisi sit idem, citatus in eo lib.c.6.& lib.2.c.1.non semel, & in Tacuinis Helluchasem.

Museric.

Musæus inter poëtas, nu.156.

Mutagnachil Israëlita, Auicennæ libro 5.tract.3.citatus, vide suprà Israëlita simpliciter.

Myron, Cornelio Celso lib.5.ad finem eius lib.

N

Nascarius.

Naucratitas, Galeno Phar.localium lib.4.c.7.

Naumachius præceptor Philagrij, de quo posteà.

Neapolitas, Galeno lib.4.& 7.Medicamentorum κατὰ γένη, & κατὰ τόπους lib.4.c.7. & lib.7.c.4.& Paulo Aeginetæ lib.3.c.22.

Nearchus, Galeno κατὰ τόπους lib.8.c.7.

Nebros summus & optimus Græcorum Medicorum, vt scribit Thessalus Hippocratis filius in oratione quam in Senatu Atheniensi dixit, cùm patriæ excidium deprecaretur, quæ posita est inter opera Hippocratis.

Nechepson rex, inter reges, nu.120.

Neleus, Paulo Aeginetæ lib.3.c.37.qui fortè est Nileus de quo infrà.

Neocles Aeliano memoratus libr.8.Animaliũ, quo loco de rubeta rana loquitur.

Nero inter Imperatores, nu.150.

Nicander Colophonius inter poëtas, suprà nu.218.

Nicander simpliciter citatus Cælio Aureliano lib.Chroniôn 1.c.4.Paulo Aeginetæ, siue ille est, siue alius.

Nicephorus Blemmida, cuius sunt Canones de Vrinis.

Niceratus, qui de herbis scripsit, teste Dioscoride in prçfatione, & Epiphanio Cyprio statim post initium lib.1.aduersus hæreses. Citatúrque Galeno in Medicamẽtis secundum locos lib.3.c.1.& lib.7.c.4.& c.6.& alibi sæpe, & Cælio Aureliano libro Chroniôn 2.c.5.ex lib. de Catalepsi. Niceratus, quisquis est, memoratur Plinio in Nomenclatura autorum, lib.31.c.2.

Niceres, Galeno Medicamentorum secundum locos lib.4.c.7.

Nicias Pyrrhi regis Epirotarum medicus, de quo nos alibi diximus.

Nicias alter Nicopolita, apud Plutarchum Problematôn Symposiacôn 7.c.1.

Nicodemus, Galeno lib.9.Phar.localium c.7.Mesue in Antidotis non semel.

Nicolaus Alexandrinus, qui librum ædidit de compositione Medicamentorum particularium Latinitati donatum à Nicolao Rhegino, de quo infrà. Et hic fortè est quem simpliciter Nicolaum citant Galenus lib.5.& lib.7.Medicamentorũ κατὰ γένη, & Paulus Aegineta lib.4.c.37.& lib.7.c.17.

Nicolaus Ancon temporis nostri scriptor.

Nicolaus Ferrariensis.

Nicolaus Iudocus Venetus.

Nicolaus Leonicenus Vincentinus, cuius extant Commentarij in Galenum, & illius multorum operum translationes, & alia multa opera elegantissima & doctissima. Is primus post hominum memoriam docuit medicinam Latinè loqui.

Nicolaus Leonicus Thomæus, qui traducit librum Galeni cui titulus est, Documentum de puero epileptico.

Nicolaus Machelus Mutinensis, qui vertit commentarios Galeni in 1.librũ Hippocratis de morbis vulgaribus.

Nicolaus Massa Venetus, cuius sunt libri de febre pestilentiali, pestichiis, & morbilis, de morbo Neapolitano.

Nicolaus Mirepsus, cuius sunt libri 24. medicinales Græci, secundum literas alphabeti.

Nicolaus Nicolus Florentinus Pogij familiaris, Philelphi contrà inimicus, qui librum Sermonum in hac arte mira vbertate composuit, in quo vniuersalem medicinam in vnum veluti corpus congesit, quod apud Græcos Oribasius fecit. Illũ grauissimæ autoritatis medicum vocat Leonicenus in libro de Serpentibus.

Nicolaus Poll, Cæsaris medicus, cuius est liber de cura morbi Gallici.

Nicolaus Præpositus, cuius est Dispensarium ad aromaticos.

Nicolaus Quintus papa, de quo suprà, nu. 155.

Nicolaus de Regio, siue Regino Calaber, qui primùm maximam operum Galeni partem in Latinum traduxit non admodum eleganter, vt eius tempora ferebant, sed fideliter tamen, & alia quædam.

Nicolaus Salernitanus, cuius sunt duo Antidotaria, vnum maius, alterũ minus, imprimis commendata, & quorum minore passim vtuntur pharmacopolæ.

Nicolaus Salycetus, cuius in chirurgia librum habemus.

Nicolaus, aut ille Micepsus, aut alius, & is quidem superior cæteris omnibus, vtpote quem citat Rasis lib. Continen. 11. c. 4.

Nicomachus Stagirites Machaonis filius, de quo suprà nu. 30.

Nicomachi alij duo medici à Suida recensiti, alter pater Aristotelis, alter filius, qui inter cætera sua opera scripsit Commentarios in Physicam patris, & 8. Ethicorum libros ad Eudemũ, qui & tempore Ciceronis extabant, vt ipse dicit. Nicomachũ autem, quisquis is fuit, citat Galenus Medicamentorũ secundum genera lib. 5.

Nicomedes citatus Galeno lib. de cõpositione Medicamen. κατὰ τόπους 2. c. item 2.

Nicon, cuius librum περὶ πολυφαγίας, id est de edacitate memorat Cicero ad Trebatium lib. epistolarũ 7. epistola 21. incip. Amabilior. Hunc, aut alium eius nominis citat Cornelius Celsus lib. 5. c. 18. quanquam nonnulli ibi Micon legunt.

Nicoon, siue ille, siue alius antiquissimus medicinæ author ab interprete Nicandri in Theriacis citatus.

Nicostratus, Galeno lib. 8. Pharmacorum localium c. 2. & lib. 9. c. 4. & libr. 7. Generalium, c. 5. & 6. & lib. 2. Antidotorum: & Aëtio citatus, qui Anticyræ meretrici hellebori vim magnam moriens dicitur reliquisse, apud Aristophanem in libro de meretricibus.

Niger, vide Petronius Niger, & Sextius Niger. Nigrũ autem simpliciter citat Galenus li. 6. Simplicium c. j. & li. Antidotorum j. Aurelianus lib. Oxeôn 3. c. 16. vbi illũ vocat amicum Tullij Basi, & Galenus lib. Simplicium 6. in præfatione.

Nileus, Cornelio Celso, Galeno, Paulo, & Aëtio citatus. vide Neleus.

Nilus etiam Galeno, Paulo, lib. 7. c. 18. & Aëtio sæpe citatus, nisi idem sit cũ præcedente.

Numenius, Celso li. 5. citatus c. 18. & c. 21. Huiúsque librum Theriacũ citant Scholia in Nicandrum. Hunc Dieuchis discipulum fuisse scribit Athenæus libr. 1. Dipnosophistarum, vt in Dieuche diximus.

Numisianus, aut vt alij vocant, Nomisianus Corinthius, vnus ex præceptoribus Galeni, vt ipse Gale. dicit post prin. ἀνατομικῶν ἐγχειρήσεων, id est, Anatomicarum administrationum. Et de eo quoque loquitur in Commentarijs Hippocratis de Natura hominis, vbi & illũ Heracleanum vocat, dicitque etiam Pelopẽ aliũ ex suis præceptoribus fuisse discipulũ illius. Et eius itẽ meminit li. 5. Aphorismorũ Hippocratis.

Numius Aëtio citatus Ser. 13. c. 20.

Nymphodorus, aut vt alij vocant, Nymphodotus, Cornelio lib. 8. c. 20. Plinio li. 33. 34. & 35. Galeno lib. 6. Medicamentorum secundum genera. Aëtio Tetrab. 3. Ser. 1. c. 45. & 49. & Paulo Aeginetæ lib. 7. c. 12. citatus.

O

Obes, Rasi lib. 8. Continentis c. 1. & lib. 9. c. 4. ex Antidotario.

Octauius Horatianus discipulus Vindiciani, de quo inter poëtas diximus, cuius extãt lib. 4. rerum Medicarum, in quorũ postremo post prin. meminit illius sui præceptoris. Hos tamen lib. nõ huius esse, sed Theodori Prisciani tradit Gregorius Gyrald

raldus historiæ poëtarum dial.7.quo de Menandro disserit.Quisquis autem is est,se citat ex libro Phænomeno in 2.parte lib.2.c.7.

Ocyroë,infrà inter fœminas nu.315.

Odus de Odis Patauinus,cuius sunt libri de cœnæ & prandij portione.

Oenone inter fœminas,infrà nu.315.

Olympiacus,siue Olympicus Milesius,quem Galenus in Introductione,siue Medico ponit inter methodicos.

Olympiades Thebanus Plinio citatus lib.20.c.21.& Galeno libr.4.de Differētiis pulsuum.

Olympias Thebana inter fœminas,nu.329.

Olympicus,siue ille Olimpiacus siue alius,quem nugacem appellat Galenus lib. 1.Therapeuticæ.

Olympionicus,Galeno in Medicamentis secundum locos lib.4.c.7.& Aëtio citatus Tetrabibli 2.Ser.3.c.102.

Olympius,Galeno Pharmacorum localium 9.c.3.

Olympius collega Octauij Horatiani,vt ipse Horatianus dicit in præfatione lib. 1.rerum medicarum.

Olympus Sophista Aëtio Quaternionis 3.Ser.3.c.29.

Olympus medicus Cleopatræ familiaris,apud Plutarchum in Antonio, siue ille, siue alius.Alterum autem horum,aut alium citat simpliciter Galenus in Medicamētis secundum locos.

Omeis Bentamiz,qui & Omas Bentamin citatur Arabibus.

Onan,siue Onen,Rasi lib.3.Continentis c.3.non semel,vbi citatur ex lib.de Electionibus.

Onasim,Serapioni Simplicium c.136.

Onesidemus,Galeno in Medicamentis secundum locos lib.10.c.1.non semel.

Onetrus,siue Oneter ibi.lib.7.ad fin.

Ophilius,Plinio lib.28.c.4.

Ophionicus Cōcliclax citatus à nonnullis ex libris Herbarū.Sed Galenus in præfatione lib.6.Simplicium Medicamentorū ad fi.putat esse nomen suppositititium.

Opion Plinio citatus lib.20.c.5.& c.22.Alij Ophionem legunt.

Orestinus,Galeno in libris Medicamentorum secundum locos lib.1.c.1.

Oribasius Sardianus,Iuliani Imperatoris Archiater,qui 72.libros Medicinæ, ἐν ταῖς συναγωγαῖς ἰατρικαῖς,ad Iulianum ipsum,eorúmque Epitomen in li.9.ad Eustachium filium composuit.In tanto autem honore apud eundem Iulianum fuit,vt ab eo κυαίστωρ Quæstor Constantinopolitanus factus sit, testibus Suida & Eunapio in lib.Sophistarum,qui & eum dicit inuidia succedentium Imperatorū rebus suis spoliatum in exiliū ad Barbaros missum,vbi tamen animo semper philosophico instructus fuit,tantáque apud eos gratia & opinione fuit,vt quasi pro Deo haberetur,placatísque tandem principibus rediit,& bona recuperauit.Huius quoque nomine circumferuntur Commentarij in Aphorismos Hippocratis,quos vix illius esse crediderim.De eo est Epigramma in lib.4.Epig.Græcorum huiusmodi,

ἰητὴρ μέγας οὗτος ἰουλιανοῦ βασιλῆος
ἄξιος ὀρειβάσιος δῖος ἀραβάσιος.
εἶχε γὰρ οἷα μέλισσα σοφὸν νόον,ἄλλοθεν ἄλλα
ἰητρῶν πάντων αὖθις ἀφελκόμενος. Quod sic vertit Lodoicus Iaufferādus,

Iuliani regis medicus celeberrimus hic est
Diuus Oribasius dignus honore coli:
Prouidus instar apis,veterum monumenta pererrans
Ex variis vnum nobile scripsit opus.

Origenes,siue Origenias,Galeno in libris Medicamentorum secundum locos 7. c.2.& 4.& lib.8.c.3.

Orion Ctenestus,eidem περὶ γῆς lib.7.

Ornocas.

Orpheus inter poëtas,suprà nu.156.

Orp

Orpheus alter cognomento Theologus, qui de Medicamentis compositis scripsit, apud Galenum in libro primo Antidotorum.

Orphitus, apud eundem lib.7. Medicamentorum κατὰ γένη, de quo & nos diximus in repet.l. si vnquam, in superscriptione eius legis. Orpheum autē citat ex Stratone Alexander Trallianus lib.1.c.15.

Ortho Siculus, Galeno lib.1. Pharmacorum κατὰ τόπους c.1.

Orus rex Aegypti inter inuentores medicinæ, nu.3.

Orus Mendesius, apud Galenum in libro primo Antidotorum.

Osiris rex Aegypti inter inuentores medicinæ, nu.17.

Osthanes, Dioscoridi lib.4.c.32. quo de Siderite tractat, & Alexandro Tralliano lib.1.cap.15.

Otho Brunfelsius Maguntinus, cuius est Onomasticon medicinæ, & Catalogus, Theses siue loci communes totius medicinæ, Herbarum tomi tres, & alia pleraque opera.

P

Pactius, siue Pacius, siue Pacchius Antiochus Ophthalmicus, Galeno secundū genera lib.7. & κατὰ τόπους lib.4.c.7. & li.9.c.4. vbi citatur ex Collectaneis Scribonio Largo lib. Compositionum Medicamentorū c.97. & c.166. Aëtio Quaterni.2. Ser. 3.c.109. & Marcello Burdegalensi, c.20. post prin. vbi illum dicit decessisse paulò ante Tiberium Cæsarem, & c.25.

Pæon Deorum medicus, apud Homerum lib.4. Odysseæ, & lib.5. Iliados in duobus locis aliis, quos tibi citabimus infrà, nu.376. proindéque.

Pagasius, apud Procopium de bello Vandalorum.

Paladius quisquis est, citatus, Rasi lib.4. Continentis c.1.

Palamedes inter reges, suprà nu.110.

Pallas inter fœminas, infrà nu.321.

Pamphilus qui de herbis scripsit, vt tradit Epiphanius libro aduersus hæreses 1. statim post initium. Eúmque citat Aëtius, & Galenus lib.5. Medicamentorum secundum locos c.7. vbi illum artem medicam exercuisse Romæ suo tempore dicit: & lib. 6. Simplicium in præfatione, vbi eum dicit de herbis ex Alphabeti ordine scripsisse, nec tamen earum vires expertum, cæteris qui ante se scripserant fidem habuisse. Sed & eum, aut alium eius nominis citat Constantinus Cæsar, aut quisquis is fuit.

Pamphilus episcopus, quisquis is est, Aëtio Tetrab.4. Ser.4.c.122.

Pamphilus Pharmacopola, id est, μυγματοπώλης, eo titulo citatus Galeno lib.7. secundum locos c.3. & Aëtio Tetrab.2. Ser.4.c.16.

Panacea inter fœminas, infrà nu.316.

Pancius Lucensis.

Pantaleon Nicomedensis, de quo inter diuos suprà nu.86.

Pantaleon Vercelleüs, cuius sunt libri pilularum & lacticiniorum.

Panthemus Celso citatus lib.5.c.18.

Papias Laodiceüs Autolyci medicus, Galeno libr. Medicamentorum secundum locos 4.cap.8.

Parthenius, cuius est dialogus de humani corporis sectione.

Pasicrates, Galeno Medicamentorum secundum locos lib.8.c. item 8.

Pasion, siue Passion (nam vtrunque legitur, sed frequentiùs Passion) Galeno, Paulo Aeginetæ, lib.7.c.12. & Aëtio.

Pasithemis in testamento Lyconis Troadensis laudatus apud Laërtium.

Patriarcha, qui transtulit quosdam libros Galeni in Arabicam linguam, vt dicit Rabbi Moyses Aphorismorum lib.24. in pluribus locis.

Patroclus inter reges, suprà nu.110.

Paulinus Scytopolites, memoratus Porphyrio in vita Plotini Platonici.

Paulinus alter citatus Galeno Medicamentorum secundum locos libr.8.c. itē 8. vide num sit Gualerius Paulinus, de quo suprà.

Paulus Aegineta, qui amplissima scilicet 70. volumina Oribasij in Compendiū quoddam coëgit, vt ipse testatur.

Paulus

Paulus Alagenitus, Serapioni tract.7.c. 9. nisi sit Paulus Aegineta, cuius nomen sit corruptum apud Serapionem.

Paulus Apostolus, de quo inter Diuos suprà nu.83.

Paulus Bagellardus, cuius est liber de ægritudinibus infantium.

Paulus Iouius, qui de piscibus Romanis scripsit, quémque inter medicos celebres posuit Manardus epistola 3.lib.9.

Pausanias Anchyti filius, de quo est Empedoclis epigramma, apud Laërtium,

παυσανίω ἰητρὸν ἐπώνυμον, ἀγχίτου υἱὸν
 φῶτ' ἀσκληπιάδην πατρὶς ἔθρεψε γέλα,
ὃς πολλοὺς μογεροῖσι μαραινομένους καμάτοισι
 φῶτας ἀπέστρεψεν περσεφόνης ἀδύτων. Quod paucis immutatis reponitur in li.3. Epigrammaton, Græcorum vbi ἄδηλον inscribitur, veluti incerti authoris.

Pausaniam illum, siue alterum, & ipsum medicum memorat Plutarchus in vita Alexandri, & Galenus lib.1. Therapeuticæ.

Paxanius, quem ex auctore Collectaneorum Geoponicorum lib.12.c.32. & alibi sæpe virium herbarum fuisse peritum cognoscimus.

Paxatas.

Peleus inter reges suprà nu.104.

Pelops Galeni præceptor, vt idem Galenus dicit in Commentario 2.li.1. Prorrethici Hippocratis, & in libris Locorum affectorum, & alibi sæpe. Hic scripsit Commentarios in Aphorismos Hippocratis, ex quibus sæpe ab ipso Galeno citatur. Hũc quoque citat Plinius lib.32.c.5. & Paulus Aegineta lib.3.c.20.

Periander inter poëtas, suprà nu.231.

Perigarius, Galeno lib.2. Antidotorum.

Perigenes, Galeno Medicamentorum secundùm locos lib.7.c.2. & 3.

Petinus, Galeno κατὰ τόπους lib.7.c.2.

Petosiris inter reges, suprà nu.121.

Petreius inter poëtas, suprà nu.221.

Petrichus quem ex Orphiacis citat Nicandri Interpres in Theriacis.

Petridius Plinio lib.20.c.23.

Petronas memoratus Erasistrato lib.1. de Febribus, & Galeno in Commentariis Hippocratis de victus ratione in morbis acutis lib.1.

Petronius Arbiter inter poëtas, suprà nu.228.

Petronius Areta, Galeno Medicamentorum κατὰ γένη lib.5.

Petronius Diodotus de quo suprà, Diodotus.

Petronius Musa, Galeno lib.2. Medicamentorum κατὰ γένη.

Petronius Niger, qui de herbis scripsit, vt dicit Dioscorides in præfatione, & Epiphanius Cyprius in prin.lib.1. Hereseôn.

Petron, siue Petro citatus Galeno lib.3. Medicamentorum κατὰ γένη, & Cornelio Celso lib.3.cap.9. vbi dicit illum vnica ad omnes febres medicina vti solitum, quam inibi declarat.

Petrus Andreas Mattheolus Senensis, cuius est liber de morbi Gallici curandi ratione.

Petrus Aponensis, qui maximam sibi gloriam ex suo Conciliatore comparauit, quo decreta veterum Medicorum quæ inuicem pugnare videbãtur, connectit atque conciliat, ex quo ei libro nomen & titulus Conciliatoris datus. Hic & Commentarios in Aristotelis Problemata, & alia multa ædidit.

Petrus Archiatros Aëtio citatus Tetrabili 2.Ser.3.c.110.

Petrus Argelata, siue Largelata, siue etiam De la Cerlata Bononiensis, cuius Chirurgiam commendatam habemus.

Petrus Barotius.

Petrus Bayrus, cuius est liber de pestilentia.

Petrus Brissotus, cuius doctus imprimis est liber de venæ sectione in pleuritide, qui primus Gallorum recentiorum docuit venam esse aperiendam à parte affecta.

Petrus Cararius Lafrancus.

Petrus Crescentinus Bononiensis, qui, vt ipse dicit in præfatione eius magni operis quod de Plantarum & animalium virtutibus scripsit, totum tempus adolescentiæ in medicina & scientia naturali consumpsit.

Petrus Franciscus Paulus Florentinus, cuius est tractatus de venæ incisione aduersus Auicennam.

Petrus Hispanus, cuius est Thesaurus pauperum, Canones medicinæ, & alia quædam.

Petrus Largelata, vide suprà, Petrus Argelata.

Petrus Leo, qui cùm ad Laurentium Medicen curandum accersitus fuisset, nec satis fœliciter cessissent medicamina ab eo exhibita, Melanchiliâ correptus sese in puteum præcipitauit.

Petrus Pinter Valentinus, cuius est liber de Epidemia.

Petrus Rosatus, qui de phlebotomia in pleuritude scripsit.

Petrus Toletus Gallus, qui scripsit vniuersalem morbi articularis præcautionẽ, & curationem, & alia.

Petrus Tusignanus, cuius, sunt Consilia contra Epidemiam, & libellus de Regimine sanitatis.

Petrus de Vbaldis, pater ille trium in iure ciuili Coryphęorum, Bal. Ang. & Petri, medicus professione quidem ille, sed qui nulla eius artis monumenta, quod sciã, reliquit. Verùm qui tantos talésque filios genuit, certè meruit ne eius nomen taceretur.

Phædrus, Galeno lib. Medicamentorum κατὰ τόπους 4. c. 7.

Phænias, Galeno lib. 4. de Differentiis pulsuum.

Phæon Deorum medicus, aliis Pæon vocatus, de quo infrà nu. 376.

Phanias Physicus, nisi idem sit cum Phænia, de quo suprà Plinio lib. 22. c. 13.

Phanias, nisi etiam sit vnus ex illis, simpliciter citatus Plinio ex eo libro in quo scripsit de vrticæ laudibus, vide ibi an sit idem.

Phanius, nisi quoque ille sit, Galeno Medicamentorum κατὰ γένη lib. 5.

Phaon, cuius meminit Galenus li. 1. de Alimẽtorum facultatibus, & in Commentariis lib. 1. Hippocratis de ratione victus in morbis acutis, in 18. sectione, vbi putat huius esse librum qui dicitur esse Hippocratis, de ratione victus salubris, aut alterius Hippocrate antiquioris.

Pharastarus, vel Pharastus, nisi duo sint, Galeno lib. 6. Simplicium.

Pharnaces Herbarius, Galeno lib. Medicamentorum κατὰ τόπους 8. c. 7.

Phaustinus, vide Faustinus.

Pherecides ad quem scribit Hippocrates, cuius nonnulli dicunt esse librum de victu salubri, qui inter lib. ipsius Hippocratis est, vt dicit Galenus in Commentariis Aphor. Hippo. lib. 6. c. 1.

Phessonicus.

Phestas, cuius etiam nonnulli esse dicunt eum librum de victu salubri, vt etiam dicit Galenus in loco nuper citato.

Phidippus regis Deiotari medicus, apud Tulliũ in oratione pro ipso Deiotaro.

Philagrius Lycius Macrensis, vt Eugenatori placet, aut vt ipse scribit in epistola ad Philemonem, Epirota, Naumachij discipulus, Galeno posterior, qui medicinam Thessalonicę exercuit, & libros medicinales aliquot monobibla. 70. & alios nõ paucos, & Cõmentarium in Hippocratem scripsit. Hæc Suidas. Illum autem sæpe, & ex aliis operibus citãt Aëtius Tetrab. 1. Ser. 3. sæpe, & Tetra. 2. Ser. 1. c. 90. & c. 110. & Ser. 3. c. 105. & alibi sæpe: Paulus Aegineta li. 7. c. 6. & Alexander Trallianus, lib. 8. c. 10. in prin. & Auicenna Antidotorum c. 2. & Mesue in ægritudinibus neruorum.

Philaretus, cuius extat liber de Pulsibus, citatúrq; ex libro trium tractatuum Rasi lib. 1. Continentis c. 9. & aliis.

Philertus qui scripsit de Pulsibus.

Philes inter poëtas, suprà nu. 241.

Philibertus Saracenus, cuius sunt non indoctæ Annotationes in versionem Latinam Galeni de Simplicium Pharmacorum facultatibus.

Philinus Coüs, de quo suprà in successione Medicorum, nu. 55.

Plinius simpliciter citatus Galeno, tam in Medicamentis κατὰ γένη libro quinto, quàm κατὰ τόπους lib.4.c.6.& lib.7.c.6.siue ille sit, siue alius.

Philippus Acarnanes Alexandri Magni medicus, tãtæ apud illum authoritatis & fidei, vt intrepidè, nulla priùs ab eo inquisitione facta, acceperit hauseritq; potionẽ, quam Parmeno illi scripserat Philippum à Dario corruptum in eius necem præparasse, testes sunt Q. Curtius. Plutarchus, Arrianus in vita illius, Valerius libr.tertio, cap.vlt.in fin. Et huius quoque meminit Diodorus Siculus lib.17. Iustinus libr. 11.& Ioãnes Monachus.

Philippus Epirotes, apud Celsum lib.3.c.21.

Philippus Flessellius medicus Parisiensis, vir humanitate ea præditus, vt in gratiã eorum, qui chirurgiam amplectuntur Introductionem in eam artem conscripserit, ex quo Commentario æstimare licet, eum non modò scriptis artem illustrare, sed ægris magno medendi vsu iam comparata magna auxilia afferre posse.

Philippus de Lignamine, vide Ioannes Philippus.

Philippus Macedo, quisquis is fuit, apud Galenum lib.2.Antidotorum.

Philippus de Soldeuilla Cathalanus, qui scripsit in Artem paruam Galeni.

Philippus Sophista, qui immortalitatem promittebat, conseruando iis qui sibi parerent, humidum corporis temperamentũ, vt retulit Galenus li.6.de Sanitate tuenda, & Aëtius Tetr.1.Ser.4.c.96. De quo & nos dicemus infrà nu.464. sed & medici.

Philippus Vlscadius Noribergensis, cuius liber est, Cælum philosophorum, siue de secretis naturæ, & alius de Epidemia.

Philippus, quem inter iuniores reponit Galenus lib. 2. de Differentiis febrium c. 6.quisquis ille fuit.

Philippum quoq; simpliciter, siue vnum ex illis, siue alium citant ipse Galenus li. 7.& 10.Therapeuticæ, & lib.2 Medicamentorum κατὰ γένη, & li.4.c.6. κατὰ τόπους, quo ex loco satis eum in Cæsaria vixisse constat. & iterum lib.7.c.5. & alibi. Aëtius Tetrab.3.Ser.1.c.49.& Paulus Aegineta, & Aurelianus lib.Oxeôn 2.c.10. idem Paulus Aegineta lib.1.c.12.& lib.3.c.42.& li.7.c.12.non semel.

Philistion Siculus, aut vt Plutarchus lib.Symposiacorum, & Gellius libr. 17.c.11. maluit, Locrus, præceptor in arte medica Eudoxi Gnidij, vt dicit Diogenes Laërtius. Is, vt scribit Plutarchus in Symposiacis decade 7.c.primo, author fuit eius opinionis, vt potus laberetur in pulmonem. Ad eúmque scribit Hippocrates. Nec desunt qui & huius esse dicunt librum de victu salubri, quem vulgus ascribit ipsi Hippocrati, vt dicit Galenus in Aphorismis Hippocratis libr.6.ca. primo. Húncque inter vetustos medicos reponit ipse Galenus in Commentariis de ratione victus in morbis acutis, & libr.1.Methodi. Húncque, siue alium eius nominis citat Plinius lib. 20.c.9.& c.12.& alibi sæpe.

Philistionis frater, Cælio Aureliano Chroniôn libro quinto, capite primo, ex lib. 22.de Adiutoriis.

Philo, siue Philon Tarsensis, inter poëtas, nu.226.

Philo ille, siue alius simpliciter citatus Cornelio Celso lib.6.c.item 6.Galeno li.1. Methodi, & Phar.localium li.8.c.3.Aëtio Tetrab. 2. Ser.4.c. 28. & alibi: Paulo Aeginetæ lib.3.c.23.& 45.& lib.7.cap.11.Tralliano, & Auicennæ. Hic medicamenta quæpiam exquisitissima composuit, quæ Deorum manus vocabat, authore Plutarcho.

Philonis alterius, vt opinor, meminit Plutarchus Symposiacôn decade 4.proble.1.& decade 5.proble.2.

Philocalus, Galeno lib.Medicamentorum secundùm locos 10.c.2.

Philocleus, ipsi Galeno lib.Medicamentorum κατὰ γένη.7.

Philocrates, apud Celsum lib.5.c.19.& c.26.

Philomenus, siue Philominus, siue Philumenus citatus Oribasio, & Aëtio Tetrabibl.1.Ser.4.c.51.& Tetrab.2.Ser.1.c.78.& 119.& 120.& 123.& sæpe, & Ser.2.c.119. & Ser.4.c.45.& Tetrab.3.Ser.3.c.20.& Tralliano lib.8.c.5.in princ.& c.8.Nisi ij sint diuersi, quod minimè puto.

Philomeum quoque citat Rasis lib.Conti.5.c.1.qui fortè idem est.

Philonides Siculus ab Ethna, qui priuatim de albo veratro scripsit, vt prodit Dio

scorides lib.4.c.141.aut vt alij secant.151.& eum etiam citat Galenus li.4.de Differentiis pulsuum,& lib.7.Medicamentorum κατὰ γένη.

Philonides Catiniensis præceptor Paccij Antiocheni,de quo suprà, citatus Scribonio Largo lib.Compositionum Medicamentorum cap.97.& Marcello Burdegalensi c.20.post prin.qui & alibi videlicet c.29.citat simpliciter Philonidem siue vnũ ex his,siue alium.

Philonij duo alter Persa,alter Tarsensis, celebrati Galeno & cæteris. Nam quòd duo fuerint hinc ostenditur,quòd Tarsus non in Perside est,sed in Cilicia.

Philoponus,Paulo Aeginetæ.

Philoripus.

Philosophus,quisquis is fuit,medicus, quem ita simpliciter citat Aëtius Quaternionis 2.Ser.4.c.40.& Quat.3.Ser.2.c.4.& Quater.4.Ser.2.c.32.& 55.& alibi.

Philotas inter poëtas,suprà nu.227.

Philotas Amphissius,siue ille,siue alius Plutarcho in Antonio memoratus.

Philotas simpliciter citatus Cornelio Celso lib.5.c.19.siue item ille,siue alius.

Philotheus,cuius extant Commentarij Græci,in Aphorismos Hippocratis.

Philotimus,Cornelio Celso li.8.c.20.vbi illum reponit inter claros medicinæ authores:Galeno in li.4.περὶ ὑγιεινῶν,& li.2. Commentariorum Hippocratis de natura hominis,& alibi sæpe:& Aureliano li.Chroniôn 1.c.4.& Aëtio Tetr.2.Ser.2.c.9.& Tetr.3.Ser.3.c.12.& Plutarcho in lib.de Discrimine adulatoris, & amici,& in lib.de Auditoris officio citatus.Is fuit Praxagoræ discipulus teste eodem Galeno li.1.Alimentorum c.8.& lib.1.Methodi,& Erasistrati contemporaneus, vt scribit idem Galenus lib.6.Aphorismorum c.1.citatúrque etiam in libro de Melancholia, qui Hippocratis dicitur,sed non ipsius est,vel ex hac vna ratione, quòd Hippocrates longo tempore præcessit Philotimum,& Erasistratum eius contemporaneum, atque Themisonem,qui in eodem libro citatur.Huius autem,aut alterius eius nominis Opsartyticum,& librum de Alimento citat Athenæus.

Philoxenus,quo authore medicina in Aegypto increuit, pluribúsque voluminibus eam diligentissimè compræhendit,vt dicit Celsus lib.7.in prin.

Philoxenus Chirurgus,Galeno citatus lib.Medicamentorum κατὰ τόπους.3.ca.3.& lib.4.c.6.& 7.

Philoxenus Grammaticus,siue ille fuit, siue alius,citatus Galeno libro septimo Medicamentorum κατὰ γένη.

Philoxenus,aut vnus ex illis,aut alius simpliciter citatus eidem Galeno κατὰ τόπους lib.4.c.7.Aëtio,& Paulo Aeginetæ lib.7.c.11.vide Claudius.

Philumenus,vide suprà Philomenus.

Phisophianus,Octauio Horatiano,aut vt alij malunt,Theodoro Prisciano, lib. 4.ad Eusebium filium de Physica scientia.

Phlabius Clemens,Galeno lib.7.Medicamentorum κατὰ γένη.Ita vertunt interpretes,Ego Flauius vertissem.

Phocus ille Ornytionis filius,à quo Phocenses dicti, qui Antiopen furore correptam medicamentis sanauit, & vxorem duxit,vt scribit Pausanias libr.9.quo Bœoticam describit.

Phœbus,Marcello Burdegalensi ex Basso citatus,Medicamentorum c.29.

Phtilarus,Rasi lib.1.Conti.c.1.

Phulamus Ioanni Serapioni citatus.

Phylinus:Plinio lib.20.& alibi sæpe,& Paulo Aeginetæ,& Galeno κατὰ γένη.lib.5.

Pironius Cassius,vide num sit vnus ex illis Cassiis,de quibus suprà.

Piscator,quisquis est,citatus Aëtio Tetra.3.Ser.4.c.41.& Tetrab.4. Ser.2.c.53.& Ser.4.cap.duodecimo.

Piso,quem ex libro de Animalibus citat Aëtius Tetrab.4.Ser.1.c.86.

Platearius,vide Ioannes Platearius.

Plato inter philosophos,suprà nu.246.

Plato alius Galeno citatus Pharmacorum localium 7.c.2.non semel, & Rasi lib. 10.Continentis c.1.

Plato

Plato Tiburtinus, qui Almansoris Iudicia vertit, atque etiam Aeneum de Pulsibus & Vrinis.

Plinius ille Veronensis, de quo suprà, nu. 66.

Plinius Valerianus, de quo etiam ibi. Nam & vtrunque Plinium citat Marcellus Burdegalensis.

Plistonicus, siue Plestonicus, siue item Plistonicos Praxagoræ discipulus sæpius Plinio, atque Galeno libro secundo Commentariorum de natura hominis, & libro primo Methodi memoratus, itémque Athenæo, & Garioponto in libro de Febribus, c. 7.

Plutarchus Cheroneüs inter philosophos suprà, nu. 261.

Podalirius inter inuentores medicinæ, suprà nu. 28. & 29.

Podanithas, Galeno lib. Medicamentorum secundùm locos 7. ad fi.

Poles inter philosophos, suprà nu. 265.

Polonisos, siue Polonisus, Galeno libro 6. Simplicium, & Auicennæ libr. 5. summa 2. tracta. 2.

Polyarchius Paulo Aeginetæ citatus.

Polyarchus, nisi idem sit, Cornelio Celso lib. 5. c. 18. & Galeno lib. Medicamentorum secundum locos 8. c. 5. vbi illum citat ex epistola ad omnia interna, & Paulus Aegineta lib. 3. c. 74. Ab hoc Polyarchion Malagma, & Epithema, dictum de quo idem Paulus Aegineta lib. 3. c. 68. & 70.

Polybius, siue Polybus (vtrunq; enim reperitur) gener & discipulus Hippocratis, & illius in instituẽdis iuuenibus successor, vt dicit Galenus in Commentariis ipsius Hippocratis de natura hominis lib. 1. & Aphorismorum lib. 6. c. 1. Huiúsque plurimi, Galeno tamen vbique reclamante, censent esse librum illum περὶ φύσιος ἀνθρώπου de natura hominis, qui inter opera ipsius Hippocratis est, & alia quædam. Eiúsque etiam meminit idem Galenus libro tertio, de Respirandi difficultate, & alibi sæpè, & Celsus lib. 5. 20. & Plinius lib. 31. c. vlti. in fi. Súntque qui dicunt Polybum fuisse illum generum Hippocratis, Polybium alterum.

Polycletus, cuius honorificam mentionem facit Phalaris in duabus ad eum epistolis, & alia epistola ad Messenios.

Polycritus Mendæi filius Plutarcho memoratus in Artaxerxe.

Polydamna inter fœminas, infrà nu. 318.

Polyidas, siue Polyides, siue Polyidus, siue item Polydas, Galeno, in libro de curandi ratione ad Glauconem, & in Introductione, siue Medico pòst prin. & de compositione Pharma. κατὰ γένη, lib. 3. & Aëtio Tetrab. 4. Sermo. 2. c. 58. & Ser. 4. c. 64. & Paulo Aeginetæ lib. 4. c. 25. & lib. 7. c. 12. citatus.

Polyidus alter multo antiquior, qui Glaucum Minois filium ad vitam vi cuiusdam herbę reuocasse dicitur, de quo suprà diximus, cùm de Aesculapio loqueremur.

Polypus, apud Aristotelem lib. 3. de Animalibus.

Pompeius Lenæus Pompeij Magni libertus, de quo Plinius libro decimoquinto, ca. 30. in prin. & lib. 25. c. 2. Is est, quem ipse Plinius sæpe Leneum simpliciter vocat, vt eodem lib. 25. c. 6. & lib. 24. c. 9.

Pompeius Sabinus, Galeno lib. 7. κατὰ γένη, vide infrà Sabinus.

Pomponius Bassus, Galeno Medicamentorum secundùm locos libro quarto, ca. 7. vide Basus.

Ponticus Virmius, aut vt alij vocant, Virunius, Taruisius, qui Theophilum de vrinis & pulsibus, & Aenei libros eiusdem tituli in Latinum vertit.

Porphyrius inter philosophos, suprà nu. 272.

Porphyrogeneta inter reges, suprà nu. 138.

Posidippus, apud Iulium Capitolinum in Antonino Philosopho.

Posidonius, siue Possidonius Galeno, & Aëtio sæpè, & Paulo Aeginetæ libro septimo, cap. 3. & 19. & 22.

Potamon, Galeno Medicamentorum κατὰ γένη, lib. 2.

Prasion, Galeno eiusdem operis lib. 5.

Praxagoras Cous præceptor Herophili, vt dicit Galenus lib. 4. de Differentiis

pulsuum,& ab eo sæpè citatus ex libris de Accidentibus, & aliis, & ab Aureliano lib. Chroniôn 1.c.4.& alibi ex libris Curationum.Et libro 5.c.2.ex libris de Morbis. Et libr.Oxeôn 2.c.10.ex libris Peregrinarum passionum. Fuitque etiam præceptor Philotimi,de quo suprà diximus.Sed & de hoc quoque diximus in successione medicorum,supra nu.50.

Presbyter Indus Aëtio,vide suprà Indus.

Presbyter simpliciter citatus eidem Aëtio,siue ille Indus,siue alius,Tetrab.4.Ser. 1.cap.24.

Primion,Galeno Medicamentorum κατὰ γένη,lib.1.& κατὰ τόπους.

Proclianus.Marcello Burdegalensi Medicamentorum c.22.

Proclus inter philosophos,suprà nu.269.

Procopius Cæsariensis medicus exercitus Belisarij aduersus Gothos, qui & eius expeditionis historiam scripsit,quam etiamnum habemus.

Proculus,qui de natura hominis inter alia eius artis monumenta scripsit, vt prodit Galenus lib.2.de Febrium differentiis,c.6.Eúmque etiam memorat lib.1. Therapeuticæ, & Aurelianus libr. Chroniôn 3.cap.8.vbi illum dicit fuisse Themisonis sectatorem.

Prodicus,eidem Galeno in lib.2.de Naturalibus facultatibus,cap.9.& in lib.2.de Differentiis febrium,c.6. citatus ex libro de natura hominis, quem Proculum quidam esse putant.

Prodicus Selymbrianus Hippocratis discipulus,apud Plinium lib.29.c.1.siue ille fuit,siue alius.

Prodicum medicum,siue illum,siue alium, quod magis credo, memorat Hippocrates libr.6. Epidemiôn, si illic Prodicus & non potiùs Herodicus sit scribendum, quod magis puto,secutus sententiā Leonardi Fuschij,& veteris Interpretis, de quo diximus suprà in Herodico.

Prosechius,Paulo Aeginetæ lib.7.c.16.

Prosdochus,Marcello medico Burdegalensi,Medicamentorum c.29.

Prosper Calanius Sarzinensis, cuius est docta paraphrasis in lib. Galeni de Inæquali intemperie,& alia multa opera non contemnenda.

Protagoras cuius meminit Eupolis poëta Græcus in ea fabula, quæ Colaces inscribitur,& Plutarchus Symposiacôn decade 7.proble.1.

Protarchus,Celso lib.5.c.18.non semel,& lib.8.c.20.

Protas Pelusiotes,Galeno Medicamentorum localium lib.10.c.1.

Proxenus,Galeno eiusdem operis lib.7.c.2.

Prusias,vide Cienus.

Prytanis,siue Prytanides,Galeno Pharmacorum secundùm locos lib.3.c.1.& libr. 7.cap.3.

Ptolemæus Chirurgus,Cornelio Celso,lib.6.c.7.

Ptolemæus Cytherius,inter poëtas,suprà nu.216.

Ptolemæus Euergetes Aegypti rex,inter reges,suprà nu.129.

Ptolemæus simpliciter,siue alius,siue ex illis vnus,Galeno libr. 5. Medicamentorum κατὰ γένη, & Aureliano lib.3.Chroniôn,c. 8. vbi illum dicit Erasistrati sectatorem,& Aëtio Quaternione 2.Ser.3.c.110.

Ptolemæus,quem familiarem vocat Galenus lib. 4. Pharmacorum κατὰ τόπους,c.7. non semel,& lib.7.c.5.

Publius Cathegetes,Galeno Medicamentorum κατὰ γένη,lib.5.

Publius simpliciter,siue ille,siue alius eidem Galeno ibi,& etiam κατὰ τόπους 9.c.4. & Marcello Medicamentorum c.29.

Pycton,Plinio lib.29.c.vlt.

Pyramus,Galeno κατὰ τόπους lib.4.c.7.

Pyro,cuius nugas deridet Galenus lib.2.de Temperamentis.

Pythagoras,inter philosophos,suprà nu.244.

Pythagoras alter a philosopho, cuius meminit Diogenes Laërtius in vita ipsius philosophi,

philosophi, quem de Hernia scripsisse tradit.

Pythius, vel Pythion, Galeno Pharmacorum secundum locos, lib.5.c.9. & secundum genera, lib.3.

Pythocles memoratus Hippocrati lib.7. Epidemiôn.

Q

Quadratus, Galeno Medicamentorum κατὰ γένη, lib.7.

Quintus Stertinius, de quo in successione medicorum, nu.62.

Quintus præceptor Galeni, eidem sæpe memoratus.

Quiricus de Augustis Thertonensis, qui scripsit Lumen Apothecariorum.

R

Rabbi Moyses, cuius extant Aphorismi medicinales, cui hunc titulum præfixit, Moyses filius serui Dei, Israëliticus Cordubensis. Súntque & alia eiusdem opera.

Rabirius, Plinio lib.28.c.7.

Rasis apud Arabes celeberrimus, vide Albubeter.

Raymundus Lulius vir certè reconditæ doctrinæ & eruditionis, qui præter alia multa, quæ in medicina scripsit, ædidit librum cui titulus est, Ars breuis, alterũ quem Artem generalem vocauit, vtramque adeò difficilem, vt pauci queant intelligere, verùm si semel intelligas, omnia pollicentem.

Reheubatus, Serapioni Antidotorum c.18.

Remaclus Fusch Lymburgus, cuius est Methodus curandi morbi Gallici, & Historia aquarum, & tractatus Conditorum, & specierum aromaticarum, & Nomenclatura plantarum.

Rheginius Galeno memoratus lib.1. Methodi.

Rhipalus, Galeno lib.7. Pharma. localium c.3.

Riphinus Nicaensis inter Dipnosophistas, Athenæo.

Richardus Anglicus, cuius sunt libri de Phlebotomia, de vrinis, de anatomia, de signis prognosticis, de febribus.

Rhamnius Famnius, siue Flauius, inter poëtas, suprà nu.232.

Roffus, Rasi lib.6. Continentis c.1. nisi Ruffus sit legendum, quod facilè crediderim, cùm nullo alio loco meminerim me Roffum legisse.

Roffinus, apud eundem c.3. eiusdem lib. nisi etiam Ruffinus sit legendum.

Rogerius Parmẽsis, cuius est liber de Phlebotomia venarum omnium, & Practica medicinalis.

Rolandus Capellutus Chrysopolitanus Parmensis, cuius est tractatus de curatione pestiferorum apostematum, & libri quatuor de Chirurgia.

Romanus Medicus, Leoniceni discipulus, cuius extat liber, cui titulum fecit, Antisophista, quo de tribus docendi ordinibus Galeni eleganter differit.

Rufinus, cuius meminit Nicolaüs Antidotarius, & Rasis libr.4. Continentis c.1. vide Roffinus.

Rufinus Nicaënsis vnus è Dipnosophistis, quorum colloquia sunt ab Athenæo descripta.

Rufus Hierax Thebanus, apud Galenum lib.5. Pharmacorum κατὰ γένη.

Rufus Ephesius inter poëtas, suprà nu.223.

Rupilius, apud Ciceronem in oratione pro Aulo Cluentio Habito.

Rusticus Galeno citatus in lib.9. Pharmacorum κατὰ τόπους c.6.

Rusticus alter Placentinus Notericus.

Rutilius Oribasio citatus.

S

Sabinus qui in libros Epidemiôn Hippocratis scripsit, teste Galeno in Commentariis librorum Prorrhetici ipsius Hippocratis. Fuitque præceptor Stratonici præceptoris Galeni, vt dicit idem Galenus in libro de Atra bile. cúmque sæpissimè citat ipse Galenus, & Gellius lib.3.c.16. Et nos quoque eiusdem meminimus in repet.l.si vnquam, in verbo, susceperit liberos, nu.168. & ego sanè. Et interim vide suprà Arcteus Sabinus, & Pompeius Sabinus.

Sabon, Rasi lib.3. Continentis c.3.

Sabor rex inter reges, suprà nu.136.

Sabor filius Sehel Auicennæ memoratus lib.5.quo de Medicamentis compositis loquitur.

Sabud rex inter reges, suprà nu.134.

Sabur, Rasi lib.2.Continentis c.4.& lib.6.c.1.& lib.7 .c.4.vbi eum citat ex libro de Antidotario,& alibi sæpe.

Sacrificulus, id est, ἱερεὺς quisquis est, Galeno libro Pharma.localium 7.c.3.

Sadhsar, Rasi Conti.11.ca.1.

Sahar, siue Saharus Rasi li.3.Continentis c.2.non semel.

Saher, Rasi libro tertio Continentis, c.6.& libr.6.cap.1. nisi sit ille, aut Seher de quo infrà.

Saladinus Esculanus, cuius est Compendium aromatariorum.

Salamine, Serapioni Simplicium c.136.& 364.

Salemnia, eidem Serapioni eiusdem operis 427.

Salycetus, cuius Chirurgiam habemus.

Salimachus, Aureliano lib.Oxeôn 3.c.17.

Salomon, siue Solomon rex, inter reges, suprà nu.113.

Salomon Eben, id est, filius, vt alibi diximus, Hahasen, siue Hasen. vtrũque enim reperio, apud Serapionem Simplicium c.79.& c.260.

Salomon simpliciter citatus Rasi, libro secundo Continentis ad fi. siue vnus ex illis, siue alius.

Salmuie Serapioni Simplicium c.178.in fi.

Salpe inter fœminas infrà nu.329.

Salustius Dionysius, Plinio lib.32.c.7.

Salustius Mopseates qui sub Tiberio Cæsare scripsit in re medica, autore Suida.

Samithras, Galeno Pharmacorum localium lib.9.c.6.

Samuye, Rasi libro 9.Continentis, capite primo. Vide num sit Salmuie, de quo suprà dictum est.

Sanctus Pisaurensis, qui Commentarios quosdam scripsit sub Eugenio 4.

Sandazar, Rasi lib.11.Continentis c.5.

Sanctes de Arduinis Pisaurensis, qui scripsit de omnibus naturalibus,& artificialibus, de venenis, de odoratione, de prolificatione.

Sapiens filius Iubeyr, apud Rasim lib.2.Continentis c.item 2.vide Zour.

Sapor, vide Sabor inter reges, nu.136.

Sarachus & Saracus,& Sarac, Rasi lib.5.Continentis c.1.non semel,& lib.7.c.4. non semel,& lib.11.c.5.vbi illum Indum vocat.

Sarck Indus, eiusdem operis lib.7.c.1.

Sarchentitus, Galeno lib.Medicamentorum τῶν γενῶν 6.

Sasogoras, vide infrà Sosagoras.

Saturnius cognomento Cythenas, discipulus Sexti Empirici, apud Diogenem Laërtium in Timone Nicæo, in fi.

Satyrus Quinti, de quo suprà, discipulus,& vnus primúsq; ex præceptoribus Galeni, vt ipse Gale.post prin.lib.1.περὶ ἀνατομικῶν ἐγχειρήσεων, id est, de Anatomicis administrationibus,& alibi sæpè dicit. Is interpretatus est libros Aphorismorum Epidemiorũ Hippocratis, vt dicit idem Galenus in prin.lib.1.eorundem Epidemiorũ.

Scare, siue Scark, siue Scharai, siue Scharac, siue Scharc. nam omnia hæc nomina comperio, tum apud Rasim lib.1.Continentis, cap.1.& 13.& c.9.tum apud alios, nisi sint diuersorum.

Schear, Rasi lib.2.Continentis c.4.

Schiarchandus citatus in Tacuinis Elluchasem.

Scindaxar Serapioni Simplicium c.82.

Scribonius Largus, qui sub Tiberio multa opera in re medica scripsit, quorũ etiãnũ extat liber de cõpositione Medicamentorũ: eúmque sæpè citat Galenus cùm in multis locis, tum in lib. Medicamentorum κατὰ τόπους. Is ad tẽpora vsque Claudij vixit, vt videre licet ex c.60.eius libri de compositione Medicamentorum, quo loquitur de

tur de Messalina dij sui Cæsaris. Quod opus an ipse Latinè, an Græcè scripserit, addubitant nonnulli viri docti.

Sebastianus Aquilanus, qui ad Ludouicum Gonzagam scripsit librum de morbo Gallico. & alium de febre sanguinea.

Sebastianus Austrius Rubeaquensis, cuius est explanatio in Paulum Aeginetam.

Sebastianus Montuus Gallus, cuius sunt libri docti medicinalium Dialexeôn.

Sebastianus Scrofa, qui traduxit Galeni libros de remediis parabilibus, & de Euchimia, & Cacochimia, id est de bono & malo succo, cum Scholiis.

Seber, Rasi lib. 2. Continen. c. 2.

Sedisnar, Rasi Continentis lib. 6. c. 1.

Seheher, Rasi lib. 1. Continentis 2. c. 4. nisi idem sit.

Seher, eidem Rasi libro primo Continentis, c. 9. & libr. 2. capite quinto, nisi idem quoque sit.

Seleucus Cyzicenus memoratus Philostrato lib. 8. de vita Apollonij.

Semmias Medus. Galeno in lib. 2. Antidotorum, vide Simmias.

Sendahasar, Rasi lib. 11. Continentis c. 7.

Sendhesar ibi, nisi idem sit cum præcedente.

Sendihiar, Rasi lib. 2. eiusdem operis c. 4. nisi & hic quoque idem sit.

Serapio Alexandrinus, de quo suprà in successione medicorum nu. 54. Is citatur Cornelio Celso lib. 5. c. vlt. vbi de impetiginis speciebus, & Galeno in libris Medicamentorum κατὰ γένη lib. 2. & κατὰ τόπους lib. 6. c. 1. Aëtio Tetrab. 4. Sermo. 3. c. 14. & alibi, & Paulo Aeginetæ lib. 3. c. 64. & lib. 7. c. 17. & alibi, & Io. Serapioni Antidotorum c. 20. & Cælio Aureliano lib. Chroniôn 1. c. 4. ex libris Curationum, & libr. Oxeôn 2. c. 6. ex libro Sectarum.

Serapio alter de quo suprà, Ioannes Serapio.

Serenus Sammonicus, vide Quintus Serenus inter poëtas, nu. 229.

Serenus alter Aëtio citatus Tetra. 2. Ser. item 2. c. 16.

Sergius Babylonius ocularius, Galeno in lib. 4. Medicamen. κατὰ τόπους c. 7.

Sermoneta, vide Ioannes Sermoneta.

Seruilius, vide inter poëtas nu. 217.

Sescar, Rasi lib. 11. Continentis c. 8.

Sesirid, eidem lib. 9. Continentis c. 1.

Seuerianus citatus Aëtio Tetra. 2. Ser. 3. c. 98. non semel, & Alexãdro Tralliano.

Seuerus Galeno lib. 3. κατὰ τόπους c. 1. & Aëtio sæpe citatus, vide Theodosius.

Sextius, aut vt alij scribunt, Sestius Niger, qui licèt Romanus esset, tamen Græcè scripsit de medicina, vt scribit Plinius in indice lib. 20. Hùncque diligentissimũ medicinæ scriptorem dicit idem Plinius lib. 32. c. 3. illúmque alibi sæpe citat, vti etiã facit Plinius Valerianus lib. rei rusticæ 4. c. 5.

Sextus Afer Empiricus præceptor Saturnij, de quo suprà, Galeno in libro Sectarum, & Diogeni Laërtio in Timæo memoratus.

Sextus Cheroneüs inter philosophos suprà, nu. 262.

Sextus Fabius, Niconis, de quo suprà locuti sumus, discipulus, apud Tullium lib. 7. epistolarum ad Trebatium.

Sextus Placitus Papiensis, Iacobo Dondo in suo Aggregatore.

Siburius, Marcello Burdegalensi in præfatione, nisi ibi potius scribẽdum sit Scribonius, à quo satis constat ipsum Marcellum multa accepisse, nec vsquam alibi huius Siburij fit mentio.

Marcelli medici locus.

Sidascar, Rasi li. 1. Continentis c. 3.

Sideniar, eidem eiusdem operis lib. 4. c. 1.

Sidisar, Rasi eiusdem operis lib. 8. c. 1.

Sigon, Galeno in libris Medicamentorum κατὰ τόπους 9. c. 4.

Silarius, Rasi lib. Continentis 1. c. 5. ex Lapidario.

Siligenus, Rasi lib. Continentis 3. c. 2.

Silimachus Hippocratis sectator, Cælio Aureliano lib. Chroniôn 1. c. 3. Hic puto est ille Salimachus de quo suprà.

Silius

Silius Italicus inter poëtas suprà, nu. 224.

Sillanus de Nigris qui à Campegio nominatur, inter medicinæ scriptores.

Silo, Galeno περὶ χρῶν lib. 6.

Simeon Sethus Antiochenus, qui ad Michaëlem Ducam imperatorem scripsit librum περὶ δυνάμεων τροφῶν, id est, de facultate cibariorum, qui etiamnum extat.

Simeon alius vt opinor, citatus Rasi lib. 1. Continentis c. 2. & 3. non semel, & cap. 6. & lib. 3. cap. 3.

Simmias Ochlagogus, Galeno in libro secundo Antidotorum, nisi sit Semmias de quo suprà.

Simon Atheniensis inter philosophos, suprà nu. 257.

Simon alter Seleuci & Nicanoris necessarius, apud Laërtium in Simone illo Atheniensi.

Simon Genuensis, qui inter alia opera traduxit librum Ioannis filij Serapionis de Simplicibus medicamentis, & librum Seruitoris Bulchasis, æditítque librum Synonymorum.

Simon alius, vt opinor, simpliciter citatus Rasi lib. 3. Continentis c. 7. non semel, nisi sit ille Simeon eidem quoque simpliciter citatus.

Simonides medicus memoratus Plinio lib. 7. c. 24. cùm inquit Ars postremò eius rei facta, & inuenta est à Simonide medico, ita enim legitur in veteribus exemplaribus impresis, verùm iampridem Domitius Calderinus monuit ibi legendum esse, melico, non medico, quod & editionibus posterioribus emendatum est.

Simus Coüs, cuius Strabo meminit lib. 14.

Sindisar, siue Sindihsar, nisi sit Sandaxar, aut Scindaxar de quibus suprà, vel etiam Sindaxar Serapioni Simplicium c. 84. & 111. & seq. & Rasi libro quinto Continentis, capite primo.

Siphnius Diphillus, Galeno lib. 4. de Differentiis pulsuum.

Sysiphus Theosophos cognominatus, qui primus Aresodina excogitauit, vt suprà in medicamentis diximus.

Socinus Bentius, cuius frequens est mentio apud Lilium Gregorium Gyraldum.

Socrates chirurgus, Aureliano lib. 5. Chroniôn c. 1.

Socration, Galeno lib. Medicamentorum secundum locos 5. c. 7.

Solomon rex, vide Salomon.

Solon Diætarius, Galeno lib. Medicamentorum secundum locos 3. c. 1.

Solon Lycius sæpe Plinio citatus lib. 20. & 21. & aliis pluribus seq.

Solon Smyrnæus, Plinio lib. 20. c. item 20.

Solon simpliciter, siue vnus ex illis, siue alius, Plinio eodem lib. c. 21. in fi.

Sophocles, Plinio lib. 22. c. quoque 22.

Soranus Ephesius, qui primum Alexandriæ profecit, deinde Romam venit, vbi artem exercuit temporibus Traiani & Hadriani, librósque complures & optimos in medicina composuit. Hæc Suidas. Hodiéque etiam habemus Isagogen in Artem medendi. Eúmque citant Galenus, Aëtius, Paulus Aegineta, atque etiam Cælius Aurelianus lib. 1. Chroniôn c. 3. ex libris Causarum, quos αἰτιολογουμένους vocant. Sed & is è diuerso Galenum citat Isagoges c. 13. Fuere enim eodem tempore. Eúmque citat ipse Galenus lib. 1. secundum genera, c. 8. ex lib. quem Monobiblum inscripsit. Is nostram Aquitaniam inuisit, & illic medicinam exercuit, si verum dicit Marcellus cap. 19. in prin. Sed de eo aliquid diximus in successione medicorum, nu. 66.

Soranus alter & ipse Ephesius Iunior, qui libros 4. Muliebrium scripsit, vt dicit ipse Suidas, ex quibus Aëtius sæpe eum citat.

Sosagoras, Cornelio Celso lib. 5. c. 18. alij Sasagoras scribunt.

Sosander, Galeno lib. Medicamentorum secundum locos 4. c. 7. & Aëtio Tetra. 2. Ser. 3. c. 78.

Sosicrates, ipsi Galeno eiusdem operis lib. 7. c. 6. eodémque vlti.

Sosimenes Plinio citatus lib. 20. & seq.

Sostratus, Celso lib. 7. post prin. & c. 6. & Galeno in libris Pharmaco. & Interpreti Nicandri, & Garioponto lib. de Febribus c. 7.

Sotac

Sotacus vetustissimus scriptor, apud Plinium lib. 36. c. 16. & c. 20.

Soteridas, cuius meminit Vulcatius Gallicanus in vita Anidij Cassij.

Sotion, Galeno, si is est, in medicinis expertis. Is fuit præceptor Teranonis, de quo infrà. Et huius, aut alterius eius nominis meminit Constantinus, siue is fuit Cesar, aut alter eius nominis, in libris Agriculturæ, ex quibus præsertim libr. 12. cũ fuisse rei medicæ peritissimum constat.

Speudusa, Galeno lib. 3. τῶν τόπων, c. 1.

Speusippus inter philosophos, nu. 47.

Speusippus Herophileus Alexãdrinus Diogeni Laërtio memoratus, in vita Speusippi Atheniensis, in fi.

Stanesmodus Alexandro Tralliano citatus.

Stanosmodus, Aëtio, nisi idem sit, quod magis puto.

Statius Anneus Senecæ amicitia celebris, apud Cornelium Tacitum libr. 5. cuius etiam meminit quisquis is fuit, qui vitam ipsius Senecæ descripsit.

Stephanus Dutempleüs, cuius sunt tabulæ in libros Galeni de morbis & Symptomatis.

Stephanus cognomento Magister, cuius Collyrium videmus in Mathia Theodoro Manelio.

Stephanus alius, ni fallor, qui Cabade Persarum rege à morbo curato, multas opes retulit apud Procopium li. 2. de bello Persico.

Stolus Britannicus celebris ocularius, Galeno Pharmacorum localium 4. c. 7.

Strabus inter poëtas, suprà nu. 239.

Stratiotas, Aëtio Quaternionis 2. Sermo. 3. c. 110.

Stratius, Liuio lib. 5. decadis 5. memoratus.

Strato Lampsacenus inter philosophos, nu. 254.

Stratones duo alij, apud Laërtium in philosopho memorati, alter Erasistrati discipulus, aut vt quidam dicunt, alumnus: alter antiquior, vt ille ipse scribit autoritate Aristotelis.

Stratonem autem simpliciter, siue vnum ex illis, siue alium citat Alexander Trallianus lib. 1. c. 15. non semel, & Aëtius Ser. 13. c. 46.

Strato alius vt opinor, & ipse medicus, apud Macrobrium libro in Somnium Scipionis 1.

Stratocles Sydonius memoratus Philostrato in vita Apollonij lib. 8.

Stratonicus vnus ex Galeni præceptoribus, Sabini Hippocratici discipulus, vt dicit idem Galenus in lib. de Atra bile.

Sulemen Eben Hasen Serapioni Simplicium 380.

Sulahin Heben Hahasen, & Sulahin simpliciter citatus Io. Serapioni.

Surdus, quisquis est, citatus Rasi lib. 7. Continentis c. 4.

Suribes, Auicennæ lib. 5. summa 2. tracta. 2. non semel.

Sycionius simpliciter citatus Galeno in Medicamentis secundum locos.

Symmachus Anatomicus. De quo, aut alio eiusdẽ nominis Martialis libro quinto epig. 9.

Languebam, sed tu comitatus protinus ad me
Venisti centum Symmache discipulis.
Centum me tetigere manus, Aquilone gelatæ,
Non habui febrem Symmache, nunc habeo.

Et lib. 6. epig. 69.

Ostendit digitum, sed impudicum
Alconti, Dasióque, Symmachóque.

Symphorianus Champerius, siue Campegius, cuius in rẽ medica, & aliis sunt multa opera non omnino contemnenda. Vnum ei defuit, vti & multis aliis, quod putabat non satis præstitit: hoc vno tamen laudandus, quòd in magnis voluisse sat est.

Synali duo, alter vetustior Ammonis comes, alter Hannibalis, memorati Silio Italico libro quinto.

Taba

T

Tabari, citatus Ioanni Serapioni.

Tabri, nisi idem sit, Rasi lib.1. Continen.c.3. non semel, & c.5. non semel, & alibi sæpè.

Tacuinus, cuius quædam opera habemus, vide suprà Elluchasem.

Talius, siue Thalius Aëlius Galeno τῶν κατὰ γένη lib.6.

Talius Atheniensis eiusdem Galeni, vt ipse Galenus sæpius dixit, præceptor.

Tarentios Auicennæ lib.5. summa 2. tracta.2.

Tarentinus, Galeno in Antidotis, & autori Geoponicôn lib.13. c.8. & alibi sæpe, nisi idem sit cum priore. Et fortè vterque est Heraclides Tarentinus, de quo alibi.

Talsamat, Rasi lib.10. Continen.c.1.

Telamon, siue Thelamon inter reges, nu.104. & iterum nu.106.

Telamon alius, Galeno Medicamentorum τῶν κατὰ γένη lib.2.

Telephanes, ibi.

Temeseon Aemilio Macro, aut quisquis is fuit, memoratus in libro de herbis in Plantagine, de cuius laudibus dicit illum scripsisse. Sed ne erres, ibi legēdum Themison, quem Plinius lib.25. c.8. in prin. scribit celebrasse eam herbam volumine de ea edito.

Æmilij Macri locus.

Temimius Miconis, Rabbi Moysi Aphorismorum parte 8. non semel, & iterum parte 13. ad fi. vbi illum citat ex Introductorio ipsius.

Teranon, siue Theranon discipulus Socionis, de quo suprà, Galeno.

Terentius Eutichianus, apud Octauium Horatianum, siue malis Theodorū Priscianum lib.4. vide Eutychianum.

Terentius Valens, Galeno Pharmacorum localium lib. 9. c.4.

Terentius Velpistus Marcello Burdegalensi, in epistola Hippocratis ad Mœcenatem.

Terentius simpliciter, vel vnus ex illis, vel alius, Galeno in medicamentis, & τῶν τόπους lib.4. c.7. vide Therentius.

Tertius Damianus, Vissenacus Decapolitanus, cuius est Theorica medicinæ, & Chirurgiæ, & libellus περὶ τῆς ἱδρωτικῆς, id est, de morbo sudorifico.

Teucer inter reges nu.107.

Thadeüs Florentinus, qui scripsit Commentarios in multos libros Hippocratis, & in Paruam artem Galeni, Consilia multa, aliáque opera ædidit. Huiusque tanta nominis celebritas fuit, vt ad curam extra vrbem vocatus, non viliùs quàm aureorum 50. in singulos dies peregrinaretur, vocatúsque ab Honorio quarto centum sibi statui voluit. Itaque reuersus ab eo iam curato decem milia aureorum reportauit, testibus Baptista Mantuano, lib.1. de patientia, c.6. & aliis.

Thalasserus, Paulo Aeginetæ citatus.

Thalius Aelius, vide suprà Talius.

Thamor Aethiops Galeno, si is est, in medicinis expertis.

Thamyras, Galeno Medicamentorum τῶν τόπους lib.9. c.5.

Tharmadinus, Rasi lib.5. Continen.c.1.

Tharreas, siue Tharrias, Celso lib.5. c.20. & 21.

Tharseüs chirurgus, Galeno Medicamentorum secundum genera lib.4.

Thebæus, Galeno Medicamentorum secundum genera lib. 4. & τῶν τόπους libro 1. capite octauo.

Themison Laodiceüs, de quo suprà in successione medicorum nu.59.

Themison alter multò posterior, vt qui fuit tempore Apuleij, qui illius mentionē facit in Apologia 1.

Theocrates, Auicennæ lib.5. summa 2. tracta.2.

Theocritus, Galeno Medicamentorum secundum genera lib.6.

Theoctestus apud Procopium li.2. de bello Gothorum.

Theodogius, Rasi lib.5. Continentis, c.1. nisi mendum sit, & legendum Theodosius, de quo dicam posteà.

Theodoretus, Paulo Aeginetæ.

Theo

Theodoricus Cemensis episcopus,idémque Dominicanus,cuius chirurgiam habemus.

Theodoricus Dorstenius, cuius est Botanicon continens herbarum aliorúmque simplicium,quorum vsus est in medicinis,descriptiones & imagines.

Theodoricus Gerardus Gaudanus,qui libros Simplicium Medicamětorum Galeni,& alios multos transtulit.

Theodoricus Gresmuntius,qui scripsit de regimine sanitatis tempore pestis.

Theodoricus Reatinus.

Thedorus Muscienus, siue Moschion Alexandro Tralliano libr. 1.cap. 15.vide suprà Moschion.

Theodorus Priscianus,qui de herbis scripsit,& libros γυναικείων, id est,muliebriū, vide suprà Octauius Horatianus.

Theodorus alius,ni fallor,Athenæi de quo suprà,discipulus, memoratus Diogeni Laërtio in Aristippo.

Theodorum simpliciter,siue vnum ex illis, siue alium memorant Plinius, Aëtius Tetrab.2.Sermo.2.cap.91.& Sermo.4.cap.46.& cap.91. & aliàs sæpè: alter Plinius Valerianus libro tertio,cap.22.& Tzetzes historiarum Chili.4.& Rasis Conti.libr. secundo,cap.item 2.Estque vnius ex istis Dięta,quibus vel salubriter vtendum, vel cautiùs abstinendum.

Theodosius simpliciter, siue alius, siue vnus ex illis, Aëtio Tetrabibli 2.Sermo. item 2.cap.54.& in Tacuinis Elluchasem citatus:& Rasi lib.1.Continen.c.1. & c.4. & alibi sæpè.

Theodotion.

Theodotius Seuerus,Aëtio Tetrab.2.Ser.3.c.27.

Theodotius,siue ille,siue alter,de quo inter philosophos nu.283.

Theodotus,Celso lib.6.citatus c.item 6.qui fortè vnus ex illis est.

Theodotus Laodicensis episcopus,inter sanctos suprà nu.91.

Theognis non ille quidem qui Elegiam ad Cyrnum scripsit,quæ γνῶμαι inscribitur,id est,Sententiæ,sed alius Arabibus citatus.

Theombrotus,de quo supra,nu.52.

Theomedon,apud Laërtium in Eudoxo Gnidio.

Theon Alexandrinus, qui quatuor libros Gymnasticorum, siue de particularibus exercitiis scripsit, apud Galenum libro secundo, de Sanitate tuenda, vbi & alia multa de eo videbis.

Theon,cuius sunt Commentarij in Nicandrum.

Theon,aut vnus ex illis,aut alius Aëtio citatus in præparatione vini bilē purgantis,Tetrab.1.Sermo.3.c.58.

Theophilus Protospatarius,cuius sunt sex libri Græci de Fabrica humani corporis,quos Iunius Paulus Crassus Patauinus Latinos reddidit.

Theophilus alter,nisi idem sit,cuius liber est de excrementis & pulsibus,& Commentarij in Aphorismos Hippocratis,& de cognitione vrinæ.

Theophilum,quisquis is fuit, citat Galenus in libro de Symptomatum differentiis,& Aëtius Tetrabibli 2.Sermo.3.c.42.& Rasis lib.1.Continentis.cap. tertio, non semel,& libro quinto eiusdem operis, cap.1.ex libro de membris dolentibus.Eorum vnus fuit contemporaneus Galeni,atque ab eo in precio habitus:refertque illius delyrium exempli causa,in libro de Symptomatum differentiis,cùm morbo correptus ex cerebro laborasset.

Theophrastus inter philosophos,suprà nu.253.

Theophrastus Bombasius Germanus,qui Germanicè scripsit de chirurgia, & de gradibus & compositionibus receptorum,& naturalium.

Theopolemus Plinio sæpè citatus libro vigesimo, & sequenti. Alij autem legunt Tlepolemus.

Theopompus Aëtio Quaternionis 4.Sermo.4.c.122.

Theosebius Aëtio Quaternio 3.Sermo.1.c.49.

Theosenus,Cornelio Celso lib.5.c.18.

L

Theotropus, Galeno Medicamentorum κατὰ γένη lib.5.

Theranos discipulus Socionis, Galeno in Medicinis expertis, si is liber eius sit, vide Teranon.

Theseus inter reges, nu.104.& seq.

Thesius Marcello Burdegalensi citatus, atque etiam Octauio Horatiano, siue is fuit Theodorus Priscianus, lib.4.de Physica scientia ad Eusebium filium.

Thesmichin, Galeno in libello de viribus Centaureæ, in prin.

Thespianus, siue Thespesianus, vtrunque enim legimus, nisi diuersi sint, apud Galenum in libris Medicamentorum κατὰ τόπους, vide num sit Apollonius ille Thespianus, de quo suprà.

Thessalus Hippocratis filius, cuius mentionem facit Galenus lib. 2. de Dispnœa, c.8.& lib.3.c.1.& in Commentario lib.1.Prorrhetici Hippocratis, & li.8.Therapeutice, & alibi sæpè. Is, vt tradit Galenus, scripsit libros 2.4.& 7. Epidemiôn, qui dicuntur Hippocratis. Fuitque in familia Archelaï Macedoniæ regis. Et de eo est epigramma Græcum incerti authoris lib. Florilegij 3.

Θέσσαλος ἱπποκράτου κῷος γένος ἐνθάδε κεῖται,
    φοίβου ἀπὸ ῥίζης ἀθανάτου γεγαώς.
πλεῖστα τρόπαια νόσων στήσας ὅπλοις ὑγιείης,
    δόξαν ἑλὼν πολλὴν οὐ τύχῃ, ἀλλὰ τέχνῃ.   Id est, ad verbum,

Thessalus Hippocratis, Cous genere hic iacet,
    Phœbi à radice immortalis genitus.
Plurima Trophæa morborum statuit armis medicinæ,
    Gloriam trahens multam non fortunâ, sed arte.

Hunc quoque Suidas tradit scripsisse, sex libros medicinales.

Thessalus alter medicus, qui venenum Alexandro magno, quo ipse interiit, propinasse à nonnullis creditur, vt tradit Iustinus lib.12.

Thessalus Trallianus, de quo suprà in successione medicorum, nu.64. quẽ Galenus alioquin illius hostis perpetuus, dicit Methodicen sectã absoluisse in libr. cui Introductio, siue Medicus titulus est, si modò Galeni est ille liber, quod minimè crediderim, ob id quod in eo libro Thessali huius honorificè meminerit, quisquis eum librum ædiderit. Et certè plerique illum dicunt esse Herodoti medici, alij Plutarchi.

Thessalum, aut illum, aut alterum citat Dioscorides, & Aurelianus libr. 2. Chroniôn c.12.ex 2.libro Diætetico, & lib.1.Oxeôn c.1.ex libris Diæteticis.

Theudas Sarcophagus, aut vt alij vocant, Theodas, Galeno lib. Medicamentorum κατὰ γένη. 6.

Thirron.

Thomas de Garbo Florentinus, Dini, de quo diximus, filius, cuius liber est Summa medicinæ, & Commentarij in Galenum.

Thomas Gybson Anglus, qui scripsit herbarium & alia multa.

Thomas Tiseus, cuius genituram descripsit Hieronymus Cardanus lib. exemplorum genitalium.

Thomas Linacer Anglus, quem non verebor omnibus authorum medicinæ interpretibus anteponere.

Thomas Murchius Genuensis.

Thomas Paynelus Anglus, qui regimen sanitatis traduxit ex Latino sermone in Anglum.

Thraseas chirurgus, Scribonio Largo, vide Traseas.

Thrasias Mantinensis radicum peritissimus, Theophrasto libro nono, Historię plantarum c.17.& 18.

Thrasiander Aëtio.

Thrasillus Plinio lib.32.c.5.

Thryphon, Plutarcho Problematôn Conuiuialium decade 3 c.1.

Thucydides, qui ex libro de peste citatur à Galeno in libris de Spirandi difficultate. Scio autem Thucydidem illum celeberimum antiquissimúmq; historicum pestem illam insignem Atheniensium descripsisse lib.2.belli Peloponnensiaci, de qua

sæpius

ſæpius citatur ab ipſo Galeno, quam & poſt eum quoque deſcripſit Lucretius libro ſexto, eodémque vlt.

Tiaducus, Raſi lib.3. Continentis c.2.

Timaus, qui & Timaos, & Thymaus, Raſi libro primo, Continen. cap.1. & libro nono, capite tertio.

Timæus Locrenſis inter philoſophos, ſuprà nu.250.

Timæus quiſquis eſt, cuius compoſitionem deſcribit Cornelius Celſus lib. quinto, capite vigeſimoſecundo.

Timęus alius, vt opinor, qui de medicina metallica ſcripſit, vt dicit Plinius in Indice lib.33.

Timæus ſimpliciter citatus Raſi lib.1. Continen. c.3. & 5.

Timariſtus inter poëtas ſuprà, nu.230.

Timochares Pyrrhi regis medicus, de quo nos alibi, infrà nu.437.

Timocrates citatus Galeno Pharmacorum localium lib.5.c.7. non ſemel, & Aëtio Quaternio 2. Ser.4.c.35.

Timotheus Mithridatis medicus, apud Appianum in libro qui Mithridaticus inſcribitur.

Titianus, Octauio Horatiano, aut quod nonnulli credunt, Theodoro Priſciano, libro quarto.

Titus Imperator, inter Imperatores, ſuprà nu.152.

Titus Aſclepiadis diſcipulus, apud Aurelianum lib. Chroniôn 1. c.7. ad fi. & lib.3. c.5. & lib. Oxeôn 2.c.29.

Tlepolemus, vide ſuprà Theopolemus.

Tonſor Bithynius, ſiue arte, ſiue nomine, ita citatus Galeno Pharmacorum localium lib.9.c.3. & Aëtio Tetrab.3. Ser.2.c.22.

Torquatus, Alexandro Tralliano.

Toxaris Scytha, de quo multa Lucianus in libro cui & eſt Toxaris titulus. Is ſtatua, & honoribus diuinis dignus habitus eſt, quòd peſtilentia populum Athenienſem liberarat.

Trachius inter philoſophos, ſuprà nu.266.

Traſeas, Scribonio Largo, niſi ſit Traſias de quo ſuprà, quod facilè crediderim.

Treptus, Galeno lib. Medicamentorum κατὰ γένη.

Tribunus Coſrois Perſarum regis medicus apud Procopium lib.2. Belli Perſici.

Trigon, Paulo Aeginetæ libro tertio, capite quadrageſimoſecundo, & Aureliano libro primo Chroniôn, c.4.

Triphon Archeus Galeno περὶ γένη, lib.4.

Triphon chirurgus, Scribonio Largo.

Thriphon Gortyniates Cretenſis, Galen περὶ τόπους libro nono, capite ſecundo, non ſemel.

Triphon alius, ni fallor, ab illis, quem ipſe Scribonius, capite decimoſeptimo, dicit fuiſſe ſuum præceptorem. Sed & Triphonem citat Aurelianus lib. Chroniôn 1. capite quarto.

Trophilus, apud Plutarchum in Salutaribus præceptis, & Stobæum Ser.100.

Trota, ſiue Trotula inter fœminas, infrà nu.337.

Truſianus Florentinus, Tadæi Florentini de quo ſuprà diximus, diſcipulus, qui adeo Tegni Galeni ſuis Commentariis illuſtrauit, vt pluſquam Commentator dici & appellari meruerit. Is autem cùm ſe videret non ſatis fortunatum in ægris curandis, ordinem Carthuſienſium profeſſus eſt. Hic autem nonnullis Cruciatus dictus eſt.

Tryphon pater, Cornelio Celſo lib.6.c.5. & iterum lib.7. in prin.

Tryphon antiquus, qui fortè idem eſt, Galeno Pharmaco. localium lib.5 c.1. & c. 7. vide Triphon.

Tullius Baſſus, Aureliano lib. Oxeôn 3. cap.16. Et facilè crederem illic Iulius Baſſus eſſe ſcribendum, de quo ſuprà diximus, niſi hic ſæpius Tullium citaſſet, vt ſtatim dicam.

Tullius, Galeno in libro Medicamentorum κατὰ τόπους 9.c.4.non semel, & Sereno Sammonico c.4.& Cælio Aureliano lib.Oxeôn 3.c.13.

Tyleus Bassus, Dioscoridi in præfatione, vide Bassus.

Tylius, qui vt tradit Epiphanius Cyprius lib.aduersus hæreses 1.post prin.de herbis scripsit, quem credo esse illum Tyleum Bassum. Nam eos omnes propemodum illic nominat, qui & Dioscoridi in præfatione memorati sunt.

Tymausus.

Tyrannion citatus Nicandri Scholiastæ.

Tyrannus, siue ille, siue alius, Galeno in lib. 9.Medicamentorum secundum locos capite sexto.

V

Valens, vide Vectius, & Valens, & iterum Aburnius Valens. Galeno autem simpliciter citatur Valens libro Pharma. κατὰ γένη septimo, ad fi.& κατὰ τόπους. lib.7.cap.6. & lib.9.c.4.& 5.

Valens Physicus, Aureliano lib.Oxeôn 3.c.1.ex libris Curationum.

Valens alius ab illis, Marcelli Burdegalensis præceptor, vt ipse Marcellus dicit, capite decimosexto.

Valentinus Polydamus, cuius libros habemus de pulsibus, de vrinarum iudiciis, & alios plerosque.

Valerius Anselmus Ryd Bernensis, vir quidem diligentissimus, qui tamen pauca in medicina scripsit.

Valerius Paulinus memoratus Plinio Valeriano, lib.3.c.14.

Valerius Pisaurensis medicæ artis professor, & poëta recensitus Lilio Gyraldo li. 1.de poëtis nostri temporis.

Valescus Tarentinus, quem de Tarento vulgò appellant, cuius est Practica quã Philonium nuncupant, & alia quædam opera.

Valgius, vide suprà C.Valgius.

Varro, quem in re medica citat Plinius lib.20.c.5.in fi.& c.20.& lib.22.c.vlt.

Vbesce, quem ex suo Antidotario maiori citat Rasis lib.1.Continentis c.j.

Vectius, aut vt alij scribunt, Vettius Valẽs in successione medicinæ, suprà nu.62.

Vergilius Portus Mutinensis, apud Liliũ Gyraldum li. 1. de poëtis nostri tẽporis.

Vgæus, Galeno Pharma.secundum locos lib.3.c.1.

Vgo Bentius.

Vgo Senensis, vide Hugo Senensis.

Victor Trincauelius, qui multos Galeni libros traduxit.

Victoria, inter fœminas, infrà nu.331.

Vidus Vidius Florentinus, qui latinitate donauit librum Oribasij ex Heliodoro de machinamentis.

Vincentius Beluacensis Dominicanus, qui inter multa sua opera Speculum naturale, opus quidem magnæ molis ædidit libris 33.quorum 13.14.15. ad rem medicam spectant.

Vindicianus inter poëtas, suprà nu.235.

Virgilius inter poëtas, suprà nu.203.& seq.

Vitalis à Furno, cuius est liber de re medica.

Vranius Syrus, qui multa gratia & authoritate pollebat apud Chosroem Persarum regem Agathio lib.2.Peregrinarum Historiarum.

Vrbanus Indus Galeno in lib.2.Antidotorum, Vide Indus.

Vrbiasius, Rasi lib.6.Continentis c.1.

Vrsicinus, de quo inter Diuos suprà nu.85.

Vrso, qui de Vrinis scripsit, ex quo libro citatur ab Aegidio in libro eiusdẽ tituli.

Vuolffgangus Lazius Viennensis medicus quidem professione, sed qui magis historias scripsit.

X

Xanitas, Galeno lib.9.Medicamentorum localium c.6.

Xanthus Timopis filius, Diogeni Laërtio in ipso Timone.

Xarch,& Xarcha Indus,Serapioni Simplicium c.95.& 107.vide Zarcha.

Xenocrates non ille quidem philophus Platonis auditor (neque enim ex libris ab eo æditis,& à Diogene Laërtio sigillatim designatis coniici potest , eũ quippiam in hac arte scripsisse)sed alius quisquis est,sæpè Plinio Secũdo,alteri Plinio Valeriano,Galeno,Alexandro Tralliano, & Aëtio citatus. Húneq; Aphrodisiensem fuisse dicit Galenus li.6.Simplicium Pharmacorum in præfatione. Eúmque citat ipse Galenus lib.10.eiusdem operis,quo loco tractat de Sanguine vespertilionum, ex libris de percipienda ab animantibus vtilitate,vbi eum dicit non multò ante ipsius sæcula fuisse.Sed & de Theriacis scripsit,& simile quoddam Andromacho confecit antidotum vt tradit Galenus in libro de Theriaca ad Pisonem.

Xenophilus citatus Oribasio in lib.ad Eustachium,& Aëtio Tetrab.3.Ser.3.cap. 13.& 29.

Xenophon,Galeno,si is est,in Introductione,siue Medico,& Aureliano li.Chroniôn 2.cap.13.

Xenophon Cous memoratus Diogeni Laërtio in Xenophonte philosopho, nisi idem sit.

Xenophon alius,vt opinor,Claudij Imperatoris medicus, apud Tacitum lib.12.

Xiraxeg rex Medicorum Ioanni Serapioni vocatus.

Xysticus Aëtio Ser.10.c.26.

Y

Yhaye,Serapioni Simplicium c.69.

Yhesu,Rasi.lib.2.Continentis c.2.

Yhia Bimmasim,& Bimasin,Rasi Continentis lib.6.c.1.& lib.8.c. 1.

Yhiagran Atticus,eidem Rasi eiusdem operis lib.5.c.j.

Ysaac Eben Amram,Serapioni Simplicium c. 8. & c.46.& 49. Hunc esse credo Isaac Heben Amram,de quo suprà.

Ysaac filius Nase,Rasi lib.3.Continentis c.3.

Ysaac simpliciter eidem citatus.

Z

Zabri,Rasi lib.7.Continentis c.4.& lib.8.c.1.nisi sit Tabri de quo suprà.

Zacarias,Serapioni Antidotorum c.31.& 33.

Xaleucus Locrensium rex,inter reges suprà nu.115.

Zarcha Indus,siue Xarcha,vtrunque enim reperio apud Ioannem Serapionem, vide Xarchi.

Zeid Mesue citatus in ægritudinibus gutturis.

Zenon Atheniensis Galeno in medicinis expertis,si eius est is liber.

Zenon Herophileus intelligentiæ acumine potiùs quàm scriptura clarus, vt dicit Diogenes Laërtius in Zenone Cittico,& nemini Herophileorum secundus, vt tradit Galenus lib.4.de Differentiis pulsuum. Húncque etiam citat Cornelius Celsus, & Alexander Aphrodisæus in definitione febris, & Galenus lib. Simplicium Medicamentorum 1.c.29.

Zenon Laudaceus,apud Galenum lib.2.Antidotorum.

Zenon,quisquis est,simpliciter citatus Cornelio Celso lib.5.in prin. Plinio li.22. c.22.& Galeno lib.Medicamentorum κατὰ γένη 7.ad fi.& lib.4.non semel,& Aureliano lib.Chroniôn 4.c.7.

Zenonem vnum ex illis, siue alium dicit Galenus in Commentariis lib.3. Epidemiorum Hippocratis scripsisse de rebus notis medicorum.

Zerbus,vide suprà Gabriel Zerbus.

Zetus Arabs Porphyrio memoratus in vita Plotini Platonici.

Zeusis,siue etiam Zeuxis Tarentinus,Galeno in Commentariis lib.6. Epidemiorum Hippocratis,& Aphor.45.lib.2.

Zeuxis Empiricus,eidem Galeno in libris Prorrhetici Hippocratis.

Zeuxis simpliciter,eidem Pharmacorum localium lib.5.c.7.

Zoar,cuius libros Theisir habemus,& libellum de cura calculi, vide Alguazir.

Zoïlius,siue Zoïlus Ophthalmicus,id est,ocularius Galeno in lib.2.Antidotorũ

& περὶ τόπων, lib. 3.c.1.& lib. 4.c.7.sæpè, & Aëtio Tetrab.2.Sermo.3.c.11.& 113.non semel, & Alexandro Tralliano lib.2.vbi eius collyrium Nardinum describit.

Zopirus Gordiensis Plutarcho citatus in Symposiacis, & à me memoratus in legibus Connubialibus in 15.lege connubiali, nu.14. Epicurus.

Zopirus simpliciter, siue ille, siue alius Cornelio Celso li.5.c.25.& Scribonio Largo c.167.& 171. Galeno lib.2. Antidotorum, & Paulo Aeginetæ memoratus in compositione Antidoti Ambrosia nominati, quod Ptolemæo regi composuit. Sed & id Antidotum Zopirion núcupatum memorat Aurelianus li. Chroniôn 2 c.14.& Paulus Aegineta lib.7.c.11.& Aëtius Tetrab.3.Ser.3.c.28. Herbam quoq; Zopirō dictam, vt ab eo inuentam suspicari posis, memorat Plinius libr. 24.cap.15. & Dioscorides lib.3.cap.108.

Zosimus, Galeno Pharmacorum secundum locos libr.4.c. 7.& Paulo Aeginetæ lib.7.c.19.

Zour, qui sapiens cognominatus est, qui fortè is est, qui Rasi vocatur Sapiens filius Iuboye.

VETERINARII MEDICI.

320 ¶ Et alij plurimi, quos si quis omnes recensere velit, is non secus frustra conabitur, quàm qui vndas (vt dicitur) numerat. Nec in illis (neque enim id dissimulanter prætetire volumus) Veterinarios medicos, id est, pecorum medicos, qui Græcis ἱππιατροὶ dicuntur, vt prodit Varro li. rei Rusticæ 2.c.7.in fi. alij mulomedicos vocāt, nisi si qui & hominibus quoque Medicamēta præscripserunt. Nam scribit Plinius omnibus in genere veterinario animalibus eosdē morbos esse, qui homini sint. Si quis autem & alios nosse cupiat, hîc & nos nomine tenus tantùm subiecimus, quorum vel monumenta etiamnum extant, vel si non extant, ab illis tamen citantur. Hi sunt.

A

Absyrtus, siue Apsyrtus (vtrunque enim reperio) qui ἱππιατρικὸν scripsit.
Aemilius Hispanus.
Africanus.
Agathocles, ad quem est Apsyrti epistola.
Agathotychus.
Ammonius, ad quem etiam extant Apsyrti epistola.
Anatolius.
Antipater Alexandrensis, ad quem extat Apsyrti epistola.
Apellas Laodicensis, ad quem est eiusdem epistola.
Apolloniadas, ad quem item eiusdem est epistola.
Archelaüs.
Archedemus, qui fortè est Archidemus, vel Archidamus, de quo inter medicos.
Auxano.
Azanites, nisi sit Axanitus de quo inter medicos.

B

Beretius.

C

Caius Alexandrinus.
Celsus simpliciter citatus, qui fortè est Cornelius Celsus ex libris de re rustica, in quibus verisimiliter multa scripsit quæ ad hanc Veterinariam artem pertinent.
Cleodamas Aenus, qui scripsit de cura equorum apud Stephanum.
Cleomenes Lybicus.
Cleomenes Lyndius.

D

Dama Laodicensis, ad quem extat epistola Apsyrti.
Demetrius Apsyrti auus.
Democritus, siue ille de quo diximus inter philosophos, siue alius.
Didymus, nisi & is sit, de quo diximus inter medicos.

Diophan-

Diophanes.
Dioſcorides, ſiue vnus ex illis de quibus diximus inter medicos, ſiue alius.
Dius, ad quem extat Apſyrti epiſtola.

E

Elenus.
Epicharmus Syracuſanus, apud Columellam lib. 7. c. 3.
Epiphanius, ad quem eſt Apſyrti epiſtola.
Eumelus Thebanus.

F

Fronto Epheſius, ad quem ſcripſit Apſyrtus.

G

Gaius Alexandrinus, ad quem & ille ſcripſit.
Georgius Gemmyugenus Germanus.
Gregorius.

H

Hegeſagoras, ad quem extat Apſyrti epiſtola.
Hemerius, ſiue Himerius.
Herodion Alexandrinus, ad quem etiam eſt Apſyrti epiſtola.
Herophilus equarius medicus, apud Valerium lib. 9. c. 16.
Hierocles.
Hieron.
Hieronymus Lybicus.
Hippaſius Helias.
Hippocrates alius ab illis de quibus inter medicos diximus.
Hiſtoricus, ad quem extat epiſtola Apſyrti.

L

Laurentius Ruſius.
Leontius.
Litorius Beneuentanus.

M

Mago Carthaginenſis. Is eſt, qui inter ſcriptores rei ruſticæ annumeratur à Varrone, & Columella.

Marcus, ad quem ſcripſit Apſyrtus, qui fortè eſt Marcus Catagetes, de quo inter medicos.

Memnon, ad quem item eſt eiuſdem epiſtola.

N

Nephon.

P

Pamphilus alius, vt opinor, ab illo medico.
Papias Antiochenus, ad quem eſt epiſtola Apſyrti.
Paſicrates Alexandrinus, ſiue ille Paſicrates de quo inter medicos diximus, ſiue alius, ad quem eſt eiuſdem epiſtola.
Pelagonius.
Piſtorius Siculus.

R

Ruffus Octauius.

S

Secundus, ad quem extat Apſyrti epiſtola.
Stratonicus.

T

Tarentinus.
Theomneſtus.
Tiberius.

V

Vegetius.

FOEMINAE MEDICAE.

321 *Medicinam non interdictă fœminis.* NEC PRAETERMISERIM tamen fœminas, quæ & hãc artem medicinæ infœliciter exercuerunt. neque enim nostris legibus interdictũ est mulieribus, vt apertè colligitur ex l.vlt.§.ne autem, vers.sin autẽ notarius sit.C.de cõ.ser.manu. quã ad hoc expendit Alberi. Rosa.in suo fœcundo Indice, in versi.medica potest esse mulier.& est etiã tex.in l.vlt.post prin.ibi,& medicis vtriusque sexus. C.com.de legatis, Nam & Plato lib.5.de Repub.tradit mulieres, sicuti & viros ad medicinæ artẽ aptas esse. Hincque illud Martialis li.11.epig.72.

Protinus accedunt medici, medicæque.

322 *Diana medica.* ¶In primis Dianam illam Deã ab Ethnicis habitam, à qua Artemisiam herbã & inuentam & nuncupatam videri potest, ꝙ ea ἄρτεμις dicitur, cùm antea Parthenis, id est, virginalis vocaretur, ꝙ ei Diana virgo Dea nomen dederit. Nã & Apuleius Celsus de viribus herbarum c.13. Tres (ait) Artemisiæ herbæ species Diana dicitur inuenisse, & virtutes earũ & medicinas Chironi Centauro tradidisse, qui primus de his herbis medicamẽ instituit. Et subdit, Has autẽ herbas ex nomine Dianæ Artemisias nuncupant. Plinius autẽ li.25.c.7. dicit nonnullos esse qui putẽt eam herbã ab Artemide cognominatã, quoniã priuatim medicatur fœminarũ malis, quibus scilicet (vt id illi addas) Artemis, id est, Diana præest. Nam & hanc herbã Vegetius in Mulomedica Dianariam vocat. Quod planè indicat illam fuisse huius artis peritam. Quod & hinc quoque satis declaratur, ꝙ eã Siculi Lyen appellãt, testibus Diomede & Probo, ἀπὸ τοῦ λύω, id est soluo, quasi scilicet solutricem malorum, ꝙ ea placata laborantes morbis finem malis inuenerunt. Sunt & qui eam ita dicunt vocatam à Siculis, quoniam ea Siculos lyenis morbo laborantes liberauit. Cornutus quoque, qui & Phurnutus dicitur, in lib. περὶ τῆς τῶν θεῶν φύσεως, id est, de natura Deorum, tradit Dianam Artemida dictam ἀπὸ τοῦ ἀρτέμεις ποιεῖν, id est, ꝙ sanos & integros efficiat. Sed & apud Pausaniam in Atticis Diana ipsa σώτειρα sospita siue salutifera, vel salutaris cognominata est, quod quidem cognomentum fortè etiam illi tributum est ob huiusmodi artis peritiam, ꝙ scilicet salutem daret. Idem Pausanias in Achaïcis tradit apud Aegienses ad forum fuisse Apollinis medicinæ inuentoris, vt diximus, & Dianæ commune templum. Homerus autem, qui nihil ignorasse videtur, apertè ostẽdit Dianam ipsam rei medicæ fuisse peritam, cùm scribit lib.5. Iliados hanc, & Latonam medicasse Aeneam à Diomede vulneratum,

ἤτοι τὸν Λητώ τε, καὶ ἄρτεμις ἰοχέαιρα
ἐν μεγάλῳ ἀδύτῳ ἀκέοντό τε, κύδαινόν τε.

323 *Artemisia regina Cariæ.* ¶Quamuis sint qui dicant eam herbam, de qua locuti sumus ab Artemisia illa Mausoli regis Cariæ vxore inuentam & nominatam, vt tradit Plinius illo c.7.lib.25. Ex quo etiam intelligi potest Artemisiam quoque ipsam fuisse huius artis non imperitam. Rginæ autem cuiuspiam medicæ, siue huius, siue alterius meminit Galen.lib.4. Phar.localium c.7.& Auicenna aliter eam non nominans lib.5.

324 *Latona.* ¶Ex illo autem Homeri loco, quo dicit Dianam & Latonam medicasse Aeneã vulneratum, intelligere potes & ipsam Latonam Deam medicam fuisse. Id quod magis credibile est, quòd ea mater fuit ipsius Dianæ, & Apollinis medicinæ inuentoris, vt scribit Hyginus Fabularum c.53.& iterum c.140.& Seruius in 3.Aeneïdos Virgilij, & plerique omnes.

325 ¶Hecate, quã nõnulli Dianam fuisse ferũt, vt tradit Festus Pompeius, aliis tamẽ refragãtibus, venenorũ peritissima fuit, & earũ rerũ quęvim medẽdi habẽt, vt tradiderũt Dyonisius Milesius in primo Argonauticôn, Diodorus Siculus li.5.c.4.& Apollonius Rhodius li.3. Argonauticôn, vbi illã dicit docuisse Medeã τεχνήσασθαι φάρμακα.

326 ¶Isis & ipsa Regina Aegyptiorum est satis à nobis relata inter primos inuentores medic

medicinæ,nu.3.

317 ¶Medea,& eius soror Circe,& eæ quoque Reginæ.Medeam enim fatentur omnes herbarum vires probè cognitas habuisse,quibus & morbos & senectutem arceret Quod ansam præbuit poëtis,vt dicerent illam potuisse senes ad iuuentutem herbis quibusdam reuocare.quòd & in Esone patre Iasonis fecerit,vt graphicè scripsit Ouidius lib.7.Metam.Hincque in æde eius omne genus herbarum erat,ex quibus antistites plerunque medicinas dabant,vt scribit Macrobius libr.1. Saturnaliorum c.12. Eam autem docuisse Maccubios remedia contra serpentes tradit Seruius in libr. 7. Aeneidos interpretans eum locum,

Medea.

Quin & Maccubia venit de gente sacerdos.

318 ¶Circem autem ipsam scribit Diodorus Siculus lib.5.Bibliotheces,ad omnis generis venenorum curam multarum herbarum varias mirabilésque vires reperisse.Sed & Plinius lib.25.c.2.eam tradit fuisse herbarum peritam.Ab eâq; verisimile est Circeam herbam dictam,vt nonnulli existimant,vt etiam scribit Hermolaüs Corolorij c.562.vt non abs re eam doctam appellarit Tibullus lib.4.Elegiarum,

Circe.

Solum nec doctæ verterunt pocula Circes.

Proindéque & nos in nostris Legibus Connubialibus eam inter doctas mulieres reposuimus.

319 ¶Anguitia aut vt alij vocant Angitia.(Nam vt id obiter dicam,ab Anguitia Angitia facta,vt ab anguiportu angiportus tradit Donatus in Adelphis Terentij.)Angitia igitur & ipsa Medeæ & Circes soror.De qua Silius Italicus lib.8.

Anguitia.

Viperéumque herbis hebetare,& carmine dentem
Aeetæ prolem Anguitiam mala gramina primam
Monstrauisse ferunt,tactúque domare veneno.

Ex quibus apertè intelligis eam herbarum vires præsertim aduersus virus, nõ secus ac sorores nouisse.Eam nonnulli dicunt esse,quæ & dicta est Angeronia,à depellendis angoribus & corporis & animi,quod putat Verrius Flaccus: aut ꝙ populus Romanus morbo,qui angina dicitur,præmisso voto sit liberatus, vt Iulius Modestus autumat,vt apud Macrobiũ videre licet,li.Saturnaliorũ 1.c.10.Ea autem Solis filia dicitur ob medendi artem,cuius Sol,id est,Apollo inuentor est,vt diximus. Seruius verò in eum locum quem suprà in Medea citauimus tradit ipsam Medeam fuisse Angitiam vocatam,quoniam Marrubij Italiæ populi circa Fucinum lacum habitantes contra serpentes nonnulla remedia edocti carminibus serpẽtes angerẽt.Solinus c.8. diuersas facit hanc,& Medeam,easque & Circen sorores fuisse dicit filias Oëtæ.

330 ¶Ocyroë Chironis illius medicinæ inuentoris,de quo etiam suprà diximus,& Carietæ filia,à patre quoque medicinam edocta,vt satis constat ex illis versibus Ouidij lib.2.Metamorphoseos,

Ociroë.

Filia Centauri,quam quondam nympha Caici
Fluminis in rapidi ripis enixa vocatur
Ocyroën,non hæc artes contenta paternas
Edidicisse fuit.&c. De qua & nos diximus in dd.Legibus Connub.

331 ¶Aesculapij alterius medicinæ inuentoris,aut certè amplificatoris, vt etiam suprà diximus,quatuor filias,scilicet Hygiam siue Hygæam,siue etiam Hygiëam,siue,vt alij corruptè vocant,Hyginem(nam hæc quatuor nomina legi)Secundam Panaceã siue Panaciem,siue item Panen(nam & hæc omnia reperi) Tertiam Aeglen, Quartam Iaso,eius quoque artis fuisse peritissimas nomina earum palàm indicãt, vti nos etiam diximus in illis Legibus Connub.sed hic iterum dicendum est.Nam primùm ὑγίεια & ὑγιεία sanitatem significat. Panacea omniũ medela est, ἀπὸ τῶ πᾶν, ϗ ἄκος, ex quo Aesculapius pater herbam Asclepion à se nominatam Panaceã vocauit, quæ ipso nomine omnium morborum curationẽ promittit,teste Plinio li.25.c.4.αἴγλη autem

Aesculapij filiæ.
Hygia.
Panacea.
Aegle.
Iaso.

autem splendor est, & αἰγλήεις splendidus, cuiusmodi facies est eius qui benè valet. vt è diuerso liuidus, niger, pallidus, plumbeus eius, qui non bene valet, vt videre licet ex Hippocrate lib. Prognosticorũ statim post prin. & Cornelio Celso libr. 2. c. 6. Iaso autem παρὰ τὴν ἴασιν, id est, à medela & sanitate. Ex quo fortè Iapis ille Phœbo ante alios dilectus, Aeneæ medicus Iasides dictus est Virgilio li. 12. Aeneïdos, quanquam alij alio trahunt. Hygiæ autem & Panaceæ meminerũt Hippocrates in Iureiurando, Aristophanes in Pluto, Ariphron Sicyonius, qui in eas pæana cecinit, ex quibus vnus etiamnum extat. Pausanias libr. 1. quo Attica describit: vbi & Iasonis quoque meminit. Apollodorus, & eius autoritate Lycophrontis interpres. Et præterea Hygiæ Martialis lib. 11.

Vlcus habet quod habere suam vult quisque puellam,
Quod sanare Criton, non quod Hygea potest.

Aegle quoque, & Iaso memoratæ sunt Hermippo lib. 1. Senariorum Trimetrorum, Iambo quoque 1. Et ipsa item Iaso Aristophani in Pluto. Omnes autem quatuor Plinio lib. 35. c. 11. quo loco describit Socratis picturas.

332 *Oenone.* ¶Oenone nympha, quæ eadem tempestate fuit, ad calcem suæ epistolæ quam ad Paridem scribit apud Ouidium, dicit se ab Apolline eam artem didicisse,

Ipse ratus dignam medicas mihi tradidit artes,
Admisitque meas ad sua dona manus.
Quæcunque herba potens ad opem radixque medendi
Vtilis in toto nascitur orbe, mea est.
Me miseram quòd amor non est medicabilis herbis,
Destituor prudens artis ab arte mea.

333 *Polydamna.* ¶Polydamnam vxorem Thonis Aegyptij hanc artem calluisse satis constat ex illis Homeri versibus lib. 4. Odysseæ, quos Iurisconsultus noster citat in l. qui venenum. ff. de verbo. signi.

τοῖα Διὸς θυγάτηρ ἔχε φάρμακα μητιόεντα
ἐσθλά, τά οἱ Πολύδαμνα πόρεν Θῶνος παράκοιτις
Αἰγυπτίη, τῇ πλεῖστα φέρει ζείδωρος ἄρουρα
φάρμακα, πολλὰ μὲν ἐσθλὰ μεμιγμένα, πολλὰ δὲ λυγρά.

Id est, ex traductione Budæi,

Tyndaris hæc habuit summo Ioue nata venena,
Quæ Polydamna dedit coniunx Aegyptia Thônis
Commoda consultò medica composita sub arte,
Multa legens Pharia solers tellure venena,
Noxia permixtim, carpens quoque commoda multa.

Sic autem ad verbum potes vertere ex Andrea Diuo,

Talia Iouis filia habebat medicamenta prudentia
Bona, quæ ei Polydamna præbuit Thonis vxor
Aegyptia, vbi plurima producit fertile aruum
Medicamenta, multa quidem bona mixta, multa autem mala.

Cuius etiam rei meminit Herodotus lib. 2. vbi & hunc locum citat, & Diodorus Siculus lib. item 2. Bibliothecces, & Philostratus in vita Apollonij Tianei, lib. 7.

334 *Cybele.* ¶His vetustior, tametsi vetustissimæ hę sunt, Cybele illa Deorũ magna mater puerorum morbis remedia adinuênit. Ideóque & ipsam matrem omnium dictam tradit ipse Diodorus lib. 4. eiusdem operis c. 5. & Eusebius de præparatione Euãgelica. Nam & de ea Orpheus μήτηρ μέν τε θεῶν, ἠδὲ θνητῶν ἀνθρώπων.

335 *Hepione.* ¶Hepione quoque filia Herculis, qui & medicus fuit, vt diximus inter Reges, medicinæ quoque non expers fuit, vt satis constat ex epistola, quam Senatus Populúsque Abderitanus scripsit ad Hippocratem, illum accersens ad Democriti curationem.

¶Palla

336 ¶Palladem item huiusce artis fuisse doctam ac veluti præsidem apertè declarat Ouidius, dum monet medicos libare Palladi, quò medendi arte magis valeant. Eius versus sunt lib.3. Fastorum, *Pallas.*

Vos quoque Phœbea morbos qui pellitis arte,
Munera de vestris pauca referte Deæ.

Nam & Plinius lib.24.c.19. eodémque vlt. tradit Mineruam (quæ ipsa Pallas est) reperisse Argemonem herbam. Et libr. seq. c. 4. nisi hic de alia item herba loquatur, ab ea inuenta. Sed & idem lib.22.c.17. scribit Vernulam Periclis, qui ex templi fastigio cecidisset, Perdicio, siue Parthenio herba sanatũ, monstrata ipsi Pericli somnio à Minerua. quare Parthenion vocari cœpta est. Ex quo ὑγιεία Minerua ab Atheniensibus culta, cuius statua in Accopoli ænea ab ipso Pericle posita est, vt tradit Plutarchus in vita illius, vbi etiam de illo somnio loquitur. Cuius etiam Deæ meminit Lycurgus orator in oratione περὶ τῆς ἱερείας, Pausanias in Atticis, & Arpocration. Sed & eadem Pœonia dicta, veluti medica, cuius etiam meminit ipse Pausanias illo eodem li. Item σώτειρα, id est, seruatrix apud Hesychium & eundem Pausaniam, vnde & à Galeno aliísque antiquis medicis Sotera Pallas antidotus quædam est cognominata.

337 ¶Aspasiam quoque mulierem, siue ea fuit Aspasia Platonis & Periclis magistra, de qua diximus in nostris Legibus Connubialibus l.11.num.27. nec prætereundum: siue alia quæcunque ea fuit, citat Aëtius Tetra.4.Ser. item 4.c.12.15.18.51.106. & aliis plurimis. *Aspasia.*

338 ¶Maiæ obstetricis pharmacum ad condilomata & fissuras memorat idẽ Aëtius Tetrab.4.Ser.2.c.3. *Maia.*

339 ¶Agameda filia Augiæ Epiorum regis, vxor Mulij, quam Homerus libr.11. Iliados scribit tot medicamenta scire, quot nutrit lata terra, *Agameda.*

Ἣ τόσα φάρμακα ᾔδει, ὅσα τρέφει εὐρεῖα χθών.

Et de ea, ni fallor, loquitur idem Homerus haud multò post initium lib.14. eiusdem operis, dum scribit illam aquis calidis saniem cruentam Machaonis vulnerati abluisse, tametsi ibi eam nominat Hecamedam, nisi & alia sit, quod nos credimus, & ea quoque medica. Versus Homeri ij sunt, *Hecameda.*

Εἰσόκε θερμὰ λοετρὰ ἐϋπλόκαμος Ἑκαμήδη
Θερμήνῃ καὶ λούσῃ ἄπο βρότον αἱματόεντα.

340 ¶Antiochis, quæ Romæ hac arte vsa est. Huiúsque malagma describit Asclepiades lib.4. Internorũ, & post eum Galenus lib.9. Pharmacorum c.2. & lib.10.c.2. *Antiochis.*

341 ¶Cleopatra Regina, quæcunque ea fuerit, siue illa Aegypti Regina venustissima, siue alia ab Aëtio citata Tetrabibli 2.Ser.4.c.6. Reginam autem, siue hanc, siue alterã citat Galenus lib.4. Pharmacorum κατὰ τόπους c.7. *Cleopatra.*

342 ¶Cleopatra altera, quæ ex Cosmeticis citatur à Galeno in li.1. de cõpositione Pharmacorum κατὰ τόπους c.1. non semel, & c.8. & in libro de Incantatione, si ipsius est, vbi illam quoque citat ex libro de concinnanda mulierum forma. Et hanc quoque citat Paulus Aegineta lib.3.c.2. Aëtius Tetrab.2.Ser.2.cap.56. Nonnulli tamen virũ fuisse arbitrantur. *Cleopatra altera.*

343 ¶Achromos quæpiam meretrix, quæ Dysentericis quandam potionem dare solebat, vt scribit Hippocrates lib.7. Epidemiôn, in fi. *Achromos.*

344 ¶Sotira, Salpe, Laïs, Olympias Thebana à Plinio citatæ lib.20.c.21. & libr.28.c.7. & 19. & lib.32.c.6. & alibi sæpe. Et præterea ipsa Olympias Plinio Valeriano libro Rei Medicæ 4.c.5. *Sotira. Salpe. Lais. Olympias Thebana.*

¶Fab

345 *Fabula Lybica.* ¶Fabula Lybica Galeno citata lib.9.Pharmacorum κατὰ τόπους c.2.& iterum lib.10.c. 2.Quanquam Cornarius ibi contendit non Lybicam,sed Liuiam esse legendũ, nec hanc fuisse medicam,sed ei præparatum medicamentum quod inibi describitur, de quo non admodum laboro,vti nec ipse facit.

346 *Victoria.* ¶Victoria,cuius meminit Octauius Horatianus,aut vt alij malunt,Theodorus Priscianus in præfatione lib.3.cui Gynecia titulum fecit: ex quo loco intelliges eam hanc artem calluisse.

347 *Leoparda.* ¶Leoparda,cuius & ipse meminit lib.4.ad Eusebium filium de Physica scientia. Vbi etiam vxor Nomenclatoris cuiuspiam memoratur.

348 *Elephantis. Plinij locus.* ¶Elephantis quæ de Cosmeticis scripsit,quæ scilicet ad ornatum pertinent,vt videre licet apud Galenum lib.1.Pharm.localium c.1.Sed & eam citat Plinius lib.28.c.7. vbi perperam Cleophantis in quibusdam codicibus legitur. Et ab ea verisimile est vocari emplastrum Elephantinum descriptum Cornelio Celso lib.5.c.19.Et ea fortè est,de qua locuti sumus in nostris Legib.Connub.in l.9.nu.97.quid ergo,& iterũ in l.vndecima,nu.30.nec has tantùm.

349 *Vesta.* ¶Vestæ quoque emplastrum laudat idem Aëtius Tetrab.4.Ser.1.c22.

350 *Sentia.* ¶Sentia Elis medica reperitur in tumulo antiquo Veronæ,in fundamento tẽpli diuæ Liberæ his verbis, Q. CORNELIVS MELIBEVS SIBI ET SENTIAI ELIDI MEDICAI. vti traditum est à Torello Sarayna in lib. de monumentis antiquis vrbis & agri Veronensis.

351 *Africana.* ¶Africana quæpiam,siue ex nomine,siue ex regione ita nuncupata,& citata à Marcello Burdegalensi in lib.Medicamentorum c.29.

352 *Trota.* ¶Trota,siue Trotula Salernitana,quæ morbos mulierum & eorum curam scripsit.

353 *Brela.* ¶Brela Croa Bohemiæ Regis filia,Aeneæ Syluio,qui Pius secundus,postquam põtificatum adeptus est,appellatus est,memorata in bello Bohemico.

354 *Hildegardis.* ¶Hildegardis virgo Moguntinensis,eruditione & sanctimonia celebris,inter multa doctrinæ suæ monumenta scripsit in medicina,quæ Simplicia,quæ composita tollendis ægritudinibus prosunt.

355 *Margareta.* ¶Margareta cui Ladislaüs Rex,quòd eius artis esset peritissima,potestatem fecit eius artis periculum facere.Cuius rei literas se vidisse dicit Matth.Afflic.in constitu. Siciliæ incip.vtilitati speciali,col.2.

356 *Aliæ fœminæ.* ¶Scribonius Largus libro de Compositione medicamentorum,c.12.scribit Romæ honestam quandam matronam quam non nominat,aliquot ægrotantes morbo comitiali liberasse eo medicamento,quod inibi describit.Idem c.122.etiam Romæ mulierculam quandam ex Africa côli dolores curasse certo quopiam medicamento ibi descripto.Et ea certè est Africana illa,de qua suprà ex Marcello Burdegalensi locuti sumus.Est enim vtriusque idem medicamentum.Sed & Aëtius Tetrab. 2. Ser.2.c. 68.tradit mulierem quampiam achoras certo quodam modo sanasse.Flauius Vopiscus in Numeriano scribit Diocletianum dum in Gallia moraretur,à Druiade quadam muliere curationem conuictus sui quotidiani facere solitam.Auicenna libro 5. summa 2.tractatu secundo describit Collyrium à muliere quapiam compositum. Et Petrus Apponensis in addi.ad librum Mesue cap.quo de Indigestione stomachi disserit, dicit se vidisse multos morbos deploratissimos à mulieribus medicis sanatos fuisse.

¶Scio

357 ¶ Scio tamen Hyginum Fabularũ c.274.scripsisse Athenienses, aliquando suis legibus cauisse ne fœmina artẽ medicam disceret. Cùm autẽ Agnodice quędã puella virgo cuperet medicinã discere, dẽptis capillis habitu virili se Hierophilo cuipiã tradidit in disciplinã, quæ cùm artem didicisset, & fœminã laborantẽ audisset ab inferiore parte, veniebat ad eam, quæ cùm se ei credere noluisset, æstimans virũ esse: illa tunica sublata ostendebat se fœminã esse, & ita eas curabat. Quod cùm vidissent medici se ad fœminas nõ admitti, Agnodicen accusare cœperunt, quòd dicerẽt eum glabrum esse, & corruptorem earum, & illas simulare ægritudinem. Quare cùm Areopagitæ consedissent, Agnodicen condemnare cœperũt. Quibus Agnodice tunicã alleuauit, & se ostendit fœminam esse. At medici validiùs accusare cœperũt. Quare tum fœminæ principes ad iudiciũ conuenerũt, dixerúntq; Vos coniuges non estis, sed hostes, quia quæ salutem nobis inuenit, eam damnatis. Tunc Athenienses legem emendarunt, cauerúntque vt ingenuæ artem medicam discerent.

Atheniensiũ lex ne fœmina medicinã disceret. Agnodice.

Ea lex sublata.

358 ¶ Quæ ars igitur, aut sciẽtia est quæ tot scriptores, tot professores, tot tractatores habuerit? & nulla certè est: nec si cunctas simul coniunxeris, vix vnam medicinã numero æquabunt. Quod non aliunde est, nisi quòd omnes vident, & quotidie experiũtur nullam scientiã, nullam artem, nullam doctrinam vtiliorem, nullam magis necessariam hominibus, nullam vitæ conducibiliorem, sicuti etiã asserit Lucianus in Medico abdicato, nec cuius vtilitas vsusq; latiùs pateat. Nullum enim est hominũ genus, nullus ciuitatis ordo, nullus sexus, nulla ætas, quæ non vtilitatem ex medicina petat. Cùm summi, medij, infimi: viri, fœminæ: liberi, serui: infantes, pueri, adolescentes, iuuenes, senes, & si qua prætereà est ætas, quotidie ægrotent. Verùm fac abesse morbos, fac omnibus prosperam adesse valetudinem: tamẽ hanc quî poterimus tueri, nisi medicus ciborum salutarium, ac noxiorum discrimẽ, nisi totius victus quã Græci diætam vocant, rationem doceat? Graue est mortalibus onus senecta, quã non magis licet effugere, quàm mortem ipsam. Tamen ea medicorũ opera multis contingit tum seriùs, tum multò etiam leuiùs. Neq; enim fabula est, quinta, quam vocant, essentia senio depulso hominem velut abiecto exuuio reuiuiscere, cum extent aliquot huius rei testes. Verũ est igitur quod Quintilianus auus scribit, Sola est medicina, qua opus est omnibus. Nam licet reliquis artibus, nec semper, nec omnes egeamus, huius vtilitate mortalium constat omnis vita. Et vt testatur Libanius ad Atreũ, Medicina pro incolumitate retinẽda, próq; repellẽdis ægritudinibus excogitata, vsq; adeò præclara, vtilis, necessaria est hominum vitæ, vt quum cæterarum quidem artium studia aliis præcipuè prosint: medicina ipsa, & aliis & medico ipsi vsui sit. Apuleius de Asino aureo lib.3. Saluti, inquit, hominum medicina quæsita est.

Nulla ars vtilior medicina.

Nullũ genus hominum, nullus ordo, nullus sexus, nulla ætas quæ nõ sentiat vtilitatem ex medicina.

Quinta essentia.

359 ¶ Propterea elegantissimè à Iurisconsulto scriptum est in l.1.§. Medicorum. ff. de vari. & extraor. cogni. eandem esse caussam medicorum, quæ & professorum est, nisi quòd iustior, cùm hi salutis hominum curam agãt, illi studiorum. Qua ratione Bal. in l.j.col.2.C.mand. asserit magis esse fauẽdum medicis, quàm aduocatis: nempe propter curam salutis humanæ. Ex quo videri potest ipse Iurisconsultus medicos aduocatis iurisperitísque prætulisse. Id quod etiã sensisse videtur Albert. Grandi. in tract. malef. titu. de aliquibus quæstionibus variis in maleficiis, col. pen. versicu. quæstio insuper talis est, dum dicit, quòd in mundo sunt tria, res, corpora, & animæ. Res (inquit) defendunt aduocati, corpora medici, animas ecclesia & lex. Subditque magis habendam esse rationem medicorum defendentium corpora, quàm eorum qui res defendunt, per d.l.j.ff. de vari. & extraordi. cogni. Quibus concinit text. in ordine literæ anteponens medicos aduocatis, in c. non sanè. 14.q.5. cùm dicitur. Nam plerique nec medico volunt reddere honorem suum, nec patrono mercedem. Nam patrono ibi legendum, non operario, vt vulgò legitur, censet Specul. qui ad hoc quod diximus illum text. nuncupatim ponderat, in titu. de salari. §. vlti. in princip. & Lucas Pen. in rub. C. de prof. & med. in princ. lib.10. Et hoc quoque videtur intellexisse glo. in d.c. non sanè, in verbo, nec medico, dum dicit, præmittit hic medicos tanquam digniores. Nam si intellexisset medicos esse operariis digniores, quis de hoc vnquam

Medicorũ & professorũ eadem causa.

Medicis magis fauendum quàm aduocatis & iurisperitis.

Medici aduocatis præferendi.

Decretorum locus.

dubitauit, vt fuisset opus idipsum annotasse. Ioan. And. in c. ad aures, de æta. & quali. legit notarios, dum ex eo tex. dicit medicos excellere notarios. Sed & tex. est de quo minimè dubitatur, præferens ordine medicos legum doctoribus, in l. medicos. C. de profes. & medi. lib. 10.

Medicus an Iurisperitus, vel aduocatus sit præferĕdus.

360 ¶ Super hoc autem, vter videlicet sit dignior & prestantior, medicus, an Iurisperitus, Pogius Florentinus elegantissimam historiam disceptatiuam cōscripsit, in qua Iurisperitum & medicum inducit suas quemque partes alacriter defendentem. Neq; tamen quicquam certi diffinit. Sed & Petrus Charmensis medicus hanc rem copiosissimè disseruit in lib. cui Lixoperitam titulum fecit, in quo vtrumq; parem per omnia fecit, neutrúmque alteri vel præstare, vel cedere censuit. Hanc quoq; latè tractat Barb. in c. clerici, de iudi. & Bartholomeus Chasseneus, in Catologo gloriæ mūdi, in 10. parte, in 25. consideratione, & Bernardus medicus Florentinus, qui & disputationem de hac re ædidit, qua medicinam legibus antepoſuit: & Collutius Pierus Salutatus, qui disputationem contrariam fecit in tractatu, cui titulum nuncupauit, de nobilitate legum & medicinæ.

361 ¶ Verùm vt obiter hanc rem quoque attingam, omissis maxima ex parte quæ ab illis in eam rem sunt adducta: Aristo. lib. 1. Politicon c. vlt. ea ratione scribit ciuilem disciplinam esse honorabiliorem præstabilioremque medicina, quoniam qui ciuilem disciplinam sectatur, cum de anima scire necesse est. Medicina verò circa cognitionē corporis versatur. Et idem eadem ratione voluit è nostris Panor. in c. cæterùm, col. 2. versi. venio ad glo. ext. de iura. cal. dum dicit, quòd cùm Iurisperiti sint medici animarum, tantò sunt medicis præstantiores Iurisconsulti, quantò anima præstat corpori, & iustitia sanitati, ergo (inquit) habent nobilius subiectum. Quibus consonat quod scribit Plato in Gorgia, duas esse artes, quę ad corpus: duas item, quæ ad animā pertinent. Gymnasticam & medicinam ad corpus: Ad animam verò nomotheticam gymnasticæ correspondentem, & iustitiam iudiciariam medicinæ, quoq; cōuenientem, quod idem ferme dicit ipse Panorm. in c. clerici, col. 2. extrà de iudici. & ibi quoque Fran. Are. in 2. not. & Philip. Dec. col. 3. vers. secunda regula, & Lucas Pe. in Rub. C. de profes. & medi. li. 10. Et ex Theologis quoque, quorum fides in hac re minimè dubia est aut suspecta, Antho. Flo. in prima parte 3. partis principalis suæ summæ, tit. 5. c. 2. §. quæritur insuper quæ sit dignior: vbi post Augustinum Anconitanum insignem Theologum, in eo lib. cui de potestate Ecclesiastica titulus est, q. 109. cōcludit scientiam legalem digniorem esse medicina, cùm illa ordinetur ad conseruationes boni publici, quod præfertur particulari, vt loquitur, personæ, ad cuius conseruationem medicina ordinatur. Monet tamen Anto. ne Iurisconsultus & medicus sese inuicem contemnant atq; despiciant, sed honorent potiùs. Idq; non contemnendis rationibus, quas post eum scripsit dominus Cos. Guy. super Prag. sancti. tit. de colla. §. insuper quod in qualibet ecclesia, in verbo, medicina.

362 ¶ Quòd si quis volens Platonis, Aristotelis, Panor. rationem refellere, dicat & medicos quoque circa animas versari (vt iam pluribus supra probauimus) fateor, sed nō, vt more nostrorum loquar, directò & primo loco, siue principaliter, vt Iurisperiti faciunt: verùm accessoriè, & secundariò, & in quandam corporis cōsequentiam quod non adeò considerandum respiciendúmque est: cùm sit accidēs, vt asserit vel ex medicis Alexander Aphrodiseus in procemio lib. 2. Problematōn, & probat apud nos tex. in l. j. ff. de aucto. tut. cum multis similibus à me alibi relatis.

363 ¶ Sed & tu ad tuēdas partes aduocatorum, adde aduocatos ipsos, præterquam quòd bonum publicum conseruant (in qua re haud dubiè medicos antecellūt) idem quoq; hominibus præstare, in quo maximè medici gloriantur, cæteros susperare. Nam & aduocati salutem vitámque hominum agunt, tutantur, & defendunt, vel teste Imperatore in l. aduocati, in fi. C. de aduo. diuer. iudi. Propterea aduocatorum munus dicitur esse hominum vitæ necessarium, in l. laudabile. C. tit. seq.

ed

364 ¶ Sed quonam, inquies, pacto id aduocati faciunt? id tibi certè declarat gl. in d.l. aduocati, in verbo, vitam: quoniam videlicet patrimonium & pecunia (quæ ne temerè & incõsultè, néve iniuriâ perdamus, præstant aduocati) sunt ipsa vita hominis, quod & ex ea gl. annotarunt Bal. & Fran. Are. ibi, & idem Bal. in l. si tuis nummis. C. de ope. liber. & in l. penul. C. de constit. pec. hinc occasione sumpta, quòd ex eo text. no. quòd qui habet pecuniam, omnem rem habet, quam habere vult: & allegat Aristotelem dicentem nummum esse fideiussorem futuræ necessitatis, quem & ipse allegat in l. debitor, in fi. ff. de nego. gest. & in l. rogasti, col. 5. versi. vndeci. ff. si cert. pet. & Soci. in l. prima, colum. 8. ff. sol. mat. Illud autem Aristotelis depromptum est ex 5. c. 5. lib. Ethicôn. Cuius hæc verba sunt, *τοῦτο δ' ἐστὶ τῇ μὲν ἀληθείᾳ ἡ χρεία, ἣ πάντα συνέχει. εἰ γὰρ μηθὲν δέοιντο, ἢ μὴ ὁμοίως, ἢ οὐκ ἔσται ἀλλαγὴ, ἢ οὐχ ἡ αὐτή. οἷον δ' ὑπάλλαγμα τῆς χρείας τὸ νόμισμα γέγονε κατὰ συνθήκην.* De eo autẽ quod diximus, eum rem omnem habere, qui habet pecuniam, latiùs diximus suprà, cap. 3. nu. 5. imò verò.

Aduocati quonam modo vitã hominũ tutantur. Bona sunt vita hominis. Nũmus fideiussor necessitatis.

365 ¶ Sed vt redeamus ad nostram gl. illam quoque ad id quod diximus ponderat, & sequitur Panor. in c. 2. col. 1. versi. hinc dicit glo. extrà, quod met. cau. & in c. cùm oporteat, & ibi quoque Io. And. vterq; col. 2. de accus. & in c. suscepimus, col. 2. de homici. Firmia. in tract. de Episcopo, lib. 4. in 2. parte 8. partis principalis, col. pen. versi. adde quòd verbum pecuniæ. & Barb. in l. cui bonis, col. 3. ff. de verbo. oblig. & con. 46. scripsit præclarè, col. j. lib. 2. quibus locis illam dicit sing. & con. 53. præclarè scripsit, col. 4. lib. 2. & Fran. Curt. in tract. de sequestris, quem posuit sub l. j. C. de prohib. seq. pec. in 1. notabili, & Iason in l. vt vim, col. 5. vers. habes, quòd non solùm. ff. de iusti. & iure. & in l. nequicquam. §. vbi decretum, col. j. versi. confirmo per id. ff. de offi. Procon. & Leg. & Steph. Bertr. consi. 2. viso processu, col. 3. nu. 16. lib. 1. & Matth. Afflict. in deci. Neapo. q. 24. quidam clericus, col. 2. & Hippo. Marsi. in l. furem, col. 2. versi. sed vltra eum. ff. de sica. & in l. si vt allegas, col. 3. C. eo. & in l. 1. §. præterea, col. 6. ff. de quæsti. Et est similis gl. quã pauci annotarunt, in l. lex quæ tutores, super verbo, vitam. C. de admini. tut. Et simile est quod nonnulli ex nostris scripsere, pecuniam esse alterum sanguinem. Saly. in l. admonendi, col. pen. versi. quæro an sit consideranda. ff. de iureiur.

366 ¶ Ad quam sententiam pertinent illi versus è comœdia quapiam Timoclis, apud Stobæum Ser. 89.

τ' ἀργύριόν ἐστιν αἷμα, καὶ ψυχὴ βροτοῖς.
ὅστις δὲ μὴ ἔχει τοῦτο, μηδ' ἐκτήσατο,
οὗτος μετὰ ζώντων τεθνηκὼς περιπατεῖ. Id est,
Argentum & anima, & sanguis est mortalibus,
Hoc qui caret, nec sibi parauit sedulò,
Viuos hic inter mortuus circumambulat.

Quibus adstipulatur Fely. noster in d. c. cũ oporteat, col. 5. vers. & adde ꝙ inimicitia, extrà de accu. Inquiens, bona esse secundũ sanguinem hominis. Id quod & ante eum dicit Anto. in c. accedens, le 2. col. j. versi. nota tex. no. extrà, vt lit. nõ conte. & Alexã. in addi. Bar. in l. 3. §. nõ solùm. ff. de adi. leg. Nam & Tullius vtrunque copulauit in 5. in Verrem actione, Huic homini, Iudices, honestissimæ ciuitatis honestissimo, non modò frumenti scitote, sed vitæ & sanguinis tantum relictum est, quantum Apronij libido tulit, Menandri Senarius non alienus ab hac sententia,

βίος βίου δεόμενος οὐκ ἔστι βίος. Id est,
Vita victu indigens, non rectè vita dicitur.

367 ¶ Hinc fit, quòd quemadmodum apud Latinos vita significat & vitam morti contrariam, & facultates siue opes, & victum, quibus vitam ipsam sustinemus: vt testis est Donatus in Phormionem Terentij, vita, inquit, significat & animam & alimentum: ita quoque & *βίος* apud Græcos vtrunque significatum accepit, vt & è Græcis tradit Artemidorus Daldianus libr. de somniorum interpretatione 4. c. 33. & videmus quantùm ad posteriorem significationem (neque enim de priore dubitatur) ex Homero lib. 5. Iliados,

Vita apud Latinos & vitam morti cõtrariam & opes significat.

Τῶν ῥα πατὴρ μὲν ναῖεν ἐϋκτιμένῃ ἐνὶ Φηρῇ,
Ἀφνειὸς βιότοιο.
Horum pater quidem habitabat & in bene ædificata Phera
Diues opum siue victus. Neque enim vitæ illic significare potest. Et lib.6.eiusdē operis statim post prin.
Τευθρανίδην, ὃς ἔναιεν ἐϋκτιμένῃ ἐν Ἀρίσβῃ
Ἀφνειὸς βιότοιο. Et lib.14.Iliados.
Ναῖε δὲ δώματ'
Ἀφνειὸν βιότοιο.
Ex quo Virgilius videtur illud fuisse mutuatus lib.2.Georg.
Diues opum variarum. Et lib.1.Aeneïdos,
—Diues opum, studiisq; asperrima belli. Et lib.2.
Insula diues opum, Priami dum regna manerent.
Sed vt redeamus ad Homerum, idem lib.1.Odysseæ,
Ἀνδρὸς ἑνὸς βίοτον νήποινον ὀλέσσαι,
Viri vnius victum illaboriosum, siue mauis dicere impunem, consumere.
Et lib.4.
Εἷος ἐγὼ περὶ κεῖνα πολὺν βίοτον ξυναγείρων
Ἠλώμην.
Donec ego circa illa multum victum (siue mauis) multas opes congerens
Erraui. Nam nec hîc ratio recti sermonis patitur, vt multam vitam intelligamus.
Et lib.11.vbi facit animam Achillis ita loquentem,
Βουλοίμην κ' ἐπάρουρος ἐὼν θητευέμεν ἄλλῳ
Ἀνδρὶ παρ' ἀκλήρῳ, ᾧ μὴ βίοτος πολὺς εἴη,
Ἢ πᾶσι νεκύεσσι καταφθιμένοισιν ἀνάσσειν. Iterúmque eodem lib.
Ἄνδρας ὑπερφιάλους, οἳ δὴ βίοτον κατέδουσιν. Et libro.12.in duobus locis, & li.15.
Ἀνδρῶν μνηστήρων, οἳ δὴ βίοτον κατέδουσιν. Et lib.14.
Ἠδ' οἳ χαίρουσι βίοτον νήποινον ἔδοντες. Et lib.15.loquens de naui plena victu,
Ἀλλ' ὅτε καὶ δὴ νηῦς πλείη βιότοιο γένηται. Et lib.17.
Ἤνοσαι οἳ τοι βίοτον κατέδουσιν ἄνακτος. Et lib.18.
Ἀλλ' οὐκ ἀλλότριον βίοτον νήποινον ἔδουσιν. Et lib.19.iterúmque 21.
Τῷ κεν ἅμ' ἑποίμην νοσφισαμένη τόδε δῶμα,
Κουρίδιον μάλα καλὸν ἐνίπλειον βιότοιο.
Quibus significatur relinquere se domū pulchram plenam opibus. Et aliis plerisque locis, in quibus ea dictio vitam non potest significare, vti etiam apud Euripidem in Supplicibus,
Οἱ δ' οὐκ ἔχοντες, καὶ σπανίζοντες βίου.
Alij pauperes, & egentes victus. Iterúmque in eadem fabula,
Κτᾶσθαι δὲ πλοῦτον, καὶ βίον, τί δεῖ τέκνοις,
Εἰς τῷ τυράννῳ πλεῖον' ἐκμοχθῇ βίον;
Comparare verò diuitias & victum quid oportet liberis,
Vt tyranno maiorem elaboret victum?
Nam & his locis vides βίον vitam significare non posse, sed victum & facultates.
Vti etiam apud Hesiodum lib.1.operum & dierum haud multò post prin.
Κρύψαντες γὰρ ἔχουσι θεοὶ βίον ἀνθρώποισι.
Ῥηϊδίως γάρ κεν καὶ ἤματι ἐργάσσαιο,
Ὥστε σε κ' εἰς ἐνιαυτὸν ἔχειν, καὶ ἀεργὸν ἐόντα.
Occultarunt enim Dij victum hominibus.
Facilè enim alioqui vel vno die tantùm operatus esses,
Vt in annum quoque satis haberes etiam ociosus.
Ex quo illud Diogenis apud Laërtium ἐβόα πολλάκις λέγων, τὸν τῶν ἀνθρώπων βίον ῥᾴδιον ὑπὸ τῶν θεῶν δεδόσθαι, ἀποκεκρύφθαι δὲ αὐτὸν ζητούντων μελίπηκτα, καὶ μύρα, καὶ τὰ παραπλήσια, id est, vociferabatur sæpe dicens hominibus victū facilem, siue mauis, parabilem à Diis dari sed cū illis occultari, dū requirunt placentas mellitas, vnguenta, & his simi-

his similia. Nam & his locis vides βίον ad victum referri, non ad vitam. Tametsi scio Ambrosium interpretem Diogenis, & post eum Erasmum in Apophthegmatis vitam transtulisse. Ob quod à Francisco Bobertellio reprehensi, quos tamen excusat Nanius Alcmarianus lib. 8. συμμίκτων. Ex his autem fit vt Græci ipsi vitam victu & facultatibus indigentem appellent βίον ἀβίωτον, id est, vitam sine vita, siue non vitalem. Lucianus βίον δὲ ἄπορον ἀπὸ καλάμου καὶ ὁρμιᾶς ἔχων, ἐς ὑπερβολὴν πτωχὸς ὤν. Idem quoque alibi ἀβίους ἄνδρας, vocat inopes & egenos.

368 ¶ Hesiodus autem in opere ἔργα καὶ ἡμέραι, pecuniam animã mortalibus esse dicit.

Χρήματα γὰρ ψυχὴ πέλεται δειλοῖσι βροτοῖσι,
Est anima heu miseris nummus mortalibus ipse.

Cui concinens Aristoteles pecunias velut alteram hominis vitã esse scribit. Et alibi, videlicet li. 4. Ethicorũ c. 1. Est enim, inquit, prodigus, qui seipsum perdit. Videtur enim patrimonii dissipatio interitus quidam esse: propterea quòd patrimonio & facultatibus viuitur. A quo non admodum dissidet Martialis epigramma li. 9. ad Cinnam, epig. 84. Cui astrologus prædixerat mortem intra paucos menses. Ille autem quicquid bonorum haberet, consumpsit. Itaque fecit, ne astrologus esset mentitus, cùm omnia absumpserit, quibus vitam sustentabat, huius carmen est huiusmodi,

Dixerat astrologus periturum te citò Cinna,
Nec puto mentitus dixerat ille mihi.
Nam tu dum metuis, ne quid post fata relinquas,
Hausisti patrias luxuriosus opes.
Bis quartum decies, non toto tabuit anno,
Dic mihi non est hoc Cinna perire citò?

Firmianus versus in eandem sententiam ædidit, quos posuit in suo tractatu de episcopo, quo loco nuper citauimus,

Sunt nummi fratres, sunt nummi vita salúsque:
Est nummus sanguis, deliciæque hominum.

Antonius quoque Constantius Fanensis, Fastorum Ouidij interpres, in hanc sententiam id distichon prodidit,

Exhaurit venas, & Lesbia Vare crumenam
Demens, cui gemino sanguine constat amor.

369 ¶ Huc vergit tex. in auth. quod mater. C. de reuo. dona. vbi paria sunt insidiari vitæ, & omnibus bonis. Et propterea metus perditionis omnium bonorum æquiparatur metui mortis. l. athletæ, in prin. & ibi Bart. ff. de excu. tuto. & no. Ia. Are. in l. propter litem. ff. eo. titu. Guil. Cu. Cy. Bald. in l. isti quidem. §. si is. ff. quod met. cau. Barto. in l. penul. colum. vlt. ff. de condi. ob tur. cau. Fulg. con. vlt. super contradictione, colum. j. Panorm. in c. 2. tum in j. no. tum col. j. versi. hinc dicit, quod met. cau. vbi & idem dicit post glos. 2. & Goffre. ibi, de metu perditionis maioris partis omnium bonorum: Alcia. in l. interpositas, in verbo, contineat. C. de transac. Hipp. Marsil. in l. si vt alleg as, nu. 5. C. de sica. Quin plus dicit Bald. in l. certa, in fin. C. de iure fisci, libr. 10. quòd maior est pœna priuationis omnium bonorum, quàm mortis, per text. in l. vlti. C. ad leg. Iul. maie. vbi priuato omnibus bonis mors est solatium, & idem Bald. in l. prohibitum, colum. j. eod. tit. & lib. quòd iniuria, quæ fit in omnia bona vel maiorem partem, dicitur fieri in personam: & ita licet resistere ei qui facit, sicuti si in personam faceret, per d. l. propter litem.

Metus amissionis omniũ bonorum morti æquiparatur.

370 ¶ Hinc causæ graues, in quibus videlicet quæstio est de omnibus bonis, aut maiori parte bonorum, æquiparantur causis criminalibus atq; capitalibus, vt declarat Bart. in l. admonendi, col. antepe. ff. de iniur. & in l. testium, post prin. ff. de testib. Bal. & alij in l. parentes. C. eo. Pe. Anc. con. 28. rationes inductæ, col. vlt. & con. 64. in causa quæ vertitur, col. 3. vers. sed præsupposito: & Soci. con. 164. visa bulla Bonifacij, col. 8. & Iason con. 177. in præsenti, col. 5. versi. secundò adest, lib. 2. & Alcia. in l. transigere, in verbo, in aliis, post prin. C. de transac. Adeò quòd sicut reus criminis non potest inte-

Causæ maioris partis bonorum æquiparantur criminalibus.

rim dum lis pendet.nouos honores appetere, per l. reus delatus. ff. de muner. & honor.& l.j.C.de reis postul.lib.10.Ita & qui patitur controuersiam omnium, vel magnæ partis bonorum,vt voluit glos.not.ibi,quam sequitur Luc.Pen.col.3. in prin.& Io.Plat.Et simile voluerunt Pe.Cy.Ray.& Fulg.in l.reum criminis.C.de procura.Et sicut dicitur inimicus capitalis,qui de statu,& capite controuersiam mouit:ita & qui de omnibus bonis aut maiori eorum parte,secundum Bald.in d.l. athletæ. §. dat remissionem,per illud tex.ff.de excu.tut & ante illum Bar.in d.l.testium, in prin. & ibi Alex.in addi.ff.de testib.& voluit quoque Panor.& Io.Ana.in c.cum oporteat vterq; col.2.de accusa.& Iason,d.consi.177.vbi supr.lib.2.Quæ cum ita habeant,ideò non minùs dolent homines,si pecuniam,quã si vitam ipsam amittant.Quin & sunt nonnulli qui pecuniam animæ anteponunt,vel teste Rabbi Moyse Aegyptio li.3.Perplexorum.c.41.Quod & Cato de liberis astruit, ita scribens, Et quod perspicuum est, maiorem curam habere nos marsupij nostri,quàm vitæ nostræ.

Inimicus capitalis dicitur qui de maiori parte bonorũ cõtrouersiam mouit.

381 ¶Satis ergo probatum aduocatos vitam hominum defendere,dum eorum bona defendunt.Quin & aliis quoque rationibus hoc ipsum facere possunt videri,cùm videlicet reos criminis capitalis à morte defendunt,& vindicant, alioquin per accusatorum calumniã,aut iudicum iniuriam perituros.Nónne Ligarium, quem Iulius Cæsar pro cõdemnato habebat,Cicero suo patrocinio liberauit? Nónne & L. Flaccum omnium opinione damnatum,& testimoniis multarum ciuitatum conuictum iudicibus extorsit?vt à Plutarcho relatum est.Ex quo Tacitus in eo lib. quo oratores sui temporis cum antiquioribus confert,dum loqueretur de Forensi causidicorum eloquentia, Sin periculum, inquit,irrepat, non Hercule lorica, aut gladius in acie firmius munimentum,quàm reo & periclitanti eloquentia,præsidium simul & telum, quo propugnare pariter & incessere,siue in iudicio,siue in senatu, siue apud principem possis.Hæc ille.Qua in re aduocati sunt medicis eò magis anteponendi,quò ea mors, à qua liberant ignominiosior est,quàm ea quæ morbis contigit. Imò si veriùs propriúsque loqui velimus,illa omnino ignominiosa est,& morienti & ipsius generi:ista nequaquam.Item leges coercent,reprimunt, atque cohibent temerariam hominum audaciam,ne alter alterum quotidie interficiat,néve alter alterius capiti insidietur.Nam vt scribit Horatius,

Alio modo aduocati vitã hominum defendunt.

Oderunt peccare mali formidine pœnæ.

Quot enim censes homines fuisse necatos,si qui in aliorum mortem cõspirauerant, pœnam legibus statutam non formidassent.

382 ¶Nec est quòd magnopere curemus illũ ordinẽ scripturæ,quo prælatos alicubi medicos patronis reperimus,quando id non admodum consideretur, per text. in l.nec enim ordo.ff.de solutio.& ibi cõcord.in gl.Et videmus etiã alibi,patronos nõ simplicibus tantùm medicis,sed & archiatris ordine ipso antepositos,vt in l.vlt.vers.de aliis autem.C.de inoffi.testa.Et notarios medicis etiam præpositos,in l.vlt. post prin. C.com.de leg.quamuis continuò pòst in eadem l.medici pluris ęstimentur quàm notarij,vt hinc facilè intelligas non admodum curandum esse de eo ordine.

Ordo non considerandus.

383 ¶ Sed vt his maturè relictis, redeamus ad medicinæ vtilitatẽ:Nihil fido amico vtilius esse,nihil conducibilius, nihil iucundius omnes existimant. Omnium (inquit Tullius lib.1.de finibus bonorum & malorum) rerum, quas ad beatè viuendum sapiẽtia comparauit,nihil est maius amicitia,nihil vberius,nihil iucundius:vt interim omittam adeò multa de vtilitate & laudibus amicitiæ ab eodem descripta in eo lib. quem illi peculiariter dedicauit:& longo antè interuallo à Theophrasto,Xenocrate,Calchedonio, Cleante, in libris quoque in eam rem priuatim compositis. Atqui rei adeò vtili & iucundæ comparat Ecclesiasticus medicamentum, Amicus (inquit c.6.) fidelis,medicamentum vitæ.

Amicitia vtilitas.

384 ¶ Et vt hanc quoque medicinæ vtilitatem intelligas:Quid sanitate rerum omnium vtilius est?Certè nihil, vt dicit Galenus in lib.Sectarũ, vtpote qua neglecta, vt scribit Hippocrates lib.3. περὶ διαίτης, nulla est cæterarum rerum voluptas.Et sine qua, vt in

Sanitate nihil vtilius.

vt in ipsius hymno cecinit Orpheus, cuncta sunt hominibus inutilia. Ideóque illud hodie vulgò dici solet, Qui sanus est, diues est. Et qui epigrāma in Apollinis Deliaci propilæo inscripserat, illud inseruit, autore Aristotele, λῷστον δ' ὑγιαίνειν, id est, Optimum est sanum esse. Idem lib. Rhetoricorum 2.c.21. hanc sententiam celebrari dicit solitam, Bene valere præstantissimum hominibus est. Maximus Tyrius Platonicus in initio Sermonis 41. scribit vetustum olim carmen fuisse, quod in supplicationibus canebatur, Beatorum antiquissima sanitas: In reliquam vitam tecum sim.

385 ¶At ipse Plato in Gorgia scribit cantilenam hanc conuiualem & discūbentibus celebrari solitam ex poëta quopiam, ὑγιαίνειν μὲν ἄριστόν ἐστι, τὸ δὲ δεύτερον καλὸν γενέσθαι, τρίτον δὲ (ὥς φησιν ὁ ποιητὴς τοῦ σκολιοῦ) τὸ πλουτεῖν ἀδόλως. Id est, Optimum esse bene valere, Secundo loco esse formosum, Tertio habere diuitias (vt verbis poëtæ ipsius vtar) nulla fraude quæsitas. Cuius etiam meminit lib. 2. de Legibus. Sed & idem li. 1. de Legibus, & iterum lib. 6. de Repub. scribit inter bona humana primum esse sanitatem, Secundum formam, Tertium vires, Quartum diuitias. Sclerias autem apud Stobæum Sermo. 101. ita similem sententiam pronunciauit, *De eadem re.*

Ὑγιαίνειν μὲν ἄριστον ἀνδρὶ θνατῷ,
Δεύτερον δὲ φυὰν καλὸν γενέσθαι,
Τρίτον δὲ πλουτεῖν ἀδόλως, εἶτα
τέταρτον, ἡβᾶν μετὰ τῶν φίλων. Id est, ex Gesneri traductione,

Optima quidem est sanitas viro mortali.
Deinde bonum ingenium,
Tertio diuitiæ sine dolo partæ.
Postremò vigens ætas inter amicos. At Theognis,

Κάλλιστον τὸ δικαιότατον, λῷστον δ' ὑγιαίνειν,
ἥδιστον δὲ τυχεῖν, ὧν τις ἕκαστος ἐρᾷ.

Quibus significatur pulcherrimam rem esse iustitiam: optimam sanitatem: Suauissimam autem desiderata consequi.

386 ¶Sed & Cato Censorius, si is est, primas tribuit sanitati, cùm scribit. *De eadem re.*

Sit tibi præcipuè, quod primum est, cura salutis.

Quod sic vertit Planudes,

Ἔστω σοι μελεδώνων πρώτη φροντὶς ὑγείας.

At Diogenes Synopeüs fœlicitatem quinquepartitā diffiniebat. Primam eius partē bene consulere, Secundam sensibus & bona valetudine corporis vigere, Tertiam in rebus gerendis fortunatum esse, Quartam gloria & claritudine apud homines excellere. Quintam pecuniis cæterisque rebus ad omnes actus humanitatis affluere. Testis alter Diogenes Laërtius. Qui & ipse in Aristotele tradit eum valetudinē inter bona corporis reponere. Et in Zenone Cittico Panetium atque Possidonium (philosophos adeò Ciceroni celebratos) dixisse virtutem minimè sufficere ad bene beatéque viuendum: sed & bona valetudine opus esse.

387 ¶Porrò Crātor Solensis existimabat primas vitæ partes virtuti dandas esse: secundas bonæ valetudini: tertias honestæ voluptati: quartas diuitiis. At Thales Milesius ex septem vnus, interrogatus quisnam fœlix esset, Qui in corpore, inquit, sanus est. autor Laërtius. Possidonius Apameüs dicebat maximum inter homines bonū esse diuitiàs, & sanitatem, vti refert Epiphanius Cyprius lib. contra Hæreses 3. Tomo 3. Hæresi 80. eadémque vlt. Fertur inter Græcas sententias Menandri senarius, *De eadem re.*

Οὐκ ἔσθ' ὑγείας κρεῖττον οὐδὲν ἐν βίῳ. Id est,
Quàm bene valere meliùs in vita nihil. Et alter,
Ὑγεία καὶ νοῦς ἐσθλὰ τῷ βίῳ δύο.
Rectè valere, & sapere duo vitæ bona.

388 ¶Noster autē Ecclesiasticus c. 30. Melius est (inquit) pauper sanus, quàm diues imbecillis. Et paulò infrà. Melius est corpus validum, quàm census immensus. Non est census super cēsum salutis corporis. Plutarchus in libello de valetudine bona tuēda, *De eadem re.*

dicit bonã valetudinem maximè diuinum, longéq; blandissimum esse condimẽtũ. Martialis lib.10.epig.47. inter ea quæ vitã faciunt beatiorẽ salubre corpus reponit. Synesius Cyrenensis in oratione de laudibus Caluicij, asserit sanitatẽ rerum bonarũ esse optimã. Iuuenalis ad calcem Saty.10. nihil aliud orandũ esse dicit, quàm vt sit mens sana in corpore sano. Secundùm quàm sententiã ferunt Pyrrhũ Epirotarũ Regem bellicosissimũ, cùm immolaturus templa inuiseret, non regni ampliorẽ modũ, non de hoste victoriam, neq; item gloriã illustriorem, aut diuitias, & id genus alia quibus mortaliũ plerique inhiant, sed vnũ hoc ὑγιαίνειν, id est, valere ac sanum esse à diis precari solitũ, tanquam hac parte bene cõstituta prosperiùs cessura cætera viderentur. Nam si toto sinu sese effundat fortunæ afflatus, absit autem valetudo, nullũ illinc profluit emolumentũ quod iuuet. Cuius rei meminit Lucianus in eo opere cui titulus est ὑπὲρ τοῦ ἐν τῇ προσαγορεύσει πταίσματος, id est, pro eo quòd inter salutandũ lapsus fuerat. Propterea vt idem Lucianus tradit in eodẽ loco, Antiochus cognomento Soter prælio cum Galatis congressurus, in quiete arbitratus est Alexandrum sibi astare, moneréq;, vt tesseram hanc ante pugnã militibus daret, ὑγιαίνειν, id est, bene valere. quod cùm is non neglexisset, nobilem de hostibus victoriam assecutus est.

389 *De eadem re.* ¶Pythagoras quoque in epistolis, vt & ipse Lucianus recenset, non alia vsus est salutatione, quàm vt iuberet ὑγιαίνειν, vt ex Oecello Lucano, Archita, & aliis ipsius discipulis cõiicere licet. neq; enim is aliquid suorũ scriptorũ relinquere post se voluit. Id autem institutum & Pytagorici mox seruarunt, quoties missis inter se mutuò literis graue, aut seriũ aliquid scriberent, veluti animæ corporiq; nil amplius cõgrueret. Hócque vno bona hominis vniuersa comprehẽderẽtur. Quin & symbolũ quo inter cõpares vterẽtur, dicebatur ὑγίεια, id est, sanitas. In Sicyonia ὑγιείας simulachrũ celebriter cultum ex ipso Luciano, & aliis antiquis monumentis adnotauimus.

390 *De eadem re.* ¶Sed audi diuum Augustinũ in Decretis canonicis, in c.decimę 16.q.j. Decimæ, ait, tributa sunt egentiũ animarũ. Quòd si decimã dederis, non solùm abundantiã fructuũ recipies, sed etiam sanitatẽ corporis & animæ cõsequêris. Vidésne Augustinus quanti sanitatẽ corporis faciat, vt qui eam polliceatur veluti pro maximo præmio, iis qui decimas Deo reddiderint, vt etiam annotat Ioan. An. in c.1. in fine, de deci. li. 6. Sed & in sacris literis Esaiæ 58. sanitas iis promittitur, qui esuriẽtibus panẽ suũ fregerint, egenos & vagos in suam domum induxerint, & nudum operierint. Et Ecclesiastici c.34. proponitur deus dans sanitatem, vitam, & benedictionem, timentibus eum. Galenus autem lib. de sanitate tuenda 5. asserit satius esse, si cui vllum omnino pectus est, sexcenties malle mori, quàm vitam valetudinariam viuere.

391 *Sanitas medicinæ finis.* ¶Hanc autẽ rem adeò vtilem, adeò cunctis expetitam, vel summis viris cõfert præstátq; medicina, cuius finis atq; intentio est ipsa sanitas, sicuti dicit Galenus li. Sectarum in prin. & aliàs sæpissimè, & Gregorius Naziãzenus in Apologetico. Et vt scribitur in l.cum antiquitas, post prin. C. de testa. sine medicina sanitas periclitatur. Ex quo planè sequitur, medicinam summè esse vtilem & necessariam. quod & fatetur Imperator in l. Archiatros, & ibi Lucas Pen. qui id annotat. C. de Meta. lib. 12. Nihil tamen impedit quin & prætereà audiamus Cassiodorum de vtilitate ipsius, li.6. Epistolarũ variarũ ita disserentẽ, Inter vtilissimas res, quas ad sustentandam humanæ fragilitatis indigentiam diuina tribuit natura, pręstare videtur aliquod simile, quod potest auxiliatrix medicina conferre. Ipsa enim morbo periclitãtibus maternâ gratiâ semper assistit: ipsa contra dolores pro nostra imbecillitate confligit: & ibi nos nititur defendere, vbi nullæ diuitiæ, nulla dignitas potest subuenire. Hæc ille.

392 *Sanitatis parens medium.* ¶Sed quoniam in sanitatis mentionem nuper incidimus, hic locus me submonet, ne & aliud de sanitate prætermittam, quod ad medicinæ laudem, & eam quidem non mediocrem pertinet. Sanitatis sanè parens est medium, hoc est temperies: imò sanitas est idem ipsum temperamentum, sicut morbus intemperamentum, vt dicit Galenus libro 1. de Accidenti & Morbo, aut vt alij vertunt, de differentiis morborum: & Ioãnitius in suis Isagogis. Ideò idem Galenus circa initia li.1. περὶ ὑγιείας, scribit Tẽ-

perantiam,siue Symmetriam calidi & frigidi,sicci & humidi naturalē esse sanitatē, præsertim similariū partium.quam Aristoteles in 3.quæstione Encyclica primæ sectionis,diffinit,Secundam valetudinem mediocritatem quandā esse.Ex quo & Galenus lib.2.eiusdem operis nuperrimè citati,scribit in omni tuēdæ sanitatis materia id potissimum esse spectandū,quod mediocre est.Nam & vt tradit Plato in Timęo, corpus nostrum his quatuor qualitatibus constat,sicco,humido,frigido,calido, vt quod sit compactum ex terra,aqua,aëre,& igne.Ex quibus quum vnum plus æquo aut excedit,aut deficit,flaccescit corpus,& in ægritudinē labitur: & ita mediocritate ac temperamento de corporibus subducto mutationes variæ, morbi, corruptiones propè infinitæ irroborant,atque inualescunt.Cuius Platonicæ sententiæ testimoniū citat Galenus libr.de Elementis.Sed & Alcmeon quoque scribit sanitatē Isonomia contineri,hoc est,æquabilitate potentiarum quarundam, videlicet humecti, calidi, sicci,frigidi,amari,dulcis,& id genus aliorum.Et si monarchia in his aliqua se ostentarit,confestim oriri morbos,deinde quoque mortem consequi, vt retulit Plutarchus in libro postremo de Placitis philosophorum c.quoq; postremo. Diocles quoque apud Stobæum c.98.dicebat τὰς πλείστας τῶν νόσων διὰ ἀνωμαλίαν γίνεσθαι,id est,plerosque morbos ab inæqualitate prouenire.

Sanitas æquabilitate quatuor humorū continetur.

593 ¶Sed & Fabius Quintilianus,si is est,Decla.8.Quicquid nos(inquit)in vitia morborum à naturali sanitate cōmutat,facit aut nimij sanguinis pondus exæstuans, aut superfluens calor,aut vltra naturalem modū humor exundās,& cæt.Propterea ab Aristotele illo philosophorū Deo rectè quæsitum in primo omniū problemate,Quare magnæ exuperantiæ pestilentes sunt,quoniam,vt ille dicit,aut excessum, aut defectum faciūt,qua quidem re morbū consistere certum est.Videmus enim eū qui suprà modū bibit,aut comēdit,crapula & ebrietate perire.Cōtrà qui nihil,aut minimū edit,aut bibit,marcescere,& in phtisim,hoc est,tabē incidere.Eodē modo, qui nihil dormit,aut qui minimùm,necesse est morbo perire.Quæ & prius annotarat Hippocrates,cùm inquit lib.2.Aphorismorū,Somnus & vigilia si alterutrum modū excesserit,malum est.Neque repletio,neque fames aliquo modo bonum.Idem quoque,si is est,in lib.de natura hominis,Plura(inquit)in corpore sunt,quæ cùm plus iusto inter se calefiūt,aut refrigerātur,aut siccescunt,aut humefiunt,morbos pariunt.Et paulò inferiùs,Corpus humanum habet in se sanguinem,& pituitam, & bilem duplicem, tùm flauam,tùm atram. Ex quibus & consistit,& ægrotat,& valet.Valet quidē,cùm ea inter se vim & copiā mediocriter temperatas,maximéque permixtas habuerint. Contrà laborat,cùm eorum aliquid est plus minúsue iusto.Quę cùm ita sint, Paulus Aegineta eum demum esse dicit temperatissimum hominem,cuius corpus omnium extremorum exactè mediū tenuerit.Quod nō solùm in vita humana, sed & in brutis,plantis,& seminibus videre licet,vbi à nimio humore,siue frigore necātur:sata à nimia siccitate,seu feruore exiccantur & comburūtur,& vt ait Virgilius Ecloga 7.

Aret ager vitio moriens sitit aëris herba,
Liber pampineas inuidit collibus vmbras.

Magnæ exuperantiæ pestilentes.

594 ¶Est ergo mediū sanitas,aut sanitatis caussa.Qua ratione(vt ad id tandē veniamus propter quòd adeò multa præfati sumus)medicina & medici à medio dicti sunt, vt Senecæ in quadā ad Luciliū epistola,& Prisciano in li.de 12.carminibus c.5. & omnibus propè placuit,qui horū etymum adscripserūt:quoniā videlicet tēperantia est mediū inæqualitatis,quæ solet fieri ex contrariis elementis.Cuius quidē temperātię in corporibus nostris auctores sunt medici,qui & mediis quibusdā,hoc est,tēperatis rebus sanitatē tuentur.Ideo Galenus in li.Hæreseōn,scribit autoritate Platonis medicinā esse temperantiā corporis aduersus plenitudinem & inanitionē. Quanquam scio Archi.post Papiam scripsisse in c.medicamentū,de pœni.di.j.medicinam à modo dictam,vt non multū,sed paulatim adhibeatur.Nam in multis,inquit, contristatur natura,mediocri autem gaudet.Sed & posset dici medicos dici à verbo græco μέδομαι,id est,curo,quòd scilicet morbos curant,& sanitatem restituūt,quod in idē recidit.Aliūde quoq; ducit Verrius,& ab eo Festus Pōpeius,vti apud illū videre poteris.

Medicina & medici à medio dicti.

¶Cæ

395 *Medicinam contineri victus & alimẽtorum appellatione.*

¶Cæterùm quãti medicinã faciũt nostri, quámq; vtilem & necessariam existimãt, vel ex hoc vno apparet, ꝙ voluerunt sub nomine & appellatione victus & alimentorũ, medicinam cõtineri. Tanquam sine illis viuere nõ possimus, vt qui alimẽta, vel victum præstare debet, idem & ægroto medicamẽta suppeditare teneatur, vt voluit Bar. in l. cùm dotem. §. sin autem in sæuissimo, per illũ tex. & ibi quoque Alber. & Angel. qui eũ §. legũt cũ §. si maritus, vterq; col. 2. & Alex. col. j. ff. sol. matr. & idẽ Bar. in l. libertis quos. §. j. & in l. legatis, la 1. ff. de ali. legat. & in l. cũ hi. §. qui transigit, & ibi quoque Angel. & Ias. ff. de transact. & in tractatu de alimentis, col. 1. versic. quæro an ille, & Alberi. in l. cætera. ff. de verbo. significat. & Flori. in l. sicut impendia. ff. de vsuf. & in l. si filia. §. si filiussa. col. vlti. ff. famil. hercis. Fran. Are. in l. si seruum, col. 3. versic. tertiò adde. ff. de verb. obliga. & Philip. Cor. con. 286. pro præsentis cõsultationis decisione, paulò ante fi. lib. 3. & Iason in l. cùm antiquitas in 3. no. C. de testa. & Pau. Citad. in tract. de iure patro. in 5. tracta. in 6. parte, ar. 4. in 4. quæstio. & Caro. Ruy. cõsi. 139. visis processibus, col. 1. lib. 4. & ante hos Specul. tit. qui filij sunt leg. §. 1. versi. sed nunquid is qui præstare tenetur alimenta, per tex. in d. §. sin autem. & in d. l. sicut, & in d. l. legatis, & etiã in d. l. cætera, ibi, curandíue corporis, & l. verbo victus, & l. quos nos hostes. §. viuere. ff. de verb. signifi. quod & ante ipsum voluerat Marti. Pha. vt refert Ioan. Andr. ibi, & iterum in versic. in summa nota, qui aliquantò pòst sequitur. Quamuis gl. in c. nihil, in glo. vlt. in fi. 7. quæstio. 1. dicat quòd medicina non numeratur inter alimenta, per l. non omne. ff. de peculi. lega. quod & idem dicit Bald. in rubri. de vit. & honest. cleri. vbi tamen fatetur eam venire appellatione victus, sed cæteri omnes non distingũt. Idem autem Bald. in l. si cùm dotem. §. si maritus, cum quo legit d. §. sin autem, dicit ibi probari medicamenta non contineri appellatione alimentorum, cùm ibi ponantur vt diuersa, tamen subdit simile esse iudicium de vtroque, vt ibi patet.

396 *Indignus censetur qui defuncto ægrotãti medicos nõ adhibuit.*

¶Sed quocunque ea res modo se habeat, satis cõstat ex suprà dictis, iure optimo scripsisse gl. in l. indignum. ff. qui. vt indig. fiscum aduocare posse hæreditatem ab hærede, tanquam ab indigno, qui medicos defuncto, dum ægrotaret, non adhibuit. Quam & sequitur Marti. Laud. in tracta. de fisco, versi. 42. & Alex. consi. 137. viso processu, in princip. lib. 7. Et idem voluit glo. in l. quòd si nolit. §. si mancipium, & ibi Cepol. nu. 16. ff. de ædil. edic. & videtur voluisse glo. in l. si ab hostibus. §. 1. ff. solu. matri. dum allegat d. l. indignum. Quæ & hoc prætereà. & quidem non obscurè voluit, virum, qui vxori ægrotanti medicos non adhibuit, nihil ex dote ipsius lucrari. sequuntur Docto. ibi, & Bar. in l. idémque. ff. pro socio, & in l. si seruum, in princip. ff. de verbor. obliga. & in l. in bonorum. ff. de bono. possessio. & in auth. dos data, col. 2. C. de dona. ante nupt. & Bald. in l. iuris. C. qui admit. ad bono. posses. & in l. quod in vxorem. C. de nego. gest. & con. 254. proponitur quòd vxor, post prin. lib. 2. Alex. con. 91. repetitus. col. 2. lib. 7. & con. 123. viso processu, ferè per totum, eodem libr. 7. quo loco latè ostendit, quomodo id intelligatur, & Soci. qui & hoc limitat, con. 115. viso processu, colum. vlti. lib. 3.

397 *Creditor repetit impensas medicorum, etiamsi seruus mortuus sit.*

¶Pro quibus est optimus tex. in d. §. si mancipium, vbi is in culpa esse mortis alterius dicitur, qui medicos non adhibuit, vt sanari potuerit. Et in l. si necessarias, in princip. ff. de pign. acti. vbi si creditor dederit pecuniam medicis, quò curarent seruum pignori datum ægrotum, repetit creditor à debitore tanquam necessarias impensas, etiãsi seruus ex eo morbo decesserit. Et aliam quoque gl. in c. prouidendum, in verbo, inferas 83. di. eum præsumi furiosum, qui ægrotans prohibet sibi dari medicinas. quam sequitur Specul. tit. de salar. §. vlti. versi. sed quid si infirmus, & versi. seq. & ex theologis Anto. Flo. in prima parte 3. partis principalis suæ summæ, tit. 7. cap. 2. §. salarium autem, col. 1. in fi. Qui & ipsi voluerunt, quòd huiusmodi ægrotus inuitus & renitẽs poterit à medico curari, soluétq; is expensas. cum multis cõcord. quas adduxi suprà capit. 6. nume. 37. adde & text. Non tamen peccat ægrotus non parens medico, cùm non sit eius prælatus, secundùm Inno. & recentiores, in c. tua nos, de homi. licèt malè faciat, vt dicunt Ioã. And. Cardi. Ioan. Ana. & Fely. ibi, At certè is peccat qui contra præ

tra præceptum medici ægroto etiam petenti quicquam tradiderit, vt dicunt Hosti. & ipse Io. And. & Ioan. Ana. ibi, Adeò deferunt nostri Iurium interpretes medicorũ autoritati.

Medicorum iudicio in multis statur.

398 ¶Sed & alias sæpe, & ipsi & leges, & sanctiones Pontificum multa relinquunt medicorum iudicio, videlicet, an vulnus sit lethale, néne, per c. significasti, le 2. de homici. Et an ex vulnere, an ex febre quæ superuenit, quis sit mortuus, vt voluit Spec. titu. de homi. §. 1. col. 1. versi. pone A. vulnerauit, & iterum versi. an mortuus, & Card. post Matth. in cle. 1. & ibi quoque Imo. col. vlti. eo. titu. Signo. Homo. con. 63. Titius calce percussit, col. 2. & con. 155. in processu facto, col. 6. in prin. 3. dubij, & consi. 163. factũ sic se habet, quidam Simonelus, & Bal. con. 237. ad euidentiam, col. 2. lib. 2. & consil. 328. an vulnus fuerit, eod. lib. 2. Floria. in l. ait lex, col. 2. ff. ad legem Aqui. & Cepol. con. 28. magister Iacobus, col. 4. versi. item etiam magister, & versi. ego tamẽ sine dubio, & multis seq. & con. 62. magnifice ac generose rector, col. 2. & Soci. con. 178. primo aspectu, col. 2. versi. circa primum, ibi, tamen illam op. lib. 2. Et vtrùm quis verè sit furiosus, an verò furorem simulet, vt impunè delinquat, secundùm Iacob. Aret. Nico. Neap. & Bal. in l. obseruare. ff. de cura. furio. Vt proinde proclamare posimus cum Erasmo, O noua dignitas medicinæ, agitur de capite hominis, & iudicis sententia pendet ex medici præiudicio. Item an valetudo militis eiusmodi sit, propter quã is dimittendus sit. l. semel, ibi, medicis denunciantibus. C. de re militari, lib. 12. Et an ægrotus sit sanæ & integræ mentis, vt hinc sciatur an possit testari, secundùm Cyn. in l. senium. C. de testa. & Bar. & Bal. in l. 2. ff. eo. Et an morbus redierit ex priori causa, an ex noua causa, secundùm Panor. in c. presbyterum, de homi. cum concord. alibi à me traditis. Et generaliter in his omnibus, quæ ad medicinam pertinent, secundùm Specul. tit. de proba. in 2. parte. §. vlti. versi. hoc quoque notandum, de quo etiã per Bar. in proœ. ff. etiam, in §. omnem, & in l. j. ff. de ven. inspic.

Medicis apud Aegyptios stipẽdia publica.

399 ¶Hinc medicinæ vtilitatem considerantes Aegyptij sapientissimi hominum semper habiti, ex publico medicis stipendia victúmque concedebant, qui secundum legem ab antiquis probatísque medicis traditam ægros curarent, autore Diodoro li. 1. Indi nullas artes exquisitè discebant præter medicinam, vt scribit Strabo li. 15. qui & paulò pòst tradit è Germanis (hi alterum philosophorum genus Indorum, alteri enim Brachmanes vocabantur) medicos fuisse multos, & eos quidem post Syluicolas honoratissimos, vt qui circa hominem philosophantur. Nemo illos hospitio nõ libenter suscipiebat. Nemo rogatus illis non irrogabat quæ victui erant necessaria. Sed & Diodorus ipse lib. 2. tradit, apud eosdem Indos fuisse medicos, qui è publico stipendia percipientes peregrinos ęgrotos curarent. Plato lib. 3. de Repub. Bonos (inquit) medicos habere oportet in ciuitate, qui ab ineunte ætate vltra discendæ artis studium inter plurimos corpore malè affectos fuerint versati, ipsique omnium morborum genere laborarint, naturáque imbecilla sint. Neque enim corpore corpus curant. Cyrus ille sapientissimus rex Persarum, & qui ad illos primus imperium transtulit, apud Xenophontem lib. j. dicit vrbes medicis indigere, quibus & bene valere opus est. Ideóque post regnum à se adeptum huius quoque rei habuisse curã. Cui Cyri sententiæ adstipulatur text. in l. si duas §. grammatici. ff. de excus. tuto. & in l. j. ff. de Decre. ab ord. faci. quibus cauetur certum medicorum numerum debere esse in vnaquaque ciuitate. Ideóque posteà in l. ambitiosa, eo. tit. sancitum est posse Decuriones medicis salaria constituere de publico, quam l. annotat glos. in l. 1. C. de præb. sal. lib. 11. ad limitationem illius l. prohibentis salarium constitui ex iuribus reip. inconsulto principe. Iulius Cæsar omnes medicinam professos quò libentiùs & ipsi vrbẽ incolerent, & cæteri appeterent, ciuitate donauit, teste Suetonio, in vita illius c. 42. Eius successor Augustus, vt idem retulit, in magna quadam sterilitate & difficili remedio omnes peregrinos exceptis medicis vrbe expulit. Et vt memoriæ prodidit Plinius lib. 29. c. 1. Cùm Romani aliquando Græcos Italia pellerent, medicos exceperunt. Alexander Seuerus & ipse Romanus Imperator, à quo tam multas leges habemus, medicis salaria instituit, vt auctor est Aelius Lampridius.

¶Nullus

400 ¶Nullus fermè celebriorum principum sine medicis sibi quidem propriis fuisse legitur. Quin & hodie publica cõsuetudine receptum est apud omnes orbis nationes, ne princeps vsquam gentium agat absque medicis. Et ea potissimùm, vt opinor, ratione, quòd, vt iam diximus, multa animi vitia ex corporis vitiatis humoribus oriũtur. Nec eorum sæpè mentem esse sanam, quorum corpus inualidum est, in ea præsertim parte, quæ rationis sedes est, id est, in cerebro, quod plerunque principibus vitiatum est. Propterea frustra reclamant qui sunt à consiliis, furis ô princeps, ad te redi: nisi medicus arte sua neque volenti, neque sentienti suam mentem purgato cerebro reddiderit. Si Cambysi sacro (vt scribit Herodotus in Thalia) morbo laboranti, proindéque insanienti fidus adfuisset medicus, non vsque ad fratris sororisque, & eiusdem vxoris, & aliorum domesticorum interitum insaniuisset. Si etiam Caio Caligulæ corpore & mente valetudinario adfuisset medicus, qui cerebrum, vt ipse aliquando cogitauit (teste Suetonio) purgauisset, non vsque ac pugionum ac venenorũ scrinia in perniciem humani generis insaniuisset.

Principes nũquã sine medicis esse debent.

401 ¶Proindéque & principes adsciscere sibi medicos veluti proprios & peculiares docuit antiquitas, quæ suum quoque medicum Deos ipsos habuisse dixerit, quem Pæana Dorici, Pæonẽ alij vocant, vt scribit Seruius enarrans illud lib. 7. Aeneïdos, Pæoniis reuocatum herbis, vbi hinc Pæonias herbas interpretatur medicinales, à Pæone deorum medico. A quo etiam idem Virgilius Pæonium morem appellat medicinalem, cum scribit lib. 12. Aeneïd.

—Ille retecto
Pæonium in morem senior succinctus amictu.

Et Galenus li. Therapeuticæ 6. Pæoniam manum appellat medicam. Potest & ab eodem Pæonia herba videri appellata, de qua Plinius lib. 25. c. 4. Vetustissima (inquit) inuentu Pæonia est, noménque auctoris retinet. Huius autem Pæonis medici meminit Homerus Odysseæ lib. 4. & lib. Iliados 5. vbi scribit illum Plutonem ab Hercule vulneratum, cùm in cœlum aufugisset ad Iouis domicilium, curauisse mitigatoriis medicamentis vulneri ipsius appositis,

Τῷ δ' ἐπὶ παιήων ὀδυνήφατα φάρμακα πάσσων
ἠκέσατ'.

Quod & nos alibi ad aliud propositum citauimus. Apud eundem, eodem libr. 5. Iliados, ad finem, Pæon ipse,

πὰρ δὲ Διὶ κρονίωνι καθέζετο κύδεϊ γαίων,
Iuxta Iouem Saturnium sedebat gloria gaudens.

Ex quo Homerus medici dignitatem insinuat. Meminit & ipsius Pæonis Aesopus ille Phryx in quadam vulpis vermísque fabula: & Apollonius Rodius li. 4. Argonauticôn, & Lucianus in Tragœdia cui titulus est Podagra,

Nec ipse vincere summus omnium
Pæon Deorum medicus arte sua potest.

Cæterùm Nicandri Scholiastes hunc eundem esse cum Aesculapio scribit, cui consentiens Artemidorus παιήων, inquit, γὰρ ὁ ἀσκληπιὸς λέγεται.

Pæon autem à παίω inflectitur, quo medela significatur. Sed vt redeamus, Virgilius suo principi Aeneæ assistere facit Iapidem medicum, qui illum à vulnere quod exceperat, curauit lib. 12. Aeneïdos. Alexandro Magno semper Philippum adfuisse scribunt Plutarchus, Arrianus, Q. Curtius, & cæteri vitæ illius scriptores: Et Pyrrho Epirotarum regi Timocharem, & Niciam, vt alibi diximus. Porrò contra hos qui ob medendi curam à comitatu principis discedere non possunt, non currit præscriptio, quãdo iustæ absentiæ ratio, & necessitatis publicæ obsequium ab eiusmodi præiudicio eos defendit. textus est ad literam in l. 2. C. qui non ob. long. tempo. præscript.

402 ¶Nec principes tantũ, sed & exercitus medicos secũ habere oportet, vt facilè perspici potest ex l. j. C. de profes. & medi. lib. 10. qua huiusmodi exercituum medicos, quãdiu ob eam rem Reipub. caussa abfuerint, à ciuilibus muneribus excuset. Et vt scribitur in l. inter eos. §. vlt. ff. ex qui. cau. maio. Militum medici, quoniam officium quod

gerunt

gerũt & publicè prodeſt,& fraudem eis afferre nõ debet,reſtitutionis auxiliũ implorare poſſunt.Et apud Homerũ legimus, quod iam alibi aliud agẽtes ſcripſimus, Machaónem,Podalirum, Autolycum,& eius filios maxima Græcorum exercitui adiumẽta præſtitiſſe.Silius quoque Italicus lib.5.ſcribit Hannibalem ſecum duxiſſe Synalum medicum in expeditionem Italiæ.

403 ¶Sed vt vlteriùs progrediamur,Diogenes Synopeüs cum intueretur gubernatores, medicos,philoſophos: hominem eſſe omnium animalium ſapientiſsimum dicebat. Cùm autem ſomniorum interpretes, coniectores,& huiuſmodi cæteros inſpiceret nihil tum ſe inanius exiſtimare homine dicebat.Lycon Aſtianax philoſophus peripateticus,Stratonis Lampſaceni in ſcholę regimine ſucceſſor, ſuo teſtamento iuſsit honorari medicos Paſithemim & Midam,dignos,vt aſſerebat,magno & honore,& pretio,ob ſummã in ſe diligentiã,& artẽ. Fuere olim apud priſcos illos inſignes ciuitates,aliaq; loca celebria huius artis ſtudio dedicata, adeò eſt æſtimata medicina. Inter Laodiceã & Caruram tẽplũ erat mẽſis Cari appellatũ in maxima veneratione,in quo maxima medicorũ ſchola à Zeuxide cõſtructa eſt, & poſteà ab Alexãdro Philalethe.Eraſiſtratiorũ quoque ſchola Smyrnæ ab Iceſio erecta. author vtriuſque Strabo ad finẽ lib.12.Alexandriæ item medicinæ ſtudia celebratiſsima fuiſſe tradit Ammianus ad fi.lib.22.Plinius Secundus vir omnium conſenſu doctiſsimus tanti medicinã medicoſq; fecit,vt ægrotus denunciarit ne quid ſibi daretur,niſi permittẽtibus medicis,vt ipſe retulit li.Epiſtolarum 7.ad Reſtitutum,epi.eius lib.1.

Homo ob medicos ſapiẽtiſſimus animalium à Diogene indicatus.

404 ¶Quid nunc ingentiſsimos medicorũ quæſtus memorẽ,cũ hęc ars diuinior ſit,quã vt huiuſmodi rationibus ſit æſtimãda? Propterea Hippocrates ad Abderitas ſcribit, nũquam ſe pro eius vſu mercedem recepiſſe: vt quæ ſit libera, Deorumque munus. Auſonius quoque teſtis eſt,patrem ſuum eiuſdem nominis,arte medicum, idipſum etiam factitaſſe,in Epicedio in ipſum patrem,

Obtuli opem cunctis poſcentibus artis inemptæ,
Officiumque meum cum pietate fuit.

At ſi qui ſint qui rerum pretia malint quæſtu & vtilitate metiri, Neque enim illicitũ eſt,nec indecorum medico mercedem accipere ſanitatis,per text. Augu.qui id honorem appellat,in c.non ſanè.14.q.5.quem item notat gl.in c.qui ſtudet,in verbo,ſanitatis.j.q.j.& in c.prouidendum.83.di.& Specul.titul.de Salar.§.vlt.Sed & Tullius,vt id obiter dicam,medici mercedem honorem vocat lib.16.Epiſtolarum,in epiſto.incip.Nos à te.Si quis igitur res quæſtu & compendio metiatur: ne hac quidem parte cuiquam aliarum cedit artium.Neque vlla magis fuit frugifera,& ad rem ſubitò parãdam æquè præſentanea,vt non abs re ſenſerit Eſaïas ſolos ferè medicos eſſe locupletes,& omniũ rerum minimè indigentes,cùm ſcripſerit, cap.3.non ſum medicus, & in domo mea non eſt panis,neque veſtimentum. ex quo & illud carmen minimè quidem elegans,ſed verum,Dat Galenus opes,& cæte.ab Accurſio noſtro relatum in procemio.ff.

Hippocrates gratis medicinã exercuit. Et Auſonius Auſonij poeta pater.

405 ¶Id quod facilè exemplis comprobari poteſt.Eraſiſtratus enim(quod iam ſuprà diximus)Antiocho rege ſanato à Ptolemæo eius filio centũ talentis donatus eſt.Id ſexaginta millia noſtrorum aureorum efficit,ſi Budęo credimus hoc ipſum àffirmãti li.2.de Aſſe & partibus eius. Fuère Caſsio,Carpitano,Aruntio,Albutio, Rubrio(de quibus & ſuprà locuti ſumus.)250.ſeſtertia annua mercede apud principes, vt ſcribit Plinius libro 29.cap.1.id eſt,vt idem Budęus autumat, ſex millia ducenti quinquaginta aurei.Q.vero Stertinius,vt idem Plinius ſubiũgit,principibus imputauit, quòd ſeſtertiis quingenis annuis cõtentus eſſet,cùm ſexcena ſibi quæſtu vrbis fuiſſe numeratis domibus oſtẽderet,id eſt,vt cũ Budęo quoque interpretemur, Stertinius ſummam altero tanto maiorem à principibus habebat,hoc eſt,duodena millia quingentenos aureos, cũ priuato quæſtu & vrbico denaquina millia cogere poſſet. quapropter hoc etiam imputabat principibus, quòd eorum gratia cẽtum ſeſtertia quæſtus contemneret.Par autem & fratri eius(vt Plinius quoque ſubdit)merces à Clau-

Eraſiſtratus ex rege curato accepit 60. millia aureorum.

dio Cæsare infusa est,censusque quãquam exhausti operibus Neapoli exornata,hæredi sestertium trecẽties,vt Budęus legit,reliquere(videlicet ipsi fratres) quantũ Athena,id est,Arũcius solus,vt intelligamus Aruncium cognomẽto Athenam dictũ. Crinas item Massiliensis,vt Plinius etiã subnectit,sestertia centũ, vt vulgo legitur, reliquit muris patrię,mœnibus quoq; aliis penè nõ minori summa extructis. At Budęus in hoc loco legit sestertiũ centies,non sine(vt dicit) vetustæ lectionis astipulatu. Alioquin quonam modo centum sestertia sufficere mœnibus Massiliæ possent? aut cur Plinius magnam hanc summam esse diceret? Charmis vt & idẽ Plinius scribit,& ipse Massiliensis,ægrum quempiam ex prouincialibus sanandũ sestertiis ducentis,id est,quinque millibus nostrorũ aureorũ ex eodẽ Budęo conduxit. Archontio autem vulnerum medico condemnato sestertium centies,idest,ducẽta quinquaginta millia aureorum Claudius ademit,bonis scilicet ipsius cõfiscatis. Verùm eidẽ in Gallia exulanti,& deinde restituto acquisitum non minus intra paucos annos,vt & idẽ Plinius scribit,& nos alibi diximus. Sed & iam quoque scripsimus ex Herodoto,Democedem annua mercede ab Aeginetis talento vno,ab Atheniensibus, cẽtum minis,à Polycrate talentis duobus fuisse conductum. Thadęum quoque in singulos dies quinquaginta aureis cum peregre proficisceretur,& curato Honorio pontifice decem millia aureorũ reportauisse. Sunt qui hoc petro Aponensi dicunt. Ex quibus colligi potest eam artem præ cæteris fuisse æstimatam, cui tanta bonorum præmia darentur. Nec tamen interim in hac mercedis medicorum mentione omittam medicos ea honestate esse debere, vt libenter & non grauatè accipiant quod illis spontè offertur ab ægrotis,quos sanarũt,vti etiam monuit l.archiatri C.de profes.& medi. li.10. Id quod etiam de aduocatis scriptum in l.quisquis.C.de postul.& nos quoq; suprà diximus c.29.nu.48.& seq.

406 *Medendi ars cæteris honoratior.*

¶Quid,inquam,maximos honores huic arti delatos iterum inculcem?quibus,vt opinor,persuasus Lucianus in Medico abdicato scripsit medendi artẽ cæteris esse honorationem,vt non immeritò Tullius lib.1. Officiorũ eam cooptarit artibus honestis,quibus prudentia maior inest,aut nõ mediocris vtilitas quæritur. Et Seneca epistola ad Lucillium 115.reposuerit inter artes liberalissimas. Et Plutarchus in libro de tuenda bona valetudine,eam sic esse de numero disciplinarum liberaliũ dicit, vt politie,splẽdore,incũditate nulla sit inferior. Hæc enim sunt verba illius, τῶν δ' ἐλευθερίων τεχνῶν ἰατρικὴ, τὸ μὲν γλαφυρὸν, καὶ περιττὸν, καὶ ἐπιτερπὲς, οὐδεμιᾶς ἐνδεέστερον ἔχει. Propterea cùm artes sordidæ & nõ honestæ sint etiã clericis simplicibus interdictæ, vt in c.j.de vit.& honesta.cleri.lib.6.& in cle.1.eod.titu.& latè voluit Specul.in titu. de cleri.coniug.§.1.versi.sed quam dices honestã. Certe possunt medici promoueri non ad simplicem modò clericatum,sed & ad sacerdotium, per tex.in c.ad aures,& ibi gl.& Docto.de æta.& quali.& voluit glo.in c.si quis à medicis.50.di. Et ideo etiã medicus est capax nominationis ad beneficia tam ex Pragma.sanctione,titu.de collationibus,capite primo.§.insuper,quam ex pactis inter Papam,& Regem nostrum inuictissimum,in titulo de electionibus,versiculo, tempus autem cõpetens. Possunt itẽ iam promoti ad clericatũ simplicẽ,aut aliàs infra sacros ordines, medicinã quãcumque exercere,præter Chirurgiam,& ipsam sacris tantùm ordinibus interdictã, per c.sententiam,ne clerici, vel monachi. Ideò argumento à contrario sensu potest illis videri concessum aliud medicinæ genus,maximè cùm alibi prohibitum non reperiatur,vt dicit Panormitanus ibi,columna vltima. At sacerdotibus ob id eius artis in vniuersum exercitio videtur interdictum,quòd illi ipsius studio vocare prohibẽtur,per textum in c.vltimo,eodẽ titulo,libro sexto. Nam ex quo prohibetur studiũ, videtur & exercitium quoque satis probibitum, argu.l.oratio.ff.de sponsa.& c.tuæ, de procurat.& c.cùm quid,& ibi not.per Ioan.An.de regulis iuris libro sexto. Sed id non est,quòd ea ars sit minimè honesta:quia si esset huiusmodi, æquè interdiceretur clericis simplicibus,ac sacerdotibus,vt dictũ est:sed ea ratione, ne studio medicinæ occupati,relinquãt studium Theologiæ:néue,si religiosi sint,exeant claustra, vt in d.c.non magnopere,& d.c.vltimo,ne clerici vel monachi. quibus etiam rationibus prohibẽntur & leges alioqui sacratissimas audire.

¶Sed

407 ¶ Sed vt postremò vniuersas eius laudes summatim cũ Erasmo complectar: Si permultas res sola commendat antiquitas, hanc artem primam omniũ reperit necessitas. Si scientiã autores illustrant, huius inuentio semper Dijs attributa est. Si quid au ctoritatis addit honos, non alia tam passim ac tam diu diuinos honores meruit. Si magnifiunt quæ summis viris probantur, hæc summos Reges, hæc primates nõ solũ delectauit, verùm etiam illustrauit. Si difficilia quæ sunt, ea sunt & pulchra, ex Solone & Platone in Protagora: nihil hac operosius, quæ tot disciplinis, tantarũ rerũ peruestigatione, vsuque cõstat. Si dignitate rem æstimamus, quid excellẽtius, quã ad Dei benignitatẽ proximè accedere? Si facultate, quid potentius aut efficacius, quàm totũ hominẽ certo exitio peritururũ, ipsi posse restituere? Si necessitate, quid æquè necessariũ, atque id, sine quo nec viuere, nec nasci licet? Si virtute, quid honestius quàm seruare genus humanũ? Si vtilitate, nullius vsus neque maior est, neque latiùs patet. Si compendio, hæc imprimis frugifera est. Vt nihil omnino addubitandum sit, non derogare nobilitati (hæc enim ea res est, de qua quęrimus) qui se huic arti dedicarint.

Epilogus laudũ medicinæ ex præcedentibus. Ab antiquitate. Ab inuentoribus. Ab honoribus. A difficultate artis. A dignitate. A facultate. A necessitate. Ab vtilitate. A compẽdio.

QVAE CONTRA MEDICOS DICI SOLENT, AVT POSSVNT.

408 ¶ Non desunt tamen qui hanc artem tot tantisq; titulis ac nominibus adornatã vellicare, & inter artes sordidas, mœchanicas, & minimè honestas reponere conantur. Nã omnis ars, inquiunt, vel liberalis est, vel seruilis. Nihil est tertiũ. Medicina autem nõ est ars liberalis, vt probat textus in l. ambitiosa, ibi, si ob liberalem artẽ fuerit cõstitutum, vel ob medicinam. ff. de decre. ab ordi. fac. dictio enim disiunctiua ponitur inter diuersa, vt voluit glos. in rubr. ff. si ager vectiga. cum si. Et etiã frustra adiecisset, vel ob medicinam, si fuisset ars liberalis, quoniam sub prioribus verbis fuisset cõpræhensa. Sed & hoc quoque confirmat text. in l. prima, in princip. iuncto §. medicorum. ff. de vari. & extraordinari. cognitioni. vbi cùm primò fecisset mentionem præceptorum studiorum liberalium, deinde aliquibus interiectis separatim de medicis loquitur, veluti nõ comprehenderentur sub primis. Et similis propè text. in l. prima. C. de decre. Decur. libro decimo, vbi separatim loquitur de liberalium studiorum antistitibus, & de iis qui medendi cura funguntur. Si igitur non sit ea ars liberalis, necessariò est seruilis & sordida. Id quod etiam apertiùs probat text. in l. vltima. ff. de iure immunita. vbi inter plurimos viles artifices, quibus grauiorum munerum vaca tionem conditio artis tribuit, illic memoratos, medici reperiuntur. Et hoc apertè vo luit Petrarcha non semel in iis libris quos contra medicum quempiam ædidit. Et è medicis Auerroïs Colliget 1. capite primo, & iterum libro sexto, cap. 1. Itemque libro septimo, capite trigesimò, de cura apostematum frigidorum, rursumque in lib. 1. de Anima. commẽto. 17. Isidorus Etymologiarum lib. 1. Vgo in Didascalicon. Petrus Aponensis in suo Conciliatore, Differentia quarta, & iterum in Arzusa, rursumque in Commentarijs Problematôn Aristotelis, libro tricesimo, capite septimo, in principio: & è Theologis Antonius Florentinus, in sua Summa, parte prima, capite primo. §. tertio, quibus locis dicunt hanc artem esse mœchanicam. Et ante hos Hippocrates, quo loco citabimus nu. ab hinc 5.

Quæ videtur probare medicinam esse artem illiberalẽ.

409 ¶ Quod & ita probatur: Artes seruiles dicũtur, quia liberos homines dedeceant: sicu ti liberales quas Græci ἐλευθέρια μαθήματα appellãt, vt scribit Iurisconsultus in l. 1. in princ. ff. de vari. & extraordi. cogni. quia libero homine dignæ sunt, vt scribit Seneca epistola ad Lucillium 88. & apertè innuit Terentius in Eunucho,

Artes seruiles cur dictæ. Et artes liberales.

Fac periculum in literis,
Fac in palæstra, in musicis, quæ liberum
Scire æquum est adolescentem.

Vbi & id annotat Donatus, & Tullius statim circa initia libr. 2. Academicarũ quæstionũ, cùm dicit, Omnis liberalis & digna homine nobili ab eo percepta doctrina. Ex quibus etiam vides, has artes nobilibus, & liberis dicatas. Et vt plurimi arbitrantur, & innuit Plinius in procemio libri decimiquarti, & lib. 35. capite decimo, vbi de

pictura loquitur, quia liberis tantùm hominibus in his versari permittitur, vt & è nostris tradit Archi. in c. de quibusdam. 37. di. Hincque eas Cicero in 1. de oratore ingenuas appellat. Et Ouidius lib. 2. de arte amandi,

Nec leuis ingenuas pectus coluisse per artes
Cura sit, & linguas edidicisse duas.

Nam ita vocantur, vt ab iis distinguerentur, quas Græci φαύλας ἐπιστήμας, id est, viles, & ἀνελευθέρους, βαναύσους, ἀγυραίους, id est, illiberales, sordidas, circunforaneas. Ex quo intelligis has artes liberales esse interdictas seruis, vti etiam est sententia Euripidis in Antiope apud Stobæum c. 60.

ὀυ χρὴ πό τ' ἄνδρα δοῦλον ὄντ' ἐλευθέρας,
γνώμας διώκειν.

410 *Serui olim medici.*

¶ Illud autem certum est, olim apud antiquos illos rerum omnium æquissimos arbitratores, fuisse medicos in numero seruorum, quod & ex Iurisconsultis nostris, & aliis scriptoribus videre licet. Nam primùm in l. Thais. §. Lucius ff. de fideicom. liber. ita dicitur, Lucius Titius ita testamẽto cauit, Medicos tibi cõmendo, illum & illũ: in tuo iudicio erit, vt habeas bonos libertos, & medicos. Quòd si eis libertatẽ dedissem, veritus sum quod sorori meæ charissimæ effecerunt medici, ac serui eius manumissi ab eo. Et in l. alimenta. §. j. ff. de ali. & ciba. lega. & in l. Seio. §. vlti. ff. de annuis lega. & in l. patronus. §. item plerunque. ff. de oper. liber. & in l. vltima. C. com. de lega. & in l. prima, §. ne autem C. de com. ser. manu. Extat apud Suetonium in Caligula epistola Augusti Imperatoris in hæc verba, Mitto prætereà cum eo ex seruis meis medicum, quem scripsi Germanico, si vellet, vt retineret. Cicero in oratione pro Deiotaro memorat Phidippum medicum seruum ipsius Deiotari. Seneca lib. 3. de Beneficiis, Tenebatur (inquit) inclusus Domitius, imperauit medico, eidémq; seruo suo, vt sibi venenũ daret. Et paulò post, Vixit Domitius seruatus à Cæsare, prior tamẽ seruus illũ seruauerat. Cuius etiam historiæ meminit Suetonius in Nerone, cùm inquit, In desperatione rerum mortem timore appetitam ita expauit, vt haustum venenum pœnitentia vomeret, medicúmq; manumisit, qui idem sibi prudens ac sciens minus noxium temperasset. Refert quoque Plutarchus in Cæsare, medicum seruum, quum Domitius potionem hausisset, pœnitentiáque mox afficeretur, consolatum esse dominum, tanquam non mortiferam, sed somniferam hausisset potionem. Quam historiam etiam refert Plinius libro septimo, capite quinquagesimotertio. Neque id solùm apud Romanos, sed & apud Hebræos, & illos quidem antiquissimos serui medicinam discebant. Legitur enim Genesis quinquagesimo eodémque vltimo capite, Ioseph illum filium Iacob præcepisse seruis suis medicis, vt aromatibus condirent patrem. Suprà autem inter medicos mentionem fecimus Aristogenis Gnidij, serui Chrysippi philosophi.

411 *Medicos sordidissima quæque tractare.*

¶ Ad hæc medici ex suæ artis præscripto inspiciunt, tractántq; vrinas, oletum, stercus, sputa, menstrua, sudores, saniem, vomitus, omniáq; deniq; hominum excrementa, quæ sunt res omnium sordidissimæ, fæculentissmæ, putidissimę. Quinetiã ipsam merdam (honos sit auribus) gustant, quod quidem nõ piguit Hippocratem aliquando fecisse, vt inde morbi naturam persentisceret, quod tamen alij ad Aesculapium referunt. Vnde & ab Aristophane in Pluto σκατοφάγος dictus est, merdiuorus, id est, merdam comedens. Ita enim ab eo scriptum est,

Medici dicti σκατοφάγοι. id est, merdã comedentes.

γυ. λέγεις ἄγροικον ἄρα σύ γ' εἶναι τὸν θεόν.
Καρ. μὰ δί' οὐκ ἔγωγ' ἀλλὰ σκατοφάγον. id est,
Mul. Igitur agrestem tu mihi narras deum?
Car. Non per Iouem, sed scatophagon.

Quo nomine poëta medicos, quos sub Aesculapio intelligi voluit, appellat, vt scribit ipsius interpres, qui videlicet in curãdis ęgrotis sordida quędã tractãt, lotiũ, aut ventris excrementa contemplantes. Cuius rei meminerunt è Latinis recentioribus Erasmus Roterodamus, Chiliadis primæ cent. 10. c. 95. Cęlius Rodiginus libro Antiquarum lectionũ decimosexto, capite duodecimo. Codrus Sermone decimotertio, vbi

etiam

etiam scribit hoc vocabulum alicubi à Galeno scriptis mandatum esse, sed nostros Græcarum literarum ignorantes barbarum vocabulum nihil significans, pro mero Græco supposuisse. Vbi autem sit is Galeni locus ignoro: nisi is sit in li.10. Simpliciũ Pharmacorum, post principium: vbi non σκατοφάγον dicit, sed κοπροφάγον, id est, stercoriuorum, quod non multum abest. Vt non iã mirari debeas, quod de gustando sudore ægrotantium dicunt, vt apud Auicennam lib.4. Fen. 2. tractatu primo, capite septuagesimo, & sequent. Porrò legimus apud Diuum Chrysostomũ, in libro quem priuatim dedicauit Babylæ martyri, Aristotelem medicum, & philosophum doctissimum, semen quoque humanum degustasse, non alia causa, vt ipse opinor, licèt ille non dicat, quam vt inde etiam naturam vimque seminis ex gustu deprehenderet. Nam quis Aristoteli reuelauit semen humanum salsum esse, vti ipse scripsit Problematón lib.4. cap.13 iterũmque libro trigesimosecundo, c.4. nisi ipse degustarit, aut ex alio qui id fecerit, didicerit?

412 ¶ Sed & medici rebus & medicaminibus sordidissimis vtuntur, vt videre licet ex iis quæ scribit Dioscorides lib.2.c.90. quod de fimo est, & seq. quod de vrina est, & Galenus lib. de simplicibus medicamentis 10.c.1.8.9.10.12.13. & multis seq. vsque ad finem eius libri: Plinius libro vigesimooctauo, capite quarto, & iterum cap.10. & alibi sæpè, & Diuus Hieronymus in Iouinianum libr.2. Et vt pauca ex multis speciatim perstringamus, vtuntur stercore hominum, canum, & hyrundinum ad eum morbũ, quem Græci synanchem, nostri qui Latinè loquuntur, anginam, qui corruptè, squinantiam vocant, vt scribunt Galenus, Mesue, Mahemet Arabi, Auicenna, & alij recentiores, quo loco de ægritudinibus gutturis disserunt. Item stercore Gallinarum ad venena per vomitum educenda, vt tradit Auicenna, & Petrus Apo. in eo libello, quem de venenis composuit, cap.4. Stercore quoque canis ad constringendum ventrem, auctore Alberto li.22. de animalibus. Stercore lupi ex aqua, aut vino albo & tenui, colicis passionibus pro summo remedio apud Galenum, & Aëtium Sermone 9. c.31. Semine virili, quod post coitũ ex vtero fœminæ deciderit, ad strophulas, vt authoritate Xenocratis scripsit Galenus, quibus locis nuper citauimus, vbi & mẽstruis fœminarum, re omnium sordidissima, sudoribus, & aurium sordibus, sputo, vrina hominum, & aliorum animalium, morbos quosdã curari tradit. Et de mẽstruis quoque mulierum memoriæ prodidit Plinius libro vigesimooctauo, capite septimo, & Octauius Horatianus, aut vt alij putant, Theodorus Priscianus libro quarto, Physicæ scientiæ, capite primo. Et de sordibus aurium Plinius libro vigesimooctauo, capite quarto. Nec tantùm hominum sed & pecudum idem Plinius lib.30.c.12. Et de vrinis quoque hominum ipse Plinius lib.28.c.6. De sordibus virilitatis Plinius lib.28.c.4. De spuma equorum idem eodem libro capite decimo, pluribus in locis, & Marcellus capite decimo. Et de genitura verrium e scropha ex coitu excepta, & genitali eorundem, atque etiam spuma: & glutino è naturis vitulorum facto: & equarum quoque genitura à coitu, vrina pulli asinini, genitali taurorum, idem Plinius illo capite decimo, libri 28. Quibus etiam rebus Galenus dicto libro decimo Simplicium, caput peculiare dedicauit, vt etiam fecit Paulus Aegineta lib. septimo, Aëtius Tetra. 1. Sermo.2. cap.110. & multis seq. & Serapio Simplicium cap.453. & cap.466. Et ante hos Asclepiades, cui cognomentum fuit Pharmaceon, multa stercorum & hominum, & brutorum medicamenta collegit, ita vt multos de ea re libros impleuit, & non modò medicamentis quæ foris imponuntur commiscens, sed iis quoque, quæ intrà in os & corpus sumuntur, vt scribit Galenus d. lib.10. Simplicium, in eo cap.4. cui titulus est κόπρος, id est, stercus. Sed & vrina apta ad vesicæ & calculorum cruciatus, ex Plinio d. libro vigesimooctauo, ca.15. Fimo columbino ad eundem morbum, & tonsillas atque celiacorum dolores, teste eodem, lib.30. cap.4. & cap.7. & alibi sæpe. Fimo quoque equino, aprino, suillo, leporino, vitulino, asinino, ad multas ægritudines ab eodem relatas eo. lib.28.c.14. & c.16. ante fi. Stercore columbarum ad sperma augendum, auctoritate Constantini li.6. Viatici c.1. Asini stercore & eo recente, cum duobus cyathis vini albi, ad Ictericiam, ex Arnaldo à villa noua lib.2. Breuiarij c.40. Lupi quoq; stercore, ex Marcello c.29. Et generaliter omnium propè animan-

Medici rebus sordidissimis vtuntur.

tium stercore, vt per Paulum Aeginetam lib. 7. Galenum in eodem libro decimo, de Simplicibus. Sed & lib. seq. de vngulis caprarum, & asinorum: & canum vomitu, vt retulit Plinius lib. 30. c. 11. Quid quod murẽ animalium fœdissimum & ipsi mandi iubent, eodem teste lib. 30. c. 3. & c. 6. Eiusdem animalis nares fæculentissimas osculari, in eodem lib. c. 4. & lib. 28. c. 6. Et eiusdem quoq; cerebrum potui dari phreneticis, eo. lib. 30. c. 11. Vt omittam quod ipsius stercore ad alopecias vtuntur, vt videre licet ex Galeno lib. 1. τῶν τόπων. Multa item medicamenta ex vrinis apud Aëtium Tetrab. 1. Ser. 2. c. 18. Et ex sudoribus, ibi. c. 107. Sed & vulturem omnium auiũ & animalium immundissimum, & illum quidem satiatum humano cadauero, in cibum dari consuluit, vt & Plinius tradit eo li. 30. c. 10. ad fi. vbi & paulò pòst subdit fuisse & qui 21. muscas ruffas, & quidem mortuas in potu darent. Idem li. 30. c. 12. tradit ex medicorum præcepto cinerem è capite bubonis auis quoque fœdissimæ ambustis prodesse. Qui viperam animal venenosissimum porcelli modo inassatum in cibis sumi iubẽt, iocinorum doloribus & vlceribus, vt eodem quoq; lib. scriptum reliquit. c. 6. & c. 13. Imò & ex ipsa vipera putrefacta vermes natos ad oculorum caligines, Marcellus c. 8. Et vermes qui in arbore caua & putrida nascuntur ad vlcera capitum, idem Marcellus c. 4. Et mulorum impetiginibus, ipse Marcellus c. 26.

413 *Hippocrates hanc artem dicit sordidã propter tractationem rerum sordidarum.*

¶ Vt nõ immeritò miratus sit ipse Plinius li. 34. c. 18. eodẽq; vlt. experientiã vitæ, ne fece quidẽ rerũ, excrementorũmq; fœditate intẽtata tot modis. Propterea Hippocrates medicorum antistes in li. de flatibus, ingenuè professus est medicinã esse artẽ sordidam, cùm medicus res fœdas, sordidásq; tractare cogatur. Quibus & ipsi nõ homines tantùm suo halitu, sed & subsellia & marmora attrectatione sua inquinant, vt de Alcone medico scribit Lucilius Græco epigrammate, quod ita vertit Ausonius,

Alcon hesterno signum Iouis attigit, ille
Quamuis marmoreus vim patitur medici.
Ecce hodie iussus transferri ex æde vetusta
Effertur, quamuis sit Deus, atque lapis.

Eiusdẽ quoq; Ausonij est & aliud epig. quod proximè præcedit id quod adscripsimus,

Languenti medico dixit Diodorus haruspex,
Ad vitam non plus sex superesse dies,
Sed medicus dictis fatisque potentior Alcon,
Falsum conuicit illico haruspicium.
Tractauitque manum victuri, ni tetigisset,
Illico nam Marco sex periere dies.

414 *Medici & obstetrices eiusdem precij.*

¶ Quis nunc succenseat gl. quæ dicit in c. non sanè, in verbo, nec medico. 14. q. 5. medicos non esse maioris precij & auctoritatis, quàm obstertices, per text. ad id optimũ in l. vlt. in 1. respon. C. com. de leg. quod & voluit Spec. tit. de salario. §. vlti. in prin. & Io. And. in c. ad aures, de æta. & quali. & Io. Ana. in c. 1. col. 2. de Iudę. Cui concinens Augustinus lib. de ciuitate Dei 3. c. 17. In tanta, ait, strage bellorũ, etiã pestilentia grauis exorta est mulierũ. Nam priusquã maturos partus ęderent grauidæ, moriebãtur: vbi se credo Aesculapius excusabat, q̃ Archiatrũ se, non obstetricẽ profitebatur. Ex quibus verbis satis constat hunc obstetricis titulũ iam à priscis illis temporibus, medicis fuisse adscriptum: sed eũ tamẽ illos à se reiicere conatos. Imò & tex. habemus in l. 1. §. sed & obstretices. ff. de vari. & extraord. cogni. qui obstetrices numero medicorum adscribit. Et hac fortassis ratione, quoniam videlicet ars medicina sit adeò vilis & sordida, prohibuerunt leges, ne medici postularent, sicuti & eadem ratione, ne aduocati munus tabellionis ob vilitatem ipsius exerceant, vt no. in l. vniuersos. C. de Decuri. lib. 12. Illud autem de medicis cauetur in l. placet. C. de epi. & cleri.

Medici postulare prohibiti.

415 *Medici parabolani dicti, & quare.*

¶ Quo etiã in loco, & iterũ in l. parabolanos, quæ proximè sequitur, medici contemptim parabolani vocantur, quoniã videlicet, vt dicit ibi Accursius, multas habẽt parabolas, ob id scilicet, q̃ vt quisq; loquacior est: ita doctior medicus vulgi sentẽtia, & opinione existat. Et eandem expositionẽ affert ipse Accurs. in l. si duas. §. grammatici, in

tici,in verbo,circuitores.ff.de excu.tut.& Alber.Rosa.in suo indice,in verbo medici quid sint. Háncque appellationem in vituperium medicorũ vertit Petrarcha li.4. Inuectiuarum in medicũ.c.vlti.quia videlicet cũ medicos minimè loquaces esse oporteat,vel etiam testimonio,vt hoc illi addam,Arnaldi à villa noua medici celeberrimi,in libro de regulis generalibus curationis morborum, doctrina j. aphorismo omnium nouissimo,vt ne interim prætermittam Græcum illum versiculum incerti authoris,adscritum lib.2.Epigrammatôn Græcorum,

Medicos minimè loquaces esse decet.

ἰατρὸς ἀδόλεσχος νοσοῦντι πάλιν νόσος, id est,

Medicus garrulus ægrotanti iterum morbus.

Et fortè hac de caussa,licèt alij aliò referant, Virgilius medicinam artem mutã appellauit,cùm scilicet inquit lib.12.Aeneïdos,vt tibi locum designem,

Scire potestates herbarum,vsumque medendi
Maluit,& mutas agitare inglorius artes.

Sua tamen impudentia,vt subdit Petrarcha,eò rem deduxisse,vt pro mutis parabolani in iure ciuili dici meruerint.

Callianax reprehensus.

416 ¶ Vt non immeritò vituperandus sit Callianax ille medicus à Galeno in suis in lib. 6.Epidimiôn Hippocratis commentariis memoratus,qui interrogatus ab ægro nũ moreretur,imprudenter admodũ & intempestiuè,atque dicaciter veluti sibi nimiũ placens respondit illo Homerico versu ex lib.21.Iliados,

κάτθανε καὶ Πάτροκλος ὅπερ σέο πολλὸν ἀμείνων. id est,

Mortuus est & Patroclus,qui te multò præstantior fuit.

Quod & nos alibi diximus.Et alius nomine Cointus,cuius item meminit ipse Galenus,qui cum diuitem quendam febre correptum inuiseret,vinúmque oleret, æger vt ab eo recederet petiit. Is verò minimè annuens respondit,Sustine fœtorem vini, cum ipse fœtorem febris tuę sustineam.Quis enim non diceret huiusmodi medicos fuisse ægrotis ipsis alterum morbum,secundùm illum Græcum senarium.

Alphonsi regis in medicos dicterium.

417 ¶ Alphonsus autem Aragonũ Rex cũ aliquando capite ægrotaret,& multi pro suo quisque ingenio ac studio oblectamenta ac munera ægroto Regi excogitarent:Antonius Panormita,qui hoc scriptis mandauit, ad ipsum quoque Q. Curtiũ detulit. Quem Rex ea hilaritate,ea auiditate,ea deniq; fœlicitate cœpit audire,vt quod medici obstupescerent,eo ipso die quo legere cœpit,ægra omni valetudine leuatus acpenè confirmatus eũ aserit.Ex quo frequenter in medicos Rex iocatus Auicennam veluti parabolanum paruifacere,Curtium laudibus accumulare cœpit.

Appellatio Parabolani diluta.

418 ¶ Verùm huiusmodi appellationis ignominiam diluere volens, & in bonam partẽ transferre Arnaldus ille à villa noua,Aphorismorum doctrina 7.c.3.ita scribit, Parabolæ Salomonis ostendunt,quòd quę sapientes in considerationibus naturalibus protulerunt,conuenienti metaphora mortalibus adaptantur. Doctor gratiosus & efficax parabolis vtitur ad occulta per sensibilia declaranda.Aeterni doctoris euangelica lectio testatur eundem fuisse parabolanum. Sapiens igitur ad exẽplum illius præmissa reducit in parabolas opportunas.Hæc ille.

Mendum esse in legibus, quibus medici parabolani vocantur.

419 ¶ Sed tu tamen aduerte,Lector amantissime,quia in d.l.placet, & in l. parabolanos, videtur esse mendum in illo verbo,parabolani. Neque enim ea appellatio medicorum ei loco congruit,nec alibi apud antiquiores reperitur, nec in postrema l. ordo constructionis potest conuenire,si parabolani legas.Ideóque aliud verbum & quidem Græcum fuisse in iis legibus huic verbo proximum coniicio,à nostris non intellectum,qui ideo hoc illius vice suffecerunt.Cui meæ sententiæ suffragatur Ioan. Reuchlin vir certè in omni doctrinæ genere cõsummatissimus,qui in epistola quã præmisit ad librum Hippocratis de præparatione hominis,à se traductum,hæc propemodum scribit, Nec id tibi stomachum moueat, quasi nostri sæculi Iudæos, vel formidine pœnæ,ob anteactã sceleratè vitam,vel propter quæstũ ampliorẽ, aut explendam libidinem aqua baptizatos,tinctos,aut mersos tãto & tali dignos honore,

vt sint in numero clarissimorum medicorum recensendi. Non enim illis vagabundis nomen artis tam honorabile impertiar, quorum perfidia frequenter ad vomitũ redit. Possent tamẽ fateor inueniri ex eiuscemodi Iudæis baptizatis malæ bestiæ, qui seipsos reiecta omni verecundia partim vestrates in parabolanorũ, id est, manus applicantium consortia ingerere non cessent. Et paulo post, Quos certè nemo sapiens & non illorum similis rectè medicos appellauerit, sed Græcè παραβαλῶντας potius, & Latinè mutata declinatione, (vt alioqui crebertimè in aliis fieri posset) parabalonos, antepenul. per a. & penultima finalique per o. Hæc ille.

420 *Parabolani nõ de medicis dicuntur in illis legibus.*

¶ Verùm And. Alciatus vir Iurisconsultorum elegantissimus, & elegantium iurisconsultissimus lib. 4. Dispunctionum c. 9. aliud interpretamentum huius nominis adfert. Parabolanos enim fuisse quosdam plebeios, qui famulitio vel ecclesiarũ, vel hospitalium Xenonúm ve deputati erant, & quasi adscriptitij glebæ, vt sicut illos omni vita ab agrorum cultura recedere non licebat: Ita his ab seruitio agrorum qui in nosocomiis, id est, valetudinariis residebant: hósque dici à Græca præpositione παρὰ & βῶλος, quæ vox pro gleba accipitur.

421 *Parabalani non parabolani in illis legibus. Alia ratio huius appellationis.*

¶ Ego verò malo legere parabalanos, ab eadem præpositione, & βάλανος, qua voce glans significatur eáque ob quandam similitudinem vtuntur Græci potissimũ medici, pro eo medicamenti genere, quod vulgò suppositoriũ vocamus, medicis in sua arte frequentissimũ: hincque id nomen illis inditum, vt alibi diximus. Quid tamen si dicantur paraboloni, aut etiam parabolani a dictione Græca παράβολος, qua significant Græci audacem, temerarium cõfidentem, periclitatorem, cuiusmodi ferè sunt medici. Plutarchus in Cæsaris vita, τῶν τολμημάτων τὰ παράβολα, καὶ μεγάλα μὲν πολλοί, τολμῶσι δ' ὀλίγοι φαύλων. Hincque in derisionem huius artis Plautus in Captiuis medico Menarchi nomen indidit, veluti infamiæ principi. Nam μαίνομαι significat insanio, & ἀρχὸς princeps. Quid tandem si dicas medicos parabolanos à subeundo periculo in ægrotantium cura appellatos, ἀπὸ τοῦ παραβάλλεσθαι.

422 *Catonis sententia de medicis.*

¶ Sed vt redeamus, Cato ille Cẽsorius peritissimus alioqui medicus, vt qui ad filiũ de medicina scripsit, medicos tamẽ maximopere improbabat, atq; vt refert Plutarchus odio & suspicione persequebatur. Cũq; audisset illud Hippocratis, qui à Rege Persarũ multorũ talentorũ pollicitatione accitus nũquam barbaris Græcorũ hostibus sui facultatẽ factorũ dixerat: Hoc, inquit, cõmune medicorũ iusiurandũ est. Plinius autẽ lib. 29. c. 1. verba ipsius Catonis de hac re adscripsit. Dicam de istis Græcis suo loco Marce fili, quid Athenis exquisitũ habeam: & quod bonũ sit eorum literas inspicere, non perdiscere. Vincam nequissimũ, & indocile genus illorum, & hoc puta vatem dixisse. Quandocunque ista gens suas literas dabit, omnia corrumpet. Tũ etiam magis, si medicos suos huc mittet. Iurarũt inter se barbaros necare omnes medicina. Sed hoc ipsum mercede faciunt, vt fides iis sit, & facilè disperdant. Nos quoq; dictitant barbaros, & spurciùs, nos quàm alios opicos appellatione fœdant. Subdit autẽ Plinius suis ipsius verbis. Atq; hic Cato DCV. anno vrbis nostræ obiit 85. suo, ne quis illi defuisse publicè tempora, aut priuatim vitæ spacia ad experiendum arbitretur. Quid ergo? damnatã ab eo rem vtilissimam credimus? Minimè Hercule. Subiicit enim, Qua medicina & se, & cõiugem vsq; ad longam senectã perduxerit: profitetúrq; esse etiã cõmentariũ sibi, quo medeatur filio, seruis, familiaribus. Non rẽ antiqui dãnabant, sed artẽ. Et paulo post, Augebo prouidentiã illorũ (de Romanis loquitur) Solã hanc artiũ Græcarũ nondũ exercet Romana grauitas. In tanto fructu paucissimi Quiritiũ attigêre, & ipsi statim ad Græcos transfugæ. Imò vero autoritas aliter quàm Græce eam tractantibus, etiam apud imperitos expertésque linguæ nõ est. Ac minùs credunt quæ ad salutem suam pertinent, si intelligũt. Itaq; Hercule in hac artiũ sola euenit, vt cuicũq; medicũ se profitenti statim credatur, cũ sit periculum in nullo mendacio maius. Non tamen illud intuemur, adeo blanda est sperãdi (nisi malis legere spirandi) pro se cuiq; dulcedo. Nulla præterea lex, quæ puniat inscitiam capitalem, nullũ exemplum vindictæ: Discunt periculis nostris, & experimenta per mortes agunt, medicóque tantùm hominem occidisse summa impunitas est.

423 ¶Quibus postremis verbis adstipulatur Baptista Mantuanus, cùm cecinit Ecloga 6. cui Cornix titulus est,

De eadem re ex aliis.

Sunt & equestre genus medici, qui tangere venas
Nonnunquam illicitas audent, & ponere quadam
Non intellectis temeraria nomina morbis.
His & si tenebras palpant, est facta potestas
Excruciandi ægros, hominésque impunè necandi.

Nec absimile quod apud Iouianum Pontanum illustre nostri sæculi lumen in eo libro, qui Charon inscribitur, Mercurius à Charone interrogatus, quod genus hominum liberiùs viueret? Medici, inquit, vt quibus permissum sit impunè hominem occidere. Hæc ibi. Philemon autem Iunior ille quidem, sed tamen antiquus poëta, apud Stobæum Ser. 100.

Μόνῳ δ' ἰατρῷ τοῦτο, καὶ συνηγόρῳ
Ἔξεστιν, ἀποκτείνειν μέν, ἀποθνήσκειν δὲ μή.

Quibus significat soli medico, & aduocato licere impunè occidere.

424 ¶Verùm nostris legibus, vt id obiter dixerim, quamuis medico imputari euentus mortalitatis non debeat, tamen quod per imperitiam commisit, imputari ei debet. Nam prætextu humanæ fragilitatis delictum desipientis, in periculo hominis, innoxium esse non debet. hæc sunt verba l. illicitas. §. sicuti. ff. de offi. Præsid. & ita no. per Cano. in c. ad aures, de ætat. & quali. & in c. tua nos, de homici. De qua re latè Flor. in l. qua actione. §. Proculus ff. ad leg. Aqui. Legibus autem Platonicis libr. 9. de legibus, Medici qui curantes non sponte occiderint, mundi sint.

An id sit verum nostris legibus.

425 ¶Sed ad Plinium redeamus. Subdit iis quæ iam diximus, Quinimo transit in conuicium, & intemperantia culpatur: vtróque qui periêre arguútur. Id est, si ægrotus vel culpâ medici obeat, non suæ inscitiæ medici adscribunt, sed morientium intemperātiæ. Quem & medicorum morem Aesopus longo antè interuallo mirè expresserat. Medicus, inquit, ægrotantem curabat: ægroto autem mortuo, ille ad deferentes dicebat, Hic si à vino abstinuisset, & clysteribus vsus fuisset, non interiisset. Quod præsentium quispiam excipiens, Optimè, ait, non oportebat te hoc nunc dicere, quando nulla vtilitas est, sed tunc monere, quando his vti poterat. Sed & alia pleraq; Plinius in eodem loco in medicos scripsit, ex quibus item nonnulla huc transferemus. Nec dubium est, inquit, omnes istos famam nouitate aliqua aucupantes animas statim nostras negociari. Hinc illæ circa ægros miseræ sententiarum concertationes, nullo idem censente, ne videatur accessio alterius. Hinc illa infœlicis monumēti inscriptio, turbâ se medicorum periisse.

Iterum Plinij verba in medicos.

426 ¶Quam quidem inscriptionem sumpsit Plinius, vt opinor, à Menandro, cuius vt nonnulli putant hic senarius est, quanquam ponitur tanquam incerti autoris libro secundo Epigram. Græcorum,

De eadem re.

Πολλῶν ἰατρῶν εἴσοδός μ' ἀπώλεσεν. Id est,
Multorum medicorum ingressus me perdidit.

Cui concinit quod de Adriano Imperatore (qui & ipse, vt dictum est, erat medicus) refert Dion. Ille enim dum moreretur illud in populo iactatum pronunciauit, quod desumptū fuisse videtur ex illis Græcorum senariis prouerbialibus,

Πολλοὶ στρατηγοὶ Καρίαν ἀπώλεσαν.
Πολλοὶ δ' ἰατροὶ τὸν βασιλέ' ἀπώλεσαν. Id est, ad verbum,
Multi duces Cariam perdiderunt.
Multi autem medici Regem perdiderunt.

Cæterùm Plato dicebat iis quibus plures medici adsunt, & ægritudines permultas adesse probabile esse. quod & retulit Strabo, lib. 7. Geographiæ. Id quod fortè ansam præbuit Damasceno, vt diceret lib. Aphorismorum, ægrotum esse vni medico non pluribus committendū, de qua re latè differit Conciliator dif. 7. & Augusti. Anco. in lib. de potestate ecclesiastica, & Anto. Flo. in 3. parte summæ, tit. 7. c. 2.

Satiúsne sit plures medicos an vnum habere.

¶Subne

427 *Ad Plinium redit.*

¶Subnectit autem Plinius, Mutatur ars quotidie, toties interpollis & ingeniorum Græciæ flatu impellimur, palámque est vt quisquis inter istos loquendo polleat, imperatorem ilico vitæ nostræ necísque fieri. Ceu verò non milia gentiũ sine medicis degant, nec tamen sine medicina. Sicut populus Romanus vltra sexcentesimum annum, neque ipse in accipiendis artibus lentus, medicinæ etiam auidus, donec expertam damnauit. Hæc ille, cui subscripsit Dioscorides scribens autoritate ipsius Catonis, populum Romanum sexcentis ferè annis medicina brassicæ vsum fuisse. Nondum enim ad vrbem conuenisse medicos, qui peregrina pigmenta secum attulissent: sed ea tempestate militares viros gloriosos cicatrices gratuito olere curasse.

428 *Babilonij medicis vtũtur.*

¶Huic autẽ quod dicit Plinius de cæteris gẽtibus succinit quod scribit Herodotus lib.1. & Strabo lib.16. Babylonios non vti medicis. proinde hanc legem sapienter cõdidisse, vt languentes in foro deponerẽtur: vt de eorum languore consulant, qui eos adeunt, si quis & ipse eundem passus est morbum, aut alium vidit patientẽ, hos viri qui illos adeunt, consultãt, hortantúrq; ad ea quæ ipsi faciendo similem morbũ effugerũt, aut alium effugisse nouerunt. Nec fas est cuiquam languentes præterire silentio, nec antequam explorauerint, quonam laboret ille languore. Cuius etiam rei meminit Galenus, aut quisquis est, circa initiũ eius libri qui inscribitur, Introductorius medicorũ. Et hoc quoq; ipsum Bastetanos Hispaniæ populos obseruare tradit Strabo li.3. Imò verò nõ hos tãtùm, sed in vniuersum Hiberos, id est, Hispanos, scribit Eusebius Historiæ Ecclesiasticæ lib.10.c.11. Assyrios quoq; id factitare traditum est, & reliquos item priscos mortales, teste Plutarcho in libello, num bene dictum sit λάθε βιώσας, id est, sic viue vt nemo te sentiat vixisse. Et ex hoc quidem more depositos dici veluti desperatos scribit Seruius enarrans illud Virgilianũ li.12. Aeneïdos,

Ille vt depositi proferret fata parentis.

Quoniam videlicet desperati, quibus scilicet iam deerat domesticum priuatúmque amicorum consilium, ita in publico deponebantur, vt ibi scribit Seruius.

429 *Arcades nullis medicaminibus vtũtur. Pausaniæ dicteria in medicos.*

¶Sed vt iterũ ad Pliniũ reuertamur, is li.25.c.8. tradit aliorũ autoritate, Arcades nullis medicaminibus vti. Hos secutus Pausanias Lacedęmonius (vt iam populos relinquamus) valetudinẽ regebat sine medicorũ auxilio. Cũq; ei medicus dixisset, quomodo senex factus es? festiuiter respõdit, quoniã nõ sum vsus te medico. Idem ad medicũ dicentem, οὐδὲν κακὸν ἔχεις; id est, nullũ malum habes? respondit, οὐ γὰρ σοὶ ἰατρῷ χρῶμαι, id est, Minimè, quia te medico non vtor. Et cùm ab amico quodã repræhenderetur, q̃ in quempiã medicum malediceret, nec eum tamen expertus, nec vlla affectus iniuria, Quoniam, inquit, si essem istũ expertus, non viuerem. Dicebat quoq; hunc medicũ esse optimũ, qui nõ sineret ægrotantes morbo marcescere, sed quàm celerrimè sepeliret. Ad illum verò, qui ab eo percũctaretur, quo pacto Thraces vincere quiret, Si medicũ, inquit, cõstituerimus ducem. Quæ omnia retulit Plutarchus in apophthegmatis Laconicis. Tiberiũ Cęsarem valetudine prosperrima vsum Suetonius scribit tẽpore quidẽ principatus penè toto propè illæsa, quãuis tricesimo ætatis anno arbitratu eam suo rexerit, sine adiumento consilióve medici. Aurelianus quoq; Imperator, vt à Vopisco traditum est, medicũ ad se cùm ægrotaret nunquam vocauit, sed ipse se inedia præcipuè curabat. In quo ipse, vt id transeũter dicã, Aegyptios imitabatur, qui, vt refert Diodorus lib.1. de antiquorũ gestis, morbos vel ieiunio curabant, vel vomitu. Idq; aut quotidie, aut tribus diebus, aut quatuor interiectis. Asserebant enim ex ciborũ superfluitate omnes morbos creari. Eam ergo ad valetudinẽ curam esse optimam, quæ morborũ principia auferat. Sed & in eam rem consiliũ est antiquiorũ medicorũ. Nam Cæsar dicebat idem esse sibi consiliũ aduersus hostem, quod plerisq; medicis contra vicia corporũ, fame potiùs, quàm ferro superandi, vt scribit Frontinus c.vlt.lib.item vlt. Stratagematum.

430 *Sobrietas sanitatis parens.*

¶Et profectò nihil est (illud enim obiter dicendum ducimus) quod magis sanitatem tuetur & conseruat, quàm sobrietas, abstinentia, frugalitas, vnde Horatius lib. Ser.2. Saty. item 2.

Aspi e

Aspice nunc tenuis victus quæ quantáque secum
Afferat, imprimis valeas bene.

Plinius lib.28.c.5.scribit vtilissimam esse tẽperantiã in cibis. Et lib.26.c.8.statim post prin.scribit eò mores venisse, vt homo maximè cibo pereat. Diuus Chrysostomus apud Antoniũ Monachum Melissæ lib.1.Ser.39. Pedum dolores, & capitis grauitates, & oculorũ hebetudines, & manuum ægritudines, & tremores, & resolutiones, & morbus regius, & febres longæ & horrentes, ex voracitate & repletione produci solent. Nã cibo nõ saturari, sanitatẽ esse medicorum filij pronunciant. Et Philo in eodẽ Ser. Continentiã sanitas & robur sequitur: incontinentiam verò infirmitas & ægritudo morti vicina. Et Democritus, Homines à Deo sanitatem petunt, ignorant autem ꝙ potestatem eius penes sese habeant. Nam per incontinentiam facientes ei cõtraria, ipsi desertores sanitatis existunt. Et Theognis in suis sententiis Elegiacis,

πολλῷ τοι πλέονας λιμοῦ, κόρος ὤλεσεν ἤδη
ἄνδρας.

Multò sanè plures quàm fames, satietas perdidit iam Viros.

Nam & vulgò scitum est illud, Plures occidit gula quàm gladius. Et in hanc quoque sententiam multa congessit D. Hieronymus in Iouinianum lib.2. & multa item cõperies in Decretis Canonicis, in c. nihil, & c. ne tales, & c. legimus, de conse. di.5.

Diogenis dicterium in medicum.

431 ¶ Sed vt è semita in viam redeamus, Diogenes Cynicus, sicuti refert Laërtius, cùm vidisset ignauum luctatorem medicinam profitentem, quid hoc, inquit? num vt eos, qui te aliquando vicerunt, nunc ipse deiicias? Quasi sæpius medici ægrotantes interimant, quàm curent. vnde illud Satyrographi alibi à nobis ad aliud citatum,

Quot Themison ægros autumno occiderit vno.

Fuit enim Themison medicus celeberrimus, de quo suprà diximus. Ex hac medicorum infœlicitate natum adagium ἀκεσίας ἰάσατο, id est, Acesias medicatus est, dici solitum de re quæ semper vergit in deterius. Cuius meminerunt Aristophanes, & Diogenianus. In eos quoque conuenit illud quod vice prouerbij citat Galenus lib. 2. de Arte curatiua, Morbus quidem curatus est, homo autem obiit, quod sæpissimè contingere asserit. Nec mirandum tamẽ est interim, si cùm medici homines interimãt, passim tamen ab omnibus ægrotis expetantur, quando scriptum sit apud psalmographum Ode 77. Cùm occideret eos, quærebant illum. Ea est enim hominum natura, imò verò miseria, vt vitæ immodica cupiditate ducti captíque, adeò nihil videant, vt dum viuere diutius contendunt, ocyùs moriantur.

Cur medici cùm occidant passim expetantur.

Aeger qui euadit fati ope non medici euadit.

432 ¶ Sed vt ad medicos reuertamur: Tanta esse videtur aut illorum ignorantia, aut etiã artis ipsius inefficacia, vt sic dixerim, atque inanitas, vt si fortè fortunâ quispiã sub medico conualuerit, non temere quis dixerit illud Ausonianum,

Euasit fati ope non medici.

Cui respondens Galenus medicorum princeps lib.1.de Febribus ad Glauconem, Si quis, inquit, curatus à te euaserit, non tui muneris est, sed fortunæ. Et in libro Experimentorum, si eius est, in prin. Si aliquando, inquit, proderit, fortunæ erit.

An verum sit medicos suscitasse mortuos.

433 ¶ Tantùm autem abest vt mortuos ad vitam reuocare possint, sicuti falsò gloriantur, vt nec Deus id facere possit, si verum dicit Plinius lib.2.c.7. quod tamen vt falsum esse comprobatur sacræ scripturæ testimonio: ita quoque id omnino verum est, medicos minimè id posse, cùm Homeri testimonio libro 9. Iliados, anima hominis cùm semel è corpore migrarit, nunquam rursus aut remigrare, aut instaurari potest,

ἀνδρὸς δὲ ψυχὴ πάλιν ἐλθεῖν οὔτε λεϊστὴ,
οὔθ' ἑλετὴ, ἐπεὶ ἄρ κεν ἀμείψεται ἕρκος ὀδόντων.

Cui concinens Philotas alter Poëta Græcus apud ἀνθολογίαν Stobæum c.117.

ἀτραπὸν εἰς ἀΐδαο ἤνυσα
τὴν οὔτις ἐναντίον ἦλθεν ὁδίτης.

Iter ad inferos feci
Per quod nullus retrorsum rediit viator.

Et ex poëtis Latinis Ouidius lib.2. Meta. de Apolline hæc scribit,

Seráque ope vincere fata.
Nititur,& medicas exercet inaniter artes.

Et lib.4.eiusdem operis,de Sole,quem multi Apollinem esse existimant,vt alibi diximus,hæc scribit,

Ille quidem gelidos radiorum viribus artus,
Si queat,in viuum tentat reuocare calorem.
Sed quoniam tantis fatum conatibus obstat,
Nectare odorato sparsit corpúsque,locúmque.

Et vt scribitur Psalmo 87.Nũquid mortuis facies mirabilia?aut medici suscitabũt, & confitebuntur tibi?Et Esaiæ 26.ex interpretatione 70. interpretum, Mortui vitã non videbunt, neque medici suscitabunt.Quem locum enarrans D. Hieronymus, Sensus,inquit,perspicuus est condemnari fabulas poëtarum, qui ab Aesculapio iactant Virbium suscitatum.Non solùm autem hoc de mortuis, sed de omni infirmitate est,quod absque Dei misericordia nihil medendi ars valeat.Sed quomodo, nisi dominus ædificauerit domum,in vanum laborauerunt qui ędificant eam: nisi dominus custodierit ciuitatem,frustra vigilat qui custodit eam: Sic, inquit, nisi dominus languorem curauerit,in vanum laborant medici,qui cupiunt sanare languentes.Nisi dominus sanitatem custodierit,in vanum custodiunt, qui præcepta custodiendæ salutis propriis ædunt libris.Et paulò pôst scribit,solum esse Deum qui suscitat mortuos, de quo dicitur Ioannis 5 Sicut pater suscitat mortuos & viuificat. Et cætera quæ sequuntur.

Sanitas à Deo non à medicis.

434 *Cur medici crediti sunt suscitasse mortuos.*

¶Sed medici quidam crediti sunt mortuos resuscitasse,quòd morti proximos ac veluti adiudicatos,atque etiam quosdam qui mortui putabantur,cùm non essent, sanitati reddiderunt.Sic Cornelius Celsus lib.2.c.6.refert Asclepiadem(quem ex aliis suprà diximus mortuum vitę reddidisse)funeri obuium intellexisse eum viuere,qui efferebatur.Et vt scribit Apuleius lib.Floridorum 4.animam eius in corporis latibulis delitescentem quibusdam medicamentis prouocauit.Quandoquidem Democritus,vt ipse Celsus tradit eo.lib.2.c.6.affirmat non satis certas notas esse animæ finitæ,quod & nos alibi diximus.

435 *Dei morbos est sanare non medici.*

¶Sed vt redeamus,supradicta confirmat quod etiam scribitur Deutero.7. Auferet dominus à te omnem languorem & infirmitates.Et Iob 5.Ipse vulnerat & medetur. Et Psal.6.Miserere mei Deus,quoniam infirmus sum:Sana me domine,quoniã conturbata sunt ossa mea.Et pleniùs Psal.102.Sanat omnes infirmitates tuas. Et Sapientiæ 13.Etenim neque herba,neque malagma sanauit eos,sed tuus domine sermo,qui sanat omnia.Tu es enim domine,qui vitæ & mortis habes potestatem. Quibus & probari videtur solius Dei esse morbos sanare,non etiam medicorum.Et hinc sacra historia 2.Paralip.16.Asam Regem reprehendit,quòd ægrotus in medicorum arte esset confisus.quasi medicorum ars sola sit prorsus inutilis, & veluti reprobanda. quod & insinuat illud Hieremiæ c.46.Frustra multiplicas medicamina, sanitas nõ erit tibi.Proptereà D.Ambrosius,qui & sanctimoniâ & doctrinâ meruit quatuor sacris doctoribus annumerari,medicorum eorúmque præcepta palàm damnauit, in hæc verba,Contraria diuinæ conditioni præcepta medicinæ sunt,quæ à ieiunio reuocant,lucubrare non sinunt,ab omni intentione meditationis abducunt.Ita qui se medicinis dederit,seipsum sibi abnegat.Quod & repetitur in Decretis Canonicis in c.contraria,de cons.dist.5.Et Diua Agatha veluti sibi gloriatur,nunquam se pharmaca corpori admouisse,si in ea re satis tuta est Iacobi à Voragine autoritas.In Euãgelio Marci 5.c.Mulier quæpiam omnem substantiam in medicos erogauerat, nec quicquam tamen profecerat,ab eis multa perpessa.Quod & tradidit D.Lucas 8.c.

436 *Medice cura teipsum.*

¶Apud eundem c.4.Christus planè videtur ostendisse,inanem atque inutilem esse medicorum operam.Cùm nec seipsos quidem curare possint,aliis tamẽ medelã sanitatémque pollicentes.Quibus illud Christi obiici potest, ἰατρὲ θεράπευσον σεαυτόν, id est,medice cura teipsum.Quod & Plutarchus,tum in Commentario quem scripsit ad

psit aduersus Coloten, cum & in alio Commentario de dignoscendo assentatore ab amico, adducit è poëta quopiam, qui id in huiusmodi senarium concluserat,

Ἄλλων ἰατρὸς, αὐτὸς ἕλκεσι βρύων. Id est,

Aliorum medicus, ipse vlceribus scatet.

Quem & aduocat Galenus statim post prin. lib. 5. de sanitate tuenda. Ex quo & illud Seruij Sulpitij lib. Epistolarum familiarium Tullij 4. Denique nolite obliuisci Ciceronem esse, & eum qui aliis consueueris præcipere & dare consilium, neque imitare malos medicos, qui in alienis morbis profitentur se tenere medicinæ scientiam, ipsi se curare non possunt.

437 ¶ Hìc prætermitto pleraq; vitia medicis veluti peculiariter assignata, adulterium scilicet, veneficium, auaritiam, arrogantiam. De tribus illis primis multa Plinius, lib. 29. c. 1. Sed tu præter ea habes exemplum memorabile auaritiæ in Aesculapio altero huius artis deo & inuentore, quē ferunt à Ioue ictum fulmine auaritiæ merito, quòd scilicet ad turpissimum quæstum ea arte vsus sit, vt scripsimus suprà nu. 23. alij item id factum. Aliud quoq; exemplum adulterij apud Barpto. Brix. quæst. 32. cum quidā ægrotaret, de medico qui concubuit cum vxore ęgroti quod & retulère Hosti. Ioan. And. & Panor. in c. discretionem, de eo qui cogno. con. vxo. suæ. Et aliud apud Martialem lib. 6. epigr. 31.

Peculiaria medicorum vitia. Adulterium. Veneficium. Auaritia.

Vxorem Charideme tuam scis ipse, sinisque
A medico futui, vis sine febre mori?

Qui locus etiam veneficij nos admonet, cùm dicit, vis sine febre mori, quasi dicat, cùm tua vxor à medico subigatur te sinente, vis sine febre mori, id est, non alio morbo, cuius ferè semper febris comes est, quàm veneficio, quod peculiare, proprium, ac facile medico est. Quin & ipsius veneficij medicorum aliud exemplum memorabile habemus de medico Pyrrhi Epirotarum Regis, qui se Regem suum veneficio necaturum obtulit, si necis præmium sibi daretur. Quod & alij multi, & Plutarchus in vita Pyrrhi retulit, & Claudianus ad Ruffinum lib. 3. his versibus,

Romani scelerum semper spreuere ministros, &c.

Eum medicum Valerius Antias in Roma. historia, & ex eo Gellius li. 3. c. 8. Thimocharem vocant, Claudius Quadrigarius in lib. 3. apud ipsum Gellium vbi suprà, & Curtius, Niciam. Aelianus qui eādem historiam refert lib. 12. variæ historiæ, Cineā, nisi is trinominis fuit. Aliud quoq; exemplum Caroli calui qui ab Hebręo quopiam suo medico pecunia corrupto Mantuæ veneno sublatus est, vt tradit Blondus. Est & Ioannis Secundi epigramma in medicum quempiam,

Es simul medicus, simul chirurgus:
Cur? mittis stygium viros ad orcum,
Et manu simul, & simul veneno.

438 ¶ Arrogantiam autem medicorum astruit Cicero lib. 2. de Diuinatione, cū inquit, Democritus tamen non inscitè nugatur, vt physicus, quo genere nihil arrogantius. Quanquam Eustachius apud Macrobium lib. 7. Saturnaliorum, dicit medicinam esse extremam fecem physicæ partis, vt non immeritò scripserit Petrus Apponensis & medicus, & philosophus, & astrologus peritissimus in suo Conciliatore dif. 7. medicos plerunq; esse malorum morum, id partim astris attribuens: quoniam medicinæ scientia præsertim curatiua Scorpioni attribuitur, & Marti, quorum proprietates in malum semper tendunt, partim aliis causis inibi per eum sigillatim descriptis, quas quisque videre poterit qui volet.

439 ¶ Adde & aliud medicorum vicium & ipsum quidem frequentissimum, quod morbos soleant multo grauiores dicere quàm sint, vel vt plus mercedis accipiant, vel etiam vt maiorem ex illius curatione honorem consequantur, id quod Mimnermus poëta antiquissimus describit his versibus à Stobæo florilegij, capite centesimo citatis,

Ὡς δὴ φιλεῦσιν οἱ ἰατροὶ λέγειν,

τὰ φαυλὰ μάζω, καὶ τὰ δειν' ὕπης φόβον,
πογγοῦντες αὐτούς.
Sicut medici solent dicere,
Leues affectus maiores esse, & graues plusquàm timendum sit, exaggerant, seipsos vt extollant.

440 ¶ Sed & omitto multas aduersus medicorum inscitiam facetias à Pogio relatas, eius videlicet qui pillulas ei qui asinum suum amiserat, deglutiendas præbuit. Eius quoque qui cùm aselli clitellam sub lecto ægroti conspexisset, & putauit, & asseruit ęgrotum comedisse asinum. Eius præterea, qui sorte medicamina ministrabat, & aliorum complurium. Alia quoq; in medicos dicteria, quale illud Socratis, qui cùm audiuisset factum quempiam de pictore medicum, Cautè (inquit) eam artem deseruit, quæ errores suos habet in aperto. Eámque complexus, cuius error terra tegitur. Stratonicus apud Antonium Monachum Melissæ lib.1. Ser.39. adulans medico dicebat, Laudo tuam experientiam, quia non sinis infirmos computrescere, statim eos à vita liberans. Alius in eodem loco, cùm imperitus medicus ei dixisset, Senex factus es: Respondit, quia non sum vsus medico. Et illud Martialis lib.1.

Pogij in medicos facetiæ.

Socratis dicteriũ in medicũ Stratonici.

Chirurgus fuerat, nunc est vespillo Diaulus,
Cœpit quo poterat Clinicus esse modo.

Et lib.6. de Andragora, epig.52.

Lotus nobiscum est, hilaris cœnauit, & idem
Inuentus manè est mortuus Andragoras.
Tam subitæ mortis caussam Faustine requiris?
In somnis medicum viderat Hermocratem. Et lib.8.
Hoplomachus nunc es, fueras ophthalmicus antè,
Fecisti medicus, quod facis Hoplomachus. Et lib.10. epig.77.
Nequius à Caro nihil vnquam Maxime factum est
Quàm quod febre perit, fecit & ille nefas.
Sæua nocens febris saltem quartana fuisset,
Seruari medico debuit illa suo.

441 ¶ Apud Græcos autem est epigramma Palladæ, quo significat melius fuisse in prædonum manus incidisse, quàm in Gennadij cuiusdam medici curationem. Is enim accepta primùm pecunia ad inferos ægrotantes relegat: illi cædem religiosè auersantur, & nihil tam sollicitè cupiunt, quàm vt ære vitam redimas,

Palladæ epigramma in medicum.

βέλτιον ἡγεμόνος λῃστοκτόνου ἐς κρίσιν ἐλθεῖν,
ἢ τοῦ χειρούργου γεννάδιου παλάμας.
ὃς μὲν γὰρ φονίας ὁσίως συγγνώμην κατατίμνει,
ὃς δὲ λαβὼν μισθὸν, εἰς ἀΐδην κατάγει.
Iudicium melius fuerit subiisse latronis,
Gennadij medicas quàm petiisse manus.
Ille etenim cædes sanctè execratur & odit,
Hic precium capit, & ducit ad Elysios.

442 ¶ Quid si ostendam nihil omnino certi, nihil solidi in ea arte esse: aliis Logicen, id est, rationalem, aliis Empiricem ab experientia, aliis item Methodicem profitentibus. Ex quo Ausonius in Grypho ternarij numeri,

Nihil certi in arte medicina.

—Triplex quoque forma medendi,
Quæ logos, ac methodos, cuique experientia nomen.

Et Vindicianus,

Quod logos, aut methodos, simplex Empirica pangit.

Omnibus autem tot tantalq; rationes ad suas quibusque partes tuendas congerentibus, vt nescias quibus victoria potiùs danda est, nec id tamen sine periculo vitæ hominum: cùm multùm intersit, quorum potior sit sententia, vt rectiùs hominum saluti consulatur, vt videre licet apud Cornelium Celsum statim post prin. eius operis, quod

quod de medicina elegātiſsimè ſcripſit.& Galenum in lib.3. de locis affectis. c. item 3.poſt prin.& in lib.Hæreſeôn,& alibi ſæpe.

443 ¶ Præterea diſſentiunt medici de originali cauſſa morbi: cùm tamen non dubium ſit,vt ſcribit idem Cornelius eodem in loco,quin alia curatione opus ſit, ſi ex quatuor principiis vel ſuperans aliquid,vel deficiens aduerſam valetudinem creat, vt quidam ex ſapientiæ profeſſoribus dixerunt:alia ſi in humidis omne vicium eſt, vt Herophilo,& Praxagoræ viſum eſt. Alia,ſi in ſpiritu,vt Hippocrati in lib.de Flatibus,Atheneo,Herodoto,& Archigeni,qui ob id Pneumatici,id eſt,ſpirituales,quòd omnia ſpiritibus attribuant.nuncupātur,vt tradit Galenus,qui & hāc controuerſiā deſcribit in Introductione,ſiue Medico.c.de elementis humanis,ad fin.& li.Simpliciū medicamentorū.1.c.29.Alia.ſi ſanguis in eas venas,quæ ſpiritui accommodatæ ſunt,transfunditur,& inflammationē,quā Græci phlegmonem nominant, excitat: eáque inflāmatio talem motum efficit,qualis in febre eſt,vt Eraſiſtrato placuit.Alia, ſi manantia corpuſcula per inuiſibilia foramina ſubſiſtendo iter claudunt,vt Aſclepiades cōtendit.Nec poſsit tamē is rectè curare,quem prima origo cauſſæ fefellerit.

Non conueniunt medici de originali cauſa morbi.

444 ¶ Item cùm ciborum concoctione ſanitas maximè cōſtet,meritóque ſtomachus paterfamilias,vt illum appellat Macrobius lib. vlt. & Rex totius corporis in homine, vt illum vocat Quintus Serenus. c. 17. & cocus naturæ medicis recentioribus dicatur:In hac quoque parte diſcrepant medici.Nam vt & retulit Celſus quo loco ſuprà citauimus,Eraſiſtratus atteri cibum in ventre contendit. Pliſtonicus Praxagoræ diſcipulus putreſcere. Hippocrates per calorem cibos concoqui, quod Galenus, Auicenna, & maxima pars recentiorum confirmant. Aſclepiades omnia iſta varia & ſuperflua proponit. Nihil enim concoqui, ſed crudam materiam ſicuti aſſumpta eſt, in corpus omne deduci. Et tamen ſatis conſtat, alium dandum cibum laborantibus, ſi hoc: alium, ſi illud,verum eſt. Nam ſi teritur intus , eum quærendum eſſe qui facilimè teri poteſt. Si putreſcit , eum in quo hoc expeditiſsimum eſt. Si calor concoquit,eum qui maximè calorem moueat. At nihil ex his eſſe quærendum, ſi nihil cōcoquitur,ſed ea aſſumpta quæ manent qualia aſſumpta ſunt. Ex quo videri poteſt hanc medicorum incertitudinem, ſiue controuerſiam ad vitæ perniciem maximè pertinere.

Stomachus paterfamilias & rex totius corporis. Et cocus naturæ.

445 ¶ Et alia quoque ſexcenta poſſem huc adducere,in quibus ſecum pertinaciſsimè pugnant.Nam quid dicam de pertinaci illa contentione,non ſine vitæ periculo ambigua?An in morbo laterali vena ſit ſecāda à parte affecta,an aduerſa:aliis ſcilicet hāc aliis illam,aliis vtranque ſecandam contendētibus,aliis item diſtinguentibus, ſit ne morbi principiū,vt diuerſa pars ſecetur,an nō,vt affecta?De qua re affatim & doctè Petrus Briſſotus,Andreas Turinus,qui libros priuatim ſcripſerunt,atque etiam alij multi, qui id in ſuis operibus obiter tetigerunt,& inter alios Io.Manardus integrā, eámque magnam epiſtolam,quæ 1.eſt lib.14.Epiſtolarum medicinalium.

An in pleuritide vena ſit ſecāda ex parte affecta, an ex diuerſa, medicorum contentio.

446 ¶ Quid denique alias infinitas huiuſmodi cōtentiones,quas etiam libris æditis ipſi medici concordare (& vereor ne fruſtra) nixi ſunt,ſcilicet Petrus Aponenſis in magno illo opere,quod ex re Conciliatorem vocant:& Hieronymus Cardanus, in libris contradicentium medicorum?

Alia infinita eorum contentiones.

447 ¶ Ad hæc infinita ſunt propè nomina morborum,rerúmque medicarū apud Galenum in antiqua traductione,qua multi etiamnū medici vtuntur:Auicēnam, alioſq; huius artis ſcriptores celeberrimos malè(vt vtar lingua aliena)intellecta, peius tradita,peſsimè vſurpata.In quibus cum diſpēdio vitæ mortaliū medici hallucināntur, & aliud pro alio vſurpantes,ſæpe dant mortiferam potionem pro ſalutifera.Ex quibus nonnulla gratiâ exempli adſcribemus,omnia enim quis poſſet? Multi medicorū pro Cinnabari,quę fit permixto draconis & elephāti ſanguine,in antidotis medicamentiſq; vtiliſsima, vtuntur minio, cui & cinnabari nomen eſt,quod venenum eſſe

Multa morborū & rerum medicarum nomina apud medicos corrupta.

scribit Plinius lib.29.c.1.& iterum lib.33.c.7. De qua re etiam Dioscorides lib.5.cap. 63.aut aliorum sectione 100.

448 *Diascariō pro Diascorodon.*

¶ Igitur apud Galenum, vt pleriq; nuncupatim citant, aut vt alij malunt, Ioannem Alexādrinum in ipsius Galeni cōmentariis in lib. Hęreseôn c. vt vulgò distinguūt, 15. Diascarion legitur pro diascorodon, hoc est, medicamentum ex alliis. Gręci enim τὸ σκόροδον allium vocant, & τὸ σκορόδιον alij purgamentum, nostri autem, videlicet Columella & Plinius inter pulmentaria rustica celebrāt Aphroscorodon, quod est genus allij grandioris incrementi, quod quidam Vlpicum vocant, de quo Plautus: *Tu autem plenior alli Vlpici, quàm Romani remiges.*

449 *Diacrommiō.*

¶ In eodem libro scribitur diacrosimos pro diacrommion, quo significatur medicamentum ex cæpis. Nam Græci τὸ κρόμμυον cæpam vocant, hinc prouerbium κρόμμυα ἐσθίειν, id est, cæpas edere, de iis qui lachrymari viderentur, natum à Biantis apophthegmate. Is enim Alyattæ Lydiæ Regi sibi per nuncium denuncianti, vt quamprimum ad se veniret: respondit admodum contemptim, ἐγὼ Ἀλυάττῃ κελεύω κρόμμυα ἐσθίειν, id est, ego Alyattæ iubeo cæpas edere, quod symbolicôs significat flere & eiulare: hinc ductum, quòd cæparum odor, vt est acris, consueuit oculis lachrymas excutere. author Laërtius. Ex quo cæpa lachrymosa Columellæ dicitur lib.10.
Atque oleris pulli radix, lachrymosaque cæpa.

450 *Cachexia.*

¶ In eodem quoque libro Cachosia legitur pro Cachexia, quæ dictio significat malam corporis habitudinem teste Cornelio scribēte lib.2.c.1. Malus corporis habitus (καχεξίαν Græci appellant) & Paulo Aegineta lib.3.c.47. vnde cachectici dicti, quorum corpus macie conficitur, quorum meminit & Plinius lib.32.c.10. vbi nonnulli pro cachecticis substituerunt cachectis. Sed & eo certè vsus est Octauius Horatianus, aut vt alij censent, Theodorus Priscianus lib.2. Medicinæ, parte secunda, c.19. in principio.

451 *Quatuor potentia naturales.*

¶ In Introductorio, si ipsius est, virtutes siue potentiæ quatuor naturales mendosis dictionibus percensentur. Nam ponitur Celtica, pro Elctica, ἑλκτικὴ, id est, attractoria, siue attractiua: Cathelica pro Cathectica καθεκτικὴ, id est, retentrix: Allete pro Allœotice, ἀλλοιωτικὴ, id est, digerens siue permutans, aut alterans, si verbo verbum vis reddere. Apropitiaca pro apocritica ἀποκριτικὴ, id est, expultrix, quæ etiam verba corruptè leguntur apud Ioannem Alexandrinum in prologo illius libri Sectarum Galeni. Ibi enim ita scribitur, Electica, Crastica, Alliotica, Aporopitica, vulgò attractiuam, retentiuam, digestiuam, expulsiuam appellant.

452 *Crocomagma.*

¶ In libris qui vulgò meri, siue myamir inscribuntur (ij sunt libri Pharmacorum κατὰ τόπους, quibus videlicet ex ipso nomine membratim medicina decurrit (frequēs mētio est Crocomagnetis, vbi legendum est Crocomagmatis, quod interpretandum est testimonio Cornelij Celsi, & Dioscoridis lib. primo. cap. 26. aut vt alij scindunt, 30. pro croci recremento & fece, quod in malagmatis, aliisque medicamentis est efficacissimum. Cuius item meminit Plinius li.21.c.20. & nos quoque suprà in descriptione medicamentorum, versi. incip. Ecmagmata.

453 *Oesypum.*

¶ In 11. περὶ ἁπλῶν, id est, de simplicibus. c. quo de velleribus tractat, ysopum legitur, vbi Oesypum, siue œsopō legendū est, quod est medicamētū ex sordibus lanæ ouillę cum pinguedine cōfectū. Quod queādmodū fiat docet Plinius li.29.c.2.& Dioscorides lib.2. Ab oue autē dicitur œsipum, quàm Græci ὄϊν vocant, quasi ὄϊος ῥύπον.

454 *Vinum falernum.*

¶ In libello de vinis, quod insertum est in libro, de bono & malo succo, mendæ sunt in omnibus vinorum generosorum appellationibus. Nam Falerinum legitur pro Falernum. De quo idem Galenus lib.1. Antidotorum. Plinius li.14.c.14.& c.15. & li. 23.c.1. Horatius lib.2. Carminum, Ode 11.

Quis

—Quis puer ocyùs
Restinguet ardentis Falerni
Pocula prætereunte lympha.

Ouidius lib.4.de Ponto,epistola 2.

Quis vel Aristeo?quis Baccho vina falerna?

Varro qui nullum vinum dicit huic conferendũ lib.Rei rusticæ j.c.2. De eo fit mentio apud nos in l.legatum. §. vini Falerni. ff. de annuis legat.id autem & Masticum, ne id ignores,appellatur,propter vicinitatem vtriusque agri. Anyusium & Arsiniũ pro Aruisium,de quo Virgilius,egloga 5.

Vina nouum fundam calathis Aruisia nectar.

Et Plinius li.14.c.7. vbi id Chium esse dicit.Nam & Seruius in Virgilium vbi suprà scribit id vinum esse ab Aruisio Chij promontorio. Strabo quoque li.14.de Chio loquẽs Aruisia, inquit,locus est asper & importuosus,ferens vinũ Græcanicũ optimũ. Quanquam & Arsinium quoque legitur apud ipsum Galenum lib.1.Antidotorum. Ego vero Ariusium legendum esse censeo ex ipso Strabone d.lib. 14. Plutarcho in libro quo disserit vitam tantopere laudatam ab Epicuro ne iucundam quidem esse, & Clemente Alexandrino lib.2.Padagogi vbi reperies ita nominatum ἀρεύσιον,Galarianum pro Gauranum. De quo ipse Plinius lib. 14. c.6. Ercubum pro Cæcubum. De quo Horatius lib.1.Carminum Ode 20.

Aruisium.

Gauranum.

Cæcubum,& prelo domitam Caleno
Tu bibes vuam.

Et iterum Ode.37.

Ante hac nefas depromere Cæcubum,
Cellis auitis.

Et lib.2.Sermo.Satyra 8.

Procedit fuscus Hydaspes
Cæcuba vina ferens.

Et alibi sæpe.Et Martialis lib.13.epig.115.

Cæcuba fundanis generosa coquuntur Amyclis,
Vitis & in media nata palude viret.

Et Plinius lib.23.c.1.in quo tamen illud mihi obiter dicendum fuit, vinum hoc Cæcubum idem esse atque illud Falernum,vt videre licet ex Macrobio li.3. Satur.c.20. idémque & quod Aminæum dicitur ex Galeno tum libro de vinis,& lib. de τεχνῆς, tum alibi.Et de Aminæo fit mentio in l.vlt.ff.de tri.vino & ole.lega. Et Surentinum pro Surrentinum , de quo Horatius eo. lib. Sermo. Satyra. 4.

Surrentina vafer qui miscet fece Falerna.

Plinius lib.22.c.1. Et Pomponius Iurisconsultus,in l.qui vinum,in prin. de tri. vino, & oleo legat. Faustinum pro Faustianum,de quo Plinius lib.14.c.6. Glesteos, id est, mixtum pro Gleucos,id est,mustum. Nam Græci τὸ γλεῦκος mustum vocant, vnde quoddam vini genus medium inter dulcia aigleuces appellant, id est, semper mustum,cuius & Plinius meminit lib.14.c.9.

437 ¶ Consimiliter inter genera arborum quæ alicubi describit,legitur Alcadies, modò Alcacrades,cùm vtrobique legendum sit Achrades,quæ sunt ex genere pirorum,de quibus Dioscorides lib. 1. & Columella in lib.de cultu hortorum, & Plutarchus in Problematis.

Achrades.

436 ¶ Apud eundem Galenum sæpe inuenies Disnia & Ortomia, pro Dyspnœa,& Orthopnœa, vtrunq; quidem vicium in spirandi difficultate consistens & inde nomen. modica est Dyspnœa,neq; ex toto strangulat:cùm verò æger spirare nisi recta ceruice non potest,iam appellatur Orthopnœa. Hinc Dispnoïci & Orthopnoïci dicti iis morbis obnoxij,quos Latini suspiriosos vocant,& ipsum morbũ suspirium , & hæc nominis vicia adeo sunt apud Galenum conspicua, vt etiam libros , quos nuncupatum περὶ δυσπνοίας, id est, de Dyspnœa inscripsit,de Disnia nuncupent.Quod semper intelligo in antiqua translatione,qua etiam plurimi nunc vtuntur.

Dyspnœa.
Orthopnœa.

457 ¶Comperies & apud eundem Hyporema,& Geforea,& Aporgi,& Hydophrobia, pro Hypenemia,& Zephyria,& apogeï,& Hydrophobia. Quæ vt lector intelligat, Hypenemia dicũtur Græco vocabulo oua quæ aues aliquot sine coïtu masculi pariũt,sicut etiã scribit Varro Rei rusticæ lib.2.c.1.& Plinius lib.10.c.58.& c.60. Ea Latinè vna dictione non infœliciter subuentanea appellauit Theodorus Gaza in traductione Aristotelis libro 6. de natura Animalium, c. 2. Quæ & Albertus Magnus oua venti nuncupat.ex vento enim ea putat generari,& propterea etiam ζεφύρια Zephyria (quæ secunda est dictio) nominantur, quoniam Zephyro flante, quem nostri Fauonium vocant, maximè fiunt, vt scribit Aristoteles lib.6.de Animalibus,c. 2. & Plinius d.c.60.lib.10. Apogei autem sunt venti è terra consurgẽtes vnde & nomen. Nam si verbum Latinum Græco verbo reddere volueris, interpretari poteris subterraneos,qui,vt Plinij verbis vtar li.2.c.45.cùm è mari redeunt,tropei vocantur, si pergunt,Apogeï,de quibus etiam Aristoteles lib. Problematôn 26. c.7. & seq. Hydrophobia Latinè dici potest aquæ metus,quam Galenus perniciosissimam ægritudinum esse testatur. Fit autem ex morsu canis rabiosi, per æstus præcipuè caniculares,qui Græca dictione cynocaumata appellãtur. De hac re ita loquitur Plinius li. 8. c.40. Rabies canũ syrio ardore homini pestifera. ita morsis letalis aquæ metus. Idẽ li.29.c.5. Hydrophobos appellat ipsos homines potũ aquæ expauescentes ex morsu canis rabidi,quod miserrimum est morbi genus,vt scribit Cornelius li.5.cap.25. vti etiam diximus suprà nu.198.cognouit, vbi & alia quædam de hoc morbo videbis.

458 ¶In libro de partibus artis Medicatiuæ sæpe,& in libro cui est vulgò titulus Subfiguratio empirica.c.5. Cirocomia ponitur pro Gerocomia,id est,medicina senum sicut pedotiophica pro pædotrophica,id est,medicina & alimentis puerorũ. Et pedotribus pro pædotribes qui est magister exercitationis,& exercitator agilitatis in pueris,cuius apud Aristotelem,Plutarchũ,in libro de bona valetudine tuẽda, Diogenẽ Laërtium in Diogene Cynico,Procopiũ lib.1.de bello Persico & Iulium Pollucem, est mentio. Legimus Ciceronem cùm esset valitudinarius & cacostomachos dedisse operam pædotribæ,atque ita corpus robustius firmiúsque fecisse,vt refert in ipsius vita Plutarchus.

459 ¶Item sæpe nominat epsima,Siriũ,& Cicceronem,cùm hepsema, σίραιον, & Cyceon legendũ sit. Est autem hepsema Græco vocabulo,id quod nostri sapam vocãt: fitque musto ad tertiam partẽ decocto,vt tradit Plinius lib.14.c.9. Id quoque,vt ibi tradit, σίραιον vocant. De quo & Dioscorides lib.5.c.7. Cyceõ verò genus est potionis,cuius meminit Homerus lib.Iliad.11.scribẽs,quemadmodum Hecameda Arsinoï filia huiusmodi Cyceonem,quam vocãt,potionem Nestori & Machaoni præparauit, quæ omnẽ penitus sitim sedarunt. De Ciceone etiã loquitur Aristoteles li.3. Proble.c.12.

460 *Opon Cyrenaicon. Laser.* ¶Quin apud ipsum Galenum leges opum Cyricũ pro opon Cyrenaïcon,quo vocabulo significatum laser,qui est succus laserpitij siue silphij,magnificus in vsu medicamentísque,vt scribit Plinius li.19.c.3. Cuius etiam meminerunt Theophrastus li. 6.c.3.& lib.9.c.1.& Strabo lib.17.eodémque vlt.& Columella lib. 6. c.17. Dioscorides lib.3.c.85.aut aliorum sectione 93.& ipse Plinius lib. 22.c.23. Paulus Aegineta lib.7.c.3.vbi de Opo & liquore loquitur: Palladius libr.Rei rusticæ 3.c.29.vbi id dicit Græcos appellare ὀπὸν κυρηναϊκόν.

461 *De nominibus non cõtendendum medicis.* ¶ Quod si medicus quispiã occurrat dicátque, Quid opus est tam solerter, támque curiosè,tam vigilanter verba in Galeno perpendere. Nam scire medicinam est non verba tenere,sed vim ac potestatẽ habere,vti etiã de legibus dicitur in l. scire leges. ff.de leg. Et ideo dicit Accursius ex authoritate Tullij in rub.ff.sol.ma.disputationes nominum esse pertinacibus relinquendas. Qua ratione Galenus ipse lib. 2.de Differentiis febrium scribit nullam sibi esse curam nominum.quod & repetit in lib. 11. de vsu partium,ca.7. Neque enim,vt & ipse tradit c.seq.authoritate Platonis,de nominibus medicis contendendum est. Quod & ipse monuit in lib.de generibus & differentiis

rentiis pulsuum,post prin.Et Therapeuticæ lib.1.atque etiam 2.item 3.ac.4.& sexto, statim in ingressu.Et libr.11.vbi hæc scribit. Verùm quod diuinum Platonem secuti semper testamur,contemnere nomina oportet,minimè autem scientiam rerum. Ea namque ad salutem hominum magis pertinent, errorisque in ea finis est pernicies. Nominibus siue propriè,siue impropriè vtare,ad ægrotos id parum pertinet. Et aliis sexcentis locis,ne omnia sigillatim referam.Sed & Fabius oratorum maximus lib.3.Oratoriarum institutionum c.6.quo tractat,quid sit status,scribit non interesse discentium,quibus quidque nominibus appelletur,dum res ipsa manifesta sit. Et in lib.5.c.10.Nec sum,inquit,de nominibus anxius.vocet enim vt voluerit quisque, dum vis rerum ipsa manifesta sit. Propterea ægrotus non tam disertum medicum quærit quàm salutarem,nec vt elegantior sit in loquendo,quàm in medendo, vt etiam ex Seneca asserit gl.in c.sedulò,in verbo,quàm formosiores 38.di.

461 ¶Huic statim respondebo non rem ipsam negligere quisquis verba tractat, sed viã ad rerum cognitionem struere,aut certè efficere,vt sensus ceu commodiore vehiculo traducantur in animos hominum.Nam quomodo,emplastra,malagmata,cerata, pastillos & alia id genus medicamenta latè à nobis suprà recensita salubriter medicus conficiet,si res illas ignorarit ex quibus conficiuntur:si verba nõ intelligat,quibus res ipsæ significantur,quæ rerum caussa reperta sunt?Dicat quantumlibet ad põdera rerum penetrandum esse,non ad verborum amœnitates diuersitandum:& sanguinem ac medullam esse introspiciendam,omissa cute corticéque verborum. Ego certè non dispicio quomodo sanguinis & medulla interior introspici possit,nisi cutis & cortex antè diligenter exploretur.Nam est apud Plautum, Qui è nuce nucleũ esse vult,frangat nucem.Similitérque qui ex libris vult sententias eruere,atque penitus exprimere,necesse est vt verborum corticem antè perrumpat:nec interiora panduntur,nisi exteriora antè patescant.Ideò Pollucis sententia est,partem esse sapientiæ quid quo nomine censeatur imprimus nouisse.Quin Aristoteles Physicorum 4. scire quid nominis,esse principium doctrinæ scribit.Isocrates autem in Symmachico scribit,appellationes rerum vim earum exprimere.

Verborum cognitio non contemnenda.

463 ¶Ex medicis autem ipse Galenus lib.1.de differentiis pulsuum,Occupatio (inquit) circa nomina est inuitis nobis necessaria.Ideóque ipse multos libros de Medicinalibus nominibus scripsit.Et in Prognosticis Hippocratis,& alibi sæpe,non aspernandum hunc laborem docet.Sed eatenus quærenda nomina,quatenus nos perducunt in rerum cognitionem.Et Arnaldus à villa noua,de regulis generalibus curationis morborum,doctrinæ primæ Aphorismorum,hunc 18 adscribit, Notitia nominum prodest ad doctrinam.Et nulla profectò ars curiosiùs,cautiùs,vigilãtiùs homini discenda,tractanda,meditanda est,quàm medicina,qua nulla est periculosior, quippe cùm in ea versetur salus hominum & vita.

De eadem re ex medicis.

464 ¶Nec est,quo se tueri possint ignari verborum medici eius legis autoritate,quæ scire leges asserit,non earum verba,&c.vt diximus.Ea enim est eius I.sententia, vt non sit necesse leges ipsas ad verbum & memoriter tenere,sed tantùm vim & potestatem habere verborum,aut si etiã mauis,legum,quod in idem recidit.Nã quo pacto sensum vimq; legis colliges,nisi & verba ipsius rectè intelligas:nisi item purè & Latinè loqui scias,cuiusmodi & leges nostræ loquuntur?Certe non nisi Latinus & eloquẽs Latinum & eloquentem intelligit,quemadmodum non nisi balbus balbum,vt est in prouerbio apud D.Hieronymum.Labeo Antistius Iuriscõsultus celeberrimi nominis omnium bonarum artium non expers fuit:inque grammaticam,dialecticã, literásque antiquiores altiorésque penetrauit:Latinarúmq; vocum origines rationésq; percalluit.Eáque præcipuè scientia ad enodãdos plerosq; iuris laqueos vtebatur, sicuti retulit Gellius lib.13.c.10.Sed nonne etiam videmus Vlpianũ,quem Iuriscõsultorum κορυφαῖον Modestinus appellat,ipsúmq; Modestinum,Pomponium, Celsum, cæterósque Iuriscõsultorũ antistites accuratissimè de verborũ significatione scripsisse?ex quorũ Cõmẽtariis insignis titulus de verb.signi.nostris Pandectis insertus

De eadem re.

Leges non intelligi,nisi ab his qui purè et Latinè loqui sciunt.

est. Quid tot tituli, de legatis primo, secundo, & tertio, de auro & argento leg. de sup pel. legat. de tri. vino & ole. legat. de fund. instr. & alij eius notæ plurimi aliud quàm verborum ipsorum vim & proprietatem, sensum declarant? Hinc Iuriscósultorum summum circa verborum vim, proprietatem esse laborem scribit Fabius ad calcem lib. quinti Oratoriarum institutionum.

465 *Auicéna erro res multi circa res ipsas.*

¶Sed tamen vt ad res ipsas veniamus. Recentiores medici Auicennam principem simpliciter vocant, dum illum citant, quem si ostendero in multis errasse, nihil iam erit quod fidendum sit medicis vel peritissimis, cùm errare non possint (quod sępius continget, si is quem veluti principem omnino sequuntur errauerit) sine periculo vitæ. Igitur vt hoc dilucidè ostendam, illud imprimis sciendum est, Auicennam & Rasim elephantiasim siue elephantiam pro alio morbo accipere quàm Galenus, Paulus Aegineta, cæterique Græci, & alij etate superiores acceperunt. Illi enim elephantiasim pro morbo accipiunt, in quo pedes & crura supra modum intumescunt. Hi verò intelligunt morbum, quem Auicenna & iuniores medici lepram appellant. De Auicennæ & Rasis significatu neminem ambigere arbitror, qui illos legerit. De secundo Galeni & cæterorum antiquiorum sensu longiùs à nobis cum Leoniceno viro nunquam satis laudato disserendum est. Elephantiasis autore Paulo Aegineta lib. 4. c. 1. est cancer totum corpus occupans: vnde idem Paulus in eodem loco inquit, Si cãcer vnum tantùm membrum infestans, tamen secundùm sententiam Hippocratis insanabilis est, quantò magis elephantia, qui cancer quidẽ est vniuersalis totius corporis, omnem curationem superabit? Eandem sententiam scribit Auicenna libr. 4. his verbis. Et cùm cancer qui est lepra membri vnius, sit de illis quibus non est sanatio, quid dicemus de lepra, quæ est cancer totius corporis? Et idem propè dixerat circa initia eius capitis, in quo agit de lepra. Sed & eorundem humorum vicio generari elephantiasim Paulus censet, & lepram, Auicenna. Et quemadmodum Paulus minùs malam elephantiasis speciem statuit, quæ ex quadã veluti fece sanguinis superassata ortum habet: alteram quæ à flaua bile æquè retorrida fit, deteriorem: ita & de duabus lepræ speciebus, quarum altera itidem ex fece sanguinis, altera ex flaua bile in atram propter assationem conuersa generatur, Auicenna decernit. Neque verò aliam Paulus elephantiasi, aliam lepræ Auicenna adhibet curationem. Neque etiam Galenus scribens de elephantiasi lib. 2. Artis curatiuæ ad Glauconem, minùs quàm Paulus cum Auicenna scribente de lepra concordat. Imò verò omnia illa Auicennæ verba barbarè tamen scripta, quòd videlicet lepra multiplicatur in Alexandria propter caliditatem aëris, & malitiam cibi, & eius essentiam, ex genere piscium, & carne salita, & carne grossa, & carnibus asinorum, & lentibus. Omnia, inquam, hęc sunt ex Galeno de elephantiasi eodem libro loquente, translata. Adhæc nisi Galenus per elephantiasim, morbum, quem diximus, intelligit, illud absurdum sequetur, *Galenum* qui tot de medicina libros tam accuratè, tam copiosè conscripsit, nullam de eo morbo, qui reliquos omnes magnitudine superat, videlicet lepra, quam vulgò vocamus, in suis libris fecisse mentionem. Galeni autem libros intellige, quos idem author in propria lingua reliquit. Nam in his quos vel ex Græca, vel ex Arabica lingua translatos habemus, plurima est in hoc verbo, lepra, ambiguitas: quoniam aliquando translator vbi elephantiasim in Græco Galeni codice inuenit, lepram est interpretatus: vbi verò lepram, nihil immutauit, sed eodem vsus est verbo: cùm tamen apud Græcos autores alius morbus sit lepra, alius elephantiasis. Lepra enim, vt inquit Galenus in libro de tumoribus præter naturam, passio solius cutis est, quod de elephantiasi dici non potest, cùm in eo morbo, qui elephantiasis à Græcis nominatur, non modò cutis, sed carnes etiam atque ossa, vt Celsus quoque testatur, plerunque vicientur.

466 *De eadem re.*

¶Quòd si quis pertinaciter tueri velit eundem esse morbum, quem Græci leprã, atque Arabes itidem nominant: videat quid ipsum concedere oporteat, hoc scilicet, esum viperarũ, quo nullum esse præstantius remedium aduersus lepram medici omnes vno ore consentiunt, quódq; inter nobilia medicaméta contra lepram Auicenna nu

na numerat,non modò non sanare id malum,sed insuper generare.Galenus enim li. 11.c.2.de simplici medicina,duorum meminit elephantiasi morbo laborantium, qui ex esu carnium viperinarum in lepram inciderunt.Quare necessarium est dicere alium esse morbum,qui à Galeno & antiquioribus lepra vocetur,alium qui ab Auicē na ac recentioribus eodem nomine nuncupetur.Quanquam Cælius Aurelianus autor vetustus & magnæ autoritatis lib.Chroniôn 4.c.1.scribit plurimos dare viperas elephantiasi mandendas,sed amputato capite atque cauda. Quod etiam tradit ipse Paulus Aegineta vbi suprà. Quid autem lepra apud hos significet, nemo ignorat. Quid verò apud Galenum & antiquiores multi nesciunt.vnde data est errori occasio,vt diuersarum linguarum significata distinguere nescientes, vel elephantiasim non esse lepram,de qua scribit Auicenna,vel non simpliciter lepram, sed quandam lepræ speciem existimauerunt.

467 ¶In qua re non solùm nomina.sed & res ipsas confundunt Auicenna & Rasis,cùm videatur Auicenna ipse lib.3.vbi de elephantiasi sumpta vt iam diximus, pro tumore pedum,nonnulla dicere,quæ etiam Galenus de elephantiasi in eo significatu quē ipse capit.Nam Galenus in libro qui nigra cholera inscribitur,tradit elephantiasim ex eodem humore fieri atque varices,qui quidem humor primùm rubidus apparet, deinde nigrescit.Quod & idem de sua elephantiasi refert Auicenna. Et sicut Galenus & Paulus elephantiasim ad rubidum colorem declinantem minùs malam arbitrantur:Ita Auicenna suam elephantiasim subrubram nigrâ censet esse incolumiorem.Et quia Dioscorides lib.1.c.96.aut vt alij diuidunt 105.scribit cedream,hoc est, liquorem ex cedro arbore fluentem,quem Arabes alchitram vocant,licet Simon Genuensis id verbum Arabicum picem liquidam latinè interpretetur.Et quia,inquam, Dioscorides tradit cedream iuuare elephātiacos,si lingatur aut illinatur: Certè etiā Auicenna scribit alchitran inuiscatum & linitum conferre suæ elephātiasi,id est,tumori pedum & crurum.Rasis quoque,qui elephantiasim eodem significatu accipit, quo Auicenna.Nam & in Almansore,& in diuisionibus seorsum de lepra & elephā tiasi,tanquam de morbis differentibus tractat.Idem tamen li.12.Continētis, in quo agit de crurum vitiis,quibus annumerat elephantem,plurima de eo morbo scribit, quæ etiam Galenus variis in locis de elephantiasi.Imò verò Rasis ipse Galenum citat in lib.de cholera nigra ita scribentem,Vitium elephantis & varices fiunt ex humore nigro,quòd nisi fuerit cum eis caliditas,non erunt intensæ maliciæ: ex vehementi quoq; declinatione ad choleram nigram puram fit vitium elephantis. Similē ferè sententiam scripsit Auicenna lib.3.capite illo,quo vnà de elephantiasi ac de varicibus agit. Multa autem remedia,quæ Græci tradunt contra elephantiasim pro lepra sumptā,scribit Rasis ipse lib.quem diximus,contra vitium elephantis,vbi de tumore pedū,aut crurum vitiis tantùm differit,veluti ex Galeni autoritate plantaginē,quam etiam Celsus ad elephantiasim præcipuè commendat.Sed & ex Dioscoridis autoritate laudat Rasis ad vitium sui elephantis fel hircinum,atque mentastrū.

De eadem re.

468 ¶Quòd si quis fortè Auicēnam atque etiam Rasim ea ratione tueatur, quòd crurū, pedumue tumorem,quem elephantiasim nominarunt, non lepram, sed tantum lepræ principium indicauerint,atque ideo diuersis nominibus,alio scilicet lepram, alio lepræ principium nuncupare voluerint:Certè vt morbi in sua tempora diuisionem non improbamus:ita illos duas eiusdem morbi partes non debuisse diuersas facere species,vel etiam genera omnino contendimus.Quod maximè fecisse videtur Auicenna,qui de elephantiasi lib.3.de lepra verò agit in quarto,tanto scilicet interuallo,vt videatur elephantiasim distinctum omnino genus à lepra putauisse,cùm præsertim idem Auicenna elephantiasim non vti Galenus inter figuræ morbos, sed quantitatis potiùs,libro primo collocauit.Hæc propemodum Leonicenus. Scio autem nouissimè Sebastianum Montuum Dialexeôn medicinalium 2. Dial.3. multis contendisse,apud Hebræos,Græcos,& veteres quoque Latinos lepræ appellatione etiam elephantiasim significasse.Sed huius rationibus respōdit Leonardus Fuchsius Paradoxorum lib.2.c.16.

De eadem re.

¶Sed de

469 ¶Sed de hac re iam nimium, ideò ad alios Auicennæ errores transeamus. Is altoim morbum, quem nostri Antrachem interpretãtur, à pruna siue carbone separat duobus capitibus: cùm idẽ omnino sit morbus, vt latè ostẽdit ipse Leonicenus. Et quod deterius est, cùm sit duplex bubo, alter qui fit à causa primitiua (vt loquuntur recentiores medici) atque ideo ex sanguine non necessariò maligno: alter ex materia venenata, tempore præsertim pestilentiæ: Primúsque ex Paulo Aegineta curetur refrigerantibus atque adstringentibus medicamentis, veluti spongia ex posca, & lana ex vino & oleo acerbo, vel rosaceo, vel melino, id est, pomorum, vel lentiscino, vel myrthino (nullum enim ex his in tali bubone periculum imminet, vt quilibet medicę artis peritus intelligit) Tamen Auicenna nullo delectu hæc eadem remedia quanuis ex reprimentibus, adhibet in principio altoim, id est, bubonis pestiferi, quibus nihil potest esse in hoc malo periculosius. Neque verò illud satisfacit, quod nonnulli de hoc genere medicamenti dubitantes dicunt in Auicennæ excusationem, quòd videlicet voluerit non super ipsam altoim, sed potiùs partes ipsi vicinas, ne corruptio lõgius serpat, eas quas diximus medicinas reprimentes imponi. Cùm si hoc intellexit Auicenna, tamen præstet, non solùm ad locum affectum, sed etiam ad proxima tabem pestiferam, quantùm fieri potest, euocare. Si enim à locis circunstantibus repercutiatur, quantum extrinsecis partibus, hoc est, ignobilioribus mali depelletur, tantum ad intrinseca & plerunque lethalia detrudetur. Cùm illud quoque in pestilẽtia sit obseruatum: quantò plures cutis exterioris partes afficiuntur, tota vi noxia foras prodeunte: tanto minus subesse periculi. Sicuti vbi vnum solùm locum carbunculus occupauerit, ægri salus penè est desperata.

Alij Auicẽnæ errores. Antrax Pruna & Carbo idem morbus. Duplex bubo.

470 ¶Adhæc ex Auicennæ opinione, materia prunæ, vel ignis Persici est cholera citrina ex cholerico sanguine genita, vt licet videre apud eum libr. 4. eo cap. quo de his morbis differit. Et paulò pòst tamen in curatione eorum præcipit fieri phlebotomiã aliquando vsque ad syncopen, vt sanguis cholericus euacuetur. Qui quidem curationis modus nescio quantum rationi conueniat, vel etiam ipsi Auicennæ, qui sanguinem esse frenum choleræ vbique insinuat. Et lib. 1. cauendum esse admonet, ne superflua sanguinis missione ægrum ad humorum cholericorum ebullitionem perducamus. Et alibi tam in curatione erysipelatis, quàm etiam causonis, visus est dubitare, an in eis sanguinem mittere oporteat, nedum iusserit ad syncopen vsque profundi. hoc enim remedium in his solùm febribus conuenit, quæ ex multo sanguine vel ebulliente, vel putrescente generantur: quales sunt quæ proprio nomine synochi nõminantur. Sed neque propter intolerabiles dolores (hi enim in hoc morbo non adsunt) tanta sanguinis detractio facienda est. Quòd si etiam adessent, distinguendum foret, vt inquit Galenus in expositione Aphorismi, Quæ egeruntur, non multitudinem considerare oportet, an phlebotomia, an verò potiùs purgatione sedari deberent: nihil aliud ex his verbis insinuans, nisi quòd vbi humor alius à sanguine faceret dolorem sua qualitate, vel quantitate, purgationem esse præferẽdam. quod videmus eundem Galenum in omni morborum præcipuè cholericorum curatione vbique obseruasse, adeò vt in Commentariis libri 2. de humoribus, etiam in pleuritide, cùm fit ex humore cholerico damnet phlebotomiam, quam tamen plus in hoc morbo, quàm in vllo altero alioquin videtur probare.

Alij item. Phlebotomiã non conuenire Pruna vel igni persico contra Auicennam.

471 ¶Quid quod etiã Auicenna in pruna, vel igne Persico prohibet scalpellationẽ profundam, quando materia est decliuis ad choleram (his enim ipse vtitur verbis) Et tamen capite superiore vbi agit de formica, suaserat ex Galeni cõsilio extirpare formicã cũ aliquo, quod fit sicuti embula, & extremitas pẽnæ, aut alterius rei, cuius extremitas sit acuta, quam possibile sit deglutire formicã. Atqui hęc extirpatio formicę, si diligẽter inspicimus, multò est violentior, quàm scalpellatio, vt si hãc timet Auicenna, quando materia est decliuis ad cholerã, multò magis debuerit formidare tale aliquid facere in morbo ex materia non decliui ad choleram: sed mera cholera, vt ipse opinatur, procreato. Subditque Leonicenus se putare Auicennam morbos etiam naturâ distantes atque eorundem curationes plerunque confundere; vel, vt ipsius vtar

verb

verbis qu e solet ipse aliquando in aliorum repræhensione vsurpare, capitulū in capitulo ponere. Quam quidem confusionem multis probat ex his quæ ipse Auicenna scribit in tribus capitibus, de Erysipela, de formica, & de igne Persico, vt latè videre poteris apud ipsum Leonicenum in libro de morbo Gallico.

Quid intersit inter ignem sacrum, Erysipelas, carbūculū, & Herpetem.

472 ¶Sed cui tamen illud addes, vt intelligas eorum morborum & similium de quibus loquitur discrimina ex Galeno lib. 14. Therapeuticæ, & lib. 1. de morborum differētiis: atque aliis optimis medicinæ scriptoribus, Calidos omnes cum dolore ac inflāmatione tumores generali appellatione inflammationes vocari solitos. At variante, qua constant, materia, eas etiam & earum nomina variare. Nam abscedente cū impetu in aliquam partem sanguine, qui bonus & mediocri crassitudine sit, cùm in angusto ob copiam coërcetur, inflammationem, quæ sic priuatim & propriè dicatur, tunc fieri. Quòd si cum sanguine & flaua bilis in aliquam partē fluat, fit sacer ignis, qui Græcis ἐρυσιπέλας dicitur. Nā Plinius erysipelas ignis sacri genus esse dicit. Celsus autem & Galenus diuersum faciunt ignem sacrum ab erysipelate. At in vtroque pus & rubor cum calore fit maximè in pectore, aut lateribus, aut in eminentioribus partibus. Et si confluens sanguis calidissimus simul fuerit & crassus, fiunt carbunculi. Postremò inhærente alicui parti flaua bile, herpetes, de quibus Paulus Aegineta in hanc sententiam, Pura & non admixto alio humore secreta, & in parte aliqua hærēte flaua bile, malum fit quod herpeta nominant, quæ si concretione sua crassior & maiore acrimonia fuerit, totam vsque ad subiectam carnem exulcerat cutem, vocatúrque hic herpes corrodens. Si verò tenuis minoréque acrimonia & calore, exiguas pustulas milij seminibus similes in superficie cutis excitarit: miliaris herpes à similitudine nominatur. Quanquam Oribasius medicus & ipse antiquissimus admixta flauæ bili pituita miliarem hunc herpeta fecit. Sed tu interim vide Leonardū Fuchsium Parado. lib. 2. c. 18. & iterum c. seq.

Auicenna alij errores.

Eupatorium ea est herba, quæ vulgò Agrimonia vocatur.

473 ¶Verùm vt ad Auicennā redeamus, ex tot tantisq; circa eundē fermè morbū ipsius erratis cōiici potest, quot quantáque sint & in aliis morbis, ne si omnia coner sigillatim declarare, tempus me deficiat. Superest vt de cęteris rebus aliquid dicamus. Satis constat apud eruditos, eupatoriū herbam eam esse quæ vulgò agrimonia vocitatur. Idq; liquidò apparet ex eupatorij descriptione, quam adscripsit Dioscorides li. 4. c. 44. Illúmque secutus Plinius libr. 25. c. 6. quæ est huiusmodi. Eupatorium herba est fruticosa, caulem vnum attollēs rectum, lignosum, tenuem, nigrum, hirsutum, cubitalem, & interdum ampliorem, folia per interualla diuisa in quinq; maximè partes, vel plures, similia foliis pentaphylli, vel canabis, & ipsa quoq; subnigra, serratim incisa per ambitum. Semen verò medio caule erumpit pilosum deorsum spectās, quod exiccatum vestibus adhæresci. Quæ omnia ita herbę, quæ agrimonia vocatur, quadrant, vt hāc esse verū eupatoriū nemo non agnoscat. Tamen non est vera argemonium antiquis celebrata, vt quæ est diuersa ab eupatorio, vt scribit Dioscorides li. 2. c. 195. eos reprehendens, qui eandem herbam esse autumant eupatorium & argemonium, quod & plerique ex recentioribus arbitrantur, qui ob id eupatorium agrimoniam, vt iam diximus, corruptè appellarunt. Auicenna verò ita eupatorium describit, vt longè ab ea vulgi agrimonia discrepet, inquiens, eupatorium herbam esse aromaticam habentem folia canabis, florem sicuti nenufar. Constat enim herbā vulgò agrimoniam nuncupatam, neque esse odoratam, neque habere florem sicut nenufar sed longè & colore, & forma, & magnitudine dissimilē. Sed cui si Diis placet, plus in hac parte credemus, Dioscoridine an Auicennæ? Auicennæ, inquies, quem principē medici appellant. Atqui Galenus libro sexto de simplicibus medicamentis, nō multò post principium, & ipse quoque Auicēna in hac parte medicinæ, quæ de medicamētis simplicibus agit, primū locū Dioscoridi tribuūt. Sed fac autoritatem vtriusq; esse parem. Vbi tu mihi Auicennæ patrone herbam inuenies aromaticā foliis canabis, flore nenufaris, quæ sit verū eupatorium, sicuti altera est? Ita Dioscoridis, Plinij, & Serapionis super verbo eupatorio descriptionibus cōgruentē, vt nisi mālis videri cæcus, quàm fateri Auicēnā in veris eupatorij notis designādis aberrasse, nullo modo neg

do negare poſsis, herbam quam vulgò nomine agrimoniam vocamus, eam eſſe, quę veteribus eupatorium nuncupatur: non autem quæ nunc vulgò & medicis & pharmacopolis eſſe putatur eupatorium, ex qua tamen ſyrupos, & alias compoſitiones veluti ex eupatorio conficiunt, errore admodum periculoſo.

474 *Hedera.* ¶ Sed vlteriùs procedamus: Apud Græcos hedera κισσός, id eſt, ciſſos nũcupatur, nec tamen omnis hedera, ſed ea tantum quæ rigens eſt, & ſine adminiculo ſtat, vt tradit Plinius lib. 16. c. 34. in fi. Eſtque & alia herba longè ab illa diuerſa colore, forma, viribus, quæ κισθὸς, id eſt, ciſthos appellatur. Verùm vicinitate verborum deceptus Auicenna ciſthon pro hedera poſuit: quin & eam quoque corruptè cuſſos appellat pro ciſſos, nec id feciſſe contentus, in ipſo capite de cuſſo hederæ vires cum alterius herbæ, quæ ladanum vocatur, ferè viribus miſcuit, vt latè oſtendit Leonicenus. Ita & hederæ quoque proprietates cum alterius herbæ proprietatibus, quæ volubilis maior à Meſue & pluribus aliis nominatur, manifeſtè confundit. quod ex eo conſtat, quòd omnes proprietates quas Galenus hederę aſsignat, is volubili maiori aſsignat. quæ quidem volubilis maior à Græcis κισσάμπελος, id eſt, hedera vitealis, à Plinio cõuoluolum, vulgò campanella dicitur. Hæc autem hedera vitealis lacte plurimo manat, & aluum ciet. Ideo Auicenna, qui viſus eſt neſciuiſſe veram hederam ab hedera viteali diſcernere, ſicuti pro hedera volubilem poſuit: ita lac quod non habet verą hedera, ſed tantùm hedera vitealis, hederæ tamen aſsignat, quæ tantũ habet lachrymam. Quare Auicenna mixtis ambarum herbarum etiam natura diſtantium poteſtatibus magnam peperit confuſionẽ: & ſicuti in morborum, ita etiam in herbarum tractatione capitulum in capitulo poſuit.

475 *Alij plurimi errores.* ¶ Denique vt ſummatim dicam: Is in ſecundo lib. Cochium pro Phoca, id eſt vitulo marino, Cheichen pro caucamo, id eſt, gummi quodam odorato, aſtratiſus pro aſteratticus id eſt, herba inguinaria: Barche pro Aphache, Bilonium pro peplio, Bebliſi pro peplo herbis earundem vitium, altera tamen portulacæ hortenſi, altera rutæ ſimilibus: quegueis pro cenchro, id eſt, milio, ſicutum pro ſimphyto, id eſt, conſolida herba, teſiſic pro thapſia, & mille alias Græcorum verborum corruptiones apud eũ inuenies, quas vix puto poſſe intelligi ſine cognitione Græcorũ autorum, qui medicinam poſteris tradidere. Quando & ipſe Auicenna tantus alioquin medicinæ magiſter in eis ſæpiſsimè caligat, vt cũ teſiſic, id eſt, gummi rutæ agreſtis, quod nuſquã inuenitur, exponit, ſucutũ pro ſemperuiua, vel ſpecie ſeminis mãdragoræ, ſecũdùm duas opiniones, quę tamen falſæ ſunt. Qua quidem nominũ obſcuritate neſcio quid poſsit eſſe in medicinæ opere periculoſius: quando ex ea non modò alterũ pro altero morbũ curari, ſed alia etiam pro aliis remedia exhiberi contingat, vt maius ſit à medico periculũ, quàm à morbo. Si quis autem pleroſq; alios Auicennæ, & aliorum Arabũ errores ſcire deſideret, legat Leonicenum in eo libro, quem in eam rẽ priuatim compoſuit, & in libello de morbo Gallico, ex quo huc multa tranſcripſimus.

476 *Medicamẽtorum cõpoſitiones & mixturas damnatas Plinio.* NEC INTERIM tamen prætereundæ ſunt infinitæ illæ medicamentorũ, & eorũ quidem externorũ, & quæ orbis noſter non produxit, compoſitiones & mixturæ, quibus quidem non Auicenna modò, ſed & alij medici hodie paſsim vtuntur, imò faciũt impoſturam, cùm nihil ſit magis noxiũ, proinde & à rerũ naturę ſcriptoribus, imò & ab ipſis medicis ſæpius fuerit damnata. Plinius lib. 20. c. 19. poſt deſcriptionem medicamenti diacodion, Hæc, inquit, oſtentatione ſimplex quidem & antiqua illa ſalubritas papauere & melle cõſtat. Quibus apertè declarat ſimpliciſsimã compoſitionem eſſe optimam. Idẽ lib. 22. c. 23. in fi. de Laſere loquens. Quas habeat, inquit, vtilitates admixtum aliis, immenſum eſt referre, & nos ſimplicia tractamus; quoniam in his naturam eſſe apparet, in illis coniecturam ſæpè fallacem. Nulli ſanè cuſtodita in mixturis concordia naturæ ac repugnantia. Et iterum c. ſeq. Non fecit cerata, malagmata, emplaſtra, collyria, antidota parens illa ac diuina rerum artifex, Officinarum hæc, imò veriùs auaritiæ commenta ſunt. Naturæ quidem opera abſoluta atque perfecta gignuntur: paucis ex cauſa, non ex coniectura rebus aſſumptis,

vt ſue

vt ſucco aliquo ſicca temperentur ad meatus, aut corpore alio humentia ad nexus. Scrupulatim quidem colligere ac miſcere vires, non coniecturæ humanæ opus, ſed impudentiæ eſt. Nos nec Indicarum Arabicarúmque mercium, aut externi orbis attingimus medicinas. Non placent remediis tam longè naſcentia: non nobis gignuntur, immo ne illis quidem, alioquin non venderent. Odorum cauſſa vnguentorúmq́; & deliciarum, ſi placet etiam ſuperſtitionis gratia emantur, quoniam thure ſupplicamus & coſto. Salutem quidem ſine his poſſe conſtare, vel ob id probabimus, vt tantò magis ſui delicias pudeat. Sed & c.ſeq. contra compoſitiones medicorũ, medicinas ex frugibus deſcribit. Quin & lib.24.c.1. ita de hac re diſſerit, Hinc nata medicina: hæc ſola naturę placuerat eſſe remedia parata vulgò, inuentu facilia, ac ſine impendio, ex quibus viuimus. Poſteà fraudes hominum & ingeniorum capturæ officinas inuenere iſtas, in quibus ſua cuique homini venalis promittitur vita. Statim compoſitiones & mixturæ inexplicabiles decantantur. Arabia atque India in remedio æſtimantur, vlceriq́; paruo medicina à rubro mari importatur, (ita enim legere malo quàm quod vulgò ſcribitur, imputatur) cùm remedia vera quotidie pauperrimus quiſque cœnet. Nam ſi ex horto petantur, aut herba vel frutex quæratur, nulla artium vilior fiet. Hæc ille. Rurſum lib.29.c.primo, Mille præterea pœnitẽtiæ modis culinarum etiam præceptis, & vnguentorum mixturis, quando nullas omiſère vitæ illecebras. Inuehi peregrinas merces, conciliaríque externa precia diſplicuiſſe maioribus crediderim equidem, non tamen hoc Catonem prouidiſſe, cùm damnaret artem. Theriace vocatur excogitata compoſitio luxuriæ: fit ex rebus externis, cùm tot remedia dederit natura, quæ ſingula ſufficerent. Mithridaticum antidotum ex rebus 54. componitur, interim nullo pondere æquali, & quarundam rerum ſexageſima denarij vnius imperata. Quo deorum perfidiam iſtam monſtrante? hominum enim ſubtilitas tanta eſſe non potuit. Oſtentatio artis & portentoſa ſcientiæ vẽdicatio manifeſta eſt, ac ne ipſi quidem illam nouere, & cæt.

Plinij locus.

477 ¶Et ne putes Plinium ſolum in ea ſententia fuiſſe, Galenus multa in huiuſmodi medicamentorum cõpoſitiones ſcribit lib.3. Methodi, & Plutarchus vir in omni diſciplina conſummatiſsimus in quarta Decade τῶν συμποσιακῶν, capite decimoquinto, huiuſmodi item medicamentorum mixturas reprobat, citátque Eraſiſtratũ illum medicorum veterum nobiliſsimum itidem quoque facientẽ, in hæc verba, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον ὅτ' ἂν μιγνύντες τὰς βασιλικὰς καὶ ἀλεξιφαρμάκους ἐκείνας δυνάμεις, ἃς θεῶν χεῖρας ὠνόμαζον. ἐρασίστρατος δ' ἐλέγχει τὴν ἀτοπίαν καὶ περιεργίαν ὁμοῦ μεταλλικὰ, καὶ βοτανικὰ, καὶ θηριακὰ, καὶ τὰ ἐκ γῆς, καὶ θαλάττης εἰς τὸ αὐτὸ συγκεραννύντας. καλὸν γὰρ ταῦτα ἐάσαντες, ἐν πτισάνῃ, καὶ σικύᾳ, καὶ ὑδρελαίῳ τὴν ἰατρικὴν ἀπολιπεῖν. ἀλλὰ νὴ Δία τὸ ποικίλον ἐξάγει, καὶ γοητεύει τὴν ὄρεξιν. Id eſt, Quin multò magis cùm regales illas & efficaces variorum remediorum mixturas conficiunt, quas deorum manus appellarunt. Eraſiſtratus autem coarguit inſolentiam, & curioſitatem illorum, qui ſimul & metallica, & herbaria, & ferina, quæq́; terra gignit, quæq́; mare, in vnum commiſcuerunt. At bene haberet ſi iis omiſsis in ptiſana, & cucurbita, & hydrelæo medendi artẽ finiuiſſent. Verùm per Iouem ipſa rerum varietas imponit nobis, & appetentiam illicit. Et Serenus Sammonicus in lib. de morborum curationibus, c.27.

Et Plutarcho, & Eraſiſtrato.

Multos prætereà medici componere ſuccos
Aſſuerunt, precioſa tamen cùm veneris emptum,
Fallêris, fruſtráque immenſa nomiſmata fundes.
Quin age, & in tenui certam cognoſce ſalutem.

Secundùm hanc ſententiam Ageſilaüs ille magnus Lacedæmoniorum Rex, cùm medicus quiſpiam illi præſciberet curationem nimiùm exactam, ac minimè ſimplicẽ, Per Geminos, inquit, quæ præſcribis, ſi mihi prorſus eſt in fatis vt non viuam, ne ſi omnia ſumpſero, viuam. vt author eſt Plutarchus in apophthegmatis Laco. quo quidem ſignificabat, eiuſmodi compoſitas emptáſque curationes ocyùs mortem acceleraturas, quàm depulſuras morbum.

Ageſilao Magno.

478 ¶Et horũ quidẽ ſententia huiuſmodi ratione probari poteſt. Nã ſi ſimplex cibus eſt

Simplex cibus ſalubrior.

vtilior, salubrior, digestu facilior, quàm multiplex, & varius, sicuti longè latéque, & lucidis rationibus & argumentis ostēdit Disarius Macrobianus lib. Saturnalium 7. qui omnia propè accepit à Plutarcho lib. Problematôn conuiualium decade 4.c.1.& ex medicis Plinius lib.11.cap.53. Homini, ait, cibus vtilissimus simplex, aceruatio saporum pestifera, & condimenta perniciosiora. & Galenus qui in commentario Hippocratis de victus ratione in morbis acutis tradit aliorum authoritate, ciborum varietatem, præsertimque vbi variis cōstant facultatibus, esse nocentissimā, vtpote quæ ingesta ipsa probè concoqui prohibeat. Et rursus Commentario 3. Anteà, inquit, didicisti cibos multiplices, & præsertim facultate dissimiles magnam progignere in ventre perturbationem. Et lib.1. de iuuamētis membrorum c.4. scribit res compositas ex multis rebus velocioris esse corruptionis, quàm ex paucis compositas. Et planiùs Rasis de hac re nuncupatim loquens lib.25. Continentis, & Auicenna in 3. primi, doctrina 2.c.7. Et de hoc apud nos text. habemus in c. ne tales, ibi, vno aut duobus cibis, de conse. di.5. Et ante hos omnes Hippocrates qui lib. de flatibus malam diętam vocat quæ fit ex pluribus cibariis, ac multiformi alimonia. Et hoc planè confirmat Plato de Repub. lib.3. testimonio Homeri, qui vt iam suprà diximus nusquam variorū condimentorum meminit. Et Horatius lib.2. Sermonum, Saty.2.

Accipe nunc victus tenuis quæ quantáque secum
Afferat, in primis valeas bene. Nam variæ res
Vt noceant homini, credas memor illius escæ
Quæ simplex olim tibi sederit, at simul assis
Miscueris elixa, simul conchilia turdis:
Dulcia se in bilem vertent, stomachóque tumultum
Lenta feret pituita. vides vt pallidus omnis
Cœnâ desurgat dubia? quin corpus onustum
Hesternis vitijs, animum quoque prægrauat vnà.

Ex quo illud quod scribit Diodorus Siculus lib. rerum antiquarum 4.c.3. Troglodítas ob simplicem eorum victum rarò in morbos incidere. Consequens est & simplicem quoque medicinam esse longè vtiliorem salubriorémque, cùm cōtrariorum eadem sit disciplina, Philosophorum ac Iurisconsultorum testimonio.

479 *Alia ratio cur fugiendæ sunt medicamentorum mixturæ.*

¶ Sed & alia ratione improbandæ fugiendæque sunt huiusmodi mixturæ & compositiones, quoniam quanto plura sunt in medicina composita, tantò componenti minùs certus est effectus eius, ex sententia Arnaldi à villa noua, doctrinæ 2. Aphorismo 23. Et sensisse videtur Galenus in Commentariis Aphorismorū Hippocratis.1. enarrans illud, Iudiciū difficile est. Igitur si incertus sit, aut certè non adeò certus mixturarum effectus: nónne hos periculo exponis, in quibus earum periculum facis? Sed quod omnium deterrimum est, cùm veteres in cōponendis medicamentis ἄχι τετάρου, aut ad summum præter sextam speciem non excesserint, videmus hodie audaciā medicorum eò processisse, vt nullus in his componendis neque modus, neque finis sit: mixta mixtis addunt, quantóq; quis plura miscuerit, tanto peritior & sibi & aliis videtur, maximè si a tribus orbis partibus conquisita in se pharmaca recipiant. Nec quicquam effecisse se arbitrantur, nisi Indiam, Aethiopiam, Arabiam, extremos illos Garamantes in suis compositionibus coniungant. Et eò quoque maximè fugiendæ sunt huiusmodi compositiones, quòd simplicia ipsa sæpè compositas vires obtineāt, vt probat Galenus lib.3. de simplicium pharmacorū compositionibus, cap.14. & 15. vt hinc intelligas naturam ipsam, si quando compositis egeamus, composita quoque in simplicibus posuisse, vt nulla arte opus sit.

490 *Commixtiones semper malæ & inquinatæ. Inquinare quid dicatur.*

¶ Et plerunque aliàs videmus rerum diuersarum commixtiones malas, noxias, impuras, & inquinatas esse, vt multis probat Porphyrius lib.4. de abstinentia ab esu carnium. Nam de Iouis Idæi sacerdotibus loquens, Puritatem (inquit Græcè quidem, sed hoc sensu) sacri viri incommixtionem esse statuunt, sicut econtrariò impuritatem & inquinationem esse commixtionem. Vnde etiam venerea inquinant, cùm sit maris & fœminæ commixtio. Et paulò pòst, Inquinationis & pollutionis nomen re-rum

rum diuersarum genere mixtioně inter se quodam modo significat. Præsertim cùm infectio quædam eiusmodi consequitur, quæ abstergi difficulter admodum queat. Vnde in tincturis etiam quæ ex mixtione existunt, cùm altera species alteri confunditur, inquinare appellant, non secus ac mulier, inquit Homerus, Tyrio quę ębur inquinat ostro. Qui locus est, vt id addas, ex lib. 4. Iliados,

ὡς δ' ὅτε τίς τ' ἐλέφαντα γυνὴ φοίνικι μιήνῃ. Ex quo illud Virgilij lib. 12. Aeneidos,

Indum sanguineo veluti violauerit ostro

Si quis ebur Vbi Seruius dicit esse Home. comparationem. Et Mart. lib. 4. epig. 4.

Quod bis murice vellus inquinatum. Et id Statij lib. 1. Achilleïdos,

Vel ebur corrumpitur ostro. Quinetiam vt ad Porphyrium redeamus, pictores mixtiones, corruptiones vocant: communis item consuetudo quod incōmixtum & purum est, id incorruptum, sincerum, impollutum dicit. Terræ enim aqua commixta corrumpitur, & sincera ampliùs non est. Quæ verò fluit ac cursu incitato fertur, occurrentem terrā reiicit, quæ, vt inquit Hesiodus, fluit illimis manās ē fonte perenni. Ea enim quia incorrupta & incōmixta est, salubrem potum exhibet. Sic fœmina quę nullam seminis in se exhalationem mixtionémque admiserit, incorrupta dicitur. Et alia multa in eam sententiam adducit, quæ illic in promptu sunt omnibus. Iosephus autem lib. Antiquitatum Iudaicarum 4. c. 8. eodémque vlt. tradit Mosem suis legibus statuisse, semina esse debere pura & impermixta, nec duorum aut trium generum simul esse seminanda. Abhorrere enim naturam mixturam dissimilem.

491 ¶ Quid quòd nostris legibus, vt id illi addam, commixtio contractuum admodū suspecta est de fraude, dolo, & simulatione, vt magna authoritate affirmant Guil. Cu. Cy. Alberi. Bar. Bal. & Angel. in l. si tibi decem. in prin. ff. de pactis. & Bald. consil. 149. proponitur, colum. 1. lib. 1. & satis liquidò patet ex plenè not. in l. ab Anastasio. C. manda. & diximus quoque in tractatu Retractuum tit. 1. §. 1. glo. 18. in verbo, *le pris que la chose aura couste.* nu. 11. incip. sed in hac, & seq.

Contractuum commixtio suspectissima.

492 ¶ QVID quòd medicina, siue ea sit simplex, siue cōposita, noxia est humano corpori, vt satius sit ea abstinere, quàm vti, testibus ipsis medicis? Nam Celsus libr. 5. in principio, Omnia ferè medicamenta stomachum lędunt malíque succi sunt. Et idem fermè scripserat lib. 2. cap. 12. Galenus quoque lib. 1. περὶ ὑγιείας, id est, de sanitate tuenda, scribit pharmaca calida esse & sicca, & ex iis proinde exiccari attenuaríque corpora. Plutarchus in li. eiusdem tit. Commotiones, inquit, quæ in aluo inferiore pharmacis fiunt, corrumpunt ac liquefaciunt partes subiectas, plúsque addunt superfluitatis, quàm educunt. Itaque non aliter quàm si quis grauiter ferens Græcorū multitudinem ac turbam eadem in ciuitate commorantem, Arabibus ac Scythis peregrinis expleat ciuitatē: Sic nonnulli tota errant via, dum eiectis consuetis ac domesticis superfluitatibus, aliunde grana quædam Cnidia & Scamoniam, aliarúmq; rerum vim incomparabilem, atque agrestem in corpus ingerūt, quæ tantùm absunt vt naturam expurgare queant, vt ipsa magis indigeant purgatione. Et paulò pòst scribit pharmaca corpus perturbare, simul ac viciare, quę vulgus cupidè faciléq; solet appetere, non aliter quàm mulieres veneficiis vtentes, &c. Et Mesue lib. 1. intētione 2. summa 1. cap. 1. cano. 2. Communis, ait, medicinarum vt plurimùm malitia est facere senescere (ita enim loquitur qui illum traduxit) corpus, & frequentantibus illas læsionem afferre principalibus membris, quæ sunt mineræ virtutum: & earum motores debilitare, qui sunt spiritus, & calor naturalis. Hæc ille. In quam sententiam celebratum est vulgò Prouerbium, Summa medicina est non vti medicina.

Medicamēta omnia noxia.

493 ¶ Quod cùm semper aliàs, tum maximè in medicinis quæ dantur potui, vt plerūque fit. Nam has scribit Celsus lib. 2. cap. 12. in fi. non semper ægris prodesse: semper sanis nocere. Præsertim verò in medicinis solutiuis, quibus hodie tota medēdi ars cōsistit, locum obtinet. Galenus enim in Comment. Hippoc. li. 2. de ratione victus in morbis acutis, cap. 11. scribit omnes medicinas solutiuas esse noxias stomacho, & præsertim ori eius, cùm sit maximi sensus, propter neruos qui in eo oriuntur. Et cap. sequēti tra-

Præsertim quæ potui dantur.

dit naturā huiusmodi medicaminū solutiuorum esse cōtrariam naturæ corporum, quippe quæ ea in vniuersum interimāt. Et in libro tertio de simplicibus medicamentis, scribit in huiusmodi medicinis esse semper aliquid admixtum, quod vim interficiendi habet. Paulus Aegineta lib.7.cap.4.post princip. Omnia, inquit, purgantia stomacho aduersantur, sola Aloë excepta. Rasis lib.4.ad Almansorem, cap.15. Medicinas, ait, ventris solutiuas sæpè sumere, corpus debilitat, & ad ethicam atque phthisim adducit. Mesue d.li.j. intentione 1.c. 2. scribit omnes medicinas laxatiuas esse de genere rerum venenosarū. Auerroïs 5. Colliget. Nulla, ait, medicinarum purgatiuarum est sine veneno aliquo, in aliqua parte sui. Et Auenzoar lib.1. Teisir, tract. 9.cap.8. Cauere debes omnino, ne medicinam laxatiuam exhibeas, eò quòd laxatiuum quamuis rectificatum & temperatū quantum posibile fuerit, imposibile tamen est, quin propter acuitatem, & motum ipsius non cōmoueat, & generet grosfitatem & duritiem similem apostemati, &c. Idémque alibi scribit, nunquam se administrauisse medicinā laxatiuam, quin multis antè diebus cor ei laboraret. quod & retulit Rabi Moises in libro de regimine vitæ, c.4. Auicēna in 3.primi, doctrina 2.c.1. Nobis necesse est proculdubiò superfluitates euacuare, quarum euacuatio vt plurimùm non cōpletur, neque est conueniens, nisi cum medicinis fiat venenosis, quæ proculdubio naturā frangunt, quæ etiamsi venenosæ non essent, non posset esse quin eas bibere naturæ laboriosum esset, quemadmodum dicit Hippocrates, quòd medicina purgat, & inueterat. Et post pauca, Medicinæ solutiuæ cum humore superfluo euacuant ex humiditatibus naturalibus: & spiritus, qui est substantia vitæ, partem magnā, & cum hoc virtutem membrorū principalium debilitant. Et in 4.primi, In pluribus violentarū medicinarum existit aliqua venenositas, & solutionem ventris efficiunt, secundùm modū quo naturæ violētia infertur. Et in 11.3.tract.1.c.6. Plures medicinæ euacuatiuæ sunt contrariæ corpori. Et in 13.eiusdem 3.tract.1.cap.vlt. Scias quòd omnes medicinæ solutiuæ, & omnia quæ abominationem faciūt, sunt mala stomacho. Et in libro de viribus cordis tracta.2.cap.2. Medicina laxatiua nocet cordi, quoniam omnis euacuatio naturam duobus modis comprimit: primo, quia cum eo quod nociuum est, euacuatur aliquid de conuenientibus naturę: secundo, quoniam affert suprà naturam ad membra quod trahit, &c. Et paulò pòst autoritate Ruffi, Laxatio diminuit materiā spiritus, & debilitat cordis complexionem. Macer, aut quisquis is fuit qui Macri nomine librum versibus non inelegāter composuit de herbarum viribus, cum de Aloë loqueretur, testimonio Oribasij hos versus adscripsit,

Esse tamen stomacho putat Oribasius aptam,
Cum lædant illum soluentia cætera ventrem.

Ex paulò autem recentioribus Arnaldus à villa noua in suis Aphorismis scribit pueris & decrepitis pharmaca esse admodum metuenda, sed & iuuenibus quoque, si crebrò sint suscepta. Nam quicunque in iuuentute sæpius pharmacis vtuntur, citò deflebunt incommoda senectutis. Propterea Galenus in Aphorismos Hippocr. lib.3.c.15. scribit pharmaca purgantia non esse exhibenda nisi valdè indigētibus, nec sæpè, nec semel, nec bis in mense. Et Asclepiades famigerabilis medicus in volumine quod de sanitate tuenda composuit, huiusmodi purgationes tanquam perniciosas dānauit, vt relatum est à Celso lib.1.cap.3.& Plinio lib.26.c.3.ad fi. Petrarcha autem libro primo Inuectiuarum contra medicum, cap.6.& iterum lib.2.c.18. scribit medicorū colorem abiisse in Prouerbium, quoties croceum hominem, aut tabescentem cōspicimus: tanquam scilicet medici vsu rerum medicarum inualidi sint atque imbecilles, & ideo coloris interiorum partium indicis non admodum boni. Aristoteles autem in lib. de sensu & sensato scribit maximam partem hominum à medicina interimi.

494 *Medicinam esse superuacuam. Certus vitæ terminus constitutus, vide infrà.*

¶SED fac medicamenta non obesse, certè etiā nihil omnino prodesse. propterea'q; medicinam esse superuacuam probat illud Vergilianum lib.10. Aeneid.

Stat sua cuique dies.

Ad quod etiam Macrobius libro primo de Somnio Scipionis refert illud eiusdem de Deiphobo, lib.6. eiusdem operis,

Explebo numerum reddárque tenebris.

Et illud

Et illud quoque Senecæ ad Lucilium epistola 102. Stat quidem terminus nobis, vbi illum inexorabilis fatorum necessitas fixit. Cui cõuenit & illud Iob 14. Breues dies hominis sunt, numerus mensium apud te est. Constituisti terminos eius, qui præteriri non poterunt. A quo non longè abest Aesculapij sententia, qui statuta vitæ spatia à stellis accipi dicit, autore Plin. lib. 7. c. 49. Nam si hæc vera sunt, vt profectò vera videntur, frustra medicamenta sumimus nullatenus vitam producentia, cuius finis & terminus præteriri non potest, sicuti etiam testis est Aristoteles lib. 2. de generatione animalium, scribens tempus, & vitam vniuscuiusque numerum habere certum & determinatum. Omnium enim ordinem, & omne tempus, & vitam mensurari periodo. A quo non admodum distat quod scribitur Sapientiæ 2. Omnia in mensura, numero, & pondere disposuisti. Et Ecclesiastici c. 17. vbi de creatione hominis loquẽs, Numerum, ait, dierũ & tempus dedit. Propterea Arnaldus à villa noua philosophus & medicus celeberrimus, in libro de humido radicali c. postremo. eos arguit refellítque, qui sophisticis quibusdam rationibus nituntur probare, mortem naturalem arte medica produci posse.

495 ¶ Aut certè, si id donemus medicis, vt vitam possint prorogare, nihilo tamen secius aliquando moriendum est, vt scribit Cicero. Et vt dicit Diuus Paulus ad Hebræos, cap. tertio, Statutum est hominibus semel mori. Cuius rei & textum habemus in l. prima. ff. de conditionibus & demonstrationibus. Propterea Propheta ille omnium famatissimus, Psal. 88. Quis est homo qui viuet, & non videbit mortem? Et vt medicorum quoque testimonio innitamur, Plinius lib. secundo, cap. 6. Deus, inquit, mortales æternitate donare non potest. Quod sumpsisse videtur ex Homero, qui scripsit lib. 3. Odysseæ,

Omnibus hominibus mori necesse est.

Ἀλλ' ἤτοι θάνατον μὲν ὁμοίιον οὐδὲ θεοί περ
Καὶ φίλῳ ἀνδρὶ δύνανται ἀλαλκέμεν, ὁππότε κεν δὴ
Μοῖρ' ὀλοὴ καθέλῃσι τανηλεγέος θανάτοιο.

Quibus significauit à naturali morte ne amicum quidem virum Deos vindicare, quandoquidem inexorabile fatum omnes infesta morte domitat. Sed & idem lib. Iliados 6. scribit, nemini esse datum mortem effugere, siue ignauus sit ille, siue strenuus. in communi nanque nasci vnumquenque mortalitatis conditione,

μοῖραν δ' οὔ τινά φημι πεφυγμένον ἔμμεναι ἀνδρῶν,
οὐ κακὸν, οὐδὲ μὲν ἐσθλὸν, ἐπὴν τὰ πρῶτα γένηται.

Cui consonat & illa Menandri sententia,

βροτοῖς ἅπασι κατθανεῖν ὀφείλεται.
Mortalibus omnibus mori necesse est.

Et illa eiusdem apud Stobæum Anthologiæ c. 117.

Ἀθανασία δ' οὐκ ἔστιν, οὐδ' ἂν συναγάγῃς
τὰ Ταντάλου τάλαντα ἐκεῖνα λεγόμενα.

Quibus significat immortalitatem comparari non posse, nec si collegeris tot talenta, quot Tantalus habuisse dicitur. Et alia Pindari, Isthmiorum ode 7.

Θνάσκομεν γὰρ ὁμῶς
Ἅπαντες.
Morimur enim similiter (siue ex æquo)
Omnes.

Illa item Sophoclis in Electra,

πᾶσι θνητοῖς ἔφυ μόρος.
Omnibus mortalibus euenit mors.

496 ¶ Sed & medici quoque in eadem sunt sententia. Nam Galenus circa initia li. 1. de sanitate tuenda, scribit ea quæ corpus nostrum lædunt atque corrumpunt, esse duplicia: altera nobiscum congenita, & quæ vitare nequeas, quæque ex ipsis generationis principiis veluti radice oriuntur. Et alibi in eodem libro eos improbat, qui inuehunt ἀπάθειαν, id est, perpetuam inualitudinem: quoniam omne genitum corpus sicuti geniture, sic etiam interitus causas ab initio secum natas habet. Rursum in eodem

Ad idem medicorum sententia.

libro primo, & in lib. περὶ τοῦ μαρασμοῦ, id est, de tabe, siue de marcore; quendam deridet, qui librum scripserat, quo conabatur docere viam immortalitatis, & quonam pacto quis omnino non senesceret: cùm immortale, vt dicit, fieri quod genitum est non posit. Is autem fuit Philippus sophista, qui hominem sibi auscultantem promisit immortalem fore, si fieri posset vt temperamentum cordis humidum perpetuò seruaretur. Nam è sicco esse initium corruptionis, sicuti & ipse Galenus recenset libro sexto de sanitate tuenda, vbi dicit quod quoniam naturæ progressum, qui est ad siccitatem, effugere corpori non licet: idcirco senescere nobis, corrumpíque necesse est. Et libro decimoquarto de vsu partium, capite secundo, scribit, Naturam, si ei licuisset per materiam, immortalem facturam fuisse hominem. At cùm materia ipsa repugnet (nam ex arteriis neruísque, & venis compositum corruptibile esse necesse est) id quod potuit auxilium ad immortalitatem præstitit, dum hominem ex homine producit. Et Auicenna in 3. primi.c.1. Ars, inquit, sanitatem custodiendi non est ars, quæ à morte nos securos facit. In quam sententiam multa allegat Cõciliator diff. 113. vt ibi videre omnibus licet.

Philippus sophista.

497 ❡Idque vsque adeò, vt nonnulli doctores Scholastici in secundo libro Sententiarum, distinctione decimanona, tenuerint (aliis tamen reclamantibus) hominem etiam si non peccasset, permansissétque in illo innocentiæ statu, subditum tamen fuisse morbis: tandémque, si diutius relictus fuisset in terra, haud dubiè tabe confectum iri: nec lignum illud vitæ virtutem habuisse perpetuandi vitam, sed tantùm proferendi, de quo & tu videre poteris Paulum Cortesium lib. 2. cap. 5. Ex quibus videri potest Empedoclem falsò fuisse professum pharmaca, quibus morbi senectúsque arceretur. quoniam si id sperasset, nunquam se in Aethnam præcipitasset, vt retulerunt Hippobotus, Diodorus Ephesius, Horatius in arte poëtica, Lactantius libr. 3. cap. 18. aliíque à Laërtio relati.

Homo etiam sine peccato Adæ fuisset mortalis.

498 ❡Igitur aut in paucos tantùm annos vitam medici producunt, aut etiam in longum aliquod tempus. Si primum, cur tanti facienda est medicina quæ tibi tantum paucos dies adiicit? Si secundum, nihil tamen est, cur tantum medicis ob id debere nos fateamur necesse sit, qui nos tot vitæ incommodis, malis, periculis, curis, calamitatibus, ærumnis diutius exponunt, quæ satius longè fuisset morte veluti præuenisse. Quando sit vetus sententia, Optimum non nasci, aut ocyssimè mori. Cuius meminêre Aristoteles in Eudemo, Tullius lib. de Consolatione, Plin. in prin. lib. 7. naturalis historiæ, Plutarchus in consolatione Apolloni j, & Lactantius, qui à Sileno quodam esse profectum scribit: citátque & in eam rem hos senarios Græcos,

Mors multis ærũnis & calamitatibus eximit.

Τὸ μὴ γενέσθαι μὲν κράτιστόν ἐστ' ἀεί,
Ἐπὰν δ' ἐγένηται, ὡς τάχιστ' ἔχειν τέλος. id est,
Haud vnquam in auras prodiisse potissimum est:
Aboleri, vbi sis natus, illicò proximum est.
Adducit quoque Theognidem ex Sententiis Elegiacis,
Ἀρχὴν μὲν μὴ φῦναι ἐπιχθονίοισιν ἄριστον,
Μηδ' ἐσιδεῖν αὐγὰς ὀξέος ἠελίου.
Φύντα δ' ὅπως ὤκιστα πύλας Ἀΐδαο περῆσαι. id est,
Optima non nasci res est mortalibus ægris,
Nec Solis radios cernere luminibus.
Aut vbi natus homo est, properè vt descendat ad orcum.

499 ❡In quam etiam sententiam extat epigramma Posidippi, aut vt aliis placet, Cratetis Cynici in lib. 1. epigrammatum Græcorum,
Ποίην τις βιότοιο τάμοι τρίβον; εἰν ἀγορῇ μὲν
Νείκεα, καὶ χαλεπαὶ πρήξιες· ἐν δὲ δόμοις
Φροντίδες· ἐν δ' ἀγροῖς καμάτων ἅλις· ἐν δὲ θαλάσσῃ
Τάρβος· ἐπὶ ξείνης δ' ἢν μὲν ἔχῃς τι, δέος·
Ἢν δ' ἀπορῇς, ἀνιηρόν. ἔχεις γάμον; οὐκ ἀμέριμνος

Ἔσσεαι

Ἔσσεαι. οὐ γαμέεις; ζῆς ἔτ' ἐρημότερος.
Τέκνα, πόνοι. πήρωσις, ἄπαις βίος. αἱ νεότητες
Ἄφρονες, αἱ πολιαὶ δ' ἔμπαλιν ἀδρανέες.
Εἶθ' ἄρα τοῖν δυοῖν ἑνὸς αἵρεσις, ἢ τὸ γενέσθαι
Μηδέποτ', ἢ τὸ θανεῖν αὐτίκα τικτόμενον.

Id est, vt festiuiter traduxit Lucinius,

Quem teneas vitæ callem, rogo? iuxta tribunal
Iurgia, & anxius est quæstus. At in domibus
Curæ, durus agris labor imminet. vndique ponto
Terror. opes peregrè qui gerit, vsque pauet.
Pauperies grauior: connubia mente quietem
Excutiunt: cœlebs heu malè solus eris.
Proles, fastidium: genus hac sine concidit: omnis
Mente caret iuuenis, viribus inde senex.
Vtrum igitur malis optandum, vel neque nasci
Vnquam, vel fato perniciore rapi.

500 ¶Ex quibus deprompsisse videtur Ausonius & hanc suam Eclogam de vita humana,

Quod vitæ sectabor iter? si plena tumultu
Sunt fora, si curis domus anxia: si peregrinos
Cura domus sequitur: mercantem si noua semper
Damna manent: cessare vetat si turpis egestas:
Si vexat labor agricolam: mare naufragus horror
Infamat: pœnæque graues in cælibe vita:
Et grauior cautis custodia vana maritis.
Sanguineum si Martis opus: si turpia lucra
Fœnoris: & velox inopes vsura trucidat?
Omne æuum curæ: cunctis sua displicet ætas.
Sensus abest paruis lactentibus, & puerorum
Dura rudimenta: & iuuenum temeraria pubes.
Afflictat fortuna viros per bella, per æquor,
Iras, insidiásque, catenatósque labores
Mutandos semper grauioribus, ipsa senectus.
Expectata diu, votisque optata malignis
Obijcit innumeris corpus lacerabile morbis.
Spernimus in commune omnes præsentia: quosdam
Constat nolle Deos fieri, Iuturna reclamat.
Quò vitam dedit æternam? Cur mortis adempta
Conditio? sic Caucasea sub rupe Prometheus
Testatur Saturnigenam, nec nomine cessat
Incusare Iouem, data sit quòd vita perennis.
Respice & ad cultus animi: Sic nempe pudicum
Perdidit Hippolytum non fœlix cura pudoris.
At contrà illecebris maculosam ducere vitam
Quem iuuat, aspice & ad pœnas & crimina Regum,
Tereos incesti, vel mollis Sardanapali.
Perfidiam vitare monent tria Punica bella:
Sed prohibet seruare fidem deleta Saguntos.
Viue, & amicitias semper cole: crimen ob istud
Pythagoræorum perijt schola docta sophorum.
Hoc metuens igitur nullas cole. crimen ob istud
Timon Palladijs olim lapidatus Athenis.
Dissidet ambiguis semper mens obuia votis,
Nec voluisse homini satis est, optata recusant.

Esse in honore placet, mox pœnitet, & dominari
Vt poßint, seruire volunt. Idem auctus honore
Inuidiæ obijcitur: pernox est cura disertis.
Sed rudis ornatu vitæ caret. Esto patronus,
Et defende reos: sed gratia rara clientis.
Esto cliens, grauis imperij persona patroni:
Exterrent (aut vt alii legunt) *exercent hunc vota patrum, mox aspera curis*
Sollicitudo subit: contemnitur orba senectus.
Et captatoris præda est hæredis egenus.
Vitam parcus agas, auidi lacerabere fama,
Et largitorem grauius censura notabit.
Cuncta tibi aduersis contraria casibus. Ergo
Optima Graiorum sententia: quippe homini aiunt
Non nasci esse bonum, natum aut citò morte potiri.

501 *Ex aliis sanctis scriptoribus.*

¶Nec aliud voluit ille Iob omnium malorum alioquin patientissimus, dum dicit, c. 10. Quare de vulua eduxisti me? tanquam conquereretur primùm quòd esset natus, & paulò mox, Fuissem quasi non essem de vtero translatus ad tumulum, quibus verbis apertè ostendit se cupere, vt posteaquam natus esset, ipse confestim obiisset, ne tantas calamitates & miserias, quibus homo obnoxius est, vt ille ipse testatur, cap. 14. subiisset. Propterea & antè, videlicet cap. 3. Pereat, inquit, dies, in qua natus sum: & nox, in qua dictum est, conceptus est homo. Et infrà, Quare non in vulua mortuus sum, egressus ex vtero non statim perii? Et illum secutus Hieremias ille in vtero matris sanctificatus cap. 20. Maledicta, ait, dies in qua natus sum, dies in qua peperit me mater mea, non sit benedicta. Et paulò post, Quare de vulua egressus sum, vt viderem laborem & dolorem. In quam sententiam Salomon Ecclesiastes. 4. Laudaui ait, magis mortuos, quàm viuentes: & feliciorem vtroque iudicari, qui necdum natus est, nec vidit, mala quæ sub sole fiunt. Et iterum c. 7. Melior est, inquit, dies mortis, quàm dies natiuitatis. Quem locum enarrans Olympiodorus, Natalitius, inquit, dies in turbulentum huius vitæ pelagus nos inducit, vbi Draco latibulum posuit. Transitus verò dies è stadio nos educit. Et si quidem peccator fuerit qui decedit, peccare vlterà iam desinit: qui verò fuerit iustus, vita perfruetur æterna. Sed & diuus Hieronymus inibi multis differit fœliciores esse mortuos, quàm viuentes. hos enim adhuc esse in prælio, & quasi clausi corporis ergastulo retentari: mortuos verò iam esse securos & peccare desiisse.

502 ¶Et Origenes quoque in prima Homilia, Psal. 38. hunc Ecclesiastæ locum memorans, Laudat, inquit, Ecclesiastes mortuos, plusquam viuos: quia illi hoc saltem lucri habent, quòd de vinculis huius corporis liberati sunt, nec vlterà subiacent necessitati corporis. Idem quoque enarrans istud Leuitici 12. Mulier quæcunque conceperit semen, & pepererit masculum, immunda erit, &c. Nemo, inquit, ex omnibus sanctis inuenitur diem festum, vel conuiuium magnum egisse in die natalis sui: nemo inuenitur habuisse lætitiam in die natalis sui vel filiæ suæ: soli peccatores super huiusmodi natiuitate lætantur. Inuenimus enim in veteri testamento Pharaonem Regem Aegypti diem natalis sui cum festiuitate celebrantem. In nouo verò testamento Herodem. vterque tamen eorum ipsam festiuitatē natalis sui profusione humani sanguinis cruentauit. Ille enim præpositum pistorum, hic sanctum prophetam Ioannem obtruncauit in carcere. Sancti verò non solùm non agunt festiuitatem in die natalis sui, sed & spiritu sancto repleti execrantur hunc diem. In quam rem citat quod suprà diximus de Hieremia & Iob, dicitque eos non tam grauia & tam onerosa imprecari potuisse, nisi scissent aliquid esse in ista natiuitate corporea, quod dignum esset maledictionis imprecatione.

503 *Iterum ex Ethnicis.*

¶Plutarchus, vt ad Ethnicos redeamus, in li. de audiendis poetis, & è Tragico quopiā hos senarios refert, quos Aristides, & Cicero libro primo Tusculanarum quæstionū, & Strabo

& Strabo libro vndecimo tradunt esse Euripidis in Themistocle, aut vt alij citant, in Cresphonte,

Ἐχρῆν γὰρ ἡμᾶς σύλλογον ποιουμένους,
Τὸν φύντα θρηνεῖν εἰς ὅσ' ἔρχεται κακά.
Τὸν δ' αὖ θανόντα, καὶ πόνων πεπαυμένον,
Χαίροντας, εὐφημοῦντας ἐκπέμπειν δόμων.
Oportuit nos funeris luctu graui
Dolere natum maxima ad discrimina.
At mortuum qui cassus est laboribus,
Efferre læto corde, lætis vocibus.

Ita autem vertit Cicero,

Nam nos decebat cœtus celebrantes domum
Lugere, vbi esset aliquis in lucem editus,
Humanæ vitæ varia reputantes mala.
At qui labores morte finisset graues:
Omnes amicos laude, & lætitia exequi.

Et hunc quidem morem olim obseruabant qui Gades incolebant, vt refert Philostratus lib. 5. de vita Apollonij, statim, post initium.

Qui Gades incolunt, natos lachrymis prosequũtur, mortuos cantibus.

504 ¶ Nec ij quidem soli, vt ille falsò quidem putat. Nam & Cansianos idem obseruasse tradit aliorum autoritate Stobæus Florilegij c. 119. Et Cæsias, nisi iidem sunt Zenodotus in Collectaneis in prouerbio, νόμος καὶ χώρας, vti & idem dicit de Heniochis, nisi item iidem sint. Sed & Thraces in lucem editos lachrymis prosequebãtur, mortuos cantibus: recensentes quascunque necesse est illi, qui vitam ingressus est, perpeti humanas calamitates. Mortuos autẽ cantibus & tripudiis terræ demandabant, referẽtes quot malis liberati in omni sunt fœlicitate. auctores Herodotus in Terpsichore, Valerius Maximus lib. 2. de institutis antiquis, Quintilianus lib. 5. Oratoriarum institutionum, titulo de exemplis, Pomponius Mela in orbis descriptione lib. 2. Solinus c. 16. & Archias, cuius in hanc rem sunt ij versus in lib. Epigrãmatôn Græcorum,

Θρήικας αἰνέστω τις, ὅτι στοναχεῦσι μὲν υἷας
Μητέρος ἐκ κόλπων πρὸς φάος ἐρχομένους·
Ἔμπαλι δ' ὀλβίζουσιν, ὅσους αἰῶνα λιπόντας,
Ἀπροϊδὴς κηρῶν λάτρις ἔμαρψε μόρος.
Οἱ μὲν γὰρ ζώοντες, ἀεὶ παντοῖα περῶσιν
Ἐς κακά, τοὶ δὲ κακῶν εὗρον ἄκος φθίμενοι.
Thracas quis laudat, soleant quòd plangere natos,
In lucem quotiens ædidit alma parens?
Contrà fœlices vocitant quos flore iuuentæ
Ancillans parcis mors inopina rapit.
Illi dum viuunt, properant ad pessima quæque,
Ast iis mors finem contulit ipsa mali.

Ex quo Eleazarus apud Aegesippum lib. 5. Excidij Hierosolymitani, Nonnullis (inquit) gentibus mos est, vt ortus hominum fletibus, occasus gaudiis prosequantur. Et illos ad ærumnam natos doleant: hos ad beatitudinem rediisse gratulentur. Illorum animas ad seruitutem venisse ingemiscant: istorum ad libertatem remissas gaudeãt. Et Macrobius, lib. 2. de Somnio Scipionis, Mortuos, ait, ad sepulturã prosequi oportere cum cantu, plurimarum gentium vel regionum instituta sanxerunt persuasione hac, quia post corpus animæ ad originem dulcedinis musicæ, id est, cælum redire credantur.

505 ¶ Ex nostris Roma. in l. prima, columna sexta. ff. de verborum obligationibus, refert quendam Paduanum suo testamento cauisse, vt cadauer ipsius ad sepulturam deferretur sine planctibus, sed cum cantibus & sonis: ob idque fuisse iudicatum furiosum, & quidem malè, vt ipse dicit per textum in c. qui diuina, & c. vbicunque. 13. q. 2. & sequitur Alexander in l. si cùm dotem. §. si maritus, columna vltima. ff. solu. matrimo.

quicquid scripserit Paulus Castrensis in l.non oportet.C.de his qui vt indig. vbi dicit hunc fuisse Doctor.Paduanum.Accursius autem l.cùm quidam:& ibi post eum Bartolus ff.de annu.legat.exponit textum ibi loquentem de quodam, qui suo testamento Decurionibus diuisiones dari iussisset die natalis sui, pro die mortis: quasi tunc nasceretur ad gloriam, vt fit,inquit, de natiuitate sanctorum.quam gloss.commendat idem Rom.singu.33.quia cras est festum.Et est similis glossa in §.vlti.in verbo,natalibus, Institu.de ingenu.& in c.non licet in quadragesima.33.q.4.quam & ad hoc ponderat Panor.in c.licet, in 2.no.de feri.vbi ex hoc excipit natiuitatem diuæ Mariæ,& sancti Ioannis Baptistæ,per c. vlt.eod.titu.Cui Bragmanorum (ij sunt Indorum philosophi) sententia admodum consona est, existimantium mortem esse natiuitatem ad veram illam & fœlicem vitam,vt refert Strabo,lib.15.

Bragmanæ existimãt mortem esse natiuitatem.

506 ¶Plato autem in Cratylo σῶμα, hoc est corpus appellat veluti σῆμα,id est,sepulchrũ, tanquam anima in corpore sit sepulta,interimq; mortua dum in corpore est.quod & ipsum asserit idem Plato in Gorgia, vbi & illud Euripidis citat, Quis nouit vtrùm viuere mori sit,mori autem viuere? Maximus quoq; Tytius Platonis per omnia imitator Sermo.25.Hoc,inquit,quod mortem homines vocant, idipsum est immortalitatis initium, & futuræ vitæ procreatio, pereuntibus scilicet sua lege,suoq; tempore corporibus, animis verò ad proprium locum, propriamq; vitam ascendentibus. Verùm hic vnus inuentus est modus ab ipso Deo, quo humana conditio minorẽ se esse diuina fateatur. Propterea scilicet quòd & animum terrestri corpori tanquam aurigam imposuit currui,&c.

Corpus animæ sepulchrum.

507 ¶Omnium autem profanorum scriptorum primus Homerus, si is profanus est, hominis viuentis corpus δέμας vocauit lib.13.Odysseæ,

Καρί τέ μιν κατέρεξε, δέμας δ' ἤικτο γυναικί.

Et lib.18.vbi Penelope hæc de se loquitur,

Εὐρύμαχ' ἤτοι ἐμὴν ἀρετὴν, εἶδός τε δέμας τε.

Et lib.24.

Μέντορι εἰδομένη ἠμὲν δέμας, ἠδὲ καὶ αὐδήν.

Quod ipsum vocabulum & corpus ipsum & carcerem ,siue vinculum significat, tanquam scilicet corpus sit carcer animæ,quem secutus Virgilius libro sexto Aeneidos,

Hinc metuunt,cupiuntque,dolent,gaudentque,nec auras
Respiciunt,clausæ tenebris & carcere cæco.

Quo in loco Seruius interpres id intelligens, Definitiones, inquit, sunt corporis.Et Tullius in Somnio Scipionis, Qui è corporum vinculis tanquam è carcere euolarunt.Quem enarrans Macrobius libro primo eiusdem operis c.11.Corpus,ait,δέμας, hoc est,vinculum nuncupatur,& σῶμα quasi quoddã σῆμα,id est, animæ sepulchrum. Vnde, vt subdit,Cicero pariter vtrunque significans corpus esse vinculum, corpus esse sepulchrum,quod carcer est sepultorum,ait,Qui è corporum vinculis,&c.vt suprà.In quam rem est etiam elegans epigramma Palladæ,lib.1.Florilegij,

Σῶμα, πάθος ψυχῆς, ἅδης, μοῖρ', ἄχθος, ἀνάγκη,
  Καὶ δῆμος κρατερὸς, καὶ κόλασις βασάνων.
Ἀλλ' ὅταν ἐξέλθῃ τοῦ σώματος, ὡς ἐκ δεσμῶν
  Τοῦ θανάτου, φεύγει πρὸς θεὸν ἀθάνατον.

Id est,propemodum ad verbum,

Corporis aliæ definitiones.

Corpus passio animæ,infernus,parca,onus,necessitas,
  Et populus ferox & pœna torturarum.
Sed quando egressa fuerit è corpore tanquam è carceribus
  Mortis,fugit ad deum immortalem.

Nec otiosum aut fortuitum putes, quòd corpus ἅδην, id est, infernum dicit. Nam authore Macrobio in illo 1.lib.de somnio Scipionis c.10.prisci illi Theologi inferos aliud esse negabant, quàm ipsa corpora,quibus inclusæ animæ carcerem fœdum tenebris, horridum sordibus & cruore patiuntur. Hoc Ditis concaua, hoc inferos vocarunt.

Corpus infernus cur dicitur.

¶Iuxta

508 ¶Iuxta quam sententiam Apollonius Thyaneus apud Philostratum lib.7. Nos(inquit)homines in carcere sumus omni tempore, quod nos vitã appellamus.Ipsa enim anima corruptibili corpori alligata,multa quidem perfert, omnibus autẽ struit quæcunque in homines cadunt. Et qui primi domos inuenerũt, non animaduertisse videntur,quòd alio carcere seipsos circundarent. Tullius autem alibi, scilicet in Catone maiore, alio, sed non disimili nomine vtitur. Nam dum sumus(inquit)in his inclusi compagibus corporis,munere quodã necesitatis, & graui opere perfungimur. Est enim animus cœlestis ex altisimo domicilio depressus, & quasi demersus in terram,locum diuinæ naturæ æternitatíque contrarium.Hæc ille.vt non mirum videri debeat quod scribit Phalaris,si is est, Singuli ad innumeras nascimur miserias, & cũ vita fungimur,tum demum miseri esse desinimus.

509 ¶Hincque Virgilius homines sæpe miseros proprio & peculiari epitheto vocat. Nam lib.3.Georgicôn,

Homines miseri proprio epitheto.

Optima quæque dies miseris mortalibus.

Et lib.6.Aeneidos,

Non tamen omne malum miseris.

Et libro vndecimo,

Aurora interea miseris mortalibus almam
Extulerat lucem.

Et illum secutus Papinius lib.Syluarum 3.

Quis rude & abscissum miseris mortalibus æquor
Expulit in fluctus.

Quod epitheton frequens est apud Homerum, & Hesiodum, δειλοῖσι βροτοῖσι, id est, miseris mortalibus. Nam lib.22.Iliados,

Καί τε φέρει πολλὸν πυρετὸν δειλοῖσι βροτοῖσι.

Et paulò pòst,

Τοῦτο δὴ οἴκτιστον πέλεται δειλοῖσι βροτοῖσι.

Et libro vigesimoquarto,

Ὣς γὰρ ἐπεκλώσαντο θεοὶ δειλοῖσι βροτοῖσι
Ζώειν ἀχνυμένους. Et lib.11.Odysseæ haud multò post prin.

Ἀλλ' ἐπὶ νὺξ ὀλοὴ τέταται δειλοῖσι βροτοῖσι.

Et libro duodecimo eiusdem operis,

Πάντες μὲν στυγεροὶ θάνατοι δειλοῖσι βροτοῖσι.

Et libro item decimoquinto,

Νόστος ἄπο στυγερὴ πέλεται δειλοῖσι βροτοῖσι.

Et Hesiodus in eo opere,cui titulus est ἔργα καὶ ἡμέραι,

Κρήματα γὰρ ψυχὴ πέλεται δειλοῖσι βροτοῖσι.

Sed & apud ipsum Homerum non absimile epitheton tribuitur hominibus, ὀϊζυροῖσι βροτοῖσι, lib.4.Odysseæ,

Τοῦτό νυ καὶ γέρας οἶον ὀϊζυροῖσι βροτοῖσι.

Et aliud quoque eiusdem significationis apud Euripidem in Supplicibus,

Ὦ Ζεῦ τί δῆτα τοὺς ταλαιπώρους βροτοὺς
Φρονεῖν λέγουσι; Et iterum in eadem fabula,
  Ὦ ταλαίπωροι βροτοί
Τί κτᾶσθε λόγχας. Et in Bacchis,
  Ὃ παύει τοὺς ταλαιπώρους βροτούς.

Et aliud quoque Pythagoras in aurei carminibus.

Τλήμονες, οἳ τ' ἀγαθῶν &c.

510 ¶Nam & ipse Homerus lib.Odysseæ 18.& Iliados 17.scribit nihil æquè miserum & ærumnosum esse, vt hominem,inter cætera animantia,

Οὐ μὲν γάρ τί πού ἐστιν ὀϊζυρώτερον ἀνδρός,
Πάντων ὅσσα τε γαῖαν ἔπι πνείει τε, καὶ ἕρπει.

Quam & ipsam sententiam refert & probat Plato in eodem Axiocho, & Plutarchus in libello de amore naturali parentum erga liberos.Et huic concinens Simonides

des apud Stobæum in Anthologio (ita enim eum librum vocat Suidas) Ser. 96.

πολὺ γ' ἐστὶ πάντων ζῴων ἀθλιώτατον
ἄνθρωπος, ἄν τις ἐξετάζοι τὸν τρόπον.
Multò est omnium animalium miserrimum
Homo, si quis rem exquirat probè.

Et id probat multis versibus sequentibus, vt inibi videre poteris.

511 *Iterum de calamitatibus huius vitæ.*

¶Neuij prisci poëtæ Comici sententia est,

Pati necesse est multa mortalem mala.

Apud Herodotum lib. 1. Musarum, Solon ille qui Atheniensibus leges tulit, Cræso rēgi dixisse fertur ὦ Κροῖσε πᾶς ἄνθρωπός ἐστι συμφορά. O Cræse omnis homo est quędam grauis calamitas. Et Menander,

Μακρὸς γὰρ αἰὼν συμφορὰς πολλὰς ἔχει.
Longum enim æuum calamitates multas habet.

Quem etiam versum affert Stobæus Anthologiæ c. 115. ex Euripide in Glauco. Et hinc quoque Palladæ aliud Epigramma,

Δακρυχέων γενόμην, καὶ δακρύσας ἀποθνήσκω,
Δάκρυσι δ' ἐν πολλοῖς τὸν βίον εὗρον ὅλον.
Ὦ γένος ἀνθρώπων πολυδάκρυτον, ἀσθενὲς, οἰκτρὸν,
Συρόμενον κατὰ γῆς, καὶ διαλυόμενον.
Lachrymans sum natus, sed & lachrymans morior,
In lachrymis multis vitam comperi omnem.
O genus hominum lachrymosum, debile, miserabile,
Tractum in terra, solutúmque.

Vt interim non omittam illud Iob c. 13. Homo natus de muliere breui viuens tempore, repletur multis miseriis.

512 *Quem Deus amat, iuuenis moritur.*

¶Ex quo illud Menandri,

Ὃν γὰρ φιλεῖ θεὸς, ἀποθνήσκει νέος.
Quem enim amat Deus, moritur iuuenis.

Illúdque Sophoclis in Scyriis,

Οὐδὲν γὰρ ἄλγος, οἷον ἡ πολλὴ ζόη,
Πάντ' ἐμπέφυκε τῷ μακρῷ γήρᾳ κακά,
Νοῦς φροῦδος, ἔργ' ἀχρεῖα, φροντίδες κεναί,
*Nulla est talis * iustitia, quàm longa vita.*
Omnia insunt longæ senectæ mala,
Mens vana, opera inutilia, curæ superuacuæ.

* *molestia.*

Et illud quoque Plauti in Bacchidibus,

Vixisse minimo satius est, quàm viuere.

Sapiētes multi mortem sibi consciuerunt.

Ideóque multi viri sapientes habiti mortem sibi consciuerunt, quò se huius vitæ miseriis maturè eximerent, & veluti à tempestate in portum se reciperent. Nam mortem erumnarum requiem, non cruciatum esse grauiter pronunciauit Cæsar apud Salustium in Catilina. Et vt scribit Plinius lib. 25. c. 3. Optimus portus mori est. Et id quidem fecerunt Lycurgus Lacedæmoniorum legislator, vt tradit Plutarchus: Cato ille Vticensis, Empedocles qui se in ignem coniecit, vt suprà diximus, & meminit etiam noster Accursius, in l. si quis filio exhæredato. §. eius qui, in verbo, iactationis. ff. de iniust. testam. Cleombrotus Ambrachiotes, qui lecto libro Platonis de immortalitate animæ, se in mare præcipitem dedit, vt tradit Cicero libro 1. Tusculan. quæst. Lactantius lib. 3. c. 18. & Augustinus lib. 1. de Ciuitate dei c. 22. & attestatur illud Epigramma,

Καὶ δ' ἐθέλεις τὸν παῖδα Κλεόμβροτον Ἀμβρακιώτην
Μιμοῦ, καὶ τέγεων σὸν δέμας ἐκχάλασον.

Et illud quoque,

Salue, dicit, Phœbe Cleombrotus Ambrachiotas,
Præcipitem muro se dedit ipse neci.

Dignum

Dignum morte malum non vidit, at ipse Platonis
Immortalem animam legerat esse, librum. Ex quo illud Ouidij in Ibin,
Vel de præcipiti venias in tartara saxo
Vt qui Socraticum de nece legit opus.

Et præter hos mortem sibi consciuerunt Zeno Stoicus, qui seipsum strangulauit. & ex ipsius schola Cleanthes qui inedia vitam finiuit, vt vtriusque testes sunt Lactantius vbi suprà, & Laërtius. Calanus ex Indorũ Philosophis, quos Gymnosophistas vocant, sese in rogum præcipitauit, apud Strabonem lib. 15. Plutarchum, & Arrianũ vtrumque in vita Alexandri, & alij plurimi quos nimis longum esset recensere.

513 ¶Hine vox illa D. Pauli ad Philip. c. primo, desiderātis dissolui, & ad Romanos c. 7. Infœlix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Et Ionæ prophetæ c. 4. Domine tolle quæso animam meam à me, quia melior mihi est mors, quàm vita. Et Heliæ quoque prophetæ 3. Regum c. 19. Petiuit animæ suæ vt moreretur, & ait, Sufficit mihi domine, tolle animam meam. Ex quo illud Plinianum li. 7. c. 1. Tot periculorum genera, tot morbi, tot metus, tot curæ, toties inuocata morte, vt nullum frequentius votum. Natura vero nihil hominibus breuitate vitæ præstitit melius. Hegesiæ Cyrenaici liber est ἀποκαρτερῶν, quo à vita quidam per inediam discedens reuocatur ab amicis, quibus respondens vitæ humanæ enumerat incōmoda. Sed is à Ptolemæo prohibitus esse dicitur illa in scholis dicere, quòd multis his auditis mortem sibi consciscerent. Sicuti retulit. Valerius maximus li. 8. c. 9. ad fi. & ante eũ Tullius lib. primo Tuscula. quæsti. quo etiam authore Alchidamus rhetor antiquus inprimis nobilis scripsit laudationem mortis, quæ constat ex enumeratione malorum humanorum. Plutarchus autem ad fi. libri de amore naturali parentum erga liberos non librum de morte Hegesiam composuisse scribit, sed id dicit, quòd cùm de morte dissereret, auditoribus multis, vt ipsi sibi manus inferrent, author fuit. Quibus & succinit illud Agathij distichon,

D. Paulus cupit dissolui. Et Ionas propheta.

Τὸν θάνατον τί φοβεῖσθε, τὸν ἡσυχίης γενέτειραν,
Τὸν παύοντα νόσους, καὶ πενίης ὀδύνας; Id est, ad verbum,
Mortem quid timetis quietis genitricem,
Sedantem morbos, & paupertatis dolores?

Et vt id caput finiam multa in eam sententiam reperies apud Xenocratem in lib. de morte & Plutarchũ in oratione consolatoria ad Apollonium, Senecam de Consolatione ad Martiam, & D. Augustinum de ciuitate Dei libro vigesimoprimo, ca. 14. quæ in promptu sunt omnibus.

514 ¶AD HAEC nō est quòd debeant medici tantopere gloriari, ꝙ ægritudinem abigant, & sanitatem tueantur. Nam vt dicit D. Ambrosius in c. illa. 15. q. 1. Nemo sapiens ægritudinem malam dixerit, nec in malorum sortem annumerandam. Cui concinens Aeneas Platonicus in Theophrasto Græcè quidem, sed in hunc sensum, Neque enim (ait) & ignarus aut memor ægritudinem neque turpem esse, neque malam. Et paulò post subdit, malam valetudinem Theagi plurimùm ad philosophiam contulisse. Ita enim de illo dixisse Socratem refert. At verò Theagi quoque nostro cuncta, vt Philosophia excidat, suppetunt. Solus hunc morbus diutinus coërcet, & continet. Cuius rei locus, ne id ignores, est apud Platonem libro sexto. περὶ πολιτείας, id est, vt noster Iureconsultus vertit in l. 2. ff. de nundinis, de ciuili conuersatione, Marsilius Ficinus & plerique omnes de Republica. De quo, vt opinor, loco intellexit Aelianus de varia historia libro 4. vbi scribit Platonem affirmasse Theageni nulla alia occasione philosophiæ statuta cognouisse quàm morbi ocio. D. Gregorius Nazianzenus in monodia D. Basilij, dum inquit, ad philosophiæ cognitionem simul & obseruantiam corporis debilitas & mala valetudo, vt ait Plato, non parum faciunt. Sed & huius rei testimonium habemus ex Diuo Paulo in 2. ad Corinthios epistola c. 12. Virtus in infirmitate perficitur. Et paulò pòst, Cùm infirmor, tunc potens sum. quod repetitur in c. nisi cùm pridem, versi. alia verò causa, de renunci. vbi ex hoc subiicitur., quòd nonnunquam corporis in-

Aegritudo inter mala nō connumeranda.

firmitas fortitudinem animi auget. de quo etiam nonnulla Cardi. Flor. cõ. 34. circa primum, post prin. Ad quod referri potest illud Ecclesiastici c. 31. post prin. Infirmitas grauis saluam facit animam.

515 *Plato Academiam locum insalubrem delegit.*

¶ Cæterùm ipse Aeneas Platonicus, vt ad eum redeamus, subdit iis quæ suprà ex eo diximus, Platonem ipsum Academiam insalubrē locum, vbi maneret, elegisse, corporeæ sanitatis maximè negligentem. Cum quo cõsentiens Diuus ipse Basilius Magnus in eo elegantissimo atque doctissimo libro quem scripsit de legendis gentiliū libris, Platonem (inquit) ferūt bonam corporis habitudinem, vt rem omnino incommodam prospicientem Academiam in loco in Attica pestilente delegisse, vt nimiā corporis prosperitatem veluti vitem palmite luxuriantem amputaret. Subdítque, Ego verò bonam valetudinem, quæ in summo sit, ex medicis sæpe audiui fallacem esse. Id quod certè asseruit, vt hoc illi addas, summus medicorum Hippocrates lib. Aphorismorum 1. c. 3. & ex eo quoq; repetiit D. Hieronymus in c. ne tales. de consecra. di. 5. De hac re autem loquens Aelianus lib. 9. Varię Historiæ, Plato (inquit Græcè quidem, sed in hunc sensum) cùm Academia diceretur esse pestilens, & medici consilium darent, vt Lyceum scholam trasferret, nequaquam obtemperauit, dicens, Sed ego producendæ vitæ causa, ne in Atho quidem summitatē trāsmigrare velim.

516 *D. Aegidius curari vulnera noluit.* *D. Frāciscus ex valetudine perfectus factus.*

¶ Sed vt redeamus, huius rei multa exempla afferre possumus. Legimus enim D. illum Aegidium ad Rhodani ostia solitarium, cùm à venatoribus latens inter syluas sauciatus fuisset, non modò medicinam non admisisse, sed & dominum rogasse, ne quando læsa caro sanaretur, vt videlicet illatus corpori dolor ab animo procul arceret voluptatis cogitationes. D. quoque Franciscum non antè perfectum fuisse, quàm in grauissimam corporis valetudinē incidisset. vigesimo enim ætatis anno ægrotus didicit terrena contemnere, quæ sanus dilexerat: æger soli Deo seruiēdū esse intellexit, qui antea seruus auaritiæ seruierat, dum negotiationibus vacaret: æger ad viam virtutum festinanter properauit, quam sanus lento admodū pede arripuerat, faciēs locum illi sententiæ Psalmographi c. 15. Multiplicatæ sunt infirmitates eorum postea acclamauerunt. Beniamin autem senior qui multos suis orationibus curauit, ægrotus ipse nempe hydropicus, inuisentes se consolabatur, rogabátque vt Deum precarentur pro ipsius anima, nihil de corpore solliciti, quia & dū sanū, inquit, essem, nihil mihi profuit. Author Sosomenus lib. 8. Historiæ Tripartitæ Cassiodori c. 1.

Beniamin Senior corpus sanum nihil illi profuisse dicebat.

517 *D. Paulus filiam suam sanare noluit.*

¶ Diuus Petrus Tito discipulo interroganti, cur Petronillam filiā diutius ægrotare pateretur, cùm aliis malè affectis repente sanitatē daret: ita illi expeditè respondit: & vt id se facere posse ostenderet, iussit eam surgere, & eis discūbentibus ministrare. Et cõfestim sana surrexit, & vt officio functa est: rursum patris iussu ad lectū pariter & morbū rediit. Ita igitur ægrotādo didicit virginitatis puritatē amare, vt postea sana mori potiùs elegerit, q̄ Flacco prætori nubere. In vita quoq; Thomæ Cātuariēsis archiepiscopi memoriæ proditū est quēpiam comparandæ valetudinis gratia ad sepulchrum eius concessisse, & voti cõpotem factum, dum rediret secum quærere cœpisse, sanitásne corporis, an imbecillitas ad animæ salutem cõducibilior esset. & rursum Sācti aram repetiisse, orasseque vt quod sibi ad beatitudinē illam adipiscēdam magis conduceret, id sibi contingeret, & statim eodem implicatum morbo rediisse.

518 *Ethnicorum in eam rē testimonia.*

¶ Sed vis audire exempla & testimonia Ethnicorū? Plinius Iunior lib. 7. Epistolarū ad Maximū, Nuper, inquit, me cuiusdam amici lāguor admonuit optimos esse nos, dum infirmi sumus. Quem enim infirmū aut auaritia, aut libido sollicitat? nō amoribus seruit, non appetit honores, opes negligit, & quantulūcunque vt relicturus satis habet. Tunc Deos, tunc hominem esse se meminit, inuidet nemini, neminem miratur, neminem despicit, ac ne sermonibus quidem malignis aut attendit aut alitur. Plutarchus autem in Apophthegmatis tradit, quòd Antigonus rex Macedonū, cùm à graui morbo conualuisset, Nihilo, inquit, peius est. Siquidē hic morbus nos admonuit ne efferamur, cùm mortales simus. tāquā scilicet ex morbo illi plus boni quàm mali

mali accessisset. Alexander quoque Magnus, cùm aliquādo femore sauciatus fuisset, maximósque ex vulnere dolores sensisset, sese tū primùm nouisse Iouis, vt antè gloriabatur, filium non esse. Ita enim plerique referunt, quanquā aliter prodidit Plutarchus in libro de Fortuna Alexandri, & in Apophthegmatis ipsius, sed quod nō multum ab hoc dissidet. Hieron Siciliæ rex antea veluti ἄμυσος, postquam in morbum incidit, factus est literatissimus, cùm ocium quod ei corporis imbecillitas imponebat, doctorum hominum sermonibus audiendis tribueret, vt refert Aelianus d. li. 4. Variæ Historiæ, vbi etiam tradit Stratonem filium Chorrhagi vtiliter & commodè ægrotasse, quoniam cùm esset illustri familia oriundus, & diuitiis abundaret, non antè corporis exercitia eum vsurpasse, quàm ex splene laborare cœpisset. Plato quoque scribit Phragen non alia ratione sacris initiatum philosophiæ mysteriis, quàm quòd ἡ νοσοτροφία εἴργουσα αὐτὸν τῶν πολιτικῶν, συνήλασεν εἰς τὸν τῆς σοφίας ἔρωτα, id est, familiaris ægritudo à ciuilium cura ipsum abducens in sapientiæ amorem coniecit. Strabo lib. 17. tradit Ptolemæum Philadelphum cùm corporis imbecillitate & infirma valetudine laboraret, cognoscendarum rerum & rerum nouarum perquirendarum studio flagrauisse: quod & ipsum tradit Aelianus d. lib. 4. variæ historiæ. Is autem est qui bibliothecam illam omnium sermonibus celebratam instruxit.

89 ¶ Sed audi Plutarchum statim in initio vitæ Pelopidis. Cùm apud Antigonum quidam confidenti animo, habitudine tamen corporis non admodum prospera militaret, interrogatus à rege, quænam esset palloris in eo causa, quandam ægritudinem incognitam respondit. Postquam autem virtute hominis affectus rex ac magnificentia quadam motus iussit medicis, vt si qua essent ad salutem remedia, illum curarent. Cùm autem bonæ valetudini planè restitutus fuisset, non eo amplius ardore atque impetu periculis sese certando obiiciebat: ideo admiratus Antigonus eam animi mutationem, non poterat eum non accusare. Cui ille nihil causam dissimulans, Tu me inquit, ò rex, profectò minimè audacem reddidisti, cùm ex his malis liberaueris, quibus viuere paruifaciebam.

90 ¶ Quid moror exemplis, quorum me turba fatigat? Sunt enim & apud nos text. optimi præter eos quos suprà citauimus, idipsum comprobantes, videlicet in c. 1. & iterum in c. nisi cùm pridem, versicu. alia, de renunci. primo enim loco ita scribitur, Vergente deorsum conditione corporea, feruor spiritus in sublimiora conscendit. Altero autem ita, Nonnunquam corporis infirmitas fortitudinem corporis augmentat. Et in c. potest, post medium, de pœni. distin. prima. Cuius hæc verba sunt, Aegritudo carnis peccatum repellit: & ibi glossa, in verbo, debilitandum, & Archi. multa de ea rescribunt. vti etiam facit Panor. in c. cùm infirmitas, in j. no. de pœni. & remis. & Benedic. in repe. c. Raynutius, in verbo, mortuo itaque testatore, le 1. nu. 9. & 10. de testa.

Canonum testimonia.

91 ¶ NEC est denique quod sibi priuatim gloriandum medici existiment medicinā à Deo inuentam, & hominibus traditā, testimonio Ecclesiastici, vt diximus: eámque propterea cæteris artibus honestiorem. Nam id commune est omnium artium, & liberalium, & illiberaliū, vel testimonio eiusdē Ecclesiastici c. 1. dicentis, Omnis sapientia à domino Deo. Et Prouerbiorum 2. Dominus dat sapiētiam. Et Sapien. 7. scribitur, omnem sapientiam & operum scientiæ disciplinā ex Deo esse. Et ipse Ecclesiasticus, cap. 7. tradit agriculturam, quam plurimi veluti sordidam existimant, à Deo creatam esse, cùm dicit, Non oderis laboriosa, & rusticationē ab altissimo creatam. Nam & Poëtæ rerū omnium peritissimi, ipsius agriculturæ inuentionem Diis tribuunt. An tamen ea ars sit sordida, dicam postea plenius. Similiter leges Deorum donum esse dicit Demosthenes in prima oratione contra Aristogitonē, & eius loci authoritate noster Iurisconsultus in l. 2. ff. de legibus, & Aphthonius Declamator in li. Præexercitamētorum, paulò ante calcem eius operis. Ad quod nonnulli referunt illud Homeri lib. 18. Odysseæ,

Omnes artes à Deo.

ἀλλ' ἔγε σιγῇ δῶρα θεῶν ἔχει, ὅττι διδοῖεν.

Philosophia unica.

De quo & nos diximus in nostro tractatu Retractuũ in præfatione, nu. 11. igitur satis, & seq. Plato autem in Timæo scribit philosophiam maximum Deorum munus esse. Et idem in Ione tradit, Poëticam Deorum immortalium munere datã esse hominibus. Ex quo Orpheus, Homerus, & Hesiodus testati sunt à diuina prouidẽtia siue inspiratione quæ literarum monumentis prodiderunt didicisse, vt ex eis expendit Theophilus Antiochenus antiquissimus Theologus lib. 3. Institutionum cõtra gentes ad Autolycum. Epicharmus autem Syracusius poëta antiquissimus planè scripsit omnes artes à Deo fuisse inuentas, his versibus à Clemente Alexandrino in stromatis, & Eusebio Cæsariensi,

ὁ δέ γε τὰς τέχνας ἔν' ἄγων,
ὁ δὲ θεὸς ταῦτα φέρει, ὁ δέ γε τοῦ ἀνθρώπου
λόγος πέφυκεν ἀπό γε τοῦ θείου λόγου.

Quibus significatur diuinum verbum artes omnibus suppeditiuisse, docens quid cõducibile facere opus sit: neque enim hominem ipsum aliquam artẽ inuenisse, sed Deũ, &c. Est autem Theognidis sententia nihil omnino esse hominibus nec bonum, nec malum sine Diis,

Θεοῖς εὔχου οἷς ἔπι μέγα κράτος, οὐ δ' ἄτερ θεῶν
γίγνεται ἀνθρώποις οὔτ' ἀγαθ', οὔτε κακά.

Cui, quantum ad id quod de malis dicit, consonat illud Amos 3. Si erit malum in ciuitate quod dominus non fecit? Sed id quomodo sit intelligendum nosces ex Theologis scriptoribus. Et facit ad prædicta cap. reuertimini, versic. si quis doctus 15. quæstione 1.

RESPONSIO AD OBIECTA.

522 *Medicinam esse artem honestam & liberalem.*

¶HAEC sunt quæ contra medicos & medicinam ab aduersariis aut dicta sunt, aut dici possunt. Verùm ego primas partes secutus in ea sum sententia, vt medicina sit ars honesta, & minime sordida, nec quæ nobilitati præiudicium afferat, vt multorum authoritate longè latéque probatum est suprà nu. 73. hanc eandem, & iterum nu. 381. quid inquam maximos. Quibus adde quod scribit Plutarchus in eo libello cui titulum fecit περὶ ὑγιεινῶν, quasi dicas, de tuenda bona valetudine, siue de Salutaribus, scribens medicinam sic esse de numero disciplinarum, vt politie, splendore, iucunditate nulla sit inferior, τῶν δ' ἐλευθερίων τεχνῶν ἰατρικὴ τὸ μὲν γλαφυρὸν, καὶ περιττὸν, καὶ ἐπιτερπὲς οὐδεμιᾶς φιλότερον ἔχει. Et quod item tradit Galenus in calce suæ exhortationis ad bonas artes, dum reponit medicinam inter artes honestas & liberales.

523 *Præter chirurgicam.*

¶Medicinam autem intelligo omnem quidem speculatiuam, & ex actiua diæteticam, ac pharmaceuticam, quarum videlicet prior victus, altera medicamentorum ratione constat. Verùm tertiam quam chirurgicam nominant, quoniam manu medetur, quæ χεὶρ Græcè vocatur, mœchanicam atque illiberalem omnes fatentur vel ipsi medici. Et hanc distinctionem planè intellexit Mesue in eo libro cui Grabatim, id est, Antidotorum titulus est, capite de tumoribus mamillarum, inquiens, Et si deueniatur ad corruptionem ad illud quod est manuale, hoc illorum est qui chirurgia sunt instructi: & non inficiam summam meam huius vestigij, quod ad mœchanicam spectat, operationem. Ex nostris autem Lucas Pen. in l. vlt. in prin. C. de excu. arti. lib. 10. Et generale est vt & artes viles sint & sordidæ quæ manu constat, vt scribit Seneca epistola 88. Et faciunt quæ diximus sup. d. nu. 381. quid inquam maximos. vbi disseruimus, an sacerdos hac arte vti possit. Propterеáque iura & alia quæ videntur probare medicinam esse mœchanicam, de huiusmodi medicina sunt intelligẽda, ne aliis sint contraria, qui medicinam simpliciter honestam dicunt. Quanquam aliter etiam in hanc re distinguit Nicolaus Nicolus in vberrimo medicinæ opere. Sermone primo, dist. 1. c. 5.

524 ¶NEC SI serui plurimi medicinam exercuerunt, continuò sequitur eam

seruilem esse arté,& illiberalem. Nam tametsi artes liberales dictæ sint, quòd liberis dignæ sint: Tamen seruos à se non reiiciunt, quando & ij liberalibus studiis erudiri possunt, vt probat text. in l. vlt. §. vlt. in fi. ff. de ædil. edict. Multósque seruos legimus ad supremum vsque philosophiæ, & aliarum nobilissimarũ artium fastigiũ euectos fuisse, longóque post se interuallo liberos homines suæ tempestatis reliquisse. Inter quos Phædon Eliẽsis Socraticus, cui Plato diuinum illum librum de immortalitate animæ dicauit. Nam hunc seruum fuisse scribit Hieroymus in libro περὶ ψυχῆς, & eius authoritate Laërtius li. 2. & Lactãtius li. 3. c. 25. Menippus cuius libros M. Varro in Satyris sequutus est, quas ipse appellauit Menippeas. Pompilius, aut vt alij vocãt, Polus Theophrasti seruus. Perseüs itẽ Zenonis seruus, & Mys Epicuri quoque seruus apud Laërtiũ in Epicuro, & Epictetus de quo est illud distichon,

praecedentia. Et primũ ad id quod de seruis medicis dictum est.

Δοῦλος ἐπίκτητος γενόμην, καὶ σώματι πηρός,
 Καὶ πενίην ἶρος, καὶ φίλος ἀθανάτοις, Id est, vt traduxit Theodorus Gaza,

Seruus Epictetus fueram, qui corpore mancus,
 Pauperie pressus, charus eram superis.

De quibus Aulus Gellius lib. 2. c. 18. & Macrobius lib. 1. Saturnalium c. 11. & praeterea multas laudes de illo Epicuri seruo scripsit Mironianus in Legibus historicis, & Laërtius in ipsius Epicuri vita. Quibus adde Istrum illum poëtam egregium, & eũ quidem scribam, & seruum Callimachi Cyrenæi alterius poëtæ, sæpe à Grammaticis adductum in testimonium, Et à Plutarcho lib. Problematôn Græcorum c. 156. & in lib. de Musica. Et Alcman poëtam quoque celeberrimum Agesidæ seruum, vt tradit Heraclides in libro Politicorum, vbi de Lacedæmoniis loquitur. Et Terentiũ illum nostrum Poëtam Comicum, Afrum quidem illum, sed qui Romæ Terẽtio Lucano Senatori seruiuit, à quo ob ingenium & formam non institutus modò liberaliter, sed & maturè manumissus, vt à Donato illius interprete scriptum est. Et Publium Syrum poëtam mimographum excellentissimum, de quo multa ipse Macrobius li. 2. c. 7. Et Aesopum illum Phrygem fabulatorem laudatissimum, cuius vitam descripsit Planudes. Et Statium Cæcilium inclytum poëtam Comicũ, qui & ob id Statius dictus est, quòd id nomen apud antiquos seruile fuit, vt tradit Gellius li. 4. c. 20. & eodem vlt. Et Zamolsim illum Getarum legislatorem laudatissimum, vt prodit Herodotus in Melpomene, qui liber est 4. & Laërtius in Pythagora, statim post prin. & Phauorinus apud Stobæum Ser. 60. Et Aristogenem Cnidium Chrysippi philosophi seruum qui ex curatione Antigoni Gonatæ magnam consecutus est famã, apud Suidam. Et Chytonem grammaticum Catonis Censorij seruum, apud Plutarchum in vita ipsius Catonis, & Manlium Antiochum astrologiæ auditorem. & Taberium Erotem grammaticum memoratos Plinio lib. 35. c. 17. & Daphnidem grammaticum, quem idẽ Plinius li. 7. c. 39. dicit venũdatũ fuisse III. M. DCC.

515 ¶ Et in vniuersum seruos esse rerum & doctrinarum omniũ capaces, vt liberos homines apertè docet Seneca Epistola ad Lucilium 47. & Macrobius qui multa ex eo accepit, vbi suprà: & Hermippus in 2 lib. de iis qui serui docti fuerũt. Et videmus Terẽtium plerunque seruis tribuere sententias prudentissimas. quod & ex eo obseruauit Seruius in 10. Aeneïdos. Et apud Sophoclem in Trachiniis Deianira alloquens Hyllum filium admodum laudat sententiam pedagogæ ancillæ, in hæc verba,

Ὦ τέκνον, ὦ παῖ, κἀξ ἀγεννήτων ἄρα
μῦθοι καλῶς πίπτουσιν. ἥδε γὰρ γυνὴ
δούλη μέν, εἴρηκεν δ' ἐλεύθερον λόγον.

O fili, o puer, hominum etiam ignobilium
Sermones opportunè cadunt. Hæc enim mulier
Quamuis serua, liberaliter tamen locuta est.

Vt verum videri possit illud Euripidis,

Δοῦλον γὰρ ἐσθλὸν τοὔνομ' οὐ διαφθερεῖ,
πολλοὶ δ' ἀμείνους εἰσὶ τῶν ἐλευθέρων. Et illud quoque,
Πολλοῖσι δούλοις τοὔνομ' αἰσχρόν, ἡ δὲ φρὴν
τῶν οὐχὶ δούλων ἐστ' ἐλευθερωτέρα.

526 ¶ Vt non omnino assentiam illi Homeri, aut potiùs Eumæi bubulci Homerici sententiæ, lib. 17. Odysseæ, qua pronunciauit Iouem dimidium virtutis ei auferre, quẽ seruitus occupauit,

ἥμισυ γάρ τ' ἀρετῆς ἀποαίνυται εὐρύοπα Ζεὺς
ἀνέρος, αὖτ' ἄν μιν κατὰ δούλιον ἦμαρ ἕλῃσιν.

Athenienses seruos arte medices arcuerunt.

Etiam si illi assentire videatur Plato lib. de legibus 6. Quanquam & illud præterea dici potest, Athenienses tanti medicinam existimasse, vt seruos ab ea discenda veluti ea indignos arcerent, vt scribit Hyginus Fabularum cap. ducentesimo septuagesimoquarto.

527 *Responsio ad id quod dictũ est medices sordida tractare.*

¶ SED nec aliud quicquam est contra medicos adductum, quod non facilè refelli posit. Nam quod dictum est medicos sordidissima quæque tractare, tantum abest vt id medicorum laudi obsit, vt vel isto nomine ipsi præcipuè laudari mereantur, qui quò subueniant hominum calamitatibus, cruciatibus, doloribus, & denique mortibus, ex illa sua sublimitate, vt Erasmus ait, sese ad hæc sordida deiiciũt. Quòd si medicis tantum esset supercilij, quantum istis est procacitatis, liceret passim impunè mori. Verùm hoc habet ea ars cum bonis Regibus commune, vt bene faciat, ac malè audiat.

528 ¶ Quanquam & illud dici potest, non omnibus placere hæc medicamenta, quæ ex stercoribus, lotiis, genituris, sudoribus, & aliis id genus rebus sordidis conficiuntur. Nam Archigenes apud Galenum lib. 2. κατὰ τόπους c. item 2. Humanum, inquit, stercus in medicamentis tanquam abominandum semper detestatus sum. Sed & ipse Galenus eiusdem operis lib. 6. c. 3. posteaquam retulit Apollonium in lib. 1. Parabilium, cõsuluisse asini lotium ad inflammatam columellã. Miror, ait, eiusmodi auxilia tradentes. Certò enim scio omnes homines, paucis omnino exceptis, citiùs mori velle, quàm vrinam asini bibere. Idem quoque Simplicium medicamentorum lib. 10. quo loco de vrina humana loquitur, Vrinã, inquit, degustare maximè abominandũ est. Et paulò pòst, cùm de medicamentis vrinarum quædã scripsisset, subdit: At nos hæc facere abominati sumus, cùm ad manum sint quæ illis conducunt alia medicamẽta. Iterúmque ad fin. eius capitis, Vrinam pueri orthopnϾ gratia bibere necessarium non est, cùm sint & alia medicamina, quæ huic medeantur affectui. Et in eodẽ libro, vbi de Copro, id est, stercore tractat, Stercus humanum ob fœtorem abominandum est. Rursúsque eo. c. quo disserit de stercore caprino, posteaquã multa eius rei medicamina declarauit, subiungit, Quæ omnia optimus medicus ignorare non debet. Cæterùm potiora eligere potissimùm ad vrbanos & honoratos alicuiúsq; existimationis viros. In quibus ego nunquam tali medicamine vsus sum, cùm multorũ meliorum suppeteret copia. Attamen existit nõnunquam talium vsus aut in itinere, aut in venatione, aut rusticatione, cùm scilicet meliorum nihil adfuerit, aut homo rusticus perinde fuerit duræ carnis ac asinus. Et alia quoque in eã sententiam tradit quo loco de stercore murium loquitur. Aëtius quoque Tetrabibli. 1. Ser. 2. c. 84. carpit Xenocratem & alios qui de medicamentis vrinarum, stercorum, mẽstruorum scripserunt. Sed & postea c. 108. de virinis loquens, Nos, inquit, abominati sumus talia facere, cùm alia pharmaca sint ad manum. Et paulò pòst, At verò bibere vrinam in difficili spiratione quæ erecta ceruice contingit, quemadmodum aliqui prodiderunt, non est necesse, cùm sint alia plurima pharmaca quæ huic malo opitulantur.

529 *Deus sanat per medicamenta.*

¶ QVOD dictũ est Deum sanare omnia, fatemur. Sed id plerunque facit per causas, vt cum theologis loquamur, secundarias, id est, medicamenta, & alia id genus, vt de hac ipsa re priuatim loquens testatur Anto. Florentinus insignis theologus in 3. parte summæ, titulo 7. c. 1. vbi & illud subdit, Quòd si quis medicinæ indigens ea nõ vtatur, expectans à Deo sanitatem, grauiter peccat, nempe Deum ipsum tentans: nisi super ea habuerit diuinum quoppiã consilium, sicuti Diua Agatha, de qua etiam locuti sumus, cùm dicebat medicinam corporalem suo corpori nunquã adhibuisse. Id enim agens non peccabat, sicuti etiam scribit Diuus Thomas 2 2. q. 97. ar. 1. in fin. A

quibus

quibus non admodum dissidet quod scribit Diuus Ambrosius in lib. de Paradiso c. 6. Neque si medicus, inquit, præscripserit ægrotanti à quibus videatur cauendum, atque ille ab interdictis non putauerit abstinendum, causa ei mortis est medicus. Sed vtique ipse sibi reus mortis est propriæ, hæc ille. An tamen semper peccet ęgrotus nō parens medico, alibi etiam diximus.

530 ¶QVID autem ad artis vituperium spectat, si nonnulli artifices fuerint vitiis quibusdam obnoxii? Sunt & inter sacerdotes adulteri, inter monachos homicidæ. Sed nihil propterea ad religionem per se optimam. Nulla tam sancta professio est, quæ non alat sceleratos aliquot. Nec tamen æquum est hominum vitia in professionis calumniam detorquere. Votis quidem omnibus optandum omnes principes eiusmodi esse cuiusmodi Nestor describit apud Homerum li. 9. Iliad. & ex nostris D. Hieronymus in c. Regum 23. q. 5. Nec tamen accusandus est ideo principatus, quòd nonnulli sub eo titulo prædones reique publicæ hostes agant.

Medicinæ arti non imputandum si qui medici vitiis astricti fuerint.

531 ¶Optarim & ipse cum Erasmo ab omnibus medicis eam præstari sanctimoniam, quam Hippocrates sacramento verbis solennibus concepto à professoribus exigit, vt videlicet eam artem sine auaritia exercerent, in curandis ægrotis pro viribus & ingenio necessariis rebus vterentur, nemini ægritudinem differrent, nihil per iniuriam facerent. Nec tamen rogati aut sponte veneficam potionem darent, aut dandā alij consulerent: vitam atque artem puram, atque integram seruarent. Quamcunque domum ingressi fuerint, liberandis duntaxat ægrotis operam darent. Omnem iniuriam, omnem corruptelam, omne genus turpitudinis, res etiam venereas sponte sua euitarent. Quæ reticenda esse intelligerent, nemini patefacerent, sed intemeratā taciturnitatem seruarent. Ea est enim fermè Iurisiurandi Hippocratis formula, quam si sanctè & incorruptè seruauerint medici, iis omnia tam in vita, quàm in arte prospera, fœliciáque succedent, & gloria in æternum parata erit, vt Hippocrates ipse pollicetur. Verùm si quis transgrediatur, non artis vitium est, sed hominis.

Hippocratis Iusiurādum.

532 ¶QVOD medici non semper in eadem re consentiant, commune est omnium artium atque scientiarum. Theologia hauddubie omnium doctrinarum est & excellentissima & sanctissima, tamen scholastici eius scriptores, qui eam sibi veluti proprio iure asserunt, & vendicant, nec inter se quoque semper item conueniunt. Nam & statim in initio Sententiarum non conuenit inter eos, quod sit subiectum Theologiæ, aliis Deum simpliciter, aliis Christum, aliis sacramentorum genera affirmantibus. Nec iidem consentiunt, sítne theologia scientia contēplatiua, siue speculatiua: an verò actiua, siue practica: aliis contemplatiuam, aliis practicam, aliis vtramque simul, aliis neutram, sed patheticam dicentibus. Súntque & alia non pauca in Sententiarum libris disputata in quibus non consentiunt Alexander Ales, Diuus Thomas, D. Bonauentura, Aureolus, Alphonsus, Tulletanus, Landulphus, Iacobus Viterbiensis, Garro, Thomas Argentina, Geraldus Senensis, Gregorius Ariminensis, Scotus, Henricus Gandensis, Ochan, Holcot, Bernhardinus Gannacus, Vgo Victorius, Durandus, Durandellus, Capreolus, Garsias, Ioannes Neapolitanus, Petrus Paludensis, Godofredus, Adam, Iohannes Ripa, Richardus de media villa, & alij sententiarum interpretes. Nec id quidem tātùm in illis entitatibus, quidditatibus, hæcceitatibus, conceptibus, relationibus, instantibus, formalitatibus, realitatibus, intentionibus primis & secundis, & aliis id genus plurimis non admodum vtilibus: sed & in aliis plerisque maioris ponderis & momenti. Hincque illa factionum nomina, Albertistæ, Thomistæ, Scotistæ, Ocanistæ: Nominales, Reales, & eius generis plurima. Nec isti tantùm, sed & antiquiores illi, & præcipui Theologiæ scriptores Diui, Hieronymus, Augustinus, Ambrosius, Gregorius. Cui enim non nota est illa ipsorum Hieronymi & Augustini controuersia tot epistolis eorum celebrata, de cessatione ceremonialium? Quæ eò iracundiæ duxit ipsum Hieronymum, vt cū magna bili illa minaretur, faciam vt memineris Daretis & Entelli. Bos lassus fortiùs figit pedem. Quæ quidem controuersia orta est ex alia Diuorū Petri

Ad id quod dictum est, medicos non semper inter se cōuenire.

& Pauli dissentione, cuius ipse Paulus meminit in epistola ad Galatas c. 2. In qua tamen neuter eorum peccauit ex Theologorum sententia.

533 *Nec philosophi.* ¶Quid philosophorum pugnas memorem de rerum principiis, aliásque infinitas iam satis cognitas omnibus, iis præsertim qui legerunt Plutarchum in libro de placitis philosophorum, Galenum, si is est, in libro de historia philosophica, Vitruuiũ lib. 2. de Architectura c. item 2. Iustinum philosophum eundémque martyrem, in elegantissimo illo gentium admonitorio, in prin. Irenæum lib. 2. contra Hæreses, c. 19. Epiphanium Cyprium lib. eiusdem tituli 3. c. vlt. Eusebium Cæsariensem lib. Præparationis euangelicæ 1. c. 5. & alibi sæpe, Theodoritum in libris de curatione gentiliũ affectionum, D. Augustinum de ciuitate Dei lib. 18. c. 41. Macrobium li. 1. de Somnio Scipionis, præsertim c. 14. Et ex poëtis Claudianum in Panegyrico, quem dixit in Consulatũ Manlij Theodori: & è recentioribus Antonium Codrum Sermo. 1. & nouissimè Scipionem Capitium, qui de ea re priuatim scripsit elegantissimis simul & doctissimis duobus libris ad Paulum Tertium.

534 *Nec Iuriscõsulti.* ¶Quid Iurisconsultorum? nónne in l. sed an vltro. §. 1. ff. de neg. gest. Labeonẽ Proculus reprehendit? Cuius item sententiam continuò Celsus eleganter deridet. Vt & Nerua alibi quoque fuit derisus, in l. est differentia, quæ est penul. ff. in quibus causis pig. vel hypo. taci. contra. Et Claudius Saturninus à Scæuola, sed ironicè, Magno, inquit, ingenio de iure respondit, in l. à testatore. ff. de cõdi. & demon. Et Celsus Celsi, id est, filius patris, quò magis mireris, sententiam reprehendit in l. dedi. §. si quis quasi statuliber. ver. sed si seruus. ff. de condi. cau. dat. vbi gl. id annotat, & post eam Rom. qui id dicit procedere in his, quæ sunt iuris. Et Marcellus notat sententiam Iuliani, quam tamen mox sequitur Vlpianus Marcellum ipsum redarguens, in l. apud Iulianum. ff. de hæred. insti. Nam & idem Marcellus in vniuersum notas scripsit in ipsum Iulianum, vt patet ex l. 1. C. de com. ser. manu. Et cùm discipulus in præceptoris sententiam pedibus manibúsque ire debeat, & aduersus cæteros eam tutari, aut certè si non possit, excusare, quod Cassius fecit in l. dicere. ff. de arbit. Quem ad hoc expẽdit Bar. ibi, & in l. interdum. §. Stichi promissor. & ibi Iason in fi. ff. de verborum obliga. Oldra in l. quæsitum. §. 1. ff. de fund. instr. Bald. in l. vlt. col. 2. C. de pœ. iudic. qui malè iudi. & Panorm. in c. 1. col. 6. versi. sed vide not. de postul. præl. Tamen Seruius Sulpitius libros integros composuit de erratis & notis Q. Mutij Scæuolæ sui præceptoris, vt videre licet ex l. Mutius. ff. pro socio, & Aulo Gellio lib. 4. c. 1. fortè ea cõtumelia percitus, qua eum Mutius veluti asperserat in l. 2. §. Seruius autem. ff. de orig. iuris. Turpe esse Patritio & nobili viro, & causas oranti, ius in quo versaretur, ignorare. Vt iam non adeo mirari debeas, quod Vlpianus, Paulus, & Martianus de notis Papiniani viri acutissimi scripserint, vt videre potes ex l. 1. §. & ideo. C. de veteri iur. enu. & l. vl. C. de sen. pas. & l. vnica, ti. de responsis prudentum, in Codice Theodosiano. Sed & Claudius Tryphonius in Serbidium Scæuolam, Marcellus in Iulianum, & in ipsum Marcellum Aelius Martianus notas scripserunt, vt ex iis patet qui illórum vitas & libros descripserunt. Celsus autem Domitio Labeoni ita scripsit, Aut non intelligo quid sit de quo me consulis, aut valde stulta est consultatio tua, in l. Domitius. ff. de testa. quanquam sunt qui dicunt illum Labeonem non esse illum nostrum Iurisconsultum sæpius in nostris ff. memoratum.

535 *Iurisconsulti ipsi reprehẽsi.* ¶Quid quòd Accursius aliquando reprehendit Iurisconsultos ipsos, vt in l. filiusfa. §. diui. ff. de leg. j. Nam & ij sæpius errasse in suis legibus, quas etiámnum habemus, dicuntur, vt no. in l. qui Romæ. §. duo fratres. ff. de verbo. oblig. & no. Iorda. Brieius, qui & alia loca nuncupatim id citat, in repet. c. Romana. §. contrahentes, col. 18. vers. sed hic quæritur, de for. compe. libr. 6. Nam & ipsi sibi in eadem re aduersi fuisse reperti sunt, & inter alios Papinianus iuris asylum dictus Iulio Capitolino. vt patet ex l. vlt. §. sed cum in secundam. C. de furtis. vbi id notat Bald. paulò ante fi. in vlt. no.

536 ¶Sed nónne videmus Iustinianum legum nostrarum magna ex parte conditorem in mul

in multis repræhensum. Nempe in eo, quod statim in ingressu tit. Instit. de testamen. dicit testamentum ex eo appellari, quòd sit mentis testatio: quod quàm sit ineptum & absurdum nemo non videt, præsertim qui legerit Gellium lib. 6. Noctium Atticarum c. 14. Sed hoc illi facilè condonandum erranti cum Seruio Sulpitio Iurisconsultissimo. Verùm in l. vlt. C. in quib. caus. in inte. restit. non est nec. adeò secum in aliis legibus pugnauit, vt Plac. ibi dixerit illum ex letheo fonte bibisse, cùm eam l. scriberet. Accursius autem id malè intelligens ex eodem Plac. dicit illum ebriũ fuisse. Sed de Iustiniano minùs mirandum est, vt qui omnium literarum fuerit expers & ἀναλφάβητος, vt scribit Suidas, id est, qui ne literarum quidem elementa nouisset. Cui magis crediderim scriptori eiusdem temporis, aut certè non admodum posterioris, quàm Zasio viro alioqui doctissimo istud defendenti in suis scholiis l. 2. ff. de ori. iu. Alios autem Imperatores errare posse in iure, videmus ex l. 3. in fi. iuncta glos. vlt. ff. de supel. lega.

Iustinianus reprehensus.

537 ¶Vt interim omittam Romanos Pontifices, qui iura omnia in scrinio sui pectoris recondita habere se dicunt, vel Bonifacij illius Octaui testimonio, c. 1. de consti. libr. 6. Tamen nonnunquam eos capit obliuio aliarum constitutionum, vt non obscurè declarat c. præterea. 23. di. Quod & hinc videre licet, quod Vrbanus Papa in cap. vlt. 30. q. 4. dicit non reperiri prohibitum virum & vxorem simul posse puerum in baptismo suscipere, quamuis antè Leo id satis prohibuisset in c. non plures, de consecra. di. 4. Et id quidem planè fatetur gl. in d. c. præterea. & in d. c. 1. de constit. Licèt gl. in d. c. vlt. idipsum excusare nitatur. Sed interdum videmus illos sibi inuicem non consentire. Nam Inno. tertius, & Celestinus item tertius de dirimẽdo matrimonio pugnantia statuerunt. Hic enim ius facit alteri coniugum iterare matrimonium, si alter in hæresim lapsus fuerit. Ille autem non facit, vt videre licet ex c. quanto, extrà de diuort. Pelagius constituerat vt subdiaconi Siciliæ abstinerent ab vxoribus quas antè legitime duxerant. quod decretum veluti durum, & incompetens Gregorius primus eius successor retractauit, vt patet ex c. 1. 31. dist. vbi & gl. dicit illud ipsum decretum fuisse contra euangelium. Alexander tertius in c. licet, ext. de spon. duo. statuit sponsalia contracta verbis præsentibus non solui per aliud sequens matrimonium copula carnali consummatum, quanuis quidam illius prædecessores aliter statuissent. Io. Gerson in quodam suo sermone Paschali scribit Io. 22. censuisse animas impiorum non puniri ante diem iudicij, sed hoc explosisse Parisiensem scholam, ita vt pontificem adegerit ad palinodiam. Proinde Iason in l. præscriptione, col. 2. C. si contra ius vel vtil. publ. post Bal. alicubi, dicit quòd licèt papa ex eo quòd est Papa, est doctor vtriusque iuris, est tamen doctor autoritate, sed non scientia.

Papa interdũ memoria fallitur.

538 ¶Videmus quoque compilatores nostrarum Decretalium nonnunquam aberrasse & ita supinè, vt aliquando affirmatiuam pro negatiua posuerint, vt videre licet ex his quæ scribunt Hosti. Io. And. & Card. Flor. in c. vlt. extrà de precar. vbi ipse Ioan. And. ad eius erroris excusationem citat illud Horatianum, Quandoque bonus dormitat Homerus. Sed & infinita propè errata Gratiani, qui Decretorum volumen ex multis & separatis diuersorum scriptorum locis aptissimè consuit, collegit Albericus in suo indice, in verbo Gratianus, & nouissimè Fely. in c. 2. char. pe. versi. opinionem Gratiani, de rescrip. Et sæpe Cy. noster queritur de erroribus Canonistarum, vt videre licet apud Bar. in l. 1. §. 1. ff. de requi. reis & Domi. in c. vt animarum, col. 2. versi. item quia etiam, de consti. lib. 6. & Pet. Ferra. tit. forma inquisi. super verbo, hęc est quædam inquisitio, col. 14. versi. sed pone quòd reus, & versi. seq. & D. Boër. deci. 109. percutiens. col. 3. Et dicit Bal. in l. liberti libertæque, col. 5. versic. item secundum membrum. C. de oper. liber. nonnulla esse in cle. pastoralis, de re iudi. quæ non sapiũt veritatem iuris. & Fran. Are. con. 23. in præsenti, col. vl. dicit quòd iurisconsultus nõ abutitur vocabulis, vt canonistæ. Vt & prætermittam quoque indefatigabiles atque perpetuas recentiorum Legum & Canonum interpretum contentiones, vt nulla propemodum res sit in vtrouis Iurium adeò expedita, quin sint tamẽ in ea diuersæ, variæ, atque etiam contrariæ & sæpe eorundem sententiæ.

Gratiani multa errata.

¶QVOD

539 ¶QVOD multa sint nomina corrupta apud medicos, præsertim Auicennam & cæteros Arabes, eorúmque sectatores, quódque ipsi & alij celeberrimi viri aliquãdo errarint: Id certè & cæterorum in aliis artibus scriptorum cõmune est, vt iam diximus: nihilq; id artis præconio officit, cuius non ea culpa est, sed hominum, quorum vel doctißimorum proprium est errare, vel testimonio Galeni de Archigene loquẽtis lib. 2. τῶν τόπων c. 1. & Rasi lib. 6. Aphorismorũ. Solius enim Dei esse nec falli, nec fallere: hominum contrà sæpè falli, & fallere. c. à nobis, de sen. excõ. & latè confirmat Pet. Anc. con. 210. inter contraria. Nam & Hippocrates de quo, vt alibi diximus, huiusmodi testimonium perhibuit Macrobius, vt nec falli nec fallere posset, quod & ferè asserit Galenus li. 3. Prognosticorum c. 44. Tamen à futuris se deceptum fuisse ingenuè professus est, vt scribit Celsus li. 8. c. 4. More (inquit) magnorum virorum & fiduciam magnarum rerum habentium. nam leuia ingenia, quia nihil habent, nihil sibi detrahunt: Magno ingenio multáque nihilominus habituro conuenit etiam simplex veri erroris confeßio, præcipuéque in eo ministerio, quod vtilitatis causa posteris traditur: né qui decipiantur eadem ratione, qua quis antè deceptus est. Et vt scribit Quintilianus lib. 3. c. 8. Hippocrates clarus arte medicinæ videtur honestißimè fecisse, quòd quosdam errores suos, ne posteri errarent, confessus est.

Ad id quod dictum est de errore Auicennæ & aliorum.

540 ¶Et certè nemo mortalium omnibus horis sapit, vt scribit Plinius libr. 7. Naturalis Historiæ c. 15. Et vt tradit Horatius in Arte poëtica, quod 2. ab hinc versi. ex Ioan. And. adduximus,

Quandóque bonus dormitat Homerus.

Nec poßibile est inueniri qui lapsus non sit, veluti in malo Punico granum etiã aliquod putidum est, vt dicit Crates ille Thebanus apud Diogenem Laërtium, & nos alibi latiùs diximus. Non omnes poßunt esse Apollines, non omnes Aesculapii, non omnes Hippocrates, aut Galeni, vt si nonnunquam (quod hominum, vt diximus, est proprium) saltem rarenter errarent. vt interim non omittam Auicennam & cæteros Arabes non adeo contemnendos, vt plerique arbitrantur, cùm rem ipsam medicam non mediocriter adiuuerint, multáque admodum in eam vtilia Galeno incognita inuenerint. Cuiusmodi sunt Sandali, Cassia fistularis, Moschus, Sene, Caphura, Saccharum, & alia plurima, res hodie frequentißimas & vtilißimas ad rem medicam, vt saltem eo nomine multùm illis debeamus.

Nemo omnibus horis sapit.

541 ¶Profectò optarim medicos omnes esse verè medicos, quíque nullum omnino facerent locum illi Pithyæ oraculo a Philocoro apud Zenodotum memorato,

πολλοὶ θριοβόλοι, παῦροι δέ τε μάντιες ἄνδρες.

Plures Thriobolos, paucos est cernere vates.

Atque illi magis in eam rem peculiari etiam oraculo Hippocratis, Medici quidem famâ multi, sed opere valde pauci. cuius meminit Soranus Ephesius in Isagoge c. 4. Quod sumptum videtur ex illo versu Euripidis in Troadibus,

τλήμων ἰατρὸς ὄνομ' ἔχων, ἔργα δ' οὔ.

Infelix medicus nomen habens, opera verò non.

In summa optarim huiusmodi esse medicos omnes, qui sua fide & industria, vti Hippocrates, neque fallerent neque fallerentur, vt interim etiam vtar verbis l. 2. C. de põdera. libr. 11. Sed quando id fieri nequit, non magis certè vituperanda est medicina, quòd plurimi illius peritiam sibi vendicant, qui omnino sunt imperiti: quàm Theologia omnium scientiarũ regina, quòd ipsa tamen ineptos quosdam tractatores habuerit. Grammaticus, vt scribit Ammianus Marcellinus lib. 21. locutus est interdum barbarè, & absurdè cecinit musicus, & ignorauit remedium medicus. & nõ ideo grãmatica, nec musica, nec medicina contemnenda est. Vnde præclarè hæc quoque, vt alia, Tullius, Signa ostenduntur, ait, ab his rerum: in his si quis errauerit, non Deorũ natura, sed hominum coniectura peccauit.

Non artis sed hominum vitium, si in arte quis errauerit.

542 ¶MIXTVRA autem medicamentorum non arti aßignanda est, sed, quod iam suprà diximus, hominibus malè eam tractantibus, si quod simplicibus debẽt facere, id mix

id mixtis aggrediuntur: quādo qui potest mederi simplicibus, composita medicamina aut dolosè, aut frustra quęrit, teste Arnaldo à Villa noua doctrinæ 2. Aphorismo 15. Et vt ipse scribit in Antidotario c.1. simplex medicina præferenda est compositę, si talis comperiri possit, quæ morbum curare possit. Cui concinens Rabbi Moyses in lib. de regimine vitæ ad Soldanum, c.2. scribit. Quandocunque poterit esse regimen cum medicina simplici, non regat cum medicina composita: & si non poterit transire, regat cum ea cuius compositio minor est: nec eligat medicinas multæ compositionis, nisi in magna necessitate.

543 ¶ Porrò cùm eò processit mortalium libido & intemperantia, vt non vno tantùm aut duobus cibis contenti, non vni aut alteri tantùm voluptati incessanter dantes operam, non etiam vnum simplicémque morbum sibi adsciscant: Paucos nostro tēpore simplices morbos videas, plerosque omnes mixtos & varios, imò ipsos sibi cōtrarios ac repugnantes, vtpote ex contrariis & repugnantibus causis ortos, vt eorū curationi necesse sit varia mixtáque, atque composita, & nonnunquam contraria adhiberi medicamina: ne dum vni qualitati occurris, aliam prætermittas, quæ neglecta hominem interimat. Proptereáque huiusmodi morbis compositis non simplicē curationem adhibendam esse censet Galenus Therapeuticæ lib.4. statim post prin. Serapio Breuiarij tractatu 7. cap.2. Et Arnaldus à Villa noua, doctrinæ 2. Apho.17. Nam vt hic subdit in seq. Apho. Cum simplicibus non occurrit amplexus viriū debitarum composito lapsui, necessitas vrget præparare compositas. Et vt scribit Galenus ipse lib.1. de compositione medicamentorum, Non vniuersi præter naturam affectus simplicibus medicamentis curari possunt. Adeo sanè deprauata corruptáq; est hominum natura, vt morbos quotidie gignat infinitis propè modis compositos, & aliàs quoque antiquioribus incognitos, proindéque noua, & nondum illis excogitata remedia exigentes, iuxta c. cæterum, extra. de iura. cal.

544 ¶ Quod vt exemplo aperto tibi ostendam, Nónne Hippocrates Aphorismorū li.6. c.28. & seq. tradit mulieres podagra nunquam laborare, neque illis capillos defluere, nisi menstrua defecerint? Et ea quidem erat sexus natura. Tamē mulieres adeo intēperanter viuunt, vt & hos quoque morbos præter naturā sentiāt, vt scribit Galenus in Cōmentariis eiusdem c.28. & seq. Et Seneca Epistolarum ad Lucilium 95. cuius hæc verba sunt, Maximus ille medicorum & huiusmodi scientiæ conditor fœminis nec capillos defluere dixit, nec pedes laborare. Atqui etiam capillis destituuntur, & pedibus ægrè sunt. Non mutata fœminarum natura, sed victa est (ita enim legendū, non vita) Et subdit, Nam cum virorum licentiam æquauerint, corporū quoque viriliū vitia æquauerunt: non minùs peruigilant, non minùs potant, & oleo & mero viros prouocant: æquè inuitis ingesta visceribus per os reddunt, & vinum omne vomitu remittunt: æquè niuem rodunt, solatium stomachi æstuantis. Libidine verò nec maribus cedunt, pati natæ. Dij illas, Deæque malè perdant, adeo peruersum cōmentæ genus impudicitiæ viros ineunt. Quid ergo mirandum est maximum medicorū ac naturæ peritissimum in mendacio præhendi, cùm tot fœminæ podagricæ caluæque sint: Beneficium sexus sui vitiis perdiderunt. Et quia fœminā exuerunt, damnatæ sunt morbis virilibus. Quam rem quoque comprobat Petrus Aponensis in Aristotelem Problematôn lib.10. c.37. & in Conciliatore, dif. 9. Subdit autē Seneca his quæ dicta sunt & hæc verba multùm ad rem pertinentia, Antiqui medici nesciebant dare cibum sæpius, & vino fulcire venas cadentes. Nesciebant sanguinem emittere, & diutinam ægrotationem balneo sudoribúsque laxare. Nesciebant crurium vincula, brachiorúmque latentem vim, & in medio sedentem ad extrema reuocare. Nō erat necesse circumspicere multa auxiliorum genera, cùm essent periculorum paucissima. Nunc verò quàm longè processerunt mala valetudinis? has vsuras voluptatum pendimus, vltra modum fásque concupitarum. Innumerabiles esse morbos non miraberis.

Mulierū intemperātia Hippocratem mendacem fecit.

545 ¶ Antè autem in eadem epistola hæc scripserat ad hunc quoque locum pertinentia.

Medic

Medicina quondam paucarum fuit scientia herbarum, quibus sisteretur fluens sanguis, vulnera coïrent paulatim. Deinde in hanc peruenit tam multiplicem varietatem. Nec est mirum illam tunc minùs negocij habuisse, firmis adhuc solidísque corporibus, & facili cibo, nec per artem, voluptatémque corrupto. Qui postquam cœpit non ad tollendam, sed ad irritandam famem quæri, & inuentæ sunt mille conditurę, quibus auiditas excitaretur: quæ desiderantibus alimenta erant, onera sunt plenis. Inde pallor, & neruorum vino madentium tremor, & miserabilior ex cruditatibus quàm ex fame macies. Inde incerti labentium pedes, & semper qualis in ipsa ebrietate titubatio. Inde in totam cutem humor admissus, distentúsque venter, dum malè assuescit plus capere, quàm poterat. Inde suffusio luridæ bilis, & decolor vultus, tabésque in se putrescentium; & retorti digiti articulis obrigescentibus, neruorum sine sensu iacentium torpor, aut palpitatio corporum sine intermisione vibrã tium, & cætera quæ sequuntur. Quibus & hęc subiicit, Immunes erant ab istis malis, qui nondum se delitiis soluerant, qui sibi imperabant, sibi ministrabãt. Et iterũ haud multò pòst, Itaque nihil opus erat tam magna medicamentorum supellectile, nec tot ferramentis atque pixidibus. Simplex erat ex simplici causa valetudo. multos morbos multa fercula fecerunt. vide quantum rerum per vnam gulam transiturarũ permisceat luxuria, terrarum marísque vastatrix. Necesse est itaque inter se tam diuersa dissideant, & hausta malè digerantur, aliis aliò nitentibus, &c.

546 *De eadem re ex Platonicis.*

¶Sed & audi quid Aesculapius dicat apud Maximum Tyrium Platonicum, Sermone 29. Alias quidem artes nullam à temporibus mutationem accipere. Quarũ enim vsus identidem est idem, harum etiam opera eadem sunt. Satis habere medicinam, si temperamento corporum obsequium impendens, infirmo videlicet negotio, miniméque certo, sed potiùs propter diuersos educationum modos inconstantissimóq; labentíque, curationes ac victus rationem ad vsum præsentis educationis aliter atq; aliter accommodet. Quamobrem minimè credas Machaonem illum ac Podaliriũ filios meos, minùs commodos medicos fuisse his, qui succedentibus temporibus in iisdem studiis versati sunt, qui ve sapientes ac varias hasce curationes inuenerunt. Atque eius temporis ars cum corporibus nequaquam vel pinguibus, vel variis, vel dissolutis diuersans, ea longè faciliùs tractabat: filiúque idcirco mei simplicem occupationem habuerunt, vt est,

Virus ab infectis abscindere partibus ægri,
Mitiáue affectis imponere pharmaca membris.

His verò posterioribus temporibus, labentibus corporibus in ordinem viuendi multipliciorem, deteriúsque idcirco temperamentum: medicinam & ipsam multiplicitatem sequi oportuit, ob eámque causam ex simplicitate antiqua decedentem, varium habitum sumere. Hæc Tyrius. quę ex Platone accepisse videtur, cuius in lib. 3. de Repub. hæc fermè sunt, Absurdum præterea existimandum est, homines medicis egere, non ad vulnera sananda duntaxat, morbósque curandos intemperie aëris & casibus contingentes: sed plurimùm ad distillationes, & spiritus interioris intumescẽtis impetum, ob molliciem atque desidiam, & quem in victu damnauimus luxum. Quibus effectum est, vt homines lacunarum instar aqua flatúque exuberantium, nimis oppleti, coëgerint peritos Aesculapij successores morbos quosdam nouo nomine distillationes, inflationes, viscerum crepitus appellare, quæ vt arbitror Aesculapij tempore non erant. Quod hinc planè conijcio, & cætera quæ sequuntur.

547 *Ad id quod dictũ est, medicamenta lædere.*

¶FATEOR autem nonnulla medicamenta stomachũ lædere, corpus exiccare, virtutes debilitare, ideóque satius fore illis abstinere, si salua rerum substãtia (vt verbis legũ vtamur) id fieri posset. Sed quando ea est hominum natura, vt tot morbis letalibus sit obnoxia: longè melius est nonnihil & ad tempus læso stomacho, corpore exiccato, virtutibus debilitatis saluti consulere, ac proximam præsentémque mortem euadere: quàm metuentes stomacho, & iis quæ diximus, perire. Tritum est & vice prouerbij celebratum, è duobus malis leuius, si necesse sit, eligendum esse. de quo est optimus text. in c. duo. 13. dist. Et bene facit text. in l. sed & si is. § an autem. ff. de

Carb.edict.& in l.2.C.eod.& in l.quoties nihil.ff.de regul.iur.& vt scribit Plautus in Sticho,

E malis multis malum quod minimum est, id minimum est malum.

Non suadent medici, vt passim & temere medicinam sumas, sed cùm necesse fuerit, vt maius malum euites. Et vt scribit Celsus lib.2.c.10. Satius est anceps auxilium experiri, quàm nullum.

548 ¶Proinde idem Celsus in lib.1.c.3. postquàm retulit Asclepiadem purgationẽ damnantem, quod supra etiam recensuimus, subdit, Et sunt hæ perniciosæ, si minùs valẽtibus medicamentis fiunt. Sed hic tamen submouenda esse non est perpetuum, quia corporum temporúmque ratio potest ea facere necessaria, dum & modo, & non nisi cùm opus est adhibeantur. Sed & idem Celsus in quadam epistola ad Caium Iulium Calistum, quam Marcellus Burdegalensis adscripsit in libro medicamentorum, At Asclepiades (inquit) maximus author medicinæ negauit ægris danda medicamenta. Quidam enim hoc mendacio etiam pro argumento vtuntur. Poteram tamen, si verum id esset, dicere quid Asclepiades senserit. forsitan non omnino in hanc partẽ animum intendit. Homo sanè fuit, qui parum fœliciter in hoc negotio se gessit. Itaque non deterreor persona, cùm re manifesta prodesse video. Nunc verò cùm tam impudenter quidam de eo mala comminiscantur, quid possum vltra dicere, nisi quodammodo parricidium ac sacrilegium eos committere, qui hæc dicunt? Ille enim febricitantibus vitiísque præcipitibus correptis, quæ ὀξὺ πάθη Greci dicunt, negauit medicamenta danda, quia vino cibóque interdum dato remediari tutiùs eos existimauit. Cæterùm in libro qui Parasceuôn, id est, præparamentorum inscribitur, contendit vltimæ sortis esse medicum, qui non ad singula quæque vitia binas ternásque compositiones & expertas, & protinus paratas habeat. Vides ergo quàm non placeat Asclepiadi vsus medicamẽtorum? cùm nisi plura ad vnumquodque genus vitij medicamẽta composita habeat, nõ videtur dignus professione medicinæ. De qua re etiam Scribonius Largus in liminari epistola libri de compositionibus medicamentorum iisdem propè verbis, vt alter ab altero accepisse videatur, negat simpliciter Asclepiadem, illud quod dictum est, dixisse. Sed eum tantùm febricitantibus, vitiísque præcipitibus correptis, quæ ὀξὺ πάθη Græci dicunt, negasse danda medicamenta: quia vino cibóque apte interdum dato remediari tutiùs eos existimauit. Cæterùm in libro (inquit) qui παρασκευαστικῶν, id est, præparationum inscribitur, contendit vltimæ sortis esse medicum, qui non ad singula quæque vitia binas ternásque compositiones & expertas protinus paratas habeat.

549 ¶Plato autem in Timæo scribit vnam ex tribus commotionis speciem tũc demum esse vtilem, cùm summa cogit necessitas: aliter verò nullo modo sanæ mentis homini suscipiendam esse. Medicorum illam esse purgationem, quæ pharmacis, id est, solutiuis medelis fieri solet. morbos enim, nisi periculosissimi sint, pharmacis non esse irritandos. Quicquid enim contra naturam fit, molestum est: quod autem pro rei natura, iocundum. Plutarchus quoque in lib. de tuenda bona valetudine, Alui (inquit) subductiones, quæ pharmacis fiunt, vt mala solatia repletionis, nisi grauis exigat necessitas, non oportebit experiri. Et Arnaldus Villanouanus in Aphorismis, Modestus & sapiens medicus nunquam ad pharmaca properabit, nisi egente necessitate.

550 ¶Ego verò in summa illud in omnibus pharmacis agendum censeo, quod Galenus lib.12. Therapeuticæ in soporiferis monet medicũ, vt scilicet iis abstineat quàm maximè potest, vt quæ corporis habitui nonnihil officiant. Sin ex vigiliis & viribus resoluendis ad mortis discrimen æger tendat, tum profectò tempestiuè eiusmodi medicamentis vtatur: scilicet non ignarus corporis habitum (quod iam dictum est) nonnihil ex his lædendum: læsionem tamen, quàm mortẽ potiùs optandam. Id quod etiam repetit lib.2. Artis curatiuæ ad Glauconem, quo capite de splene indurato loquitur: & Alexãder Trallianus de Narcoticis loquens, lib.4. quo loco de podagricis disserit, in eo c. cui titulus est, Cerota ex farina fabuli. Vt; etiam scribit Cælius Au-

De eo quod Asclepiades dicitur damnasse purgationes.

De eadem re. Soporiferis medicamẽtis quando vtendum sit.

relianus lib. Chroniõn 3.c.postremo, Ferendũ est leue damnũ naturalis officij, quoties maior vtilitas excludendæ paßionis promittitur.

551 *Vbi sanitas per diætã restitui potest, pharmacis nõ est vtendum.*

¶Ad hæc non solùm est medicina Pharmaceutica, quod suprà diximus, sed & diætetica quoq;, vt chirurgicam nunc prætermittã. Cuicunque autem (vt scribit ipse Arnaldus Villanouanus in libro de regulis generalibus curationis morborum, doctrinæ secundæ Aphorismo 9.) per alimenta restitui potest sanitas, fugiendus est penitus vsus medicinarum. Et vt ante eum tradit Cornelius Celsus lib.3.c.4. Optimum medicamentũ est opportunè cibus datus. Igitur si diæta nihil prosit, ad pharmaca cõfugiendum est. Vtcunque autem feceris, id artis medicæ beneficio fecisse non denegaueris. Nec simpliciter dicit Aristoteles in hoc obiecto citatus maximam hominum partem à medicina occidi, sed illud addidit, Propter ignorantiam medicorum ipsius naturæ. Quod ego facilè recipio: sed id nihil medicinæ laudibus obest.

552 *Medici laudãdi quòd venenosis ad hominum salutẽ vtãtur.*

¶FACITQVE AD laudem medicinæ, quod in eo loco diximus, omnes ferè medicinas laxatiuas esse venenosas. Cùm quod in venenum noxamq; ac perniciẽ hominum natura genuit, ars ipsa medicinæ in auxilium remediumq; morborum conuertit, sicque venenum veneno vt ἧλῳ τὸν ἧλον, id est, clauum clauo pellit. Et τὸ κακὸν κακῷ, vt simpliciùs pronuntiant Sophocles & Aeneas Platonicus, id est, malũ malo medicatur. Nam & Iurisconsultus noster in l.quod sæpe.§.veneni mali.ff.de contra. empti.tradit, ex venenis malis antidota, & alia quædam salubria medicamenta confici. Et D.Chrysostomus in Genesim, Homilia 7.ex eo laudat medicos, quòd ad hominum sanitatem venenosis animalibus vtuntur, Sicuti, inquit, in arboribus, ita & in animalibus alia quidem ad cibum nostrum pertinent, alia ad ministerium, ferarũ ita & reptilium genera non minorem nobis præstant vtilitatem. Multa enim, vt paulò pòst subdit, inde colligunt medici quæ ad nostrorum corporum medicinam & sanitatem conducunt.

553 *Ad id quod dictum est suũ cuique terminum vitæ constitutum esse.*

¶NEC VERVM EST, quòd superuacua sit medicina, quasi suus cuique terminus vitæ sit statutus. Nam licet iussu domini dictum sit Ezechiæ, Dispone domui tuæ, quia cras morieris: Tamen operâ medicinæ vixit annos prætereà 15.vt scribitur 4.Regum 20. Et Esaiæ 38.vbi D. Hieronymus, quod suprà diximus, ex eo annotat, non esse spernendam medicinam. Sicuti etiam nuncupatim adscripsit Gratianus in §.sed in his omnibus.23.q.4.in hæc verba, Quanuis certißimè sciamus neminem vltra terminum à Deo sibi præfixum esse victurum, omnibus tamen languentibus non incongrue medemur. Quod & copiosißimè tractauit Anto.Florenti.in 3.parte summæ, titu.7.c.1.

554 *De eadem re.*

In quam rem sunt & alia diuinæ scripturæ testimonia suprà latè recensita, vt interim omittamus quod ab antiquis scriptoribus traditum est, Pythagoram, Democritum, Chrysippum, Platonem, Catonem Censorium, Antonium Castorem, omnes medicos, cúmque his innumerabiles alios medicinæ obseruatione vitam ab omni morbo liberam, neque fatiscente ingenij vigore, neque concussa memoriæ soliditate, neque fractis, aut labefactis sensibus in longum tempus prorogasse. Ex iis Democritum ad 109.annum, qui cùm ob ætatis defectum proximè videbatur moriturus, mœrentem sororem, quòd illo in celebritate Cereris instante, morituro, ipsa Deæ vota exoluere nequiret: bono animo esse iussit, & sola mellis euaporatione, aut vt scribit Laërtius, panum calidorum odoratu, tres illius celebritatis dies viuens pertransiuit. De qua re etiam nonnihil transeunter attigit Cælius Aurelianus Acutorum morborum lib.2.ca.37.

555 *De eadem re.*

¶Propterea & Galenus lib.1.de tuẽda sanitate, scribit multos huius artis ignoratione ocyùs mori, quàm ferat naturæ ratio. Et idem lib.de tabe, asserit senectutem extendere ac longiorem facere nõ esse impoßibile. Quod & affirmat Haly.in 3.Techni.& latè Petrus Aponẽsis in Conciliatore, diff.113.vbi respondet obiectis in contrarium.

Cui

Cui & tu adde quæ scribit Diuus Gregorius in enarratione illius loci Iob 14. Constituisti terminos eius, &c. Et illius quoque loci eiusdem operis Iob 22. Viri iniqui sublati sunt ante tempus suum. Quin & Virgilius cuius illud est suprà in hac obiectione citatum, *Stat sua cuique dies*, apertè alibi ostendit vitam hominis arte medicinæ proferri posse, cùm scribit lib. 12.

Ille vt depositi proferret fata parentis,
Scire potestates herbarum, vsúmque medendi
Maluit.

Vt sit necesse Virgilium ipsum ea sententia, Stat sua cuique dies, non detraxisse huiusmodi laudem medicinæ, nisi pugnantia secum scripserit.

556 ¶ Quod autem dictum est ex Arnaldo, non posse mortem naturalem produci, huic nostræ sententiæ non adfert præiudicium: quãdo & ea mors dicitur naturalis (si naturalis tamen aliqua dicit debeat, de qua re disserit Cælius lib. 11. c. 38.) quæ fatalis & veluti debita iure naturæ dicitur, de qua Vergilius lib. 4. Aeneidos,

Mors an qua piam naturalis sit.

Nam quia nec fato, merita nec morte peribat.

Id est, naturali, vt interpretatur Seruius, siue quæ suos omnes numeros compleuerit, quam euadere nullo pacto possumus. At quæ accidentalis & aduentitia est ex aliqua humorum exuperantia, aut contrà, vi medica arceri potest, vt & ipse Arnaldus in eodem loco probat. Cui planè concinit quod tradit Raymũdus Lulius vir abstrusioris doctrinæ, in libro de secretis naturę 1. parte 1. Vnicuique terminum vitæ à Deo esse statutum, quem nullo ingenio transgredi possumus. Sed & intra eum terminum mortem accelerare in promptu est omnibus. Ideo à medicina petendum remedium, quo corpus nostrum à putrefactione seruemus, & infirmum curemus, & quod perditum est restauremus, donec veniat is postremus dies à Deo præstitutus. Porrò Ethnici tradunt necessitatem fati tardari protrahíque posse, non penitus tolli. ad quod referunt illud Virgilij,

—Nec fata vetabant
Stare, decémque alios Priamum superesse per annos.

Illúdque eiusdem lib. 9. Aeneidos,

—Torquet qui sydera Mundi.

Vbi Seruius id annotat. Et illud Horatij,

Te iouis impio tutela Saturno refulgens
Eripuit, volucrésque tardauit alas.

Quæ quidem loca in id expendit Seruius in lib. 4. Aeneidos enarrans eum locum,

—Dij morientis Elissæ
Accipite hæc, meritúmque malis aduertite numen.

557 ¶ Præterea non inficior non posse medicinam præstare immortalitatem, sed longiorem vitam tantum efficere. Quæ res quanti sit æstimanda, vel ex eo intelligi potest, quòd Deus Opt. Max. longæuitatem veluti magnum virtutis præmium illis pollicetur, qui ipsius mandata custodierint. Contrà vitæ breuitatem, veluti maximam flagitiorum pœnam improbis minitatur. Illis enim dicitur Exod. 20. Honora patrem & matrem, vt sis longæuus super terram. quod & repetitur Deuteron. 5. Et iterum in fi. eiusdem c. Per viam quam prætexit Dominus Deus vester, ambulabitis, vt protelantur dies vestri. Exod. 23. Numerum dierum tuorum implebo. Et Deutero. 6. Timeas dominum Deum tuum, & custodias omnia mandata, & præcepta eius, quæ ego præcipio tibi, vt prolongẽtur dies tui. Et rursum c. 11. Quando sederis in domo tua, & ambulaueris atque surrexeris, scribes ea super postes & ianuas domus tuæ, vt multiplicẽtur dies tui. Et iterum 25. c. Pondus habebis verum & iustum, & modus æqualis & vetus erit tibi, vt multo viuas tempore. Et Psalm. 20. Tribuisti ei longitudinem dierum. Et Psal. 33. Quis est homo, qui vult vitam, & diligit dies videre bonos? Prohibe linguam tuam à malo, & fac bonum, & quæ sequũtur. Et Psal. 90. Longitudine dierum replebo eum. Et Prouerb. 9. Principium sapientiæ timor domini, & scientia sanctorum prudentia. Per me enim multiplicabuntur dies tui, & addentur tibi anni

Longæuitas bonis à Deo promissa.

Vitæ breuitas malis oblata.

vitæ. Et ſequenti cap. Timor domini apponit dies. Et ſequitur (vt de improbis quoque loquamur) Anni improborum abbreuiabuntur. De quibus item illud dicitur Iob 22. Iniqui ſublati ſunt ante tempus ſuum. Et Eccleſiaſtes 8.cap. Non ſit bonum impio, nec prolongentur dies eius, ſed quaſi vmbra tranſeant. Et Pſal. 54. Viri ſangui num & doloſi non dimidiabunt dies ſuos. Et Pſalm. 77. Defecerunt in vanitate dies eorum, & anni eorum cum feſtinatione. & alibi ſæpè. Quibus etiam adſtipulantur Decreta Canonica in c. epiſcopi, in fin. 11. quæſt. 3. & in c. dilectiſsimis, quod eſt 2. paulò ante fi. 12. q. 1. in quibus locis gloſſ. annotat, quòd citiùs quis moritur propter peccatum. quod & itidem facit glo. in c. alienus. 90. diſt. Et diuinum hoc ſtatutum leges omnium gentium imitatæ, facinoroſos morte plectũt. Et hæc quidem minimè miranda, quoniam quantùm ad primum pertinet, Exultatio viri eſt longæuitas, vt ſcribitur Eccleſiaſtici 30. cap.

558 *Mors rerum omniũ terribilisſima.*

¶ Vt è diuerſo quantùm ad ſecundum quoque ſpectat, mors eſt omnium maximè terribile, vt prodit Ariſtoteles lib. Ethicorum 3. cap. 6. & lib. 2. Rhetor. Eſtque graue, ſiue atrox malum, vt aſſerit Achilles Apud Euripidem in Iphigenia in Aulide,

ὁ θάνατος δεινὸν κακόν.

Et ſummus dolor Apollonio Rhodio lib. Argonauticôn 3.

ἐπεὶ θάνατός γε τὸ λωΐτατον ἔσσεται ἄλγος.

Propterea Eccleſiaſticus ipſe c. 41. ita exclamat, O mors quàm amara eſt memoria tua. Idque planè ſuo nos exemplo docuit dominus noſter Ieſus Chriſtus, qui tametſi probè ſciret ſe in hunc mundum à Deo patre in hoc miſſum, vt pro redemptione humani generis mortem crudeliſsimam ignominioſiſsimámque pateretur, huícque ipſe ſe ſponte obtulerit (nam ſcriptum eſt, Oblatus eſt, quia ipſe voluit) Humanitas tamen mortem deteſtata, Pater (inquit) ſi poteſt fieri, tranſeat à me calix iſte. Ideóque leges ignoſcendum eſſe ei cenſuerunt, qui ſanguinem ſuum qualitercunque redemptum voluerit. l. j. ff. de bo. eo. qui ſibi mor. conſci. Sunt etenim omnia poſthabenda, quò vitæ conſulamus, cum nullum ſit pretium cum vita comparandum, ſi credimus Homero lib. 9. Iliados,

οὐ γάρ ἐμοὶ ψυχῆς ἀντάξιον, οὐδ' ὅσα φασὶν
Ἴλιον ἐκτῆσθαι εὖ ναιόμενον πτολίεθρον,
Τὸ πρὶν ἐπ' εἰρήνης.

559 *In eos qui ſibi mortem inferunt, ex legibus.*

¶ PRAETEREA & eos qui ſibi mortem inferunt, de quibus ſuprà locuti ſumus in contraria parte, & leges & canones palàm reprehendunt. Leges quidem, vt videre licet in l. qui rei. §. ſic autem diſtinguendum. ff. de bo. eo. qui ſibi mor. conſc. vbi ita ad verbum ſcribitur, Meritò ſi ſine cauſa ſibi manus intulit, puniendus eſt: qui cùm ſibi non pepercit, multò minùs alij parceret. Et alibi in l. ſi quis filio. §. eius qui. ff. de iniuſt. teſta. Vlpianus clanculum veluti deridet quoſdam, qui iactationis cauſa mortem ſibi conſciuerunt. Cuius rei exemplum Accurſius ibi non inſcitè ex Empedocle, vt ſuprà diximus, attulit. Canones autem hos omnino damnant in c. diſplicet, in verſi. noli ergo iam dicere. 23. q. 4. & latè in c. ſi non licet, & c. tu dixiſti, & c. non eſt noſtrum, & c. placuit. 23. q. 5.

560 *De eadem re ex ſacris ſcriptoribus.*

¶ Et ex Theologis ſcriptoribus & iis quidem primariis, id planè damnant Origines in 2. tractatu Commẽtariorum in Iob enarrans illius ipſius Iob ca. 2. Benedic, & morere, & Lactantius lib. 3. qui eſt de falſa ſapientia, cap. 18. Diuus Chryſoſtomus in epiſtolam Pauli ad Galatas, vbi inter alia dicit, Deum illos qui laqueo, aut alia violenta morte vitam ſibi abrumpunt, atrociùs punire, quàm cæteros homicidas. Et diuus Hieronymus in epiſtola ad Paulam, ſuper obitu Bleſillæ eiuſdem Paulæ filiæ, vbi inter cætera illud dicit, quòd tales habet ſtulta philoſophia martyres. Et Diuus Auguſtinus in 1. lib. de Ciuitate Dei, cap. 17. & multis ſeq. vſq; ad ca. 24. vnde & depromptũ eſt d. c. ſi non licet. & è recentioribus D. Thomas. 2. 2. quæſt. 64. art. 5.

561 ¶ Ex Ethnicis autem Socrates apud Platonem in Phædone exhortatur monétque, ne

ne quisquam sibi audeat mortem consciscere, inquiens, In quam dimissi sumus homines custodiam, quisquam ne se eduxerit, neque peremerit. vtitúrque ea ratione, Deos quidem habere curam nostri: nos verò homines vnam quandam ex possessionibus Deorum esse. Vt autem si quis ex seruis tuis seipsum velit occidere, ei irascaris, & si possis pœna quadam illum afficias: Hac igitur ratione nulli se interficere licet, nisi Deus necessitatem aliquam imposuit. Quem locum enarrans Ammonius, Magnum hoc (inquit) nec intellectu facile, seducere sese atque perimere non oportere. Nempe sicut qui sub custodia ob facinus aliquod malum cohibetur, si se quâ pateat effugium in pedes dare tentauerit, quantum in ipso est, leges subuerterit: Ita qui properat corporis vincula dissoluere, quæ lege diuina innexa sunt, reuinctúmque prouidentia summi pontificis, corporis è vinculis eximere, is leges diuinas subuertit. quare sibi mortem conscire nemo debet. Ob hæcque ipse Ammonius ipsum Cleombrotum obiurgat, qui sese præcipitem dedit, vt & suprà diximus in parte contraria. Sed vt redeamus ad Platonem: Is lib. 9. de Legibus, Qui seipsum (inquit) vita & sorte fatorum vi scelerata priuarit, nec iudicio ciuitatis, nec tristi & ineuitabili fortunæ casu coactus, neque extremo aliquo pudore compulsus, sed ignauia & formidolosi animi imbecillitate iniustè sibi mortem consciuerit, ei sepultura fiat solitaria, vbi alius nemo condatur: deinde in his locis sepeliatur quæ de 12. partibus vltima, deserta, innominatáque sunt, sic obscurus, vt nec statua, nec inscriptione sepulchrum notetur.

De eadem re ex Ethnicis scriptoribus.

562 ¶Ipsius Platonis discipulus Aristoteles lib. Ethicorum 3. cap. 7. in fi. Mortem, inquit, sibi conscire ob fugiendam paupertatem, vel mœrorem, aliúdue huius generis, non fortis est hominis, sed potiùs timidi. Et lib. 5. c. 11. Qui se occìdit, sibi iniuriam non facit: quia sponte iniuriam patitur nemo, sed facit contra legem, quæ prohibet quenquam interfici. Ideo & ciuitati iniuriam facit. Quapropter & ciuitas mulctat, & instituta est ignominia quædam aduersus eum, qui sibi mortem cõsciuit, vt ciuitati iniuriam facientem. Et Aeschines in oratione in Ctesiphontem, Siquis, ait, seipsum necauerit, manus quæ hoc peregerit, abscinditur, & separatim à corpore sepelitur. Ante hos Pythagoras vetat iniussu Imperatoris, id est, Dei de præsidio & statione vitæ decedere, vt testatur Tullius in Catone Maiore.

563 ¶Et eandem propè sententiam astruit idem Tullius lib. 1. Tuscul. quæstio. Vetat, ait, dominans ille in nobis Deus iniussu hinc nos suo demigrare. Cùm verò causam iustam Deus ipse dederit, vt tunc Socrati, nunc Catoni, sæpè multis: næ ille mediusfidius vir sapiens, lætus ex his tenebris in lucem ipsam excesserit. nec tamen vincula illa carceris ruperit, leges enim vetant: sed tanquam à magistratu, aut ab aliqua potestate legitima, sic à Deo euocatus atque emissus exierit. Idem Tullius in somnio Scipionis, Tibi, inquit, Publi, & piis omnibus retinendus est animus in custodia corporis, nec iniussu eius à quo ille est à nobis datus, ex hominum vita migrandum est, ne munus humanum assignatum à Deo defugisse videamini. Iosephus lib. belli Iudaici, 3. cap. 21. scribit non esse fortissimi viri se occidere, imò ignauissimi: Deúmque indignè ferre arbitratur, cùm domum eius homo despiciat. ab illo enim vitã accepimus, vt essemus, rursúmque vt esse desinamus, illi reddendum est. Si quis ergo depositum hominis malè tractauerit, pessimus statim ac perfidiosissimus habetur. Sic qui Dei depositum ex proprio corpore quis eiecerit, maximè peccat. Et alia pleraque in eam sententiam dicit, vti & post eum Aegesippus lib. 3. cap. 17. vbi inter cætera dicit, Ingrati esse citiùs discedere, quàm velit qui vitam donauerit: nec licet animam soluere, nisi ei qui ligauit. Heliodorus Emissenus lib. 2. Historiæ Aethiopicæ tradit illum in crimen lęsæ maiestatis diuinæ incurrere, qui sibi ipsi vitam abrumpit. Lucianus in vita Peregrini philosophi ipsam Peregrinum deridet, qui gloriæ causa in ignem se præcipitauit. Idem in Tyrannicida scribit mortem sibi consciscere, genus mortis præ cæteris miserrimum, multóque atrocius, quàm si per alium inferatur.

564 ¶Súntque & Poëtæ huius sententiæ. Nam Callimachus ille Cyrenæus poëta scripsit

epigramma in Cleõbrotum, de quo ſuprà diximus, quòd cùm nihil ei accidiſſet aduerſi, è muro ſe in mare abieciſſet, vt retulit Cicero eodem illo 1. lib. Tuſculanarum quæſtio. Periandri Corinthij ex Auſonio ſententia eſt,

Mortem optare malum.

Alia item Mimi cuiuſpiam, ſiue Publij Syri, ſiue Senecæ vt alij malunt,

Crimen relinquit vitæ, qui mortem appetit.

Virgilius lib. 6. Aeneidos eos in inferno torqueri, qui ſibi mortem conſciuerunt, tradit,

Proxima deinde tenent mœſti loca, qui ſibi lethum
Inſontes peperere manu, lucémque peroſi
Proiecere animas. quàm vellent æthere in alto
Nunc & pauperiem, & duros perferre labores.

Quo in loco Seruius tradit Homerum Achillis vmbram inducere dicentem, libentiùs ſe omnia aduerſa apud ſuperos tolerare, quàm apud inferos imperare. Locus autem ille Homeri eſt Odyſſeæ lib. 11.

Βουλοίμην κ᾽ ἐπάρουρος ἐὼν θητευέμεν ἄλλῳ
Ἀνδρὶ παρ᾽ ἀκλήρῳ, ᾧ μὴ βίοτος πολὺς εἴη·
Ἢ πᾶσι νεκύεσσι καταφθιμένοισιν ἀνάσσειν.

Quod & nos alibi ad aliud retulimus.

Martialis ex lib. 1. hoc 9. epigramma eſt,

Quod magni Traſeæ, conſummatique Catonis
Dogmata ſic ſequeris, ſaluus vt eſſe velis:
Pectore nec nudo ſtrictos incurris in enſes,
Quod feciſſe velim te, Deciane facis.
Nolo virum, facili redimit qui ſanguine famam,
Hunc volo, laudari qui ſine morte poteſt.

Idem lib. 10. epig. 47. vitam illam ſuam beatiorem hoc verſu concluſit,

Summum nec metuas diem, nec optes.

565 *Medici non eſt omnes morbos curare.*

¶ Ex quibus facilè liquet, quantum medicis debeamus, qui id hominibus præſtant, quod Dominus ſuis pollicitus eſt, id eſt, longæuitatem. At nõ omnibus, inquies, præſtant, cùm multi ſub medicis in florida ætate mortem obeant: fateor. Sunt enim morbi quidã adeò iam ab initio inſanabiles ac deſperati, vt nullũ remedio locum faciant,

Non eſt in medico ſemper releuetur vt æger.

Vt ille ait, quem citat & approbat gloſſa in l. illicitas. §. ſicuti medico. ff. de offi. Præſi. vbi & propterea illic dicitur, quòd medico, vt iam ſuprà diximus, non debet imputari euentus mortalitatis. citat & gloſſa in c. ad aures, de æta. & quali. vbi eſt etiam text. & in c. tua nos, de homi.

566 *Ad id quod dictũ eſt ægritudinem multis profuiſſe.*

¶ DENIQVE non propterea ſanitas contemnenda eſt, quòd interdum quibuſdã obfuerit: nec morbus ſtatim ſuſpiciendus, expetendúſque, quòd cõtrà interdum profuerit. nam ſicuti nullum malum ferè in rerum natura ſine aliquo bono eſt, vt dicit Plinius lib. 27. cap. 3. Ita è diuerſo nihil adeò bonum, tam vtile, tam perfectum, vt nõ aliquid mali aut damni, & aliqua ex parte fugiendi habeat, vt eleganter probat Antonius Codrus, in 4. Sermone. Nam ſi primùm conſyderemus ſuperiora, deinde inferiora (Superiora dico Solem, Lunam, & ſtellas: Inferiora verò quæ ſub his ſunt) Sol vt ſcribit Plinius libro ſecundo, cap. 6. lucem rebus miniſtrat, aufértque tenebras. Hic reliqua ſydera occultat. Hic vices temporum, annúmque ſemper renaſcentem ex vſu naturæ temperat. Hic cæli triſtitiam diſcutit, atque etiam nubila humani animi ſerenat. Hic ſuum lumen cæteris ſyderibus fœnerat. Præclarus, eximius, omnia intuens, omnia etiam exaudiens, vt principi literarum Homero placuiſſe video. qui locus, vt id addas, eſt lib. 2. Odyſſeæ, iterúmque lib. 11. & 12. eiuſdem operis,

Ἠελίου ὃς πάντ᾽ ἐφορᾷ, καὶ πάντ᾽ ἐπακούει.

Solis, qui omnia videt, & omnia audit. Rurſúmque lib. 3. Iliados,

Ἠέλιός θ᾽ ὃς πάντ᾽ ἐφορᾷς, καὶ πάντ᾽ ἐπακούεις.

Sólque

Solque qui omnia vides, & omnia audis.

Ex quo & illud Virgilij lib. 4. Aeneidos,

Sol qui terrarum flammis opera omnia lustras.

Et illud quoque Ouidij lib. 2. Meta.

Sol oculus iuuenem, quibus aspicit omnia, vidit.

Et lib. 4. vbi inducit Solem ita loquentem,

Omnia qui video, per quem videt omnia tellus,
Mundi oculus.

Et antè hos Orpheus,

Κλῦθι μάκαρ πανδερκὲς ἔχων αἰώνιον ὄμμα
Τιτὰν χρυσαυγὴς, ὑπερίων, οὐράνιον φῶς,
ὄμμα δικαιοσύνης, ζωῆς φῶς.
Audi beate æternum habens omnia contuentem oculum
Titan, aureo fulgore nitens, Hyperion, cæleste lumen,
Oculus iustitiæ, vitæ lux.

567 ¶Vt iam non mirum sit, quòd veteres, vt scribunt Plato & Plotinus, Solem venerabantur vt Deum. Et quod in eo prisci illi gentium Theologi omnia gentilium numina collocarent, vt Iamblichus, Macrobius, lib. 1. Satur. c. 17. & Iulianus Imperator testantur. Tullius autem lib. 2. de natura Deorũ Solem veneratur vt principem ac moderatorem cæterorum luminum. Cleanthes apud eundem eo ipso libro, Sol, inquit, salutaris omnia conseruat, alit, auget, sustinet, sensúque afficit. Iamblichus ex Aegyptiorum doctrina sic fermè colligit, Quicquid adsit nobis boni, solari potestate id adesse, vel ab ipsa tãtùm, vel si ab aliis, id quidẽ vel à Sole absolui, vel à Sole per alia.

Eiusdem Solis incõmoda.

568 ¶Igitur Sol ille qui tot nobis bona adfert, idẽ & mala plurima ac propè infinita aduehit. Nam frumenta, & vites, sine quibus vix viuere possumus, & quæ Homerus li. 2. Odysseæ, vt alibi diximus, appellat medelam hominum, fructúsque arborum, plantarum, herbarúmque, suis ardoribus quotidiè exiccat, vt plerunque videmus: pestilentiam rem omnium deterrimam, & in primis fugiendam, vt patet ex c. negotiatorem. 88. di. plerunque gignit, si credimus eidem Homero lib. 1. Iliados, vt & alibi quoque adnotauimus. Vnde ipsum Solem agnominatum Apollinem putant ὡς ἀπόλλοντα τὰ ζῶα, tanquam exanimantem animalia. Ex quo apud veteres cum arcu & sagittis fingebatur simulachrum Apollinis, vt per sagittas radij intelligerentur, quorum iactu pestiferum virus immittit. vnde Lindij Apollinem colunt λοιμιον, id est, pestilentem, & Milesij οὔλιον, id est, perniciosum. Neque enim tantùm hæc vox salutiferum, quod & nos alibi diximus, significat: sed & perniciosum.

Luna commoda & incommoda.

569 ¶Luna verò, quæ vt dicit Lucanus, suis vicibus Tethym, terrenáque miscet, quæ ventos, imbres, serenitatẽ prædicit, aliáque multa commoda hominibus tribuit, vt videre licet apud Plinium eo lib. 2. c. 9. & c. 102. Ex quo & Phryges eam vt Deum colunt, vt tradit Lucianus in Ioue Tragœdo, Ea tamen vt vno in situ satis, arboribus, frugibus, hominibus prodest: ita alio aspectu plurimum nocet. quod & de reliquis stellis quæ modò fortunatæ, modò infortunatæ ab astrologis dicuntur, iudicare possumus.

Legis commoda.

570 ¶Consideremus nunc elementa illis inferiora, & primũ id quod cęteris superius est, scilicet ignẽ. Vtilitas eius certè maxima est, sine quo vita viui non potest, non in cibis tantùm coquendis, tenebris abigendis, & frigoribus arcẽdis, quæ ab omnibus intelliguntur: sed & in aliis quoque ad vsum hominũ spectantibus. Igne enim lapides in æs soluuntur. Igne lateres coquuntur, quibus hominũ habitacula ædificãtur. Igne ferrũ gignitur ac domatur. Igne cremato lapide cœmenta in tectis alligantur. Ignis suffitu auxiliari certum est, quod Empedocles & Hippocrates diuersis locis scripsit. Et alia multa cõmoda, remedia, & medicamẽta hominibus tribuit, vt apud Plinium videre licet li. 36. c. 27. eodémq; vltimo, & Plutarchum in libro cui titulus est, πότερον ὕδωρ, ἢ πῦρ χρησιμώτερον, vtiliórne sit aqua, an ignis. Et Ouid. li. 4. Fastorum illis versibus,

Omnia purgat edax ignis. & quæ sequuntur. Et vt scribit Xenophon in libro de factis & dictis Socratis, Nihil omnino illorum quæ ad vitam humanam vtilia sunt, homines absque igne faciunt, οὐδὲν ἀξιόλογον ἄνευ πυρὸς ἄνθρωποι τῶν πρὸς τὸν βίον χρησίμων. Quibus adde, quòd ignis vim quandam occultam, sed certissimam aduersus pestilentiam habet. Nam & Plutarchus in Commentario de Iside & Osiride scribit, cum in pestilentia iussisset Aegyptios prope ignem haberi, admodum profuisse. Sed & ignẽ omnibus venenis resistere tradunt medici, addúntque rationem cur eam vim habet cum putridus calor veneni autor sit, vt videbis apud Cardanum de subtilitate lib. 2. Eueni autem sententia est apud Plutarchum in lib. de discrimine adulatoris & amici, siue etiam Prodici apud eundem in lib. de tuenda bona valetudine, Ignem videri omnium bellariorum & condimentorum iucundissimum, atque potissimum, quasi videlicet conuiuia sine igne minimè sint iucunda. Idem autem Plutarchus in lib. de vtilitate ex inimicis capienda, scribit ignem omnium artium esse instrumentum.

571 *Ignis rerum omnium principium.*

¶Fuerúntque plurimi, qui dicerent omnia ex igne esse genita, scilicet Zoroastes, Heraclitus Ephesius, alter Heraclitus Metapontinus, & Hippasus quoque Metapontinus, vt videre licet apud Plutarchum libr. 1. de Placitis philosophorum, cap. 3. & in vita Camilli, Iustinum in admonitorio gentium, & Tertullianum li. 1. aduersus Marcionem, & Epiphanium Cyprium lib. 3. contra Hæreses, cap. vlt. & Lactantium lib. 2. c. 10. & ante eos Virgilium in Aethna,

Quod si quis lapidis miretur fusile robur,
Cogitet obscuri verissima dicta libelli
Heracliti, igni nihil insuperabile gigni,
Omnia, quo rerum natura semina iacta.

572 ¶Cæterùm Zeno Stoicus apud Tullium lib. 1. Tuscula. quæstio. & Varronem lib. 4. de lingua Latina, dicit animum ignem esse. A quo non longè distans Democritus apud Nemesium philosophum lib. 4. de natura hominis, cap. 2. & Lactantius li. 2. c. 13. & Gregorius Nyssenus lib. de anima, cap. 1. dicũt animam ignem esse. De quo & per eundem Lactantium de opificio Dei, cap. 17. quibus in locis declarat, quomodo id sit intelligendum. Et ad hanc quoque sententiam alludens Terentius in Adelphis,

Seni animam primum extinguerem ipsi, qui illud produxit scelus.

Quo in loco Donatus interpres doctissimus bene, ait, extinguerem, quia ignis est. Virgilius,

Igneus est illis vigor, & cælestis origo
Seminibus.

Qui locus est lib. 6. Aeneid. Et id ex Donato, licet non eum citet, Lactantius siue Lutacius grammaticus in lib. 1. Thebaidos, in id quoque detorquens illud *ipsius Statij,*

Custodem Phariæ somno letóque Iuuencæ
Restringas. Et huc quoque pertinet illud eiusdem Virgilij lib. 4. Aeneidos in fi.

--Omnis & vnà
Discessit calor, atque in ventos vita recessit.

Quo in loco Seruius, Secundum eos, inquit, qui dicunt animam calorem esse, quo discedente friget corpus. Ad quod etiam referri potest illud Portij Licinij antiqui Poëtæ, Ignis homo est. Quanquã ad aliud trahitur, vt diximus in nostris Legibus Connubialibus. Hincque nonnullis videtur vita Græcis dicta ζωὴ, quòd ζέω, idem sit quod ferueo, comburo. Nam dum anima in corpore est, idipsum feruet calétque, vt continuò quàm abit, friget omnino.

573 *Frigus pro morte.*

¶Ex quo frigus pro morte, frigidus seu frigẽs pro mortuo bonis autoribus ponitur, & mors frigida & gelida dicitur. Nam de primo est illud Virgil. lib. 12. Aeneid. in fi.

Ast illi soluuntur frigore membra.

Frigore, id est, morte, vt declarant verba sequentia. Et ita interpretatus est Seruius ibi, in id referens illud eiusdem Virgilij lib. 5. eiusdem operis,

Vitáque cum gemitu fugit indignata sub vmbras.

Corpúsque

Corpúſque lauant frigentis, & vngunt.

Et illud quoque Horatij Sermo.2.Saty.1.

O puer vt ſis

Vitalis metuo, & maiorum ne quis amicus

Frigore te feriat, id eſt, morte te afficiat, vt interpretatur Acron. Illud item Ouidij lib.2.Metamorphoſeos,

Frigúſque per vngues

Labitur. Nam & ſtatim pòſt,

Sic letalis hyems paulatim in pectora venit,

Vitaléſque vias, & reſpiramina clauſit.

Et alibi apud eundem,

Frigus letale ſecutum eſt.

Illud quoque Statij lib.3.Syluarum, in lachrymis Hetruſci poſt princip.

Animæque ſupremum

Frigus amat. Et lib.8.Thebaïdos paulò ante fi.

Ingentéſque animos extremo frigore labi

Senſit. De ſecundo eſt illud ipſius Virgilij lib.9.Aeneidos,

Frigidus pro mortuo.

Voluitur ille vomens calidum de pectore flumen

Frigidus.

Quem locum in hoc expendit Nonius Marcellus. Illic autem Virgilius calidum flumen ponit pro ſanguine, quod animæ vehiculum eſt & ſedes, vt latè diximus in noſtris Legibus Connubialibus. Cui conſonat & illud Quintiliani in prooemio libri vj. Inſtitutionum Oratoriarum, Tuóſne ego, ô meæ ſpes inanes, labẽtes oculos, tuum fugientem ſpiritum vidi? tuum corpus frigidum exangue amplexus, &c. De frigente eſt illud Virgilij lib.6.Aeneidos,

Corpúſque lauant frigentis, & vngunt.

De tertio eſt illud item Virgilij lib.4.Aeneidos,

Et cùm frigida mors animâ ſeduxerit artus.

Frigida mors.

Et Ouidius illo verſu vulgatiſsimo,

Stulte quid eſt ſomnus gelidæ niſi mortis imago?

574 ¶Sed & ex hoc illud fit, vt Aeneas Virgilianus lib.1.Aeneidos exiſtimans ſe illic naufragij morte periturum hæc veluti eam mortem exhorrens exclamauit,

—O ter quatérque beati,

Queis ante ora patrum Troiæ ſub mœnibus altis

Contigit oppetere.

Quo in loco Seruius ſcribit Aeneam non mortem, ſed mortis genus timere. Graue eſt enim, inquit, ſecundum Homerum, perire naufragio: nam anima ignea extingui videtur. Locus autem Homeri, à quo Virgilius eſt id mutuatus, eſt in lib.5. Odyſſeæ quo ita facit Vlyſſem, qui & ſe putabat naufragio perire, hæc loquentem,

Τρὶς μάκαρες Δαναοὶ ϗ τετράκις, οἳ τότ' ὄλοντο

Τροίῃ ἐν εὐρείῃ χάριν Ἀτρείδῃσι φέροντες.

Ὡς δὴ ἔγωγ' ὄφελον θανέειν ϗ πότμον ἐπισπεῖν

Ἤματι τῷ, ὅτε μοι πλεῖστοι χαλκήρεα δοῦρα

Τρῶες ἐπέρριψαν περὶ Πηλείωνι θανόντι.

Τῷ κ' ἔλαχον κτερέων, καί μευ κλέος ἦγον Ἀχαιοί.

Νῦν δέ με λευγαλέῳ θανάτῳ εἵμαρτο ἁλῶναι.

Id eſt ad verbum prope ex Andrea Diuo,

Ter beati Danai quaterque, qui tunc perierunt

Troia in lata gratiam Atridis ferentes.

Quam ego mortem debueram mori, & mortem aſſequi

Die illo, quando in me plurimas æreas lanceas

Troiani proiecerunt circa Pelidem mortuum.

Sic vtique aſſecutus eſſem inferias, & meam gloriam extuliſſent Achiui.

Nunc autem inglori a morte fato ſancitum eſt perire.

Simi

Similitérque idem Homerus lib.21. Iliados inducit Hectorem, qui eodem modo perire verebatur ita loquentem,

Νῦν δέ με λευγαλέῳ θανάτῳ εἵμαρτο ἁλῶναι.

Quibus, vt vides, locis Homerus λευγαλέον θάνατον appellat, quod epitheton Diuus priore loco, ingloriam vertit, vt diximus, posteriore molestam. Seruius loco iam designato, grauē. Sed hæc tantùm dicere volui, vt intelligeres ex Seruio hoc genus mortis maximè horrēdum fuisse viris fortissimis, ob eam quam dicit, rationem. quòd ita anima ignea extingueretur, citátque id quod suprà citauimus ex ipso Virgilio,

Igneus est illis vigor.

575 *Ignis diuinus, et admirādus.*

¶Vt non tam mirandum sit quod Homerus lib. 12. Iliados ignem θεσπιδαὴς vocat, veluti diuinum dicas & admirandum,

Καὶ νηυσὶν φλέξε θεσπιδαὲς πῦρ.

Et lib.15. eiusdem operis,

ἵνα νηυσὶ κορωνίσι θεσπιδαὲς πῦρ

ἐμβάλῃ ἀκάματον.

Quod & ipsum epitheton eidem tribuit, lib.20. eiusdem operis, vt dicemus loco citato infrà nu. ab hinc 3. ad fi. & rursum lib. Odysseæ 4. Et quod plurimæ gentes ignem vice numinis coluerunt. Et in his Persæ, vt tradunt Herodotus in Thalia, & Strabo lib.15. Lucianus in Ioue Tragœdo, D. Clemens in libro Recognitionum 4. Socrates in Historia Tripartita, lib.11.c.9. Clemens Alexandrinus in oratione adhortatoria ad gentes, & Maximus Tyrius Sermone 38. quo disserit vtrùm diis dicanda sint signa. Nam & Agathius author Græcus lib.2. Historiarum peregrinarum, scribit ipsis Persis ignem preciosissimum & sanctissimum videri: & ex hoc Magi, qui sunt Persarum philosophi, impium dicebant in igne sepelire, vt scribit Diogenes Laërtius in prooemio. Epiphanius autem contra hæreses, lib.3. cap. vlt. tradit apud eosdem Persas Maguseos ignem adorare. Hinc; Persæ ab igne sua templa πυρεῖα vocant, Strabo πυραθεῖα. Sed & Chaldæi pro Deo ignem colunt, vt retulit Eusebius Historiæ Ecclesiasticæ, lib.11.c.26. D. Hieronymus, & post eum Nicolaus Lyrensis in Genesim cap. 11. Et Macedones vt scribit Diogenes in 1. lib. Persicorum, & Clemens vbi suprà. Et Sarmatas Nymphodorus in libro de legibus barbaricis, & Clemens vbi suprà, vbi idem tradit de Medis, & Magis. Quisquis est autem autor libri Sapientiæ tradit multos ignem Deum putasse, vt videre licet ex c. eius lib.13. Nam & præter eas nationes è philosophis hunc Deum putauêre Hippasus Metapontinus & Heraclius Ephesius, vt tradit Clemens Alexandrinus in illa oratione adhortatoria ad gentes.

576 *Deus in igne habitans ex Apolline.*

¶Vnde & Apollo Colophonius rogatus à quodam Theophilo an ipse Deus esset, Deum multis verbis descripsit. inter quæ est illud ὁ πυρὶ ναίων, id est, in igne habitans, vt scriptum reliquit Porphyrius lib.1. λογίων φιλοσοφίας. Et alij quidam Stoici, Dei naturam ex igne constare dicebant, vt prodit Ioannes Damascenus in lib. de Hæresibus. Qui & ipse scribit, ignem in templis asseruari solere, vt diuinæ naturæ quasi symbolum esset. Propterea capitale fuisse, si sacerdotes ignem extingui permitterent. Tanquam diuinitas ex eo loco pelleretur, ac veluti extingueretur. Plato quoque ac si cælitus descendisset, & vniuersa quæ in cælis sunt diligenter conspexisset, vt scribit Iustinus philosophus & martyr in Admonitorio gentium, supremum Deum in ignea dicit esse substantia. Et vt tradit Laërtius, Deos esse vt plurimùm igneos dicebat. Quem tamen Aristoteles in libro ad Alexandrum Macedonem reprehendit Homeri autoritate innixus. Quibus adde quod Orpheus de Ioue loquens hæc inter cætera infert,

Ζεὺς πνοὴ πάντων, Ζεὺς ἀκαμάτου πυρὸς ὁρμή.

Quem versum ita transtulit Apuleius in libro de Mundo,

Spiritus est cunctis, validi vis Iuppiter ignis.

Tradunt autem Poëtæ ipsum Iouem ignis specie Aeginam Asopi regis Bœotiæ filiam compressisse, ex quo illud Ouidij,

Aureus vt Danaëm Asopida luserit ignis.

¶Verùm

577 ¶Verùm Iustinus ipse dicit Platonem eam sententiam accepisse ex libris sacris. Nam scribitur Deuteronomi 4.c. Dominus tuus ignis consumens est. quę verba repetūtur à D. Paulo ad Hebræos cap.12 in fi. Et Psal.119. Ignitum verbum tuum nimis. Et Act. 2. Et apparuerunt illis dispertitæ linguæ tanquam ignis, & repleti sunt omnes spiritu sancto. Quorum locorum primus de Deo patre loquitur, secundus de filio, tertius de spiritu sancto, vt obseruauit Idacius Clarus in libro aduersus Varimadum Arrianum. Cui adde & alia plurima loca sacrarum literarum huic rei adstipulantia. Nam Exodi 3. In flamma ignis apparuit Angelus Domini de Rubo. Et cap. 13. Dominus præcedebat eos, ad ostendendam viam per noctem in columna ignis. Et cap. 19. Descendit Dominus super montem Sinai in igne. quod frequenter repetitur Deutero. c.5. Rursúmq; ca.24. eiusdem Exodi. Erat autem species gloriæ Domini, quasi ignis ardens super verticem montis. Et Leuit.7. Quicquid tertius inuenerit dies, ignis absumat, quod de Deo intelligit Diuus Cyprianus libro tertio ad Quirinum, vbi & alia quædam loca ob id annotat. Et ca.10. Et egressus ignis à Domino deuorauit eos. Et Numer. 9. A vespere autem super tentorium erat quasi species ignis, vsque manè. Et ca.12. post prin. Et accensus in eos ignis Domini deuorauit extremam castrorum partem. Et 2. Reg. 22. cap. Ignis de ore eius volauit. Et iterum postea, Eloquium Domini igne examinatū. quæ & ipsa repetuntur Psal.17. Sed & Psal.118. aut vt alij computant, 119. Ignitum est eloquium tuum vehementer. Et Prouerbiorum 30. Omnis sermo Dei ignitus. Et Ezechiel. 8.c. post princip. de Deo loquens, Et vidi, & ecce similitudo quasi aspectus ignis.

De eadem re ex locis sacris.

578 ¶De qua re Ludouicus Vlyssiponensis lib. Problematum 3. sectio.1.c.4. Cur (inquit) diuinas apparitiones sub ignis forma sacris Theologis conspectas, sacrarum literarum oracula plurimùm præscribunt? An quoniam nihil est quod magis quàm per ignis purissimum & illustrans omnia elementum sanctarum mentium dotes, & proprietates explicentur: quæ à materiali omnium & pedanea cognitione syncerissimæ sunt, & irradiationis diuinæ radiis præstringuntur? An quoniam nihil in omni rerum natura facilè inuenire posis, quod diuinam magis in humanis essentiam repræsentet? Namque meat per omnia, & ab omnibus eximitur, & nisi supponatur materia, vtique ignis non videatur, & omnia peruincit & superat, & seipsum clanculum insinuans fomiti, latente visum augmento adauget, & in maiorem molem producit. Quæ cuncta in Deo vt in archetypo & exemplari: in igne autem perinde ac in imagine & icone visuntur. Accommodatur autem nonnunquam ad diuina denotanda aëris elementum, quia ritu numinis omnibus insinuatur, & vitam præstat, atq; cùm sit in omnibus, fugit tamen cōspectum, & inuisibile est: nec quo subeat, aut vnde progrediatur quisquam satis nouit, vt sacræ literæ produnt. Hæc ille. Ego verò breuiter illud dixerim, naturam diuinitatis igni comparari, propter eius inter cætera elementa excellentiam, & quia illa natura lucidissima, & procul ab omni caligine remota. Et quia eius operatio igni est simillima, scilicet omnia celerrimè conficiens, & alia quædam purgans, alia penitus absumens.

Cur diuinæ apparitiones sub ignis forma plerūque fiunt.

579 ¶Vides igitur in igne maximam excellentiam, plurimas maximásque vtilitates, & tamen illud mali habet, quòd interdum tecta, quid tecta? imò oppida integra cum hominibus & eorum omnibus facultatibus incendit.

Ignis incommoda.

Scilicet ignis edax summa ad fastigia vento
Voluitur, exuperant flammæ, furit æstus ad auras.

Vt inquit ille. Ex quo & Menander illum inter præcipua mala posuit, illo senario prouerbiali,

Πῦρ, καὶ θάλασσα, καὶ γυνὴ, κακὰ τρία.
Ignis, & mare, & mulier, mala tria.

580 ¶Vt non mirum sit, si Homerus libro duodecimo Odyssεę ignem ἀλοίιον, id est, perniciosum vocauerit.

Πυρός τ' ἀλοίιο θυέλλαι.

Et lib.

Et lib.15.Iliados,illius ſimilitudinem hanc afferens,

μαίνετο δ', ὡς ὅτ' ἄρης ἐγχέσπαλος, ἢ ὀλοὸν πῦρ
οὔρεσι μαίνηται βαθέης ἐνὶ τάρφεσιν ὕλης.

Currebat autem,vt quando Mars lanceam vibrans,vel pernicioſus ignis
Montibus furit profundæ in denſitatibus ſyluæ.

Sed & idem aliam eiuſdem ignis ſimilitudinem non abſimilem poſuit ad finem libri decimiſeptimi eiuſdem operis,

ἄγριον, ἠΰτε πῦρ, τό τ' ἐπεσσύμενον πόλιν ἀνδρῶν
ὄρμενον ἐξαίφνης φλεγέθει, μινύθουσι δὲ οἶκοι
ἐν σέλαϊ μεγάλῳ, τὸ δ' ἐπιβρέμει ἲς ἀνέμοιο.

Crudelis,vt ignis,qui irruens ciuitatem virorum
Motus repente comburit:minuuntur autem domus
In ſplendore magno:hunc in concrepat vis venti.

Et aliam quoque etiam ad fi.lib.20.

ὡς δ' ἀναμαιμάει βαθέ' ἄγκεα θεσπιδαὲς πῦρ
οὔρεος ἀζαλέοιο, βαθεῖα δὲ καίεται ὕλη.

Sicut autem promptus eſt ad profundas valles admirandus ignis
Montis aridi,profunda autem comburitur ſylua.

581 *Ignis pro Deo cultus ne noceat.*

¶Ideóque quòd à Perſis & aliis quibuſdam gentibus diuinos igni honores impendi traditum eſt, non religione quidem, ſed potiùs formidine rei nocentiſsimæ factum eſt,vt ex recentioribus ſcriptoribus prodidit Celius lib. Antiquarum lectionum 8.c. 36.Nam & illud ſcimus etiam apud Romanos, Febrem, Rubiginem, aut vt Varro vocat Rubigum,alij Robiginem,Pauorem,Pallorem,Murceã, aut vt alij appellant, Murtiam,Orbonam,Malam Fortunã, & alia huiuſcemodi portenta pro Diis culta, illiſque aras & templa dicata fuiſſe ne nocerent, vt videre licet tum ex aliis multis, tum ex Valerio Maximo lib.2.c.1.quo loco loquitur de modo comedendi antiquorum,Liuio lib.1.ab vrbe condita,& Lactantio lib.1.c.20. Varrone lib.5. Linguæ Latinæ,Plinio lib.2.c.7.& D.Auguſtino de ciuitate Dei,lib.4.multis in locis. Igitur vt hoc ignis caput concludam,hæc ipſius commoda & incommoda conſiderans, Ouidius hæc ſcribit lib.3.Triſtium,

Igne quid vtilius?ſi quis tamen vrere tecta
Cœperit, audaces inſtruit igne manus.

Et cætera quæ inferiùs ſubiiciemus.

582 *Aëris commoda & incommoda.*

¶Prætereà Aër proximum igni elementum,ſine quo nec ſpirare, nec viuere vix puncto poſſumus. ſæpenumero peſtilens eſt, & tabificus, maximam ſtragem infert animantibus.Nam vt ſcribit Lucretius lib.6.

Primùm multarum ſemina rerum
Eſſe ſuprà docui,quæ ſunt vitalia nobis.
Et contrà quæ ſint morbo mortique neceſſe eſt
Multa volare.ea cùm caſu ſunt fortè coorta,
Et perturbarunt cælum,fit morbidus aër,
Atque ea vis omnis morborum peſtilitáſque.

Et alia quoque multa eiuſdem incommoda videbis apud Plinium libro ſecundo, capite tricelimooctauo.

583 *Aquæ commoda.*

¶Aqua verò cuius vtilitas ignis vtilitatem ſuperat, quoniam multa animalia ſunt, quæ ſine vſu ignis viuunt: at ſine aqua nullum omnino animal vitam viuere poteſt, nec plantæ ipſæ,nec herbæ,ſine ea floreſcunt, aut fructificant:vt in qua ſit ſeminariũ rerum omnium virtus. Et vt ſcribit Vitruuius libro octauo, cap.4. Nulla ex omnibus rebus tantas habere videtur ad vſum rerum neceſsitates, quàm aqua. Ideo quòd omnium animalium natura,ſi frumenti fructu priuata fuerit, arbuſtiſve, aut carne, aut piſcatu,aut etiam qualibet ex his reliquis rebus eſcarum vtendo, poterit tueri vitam:Sine aqua vero nec corpus animalium,nec vlla cibi virtus poteſt naſci,nec tueri,

nec parari. Hæc ille, qui & ipse circa initia eiusdem libri scribit, eos qui sacerdotia gerunt moribus Aegyptiorum, ostendere omnes res è liquoris potestate consistere. Itaque cùm hydriam tegunt, quæ ad templum ædémque casta religione refertur, tūc in terra procumbentes manibus in cælum sublatis, inuentionibus gratias agūt diuinæ benignitatis.

584 Quare Pindarus (quod nos alibi diximus) non immeritò illud cecinit Ode 1. Olympiorum in principio,

Ἄριστον μὲν ὕδωρ.

Optima quidem aqua.

Quod & idem propemodum dicit Ode 3. eorumdem, haud multò ante fi.

Εἰ δ' ἀριστεύει μὲν ὕδωρ.

Quoniam scilicet aqua in vsum multiplicem hominibus cedit, vt scribit Aristoteles huius Pindaricæ sententiæ, quam vice Prouerbij citat, hanc nuncupatim rationem afferens lib. 3. Rhetoricorū. At Galenus lib. 1. Simplicium Medicamentorum, cap. 4. in prin. Aqua, inquit, est cōuenietissima omnibus hominibus, cùm sanis, tùm ægrotis, & ad vitam maximè necessaria. In libro quoque de renum affectione, dignotione, & medicatione, id mundanorum & singularium elementorum vnum esse dicit, ex quibus vniuersis tota nostri corporis constitutio conflata est. Plinius autem li. 31. c. 2. multa aquæ commoda enumerat, quæ inibi videre poteris.

585 ¶Homerus apertè insinuat, vt plerisque placet, maximum inesse aquæ alimentum, cum scribit lib. 17. Odysseæ,

Aqua alimētum.

Ἀμφὶ δ' ἄρ' αἰγείρων ὑδατοτρεφέων ἦν ἄλσος.

Circum autem populorum aqua victitantium erat lucus.

Sunt enim, vt iam diximus, qui eum locum ita intelligūt, in idque quod diximus expendunt. Sed vereor ne ij fallantur. *αἴγειρος* enim nō populum, id est, gentem significat, vt de hominibus intelligi possit: sed alnum arborē, quæ populus nigra dicitur: & *ἄλσος* nō locum propriè significat, sed nemus. Alnus autē maximè aqua alitur. Scio autem Lucianū in Macrobiis, posteaquàm scripsit Seres ad trecentos annos viuere, & alios aliis quoque longis tēporibus, huius longæuitatis hanc inter alias rationes afferre, quòd aquam tantùm potant. Sed & nōnullos maximæ authoritatis Theologos cōstanter affirmare, ideo illos primos ac vetustissimos maiores nostros 800. & 900. annos vixisse, quòd aquam tantùm biberēt. Nam & qui post vitē à Noë primū plantatam fuerunt, multò breuioris vitæ fuisse. Sed quicquid sit de ea re, Festus Pompeius hinc aquam dici putat, tanquam à qua iuuamur. Lactantius autem lib. j. c. 5. ita vocari, veluti à qua sunt omnia. Licet aliter Varro lib. 4. de Lingua Latina.

Aqua potio longæuos homines facit.

Aqua vnde dicitur.

586 ¶Fuerunt enim qui aquam omnium rerū principiū esse dicerent, & inter hos Thales Milesius ex septem sapiētibus vnus, vt tradiderunt Tullius li. j. de natura Deorū, Vitruuius lib. 2. c. item 2. Iustinus in Admonitorio gentium, Galenus in lib. de historia philosophorum, si ipsius is liber est, Plutarchus de Placitis philosophorū li. j. c. 3. Tertullianus lib. j. aduersus Marcionem, Lactantius lib. j. c. 5. & iterum lib. 2. c. 10. Eusebius de Præparatione euangelica lib. j. c. 5. Et Ausonius, qui in ludo Sapientum ita facit illum loquentem,

Aqua rerum omnium principium.

Milesius Thales aquam qui principem
Rebus creandis dixi. Ille enim, vt tradit Gregorius Nyssenus in libro de Elementis. c. 4. dicebat aquam solam esse elementorum, à qua cætera tria generata sunt. Nā hypostasim eius terram fieri: quod *λεπτομερέστερον*, id est, subtilius est, aërem, quod autem est aëre tenuius, ignem. Idq; dicit Iustinus, vbi suprà, illum accepisse videri ab Homero, qui lib. 14. Iliados,

Ὠκεανόν τε θεῶν γένεσιν, καὶ μητέρα Τηθύν.

Oceanúmque Deorum generationem, & matrem Tethyn.

Et iterum eodem lib.

Ὠκεανοῦ, ὅσπερ γένεσις πάντεσσι τέτυκται.

Oceani, qui generatio omnibus factus est.
Cui concinit Hesiodus, qui in Theogonia aquam Chaos nominat, tanquam scil. sit cet omnium rerum principium,

ἤτοι μὲν πρώτιστα χάος γένετ', αὐτὰρ ἔπειτα
Γαῖ' εὐρύστερνος.

Hósque imitatus Virgilius, vt aliàs sæpe lib. 4. Georgicorum,

Oceanúmque patrem rerum.

vbi Seruius ita dicit vocari, quòd ex eo omnia gignuntur, & originem ducunt, secundùm Thaleta.

587 *Aqua vtilitas ad animũ vsque penetrat.* ¶ Et vt intelligas aquæ vtilitatem non tantùm ad corpus spectare, sed & ad animum quoque, Hippon philosophus dicebat animam aquã esse, vt scribit Nemesius & ipse philosophus lib. 4. de natura hominis, & Gregorius Nyssenus in lib. de anima. c. 1. Nimirum quòd arbitraretur vires animæ aqua contineri. Eubulus autem eos ad inueniendum atq; excogitandum idoneos reddi & ipse existimabat, qui aquam solam bibunt: Sapientiam verò nostram vino obumbrari. quod & Plinius lib. 23. c. j. dicit cessisse in prouerbium. Ex quo Theodorus Larissæus, vt Philarchus tradit, sola aqua contentus fuit, vino neglecto. Et Demosthenes ille oratorum summus cum aliquid scriberet, aquã bibebat vt ingenio esset vigilantiore, vt scribit Libanius Sophista ad Montium proconsulem. Et extat de ea re Demadis iocus, alios ad aquam dicere: Demosthenem verò etiam ad aquam scribere. quod & Lucianus in ipsius Demosthenis encomio scriptum reliquit. Ipse quoque se aquæ potorem fuisse testatus est, vt scribit Plutarchus in Vitis decem oratorum. Sed Apollonius ille Thyaneus quem omnes vbique miris modis extollunt, dicit apud Philostratum, qui eius vitam describit lib. 2. se aquam semper bibisse, vino prorsus neglecto, hydroporas, id est, aquæ potores somnum leuem capere, neque vertigines vllas pati, quibus vini potores afficiuntur, animámque à vino puram faciliùs conspicere per somnia vaticinationẽ, quæ apud homines diuinissima existimatur.

588 *Aqua ablutione castimoniã præstari.* ¶ Sed & alio quoque modo vtilem esse aquam animo hinc constat, quòd tradit Tullius lib. 1. de Legibus, aspersione aquæ labem corpoream tolli, & præterea castimoniam præstari. Vnde sacra superis facturi aquæ ablutione purgabantur. vt etiam dicit Seruius enarrans eum locum Virgilij lib. 6. Aeneïdos,

Corpúsque recenti
Spargit aqua.

Quod & ipsum astruit ipse Virgilius libro secundo Aeneidos introducens Aeneam ita patrem Anchisem alloquentem,

Tu genitor cape sacra manu, patriósque penates:
Me bello ex tanto digressum, & cæde recenti
Attrectare nefas, donec me flumine viuo
Abluero. Vbi & id obseruant Cristophorus Landinus, qui & pleraque alia loca eiusdem authoris citat post Macrobium, cuius tamen non meminit lib. 3. Satur. c. 1.

Quibus etiam addes illud eiusdem lib. 4,

Dic corpus properet fluuiali spargere lympha.

Verba sunt Didonis sacra Diis inferis instituentis, in idq; expendit Seruius ibi, & illud quoque Ouidij alicubi (neque enim locus nunc succurrit,)

Roratu lustrauit aquis.

Et Iuuenalis saty. 6.

Ter matutino Tyberi mergetur, & ipsis
Vorticibus timidum caput abluet.

Et Persius Saty. 2.

Hæc sanctè vt poscas Tyberino in gurgite mergis
Manè caput bis térque, & noctem in flumine purgas.

Vbi & Baptista Plantius interpres omnia loca Virgilij à Macrobio & Landino primùm in hoc collecta, vt diximus, iterum colligit. Sed & ex Iuba, Varrone, & ab his

Plutarcho in quæstionibus Romanis c.4. illud quoq; intelligitur, eos qui litare vellent, Tiberi se abluere solitos esse. Idémque de his qui lustrare vellent, apertè ostendit Virgilius lib.6. Aeneidos,

Ter socios pura circumtulit vnda
Lustrauitque viros, &c.

Et ex his quoque est illud Ouidij lib.2. Fastorum,

Ah nimium faciles, qui tristia crimina cædis
Fluminea tolli posse putatis aqua.

Et huc quoque spectat illud Helisei prophetæ lib. Regũ 4. c.5. Vade & laua te septies in Iordane. Apud antiquos illos templa ingredientes Deos precaturi priùs se aqua aspergebant & lauabãt. Quod Deucalion & Pyrrha vxor Diis supplicaturi obseruarunt apud Ouidium lib.1. Metamorp. Huius in eam rem ij sunt versus,

Inde vbi libatos irrorauere liquores,
Vestibus & capiti flectunt vestigia sacræ
Ad delubra Deæ.

Quod & nostra quoque sanctissima religio hodie obseruat. Et hæc quoque intellexerunt quædam bruta animalia naturæ quodã instinctu. Nã in Mauritaniæ saltibus ad quendam amnem, cui nomen est Amilo, nitescente luna noua, elephantorũ greges descendunt, ibíque se purificantes solenniter aqua se circumspergunt, atque ita salutato sydere in syluas reuertuntur, vt aliorum authoritate scribit Plinius lib.8. cap.1.

589 ¶ Præsertim autem aqua marina in id efficax est. Scribit enim Proclus ad finem libri de sacrificio & magia, Sacerdotes in purificationibus solitos inter cætera aquæ marinæ ablutione vti. Et Aristophanis interpres enarrans illum eius Poëtæ versiculum,

Aquam marinam in id maximè esse efficacem.

πρῶτον μὲν αὐτὸν ἐπὶ θάλατταν ἤγομεν, ἔπειτ' ἐλοῦμεν.

Primò quidem ad mare ipsum produximus, móxque lauimus.

Mos, inquit, erat illis καθαίρειν τοὺς ἠσεβημένους, id est, expiare, siue purgare pollutos. Vnde etiam illud Ciceronis in oratione pro Sexto Roscio loquentis de pœna parricidarum, Quos lex Romanorum insui iubet in culeum viuos, atque ita in flumen deiici: noluerunt nudos in flumen abiicere, ne cùm delati essent in mare, ipsum pollueret, quo cætera quæ violata sunt expiari putantur. Et illud quoque Catulli ad Gellium de profano quodam & iniusto,

Quid facit in patruum, qui non sinit esse maritum?
Ecquid scis quantum suscipiat sceleris?
Suscipit ô Gelli quantum non vltima Thetis,
Nec genitor Nympharum abluit Oceanus.

Quem tamen locum interpretes si intellexerũt, oscitanter nimiùm præterierunt. Et Apuleij li.11. eodémq; vl. Metamorph. Confestímq; discussa pigra quiete alacer exurgo, méq; protinus purificãdi studio marino lauacro trado, septies submerso fluctibus capite. Legimus autem apud Procopium lib.2. de bello Persico Cosrorem Persarum regem sacrificaturum Soli, & aliis quibusdam Diis aqua se marina lauasse.

590 ¶ Ante hos Homerus libro primo, Iliados docuit aquam marinam vim purgandi habere, cùm scribit,

De eadem re ex Homero.

λαοὺς δ' ἀτρείδης ἀπολυμαίνεσθαι ἄνωγεν.
οἱ δ' ἀπελυμαίνοντο, καὶ εἰς ἅλα λύματ' ἔβαλλον.

Populos autem Atrides purgari iussit.
Qui purgati sunt, & in mare sordes iecerunt.

Quo in loco Didymus interpres hæc scribit, καὶ εἰς τὴν θάλασσαν τὰ καθάρσια ἔβαλλον. φύσει δὲ τὸ ὕδωρ τῆς θαλάσσης καθαρτικόν ἐστιν.

Idem quoque ad fi. lib.10. eiusdem operis idipsum etiam ostendit,

Αὐτοὶ δ' ἱδρῶ πολλὸν ἀπενίζοντο θαλάσσῃ
ἐσβάντες, κνήμας τε ἰδὲ λόφον, ἀμφί τε μηρούς.

αὐτὰρ ἐπεί σφιν κῦμα θαλάσσης ἱδρῶ πολλὸν
νίψεν ἀπὸ χρωτὸς, καὶ ἀνέψυχθεν φίλον ἦτορ.

Euripides cùm vnà cum Platone in Aegyptum se recepisset, atque ibi morbo comprehensus à sacerdotibus aquæ marinæ ablutione fuisset curatus, hunc versum postea suis operibus inscripsit,

θάλασσα κλύζει πάντα τ' ἀνθρώπων κακά.

Mare diluit omnia hominum mala.

Vt retulit Diogenes Laërtius in Platone, & Eustachius Homeri interpres libro primo Iliados. Peculiariter autem prodest purgandis lendibus, vt testis est Quintus Serenus, multas autem vires aquæ marinæ, videbis apud Paulum Aeginetam lib.7.c.3. in Thalassio. Cæterùm Artabanus apud Herodotum libro septimo, dicit mare hominibus rerum omnium esse vtilissimum. Plinius li. trigesimoprimo, ca. sexto, docet aquam marinam multis hominum morbis auxiliari, vti etiam facit Dioscorides lib. quinto, capite duodecimo, vt distinguit Ruellius, aut.11. vti Marcellus Virgilius. Tradit Plinius lib.30.c.2. Tyridatem illum magum accedentem ad Neronem nauigare voluisse, quoniam expuere in maria aliisq; mortalium necessitatibus naturam eam violare fas Magi non putant. Vt interim omittam opes quas affatim mare porrigit, commoditatésque maximas ad itinera vitæque commertia.

591 *Mare diuinum.*

¶ Ex quibus fortè Homerus lib.15. Iliados diuinum mare appellat,

ἔρχεσθαι μετὰ φῦλα θεῶν, ἢ εἰς ἅλα δῖαν. Et iterum eodem libro,

οἴχεται εἰς ἅλα δῖαν.

Nam sunt & qui in vniuersum aquam vice numinis colunt, & in his Aegyptij, vt tradit Lucianus in Ioue Tragœdo. Et Ebionij, aut vt alij vocant, Ebionei testimonio Ioannis Damasceni in libris Hæreseôn. Et Sampsei, vt prodit Epiphanius Cyprius libro eiusdem tituli 2. Tomo 2. Hæresi 53. Ideo Varro libr. Rei rusticæ 1.c. item 1. inter cæteros Deos & Lympham quoq; inuocat, quoniam, inquit, sine aqua omnis arida, ac misera est agricultura. Agathius quoque li.1. Peregrinarum Historiarum, scribit Alemannos aquas fluminum vice Deorum adorare, & libro 2. Persas maximè aquam venerari, idq; adeò, vt ne hac quidem faciem abluant, nec eam quoquo pacto attingant, siue potandi gratia, siue arbores irrigandi, siue aliascumq;. Arnobius quoque lib.6. aduersus gentes tradit Persas priscis temporibus fluuios coluisse. Et Philo aut quisquis est qui lib. illum Sapientiæ edidit, c. 13. scribit aquam Deum nonnullos credidisse. Cæterùm Hieremias c.3. Deum vocat fontem aquæ viuæ.

592 *Nihil sine aqua perfectū.*

¶ Deniq; quod ad laudem aquæ pertinet, non silentio prætermittam quod Rabi Salomon rationem reddens, quare in Genesi j.c. in secundo die Deus nō dixit, Et vidit Deus quòd esset bonum, vt in omnibus cæteris diebus, hæc scribit, Hebraicè quidē sed in hunc sensum: At quā ob rem non dicitur de secundo diei opere, & vidit quod esset bonum, quia nondum erat opus aquarum nisi tertia die perfectum: Ideò negauit esse bonum, eò quòd erat imperfectum, veluti nihil omninò sine aqua perfectum dici possit. Quanquam scio Diuum Hieronymum li.1. in Iouinianum, Damascium Platonicum, & plerosque aliò id referre.

593 *Maris & aliarum aquarum incommoda.*

¶ Quanuis igitur sint tot vtilitates aquæ marinæ, & cæterarum vtræque tamen sæpenumero & homines & tecta, & vrbes subuertunt, segetes & hominum alios labores submergunt, veluti cùm

Rapidus montano flumine torrens
Sternit agros, sternit sata læta, boúmque labores,
Præcipitésque trahit syluas. Vt cecinit Poëta li.2. Aeneidos. Ouidius li.1. Metamorph.
Sternuntur segetes, & deplorata colonis
Vota iacent, longique perit labor irritus anni.

Quem in id citat Seneca de hac re loquēs li.3. naturalium quæstionū. Et vt dicit D. Augustinus de ciuitate Dei li.22.c. item 22. Prouentū optimū frumentorum fluuius improuisus fugientibus hominibus de horreis deiecit atq; abstulit. Et quod ad mare

priuatim

priuatim pertinet, nónne videmus infinita quotidie pericula, tẽpestates, naufragia? vt non immeritò scripserit Menander id quod diximus cùm de igne loqueremur,

πῦρ καὶ θάλασσα, καὶ γυνὴ κακὰ τρία.

Et Aeschylus in Persis,

ἄμαχον κῦμα θαλάσσης.

Inexpugnabilis vnda maris.

Scitum est illud Biantis dictum de nauta, quem neq; inter viuos, neq; inter mortuos reponebat, vt scribit Plato in Axiocho, nempe propter instantia quotidie pericula. Ex quo etiam Anacharsis Scytha apud Diogenem Laërtium, percunctanti cuipiam quænam esset securissima nauis, Ea, inquit, quæ in portum venerit. Et alteri etiã interroganti pluresne essent viui quàm mortui? Nauigantes, inquit, vtra in parte constituis? Vt non immeritò Horatius lib. Carminum 1. Ode 3. execratus sit eum qui primus ausus fuerit sese mari committere,

Primus nec timuit præcipitem Africum
Decertantem Aquilonibus,
Nec tristes Hyadas, nec rabiem Nothi.

Et Propertius lib. 1. eleg. 16.

Ah pereat, quicunque rates, & vela parauit
Primus, & inuito gurgite fecit iter.

Et Ouidius lib. 2. Amorum, elegia 11.

Prima malas docuit mirantibus æquoris vndis.
Peliaco primus vertice cæsa vias.
Quæ concurrentes inter temeraria cautes
Conspicuam fuluo vellere vexit ouem.
O vtinam ne qui remo freta longa moueret
Argo funestas pressa bibisset aquas, &c.

Et Papinius lib. 3. Syluarum,

Quis rude & abscissum miseris mortalibus æquor
Fecit iter, placidæque pios telluris alumnos
Expulit in fluctus.

594 ¶ Quin & terra, cui vni, vt scribit Plinius li. 2. c. 63. rerum naturę partiũ, eximia propter merita, cognomen indidimus maternæ venerationis. Sic hominũ illa, vt cælũ Dei: quæ nos nascentes excipit, natos alit, semélq; æditos sustinet semper: nouissimè cõplexa gremio iam à reliqua natura abdicatos, tũ maximè vt mater operiẽs, nullo magis sacramento, quàm quo nos quoq; sacros facit: etiã monumenta ac titulos gerens, noménq; prorogans nostrum, & memoriam extendens contra breuitatẽ æui. Cuius numen vltimum iam nullis precamur irati graue, tanquam nesciamus hanc esse solam quæ nunquam irascatur homini. Et paulò pòst, Hæc benigna, mitis, indulgens, vsúsq; mortalium semper ancilla, quæ coacta generat? quæ spontè fundit? quos odores, saporésue? quos succos? quos tactus? quos colores? quàm bona fide creditũ fœnus reddit? quæ nostri causa alit? Et alia plurima ipsius beneficia, quæ ibi sequuntur, & posuit item in lib. 35. c. 12. De cuius quoque laudibus Homerus in hymno ipsius,

Terra commoda.

γαῖαν παμμήτειραν ἀείσομαι ἠϋθέμεθλον
πρεσβίστην, ἣ φέρβει ἐπὶ χθονὶ πάνθ' ὁπόσ' ἐστίν,
ἠμὲν ὅσα χθόνα δῖαν ἐπέρχεται, ἠδ' ὅσα πόντον,
ἠδ' ὅσα πωτῶνται. τάδε φέρβεται ἐκ σέθεν ὄλβου,
ἐκ σέο δ' εὔπαιδες, καὶ εὔκαρποι τελέθουσι.
πότνια σεῦ δ' ἔχεται δοῦναι βίον, ἠδ' ἀφελέσθαι
θνητοῖς ἀνθρώποισιν. Et alia quæ sequuntur.

595 ¶ Ea tamen est, de qua scribit Ouidius in fronte lib. 1. de remedio amoris,

Terra salutiferas herbas, eadémque nocentes
Nutrit, & vrticæ proxima sæpe rosa est.

Quod accepisse videtur ab Homero lib. 4. Odysseæ,

τῇ πλεῖστα φέρει ζείδωρος ἄρουρα
φάρμακα, πολλὰ μὲν ἐσθλὰ μεμιγμένα, πολλὰ δὲ λυγρά.

Vbi plurima fert fertile aruum,
Pharmaca, multa quidem bona mixta, multa autem mala. Quam sententiam citat Caius noster in l.qui venenum. ff. de verb.sign. vt probaret pharmacum apud Græcos verbum esse medium,& tam malum quàm bonum medicamentum significare, vti & venenum apud Latinos. Citat item Galenus statim in fronte Introductorij, si is liber eius sit. Sed & eadem serpentes animal hominibus exitiale parit, habétque suas concussiones, hiatus, ruinas,& exhalationes pestiferas, quibus plerunq; totam vnam gentem interimit.

596 *Commoda & incõmoda ferri, auri, & pecuniarum.*

¶ Quid quòd ferri, auri,& pecuniarum maximus est vsus, & vitæ humanæ necessarius, vt de ferro latè scribit Plinius lib.34.c.14.& de auro & pecuniis suprà latè docuimus c.3. Tamen multi ferro, multi auro interficiuntur:
Et plures nimia congesta pecunia cura
Strangulat. Vt ille scribit, Pecunia, inquam, infinita vitiorum genera producit, & ministrat, vt alibi quoque latiùs ostendimus. Et ferrum item multa incommoda affert vt & Plinius ipse quo loco suprà citauimus, declarat.

597 *Homo homini Deus.* *Homo homini lupus.*

¶ Homines hominibus vtilissimi sunt,& vt est in veteri prouerbio à nobis alibi relato ἄνθρωπος ἀνθρώπου δαιμόνιον, quod ita Latinè pronuntiauit Statius Cecilius poëta Comicus apud Symmachũ in epistolis, Homo homini Deus est.& addit, Si suũ officiũ sciat. Idem tamen hominem violat, opprimit, necat. Et vt est in alio veteri prouerbio apud Plautum, Homo homini lupus. Et vt scribit Seneca in epistola ad Lucilium 103. Ab homine homini quotidianum periculũ. Et subdit, Aduersus hoc te expedi, hoc intentis oculis intuere. Nullum est in alium frequentius, nullum pertinacius, nullum blandius, & cætera quæ sequuntur. D. autem Paulus 2.ad Corinth.11. ostendit esse pericula non solùm à cæteris rebus, sed & à falsis fratribus.

598 *Nihil esse tã innoxiũ, quod interdum non noceat.*

¶ Sed audi quid in eam sententiam in vniuersum scribit Ouidius lib 2.de Tristibus ad Augustum,
Non tamen idcirco crimen liber omnis habebit,
Nil prodest quod non lædere possit idem.
Igne quid vtilius? si quis tamen vrere tecta
Cœperit, audaces instruit igne manus.
Eripit interdum, modò dat medicina salutem:
Quæque iuuet monstrat: quæque sit herba nocens.
Et latro, & cautus præcingitur ense viator,
Ille sed insidias, hic sibi portat opem.
Discitur innocuas vt agat facundia causas.
Protegit hæc sontes, immeritósque premit.
Ex quibus facilè probatur quod iam diximus, nihil esse ex omni parte innoxium, quin interdum noceat.

599 *Vt nihil adeò noxium quod non interdum prosit.*

¶ Sicuti è diuerso nihil adeò noxium, quod non aliquando prosit. Serpens quẽ videtur natura genuisse occidendis hominibus, vt nõ immeritò dæmon serpentis effigie iam ab initio mundi primos illos omnium mortalium parentes deceperit: Tamen nonnunquam est pharmacum hominibus. Sed & dæmon ipse, qui nos quotidiè in omnia facinora præcipitat, quiq; tanquam leo rugiens semper quærit quem deuoret, prodest hominibus ad meritorum incrementum. Quoniam, vt inquit Apostolus 2. epistolæ ad Timotheum 2.c. Non coronabitur nisi qui legitimè certauerit.

600 *Virtutẽ in infirmitate per-*

¶ Vt iam non mirũ videri debeat, si Socratis testimonio, Theagi,& aliis quos suprà memorauimus profuerit morbus, quibus nocuisset sanitas, quam Socrates ipse apud Platonem vbiq; miris modis extollit, vt iam diximus. Nam quod de Paulo dictum est, qui

est,qui virtutem in infirmitate perfici asseruit,nihil ad eam rem attinet:cùm omniũ doctorum virorum sententiã non de morbis corporis intellexit, sed vel de animi tentatione,vel improborum hominum molesta insectatione. Id quod maximè eo testimonio comprobatur,quòd Paulus ipse monuit Timotheum in priori ad eum epistola,c.5.(quod alibi diximus) vt modico vino vteretur propter stomachum & frequentes infirmitates ipsius,ita insinuans habendam esse sanitatis rationem. Nec Plato pestilentem sine Sole locum,id est,Academiam eligens,id fecit quòd sanitatẽ contemneret:quam tanti fecit,vt virtutem sanitatem,& contrà prauitatem morbũ esse diceret,in lib.4.de Repub.Sed vt scribit Hieronymus aduersus Iouinianum lib. 2.vt cura & assiduitate morborum libidinis impetus frangeretur,discipulique eius nullam aliam sentirent voluptatem,nisi earum rerum quas discerent.Igitur vt rem ipsam concludamus,non est negligenda corporis sanitas.Et vt cecinit Pythagoras, aut vt alij malunt,Philolaüs Crotoniata in illis aureis carminibus,

fici quomodo intelligatur.

οὐδ' ὑγιείας τῆς περὶ σῶμ' ἀμέλειαν ἔχειν χρή.

An Agricultura Nobilitati deroget. CAP. XXXII.

1 IAM satis vt opinor de medicina diximus.Nunc de agricultura & de re rustica dicendum.An videlicet qui eam exercet,nobilitati præiudicet,quod videtur per text.in l.colonos.la 2.C.de agri.& censi.lib.11.vbi agricolæ ab omni militiæ gradu, quantumuis infimo arcentur,propter publicam honestatem.vbi rationem reddit Lucas Pen.quia assuetus vomeri & ligoni,indéque sordidus factus,gladio turpiter vteretur,per text.in l.vlt.C.de manci.& colo.eo.lib.11.vbi non milites solùm,sed & qui castrensibus stipẽdiis ocia meruerũt,etiam veterani non debent tela in vsum vomeris & ligonis conuertere:ne scilicet id fiat quod dicitur Esaiæ 2. Et conflabunt gladios suos in vomeres, & lanceas suas in falces. Et Micheæ 4. Concîdent gladios suos in vomeres, & hastas suas in ligones.Addit & Lucas Pen.vbi suprà, quòd sordes agrorum,& decus militiæ non conueniunt.l.2.C.de Præpo.sacri cubi.libro duodecimo.Propterea & milites non debent se ad opus rusticum conferre.l. milites. C. locati.Cui adde & text.in l.originarius.C.de agri.& censit.libro vndecimo in l.1.C. de agri.& manci.eo.libro vndecimo,vbi nullus colonus ad aliquos honores aduocandus est.Salustius quoque in proœmio Catilina videtur existimasse agriculturã esse officium seruile.Neque,inquit,colendo agrũ,aut venando,seruilibúsve officiis intentum ætatem agere.Quanquam & in contrarium detorqueri potest.At in priorem sensum est illa Menandri sententia apud Stobæum c.55.

Agricultura an præiudicet nobilitati.

Agricolæ ab omni gradu militiæ arceri.

Agricultura & militia nõ bene conueniunt.

Τὸ γὰρ γεωργεῖν ἔργον ἐστὶ οἰκέτου.

Agricolatio enim est opus seruile,

E nostris Alexand.consilio 209.ponderatis,columna secunda,versicul.nec dicitur, & iterum versicul.& quanuis,libro sexto,ita de hac re loquitur, vt videatur velle agriculturam nobilitati non conuenire. Thraces autem agricultores pro contemptissimis habere scribit Herodotus lib.5.post prin.

2 ¶ Verùm his non obstantibus,ausim constanter asserere,eum quidem qui suis etiam manibus agriculturam,aliámque rem rusticam in suis fundis exercet, nullum ob id nobilitati præiudicium facere.Et ita expressè tenuit Guido Papa, qui & hoc dicit fuisse conclusum in Parlamento Delphinatus,deci.41.fuit dubitatum si nobiles, & iterum deci.296.nobiles etiam,columna vltima versicu.sed vtrùm nobilis, & deci. 392.sed quid de nobilibus. D.Bened.in repe.c.Raynutius,in verbo, dotem quam ei dederat,numer.52.de test.And.Alcia.in tractat.præsump. in regula j.præsumpti.48. numero nono.

Nobilitati nõ præiudicat, qui in suis agris exercet agriculturam propriis manibus.

3 ¶ Nam licèt etiã clerici in artibus sordidis & minimè honestis versari prohibeãtur, per c.1.de vit.& hone.cleric.& in cle.j.eo.tit.non tamẽ est illis interdicta agricultura in suis possessionibus, vt est text. in c.clericus,in verbo,agricultura.91.dist.& in c.

Clerici non prohibentur

exercere agriculturam in suis possessionibus.

nunquam, ibi feratur, & quæ sequuntur, de conse.di.5. vbi Diuus Hieronymus monet Rusticum monachum, vt sese agriculturæ dedat, illi intendat, in illam feratur. & in c.1. ibi, etsi voluerit, exeat ad opus rurale, & ibi gl. & Panor. de celeb. miss. Et in c.1. §. cæterùm, de verbo. signifi. lib.6. Et voluit Specu. in tit. de cle. coniu. §.1. versicu. sed quam dices honestam, ibi, veruntamen non prohibeo, vbi per hoc dicit, quòd clerici agriculturæ vacantes non perdunt priuilegium clericale.

4 *Agricultura nihil homine libero dignius.*

¶ Cicero lib.1. Officiorum, Omnium, ait, rerũ ex quibus aliquid acquiritur, nihil est agricultura melius, nihil vberius, nihil dulcius, nihil homine libero dignius. quem ei tant gl. Lucas Pen. & Io. Pla. in rubri. C. de agri. & censi. libr. 11. Idem Cicero in oratione pro Roscio Amerino, rem rusticam suauissimam esse dicit, & honestissimã: & apud priscos illos Romanos, summos viros clarissimósque homines in agris colendis plurimum operæ, temporísque consumpsisse, vt ex aratro plerunque accerserentur qui Consules fierent. Inter quos & Attilium memorat, quem sua manu spargentem semen, qui missi erant, conuenerunt. quem ob id Seranum vocatum tradit Plinius lib.2.c.3. De quo etiam Valerius Maximus lib.4.c. item 4. Attilium, inquit, Calatinum, qui ad eum accersendum à Senatu missi sunt ad imperium Po. Ro. suscipiẽdum, semen aspergentem viderunt. Sed illæ rustico opere attritæ manus, salutẽ publicam stabilierunt, ingentes hostium copias pessundederunt, quæque modò arantium boum iugum rexerant, triumphalis currus habenas retinuerunt. Sed & de hoc Vergilius lib.8.

Vel te sulco Serane serentem.

Et persius.

Quem trepida ante boues dictaturam induit vxor,
Et tua aratra domum lictor tulit.

5 *Agricultura homine libero digna.*

¶ Theophrastus quoque ἡ γεωργία ἀνδρὸς τῷ ἐλευθέρῳ ἐστὶν ἀξία. Id est. Agricultura homine libero est digna Sasserna autem, nihil, inquit, agricultura liberalius aut dulcius. Columella itẽ statim post principiũ appellat ingenuum & liberale genus rei familiaris augendæ, quod ex agricolatione contingit. Ante hos Aristoteles li.1. Oeco. c.1. aut vt alij distinguunt 2. latè disserit agriculturã esse laudabilem, & minimè vilẽ & sordidam. Possessionis, inquit, prima cura est, ea quæ secundùm naturam. At secũdùm naturam prior est agricultura, secundo loco omnia quæ sunt à terra: sed agricultura præcipuè, quoniam iusta. Non enim ab hominibus, neque volẽtibus, vt cauponariæ & mercenariæ, neque ab inuitis quærit, quemadmodum bellicæ artes. Adhuc autem & earum rerum est, quæ sunt secundùm naturam. naturâ enim omnibus educatio est à matre: quare & hominibus à terra. Prodest etiam hęc plurimùm ad fortitudinem. Non enim (quemadmodum viles artes) corpora eneruat, sed talia facit, vt sub dio cõsistere & tolerare laborem valeant, & aduersus hostes pericula capescere. Soli enim hi possessiones suas extra munitiones habẽt. Sed & ante hunc quoq; Xenophon, in eiusdem tituli libro, posteaquam artes omnes mœchanicas vituperauit: confestim agriculturam, veluti ab illis longè distantem, & hominibus liberis, & honestioribus conuenientẽ laudat. Refértque Cyrum iuniorem Persarum Regem gloriari agrũ se habere suis manibus consitum, arborésque ordine positas, & in quincũcem directas: vt ex hoc intelligas nihil Xenophonti tam regale videri, quàm studiũ agri colẽdi. Id quod & ex eodẽ retulit Cicero in li. de Senectute. Qui & ipse in oratione pro Rege Deiotaro illũ eo nomine laudat, quòd non solùm Tetrarcha nobilis, sed optimus paterfamilias, & diligentissimus agricola, & pecuarius haberetur.

Cyrus propriis manibus agrũ consevit.

Deiotarus Rex ab agricultura laudatus.

6 ¶ Quin Scipionem illum Africæ domitorem Linterni exulãtem agrum suis manibus coluisse tradit Seneca. Temporéq; Plinij durabant in eo loco manu eius satæ oliuæ, vt scribit ipse Plinius lib.16.c.44. Quintio Cincinato agrum quatuor iugerum colenti, viator Dictaturam attulit, & quidem vt tradit Plinius li.2.c.3. nudo, plenóq; pulueris ore. Cuius etiam meminit Liuius lib. ab vrbe con.3. & Dionysius Alicarnasseus Originum Ro. libr.10. Et Tullius libro 2. de Finibus & in Catone maiore, vbi etiam

etiam scribit Marcum Curium cùm de Samnitibus triumphasset,& de Pyrrho,consumpsisse extremum tempus ætatis in re rustica. M. quoque Valerium Coruinũ, qui sexies Consul fuit, extremam ætatem in agris, eorúmque cultura transegisse. Sed & hoc quod de Cincinato diximus, memorat è nostris Corneus con. 155. quanquam videatur. col. 2. li. 1. vt probaret agriculturam rem esse honestam, & fauorabilem, nec indignam viris nobilibus. Sed & de Coruino quoque Valerius Maximus lib. 8. c. 14. M. inquit, Valerius Coruinus, exactissimæ agrorum suorum culturæ optabile exemplum. Hincque illud Ouidij lib. 1. Fastorum,

Perscribátque suas ipse Senator oues. Et statim pòst,
Iura dabat populis, posito modò Prætor aratro. Et lib. 3. eiusdem operis,
An quia cùm colerent prisci studiosius agros,
Et faceret patrio rure Senator agros:
Et caperet fasces à curuo Consul aratro,
Nec crimen duras esset habere manus.

7 ¶Iulius Capitolinus inter cæteras Antonini Pij Imper. virtutes, quæ plurimæ erãt, illam non prætermisit, quòd erat diligens agri cultor. Idem tradit Clodium Albinũ & ipsum Imperatorem Romanum agri colẽdi fuisse peritissimum, ita vt etiã Georgica conscripserit. Diocletianus quoque Imperator Ro. depositis Imperij fascibus Salonam secessit, vbi rei rusticę operam dedit. Cúmque ab Herculeo atque Galerio ad recipiendum imperium rogaretur, tanquam pestem aliquam detestans, Vtinam, inquit Salonæ possetis visere olera nostris manibus instituta, profectò istud nunquã tentandum iudicaretis. auctores Sextus Aurelius, & Eutropius. Sed & Theodosium Imperatorem agricolam se aliquãdo præstitisse scribit Latinus Pacatus in eo Panegyrico, quem ipsi Theodosio dixit. Quo etiam loco tradit Coruncanum, Fabriciũ, ac Curium, de quibus suprà locuti sumus, cùm induciæ bella suspendebant, inter aratra vixisse.

Et Antoninus Pius Imperator.

8 ¶Et vt de antiquioribus Regibus & principibus loquar, Herculis manu satas quercus fuisse legimus apud Plinium libro 16. c. 44. Anchises ille è primis præcipuísque Troianorum principibus, fuit bubulcus: nec eum tamen dedignata est Venus amore & concubitu, ex quo Aeneas natus est. Homerus lib. 5. Iliados,

Et Anchises.

Εἰ μὴ ἄρ ὀξὺ νόησε διὸς θυγάτηρ ἀφροδίτη
Μήτηρ, ἥ μιν ὑπ᾽ ἀγχίσῃ τέκε βουκολέοντι.
Nisi confestim intellexisset Iouis filia Venus
Mater, quæ ipsum sub Anchise peperit bubulco.
Laërtes quoque Vlyssis pater operam dabat agriculturæ, vt videre licet ex eodem Homero lib. Odysseæ 1.
Εὖτ᾽ ἄν μιν κάματος περὶ γυῖα λάβησι,
Ἑρπύζοντ᾽ ἀνὰ γουνὸν ἀλωῆς οἰνοπέδοιο.
Et iterum lib. 24. eiusdem operis,
Τὸν δ᾽ οἶον πατέρ᾽ εὗρεν ἐϋκτιμένῃ ἐν ἀλωῇ
Λιστρεύοντα φυτόν.
Et paulò pòst,
Ἤτοι ὁ μὲν κατέχων κεφαλὴν, φυτὸν ἀμφελάχαινε.
Et illum mox Vlysses incognitus compellat,
Ὦ γέρον οὐκ ἀδαημονίη σ᾽ ἔχει ἀμφιπολεύειν
Ὄρχατον, ἀλλ᾽ εὖ τοι κομιδὴ ἔχει, οὐδέ τι πάμπαν,
Οὐ φυτὸν, οὐ συκῆ, οὐκ ἄμπελος, οὐ μὲν ἐλαίη,
Οὐκ ὄγχνη, οὐ πρασιή τοι ἄνευ κομιδῆς περὶ κῆπον.
Et Philopœmenes illustrissimus Achiuorum dux agriculturæ quoque studiosissimus fuit, ita vt vnà cum vinitoribus & bubulcis eã exercuerit, vt scribit Plutarchus in vita illius.

9 ¶Sed & Agamemnonẽ illũ Regem Regum, atque ποιμένα λαῶν, id est, pastorem populor

Et Agamemnon.

pulorum, vt illum sæpisſimè vocat Homerus, ſatis conſtat operam agris colẽdis impẽdiſſe, ex eo quod ſcribit Theophraſtus ſcriptor & ipſe antiquiſsimus & laudatiſsimus li. 4. de hiſtoria Plantarũ c. 13. Platanos manu ipſius Agamemnonis ſatas, quod & ipſum tradit Plinius lib. 16. c. 44. Pauſanias autem li. 8. qui eſt de Arcadicis rebus, ſcribit Menelaum ipſius Agamemnonis fratrem platanum quemdam inſeruiſſe, quã ob id Menelaidem appellabant. Et Belitaram Perſarum regem antiquum ideo ſic vocatum tradit Agathius lib. 2. Peregrinarum Hiſtoriarum, quòd plantarum inſertor eſſet, quod & nos alibi diximus. Maſiniſſam quoque illum Regem Numidiæ, terrã quam vaſtam & deſertam acceperat, perpetuo culturæ ſtudio frugiferam reliquiſſe ſcribit Valerius Maximus lib. 8. c. 14. cuius titulus eſt de Senectute, vt hinc facilè poſſis intelligere & illum agriculturæ operam dediſſe. Et id quidem eſt quod ſcribit Plinius lib. 18. c. 2. manibus ipſorum Imperatorum, agros olim coli ſolitos, gaudẽte terra vomere laureato, & triumphali aratore. Vt interim taceam viros ſanctiſsimos. Nam & ſacræ literæ tradunt Gene. 9. Noë agricolam fuiſſe. Imò verò D. N. Ieſus Chriſtus Io. 15. in prin. dicit ſe vitem eſſe, & patrem agricolam. de qua re feſtiuiter Keiſerſbergius Eccleſiaſtes Argentinenſis, Si nobilem, inquit ſe dixiſſet, nos plebei malè haberemus.

Terra gaudet manibus Imperatorum.

10 *Nobilium familiæ à re ruſtica.*

¶ Adeò autem fuit res ruſtica in precio & honore, vt & ex ea multa nobilium familiarum cognomina ſint profecta. hinc enim vt tradit Plinius libr. 18. c. 3. & alibi, & Plutarchus in Publicola, & alij Fabij, Piſones, Lentuli, Cicerones, Bubulci, Bupecij Iuuenci, Porcij, Scrofæ, Pilumni, Iunij, Statilij, Tauri, Vituli, Vitellij, Suilli, Capriani, Ouini, Caprilij, Equini. Homerus autem ille omnium rerum ſolers æſtimator & arbiter, dum vellet oſtendere agriculturam eſſe non ſolùm vtilem, ſed & pulchrã & honeſtam, & Regibus dignam, in lib. 8. Iliados: in clypeo Achillis cælari fecit à Vulcano pinguem putrémque agrum, ter aratum, multos aratores, multos meſſores, & quempiam illis vinum miniſtrantem, & vxores cœnam operariis parantes: ita vt illic videas veram perfectámque agriculturæ imaginem effictam.

11 *Agriculturæ ſcriptores nobiles & ex iis multos reges.*

¶ Et profectò niſi res ruſtica eſſet honeſtiſsima, non tam nobiles ſcriptores ſortita fuiſſet, Reges & duces, Hieronem Siculum, Philometorem, Attalum, Archelaüm, Magonem Pœnum, Hamilcarem & ipſum Pœnum, Conſtantinum Cæſarem, ſi is eſt qui libros illos 20. Geoponicôn Collectaneorum conſarcinauit, de quo nos diximus ſuprà capite præcedenti, numero 153. Philoſophos autem & alios plurimos non contemnendi nominis, quorum nomenclaturam didicimus ex Varrone, Columella vtroque in princip. Rei ruſticæ, Conſtantino illo quiſquis is fuit, Plinio Serapione in Simplicibus, & aliis autoribus, quos & nos ex ordine Alphabeti ſubiecimus,

Adam primum hominum parẽtem, qui de cultu terrę libros compoſuit, ſi credimus Zabiis idipſum atteſtantibus apud Rabbi Moyſen in lib. Perplexorum.

Aegeſiam, ſiue Hegeſiam Maronitem.
Aeſchrionem, aut vt alij vocant, Aeſcharionem, ſiue etiam Aeſchrinonem niſi alius ſit.
Agathoclem Chium.
Amphilochũ Atheniẽſem.
Anatolium.
Anaxipolim Thaſium.
Andream à Lacuna Hiſpanum.
Androcidem.
Androtionem.
Antigonum Cymeum.
Aphricanum.
Apollodorum Lemnium, cuius meminit Ariſtoteles Polit. lib. 1. c. 7.
Apollonium Pergamenũ.
Apuleium.
Architam Tarentinũ, nõ illum quidem philoſophum Pythagoricum, ſed alium.
Ariſtandrũ Athenienſem.
Ariſtomachum & ipſum Athenienſem.
Ariſtomenem.
Ariſtophanẽ Maleotem.
Ariſtotelem Stagiritam.
Aſcræum.
Athenagoram.

Bacchium Mileſium.
Barbium.
Becytium.
Bionem Soleum.

Caium Matium.
Caſsiũ Dionyſiũ Vticenſem.

Cato

Catonem Censorium.
Chæream Atheniensem.
Chæresteum quoq; Atheniensem.
Charetem Parium, cuius item meminit Aristoteles Polit.lib.1.c.7.
Chartodram.
Cleobulum.
Clidemum, qui de causis Plantarũ scripsit Theophrasto libr.1.Plantarũ cap.10.
Clodium Albinum qui se imperatorem Romanũ gessit, & qui georgica scripsit.
Comades memoratus Plinio lib.14.c.19.
Columellam.
Constantinum.
Cornelium Celsum.
Costum.
Cratem.
Crescentium.
Crestum Atheniensem.

Dadim.
Damegeronem.
Decium Syllanum.
Democritũ Abderitam.
Didymum.
Diodorum Priennæum.
Dionem Colophonium.
Dionysium περὶ φυτῶν.
Diophanem Bitynium.
Diophanem Nicensem.
Dolum Mendesium.

Epicharmum Siculum.
Epigenem Rhodium.
Euagonem Thasium.
Eubolum, siue vt alij vocant, Eubulum.
Euphitonem.
Euphorionem.
Euphranium Amphipolitem.
Euphraniũ Atheniensem.
Euphronẽ Atheniensem.
Euphronium & ipsum Atheniensem: nã hos vt diuersos nominat Columella. Et de Euphronio Plinius li.14.c.19.

Florentinum.
Frontonem.

Græcinus qui Cornelium Celsum de re rustica transcripsit, vt tradit Plinius lib.14.c.2.

Hegesiam, vide suprà in Aegesia.
Hesiodum.
Hipponem.

Iulium Atticum.
Iulium Græcinum.
Iulium Higinium.

Leontium.
Leophanem.
Lysimachum.

Marcum Ambiuium.
Menam Licinium.
Marcũ Terẽtiũ Varronẽ.
Menandrũ Heracleotem.
Menandrum Priennæũ.
Menecratem Ephesium.
Menestratum.
Mnaseam Milesium.

Nicandrũ Colophoniũ.
Nicesium Maronitem.

Oadem.

Palladium Rutilium.
Pamphilum.
Paxanum.
Persim.
Philonem Iudæũ ex Hieronymo.
Pleutiphanem.
Plinium.
Pythionem Rhodium.

Quintilianos.

Sasernas patrem & filium.
Sarsenas alij vocant.
Satyrum.
Scrofam Tremellium.
Sotionem.
Stolonem.

Tarentinum.
Theophilum.
Theophrastum.

Vindanionium.
Virgilium.

Xenophontem.

Zoroastem.

12 ¶Possem huc ex antiquioribus & recẽtioribus scriptoribus multa de aliis laudibus rei rusticæ cõgerere, videlicet de vtilitate, voluptate, amænitate, & aliis id genus plurimis, quæ sciens prætermitto, honestatem attigisse contentus, de qua hîc tantùm agimus. Si tu tamen alia videre cupis, lege Horatium in Epode, Ode 2. & libro Ser. 2. saty.6. Illud tamen non prætermittemus, agricolas multis priuilegiis donatos fuisse à nostris legibus, quæ reperies congesta à Ioan. Plat. in l. j.C. de agri. & censi. libro vndecimo, vt hinc facilè possis intelligere, leges agriculturam in magno precio & honore habuisse. *Agricolarũ priuilegia.*

13 ¶Non obstant iura in prima parte allegata, quæ vidẽtur agricolas submouere ab honoribus. Nã illa nõ loquuntur de agricolis simpliciter: sed de colonis ascriptis, qui si ad honores aut militiã assumerẽtur, fieret præiudiciũ dominis, vt cõstat ex d.l. colonos, la 2.C. de agri. & censi. cùm dicitur, quia in hac parte dominorum iuri consulimus. Et ex d.l.j. de agri. & censi. cùm dicitur, nullus omnino originalis colonus rei priuatæ nostræ. Ex quibus & illud dici potest, eos qui mercede conducti alienos agros colunt, nobilitati derogare. *Responsio ad contraria.*

An mercatura deroget Nobilitati. CAP. XXXIII.

1 *An mercatura nobilitati obsit.*

SED illud quærendum duximus, quid de mercatura, an ea sit ars honesta, vt nō deroget nobilitati, an contra? Certè multi existimant negotiatorum genus esse sordidissimum, vtpote qui res omnium sordidissimas tractent, idque sordidissimis rationibus: cùm passim mentiantur, peierent, furentur, imponant. quæ res licèt per se sit manifestior, quàm vt testimonium exigat: non oberit tamen quædam ad eam rem pertinentia adscribere, non recondita quidem, nec ex Heracliti antro, aut Sybillæ adytis eruta: non aspernabilia tamen, nec lectione prorsus indigna.

2 *Nobiles prohibentur exercere mercimonia.*

¶In primis igitur habemus legē, vt à nostris exordiamur, quæ prohibet nobiles natalibus & honorum luce conspicuos, mercimonia exercere .l. nobiliores. C. de commer. & mercat. quam dicit no. Bal. ibi. & ex ea. not. quòd qui exercet artes mœchanicas (tanquam mercatura ars sit mœchanica) non potest esse nobilis. Et hoc quoque voluit Anto. in rubri. extrà, ne cleri. vel mo. & Cepola in tract. de Imperatore militū deligendo, in materia nobilitatis, in 18. opinione, vbi & per hoc dicit [illegible] in locis vbi nobiles possunt ex statuto vel consuetudine esse mercatores, a[illegible]d tamē propter mercaturam detrahitur nobilitati eorum. Et Matthe. Afflic. [illegible] constitutione Siciliæ, incip. intentionis col. 9. in 6. no.

3 *Negotiatores dignitatem assequi non possunt.*

¶Sed & tex. est in l. ne quis. C. de digni. lib. 12. quòd negotiatores, aliique huiuscemodi dignitatem assequi non possunt, & à iam adepta repellūtur. vbi & Lucas Pen. hos dicit esse sordidos. Et ad idem tex. in l. si cohortalis, in fine C. de cohor. eo. lib. 12. quē & ibi no. Io. Plat. Et est etiam tex. in l. humilem. C. de incest. nuptiis, qui inter humiles & abiectas personas eam annumerat, quæ mercimoniis publicè præfuit. Et similis tex. in l. j. C. de natur. liber.

4 *Nobiles perdūt priuilegia nobilitatis per exercitium mercaturæ.*

¶Propterea Io. Fab. vnus omnium maximæ apud nos autoritatis in l. falsò. C. de diuers. rescrip. scribit quòd si Burgensis (ita enim loquitur) qui à principe nobilitatem impetrauit, postea mercaturam exerceat, amittit priuilegium nobilitatis. Nempe quòd priuilegium amittitur per contrarium actum. l. 2. C. de Carbo. edict. & l. priuilegio, de Decur. lib. 10. At nobilitas & mercatura sibi inuicem repugnant & aduersantur, nec sese simul compatiuntur, per l. milites. C. loca. & l. j. C. nego. ne mili. li. 12. quæ tamen iura non multùm ad hoc faciunt, vt quæ de militibus loquantur, cùm tamen militia non sit nobilitas, ac ne dignitas quædam, vt plenè diximus suprà c. 8. Et quia etiam illis iuribus alia ratione prohibentur milites negotiari. Idem quod Io. Faber ferè voluit Lucas Pen. in l. vlt. col. 3. C. de fun. limit. li. 11. cùm dicit nobiles *qui se mercimoniis implicant*, cogendos tanquam plebeios & viles contribuere *soluendis collectis*. Id tamen limitans, nisi id nobiles facerent modicè, & pro *ipsorum* vitæ sustentatione tantùm. Sed illud indiscriminatim & sine delectu tenuit Guido Pap. deci. 196. incip. nobiles etiam si de nobiliori genere essent, & iterum deci. 391. cuius est initium, quid autem de nobilibus, allegās d. l. nobiliores, & d. l. milites, & Matth. Afflic. in c. 1. col. 6. versi. quid de mercatoribus, ti. quis dica. dux.

5 *Thebanorum lex de hac re.*

¶Sed & Peripaticorum princeps ille Aristoteles lib. Polit. 3. c. item 3. scribit legē fuisse apud Thebanos, vt nemo idoneus esset ad honores Reipublicæ suscipiendos, nisi per decem annos à mercatura destitisset, de quo etiam lib. 6. c. 7. Sed & lib. 7. eiusdem operis c. 9. Perspicuum est, inquit, ex his, quod in ciuitate quæ optimè administratur, & quæ iustos ciues simpliciter & absolutè, non ex hypothesi & quadam ex parte nacta est, non oportere eos in sordidis artibus ac vili nundinatione versari, proptereà quod ignobilis & abiecta, ac virtuti contraria est huiusmodi vita. Plato quoque ipsius Aristotelis præceptor in suis Legibus mercaturam vilibus ministeriis annumerat. Alter quoque præstantissimus legum lator Lycurgus in suis etiā legibus, vetuit ciues in sordida arte versari, atque etiam in quæstuaria quæ operosam congeriem contineret, vt retulit Plutarchus in Apophthegmatis Laco.

¶Quin

6 ¶ Quin etiam apud Romanos lex Clodia prohibebat scribas Quæstorum exercere negotiationes, tanquam id indecorum foret. Cuius rei testis est Suetonius, qui scriptum reliquit Domitianum Imperatorem scribas quosdam Quæstorios negotiantes ex consuetudine, sed contra legem ipsam Clodiam, venia donasse. Sed & apud eosdem alia lex Claudia, siue etiam eadem fuit, aduersus Senatum lata est à Q. Claudio Tribuno plebis, ne quis Senator, quive Senatoris pater fuisset, maritimam nauim, quæ plusquam trecentarum amphorarum esset, haberet, eam enim satis esse ad vectandos fructus ex agris. Nam quæstus omnis Patribus visus est indecorus, cuius rei author est Liuius, ad calcem lib. 1. 2. belli Punici. Et etiam meminit Tullius in vltima in Verrem actione.

Romanorum lex.

7 ¶ Valerius Maximus Rerum memorabilium lib. 3. c. quoq; 3. inter cætera quæ Tarquinium Priscum antequam Romanorum regnum esset adeptus, abiectum, humilem, depressum faciebant, illud quoque dicit fuisse fastidiendum, quòd esset mercatore genitus. Onosander qui ad Q. Vrannium de optimo Imperatore Græcè scripsit, illud inter cætera monuit, ne institores, nundinatores, negotiatores, nummularij, cæterique id genus homines Imperatores deligerentur. Necesse enim esse homines huiusmodi sordidos esse, ac pusilli animi, vt qui lucello magnoperè inseruiant, quæstuique se prorsus dedant. Proinde nullius honestæ rei, nullius clari facinoris vnquam studio possunt allici.

Tarquinius Priscus humilis, quòd mercatore esset genitus.

8 ¶ Quid quod & nostræ religionis scriptores, mercatores quoq; improbāt, aspernantur, vituperant, veluti à virtute & bonis moribus alienos? Et vt à vetustioribus incipiam, Dauid Psal. 70. aut ex aliorum computatione. 71. Quoniam non cognoui negotiationem, introibo in potentias domini. Ita enim interpretatur cum locum D. Augustinus, vt patet ex eius Commentariis in eū locum, vbi multa congerit in mendacia, & periuria huiusmodi negociatorum, vt ibi videre poteris. Apud Ezechielem cap. octuagesimosecundo, Rex Tyri negotiatione (inquit) tua multiplicasti fortitudinem tuam. Et paulò intrà, In multitudine negotiationis tuæ repleta sunt interiora tua iniquitate. Et rursus, Et iniquitate negotiationis tuæ polluisti sanctificationem tuam. Et Zacharias alter propheta cap. 14. Non erit mercator (inquit) vltrà in domo domini exercituum.

Sacrarum literarum testimonia contra mercatores.

9 ¶ Et vt alios adferā tempore inferiores, Diuus Chrysostomus vir & sanctimonia & eruditione celebris, si is est, in secunda parte Homiliarum in Matthęum, enarrans illud ipsius Matthæi 21. Eiiciebat vendentes & ementes de tēplo, Significauit (inquit) quia homo mercator vix aut nunquam potest Deo placere. Et ideo nullus Christianus debet esse mercator: aut si voluerit esse, proiiciatur de ecclesia, dicente propheta, quia non cognoui negotiationes, introibo in potentias domini. Quæ sententia repetitur in c. eiiciens 88. dist. vbi & alia multa subduntur in hanc sententiam, atque etiam in duob. sequent. c. quæ omnibus sunt obuia. Idem Chrysostomus, ex variis in ipsum Matthæum locis Homilia decimanona, de his quoque loquens, Iustorum operationi laborum ex emptione & venditione iniquitatem immiscent, & iuramenta frequenter, & periuria simul, atque mendacia auaritiæ coniungunt: sola curant sæcularia, & terræ affixi permanent, & modò lucrentur, omnia faciunt: vt autem pauperibus communicent, nullam curam gerunt, sua semper augere volentes. Quis referat super hæc conuitia, contumelias, fœnora, vsuras, contractus multæ falsitatis plenos, turpia commertia?

Et sacrorum interpretum.

10 ¶ A quibus non multùm dissidet quòd Anacharsis Scytha apud Laërtium dicebat τὴν ἀγορὰν ὡρισμένον τόπον εἰς τὸ ἀλλήλους ἀπατᾶν, καὶ πλεονεκτεῖν. Forum venalitium ad fallendum inuicem, atq; ad dandas auaritiæ manus locum destinatum esse. Quodq; Tullius li. 1. Officiorum, ita de ea re scriptum reliquit, Illiberales & sordidi sunt quęstus mercenariorum omnium, quorum operę, non quorū artes emuntur. Est enim in illis ipsa merces authoramentum seruitutis. Sordidi etiam putandi, qui mercantur à

Ciceronis testimonium de mercatura.

mercatoribus,quod statim vendant.Nihil enim proficient,nisi admodum mentiantur.Nec verò quicquā est turpius vanitate.Opificésq; omnes in sordida arte versantur.Ex quibus quædā citat Lucas Pen.in l.maximarū,ante fi.C.de excusa. muner. li. 10.Subdit autē Tullius post pauca,Mercatura autē,si tenuis est,sordida putanda est: sin magna & copiosa,multa vndiq; apportans,multisq; sine vanitate impartiēs,non est admodum vituperanda.Quam etiam sententiam citat idem Lucas,in d.l. cohortalis.C.de cohor.li.12.& Cepola in dicto tracta.de Impe.mili.delig.quo loco suprà citauimus,per hoc limitās,quod primùm dixerat,& suprà quoq; ex eo diximus.Quin & Iurisconsultus in l.iustissimè.§.proponitur.ff.de ædi. edict. scribit id genus hominum ad lucrū potiùs vel turpiter faciendum pronius esse.Et hæc cōfirmant quæ antiqui poëtæ dicebant,Mercurium Deum præsulémq; furum & mercatorum,tanquā scilicet furtū & mercatura sint quadam cognatione coniuncta. Nam & Suidas illū κλῶπα,id est,furem fuisse vocatū tradit,& κλέπτην Phurnutus. Ex quo Prudentius;

Expertes furandi homines hac imbuit arte Mercurius Maia genitus.

11 ¶Apollonius Thyanæus,quē vnicè mirantur pleriq;,ac quod dictu quoq; absurdissimum est & impiissimū,Christo comparem,siue mores contēpleris, siue miracula, facere non dubitant,& inter hos Hierocles:Apollonius, inquā, apud Philostratū li. 4.mercaturam veluti sordidam & sceleratam abiiciendam esse censet,adolescentem quendam,qui se illi professus fuit,esse deditum carpens,Græcè quidem, sed in hanc sententiā,Infortunatum viuēdi genus,vt arbitror,elegisti.Primùm enim huiusmodi homines omnes nundinas circuunt,vt qui minimo emant,quæ sibi sunt opus. Dein de cū peregrinis & cauponibus degentes assiduè aliquid emunt vendúntq;,& sceleratis vsuris capita supponentes ad perniciem suam festinant.Quòd si prosperè res successerint,bene nauigat nauis,& multus illis vbiq; sermo est,quòd neq; inuiti,neq; volentes tale studium deserent vnquā:si ex mercatura non consequantur vtilitatē, minora nauigia conscendentes,naues pertingunt,& causam in Deos impiè referentes, non inuiti alienis opibus potiuntur.Hæc Apollonius,qui etsi de maritima mercatura tantùm loquitur,non incōmodè tamen ad cæteras quoq; referri possunt hæc omnia.Rursum verò idem Philostratus lib.8. Apollonium scribit mercatores increpare solitum, quòd odiū ab eisdem adeo contemneretur, vt lucri causa ab omnibus odio haberi paruifacerent.Ideóque adolescentes ab eorum congressu abducebat.

Apollonius de mercatoribus.

12 ¶ Et alia quoque multa de mendaciis, periuriis, & aliis vitiis mercatorum videbis apud Lucam Pen.in l.nec ipsi,circa medium.C.de incol.libr. 10.& in rub. C. nego.ne mili.li.12.& in l.septem,de erog.milit.anno.eo.li.12.Ita tamen ne nescias olim legem Atheniensium fuisse,vt in foro rerum venalium omne mendacium abesset ἐν ἀγορᾷ ἀψευδεῖν. Ex quo & Theophrastus in libris de Legibus scribit Agoranomis, id est, Aedilibus,siue rerum venalium præfectis duo præcipuè curanda,quorum posterius est,vt à mendaciis abstineant & vendentes & ementes.

13 ¶VERVM VT ETIAM mercatorū partes nonnihil tuear, illud ex aduerso ausim dicere,non prorsus abiiciendam esse spernendámque mercaturam. Plato ille grauissimus omnium philosophorum,idémque princeps (ita illum appellat Cicero lib. 2. de Legibus) negotiatores & mercaturæ sectatores plurimùm laudare consueuit,de quo Calistratus Iurisconsultorum elegantissimus in l.2.ff. de nundi. ita retulit,Denique summæ prudentiæ & authoritatis apud Græcos Plato,cùm institueret quemadmodum ciuitas bene ac beatè habitari possit: in primis ipsos mercatore necessarios esse dixit,Sic enim lib.2. πολιτείας ait, πλειόνων ἤ γεωργῶν τε καὶ τῶν ἄλλων δημιουργῶν δεῖ ἡμῖν τῇ πόλει. πλειόνων γάρ. Καὶ δὴ καὶ τῶν ἄλλων διακόνων που, τῶν τε εἰσαξόντων, καὶ ἐξαξόντων ἕκαστα. οὗτοι δέ εἰσιν ἔμποροι. ἢ γάρ; Ναί. Καὶ ἐμπόρων δὴ δεησόμεθα. Πάνυ γε. Ἂν οὖν κομίσας ὁ γεωργὸς εἰς τὴν ἀγοράν τι ὧν ποιεῖ, ἤ τις ἄλλος τῶν δημιουργῶν, μὴ εἰς τὸν αὐτὸν χρόνον ἥκῃ τοῖς δεομένοις, τὰ παρ' αὐτοῦ ἀλλάξασθαι, ἀργήσει τῆς αὐτοῦ δημιουργίας καθήμενος ἐν ἀγορᾷ; Οὐδαμῶς, ἦ δ' ὅς. Ἀλλ' εἰσὶν οἳ τοῦτο ὁρῶντες, ἑαυτοὺς ἐπὶ τὴν διακονίαν τάττουσι ταύτην. Ex quibus ea tantùm quæ ad hunc locum pertinere videntur,traducemus.Pluribus, inquit

Pro mercatoribus.

inquit agricolis,aliisq; artificibus ac ministris opus est, qui importent & exportent singula.Sunt autẽ hi mercatores.Hactenus ille.Cui concinens Bal.noster in rubrica extrà,de cleri.pere.Mercatura,inquit,est amica populis, quia mundus nõ potest sine mercatoribus viuere.Et propterea licèt leges,vt ille subdit,nulla illis concedant priuilegia in corpore iuris redacta , principes tamẽ sæpissimè plures eis tribuũt immunitates atq; exemptiones.Cæterùm huiusmodi homines è sententia illius ipsius Calistrati in l.eos.ff.de Decur.nõ sunt prohibiti Decurionatum , vel aliquem honorem in sua patria petere.Nec enim infames sunt,neque eos,vt subdit, tanquam viles personas oportet negligi.Quæ Calistrati hominis planè Romani sententia hinc forsitan orta est,quòd prisci illi Romani tanti mercaturam fecerunt,vt collegium mercatorum instituerint,auctore Liuio lib.ab vrbe condita.2.

14 ¶ Aristoteles quoq; veluti secum pugnans li.4. Politicôn c.3. seiunxit mercaturam à vilibus & sordidis artibus,Ex plebe,inquit,partem agrorum culturæ deditã videmus,partem mercaturæ,partẽ opificiis ac sordidis ministeriis. Inn. autem noster in c.significantibus,de offi.deleg. dicit quòd mercatores censentur miserabiles personæ quandiu sunt in mercimoniis,quemadmodum & peregrini,sequitur Alex.cons. 130.super eo de quo quæritur,ad fin.libri septimi,vbi etiam dicit, quòd in dubio debemus mercatoribus fauere in mercimoniis,per cap.fraternitatem.54.dist.

15 ¶ Plerique clarissimi iidémq; prudentissimi viri mercaturam exercuerunt. Solon qui & sapiens vnus fuit ex septem,& legum scriptor solus ex septem, (vt vtar verbis Ciceronis ad Brutum) cùm esset admodum iuuenis , & eius pater ad beneficentiam propensus,patrimonium imminuisset,ad mercaturam se contulit,non tam lucri cupiditate impulsus,quàm periclitãdi,videndiq;,sicuti retulit Plutarchus in vita illius. Qui & illud subdit ex Hesiodi sententia,Temporibus illis nullum opus ignominiæ fuisse,nec vllum artium delectum atque discrimen.Mercatura verò ad Barbarorum necessitudines,comparandásque Regum amicitias plurimùm valere putabatur. Ex eáq; homines multarum & maximarum rerum vsum & experientiam percipere , & maximarum inde ciuitatum ducta initia,vti Massiliã condidit Protus à Celtis prope Rhodanum beneuolè exceptus , sed illum Plutarchi locum corrupit illius interpres.Thaletem quoque mathematicum,& Hippocratem exercuisse mercaturam ferunt. Platoni etiam olei in Aegypto exportationem peregrinationis viaticum suppetisse.Hæc ille.

Viri celebres qui mercaturam exercuerunt.

16 ¶ Cui in eo quod de Thalete loquitur(is fuit vnus quoq; è septem)subscribit Aristoteles li.j.Politicôn c.7.quo etiam loco affirmat Thaletem ipsum mercaturam exercuisse.Et nonnihil etiam meminit Diogenes Laërtius.Sed & illud de Platone repetit Theodoritus in lib.de Actiua virtute.Zeno autem familiæ Stoicæ conditor, dicitur Laërtio purpurã ex Phœnice mercatus fuisse,non alia caussa,vt coniicio, licèt ille non dicat,quam vt reuẽderet,& inde lucrum quoppiam sibi seruaret.Neq; enim ea fortuna fuit,aut nobilitate,aut luxu,vt sibi huiusmodi vestẽ emisset. Et vt magis id credas,Zeno suam pecuniam fœnerari solitus est,fuitq; illi pater Mnaseas mercator,eodem Laërtio authore.Cato Censorius vnum virtutis exemplar, & ipse negotiationem exercuit,vt testis est Plutarchus in vita ipsius.

Iterũ de Thalete.

17 ¶ Sed vt de Regibus & Imperatoribus loquar, Vespasianus Imperator Rom.si verũ scribit Suetonius,non solùm ante imperium ad mangonicos quæstus sustinendæ dignitatis causa descendit,sed & adepto imperio negotiationes alias propalàm exercuit,quædã tantùm emendo,vt pluris distraheret.Pertinax item alter Rom.Imperator mercaturas exercere Imperator per homines suos,nõ aliter quàm priuatus solebat,vt scribit Iulius Capitolinus.Ante hos lõgo interuallo Tarquinius ille Priscus, de quo nuper diximus , qui præclaris virtutibus Romanorum regnum assecutus, cultum Deorum nouis sacerdotiis auxit,numerum Senatus amplificauit,equestrem ordinem vberiorem reliquit:non solùm mercatore genitus erat, quod iam diximus

Imperatores & Reges mercatores.

ex Valerio, sed & mercator ipse extiterat, multásque è mercatura pecunias congesserat, vt scriptum reliquit Dionysius lib. 3. Quin longo antè interuallo Mercurius & Rex, & philosophus, & tandem inter Deos relatus mercaturam non solùm exercuit, sed & eam primus omnium tradidit, vt & tradidit Dionysius ipse lib. 6. Ideóq; Petrarcha vir sui temporis doctissimus in libro Inuectiuarum contra medicũ, Mercurium inde dictum existimari dicit, quòd Mercatorum κύριος; id est, dominus esse videatur. Verùm mâlo credere Festo Pompeio & Seruio lib. 4. Aeneidos qui Mercuriũ à mercibus dictum volunt, quòd negotiationum omnium credebant esse Deum. Quibus concinens Fulgentius Mercurium dictum tradit, quasi mercium curam. Ex quibus comprobatur quod scribit Diuus Ioannes Apocalyp. 18. Mercatores tui erant principes terræ.

18 *Mercaturã quærendis diuitiis multũ habere ponderis.* ¶ Ad hæc mercatura ad comparandas quærendásque diuitias (quæ res vtique non omnino contemnenda est) maximum pondus habet. Quod & Marcus Cato Censorius verum temperantiæ prudentięq; specimen, perspiciens, mercaturam ob id commendauit, Est interdũ, inquit, præstare mercaturis rem quærere, ni tam periculosum sit. Et mox paulò, Mercatorem strenuum studiosumq; rei querendæ ęstimo. Et Cicero li. 5. Tusculanarum quæstionum, quæstuosam mercaturam appellat. Quod quàm verum sit, nulli non patet, videmus enim hac tempestate mercatores & eos ferè solos bonis, opibus, pecuniis, atque diuitiis omnis generis abundè refertos.

19 *Mercatorũ vitia, non artis sed hominũ sunt.* ¶ Nec mercaturæ laudibus affert præiudicium quod de mercatorum vitiis dictum sit. Nõ enim artis sunt ista, sed hominum, vt dicit Augustinus in d. Psal. 70. Nam etsi pleriq; eam artẽ exercentes, dolos, mendacia, fraudes, periuria admiscent: Ars tamen ipsa longè ab iis distat. neq; quicquam cum iis habet commune, si ea rectè vti velint homines. Possunt enim si velint attestãtibus etiam theologis, sanctisq; scriptoribus, videlicet Augustino ipso, & aliis qui Commentaria ædiderunt in d. Psal. 70. & eodẽ Augustino in c. fornicari. 88. dist. & è recentioribus Alex. Ales. in 3. parte summæ q. 50. membro j. Diuo Thoma 2. 2. q. 77. ar. 4. Scoto in 4. senten. di. 15. q. 2. per totum, & ibi latè Gabr. Biel. in q. 10. ar. 1. Anto. Flo. in 2. parte primi lib. suæ summæ, titu. 1. c. 16. versi. reuertendo ad primum genus, & seq. & è nostris Inn. & Panor. in c. 1. ne cleri. vel mo. Io. And. in rub. eiusdem titu. & latè Luca Pen. in rub. C. nego. ne mili. libr. 12. Verùm in eam rem, ne longè authoritatem quęramus, sufficit Christi authoritas, qui Matthęi 13. simile fecit regnum cælorum homini negotiatiori, vt facilè ex eo possis cognoscere Christum negotiatores non improbasse.

20 *Mercatura nobilitati derogat.* ¶ Tamen tu constanter teneto mercaturam derogare nobilitati, per ea quæ suprà diximus in principio. Neque enim omnis ars non improbata est honesta, vt licet videre in omnibus ferè artibus sordidis, quæ licèt sint necessariæ, & propterea non improbatæ, non tamen conueniunt nobilibus: quin si in iis versentur, reputabuntur viles & abiecti, vt suprà diximus. Nam & Aristoteles, quo loco eum citauimus, videlicet libro Politicorum 4. c. 3. Licèt videatur mercaturam, vt suprà diximus, à sordidis artibus disparasse, manifestiùs tamen à nobilitate eam seiunxit. Nam cùm dixisset partem ex plebe mercaturæ operam dare, subiũnxit nobilium etiam differentias esse, ex quibus non obscurè insinuauit mercatores inter plebeios esse connumerandos, non inter nobiles. Quibus & ipse accedo, etiam si reclamet Calca. consi. 8. in causa pendente, dicens nobilem ex genere non perdere nobilitatem ob exercitium mercaturæ, per l. nobiliores. C. de commer. & merca. quæ magis probat contrarium, vt suprà diximus.

21 *Nisi ex more regionis aliud sit.* ¶ Verumtamen ita procedit quod dicimus mercaturam obesse nobilitati, nisi mos regionis, qui haud dubiè seruandus est, vt diximus suprà c. 10. nu. 1. & seq. aliud inducat, vti apud Venetos & Genuenses nobiles quoq; mercaturam exercent citra vituperium & nobilitatis detrimentum, sicuti retulit Poggius, in suo lib. de nobilitate, &

è nostris

à nostris Cepola, in materia nobilitatis, in 18. opinione, vbi tamen post Anto. in rub. ne cleri. vel mo. dicit vti suprà retulimus nume. 2. quòd etiam in istis locis aliquid detrahitur nobilitati per mercaturam. Nisi, inquit, dicamus, quòd necessitas loci, in quo nulli ferè alij reditus nisi ex mercatura haberi possunt, hoc permittat, per not. in cap. quod non est licitum, de regulis iuris, libro sexto, cum si. & idem propè voluit, Cepo. non citato Matth. Afflic. in capite primo, colum. septima, versiculo sed hoc fallit, titu, quis dica. dux. Sed & hoc intelligit ipse Cepola, si mercatura sit magna & copiosa, non si tenuis sit & vilis, testimonio Ciceronis à nobis suprà citati. Sed id aliter intelligit Afflic. vbi suprà, versi. item hoc fallit, vt scilicet nunquam mercatura obsit nobilitati, si ea magna sit. Et ita dicit seruari in regno.

Aut nisi per alios quis exerceat.

22 ¶ Alio quoque modo intelligere poteris, scilicet mercaturam nobilitati derogare, si quis eam per se exerceat, secus si per alios. De quo quia suprà amplè diximus capite vicesimoseptimo, num. septimo incip. secundò procedit, & multis seq. non id repetendum aliter duximus, lectores eius rei admonere contenti.

In vniuersum quæ sunt aliæ artes, quibus Nobilitati derogatur. *CAP. XXXIIII.*

Ars aut honesta aut sordida ex more gentis.

1 POSTEA quæ priuatim de iudicibus, aduocatis, procuratoribus, medicis, agricolis, & mercatoribus diximus: Restat vt in vniuersum de cæteris quoque artibus summatim dicamus. Sed ita vt primùm illud lectores monuerimus, hac in re obseruandam cuiuslibet nationis consuetudinem morémque, & communem, vt cum nostris loquar, patriæ reputationem, an ars quæpiam sit existimanda sordida, an honesta, ex sententia Barto. in l. j. C. de dignit. lib. 10. & Ioan. Plat. in l. maximarum. C. de excus. mu. libr. 10. & Alcia. in l. merces. ff. de verbo. signi. & in tracta. de præsumpti. regu. 1. præsumpti. 48. num. 12. & probat, vt ipse dicit, text. in l. j. ff. de muneri. & hono. Nam & vt scribit Probus Aemilius statim in initio Vitarum virorum excellentium, Non eadem omnibus gentibus esse honesta, atque turpia. Quibus addes quod de hac re latiùs diximus suprà capite decimo, num. 1. & seq. & in præcedenti c. nu. 19.

Pictoria ars an sordida sit, an honesta.

2 ¶ Sed cessante consuetudine, prima occurrit ars Pictoria, quæ tametsi aliàs mœchanicis artibus annumeretur, vt videre licet apud Senecam epistola ad Lucilium 88. Non adducor, inquit, vt in numerum liberalium artium pictores recipiam: non magis quàm statuarios, aut marmorarios, aut cæteros luxuriæ ministros: æquè luctatores, & totam oleo ac luto constantem scientiam expello ex his studiis liberalibus: aut & vnguentarios recipiam, & cocos, & cæteros voluptatibus nostris ingenia accommodantes sua. Hæc ille. Quem secutus Iulius Firmicus libr. 9. cap. 9. in septimo loco, videtur pictores inter sordidos posuisse. Iurisconsultus autem pictorias operas inter fabriles posuit, in l. si non sortem. §. libertus. ff. de condic. indeb. Tamen non possum adduci, vt putem eos qui huiusmodi artem Pictoriam non lucri, siue negotiationis aut quæstus, sed animi causa exercent, vti faciebat Polygnotus pictor celeberrimus, teste Plutarcho in Cimone nobilitati suæ præiudicium vel minimum facere, authoritate Galeni, qui in exhortatione ad bonas artes ad finem, artes in geminum discrimen distribuit, quasdam enim ex his ratione constare, esséque liberales & honestas: quasdam contra contemptibiles, quòd corporis laboribus constent, quas sedentarias ac manuarias vocant. Præstare autem ex illo priore genere quempiam discere, nam posterius illud genus destituere solere grauatos senectute artifices. Prioris autem generis esse medicinam, rhetoricam, musicam, geometriam, arithmeticam, dialecticam, astronomiam, grammaticam, ac legum prudentiam, & subdit, Adde his si voles fingendi, pingendique artificium,

quanquam enim hæ manuaria opera constant, tamen earum exercitatio non eget robore virili.

3 ¶ De ea quoque arte Plinius libro trigesimoquinto, capite primo, hæc protulit, Primúmque dicemus quæ restant de pictura, arte quondam nobili, tunc cùm expeteretur à Regibus populísque, & illos nobilitáte, quos esset dignata posteris tradere. Et rursus capite quarto, in princip. Apud Romanos quoque honos maturè huic arti contigit. Siquidem cognomina ex ea Pictorum traxerunt Fabij clarissimæ gentis, princépsque eius cognominis ipse ædem Salutis pinxit. Et alia multa in huius artis honorem subiunxit, quæ ibi videri possunt. Inter quæ illud est, Fuit & principum virorum non omittendum de pictura celebre consilium. Q. Pedius nepos, Q. Pedij Consularis Triumphalisque, à Cæsare dictatore cohæredis Augusto dati, cùm naturâ mutus esset, eum Messala orator, ex cuius familia pueri auia erat, picturam docendum censuit, idque etiam D. Augustus comprobauit. Puer magni profectus in ea arte obiit. Sed & totus ille liber scatet Pictorum picturarúmque laudibus & preconiis, vt ibi videre poteris. Huic autem quod de Fabio Pictore dicit, suffragatur quod scribit Tullius statim post princi. libro primo Tusculanarum quæstionum, Fabio nobilissimo homini laudi datum fuisse quòd pingeret. Hic autem est Q. ille Fabius Pictor, quem sæpe Liuius citat ex Annalibus. Et eum Prætorem Flaminémque Quirinalem fuisse tradit libro septimo belli Macedonici. Eúmque Cicero in Oratore, & Iuris, & literarum, & antiquitatis peritum fuisse scribit. Sed & Plinius ipse, vt ad eum redeamus, eodem libro trigesimoquinto, capite decimo, Effectum est, inquit, Sicyone primùm, deinde & in tota Græcia, vt pueri ingenui ante omnia diagraphicem, hoc est, picturam in buxo, docerentur, reciperetúrque ars ea in primum gradum liberalium. Semper quidem honos ei fuit, vt ingenui eam exercerent, mox vt honesti, perpetuo interdicto, ne seruitia docerentur. Ideo neque in hac neque in toreutice vllius qui seruierat, opera celebrantur. Et rursum capite vndecimo, scribit, cùm L. Paulus deuicto Perseo petiisset ab Atheniensibus, vt quàm probatissimum philosophum, & pictorem sibi mitterent, Athenienses Metrodorum misisse, professos eundem in vtroque desiderio præstantissimum, quod edicto quoque Paulus indicauit.

Fabius Pictor.

4 ¶ Aelius Spartianus scribit Hadrianum Imperatorem fuisse picturæ peritissimum, quod & ipsum prodit Aurelius Victor. Sed Iulius Capitolinus tradit Marcum Antoninum philosophum Imperatorem illum laudatissimum operam Picturæ dedisse sub Diogeneto magistro. Et Aelius Lampridius scribit Alexandrum Seuerum & ipsum Imperatorem mirè pinxisse. Et Euripidem etiam poëtam nobilissimum Emanuel Moscopulus eius interpres, & Thomas Magister, vterque in *vita illius*, picturæ fuisse studiosum: vti etiam Socratem & Aeschinem Lucianus in *Imaginibus*, & priorem Laërtius in vita illius, authoritate Duridis & Timonis, Platonem philosophorum coryphæum Diogenes Laërtius in historia illius, & Apuleius libro de dogmate Platonis primo post princi. Nam & Iulius Firmicus libro quarto. Astronomicôn cap. decimoquinto, in Venere, ponit Picturam in artibus honestis. Idémque libro eiusdem operis octauo capite septimo, in fixione vngulæ Tauri, Si fuerit, inquit, horoscopus, & Luna hunc eundem locum vel beneuolè, & maleuolè pariter æquata radiatione respexerint, pictorem faciunt, sed quem hoc studium celebri honore nobilitet. Valerius autem libro octauo, capite duodecimo, cui titulus est, Quædam nulla arte effici posse, Timantem Pictorem nobilem vocat, veluti nobilitas ei arti non repugnet, quanquam & aliò spectare potest. Plinius libro trigesimoquarto, capite octauo, tradit Silanionem Statuarium (hæc est species artis pictoriæ) nullo doctore (quod dicit mirabile) fuisse nobilem, licet & aliò quoque trahi potest. Idem autem Plinius libro trigesimoquinto, capite decimo, scribit hanc artem apud Græcos fuisse receptam in primum gradum liberalium

Marcus Antoninus Imperator & idem Pictor.

discip

disciplinarum: sempérque honorem ei fuisse, vt ingenui eam exercerent, mox vt honesti: perpetuo interdicto ne seruitia docerentur. Denique leges nostræ excusant Pictores à muneribus personalibus lege prima. C. de excusat.artifi. libro decimo.

5 ¶ POETAS autem quos Pictoribus iungit Horatius in arte Poëtica,

Pictoribus atque Poëtis
Quidlibet audendi semper fuit æqua potestas.

Poëtica. *Poësis loquens Pictura.*

Nec sine ratione, quando Poësis loquẽs Pictura dicatur Plutarcho, & aliis ab eo citatis in li. de audiendis Poëmatis. Hos igitur inter sordidos non annumerauerim, sed potiùs inter honestos. De qua re multa dicerẽ, nisi viderẽ omnes propemodũ libros in huiusmodi artem infinitas laudes congerere. Illud tantùm adiecerim Iustinũ li.6. Poëtam quempiam nobilem appellasse. quod tamen, vt nuper diximus, aliò referri possit. Et quod scribit ipse Firmicus li. illo 4. c. 17. Luna, ait, defluens à Mercurio, si in nocturna genitura plena luminibus feratur ad Mercuriũ, in publicis actibus prouidentiam habere facit, in quibus semper gloriæ principatum inueniunt. Alios enim Poëtas, eósque diuinorum carminum authoritate nobilitat. Quanuis scio Platonem Poëtas à sua Republica reiecisse lib.2. de Republica. Et Plutarchum in eo libro nuper à nobis citato scripsisse Poëticam histrionicæ proximè accedere. Sed tu tamẽ illum interim vide in eodẽ opere, vbi videbis multa pro Poëtis, multa item contra eos dicta, & D. Basilium in lib. eiusdem argumenti, cui titulus est de legendis Gentiliũ libris: & ipsum Platonẽ li.10. de Repu. vbi omnes Poëtas à republica reiiciẽdos concludit. Cui & ipse facilè accedo, quãdo veteres, vt scribit Strabo li.1. poëticam primam quandam esse Philosophiam perhibuerunt: quippe quæ à teneris nos vnguiculis ad viuendi rationem perducat, mores atque affectus edoceat, quæque gerenda declinandáue sint quadam cantus suauitate præcipiat. Miror autem Philippum Imperatorẽ sanxisse poëtas nulla immunitatis prærogatiua iuuari in l. poëtæ. C. de profes. & medic. lib.10.

6 ¶ ET QVONIAM, vt iam diximus, Poësis & Histrionica aliquid simile habent, non intempestiuè hanc illi subiiciemus. Histriones hîc intelligo, non hos Tibicines, Citharœdos, Citharistas, Lyristas, aliósque aliorum instrumentorũ Musicorum in nuptiis, cæterisque festiuitatibus, quas vocamus, lusores, vt vulgò intelligunt, qui operam illam suam publicè venalem habent. Hos enim veluti infames vilesque existimant decreta Canonica, quæ & ipsa illos Histriones vocant, si eorum interpretibus credimus, cap. diffinimus. 4. quæstio. 1. cùm dicitur, omnes infamiæ maculis aspersi, id est, Histriones, & cæte. & ca. pro dilectione, de consec. dist. 2. ibi, de Histrione illo, qui adhuc in artis suæ dedecore perseuerat. Ideoque ab ea arte vt vili & sordida clerici abstinere iubentur, vt patet ex cap. 1. de vita & honest. cleri. libro sexto. quod eos vocat Goliardos & buffones, vti etiam glos. & cæteri interpretes intelligunt.

Histrionica.

Tibicines & id genus cæteri an sordidi.

7 ¶ Nam & apud Græcos huiusmodi hominum genus probrosum fuisse argumento est quod tradit Plutarchus in Pericle, in princ. Quod cùm Antisthenes audiuisset Ismeniam optimum esse tibicinem, At homo nequam est, inquit. Non enim si probus esset, tibicen foret. Sed & illud de eodem Ismenia tradit idem Plutarchus, tùm in Apophthegmatis Imperatorum, tum de fortuna Romanorum, quòd cùm Anteas Scytharum Rex eum bello captum canere iussisset, omnibus admirantibus, & præ voluptate plaudentibus, iureiurando firmauit se hinnientem equũ libentiùs auditurũ. Constat autem ex Liuio, li.9. ab vrbe condita, hos homines vini

admodum auidos esse.

8 ¶Scio autem eam artem olim apud Romanos fuisse quæstuosam, vel teste Martiale lib.5.epig.57.

Artes discere vult pecuniosas?
Fac, discat citharœdus, aut choraules.

Idem conqueritur Iuuenalis tibicines atque cornicines tantas diuitias cumulasse, vt ludos gladiatorios in vrbe ederent. Eius in eam rem versus ii sunt Saty.3.

Quondam hi cornicines, & municipalis harenæ
Perpetui comites, notæque per oppida buccæ.
Munera nunc edunt.

Porrò Arion Methymnæus ea arte præstantissimus grandem pecuniam & vberes quæstus factitauit, eiúsque artis gratia Periandro Corinthiorum regi fuit dilectissimus. Suetonius autem in Nerone c.30. scribit Menecratem cytharœdum ab ipso Nerone triumphalium virorum patrimoniis ædibúsque donatum.

9 ¶NEC hos tantùm Tibicines & alios aliorum musicorum instrumentorum lusores viles esse, sed & huiusmodi instrumentorum confectores tales esse, facilè constat ex illo vno testimonio, quòd cùm apud Græcos lege fuisset prohibitum ne quis artifex statuam in Olympiis habere posset, Theodorus Isocratis Rhetoris pater ostēdit se instrumenta musica non confecisse, cùm ipsius statua in Olympiis conspiceretur. Quod & nos alibi, ex Philostrato in Vitis Sophistarũ diximus, scilicet suprà c. 27. nu.3. Quanquam scio id ab Aristopha. & Strati. poëtis Comicis probro datum fuisse ipsi Isocrati tanquam esset tibiarum faber, quòd eius pater Theodorus eiuscemodi fuisset. De qua re etiam videbis apud Plutarchum in vita ipsius Isocratis. Quod semper dixerim, si quæstus gratia id quis fecerit.

Instrumentorum musicorũ confectores.

10 ¶NON quòd Musicam siue vocalem, siue instrumentalem, vt ita loquar, aspernabilem despicabilémve esse putem, sed contrà potiùs laudabilem: cùm ea inter honestas & liberales disciplinas omnium cõsensu reponatur. De cuius laudibus adeo multa possem dicere, vt iustum legitimúmq; volumen conficerem. Sed si quis eas scire velit, adeat Fabium Quintilianum lib.1. Oratoriarũ Institutionum, c.17. Plutarchũ in eo lib. quem illi priuatim dicauit, Carolum Valgulium in ipsius Plutarchi Musicã, Philippum Beroaldũ in oratione habita in enarratione Quęstionum Tusculanarũ, Christophorum Landinum in proœmio interpretationum Horatij, & in Commētariis Virgilianis paulò antè finem lib.1. Marsilium Ficinum lib.1. Epistolarum ad Canisianum, & Polidorum de rerum inuentoribus li.1.c.14. & seq. Vt non prætermittam Firmicum Maternum li.4. Astronomicôn c.15. reponere Musicos & Organarios inter eos qui honestas artes exercent. Hos quoque ignominiosos non haberi tradit Iurisconsultus in l. Athletas, post prin. ff. de his qui nõ. infa. qui hos Thymelicos vocat, vti verè sunt, vt videre poteris apud Budæum in Annotationibus eius loci; & Alexandrum ab Alexandro Genialium dierum lib.3.c.9. & Celium Rhodiginum lib. Antiquarum lectionum 8.c. item 8. postremæ editionis.

Musica laudanda.

11 ¶Sed in hac re tamen mediocritatem illam aureã, vt in omnibus cæteris rebus, amplectendam esse cẽseam. Notum est enim illud, quòd cùm Philippus Macedo cantorem quempiam inter cœnandum emendare vellet, Ne tibi tantũ mali, cantor inquit, eueniat, ô Rex, vt me ista meliùs scias. quod à Plutarcho traditum est in Apophthegmatis ipsius, & in libro de discrimine adulatoris & amici, & in libro de fortuna Alexandri, haud multò post principiũ. Et simile quippiam refert Aelianus libro nono Variæ Historiæ de Antigono, apud quem cum psaltes quispiam artis suæ specimen præberet, & ei sæpius Antigonus diceret, constringe Netem, & rursus Mediam, respondit, Auertant ô Rex à te Dij malum hoc, vt me meliùs atq; exquisitius hanc artem teneas. Sed vt redeamus ad Philippum. Is cùm aliquando accepisset filium suauiter quodam in loco cecinisse, vrbanè cum est obiurgatus. Non te pudet, inquit,

Modo ne sit nimia in viris honestis.

quit, quòd ita pulchrè canere scias? Tanquam scilicet non satis honestum sit principibus viris, cæterisque honesti ordinis excellenter eam artem didicisse. Sed satis illis esse, quod ipse Plutarchus in ipso Pericle scripsit, canentibus aliis audiendi otium superesse, multúmque Musis videri ab his impartiri, si cæteri his de rebus certantibus ipsi se spectatores præbeant. Cæterum Strabo lib. 17. tradit Ptolemæum Auletē patrem illius Cleopatræ, præter alia flagitia choraulam & tibias exercuisse, & ideo in ea gloriatum fuisse, vt non cunctaretur certamina in regia celebrare, ad quæ & ipse cum aliis certaturus prodibat. Nam & in re non admodum dissimili annotatū est apud Salustium, Semproniam repræhensam fuisse, non quòd saltare sciuerit, sed quòd optimè. Saltare, inquit, elegantiùs, quàm necesse est probæ. Id quod inter cæteros animaduertit Macrobius lib. 5. Saturnaliorum c. 14.

12 ¶Porrò Paulus Aemilius in Epaminunda, Scimus, inquit, nostris moribus musicem abesse à principis persona. Quod apud Græcos & gratum & laude dignum dicitur. Et paulò pòst scribit ipsum Epaminundam didicisse citarizare & cantare ad chordarum sonum à Dyonisio, qui non minore fuit in musicis gloria quàm Damō aut Lampus. Suetonius in vita Titi illius Imperatoris omnibus virtutum generibus absolutissimi, capite tertio, scribit eum ne musicæ quidem fuisse rudem, vt qui cantaret, psalleret iucundè, ac scienter. Et Aurelianus Victor scribit Adrianum Imperatorem canendi & psallendi peritissimum fuisse. Aelius autem Lampridius tradit Alexandrum illum Seuerum Imperatorem laudatissimum musicæ fuisse peritissimum, cantauisséque nobiliter: sed nunquam alio conscio, nisi pueris suis testibus: liráque ac tibia & organo cecinisse. E diuerso Cimon ille alioquin vir illustrissimus vituperatus fuit quòd musicam non didicisset, vt autoritate Stesimbroti Thasij tradit Plutarchus in vita ipsius Cimonis.

13 ¶IGITVR ad eos Histriones accedo, qui in scena personati Tragœdias, vel Comœdias agunt, qui & Ludiones & Ludij quoque vocari possunt. Nam hinc illi Histriones dicti sunt, quòd Hister apud Tuscos, vnde illi à Romanis acciti sunt, Ludio siue Ludius vocabatur, vt scribit Liuius haud multò pòst princip. libro septimo, ab vrbe cond. & Valerius Maximus libro secundo, capite primo, quod est de institutis antiquis, & Plutarchus in Problematis Romanis capite decimoseptimo. Sed & iidem Mimi & Pantomini, & Archimimi dicuntur, scilicet Mimi ἀπὸ τῦ μιμῦμαι, quod imitor significat, Pantomimi qui in ea arte tantùm excellunt, vt omnia possint imitari, Archimimi veluti principes mimorum. De duobus prioribus fit mentio in l. patronus. ff. de oper. libertorum. & præterea de Pantomimo apud Suetonium in Augusto, capite quadragesimoquinto. Et de postremo apud eundem in Vespasiano, capite decimonono. Hos autem Duclidas Lacedæmonij vocabant, vt scribit Plutarchus in Lysandro. Textus autem in capite primo, de vita & honestate clericorum, libro sexto, & Accursius noster in l. si qua. C. de specta. libro vndecimo, & nostri vbique Ioculatores illos vocant, quamuis ea vox aliud significare videatur apud Ciceronem ad Atticum libro quarto, Huic Ioculatorem senem illum, vt noras, interesse sanè voluit. Et vix alibi apud bonos autores comperies. Et certè hos Histriones (quos Galli vulgò appellant *farseurs, ioueurs de farses*) eam artem publicè exercentes quæstus gratia, inter sordidissimos reposuerim. De quibus etiam fortè intellexerunt illa Decreta Canonica suprà numero ab hinc 4. citata, licet gloss. & Docto. aliter, vt ibi diximus, accipiunt. Nam & in capite maritum, 33. di. prohibentur ij qui in scena lusisse noscuntur, in clericos ordinari. Scribitur enim in l. 2. §. ait prætor. ff. de his qui notantur infamia. eum qui in scenam prodierit, infamem esse. Scenam autem esse quæ ludorum faciendorum causa, quolibet loco vbi quis cōsistat moueatúrque spectaculum sui præbiturus, posita sit in publico priuatóve, vel in vico, quo tamen loco passim homines spectaculi causa admittuntur. Et paulò pòst subditur, Omnes propter præmium in scenam descendentes famosos esse.

Tragœdi.
Comœdi.
Histriones.
Ludiones.
Ludij.
Mimi.
Pantomimi.

¶Quo

14 *Quid si non ob quæstum, sed ambitiosa ostentatione.*

¶Quo in loco Budæus noster non eos tantùm qui propter præmium, sed & qui ambitiosa ostentatione prodeunt, famosos esse voluit. Nam & cum locum in Compendio iuris ciuilis, quod Romæ est in Bibliotheca Pontificis, per indicis seriem ordinem alphabeti sermone Græco compositum, in hæc verba legisse se dicit, οἱ πάντες οἱ διὰ πόρον εἰς ἀγῶνα ἀπιόντες ἄτιμοί εἰσι. καὶ οἱ διὰ φιλοτιμίαν ἐπὶ σκηνῆς προϊόντες. Omnes qui quæstus causa in certamen descendunt, infames sunt: simul & qui in scenam per ambitionem prodeunt. Et optimè quoque faciunt alij text. simpliciter scenicos inter humiles & sordidos reponentes, scilicet in l. humilem, & ibi Alberi. C. de incœst. nupti. & in l. 1. C. de natur. liber. Sed & est textus qui Histriones & Pantomimos nuncupatim viles & inhonestos vocat in d. l. si qua. C. de spectacu. libro vndecimo. Et alius, ex quo intelligis histrionicam operam vilem fuisse, in l. seruos, versi. proinde. ff. de leg 3. Estque alius textus qui apertè declarat Pantomimos vilis esse pretij in l. Titius, in fi. ff. de acti. empti. & alius item tex. qui histrionibus donare (siue de his intelligat, siue de prioribus) dicit immane vitium esse, in c. donare 81. di. Lucianus autē in Icaromenippo haud multò ante fi. incessit histriones vt viles.

15 *De eisdem rebus.*

¶Porrò Græci huiusmodi histriones & scenicos maximè honorandos putabant, vt tradit D. Augustinus de ciuitate Dei libro secundo, capite duodecimo, & videre licet ex Liuio 3. decad. lib. 4. loquente de Aristone quodam tragico actore, cui inquit, & genus & fortuna honesta erant: nec ars (quia nihil tale apud Græcos pudori erat) ea deformabat: Licèt Romani è diuerso artem omnem ludicram, scenámque totam in probro ducebant, genúsque id hominum non modò honore ciuium reliquorum carere, sed etiam tribu amoueri notatione Censoria voluerunt, vt autoritate Ciceronis in libris de Republica scripsit idem Augustinus eiusdem libri capite decimotertio. Nam & Scipio Nasica in Censura scenicos ludiones tribu mouisse scribitur. De quo etiam Probus in præfatione Vitarum excellentium Imperatorum, In scenam, inquit, prodire, & populo esse spectaculo, nemini in iisdem gentibus (de Atheniensibus autem & Lacedæmoniis loquitur) fuit turpitudini. Quæ omnia apud nos (scilicet Romanos) partim infamia, partim humilia, atque ab honestate remota putantur.

16 ¶Asinius autem Pollio lib. Epist. famili. Cicero 10. in epist. inci. Balbus, indignè fert, quòd Balbus Quæstor Herennium Gallum histrionem annulo aureo donatum in XIIII. sessum deduxisset, tot enim fecerat ordines equestris loci. Iuuenalis Saty. 8. multis versibus inuehit in nobiles Romanos qui consumptis per luxum opibus, ad artem hanc scenicam descenderent, & pro histrionibus fabulas agerent,

Consumptis opibus vocem Damasippe locasti
Sipario clamosum agens vt phasma Catulli.

Et cætera, quæ sequuntur. Arguitur verò Augustus Cæsar, quòd aliquando equitibus Romanis vsus esset ad scenicas operas ex Suetonio in eius vita c. 43. subditque id fecisse antequam id Senatusconsulto interdictum fuisset. Nā Cornelius Tacitus lib. 18. scribit cautum seuerè senatuscōsulto fuisse, ne Equites Romani ludi & arena polluerentur. At Alexander Seuerus, vt tradit Lampridius in vita illius, scenicis nūquam aurum, nunquam argentum, vix pecuniā donauit: idem tamen (eodē autore) spectacula frequentauit, sed cum summa donandi parsimonia, dicens scenicos sic alendos tanquam seruos nostros. Contra autem Heliogabalus incessitur, quòd quempiā qui histrionicā Romæ fecerat ad Præfecturā Prętoriā asciuerit, vt tradit Lāpridius in vita illius. Antoninus Philosophus tēperauit scenicas donationes, iubens vt quinos aureos scenici acciperent: ita tamē vt nullus editor decem aureos egrederetur, vt scribit Capitolinus in vita illius. Laberius eques Romanus ęgerrimè tulit, quòd Iulius Cæsar illum in scenam descendere, & mimos canere iussisset. Nam inter cætera quæ in scena protulit, hæc dolenter recitauit,

Eques Romanus lare egressus meo
Domum reuertor mimus, nimirum hoc die
Vno plus vixi, mihi quàm viuendum fuit.

Quos

Quos quidem versus retulit Macrobius lib. Satur. 2. c. 7. Arguitur item Domitius auus Neronis, quòd Equites Romanos & matronas ad agendum mimum produxerit, vt scribit Suetonius in Nerone. c. 4. Cæterùm Cornelius Tacitus libro 18. cautum dicit seuerè fuisse à Vitellio ne Equites Romani ludo & arena polluerentur. Et subdit, priores id principes pecunia, & sæpius vi pepulerunt. ac pleraque municipia & coloniæ æmulabantur corruptissimum quemque adolescentium precio illicere. Constat autem ex l. imperator in princip. ff. de fideicommiss. liber. olim seruos fuisse tragœdos.

17 ¶Quanquam his aduersari videtur, primùm ei quod dictũ est de Græcis, quòd Demosthenes in oratione περὶ παραπρεσβείας. Aschinem non semel per probrum vocauit τριταγωνιστὴν, veluti vilem, tum quod histrio fuerit, tum quòd histrio non quidem primarum partium nec secundarum, sed tertiarũ, scilicet infimum. Hæc enim sunt verba illius ἐξεβάλλετε αὐτὸν, καὶ ἐξεσυρίττετε ἐκ τῶν θεάτρων, καὶ μόνον οὐ κατελεύετε οὕτως, ὥστε τελευτῶντα τῶν τριταγωνιστῶν ἀποστῆναι. Item, quoque ei quod dictum est de Romanis id quod scribit Macrobius libro 3. Satur. cap. 14. Histriones non inter turpes habitos, eiusdem Ciceronis testimonio, quem nullus ignorat Roscio & Aesopo Histrionibus tam familiariter vsum fuisse, vt res rationésque eorum sua solertia tueretur. Quod cùm ex aliis multis, tum ex epistolis quoque eius declaratur. Nam illam orationem quis est qui non legerit, in qua populum Romanum obiurgauit, quòd Roscio gestum agente tumultuauerit? Et certè satis constat eum contendere cum ipso Histrione solitum, vtrùm ille sæpius eandem sententiam variis gestibus efficeret, an ipse per eloquentiæ copiam sermone diuerso pronuntiaret. Quæ res ad hanc artis suæ fiduciam Roscium traxit, vt librum conscriberet, quo eloquentiam cum Histrionica compararet. Is est Roscius qui etiam L. Syllæ charissimus fuit, & annulo aureo ab eodem Dictatore donatus est. Hæc ille. Cui illud tantùm addes, Ciceronem ipsum in lib. 1. de Oratore eosdem Roscium & Aesopum claros Histriones vocasse, & Plutarchum in vita ipsius Ciceronem ipsum vtrumque omni cura in pronunciatione obseruasse. De quibus etiam est illud Horatii libr. epistol. 2. epist. 1. ad Augustum,

Quæ grauis Aesopus, quæ doctus Roscius egit.

Nec prætermiserim Domitianum Histrionibus scenam interdixisse, intra domum quidem exercendi artem iure concesso, vt tradit Suetonius in eius vita c. 7. Ante eũ autem Nero Pantomimos relegauit, vt in eius vita recenset Suetonius c. 16. Sed & antè Tiberius vt dicit Tacitus lib. 4. & iterũ li. 13. Italia submouit, vbi eos histriones appellat, atque etiã in d. li. 4. Ob quod Plinius in Panegyrico scribit Pantomimos à malo principe fuisse sublatos. At Neruam illius successorem eosdem restituisse, sed mox Traianum eosdem sustulisse. Tradit autem Cornelius Tacitus haud multò ante fi. libri primi, Tiberium sanxisse ne domos Pantomimorum senator introiret. Cæterùm Scipio Nasica Censor scenicos hos ludiones è tribu mouit, vt autoritate Ciceronis in libris de Republ. scribit D. Augustinus de ciuitate Dei libro secundo, capite decimotertio. Tametsi Liuius 1. decad. libro septimo post princip. tradit institutum fuisse, vt actores Attellanarum, ne tribu mouerentur, & stipendia tanquam expertes artis ludicræ facerent. Verùm Augustus histriones immunes verberum fecit, & ne flagellis cæderentur edicto inhibuit, vt & scripsit Cornelius Tacitus vbi suprà, & nonnihil tetigit Suetonius in vita illius, c. 45.

De eadem re.

18 ¶Illud autem non prætermittendum, quòd si non publicè, sed intra priuatos parietes animi causa, vel infirmitatis depellendæ gratia, vel alterius honestæ cuiuspiam occasionis causa quis hanc artem exerceat, non illi fraudi erit, aut dedecori, vt nuncupatim voluit glos. in dicto capite primo, in verbo, ioculatores, & ibi quoque cæteri de vit. & honest. cleric. libro sexto. Innocen. Hostien. Collec. Panormi. & plerique omnes in capite cùm decorum, extr. eodem titulo. Nam & Domitianus Imperator interdixit histrionibus scenam: intra domum quidem exercendi artem iure concesso.

¶Ex

19 ¶Ex his autem quæ diximus intelligi potest quid de athletis dicendum sit, qui & ipsi in scenam descendunt, sed Vlpianus in l.athletas.ff.de his qui no.infa.post Sabinum & Cassium respondit, eos omnino artem ludicram non facere, virtutis enim gratia id facere, & facit l.1.C.de athle.lib.1. Et certè magnos & laudabiles viros legimus eam artem exercuisse. Ex quibus vnum omnium laudatissimum pro omnibus nominare satis erit. Is fuit Plato, quem athletam fuisse tradunt Diogenes Laërtius & Seruius in lib.6. Aeneid. eum locum enarrans,

Atque humeris extantem suscipit altis.

Vbi etiam dicit illum post omnium victoriam se philosophiæ dedisse.

20 ¶Sed id sanè intelligendum est, si virtutis gratia eam artem exercerent, vti declarat d.l.athletas. Nam si in id operas suas locarent, vt pugnarent, non solum sordidi, sed & infames ipso iure fiunt, vt in simili dicitur in l.1. §. item senatusconsultum. ff. de postul. Quod intellige si reipsa in scenam prodirent, aliàs enim ex sola locatione operarum non infamarentur. l.qui autem. quæ est 3.ff.de his qui no.infa. Nisi id ipsum fecissent, vt cum bestiis pugnarent: tunc enim ex eo solo infames efficerentur, etiam si id ipsum non perfecissent. d.l.1.§.bestias, vers. ergo qui locauerit. ff. de postul. Nec tamen exercitium bestiarum conficiendarum per se sordidum est, quod ex eo patet quod scribit Herodianus lib.1. Commodum Imperatorem in id sese exercuisse velu ti fortitudinis gloria, sed id minus decorè quàm modesto principi côueniebat: quasi diceret id illi non fuisse indecorum, si non nimius in eo fuisset, vt etiam suprà diximus cùm de musica locuti sumus, & dicemus quoque posteà in saltatione.

21 ¶TANTVM autem abest vt ars Oratoria siue Rhetorica & eloquentia, cui Roscius Histrionicam comparare voluit, repugnet nobilitati, vt etiã alioquin ignobiles nobilitet, vel teste Firmico Materno, qui libr.3. Astronomicôn c.1. Si luna, ait, ad Mercurium feratur, & ei se cursus sui radiatione coniũgat, sítque luminibus plena, faciet cordatos, ingeniosos, oratores summa eloquentiæ nobilitate fulgentes. Constat autem artem ipsam Rhetoricam inter liberales & ingenuas esse positam, vt nõ necesse sit de ea re ampliùs disputare, præsertim quòd omnes propè libri eius laudibus sunt referti.

Oratores. Rhetores.

22 ¶QVID autem de Saltatoribus? Hi enim propiùs ad Mimos illos & Histriones accedere videntur. Et hos certè Tullius libro primo Officiorum, ponit inter illiberales artifices scribens, Adde huc si placet vnguentarios, saltatores, totúmque ludum talarium. Et libro tertio eiusdem operis, Quid, inquit, si sapiens rogatus sit ab eo qui eum hæredem faciat, cùm ei testamento sextertium millies relinquatur, vt antequam hæreditatem adeat, luce palàm in foro saltet: idque se facturum promiserit, quòd aliter eum hæredem scripturus ille non esset: faciat quod promiserit ille, nécne? Promisisse nollem, & id arbitror fuisse grauitatis: sed quoniam promisit, si saltare in foro turpe decet, honestiùs mentietur, si ex hæreditate nihil ceperit: nisi forte eam pecuniam in Reipublicæ magnum aliquod tempus, vt vel saltare eum, cùm patriæ consulturus sit, turpe non sit. Idque etiam nomen probrosum fuisse ac maledictum satis constat ex eodem Tullio in oratione pro L.Murena, Saltatoré, ait, appellat L.Murenam Cato: maledictum est. si verè obiicitur, vehementis accusatoris: sin falsò, maledici conuiciatoris. Quare cùm ista sis autoritate, non debes M. Cato arripere maledictum ex triuio, aut ex scurrarum aliquo conuicio: neque temere Cõsulem populi Roma. saltatorem vocare: sed conspicere quibus prætereà vitiis affectum esse necesse sit eum, cui verè istud obiici possit. Nemo enim saltat sobrius, nisi fortè insanit, neque in solitudine, neque in conuiuio moderato atque honesto. Intẽpestiui conuiuij, amœni loci, multarum deliciarum comes est extrema saltatio, & cætera quæ sequuntur. Idem in oratione pro Deiotaro multis verbis increpat Castorem, qui Deiotarum ipsum in conuiuio saltauisse dixerat, Quæ crux, inquit, huic fugitiuo potest satis supplicij afferre? Deiotarum saltantem quisquam, aut ebrium vidit vnquam? Et paulò pòst recensitis ipsius Deiotari virtutibus, subdit, Qui igitur adolef

Saltatores. Contra eos.

adolescens nondum tanta gloria præditus nihil vnquam nisi seuerissimè & grauissimè fecerit, is ea existimatione, eáq; ætate saltauit? imitari potiùs Castor aui tui mores disciplinámque debebas, quàm optimo & clarissimo viro fugitiuo ore maledicere. Quod si saltatorem auum habuisses, neque eum virum vnde pudoris pudicitiæq; exempla peterentur: tamen hoc maledictum minimè in illam ætatem côueniret, &c. Idem in oratione contra Pisonem, Gabinium increpat, quòd nudus in conuiuio saltasset, suúmq; saltatorium versasset orbem, fortunæ rotam non pertimescens.

23 ¶Longo antè tempore Scipio Africanus Aemilianus in oratione contra legem iudiciariam Tiberij Gracchi, hæc grauiter conquerebatur apud Macrobium lib.3. Saturnaliorum, cap.14. Docentur præstigias inhonestas: cum cinædulis & sambuca, psalterióque eunt in ludum histrionum, discunt cantare, quæ maiores nostri ingenuis probro ducier voluerunt: Eunt, inquam, in ludum saltatorium inter cinædos, virgines puerique ingenui. Hæc cùm mihi quisquam narrabat, non poteram animum inducere, ea liberos suos nobiles homines docere: sed cùm ductus sum in ludum saltatorium, plus mediusfidius in eo ludo vidi pueris virginibúsq; quingentis. In his vnũ (quo me Reipublicæ maximè misertum est) puerum bullatum, petitoris filium, non minorem annis duodecim cum crotalis saltare: quam saltationem impudicus seruulus honestè saltare non posset. Horatius libr. 2. Ser. Sat.1. scribit Milonium cùm primùm ebrius esset, saltare solitum,

Quid faciam? saltat Milonius, vt semel icto
Accessit feruor capiti.

Id quod confirmat quod suprà diximus ex Cicerone. Idem lib. Carminum 3. Ode 6. queritur quòd puellæ Romæ docerentur motus Ionicos, id est, molles saltationes, quas primi Iones inuenerunt, atque ita fingerentur artubus, id est, componerẽtur ad turpes & libidinosos motus rerum venerearum, vt scitè exponunt interpretes. Huius carmen est huiusmodi,

Motus doceri gaudet Ionicos
Matura virgo, & fingitur artubus.

24 ¶Homerus ille omnium virtutum parens, iustissimúsque rerum omnium æstimator ὀρχηστὰς, id est, saltatores inter hominum pessimos, & maximè redarguendos posuit, dum scribit Iliados lib.24. eodémque vlt.

Τοὺς μὲν ἀπώλεσ' ἄρης, τὰ δ' ἐλέγχεα πάντα λέλειπται,
ψεῦσταί τ', ὀρχησταί τε, χοροιτυπίῃσιν ἄριστοι,
Ἀρνῶν ἠδ' ἐρίφων ἐπιδήμιοι ἁρπακτῆρες. Id est, ad verbum,

Hos quidem interemit Mars. Hæc autem improperia omnia relicta sunt,
Mendacésque, saltatorésque, choreæ strepitibus optimi,
Agnorum & hœdorum publici raptores.

Ita autem vertit Erasmus Chili.3. centu.9. ca.43.

Sustulit hos Mauors, reliqua at mala probra relicta,
Ducendis agnis, atque hædis diripiendis
Strenui.

25 ¶Seneca in prologo Declamationum illud vnum temporum suorum vitium deplorat, quòd cantandi, saltandíque obscena studia effœminatos tenerent. Et vt de recentioribus quoque loquar, Alphonsus Aragonum Rex prudentissimus Socratem irridebat, quòd saltatione animum relaxaret, saltatorem ab insano nihil referre dicens, nisi quòd hic dũ saltat, ille dum viuit, insanus est. Qua ex causa Gallos potissimùm leues esse dicebat, qui quò magis ætate prouecti essent, eo magis saltarent, hoc est, insania se oblectarent. Testis Antonius Panormita in facetiis ipsius Alphonsi, & aliorũ. In quibus etiam illud scriptum est Albertum Imperatorem Romanum dicere solitum, Venationem esse virilem exercitationẽ, saltationem muliebrem. Refert autem Suetonius in Domitiano, cap.13. ipsum Domitianum Senatu mouisse quempiam Questorium virũ, quòd gesticulandi studio teneretur. Dion in Tiberio tradit ipsum

V

Tiberium saltatores Roma expulisse, vetuisséque eam artem vsquam exerceri. Ediuerso arguitur Heliogabalus, qui vt tradit Lampridius, saltatorem ad præfecturam prætorij asciuerit. Arnobius autem lib. 2. aduersus gentes, Idcirco (inquit) animas Deus misit, vt res sancti atque augustissimi nominis symphonicas agerent, & fistularias hic artes, vt inflandis bucculas distenderent tibiis, cantionibus vt præirēt obscœnis numerositer & scabillorum cōcrepationibus sonoris, quibus animarum alia lasciuiens multitudo incōpositos corporum dissolueretur in motus, saltitaret & cantaret, orbes saltatorios verteret, & ad vltimum clunibus & coxendicibus subleuatis lumborum crispitudine fluctuaret. Apud Plutarchum in Philopomene Titus Flaminius Dinocratē Messenium quod in conuiuio ebrius saltasset, lacessit. Cæterùm Decreta Canonica ius non faciunt presbyteris sese his cœtibus immiscendi, in quibus obscœni motus corporum saltationibus efferuntur. c. presbyteri. 34. di. Scitum autem est illud Ecclesiastici 9. Cum saltatrice ne assiduus sis, nec audias illā, ne fortè pereas.

26 *De eadem re. Pro saltatoribus.* ¶ Sunt tamen multa quæ in laudem artis saltatoriæ dici possunt, quæ si quis scire desiderat, legat Lucianum in lib. quem huic rei priuatim dedicauit hoc titulo, περὶ ὀρχήσεως, de saltatione, in quo ostendit hanc saltandi artē maximè nobiles & ingenuos decere, & Athenæum lib. 1. Dipnosophistarum, non vno in loco, & Macrobium lib. 3. Satur. c. 14. & Pyrrhum Anglebermeum in eo libello quem & de saltatione & Musica ædidit, quem, vt ipse dicit, ex Luciano magna ex parte deprompsit: & Alexandrum ab Alexandro Genialium dierum lib. 4. cap. 10. dum de insignibus & dignitate Saliorum loquitur, & iterum lib. 2. cap. 25. & Cælium Rhodiginum Antiquarum lectionum lib. 5. c. 3. & 4. postremæ editionis. Neque enim eorum quæ ab aliis in vnū locum abunde sunt congesta quicquam huc speciatim adscripsisse constituimus, nisi vt fortè aliquid adiiciamus, aut declaremus.

27 ¶ Sed quod illo libro de saltatione, de Phæacibus tradunt Lucianus, & Athenæus locis supra allegatis, est ex lib. 8. Odysseæ, vbi Alcinous Rex ita suos Phæacas cōpellat,

Ἀλλ᾽ ἄγε Φαιήκων βητάρμονες ὅσσοι ἄριστοι
παίσατε, ὥς χ᾽ ὁ ξεῖνος ἐνίσπῃ οἷσι φίλοισιν
οἴκαδε νοστήσας, ὅσσον περιγινόμεθ᾽ ἄλλων
ναυτιλίῃ, καὶ ποσσί, καὶ ὀρχηστυῖ, καὶ ἀοιδῇ.

Sed agite Phæaçum saltatores quicunque optimi
Tripudiate, vt & hospes dicat suis amicis
Domum reuersus quantùm superamus alios
Nauigatione, & pedibus, & saltatione, & cantilena.

Sed & locus Hesiodi quo facit Musas saltantes, est in initio Theogoniæ,

Μουσάων Ἑλικωνιάδων ἀρχώμεθ᾽ ἀείδειν,
αἵ θ᾽ Ἑλικῶνος ἔχουσιν ὄρος μέγα τε ζάθεόν τε,
καί τε περὶ κρήνην ἰοειδέα πόσσ᾽ ἁπαλοῖσιν
ὀρχεῦνται.

Musas Heliconiades incipiamus canere,
Quæ Heliconem tenent, montem magnúmque, diuinúmque:
Et circa fontem nigrum pedibus teneris
Saltant.

28 ¶ Sed & quod ipse Lucianus scripsit Socratem iudicatum ab Apolline omnium sapientissimum dedisse saltationi operam, hoc & ipsum tradit Xenophon in Symposio, Laërtius in vita ipsius, & Plutarchus in lib. de tuenda bona valetudine. Quod itē tradit Lacedæmonios saltationibus plurimùm vacasse: huic concinit quod refert idē Plutarchus in vita Lycurgi, eum lege sanxisse, vt puellæ in quibusdā sacris saltarent, canerentque præsentibus spectantibúsque iuuenibus. Et quod etiam scribit Quintilianus lib. 1. c. 11. Lacedæmonios saltationem quandam tanquam ad bella quoque vtilem inter exercitationes habuisse. Et quod denique de Platone dicit, certè ipse Plato de Legibus lib. 2. tradit Deos laboriosam vitam hominum miseratos, remissiones laborum

borum constituisse Musas quoque, & Apollinem Musarum ducem, & Bacchum con celebratores adhibuisse, qui cum voluptate saltationes nobis ducerent. Sed & inibi scribit vnumquodque animal natura saltare consueuisse, hominem vero cum numeri sensum acceperit, saltationem peperisse. Et lib. 6. eiusdem operis, in solennitatibus nudas adolescentulas, cum nudis iuuenibus saltare iussit, vt & ex eo repetit Eusebius Euangelicæ præparationis lib. 13. cap. 12. Qui id ipsum ex Lycurgi legibus accipere videtur. Ex quibus tradit Plutarchus in vita ipsius tripudia per omne tempus celebrari solita, nisi forte militiæ vacarent.

29 ¶ Quibus & illud addere poteris 2. Reg. 6. cap. Dauid illum aliquando saltasse totis viribus ante Dominum, veluti non sit indecorum, nec inhonestum aliquando è re nata, & tempestiue saltare. Nam vt scribit Ecclesiasticus 3. cap. Omnia tempus habēt, inter quæ illud subiungit paulò pòst, Tempus saltandi. Quódque Pindarus Apollinem saltatorem vocat,

Mediocritas hac in re sequenda.

O saltator venustatis rex Pharetrate.

Et Eumelus aut vt aliis placuit Aristinus Corinthius Iouem saltatorem introducit, quod ex illis expendit Athenæus di lib. 1. Dipnosophistôn. Homerus quoque si is est in Hymno Apollinis facit Gratias, Horas, Harmoniam, Heben, & Venerem tripudiantes, atque Iunonem in carpum manus tenentes,

αὐτὰρ ἐϋπλόκαμοι χάριτες καὶ ἐΰφρονες ὧραι,
ἁρμονίη θ' ἥβη τε, διὸς θυγάτηρ τ' ἀφροδίτη,
ὀρχεῦντ' ἀλλήλων ἐπὶ καρπῷ χεῖρας ἔχουσαι.

Cæterùm Plutarchus in libro de bona valetudine tuenda scribit saltationem Socrati fuisse exercitationem minimè iniucundam.

30 ¶ Id quod etiam intellexerim modò ne nimiùm scitè vel elegāter quis id faciat. Nam vt suprà diximus in Musica, probro datū est Semproniæ, quòd sciret saltare elegantius quam necesse esset probæ. In quam etiam sententiam refert Herodotus in Erato historiam non inelegantem. Cùm Clisthenes Aristonymi filius, Sicyonis tyrannus filiam nomine Agaristam destinasset nuptum dare ei, quem præstantissimum Græcorum omnium comperisset, nunciaríque ob id iussisset, vt quisquis sese dignum putaret, qui eius gener esset, is ad lx. diem Sicyone præstò foret: illúcq; multi proci contendissent, inter quos Hippoclides Tisandri filius qui præcipuè Clistheni erat cordi: quippe qui viribus, strenuitate, musica, & oratione longè alios antecelleret. Ille nuptiarum die, quo Clisthenes iudicaturum se quem ex omnibus deligeret, iussit tibicinem sibi canere ἐμμέλειαν, id est, saltationis genus quoddam sedatum: tibicinéq; o ... sequente saltauit sibi quidem placens: sed Clisthenes omnem rem cernens dissimulauit. Posthæc aliquantulum interquiescēs Hippoclides iussit inferri sibi mensam, qua illata primùm super eam Laconicos saltauit modulos, mox alios Atticos, deinde super mensam capite statuto cruribus veluti brachiis modulabatur, ad cuius primam & secundam saltationem etsi stomachabatur Clisthenes tam impudentem generum sibi fieri, tamen sese continebat nolens in eum irrumpere. At vbi vidit cruribus veluti manibus gesticulantem, iam se vltrà continere non sustinens ὦ παῖ τισάνδρου ἀπωρχήσαο γάμον τὸν γάμον, fili Tisandri desaltasti matrimonium. Cui ille οὐ φροντὶς ἱπποκλείδῃ nihil curat Hippoclides. quæ vox postea abiit in Prouerbium.

31 ¶ In qua re quoque considerandus est cuiusque gentis mos & consuetudo, vti & in cæteris omnibus artibus suprà diximus in principio huius capitis. Nam & Paulus Aemilius in Epaminunda, scribit quod & suprà diximus musicen Romanorum moribus, abesse à principis persona. Saltare etiam in vitiis poni, quæ omnia apud Græcos & grata, & laude digna ducuntur. Lucianúsq; in illo libro de Saltatione suprà citato, scripsit apud alias quoq; multas gētes id non probrosum fuisse. Nec semper quoque inhonestū fuit Romanis, vt diximus, & ostēdit Macrobius vbi suprà citauimus.

Mos patria considerādus.

23 ¶ PVBLICANI, qui Græcis τελῶναι dicuntur, id est, tributorum & vectiga-

Publicani.

lium exactores, collectores, redemptores, siue conductores, inter sordidos, abiectos, infames, & prætereà malè moratos habiti sunt, tum apud Iudæos, tum Græcos, Romanósque. De primis enim quis nescit illud Matthæi, capite decimooctauo, Si ecclesiam non audit, sit tibi sicut Ethnicus & Publicanus? Et capite vicesimoprimo, Publicani & meretrices præcedent vos. Et Marci secundo, Multi Publicani & peccatores simul discumbebant. Et Lucæ quinto capite, Quare cum Publicanis & peccatoribus manducatis? Et capite decimoquinto, Erant appropinquantes ei (de Domino Iesu loquitur) Publicani & peccatores. Et aliis multis similibus locis. De Græcis autem & Romanis testimonium perhibent Aristoteles & Tullius, dum hos negant haberi inter honestos ciues, vt ex his nonnulli repetunt. Ipse autem Tullius alicubi nõ adeo bene sentit de Publicanis, vt cùm ad Q. fratrem lib. 1. Improbum, ait, negociatorem, paulò cupidiorem Publicanum comprimere non possis. Sed & Vlpianus in l. quantæ. ff. de Publica. Quantæ, inquit, audaciæ, quantæque temeritatis sint publicanorum factiones, nemo est qui nesciat. Et certè huius tantæ illorum audaciæ temeritatis & auaritiæ exemplum memorabile habes L. Pomponij Veientani, & M. Posthumij Pyrgensis & aliorum publicanorum apud Liuium libro quinto, secundi belli Punici, post principium. Et huius rei argumento Bald. in l. dissolutæ. ad finem. C. de condicti. ex leg. voluit huiusmodi Publicanos cogendos edere libros suarum rationum, vti vsurarios de quibus in clementina prima. §. cæterùm. de vsuris. De qua re tamen vide Roma. Iasonem, Alciatum, & alios recentiores in l. prima. C. de edendo, & Franciscum Aretinum in capi. primo, de probationibus. Plutarchus in Lucullo tradit ipsum Lucullum Publicanos, veluti Harpyias labores mortalium depascẽtes, Asia eiecisse.

Publicanorũ audacia.

An ij teneantur edere libros suarum rationum.

33 *Pro Publicanis.*

¶ Quanquam scio aliquando Publicanos ipsos fuisse in quodam precio apud Romanos, vt probat illud Ciceronis in oratione pro lege Manilia. Nam & Publicani homines honestissimi & ornatissimi suas rationes & copias in illam prouinciã contulerunt. Et in oratione pro Plancio, Flos Equitum Romanorum firmamentum reipublicæ publicanorum ordine continetur. Et in 3. in Verrem actione, Venit ad Chelidonem C. Mutius Eques Romanus, Publicanus, homo cum primis honestus. Ex quibus intelligis Equites quoque Romanos fuisse eo tempore Publicanos. quod & videre licet ex Asconio Pediano, qui in oratione Ciceronis pro Milone mentionem facit M. Papyrij equitis Romani, Publicani, familiaris Pompeio. Sed vt redeamus, idem Cicero in oratione de prouinciis Consularibus, Iam verò, inquit, publicanos miseros (me etiam miserum illorum ita de me meritorum miseriis ac dolore) tradidit in seruitutẽ Iudæis, & Syris, nationibus natis seruituti. Et haud multò pòst, Quid multa? crudelis haberetur, si in hostẽ animo fuisset eo, quo fuit in ciues Rom. eius ordinis præsertim qui est semper dignitate sua, benignitate magistratus sustentatus. Sed & mox paulò, Qui propter illum hostem Senatus inimicissimum ordinis equestris bonorúmque omnium non solùm bona, sed etiam honestatem miseri deperdiderunt, quos non parsimonia, non continentia, non virtus, non labor, non splendor tueri potuit contra illius heluonis & prædonis audaciam. Ex quibus etiam vides illos fuisse equestris ordinis, in eísque dignitatem, splendorem (quæ nobilitas est vt diximus suprà cap. secundo, nume. decimonono.) & honestatem fuisse. Et in oratione pro Cn. Plancio Adiungam, si vis, id quod tu etiam huic obesse putas, patrem publicanum. Qui ordo quanto adiumento sit in honore, quis nescit? Flos enim equitum Rom. ornamentum ciuitatis, firmamentum Reipub. publicanorum ordine continetur. Et in oratione contra L. Calphurnium Pisonem de Gabinio loquens, Ille gurges atque heluo natus abdomini suo, non laudi atque gloriæ, cùm equites Romanos in prouincia cùm Publicanos nobiscum & voluntate & dignitate cõiunctos, omnes fortunis, multos fama vitáque priuasset, &c. Et lib. 5. Epistolarum familiarium, epist. 20. satis declarat apud illos pecuniam solere deponi, tanquam eorum fides esset probatissima, atque exploratissima. Et in libro decimotertio eiusdem operis epistola decima, ad Crassipedem scribit se vniuerso ordini publicanorum multùm semper libentissimè tribuisse, idque pro magnis eius ordinis erga se meritis. Sed & ad

& ad Quintum fratrem scribit ordinem publicanorum de ipsis optimè meritum, & per ipsos cum Republica fuisse coniunctum. Et non multò pòst, Nomen, inquit, publicani neque hi debent horrere, qui semper vectigales fuerunt. Et vt tandem de cæteris scriptoribus loquar, Plinius libro tricesimotertio, capite secundo, Iudicum ait appellatione separari eum ordinem (de equitibus loquitur) primi omnium instituêre Gracchi discordi popularitate in contumeliam Senatus: mox ea debellata, authoritas nominis vario seditionum euentu circa publicanos substitit, & aliquandiu tertiæ vires Publicani fuere.

34 ¶DE NOTARIIS & Tabellionibus diximus obiter suprà capite 30. nume. 8. similiter & notarius, & seq. ex quo loco assumes quæ hîc tibi necessaria videbuntur. Sed quibus addes quod scribit Angel. consi. 284. præmisso, in fi. Spurios non posse id munus assequi, quod quidem si verum esset, nonnihil spectaret ad honorem notariorum. Sed id pendet ex iis quæ latiùs scripsimus suprà capite decimoquinto, nume. 10. sed & illud, & multis seq.

Notarij.

35 ¶DE COQVIS & nos quoque diximus in illo eodem cap. 30. nume. 10. sed & cocus. Quibus item addes Ciceronem in oratione pro Roscio Amerino, hos posuisse inter viles & illiberales artifices, vti etiã facit Iulius Firmicus lib. Astronomicôn, 3. cap. 9. in septimo loco. & ante hos Aristoteles libro primo Politicôn, cap. 4. Sed & Plato in Gorgia hanc Coquinariam artem dicit voluptatis curatricem, facultatem ad ipsam voluptatem, circa quam totum eius studium versatur, omnino absque arte procedere: neque voluptatis ipsius naturam considerantem, neque causam temerariam prorsus, neque pensi quicquam habentem, sed vsu quodam, & experientia & memoria eius quod consueuit accidere solùm fretam, voluptates studiosè curantem. Aelianus libro decimoquarto, de varia historia, scribit Lacedæmone alios coquos esse non licuisse, quàm carnis tantùm. Qui verò præter hanc artem nouisset, Sparta eiiciebatur, perinde ac ægrotantium purgamenta. Maximus autem Tyrius, Sermo. 7. in princip. tradit Lacedæmonios è Sparta migrare iussisse Mithecum cocum insignem. Apud Homerum Vlysses profitetur se coquendi & ignem colligendi peritum esse. Quod ex eo annotat Athenæus libro 1. Dipnosophistarum. Alibi quoque diximus ex eodem Homero Achillem & Patroclum operam coquinariam exercuisse, vt videbis suprà cap. vicesimo, nume. 101. tamen si priorem. Sed & ipse Athenæus autoritate Euemeri Coi in tertio libro sacræ historiæ, tradit Cadmum auum Bacchi cocum fuisse. Satis autem constat coquorum artem seruilem fuisse ex l. legatis seruis. §. si vnus. ff. de legatis tertio. & in l. seruis vrbanis. §. seruis lecticariis. eodem titulo. Nam & Alexander Seuerus, vt in eius vita scribit Lampridius, cocos non nisi seruos habuit, ita vt si quis deesset, emeret. Quanquam olim Romani coquos non habebant in seruitiis, sed eos ex macello conducebant, vt tradit Plinius libro decimooctauo, capite vndecimo. Liuius autem 4. decad. lib. 9. de exercitu Asiatico loquens, scribit coquum vilissimum antiquis mancipium & æstimatione & vsu, tum in pretio esse, & quod ministerium fuerat, ars haberi cœpta. Quod in id notandum quod nostri disputant, an coquum esse ars sit, an artificium, de quo vide text. in l. si quid. §. vltimo. & ibi Bald. & Cepol. ff. de ædilitio edicto. & in dicta l. legatis. §. si ex officio. & ibi glo. & d. §. si vnus. ff. de legat. 3. & glo. in l. si cui. ff. quib. mod. vsufr. acquir. Roma. sing. 651. quid esse coquum. Cepol. in l. merces. la 1. versicu. sed quid de coco. ff. de verborum significatio.

Coqui.

36 ¶Sunt tamen nonnulla, quæ ad laudem huius artis pertinere possunt. Nam apud Homerum Vlysses profitetur se eius artis peritũ esse, quod & ex eo annotauit Athenæus libro primo Dipnosophistarum. Et quod alibi quoque diximus ex eodem Homero Achillem & Patroclum operam coquinariam exercuisse, vt videbis suprà cap. vicesimo. numero 101. incipien. tamen si priorem. Quin ipse Athenæus autoritate Euemeri Coi in tertio libro sacræ historiæ, tradit Cadmum auum Dionysij Bacchi

coquum fuisse. Deniq; tanti ea ars æstimata est, vt fuerint qui de ea scripserunt. Nam Plato in Gorgia tradit Mithecum illum, de quo suprà locuti sumus, scripsisse de arte coquinaria Siculorum. Extántque etiamnum libri de ea arte Apitij illius, nisi ij supposititij sint.

37 ¶SED ET idem Tullius in illa quoque eadem oratione pro Roscio Amerino in eum ordinem vilium & sordidorum artificum redegit Pistores, vti etiam Iulius Firmicus libro tertio, capite duodecimo, in sexto loco, in fi. Et est bonus apud nos text. in l. maximarum. C. de excusatione munerum. libro decimo. & in l. prima. C. de perfect. dignitate. libro duodecimo. Quo etiam spectat text. in l. maximarum. versicu. sordidorum. C. de excusatione munerum. libro decimo, Hincque Pistores arcebantur a perfectissimatus dignitate. l. prima. C. de perfectissim. dignitate. libro duodecimo. imo & alia quauis dignitate. l. prima. C. de pistor. libro vndecimo. Nam & id munus seruorum erat. l. quæsitum est. §. Trebatius. ff. de fundo instructo. Quanquam quod ad eorum laudem spectare videtur, inter cætera Iouis cognomenta, Romani illi Pistoris cognomentum tribuerunt, vt tradit Ouidius huius rei rationem reddens lib. 6. Fastorum,

Pistores.
Lecticarij.

Discant Pistoris quid velit ara Iouis.

Cuius etiam meminit Lactantius lib. 1. c. 20.

38 ¶Sunt autem Pistores, ne id ignores, qui panem conficiunt, ex Varrone libr. primo, de vita populi Romani, apud Nonium Marcellum, Martiali libro octauo, epigram. decimosexto. Suetonio in Cæsare, cap. quadragesimooctauo, & Plinio lib. decimooctauo, cap. vndecimo, vbi scribit Pistores Romæ non fuisse ad Persicum vsque bellum, ipsósque Quirites panem fecisse, mulierúmque id opus fuisse. quod & satis declarat dicta l. quæsitum. §. Trebatius. ff. de fundo instruct. Et hi quoque Panifices dicuntur, scilicet, à pane faciendo, Varroni lib. 4. de lingua Latina, Cornelio Celso libro secundo, capite decimooctauo, vbi ita scribit, Panificia, quæ ex frumentis fiunt, generis valentissimi esse. Nam & hic paulò pòst, Quominus, inquit, mirum est opus pistorium valentissimum esse, quod ex frumento constat. Ex quibus etiam vides opus pistorium, & panificium idem esse.

39 ¶Cæterùm sunt & Pistores dulciarij, qui crustula, lucunculos, hamos, lacertulos, & alia scitamenta mellita conficiunt, vt videre est apud Apuleium lib. 10. Asini aurei. Et de huiusmodi Pistore est distichon Martialis lib. 14. epigram. 222. cui titulus præponitur, Pistor dulciarius,

Mille tibi dulces operum manus ista figuras
Extruet, huic vni parca laborat apis.

Heliogabalus autem apud Lampridium, Dulciarios, inquit, habuit, qui de dulcibus exhiberent, quæcunque coqui de diuersis eduliis exhibuissent. Vbi vides dulciarium simpliciter, & sine adiectione Pistoris significari concinnatorem edulium mellitorum, & operis Pistorij dulcedine conditi, esséque substantiuum. At hos dulciarios Vegetius lib. 1. de re mili. c. 7. à militia & castris abigendos esse censuit.

40 ¶FABRI quoque simpliciter inter viles nominantur ab Ecclesiastico, cap. 38. & Accursio in §. quod autem. in verbo, mechanicis, in Authen. de non alie. reb. eccle. & Luciano in Fugitiuo. Quanquam vt omnino non existimemus illos despiciendos, Homerus lib. 5. Iliados cum honore meminit Harmonidæ τέκτον☉, id est, fabri lignarij. nam τέκτων, vt scribit Valla, propriè significat Fabrum lignariũ. Et licèt Suidas eam vocem communem esse & lapidariis, & lignariis affirmet: tamen ex sequentibus verbis Homeri satis constat illum fuisse lignarium, quòd scilicet Paridi naues fabricasset. Sed & apud eundem Homerum lib. 23. Odysseæ Vlysses, quem & ipse, & alij inter primos Græciæ Reges ponunt, profitetur se suum coniugalem lectum fabricasse, & alium prætereà neminem, & quatuor versibus interiectis,

Fabri.
Lignarij.

Ἐν λεχέεσσιν τέ. τὸ δ' ἐγὼ κάμον, οὐδέ τις ἄλλος.
Κολλητὰς δ' ἐπέθηκα θύρας πυκινῶς ἀραρυίας.
Καὶ τότ' ἔπειτ' ἀπέκοψα κόμην τανυφύλλου ἐλαίης.
Κορμὸν δ' ἐκ ῥίζης προταμὼν, ἀμφέξεσα χαλκῷ.

Sed & lib.eiusdem operis 5.idem Vlysses nauem sibi manibus propriis fabricauit, vtpote qui erat, vt ipse dicit, εὖ εἰδὼς τεκτοσυνάων, id est, benè sciens, siue peritus artis fabrorum.quod & ex eo annotauit Aelianus libro septimo Variæ Historiæ, vbi de ea re laudat. De Bachacare carpentario non sine dignitate meminerunt sacræ literæ 1.Paralipome.cap.9. Et de Artemone Loripede, qui ob id lectica vehebatur, Plutarchus in Pericle. Sunt autem qui hos Fabros lignarios Scandularios vocari volunt, & inter alios Nebrissensis in suo lexico, de quibus in l.vltima in principio. ff.de iur.immu. & apud Plinium libr.16.c.10.& Vitruuium lib.2.c.1. Vegetium lib. 2.de re milit.c.23.

41 ¶Quantum autem ad Fabrum Ferrarium pertinet, potuisset videri non esse sordidum, nec indecorum: quando & hanc artem Vulcano Iouis & Iunonis, id est, maximorum Deorum, aut vt alij dicunt, solius Iunonis, citra viri congressum filio peculiariter tribuunt Homerus, Virgilius, poëtæ omnium celebratissimi, & cæteri omnes. Et alibi scilicet cap.4.nume.7.& vt ad imperatores, ostendimus Martium qui in imperio successit Posthumo & Lolliano, eam artem exercuisse. De quo etiam admodum gloriabatur, vt inibi videre poteris. Tradit autem Plutarchus Theopompi authoritate Demosthenē cognominatum fuisse Macheropium, quòd filius esset Demosthenis, viri quidem boni & honesti, sed gladiorum fabri. quod & Suidas scribit. Homerus libr.7. Iliados non sine honore meminit Tichij fabri, qui scutum Aiacis fabricauit. De quo etiam Ouidius lib.3. Fastorum ad fi. *Ferrarij.*

Nec quisquam iunctas faciet bene vincula plantæ,
Pallade sit Tichio doctior ille licet.

Quo in loco nonnulli legunt Titio.

42 ¶FABROS aūt aurarios, quos probatissimi quique scriptores, vt Plautus in Menæhmi, Cicero in 6.in Verrem acti.& Plinius lib.33.c.5.& Apuleius ita Vulcanum appellans libro sexto Metamor.& l.scribit.ff.de auro & argento legato.& l.prima. C.de excus.artifi.libr.x. vno verbo aurifices appellant: Firmicus, quo loco statim citabimus, inauratores, & bractearios vocat: alij Bracteatores appellant, vtrosque à bracteis vt satis indicat Plinius vbi suprà, Græci χρυσοχοοὺς vocant. Hos, inquam, inter honestos artifices reponit Firmicus libro quarto, c.decimoquinto in Venere. Et certè Homerus Laërcem aurificem non indignum putauit, quem memoraret libr. tertio Odysseæ, *Fabri aurarij. Aurifices. Inauratores. Bractearij.*

Εἷς δ' αὖ χρυσοχόον Λαέρκεα δεῦρο κελέσθω
Ἐλθεῖν, ὄφρα βοὸς χρυσὸν κέρασιν περιχεύῃ.

Vnus rursus aurificem Laercea huc iubeat
Venire, vt bouis aurum cornibus circunfundat.

Sed & idem alibi apertè docet hos non contemnendos, cùm scribit eiusdem operis libro sexto,

Ὡς δ' ὅτε τις χρυσὸν περιχεύεται ἀργύρῳ ἀνὴρ
Ἴδρις, ὃν Ἥφαιστος δέδαεν, καὶ Παλλὰς Ἀθήνη
Τέχνην παντοίην: χαρίεντα δὲ ἔργα τελείει.

Sicut autem quando quis aurum circunfudit argento vir
Peritus, quem Vulcanus docuit, & Pallas Mineruа
Artem omnigenam, gratiosa autem opera perficit.

Veruntamen moribus nostris hæ artes mechanicæ reputantur. De Bractеariis vide tex.apud nos in d.l.1.& ibi Alcia.& Pyrrhum.C.de exc.ar.lib.10.

43 ¶Quod autem ad fabros ærarios pertinet, tradit Theodoretus episcopus Cyrenensis in Polymorpho, statim in initio, quod Alexander ille faber ærarius cùm nihil in

se egregium & suspiciendum haberet, non generis nobilitatem, non dicendi facultatem, non regendi populi artem, non ducendi exercitum scientiam, non rerum in bello fortiter gestarum commendationem, & solummodo sordidam & illiberalem artem exercere, ex sua sola aduersus diuinissimum Paulum notus extitit. Tanti autem fecerunt antiqui Romani fabrum ærarium, vt si quando quid ab illis factum est nomen, eorum scriptis insererent. Sic Mamurium nominarunt, per quem multa ancilia similia ei quod è cœlo lapsum est, fecerunt, vt scribit Seruius in 7. Aeneidos in eum locum,

Læuáque ancile gerebat.

Et festus Pompeius lib. 11.

44 *Tabernarij. Popinarij. Caupones.*

¶TABERNARIOS, Popinarios, vel Popinones, vt eos vocat Nonius Marcellus, Caupones, & vt vulgò vocamus Hospites illos publicos, nemo est qui non inter vilissimos reponat, & inter cæteros Tullius in oratione pro L. Flacco, Opifices, inquit, & tabernarios, atque omnem illam fęcem ciuitatum quid est negotij concitare. Et Iulius Firmicus lib. 4. Astronomicôn. c. 15. in Venere. Et est optimus text. in l. humilem. C. de incæst. nup. & in l. 1. C. de natu. lib. & in Clementina prima, de vita & honestate clericorũ. & facit etiam text. in c. nulli, quadragesimaquarta distinctione. Videmus autem plerunque tabernarias, & earum famulas pudicitiæ adeo prostitutæ, vt non admodum differant ab his quæ in lupanaribus prostant. Quod & satis insinuat text. in l. vlti. C. si mancip. ita vene. ne prosti. & in l. Athletas. §. ait Prætor. ff. de his qui no. infa. & facit etiam tex. in l. quæ adulterium. C. de adulte. In tabernis autem vinum vendi constat ex Suetonio in Claudio c. 40. dum scribit, Describsit abundantiam veterum tabernarum, vnde solitus esset vinum olim & ipse petere. Hos quoque vinarios appellare vt postea dicemus.

Tabernariæ et earum famulæ plerunque meretrices.

45 ¶Denique Aymo Crauetta consilio centesimosexagesimotertio, videndum est, columna prima, dicit per huiusmodi artem Cauponariam derogari nobilitati, etiamsi eam artem quis exerceat pro vendendo vino, quod ex suis vitibus natum sit: si ad vlteriora processum sit, videlicet vendendo carnes & alia edulia, quæ ex suis prædiis non sint percepta. Et ita debere intelligi quod scribitur in c. eiiciẽs. 88. distin. & quod tradit Panormi. consi. 6. casus super quo, in secundo dubio, libro primo, quòd clericus vendens vinum ex suis vitibus collectum non dicitur negotiari, nec tenetur soluere gabellas vel datia, vt dicit probari in d. c. eiiciens, & not. à Doct. in c. quanquam, de censib. libro sexto, & in clem. præsenti, eodem titu. & sequitur Philip. Deci. in c. ecclesia sanctæ Mariæ, col. vlti. de constitut. Sed tu hîc vide quæ scripsimus suprà c. 27. nume. 8. sed & ad hanc.

46 *Agitatores.*

¶AGITATORES tametsi infames non sunt, vt scribitur in d. l. Athletas, in prin. ff. de his qui no. infa. Tamen eos esse infimæ sortis, ac vilis pretij apertè ostendit Iurisconsultus in l. Titius. §. vlti. ff. de acti. empti. Hi autem sunt, ne tu ignores, equorum curruúmque rectores, vt satis declarat Tullius ad Atticum lib. 13. Nec est melius quicquam, quàm vt Lucullus sustineat currum equósque, vt bonus sæpè agitator. Et Virgilius lib. Aeneid. 1.

Et equorum agitator Achillis,
Armiger Automedon.

De quibus & tu videre poteris Budæum in annotationibus ff. in l. athletas, de his qui no. infa.

47 *Campsores. Trapezitæ.*

¶CAMPSORES quos vulgò vocamus, id est, Trapezitas, Collybistas, Nummularios, Mensarios, aut vt etiam alij vocant, Argentarios inter viles reponunt nostræ leges, & earũ interpretes, scilicet lex, si Cohortalis. C. de Cohor. li. 12. & Bal. in c. trãsmissam, col. 2. versi. secundùm Bar. de elec. & Alcia. in tracta. Præsumpti. regula 1. præsump. 48. nume. 6. vbi negat esse nobiles. Quãuis Iulius Firmicus, Argentarios inter honestos artifices ponat lib. Astronomicôn. 4. cap. 15. in Venere. Hósque muneribus personalibus eximũt nostræ leges, vt patet ex l. 1. C. de excus. arti. lib. 10. Quid tamen

intersit

intersit inter hos,& alios suprà nominatos,intelliges ex Alcia.libro quarto Dispunctionum,c.22.Alibi autem diximus Augusto fuisse obiectum auum argentarium,vt videre licet suprà capite 4.nume.7.in princ.

48 ¶PRAECONVM munus ignobile fuisse videri potest Ciceroni Epistolarũ familiarium libro sexto ad Leptam,epistola incip.Simul accepi, quam scribit authoritate Ampij Balbi Iurisconsulti, eos qui præconium facerent, lege vetari esse in Decurionibus.Et Horatio scribenti lib.1.Ser.Saty.6. — *Præcones.*

Nec timuit, sibi ne vitio quis verteret olim,
Si præco paruas,aut vt fuit ipse,coactor.
Mercedes sequerer.

Nam & hoc quoque visum est Alciato,in l.mercis,la 2.in fi.ff.de verbo.signifi.vbi in id citat in margine, vt sui moris est, Leos.ff.de Decuri.quæ tamen de illis non loquitur.At hi,inquit, simpliciter musicam nõ profitentur, sed voce & clamore populum alloquuntur,Iuuenalis Saty.3.

Quondam hi cornicines,& municipalis arenæ
Perpetui comites,notæque per oppida buccæ.

49 ¶Veruntamen Homerus lib.2.Odisseæ, haud multò post prin. Pisenoris præconis non sine honore meminit,

Σκῆπτρον δέ οἱ ἔμβαλε χειρὶ
Κῆρυξ Πεισήνωρ πεπνυμένα μήδεα εἰδώς.

Sceptrum autem sibi iniecit manu
Præco Pisenor prudentia consilia sciens.

Idem libro primo Iliados, meminit etiam honorificè Thaltybij & Eurybatis Præconum.

Ἀλλ' ὅγε Ταλθύβιόν τε καὶ Εὐρυβάτην προσέειπε,
Τώ οἱ ἔσαν κήρυκε καὶ ὀτρηρὼ θεράποντε.

Sed hic Thalthybiúmque,& Eurybatem affatus est,
Hi ipsi erant præcones,& fortes ministri.

Et paulò pòst eos vocat Iouis & virorum nuncios,cùm dicit,

Χαίρετε κήρυκες Διὸς ἄγγελοι ἠδὲ καὶ ἀνδρῶν.

Et Demetrij quoque præconis honorificè meminit Plutarchus in Timoleone,in fin. & Lei Agnusij idem author in Theseo. Et alibi quoque Cicero non omnino contemnendos esse præcones declarat,cùm in oratione pro Cn.Plancio de Gramio præcone loquitur,quid scilicet aliquando responderit P. Nasicæ Consuli aliquid interroganti medio in foro. Quid item M.Druso Tribuno plebis homini potentissimo. Mercurius autem κῆρυξ θεῶν, præco Deorum dictus est, vt tradit Diodorus Siculus libro sexto, Bibliotheces capite decimoquinto, & Phurnutus. Vnde vt opinor huic Deo præcones & præconia attribuuntur, vt tradit ipse Diodorus vbi suprà. Præconum duo genera esse tradit Demosthenis Scholiastes, vt apud eum videre licet. Horum autem ars non admodum quæstuosa fuit, vt patet ex illo Horatij loco suprà citato, mediocrem tamen ea in re fuisse testatur Martialis libro quinto,epigram.quinquagesimoseptimo.

Artes discere vult pecuniosas?
Fac discat citharœdus, aut choraules.

Quos versus suprà attulimus, sed quod ad hunc locum pertinet, subiungit Martialis,

Si duri puer ingenij videtur,
Præconem facias,vel architectum.

Cui adstipulatur Quintilianus cum dicit, Præco plus debet voci suæ quàm orator.

50 ¶SCRIBAS apud Græcos in honore fuisse,non ita apud Romanos satis constat ex eo quod scribit Probus Aemilius in vita Eumenis, quę dicit Philippum Amyntæ filium habuisse ad manũ scribæ loco,quod multò, inquit,apud Græcos honorificen- — *Scribæ.*

tius

tius est, quàm apud Romanos. Nam apud nos re vera sicut sunt mercenarij, scribæ æstimantur. At apud illos è contrario nemo ad id officiũ admittitur, nisi honesto loco, & fide, & industria cognita: quòd necesse est omnium cõsiliorum esse participem. Plutarchus autem in vita eiusdem illum dicit fuisse Archigrammateum, id est, principem scribam Alexandri Magni. Sed & constat apud Clusinos Scribam secundum locum à Rege tenuisse ex Liuio lib. 2. ab vrb. condi. vbi loquens de Mutio Scæuola, Abdito, inquit, intra vestem ferro proficiscitur. vbi eò venit, in confertissima turba propè regium tribunal constitit: ibi cùm stipendium fortè militibus daretur, & scriba cum Rege sedens pari ferè ornatu multa ageret: cum milites vulgò adirent, timens sciscitari vter Porsena esset, ne ignorando Regem semet ipse aperiret, quis esset, quò temere traxit fortuna facinus, scribam pro Rege obtruncat, & cætera quæ sequuntur.

51 ¶Apud Hebræos quoque scribæ erant inter præcipuos Regis comites, & principes & consiliorum participes, vt patet ex 2. Regum, c. 8. & 20. & alibi sæpè in libris Reg. & Paralip. 1. c. 18. ad fi. & 1. Esdræ. 7. & Hieremiæ 36. Nam & ij apud eosdem de rebus ambiguis solebant consuli, & ex oraculis sacrarum literarum respõdebant, vt etiam patet ex c. 2. 13. & 23. Matthæi & 12. Marci, & 1. ad Corinth. 1. & alibi infinitè. Et apud Persas quoque, quod vel hinc intelligi potest, quòd Alexander Magnus Amenidem priùs Darij scribam, eo mortuo Euergetis præfuit, vt tradit Q. Curtius lib. 7.

52 ¶Sed vt redeamus ad Rom. scribit Valerius Maximus lib. 2. c. 1. Cn. Flauium libertino patre natum & scribam, cum ingenti nobilitatis indignatione Aedilem Curulem factum, Ius ciuile vulgasse, cúmque cùm ad visendum ægrum collegam suum veniret, neque à nobilibus quorum frequentia cubiculum erat completum, sedendi loco reciperetur, sellam Curulem afferri iussisse, & in ea honoris pariter atque cõtemptus sui vindicem cõsedisse, id quod etiam retulit Liuius 1. deca lib. 9. ad fi. vbi & ipse tradit, quòd cùm se à tribubus ædilem nominari se videret, nec eius nomen recipi, quòd scriptum faceret, tabulam posuisse, & iurasse se scriptum non facturum. De qua re etiam Pomponius noster in l. 2. §. postea cùm Appius. ff. de orig. iur. hunc quoque scribam & libertini filium fuisse dicit, & ob id quòd Ius ciuile populo tradidisset, Tribunum plebis, & Senatorem, & Aedilem curulem factum fuisse. Ex quibus planè intelligis scribas apud Romanos non in magna dignatione fuisse. Quanquam, ne illud omittamus, apud Valerium Maximum lib. 4. c. 5. legimus aliquando prætoriis comitiis Cn. Scipionem Africani superioris filium, & scribam Cicereium in campum descendisse, Cicereiúmque omnibus sententiis antelatum fuisse, quod videns Cicereius abiecta candida toga competitoris sui suffragatorem agere cœpit, vt scilicet Præturam meliùs Africani memoriæ concederet, quàm sibi vendicaret. Ex quibus facilè intelligis, scribas apud Romanos non fuisse vetitos Præturam petere. Dionysius lib. 4. Antiquitatum, & Iulius Capitolinus tradunt scribas rerum gestarum summam complecti.

53 *Amanuẽses. A manu, ad manum.*

¶Hos Amanuenses esse satis ostendit id quod ex Probo Aemilio adduximus, de quibus Suetonius in Nerone, capite quadragesimoquarto. Quos & à manu vocare possumus, vti etiam vocat idem Suetonius in Iulio Cæsare, cap. 74. Qui & ad manum dicuntur Ciceroni lib. 3. de Oratore, & Aemilio vbi suprà, Græci γραμματεῖς vocant: quo nomine veluti contumelioso Demosthenes subinde vocat Aeschinem, vt hinc intelligas id nomen non semper fuisse honorificum apud Græcos. Festus Pompeius scribit antiquos proprio nomine & librarios & poëtas vocasse. Nunc autem scribas dici librarios, qui rationes publicas scribunt in tabulis. Et hac voce vtitur Cicero lib. 5. Epistolarum ad Rufum, epistola 20. incip. Quoquo. & in 7. in Verrem actione. Et hos putarim esse quos nunc vulgari Franciæ vocabulo Secretarios vocamus. De scribis Quæstorijs loquitur Suetonius vbi suprà, & in Domitiano, cap. 9. & Plutarchus in Catone. Nunc scribas dicimus graffarios, qui scilicet acta iudiciaria scribunt.

¶GYNAE

39 ¶GYNAECIARIOS inter viles artifices poni certum est ex l.ingenuæ.C.de murile.libro vndecimo, vbi dicitur ingenuas mulieres quæ se his matrimonio copulant, præferentes splendorem generis vtilitati, vt vulgò scribitur, & vt malo legere, vilitati contuberniorum, conditionem maritorum sequi. Qui autem hi sint, videbis apud Alciatum,& Pyrrhum in rub.C.de Murileg.& gynæc.libro vndecimo:& nos quoque diximus in Legibus connubialibus, in l.10.nume.17.de huiusmodi, vbi videre poteris.

Gynaciarij. Locus codicis

40 ¶MONETARIOS quoque viles esse satis declarat l.edicimus.C.eodem titulo,de murileg.libro vndecimo, quæ dicit mulieres quæ his nubunt, nobilitatem perdere, atque etiam.l.ne quis.C.de dignita.libro duodecimo, vbi hi arceantur à dignitatibus, veluti abiecti.Et hi quidem sunt qui monetam cudunt, vt vox ipsa ostendit, & voluerũt etiam Accursius,& cæteri in l.1.illo titu.de murileg.& satis ostendit text. in l.2.c.C.quib.ex cau.seru.pro prœm.liber.accipiunt.& l.1.in princip.C.de fals.mone. Quanquam Alciat.in rub.illius tit.de murile.aliter eos ibi accipi contendit,vt ibi videre poteris. De rebellione autem Monetariorum, quicunque hi fuerunt, videbis apud Aurelium Victorem,& Flauium Vopiscum vtrunque in vita Aureliani.

Monetarij.

41 ¶ARENARIOS nemo est qui dubitet sordidissimos ignominiosissimosq; esse. Et id certè videre licet ex l.in arenam.C.de inoffi.testa.& lege prima,C.de naturali. libe. & l.humilem.C.de incæst.nupti. Qui autem hi sunt declarat d.l.in arenam, ne longius significationem petamus.vti etiam l.hæ demum.ff.de oper.liber.

Arenarij.

42 ¶SERVIENTES, quos vulgò vocamus, nuncios appellare possumus ex Cicerone,in 6.in Verrem actione,& vulgò quoque ita vocamus.Et Apparitores ex eodem Cicerone in quinta,in eundem Verrem,& lib.3.de legibus & D.Hieronymo ad Saluinã, & ex l.Diuus.ff.de ser.fugi.& l.si pignora.ff.de euicti. Et Viatores ex ipso Cicerone, in Catone maiore, & in oratione in Vatinium, & Liuio libro octauo ab vrb.condi.Plinio libro decimooctauo,capite tertio, & Iurisconsulto in l.magis puto.§.ne tamen.ff.de rebus eorum.De his,inquam,nihil dubitandum est quin inter viles numerandi sint,ex Fed.Senen.cõsilio centesimodecimonono, nulli, columna vltima, Bald.in l.vlti.colum.penul.in 8.quæstio.C.de edic.diui Adr.tollen.& in l.si vt vt proponis,in princip.C.de executio.rei iudi.Vt omittam & alia quæ in eam rem faciunt, à me quoque scripta in tracta.Retractuum, lib.1.§.8.glos.9.in verbo,*deux recors*, nume.1.& 2.

Seruientes. Nuncij. Apparitores. Viatores.

43 ¶VNGVENTARIOS, quos Græci Myropolas, & Myrepsos vocant, inter sordidos ponit Tullius libro primo Officiorum, post alios eius notæ nominatos, Adde, inquit, vnguentarios, & cætera nam eius verba integra posuimus suprà in Saltatoribus,& Plutarchus in Pericle,post prin.& Firmicus Maternus libro quarto, capite decimoquinto,in Venere. Et Plinius Iunior libro secũdo, episto.ad Arrianum, ipse præterea accepisse sestertium decem millia fœdissimo quidem titulo nomine vnguẽtarij,& cætera. Et alicubi legimus Augusto exprobratum fuisse proauum habuisse qui tabernam vnguentariam exercuisset.Hos à Lacedæmoniis vrbe pulsos tradit Seneca non admodum ante finem libri quarti Naturalium quæstionum.& Athenæus,Vulgò hos vocamus Apothecarios.Sed vix crediderim illos ita posse vocari. quandoquidem Apotheca, à quo Apothecarij dicuntur, iis qui rectè & propriè locuti sunt, cella vinaria dicitur, vt patet ex l.cùm res.§.sed si id.ff.de legatis primo, & l. quæsitum.§.sed si fundus, versicu.sed si qua.ff.de fund.instruct.& l.1.C.de verborum signification. & ex Columella libro primo, capite sexto.Apothecæ rectè superponãtur his locis vnde plerunque fumus eorum exoritur, quoniam vina celerius vetuscescunt.Plinio libro decimoquarto,capite item decimoquarto,Apothecas fuisse, & diffundi solita vina, &c.& iterum eiusdem lib.capite decimooctauo, Vina in apotheca canis ortu mutantur quædam. Et libro vicesimotertio,capite primo, Vinum si sit fumo inueteratum, insaluberrimum est.mangones ista in apothecis excogitauere.

Vnguentarij. Myropola.

Quanquam

Quanquam scio & ad alia trahi. Sed quicquid sit, illud scio Apothecariis, quicunque ij sint, priuatim interdici dignitatibus. l. si cohortalis. C. de cohort. lib. 12. quod & ex eo annotat Alcia. in l. merces, la 2. ff. de verbor. signifi. Pharmacopolas Græci vocant eos, quos nos vulgò Apothecarios vocamus, qui à myropolis, in eo distant, quòd hi vnguenta, vt diximus, conficiunt: illi medicamenta, quòd longè honestius est. Scribit autem Aelianus lib. 5. Variæ Historiæ Aristotelē Pharmacopolam aliquando fuisse. Theophrastus lib. 9. Plantarum c. 19. memorat Aristophilum Plataicū insignem Pharmacopolam.

44 *Pigmentarij. Architecti. Fusores.*

¶ ADDE & his vilibus & sordidis artificibus, Pigmētarios, Fusores, Architectos, Figulos ex Ecclesiastico. c. 38. Quāquam quod ad laudem Figulorum nonnihil pertinet, Numa Pompilius religiosissimus atque optimus Rex collegium Figulorum instituit, vt tradit Plinius lib. 35. c. 12. vbi & ipse scribit multas gentes oppida & natio nes hac arte nobilitatas fuisse, videlicet Samon, Arretiū, Surrentum, Altam, Pollentiam, Saguntum, Pergamum, Tralleas, Mutinam, Rhegium, Cumas, inibíque alia multa in laudem figulinæ artis comperies. Et quod Agathocles Siciliæ rex figulo patre natus est, id quod palàm testabatur, vt videre licet ex hoc quod suprà scripsimus c. 4. nu. 8. incipi & vt de aliis. Et quod denique D. Paulus ad Romanos c. 9. veluti com parat Deum figulo qui alia vāsa effingit ad honorem, alia ad contumeliam quod & ante illum fecerat Esaias c. 45. & Hieremias c. 18. & quisquis est qui Sapientiæ librum scripsit c. 15. & repetitur in c. incommutabilis 22. q. 4. Stationarios ex l. ne quis. C. de digni. vbi Accursius, Bar. & alij declarant qui hi sunt: Venditores salis, & olei, & cæparum, ex glo. & Ioan. Plat. in eadem l. Pellisparios, vt nostri vocant, Pelliones meliùs vocabimus, à concinendis pellibus, quos vulgò *peletiers*, vocamus ex gloss. in §. quod autem, in verbo, mechanicis, in Authen. de non alie. reb. eccle. Specula. titu. de cleri. cōiug. cap. 1. versi. sed quam dices. Bal. in authen. habita. C. ne fili. pro pat. & Alcia. in tracta. præsumpti. in 48. præsump. Lenones, ex l. 1. C. de natura. libe. & l. humilem. C. de incœ. nupti. Coriarios, Solearij, solearum confectores siue sutores, apud Plautum in Aulularia, Linteones qui linteamina texunt conficiendarum vestium causa, apud ipsum Plautum in Lampridium in Alexandro Seuero, & Seruium in 7. Aeneid. Manulearij manicarum confectores apud Plautum in eodem loco, & de quibus etiam di ximus in ll. Connub. lib. 3. nu. 27. in manicis, Flammearij flammeorum confectores apud ipsum Plautum in eodem loco, & diximus etiam vbi suprà in Flammeo. Plaustrarij Plaustrorum confectores. Vitrarij, aut vt alij legunt, Citrarij, & Palliones, aut vt alij etiam legunt pelliones apud Lampridium in Alexandro Seuero, Vinarij, Lupi narij, Caligarij, apud eundem in eiusdem vita, Braccharij à Bracchis conficiundis apud eundem Alexādrū: Vinarij autem sunt vini venditores, quorum etiam meminit Suetonius in Claudio c. 40. Fullones, qui scilicet curāda poliendáque vestimēta accipiunt, de quibus in l. item quæritur. §. si fullo. ff. locat. & l. itaque fullo, in princ. ff. de furt. Ex quo & illud est Fausti Syllę filij apud Macrobium lib. 2. Satur. c. 2. Nam cùm soror eius eodem tempore duos mœchos haberet, Fuluium fullonis filium, & Pompeium cognomine Maculam: Miror inquit, sororem meam habere maculam, cùm fullonem habeat. Et quod tamen ad eius artis laudem pertinet, inter eos qui sub Diocletiano martyrium passi sunt, fuit Anastasius Aquiliensis, qui eam artem priùs exercebat, Lanarios, ex Luciano in Fugitiuo, & Iulio Firmico lib. 3. ca. 9. in 7. loco, & iterum c. 12. in 6. loco in fi. vbi etiam addit Caligarios. Institores mercium, ex d. l. si cohortalis. C. de Cohor. lib. 12. Statuarios, & Marmorarios ex Seneca ad Lucilium epist. 88. Cetarios, Lanios, Farctores, Piscatores ex Tullio lib. 1. Officiorum, & prætereà ipsos Lanios ex tex. in cle. 1. de vit. & honest. cler. qui hos Macellarios, quod tamen generalius nomē est, vocat. De quibus Columella li. 3. de re rustica & Suetonius in Vespasiano c. 19. & hos quoque iurisconsultus Laniones vocat à laniandis carnibus, in l. cùm de lanionis, in prin. ff. de fun. instruc. & instrum. leg. vulgus nostrum *Bouchiers* appellat à boum carnibus quæ frequentius laniant, & vendunt. De taberna autē Macellaria, vt de sordidissima loquitur Valerius lib. 3. c. 4. vbi de Varrone loquitur. Sed & de eodē Varrone loquens Liuius 3. decad. lib. 2. loco inquit, non humili solùm, sed etiam

etiam sordido ortus, patrem lanium fuisse ferunt. Ipsos Piscatores ex Platone ad fin. lib. 7. de legibus, Plutarcho, si is est, in libro de industria animalium, & Firmico, vbi nuper citauimus. Venatores, & aucupes, nam & id opus seruorum erat, qui in ea arte dominis seruiebant, ex l. seruis vrbanis. §. 1. ff. de lega. 3. vide tamen quæ dicam infrà c. 37. nu. 138. incipi. Galliæ nobiles, & multis seq. Saltuarios, id est, saltuũ, syluarum & pascuorum custodes, vt interpretatur Valla in Raudensem, de quibus in l. si ita. ff. de vsu & habit. & in l. cùm quæreretur. ff. de lega. 3. & in l. instrumenta. ff. de fun. instru. & l. quæsitum. §. saltuarium, eo. tit. ex Io. Plat. in d. l. ne quis. C. de dignita. lib. 12. Tonsores, quos vulgò barbitonsores vocamus, ex Fran. Ripa libr. 2. Respon. cap. 16. Allobrogum, col. 2. Vnde & Iuuenalis & Martialis ægrè ferunt virum quempiam tonsorem ad tantas opes peruenisse, vt opibus certaret cum patriciis, & tandem ad equestrem ordinem peruenisse. Versus Iuuenalis ij sunt ex Saty. 1. post prin.

Venatores.
Piscatores.

Patricios omnes opibus cùm prouocet vnus,
Quo tondente grauis iuueni mihi barba sonabat.

Martialis autem ex lib. 7. epig. 63.

Qui tonsor fueras tota notissimus vrbe
Et post hæc dominæ munere factus eques.

Et cætera quæ sequuntur.

Adde & Sarcinatores, de quibus in l. fullo. §. fullo, in prin. ff. de furt. & in l. & ancillarum, in prin. ff. de pecul. Hi sunt, qui teste Nonio Marcello, pãnos siue vestes ex pannis consuunt. Et Cerdones dictos à verbo Græco, κέρδος, quod lucrum dicitur, quos latini Luciones vocant, de quibus tanquam de vilibus loquitur Iuuenalis Saty. 8.

At vos Troiugenæ vobis ignoscitis, & quæ
Turpia cerdoni Volesos Brutósque docebunt.

Suetonius in Vitellio c. 2. veteramentarios vocat scilicet sutores veterum calceorum. Capsarios qui seruanda in balneis mercede vestimenta suscipiunt, de quibus in l. nam salutem §. vlti. ff. de offic. præf. vigil. Aliàs autem Capsarij dicuntur, qui puerorum libros portant in l. si collectaneus. ff. de manumis. vind. & apud Suetonium in Nerone c. 36. Scoparios qui scilicet pauimenta scopis deuerrunt, de quibus in l. instrumenta. ff. de fund. instruc. Lecticarios, qui lecticam deferunt, de quibus in l. scire debemus. §. stipulationem. ff. de verbo. obliga. & in l. legatis seruis. §. 1. & §. 2. & l. seruis vrbanis. §. seruis lecticariis. ff. de lega. 3. & l. quæsitum. §. Celsus. ff. de fundo instruct. ex quibus patet id munus seruorum fuisse. Nam & hos in ordinem sordidorum artificum collocat Cicero in oratione pro Roscio Amerino. Molitores, de quibus in d. l. quæsitũ est. §. Trebatius. ff. de fund. instruc. Cellarios, Ostiarios, Muliones, de quibus in eadem l. §. cellarium & in d. l. seruis vrbanis. §. 1. ff. de lega. 3. Quanquam legimus Vespasianum Imperatorem ante imperium adeptum mangonicam artem exercuisse, sed id necessaria sustinendę dignitatis causa, ob idq; vulgo mulio vocabatur, vt in eius vita testis est Suetonius c. 4. Et Ventidium Bassum antea mulionem, postea Consulem factum, & de Parthis triumphasse vt & nos scripsimus suprà cap. 4. nume. 10. Opiliones qui non longè ab illis differunt, (hi enim fuerunt ouium custodes, veluti ouiliones) Plautus in Asinaria Etiam opilio qui pascit inter alienas oues &c. Et de quibus in l. cùm quæreretur. §. vlti. ff. de lega. 3. & in l. fundi. §. vlti. ff. de fun. instruc. vbi ouilio appellatur. Ne tamen nescias Maximium Imperatorem Romæ opilionem fuisse vt tradit Herodianus libr. 6. paulò ante fin. Et Dauid quoque Iudæorum regem vt patet ex 1. Reg. cap. 16. Cinifliones, siue cinerarios, de quibus diximus in nostris ll. Connubialibus l. 3. inter ornamenta muliebria, vbi de calamistro. Et proxenetas de quibus & nos quoque diximus in nostris Retractibus titu. 1. §. 29. gloss. quarta, nume. octauo, Crepidarios sutores, de quibus Gellius libr. 13. cap. 21. authoritate Sempronij Asellionis libro rerum gestarum 14. Textores quos inter seruos ponit Iurisconsultus in d. l. seruis legatis. §. si vnus. ff. de lega. 3. Tinctores, siue infectores vestium, quam artem nunquam inter liberales fuisse satis constat ex Plinio libro vigesimosecundo, capite secundo, & Plutarcho in vita Periclis, post principiũ. Propoles, qui res minores emunt, vt postea pluris distrahant, de quibus Plautus in Aulularia quo loco statim citabimus, & Tullius in oratione con-

tra Pisonem & Lampridius in Commodo. Et alios plerosq; quos sigillatim nominat cum nonnullis ex his quos iam suprà attigimus. Plautus in Aulularia his verbis,

Stat fullo, Phrygio, Aurifex, Lanarius,
Caupones(aut vt alij legunt)Cinistones, Patagiarij, Indusiarij,
Flammearij, violarij, carinarij,
Aut manulearij, aut Mirobrecharij,
Propolæ, Linteones, calceolarij,
Sedentarij, Sutates, Diabathrarij,
Solearij astant, astant Molochinarij,
Petunt Fullones, Sarcinatores petunt:
Strophiarij astant, Semizonarij.
Trecenti constant phylacistæ in atriis.
Textores, Limbolarij, Arcularij.

Et alios quoque multos, quos latè & speciatim declaratos videbis apud Angelum Politianum in ea prælectione, cui nomen fecit Panestimeron.

Opifices. Mercenarij. Et alij multi.

45 ¶ Deniq; opifices omnes ex Tullio in oratione pro L. Flacco, Mercenarios omnes quorum vt dicit ipse Cicero in d. li. 1. Officiorum, opera, nō quorum artes emuntur. Est enim vt subdit, in illis ipsa merces authoramentum seruitutis. Ideóq; apud Lacedæmonios nō erat fas ingenuis discere, aut exercere vlla opificia, sed hæc per Helotas, quod seruorum genus erat, exercebantur. Quibus è diuerso etiam nefas erat vllam artem liberalem discere, vel exercere. Id quod acceperunt ab Aegyptiis, Scythis, Persis, Lydis, qui vt refert Herodotus li. 2. pro ignobilioribus ciuibus eos habebant, qui artificia discebant, & eorum liberos. Generosiores autem eos qui à manuariis operibus abstinebant. Quod cùm cæteri, inquit, Græci, tum præcipuè Lacedæmonij didicerunt. Corinthiiq; vt & idem subdit, minimi faciunt opifices. Ex iis autem opificibus & manuariis videbis plerosque descriptos à Spec. in d. tit. de cleri. coniuga. & Alciato in d. l. merces, & plenissimè Io. Rebuf. in repe. auth. habita, in verbo, & vilissimis sæpe hominibus. C. ne filius pro patre: & ex externis Antonio Codro Ser. j. ex quibus accipere poteris, quæ voles.

An nobilis per exercitium artium sordidarum præiudicet nobilitati filiorum. CAPVT XXXV.

An pater per exercitiū sordidarum artium præiudicet nobilitati filiorum.

1 SED quæstionis est, An pater qui per exercitium huiusmodi vilium & sordidarum artium amiserit nobilitatem, suis quoque liberis præiudicet, quò minùs gaudeant priuilegio nobilitatis? De qua re ex facto consultus Aymo Crauetta con. 165. videndum est, nume. 4. respondit præiudicari, quia cùm pater ipse nobilitatem perdiderit, non eam potest ad posteros transmittere: quia nemo dat quod non habet. l. traditio. ff. de acqui. rer. domi. Ideo videmus, inquit, quòd hæreditas repudiata transmitti non potest. l. 3. in verbo, recusauit. C. de his qui ante aper. tab. Nec potest filius inniti nobilitate aui, & aliorum maiorum, quia persona patris tanquam proxima & immediata inspici debet. l. socium qui in eo. ff. pro socio. & l. penul. ff. de condictio. ob turp. cau. cum si. Hæc ille.

2 ¶ Cui adde text. in l. diuo Marco. C. de quæstio. vbi priuilegium eius l. transit ad pronepotes, nisi is qui priori gradu est, vitæ turpitudine inspersus sit. nam tunc nec ipse, nec sequentes eo priuilegio potientur, tanquā scilicet patris dedecus & impedimentum obsit liberis ipsius. Ideo Io. Fab. ibi, ex eo not. liberos eius qui nobilitatem perdidit per infamiam, non censeri nobiles, de quo nos diximus in tractatu præcedenti de nobilitate, cap. 24. nume. 4. amplia. Cui adde quę & nos diximus in præceden. ca. nu. vlt. Aegyptios Scythas, Persas, Lydos eos pro ignobilibus habuisse, qui artificia discebant, & eorum liberos.

3 ¶ Verùm Pet. Anc. in c. j. de natis ex lib. vent. vbi hanc quæstionem nuncupatim adscripsit,

scripsit, an scilicet si pater sit priuatus nobilitate, id obsit filiis, an verò ex persona aui se nobiles dicere possint. Aut quæris, inquit, vtrum filius nepos quo ad auum vti possit priuilegio vel dignitate ex persona aui, maximè in his quæ à genere procedunt. l.1.ff.de interd.& rei. secundo casu, non, l.1.§. si quis.ff. vnde cog. si verò quæris an ex persona patris sui hæc posset, tunc aut filius est cõceptus ante maculam patris, & non nocet. l. emancipatum.ff.de Senat. Aut pòst, & tunc ei nocet. d.l. diuo Marco. Quod est verum, vt subiungit quantùm ad id vt non possit vti priuilegio ex persona patris, sed aui poterit. Et ita distinguit Bar. in l. si quis.ff.de Senat. Et hæc dicit facere ad no. in l. diuus, & ibi glo.ff.de iure patro. Quibus adde quantum ad distinctionem natiuitatis, ante vel pòst maculam patris quæ dixi suprà c.15. nu.7. incip extende tertiò, & seq. & quæ dicam in tractatu Primigeniorum in 31. quæsti. per totum.

4 ¶ Et ego certè si quis primus sibi nobilitatẽ quæsiuerit, & postea amiserit, crederem & posteros quoq; amittere. At si non eã quæsiuit, sed accepit à genere, nõ facilè irem in eam sententiam, vt liberis præiudicet, ob id quod scribitur in l. eũ qui, quæ est tertia.ff.de interd.& releg. Cuius verba quoniã in id sunt optima & elegantissima, subiiciam, Eum qui ciuitatẽ amisit, nihil aliud iuris adimere liberis, nisi quod ab ipso peruenturum esset ad eos, si intestatus in ciuitate moreretur, hoc est, hæreditatẽ eius, & libertos: &c. si quid aliud in hoc genere reperiri potest. Quæ verò non à patre, sed à genere, à ciuitate, à rerum natura tribuerẽtur, ea manere eis incolumia. Itaq; & fratres fratribus fore legitimos hæredes: & agnatorum tutelas & hæreditates habituros, nõ enim hęc patrẽ, sed maiores eius eis dedisse. Et eius l. ar. & aliis quoq; rationibus dicit Bald. in auth. si quas ruinas, col.2.& seq. C.de sac.eccl. tenuit, filiũ posse retinere emphyteusim quæ ex genere est, & repudiare hæreditatẽ patris. Et per eã scribit Alberi. in procemio ff.§. discipuli, col.2. non posse patrem priuare filium regno, cùm id habeat à genere, de quo nos latiùs dicemus in tracta. Primigeniorum. Quod & tu confirmare poteris ex his quæ diximus in tracta. Retractuum, tit.1.§.11.glo.6. in verbo, *S'il est plus proche* nume.25.& §.32.glo.1.nume.2.

Quid si pater nobilitatem acceperat à genere.

5 ¶ Sed & si princeps nobilitatem cuipiã & suis liberis concesserit, nõ putarem ipsum patrẽ posse præiudicare nobilitati liberorũ, quã ab eo non habẽt, sed à principis liberalitate & prouisione: vt & dicimus de emphyteusi, aut feudo concesso cuipiã & suis filiis, neq; enim potest pater illi renunciare in præiudiciũ filiorũ, quibus id dominus concessit, ex sententia Dyn. Ray. Salycе. Flori. Raph. Com. Pau. Cast. Imo. Alexand. & recentiorũ in l. apud Iulianum §. si quis alicui.ff. de lega.1. De quo & tu latissimè videbis per Ias. in lege vltima, in vltima quæst. C.de iure emphy. Ex quo intelliges id hauddubiè procedere, cùm id quæsitum est mero concedentis beneficio & liberalitate, vti etiam voluit Bald. in lege prima, ad fi. C.per quas perso. nobis acquir.

Quid si princeps eam illi & suis liberis concesserit.

6 ¶ Nam & id quoq; retinent filij repudiata patris hæreditate, vt voluerũt Iac. But. in lege, si non sortem.§. libertus.ff.de condic. indeb. Bar. in lege, vt iurisiurandi.§.1. pòst prin.ff.de ope. libe. Salyce. in l.2. col.7. vers. quæro.18. C.de iure emphy. cum concord. ibi adductis à Iasone, col.62. versi. tertiò quærit, quos ibi videre poteris, ne hîc diutiùs immorer. Nec etiam aliter facere potest vt res nõ veniat ad filios, quibus ita prouisum est, vt videre etiam licet ex Pau. Cast. con.164. in præsenti causa, col.6. versic. sed nos loquimur, li.2.& Philip. Deci. con.468. superiori anno, col. pen. versicu. & ad confirmationem, & consi.498. viso casu, col.3. versic. eiusdem initij. Solent tamen in hoc regno filij horum qui nobilitatem ob artes sordidas perdiderunt, restitutionem à principe impetrare, ne id sibi fraudi sit. Sed tamen interim vide quæ dicam infrà in tractatu Primigeniorum, in 23. quæsti. nu.18.& 2. seq.

An furore amittatur nobilitas. CAP. XXXVI.

1 ILLVD denique quæsierim, An furor superueniens tollat nobilitatem. Qua in re breuiter dicendum putamus non tollere, secuti sententiam Barto. id expressim tenentis in l.1. col.5. versi. sciendum est ergo. C.de dignita.& Lauren. Calca. qui illam

nuncupatim refert & sequitur con.8.cuius caput est, in causa pendentē coram reuerendissimo,col.7.vers.& ex supradictis,& vterq; per text.in lege cœcus,& l.cũ furiosus.ff.de iudi.Quibus adde quæ diximus suprà c.6.nu.34.ex quibus etiam,vbi tractaui,an princeps possit nobilitare furiosos:& iterum c.15.nu.4.extende,vbi etiã tractaui,an nobilitas parentum descendat in filios furiosos, & quæ item dicemus infrà in tracta. Primigeniorum, in 23.quæst.qua differemus an furiosus succedat in iure primogenituræ, neq; enim hìc diutiùs immorandum ducimus in re minimè ambigua.

Miscellanea ac confusanea quadam, atque etiam prætermissa.

CAPVT XXXVII.

1 ET quanquam non pauca diximus in superioribus capitibus fieri tamen non potest,quin alia multa prætermissa sint.Ex quibus nõnulla,atq; alia quoq; quę nõ rectè,neq; apposite collocari sub illis potuissent, sub hoc caput subiicere constituimus.Cui ob id hunc titulum præfixi Miscellanea, confusanea, prætermissa. Et cum hoc titulo finem huic priori parti nostri operis faciemus.

2 *Sentẽtia lata in causa nobilitatis, facit ius inter absentes.*

¶SENTENTIA LATA in causa nobilitatis,quâ videlicet quis est declaratus nobilis vel ignobilis, facit ius inter alias personas, tanquam lata in causa status, vt sing.dicit Ioan.Fab.in §.præiudiciales,col.vlt.versi.sed quid in causa nobilitatis, Institu.de actio.Nam sententia lata super statu vel conditione personæ pro veritate habetur,& facit ius vbique & inter omnes absentes, & non vocatos,per l.ingenuum. ff.de stat.homi.quam quidem generaliter in omni casu, vbi est quæstio de statu vel iure cohærente personæ intellgunt Cy.Bald.& Angel. ibi,idem.Bald.& Saly.in l.2. C.quib.res iudi.non noc.Anto.& Panor.in c.penul.de re iudi Pet.Anc.consi.336.cuius hoc caput est,prætermitto quòd sententia,post princip.vbi in hoc multa congerit.Imo.in l.sæpè,quæ est pen.& ibi Alexan.qui affert concord.col.15.versi. quod est verum,& iterum col. 17.versi.aliam fallentiam assignauit,rursúmque col. 19. versi. iuxta hoc quæro. ff. de re iudi. Quibus & tu adde quæ nos diximus suprà capi. 17. nume.3. & pro hoc.

3 *Nisi detegatur collusio.*

¶ Sed hoc tamẽ multis modis intelligendũ.Primo vt procedat,nisi detegeretur collusio eorum inter quos huiusmodi sententia lata est.Nã tunc ea nihil obesset cæteris non vocatis,quin possent rem ex integro defendere,per l.j.ff.de iure aure.annul. & l. j.& 2.& fermè per totum.ff.de collusi.deteg.& l.j.C.eo.tit.& l.3.ff.de præuarica.& l.si perlusorio.ff.de appel.& l.quod & lex.§.pe.ff.de libe. homi. exhib. & l.eum qui.§. in popularibus.ff.de iureiuran.& voluit gl.in d.l.2.& ibi Bal.post Bu.col.2.vers. quæro, secundùm Bu.& Saly.in 5.oppo.C.quibus res iudi.non noc.

4 *Si fuerit lata cũ legitimo cõtradictore.*

¶ Secundò intellige procedere,si sententia fuerit lata cum iusto & legitimo contradictore,aliàs perinde erit inefficax,atque si nulla res iudicata extitisset.l.cum non iusto.ff.de collu.dete.& l.qui repudiantis.ff.de inoffi.testa.gl. in l.j. ff. si libert. inge. esse dicat.quæ secundùm hoc intelligit cum tex.& l.patronũ,eo.tit. Et voluit etiam Inn. in c.causam,le 2.col.1.in fi.qui fili.sunt legi.Bar.in d.l.ingenuũ. ff. de stat.homi.& in l.j.col.2.versi.op.sententia.C.quorum bono.Bal.& Salyce.in d.l. 2. C. quib. res iudi. non noc.& Panor.in d.c.pen.col. 9.versi.sextus casus,de re iudi.

5 *Quis iustus contradictor.*

¶ Intelligo autem iustum contradictorem,ne tu lector in hoc decipiaris, eum cuius primò ac principaliter interest,vt declarat glo.in d.l.cum non iusto, & apertiùs Bal. & Saly.in d.l.2.C.quib.res iudi.non noc.idem Bal.in cap.quanuis,col.2.versic.deinde scias.extrà de sen.& re iudi.Ant.in d.c.causam,le 2. extrà qui filij sunt legit. Imo. & Alexan.in d.l.pen.ff.de re iudi.

6 *Quid si eius*

¶ Sed quod tamen ita procedit,vt sufficiat,quòd quis veniat tanquã ille,cuius principaliter interest,licèt verè is non sit,per l.j.§.si quis ex his.ff.de libe.agno.secundùm Anto.

Anto.in d.c.causam,& Alex.in d.l.pen.col. 18. vers. & sufficit in prædictis,qui tamen hoc intelligit,quando ille qui litigauit,tanquam ille cuius principaliter interest, obtinuit:secus si succubuit, quia non esset æquum quòd alteri cuius verè principaliter interest,qui tamen non fuit in iudicio,ea sententia noceat obtenta contra non iustũ contradictorem,per not.per Inno.& Ioan.And.in c.in nostra,de procur.

principaliter intersit, sed talem se dicit.

7 ¶ 3.Intellige vt ea sententia faciat ius inter omnes quorum non æquè principaliter interest:non autem inter eos qui habent ius æquè principale,secundùm Iaco.Ray.& Cyn.in d.l.ingenuum,Bald.in d.l.2.colum. 2. versicu.sententia lata.C.quib.res iudi. non nocet,Anto.in d.c.causam,& in d.c.penul.& ibi quoque Imo. & Felyn. de re iudi.eundem Imo.in d.l.pen.& ibi Alexan.col.17.versic.putat tamen.ff.eo. Ita quoque intelligentes.d.l.j.& d.l.pe.& ibi Alex.col.17.versi.putat tamen.ff.eo.Ita quoque intelligentes.d.l.j. & d.l.patronum.ff.si liber.inge.esse dica.Et hoc generale est, quòd vbi sententia facit ius, quò ad alios,non nocet tamen habenti ius æquè principale, per l.cum duobus.C.de inof.testa.iunct.l.Papinianus.§.si ex causa.ff.eo.tit.Quod vt faciliùs in nostro casu intelligas, hoc tibi lector exemplum proposuimus. Ex tribus fratribus duo litigant,videlicet primogenitus, qui prætendit duas partes hæreditatis paternæ, ex nostra consuetudine Pictonum, quæ inter nobiles defert duas partes primogenitis.Et secundus frater, qui dicit patrem eorum communem fuisse ignobilem, & quòd propterea debet æqualiter succedere. Tandem primogenitus obtinuit sententiam,qua pater & ipse fuerunt nobiles pronunciati, fuerúntque ipsi primogenito adiudicatæ duæ partes. Postea autem tertius frater qui non erat in illa lite prima,vult æqualiter succedere, tanquam inter ignobiles. Certè illi non oberit prima sententia lata contra fratrem,cùm eius æquè intersit, ac illius secundò geniti,qui victus est.

Quid si aliorũ æquè principaliter intersit.

8 ¶ 4.Intellige non procedere,quando huiusmodi sententia esset lata cõtra aliquem, cuius priuatim tantùm interest,vt in casu quem in præcedẽti limitatione posuimus. Nam ea sententia non præiudicabit aliis prætendentibus interesse publicè,cùm hic mutetur finis,vt voluit subdubiè Anto.in d.c.pe.col.item pen.vers.quintus casus extrà de re iudi.per l.cùm quæritur,cum duabus ll.sequ.ff. de except. rei iudi.verbi gratia,Si is qui similem sententiam,cuiusmodi in iam dicto exemplo dicimus,qua scilicet fuit declaratus filius nobilis,obtinuit:vult promoueri ad quosdam honores nobilibus solùm permissos ex consuetudine,vel statuto.Et aliquis cõtra eum opponit, quòd est filius patris ignobilis,& ipse quoq; propterea ignobilis. Nihil ei obstabit illa sententia lata respectu interesse priuati.At si nunc in hac postrema causa pronunciaretur nobilis,ea sententia faceret ius contra omnes, qui in simili causa vellent illum dicere ignobilem,per tex.in ratione sui,in l.eum qui.§.in popularibus. ff. de iureiur.& in l.si cui.§.iisdem.ff.de accus.

Quid si partis priuatim tãtũ interest.

9 ¶ Tamen contra hanc limitationem tenuit ipsemet Antonius,sibi contrarius,in d.c.causam,le 2.ad fi.extrà qui filij sunt legit.cùm dicit, quod si quis fuerit cum iusto contradictore,cuius scilicet,vt suprà diximus, principaliter interest, pronuntiatus filius legitimus:hæc sententia non nocebit aliis eius cognationis volentibus(hoc repulso) succedere, & quorum propterea æquè principaliter interest. Tamen aliis & etiam istis,qui hoc tantùm agerent,vt ille tanquã spurius repelleretur ab honoribus secundùm l.generaliter.§.spurios.ff.de Decuri.obstaret ea sententia.Sed & illã quoq; limitationem nuncupatim reprehendit Alex.in d.l.pen.col.16. versi. addit Do.Ant. ff.de re iudi.tanquam nimis violentam,vt ipse dicit,cùm d.l.ingenuum, loquatur indistinctè,nec debet ex eo restringi, quòd mutatur finis, vt dicebat Ant. per d.l.cùm quæritur:quia sola mutatio finis non facit quòd sententia lata in vno iudicio ad vnũ finem agitato non noceat in alio iudicio ad alium finem agitato.

10 ¶ Quin videmus quòd sententia absolutoria in causa ciuili, in qua agitur de priuato tantùm interesse,nocet in criminali,in quo versatur publicum interesse,per l.præ-

ses,& ibi glos.C.ad leg.Fau.de plagi.& voluit Dyn.in c.nullus pluribus, de regulis iuris lib.6.& Cy.in l.j.C.quando ciuil.actio.cri.præiud.& Bartol.in l.2.§.1.ff. vi. bono.rapt.Cano.in c.de his,de accus.Et bene faciunt not.per Bartol.in l.qui Romæ.§. duo fratres,in 5.oppo.ff.de verborum obligatio.dum allegat l.j.cum glos.C. de ordi iudi.

11 *Quid si de sua persona incidenter tantũ sit actum.*

¶Quintò intellige procedere,dummodo fuerit principaliter actum super statu, & non incidenter:& plenè fuit discussum,vt voluerunt Iacob.Bu.Bal.Saly.& Flor. in dicta l.2.C.quibus res iudi.non noc.Ange.Are.in d.§.præiudiciales,col.4. versic.in ea glos.ibi,ingenuum,Insti.de actio.

12 *Quid si contra absentem lata sit.*

¶Sextò intellige vt procedat si contra præsentem lata sit: secus si contra absentem & contumacem,quia tunc magis censeretur fuisse lata sentẽtia ex cõtumacia illius, quàm quòd habuisset malam causam.ideo cæteris non obesset,vt voluit Bal.in d.l.2. col.2.versi.quæro,secundùm Bu.ibi,secundum est necessariũ.& ibi quoque Saly.in 11.oppo.C.quib.res iudi.non nocet,per l.qui repudiantis.§.cùm contra,qui est j.ff.de inof.test.Idque generale est ac perpetuum in omnibus sententiis quæ aliis nocent, vt probat d.§.cum contra.iuncta gloss.& ibi Barto.& l.si ideo. ff.de euict. & l.vlt.in princ.& ibi glo.in verbo,comminus.C.de legib.& l.præses,& ibi glo. in verbo præscriptione.C.de pigno.& c.vlt.de empt.& vend.& Bar.in l.sæpe,col.1.in vlt.oppo.ff. de re iudic.vbi & alia iura allegat,& Panor.in c.in causis,ad vlt.vers. sed ego vltra. extrà eo.tit.& Roma consi.329.presens consultatio col.3.vers.est omnis iuris regula.Sed id tamen quomodo intelligi debeat,vide Bar.in l.si superatus.ff.de pigno.& Panor.in d.c.in causis.

13 *Quid si cõtra consentiẽtem.*

¶Septimò intellige vt etiam procedat,si lata est sententia aduersus inuitum,vt iudicium reddi solet in inuitum iuribus vulgatis.Secus si aduersus volentem & consentientem,siue liti sponte renunciantem.tunc enim minimè noceret cæteris, per l.si te.C.de ingenu.manu.Et facit.l.diui fratres.§.1.ibi nec enim penuria.ff.de lib.cau.Et voluit expresè Bal.qui dicit notandum in d.l.2.col.3.versic.quæro nunquid,& ibi quoque Saly.paulò ante fi.C.quib.res iudi.non nocet.

14 *An & huiusmodi sententia etiam aliis prosit.*

¶Nec tantùm sententia in causa nobilitatis lata nocet aliis non vocatis,sed & prodest quoque aliis,verbi gratia,Per sententiam fuit pronuntiatum aliquem esse nobilem,tanquam ex genere nobili.Certè huiusmodi sententia prodest cæteris fratribus ex eodem patre natis,vt expresim voluit Matthæ.Afflict.in constit.Siciliç inci.prosequentes,col.6.versi.7.quæro,ibi, etsi per sententiam, per id quod voluit Angel.in §.ad hoc,in fi.per illũ text.in auth.vt liceat mat.& aui. Quòd si sint plures fratres ex eodem patre,quorum vnus fuerit per sententiam pronunciatus ciuis Perusinus, intelliguntur quoque & cæteri fratres pronunciati ciues Perusini,& faciet huiusmodi sententia fidem pro eis. Et generaliter quòd sententia lata in causa status vt nocet, ita prodest aliis, expresse voluit Pe. Anca. in d.con.336.

15 *An statuẽtes pro bono publico possint imponere pœnã nobilibus brigã facietibus.*

¶HABENTES POTESTATEM statuendi pro bono publico, possunt statuere vt nobiles facientes brigam,vt nostri loquuntur,id est,seditiosi,factiosi,tali pœna puniantur,vt voluit Imo.in l.1.& ibi quoque Alex.col.pen.versi.iuxta hæc incidenter tangit.& Mantua Bonauitus col.antepenul.versi.sumpta præterea occasione.ff.sol. mat.arg.eius quod voluit Bar.in l.ambitiosa,in 3.regula.ff. de decre.ab ordi.faci. videlicet ob publicas seditiones vitandas, arg.l.2.ff.de iurisdi. omnium iud. & l.ad rem nobilem.ff.de procur.

16 *Nobiles possunt esse tutores ignobiliũ & è diuerso.*

¶NOBILES possunt esse tutores ignobiliũ,& è diuerso ignobiles nobilium.Id enim magna authoritate confirmat is quem non immeritò antistitem nostrorum interpretũ vocare possumus (iam ex hoc tit.intelligis esse Bar.) in l.& qui nõ sunt.ff. de tuto.& cura.dat.ab his, per eam.l.qua scribitur,eos qui nõ sunt Cõsiliarij vel Senat

natores, Consiliariorum vel Senatorum filiis tutores dari posse, sicuti & Consiliarios & Senatores his qui non sunt ex Consiliariis vel Senatoribus. Cui concordat l. Spadonem §. scire oportet. ff. de excusa. tut.

17 ¶Sed quæstionis est, an nobilis cogi possit assumere tutelam ignobilis. Et sanè Nico. Neap. & Bal. post Iac. Are. in l. j. in prin. ff. de excusa. tut. no. ex eo tex. quòd nobiles interdum assumuntur vel inuiti ad ignobilium obsequia, videlicet ob aliarum personarum penuriam. Nam in illo tex. in versi. libertinus, scribitur ingenuum ad suscipiendam tutelam liberti non cogendum, nisi ab aliorum penuriam: vti è diuerso, inquiunt, ignobiles & infames ad dignitates & obsequia nobilium assumuntur, si aliorum sit penuria. l. generaliter. §. spurios. ff. de Decurio. & l. honor. §. vlt. ff. de muneri. & honori. Et hos sequitur D. Benedic. in repe. c. Raynutius, in verbo, & vxorem nomine Adelasiam, nu. 666. in fi. de testa.

Sed an ad id possunt cogi nobiles.

18 ¶MATRINONIVM nobilium non potest probari, nisi per instrumentũ, vt post Pet. voluit Bal. qui tamen nihil allegat, in l. si qua per calumniam, in fi. C. de epi. & cleri. & sequitur Hippo. Marsil. qui & ad hoc nihil quoque allegat, in repe. rub. C. de probat. col. 7. Ad quod bene facit tex. in §. illud quoque melius, in Authẽ. qui. mo. nat. effi. legi. per quem hoc idem voluit Matth. Afflict. in constitutione Siciliæ inci. sancimus, in 1. notab. Facit etiam nonnihil tex. in §. si quis autem, in Authen. vt libe. de cætero. Nota tamen quòd illi tex. loquuntur in casibus in quibus est suspicio fraudis & simulationis ipsius matrimonij, ad quam quidem suspicionem tollendam statutũ est, cõfici instrumentũ: sed aliàs nulla lex est quæ id sanciat. Nisi fortè ad id faciat l. 1. §. sed & si quis, ibi, & maximè in personas nobiles fieri solet. C. de Lati. liber. tol. Ex quo no. Bal. ꝙ inter nobiles consueuerunt interuenire instrumenta dotalia.

Matrimoniũ nobilium an requirat instrumentum.

19 ¶Sed & hoc confirmat tex. in auth. maximè. C. de nupti. & in §. quia verò legem, le'j. in auth. vt lice. mat. & auiæ, vbi maximis dignitatibus decorati vsq; ad illustres non possunt contrahere matrimonium sine instrumentis dotalibus. Et in hanc sententiã Bal. in c. ex parte, ante finem, extrà de consuet. quærit vtrùm valeat statutum, quòd matrimonium contractum in feruore amoris carnalis non valeat, nisi interueniant instrumenta dotalia: & dicit primùm videri valere, præcipuè quando nobilis cõtrahit cum ignobili. Subdit tamẽ Archi. negare huiusmodi statutum valere, in c. Osius. 56. di. Sed tu hîc omnino vide Ang. Are. in §. vlt. col. 2. versi. in gl. instrumentis, Insti. de nupti. & Fran. Purpu. in l. 1. col. 19. nu. 146. ff. de offi. eius cui mand. est iurisdi.

20 ¶SIMPLICITATEM nobilium esse propriam, ac peculiarem videri voluit Ouidius, cùm lib. 2. Fastorum de Fabiis loquens Romanorum antiquorum nobilissimis, hæc scribit quæ nos alibi ad aliud retulimus,

Simplicitas nobilitatis propria.

Quò ruitis generosa domus? malè creditis hosti:
Simplex nobilitas perfida tela caue.

Et in libro de Ponto ad Fabium Maximum,

Conueniens animo genus est tibi, nobile námque
Pectus, & Herculeæ simplicitatis habes.

Sed nescio quonam pacto huiuscemodi simplicitas à nostris nobilibus huiusce tempestatis tam procul abiit. Nihil enim hodie minus sunt quàm simplices: sed eam simplicitatem alioqui sibi natiuam & genuinam verterunt in ascititiam nescio quam calliditatem, asperitatem, superbiam, vt alibi diximus.

21 ¶RARAM nobilitatem vocat Macrobius lib. 7. Saturnaliorum, c. 1. nec id quidẽ immeritò: cùm eæ res ex quibus nobilitas præcipuè producitur, virtus scilicet, scientia, ars militaris, diuitię, & alia id genus, de quibus suprà diximus, rara sint admodũ, & in paucis conspiciantur, vt nec abs re quoque Cleopatra apud Lucanum lib. 8. veluti dubitare videatur, sitne aliqua nobilitas, hæc dicens,

Rara nobilitas.

—Si qua est, ô maximè Cesar,

Nobilitas. Sed proh hominum fidem, videmus hodie tot passim homines, qui se nobiles superciliosè dicunt, profitentur, agunt, vt veluti apum aut formicarũ examina, illos refertim congestos conspicias: cùm nihil minùs sint quàm nobiles: nec aliis verbis, gestis, actisque nobilitatẽ præ se ferant, quàm quòd fidem gentilis hominis vbique testantur, superbos se & minitabundos in inopes, rusticos, humiles exhibent, D. O. M. & Diuos execrabiliter blasphemant. Plusquam Panicis terroribus omnia cõplent: debiles, & infirmos atque etiam mulieres, si quippiam illis quantũuis modestè denegent, verberibus & colaphis cędunt, in eosque plusquam viros se præstant, cùm in hostes aut alios paulò animosiores, & se ad defensionẽ pręparantes minùs sint quàm fœminæ: scilicet crocodilos ad amussim imitantes, id est, terribiles in fugaces; fugaces contra insequentes, vt scribit Plinius libro octauo cap. 25. Et vt denique finiam, Leones in pace, in prælio cerui, iuxta Prouerbium Tertuliani in li. de corona militis, statim post prin. Sed hæc dicta sint non pro veris nobilibus ab huiusmodi moribus longè alienis, qui profectò rari sunt: sed pro iis qui tales cùm nõ sint, haberi tamen & videri volunt, qui certè innumeri sunt, ita vt si eos inter nobiles annumeres, Macrobiũ mendacem efficient, qui raram nobilitatem appellauit. ea enim contrà erit frequentissima & numerosissima, & de qua poteris illud Horatianum meritò dicere.

Nos numeri sumus & fruges consumere nati.

22 ¶ Hic autem tantus est numerus eorum qui se nobiles profitentur nobilitatẽ ipsam quæ alioquin admirabilis & maximè suspicienda colendáque esset, contemptibilem aspernabilémque facit, ac vilem quoque efficit: nam raritas res omnes commendat, frequentia & numerus contrà. quod planè intellexit Aristoteles lib. 3. Rhetoricorũ ad Theodecten, καὶ τὸ σπανιώτερον τοῦ ἀφθόνου οἷον χρυσὸς σιδήρου, ἀχρηστότερος ὤν· μεῖζον γὰρ ἡ κτῆσις διὰ τὸ χαλεπωτέραν εἶναι. Cicero in libro de amicitia. Et quidem omnia præclara rara. Notum quoque est illud Iuuenalis saty. 11.

—Voluptates commendat rarior vsus.

Vnde scribitur in c. si officia, in fi. 59. dist. rarum est omne quod magnum est, & in c. legimus 93. di. omne quod rarum est plus appetitur. Pulegium apud Iudæos pipere preciosius est. Diacones paucitas honorabiles, presbyteros turba contemptibiles facit. quæ sunt verba Hieronymi ad Euagrium. Qui & ipse in Vigilantium scribit, ardentius appeti quicquid est rarius. Et facit c. quamuis. in princ. de pœn. di. 3. & diximus plenius in nostris Legibus Connubialibus in 15. lege nu. 69. inci. nec hoc incommodum. Ex quo intelligis falsos istos nobiles numerosissimos, nobilitatis verum titulum dedecorare, vilémque & contemptibilem efficere.

23 *Nobiles cupiunt suam principalem domum manere in familia.* ¶HOMINES præsertim nobiles & in dignitate constituti anxij sunt admodum & solliciti, ne principalis eorum domus extra suam familiam alienetur, vt patet ex l. pater §. Iulius: aut vt alij legunt, Iulianus Agrippa. ff. de leg. 3. quæ loquitur de Primipilari quopiam, qui vetuit domum suam maiorem alienari. Tanquam de cæteris non adeò curaret. Et id quidem præbet quoddam argumentũ ad statuta & consuetudines, quæ relinquunt primogenitis domum principalem suæ successionis personarum nobilium. Cuiusmodi sunt in multis partibus Franciæ.

24 *Populi appellatione veniunt nobiles.* ¶POPVLI appellatione non tantùm ignobiles, sed & nobiles quoque comprehenduntur. Plebs autem ignobiles tantùm. vtrunque enim probatur ex §. plebs. Instit. de iure natu. gen. & ciui. cuius verba postea subiiciemus. Et de priori quoque probatur in c. lex est, vbi & id no. Domi. 2. di. & voluit etiam Archi. in c. fundamenta, de elec. libro 6. & in c. quanuis, de præben. eo lib. 6. Ray. in c. omnes populi, columna 1. ff. de iustitia & iure. & in l. 1. §. quies. ff. de offi. Præfec. vrb. Ex quo illud est quòd appellatione populi comprehenduntur Senatores, vt scribit Innocen. in c. sedes, in verbo, minores, in fin. de rescrip. & Lucas Pen. in l. Senatorum, post prin. C. de digni. libro duodecimo. Tametsi Senatores nobiles sunt, vt latè diximus suprà c. 6. nu. 20. præterea princeps.

¶Et id

25 ¶ Et id quoque satis patet ex eo quod scribit Plinius lib.22.c.3.Corona quidem nul la fuit graminea nobilior in maiestate populi terrarum principis.Nā ibi de populo Rom.loquitur, quem dicit fuisse terrarum principem.Virgilius li.1.Aeneïdos de eodem loquens ita infit,

Hunc populum latè regem,belloque superbum
Venturum excidio Lybiæ. Sicque rector populorum dicitur,quisquis est caput totius populi,in quo omnes continentur & nobiles & ignobiles,Ouid.lib.7.Meta.
Dicta refert rector populorum talia centum.
Quæ est imitatio Homeri,qui sæpissimè Agamemnonem vocat ποιμένα λαῶν,id est, pastorem populorum,in qua appellatione & cæteri Reges continebantur.Differentiam quoque hanc esse inter populum & plebem apertè significat Liuius,1.deca.li.2. Consul Appius negare ius esse tribuno in quenquam, nisi in plebeium: non etiam populi,sed plebis eum magistratum esse.

Popularis qui dicatur.

26 ¶ Quanquam popularis pro vili,humili, & abiecto nonnunquam accipiatur.nam Donatus ita eam dictionem interpretatur in enarratione illius loci Terentiani, in Phormione, Amicus summus meus & popularis Geta. In qua etiam significatione ponitur in illo loco Plauti à me alibi ad aliud relato,
Præstat diuitem esse ac popularem,quàm nobilem & mendicum.
Illic enim popularis ignobili opponitur.vti etiam apud Ciceronem in 7.in Verrē actione,Homines populares,aut nobiles,supplicio aut exilio leuarentur.Nā & illic supplicium refert ad populares,id est,ignobiles:& exilium ad nobiles,quia plerunq; ex quo crimine supplicio plectuntur ignobiles,ex eodē nobiles exilio tantū mulctātur,vt ex his patet quæ diximus suprà.c.20.nu.104.nobiles vt & alij,& seq.Idem autem Cicero in oratione de Aruspicum responsis.P.Clodius est factus repentè popularis,id est,plebeius. Nam vt alibi diximus ipse Clodius,vt Tribunus plebis fieret, qui magistratus non nisi plebeis tribuebatur,in adoptionem se dedit patri plebeio, & ita factus est popularis.Et dicit Bar.in d.l.j.col.10. ver.sed hîc potest dubitari, & col.seq.ver.ex istis manifestè.C.de digni.li.12.ex cōmuni vsu loquendi, appellatione populi plebeios & ignobiles tantùm contineri.Et postremo loco subdit. Nā nostris legibus id nomen popularis interdum accipi,prout à nobili distinguitur, vt in l.capitalium.§.solent.ff.de pœnis,& l.si constat.ff.de app.quæ leges loquuntur de acclamationibus & vocibus popularium.quod tamen non solùm de plebeiis,sed & de cæteris quoque intelligi potest.Illud autem certum,quòd si ita ferat vsus communis loquendi,vt hæ dictiones populi & popularis de plebeis tantùm intelligantur,is omnino sequendus est,vt dicit Raym.in d.l.omnes populi.Sed & illud scio, aliter populares accipi à Nānio Alcmariano Miscellaneorū li.2.de quo & tu vide Cataneū in Plinij Epistolas lib.1.epi.2.Beroaldū in Apuleium lib.7.in princ.& eos quidem omnes,ex optimis authoribus.

Plebis appellatione nobiles non contineri.

27 ¶ Quod autem attinet ad plebis appellationem,hauddubiè nō in ea cōtinentur nobiles vt diximus,& probat tex.in d.c.lex est,iuncta gl.2.di.nam tex.ibi ita loquitur, maiores natu cum plebibus.gl.autem exponit maiores nobilitate,antiquitate,dignitate,scientia.Et id quoque voluit Bar.in d.l.j.col.2.ver.2.quæro.C.de digni.lib.12.& Bald.in l.cùm seruus, col.2.C.de condicti.cau.data:& vterque per tex.in d.§.plebs. Cuius hæc verba sunt,Plebs à populo differt,quod species à genere. Nā appellatione populi vniuersi ciues significātur, connumeratis etiam Patriciis & Senatoribus: plebis autē appellatione,sine Patriciis & Senatoribus,cæteri ciues significātur.Quibus concinit quod Capito apud Aulum Gellium li.10.c.20.Plebem seorsum à populo diuisit,quoniā in populo omnis pars ciuitatis, omnesque eius ordines continentur. Plebs verò ea dicitur,in qua gentes ciuium Patriciæ non insunt.Ex quo etiam illud Lampridij in vita Commodi,Quos æquè ex plebe ac nobilitate collegerat.

28 ¶ Hinc illud Horatij in Epistolis,
Si quadringentis sex septem millia desunt,

Plebs

Plebs eris. Illudque Statii lib. Syluarum 3. Sylua. 2. alibi ad aliud citatum,

Non te series inhonora parentum.
Obscurum proauis, & priscæ lucis egentem,
Plebeia de stirpe tulit.

Et Martialis lib. 5. epig. 28. in fictum quendam equitem,

Ingenium studiúmque tibi, moréſque, genúſque
Sunt equitis, fateor: cætera plebis habes.

Et illud quoque Ouidij in epistola Paridis ad Helenam,

Forma virgorque animi, quamuis de plebe videbar,
Indicium tectæ nobilitatis erat.

Illic enim vides plebem nobilitati opponi. Illudque eiusdem in Ibim,

Vos quoque plebs superûm Fauni, Satyrique, Laréſque.

Ita enim vocat infimos illos & ignobiles superos, tanquam scilicet vt inter homines sunt nobiles & ignobiles: ita & inter Deos quoque. Sed nemo est qui magis ad viuũ exprimat eam plebis significationem, quàm Virgilius lib. 9. Aeneïdos cùm dicit,

Ac multam in medio sine nomine plebem.

Nam suprà in 2. c. nu. 7. & hinc quoque docuimus ignobiles Græcis ἀνωνύμους, id est, sine nomine dici. Sed & Lucanus hoc clarè exprimit, cùm scribit lib. 2.

Nobilitas cum plebe perit. Et Cornelius Tacitus lib. 12. Aduersus dominationẽ Gotarzis nobilitati plebíque iuxtà intolerandam, & Liuius 1. deca. lib. 6. ad fin. Concessúmque ab nobilitate plebi, de consule plebeio: à plebe nobilitati de prætorio viro.

29 *Infima plebs.* ¶ Proptereaque etiam infima plebs dicitur Ciceroni lib. Epistolarum ad Atticum 4. episto. 70. Ab infima (inquit) plebe completi gradus templorum. atque etiam Liuio lib. 10. ab vrb. Condi. & iterum lib. 4. belli Punici. & Plinio lib. 19. c. 4. & Cornelio Tacito lib. 18. mox è plebe infima C. Marius & nobilium sæuissimus L. Sylla victam armis libertatem in dominationẽ verterunt, vbi vides infimam plebem & nobiles veluti opponi. & rursum eod. lib. Omnem infimæ plebis rumorem in theatro vt spectaret in circo, vt fautor affectauit. & Q. Curtio lib. 10. Quidam ignotus ex infima plebe, & alijs à nobis citatis suprà c. 2. nu. 24. incip. sed & de infimo. Et ima Iuuenali Saty. 8.

—Tamen ima plebe Quiritem
Facundum inuenies. Et humilis plebs Claudiano lib. 2. in Eutropium,
Pars humili de plebe duces. Et sordida Cornelio Tacito lib. 17.

Quæ omnia epitheta ignobilitatem significant, vt etiam diximus in d. c. 2. num. 20. & sequen.

30 *Plebeij pro ignobilibus.* ¶ Vnde etiam vbique plebeij ignobiles dicuntur tam apud nostros *Iurisconsultos*, quàm cæteros. Nam l. 3. §. pœna. ff. de cri. stelli. iubet plebeios grauiùs puniri, quàm in dignitate constitutos. Et in c. 1. post prin. tit. de pace tenen. vbi id expendunt And. Iser. & Iaco. Alua. col. j. & voluit etiam gl. in c. plebiscita. 2. di. dum loquitur de discordia nobilium & plebeiorum. Et ex externis scriptoribus Plautus in Pœnulo,

Heus tu, quanquam nos videmur tibi plebeij & pauperes,
Si nec rectè dicis nobis diues de summo loco.

Plebitas pro ignobilitate. Et ex hoc quoq; plebitatẽ pro ignobilitate antiquitas vsurpauit, vt authoritate Catonis in oratiõe pro Vecturio. & Heminæ in Annalibus probat Nonius Marcellus.

31 *Vulgi appellatione ignobiles tantum contineri.* ¶ Vulgi quoque appellatione ignobiles, non etiã nobiles cõtineri, ex hoc liquidò apparet, q̃ vulgus proprio peculiariq; epitheto ignobile dicitur Virgilio lib. 1. Aeneid.

Ac veluti magno in populo cùm sæpe coorta est
Seditio, sæuitque animis ignobile vulgus. Et Claudianus in Eutropium lib. 1.
Notus ad ineptos ignobile reppulit horror
Vulgus.

Et Apuleio li. 4. Asini aurei, & D. Hieremia. c. 26. ad fi. dũ loquitur de sepulchris vulgi ignobilis. quod & nos ex eo alibi ad aliud attulimus. Et humile quoque Plinio in

docta sua præfatione, quod non aliud significat quàm ignobile, vt ostendimus supra.ca.2.num.20. Et vulgus seruorum dicitur Terentio, in Adria. Et alibi etiam appellatur vulgus indoctum Ouidio lib.5. Metamor. Rude, & expers artis eidem lib. 2. Fastorum. Et imperitum ipsi Plinio libro 8.ca.25. quæ omnia non conueniunt nobilibus. Et hinc vulgare pro vili & contemptibili. Horatius lib.2. Ser. Saty.2.

Ieiunus stomachus rarò vulgaria temnit.

Nam & Cicero vtrunque coniungit in oratione pro Roscio Amerino, Denique nihil tam vile, neque tam vulgare est, cuius partem vllam reliquerint. Et vulgares artes pro mechanicis, sordidis, & illiberalibus in eadem oratione, Mitto hasce artes vulgares, coquos, pistores, lecticarios. Et vulgaris generatio de ignobilibus, apud Plinium lib.7.c.14. Et vsque ad lxxxv. apud ignobiles vulgaris reperitur generatio. Et hinc vulgandi verbum, cùm superior ad inferioris gradum & humilitatem deprimitur, Liuius lib.3. ab vrb. condi. Nimium in ordinem seipsum cogere, & vulgari cum priuatis. Nam & idem libro seq. dum loquens de matrimonio Plebeiorum cum Patriciis ita loquitur, Nisi vt ferarum propè ritu, vulgentur concubitus plebis, patrúmque. Quanquam Salustius posset videri sub nomine vulgi nobiles & ignobiles comprehendisse, cùm scribit in Catilinario, Cæteri omnes strenui, tam nobiles, atque ignobiles, vulgus fuimus sine gratia, sine authoritate. Sed ibi Catilina loquitur in inuidiam eorum qui Rempublicam gubernabant, tanquam alios nobiles & ignobiles eodem in loco haberent.

32 ¶ MAGNATES in multis locis vocãtur nobiles, vt Florentiæ, teste Bart. in l.j. col. vlt. C. de digni. lib.12. Quo vocabulo nullus, ni fallor memoria, antiquiorũ vsus est. Et nescio an alius vllus locus sit in nostris legibus qui eo vtatur, præter c. ex multa. §. secundò quæsiuisti, extrà de voto, quod vtrosque simul iungit ita, scilicet nobiles & magnates. Scio autem Græcis μεγιστᾶνες vocari quos Latini vocant Summates, Optimates, Primates. Proceres. Diuus Marcus c.6. καὶ γενομένης ἡμέρας εὐκαίρου, ἡρώδης τοῖς γενεσίοις αὐτοῦ δεῖπνον ἐποίει τοῖς μεγιστᾶσι, id est, vt interpretatur nostra vulgata editio, Et cum dies opportunus accidisset, Herodes natalis sui cœnam facit principibus. Erasmus autem vertit Primatibus. Nam & μέγιστος dicitur maximus, primus, amplissimus. vnde μεγιστᾶνες dicti sunt. lib.15. Qua voce etiam vsus est Suetonius in Caio Caligula, c.5. & Cornelius Tacitus, li.15. vbi scribit, Et Megistanes Armenios, qui primi à nobis defecerant: pepulit sedibus. id est, Proceres & Optimates Armeniorum. Et Iulius quoque Frontinus Stratagematum li.3. c.9. Domitius (ait) Corbulo, cũ Tygranocertã obsideret, & Armonij pertinaciter viderẽtur tolerare obsidionem, in quendam ex Megistanis, quos ceperat, animaduertit &c. Neque enim ea voce populi significantur, vt qui nusquam memorentur. Ammianus quoque Marcellinus tradit, apud Persas neminem consiliorum esse conscium præter Megistanas.

33 ¶ Sed quod ad illam Magnatum appellationem vulgarem pertinet, illud te scire oportet, nõ omnes nobiles hoc vocabulo contineri ex communi vsu loquendi (neq; enim alium sumere possumus, cùm, vt iam diximus, verbum sit vulgare, & minimè cognitum antiquis scriptoribus) sed eos tantum nobiles intelligi, qui in aliquo potentatu, siue Baronia, vel qui aliqua regalia posident, quos vulgo Barones vocant. Ita enim voluit Bald. loquens de priuilegio, vt quis posit legitimare filios magnatum, vt hi scilicet quos diximus, tantùm comprehendãtur, in c. innotuit, paulò ante fi. extrà de electi. Quis autem Baro dicatur, videbis plenè in nostris cõsuetudinibus Pictonum, tit.1. §.1.

Iterum de magnatum appellatione.

34 ¶ PROCERES quoque, & optimates, & primates siue primores, & summates, proceres hos appellare possumus, vocibus quidem nõ adeo insolentibus: Nã præter quàm quòd procerum fit mentio, in l. humanũ. C. de legi. & in c.j. ti. de prohi. feu. alie. per Lothar & in c.j. ti. de prohi. feu. alie. per Fed. quibus satis probatur, ita dici nobiles non vulgares, sed inter cæteros eminentes, vti etiã dicit Matthę. Afflic. in d.c.j. col.4. nume.42. de prohibit. feud. alien. per Loth. & ante cum Varro, & Seruius eius

authori

autoritate in Virgilium, quo loco statim citabimus. Nam & ipse Virgilius eorum meminit lib.1. Aeneidos,

Tum Bithæ dedit increpitans, ille impiger hausit
Spumantem pateram, & pleno se proluit auro,
Pôst alij proceres. Et lib.3.
Delectos populi ad proceres primúmque parentem
Monstra Dei refero. Et rursum lib.10.
Tot lecti proceres ter denis nauibus ibant
Subsidio Troiæ.

Lucanus lib.7.

Hoc tot pro meritis solum te Magne precatur,
Vti si fortuna velis proceresque tuorum
Castrorum, regésque tui. &c.

Silius Italicus, lib.11.

Paulúmque idem inter prælia, & idem
Flaminium proceres rerum demiserit vmbris.

Martialis lib.12. epigr.6.

Contigit Ausonijs Procerum mitissimus aulæ
Nerua.

Et iterum epig.8.

Parthorum Proceres ducésque Serum.

Liuius lib.j. ab vrbe condita, Cùm consensum, inquit, deósque consociatos laudaret mirè Seruius proceres Latinorum, &c. & Plinius lib.11.c.53. Sed sibi proceres meden tur grano Assirij mali, cuius est suauitas præcipua. Et lib.19.c.4. Pane procerum alio vulgi. Ex quo loco vides proceres vulgo oppositos, quod quidem vulgus, ignobilem significat, vt nuper diximus nu.31. Et Cornelius Tacitus lib.2. Proceres plebémque iuxtà deuinxerat. Idémque de moribus Germanorum. Nec vlli, inquit, auspicio maior fides apud plebem, sed apud proceres. Quibus locis etiam vides proceres veluti plebi opponi. Hincque metaphoricè proceres gulæ dicti ipsi Plinio lib.9.c.17.

35 ¶ Optimates, quam vocem in nostris legibus quod meminerim nõ inueni, sed eam frequentem vident omnes apud cæteros bonos authores, præsertim verò Ciceronem. Nam in lib.2. de legibus, Continet etiam Reip. consilio & authoritate Optimatium semper populum indigere. Et in Oratione pro Sextio, Duo ait genera semper in hac ciuitate fuerunt eorum qui versari in Republi. atque in ea se excellentiùs gerere studuerunt, quibus ex generibus alteri se populares, alteri optimates & haberi se esse voluerunt &c. Quibus verbis apertè intelligis, optimates & populares esse veluti oppositos, vt alibi nobiles & populares apud eundem 7. actione in Verrem, vt ex eo ciuitauimus suprà nu.26. Et eadem quoque voce in ea significatione vtitur idem Cicero in oratione de Aruspicum responsis in quatuor locis, & alibi sæpe, sed mihi satis fuit ea loca afferre quibus maximè intelligi potest, qui optimates sunt. Cui tamen addam illud Liuij 3. decadis lib.2. ad fin. Alterum de agro viritim diuidundo duas faces nouantibus res ad plebem in optimates accendendam. Et lib.4. Apud infimę plebis homines crimina ferebant in optimates. Illúdque probi Aemilij in Phocibus, Erant eo tẽpore Athenis duæ factiones, quarum vna populi causam agebat, altera optimatum. Et Paulò infrà, Populares Polyperconti fauebant. Optimates cum Pisandro sentiebant. Et illud Suetonij in Iulio Cæsare c.j. Satis constat Scyllam cùm deprecantibus amicissimis & ornatissimis viris aliquandiu denegasset: atque illi pertinacissimè contenderent, expugnatum tandem proclamasse siue diuinitus, siue aliqua coniectura, vincerent, ac sibi haberent, dummodo scirent, eum quem incolumen cuperent, quandoque optimatum partibus quas secum simul defendissent, exitio futurum. Nam Cæsari multos Marios inesse. Ex quo loco & tu facile potes intelligere, illos optimates pro nobilibus sumi. nam certum est, eam fuisse inter Scyllam & Marium perpetuam & pertinacem contentionem, quòd Scylla patriciorum & nobilium, Marius plebeiorum partes defenderet, vt videre licet ex Plu tarcho,

tarcho, Sallustio, & aliis scriptoribus. Atque illud Cornelij Taciti libr.4. Plebis & Optimatum certamina libero egresso memorabor. Suprà autē docuimus Plebis appellatione ignobiles significari. Cæterùm Priscianus scribit lib.5. Optimates esse qui defendunt Senatores: populares qui defendunt populum. Sed ex c.5. Hieremiæ facilè intelliges Optimates dici respectu humiliorum. Et ex c.7. Nehemiæ intelliges quoque Optimates dici respectu vulgi.

36 ¶ Primates memorat l.sciendum.§.ordine.ff.de legatio.vbi tamen nonnulli legunt primores.& l.qui sub prætextu.C.de sacrosan.eccle.& l.addictos.C.de epis.audi.& l.vlti.C.de offi.diuer.iudic.vbi de primatibus officiorum,& l.Iudæorum,quæ est pen. C.de Iudæ.& l.j.C.de monopol.& l.2.in duobus locis.C.de his qui lat.oc.vbi de Primatibus possessionum,militum,& numerorum, & l.duos C.de suscep.lib.10.& in rub.C.de Alex.prima & l.j.de specta.lib.11.& c.1.in prin.ti.de pac.iura.fir ibi,Primatibus & plebeis,quibus verbis iam satis vides,Primates à plebeis diuidi.atque in eo loco Andr.Iser.primum in prin.deinde in seq.& Matth.Afflic.col.2.& 3.non semel declarant,qui hi sunt,scilicet qui alios vel authoritate vel dignitate vel ætate anteunt. qui scilicet tenent primum locum.De primatibus autem officiorum fit mentio in d.l.2. de his qui latro.oc.& in l.j.C.de priua.carce.At ius canonicū ipsum nomen primatis accipit pro specie dignitatis ecclesiasticæ,quæ & cum Patriarcha eadem est.c duo simul,& ibi glo.in verbo,Patriarchas,de offi.ordi.& c.sanè,de foro comp.& c.2.& ibi Host.in fi.de accusa.& in summa & in c.1.& 2.99.dist.At primatus frequenter legitur pro dignitate,loco & honore vt apud Varronem libr.Rei Rusticæ 1.c.7. Pliniū libr.8.c.5.& libr.13.c.12. Primatiam autem vocat ius ipsum canonicum, dignitatem ipsius primatis in c.vlt.de dila.

Primates.

37 ¶ Primores verò qui eundem etymum habent,sepe reperimus apud probatos authores in eadem significatione. Nam Virgilius lib.9.Aeneidos,

Protinus armati incedunt,quos omnis euntes
Primorum manus ad portas iuuenúmque senúmque
Prosequitur votis.

Primores.

Quo in loco Seruius primores ait, dicuntur, sicut proceres. Horatius libr. Ser.2. Saty.prima,

Primores populi arripuit populúmque tributim.

Ibi enim vides primores opponi populo. Silius statim in initio lib.13.

Hic modò primores sociùm,modò iussa deorum,
Nunc sese increpitat.

Et Liuius libr.1.ab vrb.cond.Restitere Romani tanquam cœlesti voce iussi, ipse ad Primores Romulus pręuolat. Et alibi eod.libr. Ciuitatem dare plebi,primores in patres legere. Vides enim ibi Plebebem à Primoribus decerni. Et lib.2. Plebi,cui ad eam diem summa ope inseruitum erat,iniuriæ à Primoribus fieri cœpere. Et libr.3.statim post prin. Id verò si fieret non vulgari modo cum infimis, sed prorsus auferri à primoribus ad plebem summum imperium credebant. Ex quibus verbis constat primores opponi plebi,quia voce ignobiles designātur,vt diximus. Et Cornelius Tacitus lib.3.primores ciuitatis quibus claritudo sua obsequiis protegenda erat. Nam supra c.2.nu.11.docuimus claritudinē & nobilitatē idem esse. Et idem Tacitus lib.5. Nam cunctas nationes & vrbes populus aut primores aut singuli regunt. Sed & idem libr. decimooctauo, Gratum primoribus ciuitatis etiam plebs approbauit,quibus verbis apertè intelligis primores & plebem disseparari. Plebs autem ignobiles significat,vt nuper docuimus.

38 ¶ Summates & Plautus vsurpauit in eadem significatione in Cistellaria,

Vbi istas videas summo genere natas
Summates matronas.

Summates.

Ex quo loco planè intelligis, Summates vocari, qui summo genere nati sunt, id est nobilissimo, vt & nos annotauimus suprà cap.secundo, numero vigesimosecundo.

Sed & idem in Pseudolo.ii.

Nunc tibi & ego loquar delitiæ summatum virûm.

Et hac quoque voce vsa est l.quinque.C.de Decu.lib.10. Et hinc summatus apud Lucretium lib.v.pro dignitate summatûm. Et vt primatus primatum, vt diximus suprà nu.ab hinc 2.versus autem Lucretij hic est,

Imperium sibi cùm, ac summatum quisque petebat.

Sed & huic quoque summo loco nati, de quibus & nos diximus.d.nu.22.c.2.

39 *Nobiles libertatem desiderant.* ¶ NOBILES præ cæteris libertatem rerum omniū desyderant, vt quotidie videmus, & viderat Bal.que id scripsit cō.327.pridie, col.4.ver.videtur igitur de primo. lib.1.Cùm tamen, si verè sint nobiles, minùs eis liceat, aut licere debeat, quàm cæteris: neque eis liberum sit multa facere, quæ cæteris planè libera sunt. Id quod satis ostendit Euripides in Iphigenia in Aulide,

Ἡ δυσγένεια δ' ὡς ἔχει τι χρήσιμον,
Καὶ γὰρ δακρῦσαι ῥᾳδίως αὐτοῖς ἔχει,
Ἄναλβά τ' εἰπεῖν. τῷ δὲ γενναίῳ φύσιν
Ἄπαντα ταῦτα. προστάτην γε τοῦ βίου
Τὸν δῆμον ἔχομεν, τῷ τ' ὄχλῳ δουλεύομεν.

Si quidem ipsa ignobilitas, vt habet aliquid commodum.
Etenim lachrymare ipsius liberum est,
Miseráque loqui. Sed nobili natura
Omnia hæc non licent. arbitrum nanque vitæ
Populum habemus, & multitudini seruimus.

Nam & hæc minima quæque vitia solent notari in illis, tanquam eis nec in illa quidem incurrere eis liceat, quæ cæteris facilè condonantur. Plutarchus in fi.eius lib. cui titulum fecit, In principe requiri doctrinam, Minima (ait) etiam nobilium & illustrium delicta calumniantur homines. Cimoni vinum obiiciebatur, Scipioni somnus. Lucullus ob cœnas sumptuosiores malè audiit. Hæc ille. Ex quibus intelligis hîc illud obtinere, quod vulgò dicimus, peccata venialia in cæteris, mortalia esse in nobilibus. Et vide hîc quæ dicam, infrà, nu.103.nec desunt aliorum.

40 *Nobilitatis propria liberalitas.* ¶ NOBILITATIS propria est & peculiaris liberalitas & munificentia, per tex. literis aureis, aut si quid auro est preciosius, scribendū, in c.1.de donat.cuius hæc verba sunt: Hanc sibi quodā modo nobilitas legem imponit, vt debere se quod spōte tribuit existimet: & nisi in beneficiis creuerit, nihil se præstitisse putet. Et ibi Collec. & Panor.no.proprium esse nobilium donare. Quod & ipsum voluit idem Panormi. con.12.casus talis est magnificus, col.4.& iterum pe.lib.1.vbi ad hoc allegat not.in c. grandi, de supplen.negli.præla.lib.6.vbi Inno.Io.Mo.Archid.& Io.Andr.hoc ipsum no.de regibus tamen loquentes, & Lucas Pen.in l.vlti.colum. 18.versi.29.C.de loca. prædi.ciuil.lib.11.& Barb.qui Innoc.vbi suprà citat consi.18.præclarè scribitur, post princip.libro secundo.

41 ¶ Et bene facit optimus tex.in l.filiusf.ibi, nonnunquā etiam ex persona.ff.de dona. vbi pater nobilis concedens filio liberam peculij administrationem videtur illi permittere, vt possit donare, licèt aliàs donare non possit, neq; libera cōceditur bonorū administratio. Et ad hoc illum tex.no.Ro.ibi, & sing.646.nobilitas est, & Doc.in d. c.grandi. Et ex eo dicit Iason in l.contra.§.si filius, col.3.ff.de pact.quòd licet filiusfa. etiam habens liberā administrationē donare nō possit, per tex.ibi: fallit tamē in filiis regum, principū, vel baronū. Sed & ex eo scribit Signo.con.26.quæstio talis est vtrū donatio, col.3.ver.præterea propter nobilitatē, quòd ob nobilitatem dantis valet donatio, quæ aliàs non valeret. Quinetiam per eum text.dicit Andr.Barul.& post eum Matth Afflic.in consti.Siciliæ inci.minoribus, col.4.ver.tertiò quærit, quòd filiusfa. nobilis potest donare de bonis patris, non etiam ignobilis.

42 ¶ Mirum esset si Bal.illum text.non annotasset, qui nihil rerum omniū prætermisit. Is igitur

Is igitur in l.si filius.C.de donat.limitat tex.ibi,quo cauetur filium non posse res patris donare suæ sponsæ,vt non procedat in patre nobili,quem decet donare sponsæ filij,per illum tex. Et idem in l.prima,circa mediũ.C.de legat.tradit, quòd licet aliàs ex legato in genere facto,vel aliàs obscurè debeatur non quod maius est, sed quod minus,aut certè mediocre est l.qui lancem.ff.de aur.& arg.leg. Tamen hoc intelligitur,nisi propter eximiam nobilitatem testatoris amplius præsumatur,ar.d.l.filiusfa. & l.vxori,in fi.ff.de lega.2. Et idem in repe.l.2.col.38.versi.sed iuxta præmissa quæritur.ff.de iureiur.per d.l.filiusfa.dicit quòd liberalitas & largitio decet reges,& principes.Hincque eorum largitates,vt ipse appellat, esse multùm fauorabiles.l.prohibere.§.planè.ff.quod vi aut clam.& l.j.C.si liber.impera.soci.lib.10.Idem in c.vlt.col.3. versicu.scias quòd propter,de consuet.tradit ecclesiæ permitti donare, propter nobilitatem ipsius ecclesiæ,plusquã aliàs permitteretur,per illum tex.in d.§.filiusf.Idémque in l.& in legatis,in fin.C.ad legem Falcidiam,scribit principem ex honestate non debere detrahere falcidiam, quia donare consueuit.proprium enim principis esse, vt sit liberalis & gratiosus,per l.vlti.C.de Cadu.tollen.& l.si quis rogatus.§.vlt. ff.ad Trebellia.

43 ¶ Facit item & alius tex.in l.cùm plures.§.cùm tutor.ff.de admini.tuto.per quem dicunt Inno.Io.Mo.Io.And.& Archi.in d.c.grandi,quòd licet alius tutor donare non possit,potest tamen tutor principis.& sequitur Collect.in d.c.1.de dona.& Barb.qui id dicit sing.in tract.de præstand.Card.in 3.q.1.partis,col.6.vbi etiam dicit per illum tex.in d.§.cùm tutor,quòd Cardinales considerata illorum dignitate possunt liberalitatem exercere ex bonis intuitu Cardinalatus quæsitis.& idem Barb.in d.ca.primo de dona.& in cap.nisi specialis,colum.31.de offic.deleg.& in capit.cùm sit generale, colum.2.de foro compe.

Tutor principis donare potest.

Cardinales donare possunt ex bonis Cardinalatus causa quæsitis.

44 ¶ Húcque spectant & alij text.ad hoc à nonnullis citati, videlicet in l.eos.§.super.C. de vsur.quæ statuit modum exigendarum vsurarum: nobilibúsque tertiam partem centesimæ tantùm concessit, cæteris maiorem, tanquam scilicet indecorum sit nobilibus magis quàm cęteris fœnus præsertim graue exercere,cùm illos magis deceat liberalitas.Et etiam tex.in l.2.C.de Consuli.lib.12.& in §.hoc amplius,Insti.de rerum diui.Hos enim tex.ad hoc citant An.Baru.in d.constitu.Siciliæ incip.minoribus, & ibi post eum Matth.Afflic.vbi suprà.Ob id puto, quòd loquuntur de missilibus quæ Consules & Prætores in vulgus spargere solebant.vti etiam facit tex.in §.hæc itaq;, in authen.de consuli.Id quod etiam (vt id obiter dicam) fecisse Augustum scribit Dion in vita illius.Et Caium Caligulam,qui omnium prodigorum ingenia superauit,Suetonius tradidit in vita illius c.38.& ipse Dion etiam in vita illius,& Iosephus lib.19.ca.1.Et Neronem ipse Suetonius in vita illius.c.11.Et Domitianũ idem in vita item illius.c.4.Et Heliogabalum Aelius Lampridius etiam in vita illius, & Herodianus libr.5.vbi scribit illum è turribus missilia sparsisse aurea & argentea pocula, vestésque & lintea genus omne.Et Populum Ro.Sp.Posthumio & Q.Martio Consulibus.Plinius lib.33.c.10.& Tuditanus, qui ob id insanus existimatus est, Valerius Maximus lib.7.c.8.statim post princ.& ante eum Cicero in 3.Philip.vbi hunc dicit fuisse auum Antonij.Et Belisarium Iustiniani ducem apud Syracusas.Procopius lib. 1.de bello Gothorum.Quanquam hæc consuetudo pecunias spargendi nostris legibus damnata est,vt patet ex l.2.C.de consuet.& non spar.ab his pecu.lib.12.

Nobiles non adeò vsuris studere debere.

45 ¶Nec omittendus alius textus, huc quoque pertinens, scilicet in l.2.C.de Prępo. agen.in reb.lib.12.in illis verbis,cùm perabsurdum, perque temerarium sit hanc nostræ liberalitatem pietatis,quenquam astuta interpretatione,non ad augmentum anteriorum priuilegiorum, sed diminutionem conuertere concedi. Cuius & aliorum iurium suprà citatorũ ar.Alberi.in l.vlt.col.5.ver.alij autem distinguunt.C.de iuris. om.iud.dicit,in ea quęstione,an in generali donatione castri vel ciuitatis veniat merum,vel mixtum imperium,nonnullos distinguere, an princeps donauerit,& venit: an inferior,& tunc nõ ita indistinctè.Adde & tu c.sedes apostolica,extrà de resc.vbi,

ita scribitur statim in prin.ipsius.c.Sedes apostolica cōsueuit se exhibere petentibus liberalem.Cuius rationem reddunt Panor.& Philip.Decius ibi,in 1.no.quoniā principum (inter quos summus pontifex annumerandus est,& is quidē primus & summus)proprium est liberalitas,per d.c.1.de dona.& ibi quoque Barb.multa effundit in principum auaritiam.Et huc quoque nonnihil spectat quod tradit Bald.consi. 149. præmissis verbis,col.j.ver.item etiam in honorem,in fi.eius ver.libr.2.& quæ etiam scripsimus in repe.l.si vnquam,in verbo,donatione largitus.nu.84.illud item,& seq. C.de reuo.donati.

46 *De eadem re ex aliorum testimonio.*

¶ Sed vis audire aliorum in eā nobilium liberalitatem testimoniū? Homerus, quem omnibus scriptoribus ethnicis facilè anteposuerim libr.17.Odysseæ ita facit Vlyssem alloqui Antinoum Phæacum regem,

Ἐπεὶ βασιλῆϊ ἔοικας,

Τῷ σε χρὴ δόμεναι, καὶ λώϊον ἠέπερ ἄλλοι.

Quoniam regi similis es,

Ex quo te conuenit dare,& meliùs quàm alij.

Tullius qui & primas inter Latinos scriptores tenet,in oratione pro Rege Deiotaro,inter laudes regias,illas reponit, Largum esse,beneficum,liberalē. Vide quot epithetis in idem recidentibus Reges decorari dicit, vt eos magis in id incitet. Et eum locum è nostris retulerunt Io.Andr.Domi.& recentiores in c.grandi, de supp.negli. præla.lib.6.Idem Tullius scribit nihil principem magis decere,quā diuitias & opes, ad benignitatem liberalitatémque conferendam.Idem ad Appium Pulchrum libr.3. epistolarum familiarium,epi.8.Liberalitas (ait) tua vt hominis nobilissimi latiùs in prouincia patuit.Suetonius,Eusebius Chronographus, & Eutropius prodiderunt Titum Imperatorem recordatum super cœnam,quòd nihil cuipiā toto illo die præstitisset,memorabilem illam mentique recondendam vocem ædidisse, Amici, hunc diem perdidi.quod & è nostris quoque retulit Oldra.con.94.eleganter,in fin.ex hoc insinuans proprium Regum esse donare.sed in meo codice ipsius Oldra.loco Titi, Tiberius perperam legitur.Nuper Romæ in monte Quirinali & foro Traiani inuenta sunt multa marmoris frusta variis signis cœlata.In quorū vno est hic titulus, POTENTISSIMA DOS IN PRINCIPE LIBERALITAS ET CLEMENTIA. vt retulit Barptolomæus Marlianus in Topographia vrbis Romæ,lib.4.c.22.Nec theologi huic sententiæ defuerunt, è quibus Anto. Florē. in 2.parte suæ summæ,tit.4.c.item.4.inter signa nobilitatis liberalitatem reposuit. quem citat & sequitur Matthæ.Afflic.in c.j.col.7.ver.signa autem,tit.quis dica.dux.

47 *Donatio in nobilibus præsumitur,*

¶ Ex his autem, præter ea quæ suprà diximus, & alia multa prodierunt. Primum quòd licet donatio non præsumatur,per l.cùm de indebito.ff.de probatio.cum aliis multis si.& concord.a me collectis in repe.l.si vnquam,in verbo,donatione largitus, nu.168.in dubio,& seq.Fallit tamen in nobilibus,vt voluit glo.in l.vxori suæ.§.vlt. & ibi Bar.ff.de leg.3.& idem Bald.qui tamen eam gl.non allegat,in l.si paterno.C.de neg.gest.ar.d.l.si filiusfa.& idem Bal.in l.2.col.2.ver.circa primam quæstionem. C. de iure doti.& in l.j.col.vlt.C.ad S.C.Velleia.in l.quæ dotis,col.8.ver.vltimò ad prædicta.ff.sol.matri.& in tracta.de duobus fratribus,in fi.& in c.vlt.in fi.in addi.tit.qui feud.da.pos.& in c.iurauit,col.vlt.de probat.Ro.sing.646.nobilitas inducit.Cepola in tracta.de Imper.mili.deligen.in materia nobilitatis,col.8.Barb.locis sup[illegible]itatis, & præterea in d.c.sedes,col.2.de rescrip.Corne.con.81.primus consultationis articulus,col.j.lib.1.Iason in l.cùm quid,in 1.lec.col.4.ver.eodem modo.ff.si cert.peta.& in l.contra iuris.§.j.col.j.ff.de pact.& con.45.factum sic se habet.serenissimus, col.3.lib. 1.Matth. Afflict.in dicta constitutione minoribus,columna quarta.Anto. Corset, in repeti.dicti capit.grandi,columna decimasecunda.Ioan.Lup.in repe.rubri.de dona. inter vir.& vxo.§.8.incipien.limitabis tamen prædicta & §.10.versicu.& hinc est. Et ad id quoque facit quod voluit gloss.& post eam Bald.in l.Lucius.§.idem respondit.ff.de militari testamento.quòd miles magis præsumitur liberalis,quàm priuatus, per text.ibi iunctis aliis.

¶ Et quod

48 ¶ Et quod voluit Iac.Bel.in d.§.vlt.tit.qui feu.dar.pos.quòd donatio quæ fit à nobili debet esse mera & liberalis,sine vlla spe cuiuspiam remunerationis pecuniariæ. Donatio autẽ quæ fit à vili & ignobili,habet semper remunerationem annexã.Hincque fieri arbitratur,vt feudum emi possit ab ignobili domino, non etiã à nobili. Et propterea à domino poterit,non item vassallo.Et sequitur Nicol.Neapo.in c.1.tit.de benefi.frat.Bal.verò in d.§.vlti.in fi.dicit quòd etiam nobilis nedum ignobilis pecuniã potest recipere pro feudo,sed non ita illum decet.Sed tu de hoc vide latiùs apud Iac. Alua.& Cardi.Alex.in d.c.1.tit.de benefi.frat.

Donatio nobilis nullum præmium sperat.

49 ¶ Quibus concinit quod scribit ipse Bal.in c.grauis,col.2.ver.sed nunquid nobilis, iuncto eo quod prius dixerat in ver.sed an rusticus,de resti.spol.quòd nobilis nõ potest petere salarium,siue precium suę solicitudinis,vel laboris,ad colligẽdos fructus impensi,& alia id genus:quia non cõsueuit huiusmodi operas locare.ideóq; non referuntur ad æstimationem pecuniariam,per l.naturalis.§.j.ff.de præscript.versi.quæ quantũ ad id faciat,cæterorum esto iudicium.Rusticus autem,vt antè dixerat,potest petere operæ precium per l.cum duobus.§.si in coẽunda pro socio.Et id dictum Bal. sequitur Ioan.Lup.in d.repe.rub.de dona.inter vir.& vxo.§.9.col.2.nu.7. Et ex hoc fit quod alibi dicit idem Bal.in l.si pecuniam,col.1.in 1.oppo.ff.de cond.ob cau.quòd si operarius non cõsueuit operas suas locare vt nobilis,tunc si data fuit pecunia pro opera illius,non dicitur locatio, sed contractus innominatus: & locus erit pœnitentiæ,licèt secus sit in rusticis & ignobilibus, quorũ proprij sunt huiusmodi labores, eorúmque præmia.Nam vt est Euripidis sententia statim ad fi.suæ Helenæ,

Τῶν δ' ἀναριθμήτων μᾶλλον εἰσὶν οἱ πόνοι.

Qua significatur ignobilium labores magis esse, quàm nobilium.de nobilibus enim locutus fuerat in versu præcedenti.

Nobilis non potest petere salarium sui laboris.

50 ¶In hanc quoque sentẽtia Accursius noster in l.sed & si susceperit.§.1.in verbo,modica.ff.de iudi.refert Comitem Matildam cùm ecclesiæ 30.terræ miliaria donaret, his verbis vsam,Ecclesiæ aliquantulum terræ concedo:veluti principes parua ac modica se concedere putent, etiã si multa magnáque largiantur. Cuius rei arg.Bal.cõsil. 107.quòd ista donatio, paulò ante fi.lib.2.dicit quòd ex dignitate donatarij præsumitur donatio in potiorem & pleniorẽ intellectũ.Et Pau.Ca.consi.187.notandũ est, col.1.versi.& ex qualitate, lib.2.respondit pleniùs interpretandam esse donationem à nobili factam propter illã nobilitatis qualitatem, per illam glo.Nã vt cõsuluit Alex. c.17.quãuis,col.2.lib.6.donationes principũ latißimè sunt interpretandæ,sicuti & alia eorum beneficia.l.vlt.ff.de cõstit.prin.& l.si quãdo.C.de bonis vac.lib.10.& c.cùm dilecti,& ibi Inno.& alij de donati.& c.olim tibi, & ibi glos.& doc.de verbo.signific.

Nobiles se putant pauca donare cùm multa donant.

51 ¶Ex quo etiam fortè illud fit,vt valeat donatio inter principem & vxorem illius,licèt non valeat inter cæteros coniuges.l.pen.C.de donat.inter vir.& vxo.Et similiter donatio facta à principe,filio suo in potestate ipsius cõstituto. Oldra.cõsi.231.vt eius de quo quæritur,& Bal.in c.1.§.item sacramenta, col. pen.versi.secundò vtrùm Rex, tit.de pace iura.fir.Ro.in l.si verò.§.de viro,in 4.fal.versic.10.ff.sol.mat.& in authen. ex testamento,col.3.& ibi Alex.col.2.C.de collat.dum allegat Bal.vbi suprà,Corne. col.item 2.Iason qui id dicit sing.col.3.versi.quintò limita.& Philip.Deci.col.3.versi. infertur etiam.C.de colla.Alex.in l.quãquam,col.j.C.de testa.mili.& in l.Centurio, col.5.versi.tertio iuxta.ff.de vulg.& pupil.& consi.11.perspectis,col.2.libro 6.Barb.in tracta.de præstã.Cardi.in vl.quæ.1.partis,in 5.arg.Soci.cõsil.66.frustra,col.2.in prin. lib.1.Fely.in c.cùm nõ liceat,col.4.versi.de istis dicit,de præscrip.Iason, qui & id dicit sing.in præludiis feudorũ, col.7.versi.nota etiã in prædicta, & in l.frater à fratre, col.23.versi.adde sextã fallentiã.ff.de condic.inde.& l.ex imperfecto, col.1.versi.hinc videmus.C.de testa.Iacob.à S.Georg.in tract.feudo.in verbo princeps Pedemõtium, col.vlt.versic.64.Anto.Corset.in tract.de pote.& excel.regia, in 6.quæsti.Catel.Cota in memor.incip.donatio facta à principe.& Fran.Purpu.in l.j.col.35.numc.293.ff. de offic.eius cui mand.est iurisd.Nec vllus,quod sciam,dubitauit præter Mart.Man-

Donatio inter principem & vxorem illius valet.

tua.in repe.d.l.frater à fratre,col.81.nume.348.sed rursus & quintò, propterea quòd eandem putat esse rationem priuati,& regis in ea re.

52 *Donatio facta à principe sua concubinæ valet. Licet is miles sit.*

¶Similiter licèt donatio facta à milite suæ concubinæ non valeat l.2.C.de donat.inter.vir.& vxo.Valet tamẽ facta à principe,licet is miles sit,cùm cæteros milites commilitones vocet in l.j.ff.de mili.testa.quæ loquitur de Traiano Imperatore. Nam & & id quoque fecisse Iulium Cæsarem tradit Sextus Aurelius Victor, & Eutropius: Claudium Albinum & ipsum Imperatorem,Iulius Capitolinus non semel:Opilium Macrinum Lampridius in vita Diadumeni:Alexãdrum Seuerum idem author in vita illius: Maximinũ Capitolinus in Gordianis, & iterum in vita illius:Saturninum Trebellius Pollio:Tacitum & Martium.Flauius Vopiscus: Constantinum Ammianus Marcellinus libro 14.& Iulianum idem scriptor libro 16. & 21. Id quod faciendum suadet Dion ille Cassius,cognomento Cocceius,philosophus & historicus nobilissimus, in libris quos de Principe scripsit.Quod tamen non placebat Augusto, si credimus Suetonio,Aurelio,& Eutropio.Sed vt redeamus,quod diximus,valere donationem principis factam suæ concubinæ,voluit Bald.non vno in loco,scilicet consil.248.quæritur vtrùm donatio,lib.1.& consi.262.recolo,in 1.dubio,eo.lib.1.& cõsil.267.ad euidentiam, col.2.versi.ex his satis apparet,eod.lib.1.& Io.Lup.in d.repet.rub.de donat.int.vir.& vxor.§.30.col.3.versi.ex prædictis infertur,cum seq.

53 *Donationes principum nõ egẽt insinuatione.*

¶Et huc quoque spectat, quod donationes à principe factæ non egent insinuatione, Bal.consi.300.incipi.text.lib.2.vbi id dicit Bart.consuluisse,& allegat tex.in d.l.pen. C.de donat.inter vir.& vxo.Sed est tex.melior,& is quidem expressus,in l.sancimus, versi.Exceptis, vbi idipsum no.ipse Bal.C.de donat.Et hoc quoque ante illum voluit Oldra.d.consi.231.& Ioan..Andr.in addi.Spec.titu.de instru.edi.§.porrò,in vlt.addi. & ea magna.& Alberi.qui tamẽ dubitat,in l.illud, col.2.versi.quæro vtrùm donatio. C.de sacrosanct.eccles.Bened.Plum.in l.si arrogatus.§.consul.ff.de manu.vindic.& idem Mantua.in repe.l.frater à fratre.vbi suprà, versi.ab hinc 2.in fine.sequitur Imo. in c.cùm contingat,char.pen.de iureiur.& Rom.in l.Modestinus.ff.de donati.& cõsi. 59.ad discutiendum,in 5.dubio,Alex.in l.Centurio.col.5.versi.cõprobo dictum.ff.de vulg.& pupil.substi.vbi alios citat & Iason in d.l.ex imperfecto,vbi suprà.C.de testa. Quasi scilicet nullæ donationes à principe factæ immensæ videri debeant:aut liberalitas principis nullis huiuscemodi frenis & cancellis coerceri debeat, vt etiam dicit Marcus Mantua.consi.1.vertitur,col.2.nu.15.per d.l.sancimus.§.exceptis, & d.l.pen. C.de donat.inter vir.& vxo.& l.vlt.C.de Præpo.agen.in reb.lib.12.

54 *In cõtractibus inter viuos non est locus iuris accrescendi, nisi in donationibus principum.*

¶Et illud item quòd licèt in contractibus,siue aliis actibus inter viuos ius accrescendi locum non habeat. l.si mihi & Titio.ff. de verborum obligationibus. *Fallit tamen* in donationibus principum.l.j.& ibi Barto.in prima oppositio. Bald. in secunda opposi.& Ioannes Plat.C.si liberal.princ.soci.libro decimo.quam & in id ponderat idem Bartol.in d.l.si mihi & Titio,statim post princ.& ibi quoque Raph.Co.qui ita dicit se consuluisse,Pau.Castrens.columna prima,versicu.item fallit, Alexan.qui id dicit sing.columna secunda, in 3.fal.& Iason columna tertia, versicu.tertiò fallit. ff.de verborum obligationibus,& Bald.in l.1.§.in primo,colum.penul.versicu.vnum scias.C.de cadu.tollen.vbi dicit quòd licèt ius accrescendi non habeat locum in feudo.c.1.§.cùm verò,titu.qui feud.da.pos.& capite primo,titu.de gradi.succes.in feudo: fallit tamen in feudo concesso à principe,& idem Bald.in d.l.2.colum.1.in 1.lect.ff.de constitu.princ.& Bald.in.l.si qua mulier, circa medium.C.ad SC.Tertul.vbi & illud dicit de feudi concessione,& in l.1.col.9.versi.venio ad 11.quæstionem.C.quan.non peten.part.& in d.c.1.§.& quia vidimus,col.3.versi.item hæc est regula, ti.qui feu.da. pos.& in c.1.& ibi Aluar.& Cardi.Alex.tit.de fratri.de no.bene.inuesti.& idem Bal. in c.1.tit.de duo.fratri.à capi.inuesti.& in c.1.tit.an agna.vel fili.& in c.1.col.2.versic. quæro nunquid vasallus poterit feudum,tit.de prohi.feu.ali.per Fre.vbi ex hoc dicit, vasalum posse suo conuasallo vendere suam partem feudi à principe concessi:non si ab alio fuisset cõcessum.& cõsi.346.Imperator,paulò ante fi.lib.1.& consil.50.in primis,

mis,col.1.lib.4.Alex.consi.30.quoniam,col.3.versi.2.dato,lib.1.& con.24.ponderatis,col.3.versi.quandoque conceditur,lib.5.Barb.in c.2.col.5.versic.quod limita, nisi feudum,de feud.Fran.Cur.Senior.consi.49.memoriæ,col.12.versi.6.probatur.Soci. consi.66.visa donatione,col.5.versi.prima ratio est,lib.3.Iacob.à S. Georg. in tracta. feudo.in verbo,princeps Pedemontium,col.6. versi.51. Iason in l.re coniuncti, char. pe.nu.223.& seq.ff.de lega.1.& consi.1.in ista quæstione,col.4.versi.tertium principale,lib.3.& consi.117.in causa,col.6.versi.& tenendo,lib.4.Io.Crot. in repet.rub.de rescrip.col.2.lib.6.Ludo.Gozad.consi.26.in causa illustrissimorũ,col.6.nu.34. Et hæc est communior, receptiórque op. quam consulendo & iudicando sequi debemus, vt dicit Iaso.d.consi.117.lib.4. Nam sunt nonnulli qui contrarium tenent, vt videre licet apud ipsos Alex.& Iaso.in d.l.si mihi & Titio,& eundem Iaso.in d.l.re coniuncti. & Moli.in addi.Alex.d.consi.30.lib.1.Ex illa autem l.1.C.si liber.prin. soci.dicit Bal. in repet.l.2.col.33.in 9.quæsti.versic.præterea & hoc regie.ff.de iureiuran. largitores principum multùm esse fauorabiles. ad quod etiam allegat l.prohibere. §. planè. ff. quod vi aut clam.

In alternatiuis cõcessionis principis electio est donatarij.

55 ¶Ex eodẽ quoq; fonte & illud manat, quòd licèt in alternatiuis sit electio debitoris. l.plerũq;,in fi.ff.de iur.dot.& c.in alternatiuis,de reg.iur. lib.6. & ibi cõcor. Tamen si princeps tibi vnũ ex duobus aut tribus concesserit,id est, vnum aut alterum alternatiuè,non eius qui debet,sed tua erit electio,vtrũ ex illis malueris: poterísq; optimũ si tibi libuerit,eligere,vt colligitur ex l.2.iuncta gloss. C.de Castren.& Ministe. lib.12. quam ad hoc expendit Bal.omnium rerum vberrimus fons in d.l.2.col.1.ff.de cõstit. prin.in priori lec.Quod tibi in primis notandum moneo,quia vix alibi reperies.

In donationibus principio is semper præfertur,cui primùm donatũ est, etiã si alij priores possessionem acceperint.

56 ¶Huius item monetæ est,quòd licèt cùm duobus separatim res quæpiam vẽdita,donata,vel aliter cõcessa est,is potior erit cui primùm res ipsa tradita fuerit, etiam si sit posterior titulo.l.quoties.C.de rei vendica. Id tamen non procedit in donatione aut concessione facta à principe.Nam is semper præfertur cui primùm donata est,vt donatio principis sit amplior & efficacior,quàm priuati,vt ex facto interrogatus respõdit Ro.consi.298.circa præmissam,per multa quæ ibi allegat.Et sequitur Iason cõsi. 27.ad eruendum,in prin.lib.1.& Cardi.Alex.in c.si facta,col.2.tit.si de feud.fue. contro.inter do.& agna.& latè Iacob.à S.Georg.qui id tamen declarat in tract.feud.in d. verbo,princeps Pedemontium,col.antepen.versi.52.& ante hos Bal. à nullo illorum citatus in c.licèt causam,col.7.versi.sed quæro quid si duo,de probat.vbi id dicit no. in §.his igitur,in Authen.vt exac.instan.dot.& idem Bal.in c.1.versi.ampliùs consueuerunt,super verbo,in detrimentum,tit.de pac.Constan.

In donationibus & priuilegiis principũ dominium & ius transfertur sine possessione.

57 ¶Nam ex huiusmodi donationibus,priuilegiis, concessionibus principũ, trãsfertur dominiũ sine traditione vel apprehensione possessionis,vt voluit Io.And.in c. olim, de verb.sig.And.Iser.in c.2.& ibi Bal.col.vlt.tit.de noua for.fidel. & vterq; in c.1.tit. quid sit inue.idẽ Bal.in prælud.feud.col.7.versi.dixi sextò,& in c.ad audientiã,col.j. versi.& ex priuilegio,de rescrip.Ang.in l.officium,ad fi.ff.de rei vend.Alex.cõs.187. in hac causa,col.vlt.versi.quòd autẽ ista,lib.2.& cons.3.ex his quæ in themate,col.2. versi.septimo,lib.5.repetito consi.11.lib.6.& idem Alex.consi.203. perspectis his,col. pen.versi.septimò,non potuit,eo.lib.6.Iason in l.ciuitas,col.3.versi. adde etiam quod per istam.ff.si cer.pet.& consi.145.circa primam dubitationem,col.6.vers. decimò & fortiùs,lib.2.& consi.128.videretur in præsenti dubio,col.6.versi.item princeps, lib. 4.Caro.Rui.consi.32.viso themate,col.2.nu.4.lib.1.& consi.40.pro euidentia, col. 9.nu.13.eo.lib.1.& consi.208.præmittendum,col.6.nu.12.eodem lib.1. Ludo. Goza. consi.14.prima facie,col.4.versi.quibus tamen non obstan.& Pau.Pari.consi. 11. castrum,col.7.nu.58.& seq.lib.1.& Maria.Soci.Iuniorem,consi.65. cùm in præsenti casu,col.3.nu.5.lib.1.Vide tamen omnino Iaso.in d.l.quoties,col.2.versic. secundò infero,& seq.C.de rei vendi.vbi id tractat amplissimè,& in l.traditionibus, col.1. & 2.C. de pactis.& Philip.Deci.in l.certi condictio.§.deposui,col.2.versic.& est speciale, & seq.ff.si certum pet.

58 *Feuda à principibus concessa sunt perpetua.*

¶Huc pertinet quòd feuda concessa à principibus & aliis maioribus, videlicet Capitaneis regiis, regníque Valuasoribus sunt perpetua, nec reuocari possunt. A minoribus autem concessa possunt liberè reuocari, per c.vlt.tit. qui feud.dar. pos. vbi Iacob. Bel.Bal.Iacob. Aluar. id dicunt hinc procedere, quoniam non esset honestum nobiliores suum beneficium reuocare, arg.l.vlt.C.de anno.ciuil.lib.11.& §.illud, in Auth. Constit.quæ de digni. Ex quo apud nos in Gallia, Officia à Rege concessa, quæ scilicet Regia vocamus, sunt perpetua, nec reuocari possunt. de qua re est regia ordinatio, quam vocamus. Quæ verò ab aliis inferioribus concessa sunt, liberè & sine causa reuocari possunt ab iis qui concesserunt, vt not.Bald.in l.iudicium soluitur. ff.de iudi. de quo nos latè diximus in nostris consuetudi. Pictonum, nisi in certis casibus, quos inibi declarauimus.

59 *Concessio principis realis præsumitur, licet de aliis secus sumitur.*

¶Sed & huius notæ est, quòd licèt aliàs admodum dubium sit, an cõcessio sit realis, an personalis, & vtra potiùs esse præsumatur, vt videre licet apud Bart. & alios, in l. j.ff.de constit.prin.& in l.quia tale.ff.sol.matr.& in l.pater, quæ est pen.ff.de serui.leg. glo.& Doct.in c.cùm venissent, de institu.cum simi. Tamen si concessio fuerit facta à principe, hoc minimè dubium est. nam ea potiùs habenda est pro reali quàm pro personali: atque ita transit ad successores, ex Specul.sententia in tit.de instr.ædi. §. nunc autem videndum, versi.si autem dubium est. Ibi enim loquitur de priuilegio concesso à principe, vt patet ex præcedentibus.& Bart.in d.l.pater.ff.de seruit.lega. Bald. loquens de Barone concedente in d.l.1.§.excepto, col.2.versi.quid si aliquis. C. de cad. toll.& Iason d.consi.27.ad emendum, col.2.versic.huic conclusioni, lib.1.

60 *Emphytheuta principis non cadit ob cessationem.*

¶Denique nec illud prætermittendum ducimus, quod à D.Ioanne Igneo præside ornatissimo scriptum est in l.1.§.cùm omnes, nu.2 & 1.iterúmque nu. 25. ff.de S C.Sillæ. quòd qui emphyteusim accepit à principe, non cadit emphyteusi ob cessationẽ solutionis pensionis per trienniũ, per tex.in l.fundi.C.de fund. patri.li.11. Idque assignat Igne.liberalitati principũ. Sed illud tamen in hac re notandum, gl.aliter cum text.intellexisse, vt patet ex gl.vlt.atq; etiam Bar.& Lucã Pen. & Ioan. Plat. qui hoc intelligunt, quando expresse fuit pactum appositum, ne res ob huiusmodi cessationẽ committeretur, trahúntq; ad ecclesiam, vt scilicet posit dare in emphyteusim cum eo pacto. Sed vt dicam quod sentio, non videtur posse sumi ex eo text.huiusmodi pactum fuisse appositum. Tu autem ad omnia superiora adde quæ de nobilium liberalitate diximus in repe.l.si vnquam, in verbo, donatione largitus, nu.73.illud autem, & seq.

61 *Nobili an sit necesse facere mẽtionem nobilitatis in impetratione beneficij.*

¶NOBILI impetranti beneficium necesse est mentionẽ fieri suæ nobilitatis: aliàs non valet impetratio, si credimus Hosti.in c.ad aures, per illum text.de rescrip.quem sequitur Barb.ibi, motus, quia faciliùs vitiãtur literæ ad beneficia, quàm ad lites. c.ad audientiam, le 2.eod.tit. In literis autem ad lites debet fieri mentio nobilitatis, per c. significantibus, de offi.dele. Igitur & in literis ad beneficia. Sed contrarium tenet Io. And.in d.c.ad aures, in verbo, dignitatis, & ibi quoque Panor.col.j.& alij, inter quos id latè disputant Fely.in prin.& Philip.Deci.col.2.versi.successiuè quæritur, vt ibi omnibus videre licet. Et hinc quoque capta occasione Fran.Rip.ibi, col.7.versi. secundo quæro.tenet quod etiam è diuerso non necessarium est facere mentionem ignobilitatis, per c.pe.de præben. Quinetiam illud de nobilitate tenet ipse Panor. in c.postulasti, col.pe.de rescri. Sed horum diffinitio ex his pendet quæ suprà latè disseruimus. c.20.num.10.neque solùm, & multis seq.vsque ad num.19.inclu. Et vide interim Pet. Anca.consi.131.ad exclusionem, col.1.versi.vlteriùs aduertendum.

62 *Nobiles non patiuntur sua nomina inscribi in instrumẽtis.*

¶NON PATIVNTVR nobiles sua nomina inscribi in instrumentis, tanquam id eis foret indecorũ, vt probatur in l.pupillus.§.pupillus, versic.sanè siquidem emit.ff.de auto.tut.& est etiam bonus tex.in l.optimam, ibi fortè propter personas dignitate excelsas.C.de contra.& commit.stipul.vbi & gl.no.huiusmodi personas non pati sua nomina apponi in instrumentis. Et hoc quoque de nobilibus nuncupatim voluit Cepola in d.tract.de Imper.milit.delig.in 13.priuilegio nobilitatis.

¶QVIS

63 ¶QVISQVIS verè nobilis est, is statim ex conspectu huiuscemodi apparet. Sicuti è diuerso qui ignobilis est, talem mox ex vultu, incessu, cęterísque corporis notis se exhibet, quantumlibet nobilitatem mentiri conetur. Tantum habent virium vultus speciésque, ac gestus corporis, vt non mores hominum solùm, quod leges nostræ insinuant in l. obseruandum. ff. de off. Præsid. & l. de minore. ff. de quæstio. Sed & generis quoq; nobilitatem aut ignobilitatem ad viuum referant. Euripides in Hecuba,

Nobilis statim ex aspectu apparet.

Δεινὸς χαρακτὴρ, κἀπίσημος ἐν βροτοῖς
Ἐσθλῶν γενέσθαι, κἀπὶ μεῖζον ἔρχεται
Τῆς εὐγενείας τοὔνομα τοῖσιν ἀξίοις. Quos versus sic traduxit Erasmus,

Inest in homine mira & euidens nota
Probis satum esse: generis illustrat decus
Quisquis celebribus dignus est natalibus. Et in Ione,

Γενναιότης σοὶ, καὶ τρόπων τεκμήριον,
Τὸ σχῆμ' ἔχεις τόδ', ἥτις εἶ ποτ' ὦ γύναι.
Γνοίη δ' ἂν, ὡς τὰ πολλά γ' ἀνθρώπου πέρι,
Τὸ σχῆμ' ἰδόντες, εἰ πέφυκεν εὐγενής. Id est, ex traductione Dorothei Camilli,

Generositas tibi, & morum indicium,
Eam formam habes, quæcunque es ô mulier.
Vtinam cognosceret, quoniam multa homini accidunt,
Formam videns quis, an esset generosus.

64 ¶Et huc alludit illud Ouidij lib. 2. Fastorum de Romulo & Remo loquentis,

Si genus arguitur vultu, nisi fallit imago,
Nescio quem è vobis suspicer esse Deum. Et lib. 4. eiusdem operis,
Nec facies impar nobilitate fuit. Et lib. quoque 6.
Martia sacrifico deductum nomen ab Anco,
In qua par facies nobilitate fuit. Aut vt alij legunt,
In quo par facies nobilitate sua est. Et subdit,
Par animo quoque forma suo respondet in illa,
Et genus, & facies, ingeniúmque simul.

Et in epistola Paridis ad Helenam, quod alibi ad aliud propositum citauimus.

Forma vigórque animi, quamuis de plebe videbar,
Indicium tectæ nobilitatis erat.

Quo planè significatur, nobilitatem vel de industria tectam & dissimulatam sese gestu, & vultu prodere. Porrò Iulius Capitolinus tradit Antoninū Pium nobilem fuisse vultu. Apud Quintilianum lib. 6. cap. 4. cùm Longus Sulpitius vultu admodum fœdus eum contra quem liberali iudicio aderat, dixisset, ne faciem quidem habere liberi hominis: ei respondens Domitius Afer, qui contrà huic aderat, Tu inquis ex animi sententia Longe. Qui malam faciem habet, liber non est.

65 ¶Atque vt ad exempla eius rei veniamus. Sic apud Homerum lib. 4. Odysseæ, Menelaüs statim visis Telemacho Vlyssis & Pisistrato Nestoris filio, ex eorum tantùm occursu, sine alia eorum notitia aut cognitione, eos nobiles esse, & ex Regibus ortos prædixit,

Ἀλλ' ἀνδρῶν γένος ἐστὲ διοτρεφέων βασιλήων
Σκηπτούχων, ἐπεὶ οὔ κε κακοὶ τοιούσδε τέκοιεν.

Sed virorum genus estis nobilium Regum
Sceptrigerorum, quia nequaquam mali tales genuissent.

Sic apud alterum scriptorem Græcum Heliodorum Phœniceum, lib. Historiæ Aethiopicæ 5. Cybele ex vultu & gestu Theagenis & Charicleæ eos cognouit nobili genere ortos esse. Sic apud Virgilium post initium lib. 4. Aeneidos, Dido Aeneam ex ore coniecit esse genus deorum,

Quis nouus hic nostris successit sedibus hospes?
Quam sese ore ferens, quàm forti pectore & armis?
Credo equidem (nec vana fides) genus esse Deorum.

Apud

Apud eundem lib.eiusdem operis 1.de Venere,

Et vera incessu patuit dea.

Quod tamen ad id referri potest,quòd nonnulli aliter deos, quàm homines incedere dicunt, ex eóque etiam solo facilè dignosci deos ab hominibus. Ea enim fuit sententia ipsius Heliodori eiusdem illius operis libr. 3. autoritate Homeri de Neptuno loquentis lib.Iliados 13.

ἴχνια γὰρ μετόπισθε ποδῶν, ἠδὲ κνημάων
ῥεῖ' ἔγνων ἀπιόντος, ἀρίγνωτοι δὲ θεοί περ.

Quod animaduersum non fuit ab interpretibus Virgilij. Sed & apud Apuleium lib. 1.Asini aurei,non multò ante fi.Milo de corporis ipsius Apuleij speciosa habitudine, déque virginali eiusdem verecundia,generosa illum stirpe proditum coniecit.

66 ¶Quanquam contra supradicta facit, quòd sicuti mores vultu plerunque teguntur, ob idque conclamarit Iuuenalis Saty.2.post princip.Fronti nulla fides:Ita quoque & genus. Nam vt dicit Iurisconsultus in l.quia difficilè. ff.de contrahen. empti. difficile dignosci potest liber homo à seruo. Et sanè videas hominum plerosque ignobilissimos,qui vultu,gestu,incessu, gradu, pretiosis vestibus, ore & lingua grandiloqua, verbis magnificis, & cæteris id genus adeo nobilitatem effingunt, vt ipsi nobiles omnibus vel prudentissimis esse videantur. Id quod Sclerias intelligens apud Stobæum Ser.2.& Antonium Monachum Melissæ libr. secundo, Ser.79. & Maximum Ser.64.hæc scribit,

πολλοῖσι θνητῶν ἡ μὲν ὄψις εὐγενής,
ὁ νοῦς δ' αὐτῶν δυσγενὴς εὑρίσκεται.

Multi mortalium præ se ferunt nobilitatem in vultu,
Quorum tamen mens ignobilis reperitur.

Euripides autem in Medea,

ὦ Ζεῦ τί δὴ χρυσοῦ μὲν, ὃς κίβδηλος ᾖ,
Τεκμήρι' ἀνθρώποισιν ὤπασας σαφῆ:
Ἀνδρῶν δ' ὅτῳ χρὴ τὸν κακὸν διειδέναι
οὐδεὶς χαρακτὴρ ἐμπέφυκε σώματι;

O Iupiter,quidnam de auro,quod an adulterium sit,
Indicia hominibus præbuisti manifesta:
Virorum autem quo oporteat malum manifestari,
Nullus character insitus est corpori?

Momi querela aduersus fabricam humani corporis.

Idque est quod Momus querebatur de compositione corporis, quæ talis esset, vt ex exterioribus interiora non apparerent: quod cùm multi, tum etiam Lucianus tradidit in Hermotimo.

67 *Nobilitatis gradus esse.*

¶SVNT QVIDAM nobiles simplicis (vt est in vulgari nostrorum Prouerbio) figuræ, id est, infimi ordinis, qui dum maximè ex nobilitate sua, quæ forsan nulla est, gloriari volunt, dicunt se tam nobiles esse quàm Rex est (*Ie suis aussi noble que le Roy*) tanquam scilicet qui nobilis est, non magis nobilis esse possit. Sed hi admodum falluntur: nam vt cæterarum dignitatum & honorum sunt gradus alij minores, & inferiores, alij maiores, & superiores. l.vt gradatim, in princip. de muner. & hono.& plenè not.à nostris in l.prima.ff.de offic.eius cui mand.est iurisdict.& Cano.in rubr. & in cap. statuimus, de maioritate & obedientia. Ita & nobilitatis quoque,vt apertè probat text. in cap.primo. titu. de matri.contrac. ad morg.vbi ita scribitur, Quidam habens filium ex nobili coniuge, post mortem eius non valens continere, aliam minùs nobilem duxit. Vides enim ibi duas nobiles, sed alteram altera nobiliorem.Nam in cæteris rebus videmus bono esse melius.l.vbi autem,in princip. ff.de verborum obligationib.æquo æquius,honesto honestius,vtili vtilius, & alia infinita quæ tibi colligemus in tracta. *Le mort saisist le vif*, in præfat. decla. 7. nume. 6. incip.ego verò,cum seq.

68 ¶Sed quod de nobilitate diximus,id quoque satis ostēdit quod scribunt Iac.Alua. & Cardi.

Cardi. Alexand. in cap. 1. vterque colum. 2. titu. quis dica. du x, comes, mar. illum esse magis nobilem qui à principe nobilitatur, quàm qui ab inferiore habente facultatem nobilitandi, cum aliis multis concordan. à me congestis suprà cap. 6. nume. 7. fateor tamen, & seq. Sed & omnes propemodum loquentes de feudis nobilibus & ignobilibus, quæ scilicet suos possessores nobilitant, aut non nobilitant, ponunt tres ordines nobilium. Alia enim purè nobilia esse, alia minùs nobilia, alia aliquatenus nobilia, vt latè diximus, suprà cap. 7. num. 6. verùm Iaco. Et ita de ea re loquuntur, vt velint homines qui ea possident, aut purè nobilitari, aut minùs, aut quad antenus, vt etiam satis probat text. in dicto cap. 1. §. 1. & §. cæteri, tit. quis dica. dux. Et si id non traherent ad nobilitatem hominum, tamen satis esset ad probandum homines esse plus aut minùs nobiles, cùm valeat argumentum de rebus ad personas, & è diuerso. l. qui furere, & ibi Bald. & Alberi. ff. de statu hominum. glo. & Doct. in l. cùm quid. ff. si certum peta. cum simi.

69 ¶ Porrò Bart. in l. 1. colum. penult. versic. sed quæro qualiter fiat. C. de dignita. lib. 12. palàm & in aperto nobilitatem aliam alia esse maiorem, & inter eas vnam quam infimam appellat. Nam & ipse ibi, colum. 3. versic. istum intellectum, dicit alicubi Imperatorem vocatum fuisse nobilissimum, scilicet in l. quæro. ff. de nat. rest. Et sic, inquit, in superlatiuo gradu, vt ejus ostenderetur maxima omnium esse nobilitas. Et facit etiam text. in l. tam dementis. C. de epi. audi. & in l. si furiosi. C. de nupti. dum vtrobique l. iubet vocari, qui ex eo genere sunt cæteris nobiliores. vt hinc quoque possis colligere etiam ex eodem genere alios aliis esse nobiliores. quod expressim annotauit Salycè. in posteriore loco, in 2. not. vbi addit rationem, quia quidam habent nobilitatem à genere tantùm, quidam à moribus & scientia, quidam ab vtroque, & hi sunt cæteris nobiliores, de quo & nos alibi diximus. Cicero autem in oratione in Vatiniũ cuiuspiam excellentem nobilitatem vocat, ita declarans aliam alia esse præstantiorem: vti & ipse in oratione pro Cn. Plãcio summam nobilitatem L. Philippi. Quem in hoc secutus Valerius Maximus lib. 6. c. 3. Viguit, inquit, in nostra ciuitate Tiberij & Caij Gracchorum summa nobilitas. Qui & ipse alibi eximiam nobilitatem appellat lib. 7. c. 11. eodémque vlt. vbi de Alcibiade, & lib. 9. c. 15. vbi de Cornelio Scipione. Denique Plinius lib. 34. c. 8. Mirum, inquit, in hac arte est, quod nobiles veros, nobiliores fecit.

Eiusdem etiã generis alius alio nobilior.

70 ¶ Nam vt dignitatis, honoris, & nobilitatis sunt gradus: ita è diuerso infamiæ horum contrariæ, vt contrariorum eadem solet esse disciplina. Nam alius alio est infamior, ignominiosior, vt scribit Bald. in l. sed & milites. §. 1. quem legit cum princip. illius l. ff. de excusa. tutorum. per eum textum, qui huiusmodi erat in eius codice, qui nimiùm ignominiosè dimissi sunt. nam ex illo verbo nimiùm, not. id quod diximus, in infamia esse gradus, vt in virtute & fama. hæc enim sunt verba illius, Sed in aliis codicibus aliter legitur. alibi enim legitur, qui nimirum ignominiosè dimissi sunt: alibi, qui de numero ignominiosè dimissi sunt. At Antonius Augustinus ita eum locum è Græco vertit, Planè ignominiosè missi. Tamen illud certum, infamiam aliam alia maiorem, vt delicta ex quibus infamia fit, alia aliis sunt grauiora. Et videmus infamiam iuris maiorem esse infamia facti, vt disces ex glo. in §. porrò, in verbo, infamia. 3. quæstio. 7. & Panorm. in cap. primo, de purg. cano. cum simil. & tamen vtraque infamia est.

Infamia gradus.

71 ¶ SVNT ET QVIDAM, qui titulo ampulloso se vocant in instrumentis nobiles & potentes. Idque faciunt plerunque Barones & id genus similes, veluti assumentes illum potentię titulum suprà inferiores nobiles. Et certè diuersos esse nobiles & potentes ostendit illud Terentij in Adelphis alibi à nobis adductum,

Nobiles & potentes.

Potentes, dites, fortunati, nobiles.

Et in Heauton.

Mea est potens, procax, magnifica, sumptuosa, nobilis.

Et illud Ciceronis in oratione pro P. Quintio, Potentes, diserti, nobiles omnes aduo

candi

çandi sunt, & in oratione pro Rabirio Posthumo, vbi vocat M. Drusum potentissimum & nobilissimum Tribunum plebis. Et Flauius Vopiscus in Tacito .Nam & limitem trans Rhenum Germani rupisse dicuntur, occupasse vrbes validas, nobiles, diuites,& potentes.Illúdque D.Pauli prioris ad Corinth.c.1.Non multi potētes,non multi nobiles. Vt etiam potentiam,& nobilitatem,in c.super eo,le 2.de testib. cùm dicitur,Potentia,nobilitate, honore. Ex quo illa quæstio Cano. an in sacerdotiis conferendis,considerãda sit magis potentia,an nobilitas, de quo per Cano. in c.constitutis,le 2.de appella.& Ioan.Sel.in tract.de benefi.in 3.parte.q.7.

72 ¶Plerunque tamen hæc simul iuncta reperimus, ita vt aliquando potens præcedat, nobilis sequatur:aliquando quoque vice versa nobilis & potens.Prioris habes exemplum apud Tullium lib.Epist.famil.2. aliàs 1.epist.18.ad Q.Thermum,Si adolescens potens & nobilis à te ignominia affectus esset.Et sæpè apud Firmicum,vt lib. 3.cap.6. in 7.loco Solis:& lib.4.cap.2.versic.4.& lib.5.cap.2.in finibus Veneris:& ca.6.in Capricorno.Alterius,apud Liuium 1.deca.lib.8.ad fin.vir nobilis poténsque erat. Et iterum 3.deca. lib. 6. post princip. quòd vrbs tam nobilis ac potens sicut defectione sua traxerat aliquot populos,&c.Et rursum 5.Deca.lib.2.Ismenias vir nobilis ac potens. Et Aelium Spartianum in Didio Iuliano, quia multos iam Senatores occiderat, & quidem potentes & nobiles.& in cap.1.in princi. de his quæ vi metúsve cau.fiunt,vbi ita scribitur, Quidam nobilis & potens. Ex quo not.Anto. ibi,in no.& Panor.in 2. no.illud no.non quisquis est nobilis,continuò esse potentem:& quòd ad incutiēdum metum non sufficit nobilitas, nisi adsit potentia. Quibus addes illud Quintiliani libro 11.cap.1.Nobilis obscurum,potens infirmum. Atque illud Plinij lib.6. c. 19. Sed omnium in India propè potentiam claritatémque antecedunt Prasij.Claritas autem nobilitas est,vt diximus suprà cap. 2.nu.9.& seq.Nec interim omittam quod Cicero lib.3.Officiorum,vocat Pyrrhum regem generosum,id est, nobilem (vt diximus suprà c.2.nu.47.verùm prius) & potentem. Cuíque, inquit,de imperio certamen esset, cum rege generoso & potenti.

73 ¶Nobilitas igitur, vt ex prædictis patet, & satis constat ex verborum ipsorum proprietate,ad genus refertur. Potētia ad vires & facultates & diuitiarum, & hominum subditorum, & aliorum id genus. Vnde apud Cornelium Tacitum lib.18. potens & inops ponuntur vt diuersi. Et prout, inquit, potens vel inops reus inciderat, &c. Et paulò ante dixerat, Vibius Crispus pecunia, potentia, ingenio inter claros magis quàm inter bonos. Terentius autem in Eunucho satis ostendit potentem de diuite intelligi cùm scribit,

Quis est tam potens cum tanto munere hoc?

Apuleius verò vtrunque coniunxit lib. 9.Meta.Vicinus potens,& diues.

74 *Quæstio in statuto loquente de nobilibus.* ¶STATVTVM est in quibusdam locis, vt nobiles non possint intrare palatiū, nisi tempore concilij. Si nobilis accusatus fuerit quòd intrauit palatium in mense Maio,ipse autem allegauerit & probauerit factum fuisse concilium eo mense,sed dubium est an cùm intrauit,tenebat concilium nécne:videbatur illum esse condemnandum,quia reus non clarè probauit suam exceptionem,vti actor succumbit, qui non clarè probat suam intentionem. l.1.& l.in exceptionibus. ff.de probat. & videtur expressum in l.matrem. C.eo.tit.vbi Bal.ita tenuit,ad hoc quoque allegans l. ab ea parte.ff.eo.tit.Et quia etiam huiusmodi exceptio non rectè opponitur,nisi cum tempore licito.ergo id tempus debet probari per c.abbate.de re iudi.lib.6.

75 ¶Verùm contrarium expresè & in hac specie tenuit Barto. in l.non solùm. §.sed vt probari.col.1.versic.vel pone statutum.ff.de ope.no.nunci.Nam in delictis, inquit,in dubio, debemus intelligere factum tempore licito, vt sic quis à delicto excusetur. l. meritò.ff.pro socio.& l.interpretatione.ff.de pœnis.& quod dicimus de teste reducendo ad concordiam,ne incidat in falsum c.cùm tu.de testib.Et dicit id expressum in l. 2.C.de peti.hære.vbi quis fundata intentione aduersarij sui excipiebat de titulo suæ

emptionis, sed dubitabatur an dicta cessio praecesserat, vel secuta fuerat litem. & dicit glo. ibi, praesumi eam praecessisse, nisi probetur contrarium: aliàs praesumeretur delictum, scilicet vitium litigiosi. Aliàs autem si loqueremur in aliis rebus quàm in delictis, succumberet reus clarè non probans, per d. l. matrem, & c. auditis, de praescript. & quod voluit glo. in cle. vlt. de rescrip. & facit l. Titiae textores. ff. de leg. 1.

76 ¶Haec propemodum Bar. Quem sequuntur Ro. Alex. qui id dicit sequi totum mundum & Iason ibi, qui cum § legunt sub §. sciendum, & Saly. in d. l. matrem, ad fi. Petr. Anc. in c. in praesentia, col. 2. nu. 13. & ibi Panor. id dicens valde sing. col. 4. versi. si autem praesumeretur, & latè Philip. Deci. num. 12. de probat. idem Panor. in d. c. auditis, col. pen. versi. sed quando contingit, & ibi latè Fely. char. vlt. versic. inquantum Ab. de praescrip. Alex. consi. 52. viso themate illustrissimi, col. 1. lib. 3. & consi. 30. ex allegatis, col. 2. ver. & pro hoc etiam, lib. 7. August. Ari. in addi. Angel. Are. in tracta. malefi. in verbo, de anno praesenti, col. 6. apud quos plenissimè videbis hanc opi. multis aliis rationibus fundatam & defensam aduersus rationes Bal. & alias ab ipso Iaso. adductas. Sed tu tamen omnino vide Petr. Ancha. declarantem op. Bart. in cap. cùm dilecti, per eum tex. in col. 2. versi. Item per istud, & ibi quoque post eum Ioan. Andr. colum. 2. & Fran. Are. in 7. not. & Fely. etiam in 7. no. de accus. & eundem Fely. in c. 1. col. 4. vers. tamen factum, de re iudi.

77 ¶Sed super illo ipso statuto aliud dubium fuit hinc ortum, quòd medicus quispiam nobilis ingressus fuerat palatium extra tempus concilij, curandi cuiuspiã causa. quaerebatur an incidisset in poenam statuti. De qua specie loquens Bald. in auth. ingressi, col. 2. versi. & est arg. ad statutum. C. de sacro. eccle. respondit, illum non teneri, cum id non ex contemptu statuti, sed ex causa rationabili fecerit, ar. glo. 1. ibi, dum loquitur de eo qui ingressus est monasterium orandi causa, & l. quamuis. ff. de in ius vocã. quibus probatur verba simpliciter prolata restringi ad id quod rationis est. Quam sententiam aliis quibusdam similibus confirmat Iason in d. auth. ingressi, col. 4. versi. ista glo. diuiditur, & in d. l. quamuis, in nume. 5.

Alia quaestio super eodem statuto.

78 ¶SVNT in Italia quaedam statuta prohibentia nobiles conducere datia, quae vocant, sub certa poena. Quaesitum est an soluta ea poena valeat contractus conductionis factae à nobili. quod videtur. Nam cum lex prohibitiua imponit poenam extrinsecam, si fiat contra prohibitionem, non censetur actum contra prohibitionẽ factum annullare. l. vlt. ff. de diuor. Debemus enim esse contenti poena à statuto indicta, arg. l. stipulatio ista. §. alteri, & l. doli clausula. ff. de verb. oblig. & c. in causis, de offic. deleg. In contrarium quoque videtur, per l. Iubemus. § sanè. C. de sacro. eccle. vbi poena imponitur facienti contra prohibitionem, & tamen actus manet nullus. Et facit etiam l. 1. C. quae res ex por. pos. & l. 1. ff. de his quae pro non scrip. & l. si clericus, & ibi no. C. de epi. audi. & l. j. C. de sepul. vio.

De statuto prohibente nobiles conducere datia.

79 ¶Super quo dubio Cy. in l. non dubium, in fi. C. de legib. dicit quòd si imponitur poena actui prohibito de iure communi, actus non valet: secus si de iure speciali. & ita procedit d. l. vlt. Sed tu de hac re, ne te diutius detineam, vide multò latiùs apud Bald. in d. l. non dubium, col. pen. ver. venio, & ibi quoque Saly. col. quoque pen. ver. quaero vt membrũ. C. de legibus. & Bar. in l. Praetor ait, in prin. ff. de ope. no. nuncia. & Paul. Cast. consil. 62. quòd dicta conuentio, lib. 2. vbi nuncupatim loquitur de hac nostra quaestione, & concludit hunc contractum nullum esse.

80 ¶NOBILITAS ex his est quae amorem fauorémque conciliare solent, vel testimonio Virgilij, cuius illud est statim in initio lib. 4. Aeneidos, describentis ea quae Didonem in amorem Aeneae incitarunt, pellexerunt, inflammarunt,

Multa viri virtus animo, multúsque recursat
Gentis honos.

Quo in loco Christophorus Landinus id annotauit. Cui adstipulatur illud Tullij

Nobilitas amabilis.

in oratione pro P. Sextio alibi à nobis ad aliud citatum, Erat enim hominum opinione nobilitate ista blanda conciliatricula commendatus. Omnes boni semper nobilitati fauemus, &c. Et illud quoque eiusdem in oratione pro Cn. Plancio, Nunquam enim nobilitas, integra præsertim atque innocens, à populo Romano supplex repudiata fuit. Et nonnihil etiam diximus suprà cap. 20. nume. 193. incip. & vt generalius. Quanquam Propertius huic quod de amore diximus non accedit, scribens libro primo, Elegia. 5.

Nec tibi nobilitas poterit succurrere amanti.
Nescit amor priscis cedere imaginibus.

Quod & nos alibi quoque ad aliud citauimus.

81 *An deceat nobiles esse emphyteutas aut conductores. Miles quis intelligatur iure Canonum.*

¶NON INDECORVM est nobiles esse emphyteutas, aut rerum emphyteuticarum, siue etiam aliarum conductores. Primum probat text. in cap. literæ, de dilati. quod loquitur de quibusdam nobilibus qui cessauerant triennio & vltrà, soluere pensionem rerum emphyteuticarum. Secundum, alius text. in c. ex literis, de iure patro. quod & ipsum loquitur de milite (qua voce Ius Canonicum intelligit eum qui Equestri dignitate insignitus est, quem vulgus nostrum *Cheualier* appellat, de quo alibi diximus) qui ad firmam, vt ipse loquitur, quod apud nos cõductionem significat, quasdam res tenebat. Tamen moribus nostris non admodum est honestum nobilibus res alienas conducere. Súntque in id quædam nostrorum principum edicta.

82 *Quid si ad vsum propriũ non quæstus caussa. Quid si postea vendat fructus cõductos.*

¶Crederem tamẽ, si nobilis ad vsum sui victus & domus, agros aut fundos, quorum fructus sunt sibi necessarij, conduceret: non quæstus, & negotiationis causa, non ob id illum nobilitati præiudicare, non magis, quàm si fructus ipsos sibi necessarios ad vsum suum emeret, ar. l. vniuersi, & ibi Doct. C. de vectig. cum simi. Etiam si eos postea ex superueniente caussa, id est, è re nata venderet: vt in simili voluerunt Guil. Cu. & Barto. & recentiores in l. cætera. §. sed si separauit. ff. de lega. 1. Alberi. & Bald. in l. 1. §. vnde quærit Offilius, per illum text. ff. de exer. acti. Alberi. in prima parte statutorum, quęsti. 79. item quæro statuto cauetur. & in 2. parte, quæst. 206. prædicta etiam faciunt. Bal. in c. 1. §. si quis de manso, col. vlt. tit. de contro. inue. Pau. Ca. in l. 2. in prin. ff. si cert. pet. cum aliis multis concord. à me collectis in tractatu Retractuum, tit. 1. in præfatione, num. 77. hæc tamen.

83 *Nobilium cognomina apud Romanos & alios.*

¶NOBILIVM, & Nobiliorum cognomina, familiis quibusdam Romanorum fuerunt. Nam quantum ad primum, Plinius lib. 8. c. 40. scribit Volcatium Nobilem qui Cefelium Ius Ciuile docuit, è suburbano redeuntem, cùm aduesperasset, canem à grassatore defendisse. Fuerúntque & apud alios nonnulli eo cognomento insigniti, & inter cæteros Alexander Antiochi filius, vt patet ex lib. 1. Machabæorum, c. 10. Et ipsemet, aut alius eius nominis qui Eupatoris pater fuit, eiusdem operis lib. 2. c. item 2. & iterum cap. 4. & cap. 10. Fuit & Valerius Nobilis Tribunus militum, ex gente Valeria, in quem Cotta Consul in Sicilia virgis animaduertit, apud Frontinum libro quarto Stratagematôn cap. 1. & Honorius Nobilis, qui Consul fuit cum Euodio sub Theodosio & Arcadio.

84 ¶Quantum autem ad secundum, Notus est multorum scriptorũ monumentis Marcus Fuluius Nobilior, qui primùm Prætor fuit, deinde Consul, postremò Censor: eique Consuli Aetolia sorte contigit, vt hæc omnia videre poteris apud Liuium, belli Macedonici libro quarto & sexto, non semel, atque etiam 7. non semel, & libr. 9. & 10. Ex eóque libr. 9. intelliges illum fuisse plebeium. quò magis mirum sit, illum Nobiliorem fuisse cognominatum. Huius quoque meminerunt Tullius libr. 1. Tusculanarum quæstionum, & Plinius libr. 35. cap. 10. haud multò post princip. Paterculus lib. 1. Historiæ Romanæ, & Iulius Frontinus lib. Stratagematôn 1. c. 6. in princi. & iterum cap. 11. & Iulius Florus Epitomes lib. 2. cap. 9. & Aulus Gellius lib. 5. cap. 6. & Macrobius libr. 1. Saturnaliorum, cap. 12. vbi illum dicit scripsisse Fastos, quos in æde Herculis Musarum posuit, & Eumenius orator, aut quisquis is fuit, qui orationem illam

illam de instaurandis scholis habuit,& Festus Pompeius lib.16.in verbo, Retricibus. Fuit & alter M.Fuluius Nobilior longo pòst tempore, ex Equestri ordine, inter comites Catilinę nominatus a Salustio.Et Quintus Fuluius Nobilior memoratus Floro in Epitome Liuij,lib.49.

85 ¶Nam & Clarorum quoque(quæ quidem dictio idem significat vt Nobilium,vt late diximus & probauimus supra c.2.nu.8. sed & hinc,& seq.) cognomen fuit Romanæ cuiuspiam familiæ. Euritij enim Clari Præfecti vrbis, & bis Consulis meminit Aulus Gellius lib. Noctium Atticarum 13.c.16.Nam & eum reperimus primùm fuisse consulem cum Seuero sub Antonino Pio.Cuius meminit Spartianus in vita Seueri, tum in principio, tum postea,inter nobiles quos occidi iussit Seuerus, & iterum cum Cethego sub Antonino Philosopho. Et adhuc scripsit Antoninus, apud Iulianum Iurisconsultum in l.nam salutem. ff.de offic. præfec. vigil. Alterius quoque nisi idem sit, meminit Plinius lib.2.episto.ad Apollinarem, quem vocat virum sanctum antiquum, disertum. Et Septicij Clari Præfecti Prætorij Aelius Spartianus in vita Hadriani non semel. Et ad hunc aut alium eius nominis scribit Plinius lib.1.episto. 15.Cassiodorus autem in Romanis Cōsulibus memorat Falconem & Clarum consules sub Pertinace.Sed & Antonini Clari meminit Iurisconsultus in l.viæ ff.de priuil.vetera.Virgilius autem lib.10.Aeneidos alterum filium Sarpedonis Clarū vocat,

—Hos Germani Sarpedonis ambo
Et Clarus & Hæmon Licia comitantur ab alta.

Sed & Didij Iuliani Imperatoris Didia filia Clara vocata est, apud Aelium Spartianum in vita ipsius Iuliani.Meminit & Apuleius Apologia 2.cuiuspiā Sicinij Clari,

Quæstio in statuto loquente de nobili.

86 ¶EST STATVTVM alicubi,vt pœna homicidij sit mille librarum,nisi si nobilis occiderit popularem, tunc enim pœnam fore capitis. Iudex autem condemnauit nobilem pœna mille librarum,adiecta hac clausula, vt si sententia esset cōtra, vel præter formam statuti,eam reducit ad formam ipsius. Quæsitum fuit an hic nobilis sit decapitandus. Hanc quæstionem disputauit Iac. Butr. cuius rationes in vtranque partem retulit Bal.in c.cùm M.Ferrariensis,col.2.versi.nota hic quòd protestatio,de constit.& ibi concludit primum caput sententiæ valere,tanquam certum:reseruationem autem non valere.& sequitur Corne.consi.161.subtilis,col.3.vers.nec etiam obstat,lib.4.eámq; aliis rationibus confirmat.Tu illos,si ita tibi libitum sit,videbis.

An bona aliis obligata deuastari possint ex statuto iubēte deuastari bona nobilium.

87 ¶EST QVOQVE statutum,vt horum nobilium qui popularem occiderint, omnia bona deuastentur. Quæsitum item est an bona eorum aliis obligata deuastabuntur.quod videtur,arg.text.in l.1.§.seruus.ff.de Senatusconsul.Silla.vbi seruus pignoratus & torquetur, & supplicium patitur. Nam & domus illa pignorata manet in dominio debitoris.l.pignus.C.de pigno.actio.& l.rescriptum,in prin.ff.de distrac. pign.cum simil.Et huius opinionis fuere Iaco. Aret.in dicto §.seruus.& Cyn.Alberi. & Angel. in dicta l.pignus. Sed ex eo, inquiunt, quod reliquum erit ex deuastatione satisfiet creditori.

88 ¶Contrarium tamen voluerunt Barto.& Ro.in l.prima.§.seruus. ff.de Senatusconsulto Silla.& Salyce.in dicta l.pignus.Angel.in l.Lucius. in fin.ff. de euictio. & Rom. consil.128.prout ex tenore.quæ opin.est æquior & iustior.Nam creditores præferuntur pœnis publicis & fiscalibus. l.placuit. ff.de iur.fisci.& l.1. C.de pœn. fiscal.libr.10. Et habet creditor actionem contra destruentem pignus.l.qui occidit.ff.ad leg. Aquil. & l.seruum quem. ff.de pignor. Præterea si pignus ad fiscum perueniret, creditor haberet contra eum actionem.l.recusare. §. si fisco. ff. ad Senatusconsultum Trebellianum.& l.cum fisco. ff. de Senatusconsulto Silla. & l. 2. C.ad legem Iuliam de vi publi.Ergo multò magis habet exceptionem contra fiscum volentem destruere pignus ipsum.l.inuitum.§.si cui damus. ff.de regulis iuris. Denique de hac re videtur textus apertissimus in l.res quæ.§.res autem. ff.de iur.fisci. vbi fiscus non potest ius creditorum lędere,nec prius res aliis pignoratas distrahere quàm illis satisfiat. Nec obstat d.

§.seruus,quia loquitur in seruo,qui delinquendo potest priuare dominum ipsius dominio.l.1. §. quoties. ff.de vi & vi armata. Et consequenter creditorem iure quod in eo habet. Hic autem loquimur de delicto debitoris,qui creditoribus præiudicare non potest. Nec item obst. quod pignus manet in dominio creditoris, quia id verum est, sed cum onere pignoris.vide omnino Io.Igne.in d.§.seruus.

89 *An nobilis rapiens è manu popularis, vel eius vestem dilacerans offendat in persona.*

¶STATVTVM est Florentiæ,quòd nobili offendente popularem in personam, ipse aliique de domo eius puniuntur. Quid igitur si nobilis quicquam rapuerit ex manibus popularis,vel eius vestes laniarit:an sit locus statuto? Barto.in l.licitatio.§. quod illicitè,paulò antè finem.ff.de publica.& Petr.Ancha.in cap.nuper,columna secunda,versicu.& prædicta inducit, de senten.excommu.& in cap.si clericos, columna vltima, in versicu. eiusdem initij,eodem titulo, libro sexto.dicunt locum esse statuto, quantùm ad ipsum nobilem offendentem, vt scilicet dicatur offendisse in personam. Non autem quantùm ad alios,scilicet illius domesticos: cùm sit odium irrationabile, vt teneantur pro delicto alterius. Ideo non tenentur, nisi si corpus ipsum propriè læsum sit.

90 *Alia quæstio in statuto loquente de nobilibus.*

¶PERVSII statutum est vt nobilis condemnetur in quadruplum eius, in quod popularis condemnaretur.Estque aliud statutum, vt pœnæ criminum nocturnorum duplicentur.Nobilis noctu deliquit. Quærebatur an nobilis esset condemnandus in quadruplum pœnæ simplicis, qua condemnatus fuisset popularis, si die deliquisset: an pœnæ duplicis,quàm sustinuisset si noctu deliquisset. De qua re videbis Bartol. in l.sanctio. columna quarta, versicu. quæro ergo pone. ff.de pœnis. & Bald. in l.si cum exceptione. §.primo.versicu.sed pone quòd statutum.ff.quod met.cau. apud quos videre poteris.neque enim ampliùs hæc & alia huiuscemodi tractare decreuimus,loca designasse contenti.

91 *Alia in alio statuto loquente de nobilibus.*

¶ANCONAE statutum est,vt nullus nobilis posit facere accusationem,denuntiationem, vel querelam de iure eius ciuitatis, vel episcopatus Anconæ, vel aliunde: nisi pro iniuria in se vel in res suas,& à se possessas,facta. Quidam autem nobilis denuntiationem fecerat aduersus nonnullos, qui dicebantur quicquam delicti perpetrasse non circa personam ipsius nobilis, sed circa res ab eodem non possessas. fuerúntque dicti denunciati tanquam contumaces condemnati. Quæsitum est an huiusmodi processus esset nullus. Id quod Iaco. Are.disputauit, & de eadem re interrogatus Bald. multis magnísque rationibus vtrinque adductis tandem concludit processum nullum esse, vt videre poteris consil.335.statuto, lib.3. quod repetitur consil. 426.libro quinto.

92 *De statuto vt sufficiat fama qualibet ad probandũ contra nobiles, & de ratione illius.*

¶IN MVLTIS locis statutum est,vt contra nobiles in criminalibus caussis sufficiat probatio ex fama, vt patebit ex iis quæ mox subiiciam. Quæ autem ratio mouerit statuentes, non satis video. Nisi si ea sit, vt reprimantur feroces nobilium animi,qui non verentur delinquere, metum terrorémque interim præsentibus incutientes: ita vt malint quoduis subire periurium, quàm veritatem testificari, ne postea ab ipsis nobilibus aut eorum consanguineis malè mulctentur. Et ne dubites de validitate huius statuti,id planum est valere statutum,vt in aliquo casu fama faciat plenam probationem,vt colligitur ex Angelo loquente de alio quopiam statuto Bononiensi in l.secunda. §.dum autem. ff. quemadmodum testamen. aper. & ante eum ex not. per Bartol.in l.de minore.§.plurimum,ad finem.ff.de quæsti.& Philip.Deci. loquente de hoc nostro statuto, consil.37. in caussa rigorosæ accusationis, colum. 1. & præsupponunt omnes quos postea citabimus. Nam & aliàs valet statutum & consuetudo, vt probatio imperfecta pro legitima & plena habeatur, vt probatur in cap. cum dilectus,& ibi Panorm.post alios in vltimo nota.de fid.instr. Oldra.consi.105.videtur dicendum, Ioan.Andr.in addit.Specula.titu.de instr.editi.§.compendiosè, versic. sed nunquid.Bald.in rubr.C.de fid.instru. columna penultima,versic. septimum supplementum.Rom.in l.admonendi,columna decima,versicu.& ex prædictis. ff.de iureiu

Statutũ potest facere ex insufficiẽti probatione sufficientem.

reiuran. cum aliis concordantiis adductis per Decium, vbi suprà. Licèt contrarium teneat ipse Roma.in l.lege Cornelia, colum.2. versicu. an autem ex statuto.ff.de Senatusconsul.Silla.

93 ¶Super eo autem statuto multa dubia è re nata orta sunt. Baldus enim in l.sacrosanctæ, in fin.C.de episco.& cleri.quærit, an si probata est fama contraria, huiusmodi fama probet contra nobilem. Et dicit non probare, quia cùm sit elisa per probationem contrariam, de ea non constat, per eum text.probantem tum demum voluntatem priuilegiatam, cuiusmodi est hæc probatio, eam esse quæ vere cognita est, id est, de qua constat per legitimas probationes. Id enim quod non apparet, non potest esse priuilegiatum.l. Diuus.ff.de milit.testa.Ex quo Raph. Fulg.ibi etiam in fin. dicit authoritate ipsius Bald.quòd quando datur priuilegium alicui rei, intelligitur si res sit legitima. Et ideo, inquit, cùm in partibus Tusciæ, vbi multùm puniũtur nobiles, statutum sit vt fama sit sufficiens probatio aduersus nobiles, procedet si fama sit legitima.

Quid si probata sit fama contraria.

94 ¶Idem quoque Bald.in l.si tutor petitus, in fin.C.de peti.tut.dicit in casu huius statuti posse famam reprobari, quia fama reprobata, nō est fama, nec apparet de ea: ideo non potest esse priuilegiata, arg.d.l.diuus.ff. de milit.testa. Et facit, inquit, quod not. Azo.in summa.C.ad leg.Aquil. circa medium, quod dicit bene notandum. In eo autem loco Azo. scribit nunquam censeri exclusam probationem, quæ fit per rei euidentiam, & eum sequuti multi, quos tibi congessi in tracta. Retractuum, tit.1.§.4.gl.1.nume.36.has autem. Sed & in illa eadem glo.num.1.& multis seq.ostendimus probationem à lege, aut statuto introductam semper admittere contrariam probationē. Etiam si lex ipsa, aut statutum dicat quippiam haberi pro plena, aut plenaria probatione, siue etiam plenissimam vel omnimodam fidem cuipiam rei adhiberi, aut etiam ei standum esse, vt ibi videbis.

Quid si probatum fuerit contrarium.

95 ¶Et id in casu de quo loquimur, adeo verum est, vt satis sit probare contrarium per famam contrariam, vt satis videntur voluisse Bald.& Fulgo.in locis suprà allegatis, & expressius idem Bald. qui id statutum dicit esse Florentiæ, in d. l. diuus, versicu. quartò est argumentum, & ibi post eum Angel.ff.de testamen.milit. per illum ipsum text.vbi & id dicit notandum, & quòd ita tenent assessores, & aduocati.& idem Baldus in l.qui accusare, col.2.versicu. vltimò nota. C.de eden.& in l.in pecuniariis, quæ est vlt.columna quarta, versicu.ex hoc deciditur. ff.de feri. vbi & ad hoc præterea allegat l.non solùm.§.de vno, qui est 1.ff.de rit.nupti.dicitque ita seruari in practica. & rursus idem Baldus in l.ea quidem, columna penultima, versicu.item quæro dicit statutum.C.de accusa.Petr. Ancar.in repetitio.cap.primi, de constitut.libro sexto. Panor.in cap.cùm in tua, columna prima, in 2.not.de sponsa.Alexand.consil.16. in causa & lite, columna secunda, versicu.prætereà statutum, libro quinto. Barba.in tracta. de præstan.Cardi.in secunda quæstio.vlti.partis, colum.2. & in cap. cum contingat, columna tertia, nume.14.& ibi Fely.columna prima, de rescript.Philip.Deci. d.cons. 37.columna quinta, versicu.quintò statutum, & Catel.Cota.memo.incip.qualiscunque probatio, columna secunda, versicu.sed an contrà. An autem possunt esse simul duæ famæ contrariæ, vide Bartolum, Baldum, & Roma.in l.is potest repudiare.ff.de acqui.hæreditat.

Iterum de fama contraria.

96 ¶De eodem quoque statuto loquens Angel.in l.prima. C.senten.rescin. non posse. & rursum in l.sub specie. C.de re iudicata. dicit sententiam latam per huiusmodi famæ probationem aduersus nobilem, retractari citra appellationem per instrumenta de nouo reperta, aut aliàs veritate comperta. & idem quoque dixerat ipse Angel. in dicta l.diuus, versicu.adde quòd vbicunque, de testamen.milit. & vbique dicit id esse de mente Innocen.rectè illum intelligendo in cap.tua nos, columna secunda, de cohabita.cleric. & mulie. Et sic inquit Angel.in dicta l.sub specie, intelligo l.admonendi, quæ no.est & subtilis ff. de iureiuran. Et sequitur Franci.Curt.Senior in repet.ipsius l.admonendi.col.4.

Quid si post sententiam aliter veritas appareat.

97 *Quid si fama nuda sit, & sine aliis indiciis.*

¶Bald. item de eodem statuto loquens in dicto cap. tua nos, columna prima, versicu. quid si statuto, scribit in casu huius statuti non sufficere probare nudam famam nullis indiciis suffultam, vt dicit notari à Bartol. in l. de minore. §. tormenta. ff. de quæstionib. quod dictum, inquit, est satis æquum. Sed aduerte ne erres. Nam Barto. in dicto §. tormenta, nihil de hac re dicit: sed in §. plurimum, qui continuò sequitur, in quo latè tractat materiam famæ, paulò ante finem dicit, in casu quo ex statuto sufficit probare maleficium per famam, id intelligi de fama, quæ traxit originem ex probabilibus caussis, quæ inducunt populum vt ita credat: aliàs non esset fama, sed magis vana vox populi, quæ exaudiri non debet. l. Decurionum. C. de pœnis. Ideo, inquit, sit cautus iudex, vt intelligat non satis esse probare per famam simpliciter, sed per famam legitimam. Et id quoque dictum Barto. retulit, & secutus est ipse Bald. in cap. veritatis, columna secunda, versicu. quærit Bart. an fama de dolo & contumacia. vbi id elegans dicit. & rursum in cap. veniens, le 2. colum. 2. versicu. quærit gloss. & ibi Panor. colum. 2. versicu. quæro nunquid, & Fely. colum. 6. versicu. quinta conclusio, & Philip. Deci. columna quinta, versicu. tertia conclusio, & iterum versicu. vltimò debet, vbi alios allegat, ext. de testib. & idem Bald. in cap. suborta, circa medium, de re iudicata. vbi ex hoc dicit nudam famam non poni inter genera probationis. & allegat etiam cap. sicut. §. verùm, eodem tit. & iterum ipse Bald. in l. diffamari, columna prima, versicu. item not. quod. C. de inge. manu. & in l. proprietatis, versic. item fama. C. de probationib. & Philip. Deci. qui alios citat d. consil. 37. columna tertia, versicu. tertiò principaliter.

98 *Quid si ex statuto sufficiat qualiscunque probatio contra nobilem.*

¶Quid autem si statutum sit, vt contra nobilem sufficiat qualiscunque probatio: nam & talia sunt quædam statuta in Italia. Et de his loquens idem Bald. in l. 2. §. & filius. ff. qui satisd. cog. dicit talem debere esse probationem, quę de iure valeat, nec sit remota per reprobationem contrarij, arg. d. l. diuus. ff. de milit. testamen. Et sequitur Hippo. Marsi. consi. 81. salus omnium, col. penult. versicu. quia dico, & consil. 89. summi Dei, colum. secunda. Et id bene notandum dicit Iason in l. quodcunque, in princip. in 2. not. ff. de verborum obligationib. qui dicit eundem Bald. idem quoque voluisse, vti certè voluit in l. prima. versicu. per hoc determinatur. C. de fid. instr. Sed tamen ipse Iason vbi suprà, continuò subdit esse cauendum. Nam isto, inquit, modo statutum esset omnino superfluum, & nihil operaretur contra ius commune, si non nisi probatio de iure valida sufficeret: quod tamen esse non debet, vt per Barto. & alios in l. 4. §. prætor. ff. de dam. infec. cum simil. At Catel. Cota. in d. memo. qualiscunque probatio, in princip. quædam dicit. vt sustineat dictum Bald. quæ non admodum mihi satisfaciunt, tu ibi videre poteris.

99 *Si ex statuto sufficiat testimoniū contra nobilē sine redditione rationis: quid si reddita fuerit, sed mala.*

¶SI STATVTVM sit ne liceat magnatibus, vel nobilibus portare, siue tenere picta arma, siue insignia suorum consortium: in idque sufficiat probatio vnius testis de visu, & duorum de fama publica, & absque redditione causæ, cuiusmodi statutum est Florentiæ, vt scribit Philip. Deci. d. consil. 37. qui interrogatus an si testes rationem reddiderunt, sed malam, locus sit statuto. Et videbatur locum esse: nam cùm valeat eorum depositio sine redditione rationis, valet & si malam reddiderint, vt in simili dicitur in l. 1. in princip. C. de rei vxo. acti. & quod not. glos. de libello incepto, in l. vinum, & ibi Doct. ff. si certum petatur. & in §. multis, in verbo, transitu, Institu. de liberti. & Bald. in l. qui testamento. §. per contrarium. ff. de testamen. & alibi latissimè diximus.

100 ¶Respondit tamen Decius contrarium. Nam statutum loquitur quando testes nullam rationem reddunt. Ergo non habet locum, cùm reddūt malam: quia cùm sit contra ius commune, restringitur vt intelligatur in illis ipsis terminis, in quibus loquitur, nec ad alios extenditur. l. si verò. §. de viro. ff. solu. matr. glo. Bart. & alij in authen. quas actiones. C. de sacrosan. eccle. Et ita in alio statuto, vt fama pro plena probatione habeatur, argumentatus est Pet. Anc. consi. 189. tribus de causis, colum. vlt. versicu. primò quòd licèt. Et præsertim in casu isto, quia statutum sola voluntate statuētium

inni

innititur: quo casu non trahitur ad similia. Bald. in l. 3. col. secunda. versic. ex quo no. quòd statutum. C. de iure dot. Imò verò si statutum expresse diceret credendum testibus malam rationem reddentibus, non ei standum esset, vt expressim voluit Bal. in l. si non speciali. ad fi. C. de testa. Et bene facit quod idem scribit in l. solam, ad fi. versic. nunquid quando iudex. C. de testib.

Statutum vt credatur testibus malā rationē reddentibus nō valet.

101 ¶ Nec obstat quod dictum est pro contraria parte, quia illud responderi potest quod dicit glo. in cle. constitutionem, in verbo, de nouo, in fi. de elec. plus nocere malam & ineptam locutionem, quàm taciturnitatem. quod & probatur in l. expressa. ff. de regu. iur. cum concord. ibi adductis. Ideóque licet valeat libellus generalis sine expressione causæ, parte non opponente. l. vlti. C. de anna. excepti. & c. abbate sanè, de re iudi. lib. 6. Si tamen causa inepta exprimatur, vitiatur, vt voluit glo. in l. 1. in princip. & ibi Bar. & alij. ff. de eden. vti quamuis iudex nō teneatur causam in sententia exprimere. c. sicut, de re iudi. si tamen ineptam expresserit, vitiatur, vt tradit Inno. in c. in præsentia, de renunci. Et quod idem quoque in simili voluit idem Innoc. in c. vlt. & ibi Pan. columna secunda, de procurat. Et optima huius rei est ratio, quia cùm testes nullam rationem reddiderunt, est quædā præsumptio eos iusta ratione motos fuisse. Sed cum malam reddiderunt, ea præsumptio cessat. nam in certis & claris non est locus coniecturis. l. continuus. §. cùm ita. ff. de verbo. obligat. Hæc & alia multa ad interpretationem & declarationem huius statuti Deci. dicto consil. tricesimoseptimo, quem tu videre poteris si tibi opus sit.

Responsio ad contraria.

102 ¶ PADVAE statutum est quòd si qui de magnatibus, siue nobilibus inferebāt iniuriam cuipiam populari, qui esset de frataleis seu societatibus, simplici sacramento popularis crederetur, & illi magnates contra quos sic iurabatur, describebantur in quodam libro Communis, qui vocabatur liber potētum Malcablatorum: & alio statuto cauebatur vt nullus de dictis societatibus quas fratalcas vocabant, posset describi in dicto lib. Quidam autem magnates faciebant inscribi in matricula dictarum societatum & tabernariorum, vel bacariorum: & tamen id officium non exercebant. Idque faciebant ne possent describi in dicto libro Málcablatorum, quia ita descripti multis pœnis & periculis subiiciebantur. Et respondit Alberi. vbi suprà id non impedire quò minùs in eo libro describerētur, arg. illius text. & l. scriniarios. C. de testa. mili. vbi idem Alberi. aliud quippiam simile dicit, de quo mox dicemus, in versi. seq. & l. quidam. C. de Decur. lib. 10. & l. 1. C. de Collegi. lib. 11.

Quæstio super alio statuto loquente de nobilibus.

103 ¶ SPECIES autem quam tractat Alberi. in d. l. scriniarios, atque etiam in tractatu statutorum parte 1. quæst. 137. ex statuto, hæc est. Satuto Florentiæ nobilibus & magnatibus multa prohibentur & imponuntur, quæ minimè prohibentur & imponuntur popularibus. Hinc orta quæstio est quoniam domus Cyprianorum reperiebatur scripta in quodam libro securitatum, quæ à nobilibus fiebant. Cuius quidem libri titulus hic erat, Infrascriptæ sunt domus nobilium & potentum, quæ debent securitatem facere pro nobilibus & magnatibus de festo S. Pangratij, domus de Ameriis, & de Cyprianis. Reperiebatur etiam duos eiusdem domus Cyprianorum quinquennio ante dictum statutum fecisse eam securitatem, & post dictum statutum omnes eiusdē domus, excepto vno qui se excusauerat per ætatem 70. annorum. Illi autem Cypriani dicebant se esse populares à natura, allegabántque aliud statutū limitās certo modo domus nobilium & magnatum. De qua re consultus Dy. consi. omnium 1. respondit pro illis Cyprianis, multis rationibus relatis ab ipso Alberico, præsertim in d. q. 137. quem si tibi libitum fuerit videre poteris.

Alia quæstio super alio statuto etiam loquente de nobilibus.

104 ¶ PERVSII statutum est ne liceat sub certa quadā pœna nobili recipere vel in se transferre aliquā actionem vel cessionē quocūque titulo aduersum popularē, cedēsq; cadat iure suo. quod fortè non sine ratione statutū est, arg. eorum quæ no. in l. 1. & 2. C. ne lice. poten. Super cuius statuti intellectu multa dubia occurrerunt. Primum an si huiusmodi cessio nulla fuerit, quia omissa fortè est solennitas quæ in contractibus

Si cessio certa nobilis sit nulla ob defectum solennitatis, an cadat in pœnam statuti.

interuenire debuit, vel aliter, sit locus pœnæ huiusce statuti. Et dicit Bald. locum esse in l. quid ergo. §. cùm autem, ad fin. ff. de his qui no. infa. per illum tex. & l. si quis legatum. ff. de falsis. Contrarium tenuit Barto. in l. filium. §. si quis bonorum, per illũ text. & alios. ff. de legat. præstan. & in l. non putauit. §. non quæuis, etiam per eum text. ff. de bono. pos. contra tabu. Roma. in l. si verò. §. de viro, in 33. fal. ff. solu. matr. & in l. si quis in graui. §. si autem, in fi. ff. de Sc. Silla. Guid. Pap. consi. 192. ex facti narratione, colũ. 2. versi. ad secundum quæsitum: & Fely. in c. ex tenore, col. 5. versicu. ad quod facit, de rescrip. Iaso. in l. 1. §. 1. in 5. no. ff. quod quisque iur. & in l. 3. col. antepen. versi. 22. C. de iure emphyt. Firmia. in tract. Gabel. in 3. parte 8. partis prin. quæst. 32. versi. item sequitur quòd cedens. Franc. Rip. in l. 4. §. condemnatum, col. 1. nu. 4. ff. de re iudic. Sed huius rei veritatem intelliges ex his quæ scripsimus in nostris Legibus connubialibus in d. gloss. 6. in 24. quæst. & in nostro tractatu Retractuum titu. 1. §. 1. in glos. 2. in verbo, *a vendu*, nu. 5. sed hic scire, cum multis seq.

105 *An statutum prohibens cedi nobili, habeat locum in ecclesia vel clerico.*

¶Quæsitum quoque est an huiusmodi statutum habeat locum in ecclesia, vel clerico cedente nobili. Et an cùm cessio facta est nobili clerico. De quibus tu vide Fed. Senẽ. consi. 83. quod statutum editum, & consil. 84. in puncto mihi transmisso. & consil. 85. statuto ciuitatis Perusinæ: & Cardi. Flo. in repet. c. perpendimus, col. 13. versicu. quæro de quæstione facti, de sentent. excom. Panor. in c. ecclesia sanctæ Mariȩ, colum. penul. versi. & iuxta hoc statutum. de constit. & in c. quod clericis, colum. 6. versi. facit quod in simili, & ibi Barb. colum. 14. nume. 78. de foro competẽ. Domi. dum allegat Fed. in c. vlt. & ibi expresśiùs Philip. Fran. circa medium, de immu. eccle. lib. 6. Alex. consi. 93. visis & ponderatis, col. 2. versic. & puto quòd dictum statutum, lib. 2. & Corne. consi. 94. consuluit. colũ. 3. versi. comprobatur, lib. 3. & Rochum Curti. in repet. c. vlt. char. 34. col. 2. versi. quartò limita, de consuetu. & Philip. Deci. in c. ecclesia S. Mariæ, colũ. pen. versi. & hoc etiam habet locum de constit.

106 *Quid si nobilis succedat in actione contra popularem.*

¶Sed & est quæsitum in casu dicti statuti, si nobilis iure hæreditario succesśit in aliqua actione contra popularem, an incidat in statutum. Et dicit Bar. in l. 1. §. sed si iure, per eum tex. ff. ad leg. Corne. de fal. non incidere. & sequitur Panor. in c. 1. col. 2. versi. item vide gloss. ne cleri. vel mona. & Barba. in l. si ex legati causa, colum. 6. ff. de verb. oblig. & consi. 14. clementisśimi, col. 3. lib. 2. consi. 1. magnus, colum. 17. versi. præterea adduco, lib. 3. & consil. 60. in medium, colum. 6. eod. lib. 3. Quod tu confirmare potes ex multis quæ nos diximus in nostro tractatu Retractuum, titu. 1. §. 1. gloss. 9. nu. 166. sed huius postremi, & sequẽ. vbi inter cætera cito Ciceronem, qui in oratione pro L. Flacco constantisśimè defendit Consules, Prætores, & cæteros magistratus, quibus non erat ius quicquam acquirere in sua prouincia: posse tamen hæreditates, quæ sibi obuenerant, recipere. & quæ item diximus in §. 26. gloss. 1. nume. 4. sed si id recipias, & 3. seq.

107 *Quæstio in casu illius statuti.*

¶Quid autem si popularis qui habebat actionem contra popularem, constituat nobilem procuratorem cum pacto, vt constituens ab eo non petat rationem eius quod à debitore exiget, & agat nobilis non quidem vt cesśionarius, sed vt procurator: an is sit audiendus, an verò posśit repelli ex huiusmodi statuto? Et cum non admittendum, tanquam id factum sit in fraudem statuti, censuerunt Baldus, Angelus, Paulus Castrensis, & Iacobus à S. Geor. in l. iuris gentium. §. Prætor ait, per glossam ibi, in verbo, edicta. ff. de pactis. Ad quod facit quod dicam in 2. seq. versi.

108 *Alia quæstio.*

¶Sed quid si stante huiusmodi statuto popularis cedat actionem suam forensi, quod non est prohibitum, cùm forensis non compræhendatur sub statuto: iste autem forensis postea cedit nobili, an valeat? Et dicit Bartolus in l. si qui orthodoxæ. C. de hæreti. non valere. Vult enim, inquit, statutum, vt nullo modo perueniat actio ad nobiles, argu. d. l. & l. 3. C. de natura. liber. Et id dicit tangi per Iacobum Bel. in Authentico, vt de cæter. non fiant commut. eccle. re. ad finem. Et bene facit quod dictum est numero præcedenti, & quod dicam in seq.

¶EST

109 ¶EST ENIM alicubi statutum, ne liceat nobili siue magnati emere possessionem in Cluso, ita, vt opinor, vocant Itali oppidum & suburbia. Quid si nobilis non emat per se, sed per famulum, aut aliam interpositam personam, quæ sit de popularibus, valebitne contractus? Et dicit Bald. nuncupatim de hac specie loquens, non valere, in l. non dubium, columna quarta, versicu. ex hoc infertur. C. de legib. & sequitur Pet. Anc. in repetitione cap. 1. colum. versicu. iuxta prædicta congruè, de constitut. & Barb. qui dicit sing. in tracta. de præstan. Cardi. in 3. quæstio. 1. partis, columna quinta, versicu. facit sing. & Catel. Cota in memor. qualiscunque probatio, colum. 2. versi. secundò circa prædicta.

Quid si nobilis probibitus emere emat per famulum, aut alium.

110 ¶NOBILIVM facta dictáque aliis nota esse præsumuntur, vt dicit Panor. in c. tuam, in prin. per illum tex. de ordi. cogni. Vnde, inquit, in hoc casu non facilè admittitur allegatio ignorantiæ, per cap. ex illorum, de senten. excom. Et sequitur Iason in l. si res obligata, col. penul. versicu. 3. limita. ff. de lega. 1. vbi ad id dicit facere glo. in l. si tutor petitus. C. de peri. tut. quæ dicit esse præsumptionem scientiæ eorum, quæ publicè sciuntur.

Nobilium facta ac dicta omnibus nota.

111 ¶Et ita certè naturâ comparatum est, vt quò quisque maiore dignitatis loco ornatus sit, eò conspectiora sint illius facta dictáque. Non possunt (inquit Diuus Chrysostomus libro tertio de Sacerdotio) episcoporum vitia dissimulari, sed vel statim parua, & exigua manifesta fiunt. Et paulo pòst, Qui priuatim hanc & quietã vitam viuunt, solitudinem habent suorum vitiorum tanquam velamẽ quoddam: iidem rursus cùm in medium prodierint, solitudinem illam sic vt vestem exuere, ac per externos aduentitiósque motus, suos ipsorum animos omnibus nudos exhibere coguntur. Et iterum postea, Nam vulgarium hominum delicta velut in tenebris commissa auctores suos solos perdunt, cæterùm hominum illustrium & vulgò cognitorum delictum commune omnibus damnum adfert.

112 ¶Ad quod etiam referri potest illud Iuuenalis alibi ad aliud relatum,

Omne animi vitium tantò conspectius in se
Crimen habet, quantò qui peccat maior habetur.

Sed propiùs accedit illud eiusdem Saty. 9.

O Corydon Corydon secretum diuitis vllum
Esse putas? serui vt taceant, iumenta loquentur,
Et canis, & postes, & marmora: claude fenestras,
Vela tegant rimas, iunge hostia, tollito lumen,
Et medio clament omnes.

At ante illum Ouidius ad Liuiam,

Ad te oculos aurésque trahis, tua facta notamus,
Nec vox missa potest principis ore tegi.

Sed & Claudianus quoque in Panegyrico. 4. Consulatus Honorij,

Hoc te prætereà crebro sermone monebo,
Vt te totius medio telluris in orbe
Viuere cognoscas, cunctis tua gentibus esse
Facta palàm, nec posse dari Regalibus vsquam
Secretum vitijs. Nam lux altißima fati
Occultum nil esse sinit, latebrásque per omnes
Intrat, & obtrusos implorat fama recessus.

Et è poëtis Græcis Pindarus Pythiorum Ode 1. Hieroni. Regi dicata,

Ἔσὶε καὶ φλαῦρον παραιθὺς
Σε, μέγα τοὶ φέρεται
Πὰρ σέθεν, πολλῶν ταμίας
Ἐσσί. πολλοὶ μάρτυρες ἀμφοτέροις πιστοί.

Quibus ipsum Hieronem veluti monet, si quid inhonesti ab eo dictum fuerit, circunferri vndique. Multorum enim illum regem esse, multósque vtrisq; testes fideles esse.

¶Nec

113 ¶ Nec desunt aliorum testimonia, Tullius in oratione pro Sexto Roscio Amerino statim post princip. Cæterorum, ait, neque dictum obscurum potest esse propter nobilitatem. Et lib. 2. Officiorum de nobilibus loquens, Nullum obscurum potest nec dictum eorum esse, nec factum. Sallustius in Catilinario, Qui, inquit, demissi in obscuro agunt, si quid iracundia deliquêre, pauci sciunt: fama atque fortuna eorum parcæ sunt (aut si mauis legere) pares. tãquam dicat, fama eorum æque ac fortuna parua est, nec admodum nota. quanquam & parcæ non ab hoc sensu admodum distat. Subdit autem Salustius, Qui magno imperio præditi in excelso ætatem agunt, eorum facta cuncti mortales nouêre. Ita in maxima fortuna minima licentia est. Cui sententiæ maximè conuenit quod diximus suprà eodem capite, numero tricesimotertio, nobiles præ cæteris. Idem Salustius in Iugurtha ita facit Marium loquẽtem de nobilibus, Quantò vita eorum præclarior est, tantò horum socordia flagitiosior. Et profectò ita se res habet, maiorum gloria quasi posteris lumen est, neque bona neque mala eorum in occulto patitur. Herodianus libro Imperatorum quarto, Principum, inquit, res latere nullo modo possunt.

114 ¶ Sed de hac re latiùs Plutarchus in libro Politicorum ad Traianum, Quisque, ait, sibi vitam & mores pulcherrimè excolere debet, quò prorsus omni nota, vituperationéque careat: quando præsertim eorum qui Reipublicæ præsunt, non modò singula verba, nec res tãtùm publicitus gestæ animaduerti notariq; solent, sed virtus quoque, ioci simul & seria quoq;, domus, ipsa familia, vxor, cubile curiosiùs cõquirũtur. Quid hoc loco commemorare Alcibiadem attinet? quẽ circa rem cõmunẽ administrandam solertissimum habitum, atque inuictum compertum Imperatorem, viuendi licentia atque animi ferocia perdidit: cuius cætera virtus ob immodicos sumptus, & vitæ luxuriam parum Reipublicæ visa est profuisse. Quando Athenienses Cimoni vinum, populus Romanus Scipioni somnolentiam soliti exprobrare traduntur: quippe qui nihil præterea aliud, quod illis obiectari posset, haberent. Verùm in Cneũ Pompeium inimicos cauillatos accepimus, vnico digito scalpere depræhẽsum. Quẽadmodum enim indigniùs ferri, maioríque haberi solent dedecori verrucæ, ficúsve in facie, quàm notæ, nęui, atque mutilationes in reliquo corpore: sic etiã ob eam opinionem quæ plerosque omnes de principibus atque ciuilibus magistratibus tenet, vtpote de re magna atque dignissima, quæ omni facinore atque temeritate vacare debeat, minima quæque principum & magistratuũ errata notantur, & pro magnis habentur. Et paulò pòst, Vulgus igitur mores, vitam, actiones, consilia omnia eorũ qui Reipublicæ præsunt, curiosissimè rimati atque introspicere solet: etiam si hæc altè admodum obtegas, & tanquam velamentis obnubas & abdas. Hæc ille. quæ & tu addere potes ad illa quæ diximus suprà eodem c. numero 39. incip. nobiles præ cæteris.

Leuiora errata deprehensa & reprehensa in nobilibus.

115 ¶ Et hæc quidem longè verissima esse arbitror, quanquam Lucas Pen. aliud voluisse videatur in l. mulieres, columna quarta, in 20. priuilegio nobilitatis. C. de dignita. dum scribit nobilium crimina faciliùs occultari, per l. ad splendidioris. C. de diuers. offic. libro duodecimo, dum ibi scribitur, vt velut in meliori fortuna positi, aut ea scelera quæ priùs commisisse doceantur, occultent: aut alia deinceps possint impune cõmittere. Et ibi certè Accursius notat ex eo text. delicta maiorum celari & non puniri, quod, inquit, sæpe contingit: licèt iustitiæ claues errent. Ex quo Bartol. ibi, aut quisquis is est, Nota, inquit, quòd clauis ecclesiæ multum errat in hoc, quòd delicta maiorum celantur. quod & repetit Ioan. Plat. ibi. Sed ex his satis intelligis eum text. loqui de delictis præteritis, de quibus atque etiam præsentibus obtentu dignitatis impunitatem sibi promittunt.

De eadem re.

116 ¶ MATRES magno ardent desiderio filias suas nobilibus nuptui tradendi, vt satis probat text. in cap. super eo, le 2. de testib. & historia relata à Liuio, libro quarto ab vrbe condita, Virginem Ardeatem plebeij generis à duobus in matrimoniũ fuisse expetitam: quorum alter virgini genere par erat, alter nobilis: quem mater virginis præferebat, quæ quàm splendidissimis nuptiis puellam iungi volebat: sed tutores qui è corpore

Matres cupiũt filias suas nobilibus viris collocari.

è corpore plebeiorum erant, partium memores, plebeium anteponebant. Verùm magistratus Ardeatium secundùm parentis arbitrium ius nuptiarum dedit. quæ res Ardeam prope ad internecionem adduxisset, nisi Romani maturè succurrissent. Quam rem tu notabis ad l. si pater. C. de sponsal. & l. 1. & l. in copulandis, & l. in coniunctione. C. de nupti.

117 ¶SVPRA in capite 7. nume. 16. qua in re, & nu. seq. diximus dominum non teneri inuestire de feudo ignobilem, qui a nobili emit. Quibus adde primum quod voluit Pau. Cast. cōsi. 335. cuius initium est, laudatio & inuestitura, col. 1. lib. 1. quòd vasallus nobilis cui a domino facta est potestas alienandi feudum, non id poterit alienare in ignobilem, per text. in c. similiter, tit. de leg. Corra. vbi vasallus miles non nisi militi dare in feudum poterit feudum domini. Sicut nec dominus potest eo inuito alienare feudum in inferiorem.

Vasallus cui facta est potestas alienādi, non potest alienare in ignobilem.

118 ¶Adde, inquam, quod & ipse Paulus tradit in illo eodem consil. versicu. quartò probatur, quòd ignobilis est incapax feudi nobilis, nisi dominus expressè cōsentiat, arg. l. apud Iulianum. §. vlti. & l. sequen. & ibi not. ff. de leg. 1. & l. fideicommissa. §. si seruo. ff. de lega. 3. Ideóque, inquit, procurator constitutus à domino ad laudandum & approbandum alienationes feudorum, non potest laudare alienationem feudi nobilis in ignobilem: cùm censeatur fuisse constitutus secundùm naturam rei, ad quam constitutus est, ca. cùm olim abbas, de offic. delega. Et illa conditio videtur inesse ipsi procuratorio, argu. l. 1. §. sub conditione. ff. de lega. nomi. & l. si stipulatus. ff. de vsur. & l. si eum. §. qui iniuriarum. ff. si quis cautio. & l. cùm quis decedens, in princip. ff. de leg. 3. Nec videtur constitutus sensisse de incapace, argum. l. Lucius. §. Lucius Titius Damam. ff. de leg. 2.

Ignobilis incapax feudi nobilis sine consensu domini.

119 ¶SVBDITORVM autem interest habere dominos nobiles potiùs quàm ignobiles & plebeios: & potentiores, quàm inferiores, vt voluerunt And. Iser. Iacob. Aluar. & Cardi. Alexand. in c. 1. §. ex eadem, titu. de leg. Corn. & Franc. Rip. lib. 2. Respon. c. 25. id in effectu, columna quarta, vbi allegat Aegidium Ro. in lib. 1. de regimine principum, dicentem eos esse infelices, quibus pauper vel rusticus dominatur. Nam vt dicunt Docto. suprà allegati, tutiùs & securiùs viuimus sub potentiori domino, per tex. optimum, quem ipse Ripa citat, in §. audiant, in authen. de defen. ciuit. vbi scribitur, Omnem gentem sub maiori constitutam iudice, maiorem sentire prouidentiam.

Subditorū interest habere dominos nobiles.

120 ¶LATISSIME disseruimus suprà capite vigesimonono, An aduocati munus præiudicet nobilitati: & tandem conclusimus non præiudicare. Quanquam valet statutum prohibens nobiles patrocinari, vt à nonnullis dicitur voluisse Barto. in l. 1. in fin. C. de frumen. Alexand. libro vndecimo, Verùm illud ibi non dicit, sed aliud, videlicet valere statutum prohibens nobiles, aduocatos, & similes à quibusdam officiis publicis, vt prædæ auferatur occasio, vt ibi dicit text. loquens de Curialibus. Et idem quoque dicit Ioan. Plato. Quasi sentiant nobiles & aduocatos prædæ auidiores quam cæteros.

An valeat statutum prohibens nobiles patrocinari. An prohibens nobiles ab officiis publicis.

121 ¶PISTORII statutum est, ne nobiles possint esse arbitri inter populares, nec è diuerso populares inter nobiles. Dubitatū est, quid si lis est inter nobilem & popularem. An nobiles vel populares poterunt esse arbitri in huiusmodi causa? Quam rem copiosissimè disputauit Salyce. & in vtrāque partem 11. rationes adduxit. Et tandem tenuit non posse. nam cùm contingit ista mixtura personarum, prohibita persona inficit actum cum ea gestum ab alia persona habili & permissa. l. non distinguemus. §. si seruus. ff. de arbitr. & c. cùm super, de offi. delega. Sufficit enim impedimentum vnius ad remotionem alterius, qui aliàs iure suo posset eum actum gerere. l. præcipimus, ad fi. C. de appel. Item ista verba inter nobiles, vel inter populares, in altero tantùm verificantur. l. videamus. §. curatores. ff. de in lit. iuran. nam ibi verbum, inter ipsas, verificatur, vbi aliquis maior est 25. annis, ita vt nō sit pupillus vel adultus. Deinde verò tenet,

Quæstio in statuto loquente de nobilibus.

net, quòd poterunt eligi in huiusmodi causa nobilis & popularis simul. quia suspicio quæ obtinet cùm vnus tantùm ex illis est, tollitur propter adiunctũ, ar. l. si quis ex argentariis. §. 1. ff. de edend. Et facit. l. 2. si aduer. liber. vbi iudex accumulatur secundùm diuersitatem litigãtium. & d. l. præcipimus, & l. iurisperitos. §. cùm oriundus. ff. de excu. tuto. & cap. cùm illorum, de sentent. excom. & quod no. Cy. in l. presbyteros. C. de epis. & cleri. Hæc fermè Saly. quem refert & sequitur Petr. Anc. in repe. c. 1. in 14. quæstio. princ. versi. quæro vlteriùs de tali quæstione, de constit.

122 *Nobilis potest liberè trãsigere super relicto annuo pro alimentis.*

¶SI NOBILI sit relictus vsusfructus, aut aliud quippiam annuum vice alimentorum, potest fieri transactio super eo relicto, sine Prætore. Non etiam si ignobili id relictum fuerit. tex. est secundùm vnam lect. in l. cùm hi. §. si in annos, ibi, homini honestioris loci. iuncta gloss. 1. ante fi. ff. de transac. Tu tamen super intellectu illius tex. vide Docto. ibi.

123 *Inter nobiles præsertim conseruatur familia per masculos.*

¶HONOR & dignitas familiarum per masculos conseruatur, vt scribit Cy. in l. 1. C. de adulte. & plerique omnes hanc rationem reddentes, statutorum excludẽtium fœminas existentibus masculis, quos nos alibi latè cõgessimus. Idque potissimũ obtinet in familiis nobilium, vt nuncupatim scribit Bal. in c. in præsentia, colum. 3. versi. item fauor ciuilis. de probati. & Alberi. qui id factum dicit ad cõseruationem ipsius nobilitatis, in rub. ff. de vulg. & pupil. substit. colum. 64. versi. sed certum est quòd quò ad testatorem. Ex quo illud manasse videri potest, quòd generali propemodũ Franciæ consuetudine inter nobiles tantùm, & in rebus quoque nobilibus tantùm, non etiam inter ignobiles, nec in rebus ignobilibus masculi præferuntur fœminis, & primogenitus cæteris, vt non sine ratione coniunxerimus in hoc nostro opere ius Primigeniorum nobilitati. Et facit etiam quod scribit Marcus Mantua, consi. 117. cùm alias, in fine.

124 *Nobiles in vtranque partẽ & virtutis & vitiorum ignobiles vincunt.*

¶NOBILES in vtrãque partem & virtutum & vitiorum ignobiles longè superant. Cuius rei clarum testimonium nobis præbet & quotidiana experientia. Et Tullius, cui probè cogniti sunt vtrorunque mores, dum in oratione pro Publio Quintio, Dolabella. inquit, quemadmodum solent homines nobiles seu rectè seu perperam facere cœperunt, ita in vtroque excellunt, vt nemo nostro loco natus assequi posset: Iniuriam facere fortissimè perseuerat, & cætera. Quod nos alibi ad aliud retulimus. Et huc pertinet quod de Atheniensibus, gente quidem & antiquissima, vt alibi diximus, & nobilissima, scribit Plutarchus in vita Dionis ad fi. excellentissimos virtute eos esse viros, quos ciuitas illa pertulerit: & viros scelestissimos quos & eadem ediderit.

125 *Nobiles decere iurisprudẽtiam.*

¶DOCTRINAM nobiles & principes, si quid aliud, decere ostendimus suprà capite quinto, nume. 10. sed si verum, & seq. Illud autem hic adiicere voluimus, Iuris legúmque peritiam maximè illos honestare: contrà imperitiam dehonestare, vel testimonio loci inibi citati ex l. 2. §. Seruius autem. ff. de orig. iur. vbi Q. Mutius Seruium Sulpitium ita obiurgauit. Turpe est Patricio, & nobili viro, & causas orãti ius in quo versatur ignorare. Nec enim otiosa sunt illa verba, & nobili viro. quibus apertè insinuabat Mutius viros nobiles iuri ciuili operam dare oportere. Plutarchus autem libr. Politicorum ad Traianum monet principes, vt Ius ciuile ediscant. Et in libello cui titulus est, In principe requiri doctrinam, ex quo & illum in eo loco citauimus, monet item principes vt leges quoque ediscant, iustitiámque obseruent. Sed quod dolendum est, rarò video principes legum peritos, vt etiam è nostris dicit And. Iser. in c. 1. titu. quis succes. tene. & Matthę. Afflic. in c. 1. colum. 2. nume. 12. titu. de prohi. feud. alie. per Lotha.

126 *Nobiliũ iusiurãdũ cuiusmodi esse solet.*

¶IVSIVRANDVM nobilium vbique huiuscemodi esse solet, Per fidem mei corporis, vt retulit Guid. Pap. cõsi. 31. viso ad plenum processu, in 2. dubio, versi. quinta ratio. Quod quidẽ valet, vt is subdit. Nam in præstatione iuramenti inspiciendus est

est mos regionis, vt videri potest ex glo.in cle.j.versi.porrò, in verbo, tacta, in fin. de hęreti.& Iac.Bu.in auth.sacramenta puberum, col.j.C.si.aduers.vendi. Hodie autem nostri nobiles passim ita iurant, Per fidẽ gentilis viri, id est, vt loquun tur, *Foy de gentil'homme*, quod peræquè est ac si dicerent, nobilis viri. Nam vulgò apud nos gentiles vocamus nobiles, vt diximus suprà c.2.nu.50.illud prætereà. Ita enim hi ostentant & venditant suam nobilitatem, quæ nulla multis eorum est. Sed ita ferunt mores nostri, vt plerique omnes malint videri existimaríque, quàm esse nobiles.

127 ¶ QVO QVIS nobilior est, eò clementior, masuetior, placabilior in victos, imbelles, prostratos, profligatos, inimicos: vt non aliũde magis, quàm ex ea virtute nobilitatem hominum cognoscas: aut ex contraria natura ignobilitatem. Ferarum, inquit, Seneca lib.1.de Clementia, nec generosarum quidẽ prẹmordere, & vrgere proiectos. Elephantes leonésque transeunt quem impulerunt. Ignobilis bestiæ pertinacia est. Non decet Regem sæua, nec inexorabilis ira. Ouidius vsus quoque est leonis similitudine de Tristibus lib.3.Eleg.5.

Nobilium clementia & placabilitas in victos & alios id genus.

Quò quisque est maior, magis est placabilis iræ,
Et faciles motus mens generosa capit.
Corpora magnanimo satis est prostrasse leoni,
Pugna suum finem, cùm cadit hostis, habet.
At lupus, & turpes instant morientibus vrsi,
Et quæcunque minor nobilitate fera est.

Sed & de Leonum clementia Plinius lib.8. c. 16. Leoni tantùm ex feris clementia in supplices, prostratis parcit, & vbi sęuit, in viros prius quàm in fœminas fremit: in infantes non nisi magna fame. In leonibus autem esse & generositatem & nobilitatem ostendit ipse Plinius in eo.c.sæpius Sed & de clementia elephantorum beluarum nobilissimarum Plinius li.8.c.7. Ipsius, inquit, animalis tanta narratur clementia contra minùs valida, Vt in grege pecudũ occurrentia manu dimoueat, ne quod obterat imprudens: nec nisi lacessiti noceant. Aristoteles quoque lib. 2. Rhetoricorum ad Theodecten, idem de canibus, quod Ouidius & Plinius vbi suprà scribũt, vt scilicet prostratos non mordeant. Cæterum princeps ille oratorum & philosophorum Romanorum Tullius lib. Officiorum 1.scribit, non audiendos eos esse qui grauiter inimicis irascendum putent. Idque magnanimi, & fortis viri esse censeant. Nihil enim laudabilius, nihil magno ac præclaro viro dignius placabilitate & clementia.

128 ¶ Sed vt redeamus ad Senecam, is libro primo, de Ira, tradit iram ventosam esse & inanem: tantúmque abesse à magnitudine animi, quantùm à fortitudine, audacia: à fiducia, insolentia: ab austeritate, tristitia: à seueritate, crudelitas. Multúmque interesse inter sublimem animum & superbum. Iracundiam nihil amplum, decorúmq; moliri, & quæ sequuntur. Et ad calcem eiusdem libri, Nihil in ira, ne cùm videtur quidem vehemens & deos & homines despiciens, magnum, nihil nobile est. Et libro secundo eiusdem operis, M inquit, Catonem in balneo quidam percussit imprudens. Quis enim illi sciens faceret iniuriam? Postea satisfacienti Cato, Non memini, inquit, percussum me. Melius putauit non agnoscere, quàm vindicare. Nihil, inquis, illi post tantam petulantiam mali factum est? Imò multum boni, cœpit Catonem nosse. Magni animi est iniurias despicere. Vltionis contumeliosum genus est, non esse visum dignum, ex quo peteretur vltio. Multi leues iniurias altiùs sibi demisere, dum vindicant. Ille magnus & nobilis est, qui more magnæ feræ latratus minutorum canũ sæuiens obaudit. Et paulò pòst, Pusilli hominis & miseri est repetere mordentem, vt mures & formicæ, ad quas si manum admoueas, ora conuertunt. Imbecilla se lædi putant, si tanguntur.

Ad idem.

129 ¶ Est autem apud nos text.in c.paratus, ad fin.23.q.1. Regem debere esse benignum erga suos subditos, atque etiam hostes, vti ex eo.no. Matth. Afflic. in præludiis feudorum, colum.10.versi.sextò quæro. sed is tex.id mihi probare non videtur, sed in eam rem nullis opus est nec textibus nec testibus, quando satis per se pateat. Sed ita

tamen, vt non omittam quod Anto. Flor. illustris theologus in 2. parte summæ, titu. 4. cap. quoque 4. inter signa nobilitatis posuit mansuetum esse, & post eum Matth. Afflic. in c. 1. col. 7. versi. signa autem nobilis, titu. quis dica. dux. Scribit autem Polybius Magalopolitanus lib. 4 tantùm mansuetudinem atque benignitatem principum posse, vt non solùm cùm sunt præsentes, sed etiam maximo interuallo disiuncti, quosdam quasi fomites amoris, & beneuolentiæ erga se pectoribus hominum relinquant. Scribit & Plinius lib. 6. cap. 22. eos qui Taprobanem insulam incolunt, regem eligere clementia insignem. Qui autem de apibus scripserunt, tradunt regem eorum aculeum non habere: aut si habet, illo nō vti. quod inter cæteros prodidit Plinius libr. 11. cap. 17. magna quidem principum admonitione ne aculeum aduersus subditos exerant. Suprà autem eodem c. num. 46. diximus potentissimam dotem in principe liberalitatem, & clementiam esse. Et hęc quidem vera sunt, verùm ea est nostrorum nobilium veluti insita natura, vt sint iræ implacabiles, licet se ignoscere fingant vt diximus suprà c. 23. nu. item 23. eodémque vlt.

130 *Nobiles aduenæ vtuntur priuilegiis popularium.*

¶SI STATVTVM dat aliquem præcipuum fauorem popularibus siue plebeiis, iste fauor includit etiam aduenas ibi commorantes. Ita vt si ibi contrahunt, vel delinquunt, eo ipso se faciunt populares, & tanquam tales sunt iudicandi: licèt in sua natione essent nobiles, ita scribit Bal. in c. cùm ab ecclesiarum, col. 2. versic. vnde si statutum, de offic. ordi. Id quod aliquatenus ex eo dependet quod suprà diximus capite decimo, nobilitatem pendere ex hominum nationúmque opinione, vt qui vno in loco est nobilis, alio est ignobilis, pertinétque etiam nonnihil ad id quod dicemus infrà, nume. 143. domi nobilis, & seq.

131 *Nobiles solent habere duo domicilia.*

¶SOLENT nobiles habere duo domicilia, vnum æstatis, alterum hyemis, ad euitandam aëris malitiam, vt dicit Bald. ca. dilectus, post medium, de rescript. per l. 1. §. æstate. ff. de aqua quotid. & æsti. Nam & quis, inquit, potest habere quatuor domicilia, secundum quatuor anni tempora, argu. l. 3. §. saltus. ff. de acqui. poss. vbi scribitur, Saltus hybernos æstiuósque animo possidemus, quanuis temporibus eos relinquamus. Nam & alibi, vt id illi addas, Iurisprudentibus placuit duobus locis posse aliquem habere domicilium. l. assumptio. §. Iurisprudentibus. ff. ad Municip. Et illud certè scio nostros Franciæ nobiles paulò locupletiores maxima ex parte illud obseruare, quod Bald. dicit, vt scilicet æstate vnum domicilium habeant, hyeme alterum: nisi si fortè in oppidis habitant, quod rarum est apud nos, vt alibi diximus.

132 *Pauper nobilis qui palatiũ reficere non potest, cogitur illud vendere.*

¶SI PAVPER nobilis habet magnum quoppiam palatium euersum, vel destructum, quod per paupertatem ei reficere non liceat, potest cogi ad vendendum, ne ciuitas huiuscemodi ruinis deformetur, vt expressim voluit Ro. sing. 780. pauper nobilis. Et id dicit voluisse Specul. titu. de satisdat. §. est quoque, versicu. circa hoc quæritur, per l. lege, in princ. ff. de SC. Silla. & l. j. C. qui. ex caus. ser. pro præ. liber. accip. Sed aduerte quod Specul. nec de nobili loquitur, nec de hoc casu, sed alio diuerso, vt ibi videre poteris.

133 *Nobiles primi in nostram sententiam adducendi.*

¶SI QVID à populo impetrare desideras, priùs in tuam sententiam nobiles adducere tentabis. Nam faciliùs cæteros in eandem trahes illorum authoritate, vt scribit Archi. in c. commessationes, in verbo, monebuntur. 44. dist. per eum text. cuius in fine hæc verba sunt, Itaque priùs monebuntur spirituales, aut his proximi, quorum authoritate & lenissimis quidem & instantissimis admonitionibus cætera multitudo frangatur. Ex quo etiam Domi. post Hugo. dicit priùs incipiendum à maioribus, quàm à minoribus, cùm quid persuadere populo volumus: quia inferiores posteà faciliùs attrahentur. Sed & in id Archi. citat, & sequitur Matth. Afflic. in capite primo, columna secunda, nume. 20. titu. de pac. iur. fir. Id quod probè intellexit Isocrates in tertia ad Philippum epistola, cùm scripsit, Græcè quidem, sed in hanc sententiam, Tum enim suadebam & hortabar vt compositis nostræ vrbis & Lacedæ

Lacedæmoniorum & Thebanorum & Argiuorum controuersiis Græcos in concordiam redigeres, existimans si id à Principibus ciuitatibus impetrasses, quàm primum reliquas quoque secuturas.

134 ¶ IN CAPITE 23. nume. 9. obiter diximus nobiles teneri de facinoribus suorum famulorum, illicque nonnullos è nostris citauimus. Quibus addendum putamus tex. in c. constitutis, le 2. & ibi glo. in verbo verisimile, de testib. & in cle. ne in agro. §. porrò, & ibi glos. in verbo familiaribus, de stat. mona. & glos. in c. cùm ad sedem, in verbo, interdictum, versi. sed nónne ex eo, & ibi latè Ant. in versi. nuper, col. 2. versic. opponis quod etiam interdum de resti. spoli. & Alberi. in prima parte statutorum, quæstio. 50. item an valere. Et quod de ea re scribit Alcia. in l. pronunciatio. §. seruientium. ff. de verbo. signi. Nobiles, inquit, qui in famulitium suum sicarios, lenones, idque genus improbos retinent, ex eorum delictis arbitratu iudicis puniendi sunt. Præsumuntur enim eorum conditionem notam habuisse, nec eis licuit detestabiles hosce domi habere, & fauoribus prosequi. Et ideo etiam si dolo careant, culpa non carent. Et Tullius in quarta in Verrem actione. Cùm Verres ipse se defenderet, quòd pecuniam quampiam, quæ malè & iniustè ablata fuerat, non accepisset: sed Volcatius, qui è comitibus eius erat: Comites, inquit, illi tui delecti, manus erant tuæ, quò quisque te maximè cognatione, affinitate, necessitudine aliqua attingebat, ita maximè manus tua putabatur. Cohors tota illa tua, quæ plus mali Siciliæ dedit, quàm si centum cohortes fugitiuorum fuissent, tua manus sine controuersia fuit. Quicquid ab horum quopiam captum est, id non modò tibi datum, sed tua manu numeratum iudicari necesse est. Nam si hanc defensionem probabitis, non accepit ipse: nemo vnquam tam reus, tam nocens adducetur, qui ista defensione non possit vti. Et paulò pòst. Si enim innocentes existimari volumus, non solùm nos abstinentes, sed etiam nostros comites præstare debemus. Primùm omnium opera tanta danda est, vt eos nobiscum ducamus, qui nostræ famæ capitique consulant. Deinde si in hominibus elegendis nos spes amicitiæ fellerit, vt vindicemus, missos faciamus, semper ita viuamus, vt rationem reddendam nobis arbitremur. Et pòst pauca, Sed tu cùm & tuos amicos in prouinciam quasi in prædam inuitabas, ac cum illis, ac per eos prædabare: non statuebas tibi non solùm de te, sed etiam de illorum factis rationem esse reddendam. Et alia quoque multa in eam sententiam.

Nobiles an teneantur de facinoribus famulorum.

135 ¶ IN CAPITE 4. nu. 8. & vt de aliis, multos Reges adduximus humili genere natos. Quibus addendum duximus Amasim sapiētissimum Aegyptiorum Regem, quē Aegyptij inter initia contemnebant, nec vllius sanè momenti ducebant, q̃ plebeius fuisset, nec insigni familia ortus. Sed hos Amasis ad se solertia, non asperitate perduxit. Erant ei cùm alia bona infinita, tum verò peluis aurea, in qua tam ipse quàm omnes conuiuæ semper abluebant. Hanc ille confregit, ex eáque dæmonis statuam fecit, & in appositissimo vrbis loco statuit. Aegyptij simulachrum adeuntes magnopere venerabantur. Quod Amasis resciens conuocatis Aegyptiis aperuit, ex illa pelui in qua primò Aegyptij euomere immingeréque, & pedes abluere consuessent, factum esse simulachrum, quod tunc tantopere venerabantur. Itaque se aiebat perinde atq; peluim esse factum, qui si antea fuisset plebeius, impræsentiarum tamen Rex esset. Atque sic Aegyptios ad se traduxit, vt æquum censerent ei seruire. Quod Herodotus recensuit haud multò ante fi. lib. 2. & nonnihil tetigit Aristoteles libr. 1. Politicôn c. vlt. cùm loquitur de Amasi, qui de pelui sermonē habuit, & Plutarchus in conuiuio septem sapientum. Quæ loca vix intelliges sine illa Herodoti historia.

Amasis Aegyptiorũ rex plebeia gentis.

136 ¶ Quod & nos huc quoque adducere voluimus, vt illud præterea intelligeres, Reges ignobiles contemni solere à subditis, nisi solerter prudentérque eos ad se veluti trahant. Non quòd Rex quisquis est, sit ignobilis, vt & nos docuimus suprà cap. 25. num. 7. præterea quis dicit, vbi de Euandro Arcadum Rege locuti sumus. Nam & eo ipso quòd rex fit, is & nobilis fit, vt plenè etiam ostendimus capite septimo, Sed intelligimus de eo, qui ante adeptum regnum erat ignobilis: vt & de eo qui etiam

Reges ignobiles à subditis contemni.

ante regnum erat nobilis intelligitur illud Ecclesiastes 10. Beata terra, cuius Rex nobilis est, quod iam sæpius ad alia quædam adduximus. Quod autem diximus de regno ignobili, aliò pertinet. Et vt illud item hinc intelligas non omnino verum esse, quod nos suprà c. 6. nu. 4. diximus ex Diodoro Siculo, Aegyptios omnes æqualiter nobiles existimare. Quod etiam ostendit quod scribit Lucianus in Nauigio, Comam prolixam insigne nobilitatis fuisse apud Aegyptios.

137 *Nobiles non possunt suis subditis imponere angarias.*

¶ NON POSSVNT Nobiles suis subditis imponere, siue imperare angarias, & perangarias, & alia huiuscemodi quæ sunt publici iuris: nisi ex consuetudine vel conuentione. Seruitia enim terminatà, suis terminis & finibus sunt contenta. l. cùm scimus. § caueat. C. de agri. & censit. & cap. dilecto, de offi. Archid. Quæ autem dicantur Angariæ & Perangariæ, ne id prætermittam, disces ex Suida in verbo ἀγγαρία, & Vegetio libro secundo, non semel. Alciato in l. neminem. C. de sacro. eccle. hinc occasione sumpta, quòd illic fit mentio de vtrisque: & in rubr. C. de præpo. sacri. cub. lib. 12. Budæo in Commentariis Græcæ linguæ: Erasmo in suis Annotationibus in Matthæum, cap. 7. Cælio Rhodigino Lectionum antiquarum libr. 18. c. 8. vltimæ æditionis.

138 *Nobiles Galliæ venationi dediti.*

¶ GALLIAE Nobiles in primis venatione gaudent ac se exercent, vt tradit Gaguinus huius nationis historicus li. 2. in prin. de Clotario Rege loquens, Móxq;, ait, vt est Galliæ nobilitatis vana cõsuetudo, ad feras venatu deprehẽdendas se cõuertit. Et li. 3. Dagobertus autem postquam sibi per ætatem licuit, feras indagare & venari, vt Gallis mos est, pergit. Et lib. 4. de Carolo Magno, frequentissimis venationibus Gallorum more delectabatur, exercebatúrq;. Nam & de eodem loquens Eginhartus eiusdem Cancellarius in vita illius, eum venationi fuisse deditissimum ex more, inquit, & cõsuetudine Gallorum: cui nationi, vt ipse addit, nulla alia in eo studio comparanda. Et Baptista Mantuanus in diuo Dionysio de Gallis loquens,

Venatu, aucupio campos, montana, lacúsque
Sollicitant.

Quibus attestatur c. quorundam. 34. di. Cuius hæc verba sunt, Lanfredus episcopus, qui & iuuenis dicitur, venationi sit deditus, quod vitium plurimos etiam de clericali genere duntaxat Germanos & Gallos irreuerentes implicat.

139 *Venatio propria regum & nobilium.*

¶ Et certè venatio videtur esse propria ac peculiaris regum, principum, heroüm, nobilium. Nam Pollux in Onomastico ad Commodum, que loco de origine purpuræ disserit, ita de Hercule scribit, ἕπετο ἄρα τῷ ἡρακλεῖ καὶ κύων, κατὰ τὸν παλαιὸν νόμον: εἵποντο δὲ οἱ κύνες τοῖς ἥρωσι συνεισιόντες μέχρι τῆς ἐκκλησίας οἱ κύνες. Sectabatur autem Herculem canis, vt erat mos antiquus. Nosti enim quòd simul cum heroibus canes in concionem ingrederentur. Quod sumptum videtur ex Homero, qui statim post prin. lib. 4. Odysseæ inducit Thelemachum in concionem Achiuorum centum duobus canibus comitatum,

βῆ ῥ' ἴμεν εἰς ἀγορὴν· παλάμῃ δ' ἔχε χάλκεον ἔγχος,
οὐκ οἶος, ἅμα τῷ γε δύω κύνες ἀργοὶ ἕποντο.

Sic & Virgilius libro octauo Aeneidos, facit canes comitari Euandrum Regem nobilissimum.

Gressúmque canes comitantur herilem.

Quo in loco Seruius aduocat & illud Salustij in Romana historia, Syphax inter duos canes stans Scipionem appellauit.

140 ¶ Idem autem Virgilius lib. 9. eiusdem operis inducit Numanum cognomento Remulum hæc gloriabundum de Italis iactantem,

Venatu inuigilant pueri, syluásque fatigant.

Et lib. 7.

Et te montosæ miserè in prælia Nursæ,
Vfens, insignem fama, & fœlicibus armis,

Horrida

Horrida præcipuè cui gens, aßuetáque multo
Venatu nemorum.
Et eod. lib. 9. de Niso,
Vidimus obscuris primam sub vallibus vrbem
Venatu aßiduo.
Et lib. 5. de Helymo. & Panope comitibus regis Acestæ,
Tum duo Trinacrij iuuenes Helymos Panopésque
Aßueti syluis comites senioris Acestæ.
Et lib. 5. de Lauso Mezencij regis filio,
Lausus equûm domitor, debellatórque ferarum.
Et lib. 9. de Amyco,
—Inde ferarum
Vastatorem Amycum, quo non felicior alter
Vngere tela manu, ferrúmque armare veneno.
Ex quo vides Virgilium scribere quos maximè laudare voluit, huic studio admodum sese dedisse.

141 ¶ Nam optimi principes, vt docet Dion, venationem exercent, vt rem optimam atque saluberrimam, vnde corpus robustius, & anima fortior efficitur, in qua bellica omnia exercentur. Nam & in ea equitare, & currere, & atroces feras excipere, & æstum frigúsque perferre, sæpe famem pati necesse est. Cyrus authore Xenophonte, suos non priùs ad prandium siue cœnam ire sinebat, quàm suadassent. Itaque in venationem educebat, qua sudor maximè euocatur. Damnabat autem ocium & desidiam perinde ac rem pestiferam, & corporibus valde detrimentosam. Idem libro primo Pædiæ, statim post princ. laudat Persas, quòd publicè operam dabant venationi, & sicuti Rex in bello se ducem iis præstat: ita & ipse tum venatur, tum vt alij venentur diligentiam adhibet, quòd hæc eis verissima videtur meditatio rerum bellicarum. Nam diluculo assuescunt assurgere, frigoráque & calores tolerare. Necessarium est etiam sagitta bestiam ferire, ac iaculo petere: atque animus sæpe cogitur concalescere, vbi ferox aliqua bestia contra sese obiecerit, & irruentem obseruare: vt vix in venatione eorum quicquam abesse videatur quæ inter bellandum accidunt. Et libro octauo, eiusdem operis de ipso Cyro loquens, Bellicæ, inquit, exercitationis gratia eos ad venationem educebat, quibus hæc exercenda existimabat. Hanc exercitationem rerum bellicarum esse omnino ratus optimam, equestris autem verissimam. Hæc enim in omnifariam locis equitantes maximè ostendit, quoniam insequi oporteat feras fugientes: & hæc item reddit ab equis maximè agiles ad efficiendum opus, quoniam capiantur & cupiditate & honoris studio.

Venationis cõmoda.

142 ¶ Idem autem Xenophon venationis imprimis studiosus, vt tradit Laërtius, atque eam tanti fecit, vt ei nuncupatim librum dedicarit, hoc titulo κυνηγετικὸς, in cuius princi. dicit venationem Deorum inuentionem esse, Apollinis scilicet, & Dianæ: eáque exercuisse Chironem, qui & eam docuit Cephalum, Aesculapium, Melanionem, Nestorem, Theseum, Hippolytum, Palamedem, Vlyssem, Mnestheum, Diomedem, Castorem, Pollucem, Machaonem, Podalirium, Antilochum, Aeneam, Achillem, qui per id tempus chari Diis fuere. Adde & Menelaum & Leomatum, ex Aeliano libro nono de varia historia. Sed vt redeamus ad Xenophontem, is multas laudes in venationem congessit, cùm per totum eum librum, tum verò præcipuè ad finem illius, quæ illic omnibus sunt obuia.

Venatio Deorũ inuentum. *Heroes qui venationi studuerunt.*

143 ¶ Nec solus Xenophon de venatione scripsit (vt id in transcursu dicam) Nam & Oppianus Cilix de eadem libros quinque ædidit, ex quibus quatuor etiamnum supersunt. Et Gratius poëta, qui sub Augusto Cæsare floruit. Cuius & hodie liber vnus de ea quoque extat. De quo est illud Ouidij de Ponto elegia vltima,
Tityrus antiquas, & erat qui pasceret herbas,
Aptáque venanti Gratius arma daret.

Scriptores venationis.

Quod sumptum videtur ex ipsius Gratij poëmate, vbi ita cecinit,

Carmine & arma dabo, & venandi prosequar artes.

Et Callisthenes, quem ex libro 3. de venatione citat Plutarchus in libro de fluuiis. Sostratus, quem & ex lib. 2. de venatione citat Stobæus in Serό. 2. quo Venerem improbat. Marcus Aurelius Olympius Nemesianus poëta, cuius etiamnum extat de venatione liber. Bellisarius Aquiuiuus Aragoneus Neritiorum, qui & ferè ex Oppiano librum de venatione scripsit. Ioannes Elius qui de vocabulis venatoris scripsit, in libro de scientia scribarum publicorum. Et nouissimè Michaël Angelus Blondus, qui nuper ad Frãciscum regem nostrum librum eiusdem materiæ scripsit. Et Adrianus Cardinalis qui carmine phalerio de venatione ad Ascanium Sfortiam Cardinalem scripsit. Et Angelus Bargæus, qui & ipse libros de venatione scripsit. Ante hos omnes vtpote ante natum Christum anno 270. Dornadilla Scotorum rex scripsit de venatoriis legibus librum: nam & ipse venationem venatoriósque canes ob corporis exercitationem post cibos & sacra in magnis habebat delitiis, vt scriptum reliquit Balæus Sudonolcas in illustribus maioris Britaniæ scriptoribus.

144 *Aliorum testimonia.* ¶ Sed vt ad alia pergamus, Plato li. 6. de Legibus monet adolescentes alendis canibus, & reliquæ venationi dare operam. Et lib. 7. paulò ante fi. scribit optimam esse quadrupedum venationem, quæ equis, canibus, corporis viribus agitur. Nam quibuscunque diuina curæ est fortitudo, ij quadrupedes omnes cursu, vulneribus, telisq; manu propria venando vincere debent. Et paulò pòst, Sacros hos venatores vbicunque venari velint, nemo prohibeat. Et Cicero libro 1. Officiorum, Suppeditant, inquit, & campus Martius, & studia venandi, honesta exercita. Diogenes Synopæus teste Laërtio in vita illius, pueros quos instruendos habebat ad venationem educat. Apud Cretenses ἀγελάτης is erat, qui puerorum gregibus siue cohortibus præerat, ex lege eos ad venandum educebat, author Heraclides in politia Cretensium. Sed & Lacedæmonij ex legibus Lycurgi studia circa venationes per omne tempus agebant, nisi fortè militiæ vacarent, vt scribit Plutarchus in vita ipsius Lycurgi.

145 *Alij viri celebres qui venatui operam dederunt.* ¶ Alexander ille magnus post prandium sæpe diem venatu consumebat, vt tradit Plutarchus in vita illius. Pelopidas Thebanus vir animi virtute & corporis robore præcellens, primam militiæ suæ institutionem à venationis meditatione accepit, vt tradit idem author in vita illius. Philopœmenes Acheorum dux insignis quoties ab armis ocium nactus esset, venationi operam dabat, vt qui opinaretur eam rei militaris comitem esse, vt idem author est in vita ipsius. Pompeius Magnus cum Numidiam victor peragraret, venationibus leonum & elephantorum aliquot diebus operam dedit. Plinius Secundus studiis animum, venatu corpus exercebat, vt ipse profitetur lib. 5. Epistolarum ad Apollinarem. Idem alibi lib. primo ad Cornelium Tacitum scribit se crebrò venationibus interesse, adiiciens hæc verba, Mirum est vt animus hac cogitatione motuque corporis excitetur. nam vndique syluæ & solitudo, ipsumque illud silentium quod venationi datur, magna cogitationis inuitamenta sunt.

146 *Imperatores. Traianus. Hadrianus.* ¶ Traianus Imperator laudatissimus, quem tanti fecit Gregorius ille Magnus, vt cum longo tempore post eius mortem suscitarit, vt nonnulli Theologi scholastici tradiderunt, venationes frequentes cum amicis & familiaribus exercebat, vt tradit Dion Cassius. Et Hadrianus illius in imperio successor, venandi studio vsque ad periculum tenebatur. Nam inter venandum diffracto humero & crus penè contriuit, vt idem author prodit. Et de eo quoque Spartianus, Venandi, ait, vsque ad reprehensionem studiosus. Antoninus Pius & illius successor laudatissimus, venando se multùm oblectauit, vt scribit Iulius Capitolinus. Marcus quoque Antoninus philoso

philosophus,qui mox in imperio succeſsit,& quem Spartianus dicit ſanctitate vitæ omnibus retro principibus antecelluiſſe,venationi item operam dedit,teſte Capitolino. Atque etiam Alexander Seuerus Imperator laudatiſsimus, vt tradit Aelius Lampridius in vita illius.Et vt de aliis recentioribus principibus loquar, Albertus & ipſe Imperator Romanus dicebat venationem eſſe exercitationem virilem:ſaltationem muliebrem,vt alibi diximus,ſuprà c.37.nu.18.Seneca.

147 ¶ Achilles ille bellatorum maximus præludia armorum & venationes recenſens, apud Statium lib.2.Achilleidos,ita infit, *Achilles.*

Quid nunc tibi prælia dicam
Syluarum?& vacuos ſæuo iam murmure ſaltus?
Nunquam ille imbelles Oſſæa per auia lynces
Sectari,aut timido paſſu me cuſpide damas
Sternere,ſed triſtes turbare cubilibus vrſas,
Fulmineóſque ſues,& ſicubi maxima tygris,
Aut ſubducta iugis factæ ſpelunca leænæ,
Ipſe ſedens,&c.

Nam & illum venationem à Chirone didiciſſe ſuprà diximus. Horatius autem, ne à poëtis diſcedam,libro Epiſtol. primo,epiſ. decimaoctaua ad Lollium, de venatione loquens laudat,

Pulmenta laboribus empta
Romanis ſolenne viris,opus vtile famæ,
Vitæque & membris.

Venatio ſalubris.

Et ante hos Homerus non multò pòſt prin.lib.5.Iliados,Scamandrium laudat tanquam ἐσθλὸν θηρητῆρα, id eſt,bonum venatorem à Diana edoctum.

148 ¶ Quòd ſi quiſpiam obiiciat Decreta Canonica venationem clericis interdicentia d.ca.quorundam.74.di.& c. qui venatoribus, & multis ſeq. 86. di. vbi & eam artem nequiſsimam appellant : & aliis quoque ſeq. & per totum tit.extrà , de cleri. venat. Huic ita reſpondendum eſſe cenſeo, multa eſſe ſuapte natura & vtilia & honeſta, quæ ex tempore & perſona ſunt illicita. Ideo multa clericis prohiberi, quæ cæteris ſunt permiſſa.Licèt igitur clericis prohibeatur venatio,cæteris tamen permittitur, vt nor. gloſ.& omnes Doc.in cap.1.de cleri.vena. & in d. c. qui venatoribus. Et propterea quod ibi dicitur, venationis ars nequiſsima, intelligitur quantùm ad clericos. Sed & illud intelligitur, ſi cauſa voluptatis id faciant, non ſi recreationis vel ſalubritatis gratia (nam eam ſalubrem eſſe ſuprà diximus) vt voluerunt Doc. in d. c.1.Inno.in c.dudum,le 2.& ibi Panor. de elec. Fely. qui id commendat in c. auditis, col.pen.de præſcrip. *Decreta canonica venationes abhorrent.*

149 ¶ Sed & omnia quæ ſuprà diximus in laudem venationis ita velim intelligas, modo ne ſit nimium atque immodicum venãdi ſtudium,cuiuſmodi eſt nonnullis principibus,ac omnibus propè nobilibus noſtræ Galliæ, qui ad inſaniam vſque eo ſtudio tenentur:aliarum rerum & publicarum & priuatarum obliti. Antiochus ille qui iterum aduerſus Parthos exercitum duxit, cùm in venatione quadam ſtudio perſequendi feram ab amicis & ſeruis aberraſſet, in caſam inopum quorundam virorum ignotus intrauit, ac inter cœnandum cùm de Rege ſermonem inieciſſet, audiuit aliàs quidem bonum eſſe,ſed amicis flagitioſis vtentem plurima negligere, ſæpéque illa quæ neceſſaria erant nihil curare, quod venationis nimiùm eſſet ſtudioſus. At tunc quidem tacuit, ſed poſteaquam ſatellites ſimul cum die ad caſam illam venerunt,cognitus,allata purpura & diademate, Nimirum, inquit, ex quo die vos ſumpſi, heri primùm vera de meipſo verba audiui. Author Plutarchus in Apophthegmatis Imperatorum. Et nos ipſi quoſdam nobiles nouimus in venationem bona ſua miſerè prodegiſſe. Interim tamẽ vicinorum agros miſeriùs deuaſtantes.In quo ſunt admodum vituperandi. Cicero libro ſecundo Officiorum, prodigos eos vocat,qui *Venatio immodica nõ laudanda.*

venationum apparatu pecunias profundunt. Notáque est fabula Actæonis venationis omnium hominum studiosissimi, qui in ceruum mutatus à suis canibus dilaniatus est, quod non ob aliud finxisse poëtas nonnullis placet, quàm quòd omnia bona sua in canes & venationem insumpserat, quod quidem inter cæteros scribit Fulgentius, ex Anaximenis autoritate. Suprà autem diximus Hadrianum Imperatorem ob nimium venandi studium fuisse reprehensum. E nostris Paris Pute. in tracta. de Sindicatu, char. 3. incessit principes qui omnem operam curámque in venationibus reponunt. Nec tamen facilè accesserim Salustio, qui de venatione ita loquitur, tanquam bonum ocium conterat, sitque veluti inter seruilia officia numeranda: nisi fortè de immodica intelligat. Ita enim loquitur in procœmio Catili. Non fuit consilium socordia atque desidia bonum ocium conterere: neque verò venando, seruilibúsve officiis intentum ætatem agere.

150 *Nobiles an possunt suis subditis venationes prohibere.*

¶ Igitur vt id caput finiam, nobiles honestè possunt venationibus modestè operam dare, modò id fiat citra agrorum alienorum populationem. Nec tamen eam subditis prohibere possunt, vt voluerunt Hosti. Ioan. And. Cardin. Flor. & Anto. in c. non est, de deci. & latè Philip. Deci. con. 197. in casu inquisitionis, vbi & illud dicit, ius venandi non esse è numero iurium Regalium, nec soli principi competere, neque ideo ab eo legitimè interdici posse, cùm sit Iuris gentium, quod & idem propemodum repetit con. 271. in casu, mihi transmisso, in prin. & Benedic. in repe. c. Raynutius, in verbo, & vxorem nomine Adelasiã, nu. 898. & multis seq. vbi ex hoc improbat quasdam nostrorum Regum ordinationes, quas vocant, prohibentes subditis venationes, vt ibi videre poteris. Sed prô dolor. Nunc enim simplices, vt ita loquar, atque infimi nobiles id sibi ius vendicant, immò veriùs vsurpant, scilicet venandi vbi libet, & suis subditis prohibendi, & quod deterrimum est, morte mulctant eos qui venationi illis inscius aliquando vacauerunt, Latrunculatoribus nostris id muneris illis præstantibus, conniuentibus, aut, quod potiùs crediderim, ignorãtibus nostris principibus. Non quòd nesciam principes id ex iusta quapiam caussa subditis prohibere posse. Quid enim si agricolæ, mercatores, artifices, & cæteri id genus homines præ nimia venandi opera agriculturam, mercaturam, artificium suum derelinquant? aut alia quæuis caussa intercesserit, quæ iure eos moueat?

151 *Alia de venatione.*

¶ Sunt & alia plurima quæ de venatione dici possunt, quæ poteris videre apud Io. Fabr. in §. feræ, Instit. de rer. diui. Imo. & Fran. Are. post Iacob. Are. in l. 3. §. Nerua. ff. de acquirend. pos. Mart. Laud. & Cardi. Alexand. in cap. nemo, titu. de pac. tenen. eundem Cardina. in cap. ius naturale. j. di. Cepol. in tracta. rustic. prædi. titu de Aucupatione, qui est. 21. Guido Pa. deci. Delphi. 218. non est licitum. Philip. Deci. in 2. consil. in præced. versicu. citatis, & prætera consi. quod sine nume. sequitur. illud consi. 271. hoc initio, superiori anno, & iterum consi. 302. cuius superscriptio incipit, an & quando cessionarius, colum. 6. versicu. nec ob. quod testes. Iaco. a S. Geor. in suo tracta. feud. in verbo, & cum venationibus. Matthæ. Afflict. in constit. Siciliæ incip. scire volumus, in fin.

152 *Questio super statuto loquẽte de nobilibus.*

¶ STATVTVM est Florentiæ vt magnates siue nobiles teneãtur præstare satisdationem de non offendendo populares: & quòd huiusmodi satisdatio comprehendat etiam liberos eorum. Fuit quæsitum an si filius spurius cuiuspiam nobilis offenderit popularem, committatur hæc stipulatio? Et respondit Alberi. non committi, in l. cùm pater. §. mater. ff. de lega. 2. & iterum in tractatu statutorum parte 1. quæsti. 61. item quæro si statuto ciuitatis, vbi videbis quibus ipse rationibus moueatur.

153 *Decapitationis pœna dia-*

¶ SCRIPSIMVS suprà c. 20. nu. 104. nobiles vt & alij, & multis seq. nobiles non tam grauiter puniendos esse, quàm ignobiles pœna corporali. Ideóque, vt dictum est nu. 107. leges, ex quo crimine ignobiles laqueo suspenduntur, quod ignominiosissim

ſiſsimum mortis genus eſt, nobiles eſſe decapitandos, quæ mors non tam infamis eſt. Et id certè præter ea quę ibi diximus, oſtẽdit Xenophon ille Socraticus li. 2. eius operis cui titulum fecit κύρου ἀνάβασις, de Cyri aſcenſu ſiue expeditione, vbi de Menone loquens viro flagitioſiſsimo, ita ſcribit, ἀποθνησκόντων δὲ τῶν στρατηγῶν, οἳ ἐστράτευσαν ἐπὶ βασιλέα σὺν κύρῳ, τὰ αὐτὰ πεποιηκὼς οὐκ ἀπέθανε. μετὰ δὲ τὸν τῶν ἄλλων θάνατον στρατηγῶν, τιμωρηθεὶς ὑπὸ βασιλέως ἀπέθανεν, οὐκ ὥσπερ κλέαρχος καὶ ἄλλοι στρατηγοὶ ἀποτμηθέντες τὰς κεφαλὰς (ὅπερ κάλλιστον θάνατον δοκεῖ εἶναι) ἀλλὰ ζῶν αἰκισθεὶς ἐνιαυτὸν ὡς πονηρὸς λέγεται τελευτῆς τυχεῖν. Quibus ſignificatur, interfectis Prætoribus, ob id quòd Cyrum minorem contra Regem iuuiſſent, cùm eiuſdem criminis eſſet damnatus ipſe Menon, non ſtatim tamen, neque eodem mortis genere ſublatus eſt. Non enim ei, vt Clearcho & cæteris Prætoribus, caput eſt à ceruicibus abſciſſum (quod ſupplicij genus honeſtiſsimum habetur) ſed quod eius ſceleribus dignũ fuit, Regis iuſſu multis corporis cruciatibus laceratus vix anno exacto expirauit. Quò etiam ſpectat, quod tradit Valerius Maximus lib. 2. c. 2. Africanum ſuperiorem deuicta Carthagine, cùm omnes qui ex exercitibus Romanis ad Pœnos tranſierant in ſuam poteſtatem redegiſſet, grauius in Romanos quàm in Latinos transfugas animaduertiſſe. Hos enim tanquam patriæ fugitiuos crucibus affixiſſe: illos autem tanquam perfidos ſocios ſecuri percuſiſſe. Hæc autem pœna decapitatio eſt.

rum honeſtiſſima.

854 ¶DOMI nobilis plerunque Ciceroni dicitur, & aliis quoque ſcriptoribus. Nã ipſe Cicero in 1. in Verrem actione, Eubulides eſt Groſphus Centuripinus homo cùm virtute & nobilitate domi ſuæ, tùm etiam pecuniæ princeps. quod & nos alibi ad aliud citauimus. Et in 3. in eundem actione, Ignem ex lignis viridibus atque humidis in loco anguſto fieri iuſsit: ibi hominem ingenuum, domi nobilem populi Romani ſocium atque amicum fumo excruciatum ſemiuiuum reliquit. Et in quarta in eundem actione, Heraclius eſt Hieronis filius Syracuſanus, homo in primis domi ſuæ nobilis. Et actione 5. Itaque cùm Pillenus Herbitenſis, homo & diſertus, & prudens, & domi nobilis. Et actione 6. Melitenſis Diodorus homo & domi nobilis, & apud eos, quò ſe contulit propter virtutem ſplendidus. quem locum etiam alibi ad aliud citauimus. Et actione quoque 7. Alter parens ex altera parte erat Herbitenſis Eubulida, domi ſuæ clarus & nobilis. Et iterum, Erat eius honoris cupidus Arthenio quidam Climachias cognomine, homo ſanè locuples & domi nobilis. Et in oratione pro Cluentio Habito, Quas liberas A. Aurius vir fortis & experiens, & domi nobilis &c. Et libro Epiſtolarum ad Q. Fratrem ſecundo, epiſtol. 12. M. Orfium Equitem Romanum tibi commendo maiorem in modum, hominem domi ſplendidum, gratioſum etiam extra domum. Nam quod hìc ſplendidum dicit, peræquè eſt ac ſi nobilem diceret, vt patet ex iis quæ diximus ſuprà capite ſecundo, numero decimoſeptimo. Et Saluſtius in Catilina. Ad hæc multi ex coloniis municipiis domi nobiles. Et Hircius Autopius in bello Alexandrino, Sub id tempus, inquit, Mithridates Perpagenus magnæ nobilitatis domi, &c. Et Q. Curtius libro tertio ad fin. Periſippus & Onomaſtorides cum Omaio & Callicratide, ij quidem domi nobiles. Et Apuleius Apologia 1. Crates vir domi inter Thebanos nobilis. Et Iuſtinus libro quinto, Erat inter exules Thraſybulus vir ſtrenuus, & domi nobilis. Id quod Eraſmus Chil. quartæ centuria 9. c. 49. adagij formam habere voluit, de eo qui non opibus tantum aut potentia clarus, ſed ex nobilibus nobilis prognatus eſt. Et de eo quoque qui ſuis virtutibus magnus & clarus eſt.

Domi nobilis quid ſignificet.

855 ¶Sed quod pace tãti viri dixerim, aliud his verbis ſignificari puto, vel ex eo loco Tullij ad Q. Fratrem ſuprà citato, quo videri poteſt domi nobilẽ, extra domũ eundẽ non eſſe. Huius ergo rei ſenſum petendum eſſe cenſeo ex Ariſtotele lib. Politicôn j. c. 4. qui primùm loquens de his qui in bello capti, vt ex nonnullorum ſententia ſerui nec dici nec exiſtimari debeant, quoniam interdum accidit cauſſam belli iuſtam nõ eſſe: & neminem tam abhorrere à veritate, vt confirmet ſeruum eſſe, quẽ ſeruire indign

dignum est. Alioquin accidit nobilissimos quosque seruos esse. Ideo hos nõ seruos, sed barbaros appellare volunt. Nihil enim aliud quærunt, quàm lege naturæ seruos. Tales igitur quosdam vbique seruos esse, alios verò nusquam. Confestim subdit, eãdem esse nobilitatis rationem. Nam hos non solum apud seipsos siue suos, sed vbique apud quoscunque nobiles existimant. Barbaris non alibi quàm domi nobilitaté concedunt: quasi aliud sit ἁπλῶς, id est, absolutè nobile & liberum: aliud nec absolutè, nec simpliciter, & vt vulgò dicunt secundùm quid, & vt ipse loquitur κατά τι. Ex quibus intelligis eos esse simpliciter atque vbique nobiles, qui legibus & moribus omnium gentium nobiles dicuntur, vt qui Regibus aut aliàs antiquo claróque ac nobili sanguine sunt prognati. Nulla enim gens est, quæ nõ hos nobiles existimet. Sed qui priuato peculiarique suæ gentis more aut statuto nobiles sunt, quod fieri potest, vt diximus suprà cap. 10. hi certè domi, id est, apud suos sunt nobiles, apud externos minimè: tametsi aliunde commendabiles & gratiosi sunt, id est, gratia & fauore digni, quod satis apertè ostendit locus ille Ciceronis in 6. in Verrem actione, & ille alius ad Q. fratrem. Et vide etiam quæ dixi suprà eo. c. nu. 119.

146 ¶ De qua re etiam loquens Hieronymus Osorius libro primo de nobilitate ciuili, c. 4. Nobilis, ait, esse quisquam non potest in ciuitate clara ignotis parentibus ortus: nec in ignota clarus: quanuis genere sit in illa ciuitate præstantissimus idcirco: ij nobiles in suis tantùm sedibus, & a suis nuncupantur. Absoluta autem nobilitas nunquam loco dimouetur: & vbiuis gentium fuerit, semper altis defixa radicibus animis hæret, & eandem apud omnes nationes dignitatem habet. Et paulò infrà, Poterit igitur nobilitas ad hunc etiam modum diduci, vt alia sit omni ex parte absoluta: alia verò domi tantùm locum habeat. Hæc itaq; in solo tantùm patrio, & inter suos eminebit, magis opinione vulgi, quàm veris dignitatis luminibus illustrata. Illa verò quæ & patriæ claritate, & virtute gentis exculta est, apud omnes homines splendorem retinebit. Hæc ille. quę ab Aristotele accepit, licèt ipse subticeat. Et huc quoque spectat illud Ciceronis pro L. Flacco à nobis alibi ad aliud citatum, Cæteri homines apud nos noti, inter suos nobiles. Et in oratione de Aruspicum respõsis, Quis Platonem ex Orestide, quæ pars Macedoniæ libera est, hominem in illis locis clarũ ac nobilem legatum Thessalonicum ad nostrum, vt se ipse appellauit Imperatorem venisse nescit? Titus Liuius 3. decad. lib. 3. in prin. Cossanus erat Trebius, nobilis inter suos. Et quod Iulius Capitolinus de Clodio Albino loquens, fuit inquit, Albinus Hadrumentinus, sed nobilis apud suos: Atque illud Liuij 1. decad. libro 8. Vitruuius Vaous Fundanus vir non domi solùm, sed etiam Romæ clarus. Nam suprà c. 2. nu. 9. ostendimus clarum & nobilem eiusdem significationis esse.

147 *Nobilitas ab origine orbis.* ¶ SVNT nonnulli qui nobilitatis & ignobilitatis discrimen statim ab orbis conditi exordio incipiunt, aut certè paulò post: nempe ab Abel & Cain, vt scilicet ille quandiu vixerit, patris nobilitatem retinuerit: hic ob perpetratum fratricidiũ amiserit. quod & è nostris dicit Bar. in l. 1. col. 4. versi. si ergo aliquis. C. de dignit libr. 12. Et cùm postea omnes homines diluuio perierunt, saluis tantùm Noë & tribus filiis eius, Sem & Iaphet maiorum virtutem & nobilitatem retinuerunt, & in posteros propagarunt: Cham ob nudum patrem ebrium derisum, eâ decidit, audiuitque patrem hæc non sine bili pronunciantem, Maledictus Chanaan, seruus seruorum erit fratribus suis. *An in angelis.* Imò sunt qui altiùs nobilitatem repetunt, nempe ab Angelis & Astris: Angelos enim alios aliis ordine superiores. *In Astris & syderibus.* Astra quoque & sydera non ordine tantùm, sed & virtute & potentia inter se longè dissimilia. Ita vt alia quidem quasi imperium exerceant, & reliquis splendorem afferant & dignitatem.

148 *An in sanctis.* ¶ Ego quoque scio omnibus in rebus ordinem quendam esse, nihilque rerum omnium, in quo non quædam nobilitatis, & præstantiæ imago constituatur. Quis enim nunc nescit quò pertineat parabola illa D. N. Iesu Christi apud D. Matthæum, cap. 13. de fructu. 100. & 60. & 30. diuis pro modo virtutum & meritorum constituto. Nec

to. Nec ignoro inter sordidos illos opifices & artifices longam esse differentiam, vti etiam attestatur Iurisconsultus, in l. inter artifices. ff. de solut. Imò verò & inter seruos infimum genus hominum cum ordinem constitui, vt alius alio sit superior, &, vt maius quid dicam, nobilior. nam & id bonis testibus satis probauimus suprà cap. 8. nu. 4. attende tamen. Est & inter animalia quædam nobilitatis & ignobilitatis effigies, vt satis patet ex iis quæ suprà diximus eodem cap. nu. 117. doctrinam, & suprà quoque cap. 2. nu. 25. ex his autem, & nu. 47. & sicuti, & seq. Ex quibus etiam intelliges & hæc trahi ad arbores & cæteras res etiam inanimatas. Sed hæc parum ad vulgarem nostram nobilitatem pertinent. Ideo ea tetigisse obiter & in transcursu tantùm mihi satis visum fuit.

Morbi quidã nobilium peculiares.

159 ¶SVNT QVIDAM morbi, qui priuatim & peculiariter nobiles magis quàm ignobiles, & è diuerso inuadunt, & infestant. quod ex eo cõstat, quod scribit Plinius lib. 26. c. 1. loquens de lichene siue mentagra. Non fuerat, inquit, hæc lues apud maiores patrésque nostros. Et primùm Tiberij Cæsaris principatu medio irrepsit in Italia, quodam Perusino equite Romano Quæstorio scriba, cùm in Asia apparuisset, inde contagionem eius importante. Nec sensêre id malum fœminæ, aut seruitia, plebsque humilis, aut media, sed proceres veloci transitu osculi maximè. Hæc ille. Nec id quidem mirum est, cùm & aliàs sæpe morbi in certum genus hominum grassari soleant, vt videre licet apud eundem Plinium lib. 7. c. 50. Námque, ait, & vniuersis gentibus, & generatim modò seruitiis, modò procerum ordini, aliísque per gradus. Et iterum lib. 17. c. 24. Aliquando & pestilentia per genera, sicut inter homines, nunc plebs vrbana, & rustica. Et Liuius 5. decad. li. 1. de pestilentia quadam loquens. Seruitia maximè moriebantur, eorum strages per omnes vias insepultorum erat. Agathius lib. 5. Historiarum Peregrinarum tradit Iustiniani tempore morbum pestilentem inuasisse Byzantium, quo ætas præcipuè pubescens & florida interiit, & in his mares quàm maximè: nam fœminas non admodum eo morbo affectas fuisse, sed id minus, mirum est, cùm sint morbi peculiares adolescentum, alij seniorũ, morbi item priuatim marium, alij fœminarum, vt experimento quotidie videmus, & pasim ab omnibus medicis scribitur.

Et seruorum. Et plebis.

Nobiliũ peculiaria insignia.

160 ¶SVPRA sæpe locuti sumus de insignibus nobilium, præsertim verò c. 6. nu. 12. sed & ex eo, & multis seq. vsque ad 20. inclusiuè. Quibus illud addes olim apud plurimas gentes discrimen fuisse in habitu ornatúque nobilium & ignobilium, atque etiam in cæteris rebus, quibus alij ab aliis discernerentur. Nam apud Romanos, vt ab iis incipiamus, bulla aurea insigne nobilium erat, lorum verò Plebeiorum vt tradũt Asconius Pedianus in 3. in Verrem actione, & Plinius lib. 33. c. 1. & Macrobius libr. 1. Satur. c. 6. Ex quo illud Iuuenalis Saty. 5.

Vel nodus tantùm, aut signum de paupere loro.

Nam antè scripserat,

Nec malè coniectat, quis enim tam nudus, vt illum
Bis ferat Hetruscum, puero si contigit aurum.

Id est bulla illa aurea, quam Hetruscam vocat, quod ab Hetruscis à Tullo Hostilio debellatis hæc translata sunt. Et hæc bullarum mentio in memoriam reuocat aliud bullarum genus, quibus nobilium ostia decorabantur, scilicet scutulati claui, qui bullæ vocabantur. Plautus in Asinaria, actu 2.

Iussin' in splendorem dari bullas has foribus nostris?

Lunula patriciorũ insigne.

Nam & Cicero scribit Verrem bullas aureas ex valuis templi magnificentissimis abstulisse. Sed & apud eosdem Romanos patricij lunulas in pedibus deferebant, nobilitatis signum, vt scribit Plutarchus Proble. c. 101. cuius rei rationem videbis apud Cælium Rhodiginum Lectionum Antiquarum libr. 20. c. 28. Et ad id alludens Statius Syluarum lib. 5. in Protreptico ad Crispinum,

—Gentum te curta sensit
Primáque Patricia clausit vestigia luna.

Et Iuue

Et Iuuenalis Saty.7.

Nobilis & generosus
Appositam nigræ lunam subtexit alutæ.

Et Martialis,lib.1.epig.17.

Lunata nusquam pellis,& nusquam toga.

Et phaleræ.

Quinetiam apud ipsos Romanos, phaleris vtebantur nobiles, vnde illud Persij Satyr.3.

Ad populum phaleras.

Et aurei annuli.

Illúdque D. Hieronymi. Noli aspicere ad phaleras.Cæterùm Liuius 1.decad. libro nono,ad fin.scribit Comitia Aedilitia Flauij scribæ tantum habuisse indignitatis, vt plerique nobilium annulos aureos & phaleras deponerent. Ex quo etiam intelligis aureos annulos fuisse apud eos insigne nobilitatis, quod & satis cõstat ex Plinio loquente de eadem re libro tricesimotertio,capite primo. Sed quod ad phaleras priuatim attinet Cicero in 6. in Verrem acti. eas nobiles vocat, quod & alibi annotauimus. Præterea apud eosdem Romanos purpura vtebantur Patricij, non etiam cæteri.Plinius enim libro nono, capite 36. purpura, inquit, distinguit ab equite curiam. Quod tamen abusu abolitum fuisse conqueritur Iuuenalis Satyr.3.

Purpura nobilium.

Aequales habitus illic,similémque videbis
Orchestram & populum.

Per orchestram enim intelligit Senatores,qui in orchestra sedebant,vt tradit Vitruuius lib.5.c.6.Denique apud eosdem prætexta erat nobiliorum, toga viliorum, vt prodit Asconius Pędianus in 3.in Verrem actio.Hincque Iuuenalis Satyr.8.plebem togatam appellat,quam paulò antè imam plebem vocarat.Sed id posterioribus temporibus,nam priscis toga communis erat omnium Romanorum,nullo delectu nobilium aut ignobilium.Ex quo Virgilius libro primo Aeneidos,eos gentem togatam vocat.

161 *Indorum nobilitatis insigne.*

¶Et vt Romanos relinquamus,apud Indos byssum non nisi nobilis induebat,vt testis est Philostratus in vita Apollonij li.2.quod & nos alibi diximus. Apud Parthos nobiles anaxyridem triplam induebant,& manicatam tunicam. Plebs autem erat in tunicis sine manicis.Et apud eosdem nobiles equo vehebãtur,ignobiles minimè, vt tradit Iustinus lib.41.& nos quoque suprà diximus c.20.nu.77. incip. quemadmodum.Apud Germanos viri nobiles non fluctuãte veste,sed stricta, & singulos artus exprimentę vtebantur:cæteri sagis cum fibula,testimonio Cornelij Taciti in libr.de moribus Germanorum,vbi & idem dicit de Sarmatis,& Parthis. Contrà Lybiorũ principes sagis vtebantur:vulgus autem bestiarum pellibus amiciebantur,vt scribit Pomponius Mela lib.1.quo loco Cyrenaicam describit.Ipsis Indis,Persis,Atheniensibus in auribus aurum ferre nobilitatem designabat,vt de Indis tradũt Q. Curtius, & Arrianus Nicomedensis,vterque lib.8.de rebus gestis Alexandri. De Persis omnes qui de illorum moribus scripserunt,de Atheniensibus Apuleius lib.1.de Dogmate Platonis,qui aurum,inquit,tantum reliquit,quantùm puer nobilitatis insigne in auricula gestauit. Thracibus punctos esse in facie nobiles significabat:non punctos, ignobiles,ex Herodoto lib.5.post prin.Britannis,Gelonis,& Agathyrsis nobiliores cæruleo pingebantur:non pingi ignobilitatis signum erat,vt nonnulli ex recentioribus scribunt.Scio autem Cæsarem lib.5.de bello Gallico,scribere Britannos solere se glasto inficere,quod cæruleum colorem efficiat.de quo nos diximus in nostris Legibus Connubialibus,l.3 numero vndecimo.Gelonos autem pictos vocat Virgilius lib.1.Georgic.

Eoásque domos Arabum,pictósque Gelonos.

Et de his Solinus c.25.Gelonis,inquit,Agathyrsi collimitantur cæruleo picti colore, fucatis in cæruleũ crinibus.nec hoc sine differentia.nam quantò quis altero præstat, tanto propensiore nota tingitur, vt sit indicium humilitatis minùs pingi.Ex quo intelligis Agathyrsos ęquè ac Gelonos pingi solitos.Hincq; ipse Virgilius li.4. Aenei

Aeneidos,

Cretésque Dryopésque fremunt, pictíque Agathyrsi.

Et Pomponius Mela libro secundo. Agarthyrsi, inquit, ora artúsque pingunt, vt quique maioribus præstant, ita magis vel minùs pinguntur. Apud Sueuos ingenui crinem obliquabant, & nodo substringebant. Serui fluxa coma, & crinibus incedebant, vt testis est Cornelius Tacitus de moribus Germanorum. Apud Aegyptios coma prolixa signum nobilitatis erat, vt scribit Lucianus in Nauigio, quod & nos supra alibi ad aliud diximus. Similiter apud Lacones nobiles & ingenui comam alebant, serui & humiles tondebantur, Ex quo Aristophanes in Auibus,

Suevorum.

Aegyptiorũ

Laconum.

ἔπειτα δ᾽ ὄντα δοῦλος ἂν κόμην ἔχεις.

Ac dein seruus cùm sies, portes comam.

De quo & tu vide Plutarchum in Lysandro, in prin. & in Apophtheg. Imperatorũ, in Lycurgo, & iterum in Charillo, & in Apophtheg. Laconicis in Nicandro. Denique Gallis nobilibus tinctas vestes deferre, aut saga hirsuta virgata mos erat, ex Strabone libro quarto.

Gallorum.

162 ¶CVM ALIAS ex artibus socialibus præsumitur tacitè contracta societas, vt videre licet apud Iacobum Aretinum, Oldra. Ricard. Mal. Barto. Rapha. Co. & alios in l. Titium & Mæuium. §. altero. ff. de administratione tutorum. Cy. Bart. Bald. Ioan. Fabr. Salyc. Rapha. Fulgo. & Paul. Castr. in l. si patruus. C. communia vtriusque iudicij, cum aliis propè infinitis concord. à me collectis in commentariis consuet. Picta. titulo vigesimoquarto, *qui est de contracter compagnie.* §. 2. gloss. 6. in verbo, *contractent taisiblement compagnie.* Posset tamen videri id non obtinere in nobilibus, ex eo quod scribit Bartol. in d. §. altero, columna tertia, versiculo, ex prædictis tamen, & rursum in l. cum duobus. §. si fratres. ff. pro socio. & in d. l. si patruus, & ibi quoque Rapha. Fulgo. & Paul. Castr. Ex cohabitatione fratrum, & collatione suorum fructuum non præsumi tacitam societatem, nisi & ipsi simul negotientur, quod in nobiles cadere non potest, quibus negociationes sunt interdictæ, vt latè diximus suprà capite decimotertio. Et in id quoque facit quod scribit idem Bartol. in l. prima. §. si quis hoc interdicto. ff. de itine. actúque pri. dum de hac societate tacita loquens nuncupatim loquitur de artificibus. Ex quo ortum videri posset, quòd apud nonnullas nostras gentes inter nobiles non cadit tacita societas, vt apud Pictauienses d. §. 2. illius vicesimiquarti tit. qui quidem §. omnium consuetudinum 283. & Engolismenses cap. 41. Et quod apud alias facilius dissoluitur societas aut ei renunciatur inter nobiles, vt apud Parisienses. cap. 115 & seq. Aurelienses. c. 184.

Societas tacita ex artibus socialibus.

163 ¶Quanquam sunt plurimi qui etiam sine communi negotiatione, & nulla distinctione artificum aut aliorum tenent tacitam societatem contrahi ex aliis actibus socialibus ex quibus verisimile fiat partes tacitè id voluisse facere, & in his socialem affectum fuisse, & inter cæteros Bald. loquens nuncupatim de nobilibus, & Bartol. in hoc repræhendens in d. l. si patruus. columna vltima, versic. sed ego dico in primo, vbi & id dicit tenere Iacob. Are. Richar. Mal. & Odofre. & rursum idem Bald. iisdem propemodum verbis loquens in tracta. de duob. frat. columna quarta, versiculo sed ego dico, & idem quoque voluisse videtur in l. 1. columna secunda, versiculo extrà quærit hîc. C. qui testamen. fac. poss. & Petr. Ancha. qui & expressè de nobilibus loquitur, consilio 302. materia de qua quæritur. columna secunda, versiculo quò ad primum. Alexan. consilio 49. maturè ponderatis, columna secunda. versi. & ista societas libro primo, quod paucis immutatis repetitur consilio 37. consideratis his quæ in processu, libro quarto, vbi dicit nullam in hoc esse differentiam eorum qui negotiantur, & eorum qui non negotiantur. & Barb. qui & ipse de nobilibus loquitur, consilio vicesimosecundo, scripsit propheta, columna secunda, libro primo, & consilio 37. scribitur sapienter, columna sexta, versic. cùm ergo ista, libro 2. & consilio 60. illud in medium, col. 7. in prin. libro tertio. Sed tu de hoc vide latè

De eadem re.

latè per Iasonem in d.l.1.C.qui testa.face.pos.& quæ dicam latissimè in d.consuet. Picta.

164 ¶A ME NVPER quæsitum fuit, an equites Romani qui veluti medium locum tenebant inter Patricios & plebeios, censerentur esse nobiles an plebei siue ignobiles. Et certè Hirtius, aut vt alij malunt, Opius in bellis ciuilibus appellauit splendidos & illustres. Cecidêre, inquit, eo prælio splēdidi ac illustres viri nonnulli equites Romani. Tacitus res Claudij describit etiam illustres, & Plinius Iunior libr. epistolarum 5. epist.1.& iterum libro 6.epi.25. splendidos. & ante illum Cicero libro secundo de finibus, quæ dictiones peræquè valent ac nobilis, vt suprà diximus capite secundo. Alexander Seuerus Imperator apud Lampridium in eius vita consueuit appellare equestem locum Senatorum seminarium. Lege autem Roscia ius sedendi in XIIII. theatri habebant, Et hi quoque gerendorum aureorum annulorum autoritatem tenebant, vt videre licet ex Plinio libro tricesimotertio, capite primo, & secundo. Cæterùm Martialis eos à plebe separat libro 5. epigram.18.

Equites Romani nobiles ne essent, an ignobiles.

Ingenium studiúmque tibi moresque genúsque
Sunt equitis, fateor, cætera plebis habes.
Bisseptem tibi iam non sunt subsellia tanti,
Vt sedeas viso pallidus oceano.

Quos duos postremos intelligis ex eo quod diximus de iure sedēdi in XIIII. Sed & idem lib.4.epig.2.

Cùm plebs, & minor ordo, maximúsque
Sancto cum duce candidus sederet.

Nam ibi minorem ordinem vocat equestrem & maximum patricium, & senatorium: tanquam scilicet equester medius esset inter equestrem & patricium, quod iam diximus. Sed alibi Martialis quæritur quod Gelia proauos atque atauos proferret tanquam ordo equestris esset sordidus, libro quinto, epigrammate decimoseptimo,

Dum proauos atauósque refers, & nomina magna,
Dum tibi noster eques sordida conditio est.

Est autem apud nos rubrica de equestri dignitate libro duodecimo C. cuius l. vnica huiusmodi est, Equites Romanos secundum gradum post clarissimatus dignitatem obtinere iubemus. Horum sunt veluti vestigia, hi quos milites auratos vocamus vulgo *cheualiers*, de quibus locuti sumus, suprà capite octauo, numero 13. illud autem.

165 ¶STATVTVM est Perusij, quòd præter nobiles ciuitatis Perusij omnes artifices possunt esse priores. Quæsitū fuit an artifices comitatus possint esse priores. Et videbatur, quòd non: quia locus exceptionis arctat locum regulæ. l. nam quod liquidè. §. si cui. ff. de penu. lega. In contrarium videtur per l. hæc oratio. ff. si ingenu. esse dica. quicquid enim non excipitur remanet sub iudicio regulæ l. Titię textores. ff. de lega.1. Hæc Bald. in l. omnes populi, columna antepenultima, versic. sed pone statuto. ff. de iusti. & iure.

De quodam statuto Perusino.

166 ¶APVD Romanos nobilibus erant tria nomina. Cæteris duo tantùm, vt mulieribus. Ausonius in Grypho ternarij numeri,

Nobiliū tria nomina.

Tres equitum turmæ, tria nomina nobiliorum.

Et Iuuenalis Saty.5.

Tanquam habeas tria nomina.

Ideo Quintilianus lib. Oratoriarum Insti.7. liberos tantùm tria nomina habuisse. Ex hócque etiam est illud Horatij Ser. li.2.

Quinte puta, aut publi (gaudent prænomine molles
Auriculæ) tibi me virtus tua fecit amicum.

Quod

.em suprà de mulieribus diximus, ne id intactum relinquamus, attestatur Qu.nus in vita Marij, in princip. & Proble. c. 102. in fin. Pausanias in Achaicis. P.liquam id non fuisse perpetuum, testis est Festus Pompeius libr. 14. dum inquit .ænominibus fœminas esse appellatas testimonio sunt Recilia, & Terratia, quæ ambæ Caiæ solitæ sint appellari, pari modo Lucia, & Titia.

FINIS.

ANDREAE TIRAQVELLI REGII IN CVRIA PARISIENSI SENATORIS COMMENTARII

De iure primigeniorum.

PRAEFATIO.

POST EA QVAE de nobilitate, quæ est prior pars tituli nostri operis, diximus, cōsequēs est vt de altera, quæ de iure Primigeniorum est scribamus. Cur autem Primigenia nobilitati cōiungimus, diximus suprà in parte priore. c, postremo, nu. 115. honor. Primigenia igitur appellamus ius illud præcipuum, quod primigenij filij ante cæteros fratres accipiunt. Nam primigenios hîc vocamus, quos sacrarum literarum interpretes primogenitos vocant. Sic enim Valla primus, vt reor, omniū, Alphonsum primigenium, id est, ex filiis natu maximum vocauit. Ob quā rem cùm repræhēderetur à Bartolemæo Facio, quòd voce insolenti & parum vsitata vteretur, primùm ostendit id verbum minimè nouum esse: deinde primogenitū non rectè dici. Nā Latina nomina cùm cōponuntur, non o, quod Græcum est, sed i, volūt. Vt enim illi dicūt Discophorus, Theologus, Sarcophagus, Protomartyr, & id genus alia, ita Latini armiger, penniger, corniger, lucifer, auricomus, lapicida, & quę huic de quo agimus cognata sunt, Primipilus antiquū sanè nomen, & Primicerius nouum quidem, & à D. Hieronymo primùm, vt reor, in Chronicis Eusebij. Vegetio lib. 2. Ammiano Marcellino lib. 18. & Cassiodoro lib. 6. Epistolarū, vsurpatum. Atque etiā Athalarico Gothorum Rege in quadam epistola ad Senatores vrbis Romæ, & Renato Frigirilo in historia Honorij & Theodosij, & ipso Theodosio Imperatore in l. Primicerius. C. de offic. præf. vrb. & Iustiniano in l. 2. C. de domestic. & protect. lib. 12. & Zenone Imperatore in l. 2. C. de Primic. lib. 12. & alio quisquis is fuit, in l. Primicerium. C. de fabric. lib. 12. & Suida, & Zonara, & Isidoro apud Decreta Can. in § ad Primicerium. 25. dist. Sed quo necessariò vtimur: nō vt vnigenitus durante adhuc vetusto, vnicus: nō primopilus, primocerius, vnogenitus. Ideoq; primigenitus potiùs dicere deberemus, quàm primogenitus. quā vocē vno tantùm in loco legimus, nisi me fallat memoria, scilicet in monumēto antiquo, quod reperitur in ecclesia, vt vocant, cathedrali Veronæ, vti refert Torellus Sarayna in monumentis antiquis vrbis & agri Veronensis, CRESCENS SIBI ET AVFILLENAE PRIMIGENITAE LIB. Sed aliud est quod sic prohibet rectè dici. Nā huiusmodi cōposita non gaudent participiis, vt cælicola, agricola, publicola: nō cælicolens, agricolens, publicolens. Itē phæbigena, nō phæbigenitus: nubigena, non nubigenitus: alienigena, nō alienigenitus: indigena, non indigenitus. Qualia sunt apud Græcos Hermogenes, Diogenes, Protogenes. Ex quo apparet durè componi primogenitus. Nam primogenitus videtur potiùs non componi, cuius fons Græcus est πρωτόγονος, quod suauiùs iucundiúsque transfertur primigenius, quàm primogenitus. Nam & primigenius tam adiectiuè quàm substantiuè

Cur primigenia nobilitati author iunxerit.

Primigenius adiectiuè & substātiuè.

apud antiquiores ſcriptores reperitur. Varro enim libro primo Rei ruſticæ, cap.quadrageſimo, primigenia ſemina vocat tanquam ſi dicas primordialia, ſiue primaria, id eſt, ἀρχοειδῆ, καὶ πρωτογενόμενα. Et libro ſecundo, cap.primo primigenia pecuariæ, ſiue vt alij legunt, Primigeniam pecuariam. Et libro ſecundo, aut vt alij computant, quinto, de lingua Latina, primigenia verba, quæ ſcilicet ab alio non ſunt declinata. Et lib.1.de vita Pop.Rom. Primigeniam conſuetudinem victus, apud Noniũ Marcellum de mutata declinatione, id eſt, priſcam, & veterem, & veluti omnium primam. Et Feſtus Pompeius primigenium ſulcum, qui ſcilicet, vt ille dicit, in condenda noua vrbe: tauro & vacca deſignationis cauſâ imprimitur. Tullius & Liuius fortunam primigeniam, quibus locis deſignabimus infrà nume.76. vt interim. Arnobius lib.1.aduerſus gentes, primigeniam naturam. Idẽq; lib.2.non ſemel primigenios ortus. Sed & idem lib.5.primigenios flores. & lib.6.primigenium corpus. & Ammianus Marcellinus lib.14.primigenios ſeminis fontes. Et Auſonius epiſtola 4.ad Pontium Paulinum primigenias voces. Et Apuleius lib.11.eodemq; vl. Meta. Primigenios Phryges, ea ſcilicet ratione, quam attigimus ſuprà in Commentariis Nobilitatis.c.19.nu.28.incip.denique huc pertinet. Hyginus autem Fabularum.c.30.ſcribit Herculem infantem dracones duos duabus manibus necaſſe, quos Iuno miſerat. Hincque illum primigenium eſſe dictum. At Lucretius primigenum diem dicit libro ſecundo, qui ſcilicet primus omnium creatus eſt,

Multáque poſt mundi tempus genitale diémque,
Primigenum maris & terræ.

Nam & eadem forma Tullius in libr.de Vniuerſitate, mundum, vnigenã, aut vt alij dicunt, vnigenum, ſiue vnigenium vocat. Vt hic (inquit) mundus animãti abſoluto ſimillimus, hoc ipſo quòd ſolus atque vnus eſſet, idcirco ſingularem Deus hunc mũdum atque vnigenam procreauit. Et Catullus in Argonauticis Palladem item vnigenam vocat.

Vnigenámque ſimul cultricem montibus Idæ, &c.

Quòd ſcilicet vna ſoláque è Iouis cerebro nata ſit.

2 *Ius primigeniũ apud Hebraos quo nomine dicebatur.*

¶ Primigenia igitur, vt ad noſtrum titulum redeam, voco ius illud præcipuum primogeniti ſiue primogenituræ, vt vulgo loquimur. Quod quidem ius Hebræi בכורה non ſemel vocant Geneſ. viceſimoquinto, iterúmque 27. & rurſum ca.43. & ad Hebræos duodecimo. Nam & apud eos בכור primogenitus appellatur. Græci autem ius illud vocant πρωτοτοκία, ſiue πρωτοτοκεῖα. Ita enim illa duo priora loca Geneſ. verterunt ſeptuaginta Interpretes: & illum D.Pauli locum, quiſquis ex Hebræo in Græcum traduxit. Nam & primogenitus Græcis non ſolùm πρωτόγονος vocatur, quod iam diximus, ſed & πρωτότοκος. hoc enim vocabulo paſsim vtuntur ſeptuaginta Interpretes pro primogenito. Vnde & πρωτοτοκία primigenia illa, quæ & ipſi πρεσβεῖα appellant. πρεσβεῖον enim dicunt ætatem ſenilem, & legatum præcipuum quod pater maximo filio dedit, atque etiam ius illud præcipuum, quod legibus aut moribus ipſi filio ſeniori tribuitur. Primogenita pluraliter vocauit Geneſ. & Deu. iam longo tempore receptus interpres, ſiue is fuit D.Hieronymus, quod putat Auguſtinus Eugubinus, ſiue Theodotion, aut Aquila: vt Paulus Sempronienſis, & Sebaſtianus Munſterus autumant. Nam in illo primo loco ſcilicet, cap.viceſimoquinto Geneſ. ita ſcribitur, Vende mihi primogenita tua: In altero ſcilicet 27.cap. Primogenita mea antetulit. In tertio ſcilicet.cap.43.eiuſdem operis, Sederunt coram eo primogeniti iuxta primogenita ſua, &c. In 4.ſcilicet, Deutero.21. Huic debentur primogenita. At primitiua appellauit interpres Latinus illius loci D.Pauli, Propter vnã eſcã vendidit mihi primitiua ſua. Siquidem primitiui appellatione vſus eſt Columella in libr.de arboribus, qui eſt poſtremus omnium, cap.viceſimotertio, & Marcellus Burdigalenſis medicus, ca.item 23. Eraſmus autem vertit ius primogeniti. Et in annotationibus eiuſdem loci dicit vocari poſſe primogenitalia, vt ita, inquit, docendi cauſa loquar, veluti ea noua dictione vti non audeat. At Sebaſtianus Caſtalio eum locum Geneſ.25. ætatis prærogatiuam vertit. Nos autem poſthac & primogeniti, & primogenituræ appellatione vti minimè grauabimur poſt D.Hieronymum, & alios eccleſiaſticos, & noſtros

Primogenitalia.
Aetatis prarogatiua.

nostros quoque scriptores. Sed ea volui dicere quæ maximè pertinent ad nostri tituli declarationem. Nec tamen prætermittendum ducimus, nonnullos esse, quibus differunt πρωτότοκος & πρωτόγονος, siue πρωτογενής. Illum enim dici respectu matris, veluti quem mater primum omnium peperit. τίκτειν enim parere est, quod fœminarum est. Hunc respectu patris, veluti ab eo primùm genitum, vti etiam annotatum est à D. Augustino lib. 4. Genesis, quæst. 23 vbi tamen dicit apud Latinos indiscriminatim vtrosque dici primogenitos, atque etiam primogenita pro iure illo ætatis respectu vtrorumque, vt & idem declarat lib. quæst. in Nume. 4. c. 32.

3 ¶ Est autem ferè generalis nostræ Galliæ consuetudo, præsertim inter nobiles, vt in successionibus sit longe melior cõditio primogenitorum, quàm cæterorum vt & ex legum Interpretibus retulit Oldra. cõsi. 224. istæ sunt allegationes, in prin. And. Iser. in c. 1. § sed & res, tit. per quos fiat inue. & Bal. in l. cũctos populos, col. 8. versi. sed quæro de effectu. C. de sum. trini. & in l. cùm antiquioribus, col. 6. versi. 1 sic, licèt possessio. C. de iure delib. Petrus Iaco. qui probè nouit Francorũ consuetudines, in titu. de success. reg. Fran. col. 3. versi. sed quare non venit. Iaco. Bel. Alua. & Card. Alex. in præfat. feud. in 10. diuisione, & ibi Ioan. Rayn. in 6. diuisione. Iason col. 33. versi. circa quintã diuisionem. Iacob. Bel. in c. 1. & ibi Mar. Laud. in vltima diuisione, titu. qui feud. dar. poss. Iac. Bel. & Mar. Laud. in §. & quia vidimus, d. tit. qui feud. dar. poss. Alber. in rub. C. quæ sit long. cons. col. 15. versi. sed an in libello sit opus, vbi dicit hoc esse adeo notorium, vt non sit opus in libello proponi. & idem Alber. in l. vlt. col. 1. C. ad Senatusc. sul. Macedo. & in l. cùm quis, in princip. C. de nat. libe. & in prima parte statutorum q. 23. quærit etiam Dyn. vbi & hoc dicit esse notorium, Angel. consil. 187. pro clariori, colum. 5. versi. quinimo & in talibus. Iac. Alua. in c. 1. §. & quia, colum. 6. & ibi quoque Card. Alexand. colum. 4. titu. de his qui feud. dar. poss. Mar. Laud. in ca. 1. §. sed & res, colum. penulti. titu. quid sit inue. Pau. Cast. consilio centesimosexagesimoquarto, in præsenti causa, in princ. libro secundo. Nicol. Peru. aduocatus consistorialis in tract. success. ab intest. in prima parte princip. in sexta specie filiorum, versicu. & propterea si est consuetudo, qui est in columna quadragesima. Et hoc cauetur in constit. Siciliæ incip. comitibus, & in constit. in successionibus, & aliis compluribus. Ex quo fit, vt si dicatur, vt viuant vel succedant iure Francorum, intelligatur vt primogenitus tantùm succedat, vt scribit And. Iser. in c. 1. §. præterea ducatus, in princip. titu. de prohi. feud. ali. per. Fed. & in cap. primo. §. hoc quoque, colum. 2. tit. de succes. feud. & in cap. primo. §. omnes filii, colum. penul. titu. si de feud. fue. contro. inter do. & agn. Philip. Deci. consi. 445. in casu, columna secunda, ver. & secundùm tenorem, Matth. Afflict. deci. Neapo. centesimadecimanona, verùm dispositio, col. 1. Pau. Pari. cons. 72. ad veram, col. vlt. libro quarto.

Gallos præferre primogenitos in successionibus.

4 ¶ Quod & obseruatur in Hispania, vt colligitur ex Oldra. loquente de regno Arragoniæ, consilio nonagesimoquarto, eleganter circa negotium, col. vlt. & cons. seq. ex forma istius, colum. 2. & consi. 231. vt eius de quo quæritur. & Alber. in l. donationes quas post prin. C. de donat. inter vir. & vxo. & in prima parte statu. quæst. 144. de statuto Regis, in multis locis, vbi etiam loquitur de regno Arragoniæ. Pet. Andr. qui & de eodem regno loquitur, consi. 339. pro maiori intelligentia, Pau. Ca. d. con. 164. vbi simpliciter loquitur de Hispania. Panorm. consilio octuagesimoquinto in præsenti quæstione, libro 1. vbi loquitur de regno Castellæ. Barb. consi. 10. sapienter scribitur, colum. 2. & iterum colum. 7. libro 2. vbi loquitur de tota Hispania, quod & repetit consilio vicesimooctauo, clementissimi, in princ. eo. libr. 2. vbi tamen ab eo quod vniuersaliter dixerat de tota Hispania, excipit insulam Maioricarum. & Car. Alex. in c. ius naturale, col. 3. prima dist. & Philip. Dec. consi. 397. viso puncto, col. 4. ver. 2. principali, vbi ex hoc consulit in pulchro casu. Et in Lusitania quoque (Portugaliam hodie appellant) id obtinere satis constat ex cap. grandi, & ibi not. de supplenda negligen. prælatorum. & ex Philip. Decio consi. 443. in casu ad me transmisso, in prin.

Et Hispanos Arragonẽses.

5 ¶ Item in Anglia vt testatur Pet. à Bella Pert. in §. vlt. Inst. de iur. natur. & in d. l. cun-

Et Anglos.

ctos populos,columna vlti.& ibi Iaco.Are. Guil.Cun.in 2.not.Cy.columna vltima versicu.iuxta hoc quæritur.Bar.columna decimatertia, in 7.q.ad fin.& Salyce.columna quinta,versicu.postquam vidimus.Idem Cy.in l.rescripta,in tertia quæst.in fin.C.de precib.Imper.offer.& in lege Barbarius,columna prima.ff.de offic.Præt.& in l.secunda,columna quinta,versicu.expediti sumus de prima principali quæstione.C.quæ sit long.consuetu.Iaco.Bel.in decima diuisione feud.& Mart.Laud.etiam in d.vltim.diuisione.Ioan.Andr.in tract.consuetudinis,quem posuit post titulum de cõsuetud.in 4.membro principali,vers.sed quæro an agens de consuetudi.vbi hoc dicit esse notorium.& in cap.Ioannes,columna tertia,versic.collige exempla,extrà de cleri.coniug.& in cap.ex insinuatione,& ibi etiam Panorm.de iure patro.Bald.in l. ex hoc iure,columna secunda,versicu.6.quæritur.ff.de iustitia & iure.& in d.l. cùm antiquioribus,quo loco suprà citauimus.C.de iure deliberan.& in l.liberti libertæq́; columna quarta,versi.item secundum membrum.C.de oper.liber.& con.273.incip. quod pro regula in feudo traditur,col.3.ver.item non debet,lib.2.& in §.ex non scripto,quem legit cum §.constat autem ius nostrum,col.7.Inst.de iur.nat.gen.& ciuili, vbi loquitur de Britannia ea,quam nunc Angliam vocamus, nisi is fortè de minori Britannia intellexerit Alber.in d.rub.C.quæ sit long.consue.quo loco suprà citauimus,& in d.l.cum quis,de natura.liber.& in d.q.23.primæ partis statutorum, vbi & id quoq; dicit notorium.Rayn.Forl.in sua disputatione,cuius est initium, consuetudo est in regno Angliæ,in prin.Collec.in ca.1.col.2.versicu.quid si consuetudo.& ibi Pet.Andr.in repet.in 12.q.princ.versic.& per ista soluitur,quæstio extrà de constitu. Gasp.Cald.consilio decimoseptimo,statuto,eod.titu.de constitutioni. Pet.Anch.in capitu.quamuis,ad fin.de rescriptis,libro sexto,& consilio centesimosexagesimotertio,visis & diligenter inspectis,columna prima.Pet.Ferra.in titul.forma libelli quo petit.hæred.ex testam.in verbo, vallatum, versicu.vltrà quæritur,Panormitanus in cap.cùm seculum,extrà de iur.patro.Pau.Ca.dicto consilio centesimo sexagesimo quarto,in princ.libro secundo.Alexan.consi.quadragesimoquarto,videretur prima facie,colum.2.vers.sed præmissis non obstantibus,lib.5.Corne.consi.85.plura dubia, colum.4. libro tertio.

6 *Et vngaros.* ¶ Prætereà Vngaros (ij sunt qui Pannoniam inhabitant) hactenus ea lege vixisse testimonio est Pontifex in decretali,licet,de voto, quam ad Andream cognomento Hierosolymitanum filium natu maiorem Belæ tertij Vngariæ Regis conscripsit:& memorabili exemplo historico comprobatur. Ladislaus vir morum sanctimonia quàm regno Vngariæ memorabilior,cùm sine liberis decederet,essentq́; illi ex Geysa fratre duo nepotes,Colomanus ille quidem ætate superior,sed luscus,claudus,gibbosus,lingua blesus,ore improbo,statura breuis,& episcopus Barodinensis auguratus:& Almus Iunior nulla deformitate insignitus : hunc Ladislaus successorem sibi destinauit.Verùm Colomano ad regnum obtinendum non obsuit corporis deformitas,nec (quod mirandum est magis) sacerdotium. Neque almo profuit Ladislaï sanctitudo,quin Vngari ætatis prærogatiua in regium fastigium Colomanum euexerunt,à Romano Pontifice resecatum, & vxorem eius indulgentiâ habere permissum.testis Michaël Ritius.

7 *Et Apulos.* ¶ Sed & in Apulia quoque id locũ obtinere,satis apertè probatur ex eo quod à Bald. nostro scriptum est d.cons.275.cuius est exordium,quod pro regula in feudis traditur,col.3.vers.item quia non debet,lib.2.

8 *Et Siculos.* ¶ In regno item Siciliæ primogenitus solus ex pacto succedit,vt retulit Andr.Iser.in cap.primo,ad fin.tit.de eo qui sibi & hæred.suis.Bald.in l.cùm antiquioribus,colum. quarta,versicu.& quia tales transmissiones.C.de iure deliberan.& in capi.1.in fin.vbi etiam Mart.Laud.& Cardin.Alex.tit.de filio nat.ex mat.ad mor.Et Iason in l.quoties,columna antepenult.vers.illud etiam.C.de rei vendi. Quibus adde quæ dicam infrà in 3.princ.quæsti.Nec id nouum in Sicilia fuit ex eo pacto quod illi retulerunt. Legimus enim apud Iustinum statim in initio libri 21.Mortuo Dionysio Siciliæ aut Rege,

aut Rege, aut tyranno, in locum eius milites maximum natu ex filiis eius nomine Dionysium suffecisse, & maturam (vt subdit) eius ætatem secutos, & quòd arbitrarentur regnum firmius futurum, si penes vnum remansisset, quàm si portionibus inter plures filios diuideretur. Sed & Gelone Syracusarum (ea est Siciliæ caput) rege mortuo ei in regno succesit Hiero, cæteris fratribus natu maior, vt tradit Diodorus Siculus libr. 11.

9 ¶Allobroges quoque eo iure ab antiquis temporibus vsos fuisse satis constat ex historia à Liuio relata libro primo secundi belli Punici, sub aduentum Hannibalis in Italiam Allobrogum gentem discordem fuisse. Nam regni certamine ambigebant fratres. Maior enim Brancus nomine à fratre minore, & cœtu iuniorum, qui iure minus, vt plus poterat pellebatur. Huius controuersiæ disceptatio, cùm ad Hannibalem reiecta esset, arbiter regni factus, quod erat senatus principúmque sentētiâ futurum, imperium maiori restituit. Et hodie quoque obseruari apud ipsos Allobroges quos nunc Sabaudienses vocamus, tradit Anto. Rub. consilio centesimotricesimotertio, viso casu, colum. 4. versi. tertiò principaliter.

Et Allobroges.

10 ¶Apud Insubres quoque is principatū obtinet, qui est natu maximus, vt tradit Francis. Cremen. sing. quinquagesimo, hoc initio, vidi pulchram disputationem. Et satis etiam constat ex eo quod refert Barb. consilio vicesimo, illud adferam in medium quod Deo supremo, columna quinta, libro quinto, quod cùm aliquando Ioannes Galeacius (is est, qui dux Mediolani primus est appellatus) coràm conspiceret filios suos Ioannem scilicet natu maiorem, & Philippum Mariam eum quidem iuniorem, sed qui moderando principatui foret idoneior, proclamauit iniquam esse consuetudinem quæ primogenito regnum omnino deferret.

Et Insubres.

11 ¶Quin & alij plerique Italiæ populi & ciuitates eodem iure vtuntur. In quam rem est nuncupatim statutum Tudertinum, sicuti refert Pet. Anc. in rep. c. canonum statuta, in 12. quęst. princip. versicu. quæro iuxta prædicta de quæstione tali, extra de constitutio.

Tudertinus.

12 ¶Sed vt de antiquioribus illis populis loquar: Cōstat & apud Iudæos (vt ab vetustissimis omnium incipiam) eum cuncta ex bonis parentum habuisse duplicia, qui natu esset maximus, vt in Deuteron. scribitur, in cap. 21. & reperit Iosephus de antiquitatibus libro quarto, capite sexto, & è nostris recenset Ioan. Andr. Anto. Cardi. Flor. & Panorm. in c. licèt, ext. de voto, & Lucas Pen. in l. 1. colum. 10. versicu. ad octauum. C. de priuil. eorum qui in sac. pala. lib. 12. & Alexan. consi. 162. incip. examinatis iuribus, libro secundo, vbi quærit etiam an hoc hodie obseruetur inter Iudæos, & an posit pater minuere, non tamen soluit. & Soci. consi. 47. facti narratione, colum. 2. libro 3. & Benedic. in repe. cap. Raynucius, in verbo, in eodem testamento relinquens. l. 1. nume. 157. de testa. Gloss. autem in c. quàm periculosum. 7. q. 1. loquitur tantùm de cibis duplicatis, non etiam de cæteris rebus, & quidem perperam, vt etiam dicit Lucas Pen. vbi suprà. Nisi dixeris quòd cibos duplicatos haberent primogeniti etiam in vita parentum, cætera verò duplicia post mortem. Nam & ea gloss. alia quædam enumerat primogenitorum priuilegia, quæ etiam viuentibus parentibus illis competebant. Nam primogenitura, ait, erat quasi quoddam priuilegium, prærogatiua, atque dignitas, vt natu maximus cæteris esset honoratior, vt qui præ cæteris in festis sacrificia offerebat, sedebátque ad dexteram patris. quam glo. etiam sequuntur Ioan. And. Anto. Cardi. Flor. & Panor. in d. c. licet, & eam dicit sing. Barb. consi. 18. plæclarè scriptum est, col. 6. lib. 2.

Iudaos. Primogenitus apud eos cuncta habet duplicia.

13 ¶Et per illam dicit Bal. in l. decernimus, in 2. no. C. de sacrosan. ecclesi. quod cùm honor consistat in sedendo ante alios, dignióque debeat sedere à dextris, & inferior à sinistris: ideò filius primogenitus Regis debet semper sedere à dextris Regis. ita inquit Bald. dicit gloss. decreti. Cuius etsi locum non exprimat, voluit tamen intellige-

Primogenitus regis ad dextram eius sedere debet.

re de d.glo.cùm nulla alia hoc ipsum dicat. Sed & ipse Bald.eandem ad hoc in speciẽ citauit, in l.liberti libertæq;,col.5.versi.item secundum membrum.C.de oper.liber.& l.ex hoc iure,col.2.versi.6.quæritur.ff.de iust.& iure. Et illud dictum Bal.in d.l.decernimus, sequitur Fran.Curtius senior,consi.74.super memorata facti narratione.col. 1.in fi.Cardi.Alex.in c.episcopos.17.dist.Soci.d.consi.47.lib.3.& Benedic.d.nu.157. & Fely.in rub.de maio.& obed.col.4.versi.nota etiam quòd qui sedet,& Georg.Nat. in rep.cap.quanuis,col.3.versi.5.fallit,de pactis lib.6.& Gaspar Valesc.Portugalensis doctor eximius in repe.l.imperium,col.2.in 3.no.ff.de iurisd.omn.iudic.vbi illud dictum facit sing. Sed id quomodo intelligatur videbis apud D.Moli.in Consue.Paris. titu.1.§.8.glo.3.in 1.quæst.

14 *Christus à dextris Dei patris.*

¶Illis autẽ subscribit illud Psalmi 109. Dixit dominus domino meo, sede à dextris meis, quod repetitur Matthæi 22.Marci 12.ad Hebræos 10.Facit item quod scribitur Matthæi 25.beatos sessuros ad dexteram Dei, reprobos ad sinistram.& iterum Matthæi 26.Amodo videbitis filium hominis sedentem ad dextrã virtutis Dei.& Actorum 7.Ecce video cælos apertos,& filium hominis stantem à dextris virtutis Dei. Et Paulus ad Collo.3.Quæ sursum sunt quærite, vbi Christus est in dextra Dei sedens. Et ad Hebræos 1.Sedet ad dexteram maiestatis in excelsis. Et ad Ephes.1.Ipse cõstitutus est ad dexteram patris in cælestibus. Quodq; habetur in c.solitæ.vers.hæc autem. in his verbis, iuxta scabellum pedum tuorum in sinistra parte sedere, extr.de maio.& obedi.vbi no.Host.Ioan.And.& Panorm.dexteram esse nobiliorem honoratiorémque. Et facit specialiùs quod scribitur Genes.48.Quemadmodũ Ioseph conatus manum dextram patris Israël, quam super caput Effraim iunioris posuerat transferre super caput Manasse primogeniti, ad patrem dixit, Non ita conuenit pater, quia hic est primogenitus. Pone dextram tuam super caput illius.

15 *Dextra pars validior & præstantior.*

¶Et sanè constat apud rerum naturæ scriptores dexteram corporis partem validiorem esse. Ideóque minus spei ad sanitatem esse, cùm & ipsa ægritudini succumbit, sicuti asserit Apuleius Apologia Magiæ prima, in id citans Aristotelem, qui in Problematis scriptum reliquit, quibus æquè caducis à dextro morbus occipiat, eorum esse difficiliorẽ medelam.quam rem in problematis quæ extant legisse me non memini. Scio autem plurima loca in illis esse, quibus affirmat dexteram partem esse sinistra præstantiorem, validiorem, efficaciorem, nobiliorem, videlicet lib.eius operis 31.cap. duodecimo, & seq.& iterum 19.& 25.& libro 32.cap.septimo, vbi & illud dicit.dextram partem esse masculam, sinistram autem fęmellam.& rursum lib.de historia animalium 1.c.15.& de partibus animalium libro 3.cap.3.ad fi.& iterum c.9.atque etiam libro quarto, cap.8. Quod & astruit id quod tradunt & medici & philosophi, fœtus mares in dextris fieri, fœminas in sinistris, vt latè docuimus in Legibus nostris connubialibus, leg.9.nu.112.hinc item: & patet ex Aristotele lib.de generatione animalium 4.cap.1. Ex quo Artemidorus Daldianus in Somniorum interpretatione lib.1. ca.28.scribit dextrum oculum in filiis significare filiũ: sinistrum, filiam. Et si cui sunt duo filij aut filiæ, dextrum oculum significare filium aut filiam seniorem: sinistrum iuniorem. Et c.33.eiusdem lib.tradit dentes dextros in somniis viros significare: sinistros fœminas.nisi si quis viros tantùm habeat, aut mulieres: in his enim dextros dentes seniores significare: sinistros, iuniores. Sed & idem lib.27.dicit in vniuersum dextras partes ad viros aut seniores: sinistras ad fœminas aut iuniores, tum mares, tum fœminas esse referendas. Macrobius autẽ lib.7.Saturnal.c.4.scribit ideo omnes dextras partes validiores esse, & debiliores sinistras, quia has regit calor visceris sui, illæ contagione frigoris sinistra obtinentis hebetantur.

16 ¶Cæterùm dextram partem aliàs semper esse augustiorem, religiosiorem, fœliciorẽ ex aliis multis cõstat: nam dextrum pro felici & propitio poni solitum affirmat Nonius Marcellus autoritate Virgilij lib.8.Aeneid.

Et nos, & tua dexter adi pede sacra secundo.

Vbi & Seruius ita interpretatur. Et tumultuantem multitudinem dextra compescere aut

aut indicere silentium,& pacem afferre antiqui solebant. Ex quo & Principum statuas pedestres & equestres dextera porrecta videmus. & Marius cum in Romanos sæuiret quos seruare voluit dextra porrecta incolumes fecit:Et si quid data fide futurum pollicebantur dextram porrigebant,vt videre licet apud Liuium 1.decad.li.3.& Plinium lib.11.c.45.Ex quo Virgilius lib.3.Aeneid.

Ipse pater dextram Anchises haud multa moratus
Dat iuueni.

Vbi & id Seruius annotat. Et alibi lib.3.eiusdem operis,

Iungimus hospitio dextras,ac tecta subimus.

Nam & apud Priscos si quid firmum & illibatum esse volebant, illud dextra sanciebant,vt tradit Probus Aemilius in Datæmi. De quo & nos ampliùs dicemus in Alexandrum ab Alexandro lib.Genialium dierum 2.c.19.

17 ¶Illam autē gl.in d.c.quàm periculosum,vt eam veluti postliminio repetā, in omnibus sequuntur Hosti.Ioan.And.Pan.& alij in d.c.licet,Archi.Domi. & Cardi. Alex. in d.c.quàm periculosum, vbi & prætereà addunt ex aliorū antiquorum autoritate, primogenitos habuisse vestē quandam specialem,aut, vt in quibusdam codicibus legitur,spiritualem, quam in sacrificiis tantùm induebant :eósque in solennitatibus & conuiuiis benedicere solitos fratribus natu minoribus,recepturos tandem parentum benedictionem.Quæ omnia fermè tradunt etiam Io.And.& Pan.in d.c.licet, de voto.Bal.in d.l.cùm antiquioribus,col.4.versi.modò quæritur. & ibi etiam Iaco. à San. Geor.C.de iure deli.vbi ad hoc alleg.Bal.historiam scholasticā,& latiùs Mart. Laud. in eo tract.quem de primogenitura ædidit,in prin.Barb.d.consi.100.col.5.li.2.& rursum inter con.Fran.Curt.Seni.cons.67.sapienter optimus,col.10.versi. capio alium articulum.& Benedic.in d.c. Raynutius,vbi suprà.Sed & id quod de veste dictum est, ante Petrum Comestorē conditorem historiæ scholasticæ affirmat D.Hieronymus autoritate Hebræorum scriptorū,póstq; eum,glo.ord.& Nicol.Lyren. non omnino malus Bibliorū interpres,enarrantes illud Genes.27. Et vestibus Esaü valde bonis, quas apud se habebat,induit eum,ex quo loco hoc excerpserunt Hebræi scriptores.

Primogeniti habebant vestem peculiarem.

Benedicebāt fratribus minoribus.

18 ¶Adiiciunt Hieronymus,glo.ord.& Lyren.huiusmodi vestes quæ pretiosæ erant & odoriferæ,vt dicit Lyr.fuisse sacerdotales,quas induti primogeniti victimas Deo offerebant,quoniam ante legem à Moyse datam,quo tempore Aaron ad sacerdotiū assumptus est,primogeniti fungebantur officio sacerdotum,quod postremū scilicet de sacerdotio & illi ipsi asserunt,illud exponētes quod Genes.14.scribitur de Melchisedech.& rursum idem Hieronymus in epistola ad Onagriū,cuius initium est, Misi [illegible] volumē.& in Genesim,dū enarrat illud,Ruben primogenitus meus, quod est in 49. c.& gl.item ord.Isidorū testem citās Gene.26.in enarratione illius loci, Vende mihi primogenita.Et iterum in epist.Pauli ad Heb.c.12.& ibi etiam Nicol.Lyr.super eum locum,Propter vnam escam vendidit primitiua sua:& ipse Lyr.Nume.3.enarrans illud,Ego tuli Leuitas,&c.Quod & infrà nu.21.in fi.de Aegyptiis dicam.

Primogeniti fungebantur officio sacerdotum.

19 ¶Addit autem Hieronymus,quo loco proximè citauimus,quòd & regnum quoque primogenitis debebatur.Id quod probatur ex eo quod scribitur 2.Paralipo.c.21.Regnum autem tradidit Ioram,quòd esset primogenitus, & quod a Iosepho traditū est, lib.Antiq.14.c.1.Iniquum à multis fuisse existimatum Aristobolum Alexādri Regis Iudæorum filium iuniorem regnare:& Hircanum maiorem,cui propter ætatem imperium debebatur,priuatum manere. Quam etiam rationem coram Pompeio Hircanum ipsum adferentem recenset c.seq.Sed Aristobulum eam ita refellentem,quòd Hircanus sponte cessisset imperio,propter suam naturalem & inefficacē segniciem.

Regnum primogenitis debebatur.

20 ¶Sed & addit Marti.Lauden.vbi suprà,& Barba.d.consil.67.& Socin.d.consil. 47. quòd primogenitus, pecorum primogenita solus suscipiebat. Ad quam sententiam referri potest,licèt nihil ad hoc alleget,quod scribitur Deuter.21. Iste est principium liberorum eius, & huic debentur primogenita. Et hoc videtur voluisse gl. interli.su-

Et primogenita pecorum.

per illud Gene.25.vende mihi primogenita,suprà alleg.inquiens primogenita specia liter deberi primogenitis.

21 *Primogenitus dominus fratrum.* ¶Nec silentio prætereundum est id quod suprà diximus,primogenitos fuisse cæteris honoratiores, apertè probari Gene.27. vbi Isaac benedicens filium Iacob, qui Dei ordinatione primogenitus erat, cuíque ius ipsum primogenituræ diuenditum fuerat:Esto,inquit,dominus fratrum tuorum,& incuruentur ante te filij matris tuæ.Ex quo apertè colligitur quanto honore præcederet primogenitus cæteros fratres,vt & annotauit Ioan.Andr. in d.c. licèt, de voto.& Panor.consi.3. incip.nitar in præsenti causa,col.3.lib.2.Et de hac re dicam posteà latiùs.

22 *Apud Aegyptios.* ¶Apud Aegyptios quoque, qui multa à Iudæis mutuati sunt, hunc etiam morem fuisse, vt primogenitus cæteris anteponeretur, liquidò significatur ex eo quod scriptum est Exodi 11. Media nocte ingrediar in Aegyptum, & morietur omne primogenitum in terra Aegyptiorum à primogenito Pharaonis, qui sedet in solio eius vsque ad primogenitum ancillæ, &c. vbi & ad hoc eum locum annotat Lyr. vt non immeritò scripserit Trogus,& qui eius Epitomen fecit Iustinus lib.16. Ptolemæum, cui Aegyptus Africæque & Arabiæ pars post Alexandri mortem cesit, contra ius gentium minimo natu ex filiis regnum Aegypti tradidisse. Sed & idem lib. 39. scriptum reliquit quòd cùm Ptolemæus Rex quoque Aegypti (is est cui Physconi cognomentum fuit) regnum vxori Cleopatræ, & alteri filio quem illa deligeret, reliquisset: matérque pronior in iuniorem filium esset, à populo compellitur maiorem eligere,qui & Ptolemæus Lathirus vocatus est.Quam rem aliter recenset Pausanias lib.1.sed ita vt huic loco non minùs conueniat.Nam Cleopatra,inquit,Ptolemęi mater,quem Philomatora ridiculi causa ob matris odium appellarũt,Alexandrum natu minorem ad Regiam euexit dignitatem, qui mox matre mortua ab Aegyptiis est expulsus. Ptolemæo verò natu maiori regnum est traditum. L. autem Florus Epitome Liuij lib. 46.scribit,Ptolemæus Aegyptiorum rex à minore fratre regno pulsus fuisset,missis ad senatum legatis restitutus est. Sed & ex Heliodoro Phœniceo lib. 1. iterúmque 7. videre licet primogenitum filium Pontificis Maximi vrbis Memphitis,quæ prima & præcipua erat totius Aegypti, in ea dignitate succedere solitum. Et vide quæ dicam infrà nu.55.

23 *Moabitas.* ¶Moabitas item quorum frequens est mentio in sacris nostris literis, eo iure vsos vt primogeniti in regno succederent:testis est lib.Regum 4.capite tertio, ad finem, loquens de Edom rege illius gentis, Arripiénsque,ait, filium suum primogenitum, qui regnaturus erat pro eo,obtulit holocaustum super murum,& facta est indignatio magna in Israël.

24 *Albanos.* ¶Quin apud Albanos illos patres Romanorum satis constat maiorẽ natu filiorum in regno successisse,authore Liuio, qui post initium libr. 1. ab vrbe condita scribit Procam regem,Numitorem atque Amulium procreasse, Numitori,qui stirpis maximus erat,regnum legasse:plus tamen valuisse vim,quàm voluntatem patris,aut verecundiam ætatis.Pulso enim fratre Amulium regnasse.In quam etiã sententiam Dionysius Halicarnassæus lib.1.Procas,inquit,annos regnauit tres & viginti.Deinde Amulius haud iure regnum occupans,cùm Numitori deberet fratri seniori.

25 *Græcos.* ¶Græci item qui & ipsi multa ab Aegyptiis ad suos mores traduxerunt, quos primùm genuerunt,cæteris anteferebant.Cùm autem in Græcia fuerint non parũ multæ præclaræque gentes,& vrbes optimis legibus ac moribus institutæ:satis erit si vnã omnium nobilissimam in præsentia ostenderim istud obseruasse. Apud Lacedæmonios,qui diutiùs Græciæ imperium tenuerunt,quibúsq; sublatis Græciam μονόφθαλμον, id est,vnoculam,siue luscam futuram dicebat Leptines apud Aristotelẽ lib. Rhetori.3.cap.10.in quo de vrbanis disserit,tanquam Lacedæmon alter esset Græciæ oculus,quod etiam Iustinus tradit li.5. dum Spartã, & Athenas duos Græciæ oculos vocat:

erat: Apud Lacedæmonios, inquam, tradit Herodotus in Terpsichore, filiū ex lege in regno succedere, qui maximus natu esset: atq; ob id Cleomenem Anaxandridis Regis primogenitum mentis quidem inopem, Dorico fratri natu minori, qui virtute omnibus æqualibus præstabat, fuisse præpositum. Cuius etiam legis Lacedæmoniorū meminerunt Probus Aemilius, & Plutarchus, vterque in vita Agesilai, in princip. & constat quoque ex eodem in vita Agidis, atque etiam ipso Herodoto in Polymnia, vbi de Leonida loquitur Spartanorum rege.

26 ¶ Vt tamen silentio non præterierim alterum Græciæ oculum, Athenienses dico, apud quos quandiu sub regibus vixerunt filius primigenius regnum obtinebat. quod ex eo videre licet, quod à Pausania scriptum est lib. 1. quo Attica tractat, quòd cùm Cecrops Iunior cum filiis à Metionidis regno pulsus esset, diémque suum obiisset, Postea verò eius filij eiectis ipsis Metionidis Athenas reuersi fuissent, Aegeus horum maximus natu regnum obtinuit. Sicuti & apud Rhodios qui & ipsi ex Græcorum numero sunt, si quando à regibus gubernarentur primogenitus regnum tenebat, vel teste Diodoro Siculo lib. Bibliothecæ 6. c. 13. vbi refert, quòd Ochimius Solis filiorum natu maximus regnum post patrem ipsum tenuit. *Athenienses.*

27 ¶ Macedoniam præterea multæ quondam partis Europæ, maioris Asiæ imperio potitam hoc quoque instituto vsam esse palàm ostendit, quod apud Liuium 4. decad. li. 10. Perseus Philippi Macedonum Regis filius dicit iure gentium, & vetusto Macedonum more, & ordine naturæ maiorem natu filiorum in regno succedere. Quin apud Diodorum Siculum eo. lib. quo gesta Philippi Regis Macedonum describit, qui liber totius operis eius autoris est 16. statim post principium, legimus post obitum Amyntæ ipsius Philippi patris Regis Macedonum in regnum primo loco successisse Alexandrum filium illius, & Philippi fratrem qui natu omnium fratrum esset maximus. Quod & Iustinus tradidit lib. 7. *Macedonia.*

28 ¶ Id quoque à Troianis obseruatum fuisse apertè indicat id quod in Euterpe scribit Herodotus Græcè quidem, sed in hunc sensum, Neq; verò regnum ad Alexandrum erat peruenturum, vt iam sub eo res essent seniore Priamo, cùm Hector & natu maior, & virtute præstantior, quàm ille, regnum esset defuncto Priamo suscepturus. Illud quoque Virgilianum lib. 1. Aeneid. *Troiani.*

Præterea sceptrum Ilione quod gesserat olim
Maxima natarum Priami.

In cuius loci enarratione Donatus, Solent, inquit, religiosi parentes quæ habent optima, filiis deferre maioribus. Et post eum Seruius Maurus, Antiquitus, ait, fœminæ regnabant, præsertim primogenitæ. Sed quod apertiùs id quod diximus probat, tradit Messala Coruinus in eo libello quem ad Octauianū Augustum scripsit de ipsius Augusti progenie, Troium illum Troianorum Regem, à quo & Troia dicta est, duos filios habuisse, Ilum scilicet, & Assaracum. At Ilum defuncto patre, quòd maior natu esset, regnum obtinuisse. Dares autem Phrygius, si is est, in eo libro, cui titulus est, de excidio Troiæ, tradit Priamum commonefecisse filios, quos multos habebat, vt maiores natu minoribus imperarent.

29 ¶ Sed & apud Persas quibus etiam orbis imperium diutiùs fuit, id quoq; video fuisse vsurpatum Platonis testimonio, qui idipsum asserit in lib. quem Alcibiadæ de natura hominis dicauit, & Plutarchi in vita Artaxerxis, paulò ante fin. & Procopij lib. 1. de bello Persico, vbi dicit legem Persarum maiorem natu ad regnum vocare. quod & comprobat controuersia filiorum Darij ab Herodoto relata in Polymnia, & Iustino lib. 2. quam adscribemus infrà q. 31. Et alia Artaxerxis & Cyri, cuius meminit Plutarchus in Artaxerxe. Ideóque Cyrus Persarum rex, quique primus in eos à Medis imperium transtulit, moribundus apud Xenophontem ita regnum suum instituit, vt Cambysi filio primogenito regnū, Tanaoxaridi verò alteri filio alia quædam minutiora reliquerit. *Persas.*

¶ Apud

30 *Aqua aurea qua Rex & primogenitus eius tantum bibit.*

¶ Apud eos autẽ aqua fuit cognomento aurea, ex qua Rex tantùm pótabat, ac ex filiis eius natu maximus: cæteris autẽ ex ea bibere erat capitale, vt retulit Agathocles, & ab eo Athenæus. Ea fortè erat ex amne Euleo, qui circuit arcem Susarũ, ac Dianç templum augustissimũ, qui vt scribit Plinius lib. 6. c. 27. in magna ceremonia fuit. Siquidem Reges Persarum non ex alio bibunt, & ob id in longinqua portant. Hũc arbitror esse quem Herodotus li. 1. vocat Choaspẽ, qui, vt dicitur, circa Susas fluit, eóq; vno ex omnibus fluuiis rex potat. Nam aquam illius decoctã, & in argentea vasa diffusam ferentes permultæ carrucæ quatuor rotarum mulis trahentibus assiduè comitantur, quocunq; ille proficiscitur. Quod & ex Plutarcho in lib. de exilio, & Aeliano videre licet lib. 12. Variæ Historię, vbi de Xerxe loquitur. Sed & tamẽ Ausonius Medorum regi tribuit in vrbium catalogo, vbi de Burdigala loquitur,

Hunc cuperes rex Mæde tuis coniungere castris,
Flumina consumpto cùm defecere meatu,
Huius fontis aquas peregrinas ferre per vrbes,
Vnum per cunctas solitus portare Choaspem.

Nisi dicas Choaspem & Euleũ diuersos amnes esse, ex quibus tantùm Parthorũ Reges bibere scribit ipse Plinius lib. 31. c. 3. Quanquã sunt qui Choaspẽ eum esse dicant, ex quo Persarum reges Euleum, ex quo Arabum reges etiam tantum habebant.

31 *Apud Syros.*

¶ In Syria etiam quæ & Assiria dicitur, vt Herodoto lib. 7. placuit, quæ item Phœnicia & Palæstina, & Mesopotamia, vt patet ex Plinio lib. 5. c. 12. & Eusebio lib. de præparatione Euãgelica 10. & aliis scriptoribus, hoc ipsum fuisse factitatum, testimonio est quód Iustinus lib. 34. memoria prodidit, Demetrium ab Antiocho fratre natu maiore Rege Syriæ obsidem Romanis datum, cognita morte ipsius Antiochi, à Senatu petiuisse, vt ad regnum capescendum dimitteretur, id æquum esse dicẽtem: quoniam sicut iure gentium maiori fratri cesserat: ita nunc sibi qui filium fratris ætate antecedebat, regnum deberi. Cuius etiam rei meminit L. Florus lib. 49.

32 *Parthos.*

¶ Parthos quoque qui tantæ virtutis fuẽre, vt à Romanis trinis bellis per maximos duces florentissimis temporibus lacessiti, soli ex omnibus gentibus non solùm pares, verùm etiam victores fuẽre, huiusmodi institutum obseruasse, author est idem Iustinus, qui lib. 41. Hic, inquit de Pampacio loquens, actis in regno 12. annis decessit relictis duobus filiis Mithridate & Pharnace, quorum maior Pharnaces more gẽtis hæres regni, Mardos validam gentem bello perdomuit.

33 *Germanos.*

¶ Apud Germanos item illos, qui quinque simul Consulares exercitus populi Romani fuderunt, attriuerunt, & debellarunt, maximus natu liberorum omnia iura successionum solus excipiebat, præter equos, quos quidem excipiebat filius, non vt cætera maximus natu, sed prout ferox erat & melior, vt scribit Cornelius Tacitus in lib. quem elegantissimè de moribus Germanorum scripsit.

34 *Numidas.*

¶ Numidę tantùm ætati in successione tribuebant, vt non modò primogenitum Regis filium cæteris filiis, sed & fratrem Regis, si quis esset natu maior filiis ipsius Regis anteponerent, vt videre licet ex Liuio lib. 9. secundi belli Punici, quo loco disserit de varia Masinissæ fortuna in amittendo recuperandóque regno. Cuius hæc verba sunt, Militante eo pro Carthaginiensibus in Hispania pater eius moritur (Gaba nomen erat) regnum ad fratrem Regis Desalcem pergrandem natu (mos ita apud Numidas est) peruenit.

35 *Apud omnes gentes in vniuersum.*

¶ Dies iam me deficiet, si omnes sigillatim recensere & persequi velim qui hoc iure vsi sunt. Quando apud vniuersos homines, si verùm dicit Herodotus in Polymnia, institutum fuit, vt maximus natu liberorum obtineret principatum. Id quod etiã tradit è nostris Bald. in l. ex hoc iure, col. 2. versic. quartò quæritur. ff. de iusti. & iur. Semper, inquiens, fuit, & semper erit, quòd primogenitus succedit in regno. hæc ille. Et sanè nostris quoque tẽporibus apud omnes gentes consuetudo est, & ea quidem à iure

appro

approbata, vt in his quæ sunt dignitatis, primogenitus cæteris præferatur, vt not. in c. licet, vbi glo. Hosti. Ioan. And. Panor. & alij, de voto. & voluit etiam Oldr. consi. 94. inci. eleganter, col. 4. & consi. 237. perlectis & diligenter attētis, in 1. dubio, vbi loquitur de Baroniis. Pet. Iaco. tit. de cau. ex quib. vasal. deb. amit. feud. col. 3. Bal. in l. vt intestato. C. de suis & legit. & consi. 275. quod pro regula, lib. 2. & consi. 389. consuetudo est, col. 3. versi. in contrarium omnes gentes, eo. lib. 2. vbi & ob id dicit id esse iuris gentium. Albe. in proœ. ff. §. discipuli, col. 2. & in l. in successione, in fin. C. de suis & legit. hæred. Ange. consi. 287. pro clariori decisione, col. v. versi. quinimo, & in talibus dignitatibus. Card. Floren. consi. 137. redemptoris & c. ad primum, col. 2. Petr. Anc. cōs. 339. pro maiori intelligentia, col. 1. in fi. & iterum antepen. etiam in fi. Panor. in c. prudentiam, col. 4. versi. aduerte tamen diligenter. & ibi etiam Fely. col. 2. vers. & ista limitatio, de offic. deleg. & idem Panor. in c. dilecti, col. 4. super 3. glo. de arbit. & cōs. 12. casus talis est magnificus dominus, col. 3. versi. sed est dubium, lib. 1. & consil. 3. omniū quæ fecit pulcherrimo, incip. nitar in præsenti, col. 3. versi. sed his non obstantibus, & iterum col. 4. vers. ex his infertur, lib. 2. Pau. Cast. in l. maximum vitium. post mediū. C. de li. præter. & consil. 179. in caussa quam magnificus dominus, col. 3. vers. vel melius potest dici, lib. 1. Anto. Rosel. in tracta. legitimationum, in caussa finali, col. 5. vers. vlterius & nunc intro tertium. Marti. Laud. in c. 1. §. & quia vidimus, col. 2. versic. tertiò quæritur, tit. qui feud. da. poss. & in suo tract. de primogenitura, col. 4. versi. quæro an ius primogenituræ. Alex. consi. 25. attentis narratis, col. 4. versic. præterea dicit, & iterum col. pen. versi. sic etiam videmus, in fi. lib. 5. Barb. inter con. Fran. Curt. Senioris, consi. 67. col. 10. versi. capio alium articulū. Guido Pap. Deci. Delphi. 476. vtrùm legitima, & consi. 60. ad dubia, in fi. Cardi. Alex. in c. 1. §. & quia, post princi. tit. de his qui feud. dare poss. & in c. qualiter, tit. si de feu. fue. cont. inter do. & ag. Philip. Fran. in rubr. de testa. lib. 6. col. 33. versic. 25. & in c. grandi, in 2. no. de sup. negli. prælat. Iac. à S. Geor. in tract. feud. in princ. col. 3. versi. idem est. Iason in l. 1. col. pen. ff. de consti. prin. & in l. nemo potest, col. 1. ff. de leg. 1. Philip. Deci. consi. 225. in caussa quæ quondam, col. 2. & consi. 289. visa longa serie, col. 3. Carol. Rui. consi. 25. dubitabilis, col. 5. num. 14. lib. 1. Anto. Corsc. in tract. de pote. & excel. reg. quæst. 9. Matth. Afflic. in constitu. Siciliæ, incip. speciale, col. 2. & Gaspar Valesc. in repet. l. imperium, char. 8. col. 3. versi. & est notandum. ff. de iurisdictione omnium iudi. Alciatus in l. obuenire. ff. de verborum significa.

Et id iuris est.

Princeps significat primū, & qui principatū obtinet.

36 ¶ Et id quidem iuris est, vt dicit Cardina. Floren. consil. 129. dubia principalia, columna vltima, per l. imperialem. §. præterea ducatus, titu. de prohibi. feud. alienan. per Federic. Vt non abs re qui nomina rebus imposuerunt, principis vocabulo, & eum qui regnum, imperium, potestatem, principatum obtinet: & primum significare voluerunt. Primùm clariùs est, quàm vt probatione indigeat. Alterum illo Tullij testimonio apertissimum est ex 7. in Verrem actione, Vt quisque in fuga postremus, ita periculo princeps. Et libro decimo Epistolarum familiarium epist. incip. Antonius, ad omnia pericula princeps esse non recusabit. Et libro tertio Officiorum, dum appellat Cratippum principem huius memoriæ Philosophum, & ex aliis prope infinitis locis eiusdem, & Liuij 1. decad. libro decimo. Sabinum aduenam principem nobilitatis Appium Clausum &c. Et 3. deca. lib. 1. de Hannibale. Princeps prælium inibat, vltimus cōferto prælio recedebat, & aliorum optimorum authorum. Ex quibus non prætermittam illud Virgilij lib. 5. Aeneid. in id expressissimum,

Princeps ante omnes densum Palinurus agebat
Agmen.

Nam illic de primo loquitur. ideo & Seruius ibi vnum, inquit, vocat. Et quem ibi Virgilius principem ante omnes dicit eundem ipse alibi primum ante omnes dicit, lib. scilicet 2.

Primus ibi ante omnes magna comitante caterua.

Columella autem libro vndecimo, capite secundo, haud multò post principium appellat Ianuarium principem mensem, id est, primum. Et id quidem Græ-

corum

corum imitatione, quibus ἀρχὴ principatum quoque & principium significat, vel testimonio Aristotelis lib. 3. Rhetoricorum, cap. 11. aut vt alij secant 16. Nam & ar ite omnes Hebræi hoc vocabulo ראשית & principium & potestatem intellexerunt. Tanquam scilicet apud omnes gentes is qui primus est liberorum, idem & principatum ante cæteros obtinere debeat.

37 *Parentes impensius amãt primogenitos.* ¶Qui mos tam latè patens, & veluti vno omnium populorum gẽtiúmque ac nationum cõsensu institutus, à natura ipsa rerum omnium magistra manasse videtur, quæ homines primigeniorum amantiores, quàm cæterorum efficit, vt omnibus exploratum est, qui filios genuerunt. & è nostris asserit Oldra. nominatim loquens de huiusmodi consuetudine præferente primogenitos, consil. 94. eleganter circa negotium, col. 4. ver. hoc etiam suadet dilectio. & Alber. in proœ. ff. §. discipuli. & in l. penulti. col. 2. versicu. hoc etiam suadet. C. de donatio. inter virum & vxor. & Cardi. Floren. d. consi. 137. col. 2. & Corne. consil. 244. videtur prima facie dicendum, colum. 6. lib. 2. & Benedic. in repeti. cap. Raynutius, in verbo, in eodem testamento, le 1. numero 172. & Anto. Corsc. in tracta. de pot. & excel. reg. quæst. 74. Steph. Bertran. consil. 1. quamuis donatio, col. 2. num. 8. lib. 4. Quod & probat illud Zachariæ 12. cap. Et dolebunt super eum, vt doleri solet in morte primogeniti. Et illud 2. Regum 13. cap. Et noluit contristari spiritum Ammon filij sui, quoniam diligebat eum, quia primogenitus erat ei. Ideóque Francis. Are. cuius omnifaria eruditio passim ab omnibus extollitur, in consil. 14. viso & diligenter considerato, colum. 10. versicu. venio nunc ad tertium, dicit l. isti quidem. §. vlti. ff. quod met. cau. loquentem de filiis, habere locum maximè in primogenitis. quod & non obscurè voluerat Cardin. Floren. d. consi. 137. vbi suprà.

38 *Vltima Aegyptiorum plaga qua primogeniti mortui sunt omnium grauissima.* ¶Hinc quoque asserunt scriptores Ecclesiastici vltimam Aegyptiorum plagam, qua primogenita omnia mortua sunt, quæ memoratur Exo. 11. c. & in Decretis Canonicis in §. item peccato Aegyptiorum. 1. q. 3. fuisse cæteris multò acerbiorẽ, grauiorẽmq;, ob id quòd sui quibusque primogeniti sunt cæteris liberis multò chariores, sintque apud parentes in maiori pretio natu maximi. quod annotauit Lyr. in d. c. 11. & ante eum Augustinus in eo sermone quem de septem plagis conscripsit dicẽs, cùm de ipsa vltima plaga loqueretur, Nihil est in hæredibus charius primogenito. Cuius etiã rei mentio fit in §. his itaque respondetur, versi. animalia Aegyptiorum. 1. q. 4. Et de hac quoque re loquens D. Chrysostomus in Genesim Homilia 51. Apud veteres summus honos erat primogenituræ, & quod ita sit, hoc argumento collige, Cùm Deus Israëlitarum gentem ex Aegypto liberare, & iuxta promissionem patriarchæ factã à tyrannide Pharaonis asserere vellet, obluctante & detinere volẽte tunc Aegyptio: post varias plagas etiam hanc postremam intulit, quasi faciens vt Aegyptij suis manibus extruderent Israëlitarum genus. Nam simul omnia Aegyptiorum primogenita occîdi fecit, vidissésque in singulis domibus eiulatus & lachrymas, &c.

39 *Natura docet primogenitos esse magis honorandos.* ¶In quam sententiam refert Herodotus in Erato, quòd cùm Lacedæmonij oraculũ aliquando accepissent, quo monerẽtur, vt geminos Aristodemi & Aeginæ filios Reges constituerent, primogenitũ autem magis honorarent: essẽntq; ignari, vter eorum esset maior natu (mater enim & nutrix hoc ipsum dissimulabãt) illi monitu cuiusdã Messenij nomine Panitis obseruarunt, vtrum puerorum mater priorem lauaret & cibaret; depræhenderúntq; illam primigenium alteri præferentem, tum cibando, tum lauando, cui nomen Euristhenem imposuerunt: iuniori autẽ Proclem. Quam etiam historiam strictim memorauit Mamertinus, aut quisquis alius is fuit, Panegyrico ad Maximianum scripto, cuius initium est, cum omnibus festis. Quod mater ergo de industria occultabat, id natura prodidit, quæ natu maximos renitentibus etiam parentibus cæteris honore anteposuit. Nam & Diuus Chrysostomus in 5. aduersus Iudæos Homilia, Primogenitos, inquit, posteriùs genitis honorabiliores esse oportet.

40 ¶Idcirco Gregorius Nazianzenus Vitalianum quendam increpat, quòd primogenitos

nitos tantùm filios (quod parentibus est maximum) odio haberet, extráque domum abigeret. huius carmen est,

πρωτογόνους υἱέας, ὃ πατράσιν δὴ μέγιστον,
τέκνων ἀπεχθαίρει, καὶ δώματος ἐκτὸς ἐλαύνει.

Sed & hoc vice Prouerbij celebratum fuisse author est Lucianus in dialogo περὶ παρασίτου, id est, de parasito, cuius hæc verba sunt in fine dialogi, καί σοι λοιπὸν ὥσπερ οἱ παῖδες ἀφίξομαι, καὶ εἰς ἕω, καὶ μετ' ἄριστον, μαθησόμενος τὴν τέχνην. σὺ δέ με αὐτὴν δικαίως διδάσκειν ἀφθόνως, ἐπεὶ καὶ πρῶτος μαθητής σοι γίγνομαι. φασὶ δὲ καὶ μητέρας πρῶτα φιλεῖν τῶν τέκνων. Id est, Tibique posthac manè, & post prandium puerorum more auscultaturus, artémq; hanc percepturus veniam. Tu verò meipsum citra inuidiam, vt par est, edocebis. Nimirum qui omnium hominum primus tibi discipulus fio. Aiunt autem & matres primos fœtus præ cæteris diligere. Huc quoque alludit illud Virgilij lib. 7. Aeneidos,

Hic iuuenis primam ante aciem stridente sagitta
Sternitur.

Mouet enim pathos, vt scienter annotauit Donatus eum locum edisserens, & quòd Tyrrhi filius, & quòd maximus natu. Illúdque Catulli in Argonauticis, ad fi.

Optauit genitor primæui funera nati,
Liber vt innuptæ potiretur flore nouercæ.

Addit enim primæui, vt augeret atrocitatem sceleris. Hinc quoq; Deus Opt. Max. populum Israël, quanuis non primus esset ætate, vt dicit Ambrosius in lib. 2. de Cain & Abel. c. 2. tamen illum primogenitum appellauit Exo. c. 4. Primogenitus meus Israël. Quoniam videlicet illum præ cæteris diligebat.

41 ¶ Et cùm id in vtroque parente procedat, tum verò maximè in matribus, vt satis constat ex illo Luciani loco. Cuius rei peculiares quasdam rationes affert Antonius Ludouicus Olyssiponensis Problematôn lib. 2. sec. 3. cap. 2. Cur, inquit, matres primos natos ardentiùs & impatientiùs amant? An quoniam ea longiùs amore prosequimur, quæ pluris constiterunt? primi autē liberi primùm genitalia vincula claustráque ruperunt, & Lucidam doloribus inuocari fecerunt. An quia matres tum primùm dici, & inuocari incipiunt, quod magnæ cuiusdam reuerentiæ putatur? An quia pignus quoddam & veluti arrabonem accipiunt, quo viri coniugibus firmiori copula adhæreant? Hinc igitur à matribus pueri impensiùs diliguntur, quia longiori tempore labores & enitendi, partúsque difficultates pertulerunt. Quod verò in senectute pepererunt, ideo etiam amare ægriùs & affectuosiùs solent, vel quia cæteris grandioribus iam factis adhuc sunt paruuli, vel vt fructum Veneris postremum, quem vltra fœcundari desierunt, vel quia parentibus imbecillis præ senio iam redditæ, scipionem quendam & baculum, quo imbecillis & inualida eorum senectus fulciatur, sustulisse videntur. Hæc ille, quorum multa & ad patres quoque pertinent.

Matres cur primogenitos ardentius amant.

42 ¶ Scio autem illud nonnullos, filios suos nouissimos, præsertim in senecta generatos prę cæteris diligere. Cuius rei exemplum nobis præbet Iacob ille patriarcha, qui vt scribitur Genesis tricesimoseptimo cap. circa initium, diligebat Ioseph super omnes filios, eò quòd in senectute eum genuisset. Et Priamus qui Polydorum nouissimū filiorū charissimū quoque omniū habebat, apud Homerum lib. 20. Iliados,

Nonnullos eos magis diligere quos in senectute genuerunt.

οὕνεκά οἱ μετὰ πᾶσι νεώτατος ἔσκε γόνοιο,
Καί οἱ φίλτατος ἔσκε.

Quoniam ei inter filios nouissimus erat generatione,
Et ei charissimus erat.

Idem autē libro decimosexto Odysseæ hanc comparationē huc pertinentē posuit,

Ὡς δὲ πατὴρ ὃν παῖδα φίλα φρονέων ἀγαπάζει
ἐλθόντ' ἐξ ἀπίης γαίης δεκάτῳ ἐνιαυτῷ,
μοῦνον τηλύγετον.

Sicut autem pater suum filium amicabilis amplectitur

Venientem ex longinqua terra decimo anno,
Solum vnicúmque ei in senectute genitum.
Et 9. Iliad.
Καί με φίλησ', ὡσεί τε πατὴρ ὃν παῖδα φιλήσῃ
Μοῦνον, τηλύγετον πολλοῖσιν ἐπὶ κτεάτεσσι.
In quam etiam sententiam est illud Euandri Virgiliani lib. 8. Aeneïdos, loquentis de Pallante filio,
Dum te chare puer, mea sola, & sera voluptas,
Complexu teneo. His enim verbis, & sera voluptas, ostendit illum in senectutē genuisse. Libanius autem sophista ad Eumorphum scribit liberos senioribus parentibus natos solere gratiores esse, quàm quos iuniores genuerunt. Sed vt satis videmus, non ob id hos magis diligimus quòd nouissimi sunt: sed quòd eos in senectute veluti præter spem genuimus, nobis ob eam rem placentes, quasi præter vires naturæ peculiari ac propria quadam virtute id fecerimus. Nec id tamē perpetuum est, sed cùm id contigit à scriptoribus annotatum.

43 *Animalia bruta primigenitorum fœtuum amantiora.*

Sed vt redeamus ad id quod generalius est, non homines tantum, sed & cętera quoque animantia rationis expertia, & quæ solo feruntur naturali appetitu (vt id magis ab arcano quodam naturæ sensu profectum, quàm ab humana sapientia esse intelligas) fœtus primogenitos chariùs amant. Quod mirè expressit certissimus ille naturæ explorator Homerus, cùm describit in exordio lib. 17. Iliad. Menelaum per medios bellatores fulgentibus armis irrumpentem pro Patroclo pugnare, quemadmodum & facit mater querula pro vitula, quam primùm enixa fuerat. Huius in eam rem carmen est,
Οὐδ' ἔλαθ' Ἀτρέος υἱὸν ἀρηΐφιλον Μενέλαον
Πάτροκλος Τρώεσσι δαμεὶς ἐν δηϊοτῆτι
Βῆ δὲ διὰ προμάχων κεκορυθμένος αἴθοπι χαλκῷ,
Ἀμφὶ δ' ἄρ αὐτῷ βαῖν' ὥς τις περὶ πόρτακι μήτηρ
Πρωτοτόκος κινυρὴ οὐ πρὶν εἰδυῖα τόκοιο.

44 *Sus primam mammā primo fœtui præbet.*

¶ Et huc quoque pertinere videtur, quod ab antiquis obseruatū est, & scriptum ab Aristotele lib. 6. Historię animalium, ca. 18. scrofam cùm peperit, primam mammam porco qui primus in lucem prodiit, præbere, tanquam scilicet omnium sibi charissimo. Cuius rei etiam aliud memorat Plinius lib. 11. cap. 40. cùm scribit, Primogenitis, aut vt alij legunt, primis genitis in quoq; partu sues primas præbent (eæ sunt faucibus proximæ, scilicet mammæ) nam de his loquitur subdítque, Vt suam quisque nouit in fœtu quo genitus est ordine, eáque alitur nec alia. Et idem quoque scribit Albertus Magnus lib. de animalibus 6. tracta. 3. cap. 1. ad fi. Et quod tradit Aelianus lib. 3. de natura animalium, canes maximo natu catulo ius primigenium tribuere. Canis, inquit, etsi permultos ex sese parit catulos, horum tamē è numero primus in lucem productus patrem refert, omninóque similitudinem speciémque illius gerit: cæteri vt casus tulerit nascuntur. quod studio & prouidentia naturæ fieri videtur, & matri patrem anteferētis, & cæteris primigeniū longè anteponentis. Plinius autem lib. 8. c. 40. scribit optimū ex canibus in fœtu esse, quem primùm fert in cubile fœta. Et de his duobus scilicet sue, & cane Tzetzes Historiarum Chilia. 4. c. 126.
Ὁ κύων, χερσαῖος δὲ τέκνον τιμᾷ τὸ πρῶτον,
Πρῶτον δὲ χοίρου γέννημα, πρῶτον μαστὸν θηλάζει,
Καὶ καθεξῆς, τὰ λοιπὰ, κατὰ βαθμὸν οἰκεῖον. Id est, ad verbum,
Canis autem terrestris catulum honorat primum,
Primus verò porci natus primam mammam sugit,
Et deinceps cæteri secundùm gradum suum.
Idem Aelianus, vt ad eum reuertamur, eiusdem operis lib. 15. c. 15. Iusticiam, inquit, mater hirundo in filios suos seruat in distributione cibariorū, suam cuique tribuens dignitatem. nō enim vnica tantùm distributione omnes pascit (neque enim posset, cùm ea quæ afferret, pusilla & pauxillula sint) primū in lucē æditum primò pascit, deinde

deinde ab illo secundum, tertium tertio loco partum alit, sicque deinceps vsque ad quintum progreditur. neque verò amplius quinque ferre in vtero solet.

45 ¶ Cuius rei duas comperio potissimùm rationes, & ipsas ab imis naturæ præcordiis depromptas. Primū quòd primogeniti sunt veluti parentibus cōiunctiores, ad eósq; propiùs accedere videntur. Id quod licet facilè ex eo deprehēdere, quod asserunt syderalis scientiæ scriptores, quòd cùm parentum facta, & euentus ex filiorum etiam natiuitate dignoscātur, cui rei quarta domus assignatur, habet in eam rem primogenitorum natiuitas plus viriū, quàm cæterorū, vt testis est locupletissimus Almāsor in lib. qui capitulorū, siue propositionū, siue etiam Aphorismorū inscribitur, ad Saracenorū Regē, scribens. c. 95. primogenitū fortiorē esse significatorem vitæ parentum, quàm alios. In qua etiā sententia fuit Aomar, & eius autoritate Bonatus Foroliuiensis vir astrorū peritissimus in 11. tracta. in quo disserit de natiuitatibus & earū accidentibus, parte vlt. in quarta domo. c. 1. Quinimo Hermes ille Trimegistus, cui multarū rerū & artium scientia hoc cognomē imposuit, in Centiloquio. c. 20. videtur voluisse solos primogenitos, non etiam reliquos eam vim habere, inquiens: Tribus modis præsciuntur hominum accidentia, ex natiuitate propria, item primogeniti filij, postremò ex interrogatione cum affectu, & sollicitudine cognita.

Rationes predictorum.

46 ¶ Nā & sacræ literæ primogenitū filiū dicūt esse primitias, siue principiū virtutis patris, vt Psal. 78. ראשית אונים. & cætera, idest vt vertit Munsterus, Percussitq; omne primonitū in Aegypto, primitias scilicet virtutis eorū. Propriè autē (vt ille dicit) textus habet, principiū virtutū. vocatur enim primogenitus principiū virtutis et viriū patris. Vulgata autē editio ita habet, Et percussit omne primogenitū in terra Aegypti, primitias omnis laboris eorū. Castalio autem sic vertit, Omniáq; in Aegypto primogenita, primordia virilitatis in Chameis domiciliis occiderat. Ad quod etiā referri potest & illud Gene. c. 49. Ruben primogenitus meus, tu fortitudo mea, & principiū doloris mei. Et illud Deute. 21. Filiū odiosæ agnoscet primogenitum, dabítq; ei de his quæ habuerit cuncta duplicia. Iste est enim ראשית אונו, id est, principium fortitudinis eius, & vt vertit interpres noster, liberorum eius.

Primogenitus principiū virtutis.

47 ¶ Et ex hac quidem arctiori primogenitorum coniunctione & illud quoque manasse videri potest, quod legimus fuisse antiquitus passim obseruatū, vt primogeniti nomine parentum vocarentur, vt nonnulli multi nominis asserunt, in id referentes illud Lucæ primo, & vocabant eum nomine patris, quem locum enarrans Lyr. hoc annotauit, ac tradidit hodie frequenter obseruari. Quid autem, si Diis placet, parentes aut alios mouet, impellit, suadet, vt primogenitis magis, quàm cæteris parentum nomen imponāt, nisi natura ipsa rerum omnium dux ac magistra illius arctioris propiorísq; necessitudinis cōscia, quæ hominibus rebúsq; nomina imponit, non fortuna, nō casus, vt scienter tradit, multísq; exemplis comprobat ille à secretis consiliisque naturæ Plato in eo libro, cui titulus est Cratylus, & ex Romanis scriptoribus Gellius ex autoritate Nigidij lib. Noctium Atticarum 9. cap. 4. quanquam Bald. noster contrarium videtur voluisse in rub. de maio. & obed.

Primogenitos nomine parentum vocari solitos.

48 ¶ Secundum, quoniam meliores sunt primigenij fœtus: deteriores verò siue inutiliores qui nascuntur nouissimi, vt eruditi autumant, ad id referentes illud Virgilij Aeneidos lib. 4. de fama loquentis,

Extremam, vt perhibent, Cœo, Enceladóque sororem
Progenuit.

Quo in loco Seruius hoc ipsum annotauit, & extremam pro pessimam exposuit. Nam qui, inquit, de medicina tractant, dicunt inutiliores esse qui nascuntur vltimi. Cui sententiæ accedere videtur Homerus, qui in catalogo loquens de Protesilao & Philacide eius fratre, vtrunque laudat. At ille, inquit, vt maior natu erat, ita & melior. huius carmen est eiusmodi,

Αὐτοκασίγνητος μεγαθύμου πρωτεσιλάου

Primigenij fœtus meliores. Nouissimi deteriores.

ὁπλότερ☉ γενεῇ ὁ δ᾽ ἄρα πρότερ☉ καὶ ἀρείων
ἥρως πρωτεσίλα☉. Et idem dicit lib. Odyssεæ 18. loquēs de Idomeneo Rege, & eius fratre iuniore Aethone. Et apud eundem lib. 4. Iliados gloriatur Iuno Saturni se esse filiam natu maiorem,

Καί με πρεσβυτάτην τέκετο κρόν☉ ἀγκυλομήτης.

Ouidius lib. 6. Fast. ipsam Iunonem ita facit loquentem,

Est aliquid nupsisse Ioui, Iouis esse sororem,
Fratre magis dubito glorier, ánne viro.
Si genus aspicitur, Saturnum prima parentem
Feci, Saturni sors ergo prima fui.

Nā Homerus li. 14. eiusdē operis vocat Iunonē filiā natu maximā magni Saturni,

Ἥρη πρέσβα θεὰ θύγατερ μεγάλοιο κρόνοιο.

Apud Euripidem in Iphigenia in Aulide, ipsa Iphigenia quò se cōmendatiorem chariorémque patri Agamemnoni redderet, illum sic alloquitur,

πρώτη σ᾽ ἐκάλεσα πατέρα, καὶ σὺ παῖδ᾽ ἐμέ.
πρώτη δὲ γόνασι σοῖσι σῶμα δοῦσ᾽ ἐμὸν,
φίλας χάριτας ἔδωκα, κἀντεδεξάμην.

Prima te vocaui patrem, & tu filiam me,
Prima verò tuis genubus corpus dans meum,
Gratas gratias exhibui, & vicissim accepi.

49 *Telegonus filius Vlyssis & Circæ. Vlysses à Telegono filio necatus.* ¶ Et huc quoq; alludens Plinius Iunior li. Epist. 3. ad Caniniū ita de Silio Italico loquitur. Beatus & fœlix, nisi quod minorē è liberis duobus amisit, sed maiorē & meliorē florentem atq; etiam Consularem reliquit. Hinc Telegonus proprium viri nomen filij Vlysis ex Circe, quod quidem Latinè nouissimo loco natum significat, pro humili, inglorio ac veluti deterrimo ponitur. Nam is patrem Vlyssem occidisse fertur. Ex quo illud Horatij lib. 3. Carminum Ode 29.

Telegoni iuga patricidæ. Vbi Acron & Porphirion interpretes id scripserunt, vtī etiam Lucianus li. 2. Verarum historiarum, & ante omnes Dictys Cretensis qui eiusdem temporis fuit, Belli Troiani lib. 6. eodémque vlti. in fi. Et nonnihil Aristoteles in libro de poëtica & Cheræmon antiquus poëta Tragœdus apud Athenæum libro. 13.

50 *Priora posterioribus natura esse pretiosiora.* ¶ Quibus accedit quod sacræ literæ statim post cōditi orbis principiū tradūt Abel iustum quidem virum obtulisse Deo de primogenitis gregis, veluti de melioribus. Ideoq; & quia alacri animo offerebat, vt ibi exponunt interpretes, respexit Deus, vt confestim subiungitur, ad Abel & munera eius. Dionysius autem Halicarnasseus, hanc in vniuersum sententiam profert lib. 1. Antiquitatum Romanarum, Preciosiora (inquit) natura sunt priora posterioribus. Quò fit vt magis mirer, quod tradit Didymus apud authorem τῶν γεωπονικῶν libro decimooctauo. c. 3. in fin. Primogenitus partus ouium abstrahendos, vtpote ineptos qui conseruentur.

51 *Filiabus vltimo genitis ancillaria officia demandātur.* ¶ Vt tamen interim non omittam solere ancillaria atque vilia officia demandari filiabus vltimò genitis ex Homero, lib. 3. Odysseæ,

Τόφρα δὲ τηλέμαχον λοῦσεν καλὴ πολυκάστη
Νέστορ☉ ὁπλοτάτη θυγάτηρ νηληϊάδαο.

Interim autem Telemachum lauit pulchra Polycasta
Nestoris postrema filia Neleïdæ.

Id enim esse munus ancillare docet idem Homerus li. 4. eiusdem operis,

Τοὺς δ᾽ ἐπεὶ οὖν δμωαὶ λοῦσαν, καὶ χρῖσαν ἐλαίῳ.

Hos autem postquam ancillæ lauerunt, & vnxerunt oleo. Sed apud Apollonium Rhodiū Argonauticôn lib. 4. boues solis pascebat Phaëtusa eius filia natu minima.

Καὶ τὰ μὲν ἐρσήεντα περὶ δέρα ποιμαίνεσκεν
ὁπλοτέρη φαέτουσα θυγατρῶν ἠελίοιο

¶ Quid

52 ¶ Quid quod in medicamentis, incantationibus, magicis remediis, & id genus aliis quæ ex animalibus cõficiuntur plus habere virium & ponderis creduntur primogenita, & prima quæque cætera: quin & interdum ea solũ in eas res prodesse, nõ etiam alia: vt in his quoq; rebus intelligas primogenita esse meliora: Nam & Palladius Rutilius rei rusticæ scriptor laudatissimus li. j. c. 39. de apibus loquẽs, Credũtur, inquit, non fugere, si stercus primogeniti vituli adlinamus oribus vasculorũ. Et idem quoque scribit Constantinus Cæsar, aut vt alij malunt, Cassius Dionysius Vticensis, aut quiuis alius author non contemnendus li. γεωπονικῶν, id est, agriculturæ. 15. c. 3. ex Didymo, οὐκ αὖ ἀποφύγοιεν αἱ μέλισσαι, εἰ βοὸς πρωτοτόκου ἀφοδεύματι χρίσειας τὰ σόματα τῶν φαθνῶν. Miror autem cur Cornarius πρωτοτόκου verterit, recèns nati, non primogeniti. Nam omnino dicendum fuit primogeniti vituli, aut vaccæ quæ primùm peperit, siue enixa est. Nam πρωτότοκος accentu in antepenultima primogenitum significat: accentu autem in penult. primò enixam. In genitiuo, quo vtitur ille liber, accentus semper in penultima est, siue sit genitiuus prioris, siue posterioris, propter vltimam longam. Ideóque vtrumque potuit significare. Sed authoritas Palladij in ea re mihi sufficit, vt primogenitum intelligamus, quanquam & in alia significatione huc quoque pertinere posset.

Primogenita & prima quæque efficaciora ad medicamenta & magica remedia.

53 ¶ Plinius li. 28. c. 8. Cor, inquit, crocodilli annexũ in lana ouis nigræ, cui nullus alius color incursauerit, & quę primo partu genita sit, quartanas abigere dicitur. Et paulò pòst, Cor chamæleontis aduersus quartanas, illigatũ nigra lana primæ tonsuræ. Idẽ eo. li. c. 10. aut vt alij secant, 13. tradit lienosis dari asinini pulli fimum, quod primum ædidit, in aceto mulso. Rursumq; eiusdem li. c. 16. scribit fimũ asinini pulli, quod primum ędidit, à partu datum fabæ magnitudine è vino, mederi morbo regio intra diẽ tertium. Dioscorides quoq; maximę apud Galenũ & alios authoritatis li. 2. Materię medicæ. c. 60. aut vt alij secant, 48. χελιδόνος (inquit) νεοσσοὺς τοὺς ἐκ τῆς πρώτης νεοσσοποιΐας αὐξομένης τῆς σελήνης ἀνατεμὼν, εὑρήσεις ἐν τῇ γαστρὶ λίθους, ἐξ ὧν δύο λαβὼν & cæt. Id est, Dissectis crescẽte luna pullis hirũdinis, qui primo partu exclusi sunt, in vẽtre eorum lapillos offendes, ex quibus duos alterũ versicolorẽ, alterum cõcolorẽ eximes. ij priusquam terram attigerint in δαμάλεως, id est, iuuencæ, siue bucculæ, vel iuncis, vt vertit Hermolaus, corio, aut ceruina pelle, brachio aut collo adalligati, comitialibus proderunt, & sæpè eos prorsus ad sanitatem restituent. Quod & reperit Galenus si is est in li. cui titulus est de incantatione: & Constantinus Africanus in li. eiusdem tituli, vbi nuncupatim loquitur de primogenitis.

Ouis primo partu genita.

54 ¶ Et hinc quoq; lac fœminarum ex primo partu in eas res efficacius esse nõ negabit is, qui legerit eundem Dioscoridem scribentem li. 2. c. 63. aut ex aliorum diuisione. 78. ad fi. Primiparæ canis lacte inunctum caput glabrescere: idémq; lac potum letalibus venenis aduersari, & mortuos fœtus ex vtero pellere, ex quibus etiã primum asserit Plinius lib. 30. ca. 14. ad fi. Idem Plinius lib. 11. ca. 37. scribit vuluam primiparæ suis esse optimam, nec nouellarum suum præterquam primiparum probari. Quod & ipsum tradiderat Hipparchus, & eius authoritate Athenęus. Quibus concinens Martialis hæc scribit,

Lac fœminarum ex primo partu.

Te fortaße magis capiet de virgine porca,
Me materna graui de sue vulua capit.

Theocritus autem Idyllio quinto satis ostendit lac primiparæ capræ vtilius esse, quàm cæterarum,

Τίς δὲ πταρεύσας
Αἰγὸς πρωτοτόκοιο κακὰν κύνα βύλετ' ἀμέλγειν; id est,
Sed quis primiparæ, cùm poßit lactea capræ
Vbera, degenerem cupiat mulsiße catellam?

Plinius li. 8. c. 40. scripsit, ab ea cane, quę fęmina sit ex primipara genita faunos cerni. Marcellus autem Burdegalensis in lib. Medicamentorum. c. 8. Mulieris (inquit) primiparæ puræ, & nitidæ saliua ieiunis instillata, oculis liuorem suffusionémq; quamlibet cruentam efficaciter adimit.

55 *Primũ infantis stercus.*

¶Idem eodem ca.tradit stercus infantis quod primum dimittit statim ex lacte mulieris,quæ puerum allactat,mirificè prodesse ad albuginem oculorum detergendam. Quod & idem scribit Rasis in lib.de animalibus, capite 56.eodémque vltimo. Quò etiam spectat illud Sereni Sammonici de dentitione infantium loquentis, capite quinquagesimo octauo,

Collo igitur molli dentes nectentur equini,
Qui primi fuerint pullo crescente caduci.

Id quod ante eum scrisperat Plinius lib.28.c.19.Dentes,inquit,qui equis primùm cadunt,facilem dẽtitionem præstant infantibus adalligati,efficaciùs si terram non attigere.Sed & idẽ priùs,scilicet eiusdem lib.ca.4.Pueri,ait,qui primus ceciderit dens, vt terrã non attingat,inclusus in armillã,& assiduè in brachio habitus,muliebrium locorum dolores prohibet.Sextus autem Platonicus.c.16.de medicina animaliũ tradit,remediũ dentis dolentis esse,si equi dẽtes,qui primùm nati fuerint,dẽtem ipsum qui dolet,tetigerint.Idem c.17.Pueri,inquit,primi capilli à natiuitate,si pedibus dolentibus impositi fuerint,sanabuntur.De qua re etiam Plinius illo c.4.lib.28.Capillus puerorum qui primùm decisus est,podagræ impetus dicitur leuare circũligatus. Sed & idem Plinius lib.30.c.10.scribit,quòd si pullus hirundinis detur incipienti in cibo,quem primum pepererit,cùm quis primùm tentatus sit morbo comitiali,liberatur eo malo.

56 *Primum lac à partu.*

¶Sed & videmus colostrum,id est,primum lac à partu in omnibus animalibus, vt declarat Plinius lib.11.c.41.& lib.28.c.9.ad prin.& Nonius Marcellus & Martialis lib.13.xenio 38.illo versu,

De primo matrum lacte colostra damus.

Id,inquã,colostrum nescio quid habere viriũ,quod non habet aliud lac, vt videre licet ex Columella libro septimo,capite tertio,& Aëtio Tetrabi. primo Ser. secundo cap. 99.vbi & id ipsum πρωτογάλακτον vocat, Quod & non obscurè ostendit Plautus in Pænulo,

Meum cor,mea colostra,meus mollicidus caseus.

Nam & colostrum neutro,& colostra fœminino genere dicitur.

57 *Ellebori folia ex primo partu.*

¶Nec in animantibus tantum,& quæ ex iis sunt,id conspicimus,sed in virgultis & arboribus,quando Dioscorides lib. 2. c.62. aut alij diuidunt,75. hæc scribit, αἱ γὰρ αἶγες νεμόμεναι τοῦ λευκοῦ ἐλλεβόρου τὰ φύλλα, περὶ τὴν πρώτην ἐκβλάστησιν αὐτοῦ ἄυται ἐμοῦσι, καὶ τὸ γάλα ἀνατρεπτικὸν στομάχου, καὶ ναυτίας γίνεται. Id est, Capræ hellebori albi pascentes folia ex primo eius partu ipsæ quidem vomitum patiuntur, & lac earum stomachum euertit,& nauseam ciet. Sed & idem lib.1.c.100.aut vt alij distingunt,111. scripsit Pilulas foliorum populi albæ, quæ primo foliorum partu exiliunt, illitas cum melle, oculorum hebetudini mederi, τὰ δὲ περὶ τὴν ἐκβλάστησιν τῶν φύλλων σφαιρία λεῖα μετὰ μέλιτος ἐγχριόμενα, ἀμβλυωπίας θεραπεύει. Et rursum c.102.aut aliorum sectione 113. tradit humorem vlmi in folliculis enascentem prima germinis eruptione cuti illitũ, nitorem inducere,faciemq́; splendidiorem pręstare.Hæc enim sunt verba illius τὸ δὲ ἐν ταῖς φύσαις περὶ τὴν πρώτην ἐκβλάστησιν εὑρισκόμενον ὑγρὸν, στίλβει πρόσωπον ἐπιχριόμενον. Et lib.2.c.101.scribit Asparagum raporum in prima germinatione ciendę vrinę esse vtilem. Et lib.4.c.195. tradit caules vitis albæ,quæ primo germinũ partu erumpunt, vrinas ciere,menses pellere,lienem absumere, vertiginosis, comitialibus,neruorum resolutione tentatis,prodesse. Hæc ipsius verba sunt, καὶ ταύτης οἱ καυλοὶ περὶ τὴν πρώτην ἐκβλάστησιν λαχανεύονται. εἰσὶ δὲ καὶ οὐρητικοί, καὶ καταμηνίων ἀγωγοί.

58 *Primogenita. Punica. Cytini.*

¶Galenus lib.6.Pharmacorum κατὰ τόπους. c.1.quo loco de medicorũ Pharmacorum compositione tractat,primogenita Punica, quæ Græci Cytinos vocant ad stomatica medicamenta esse admodum vtilia. Ante eum autem Plinius lib. 23.c.6. Primus, inquit,pomi huius(de punico loquitur) partus florere incipientis, Cytinus vocatur

à Græcis

à Græcis, miræ obſeruationis multorum experimento. Subiungitque multa ac miranda, quibus opitulantur, vt ibi videre poteris. Ante vtrunque Nicander in Alexipharmacis huiuſmodi Cytinos, atque etiam Cypri flores recèns germinantes aduerſus λιθάργυρον, id eſt, argenti ſpumam, maximè valere ſcribit. Quibus etiam ſimile eſt quod ſcribit Marcellus ille Burdegalenſis c.33. porri primitiui, id eſt, primùm producti (vt conſtat ex his quæ ſuprà in prin. diximus) ſectiui ſuccum expreſſum, & aceto pari menſura immixtum abſorptúmque ſæpius à lienoſo, prodeſſe.

59 ¶ Quin & ex ipſis medicis & aliis ſcriptoribus didicimus πρωτοτόμους prototomos caules, ita ſcilicet dictos à prima cæſura, quos Marcellus Burdegalenſis c.20. Haploſiles à teneritudine, Galenus lib.2. alimentorum aſparagos appellauit, ad medicamẽta atque etiam ad ciborum vſum eſſe accõmodatiora, vt videre licet ex eo loco Marcelli, & ex Galeno lib.10. Pharmacorum τῶν τόπους c.1. ex Archigene lib.2. Pharma. τῶν γένη. De híſque eſt illud Columellæ lib.10.

Prototomi caules.

Sed iam prototomos tempus decidere caules.

Et Martialis lib.10. epig.48.

Et faba fabrorum, prototomíque rudes.

Et lib.14. epig.101.

Cum mihi boleti dederint tam nobile nomen,
Prototomis, pudet heu, ſeruio coliculis.

Hos autem prototomos Plinius Cymas fœminino genere appellat libr.19.c.8. cùm ſcribit, Braſsica toto anno ſeritur, quoniam & toto ſecatur, vtiliſsimè tamen ab æquinoctio autumni tranſſertur, cùm quinque foliorum eſt. Cymas à prima ſectione præſtat proximo vere. Hic eſt quidem ipſorum caulium delicatior teneriórque cauliculus. At hic primæ ſectionis cauliſque Theophraſto & Dioſcoridi non Cyma fœminino genere, ſed κύημα neutro genere dicitur, veluti fœtura, aut fœtus, ſiue partus. Ille enim lib.7. ὅτι τὸ κύημα, καὶ ἐν ᾧ τὸ ἄνθος, ἢ καὶ ὁ καρπός. i. quod eſt cyema, & in quo flos aut ſemen. Hic li.2.c.109. de braſsica loquens, τὸ δὲ τῆς αὐτῆς κύημα εὐστομαχώτερον μὲν, δριμύτερον δὲ καὶ οὐρητικώτερον. i. Braſsicæ cyema ſtomacho vtilior quidem eſt, verùm acrior & vrinã magis ciens. Quidam autẽ cyma dicere malunt, quæ vox Galeno videtur per ſynæreſim ex triſyllabo κύημα contracta. Nã & Columella ipſe,

Tunc quoque conſeritur, toto quæ plurima terræ
Orbe virens pariter plebi regique ſuperbo,
Frigoribus caules & veris cymata metit.

Quæ omnia apertè oſtendunt huiuſmodi primam braſsicarum cæſuram, ſiue fœturam plus habere virium & voluptatis, quàm cætera omnia ex eadem.

60 ¶ Adde quòd Euripides in Hecuba de Delo inſula ita loquitur, vbi primigenia palma lauruſque ſacros edidêre ramos charæ Latonæ, diuini monumentum partus. Eius enim hæc verba ſunt,

Primigenia palma.

ἔνθα πρωτόγονός τε φοῖνιξ
δάφνα θ' ἱερὰς ἀνέσχε
πτόρθους Λατοῖ φίλᾳ
ὠδῖνος ἄγαλμα Δίας.

Nam & ἐλάτη, quam Iſychius interpretatur τὸ φοίνικος πρώτην ἔκφυσιν, id eſt, primã ipſius palmę germinationem, ad plura multo prodeſt, quàm reliquum ipſius corpus, vt videre licet ex Theophraſto lib.3. Plantarum, Dioſcoride lib.1.c.45. aut vt alij diuidunt 53. & iterum c.130. aut, vt alij ſecant 136. aut vt alij 152. aut item vt alij 160. Plinio libro 12. capit.28. Paulo Aegineta libro 6. ex quibus tamen cognoſces, elaten aliud quoque ſignificare. De quo & tu vide omnino Marcellum Virgilium in d.cap. 136. lib.1. Dioſcoridis, & Manardum eundem locum enarrantem Epiſtolarum medicinalium libro 8. epiſto.1. Nam & Plinius ſentit elaten eſſe vnam palmarum ſpeciẽ lib.23.c.5. idem autem Plinius libro 15.c.1. ſcribit Oleæ primam vndam ex prelo eſſe laudatiſsimam.

61 *Lixiuiũ primarium.* ¶ Sed quid quòd cùm lixiuiũ sit multo vsui in arte medicinæ, vt cui caput priuatim dedicauit Galenus lib.6. Simplicium medicamentorum c. quod de Conia est, id est, Lixiuio. & iterum lib.9. eiusdem operis, simili c. Tamen vtilius est quod primarium est. i. quod fit ex cinere, qui primus distillauerit, quod à Græcis πρωτοστακτὸν dicitur (quanquã scio quosdã esse, qui ea voce aliud significari volũt, id scilicet quod cinere, adiecta calce fit) Id igitur primariũ lixiuiũ, vt repetã, cæteris est multò vtilius atque efficacius, vt videre licet ex Paulo Aegineta lib.7. cap.3. quo loco & ipse de Conia scribit, & Alexandro Tralliano lib.3. c.10. in medicamento diasericos. Plinius autem lib.24. c.9. statim post prin. tradit cinerem corticis salicis ex primis ramis aqua mixta sanare clauum & callum, vt hinc & ex aliis quæ diximus intelligas prima quæq; cæteris sequentibus esse multò præstantiora & efficaciora.

62 *Primi concubitus.* ¶ Nam & hinc videmus primos concubitus, primósque fœminarum menses, plerunque comitiales morbos, & alios plurimos curare, vt videre licet apud Celsum lib.3. c.23. & Plinium lib.28. c.4. & Paulum Aeginetam lib.3. c.13. & Alexandrum Trallianum lib.11. vbi de podagra. Idem quoque Plinius lib.2. c.52. scribit priuata portenta non vltra decem annos portendere, præterquam aut primo matrimonio facta aut die natali. Idem lib.18. c.13. ferunt inquit, subtili obseruatione, quota luna præcedente hyeme nix primo ceciderit, si totidem luminum die intra prædictum tẽporis spacium rapę serantur, mirè prouenire. Homerus autem haud multò post initium lib.3. Iliados scribit ἀριστῆα πρόμον ἔμμεναι, id est, optimum primum esse. Quibus accedit quod scribit Ouidius lib.1. Fastorum,

Tum Deus incumbens baculo quem dextra gerebat,
Omnia principiis, inquit, inesse solent.
Ad primam vocem timidas aduertimus aures,
Et primum visam consulit augur auem.

63 *Prima pro optimis.* ¶ Nam & hinc est, vt opinor, vt prima pro optimis à probatissimis autoribus ponãtur. Cato Rei rusticæ c.1. Prædium, quod primum siet, si me rogabis, sic dicam, & cęt. Primum, id est, præcipuum atque optimum omnium. Terentius in Heauton.

Et suauia in præsentia
Quæ essent, prima habere.

Vbi Calphurnius interpres id annotat. Idem Terentius in Adelphis,

Et quæ tibi putaris prima, in experiundo repudies.

Vbi Donatus alter interpres, Prima (inquit) id est, ante alia eligenda, quæ & primo loco ponenda, ac per hoc optima. Salustius in Catili. Domi ocium, atque diuitiæ, quæ prima mortales putant, affluerent, & cæt. Et Virgilius,

—Primos iuuenum tot miserit orco.

Húcque etiam refert Donatus illud ipsius Terentij in Eunucho,

Nihil prius, neque fortius.

64 *Principiũ potissima pars.* ¶ Húcque spectat quod tradit Iurisconsultus noster in l.1. ff. de orig. iur. cuiusque rei potissimam partem principium esse. Quod accepisse videtur ab Aristotele libro Problematôn 10. capite decimoquinto, vbi dicit principium cuiusque rei esse maximum, additque, quippe quod rei dimidium sit. Quæ posterior pars est & Platonis eius præceptoris libro sexto de legibus, ἀρχὴ γὰρ λέγεται μὲν ἥμισυ παντός. & ipsius Aristotelis libro Moralium 6. capite septimo, in fin. & Politicorum libro quinto capite 4. & Senecæ ad Lucillium epistola 34. & Luciani in somnio, & Marini cuiuspiã apud Suidam. Quod & à Latinis scriptoribus vsurpatum est. Horatius lib. epistolarum 1. epist.2.

Dimidium facti qui cœpit habet, sapere aude.

Cuius versus principium citat Accursius, in d.l.1. in verbo, prin. de orig. iur. sed non vti est apud Horatium, sed aliter mutata sententia, ita scilicet,

Dimidium facti, qui bene cœpit, habet.

Sed &

Sed & Ausonius ex Græco,

Incipe, dimidium facti est cœpisse, superfit
Dimidium, hoc rursus incipe, & efficies.

Et alibi in monosyllabis,

Incipe, quicquid agis, pro toto est prima operis pars.

65 ¶ Cúmque nutricatio maxima sit amicitiæ, & affinitatis, beneuolentiæ portio, vt patet ex multis quæ latè collegimus in repe.l.si vnquam, in verbo, susceperit liberos, nu.43. ex his item quæ diximus, & seq. C. de reuo. donati. Tum verò maximè prima illa lactis exhibitio, quæ fit puero recèns nato, vt satis constat ex eo quod apud Terentium in Adelphis Syrus vt à Mitione impetraret libertatem, Phrygiæ vxori suæ illud pro magna ratione, faciliorique impetratione dicit,

Nutricatio amicitiæ parens.

Et quidem tuo nepoti huius filio
Hodie primam mammam dedit hæc.

Cui ilico subiunxit Demea frater ipsius Mitionis,

Hercle verò seriò,
Siquidem prima dedit, haud dubium, quin emitti æquum siet.

66 ¶ Ex quibus satis constat, prima quæque esse nouissimis meliora. quod tamen non omnino perpetuum est, Nam ficus nouissimas salubriores esse, quàm primas tradit Plinius libro vicesimotertio, capite septimo. Quod eo volui dicere, vt hinc intelligas nullam regulam tam generalem quæ non recipiat exceptionem ex Aristotelis sententia. Illud autem minimè dubium est prima quæque magis delectare vt nos quotidiè experimur, & suo testimonio confirmat Martialis libro decimo, epigram. 93.

Vt rosa delectat metitur quæ pollice primo,
Sic noua nec mento sordida, charta iuuat.

67 ¶ Nec meliora tãtùm primogenita, sed & pulchriora atque robustiora ferè sunt. Pulchriora quidem planè declarat illud Deutero.33. Quasi primogeniti tauri pulchritudo eius, vt non insciencter scripserit Bal. in l. constit. ff. §. itaque, col. 2. cùm dubitatur vter geminorum sit primogenitus, præsumẽdum formosiorem ac robustiorẽ priùs fuisse natum, vt ex hoc quoque intelligas robustiora esse primogenita. Id quod etiã insinuat Homerus, qui lib. Iliad. 15. Ita facit Iouem loquentem,

Primogenita pulchriora & robustiora.

ἐπεὶ ἦ ὁ φημὶ βίῃ πολὺ φέρτερος εἶναι
καὶ γενεῇ πρότερος.

Quasi videlicet sentiat Homerus eum ferè inter fratres esse robustiorem, qui est primogenitus. Ad quod etiam referunt scriptores Hebræi illud Gene. 40. Ruben primogenitus meus, tu fortitudo mea. Nempe cùm per robur primum, & radicem sobolis totius primogenitum intelligunt, tanquam sentiant hunc cæteris solere esse robustiorem.

68 ¶ Quæ cùm ita sint, velitque Dominus Optimus Max. sibi meliora pulchrioráque ac robustiora offerri: non cæca, non clauda, non languida, non debilia, vt scribitur Deuterono. 15. & 17. & Malach. 1. non semel, & alibi sæpe. Quod & Ethnici externíque intelligebant, ex quibus Euripides in Iphigenia ἐν ταύροις tradit Agamemnonem vouisse Dianæ se immolaturum quicquid pulcherrimum annuus prouentus produxisset,

Pulchriora et meliora Deo offerenda.

ὅ τι γὰρ ἐνιαυτὸς τέκοι
κάλλιστον, ηὔξω φωσφόρῳ θύσειν θεᾷ.

Aristoteles in Symposio, Nihil (ait Græcè, sed in hunc sensum) mutilum ac diminutum Diis offerimus, sed integra omnia atque absoluta. Quod & retulit Athenæus de coronis differens, & Porphyrius libro secundo, de abstinentia ab esu carnium. Ex quo & Solon Philosophus dicere solebat ἀπαρχὰ ἀφελῆ. Ideo dominus ipse sæpissimè præcepit sanctificari sibi omne primogenitum, tam ex hominibus, quàm ex iumentis,

Primogenita Deo offerẽda.

mentis, Meum (inquiens) esse omne primogenitum, vt scribitur Exodi cap. 13. in principio. & 22. & 34. & Leuitici 27. Numeri tertio, & iterum octauo, rursúmque decimo octauo. Deuterono. duodecimo, & 15. Neemiæ 10. & Luc. 2. & repetitur, in cap. magnæ, extrà de voto, & in cap. nec is qui. 15. quæst. 1. vt iam non leue videri debeat, quod adeò frequenter in sacris literis præceptum reperitur. Id quod Homerum non latuisse videri potest, qui lib. 23. Iliados scribit Apollinem cupere sibi agnos primogenitos sacrificari.

οὐδ' ἀπέλλωνι ἄνακτι

ἀρνῶν πρωτογόνων ῥέξειν κλειτὴν ἑκατόμβην.

Neque promisit regi

Agnorum primogenitorum sacrificare inclytam Hecatomben.

Ob quod, vt subdit, iratus Apollo fecit sagittam illius oberrare. Et cùm alter eidem huiusmodi sacrificium vouisset horum primogenitorum agnorum, ei victoriã dedit. Ideò & apud eundem lib. 4. eiusdem operis Pandarus monitu Palladis vouit sacrificium se Apollini ex primogenitis facturum, si domum redierit,

εὔχεο δ' ἀπόλλωνι λυκηγενεῖ, κλυτοτόξῳ

ἀρνῶν πρωτογόνων ῥέξειν κλειτὴν ἑκατόμβην.

Quod & mox fecit.

69 *Primitiæ frugum Deo offerendæ.* ¶Sed & sacræ quoq; literæ, vt ad eas redeamus, primitias frugũ Deo offerri iubent Exodi 22. & iterum 25. rursúmque 34. & sequen. Nume. 31. Deutero. 12. & 18. & 26. Prouerbiorum tertio, Ecclesiastici 7. & 35. & Hieremiæ c. 2. Id quod etiam Ethnici faciebant. Nam apud ipsum Homerum lib. 14. Odysseæ Eumeus ἄργματα θῦσε θεοῖς αἰειγενέτῃσι. i. primitias sacrificauit Diis sempiternis. Cuius loci autoritate Iulianus ille Imperator literis iussit Arsatio pontifici Galatiæ docere paganos offerre Diis primitias frugum. Nam & Homerum probauisse Eumeum hæc ipsa facientem. Cuius rei testis est Sosomenes apud Cassiodorum in Historia Tripertita lib. 6. cap. 29. Sed & ipse Homerus li. 9. Iliados scribit Dianam succensuisse Oeneo, quòd ei primitias agri non sacrificasset.

καὶ γὰρ τοῖσι κακὸν χρυσόθρονος ἄρτεμις ὦρσε

χωσαμένη, ὅ οἱ οὔτι θαλύσια γουνῷ ἀλωῆς

Οἰνεὺς ῥέξ', ἄλλοι, &c.

70 ¶Liuius quoque libro 6. secundi belli Punici scribit Capenates ad lucum Feroniæ primitias frugum portare. Tradunt & Pomponius Mela. lib. 3. & Plinius lib. quarto, cap. duodecimo, ad fin. & Solinus cap. vicesimo sexto, Hyperboreos gentem felicem frugum primitias Apollini mittere solitos. Nam & Pausanias libro decimo testatur primitias ipsi Apollini offerri solitas. Idem Plinius Romanorum religionem commendans libro decimooctauo, cap. secundo, Non degustabant (inquit) nouas fruges aut vina, antequam sacerdotes primitias libassent. Ouidius quoque huc alludens in lib. de Nuce,

Tunc domini memores sertis ornare solebant

Agricolæ, fructu præueniente Deos.

Vbi Erasmus eum locum huc quoque refert. Sed & idem libr. 2. Fastorum autor est priscos Romanos primitias Cereri dare solitos,

Farra tamen veteres iaciebant, farra metebant,

Primitias Cereri farra resecta dabant.

Idem lib. 10. Meta. apertè insinuat & frugum primitias Cereri quotannis offerri solitas illis versibus,

Festa piæ Cereris celebrabant annua matres,

Illa quibus niuea velatæ corpora veste

Primitias frugum dant, &c.

Ex quo & illud Calphurnij Aegloga 4.

Ille dat vt primas Cereri dare cultor aristas

Possit.

¶Id

71 ¶Id quod etiam Græcos ipsos factitare solitos videre licet apud Theocritum, qui Idyllio 7. hæc scribit,

ἦ γὰρ ἑταῖροι

Ἀνέρες εὐπέπλῳ δαμάτερι δαῖτα τελεῦντι

ὄλβῳ ἀπαρχόμενοι. Id est, vt traducit Eobanus Hessus,

Hoc solenne viri curabunt munus amici,

Iustáque honoratæ Cereri conuiuia ponent,

Primitiásque dabunt opulenter.

Idem Idyllio 17 laudat Ptolemæum quòd primitias Diis solueret,

Αἰεὶ ἀπαρχομένοιο, &c. Sed & Hesychius scribit morem fuisse Græcis, vt Vestæ primitias offerrent, vnde natum prouerbium ἀφ' ἑστίας ἀρχόμενος. A vesta incipiens. vide tamen Erasmũ Adagiorum Chil. 1. centur. 6. c. 83. Plutarchus in Theseo scribit Troezenos Neptuno, quem summa religione colunt, primitias fructuum deligere. Idem in lib. de Iside & Osiride tradit Harpocrati primitias leguminũ offerri solitas. Apuleius li. 11. Meta. nõ multò post prin. scribit sacerdotes Isidis ei deæ primitias cõmeatus libare solitos. Numa autem Pompilius suis legibus statuit fructuum primitias Deo Termino sacrificari. Veteres quoque Diis laribus primitias frugum & vuarum, vt scribit autoritate Aristocratis interpres Aristophanis in σφηξὶν, & videre licet ex illis Tibulli, versibus lib. 1. Eleg. item 1.

Vos quoque fœlicis quondam, nunc pauperis agri

Custodes fortis munera vestra lares. Et alibi de Laribus quoque loquens,

His placatus erat, seu quis libauerat vuam,

Seu dederant sanctæ spicea serta comæ.

Denique Apuleius apologia 2. Aemilianum impietatis accusans, hoc inter cætera illi obiicit, quòd segetis, aut vitis, aut gregis nullas Diis primitias impartiret.

72 ¶Nec tãtùm primitias animaliũ & frugũ diis offerebãt, sed & spoliorũ ex hostibus captorũ, vt videre licet ex Herodoto li. 8. & Heliodoro lib. Historiæ Aethiopicæ 9. haud multò post prin. & li. 10. Ex Pindaro Olympiorum Ode 2. statim post prin.

Primitia spoliorum ex hostibus.

ὀλυμπιάδα δ' ἔστασεν ἡρακλέης,

Ἀκρόθινα πολέμου. Et satis ostendit Virgilius, apud quem libr. 11. Aeneïdos circa principium Aeneas Marti offert primitias Regis Mezentij,

Hæc sunt spolia & de Rege superbo

Primitiæ. Ad quod etiam referri potest illud Ouidij lib. 3. Fastorum,

Te memorant, Gange totóque oriente subacto,

Primitias magno supposuisse Ioui. Hinc prima opima spolia possent videri dicta quæ Romulus Ioui statuit Acrone Cecrinensium duce interempto apud Dionysiũ Halicarnasum li. 2. Liuium lib. ab vrb. cond. 1. & Plutarchum in vita illius. Nã & sunt secunda & tertia opima, de quibus Seruius in lib. 6. Aeneid. illud enarrans,

Tertiáque arma patri suspendet capta Quirino.

De quibus & nos dicemus in Alexandro ab Alexandro li. 1. Genialium dierũ c. 14.

73 ¶Nec harũ tantùm rerũ, sed & aliarũ quoque primitias Diis offerebant. Nã & Romanorũ vxores Pythio Apollini muliebrẽ mũdũ primitias dono dederũt. vnde aureus crater Delphos missus est, vt scribit Plutarchus in li. Quòd nõ oporteat fœnerari, nõ adeo post prin. Qui & ipse in vita Thesei tradit eũdẽ Theseũ comæ suæ primitias Apollini Delphico cõsecrasse. Eũq; fuisse Athenis morẽ. Ex quo Mar. li. 1. epi. 88.

Primitia mũdi muliebris.

Hos tibi, Phœbe, vouet totos à vertice crines

Encolpus, domini Centurionis amor.

Grata pudens meriti tulerit cùm præmia pili,

Quamprimùm longas, Phœbe, recide comas.

Dum nulla teneri sordent lanugine vultus,

Dúmque decent fusæ lactea colla iubæ:

Vtq; tuus longùm, dominúsque, puérque fruatur

Muneribus: tonsum fac citò, serò virum.

Et idem

Et idem lib.9.epig.17.de coma Earini Domitiani liberti Aesculapio consecrata,

Consilium formæ speculum, dulcésque capillos
Pergameo posuit dona sacrata deo, &c.

De quo etiam Statius Papinius syluarum lib.3.Sylua 4.

Accipe laudatos iuuenis Phœbeie crines,
Quos tibi Cæsareus donat puer.

Et cætera quæ sequuntur. Nam tota ea sylua ei comæ dedicatur. Et lib.6. Thebaidos in planctu Lycurgi de morte Artemidori filij,

Iuppiter hunc crinem voti reus antè dicatam
Si pariter virides nati libare dedisses
Ad tua templa genas.

Suetonius autem in Nerone c.12.scribit ipsum Neronem barbam suam primã conditam in auream pyxidẽ & preciosissimis margaritis adornatam Ioui Capitolino consecrasse. Cæterùm Ambratiæ primum capillum puerilem demptum, & cirros ad Apollinem ponere solebant, vt refert Cato in libro de liberis educandis apud Nonium Marcellum, quo loco de Cirris loquitur. Quinetiam apud Megarenses mos erat puellis ante nuptias ad Iphinoës tumulum primitias crinium deponere, vti etiam Deliorum filias in honorem Hegargeę, vt tradit Pausanias in Atticis, qui est liber primus. Cæterùm Philostratus in Heroicis scribit Aiacem Telamonium Illisso Attico flumini comam nutriuisse.

74 *Filius vnicus vnicè diligitur.*

¶Nec de nihilo est quòd sacræ literæ Christum vnicum Dei, atque Mariæ filium, vtriusque tamen primogenitum tam sæpe vocitant, vt studiose, vigilãter, industriosè fecisse videantur, quasi vnicum dixisse non sufficiat, quod per se tamen multũest, nisi & primogenitus, ex aliqua (vt quisque emunctæ naris subolere potest) latente caussa diceretur. Nam primo loco vnicum per se multum esse ostendit illud Helenę Homericæ lib.3.Iliados Agamemnonem alloquentis,

υἱεῖ σῷ ἑπόμην, θάλαμον, γνωτούς τε λιποῦσα,
παῖδά τε τηλυγέτην, καὶ ὁμηλικίην ἐρατεινήν.

Filium tuum sequebar, thalamum, fratrésque relinquens,
Filiámque vnicam, & coëtaneam amabilem.

Illúdque ipsius Agamemnonis eiusdem operis lib.9.

τίσω δέ μιν ἶσον ὀρέστῃ,
ὅς μοι τηλύγετος τρέφεται θαλίῃ ἐνὶ πολλῇ.

Honorabo autem ipsum æqualiter Oresti,
Qui mihi vnicus nutritur delitiis in multis.

Atque illud Phœnicis & ipsius Homerici eodem lib.9.

καί με φίλησ', ὡσεί τε πατὴρ ὃν παῖδα φιλήσῃ,
μοῦνον, τηλύγετον πολλοῖσιν ἐπὶ κτεάτεσσι.

Et me dilexit, tanquam pater suum filium diligit
Solum, vnicum in multis possessionibus.

Et eiusdem Homeri, statim post prin.lib.16.Odysseæ, suprà à nobis ad aliud relatũ,

ὡς δὲ πατὴρ ὃν παῖδα φίλα φρονέων ἀγαπάζῃ,
ἐλθόντ' ἐξ ἀπίης γαίης δεκάτῳ ἐνιαυτῷ
μοῦνον.

Sicut autem pater suum filium amicabilis amplectitur
Venientem ex longinqua terra decimo anno
Vnicum.

Illud quoque Hesiodi,

μουνογενὴς δὲ παῖς σώζει πατρώϊον οἶκον.

Et illud alterius poëtæ sed Latini, Plauti scilicet in Asinaria, statim in prin.

Sicut tuum vis vnicum gnatum tuæ
Superesse vitæ sospitem & superstitem, &c.

Et Virgilij in libro, cui Cyris titulus est,

Quòd si non alia poteris ratione parentem
Flectere, sed poteris. quid enim non vnica possis?

Illud

Illud item Dauidis horum multò antiquioris 2. Reg. 1.c. Sicut mater amat vnicum filium suum,ita ego te diligebam.de Ionata loquitur. Atque illud Hieremiæ c.6. Luctum vnigeniti fac tibi planctum amarum.Illud denique Amos prophetæ c.8. Et ponam eam quasi luctum vnigeniti.Et Tullij Philip. 9. Est autem ita affectus, vt nemo vnquam vnici filij mortem magis doluerit,quam ille mœror patris. In oratione pro Sexto Roscio Amerino, Quæ tanta vicia fuerint in vnico filio,quare is patri displiceret. Tradunt autem Græci Hecaten solam filiam natam esse suis parentibus ideóq; μονογενὴς ab Hesiodo in Theogonia, & Apollonio in tertio Argonauticôn vocatur, quoniam vnigeniti sine fratribus plus honoris assequuntur, vt scribit ipsius Hesiodi Scholiastes. Vnde & vnice amare & diligere apud Plautum in Asinaria, & in Truculento:& Ciceronem in oratore,& lib.5.epist.familiarium,epist.1.& epist. 13.& lib.11.epi.21.& lib.13.epist.59.& iterum epist.vlt.& lib.15.epist.7.& lib.5.de finibus, & in oratione 3.in Catilinam,& in oratione pro Cn.Planco, & Suetonium in Nerone c.35.& alibi apud eosdem authores,& alios probatissimos quosque sæpissimè.

75 ¶Quod autem diximus (eò enim redeundum est) Christum aliàs vnicũ Dei & Mariæ filium,primogenitum tamen vtriusque sæpius vocitatum fuisse,si quis authoritatem fortè desideret: Primùm de Deo probatur Psalmo 88. vbi Deus pater loquens, Ego primogenitum ponam illum excelsum præ Regibus terræ. Et Ecclesiastici 38. Quem coëquasti primogenito tuo.Et ad Romanos 8. Nam quos præsciuit & prædestinauit cõformes fieri imaginis filij sui, vt sit ipse primogenitus in multis fratribus. Quem locum enarrans D.Ambrosius ostendit Christum dici primogenitum multipliciter,vt illic omnibus videre licet.Et ad Colossenses 1. Qui est imago Dei inuisibilis,primogenitus.Et ad Hebræos 1. Introduxit primogenitum in orbem terræ. Ex quibus aliquot congessit D.Cyprianus aduersus Iudæos lib.2.in princip.vt probaret Christum primogenitum esse,&c. Diuus quoq; Ignatius, qui & Theophorus dictus est,in epistola 7.quæ est ad ecclesiam Smyrnensem,In Domino,inquit, Iesu Christo filio Dei primogenito,&c.Philo quoque in libr.de Agricultura apud Eusebium Cæsariensem lib.7. de præparatione Euangelica, cap.5. hæc ait,Omnia ducit ac gubernat aptissimè pastor & Rex Deus,præfecto,tanquam lege recta, verbo suo & primogenito filio,qui hanc ordinis sacri administrationem, tanquam summi Regis magistratus sustinet. ταῦτα δὲ πάντα ὁ ποιμὴν καὶ βασιλεὺς θεὸς ἄγει κατὰ δίκην, καὶ νόμον προστησάμενος, τὸν ὀρθὸν, τὸν αὐτοῦ λόγον, καὶ πρωτόγονον υἱὸν, ὃς τὴν ἐπιμέλειαν τῆς ἱερᾶς ταύτης τάξεως, οἷα τις μεγάλου βασιλέως ὕπαρχος διαδέξεται. Idem in eodem libr. quem inscripsit,Quòd peiora soleant melioribus insultare:Et si nondum (inquit)aliquis filius Dei appellari dignus est, studeat tamen ad primogenitum eius verbum angelis omnibus antiquis, & quasi principem Angelorum in vltionem sequi.Quod & repetit ipse Eusebius, lib.11.c.10. D.Hippolytus Episcopus & Martyr in oratione, quam fecit in illud, Dominus pascit me.Dic,inquit,mihi ô beata Maria,quid erat quod erat in tuo vtero conceptum? & quid erat quod à te in virginali matrice gestabatur? Sermo erat Dei primogenitus,de cœlis ad te descendens, & homo primogenitus in vtero formatus,vt primogenitus sermo Dei homini primogenito coniunctus ostenderetur. quod & ex eo repetit Theodoritus in Eraniste seu Polymarcho, dialogo 1. At Basilides ille catalogo Hæreticorum ascriptus, dicebat ingenitum Deum primogenitum mentem suam misisse,quam Christũ appellant, vt eos seruaret qui vellent credere,vt tradit idem Theodoritus Hæreticarum fabularum lib. 1. Et his quoq; D.Iustinus Philosophus & Martyr in defensione Christianorum ad Senatum Romanũ, in multis locis.De Maria autem manifestum est testimonium Lucæ 2.post princip.& Matth.1.cap.in fin.cùm dicitur, donec peperit filium suum primogenitum. quod & repetitur in cap.Ioseph.extrà de verborum signific. Quare autem dicatur & primogenitus & vnigenitus Dei filius, vt id obiter dicam,disces ex D. Augustino in libello de fide & symbolo, ca.5. & iterum in libello expositionis quarundam propositionum ex epistola ad Romanos. Et ante eum D.Athanasio in libello de assumptione hominis contra Marcellionem,ad fin.

Christus Dei filius primogenitus.

76 *Deus primogenitus.* ¶Vt ne interim omittam testimonium Orphei poëtarum vetustißimi qui Deum ipsum simpliciter πρωτόγονον, id est, primogenitum appellat, vti recenset Lactantius lib.1.qui de falsa religione est,c.5.carmen ipsius est,

πρωτόγονος φαέθων περιμήκεος ἠέρος υἱός.

Sed & idem Orpheus Priapum Deum πρωτόγονον quoque vocat, id est,primigenitum, in Hymno πρωτογόνου. Pausanias autem in Atticis inter multas Deorum aras reponit,& aram Proserpinæ πρωτογόνης, id est,primogenitæ,siue malis dicere primigenitæ. P.Sempronius Consul Rom. ædem fortunæ primigeniæ vouit, si Hannibalem cum quo bellaturus erat, vicisset, compósque eius voti fuit, vt retulit Liuius 2. belli Punici lib.9. Eámque aliquantò pòst Cn.Domitius in colle Quirinali dedicauit, Testis idem Liuius belli Macedonici lib.4. Plutarchus autem in lib.de fortuna Romanorum tradit, Fortunæ ipsius primigeniæ templũ in Capitolio à Seruio Tullio Rege Romano fuisse extructum.quod & ipse repetit in Problematis,c.74.& iterum 106.Sed & eius meminit Tullius lib.2.de legibus. vbi & rationem huius nominis tradit.Et idem Liuius lib.3.5.decadis.

77 *Sapientia primogenita. Prouidentia primogenita.* ¶Adde quòd apud Ecclesiasticum c.24. Sapiẽtia profitetur se primogenitam ex ore altißimi ante omnem creaturam prodiuisse.Cui subscribens Apollo Milesius à Polyte quodam consultus,mouerétne anima post mortem,an verò resolueretur:Græcis versibus respondit à Lactantio Firmiano transcriptis,in lib.de diuino præmio, c.13. quibus diuinam πρόνοιαν, id est, prouidentiam siue prudentiam πρωτόγονον, id est, primogenitam appellat,

πρωτόγονος γὰρ τῶν θεοῦ διέταξε πρόνοια.

Claudianus autem in 2.panegyrico,statim in initio dicit Clementiam esse natu maximam Cælicolûm. E diuerso Polycarpus ille Ioannis apostoli discipulus sanctimonia & eruditione insignis, Marcioni hæresiarchæ aliquando obuiam factus & quærenti an se agnosceret, Agnosco, inquit, primogenitum Sathanæ. authores Irenæus 3.lib.aduersus hæreses,c.3.& Eusebius lib.4.Historiæ Ecclesiasticæ,c.13.& D.Hieronymus in Catalogo scriptorum Ecclesiasticorum. Policarpum secutus Felix pontifex Romanus in epistola ad Zenonem Imperatorem vocat Petrum Antiochiæ episcopum,& ipsum hæresiarcham primogenitum filium diaboli. Dominus autem noster, Exodi 4. vocat populum Israël filium suum primogenitum, quod & nos alibi diximus.Ex quibus vel cæcis apparet multum certè ponderis & momenti in ipsa inesse primogenitura, lateréque inibi reconditius quippiam, quàm vt vulgus poßit intelligere.Porrò Erasmus in suis annotationibus in 1.c. Matthæi, asserit aliquid mysterij subesse in primogeniti vocabulo,nec tamen aliter aperit.

78 *Secũdogeniti plerũq; a Deo magis dilecti.* ¶Sed his confestim occurret aliquis, dicétque Deum ipsum hominum vltimogenitos fere magis dilexisse chariorésque habuisse, quàm primogenitos. Dilexit enim Deus Abel magis quàm Cain:Isaac,quàm Ismaëlem.Dilexit & Iacob,Esaü odio habuit.Phares electus,reprobatus Zaram:electus Effraim,reprobatus Manasse.Electus Iuda, in quem benedictio seminis Christi transferretur, reprobatus Ruben. Dauid inter octo fratres minimus electus præ cæteris.Moyses magis,quàm Aaron dilectus, vt ex his plerosque collegit Diuus Hieronymus in Esaiam, capite decimo. Sed tantùm abest,vt hoc primogenitis refragari poßit, vt illis etiam contrà suffragari non modicum videatur, modò non cæcutiamus, sed paulò solertiùs rem ipsam introspiciamus. Nam Deus Opt. Max. nouißimos primos fecit, ipsiusmet testimonio, Matthæi 19.in fin.& iterum cap.sequen.Marci 10. Lucæ decimotertio. Abiectáque & infirma, contemptibilia, ignobilia, & nouißima mundi delegit, vt non glorietur omnis caro in conspectu eius, vt scribit Paulus in 1. ad Corinthios catholica epistola, cap.1. Et vt grauiter pronuntiauit Artabanus Persa, apud Herodotum lib.7. Gaudet Deus eminentißima quæque deprimere. Vt etiam ex his poßis colligere primogenitos esse naturaliter anteponendos vltimogenitis, quos proinde eligit Deus, ne primogeniti naturâ superiores in superbiam & elationem ob id veluti præcipites

trahan

trahantur, nisi frenum hoc illis dederit Deus, qui omnes vult saluos fieri, vt scribitur 1. ad Timoth. 2. quò se summissiores agant. Vel etiam dici potest id fuisse factum in typum Synagogæ, & ecclesiæ, testimonio Diui Hieronymi hoc ipsum affirmantis in Ezechielem, cap. 27.

79 ¶SVNT ET ALIA quæ primogenitos suadent cęteris anteponendos legum nostratum autoritate, quæ adeò ætati tribuunt, vt seniores in multis solius ætatis ratione præferant iunioribus. Ex quibus nonnulla haud grauatim adscribemus. Primùm habes textum memorabilem id probantem quod suprà diximus, maiores natu esse cæteris honoratiores, in l. semper. ff. de iure immunita. in hæc verba, Semper in ciuitate nostra senectus venerabilis fuit. Námque maiores nostri eundem honorem senibus, quem magistratibus tribuebant. Quem textum multùm commendat Panormitan. in cap. statuimus, in secundo notabi. de maioritate & obedientia.

Seniores in multis, iunioribus praferendi.

Seniores honoratiores ex legibus.

80 ¶Et ei quidem subscribit Iuuenalis de antiquis Romanis loquens Satyra 13.

Et aliis scriptoribus.

Credebant hoc grande nefas, & morte piandum,
Si iuuenis vetulo non assurrexerat, etsi
Barbato cuicunque puer: licèt ipse videret
Plura domi farra, & maiores glandis aceruos.
Tam venerabile erat præcedere quatuor annis.
Primáque par adeò sacræ lanugo senectæ.

Et Ouidius lib. Fastorum 5.

Magna fuit quondam capitis reuerentia cani,
Inque suo pretio ruga senilis erat.

Valerius Maximus libro secundo, de institutis antiquis, loquens etiam de veteribus Romanis, hæc scribit, Senectuti iuuentus ita cumulatum & circunspectum honorem reddebat, tanquam maiores natu adolescentium communes patres essent. Quocirca iuuenes Senatus die vtique aliquem ex Patribus Cõsulibus, aut propinquum, aut paternum amicum ad curiam deducebant, affixíque valuis expectabant, donec reducendi officio etiam fungerentur. Et paulò pòst, Inuitati ad cœnam diligenter quęrebant, quínam ei conuiuio essent interfuturi, ne seniores aduentum discubitu præcurrerent, sublatáque mensa priores consurgere & abire patiebantur. Gellius lib. Noctium Atticarum 2. capite decimoquarto, apud antiquissimos Romanorum, neque generi neque pecuniæ præstantior honos tribui, quàm ætati solitus: maioréisque natu à minoribus colebantur ad Deum propè & parentum vicem, atque omni in loco, ínque omni specie honoris priores potioréisque habiti. Et subdit, A conuiuio quoque, vt scriptum est in antiquitatibus, seniores à minoribus domum reducebantur, cúmque morem accepisse à Lacedæmoniis traditum est, apud quos Lycurgi legibus maior rerum omnium honos maiori ætati habebatur. Hæc ille. Valerius Publicola Bruto collega mortuo post aliquantum temporis collegam sibi Lucretium patrem Lucretiæ subrogauit. Eíque quòd esset senior, primo loco cedens fasces tradidit, qui honor ab eo primò obseruatus, semper posteà senibus est habitus, vt prodidit Plutarchus in vita ipsius Publicolæ, & Valerius Maximus libro quarto, capite primo. Hoc loco placuit verba Cornelij Taciti ex libro tertio Historiarum subnectere, Domitius, inquit, Corbulo prætura functus, de L. Sulla nobili iuuene questus est apud Senatum, quòd sibi inter spectacula gladiatorum loco non decessisset. Pro Corbulone ætas, patrius mos, studia seniorum erant. Contrà Mamercus Scaurus & Lucius Arruntius aliíque Sullæ propinqui nitebantur, certabántque orationibus: & memorabantur exempla maiorum qui iuuentutis irreuerentiam grauibus decretis notauissent: donec Drusus apta temperandis animis disseruit, & satisfactum Corbuloni per Mamercum, qui patruus simul ac vitricus Sullæ, & oratorum ætate vberrimus erat. Hactenus ille.

81 ¶Huic autem quod de Lycurgo & Lacedæmoniis dictum est, subscribit Iustinus lib.

Lacedæmonio

rũ mos honorandorum seniorum.

3. Lycurgus maximum honorem non diuitum & potentum, sed pro gradu ætatis senum esse voluit. Nec sanè vsquam terrarum locum honoratiorem senectus habet. In quam sententiam refert Plutarchus in Apopht. quod cùm senex quidam Atheniensis in Panatheis spectaculis à nullo sessum reciperetur, tandem à Lacedæmoniis cum maximo plausu populari receptus est: tunc quendam Lacona dixisse, Athenienses scire quæ honesta sunt, non tamen facere. Similiter in Olympiis ludis cùm quidam senex, vbi sederet non haberet, ad multos quoque profectus exploderetur ab omnibus: tandem cùm ad Lacedæmonios venisset, pueri omnes Laconici assurrexêre, virique complusculi locum cesserunt. quod cùm cæteri Græci plausu & admiratione efferret, ille mouens caput & lachrymabundus, Heu me miserum, inquit, vt Græci omnes nouerunt quæ honesta sunt, sed his soli vtuntur Lacedæmonij. Id quod etiam retulit Tullius in Catone maiore, & Valerius Maximus lib. 4. c. 5. in fin. & è nostris Ioan. Andr. in c. quanto, ext. de transla. præla. Cæterùm Cicero, vbi suprà scribit Lysandrum Lacedæmonium dicere solitum Lacedæmoniis esse honestissimum domicilium senectutis. Nusquam enim tantum tribuitur ætati, nusquam etiam senectus honoratior. Et paulò antè sigillatim referens honores præstari solitos senioribus: Fructus, inquit, autoritatis capit extremos superior ætas. Hæc enim ipsa sunt honorabilia: quæ videntur leuia atque communia, salutari, appeti, decedi, assurgi, deduci, reduci, consuli: quæ & apud nos, & in aliis ciuitatibus, vt quæque optimè morata, ita diligentissimè obseruantur. Et vt redeamus ad Plutarchum: Is præterea narrat, quòd cùm Lacedæmona quis venisset, honore inspecto quem iuniores senioribus præstabant, ἐν σπάρτῃ (inquit) μόνῃ λυσιτελεῖ γηράσκειν. In Sparta sola expedit senescere. Apud eundem quoque in Apophtheg. Laconicis interrogatus Telecrus, aut vt alij legũt, Teleclus, cur apud Spartiatas consuetudo esset vt iuniores assurgerent senioribus: vt in iis (inquit) qui nihil attinent, honorandis ita se gerentes, magis honorent parentes.

82 *Et Aegyptiorum.*

¶ Apud Aegyptios quoque iuniores maioribus natu obuij cedũt via ac deflectunt, aduenientibúsque è sedili assurgunt, vt retulit Herodotus in Euterpe, qui subdit hac in re Aegyptios cum solis Græcorum Lacedæmoniis conuenire. Albani item, vt tradit Strabo, lib. 11. senectutem non tantùm parentum, sed & cæterorum quoque præcipuè venerantur. Sed & Pharisæi, vt à Philone proditum est, maiores natu venerantur, ita vt nec contrarium quidem alicui aliquando respondeant, vt etiam retulit Iosephus de antiquitatibus lib. 17. cap. 1. Quin generalis erat lex apud Iudæos iubens omnibus senioribus iuuenes honorem exhibere. quin cunctorum senior Deus est, vt etiam retulit Iosephus contra Appionem, cap. 7. Scribunt Aelianus in Varia Historia, & Philostratus in vita Apollonij post initium lib. 5. apud Gades templum senectuti dicatum, quod vt subdit Aelianus, maximè ætatem rerum magistram venerentur. Tartesij adeo senectutem venerabantur, vt non liceret minori contra maiorem natu testimonium dicere, vt ex Nicolai περὶ ἐθῶν tradit Stobæus c. 42.

83 *Rursum de honore senum.*

¶ Tullius in lib. de amicitia refert Scipionem, Q. Maximum fratrem nequaquam sibi parem, quòd is anteibat ætate, tanquam superiorem coluisse. Apud Homerum lib. 13. Iliados, Neptunus Iouis ex vtroque parente frater ipsum Iouem reueretur, neque audet illi palàm obsistere, quoniam esset maior natu. Apud eundem lib. 23. eiusdem operis Antilochus seniori cedendum dicit. Et paulò pòst idem immortales Deos homines natu maiores venerari testatur,

ἀθάνατοι τιμῶσι παλαιοτέρους ἀνθρώπους.

Et lib. 15. Odysseæ & seq. vtrobique circa initia inducit ipse Homerus Telemachum subulcum seniorem ipsius famulum honoris causa patrem vocitare. Sic & Amphinomus Vlyssem, qui senex admodum videbatur, patrem vocat, quanuis habitu & specie esset mendicus, lib. 18. Odysseæ, χαῖρε πάτερ ὦ ξεῖνε, &c. In quam etiam sententiam Diuus Ioannes in sua 2. epistola, cap. 2. patres eos, ad quos scribit, vocat honoris gratia, quoniam essent seniores, vt & annotat Diuus Hieronymus in Esaiam, c. 3. Similiterque Imperator Vlpianum parentem appellat, in l. ex diui. C. loca. quoniam erat illo senior, vt ibi dicit glo. & Cepol. in tract. de Imper. mili. delig. in priuilegiis senectutis versic.

versic.46.Sic & Iustinianus Theodorum in §.vlt.in Authen.de litigio. Est enim pater nomen honoris ac dignitatis,vt dicit Archi.in c.præsens.20.q.3.& Fran. Purp.in l.vltima,in princip. C.de edendo. Neque enim etiam ex nostris licet seniores fratres appellare. quin punitur qui id facere præsumit, per l. singuli. C. de offic. diuer. iudi. quam ad hoc nuncupatim not.Roma.in repetitio.l.si verò.§.de viro,in 53.fal. versic. octauò defertur. ff.soluto matrimo. & Ferdin.Loaz, qui illius non meminit in repetitio.rub.de iustitia & iure.col.9.nume. 92. Nam & Diuus Paulus 1.ad Timot.5. præcipit iuuenes honorare seniores vt parentes nostros, cùm scribit, Seniorem ne increpaueris, sed obsecra vt patrem, auum, & matrem. Id quod olim obseruabant Athenienses,qui vt Isocrates scribit in Areopagitico, senioribus aduersari aut maledicere grauius esse putabant,quàm in parentes delinquere. Sed vt ad Homerum redeamus, is circa initia lib. 23. eiusdem operis facit Penepolem sic Eurycliam famulam alloquentem,

Σὲ δὲ τοῦτό γε γῆρας ὀνήσει.

Quasi velit dicere se illam senectæ gratia reuereri,vt proinde aduersus eam non irasceatur,vti aduersus aliam fecisset,quæ sibi talia nunciasset. Quasi famulos etiam nostros ob senectam venerari reuererique debeamus. Latinus quoque Homerus hanc sententiam grauiter pronunciat, Eglo.5.

Tu maior,tibi me est æquum parere Menalca.

Quem citat ex nostris Iason in l.cùm quid,in 2.lect.ante fi.ff.si cert.peta.

84 ¶Plato lib.9.de legibus,Seniorem (inquit) non paruo interuallo iunioribus præponendum esse & apud Deos,& apud homines qui fœliciter victuri sunt. Et paulò pòst, Qui licèt (inquit) seniorem & re,& verbo colat. At si viginti annis maior est, quasi patrem si vir fuerit:aut matrem si mulier,reuereatur. Idem lib.4. de Republ.iubet iuniores cedere locum senioribus & assurgere. Pythagoras authore Laërtio dicebat seniores esse honorandos. Nempe quod tempore præcederet, id honorabilius existimandum, sicuti occasu ortum, in seculo principium fine, in vita autem generationem corruptione. Sententia est & Chilonis vnius ex septem sapientibus, aut vt alij malunt, Periandri, qui & vnus est ex septem, πρεσβύτερον αἰσχύνου, id est, Seniorem venerare. Altera Phocylidis præcipientis senes venerari, illisque cedere & sede & aliis honoribus, haud dissimiliter ac nobilibus,

De iisdem rebus.

Αἰδεῖσθαι πολιοκροτάφους εἴκειν δὲ γέρουσιν.
Ἕδρης καὶ γεράων πάντων· γενεῇ δ' ἀτάλαντον.

Rursúmque præcipit senem patris coëtaneum æquis honoribus venerari,

Πρέσβυν ὁμήλικα πατρὸς ἴσαις τιμαῖς γέραιρε.

Concilium Carthaginense quartum, c.84. iubet pauperes & senes præ cæteris honorandos. Cicero quoq; lib.1. Officiorum, Est, ait, adolescentium maiores natu vereri, ex hísque eligere optimos & probatissimos, quorum consilio atque autoritate nitantur. Ineuntis enim ætatis inscitia senum constituenda & regenda prudentia est. Plinius Secundus lib. Episto.8.ad Maximum dicit senectutem in homine venerabilem, in vrbibus sacram esse. propterea illum monet, vt sit apud ipsum honor antiquitatis. Et hinc illud Ouidij lib.8.Metamor.

Inter honoratos medio de vertice canos.

Illud quoque Claudiani,

Mansura verendus
Scribit iura senex.

85 ¶Et vt de sacris diuinísque scriptoribus aliquid afferamus, Scribitur Leuitici 19. ca. Coram cano capite consurge, & honora personam senis. Quam sententiam citat è nostris Alberi.in l.veluti, col.2.ff.de iusti.& iure.& Lucas Pen.in l.1. in verbo, prior. C.de Consuli.lib.12. Et Diuus Petrus in prima Epistola catholica, cap. quinto, Adolescentes subditi estote senioribus. Et vt redeamus ad nostra iura: in eam rem facit text. in l.2. §.quæ omnia, versicu.tanta. C.de vete.iur.enucl.vbi scribitur in hæc verba, Tanta autem à nobis antiquitati habita est reuerentia &c. & in Authen.de Quæ-

De eadem re ex testimonio sacrarū literarum.

store.§.si verò vitæ. Ex quo not. glo. in rubr. eiusdem titu. venerandam esse caniciem. Decreta autem Canonica præcipiunt clericis, vt debitam senioribus præbeant obedientiam, in c. his igitur. 23. dist. Alibi dicitur, veneranda vetustatis autoritas, in §. illud. 2. quæst. 6. qui sumitur ad verbum ex §. illud, in Authent. de appel. & int. quæ tēp. Ex quibus fortè dicitur in cap. quanto, de transla. epi. quòd Decreta primùm sanxerunt reuerentiam antiquitati exhibendam. quod & idem scribitur in c. conquestus, 9. q. 3. & in c. contra statuta, 25. q. 1. & facit text. in c. priscis, in princ. 55. dist. Et hoc, videlicet vt honor & reuerentia senioribus exhibeatur, dicunt Rayn. & Ange. in l. sed si hac. §. sed si per pœnam. ff. de in ius vocan. procedere à iure gentium: & sequitur Iason consi. 192. exorta est, col. 2. versic. ex præmissis apparet, lib. 2. & in l. cùm quid, in 2. lec. col. vlt. ff. si certum peta. vbi allegat text. in c. est ordo, 33. q. 5. Et Aristotelem, qui scribit lib. Politicōn 2. naturaliter seniores iunioribus dominari. sicuti & eum allegat Alberi. in suo Dictionario, in verbo, senex.

86 *Antiquius dicitur quod potius & venerabilius.*

¶ Ex hoc autem honore senioribus omnium gentium consensu impendi solito fortè manauit, vt antiquius id dicamus, non solùm quod vetustius est, sed & quod potius ac venerabilius & melius est, vtcùm Iurisconsultus noster Paulus scribit in l. postliminium. §. filius. ff. de capti. & postli. reuer. Disciplina castrorum antiquior fuit parentibus Romanis, quàm charitas liberorum, vbi & hoc annotat Budæus. Tullius lib. 1. de Inuentione. Quid hunc tanta Thebanorum gloria, tam claro atque exornato tropheo carius atque antiquius habere conuenit? Et ad Atticum lib. 12. Sanctius & antiquius est hoc mihi, & in libro de Repub. 1. Sed quoniam plurima beneficia continet patria, & est antiquior parens, quàm si quis vt aiunt, caruerit maior ei profectò quàm parenti debetur gratia. & Lucilius lib. 4. Quin potius vitā degat sedatus quietem, quam tu antiquius quàm facere hoc fecisse videatur. quæ duo postrema loca in id citat Nonius Marcellus de dictionum differentiis. Quintilianus lib. 4. Vt in armorum ratione antiquior cauendi, quàm ictum inferendi cura. & alibi sæpissime apud probatissimos autores.

87 *Senectus cur γῆρας. γέρας.*

¶ Sed & hinc quoque fieri potest, vt senectus γῆρας diceretur, tanquam γέρας, quo nomine & illis vocatur honor, & præmium. Id autem à natura profectum docet quod scribitur ab Aeliano lib. 1. de natura animalium, Græcè quidem, sed in hunc sensum, Ex omnibus legibus humanissimam iudico, qua Lycurgus præcipit natu grandibus iuniores cùm vel de sedibus, vel de via decedere debere: tum verò eosdem reuerentia aduersus ætatem, quam vt assequantur omnes expetunt, assurgere oportere. Elephantorum genus à principio hoc idem solo naturæ ductu sine Lycurgi, aut Solonis, aut Zaleuci, Charondæ ve præceptione sanctissimè obseruant. Aetate affectis nimirum iuniores de legitimo cibo cedunt, eosdémque summa & obseruantia colunt, & à periculis seruant. In fossam delapsos iniectis fruticum fascibus subtrahunt, quibus tanquam scalis senectute graues ascendentes liberantur. Cui & tu adde quod dicam infrà, nu. 216. sed quid plura.

88 *Superiora intelligenda si senes moribus & prudentia sint superiores.*

¶ Sed hoc tamen intelligendum est, modò seniores non ætate tantùm, sed & prudentia quoque & moribus sint superiores, ex sententia Salomonis, aut potius Philonis Sapientiæ 4. dicentis, Senectus venerabilis est, non diuturna, neque annorum numero computata. Cani autem sunt sensus hominis, & ætas senectutis vita immaculata. Nam & idem quoque Salomon Ecclesiastes cap. 4. prætulit puerum pauperem & sapientem regi seni & stulto, quod nos alibi ad aliud citauimus, Prouerbiorum c. 16. cùm dixisset, Corona dignitatis senectus, ne de omnium senectute dixisse videretur, addit, quæ in viis iustitiæ reperietur. Cui accedens Philo,

Αἱ πολιαὶ σὺν νῷ γεραρώτεραι, αἱ γὰρ ἄτερ νοῦ
μᾶλλον τῶν πολλῶν εἰσὶν ὄνειδος ἐτῶν.

Id est, ad verbum,

Canicies cum mente honorabiliores. Quæ enim sine mente,
Magis multorum sunt vituperium annorum.

Cicero

Cicero quo loco nuper citauimus, scribit miseram esse senectutem, quæ se oratione defendit. Non enim canos, non rugas repentè autoritatem afferre, sed honestè actam superiorem ætatem. Esaias autem c.65. puerum centum annorum vocat senem, qui moribus est puer: propterea non magis honorandus, quàm si verè puer esset. Cuius etiam rei fit mentio in decretis canonicis in c. Paulus, & in §. quibus ergo. 2. q. 7. Notus est ille versus,

Stultitia est, quæ te non sinit esse senem.

Quem citant glos. & Hostien. in cap. cùm in iuuentute, in verbo, frequentiùs, de præsump. Qui versus partim sumptus est ex Ouidio lib. 1. Fastorum cùm scribit,

Nequitia est, quæ te non sinit esse senem.

Sed vt redeamus, Ecclesiasticus c. 25. inter tria quæ præcipuè odit, senem fatuum reponit. Ambrosius in Lucam c. 1. Iuxta (ait) animæ & corporis numerantur ætates, nō pro ratione temporis, sed pro qualitate virtutis: vt vir perfectus ille dicatur, qui careat errore pueritiæ, & lubricum adolescentis animi maturitate non sentiat. Idem ad Valerianum, Non canicies commendata est annorum, sed morum. Idem in epistola contra Symmachum, Non annorum, inquit, canicies est laudanda, sed morum. Et Chrysostomus in epistolam Pauli ad Hebræos, Sermo. septimo, Canicies tūc est venerabilis, quando ea gerit quæ caniciem decent. Cùm verò iuueniliter senex conuersatur, plus iuuenibus ridiculus erit. Gregorius quoque lib. 30. Moralium, Iuuenes dici solent, qui nulla consilij grauitate deprimuntur. Senes verò non eos sacra scriptura vocare consueuit, qui sola temporum quantitate, sed qui morum grauitate maturi sunt. Indi ætati senum nullam prerogatiuam tribuunt, nisi prudentia excellant. testis Strabo libro decimoquinto.

Prudētia maior præsumitur in senibus.

29 ¶VERVM ET SECVNDO in dubio præsumendū est, prudentiam atque sapientiam, & in vniuersum animi virtutes virésq; cum ætate crescere: vt quò quisq; senior est, eò præsumatur prudētior, & animi virtutibus superior, vel testimonio antiquissimi illius scriptoris Iob c. 12. dicētis, In antiquis est sapiētia, & in multo tēpore prudentia. quē citant Imo. & alex. in l. Gallus, in prin. ff. de libe. & posthu. Et rursum idē Iob 32. c. Annorū (inquit) multitudo docet sapientiā. Et Ecclesiasticus c. 25. Quàm speciosa veteranis sapiētia, & gloriosus intellectus. Preterea & de Christo legitur Lucæ 2. quòd proficiebat sapiētia & ætate. In quam sententiā Homerus lib. Odysseæ 2. inducit Telemachū, dum Antinoum cæterósque procos alloqueretur, hæc dicentē,

ἐγὼ δ᾽ ἔτι νήπιος ἦα,
νῦν δ᾽ ὅτε δὴ μέγας εἰμί, καὶ ἄλλων μῦθον ἀκούων
πυνθάνομαι. καὶ δή μοι ἀέξεται ἔνδοθι θυμός. Id est ad verbum,

Ego autem adhuc paruus eram,
Nunc autem quando iam magnus sum, & aliorum verborum audiens
Sapio, & iam mihi augetur intus animus.

Cui adstipulatur & illud Euripidis in Andromacha,

πολλῶν νέων γὰρ καὶ γέρων, δύσψυχος, ἢ κρείσσων. Id est,
Gnauus senex & iuuenibus compluribus præstat.

Et vt scribit è nostris Bald. in cap. 1. in princ. per illum text. extrà de renun. Pluris valet vmbra senis, quàm arma iuuenis. Plautus autem in Trinummo. Sapientiæ (inquit) ætas condimentum est. Sapiens ætati cibus est. Themistocles cùm expletis 107. annis se mori cerneret, dixisse fertur, vt retulit Hieronymus ad Nepotianum de vita clericorum, se dolere quòd tunc egrederetur è vita, quando sapere cœpisset. Idem Hieronymus in eodem loco, Omnes (inquit) penè virtutes corporis mutantur in senibus: & crescente sola sapientia, decrescunt cæteræ virtutes. Et paulò pòst, Senectus ætate fit doctior, vsu tritior, processu temporis sapientior. Socratis est sentētia ab Alcibiade in Platonis Symposio relata, ἡ τοι τῆς διανοίας ὄψις ἄρχεται ὀξὺ βλέπειν, ὅταν ἡ τῶν ὀμμάτων τῆς ἀκμῆς λήγειν ἐπιχειρῇ. Id est, tunc mentis oculus acutè incipit cernere, cùm primùm corporis oculus deflorescit. Tullius lib. de senectute, Temeritas est florescentis ætatis, prudentia senectutis. Quintilianus auus declama. 317. Itaque Hercule militem legimus robustum, legimus iuuenem, Imperatorem facimus senē.

Ita legitur apud Plat. Sed corruptus locus: legendùm que λήγει ἐπιχειρῇ

In illis enim vis corporum & manus sola spectatur, in his consilium gratiæ, quæ bona præcedentis ætatis in locum virium subeunt. Et ne longè testimonia repetamus, text. habemus hoc quoque probantem in c. viduas l. 1. ibi, quæ perfectioris ætatis, & maturioris sapientiæ & consilij existunt, vicesimaseptima quæstione prima, & alibi tex. in c. vlti. 84. dist. enarrans illud Prouerbiorum 20. Dignitas senum canicies, interpretatur caniciem pro sapientia, de qua (inquit) scriptum est (videlicet sapien. 4.) canicies hominum prudentia est.

90 ¶ Aristoteles alicubi scribit vires pollere in iuuenibus, prudentiam in senioribus. vti etiam retulit Bal. in repe. l. 1. col. 4. versi. sed pone robustus. C. vnde vi. Idem lib. circularium quæstionum 30. c. 3. Cur (inquit) seniores ampliùs mente valemus? Quia natura parens & autor omnium instrumẽta duo nobis inseruit, quorum operâ instrumentis extraneis vti valeremus. Manum, inquam, corpori dedit, animæ mentem. Est enim mens quoque rebus à natura nobis impartitis annumerãda, vicem sanè gerens instrumenti. Cæteræ omnes scientiæ artésque nostra opera sunt: mentem ipsam opus esse naturæ fatendum est. Vt inde manu non iam inde ab ortu naturæ vti possimus, sed cùm eam natura absoluit perfecitq́; (procedente nanque ætate manus suum opus maximè efficere potest) Ita etiam mens quæ res naturalis est, non protinus, sed in senectute maximè nobis contingit: atque tunc potissimùm consummatur atque absoluitur, nisi detrimento aliquo lacera læsaq́; sit, quemadmodum cætera quoque opera naturæ. Posterior verò mens quam manuũ facultas accedit: quoniã instrumenta etiã mentis posteriora sunt, quàm manuum instrumenta. Est enim mentis instrumentum scientia: menti nanque vtilis scientia est, vt tibicini tibia. Manuum instrumenta, res pleræque naturales sunt: natura autem ipsa eiusq́; res omnes priores sunt quàm scientia. Quorum autem instrumenta priora sunt, facultates quoque eorum priùs contingere congruum est. his enim crebrò vtentes conficere habitum solemus, & ista sic reciprocantur, vt quam vicem hæc inter se gerunt quorum instrumenta sunt, eandem instrumenta quoque ipsa inter se habeant. hæc Aristoteles. Cui & illud adiicere potes ex magistro ipsius Platone in Timæo, Animã ab initio cùm mortalis corporis vinculis includitur, amentem effici. At postquã nutritionis & augmenti riuus leniùs minúsque fluit, animæq́; circuitus tranquilliore motu iter suum peragunt, processúque temporis sedatiores fiunt, & in figuram naturæ suæ congruam restituuntur: tunc singulorum circulorum directæ cõuersiones eiusdem & alterius naturam probe discernunt, hominemque sic institutum prudentem efficiunt.

Ratio præcedentium ex Aristotele.

91 ¶ Adde & tu aliam quoque rationem crassiorem quidem illam, sed non minùs fortè efficacem: videlicet prudentiam, nisi per multam rerum experiẽtiam, neminem assequi posse. Proinde opus esse & longo tempore, & rerum in vtranque fortunam multipliciũ & variarũ vsu, ac pertractatione. Quod Homerus ille animaduertens Vlyssem suum, sub cuius nomine sapientem virum intelligi voluit, terra mariq́; diutius iactari fecit. Cuius exemplo, longâ experientia & vsu informandum esse sapientem virum præcipit. Ita enim Odysseam inchoat,

Alia ex re ipsa.

Prudentiã nõ nisi per multã rerũ experientiam quæri.

Ἄνδρα μοι ἔννεπε μοῦσα πολύτροπον, ὃς μάλα πολλὰ
πλάγχθη, ἐπεὶ τροίης ἱερὸν πτολίεθρον ἔπερσε,
πολλῶν δ' ἀνθρώπων ἴδεν ἄστεα, καὶ νόον ἔγνω.

Id est, vt Horatius duobus versibus traducit.

Dic mihi Musa virum captæ post tempora Troiæ,
Qui mores hominum multorum vidit & vrbes.

Quod imitatus Maro noster Aeneam suum per diuersa quoque terrarum spacia circunducit. Constat autem quò seniores sumus eò plus habere nos experientiæ & vsus, vt est tex. in c. sciendum. 26. q. 4. Et vt inquit Pan apud Apuleium lib. 5. de Asino aureo, Sum quidem rusticanus & opilio, sed senectutis prolixæ beneficio multis experimentis instructus. Et Homerus, vt ad eum redeamus, circa initia lib. secundi Odysseæ de heroë quodam Aegyptio ita loquitur,

ὃς δ' ἢ γήραϊ κυφὸς ἦν, καὶ μυρία ᾔδη.

Id est,

Id est, Qui iam senecta incuruus erat, & multa rerũ experientia sapiens. Et apud eundem lib. Iliados 19. Vlysses dicit se Achilli non parum sapientia præstare, quoniam senior esset, & plura nosset,

ἐγὼ δέ κε σεῖο νοήματί κεν προβαλοίμην
πολλόν, ἐπεὶ πρότερος γενόμην, καὶ πλείονα οἶδα.

Quæ etiam postrema verba apud eundem eiusdem operis lib. 21. protulit Neptunus Apollinem alloquens. Lib. autem Iliados decimotertio, de Ioue & Neptuno loquens,

ἦ μὰν ἀμφοτέροισιν ὁμὸν γένος, ἠδ' ἴα πάτρη.
ἀλλὰ Ζεὺς πρότερος γεγόνει, καὶ πλείονα ᾔδει. Id est,

Vere quidem vtrisque vnum genus & vna patria,
Sed Iupiter prior generatus erat, ac plura norat.

Euripides quoque in Phœnissis inducit Iocastem auum Eteoclem filium adulescentem in hæc verba alloquentem,

ὦ τέκνον, οὐχ ἅπαντα τῷ γήρᾳ κακὰ
Ἐτεόκλεες πρόσεστιν, ἀλλ' ἡμπειρία
ἔχει τι λέξαι τῶν νέων σοφώτερον. Id est,

O gnate Eteocles cuncta nequaquam mala
Adsunt senectæ: nam per experientiam
Vsúmque rerum haud nihil rudi
Potest iuuenta melius ac prudentius.

Siue mâlis ad verbum,

O fili, non omnia senectuti mala,
Eteocles, adsunt, sed ipsâ experientiâ
Potest aliquid dicere iuuenibus prudentius.

Sed & eiusdem est ea sententia,

τὸ γῆρας ὦ παῖ τῶν νεωτέρων φρενῶν
σοφώτερον πέφυκε, κ' ἀσφαλέστερον.

Senectus ô fili iuuenilibus animis
Sapientior est, atque tutior.

A quo Ouidius potest videri mutuatus fuisse illos versus lib. 6 Meta.

Non omnia grandior ætas
Quæ fugiamus, habet: seris venit vsus ab annis.

Sed & in eandem sententiam est quod Affranius poëta apud Gellium lib. 13. ca. 8. Sapientiam dicit filiam esse vsus. versus ipsius ij sunt,

Vsus me genuit, mater peperit memoria.
Σοφίαν vocant me Graij, vos sapientiam.

Cui subscribens autor allegoriarum in Hesiodum ob id tradit Palladem dici natam ex Iouis vertice, quoniam ab experientia sæpe prudentia oritur: illa vero ex sensibus, quæ in capitis ambitu visuntur. Nam & Isocratis sententia est in epistola ad Iasonis liberos, Experientiam & rerum multarum vsum senes erudire: atque efficere, vt quid expediat, acutiùs quam alij perspicere posse videantur. Et hinc certè fluit maxima pars eorum, quæ ætati tribuimus, & præcipuè quæ proximè dicemus.

92 ¶Ex quo item & illud fit, vt seniores non facilè dolis & artibus decipiantur: nempe propter multam longámque rerum experientiam, quæ eos prudentiores astutiores, callidiores, cautiores reddidit. Hincque Senarius ille prouerbialis,

γέρων ἀλώπηξ οὐχ ἁλίσκεται πάγῃ.
Senex vulpes non prehenditur laqueo.

Senex vulpes non capitur laqueo.

Illique non absimilis apud Laërtium in Heraclide Pontico, ex Dionysio Metathemeno, aut vt alij maluñt, Spintharo,

γέρων πίθηκος οὐχ ἁλίσκεται πάγῃ.
Senex simia non prehenditur laqueo.

Mox tamen subiungitur,

ἁλίσκεται μὲν, μετὰ χρόνον δ' ἁλίσκεται.
Prehenditur tamen, sed post tempus prehenditur.

 ¶IGITVR

93 ¶IGITVR ET TERTIO in consiliis quærendis, causisq; dubiis decidendis antiquiores iunioribus præferuntur cap. de quibus, 20. dist. vbi hæc verba scribuntur, Quod si omnibus his inspectis huius quæstionis qualitas non lucidè inuestigatur, seniores prouinciæ congregate, & eos interrogate. Faciliùs nanque inuenitur quod à pluribus senioribus quæritur. & not. Domi. & Cardi. Alexand. ibi. Ex eóque infert Domi. in dubio standum esse magis op. antiquiorum Doctorum, quàm iuniorum, & Archi. in c. domino sancto. 50. dist. & in c. diffinimus. 18. q. 3. Barb. consi. 23. scripsit propheta, colum. penul. lib. 1. & consi. 20. illud afferam, colum. 3. libro 2. & Ferdi. Loaz. in repet. rub. de iusti. & iure, colum. 10. nume. 78. Et facit quod in simili dicitur in d. c. domino sancto, in fi. 50. distinct. cùm dicitur, quòd illius consilij sententia magis teneatur, cuius antiquior & potior extat autoritas, & est similis text. in cap. hoc ipsum, 33. quæst. 2.

Seniores in cōsiliis præferūtur iunioribus.

94 ¶Homerus enim lib. Iliados 3. cùm de Vcalegone & Antenore loqueretur, eos dicit arte militari ob seniū desuetos, sed in curia ac senatu dicendáq; sententia vtilissimos,

γήραϊ δὴ πολέμοιο πεπαυμένοι, ἀλλ' ἀγορηταὶ
ἐσθλοί.

Idem lib. 4. hæc facit Nestorem dicentem,

Κελεύσω
Βουλῇ καὶ μύθοισι, τὸ γὰρ γέρας ἐστὶ γερόντων. Id est,
Iubeo
Consilio & sermonibus, hoc enim munus est senum.

Sed & lib. 23. grauiter pronunciauit animum iuuenibus esse promptiorem, sed imbecillius consilium,

Οἶσθ' οἷαι νέου ἀνδρὸς ὑπερβασίαι τελέθουσι,
Κραιπνότερος μὲν γάρ τε νόος, λεπτὴ δέ τε μῆτις.

95 ¶Et huc alludens Homerus Latinus per omnia Græci imitator, dandis semper consiliis natu maiores destinat. Nam lib. 5. Aeneid.

Hic vna in multis quæ maxima natu
Virgo tot Priami natorum regia nutrix,
Non Beroë vobis, &c. Et paulò pòst,
Tum senior Nautes, vnum Tritonia Pallas
Quem docuit, multáque insignem reddidit arte,
Hæc responsa dabat.

Quo in loco & Donatus & Seruius istud quod diximus, annotarunt. Nec iniuriâ, quando & bis posteà idem vates de eodem loquens, & ætatem seniorem inculcat,

Talibus accensus dictis senioris amici,

Item,

Consilijs pare quæ nunc pulcherrima Nautes
Dat senior. Et Ouidius lib. 5. Fastorum,
Martis opus iuuenes animosáque bella gerebant,
Et pro Dijs aderant in statione suis
Viribus illa minor nec habendis vtilis armis,
Consilio patriæ sæpe ferebat opem.

Et apud eundem Oenone ad Paridem,

Consului (neque enim modicè terrebar) anúsque,
Longæuósque senes, constitit esse nefas. Et in eadem epistola,
Quid grauis Antenor, Priamus quid suadeat ipse,
Consule, quîs ætas longa magistra fuit. Et Lucretius lib. 3.
Inde vbi robustis adoleuit viribus ætas,
Consilium quoque maius, & auctior est animi vis.

Quibus & concinit illud Claudiani de victoria Stiliconis contra Alaricum,

Primósque suorum
Consultare iubet bellis annísque verendos.

¶Sed

96 ¶Sed & Euripides, vt ad autores Græcos redeamus, in Menalippe apud Stobæum, Ser.114.

Παλαιὸς αἶνος, ἔργα μὲν νεωτέρων,
βουλαὶ δ' ἔχουσι τῶν γεραιτέρων κράτος.
Dictum est vetustum, facta iuuenum, cæterùm
Magis valent consilia natu grandium.
Idem quoque in Bellorophonte apud eundem Stobæum in eodem loco,
Ὦ παῖ, νέων τοι δρᾶν μὲν εὔτονοι χέρες,
γνῶμαι δ' ἀμείνους εἰσὶ τῶν γεραιτέρων.
O fili, iuuenum manus ad agendum robustæ sunt,
Sententiæ autem sunt meliores seniorum.
Quem posteriorem versum nonnulli etiam Menandro tribuunt.
Subdit autem Euripides,
ὁ γὰρ χρόνος δίδαγμα ποικιλώτατον.
Nam tempus multam & variam doctrinam parit.
Id quod etiam pertinet ad ea quæ diximus supra nu.87.incip.adde & tu. Plutarchus quoque in commentario cui titulus est *εἰ πρεσβυτέρῳ πολιτευτέον*, scribit maximè seruari ciuitatem, vbi consilia senum, & iuuenum lanceæ præcellunt. Cicero autem in Catone, Non (inquit) viribus, aut velocitatibus, aut celeritate corporum res magnæ geruntur, sed consilio, autoritate, sententia: quibus non modò orbari, sed etiam augeri senectus solet. quam sententiam citat e nostris Lucas Pen. in l.j. col.2.C.de Consul.lib.12.& Barb.d.consi.23.col.pen.lib.1. Idem in oratione ad Pontifices pro domo sua, Opus (inquit) erat scientia, quam etsi omnes consecuti sunt, tamen certè peritiores vetustas facit.

97 ¶Scribitur 3.Regum 12. Salomonem Regem omnium mortalium sapientissimum seniores quosdam sibi delegisse, quibus suum ipsius regnum gubernaretur. Quorum consilio cùm non acquieuisset Roboam, sed iuniorum potiùs, regnum amisit. de quo nonnihil habetur in c.ecclesia.16.q.1.& per glo.in c.1.84.dist.& Specul.tit.de aduo.§. nunc tractamus, vers.habito igitur. Salomonem autem secutus Lycurgus ille, qui Lacedæmoniis leges scripsit, illud omnium primum instituit, vt octo & viginti seniores Regibus Laconum semper assisterent, vti in eius vita recenset Plutarchus. Nam & vt è nostris scitè prudentérque scripserunt Angel.& Iason in 2.lec.in fi.in d.l.cùm quid. ff.si cert.peta. melius saniúsque est consilium seniorum, quàm iuuenum. allegat Iason text. qui tamen parum facit, in c.ex multa, de voto. Per quem tamen idem quoque voluit ipse Iason in l.gallus, in princip. in 1.lec.colum.13.versi.in tertia parte.ff.de libe.& posthu. vbi & ad hoc allegat illud Hieronymi ad Augustinum, Bos lassus fortiùs figit pedem. quod & citat idem Iason in l.si seruum.§.sequitur.ff.de verb.oblig. Et huc quoque alludens Ezechiel.7.c. Lex peribit à sacerdote, & cõsilium à Senioribus. Scribitur Iudic.c.2. Nabuchodonosor regem vocasse maiores natu, & cum eis habuisse mysterium sui cõsilij. Sed & huc referri potest, quod dicit Bal.in c.1.per illum tex.de renun. quòd plus valet vmbra senis, quàm ensis & arma iuuenis. quod & idem dicit per illum text. ipsemet Bald.in l.senium, in princip.C.qui testa.facc.pos.& Ioan. Plat. qui nullam Bald. mentionem facit in l.vltima.C.qui ætat.se excus.libro decimo, & Barba.d.consilio vicesimotertio. Propiùs tamen ad hoc accedit quod voluerunt Hostien.& Ioan.Andr.in c.1.in versicu.verùm vnctionis, extrà de sacra vncti. quod opinionibus antiquorum deferendum est, per c.literas, de tempo.ordi.& c.literas de restit.spol.

Roboam consilio iuniorum regnũ amisit.

98 ¶Subdunt tamen ipsi Hostiẽ.& Ioan.Andr. vnum non contemnendum, quod & nos obiter dicere voluimus, id procedere, nisi seniores in errore deprehenderentur. Nam tunc reprehendi possunt, per text.ibi, & in lege 1.§.si vsusfructus.ff.ad leg.Falcid.& cap.noli, & cap.negare, & c.neque, decimanona dist. Sicuti etiam no.Barb.in repet. rub.C.qui admit.colum.octaua, & seq.& Iason in l.si seruum.§.sequitur, in vlt.no.ff. de verbo.oblig.& Bolog.in disputatione, vter sit præferendus, doctor an miles, col.9.

Senes errãtes reprehendi possunt.

Nec

Nec propterea fit illis iniuria, per text.in l.potioris C.de offic.rect.prouin.quam ad rem ferè similem annotat gloss.in l.3.§.si quis quasi statuliber, in verbo,possess.ff.de condic.ob cau.

99 *Nec grauatè senes debent sententiæ iuniorũ accedere.*

¶Imò verò non debet senior dedignari sequi sentẽtiam iunioris,per tex.in d.l.si seruum Stichum.§.sequitur,ibi,Celsus adolescens scribit,iunctis seq.ff.de verbo.obliga. quam ibi sequuntur Imo.Alexã.Franc.Are.& Iason.D.autem Augustinus in c.si habes,24.q.3.Senex, ait, à iuuene episcopus tot annorum, à collega nondum anniculo paratus sum doceri.Et scribitur in c.vlt.38.dist.Nullus episcopus propter opprobriũ senectutis : vel nobilitatem generis à paruulis vel minimis, si quid fortè est vtilitatis aut salutis, inquirere negligat. Ideóque Dauid aliâs Ionatha prudentior atque etiam senior, ipsius tamen Ionathæ consiliis libenter acquiescebat, vt licet videre 1.Regum c.20.& alibi sæpe, & annotauit Diuus Ambrosius lib.Officiorũ 1.c.18. Et apud Homerum lib.14.Iliados Agamemnon & Græcorum princeps,& iam ætate maturus nõ dedignatur iunioris potiorem sententiam.Sed existat (inquit) aliquis qui meliorem mea sententiam dicat,seu grandior,seu minor,cum mea bona gratia dicturus.

100 *Iuniores nonnunquã seniores vincunt cõsilio.*

¶Nam vt & idem Homerus apertè ostendit li.Iliados 9.Iuniores interdum seniores vincunt consilio. Inducit enim Nestorem (cuius quò ætas prudentiáque maior erat, eò quoque testimonium certius credibiliúsque etiam fuit) huiusmodi testimonium de Diomede perhibuisse, quòd sicut inter omnes Argiuos reges erat natu minimus, ita quoque consilio maximus. Pindarus quoque Pythiorum ode 4.de Demophilo loquens,

Κεῖνος γὰρ ἐν παισὶ νέος,
Ἐν δὲ βουλαῖς πρέσβυς, ἐγκύρσαις ἑκατονταετεῖ βιοτᾷ.

Quibus significat illum inter pueros iuuenem, in consiliis verò senem peræquè ac si centum annorum esset. Apud Liuium lib.4.ab vrbe cõdita,Ap.Claudius nepos eius qui Decenuir fuerat,iuuenis ac minimus natu, ex Patrum cõsilio optimam omnium sententiam in re admodum perplexa dixit,quam cæteri omnes secuti sunt.

101 *Prudentia ante pilos.*

¶Sunt enim quibus ingenium & rerum prudentia velox ante pilos venit,vt à Persio saty.4.scriptum est.Nam & Papinianus noster quem iuris asylum, & doctrinæ legalis thesaurum vocat Spartianus in Seuero,quiq; fuit vir prudentissimus l.cùm virũ. C.de fideicom.acutissimi ingenij.& meritò ante alios excellens l.cùm acutissimi.C. eo.item summi ingenij.l.cùm Papi.C.de senten.Papinianus,inquam,vir tantus mortuus est annos tantùm natus 37.vt è nostris retulit Soci.in repet.l.cùm auus, col.1.ff. de condi.& demon.Quo tamen autore nescio. Nam Spartianus solus ex paulò antiquioribus,quos tamen hactenus legimus,tum in eo loco quem nuper citauimus,tum quoque in Nigro,& in Caracalla,& in Geta, multa de illo scripsit,præsertim autem de morte ipsius, nihil tamẽ de ætate adscripsit.At Catellianus Cota in suis memorabilibus, quo loco iurisconsultorum ordinem declarat, scribit Romæ inuentam esse ipsius Papiniani vrnam argenteam, cum hac inscriptione, Aemilio Paulo Papiniano Præfecto Prætorio iurisconsulto,qui vixit annos 36.dies 10.menses 3.Et nos certè hanc inscriptionem comperimus inter epigrammata antiquæ vrbis collecta à Iacobo Mazochio Romanæ academiæ bibliopola.

102 *Nerua filius 17. anno publicè de iure respondit.*

¶Et quod magis mirandum est, Nerua filius decimo & septimo anno publicè de iure respondit, Vlpiano teste locupletissimo in l.1.§.initiũ.ff.de postul.quo in loco Angel.tradit Bar.id quoq; ipsum fecisse,& Bald.eius fratrem in decimoquinto anno repetiisse.l.centum Capuæ.ff.de eo quod certo loco, vt intelligas fabulosum esse quod vulgò dicitur Bal.ad legum studium in quadragesimo anno accessisse,eiq; Bar.dixisse, Tardè venisti Balde : hunc autem respondisse, Citiùs recedam Barthole. Subiungit Angel.se anno vicesimo postulasse, & vicesimoquarto doctorem fuisse.At Barto. non sibi tribuit quod Angel.de eo dicit.Nam in l.quidam cùm filium,in fi.ff.de verb. oblig.

obl. dicit se anno vicesimo publicè repetẽdo & disputãdo de iure respondisse, & anno vicesimoprimo Doctoratum assecutum fuisse. Pau. Cast. in l. ante, quæ est pe. C. quorum appellati. non recip. tradit Specul. diuinum illud opus, quod Speculum vocant, vnde ei Speculatoris appellatio data est, in iuuentute fecisse. Ipse autem Speculator titu. de appel. §. breuiter, versicu. sed iuxta, asserit se tum cùm ea scriberet, ætatis esse 34. annorum.

103 ¶ Sed vt redeamus ad antiquiores illos, Celsus ille nostrorum iurisconsultorum non infimus, sæpius à cæteris adolescens appellatur, quòd scilicet ea ętate ius ciuile fuisset interpretatus. nam & inter plurima alia loca ita vocatur in d. l. si seruum. §. sequitur. ff. de verbo. oblig. vbi Iulianus & Paulus eum sequuti sunt. Ex quo Imo. & Fran. Are. no. vt suprà, diximus quòd doctor antiquus debet sequi iuniorem bene sentientem, & allegat ipse Are. d. c. si habes 24. q. 3. Cornelius Tacitus in lib. de oratoribus scribit L. Crassum decimonono ætatis anno Caium Carbonẽ accusasse: Cæsarem vno & vicesimo Dolabellam: Asinium Pollionem altero & vicesimo Catonem, Caluum non multò ætate antecedentem, Vatinium. Et iis quidem orationibus quas dicit cum admiratione legi. Tullius admodum iuuenis Sextum Roscium fœliciter defendit, cuius orationem & omnes quoq; admirantur. Augustus Cæsar, vt prodidit Suetonius, duodecimum annum agens, auiam Iuliam defunctam pro concione laudauit.

Celsus adolescens.

104 ¶ Eupolis ille Atheniẽsis priscæ comędiæ poëta celeberrimus septemdecim natus annos totidem comœdias agẽdas populo exhibuit, septiésque vicit, vt tradit Suidas. Plinius Secundus 14. annos natus comœdiam Græcam composuit, vt ipse scribit lib. 7. epistolarum ad Pontium. Idem adolescentulus dicere in foro cœpit, vt & ipse testatur lib. 1. eiusdem operis ad Suetonium. Alibi in eodem lib. ad Capitonem dicit eum fuisse ętatis vndeuicesimo anno, cùm in foro cœpit dicere. Sed & idem lib. 9. ad Quadratum, scriptum reliquit, quòd cùm Veiento senex causidicus videret se ab ipso Plinio superari, Homerico illo versu questus est,

ὦ γέρον ἦ μάλα δή σε νέοι τείρουσι μαχηταί.

O senex sanè multùm iam te iuuenes premunt milites.

Quem etiam versum, vt obiter dicam, tradit Sosomenes scriptor historiæ ecclesiasticæ apud Cassiodorum Tripartitæ Historiæ lib. 1. c. 8. vatem. aut vt ipse loquitur dæmonem Apollinem vsurpasse, cùm responsum daret Licinio consulenti, quod aduersus Constantium parabat. Verba autem sunt Diomedis ad Nestorem libro octauo Iliados. Seuerus Imperator cuius rescripta sæpe à nostris Iurisconsultis citantur, decimooctauo anno publicè declamauit, vt tradit Spartianus in vita illius. Andreas Alciatus in prœmio libri sexti Paradoxorum, scribit in patriæ suæ monumento C. Valerium Petronianum, qui annos tres & viginti natus diuina humanaq; iura callue rit, nihilominus medicinã, polititiámque professus, legationéque vrbica & peregrina quinquies defunctus. quapropter Græca appellatione δὐδρομος dictus, quòd breui multa percurrisset. Séque inibi dicit Alciatus cùm illud opus Paradoxorũ (admirandum certè mihi semper visum) æderet, fuisse eius ætatis, vt vix veniam ætatis impetrare potuisset. quod peræquè est ac si dixisset se nonduum ætatem 20. ann. attigisse, vt docet l. 2. C. de his qui veni. æta. impe. Et hìc quoque vide quæ scribam infrà, num. 173. illud autem non ignotum, & multis seq.

Eupolis 17. annorum totidẽ comœdias exhibuit.

105 ¶ QVARTO maior est seniorum autoritas, per text. in §. illud etiam, in princip. vetustatis autoritas, in authen. de appel. & intra quæ tempo. & ibi gloss. in verbo, autoritatis, dicit ea verba esse notanda pro antiquitate. & ad idem text. in cap. domino sancto. 50. distin. & in §. illud, in princip. 2. quæst. 6. Et scribit Cicero de Senectute, res magnas geri consilio, autoritate, sententia, quibus senectus augeri solet. Et alibi in eodem lib. superiorem ætatem fructus extremos præbere autoritati. Sed & alibi eodem in lib. Habet senectus honorata præsertim tantam autoritatem, vt ea pluris sit, quàm omnes adolescentiæ voluptates. Et paulò antè de Valerio Coruino loquens, dicit extremam ipsius ætatem in hoc beatiorem fuisse, quàm mediam, quòd autorita-

Seniorum autoritas.

tis plus habebat, laboris minus. Apicem autem senectutis esse autoritatem. quam sententiam retulit ex nostris Cepola in tracta. de impe. mili. delig. in materia antiquitatis, ea tamen iura non allegat. Sed & idem Cicero in Topicis, Autoritatem (inquit) aut natura, aut tempus affert. Et posteà ætatem ponit in his quæ tempore autoritatẽ afferunt. Et idem in Oratore, Habet (inquit) vt in ætatibus autoritatem senectus: sic & in exemplis antiquitas. Et in lib. de Partitio. orator. Vterque, inquit, ad augendum habeat exemplorum aut recentium quò notiora sint, aut veterum quò plus autoritatis habeant, copiam. Sed & ex eiusdem sententia in oratione, quam habuit ad Pontifices pro domo sua, Auget ętas dignitatem. Quintilianus lib. 12. cap. 4. Senibus, inquit, autoritas maior est, quòd plura nosse & vidisse creduntur. quod Homerus frequentissimè testatur. Et diuus ille Basilius non tantùm cognomẽto, sed & virtutibus & eruditione Magnus in institutione vitæ religiosorum, censet collegio ipsorum religiosorum principem institui vita & moribus & ætate grauem, cùm in vita antiquitas, & senilis autoritas sit longè venerabilior. Diodorus autem Siculus libro Bibliothecæ decimoseptimo scribit apud Spartanos, in omnibus quæ gerenda essent præcipuã fuisse senectuti autoritatem.

106 *Authoritatis seniorũ exempla.*

¶Sed ecce tibi ex multis exempla aliquot senilis autoritatis proferam. Solon Atheniensium legislator cùm ex eo aliquando Pisistratus quæreret, qua tandem spe fretus sibi tam audacter obsisteret: Senectute, respondit. autor Tullius in eo lib. quem nuper citauimus de Senectute, & Plutarchus in li. an seni sit gerẽda respublica, & Laërtius, qui id fusiùs describit. Marcus Castricius dum Placentiæ magistratum gereret, Cn. Carbone Consule iubente decretum fieri quo sibi obsides à Placentinis darẽtur, nec summo eius imperio obtemperauit, nec maximis viribus cessit. Atque etiam dicenti multos se gladios habere, respõdit, & ego annos. Aulus quoque Cesclius, vir iuris ciuilis scientia clarus, cùm multa de temporibus Cæsaris liberiùs loqueretur, amiciq; ne id faceret, monerent: duas res quæ hominibus amarissimæ videntur magnam sibi licentiam præbere respondit, Senectutem & orbitatem. Horum testis Valerius *lib. 6.* c. 2. quo de liberè dictis disserit. Apud Liuium lib. 5. 2. belli Macedonici, cùm Aetolorum maxima pars, ne admittendos quidem in consilium Romanos censerent, principum seniores autoritate obtinuere, vt daretur iis consilium. Et lib. 8. eiusdem belli, autoritas seniorum voluit vt Cn. Manlio triumphus decerneretur.

107 *Vetustas vim probationis habet.* *Fama antiqua probat dominium.*

¶TANTA est autem vetustatis autoritas, & id pro QVINTO erit, vt ea vicem probationis obtineat, vel teste Ouidio lib. 4. Fastorum,

Pro magno teste vetustas
Creditur.

Et lib. 1. meta.

Saxa (quis hoc credat? nisi sit pro teste vetustas)
Ponere duritiam cœpere.

Nam & hinc fama antiqua plenè probat dominium, si credimus glo. in l. atqui natura. §. cùm me absente. ff. de nego. gest. & ibi Angel. qui eam dicit sing. & ita se obtinuisse, & idem Angel. in l. Titius. ff. quib. mod. pign. vel hyp. sol. & in l. quidam in suo. ff. de condi. instit. & ibi quoque Nicol. Neap. qui dicit aliam gloss. esse similem in l. litibus C. de agri. & censi. lib. 11. Ex quo Bal. in c. 1. §. vasallus ad fi. titu. si de feud. fuer. contr. inter do. & ag. dicit huiusmodi famam inducere præsumptionem iuris. Et consil. 89. dominus Thomas colũ. 2. versi. tertiò præmittendum, lib. 1. eam habere vim notorij, cum aliis multis concord. à me latè congestis in Consuet. Picta. tit. de præscriptione. §. 1. Hincq; Solon autoritate antiqui poëtæ Homeri ex libro 2. Iliados in Catalago, probauit Salaminam à primordio iuris Atheniensium fuisse, contra quam Megarenses contendebant,

Αἴας δ᾽ ἐκ σαλαμῖνος ἄγεν δυοκαίδεκα νῆας·
Στῆσε δ᾽ ἄγων, ἵν᾽ ἀθηναίων ἵσταντο φάλαγγες.

Verba enunciatiua antiqua plenè probant confinia.

Vt scriptũ reliquere Strabo lib. 8. Geographiæ, vbi dicit nonnullos id fecisse Pisistratum putasse, & Plutarchus & Diogenes Laërtius vterque in vita Solonis. Et hinc

quoque

quoque, quòd verba enunciatiua antiqua plenè probant confinia, & cætera huiusmodi, Bal. Alber. Saly. & recentiores in l. cùm aliquis. C. de iure delib. Bal. consi. 112. quæritur qui intelligantur, col. vlt. lib. 1. Anto. in c. cùm olim, de censib. & in c. vlti. de succes. ab intest. cum aliis quoque multis concord. à me collectis in d. §. 1. de præscrip. vbi & alia multa similia videbis.

108 ¶SEXTO non debent senes in ius vocari sine venia, vt voluit glo. ordi. in l. generaliter. ff. de in ius vocan. per illum text. quo cauetur eas personas quibus reuerentia præstanda est, non esse in ius vocandas sine iussu prætoris. & hoc quoque allegatur è multis voluisse Specu. tit. de actore, versi. sed nunquid edictum, vbi tamen mihi videtur voluisse contrarium. Tamen cum ad id citat & sequitur, nulla facta mentione illius glo. Ferd. Loaz. in d. rub. de iustitia & iure, col. 9. nu. 83.

Senes in ius vocari non debent sine venia.

109 ¶SEPTIMO senes gaudent priuilegio. l. ad egregias personas. ff. de iureiur. vt voluit gloss. in ea ipsa l. per tex. in §. hinc nobis, in Authen. de hære. & falci. & sequuntur omnes in d. l. ad egregias, inter quos Angel. dicit hoc non seruari de consuetudine. sequitur item Anto. in c. quoniam frequenter, in princ. vt lit. non contest. vbi dicit quòd in hoc casu intelliguntur senes qui attigerunt 72. annum, & de hoc est bonus text. in c. si qui testium. & ibi gloss. & Doct. extrà de testibus: quem & ad hoc ponderat Barb. d. consi. 20. col. 3. lib. 2.

Senes priuilegiis egregiarũ personarum gaudent.

110 ¶OCTAVO quò quis senior est, eò prior inscribi debet, cùm multorum nomina inscribuntur, text. est in l. 1. in princ. ff. de alb. inscrib. qui licèt loquatur de ordinis antiquitate, non ætatis, & ita etiam debeat intelligi, & similia iura per glo. ordi. in c. vlti. in verbo, antiquiores, & ibi Domi. in fi. princip. de consuetud. lib. 6. & est bonus text. in cap. 1. vbi Panormi. post alios ad hoc not. de paroch. facit tamen in arg. quòd si eodem tempore fuerint aliqui recepti, ita vt nullus eorum possit dici aliis antiquior ordine: Certè antiquior ætate debet cæteros præcedere. quod expressè voluit Barto. in l. 1. ff. de obseq. à liber. præst. & in l. 2. §. prius, colum. 2. versic. circa secundum ff. de vulg. & pupilla. Id quod dictum & intellectũ volumus in cæteris articulis, in quibus reperimus antiquiores ordine cæteros præcedere. Et vide infrà nume. 115. decimotertio, qui antiquior est, & iterum nume. 124. sed & hoc secundo, & 3. seq. & in 60. quæst. nume. 7. & id propè.

Seniorum nomina prius inscribi debent.

111 ¶NONO simile est quod & seniores ante alios debent subscribere instrumentis, consiliis, & aliis huiusmodi, sicuti no. glo. in c. statuimus. 61. dist. Inno. Hostien. & alij in c. 1. de maio. & obedi. Henri. in cap. statuimus, eo. tit. Ro. in repe. l. si verò. §. de viro, in 53. fal. versic. nonò defertur. ff. sol. mat. Cuius ratio est, quia qui dignior, est, is quoque prior debet subscribere, per tex. in §. notandum. 17. dist. & voluit glos. in cap. cùm olim, extrà de cõsue. Sed iam suprà probatum est, & ampliùs posteà probabimus, quò quisque senior est, eò quoque esse digniorem.

Seniores priùs debẽt subscribere.

112 ¶DECIMO seniores in dicendis sententiis præferũtur, vt videlicet priores & ante cæteros loquantur, & respondeant, per text. in d. l. 1. §. in sententiis. ff. de alb. scrib. & in l. 2. ibi, decernendi loquendiq; facultas antiquior. C. de Præfect. Prçto. lib. 12. & voluit glo. in l. 1. in verbo, anteire. C. de Consul. eo. lib. 12. & in dicto c. statuimus. 61. dist. & Inno. in d. c. 1. in princip. & ibi Bald. Panormi. & alij, de maio. & obedien. Iaco. Bel. in §. ordinationem, in Authen. de mona. & Bal. in l. obseruare. §. antequam verò, ad fi. ff. de offic. Procon. qui & ad hoc citat illud Ecclesiastici 32. Loquere maior natu, decet enim te primum verbum. Quod & citat idem Bald. in dicto c. 1. de maio. & obed. & in c. 1. in verbo, prius, tit. de cont. feu. apud par. termi. & Lucas Pen. in rub. C. de legati colum. 11. versicu. 3. lib. 10. Rom. singu. 81. qui debeat primò loqui. vbi per hoc dicit quòd in dandis consiliis debet senior priùs loqui. & ad hoc dicit sing. text. in cap. 1. titu. de contro. feu. inter pa. & eccle. credo quod voluit allegare d. ca. 1. de contr. feud. apud par. ter. & Cepol. in d. tract. de Imper. mili. delig. in 33. & iterum in 38. priuilegio

Seniores in dicendis sententiis præferũdi.

antiquitatis. Illic enim plurima scribit antiquitatis priuilegia, quæ sæpè conculcat & repetit, vt quæ in duo vel tria diuidit, eadem plerunque sunt. Idem quoque, vt redeamus, voluit ex recentioribus Iason in l. cùm quid, in 2. lec. 2. colum. vlti. ff. si cer. peta. & d. consi. 192. col. 2. versi. item in Ecclesiastico.

113 ¶ Propterea Homerus lib. 2. Odysseæ Aegyptium illum Heronē senem, de quo suprà locuti sumus, primo loco loquentem facit,

τοῖσι δ' ἔπειθ' ἥρως αἰγύπτιος ἦρχ' ἀγορεύειν,
ὃς δὴ γήραϊ κυφὸς ἔην, καὶ μυρία ᾔδη.

Id est, ad verbum,

Inter hos deinde Heros Aegyptius cœpit concionari,
Qui iam senectute incuruus erat, & multa sciebat.

Senatores ætate maximi priores sententiam dicebãt.

Tradit Dionysius Halicarnassæus tum lib. 7. Antiquitatum Romanarum in duobus locis, tum quoque lib. 11. ex more Romanis fuisse, vt Senatores æuo maximi primo loco sententiam dicerent: Deinde qui media ætate erant: postremò iuuenes. quod & scribit Tullius in Catone, Multa sunt in nostro collegio præclara, sed hoc de quo agimus in primis, quod vt quisque ætate antecellit, ita sententiæ principatum tenet. Demosthenes in oratione περὶ λεπτίνου tradit Aphepsioni ὡς πρεσβυτέρῳ vt seniori concessam fuisse πρωτολογίαν, id est, primas loquendi partes, quod & interpres illius annotauit. Huius quoque ratio est, quia dignior priùs cæteris loqui debet, vt voluit glo. in c. bene, in verbo, Mediolanensis 96. dist. & est tex. in d. c. 1. vbi hoc no. Bald. qui ad hoc citat illud Ecclesiastici. Aluar. Cardi. Alex. & alij recentiores titu. de contro. feud. apud par. ter.

114 *Seniorésne an iuniores aduocati priùs loqui debent.*

¶ Verùm Specul. in titu. de aduoc. §. iam videndum est, vers. iuniores. dicit, quòd licèt aliàs seniores debeant priùs loqui, tamen cùm plures adsunt aduocati defendendæ causæ, debent iuniores primo loco proponere, & seniores vltimo, vt eorum speciosas (inquit) ac efficaces rationes meliùs iudex memoriæ commendet. Nam quæ vltimò audiuntur, meliùs memoriæ commendantur, per tex. in c. liquidò, de conse. dist. 2. vbi glo. & post eam Specu. vbi suprà, citant Tullium, qui in Rhetoricis scribit validiora argumenta in fine esse reseruãda. Et ille certè, si is est, in lib. 3. Rhetoricorum ad Herennium, Quoniam (inquit) nuperrimè dictum facilè memoriæ mandatur, vtile est cùm dicere desinamus, recentem aliquam relinquere in animis auditorum bene firmam argumentationem. Sed & idem Tullius in lib. 2. de oratore scribit ea quæ excellunt esse seruãda ad perorandum. Cuius etiã sententiæ fuit & Celsus, & ab eo Quintilianus lib. 5. titu. de vsu argumentorum, & rursum lib. 7. cap. 1. Et ipse Specul. titu. de disputatione. §. post hæc, in fi. Propterea peritiores, vt subdit Spec. in d. versi. iuniores, vltimò surgentes meliùs defendent proposita, & plenius respondebunt obiectis. Sed & hoc obseruant Rotæ auditores, vt iuniores priùs consultent, vt refert Rom. d. sing. 81. Et hoc quoque aduocati Parlamenti Parisiensis imitantur in suis consultationibus, vt etiam refert Nicol. Lyren. qui & id dicit obseruandum, in Exod. ca. 23. Et Doctores Veronenses, vt etiam retulit Cepol. vbi suprà in 23. priuilegio antiquitatis. Et de hoc quoque disputat Matth. Afflic. in decis. Neapo. omnium 1. vbi & hanc postremam sentētiam sequitur. Quanquam Theodorus tragœdiarum actor, neminem vnquam vel vilem histrionem ante se agere permisit, quòd eis quæ prima audiũtur spectatores faciliùs concilientur, vt retulit Aristoteles lib. 7. Politicorum c. 17. eodemq; vltimo, vbi & illud subdit, idem vsu euenire & in hominum & rerum consuetudine, prima quæque charissima esse, & delectabiliora. Tullius lib. 10. epist. fami. epist. 12. Eo autem, inquit, die magna mihi fuit pro tua dignitate cōtentio cum Seruilio, qui cùm gratia effecisset, vt sua sententia prima pronunciaretur, &c. Quæ & tu addes ad ea quæ diximus suprà nu. 37. qui mos, & multis seq.

115 *Seniores primo loco sedere debent.*

¶ Vndecimò seniores primo loco sedere debēt. l. 2. ibi, sit igitur sedes prior antè prouectis, &c. C. de Præfec. Præto. lib. 12. & in l. 1. C. de Præpo. sacr. cub. eod. lib. 12. & in l. vlti. & ibi Barto. & Lucas Pen. C. de tyro. eod. lib. 12. & in l. vnicuique. C. de Proxi. sacro.

cro.scri.lib.12.& in c.placuit.18.dist.& not.glo.in dicto cap.statuimus.61.dist.cùm dicit,quòd seniores in sessione debent iunioribus præferri,quod & voluit glos.in c.statuimus,& ibi Henri.de maior.& obedi.Inno.& Host.& alij in c.1.eod.titu. Bald.qui loquitur de antiquioribus clericis & doctoribus,in cap.cùm olim,de consuetu.Rom. in repet.d.§.de viro in 53.fal.& Francis.Aret.consil.23.incip.in præsenti, in 3.dubio. Matth.Afflic.deci.Neapo.1.in fi.Et bene facit quod scribit Bart.in l.1.ff.de obseq.à liber.præstan.quòd si eodem tempore duo doctoratus insignia ac dignitatem sunt cõsecuti,is debet præcedere,qui ætate est grãdior.Et quòd primogenitus primo loco sedere debeat:& cæteri secundùm ætatem,probat illud Genes.43.ad fi.vbi ita scribitur, Sederunt corã eo primogenitus iuxta primogenita sua, & minimus iuxta ætatẽ suã.

116 ¶Hoc intellige quod de primo loco diximus,cùm primus locus dignior est & honoratior.Nam satis constat ex mente esse & d.iurium, & doct.locum digniorem deberi senioribus,quisquis is sit,siue primus,siue secundus,siue postremus. Est enim eius rei varia diuersáque gentium consuetudo:cùm apud plerosq; videamus medium locum fuisse honoratiorem. Homerus enim lib.Iliados postremo, Senem, vt ipse appellat, Priamum collocat medium inter liberos,

Aut honoratiore quisquis is sit.

Medius locus apud quosdam honoratior.

ὁ δ' ἐν μέσσοισι γεραιὸς
ἐντυπὰς ἐν χλαίνῃ κεκαλυμμένος.

Et à Virgilio Homeri imitatore dictum est lib.1.Aeneid.

Auleis iam se regina superbis
Aureâ composuit sponda,mediámque locauit.

Quo loco Donatus & Seruius annotant eum locum apud veteres fuisse potiorem, citantq; illud Salustij in historia Romana,quæ temporum iniuria periit.Igitur discubuere(inquit)Sertorius inferior, in medio super eum T.Fabius Hispaniẽsis Senator: ex proscriptis in summo Antonius.Hactenus ille, qui ita Sertorij conuiuium describit,vt ipsum quia dominus cõuiuij erat,collocarit in vno loco, Senatorem autem in medio.Et infrà,Scriba Sertorij Versius,& alter Scriba Mecœnas in imo:medius inter Tarquinium & Deacium Perpenna.Et idem Virgilius lib.5.de Aenea loquens,

Ille è concilio multis cum millibus ibat
Ad tumulum magna medius comitante caterua.

Et rursus in eodem lib.de eodem Aenea,

Quò se multis cum millibus Heros,
Concessu medium tulit.

Et lib.6.

Musæum ante omnes medium, nam plurima turba
Hunc habet,atque humeris extantem suspicit altis.

Et lib.7.de Latino rege loquens,

Ille intra tecta vocari
Imperat,& solio medius consedit auito.

Et libro decimo loquens de Ioue,

Solio tum Iuppiter aureo
Surgit,cœlicolæ medium quem ad limina ducunt.

Et libro vndecimo de Latino item rege loquens,

Sedet in medijs rex maximus æuo.

Quem & secutus Ouidius in Fastis priuatim loquens de loco seniorum lib.5.

Et medius iuuenum non indignantibus ipsis
Ibat,& interior,si comes vnus erat.

117 ¶Suetonius de Tiberio loquens, Medius (inquit) inter duos consules cum Augusto simul sedit.Idem de Claudio c.24. De maiore negotio acturus in curia medius inter Consulum sellas tribunitio subsellio sedebat. Salustius in Iugurtha scribit Hiempsalem dextra ad Adherbalem assedisse, ne medius ex tribus, quod apud Numidas honori ducitur, Iugurtha foret.quod & retulit è nostris Lucas Pen.in d.l.2.C.de Præfect.Prætor.lib.12.Xenophon tradit Cyrum solitum fuisse mediũ inter amicos ho-

noratos discumbere. Extat apud Spartianum locus Adriani Imperatoris dignus memoratu, Qui cùm seruum suum inter duos Senatores medium ambulare vidisset, misit qui ei colaphum daret,& diceret,noli inter eos ambulare, quorum potes adhuc esse seruus. Ex Niceno concilio sedere in medio presbyterorum non licet diacono, cùm multò sit inferior.c.peruenit 93.distinc.Legitur autem Lucæ 2.Inuentum Iesum in medio doctorum.Sed & Danielis 13.scriptum est, Veni & sede in medio nostrûm, & indica nobis,quia tibi dedit honorem senectutis.

118 *Seniores priores debent incedere.*

¶DVODECIMO, vt primo loco debent seniores sedere, ita quoque in eundo debent cæteros præcedere,vt voluit gloss.in d.l.1.in verbo,anteire.C.de Consuli.lib. 12.Quod intellige secundùm ea quæ diximus in præcedenti capite. Nam si ex more sit dignius vltimum vel medium cum cæteris ambulare, & eum quoque locum antiquiorem nancisci debere.

119 *Senior collegij collegium conuocat.*

¶DECIMOTERTIO qui antiquior est ex collegio, si præses desit, is poterit conuocare collegium,secundùm Inno.quem sequuntur Hosti.Ioan.And.Bald.Anto. Imo.Panor.& recentiores in dicto cap.1.de maio.& obedi.sequitur etiam Bar.in l.j.ff. de alb.scrib.& in l.2.in 2.no.& ibi Ioan.Plat.in princip.C.de Decur.lib.10. Bald.& Floria.in l.vlt.ff.de fide instru.idem Bald.in rub.C.pro socio.colum.1.vti à multis citatur,sed ibi loquitur de digniore.& idem Bald.in c.quoniam contra, col.antep.ver. quid si iudex,extrà de proba.& in c.imperialem.§.præterea,col.vlt.titu.de prohi.feu. alie.per Fed.& in tit.de pact.constan.in verbo,in nomine Christi.Ange.consi.45.vacante,col.2.Anto.in c.cùm nobis olim, col.6.& ibi Doct.col.6.& Panor.col.antepe. de elect.Imol.in l.1.§.fuit quæsitum.ff.ad Trebel.& in c.cùm omnes, col.vlt.& ibi latè Fely.col.item pen.versi.sed dubium est,de constit.Card.Flo.post Lapum in c.licèt.de elec.& in clem.1.§.abbate,in fi.Panor.in c.auditis,col.2.versi.nota 3.de elec.& in c.cū caussa,col.1.versi.quia canonici,de offi.deleg.& in c.quæ sunt,de his quæ fiunt à maio.par.capi.Rom.in repe.l.si verò.§.de viro,in 53.fal.versi.quartò probatur.ff sol.ma. Pet.de Monte in sua monarchia,col.11.Barb.qui dicit sing.in cle.causam,col.17.vers. quid si appellatio,de elec.& d.consil.21.col.pen.lib.1.& d.consi.20.col.3.lib.2.& inter consi.Fran.Curt.senioris,consi.67.sapienter optimus, col.16.versi.itē licèt regimen. Iason in l.cùm quid,in 2.lec.col.pen.ff.si cer.pet.& consi.192.exorta est,col.2.versicu. item conuocatio,lib.2.Alciatus in lib.1.de verb.sig.char.12.

120 *Contra prædicta.*

¶Verùm idem Inno.in c.2.de oper.no.nunci.videtur velle,quòd in hoc casu,cùm videlicet absit præses collegij,debet maior pars cōgregare minorem, sequuntur ibi Io. And.colum.2.& Panor,in fi.& id quoque voluit Bar.sibi contrarius in l.omnes populi,col.6.versi.quæro secundò principaliter.ff.de iustitu.& iur.& Lap.allegatione 131. cuius est initium,nunquid maior.Calde.consi.10.si vniuersitas,titu.de iur.pat.& Panormi.sibi quoque contrarius,in cap.in causis,columna quarta, versi.& nota de notabili quæstione,de elect.

121 *Cōcordia opi.*

¶Sed pro concordia Fely.in dicto cap.cùm omnes,colum.vlti.extrà de constit.dicit esse assumenda verba Pet.Anc.in repet.c.1.char.15.versi.20.quæro,eod.titu.vt videlicet prima op.procedat in collegiis Ecclesiasticis, in quibus antiquior,si desit præses, poterit congregare & conuocare collegium.Secunda autem op.procedat in vniuersitate seculari,in qua deficiente magistratu,de quo in l.2.C.de colla.fund.pat.lib.12. debent conuenire duæ partes, quæ aliam cōuocent.quam etiam distinctionem sequitur Ludo.Bol.in repe.Auten.habita,char.antepe.versi.sed quid si vocat.C.ne fili pro pat. Sed vt dicam quod sentio, nihil omnino video esse discriminis inter collegium ecclesiasticum, & seculare, quantùm ad eam rem pertinet. Ideo cogita vtra op.sit verior,& an alia ratione poteris eos concordare.

122 *Seniores in le*

¶DECIMOQVARTO in legationibus sunt prēferēdi seniores,vt scilicet seniores potiùs mittātur legati , quā iuniores,vt voluit Lucas Pen.in rub.de leg.col.4. versi.

verſ.octauò,li.10.vbi ad hoc multa allegat, inter cætera illud Saluſt.in Iugurtha, Legantur tamen in Africã maiores natu,nobiles,amplis honoribus vſi. quod & in eam rem aduocat Cæpol.in d.tracta.de imper.mili.delig.in vlt.priuil.antiquitatis.Et huc quoq; quadrat quod ſcribit Liuius 3.decad.lib.1.Romanos nuntiato bello Punico in Africam miſiſſe legatos maiores natu,Q.Fabium,M.Liuium,L.Aemilium, & alios. Et quod ſcribitur 2.Machab.6.Antiochum regem ad Iudæos legatum miſiſſe ſenem quendam Antiochenũ,qui Iudæos ad ſuam ipſius legem transferret. Quódq; multis antè ſæculis Abrahã ſeruum ſeniorẽ domus ſuæ, qui præerat omnibus quæ habebat, mittit in Meſopotamiã veluti legatũ, qui ſcilicet nuptias Iſaac filij tractaret, vt ſcribitur Gene.c.24.& Balach Rex Moab ſeniores legatos miſit ad Balaam qui eum accerſerent maledictur ũ populo Iſraëlitico,Nume.22.Et apud Dionyſium Halicarnaſſeum li.3.Originum,Etruſci ad Tarquiniũ legatos miſerunt æuo maximos ex quaq; vrbe,qui cum eo de pace agerent.Et iterum li.8.Senatus Romanus decreuit mittẽdos ad Martium Coriolanum legatos quinque ex æuo maximis.Apud Virgil.lib.11.Rex Latinus miſit ad Aeneam legatum Drancem ſeniorem,quod patet ex eo verſu,

Tum ſenior ſempérque odijs & crimine Drances
Infenſus iuueni Turno,&c.

Heraclides in Politiis tradit legem fuiſſe apud Chalcidenſes,ne quis infra 50. annos legationem obiret.

gationibus præferendi.

123 ¶DECIMOQVINTO, ſi plures legati mittãtur,is verba legationis debet facere qui inter cæteros eſt ſenior,vt voluit Cæpol.in d.tra.in 35. priuilegio antiquitatis,vbi hoc dicit à Venetis obſeruari,quos ſcribit optimorũ morũ,conſuetudinúmq; ſanctiſsimarum eſſe ſacratiſsimũ domicilium. Ad quam ſententiam referri poteſt illud quoque Saluſtij in Iugurtha de A.Manlio, & L.Sylla,cuius facundiæ non ætati à Manlio cõceſſum eſt,pauca verba huiuſcemodi locutus.Ex quibus verbis apertè colligitur ſeniorẽ in ea re præferri,niſi ratione facundiæ iuniori tribuatur, quod & idẽ Cæpo.annotauerat in 33.priuilegio.Cui adde quod & Liuius ſcribit lib.8.2.belli Punici,ex legatis Saguntinorum in Senatum introductis, maximũ natu verba legationis feciſſe.Et iterum lib.9.eiuſdem belli, Maximus natu ex legatis Locrenſiũ orationem ad Senatum habuit.Et rurſum lib.10.belli Macedonici,in eo fragmẽto quod recenter Mogontiæ repertum eſt, Ex legatis Celtiberorum ad Gracchum miſsis maximum natu legationem expoſuiſſe.Sed & vide quæ dicam infrà in limitationibus.

Senior legatorum verba legationis facere debet.

124 ¶DECIMOSEXTO, non in legationibus tãtùm,ſed & aliàs ſemper, vbi vnus pro multis loquitur,ſeniori id loquendi munus concedendum eſt. Ad quam ſententiam referri poteſt illud Eccleſiaſtici ſuprà in 9.verſ.citatũ. Loquere maior natu,decet enim te. Nam quod ſequitur primum verbum, videtur magis ad id referendum quod ſequitur,videlicet diligenti ſcientiam,vt ſcilicet alia ſit ſententia in hæc verba, Primum verbum diligenti ſcientiam:aliàs ea verba,diligenti ſcientiam,ſtare nõ poſſent.Nam confeſtim ſequitur,Et non impedias muſicam: Paulò pòſt autẽ ad eam ſententiam ſcribitur,Adoleſcens loquere in cauſa tua,vix cùm neceſſe fuerit: Et iterum ſtatim,In medio magnatum loqui non præſumas: & vbi ſunt ſenes,non multùm loquaris.Quæ etiam citat Lucas Pen.in d.rubr.de lega.d.verſ.octauo,in fin.Sed & illud principium aduocat Bal.in l.obſeruare.§.antequam.ff.de offic.Procon. & in c.1.poſt prin.tit.de contr.feu.inter par.ter.Idem quoque Eccleſiaſticus c.11.In medio(inquit) ſeniorum ne adiicias loqui.In hanc autem ſententiam Home.lib.7.Odyſ.

Et aliàs ſemper.

οἱ δ' ἄρα πάντες ἀκὴν ἐγένοντο σιωπῇ,
ὀψὲ δὲ δὴ μετέειπε γέρων ἥρως Ἐχένηος,
ὃς δὴ φαιήκων ἀνδρῶν προγενέστερος ἦεν,
καὶ μύθοισι κέκαστο, παλαιά τε, πολλά τε εἰδώς.
ὅ σφιν ἐϋφρονέων ἀγορήσατο καὶ μετέειπεν. Id eſt,

Cúmq; omnes conticeſcerent, Echeneus heros qui Phæacum maximus & oratione & longa experientia, & ſumma prudentia multa norat, inquit, &c. Vides igitur vt Homerus omnium virtutum parens tacere facit iuniores omnes, ſolúmq; ſeniorem loqui. Plato quoque libro 4. de Republ. præcepit iuniores tacere coram ſenioribus,

in hæc verba, σιγὰς τε τῶν νεωτέρων πρὸς πρεσβυτέροις ὡς πρέπει. Apud Liuium libr. 1. 3.decad.cùm legati populi Roma.ad Voltranos venissent,iis maximus natu in concilio respondit.Sed & apud Dionysium Halicarnasseum lib.3.Originum Rom. cùm Oratij Trigemini à Tullio Rege interrogati num vellent cum Trigeminis illis Curiatiis de imperio certare,paululum secesissent deliberassentque se certaturos, Maximus fratrum verbis omnium respondit.

125 ¶Tullius quoque in 6.in Verrem actione, tradit quòd cùm adiisset ad Senatum Syracusanum,incœpit loqui Diodorus Timarchides, qui & autoritate,& ætate, & vsu rerum antecedebat. Et paulò pòst,Mos est (inquit) Syracusis, vt qua de re ad Senatũ referatur,dicat sententiam qui velit, nominatim nemo rogatur.& tamen vt quisque honore & ætate antecedit,ita primus solet sponte dicere, idque à cæteris eis conceditur. Et paulò pòst,vt quisque ætate & honore antecedebat,ita sententiam dixit ex ordine.Id quod etiam obseruatum fuisse apud Roma. planum est ex autoritate Ciceronis in eo loco quem statim versi. ab hinc 3. aduocabimus,atque etiam Dionysio Halicarnasseo,& Varrone apud Gellium lib.14.c.7.Plinius Iunior in quadam epistola refert ante memoriam suam ita maiores natu solere dicere, ne nobilissimis quidem adolescentibus locus esset, nisi aliquo Consulari producente.

126 *Apud seniorem cõmunia instrumenta deponenda.*

¶DECIMOSEPTIMO,in deponendis communibus instrumentis senior ex fratribus,aut sociis præfertur,vt videlicet apud eum deponantur, per text.in l.vlti.& ibi omnes Doct.ff.de fid.instrum. & voluit Archi.in c.domino sancto.50.dist.& in c. tanta,post prin.86.distin.Bal.& Fran.Are.in l.procurator.C.de eden.Cepol.in d.tracta.in 18.& iterum 24.priuilegio antiquitatis,& Doct.sæpè.

127 *Sed quid si iunior habeat maiorem partem.*

¶Quod tamen primò intelligendum est, secundùm l.si quæ sunt cautiones. ff. famil. hercis.vt videlicet instrumenta sint apud eum deponenda,qui maiore ex parte hæres est:si autẽ omnes iisdem ex partibus hęredes sint,nec inter eos conueniat apud quem potiùs esse debeant,sit senior cęteris anteponendus. At si eiusdem sint ætatis,debeant sortiri,aut ex consensu &c.vt dicitur in d.l.si quæ sunt.vbi glo.in verbo consensu,dicit eam l.intelligi secundùm d.l.vlt.quod & idem dicit Ro.in repet.l.si verò.§. de viro,in 53.fal.vers.tertiò probatur.ff.so.mat. Quod autem paribus per omnia partibus debeant instrumẽta manere apud seniorem, ratio est in promptu, quia apud digniorem deponi debent,per tex.glo.& Doc.in d.l.vlt.& in d.l.procurator. C.de eden. Sed iam docuimus seniores esse cæteris digniores.

128 *Quid item si iunior sit in dignitate.senior minimè.*

¶Sed & hoc ita secundò intelligitur per Soci.in d.l.procurator. vt si iunior sit constitutus in dignitate,non etiam senior,tamen non sit seniori in hac re iunior præferendus,vt scilicet primo loco sit consideráda ætas,deinde verò dignitas, per d.l.vlt.quæ primo loco posuit seniorem,secundò digniorem. Quam sententiam cõfirmat quod a Tullio traditum est in Catone maiore in hæc verba, Multa in nostro collegio præclara,sed hoc de quo agimus in primis,quod vt quisque ætate antecellit, ita sententię principatum tenet. Neque enim honore antecedentibus,sed iis etiam qui cum imperio sunt maiores natu augures anteponantur. Quibus verbis satis constat Romanis potiorem fuisse ætatem,quàm honorem aut imperium.

129 ¶Contrarium tamen vt scilicet primùm sit dignior præferendus:& si dignitate sint pares,senior,tenuerunt Philip.Deci.& Fran.Purpur.in d.l.procurator. Nihil allegat Deci.Sed Purp.aduocat gl.in c.vlt.in verbo,antiquiores,de consue. lib.6. quæ vt ipse asserit,voluit dignitatem ætati præferri.Nec ordo (inquit) literæ est necessariò attendendus,per l.2.§.priùs,& ibi no.ff.de vulg.& pupil.

130 ¶Ego certè vt mihi cum eo conuenit,vt in d.l.vlt.non sit attendendus is ordo quem ea l.adscribit:alioquin enim seniorem fœminam præferremus masculo iuniori, cùm d.l.mari supra fœminam tertiũ ordinem asignarit,cùm ætati primum, dignitati secundum

cundum tribuisset,quod tamē nemo dixerit.Sic non statim in ipsius ac Decij sententiam migrarim,cùm d.l.vlt.dicat semper præferendum seniorem iuniori.Nam vt dicit gl.ibi,semper venerāda senectus,per l.semper.ff.de iur.immu.Semper igitur,id est, omni casu,vt interpretatur gl.in l.1.in verbo,semper.ff.so.mat.Nisi dicas eam dictionem,semper,in d.l.vlt.censeri etiam appositā,aut repetitam cæteris casibus sequentibus,ac positis sub eadē oratione,ac vno illo verbo præferemus,quod ego credo.Verū nihil video,cur hoc casu dignior honore præferatur digniori ætate in re priuata vtriusque,& nihil aut minimùm ad dignitatem,quam vocant, pertinente.Nec gl.in d. c.vlt.id dicit,ad quod citat Purpu.antiquiorem illic intelligi non ætate,sed tempore, id est,receptione,vt etiā intelligit Domi.ibi,quod nihil huc facit,quoniā & ipse Pur. post eundem Soci.vbi suprà,affirmat hoc casu antiquiorem intelligi respectu ætatis, non administrationis domus.licèt aliter sumatur per Doct.in casu,c.1.de paroch.

131 ¶Quid quod aliàs temporis siue ætatis prærogatiua præfertur prærogatiuæ dignitatis,siue honoris,aut nobilitatis,& facultatum,ex sententia Innoc.quem sequuntur Ioan.An.Anto.Imo.Panor.Domi.& recentiores in c.statuimus,de maio. & obedien. Imo.in c.vlt.de constit.& ipse Philip.Deci.in c.clerici, col.2.de iudi. vbi & hinc dicit tempus præferri nobilitati.& in l.cum quid,col.3.ff.si cert.pet.& consi.151.pro domino præposito,col.1.versi.secundò dominus, vbi ex hoc dicit seniorem præferri nobiliori aut ditiori.Sed tu vide quæ dixi suprà in tracta.nobilitatis,c.20.nu.174.instrumenta communia.& rursus nume.188.verùm non adeò,& quæ dicam infrà nu.147. intellige tertiò.

132 ¶Sed hic quæri posset,quoniā ea ratione quam de dignitate diximus,si fiscus habeat instrumentum commune cum priuato,debet manere apud fiscum,vt apud digniorē, per d.l.procurator. Quid si cùm essent duo fratres quorum instrumenta communia erant apud seniorem,iuxta d.l.vlt. moritur iunior cui succedit fiscus, qui petit ea instrumenta apud se deponi?Guil.Cu.& post eum Bar.Bal.& Ange.in d.l.procurator, dicit non id iustè fiscū petere,quia in his quæ iam sunt ordinata, superueniens dignitas nihil operatur.l.vlt.C.de nupt.& l.quæ à patre. C.de resti.milit. & l.Decurio. ff.de Decuri.& l.milites agrum.ff.de re mili.Præterea fiscus vtitur iure priuati,cui ipse succedit.l.cùm quidam.§.fiscus.ff.de vsur.& idem voluit Barb. inter consi. Fran.Cur.senioris,consi.67.sapienter optimus,col.16.versi.item licèt regimen.

Quid si iunio ri succedat fiscus.

133 ¶Verùm Saly.& post eum Flo.cum quibus communiter consentiunt recentiores,tenent contrarium in d.l.procurator,ea ratione quia huiusmodi depositio instrumentorum continet actum successiuum.propterea priuilegium successoris secundùm varietatem temporis,& personæ attendi debet,per d.l.cum quidam.§.si debitores. ff. de vsur.& l.fiscum,la j.ff.de iur.fisc. Item cessante caussa priuilegij, cessat ipsum priuilegium.l.Titia.§.vsuras.ff.de lega.2. cum simil.Addit Ias.& hanc rationem,quando res non priuilegiati peruenit ad priuilegiatos,ea assumit priuilegium eorum. cap. dilectus,de præben.& c.vnico.& ibi Ioan.And.in nouel.de iur.patro.lib.6.& Panor.con. 9.hic cadunt quatuor,in j.dubio. lib.j. Ergo idem quoque de personis debemus dicere,quando valet argumentum de rebus ad personas,per l.miles ita hæredem,in prin. ff.de testa.milit.Et hanc opi.confirmat quod voluit idem Salyc.in l.vlt. ff.de fid.instr. quòd si tabulæ apud digniorem fuerint positæ,iuxta d.l.vlt. & postea alius factus sit dignior,debent priori auferri,& dari alteri,ar.eorum quæ no.in l.iubemus.C.de probat.& l.si quis ex argentariis.§.1.ff.de eden.

134 ¶Cæterùm Alex.& post eum alij recentiores in d. l.procurator, ex mente Bald.in d. §.fiscus,huiusmodi opiniones concordant,vt videlicet prior op.intelligatur cùm instrumenta fuerunt deposita apud vnū ex hæredibus aut sociis, ex conuentione ipsorum:quia tunc non inspicitur persona successoris, per d.l.quæ à patre.neque enim pactum ex persona hæredis mutari debet.l.2.§.ex his.ff.de verbo.oblig. Posterior verò op.procedat cùm non ex contractu,sed ob id tantùm quòd esset dignior, instrumēta

sunt

sunt apud illum deposita, per d. §. si debitores. Pro quo facit optimè quod voluit ipse Barto. Bald. Angel. & Philip. Deci. post Guil. in dicta l. procurator, quòd si qui prius erat dignior, effectus est vilior, ab eo auferentur instrumenta, deponentúrque apud alium, arg. l. cùm quis, in princip. & l. Stichum. §. vsumfructum. ff. de solut. cum aliis iuribus à Bald. citatis.

135 *An heres iunior senioris idem ius habeat.*

¶Ex quibus etiam illud assumitur quòd facultas custodiendi instrumenta competens seniori ex fratribus, non transit in hæredem iuniorem, sicuti etiam voluerunt Salyc. & Floren. in d. l. procurator. C. de eden. Et And. Alciat. in l. 2. §. ex his, col. 1. ff. de verbor. obligat. vbi per hoc dicit, quòd in hoc præfertur patruus senior filio primogeniti. de qua re loquens Flor. in d. l. si quæ sunt, in fin. ff. famil. hercis. primùm dicit videri auferenda esse instrumenta hæredi iuniori, aut minùs idoneo, vt dentur socio seniori, siue magis idoneo, arg. illius l. & l. vlti. ff. de fide instrumen. Deinde dicit contrarium facere, quia initium videtur attendendum esse, & assignatio fuisse sortita effectum. Tandem cogitandum reliquit. Aliàs autem an & quando priuilegiatus succedit priuato, quando & quomodo possit vti suo priuilegio aduersus alterum, vide Panor. consil. 14. videtur primò, col. 1. lib. 2. Domi. post alios plurimos, in c. 1. §. 1. col. 1. de iure patro. lib. 6. cum aliis multis concord. aggregatis à Fely. in c. de quarta, col. 15. versi. dum ponit, de præscript.

136 *Apud seniorem manere debet originale attestationũ.*

¶DECIMOOCTAVO, non hinc admodum dissidet, quod not. voluit Bal. in c. quoniam contra falsam, col. 8. versic. quid si iudex non confidens, ext. de probat. quòd si iudex commiserit examinationem testium duobus notariis, originale attestationum debet manere apud seniorem, per d. l. vlti. de fide instr. & not. per Innoc. in d. c. 1. de maio. & obed. Et eodem, inquit, modo si quæratur penes quem debeant stare codices rationum mercatorum. quod dictum multùm commendat Fely. in d. c. 1. col. vlt. & reputat no. Ias. in l. cùm quòd, in 2. lec. col. pen. ff. si cert. peta. & d. consi. 192. exorta est, col. 2. versi. item instrumenta, lib. 2.

137 *Seniori filio claues & annulus relinquendi.*

¶DECIMONONO, non longè hinc quoque distat, quòd seniori ex liberis debet pater clauem & annulum custodiæ causa tradere, per text. qui id morientẽ quempiam fecisse refert, in l. cùm pater. §. pater pluribus. ff. de leg. 2. quem ad hoc ponderãt Bar. & Ang. ibi, & Bal. in d. l. procurator, & ibi quoque Alex. Soci. Franc. Purpu. C. de eden. & idem Bal. in tract. scismatis, quem posuit super rubr. C. si quis aliq. test. prohi. col. 9. & in c. si duo fratres, in vltimis verbis, secundùm aliquas lect. tit. de frat. de no. ben. inue. Pet. ipsius Bald. frater loquens de sigillo, in tract. de duobus fratribus, in 21. q. 11. partis. Rom. in repe. d. l. si verò. §. de viro, in 53. fallen. versi. tertiò probatur. ff. sol. matr. Alex. consi. 4. ponderatis verbis testamenti, col. 2. lib. 4. Barb. d. consi. 23. col. penult. lib. 1. vbi ad hoc dicit illum tex. elegantem, & d. consi. 20. col. 3. lib. 2. & inter consilia Francisci Curtij senioris, consi. 67. quo loco nuper citauimus. Cepola in d. trac. in 19. & iterum in 24. priuilegio antiquitatis. Ias. in d. l. cùm quid, in 2. lectu. col. vlti. ff. si cert. peta. & d. consi. 192. col. 2. versi. item claues, & sequen. lib. 2. & Philip. Decius consilio 453. in casu ad me, colum. 4. versicu. & ista conclusio. & Caro. Rui. consilio 19. in hac controuersia, colum. 3. nume. 8. lib. 1. & Ferdi. Loaz. in repeti. rubr. de iusti. & iure. colum. 9. nume. 80. Tamen Guil. Laud. Imo. & Cardina. in Clemen. 1. §. sanè. dicunt per eum textum, quòd si sunt plures domini vnius castri, tot debent fieri claues, quot sunt domini.

138 *Insignia domus.*

¶VICESIMO, huic finitimum est, quòd insignia domus, quæ vulgò arma vocamus, vt alibi diximus, debent remanere apud primogenitum, vt scribit Guil. Monsferratus non indoctus iurium interpres, in tracta. de successione Regum, tum in 1. q. char. 3. tum in 3. quæst. etiam char. 3. allegans in id quod pulchrè scribit Bald. in l. vlt. in fin. C. pro socio. quòd arma nobilium remanent apud principalem domus, quia in ipso tanquam in capite stat splendor geniturę, argum. l. cùm in diuersis. ff. de relig. & sump. fune. & l. cùm scimus. C. de agri. & censi. lib. 11. Et hoc iure in Gallia vtimur, vt

soli primogeniti insignia plana atque simplicia deferant. Cæteri verò aliquid admisceant quo discrimen appareat.

139 ¶VICESIMOPRIMO, ex filiabus quæ ætate est grādior, ea veluti iure quodam primigeniorum prior nuptui est collocanda. tex. est in §. item si quis promitteret, ibi, puta lege primogenitarum. 29. q. 1. vbi gl. dicit & hanc fuisse consuetudinem, vt maxima filiarum primò nuptui traderetur. Et hoc quidem depromptum est ex eo, quod scribitur Gene. 29. in hæc verba, Non est in loco nostro consuetudinis, vt minores antè tradamus ad nuptias. Ita enim Laban sese excusauit Iacob, qui se delusum conquerebatur, quòd loco Rachel iunioris, sibi Liam illius sororem natu maiorem pro vxore supposuisset. Eámque excusationem Iacob boni consuluit, vt illic videre licet. Et bene etiam facit tex. in l. Theopompus. ff. de dot. præle.

Filia senior debet prior maritari.

140 ¶Et id quidem satis accommodatè poteris addere ad rationes Rom. consi. 408. inci. in proposita quæstione, vbi consuluit legatum relictum pro prima filia nubenda intelligi de maiori natu, non de iuniore, quæ prior nupsit. Et eum sequitur Fran. Curt. iunior in tracta. feudo. in 2. parte, char. 3. versi. 18. Quanquam in eadem specie in qua consuluerat Rom. & inter easdem partes contrarium consuluit Imo. conf. 113. in causa quæ vertitur, & versa inter Antonium: sed id quidem aliis rationibus priuatim casum tangentibus, quæ hanc nostram non impugnant; vt ibi videre licet. Ego autem, cùm inter liberos duarum sororum contenderetur, vtri essent ex primogenita, nec id aliter appareret propter temporis antiquitatem: essent tamen instrumenta matrimoniorum illarum: super hoc consultus respondi, illam primogenitam fuisse videri in dubio, quę prior nuptui data fuerat à parentibus, cùm id fieri soleat & debeat. An autem dominus posit suis subditis, & vasallis collectam imponere pro maritanda primogenita filia, dicemus infrà in 69. quæst.

141 ¶VICESIMOSECVNDO, senioribus conceditur potestas corrigendorum plectendorúmque suorum propinquorum, per text. in l. 1. C. de emend. propin. & ibi Doct. inter quos no. Bal. quòd senior inueniens iuniorem coniunctum ludentē, eum potest castigare, nec ex eo poterit accusari, aut puniri. Idem quoque in fratre seniore corrigente iuniorem, quia eadem est ratio. quod dictum sequitur Io. Ana. in c. 1. col. 5. de cleri. percus. & D. Citierus in tracta. primogenituræ, lib. 2. q. 2. in 20. prærogatiua. Sed & ex eo text. no. glo. in l. nullus videtur, in princ. ff. de reg. iur. quòd si senex quispiam reatum sui consanguinei iunioris corrigat, videtur non id dolo facere, sed ex pietate potiùs. Dicit quoque no. per illum text. Bart. in tract. de tyrannide, col. 2. vers. quartò quæro, quòd maior siue antiquior domus habet quodāmodo iurisdictionem in vxores, liberos, fratres, fratrum filios, seruos, & alios familiares.

Seniores ius habent corrigendorū propinquorum.

142 ¶In quam sententiam Phocylides ille Milesius,

ἢν δέ τι παῖς ἀλίτῃ, κολαζέτω υἱέα μήτηρ,
ἢ καὶ πρεσβύτατοι γενεῆς, ἢ δημογέροντες. Id est,

Si vero quid puer peccet, coerceat filium mater,
Aut valde senes generis, aut populi seniores.

Sed & hoc generaliter etiam in non coniunctis voluit Angel. consi. 397. incip. quidam puer. ad fin. & sequitur Aymo. Crauetta consil. 151. neminem existimare velim, colum. 4. num. 17. Quod & ex Lycurgi legibus erat. Nam qui se præsente peccantem iuniorem non reprehendisset, perinde ac si peccasset, ipse plectebatur: & qui obiurgari molestè tulisset, magna ignominia afficiebatur. autor Plutarchus in Lycurgo, & in apopht. Laconicis, vbi & illud posteà subdit, quòd puer ab seniore aliquo castigatus, si apud patrem questus fuisset, patri ipsi turpe erat posteaquam audiuisset, nisi & ipse rursus alias castigationes addidisset. Plato in suis legibus, lib. 9. Decet, ait, iuuenem à seniore verberatum, id ob senectutis reuerentiam patienter ferre. Sed & antè scilicet lib. 3. eiusdem operis, inter rationes imperandi hanc tertiam ponit, vt iunioribus senes imperent.

¶Ex hac

143 *Metus reuerentialis fratris iunioris erga seniorẽ.*

¶ Ex hac autem potestate seniorum in iuniores proficisci videtur, quod elegãter consuluit Fran. Arc. consil. 24. incip. quatuor dubia, col. 2. versicu. & circa primum, quòd vti metus reuerentialis præsumitur in filio aut vxore erga patrem, aut maritum, iuxta no. in l. 1. §. quæ onerandæ. ff. quarum rerum act. non dat. Ita quoque in fratre, aut sorore iuniore erga fratrem seniorem, cum quo habitat, & à quo gubernatur. Et sequitur Claudius Sey. in repet. l. vt vim, col. 15. in paruis, versi. & illud quod dicitur de patre. ff. de iure nat. gen. & ciuil. & Caro. Rui. consi. 98. visa renuntiatione, col. ante pe. nu. 24. lib. 1. & consi. 170. de tribus, col. 5. nu. 16. eod. lib. 1. vbi & idem dicit fuisse consultum à Ioanne Baptist. Cacia. & idem Rui. consil. 6. de re quidem ardua, col. 6. nume. 18. lib. 3. vbi & idem dicit consuluisse Soci. & Docto. Senen. & Perusi. iterúmque consi. 140. circa casum, col. 5. num. 10. eod. lib. 3. Ad quod etiam optimè facit quod ex Barto. in tracta. de tyran. diximus versic. ab hinc 2. Et quod in hanc sententiam Iris Homerica lib. Iliados 15. Neptunum alloquens, dicit illum parere debere Ioui fratri seniori iubenti, & minitanti ei, nisi pareret.

ἠπείλει κἀκεῖνος ἐναντίβιον πολεμίζων
ἐνθάδ' ἐλεύσεσθαι, σὲ δ' ὑπεξαλέασθαι ἄνωγε
χεῖρας, ἐπεὶ σέο φησὶ βίῃ πολυφέρτερος εἶναι,
καὶ γενεῇ πρότερος.

Et apud eundem lib. 13. eiusdem operis, ipse Neptunus ipsum Iouem reueretur, neq; audet illi palam obsistere, quoniam esset maior natu, vt & alibi annotauimus.

144 ¶ Quod & ex eo confirmari potest, quod 1. Reg. c. 20 Ionathas excusat Dauidem apud Saulem Regem patrem, quòd non venisset, ob id quòd vnus ex fratribus eius (is autem erat omnium minimus natu) eum accersiuerat ad solenne sacrificium Bethleem suæ ciuitatis, veluti illi maiori natu parere necesse habuisset. Quem locum audiui ad hoc scienter expendi à D. Adriano Dudracio Consiliario curiæ Parisiensis meritissimo, intimóque amico nostro, cum sententiam diceret doctissimè & elegantissimè, vt semper solet.

145 *Iunior ne seniorem increpet.*

¶ Tantùm autem abest, vt iunior debeat seniorem plectere, si errauerit, vt nec increpare quidem illum debeat: sed modestè benignéque admonere erroris. Nam Philippus Macedo apud Plutarchum, Alexandrum filium obiurgat, quòd natu maiores increparet. Et Diuus Paulus 1. ad Timotheum 5. Seniorem (inquit) ne increpaueris, sed obsecra vt patrem. quod & repetitur in c. Paulus dicit, 2. quæst. 8. vbi tamen hoc ita intelligitur, cùm culpa senioris suo exemplo non trahit ad interitum corda iuniorum. Vbi autem senior iuuenibus exemplum ad interitum præbet, ibi districta increpatione feriendus est. Nam scriptum est Esaiæ 42. c. Laqueus iuuenum omnes vos. Et rursus, c. 66. Maledictus puer centum annorum. Ideo Daniel acriter increpat illos senes qui in Susannam falsum dixerant testimonium, eos inueteratos dierum malorum appellans, vt legitur Daniel 13. Christus quoque seuerè à se reiicit seniores illos, interrogantes in qua potestate hæc facis, vt legitur Matthæi 21. & Marci 11. & Lucæ 20. Legimus autem filium patrem correxisse in l. 3. §. si quis quasi statuliber. ff. de con dic. ob cau. vt ex hoc quoque intelligas non esse relinquendos seniores in suis erroribus. Propterea & Aristo à veterum opinione discessit in l. 1. §. si vsusfructus. ff. ad leg. Falci. Non enim omnia concedenda sunt antiquitati, vt scribit Cicero lib. 4. Rhetoricæ nouæ. Hanc autem seniorum repræhensionem fieri vult cum quadam reuerentia Hosti. in c. 1. §. verum vnctionis sacramentum, extrà de sacra vnctio. arg. l. semper. ff. de iur. immun. Sed & ad hoc est optimus tex. in c. neque ibi, salua honorificentia. 9. distin. vide quæ suprà in 2. priuil. antiq. diximus.

146 *Seniorum cõsensus adhibẽdus vbi cõsensus aliorum requiritur.*

¶ VICESIMOTERTIO, vbi aliquorum consensus requiritur, antiquorum potissimùm adhiberi debet, per text. in c. factus, ibi, de sacerdotum antiquorum consensu. 7. q. 1. Propterea Flori. in l. vlt. per illum text. ff. de fide instru. dicit quòd stante statuto, quòd mulier vel minor non possit contrahere sine consensu consanguineorum, huiusmodi statutũ debet intelligi, vt præferantur seniores consanguinei iunioribus.

ribus. Et sequitur Iason in dicta l. cum quid, in 2. lec. ff. si cer. pet. & d. con. 192. columna secunda, versicu. item stante statuto, libro secundo: neuter tamen eorum meminit illius text. in dicto cap. factus, qui ad hoc est expressus. Et adde quoque text. in l. j. in verbo, & in consensu. C. de Præpo. sac. cub. lib. 12. nisi illic sit mendum, vt videlicet pro consensu sit scribendum, consessu, quod magis puto.

147 ¶ VIGESIMOQVARTO, in eleemosynis dandis & distribuendis præferuntur seniores iunioribus, per c. considerāda est, ibi, vt senibus plus largiaris. 86. distinctio. & not. Archi. in c. domino sancto. 50. dist. & in c. tanta. 86. distinctio. Iacob. Bel. in c. ordinationem, in authen. de monach. & Lucas Pen. in l. vltimi. columna prima. C. de tyro. lib. 12. & Cepola in 5. priuilegio antiquitatis. Cardi. Alexand. in c. de quibus, colum. 1. 21. distin.

Seniores in distribuendis eleemosynis præferendi.

148 ¶ VIGESIMOQVINTO, testes seniores iunioribus præferuntur, per text. in cap. quotiens, & ibi Panormi. in 5. no. & in c. licèt ex quadam, ibi, antiquioribus quidem suis, & ibi quoque glo. in verbo, personæ, & Imo col. 2. extrà de testib. & c. cùm in tua, ibi, qui antiquiores tempore, eod. titu. & in c. si quid verò. 86. distin. & in c. 1. 35. quæst. 6. & voluit glo. omnibus nota in d. l. cùm quid, & ibi Cy. Bar. Bal. Angel. Paulus Ca. Alex. Fran. Are. & alij recentiores. ff. si cer. pet. & Archi. in d. c. domino sancto. 50. di. & in d. c. tanta. 86. di. Specul. titu. de teste. §. postquam, vers. porrò Bal. in d. l. vltima. ff. de fide. instr. & in l. in albo. C. de Decuri. lib. 10. & in c. 1. de maio. & obedi. & con. 420. verba principis, col. 2. lib. 1. & Luc. Pen. in l. decurio, col. 1. C. de decuri. libro 10. & in l. vlt. col. j. C. de tyro. lib. 12. Rom. in repe. d. l. si verò. §. de viro, in 53. fal. ff. sol. mat. vbi per hoc dicit sing. quòd licèt in pari numero testium sit pro reo ferenda sententia, fallit tamen si seniores sint pro actore. Alex. con. 236. perspectis attestationibus, col. j. in fin. lib. 6. & con. 127. viso processu, col. vlt. libro 7. Cepola con. 21. ego Barth. Cepola, col. 4. Barb. qui d. glos. in d. l. cum quid, ad hoc dicit valde sing. d. con. 23. col. penul. lib. 1. & rursum d. con. 20. col. 3. lib. 2. & rursum cons. 64. incip. illud medium, colū. 9. versi. vigesimus secundus, lib. 3. Et Fran. Cur. Senior in tract. de testi. in 8. conclus. Iason con. 192. exorta est, col. 2. vers. itē in testimoniis, li. 2. vbi id adducit inter prærogatiuas primogenituræ. Philip. Decius ad idem quoque propositū cons. 443. in casu ad me transmisso, col. 4. nume. 26. Ferdi. Loaz. in d. rub. de iusti. & iure. col. 9. nu. Alciat. lib. 1. de verbo. signi. char. 12. Quibus accedit illud Danielis 13. Credidit eis multitudo quasi senibus & iudicibus, id est, quoniam erant senes, & iudices.

Seniores testes præferendi.

149 ¶ Sed hoc multis modis intelligendum est. neque enim id omittendum ducimus. Primo vt non procedat in testimonio visus, in quo magis est credendum iuueni, quàm seni, secundùm Specul. d. tit. de teste. §. nunc tractandum est, vers. hoc quoq; notandum. & sequitur Feli. in d. c. quoties, in 3. no. de testib. quoniam senium oculos hebetet, testimonio Aristotelis lib. 1. de anima, & sacrarum literarū Genes. 27. in prin. vbi scribitur, Senuit autem Isaac, & caligauerunt oculi eius, & videre non poterat. Et 1. Regum 4. Heli autem erat 98. annorum, & oculi eius caligauerant, & videre non poterat. Et 3. Regum 14. At ille videre non poterat, quia caligauerant eius oculi præ senectute. Et id certè omnibus compertum est, vt id propterea intelligas quod suprà dictum est, cùm senes deponunt de visu suæ ætatis, non etiam si de visu florentis ætatis, qua is sensus erat integerrimus. pro quo vide quæ dicā in seq. limitatione.

Præterquam in testimonio visus.

150 ¶ Intellige igitur secundò procedere, vt senioribus magis credatur in antiquis: secus in actu recenti, vt no. limitat Panorm. in d. c. quoties, in 3. not. de testib. Nā iuuenes (inquit) habent sensus acutiores & velociores ad capiendum. Cui adde quod dicit glo. authoritate Prisciani in l. gallus, in prin. in verbo, si filius. ff. de lib. & posth. quod quanto sumus iuniores, tantò sumus perspicaciores. Subdit tamen Panorm. hoc relinquendum arbitrio iudicis, qui ex variis circunstantiis alios aliis præferret, argu. c. in nostra, eo. tit. & l. 3. ff. eo. quoque tit. Cui adde quod tradit Bal. con. 445. qualiter probentur, col. 1. lib. 5. quòd in probandis finibus seniores sint testes credibilio-

Quid autē in actu recenti.

res, vbi de rerum memoria agitur. l.1.in fi.ff.de aqua plu. arc. & l. si arbiter.ff. de probat. Sed & is in d.cap.quoties, non not. simpliciter testibus senioribus esse magis credendum, sed cùm illa adiectione, in factis antiquis, quod & idem dicit ipse Bald. in cap.literas, versic.item dic quòd in facto, de testib.

151 *Quid si iuniores dignitate excellant.*

¶ Intellige tertiò, vt procedat nisi testes iuniores excellerent dignitate, siue authoritate. Nam tum eis magis crederetur, quàm senioribus, vt voluerunt ipse Guil. Cu. Pau.Ca.& Alex.in d.l.cùm quid, per text.in §.vltim.in Authen.de mona. Et hoc quidem generale in omnibus casibus, in quibus reperimus seniores cæteris præferri, vt semper intelligatur, nisi authoritate aut dignitate iuniores excellant, vt scilicet dignitas antiquitati præferatur, per text.in c.statuimus, & ibi Henri.de maio.& obe.& voluit gl.in §.Isidorus.16.di.& in c.vlt.seq.dist.& glo.in c.vlti.in verbo, antiquiores. de consue.lib.6.& Inno.& Hosti.in c.1.eo.tit.per quędam iura, quæ ibi allegat. Archi. post Gof.Lau.& Hug.in c.quoniam 16.di.Idem Archi.in c.vlt.75.dist.Ro.in repe.d.§.de viro, in 53.fal.Fely.qui alios citat, in rub.de maio.& obed.col.1.Tu tamē in hoc vide quæ dixi in simili, suprà nume.124.sed & hoc secundò, & 3.seq.& etiam in tracta.Nobilitatis, cap.20.nu.174.instrumenta communia:& nu.188.verùm non adeò.

152 *Quid si iuniores virtutibus excellant.*

¶ Intellige quartò, vt procedat, nisi etiam iuniores vincant virtutibus, vt voluerunt Bald.Ro.Alex.in d.l.cùm quid, per d.§.vlt.de mona.ex quo no. Bald.mores præferri ætati, vti etiam ibi no.Iac.Bel.sed & ex illo text.no.Bald.in c. quoniam cōtra falsam, col.9.vers.quid si iudex, extrà de probat.quòd virtus & bona fama pręfertur ętati & dignitati.de quo etiam est bonus text.in l.vnicuique, & ibi no. Bart.C. de prox.sacr. scri.lib.12.Hincq; dicit glos.in c.1.16.di.quòd melior est præferendus antiquiori, per multa iura quæ illic allegat.& idem voluit glo.in c.episcoporum 74.di.Inno.& Hosti.in cap.1.de maio. & obed.Henri.in c.statuimus, eo.titu.Ro.in repe.d.§.de viro, in 53.fal.ver.quartò probatur, & iterū versi.11.defertur. Licet glo.videatur voluisse contrarium in c.vlt.75.di.vide quæ dicam infrà in 33.priuilegio.vers. intellige secundò.

153 *Seniores virtutibus præsumuntur excellere.*

¶ TAMEN ET VIGESIMOSEXTO, pro senioribus semper præsumitur, vt videlicet virtutibus bonisque moribus vincant iuniores, per tex.in l. si vt certam.§.custodiam, & ibi glos. in verbo, est commendatus.ff.commo.& in §.cogitandum, in Authen.de mona. & in c.nisi cum pridem, vers.alia verò causa, ibi, moralis verò maturitas in senibus esse solet, & ibi Bal.de renun. & in c. cum in iuuentute, & ibi glo.in verbo, ad senilem, Host.& alij de præsump.& in c.fraternitatis.34.di. & in c.diffinimus, in verbo, cum quadam vetula, & ibi Arch.18.q.2. Et voluit id Arch. in d.c.domino sancto.50.di. Hieronymus ad Rusticum, Non est (inquit) facilè malum de perfecta ætate credendum, quam præterita vita defendit, & honorat vocabulum dignitatis.quem citat Io.And.in d.c.cum in iuuentute. Cæterùm vsque adeò præsumuntur senes iuuenibus præstare bonis moribus, vt contrarium probari non possit, nisi per 15.testes, per tex.no.in l vnicuique. C. de proxi.sacro scri. quem ad hoc dicit sing.Ro.in d.§.de viro fal.53.vers.quarto probatur, in fi.& post eum Alex. in d.l.cùm quid, col.2.ff.si cer.pet.& Fely.in rub.extra de maio.& obedi.col.1.in fi.

154 *Licèt nonnunquam aliter contingat.*

¶ Nonnunquam tamen reperiuntur flagitiosissimi quidā senes, vt apertè probatur in cap.tanta.86.di.cuius initium est huiusmodi, Tanta nequitia ad aures nostras de senectute tua peruenit, vt &c. Et paulò pòst, Hortamur vt aliquando resipiscas, miser senex, atque à tanta leuitate morum, & operum peruersitate compescere, & no. glos.in d.c.cùm in iuuentute, de præsump.& ibi post eum Hosti.& Ioan. And. qui & illud dicunt, quòd sæpe mentiuntur seniores, per capit. vnicum, in fi.de sacra vncti. vbi est text. optimus & expressus in verbo, sicut antiqui mentiuntur, quem & optimè ponderauit Hosti.ibi.& hoc probatur testimonio Danielis capi.13. Cuius auctoritate scribit Lucas Pen.in l.j.col.1.in verbo, prior. C.de Consul. libro 12. quòd iniqui esse possunt senes.

¶ VIGE-

155 ¶VIGESIMOSEPTIMO, simile est quòd vbi necesse est peritos quosdam in arte rem quampiam attestari, & ipsi de ea re non conueniant, videlicet an vulnus sit letale, & alia huiusmodi, in dubio senioribus peritis magis credendum est. Ita notabiliter recentérque voluit Andreas Alcia. vnus è multis legum interpretibu s, quem antiquioribus Iurisconsultis iure quis annumerauerit, in l.1.§. vlti.colum.10. versi.sed consequenter quæritur.ff.de verbo.oblig.arg.no.in d.l.cùm quid.ff.si cer.pe. & in c.clerici.de iudi.

Senioribus peritis magis credendum.

156 ¶VIGESIMO OCTAVO, non solùm in iis quæ diximus, sed & in electionibus, & aliis quoque rebus seniorum voces sunt aliis anteponendæ, per text. in c. dudum ad audientiam, ibi, qui alios dignitate, ætate, & tempore præcedebant, & ibi Panor.in 4.& 5.no.de elec.& voluit idem Panorm.in c.ecclesia, le 2.colū. 7. vers. in glos.fi.eo.tit.Iason.d.con.192.exorta est, col.4.vers.item in electionibus, lib.2.& Philip.Deci.in c.cùm omnes, in 2.lec.col.pe.de constit. Et ita intelligi potest quod dicit Io.Plat.post And.Baru. in l.j.in fi.de Consuli. quòd antiquiores præferuntur in vocibus. Tamen Bald.in d.c.cùm omnes, col.3.vers.ibi, iuniores, extrà de constit. dicit per illum tex.quòd non debet fieri differentia inter senem & iuuenem paria iura habentes: subditque id esse argumento, quòd tantum valet vox iuuenis, quantum vox senis, etiam inter Cardinales: quod tamen falsum esse deprehenditur ex suprà dictis. Licèt sint qui Bal.sequantur, videlicet Barb.in d.c.cùm omnes: & ibi quoque Philip. Deci.in 2.lec.nume.5.

Seniorum voces in electionibus & aliàs præferendæ.

157 ¶VIGESIMONONO, cùm ferè testimonia & accusationes æquo iure censeantur, propterea etiam in instituendis accusationibus, vbi scilicet plures eundem accusare volunt, senior anteponendus est cæteris, per tex.in l.si plures, in verbo, vel ætate. ff. de accusat. quem ad hoc no.Cepola.in d.tract. de imper. milit. delig.in 26. priuilegio antiquitatis. Et est etiam optimus tex.quem is non allegat in l.vlt.§.si plures.ff.de collu.dete.

Seniores in accusationibus præferendi.

158 ¶TRIGESIMO, non solùm in testimoniis, & accusationibus, sed aliàs semper in veritatis inquisitione senes præferuntur iunioribus, per text.in c.si quid verò. 86. di. in illis verbis, præsentibus ecclesiæ tuæ senioribus diligenter veritas est perscrutanda. Et voluit Archi.in c.tanta.86.di.& Cepola in di.tract.col.2.ver.2. Id quod bifariam potest intelligi, aut quòd seniores cautiùs veritatem rei inuestigant, idcóque in eam rem sunt adhibendi: aut quòd etiam fideliùs veritatem ipsam si resciuerint, patefaciant: idcóque ab his ea est inuestiganda.

Et in inquisitione veritatis.

159 ¶TRIGESIMOPRIMO, in libris corrigendis præferuntur seniores, text. in c.vt veterum. 9.di.per quem ita voluit Archi.in d.c.domino sancto.50.dist. & Rom. in repe.d.§.de viro.in 53.fal.vers.decimoquarto, & Barb.d.con.23.col.vlt. libro 1.& Cepol.in d.tract.in 4. priuilegio antiquitatis.

Et in libris corrigendis.

160 ¶TRIGESIMOSECVNDO, mitiùs puniuntur seniores in eodem genere delicti, per text.in l.2.ff.de termi.mo.& l.si quis in graui.§.ignoscitur.ff.de SC.Sylla. & l.ferè in omnibus, & ibi glos.ff.de regul.iur. & d.c.tanta, vbi no. Archi.86.di. & c. tanta.1.quæstione septima, & cap.tempora.26.q.7.& no.glos.& doc.in l.quid ergo.§. pœna grauior.ff.de his qui not.infa.& in l.& si seuerior.C.eo.titu.glo. in c.pœnitentes.50.dist.Alberi. Gand.in tracta.malefi.titu.de pœnis, colum.15.versi. item in sene. Bald.in c.1.de maio.& obe.Ro.in repet.l.si verò.§.de viro, in 53.fal.ff. solu. matri. Io. Plat.in l.vlt.C.qui æta.se excu.libro 10. Et propterea dicit glos.in cle.1.in verbo, necessitate, & ibi Panormita. de priuil.quòd senectus est causa probabilis dispensandi cum aliquo super pœna delicti.

Seniores mitiùs puniendi.

161 ¶Id quod etiam sanxit Plato suis legibus cùm alicubi scribit satis esse, si quid senex deliquerit vt damnum quod intulit simplex restituat, cætera illi remittantur. Sed &

Ad idem ex Platone.

li.9. Senibus (inquit) peccantibus legislator leges præscribet, sed mitissimas omnium, plurimaq; venia & indulgẽtia dignas. Ex quo illud Claudiani de victoria Stiliconis,

Si non mentis inops, fraudatáq; sensibus ætas
Præberet veniam, nunquam hæc opprobria linguæ
Turpia, Dannubius me sospite ferret inultus.

Diuus autem Benedictus in Regula monachorum c.37. tradit naturam ipsam quodam modo trahi ad senum misericordiam. Ideo statuit vt nullatenus illis districtio regulæ teneatur.

162 *A iunioribus incipienda est quæstio.* ¶TRIGESIMOTERTIO, illi proximè accedit, quòd si plures eiusdem facinoris sint suspecti, incipienda est quęstio à iunioribus, quò re ex illis comperta cæteri seniores à quęstione vindicẽtur. l. vnius facinoris, in prin. ff. de quęstio. Et hoc certè inter priuilegia antiquitatis reponit Ro. in d. §. de viro, in d. 53. fal. post prin. Verùm hoc non tam in fauorem senum statuitur, quàm quòd faciliùs veritas à iunioribus sciri potest cùm aliàs ab eo sit incipiendum, à quo facillimè verũ scire iudex crediderit, vt ibi satis declaratur. & in l.1. §.1. ff. eo. tit. & no. Dy. in tract. de quæstio. vers. quo ordine. Guido Suza. in eo. tract. col.4. versi. eiusdem initij. Alberi. Gandi. in tract. maleficiorum, in rubr. de quæstio. & tormen. col.2. vers. nunc videndum est. Angel. in simili tract. in verbo, fama publica, col.24. vers. nunc videamus de tortura.

163 *Seniores in regimine hospitalis præferendi.* ¶TRIGESIMOQVARTO, quod pulchrè consuluit Bal. cons. 165. cuius caput est, ordinatio testamẽti, in fin. li.4. Super iure patronatus & regimine cuiusdam hospitalis. nam testator qui illud cõstrui mandarat, de patronatu & regimine ipsius quædam statuerat, ex quibus dubium ortum erat, vter ex duobus id ius obtineret. concludit Bald. pro idoneiore. Et in dubio, inquit, senior ex duobus istis præferetur, & mas fœminæ, per d. l. vlt. ff. de fide instr. & no. per Inno. in c.1. de maio. & obedi.

164 *Senex imperat. dux exercitus potius eligendus.* ¶TRIGESIMOQVINTO, Imperatorem ducémve exercitus senẽ esse oportere dicebat L. Paulus, vt à Iulio Frontino scriptum est lib. Stratagematum postremo, cap. item postremo, circa initium. Id quod & è nostris astruit multisq; comprobat Cæpola Vero. in d. tract. de imperatore militum deligendo, quo loco suprà sæpius citauimus. Nam & Aristoteles lib. primo Ethicorum. Nemo, inquit, eligit iuuenes duces. quod & ex eo reassumit Ioan. Andr. in c. indecorum, extrà de ætate & quali. ordi. Bald. in c. adhæc, quod est primum, col.3. ibi congrua, extrà, de postul. prælat. Iustinus autem lib.11. scribit in exercitu Alexandri Magni neminem ordines, nisi sexagenarium duxisse. Quò etiam spectat illud Silii Italici haud multò post prin. li.15. dum tractaret Senatus de mittendo duce in Carthaginem,

Nec promptum teneris immania bella lacertis
Moliri, regiménque rudi deposcere in æuo.

165 *Seniores in honoribus & dignitatibus præferendi.* ¶TRIGESIMOSEXTO, in cęteris quoque honoribus, officiis, dignitatibus secularibus, vt nostri appellant, pręferuntur seniores. l. & qui originem. §. præses, ibi, secũdùm ætates & dignitates. ff. de muneri. & hono. & l.2. ibi. quę longis prolixisque stipendiis defessa iam sibi pollicetur senectus. C. de Primic. libr.12. & l. sancimus, ibi, cunctis Consulum honoribus & priuilegiis, & anteriori tempore. C. de Consuli. lib.12. & voluit glo. & post eam Doc. in d. l. cùm quid. ff. si cer. pet. & glo. in l. vt gradatim, in prin. versi. & si lege. ff. de muneri. & honori. & glos. in c. vlt. 75. di.

166 ¶Hincq; illud Ecclesiastes 10. c. Vę tibi terra cuius Rex est puer. quod è nostris citat Bald. qui id trahit ad primogenitorum prærogatiuã in l. cum antiquioribus, col. pe. versi.10. C. de iure delibe. & Saly. in l. per hanc, in prin in 1. not. C. de tempo. appel. Et alibi minatur Dominus noster se daturum Regem puerũ veluti pro malo, & eo quidem maximo. Dabo (inquit Esaiæ 3.) pueros reges eorum. Quibus concinens Falconius Nichomachus in ea oratione quã ad Senatum habuit apud Flauiũ Vopiscum in Tacito, Dij, ait, auertant principes pueros. Et paulò antè, cùm Senatus Tacitũ ipsum

sum imperatorem delegisset, huiusmodi acclamatio in Senatu facta, ac sępius repetita fuit. Quis meliùs quam senex imperat? Apud Philostratū in vita Apollonij lib. 5. Vespasianus iam tum annum sextum & quinquagesimum natus, veritus tamen est ne fortè iunior quàm deceret, imperium accipere videtur, idque quantùm maximè potest, excusat.

167 ¶ Cæterùm sunt infinita exempla, quibus clarissimè patuit quanta regnis & imperiis incommoda veniant ex iunioribus principibus. Ex quibus vnū aut alterum satis erit prodidisse. vnum scilicet ex sacris historiis. 3. Regum. 12. c. vbi de Roboan Rege admodum iuuene, & qui item iuuenibus maluit credere, quàm senioribus: vnde ex duodecim regni partibus vna tantùm salua sibi mansit. de quo & nos diximus suprà nu. 93. scribitur. Iustinus autem lib. 24. tradit Dardaniorum Regem, inclytum illud Macedoniæ Regnū immaturi iuuenis Ptolemæi Regis temeritate breui casurum prædixisse, & id statim euentum cōprobasse. Nam & Claudiani ea sententia est,

Tenero tractari pectore nescit
Publica maiestas.

Ad idem exē pla.

168 ¶ Et sanè Romani ipsi in omni genere vitæ sapientissimi leges annales siue annarias scripserunt, quibus grandiorem ætatem ad Consulatum & cæteros magistratus constituebant, sicuti retulit Tullius in Philip. 5. & Liuius ab vrbe condita lib. 7. vbi differit de Consulatu superioris Africani & Titi Flaminij. & iterum lib. 10. belli Macedonici, vbi tradit rogationem latam ab L. Iulio Trib. Pleb. quot annos nati, quemq; magistratum peterent. vnde cognomentum familiæ vt Annales appellarentur. Latinus Pacatus in Panegyrico ad Theodosium scripto, cuius hæc verba sunt, Cuius quidem rei ita fuit cura maioribus, vt non solùm in amplissimis magistratibus adipiscendis, sed in Præturis quoque aut Aedilitatibus capescendis ætas spectata sit petitorum. Nec quisquam tantùm valuerit nobilitate, vel gratia, vel pecunia, qui annos Comitiali lege præscriptos festinatis honoribus occuparit. Et Lactantius Firmianus in libro de origine erroris. c. 7. & Iustinus lib. 43. & omnes rerum Romanarum scriptores, & è Poëtis Ouidius lib. 5. Fastorum,

Nec nisi post annos patuit tunc Curia seros.
Nomen & ætatis mite Senatus habet.
Iura dabat populo senior, finitáque certis
Legibus est ætas, vnde petatur honos.

Ex quibus versibus vides huic Senatui nomen inditum, quod in eum cooptarentur seniores, vt etiam scribit Tullius in libro de Senectute, Plutarchus in Romulo, Lucius Florus Gestorum Roma. lib. 1. c. item 1. & è nostris Archi. in c. Senatusconsultum, di. 2. & Alberi. in rub. ff. de Senato. Quinetiam legimus apud Plinium li. 10. Epistolarum, cautum fuisse Pompeia lege, quæ Bithynis data est, ne quis caperet magistratum, néue esset in Senatu minor annorum 30. secutúmq; denuo edictum Diui Augusti, quo permisit minores magistratus ab annis duobus & viginti capere.

Leges in eam rem annales Rom.

169 ¶ Nec in his tantùm superioribus magistratibus leges annales locum habebant, sed & in simplicibus quoque iudicibus, vt videre licet ex eo quod scribit Suetonius in Augusto, cap. 32. ipsum Augustum iudices à tricesimo ætatis anno allegisse, id est, vt subdit, quinquennio maturiùs quàm solebant, vt hinc apertè possis intelligere, non licuisse ante tricesimumquintum annum iudicandi munus gerere. De Quęstura autem est illud eiusdē Suetonij in Caligula ca. 1. de Germanico, qui Quæsturam quinquennio antè quàm per leges liceret, gessit.

170 ¶ Nec Romani tantùm senioribus iuniores postponebant in magistratibus: sed & cæteri quoque populi. Solon Atheniensium legislator lege sanxit, ne quis admodum iuuenis ad magistratum aut consultationes admitteretur, ἐὰν καὶ ἄριστα δοκοίη γνώμας ἔχειν. quod peræquè sonat ac si dicas, etiamsi maximè existimatissimus habeatur. Id quod Iunci testimonio tradit Stobæus Sermo. 112. Et id quoque apud Lacedæmo-

Apud Athenienses id quoque obseruatum.

nios fuisse obseruatū, testis est Tullius in eo lib. de Senectute, cùm dicit eos, qui amplissimum magistratum gerebant, senes fuisse appellatos. Nam & idem lib. 1. de Diuinatione tradit apud eosdem Lacedæ. consilium publicum Senes appellatos fuisse. Et Plutarchus in vita Cleomenis tradit tempore Lycurgi seniores quosdā Regibus Lacedæmoniorum adhibitos fuisse, atque eo pacto Diu Rempub. administratā nullo alio magistratu eguisse. Eum autem magistratum siue Senatum γερουσία dicebant à senibus, & γέροντας, qui participes illius forent, quasi Senes vocabant. Hinc γέρας præmium virtutis quod dabatur illis magistratibus, vt etiam tradit Aristoteles libr. Politicorum 2. c. 7. Sed & γερουσία dicebatur Senaculum, is scilicet locus vbi Senatores ipsi considerent, authore Varrone lib. de lingua Latina 1. Tradit autem Plinius lib. 35. c. 14. Sardibus Regiam domum Crœsi gerusiam factam fuisse.

171 *Et Carthaginenses.* ¶ Et vt de cęteris loquar, Carthaginenses quoque Senatum seniores vocabāt, vt scribit Liuius belli Macedonici lib. 4. ad fi. vt hinc etiam intelligas non nisi seniores ab illis in eum ordinem fuisse delectos. Nam vt idem paulò ante dixerat, Seniores imperare oportet, iuniores subesse. Sed & qui Taprobanen insulam incolunt, Regem sibi eligunt non nobilitate præstantem, sed spectatum moribus & iam annis grauē, vt scribit Plinius lib. 6. c. 22. & Solinus. c. 66. *Arabes.* Apud Arabes qui in oceano sunt versus meridiem, cuiuslibet cœtus (nam in cœtus ipsi diuiduntur) senior tanquam Rex cui parent omnes, imperat, annis centū quinquaginta actis seipsum vita & lege priuat. Post eum senior principatum accipit, vt author est Diodorus Siculus ad fin. libri 3. Bibliothecæs. *Persas.* Persas autem laudat Xenophon in Pædia Cyri, quòd apud eos seniores domi manentes iudicant omnes causas & publicas & priuatas. Quin etiā Hippodamus Euryphontis filius, qui Milesiorum legislator fuit, lege statuit, vt prodit Aristoteles lib. Politicorum 2. c. 6. vnum iudiciarium forum principale, ad quod omnia quæ malè iudicata viderentur, reuocarentur. Idque constituit ex senioribus quibusdam delectis. Sed & lex erat apud Chalcidenses, ne minor annis quinquaginta magistratum gereret, vt scribit Heraclides in lib. de Politijs.

172 *Hebræos.* ¶ Ante omnes Moyses iussu Domini septuaginta viros ex omni populo seniores delegit, qui secum regerent iudicarentque populum, vt scribitur Numeri. 11. cap. Et alibi videmus senioribus iudicandi ius fuisse Deuter. 21. Si genuerit homo filium & contumacem & proteruum, appræhendent eum, & ducent ad seniores ciuitatis illius, & ad portam iudicij, & cætera quæ sequuntur. Ex quo fortè depromptum est, quod scribitur in l. si qua. C. de Iudæ. causas Iudæorum a senioribus ipsorum iudicari, atque ita ex eodem text. no. Io. Ana. in c. cùm sit, extrà eo. tit. & Barb. consi. 15. clementissimi, colū. 2. libro 1. Quibus consonat quod scriptum est Danielis 13. Iudæos sibi constituisse duos senes iudices. Et illinc quoq; posset videri Plato, qui vt plurimis placuit, sacros Bibliorum libros & maximè Moysis legit, & maiori ex parte sectatus est, scripsisse lib. 3. de Repub. Non iuuenem, sed senem esse oportet bonum iudicem. Nam & idem lib. 3. de legibus inter rationes imperandi hanc tertiam collocat, vt iunioribus seniores imperent.

173 *In re quoque rustica id obseruandum.* ¶ Quid quòd Varro ille omnium rerum scientissimus & prudentissimus libro primo Rei rusticæ, capitulo vigesimo, monuit eos qui præsunt operariis in villa, oportere esse ætate maiore, quàm operarios ipsos. Facilius enim his quàm iunioribus dicto sunt audientes. Et iterum libro secundo, eiusdem operis, capitulo decimoseptimo, præcepit eum magistrum pecoris, cui cæteri pastores subsunt, sumendum esse, qui sit maior natu, & peritior: quòd iis qui ætate & scientia præstant, animo æquiore reliqui parent.

174 *Quid in muneribus qui pē tam animi* ¶ Hæc tamen intellige primò in officiis & muneribus quæ æquè explicari gerique per seniores possunt, atque per iuniores. Nam si quod munus per iuniores commodiùs idoneiùsque tractari exercerique potest, quia fortè magis constat robore viribúsque corporis, quàm animi, certè sunt ad id magis iuniores assumendi, quàm seniores,

niores, vt voluerunt Ricar. Mal. Saly. & Fran. Are. in d. l. cùm quid. ff. si cert. peta. per text. in l. cùm prætor. §. pen. ff. de iudi. & voluit etiam Floria. in l. vlt. in fin. ff. de fide instru. vbi illud generalius dicit, quòd si senex & iuuenis sint eiusdem fidei, probitatis, is præfertur cuius ætas est magis apta & idonea negotio, de quo agitur, per l. præcipiunt. ff. de ædil. edic. & l. ob carmen. §. vlt. ff. de testi. Tullius autem in Catone maiore tradit legibus vacare senectutem iis muneribus, quæ non possunt sine viribus sustineri. *quàm corporis viribus geruntur.*

175 ¶Intellige secundò, quando vterque & iuuenis & senex est aliàs æquè dignus. Nam semper dignior est alteri præferendus, siue iunior siue senior, vt probat text. in l. honores, & ibi gl. & Bar. ff. de Decurio. & in l. vnicuique. C. de proxi. sacro. scrini. li. 12. ibi, nisi fortè ab eo qui tempore vincitur, laborũ comparatione superetur. & in §. ordinationem, & ibi quoque Bar. & Angel. in Authen. de monach. & voluit Bart. in l. 2. §. priùs, col. 2. versi. circa secundum, & ibi Franc. Aret. & Iason. ff. de vulg. & pupil. & Alberi. in d. l. cùm quid, in vlti. char. vers. 10. gl. colligit. & ibi Alex. & Philip. Deci. ff. si cer. pet. & idem Alberi. in l. 2. C. de offi. magi. offi. & in l. 1. C. de offi. præfec. vrb. Sal. in l. prouidendum, per illum tex. C. de postul. Pan. in c. clerici, col. 2. & ibi Philip. Deci. col. 5. vers. quarto regula procedit, de iudi. Cepol. in d. trac. de imper. mili. delig. char. 11. versi. sed singulariter. Nam semper dignitates & honores sunt cõferendi dignioribus atque idoneioribus. l. ad subeunda. C. de Decuri. li. 10. cum si. Quibus adde quæ diximus in 25. senectutis priuilegio, in 3. & 4. limita. *Quid si iuniores sint idoneiores.*

176 ¶Sed hæc tamen intelligit Fran. Are. in d. c. clerici, in fi. de iudici. quando iunior longo interuallo superat seniorem, per l. vnicuique, circa medium. C. de proxi. sacr. scri. lib. 12. quod & idem voluit ipse Aret. in d. l. 2. §. priùs, & ibi quoque Alexan. ff. de vulga. & pupil. per text. sing. in l. sed & reprobari. §. amplius. ff. de excusat. tut. vbi probatur secundùm Bald. ibi, quòd propter excellentem scientiam & doctrinam receditur à dispositione legis vel statuti. quem text. ad hoc annotat Rom. in repe. l. si verò. §. de viro, in 53. fal. ff. sol. mat. & Alex. in d. c. cùm quid, & Barb. qui & illum dicit singu. in tract. de præstan. Cardi. in 1. parte q. 10. col. 15. vers. & si quispiam opponat, & Fely. in rubr. extrà de maio. & obedi. & Philip. Deci. in d. c. clerici, qui tamen non exigit excellentiam, vt minor præferatur antiquiori in honoribus deferendis, de quibus hîc loquimur: sed tantùm in delatis, non quidem vt continuò etiam, in his præferatur, sed vt cum eo dispensetur vt ita fiat. Quoniam non statim est recedendum à statuto vel iure communi propter quancunque hominis dignitatem, vt no. Bald. in c. 1. in fi. extrà, vt lit. non conte. *Quomodo sit illud intelligẽdum.*

177 ¶Illud autem non ignotum, multos ante tempus adeo prudẽtia, virtute, & doctrina excelluisse, vt etiam ante tempus honoribus & magistratibus lege vel natura pręscriptum, cæteris multò senioribus antepositi fuerint. Quis enim nescit Hieremiam vel puerum à domino constitutum super gentes & regna, vt euelleret, destrueret, disperderet, dissiparet, ædificaret, plantaret, Hieremiæ 1. c. Danielẽ quoq; puerum iudicem delectum, Danielis 13. c. P. Cornelium Scipionem, cui postea ex virtute Africano cognomen fuit, fretum virtutibus suis, quanquam adolescentem, ante tempus Aedilitatem à populo petere non dubitasse. Cúmque Tribunos plebis sibi obsistere videret, negantes rationem eius esse habendam, quòd nondum ad petendum legitima ætas esset, dixisse, se satis annorũ habere, si Quirites habilem facere voluerint. Neq; enim fiduciam, neque populum qui Aedilem illum ob virtutem spémque rei bene gerendæ creauit, fefellisse opinionem. Illum enim ita se gessisse in Aedilitate, vt Quirites postea non pœnituerit tanto fauore ad ferẽda suffragia in tribus suas discurrisse. Cicero in 5. Philip. multorum Romanorum, & inter cæteros huius Africani exempla commemorat, qui admodum adolescentes ob magnam virtutis indolem, antequam per leges Annales liceret, adepti sunt amplissimos magistratus, in quibus maximis rebus gestis populi Ro. imperiũ auxerunt. Aliorúmque qui in adolescẽtia maximas & ipsi res gesserunt. Eius hæc verba sunt de Augusto, qui primùm C. Cęsaris, deinde *Multi ante tempus legitimum magistratibus præfecti. Hieremias. Daniel. Scipio Africanus. Augustus.*

Augusti cognomen assumpsit, loquentis, Quid est enim P.C. cur eum nõ quãprimũ amplissimos honores capere cupiamus? Legibus enim Annalibus cùm grandiorem ætatem ad Consulatum constituebant, adolescentiæ temeritatẽ verebãtur. C. Cæsar ineunte ætate docuit ab excellenti eximiaq; virtute progressum ætatis expectari nõ oportere. Itaque maiores nostri veteres illi admodum antiqui leges Annales nõ habebãt: quas multis post annis attulit ambitio, vt gradus essent petitionis inter æquales. Ita sæpe magna indoles virtutis priusquam Reipublicæ prodesse potuisset, extincta fuit. At vero apud antiquos Rulli, Decij, Coruini, multique alij, recentiore autẽ memoria superior Africanus, T. Flaminius admodum adulescẽtes Cõsules facti, tãtas res gesserũt, vt populi Romani imperium auxerint, nomen ornarint. Quid Macedo Alexander, cùm ab ineunte ætate res maximas gerere cœpisset, nónne tertio & trigesimo anno mortem obiit? quæ est ætas nostris legibus decẽ annis minor, quàm Consularis. Ex quo iudicari potest, virtutis esse quàm ætatis cursum celeriorem. Et Philippica 10. de eodem loquens. Alter, ait, virtutis robore firmior, quàm ætate, & Philip. 14. An vero quisquam dubitabit appellare Cæsarem Imperatorem? ætas eius certe ab hac sententia neminem deterrebit, quandoquidem virtute superauit ætatẽ.

178 *Tiberius.* ¶ Cui mirè concinit quod de Tiberio ipsius Augusti posteà successore scribit Ouidius lib. I. de Arte amandi,

Vltor adest primisque ducem profitetur in annis,
Bellique non puero tractat agenda puer.
Parcite natales timidi numerare Deorum
Cæsaribus virtus contigit ante diem.
Ingenium cœleste suis velocius annis
Surgit, & ignauæ fert mala damna moræ.
Paruus erat manibusque suis Tirynthius angues
Pressit, & in cunis iam Ioue dignus erat.
Nunc quoque qui puer es, tantus tum Bacche fuisti,
Cùm timuit Thyrsos India victa tuos.

Ante Ouidium Virgilius de Iulo loquens lib. 9. Aeneïdos,

Ante annos animúmque gerens, curámque virilem.

Iulus. *Didius Iulianus.* Spartianus autem de Didio Iuliano Imperatore, Quæstor (ait) ante annum quàm legitima ætas sinebat, designatus est.

179 *Valerius Coruinus.* ¶ Et vt de cæteris quoque loquar, M. Valerius Coruinus tres & viginti annos natus Consul creatus maximas res gessit, vt scribit Liuius lib. 7. ab vrbe condita, non semel. Germanicus à nemine non laudatus Quęsturam quinquennium antequam per leges liceret, & post eam Consulatum statim gessit, in quibus magnas mirandásque res gessit, vt à Suetonio scriptum est in Caligula c. I. Iustinus lib. 6. tradit, quòd posteaquam Athenienses à seruitute dominatúque Lacedæmoniorum se vindicarunt, exercitum contraxerunt, eúmque in auxilium Bœotiorum per Iphicratem viginti tantùm annos natum, sed magnæ indolis iuuenem duci iubent. Cuius suprà ætatem virtus admirabilis fuit, nec vnquam ante eum Athenienses inter tot tãtósque duces, aut spei maioris, aut indolis maturioris Imperatorem habuerunt: in quo non imperatoriæ tantùm, verùm etiam oratoriæ artes fuerunt. Tullius Quæstor decedens de prouincia non dubitauit Celium adolescentem propter eximiam eius indolem, vt verisimile est, in suum locum prouinciæ præponere, vt ipse Tullius scribit li. Epistolarum familiarium 2. epist. 15.

180 ¶ Sunt & alia id genus infinita exempla, quæ ex historicis & aliis scriptoribus videre licet, id satis confirmantia. Plautus scripsit in Trinummo: Non ætate, verùm ingenio adipiscitur sapientia. Et Varro in Aboriginibus apud Nonium Marcellũ in verbo, Canitudo, Sed neq; vetulus cãtherius quàm nouellus melior, nec canitudini comes est virtus. Et Quintilianus lib. 2. in prin. Non id est æstimandũ cuius quisque sit ætatis, sed quantùm in studiis iam effecerit. Cornelius Tacitus lib. II. Apud maiores

virtutis id præmium fuerat,cunctisque ciuium,si bonis artibus fideret,licitum petere Magistratus:ac ne ætas quidem distinguebatur,quin prima iuuenta Consulatum ac Dictaturas inirent.Quæ mirè congruūt iis quæ suprà ex Tullio diximus. Diuus Hieronymus ad Paulinum, Nolo frater charissime annorum ęstimare nos numero, nec canos sapientiam reputare,Salomone testāte:Cani hominis prudentia eius. Nā & Moyses 70.presbyteros iubetur eligere,quos ipse sciret esse presbyteros vtiq; nō æuo,sed prudentiā iudicandos.Et Daniel adhuc puer longæuos iudicat, atque impudicos senes ætas lasciua condemnat,&c.quod & nos suprà retulimus.

181 ¶Nec desunt nobis tex.legum id quoque probantium.Nam in §.planè, in Authen. de monachis,scribitur nō omnino esse honorandum tempus.Ex quo no. Accursius arg.pro nouis Doctoribus,vt scilicet senioribus minùs doctis pręferri debeāt.Quod & ipsum voluit Saly.in l.prouidendum.C.de postula.Quo in genere etiam est illud vice prouerbij à nostris celebratū,Maliciam siue prudentiam supplere ætatem. primum enim probatur in l.si alterius.C.si mi. se maio. dixe. & in c.de illis. le 2. de despon.impub.& in c.1.§.1.eo.tit.libr.6.Secundum in c.vlt.extrà eo.tit.Et in id quoque allegatur.l.1.ff.de decre.ab ordi.faci.& in l.omnes.C.de his qui veni.æta.impe.& in l. 1.C.de præpo.sacro.scrini.lib.12.& in c.vlt.77.di.& ibi glo.quæ alios text.adfert.Et hæc omnia adde his quæ diximus suprà in 3.priuilegio ætatis, nu.95.imò verò non debet,& multis seq.

De eadem re.

182 ¶TRIGESIMOSEPTIMO, non in dignitatibus tantùm & honoribus secularibus,sed & ecclesiasticis quoque & in beneficiis quæ vocant,id est, sacerdotiis & cæteris muneribus quæ ad religionem pertinent,seniores esse præferēdos probat tex.in c.cùm in cunctis,ibi,ætatis maturitas,de elect.& in c.ecclesia vestra.le 2.ibi,in ætate pati defectum,& ibi,ætatis maturæ,eo.quoque tit. & per totum titu.de æta.& quali.ordi.& c.episcopi,& ibi glos.& iterum c.quando.24.di.& c.innouamus.60. di. & c.miramur.ver.quid est cito,ibi,ante maturitatem ætatis.61.di.& c.vlt.ibi, maturiores ætate.74.di.& c.iuuenculas.20.q.1.& no.glo.in c.statuimus.61.di. & in c.obeuntibus,ante fin.glo.magnæ.63.di.quæ sing.dicit duobus pari numero suffragiorū electis in episcopum,cæteris paribus seniorem esse præferendum,& glo.in c. in verbo,singulorum 85.di.Inno.& cæteri in d.c.1.de maio.& obedi.Archi.in d.c.domino. 50.di.& in c.tanta.86.di.& in d.c.diffinimus.18.q.2.Cyn.in d.l.cùm quid,in prin.ff.si cer.pet.Bal.con.167.ordinatio testamenti,in fi.lib.4.vbi loquitur de administratione hospitalis Barb.consil.23.scripsit propheta,col.vlt.libr.1.Cardi.Alex.in c.de quibus,col.1.21.di.Rochus Curtius in tract.de iure patro.in verbo,honorificum, in 15. quæst.& Fran.Purpur.in l. procurator,col.2.C.de eden.& Cardi. Iacobatius in tracta.de Concilio,lib.1.vbi de Senibus loquitur.Rochus Curti. in tracta. de iure patr. in verbo, honorificum,in 15.quæsti.col.2.versic.comprobo etiam,& in verbo, ecclesia,in 4.quæsti.in fin.& Cæsar Lamberti in eod.tracta.in 13.arti.5.quæsti. princip.3. partis 2.lib.

Seniores in sacerdotiis praferendi.

183 ¶In quam sententiam D.Hieronymus libr.1. in Iouinianum,ipsi Iouiniano respondens,qui contra laudem virginitatis obiecerat,ecclesiam nō super Ioannem virginē, sed super Petrum vxori mancipatum fuisse fundatam,ita scribit, At dices super Petrum fundatur ecclesia,licet idipsum alio loco super omnes Apostolos fiat,& cuncti claues regni cælorum accipiant,& ex æquo super eos ecclesiæ fortitudo solidetur. Tamen propterea inter duodecim vnus eligitur,vt capite constituto scismatis tollatur occasio Sed cur non Ioannes electus est virgo?ætati delatum est, quia Petrus senior erat.Hæc ille.Quæ etiam illud admodum confirmat,quòd sacerdos Gręcè vocatur πρεσβύτερος,presbyter,vt hinc manifesto intelligi debeat,seniores in id muneris præ cæteris assumendos.

184 ¶Sed & ethnici quoque id obseruarunt,vt his muneribus quę suas ipsorum religiones priuatim tangerent,seniores præficerent,quod vel hinc percipi potest quod tradit Liu

Etiam apud Ethnicos.

dit Liuius lib.9.secundi belli Punici, Augurem creatum T. Sempronium Gracchũ admodum adolescentem, quod tunc (ait) perrarum in mandandis sacerdotiis erat. Nam & Dionysius Halicarnasseus lib.1. Antiquitatum Ro. id Romulo laudi assignat, quòd sacerdotia non venalia nec sorte diuidenda fecit, sed cuiusque curiæ binos creauit suprà annum quinquagesimum natos.

185 *Quid si sacerdotia nõ æquè possint explicari à senioribus.* ¶Sed id tamen iisdem illis duobus modis intellige quos diximus in muneribus secularibus: Primò si hæc munera sacerdotalia æquè possunt applicari & sustineri à senioribus, vti à iunioribus. Nam aliàs iuniores senioribus essent præferendi, iisdem illis modis & rationibus adductis suprà vers.170. hæc tamen intellige, quæ & hìc locum habent. & prætereà tex. in id priuatim apertissimo in d.c.1. ibi, sed ita ætatis senio confectum, & ibi glos. in verbo, senio. 85. di. & in c. petisti. 7. q.1. & in c. literas, & ibi glos. in verbo, senectutem, & Docto. & iterum in c. nisi. §. alia verò causa, extrà de renuncia.

186 *Quid si iuniores sint idoneiores.* ¶Item & secundò intelliges, modò vterque & senex & iuuenis sint æquè idonei ei sacerdotali muneri & officio. Nam aliàs semper dignior præferendus est, etiam si sit iunior, per ea quæ diximus suprà cùm de secularibus officiis loqueremur nu.171. intellige secundo. Quibus addes quod scribit D. Chrysostomus in fi. lib.2. de sacerdotio, de his disserens qui præ cæteris debent in episcopos assumi, asserit in eam rẽ nõ oportere prudentiam ætate metiri, neque senem canicie probare: neque iuuenem arcendum ab huiusmodi ministerio, sed neophytum nouiciúmque, maximum autem esse inter vtrunque discrimen. Et rursum in 3. libr. eiusdem operis, Neque verò (inquit) si quis vitæ tempus perpetuum in extrema sacrarum functionum classe persistẽs consumpserit, ac sic demum ad vltimam vsque senectutem peruenerit, hũc protinus propter ætatis reuerentiam ad summum honorem perducemus. Quid enim vetat, quo minùs ille idẽ vel id ætatis natus minus idoneus reperiri adhuc possit? Quod tamen sic à me dictum non est, quasi velim caniciem vituperare: verùm illud eo nomine dixi, vt ostendam si senectus longæua satis esse possit, vt eum qui episcopatũ obtinuerit, munere illo dignum efficiat. Certè vix hoc ipsum, &c. Liuius autem li.5. secundi belli Punici non adeò longè post prin. tradit quòd cùm comitia Põtifici Maximo creando essent habita, trésque ingenti certamine peterẽt: Fuluius Flaccus Cõsul, qui & antè bis Consul & Censor fuerat, & T. Manlius Torquatus duobus quoque Consulatibus & Censura insignis: & Licinius Crassus, qui Aedilitatem Curulem petiturus erat, hic iuuenis senes honoratósque deuicit.

187 *Antiquiores canonici eligunt.* ¶TRIGESIMOOCTAVO, antiquiores canonici possunt, si velint (neque enim coguntur) meliores præbendas, tum vacant. suis relictis optare, per tex. in cap. cùm in tua, quod est vl. in prin. de consue. li.6. & no. Alberi. in d.l. cum quid. char. vlt. vers.10. gl. colligit. ff. si cert. pet. & Cepol. in d. tract. de imper. vers.23. in materia antiquitatis. Sed aduerte quia d.c. cùm in tua, loquitur de consuetudine cuiusdam ecclesiæ, & non de iure communi, vt etiam non prætermisit Cepol. vbi suprà. Nec intelligitur de antiquioribus ætate, sed administratione, vt ibi dicit gl. & dicemus pleniùs infrà, in 60. quæsti. nu.6. si hanc opi. & seq.

188 *Seniores in rerum interpretatione præferendi.* ¶TRIGESIMONONO, in diuinarum literarum interpretatione antiquiores præferuntur iunioribus, per c. de quibus, ibi, seniores prouinciæ congregatę. 20. dist. & c. relatum, ibi, non secundùm traditionem, prin. 37. dist. & in c. transferũt, ibi, terminos quos posuerunt patres eorum. 24. q.3.

189 *Antiquorum dicta seruãda.* ¶QVADRAGESIMO, non in his tantùm, sed & aliàs semper antiquorũ dicta seruanda sunt. c. ita dominus, in illis verbis & id quod accepit à veteribus nõ sequendo. 19. di. vbi & gl. hoc expressè ex eo tex. annotat. Et adstipulatur illud Ecclesiastici c.8. Non te prætereat narratio seniorum. ipsi enim didicerunt à patribus suis. Quoniam ab ipsis disces intellectum, & in tempore necessitatis dabis responsum.

¶QVA

190 ¶QVADRAGESIMOPRIMO, non modò dicta sed & consuetudinē moremque antiquorum seruandum esse præcepit Imperator in l.testamenta omnia. C. de testa. Cuius hæc verba sunt, Mos nanque retinendus est fidelissimæ vetustatis. quem tex. in id ponderant Pau.Ca.Fran.Arc.& Philip.Corne. qui eum tex. ob id dicit esse moralem. Et est etiam bonus tex. qui ad id solet allegari in c.ridiculum.12.distin.& not.gl.in c.quanto.in verbo, antiquitas, de transla.prælat.& Archi.in d.c.domino sancto.50.di.Ro.in d.l.si verò.§.de viro, in 53.fal.ff.sol.mat.& Cepol.in d.tracta.vbi suprà vers.7.

Antiquorū consuetudo et mos seruādus.

191 ¶Quibus concinit illud Ennij,
Moribus antiquis res stat Romana, virisque.
Quod vsurpatū est à Marco Antonino in quadam ipsius epistola à Vulcatio in vita Auidij Cassij relata, atque etiam à Tullio lib.3.de Republica, vbi dicit eum versum, vel breuitate, vel veritate tanquam ex oraculo sibi quodam effatum videri, vti etiā refert D. Augustinus de ciuitate Dei lib.2.c.21. Scio autem, vt id in transcursu dicā, nonnihil interesse inter morem & mores, sed ita tamen vt plerunq; à doctis confunduntur. Igitur huc quoque pertinet illud Plauti in laudem adolescētis in Captiuis,
Ille demum antiquis adolescens est moribus.
Illud item eiusdem in Trinummo,
Moribus viuito antiquis. Et iterum in eadem Fabula,
Veteres mores veteru parsimoniæ potiùs maiori honori
Hìc essent, quàm mores mali.
Ex quo etiam loco potes intelligere, id verum esse quod nuper diximus de cōfusione moris & morum. Nam quod hìc mores appellat, paulò pòst & morē dicit, & mores eâdem oratione, cùm dicit,
Morem maiorum scias, nam nunc mores nihil faciunt, &c.
Sed & huc quoque spectat illud Iuuenalis Saty.6.
Quid? quod & antiquis vxor de moribus illi
Quæritur.
Illúdque Ausonij in laudem Mediolani,
Facunda virorum
Ingenia, antiqui mores.

Mos & mores an differant.

192 ¶Conuenit item illud Periandri Corinthij, aut vt aliis placet Ambraciotæ,
τοῖς μὲν νόμοις παλαιοῖς χρῶ, τοῖς δ' ὄψοις προσφάτοις. Id est,
Moribus quidem antiquis vtere, cibis verò recentibus. Cui non dissimile est illud Phauorini apud Gellium libr. Noctium Atticarum 1.c.10. Viue moribus præteritis, loquere verbis præsentibus. Sed & huc pertinet illud Virgilij lib.3. Aeneid.
Ecquid in antiquam virtutem.
Atque edictum illud Censorium à Suetonio, si is fuit, asscriptum circa initia de claris Rhetoribus. Quæ præter consuetudinem & morem maiorum fiunt, neque placent, neque recta videntur. Cuius etiam meminit ipse Gellius lib.15.c.11. Apud eundem Gellium d.lib.1.c.10. laudatur antiquitas his epithetis, quòd sit honesta, bona, sobria, modesta. Liuius in sua elegantissima præfatione satis apertè insinuat mores antiquos anteponendos recentibus. Cornelius Tacitus lib. Annalium 17. Piso, inquit, vultu habitúque moris antiqui. & æstimatione recta seuerus. Apud eundem contentio est in Dialogo oratorum de antiquitate, quam Messala præfert, contradicente Axio: sed tandem vincit antiquarius. Isocrates ad regem Nicoclem, In iis, inquit, quæ ad Deorum cultum pertinent, ita facito quemadmodum est à maioribus præceptum. Nouitatem semper horruerunt sapientes. Hincque etiam illud Terentij in Adelphis,
Homo antiqua virtute ac fide. Et Virgilij lib.2. Georgic.
Salue magna parens frugum Saturnia tellus,
Magna virûm, tibi res antiquæ laudis & artis
Ingredior.

¶Nec

193 *De eadem re ex sacris scriptoribus.*

¶Nec desunt in eam rem Christi Domini nostri, Diuorúmque testimonia. Primùm enim Christus Matthæi c. 19. ad antiquitatem prouocat, cùm iis qui de libello repudij sciscitabantur, dixit, Ab initio autem sic non fuit, apertè indicans antiquiora esse meliora. Et D. Ioannes in epistola ad Electam c. 1. eodémque vnico. Non tanquam mandatum nouum scribo tibi, sed quod habuimus ab initio. Hieremias deplorans ruinam Iudaïcæ Reipub. illud in extremo seu epilogico versu à Deo petiuit, vt reditum ad pristinos mores concederet, dicens, Innoua dies nostros sicut ab antiquo. In Amos propheta c. 9. eodémque vltimo legitur, Promisio non de nouo templo extruendo, aut nouo alióve in loco, sed de veteri, de collapso, de diruto restituendo ac fulciendo. Et illud quoque adiicitur, Et reædificabo ipsum sicut in diebus antiquis. Cæterùm D. Chrysostomus, Antiquis (inquit) viris omnis vita operosa, & viatorum instar. Nos omne tempus per negligentiam ducimus.

194 *Senes etiam rustici audiendi.*

¶QVADRAGESIMOSECVNDO, his optimè respondet tex. elegãs in l. si chorus. §. 1. ff. de lega. 3. vbi tradit Celsus, Proculum scribere sæpe audiuisse se rusticos senes ita dicentes, pecuniam sine peculio fragilem esse, peculium appellantes quod præsidij caussa reponeretur. Quem tex. ponderans gl. ad laudem senectutis, & post eam Hosti. in c. cùm in iuuentute, in prin. de præsump. dicunt ex eo Iurisperitũ ex dictis senum rusticorum fuisse argumentatum. Et illum quoque annotat glo. in l. licèt ex quadam, in verbo, graues, in fi. de testib. & Ro. in d. §. de viro, in 53. fal. Barb. d. cons. 23. col. pen. lib. 1. & d. con. 20. col. 3. lib. 2. & Cepola vbi suprà, vers. 25. Bar. autem, ne id omittam, in d. §. 1. cum tex. no. facere pro his, qui volunt probare communem vsum loquendi, vt sufficiat dicere se hoc audiuisse à senibus.

195 *Seniori vasallo pro omnibus fidelitas facienda.*

¶QVADRAGESIMOTERTIO, mortuo domino relictis pluribus liberis, debet vasallus seniori pro omnibus fidelitatem facere, vt voluit Bal. in c. præterea ducatus, col. vlt. tit. de prohi. feu. alie. per Fe. arg. d. l. vl. ff. de fid. instr. & not. per Ino. & alios in c. 1. de maio. & obedi. & hoc quoque ante Bal. voluerat And. Iser. ibi, quem sequitur Mar. Laud. etiam ibi, in fin. primæ col. & hoc quoque sequitur Ro. in repet. d. §. de viro in 53. fal. versi. 4. principaliter defertur, & Fely. in d. c. 1. col. vltim. de maio. & obed. & D. Ciricrus de primogenitura, libr. 2. quæsti. 2. in 16. prærogatiua. De qua re longè latéque diximus in Commentariis nostrarum Consuetud. Pictonũ, tit. 9. §. item 9. in glos. 2.

196 *Antiquior ex dominis præferendus in seruitio vasalli.*

¶QVADRAGESIMOQVARTO, Si plures sint domini beneficiarij seruitio clientis eodem tempore egentes, antiquior est præferendus per text. in c. 1. §. vltim. tit. hic finit lex, & ibi Iac. Bel Bald. Aluar. Mar. Laud. & Card. Alexand. & hoc quoque voluit Iac. Ardi. in summa, tit. qui. mo. feu. amit. & Bal. in l. 1. §. ne autem, col. 4. vers. habeo duo feuda. C. de cadu. tol. Ro. in d. §. de viro, in 53. fal. vers. quartò principaliter, Barb. d. con. 23. col. vltim. lib. 1. & con. 20. col. 3. lib. 2. Cepol. in d. tract. in materia antiquitatis, versi. 45. Et est huius rei euidens ratio, quia cùm aliàs qui prior est tempore, is iure quoque potior est l. potior. ff. qui pot. in pig. hab. tum maximè in operarum præstatione locum obtinet, per l. in operis. ff. loca. vbi expresè Bal. illud scribit quod diximus de vasallo duorum.

197 *Et ætate senior si tempore sunt pares.*

¶Licèt id posset videri pluribus intelligendum de antiquiori domino, non ætate quidem, sed feudi concesione, quod & ego arbitror. Facit tamen (vt iam suprà diximus, dicendum tamen est sæpius) in argu. quod si domini sint eiusdem temporis in feudi concesione, sit præferendus is, qui ætate est senior, vt expresè voluit Bald. à nemine hoc loco allegatus in l. 1. in 23. quæstio. ff. de rer. diui. Non quòd ille dicat ꝙ necessariò teneatur vasallus seruire seniori alio omisso: sed debet gratificari cui fratrum duorum seruire voluerit. verùm bene facit si gratificetur seniori, per d. l. vl. ff. si cer. pet. Ex quo planè cõstat quod loquitur de pluribus dominis eiusdem temporis, quò ad feudi concesionem. Proptereáque intelligit de seniori ætate, tum quia loquitur de pluribus fratribus dominis, tum quia allegat d. l. vlt. Et in hac nostra sen-

tentia

tentia est D.Ciriecus,vbi suprà in præced.artic.in 19.prærogatiua.

198 ¶QVADRAGESIMOQVINTO, Seniores magistros pueris & adolescentibus asciscere debemus,qui eos literis & moribus instruant,iuxta c. omnis ætas. 12.q 1.cùm dicitur,Deputati probatissimo seniori , quem & magistrum doctrinæ & testem vitæ habeant,& illum tex.ponderat Archid.in d.c.tanta.86.dist. ad hoc vt senioribus deferatur in morum & literarum instructione.Glo.autem in c.sic viue.16.q. 1.dicit arg.illius text.seniores magistros potiùs esse eligendos.quam sequitur Ias.cõs. 192.exorta,col.2.versi.seniores,lib.2.

Seniores magistri adolescentibus præficiendi.

199 ¶In quam sententiam Peleüs apud Homerum lib.9.Iliados Achilli filio Phœnicem seniorem præceptorem tradit,qui illum dicere & facere doceret.Homeri carmen est huiusmodi,

Phœnix præceptor Achillis.

Τοὔνεκά με προέηκε διδασκέμεναι τάδε πάντα,
μύθων τε ῥητῆρ' ἔμεναι, πρηκτῆρά τε ἔργων.
Propterea me præmisit docere hæc omnia,
Verborúmque rhetorem esse,factorémque operum.
Verba sunt eiusdem Phœnicis.Cuius loci autoritate Tullius lib.3.de Oratore,Iidem (inquit)erant viuendi præceptores,atq; dicendi,vt ille apud Homerum Phœnix qui se à Peleo patre Achilli iuueni comitem esse datum dicit ad bellum , vt illum efficeret oratorem verborum,actorémque rerum. Et Fabius li.2.Oratoriarum institutionum.c.3.in fi.eiusdem loci Homerici autoritate monet dandum esse iunioribus præceptorem qui tam eloquentia quàm moribus sit præstantissimus , qui ad Phœnicis Homerici exemplum dicere ac facere doceat.Plutarchus autem de educandis liberis de ea re ita scribit,Græcè quidem,sed in hunc sensum:Frugi verò pædagogum talem naturâ esse oportet, qualis Achillis pædagogus Phœnix erat , quem idcirco Peleüs, vt est apud Homerum , Achillis curæ præfecisse dicitur , vt ei dicendi pariter ac faciendi ductor foret ac magister.Xenophon libro 1.Pædiæ Cyri, laudat Persas, quòd apud eos more gentis præsunt pueris,qui selecti ex senioribus eos videantur reddituri quàm optimos.

200 ¶Sed vt ad institutum redeamus,non longè ab hoc capite distat illud Tullij à nobis suprà relatum.Est adolescentis maiores natu vereri , ex hísq; eligere optimos & probatissimos,quorum consilio atque autoritate nitantur. Et quod scribit Plinius libro Epistolarum 8.ad Aristonem , Erat antiquitus institutum vt à maioribus natu , non auribus modò,verũetiam oculis disceremus quæ facienda:mox ipsi & per vices quasdam tradenda iunioribus, haberemus. Et post pauca, Suus cuique parens pro magistro,aut cui parens non erat , maximus quisque & vetustissimus pro parente. Et huc quoque referri potest illud Nume.11.c.Congrega mihi septuaginta viros de senioribus Israël,quos tu nosti quòd senes populi sint ac magistri.

201 ¶Et huius ratio duplex ex his,quæ iam dicta sunt,facilè deprænditur. Prima quæ mores , altera quæ doctrinam respicit. Sunt enim senes probatioribus ferè moribus, quàm iuuenes,vt ex supradictis iam liquet. Assumunt autem celerrimè discipuli magistrorum mores,eósque tenacissimè retinent. Cuius rei exemplum memorabile posteris tribuit Alexander Macedo , quem vitia quædam quibus à Leonide pædagogo imbutus fuerat , robustum quoque & maximum Regem ab illa institutione puerili sunt prosecuta,vt autoritate Diogenis Babilonij scriptum reliquit Fabius li.1. Oratoriarum institutionum,c.2. Propterea scriptum est in l. magistros. C.de professo. & medi. lib. 10. Magistros studiorum excellere oportet moribus.Et est etiam bonus tex.in l.1.ibi,si laudabilem in se probis moribus vitam esse monstrauerint. C.de profess.qui in vrb.Constan.lib.12.

Ratio prædictorum.
Mores à præceptoribus sumuntur.
Alexander quædam vitia sui pedagogi retinuit.

202 ¶Quantùm autem ad doctrinam pertinet,satis constat studio & ætate illam comparari.nam senectus, vt ait Hieronymus à nobis suprà ad aliã rem citatus, ætate fit do-

Doctrina ætate cõparatur.

ctior.& vt dicit glo.in c.tum ex literis,in verbo,instructus,arg.illius tex.ext.de in integ.restit.non potest quis modico tempore multum addiscere. Et Iuuenalis, Nemo repente fit summus.quod & in Decretis Canonicis reperitur in §. hæc quæ de charitate,de pœni.dist.2. Proptereàque non debet quis à studiis ante 25.annum auocari,per tex.in l.1.C.qui ætate vel profes.se exc.lib.10.quo loco Bar.& Ang. dicunt post eam ætatem non esse idoneos studio,quod & idem voluit per illum tex.Alex.in addi.Bar. in l.1.C.de dignit. lib.12. Seneca autem epistola ad Lucilium 36. scribit quemadmodum omnibus annis studere honestum est:ita non omnibus institui. Turpis & ridicula res est elementarius senex:iuueni parandum,seni vtendum.

203 *Nulla ætas sera ad discendum.*

¶Quibus tamen omnino non facilè crediderim,cùm nulla ætas sera sit ad discendũ, testimonio Diui Augustini,qui in quadam ad Hieronymũ epistola, Ad discendũ (inquit) quod opus est,nulla mihi ætas sera videri potest,quia etsi senes magis decet docere quàm discere,malo tamen discere,quàm quid doceam ignorare. Propterea idem Augustinus, quod iam suprà diximus, paratum dicit se iam senem,& multorum annorum ab anniculo edoceri,in c.si habes. 24.q.3. Nam & idem senex & episcopus ad Græcas literas puero sibi degustatas quidem, sed fastiditas reuersus est, vt & ipse testatur in libris (ni me fallit memoria) Confessionum. Et Pomponius Iurisconsultus in l.apud Iulianum. ff.de fideicom.liber. dicit se iam annos octo & septuaginta natũ, discendi tamen cupiditate teneri,recensétque Iuliani dictum, Et si alterum pedem in sepulchro haberem, adhuc addiscere vellem. Et Decreta Canonica monent Episcopos,ne propter senectutem discere negligant,in c.nullus.38.dist.

204 *Socrates senior dedit operã fidibus tractandis.*

¶Porrò Socrates ætate prouectus primùm dedit operam fidibus tractandis, vt referunt Cicero in Catone,& Quintilianus lib.1.quo loco de Musica differit, vbi ita inquit, Socrates iam senex institui lyra non erubescebat: & ante hos Plato,qui in Euthydemo inducit ipsum Socratem hæc loquentem, ἀλλ' ἐγὼ τοῦ μόνον φοβοῦμαι, μὴ αὐτὸς ὄνειδος τοῖν ξένοιν περιάψω, ὥσπερ κόννῳ τῷ μητροβίου τῷ κιθαριστῇ, ὃς ἐμὲ διδάσκει ἔτι καὶ νῦν κιθαρίζειν. ὁρῶντες οὖν οἱ παῖδες οἱ συμφοιτηταί μου, ἐμοῦ τε καταγελῶσι, καὶ τὸν κόννον καλοῦσι γεροντοδιδάσκαλον. Id est, Sed ego hoc vnum vereor, ne his duobus hospitibus sim dedecori,quemadmodum Conno Metrobij filio citharistæ, qui me etiam & nunc citharam pulsare docet. videntes igitur pueri condiscipuli mei,& me rident, & Connon vocant senum præceptorem. De quo etiam Libanius in epistola ad Helpidij socios. Neque, inquit,te fugiat,Socratem Dei testimonio sapientem,etiam in senio à discendo non vacasse,cùm semper discendi tempus esse duceret. Propterea & de eo fertur,quòd dicenti cuidam,iam senex discis,respondit κρεῖττον ὀψιμαθῆ ἢ ἀμαθῆ. Id est,Præstantiùs serò doctum esse,quàm nunquam doctum.

205 *Cato Cẽsorius senex literas Græcas didicit.*

¶Socratem Cato ille Cẽsorius secutus iam senex Græcas literas nec erubuit Cẽsor, nec desperauit senex discere, vt esset documento ea quoque percipi posse, quæ senes concupiscent,vt scribit Quintilia.in fi.propè Oratoriarum Instit. & meminit etiam Tullius in lib.de Senectute non semel,& libr.Academicarum quæstionum 4. & Probus Aemilius in vita ipsius,& Diuus Hieronymus ad Nepotianum, de vita clericorum,& iterum ad Demetriadem, de virginitate seruanda. Origenes quoque iam canus & senex ad Hebræas literas se contulit, autore Diuo Hieronymo in catalogo scriptorum ecclesiasticorum. Sed ipsemet Hieronymus iam cano capite, vt ipse testatur ad Pammachium & Oceanum scribens,Alexandriam perrexit Didymum auditurus,à quo quidem quod nesciebat,vt & ipse ingenuè fatetur, didicit:& quod sciebat illo docente non perdidit. Sed & vt postea subdit,cùm putarent homines finem discendi ipsum fecisse,rursum venit Hierosolymam & Bethleem, vt Barrabanũ præceptorem audiret. Tullius in Catone tradit P.Licinium Crassum,P.Scipionem Pontificem maximum, M. Cethegum illum quem Ennius suademedullam vocauit, senes omnes studio,illos quidẽ Pontificij & Ciuilis iuris, hunc dicendi studio flagrantes exerceri solitos. Refert & Plutarchus in lib.de libe.educandis,in fi.Eurydicen Hyropolitanã ætate iam prouectã literas didicisse, vt liberos erudiret. Marcus autẽ Antoninus

ninus philosophus, quem omnes miris laudibus extollunt, dum senex esset & Imperator scholam Sexti Cheronensis ipsius Plutarchi ex sorore nepotis frequentabat, cui cum semel occurrisset Lucius sapiens illum interrogauit, quònam iret, & ille Ad Sextum respondit, percepturus quæ necdum edidici, subiungens καλὸν καὶ γηράσκοντι τὸ μανθάνειν, Id est, Pulchrum etiam senescenti discere. Tunc Lucius prolata in cœlum manu, O Iupiter, ait, Romanorum Imperator iam appetente senio gestans librum, qui pueris mos est, præceptorem adit. At meus Imperator Alexander annum secundum & tricesimum agens mortuus est.

206 ¶ Et vt de nostris quoque Iurisconsultis aliquid dicam, Seruius ille Sulpitius, qui facilè omnes superioris ætatis Iurisconsultos superauit, tardiusculè ad studium iuris accessit, vt liquidò colligitur ex lib. Ciceronis, de claris Oratoribus, & ex l. 2. §. Seruius autem. ff. de orig. iur. vbi & hoc annotauit Zazius. Ex recentioribus autem Accursius, cui omnes in legum interpretationibus primas tribuũt, iam quadragenarius huic scientiæ cœpit operam dare, vt refert Rapha. in d. l. cùm quid. ff. si cer. peta. Sed & adducerem quod de Bal. vulgò dicitur, illum iam ætate prouectum ad iuris studium sese conuertisse, vt etiam ipse Zasius vbi suprà ex Paulo Citadino recensuit. Ideóq; Bar. illi ipsius scholam ingredienti dixisse, Tardè venisti Balde: nisi scirem hæc esse commentitia, & prorsus fabulosa, vt ex iis constat quæ suprà diximus.

Serui. Sulpitius tardius ad iuris studium accessit.

207 ¶ Sed vt redeamus in eam sanè sententiam Plato in Lachete, ad fi. Si quis (ait) nos irriserit quòd grandes natu præceptoris ludum ingredi statuamus, Homeri est illud obiiciendum,

Αἰδὼς δ᾽ οὐκ ἀγαθὴ κεχρημένῳ ἀνδρὶ παρεῖναι.

Pudor autem non bonus indigenti viro inesse.

Qui locus est, vt id obiter dixerim, lib. 17. Odysseæ. Idem Plato in eo ipso libro ex Solonis sententia monet tandiu discendum quandiu viuimus, μανθάνειν ἕως πὲρ ἂν ζῇ. Quam quidem sententiam vice prouerbij fuisse celebratam testatur Seneca epistola ad Lucilium 76. scribens, Tandiu discendum est quandiu nescias, & si prouerbio credas, quandiu viuas. Et id fortassis depromptum est ex illo ipsius Solonis Pentametro in suis Elegiis,

γηράσκω δ᾽ αἰεὶ πολλὰ διδασκόμενος. Id est, ad verbum,

Senesco autem semper multa addiscens.

Cuius etiam meminit ipse Plato in eodem libro atque etiam in dialogo ἐρασταί, ἢ περὶ φιλοσοφίας, id est, Amatores, siue de philosophia, itémq; in lib. περὶ πολιτείας 6. & Cicero in Catone non semel, & Plutarchus in ipso Solone, & Valerius Maximus libro octauo, cap. 7.

Egeno non bonam verecũdiam.

Tandiu discẽdum quãdiu viuimus.

208 ¶ Non negauerim tamen iuuenes esse multò dociliores, vt testatur Iurisconsultus in l. præcipiunt. ff. de ædil. edic. & Quintilianus lib. Institut. 1. & Apuleius lib. Floridorum 2. Ex quo Theognis,

Iuuenes dociliores.

Μή με δίδασκ᾽, οὔτι γὰρ ἁλικὸς εἰμὶ μαθεῖν,

Aut vt alij pronuntiant,

μή με δίδασκ᾽, οὐ τηλίκος εἰμὶ μαθεῖν.

Ne me doce, quippe qui per ætatem minimè sim idoneus.

Et Plato veluti sui oblitus li. 7. περὶ πολιτείας, scribit non esse Soloni credendum, hominem senescentem posse indies plurima discere, qui minùs id potest, quàm currere. Iuuenibus enim cõuenire multos maximósq; labores. Accursius in l. Gallus, in prin. ff. de lib. & posth. adfert Prisciani sententiam. Quò quisque iunior, eò quoque perspicacior: quam ad hoc dicit ab omnibus reputari sing. Barb. cons. 1. magnus, col. 31. ver. sed in casu nostro, li. 3. & inter con. Alex. con. quod ponitur sub con. 55. prospect. col. 12. lib. 4. Aristoteles autem lib. problematôn 30. c. 4. quærit cur ingenij celeritate efficaciáque promptiores sint iuuenes senioribus, eiúsque rei reddit optimas rationes, quas ibi videre poteris. Et vt scribit Ausonius ad Paulinum,

Non quia mille annos viuit gangeticus ales,

Vincit centum oculos regia pauo tuos.
Cedimus ingenio, quantùm praecedimus aeuo, &c.

209 *Iustinianus iuuentuti suũ librum dedicat.*

¶Propterea'q; Iustinianus iunioribus veluti docilioribus atq; ingeniosioribus suum Institutionum librum veluti dedicat, Cupidæ (inquiens) iuuentuti. Quem locũ illic ad hoc expendens Ioan. Fab. post Iaco. monet vt iuuenes ad legum scientiam accedamus. Quod si videris (inquit) senem quempiam, tum primùm legibus incumbere, dic ei, amice tu eris aduocatus in alio seculo, & ibi quoque Petr. à Bel. Perti. citat in eam sententiam illud Prisciani suprà à nobis relatum. Quibus & tu adde tex. in l. 1. ibi, per omnem ætatem. C. de athlet. lib. 10. Cuius autoritate subnixus Accursius, ibi, no. non posse quem perfectum in aliqua arte euadere, nisi à tenera ætate illi operam nauarit. Et adstipulatur titulus ille sæpius à Nonio Marcello ex fabulis Varronis citatus. Senis doctor, qui appositissimè in eum conuenit, qui in re sera atque intempestiua frustra sumit operam: veluti is operam perdat, qui senem docere velit. Nam etiã in Prouerbio est, Senis mutare linguam, apud Hieronymum in proœmio Euangelistarum, pro re admodum difficili & ardua.

210 *Labor & ingenium tempus supplet.*

¶Sed vt redeamus, licèt seniores non adeò sint dociles & idonei nouis studiis, tamen semper aliquid discentes antiquis adiiciunt, quo doctiores quotidie fiunt, vt non immeritò eos præceptores nobis adsciscere magis debeamus, quàm iuuenes nõdum per ætatem dicendi peritos. Quanquam scio nonnullos esse, in quibus studij labor improbus atque ingenium, vt dicit glo. in d. c. tuis ex literis, de in integ. resti. supplet tempus sicuti & industria, per c. monachus. 77. distin. vbi & glo. illud quoque voluit, & adducit concord. veluti sit in istis cursus doctrinæ & eruditionis velocior quàm ætatis, quos non addubitem præferre senioribus non adeò eruditis, in his præsertim quæ ad literas pertinẽt: quando & Accursius in §. ordinationem, in verbo, tempus, in Authent. de mona. anteponat nouos iuuenésque Doctores antiquioribus, si sint doctiores. & sequuntur Iacob. Bel. Bar. & Ang. ibi, Ange. Ro. & Alex. in l. cùm quid. ff. si cert. pet. Saly. in l. prouidendum, per illum tex. ex ordine literæ. C. de postulan. Ro. in d. §. de viro, in 53. fal. Alex. in addi. Bart. in l. 1. ff. de albo scrib. Fran. Are. in l. si seruum Stichum. §. sequitur, in 4. not. ff. de verb. oblig. Idem Are. & Fely. in c. clerici, de iudic. Et est similis glo. quam pauci annotarunt in §. audient, in verbo, iudice, in Authent. de defen. ciuit. & idem fermè voluit Specul. in titu. de aduocato. §. iam nunc videndum, col. 2. Imo verò & simplex scholaris (vt cum nostris loquar) apprimè eruditus Doctori imperito est præferendus, vt voluit glo. in l. 1. C. de anno. ciuil. li. 11. quam sequitur Ioan. Pla. ibi, Rom. & Alexan. locis suprà citatis. Barb. & Fely. in c. pastoralis, post princ. de offi. deleg. de quo tamen vide per Fely. d. rub. de maio. & obe. col. 2. vers. scholaris optimi intellectus.

211 *Seniores à longis itineribus excusandi.*

¶QVADRAGESIMO SEXTO, seniores à longis itineribus, cæteris necessariò obeundis, excusantur, vt patet primùm ex c. magnæ, versi. verùm ætatis vitæ senescentis, ext. de voto. vbi ob senectutem commutatur votum transmarinum in alia quædam, ne senex quis cogatur adeò longum iter metiri. Item ex c. quanuis, de sentẽ. excom. vbi propter senectutem quis excusatur ne summum Pontificẽ adeat pro violenta manus iniectione in clericos. Denique ex c. placuit, le 2. 18. distin. vbi senes excusantur ne ad synodum personaliter accedant. Quæ multi ex his, qui de priuilegiis senectutis scripserunt, suum cuique versiculum separatum tribuerunt.

212 *Senes non coguntur inuiti ferre testimonium.*

¶QVADRAGESIMO SEPTIMO, Excusantur senes ne cogantur ferre testimonium inuiti per tex. in l. inuiti. ff. de testib. vbi Bald. dicit hoc esse priuilegium senectutis, & ibi glo. declarat, qui dicantur in hoc casu senes, quod etiam facit Innoc. in c. quoniam, in gl. hic dicuntur, & ibi quoque post eum alij, ext. vt lite non contesta. Verùm hoc de consuetudine non obseruatur, nec etiam de iure Canonico obtinet, per tex. in c. si qui testium, ext. de testib. vbi hoc not. glo. & expresiùs Imo. & Fely. & etiam glos. in §. item inuiti. Verum est quod vt dicitur in d. l. si qui testium, & suprà etiam

etiam diximus, non coguntur senes venire laturi testimonium, sed ad eos mittendum est,& ita coguntur ferre testimonium.

313 ¶Quod tamen intellige, cùm desunt alij testes, per quos fides haberi possit. Nam si sit aliorum testium copia, non sunt senes etiam de iure Canonico compellendi,non magis quàm cæteri priuilegiati,de quibus per Hosti.Ioan.And.& Panor. in c.1.de testib.cogen. Archi.in c.statuendum.2.q.6.Spec.in tit.de teste.§.de testium compulsione,in princi.Anto.in c.cùm nuntius, col.vlt.& iterum in c.cum à nobis, col.item vlt. ext.de testib.& in c.dilectorũ,& ibi Panor.de testib.cog. Imo.in c.3.eo.tit. Et bene facit glo.in c.quanquam,in verbo,occultetur.14.q.2.

Declaratio sententiæ præcedentis.

314 ¶QVADRAGESIMOOCTAVO, seniores à multis muneribus excusantur.l.2.§.vlt.ff.de Decur.& l.& qui originem.§.quamuis.& §.circa frumenti.ff.de muner.& hono.& l.in honoribus,in princ.ff.de vaca.mune.& l.maiores,& l.semper, ex qua constat id fieri propter honorem senectutis. ff.de iure immuni. & l. excusantur.ff.de excus.tut.l.si vltrà. C.de Decur. lib.10.& l.vlt. C.qui ætat.se excus.co.lib.10. vbi glo.hinc not.esse deferendum ætati.& l.2.C.de his qui non imple.stipen.eod. lib. 10.& in §.item maior,Instit.de excus.tut.

Seniores à multis muneribus excusati.

315 ¶QVADRAGESIMONONO, ex duobus Doct.eadẽ die eo honore insignitis,is alteri præferendus est,qui est senior,vt dicit Bar.in l.1.& ibi Alexan.in addi. ipsius.ff.de obse.à lib.præst.& Lud.Bolo.in repe.auth. habita, col.20.versi. sed quid si plures sunt.C.ne fil.pro pat.quod intellige cæteris paribus,vt alibi suprà diximus.

Senior doctor iuniori præferendus.

316 ¶QVINQVAGESIMO, non in his tantùm, sed in vniuersum senectuti defertur in priuilegiis, vt videlicet sint cumulatioribus priuilegiis donandi quàm iuuenes,per text.in l.sancimus, ibi,cunctis Consulum priuilegiis. C.de Consuli.lib.12.& ita per illum tex.voluit Cæpola in dicto tracta.de Imperatore mili.deligendo, in priuileg.antiquita.versic.48.

Seniores magis priuilegiandi.

317 ¶Nullus finis reperiri posset,si quis omnia describere vellet, in quibus ætati,& senectuti defertur,cùm vt scribit Iason in l.cùm quid,in 2.lec.ff.si cer.pet. & iterum cons. 192.exorta,col.2.vers.ex præmissis,lib.2. omni iure, & in omni materia præferuntur seniores iunioribus.Tamen vltra supradicta vide tex.no.in l.prouidendum, cùm dicitur in princ.meritum nobilissimos fecit,aut vetustas.C.de postul. Ex quo apertè probatur senectutem nobilitatem quandam esse. Vide prætereà text. in l.Alexandrinus.C.de Decuri.li.10.& in auth.de Quæstor.§.si verò aliqui,& ibi gl.in verbo,graues,& in c.ita,& ibi etiam gl.in verbo,à veteribus.19.distin. Et quod diuinus ille Plato lib.3.de legibus, inter septem rationes, quæ ad dignitatem imperandi faciunt, tertiam senectutem posuit, vt videlicet iunioribus seniores imperent & dominentur. Cuius etiam meminit lib.seq.& in li.quoque 3.de republica, δῆλον ὅτι μὲν πρεσβυτέρους τοὺς ἄρχοντας δεῖ εἶ, νεωτέρους δὲ τοὺς ἀρχομένους. δῆλον. Id est, constat quidem quòd seniores imperare oportet,iuniores subesse.Et iterum lib.5. statuit seniorem præesse omnibus iunioribus,cósque corrigere, inquiens, πρεσβυτέρῳ μὲν νεωτέρων πάντων ἄρχειν τε, καὶ κολάζειν προστέτακται, quod optimè facit ad id quod diximus suprà nume. 137.vicesimosecundò,& seq.Et hoc planè cõfirmat ipsius discipulus Aristoteles, qui lib.Politicôn 7.c.14. scribit naturaliter seniores iunioribus præesse. quem ex nostris citat Oldra.pro consuetudine præferente primogenitum,cons.94.inci.elegãter, col. 4.& Alb.Rosa.in l.semper.ff.de iure immu.& in proœ.ff.in §.discipuli,col.3.& in suo indice,in verbo,senex.& Cæpol.in vlt.priuilegio nobilitatis. & Ias. in d.l.cùm quid, in fi.ff.si cer.pet.vbi etiam adducit illud Virgilianum à nobis suprà citatum,

Tu maior,tibi me est æquum parere Menalca.

Adducitq; tandem multas huius rei rationes,quas ibi videre in prõptu est omnibus.

Semper seniores præferẽdos.

318 ¶Cæterùm Strabo maximus Geographiæ professor li. 16. tradit in Aromatifera re-

Apud Ara

bes natu grãdior dominus.

gione (ea est Arabiæ pars) omnia esse omnibus consanguineis cõmunia, natu tamen grandiorem esse dominum, Et de hoc, vt opinor, loquitur Diodorus li.2. cùm scribit confestim post Arabiæ descriptionẽ in insula, quæ in oceano est versus meridiẽ, cum morem esse vt cuiuslibet cœtus senior aliis tanquam Rex, cui parent omnes, imperet: pòstq; eum senior excipiat principatũ. Ex quo fit fortasse vt seniores interdum pro dominis vsurpẽtur, vt in c.1.ext.de censib. quẽmadmodum interpretãtur glo. Ioã. An. Pan. & alij, ibi, & Luc. Pen. in l. Decurio fortunam, col.1. C. de Decur. lib.10.

219 *Abraham seruum seniorem suis rebus præposuit.*

¶ Nec prætermittendum quod sacræ literæ perhibent Gene.24. in prin. Abraham illum omnibus virtutum numeris cumulatissimum, seruum seniorem domus suæ omnibus quæ habebat gubernandis præposuisse. Columella autem lib. Rei rusticæ 1. c.12. præcipit eligendum villicum, qui iam transcenderit ætatem primæ iuuẽtæ, necdum senectutis attigerit. Illa ne & autoritatem detrahat ad imperium, cùm maiores dedignentur parere adolescentulo: hæc ne laborioso succumbat operi. Idem lib. eiusdem operis 11.c.1. Villicum fundo familiæque præponi conuenit ætatis nec primæ, nec vltimæ. Nam seruitia sic tyrunculum contemnunt, vt senem: quoniam ille nondum nouit opera ruris, hic exequi iam non potest.

220 *Bruta animalia imperium seniorũ agnoscunt.*

¶ Sed quid plura? cùm & id à brutis animantibus obseruari videmus? Nam elephantorum ea est natura, vt gregatim semper ingrediantur, sed agmen ducat natu maximus, cogat ætate proximus, vt retulit eruditissimus ille Togatorum Plin. lib.8. Naturalis historiæ, c.5. & Solinus qui vbiq; ex racemis Plinij vindemiam sibi facit, c.38. Sed & Aelianus li.8. animalium scribit formicas cùm ad pabulandum proficiscũtur, natu grãdiores similiter eas ac exercitus duces ducere: vt hinc possis liquidò cognoscere id à mera natura ortum, vt seniores imperent, & dominentur: iuniores subsint & obediant. Quæ tu addes ad ea quæ diximus suprà nu.83. sed & hinc quoque.

221 *Sacra domestica filiis primogenitis relinqui solita.*

¶ Finem, huic veluti præfationi fecerim, modò illud priùs dixerim, moris fuisse apud antiquiores Græcos sacra domestica filiis natu maioribus relinquere, vt licet colligere ex Valerio Maximo lib.2. titu. de institutis antiquis, quo loco describit morem Massiliensium in haurienda cicuta.

QVI DE PRIMOGENItura scripserunt.

IAM tempus est, vt ad cætera progrediamur ad hãc primogenituræ materiam pertinentia, quam solus ex paulò superioribus legum interpretibus Mart. Lauden. dignam putauit cui priuatim librum destinaret, in quo latiùs, quàm alius ante ea tempora eam rem pertractauit. At nostra tempestate Io. Lup. vt ipse dicit in repet. c. per vestras. §.26. col. penult. de donat. inter virum & vxo. librum eiusdem tituli ædidit, quem tamen nondum vidi. Sed & D. Ioannes Citierus Senatus nostri Parisiensis Consiliarius meritissimus, librum iustæ magnitudinis in luce de ea re nuncupatim emisit, in quo adeò rem ipsam copiosè luculentèrque disseruit, vt non parum abfuerit, quin spongiam his superinduxerim. At non permisit philautia illa suos liberos perire, nostris auribus illud Columellæ insusurrans: An Latiæ Musæ non solos adytis suis Accium & Virgilium recepêre, sed eorum & proximis & procul à secundis sacras concessêre sedes? Nec Brutum aut Cælium, Pollionémve cum Messala, & Catulo deterruere ab eloquentiæ studio fulmina illa Ciceronis. Nam neq; ille ipse Cicero territus cesserat tonãtibus Demostheni Platoníque. Nec parens eloquentiæ Deus ille Mæonius vastissimis fluminibus facundiæ suæ posteritatis studia restinxerat. Ac ne minoris quidem famæ opifices per tot iam secula videmus laborem suum destituisse, qui Protogenẽ, Apellémq; cum Parrhasio mirati sunt: nec pulchritudine Iouis Olympij Mineruæque Phidiacæ sequentis ætatis attonitos piguit experiri Bryaxim, Lysippum, Praxitelem, Polycletum quid efficere, aut quousque progredi possent. Sed in omni genere scientiæ, & summis

summis admiratio, veneratióque, & inferioribus merita laus contingit. Illud quoque Quintiliani in fi. Oratoriarum Institutionum. Si quis summa deseret (quod cur faciat: cui ingenium, valetudo, facultas, præceptor nō deerunt?) Tamen est, vt Cicero ait, pulchrū in secundis tertiísque cōsistere. Neque, & cætera quæ sequuntur. Age igitur mi Tiraquelle, ne timeas nihil tibi laudis hoc tuū opus parere, tametsi huius minimè studiosus es. Ne timeas, inquam, existiment studiosi non id ex tua prodiisse officina: quando id palàm & stylus & materia coarguant. Vel si quicquam dixeris quod antè in illis Mart. & Ciric. libris dictum est, id quod sæpius necessariò contingat necesse est, quando ex iisdem fontibus iisdémque riuulis, quæ scripsistis, omnes hausistis. Non diffide tamen quin & alia quæ ab illis minimè dicta sunt, dixeris non contemnenda, nec studiosis iniucanda.

PRIMA QVAESTIO.

1 IGITVR posteaquæ de laudibus & primogenituræ & ætatis veluti præfationis loco diximus, imprimis quærendum censemus, Quis sit, dicatúrve primogenitus. Quod cùm intelliges, nequaquam posteà ingenium tuum excruciabis circa diffinitionem primogenituręę, in qua nimiùm fortaßis laborandum esset, vt Logicorum dialecticorúmque subtilibus & acutis scrupulis satisfaceremus, qui adeò multa in bona diffinitione requirunt, vt vix vllā reperias, quæ nō aliqua ex parte deficiat. Propterea Vlpianus noster in l. omnis. ff. de reg. iur. Omnis (inquit) diffinitio periculosa, rarum est enim, vt non subuerti posit. Et Galenus lib. 4. de differentiis pulsuum monet, ne quis se coniiciat in definitiones, de quibus nec inter ipsos Dialecticos satis cōuenit: & vt eas omnibus numeris absoluas, vsum tamē magnū postulat. Ne dicam (inquit) nihil opus esse ad tradendas disciplinas definitione essentiali. Definitiones quas vocant notionis his qui rem iam cognoscunt, sunt superuacuæ, ignorantibus non necessariæ, & cætera quæ sequuntur. Cicero autem 2. de Oratore tradit definitionem talem esse debere, vt vis eius rei quam definimus, sic exprimatur, vt neque quicquam absit, neque supersit.

Primogenitus quid sit. Diffinitionū difficultates et vsus.

2 ¶ Sed non vereor ne intelligas quid sit primogenitura, cū noueris quis sit primogenitus, non magis quā non intelligas, quid sit senectus, si scias quis dicatur senex. Igitur reiecta tractatione & generis, & speciei, siue formæ, quod magis Cicero probauit, & propriorum, & differentiarum, siue distantiū, vt appellat ipse Tullius in Topicis, accidentium, & aliarum huiusmodi futilium argutiarum, de quibus per gl. in l. nihil aliud est hæreditas, & iterum in l. vlt. ff. de verb. signi. & in rubr. extrà de sum. trini. & Cy. in l. 2. col. 2. ver. primò ergo quæro. C. quæ sit lon. consue. Bar. in l. 1. col. 1. ff. de testa. & in l. j. § dolum. ff. de dol. & Bal. in l. cùm quis, colum. 2. C. de iur. & fact. igno. & in rubr. C. qui admit. col. 2. & in c. ex parte M. colum. penul. extrà de appel. & Barb. in rub. de constitu. col. antep. Deci. in d. l. omnis diffinitio. & Alcia. lib. 1. de verbo. signi. char. 1. & 2. Nam nec Varroni illi Togatorum doctißimo negotium fuit, vt superstitiosè definiret, & legibus rationibúsque omnibus definitionum inseruiret, vt etiam scribit Gellius lib. 1. Noctium Atticarum. cap. 25.

Necessaria in bona diffinitione.

3 ¶ Primogenitus igitur is dicitur, qui primus natus est, etiā si nullus eū frater sequitur. Id est, non tantū is post quē & alij, sed ante quē nullus est, vt scribit Diuus Hieronymus aduersus Heluidiū, & in cōmentariis super Matthæū: & repetitur in c. Ioseph, extrà de ver. sig. Id autē probat diuus Hieronymus authoritate illius loci Nume. 18. Quicquid primùm erumpet è vulua cunctæ carnis quā offerunt, domino, siue ex hominibus, siue de pecoribus fuerit, tui iuris erit: ita dūtaxat, vt pro hominis primogenito preciū accipias. Nā illuc definiuit sermo domini, quid sit primogenitū, cū dicit quicquid primū erūpet è vulua. Sed & posteà subiungitur. Cuius redemptio erit post vnum mēsem siclis argēti quinq;. Ex quo facilè colligitur nō esse expectādum, an alij filij posteà nascātur, vt proinde sciatur, erit ne is qui primū è vulua erupit, vnigenitus, sed post mēsem est redimēdus tanquā primogenitus, licèt nondū sint alij procreati. Et alia quoq; multa in eā rē adducit D. Hieronymus, quæ quisque videre poterit.

Primigenitus qui primus natus est. Etiam si nullus sequitur.

4 ¶ Sed quibus illud addere poteris non mirum esse, si primum etiã de vno dicatur, cũ è diuerso vnũ pro primo plerunq; ponatur, præsertim apud Hebræos, quibus id prope modum solenne est, vt cum Gene. 1. dicitur יום אחד, dies vnus, id est, primus, vt annotant nonnulli interpretes, & ante cæteros Iosephus Antiquitatum Iudaicarũ lib. 1. c. 1. & clarè constat ex sequentibus. Et Numerorum cap. 29. in princip. vbi diuus Hieronymus scienter vertit, Mensis etiam septimi prima dies. quanquam 70. interpretes ita vertissent, ἐν τῷ μηνὶ τῷ ἑβδόμῳ μιᾷ τοῦ μηνός. Et Aggei. j. c. etiam in princ. vbi tamen vulgata æditio habet, in die vna mensis, Munsterus vertit die prima mensis. Idq; etiam videre licet apud Euangelistas quorum Phrasis tota Hebraica est: vt cùm scribitur Matthæi 28. in prin. εἰς μίαν σαββάτων, in vnam sabbatorum. Et Lucæ 24. & Ioannis 20. vtrobique etiam in prin. μιᾷ τῶν σαββάτων, vna sabbatorum, id est, prima sabbatorum, vt & Theophylactus ibi exponit. Et in 1. ad Corinth. epist. c. 16. post princ. κατὰ μίαν σαββάτων, vbi & ipse Theophylactus ita quoq; exponit, & his verbis intelligi tradit diem dominicum: In quo etiam consentit D. Chrysostomus. Quanquam ipse quidem Chrysostomus & Hippolytus illud c. 1. Genesis enarrantes, aliter diem vnum interpretantur. Alibi autem Hebræi vnum pro quodam intelligunt, vt Matthæi 21. συκῆν μίαν, quod nostra vulgata æditio, vertit, fici arborem vnam. Et Luc. 20. in princ. καὶ ἐγένετο ἐν μιᾷ ἡμερῶν. Et factum est in vna dierum, & alibi sæpe, quod nos obiter dicere voluimus.

Primus de vno.
Vnus pro primo.
Vnus pro quodam.

5 ¶ Cardi. autem Floren. in dicto cap. Ioseph, ex eo dicit, quòd possumus. l. vnicam alicuius ti. allegare pro prima, nõ secus ac si essent plures. Sed & Panor. ibi hoc dicit facere ad quæstionẽ, quòd si datur brauium primo venienti ad talem locũ, & vnus tãtùm venit, is certè debebit habere brauium, quasi primò venerit, licèt nemo secutus est, & sequitur Anto. Corset. in tract. de brauio in 6. quæ. Pro quo est optimus text. licèt non allegent, in l. ex duobus, in princ. ff. de vulga. & pupil. vbi primus dicitur non solùm is qui ante aliquem est, sed etiã is ante quem nemo sit, sicuti & e diuerso supremus, non is tantum, qui post aliquem est, sed etiam post quem nemo sit. Et tex. etiam in l. qui duos, in prin. ff. de reb. dub. vbi quis primus decessisse dicitur, licet post eũ nemo decesserit: quemadmodum & proximus dicitur, qui solus est, quique neminẽ antecedit, de quo etiam vltimo est text. in l. j. §. proximus, & in l. proximus, & iterum in l. vulgari. ff. de verb. signi. Et in l. 2. §. legitima. ff. de suis & legi. hær. & in §. proximus, Insti. de legi. ag. suc. Sed & de eo, quod de primo dictum est, tex. est in cap. Christus, in verbo, primam eucharistiam, iuncta gl. j. q. j. licèt in contrarium esse videatur text. in §. his itaque respondetur, ver. item apostolus laborantem. Sed primas partes sequitur Virgilius, qui probè nominum significationes nouit, cum scribit Eclog. 1.

Lex vnica prima dicitur.
Primus venisse dicitur qui sequentem nõ habet.

Hic mihi responsum primus dedit ille petenti.

Et huc spectat, quòd primum decretum dicimus, etiam si secundum nõ interueniat quemadmodũ scribit Spe. tit. de primo & secundo decreto. §. j. in fi. Quanquã quantũ ad tex. in d. §. his itaque respõdetur, pertinet, potest dici primũ propriè eum dici, qui sequẽtes habet, per tex. no. in l. j. §. æstas, iuncta gl. ff. ne quid in flum. publico, & ad hoc dicit no. illũ tex. Fran. Are. in l. qui filiabus. §. 1. col. 2. ff. de leg. 1. vbi tamen dicit quòd propter saluandam dispositionem testatorum communiter primum accipimus pro eo quem nullus antecedit, licèt nullus eum sequatur.

Primum decretum etiãsi secundum nõ interueniat.

6 ¶ Sed vt ad primogenitũ redeamus, Bal. in l. 2. col. 1. C. de iure emphy. dicit primogenitũ eũ esse quẽ nemo antecedit. Idẽ in l. cũ antiquioribus, col. 4. ver. & primò præmitto. C. de iur. delib. dicit quòd primogenitus idẽ est dicere, quòd primò natus, id est, qui primò vidit lucẽ, & totus ad orbẽ processit, & ad nullum declinãs mõstrũ, vel prodigium. l. quod certatũ. C. de posthu. hære. instit. & prius & posterius in tẽpore cõsisti. l. Aretusa. ff. de stat. ho. & d. l. qui duos, in prin. ff. de reb. dub. Et id (inquit) patet ex diffinitiõe tẽporis: quia tẽpus est numerus motus secũdũ prius & posterius. Et paulò post, hoc verbũ primogenitus secundũ naturam intelligi debet, id est, qui primò natus est, per d. c. Ioseph. Et propriè dicitur masculinũ, ꝙ primò aperit vuluã. hæc ibi. Id quod etiam voluit Pet. An. cõ. 82. dicta facti narratio, col. vi. ver. 2. Id autẽ ꝙ postremo loco dictum

eo dictum est, eum dici primogenitũ qui primũ vuluam aperuit, apertò probatur testimonio sacrarum literarũ, Exod.13.& 34. Nume.8.& 18.& iam supra diximus Hieronymi testimonio, vt interim cæteros omittamus.

7 ¶ Cæterùm Bal.con.275.quod pro regula, col.4.libr.2.dicit, quòd primogenitus significat filium, secundogenitus nepotẽ: non annũ, vel mẽsem natiuitatis. intelligitur enim primogenitus, id est, primus in gradu naturæ. Idẽ quoq; con.389.inci.cõsuetudo est, dicit quòd primogenitus est nomen naturæ, per l.tutelas.ff.de cap.di.& nihil præterea. Panor.autẽ cõ.85.inci.in quæstione præsenti, co.3.ver.2.probatur, li.1. dicit quod primogenitus idem est, quod maior natura vel ætate. Et de his quoq; plura D. Cirier.in tractatu de iure primogenituræ lib.1.q.4.

Iterum quis primogenitus dicatur.

8 ¶ SED ILLVD tamẽ nõ omiserim, vt quis primogenitus dicatur ante aliũ eiusdem vteri, nõ satis esse vt prior manũ proferat, nisi & totus prior nascatur. quod probatur testimonio diuinæ scripturæ Gen.38.c.vbi cũ Thamar geminos pareret, Zera, aut vt alij appellant Zerah, prior manũ extra vterũ protulit, in qua obstetrix, putans illũ priorẽ quoq; nasciturũ, coccinũ, id est, filũ rubedine coloratũ ligauit, vt hinc dignosceretur. Sed aliter quàm ea putabat contigit. illo enim manũ retrahente, Phares anteuertens prior exiit. Hincq; primogenitus habitus est. De qua re tamen loquens Diodorus animaduertendũ esse monet, Zarã natura fuisse primogenitum, qui prior manum protulerat, sed Deum Phares tribuisse principatum, ex quo genus Regium processit, & Dauid, postremo etiam Dñs. Hæc illius verba sunt, δεῖ δ' ἐπισημαίνεσθαι, ὅτι ἡ μὲν φύσις τῷ Ζαρὰ πρωτότοκον ἐποίει, προεξενεγκόντι τὴν χεῖρα, ὁ δὲ θεὸς τῷ Φαρὲς ἀπέσχεν τὸ ἀξίωμα, ἐξ οὗ τὸ βασιλικὸν γένος, καὶ ὁ Δαβίδ, καὶ ὁ κύριος.

An primogenitus dicatur qui manum primum protulit, etiamsi totus prior nõ nascatur.

9 ¶ NEC ILLVD quoq; prætermittẽdũ, ex his quæ diximus perspicuè videri, nisi cæcutiamus, Primogenitũ eũ dici qui primus natus est, etiã, si nõ primus cõceptus sit, licèt aliàs pro nato habeatur, qui cõceptus est, quoties de commodis ipsius quæritur. l. qui in vtero.ff.de stat.ho.cũ si. Hîc enim natiuitatẽ inspicimus. Et ne frustrà id dictũ putes: illud hic sciẽdũ est, q & si duo simul & vno impetu nasci nõ possint. l.Arethusa.ff.de stat.ho. Tamẽ duos pluresve simul eadẽ seminis iaculatione cõcipi posse, & plerunq; fieri solere cũ plures cõcipiũtur, in confesso est apud eos qui de rerũ natura scripserũt, præsertim dũ disserũt, quomodo gemini pluresve vno cõcubitu gignũtur, vt videre licet apud Plutarchũ lib.de placitis philosophorũ 5.c.10. Cẽsorinũ de die natali.c.5.& Auicennã.21.Fen.3.Cano. Quãquã vt & ex illis quoq; intelligi potest, plures ex vno cõcubitu, nõ vno ictu cõcipi etiã possunt, vt pote cũ vno cõcubitu pluribus iaculationibus semẽ sæpe emittitur, hincq; etiã plures nonnunquã concipiuntur pro numero iaculationũ. Sed & illud itẽ cõtingere potest, vt mulier post cõceptum alio post cõcubitu superfœtet, authoritate Aristotelis lib.7.de historia animaliũ.c.4. vbi & ita conceptos Herculẽ & Iphiclem ex diuersis parẽtibus scribit, visámq; fuisse adulterã, quæ vno partu alterũ marito similẽ, alterũ adultero ædidit. Et iterũ libr.de generatione animaliũ 4.c.5. Et Plinij qui eadẽ propè recẽset lib.7.c.11. Solini.c.4.& Auicennæ vbi suprà. Idq; astruere Iuriscõsultus noster, in l.antiqui libero.ff.si pars hæredi.peta.& in l.cũ quidã.§.suũ hæredẽ.ff.de acqui.hære. quibus in locis Accursius noster id expẽdit. Tametsi huic sentẽtiæ assentiri nõ videatur D.August.lib.de Ciuitate Dei.5.c.6. Quo in loco Ludouicus Viues eũ excusans scribit illũ ad id respexisse quod frequẽtissimũ est, nõ quod rarissimũ, vti etiam Ioãnes Camers, in cõmentariis Solini vbi supra, qui ob id taxat Baptistã Pium, qui acerbè nimis taxauit ipsum Augustinũ, qui superfœtationẽ denegauerat. Plinius autẽ lib.10.c.63.scribit Dasypodes & lepores superfœtare, eósq; solos ex quadrupedibus, vt & inibi dicit in fin. Igitur vt redeamus, si forte deprehendi possit coniectura quadam certa (quod tamen difficillimum est) ex geminis eum qui posterior exiuit ex vtero, priorem fuisse conceptum: is tamen ius primogenituræ non obtineret: sed alter qui prior natus est. Et ita quoq; expressim voluit D.Cirier.in tracta.primogenituræ.lib.1.q.1 in fi.

Natiuitas inspicitur non conceptio.

10 ¶ SED NEC illud in hoc loco omittendũ, quia de maiore locuti sumus, quòd vbi fit mentio de maiore simpliciter, licet maior multis modis dicitur, vt per gl. in c. lex est. 2. di. & in c. sedes. de rescr. & in c. si pluribus, in verbo maiori, de præb. libr. 6. & Arch. in c. quáquã. 2. q. 7. & Panor. in c. statuimus, in 2. no. de ma. & obe. & in c. dudũ, le 2. in 4. no. de elec. & Barb. in tract. de præstan. Card. parte 1. q. 1. partis, col. 15. ver. 10. Cardinales. & Cor. cõ. 303. videtur prima facie, col. 3. ver. his tamen non ob. li. 3. & per Fely. in d. rub. de maio. & obed. & alibi fortè dicemus. Tamen in dubio intelligẽdum est de maiore natu seu ætate, si ratio subiectæ materiæ aliam interpretationem non suadeat, vt consuluit Bald. quem refert & sequitur Pe. An. in repet. c. 1. in 4. quæstio. prin. versic. consuluit etiam Bald. qualiter debet intelligi. de consti. motus hac ratione: quia quando verba possunt intelligi de actu naturali & ciuili, debent in dubio intelligi de naturali, per l. vl. vbi idem Bal. de his qui veni. ætat. impe. & l. ex ea parte. §. insulam. ff. de verb. obli, & l. Statius Florus. §. Cornelio Felici. ff. de iure fisci, & no. in l. fideicommissum. ff. de condi. & demon. & per gl. in c. susceptum, de rescr. libr. 6. & in c. placuit, le 2. in verbo, mortuus. 16. q. 1.

Maior multis modis dicitur.

11 ¶ Et hoc sequitur Alex. consi. 123. discussis, col. 1. lib. 1. & con. 4. ponderatis verbis testamenti, col. 1. lib. 4. vbi & hoc dicit probari in l. si pater, §. vlt. cum l. seq. ff. de adopt. & l. eum qui, in prin. ff. de interd. & releg. & l. semper, in prin. ff. de iure immu. & in c. quoties, de testi. & in c. maior. 34. q. 1. Sequitur etiam Barb. in repe. l. cùm acutissimi, col. 48. ver. & primo affero. C. de fideicom. & consi. 10. sapienter scribitur, col. vlt. lib. 2. vbi & de hoc dicit esse tex. in l. 1. ver. maiores. C. de impo. luc. descrip. lib. 10. & iterũ con. 18. præclare scriptum est, col. 4. eodem lib. 2. & con. 30. sacro scriptum est Euãgelio, col. 1. eo. lib. Bapti. Seuer. in repe. l. omnes populi, in ea quæstione Barto. an statuta recipiant interpretationem declaratiuam, in 19. q. ff. de iusti. & iur. Soci. in l. procurator. C. de eden. & con. 252. inci. visis instrumentis, col. 3. ver. ex quibus verbis, & Fely. in d. rub. de ma. & obed. col. pe. & in c. super eo, le 2. col. pe. de testib. & Philip. Deci. in c. cum omnes, in 2. lec. in 5. no. de constitu. & con. 453. in casu ad me transmisso, col. 3. ver. verba enim illa, Iason con. 215. ex Valentia, col. 2. lib. 2. Philip. Deci. cõ. 443. in casu ad me transmisso, col. 4. ver. verba enim illa. & Iac. de sancto Geor. in l. 1. colum. 2. C. ne lice. poten. & Ioannes Crotus inter con. Anto. Rubei. con. 39. circa quæstionem, col. vl. & D. Cirier. in eo. trac. primogenituræ li. 1. q. 2. vbi alia multa ad eam rem dicit, quæ nos de industria omisimus, ibi si libet videre poteris, totã enim illam quæstionem huic rei deputauit.

De eadem re.

12 ¶ Hincque dicunt multi ex nostris maiorem & primogenitum idem significare, & inter cæteros Panor. consi. 85. hoc exordio. in præsenti quæstione, columna secunda, versi. secundò probatur, lib. 1. & Barb. consi. 10. cuius caput est sapienter scribitur, columna 8. versic. item est ponderandum, & seq. lib. 2. & nouissimè Paulus Parisi. qui & alios quoque multos citat con. 72. ad veram resolutionem, columna nona, versicu. vlteriùs aduertendum, qui est in nu. 84. lib. 4. Nam & plerunque in nostris legibus maior & minor pro seniore & iuniore accipiuntur, in l. si paterfamili. §. vlt. in fi. cùm dicitur, nec maiorem minor. ff. de adop. Suntq; qui in id citant legem, eum qui. ff. de inter. & releg. & l. semper, in prin. ff. de iure immu. & c. maiores. 24. q. 1. Sed in his locis maiores in alio sensu accipiuntur: scilicet pro iis qui ante nos fuerunt, vt per Vallam libro sexto capitu. 55.

Maior & primogenitus idem.

13 ¶ Porrò illud scio Hebræorum morem esse, magnum siue maiorem referre ad ætatem magis quam ad conditionem, aut aliam qualitatem. Quod secutus Latinus interpres Gene. c. 19. Et ingressa est maior, dormiuítq; cum patre. Et iterũ cap. 27. Vocauit (inquit) Esau filium suum maiorem. Rursúmque cap. 29. Habebat Laban duas filias, nomen maioris Lia. Et in hunc quoq; sensum quidam referunt illud Lucæ 9. Qui minor est inter vos, hic maior: quanquam ex præcedẽtibus satis constat, ea verba ad ætatem non respicere.

Hebræorum mos in eam rem.

14 ¶ Apud alios quoque Latinos scriptores maior simpliciter pro maiore natu, siue ætate plerumque ponitur, vt apud Virgilium Egloga 5.

Tu maior, tibi me est æquum parere Menalca.

Et Martialem lib. 9. Epig. 30.

Maior erat mensibus illa tribus.

Nec aliàs tamen sæpè reperies apud bonos authores, nisi cum ea adiectione, natu, vel ætate, vel simili, vti etiã ponitur in l. qui cũ maior natu. ff. de ope. libe. & in §. minorẽ, Insti. de adopt. & in d. c. lex est. 2. di. cum si. Sed ex hac tamen significatione Hispani vulgò primogenitum maiorem, & ius primogenituræ Maioriam & Maioricatum, & Maioratum vocãt, vt videre licet ex Paulo Ca. con. 165. in præsenti causa, libr. 1. & Ro. consi. 29. in causa maioriæ, & Card. Alex. in c. ius naturale, col. 4. distin. 1. & Soci. consi. 47. facti narrationis, lib. 3. & aliis multis.

Aliorum authorum.

SECVNDA QVAESTIO.

1 SEcundò consequenter quæro: an vt primogenitus quis dicatur, sufficiat vt alterum præcedat ex momento: vt si ex eodem partu duo nascuntur, & quidem vnus confestim post alterum. Nam simul vnóque impetu non possunt, natura id non permittente, vt dicit tex. in l. Arethusa. ff. de statu homi. Certè is qui prior exiuit ex vtero dicetur primogenitus, & ius primogenituræ consequetur, vt expresśim voluit Io. And. in addi. Spe. in rub. de feu. versi. hic interpone, dicẽs hoc declarare historiã Esaü & Iacob. Nam Esaü prior egressus, & protinus nullo temporis interuallo secutus est Iacob illius plantam pedis manu tenens, vt scribitur Gene. 25. tamen ex illo solo temporis puncto consecutus fuisset Esaü ius primogenituræ, nisi Iacob vendidisset, vt ibi quoque scribitur, & ad Hebræos 12. & in c. quàm periculosum. 7. q. 1. hæc ferè Io. And. quem sequitur Fran. Are. in l. ex duobus, col. 1. ff. de vulg. & pup. vbi & hoc dicit satis declarasse Iurisconsultum in d. l. Arethusa. ff. de stat. ho. vbi certè est bonus tex. & etiam in l. sequenti.

An sufficiat momento præcedere vt dicatur primogenitus.

2 ¶ Nam & aliàs ratione breuisśimi temporis, vt puta vnius horæ, quid dicitur altero prius vel posterius: & ita præponitur, vel postponitur, vt probat text. in l. si quis eũ. §. si suo testamẽto. ff. de vulg. & pup. & in l. si mulier, vbi id no. Soci. ff. de reb. dub. & glo. reputata sing. in l. si ex pluribus. §. vlt. in verbo, die. ff. de sol. & alia in c. duobus, in verbo, si non appareat, de rescr. lib. 6. & alia in c. si eo tempore, in verbo, iam, de elec. eod. lib. 6. & alia itẽ, in c. si à sede, in glo. 2. & ibi Philip. Fran. de præb. lib. 6. Bal. in l. Imperator, col. pe. ver. & nota quod dies. ff. de statu homi. & in l. de rebus, C. de donat. ante nup. vbi etiam loquitur de prioritate puncti, & in l. cùm proponas, in fi. C. de interd. matri. & in l. vlt. col. 4. C. de edic. diui Adr. tol. & in c. pastoralis, in princ. & ibi etiam Panor. & Fely. col. 3. & Deci. col. 2. ver. 2. infertur, de rescri. & in cap. capitulum. col. 1. eod. tit. & in c. consuluit, & ibi etiam Fely. col. 3. de offic. deleg. & in c. licet, & in c. quoniam contra falsam, de proba. & in c. ego enim, in prin. de iureiur. & in c. 2. de cõfess. Ioan. Plat. in l. 1. C. de iure fisci. lib. 10. Barb. in repe. rub. de fide instru. col. 28. versicu. quid de hora. Soci. Decius, & Tho. Parp. in l. 1. ff. sol. mat. Fely. in c. 2. in 1. not. de offi. deleg. Iason in l. 1. §. 1. in 2. no. ad fi. ff. de eden. Decius in l. in ambiguis. ff. de regu. iur. & in c. clerici, col. 4. ver. 3. illam, de iudi. Catel. Cotta in memor. inci. actus ita debent interpretari, & iterum in memor. incip. hora. Si autem dubitatur vter ex duobus geminis prior exierit, quid agendum dicemus latisśimè inferius in 17. q.

Prius & posterius dicitur ratione vnius horæ.

TERTIA QVAESTIO.

1 TErtiò quæro, si is qui verè primogenitus est, patris hæreditatem renuntiat, vel fortè etiam incapax est illius, quia frater minor: vel iam decesserat ante patrem: vel etiam post non adita appræhensáque hæreditate sine liberis: vel aliàs non succedit: an is qui illum proximè sequitur ex fratribus dicetur primogenitus, ita vt ius primogenituræ consequatur: an verò omnes fratres succedant æqualiter tanquam nullus sit primogenitus? Et videtur omnes succedere debere æqualiter inspecto iure communi, ex quo omnium filiorum æqua debet esse portio, nulla habita ratione ordinis genituræ, vt dicemus in seq. q. Nã consuetudo ius deferẽs primogenito,

Si primogenitus non succedat, an secũdo genitus habeat ius primogenituræ.

non poteſt hîc habere locum, cùm nullus ſit primogenitus eorum, qui ſuccedunt, vtpote fratre illorum primogenito ſublato vel excluſo. Neque enim is qui illum proximè ſequitur, id eſt, ſecundogenitus, dici poteſt primogenitus, cùm non ſit primò natus, nec vuluam aperuerit, ſecundum ea quæ diximus in præcedenti q. Neque enim quod primum eſt, aliquid ante ſe habere poteſt, in procæ.ff.verſic.in reliqua verò anni parte, & no.Bal.in rub.C.de ſer.fugit.in ſi.

2 *De eadem re.* ¶ Et ideo idem Bal.in c.1.in fi.tit.de fili.nat.ex mat.ad morga.dicit quòd cum regnũ Siciliæ ex pacto deferatur primogenito, ſi ipſe primogenitus moriatur ſine liberis, non ſuccedet ſecundogenitus, ſed liberè deuoluetur regnum ad papam. Sequuntur Marti.Laud.& Cardi.Alexan.ibi & Geor.Na.qui hoc dicit ſingu.& perpetuò not.in tract.ſtatutorum excludentium fœminas à ſucceſsionibus, in 26.eadémque vlti.q.2.q.princ.& Iaſon qui & hoc reputat ſingu.& perpetuò notandum, & nunquam obliuiſcendum, in l.quoties, col.antepe.verſi.illud etiam.C.de rei vendi.& Ioan. Lup.in repe.rubr.de donat.inter virum & vxo.§.69.colum.pen.ver.ex iſtis dicebat, & iterũ verſic.reperio tamen.

3 *De eadem re.* ¶ Sed Nicol.Peruſ.(vt hoc obiter dicam) in tract.ſucceſsionum ab inteſtato, in prima parte principali, in ſexta ſpecie filiorum, ver.vnum dicit Bald.qui eſt in 4.col.dicit ſe de hoc dicto Baldi mirari, propter ea quæ ſcribit in l.cum antiquioribus, col.4.verſi.& quia tales tranſmiſsiones.C.de iure deliberan.dum commemorat quaſdam conuentiones initas inter papam Clementẽ, & Carolum Regem Siciliæ, anno 1305. quæ aliter ſonant.quod & refert Iaſon in d.l.quoties, & nihil præterea dicit.& Benedictus in repe.ca. Raynutius in verbo, in eodẽ teſtamento relinquens, lect.1.nu.156.de teſta.qui item nihil aliud quàm quod diſtinguit inter pactum & ſtatutum vel conſuetudinem. Sed & hoc idem miratur Picus in l.quod te, in glo.1.ff.ſi cer.peta. Verùm dici poteſt quòd potuerint diuerſis tẽporibus variæ conuentiones fieri. Neque enim Bald.vno eodémque tempore ſcripſit ſuper.6.lib.C.& ſuper feudis, vt dicit excuſans Bald.Catel.Cot.in memor.incip.primogenitus.

4 *De eadem re.* ¶ Sed vtcunque ſit de huiuſmodi cõuentionibus, ſatis conſtat ex iſtorum ſententia, quod ſi ea ſit conuentio vt regnũ, aut aliud quippiam deferatur primogenito, certè eo ſemoto non ſuccedet ſecundogenitus: quod non ex alia cauſa eſt, quàm quia primogenitus dici non poteſt, etiam ſi qui illum præcedit, vel mortuus eſt, vel aliàs non ſuccedit. Et cùm verba conſuetudinis, aut ſtatuti aliquid iuris primogenito deferentis deficiant, cùm iam nullus ſit primogenitus, deficit & ipſa conſuetudo vel ſtatutũ, l.2.§.toties, & ibi Paul.Caſtr.& recentiores.ff.de damno infect.cum ſi. Ideóque res ipſa remanet in diſpoſitione iuris communis.l.commodiſsimè.ff.de liber.& poſthu. cum ſi. præſertim cùm ſtatuta, & conſuetudo ſint ſtrictiſsimè intelligenda, vt cũ iure communi conueniant.l.2.C.de noxa.& capi.cùm dilectus, extrà de conſuetudi.cum ſimil. Et ita expreſsè in hoc caſu voluit Ioannes Lup.in repeti.d.cap.per veſtras.§.vigeſimotertio in fi.de donatio.inter virum & vxorem, vbi & alios allegat, qui tamen hoc dixiſſe non videntur, & Zaſius conſil.8.poteram, lib.1.& Moli.loquens tamen in renuntiatione, vel abſtentione primogeniti, in conſuet.Pariſ.tit.1.§.3.in gloſ. 1.colum.3.in 3.quæſtio.& iterum in §.8.glo.1.in 4.& 5.quæſtio.rurſumq́;.§.10.in 9.& 10.quæſtio.& ante hos omnes Goffred.Saligni.in l.& ideo, poſt princip.ff.de acti.rer.amo. Licet, inquit ſecus eſſet, ſi conſuetudo loqueretur de antiquiore, vt eſt conſuetudo Britanniæ.

5 ¶ Et hanc ſententiam confirmat quod plerique voluerunt, quòd ſi plures ſucceſsiuè ſunt electi magiſtratus alicuius ciuitatis, & primus moriatur, vel recuſet acceptare magiſtratum, non propterea admittetur ſecundus, per l.ſi legata.C.de lega.& l.tutoribus, & ibi Dyn.ff.de teſta.tut.& l.3.§.ſi quis Titio.ff.de adim.lega.& ar.l.& ſi ſine.§.ſed quod Papinianus.ff.de mino.& l.ex contractu.ff.de reg.iur. Et ita poſt Dyn. voluit Cy.in l.poſt aditam.& ibi quoq́; Bal.ver.deinde collige & Salyc.verſi.vltimo:

hęc lec.C.de impub.& alijs substi.Sed tu omnino vide illos & prætereа Bar. & Imo. in l.cum sub hac.ff.de condi.& demon.Angel.& Inno.in l.quidā testator Proculum, co.ti.Bal.in l.tutoribus.ff.de testa.tutel.Imo.in c.tuæ,in fi.de præben. Bart.in l. quandiu. ff.de acquir. vel ami.hæred.& in l.Publius.ff.de cond.& demon.& in l.absenti.ff. de donati.Angel.& Imo.in l.quidam ex testamento.ff.de vulg. & pupil.

6 ¶Ego verò in nostra specie aliter sentio secutus authoritatem And.Iser.in c.1.§.pręterea,col.pe.versic.sed quia ponitur,titu.quę sit pri.cau.bene.amit.quòd mortuo primogenito succedit secundogenitus, licèt constitutio loquatur tantùm de primogenito,& illum nuncupatim sequitur Matth.Afflic.reprehendens Bal.vbi suprà,in c.1. in 4.no.nu.7.tit.hìc finit lex,& in d.c.1.col.1.versi.sexto not.tit.de fili.nat.ex matri. cont.ad morga.Atq; etiam Alberi.qui in prooemio ff.§.discipuli, columna quarta, versic. item certum est quartò, dicit quòd si mortuo patre filius primogenitus repudiat eius hæreditatem,regnum statim deuoluitur ad secundogenitum, per iura illic ab eo allegata.Quod & ipsum quoq; voluit in l.donationes,columna quarta, versic. item certum est. C. de donati. inter vir. & vxo.Et ex eo quoque arg.motus, quod in hoc casu expresśim voluit Bald.in l.2.columna 1.ad fi.C.de iure emphy. quòd is dicitur primogenitus qui tempore mortis patris alios antecedit, quia succesśio habet naturam relationis ad tempus mortis. & ideo inspicitur prioritas, quæ tunc in rerum natura versatur, per l.ex facto.§.penult.ff.ad Trebel. & sequitur Alciatus, in l. proximus.ff.de verbo.significa.Cui concinit quod scribit idem Bal.consi.275.quod pro regula,colū.penult.libro secundo, eum non esse primogenitum de iure, qui decesśit ante feudum apertum,per d.l.ex facto.§.penult.versi.si quis autem suscepit. ff. ad Trebel.Et deinde col.seq.dicit illum dici primogenitū, qui tempore quo feudum aperitur,in rerum natura est primus,per tex.in §.proximus,Instit.de legi.agno.suc.

De eadem re.

7 ¶Et facit quod in simili voluerunt Iac.Are.Cy.Albe.& ipse Bald.in l. si quis prioris §.talem.C.de secun.nupt.vbi hanc quæstionem adscripserunt.Cōsuetudo est vt primogenitus ex primo matrimonio succedat in Baronia.Quidā autem Baro tres vxores habuit,ex prima nullos liberos suscepit, ex aliis multos. Primogenitus secundi matrimonij dicit Baroniam ex statuto vel consuetudine ad se pertinere:alij negant, quia non sit primogenitus ex primo matrimonio,quod consuetudo exigit.Contrarium tamen illi statuunt, quia secundum matrimonium respectu tertij dicitur primum, vt dicit glo.ibi, in verbo, ex secundo thoro. Et propterea is dicitur filius primogenitus primi matrimonij respectu sequentium. Et ita etiam potest dici in nostro casu,quòd iste secundogenitus,cùm primus deest,dicendus est primogenitus,& primò vuluam aperuisse respectu cæterorum sequentium.

De eadem re.

8 ¶Propterea subdit Bal.vbi suprà,quòd si ex omnibus matrimoniis sint liberi, sed is qui solus erat ex primo matrimonio repudiat Baroniam, vel efficitur frater minor: certè is qui illum sequitur, obtinebit Baroniam tanquam primogenitus. Nec enim obstat aliis qui omnino est inhabilis.l.si post mortē.§.liberi.ff.de bono. posses. cont. tabu.& ita dicit fuisse determinatum in regno Apulię,cum Ludouicus Regis primogenitus sese sodalicio D.Francisci addicasset. De quo etiam meminit idem Bal. in l. Deo nobis,col.4.versi.quartò no.C.de epis.& cler.Et illam Bal.deci. sequitur Alex. in addi.Bar.in l.1.§.qui habebat.ff.de bo.pos.cont.tab.& in sua disputati.incip.Sigismundus,in 3.dubio,col.1.dū allegat Bal.vbi suprà,& Anto.Corset.in tract.de potest. & excel.reg.q.10.quanuis Barb.in addi.Bald.in d.§. talem, ab eo dissentire videatur.

De eadē re.

9 ¶Et ferè concordat, quantum ad hanc rem pertinet, quod dicit ipse Bal. in d.l. cùm antiquioribus,col.6.versicu.& primò præmitto.C.de iure delib.cùm dicit, quòd ius primogenituræ fuit ablatum Ruben primogenito,quoniam thorum patris violauerat,& datum fuit filiis Ioseph. Nam dignitas, inquit, quæ recedit ab indigno,applicatur proximiori gradui,ar.l 3.§.emancipati.ff.de bo.pos.cont.tab. & c. licèt, de voto.Et quod dicit And.Iser.in §. deniq;, & post eum Card.Alex.in §. prædictis, col.3.

De eadē re.

titu.quæ fui.pri.cau.bene.amit.quod si pater habet feudum, in quo ex consuetudine debet succedere primogenitus tantum, & primogenitus eius committit noxam in dominum viuo ipso patre: certè patre mortuo non succedet ipse primogenitus, sed secundogenitus. Et quod dicit Marti. Laud. in tract.de principibus, vers.351.incip.si primogenitus.quòd si primogenitus principis, ad quem principatus pertinebat, repudiat, secundogenitus illum obtinebit, per cap. 1.§.1.titu.qui.mo. feud.amit. Id & quod ante illum voluit Oldra.con.94.eleganter,col.pe.versi. item certum est, quem sequitur Corse.in d.tracta.de pote.& excel.Regi.q.74.in fi.

10 *De eadē re.* ¶ Facit item quod pulchrè consuluit Pe.Anch.consi. 27. non seruato ordine, col.3. vers. postquam igitur propter dictam repudiationem, in huiusmodi specie. Quispiam hærede instituto substituit duos antiquiores de domo & progenie sua: an ista substitutio restringatur ad duos primos antiquiores solummodo, an verò illis duobus exclusis deuoluatur ad sequentes duos antiquiores? Et concludit, quòd deuoluitur, per multa quæ illic allegat omnibus obuia. quem sequitur Ro.con.438.in causa consultationis, in 4.dubio paulò ante fi.& Barb.con.27.scripsit doctissimus, col. 10.versic.prætereà adduco vlterius, lib.1.& con.18.præclarè scriptum est, colū.6.ver. ex istis infertur, libro.2.& Soci.con.113.suprascripti.colum.3.versi. sed istæ rationes, lib.1.& Carol.Rui.dum citat Petr.Anca.vbi suprà, con.119. viso & bene ponderato, colum.antepe.sub.nume.14.in fi. libri 2.& Steph. Bertran.consi.23. ex themate, colum.3.nume.9. libro 4.

11 *De eadē re.* ¶ Et quod scribit Aegidius Bellamera, con.33.cuius est exordium, quòd si ad personas, in princ. quòd si ius patronatus pertineat ad primogenitum ex testatoris dispositione, & primogenitus religionem intrat, vel damnatur, & eius bona publicantur: tunc secundogenitus, qui iam in locum illius successit, & proinde factus primus præsentabit. Et sequitur Rebuf. noster in commentariis Concordatorum Papæ & Regis tit.de pacifi.possessor.nume.iij.sexta conclusio. Et quod in quibusdam casibus voluit Bal.in c.cùm in magistrum, in fi.de elec.& in cap.1.in fi.titu.de succes.feud. & Pānor.in c.licèt, in 4.not.de voto, de quorum dictis videbis infrà aliis in locis.

12 *De eadē re.* ¶ Facit prętereà tex.not.in §.item opponitur.22.quæ.2.vbi secundogenitus dicitur, & vocatur primogenitus cedente primogenito, & in cap.nam & ego.ext. de verbo. signi.vbi vnigenitus dicitur, qui & fratrem habuit qui tamen est mortuus, quasi videlicet natus non videatur, qui non durauit. Per quem text.dicit Imo.consi. 103. cuius hoc caput, in causa quæ vertitur, colum.2.versic. item pro Peracina facit, quòd primogenitus dicitur cuius frater maior natu mortuus est. Quod tamen intelligit vt ex quadam fictione is primogenitus dicatur: quòd si verum esset, res hæc magis dubia redderetur. Et huc vergit quòd statutum repellens fœminas extantibus masculis, intelligitur cùm masculi ipsi possunt & volunt succedere. Nam si non possunt, quia fortè religionem mendicantium sunt ingressi, aut nolunt, haudubiè admittuntur fœminæ, per text.in l.2. de qua re & nos alibi latissimè dicemus vbi videre poteris. Facit denique quod scribit glo.in cap.cùm Vintoniensis, in verbo, concurrebat, ante fi.extrà de elec.quòd secunda electio dicitur prima respectu tertij.

13 *De eadem re ex astrologis.* ¶ Et huc spectat quod Astronomici scriptores prodiderunt, quòd si Iupiter in primo cardine partiliter in parte horoscopi fuerit constitutus in is præsertim signis, in quibus gaudet, vel in suis domiciliis, ac etiam in suis finibus, vel in altitudine sua: & per noctem in ipsius horoscopi parte fuerit inuentus: faciet primum nasci inter fratres vel qui ante ipsum natus fuerit, interimet, vel in longinquis regionibus ac locis eum separabit ac constituet, vt ipse in paterna domo habeat principatum. Ita enim scribit Firmicus Maternus astrorum peritissimus Matheseos lib.3.cap.4. Qui & paulò pòst. Semper (ait) Iupiter in cardinibus genituræ collocatus, aut primum nasci faciet, aut fratres eius maiores interimet, vt ipse in domo paterna habeat principatū. Nam ibi vides astra, mortuis aut absentibus primogenitis, principatum decernere

secundo

secundogenitis tanquam primogenitis, ac si ij qui primogeniti erant nunquam fuissent. Et idem quoque author eo.li.3.c.6. Sol, inquit, primo loco in omnibus cardinibus genituræ, maiores fratres omnes debilitabit, aut qui sic habuerit, inter omnes fratres primus nascetur ac eorum maior.

14 ¶ Quæ cùm ita se habeant Roma.omnium primus, quos ego sciam, consil. 98. cuius est initium, quò ad id de quo primò quæritur, columna secunda, versic. quid autem ad secundum, videtur dubitare, an vera sit illa Bald. sententia super regno Siciliæ, in d.c.1.titu. de fili.natis ex.mat.ad morg. quam suprà citauimus in versiculo secundo huius quæstionis, vti etiam dubitat Iason in l.is potest, colum.6. vltra scribentes. ff. de acqui.hæred. dum dicit quòd ea esset valde sing. si vera esset, nec sine ratione dubitant ex iis, quæ diximus.

De eadẽ re.

QVARTA QVAESTIO.

1 QVARTO, quæro, an valeat statutum, aut consuetudo præferens primogenitos in successionibus, & an sit rationabilis & fauorabilis nécne. vtrũque enim eodem tenore expediam. Nam certum est, id esse contra ius commune, quod quidem filios æqualiter admittit ad successionem parentum, siue ius prætorum respicias, siue etiam Ciuile. De iure Prætorio est tex. in l.1.C. vnde.libe. & l. si post mortem. §. vlti. ff. de bo.pos.cont.tab. De iure ciuili, in l.inter filios. C. fami.hercis. vbi Bal. ex hoc no. omnia statuta quæ inæqualiter admittunt liberos, esse contra ius commune, contraq; naturalem æquitatem. & etiam in authen. in successione. C. de suis & legi. Ideò lex quantùm potest in id tendit, vt seruetur æqualitas inter liberos. l.pen. in fin. C. com.diuid. & l.vlt. C. com. vtriusque iudi. & l.vt liberis, & l.illud. §. vlti. & ferè per totum titu. C. de colla. ex quo quidem tit. facilè apparet collationem ob id inductam, vt seruetur æqualitas inter liberos. Nam & aliàs quidem res quæ suapte natura non conferenda est, confertur tamen causa inæqualitatis vitandæ inter liberos, vt not. glos. vlt. in d.l.illud, per illum text. & ibi magna pars Doc. C. eo. & Bal. consil. 37. quoniam re meliùs intellecta, col.3. versic. quæstio vertitur, lib.2.

An valeat statutum vel cõsuetudo præferens primogenitos.

2 ¶ Et alibi quoq; lex exhortatur parentes, vt æqualiter inter liberos testentur, in authen. de nupt. §. illud quoque, qui est vlt. vbi Angel. dicit probari illud vulgare, non debet pater vnum ex liberis facere filium, & alium priuignum. Propterea Iurisconsultus interpretatur, quòd substitutio inter liberos intelligatur fieri æqualiter, lege, iam hoc iure, & l.Lucius. ff. de vulg. substit. & l.in testamento. C. de mili. testa. & l. 2. & l.quanuis. C. de impub. & ali. sub. Et adeò quidem lex ipsa amat æqualitatem inter fratres, vt propter eam sæpe ampliet & restringat dispositionem testatoris, quò ad effectum ipsius l. cùm pater. §. euictis. ff. de lega. 2. & d.l. vlti. & quod ibi not. C. com. vtrius. iudi. voluit Bald. qui ex supradictis nonnulla collegit, in l.j. colum.j. C. de pac. & Fran. Are. consi.1. col. vltim. versi. in casu autem nostro.

3 ¶ Quibus & tu prætereà adde, quòd vt seruetur æqualitas inter liberos aliquid venit in legatum, quod aliàs non veniret l.quæsitum. §. sed & ipse. ff. de fund. instr. quem tex. dicit no. Fran. Are. in l.qui filiabus, in prin. col. vlti. ff. de leg.1. dicitque per illum text. quòd vt euitetur inæqualitas inter liberos, verbum ambiguũ recipit aliam interpretationem, quam non reciperet. Quinetiam per illum text. dicunt Oldra. Iaco. Aret. & Bart. in l.si pater, in prin. ff. de donat. quòd pater præsumitur filium adhibere ad stipulandum animo donandi, nisi numerus liberorum & quantitas patrimonij repugnaret: ne videlicet ex eo magna sequeretur inæqualitas. & sequitur Bald. in l. filiæ cuius, in 7.q. C. fami. hercis. & in tract. de duobus fratribus, & Fran. Aret. d. con. 1. colum. vltim. vers. pro his optimè facit, & consi. 153. breuitate vtendum est, colũ. 2. versi. confirmatur ista conclusio, & Soci. in l. hæredes mei. §. cùm ita, colum. 5. versi. tertia ratio. ff. ad SC. Trebel. & con. 98. visis instrumentis diuisionum, ad fin. & Philip. Deci. con. 41. in causa istorum, colum. 2. versi. 4. hoc suadetur, & cons. 43. diuino

Aequalitatis ratione aliquid venit in legatũ, quod aliàs non veniret.

implorato præsidio,&c.in fin. & con.319.præclarissime doc.col.vlt. Sed & vt seruetur æqualitas, interpretatur fideicommissaria substitutio, vbi aliàs interpretaretur directa, vt voluerunt Bald. Angel. & Saly. in l.in testamento.C.de testa.mili.& Corne. consilio centesimodecimoquarto, in hac consultatione, col.2.lib.3.

4 ¶ Ad hæc priuilegia quæ conceduntur testantibus inter liberos vt in l.vlti. C.fami. hereis.& l.hac consultissima.§.ex imperfecto.C.de testa.& similia, ita demum competunt, si pater æqualiter filios instituat.aut illis aliter prouideat, vt pulchrè consuluit Ro.con.179.amplissime doctor, col.5.versic.2. quod & posito, vbi hoc dicit voluisse Specul.in tit.de instr.edi.§.compendiosè, versic.quid si pater habens tres filios: quod dictum pro sing. reassumit Philip.Deci.in l.1.in 2.no.C.vnde liber.& cõsi.349. consuluit excellentissimus, colũ.5. versic.sed tamen his non obstantibus.& etiam sequitur idem Deci.con.361.omissa longa serie, col.2.& consi.631.casus de quo quæritur, post princ.vbi id dicit no. Et bene facit quod & idem Rom. respondit con.385.in casu præmisso, quòd per secundum testamentum in quo seruatur æqualitas inter liberos, reuocatur primum testamentum etiam factum inter liberos, sed non seruata æqualitate: non obstante authen.hoc inter liberos. C.de testa. & inter cætera allegat Specul. vbi suprà. Et idem propemodum voluit Alex. consilio centesimosexagesimotertio, visis narratis, colum.3.versi, nec huic fundamento, lib.6.

Priuilegia cõcessa testantibus inter liberos intelliguntur, si æqualiter sint instituti.

5 ¶ Et in dubio tenenda est opinio per quam fratres reducuntur ad æqualitatem, secundùm Soci.in repe.l.cùm anus, columna 20.ff.de conditio.& demon.& con.108. casus Ser.Franciscus, in fin. libri 3. & Maria. patrem ipsius con.4. visis actis, etiam ad fin. Quibus adde quod pulchrè consuluit Corne. con.309. multùm, latè, & seriosè, libro primo, post Bald. & Bartho.in hac specie, Testator cùm haberet duos filios, vnum instituit hæredem in bonis & iuribus quæ habebat in Tuscia: alterum in bonis alibi sitis, sciens hoc modo illos fore æquales. Ille autem non potuit exigere quædam debita ob inopiam debitorum incognitam testatori. Certè concludit per multa quæ ibi allegat, istos fratres esse reducendos ad æqualitatem. Et quod tradit Pau. Cast. in authen.hoc inter liberos, columna 1.versic. in contrarium facit. C. de testa. quòd quando plura testamenta apparent condita inter liberos, ei standum est quod continet æqualitatem inter eos. & sequitur Paulus Parisius consilio vicesimoquarto, licèt, columna tertia, nume. 13.lib. 2. quod non longè abest ab eo quod diximus in præcedenti versi.

In dubio sequẽda est opi. quæ facit æqualitatem inter liberos.

6 ¶ Quid quòd fratres ipsi adeò pertinaciter æqualitatem sectantur & desiderant, vt vel ficos indiuisas non relinquant, ex vetere Græcorum prouerbio σῦκα μερίζειν, id est, ficos diuidere, tracto à fratribus bona diuidentibus, qui eò vsque minima quęque diuidi inter se postulant, vt ne ficos quidem non partiantur, de quo Martialis lib. 5. Epigrammatõn in Calliodorum,

Calliodorus habet censum, quis nescit? equestrem,
Sexte, sed & fratrem Calliodorus habet.
Quadraginta secat qui dicit σῦκα μέριζε,
Vno credis equo posse sedere duos?

Fratres ficos indiuisas non relinquunt.

Et quæ sequuntur, vt iam mirari desinas quod cæteri filij Iacob molestè tulerunt Ioseph fratrem fuisse tunica à patre donatum, Genes.37.de qua re loquens Diuus Ambrosius in lib.de Ioseph Patriarcha.c.2. Iungat (inquit) liberos æqualis gratia, quos iunxit æqualis natura. Lucrum pietas nescit pecunię, in quo pietatis dispendium est. Quid miraris si propter fundum aut domum oriuntur inter fratres iurgia, quando propter tunicam inter Iacob sancti filios exarsit inuidia?

Filij Iacob ægrè tulerunt, tunicam donatam fuisse Ioseph.

7 ¶ Cui sententiæ maximè conueniunt verba Angel.con.287. incip.pro clariori decisione thematis, col.3.quæ ipsa, licèt nõ admodum elegantia, libuit huc subnectere. Et hoc (inquit) potissimùm vendicat locum in fratribus diuidentibus hæreditatem paternã, qui ex inuidia causata à forma specifica plus solent cõtentari, quòd extraneus etiam

etiam inimicus habeat de hæreditate paterna, quàm alter eorum plus altero vnum iota. Quod & idem penè dicit ipse Angel. con. 364. Pierus fecit suum testamentum, colū. vlt. Vt non mirum videatur quod veterum scriptorum monumentis traditum est, Chariclem Antiochúmque fratres Ponticos cùm paterna inter se bona diuiderent, poculum argenteum concidisse, vestémque mēdiam abscidisse, vt neuter altero ditior opulentiórque abiret. Ex quo & illa tragica detestatio Plutarcho in Pyrrho memorata. *Acuto ferro diuidant fratres domum.*

Fratrum Ponticorū diuisio.

θηκτῷ σιδήρῳ δῶμα διαλαχεῖν τὸς ἀδελφὸς

Acuto ferro fratres diuidant domum.

Quod ex Euripide est in Phœnissis loquente de Eteocle & Polynice fratribus.

8 ¶ Ea autem potissimùm ratione æqualitas inter fratres & liberos seruanda est, quia cùm aliàs semper concordia & pax atque amicitia, tum maximè inter illos seruanda est, atque præ cæteris quibusuis rebus expetenda. l. fratris, & quod ibi no. Bal. & l. de fideicommisso. C. de transac. & d. l. cùm debet. §. sin autem, in fi. & c. iustum est. 23. q. 3. & quod voluerunt glo. Bar. & alij in d. §. euictis, & in l. cùm rem alienam. C. de lega. Notum est illud filij Sydrach Ecclesiast. 25. In tribus (inquit) placitum est spiritui meo, quæ sunt probata coram Deo, & hominibus: Concordia fratrum, & amor proximorum, & vir & mulier sibi bene cōsentientes. Scribit Salomon sex esse quæ Deus odit: septimum autem, hoc est, eum qui seminat inter fratres discordias, detestari animam eius, Prouerbiorum 6. c. Et alibi sacra scriptura fratrum discordiam pessimum crimen vocat Genes. 37. c. sicuti in eo loco tradunt interpretes.

Fratrum concordia maximè seruanda.

9 ¶ Enimuerò æqualitas (vt est Pythagoræ ex Platonis lib. 6. de legibus, & Aristotelis lib. Ethicorum 9. c. 8. sententia) amicitia est, id est, vbi æqualitas, ibi quoque est amicitia. Est enim æqualitas amicitię parens & altrix. Contrà inæqualitas discordiarum bellorúmque mater. Id quod eleganter extulit Euripides in illa eadem fabula introducens Iocastam Eteoclem filium ita alloquentem,

Aequalitas amicitia est.
Aut certe amicitia parens.
Inequalitas discordiarū.

κεῖνο κάλλιον τέκνον,
ἰσότητα τιμᾶν ἣ φίλους ἀεὶ φίλοις,
πόλεις τε πόλεσι, ξυμμάχους τε ξυμμάχοις
συνδεῖ. τὸ γὰρ ἴσον, νόμιμον ἀνθρώποις ἔφυ.
Τῷ πλέονι δ', αἰεὶ πολέμιον καθίσταται.
Τ' οὔλασσον, ἐχθρᾶς δ' ἡμέρας κατάρχεται.
Καὶ γὰρ μέτρ' ἀνθρώποισι καὶ μέρη σταθμῶν
ἰσότης ἔταξε, κἀριθμὸν διώρισε,
Νυκτός τ' ἀφεγγὲς βλέφαρον, ἡλίου τε φῶς
ἴσον βαδίζει τὸν ἐνιαύσιον κύκλον.
Κ' οὐδέτερον αὐτοῖν φθόνον ἔχει νικώμενον.
Εἶθ' ἥλιος μέν, νύξ τε δουλεύει βροτοῖς:
Σὺ δ' οὐκ ἀνέξῃ δωμάτων ἔχων ἴσον.
Καὶ τῷ δ' ἀπονεῖμαι; κᾆτα ποῦ 'στιν ἡ δίκη;

Id est ad verbum, quantùm fieri potest,
Illud pulchrius ô fili
Aequalitatem amplecti, quæ amicos semper amicis,
Vrbésque vrbibus, sociósque sociis
Connectit. Nam æqualitas legitima hominibus est.
Ei verò quod plus est, semper aduersarium efficitur:
Hoc quod minus, odiiique statim initium fit.
Etenim mensuras hominibus & partes ponderum
Aequalitas constituit, & numerum definiuit:
Noctísque obscurum radium, solísque lumen
Aequalem ire annalem circulum.
Et neutrum ipsorum inuidiam habet superatum.
Ergo sol quidem nóxque seruit mortalibus:
Tu verò non sustinebis domorum habens æquas partes

Et huic distribuere? vbi verò esset iustitia?

Aristoteles quoque lib. Politicôn 5.c.1. scribit vbique propter inæqualitatem oriri suspicionem,&c.c.seq.multa in eam rem affert, quæ sunt omnibus obuia. Quibus admodum concinit text.in c.decimas, versic.has verò decimas. 16.q.7. probans inæqualitatem esse fomitem discordiæ.

Grauius ferimus fratres, quàm extraneos nobis anteferri.

10 ¶ Et optimus text.id probans quod suprà nu.ab hinc 3.ex Angel.diximus, qui etiam illum allegat in l.cùm oportet, post princ.in illis verbis, vel ad extraneos, vel ad fratres suos, quod grauius multis esse videtur.C. de bo.quæ libe. Ex quibus verbis colligitur compertum esse, homines plerunque molestiùs ferre, si quæ ad se pertinent aut pertinere contendunt, ad fratres suos peruenerint, quàm ad extraneos, sicut etiam ex d.text.no.glos.in §.& quod sæpe, in verbo adducunt, in Authen de tri.& semis. & in §.nec illud, in verbo, secundis, ibi, item propter, in Authen.de nupti.& ipse Angel. vltra locum suprà citatum, in con.364.visa facti narratione, ad fi.& iterũ con. 394. cùm fratres ad diuisionem, etiam ante fin. vbi ad hoc adducit historiam Esaü & Iacob descriptam Genes.27. Sed & per illum text. plerique omnes passim asserunt ex inæqualitate oriri inter fratres discordiam, lites, inuidiam, sicut & inter cæteros glo. & Doc.in d.l.cùm pater. §. cunctis.ff.de lega.2. & Bald. in c.cùm accessissent, in prin. extrà de constit.& in c. cùm olim, circa medium, extrà de consue. cùm dicit no.in d. §.cunctis, quòd dignitas siue excellentior gradus inuidiam generat, & scandalum seminat inter fratres.& rursum in c. Deus qui, extrà de vit.& honest.cleri. Et Pau. Ca. consi.150.viso casu, col.1.lib.1.vbi dicit quòd ex inæqualitate fratrum non solùm generatur inuidia inter eos, sed etiam odium mortale, vt contigit in filiis Iacob.& Ro. consi.385.in casu præmisso,& iterum con.438.in causa consultationis, col.2. & Maria.consi.4.visis actis, col.2. & Corne.con.228.quod dictus Ser.col.j.libro 4. & doc. alibi sæpe. Et ad hæc faciunt multa quæ diximus in tract.de leg. connubialibus, in 5. lege, nume.17.atqui æqualitas,& multis seq.

Ex inæqualitate discordia,& inuidia.

11 ¶ Igitur vt redeamus, facilè ex iis apparet huiusmodi consuetudinem quę anteponit primogenitos cæteris, esse contra ius commune,& vt dicit Corne.cõsi.199. hoc cap. in hac consultatione, col.14.in litera, a, li.2. exorbitantissimam à iure cõmuni. Nunc restat vt sciamus id quod in quæstione iam deducimus, an valeat sitque rationabilis néćne ea consuetudo. in qua re comperio nostros Iurium interpretes non omnino conuenire. Nam Pet.de Bel.Per.in §. vlt.Instit.de iure nat. in ea est sententia, vt si ex causa & ratione probabili fuerit huiusmodi cõsuetudo instituta, vt cùm bellum mouetur, expedit vt terra vnius imperio gubernetur,& tunc valet consuetudo. Si autẽ sine causa fuerit introducta, nõ valet, sed magis dicẽda est corruptela. Cy.in l.Barbarius, col.j.de offi. Pręto asserit peccare primogenitũ qui ex consuetudine totũ patrimonium retinet, si scit eam consuetudinẽ esse erroneam, prout est. Et si velit esse sine peccato, debet diuidere fratribus suis. Idem Cy.in l.rescripta, in 3.q.post Pe.C.de precib.Imper.offe.dicit ꝙ consuetudo disponens vt primogenitus totũ habeat, est cõtra Apostolum dicentẽ, Filius ergo hæres: ideóq; peccat primogenitus si eã consuetudinem secutus totũ capiat. Et hoc sequitur Bal.in l.sed ea.ff.de legi.& Henri.Bo.in c.ex parte, le 2.in fi.1.col.extrà de offi.deleg. Et idem videtur voluisse idẽ Bal.in l.omnes populi, col.7.versi.tertiò quæro quæ sunt illa.ibi, itẽ, si statutum dicit quòd primogenitus.ff.de iusti.& iure, dum dicit quòd statutũ disponens vt primogenitus succedat excluso secundogenito, est odiosum & irrationabile, ea scilicet ratione, quoniam in natura pari nõ debent contraria constitui. Et sequitur Alex. consi.128. consideratis verbis, col.4.vers.& similiter statutũ.li.1.vbi & dicit fuisse ex mente Bar.in l.j.in fi.7. q.C.de sum. tri.sequitur itẽ Fran.Are.con.164.diligenter & maturè, col.3.versi.confirmatur ista cõclusio.& Soci.cõ.252.visis instrumẽtis, col.4.ver.septimò ad idẽ adducitur. Et simile est quod dicit Lucas Pen. in l.quicũq;.C. de prin.agen.in reb.li.12. huiusmodi ius primogeniturę esse odiosum, cùm deprimat secundogenitũ, quẽ sicut & primogenitũ natura creauit, arg.l.vlt.C.de lib.prętc.& l.lege.C.de legi.hęr. Et idẽ dicit in l.j.col.4.vers.primò quia cõstituto.C.de pri.eo qui in sacro pala.mili.eo.li.12.

Consuetudo præferens primogenitos est contra ius cõmune.

An autem valeat & sit rationabilis, néćne.

12 ¶Sed & idem Bal.in l.cùm lege,ante fi.C.de epis.& cler.dicit quòd huiusmodi statutum est omnino irrationabile.ideo non valeret,si in totum auferret legitimam.Sed si illam solùm limitaret,valeret,nisi id factum esset in fraudem alimentorum.Sequitur Alex.cons.134.æterni numinis,col.8.vers.in hanc partem,& iterum col. vltim. vers.non obstat quod habetur,lib.6.Et ab hoc non longè distat, quod dicit ipse Bal. in d.l.j.col.8.deinde quæro circa statuta.C.de sum.tri.eam demum valere consuetudinem,si alij filij alimenta habeant.Ipsa enim alimenta solùm,nõ etiam reliqua quæ ex successionibus proueniunt,esse de iure naturæ.Id quod nuncupatim sequitur Iason in l.quoties,col.antepe.vers.& adde quòd talis consuetudo. C. de rei vendi. vbi ex hoc dicit,quòd stante huiusmodi consuetudine potest primogenitus in foro conscientiæ totam hereditatem retinere,quicquid super ea re dubitauit Iaco.Are.& Cy. in d.l.Barbarius,& ibi etiam Alber.in prima col.vlti.char.ff.de offic. Præto. de quorum in eo loco sententiis dicam posteà.Id quod videtur Iason intelligere secúdùm Bal.distinctionem in d.l.1.cui omnino ipse Iason innititur.

De eadem re.

13 ¶Verùm Oldra.con.94.eleganter circa negotium,col.2.& 3. simpliciter tenere videtur valere consuetudinem præferentem primogenitum cæteris,cámque iure Diuino,Ciuili,& Canonico corroborat.In qua etiam sententia fuisse videtur Bartol. in l.2.in 24.quæst.& ibi expressim Raymundus de Sabanaco,in repet.versic.quæro quorum consensus requiretur.C.quæ sit longa consuet.& Ioan.And.in c.sine culpa, in vlt.quæst.de regu.iuris,lib.6.in Mercu. vbi dicit quòd talis consuetudo fundatur super æquitate,ne videlicet tandem patrimonia per filiorum diuisiones attenuentur,exinaniantur,ad nihilum reducantur,ar.c.maioribus,de præben. & cap. ex literis,de pigno.& c.vlt.de conces.præben.& l.ne in plures.ff.de exercit. & quia respub. appetit subiectos fore locupletes.§.cogitatio in Authenti. vt iudic.sine quo. suf. Ex hócque concludit quòd huiusmodi consuetudo ligat etiam priuilegiatos,scilicet clericos,minores,pupillos, & si qui sunt eiusdem generis, de quo tamen quantum ad clericos infrà pleniùs dicam.q.43.Sed & Bald.ipse sibi(vt aliàs sæpe)contrarius con. 389.lib.2.ita exorditur.Consuetudo est in nonnullis regnis, & est rationabilis, & præscripta,quòd primogenitus succedat,&c.Idem quoque consil.275.quod pro regula in feudis traditur,col.2.versi.consuetudo igitur potuit,eo.lib.2.dicit quòd consuetudo potest disponere,vt solus succedat primogenitus,vt hoc videlicet priuilegium sibi vindicet primogenitura,per no.in c.licet,de voto.& in c. quàm periculosum.7.q.1.Et consi.360.quantum ad punctum,eo.lib.2. dicit quòd consuetudo aliquid insigne concedens primogenitis valet propter honorem familiarum & primogenituræ.Rursum idem in l.in quibus,colum.2.versi.pone consuetudo dictat. C. de secun.nup.quòd hæc consuetudo est approbata de iure Diuino.Quinetiam in c.cùm omnes,col.2.de constit.dicit iure gentium statutum fuisse,vt primogenitus solus in regno succedat,ne regnum ipsum corrumpatur.quoniam nihil ita magnũ est,quod in partes diuisum non redigatur ad modicum,vt in Authen.de natu.in cur. depu. & in Authent.de tri.& semis.in prin.Alibi item videlicet in cap.primo.§.mulier,titul. si de feud.fue.contro.inter do.& ag.dicit etiam simpliciter, quòd talis consuetudo valet,quod etiam tenet Aud.Iser.in cap.imperialem.§. prætereà, columna vicesima quinta versicu.quomodo probabitur,titu.de prohib.feud.ali.per Fe.Iac.Aluar.Marti.Laud.& Cardi.Alexand.in d.c.mulier,titu.si de feud.fue.contro.vbi ipsi Aluar. & Cardi.dicunt quòd hæc consuetudo valet & est tenenda,licèt videatur dura. Idem Aluar.in c.1.§.& quia,col.6.titu.de his qui feud.dar.pos.Calderi.con.17.statuto, tit. de constit.& Fran.Rampo.inter consi.illius consi.34.statuto Ferrariensi titu.de testa.Cardi.Flor.con.137.redemptoris omnium qui est Rex,col.2. versi. & ex eadem causa Panorm.consi.12.casus talis est magnificus,col.3.versi.sed & dubium, libro 1. Floria.in disput.incipi.Baro.in 2.dubio,in prin.& Io.Bapt.à Sancto Seuer.in c.1.col. 22.versi.17.regula tit.de feud.cogni.& Alex.sibi contrarius consil. 87. quantùm ad primum,statim post prin.lib.6.Cardi.Alex.in c.per venerabilem.§.quod autem,col. 30.vers.postremò ad eandem materiam,extrà,qui fili.sunt legi. & in c. ius naturale, colum.3 dist.1.& Benedic.in rep.c.Raynutius,in verbo,in eodem testamento relin-

Qui contra tenuerunt valere.

quens.1.num.158.& iterum 163.in fi.& nu.168.& multis seq. de testa. & Guido Papa cons.131.circa processum reuisionis,in 3.dubio,per multa quæ illic allegat.& Nicol. Perusi.in tract.de succes.ab inte.in 1.parte,in 6.specie filiorum,col.5.vers.& propterea si est consuetudo.Io.Lup.in repe.c.per vestras.§.54.de donat.inter vir.& vxo.Iacobi à Sancto Geor.in l.cùm antiquioribus,col.pe.vers.sed an valeat.C.de iur.delib. & Steph.Bertran.con.78.viso consultationis themate,col.j.lib.3. vbi dicit hanc consuetudinem honestam & rationabilem. Et ex Theologis Scotus celebratissimus Sententiarum interpres lib.4.Senten.dist.15.q.2.in solutione argumentorum, cùm disserit de muliere,quæ ex alieno viro filium suscepit,vbi satis apertè innuit hanc consuetudinem sibi videri bonam esse & æquam,dum illius simpliciter mentionem facit,in eáque,vt ita dicam,se fundat in quæstione,de qua ibi per eum.

14 *Confirmatio posterioris sententiæ.*

¶Et pro hac parte facit quod dicit Bald.in l.2.col.j.versi.item an valeat pactum, & ibi Iason,col.40.versi.secundò quærit Bald.C.de iure emphy.quòd valet pactum,vt emphyteusis ad primogenitum solũ perueniat.Et quod consuluit Pau.Ca.cõsil.160. in causa quam magnificus dominus,col.4.vers.quòd valet testamentũ disponentis, quòd in feudo iurisdictionali castrorum vel ciuitatũ præferatur primogenitus cęteris,& respondet ad c.1.tit.de succes.feud.vbi videtur dici contrarium.& sequitur Fely.in c.prudentiam,col.3.extrà de offi.deleg.Quódque latè disseruit Guido Papa deci.267.cuius est exordium,pactum factum est,quòd valet pactum initum in contractu matrimonij,vt primogenitus ex eo matrimonio pręferatur cęteris in successione contrahentium matrimonium,quod & idem voluit Guido,deci.505.incip.factũ est pactum.& Aufrer.in addi.deci.Tholo.q.452.cuius est prin.item fuit quæsitũ an valeat,de quo dicemus latiùs infrà,in 6.quæst.Nam si huiusmodi pacta & testamenta valeant,multò magis consuetudo vel statutum,vt per gl.& Bar.in rub. C. de Decuri.lib.10.& gl.in l.non impossibile,in fi. glos. magnæ.ff.de pact.& per text. in l.vlt. ad fin.& ibi Bal.C.de fideius.cum si.

15 *De eadẽ re.*

¶Cæterùm Alberi.Rosa.in d.l.Barbarius,col.7.versi.& prædicta faciunt.ff.de offic. Præto.post Iac.Ra.quærit an possit primogenitus in foro conscientiæ totam hæreditatem sibi à statuto vel consuetudine delatã retinere.Et primùm arguit quòd non, per quædam similia.Deinde dicit in oppositum facere,quòd primogenitus debet sibi formare conscientiam ex lege,quia non debet ea esse clementior,per tex.in Auth. de iudicib.§.oportet,& quædam etiã similia adfert,nec definit vtra pars sibi verior videatur,vt non abs re dixerit Iason,in d.l.quoties Albe.in d.l.Barbarius,super hoc dubitasse.Verùm idem Alber.in alio loco,videlicet in prooemio ff.in §.discipuli,col. 2.& 3.& iterum in d.l.ex hoc iure.ff.de iusti.& iure,non parum referre arbitratur: an in regno & aliis principatibus loquamur,an verò in cæteris rebus. Nam si primùm valet consuetudo,vt videlicet succedat solus primogenitus in regnis & principatibus,ea scilicet ratione quia humanum genus pacem appetit,& quietem,per l.vnic.in prin.& ibi no.C.de cadu.tol.& no.in c.fundamenta,de elec.li.6.Sed pax & quies populi magis proficiscitur & conseruatur ab vno principe,quàm à pluribus:quia principum multitudo mala,secundùm Philosophũ vt ipse citat,de quo infrà dicemus: & Reipub.melius per vnum consulitur.l.2.§.sed quia difficile.ff.de orig. iur.& ordine naturæ vnus debet esse princeps.c.in apibus.7.q.1.

16 *Confirmatio partis quæ ad principatus pertinet. Vnitas rerum principium.*

¶Hæc ferè sunt quæ ad hanc primam partem quæ ad principatus pertinet, adducit Alberi.minimè quidem naturæ iurísque rationibus & institutis dissidentia.Naturæ enim ratio,vt elegantissimè disserit Patricius,edocet omnem multitudinem ab vno incipere.Agit enim in omnibus natura quod optimum est perfectúmque secundùm speciem singulorum,vt philosophi omnes tradunt,résque ipsa satis comprobat.Sed vnitas ipsa quæ à Gręcis μονὰς dicitur,eiusmodi est,vt ex ea omnia fieri,omniáq; iterum in eam resolui veteres sapientes putauerint.Cuius sententiæ autorem Laërtius circa initia eorum librorum quos de vitis sententiísque philosophorum cõscripsit, fuisse tradit Musæum Atheniensem Eumolpi filium,qui longo interuallo Homerũ

præ

præcessit. Sic & Pythagoras Samius, principium omnium rerum μονάδα, id est, vnitatem esse arbitratur, & ex ea infinitam dualitatem veluti materiam auctori vnitati præbere, subiectámque ei omnino esse, quemadmodum prodiderunt Plutarchus in eo lib. quem de dogmatis philosophorum conscripsit, & Alexander in successionibus philosophorum, & Laërtius lib. 8. eius operis quod nuper citauimus. Sed & vnitatem bonorum, dualitatem malorum exordium esse dicebat. Vnitatis enim natura in sola circunferentiæ, cælo temperiem: animis virtutem: corporibus sanitatem: domibus, & ciuitatibus pacem & animorum gignit concordiam. At dualitas diuersa omnia: Aëri enim tempestatem tribuit: animis malitiam: ægritudines corporibus: ciuitatibus, & domibus seditiones & dissidia inducit. Omne siquidem malum ex dispari inoritur voluntate. Proinde Homerus vnitatis naturam in boni quidem portione constituit, in mali verò dualitatem. Nam bonum φιλία sæpe dicit, & φιλότητα affectũ huiusmodi. Contrario autem modo δύην vocat afflictionem ac vexationem.

Vnitatem bonorum exordium.

17 ¶Moses autem scriptorũ antiquissimus, cùm secundùm Hebraicam veritatem primo, tertio, quarto, quinto, & sexto diebus expletis, confectisq; singulorum operibus dixisset, Et vidit Deus quia bonũ est: in secundo tamen die hoc ipsum subticuit, insinuans nõ esse bonũ dualitatem, quæ iam ab vnione discessit, vt à Diuo Hieronymo annotatum est lib. 1. contra Iouinianum, & repetitũ est in Decretis Canonicis, nomine tituloque Diui Ambrosij in c. nuptiæ. 31. di. 1. Cui & assentiens Galenus medicorum princeps lib. de sanitate tuenda 6. scribit in omnium rerũ genere quod optimũ est, id vnicũ esse, vitiosa verò plurima esse. Plato in Timæo omnia producit ab vno. In Philebo, omnia vno metitur. In Epinomide omnia reducit ad vnum.

Ad idem ex Hebræis.

18 ¶Sed & hoc à Mathematicis, qui numerorum rationem scrutãtur, manifestè ostẽditur. μονὰς enim dicitur ab illis mas eadẽ & fœmina, par & impar, nec per se numerus, sed fons & origo numerorum, initium finisque omnium, cùm ipsa principij & finis omnino expers sit, vt scriptũ reliquit Macrobius de somnio Scipionis non semel, & è nostris intellexisse videtur Accursius in §. affinitatis, Insti. de nup. & in l. si quis ante, & ibi Bar. ff. de acqui. pos. & Bald. in c. cùm in iure, circa medium de elec. & Ange. con. 56. quæ reformatio, ante medium. Itaque monas ipsa, vt & dicit Macrobius, ad summum Deum refertur, eiúsque intellectum & sequentium rerum & potestatum numero sequestrat, nec in inferiore post Deum gradu frustra eã desideraueris. Hæc illa est mens, quæ, vt tradit Trismegistus, è summo nata Deo vices temporum nesciens, sed in vno semper, quod adest, æuo consistit. Sed & ad animam refertur. Anima enim aliena à contagione externæ materiæ, tantùm se autori suo ac sibi dedens simplicem sortita naturam, cùm se animandæ immensitati vniuersitatis infundat. Nullum tamen init cum sua vnitate diuortium. Vt igitur in vniuerso mundo omnia regit Deus: in partibus animi, mens, in membrorum multitudine, cor, aut cerebrum, quandoquidem omnis naturalis gubernatio ab vno manat: sic & consentaneum esse videtur, vt inter multos homines vnus imperet.

Ad idem ex Mathematicis.

19 ¶Ex quibus illud fieri autumo, vt quanquam feuda regulariter, vt ita dixerim, sint diuidua, vt est text. in c. 1. §. item si duo, & ibi An. Iser. Alua. & Cardi. Alexand. tit. qui. mo. feud. amit. & in cap. 1. §. omnes filij, tit. si de feud. fue. contro. inter dom. & agn. & in cap. 1. tit. de nat. feud. & in §. præterea ducatus, & ibi etiam And. Iser. Alua. & Card. tit. de prohib. feud. alie. per Fed. & in cap. pen. tit. de prohi. feu. ali. per Lotha. & voluit Specul. tit. de feud. §. quoniam, vers. 34. tit. de feud. Io. An. in addi. ipsius, in rub. eiusdẽ tit. colum. 3. versi. est quæstio in regno. Fed. Senen. consi. 227. factum tale est duo fratres. Bald. in l. si plures, colum. 2. versi. item nota quòd feuda. C. de condi. inser. & in l. si familiæ, per glos. ibi, in versu, sed iuxta prædicta quæritur, & ibi clariùs Saly. C. fami. hercis. Bald. in l. voluntas, versi. quæritur de duobus feudatariis. C. de fideicõmis. & in cap. imperialem, in prin. versi. quæro an vasallus, tit. de prohib. feud. ali. per Fed. Bar. in l. qui Romæ. §. duo fratres, in 10. q. de verbo. oblig. cùm loquendo de emphyteusi, allegat d. c. præterea ducatus, & expressius in l. & ideo, & ibi Angel. ff. de condi. furt. &

Feuda regulariter diuidua.

furt.& in l.cùm hi.§.si vni,& ibi Bal.Angel.& ferè omnes.ff.de transac. & in l. si domus.§.vltim.& ibi recentiores.ff.de legat.1.& in l.arbor.§.vltim.ff.com.diuid. & in l.1.in fin.princ.C.de impo.lucra.descript.libro decimo.Saly.in l.vltim. colum. 7.C. de iur.emphy.Inno.in cap.prudentiam,in prin.extrà,de offi.deleg.Calde. consil. 12. tit.de feud.Iac.Ardi.in rub.vtrùm possit diuidi feud.iurisdi.Panor.consi.82.conditoris omnium,col.pe.& ferè per totum,lib.5.Fran.Curt.senior,consi.69.dominus Ioãnes,colum.3.versi.sed præmissis non obstantibus.Soci.consi.67.libro 1.repetito consi.165,lib.2.visis inuestituris,col.7.vers.his tamen non ob.& consi. 278.in quæstione vertenti,colum.1.& 2.eo.lib.2.& consil.87.visis inuestitura,colum.3.lib.3. Quod procedit etiam in feudo iurisdictionis secundùm Specul.dicto titul.de feud.§. quoniam,versi.34.& Bal.Aluar.Mar.& alios in d.cap.præterea ducatus; col.1. Alexand. consi.7.in consultatione præmissa,colum.2.libro 5.quod tamen intellige vt Bal. & Alexand.in d.locis.

20 *Feudū vsuifructui comparatur.*

¶Quod & hinc probari potest, quòd vsuifructui, qui planè diuiditur,per l.1. §.si vsusfructus.ff.ad leg.Falcid.& not.Bartol.in l.stipulationes non diuiduntur.ff.de verbo.oblig.æquiparatur feudum,secundùm Bald.Aluar.& Cardi.Alexand.in d.§.prętereà ducatus,eundem Bald.in l.1.§.excepto,& §.in primo,columna quarta.C.de cadu.tol.& in l.cùm oportet,in prin.colum.vlti.C.de bo.quæ libe. & in cap.1. §. si quis de manso,col.3.titu. de contro.inue.Et dicit idem Bald.in l.1.colum.16.C.de confes. quòd feudatarius habet vsumfructum quendam anormaliter, qui non est casualis, nec formalis,sed singularis.& idem Bald.in l.1.col.vlt. C.si plur. vna sen.dicit quòd feudatarius habet vsumfructum,id est,fruitionem quandam vtilem & plenam, non quòd ab eo exigatur vsufructuaria cautio,nec quòd perdat feudum per capitis diminutionem. Et facit text.in c.1.§.vlti.tit.qui.mo.feud.amit.vbi vsusfructus ponitur in definitione feudi.

21 *Fallit tamen in feudis dignitatum.* *Vnus rex esto.*

¶Igitur vt repetam,licèt feuda regulariter sint diuidua,fallit tamen in feudis dignitatum,scilicet regni,ducatus,marchiæ,comitatus,& aliis huiusmodi, quæ sunt indiuidua, vt est tex.in d.§.prætereà ducatus,& ibi not.Iac.Bel.And.Iser.Bal.Aluar. & omnes.ex quibus Bal.ipse aduocat Aristotelicam,vt ipse putat,sententiam ex 12.Metaphysicæ.Multos imperitare malum est,Rex vnicus esto. Quam tamen Aristoteles proculdubio sumpsit ex Homero,apud quem in 2. Iliados Rhapsodia, Vlyxes Thersitem seditiosum ea sententia compescit,

ὀυκ ἀγαθὸν πολυκοιρανίη. εἷς κοίρανος ἔστω.

Cuius apud Tranquillum primam partem vsurpauit Domitianus,alteram Caligula:vtranque apud Probum Aemilium Dion Syracusanus.Cui confinis est illa Euripidis sententia in Andromacha,

ἑνὸς δ᾽ δύναστις κατὰ τε μέλαθρα,
κατά τε πόλιας.

Vnius potestas sit & in re domestica,
Et in Republica.

22 *Ad idem.*

¶Tex.est item in c.licèt,& ibi glos.vlt.Hosti.Io.An.Anto.Panorm.& alij, de voto, & voluit glos.in cap.si hæredes,& ibi Doc.de testa.& ipse Bal.in d.l.si plures,columna secunda.C.de condi.inser.& in authent.hoc amplius, columna secunda. C.de fideicom.vbi & illam sententiam ex Aristotele quoque allegat,& in c. vno delegatorum,colum.pen.de offi.deleg.& cons.275.quod pro regula,colum.3.ver.nam si duo sunt,lib.2.Omnes ferè in diuisionibus feudorum,videlicet Iac. Bel.in 8.diui. Aluar. & Cardi.in 9.diui.& Mart.Lauden.in 11.diui.Cy.in l.si viua.C.de bo.mater. & Specul.in d.tit.de feud.§.quoniam,versi.34.Hosti.in summa eiusdem tit.§.vlt.versi.sed nunquid tenebitur iurare.Oldra.cons.231.vt eius de quo quæritur,ante fin.& iterũ consi.237.perlectis.Bar.in l.inter tutores,ad fin.ff.de admi.tut.& consi.72. ex facto proponitur quòd nobiles,& consi.189.primò quæritur,col.2.versi.secũdò oportet. Albe.in l.communi diuidẽdo,in prin.ff.com.diuid.Anto.Imo.Panor.Fely.& Philip. Deci.

Deci.in c.prudentiã,in prin.de offi.deleg.Io.Fab.in §.cùm filius,Instit.de hære. quæ ab inte.defe.Pe.An.consi.339.pro maiori intelligentia,colum.j. & col. antepe. vbi & illam quoque sententiam ex Aristotele aduocat,multáque in eam rẽ adducit.Lucas Pen.in l.j.col.3.C.de vetera.li.12.Iac.Ardizo.in rub.verùm feudum diuidi possit.Pe. Iac.in arbo.succes.Reg.Fran.col.4.versi.sed quid si dũ decessit,& tit. de cau. ex quibus vasal.deb.amit.feud.col.2.versi.item excepto.Ang.consi.89.pro clariori decisione,col.3.Pan.in d.c.licèt,col.3.de voto,& in d.c.vno delegatorum,de offi.deleg.& in c.intellecto,in 1.no.de iureiur.& consi.12. casus talis est magnificus dominus, col.3. in 3.dubio,lib.1.vbi item illam sententiam ex Aristotele citat.& consi.3.col.2.in fin. versi.sed his non obstantibus,li.2.vbi & eam quoque refert,dicítque prætereà istud quod dictum est,vt scilicet soli primogeniti succedant in principatus,fuisse introductum propter bonum publicum,& in fauorem & honorẽ imperij:vt principatus, & qui sub eo sunt integri perseuerent,arg.l.ne in plures.ff.de exerci.& c.significante,de pigno,& c.maioribus,& c.dilecto,de præben.vbi dignitates non capiunt sectionem. Idem prætereà voluit Domi.in c.2.col.vlti.de arbit.lib.6.Fran.Are.consi.166.magnifici excelsi,col.pen.& Alex.consi.30.quoniam omne datum optimum, col.6. versic. nonò per hoc,lib.1.quod & repetitur in cons.2.lib.5.& idem Alexand.consil.18. visis capitulis.colum.2.lib.2.& consi.6.visa inuestitura.eo.lib.5.& consi.seq.col.j.eo.lib.5. & consi.25.attentis narratis,fermè per totum,eo.libro 5.vbi & hinc fieri arbitratur, quòd in istis principatibus primogenitus tantùm succedit.& consi.87.quantùm ad primum,colum.j.lib.6.& Barb.consi.14.clementissimi,col.3.lib.4.vbi etiam citat illud Aristotelicum.& inter consi.Francis.Curt.senioris, consil. 67. sapienter optimus,col.10.11.12.vbi & hanc in rem multa adducit.Corne.consilio 199. in præsenti consultatione,colum.18.versi.nam etiam obstat quod vltimo.libro 2.& Soci.consi. 67.visis inuestituris,colum.7.& iterum col.11.libr.1.& consil.165.simili initio, col. 8.lib.2.Fely.in cap.quæ in ecclesiarum,colum. 35.versi. hanc declarationem limita, extrà de constit.Iason in præfatione feudorum,col.penul.& Ludo.Bolog.consi. 62. Martinus,colum.4.

23 ¶Et huc vergit illud Euangelicum Lucæ 11.c. Omne regnum in se diuisum desolabitur.quod & repetitur in cap.si ea.25.quæst.2.& citat Zenzel.in extrauag.Io.22.incip.ad nostri apostolatus,in verbo,scissuris,tit.de priuil.qui ad hoc allegat d.§.prætereà ducatus,vbi & Bal.hoc citat ad hoc propositum,& Barb.d.consi.13. libro 4. & iterum consilio vndecimo,illud afferam,columna tertia, libro secundo, & Soci.d. con.suprà alleg.Ad quam etiam sententiam pertinet illud Lucani libr.1.dum causas describit bellorum ciuilium, *Ad idem.*

—Nec vnquam
In turbam missi feralia fœdera regni.
O malè concordes,nimiáque cupidine cæci:
Quid miscere iuuat vires,orbémque tenere
In medio?dum terra fretum,terrámque leuabit
Aër,& longi voluent Titana labores:
Nóxque diem cælo totidem per signa sequetur:
Nulla fides regni sociis,omnísque potestas
Impatiens consortis erit:nec gentibus vllis
Credite,nec longè fatorum exempla petantur,
Fraterno primi maduerunt sanguine muri.

Quorum versuum postremum aduocat glo.in l.vlt.ff.de acqui.rer.do.& in §.sanctæ quoque res.Instit.de rer.diui.Illum autem versum,Nulla fides regni,citat etiã Spec. tit.de iudi.§.sequitur in princ. Illud quoque,Omnisque potestas.&c. allegat Barb.d. con.14.col.3.lib.4.& consi.20.incip.illud afferam in medium,col.3.lib.2.& con.40. clementissimum,col.9.lib.4.& d.consi.67.quod est inter consi.Fran.Curt.

24 ¶Hoc autem confirmant Cornelius Tacitus li.2.Historiæ Augustę,& Curtius lib. 9.rerum gestarum Alexandri,scribentes insociabile regnum esse.Quibus subscribẽs *Ad idem.*

Herod

Herodianus Alexandrinus qui Græcè imperatorum scripsit historiam, Incommunicabilis, ait lib.8. est natura potestatis. Seneca quoque Tragœdiographus in Thyeste, actu 3.

Non capit regnum duos.

Quem citat Imo. in l. ex duobus, in prin. ff. de vulg. & pupil. & Barb. omnibus ferè cõsil. suprà alleg. Nec hinc dissonat illud Statij Papinij lib. 1. Thebaïdos,

Ambitus impatiens, & summo dulcius vnum
Stare loco, sociisque comes discordia regnis.

Quod & vsurpat glos. in cle. 1. in verbo, ambitio, de regular. Illud quoque Ouidij li. 2. de Arte amandi,

Non bene cum sociis regna Venúsque manent,

Verùm ante hos Ennius in Tragœdiis à Tullio lib. 1. Officiorum relatus dixerat,

Nulla sancta societas, nec fides regni est.

Refert Plutarchus Cheroneüs in Græcorũ apoph. quod cùm à Dario talentûm permulta milia Alexandro offerrentur, peteretúrque vt Asiam ex æquo diuideret, dicerétque Parmenio: Equidem acciperem si Alexander essem. Et ego quoque Alexander, inquit, si Parmenio essem. Dario autem respondit, Neque terram duos soles, neque Asiã Reges duos tolerare. His suffragatur quod D. Augustinus scribit in c. quod autem. 23. q. 7. Quis fastu dominationis elatus desiderat habere consortem? Apud Herodotum in Thalia Megabysus sic infit. Propositis tribus statibus & his omnibus optimis, vt optimè imperent pauci, optimè vnus, inter hæc multo excellere vnius imperium sentio. Nam vnius viri qui optimus sit imperio nihil melius esse constat. Quod qui sentit, eum non immeritò statum popularẽ missum faciat, vt taceã sic præcipuè consilia in aduersarios trahi solere. Porrò in statu paucorum cùm plures virtuti incumbãt in publicum, vehementiora priuatim odia excitari consueuerunt. Cùm enim quisq; princeps esse optet, & in sententia dicenda vincere, ad ingẽtia inter se odia euadũt. Ex quibus seditiones existũt, è seditionibus cædes, è cædibus ad vnius imperiũ deuenitur: vnde intelligi datur, quantò sit hoc illo præstãtius. Hęc ille.

25 ¶Sed & multi tam antiquiores, quàm recentiores scriptores hanc vnius gubernationem, quàm multorum esse & potiorem & naturaliorem, infinitis propè rationibus ostenderunt, quas si hoc loco commemorare vellem, dies me deficeret. Satis enim erit si nonnullos ex recentioribus, qui hunc locum latiùs tractarunt, indicauero. hoc quidem multis comprobat Franciscus Patricius Senensis pontifex Caietanus in iis libris quos elegantissimè & copiosissimè de regno conscripsit, & Iouianus Pontanus in libris de obedientia, quos non minori elegantia, nescio an maiori composuit. & nouissimè Cælius Rhodiginus lib. lectionum 13. cap. 27. & ex nostris Lucas Pen. in l. vlti. post prin. C. de delat. lib. 10. & Alber. in proœ. ff. in § discipuli, col. 3. Anto. Corset. in tract. de pot. & excel. Regi. in 74. quæst. vbi & alios plerosque citat huius sententiæ assertores.

26 ¶Nec refragantur iura Decretáque Canonica quibus monstrosum videtur, vt vna prouincia habeat duos Archiepiscopos, vna diocesis duos episcopos, vna ecclesia duos sacerdotes. Itaque sanxerunt vt quæque diocesis vnũ caput, & ecclesia Romana vnum pastorem habeant. c. peruenit. 101. di. & c. pen. 21. q. 2. & c. quoniam in plerisque, de offi. ordi. cum si. in eam rem congregatis, per Lucam Pen. in d. l. vlti. colũ. 1. C. de delat. lib. 10. & in l. in prouinciis, col. j. in verbo, vsurpatione. C. de Numer. lib. 12. & in l. viros, col. 2. C. de diuer. offi. eo. lib. 12. & in l. 2. col. pe. C. de exac. & execut. eo. libr. 12. Et vt dicit D. Petrus ad Ephesios 4. Vnum corpus, vnus spiritus, vnus dominus, vna fides, vnum baptisma, vnus Deus pater omnium qui super omnes, & per omnia, & in omnibus nobis. Et Diuus Hieronymus ad Rusticũ, In apibus princeps vnus, & greges vnam sequũtur ordine literato. Imperator vnus, iudex vnus prouinciæ. Roma autem condita duos fratres simul Reges habere non potuit, & parricidio dedicatur. In Rebeccę verò vtero Esaü & Iacob bella gesserunt. Singuli ecclesiarum episcopi, singuli archiepiscopi, singuli archidiaconi, & omnis ordo ecclesiæ suis rectorib

ctoribus nititur quæ verba repetuntur in d.c.in apibus.7.q.1.Subdit autem Hieronymus,in naui vnus gubernator,in domo vnus dominus,in quouis gradi exercitu vnũ signum expectatur.Ante Hieronymũ autem Cyprianus,in eo libello,quem de idolorum vanitate cõscripsit.Ad diuinũ,inquit,imperiũ de terris mutuemur exemplum. Quando vnquam regni societas aut cũ fide cœpit, aut sine cruore desijt?Sic Thebanorum germanitas rupta & permanens rogis dissidentibus etiã in morte discordia. & Romanos geminos vnum non capit regnum,quos vnũ vteri cepit hospitiũ.Pompeius & Cæsar affines fuerunt,nec tamẽ necessitudinis fœdus in æmula potestate tenuerunt. Nec hic tu de homine mireris, cùm in hoc omnis natura consentiat. Rex vnus est in apibus,& dux vnus in gregibus,& in armentis rector vnus.

27 ¶ Ex illis autem verbis Hieronymi aliisq; ex Herodoto,Lucano,& aliis supra aduocatis clarè constat communionem parere contentiones,discordias,lites,dissidia,seditiones inimicitiásq; excitare. Quibus attestatur tex.in l.cũ pater.§.dulcissimis,& ibi Doc.ff.de leg.2.& in l.in re communi,ibi,propter immensas cõtentiones,vbi ad hoc no.Floria.& in l.sancimus.§.ne autem cõmunione.C.de dona.Hinc videmus(vt nõ nihil iterũ cũ Patricio loquamur) ciuitates quæ à pluribus administrãtur, seditionibus & intestino odio plerũque laborare.Illas autẽ quæ ab vno regũtur cõcordes esse, vt quæ iustè legitiméq; imperãti æquo animo pareãt, vltróq; obsequantur sine æmulatione aut obtrectatione aliqua. Quibus quidem ex rebus perpetuæ sunt, & bonis omnibus affatim semper abundant.Quinetiam ciuitates atque Respublicæ ipsæ cùm bellorum calamitatibus,aut maximis difficultatibus premũtur, ad vnius principis remedium se conferunt, nullàque ratione alia meliùs euadunt, quàm si res omnis ad vnius arbitrium redigatur.

Communionẽ parere discordias.

28 ¶ Romani, vt à plerisq; aliis relatum est,& à Pomponio Iurisconsulto,in l.2.§.deinde in magnis periculis,vt cùm crebra orirentur bella, & quidem acriora à finitimis inferrentur,Dictatorem vnum creabant,cui ad tempus summa potestas crebatur,vt etiam traditur in l.j.ff.de of.Præto.cuiúsque imperio omnia permittebant.Et idcirco sic appellatũ,vt Varro arbitratur, quòd illius dicto omnes auscultarẽt obsequerentúrque.Quanquã Plutarchus in Marcello à diuerso etymo deducit.Macer autẽ Licinius,qui multa diligẽtia de antiquitatibus scripsit,huius magistratus exemplum atq; nomẽ ipsum ab Albanis,à quibus magna ex parte originẽ ducebãt,sumpsisse retulit. Qui non longo post Amulij Numitorísque mortẽ interuallo,deficiente Regia sobole annuos dictatores designabant,qui regiam potestatẽ habebant.primúsq; apud eos Metius Suffetius Dictator fuisse inuenitur post mortẽ Cicilij eorum Regis.Tametsi & hunc creãdi Dictatoris morẽ videri possunt Romani,vt alia pleraq;, a Græcis accepisse,quos Theophrastus in libris quos de regno scripsit author est, in rebus difficillimis ad modicũ tẽpus eiusmodi magistratus instituisse,quos Aesymnetas vernaculo verbo appellabant.Qualem Mitylenæi elegerũt aliquãdo Pittacum illũ ex septem sapientibus contra exules suos,quibus præerant Antimenides & Alcæus poëta, vti testatur Aristoteles lib.3.Politicôn.c.10.& Dionysius Halicarnasseus lib.5.

Dictatores cur creabantur.

29 ¶ Id autem agebant Romani, quòd clarè cognoscerent in vnius principatu maximam authoritatem esse,liberam sententiam, consilia non ambigua,iudicia in rebus ordinandis potiora,executiones promptiores alacrioresque.Hoc quidẽ pacto e multis periculis aliquando euaserunt,& penè victi victores extiterunt.In difficillimo cõtra Latinos bello Aulus Posthumius secundus Romanorum dictator (nam Titus Largius primus fuerat)ad Regillum Lacum in agro Tusculano agmini hostiũ occurrit,vt tradit Liuius libr.2.& Plinius Secundus,aut quisquis is fuit, in libro de viris illustribus. Quintus quoque Cincinnatus Dictator factus,& ab aratro accersitus aduersus Equos re male gesta,apparuit, hostésque nuper victores quamprimum victos sub iugum misit,& ad optatum agellum rediit, testibus Liuio libro quarto, Plinio in eodem libro,Eutropio libro primo de Romanorum gestis,cap.vndecimo: Sic etiam,vt & illi ipsi inquiunt,Fidenates antè victores, Mamerco Aemilio Dictatore

Dictatores sæpe Ro.periculis maximis exemerunt.

victi sunt,& Fidenæ captæ. Furius item Camillus Dictator, vt & refert Liuius lib.5. ab vrb.condi.& Plutarchus in vita illius,& Eutropius quo loco suprà citauimus.c. vlt.primus per annos decẽ Veios cœpit. Rursusque cũ Galli Senones fusis Romanis ad Alliam fluuiũ,vrbẽ cepissent totam præter Capitolium, & coacti fame Romani mille auri pondo iam spopondissent,pecuniáq; expenderetur: Camillus ipse Dictator creatus cũ exul esset aduenit,Gallósque vrbe deturbauit atque trucidauit, & pristinam patriæ libertatẽ vindicauit,Romanúmque populum qui iam Veios migrare volebat,retinuit. Longo etiã post tempore cũ tot cladibus à Pœno duce Hannibale acceptis res Romana in vltimo discrimine versaretur, Dictatorẽ creari placuit:& Fabius Maximus designatus est,qui cunctando, vt inquit Ennius, restituit rẽ,virésque Hannibalis attriuit. Quibus exemplis intelligere possumus,Romanorum sententiã, qui virtute & armis imperium omnium gentium quæsiuerunt, Rerumpub.status in magnis periculis & calamitatibus nulla alia ratione seruari posse, quàm vt ad vnius imperium redigantur.

30 *Subditorũ interest, ne plures domĩnos habeant.*

¶ Adde quòd subditorum interest,ne plures dominos habeant,vt dicit Host.in c.dilecti,de maio.& obed. Zenze.in extrauag.Ioan.21.incip.ecclesiæ Romanæ,in verbo, suorúmque fidelium,ar.d.c.prætereà ducatus, vbi & hoc dicit Bald.in capitu.1.§.si quis,tit.quo tempo.mil.inue.pet.& in capi.1.§.secundo,de leg.Corra.& in l.secunda. C.de donatio.Aluar.in cap. omnes,titu.si de feud.fue.controuer. Panor.d.consil.82. conditoris omnium,col.penul.lib.1.& Marti.Lauden.in tract.de principibus, versic. 471.interest subditorum.Barb.d.consi.11.col.3.libr.2.Idque potissimùm duabus rationibus,Prima quia,vt satis constat ex iam dictis,expedit multitudini regi ab vno, vt est etiam tex.in l.2.§.nouissime.ff.de orig.iur.per quem ita voluit Bal.in auth.hoc amplius,colum.2.C.de fideicom. Altera,quia nemo potest duobus dominis seruire, vt Deus Opt.Max.attestatur Matthæi 6.cap.& Lucæ 16.& repetitur in cap.acutius. 26.dist.& in c.1.21.q.2.& in c.tolle,de pœni.dist.2.& hoc versu non ineleganter cõclusit Iuuencus,

Nemo potest dominis æquè seruire duobus.

31 *Magis congruit seniorẽ principatum moderari quàm iuniorem.*

¶ Satis igitur probatum est in huiusmodi regnis & principatibus satiùs esse vnum quàm plures succedere,vt is scilicet solus ea administret, subditos regat & moderetur. At æquitati rationíque congruum est,vt is potiùs sit natu maximus, quàm cæteri,vt dicit Oldra.de hac re nominatim loquens consil.94.eleganter,col.4.& Petr. Anch.qui & de hoc quoque nuncupatim loquitur,consil.339.pro maiori intelligentia,colum.2.per l.vlti.ff.de fide instr.& cap.statuimus,de maio.& obed.& Alex.etiam de hoc speciatim loquens,con.4.ponderatis verbis,col.2.lib.4. Nam quod vni (inquit) tantùm defertur, debet antiquiori deferri,per eadem iura, & alia quæ allegat. Cuius rei duæ sunt potissimæ rationes. Prior est,quia primogenitus prudentiùs præsumitur regnum administraturus,quod iam multis suprà probauimus. Altera, quia naturà comparatum est,vt maiores natu imperẽt,præsint,dominentur:iuniores seruiant,subsint,obediant,vt etiam affatim suprà docuimus. Et id quidem adeo naturale est,vt vel inter bruta animantia id quoque obseruari testimonio sint Plinius & Solinus à nobis suprà etiam relati.in præfa.nu.216. Propterea, vt cum Alber.concludamus,non obscurum est valere consuetudinem,vt primogenitus solus succedat in regnis & dignitatibus Regalibus.

32 *Quid in cæteris rebus quàm in principatu.*

¶ At si loquamur in cæteris rebus hæreditariis,dubitat Alb.ipse in d.prooemio ff.§. discipuli,an valeat talis consuetudo:imò,vt dicit,non videt huiusmodi cõsuetudinẽ posse defendi, quoniam tollit alimenta,& legitimam aliis filiis, quibus ea debentur iure naturæ.l.1.§.huius studij,ibi,liberorum educatio.ff.de iure nat.gent.& l.cùm ratio.ff.de bonis dam.& c.ius naturale.1.dist. Card.autem Alexã.in cap.1.col.14.in respon.8.arg.titu.de feud.march.dicit huiusmodi consuetudinem esse fauorabilem in dignitatibus,in cęteris autem esse odiosam,& propterea restringendam,sentiens per hoc semper esse validam. Quin expressiùs Mart.Laud.in d.trac.primogenituræ, col. 5.versi.

5.ver.an valeat consuetudo:& Guido Pap.consi.131 circa processum reuisionis,in 3. dubio, postea quam retulerunt Alberic.vbi supra, tradunt asseueranter valere hanc consuetudinem sine delectu atque discrimine principatuum & cęterarum rerum,per tex.in l.mulier si fuerit,tit.si de feud.fuerit contro. Quod & voluit And.Iser.in cap. item si fuerint,& ibi Aluar.tit.quib.mod.feud.amit.dum dicunt quòd feuda quæ non sunt dignitatum diuiduntur inter hæredes, nisi ex lege municipali sit inductum, vt primogenitus solus succedat,quem sequitur Alexã.consil.septimo,in consultatione, col.1.libr.5.& Soci.consi.252.cuius est exordium, visis instrumentis concessionum, col.pen.ver.secundò dico.

33 ¶ Nec obstat (inquiunt Mart.& Guid.Pap.) quod de alimentis dictum est. Nã licèt consuetudo nullam omnino faciat eius rei mentionem, tenetur tamẽ primogenitus præstare cæteris fratribus alimenta,aut alia bona illis assignare,quibus possint honestam vitam ducere,habita personarum & facultatum ratione,vt & voluerunt Host. Ioan.And.& Panor.in d.c.licèt,de voto,arg.l.1.ff.de tute.& ratio.distrah.& idem Ioan.And.in regula,sine culpa,de reg.iur.libr.6.in Mercu.Panormi.consil.12.casus talis est magnificus dominus,colum.5.ver.septimum dubium,libr.1.& consil.3.nitar in pręsenti,col.4.ver.dicunt tamen,lib.2.& ipse Guido Pap.deci.476.vtrùm legitima, & iterum deci.487.pater in testamento,col.2.ver.quò verò ad regna. Cardi. Alex.in c.per venerabilem.§.quod autem,col.30.ver.postremo ad eandem materiam,extrà qui fil.sunt legit.Soci.consi.47.facti narratione,col.2.lib.3.& Philip.Fran.in rub.de testa.char.antepe.versi.25.prohibentur,libr.6.& Iacob.à S.Georg.in l.cùm antiquioribus,col.vlti.in 8.quæst.C.de iure delib.Et in simili dicit Bal.in l.alimenta.C.de nego.gest.quòd si ex statuto aut aliàs masculus est hæres vniuersalis,tenetur alere sorores,per tex.in l.qui filium.ff.vbi pupil.edu.deb.vbi & hoc idem dicit ipse Bald.& ipse quoque consi.465.statuto ciuitatis,in fin.lib.3.& Panor.consi.75.primò videndum est,in vlt.dubio,libr.1.

Primogenitus tenetur fratribus alimenta præstare.

34 ¶ Sapienter autem fecit Iudæorum rex Iosaphat,qui vt scribitur libr.2.Paralipo.21. Ioram filio primogenito regnum tradidit,cæteris filiis minutas quasdã ciuitates,aurúmq; & argentũ reliquit,quo possent honestè viuere. Id quod etiã fecit Cyrus , qui vt supra in pręf.diximus,quo loco de Persis locuti sumus,Cãbysi primo filio regnũ, Tanarzaridi alia quędã minutiora reliquit,vt testatur Xenophon qui vitã illius magis ad principũ institutionẽ scripsit,quàm ad historiæ veritatem. Plato autẽ suis legibus lib.11.legem huiusmodi sanxit. Qui liberos habet & testamẽtũ conscribit, primò hæredem de filiis vnum quem dignũ putauerit cõstituat:deinde quẽcunque aliorum adoptandum aliis dederit,conscribat:& si filiorum aliquis superest,nulla hæreditate munitus,quem secundùm legem in Coloniam sperat profecturum, huic liceat patri de alia pecunia quantum velit,legare.

Iosaphat primogenito regnũ reliquit, cæteris filiis res quasdam minutiores.

35 ¶ Sed vt redeamus,id quod dictum est suprà teneri primogenitum alere cæteros fratres,etiam si statutum,aut consuetudo id aliter non exprimat (neque enim id omittendum fuit)intelligit Marti.Laud.in d.tracta.primogenituræ, colum.7. versic.vltimò quæro,an primogenitus , procedere, nisi postremi filij aliunde quicquam haberent, vnde ipsi se possent honestè alere.neque enim tunc primogenitum teneri eos alere , ar.l.si quis à liberis.§.sed & si filius.ff.de libe.agno.quem tamen locum corruptè allegat.

Quid si cæteri fratres habent vnde se alere possunt.

36 ¶ Sed & illud prætereà dici potest,quòd licèt non sit æquũ,vt cæteri filij suo iure priuentur.l.2.§.1.ff.dę his qui sunt sui vel ali.iur.debet tamẽ tolerari propter bonũ quod inde sequitur,iuxta no.in l.1.ff.de iust.& iur. Nam & aliàs sæpè contingit,vt quis sine culpa sua iure suo priuetur,sed non sine causa.c.antiqua,& ibi gl.de priuil.& per Dy. in c.sine culpa,de reg.iur. Quam rationẽ ad hunc casum adfert Pau. Cast.consi.179. incip.in causa quam magnificus dominus,col.3.versi.vel meliùs potest dici,libr.1. Potuissem huc prætereà adducere,quòd legitima statuto,aut consuetudine tolli potest,

Tolerantur quædã iniqua propter bonũ aliquod.

vt multis placuit. Sed quia in hoc sunt diuersæ op. & alibi affatim remissiones de hac re congessimus, omittendum hic duximus.

37 *Limitationes eius quod dictum est feuda dignitatũ esse indiuidua.*

¶ Verùm antequam hinc discedamus, quod dictum est feuda dignitatũ esse indiuidua, proptereáque in his solos primogenitos succedere, id certè multis modis intelligendũ est. Primò vt procedat de cõmuni iure feudorũ. Verũ ex cõsuetudine Alemaniæ atque Italiæ & aliarum multarum regionum huiusmodi feuda diuiduntur, secũdum Host. Io. And. & Card. in ca. licèt, extrà de voto. Oldr. consi. 237. perlectis & diligenter attentis, & eius discipulum Ioannem And. in addi. Spe. super rub. de feud. colum. pen. Andr. Iser. in cap. omnes filij, & ibi Aluar. tit. si de feud. fue. contro. inter do. & ag. & in cap. 1. in fi. de feud. March. & in d. §. præterea ducatus, titu. de prohib. feud. alie. per Fed. Ange. consi. 286. pro clariori decisione. Soci. consi. 165. visis instrumentis, colum. 7. versic. his tamen non obstantibus, & consi. 252. visis instrumentis concessionum, col. penul. versi. secundò dico. & con. 278. in quæstione vertenti, colum. 1. & Fran. Curt. senior. consil. 69. dominus Ioannes, colum. 10. versicu. quartò principali fundamento. Alex. consi. 18. visis capitulis, colum. 2. libr. 2. & consil. 60. visis dubitationibus, in princip. lib. 3. quod iterum repetitum est, con. 30. lib. 6. & eundem cõsi. 25. attentis narratis, colum. 3. ver. fortificantur etiam prædicta, lib. 5. & Andr. Barb. inter con. illius post con. 55. prospectis, colum. vlti. libr. 4. & Soci. consi. 467. visis inuestituris, col. 7. versic. primò quia dispositioni, lib. 1. quod & repetitur consi. 165. lib. 2. & consil. 252. visis instrumentis, col. pe. versicu. secundò dico, eo. lib. 2. & con. 278. in quæstione, colum. 1. eo. lib. 2. & Philip. Deci. in c. prudentiam, col. 5. versi. & notandum est, de offi. deleg. Et idem dicit obseruatum in partibus Citramontanis, Albe. in l. vlt. col. 6. ver. alij dicunt merum, C. de iurisd. om. iudi. & Iac. à S. Georg. in tract. statutorum, col. 2. ver. quid sit Rex.

38 *Qua consuetudo valet.*

¶ Et huiusmodi quidem consuetudo valet & obseruanda est, secundùm Hostien. & Card. in d. c. licèt, de voto, Oldra. vbi suprà, Bald. in d. c. præterea ducatus, col. 1. & ibi Aluar. col. 2. in 1. no. & iterum in col. pe. Aluar. in d. ca. omnes filij, col. 5. Aegid. Bellamera. consi. 48. an comes. colum. 1. versicu. sed aliud dubium. Alexan. d. con. 18 libr. 2. & Bened. in repe. c. Raynutius, in verbo, in eodem testamento relinquens, le 1. nume. 185. de testa. & Anto. Rub. con. 132. viso casu, colum. 2. versicu. 4. facit. Et non obscurè sentiunt cæteri omnes quos suprà citauimus, dum eam consuetudinem simpliciter referunt, eíque innituntur sine alia eius reprobatione. Nam & aliàs semper quantùm ad successionem feudi Regalis seruanda est consuetudo, vt dicit Bald. in cap. 1. de feud. Matth. per tex. in c. 1. in fi. tit. de ali. feu. quod dicit fixum cordi tenẽdum, quia frequens est mors regum & principum.

39 *Modo inducta sit sciente & patiente superiore.*

¶ Quod tamen intellige duobus modis, Primò vt procedat, si talis consuetudo sit inducta & obseruata sciẽte, & patiente superiore, aliàs secus, secundũ Old. & Io. And. vbi suprà And. Iser. Bal. Aluar. & Card. Alex. in d. §. præterea ducatus, & idem Aluar. in c. vlt. ad fi. tit. de ali. feud. Barb. inter cõ. Fran. Curt. senioris, con. 67. sapienter, col. 12. & seq. Alexan. consi. 6. cuius est initium, visa inuestitura feudi, lib. 5. & Soci. d. cõsil. 165. vbi suprà. & Iacob. à S. Georg. in tract. feudor. col. 5. ver. quæro quia dixi. Et huius ratio est, quia ad inducendum consuetudinem legi cõtrariam scientia principis requiritur, per not. in l. de quibus. ff. de legi. Et huiusmodi scientia non præsumitur in principe vniuersali, per capi. 1. de constitu. libro 6. licèt bene præsumeretur in particulari in terris suis, vt per Bart. in extrauagan. ad reprimendum, in verbo, non obstantibus, ad finem.

40 *Et obtentum sit in iudicio cõtradictorio.*

¶ Secundo modo intellige vt procedat, modò id obtentũ fuerit in iudicio contradictorio. Neque enim sufficeret vt huiusmodi feuda ab vltroneis spontaneisq; hæredibus fuerint diuisa, vt ex hoc inducatur cõsuetudo quæ alias adstringat, vt etiam voluerunt Oldr. & Alex. locis proximè allegatis, per multa quæ ad hoc allegant, quæ de industria prætermisimus. vide tamen quæ dicam infrà in 91. quæst.

¶ Et quod

41 ¶ Et quod diximus de consuetudine, idem intellige de statuto facto sciente & patiẽte principe, vt expressè in hoc casu voluit Alua. in d. §. prætereà ducatus, col. pe. versi. quæro an per statutum. Et ita debent intelligi quæ scribit Bal. & idem Aluar. in c. j. §. item si fuerit, tit. quib. mo. feud. amit. An autem valeat huiusmodi consuetudo priuata cuiuspiam familiæ, dicam latiùs infrà in 16. q. Et id quod de statuto diximus, erit vice 2. limitationis.

Quid in statuto.

2. limitatio.

42 ¶ Tertiò igitur limita, vt procedat nisi omnes hæredes communi consensu diuisionem huiusmodi dignitatum fecissent, quia tunc licèt id facere non possint sine consensu domini, vt voluit And. Iser. Bald. & omnes in d. §. prætereà ducatus, vbi est bonus tex. rectè intellectus ponderando aduersatiuam in vers. aliud autem. Voluit etiã Curt. consi. 69. dominus Ioannes, col. 6. ver. capio secundam dubitationem, & Soci. consi. 278. in quæstione vertenti, col. 2. Tamen tenentur ipsi hæredes, qui huiusmodi diuisionem fecerunt, quantùm ad eos spectat, obseruare, vt dubitanter tamen voluit Alex. d. con. 60. col. 1. ver. 2. potest responderi, lib. 3. Motus, quia nõ potest quis venire contra proprium factum, quod etiam de iure non valet, per l. si creditoribus, & ibi gl. C. de ser. pig. dat. manu. & l. cùm profitearis. C. de reuo. dona. & l. per fundum. ff. de ser. rust. præd. & no. per Bar. in l. post mortem. ff. de adop.

3. limitatio. Cur omnes hæredes consentiunt.

43 ¶ Quartò limita, vt patet ex præcedenti limitatione, vt procedat nisi dominus huiusmodi diuisioni consensum accommodarit, quia tunc valebit talis diuisio, vt not. And. Iser. in c. j. in fi. de feud. March. & Alexand. d. consi. 25. attentis narratis, colum. 3. versicu. fortificantur etiam prædicta, libr. 5. Soci. d. con. 67. repetito. 165. col. 8. versicu. quintò respondetur, sentit Bar. in l. inter tutores ad fi. ff. de admi. tuto. cùm dicit quòd ea feuda diuidi non possunt à seipsis, quasi diceret, sine permisione domini. Sentiunt etiam Anto. & Imo. in c. prudentiam, in prin. de offic. delega. & Domi. in cap. 2. de arbitris libro 6. Et illud quidem est, quod alibi dicunt, posse huiusmodi diuisionem fieri ex speciali priuilegio principis, vt voluit idem And. in d. §. prætereà ducatus, & ibi Bald. & Aluarot. in primo not. & Cardina. etiam in primo not. & idem Aluarot. in capi. omnes filij, in 3. col. versicu. quæro quid si feuda dignitatum, tit. si de feu. fue. contro. & in c. vlti. in fi. titu. de ali. feud. & Soci. d. con. 67. lib. 1. repetito consi. 165. colum. 8. versicu. 5. respondetur.

4. limitatio. Cur dominus consentit.

Ex priuilegio principis.

44 ¶ Nisi intelligas istos intelligere de vniuersali omniũ principe, etiam non de domino primo & immediato, quod nõ crediderim. Neque enim posset princeps in præiudicium domini concedere huiusmodi diuisionẽ non magis, quàm alienationẽ, cùm esset contra mentem concedentis per no. in l. vlt. C. si contra ius, cum si. Propterea de eadem re loquens Fran. Cur. senior. d. con. 69. col. 9. ver. 3. in vnum veluti coniungit principem eundémq; feudi dominũ, allegátq; quod in simili dicitur, quòd præbenda alioquin indiuisibilis, per cap. tuæ, de præb. potest tamen ex permissu papæ diuidi. c. maioribus, & ibi doct. eo. tit. Et hæc erunt loco 5. limitationis.

An princeps vniuersalis id possit concedere in preiudicium domini.

5. limitatio.

45 ¶ Et quia tempus cuius non extat memoria habet vim priuilegij & consensus, per l. hoc iure. §. ductus aquæ. ff. de aqua quoti. & æsti. & l. j. §. vlt. ff. de aqua plu. arcend. etiã in regalibus, per cap. super quibusdam, vbi not. Panormi. extrà de verbo. signific. cum si. à me alibi abundanter traditis. Ideo si feuda huiusmodi per tale tempus consueuerunt diuidi, certè ex eo efficiuntur diuidua, vt voluit expressè And. Iser. in dicto capi. omnes filij, & ibi post eum Iac. Aluar. in vers. quid si feuda dignitatum, & Cardina. Alexand. in eo. ver. titu. si de feud. fue. controuer. inter do. & agn. Et hoc erit loco 6. limitationis.

6. limitatio. Ex tẽpore immemoriali.

46 ¶ Sed & septimò limita, vt non procedat, quando in hæreditate esset comitatus, & alia feuda, siue bona allodialia, quia tunc ex diuisione posset comitatus vni asignari & alia alij, vt voluit Bal. post gl. in l. si familiæ, ver. sed & iuxta prædicta, & ibi quoque Saly. C. fami. ercis. Idem Bal. in l. 1. in 1. q. ff. de rer. diui. & in l. voluntas, versi. quæ-

7. limitatio. Cum in hæreditate non solus est principatus sed alia.

ritur de duobus feudatariis.C.de condi.inser.& in d.§.præterea ducatus,col.2.versi. pone duo fratres.& ibi Aluar.& Card.vterque colum.penul.& Marti.Laud.colum.2. Aluar.in d.c.omnes filij.tit.si de feu.fue.contro.inter do.& ag.Alex.d.cõ.18.visis capitulis,col.vlti.lib.2.& d.consi.60.col.1.versicu.quinimo dicit, libro tertio.Soci.dicto consi.67.colum.8.versi.tertiò respondetur, lib.1.repetito consil.165.lib.2.& d.consil. 278.colum.1.versi.tertiò nam licèt,lib.2.Fran.Curt.Senior.d.consi.96.dominus Ioannes,colum.2.& iterum col.5.rursúmque colum.9.& Iason in l.stipulationes nõ diuiduntur,colum.19.ff.de verbo.obliga.& consi.236.an Rex Romanorum,colũ.pen. versi.pro eadem parte, lib.2.& iterum cons.107.in præsenti consultatione, colum.3. versi.ad idem bene facit,lib.4.& Iac.à S.Georg.in tract.feud.colum.6.vers.quæro alterius Marchio.Et facit quod in simili voluit Ioan.And.in Addi.Specul.titu.de feud. §.quoniam,vers.19.

47 *Nisi fieret in fraudẽ domini.*

¶Quod tamen intelligunt Aluar.& Card.post Andr.Iser.in d.§.præterea ducatus, procedere, nisi id fieret in fraudem domini, vt quia totum feudum ad illum ex diuisione peruenit qui habebat filios, bona autem allodialia ad eum qui nullos habebat, neque sperabat habere,& feudum erat nouum: ita quòd ad dominũ portio illius erat reuersura,per c.1.titu de benef.frat.quia tunc talis diuisio non teneret,argu.§.callidis, titu.de prohib.feud.alie.per fed.& l.1.ff.quæ in fraud.cred.

48 *8.limitatio. Cum in principatu sunt plura loca habentia iurisdictionem separatam.*

¶Octauò limita procedere, quãdo conceditur feudum ducatus vel comitatus vnius solum iurisdictionis, secus si plura loca & castra concedantur in huiusmodi feudum ducatus vel comitatus,quæ quidem loca habent iurisdictionem separatam,quia tunc ea diuidi possunt, assignando vni vnam iurisdictionem,alij aliam, vt voluit Ray.in l.si viua.C.de bon.mater.vbi ita dicit se consuluisse,arg.glo.in l.si cùm duorum.ff.de stipul.ser.quem refert & sequitur Marti.Lauden.in tracta.de principibus,vers.462.licèt regnum.Et ita quoque consuluere Franc.de Rampo.& Gaspar Cald.inter cons. ipsius Calder.cons.3.in quæstione testamenti, seu diuisione bonorum feudaliũ:quos refert,& sequitur Soci.d.cons.66.repetito in cons.165.col.8.ver.quartò respondetur, & d.cons.278.col.1.vers.4.procedit,lib.2.& Franc.Curt.senior.d.consi.69.colũ.5.& Carol.Ruinus, cons.19.in hac controuersia,col.vlt.lib.1.& cons.29.plura,colum.9. nume.17.lib.5.

49 *Sed an omnes erunt principes.*

¶Verùm illud nequaquam prætereundum est, nõ omnes ex hoc esse duces, comites, marchiones, sed solùm primogenitum, qui tenet caput ipsius ducatus, &c.vt voluit Bald.d.cons.275.quod pro regula,colum.3.ver.& ad euidentiam, lib.2.& Ioan.Plat. de baronia loquens,in l.2.colum.vlti.C.vt digni.ord.serue.lib.12.argu.l.peculium.§. quadrigæ.ff.de leg.2.& l.cùm quidam,& l.quæsitum.§.si quis.ff.de fun.instruct.& l.si in aliquam.ff.de offic.Procon.& l.qui commeatus.§.arma.ff.de re milita.& l.cùm in diuersis.ff.de religio.Vide tamen super hoc quæ dicam infrà in 52.quæst.& vide etiã super hac limitatione quid dicam in seq.limita.

50 *9.limitatio. Quò ad administrationem.*

¶Nonò limita procedere quò ad iurisdictionem,& dignitatem.Nam quò ad administrationem, vsum, & exercitium ipsius iurisdictionis,bene potest diuidi, vt videlicet alternis annis administrent liberi:aut vnus in vno loco,alius in alio,ita dicit Bar.nominatim loquens in comitatu, in l.inter tutores, ante fi.& ibi etiã Bal.ff.de admi.tut. per illum tex.vbi licèt ius aliquod sit indiuiduũ,potest ipsius administratio diuidi:& ita dicit se consuluisse.sicuti verè consuluit,in cons.289.primò quæritur,in secundo dubio.Et idem voluit Bal.in cap.vno delegatorum, de offic.delega.Angel.in l.2.§.ex his.ff.de verbo.obliga.arg.l.Lucio, in fi.ff.de aqua quoti.& æsti.Marti.Laud.in tracta. de principibus,vers.53 duo duces.Paul.Cast.in l.via.ff.de seruit.Imo.Panormi.& Felyn.in c.prudentiam,de offic.delega.Domi.in c.2.in vlti.colum.de arbit.lib.6.Alexã. cons.18.visis capitulis, colum.2.vers.ex his ergo videtur,libro 2.& cons.25.attentis narratis,columna 2.vers.fallit in feudis,libro 5.& Franc.Curt.senior.d.cons.69.col. 11.vers.quintò accedit.Cardi.Alexand.in cap.1.§.vlti.titu.qual.olim feu.ali.pot. Soci. d.cons.

d.consi.67.col.8.vers.secundò principaliter,lib.j.repetito cons.165.lib.2. vbi dicit ad hoc facere glo.in c.licet.16.quæst.3.& idem Soci.d.cons.278.col.j.vers.2.etiam dico, lib.2.vbi & ad hoc alios allegat,qui dicunt exercitium iurisdictionis diuidi,licèt ipsa iurisdictio non diuidatur.Iason qui id dicit singu.in l. stipulationes non diuiduntur, col.5.versi.extra glo.ff.de verb.oblig.& D.Benedic.in repet.c.Raynutius,in verbo,in eodem testamento relinquens,le j.num.185.de testa.Et Fely. in c. quæ in ecclesiarum, col.pen.versi.cæterùm quanuis,de constitu.& Carolus Ruin.d.consi.16.col.vlt. lib.j. & d.consi.29.col.9.num.16.lib.5.

Qui contrarium tenent in feudis dignitatum.

51 ¶Sed tu tamen aduerte, quòd illud haud dubiè procedit in simplicibus feudis, quæ videlicet non sunt dignitatum,quæ licèt sint iurisdictionis,tamen diuiduntur,vt suprà diximus,non quòd iurisdictio ipsa diuidatur.Nam cùm sit res incorporalis,diui di non potest,sed eius vsus & exercitium bene diuidi potest.At in feudis dignitatum, iurisdictionis exercitium non diuiditur, vt nec feudum ipsum ratione cuius competit,vt expressim voluit Bald.in d.§.prætereà ducatus, col.1. & ibi Aluar. col.4. versi. quæro an iurisdictiones.Marti.Lauden.col.1.& Card.Alex.col.pen.vers.quæro an iurisdictiones,& idem Bal.in c.vno delegatorum,col.pen.versi.cùm iurisdictio.de offi. deleg.& Panor.in d.c.prudentiam,col.4.vers.aduerte tamen diligenter,eo.ti.& idem Alexan.sibi contrarius,consi.7. in consultatione præmissa,col.2.lib.5. vbi dicit post Bald.in d.§.prætereà ducatus,quòd illa Bar.decisio in d.l.inter tutores, non intelligitur in feudo Comitatus,Marchiæ, vel Ducatus, quod & expresse quoque voluit Panor.cons.82.quanquam in his duobus,col.pen.lib.1.

10.limitatio. Vt commoditas diuidi possit. Commoditas rerum indiuiduarum diuidi potest.

52 ¶Decimò limita, (& hæc quidem limitatio proximè accedit ad præcedentem) vt licèt dignitas ipsa,siue nomen & titulus dignitatis non diuidatur,tamen commoditas cæteráq; scilicet bona temporalia ipsius dignitatis diuiduntur inter hæredes, ita voluit Albe.Rosa.in suo indice,in verbo,feudum,versic.item quæro pulchram & subtilem quæstionem,col.eius vers.2.ibi,& ratio diuersitatis, vbi ita dicit voluisse Rayn. Forli.& alios plerosque Doc. & in id allegat quòd licèt seruitus & iura incorporalia non diuidantur.l.vsus pars.ff.de vsu & habi. prædia tamen & alia ex quibus, vel quibus debentur,sunt diuidua quò ad commoditatem.l.ergo,cum seq.& l.rusticorum. §. 1.ff.de serui.rust.præd.Et similiter licèt ius patronatus sit indiuiduum.c.1.de iure patro.li.6.& voluit Gof.in summa eo.tit.§.in summa notandum,tamen liberti in se accipiunt assignationem,siue diuisionem,per totum titu.ff.& Insti.de assigna.liber.Sed quod specialiùs ad illud ius patronatus pertinet, habes text.in Cle.2.de iur.patr. probantem id ius quò ad cõmoditatem diuidi posse.Dicitq; Alb.vt ad eũ redeamus,quòd ratio quare dignitas ipsa non diuiditur,cessat in bonis ad dignitatem pertinentibus.

Ad idem.

53 ¶Et illum sequitur Fran.Curt.senior.d.cons.69.col.9.vers.secundò principaliter, & idem tacito nomine Alber.voluit Alexand.consi.25.attentis,col.2.vers. fallit in feudis,& seq.lib.5.per id quod voluit Inno.in d.c.prudentiam,circa princip. magnæ glo. de offic.deleg.quòd licèt iurisdictio sit indiuidua quò ad habitum,potest tamen commoditas vsus diuidi,sicuti etiam voluit Paul.Cast.quem Alexan.non allegat,consil. 179.in causa quam magnificus dominus,col.vlt.vers.ex quibus patet,lib.1. Sed & adducit Alex.tex.in l.Lucius,cum glo.in verbo,patrimonium.ff.fami.hercis.& glo.in l. iubemus nulli,in prin.cum glo.in verbo,diuidere.C.de sacro.eccle.vbi habetur quòd res quæ aliàs non potest diuidi, vt quia est minoris 25.annis, iuxta l.si pupillorum.ff. de reb.eorum,& in l.inter. C.de præd.minor. Tamen potest diuidi quo ad commoditatem fructuum. Et idem quoque voluit Franc.Are.in l.ex duobus,col.2. ff.de vulga.& pupilla.& idem videtur sensisse Bald.d.cons. 275. incip.quod pro regula,col.3. versicu.ad euidentiam, lib.2. vbi dicit quòd comitatus est communicabilis, sed non partibilis.Et facit quod voluit ipse Bal.in l.communi diuidundo,in fin.prin. ff.commu.diui.intelligens glo.ibi,quæ dicit quòd feudum diuidi non potest , videlicet quò ad plenam diuisionem,sed fructus possunt inter eos diuidi,per tex.in ea ipsa l. §.cum de vsufructu,& in d.l.Lucius.

54 *Ad idem.*

¶Quibus adde quòd licèt seruitus aquæ ducendæ sit indiuidua, per l. stipulationes non diuiduntur. ff. de ver. obl. tamen commoditas talis aquæ potest inter plures diui di temporibus & mensuris, vt dicit tex. in l. Lucio, in fin. cum l. seq. ff. de aqua quoti. & æsti. & l. arbor. §. vlti. ff. com. diui. & voluit gl. in l. si partem. ff. de seruit. rusti. præd. Et dicit Bar. in d. l. stipulationes non diuiduntur, in 2. oppo. ad fi. quòd quælibet seruitus respectu commoditatis est diuidua, per tex. in l. via. §. 1. ff. de seruit. Sed tu tamen cogita, quia & hoc non videtur procedere in huiusmodi feudis dignitatum, quæ sunt & dicuntur indiuidua simpliciter, nulla distinctione facta ipsius dignitatis & commoditatis. Et aliàs videretur lex posita magis verbis quàm rebus.

55 *11. limitatio. Cum principatus in principio pluribus conceditur.*

¶Vndecimò limita secundùm Soci. d. consi. 67. repetito consi. 165. col. 8. versic. quintò respondetur, vt procedat quando feudum comitatus in principio concessum fuit vni solùm, qui decessit relictis pluribus hæredibus, qui non possunt huiusmodi feudum diuidere. Secus quando tale feudum concederetur pluribus, quia tunc (inquit) aut dicendum est concedentem noluisse concedere in feudum comitatus, quia esset imposibile. Quia, vt dicit Aluar. in c. 1. §. vlt. titu. de feud. alie. non potest à principio pluribus dari vna & eadem dignitas, quia esset mõstrosum, esse duo capita in eodem corpore, per not. in l. 1. C. de metro. Berit. li. 11. Aut dicendum est principem voluisse imponere naturam, vt ipse dicit, diuisibilem, concedendo pluribus simpliciter: proptereáque videtur vnicuique pro virili concesisse, per l. reos. §. cùm in tabulis. ff. de duobus reis. & l. 1. C. si plur. vna sen.

56 *12. limitatio. Cũ principatus cõcessus est cuipiam et suis liberis & hæredibus.*

¶Duodecimò limita procedere, nisi dominus huiusmodi feuda concesserit vasallo, & suis liberis & hæredibus. tunc enim ad omnes filios, seu descẽdentes æqualiter pertinebunt, vt verba important: nisi aliud exprimatur, vt voluit And. Iser. in d. §. prætereà ducatus, qui ita illum tex. limitat per d. l. reos. §. cùm in tabulis. ff. de duo. reis. & in l. si mihi & Titio. ff. de verb. obl. & l. vt iurisiurandi. §. si liberi. ff. de ope. liber. sequitur Alex. consi. 50. visis dubitationibus, col. 1. lib. 3. repetito consi. 30. li. 6. Et idem voluêre, nulla eorum mentione facta, Fran. Curt. senior, consi. 69. dominus Ioannes, col. 7. per multa quæ illic allegat, & Soci. d. consil. 252. visis instrumentis concesionum, col. pen. versi. 6. confirmatur, lib. 2.

57 *13. limitatio. Cùm huiusmodi feuda ita cõcessa sint vt habeant vim feudi paterni & antiqui.*

¶Decimotertiò limita procedere, nisi huiusmodi feuda ita fuerint concessa, vt habeant vim feudi paterni & antiqui. Nam cùm feudum paternum, & antiquum transmittatur in hæredes, filios, & descendentes in infinitum, vt c. j. tit. de feud. succes. propterèaque sit diuisibile. d. c. omnes, tit. si de feud. fue. contro. Ideo & feuda dignitatum quæ ita conceduntur, vt illius vim habeant, sunt etiam diuisibilia: quia virtus termini ad quem fit æquiparatio, trãsfunditur in terminum æquiparatum, per theoricam Iac. Aret. & Bar. in l. 1. ff. de leg. 1. pro qua est tex. in l. illud. ff. de dona. cau. mor. & in l. 1. §. 1. ff. si quid in frau. pat. & in §. est & aliud, Insti. de donat. & voluit glo. in c. 1. extr. ne sed. vacan. Et maximè hoc procedit si dictum fuerit, quòd in omnibus & per omnia talem vim habeant, per not. per Guil. & Bal. in l. omnia priuilegia. C. de epis. & cle. Et hanc limitationem exprese voluit Soci. d. cons. 66. repetito cons. 165. col. 9. ver. septimò respondetur, & d. cons. 278. col. 2. vers. quintò, quia cùm tale, lib. 2.

58 *14. limitatio. Cùm semel fuerint diuisa.*

¶Decimoquartò limita, vt non procedat si semel huiusmodi feuda fuerint inter aliquos diuisa, vel ex principis concesione, vel alio modo concesso, quia tunc postea semper & inter quoscunque efficiuntur diuisibilia, licèt id expressum non fuerit, vt voluit Soci. d. consi. 67. lib. 1. repetito cons. 165. lib. 2. col. 8. ver. sextò respondetur, his rationibus motus, quòd res quæ alienari non poterat, si semel fuerit facta alienabilis, eiusmodi durat in perpetuum, per l. pater. §. quindecim, cùm ibi no. ff. de leg. 3. vbi no. Bart. quòd causa aliàs non delegabilis, quia est meri, vel mixti imperij, tamen si princeps semel delegauerit, mutat naturam suam, & efficitur in perpetuum delegabilis. quod & voluit idem Bar. post Guil. in l. 1. ff. de offi. eius cui mand. est iurisdi. Glo. Bar. Bald. & Ange. in l. 1. per illum text. C. qui pro sua iurisdi. Bald. in l. 2. C. de pena iudi. qui

qui male iudi. Imo. in c. vlt. ff. de offic. deleg. Et similiter actio quæ suapte natura non transit ad hæredes: tamen si semel transierit, semper postea transit, per text. quem ipse Soci. dicit sing. in l. videamus, cùm ibi not. ff. quod me. cau.

59 ¶Decimoquintò limita procedere, quando huiusmodi feuda Ducatus, Marchię, Comitatus fuerūt proprie & simpliciter concessa in talia feuda Ducatus, &c. secus si improprie & secundum quid, secundùm Soci. d. cons. 67. repetito cons. 165. col. 9. versi. 8. respondetur. Nam vt ipse dicit d. §. prætereà, Ducatus, quo cavetur ea feuda esse indiuidua, est exorbitans à regulis consuetudinum feudorū, ex quibus regulariter feuda sunt diuidua, vt suprà late diximus, etiam à regulis iuris communis, per l. in hoc iudicium. §. si conueniat. ff. com. diuid. & l. vlt. C. eod. tit. Propterea est d. §. strictè interpretandus, vt quam maximè fieri potest, reducatur ad communes regulas, per l. si serui vestri, & ibi no. C. de noxa. & no. in l. vlt. §. in computatione. C. de iur. delib. Ideóq; intelligendus in bonis & rebus propriè datis, in huiusmodi feuda, per l. 3. §. hæc verba. ff. de neg. gest. & l. quicquid adstringendæ. ff. de ver. ob. cum si. At quod non est simpliciter, sed secundùm quid, id improprium est, cùm verba propriè debeant intelligi & simpliciter, & non secundùm quid. l. Titiæ textores, & ibi Bal. & alij. ff. de leg. j. & l. hoc legatum. ff. de lega. 3. Sed & debent verba intelligi in potentiori significato. l. 1. §. qui in perpetuum. ff. si ager vectig. hæc ferè Soci. qui & idem propemodum dicit cōs. 252. vtilis instrumentis, col. pen. versi. sed præmissis, li. 2.

15. limitatio. Cùm principatus cōcessus est secundùm quid.

60 ¶Decimosextò limita vt procedat, nisi scandalum bellúmve immineret, nisi huiusmodi feuda diuiderentur. tunc enim sunt, vt iis obuiā eatur, diuidēda. ita voluit Alc. cons. 7. in cōsultatione præmissa, col. 2. vers. sextò probatur, li. 5. & Soci. d. cōs. 67. repetito cons. 165. col. 9. vers. nonò respōdetur. Carol. Rui. d. cons. 29. col. pen. nu. 18. li. 5. & Fran. Curt. d. cons. 69. col. 13. vers. vltimò confirmantur. Et iis potissimū rationibus. Ea quæ suapte natura scindi, aut diuidi non possunt, vt præbenda, tamen ex causa probabili diuidi possunt. c. vacāte, de præbē. iuncto c. maioribus, & c. tuæ, & vtrobiq; no. eo. tit. Ergo similiter feuda dignitatū ex causa probabili debent diuidi, cùm æquiparentur quantùm ad huiusmodi diuisionem pertinet feudum dignitatis, & præbenda, per gl. ordi. in c. hæredes, de testa. At nulla probabilior causa diuidendæ dignitatis videri potest, quàm vt bellum scādalúmq; arceatur, propter quod & aliàs discedimus à regulis iuris communis, per no. in l. æquissimum, in prin. ff. de vsufr. cum si.

16. limitatio. Cùm scandalum aut bellū imminet.

61 ¶Quin videmus quòd si conuentum fuerit ne fiat alicuius rei communis diuisio ad certum tempus, tamen si immineat rixa, aut scandalum, ea res ante tempus conuentum diuidi debet, per l. si conuenerit, & ibi Bar. & alij. ff. pro socio. Et validum est argumentum de pacto ad statutum, per not. in rub. C. de Decur. li. 10. & in l. non impossibile. ff. de pact. cum si. Prætereà ratio non diuidendorum huiusmodi feudorum est, vt iam suprà diximus, vt in sua integritate conseruentur, quoniam regnum in se diuisum desolabitur. Igitur si ex diuerso integritas sine diuisione operetur discordiam, bellum, & sic quoque dignitatis destructionem: quia, vt scribit Salustius, Concordia res paruæ crescunt, discordia maximæ dilabuntur. Sequitur potiùs esse faciendam diuisionem, quæ huiusmodi pericula tollat, vt sic magis rationem consideremus, quàm statutum. Nam sicuti licet argumentari à cessante expressa legis ratione: ita quoque à cessante tacita, & cōiecturata, maximè cùm sola est, vt casu nostro, per no. in l. quanuis. C. de fideicommis. cum si. Denique omnia quæ tendunt ad finem iudicantur ex fine, per l. omnino. ff. de sponsal. Cuncta enim secundùm finem moderari oportet, vt dicit Aristoteles, in 2. de anima, & in 1. Ethicorum. Finis autem omnium rerum est conseruatio, teste eodem in 1. Physicorum. Igitur vt huiusmodi feuda conseruentur, sunt omnino diuidenda, cùm aliter conseruari non possint.

Ob scādalum aut rixam fit diuisio, quæ aliàs nō fieret.

QVINTA QVAESTIO.

1 QVintò quæro, quoniam diximus in prima quæstione primogenitum solum succedere in regno, comitatu, & aliis dignitatibus regalibus. An saltem in his debeatur

An autem ex his dignita

tibus primogenito delatis debeatur legitima cæteris.

debeatur legitima cæteris filiis? Nam de alimentis satis diximus in præcedenti quæstione. Pet.Iac.tit.de succes.Regni Franciæ,col.4.in paruis,vers. sed quid dum decessit ille Carolus,ibi,nec quarta etiam debita,tenet non deberi,per c.licèt,de voto,quo in loco idem tenent glo.vlti.Inno.in verbo,successionem Hosti.in verbo, ordine geniture,in fi.Ioan.And.Card.Flo.qui eam glo.dicit sing.col.3.versi.tertiò soluit,Imo. & Panor.col.2.versi.in glo.fi.

2 De eadem re.

¶Et idem quoque voluit ipse Card.Flo.consi.64.D.Nera sit audienda,col.vlt.versi. itèm ex quo est,& idem Panor.consil.12.vt clarè materia,in 3.dubio,lib.1.& consil.3. nitar in præsenti,in 2.& 3.dubio,lib.2.Paul.Castr.consi.179.in causa quam magnificus dominus,col.2.versi.proponitur autem,lib.1.Aegid.Bellame.cons.48.an comes, col.1.versi.sed aliud dubium,Guid.Pap.consi.140.consilium pro nobili,in 2. dubio, versicu,quia videmus, & deci.Delphi.476. vtrùm legitima, vbi ita dicit consuluisse Christo.Castel.atque ita fuisse iudicatum,sed id tamen ita intelligit,vt scilicet legitima nõ debeatur de ipsa dignitate,sed debeat aliquid pecuniarum dari loco legitimæ. & iterum decis.487.pater in testamento,versicu.quò verò ad regna.Bened.in repeti. c.Raynutius,in verbo,in eodem testamento relinquens, le 1. nu.145. D.Boëri. decis. 204.quæritur vtrùm pactum,col.7.nu.14.& Anto.Rube.consil.34. præsupponitur, col.3.versi.etsi iterum dicatur, vbi id declarat & Anto.Capyti.deci.Neapo.2. in causa Iudeæ,colum.1.

3 De eadem re.

¶Mouentur omnes,quoniam huiusmodi dignitates sunt indiuisibiles, vt latè etiam diximus in præcedenti quęst.Igitur si ex his legitima deberetur cæteris fratribus,necesse esset eas diuidi cõtra earum naturam.Præterea huiusmodi dignitates & eæ quidem integræ sunt legitima ipsius primogeniti,vt propè omnes illi voluerunt,& præterea Ioan.And.in d.c.licèt,col.2.versi.sed nunquid pater.And.Iser.in consti.Neapo. incip.dignum,col.2.& Cardi.Alex.in c.per venerabilem.§.quod autem,col.31.versi. & nota quòd vbi,qui fili.sunt legit.Nemo autem dixerit ex legitima vnius ex filiis legitimam aliis deberi,cum tota ipsius sit,& ea quidem sine vllo onere,aut grauamine. l.quoniam.C.de inof.testa.cum si. Et ad id quoque vide quæ dicam infrà,in 51.q. qua differo an conferendum sit ius primogenituræ,& iterũ in 55.quæst.qua etiam tracto, an secundogenitus excludatur à legitima totius hæreditatis à statuto delatæ primogenito,quæ res propemodum in idem recidunt. Et vide etiam quæ ex Bal.in l.cum lege,ad fi.C.de epis.& cle.diximus in præcedenti quæst.nu.12.sed & idem.

4 De eadem re.

¶Quanquam scio Fran.Ripam iuris interpretem non contemnendum in repet. l.in quartam,col.25.nu.133.& licèt in regno.ff.ad leg.Falci.scripsisse,quòd licèt in regno solus primogenitus succedat, est tamen pro legitima aliquid assignandum cæteris liberis,quod Apanagium,inquit,Gallico sermone vocatur,à pane, vt dicit se scripsisse lib.j.respon.c.j.in quo quidem c.in 2.dubio,nu.17.& seq.illud tradit,Apanagiũ apud Gallos id dici solitum,quod filiis regum natu minoribus qui in regno non succedũt, assignatur veluti pro pane quotidiano, id est, pro vsu & alimentis, vt sonat, inquit. Idque dicit tradi à Ioan.Andr.& Panor.in c.licèt,de voto.qui tamen nullam Apanagij mentionem faciunt,sed alimentorum tantùm, de quibus etiam diximus in præcedenti quæst. nullus autem horum dicit legitimam deberi, sed contrarium dicit ipse Panor.vti diximus. De ea autem dictione Apanagium nihil certi reperi, quod ausim in medium proferre.Nec solus tamen fuit Franc.Rip.in ea opin.quandoquidem eius quoque fuit Matth.Afflic.in c.j.col.j.nu.8.titu. de fili.nat.ex matri.cont. ad morg.vbi citat Panor.vbi suprà,pro hac sententia.

Apanagiũ.

SEXTA QVÆSTIO.

1 An valeat pactum vt primogenitus succedat.

SExtò,quoniam suprà in 3.quæst.locuti sumus de statuto, nunc de pacto dicẽdum est. Quęro igitur an valeat pactum,aut alia priuati hominis dispositio vt primogenitus succedat,aut aliis prorsus exclusis, aut non æqualiter succedentibus. Cuiusmodi quæstio quibusdam fortè videbitur superuacua. Nam si id (inquient) statuto fieri

fieri potest, vt iam dictum est, consequens est & pacto quoque posse, per text. in l. non impossibile, & ibi glo. Bar. Bal. Alber. Ange. Saly. & Paul. Castr. ff. de pact. Verùm ista consequentia, quam vocant, omnino falsa est. Nam licèt quod potest pactum facere, potest & statutum, vt voluit glo. ordi. quæ ad hoc quotidie allegatur, in rub. C. de decre. Decur. lib. 10. & ibi Bar. & alij, & est tex. expressus, in l. vlti. vbi & hoc no. Bald. C. de fideiuss. Non tamen contrà, quicquid potest statutum, potest & pactum, vt no. probátque Bar. in l. omnes populi. ff. de iusti. & iur. & in l. alia. §. eleganter. ff. sol. mat. & in authen. omnino. C. ne vxor pro marito. Bal. latè in l. de quibus, col. 2. ff. de legib. cum multis simi. congestis à Nicol. Eueral. in locis legalibus. Licèt igitur valeat statutum aut consuetudo, vt primogenitus succedat, non hinc propterea assumitur valere & pactum. Proinde non frustrà hanc de pacto quæstionem ei subiecimus, quam de statuto & consuetudine disseruimus.

Quid si id pactum fiat in cõtractu matrimonij.

2 ¶Itaque vt ad speciem aliquam pacti, & eam quidem frequentiorem descendamus. Fac huiusmodi pactum adiectum fuisse in contractu matrimonij, vt videlicet qui primogenitus foret ex eo matrimonio, is integram coniugum hæreditatem, aut aliquam eius partem præcipuam successione excipiat, num id pactum valeat? Ex cuius speciei tractatione liquidò etiam constabit, quid & in aliis quoque pactis & hominum priuatorum dispositionibus dicendum sit. Sed hanc priuatim speciem tractare statuimus monitu viri per omnia consummatissimi Briandi à Valea regij apud Burdegalam Consiliarij, qui dum huc venisset, vnáque Almaricus Buchardus Sanctonum tunc suppræfectus, nunc verò magister libellorum Regis, vt nos inuiserent (tanta erant in nos humanitate) ac de communibus studiis multa præfati essemus, fortéque quadam incidissemus in mentionem huius nostræ de primogenitura tractationis, testatus est Briandus quæstionem hanc in Burdegalensi parlamento in iudicium venisse, concertatámque multis magnísque vtrinque argumentis & rationibus. Proinde rogauit ille, ne eam quæstionem quæ sæpius ex facto contingit, prætermitterem, quod & eò libentiùs feci, quòd Philip. Deci. consi. 225. in causa quæ quondam, col. 2. scribit huiusmodi pacta esse in frequenti vsu in Gallia, quamuis res sit admodum dubia, & quam in medio reliquerit Io. Fab. in l. vlt. C. de pact. & in l. 1. C. si mancip. ita ven. ne prostitu.

Rationes quæ probãt valere ex tex. feudorum.

3 ¶Igitur primo loco videtur huiusmodi pactũ valere multis rationibus. Primùm ex eo, quod in simili scribitur in c. 1. tit. de fili. nat. ex matri. ad morg. valere pactum eorũ qui contrahunt matrimonium ea lege, vt liberi ex eo matrimonio nasciturí non succedant. Et licèt is tex. loquatur de nobili, qui primùm duxerat vxorem nobilem, ex qua liberos susceperat, quibus aliam minimè nobilem superinduxit, ea lege quam diximus: tamen illud ponitur gratia exempli, & habet locum in quibusuis nobilibus & ignobilibus, vt ibi expressè voluerunt Bal. Aluar. Mart. Laud. & Card. Alex.

Ratione incertitudinis.

4 ¶Præterea incertum est quis ex liberis futurus sit primogenitus, ideò propter illam incertitudinem, dubiúmq; eius rei euentum, videtur valere huiusmodi pactum, cùm in his quæ dependent ex futuro euentu plerunque valeant pacta, quæ alias irrita essent, quando dubium est & incertum, ad cuius ex multis commodum res cessura sit per text. in l. de fideicommisso. C. de transac. vbi si pater duos filios hæredes instituerit, superstitem autem alteri substituerit, possunt liberi sibi inuicem huiusmodi substitutionem remittere: nec propterea is lędi dicitur, qui fortè alteri superstes fuit, cùm incertum esset tempore remissionis, vter prior moriturus erat. Quem text. multùm commendant Doct. præsertim Pau. Castr. Alex. & recentiores, qui & ex eo not. quòd quando aliquid se habet ad damnum & ad lucrum æqualiter, licèt posteà damnum contingat, non tamẽ ex hoc quis lædi dicitur, nec potest restitui. Et ad hoc illum tex. reputat singul. Bal. in l. cùm Arthemidoram, col. 1. C. vt in posses. lega. sed similis est & text. in l. si pater puellæ. C. de inoff. testa. & in l. si ea lege. C. de vsur. de quo nos multò plura diximus in repet. l. si vnquam, in verbo, donatione largitus, num. 108. quartò & principaliter, & multis seq.

¶Et hinc

5 *Fratrum conuentio vicissitudinaria vt eorũ bona ad superstitẽ perueniant.*

¶ Et hinc valet conuentio inter fratres, vt altero decedẽte sine liberis bona ipsius ad alterum perueniant. Oldr. consi. 139. ad habendam, in 1. dubio. Io. And. in addi. Specu. tit. de instrum. edi. §. porrò, col. vlt. vers. fuit etiam alia quæstio. Alber. in d. l. vlt. col. 1. vers. sed quæro pulchram, & iterum col. 3. versi. item quæro duo fratres. & ibi quoque Saly. col. pen. vers. iuxta hanc quæro. & Ias. C. de pact. idem Albe. & Ang. non obscurè, in l. hæreditarium. ff. de bonis auto. iudi. pos. & ipse Ange. in l. sancimus, post princ. C. de donat. sed latiùs & clariùs, consil. 179. visis prædictis, col. 1. 2. & 3. Masuer. tit. de societa. §. item quando in contractu. Imo. & Ro. in l. Attilius. ff. de donat. Alex. in l. licèt, col. vlt. & ibi. Iason col. vlt. versi. secundò habes. Iac. à san. Geor. col. 1. versi. ex ista tamen. Philip. Deci. col. vlt. versic. in glo. ibi, propter vicissitudinem. C. de pact. idem Alex. consi. 83. visa facti narratione, col. 2. vers. & in proposito, & seq. lib. 2. Guid. Pap. consi. 31. Iesu, &c. viso ad plenum, col. 2. versi. sed his non ob. & consi. 214. circa materiam, col. 5. vers. & si dicatur, iunctis præcedentibus. Ias. in l. stipulatio hoc modo concepta, col. 9. vers. secundo hoc prouenit. ff. de ver. obli. & cons. 211. inter quosdam, col. 5. vers. item ista conuentio, lib. 2. & cons. 5. strenui, col. 4. versi. accedat ad prædictorũ, lib. 3. & consi. 17. dominus Ioannes, col. vlt. versic. accedat etiam, eo. lib. 3. & consi. 60. spectabiles, col. 1. eo. lib. 3. & consi. 173. circa primum, col. 6. versi. tertiò in terminis, li. 4. & Carol. Rui. consi. 126. primò videndum, col. 3. vers. puto igitur, lib. 1. Philip. Deci. consi. 516. quoniam causa, col. 1. Steph. Bertran. consil. 121. donatio, col. 2. lib. 4. & D. Boër. qui alios allegat deci. 355. an pactum. Maria. Soci. consil. 143. in facto proponitur, col. 4. nu. 27. & seq. lib. 1. Et id satis voluisse videntur propè infiniti Docto. qui dicunt huiusmodi conuentionem non indigere insinuatione, quos tibi latè congessi in repet. l. si vnquam, in verbo, donatione largitus, num. 109. Sed hîc tamen vide quæ dicam infrà num. 24. secundum.

6 *Pactum fratrũ vt existentibus masculis ex eis fœminæ non succedant.*

¶ Quibus potes & illud addere quod latè tenuit & probauit Ioan. Campez. in tract. doti. in vlt. parte, quæstio. 79. hoc initio, quia dictum est, valere pactum quod fratres inter se faciunt in diuisione bonorum, vt existentibus masculis ex eis fœminæ non succedant, nec ex testamento, nec ab intestato, vti etiam multis rationibus, cùm in ea specie interrogaretur, respondit Zasius consi. 1. cuius est exordium, illustres, num. 15. & multis seq. lib. 2.

7 *Fauor & honor matrimonij.*

¶ Item non parui momenti debet videri fauor honórq; matrimonij, quod fortè contractum non fuisset, nisi eo pacto apposito, vt primogenitus succederet, sicuti in casu simili dicit Bald. in c. filij nati, tit. si de feud. fue. contro. inter domi. & agna. Est enim matrimonium res admodum fauorabilis, vt est tex. in c. vlt. vbi & hoc not. gl. de cõd. apposi. & in c. directæ. & ibi Deci. in vlt. not. extrà de appell. Ideóque sunt in fauorem illius multa specialia constituta, vt per glo. Ioan. Andr. & alios in c. 1. in prin. extrà vt lit. non contest. & per Doct. in l. 1. ff. sol. matr. Et cùm illi adhæreat huiusmodi conuentio, ea certè licèt aliàs per se inefficax, transit in naturam eius rei cui adiungitur, valétque secundùm naturam actus cui adhæret & accedit, per l. si tibi rem. ff. de præscri. verb. & l. 1. C. de pact. cum simil.

8 *Valere institutionem hæredis in cõtractu matrimonij.*

¶ Qua quidem ratione Masuer. vir apud Gallos magnæ in practica authoritatis, in tit. de societate. §. item licèt institutio testamẽtaria, illud dicit, quòd licèt aliàs de consuetudine institutio testamentaria non valeat, nisi vsque ad certam partem, illa tamen quæ est incidens & conuentionalis valet in duobus casibus in solidum, videlicet in contractu societatis omnium bonorum, & etiam in contractu matrimonij, nempe propter cohærentiam, vt ipse dicit, contractus, in quem huiusmodi pactum incidit. Et idem penè voluit, in titu. de succesio. §. item vt dictum est superiùs, & sequitur D. Benedictus in repeti. c. Raynutius, in verbo, duas habens filias, nume. 198. vbi id dicit consuetudine probari.

212 *Incidenter*

¶ Sed & aliàs quoque videmus multa posse fieri incidenter, & in consequentiam, & accessoriè, quę principaliter fieri non possunt, per l. 1. ff. de autho. tuto. & l. in modicis. ff. de

ff.de contract.empti.& venditio.& l.quędam.ff.de acquirend.rerum do.& no.in c.in literis.de iure patro.cum multis & ferè infinitis similibus quæ collegi in Consuet. Picta.titulo decimonono §. vicesimo, in glossa prima,in prima limitatione.

multa fiunt quæ aliter nō fierent.

10 ¶ Hanc partem adiuuat quod voluit Bal.in l.2.col.1.versi.item an valeat pactum,& ibi quoque post eum Iason.col.40.versi.secundò quęrit Bald.C.de iure emphy.quod valet pactum in emphyteusis constitutione appositum, vt ea ad primogenitum emphyteutæ tantum perueniat,cæteris liberis exclusis.Ergo nec absimili ratione debet valere pactum in nostro casu.Et quod etiam respondit Bart.cō.72.ex facto proponitur quòd nobiles, quòd valet pactum inter fratres diuidentes hæreditatem, vt fœminæ eis nō succedant stantibus masculis:quod dictum egregium dicit Iason,con.5.strenui & generosi,col.5.versi.tertiò pro ista parte,lib.3.& idem quoq; voluit Benedic.in repe.c.Raynutius,in verbo,in eodē testamento relinquēs,le 1.nu.186.de testa.

Valet pactū vt emphyteusis ad primogenitum perueniat.

11 ¶ Et quòd propiùs ad nostram consuetudinem accedit, Guido Pa.non paruæ apud nos authoritatis,sicut attestatur Philip. Deci.con.318.in causa istorū nobilium, col. 2. Ille (inquam) Guido deci.Delphi.267. pactum factum, vt dicit valere pactum in contractu matrimonij factum, vt primus filius ex eo nasciturus succedat, in re quapiam.De quo dicit esse text.expressum,in l.diui,versi.pactis.C.de natur.libe.& in l.si inter.ff.de pac.dotali.Et ita dicit fuisse iudicatum in curia parlamenti Delphinatus. Sed & idem videtur voluisse ipse Guido deci.505.factum est pactum, & deci.seq. in contractu,& sing.523.quod est eiusdem initij,col.2.vers. pactum factum est,vbi monet no.tanquam sing. Et sequitur Steph. Bertran. consi.259.aliàs cùm scriberem,in prin.lib.1.& con.1.Christi,&c.viso,nu.10.& 11.lib.2.& con.78. viso,per totum,lib.3. vbi id latè & multis rationibus defendit,& Philip. Decius in l. pactum quod dotali, col.2.versi.hinc conclusio supradicta.C.de pact.& consi.245.in caussa quæ iam diu, col.2.& con.488.viso consilio,col.3.& Chasse.con.53.ex facto, col.2.versi. pro decisione.& Hiero.Cagno.in repe.l.vlti.char.pe.versi.secundò concludit. C. de pactis.

Qui tenuerūt valere pactū factum in contractu matrimonij vt primogenitus ex eo succedat.

12 ¶ Et hæc maximè debent procedere in iis quæ sunt dignitatis vel iurisdictionis, per id quod no.& copiosè consuluit Pau.Cast.con.179. in caussa quam magnificus dominus,colum.j.& multis seq.lib.j.quòd valet testamentum disponens quod in castro quopiam aut iurisdictione præferatur primogenitus cæteris,siue id sit allodiale,siue etiam feudale.& respondet ad c.j.titu.de succes.feu.quod videtur dicere contrarium. Et sequitur Alex.con.12.perspectis,ad finem,lib.5.& Fely.in ca. prudentiam, colum. tertia.de offi.& po.iud.deleg.& Iason cōsi.236.an Rex Romanorum, colum. penul. versi.pro eadem parte, libro 2.

Præsertim in iis quæ sunt dignitatis.

13 ¶ Hæc(inquam) maximè procedunt,cùm non disponitur de omnibus bonis in vniuersum,sed tantùm de certis quibusdam,vt de immobilibus tantùm, vel de certa re. tunc enim huiusmodi conuentiones valent,vt non obscurè senserunt Bar.& cæteri, in d.l.stipulatio hoc modo concepta. ff. de verbo.obliga.& in d.l.vltim. C. de pactis. & idem Barto.dicto consi.72.colum.2.versicu.in contrarium videtur. & apertè voluerunt Pau.Cast.consil.324.super secundo puncto,in princip.lib.1.Alex.consil.28. ponderatis verbis instrumenti,colum.vlti.versi.non ob.etiam id, libro 5. & con.29. perspectis,colum.pe.versi.videtur etiam, lib.5. Guido Pap.d.sing.523.factum est pactum,in fi.primi versi.Iason in d.l.stipulatio,col.8.ver.tertiò principaliter,vbi ita dicit se consuluisse,vti fecit,consi.211.præsens consultatio,colum.3.versi.circa ergo secundum,lib.2.& con.233.circa primum,col.4.ver.7.bene faciunt,lib.2.quod repetitur inter con.Alber.Brun.consi.8.vbi ex hoc scribit valere cōuentiones D.à Scarampis,ne fœminæ succedant in bonis immobilibus.& idem Iason,con.5.circa primum, col.6.ver. non ob.secundò,lib.3. vbi id dicit procedere,etiam si cōtrahentes vtantur verbo contrahendi.& Philip.Deci.in d.l.pactum quod dotali,nume. 12. & ibi quoq; Lancelot.frater ipsius.C.de pactis idem Deci.con.516.quoniam,col.4.nu.17. Fran. Curt.iunior con.1.facti contingentia,colum.7.nu.16.Bened.in repe.c.Raynutius,in

Et maximè si non disponitur de omnibus bonis.

verbo,duas habens filias,nu.217.de testa. Chasse.con.39.pro decisione,col∫.3.nu.5. vbi & alios quoque citat. & Pau. Paris.consi.72.ad veram,col.2.nu.16. & seq.lib.4. & Hiero.Gratus con.19.dubitatur col.2.versi.maturius,lib.1.

14 *Etiamsi certa res per modum quota relinquatur.* ¶ Illud etiam procedit,vt scilicet valeat huiusmodi conuentio,si certa res etiam per modum quotæ relinquatur,vt nuncupatim voluerunt Pet.Cy. Alber. & Bald.in d.l. vlti.C.de pactis,Alex.d.con.83.lib.3.& Stepha.Bertran.consi.70.viso,colum.1.lib.3. & d.consi.78.colum.3.nume.9.eod.lib.3.& Philip.Deci.consil.578.viso consilio,colum.3.nume.9.Sed hoc non ausim affirmare,quando contrarium etiam expressè tenuerint Ioan.Fab.& Alexan.in dicta l.vlt.Petr.Ancha. & Imo.in rub.extrà de testa. vterque colum.vlti.Alexand.in d.l.stipulatio,col.5.versi.item limitari potest. & Philip.Deci.sibi quoque contrarius,in dicta l.pactum quod dotali.d.nume.12.C. de pactis,& d.consil.184.cùm in multis locis,tum maximè,colum.4.versic. successiuè, & versi.seq.& Stepha.Bertran.sibi etiam cõtrarius,con.292.nume.4.lib.1.& d.con.33. nume.3,lib.2.& consi.4.visis hincinde,col.3.nu.5.lib.3.& consil.62. vtinã,colum.1. eo.lib.3.& d.consi.267.post prin.eo.lib.3.& consi.105.viso casu,in 6.dubio, libro 4. Chasse.sibi item contrarius,consi.63.quidam minor,col.10.nume. 36.

15 *Pater in quærendis potest præiudicare filiis, Et filius patri. Et reus principalis fideiussori.* ¶ Denique pater filiis in quęrendis pręiudicare potest,per l.quoties.ff.sol.matri.quã ad hoc no.Thomas Parpal.in l.2.§.2.versi.cæterùm,col.1.ff.eo. Sicuti econtrario filius patri,vt voluit glo.in l.filius.C.de pactis,& Pau.Ca.in l.3.§.si is pro quo.ff.quod quisque iuris,vbi est etiam text.quòd reus principalis potest in quærendis,fideiussori præiudicare, licèt non in quæsitis,per l.vlti.ff. de pactis. Potéstq; similiter debitor fraudare creditorem in quærendis,licèt nõ in quæsitis.l.qui autem,in princip. ff. quæ in frau.credi.cum multis similibus,quæ abunde congessimus Pict.Conf.titu.2.§.11. in glo.4.At nihil liberis nondum natis quæsitum videri potest.Ergo possunt parentes illis præiudicare.

16 *Contra præcedentia. Hæreditas pacto relinqui non potest.* ¶ CONTRA videtur hoc pactum non valere multis rationibus. Nam primum non potest hæreditas pacto aut conuentione inter viuos dari.l.hæreditas.C.de pact. conuen.& l.ex eo. C. de inutil.stipul. & l.vltim.ff.de suis & legi.cum si. Nec in fauorem quidem piæ causę,vt voluerunt Angel.Fulgo.& Pau.Ca.in l.tale pactum.§.vlt. ff.de pact.& idem Pau.Ro.Franc.Aret.& Anto. Alexand.in l. pactum. C. de colla.& Roma.in repe.authen.similiter,in 6.speciali contractuum.C.ad leg. Fal. De quo tamen alibi diximus.

17 *De eadem re.* ¶ Hinc pactum quod dotali instrumento comprehensum est,vt quę matrimonium contrahit,æqualiter patri succedat cum cæteris fratribus, iure est improbatum,per d.l.pactum quod dotali.C. de pact.vbi Bald.Saly. & recentiores per eam dicunt,eos decipi,qui matrimonium spe fauoréque huius pacti contrahunt.Et vt dicit Bald. loquens in huiusmodi casu,in l.cùm Archimedoram,col.2.versi.sed nunquid per consuetudinem.C.vt in pos.leg.stultus est qui sic contraxit.

18 *Pactum quærendæ futuræ hæreditatis nõ valet. Nec firmatur iuramẽto.* ¶ Et id quidem generale est vt quocunque modo nõ valeat pactum quærendæ futuræ successionis,per l.cum donatione. C. de transac.& l.stipulatio hoc modo concepta.ff.de verb.obli.cum si.Idq; adeo,vt etiam iuramento non firmetur, vt voluit gl. in l.si quando.§.illud,in verbo,grauari. C. de inof.test.& in l.pactum,& ibi Bal.in 5. oppo.Fulg.Ro.& Pau.Ca.C.de colla.Cy.Bar.Ang.Saly. Pau.Ca.Alex. qui hoc dicit communiter teneri,Iason in d.l.pactum quod dotali.C.de pactis. Bart.in l.vlt.& ibi etiam Angel.Pau.Ca.& alij,eo.ti.& idem Bar.in l.3.ff.de test.& in d.l. stipulatio hoc modo concepta,& ibi quoq; Alex.colum.3.& idem Bart.in l.si quis pro eo, colum.3. de fideiuss.& consi.8.factum tale proponitur,quidam nomine Thebaldus,col.3.vers. sed dubium facit,& consi.212.promitto tibi,Bald.con.441.visis statutis,post princi. lib.5.& Anto.But.in c.cùm contingat,colum.3.& ibi etiam Imo.in primo casu secundi membri principalis,extrà de iureiur.Domi.in c.quãuis,de pactis,lib.6.Iaco.Alua. in cap.

in c.moribus,col.2.versi.quæro ab extra,titu.si de feu.fue. contro. inter do.& ag.vbi reprehendit Bald.qui solus omnium ibi tenet contrarium & Fulgo.con.73. paterfa. habens filium,col.3.Panor.in cap.2.col.3.de conces.præben. & con.48. Augustinus, ad fi.lib.2.Pau.Cast.con.448.non est dubium,col.1.lib.1.& con.419. viso puncto & aliis,in prin.lib.2.Alex.consi.28.ponderatis verbis testamenti,col.3.versi.istam conclusionem,lib.3.& Philip.Deci.con.63.cuius superscriptio incipit, substitutio facta, in fi.& con.184.an valeat pactum,col.3.ver.& tale pactum,& con.203. vt vera resolutio,col.1.& con.236.non parua,col.vlt.& con. 494. quod suprà,col.1.nu.2.& con. 608.diuino,ad fi.& Georg.Nat.in repe.c.quamuis,col.16.versi.4.fallit. de pact.lib.6. Steph.Bertran.con.29.cum aliàs, post prin.lib.1. & con.292.ponitur in facto, nu.4. eo.lib.1.& con.1.Christi,&c.viso consultationis themate,nu.88.lib.2.& con.33. prætensæ conuentiones,nu.3.eo.lib.2.& con.196.ex themate,colũ.3. versic.ad quartum, lib.4.quem plurimi allegant,pro.1.lib.& Iason.consi.87.in tertio dubio,lib.1.

19 ¶ Et horum quidem ratio est, quoniam huiusmodi pacta sunt contra bonos mores, per l.ex eo.C.de inutil.stipul.& d.l.stipulatio hoc modo concepta: vt pote quæ liberam testandi facultatem auferant,quæ nec restringi quidem potest,per text.in l.cùm duobus.§.idem respondit,societatem,in illis verbis, nec libertatem de supremis iudiciis quis constringere poterit.ff.pro socio. Quod bene facit pro eorum op.qui dicunt nec quotam quidem hæreditatis ita relinqui posse, vt suprà diximus numero abhinc 5.Sed & id pactum inducit votum captandæ mortis d.l.vlti.ibi,plenę tristissimi euentus,& ibi glo.C.de pactis,& l.de fideicommisso.C.de transac. & in simili dicitur,in cap.ne captandæ,& in c.detestanda,de conces.præben.lib.6.

Est enim contra bonos mores.

Et inducit votum captandæ mortis.

20 ¶Confirmo duobus modis ex d.l.pactum,de pac. Primò, nam si pactum id non valeat in casu d.l.pactum,de pac.vbi in pactum deducebatur,id quod erat de iure communi,videlicet quòd succederent filij æqualiter. quæ res admodum æqua est & iuri communi concinens,quòd æquales facit liberos, vt latè diximus quoque in princip. quartæ quæstionis. Multò magis obtinet in pacto de quo agimus, quod prorsus est contra ius commune, & vt plerique existimant, odiosum,sicuti & illic diximus. Secundò,quia in d.l.pactum,atque etiam in d.l.hæreditas,de pac.conuen. aderat fauor matrimonij,sicuti & in nostro casu, vt proinde intelligas hîc nihil facere hunc fauorem matrimonij,quò magis tale factum valeat. Et ideo no.Bald.Saly.& Iason,in d.l. pactum. C. de pactis, fauorabiliorem esse causam liberi arbitrij, quàm matrimonij vel dotis.quod & idem dicit Bal.in d.l.pactum.C.de collat. Et ita quidem id obtinet, vt nullum remedium competat ob id pactum non obseruatum, vt dicit Bal.in l. cùm Archimedoram,col.vlt.versi.secundò quæretur.C. vt in pos.leg.per d.l. pactum, vbi id dicit esse expressum.Sed & paulò pòst subdit, non posse agi ad interesse, quia stultus fuit qui sic contraxit,ideo sibi imputet.

Ideo nec valet huiusmodi pactum etiã aliàs fauorabile ratione æqualitatis.

Fauorabilior causa liberi arbitrij quã matrimonij.

21 ¶Adhæc non possunt parentes liberos sine causa priuare sua legitima,vt constat ex titu.ff.& C.de inof.testa.& ff.de libe.& posthu.& C.de libe.præte. Et id obtinet in nascituris, nedum in iam natis,quando & qui post testamentum nascitur rumpit testamentum in quo præteritus est l.posthumus.ff.de libe.& posthu.& l.1.& 3.ff. de iniust. test.& l.1.2.& 3.C.de posthu.hære.insti.cum si.Nec potest nondum natus exhæredari,cùm nulla subesse causa possit l.si quis in suo.C.de inoffi.testa. Quinetiã donationes inofficiosas impugnat,qui post donationem nascitur.l.si totas.C. de inoffic. dona.vt non immerito Iaco.Aluar.& expressiùs Cardi. Alexan. in cap.si filij,titu. si de feu.fue.contro.int.do. & ag.dixerint non posse parentum pactum præiudicare filiis etiam nascituris. Sed ex huiusmodi pacto quo primogenitus debet in totum succedere,cæteri liberi priuarentur sua legitima,ergo non valet.

Parentes non possunt filios priuare legitima.

22 ¶Postremò hanc partẽ in specie quæstionis nostræ tenuit Ioan.Corse.in deci.Tholo.d.quæstio.452.cuius hoc principium,item fuit quæsitum an valeat, vbi & ita dicit fuisse iudicatum,& etiam Philip.Deci.nulla Corse.mentione facta,consilio 225.

Qui tenuerũt nostrum pactum non valere.

incip.in causa quæ quondam iandiu agitata fuit. & voluisse videtur Ioan. Fab.in d. l.vlt.vers.item quid si pactum.C.de pactis,& in l.1. C. si man. ita veni.ne prostit.dum se remittit, vt verbis nostrorum vtar,ad ea quæ dicit in priore loco. Et latissimè omnium Aegidius Bellamera cons.17.contrahens matrimonium, per totum, quem omnino vide.Et hoc ego verius existimo quantùm ad ius commune pertinet,vt videlicet non valeat pactum vt succedat primogenitus.ne in minimam quidem hæreditatis portionem,quando & d.l.pactum,de pact.non loquatur(quod iam diximus) de vniuersa hæreditate, sed portione tantum, quæ erat ab intestato peruentura ad eum,in cuius fauorem fit id pactum. Nam si de integra hæreditate pactum sit, multò minus valebit,cum eo cæteri filij legitima priuarentur.

23 *Responsio ad contraria.* ¶Non obstant adducta ad priorem partem. Primum enim quod dicitur, in d.cap.1. tit.de fil.nat.ex mat.præterquam quòd continet magnam iniquitatem, vt dicunt ibi Iac.Bel.Bal.Marti.Laudē & Card.Alexan.per text.in §.illud quoque, in Authen.de nupti.Non procedit de iure cōmuni,sed tantùm de consuetudine,& ea quidem non generali,sed tantùm Mediolanēsium,vt declarat text.ibi,in fi.& no.Iac. Aluar. non semel,Marti.in fi.& Card.Alexand.in princp.& iterum in fi.qui & hinc dicunt non id esse obseruandū in aliis locis,in quibus non esset ea consuetudo.Sed & quod illud procedat ex consuetudine haudubiè etiam declarat text. loquēs in eodem casu in c. filij nati,titul.si de feud.fue.contro.int.do. & ag.cùm dicitur, nam quanuis ratione improbetur talis conditio,ex vsu tamē admittitur,& ibi hoc etiā no. Alua. & Card. qui expresè dicit, quod vbi non esset talis consuetudo, non valeret pactum,de quo ibi agitur.& ante hos Bar.in d.l.pactum,& ibi quoq; alij recentiores.C.de colla. Itē ibi est pactum de non succedendo:hic autem de succedendo est, vt postea dicemus latiùs. An autem valeat consuetudo quòd parentes in matrimonio posint pacisci vt primogenitus succedat,inferiùs quoque tractabimus.

24 *Ad incertitudinem, & pacta vicissitudinaria.* ¶Secūdum quod dictum est de incertitudine futuri primogeniti,ita dilui potest, vt videlicet iura quæ in eam rem allegantur & similia procedant in pactis,& cōuentionibus vicissitudinariis,cuiusmodi non est pactum,de quo loquimur.Sed & illud itē dici potest,ea procedere in pactis quę non respiciunt futuram successionem,vt patet ex iuribus,& deci. Doct.in id adduci solitis. At super futura successione non valent pacta etiam vicissitudinaria, vt scilicet ex duobus is qui superuixerit,alterius rebus potiatur,vt est text. apertè declarans ea non valere nisi inter milites, nō etiam inter priuatos,in l.licèt,& ibi Bar.Bal.& alij,qui id multùm commendant.C.de pactis, & Bar.d.consi.212.promitto tibi.Alex.d.con.28.colum.vlt.versi.non obstat id.lib.3. Pet.Ferra.in for.libel.in cau.societa.col.3. versi.quid autem si in hac generali. Guid. Pap.sibi contrarius consi.115,dominus Ioannes,in fi.& consi.218.indubitāter, in 7. dubio, versi.tertiò quia dictum pactum, & consi.234.non valuit,colum.j.versi.nec etiam valuit.Iason.d.consi.87.vbi suprà,lib.1.& consi.146.præsupposito, ad fin. lib. 4.Philip.Deci.in d.l.pactum,colum.2.versi.& ex his infertur.C.de colla.& consi.63. cuius superscriptio incipit,substitutio.col.2. versi. venio igitur,iuncto fin.eius con. & cons.203.vt vera resolutio,col.j.& consi.488. in causa & lite,colum. vlt.& consi. 516.quoniam causa,colum.j.Steph.Bertran. d. consi.29.cùm alias, in princ. lib.1. & consi.33.prætensæ,num.4.lib.2.Fran.Curt.Iunior,in d.l.licèt,colum.7.vers.septima dubitatio.C.de pact.& consi.81.viso,colum.j.in fin.& seq.consi.151.circa præmissam columna secunda,versi.præmissis,cum seq.

25 *Ad fauorem matrimonij.* ¶Tertiū quod innititur fauore matrimonij,nihil obstat,vt planè demonstrauimus suprà ex d.l.pactum.C.de pact. & d.l.hæreditas.C. de pac.conuen.in quibus non absimiliter pactum erat appositum in cōtractu matrimonij, nec propterea robur ex eo accepit,cùm vt iā diximus ex Bal.& Saly.fauorabilior sit causa liberi arbitrij, quàm matrimonij.Prætereà licèt sint multa specialia & priuilegia in fauorem matrimonij concessa,ea tamen locum habent in casibus tantū expresis,nec ad alios sunt extendenda non specialiter priuilegiatos,sed in his ius cōmune obseruari debet, secūdùm Bald.

Bald.in l.in fraudem.§.vlt.per illum text.ff.de testa.mili.cum infinitis si.& concord. à me collectis.in tract. Retractuum,titulo 1.§.1.in gloss. 14. in verbo, *ou equipollent à vente*, nume. 96.ego verò, & multis seq.

26 ¶Ex quibus etiam facilè intelligitur nihil hîc prodesse cohærentiam contractus validi,quia in d.l.pactum,& d.l. hæreditas, pactum fuit adiectum contractui matrimonij:quod & si valeat,non tamen valet pactum ipsum, vt & plerunque aliàs videmus ratos manere actus principales,irritis reiectísque pactis adhęrentibus,& clausulis in iis appositis,vt no.per Legistas in authen.ingressi monasterium.C.de sacro.eccle.& in l.vbi ita donatur.ff.de donat.cau.mor.& per Canoni.in cap.vltim.extrà de condi. appo.& aliis locis inibi citatis.

Ad coherentiam contractus.

27 ¶Nec adfert præiudicium illa Masuer.deci. quia ille ipse in secundo loco alibi eam ita intelligit, vt procedat cùm nulli supersunt liberi. Et si aliqui (inquit) supersint, non possunt priuari legitima per quascunque cõditiones appositas in contractu matrimonij. Sed & ego non video quonam pacto institutio hæredis possit fieri in contractu matrimonij,vt pote legibus resistentibus,per d.l.pactum,cum si.Ideo non puto veram hanc Masuerij sententiam, etiã seruata legitima filiis. Nam in d.l.pactum, optimè seruabatur legitima, cùm pactum esset de æquali liberorum successione, & tamen non valet.

Ad Masuerij decisionẽ.

28 ¶Et eadem quoque ratione refellitur quod mox sequitur,multa fieri posse incidenter,quæ non principaliter:quoniam vt patet ex d.l.pactum, id de quo loquimur nec principaliter, nec incidenter fieri potest. Nam nec id quod de multis dicitur, ad omnia trahi oportet. Nemo enim dixerit hanc consequentiam valere, multa ita fieri possunt, ergo omnia.

Ad id quod multa incidẽter fieri poss. et que non principaliter.

29 ¶Id autem quod dictum est ex Bald.in d.l.2.C.de iur.emphy.valere pactum, vt emphyteusis ad primogenitum perueniat, multùm differt à specie proposita, tũ quia illic à principio fuit liberũ domino concedere aut non concedere emphyteusim,ergo potuit eam legem quam voluit apponere. l. videamus.§.iurare.ff. de in lit.iuran. hîc autem nihil tale est. Tum quia etiam si quis acceperit emphyteusim pro se & liberis, potest ex multorum sententia vni illorum prælegare.Et qui contrarium tenent,hac potissimùm ratione innituntur, quòd emphyteusis per huiusmodi concessionẽ iam est quæsita saltem spe,si non re omnibus liberis, magis ex prouidentia & concessione domini,quàm patris,qui ob id non potest illis nocere,vt plenè tractatur à Specul. tit.de loca.§.nunc aliqua,versi.78.& pleniùs ab Imo.in c. potuit,in vlti.char.co.titu. plenissimè omnium a Iasone in l.2.colu.74.versi.22.& vlti.C.de iure emphyt. Sed tu vide quos longa serie citauimus in tract. Retractuum,titu.1.§.21.glos.6.in verbo, *s'il est plus proche*, nume.23.24.25.

Ad dictum Bal.de pacto, vt emphyteusis perueniat ad primogenitum.

30 ¶Quid autem si in hoc casu de quo nunc loquimur,ita cõcedatur emphyteusis duobus fratribus, vt maior natu alterutrius succedat, vtrùm duo primogeniti vtriusq; fratris succedant,an alter eorũ, qui videlicet est maior natu tantùm, videbis postea in 67.quæ.principali,quam de hac re priuatim apponemus.

Si duobus fratribus concedatur emphy. vt maior natu alterius succedat.

31 ¶At illæ Guido.Pap.deci. si de donatione facta in contractu matrimonij primogenito nascituro intelligantur,nihil video,quid illis obstet,quo minùs valeat talis donatio,si interuenerit stipulatio notarij aut patris,vt dicit ipse Guid.quoniã & nascituris filiis potest pater stipulari l.si quis operas,cum gloss.in verbo,posthumos.ff. de ope.liber.cum si.per illum allegatis,& prætereà voluit Bart. in l.quod dicitur,ad fin. versic.sed quæro an pater,& ibi Imo.Alex.Iason,colum.pen.& vlt.per text.in l.Paulus.§.Paulus,le 1.ff.de bonis liber.& idem Barto.in l.item prætor. ff. de suis & legi. & Alberi.in rub.ff.de verbo.oblig.col.j.num.2.Bald.in l.si in personam, colum.vlti. C. de fideicom.& in l.qui se patris,colum.vlt.in vlt.quæst.C.vnde liberi.& in l.2.in 17.

Ad deci. Guid Pap. Nascituris potest stipulari pater aut notarius.

q.C.de iure emphy.Aegid.Bellamer.consi.17.contrahens,post prin.ipse Guid.cons. 54.cùm in facti,in fi.& con.60.ad dubia elicita,in 3.dubio,& consi. 176. pro diffinitione,in 4.dubio,& sing.499.exceptio,versi.filio nascendo.

32 *Vt etiam post mortẽ patris accipiant.*

¶Nec id quidem tantùm procedit(vt id quoque addas Guid.Pap.) vt filio nascituro quid quæratur ex stipulatione patris,in vita ipsius patris,sed etiam post mortẽ eiusdem,vt probatur in l.pater cum filiæ, & ibi Bald. qui id nuncupatim no. ff. de pact. dot.& l.quodcunque.ff.de verbo.oblig.

33 *Donari potest inter viuos post mortẽ donantis,*

¶Quinetiam potest (vt id item addas) titulo donationis inter viuos,ab extraneoq̃ aliquid alteri donari post mortem ipsius donantis.l.j.& seq.C.vt acti.ab hære.& l.hæreditarium.ff.de bonis autho.iudi.poss.& l.nã & si cùm moriat, & ibi Bar.in vlt.op. ff.de condi.indeb.& l.vlt.C.de contra.& commit.stipul.& §. post mortem, Instit.de inutil.stipul.& no.glos.in l.vlt.in verbo,accõmodauerat,in fin.& ibi Doc. C. de pactis,& glos.in d.l.hæreditas,in verbo, te nulla actione. C. de pactis conuen. & glos.j. in l.j.ff.de testa.Oldra.latè consi.114.factum tale est, quædam mulier, & consi.129. ad habendam,post prin.vbi ad hoc multa allegat.Io. And.in addi.Specul.tit.de instr. edi.§.porrò,colum. vlt.versi.fuit etiã alia quæstio.Bar.d.consi.212. Angel.con.179. visis prædictis,colum.j.Panorm.in cap.2.colum.3.de conces.præben. Alex.consi.83. visa,colum.3.versi.& in proposito,lib.2.ipse Guid. Pap. cõsi.23.viso facto,colum.2. versi.item videtur,& iterum consi.31.viso ad plenum,colum.2.& seq.Iason consi.6. exhibentur.col.3.versi.sed istud,libro 3. Steph.Bertran.cons.315.quoniam Andreas, nu.2.lib.& consi.266.etiam si non tantùm,nu.2.& iterum nu.7. & 8.eo.lib.2.& cõsi. 70.Christi,&c.viso,nu.2.lib.3.

34 *Iterum ad deci. Pap.*

¶Quòd si intelligas illas Guid.Pap.deci.(vt ad eas tandem redeamus)vt aliquid relinquatur per modum(vt ita loquar cum nostris)successionis, id est, iure successionis,hæ certè sunt omnino falsæ, ex his quæ iam latè diximus. Et ita scienter distinguit Bar.in d.consi.212.promitto tibi.

35 *Ad Pauli responsum.*

¶Ad Pau.Ca.d.consi.179.lib.1.in quo scribit valere testamentum disponentis,vt in feudo castri præferatur primogenitus,facile est quod respõdeatur.Nam is, vt apertè constat,nõ loquitur de pacto futuræ successionis,sed de testamẽto,in quo potest pater primogenito aut alteri relinquere præcipuũ quippiã, seruata aliis liberis & hæredibus sua legitima. Et cum hoc quoq; expressè tenet cõtra illũ Iacob.à S.Geor.in tract.feud.in verbo, & cum pacto,quod de ipso feudo,&c.col.5.vers.vlteriùs quæro.

36 *Ad id quod de quærendis dictum est.*

¶Quod autem nouissimè pro contraria parte dictum est, in quærendis posse patrẽ filio præiudicare,licet non in quæsitis,nõ procedit in hoc casu, quando liquidò cõprobatum est, non posse patrem filium nasciturum priuare legitima.Nec de futura successione quicquam inter viuos disponere. Ad id autẽ quod diximus posse disponi inter viuos de certis quibusdam bonis etiam per modum quotæ: id non expeditum est,quando multi teneant contrarium,vt etiam ibi diximus.

SEPTIMA QVAESTIO.

1 *An saltem illud pactum possit consuetudine aut statuto confirmari.*

SED quæstionis est,& hæc septimæ locum obtinebit,An saltem posit id pactum de quo quærimus consuetudine,aut statuto cõfirmari,id est,an posint statutum aut consuetudo facere,vt valeat id pactum.Et primo quidem ingressu multis videbitur non esse dubium,quin verè posint,per tex.in d.c.mulier,tit.de fili.nat.ex mat.& in d.cap.filij nati,tit.si de feud.fue.cont.int.do.& ag.vbi Bald.Alua.& Card.notant istiusmodi pacta,de quibus in illis locis,licèt de iure non valeant,ex cõsuetudine tamen admitti & approbari.Et idẽ dicit Bar. in d.l.pactũ, & ibi quoq; idem Bald.in 2. oppo.Saly.col.vlt.versi.quæro primò.Angel. Pau.Ca.col.2.& Corne.col.3.C.de collat.& idem Bar.consi.72.col.2. versi.præterea per statutum.& Bald.in l.de quibus, col.

col.2.versi.item non valet pactum.ff.de legib.& in l.cùm Archimedoram,colum.vlt. versi.sed nunquid per consuetudinem.C.vt in pos.leg.Angel.consi.66.visis,col.vlt. Aluar.in c.mulier,col.2.versi.nota quòd licèt pactum,tit.si de feud.fue.contro.Imol. in l.ille autem,in fi.ff.de hære.instit.Steph.Anfre.d.deci.Tholo.452.Philip.Deci.in d.l.pactum quod dotali,col.1.in 1.no,& latiùs col.2.hinc conclusio supradicta.C.de pactis,& consi.516.quoniam causa,col.2.versi.non obstat quòd Alex.& seq.& cõsil. 578.viso consi.col.3.nu.9.& nouissimè Viglius Phrysius in §.accessit,in verbo libripendæ,in fi.Insti.de testa.ordi.Nec obstat(inquit)Bal.in d.l.cùm Archimedoram, quòd ea pacta videantur esse contra bonos mores,quia istud est ex quadam suspicione,nõ autem ex necessitate legis,per l.2.C.de pactis.

2 ¶Sed aduerte quòd illi tex.quos allegant Doc.vbi suprà,loquuntur in pacto de non succedendo,sicuti etiam expressè loquuntur,& declarãt magna eorum pars,quos citauimus,vt videlicet possit statutũ dare robur huiusmodi pacto de non succedẽdo. Et si id expressè non dicerẽt,sed id tantùm simpliciter,vt pactum de futura successione robur ex statuto aut consuetudine accipiat,per d.tex.deberent tamen intelligi de pacto de non succedendo,de quibus loquuntur text.quos allegant iuxta doctrinã Bar.in l.non solùm.§.si liberationis.ff.de libe.lega.cum si. Nullus autem eorum expressè aut tacitè dicit quòd possit statutum confirmare pactum de succedendo,præter Deci.de quo posteà dicemus,& Bal.in d.l. Archimedoram, vbi nuncupatim loquitur in casu l.pactum.C.de pactis,quæ loquitur de pacto de succedendo. *De eadem re*

3 ¶Sed idem Bald.in huiusmodi pacto contrarium tenuit,vt videlicet nõ possit statuto confirmari,in l.2.col.2.versi.item in pacto,de futura successione.C.quæ sit long. consue.quem sequitur Alex.in addi.eiusdem in d.l.Archimedoram, & in d. l. pactũ, col.2.versi.fallit tamen hæc regula,& ibi quoque Iason,colũ.2. C. de pactis, & idem Alex.in l.vlt.paulò ante fi.eo.tit.& in d.l.pactum,col.j.versi.vtrùm autem sit, & ibi etiam Iason col.2.in 4.limitatione.& Iaco.à S.Geor.post prin.C.de colla.& idem Alex.in l.stipulatio hoc modo concepta,col.3.vers.an autem possit,& ibi etiam Iason col.2.in vlt.no.ff.de verb.oblig.& ipse Iason in l.de quibus,col.17.versi. & an cõsuetudine.ff.de legib.& consi.87.consultus,col.vlt.lib.1.& Philip.Deci.d.consi.225. nũcupatim loquens de pacto apposito in matrimonio,vt primogenitus succedat,& cõsi.236.non parua,col.vlt.& Geor.Nata.in repe.c.quamuis,col.15.versi. ex his regulã habes,de pac.lib.6.& Steph.Bertran.d.consi.29.cùm aliàs scriberem,col.j.lib.1.& cõsi.1.Christi,&c.viso consultationis themate,nu.92.lib.2.& cons.267.si pactum,col. j.lib.3.vbi hanc dicit esse communem,nec ab ea recedendum in iudicando & consulendo,& Iason d.consi.87.col.vlt.lib.1. *De eadẽ re.*

4 ¶Mouetur Alex.quique eum secuti sunt,quoniam,vbi aliquid prohibetur fieri per pactum,ob id quòd sit contra bonos mores,nec per statutum quoque fieri potest, vt not.Bar.in l.omnes populi,in 3.q.princ.& ibi Angel.& alij.ff.de iust.& iur.& idẽ Bar. in l.non impossibile,in fi.ff.de pact.Sed hæc pacta de succedendo ob id prohibentur, quòd sint contra bonos mores, per d.l.stipulatio hoc modo concepta.ff.de verbor. obliga.& l.ex eo. C.de inutil. stipulatio. & diximus in præcedenti quæstio. Igitur per statutum non potest robur accipere. Pactum autem de non succedendo de quo loquuntur iura contraria,& Docto. pro priori parte allegati, vt diximus, non est contra bonos mores,vt not.omnes in d.l. pactum. C.de collat. Alioquin enim non confirmaretur iuramento,per d.c.quamuis,de pac.li.6.quoniam quod contra bonos mores est,iuramento confirmari non potest,cap.non est obligatorium, & ibi Dyn. de regul.iur.lib.6. *De eadem re.*

5 ¶Verùm Philip.Deci.in d.l.pactum quod dotali,col.2.vbi suprà.C.de pactis, sibi in hoc expressim contrarius,contrariam partem tenet. Nam licèt,inquit,text.in d.c.filij,videatur loqui in pacto negatiuo de non succedẽdo,dum ibi dicitur,filios natos ex tali matrimonio non succedere,tamen videtur in se tacitè continere pactũ affir- *De eadem re.*

matiuum de ſuccedendo,pro filiis alterius matrimonij,vt etiã Bal.in eo loco expendit.Et idem dici poteſt de d.c.1.de filiis natis ex mat.ad mor.cõtract.Ad id autẽ quod dictũ eſt,non valere ſtatutũ vbi non valet pactũ,quia eſt contra bonos mores, reſpõderi poſſe,illud intelligi,quando continet turpitudinem,& ita loquitur Bar.in d.l. omnes populi.Secus ſi non agatur de turpitudine,ſed tantùm de prohibitione iuris, quia licèt non valeat pactũ,valet tamen ſtatutum, vt dicit Bart.ibi.Et ita videtur in hoc caſu,quia facultas teſtandi eſt de Iure Ciuili,vt no.Ang.in § 1.in Authẽ.vt factę nouæ conſtit.Et dato ꝙ ſubſtantia teſtamenti eſſet de iure gentium,tamen adiectiones ſunt de Iure Ciuili,vt dicit Bar.in l.interdũ.ff.de condi.indeb.vnde iſta facultas libertatis,quæ in teſtamento requiritur,videtur à Iure Ciuili introducta.l.j.C.de ſacro.eccl.& d.l.ſtipulatio hoc modo cõcepta.ff.de verb.oblig.& d.l.ex eo.C.de inutil. ſtipul.Et ideo per ſtatutũ mutari poteſt.§.vlt.Inſti.de iur.nat.gen.Præterea ad iudicandũ an ſit aliquid contra bonos mores,inſpicitur locus ciuitatis in qua de hoc agitur.l.item apud Labeonẽ,in prin.& in verſi.ſed adiicitur,ibi,nõ videri eſſe contra bonos mores illius loci.ff.de iniuriis,vnde cùm à ſtatuto hoc permittatur, nõ videtur eſſe cõtra bonos mores ciuitatis.Et idem propemodũ dicit ipſe Deci.d.cõſi. 516.

6 *De eadẽ re.*

¶Adde & tu ad Deci.ex Soci.in d.l.pactum quod dotali, de pactis,illam Bart.dec.in d.l.omnes populi,procedere quando ſunt mali mores,qui per legem boni non poſſunt fieri.repugnãte lege naturali aut diuina,cui lex ciuilis aduerſari non poteſt, vt no.in l.vlt.C.ſi cõtra ius vel vti.publi.Secus ſi effici poſſunt boni, remota prohibitione ipſius legis,vt in noſtro caſu,quo lex ipſa id concedit inter milites.d.l.licèt, de pactis,ergo & inter alios quoque cõcedere poteſt.Et ita vt ſubdit Soci.declarat illud Bar.dictum elegantem doc.Fran.de Alber.in addi.Quòd ſi quis obiiciat text.in l.ex facto.in prin.ibi,eſt enim iniquum.ff.de vulg.& pupil.Ex quo no.Pau. Ca.ibi,quòd per priuilegium,vel ſtatutum tolli non poteſt libera teſtandi facultas.Certè in prõptu reſponſio eſt ex Alex.eo.in loco,quòd ibi princeps conceſsiſſe non videtur,non tamen dicitur,quòd non poſsit.Et ego ſemper in ea opi.fui,vt ſtatutum vel conſuetudo id pactum confirmare poſsit:atque ita aliquando cenſui in cauſa magni ponderis huius noſtræ Curiæ,in qua inter multos audiui duos noſtræ Decuriæ Præſides D.Io.De Gouy,& Iacobum Spifamum nunc epiſcopum Niuernienſem laudatiſsimum multas magnáſque reconditioris doctrinæ rationes & argumenta adducere.

Authoris ſententia.

7 *De eadem re*

¶Sed vtrumcũq; ſit verius,illud tamẽ in multis huius regni partibus obſeruamus, vt huiuſmodi pactũ in cõtractu matrimonij factum præſertim inter nobiles teneat, maximè ſi iuramentũ interuenerit,vt retulit Aufrerius in deci.Tholo.deci.452. vbi ita dicit fuiſſe diiudicatum multis arreſtis.& Benedic.in repe.c.Raynutius,in verbo, duas habens filias,nu.197.& multis ſeq.extrà de teſta.vbi multa adducit vt hãc partem tueatur,quæ ſunt illic omnibus obuia.& ita quoque iudicatum fuiſſe in Burdegalenſi parlamento aſſeruit Briandus à Vallea,cùm de hac re ſermo incidiſſet, vt in principio huius quæſtionis recenſuimus.Sed hoc ſemper intelligo reſeruata legitima cæteris liberis,per ea quæ ſuprà diximus iunctis no.per Cardi.in d.c.1.tit.de fili. nat.ex mat.ad morg.qui ita intelligit conſuetudinem de qua tex.ibi loquitur.

OCTAVA QVAESTIO.

1 *An parentes poſſunt huiuſmodi pactum reuocare.*

AT ILLVD dubium,& octauo vertitur,An parentes qui in contractu matrimonij huiuſmodi pactum appoſuerunt,poſteà poterunt id pactum reuocare & filios ad ſuam ſucceſsionẽ æqualiter admittere.Sanè Iac.Aluar. & Card. Alex. in d.c.filij,in fi.tit.ſi de feud.fue.contro.loquentes in caſu illius c.dicunt poſſe cõtrahentes poſtea mutare voluntatem , & per contrarium pactum conuenire,vt ſuccedant filij,quos in ipſo contractu matrimonij à ſua ſucceſsione repulerũt,per no.per gl.1.in §.ſi facta,eo.tit.& in l.ſi pro parte.§.verſum.ff.de in rem verſo.Quod & confirmatur.ꝙ quando alicui quæſitum eſt ius ex meo cõtractu facto cũ alio,poſſum id ius mea pœnitentia reuocare.l.3.& ibi Bart.ff.de ſeruis expor.& l.qui Romæ.§.Flauius,& ibi Bar.& alij.ff.de verb.obli.& l.1.& ibi Bal.C.ſi mãcip.ita fue.alie.cum ſi.

¶Item

2 ¶Item quia huiusmodi pactum est veluti quædam dispositio à coniugibus facta supremi iudicij dispositionem præueniens,& inde naturam mutabilem assumens, per l.si filia.§.Papinianus.ff.fami.hercis.& l.parentibus.C.de inof.testa.& l.vlt.C.de pac. Qua ratione Oldra.consilio 231.incip.vt eius de quo quæritur, post princ. respondit quòd si rex diuisionem fecerit inter filios, eam tenere iurantes, & ita vni regnũ vnum assignet, alteri alterum, potest Rex ipse si velit huiusmodi diuisionem reuocare, & sequitur Bald. in §.item sacramenta, colum.penul.versic. quæ fuit de facto, titu.de pac.iur.fir. *De eadẽ re.*

3 ¶Et hanc partem expresè tenuit Corse.in deci.Tholo.q.453.incip. item fuit quæsitum præsupposito quòd tale pactum.Quo etiam in loco Aufre.in addi.dicit hoc de iure esse verius.Contrarium tamen dicit in Francia obseruari, & in hoc fuisse lata plurima arresta parlamenti,hincque occasione sumpta multas rationes adfert, quibus hæc posterior pars defendi posset, quas subscribere supersedeo, cùm illic obuia sint omnibus,& idem nouissimè tenuit D.Boër.deci. 204.quæritur vtrùm valeat, col.7.versi.& hoc probant,vbi & alios multos citat in aliis tamen casibus loquentes,vt comperies,si tibi vacet illos videre. *De eadẽ re.*

4 ¶Priorem autem sententiam confirmat quod Bal.in hac specie interrogatus respõdit consi.383.quod domina Agatella,lib.2.Quispiam enim alteri donauerat, ea lege vt si donatarius decederet sine liberis,res donata ad alium deueniret.quærebatur an donans posset huiusmodi donationem reuocare in præiudicium illius ad quem bona debebant peruenire post mortem donatarij,si sine liberis decederet. Et respondit posse,per d.l.3.de ser.expor.& l.si pecuniam.§.si seruum.ff.de condit.ob caus. & not. per Bar.in d.§.Flauius.Nam & hæc videtur esse quædam mortis donatio, vel mortis causa capio,quantùm ad posteriorem donatarium,per l.nec fratris. C. de donat. caus.mort.Ideo habet locum pœnitentia.l.non omnis.ff.si cer.pet. & l. Senatus. ff. de dona.cau.mortis,& alia quoque multa circa id dicit quæ tu videre poteris. *De eadem re.*

5 ¶Et si tu hanc partem sequaris quæ mihi iustior esse videtur,eam intellige procedere,nisi alius quispiam futuris cõiugibus aut etiam iam maritatis(nihil enim iam inter vtrunque interest)rem aliquam donauerit ea lege,vt eorum primogenitus in ea tantùm succedat.Nam tunc non esset liberum solis ipsis parentibus alios filios ad eius rei successionem admittere in præiudicium primogeniti,cui id ius quæsitum est ex prouisione & pacto donantis,ar.l.si post mortem.§.vlt.ff.de bo.pos.cont.tab.& c. 1.& ibi per Doc.tit.de succes.feud.& no.per Bal.in auth.si quas ruinas.C.de sacro.eccle.& in l.1.ad fi.C.per quas perso.no.acqui.cum si. *Declaratio præcedẽtium.*

6 ¶Et ita nuncupatim in hac specie respondit Pau.Ca.consil.164.in præsenti causa, col.6.vers.sed nos loquimur,lib.2.Neque enim,ait, alter ex contrahentibus potest legem contractui vel donationi appositam immutare.l.aliud.ff.de soluti. iuncta l.legem.C.de pactis.Et hinc quoque dicit donantem solum sine donatario reuocare nõ posse.Et sequitur Philip.Deci.consi.468.superiori anno,col.peu.versic.& ad confirmationem,& iterum,consi.498.viso casu,col.3.vers.qui similiter incipit, & ad confirmationem.Et vide quæ dicam infrà,in 68.quæsti. *De eadẽ re.*

7 ¶Et idem dicas si vir & vxor principis autoritate maioricatum, siue maioriam quã vocant,constituissent,ita vocant Hispani,præsertim Hispalenses,ius primogenituræ in omnibus aut certis quibusdam suis bonis,vt diximus suprà in 1.quæstio.in fin. Tunc enim nec alter sine altero,nec vterque sine consensu principis reuocare poterunt huiusmodi maioricatum,vt nuncupatim & in hac specie interrogatus respondit Ludo.Bolo.consi.62.Martinus & Maria.in 1.dubio,multis rationibus illic adductis,quas videre poteris.Et ita quoque intelligi potest quod scribit Pau. Ca.d.consil. 164.quo loco citauimus in præced.num. *Quid si principis authoritate vterque maioricatum constituerit.*

NONA

NONA QVAESTIO.

1 *An statutum præferens primogenitum in successione patris trahatur ad successionē matris.*

NONO PRINCIPALITER quæro, an consuetudo vel statutum præferens primogenitum in successione patris, nulla matris mentione facta, trahatur ad ipsius matris successionem, Bald. de hac ipsa re nuncupatim loquens in l. diuturna, in prima lectu. ff. de legib. asseueranter & intrepidè asserit non esse trahendum huiusmodi statutum vel consuetudinem de successione patris tantùm loquentem ad successionem matris. Motus, quia est contra ius commune, ideò non esse extendendam etiam si subsit eadem ratio, per l. si verò. §. de viro. ff. solu. matri. Nisi fortè, inquit, illud in successione feudi disponeret, quia tunc esset præter ius commune, iuxta not. in l. de quibus. ff. eo. de legi. Nec hinc longè abest quod consuluit Philip. Corne. consilio 150. de duabus, colum. 1. libro 2. quòd statutum repellens fœminas à successione patris, non obtinet in successione matris, cuius mentionem non facit. Quódque etiam consuluit Benedic. Cap. consilio 62. punctus Andreas, in quarto dubio, statutum excludens à successione fratris non extendi ad successionem sororis.

2 *Statutum excludens matrem à successione filij non excludit à successione filiæ.*

¶Et quod ante hos è diuerso voluit Archi. in c. si quis suadente, colum. 3. 17. q. 4. statutum excludens matrem à successione filij, non excludere à successione filiæ. quod & voluit Alberi. in l. 1. num. 4. ff. de verbor. signifi. Imo. in l. si ita sit scriptum filiabus. ff. de lega. 2. Domi. in c. generali, colum. 4. versi. & per hoc infertur, libr. 6. & Alexan. consilio 234. puto, colum. j. lib. 6. & consilio 45. habita pro viribus, colum. 2. vers. secundo principaliter, libro 7. vbi id dicit not. & Georg. Nata. qui hoc singul. dicit in tract. de statutis excludentibus fœminas à successione in 9. q. 3. q. princip.

3 ¶Contrarium in hoc nostro casu, vt scilicet statutum loquens de successione patris, ad matris successionem trahatur, tenuit Bal. sibi contrarius loquẽs tamen sub dubio fortè, in c. 1. tit. de succes. feud. nã hæc consuetudo, inquit, est præter ius cõmune, & illũ ita refert & sequitur Math. Afflic. ibi, col. 1. vers. sed quæro quid si dicat, vbi id monet menti tenendum. Et idem in simili voluit ipse Bal. in l. de quibus. ff. de legi. quòd scilicet consuetudo vt filij succedant patri in feudo, habeat etiam locum in successione matris. quia ratio diuersitatis reddi non potest. Et ita quoque illum citat & sequitur ipse Matth. vbi suprà, versi. quartò fallit. Verumtamen illa dicta non reperi in meo codice Bal. & vix credo illum ita dixisse in primo illo dicto, cùm nemo neget hanc consuetudinem esse contra ius commune, vt latè diximus suprà in 4. quæst. At tu hìc vide quæ nos latissimè tractauimus de conceptione fœminę in masculo, in nostro tracta. Retractuum tit. 1. glo. 9. in verbo, *ou lignagier.* nu. 177. vsque ad num. 244. ex quibus facilè intelliges, quid hìc dicendum sit.

DECIMA QVAESTIO.

1 *An statutum præferens primogenitum cõprehendat primogenitam.*

DECIMO QVAERO, an consuetudo præferens primogenitum in successionibus, comprehendat primogenitam filiam. Ad quã rem multa faciunt quę diximus in præcedenti quæstione, sed & alia sunt huc priuatim pertinentia. Nã primùm illud sciendũ est, an filiæ sint capaces regni, ducatus, comitatus, & aliorum id genus in quibus potissimùm primogenitura locum obtinet. Nam si in iis non succedant, frustra quæritur an appellatione primogeniti contineatur filia. Cùm masculinũ nunquam concipiat fœmininum in iis quæ nõ possunt adaptari, siue non conueniunt fœminis, per l. vlt. ff. de tutel. coniuncta l. fœminæ. ff. de reg. iur. & voluit Bar. in l. j. & ibi Alex. ff. de verb. signi. & l. si quis in tantam. C. vnde vi. & Bal. in l. seruus. C. cõ. de succes. cum aliis multis concord. à me collectis in d. tract. Retractuũ vbi suprà, in fi. præcedentis quæstionis. Præsertim verò nu. 195. & hæc certè, vbi intelliges & hoc quoque procedere, etiam si statutum esset, vt masculinum conciperet fœmininum.

2 ¶Igitur vt rem hãc primo loco differamus, Multis id videbitur carere omni scrupulo, cùm

lo, cùm tex. habeamus probantem in huiusmodi dignitatibus regalibus fœminas succedere, eásque sicuti & viros moderari & gubernare, videlicet c. significauit. in prin. de rescript. multósque alios mentionem facientes reginarum, & comitissarum, vt cum nostris loquar, videlicet in cap. dilecti, de arbit. & in c. dilecto, de testib. & in c. vltim. de concess. præben. & in cap. peruenit, de censib. in superscrip. & in cap. ex parte, le 4. vbi fit mentio de regina Anglorum, & in cap. seq. in superscript. de verborum signifi. & in c. cùm deuotissimam, in superscript. & in c. seq. duodecima, quæst. 2. & in c. si quis. 14. quæst. 4.

Fœminas succedere in dignitatibus regalibus.

3 ¶ Et videmus abusque multis temporibus fœminas successisse in multis regnis, vt de regno Nauarræ attestantur Pet. Iac. tit. de cau. ex qui. vasal. Et in regno Apuliæ, Bal. in l. cùm prætor. ff. de iudi. & in l. quoties. C. de suis & legit. & in §. hoc quoque, columna 4. titu. de success. feud. vbi dicit regnasse Ioannam reginam, & quidem adeò prudenter, vt non sederit in cathedra regali similis ei gratia & virtutibus. Et in regno Hierusalem & Siciliæ, Bart. in l. j. colum. 2. vers. item mulieribus. C. de muli. & in quo loco, lib. 10. Et ita quidem in regnò Siciliæ, vt etiam masculus ei non obsit, quò minus succedat, vt retulit And. Iser. in cap. 1. tit. de his qui sibi & hæred. suis, & in cap. 1. §. & quia vidimus, titu. qui feud. da. pos. Sed longè ante hæc tempora legimus Amalasintam Theodorici filiam patri successisse in regno Neapolitano, quod & inter cæteros scripsit Pandolphus Collenutius in historia Neapolitana lib. 2. quod accepisse videtur a Procopio.

Fœminas in regnis successisse.

4 ¶ Et vt de antiquioribus loquar, legimus in sacris literis de regina Austri, quæ audita fama Salomonis, ab extremis finibus terræ Hierusalem venit vt illum inuiseret, vt scribitur 3. Regum 10. & 2. Paralipom. 9. & Matth. duodecimo, & Lucæ vndecimo, & repetitur in Decretis Canonicis in cap. vereor, octaua quæst. j De Candace quoque regina Aethiopum Act. 8. cap. quem locum enarrans Beda, vir humanarum literarum non ignarus, scribit moris fuisse illi nationi semper fœminis regi, eásque Candaces appellare. quod & ante illum retulit Eusebius in Historia Ecclesiastica lib. 2. cap. primo: ante vtrunque Plinius libro 6. cap. vigesimonono ad calcem. & ante hunc Candaces reginæ Aethiopum meminit Strabo lib. 17. vbi eam dicit fuisse suis temporibus. Sed & ipse Plinius illo eodem libro sexto, cap. 30. scribit Sebritas sub regina esse, quod & ante eum scripsit Strabo statim post initium lib. 17. Vt interim omittam apud Assyrios Semiramim, apud Massagetas Thomirim, apud Aegyptios Cleopatrã, aliásque propè infinitas alibi regnasse. Ex quo & illud ipsius Cleopatræ apud Lucanum lib. 10.

Et Austri.

Et Aethiopia. Candacem.

—Non vrbes prima tenebo
Fœmina Niliacas, nullo discrimine sexus
Reginam scit ferre Pharos.

Pharos enim primò non erat in Pelago, quæ postea Aegypto cohæsit, vt scribit Strabo libr. 12. Cæterum Diodorus Siculus lib. 2. Bibliotheces c. 1. non multo post princ. tradit apud Priscos illos Aegyptios quinque mulieres regnasse. Sed & lib. 3. memorat Tarinam Sacarum Reginam.

5 ¶ Quódque scribit Plinius lib. 6. c. 20. gentem Pandeam solam Indorum regnatam fœminis. Vnam enim Herculi huiusmodi sexus genitam fuisse, ob idque gratiorem regno donatam præcipuo. Cuius rei quoque mentionem facit Solinus in Collectaneis cap. 65 Pandea, inquit, gens à fœminis regitur, cui reginam primam assignant Herculis filiam. Sed & nonnihil meminit Diodorus lib. 3. Bibliothecæ: & Arrianus ille Historicus, idémque, vt quidam existimant, Iurisconsultus lib. 8. gestorum Alexandri, qui & ipse tradit lib. 1. apud Cariæ populos consuetudinem esse ab vsque Semiramide profectam, qua non masculis tantùm, sed & fœminis quoque regnare liceat. Nam & ipse Diodorus lib. 17. quo & eiusdẽ Alexandri historiã describit, tradit eundẽ Adã quampiã fœminã regno Cariæ pręfecisse, quę in eo regno succedere deberet. Cæterùm Polyænus li. Stratagematũ 8. meminit Artemisię Cariæ reginæ. Sed & idem

Indorum qui Pandem incolunt.

& idem illo 3. scribit Reginam Cæli filiam post obitum patris communi populorũ fratrúmque consensu regnum Athlantiadum adhuc virginem cepisse.

6 ¶ Claudianus quoque libro 1. in Eutropium cecinit plurima esse regna quibus fœminæ imperant,

Medorum Sabæorum.

—Medis, leuibúsque Sabæis
Imperat hic sexus, reginarúmque sub armis
Barbariæ pars magna iacet.

Et quod de Medis dicit Claudianus, fulcit quod scribit Iustinus, lib. 1. Harpagũ qui mandatum ab Astyage Medorum Rege acceperat, de occidẽdo eo infante qui posteà Cyrus dictus est, veritum si ad filiam Astyagis, cuius is infans erat, mortuo Rege venisset imperium, quoniam nullum Astyages virilis sexus genuerat, ne illa necati infantis vltionem à se exigeret. ideò puerum pastori exponẽdum tradidisse. Ex quo palàm colligere potes, apud Medos fœminas regnasse, cùm masculi ex Rege deerãt. Sed & apud Illyrios vel testimonio Plinij qui libro 34. c. 6. mentionem facit Tericæ eorum reginæ quæ P. Iunium & T. Coruncanũ interfecit. Et apud Sitones, qui iuxta Sueuos & Germanos sunt, vetusto more non vir sed fœmina regnabat, vt tradũt Cornelius Tacitus & Strabo. Parthi quoque Erato fœminam in reginam sibi delegerunt apud eundem Tacitum, statim post prin. lib. 2.

Illyriorum. Sitonum. Parthorum.

7 ¶ Apud Latinos item fœminas regnasse si masculi deerant, indicio est illud Virgilianum lib. 7. Aeneïdos,

Latinorum.

Filius huic fato diuûm, prolésque virilis
Nulla fuit, primáque oriens erepta iuuenta est.
Sola domum, & tantas seruabat filia sedes.

Britãnorum.

Britannos etiam illos priscos id obseruasse auctor est Cornelius Tacitus in vita Iulij Agricolæ. Cuius hæc verba sunt loquentis de Britannis, His atque talibus inuicẽ instructi Voadica generis Regij fœmina duce (neque enim sexum in imperiis discernunt) sumpsêre vniuersi bellum. In Asia quoque olim regnasse fœminas tradit Curtius lib. 9. in Bohemia item & Vngaria Aeneas prodidit in descriptione Asiæ c. 20. & Albertus Krantzius Vuandalicarum rerum lib. 1. c. 17. Helenæ quoque Adiabenorum reginæ meminit Iosephus lib. 20. Antiquitatum, c. 2. Et Eusebius Cæsariensis Historiæ Ecclesiasticæ libr. 2. c. 12. Et Mauuiæ Saracenorum reginæ idem Eusebius lib. Historiæ Ecclesiasticæ 11. c. 6. Strabo libr. 16. tradit eos qui habitant Tenesim, imperio fœminæ parere.

Asiæ. Bohemiæ. Vngariæ. Adiabenorum. Saracenorũ. Tenesiorum.

8 ¶ Idcircò, vt hanc partem concludamus, Pe. An. con 339. pro maiori intelligẽtia, minimè dubitat, quin fœmina in regno succedat, etiã exclusis masculis remotioris gradus, idque dicit obseruari in regnis Arragoniç, Hierusalem, Siciliæ, Vngariç. Verùm Imo. & post eum Domi. & Philip. Fran. in c. grandi, de supple. negli. præla. lib. 6. in his distinguit: aut enim eæ dignitates sunt feudales, & non succedunt in eis fœminç, nisi aliud inducat feudi conuentio, regni consuetudo, aut priuilegium, per c. 1. §. hoc autem notandum, tit. qui feud. dar. poss. Aut non sunt feudales, & tunc quoque de iure non succedunt fœminæ, nisi etiam aliud habeat consuetudo aut priuilegium. Et ita voluit in vtroq; casu nunquam succedere fœminas, nisi ex consuetudine, priuilegio, aut conuentione. quod & ante illos voluit Vincen. in d. c. significauit de rescrip.

Arragoniæ. Distinctio feudaliũ, & non feudalium.

9 ¶ Atqui Hosti. Ioan. And. Bald. Anto. Panorm. & plerique omnes ibi, id tantùm concedunt, cùm huiusmodi dignitates sunt feudales, vt videlicet tunc non succedant fœminæ, nisi in casibus in quibus aliàs in feudis succedunt. Quòd si non sunt feudales, censent in illis fœminas succedere. Quod intelligit Bald. masculis non extãtibus instar feudorum fœmineorum, quæ videlicet conceduntur vasallo suísque hæredibus masculis & fœminis, per cap. primum, tit. de eo qui sibi & suis hæred. Cui etiam dicit consentire rationem naturalem, quia officia virilis sunt animi. l. cuius bonis. ff. de cur. furi. Neque enim consilium reperitur apud fœminam.

Ad idem.

¶ Hæc

Alia distinctio.

10 ¶Hæc fermè Bald.cum quo ferè conueniens Panor.in d.c.dilecti,col.3.de arbit. hanc rem paulò latiùs tractat. Nam,aut res (inquit) est feudalis,& tunc fœmina non succedit,etiam masculis non extantibus,nisi in concessione feudi dictũ fuerit,quòd etiam fœmina possit succedere : quo etiam casu debet intelligi propter naturam feudi ordine,vt admittatur fœmina masculis non extantibus,per tex. in c.1.tit.de success.feu. At si feudum est fœmineum,tunc etiam succedit fœmina masculis non extantibus, licèt in concessione non fuerit expressè dictum quòd fœmina succederet,per c.1.tit.de benef.fœmi. Aut res non est feudalis,& tunc si est dignitas,puta regnũ,ducatus,comitatus,vel aliud simile,tunc ex cõmuni consuetudine iure approbata succedunt tantùm masculi,& ex iis quidem solus primogenitus:& eo decedente sine filiis,secundogenitus,per no.in c.licèt,de voto. Masculis autem non extantibus,succedit quoque fœmina,per d.c.significauit. Si verò non sit dignitas,& tunc cessante consuetudine masculus & fœmina pariter succedunt vti in cæteris bonis, cùm de iure nulla sit in successionibus differentia maris & fœminæ,per l.maximum vitium.C.de lib.præteri.

De eadẽ re.

11 ¶Verùm Mart.Laud.in d.tract.de primoge.col.5.vers.quæro nunquid fœmina,dum vult tractare hanc nostram principalem quæst. An videlicet fœmina succedat in iure primogenituræ, allegat Panor. in d.c. dilecti, tanquam de ea ipsa quæstione disserentem,eúmque repræhendit quasi dixerit fœminam succedere in iure primogenituræ non extantibus masculis. Cuius rei nullam omnino facit mentionem,sed id tantùm scripsit quod suprà retulimus. Quibus autem rationibus moueatur Mart. dicam statim in nostra principali quæstione.

Mulier in dignitatibus succedit ex consuetudine.

12 ¶Illud tantùm dixerim, vt huic rei finem faciam, omnes in hoc conuenire, vt possit fœmina in istis dignitatibus succedere ex consuetudine. Ita enim volunt omnes in d. c.significauit,inter quos Vincen.loquitur de cõsuetudine Gallicana, & Bal.cõs.275. incip.quod pro regula,col.2.vers.sed quæritur vtrùm consuetudo,lib.2. vbi etiam loquitur de consuetudine Gallicana,& Philip.Dec.cõs. 85. cuius superscriptio incipit, de gradibus,col.pen. Et Iac.à S.Geor.in l.cùm antiquioribus,col.vlt. vers.an autem filia.C.de iure delib.vbi nuncupatim loquitur de iure primogenituræ.

Natura non dedit imperare fœminis.

13 ¶Ex quibus planè constat & mulieres nonnunquam in regnis succedere, licèt ex Græco versiculo,

γυναικὶ δ' ἄρχειν οὐ δίδωσιν ἡ φύσις. Id est,

Natura non dedit imperare fœminis.

Prouerbium.

Ex quo & ortum est prouerbium cùm alicui negotium aliquod committitur cui penitus est ineptus, *γυνὴ στρατηγεῖ, καὶ γυνὴ στρατεύεται.* id est, Mulier imperat, & mulier militat. Propterèaque apud multos populos fœminæ ad regni successionem non admittebantur. Scribit enim Plutarchus, quod cùm Polydectes frater Lycurgi natu maior, ob id Lacedęmoniorum Rex, mortem obiisset: regnauit Lycurgus tantisper dum ignorabatur vxorem fratris prægnantem esse. Sed de hac re certior factus, regnũ declarauit pueri esse, si mas foret. Enixa autem vxore puerum cui nomen Charilaüs fuit, ei regnum cessit. Ex quo illud facile declaratur apud Spartanos fœminas non regnasse. Sed nec etiam apud Indos, ex eo liquet quod suprà diximus ex Plinio, gentem Pandæ solam Indorum regnatam fœminis. Qui mos quoque & in regno Franciæ seruatur, & id quidem ex rationabili consuetudine, vt dicit Bal.in l.j. ff.de Senat. vbi eo nomine accusat Regem Anglorum, quòd titulo fœminæ ius in eo regno sibi arroget. In eámque rem habemus legem Salicam in tit.de alod. nè videlicet fœminæ Francorum regnum hæreditarium nanciscantur.

Apud Lacedemonios fœminæ non succedunt in regno.

Nec apud Indos.

Nec apud Gallos.

14 ¶Sed & Lucas Pen.in l.pe.C.de profes.& medic.lib.10.multa in eam sententiam affert, vt videlicet mulieri regnare non cõueniat & inter cætera duos versus inelegantes quidem illos, sed lepidos & ridiculos,

Regna regunt vulua, clamat gens tota simúlue,
Destructio regni à muliere regi.

Versus ridiculi.

Vel vt ab aliis pronuntiatum audiuimus,

Nam turpe est Regi de muliere regi.

At Pandolphus Collenutius lib.5.Historiæ Neapolitanæ ita hos versus adscripsit,

Regna regunt vulua, gens tota clamat simul, oh veh,

Interitus regni est à muliere regi.

Quos ita in sermonem Italicum traduxit,

Se vulua regge, oime, gridan le lingue,

Il feminil gouerno il regno estingue.

Hercules cur Amazones deleuit.

Diodorus Siculus lib. Bibliothecæ 4. tradit ab Hercule Amazones fuisse deletas, indignam rem existimante, cùm pro communi salute hominum pugnaret, quibusdam gentibus fœminas imperare. Est autem Euripidis sententia,

Domus columnæ, liberi sunt masculi.

Quam citat & probat Artemidorus Daldianus lib. 2. de Somniorum interpretatione, cap. 10.

15 *Accedit ad principalem quæstionem. Statutum loquens de primogenito non intelligitur de fœmina.*

¶Nunc autem tempus vt accedamus ad nostram principalem quæstionem. An videlicet filia primogenita succedat in iure primogenituræ ex statuto vel cõsuetudine huiusmodi ius primogenito deferente. Marti. Laud. vbi suprà, concludit simpliciter, quòd non, nisi id statuto vel consuetudine exprimatur. Rationem adducit, quę tantũ dignitates respicit, quia de iure, inquit, fœmina non succedit in regno, vt dicit velle glo. & Archi. in d.c. cum deuotissimam. 12. q. 2. vbi tamen hoc non dicunt, sed id tantùm, quòd fœmina non potest iudicare, nisi ex consuetudine, vel dignitate, cui annexa est iurisdictio, de quo nos alibi latissimè diximus in consuet. Picta. lib. j. §. j. Adfert & Marti. vt ad eum redeamus aliam rationem, quia officia publica sunt fœminis interdicta. l. fœminæ. ff. de reg. iur. sed esse Reginam, Ducissam, cum omni regali iurisdictione, est habere officium publicum, per l. j. §. ius publicum. ff. de iust. & iur. Ergo, inquit, fœmina non succedit in regno, neque in ducatu, hæc ille. Et idem voluit Iac. à S. Geor. in l. cum antiquioribus, col. pen. vers. an autem filia. C. de iure delib.

16 *De eadẽ re.*

¶Sed Bal. hanc rem generaliùs absoluens, in l. in multis, in princi. ff. de stat. ho. & rursum in l. omnes populi, col. 7. vers. 3. quæro quæ sunt illa, & c. ibi item si statutum dicit quòd primogenitus. ff. de iust. & iur. dicit quòd consuetudo loquens de primogenito, non trahitur ad primogenitam: addit rationem in postremo loco, quia huiusmodi consuetudo est odiosa & irrationabilis, & in odiosis non fit conceptio personarum. l. j. §. quarum. ff. de ven. in pos. mit. allegare voluit §. sed & si incertum sit, vers. quare, vbi exhæredatio filij masculini, non compræhendit filiam, quia in odiosis, vt dicit ibi glo. masculinum non concipit fœmininum. Illam autem Bal. decisionẽ nuncupatim secutus est Pet. An. in repe. c. j. in 14. quęst. princip. vers. circa primum, vtrùm scilicet extendatur, extrà de consti. Rom. cons. 98. quo ad id, de quo primò quæritur, col. 2. & Fulg. cons. 203. visis. & Bal. de Bar. inter cons. Philip. Cor. cons. 11. stantibus dictis statutis, col. j. lib. j. & ipse Corne. cons. 335. primum consultationis articulum, col. 2. vers. in materia autem differenti, & iterum col. 4. versic. ad id optimè facit, eo. lib. j. & iterum cons. 94. circa primum dubium, col. j. lib. 2. & cons. 224. non sequendo ordinem, col. 4. vers. sed interpretatio, eo. lib. 2. & Franc. Aret. cons. 164. diligenter & maturè, colum. 3. vers. confirmatur ista conclusio. & Maria. cons. 30. quamuis ex iis, col. 8. vers. nec obstat quod allegat, & eius filius Bartol. Soci. cons. 252. visis instrumentis, col. 4. vers. septimò ad idem, & Ludo. Gozad. cons. 43. videtur, colum. j. Paul. Paris. cons. 72. ad veram, nume. 168. & multis seq. lib. 4. Et faciunt quæ diximus in præcedenti quæstione.

17 *Apud Hebræos primogenitura maribus tantũ conueniebat.*

¶Hanc Bald. & sequacium sententiam adiuuat, quod ex legibus atque institutis Hebræorum, ex quibus primum iuris primogenituræ vestigium ortum esse satis cõstat, primogenitura ipsa masculis tantùm conueniebat, non etiam fœminis. Quod hinc probatur, quòd licèt Exodi 13. scriptum sit generaliter, & nulla sexus differentia, Sanctifica mihi omne primogenitum, quod aperit vuluam in filiis Israël, tam de hominibus

bus quàm de iumentis. Mea enim sunt omnia. Et Leuitici vlt. c. Primogenita quæ ad Deum pertinent, nemo sanctificare poterit & vouere. Et Numeri 3. Ego tuli Leuitas à filiis Israël pro omni primogenito, qui aperit vuluam in filiis Israël, eruntque Leuitæ mei. Meum enim est omne primogenitum. Ex quo percussi primogenitos in terra Aegypti, sanctificaui mihi quicquid primum nascitur in Israël. Et idem fermè scribitur eiusdem lib. cap. 8. Sed & cap. 18. Quicquid primùm erumpet è vulua cunctæ carnis, quam offerunt Domino, siue ex hominibus, siue de pecoribus fuerit, tui iuris erunt. Et in aliis quoque locis. Ex quibus potuisset videri non solùm primogenita masculini sexus, sed & fœminini quoque compræhendi. Tamen ex aliis locis apertè declaratur de maribus tantùm intelligi, cùm scribitur Exodi illo ipso cap. 13. quibusdam interiectis, Immola Domino omne quod aperit vuluam masculini sexus. Et paulò antè scriptum est, Quicquid habueris masculini sexus, consecrabis Domino. Et eiusdem lib. cap. 34. Omne quod aperit vuluam generis masculini, meum erit. Et Deuter. 15. De primogenitis quæ nascuntur in armentis & ouibus tuis, quicquid est sexus masculini, sanctificabis Domino tuo. Et Lucæ 2. Omne masculum adaperiens vuluam, sanctum Domino vocabitur. Propterea Bald. in l. cùm antiquioribus, col. 6. vers. & primò præmitto. C. de iure deliber. post multa quæ dicit super diffinitione primogeniti, illud postremo loco adiicit, primogenitum propriè dici masculinum, quod primò aperit vuluam.

18 ¶ Est igitur firma constánsque sententia, quòd statutum vel consuetudo præferens primogenitum in successione, non intelligitur in fœmina. Quod tamen intelligendum est, si extat masculus, vt videlicet illi etiam postremò genito non præferatur filia primogenita, sed qui ex masculis primò natus est, præferetur & fœminis primò natis, & cæteris masculis, vt declarat Iaco. Are. in l. Lucius. §. quæsitum. ff. de leg. 3. cùm dicit, quòd si in contractu matrimonij quis donauerit primogenito nascituro ex suo matrimonio quicquam præcipuum, ex eóque matrimonio nascatur prima filia, deinde & filij, non accipiet filia vi huiusmodi donationis siue pacti illud præcipuum, sed masculus primò natus. Sequitur & multis comprobat Guido Papæ, deci. 506. in contractu matrimonij.

Quid si non extet masculi.

19 ¶ At si nullus masculus extat, sed sunt tantùm fœminæ, primogenita ex illis regnum aut successionem obtinebit, quia succedit in naturali dignitate, licèt non in officiali autoritate, vt voluit Bal. in d. l. in multis, in prin. ff. de stat. homi. quem sequitur Rom. d. cons. 98. in 2. dubio. & Ioan. Lup. in repeti. rubr. de dona. inter vir. & vxo. char. 44. vers. lex etiam regni. & Philip. Decius in l. fœminæ, quæ est secunda, in 4. quæst. ff. de regu. iur. & Benedic. in repe. c. Raynutius, in verbo, in eodem testamento relinquens, lib. j. num. 173. de testa.

De eadem re.

20 ¶ Et idem videtur voluisse ipse Bald. in c. j. §. & quia vidimus, col. vlti. titu. de his qui feud. dar. pos. dum dicit quòd si actum est in feudi concessione, quòd deficiẽtibus masculis succedat vna fœmina: certè deficientibus masculis, si primogenita succedit in alia hæreditate, succedit & in hoc feudo cæteris exclusis: alias forte dirimetur, aut quod iustius est, domini erit electio, ad quam fœminarum feudum ipsum deuoluetur, per iura quæ allegat. Sequitur Marti. Lauden. ibi, in fin. Alua. in c. j. col. pen. versic. quæro quid si inuestitura, tit. de eo qui sibi & hære. suis. & Iac. à S. Geor. in tract. feud. in verbo, & fœminis. col. 3. vers. sed iuxta prædicta dubitatur. Et Franc. Curt. iunior in tracta. feudorum, in 2. parte, char. 3. vers. 18. vbi tamen de ea re ita scribit, tanquam non sentiat Bald. quod suprà diximus de primogenitura. Innuit igitur Bald. subobscurè, quòd ex statuto præferente primogenitum succedat primogenita filia, deficientibus masculis. Et idem quoque Bald. consil. 275. quod pro regula, lib. 2. cùm in multis locis, tum colum. 4. versic. supposita autem consuetudine. Et huc pertinet quod à Valerio Maximo scriptum est, lib. 2. c. j. quo loco loquitur de Massiliensium cicuta, fœminam Cæam summæ dignitatis moribundam distribuisse duabus suis filiabus patrimonium, filiæ autem maiori sacra domestica tradidisse.

De eadem re.

21 *Declaratio. Quid si primogenitus reliquerit filiã & fratres.*

¶Declara autem huiusmodi limitationem, vt intelligatur, succedere fœminam primogenitam, cùm deest masculus ex eo qui postremò successit aliis exclusis. Nam & si esset ex aliis iam exclusis per inclusionem illius, certè sola istius inclusi filia ius primogeniture obtinebit, exclusis illis masculis. Verbi gratia, Cùm duo essent filij, primogenitus solus successit, excluso secundogenito. deinde ipse primogenitus moritur relicta vna tantum filia. certè ea succedit excluso etiam patruo secundogenito. Nam quandiu superest aliquis siue masculus siue fœmina, ex linea ad quam hæreditas semel peruenit, alia linea postposita, non sit transitus ad istam lineam iam exclusam. ita voluit in specie And. Iser. in c. j. tit. de eo qui sibi & suis hæred. per tex. in c. j. tit. de nat. suc. feud. & sequitur Card. Alex. in c. j. col. 10. vers. 15. hoc probatur, tit. de feud. march. & idem quoque tenet Pet. à Bel. Perti. in l. pater. §. quindecim. ff. de lega. 3. & de hoc dicam alibi latiùs.

22 *De eadem re.*

¶Verùm istud non adeò arctè concluserunt Iac. Ra. & Cy. in authen. post fratres. C. de legi. hære. Nam si, inquiunt, Rex aut Baro habeat nepotem ex filia præmortua, habeat & fratrem, frater ipse admittitur excluso nepote ex filia, quia tunc nepos venit ex persona matris, quæ non succedebat. At si nullus extet frater, sed alij masculi vlteriores, admittitur nepos ex filia illis exclusis: quia tunc non consideratur persona illius à qua descendit, nec persona illorum à quibus illi masculi descenderunt, vt patet per text. ibi, & in authen. præcedenti. Nam vlteriores post fratres & filios illorum, vt ibi dicitur, succedunt in capita. Ex quo facilè declaratur, quòd illorum persona tantùm, non etiam eorum à quibus processerunt, consideratur. Fratres autem & filij eorum in stirpes succedũt. Ex quo etiam colligitur, quòd eorum tantùm persona à quibus orti sunt, consideratur. Et sic vides, lector amantissime, quòd ex sententia Iaco. Ray. & Cy. filia excluditur à fratre, cùm & nepos ex ea excludatur, propter id tãtùm quod est ex fœmina. & ita in hoc non illis conuenit cum ea, quam diximus, declaratione. in cæteris autem satis conuenit.

23 *De eadẽ re.*

¶Sed tamen antequam hinc abeamus, paulùm siste gradum, lector, & attende an ista limitatio cum sua declaratione sit vera, quia siue extent masculi, siue non extẽt, semper procedit & habet locum ratio, qua innixi ij, quos suprà citauimus, dicunt consuetudinem præferentem primogenitum in successionibus, non habere locum in filia primogenita: quoniam videlicet ea consuetudo sit odiosa, & contra ius commune, quòd nulla ætatis ratione habita æquales facit liberos. proptereáque non extendenda de masculo ad fœminam, per d. l. j. §. sed & si incertum. ff. de ven. in pos. mit. & no. in d. l. j. ff. de verb. signifi. Qua etiam ratione motus Raph. Fulgo. cons. 75. ex facto proponitur, colum. 3. versicu. sed certè illud sing. consuluit, quòd statutum prohibens filiumfami. contrahere sine consensu patris, non habet locum in filiafa. cùm sit correctorium iuris communis, proptereáque non extendendum contra ipsum ius commune de masculo ad fœminam, per not. in d. l. j. Sed & similiter in isto casu non extantibus masculis, si ex multis filiabus primogenita cæteras excluderet, vi statuti loquentis solùm de primogenito: certè tale statutum correctorium iuris communis, quod vt iam diximus, æquales facit liberos, extenderetur de masculo ad fœminam, contra ius ipsum commune.

24 *De eadem re.*

¶Et in specie huius nostræ quæst. primogenitam non compræhendi etiam deficientibus masculis, ne in id autoritate deficiamur, expressè tenuit D. Cirier. in tracta. primogenituræ, lib. j. quæst. 20. col. 2. vers. certè credo. & iterum lib. 2. in 12. art. tit. 1. consuet. Paris. & D. Molen. in d. §. 12. in j. quæst. & Paulus Parisi. consi. 72. ad veram resolutionem, col. 8. nu. 78. & iterum col. 11. nu. 10. lib. 4. vbi expressè repræhendit Bal. in d. l. in multis, dicens illius sententiam eo tex. non probari, vt & allegat in priore loco Cirier. & alibi sæpe in eo con. quod tibi memorandum censuimus, quia admodum id rarum est Italis, vt Gallos citent.

25 *De eadẽ re.*

¶Idcirco multùm dubito de hac limitatione, quæ tamen hauddubiè procederet, si consue

cõsuetudo ita fuerit interpretata, vt primogenita non extãtibus masculis obtineat ius primogenituræ. valeret enim talis consuetudo, vt sentiunt, quos supra citauimus, & expresse voluit Bal.d.cons.272. quod pro regula, vbi dicit vnum multùm notandum, quòd talis consuetudo intelligitur de masculis eiusdem gradus: quod si sint remotioris gradus, certè primogenita illos excludet vi talis cõsuetudinis, limitans per hoc quod scribitur in c.j.tit.de eo qui sibi & suis hæred. quod dictum pro sing. reassumit Fran.Cur.iunior in tract.feudorum, in 2.parte, in 15.limit.1.quæst. vbi tamen errore impressorum, vt reor, magis, quàm suo allegat Bal.cons.143.

Quid si fœmina acceperit possessionem primogenituræ & post nascitur primogenitus.

26 ¶Sunt qui hinc occasione sumpta, quod dictum est fœminas tum demum ius primogenituræ obtinere, cùm desunt masculi, quærunt quid dicendum, cùm fœmina accepit possessionem eorum, quæ iure primogenituræ competũt, & postea apparuit posthumus, an is repellet fœminam, quæ semel possessionem accepit: an vero ea perpetuò illam obtinebit. allegántque in eam rem rationes & argumenta Docto. in d.c.j.tit. de eo qui sibi, & suis hæred. in non absimili quæstione. illic enim dicitur quòd masculus descendens etiam per filiam, ex eo qui primùm fuit de feudo inuestitus, repellit fœminam etiam proximiorem. Quid igitur (inquiunt) si vasallus fuit inuestitus pro se & hæredibus suis masculis & fœminis, posteà decedit relictis duabus filiis, ad quas æqualiter feudum peruenit, cùm nullus sit masculus. Deinde altera ex iis decedit relicto filio suo, an iste filius repellet materterã à successione partis feudi, iam sibi à morte patris quæsitæ. In quo glo. & post eam Andr.Iser. Mart.Laud. & Card.Alex. tenent pro nepote. At contrà tenent Iaco. Bel. Bald. Nicol. Neapol. & Alua. quos sequitur Francis.Curt.Iunior in tracta.feudorum, in secunda parte, char.5.versic.28. Et multas hinc & inde rationes adferunt, quas omitto, nihil huic loco profuturas. Nempe hic casus longè diuersus est, in quo constat nihil iuris fuisse quæsitum filiæ propter natiuitatem posthumi, qui tempore mortis patris habetur pro iam nato, vt videlicet æquè succedat, ac si natus esset, dum pater moritur, per l. qui in vtero. ff. de statu hominum, cum simil.

Quid si fœmina ab initio primogenituram constituerit.

27 ¶Posset autem principalis illa conclusio quæ abigit fœminam à iure primogenituræ aliter limitari, nisi ipsa primogenitura, aut, vt alij vocant, maioria, siue maioriatus, siue item maioricatus fuisset primùm à fœmina institutus: neque enim fœmina fœminam repulisse censeretur ab eo iure, vt etiam si vtatur verbis masculini sexus, aut quæ ad masculos referri soleant, præsertim ipsis masculis deficiẽtibus, vt pulchrè per Pet. Ancha.cons.339. pro maiori, col.4. vers. tertiò quòd proles. Soci. in l. Gallus. §. nunc. de lege, col. vlt. vers. pro quo tamen adducas. ff. de libe. & posthu. & in repeti. l. cùm auus, col.46. vers. tertius casus. ff. de condi. & demon. & Ias. in l. sed si hac. §. liberos, in 1. not. ff. de in ius voc. & cons. 117. in caussa, col.2. vers. secundo principaliter, lib.4. & Philip. Deci. in c. in præsentia, col.14. vers. vltimò etiam alius casus, de probatio. & Fran.Cur.iunior in tract.feud. parte 3. col.2. vers. secundò singulariter, & Fran. Ripa, lib.j. respon. c.j. char. pen. nu.74. sed vbi cessaret, & Anto.Rub.cons.22. testator, col.2. vers. quartus casus, & Hiero.Grat.cons.110. thema, col.4. vers. circa secundum, lib.j. & Moline. in consuet. Paris. tit.j. §.16. col.5. vers. hanc cõclusionem. Et facit etiam quod scribit Bal. in l. quoties, col.2. vers. sed pro alia parte. C. de suis & legit. & Franc. Are. in d. §. nunc de lege, col. vlt. vers. sed quicquid, & quæ scripsimus in legibus Connubialibus in 5.l. num.23. cæterum.

VNDECIMA QVAESTIO.

Si in contractu matrimonij fuerit donatum primogenito, an comprehendatur primogenita.

1 VNdecimò iuxta præcedentia quæro. Nunquid saltem in hoc casu filia primogenita admittetur, videlicet si in contractu matrimonij maritus donauit primogenito ex eo præcipuum aliquod castrum. Ex quo quidem matrimonio nata primùm fuit filia, deinde plures filij. Et videtur quod sic per l. illa ver. §. pueri, & l. patrẽ, & l. liberti. ff. de verb. sign. Nam & masculinum semper continet fœmininum, vt expressè dicit tex. vtens eo verbo, semper, in l. qui duos mulos. ff. de leg.3. cùm alus multis si. collectis à glo. & Decio, in l. j. ff. de verb. sign.

2 *De eadem re.*

¶ Verùm Guido Pap. sing. 522. incip. in contractu matrimonij, tenuit ad illud præcipuum eam filiam non admitti, sed filium qui prior post eam natus est. Nam donans censetur intellexisse de primogenito masculo, non fœmina cui talia præcipua relinqui aut donari non consueuerunt, arg. c. j. in princi. & §. j. tit. de succes. feud. Nec semper verum est masculinum concipere fœmininum, cùm Iurisconsultus in l. pronuntiatio, in prin. ff. de verb. sign. scribat pronuntiationem masculini sexus ad vtrunque sexum plerunque porrigi, quasi non semper: quia si de contrario appareat, non id procedet. l. Lucius. §. quæsitum. ff. de leg. 3. Et ex consuetudine nobilium est, vt tales donationes faciant masculis, & non fœminis.

3 *De eadem re.*

¶ At etiam ex charitate & affectione, quam maiorem habent in masculos, quàm fœminas, ideò hæc sequi debemus per l. si seruus plurium. §. vlt. ff. de lega. j. & l. si fuerit. ff. de reb. dub. In ídque conuenit communis loquendi & intelligendi modus, quem inspicere debemus. l. liberorum. §. quòd tamen Cassius. ff. de leg. 3. & l. cùm de lanionis. §. asinam. ff. de fund. instr. & l. Labeo. & ibi Bar. ff. de supel. le. Et ita voluit Iac. Arc. in d. l. Lucius. §. quæsitum. ff. de leg. 3. Is autem qui primus nascitur post dictam filiam, est primogenitus respectu aliorum. d. l. si fuerit, in fin. ff. de reb. dub. & in §. ordinatum, iuncta gloss. in Authent. de hære. & falci. Et ita dicit Guido Papæ se consuluisse. Si vis autem scire an & quando & quomodo masculinum aliàs concipit fœmininum, nos eam rem omnium, ni fallor, abundantissimè tractauimus in tractatu Retractuũ, lib. j. §. j. glo. 9. in verbo, *ou lignagier.* nume. 277. & quia nostra, cum multis sequent. vsque ad nume. 244.

DVODECIMA QVÆSTIO.

1 *An saltem filius primogenitæ consequetur ius primogenituræ. Cessante causa exclusionis ea cessat.*

DVodecimò quæro, quia dictum est primogenitam non consequi ius primogenituræ, an saltem filius huiusmodi ius obtinebit, cùm videatur cessare ratio, quæ filiam excludit propter sexum fœmineum, qui non comprætenditur in statuto loquente per masculinum. Et cessante causa exclusionis, cessat exclusio. l. instituta, & l. pater filium. & l. si is qui. ff. de inoffic. testamen. l. 2. §. si mater, ibi, cùm enim prælatio. ff. ad Trebell. & voluit Bald. cons. 21. punctus quæstionis, lib. 3. cum multis concord. à me adductis in nostro tractatu, cui titulum fecimus cessante causa, cessat effectus, in j. parte, nu. 94. incip. exclusionis causa, cum seq.

2 *Nepos filiæ dotatæ exclusæ à statuto, aut quæ renũciauit non excluditur.*

¶ Et propterea dicunt nostri iurium interpretes, quòd si ex statuto filia dotata non succedat, aut si filia renuntiauit hæreditati paternæ, & ipsa filia exclusa per huiusmodi statutum, vel renuntiationem decedat ante patrem, relicto nepote, is succedet auo non obstante matris exclusione. Nempe cessante causa exclusionis, cùm ex sua ipsius persona & legis beneficio, & non matris veniat. Vt quantùm ad primum voluit Bal. in l. maximũ vitium. C. de lib. præte. vbi ita dicit tenuisse disputando Iac. But. & idem Bal. in l. scimus, omnino in fi. prin. C. de inof. test. Ias. in l. qui se patris, col. pen. vers. facit quod mirabiliter. C. vnde libe. Quantùm ad secundum, voluerunt Bart. & alij in l. qui superstitis. ff. de acqui. hær. & in l. si arrogator. ff. de adop. Bal. in l. pactum, in 2. q. & ibi recentiores. C. de collat. de quibus & alibi dicam pleniùs.

3 *Ad idem.*

¶ Ideò Franc. Tigri. in quodam cons. incip. super quæstione quæ oritur, prout eum retulit Ioan. Campe. in tracta. statutorum fœminas repellentium, quæst. 21. consuluit nepotem ex filia non repelli à successione aui ex statuto excludente fœminas. Et id quidem huiusmodi rationibus, quia statutum loquitur de filia siue fœmina, non verò de nepote. ideò remanet in dispositione iuris communis. l. cõmodissimè. ff. de libe. & postbu. cum simil. Item quia fœmininum non comprætendit masculinum, l. si ita scriptum, in princip. ff. de leg. 2.

4 *Ad idem.*

¶ Sed & hæc quoque adiici potest. Ea tantùm quæ ad filios perueniunt ex prouisione patris, adimuntur filiis ob causam in patre contingentẽ. Non etiam ea quæ ex prouisione legis veniunt. l. si arrogator, & ibi no. ff. de adop. & no. in l. diui fratres. ff. de iure patro.

patro. Sed succeſsio aui ad nepotem, non ex prouiſione aut perſona patris, ſed legis prouiſione transfertur. l. lege obuenire. ff. de verb. ſign. & l. vlt. ff. de ſuis & legi. & l. nã & ſi, in princip. ff. de inoffi. teſta. & voluit Bar. in l. j. §. ſi ſit nepos. ff. de collat. dot. cum concord. quæ adferam infrà in 40. q. in 7. ratione pro patruo. Et facit etiam quod dicam de filio primogeniti furioſi infrà in 23. quæſtio. nu. 14. intellige igitur.

5 ¶ Verùm his non obſtantibus credo nemini futurum dubium, ſi filia non ſuccedit in iure primogenituræ, neque etiam eius filium ſuccedere. Nam quod ex radice eſt, eius naturam, à quo procedit, & ortum habet, ſequatur neceſſe eſt: & ea amputata ramos decidere neceſſe eſt. Ita in terminis noſtræ quæſtionis dicit Io. An. in c. ad apoſtolicæ. de re iudi. lib. 6. in nouella. quem ſequitur Bal. in l. j. ff. de Senat. vbi per hoc dicit, quòd cùm filia Regis Francorum in regno non ſuccedat, filius eius ſcilicet Rex Angliæ in regno Franciæ nullũ ius poteſt prætendere. Et ſi malè, inquit, ſucceſsit Regibus Frãcorum, fortè fuit propter aliam cauſam, quæ erat in mente diuina, non propter illam, quæ erat clara pro rege Francorum. Quia in cauſato non poteſt eſſe plus virtutis, quàm procedat ab influenti potentia cauſæ, vt dicit eſſe expreſſum, in cap. 1. §. hoc autem notandum, titu. qui feud. dar. poſ. ſequitur Marti. Lauden. in tract. de primogenitura, col. 7. verſ. vidimus in ſuperioribus, & Anto. Corſe. qui multum commendat, in tract. de poteſt. Reg. in 66. quæſtio.

Excluſa fœmina, excluditur & mas ex ea.

6 ¶ Et ad hoc certè bene facit ille text. à Bald. citatus in d. §. hoc autem notandum, vbi quemadmodum regulariter non ſuccedunt fœminæ in feudis, ita nec maſculi deſcendentes ex eis, & in c. j. titu. de ſucceſ. frat. vel gradi. ſucce. in feud. vbi ita ſcribitur, Proles fœminini ſexus, vel ex fœminino ſexu deſcendens ad huiuſmodi ſucceſsionẽ aſpirare non poteſt. Et in priori loco glo. dicit huius rei rationem aſsignari nõ poſſe, ſed reiicit in legis vel conſuetudinis autoritatem, vt ſit pro ratione volũtas. quam ſequitur Ludo. Bol. conſi. j. colum. 4.

Ad idem.

7 ¶ Verùm id non eſſe ſine ratione ſatis conſtat ex eo quod iam diximus. Ideóque omnes Docto. ibi eam glo. repræhendunt, adducúntque plures rationes, videlicet Andr. Iſer. Nicol. Neap. Aluar. & Card. Alexã. quia ſucceſſor non debet eſſe melioris conditionis, quàm autor ſuus, à quo habuit cauſam, per l. in his. §. j. & l. quod ipſis. ff. de regu. iur. vnde vitium autoris debet durare etiam apud ſobolem, arg. in Autẽ. vt om. obed. iudi. in princip.

Rationes eius rei.

8 ¶ Iaco. autem Bel. hanc ponit rationem, quia cùm ſublata ſit media perſona, non poteſt ſequens perſona admitti, argu. l. meminimus. C. de legi. hæred. & l. diuo Marco. C. de quæſt. & l. hæredi, in princip. & §. j. ff. de pœnis, & l. nullus. C. de Decur. lib. 10. Quã rationem confirma ex Alua. quia ſublatis mediis videntur ſublata extrema, vt per Dy. in c. indultum, de regul. iur. lib. 6.

Alia ratio.

9 ¶ Aliam in idem tamen recidentem reddit Bald. quia ſucceſsio non fit per ſaltum, & ideò neceſſe eſt, vt gradus præcedẽs ſit ſucceſsibilis, deſtructo enim ordine, deſtruitur & ordinabile. l. tria prædia. ff. de ſeruit. ruſti. prædi. Et ad deſtructionem antecedentis ſequitur & deſtructio conſequentis. l. j. §. huius. ff. de offi. eius cui mand. eſt iuriſdict. A quo non longè etiam diſtat Marti. Lauden. ratio, quæ eſt huiuſcemodi, quia remota radice, remouetur omne conſequens ex ea. per l. ſi viua. C. de bon. mater.

Alia.

10 ¶ Aliam quoque adfert Iac. Ardiz, quia priuilegia conceſſa etiam poſteris non extenduntur ad poſteros deſcendẽtes ex fœminis. l. j. in fi. & l. immunitates. ff. de iur. immu. Sed & Bald. in l. quoties, poſt princ. C. de ſuis & legi. huius rei quoque ſubtilem, vt aliàs ſemper, rationem adducit, præcedenti non abſimilem, quoniam videlicet maſculi ex fœminis deſcendẽtes carent principio producente, fœmina enim nõ eſt agens aptũ ad operandum transmiſsionem, licèt maſculus ſit patiens aptum ad confirmandum ſi fieret tranſmiſsio. Itaque ſicut prædium, medium quod non ſeruit, impedit tamen

Alia quoq. Ardiz.

seruitutem.l.qui sella.§.in rusticis.ff.de seruit.rust.prædio.per quem dicit Pau. Cast. consilio 421.quod ista mater, colum.2.versicu.2.sic, libro 1.quod quandocunque de vno extremo ad aliud fit transitus per medium, si illud medium sit inhabile, transitus impeditur, vbi & ad hoc allegat.d.l.tria prædia, eo.tit.& .l.seruitutes prædiorũ, in fi.ff.de seruit.Igitur sicut prædium medium (vt ad Bald.redeamus) quod non seruit, impedit seruitutem.ita media persona, quæ non seruit in feudo, scilicet mulier quæ nõ potest seruire, nec dominum in bello iuuare, impedit seruitutem, hoc est feudum, quod & ipsum quædam seruitus est.Nam omnis fidelitas est contraria libertati, cap. cùm olim, extra de priuil.Nec obstat, inquit.l.3.§.si emancipatus le j.ff.de bonor.pos. contra tabu.vbi vitium filij non nocet nepoti, quia ibi subiecta materia, non respicit nepotem, hæc ferè Bald.

11 *Alia item.*

¶ Idem quoque Bald.in l.Maximum vitium, columna prima.C.de liber.præter.hanc item adducit: quia mutato sexu, non mutatur tamen ratio exclusiua: cum non possit venire, nisi tanquam matris imago, arg.l.illam.§.penulti.C.de colla.sed mater inuenitur exclusa, ergo & filius: quia nisi in capite principium sumat, non potest vlteriùs progredi, arg.l.quæcunque gerimus.ff.de acti.& obliga.Et rursum colũ.4.vers.quare duo, ostendens id procedere etiam si statutum non reciperet interpretationem, quia hoc, inquit, non est per interpretationẽ, sed per viuam rationem, quia nascitur ex inhabili materia.nam mater eius à qua sumeret formam succedendi, sicut sumit originem nascendi, est inhabilis & aliena: ergo quicquid ex ea sequitur, arg.l.2.C.de liber. & eorum libe.quæ ratio non admodum distat a superioribus.

12 *Statutum arcens fœminas à successione extãtibus masculis, arcet & masculos ex eis.*

¶ Quæ cùm ita se habeant, ideò & statutũ & pactũ arcens fœminas à successione parentum, extantibus masculis, repellit & masculos descendentes ex eis, vt voluerunt vltra prædictos Cy.in l.j.colum.2.vers.iuxta hæc quæro.C.quæ sit long.consuetu.& in authenti.post fratres, la 2.C.de leg.hæred.Specul.titu.de loca.§.nunc aliqua, vers. 146.& ibi Bald.in addi.qui dicit vnum huic nostræ quæstioni admodum accommodatum, quia licèt nepos ex filia contineatur appellatione liberorum, per l.j.C.de condict.inser.non masculorum.Idem Specul.titu.de feud.§.quoniam, ver.26.Ioan.And. in addi.ipsius in rub.de testa.colum.vlti.& in rub.de succes.ab intesta.colũ.j.& Andr. Iser.in c.j.titu.de gradi.suc.Barto.in l.2.§.sed videndum, in fi.& iterum in l.vlti.ff.ad Tertul.& in l.liberorum, colum 6.versic.quæro quid si filia dotata, & ibi Alexand.in addi.ff.de verbo.signifi.Bald.in l.quod verò, post princip.versi.quæro dicit statutum. ff.de legi.& in authen.si quas ruinas, paulò ante fi.C.de sacro.eccle.vbi & huius quoque rationem esse dicit, quia inhabilitas medij inducit inhabilitatẽ in extremo, per d.l.tria prædia.& idem Bald.in l.venia.& ibi quoque Raph.Ful.Alex.Anto.de Alex. & recentiores.C.de in ius vocan.& in d.l.maximum vicium, colum.j.& iterum colũ. 3.versicu.quare dico, & post eum Salyce.ibi, in j & 3.quæstio.& Pau.Cast.colum.j.C. de libe.præte.& idem Bald.in l.vltim.colum.j.C.eo.titu.& in l.si verò.§.de viro, circa medium, vbi etiam Imo.in fi.ff.solu.matri.& in authen.cessante, columna quarta, C. de legi.h ere.& in l.illam, vbi & Paul.Cast.colum.penul.versic.ideo cogitaui, qui hoc dicit esse verum sicut euangelium.C.de colla.& in l.gallus.§.instituens, & ibi Imo.ff. de libe.& posthu.& in l.sed si hac.§.liberos, vbi etiam Angel.Pau.Cast.& Alexan.ff. de in ius vocan.& in.l.si quis filium, colum.penul.vers.quæro retento statuto.C.de inoffic.testa.& in l.sancimus, in princip.in vlti.q.C.eod.titu.& consi.2.verba statuti, post princip.lib.j.& consil.69.antiquum statutum, colum.2.versicu.nunc videndum est, eo.lib.j.quod errore impressorum inculcatum est, in cons.426.lib.3.& cons.171. inter illustrem principem, lib.2.& consi.292.verba pactorum, colum.vltim.libr.2.& late consilio quadragesimo.quidam magnus nobilis, libr.3.& consilio 76.an statutũ idem excludit, eo.lib.3.Alber.in auten.itaque.C.com.de succe.Angel.in §.neque illo, per illum text.in Autenti.de tri.& semis.vbi dicit ita se pluries consuluisse, vti etiam fecit, consi.210.statutum supradictum, & consi.342.totum dictum statutum. Saly.& Raph.Fulgo.in l.si viua.C.de bon.mater.Anto.in cap.vlt.char.13.de consue.& consi. 46.recte decisum.Pet.Anc.in repe.cap.j.in 14.quæstio.princip.ver.tertiò principaliter,

ter,& verf.capio nunc quartum membrum,de constitu.& in Clem.j.de bapt.& conf. 339.pro maiori intelligentia, colum.3.in fi.vbi & has rationes adducit,quia non debent admitti quorum repelluntur autores, cap.licet ex quadam, de testib.& ex infecta radice fructus non producitur.§.vulnerato.1.quæstio.1.Cardina.Florent.in addi.conf.135.Titius ciuis.Pau.Cast.in d.l.qui superstitis,in fin.ff.de acquiren.hæredit. & in l.si defunctus.C.de suis & legi.& in d.l.Gallus.§.nunc de lege, & ibi Alexand. Franc.Are.& Iason.ff.de liber.& posthum.idem Pau.conf.7.super 1.dubio seu quæsito,columna vlti.verf.his tamen non obstantibus, libro 1.& conf.119.incip.hæreditas prædicta videtur,ante fi.co.lib.j.& consi.361.statutum dicit,eod.libro j.& consi.431. quòd ista mater, colum.3.eod.lib.j.& conf.91.præsupposito quòd dictum statutum, libro 2.& conf.146.viso puncto,colum.2.eod.lib.2.& conf.215.primò vidēdum est verùm præteritio,in princip.eod.lib.2.& conf.441.præsupposito, lib.2.& conf.190. nouiter,colum.2.eod.lib.2.& conf.seq.visis & diligenter examinatis,colum.3.& seq. & conf.215.primò videndum est,ad princip.eodem libro 2.Domi.in cap.j.de tempo. ordi.lib.6.Raph.Cu.conf.117.in testamento,in primo dubio.Rom.conf.40.visis & discussis,& conf.129.licèt magna apud me.Alexand.conf.75.visis & diligenter prospectis,colum.4.verf.quò ad secundum, vsque ad fi.conf.lib.j.& conf.43.consideratis his,colum.3.verf.pro hoc etiam adducit,libro 3.& conf.53.inuocato suffragio,colum.2.libro 4.si tamen Alexand.est illud conf.& rursum consi.56.Aldrouandus, colum.vlti.lib.5.& conf.37.viso themate,colum.3.nume.11.lib.6.& conf.188.consideratis verbis,ante fi.eod.lib.6.Benedic.Cap.conf.18.cùm viso & considerato,colum.2.& consi.104.eiusdem initij,colum.2.& conf.108.cùm vt præsupponitur, colum.3.verf. ad hoc facit,& conf.137.& si viso,colum.j.D.Nicol.Peru.in tracta.de succes.ab intesta.char.4.in paruis,verf.sed primò quæro,vbi de hoc latè scribit.Corne.consil.21.videtur prima facie dicendum,col.j.lib.j.& conf.57.videtur prima facie.j.col.vlt.versi. & aliâ,lib.2.& conf.124.ardua,colum.4.ver.nam si testator,& seq.eod.lib.2.& conf. 146.in hac consultatione, colum.3.eod.lib.2.Barba.conf.47.illud in medium afferam, colum.4.lib.3.& conf.61.illud deducitur, colum.j.lib.4.Franc.Curt.senior cōs. 45.statuto seu consuetudine,colum.5.Soci.consil.5.præsens consultatio, colum.vlti. verf.9.probatur,lib.j.& conf.51.prosequendo ordinem, colum.2.verf.3.probatur, & seq.eod.lib.j.& conf.251.quoniam in præsenti,colum.9.verf.confirmatur ista conclusio,lib.2.& conf.63.visis testamenti, colum.10.verf.ex quibus infertur, lib.3.& conf. 73.capiendo primum,colum.5.lib.4.& conf.89.circa præmissum, colum.2.eod.libro 4.Cardi.Alexand.in arbore consanguinitatis, colum.13.verf.secundam autem partem.Lau.à Fan.in §.cæterum,colum.36.Instit.de leg.ag.suc.Carol. Rui.consil.39.visis,colum.5.verf.secundò principaliter,lib.j.& latè consil.18.circa casum,per totū lib. 3.Iason in l.si mater tua, col.penul.verf.confirmo etiam per illud.C.de succes.edic.& consi.141.in ista difficillima,col.6.verf.item statutum excludens, lib.2.& inter consi. feudalia Alber.Brun.conf.8.circa primum consultationis articulum, colū.3.verf.ista sunt in effectu,& ipse Alber.Bru.in tracta.de statutis mulierum,in 6.arti.prin.versi.& primò quæro, in 11.char.vbi ad hoc multa allegat.Fran.Curt.Iunior,conf.5.facti cōtingentia,colum.23.Matthæ.Afflic.in constitutione Siciliæ incip.in aliquibus, col.5. verf.4.quæro,& Geor.Nat.in repe.c.quanuis,char.8.ver.octauò quæro, de pact.lib.6. Philip.Decius,consi.399.conclusionem,colum.vlti.& consi.484.æquitati,post princip.latè Ioan.Campe.in tract.statutorum repellentium fœminas à succes.quæstio.21. an statutum excludens,& Geor.Nata.in si.tracta.in 8.q.2.q.prin.Steph.Bertran.consil.245.viso testamento,nume.5.libro 3.Anto.Rub.consi.16.in causa Ioannis.colum. 4.versicu.non obstat id quod dicit,& Ludo.Gozad.consil.26.in causa illustrissimorum,colum.6.nume.34.

13 ¶Sic & in simili dicimus quòd quemadmodum filius illegitimus non succedit patri, ita nec nepos ex eo etiam legitimus, nempe infecta radice, per text.in l.vltim.& ibi glo.Odof.Cy.Salyce.& alij.C.de natur.libe.Ioan.Andr.in addi.Specul.titu.de succes. ab intest.§.j.in addi.incip.Accursius,& Collecta.in cap.per venerabilem, statim post princip.extrà qui filij sunt legit.Bald.in l.vlt.in fi.C.de verbo.signifi.Panor.in c.causam,

Nepos ex spurio non succedit vti nec eius pater.

sam,le j.per tex.ibi, & etiam in c.lator,quod proximè sequitur,etiam per illum text. eod.titu.late Raph. Fulgo.cons.23. Engelbertus,colum.2.vers.ad secundum respondetur.Pau.cast.in d.l.Gallus.§.quod si is.ff.de liber.& posth.Alexã.abundè cons.74. super eo de quo quæritur, lib.5.Benedic.Cap.cons.1.circa quod & si videatur,colum. 5.vers.pro quo etiam facit quod tenuit.& cons.136.& si videatur,colum.vlti.Corne. cons.130.ad euidentiam,colum.penul.vers.& filij, lib.4.Iason in l.hæreditas,col.vlt. C.de his qui vt indig.Philip.Deci.cons.85.diuino implorato præsidio, & cons.471. iuridicam esse arbitror,circa medium.

14 *Nec potest institui ex testamento.*

¶Quod adeò procedit,vt ex multorum sentẽtia nepos legitimus ex incœstuoso,aut aliàs nato ex damnato coitu,non posit ab auo institui ex testamento, vt no.voluit Bald.in l.si quis incœsti,circa medium.C.de incœst.nupti.quod pro sing.refert & sequitur Alex.in d.l.Gallus.§.quid si is,colum.penul.vers.2.limita.ff.de libe.& posthu. vbi dicit, quòd non meminit ab alio tactum,& hoc quoque pro sing.citat,licèt nõ sequatur Iason ibi,in vtraque lec.colum.penul.Quanquam idem tenuit ipse Bald.in d. l.Gallus.§.quidam rectè,col.antepe.vbi & hoc dicit tenuisse Rob.disputando.quem etiam refert & sequitur Specul.titu.de succes.ab intest.§.j.vers.quid ergo si habens, & ibi Ioan.And.Et idem quoque tenuêre Odof.Ray.& Cy.in d.l.vlti.C.de natu.libe. Raph.Fulgo.cons.23.Hengelbertus,in 2.dubio.

15 *De eadẽ re.*

¶Tu tamen de hoc postremo ne erres (id enim prætereundum non mihi visum est) vide Bar.in d.l.Gallus.§.quid si is,& ibi omnes Doct.& eundem Barto.latè cons.118. Odutius,& Signo.con.114.thema sic se habet,quidam habens filiũ,Bal.in l.si seruus, ff.de acquir.hære.& cons.66.si dicta institutio,colum.2.lib.j.& consi.146.titulus,colum.2.vers.item licèt sint diuersæ, lib.j.& cons.406.casus talis est,quidam magister, lib.3.& cons.363.quæritur vtrùm filius, ad fi.lib.5.Fed.Senen.cons.57.videtur mihi, in 6.dubio.Collec.in cap.per venerabilem,colum.j.extrà qui fili.sunt legi.Angel.in l. vltim.C.de natur.libe. Pau.Cast.cons.467.viso dicto puncto,colum.9.ver.circa tertium,lib.2.Alexand.consi.158.viso testamento,colum.1.vers.item respondeo, eo.lib. 7.Corne.latisimè cons.25.in consultatione.lib.j.& cons.j.in præsenti ardua,colum. 13.vers.circa sextum,lib.3.Benedic.Cap.cons.2.cum viso & considerato, in 6.dubio. Guido Pap.cons.94.effectus narrationis,col.j.& seq.Iaso in d.l.Gallus, vbi suprà.Ludo.Sardi.in tract.legitimationis,quo loco de succesione spurcorũ differit, in 5.quæstio.Philip.Deci.cons.492.visa legitimatione, colũ.2.vers.sed tamen ex abundanti, vsque ad fi.& Steph.Bertran.cons.96.etiam si verum esset,col.7.lib.3.

16 *Exclusi à successione excludunt & descẽdentes ex eis.*

¶Sed vt redeamus,est regula generalis,quòd quãdo vna persona prohibetur succedere, prohibẽtur & descendentes ex ea, quiq; etiam non descendentes ea mediante attinent ad illum,de cuius succesione tractatur,per l.j.& ibi not.ff.si quis aliq.test.prohi. & l.mulieri, & ibi no.ff.de condi.& demon.& l.cũ quasi.§.sed & si quis.ff.de fideicõ. liber.& voluit Barto.in l.2.§.videndum.ff.ad Tertul.Bald.Angel.Raph. Fulgo. Pau. Cast.in d.l.illam.C.de colla.Bald.in d.l.maximum vitium, columna j.& ibi Saly.C. de libe.præte.& in l.Nesennius,colum.j.vers.in text.ibi repetere, per illum text.quem dicit meliorem totius iuris.ff.de nego.gest.& in l.quod verò,columna j.vers.sed quid si verba.ff.de legi.& cons.467.de iure communi,libro secundo, Ang.in §.reliquum, ex diuerso,per illum tex.in Authenti.de hære.ab intest.& in d.§.neque illo, in Auth. de tri.& semis.vbi ita dicit se pluries consuluisse. Petr.Anch.post Vber.Cremo.in repet.d.c.j.ad fi.vers.occurrit etiam illa quæstio de constit.& cons.389.visis diligenter, colum.j.Raph.Co.d.cons.117.Fran.Rampo.inter cons.Bal.cons.88.circa secundum quæsitum,circa medium,lib.3.Pau.Cast.cons.27.dicendum est dictam hæreditatem, post princ.& iterum circa medium lib.2.Panormi.cons.75.primò videndum,colũ.3. libro j.Alexand.cons.80.viso & opportune, colum.4.vers.item si statutum,libro 1.& cons.174.super eo, colum.2.lib.5.& Benedic. Capra.d.cons.j.columna 3.vers.sed his non obstan.cum multis seq.& cons.136.& si videatur, columna vlti.& latè Corne.d. cons.21.columna j.lib.j.& cons.335.primum consultationis articulum,colum.1.vers. tamen

tamen his non obstantibus, eod. lib. j. & d. consil. 57. colum. 2. lib. 2. & consil. 116. difficultas principalis, colum. j. eod. lib. 2. & consi. 133. quanuis videatur, colum. 2. versic. & si non admitteretur, eo. lib. 2. & cons. 90. scrupulosa, col. 4. in fi. lib. 3. & consi. 97. quáquam videatur, col. penul. eo. lib. 3. & consi. 162. constat quod de iure, col. 2. versicu. ex quibus patet, lib. 3. & cons. 206. viso supradicto themate, colum. 2. eod. libro 3. & cons. 234. pro decisione, colum. 2. lib. 4. & cons. 276. constat matrem, colum. 2. versic. licèt autem, col. 4. & cons. 307. in hac consultatione, colum. 3. in litera g. eod. libro 4. Soci. consi. 241. circa primam difficultatem, colum. 8. versi. 3. ista opinio, lib. 2. & consil. 28. fuit quidam Petrus, colum. penul. libro 4. & Philip. Deci. consi. 85. diligenter, in fin. & consi. 311. in casu proposito, colum. 2. & Hippo. Mars. cons. 93. aperiat, colum. 2. ver. & sic ex istis, lib. 2. Et facit quod legitur & no. in cap. statutum de hære. lib. 6. & in c. vbicunque de pœnis, eod. lib. An tamen id semper procedat videbis per eos quos suprà citauimus, & maximè per recentiores, & per Bal. con. 447. statuto cauetur, libro quarto, adeò sibi parum constat in eo dubio, an exclusa matre intelligatur exclusa auia, vt bis aut ter sententiam in eodem consi. mutauerit, & fortè alibi dicemus. An autem appellatione descendentium, siue hæredum masculorum veniant masculi ex fœmina, dicemus infrà in seq. quæstio.

An id semper procedat.

DECIMATERTIA QVAESTIO.

1 DECIMOTERTIO quæro consequenter superioribus quæstionibus, de specie quam vidi ex facto contingere. Titius decedit relictis nepotibus ex duabus filiis antè mortuis, nepos ex primogenita petit eam partem quæ ex statuto vel consuetudine debetur primogenito: nepos ex secundogenita id negat fieri debere, sed tantùm id eum capere debere, quod cepisset eius mater quæ primogenita erat, si quicquam præcipuum filia primogenita habet, aut nihil si nihil ea captura fuisset. pro filio primogenitæ facit quòd tempore mortis aui de cuius successione agitur, reperitur primogenitus & quidẽ masculus, quod tẽpus inspiciendũ est, cùm quæritur de qualitate & conditione hæredis. l. non oportet. ff. de leg. 2. & l. interuenit. ff. de leg. præstan.

Nepos ex primogenita an consequatur iur primogenitura cõtra nepotem ex secũdogenita.

2 ¶ Ideóque obstare non videtur quòd sit ex filia, quia satis est vt sit masculus eo tempore, quo successio defertur. Nam & masculorũ appellatione veniunt masculi ex fœminis, vt probat tex. in §. j. in Authen. de hære. ab intest. veni. in illis verbis, si quis igitur descendentium fuerit, ei qui intestatus moritur cuiuslibet naturæ, aut gradus, siue ex masculorum genere, siue ex fœminarum descendens. Et iterum in illis verbis, nulla introducenda differẽtia, siue masculi siue fœminæ sint, & seu ex masculorum prole, seu fœminarum descendãt. Ex quibus intelligimus & masculos & descendentes dici etiam qui ex fœminis descendunt. Nec simplici appellatione masculorum descendentium solos descendentes ex masculis contineri: ideò non satis fuisse legislatori dicere, siue masculi sint, siue fœminæ: sed adiecisse, siue ex masculorum, siue ex fœminarum prole descendant: quod fuisset superuacuò adiectum, si masculi descendentes hi tantùm intelligerentur qui descendunt ex masculis. Et in hoc expendit eum tex. Raph. Fulgo. consilio 86. ex facto proponitur, columna prima, vbi ex hoc cõsuluit, substitutionem factam vt veniat hæreditas in descendentes masculos, compræhendere masculos ex fœmina, & ei cons. subscripsit alter Raph. Co. Et idem ante eos voluerunt Dyn. & Alberi. in l. Neratius. ff. de manu. testa. per l. vltim. de pollici. & l. cognoscere. §. liberorum. ff. de verbor. significa. sed illi text, loquuntur de appellatione liberorum simpliciter. & voluit etiam Carolus Rui. consi. 120. viso, columna tertia, vers. sed præmissis, lib. 1.

Masculorum appellatione an veniant descendentes ex fœmina.

3 ¶ Et facit etiam quòd iste primogenitus filiæ primogenitæ non succedit ex repræsentatione matris. nec enim necesse est, cùm non succedat cum patruis. Et si necesse esset, tamen non succederet ex persona ipsius matris, sed ex propria ipsius persona, & iure proprio, cùm illi filiæ matri ipsius nõ fuerit delata hæreditas, vt quæ mortua erat antè eam delatam, vt eleganter declarat Barto. in lege prima, §. si sit nepos. ff. de collat. doti. & in lege prima, §. si sit filius. ff. de coniun. cum eman. libe. Salyce. Alexand. Corne. Francis. Areti. & Iason, in lege, si auus. C. de libe. præte. cum aliis multis concord. à

An succedẽs per repræsentationem patris veniat ex persona ipsius, an propria.

me latiùs congestis infrà in 40.quæstione, in 7.ratione pro patruo. Sed hæc ratio nõ satis est tuta, vt constabit ex seq.vers.in eadem 7.ratione.

4 *An filius fœmina excludatur per masculum.*

¶Sed vtrumcunque sit de ea ratione, hanc partem maximè adiuuat quod responsum est à Iac.Butr. vti illum retulit Pau.Cast.cons.421.quod ista mater, columna secunda, vers.ad confirmationem, libro primo, quòd stante statuto, vt fœmina non succedat extante masculo, non excluditur filius filiæ per masculum, vt qui non sit fœmina, nec ei obsit matris qualitas. Et idem quoque voluit ipse Pau.Cast.in l.1.post princip.C.condict.inser.in casu illius l.licèt secus esset in concessione feudi vel emphyteusis ex natura rei quæ conceditur, de quo statim dicemus. & sequitur Cepol.causarum ciuilium consilio septimo, punctus quæstionis, columna penultima. versic.item quòd ista verba.

5 *Præfertur filius ex fœmina etiam remotior filia ex masculo in feudis.*

¶Sed & quod plus est, etiã in feudo concesso pro se & hæredibus suis masculis, & fœminis ex eo descendentibus, ita tamen vt masculi præferantur fœminis, cõstanter responderunt Philip.Cassola Regiensis, & cum eo alij sedecim Doctores, & subscripsit Gaspar Calder.inter cons.Bal.cõsi.137.dominus Iordanus, lib.2.præferri filiũ ex fœmina etiã gradu remotiorẽ filiæ ex filio, per multa quæ illic allegant, quæ sunt omnibus obuia, sed nullus omnino melior est tex.quàm in c.1.tit.de eo qui.sib.& suis hære. Et idem propemodũ consuluerunt Pet.Anc.Floria.& alij inter con.ipsius Petri Anc. cons.359.nos Petr.de Anc.videlicet nepotẽ ex filia præferri sororibus matris cùm sit masculus, licèt sit ex fœmina. Et idem quoq; in simili propemodum casu voluit Carol.Rui.cons.49.quæritur, per totum, lib.1. Ibi enim erat quæstio de liberatione concessa quibusdam & eorũ descendentibus masculis, in quibus dicit comprehendi masculum ex fœmina ex illis descentem, & ad id alia quædam allegat quæ videbis.

6 *Contrarium superiorum. Masculum non censendũ ex fœmina natum.*

¶Contrarium tamen hìc videtur, nempe masculum non esse censendum, qui ex fœmina natus est, quantùm ad successionem & aliorum exclusionem pertinet, respectu ipsius fœminæ, vt expresim voluit Ricar.Malũ.in disputa.incip. Titius habens duos fratres, & Ioan.And.in addi.Specul.in rub.de testa.colum.vlti.Bald.in addi.eiusdem, titu.de loca.§.nunc aliqua, versicu.146.vbi dicit, quòd licèt nepos veniat appellatione liberorum, non tamen masculorum, & in authen.si quas, in fi.C.de sacrosan.eccle. & in d.l.1.in princip.& ibi etiam Salyce.qui ita dicit fuisse consultum à pluribus, & Pau.Cast.in 2.no.casu feudi aut emphyteusis, vt diximus.C.de cõdi.inser.& ibi item Corne.col.4.ver.nota quòd conditio, vbi dicit videri casum de hoc esse in d.c.1.titu. de eo qui sibi & suis hæred.& item Bal.in l.2.C.de succes.edic.& in l.sed si hac.§.qui liberos, in 3.lec.& ibi quoque Angel.in §.qui manumittitur, Pau.Cast.Alexã.& Soci. ff.de in ius vocand. Idem Bald.in cap.1.tit.quemad.feud.ad fili.perti.& con.238.quidam magnus nobilis, lib.1.vt à quibusdam citatur, sed illud non reperi. Anto.cons.9. viso puncto, in 1.dubio, & apertiùs cõs.46.rectè decisum. Pau.Cast.in l.maritus, ad fi. C.de procura.& in l.Gallus.§.nunc de lege, ver.secus si quis dixisset, & ibi Alex.Frã. Aret.Soci.& Iason.ff.de libe.& posthum. Et idem Pau.in d.cons.421.lib.1.& cons.91. præsupposito, colum.1.libro secundo, & consi.146.viso puncto, colum.vlti.eod.lib. 2.& cons.190.nouiter, col.2.vers.certum est, eo.lib.2. Benedic.Cap.con.18.cum viso & considerato, columna secunda, & cons.104.cuius simile est prin.colum.6. Alexã. in l.ex facto.§.vlti.colum.1.& ibi Franc.Ripa, colum.2.nume.8.ff.ad SC.Trebel.& idem Alexand.in d.l.Gallus.§.etiam si parente, colum.3.& cons.43.consideratis, colum.3.versicu.pro hoc etiam, libro 3.& cons.38.perspectis his, colum.1.libro 6.& cõsi. 188.consideratis verbis, colum.2.eo.lib.6. Philip.Franc.qui tamen distinguit, in cap. si pater, colum.171.vers.& pro declaratione, de testa.lib.6. Matthę.Mathesi.qui id reputat sing.not.130.nota vnum dictum, vbi dicit multos quos ipse citat consuluisse. Fran.Cre.sing.20.testator instituit, vbi & id sing.dicit. Corne.consil.24.ardua, colũ. 4.versicu.nam si testator, libro 2.& cons.166.in hac consultatione, colum.3.versicu. item videtur, eod.lib.2. Soci.in l.cùm auus, colum.46.versic.tertius casus.ff.de condi. & demon.& consil.31.prosequendo, colum.3.versi.postremò, lib.1.& consil.251.quoniam

niam in præsenti,col.9.verſ.confirmatur iſta concluſio,lib.2.& conſi.65.viſis teſtamento,col.9.verſi.ex quibus infero,lib.3.& conſi.94.pro clariori,col.1.verſ.& probatur iſta concluſio,lib.4.Guid.Pap.deci.Delphi.133.ſed poſtremò.& con.28.conſilium,in 8.dubio.Card.Alex.in arbore conſanguinitatis,col.12.verſ.Iac. Bu.diſputauit.Iaſon in l.2.char.antepe.verſic.adde tamen quòd ſi aliquis.C.de iure emphyteu. & inter conſil. Alberi. Bru.conſi.9.dominus Ioannes, col.3.vbi notabiliter limitat, niſi diſpoſitio loquens de maſculis vteretur verbis vniuerſalibus, videlicet quibuſcunque maſculis: quia tunc intelligeretur etiam de maſculis deſcendentibus ex fœminis.Philippus Dec.in cap.in præſentia,col.18.verſi.in eadem gloſ. ibi.l.j. extrà de probati.& conſi.239.primò non videtur,col.2.verſi.ſed prædictis nõ obſtan.Steph. Bertran.con.54.dubium fuit,nu.4.lib.1.& con.1. Chriſti & viſo conſultationis themate,nu.36.lib.2.& conſi.245.viſo teſtamento, nu.2.& 3.lib.3. Io. Crotus in repe.c. 1.col.pe.de reſcrip.lib.6.Ant.Rub.con.35.viſo teſtamento circa medium.

7 ¶Nec huic ſententiæ obſtat text.in d.§.1.in Authen.de hæred.ab inte.veni.pro priori parte allegatus,ſed potiùs huic poſteriori ſententiæ adſtipulari videtur:nam cùm primùm nominaſſet maſculos,ſi ſub ea nominatione deſcendentes ex fœminis compræhenſi,aut intellecti fuiſſent,nõ erat opus poſtea adiicere ea verba,ſiue ex maſculorum, ſiue fœminarum prole:fruſtráq; adiecta fuiſſent vtpote iam intellecta, quod dicere non debemus,per.l.ait prætor.§.1.in prin.ibi,non fruſtra adiecit.ff.de iureiu. & l.poſtliminiũ.§.vlt.ibi,aliàs ſuperflua.ff.de capti. cum ſi. Adiecit igitur & expreſſit legiſlator eo caſu, de quo loquitur, intelligi maſculos ex fœminis deſcendentes, quaſi ſentiat aliis caſibus ſecus eſſe,vt non immeritò Pau. Caſt.d.conſil.241.lib.1.& Card.Alex.in d.arbore affinitatis,& plurimi ex his quos ſuprà citauimus, nuncupatim repræhenderint illud dictum Iac.But.quòd pro priori parte adduximus. Et pro hac parte faciunt omnia propè quæ dicta ſunt in præcedenti quæſtione.

Reſponſio ad contraria.

8 ¶Porrò in vniuerſum an appellatione maſculorũ ſimpliciter veniãt maſculi deſcẽdentes ex fœminis,Ant.Rube.con.22.teſtator,quod repetitur con.128. id diſtinguit in quatuor caſus.Primus is eſt,cùm ſit mentio maſculorũ in contractibus, & hoc caſu nõ veniant:ideò ſi quis recipit emphyteuſim pro ſe & deſcẽdentibus maſculis, nõ veniet nepos ex filia.Et ita(inquit)loquuntur Specul.in d.§.nunc aliqua, verſi.146. Bald.Angel.& Pau.Ca.in d.l.ſed ſi hac.§.qui liberos.ff.de in ius vocan.& Pau.Ca.in d.l.Gallus.§.nunc de lege. ff. de libe. & poſthu. Nam & videmus etiam quòd ſi quis ſimpliciter acquirat emphyteuſim pro ſe & filiis,non veniunt fœminæ,ex ſententia Archi.in c.ſi quis ſuadente.17.q.4.cum multis concord. à me adductis in tract. Retractuũ,ti.1.§.1.glo.9.in verbo, *ou lignager*.nu.181.nec in aliis. Et qui accipit emphyteuſim pro ſe & deſcendentibus maſculis, videtur habere animum eam conſeruandi in eius agnatione,quæ non conſeruatur per maſculum ex fœmina. Et cùm excluditur fœmina,conſequenter & nepos ex ea,per rationem l.ſi viua.C.de bo.mat.

De eadẽ re. 1. Caſus. Cùm ſit mentio maſculorũ in contractibus.

9 ¶Secundus caſus eſt,cùm ſtatutum diſponit, vt mortuo quopiam cum deſcendentibus maſculis,fœminæ excludantur,& hoc caſu appellatione huiuſmodi deſcendentium maſculorum non veniunt deſcendentes maſculi ex filia vel nepte ad excluſionem filiæ, cùm tale ſtatutum videatur factum conſeruandæ agnationis cauſa. Et in hac ſpecie,vt dicit,loquitur Cor. con.246.videtur prima facie,col.vlt.lib.2.In quo tamen con.videtur è diametro dixiſſe contrarium,vt per eum videre poteris.

2. Caſus. Cùm ſtatutũ diſponit de deſcendentibus maſculis.

10 ¶Tertius,cùm inſtituti ſunt fratres teſtatoris, & ſi deceſſerint ſine liberis maſculis, ſunt ſubſtitutę filię ipſius teſtatoris.Et iſto caſu filij maſculi ex filiabus fratrũ ipſius teſtatoris, & ſic nepotes ipſorũ teſtatoris fratrum nõ faciunt deficere conditionem fideicõmiſſi.Et ita dicit loqui Bal.conſ.238.lib.1.& Salyce.in ſuo quodã conſi.incip. præſuppoſito.& Matheſi.d.no.130.& Pau.Ca.in d.§.nunc de lege.Idq; ita declaraſſe Cor.in l.1.col.4.verſ.idem etiã conſuluerunt.Et iſto caſu militat ratio,quòd infecta radice cenſentur infecti palmites,vt per Bar.Bal.& Pau.Caſt.in l.illam.C.de collati.

3. Caſus. Cùm inſtitutis fratribus ſubſtitutæ ſũt filia, ſi illi ſine liberis maſculis deceſſerint.

11 ¶Quartus casus vbi testator instituit plures filias æqualiter,& si aliqua earum decederet sine liberis masculis,substituit alias filias. Et tunc testator non habuit animum conseruandi bona in agnatione,sed id tantùm voluit, vt masculi positi in conditione præferrentur filiabus,& bona sua ad eos peruenirent,licèt non essent de agnatione sua. Et ista ratio,quæ militat in filiis masculis filiarum ipsius testatoris, militat etiam in nepotibus. Et hoc casu appellatione masculorum descendentium veniunt descendentes masculi ex fœminis, cùm substitutio fiat vni fœminæ de descendentibus masculis. Et ita loqui Doc. relatos à Corne. in d.l.1.C.de condi.insert.& Soci.qui Corn.nullam facit mētionem,in l.Gallus.§.nunc de lege, col.vi.ff.de libe.& posthu. Et cum his finem huic quæstioni faciam,modò id adiecerim,hanc rem latissimè tractatam à Carol.Ruino,consi.18.circa casum, lib.3.ex quo alia depromere poteris,& ex Soc.in d.§.nunc de lege.

4. Casus. Cùm institutis filiabus æqualiter,si aliqua earum decederet sine masculis,substituuntur aliæ filiæ.

DECIMAQVARTA QVAESTIO.

1 DECIMOQVARTO Quæro,quia in præcedentibus quæstionibus locuti sumus de nepotibus masculis natis ex filiabus. Quid è diuerso de nepte nata ex filio primogenito ante auum mortuo. An ea succedet auo in iure primogenituræ contra patruum secundogenitum? Sed hæc quæstio vnum aliud præsupponit, scilicet nepotem ex primogenito mortuo ante auum præferri patruo secundogenito. quod.an verum sit,latissimè tractabimus in 40.quæst. Nam si patruus præfertur nepoti ex primogenito,nō dubium erit quin & nepti præferatur. Sin nepos præfertur, dubium remanet,an & neptis. Sed accedendo ad hanc nostram quæstionē, Io. Fab. in §.cæterum,col.2.versi.& hanc materiam,Insti.de legi.agna. succes. hanc quæstionem nuncupatim ponit in casu statuti vel consuetudinis repellentis fœminas à successione Baroniæ. Primúmq; allegat pro secundogenito,quòd si neptis esset filia, ea repelleretur à secundogenito etiam minore natu,vt etiam satis patet ex iis quæ diximus suprà,in 10.quęstio.prin. Deinde pro filia dicit,quòd ipsa repręsentat personam patris,qui si viueret excluderet secundogenitum. Ergo & ea quoque excludit. Et in hanc(inquit)partem videntur inclinare Doct.in l.pater.§.quindecim.ff.de lega.3.vbi emptor repræsentat personam vendentis, qui est de familia, quanuis ipse non sit. Tandem subiungit huic obstare quòd fœmina non succedit existentibus masculis etiam remotioribus,cap.1.tit.de succes.feud.& cap.1.tit.de feud.fœmi. Et sic(ait) videtur,quòd mulier prohibita succedere in baronia nō succedat existentibus masculis.

Neptis ex filio primogenito an patruos excludat in iure primogenitura.

Qui tenent nō excludere.

2 ¶Hæc ille,qui nihil ampliùs dicit,tanquam in ea sententia maneat,vt secundogenitus obtineat ius primogenituræ contra filiam fratris sui primogeniti. Quod expressiùs affirmat in seq.quæstio.loquens de consuetudine tribuente annagiū, vt ipse appellat,primogenito inter nobiles,vbi dicit communiter teneri, quòd filia primogeniti præmortui de consuetudine ab eo iure repellitur:quæ satis (inquit) consona est iuri. Et hanc quoque partem sequitur D.Benedic.in cap. Raynutius,in verbo,in eodem testamento relinquens,nu.190. de testa.& Matth. Afflic.in c.1.col.5. nu.20. tit. de natu.succes. feud. vbi & idem dicit tenuisse Pet. de Monteforti quem admodum extollit Lucas Pen.in d.l.1.C.de fru.vrb.Ro.lib.11.cuius in id con.integrum transcribi psit ipse Matth.

3 ¶Contrarium tamen, vt scilicet filia primogeniti ante patrem mortui succedat in iure primogenituræ,quod pater eius habuisset,si vixisset,repulso secundogenito,tenuit Pet.à Bel.Perti.in d.§.quindecim,quem nūcupatim refert & sequitur Io. Lupus in repe.rub.de donat.inter vir.& vxor.§.10.col.8.nume.26.incip.lex etiam regni. Et idem quoque tenet Andr.Iser.in c.1.tit.de eo qui sibi & suis hæred.per text.in c.1.tit. de nat.success.feud.quem sequitur Corne.con.199.in præsenti consultatione,col.13. versi.quod videtur in terminis,iunctis iis quæ postea dicit col.17. ver.nec ob. quod supra in contrariū,lib.2.& Sebast.Neapod.in consuet.ciuitatis Neapolis,tit.de success.ab inte.super verbo,ex masculis.& Card.Alex.in cap.1.col.10.versi.quindecimò hoc

Qui contrarium tenent.

hoc probatur, tit. de feud. Marchi. Et idem deniq; voluit Moli. in consuet. Parisi. tit. 1. §. 12. glos. 1. in 1. quæstio. Et ita dicit fuisse iudicatum Matth. Afflic. vbi suprà col. 10. num. 54. à Ferdinando Rege Siciliæ in suo consilio licèt alterius sit opi. vt diximus. Quin ipse alibi huius opi. fuit, in c. omnes filij, col. 3. nu. 33. tit. si de feud. fuer. contr. inter do. & agna. Et ad id faciunt multa quæ dicemus in d. 40. quæstio. & seq.

4 ¶ Vti etiam facit quod scribit Bald. in l. venia, ad fi. C. de in ius vocan. quòd si ex statuto fœmina non succedat existentibus masculis, non propterea repellitur neptis ex filio antè mortuo, à patruo: quin ea succedit per repræsentationem patris, qui succederet si superstes foret. Et idem tenet ipse Bal. con. 30. præsupposito statuto, libro primo. Et sequitur Pau. Ca. in d. l. venia, & in lege vlt. C. de suis & legi. & consi. 40. præsens casus, lib. 2. & Pet. Anch. in repe. cap. 1. versi. his igitur quinque membris, ext. de constit. Corn. consi. 96. licèt videatur, ad fi. lib. 3. Ang. Are. in §. ius autem ciuile, col. vlti. Insti. de iure nat. gen. & ciuil. Soc. qui hoc reputat sing. con. 122. circa primum, col. 2. ver. quartò statutum habet, lib. 5. tit. 3. Iason qui hoc cōmuniter dicit teneri, in l. qui exceptionem, in prin. ff. de condict. indeb.

Cōfirmatio posterioris opi. Filia an per præsentationē patris succedat stante statuto excludente fœminas.

5 ¶ Aduerte tamen quia huius postremi dicti contrarium tenent Raph. Fulgo. Alex. ipse Iason. Philip. Dec. & Franc. Cur. Iunior, in d. l. venia, tribus iis rationibus moti, quòd sicut filia excluditur, ita & neptis ex filio, quæ non debet esse melioris conditionis, quàm filia. l. si viua. C. de bonis mater. Et quia etiam qualitas masculini sexus, quæ erat in filio cessat in nepte. ideo ea non potest repręsentare patrem, cùm illi desit qualitas requisita à statuto, ar. l. vlt. C. de natur. liber. Et quia deniq; in nepte etiam ex filio cessat ratio statuti, scilicet conseruatio agnationis & familiæ. Et hanc quoque partem secutus est ipse Iason consi. 221. statuto ciuitatis, col. 3. versi. sed quanuis prædicta, libro secundo, in quo consi. latißimè omnium hanc quæstionē tractat multis aliis hinc inde adductis: & respondet rationibus contrariæ sententiæ, dicitq; se semper hanc opinio. legendo tenuisse. Et sequi etiam videtur Georg. Nat. in tracta. statutorum fœminas excludentium, quem posuit super cap. quanuis, de pactis, lib. 6. in 7. quæst. 2. quæstio. prin. & alibi latiùs diximus.

De eadē re.

6 ¶ Sed hac controuersia nunc relicta, & quæstione nostra principali repetita: Si mulier statuto vel consuetudine prohibeatur succedere, quo casu loquitur nuncupatim Io. Fab. in d. §. cæterum. Certè opin. ipsius Fabri, vt neptis ex filio primogenito antè mortuo nō excludat patruū, verißima est, ex his quę latè dicemus infrà in dicta 40. quæstio. prin. in 14. ratione pro nepote, versic. pręterea si prima pars. At in rebus non feudalibus de iure communi fœminæ æquè ac mares succedunt. l. maximum vitium C. de liber. præteri. & alibi diximus. Sed & in feudalibus ex consuetudine generali Franciæ etiam succedunt, vt dicit Ioan. Fab. in authen. ingreßi, col. vlt. C. de sacro. eccle. & in §. 1. versi. item no. Insti. de legi. patro. tutel. & alibi sæpe, vt etiam latißimè alibi diximus. Proindéq; cessat illa ratio prohibitionis. Ideóq; nihil obstare videtur, quominus neptis ex filio primogenito eum repræsentans habeat ius primogenituræ contra secundogenitum ipsius patruum. Et in Gallia paßim vtimur.

Decisio principalis quæstionis.

7 ¶ Illud autem minimè dubium, quòd si filius primogenitus superstes fuit patri, & postea moriatur relicta filia, ea suo patri succedit, nec eius patruus quicquam petere potest. nam filius primogenitus moriens transmittit in suum hæredem etiam fœminam, per l. cùm antiquioribus C. de iure delibe. & l. 1. C. de his qui ante tabu. aper. & l. 1. §. in nouißimo. C. de cadu. tol. Sufficit enim semel fuisse ius quæsitum. l. videamus. ff. quod me. cau. Et ita per has atque alias rationes dicunt in statuto repellente fœminas propter masculos, Cy. Alberi. & alij, in l. 1. C. de adulte. Ioan. Andr. in addit. Specul. in rubr. de succes. ab intest. versic. similem quæstionem de amita, & alij plurimi quos tibi citabo infrà in dicta 40. quæstio. princip. nume. 49. prætereà si prima pars. Et in hac nostra specie, vt neptis ex primogenito mortuo ante patrem pręferatur patruo secundogenito, voluerunt ij, quos tibi citabo infrà in 40. quęst. nu. 3.

Si primogenitus successerit haud dubiè filia ipsius illi succedet patruo repulso.

8 *Ad idem.*

¶Propterea si stante statuto vt filia non succedat existente masculo,sed ea dotari debeat ab ipso masculo,filius post mortem patris decedat relicta filia,nondum sorore dotata, poterit ipsa filia amitam dotare, & ita illam repellere,tanquam in filiam ipsam fiat transmisio illius iuris repellendi à patre qui iam successionem exceperat vt voluit Alber.in tracta.statutorum,parte 2.quæst.102.item quæritur communiter est statutum. & Pau. Ca.consi.57.primò videndum est de intellectu, lib.1.dum dicit id ius cōpetere quibuscunq; hæredibus filij, etiam si filius ipse nōdum hæreditatem adierit.poterunt enim adeundo hæreditatem excludere filiã, vt filius potuisset,per d.l.1.C.de his qui ante aper.tab.& l.si quis filium.§.1.ff.de acq.hære.& latisimè Soc. con.67.in præsenti.in 1.dubio,lib.4.Et ita quoq; expresè in filia primogeniti qui iã successerat in feudo, vt mortuo patre excludat secundogenitum, voluit expresè And.Iser.in c.1.tit.de eo qui sibi & suis hæred.& Card.Alex.in c.1.col.9.versic. quintodecimò hoc probatur,tit.de feud.March.

DECIMAQVINTA QVAESTIO.

1 *An mulieres possint inducere consuetudinem vt primogenita præferatur.*

DECIMOQVINTO quæro,quoniam suprà in præcedentibus quæstionibus diximus non præferri primogenitam vi consuetudinis præferentis primogenitum:An tamen posint mulieres inter se consuetudinem inducere vt primogenita cæteris præferatur in succesionibus? Cy. in l.2.col.8. versi.item hoc dico,& ibi quoque Bar.col.7.vers.deinde quæratur quorum consensus.C.quæ sit long.consue.dicunt quòd si mulieres diu ac frequenter vsq; sunt aliquo actu contra legem,verbi gratia,quòd primogenita succedat in totũ, illa cōsuetudo inter eas debet seruari, non tam ex consensu earũ,quàm totius populi,seu maioris partis:quia sic patiendo videtur tacitè consentire, ar.l.de quibus.ff.de legi.& l.quod maior.ff.ad mu nicipal. Et hoc nuncupatim sequitur Roch.Cur.in repe.c.vlt.char.16.ver.tertiò quæritur,in 4.limitatione,& iterum in versi.octauò quæro,in duobus locis,extrà de consuetu.

DECIMASEXTA QVAESTIO.

1 *An priuata familia possit inducere consuetudinem primogenitura. Consuetudinẽ inducere ij tantũ possunt qui statuere possunt.*

DECIMOSEXTO consequenter quæro,an etiam priuata quædam familia, siue domus aut progenies posit inducere consuetudinem, vt primogenitus,vel solus succedat,vel aliquid præcipuum habeat.Quod nõ videtur,quia hi tantùm possunt consuetudinem introducere, qui & statuere & legem condere possunt, secundùm Bart.in l.1.in fi.ff.de legi.quia lex (inquit) & consuetudo æquiparantur.l. de quibus.ff.eod.Et idẽ voluit Panormita.in c.vlt.columna sexta, vers. & est vnum, extrà de consuetud. Et id quidem probatur ex diffinitione consuetudinis tradita à Ioan.And.quam ipse posuit in fi.tit.de consuet.in 1.parte. Consuetudo est ius quoddam illius moribus institutum,qui authoritate publica ius cōdere potest,de qua diffinitione latè per recentiores,in rubr.eiusdem titu.

2 *Consuetudinis definitio. Statuere ij tãtùm possunt qui iurisditionem habent.*

¶ Sed illis tantùm potestas statuendi à legibus concessa est,quibus & iurisdictionis ius est,vt colligitur ex diffinitione iurisdictionis,quam posuit glos.quam sequuntur omnes,in l.1.ff.de iurisdi.om.iudi.& alia glo.in §.iusiurandum,in verbo,iurisdictione,in authenti.de defen.ciuit.Et id scilicet statutum cōdere,iurisdictionis esse, nuncupatim voluerunt Bart.in l.omnes populi,in 1.quæstio.princ.ff.de iusti.& iure,vbi & ex hoc dicit, quòd vniuersitates & populi iurisdictione carentes non possunt statuta condere:& Bald.in l.si quis iniquum.§.1.circa medium.ff.quod quisque iuris,& in l.vlt.& ibi etiam Salycet.C.de iurisdi.om.iudi.& idem Bald.in l.decernimus, col. 2.versi.quæro hic pro intellectu.C.de sacro.eccle.& in l.nulli,circa mediũ.C.de sen-ten.& in l.2.colum.1.in 1.oppo.C. quæ sit long.consuet.vbi & illud expresim dicit, quòd sicut condere statutum est iurisdictionis:ita & consuetudinem inducere. & in titu.de pace Constan.in verbo,secundùm mores,& in cap.cùm omnes, col.penul. & ibi Anto.& Imo.extrà de constitu.& in cap.cùm causa,post mediũ, de sen.& re iudi. & in addi.Specul.tit.de iurisd.om.iud.& consi.31. statuto ciuitatis,post princ.lib.1.& consi.143.casus talis est quidã nomine Antonius,cod.lib.1.& consi.267.ad euidentiã,col.vlt.cod.lib.1.& cōsi.272.super eo quod quæritur,col.2.cod.lib.1.& cōsi.396.

quod

quod autem dictum statutū.in prin.lib.4.& cons.407.ridiculū est,eo lib.4.& consi. 84.præmittendum,in princ.lib.5. & consi.372.contrarium.col.2.eod.lib.5.& consi. 410.quęritur,col.2.eod.lib.5.Ang.in l.imperiū,col.3.ff.de iurisd.om.iud.vbi plus dicit,quòd condere statuta est meri imperij,& in l.is cuius,quę est pe.ff.de aqua plu.arcen.Petr.Ancha.in repe.ca.1.in 8.quæst.princ.in prin.de constit. Imo.in c.cùm accessissent,& ibi Barb.col.37.eo.tit.Panor.in c.quę in ecclesiarū,eo.quoq; tit. Ro.in rep. rub.de arbit.col.18.ver.prætereà cùm statutū, & cons.218.præsens casus.col.1.Alex. cons.111.pōderatis,col.2.versi.quia ad ista respondeo,lib.1.Barb.in repet.rub.de reb. eccle.non alie.in 2.q.princ.col.eiusdem 2.& consi.1.ex sacris,col.19. lib.j.& consi.14. scripsit,col.3.eo.lib.j.& con.13.sapienter,col.6. vers.ita dicimus, lib.2.& con.15.illud in medium,col.3.lib.3.& con.29.illud,col.1.eo.lib.3.Fran.Aret.in l.testamēti factio, col.2.ff.de testa.Fran.Curt.Senior con.73.magnifice vir,col,pe.vers.ad vltimū.Soc. qui id optimè declarat in d.l.j.col.2.vers.glo.colligūt.ff.de iurisd.om.iud. & con.55. l.j.nam sunt duo eiusdē nu.inc.viso decreto,post prin.l.j.& con.272.non prosequēdo,col.2.vers.confirmatur ratione,lib.2.Steph.Bertran.con.48.viso casu,nu.2.lib.j. Fran.Ripa.lib.j.respon.c.2.clerici,nu.14.& latè Matthæus afflict.in præludi.constit. Siciliæ,in 3.quæstione.

3 ¶Ex quo & illud confestim consequens est, vnam aliquam familiam siue progeniē, cui ius non est iurisdictionis,nec condendi quoq; statuti esse,nec consequenter inducendæ consuetudinis.Quod expressè voluit,ne authoritate careamus , Ang.ea quā diximus ratione motus in l.vlt.col.2.C.de testament.& Raph.Co.in l.3.ff.eo.titu.in vna lectione.Alex.in l.si non speciali,paulò post medium, vers.sed an illud.C.de testament.& Iason.in l.si quis à filio.§. vltimo , columna secunda , versi.adde fortius. ff.de legatis.j.& Carolus Rui.consil.208. præmittendum , colum.1. versic.præterea negari,lib.1.vbi etiam dicit id procedere in marchionibus & aliis quibuscunq; inferioribus principe.Mart.Laud.non ille quidem prior,cuius sunt cōmentarij in feuda, sed aliis multò iunior , vt qui discipulus fuit Iaso.in sua disputati.incip. Augerius, col.10.vers. venio ad decisionem,in qua disputa.tractat materiam legitimationum. Neq; enim illi possunt condere statutum contra ius commune,& consequenter nec consuetudinem inducere.l.forma.C.de offic.Præfect.prætori.& cap.vlt.& ibi Hosti. & Ioannes Andr.de offic.ordina.& cap.cùm inferior , de maiori. & obedien. & ipse Ioannes Andr.in cap.vlt.de appella.lib.6. & in addi. Specula.in rubr.de elect.Docto. in cap.vlt.de hæret.lib.6.& Bald.in l. omnes populi.ff.de iusti.& iure.& in l. nequicquam.§.vlt.ff.de offic.Proconsul.& in l.ex duobus.§.vlt.& ibi quoq; Imo.ff.de vulg. & pupil.Alex.qui alios affert,& dicit hanc esse cōmunem op.in l.j.col.item 1.ff.quod quisque iuris.

Qui tenēt priuatam familiam statuere non posse.

4 ¶Verùm contrarium nuncupatim,vt scilicet vna familia posit consuetudinem inducere tenuit Io.And.authoritate Vber.Bob.in addi. Specul.tit.de instr.ædi.§.compendiosè,versi.sed nunquid dicemus, in parua addi.incip.interposuit,vbi dicit progeniē quampiam posse introducere consuetudinem circa solennitatem testamentorum,& sequuntur & dicunt sing.Ang.sibi contrarius,Imo.Iac.Put.& Raph.Co.sibi quoq; cōtrarius in eadē l.sed in alia lec.videlicet in d.l.3.ff. de testa. Barb.in rub.extrà de rescrip.col.7.& in cap.2.col.7.de probat.Ray.Sabana.in repe.l.2.versi.quęro quorum consensus.C.quæ sit long.consuet. Guid.Pap.consi.131.circa processum reuisionis,in 1.iterùmq; in 6.dubio,vbi expresim loquitur de nostra quæstione,scilicet de consuetudine vt præferatur primogenitus,& Soc.qui & id dicit sing.cons.61. super quæstione,col.2.lib.3.Iason sibi item contrarius, in d.l.omnes populi , colū.9. versi.an autem vna progenies.& ibi quoq; Io. Crot.in repe.col.4.versi.imò non solùm.ff.de iusti.& iure. vbi Iason ipse dicit ita se consuluisse in oppido Caranagij in familia Sicchorum, inter quos erat consuetudo vt fœminæ nō succederent, vti verè consuluit cons.46.in præsenti,col. vlt.lib.1. Et idem Iason loquens de alia quadam consuetudine,consi.192.exorta,col.3.versi.fortificatur,lib.2.Caro.Ruy.sibi contrarius consi.19.in hac controuersia,col.2.nu.6.lib.1.& consi.34.in hac lite, col.2.nu.5.

Qui tenent familiam posse hanc consuetudinem inducere.

co.lib.1.Alber.Bru in tract.statutorum, in verbo,parentela,in fin.& Io.Neuiza.inter consi.illius consi.11.viso themate,col.vlt.& Io.Campez.in tract.de dote,in vlt.parte quæst.79.quia dictũ est suprà.D.Boër.deci.155.Gaillardus,col.vlt.nu. 29. Chasse.in commentariis consuetudinũ Burgundiæ, titul.*des Fiefz*.§.5. in glos.j.in fin.& Fran. Curt.Iunior in tract.feud.in 3.parte princ.quæst.j.col.5.versi.octauò fallit, & nouissi mè Pau.Parisi.consi.72.ad veram resolutionem,col.2.nu.11.& iterum col.seq.nu.19. lib.4.vbi etiam loquitur de constitutione primogenituræ. Et idem voluit Bald.cuius nullus illorum meminit,vti nec ipse Ioã.Andreæ,cons.347. quæro quidam nobilis,versi.item si valeret,lib.1.Sed & idem quoq; tenuit Andr.Iser.in §.præterea ducatus,col.2.versi.sed quomodo probabitur,tit.de prohi.feud.ali. per Fede.quem solus eorum qui de hac re loquuntur retulit & secutus est Guid.d.consi.131.

An statuta sunt Iurisdictionis.

Populus & vniuersitas potest statuere in rebus ad eius curam pertinentibus.

5 ¶Neq; enim verum est,inquit Iason,in d.l.omnes populi, illud, cui innituntur qui priorem sententiã secuti sunt,statuta esse iurisdictionis,secundùm Ray.Forl.in repe. d.l.omnes populi,& ibi Bald.& Ang. illum, col.2.in fin.hunc col.3. & 4.& eundem Bal.in l.j.col.j.ff.de iurisd.om.iud.cum aliis concord.adductis à recentioribus in d.l. omnes populi.& Iaso.consi.71. ordinatio, col.2.lib.3.& Philip.Decio in.d.c.quæ in ecclesiarum,col.4.versi.in fi.glos. & seq.extrà de constit.Cui adde Alc.in c.quod sedem,nu.59.de offic.ord. Nam videmus (inquiunt) quòd omnis populus omnisque vniuersitas potest statuere circa negocia ad curã eius pertinentia, per d.l.omnes populi,& ibi Bar.& alij,& l.2.in fin.& c.ius publicum.1.di.& voluit ipse Bar.in l.vlt.C. de colle.illic. & in d.l.l.1.de iurisd.omn.iudi.& Alber.in 1.parte statutorum,quæst.3. qui possunt,& iterum quæst.5. ex prædictis patet. Anto.in c. quod clericis,& ibi Panorm.colum.vlt.& Franc.Aret.colum.3.de foro compet.Et tamen non omnis populus aut ciuitas habet iurisdictionem.l.si duas.§.est autem, in verbo,decet.ff.de excu. tut.& no.Bar.in d.l.omnes populi, & in l.1.ff.de dam.infec.Item prudentum responsa vim legis obtinent.l.ius autem ciuile.ff.de iusti.& iure.& §.responsa,Instit.de iure nat. Et tamen Iurisconsulti non habent iurisdictionẽ.Et facit quod tradit Pet. Anc. in repe.d.c.1.char.1.versi. primùm quæro, extrà de constit. quod tum demum potestas statuendi requirit iurisdictionem, cùm statuitur de spectantibus ad ipsam iurisdictionem:aliàs secus.& sequitur & concord.affert. Fely.in d.c.cùm omnes, col.6. versi.quartò aduertendum, eo.tit.& in cap.ex parte decani,col.2.versi.considera secundò,de rescrip.Quibus adde Bald.consi.457.ad euidentiam colũ. vlt.libr.5.quod condere statuta circa iurisdictionem contentiosam est iurisdictionis cõtentiosæ:voluntariam,voluntariæ.

Redit ad quæstionem principalem.

6 ¶Quid igitur dicendum est in nostra quæstione?Franc.Curt.Iunior vbi suprà citauimus,scilicet in tract.feud.in 3.parte prin.col.5. versi.octauo fallit, eam ascribit in materia successionis,nec tamẽ eam certò & asseueranter decidit, quoniam de facto (inquit) decidi debebat,sed tantùm eorum fundamentum reprobat qui dicebant iurisdictionis esse statuta condere,aut consuetudinem inducere.Rochus autem Curt. illius(vt audio)ex fratre nepos in repe.ca.vlt.ch.16. versi. octauò quæro,de consuet. relatis vtrisq; sententiis rem hanc ita censet esse diffiniendam,vt vna domus & progenies possit & statuere & consuetudinem inducere de his, quæ pertinent ad modũ expediẽdi ea,quæ incumbunt domui aut progeniei,vt circa onera inter eos diuidenda.In his autem quæ pertinent ad causarum decisionem non possunt sine confirmatione populi,per id quod in simili tradit Bart.tractans, an vna pars siue quaternum, vt ille appellat,ciuitatis possit statuere, in d.l.omnes populi, in 3.quæst.d.1.q.princ. Ex quo infert non valere consuetudinem familiæ quod fœminæ nõ succedant, quia hoc respicit decisionem causarum.

Limitatio opi.quæ non admittit consuetudinem familiæ.

7 ¶Si hanc opinionem teneas,eam primò limitabis vt procedat, nisi ea domus aut familia haberet ius imperij,siue iurisdictionis,& ita ius statuendi:quia tunc etiã posset consuetudinem inducere.Nam hæc ita expresè declarat Angel.in d.l.vlt.C.de testa. & Alex.in d.l.si non speciali, eo.tit.& Iason in d.l.si quis à filio.§.vlt.circa medium.

& ibi

& ibi Zazius.ff.de leg.j.Idem Zazius con.1.illustres,nu.34.lib.2.Carolus Rui. cõsi. 38.quoniam,col.3.nu.6.lib.1.& consi.40.pro,euidentia,col.8.nu.11.eo.lib.j. & colũ. 108. visa,ac bene intellecta,col.4.vers.nec dicatur,lib.2.Sed postea col.vlt.nu.39.declarat.& latè Matth.Afflict.in præfat.Constit.Sicil.quæsti.3.

Nisi ipsa familia haberet ius imperij aut Iurisditionis.

8 ¶Limita secundò,nisi huiusmodi consuetudo vnius familiæ approbata fuisset à populo,siue maiore parte populi.tunc enim ea sequenda est, per id quod in simili tradit Bar.in repe.d.l.2.col.7.versi.deinde quæritur quorum consensus.C.quæ sit lõg. consuet. valere consuetudinem mulierum q̃ primogenita succedat sola, non cõtradicente populo,quia tunc videtur esse consuetudo populi qui in patiendo videtur consentire,arg.d.l.de quibus,& si.De quo etiam diximus in præcedenti quæst.

Altera limitatio.

9 ¶Sed si vis scire quid probari debeat ad huius domesticæ consuetudinis probationem, videbis apud And.Iser.in d.§.præterea ducatus, vbi suprà: & Guid. Pa.d.consi. 131.in 1.2.4.& 5.dubio.Carolum Rui.d.con.34.nu.3.col.2.versi.si ergo prædicta, & col. 4.versi.non obstat insuper,& col.seq.versi.nec etiam ex hoc,lib.1.Cuius rei obiter monendos lectores duximus.

Quid probari debet ad huius domesticæ consuetudinis probationem.

10 ¶Si autem eorum op.sequeris quæ admittit cõsuetudinem priuatæ familiæ in ea re: Eam intellige vt si sit talis consuetudo in successione ex testamento,non extẽdatur ad successionem ab intestato,nec contrario:aut si sit inter descendentes, non trahatur ad collaterales,sic & in similibus,vt videre licet ex Bart. & aliis in l. post dotem. ff.sol.mat.& Pe.Anc.con.339.pro maiori,col.5.versi.ad secundam rationem. Et nuncupatim de consuetudine priuatorum Carolus Rui.d.consil. 208. præmittendum, col.j.nu.2.lib.1.& d.consi.108.col.vlt.lib.2.Id enim generale est vt consuetudo non extendatur ad alium casum.Bar.in auth.qui rem.C.de sacro.eccl.Iac.Bel.in cap.1.in prin.tit.qui feud.da.pos.Bal.in auth.si quas ruinas.C.de sacro.eccle. & in l. etiam, in prin.ff.sol.mat.& in l.si pupillorum,in fi.ff.de reb.eo.Calde.consi.11.de feud.Imol. in c.ex parte,col.vlti.eo.tit.& in l.quod dicitur.ff.de verbo.obliga. Alex. qui hanc dicit esse communem op.vti citat Rui.consi.9.in prin.lib.3.

Declaratio alterius opi. admittentis consuetudinem familiæ.

11 ¶Sed hîc quæri potest,quid si in vna familia per mille annos non fuit nisi vnus primogenitus,qui solus propterea successit,an satis sit ad probandam consuetudinem, vt solus primogenitus succedat.Hanc quæstionem nuncupatim posuit Matth.Affli. in c.satis bene.col.2.versi.secundo nota.tit.de prohib.feud.alien.per Lotharium, & ibi decidit per eũ tex.non satis esse,nisi aliter probetur per antiquas chartas vel per consuetudinem loci ita debere succedi.Et hoc verissimum est.

DECIMASEPTIMA QVAESTIO.

1 DECIMOSEPTIMO quæro quid agendum sit cùm ignoratur vter ex geminis fratribus,aut etiam non geminis sit primogenitus? Nam id interdum ignorari satis cognoscitur,ex l.si fuerit,in prin.& §.1.ff.de reb.dub. Ob ídque, quòd scilicet facilè id ignorari potest,legitur Genes.38. obstetricem ligasse coccinum in manu Zarę,aut vt alij vocant,Zærah,cuius ea manus prior exierat, & quem ideo priorem nasciturum putabat,vt hinc dignosceretur quis esset primogenitus: verùm aliter quàm ea putabat euênit.Nempe alterũ,scilicet Pharen priorem ex vtero exiisse,ex quo ius primogenituræ consecutus est,vt alibi quoque annotauimus. Sed quãtùm ad nostram quæstionem pertinet,D.Molinæ.in Consuetu. Paris.tit.1. §.8. in gl. 1.col.2. versic.quæro secundò,hanc rem plenè & scienter disseruit:& ante eum D. Cirierus Consiliarius huius nostræ Curiæ laudatissimus plenissimè & doctissimè, & de ea fecit 6.distinctas separatásque quæstiones in suo tractatu Primogenituræ, scilicet 6.7.8.9.10.11.primi libri eius operis.Ego verò vnam tantùm faciam, sed quam in duodecim opiniones distinguam,relatis primùm aceruatim nostratium sententiis,deinde illis sigillatim & discussis & examinatis.

Quid agendũ cùm ignoratur vter ex geminis sit primogenitus.

2 ¶ Igitur vt ad quæstionem nostram accedamus, Ioannes And. in addi. Specul. super rubr. de feud. col. 4. versi. hic interponit, hanc quæstionem priuatim adscribit, dicitque quòd quando res est diuisibilis, vterque succedit: sin indiuisibilis, videretur (inquit) iudicio sortis dirimendum, vtri res debeatur. Deinde verò dicit se putare hoc casu esse recurrendum ad dominum, qui prudentiori honestiorique rem assignet, per l. vlti. ff. de testib. & c. vlt. 97. dist. & c. de multa, in fi. de præben. & c. si duo. §. vlti. de procur. lib. 6. & ibi concord. in gl. Et si pares sint moribus, deligat vtrū voluerit, per l. si quis seruum. §. si inter. ff. de lega. 2. & c. cùm laïci, credo quòd voluerit allegare c. cùm autem, de iure patro. & vtrobique concord. & in c. pen. versi. quòd si forsitan, de rescript. lib. 6.

De eadem re.

3 ¶ Bal. verò in proœmio ff. §. itaque, col. 2. vers. item consuetudo, loquens de consuetudine, quòd primogenitus solus succedat in dominatione, vt ipse loquitur, refert in hac ipsa q. cùm videlicet ignoratur ex duobus fratribus, vter sit primogenitus: quosdam dixisse, quòd vterque succedet. Nam sicut gemini sunt in cælo, ita in terra erūt. Et quia propter incertitudinem cessat consuetudo, ideo sumus in iure communi. Et sic pares erunt in iure, qui sunt pares ex nascendi æqualitate. Ad quod dicit facere gl. in l. Arethusa, voluit dicere, in l. idē erit, quæ continuò illam sequitur. ff. de stat. hom. Subdit posteà videri in contrarium, ꝙ cōsuetudo nulli eorum patrocinetur, & quia forma data est, vt per vnū regatur, arg. not. in l. 1. C. de metro. beri. libr. 11. & in l. 1. §. nouissimè. ff. de orig. iuris. & sic videtur ꝙ nullus succedat. Tandem verò ita hāc rē concludit, vt vterque succedat. & sic erunt duo in eadem sede, & cōiunctā habebunt iurisdictionē: vel, vt subdit, formosior & robustior præferetur, quia præsumitur robustior celeriùs exiisse de carcere materni vteri, ar. l. si fuerit. §. vlt. ff. de reb. dub. Posteà autem quærit. Sed supposito ꝙ ambo succedunt, quis nominabitur priùs in scriptis eorū, de quo & posteà dicemus in 19. quæsti. In eo autē quod dicit de robustiore, eum sequitur Fel. in c. capitulum, col. 18. quæ antepe. est versi. de duobus natis, de rescript. & D. Moline. in Consuet. Parisi. tit. 1. §. 8. gl. 1. num. 5. vbi id duobus modis declarat. & Catel. Cot. in memor. incip. primogenitus, versi. quid autem si duo.

De eadē re.

4 ¶ Sed ex iis quæ diximus est Bal. liquidò apparet eum sibi parum in hac re constare, nec certi quicquam diffinire. Si tamen in dubiis sententia libera cuique est, vt profectò libera est, sicuti not. in l. continuus. §. cùm ita. ff. de verbor. obliga. in eam vtique nobis videtur inclinasse sententiam, vt vterque succedat. in qua etiam videtur fuisse idem Bald. in auth. ex testamento, col. vlt. versic. decimumoctauum capitulum. C. de colla. cùm dicit quòd si esset dubium vter ex duobus sit primogenitus, apud ambos simul resideret administratio dominij vel imperij. ar. not. in d. l. Arethusa, nec nouum (inquit) id est. nam & duos simul legimus administrasse imperium, vt not. in c. non autem. 7. q. 1. & per glo. in cle. Romani, in verbo, Reges, de iureiur. & Io. And. in addi. Specul. tit. de rescript. præsent. Et sic, inquit, ea forma tradita, vt per vnum regatur, non est necessaria de iure naturali, vel diuino: sed de iure voluntario & positiuo, per d. §. nouissimè. ff. de orig. iuris, licèt aliud in apostolatu, quia ex fidei articulis is vnus est, vnam sanctam catholicam ecclesiam. Quæ verba ad verbum refert Flor. in l. quæ pater, col. 4. versi. si tamen esset dubium. ff. fami. hercis. & sequitur etiam Frā. Arc. consi. 162. diligenter, col. 3. versi. & pro istorum. Huius quoque op. vt vterq; admittatur, fuit idem Bald. & post eum Angel. in l. ex duobus, in princ. per illum tex. ff. de vulg. & pupil.

De eadē re.

5 ¶ Quanquam Imo. ibi subdubius tamen per verbum fortè, teneat neutrum admitti, quia regnum sit indiuisibile, vt no. in c. licet, de voto, & in §. præterea, tit. de probib. feud. ali. per Fed. Sicque videntur se mutuò impedire: quia vbicunque personarū, quę ad lucrum vocantur, est incertitudo, certè nemo id lucrum capiet, per text. in d. l. si fuerit. ff. de reb. dub. proptereáque neuter succedet, nisi fortè superior alteri vellet gratificari: non tamen tenetur, si nolit, per l. si quis seruum. §. si inter duos, cum gl. ff. de leg. 2. & sequitur Carolus Rui. consi. 186. consideratis, col. 3. nu. 10. lib. 1.

De eadem re.

¶ Sed

6 ¶Sed huic op. tamen occurrunt Fran. Are. & Alexand. ille videlicet Fran. Are. Nam licèt, inquit, regnum sit indiuiduum, non propterea sequitur, quòd non posint duo fratres simul succedere, sed bene sequitur quòd ambo insolidum erunt Reges: quia ius indiuiduum, siue sit iurisdictio, siue aliud quicquam competit pluribus insolidũ, etiam si competat iure hæreditario. l. 2. §. ex his. & §. si in facto. ff. de verb. obli. cum materia, & l. j. ff. de offic. Consul. & l. imperatores. §. magistratus. ff. ad municipal. & ita declarat Bart. in l. vlti. ff. vti posid. & Bald. in dicto §. præterea, titul. de prohib. feud. ali. per Fed. Vnde sicut dicit Bald. in suprà allegatis, & in l. vltim. ff. de rerum diui. non est absurdum quòd etiam in summo principatu temporali sint duo principes insolidum, per l. diui fratres. ff. de iure patro. & l. si adulterium. §. imperatores, de adult. Ergo licèt magis conueniat, expediátque Reipubli. vnicum esse principem, per d. §. nouissimè, tolerari tamen possunt isti concursus principatus. Ob ídque non stat ipse Are. cum Imo. sed tandem concludit & in regno & in cæteris quoque rebus esse locum gratificationi, quam tenetur superior facere, quicquid dicat Imol. Nam licèt cùm gratificatio ad eum pertinet, qui concessit gratiam, vel beneficium, vel ad eum qui illum repręsentat, videlicet ad hæredem: certè ille non tenetur gratificari, si non vult, per tex. & glo. in d. §. si inter duos. Sed cùm is qui habet gratificari, non est caussa immediata beneficij, quin immediatè beneficium ipsum habetur ab alio: aut cùm is qui habet gratificari, non concedit beneficium, sed procedit per viam iustitiæ, tunc de necessitate debet gratificari, vt de primo est text. in d. c. pen. de rescri. lib. 6. de secũdo, in d. l. si duos, in prin. de excu. tut. & in l. si quis in graui. §. si cùm omnes. ff. de SC. Syl. Et id quidem vni ex istis contendentibus, per d. iura. & no. per Bar. in l. 1. §. permittitur. ff. de aqua quot. & æsti. In casu autem nostro succedentes in regno immediatè habent beneficium à patre per medium successionis. ideo videtur quòd superior debeat necessariò gratificari. hæc Are.

De eadẽ re.

7 ¶Alex. autem relata op. Imo. sequitur tamen Bal. & Angel. vt videlicet ambo succedant, per text. in l. 2. §. hæreditas. ff. de suis & legit. & ar. l. cùm inter. C. de fideicõ. Cæterùm, inquit, si neuter succederet, vt astruit Imo. magna iniquitas resultaret, vtpote cùm secundogenitus esset melioris conditionis, quàm illi duo primogeniti. quod & idem tenet ipse Alex. in l. qui filiabus. §. si quis ita, col. 2. versi. quid si statutum disponat. ff. de leg. 1. Io. Ana. in rub. de sortil. col. vlti. & Mart. Lauden. in tract. de primogenitura, col. 9. vers. sed ponamus quòd non apparet, & iterum col. antepe. ante fin. Et ipse quoque Franc. Are. consi. 162. diligenter & maturè discussis, col. 4. versic. & pro istorum verborum declaratione, & Barb. in cle. & si principalis, colũ. 7. in paruis, de rescrip. Fran. Curt. senior, con. 69. dominus Ioannes, col. 12. Cardi. Alex. in c. 1. colũ. 2. vers. quæro ab extrà, tit. de feud. Mar. vbi etiam respondet ad illud de feudo indiuiduo, quòd obiiciebat Imo. quòd licèt sit indiuiduum, tamen potest per plures administrari, per no. in c. prudentiam, in prin. de offi. deleg. & Fely. in c. capitulum sanctæ crucis, col. antepe. versi. de duobus natis, de rescrip. & Iason in l. si extraneus, colũ. 4. versi. pro ista decisione. ff. de condi. caus. dot. & Anto. Corset. in tract. de pote. & excel. & Reg. in 64. quæst. & D. Benedic. in rep. c. Raynutius, in verbo, in eodem testamento relinquens, le 1. nu. 177. de testa.

De eadẽ re.

8 ¶Sed redeamus ad Bal. is in l. ex hoc iure, col. 2. versi. quintò quæro. ff. de iure na. gẽ. & ciuil. dicit, quòd si duo filij Regum nascũtur, nec apparet ordo nascendi, primũ videri quòd neuter sit rex, sed alter eorum debeat eligi per magnates & populũ ipsius regni, ar. d. l. si duos. ff. de excu. tut. & d. l. si quis in graui. §. vtrùm. ff. de SC. Sylla. & d. l. si quis seruum. ff. de leg. 2. & d. l. Arethusa. ff. de stat. homi. Vel dic, inquit, quod vterque est Rex, per d. l. diui fratres. ff. de iure patro. & nihil pręterea dicit. ex quo videtur huic postremæ sententiæ adhærere, iuxta no. in l. qui filium. §. Sabinus. ff. ad Trebel.

De eadem re.

9 ¶Idem verò Bal. in l. in quibus, colum. 2. versi. pone consuetudo dictat. C. de secund. nup. dicit inibi esse arg. quòd pater potest eligere eum, quem volet vt primogenitum succedere. quem simpliciter allegat veluti ipsius in ea re sequax Aluar. in c. 1. colum. 2. vers.

De eadẽ re.

2.versi.quæro ab extrà,tit.de feud.mar.& Alex.in sua ad Bar. addi. in d.l. Arethusa. & iterum in l.1.§.hoc interdictum.ff.de libe.homi.exhi. atque etiam in d.l. si fuerit. ff.de reb.dubi.& Cardi.Alex.in c.per venerabilem.§.quod autem,col.31.versi.& nota.quòd vbi duo sunt.qui filij sunt legi.& Anto.Corse.in tract. de pote. & excel. Regi.in 7.quæstio.& Fran.Ripa.in l.nemo,col.2.versi.item adde quòd si ignoretur. ff. de leg.1.& in l.quò minùs,nu.61.ff.de flumi.

10 *De eadē re.* ¶Sed & idem prætereà Bald.consi.389.consuetudo,libr.2.de hac re ita inuolutè loquitur,vt nescias quid velit.multas enim rationes adducit, quæ videntur vtrunque admittere,sed adeo intempestiuas,vt videatur extra chorum eius con.saltare. Hæ autem sunt rationes,In natura pari par est priuilegium.l.sed & milites. ff. de excusa. tuto.In actu fauorabili iustior est vtriusque inclusio,quàm exclusio,vt per not. in d. l.Arethusa. Par non excluditur à pari,nec ab alio,ergo à nullo.l.1.§.veteres.ff.de acquiren.pos.Non est impossibile duos simul regnare, cùm habeantur loco vnius. l.1. C.de metro.beri.libro 11.Dominium regale est indiuiduum. ergo potest esse penes plures insolidum.l.vlt.ff.vti possi.& l.vlt.ff.de rerum diui.Officium potest esse penes plures insolidum.l.1.ff.de offi.Consul.& l.1.§.si plures.ff.de exerci.& l.decreto. ff. de admi.tutel.

11 *De eadē re.* ¶At Barb.sibi contrarius,quod sæpissime illi contingit,in l.si Titius,char.pen.versi, sed pone.ff.de verbo.oblig.primò refert op.Bald. in d.l.ex hoc iure,quæ est vt vterque succedat,posteà eam damnat tanquam sit contra veram monarchiam, dicitque quòd si fuerint plures simul imperatores,fuit de facto & non de iure,ideò melius esse,vt non ambo simul imperent,sed singuli alternis annis,iuxta not.in l.Lucio.ff.de aqua quot.& æsti.

12 *Diuersæ quoque opi.in similibus quæstionibus.* ¶Nec mireris tot diuersas fuisse in ea re sententias.Neque enim dissimiliter comperies in id genus quæstionibus ita & fuisse decertatum,vt omnes ferè sentētias suprà in nostram quęstionem allatas ascripserint.Nam idē Bald.in c.1.§.& quia vidimus, col.vlt.versi.extrà quæro,tit.de his qui feud.dar.pos.Quid,inquit,si actum est quod deficientibus masculis feudum transeat ad vnam fœminam, & sint plures fœminæ: an succedet primogenita,an dominus gratificabitur, an ratione incertitudinis totum vitiabitur,an sorte dirimetur?Pro primogenita facit l.si quis ita stipuletur.ff.de verb.oblig Quòd domino detur electio,facit l. si quis seruum.§. si inter duos. ff. de leg.2.Quod incertitudo vitiet,facit l.ex pluribus.ff.de manu vindi. Quòd sorte dirimatur,facit l.2.C.quando & qui quar.pars,lib.10.Posteà ita concludit,Respondeo quòd primogenita si succedat in alia hæreditate,in hoc quoque succedet: aliàs dirimetur sorte.Et subdit contrà,quòd isto casu sit electio domini,quam habeat vasallā, ar.suprà eo.§.in verbo,quem dominus vellet.Ex quibus potes intelligere Bal. nihil certi sentire,nisi dicas vltimam op.sibi placere,vt suprà diximus,vti & ea placuit alijs,quos nos adducemus infrà in 2.opi.nu.19.nec rationis esset.

13 *Mortuo Rege sine liberis & sint duo eiusdem gradus ex diuersis descendentibus & ignoratur quis debeat succedere.* ¶Ante Bal.Pe.Iacob.in Successione Regum Franciæ,colum.3.versi.sed quid dum decessit,in ea quæstione,quid cùm sint duo eiusdem gradus, ex diuersis tamen descendentibus,qui mortuo Rege sine liberis sunt proximiores ad succedēdum,ignoratur tum vter eorum debeat succedere. Dicit primùm videri hoc esse, insolubile, quemadmodum in casu.l.qui quadringenta.ff.ad leg.Falci.quo in loco certè nescio quis hæc verba, ἀπὸ τῶν ἄκρων,tanquam dicas,ex apicibus,perperam vertit insolubilē in antiquis codicibus impressis.Sed vt redeamus,subdit Iacob. posse dici eum potiorem esse,qui possedisset,ar.§.quemadmodum.Instit.de interdic.vel id sorte dirimendum,ar.l.si cùm ambo.ff.de iudi.vel quòd vterentur alternis annis,ar.l. si cuius. §.si inter,& l.quoties.ff.de vsufr. vel quod eligeretur idoneior,ar.l.2.ff.de po. & l.vt gradatim.§.1.ff.de muner.& hono. vel quòd esset locus gratificationi populi ciuitatus,scilicet quem eorum velit recipere in Regem,ar.l.si quis à filio.§.1.ff.de leg.1.& l. Barbarius.ff.de offi.Præto.

¶Cæ

14 ¶Cæterùm Spec.in tit.de feud.§.2.versi.duodecimò quæritur, dicit, quòd si quis est vasallus duorum, vt esse potest.c.grandi, de supplen.negli.prælat.lib.6.& cle.pastoralis.§.aliàs,vers.rursus,de re iudi.& ambo domini inuicem belligerantur, vtrùm vnũ iuuare debeat,& quem?videtur,inquit,primùm quòd domini concurrẽtes se mutuò impediant,per d.l.quotiens.Item videtur quòd vtrunque,per iura ibi allegata. Subdit super hoc quosdã dicere locũ esse gratificationi,per d.l. si quis in graui.§.si cùm esses.ff.de SC.Sylla.Tandem asserit verius videri de rigore iuris illũ debere iuuare, cui primò fecit homagiũ,per multa iura ibi allegata.Aequum tamen & tutũ videri, vt hunc personaliter iuuet,alium per substitutum,per alia multa iura. Subiungítque in versi.seq.Sed quid si nescit cui primò in iure homagij tenetur, quia fortè feudum incipit à maioribus & iam à longo tempore.Et videtur,inquit,ꝙ de rigore neutrum iuuare tenetur,per d.l.si fuerit.ff.de reb.dubiis,& d.l.duo sunt Titij. ff. de testa. tuto. Arg.contrà quòd vtrunque debet in dubio iuuare.c.non extimemus.13.q.2.De æquitate tamen,inquit,dicendum est quòd potest gratificari cui velit,personaliter illum iuuando.l.vlt.ff.de relig.& sumpti.fune.alterum verò per substitutum. Et hæc quoq; Ro.consi.47.visis necessariis,col.j.versi.secũdò ad idem,& Aegid.Bellem.in c.innouamus,col.3.versi.verùm dubito,tit.de treug.& pac.

Vasallus duorum qui inuicem belligerãtur, quem eorum iuuare debet.

15 ¶Nec tamen omiserim Saly.qui in l.quanuis.C.de priuil.fisci,dum quærit si mulier & fiscus agunt contra tertium,nec apparet vter eorum sit prior in hypotheca.Et casus,inquit,iste videtur dubius.quia primò videtur,quòd concursu se impediũt.l.duo sunt Titij.ff.de test.tutel.& l.si fuerit.ff.de reb.dub.Secundò quòd potior sit,qui priùs ad sententiam peruenit.l.si quis à multis.ff.de noxa.& pro hoc facit l.ista, in verbo, quoduis,quæ videtur velle quòd si de prioritate hypothecæ non apparet, cõdemnationi stetur.Tertiò videtur quòd pariter admittantur quilibet pro sua rata,quia hypotheca neutrius attenditur inter seipsos,ex quo de prioritate hypothecæ nõ apparet,& sic pro rata concurrunt.l.priuilegia.ff.de priuil.credi.& ar.l.vlt.C.de bo.auth. iud.pos.& l.cùm vnus.ff.eo.& bene facit l.si Fortidianum.C.de leg.Quartò videtur, quòd locus sit gratificationi.l.in naue,in fi.ff.loca.& l.si quis seruum. §. si inter duos. ff.de lega.2.Et tandem subiungit,fortè dicendum est quòd ante petitionem factã in iudicio,locus sit gratificationi:posteà concurrunt pro rata,si ambo veniãt ante sententiam pro altero latam:secus si pro vno iam lata sit sententia,antequam alter veniat,quia ille præferetur,iuribus suprà in secundo loco allegatis, & hic, à contrario sensu.Et mox subdit,cogitabis.

Si fiscus & mulier agunt cõtra tertium nec apparet vter sit prior.

16 ¶Et quod in simili tractatur à Io.And.& aliis post eũ in c.cùm quis.§.cùm ab eo, de sepul.lib.6.& ab eodem Io.And.in addi.Specul.in rubri.de paro. quòd si habens duo æqualia domicilia,& sic duas ecclesias,relinquit legatũ suæ ecclesiæ, nec apparet de qua sensit.nam alij tenent tale legatum diuidi inter illas ecclesias,per tex.ibi.Et ita tenent Pet.Anc.& Domi.ibi.Alij tenent quòd insolidum debetur vtrique.l. qui filiabus.§.si quis.ff.de lega.1.Alij verò dicunt neutri deberi propter incertitudinem, per d.l.duo sunt.ff.de testa.tute.& l.si quis seruum.§.si inter duos. ff. de leg. 2. Alij quòd præoccupãti,per l.si pluribus,ad fi.ff.de leg.1.& l.pluribus.ff.de procu.& c.si duo, eo. tit.lib.6.Alij quòd ei cui episcopus assignauerit,per l.vlt.§.executore.C. de iudic. & l.3.ad fin.ff.de admi.tut.& cap.quoniam,de deci.sed ita vt eam præferat,quæ meliùs Deo seruit.l.generaliter.C.de episco.& cler.quæ repetitur in c.generaliter.16. quæst. 1.Et si sit paritas.gratificetur per l.3.§.cùm omnes.ff.de SC.Sylla.& c.cùm autem.de iure patro.Alij quòd pauperiori,per no.in c.indicante,de test.& in l.si quis ad declinandam.§.sin autem.C.de epi.& cleri.Alij contrà ditiori,per no.l.si quæ sunt. ff. famil.hercis.& l.3.ff.de test.& no.in c.constitutis,le 2.de appel.Alij ei quæ dedicata est digniori sancto,per l.præcipimus.§.vlt.C.de appel.& l.1.& 2.C.vt dig.ordo. serue. lib.12. Alij quòd antiquiori.l.in finalibus.ff.fini.regũ.& c.1.de paro.& c.is qui,de sepul.li.6.Et ita vt antiquior dicatur quę priùs inscripta est in ordine parochialiũ,per l.cùm pater.§.pe.ff.de leg.2.& c.mãdato,de præbẽ.& c.pe.versi.sed si,de cler.nõ resi. Alij quòd sorte dirimendũ est,per d.l.sed cùm ambo.ff.de iudi.Sed alij dicũt recur-

Si habẽs duas ecclesias relinquit suæ ecclesiæ, nec apparet de qua sensit.

gendum ad coniecturas, vt si alteram prædiligebat. l. si seruus plurium. ff. de leg. 1. vel si in altera mandauit se sepeliri, ar. l. secundùm naturam. ff. de reg. iur. & c. qui sentit, eo. tit. lib. 6. vel si in altera magis conuersabatur. l. legatis seruis. §. si vnus. ff. de lega. 3. Si verò nulla coniectura appareat, dicunt aliqui quòd neutra ecclesiarum habebit, per d. §. si inter duos. Et istud sequuntur Pe. & Cy. in l. 3. C. de sacro. eccle. & Pe. Anc. in c. relatum, le 2. de testa. At Io. And. tãdem dicit priorem op. esse æquiorem. Philip. autem Fran. in d. §. cùm ab eo, dicit seruandam esse op. quæ dicit locum esse coniecturis: & illi ecclesiæ deberi, pro qua concurrunt plures coniecturæ. c. 1. & ibi glos. 13. di. Et coniecturis antecedentibus paribus, deberi pauperiori. §. si quis in nomine, in Authen. de eccle. titul. Et cæteris existentibus paribus tunc episcopum posse gratificari, alteri totum asignando, vel diuidendo vtrique, ar. l. Titiæ textores. ff. de leg. 1. & d. c. 1. de paro. Et ita tenuit Hosti. & Io. An. & omnes in c. indicante, extrà de testa. & Imo. in d. c. relatum, le 2. ad fi. eo. tit.

17 *Si ciuis duarum coloniarum simul vocatur ad munera,*

¶ Et ante hos omnes glos. in l. ciues, in glos. magna, vers. sed quid si quis, ibi quid si simul. C. de incol. lib. 10. dum quærit de eo qui est ciuis, vel incola duorum locorum, à quibus simul vocatur ad munera. Primum dicit locum originis præferri, per l. libertus. §. præscriptio. ff. ad municip. Alias fortè inuicem se impedient, donec conueniãt. l. huiusmodi. §. vlt. ff. de lega. 1. & l. quoties duobus. ff. de vsufru. Vel (vt subdit) sortiri eos oportebit. l. vlt. C. com. de lega. & l. sed cum ambo. ff. de iudici. Vel gratificationi est locus. l. vlt. ff. de relig. & sumpt. fune. & l. si quis seruum. §. si inter. ff. de lega. 2. & l. planè. ff. de condi. indeb. scilicet vt electus eligat. Vel defertur nobiliori & maiori ciuitati. §. si quis autem non, in Authen. de hæred. & Falci. & §. interim, in Authen. de defen. ciuit. & l. vl. ff. de fid. instr. & l. si quis. C. de natur. libr. Vel ei seruiet, qui minus munus imponit. l. vlti. C. qui bo. ced. pos. & l. maiorem. ff. de pac. Et eadem propemodum ad verbum scribit Alberi. in l. assumptio, quam legit, cum l. Labeo. ff. ad munici. Illam autem dicit sing. Ro. cons. 47. visis, col. 2. vers. vlt. At eam rem longiùs tractat Lucas Pen. in d. l. ciues, vt videre poteris, & Maria. Soci. in c. licèt, col. 8. vers. sed aduerte. de for. compe.

18 *Si eligẽtes dissentiunt & sunt pares.*

¶ Et alia glo. Iuris Cano. in c. obeuntibus, quod est pe. §. nunc quæritur 63. di. dũ tractat cùm eligentes dissentiunt, quid agendum sit. Et primum dicit considerari oportere autoritatem, numerum, & zelum eligentium, & meritũ electi. Sed si omnia sunt æqualia, tunc cassetur vtriusque electio, & alter eligatur. c. si duo. 79. di. Vel iudex cogat eos ad concordiam. §. sin autem, Insti. de satisda. tut. Vel res sorte dirimatur. c. cleros. 21. di. & l. vlt. in prin. C. com. de lega. & l. sed cum ambo. ff. de iudici. Vel Metropolitanus gratificetur cui velit. c. 1. de paro. & l. 3. §. si cùm omnes. ff. de SC. Silla. & l. vlt. ff. de relig. & sumpt. fune. Vel præferatur ille qui priùs ordinatus est. c. vlt. 75. di. Vel senior præferatur. c. 1. 35. q. 6. & l. vl. ff. de fid. instr. Vel ille qui priùs nominatus est. §. vlt. in Authen. de mona. Vel qui aliquando deliquit illi qui semper bonus fuit. pro qua op. facit licèt non alleget, sed id volui obiter dicere. c. considerandum, & c. fidelior, vbi & idem no. glo. 50. di. Vel vt ad nostram glo. reuertamur, præferatur ille qui diutius in ecclesia militauit. c. quid proderit. 61. di. Hæc ea glo.

19 *12. Opi. in nostra principali quæstione.*

¶ Ex his certè cõstat in hac nostra quęstione esse omniũ ferè sentẽtiam in re diuidua ambos succedere. Cùm autę res indiuidua est 12. esse opi. Prima, quòd sorte sit negotium dirimendum. Secunda, esse locum gratificationi superioris. Et hæc quidem cõtinet etiam duas op. Alij enim dicunt simpliciter esse locum gratificationi, quasi semper possit dominus gratificari cui velit. Alij dicũt teneri dominum gratificari honestiori, & cæteris paribus cui velit. Quarta, igitur ꝙ ambo simul succedant. Quinta ꝙ alternis. Sexta, quòd neuter nec simul nec alternis. Septima quòd formosior. Octaua, quòd robustior. Nona, quòd magnates & populus alterutrum illorum eliget. Decima, quòd pater eliget. Vndecima, quòd pręferetur is qui est in possessione. Ego addam & duodecimam, quòd præferatur is, qui primus adeptus est possessionem, etiam si tempore litis contestatæ non possideat, quas omnes sigillatim discutiemus.

PRIM

PRIMA OPINIO, QVAE SORTI REM COMMITTIT.

Leges quæ rē dubiam forti committunt.

1 AD primam igitur opin.faciunt omnia iura quæ dicũt rem dubiam sorti committendam esse, videlicet d.l.sed cum ambo.ff.de iudi.vbi in actionibus duplicibus is actor esse intelligitur, qui ad iudicium prouocauit: sed cùm ambo ad iudiciũ prouocant, sorte res discernitur, & ibi Bald.not.quòd vbi non valet ingenium, res est committenda fortunæ. Et l.si quæ sunt cautiones.ff.famil.ercisc.vbi si omnes iisdem ex partibus hæredes sint, nec inter eos conueniat apud quem potiùs cautiones hæreditariæ esse debeant, sortiri eos oportet, vbi Floria.no.in rebus dubiis sorti esse locũ, nec tale iudicium reprobari, præterquam in electionibus. Et in l.generaliter.§.quid ergo si plures.ff.de fideicom.liber.vbi si plures quis sit rogatus seruos manumittere, & ad quorundam pretium sufficiat id quod relictum est, ad omnium verò non sufficiat, cogitur eum vel eos quorum pretium patiatur, manumittere. Qui autem potiùs manumitterẽtur, sortiri eos oportebat. Et in l.vlti.in prin.C.com.deleg.& in §.optionis, Institu.de lega.quibus iuribus cauetur quòd si plures quibus optio relicta est non conueniunt in electione, res sorte dirimenda est, & vt dicitur in d.§.fortunã esse huius rei iudicem. Et no.Bald.in d.l.vlti.in 1.not.quòd iudicium sortis dicitur iudicium fortunæ, cuius dux est Deus, vt dicit scripsisse Senecam. Sed & no.idem Bald.ibi mittere sortes non esse peccatum.

Alia leges.

2 ¶Et text.in l.2.post princ.C.quand.& quib.quar.pars, lib.10.vbi si hæredes aut socij non conueniunt in rei communis diuisione, ea sorte diuidenda est. id quod dicit Bal. in l.iubemus, col.2.versic.quæro iste iudex.C.de sacros.eccles.generaliter procedere, etiamsi ecclesia sit socia, vel si vnus sociorum habeat maiorem partem. Et huiusmodi sortis diuisio legibus quoq; Mosaicis obseruata est, quibus præcipitur Numeri 16. c.Pluribus maiorem partem dabis, & paucioribus minorem. Singulis vt nunc recensiti sunt tradetur possessio, ita duntaxat, vt sors terram tribubus diuidat & familiis, quicquid sorte contigerit, hoc vel plures accipiant, vel pauciores. Et rursus c.33. Ego dedi vobis illam in possessionem, quam diuidetis vobis sorte, pluribus dabitis latiorem. Singulis vt sors ceciderit, ita tribuetur hæreditas. Et c.seq. Cùm ingressi fueritis terram Chanaam, & in possessionem vobis sorte ceciderit, his finibus terminabitur. Et iterum, Hæc erit terra, quã possidebitis sorte. Rursúmque c.36. eodémque vlt. Præcepit vt terram sorte diuideretis filiis Israël. Et Deutero.c.1. Et ipse sorte terram diuidet Israëli. Et c.31. Eam sorte diuides. Id quod etiã præceptum est Iosue, vt scribitur Iosue c.1. Id quod factum fuisse constat, ex c.13. eiusdem lib.& multis seq.vsque ad fi. propemodum illius lib. Et 1.Paralip.24. Porrò diuisit vtrasque inter se familias sortibus. Et in fi.eiusdem, Omnes sors æqualiter diuidebat. Et psalmo.77.cùm dicitur, Et eiecit à facie eorũ gentes, & sorte diuisit eis terram. Et hanc vel legem, vel consuetudinẽ secuti milites illi vestẽ Christi sorte sibi diuiserunt, Matthæi 27. Marci 15. Lucæ 23.& Ioan.decimonono, vt scilicet facerent locum illi prophetiæ Psalm.21. Diuiserunt sibi vestimenta mea, & super vestem meam miserunt sortem.

Diuisio sorte fit.

Etiam legibus Mosaicis.

3 ¶Sed & hoc obseruatum fuisse apud antiquiores Ethnicos testimonio est quod tradit Diodorus Siculus Bibliotheces lib.4. Atlantem & Saturnum Cæli filios imperiũ sorte fuisse partitos. Quódque tradũt Orpheus, & Homerus lib.15. Iliados, ipsius Saturni tres filios, scilicet Iouem, Neptunum, & Plutonem sorte quoque sibi Saturni patris imperium diuisisse, & Ioui cælum, Neptuno mare, Plutoni infernum obtigisse. Nam ita facit Homerus Neptunum loquentem,

Et apud Ethnicos. Cæli filij imperium sorte diuiserunt. Et Saturni filij.

Ἤτοι ἐγὼν ἔλαχον πολιὴν ἅλα ναιέμεν αἰεὶ
παλλομένων, ἀΐδης δ' ἔλαχεν ζόφον ἠερόεντα,
Ζεὺς δ' ἔλαχ' οὐρανὸν εὐρὺν ἐν αἰθέρι καὶ νεφέλῃσι,

Ex quo & illud Virgilij lib.1.Aeneidos eundem Neptunum introducentis,

Non illi imperium pelagi sæuúmque tridentem,
Sed mihi sorte datum. . Et lib.10.
Hæc intentata manebat

mM

Sors rerum.

Nam & id Seruius ibi trahit ad hanc illorum fratrum diuisionem. Et in Aethna,

Scilicet haud olim diuiso corpore mundi
In maria, ac terras, & sydera: sors data cœlo
Prima, secuta maris, desedítque infima tellus.

Et Tibullus lib. 3. Eleg. 5.

Parcite pallentes vmbras quicunque tenetis,
Duraque sortiti tertia regna Dei.

Et Ouidius lib. 2. Meta. de Neptuno loquens,

Quid meruit frater? cur illi tradita sorte
Aequora decrescunt Et Iuuenalis Saty. 13.
Nondum aliquis sortitus triste profundi
Imperium, aut Sicula toruus cum coniuge Pluton.

Et Senecæ Tragœdiographi introducentis Herculem ex inferis redeuntem hæc dicentem,

—Vidi inaccessa omnibus
Ignota Phœbo, quæque deterior polus
Obscura diro spatia concessit Ioui,
Et si placerent tertiæ sortis loca,
Regnare poteram. Et iterum in eadem Tragœdia,
Natus Eurystheus properante partu
Iusserat mundi penetrare fundum,
Deerat hoc solum numero laborum
Tertiæ regem spoliare sortis.

Id quod Lactantius lib. 1. c. 11. ex Euhemeri monumentis ad historiæ fidem transferre conatus est. Et Ausonius in Mosella de Neptuno loquens,

—Haud ille sinit, cui cura secundæ
Sortis, & æquorei cessit tutela tridentis.

4 ¶ Quanquam Callimachus in hymnis Iouis negat sortitionem vllam inter eos esse factam, cùm scribit Iouem ipsum alloquens, *De eadē re.*

Δηναιοὶ δ' οὐ πάμπαν ἀληθέες ἦσαν ἀοιδοί,
φάντο πάλον κρονίδῃσι διάτριχα δώματα νεῖμαι.
Τίς δέ κ' ἐπ' οὐλύμπῳ τε καὶ ἄϊδι κλῆρον ἐρύσσαι
Ὃς μάλα μὴ νενίηλος; ἐπ' ἰσαίῃ γὰρ ἔοικε
πάλλεσθαι. τὰ δὲ τόσσον ὅσον διὰ πλεῖστον ἔχουσι.
ψευδοίμην, ἀΐοντος ἅ κεν πεπίθοιεν ἀκουήν.
Οὔ σε θεῶν ἐσσῆνα πάλοι θέσαν, ἔργα δὲ χειρῶν,
Σή τε βίη, τό τε κάρτος,

Id est prope ad verbum,
Veteres non prorsus veraces erant poëtæ,
Dicebant sortem Saturnigenis tripartitè domos distribuisse.
Quis enim pro olympo & pro inferno sortem mittat,
Qui non planè stolidus fuerit? nam sors de rebus æqualibus solet
Mitti. hæc autem longissimè inter se distant.
Mentiar si hæc dicam, licèt ea persuaserim,
Non te sortes Deorum Regem fecerunt, sed opera manuum tuarum,
Tuáque virtus, & robur.
Ianus autem Parrhasius non infœliciter ita traduxit,

Veteres (neque enim commenta poëtæ
Vera satis iactant) Saturni pignora quondam
Inter se summam rerum sortita fuisse,
Et cœlum cessisse tibi. nam quis, precor, vnquam,
Quis rudis vsque adeò, res vt discrimine toto
Distantes vni stultus commiserit vrnæ, &c.

Nam

Nam vt hoc illi addas, id quod maximum optimúmque est fortunæ committere, extremæ dementiæ est, vt scribit Aristoteles lib.1. Ethicorum.c.9.

5 ¶Sed vtrumcunque sit, idem Homerus lib.14. Odysseæ scribit filios Castoris Hylacidis filij hæreditatem patris inter se sortibus diuisisse,

Et filij Castoris.

Τοὶ δὲ ζωὴν ἐδάσαντο
παῖδες ὑπέρθυμοι, καὶ ἐπὶ κλήρους ἐβάλοντο.

Sed & Pausanias in Arcadicis tradit Arcadem illum inter filios imperium sorte diuisisse, & Aphidanti Tegeam sorte obtigisse. & hinc poëtas Aphidanteam sortem ἀφειδάντειον κλῆρον Tegeam appellasse. Iustinus quoque lib.13. in multis locis, & Plutarchus in vita Eumenis tradunt Alexandri Magni successores prouincias regnáque eiusdem sorte diuisisse. Sed & illos Triumuiros Augustum scilicet Lepidum, & Antonium orbis Imperium sorte partitos fuisse licet videre ex Appiano Alexandrino paulò post prin. lib.1. Bellorum ciuilium. Quidam etiam tradunt Constantinũ, Constantem, & Constantium filios Constantini illius magni qui post eum imperarunt, orbem sibi sorte diuisisse, sicuti scribit Pomponius Lætus in libro Imperatorum, qui tamen ij sint ignoro. Neque enim Aurelius Victor, neque Eutropius, neque Rufinus qui ad historiam Eusebij duos libros scilicet 10. & 11. adiecit, neque Paulus Orosius, neque tres illi scilicet Socrates Constantinopolitanus, Theodoritus, & Sosomenus, ex quorum libris confecta est Tripertia Historia, qui quidem omnes historiam eorum imperatorum scripserũt, quicquam de ea re dixerunt. Tradit autem Rufinus in illo 10. lib. Apostolos sorte orbem terræ ad prædicandum verbum Dei diuisisse.

Et Alexandri Magni successores.

6 ¶Sed & alias quoq; res sorte diuidi solitas ex eo patet quod scribit Appianus illo lib.1. suprà citato, Colonias ita diuidi consuetas. Decimus, ita enim dicendum non Decius ex Cicerone in epistolis Plutarcho, & aliis, Decimus inquam. Brutus ad Ciceronem lib.11. Epistolarum familiarium ipsius Ciceronis, in ea epistola, cuius initiũ est, quod pro me putat agros legionibus æqualiter, aut sorte diuidi oportere. Et vt apertè declarat Suetonius in Cæsare c.20. Fundi vectigales apud Romanos sorte diuidebãtur. Ita enim scribit, Agrum Campanum ad subsidia Reip. vectigalem relictum diuisit extra sortem. Qui autem dicantur fundi, siue agri vectigales (vt id obiter dicam) intelliges ex his quæ scripsi in tractatu Retractuum, titu.1. §.1. in verbo, *Rentes.* nu.2. Et quod huic concinnit, scribit Plutarchus in vita ipsius Cæsaris eundem multa Italiæ prædia sorte distribuisse. Ante Cæsarem Romani agrum Campanum sorte diuiserant, vt videre licet apud Strabonem ad fin. lib.5. Sed & aliàs vbique videmus agros Coloniarum sorte fuisse diuisos, vt apud Diodorum Siculum, libro 11. in diuersis locis, de Aethna primùm dicta Cathanea, & de Scyo, Amphipoli, Camarina. Et lib.12. de Eubœa, Sardis, Potidæa, etiam in diuersis locis: Aegina, Trachine quæ Heraclia dicta est, etiam in diuersis locis. Antiochus Rex lib. Machabęorum 1.c.3. Minatur se sorte diuisurum terram Iudæorum. Plinius lib.12.c.19. tradit in Aethiopia Cinamomum nasci idque cum sole diuidi, ternásque partes fieri, deinde sorte cremias, aut vt alij legunt, germina discerni: quódq; soli cesserit relinqui ac sponte conflagrare. Diodorus Siculus lib.2. Bibliothecés c.2. scribit Psammiticum Aegyptiorum regem, militibus mercede conductis præter stipendium dona largè distribuisse, cæteris agros sorte diuisse. Plutarchus in Pericle tradit ipsum Periclem agri sortitiones edixisse. eiectis enim Aeginetis eorum agrum sorte diuisisse Atheniẽsibus. Idem in Fabio Maximo scribit ipsum Fabium & Minutium magistrum equitum, cui æquatum cum illo imperium fuit, exercitum inter se sorte diuisisse. Ex eáque partitione quæ sorte fieri solet, Græci verba in id peculiaria introduxerũt, scilicet, κληροδοτεῖν, & διακληροῦν, id est, τὸν κλῆρον διανέμειν, id est, sorte partiri siue diuidere. Nam & hoc vltimo vsus est Theophrastus lib. 9. de Plãtis c.5. διελόντες δὲ τὰ μέρη, διακληροῦνται πρὸς τὸν ἥλιον, ὃ δ' ἂν αὐ λάχῃ ὁ ἥλιος, καταλείπουσι.

Coloniæ sorte diuidebãtur. Aliæ res plurimæ.

Græcorũ verba in eam rẽ propria.

7 ¶Et vt ad alias leges veniamus quæ sorti quicquã incertum committunt. Ad superiores adde l. generaliter. §. proinde, versi. & fortasis. ff. de fideicom. liber. vbi si is cui le-

Aliæ leges sorti cõmittentes.

gatum relictum est, rogatus sit plures seruos manumittere, nec tantum ex legato cōsecutus est, quātum sufficiat ad pretium omnium, sed tantùm quorundam, certe eos tantùm manumittere cogendus est, & eos quidem qui primè nominati sunt: quòd si ordo non appareat, eos sortiri oportet, ne aliquam ambitionis aut gratiæ suspitionē Prætor subeat. Et ibi no. Benedic. Plumb. id facere pro sacculis officiorum, quæ sortibus extrahuntur.

8 *Clerici & sacerdotes olim sorte delecti. Clerici vnde dicti.*

¶Et tex. in c. cleros 21. dist. vbi scribitur hinc clericos dictos esse, quòd Mathias primus sorte electus, qui primus ab Apostolis ordinaretur. κλῆρος enim sors dicitur, vnde & κληρὸς sorte datus, siue electus, id quod assumptum est ex Actorum Apostolicorum c. 1. vbi cùm Petrus & cæteri Apostoli decreuissent in locum Iudæ Iscariothis, alterum ex Ioseph, qui vocabatur Barsabas, & Mathia substituere, sorti rem commiserunt: & cecidit sors super Mathiam. & id quoque repetitur in summa, & in c. nō statim, & c. non exemplo 26. q. 2. An autem hinc clerici sint dicti, videbis apud Alciatū lib. Parergôn. 5. c. 22. Illud autem certum est, in veteri testamēto summos sacerdotes, Leuitas, Ianitores & cæteros sacris rebus præfectos sortibus deligi solitos, vt videre licet ex 1. Paralipo. c. 24. 25. & 26. Et huius rei exemplo hodie quoq; apud Moschouitas Archimandritæ & episcopi sorte ducuntur, coniectis in vrnam melioribus nominibus, vt scribit Paulus Iouius in eorundem legatione.

9 *Et apud Ethnicos, sacerdotes & alios sacrorum præfectos sorte delectos. Syracusanorū lex in eam rē.*

¶Et ab Ethnicis item id obseruatum fuisse, vt sacerdotes & alios rerum sacrarū præfectos sorte deligerent, etiam videre licet ex Aristotele libro Politicôn 4. cap. 15. & Virgilio lib. 2. Aeneidos,

Laocoon ductus Neptuno sorte sacerdos.

Traditque Tullius in 4. in Verrem actione Syracusis legem fuisse, quæ in annos singulos Iouis sacerdotem capi iuberet. Et cùm suffragiis tres ex tribus generibus creati essent, res reuocabatur ad sortem. Ita scilicet, nam quot essent renunciati, tot in hydriam sortes coniiciebantur, & cuius nomen exisset, is haberet sacerdotium. Gellius quoq; lib. 1. c. 12. Capitonis Atteij autoritate scribit Papia lege cautum fuisse, vt Pontificis Maximi arbitratu virgines è populo viginti legerentur, sortitioq; in concione ex eo numero fieret. Quod & recenset quisquis est qui Fenestellæ nomine librū illū emisit de magistratibus c. 7. Tangitq; Suetonius in Augusto c. 31. his verbis, Nā cùm in demortuæ vestalis locum capi aliam oporteret, ambiréntque multi ne filias in sortem darent, adiurauit si cuiusquam neptium suarum competeret ætas, oblaturum se fuisse eam. Cornelius Tacitus lib. 1. tradit imperante Tiberio nouas ceremonias accessisse, addito sodalium Augustalium sacerdotio, eásque sorte ductas ex primoribus ciuitatis. De quo etiam Suetonius in Claudio c. 6. Senatus quoque vt ad numerū sodalium Augustalium sorte ductorum extra ordinem addiceretur, censuit. Ex Demosthene si is est, in oratione contra Neæram videre licet, apud Athenienses Regem Sacrificulum sorte deligi solitum. Et ex Philostrato in vita Apollonij lib. 3. apud Aegyptios quoq;, sacerdotes sorte eligi solitos. Denique Hesychius tradit Carucates tenera ætate sortè eligi qui sacra Apollini Caruco celebrarent.

10 *Sortis probatio ex aliis locis sacrarum literarum.*

¶Sed vt redeamus ad alia, quæ in illa eadem 26. q. 2. in summa ex sacris literis afferūtur. Nam Iosuæ 7. c. cùm Acham de anathemate quicquam furtim surripuisset, & ob eius peccatum populus cæsus apud Hay. hostibus terga dedisset, præcepit dominus Iosuæ, vt sortibus exquireret, quo peccante populus in manus hostium cecidisset: & cecidit sors super Achan. Et 1. Regum 14. Saúl sorte deprehendit Ionatham filiū contra ipsius præceptum mel comedisse. Et quod scribitur Ionæ 1. c. Ionam ipsum a nautis sorte deprehensum in mare deiectum, & à ceto absorptum. Et Lucæ 1. Zachariam sorte exisse, vt incensum poneret.

11 *Adidem.*

¶Quibus potes addere ex iisdem sacris literis, quod scribitur Leuitici 16. Cúmque obtulerit vitulum, & orauerit pro se & domo sua: duos hircos stare faciet corā domino, mitténsque super vtrūque sortem, vnam domino, & alteram capro emissario: cu-

ius

ius exierit sors domino, offeret illum pro peccato, &c. Quo in loco Isichius Hierosolymitanus (Gregorij Nazianzeni discipulus scribit sortem tum demum mitti in diuinis scripturis, cùm æqualitas nullam relinquit discernendi notam. Et 1. Regum c. 10. Saül in Regem sorte electus est, & deprehensus. Et 1. Paralipo. 24. Dauid sortibus diuisit vtrasque & Eleazar & Ithamar inter se familias. Et scribitur Neemiæ 9. c. Partitus est eis sortes. Et c. seq. Sortes misimus super oblationem lignorum inter sacerdotes. Et Hester c. 3. Missa est sors in vrnam, quo die gens Iudæorum deberet interfici. Et Psalmo 30. In manibus tuis sortes meæ. Quo in loco Diuus Augustinus in 2. concione eius Psalmi. Sors (inquit) non aliquid mali est, sed res in dubitatione humana diuinam indicans voluntatem, quæ & ipsa verba adscripta sunt in c. 1. 26. q. 2. Sed & subdit idem Augustinus paulò pòst, In sorte non est electio, sed voluntas Dei. Sed vt reuertamur, scriptum est Prouerbiorum 16. in fi. Sortes mittuntur in sinum, sed à domino temperantur. Et iterum eiusdem lib. c. 18. Contradictiones comprimit sors, & inter potentes quoque diiudicat. Et Esaiæ 34. Et misit eis sortem, & manus eius diuisit illis in mensuram. Et Lucæ 1. cap. Factum est autem, cùm sacerdotio fungeretur Zacharias in ordine vicis suæ ante Deum, secundùm consuetudinem sacerdotij, sorte exiit vt incensum poneret. verba autem Græca postremæ clausulæ hæc sunt, ἔλαχε τοῦ θυμιᾶσαι, Sors ei obuenit, siue sortitus est, vt thymiamata incenderet. Quo in loco D. Ambrosius, Sorte ergo (inquit) eligebatur vt introiret sacerdos. Beda autem inibi ita intelligit, quasi suum illi sacerdotium priùs sorte obtigisset.

12 ¶ Diuus item Augustinus cùm ciuitas quæpiam esset obsessa, & dubitaret clerus qui deberēt aufugere, quique remanere in ciuitate obsessa, scripsit illud sorte esse dirimendum, vti etiam refert gloss. in d. summa 16. q. 2. in fi. Huius autem (vt id ei addas) in eā rem hæc propemodum verba sunt, in epistola ad Honoratum. Si inter Dei ministros sit disceptatio qui eorum maneant, ne sit fuga omnium: & qui eorum fugiant, ne morte omnium deseratur ecclesia. Si hæc disceptatio aliter non poterit terminari, quantum mihi videtur, qui maneant, & qui fugiant sorte eligendi sunt. Citátq; illud Prouerb. 18. c. suprà relatum. Subditq; continuò, meliùs Deum in huiusmodi ambagibus iudicare, quam homines, tanquam scilicet iudicium sortis sit diuinum.

Ex D. Augustino.

13 ¶ At iam tempus est, vt ad nostros accedamus. Gloss. in ea summa 26. q. 2. magna autoritate affirmat, sortes quæ necessitatis causa fiunt non esse illicitas, vt si contentio sit de electione quorūdam, sitq; paritas vtrinque in omnibus, illo Matthiæ exemplo, de quo suprà diximus. Cùm enim (inquit) non superest humanum auxilium, tūc possumus requirere diuinum c. quæritur. 22. quæst. 2. Et in dubiis, vt subiungit secūdùm leges ad sortes decurritur, per nonnullas ex ll. suprà allegatis. Id quod etiam in electionibus episcoporum, cùm omnia sunt paria, obseruandum voluit gloss. in c. pen. in glo. vlt. 63. dist. vbi inter multas de hac re sententias hanc affert, vt sorte controuersia dirimatur, etiam Matthiæ exemplo. Et idem quoque voluit Philip. Franc. qui illam priorem dicit ad hoc no. in cap. duobus, quod est pen. col. 2. in vlt. no. de rescrip. lib. 6. de quo nos tamen statim dicemus nu. ab hinc 2.

Ex nostris doc.
In paritate electionis sorte res dirimēda.
Etiam episcoporum. Sed vide infrà numero 14.

14 ¶ Alia glo. in c. vlt. in glo. vlt. in prin. per eundē tex. extrà de sortil. dicit sortes regulariter esse permissas. Nā cùm tex. ibi in electionibus eas prohibeat, videtur (inquit) quòd in aliis non reprobet, argum. l. cùm Prætor. ff. de iudici. & l. ex eo. ff. de testa. & c. qualis. 25. dist. & c. de crimine. 25. q. 3. Et eam glos. sequi videtur Inno. ibi, & expresśiùs Floria. in d. l. si quæ sunt. ff. famil. ercisc. Alexand. in l. huiusmodi. §. vltim. ff. de lega. 1. vbi per eam dicit quòd sortes sunt permissæ, nisi quibus casibus reperiuntur prohibitæ. repræhendítq; Bald. qui in d. l. 2. C. quan. & quib. quar. pars. lib. 10. contrà dicebat, nunquam res sorte dirimendas, nisi in casibus aliter permisśis. quem tamen sequitur Imo. in l. suus, in prin. col. vlt. ff. de hæred. instit. Sed & eam glos. sequitur Fely. in c. capitulum sanctæ crucis, colum. pen. versic. sed an sortibus, extrà de rescrip. & in c. licèt causam, colum. vltim. de probat. & Lancel. Gali. in l. 2. §. ex his, colum. 5. versi. quinta sit conclusio. ff. de verbo. oblig.

Sortes regulariter permissæ.

15 *An autem in electionibus ecclesiasticis.*

¶Sed & quod in d.c.vlt.de sortil.dicitur de electionibus, id intelligunt Hosti.Io.An. Collect.Cardi.Flo.Panorm.& Io.Ana.in electionibus ecclesiasticis,quia in eis tradita specialis forma,ex c.quia propter,de elec.quæ ideò obseruanda est,nullo sorti loco relicto.Sed in secularibus potest per sortem procedi, vt communiter(inquiūt) Italici faciunt,qui suos magistratus per sortes breuium & taxillorum eligūt.Quod & idem voluit Archi.in d.c.1.26.quæst.2.& Francis. Scyllac.in tract.contra hæreticos,cap.3. Bald.in cap.cleri, colum.1.extrà de vit.& hone.cleri.Et è Theologis Nicol.Lyrensis Prouerbiorum 16.cap.ad fin.& Actorum 1.etiam ad fin.Quin Hostien.Ioand.Andr. Cardin.Panormit.& Ana.in d.cap.primo, dicunt etiam clericos sortibus vti posse in his quæ temporalia tangunt.

16 *Quid si agatur de alterius præiudicio.*

¶Huc accedit alia gloss.in §.sin autem ipsi tutores,in verbo, partes suas,Instit.de satisd.tuto.quæ in vniuersum dicit in dubiis rem committendam esse fortunæ:tum demum tamen si de præiudicio contendentium tractatur,nō etiam si de alterius præiudicio,per illum tex.& d.l.huiusmodi.§.vlt.ff.de lega.1.& l.si cuius.§.sed si inter duos. ff.de vsufr.& eam glo.sequitur Angel.in d.l.sed cùm ambo.ff.de iudic.qui tamen eam limitat & intelligit procedere, si graue alterius præiudicium versetur, nō etiam si leue,per tex.in d.§.exterius,Instit.de lega.Sequitur etiam Flori.in l.itinere.ff.de seruit. rust.prædi.& Io.Ana.qui & id sicuti Angel.limitat,in d.c.vltim.colum.4.de sortil.& Alex.qui illam dicit no.in d.l.huiusmodi.§.vlt.

17 *Alius casus sorte dirimendus.*

¶Sed & huc pertinet alia glos.in l.in executione.§.item si ita,in verbo,prodest, in fi. ff.de verb.oblig.quòd si quis promiserit fundum Titianum,& si is fundus datus non sit,centū,ipsiusq; hæredes dissentiunt,& timeatur de damno,res sorte dirimenda est, per d.l.vlt.C.com.de lega.& eam glo.sequūtur Bart.in l.2.§.ex his,col.2.ver.circa secundum,& ibi etiam Angel.Alex.Fran.Are.& Iason, Lancelo.Gali.ff.de verb.oblig. vbi idem dicunt,si inter hæredes nō conueniat in electione rei debitæ in genere, versaturq; ex eo damnum,& vide quæ dicam infrà nu.21.& vt ad cæteros.

18 *Alius casus.*

¶Facit præterea quod voluit glos.no.in c.si testes,in 1.gloss.magna,versi.si autem testes ex omni parte 4.q.3.quòd si duo rem eandem ab alio petant, & ita neuter eorum possidet, & sunt illorum pares omnino probationes,si res sit indiuidua, cōtrouersia sorte dirimēda est.Id quod etiam voluit alia glo.adeo illi similis, vt vna ab altera accepisse videatur,aut ambæ ab alio quopiam,in c.in nostra,etiam in gloss.magna post medium, de testib.Quæ & paulò post illud quoque dicit huic loco accommodatissimum,quòd si duo petunt eandē vxorem & æqualiter probāt,nec vxor alteri mauult consentire,suntq; ambo per omnia pares,res sorti cōmittitur.& cū ea gloss.transeunt ibi communiter Doct.inter quos Host.& Io.And.de priori casu loquentes dicunt id iustius esse,& de consuetudine approbari,& Pet.Anc.in d.cap.vltim.de sortil.& in d. cap.duobus,col.1.in fin.de rescript.lib.6.Licèt sint qui hoc casu dicant neutri eam adiudicandam.& inter hos Inno.in rub.de spons.duorum,& collec.in d.c.licèt causam, col.vlt.de probati.& Panor.in d.c.in nostra,de testib.

19 *Alius casus.*

¶Nec hinc longè abest quod voluit gloss.in eo ipso c.licèt causam,in verbo,possidetis,quòd si in interdicto,vti possidetis,vtraq; pars æqualiter probauit, nullusq; ostendit titulum,vel vterque etiam ostendit,nec apparet quis ad iudiciū prouocauit, sorte res est adiudicanda.quam glo.sequuntur ibi Host.qui id dicit consuetudine obseruari:Ioan.And.qui id tamen intelligit,si ambæ partes hoc petunt,vel etiam altera.Imo. & Fran.Are,qui id quoque intelligit, vt non sorti committatur quis sit possessor, sed quis sustinet partes actoris vel rei:Bal.in cap.ex literis,col.vlt.versic.quæro cùm vterque,eod.tit.de probati.licèt ipse Bal.in d.c.licèt,col.7.versic.op.quòd papa,de hoc admodum dubitat,& ita quidem,vt id sequi nō videatur. De quo dicam posteà in quarta opin.numero septimo.

20 *Alius casus.*

¶His quoque adstipulatur quod voluit alia glo.vt glos.cōtinenter tractemus,in cap. quoniam

quoniam abbas, in fin. glos. magnæ, extrà, de offic. & potest. iudi. delega. quòd si actor impetret literas ad Archidiaconum cuiuspiam ecclesiæ, in qua sunt duo Archidiaconi eiusdem dignitatis, & in alterum eorum consenserint ipse actor & reus, incertum tamen in quem eorum: & vterque simul fuerint præsentatæ literæ (vt sint omnia paria) sorte dirimendum est vter eorum iudicabit. De quo tamen, quia non omnes sunt huius sententiæ, vide quæ dicam infrà, in 6. opinione huius quæstionis, num. 12. & quod ante eum.

21 ¶Quódque voluit alia glos. in l. 2. §. 1. in verbo, ad obtinendum. ff. ne quid in loco public. de duobus plaustris sibi obuiantibus in loco ita stricto, vt simul transire non possint, sintque omnia hinc inde paria, quia neuter alterum præuidit: neuter illum locum prior occupauit, neuter altero est dignior, sorti locus est, vter eorum retrocedat. Quod & voluerunt Petr. Cyn. Oldra. Alberi. Bald. & Salyce. in l. per agrum. C. de seruit. & aqua. Petr. Iacob. in Succes. Regum Franciæ, colum. 6. versi. crederem. de quo tamen vide quid dicam infrà, in 2. opinione huius quæstionis, nume. 4. húcque spectant, & in 3. opi. nu. 5. adde.

Alius itē de duobus plaustris sibi obuiātibus.

22 ¶Et vt ad cæteros Doct. veniamus. Adiuuat hanc partem quod scriptū reliquit Bart. in l. 2. §. ex iis, col. pen. versi. circa secundum. ff. de verb. oblig. quòd si hæredes eius qui hominem in genere promisit, non consentiant de homine, ex hócq; damnum timeatur, potest peti vt hæc controuersia sorte dirimatur. & hoc communiter sequuntur Doct. ibi. Et quod item tradit ipse Bar. in d. l. huiusmodi. & ibi post eum Imo. Rapha. Co. Pau. Cast. Alex. & Ias. §. vlt. ff. de lega. 1. Quòd quando plures habentes idem ius discordant in præiudicium ipsorum, nec aliquo pacto perpendi potest quis eorum sit præferendus, si aliquis eorum vult rem sorte dirimi, audiendus est: alioquin res effectum non consequeretur, per nonnulla ex iuribus suprà allegatis. Et quod ipse quoque scribit, in l. quominus, in 6. quæst. princ. ff. de flumi. quòd si duo inceperint eodem tempore opus molendini, vel ductus aquæ, & non apparet vter prior, vsum quidem esse inter eos communicandum, & sorte dirimendum temporibus vel mensuris: & sequuntur Ias. & Ripa ibi. Et quod denique voluit idem Barto. in lib. de insig. & armis, col. 3. versi. sed apud quem remanebit, quod signum siue insigne alicuius societatis ea societate diuisa debet manere apud principalem & magistrum societatis: quòd si nullus est magister, apud eum qui ex maiori quātitate socius erat: quòd si sint pares, sors ipsa id iudicabit, per d. l. si quæ cautiones.

Alius.

23 ¶Sed huc se offert Bald. qui nec huic opi. deest. Nam in l. si maior, post princ. C. com. diuid. negat verum esse quod plerique existimant, in diuisionibus maiorem natu debere diuidere, minorem eligere: sed potiùs rem sorti ac fortunæ committendam, per d. l. 2. quan. & quib. quar. pars. De qua re latiùs dicemus infra in 60. quæst. Et idem Bal. in l. si quis hæredes, in fi. ff. de hæred. insti. quod in casu illius l. primò nominatus non habet ius optandi tanquam magis dilectus à testatore, cùm æquale ius omnium sit, vt ibi dicitur. Ideò oportet, vt ius optandi ex sorte fœliciter contingat, per d. l. 2. Idē quoque in c. cùm omnes, col. 5. vers. sed quid si duo sunt, de constit. quòd si duo socij habeant riuum communem, & vterque velit aquam ad sua prata ducere, debent eam diuidere, vel loco vel tempore, non secus ac duo socij sitientes, nec nisi vnum vini cyathum habentes. nam quilibet debet habere partem. l. 2. ff. ad leg. Rhodiam, de iact. Et eodem modo in agris, & molendinis. Et si alter velit esse prior in vtendo, sorte id dirimendum, per d. l. 2. Nam, vt subdit, vbi humanum ingenium non sufficit, fortuna altercationem dirimit, per d. l. vlt. C. com. de lega. & sequuntur Iason & Fran. Ripa, ibi, in tracta. 6. quæst. Bart.

Alius.

24 ¶Concinit & his quod scribit Alberi. post Iac. in l. si sic legatum. §. vlt. col. 2. ff. de lega. 1. quod si stipulatus decem, aut Stichum vtrum vellet, legauerit duobus quod sibi debetur, & legatarij in electione discordent, ad sortem confugiendum est. Et quod prodit Pet. Anch. in d. c. duobus, col. 2. in prin. de rescrip. lib. 6. in illa quæst. de duobus

Alius.

Alius de duobus currētibus ad brauium.

qui simul primi ad brauium peruenerint, an præmium vtrique aut neutri, aut alteri, vt sit locus gratificationi, aut aliàs, vbi adducit multas op. de quibus sigillatim dicemus sæpius in hac nostra iprincip. quæstio. Sed in eam videtur inclinare, vt sorte sit ea controuersia dirimenda, per d.l.vlt. C.com.deleg. De quo & tu vide quæ dicam infrà in 4.op. huius quæst. nu.15. sed iam, & in 6.opi.nu.9. & quod plurimi.

25 *De habitante in cōfinio duarum parochiarum.*

¶Et quod produnt Imo. Domi. & Philip. Fran. in d.c. cùm quis. §. cùm ab eo. de sepul. lib.6. in ea quæstione, de eo qui domum habitat sitam in confinio duarum parochiarum, de qua multa diximus suprà, in princip. huius quæst. nu.16. & quod in simili, vt scilicet quæ diuidi non possunt, vt sepeliri, & similia sorte dirimantur. Tu autem vide quæ dicam in 2.opi. huius quæst. nu.14. nec hoc loco, & iterum nu. 21. nullus. rursúmque in 4.opin. nu.17. cui confine, atque etiam in 6.opi.num.14. sed & ad hanc. Et quod tradit Ro. in l. stipulatio. §. vlt. ff. de no.ope.nunti. quòd in casu illius tex. si nunciantes discordant, nec possunt inter se conuenire, ea controuersia sorte dirimenda. De quo & ibi aliquid per Iaso.

26 *Alius de duobus contendentibus de Papatu.*

¶Et quod etiam scriptum reliquit Cardi. Flor. in c. licèt, col.14. ver. postquam hæc scripseram, extrà de electi, quod & ab eo repetitum est inter con. ipsius, con.150. quæsitum sæpe fuit, in quibus locis describit sex modos finiendæ controuersiæ inter duos contendentes de Papatu. Quibus hæc ad verbum subiungit. Postquam hæc scripseram, audiui conferri an per sortes posit hoc dirimi, & licèt posit instari, tamen per ea quæ dixi in tertio modo, iste etiā septimus modus posset defendi. Et id expresiùs confirmat Petr. de monte, in tracta. de potestate Papæ, Imperatoris, & concilij, col.31. & Fely. in c. capitulum sanctæ crucis, col. pen. vers. adde Docto. & in d.c. licèt causam, col. vlt. de probat. Nec ob. huic sententiæ (inquiunt) quòd sortes dicuntur prohibitæ. 26. quæst.2. per totum, quia id verum est cùm eis vtimur ad præscientiam & diuinationem futurorum, non autem cùm agitur de tollenda controuersia iuris. Nec item ob. quòd aliàs in beneficialibus non est locus sorti, vt suprà diximus, ne videlicet eo pacto ad ea pateat vitiosus ingressus, contra c.1. de eo qui mit. in pos. lib.6. quod posset contingere per sortem. Nam id speciale est in Papatu, vt posit sorte dirimi, vt declarat ipse Fely. in d.c. capitulum sanctæ crucis, col. vlt. ver. sed saluando, & Iason in d.l. huiusmodi. §. vlt. col. vlt. ff. de lega.1.

27 *Alius.*

¶Postremò ne recentiores scriptores cōtemptim prætermittamus, huc spectat quod scripsit Matth. Afflic. author certè non contemnendus, in tract. protomiseos, char.6. col.3. vers. item pone quòd pluribus. Quòd si in retractu qui fit à consanguineis ex consuetudine, de qua in c. constitutus, ext. de in integ. restit. duo æqualis gradus concurrant ad retractum, ambo sunt æqualiter admittendi, si res sit diuidua. At si indiuidua sit, quæ scilicet duobus competere non posit, & ij simul & eodem momento ad iudicium prouocauerint, sintq; omnia paria, sorte dirimendum est vter eorum præferatur, per d.l. si quæ. ff. famil. hercis. & alia quæ allegat. De quo & nos diximus in tractа. retractuum, tit.1. §.11. glo.10. nu.4. sed id tamen.

28 *Ex aliis scriptoribus. Romulus & Remus sorte contentionem de regno diremerunt.*

¶Sed vt aliquid quoque adferam ex literis mansuetioribus præter ea quæ iam ex illis obiter diximus. Refert Liuius lib. ab vrb. cond.1. Romulum & Remū, cùm essent gemini, nec ætatis verecundia discrimen facere posset (ignorabatur enim vter corū esset maior natu) sorte augurij diremisse, vter nomen nouæ vrbi daret, quíque conditam imperio regeret. Sed & post mortem Romuli Interrex sorte delectus est. Nam Patricij in Senatum conscripti à Romulo ducenti numero cùm essent, diuisi sunt in decurias, posteáque immissa sorte, illi quorum sors prima exibat, vrbi præsidebant Imperatorium magistratum agentes, vt tradit Dionysius Halicarnassæus lib.2.

29 *Darius sorte regnum Persarū adeptus.*

¶Darius ille primus Persarum Rex regnum sorte adeptus est. Nam eo regno vacante, mortuo Cambise, Smerdíque occiso, septem ex Persis & ij quidem prudentiores successionem regni sorti fortunæque commiserunt, ita scilicet vt sub ortū solis conscensis

scensis equis eos ante regiam producerent,& cuius equus vocem primus edidisset, is regno potiretur. quod & factum est, Dariúsque eo pacto, quoniam scilicet eius equus primus omnium adhinniuit, regnum obtinuit, vt refert Herodotus in Thalia, qui liber est 3. Polyænus lib. 7. Stratagematôn, Iustinus lib. 1. Ammianus Marcellinus lib. 23. Orosius lib. 2. c. 9. Nec id sine ratione factum, quando Plato diuinus ille Philosophus, lib. 3. de legibus, inter rationes imperandi hanc ponat, vt is quem sors delegerit, imperet: quem vero repulerit, parcat.

Cresphõtes regnum Messeniorum.

30 ¶Nam & in simili propemodum controuersia, nec absimili fraude, Cùm inter Cresphontem & Aristodemi liberos, qui ex Heraclidis erant, contenderetur de regno Messeniorum, inter eos conuenit eam controuersiam sorte dirimi, ita scilicet vt cuius sors ex hydria prior exiluisset, is esset potior. At qui delectus fuerat vt vtranque sortem faceret (nomen ei Temeno fuit) sortem filiorum Aristodemi sole arefactam, Cresphontæ autem igni coctam fecit, quò factum est, vt Aristodemi filiorum sors delicuerit. Cresphontis autem statim exiluerit. Ideo illi regnum cesserit. Quod Pausanias lib. 4. qui de Messeniacis est, retulit, & è nostris Alciatus lib. Parergôn 5. cap. 22. Ad quod respicere videtur illud Chalini Plautini in Casina vxorem sorte contendentis cum alio,

Vtinam tua quidem sicut Herculeis prædicant
Quondam prognatis, ita in sortiendo sors delicuerit.
Tu vt liquescas ipse actutum virgis calefacto aëre.

Quod & ibi Baptista Pius interpres scitè expendit, & post eum Simon Charpentarius, & nuper Victorius in lib. Variarum lectionum 25. c. 15.

Pulchra contentio inter viros doctissimos sorte dirépta.

31 ¶Apud ipsum Plutarchum in Lucullo celebratur præclara ac commendabilis illa contẽtio inter ipsum Lucullum, Hortensium, & Sisennam de Marsica historia componenda. Qui tandem ita conuenerunt inter se, vt cui sors cõtigisset, is bellum Marsicum describeret prosa oratione, vel carmine, Græcè vel Latinè, prout sors declarasset: quod quidem ipsum, cùm Lucullo contigisset, is Græca oratione eiusmodi historiam diligenter absoluit, quæ ab ipso Plutarcho & aliis quoque celebratur. Ex quo, vt id obiter dicam, facilè intelligitur quanto studio & animi cupiditate togati homines bonis disciplinis incumberent, & sese sortis euentui in maximis quoque rebus committerent. Idem autem Lucullus Imperator maximus habitus est. Hortẽsius verò, maximus orator, quem & Cicero ipse in dicendo sibi aliquando prætulit. Sisenna quoque in scribenda historia omnes prorsus Romanos qui ante se scripserunt superauit: quod & Cicero ipse ad Brutum ingenuè professus est.

Altera apud Homerum.

32 ¶Est & altera non minùs honesta contentio sorte dirempta apud Homerum lib. 7. Iliados. Nam cùm Hector fortissimum quenque Græcorum ad singulare certamen prouocaret, nouem ducibus pugnare cupientibus, idq; ipsum maximè postulantibus, placuit vnum ex illis qui pugnaret deligi sortis euentu: vbi totus Græcorum exercitus trepida votorum conceptione Iouem precatur, vt in Aiacem Telamonium, aut Diomedem, aut Agamemnonem sors ipsa caderet. Quos versus cùm legisset aliquando Alexander ille Magnus (nam & hoc quoq; obiter dicere placuit,) Occiderem (inquit) illum qui me tertium nominasset, vt scribit Ausonius in Panegyrico ad Gratianum Imperatorem. Ex illo autem Homeri loco est illud Aiacis Ouidiani,

Alexandri animus magnanimus.

Hunc ego poscentem cum quo concurreret, vnus
Sustinui, sortémque meam vouistis Achiui,
Et vestræ valuére preces.

Illud quoque Sophoclis in Aiace Mastigophoro, id est, flagellifero, de ipso Aiace loquentis,

χ' ἄτ' αὖθις αὐτὸς ἔχθρος μόνος μόνε
Χαιρέων τε, κἀκέλευστος ἦλθ' ἐναντίος.
ὃν δραπέτην τὸν κλῆρον ἐς μέσον καθεὶς
ὑγρᾶς ἀρούρας βῶλον, &c.

¶Apud

33 *Altera.*

¶Apud eundem Homerum lib.9.Odyssæ, Vlysses delegit qui secum sudem in oculum Polyphemi impingeret,

Αὐτὰρ τοὺς ἄλλους κλήρῳ πεπαλάχθαι ἄνωγον,
Ὅστις τολμήσειεν ἐμοὶ σὺν μοχλὸν ἀείρας
Τρῖψαι ἐν ὀφθαλμῷ.

Et lib.10.eiusdem operis,idem Vlysses,& Eurylochus sortiti sunt,vter eorum ad domum Cyrces iret,an in nauibus maneret,

Τῶν μὲν ἐγὼν ἦρχον, τῶν δ' εὐρύλοχος θεοειδὴς,
Κλήρους δ' ἐν κυνέῃ χαλκήρεϊ πάλλομεν ὦκα.

Quem secutus Ouidius de eadem re loquens,lib.14.Metamorph.

Sorte sumus lecti,sors me fidúmque Polytem,
Eurylochúmque simul nimiique Elpenora vini,
Bisque nouem socios Circea ad mœnia misit.

Sed & lib.3.Il. Menelaüs & Paris certaturi, sortiti sunt vter prior hastam in alterum iaceret,

Κλήρους ἐν κυνέῃ χαλκήρεϊ πάλλον ἑλόντες
Ὁππότερος δὴ πρόσθεν ἀφείη χάλκεον ἔγχος.

Idem lib.23.eiusdem operis scribit sortibus cõmissum fuisse Teucérne prior an Meriones telum mitteret in columbam,sortémque priorem Teucro contigisse,

Κλήρους δ' ἐν κυνέῃ χαλκήρεϊ πάλλον ἑλόντες
Τεῦκρος δὲ πρῶτος κλήρῳ λάχεν &c.

34 *Altera similis.*

¶Quem item secutus Virgilius de simili certamine loquens,lib.5.Aeneidos,

Volucrem traiecto in fune columbam
Quo tendant telum mâlo suspendit ab alto.
Conuenere viri deiectámque ærea sortem
Accepit galea,&c.

Sorte indicabatur quis prius in certamen descenderet.

Nam & aliàs in huiusmodi certaminibus sortibus iudicabant quis primus, quis secundus, & cæteri deinceps in certamen descenderent, vt videre licet apud eundem Homerum,illo eodem lib.23.

Ἂν δ' ἔβαν ἐς δίφρους, ἐν δὲ κλήρους ἐβάλοντο.
Πάλλ' ἀχιλεὺς, ἐκ δὲ κλῆρος θόρε νεστορίδαο
Ἀντιλόχου, μετὰ τὸν δ' ἔλαχε κρείων εὔμηλος,
Τῷ δ' ἄρ' ἐπ' ἀτρείδης δουρικλυτὸς μενέλαος,
Τῷ δ' ἐπὶ μηριόνης λάχ' ἐλαυνέμεν, ὕστατος αὖτε
Τυδείδης ὄχ' ἄριστος ἐὼν λάχ' ἐλαυνέμεν ἵππους.

35 *Ad labores forte homines vocati.*

¶Sed & Virgilius ipse lib.Aeneid.1.ad labores sorte homines vocat,

Operúmque laborem
Partibus æquabat iustis,aut sorte trahebat.

Cui simile est illud eiusdem operis,

Sternimur optatæ gremio telluris ad vndam
Sortiti remos.

Id est,vt rectè interpretatur Seruius,per sortem diuisi ad officium remigandi quis esset proreta,quis pedem teneret.A quo non longè distat quod scribit Apollonius Rhodius Argonauticôn li.1.Argonautas illos Iaso. comites transtra sorte partitos fuisse,

Κληῖδας μὲν πρῶτα πάλῳ διεμοιρήσαντο.

Et iterum postea eodem lib.

Οἱ δ' ἀνὰ σέλματα βάντες ἐπισχερὼ ἀλλήλοισιν
Ὡς ἐδάσαντο πάροιθεν.

36 ¶Et vt redeamus ad Virgilium,huc spectat & illud lib.8.eiusdem illius operis,

Ocyus incubuere omnes,pariterque laborem
Sortiti. Scilicet diuisis sorte laboris officiis. Idem statim post prin.lib.2.scribit Græcos illo Troiano equo confecto sortitos fuisse,qui ex eis in eo includerentur,

Huc

Huc delecta virûm sortiti corpora furtim
Includunt cæco lateri.
Et lib.5.domos nouæ vrbis sorte distribuit,
Interea Aeneas vrbem designat aratro,
Sortitúrque domos.
In eodem quoque libro ostendit cursores in stadio loca sortiri solitos,cùm dicit,
Tum loca sorte legunt.
Et id quoque apud Græcos obseruari sólitum agnosces ex Heliodoro,lib.Histo.Aethiopicæ 4.& Sophocle in Electra,
Στάντες δ' ὅθ' αὐτοὺς οἱ τεταγμένοι βραβῆς
Κλήροις ἔπηλαν, καὶ κατέστησαν δίφρους. Id est,
Stantes,cùm ordinati ludorum præfecti
Sorte loca curribus assignarent.

37 ¶Sed & apud eundem Virgilium ad pericula sorte legebantur lib.6.Aeneidos, *Et ad pericula.*
In foribus lethum Androgeo,tum pendere pœnas
Cecropidæ iussi (miserum) septena quotannis
Corpora natorum,stat ductis sortibus vrna.
Nam vt ibi Seruius refert, ob mortem Androgei Minois filij ab Atheniensibus illatam,Minos illis deuictis eam pœnam indixit, vt singulis annis septé filios totidémq; filias Minotauro edendos darent, quos illi, vt commune omnium esset periculum, sorte accipiebant: tandémque tertio anno id Theseo Aegei Regis filio sorte euenit. Nam & id propè omnibus solenne erat,vt sorte ad pericula vocarentur, vt etiam testatur illud oraculum à Pausania recensitum,lib.4.quo Messeniaca describit,
Κούρην ἄχραντον νερτέροισι δαίμοσι
Κλήρῳ λαχοῦσαν αἰπυτιδῶν ἀφ' αἵματος
Θυηπολεῖτε νυκτερίοισιν ἐν σφαγαῖς.
Puellam intactam inferis Diis
Sorte acceptam ab Aepytidarum sanguine
Mactate nocturna mactatione.
Idem in lib.3.quo Laconica describit, tradit Limnæum locum fuisse, in quo Dianæ Orthiæ,id est, erectæ, sacellum fuit vbi antiquitus homines ex oraculo sorte ducti mactabantur. Sic & Eubæa à Callisthene patre pro salute patris, & Colophonia ab Erichtheo quoque patre pro Atheniensibus ex sortibus mactatæ sunt, vt prodit Iulius Hyginus Fabularum, cap.238. Et olim apud Phœnices & Carthaginenses diu obseruatum fuit,vt infantes principum filios sorte ductos regio ornatu Saturno immolarent,& quos sors morti destinaret,morti subtrahere non licebat.Ex quo Imilce Hannibalis vxor, cùm Aspar eius filius ex sorte mactandus esset, dolenter hæc dicit apud Silium ad fi.lib.4.Punicorum,
Quæ porrò hæc pietas,delubra aspergere tabo?
Et cætera quæ sequuntur. De quo, & tu vide Lactantium lib.j. c.21. & Eusebium lib. 4.Præparationis Euangelicæ.

38 ¶Similitérque apud ipsum Virgilium lib.9. *De eadẽ re.*
Omnis per muros legio sortita periclum
Excubat.
Id est,vt & Seruius interpretatur,sorte diuisa ad defensionem pericli, siue, vt ego malo, ad obeundum periclum, nisi idem sit. A` quibus non longè distat quod & scribit ipse Virg.4.Georg.de apibus quidem loquens,sed illis morem hominum tribuens,
Sunt quibus ad portas cecidit custodia sorti.
Id est, vt Seruius annotat, ex sorte. Aduerbium enim est, quod traxit à militia. Et quod Silius Italicus lib.10. scribit post Cannense prælium Romanos sortitione custodiendæ vrbis munus accepisse,
Hæc inter,sed enim reliqui pia turba Senatus
Munera sortitò inuadunt.

Nam

Nam & ex Homero illud quoque didicimus, milites in castris loca sorte accipere solitos. Apud eum enim lib. 10. Iliados, Dolon interrogatus ab Vlysse, quibus in locis essent Troiani milites & cæteri, id inter cætera respondit,

πρὸς Θύμβρης δ' ἔλαχον Λύκιοι Μυσοί τ' ἀγέρωχοι.

Sed & ex multis fratribus sortiebantur qui ex illis ad bellum proficiscerentur, vt patet ex eo loco Homeri Iliados 24.

ἓξ δέ οἱ υἷες ἔασιν, ἐγὼ δέ οἱ ἕβδομός εἰμι
Τῶν μέτα παλλόμενος κλήρῳ λάχον ἐνθάδ' ἕπεσθαι.

39 ¶ Et è diuerso apud ipsum Virgilium eod. lib. 9. Aeneidos, ad prædam milites sorte post victoriam vocabantur,

Ad prædam milites sorte vocari.

Si verò capere Italiam, sceptrísque potiri
Contigerit victori, & prædæ ducere sortem.

Nam & pòst paulò,

—Ipsum illum clypeum cristásque rubentes
Excipiunt sorti.

Ad quod & illud pertinet quod lib. eiusdem operis 3. scripserat,

O fœlix vna ante alias Priameïa virgo
Hostilem ad tumulum Troiæ sub mœnibus altis
Iussa mori, quæ sortitus non pertulit vllos,
Nec victoris heri tetigit captiua cubile.

Ibi enim loquitur Andromeda de Polyxena, quæ nullam sortitionem passa, vt cæteræ quæ in prædam cesserant, morti statim dedita est, ob ídque eam fœlicem fuisse arbitrabatur. Et huc quoque pertinet illud Ouidij lib. 13. Metamorph.

Nunc etiam prædæ mala sors, quam victor Vlysses
Esse suam nolet &c.

Apud Pausaniam in Achaicis Eurypilus Euemonis filius in Troiana direptione sortitus est archam Vulcani opus, donum à Ioue datū Dardano. Sed & apud Aelianum lib. 5. de varia Historia Athenienses, deuictis Chalcedonensibus terram eorum, quæ Hippobota dicitur, in quadraginta portiones sorte diuiserunt. Et apud Flauium Vopiscum probus Imperator probissimus, cùm de præda repertus esset equus non decorus, neque ingens, qui vt captiui dicebant centum ad decem milliaria currere diceretur, ita vt per octo, vel decem dies continuaret, crederetúrque omnes ipsum Probum sibi seruaturum, dixit fugitiuo militi potius quàm forti eum equum conuenire: deinde in vrnam milites iussit nomen suum mittere, vt aliquis eum sorte acciperet. Plutarchus in Lucullo scribit Tigranis milites paucitatem exercitus Luculli contemnentes, & iam sibi certam victoriam promittentes super Romana spolia, quasi iam parta essent, sorte iecisse.

40 ¶ Et id quoque apud Homerum reperies lib. 5. Odyss. vbi etiam de præda Vlysis ex Troia, quam consecutus est, hæc scribit,

Ad idem.

πόλλ' ὅσ' ἂν οὐδέποτε Τροίης ἐξήρατ' Ὀδυσσεύς.
Εἴ περ ἀπήμων ἦλθε λαχὼν ἀπὸ ληΐδος αἶσαν. Et lib. 6. Ili. vbi de præda Achillis,
Ἄλλον δ' ἐνθένδε χρυσὸν, καὶ χαλκὸν ἐρυθρὸν,
Ἠδὲ γυναῖκας ἐϋζώνους, πολιόν τε σίδηρον
Ἄξομαι, ἅσσ' ἔλαχόν γε.

Id quod etiam ex Euripide apertè intelligitur in Troadibus,

πολλοῖς δὲ κωκυτοῖσιν αἰχμαλωτίδων
Βοᾷ Σκάμανδρος δεσπότας κληρουμένων.
Καὶ τὰς μὲν Ἀρκὰς, τὰς δὲ Θεσσαλὸς λεὼς
Εἴληχ'. Et alibi sæpè in ea Tragœdia. Quem imitatus alter Poëta Tragœdiographus, sed Latinus, scilicet Seneca in Tragœdia eiusdem nominis,

Dominum ecce Priami nuribus & natis legens
Sortitur vrna, præda quem vilis sequar,
Hic Hectoris coniugia despondet sibi,

Hic

Hic optat Heleni coniugem, hic Antenoris,
Nec deest tuos Cassandra, qui thalamos petat,
Mea sors timetur.

Et alibi in eadem fabula

Me meus traxit statim
Sine sorte dominus. Rursúmque,

Hele. Magis inuideбus, si tuam sortem scias.
An. An aliqua pœnæ pars meæ ignota est mihi?
Hele. Versata dominos vrna captiuis dedit.
And. Cui famula tradar, ede: quem dominum voco?
Hele. Te sorte prima Scyrius iuuenis tulit,
Cassandra felix, quem furor sorte eximit.

Nam & Dictys Cretensis de bello Troiano lib.5.tradit post Troianum excidium, Agamēnoni Cassandram, Menelao Helenam, Demophoonti & Achamanti Aetrā, & Clymenam extra sortem concessas fuisse. Cæteras autē sorte datas fuisse. Et aliàs sæpè videmus apud Diodorum Siculum prædam sorte fuisse distributam, & inter alia lib.11.vbi loquitur de victoria Gelonis aduersus Carthaginenses, Ciuitates (inquit) eos quos sibi sors dederat, pro seruis habuêre.

41 ¶ Lacedæmonios Græcorum præclarissimos populos sorti fuisse deditissimos ex eo constat, quod scribit Stephanus in libro de vrbibus, ex quorundam sententia Lacedæmona appellatam fuisse ἀπὸ τοῦ λαχεῖν, id est, à sortiendo, quoniam post Heraclidarum reditum, qui sorte primam hanc consecutus est, Lacedæmona cognominauerit. Moscopulus autem scribit dictam ἀπὸ τοῦ λάχος καὶ δαίμων, quòd ibi Dij ciuitates sortiti sunt, mutatione scilicet χ. in κ. Illud autē planum est ipsos Lacedæmonios ex more principes conuiuiorū sorte facere solitos, testimonio Plutarchi in Apophthegmatis Laconibus. Nam Agesilaüs, inquit, Rex Lacedæmoniorum cùm sortibus ex more ductis factus esset princeps conuiuij, interrogatus à pincerna quantum vini cuique conuiuarum daret. Si multum, ait, vini paratum est, dato cuiq; quantum poscet: sin minus, cunctis ex æquo impartito.

Lacedæmonios à sorte dictos.

Apud eosdē conuiuiorum principes sorte deligi.

42 ¶ Et id certè commune fuit omnium Græcorum, quos posteà Romani imitati sunt, vt in Symposiis, id est, compotationibus talis sortirentur quempiam, qui conuiuio præsideret, & leges conuiuales præscriberet. De quibus Valerius Valentinus iocoso carmine conscripsit, cui titulum nuncupauit Tapullæ, ficto nomine, cuius meminit Lucilius teste Festo Pompeio, in verbo, Tapullam. Hunc præfectum βασιλέα, id est, Regem vocabant. Plutarchus conuiualium sermonum deca.1.proble. 4. συμποσίαρχον appellat, id est. conuiuij principem. Varro lib. rerum humanarum 20. apud Nonium Marcellum, Modiperatorem à Latinis vocatum scribit, quasi modum imperantem. Athenæus lib.10. ex Eupolide tradit & hos οἰνόπτας dictos. Huius quoque rei è Græcis meminit Plato lib. de legibus 7. Ex Latinis Plautus in Captiuis,

Et Romanos.

At ego dico rectè. nam scortum in conuiuio
Sibi amator talos quom iacit, inuocat.

Et in Curculione,

—Iacit vultorios quatuor,
Talos arripio, inuoco almam meam nutricem Herem.
Iacto basilicum, propino magnum poculum, ille ebibit.

Et Horatius lib.1. Carminum Ode 4.

Nec regna vini sortiere talis.

Et lib.2. Ode 7.

—Quem Venus arbitrum
Dicet bibendi.

Quia scilicet alea, in qua Venus obtinet primum locum, sortiebantur, quis in bibendo primatum obtineret, vt ibi dicunt interpretes. Et Plinius lib.16.cap.22. eodémq; vlt. Alius quantùm alea quæsierit, tantùm bibit, id est, alij tot exiccant pocula, quot

iusserit conuiuij dominus, qui talorum casu fortuitò eum locum sortiebatur. Et Macrobius in Saturnalibus alicubi, sed nunc locus non occurrit. Nam & conuiuis conuiuæ sorte carnes & cæteras res sorte diuidebant, vt videre licet ex Polluce li.6.c.9. vbi dicit primam ἑρμοῦ κλῆρον id est Mercurij sortem appellari. Idque etiam videre licet ex Plutarcho in Catone Vticensi. In cœnis, inquit, partes sortiebatur quòd si non obtineret, amicis ipsum priùs capere iubentibus dicebat, non bene se habere inuita Venere.

43 *Consules prouincias sortiebantur.* ¶ Apud Ro. Consules, Proconsules, Senatores, Prætores, Quæstores prouincias sortiebantur, vt de Consulibus probatur in Authen. de consulib. in princ. & ex Liuio, lib.4. ab vrb. cond. & apertissimè lib.7. cùm scribit. Censuit igitur Senatus neutram negligendam rem esse, vtroque legiones scribi, Consulésque sortiri prouincias iussit. Et lib.10. in ea controuersia, quæ fuit inter Fabium Maximum, & P. Decium, Cōsules. Et lib.6.2. belli Punici in consulatu Marcelli & Leuini. Et in initio lib.2. belli Macedonici. Et lib.4. cùm dicit. Illa tacita suberat cura, ne nouus Consul Græciam prouinciam sortiretur. & post initium lib.7. eiusdem belli. & Dionysio Halicarnasseo li.6. & Plutarcho in vita Pauli Aemilij, & in vita Crassi, & Probo Aemilio in vita Catonis Censorij, & Valerio Maximo lib.3.c.7. vbi de P. Furio Philo, & ante hos Cicerone & aliis plurimis sæpissimè.

44 *Et Proconsules.* ¶ De Proconsulibus constat ex l. emancipati. §.1.ff. de adopti. Et ex eo quod scribit Tullius li.5. epistolarum familiarium epistola 2. ad Q. Metellum, & Plinius li.2. epistolarum ad Arrianum, Neruam diiudicare in sortitione prouinciæ, rationem Firmini non esse habendam. Et quod tradit Suetonius in Augusto, prouincias validiores, & quas annuis magistratuum imperiis regi nec facilè, nec tutum erat, ipse suscepit, cæteras Proconsulibus sortitò permisit. Idque etiam videre licet apud Ciceronem li.5. Epistolarum familiarium, epistola 2. quæ est ad Q. Marcellum. Appianum in sexcentis locis: & Philostratum in Apollonio lib.5. Aelium Spartianum in Seuero. Quin & Proconsules ipsos sortibus eligi solitos, ex Dione lib. 58. coniecit Alciatus lib. Parergôn 5.c.22.

45 *Et iidē Proconsules sortibus deligebantur. Fenestella an sit liber qui eius nomine vulgò circunfertur.* ¶ De quæstoribus, vt scilicet ij prouincias sortirentur, probat Vlpianus in l.1.§.1.ff. de Quæstor. & Tullius in 3. in Verrem actione, & in oratione pro Lucio Murena, & in oratione in Vatinium & lib. Epist. fami. 2. epi. vlt. Cornelius Tacitus lib.13. Historiæ Augustę & in vita Agricolæ. Sors Quæsturæ prouinciam Asiam dedit. Valerius Maximus lib.6. cap.9. in fi. vbi de Lucio Scylla. Et Fenestella, si is est, qui vulgò nomine illius circunfertur, in libro de magistratibus, quod minimè credo, cùm is liber citet multos authores Fenestella atque Vlpiano qui illum citat in ea l. j. de Quæstor. tempore inferiores, ipse autem Fenestella obiit nouissimo Tiberij Cæsaris principatu, vt scribit Plinius lib.33.c.11. Sed vt redeam idem probat Suetonius in Vespasiano cap.2. cùm dicit, Quæstor Cretam & Cyrenas prouinciam sorte tulit.

46 *Et Prætores.* ¶ De Prætoribus videre licet ex Tullio in 2. in Verrem actione, Cùm Prætores designati sortirentur, & cæt. Et in illa 3. in eundem actione. Nam vt (inquit) Prætor factus est, & sortem nactus est vrbanæ prouinciæ. Et in 4. Qui simulatque ei sorte prouincia Sicilia obuenit, & cæt. nam ibi de Prætura loquitur. Et ij quoque qui pro Prætoribus in prouincias mittebantur, qui Prætorij dicebantur, vt videre licet ex epistola Cælij ad Ciceronem libro octauo Epistolarum familiarium ipsius Ciceronis episto.9. Cum Imperio in prouincias pro Prætore mitti oportere, eos sortitò in prouincias mitti placere. & alibi sæpe in eadem epist. Et ex Liuio in lib. 10. secundi belli Punici, & alibi, sæpissimè itémque Suetonio in Cæsare capite decimooctauo, vbi scribitur, Ex Prætura vlteriorem sortitus Hispaniam, & cæt. In Augusto, cap.3. cùm dicit, Ex Prætura Macedoniam sortitus, &c.

47 ¶ Hinc sortis coniunctio, necessitudo, & societas sæpissimè apud Ciceronem, cùm videlicet

videlicet duobus magistratibus, scilicet Prætori & Quæstori, & similibus eadem prouincia obueniebat. Nam in prima in Verrem actione, Sic enim à maioribus nostris accepimus, Prætorem Quæstori suo parentis loco esse oportere: nullam neque iustiorem, neque grauiorem caussam necessitudinis posse reperiri, quàm coniunctionem sortis, quàm prouinciæ, quàm officij, quàm publicam muneris societatem. Et paulò infrà, Accusaui eum qui cum Quæstor fueram, qui cum me sors consuetudóque maiorum, qui cum me Deorum hominúmque iudicium coniunxerat. Et in secunda in eundem actione, Quæstura primus gradus honoris quid aliud habet in se, nisi Cn. Carbonem spoliatum à Quæstore suo pecunia publica? nudatum & proditum Consulem? desertum exercitum? relictam prouinciam? sortis necessitudinem, religionémque violatam? Et in tertia, Quod de republic. sensit, ita sensit, vt nec fidem suam, nec morem maiorum, nec necessitudinem sortis læderet. Etenim si hæc perturbare omnia, & permiscere volumus, totam vitam periculosam infestámque reddemus, si nullam religionem sors habebit & cæt. Iterúmque, Qui in Cn. Carbone sortem, in Cn. Dolabella voluntatem neglexerit. Et lib. 2. Epist. famil. epist. vlti. Magni enim videbatur interesse, ad eam necessitudinem, quam nobis sors tribuisset, consuetudinem quoque accedere.

Sortis coniunctio & societas.
Sortis necessitudo.

48 ¶ Sed & Consules ipsi comitia ex sortibus habebant, id est, inter se sorte comparabant vter eorum comitiis præesset, vt planè ostendit Liuius 3. deca. libro 4. dum scribit Q. Fabium Maximum, & M. Marcellum sortitos fuisse, vter Censoribus creandis comitia haberet. Et eiusdem deca. libro quinto, iterúmque 4. decad. libro quinto, Eodem inquit ferè tempore duorum Consulum literæ allatæ sunt Q. Minutij Comitia suæ sortis esse. Et rursum, consulibus ambobus Italia prouincia decreta est, ita vt inter se compararent, sortirentúrue vter comitiis eius anni præesset. Et iterum libro nono, non semel. Vti etiam Tribuni plebis vt ex eodem videlicet libr. 3. ab vrb. cond. vbi loquitur de M. Duellio Tribuno plebis, cui inquit, sorte euenit, vt comitiis præesset. Sed & ipsi Consules vt ad eos redeamus, sortitò fasces accipiebant, vt scribitur in dict. Authenti. de Consuli. in princip. Nam & quod in idem recidit, sortiebantur dies, quibus singuli imperabant, vt apertè innuit Liuius libro vigesimosecundò, cùm dicit, Itaque Varro postero die, cuius sors eius diei imperij erat, nihil consulto collega propositum signum dedit. Vide tamen quod de eo dicam infrà in 5. opinione, nume. 10. apud Romanos, & seq.

Consules comitia ex sorte habebant.

49 ¶ Apud ipsum Liuium lib. 2. ab vrbe condita Valerius Publicola & Horatius Consules sortiti sunt vter dedicaret ædes Ioui in Capitolio. Horatióque sorte euenit. Idque etiam aliàs fieri solitum satis declarat quod scribit idem Liuius libro quarto, quod cùm Cn. Iulius Consul ædem Apollinis absente collega sine sorte dedicasset, egrè id passus Quintius collega cùm rediisset, in senatu conquestus est. Ex eodem eo ipso libr. 4. satis apparet quod cùm inter Consules non conueniret in deligendo Dictatore, sorte dirimebant vter eorum Dictatorem diceret. Hæc enim sunt verba illius, Sors vt Dictatorem diceret (nam ne id quidem inter collegas conuenerat) T. Quintio euenit. Is Posthumum Tubertum Dictatorem dixit. Iidem Consules cæterique Imperatores exercitus & copias ex more sortiebantur teste Dionysio Halicarnasseo libr. 8. Antiquitatum Ro. Sed & iidem sortiebantur vtri bellum quodpiam demandaretur, vt videre licet ex Valerio Maximo libr. 1. titu. 5. qui de omnibus est, quo loco de L. Paulo loquitur. Denique & ipsi legiones sortiebantur, vt satis declarat Liuius 3. decad. lib. 1. paulò ante fi.

Consules sortiebãtur vter ædes diis dedicaret.

50 ¶ Et hæc quidem de Consulibus. Sed & Censores sorte quoque dirimebant, vter eorum legeret principem Senatus, vt retulit ipse Liuius 3. decad. libro septimo. Ex cuius etiam verbis de ea re loquentis intelliges, Romanos id Deorum esse iudicium existimasse, quod in huiusmodi rebus sorte contingebat. Sed & ipsi Censores sorte comparabant, vter eorum lustrum conderet, teste eodem Liuio lib. 8. eiusdem 3. deca.

Et Censores vter principẽ Senatus legeret.

& rursum 4.deca.lib.etiam 8.& Varrone lib.5.de lingua Latina.

51 *Quæstores suos consules sortiebantur.* ¶ Quæstores suos Consules sortiebantur, id est, cùm vtriq; Consuli suus Quæstor deputabatur, sorte Consulem cui addicti forent, deligebant. Quod patet ex illo loco Tullij in Oratione pro Cornelio Balbo, Quæstor hic C.Antonij collegæ mei, iudices, fuit sorte, sed societate consiliorum meus. Et Philip.2. Quæstor, inquit, es factus, deinde continuò, siue Senatusconsulto, siue sorte, siue lege, ad Cæsarem incurristi.

52 *Sortitione in quosdam ex multis animaduertebatur. Decimatio.* ¶ Tullius in oratione pro Cluentio Habito. Statuerunt ita maiores nostri, vt si à multis esset flagitium rei militaris admissum, sortitione in quosdam animaduerteretur: vt metus videlicet ad omnes, pœna ad paucos perueniret. Quibus verbis Tullius insinuat antiquum morem quo in decimum quenque militem sortitione capitaliter animaduertebatur, nam & id paulò pòst sortiri ad pœnam vocat. Et huius quoque meminit Liuius libro secundo, ab vrbe condita. Cætera (inquit) multitudo sorte decimus quisque ad supplicium lecti. Id quod apud Dionysium Halicarnasseum libro nono, & Frontinum libr. Stratagematôn 4.c.1.fecit Appius Claudius Consul. & apud Appianum libro primo, Crassus, quod & Plutarchus retulit in vita ipsius Crassi, vbi hunc morem Romanorum peruetustum fuisse scribit qui vt dicit, minorem damno ignominiam continet, plurimúmque aspicientibus horrorem incutit. Apud eundem Appianum libro secundo, non semel Iulius Cæsar, & apud eundem in Illyrico Augustus: Rursúmque in Parthico Antonius: quod & postremum retulit Plutarchus in ipso Antonio, & Frontinus quo loco suprà citauimus, vbi & alios, qui idem fecerunt, memorat, & Apud Cornelium Tacitum libr. Annalium 3. L.Apronius. Idque nonnulli decimare appellant. *Decimare.* Nec solum hæc pœna ex decimatione sumpta est à suis militibus sed quandoque ab hostibus. Sylla enim cùm Athenas cœpisset, omnes quos sibi aduersarios nouerat in Ceramicum conclusos sorte decimum quemque ad supplicium duci iussit, vt author est Pausanias lib.1.

53 *Alia decimatio ad cibum ob famem.* ¶ Et hac quoque decimatione etiam ex sorte, sed non ob eandem causam vsus est Cambyses ille Persarum Rex. Nam cùm in expeditione aduersus Aethiopes fame premeretur ipsius exercitus, decimum quenque militem sortiri necarique in cibum iussit, vt retulit grauissimus author Anneus Seneca libro tertio, de ira, & ante eum parens ille historiæ Herodotus in Thalia, qui liber est. 3. Ex quo illud Lucani libro decimo,

—Vesanus in ortus
Cambyses longi populos peruenit ad æui
Defectúsque epulis, & pastus cæde suorum
Ignoto te Nile.

Id quod aliàs non absimiliter ab Vsipiis factum testatur Cornelius Tacitus in vita Agricolæ. Eo (inquit) ad extremum inopiæ venêre, vt infirmissimos suorum, mox sorte ductos vescerentur. Et à Phœnicibus Porphyrius libro secundo, de abstinentia ab esu carnium, eos enim ab Amilcare cui cognomen Balcas fuit, aut vt alij appellant, Barca (Is Hannibalis pater fuit) in eam victus inopiam fuisse redactos, vt com militones sorte eductos comederent.

54 *Caussæ sortibus ductæ apud Romanos.* ¶ Apud ipsos Romanos olim, vt ad eos reuertamur, caussæ sortibus ex vrna ductis ordinabantur. Nam quo tempore agebantur caussæ, conueniebant omnes, & ex sorte dierum ordinem capiebant, quo post tricesimum diem suas caussas exequebantur. Quin & ipsi iudices sortibus quoque ex vrna ductis assumebantur, vt etiam tradit Asconius Pedianus in commentariis in orationem Ciceronis in Verrem, quam diuinationem appellant, & videre licet ex l. in criminalibus, sub tit. de iurisd. om. iudi. in C.Theodosiano. Vnde illud Virgilianum lib.6. Aeneidos,

Nec verò hæ sine sorte datæ, sine iudice sedes.
Quæsitor Minos vrnam mouet, &c.

In cuius

In cuius loci enarratione Seruius id scribit quod suprà in prin. huius vers. dixinus.

55 ¶ Quod & astruit Cicero in Verrem actione tertia. Deinde cæteras dicas omnes illo foro M. Posthumius Quęstor sortitus est. hanc solā in illo conuentu reperire sortitus. Et rursus. Scribitur Heraclio dica, Primò mirantur omnes improbitatem calumniæ, Deinde qui istum nossent, partim suspicabantur, partim videbant adiectum oculum esse hæreditati. Intereà dies aduenit, quo die sese ex instituto ac lege Rupilia sortiturum Syracusis iste edixerat, id est, sortitione causas cogniturum. Et subdit, Paratus ad hanc dicā sortiendā venerat. Cùm enim Heraclius non posset, eo die sortiri, quòd lex Rupilia vetaret, diebus triginta sortiri dicam, & cæte. Et iterùm paulò infrà. Id ei postero die venit in mentem, è lege Rupilia sortiri dicas oportere. Eduxit ex vrna tres, & cæte. Et in oratione in Vatinium, Nam quis reus in tribunal sui Quæsitoris ascenderit? eúmque vi deturbarit? subsellia dissiparit? vrnas deiecerit? Et Propertius libro quarto,

De eadem re.

Aut si quis posita iudex sedet Aeacus vrna
In mea sortitâ iudicet ossa pila.

Et Iuuenalis Satyra 14. in princ.

—Improba quamuis
Gratia fallacis Prætoris vicerit vrnam.

Et Seneca Tragœdiographus in Hercule Furente actu 3.

Non vnus alta sede quæsitori sedens
Iudicia trepidis sera sortitur reis,
Auditur illo Cnosius Minos foco,
Radamanthus illo, Theudis hoc audit socer.

Et in Agamemnone actu 1.

Reputemus omnes, quos ob infandas manus
Quæsitor vrna Cnosius versat reos.

Et Claudianus lib. 2. de raptu Proserpinæ,

Vrna nec incertas versat Minoia sortes.

56 ¶ Vnde & Apud Suetonium in Augusto sortitiones iudicum appellātur. Et in nostris legibus sortiri iudicium dicimus. l. Iudæi. C. de Iudæis. Et sortiri iudicem, in l. denunciasse. §. vlti. ff. de adulte. & in l. quoties. C. de priuile. Scho. lib. duodecimo, & in §. illud quoque, in Authen. de exec. & iis qui conue. & apud Ciceronem ad Q. fratrem lib. 2. Is cùm grauiter de Clodianis incendiis, trucidationibus, lapidationibus questus esset, sententiam dixit vt ipse iudices per Prætorem Vrbanum sortiretur. Iudicium sortitione facta, comitia haberentur. Hæc ille. & Plinius in docta illa sua Pręfatione, Quamplurimum refert sortiatur aliquis iudicē, an eligat. Et sortiri forum, in cap. vltim. extrà de foro compet. Suetonius vt id præcedentibus adiiciam, tradit in Vespasiano c. 10. illum sorte elegisse, per quos rapta bello restituerētur, quíque iudicia centumuiralia extra ordinem iudicarent. Ante illum Augustus Cæsar, vt scribit Tacitus lib. 13. promisit Senatui deligere præfectos. deinde ambitu suffragiorum suspecto, sorte ducebantur ex numero Prætorum qui præessent.

Sortitiones iudicum.
Sorte delecti qui capti in bello restituerent.
Præfecti sorte delecti.

57 ¶ Nec solùm primo loco sortiebātur iudices, sed si qui eorum qui primùm sorte delecti fuerant, reiiciebantur, id est, vt nostri loquuntur, recusabantur, vel moriebantur: alios in eorum locum subsortiebantur, id est, sorte substituebant. Cicero pro Cluentio Habito. Et quòd C. Verus Prætor Vrbanus homo sanctus & diligens subsortitionē in eo codice non haberet, qui tum interlitus proferebatur. Et paulò pòst, Si ex lege subsortitus non erat Iunius, idcirco illius damnatione aliquid de Cluentio iudicabatur? Rursúmque haud multò post, Ab illo enim quod ex lege subsortitus iudicium non esset, mulcta petita esse dicitur. Et iterum, Cùm pręsertim id quod fuit in illo iudicio inuidiosissimum, post paucos dies ex subsortitione sedisset. Rursúmque, Iam non eos Iunius subsortitus est, qui pecunia accepta condemnarēt. Et in 2. in Verrem actione, Posteaquam reiectio iudicum facta est, quòd & in sortitione istius

Iudicum subsortitio.

ſpem fortuna Po.Ro.& in reiiciendis iudicibus, mea diligentia iſtorum impudentiam vicerat.& cæt. Et rurſum, Subſortiemur etiam in M.Metelli locum Et in.3. in eundem actione, Cur ea quãdiu alium Prætorem cum iis iudicibus, quos in horum locum ſubſortitus eſt, de te in conſilium iturum putaſti, tandiu domi fuerunt? Et rurſum ibi, Nam de ſubſortitione illa Iuniana iudicum nihil dico. Et in oratione pro Cn.Planco, Iam non eos Iunius ſubſortitus eſt. Et Suetonius in Cęſare, cap.41.in fi. Inſtituit quotannis in demortuorum locum ex his qui recenſiti non eſſent, ſubſortitio à Prætore fieret. Quanquam ibi de aliis quàm de iudicibus loquitur. Virgilius autem ab hac iudicum ſubſtitutione quæ ſorte fiebat, ſortiri vſurpauit pro ſubſtituere lib.3.Georg.

Antè veni, & ſobolem armento ſortire quotannis. Quod & ibi annotauit Seruius.

58 *De eadem re.* ¶ Nam vt declarat Aſconius Pedianus in 2.in Verrem actione, moris fuit celebrata iudicum reiectione, & haberi in officio prętoris & in arca reponi nomina iudicum delectorũ. Deinde in vrnam ſortitò mitti, vt de pluribus neceſſarius numerus confici poſſet. Tertiò permitti accuſatori & reo, vt ex illo numero reiicerent quos putarent ſibi inimicos aut aliqua ratione incommodos fore. Reiectione autem facta in eorum locum qui reiecti fuerant, Prætor alios ſubſortiebatur quoad numerus legitimus impleretur. Nam prima delectio ſortitio erat: hæc autẽ ſubſortitio. Hæc propemodum Pedianus. Et hæc quoque ſubſortitio fiebat, ſi ex iudicibus primùm ſorte delectis aliqui eorum moreretur. Nam & tunc ſubſortitio fiebat aliorũ; in locum demortuorum, vt videre licet ex Suetonio in Iulio Cæſare c.41. At ne qui noui cætus recenſionis cauſa moueri quandoque poſſent: inſtituit quotannis in demortuorum locum ex his qui recenſiti non eſſent, ſubſortitio à prætore fieret.

59 *Patroni & aduocati ſorte delecti.* ¶ Nec iudices tantùm apud ipſos Romanos ſortibus ducebantur, ſed & patroni quoque & aduocati, vt planè videre licet ex illis Plinij Iunioris verbis lib.10. Epiſtolarum ad Traianum, in epiſtola 3.cuius initium eſt, Vt primum. Omnibus, inquit, aduocationibus renunciaui: qua ex cauſa cùm patronum me Prouinciales optaſſent contra Marium Priſcum, & petij veniam, & impetraui. Sed cùm poſtea Conſul deſignatus cenſuiſſet tacendum nobiſcum, quorum erat excuſatio recepta, vt eſſemus in Senatus poteſtate, pateremúrque nomina noſtra in vrnam coniici, &c. Nec id temerè in alio loco comperies.

60 *Iudicum ſortitio apud Athenienſes.* ¶ Et apud Athenienſes quoque à quibus Romani maximam partem ſuarum legum ſumpſerunt, vt patet ex l.2.ff.de ori.Iuris, & Liuio lib.ab vrbe condi.3.id etiam fuiſſe obſeruatum, vt iudices ſortibus deligerentur, ſatis apertè conſtat ex oratione primi præcipuíque illorum oratoris Demoſthenis cõtra Ariſtogitonem, atque etiam contra Neærã, ſi hæç eius ſit, vbi hæc ſcribit, πεπολυθότος ἢ χοὺς λαγχάνει βουλεύειν ἀπόλαχων. Et ex Ariſtotele lib.2.Politicôn, c.10. eodémque vlt. vbi ex hoc ſcribit Solonem à nonnullis repręhenſum, quòd omnem ad iudicium, quod ſortitione legebatur, traduxiſſet authoritatem. Διὸ καὶ μέμφονταί τινες αὐτῷ. λῦσαι γὰρ θάτερον κύριον ποιήσαντα τὸ δικαστήριον πάντων κληρωτὸν ὄν. Atque etiam ex Luciano in eo Dialogo cui titulus eſt, Δὶς κατηγορούμενος, ἢ δικαστήρια, id eſt, bis accuſatus, ſeu fora.

61 *Magiſtratus ſorte capti apud Athenienſes.* ¶ Plutarchus in Pericle tradit plures magiſtratus apud ipſos Atheniẽſes vetere inſtituto ſorte capi ſolitos, ſcilicet Prætores, Theſmothetas, belli duces, id quod & ipſe de Theſmothetis, & pręterea de Archontis ſcribit in libro de fortuna Alexãdri. Habebant autem quoſdam magiſtratus qui vocabantur κληρωτοί, id eſt, κατὰ κλῆρον γινόμενοι, quales erant iudices. Locus autem vbi ipſi magiſtratus per ſortem creabãtur, κληρωτήριον vocabatur, vt tradit Pollux lib.9.c.1. περὶ τῶν κατὰ θάλατταν μερῶν. Cæterùm hic mos erat apud eos creandorum magiſtratuum, Competitores ſiue ambientes magno numero paucos, & eos quidem clariſsimos eligebant, & eorum nomina in vrnam mittebant, ex quo hi competitores κληρούμενοι dicebantur. Demoſthenes, καὶ κληρουμένων πρῶτος αἱρεθεὶς ἔλαχον, id eſt, & competitorum primus ſorte delatus

ſum

sum, de qua re multa videbis apud Budæum nostrum in illis doctissimis Commentariis linguæ Græcæ. Id autem proprium Democratiæ esse, vt magistratus sorte deligerentur, scribit Aristoteles, ἔτι δὲ δημοκρατία, ἐν ᾗ κλῆροι διανέμονται τὰς ἀρχάς. Nec intelligas tamen omnes passim ad sortem magistratuum admissos ab Atheniensibus, sed selectissimos quoque, vt scribit Isocrates in Areopagetico, cuius hæc propemodum sententia est, Nec promiscuè omnes ad sortitionem magistratuum admisere, sed meliores, & singulis muneribus obeundis aptissimos, adhibito iudicio prætulerunt.

62 ¶Portò vt intelligas quemadmodum Athenienses, vt ad eos redeamus, sortiebãtur iudices: Athenis erant plura dicasteria, id est, stationes ius dicentium. In aliis enim expendebantur, quæ φονικὰ Græci appellant, vbi agitur de vita. In aliis ciuiles lites tractabantur, id est, περὶ δημοτικῶν. Vnicuique stationi nomen ex elementorum serie indebatur. Erat enim quæ diceretur α. quæ β. quæ γ. & deinceps vsque ad literam κ. nam decem fuere stationes. Ianuæ autem vniuscuiusque stationis erat superpictum elementum rubri coloris, ex quo nomen ei stationi foret. Quotquot erant Athenis qui muniis iudicialibus fungerentur, habebant singuli pro ratione stationum pugillares in quibus descriptum adseruabatur & ipsorum & stationis nomen: habebántq; pariter virgulam inscriptam. Cum autem appeteret iudicandi tempus, in forum commeabant omnes iudices, coniectísque in vrnam sortibus, qui sortitus fuisset literam α. pergebat in stationem cui ea litera nomen dabat. Quòd si quis sorte contempta ad iudicandum pergebat, graui mulcta puniebatur. Mos autem erat ex omnibus decem tribubus seligi iudices, & ex qualibet quinque secerni illustrissimos quosque, ex quibus vnus tantum iudicaret, quem sors selegisset.

De eadem re.

63 ¶Ex quibus certè intelliges locum Aristophanis, in ἐκκλησιαζούσαις, Id est, Concionantibus, vbi Blepyrus ita Praxagoram interrogat,

τὰ δὲ κληρωτήρια ποῖ τρέψεις;

Cui Praxagoras respondet,

εἰς τὴν ἀγορὰν καταθήσω,
κᾆτα στήσασα παρ' Ἁρμοδίῳ κληρώσω πάντας, ἕως ἂν
εἰδὼς ὁ λαχὼν ἀπίῃ χαίρων ἐν ὁποίῳ γράμματι δειπνεῖ. Id est,

Ble. Locum autem sortiendi iudicij vbi constitues? Pra. In forum deponam,
Et posteà apud familiarem sorte eligam omnes, quousque
Sciens sortitus abeat, gaudens in qua litera cœnet.

De eadem re.

64 ¶Et sicut apud Romanos fiebant subsortitiones, vt suprà diximus: ita quoque apud Athenienses quibus ἐπιλαγχάνειν, subsortiri dicebantur, & οἱ ἐπιλαγχάνοντες qui sortitò aliis subleguntur, ac veluti succenturiantur, ἑκάστῳ γὰρ τῶν λαχόντων ἕτερος ἐπιλαγχάνειν ἐνομίζετο, ἵν' ἐὰν ὁ πρῶτος λαβὼν ἀποδοκιμασθῇ, ἢ τελευτήσῃ, ἀντὶ ἐκείνου γένοιτο βουλευτής, ὁ ἄλλος ὁ ἐπιλαχών. Id est, Vnicuique enim sortitò delecto alterum sortitò sublegere mos erat, vt si cuius priore loco sors exierat, præteriretur, aut ei quid accederet, sub sortito ille allectus pro eo vel in Senatu censendi locum, vel magistratum gerendi adipisceretur. Aeschines ἐν ταῦτα ἀσίγχετ' δημοσθένης ὅτι λαχὼν, οὐτ' ἐπιλαχὼν, ἀλλ' ἐκ παρασκευῆς πριάμενος. De qua re si multò plura videre velis, lege Budæum in illis iisdem Comment. linguæ Græcæ.

Subsortitiones apud eosdem.

65 ¶Sed vt ad Romanos redeamus. Apud eos quoque legationes sortibus ducebantur, quod satis constat ex illa Prisci Heluidij, & Marcelli Eprij contentione, apud Cornelium Tacitum, libro 20. Nam cùm placuisset Senatui legatos mitti ad Vespasianum, Priscus eligi nominatim à magistratibus, Marcellus vrnam postulabat. Ille sorte & vrna mores non discerni dubitans. Hic vetera exempla opponens quæ sortem legationibus posuissent, ne ambitioni aut inimicitiis locus foret. Tandémque vicit pars quæ sortiri legatos malebat, etiam mediis patrum annitentibus retinere morem.

Apud Romanos legationes sortibus ducebantur.

66 *Et ex multis iudicibus quis primus & deinceps sententiam diceret.*

¶ Apud eosdem ex multis iudicibus quis primus, quis secundus, quis tertius & deinceps sententiam diceret, sorte decernebatur, vt satis patet ex eo quod scribit Cicero in oratione pro Aulo Cluentio Habito, iam toties citata. cuius hæc verba sunt, Ecce tibi huiusmodi sortitio, vt in primis Bulbo & Staleno, & Guttę esset iudicandum. Nec dissimilis mos erat Syracusis, vt scilicet cùm de aliqua re ad Senatum referretur, si quando omnes tacerent (dicebat autem sua sponte qui volebat) sortitò cogebãtur dicere, vt scriptis prodidit idem Tullius in 6. in Verrem actione.

67 *Apud eosdẽ ex sorte in concionem prodibant.*

¶ Nam & inibi quoque mos erat, vt prodituri in concionem secundùm literarũ ordinem quæ sorte ducebantur, in concionem prodirent. Cúmque Dionysius ille Senior, tum priuatus sortitus esset ius habendæ concionis per literam M. quispiam cõtemptui, vt veri simile est, illum habens, nulliúsque aut ingenij aut facundiæ existimans, mox intulit, μωρολογῆς Διονύσι, id est, garriendi potestatem sortitus es Dionysi. Est enim μωρολογία, fatua atque insulsa loquacitas. At ille subinde respondit μοναρχήσομεν ἄν, id est, monarchico igitur potiemur principatu, veluti illud elementum non morologiæ, vt ille cauillabatur, vel concionis faceret potestatem, sed planè monarchici imperij mox futuri præsagium foret, vti etiam obuenit. quod à Plutarcho relatum est in imperatorum apophthegmatis.

68 *Sortes ex Virgilio.*

¶ Quid quod Adrianus ille Imperator doctissimus, apud Aelium Spartianum, Virgilianas sortes de Traiani erga se iudicio consuluisse dicitur. illíque hos versus obtigisse ex lib. 6. Aeneid.

Quis procul ille autem ramis insignis oliua
Sacra ferens? nostro crines, incanaque menta
Regis Romani, primam qui legibus vrbem
Fundauit curibus paruis, & paupere terra
Missus in imperium magnum. Clodio item Albino de fato suo consulenti his versibus Virgilianis, lib. 6. Aeneidos responsum est,

Hic rem Romanam magno turbante tumultu
Sistet eques, sternet Pœnos, Gallúmque rebellem.

Quod tradit Iulius Capitolinus in vita illius.

Alexandro quoque Seuero Imperatori optimo, cùm illi Heliogabalus insidiaretur, vt tradit Aelius Lampridius ad Constantinum Imperatorem, sors Virgiliana in tẽplo Prænestinæ Vestæ talis extitit, ex eodem lib. 6. Aeneidos,

— Si quà fata aspera rumpens
Tu Marcellus eris.

Quin paruulo ei sors huiusmodi obtigit ex eodem lib.

Te manet imperium cæli terræque marísque.

Et cùm posteà parentis hortatu animum à philosophia & musica ad alias artes traduceret, his eiusdem ipsius quoque est, illustratus, lib. 6.

Excudent alij spirantia molliùs æra,
Credo equidem viuos ducent de marmore vultus
Orabunt caussas meliùs, cœlique meatus
Describent radio, & surgentia sydera dicent.
Tu regere imperio populos Romane memento,
Hæ tibi erunt artes, pacique imponere morem,
Parcere subiectis, & debellare superbos.

Gordiano etiam Iuniori sorte contigerunt ea eiusdem Poëtæ carmina ex eodem libro 6. à patre ipsius sæpius recitata, vt in eorum vita retulit Iulius Capitolinus ad Constantinum,

Ostendent terris hunc tantùm fata, neque vltrà
Esse sinent: nimiùm vobis Romana propago
Visa potens superi, propria hæc si dona fuissent.

Quod vt ille tradit, ita quoque contigit.

Denique Claudio illi secundo, imperatori quoque laudatissimo de se consulenti, vt autor

autor est Trebellius Pollio, obtigit ille versus ex lib. 6. Aeneidos,

Tertia dum Latio regnantem viderit æstas.

Nam & is biennium tantùm imperauit. Sed & ei sollicito de posteris hic itèm versus ex primo Aeneidos oblatus est,

His ego nec metas rerum, nec tempora pono.

Item de fratre Quintillo, quem consortem imperij volebat habere, sors exiit, ex illo ipso versu libri 6.

Ostendent terris hunc tantùm fata.

Quod verè contigit, vt qui decimoseptimo imperij die interemptus sit, vt tradunt ipse Pollio, Aurelius Victor, & Eutropius.

69 ¶ Sed & ex Homero quoque illo virtutum omnium parente Iustiniano appellato, sortes rerum futurarum præsagia deprompta esse, testimonio est Socrates ille hominum sapientissimus ab Apolline iudicatus. Qui cùm quispiam in somnis recitasset versum illum Achillis ex lib. 9. Iliados, *Ex Homero.*

ἤματί κεν τριτάτῳ φθίην ἐρίβωλον ἱκοίμην,

Die tertio Phthiam fertilem ibo.

Mox Aeschini prædixit die tertio se moriturum, vti euenit, vt refert Diogenes Laërtius, & Tullius lib. 1. de Diuinatione, vbi illum versum Homeri ita vertit,

Tertia te Phthiæ tempestas læta locabit.

Et meminit etiam Plato in Critone.

Sed & Marcus Brutus vir integerrimus & patriæ libertatis amantissimus, cùm explorare vellet sortem belli Pharsalici, in quo occubuit, incidit in illum versum Patrocli moribundi Hectorem alloquentis lib. 16. eiusdem operis,

ἀλλά με μοῖρ' ὀλόη, καὶ λητοῦς ἔκτανεν υἱός.

Sed me parca perniciosa, & Latonæ occîdit filius. Quod à Plutarcho relatum est in vita ipsius Bruti, & Valerio Maximo, libr. 1. tit. 5. qui est de Ominibus. Opilio quoque Macrino super imperio consulenti obtigit locus ipsius Homeri libr. 8. eiusdem operis,

ὦ γέρον, ἦ μάλα δή σε νέοι τείρουσι μαχηταί,

σὴ δὲ βίη λέλυται, χαλεπὸν δέ σε γῆρας ὀπάζει.

O senex, certè multùm iam te iuuenes fatigant milites,

Tua autem fortitudo soluta est, difficilis verò te senectus premit.

Is nanque iam vetulus erat, & cùm annum & menses duos tantùm imperasset, ab Heliogabalo admodũ iuuene imperio deturbatus, & vita priuatus est. Vt interim taceam Musæi vetustissimi poëtæ sortes, quarũ meminit Herodotus lib. 7. Nec tamen istis sortibus fidem esse adhibendam putarim. Nam nec ex paginis euangelicis sortes legere Diuo Augustino placuit. c. hi qui. 26. q. 2. *Ex Musæo.*

70 ¶ Sortibus autem olim responsa & oracula dabantur, vti planè ostendunt multi antiqui autores. Lucretius lib. 4. *Sortibus oracula dabãtur ex poëtis.*

Nequicquam Diuum numen, sortésque fatigant.

Virgilius lib. 3. Aeneidos,

Sic fata Deum rex

Sortitur, voluitque vices, hic vertitur ordo.

Vbi id annotat Seruius. Et lib. 4.

Nunc Lyciæ sortes. Et lib. 6.

Hic ego nanque tuas sortes arcanáque fata

Dictam meæ genti ponam, lectósque sacrabo

Alma viros. foliis tantùm ne carmina manda. Et lib. 7.

Et veteris Fauni voluit sub pectore sortem. Et paulò pòst,

Non patrio ex adito sortes, non plurima cælo

Monstra sinunt. Vbi Seruius scribit abusiuè sortes pro oraculis sumi. Ex quibus duobus postremis locis, de eadem re loquentibus intelliges sortem & sortes singulariter & pluraliter pro oraculo & oraculis poni. Tibullus lib. 1. Eleg. 3.

Delia

Delia non vsquam quæ me cùm mitteret vrbe,
Dicitur ante omnes consuluisse Deos.
Illa sacras pueri sortes,&c. Et elegia 8.
Nec mihi sunt sortes nec conscia fibra duorum
Præcinit euentus,nec mihi cantus auis. Et lib.2.Eleg.5.
Túque regis sortes,per te præsentit aruspex,
Lubrica signauit cùm Deus exta notis. Et paulò pòst.
Hæc dedit Aeneæ sortes.
Horatius in arte Poëtica,
Tyrteúsque mares animos in Martia bella
Versibus exacuit,dictæ per carmina sortes.
Quod de responsis Apollinis interpretatur Acron.
Propertius,
Et quid Prænestis dubias petis inscia sortes? Ouidius lib.1.Metamor.
Placuit cæleste precari
Numen,& auxilium per sacras quærere sortes. Et alibi in eodem lib.
Mota dea est,sortémque dedit,discedite templo.
Et lib.3.eiusdem operis,
Duræque iubent Agamemnona sortes
Immeritam sæuæ natam mactare Dianæ. Et lib.15.
Sic dicere vates

Faticina sortes. *Phœbea sortes.* *Fatidica sors.*

Faticinásque ferunt sortes. Nam & alibi lib.scilicet 3.eiusdem operis Phœbeas sortes appellat.Seneca in Hercule Oetheo,
Quærens hanc sortem mihi
Fatidica quondam dederat.
Idem in Oedipo,actu 2.
In tempore ipso sorte Phœbeia excitus
Tiresia tremulo tardus accelerat gradu.
Plinius Iunior lib.8.Epistolarum ad Romanum,præsens numen atque etiam fatidicum indicant sortes.Apuleius lib.5.Asini aurei,Sed Apollo quãquam Græcus & Ionicus propter Milesiæ conditorem sic Latina sorte respondit,&c.Ante hos Ennius, aut quisquis is fuit apud Ciceronem lib.1.de Diuinatione,
Vt se edoceret obsecrans Apollinem
Quò sese vertant tantæ sortes somniûm,
Ibi ex oraculo voce diuina ædidit
Apollo,&c.

71 *Ex aliis scriptoribus.*

¶ Et ipse quoque Cicero,vt relictis poëtis ad alios autores veniamus,in illo lib.1. loquitur de oraculis quæ æquatis sortibus ducuntur. Et alibi item eodẽ li.loquitur de sortibus Iouis Dodonei.Et Cæsar quo loco loquitur de M.Valerio Procillo capto ab hostibus,ter consultum vtrùm igni statim necãdus esset,an in aliud tempus reseruandus,sortium beneficio euasisse incolumen.Liuius 1.deca.lib.1.non longè ante fi. Delphos ad maximè inclytum in terris oraculum mittere statuit,neque respõsa sortium vlli alij committere ausus,&c.Valerius Maximus libr.1.in princi.Prisco etiam instituto rebus diuinis opera datur:cùm aliquid commendandũ est, precatione:cùm aliquid exposcendo, voto: cùm exsoluendum,gratulatione: cùm inquirendum,sortibus.Et iterum eo.libr.1.c.6.vbi de Lacu Albano.Cuius rei explorandæ gratia legati ad Delphicum oraculum missi retulerunt præcipi sortibus, vt aquam eius lacus emissam per agros diffunderent.Rursúmque eo.libr.capite octauo,vbi de Daphida loquitur. Inde cum iocabundus quasi delusa sacrarum sortium fide reuerteretur, &c.Ibi autem loquitur de eodem Delphico oraculo.Suetonius autẽ in Tiberio, capite decimoquarto,meminit sortium oraculi Geryonis.Et in Caligula,cap.57.sortium Antiatinarum.Et in Domitiano,capite 15.sortium Prænestinarum, quibus vtrisque mors nunciata est.Et Prænestinarum quoque idem Suetonius in Tiberio, c. 63.& in Domitiano,cap.15.& Lampridius in Alexandro Seuero,& ante eos Cicero

libro secundo, de Diuinatione, & Propertius vti suprà diximus. Et Statius libro primo Syluarum,

Et prænestinæ poterunt migrare sorores.

Et vbique reperies sortes Apollinis, vt apud Hyginium. Fabularum c. 32. & 69. & 88. & 89. & 101. & 120. Et Apuleium lib. 5. de Meta. de oraculo ipsius Apollinis Milesij loquentem, Ducite me, & cui sors addixit, scopulo sistite. De qua re etiam quædam videbis apud Alciatum nostrum lib. Parergôn 5. c. 22

72 ¶ Augustus Imperator, vt tradit Suetonius in vita ipsius c. 35. sanxit ne Septembri Octobrive mense in Senatu vllos adesse alios necesse esset, quàm sorte ductos, per quorum numerum decreta cõfici possent. sibíque instituit consilia sortiri semestria, cum quibus de negotiis ad frequentem Senatum referẽdis antè tractaret. Ex quibus apertè intelligis apud antiquos illos Romanos illis duobus mensibus Septembri & Octobri Senatum frequentem, siue ordinarium, siue legitimum dimitti solitum: nec nisi quosdam sorte ductos manere, per quos Senatusconsulta facere, si quando necesse esset, quibus conficiendis certo numero opus esset. Cuius etiámnum quædam vestigia sequimur in nostris Senatibus Gallicis, quibus vacatio est à Senatu illis duobus mensibus, præter certum Senatorum numerum, qui ibi manere iubẽtur. Quanquam ne illud omittam, videtur ex eodem Suetonio in ipso Augusto c. 32. huiusmodi annuam vacationem Senatus fuisse Nouembri & Decembri mensibus.

Sorte ducti Senatores qui mẽse Septembri & Octobri manerent.

Vacationes Senatuum.

73 ¶ Romani ipsi in ducendis quoque vxoribus (quod magis mirum est) si quando cõtrouersia intercedebat, sortitionibus vtebantur. Quod ex eo intelligere licet, ꝙ apud Plautum in Casina Chalinus seruus & Olympio villicus coniectis in sitellam sortibus super coniugio Casinæ sortiti sunt, sórsque Olympioni contigit. Nam ea fabula, vt intelligas id Romanos à Græcis mutuasse, sumpta est à Græca Comœdia, cui ob id nomẽ à sorte Clerumeni impositum est, Latinè Sortientes, vt prologus ipsius Plauti indicat. Quódque apud Suetonium in Tiberio c. 35. in fi. ipse Tiberius quempiam Quæstura mouit, quòd vxorem pridie sortitione ductam postridie repudiasset. Hincque fortè videri posset dictum esse, sortiri vxorem & maritum, in l. fœmina. ff. de Senato. & in l. si rogatus. §. matrimonij. ff. de manumi. vindic. in l. cùm veterum. C. de donati. ante nupt. & in l. 2. versi. quòd si per parentum. C. quando & quib. quar. pars, lib. 10. vbi Lucas Pen. no. & l. vlt. C. de incol. eo. lib. 10. & §. 1. 36. di. & c. quia tua. 12. q. 1. Et Ruth. 1. & Ecclesiastici c. 7. Et apud Apuleium lib. 9. Meta. Pessimam inquit, & ante cunctas mulieres longè deterrimam sortitus coniugem. Et Firmicum li. 3. Matheseos c. 8. in 7. loco, & lib. 5. c. 1. in horoscopo Sagittarij in fi. & in aliis propè infinitis locis. Atque etiam sortiri matrimonium in l. cùm te. C. de inoffi. testa. Et sortiri vxoris coniunctionem in c. vna 26. di. Et sortiri torum apud Senecam Tragœdiographum in Octauia, actu 2.

Sortita fratris more Iunonis toros.

Vxores sorte duci solitas.

Sortiri vxorẽ & maritum.

Sortiri matrimonium.

74 ¶ Cornelius Tacitus in eo libro, quem de moribus Germanorum elegãtissimè scripsit, Germanos ipsos sortes, vt qui maximè, obseruare tradit, morémque sortium, quibus vtebantur, describit. Ante eum autem Cęsar libro primo Commentariorum de bello Gallico scribit apud ipsos Germanos eam esse consuetudinem, vt matresfamilias eorum sortibus declararent, vtrùm prælium committi ex vsu esset, nécne. Et vt idem paulò ante finem eius libri tradit, illas quoque de morte captorum in bello sortibus consulere solere.

Germanos sortium obseruatores esse.

75 ¶ Cùm ingens aliquando fames inuasisset vniuersam Lydiam, Tyrsenus, aut vt alij vocant Tyrrhenus & Lydus Atyos tyranni Lydorum filij habito super hac re consilio, bifariam populares suos diuisere, ea lege, vt alter eorum domi cum suis remaneret, alter verò ad quærendas nouas sedes egrederetur. Huiúsque rei arbitriũ sorti commiserunt, contigítque vt extractis sortibus profectionis

Fratres sortiũtur, vter eorũ maneret vt ille in aliam regionẽ abiret.

cond

conditio Tyrseno obueniret. Ideóque præparatis nauibus cum suis illas ingressus prospera vsus nauigatione in Italiam peruenit, ibique accolas huius loci strenuè domuit, regionémque illorum obtinuit, & à suo nomine Tyrseniam appellauit, quod à Velleio Paterculo lib. 1. Romanæ historiæ proditum est, & Seruio lib. 2. Aeneid. in eum locum, Vbi Lydius arua, inter opima virûm &c. Et rursum lib. 8. in eum quoq; locum vbi Lydia quondam Gens bello præclara, & Nicolao Leonico libr. Variarũ historiarum 3. c. 52. vbi tamen neutrum non citat, nec alium vnde id acceperit, vti nec semper aliàs fecit in vniuerso illo opere. Verùm Myrsilus Lesbius in libello de origine Italiæ & Tyrrhenorum, id omnino reiicit veluti confictum & contrarium ei quod scribit Xanthus Lydiis in patria historia. Sed quicquid sit de ea. Non dissimiliter Lampeto & Marsepia Getarum reginæ sortitò tentarunt, vtra earum in regno ipso manens fines patrios tueretur, vtráue in alienas regiones exercitum duceret eas subactura & imperio coniunctura, vt tradit Iornandes in eo libro, quem de Origine Getarum scripsit. Qui & ipse eodem libro scribit Theodemirum regẽ Gothorum & Germanum missa sorte alterum in partem Italiæ, alterum ad regnum Orientale accessisse.

76 *Sortium exẽpla ex Aristotele.* ¶ Et vt aceruatim alia quædam hic tandẽ colligamus, scribit Aristoteles li. 4. Politicôn c. 5. vtile esse quibus est consiliorũ potestas, aut suffragio, aut sorte deligi. Sed & vtile quoque esse, si maior sit numerus popularium quàm Reipublicæ gubernatorũ, aut non omnibus proponi præmiũ, sed iis qui numero Patritiorũ pro portione respondeant, aut sorte plures à consilio reiici. De quo & idem multò plura in c. seq. Et lib. eiusdem operis 5. c. 3. A largitionum, inquit, corruptela sine seditione mutantur Respublicæ, vt in Heræa ciuitate. ꝙ enim legerent eos qui suffragia largitione corrupissent, electio in sortitionem mutata est. Et lib. 6. c. 1. aut vt alij diuidunt 2. Quòd si quis magistratus ex antiqua mutatione reliquus sit, tum fas esse ei autoritatẽ imminuere, & à suffragiis ad sortitionem trãsferre. Et c. seq. Si pares eos esse contigerit, cõmunem hanc esse controuersiam putandum est, vt si nũc inter duas partes diuisa sit concio aut iudiciũ. Aut enim sorti res committenda est, aut aliud tale faciendum.

77 *Ex Cicerone.* ¶ Et vt ad alios autores accedamus, Cicero lib. Officiorum 3. Quid, inquit, si vna tabula sit, duo naufragi, hique sint sapientes, sibi vterque rapiat, an alter cedat alteri? cedat verò, sed ei cuius magis intersit vel sua, vel Reipublicæ causa viuere. Quid si hæc paria in vtroque? nullum erit certamen, sed quasi in sorte aut in micando victus alteri cedet alter. Hæc ille. *Micare quid sit.* Est autem micare, vt id obiter dicam, sortiri digitis, vt scribit Nonius Marcellus huius loci, & aliorum autoritate. Idem in oratione pro Cn. Plancio: vtrùm id sortis esse vis, an eius qui eam legem ferebat? Si sortis nullum crimen est in casu: idem in 3. Philip. Prouinciarum religiosam sortitionem appellat. Et paulò post sortitionem diuinam. Apud Liuium lib. 1. Tarquinij duo filij cum accepissent responsum ab Apolline Delphico eum summum imperium Romæ habiturum, qui primus osculum matri tulisset, ipsi inter se vter prior cùm Romam redissent, matri osculum daret, sorti permiserunt. Apud eundem 1. deca. libr. 4. Delectum inquit *Ex Liuio.* haberi non ex toto passim populo placuit, decem tribus sorte ductæ. ex his scriptos iuniores duo Tribuni ad bellum duxêre. Sed & lib. 5. tradit Ambigatum Celtarum regem ob abundantem plebis multitudinem Bellonesum & Sigonesum sororis filios in alias, quas Dij dedissent auguriis sedes, ostendit. Sigonesio autem sortibus datos Hercinios saltus, Bellonesio Italiam.

78 *Ex Diodoro Siculo.* ¶ Diodorus Siculus libro 4. Bibliotheces scribit, ad custodiam insulæ Ophiadis custodes sorte fuisse diuisos ab Aegyptiorum Rege cui ea parebat, ne quis furto lapidem Topazion, quo ea insula abundat, subtraheret. Et libro 5. eiusdem operis tradit, quòd cùm Theseüs & Pirithoüs communi consilio Helenam rapuissent, Athenásque aduexissent, iacta inter eos sorte vtrius ea sponsa futura esset, sorte Theseo obtigit. Idem lib. 11. eiusdem operis scribit Siculos quicquid publici relictum agri accessisset, per

ſiſſet, per ciuium capita quęque ſuis diſtributa ſorte tradidiſſe. Et alibi eodem lib. Aegeſtæos, & Lilybæos agrum ad Maxarum fluuium poſitum pro ſorte diſtribuiſſe tradit. Et paulò poſt agrum Cherſoneſum ſorte quoque mille ciuibus diſtributum fuiſſe. Et lib. 12. Sybarienſes agrum Thuriorum mœnibus finitimum pro ſorte item diſtribuiſſe. Et paulò pòſt, ipſos Thurios eundem quoque agrum rurſus æqua ſorte inter ſe diſtribuiſſe, vt iam intelligas id vbique fieri ſolitum. quod & videri poteſt ex his quæ diximus ſuprà, nu. 5. ſed & aliàs.

79 ¶Plutarchus in Solone tradit illum ἐν δημοσίῳ præbuiſſe epulum, quod παρασιτεῖν quaſi accubare vocauit. non enim eundem permittebat cibari eo loco ſæpius. Si is autem cui ſorte obuenerat, recuſaſſet, plectebatur: quoniam illud plus æquo appetentis, hoc ſuperbi & nimis faſtidioſi, & communia contemnentis eſſe putaret. Idem in Pericle, In octo, inquit, partes vniuerſam multitudinem partitus, ſortibus vtebatur, & cui alba faba contigiſſet, huic permittebatur in conuiuiis atque otio agere, cæteris pugnantibus. Ideo etiam aiunt eos, quibus res quæpiam ſuauiter ſuccedunt, eum diem album ab alba ſcilicet faba vocare. Hæc enim ſunt verba illius, ὀκτὼ μέρη διελὼν τὸ πᾶν πλῆθος ἀπεκλήρου. καὶ τῷ λαβόντι τὸν λευκὸν κύαμον εὐωχεῖσθαι, καὶ σχολάζειν παρεῖχε, τῶν ἄλλων μαχομένων. διὸ καὶ φασὶ τοὺς ἐν εὐπαθείαις τισὶ γενομένους, λευκὴν ἡμέραν ἐκείνην, ἀπὸ τοῦ λευκοῦ κυάμου προσαγορεύειν. Apud eundem Plutarchum Problematôn Græcorum, c. 151. Leucippa, Arſinoë, & Alcathoë Minyi filiæ furore percitæ cùm carnibus humanis veſci cuperent, de filiis inter ſe ſortitæ ſunt. Idem in Nicia autoritate Theophraſti, tradit cùm de pacis conditionibus inter Athenienſes & Spartanos conueniſſet, atque captiuos homines agróſque & ciuitates inuicem captas vtrique reddendas ſtatuiſſent, ſorte diſcerni placuit quínam priores reddendo eſſe deberent, Niciámque clanculum eos qui ducendis ſortibus præerant, pecunia corrupiſſe. Idem in Antonio ſcribit ipſum Antonium & Cleopatram inter ſe ſortitos fuiſſe, cùm ſe mutuò ad cœnam inuitaſſent vter eorū inciperet. Idem in Timoleone tradit quod cùm inter ſuos duces contentio eſſet qui primum traiiciendi fluminis Damyriæ, & aggrediendi locum haberet, Timoleon hanc controuerſiam partibus decernere voluit, & ducum ſingulorum annullos in ſua chlamyde coniectos permiſcuit. Idem in Parallelis, cap. 65. quòd cùm peſtilentia Lacedæmonem vexaret, relatúmq; eſſet oraculum ex Apolline finem mali fore, ſi quotannis virginem quampiam generoſam immolarent, ſorte eam virginem aſſumebant. Et c. ſeq. idem tradit de Phalerorum peſtilentia, vt ſcilicet in ſortem vocarent, quam immolarēt. Apud eundem in Othone legiones ſorte ordinem capiebant. Idem in Theſeo tradit ipſum Theſeum & Pirithoum ſorte contendiſſe vtri eorum Helena obtigeret. Idem in Romulo ſcribit, ex regibus ab Aenea ortis Numitorem, & Amulium regnum pecuniáſque & aurum ſorte partitos fuiſſe, & Numitori regnum, alteri aurum & pecunias contigiſſe.

Ex Plutarcho.

80 ¶Apud Dionyſium Halicarnaſſeum lib. Romanarum antiquitatum 4. Etruſcus vates aſſerit ſortem non minimam eſſe partem ſpeculationum in diuinatione, rectam interrogationem. Valerius Maximus lib. 1. c. 1. in prin. Priſco inſtituto rebus diuinis opera datur: cùm aliquid commendandum eſt, precatione: cùm expoſcendum, voto: cùm exoluendum, gratulatione: cùm inquirendum, extis vel ſortibus, &c. Et lib. 8. c. 16. vbi de Sulpitia ſcribit, ex omnibus matronis centum, ex illis autem decem ſorte ductas fuiſſe, quæ de ſanctiſsima fœmina iudicium facerent, quæ Veneris Verticordiæ ſimulacrum conſecraret. Et Cornelius Tacitus lib. 3. ſcribit Tiberium quinque Conſularium, quinque è Prætoriis: totidem è cætero ſenatu ſorte duxiſſe apud quos exſoluti plerique legis nexus modicum in præſens leuamentum fuere. Idem lib. 5. ſcribit Togonium Gallum oraſſe Tiberium deligere Senatores, ex queis viginti ſorte ducti & ferro accincti, quoties curiam iniſſet, ſalutem eius defenderent. Idem lib. 18. ſatis declarat legiones de ordine agminum ſortiri ſolitos. Idem lib. 20. ſcribit ſorte ductos fuiſſe, per quos redderentur bello rapta, quíque æra legum vetuſtate delapſa noſcerent, figeréntque, & qui faſtos adulatione temporum fœdatos exornarent, modúmque impenſis facerent.

Ex Dionyſio Halicarnaſſeo.

81 *Ex Suetonio. Cytharœdorũ sortitio.*

¶Suetonius in Iulio Cæsare, cap. 41. declarat sorte capi solitos, qui acciperent frumentum ex publico: & si qui eorum vita decessissent alios sub sortitione in id deligi. Idem in Augusto cap. 13. tradit illum, rogantes patrem & filium pro vita sortiri, vel dimicare iussisse, vt alterutri concederetur. Sed & ibi cap. 30. instituit vt regiones vrbis magistratus annui sortitò tuerentur. Ex eodem in Nerone cap. 21. intelliges Citharœdos ex sorte in scenam prodire solitos, cùm scribit, Nomen suum in albo profitentium Citharœdorum iussit adscribi, sorticuláque in vrnam cum cæteris demissa, intrauit ordine suo. Apud eundem in Vespasiano cap. 10. Vespasianus ipse sorte elegit, per quos rapta bello restituerentur. quod & nos suprà ex Tacito retulimus. Et in Tito cap. 9. ipse Titus curatores restituendæ Campaniæ è Consularium numero sorte duxit. Idem in Domitiano c. 4. scribit illum in Albano celebrasse quotannis quinquatria Mineruæ, cui collegium instituerat, ex quo sorte ducti magisterio fungerentur. Sed & idem in eodem Domitiano c. 14. prodit decretum fuisse, vt quoties Domitianus Consulatum gereret, Equites Ro. quibus sors obtigisset, trabeati, & cum hastis militaribus eum præcederent.

82 *Athletarum & Pancratiastarũ sortitio.*

¶Nec tamen omittemus similem propemodum illi Citharœdorum sortitionem inter Athletas & Pancratiastas apud Græcos obseruari solitam, ex Luciano in Hermotimo, Nam in argenteam, inquit, calpin, id est, vrnam coniiciebantur minutulæ sortes faba non ampliores, eo ordine semper seruato, vt binis eadem elementi nota inscriberetur sortibus, pro Athletarum numero numerosioribus. Cùm autem tempus pugnandi impenderet, prodibant ex Athletis singuli sortem educturi: nec interim inspiciendi sortem ius erat, id prohibente mastigophoro. Peracto autem orbe Alytarches respiciebat sortes, atque ita dispensabat, vt qui α, esset sortitus, cum eo componeretur, qui eandem literam eduxisset, atque ita deinceps Homogrãmi certaturi prodibant. Sed id tamen demũ fieri solebat, si certaturi pares fuissent. Quòd si quinque aut septem coniiciebantur in vrnam, solitaria supererat litera, quæ antigraphum siue antigramma non haberet, qui eam eduxisset, residebat expectans quandiu certarent alij, ingressurus mox cum fatigatis ingens ipse & integer viribus, quod vtique fœlicissimum censebatur, hícque dicebatur ἔφεδρος, quæ dictio indicat nouissimum apud Sophoclem in Aiace flagellifero.

83 ¶Iustinus lib. 1. tradit Cyrum adhuc puerum inter ludentes pastores sorte Regem delectum fuisse, quod ei omen fuit futuri imperij. Idem lib. 21. scribit centum virgines & fœminas Locrenses sorte ductas, quas in templum Veneris quàm possent ornatissimas mitterent, vt voto cuipiam ex publico fungerentur. Plinius lib. 3?. c. 3. tradit Sesostrim regem Aegypti annis quibusque sorte reges singulos è subiectis iungere ad currũ solitum fuisse. Apud Apuleium lib. 4. Meta. Latrones sorte ducti noctibus excubabant speculandi gratia, ne scilicet inuenti depræhenderentur. Et paulò pòst sorte quoque ministerium faciebant. Apud eundem in lib. de Mundo, Reges Persarum stipatores habebant regalium laterum, qui tutela peruigili custodiam per vices sortium sustinebant. Lampridius in Heliogabalo, eum tradit sortes conuiuales scriptas habuisse, quales inibi describit, húncque sortis morem primum instituisse, & ad sortem scenicos vocasse eo modo, quem ibi describit. Flauius Vopiscus in vita Probi tradit sorti commissum fuisse, cui equus velocissimus cederet, scribítque ipsi illum cessisse. Sunt qui Sortem pro Deo cultam fuisse tradunt, vt videre licet apud Plinium lib. 2. c. 7. vt cuius mater Fortuna, vt dicemus infrà, nu. 87. Dea plerisque fuerit existimata. vnde illud Iuuenalis,

Sed te nos Fortuna Deam facimus, cælóque locamus.

De quo plurima videbis per Lilium Gregorium Gyraldum de Diis gentium, Syntagmate 16. Sunt quoque qui Lachesim secundam Parcarum à sorte dictam putant, aut quòd Sors ea sit, vt existimat Fulgentius, aut quod vt alij arbitrãtur, quòd fatum sortiantur, ἀπὸ τοῦ λαγχάνειν τὸ πεπρωμένον.

84 *Contra sortes.*

¶CONTRA istam opinionem, quæ hanc controuersiam sortis iudicio committit,

rit, multa adduci possunt, quæ sortes improbant, videlicet c.1.26.q.1.& c.non statim, & c.hi qui, & c.non exemplo.26.q.2.& c.aliquanti, & c.sortes.26.q.5. & c.vlt. extr.de sortil. Et quod dicit Bald. loquens de hoc nostro casu in §.itaque, colum.vlt.in proœmio ff. iudicium fortunæ remotum esse à ratione. Ideóque nec rationem ipsam, nec intellectum debere se committere huic fortunæ, quæ sæpissimè præfert iniquum æquo, nec rectè iudicat, vt no.in l.sed an vltro.§.vlt.ff.de neg.gest. Et paulò pòst, Oportet (ait) intellectum omnia determinare, & quàm paucissimè fortunæ committere. l.2.ff.de condi.& demonstr.

Fortuna iudicium à ratione remotum.

85 ¶Sed & idem Bald. in c.licèt caussam, col.7.versi.oppo.quod Papa, de probat. de sorte loquens. Non est (inquit) iustum, vt opes nostras committamus casibus fortuitis, & incertis. l.quæ fortuitis. C.de pign.act. Nam fortuna est nutus Dei nobis incertus: vel si est altera natura in cælo habens dominium caducorum, non debemus nos immiscere eius officio. Quinetiam Alci. in d.l.2. §. ex his, num. 25. dicit id sortis iudicium esse periculosum, & subiectum fortunæ, non rationi. Ob quod non assentitur op. Bar. ibi, de qua suprà diximus.

Ad idem.

Sortis iudiciũ periculosum.

86 ¶Quibus adde sentẽtiam Ciceronis, qui & id sortis iudicium appellat iudicium fortunæ, in oratione pro Aulo Cluentio Habito, Sin autem sortiti ad pœnam atque hominum delictum fortunę iudicio committere minimè censorium est: certè in multorum peccato carpi paucos ad ignominiam & turpitudinem non oportet. Nam & idem Cicero lib. 2. de diuinatione. Dicendum (ait) igitur putas de sortibus? Quid enim sors est? idem propemodum quod micare, quod talos iacere, quod tesseras: quibus temeritas, & casus: non ratio, nec consilium valet. Tota res est inuenta fallaciis, aut ad quæstum, aut ad superstitionem, aut ad errorem. Idque multis rationibus & exemplis probat. Suprà autem nu.75. docuimus quid sit micare. Isocrates autem in Areopagitico, scribit sortitionis gubernatricem esse Fortunam.

Ad idem.

87 ¶Nec mireris, quòd Bald. noster, & Tullius sortem vocarunt fortunæ iudicium, id enim nolui silentio præterire, quandoquidem Sors τύχης, fortunæ filia est, vt scribit Euripides,

Τὴν δὲ τύχης παῖδα κλῆρον.

Et ex eo repetit Plutarchus, aut quisquis is fuit, dubitant enim nonnulli de authore huius libri, cui titulus est, πότερα τῶν ζώων φρονιμώτερα, χερσαῖα ἢ θαλάσσια, id est, Vtra animalia sunt prudentiora, terrestria, an marina. Nam & τυχὴ Græcis vtrunque significat, & fortunam, & sortem. Quanquam sunt qui apud Euripidem, non τύχης legunt, sed ψυχῆς, tanquam scilicet sors sit animæ filia, quæ scilicet, vt scribit Cælius Rhodiginus lib. Antiquarum lectionum 29.c.22. posterioris æditionis, diuiti non contribuens τὸ πρωτεῖον, hoc est, honorem præcipuum, sed vt conuenit pauperem abiectúmque surrigit: magnum verò & potentem æqualitati assuefacit, nec molestè, sed moderatum agere hilariter. Et ita legitur apud ipsum Plutarchum Sympos. decad.3. proble.10. nisi ibi mendum sit. Sed prior lectio magis mihi placet. Cui adstipulatur illud Martiani Capellæ lib.1. de nuptiis, Philologiæ & Mercurij de fortuna, Tunc enim omnium garrula puellarum, & contrario semper fluibunda luxu, leuitate pernix desultoria gestiebat. Quam alij sortem asserunt, Nemesimq; nonnulli, Tychenq; complures, aut Nortiam. Cæterùm & de huiusmodi fortunæ iudicio ex Iurisconsultis habes, ne illud ignores in l.seruus.ff.de stat.homi.

Ad idem.
Sors fortunæ filia.

88 ¶Cornelius Tacitus lib.12. scribit Augustum permisisse Senatui deligere præfectos, dein ambitu suffragiorum suspecto sorte ducebantur ex numero Prætorum qui præessent, neq; tamen id diu mansisse: quia sors deerrabat ad parum idoneos. Dionysius autem Halicarnass. li.1. Antiquitatũ Romanarum, laudat Romulum quòd neq; venalia, neq; sorte diuidenda fecisset sacerdotia. Basilius quoque Magnus in Exameron 1. sex dierũ congresssione 8. de apibus loquens. Rex (inquit) apud ipsos nõ suffragiis est constitutus. Nam imperitia populi sæpenumero pessimum omniũ in magistratum

assumit, non sorte potestatē est assecutus. Sortium enim concursus ad omnium pessimum deterrimúmq; persæpe deferunt magistratum. Philostratus autē in vita Apollonij, lib. 3. reprændit illum morem, de quo suprà diximus Aegyptiorum, qui sacerdotes sorte deligebant: atque Græcorum, qui iudices, quos ludis Olympicis præficiunt, sorte etiam assumebant. Sorti namque illos electionem committere, quæ prudentiæ nihil habet, ita vt possit etiam pessimus quisque sorte assumi.

89 ¶ Et ne omittam Poëtas, Linus Thebanus Poëta vetustissimus, vt qui Apollinis & Terpsichoræ, vt plurimi volunt, siue Mercurij & Vraniæ, vt alij malunt, filius fuit, de huiusmodi sortibus ita scripsit apud Stobæum sermone περὶ φρονήσεως,

φράζεο δὴ σπουδὴν ἐντεινάμενος δι' ἀκουῆς
μύθων ἡμετέρων, ἀτραπὸν περὶ παντὸς ἀληθῆ:
κῆρας ἀπωσάμενος πολυπήμονας αἵ τε βεβήλων
ὄχλον ἀνιστᾶσαι, ἄταις περὶ πάντα μεθοῦσι,
παντοίαις, μορφῶν χαλεπῶν ἀπατήματ' ἔχουσαι.
τὰς μὲν ἀπὸ ψυχῆς εἴργειν φυλακαῖσι νόοιο.
οὗτος γάρ σε καθαρμὸς, ὅτος δικαίως ὁσιώσει,
εἴπερ ἀληθέως μισεῖς ὀλοὸν γένος αὐτῶν.

Considera studium intendens, audiendo
Sermones nostros, viam in omnibus veram:
Sortes reiice damnosas, quæ & impiorum
Multitudinem excitantes damnis omnia inuoluunt
Variis, formarum periculosarum imposturas habentes.
Has quidem ab animo arcere studiosè cogita.
Hæc enim te purgatio omnino verè sanctificabit,
Si verè oderis pernitiosum genus ipsarum.

Sortes dānosæ dānis variis omnia inuoluentes.

90 ¶ Sed cui addere poteris quod Apuleius lib. 9. Metamorphos. significans has omnes sortes vanas esse, & futiles tradit sacerdotes Isidis commentos nouum genus quęstus: euocata enim sorte vnica pro pluribus casulis (aut vt alij legunt capsulis, aut vt alij, casibus) consulentes de rebus variis plurimos ad hunc modum cauillatos. Sortem autem hanc fuisse: ideo coniuncti terram proscindunt boues, vt in futurum læta germinent sata: tum si qui matrimonium sorte cooptantes interrogarēt rem ipsam, responderi aiebant, iungendos connubio, & satis liberûm procreandis. Si possessiones præstinaturus quæreret, meritò boues, vt & iugum & arua semētis florentia pronuntiari (siue vt legere malo prænuntiari.) Si quis de profectione solicitus diuinum caperet auspicium, iunctos iam paratósque quadrupedum cunctorum mansuetissimos, & lucrum promitti de glebæ germine. Si prælium capessiturus vel latronum factionem persecuturus, vtiles necne processus sciscitaretur, additam victoriam sorti, præsagio contendebant: quippe ceruices hostium iugo subacturi, & prædam de captiuis vberrimam fructuosamque capturi. Et subiungit, Ad istum modum diuinationis astu captioso corraserant non paruas pecunias. Ex quibus planè intelligis has diuinationis species nihil aliud esse quàm meram imposturam.

91 ¶ Et illa quidem in vniuersum. Sed quod ad quæstionem nostram priuatim pertinet quæ quidem quæstio facti potiùs est, quàm iuris, vt dicit tex. in l. idem erit. ff. de sta. homi. Omnes propè in ea sententia sunt, in huiusmodi quæstionibus facti nunquam sorti locum esse, sed vt qui factum allegat, idipsum probet, per l. ei qui. ff. de probat. & l. actor. C. eo tit. cum si. Nam ita voluit glo. in l. 1. in verbo, prohibebit. & ibi Salyc. col. antepen. vers. nec ob hæc verba. C. vti possid. Iac. Bel. Cy. Ia. Bu. Alex. & Corne. in d. l. vlt. C. com. de lega. Ioan. And. Panor. & Ioan. Ana. in d. c. vlt. de sortile. Ioā. And. Imo. col. 6. qui illam glo. dicit sing. Panor. & Fely. in d. c. licèt causam, de probat. vbi ex hoc damnant glo. ibi, de qua diximus suprà, nu. 18. nec hinc longè. Bar. in l. si duo, in prin. col. 2. versi. alij dicūt. ff. vti possidet. Nicol. Neap. Imo. Raph. Co. Pau. Ca. Alex. & Ias. in d. l. huiusmodi. §. vlt. ff. de leg. 1. ex quibus ipse Imo. Alex. & Ias. dicunt etiam illam sing.

Sorti nunquā locum esse in quæstionibus facti.

sing. Ange. in d. l. sed cùm ambo. ff. de iudi. Imo. in c. in nostra, de testib. vbi & eam glo. dicit no. repræhenditque etiam glo. ibi, de qua & nos supra diximus, nu. 17. facit præterea. Floria. in l. itinere. ff. de serui. rust. præd. Ange. Are. in §. sed si ex testamento, col. 2. nu. 8. Instit. de satisd. tut. vbi & illam glo. dicit sing. & in d. §. optionis, Instit. de lega. Barb. in d. l. 2. §. ex his, col. 13. & ibi Ias. qui item illam dicit sing. col. 7. vers. circa ergo secundam quæstionem. & ibi quoque Lancel. Gali. col. 5. vers. quinta sit conclusio. ff. de verb. oblig. Fely. in d. c. capitulum sanctæ crucis, col. pen. de rescript. & Franc. Ripa in repe. l. quominus, num. 59. ff. de flumi.

92 ¶Sed aduerte, quia licèt omnes, vt diximus, vbique id teneant, tamen Philip. Deci. in d. c. licèt causam, col. pen. versi. secunda conclusio, de probat. intrepidè tenet contrarium, ea ratione motus, quòd sortes sunt permissæ præterquam in casibus prohibitis, vt suprà diximus num. 13. alia glo. Nec reperiuntur magis prohibitæ in quæstione facti, quàm iuris. Nam in d. l. duo sunt Titij. quam plerique in contrarium allegant, aliud est quod impedit controuersiam sorte dirimi, quia agebatur de præiudicio tertij, scilicet pupilli: quo quidem casu res ad iudicium sortis non reducitur, vt nuncupatim voluit glo. loquens etiam de præiudicio pupilli in simili fermè casu, in d. §. sed si ex testamento, vers. sinautem, in verbo, partes, Instit. de satisd. tut. Cy. & cæteri in d. l. vlt. C. com. de lega. Bal. in l. si duas, col. 1. ff. de excus. tut. Ange. in d. l. si cùm ambo. ff. de iudi. & omnes propè de hac re loquentes.

Contra prædictam opi.

Sorti non esse locum cùm de præiudicio tertij agitur.

93 ¶Igitur cùm nulla sit diuersitatis ratio in quæstione facti & iuris, quantùm ad hanc rem pertinet. Cur aliud in vno statuemus quàm in altero, & potissimùm cùm ex facto ius oriatur. l. si ex plagis. §. in cliuo. ff. ad leg. Aqui. & l. duobus. §. si ei qui, & §. vlt. ff. de iureiur. Nam ea iura ad id allegari solent. Et præterea simile ius statuendum sit in antecedenti & consequenti. l. ad rem mobilem, & ibi glos. ff. de procur. & l. ad legatum, eo. tit. & §. idem iuris, & ibi etiam glo. Insti. quib. ex cau. manu. non pos. cum si. Et hanc opi. sequi videtur Anto. cuius Decius non meminit, in d. c. vlti. ad fin. de sortile. dum allegat glo. in d. c. licèt causam, de probat. Et nuncupatim quoque sequitur Caro. Moli. in Consuet. Paris. tit. 1. §. & glos. 1. col. 5. nu. 8.

Idē ius in antecedenti & in consequēti.

94 ¶Et si eam opi. teneas vt posit huiusmodi res sorti committi, hoc intelligas si ambæ partes, aut certe etiam altera partium contendentium id requirat. Nam vtroque inuito id non fieret. Quin in rebus omnino indiuiduis sese mutuo cōcursu impedirent, per tex. in l. quoties. ff. de vsuf. amit. & expresè voluerunt Cy. Iac. Bu. Bar. Saly. Ang. & Philip. Corn. in d. l. vlt. C. com. de leg. Ioan. And. in d. c. licèt causam, col. vlt. de probat. & in c. vlt. & ibi quoque Panor. ante fi. & Io. Ana. col. antepen. de sortile. & Bar. in d. l. huiusmodi. §. vlt. ff. de leg. 1. & Floria. in d. l. itinere. ff. de serui. rust. præd. D. Cirier. in tract. Primogenituræ, in 9. quæst. col. 5. versi. si tamen velis. Imò nec altero inuito, nisi vt dicam infra, in fi. huius 17. quæstionis.

Sorti non esse locum, nisi petatur saltem ab altera partium.

95 ¶Sed & illud postremò annotauerim, quòd si res sorte diiudicata fuerit, non poterit appellari: quia tunc grauamen infertur à fortuna, quæ in hoc mūdo superiorem non habet, vt quæ semper errat, & multas rerum euoluit mutationes, vt sing. dicit Bal. in d. l. vlt. col. 1. C. com. de leg. allegans §. pen. in Authen. vt omnes obed. iudi. & sequitur Iason, qui id dicit sing. & perpetua memoria dignum ibi, & in d. l. huiusmodi. §. vlti. col. vlt. ff. de leg. 1. Et Rom. in l. sed cùm ambo, quam legit cum l. in tribus. ff. de iudic. & Corne. consi. 143. licèt in hac, ad fi. lib. 4. & Catel. Cota. memor. incip. sortis diiudicatio. & Philip. Deci. in d. c. licèt causam, col. penult. ver. & de sorte, de probat. & Hippo. Marsil. in repet. l. 1. nu. 140. C. de rapt. virg. Et ad id citat Cota illud Euripidis, Fortuna cuncta versat in contrarium.

Sorte res iudicata appellationem non admittit.

96 ¶Nam nec hoc casu, quo scilicet res iudicata est sorte, datur etiam minori in integrū restitutio, vt sing. voluit idem Bal. in l. ait prætor. §. vlti. ff. de minori. dum dicit, quòd si in diuisione minor optet deteriorem partem, is restituetur, nisi illi sorte contigerit,

Nec restitutionem in integrum.

quia tunc vtitur iure communi: & contra aduersam fortunam non datur restitutio. Et idem propemodum dicit in l.verùm.§.sciendum,per eum tex.eo.tit.Ad cuius sententiæ confirmationem facit tex.in l.de fideicommisso.C.de transact.vbi,quando ex incerto euentu quis potest consequi lucrum & damnum, nullo modo læsus dicitur, etiamsi damnum consequatur,vel si sit minor:nam in ea l.alter minor erat,de qua & nos plura diximus ad id nostrum propositum in repeti. l.si vnquam, in verbo,donatione largitus,nu.110.cæterùm superiora.

97 *Nisi intolerabilis sit deceptio.*

¶Sed id tamen intelligendum, modò non sit intolerabilis quædam deceptio; ex eo quod etiam sing.dicit ipse Bald.in l.maioribus.C.com.vtriusque iudi.per illum text. iuncta d.l.2.C.quan.& quib.quar.pars, lib.10. quòd si fratris hæreditatem sorte diuidant, ex qua intolerabilis deceptio insurgat, potest peti rem in melius reformari. & sequitur Ro.in d.l.sed cùm ambo,& cons.471.lucrum,in fi.& Philip.Fran.in rub.de appel Corne.qui id dicit sing.d.consi.143.ad fin.lib.4.Paris Puteus in tract.de ludo, char.vlt.ver.an à sententia.Barb.in c.cùm dilecti,col.vlt.de empt.& vend.& in d.c.licèt causam,col.pe.& ibi quoque Deci.vbi suprà,de proba.Hippo.Marsi.in d.l.j.vbi suprà,de rapto.& Catell.Cota,qui & id sing.dicit in d.memor.sortis diiudicatio.& D. Cirier.in tract.de primogenitura,lib.2.quæst.3.col.16.in 8.prærogatiua.

98 *Ad idem.*

¶In quam sententiam dicit ipse Bal.quē nullus illorū allegat,con.72.cuius id caput est,factū super quo consilium petitur,in 2.dubio,li.item 2.Diuisionibus esse standum nisi vltra dimidiam alter deceptus esset,vel nisi alteri beneficio minoris ætatis subueniatur,per d.l.maioribus.Etiamsi fiant sorte sicut moris est,licèt fortè quidā dicerent quòd fortuna similis sit ludo perditionis,vt maiori nullo modo subueniatur,minori autem sic,iuxta no.l.si minor.ff.de minor. Sed & ille subdit,ista nō est bona similitudo,si in hoc casu fortuna æquiparatur bono & æquo iudici,per d.l.vlt.C.com.de leg.

99 *Quid igitur in nostro casu si post sortis iudicium cōstet quis sit primogenitus.*

¶Sed hæc tamē limitatio non posset procedere in hoc casu de quo agimus. Certū est enim ius primogenituræ ad alterū tantū contendentiū pertinere:vter tamen is sit,incertū.Propterea ab initio quæstionē sorti cōmittūt eo animo,eo cōsilio, vt res alteritātùm ex sorte adiudicetur. Proptereàq; alter nō se potest dicere læsum,quāuis nihil cōsequatur. At in diuidēda hęreditate inter hęredes nihil tale est,quia certū est omnes hæredes suam legitimā portionē habere, proptereàq; si in diuidēda ex sorte hæreditate cōperiatur vnū maxima ex parte læsum esse, quod certū est ad illum pertinere, non mirū est si res reducenda sit in melius, vti etiam in nostro casu foret, si posteà liquido cōstaret non eum cui sors primogenituræ obtigit,sed alterū esse primogenitū.

100 *Quid si dolus interuenit.*

¶Sed quod haud dubiè verùm est, hæc omnia ita demum obtinent, si in sorte nullus dolus aut fraus interuenerit, vt in ea historia quam suprà,nu.28.Darius ille primus, de Dario retulimus:& in alia de Cresphonte,nu.seq.incip.nam & in simili.In quibus vterque,scilicet Darius & Cresphontes regna alter Persarū, alter Messeniorum sorte fraudulenta consecuti sunt. Nam tunc nemo dixerit huiusmodi sortes sequendas esse,cum semper fraus,dolus,captio,à quacūque ¶ excludi debeat. d.l.maioribus. C. com.vtriusque iudi.& l.si vxori.ff.de aur.& argen.leg.cum si.Est autem prouerbium apud Sophoclem δραπέτης κλῆρος, id est,fugitiua sors,de re per dolum facta. Et vide quæ & nos dicemus in re non admodum absimili in 50.q.nu.8.intelliges 2.& seq. & diximus in nostris Retractib.tit.1.§.24.glo.1.nu.5.vt id,& seq.

101 *Reliqua de sorte.*

¶Et vt id caput concludam,si quis pleniùs nosse cupiat an,quando,& quomodo sortes sint permissæ aut prohibitæ,legat Archid.in c.1.26.q.2.Io.And.in rub.de sortil.& in c.vlt.eo.tit.& ibi quoque omnes scribentes Cyn.& alios in d.l.vlt.C.com.de legat. Omnes in d.l.huiusmodi.§.vlti.ff.de lega.1. & in d.c.licèt causam,de probatio. Feder. Senen.consi. 284. domine reuerende, Alberi. in suo dictionario,in verbo,sors. Luc. Pen.in d.l.2. col.3.in verbo, sortium. C.quan.& quib.quar.pars.Ioan.Fab.& Angel. Are.in §.optionis,Insti.de lega.eundem Are.in §.2.Instit.de satisd.Paul.Cast.in l.sed. cùm

cùm ambo, quam legit cum l.in tribus, in fin.ff.de iudi.Maria Soci.in tracta.de sortibus,ex quo se citat in rub.de libel.oblati.in 4.membro 8.arg.prin.ad fi.& Fely.in d.c. capitulum sanctæ crucis,col.pen.ver.sed an sortibus de elec.& nouissime Guil.Pontanum in d.l.2.§.ex his,col.10.num.11.ff.de verbo.obliga.& Alciatum lib. Parergôn 5.c.22.& copiosissimè Moli.in Consuet.Parisi.tit.1.§.8.gloss.1.in 2.quæst.nume.13.& multis seq.& Paul.Grillandum in libro quem nuncupatim scripsit de Sortilegiis, & Ioan.Oldendorpium,Actionum classe 4.arti.22.nu.10.codémque vlti.Et e Theologis Diuum Thomam,in 2.2.quæst.95.per totam eam quæstionē, præsertim arti.8.& glo.ordi.& Nicol.Lyren.in c.1.Io.& eundem Lyren.in c.34.Nume.in fi.& in Prou. c.16.in fi.& in c.1.Actorum Apostolicorum.

101 ¶Scio autem nonnullos de sortibus hæc scripsisse,Vetustos patres non solitos qualibet leui de causa mittere sortem, sed aut necessitate aut grandi vtilitate vrgente: nec nisi cum magna religione,reuerentia,expiationibus,ieiuniis,munditia,precibus,votis,sacrificiis,consecrationibus, cæterisque adhibitis religionum sacris mysteriis. Solere enim sacra ipsa operibus nostris rite præmissa, vt maximè diuinam prouocare voluntatem & beneuolētiam,diuinorúmque spirituum præsentiam,quorum dispensatione sorte directa, requisitæ rei veram suscipimus voluntatem. Oportere igitur quemcunque per sortes operantem accedere animo bene disposito,non perturbato, non distracto,& cū forti desiderio,firma deliberatione,ac constanti intentione sciendi id quod quæsitum fuerit.Præterea erga Deum puritate,castitate,sanctimonia pollentem,indubia spe,& firma fide sacris orationibus inuocare,vt dignus efficiatur cui diuini spiritus congrediantur,diuináque voluntas innotescat.Quibus nonnihil subscribit quod Tullius in 1.in Verrem actione,quæ diuinatio dicitur,itémque 2.sortiū religionem vocat. Suprà autem satis diximus nunquam sortibus vtendum esse ad diuinationem,id enim ab omnibus prohibitum.

Quorundam opi.de sorte.

XVII. QVAEST. SECVNDA OPINIO.

1 AD SECVNDAM OPI. quæ dicit simpliciter esse locum gratificationi, faciunt multa iura quibus cauetur in rebus id genus gratificationi locum fore.Imprimis l.vlt.ff.de religi.& sumpti.fune.quæ & hac dictione gratificationis vtitur,quæ cum sit Sceuolæ eloquētissimi Iurisconsulti,facit, vt minùs vereat vti ea dictione in hac significatione electionis vnius personæ aut rei ex multis. Quanquam scio aliter accipi à probatis scriptoribus, & Vlpiano, in l.quia poterat,in fi.ff.ad SC. Trebel.Eius autem l.vlt.vt ad eam redeamus,autoritate scribit Alberi.in l.scripturæ, col.1.ver.quid de duobus.C.de fid.instr.post Guil.& Iaco.Aret.in suis quæstionibus statutorum,quòd si potestas iurauerit seruare statuta,& sint quædam sibi contraria, cæteris paribus,locus est gratificationi,quod seruare maluerit.

2.opi.de gratificatione.
Leges quæ ad eam faciunt.

2 ¶Et alius tex.in l.3.§.si cùm omnes,in prin.& ibi gloss.ff.de SC.Sylla.vbi si seruus simul omnibus dominis opem ferre non potuit,poterit eligere cui volet.Et ex ea not. glo.gratificationi locū esse.Qua l.innixus Accursius in l.si vt certo.§.nunc videndū, versi.quod verò,in verbo, saluas facere, in fi.& ibi Ray.And.Pisa.Alberi.Bal.Ang.ff. cōmoda.dicunt,quòd si quis habeat duas res à duobus sibi commodatas,addit Ange. paris valoris, nec possit omnes ab incendio saluas facere, locus est gratificationi. Et ipse Bald.in l.1.§.sed & si noxæ.ff.si ex noxa.cau.aga.ex eadem l.dicit quòd si seruus est duobus noxæ deditus, & vterque simul petat,erit locus gratificationi domini. Et idem Bal.in l.vlt.in fi.C.de testa.manu.quòd duobus simul idem pretiū offerentibus pro re subhastata, locus erit gratificationi.& sequitur Firmi.in tract.gabellarū, in 2. parte prin.q.9.& Fab.à monte S.Sab.in tract.de emp.& vendi.in 5.parte prin.col.24. eiusdem partis,versi.quid aurē fiat,& Frā.Ripa.in l.quominus,nu.61.ff.de flumi.

Alia.

3 ¶Súntque & alij plurimi tex.huic op.adstipulantes, quos hic aceruatim colligemus, in l.de die.ff.qui satisd.cog.& l.summa,versic.sed si alij soluit.ff.de pecul.& l.ei apud.

Alia.

§.primo.ff.deposi.& l.in summa,& l.si non sortem.§.vlti.ff.de de condict.indeb.& l. plane,eo.titu.& l.in naue,in fi.ff.locat.& l.si duas,in princ.ff.de excusat.tut.&.l.si quis a filio.§.primo.ff.de lega.primo,& l.si quis seruum.§.si inter duas, & ibi gloss.& Doctor.& §.seq.& l.cùm quidam,& l.statuliberum,in fi.& l.si mihi, & tibi,in princ.ff.de leg.2.& l.pater filium.ff.ad leg.Falcid.& l.si non expedierit.§.vlt.ff.de bon.autor.iudi.possi.quæ lex est Pauli,& vtitur quoque verbo gratificandi in hoc sensu,& l.si Titius,ibi & gloss.ff.de verbo.obligat.& l.si Stichum.§.si decem.ff.de nouati.& l.fœminæ,& d.l.in quibus,& ibi Bal.C.de secun.nupti.& cap.1.§.inter.& quod ibi no.Alua. & Cardi.Alexan.in 2.no.titu.de leg.Corra.& cap.per venerabilem.versicu.quod autem in electione,& ibi glos.in verbo,fauere,& Panorm.de elec.& c.cùm autem, & ibi gloss.de iure patro.& in cap.duobus,quod est pen.versi.quòd si forsan,& ibi gloss.in verbo, concurrant.Pet.Anc.Domi.& alij,de rescrip.lib.6.& c.si quis iusto, & ibi etiã Pet.Anca.in 4.no.de elec.lib.6.

4 *De duobus plaustris sibi obuiantibus.*

¶Húcque spectant multæ glo.videlicet, in l.2.§.1.ff.ne quid in loco publico, de duobus plaustris sibi obuiantibus, vt cæteris paribus sorti sit locus, vtrum retrocedat, vt nos diximus suprà in 1.opi.huius quæst.nume.20.quódque voluit:aut gratificationi. quam glo.sequuntur Pet.Cy.& Bald.in l.per agrum.C.de seruit.& aqua.& nulla sortis mentione facta,sed tantùm vt gratificationi sit locus,Bar.in d.l.2.§.1.& Ange.in l. fluminum,in prin.ff.de dam.infect.Et alia glo.in l.1.§.apud Iulianum.ff.deposi.quòd si duo contendant se esse hæredes deponẽtis in solidum, & vterque vult satisdare depositario,is certè præferendus est,qui præuenit,& si simul veniant, est locus gratificationi.Et sequuntur Io.And.& Domi.in d.c.penul.de rescrip.lib.6.Et quod voluit alia quoque glos.in l.quod & lex.§.si tamen plures,in verb,eligendi.ff.de libe.homi.exhi. quòd si sint plures, qui eo interdicto expediri volunt, & ij quidem per omnia pares, locus est gratificationi,& sequitur Bar.ibi.

5 *An iudex possit gratificari in paritate probationum.*

¶Alia item in l.duo iudices dati.ff.de re iudi.vti à multis citatur, quòd si vtraq; pars æquè suam intentionẽ fundauerit,potest iudex ex discreto animi sui motu, solo Deo inspecto gratificari secundùm quam iudicet.nam & eam in id citat Bald.in cap.licèt causam,col.7.versi.glo.dicit,de probati.vbi eam dicit sing.& consi.420.verba principis,col.2.lib.1.vbi etiam eam dicit sing.& consil.481.vertente quæstione, circa medium,eo.lib.1.vbi eam dicit no.& consi.468.qualiter probentur, col.2.lib.3.vbi eam quoque dicit sing.quod cons.repetitur consi.445.libro 5.Tamen nulla est ibi glos.in meis codicibus,quæ id dicat.Nisi si quis id velit sumere ex eo quod dicit glos.prima, cùm dicit,vel hoc intellige in interdicto, vti possidetis, cùm vterque æquè probauit. Tanquam scilicet ex ea glo.Bal.illud assumat quod dicit,tunc posse iudicem litis victoriam adiudicare cui voluerit,si sint pares in probatione,de quo ampliùs Imo.Pau. Cast.Alexand.& Iaso.ibi.& nos alibi quoque dicemus.

6 *Vasallus potest gratificari cui ex dominis non conuenientibus fidẽ præstet.*

¶Sed quicquid sit de eo casu,certè habemus aliam gloss.in cap.prætereà ducatus, in verbo,compellatur,titu.de proh.feud.ali.per Fed.quòd si filij domini, aut etiam plures domini non conueniant inter se,cui vasallus præstet fidelitatem,is gratificabitur cui volet præstare, & sequuntur Iac.Bel.Bald.qui subdubitare videtur.Aluar.Marti. Laud.Ioan.Ray.& Cardi.Alex.ibi,& ipse Marti.in cap.omnes,paulò ante fin.tit.si de feud.fue.contro.inter do.& ag.

7 *Duobus electis per omnia paribus an superior potest gratificari.*

¶Nec desunt gloss.Iuris Canonici in hanc sententiam, videlicet gloss.in cap.ecclesia vestra.le 2.in gloss.vltim.in fin.de electi.quòd si duo fuerunt electi, sintque omnia hinc inde paria, scilicet numero, dignitate, & meritis eligentium, & electi, possunt ipsi eligentes procedere ad aliam electionem: & si iterum erunt in omnibus pares, poterit superior gratificari vtri ex electis voluerit.De quo tamen vide Ioan. Andr. Petr.Anca.& Panorm.ibi & aliam gloss.in cap.penulti.63.distinct.& Archi.qui illam priorem gloss.citat,in d.c.penul.de rescrip.lib.6.& quod dicam infrà,in 6.opi.nume. 9.suntq; & gloss.

¶Et

8 ¶Et vtrumcunque sit in eo casu, certè alia est gloss. illi finitima, quæ non adeo in dubium vocatur, in cap. si plures, in gloss. prima 16. quæstione septima, quæ dicit quòd si inter plures patronos non bene conueniat de electione, & illi sint pares numero, poterit episcopus gratiam facere, cui velit, quod & voluerunt alia glos. Host. Ioan. And. Gaspar Calder. Cardin. Floren. & Panor. in d. cap. cùm autem, de iure patro. Inno. in cap. primo, in fin. eodem titu. ipse. Cardina. Floren. consi. 90. in discussione, colum. 2. versi. si verò in neutra. Domi. in c. pen. in 7. no. de rescrip. libro 6. Cæsar Lamberti. in tracta. de iure patro. in 25. articu. 7. quæst. princ. 2. par. 2. lib. colum. 2. nume. 2. & in 11. artic. 4. quæst. prin. 3. partis, eiusdem lib. 2. & latiùs in 1. artic. 5. quæst. eiusdem operis. Sed tamen & super hoc vide Bal. in rub. de elect. col. 1. versi. pone in electione.

Patronis dissidentibus episcopus potest gratificari.

9 ¶Sed & in hoc albo sunt glo. illæ in c. si testes, in 1. glos. magna. 4. quæst. 3. & in cap. in nostra, etiam in gloss. magna, post medium, de testib. de quibus locuti sumus suprà in 1. opi. huius quæstionis nu. 17. facit prætereà, quòd in casu quem ibi ex illis retulimus, locus est sorti, vt ibi diximus, aut gratificationi. vtrunque enim in eis locis ponunt. Et gloss. in c. 1. de Iudæis, quòd cum cuilibet permittatur Christianum Iudæi seruum redimere 12. solidis, per tex. ibi, Si plures simul eodémque tempore cõuenerint ad huiusmodi redemptionem, locus erit gratificationi, & ibi eam simpliciter sequitur Hostien. de quo tamen vide quid dicam in seq. op. nu. 4. & quod scribunt.

Alius casus.

10 ¶Post glo. adferam & aliorum Doc. in eam rem sententias, quorũ qui inter vetustissimos & doctissimos annumerari iure potest Petrus à Bel. Perti. in l. 2. §. 2. ff. si quis cautio, illud scribit, quòd si sint duo & ij quidem æquales magistratus, qui possint & quilibet per se cognoscere, & habeant diuersa tribunalia, & ambo simul & eodẽ tempore cognoscant: poterit reus vtri eorum velit gratificari, vt coram eo procedat, & sequitur Bald. in l. 1. post princ. ff. de offic. Consu. Idem Pet. in §. 1. Institu. qui, & à quib. manu. non po. tradit, quòd si duo impetrarunt mandatum ad beneficium vacaturum in aliqua ecclesia, nec constet vter prior impetrarit, quia vtrũque mandatum est eiusdem diei, locus est gratificationi.

Reus potest gratificari coram quo ex multis iudicibus cõpareat.

11 ¶Hunc sequitur Io. And. tempore quidem paulò inferior, sed nõ autoritate, in addi. Specul. titu. de locat. §. nunc aliqua, versi. 77. loquens de patre emphyteuta, qui voluit emphyteusim ad vnum ex plurimis filiis institutis hæredibus peruenire, quem aliter nec nominauit nec designauit, ita vt incertum sit de quo intellexerit. Eius enim rei electionem voluit ad dominũ pertinere, per d. l. legato generaliter, & l. si quis à filio. §. vlt. ff. de lega. 1. Et illo (inquit) non eligente omnes succedent in ea emphyteusi, per l. cùm quidam. §. vlt. cum l. seq. ff. de leg. 2. Et id quidem quò ad illam gratificationem sequitur & dicit no. Iason in l. 2. chat. pen. versic. tenendo hanc partem. C. de iure emphyt. Sed tu tamen hìc omnino vide Caro. Rui. qui id reprobat, consi. 36. prima quæstio. nu. 7. & seq. lib. 2. & Doc. in l. si quis Titio. §. si hæres. ff. de leg. 2. Vide tamen quid dicam in simili infrà in 6. opi. huius quæstio. nu. 19. denique.

Si non constat ad quem ex filiis emphyteuta veniat emphyteusis an dominus gratificabitur.

12 ¶Huc pertinent duo dicta Barto. quem non immeritò omnes omnibus legum interpretibus (Accursium semper excipio) anteponunt. Primùm in l. 2. §. qui exhibẽdi, col. 1. in fi. ff. de custo. & exhi. reo. quòd si quis vocatus fuerit simul, & ad eũdem diem coram diuersis iudicibus eiusdem dignitatis, & eadem sit & æqualis causa, locus est gratificationi coram quo malit comparere, quod & voluit Bal. in l. 2. §. 1. ff. si quis cauti. & in l. Senatus, col. 2. & ibi etiam Saly. C. qui accu. non pos. Alterum est consi. 10. viso statuto communis Tuderti, circa medium, quo respondit, quòd si ex statuto requiratur in testamento mulieris præsentia aut consensus duorum proximorum consanguineorum, si sint plures eiusdem gradus, locus est gratificationi.

Citatus ad diuersa & ea quidem paria iudicia potest gratificari.

13 ¶Cui subiiciendum putarim aliud dictum alterius Doct. nec minoris autoritate nec iudicio, nec multo tẽpore inferioris, scilicet Ioã. Fab. quẽ tamen nonnulli antiquiorẽ faciunt. Sed is Bart. aliquando citauit, videlicet in l. si quãdo. C. vnde vi. nisi mendum sit in

Io. Fab. alicubi Bar. citauit.

fit in codicibus qui circunferuntur, quod non putamus, cùm illum appositissimè & ex vero alleget. id quod nos obiter dicere voluimus. Hic in l. vlt. col. penul. C. de edic. Diui Adria. tol. scribit quòd si in casu illius l. nõ apparet quis litigatorum habet potiora iura, quia fortè proferantur duo testamenta eiusdem diei, nec apparet vtrum prius sit aut posterius, neutérque eorum possidet, poterit iudex gratificari, per c. duobus, de rescripsit. lib. 6. De quo tamen vide quæ dicam infrà.

In duobus testamentis eiusdẽ tẽporis iudex gratificabitur.

14 ¶ Nec hoc loco prætermittendus est Alberi. Rosat. illorum contemporaneus, nec minoris vir iudicij & eruditionis: qui autoritate Mart. Sil. suffultus, in 2. parte statutorũ quæst. 141. cuius id exordium est, quæro etiam quæstionem disputatam, scribit quòd si quis habitat domum, quæ est duarum parochiarum, & promiscuè in ea habitat, poterit gratificari in vtra earum soluet onera & collectas, quæ ex statuto solui debent in parochia in qua habitat, per l. eius qui manumisit. §. Celsus. ff. ad municipales, sed vide quæ dixi suprà in 1. opin. huius quæst. nume. 24. & quod produnt, & quæ dicam infrà, nume. 21. nullus quod diximus, & in 4. opi. huius quæst. nume. 17. cui confine, & in quinta opi. nume. 7. & huc idem.

Habitans in domo duarum parochiarum potest gratificari in vtra soluet onera.

15 ¶ Quòd si Bald. in eam rem scripta, vltra alia multa quæ iam suprà ex eo diximus, in vnum colligere velim, certè multò plura ex eo solo, quàm ex vniuersis cæteris adferre possem. Sed satis erit alia quædam commemorasse. Is igitur & post eum Angel. sed vterque post Guil. Cu. in l. quæritur. ff. de statu homi. dicunt, quòd si in casu illius l. neuter sexus alterum superat: poterit hermaphroditus gratificari cui sexui malit inseruire. Et idem quoque voluit ipse Angel. in l. idem erit, quam legit cum l. Arethusa, eod. titu. dum allegat Guil. Cu. vbi suprà. Ex hócque dicit in casu illius l. eum fore liberum, cui hæres gratificabitur. Sed & illud primùm de hermaphrodito ante hos voluit Host. in summa titu. de testib. §. qui testes.

Hermaphroditus æqualiter in vtroque sexu gratificabitur vtrum sequi malit.

16 ¶ His concinit quod & ab eodem Bald. proditum est in l. j. in 23. quæst. ff. de rerum diuisio. quòd si dominus decedat relictis duobus liberis, quibus eodem tempore bellum sit cum externis quibusdam, nec possit vasallus vtriq; suppetias ferre, poterit cui volet gratificari. Quod & ipsum in duobus dominis voluit Bertran. Caprio. in c. 1. titu. de for. fideli. & Ioan. Ray. in c. firmiter, char. 5. in paruis, ver. quæro vidimus qualiter, titu. prohi. feud. ali. per Fede. Id quod etiam in alio seruitio (quod appellant) indiuiduo debito pluribus liberis obtinere, vt scilicet possit vasallus gratificari cui id præstare malit, tenet Marti. Laud. & Cardi. Alexan. in c. omnes liberi, vterque colum. vlti. titu. si de feud. fue. contro. inter do. & agna. per d. l. 3. §. si cùm omnes. ff. de SC. Syl. & alia quædam ex iuribus suprà citatis. de quo & tu vide quæ dicam infrà in 3. opi. huius quæst. nume. 5. eodémque vlt. A quibus non longè abest quod post Iaco. Ardi. voluerunt Iaco. Aluar. & Cardi. Alexand. in cap. 1. titu. an mari. succe. vxo. quòd si vxor habeat vasallum, cuius auxilio egeant ipsa vxor & maritus eius simul, poterit vasallus, vtri malit, in ea re gratificari, nec ex hoc vxor poterit conqueri. Et simile dicit Bal. consi. 313. ista quæstio, paulò ante fi. lib. 3. quòd si quis habet duo domicilia in diuersis ciuitatibus, quæ bellum contra se inuicem mouerunt, potest alteri gratificari cui maluerit opem ferre, nisi altera clarè ius haberet, altera minimè per c. domino guerram, tit. hic finit &c.

Vasallus gratificabitur cui ex pluribus filiis domini suppetias feret.

17 ¶ Adstipulatur præcedentibus & quod scribit idem Bal. in auten. habita, col. antepe. versi. dicto de scholaribus. C. ne filius pro patre, quòd si sint duo rectores electi in discordia, superior adeundus est, qui eos ad concordiam cõpellat, aut vtri placuerit deferat. Et ipse Bal. in l. cùm inter. C. de fideicom. liber. post Cyn. in procemio ff. quòd si propositum sit præmium ei qui primus castrum ingressus fuerit, quod quidẽ præmiũ sit indiuiduum, locus est gratificationi cui detur id præmiũ, si plures simul ingressi sunt. De quo & tu vide quid dicam infrà in 4. opi. huius quæst. nu. 12. hícque etiam.

De duobus rectoribus electis in discordia.

18 ¶ Quódque tradit idem Bal. in procemio decretalium, colum. 2. versic. sed quid si est scisma,

scisma, quòd si sit scisma in imperio, quia fortè duo fuerint electi, locus est gratificationi. Et in cap. vlt. paulò ante fi. de dilati. quòd si duo paris dignitatis & potestatis quædam facienda eodem tempore mandauerint, quæ simul peragi nõ possint, locus est gratificationi. Sed id quomodo intelligatur, videbis apud Specula. titu. de feud. §. quoniam, versiculo duodecimo, & seq. & Roma. consil. 47. visis necessariis, columna prima, versi. 2. ad idem iudicatur, & Barb. in l. si Titius, columna decimaquinta, versi. venio nunc ad aliqua. ff. de verbo. oblig.

Et duobus electis in impio. Et duobus paris dignitatis iubentibus aliquid fieri quod simul peragi non possit.

19 ¶Nec rationis esset omittere quod ab eodem Bald. scriptum est ad nostram quæstionem propiùs accedens, in cap. 1. §. & quia vidimus, columna vltima, versic. extrà quæro, titu. qui feud. dar. poss. quod si actum sit, vt deficientibus masculis, feudum veniat ad vnam fœminam: si primogenita succedit in alia hęreditate, succedet & in hoc feudo, cæteris exclusis: aliàs dominus gratificabitur, argu. text. ibi, in verbo, quem dominus vellet. Et sequuntur Marti. Lauden. & Cardina. Alexand. ibi in fin. & Aluar. in cap. 1. columna penultima, versicu. quæro quid sit inuestitura, tit. de eo qui sibi & suis hære. Iacob. à S. Geor. in tract. feudorum in verbo, & fœminis, columna tertia, versic. sed iuxta prædicta. Francis. Cur. Iunior in tract. eiusdem titul. in 3. parte, char. 3. versiculo decimooctauo, & Carol. Rui. qui id dicit no. consilio 186. consideratis, columna tertia, num. 9. libro primo, nutat. de quo & nos diximus suprà in prin. huius quæst. nume. 12. nec mireris.

Alius casus.

20 ¶Sed & hîc adiicienda alia duo eiusdem Bal. dicta, vnum in tract. protomiseos, colũ. 3. vers. sed quid si sunt æqualiter vicini, quòd stante statuto vt vicinus propinquior possit aduocare rem sibi vicinam alteri venditam, si sint duo æqualiter vicini, præferendus est qui prior prouocauit. Quòd si eodem simul tempore prouocarunt, locus erit gratificationi, quod & nos diximus in tract. Retractuum titu. 1. §. 11. glos. decima, numero secundo. Alterũ vt à multis citatur, licèt reperire non potui, est in cons. quopiam incip. factum sub ista forma, quòd statutum loquẽs de maiore domus debet intelligi naturaliter de maiore natu & ætate. Quòd si sint plures ætate maiores, erit locus gratificationi. Et ita illum refert & sequitur Petrus Anca. in repet. cap. primi, in vlt. quæst. prin. vers. consuluit etiam Bal. de constit. & Io. Bapt. in repe. l. omnes populi, in 19. quæst. interpretationis declaratiuæ. ff. de iust. & iure.

Alius.

21 ¶Nullus, quod iam diximus, finis esset, si omnia Bald. dicta recensere vellem. Sed nõ omiserim quod à Cardi. Flor. responsum est d. consilio nonagesimo, in discussione super illa quæstione amplè tractata, vti suprà diximus in princ. huius 17. quæst. nume. 16. Et quod in simili à Ioan. Andr. in addi. Specula. in rub. de parochi. tractatur de eo qui habet plures ecclesias in quibus æqualiter audit diuina officia, nec in eis habet maiorum sepulturam, nec ipse eligit sepulturam, concertatúrque in vtra eorum sepeliri debeat. Concluditque cæteris per omnia paribus locum esse gratificationi episcopi. Et id inter cæteras op. adductum fuerat à Ioan. Andr. vbi suprà. Quod & in simili casu videlicet in eo qui reliquit aliquid suæ ecclesiæ parrochiali, cùm duas haberet, nec coniecturis aut aliàs apparet de vtra senserit, sintq; omnia paria, vt episcopus gratificetur, voluerunt Hostien. Ioan. And. & omnes propè in cap. indicante, extrà de testa. Imola. in c. relatum, le 2. ad fin. eodem, titul. Philip. Franc. in cap. cùm quis, columna vltima, de sepult. libro sexto. Verùm Ioan. Plat. in l. 1. circa medium. C. de municip. & orig. libro decimo, multis op. relatis, videtur in ea esse, vt hæres gratificari possit. Sed vide quod diximus suprà nume. 14. nec hoc loco, & in 1. op. huius quæst. numero vicesimoquarto, & quod producunt, & quæ etiam dicam infrà in 4. opi. huius q. nume. 16. cui confine.

De sepultura eius qui habet duas ecclesias.

22 ¶Sunt & qui ad hanc gratificationis opinionem afferunt quod dicere solemus, cùm plures res alternatiuè debentur, locũ esse electioni, & sic, vt illi dicunt, gratificationi debitoris, rem scilicet quam mâlit soluere. l. plerũque. §. vltimo. ff. de iure dotium, & cap. in alternatiuis, de regul. iur. libro sexto, & vtrobique concord. in gloss. & Docto.

In alternatiuis electio est debitoris.

An

An tamen id semper & quando procedat videbis apud Dyn.Ioan.And.& cæteros, in d.c.in alternatiuis.Cy.in d.l.cùm quidam.C.de verb.signifi.Bal.in d.l.plerunque. Sed ita vt omnino videas tex.glo.& Doc.in l.Lucio.ff.de lega.2.

23 *Gratificationi nunquam locus est nisi in casibus à iure expressis.*

¶Denique illud in hoc capite gratificationis notandum est quod scribit Bald.(vix enim possimus eum relinquere)in cap.primo,columna penultima,tit.de ali.feu.quòd ius gratificandi nunquam competit,nisi in casibus à iure expressis,quia aliter id esset disponere de iure tertij, quod nemo facere potest citra illius consensum, per l.cùm Hermes.C.locat.& l.dudum.C.de contra.empt.Et idem voluit Fran.Are.consi.centesimoquadragesimosecundo,ex facto,columna penultima, versi.præterea dato, vbi tamen Bal.non citat,sed Ioan.And.in cap.in nostra,de testib.vbi id non ita expressè dicit.Et de hoc quoque diximus in tracta.Retractuum,titu.1.§.26.glo.secunda,num. secundo,& seq.Aliàs autem an & quando sit locus gratificationi, videbis apud Alberi.in d.l.vltim.iam toties allegata.ff.de religio.& sump.fune.& in l.si quis seruum.§.si inter duos.ff.de lega.2.

TERTIA OPIN. DECIMAE SEPTIMAE QVAEST.

1 *Idoneiorē semper præferendum.*

AD TERTIAM OPIN. quæ dicit tum demum locum fore gratificationi cùm contendentes sunt omnino pares moribus,honestate,dignitate,& aliis id genus: aliàs enim præferendum esse idoneiorem,faciunt multa,quæ iam diximus in præcedenti articulo. Et quod dicitur magis idoneum præferri, cùm plures agere volunt de sepulchro violato.l.prætor.§.si plures.ff.de sepul.vi.vel de alio crimine.l. si plures.ff.de accusat.vel interdicto de libero homine exhibēdo.l.quod & lex.§.hoc interdictum,vers.si tamen plures.ff.de popu.acti.vel ad collusionem detegendam accedere.l.vlt.de collus.dete.vel bona petere caussa libertatum conseruandarum.l.vlti. §.penul.C.de testa.manu.vel communem parietem reficere.l.in reficiēdo.ff.de dam. infecto.Sed si his casibus omnes sint pares,locus est gratificationi.glo.in d.§.hoc interdictum,& ibi quoque Bar.in quo satis declarant non aliàs esse locum gratificationi,quàm si contendentes sint omnino pares.

2 *Ad idem.*

¶In hanc quoque sententiam vergunt & alij plurimi text.videlicet in l.interest.ff.de liber.cau.vbi si plures accedant ad litigandum pro libertate liberti: Prætor eum eliget quem potissimum in hoc esse existimabit,& ibi gloss.quæ quosdam ex d.tex.citat pro concor.& in l.in venditione.§.vlti.ff.de bon.auto.iudi.possi.vbi si non conuenit inter creditores,quis eorum locet,aut vendat:Prætor caussa cognita eligere debet.Et in l.quòd si plures.ff.de testa.tutel.vbi ita scribitur, quòd si plures satisdare parati sunt,tunc idoneior præferendus erit.Et in l.viduæ.C.de nupti.in illis verbis, *vt si pares sint genere ac moribus nuptiarum petitores, is potior existimetur, quem sibi consulens mulier approbauerit*.Et in cap.vlt.63.dist.vbi si vota eligētium in duas se partes diuiserint,is metropolitani iudicio præferatur, qui maioribus iuuatur studiis & meritis.Et similis fermè tex.in c.quoniam,extrà de iure patro.

2 *Ad idem.*

¶Et huc spectat quod tradit gloss.in l.ciues.C.de incol.lib.10.& alij post eam, quos suprà retuli in princ.huius quæst.nume.17.& ante hos.Et alia in c.in nostra,in gloss. magna,ante fin.de testib.de vxore quæ à duobus petita,qui æqualiter probāt,vt priori loco detur ditiori,& meliori,de quo & nos aliquid diximus suprà in prima opi.nume.17.facit præterea.Et gloss.in c.venerabilem, in verbo,fauere,de elect.quòd si duo electi sunt in Imperatorem,poterit Papa gratificari vtri voluerit, si sint paribus meritis:aliàs debet præferre eum qui meritis superat,per d.c.quoniam,de iure patro. Et alia glo.in c.non iniustè,in verbo,cùm aliàs,post medium, de procur.vbi si plures procuratores insolidum dati se simul offerant,iudex magis idoneum debet eligere. Et alia itē in c.si plures.16.q.7.quæ dicit, quòd si patroni in electione dissentiūt, præferet episcopus eum qui maioribus meritis iuuatur, per d.c.quoniam, de iure patro.sed si pares sint,poterit gratificari cui volet,per c.cùm autem,eo.titu.& c.si fortè.63.dist.

Et idem

Et idem quoque voluit Card.Flor.in cle.plures.in 1.q.& ibi quoq; Petrus Anc.col 2. de Iure patro.& Paul.Cita.in tract.de iur. patro.in 6.par.in 27.quæsti. & Firmia. in tracta.de episco.in 2.parte 2.partis prim.lib.lib.3.in 21.quæsti.Gayc.in repe.c.vltim. col.54.verf.potes ergo præferre,de elec.lib.6.Cæsar Lamberti.in tract.de iure patro. in 17.arti.5.quæsti.prin.3.partis lib.2.col.2.nu.7.& alibi sæpe.

4 ¶ Et quod scribunt Archi.& Io.And.in c.duobus,de rescript.lib.6.quòd id quod ibi scribitur ordinariũ posse alterũ ex duobus simul impetrantibus aut præsentatis deligere,vt scilicet procedat,si æquales sint meritis & idoneitate.Nam idoneiorem teneri ordinarium assumere,vti illos refert & sequitur,licèt aliud mihi dicere videantur,Domi.con.34.graduarius,col.j.Quod item voluerunt Io.And.& Panor.in c.1. de Iudæ.in casu glo.quam suprà citauimus in 2.opi.nu.9.sed & in hoc, Idoneiorem esse alteri præferendum.Et Cy.in l.exigendi,col.2.versic.tertiò quæro.C.de procur. & post eum Alberi,in l.sed & hæ,col.2.versicu. quærit etiam ipse.ff.eo.tit.quòd cùm coniunctus pro coniuncto admittatur sine mandato: si plures coniuncti eiusdem gradus simul petunt admitti,non audiri debent,per l.non tamen.ff.eo. tit. sed iudex eliget idoneiorem.

Ad idem.

5 ¶ Adde Bal.in l.1.in 23.quæst.ff.de rer.diui.loquentem in alio casu etiam à nobis suprà relato,in 2.opi.17.huius quęst.nu.16.his concinit,cùm videlicet duo fratres aliis bellum indixerunt,nec possit vasallus duobus opem ferre,poterit gratificari:sed bene(inquit) faciet si gratificetur digniori. In quo tamen videtur Bald. sentire id non esse necessitatis,sed honestatis. At idem in l.per agrum. C. de seruit.in casu duorum plaustrorum sibi occurrentium,de quo & nos diximus in 1.opi.nu.20.quódque volunt,& iterum in 2.opi.nu.4.húcq; spectant.limitat quod ab aliis ibi dicitur, locum esse sorti aut gratificationi. Nisi(ait) ratione dignitatis alterum alteri cedere oporteat.quod dicit no.& semper menti tenẽdum.Sed & omnes ferè(quod iam diximus) quos citauimus in præcedenti op.id sentire videntur,cùm dicunt locum esse gratificationi cæteris per omnia paribus.

Ad idem.

QVARTA OPI. DECIMAE SEPTImæ quæstionis.

1 AD QVARTAM OP.quæ dicit vtrunque succedere, quæ communior est & humanior,facit tex.in l.ex duobus.ff.de vulga.& pupil.substi.& in l.qui duos.ff.de reb.dub.quibus cauetur, quòd si quis fuerit substitutus ei qui ex duobus supremus morietur,si ambo in eadem naui simul mortui fuerint, nec appareat vter eorum prior posteriórve decesserit,censendi sunt tanquam vterq; vltimi decessisse videãtur,proptereáq; vterq; substitutus erit.Et si quis dicat nihil eos tex.facere,quia ibi duo simul mortui sunt:hic verò in nostra quæsti. duo non simul nati sunt,neque enim id fieri potest,vt scribitur in l.Arethusa.ff.de stat.ho. sed ignoratur vter prior posteriórve natus fuerit.Sciat nihil interesse,an certum sit duos simul esse mortuos, an verò certum quoq; sit eos non simul mortuos, sed incertum vter prior mortuus fuerit,vt videre licet ex tex.no.in l.qui ex liberis,in prin.ff.de bono.pos.secund.tab. quem ad id multùm commendant Paul.Cast.Fran.Are.& Iason in d.l.ex duobus.

Ambos debere succedere. In rebus dubiis vterque admittendus.

2 ¶ Sunt & alij sexcenti tex.huc pertinentes,quorum memorabiliores tantũ citabo,in l.si quis ita.§.1.ff.de test.tutel.vbi si quis filio tutorem dederit,& plures filios habeat, nec cõstet cui dederit,omnibus dedisse videtur. Et in l.qui filiabus.§.1.ff.de lega.j.vbi si quis ita legauerit:Si qua mihi genita erit,hęres meus decem dato,natis plurimis videtur singulis tantundẽ legasse.Et in l.Titiæ textores,eo tit.vbi si quis Titiæ omnes textores legauerit,præterquam quos eo testamẽto alij legauerit. Plotiæ vernas omnes,præterquam quos alij legauerit:si sint quidam & vernæ & textores, ideóq; non constet quos Titiæ textores,quos item Plotiæ vernas non legauerit:erunt communes ambobus.Et in l.si quis Titio.§.si hæres.ff.de lega.2.vbi si hæres dãnatus est vni ex liberis decem dare,& non constet cui daret,omnibus præstare debet.

Ad idem.

3 ¶ Præterea in l.2.ff.de libe.& posth.vbi si is qui habet duos filios,ita testamento scripserit,Filius meus exhæres esto,cùm non declarauerit de quo senserit, vterq; hæres erit.Quanquã & hic tex.aliquo respectu posit pertinere ad eã op.quæ in nostro casu neutrum admittit,quia scilicet hîc neuter exhæres sit,cùm non constet quem exhæredem facere voluerit.Et in l.duo socij.ff.de hæred.insti.vbi si duo socij communem seruum testamento facto hæredem & liberum esse iusserunt, & hi simul ruina oppresi perierũt,nec constat vter prior,duobus ipsis seruus ille existet libertus Orcinus.Cuius l.ar.Angel.& Imol.tradunt id quod statim dicemus de duobus qui simul ad brauium peruenerunt.Sed & Ang.ipse id tradit ad partum qui post mortem prioris viri vndecimo mẽse natus,ita vt posit esse filius prioris mariti aut posterioris,sed vtrius ignoratur,vt scilicet vtriq; succedat:de quo & nos alibi dicemus alio loco. Nam id ab omnibus exploditur. Quid autem sit libertus Orcinus si scire desideras,vide in meis commentariis in l.si vnquam, in verbo,libertis, nume. 107. eodémque vltimo.

Ad idem.

Orcinus libertus quis sit.

4 ¶ Et tex.in l.2.§.hæreditas.ff.de suis & legi. vbi si hæreditas proximo agnato,id est, ei quem nemo antecedit,defertur,si plures sint eiusdem gradus, hæreditas omnibus competit.Et in l.Labeo.§.1.ff.de statulib.vbi huiusmodi fideicommissum, cui voles eorum restituas,si nullum elegisset cui restitueretur, omnibus debetur.Et in l.3.§.si duobus.ff.de adi.legat.vbi si quis duobus Titiis separatim legauerit, & vni ademit, nec apparet cui ademptum sit,vtriq; legatum debetur,licèt & id quoq; ad illam opi. quæ vtrunq; reiicit, pertinere posit, vt pote cùm hîc ademptio neutri obsit.Et sunt etiam qui ibi legunt neutri,non vtrique,de quo vide glo.& doc.ibi.

Ad idem.

5 ¶ Nec huic opi.desunt alij tex.C.scilicet in l.cùm inter.C.de fideic.liber. vbi si fideicommissaria libertas ei fuerit relicta,qui in ventre est, & id quidẽ singulariter:tamẽ si plures nascuntur,omnes sunt liberi.Et in l.si quis in testamẽto.ff.eo.tit.vbi si libertas fideicommissaria fuerit relictavni ex liberis ancillę,quem hęres elegerit,si is non elegerit,dum vixit,omnes erunt liberi.& in l.vlt.vers.sed hoc quidem.C.de test.manu.vbi si in casu de quo ibi loquitur,nõ vnus veniat hæreditatis petitor, sed plures, vno momento omnes admittẽtur.Et vt finem faciam textibus,addam tex.Iuris Canonici in c.cùm quis,in vers.cum ab eo.de sepult.li.6.vbi si quis habet duo domicilia æqualia,in diuersis parrochijs sita,& in alia ecclesia eligat sepulturã, canonica portio debet solui vtriq; parochiali ecclesiæ. Et idem dicit ibi glo.in verbo,domicilia, si vnum esset domicilium,quod æqualiter esset in duabus parochiis.

Ad idem.

6 ¶ Hæcque opinio confirmatur multis nostrorum Doctorum sententiis.Et primùm Accursij,qui inter alios facilè primas obtinet,in §.inordinatũ,in verbo,ordinem,in Auth.de hær.& Falc.quòd si ordo non apparet in casu de quo ille tex.loquitur,scribit posse dici,id sorte dirimendum,per l.in rebus.& l.seq.ff.de iudi.& l.si duobus. C. com.de lega.quas iam toties in id citauimus in j.op.Deinde subdit,vt ad eum redeamus,Vel dic secundùm merita cuiusque eum præcedere.l.generaliter.§.quid ergo.ff. de fideicom.libe.Et hoc pertinet ad præcedentem op.Tandẽ verò ita concludit. Vel meliùs dic omnes vocandos,vt in legatariis & aliis suprà dictum est,cùm non appareat quis debeat admitti vel præferri propter æqualitatem partium. Et eam glos. expresè sequuntur Iac.Bel.Bal.& cæteri cum ea transire videntur.

Ex doctoribus.

7 ¶ Deinde Glo.non in vno loco habemus:vt si partes æqualiter de iure suo probauerint,res,si diuidua est,vtriq; sit adiudicanda,videlicet gl.in c.si testes,in j.gl.magna, versic.si autem testes ex omni parte.4.quæst.3.& in c.in nostra,etiam in glo.magna, post mediũ,de testib.suprà à nobis relatæ in j.opi.huius quæsti.nu.17.facit prętereà. Ex quo etiam fuerunt pleriq; in ea opi.vt si in interdicto,vti posidetis, vtraq; pars æqualiter suam possessionem probauerit,sintq; omnia vndiq; paria,sit itẽ possesio vtriq; pro dimidia parte adiudicanda.faciunt enim sibi partes per concursum, per l. si finita.§.cùm autẽ.ff.de dam.infec.vt dicimus in coniunctis.l.re coniuncti. ff. de lega.3.

Ad idem.

ga.3.Ita enim inter cęteros voluerũt Vincẽ.antiq.Doc.in d.c.licèt causam,& ibi Panor.col.pe.versi.extra gl.& Fran.Arc.& Phil.Dec.qui alia in id allegant, de probati. Bar.in l.si duo,col.vlt.ff.vti possi.& in l.j.col.quoq; vlt.& ibi etiam Saly.col.antepe. vers.nec ob.hæc verba.C.eo.tit.& Bald.in d.c.in nostra,col.2.versi.sed hîc quęro,de proba.hoc quoq; intelligẽs,cùm res est diuisibilis.& Albe.in rub.ff.de leg.j.col.2.nu. 25.& in l.Titiæ textores,circa medium,post Dy.ibi,per eum tex.eo.ti.& Panor.in c. auditis,col.4.vers.facit op.de præscrip.Ang.Are.in §.quadrupli,col.pe.versi.ex quo sequitur,Insti.de actio.& Soci.in l.si quis cùm totum,in 2.no.ff.de excep.rei iud.

8 ¶ Quanquam huic sententiæ aduersantur nonnulli in d.c.licèt causam,hac ratione moti,quòd partes,vt inquiunt,id non petunt,nec super non petitis pronunciari debet.l.vt fundus.ff.com.diuid.& c.licèt Hely.de simo. Sed hi certè non vident, quòd qui totum petit,satis partem petere videtur,cùm in toto pars sit,vt in maiori minus. l.j.§.si stipulanti.ff.de verbo.obli.cum si.quod & bene intellexerunt Panor. & Fran. Arc.in d.c.licèt causam:quę tamẽ solutio non placet Decio ibi,qui aliter respondet, vt ibi videbis per eum.

9 ¶ Idcóque prioris illius opi.argumento subnixi Anto.& Pet.Anch.inter con.ipsius Pet.con.210.inter contraria,scripserunt,quod vbi iura partium sunt dubia, tantæq; ac tot vtrinq; sunt rationes,vt nesciat iudex in vtrã partẽ inclinet, debet vtriq; rem æquè adiudicare.Sicut & Titus imperator fecit in l.& hoc Titus. ff.de hære.insti.& Solomon.3.Regum.c.3.& in c.affer te.de præsumpti.vbi & id quoq; in id no.ipse Anto.& Imo.ita vt illi subdunt in illo consi.licèt respectu diuisionis pueri,tentando id dixerit,quod inibi dicitur. Tamẽ respectu iustitiæ suæ sententiæ id declarauit fieri debere in rebus & iuribus adeo dubiis.Subiciúntque in eodem con.& hoc iurisconsultos fecisse,dum mediã via in rebus dubiis delegerunt.l. sed & si lege.§.adeo autẽ. ff.de peti.hære.& l.Titius.ff.ad S C.Trebel.vbi Alex.in 3.no.in id cum tex.expẽdit. & hinc occasione sumpta refert & sequitur illud con.Anto.& Pet.Anc. vti etiam facit Io.Cacial.in tractatu de transac.in 12.quæst.col.2.& 3.& in quodam con.quod positum est in lect.Barpt.Soci.post tit.de excepti.rei iudic.& illud consil.commune est ipsorum Cacial.& Soci.& Fely.in c.j.col.vlt.versic.secundò nota, de constit. vbi id commendat,& ibi quoque Philip.Deci.in j.lec.col.pen.versi. quartò.& idem Deci.in c.j.col.6.versi.illud vtiliter no.de probati.& in d.c.licèt causam,col.pen. versic.extra glo.eo.tit.& con.68.pro resolutione & col.pen.versi.& ita breuiter, & 176.viso themate,col.pe.vers.& omnibus diligenter consideratis,& con.445.in casu,in prin.vbi & idem dicit voluisse Bal.in l.si paterfa.§.vlt.cum l.seq.quæ est d.l.& hoc Titus, per illum tex.ff.de hære.insti.& allegat etiam Deci.l.filio.ff.vt in pos.lega. & l.non sine. C.de bonis quæ liber.& Fran.Cur.iunior,& Maria.Soci.etiã iunior inter con. ipsius Maria.con.33.quoniam articulus post prin.lib.2.

Ad idem.

Iuribus partiũ dubiis sed equalibus index debet rem contentiosam inter eas diuidere.

10 ¶ Quibus adde & idem quoque ipsum Bal.laudauisse in tract.schismatis quẽ posuit super rub.C.si quis aliq.testar.prohib.col.antepe.& con.55.anno domini,in fi.li.2.& clariùs con.457.ad euidentiam præmitto quod cõcubinatus,etiam ad fi.li.5.Raph. Fulgo.con.12.ad id de quo quæritur,in fi.vt iam non adeò ridiculum videri debeat illud rusticorum iudicium,qui si quid contentionis dubiæ emerserit,rem cõtrouersam mediam inter litigatores diuidunt,vt retulit glo.vlt.in l.Nesennius.ff.de nego. gestis.Et ad id referri potest illud Terentianum in Adelphis,

Vide si Diis placet,
Potius quàm venias in periculum Sannio,
Seruesne,an perdas totum,diuiduum face.

De eadem re.

11 ¶ Facit & quod voluerunt Guil.Cu.Albe.Bart.Bald.in lec.anti.& Saly.in l.si extraneus.ff.de condit.ob.cau.quod si quis vendit equam prægnantem,ea lege vt si ex ea nascatur pullus masculus,sit venditoris:si fœmina,emptoris:& nascátur mas & fœmina, vter autem prior natus sit ignoratur (de priore autem actum fuisse videtur,

Ad idem.

per l.boues.§.hoc sermone.ff.de verbo.signi.cum si.)certè emptor & venditor æqualiter partiantur propter dubium,ita scilicet vt mas sit venditoris, fœmina emptoris, per id quod in simili dicitur in l.si ita scriptum,in princi.ff.de libe.& posthu.& l.qui quadringenta.ff.ad leg.Fal.Et sequitur Soci.in l.si fuerit.§.planè,col.2.ff.de reb.dub. & Alcia.in l.2.in princi.col.7.versi.quartò probatur.ff.de verbo.oblig.Contrarium tamen tenent Ro.Alex.& Iaso.in d.l.extraneus,multis rationibus ibi adductis. Verùm illis respondet Soci.suprà,& Fortunius Gartia.priorem partem tenēs.in l.Gallus.§.& quid si tantum,col.63.versi.quintò ex superioribus.ff.de libe.& posth.Atqui Fab.à Monte S.Sab.in tracta.de empti.& vendi.in 7.quæst.princ.in fin.de hac re loquens dicit hoc vsuuenire non posse, quoniam equa semper singulos fœtus edit, vt quotidiana experientia videmus,& astruit Plinius,vt hoc illi addas, lib.10.c.63. At si fortè animal vtriusque sexus genuerit,vt ille subdit, inspiciendus est sexus qui in eo præualet,per l.quæritur.ff.de statu.homi. Sed quanuis in equa id procedere non posset,in alio tamen animali accidere potest.Sed & potest contingere, vt vno partu marem, altero fœminam pepererit, & tamen ignoratur vtrius partus fuerit prior aut posterior.

12 *Duobus simul castrū ingressis præmium propositum dandum.*

¶ Húcque etiam alludit quod à nostris tractari solet,an si à principe aut ciuitate statutum sit præmium primo ingredienti castrum à se obsessum,si duo simul & vno vestigio ingresi fuerint,an vtrique debeatur præmium,an neutri? In qua re plerique omnes in hoc consentiunt,vt præmium quod à pluribus obtineri potest,vtrique debeatur,vel integrum,vel dimidiatum,secundùm verba edicti propositi.Ita voluerūt Pet.Dy.Iac.Are.Oldra.Cy.Bar.Bal.Alberi.Angel.Imo.Raph.Franc.Are.& Alexan. in d.l.qui filiabus.§.1.ff.de lega.j.Guid.Suz.in quæstione incip.pone quæstionem de facto in quodam exercitio.Iaco.Aret.Odof.Cy.Bal.& Alber.in procemio ff.illi in . itaque.hic in §.discipuli.post princ.Bart.Bald.Imol.Raph.in l.hoc articulo.ff.de hæred.instit.Bald.in d.l.cùm inter.C.de fideicom.liber.Alberi.in d.l.si fuerit. ff.de reb. dub.& in prima parte statutorum.quæsti.106. quæro etiam quæsitum. Ioan. Fab. & Ioan.Plat.in §.si plures,Instit.de legit.ag.succes.& idem Angel. Are.in §.proximus. in princ.Insti.eod.tit.Angel.& Imo.in d.l.duo socij.ff.de hæred.institu.Anto.Imo.& Barb.in cle.& si principalis,de rescrip.Raph.Fulgo.consi.47.Ser.Michael.post princip.Domi.in d.cap.cùm quis.versi.cùm ab eo,in 2.no.& Philip.Franc.in 3.no.de sepul.lib.6.Paul.Cast.in l.eum qui,ante fin.ff.ad Trebel.Barb.in l.si Titius, chart.pen. versic.& à diuo.ff.de verbo.oblig.Ioan.Lup.in repet.cap.per vestras,§.17.vt ipse distinguit,nume.10.

13 *De eadem re. Scipionis in hac re iudicium.*

¶ Et quanuis nonnulli tenuerunt neutri deberi,& inter cæteros Guid.Suz.& And. Pisa.& alij,vt videre licet apud Albe.in locis suprà ex eo citatis,tamē illam priorem sententiam Scipio ille qui sibi deuicta Carthagine Affricani nomen comparauit,cuiúsque iudicia æquissima sanctissimáque semper habita sunt, & hic quoque sanctissimè iudicauit.Nam cùm ei dandum esset præcipuum muralis coronæ præmiū, qui primus murum vrbis nouæ Carthaginis conscendisset,incertúmq; esset ex duobus, qui hunc sibi honorē repetebāt,vter prior in oppidū transcēdisset: vtrunque Scipio ipse corona murali donauit.Cuius rei testes sunt locupletissimi Titus Liuius libro secūdi belli Punici sexto,& Plutarchus Cheroneüs in vita eiusdē Scipionis,& è nostris Alciatus in l.proximus.ff.de verbo.sig.Nec absimiliter cùm apud Cumanos aliquando dubitaretur,vtri ex duobus Aristodemo scilicet an Hippomedonti corona daretur,ex ea insigni victoria,quam ex Etruscis qui circa sinum Ionicum habitabant,Vmbriis,Dauniis,aliisque Barbaris retulerāt,cēsuerunt seniores vtrique eum honorem impertiendum,vt tradit Dionysius Halicarnasseus lib. Romanarū antiquitatum 7.Suprà autem in 2.opi.huius q.nu.17.adstipulatur,diximus, quid agendum sit,si præmium propositum sit indiuiduum,vbi videre poteris.

14 ¶ Sed posteaquā in externa exēpla incidimus,continēter aliud subiungemus longè vetustissimum,nec minùs memorandum,antequā ad nostrates scriptores redeamus.

Apud

Apud Homerum lib.23.Iliados cùm propositũ fuisset ab Achille præmium ei qui in palęstra vicisset, Vlysséſq; & Aiax Telamonius ita certassent, vt neuter vicisset, aut victus esset, Achilles vtrique propositũ præmium decreuit, tãquam vterque vicisset.

Achillis item iudicium.

νίκη δ' ἀμφοτέροισιν· ἄεθλια δ' ἶσ' ἀνελόντες.

Et paulò pòst quoque idẽ factum est eidem Aiaci & Diomedi, qui telis certauerunt, παναμιλλὺς ἐκέλευσαν ἄεθλια ἶσ' ἀνελέσθαι.

Quo etiam exemplo Palemon apud Virgilium egloga 3.arbiter delectus inter Menelaum & Damœtam vtrique victoriæ prẹmium in re dubia adiudicauit,

Non nostrum inter vos tantas componere lites,

Et vitula tu dignus, & hic.

Et apud Q.Curtium li.7.cùm Alexãder vulneratus lectica militari deberet gestari, eques pedéſque pro se quisq; eum lectũ subire contẽdebant. Equites quidẽ, cum quibus rex prælia inire solebat, sui muneris id esse cẽsebant. Pedites contrà, cùm saucios commilitones ipsi gestare assueuissent, eripi sibi propriũ officium, potisſimũ cùm rex gestandus esset, querebantur. Rex in tanto vtriusque partis certamine inuicem vtroque subire iussit.

15 ¶ Sed iam ad nostrates reuertamur. simile est prẹcedẽtibus quod quæri solet de prẹmio proposito ei qui primus ad brauiũ, quod vocãt, peruenerit, vt si duo simul peruenerint, vtriq; debeatur præmiũ aut integrum singulis, aut omnibus inter eos ẹqualiter diuidendũ. Sũt enim in ea re diuersẹ opiniones, sed quantũ ad id de quo agimus, non opus est eas distinguere. Vide igitur amplisſimè Albe.in prooemio ff.§.discipuli, col.2.& in j.parte statutorũ.q.107.prædicta etiã faciunt, & alios multos quos tibi citabimus infrà in 6.opi.nu.10.& quod plurimi, & prẹterea Domi.& Philip.Fran.in c.cùm quis.§.cùm ab eo, de sepult.lib.6.Ant.& Imo.in cle.& si principalis, de rescrip. Et vide etiam quæ diximus suprà in j.opi.huius quæst.nu.23.concinit.

De duobus simul ad brauium peruenientibus.

16 ¶ His concinit quod traditũ est à Guid.Suz.in auth.qua in prouincia. C.vbi in rem actio, ꝙ si delictum commissum sit iuxta confinia duarũ iurisdictionũ, & ignoratur vtrius iudex cognoscere debeat, vterq; cognoscet, per l.iurisperitos.§.cùm oriũdus. ff.de excu.tut.vbi & idẽ Guid.dicit & Io.And.in addi.Spec.tit.de comp.iud.adi.§.1. verſ.sed pone aliquis.& in tit.de raptor.§.1.verſ.sed pone inter statuta, & Alber.in l. libertus.§.præscriptio, per eum tex.ff.ad municip.& in l.de iure, eo.ti.& in l.fine.§.1. col.2.ver.& primò collige.ff.de lib.agno.vbi ad hoc multa allegat.& Bal.in l. si quis ex aliena, in priore lec.ad fi.ff.de iudi.& alij plurimi, quos tibi collegi in tract. Retractuũ ti.j.§.vl.in gl.quoq; vl.in fi. Quibus adde Ant.id declarantẽ in c.1.col.1.de rapt.

Quis iudex delicti cõmissi in cõfinio duarum iurisdictionum.

17 ¶ Cui confine est id quod ab alio antiquo scriptore And.Barul. in l.omnes profugi. C.de agri.& censi. lib.11.traditum quòd si quis habitat in medio duarum parochiarum, & ignoratur vtrius is sit parochianus, & sit omnia hinc & hinc paria, quia videlicet non longiùs distat ab vna quàm ab altera, æqualitérque in vtraque conuersatur, censebitur esse vtriusque ecclesiæ parochianus. Et sequitur Io. Plat. ibi. de quo etiam per eundem in l.j.C.de municip.& orig.lib.10.Bar.Ang.& alios recentiores in l.quod conclaue.ff.de dam.infect. Cui dicto aliud iungam alterius antiqui quoque Doct.Goffre.& post eum Panor.in c.quoniam, in fin.extrà de deci.quòd cùm dubiũ est, vtrius parochiẹ sint noualia in confinio earum sita, debẽt diuidi inter vtrasque, ar.d.c.2.de sepult.lib.6.& §.insula.Inst.de rer.diuiſ. Tu autem hìc vide quæ diximus suprà in j.opi.huius q nu.24.& quod produnt, & in 2.op.nu.14.nec hoc loco, & rursum nu.21.nullius quod iam diximus.

Qui habitat in medio duarum parochiarum est vtriusque parochianus.

18 ¶ Huc accedũt duo dicta Io.Fab. Primùm in l.j.C.vbi pet.tut. Si pupillus (inquit) haberet domiciliũ in vno loco, & bona sunt sita in alio, iudex vtriusq; loci poterit illi dare tutorẽ, per iura quẹ allegat. Sed si vterque dedit, præfertur qui prior datus est: nam habenti tutorẽ ampliùs tutor dari non potest. ꝙ si non appareat vter prior fuerit, videtur ait, quòd se impediũt l.duo sunt Titij.ff.de testa. tutel. vel fore ambo ad-

Si iudex domicilij pupilli dederit tutorẽ & iudex bonorum aliũ, quis præfertur.

ministrabunt.l.2.C.de testa.tutel. Et ita residet,tanquam hanc posteriorē partem(vt fit)secutus. Alterum est in l.vlt.post prin.C.de iure emphyt.quòd si emphyteuta vni domino soluit quandam pecuniæ summam pro pensione,alteri certam partem fructuum:& dubitetur vtri eorum sint soluenda laudimia,antiquiori soluenda sunt,ex sententia Specul.tit.de locat.§.nunc aliqua,versi.105. Si non constat vter eorum sit antiquior,in dubio vtrique soluenda sunt. Et sequitur Iason in d.l. vlti.colum.11.in 6.quæst.versi. sed pulchrum est videre. Quod admodum notandum est.nam id vidi in magna controuersia inter duos huiuscemodi dominos.

Laudimia cui debentur.

19 ¶ Finem huic capiti fecerim,modò dixerim aliud alterius Doc.dictū illius contemporanei quod propriùs & peculiariùs ad nostram hanc quæstionem accedit. Nam Albe.Rosat.alterius magni Doct.authoritate suffultus scilicet Dyn.in l.si quis ita.§. duobus.ff.de adi.legat. Duo,inquit,fratres adeò erant & facie & omnibus cæteris similes,vt vnus ab altero secerni non posset. Habuerunt & ipsi singulos filios itidem similes,quos ad studia miserunt:alter eorū mortuus est,alter redit,& reperit patrem & patruum mortuos , ignoratúrque ob ea quæ diximus vtrius sit filius,quærebatur cui eorum succederet,an neutri,an vtrique,& concludit vtrique. Sed vide quid de hoc quoque casu dicam inferiùs in 6.opi.nu.18.& quod.

Superstes ex duobus facie similibus cui ex duobus eorum patribus mortuis succedet.

20 ¶ SVNT qui hanc sententiam reprobant,maximè in dignitatibus regalibus, propterea quòd sunt indiuiduæ,per c.prçterea ducatus,tit.de prohi.feu.ali.per Fed. Pro quibus est optimus tex.in l.quçsitum.§.si quis.ff.de fun.instr.vbi si incertum sit cuius agri sit instrumētum,neutri cedet,cùm instrumētum sit res indiuisibilis. Verùm hāc op.satis refellunt rationes Bal.& assaeclarū suprà in prin.huius quçstionis relatæ. quibus & tu addes eundem Bal.in d.l.vlti.in j.lec.ff.de rerum diui. Nec est quòd contrà obiiciant glo.in c.in apibus.7.q.j.quæ ad text.c.nunc autem.21.di.probantem duos simul fuisse imperatores,videlicet Diocletianū,& Maximianū,dicit id de facto fuisse,quasi non de iure,quam nuncupatim sequitur Imo.in l.vlt.col.4.ver.extra glo.ff. de hære.insti.& Iason.in l.licèt imperator,in j.no.ff.de lega.j. Eam enim glo. & sequaces non pluris fecerim,quàm aliam glos.quæ in c per venerabilem,qui fili.sunt legi. ad text.qui ibi dicit Regem Franciç in temporalibus non recognoscere superiorem; addit de facto,nam de iure(inquit)recognoscit,per d.c.in apibus.

Obiectio contra d.op.in rebus indiuiduis.

Duos Imperatores simul fuisse de facto.

21 ¶ Nam si verum fateri volumus,nec de iure quoque Rex noster recognoscit superiorem,vt à plurimis iam multis rationibus comprobatum est. Sicuti etiam & de iure possunt esse duo Imperatores,vt constat ex l.vlt.vbi id no.Imo.ff.de hære.insti.& l.si adulterium.§.Imperatores.ff.de adult.& l.Imperatores.ff.de appel.& aliis infinitis legibus. Et voluit etiam è nostris Alex.in d.l.licèt Imperator,post princi.ff.de lega.j. At gl.in d.c.nunc autem,postquàm ex eo tex.no.duos fuisse simul imperatores, dicit quòd erant duæ personæ,sed tamen erant loco vnius. Subiungit autem contrà ex d.c.in apibus. Sed fortè,ait,vnus habuit dignitatem,alter administrationem. Verùm alia gloss.in c.non autem,in verbo,vt non succederet.7.q.j.postquam expendit duos esse posse episcopos insolidum,per eum tex.& c.relatio.21. q.j. quærit,an similiter esse possint duo Papæ, & dicit minimè,per quædam iura,quanuis plures Imperatores fuisse legimus in d.c.nunc autem.21.di. Sed in Papa,inquit, non est ita, quia offenderetur ea regula,vnam sanctam catholicam,& cæt.ca.qui episcopus.23.di. Et eam glo.dicit sing.Cardi.Flor.consf.150.quæsitum sæpe fuit à me,in fi. Alberi.autem in l.bene à Zenone,col.2.versic.verùm duo.C.de quad. pos. posteaquam citauit eos tex.quos suprà allegauimus in prin.huius vers.dicit eos non clarè probare quòd eodem tempore fuerint duo imperatores,sed fortè fuerunt successiuè. Addit tamen id expressum esse,vt scilicet duo fuerint eodem tempore,in d.c.nunc autem.21.di. Tandem concludit de iure vnum tantùm esse debere,per d.c.in apibus.& si quo tempore duo fuerint,casuale & de facto fuit. Denique Cardin.Alexan.in d.c.nunc autem,negat id de iure fieri posse sine permissione Papæ. Nec in hoc,inquit, officiunt exempla Imperatorum ethnicorum , qui non agnoscebant veram fidem Christi , nec Papam

De eadem re.

Duos papas simul esse non posse.

Papam eius vicarium:tanquam scilicet Theodosius,Honorius,Iustinianus,& Iustinus,de quibus mox dicam,& multi alij qui simul cum aliis imperauerunt,nõ fuerint Christiani,aut etiam ex fide nostra penderet vnum Imperatorem esse debere.

22 ¶Atqui licet videre ex nostris legibus,quod iam diximus,atque etiã Aeliano Spartiano,Aelio Lampridio,Iulio Capitolino,Vulcatio Gallicano,Trebellio Pollione, Flauio Vospico,Aurelio Victore,Ammiano Marcellino,Eutropio,& Paulo Diacono,plures simul Imperatores fuisse, simúlque imperium eodem titulo administrasse,legésque tulisse. Et ne eius rei longa testimonia petamus,maxima pars legum Codicis constat legibus à binis ternísque atque etiam nonnunquam quaternis Imperatoribus æditis.Quin & Iustinianus nostrarum legum constructor, imò, vt plerique omnes volunt,destructor,cum Iustino auunculo primùm,deinde & cum alio Iustino ex filia nepote simul imperauit,horúmq; simul multas leges in C. habemus: multas Gratiani, Valẽtiniani,Theodosij,simul,multas Theodosij Archadij:& Honorij simul.Nonnullas Gratiani,Valentiniani,Theodosij,& Archadij simul: vt ex hoc quoque cognoscas quatuor simul imperasse.Multas denique & aliorum qui bini terníque simul,quod iam diximus imperauerunt,vt legum tituli planè ostendũt, in quibus literæ A.& C.imperatorum nominibus eodem ferè numero subiiciuntur. Verbi gratia.Iustinus & Iustinianus AA.& CC.id est.Augusti & Cæsares,nonnunquàm A.vni tantùm,& C.alteri,puta Philip.A.& Philip.C.id est, Philippus Augustus,& Philippus Cæsar.Erat enim Cæsaris titulus leuior,& qui statim omnibus ad imperium asciti tribuebatur,Augusti maior,atque,vt sic dixerim,augustior,qui nõ continuò omnibus concedebatur.

De eadẽ re.

A.& C.in ti.legum quid significent. Quid inter Cæsarẽ & Augustũ interesat.

23 ¶Quinetiã Ammianus testis est tum sæpe,tum vero maximè cùm de Iuliano imperatore loquitur,& Mamertinus in Panegyrico eidẽ Iuliano dicato,& apertiùs Spartianus in vita Aelij Veri ad Domitianum,statim post prin. & Eutropius in Diocletiano,Augustos illos duntaxat fuisse vocatos,qui imperabant:Cęsares autẽ eos,qui quasi principũ filij designabãtur Augustæ maiestatis hæredes,vt loquitur ipse Spartianus,videlicet imperaturi post mortem Augusti, interim tamen administratione rerum illis interdicta,vt etiam indicant Sosomenus & Socrates Constantinopolitanus in historia quam Tripartitam vocant,de eodẽ quoq; Iuliano & Gallo eius fratre loquẽtes li.5.c.item 5.& iterum,c.12.& 49.& li.seq.c.1.& quisquis ille est,qui elegantem illũ Panegyricũ Maximiano & Constantino dixit.& ante hos Eusebius Cęsariensis li. Historiæ ecclesiasticæ,8.c.16.Nisi tamen & ipsi Cæsares interim Augusti quoque nomine honestarentur,admissi æquo iure ad imperium,nõ expectata ipsius Augusti morte,vt contigit Maximiano Herculeo,quem Diocletianus Cęsarem primùm fecit,& aliquanto pòst tempore ex Cæsare Augustum, vt retulit Eutropius.

De eadẽ re.

24 ¶Vnde & in legũ nostrarum titulis multi cõperiuntur insigniti titulo. C.tantùm, id est,Cæsaris,qui & posteà in aliis legibus A.id est,Augusti titulũ inscriptũ habent, vt in illis ipsis Philippis de quibus locuti sumus videre licet,qui præterquam ꝙ aliquando ita inscripti sunt,vt diximus,Philip.A.& Philip.C.ita quoq; inscriptos reperimus,Philip.& Philip.AA.& CC.nam & qui Augusti titulũ consequebantur, nihilominus & Cæsaris retinebant,& dicebantur Augusti & Cæsares.Fuere autem Philippi,pater & filius.Pater autem filiũ consortem imperij fecit,titulo Cæsaris tãtùm, deinde & Augusti quoq; ei assignato.Et sic qui ita primũ inscribebantur Philip.A. & Philip.C.tandem & sic inscripti sunt,Philip.& Philip.AA.& CC.

De eadẽ re.

25 ¶Præterea quis ignorat cuiusmodi fuerit initiũ imperij Romanorũ? Nam,vt interim taceam quid de ea re scripserunt ipse Alberi. in l.1.col.1.& multis seq.C.de sum. tri.vbi dicit violentum fuisse.& Cardi.Flor.in c.venerabilem.§.verùm,col.2.& seq. extrà de elec.& Pet.Bertr.in tract.de origi.iurisdi.q.1.Nónne res Ro.primũ sub Regibus & iis quidem singulis,deinde sub binis Consulibus,postea sub decemuiris,rursúmq; sub binis Consulibus,postremò sub Imperatoribus,quorũ primus omniũ Iu-

Initium imperij Ro. violentum.

lius Cæsar sibi perpetuam Dictaturam vsurpauit,& eo interfecto, Triumuiri Romanorum imperium sibi diuiserunt,Augustus,Antonius,Lepidus.Tandē solus Augustus,mortuo Lepido & deuicto Antonio,tenuit,& post eum 14.& ij certè singuli vsque ad Marcum Antoninum philosophum.De quo Capitolinus huiusmodi testimonium perhibuit,quòd sanctitate vitæ,omnibus principibus antecelluit.Et Aurelius Victor,quòd virtutum omnium,cœlestisque virtutis fuit.Et Eutropius,quòd illum mirari faciliùs quisquam,quàm laudare posit.Et Papinianus in l.vnum ex familia.§.vlt.ff.de lega.2.illum vocat prouidentisimum principem,& virum religiosissimum,vti etiam facit l.dissentientis.C.de repud.& Gordianus imperator in l.hæreditas.C.de testa.tutel.consultisimum principem,& Iustinianus, prudentisimum & sacratisimum principem,& philosophiæ plenum, in l.cùm Syllanianum.C.de his quib.vt indig.atque illi cognomentum Magni tribuit Iurisconsultus in l.vl.ff.de priuil.vetera.

Antonini philosophi imperatoris laudes.

26 *Antoninus ille primus consortem imperij fecit.*

¶Et is tamen tot tantisque virtutum cumulis illustratus(quod nondum à cęteris nō adeò laudatis factum fuerat) Annium Verum fratrem ad imperij partem adsciuit, túncque primùm,vt scribit Eutropius,Romana respublica duobus æquo iure imperium administrantibus paruit.Sed & de iis loquens Capitolinus in vita ipsius Antonini.Antoninus(inquit)fratrem sibi participem in imperio designauit.Cæsarémque atque Augustum dixit,atque ex eo pariter cœperunt rempublicam regere, túncque primùm Romanum imperium duos Augustos habere cœpit. De his quoque Spartianus in Hadriano,Hi sunt qui duo pariter Augusti primi rempub[li].gubernarunt. Et iterum in Vero,Verus certè cum Marco æquale gesit imperium. Nam ipsi sunt qui primi duo Augusti appellati sunt.Et hi quidem sunt, vt id illis addas quorum, leges à nostris Iurisconsultis adeò sæpe citantur,cùm diuos fratres aduocant, vt in l.3.§.vltim.ff.de testib. & in l.diui fratres.ff.de iure patro.& in l.1.in princip. ff.de effrac.& in l.diui fratres.ff.de accusa. & in l.diui fratres.ff.de pœnis, & aliis sexcentis locis.Et alibi scilicet in l.penul.ff.ad leg.Cornel.de fals.rescriptum diui Marci cum diuo fratre suo.

27 *De eadē re.*

¶Súntque qui putant(id enim obiter dicere volui,ne error qui apud nonnullos iam diutius inualuit,posthac quoque maneat)hos intelligi,cùm Seuerus & Antoninus in nostris legibus citantur,vt in l.diuus.ff.de extraordi.crimi.& in l.diuus.ff.de cri.expil.hære.& alibi sæpe.Et in hac op.fuit Accursius in l.de qua re.ff.de inof.testa. Nam quod horum op.iuuare potest,Verus,Seuerus quoque appellatus est,vt nōnullis nostri temporis placuit,& videtur probari in l.iam hoc iure.in prin.ff.de vulg. & pup. sub.vbi citatur constitutio diui Marci & Seueri,nam is Marcus fuit Antoninus philosophus,de quo loquimur,prior autem Antoninus Pius dictus, qui & ipse in eadē l.citatur.Sed illic hauddubiè legendum est,non Seueri,sed Veri.nam & posteà in ea ipsa l.citantur Seuerus & Antoninus,qui hauddubiè sunt Septimius Seuerus,& Basianus eius filius,quem pater participem imperij fecit,vt Spartianus & Herodianus tradunt.nam & hic scilicet Basianus,Antoninus dictus est,autore eodem Herodiano lib.3.& 4.& eodem quoque Spartiano,in vita ipsius Seueri,itémque in vita eiusdem Basiani,iterúmque in vita Diadumeni & Lampridio in vita Alexandri,Aurelio Victore Eutropio,& D.Hieronymo in Catalogo scriptorum in vita Tertulliani.Nam sub ipsis magna pars nostrorum Iurisconsultorum floruêre.Ideò nihil immutandum ex antiquis codicibus,in quibus pasim & vbique legitur Seuerus & Antoninus.Quando & præter tex.Iurisconsultorum,in illis antiquis codicibus multos legum titulos huiusmodi reperiamus.Seuerus & Antoninus,vt in l.1.C.de non nume.pec.& in l.1.C.de fun.dota.& l.1.C.qui non pos.ad liber.per.& in l.3.C.de acqui. pos.& in l.pater.C.de hære.instit.& aliis propè infinitis.Sed & in §.sed si quis,Insti. qui.mo.testa.infir.ponitur quodpiam rescriptum Seueri & Antonini.Quin & habemus l.Antonini,qua patrem suum Seuerum appellat,in l.1.C.ad leg.Cor.de fal. & in l.3.C.de donat.inter vir.& vxo.Et Tertullianus in libro ad Scapulam dicit Seuerum fuisse patrem Antonini.

¶Et in

28 ¶Et in omnibus etiã antiquioribus codicibus ante eos qui Parisiis à Cheuallonio impressi sunt, vbiq; vt diximus legitur, Seuerus & Antoninus. nullibi autẽ Verus & Antoninus. Quin propè semper Seuerus in antiquioribus, aut Verus in Cheuallonij codicibus prior nominatur, quod minimè decuisset, si illi essent Antoninus & illius frater Verus, de quibus volũt intelligi, cùm Antoninus prior esset & ætate & imperio, & alterũ ad imperiũ adsciuisset. Aut certè si neuter alteri cessisset. tamen nõ semper aut tam frequenter. vt vix contrariũ inuenias, Verus primum ordinem obtinuisset, sed alternis tantùm, vt dicemus in seq. quæsti. Igitur libenter eo in sententiã Antonij Nebrissensis, qui in Lexico Iuris Ciuilis tradit, ꝙ cũ, Antoninus & Seuerus, in libris digestorũ legitur, debet scribi Antoninus & Verus, tum ex illis vetustis codicibus Florentinorũ, tum ex ipsa temporis historia. de qua re & tu vide alterũ Antoniũ Augustinũ in libro ad Modestinum, & Alciat. libr. 3. dispunctionũ, c. 8. in fi. Et certè sunt nonnullæ leges in quibus ita scribitur, scilicet in l. imperatores, quæ est 3. ff. de transac. & in l. imperatores. ff. de seruit. rusti. prædi. & in l. imperatores, quæ est pe. ff. de probati. & in l. vlt. ff. ad SC. Turpil. & in l. imperatores. ff. de re iudi. & in l. imperatores. ff. de cur. bonis dan. & in l. imperatores. ff. de priuil. credi. & aliis fortè paucis.

De eadẽ re.

29 ¶Id autẽ quod diximus, ne per ambages incedamus, apertè probat. l. cùm hic status in prin. ff. de donati. inter vir. & vxo. vbi sic scribitur, Imperator noster Antoninus, ante excessum diui Seueri patris sui oratione in Senatu habita, autor fuit censendi Fuluio Aemiliano, & Numio Albino Consulibus &c. Nec est quod confingi possit mendum esse in eo loco, vt scilicet, diui Veri patris sui scribi debeat, quoniã Verus qui cum Antonino imperauit, fuit frater ipsius Antonini, & is quidem iunior, nõ pater, vt diximus. Et quia etiam illi Consules hauddubiè fuere tempore ipsius Seueri, & filij ipsius, non Antonini & Veri. Prætereà titulus l. 2. C. de procu. hic est, diui fratres. titulus autem l. seq. est huiusmodi Impp. Seuerus & Antoninus. & simile comperies in l. 2. 3. & 4. C. de alen. liber. vt proinde intelligas alios fuisse diuos fratres, alios Seuerum & Antoninum. Nam si iidem fuissent, tit. posterior hic fuisset. iidem imperatores, vt videmus in aliis multis legibus.

De eadẽ re.

30 ¶Item titulus l. 1. C. de pactis, est solius Seueri, titulus l. 2. est Seueri & Antonini, qui nõ potest esse Veri & Antonini illorum fratrum, quoniam ante eos nullus Seuerus imperator fuit, nisi fortè Commodus, qui & ipse Seuerus quoque appellatus est, vt patet ex illius epistola, quam posuit Iulius Capitolinus, ad finem vitæ Clodij Albini. Constat autem omnes leges Codicis fuisse in vno quoque titulo appositas secundum ordinem imperatorum, vt quisque qui historias imperatorum & eorum tempora nouerit, hauddubiè comperiet. Igitur ille Seuerus in d. l. 1. fuit ipse Seuerus qui solus primùm imperauit, & posteà filium ad imperium adsciuit, vt diximus. Nec absimiliter titulus l. 1. C. ad SC. Macedo. est Pertinacis imperatoris & l. 2. Seueri. & Antonini. Est autem certissimum Pertinacem post illos fratres Antoninum & Verum imperasse, sed ante Seuerum & Antoninum. Nam & in l. 1. C. de bonis liber. quæ est Seueri & Antonini, fit mentio diui Pertinacis. Adhæc in l. vlt. ff. de publica. vno in loco Iurisconsultus aduocat diuos fratres, & in aliis quatuor locis diuos Seuerum & Antoninum, tanquam diuersos ab illis diuis fratribus. Et idem comperies in l. generaliter. ff. de Decurio. Denique in l. fideicommissa. §. vlt. ff. de lega. 3. citantur diuus Marcus, & Lucius Verus. Nam huius Veri fratris Marci Antonini Lucius prænomẽ fuit, vt videre licet ex Spartiano in vita illius, & Eutropio li. 8. de gestis Ro.

De eadem re.

31 ¶Nec quis causari potest hunc nostrum Antoninum Bassianum cognomẽto Caracallam, adeò fuisse improbatis moribus, vt indignus sit, cuius rescripta citẽtur. Hoc enim illi condonatũ fuit ob patrem iuris consultissimum, qui illum imperij participẽ fecit. Nam & videmus Commodi improbissimi quoq; imperatoris nonnunquã rescripta aduocari à nostris iurisconsultis, nunc cum patre suo diuo Marco, de quo tam multa iam diximus. vt in l. diuus. ff. de offi. Præsid. & l. 2. ff. de SC. Sylla. & l. sed & reprobari, in prin. & iterũ. l. spadonẽ. §. scire oportet. ff. de excusa. tut. & l. oratio. ff. de

Leges ab improbissimis imperatoribus latas, fuisse receptas.

Cõmodi leges.

ff.de sponsal.& d.l.vlti.§.diui quoque Marcus.ff.de publi.& vecti.& l.eum qui, in fi. ff.qui sine manu.ad liber.peruc.& l.nihil interest,in prin.& iterum l. si adulterii. §. imperatores.ff.de adult.& l.si quis inquilinos.in prin.ff.de lega.1.& l. cùm proponebatur.ff.de lega.2.& l.à tutoribus.§.1.ff.de admi.tuto.& l.si quis à liberis.§. si mater. ff.de libe.agno.& l.scire.C.vt in pos.lega. Nunc quoque solius sine patre, vt qui etiã post eum solus aliquandiu imperauit.Sic enim citatur in l.pen. ff. de in litem iuran. & in l.procula.ff.de probat,& in l.legatis.ff.ex qui.cau.maio.in l. diuus Commodus. ff.de iure aur.annu.& in l.diuus Commodus.ff.de iure fisc.& l.alimenta.§.1.ff. de liber.agno.sicuti item Domitiani impurissimi imperatoris rescripta quoque citãtur, vt in l.Domitianus.ff.ad SC.Turpil. Et Heliogabali omnium monstrosissimi qui & ipse Antoninus dictus est,cuius est l.qui accusare.C.de eden.vt ostendit l. vl. eiusdem tit.quæ est Alexandri.qui loquens de d.l.qui accusare,Antonium Heliogabalũ ipsius conditorem vocat patrem suum,vt qui eum adoptauerat, testibus historicis qui vtriusque vitas scripserunt,& annotauit Alcia. Vnde & Opilius Macrinus & ipse Imperator,& in iure non incalidus,nefas esse dicebat leges videri Commodi & Caracallæ & hominum imperitorum voluntates,cùm Traianus nunquam libellis responderit,ne ad alias causas facta præferrentur quæ ad gratiam composita viderentur vt tradit Iulius Capitolinus in vita ipsius.Sed vt illi nonnihil respondeã,nullus adeò malus est,quin nonnunquàm dicat faciátque aliquid laude dignissimum.vt tradidimus in nostris Legibus connubialibus.l.11.nu.2.cui & ego.& seq.

32 *De eadẽ re.* ¶Summa igitur præcedentium hæc est diuos illos fratres nostris legibus sæpe citatos esse Antoninum,& Verum,atque sic scribendum esse,si quando reperitur, Antonius & Seuerus, Verus enim dicendũ est.Et è diuerso cùm scilicet Antoninus est posterior,ita scribendum esse,Seuerus & Antoninus:Hósq; esse patrem & filium,patrẽ scilicet Seuerum,filium autem Antoninum,qui & Basianus & Caracalla dictus est.

33 *Conclusio præcedentium.* ¶Quid igitur,vt redeamus à semita in viam,adeò superstitiosè nostros legũ interpretes duo imperatores aut Reges offendunt? in hoc præsertim casu adeò obscuro, ambiguo,perplexo,vt quid statuendum sit,ad componendam tam magnam discordiam inter duos fratres non temerè ortam,omnes fermè nesciant. Nec id conueniẽtiùs faciliúsque ac promptius citra belli ac tumultus periculum fieri possit, quàm si ex æquo regnum siue imperium aut aliud simile partiantur.Ideò potest videri concludendum,vt id fieri possit & debeat,etiam si nulla alia ratio id suaderet. Cùm ea quæ sunt aliàs indiuisibilia,vti ducatus & similes dignitates,vt suprà diximus.si tamen bellum aut scandalum futurum ob id fieri timeatur,diuidi possunt,ex sentẽtia Alexandri consi.7.in consultatione,col.2.vers.sextò probatur,lib.5. cum aliis concord.à me adductis suprà in 4.quæst.in 15.limitatione.

QVINTA OPINIO DECIMÆSEPTIMÆ QVÆST.

1 *Vt alternis annis vtãtur.* AD Quintam op.quæ huiusmodi est vt ipsi fratres alternis annis vel aliis temporibus rerum summa potiantur,quæ & ipsa conuenit cum præcedenti,vtpote quæ apertè sentit & duos ipsos succedere,sed modũ vtendi sine controuersia præscribit:qui & legibus quoque defendi potest,vt l.quoties,vers.quòd si Titius.ff.de vsufr. & l. 2.etiam in prin.& iterum.§.vlt.rursúmq;.l.si vsusfructus alternis. ff. quib. mo.vsusfr.amit.& l.1.§.quemad.dies vsus.lega.ced.& l.si sic constituta.ff.quemad. ser.amit.& l.communi diuidundo.§.cùm de vsufructu,ibi.caueántque se per tempora vsuros,hoc est apud singulos mutua vice.ff.com.diuid.& l.arbor. §.vlt. ibi. diuisum tamẽ,aut mẽsura aut tẽporibus,eo.tit.& l.si cõuenerit,in prin. eo.item tit. & l. & hæc distinctio.§.cum fundũ,in prin.ff.loca.& l.& puto.§.vsusfructus.ff.fami.hercis.& l.via.§.vsus.ff.de seruit.& l.Lucio,cum prin.l.seq.ff.de aqua quot.& æsti.

2 *Ad idem.* ¶Súntq; & in hanc sententiam tex.Iuris Cano.nempe in cle.2.vers.& vt faciliùs,de iure patro.vbi dicitur id ius patronatus,quod aliàs indiuiduum est,posse tamẽ liberè,id

rè,id est,vt interpretantur glo.& Doc.ibi,sine superioris autoritate,ita diuidi inter patronos,vt scilicet alternis vicibus præsentent.Et eum tex.ita intelligunt gloss. in verbo,liberè,& cæteri Doct.vt id quoque fieri possit,etiam si ecclesia nondũ vacet. Et alia gl.in verbo,alternis,ad id trahit,c.vlt.de præben.li.6.tanquàm ex eo c. sumatur,beneficia quoque per vices mensium vel alternis temporibus à pluribus conferri posse,quod & ipsum intelligit gl.in d.c.vlt.in verbo,statuto,quæ id dicit obseruari in multis ecclesiis Gallicanis,vt verè scio in multis obseruari.Illum autem tex. in d.cle.2.ad id quod diximus,citat & dicit no.Iason in l.stipulationes non diuidũtur, col.5.vers.istis adde.ff.de verbo.oblig.Et idem quod is tex.in d.cle. 2.ante eum voluerat gl.in c.1.in glo.1.ad fi.extra de iure patro.quam sequuntur omnes præter Innoc. qui hanc diuisionem nec aliam admittebat in spiritualibus,de quo etiam Panor. in c.querimoniam,vers.sed hoc dictum limita,eo.tit.

Plures patronis alternis vicibus vt præsentent.

3 ¶Et hanc quoque sententiam adiuuat glo.in c.licèt,in verbo,conuenit, in fi. 16.q.3. quæ dicit quòd si ecclesia est subiecta duobus episcopis,quia sita est in confinio duarum diocesum,& non cõueniunt episcopi in ordinatione & administratione illius, superioris erit officium in hac parte,c.nullus.extrà de iure patro. vel alternis annis disponant,per d.l.quoties.ff.de vsufr.Et eam gl.sequitur & dicit no.& menti tenendam Pan.in c.vlt.col.1.in vl.no.& ibi Fely.col.2.vers.inquantum D. Ab. extrà de re iudi.& Ro.qui eam sing.dicit in sing.762.sunt sub regina.& Alexãd.in l.2.§.ex his, columna 3. versi.& per hoc dicit.ff.de verborum obligatio.& consilio 18.visis capitulis,col.2.lib.2.& consi.7.in consultatione,col.pe.lib.5.& consi.25.attentis,colũ.1. eo.lib.5.Soci.consi.278.in quæstione,col.1.vers.secundo etiam dico,lib.2.& Franc. Curt.senior consi.25.tria,in 2.dubio,in fi.Fely.in c.quæ in ecclesiarum,col.pe.de cõstit.vbi illam quoque dicit sing.& in c.prudentiam,col.2.vers.sed quod erit remedium,de offi.dele.& Iason in d.l.stipulationes non diuiduntur,& consi.215.ex Valẽtia,col.4.vers.non ob.tertium,lib.2.quibus locis dicit eam no.

Ad idem. De ecclesia sita in confinio duarum diocesum.

4 ¶Sed & huius factionis,vt sic dixerim,aliæ sunt duæ glo.prior in c.1.in gl.vlt.extrà de paroch.quæ in casu illius c.si duo episcopi non conueniant inter se,alternis annis percipient reditus,per d.l.communi diuidundo.§.cùm de vsufructu.ff.com.diuid.Et illam glo.sequuntur Hosti.Io.And.Anto.Pet.Anc.& Cardi.Flor. & omnes ibi præter Pet.antiquum Doc.Altera autem gl.est in c.non potest,in verbo retinere,de præben.lib.6.quæ dicit,quòd si alicui fuerit à summo pontifice facta potestas retinendi duo beneficia curam animarum habentia,non ex hoc indultum esse videtur,vt neutrobi resideat,sed debet in altera tantùm,vel etiam in vtraque alternis vicibus residere.Et illam in posteriori parte sequuntur Domi.& Philip.Fran.ibi,& in c.2.§. cũ ab eo,de sepul.lib.6.dum eam glo.simpliciter allegant.

Alius casus.

5 ¶Nec hinc discrepat,quod dicit Iac.Ardiz.tit.quib.mo.feu.amit.sub rub.an feuda iurisdictionis diuidi possint,ꝙ cum iurisdictio diuidi non possit,si duo fratres habeãt castrũ cum iurisdictione,ita poterunt diuidere,vt alternis administrent.ꝙ & idẽ voluit Bal.in c.1.§.præterea ducatus,col.1.vers.item feudum æquiparatur, & ibi quoq; Iac.Aluar.& Card.Alex.tit.de prohib.feud.ali.per Fed.& idem Bal.in c.vno delegatorum,quod est pe.col.vlt.extrà de offi.delega.Alex.d.con. 18.col.2.li.2.& d. consil. 25.li.5.Soci.con.67.visis inuestituris,col.11.vers.quartò quia sunt feuda,lib. 1. quod iterum repetitur consi.165.li.2.& idem Soci.d.con.278.vbi suprà,lib.2.Fran. Curt. Senior con.69.dominus Ioannes,col.12.vers.tertio modo.& Baptista à S.Blasio inter con.feudalia Alber.Bru.con.66.ex themate,col.7.vers.sed quæritur,qualiter.

Fratres simul habentes iurisditionem possunt conuenire vt alternis eam exerceãt.

6 ¶Nec id solùm possunt facere,sed cogendi sunt vt faciãt,vt placuit Ang.in d.l.2.§. ex his,& ibi quoque Imo.col.6.& Alex.col.3.ff.de verb.oblig.Panor.in d.c.vlt.col.1. de re iudi.Ro.d.sing.762.per d.gl.in d.c.licèt,suprà allegatam Alex.d.consil.7.colũ. pe.li.5.& d.consi.25.col.1.& iterũ col.6.vers.nõ ob.etiam quæ notantur,eo.lib. 5. Iac. à S.Geor.in tract.feud.in verbo.marchio in Italia,col.4.vers.sed ponamus. Iason in

Imò debent.

d.l.sti

d.l.stipulationes non diuiduntur,colum.5.vers.extra glos.vbi id dicit sing.Felyn. in d.c.quæ in ecclesiarum,col.pen.& in d.c.prudentiam,col.2.Caro.Rui. consil.19. in hac controuersia,ad fin. libr.1.Philip.Deci.in l.nam & si fur.§.si seruus communis, paulò ante fin.ff.si cer.pet.& consi.249.in casu de quo quæritur, circa medium. Alber.Bru.consi.79.in causa & lite col.1.De quibus & tu vide quæ diximus suprà in 9.limitatione 4.quæstionis.

7 *De duobus parochis habitantis in confinio vtriusque.* ¶Et huc item vergit.quod scriptum est ab Imo.Domi.& Philip. Franco.in d.c.cum quis,vers.cum ab eo,de sepultur.libr.6.quòd,si contenditur inter duos parochos de iure sepulturæ confessionis & administrationis aliorum sacramentorum, & aliorum id genus iurium parochialium,propterea quòd quis habitat in finibus duarum parochiarum, ita vt non constet in vtra earum habitet, ea iura debent inter eos diuidi alternis vicibus,per d.cle.2.de iure patro.Et id addes ad ea quæ suprà diximus, num.3.& præterea.

8 *Vetustū huius opi. exēplum.* ¶Hanc autem opinionem secuti sunt Thyestes & Atreus fratres qui Mycenis alternis annis regnarunt, vt videre licet ex Seneca Tragœdiographo in Thyeste,actu 1.

Alternæ scelerum ne redeant vices.

Atque etiam Eteocles & Polynices Oedippi Thebanorum Regis filij, qui dum inter eos non conuenerit, vter eorum regnaret, inito fœdere inuicem sanxerunt, vt singuli eorum alternis annis regnarent, sortéque dirimeretur, vter prior regnaret. Verùm Eteocles, cui prioris anni sors obtigerat,exacto tempore recusauit fratri vices regni tradere.vnde ortum est celeberrimum illud bellum Thebanum.autores, Euripides in Phœnissis,nam ea fabula ob id ædita est,Diodorus Siculus li.5.Bibliotheces,c.6.& Papinius in libris Thebaidos in quibus id bellum bellissimè descripsit. Quod ita incipit.

Fraternas acies alternáque regna profanis
Decertura odiis.

Et ipse Seneca in Thebaïde,actu 2.

Nam regna repetens frater, &
In bella cunctos Græciæ populos agit
Septena muros castra Thebanos premunt.

Hyginus autem Fabularum,cap.67.scribit,Oedipum eorum patrem regnum alternis annis illis tradidisse.

9 *Aliud exemplum.* ¶Sic & Procas Albanorum Rex, Amulio & Numitori filiis regnum annuisvicibus habendum,vt videlicet alternis vicibus imperarent,reliquit.Sed Amulius cùm primo loco regnasset,fratri imperium non dedit,& quod deterius est, vt eum sobole priuaret,Rheam Siluiam eius filiam Vestæ sacerdotem præfecit,vt virginitate perpetua teneretur,quæ à Marte compressa Romulum & Remum ædidit. Id scriptum reliquit Plinius Iunior,siue is fuit Cornelius Nepos, vt nonnulli existimant, siue etiam Suetonius vt & alij arbitrantur,in illo eleganti libro qui de viris illustribus inscribitur,in prin.Quid autem ex eo secutum est,videbis apud Liuium,& alios rerum Romanarum scriptores.

10 *Cōsules alternis tēporibus imperabant,* ¶Apud Romanos,Consules cùm ambo aderant alternis diebus, vel mensibus, vel aliis temporibus(neque enim in tempore omnes conueniunt)imperabant,vt colligi potest ex eo quod scribit Liuius lib.ab vrb.cond.2.Cautum est,ne si ambo Consules fasces haberent,duplicatus terror videretur.Brutus prior,concedente collega Collatino,fasces habuit.Et iterum libro 8.Aemilius,cuius tum fasces erant,collegam Dictatorem dixit,id est,qui ea die imperium habebat.Et lib.9.Publius,penes quem fasces erant,&c.Et lib.2.2.belli Punici.Obstitit Paulus Consul,cuius eo die(nam alternis imperitabant)imperium erat.Et iterum,Summa imperij eo die penes Paulū fuit. Itaque Varro postero die,cuius sors eius diei imperij erat,&c.De qua re etiam Silius Italicus loquens libr.8.

Ni sors

Ni sors alterni iuris quo castra reguntur,
Arbitrium pugnæ properanti in fata negasset.
Quod & aliis plurimis ipsius Liuij locis videre licet,& ex Polybio lib.3.Historiarũ, quo loco describit prælũ Cannense.& ex Plutarcho in Publicola,dum scribit ipsum postquam mortuo Bruto Lucretium collegam sibi subrogasset, ei quòd senior esset primo loco cedentem fasces tradidisse,id est,concessisse vt primo illo tempore fasces ipse haberet.

11 ¶Et quanquã Liuius ferè vbique sentiat alternis diebus id diuisum fuisse, tamẽ Dionysius Halicarnasseus statim post initium Romanarum antiquitatũ, iterúmque lib. 9.quo loco agit de cõsulatu Titi Quintij Capitolini,& Appij Claudij Sabini de ea re ita loquitur, vt possis intelligere Consules Romanos alternis mensibus fasces deferre solitos.Cui apertè concinens Suetonius in Iulio Cæsare de consulatu illius loquens c.20.Antiquum(ait)morem retulit, vt quo mense fasces nõ haberet, Accensus ante eum iret,lictores ponè sequerentur.Et Aulus Gellius lib.2.c.15.cùm scribit,Qui lege potiores essent solitos fasces primi mensis collegis concedere.

An autem alternis diebus, an mensibus.

12 ¶Nec in ea re tantùm hac diuisione vtebãtur Consules Romani.Nam vt tradit Liuius lib.4.ab vrb.Cond.cùm L.Sergius Fidenas,& M.Papyrius Tribuni militum in bello aduersus Equos non satis conuenirent,tandem ita comparatum est, vt alternis diebus summam imperij haberent.Et lib.7.post prin.conuenit inter patricios & plebeios vt alternis ædiles ex plebe fierent.Et lib.2.belli Punici.Cùm Fabij Maximi Dictatoris, & Minutij Magistri equitũ ius atque imperium fuisset æquatum,Minutius ipse se optimum ducere ait,vt aut alternis diebus,aut si maiora interualla placerent, partitis temporibus alternis summum ius imperiúmque esset. De quo etiã Polybius lib.3.Historiarũ.& Plutarchus in Fabio Maximo. Apud eundẽ Liuium lib.3.ab vrb. cond.Decemuiri illi primùm alternis fasces habebant,vt hoc insigne regiũ in orbem suam cuiusque vicem per omnes iret.Ideóque posteà id ipse appellat vicissitudinẽ imperitandi, quòd scilicet vicibus alternis imperarent. Præfecti quoque ærarij alternis mensibus curam eius sustinebant,vt planè liquet ex epistola Plinij ad Traianum,cuius initium,cùm Liuius pater tuus.Sed & inferiùs in 19.quæst.ostẽdemus, Romanos Imperatores,cùm plures essent alternis priorem locum obtinuisse.

Et Tribuni quoque militum.
Et Dictator & magister equitũ si quando æquati fuerunt.

Vicissitudo imperandi.

13 ¶Nec apud Romanos tantùm alternis, cùm duo magistratus erant imperabãt sed & apud Athenienses quoque,à quibus maxima ex parte Romani ipsi suas leges & institutiones acceperunt,id obseruatum fuisse,videre licet ex Plutarcho in Aristidis vita. Nam cùm ipse Aristides & Miltiades duces essent in illa tam celebri & memorabili pugna Marathonia, illud ipsum inter se statuerunt vt in singulos dies alternis rei summa ad vnum deferretur.

14 ¶Postremò non omittenda est historia (ne fabulam dicam) ad hanc quoque sententiam pertinens,relata ab Hygino illo(Hyginium alij vocant)Augusti liberto, Poëticôn Astronomicôn lib.2.in eo c.cui titulus lyra est. Cùm Venus in concertationem cum Proserpina ad iudiciũ Iouis venisset, vtri earum Adonis cederet:Calliope Musa Orphei mater à Ioue iudex data ita iudicauit,vt scilicet dimidiam partem anni earum vnaquæque possideret.Ob quam rem indignata Venus, quòd vt nõ sibi propriũ concessisset,Orpheum Musæ filium Tressis mulieribus discerpendum obiecit.

Calliopes iudicium super controuersia Adonidis inter Venerem & Proserpinam.

15 ¶Nec tamen interim prætermittam aliam historiam nõ minùs iucundam,cuius meminit Demosthenes,aut quisquis is fuit,nam de autore dubitatur, in oratione aduersus Neæram. Disceptabant Stephanus & Phrynio de Neæra meretricula, suã enim vterque esse dicebat. De qua re asciti arbitri Satyrus Alopœrensis, Sabrias Lamprensis,Diogiton Acharnensis audita re ex vtroque & ex ipsa muliere, sententiã tulerũt, mulierem ipsam copiam sui facere vtrique alternis diebus, nisi ipsi sibi mutuò aliud sibi concesserint Nec quod scribit Spartianus in vita Septimij Seueri,ipsum cùm mo-

reretur, iussisse vt alternis diebus apud Basianum & Getam filios Imperatores in cubiculis fortuna regia poneretur.

SEXTA OPINIO DECIMAE SEPTIMAE QVAEST.

1 *Neutrum debere succedere.*

AD SEXTAM opi. quæ neutrum dicit succedere, multa quoque faciunt. Et primùm tex. qui omnium maximè vrget in l. si fuerit, in prin. ff. de reb. dub. vbi si fuerit legatum vni ex cognatis, qui primus Capitolium ascenderit, si simul duo ascendisse dicantur, nec apparet quis prior, legatum impeditur. Idem si legatum fuerit ei qui maximus natu est, & duo pares ætate sunt. idem si libertas vni ex pluribus seruis eiusdem nominis relicta sit, nec apparet de quo testator sensit. De quo etiam vltimo est text. in l. si quis de pluribus, eo. tit. & in l. cùm ex pluribus. ff. de manu testa. Vides enim ex eo. text. cùm ignoratur ex duobus vter natu ex maior, quòd neutri debeatur legatum relictum maiori natu. Vides & id & similia procedere in libertate re omnuim rerum fauorabilissima, vt plenè diximus in repe. l. si vnquam. in verbo, donatione largitus, in 17. quæstione.

2 *Ad idem.*

¶ Alius text. in eam sententiam solennis & frequentissimè in hisce rebus citatus in l. duo sunt Titij. ff. de testa. tutel. vbi si testator reliquerit Titium tutorem, súntq; duo Titij, nec apparet de quo senserit testator, neuter tutor erit. & text. in l. nominatim, quæ est 2. ff. de lib. & posth. vbi si testator qui plures habebat filios dicit, filium meum exhæredo, nomine non expresso, ita vt ignoretur quem voluerit exhæredare, nullus exhæres erit. Et ne putes id tantùm procedere in exhæredatione quæ odiosa est: certè & in institutione quoque hæredis obtinet, per l. in tempus. §. quoties. ff. de hære. instit. Et idem in legatis, vt scilicet si non appareat cui ex duobus Titiis legatũ sit, neutri legatum debetur. l. quoties, versi. si verò duo. ff. de vsufr. vbi eos dicit sibi inuicem legatum impedire. & similes text. in l. siquis ita. §. si duobus, ibi, quemadmodum & in dando. ff. de adi. lega. & in l. qui plures. ff. de vsu & vsufr. lega.

3 *Ad idem.*

¶ Et tex. item in l. qui soluendo, la 1. cum l. sequenti, quæ incipit, inuicem. ff. de hære. instit. vbi si qui soluendo non est, duos seruos suo testamento liberos & hæredes esse iubeat, si apertis tabulis vterque viuat, neuter hæres erit, propter legem Eliã sẽtiam, quæ ampliùs quàm vnum hæredem necessarium fieri vetat. inuicem enim eos sibi obstare. Et in l. cùm duo. ff. de in diem adiec. vbi si duæ res vẽditæ sunt preciis separatis, ea lege vt eius resoluatur venditio, ad cuius pretium fuerat additum, nec appareat ad vtrius preciũ addiderit, neutra resoluitur. Ex qua no. glos. in dubio nil valere, citátq; nõnullas ex dd. ll. Et in l. si duobus, quæ est 2. §. vlt. ff. quib. mod. vsusfr. amit. cùm scribitur, nam si cõcurrere volent, inuicem se impedient. Et in l. idẽ Pomponius. §. vlt. ff. de rei vendi. vbi si plures sunt eiusdem nominis serui, nec appareat de quo actum sit, nulla fit condemnatio. & ibi glos. no. ratione incertitudinis condemnationem reddi nullam, & allegat etiam quædam ex d. iuribus. & illum text. dicit sing. Bald. in c. quoniam abbas, col. 2. extrà de offi. dele. ad hoc vt si Titius sit condemnatus, sintque duo Titij in loco vbi lata est sententia, ea sententia nulla est. Et l. quæsitum. §. si quis eodẽ. ff. de fun. instr. vbi si quis eodem instrumento in pluribus agris vtatur, nec appareat cui potiùs agro testator destinauerit, nullius instrumento ceder. Et ibi quoq; glos. no. ratione incertitudinis neutrum valere.

4 ¶ Et in l. j. §. apud Iulianũ. ff. deposi. vbi si duo cõtendunt de hæreditate depositoris: nec certum sit, vter hæres sit, depositarius neutri interim soluere tenetur. Cuius tex. authoritate respondit Bal. con. 250. viso isto processu, col. 1. lib. 4. quòd si duo cõtendunt de titulo beneficij, ita vt neuter magis sit in possessione, ipsius, quàm alter, pendente lite neutri soluẽdum est. Et ad hoc quoq; citãtur l. veteribus. vbi glos. magna, in fi. ff. de pactis, & l. in tradendis. ff. com. prædi. & l. scientiam. §. cùm stramẽta. ff. ad leg. Aqui. & l. adhuc, in prin. ibi, si verò simul, vbi etiã glo. in verbo, nihil fecit. ff. de vsufr. & l. sed & si de sua. & l. cum falsum, & l. eum qui duobus, in prin. ff. de acquir. hæred.

¶ Citan

5 ❡Citantúrque in eam sententiam & text. Iuris Cano.& inter cæteros, in cap. si quis iusto, quod est pen. in versi. verùm si ambo, & iterum versi. si autem nullus, de elec. lib. 6. vbi si ab absente canonico simul fuerint deputati multi procuratores insolidum, & ambo concurrant, is admittendus est, qui primò nominatus est in instruméto procuratorio. vt si non insolidum sint deputati, nullus eorum admittetur, cùm vnus tantùm in id admitti debeat, & ei imputabitur, qui sic eos indiscretè cõstituit. Et ibi glo. in verbo, nominatus, in fi. dicit quòd si non apparet de ordine, quia duo sunt instrumenta procuratoria, in quibus singuli sunt cõstituti, nec apparet quod sit prius, quódve posterius, sese mutuò impedient, per d. l. quoties. ff. de vsufr. Et imputet (ait) sibi, qui sic eos constituit. Et eam glo. sequuntur Pet. Anc. in 6. no. & Domi.

Ad idem.

6 ❡Ad quod proximè spectat, quod à multis dicitur, quòd si reperiantur duo testamenta vnius diei, in quibus sunt instituti diuersi hæredes, nec appareat, quod sit prius aut posterius, neuter hæredum succedet, si cum tertio contendant, aut etiam si contra se inuicem petant mitti in possessioné. Hi sunt glo. Oldra. Ray. Odof. Cyn. Alberti. Angel. Saly. Raph. Pau. Cast. Philip. Corne. & Iason in l. vlt. C. de edic. diui. Adri. tol. glo. Azo. Hug. Bar. & Alberi. in l. 1. §. non autem, qui est 1. ff. de bono. pos. secun. tab. glos. in §. 1. in verbo. firma est, in fi. & ibi Angel. Aret. ad fin. Institu. de ademp. legat. Bapt. Brixien. quæstione 56. cum duæ mulieres. Oldra. consi. 1. in causa, colum. 2. vers. vnde dubium est. Cyn. in l. hac consultissima. §. si quis autem, qui est vlt. & ibi quoque Alberi. nume. 9. C. de testa. Nicol. Neapol. in l. si duas, in prin. col. 2. versicu. vltimo dicit. ff. de excus. tut. Bal. Ang. Imo. Fran. Are. in d. l. eum qui duobus, in prin. ff. de acquir. hæred. Domi. in c. duobus, quod est pen. col. 4. versi. in fi. gloss. de rescrip. lib. 6. Matth. Afflict. deci. Neapo. 387. si vno & eodem, ad fi. Nisi si qui eorum, qui in altero instituti sunt, essent hæredes ab intestato, secundum nonnullos ex illis quos citauimus. Vide infrà in 11. opi. nu. 9. huc item.

Ad idem. Si reperiãtur duo testaméta eiusdem tẽporis in quibus sunt instituti diuersi hæredes, quid agendum.

7 ❡Idémque si reperiantur duo testamenta, aut etiam duo codicilli, in quorum altero dicatur, fundum Sempronianum Titio lego: in altero autem ita. fundũ Sempronianum Titio non lego, nec constat vtrum sit priùs aut posterius, tunc propter incertitudinem fundus Titio non debetur. Ita enim voluit & alia glo. in l. cùm proponatis. C. de codicil. per d. l. si fuerit, de rebus dub. & eam sequuntur Iac. Ra. Pet. à Bel. Pet. Cyn. Bar. Alberi. Bald. Ang. Saly. Pau. Cast. Alex. Corne. Iason, & Iacob. à S. Geor. licèt alij eorum, aliis rationibus, quàm propter eam incertitudinem.

Alius casus.

8 ❡Et idem quoque si reperiantur duæ diuersæ sententiæ eiusdẽ diei, nec apparet vtra earum sit prior aut posterior, neutra enim earum valet, vt nuncupatim voluit Bal. in l. 1. col. 2. vers. quæro quid si duæ sententiæ. C. quan. prou. non est nec. argumento eius quod de duobus testamentis diximus ex no. in d. l. vlt. C. de edic. D. Adr. tol. Subdítq; haud multò pòst idem esse in materia electionũ, quia neutra, inquit, valet, si propter conflictum & contrarietatem probationum neutra præualet. Et illum nuncupatim sequitur D. Cirier. in tracta. Primogenituræ, lib. 1. quæst. 8. Ad quod vide quantum ad electionem pertinet, quæ dicam num. ab hinc 2.

De duabus sententiis diuersis eiusdẽ diei.

9 ❡Súntque & aliæ gloss. Iuris Ciuilis hanc opi. confirmantes. videlicet in l. si quis à filio. §. si quis plures, in verbo, hæres elegerit. ff. de lega. 1. Quod si testator suo testaméto legauerit vnum de suis Stichis seruis, cùm multos haberet, nec declarauerit de quo intellexerit, non valet legatum. Ita enim eam gloss. nonnulli intelligunt, licèt aliud mihi velle videatur. Et alia gloss. in l. ciues, in verbo, allectio. C. de inco. lib. 10. quòd in casu de quo loquitur, videlicet cùm quis est incola duorum locorum, à quibus simul vocatur ad munera, quibus & ipse simul parere non potest, ad neutra tenebitur, vt quæ se mutuò impediant, nisi conueniant sorte, vel aliter, & sequitur Ioan. Pla. ibi, colum. 2. versi. quid autem.

Legato vno de suis Stichis, sine alia declaratione.

10 ❡Súntque & gloss. Iuris Canonici hanc opi. confirmantes. Gloss. in c. ecclesia, le 2. in

Electis duabus paribus neuter admittetur.

glo.vlt.in fi.extrà de elect.quòd si duo fuerint electi in episcopum,sintq; in omnibus pares & zelo,& merito, & autoritate eligentium & electorum, neuter consequetur episcopatum, sed procedendum est ad aliā electionem. At si iterū fuerint pares, superior faciet gratiam cui volet,& sequuntur Pet.Anc.ibi in fi.& Panor.col.pen.vers.sed dubium est,& versi.& in hoc vltimo. Sed & quod neuter electorum in controuersia omnibus vtrinque paribus;admittitur, tenuerunt etiā Host.Cardi.Flor.& Io.Ana.in c.vlt.de sortil.de quo & tu vide quod dixi suprà in 2.opi.nume.7.nec desunt. Et alia glo.in c.si sacerdos,quod est 2.in verbo remouere,de offi.iudi.ordi.quòd si episcopus dicat excommunico vnum ex illis,qui tale quid fecerunt:nullus ob dubium erit excommunicatus,per d.l.duo sunt Titij.Et licèt eam glo.reprobet Host.tamen eam sequuntur Io.Ligna.qui dicit veriorem de iure,Goffre.Collec.Anto.Petr.Anca.Cardi. Flor.& Panor.ibi.Et alia glos.in c.latores,extrà de cleri.excom.quòd si episcopus ita dicat.ego te suspēdo ab officio vel beneficio,à neutro erit suspensus, per d.l.duo sunt Titij.& eam glo.sequuntur Doct.ibi.

11 *De duobus simul peruenientibus ad brauium.*

¶Et quod plurimi in ea quæstione,de qua suprà sæpius locuti sumus,scilicet in 1.opi. huius quæst.num.23.concinit.& iterum in 4.opi.nu.15.sed iam ad nostrates, de duobus qui simul ad brauium peruenerunt,vt neutri debeatur præmium propositum,sed iterum current,vel soli secundum aliquorum opin.vel cum aliis,secundum aliorum; aut nō amplius curretur,vt nonnullis placuit, vt per Richar.Oldra.And.Pisa.& Alberi.in proœmio ff.in §.discipuli.Iac.Are.Cy.Bal.& Ang.in §.itaque,eiusdem proœmij.quem legunt cum d.§.discipuli. Ipsum Alberi.in d.l.si fuerit.ff.de reb.dub.& in 1. parte statutorum q.107.prædicta etiam faciunt. Bal.& Imo.in l.ex duobus.ff.de vul. & pupil.& eosdem,& præterea Alex.in l.qui filiabus.§.1.ff.de lega.1.ipsum Bald.in d. l.cùm duo.ff.de in diem addic.Angel.Imo.Pau.Cast.Rom.& Alex.in l.cum cui nouissimus.ff.ad SC.Trebel.eundem Imo.in c.indicante,col.3.ver.quid autem de duobus, extra de testa.Pet.Anca.in d.c.duobus,col.1.de rescrip.lib.6.Imo.Alex.& recentiores in l.hoc articulo.ff.de hæred.instit.& Benedic.in repe.c.Raynutius,in verbo,& vxorē nomine Adelasiam,nu.609.de testa.

12 *Si ab codē collatore fuerit duobus colatū beneficium eodem tempore.*

¶In hoc album conferendum est quod etiam per d.l.si fuerit,voluit Ioā.And.in c.si à sede,& ibi post eum Pet.Anc.col.2.versi.quærit Io.And.& ibi item Domi.col.1.versi. vnde dicit,& Philip.Frā.de præben.lib.6.quòd si ab eodem collatore fuerit collatum quodpiam beneficium duobus eodem die, nec constat vtrius collatio sit prior aut posterior,ambo sese mutuò impediunt,ita vt neuter beneficium consequatur. Nisi si papa collator declarauerit,quem velit præferri.Et idem quoque voluit Panor.in c.capitulum sanctæ Crucis,colum.3.versi.nam quando literæ, extrà de rescrip.& in cap.2. post prin.per illum tex.extrà de offi.deleg.

13 *De rescripto directo ad officialem cuiusdam episcopi qui duos habet æque principales.*

¶Et quod ante eum voluit Host.in summa tit.de offic.deleg.§.quibus modis, colū.2. vers.si quid impetrant,quòd si quis impetret rescriptum ad officialem cuiuspiam episcopi, qui duos officiales habet æquè principales, nec constat de quo papa senserit, neuter illorum erit delegatus.quod & ipsum voluerunt idem Host.Ioan.And. Anto. Cardi.Flo.& Panor.in c.quoniam abbas,de offi.deleg.reprehendentes glo.ibi in verbo,præfixit,ad fi.quæ dixerat cæteris paribus id forte esse dirimendum.Et idem quoque voluit Cardi. Florē.post Zenzel.in cle.& si principalis, in 4.quæst.de rescrip.per d.l.duo sunt Titij, & d.l.si fuerit.Id quod addes ad id quod diximus suprà in 1.opin. nu.20.his quoque adstipulatur.

14 *Cum ignoratur an filius sit ex priore matrimonio an ex posteriore.*

¶Huius quoque notæ est, quod nonnulli non contemnendæ autoritatis voluerunt, quòd si vidua paulò pòst prioris viri mortem in alterius cōnubium coierit, & posteà peperit filium septimo mense secundi matrimonij, ita vt potuerit is filius gigni & à priore marito & à posteriore,ideóque incertum sit, vtrius sit:is neutrius esse censebitur,neutríque succedet,de quo per Iac.Ra.& Cyn.in l.vulgò.ff.de statu homi.Alberi. latè in l.Arethusa,col.2.eod.titu.& in rub.C.de natur.libe.Dy.in l.3.§.si duobus.ff.de adi.

adi.lega.1.ac.Bel.in disput.incip.Berta contraxit matrimonium, Bal.& Angel.in l.liberorum.§.1.ff.de his qui no.infa.Bal.in l.si matre.C.de suis & legi. Angel.in d.l.duo sunt Titij.ff.de hære.instit.Fran.Arc.qui ad hoc allegat d.l.si fuerit,& alios recentiores in lege Gallus in prin.ff.de libe.& posthu.

15 ¶Sed & ad hanc formam & quidem peculiariùs pertinet quod voluerunt Pet. Iaco. Ra.Guil.Cu.Ray.Cy. & Bar.in d.l. Arethusa,quòd si in casu illius legis non apparet de ordine nascendi,nullus liber erit.Quódque in ea specie iam sæpius in hac quæstione tractata,de eo qui cùm haberet duo domicilia,atque ita duas parochiales ecclesias aliquid reliquerit suæ ecclesiæ parochiali:nec ex cõiecturis,aut aliter apparet, de qua ille senserit,neutri id relictum debebitur. Nam ita voluit Cy. post Pet.à Bel.Perti.in l.j.col.2.vers.sextò quæro.C.de sacro.eccle.per d.l.duo sunt Titij,& Pet.Anca.in c.relatũ,le 2.col.vlt.vers.extrà quæro,extrà de testa.Sed tu de hoc omnino vide Io.And. & alios in d.c.cùm quis.§.cùm ab eo, de sepul.lib.6.& quod suprà diximus,in 1.opin. huius quæstio.nu.24.& quod produnt.& in 2.opi.nu.14.nec hoc loco, & nu.21.nullus,& in 4.opi.nu.17.cui confine.

De casu l. Arethusa.

De habente duas ecclesias.

16 ¶Nec hinc longè abest quod multis placuit, quòd si quis contrahat matrimonium cum pluribus mulieribus simul & eodem momento, dicens scilicet vtrique, ego in vos consentio tanquam in vxores,siue ego vos in vxores capio: & mulieres respondeant,& nos quoq; te in virum accipimus:neutra earum vxor erit, sed se mutuò impedient.Ita enim voluit Goffre.antiquus Doc.in c.gaudemus,& ibi quoq; Hosti.col. 3.in verbo,non ad imparia iudicantur.Vincen.Philip.Ioan. And.col.2.in verbo iudicantur,& Collecta.col.2.vers.quid si catholicus, Anto. & Panor.in fi.& Cardi.in §. quia verò,versi.quæro secundò,extrà de diuorti.

De eo qui dixit duabus simul, ego in vos consentio.

17 ¶Et huc quoque referri potest id quod à nostris dicitur,quòd si duo pacem fecerunt, promiserúntque se inuicem non offendere sub pœna. Et se posteà mutuo offenderũt, sed ita vt ignoretur, vter eorũ prior aggressus est:neuter poterit accusari de pace fracta.Io. And.in addi.Specul.in rub.de treug.& pac.Bar.in l.1.§.cùm arietes.ff.si quadr. paupe.fecis.dica.& in l.si seruum.§.si sequitur.ff.de verbor.obliga.& in l.cùm pater.§. libertis, in fi.& ibi Imo.ff.de lega.2.Bal.Imo.& Ro.in l. semel mora.ff.sol.mat. Bald. in l.vt vim,ad fi.ff.de iust.& iure.& in l.qui fidem, quæ est pe.& ibi Pau.Ca.ff.de transac. & in l.cùm proponas, & ibi quoque Saly. & Raph.C.de pactis, Panor.in c.1.de treug.& pac.& Corne.con.51.in hoc,col.3.vers.& hinc est,lib.1.

De duobus se mutuò offendẽtibus ita vt ignoretur vter prior aggressus fuerit.

18 ¶Sed huc propiùs accedit quod Bald.ex facto interrogatus respondit con.146.cuius exordium est,titulus principis,ante fin.lib.1.quòd si cum pater haberet duos filios naturales eiusdem nominis, vt qui ambo Titij vocabãtur, fecerit legitimari Titium filium suum naturalem, nec apparet de quo senserit, neuter illorum legitimatus erit, per d.l.duo sunt Titij,subiungitq; non stari declarationi posteà factæ à patre,cùm nõ sit actus ipsius tãtùm,sed & principis.Et id cons.repetitũ est in lib.5.con.388. Et quod item scribit idem Bald.in d.l.si quis à filio.§.1.in fin.ff.de lega.1.Quòd si testator reliquerit executorẽ vnum ex Titiis, cùm duo essent, nec aliter declarauerit,de quo intellexerit,neuter erit ob incertitudinem, ar.l.nulli.C.de episco.& cleri.Et ipse Bald. in l.1.in 23.quæst.ff.de rer.diui.quòd si fratres domini feudi inter se bellum cõmittũt, vasallus neutrum tenetur iuuare, quia inuicem sibi obstant, per d.l.inuicem.ff.de hære.insti.Super quo vide quæ dixi suprà in prin.huius quæst.nu.14.cæterùm.

Si vnus ex duobus Titiis filiis fuerit legitimatus.

19 ¶Et quod ab antiquioribus Doc.disputatum est in hac specie.Duo erant fratres fortè gemini facie & alia habitudine corporis adeo similes, vt alter ab altero dignosci non posset.quibus singuli erant filij & ipsi omnino similes: hi studiorum vel rei militaris causa peregrè profecti, & alter inibi mortuus est: alter rediit duobus illis fratribus mortuis,& hæreditatem vtriusque petit.Ignoratur autem vtrius eorum fuerit filius,quid dicendum?Hanc inter suas disputati.posuit Pile.nu.158.duo erant fratres.

Superstes duorum patruelium similiũ qui duobus fratribus vult succedere.

Et dicit quòd de rigore secundùm Ioan.neutrius habebit,cùm & neutrius se filium esse probet,sed de æquitate eam habebit,quæ sibi verisimiliùs debetur. At Alber.in l.si vicinis,ad fi.C.de nupti.putat priorem opin.esse veram, ob id quia vtranque petendo est sibi contrarius,cùm vtriusque nõ posſit esse filius,& ideo repellendus l.j.& ibi no. C.si ser.exter.& l.neque natales.C.de probat.& l.Imperator Titus.ff.de stat.hom. De qua re loquens D.Boer.deci.299.mulieri,colum.penul.nume.10.dicit quòd si fuisset iudex,vtriusque hęreditatem adiudicasset,cùm haudubiè alterius esset filius,alterius nepos ex fratre. Et id quidem verum esset in ea specie de qua tractamus, in qua scilicet vterque fratrum vnicum filium habebat. Sed tu tamen vide quid in hoc ipso casu dixi supra in 4.opi.nu.19.finem.

20 *De emphyteusi concessa alicui pro se & vna filia cum plures haberet.*

¶ Denique non prætermiserim quod similiter responsum est ab Angel.ipsius Bal.fratre non indigno,consi.311.hoc initio,in themate prædicto,in prin.in hac specie. Concessa fuerat emphyteusis cuipiam,pro se & vna filia, is plures filias habebat, nec constabat de qua dominus & ipse intellexerant. De qua re aditus ipse Angel.respondit, neutram earum esse ad huiusmodi emphyteusim admittendam, per d.l.duo sunt Titij,iam toties allegatam,& alia quædam similia iura. Vide tamen quod in simili scripsimus suprà in 2.opi.huius quæst.nu.11.hinc sequitur.

21 *Huius opi. in casu nostræ quæsti. refutatio.*

¶ Hæc certè opin.in casu nostro priuato, longè cæteris omnibus deterior est, atque etiam solum Imo.habet sui assertorem,& cum quidem hæsitabundum,& à cæteris omnibus reprobatum,vt diximus statim in princ.huius quæstionis. Et quidem meritò vel hoc vno argumento(etiam si alia deessent,quæ tamen sunt multa)quòd posthabitis his qui proximiores sunt gradu,& ad quos iure diuino,naturali,gentium,& ciuili hæreditas ipsa defertur, vlteriores admitterentur, quod omnium iniquisſimum est, & absurdisſimum,sicuti etiam scientisſimè annotauit Alex.quibus locis hanc opin. refellit à nobis suprà citatis.

22 *Responsio ad contraria.*

¶ Quæ quidem iniquitas atque absurditas non procedit,in d.l.si fuerit.ff.de reb.dub. quæ omnium maxime vrget pro huiusmodi opi. Quanquam & illi satis quoque aliter respondent Fran.Are.Alex.& cæteri,ex quibus etiam facilè intelliges, nihil cæteras leges hîc & vbique allegatas facere, quominus contrariam in hac re sententiam amplectamur. Quibus & hoc addere potes in d.l.si fuerit, & similibus,certari inter plures de lucro.hîc verò de damno vitando,ne videlicet amittat rem omni iure,quod iam diximus, alterutri, sed veri ignotum debitam, proptereáque in dubio satius est vtrunque admitti.

SEPTIMA ET OCTAVA OPINIO DECIMAE-
septimæ quæstionis.

1 *Formosiorem præferendum.*

AD septimam opi:quæ dicit formosiorem esse alteri præferendum. Et ad octauam quoque, quæ robustiorem anteponit, vtranque enim simul expediemus, facit quod suprà differuimus in præfatione nume.63.nec meliora tantum. Primogenitos scilicet cæteris esse robustiores atque formosiores. Ex quo consentaneum est, ex duobus natis eodem partu, præsumendum esse, formosiorem robustiorémque prius natum. Quod etiam probatur, quantum ad robustiorem pertinet,ex l.si fuerit. §.vltimo ff.de rebus dubiis, vbi eodem partu natis mare & fœmina, & ita quidem vt ignoretur vter prior natus sit, præsumendum est, marem priorem exiuisse, vt & dicit Barto.ibi.Nam perspicuum est omnibus mares esse fœminis robustiores, vt affatim ostendimus in nostris Legibus connubialibus in l.prima, nume.53.satis, & multis sequent.

2 *Ad idem.*

¶ Et ita per illum text.voluit gloss.in l.idem erit,& ibi quoque Bald.in princ.1.lec.& iterum in 2.lec.in fin.ff.de stat.homi.vbi ipse Bald.id no.ad iura primogenituræ, tanquam id sentiat quod diximus,robustiorem præsumi priùs natum.& Paul.Ca.qui id robori

robori tribuit, in d.l. si fuerit. §. vlt. Guid. Pap. in tract. præsumptionum, col. 3. versicu. item si in vtero, & Philip. Deci. in l. 2. num. 47. ff. de reg. iur. Quanquam id alio referunt. Sed illi tamen sententiæ adstipulatur, quòd columbæ marem semper & fœminam pariunt, priorem quidem marem, vt tradit Plinius, lib. 10. c. 58. & ante eum Aristoteles lib. 6. de natura animantium, cap. 4. quod & nos diximus, in Legib. Connub. l. j. num. 59. incip. sicuti & è diuerso.

Columbarum mas prior nascitur.

3 ¶ Et ego certè fateor id plerunque accidere, vt robustior prior ex vtero exeat. neque tamen id ita perpetuum est, vt ex eo certam fixámq; præsumptionem statuere debeamus, cum nonnunquam & debiliores fœtus præcedant. Ideóq; Guil. Pet. Iac. Are. Cy. Bar. & Bal. sibi contrarius. & Ange. in d. l. idem erit, quæ solet legi cum l. Arethusa, repræhendunt illam glo. suprà alleg. quæ præsumit marem prius natum, per text. in d. l. si fuerit. §. vlt. qui non ob aliud obtinet, quàm propter fauorē libertatis, vt apertè indicat in illis verbis, In ambiguis rebus humaniorem sequi sententiam oportet, vt ipsa libertatem consequatur. Imò si is tex. rectè inspiciatur, palàm ostēdit & filiam quoque posse nasci priorem, cùm dicit: si quidem certum est quod priùs &c. Id quod etiam voluit Bar. in d. l. si fuerit. §. j. & Guil. Cu. Alber. Bar. Bald. Saly. Ro. Alex. & Iason, in l. si extraneus. ff. de cōdi. cau. dat. in q. quam suprà in 4. opi. retulimus, nu. 11. facit & quod voluerunt. Et id quoque experientia demonstrat.

An illud verum sit.

4 ¶ Sed & istæ opi. apertè secum pugnare videntur, cùm dicunt robustiorem & formosiorem priùs nasci. Mas enim fœmina est robustior, vt diximus: Fœmina autem mare est pulchrior, ex sententia Xenophontis in Oeconomico, dum scribit, Deum fœminam pulchriorem viro condidisse, vt formā cum pudicitia domi continendo tueretur. Igitur marem priorem nasci propter robur, fœminam item ob formam necesse est, si huiusmodi sententiæ veræ sunt, qua re nihil posset dici magis ridiculum.

Másne an fœmina pulchrior.

5 ¶ Sed quicquid dixerit Xenophon, videmus in omni genere animantium, mares fœminis esse pulchriores. Fœminas autem viris pulchriores videri, vt contrà viros mulieribus ob naturalem vtriusque sexus mutuum amorem: víxque reperias robustum hominem, qui idem non sit formosus. Nam & Hercules, Achilles, Theseus, Hector, Agamemnon, Vlysses, Aeneas, Patroclus, & cæteri robustissimi quíque formæ quoque nomine ac titulo ab Homero, Virgilio, aliísque antiquis scriptoribus insigniti sunt, vt & à nobis annotatum est in nostris Legibus Connubialibus, in l. 2. nu. 34. sed vt ad Homerum.

De eadē re.

6 ¶ Quanquam scio Homerum in Catalogo studiosè descripsisse Nireum Græcorum omnium pulcherrimum quidem illum, sed qui imbecillis, & parum virilis esset, veluti clanculum nobis indicaret, robur & formam vix simul coire in eodem corpore, id est, raro eundem esse formosum excellenter & fortem, siue virilem. Huius in eum carmen est huiusmodi,

Νιρεὺς, ὃς κάλλιστος ἀνὴρ ὑπὸ Ἴλιον ἦλθε
Τῶν ἄλλων Δαναῶν, μετ' ἀμύμονα Πηλείωνα.
Ἀλλ' ἀλαπαδνὸς ἔην.

Cuius rei & loci meminit Galenus in exhortatione ad bonas artes, qui & illud quoque obseruauit, ipsum Homerum illius non nisi semel, scilicet in illo loco, meminisse. Sed & apud eundem lib. 3. eiusdem operis, Hector Paridem incessit veluti formosissimum, & tamen effœminatum,

Δύσπαρι, εἶδος ἄριστε, γυναιμανές.

Quod & ipsum repetit lib. eiusdem operis 13.

Formosi vix robusti.

7 ¶ Non tamen prætermiserim quod ad huius opi. confirmationem adducitur, quod post Ray. voluit Floria. in l. j. §. cùm arietes. ff. si quadru. paup. fe. dica. quòd si in casu illius l. non constat vter ex duobus bobus, vel arietibus alterum prouocauerit, is præsumitur prouocasse, qui robustior est, ar. l. non omnes. §. à barbaris. ff. de re mili. & per

Prouocasse præsumitur qui robustior est.

glo.sing.in c.si bos,de iniur. quod dictum sequitur Cæpol. cons. causarum criminalium,28.magister Iacobus,col.3.vers.octauò quia dictus,& cons.sequ. viso processu, col.4.versi.septimò ex eo.vbi & hoc dicit procedere,etiam si robustior fuit interemptus.Sed & hoc Flo.dictum simpliciter refert Bar.Bel.aut quisquis is sit,in addit.Panor.in c.constitutus,de pœnis, qui tamẽ dicit quòd ea glo.non facit ad illud dictum. Et ego certè in ea glo.nihil comperi,quod ad hoc vel minimum quidem faciat.

8 *Ad idem.* ¶Illud tamen dictum ad propositũ huius q.refert & sequitur Fely.in d.c.capitulum, col.antepen.vers.de duobus,extrà de rescrip.vbi dicit quòd per hoc potest limitari dictum Bald.in l.j.in 7.q.C.vnde vi,& in l.vt vim,ad fin. ff.de iust.& iur. & Ioan.Ana. in c.significanti,col.29.de homi.cùm dicunt,quòd si duo se mutuò vulnerarunt, neuter teneatur,nisi appareat de aggresione, per d.§.cùm arietes,vt scilicet intelligatur, nisi sit præsumptio prouocationis contra alterum, quia altero est robustior vel animosior.Sed & hoc Flor.dictum sequitur Hippo.Marsil.in repe.rub.de proba. nu.415. & Anto.Corse.in tract.de pote.& excel. Regi.q.64.in fin. ad confirmationem huius opi.quam & ipse sequitur,& Alciat. in tracta. præsumpti.regula 3.præsumpti.39.nume.10. Sed idem quod Flori.longo antè interuallo sensisse videtur Bal. cuius Floria: Fely.Hippo.& Corse.non meminêre in suo eleganti cons.312. visis actis, ad fi. lib.4. vbi & hoc scribit antiquos scriptores dixisse.Quibus succinit illud Quintiliani lib. 5.tit.de argumentis.Ducitur,inquit,frequenter in argumentum,robur, petulantiæ.

9 *An illud verum sit.* ¶Quæ sententia, si vera est, quantùm ad hanc rem faciat, aut non,nemo non videt. Et ego quidem verum esse opinor, vt robur & animositas sit quædam præsumptio aggresionis,non talis tamen, ex qua rem ipsam per se dubiam tanquam certam iudicare debeamus:cùm plerunque videamus rixas,lites,pugnas à debilioribus incipere, & nonnunquam fœminas viros appetere.Ex quo natum est illud vulgi carmen non magis elegans tersúmque,quàm vulgus ipsum,

A minori rota,sunt semper iurgia mota.

Propterea nihil moror quod hoc loco quidam multis verbis,imò paginis afferunt de præsumptione iuris simpliciter,& iuris & de iure,& de præsumptione hominis.

10 *An mulier præsumatur ocius mori quam vir.* ¶Adducit prætereà Felyn. vbi suprà ad huiusmodi opinio. text. in l.qui duos. §.si maritus. ff.de rebus dub. vbi si maritus & vxor simul perierint, stipulatio de dote,si mulier in matrimonio decessisset, habebit locum, si non probatur illa superstes viro fuisse.Et sic ille text. in dubio præsumit fœminam ociùs mori,quoniam vt ibi dicit glos.debilior est mare. Sed tantùm abest vt id ad hanc opinionem faciat,vt etiam illam prorsus euertat. Nam illud propterea non statuitur,quòd semper mulier præsumatur citiùs mori, sed quòd posterior mortua non videtur, quæ simul mortua est: sicuti nec prior, qui simul etiam decessit, vt dicit text. in l.si inter virum,eodem titul.& in l.cùm hic status. §.si ambo. ff.de donatio. inter virum & vxorem. Ex quibus facilè cognosces non propterea esse præsumendum fœminam citiùs mortuam fuisse, quæ cum viro periit naufragio,ruina,incendio. quod intelligens glos. vtrobique dicit text. in d.§. si maritus, procedere cùm agitur de onere dotis,sicuti etiam in text. l.possessor. §. si eodem. ff.de religio. Vides igitur quantùm leges nostræ huiusmodi præsumptionibus tribuant, quando nunc pro illis iudicant, nunc contrà secundùm diuersitatem casuum.

11 *Formosiores Reges delecti.* ¶Sed tamen interim non omittam vnum quippiam quod nõnihil facit ad eam opi. quæ in dubio præfert formosiorem,præter ea quæ diximus in prin.huius opi. Quòd apud multos ex antiquioribus populis & illos quidem cæteris celebriores,Aethiopes dico & Indos, & alios plurimos,reges sibi deligere solitos,qui forma & pulchritudine cæteros antecellerẽt,vt nos diximus,& autoritate Aristotelis,Strabonis, Diodori Siculi,Pomponij Melæ,& aliorum probauimus in nostris Legibus Connubialibus.l. 2.nu.36.sed vt redeamus,vbi etiam docuimus quædam animalia idipsum quoque facere,vt ibi si lubeat,videre poteris,ne iterum hîc repetam.

NONÆ

NONA OPINIO DECIMAE SEPTIMAE quaestionis.

1 AD nonam opin. quæ est, vt magnates & populus eligant vtrum ex his duobus velint, quæ quidem opi. cum ea consentit, quæ locum dicit esse gratificationi. Propterea que faciunt quæ supra diximus in 2. opin. Sed quia alij hanc gratificationem tribuunt superiori, alij magnatibus & populo, pro ista priuatim facit text. in c. j. de paro. vbi si episcopus hæreticus in locum cuius alius fuerat suffectus, ad fidem redeat, fit inter eos diuisio, vt alia loca ad vnum, alia ad alium pertineant. Quòd si fortè vnus fuerit tantùm locus, ad eum pertineat quem plebs elegerit.

Magnates & populum eligere debere.

2 ¶Et quod voluit Pet. Iacob. in arbóre successionis Regum Fran. col. 4. vers. sed quid dum decesit, vbi in quæstione duorum proximiorũ eiusdem gradus volentium succedere in regno, si ignoratur vter eorũ sit ex primogenito, multas opi. adducit, quas suprà retulimus, sed hanc postremam posuit, quòd populus gratificabitur, arg. l. Barbarius. ff. de off. Præto. quam propterea sequi videtur, ex no. in l. qui filium. §. Sabinus. ff. ad Trebel. cum si. Et quod etiam voluit Bal. in c. cùm in magistrum, ante fi. de elect. quòd si Rex decedat nullo relicto capace ad regnum obtinendum, magnates regni Regem eligent, & Imperator, vel Papa confirmabit, vt in c. venerabilem, eod. tit. & c. licèt, de voto, & c. grandi, de sup. negli. prælat. lib. 6.

Ad idem.

3 ¶Illud autem hoc loco tantùm dixerim, quòd si gratificationi locus sit, si ea res de qua agitur superiorem recognoscit, ad superiorem pertinet gratificatio, per multa allegata suprà in 2. opi. Sin minùs recognoscit, vt regnum Franciæ, ad magnates & populum recurrendum est, qui quidem populus, vbi deest superior, principis locum obtinet, vt latè patet ex l. 2. ff. de orig. iur. & d. l. Barbarius, & l. 2. C. de adopt. & §. sed & quod principi, Instit. de iure nat. gen. & ciuil. & vide quæ dicam in seq. opi.

DECIMA OPINIO DECIMAE SEPTIMAE quaestionis.

1 AD decimam, quæ electionem patri tribuit, quæ etiam à 2. & præcedente opi. differt, quòd hæc id patri tribuit, quod aliæ superiori aut populo, faciunt multæ leges, quæ multa parentum arbitrio in suis successionibus permittunt: imò etiam omnia, modò legitimam liberis relinquant. Facit & quidem propiùs quod dicit Bald. in proœmio Decretalium, col. 2. vers. Rex potest determinare, quòd potest Rex statuere in vita sua quis ex liberis Rex erit siue primogenitus, siue secundogenitus, per id quod no. Archi. in §. item obiicitur. 2. q. 7. vbi tamen hoc adeò clarè non dicit, sed illud tantùm, quòd quilibet Rex potest filium suum Regem facere. Nam si id potest Rex cùm certum est quis omnium est primogenitus, multò magis cùm incertum est, de quo tamen dicto Bald. dicam posteà in 21. q. vbi & alia pleraque reperies hanc sententiam non parum confirmantia.

Electionem patri dãdam.

2 ¶Facit prætereà quod dicit Fran. Are. in l. ex duobus, col. 2 ff. de vulga. & pupil. dum loquitur de hac nostra quæst. refellendo opi. Imo. qui volebat superiorem in hoc casu gratificari alteri si velit: at si nolit, neutrum illorum succedere. dicit enim quòd si gratificatio ad eum pertinet, qui concessit gratiam, vel ad hæredem ipsius, is non tenetur gratificari, si nolit. Secus si is qui habet gratificari, vel non est immediata causa beneficij, vel procedit per viam iustitiæ, vt suprà in princ. ad aliud propositum retulimus. Et subiungit quod in casu nostro succedentes in regno immediatè habent beneficium à patre per medium successionis, & statim postea allegat quasdam deci. quæ patri arbitrium deferunt, præferendum vnum ex filiis in certis casibus, quasi magis huiusmodi gratificatio ad patrem pertineat, quàm ad superiorem aut ad populum. Quod equidem credo, si gratificationi locus est. At si pater gratificatus non fuerit in vita, id faciet superior aut populus, secundùm distinctionem, quam suprà dedimus in præcedenti opi.

Ad idem.

VNDECIMA OPINIO DECIMAE SEprimæ quæstionis.

1 *Præferendum eũ qui in possessione est. Si beneficium pluribus fuerit collatũ ab eodem & eodem tempore.*

AD vndecimam opinionem quæ vult eum præferri qui est in possessione, facit text.in c.si à sede,de præben.lib.6. vbi si à sede apostolica vel legato ipsius vni, & ab ordinario alteri eodem die idem beneficium conferatur, nec appareat quæ collatio prior fuerit,erit potior conditio possidentis.Et idem dicit ibi Imo.si ab eodem scilicet Papa,vel ordinario, aut alio iusto collatore fuerit idem beneficium diuersis collatum,nec apparet cui priùs collatum fuerit.Is enim præferendus est qui possidet, vt expressim dicit Imol.quem sequitur Philip.Fran.ibi,col.2.vers.& iste text.procedit.Et glo.regulæ Cancellariæ Inno.8.regula 15.& Ioannes Brunellus in tract.de potestate legati,vers.quarta declaratio,& Matthæus Pac.in tit.de mandatis apostolicis. §.nósque & successores,in verbo,iure præuentionis,col.10. vers.primò vt non procedat. Quanquam scio alios aliter dicere, vt scilicet sese mutuò impediant, per l.duo sunt Titij. ff.de testa.tutel. & l.si fuerit.ff.de reb. dub. iuxta ea quæ & nos amplissimè diximus in 6.opi.Aut recurritur ad collatorem,vt declaret quis prior fuerit: aut superiorem,qui diligenter,studiosè,& subtiliter inquirat & declaret, quis prior impetrauit.Ita enim voluerunt Io.And.Pet.Anc.& Domi.in d.c.si à sede,& Philip.Franc. sibi contrarius in c.duobus,quod est pe.col.j.vers.quid autem si ab eodem, de rescrip. li.6.& Do.Cos.Guymier in commentariis prag.sancti.tit.de collat.§.ita tamen quod ipse,in verbo,nominatorum,ante medium.

2 *De eadẽ re.*

¶Sed priori op.adhærere videtur Bal.in c.capitulum sanctæ Crucis,col.j.ver.quid si eadem die,extrà de rescrip.vbi dicit,quòd si duo eadem die impetrauerunt à Papa potestariam,vt ipse loquitur,Bononiç,neuter admittitur ad officium,nisi vnus esset in possessione.nam eo ipso quod possidet,plus iuris habet, eo qui non possidet, vt l.j.in fi.ff.vti possid. Et idem (inquit) si Papa eadem die diuersis personis concedat idem feudum.Et sequitur Fely.ibi,col.pe.vers.de concursu,& Barb.qui id dicit sing.in rub. C.qui admit.col.2.& cons.23.scripsit propheta,col.antepe.lib.j.& cons.50.illud afferam,col.j.eo.lib.j.& cons.18.præclarè scriptum est,col.16.vers. cùm ergo in proposito,lib.2.& cons.35.sapienter,col.5.vers.quartò præmitto,eo.lib.2.& cons.65.clementissimi,col.5.vers.item ratione possessionis,eo.lib.j.& Ias.in l.j.col.2.in fi. ff.sol.matr. Philip.Dec.dum simpliciter Bal.allegat in c.ex literis,col.2.in 5.no.de proba. & con. 424.proponitur,col.j.& cons.467.bene,post princ.& cons.489. viso casu, etiam in prin.& Catel.Cota,qui & id dicit sing.in memor.incip.Hora quandoq;,col.vlt.vers. secundò hoc dictum.& iterum in memor.possessionis commoditas,& Hippo.Mars. in repe.rub.de probat.nu.396.

3 *Si hora apposita sit in collatione eiusdem diei,an ea alteri in qua nulla hora est sit prefferẽda.*

¶Sed & id confirmat quod per tex.in d.c.si à sede,voluit Doct.certè consummatissimus Philip.Dec.in c.pastoralis,col.3.vers.sed dubium est,in fi.illius vers. extrà de rescrip.in ea quæst.à multis tractata de duobus qui eadem die impetrauerunt idem beneficium,& in prouisione vnius hora est apposita,in alia minimè.nam cum esse præferendum in cuius collatione hora est apposita,voluerunt plerique, tanquam certioris temporis probationem habeat,vt per Mart.Sil.Cyn.& Bal.in l.de rebus.C.de donat.ante nup.& alios plerosque,quos tibi congessi in tract.Retractuum,tit.j.§.11.gl. j.nu.10.& quod hauddubiè.Quibus addes Fran.Curt.iuniorem,in l.vlt.col.antepen. vers.decimotertiò quærit.C.de edic.diui Adr.tol.Aliis tamen contrarium dicentibus videlicet Soci.in l.j.ff.solu.matr.& cons.67.eadem die,lib.3.& Fely. in d.c.pastoralis, col.3.vers.ratione vnius horæ,& aliis quos & ego collegi in loco suprà citato.Eas autem opi.ita concordat Deci.in d.cap.pastoralis,vbi suprà,vt is qui horam certam habet sit præferendus, nisi alter esset in possessione. nam hic tunc præferendus esset ratione possessionis.Et idem voluit ipse Deci. in l.in ambiguis,in fin. de regul.iuris. Et idem videri voluisse Bal.Nouellum in tractatu doti.in 9.parte,in 2.priuilegio,in fin. Et generaliter per eum textum, in d. c. si à sede, dicit Alexan. cons.19.admodum, in princip.lib.2. quòd vbi non apparet, quæ prior est scriptura,& quæ posterior, debet esse melior conditio possidentis.

¶Et huc

4 ¶ Et huc quoque posset videri pertinere tex. in c. quod autem, & in c. pastoralis, de iure patro. quibus cauetur, quòd si patronus laicus clericum idoneum præsentauerit ad vacantem ecclesiam episcopo diœcesano, qui illum noluit admittere, & posteà idem patronus alium item idoneũ præsentauerit, quem episcopus admisit, & is posteà possessionem corporalem beneficij tenuerit, melior est conditio posidentis. Ex eóque assumunt Anto. Card. Flor. regulam, quòd cæteris paribus melior est conditio posidentis. Et id quidem verùm est, cùm, vt dicit c. in pari. de reg. iur. lib. 6. in pari delicto vel causa potior est conditio posidentis. quæ regula deprompta est ex l. in pari. ff. eo. tit. in pari causa possessor potior haberi debet.

Duobus à patrono laico præsẽtatis melior est conditio possidentis.

5 ¶ Verùm Pet. Anc. & Panor. in d. c. quod autẽ, dicunt in beneficialibus traditionẽ nõ augere effectũ tituli præcedentis. Imò ille potior est in beneficio, qui primò titulum consecutus est, & sine traditione transfertur dominiũ. c. si tibi absenti, & ibi Domi. & alij, & c. eum qui, de præbẽ. li. 6. & quod no. Inno. Panor. & alij, in c. inter cætera, extrà de præben. & Panor. in c. suggestum, in j. no. de iure patro. cum si. Nec quicquam facit tex. in d. c. quod autẽ, & d. c. pastoralis, præferentes, vt videtur, secundũ habentem titulum & possessionem. Primò, quia hic primus non habebat titulum efficacem, ex sola patroni præsentatione non admissa, & posteà ab ipso patrono laico, cui variare licebat, tacitè reuocata: quòd si ille primus admissus fuisset, tunc præferretur secũdo etiã admisso, & possessionẽ priùs adepto, vt satis declarat ille tex. Ideóq; Panor. ipse ibi super prima gl. dicit, quòd ibi narratur factum respectu possessionis, non autem ponitur iuris ministerium. Et vide quod dicam in seq. opi. nu. 2. & licèt, & seq.

Traditio in beneficialibus non auget effectum tituli.

6 ¶ Sed huc hauddubiè spectat, & quidem proximè ad quæstionem nostram, glos. in l. idem erit. ff. de stat. ho. quæ in simili casu, videlicet cùm ordo nascendi multorum incertus est, multas op. ponit. & hanc omnium postremam, ita vt sequi videatur, vt scilicet in dubio obtineat, qui est in possessione, per l. vlt. C. de rei vẽd. vbi res alienas posidens, licèt causam iustam tenendi nullam habeat, non restituere cogitur, nisi suam intentionem implenti. vbi glo. multos tex. concor. adducit. Et d. glos. in d. l. idem erit, sequuntur Iac. Arc. Iac. Bu. Albe. & Bal. in ea l. idem erit, quam legunt cum l. Arethusa, per tex. in l. j. in fi. ff. vti posid. & in c. licèt causam, de probat.

Cùm ordo nascẽdi est incertus, præfertur possessor.

7 ¶ His quoque adstipulatur alia glo. in c. afferte, in gl. vlt. post prin. de præsumpt. quòd si in casu illius cap. vtraq; mater illud dixisset, quod altera tantùm dixit, scilicet date huic infantem viuum, & non occidatur: tunc ei fuisset infans adiudicandus, qui erat in possessione, nisi alia probatio interuenisset. Et in eam glo. sententiam omnes scribentes ibi pedibus eunt. Eámque dicit sing. Barb. in l. in illa stipulatione, col. 2 9. ff. de verb. obl. Subdítque ea gl. quod & ad hunc locum maximè pertinet, quòd is infans ei succederet, quæ erat in possessione. Et sequuntur Lauren. Hosti. Io. And. Anto. Imol. Pet. Anc. Card. Flor. & Panor. ibi etiam differentes, an & alteri quoque succederet, & Bartho. Brixien. quæst. 65. cùm duæ mulieres, vbi & ex hoc decidit aliam pulchram quæstionem, huic affinem, de qua postea dicemus, & Pile. quæst. 99. quæ est eiusdem initij, & Alberi. in rub. C. ad SC. Orphit. in prin.

In casu c. afferte, omnibus paribus ea obtinuisset quæ possidebat.

8 ¶ Occurrit hìc & alia glo. in c. sint manifestè, in verbo, probantur, ad fin. 12. q. 1. quòd cùm dubitatur an bona prælati mortui sint acquisita ex bonis ecclesiæ, an & ex bonis ipsius patrimonialibus, is præferendus est, qui in possessione est, nisi aliter constet. Et idem voluit alia glo. in c. nulli dubium, quod est primum, & ibi Archi. 12. q. 5. vbi & de hoc est bonus text. quem ad hoc dicit sing. Panor. in c. vt vnusquisque, in fi. extrà de pecul. cler. Sed & hanc postremam glo. dicit sing. Ro. in d. l. in illa stipulatione. ff. de verbo. oblig. & Barba. in repeti. d. rubr. C. qui admitt. col. 2. & cons. 23. scripsit propheta, col. antepen. lib. j. & d. cons. 50. col. j. eo. lib. j. & d. cons. 35. lib. 2. & Catel. Cota in memor. possessionis commoditas, & voluit etiam Hosti. in titu. de succes. ab intest. §. qualiter ecclesia, in fin. Et id omnes sequuntur, cùm constat prælatum tempore promotionis habuisse bona propria, videlicet Ioan. Andr. Anto. Imo. Petr. Anca. & Cardi.

Si dubium an bona prælati fuerint quæsita ex bonis ecclesiæ an patrimonialibus possessor præfertur.

Cardi.Flor.in d.c.vt vnusquisque.ipse Card.in c.cùm in officiis,in 2.quæst. eod.titu. Rom.conf.15 9. super eo quod quæritur,col.2.verf.tertio casu, & latè Soci.conf. 216. accuratè,per totum id conf.lib.2.

9 *Diuersis in diuersis testamẽtis eiusdẽ temporis heredibus institutis præfertur possessor.*

¶Huc item respicit,quòd in casu de quo suprà diximus in 6.opi.nu.5.ad quod, videlicet cùm duo sunt testamenta vnius diei,in quibus instituti sunt diuersi hæredes,nec aliter constat de ordine,siue tempore vtriusque:neuter hæredum obtinebit,si contendunt cum tertio possessore,aut etiam si secum inuicem petẽtes, scilicet alter aduersus alterum se mitti in possessionem.At si alter eorum est in possessione,is alteri præfertur.Ita enim voluerunt Cy.Io.Fab.Saly.Rapha.Corne.Ias.& Philip.Deci.in l.vlt.C. de edic.diui Adr.tol.Bartho.Brix.in d.q.56.Bar.post alios antiquiores à se citatos in l.j.§.non autem.ff.de bo.pos.secun.tab.Bal.in l.j.col.2.vers.quæro quid si duo. C.quã. prouo.non est neces.& in d.c.capitulum,col.j.de rescript.& cons.390.tam profundè, circa medium,lib.2.Imo.& Fran.Are.in l.cum qui duobus,in prin.ff.de acquir.hære. Petr.Anc.in c.duobus,quod est pen.in fin.& ibi quoque Domi.col.4.vers.in fi. glo.intentus,de rescrip.lib.6.Ange.Are.in §.j.col.2.Insti.de adi.lega. Barb.in cle. & si principalis,col.6.vers.quod limito primò,de rescript.& d.cons.50.col.j.lib.j.& d.consi.35. lib.2.& Soci.cons.277.visis,col.pen.vers.præterea licèt præsumenda. D.Bened.in c. Raynutius,in verbo,testamentum,le 2.nume.30. & seq.de testa. Francis.Ripa in cap. sæpe,col.2.de restit.spoli.

10 *Idem in casu simili.*

¶A' quibus non longè abest,quod ex facto respondit ipse Bal.cons.274.cuius caput est,licet allegationes,lib.2. quod si reperiantur duo instrumenta , vnum scilicet liberationis,apud debitorem, alterum autem cessionis apud alium quempiam extraneũ, nec apparet quod eorum prius aut posterius sit confectum , erit potior conditio possidentis,per no.in d.l.vlt.C.de edic.di.Adr.tol.In quo videtur sequi eam quam diximus op.de duobus testamẽtis eodem die confectis.Subdit illud in vniuersum & semper procedere,quando emergũt tales dubitationes,quod postremum etiam dicit ipse Bald.d.cons.3 90.eo.lib.2.vers.in præcedenti allegato,videlicet,vt res incertas & dubias semper decidat possessio,vel quasi possessio.

11 *Creditor is præsumitur qui habet instrumentum etiãsi sit alius eiusdem omnino nominis.*

¶Et dicit idem Bald.in c.ex literis,col.j.vers.porrò quid conferat, extr. de consuetu. Quòd si sint duo eiusdem nominis & cognominis,& vnus possideat instrumentum debiti,ille præsumetur esse creditor contentus in illo instrumento,non ille alter eiusdem nominis. Et sequitur,& dicit no.Ias.in d.l.j.col.2.vers.tertiò limita.ff.sol.mat.vbi ex hoc limitat doctrinam Bar. ipsius Bal.& aliorum ibi,quòd si reperiantur duo instrumenta eodem die confecta,nec constat de ordine,præsumitur instrumentum dotis priùs confectum,vt videlicet procedat,nisi alius creditor qui habet instrumentum eiusdem diei sit in possessione:ad quod etiam allegat text.optimum loquẽtem etiam in persona priuilegiata,& quæ in dubio alteri præfertur in d.c.si à sede, de præbẽ.lib. 6.vbi collatio summi pontificis in dubio præsumitur prior quauis alia , si non cõstet de tempore,ideóque in dubio præfertur is cui contulit. Si tamen alter esset in possessione,ei præferretur.Quod & ipsum voluerunt Soci.Thomas Parpal. & Caro.Rui. in d.l.j.ille,col.2.vers.tertiò limita,alter col.2. vers.ista regula, qui id declarat,col.4. Ex quo satis intelligis potiorem esse causam possessionis , quàm fauoris vel priuilegij,quod & videre licet ex eo quod diximus vers.abhinc 3.

12 *Si dubium sit vter prior mortuus sit vir an vxor in diuersis tamen locis potior est cõditio possidentis.*

¶Adde & quod scribit Bart.in l.si inter virum, in fi.ff.de reb.dub.quòd si facta donatione inter virum & vxorem dubium est vtrne an vxor prior mortua fuerit,cùm nõ vno casu aut simul perierint,sed vnus fortè in Francia,altera in Italia : erit certè melior conditio possidentis. Nam si hæredes viri vendicent aduersus hæredes vxoris, possidentes debent probare vxorem priùs decessisse,& è diuerso,per d.l.vlti.C.de rei vend.& d.l.in pari causa.ff.de reg.iur.& d.c.in pari delicto. eo.tit.lib.6. Et sequuntur Imo.& Rapha.in l.ex facto.§.si quis autem.ff.ad Trebel.Alexan.cons.140.circa primum,col.j.lib.5.Franc.Curt.Senior qui hoc admodum commendat in repet.l.admonendi,

nendi,ch.29.ver.quartò moueor.ff.de iureiur.Barb.d.con.50.col.j.lib.1.Guido Pap. in tracta.præsumpti.col.3.Io.Lup.qui id dicit sing.in repe.rub.de donati.inter vir.& vxo.§.75.in princ.De quo tamen vide Alex.sibi contrarium in d.l.ex facto,& Soci. in d.l.si inter virum,col.2.versi.secundò infertur.

13 ¶Sed illam priorem sententiã admodũ fulcit,quod & Bal.ipse respondit cons.176. si per famã,li.4.Ibi enim dubitabatur, vtrùm pater an filius qui in diuersis partibus mortui erant,prior posteriór ve mortuus esset.Et si per famam(inquit)& aliquas cõiecturas potest probari,quòd filius prior decesserit,stabo famæ & cõiecturis,per no. per glo.& Doc.in l.si quidem.C.sol.mat.& in l.qui ex liberis,in prin.ff.de bono. pos. secun.tab.Aliàs præsumam naturam suam vim seruasse,nec turbasse ordinem,& sic filium superuixisse,per l.hæreditatum.ff.ad leg.Fal.& l.qui duos.§.vlt.ff.de reb.dub. licèt illę ll.in alio casu loquantur,videlicet quãdo simul ruina sint oppresi,hic quãdo apparet veritas mortis vtriusq;,sed per absentiã dubitatur vter prior decesserit.l. nec nos.C.de capti.& postli.reuer.Vel vt subdit Bal.potest dici ꝙ incũbit onus probandi ei qui cõtra possessorẽ agit,vbi ordo potest probari per testes,vt hoc casu.Sed vbi non posset probari per testes,vt in ruina & naufragio,tunc statur pręsumptioni, quæ circa factum præsumit.Et istud est verius,per d.l.nec nos. Nec obstat d.l.qui ex liberis,quia ibi speciale est fauore testamenti,ne in dubio pereat substitutio.Hęc ille.

Quid de patre & filio.

14 ¶Huius item notæ est quod scribit Iac.Bel.in c.1.§.vlti.tit.de gradib.succes.in feud. quòd cùm dubium est,sitne feudum antiquũ an nouum,stabitur ab eo qui est in possessione,siue is dicat feudum esse nouum,siue antiquum,& sequuntur Aluar.Marti. Laud.& Card.Alexan.ibi,& idem Card.in proœmio feudorum in 6.diuis.cum aliis multis concord.à me collectis in trac.Retractuũ tit.1.§.32.gl.j.nu.53.sed & possent, quod maximè notãdum.Nam feudum potius præsumitur esse antiquum,quàm nouum,vt probat tex.in d.c.1.§.vlt.de gradi.succes.in feud.vbi Bal.cum dicit mirabilẽ, & in c.1.tit.si de feud.fuer.cont.inter domi.& ag.& ibi Iac.Bel.Nicol.Nea. Bal.Alua. Marti.Laud.& Card.Alex.cum aliis multis concord.à me quoque congestis vbi suprà,nu.91.sed quid cùm dubium est.

Cum dubium est sitne feudũ antiquum an nouum pro possessore iudicandum.

15 ¶Et illud quoque quod à Pe.Anc.scriptum est in c.si inter,quod est pe.ex.de sponsa. (vide ibi alios)dum quærit quid agẽdum cùm plures vnam sibi vxorem vendicant. Nam is inquit præfertur qui habet validiorem titulum vt is est qui per verba de pręsenti desponsauit.Si autem veniant eodem iure,præfertur qui prior est tempore per eum tex.& in c.sicut ex literis eo.ti.Si autem de prioritate vel posterioritate(vt ipse loquitur)temporis non apparet,potior est.qui in possessione est c.licèt causam,in fi. de proba.Et alia subdit ad hunc locum minimè pertinentia.

16 ¶Superioribus quoque concinit,quod à Guid.Pap.scriptũ est con.68.cuius initium est,circa processum,col.2.ver.& facit quod diximus,quod si duo contẽdunt de principatu,& ignoratur vter verè princeps sit,debet in dubio vasallus ei præstare fidelitatẽ & homagium qui principatũ ipsum possidet.Et ita faciens excusabitur, etiamsi alter posteà vincat,per tex.in l.cuiuscunq; fundi.§.vlt.ff.de vsuf.& §.oportet,in Authen.de manda.princ.Et idem tenuit ipse Guid.consil.92.incip.circa duo,colum.vlti.rursúmque sing.326.hoc capite,si sint duo, iterúmque sing. 481.si vir & vxor, versiculo vltimo.

Vasallus debet præstare fidelitatem ei qui principatum possidet.

17 ¶Et quod in illa specie tractata à Doc.in l.si extraneus.ff.de condi.ob cau.de qua locuti sumus suprà in 4.opi.nu.11.facit & quod voluerunt, scilicet de equa pręgnante vendita,ea lege vt si ex ea nascatur pullus masculus sit venditoris:si fœmina,emptoris:& contingat nasci marem & fœminam,& ignoratur vter fœtus sit prior natus, másne an fœmina.Nonnulli fuere in ea opi.vt in eo dubio melior sit conditio possidentis.Quæ fuit op.Iac.Ray.vt retulerunt Alberi.& alij quidam,in d.l.si extraneus, inter quos Raph.Fulgo.Alexan.& Iason ibi,dicunt eam op. esse veriorem de rigore

iuris, licèt alia, quæ scilicet censet rem diuidi inter emptorem & venditorem, vt diximus in versic. nuper, citato, sit communior.

18 ¶ Et huc quoque spectat quod ab antiquioribus Doc. tractatum est, scilicet Pileo q. 19. cùm duæ milieres, & Barth. Brix. quæst. Domi. 56. quæ est eiusdem initij, De duabus mulieribus simul habitantibus, quarum altera viuum infantem, pepererat, altera mortuum. Ignorabatur autem vtrius viuus esset, & vtraque eum sibi asserebat. & interim mortuæ sunt, quærebatur an vtriusque: an alterius, & cuius hæreditas nomine pueri petenda esset. Et dicunt, quòd si vna earum erat in quasi possessione filij, illius hæreditas ei adiudicanda est. Si neutra, neutrius. Et ita eos refert & sequitur Alberi. in rub. C. ad SC. Orphi. in princ.

Si ignoratur an filius sit alterutrius duarum fœminarũ ea præfertur quæ in possessione est.

19 ¶ Et præter eos text. quos suprà citauimus, non omiserim text. in l. siue autem. §. 1. si duobus & ibi glo. & Doct. ff. de publici. in rem acti. vbi si à diuersis non dominis eadem res diuersis etiam vendita est, potior est non is cui priori res tradita fuerit, sed qui rem ipsam nunc possidet. Et id voluit glo. in l. si ea res. §. 1. in verbo, apprehenderet. ff. de act. emp. quæ cum tex. qui contrarium velle videbatur conciliat cum d. l. siue autem & Iason qui alios allegat in l. quoties col. 8. versi. quintodecimo & vltimo. C. de rei vendi. ex hoc limitans d. l. quoties.

Leges & canones probantes potiorem esse conditionem possidentis.

20 ¶ Suntque alij plurimi text. dicentes, potiorem esse causam possidentis, transferríq; in aduersarium non possidentem onus probãdi contrarium, videlicet in l. qui accusare. C. de eden. & l. 2. & l. siue possidetis, & l. matrem, iuncta glo. in verbo, conuenit, in fi. & ibi Bart. & alij, & l. actor. C. de probat. Et authoritate d. l. matrem, Bald. in l. de rebus. C. de dona. ante nupt. dicit quòd vbi dubium est ex pluribus creditoribus quis sit prior, pronunciatur pro possessore, tex. in l. circa eum. ff. eod. tit. & l. vtifrui, in fin. prin. ff. si vsusfr. peta. & l. militis. §. veteranus. ff. de mili. testa. & l. penul. ff. de condi. ob cau. & l. si debitor. ff. de pign. & l. si ob turpem, quæ est pe. ff. de condi. ob turp. cau. & l. 2. C. eod. & l. vlti. ff. de condi. sine cau. & l. si seruum. §. sequitur, in fin. ff. de verb. obli. & in l. non solùm. §. sed vt probari, & ibi Bart. ff. de ope. no. nunci. & l. 1. §. si colonus. ff. de Saluia. interd. & l. cùm de lucro, & l. cùm par. ff. de regul. iur. & l. si quidem. C. de excep. & l. non ideo. C. de libe. cau. & §. commodum, Insti. de interd. & in c. ex literis, extrà de probati. vbi si ambarũ partium testes sint pares, & æquè idonei, possessoris testes præferuntur, & in c. ad aures, extrà de prescrip. & in cle. 1. vt lit. pend. vbi probatur ex possessione ius præsumi, etiam ad commodum tertij, quem text. ad hoc dicit sing. Barb. in Addi. Bal. in c. 1. tit. de conten. inter do. & fide.

Leges & canones probantes potiorem esse conditionem possidentis.

21 ¶ Nec prætermittemus glo. & Doc. multa ex eo decidentes, videlicet gl. in l. si solẽnibus, in verbo, si aliis, C. de fide instr. quòd adeo presumitur pro eo qui est in quasi possessione alicuius qualitatis, vt releuetur ab onere probandi, transferatúrque id onus in aduersarium. Quam glo. licèt Pet. Cy. & Albe. ibi reprobent in his quæ sunt contra ius commune, vt in priuilegiis. seruitutibus, & id genus similibus, in quibus non satis est esse in possessione, nisi de his probatum fuerit, vt etiam voluit glo. in l. sicuti. §. sed si quæratur. ff. si serui. vendic. & Bart. latè in l. si priusquam, colum. 3. versic. nec ob. finis. & iterum colum. 9. versic. secundò. op. rursúmque colum. seq. versic. tertiò contra istud, & vbique propè Alexand. in eius addi. ff. de ope. no. nunci. Et est bonus tex. in cap. cùm personæ, de priuileg. lib. 6. Tamen Paul. Castren. cui assentior in d. l. si solennibus, dicit eam glos. procedere etiam in priuilegiis, & similibus, cùm eorum vsus non tendit in præiudicium alterius, sicuti ibi optimè declarat. Sed & eam glos. simpliciter probat Bald. consilio 351. in bonis feudalibus, post princip. lib. j. Sed tu hìc vide quæ dicam infrà nume. 24. addes inquam, & seq. vsque ad fin. huius opin. Et vide prætereà glo. in l. cum actum, in fin. ff. de nego. gest. & in d. cap. j. de conten. inter do. & fide. & in cap. j. in princ. & iterum in vlt. tit. si de inue. inter do. & vasfal. his origi. & in cap. primo. §. si tres, titul. de pace tenend. quæ illud proclamat beatos possessores.

Possessio qualitatis releuat ab onere probandi.

¶ Quid

22 ¶Quid quod in illa tenebrosissima controuersia, in qua disputatur vter præferendus sit nepósne ex filio primogenito mortuo ante patrem, an patruus ipsius secundogenitus, de qua latè differemus infrà in 40.quæstione, fuerunt qui eum præferendum dicerent, qui esset in possessione iuris primogenituræ viuente auo ipsius nepotis eodémque patre patrui quos tibi prodam infrà in eadem quæstione 40.nu.225. incip.nec desunt, vbi si lubet videre poteris.

23 ¶Si quis autem velit in vnum locum cogere Docto. huic possessionis iuri innitentes, vix erit possibile. Sed tu inter cæteros vide Andre.Iser.in c.j.§. præterea ducatus, col.2.ver.sed quomodo, tit.de prohi.feud.ali.per Fed.Bar.in l.is cui.§.bonorum, in fin.ff.vt in pos.lega.& in l.quidam in suo.ff. de condi.& demon. Bald.consil.66. inter virum, lib.j.& consi.105.verba dicunt, eod.lib.j.& cons.232. fratres prędicatores, in fin.eod.lib.j.ex quo potes not.vnum illud sing. quòd non solùm cùm est quæstio facti, sed etiam iuris, videlicet de interpretatione rescripti aut priuilegij (nam de hoc casu ibi loquitur) præfertur qui in possessione est.& consil.304.non est nouum, colum.2.eod.lib.primo,& consil. 489.proponitur quòd quidam Hector, in fin.eodem lib.primo,& consil.335.proponitur quidam dudum dominus, colum.j.versic.& ad euidentiam, lib.quinto,& Card.Flor.consil.145.videtur in casu, colum.j. Raph. Fulgo.consil.138.visis præcepto, in 2.dubio, post princ.Alexan.d.consil.19.in princ. lib.2.Corne.consi.90.viso processu, colum.3.versic.cùm possessio, lib.2.Barb.latè in cap.j.char.pen.extrà de probat.& d.consil. 23.col.pen.lib.j.& d.consil.18.col.16.lib.2. & d.consil.35.lib.2.& d.consi.65.col.5.lib.2. & consil.12.difficile, col. pen.versic.præterea aduertendum, lib.3.Socin.consi.181.visis capitulis, colũ.2. his tamen non obst. lib.2.Iaso.in l.à diuo Pio.§.si super rebus, col.2.vers.circa primum.ff.de re iudi.Phil. Deci.in cap.ex literis, col.2.in 5.no.de probat.& cons.321.in causa quę Alexandriæ, col.2. versic.accidit,& consil. 443. in casu ad me transmisso, col.4.versi.& accedit quòd patruus, vbi loquitur nuncupatim in quęstione primogeniturę.& d.con.467. bene, in princ.& d.consi 498.etiam in princ.& Alcia.in tracta.præsumptionum, regula 3.præsumpti.43.nu.1.& 3.

Decisiones promiscue.

24 ¶Vt non mirum videri debeat si apud Titum Liuium lib.decimo belli Macedonici (vt nonnihil ex historiis antiquioribus nostris legibus immisceam) in ea controuersia quæ erat inter populum Carthaginensem & Masinissam Numidiæ Regem de agro quodam, Masinissa ipse se semper iure possessionis tutabatur. Nec quod tradit Suetonius in vita Augusti. c.32. Augustũ ipsum loca in vrbe publica iuris ambigui possessoribus adiudicauisse.

Probatio huius opi.ex aliis scriptoribus.

25 ¶Ex his autẽ quæ dicta sunt, intellexisti duas non contemnendas ampliationes. prima est vt pręferatur possessor etiam aduersus piam causam, aut aliàs fauorabilem & priuilegiatam. Nam id patet ex eo quod diximus nu.8.occurrit hîc,& iterum nu.11. & dicit idem. Sed quibus potes addere tex.in d.l.matrem, iuncta glo.j.in fin. & doct. ibi.C.de probat.vbi id probatur etiam obtinere aduersus libertatem, qua nulla res est fauorabilior. Secunda, vt procedat etiam in quæstio.iuris, nedum facti, vt dictum est versic.ab hinc 2.

Ampliationes duæ ex præcedentibus.

26 ¶Addes & tertiam in primis notandam, vt scilicet in dubio potior sit conditio possidentis, etiam si actor sit, vt nuncupatim declarat Franc.Areti.in c.in nostra, in fin. de probati.vbi respondet ad c.ex literis, eod.tit.vbi ipse aliter dixerat. Et id quoque sequitur Carol.Rui.consil.137.viso processu, colum.1.lib.5. Et nonnihil facit glo.in l.quoties, in verbo, potiorem.C.de rei vendic.cùm dicit, siue agat, siue conueniatur, cui nullus scribentium contradicit, vt hinc eam sequi videantur, vt alibi diximus. Atque ita intelliges omnia iura, quæ dicunt in dubio reum esse absoluẽdum, vt procedant cùm reus possidet, non si actor. Sed ea iura illud dixisse, quoniam rei vt plurimum possident. respexisse igitur ad possessionem potiùs, quam ad qualitatem, quòd scilicet rei sunt, non actores, quia qui possidet, partes rei obtinet. §. retinen-

3. Ampliatio etiam si possidens sit actor.

dæ,& d.§.commodum,Instit.de interd.vt per eos text.voluit Raph. Fulgo.d.consilio 138.in 1.dubio.

27 ¶ Addes (inquam) non contemnendam aliam, quartámque ampliationem ad præcedentia, vt procedat quod diximus, in dubio possidentis conditionem esse potiorem, etiã si primęuus status naturę repugnet siue possessioni, siue quasi possessioni. Exempli gratia. filius ex primęuo & naturali statu Quiritium, id est, ciuium Romanorum in potestate patris est. l. item in potestate. ff. de his qui sunt sui vel ali. iur. Ideóq; filius præsumitur esse in potestate patris, nisi contrarium probetur. l. si filius. ff. de probati. & l. si emancipati, in verbo, probatum. C. de colla. Tamen si filius sit in quasi possessione sui iuris, transfert onus probandi contrarium in patrem, qui illum dicit esse in sua potestate, qui nisi id probet, iudicabitur pro filio, vt magna authoritate affirmat glo. in l. Titia, in verbo, denegandam. ff. sol. mat. quam sequitur Bar. ibi, & iterum, in l. is potest, col. 4. vers. expedit de theorica. ff. de acqui. hære. & Alex. qui alios citat, in d. l. si emancipati in 2. no. C. de collati.

4. Ampliatio Etiam si primæuus status naturæ repugnet.

28 ¶ Contrarium tamen in hoc casu voluerunt Pet. à Bel. Pert. Bald. & ipse Alex. sibi è diametro contrarius, in d. l. Titia, col. 2. ver. in glo. fin. ibi, & Iason in d. l. si emancipati, col. 2. per glo. in d. l. sicuti. §. sed si quæratur. ff. si ser. vendi. vbi possessio seruitutis & sic contradicens primæuo statui naturæ, ex qua omnia sunt libera, non releuat ab onere probandi, de quo nos diximus suprà nu. 19. quod & latissimè voluit Bart. in l. si priusquam, locis in eodẽ vers. designitatis. Ideo Guid. Pap. sing. 137. si pendente, vers. filius, postquam allegauit glo. in d. l. Titia, tanquam sing. mox subiungit videri illi tex. contrarium in l. emancipatione. C. de fid. instr. nec aliud dicit, tanquam non sentiat cum ea glos.

An illud sit verum.

29 ¶ At Philip. Deci. d. l. si emancipati, col. 2. vers. est etiam notandum, negat statum primæuum naturæ contradicere huic quasi possessioni sui iuris, etiam si filius natus sit ex legitimo matrimonio, quia & patria potestas non iuris naturalis est, sed ciuilis. §. 1. Instit. de patri. pot. Nam & à principio naturæ omnes nascebantur liberi & sui iuris. Ideóque dictum ab aliis de statu illo primæuo, non bene adaptatur ad eum qui nascitur in potestate, quia ille non est primæuus status ipsius naturæ de quo cæteri loquuntur. Et continuò declarat quomodo quis constituitur in quasi possessione sui iuris, & quid requiratur, & quãtum tempus, vt ibi videre potes, neque enim opus est hic dicere. Porrò Cor. ibi in ea est sententia, vt semper ei incumbat onus probandi, qui se dicit vel patremfamil. vel filiumfamil. Ibi autem Fran. Cur. Iunior. colum. 3. de hac re ita inuolutè loquitur, vt vix intelligam cuius sit opinionis, nisi mendum sit in meo codice.

De eadem re.

30 ¶ Nemo autem meo iudicio meliùs & exactiùs hanc rem tractat, quàm Bald. in d. l. Titia, colum. 2. ff. sol. matri. Nam aut status (inquit) quem inducit possessio vel quasi, potest naturaliter inesse ab origine, & tunc releuat ab onere probandi. d. l. circa eum. ff. de probat. Aut non potest naturaliter inesse, & tunc refert an possit inesse de iure communi, sine præiudicio alterius tertij: an verò non possit inesse, nisi de iure speciali. Primo casu aut deducitur incidenter, & releuat ab onere probationis, per no. in d. l. sicuti. §. sed si quæratur. ff. si ser. vendi. & l. 1. ff. famil. hercisc. Aut deducitur principaliter; & tunc possessio non releuat ab onere probandi. l. 3. §. hoc autem. ff. de iti. actúque pri. & no. per Oldra. in l. penult. ff. de condit. instit. & per Cyn. in l. secunda, C. quæ sit long. cons. & in l. secunda, C. vbi caus. statu. & in l. secunda, C. de seruit. & aqua. Secundo casu quando scilicet status quem indicat primo non potest inesse, nisi ex priuilegio cum alterius iniuria: & tunc nunquam releuat ab onere probandi, quia habet contra se præcedentem necessariam veritatem, quæ ex præterito infert in sequentia, nisi contrà probetur, vt in cap. ad decimas, de restitu. spoli. libro sexto. Quæ tu addes ad ea quæ diximus suprà numero decimoseptimo nec prætermittemus.

De eadẽ re.

DVODECIMA OP. DECIMAE SEPTI- *mæ quæstionis.*

1 SVPEREST Duodecima eadémque vltima opinio, vt scilicet is præferri debeat, qui primus possessionem hæreditatis siue iuris primogenituræ nactus est post mortem patris, etiam si is tempore litis contestatæ non possideat. Pro qua opi. primum facit tex. ille vulgatissimus in l. quoties. C. de rei vendic. vbi non tantùm in dubio prioritatis, vt sic loquar, tituli, sed etiam si cõstet quis prior sit titulo, si tamen posterior priùs possessionem adeptus est, præfertur alteri. Et est similis text. in l. siue autem. §. si duobus. ff. de Publi. in rem act. & alius quoque loquens in hæreditate vendita, vt proinde intelligas non solùm id procedere in rebus singularibus, sed & in vniuersalibus quoque, in l. qui tibi. C. de hære. vel acti. vendi. & in l. qui tibi. C. de his qui à non domi. manu. sunt.

Præferendus qui primus possessionem habuit.

Etiam in vniuersalibus.

2 ¶ Et licèt id non habeat locum in beneficiis, quia ius eorum ex solo titulo pendet, non ex possessione, per c. si tibi, de præben. lib. 6. & diximus suprà in præcedenti opi. nu. 5. verùm Per. Tamẽ in casu ambiguo, videlicet cùm ignoratur vter ex duobus est prior titulo, quia eadẽ die impetrarunt, nec constat vter prior, is prefertur qui prior possessionẽ beneficij assecutus est, etiam si nunc non possideat, vt voluerũt expressè Domi. & Philip. Franc. in d. c. si à sede, ille col. vlt. vers. sed quo tempore: hic in 2. not. de præben. lib. 6. ita intelligentes tex. ibi loquentem de possessione. Nam ex quo (inquiunt) possessio validat ius illius qui primò eam adeptus est, necessariò sequitur extinctio iuris alterius, cùm duo simul non possint habere idem beneficium. c. cùm non ignores, extrà eo. tit. Igitur licèt alter de facto posteà acquirat possessionem beneficij, non tamen poterit reconualescere ius semel extinctum. c. quàm periculosum. 7. q. j. & c. quæris, de consec. di. 2. Et subdit Phil. Franc. hoc quoque voluisse glo. in d. c. si à sede, in verbo, neuter, volentem, vt attendatur, quis primò adeptus sit possessionem. Et id quoque sequitur Rebuf. noster in tract. de paci. pos. nume. 297. vers. sextò procedit. Et id scio in nostra Curia Parisiensi obseruari, quanquam scio Lapum in d. c. si à sede, tenere contrarium.

Etiam in beneficiis.

3 ¶ Huius item ordinis est quod Host. ille, quem Catel. Cota non immeritò dicit fuisse diuini & humani iuris peritissimum, in ca. quod autem, in princ. extrà de iure patro. qui interpretatur eum text. qui dicit meliorem esse conditionem possidentis in casu de quo loquitur, id est, eius cui primò tradita est possessio: & allegat pro simili d. l. quoties. C. de rei vend. & c. ad aures, extrà de præscrip. qui tex. loquitur similiter de possidente, vt scilicet sit eius melior conditio, & glo. j. ibi inter alias concord. affert. d. l. quoties, tanquam etiam intelligat, vt eius qui primò possessionem nactus est melior sit conditio. vide suprà in præcedenti opi. nu. 4.

Si duo fuerint præsentati à patrono laico, is præferendus qui prior possessionem accepit.

4 ¶ Cui & affine est quod traditur in casu l. si debitor. ff. de pign. vbi si debitor res suas simul duobus pignori obligauerit, ita vt vtriq; insolidum obligatæ essent: singuli insolidum aduersus extraneos Seruiana vtẽtur. Inter eos autem si quæstio moueatur, possidentis meliorem esse conditionem. Id intelligitur de eo qui priùs possessionem acquisiuit. vt voluit Ant. Fauen. in tractatu de pignoribus, in secundo membro quintæ partis, vers. tertiò ex prædictis. & expressim sequitur Catel. Cota. in memor. incip. possessionis commoditas.

Inter creditores eiusdem tẽporis præfertur qui primus possessionẽ quæsiuit.

5 ¶ Et hanc quoque opi. confirmant iura, quæ dicunt cæteris paribus præuẽtioni seu præoccupationi locum fore, ad quod allegantur l. si quis posteaquam. ff. de iudi. & l. pluribus & l. si is qui Stichum. ff. de procur. & l. incola. ff. ad municip. & l. qui prior. ff. de iudi. vbi qui prior appellat, prior agat, & l. si pluribus. ff. de lega. j. & l. 1. §. sin autem. C. de com. ser. manu. & c. non iniustè, de procura. & c. si duo, post princi. eo. tit. li. 6. & c. si quis iusto, in prin. de elec. eo. li. 6. & alia propè infinita. Sed ita vt non omittas glo. in l. vnum. §. si duos, in verbo, petent, ff. de lega. 2. quam dicit singul. Raph. Co. in l. cùm quidam, paulò ante fi. eo. tit. Et quod voluerunt Cy. & Saly. in ea quæ-

Cæteris paribus præuẽtioni & præoccupationi locus est.

stione,de qua iam sæpe locuti sumus de duobus plaustris sibi inuicem obuiantibus, in l.per agrum.C.de seruit.& aqua,vt scilicet præoccupantis melior sit conditio. Et quod à Barto. scriptum est in l.quominus,in 5.quæst.prin.& aliis recentioribus post eum.ff.de flumi.dum dicunt eum pręferendum,qui prior occupauit opus molendini, aut ductus aquæ:tractántq; quis dicatur prior occupasse,& Bal.in l.j.in 43.quæsti. ff. de rer.diui.quòd si duo sunt,quorum quilibet habet ius efficax,melior est pręuenientis conditio,vt dicit no.in l.si cum emptore.ff.de pactis.

6 *Præferendus est locus qui prior ad munera vocauit ciuem duorum locorum.*

¶ Authoritate autẽ d.l.qui prior.gl.in l.ciues,in verbo,allectio,vers.sed quid si is.C. de incolis li.10.loquens de ciue vel incola duorum locorũ,à quibus ad munera,vocatur,dicit eũ præferri, qui prior vocauit. Et sequuntur Bar.Lucas Pen. & Io. Plat.ibi, qui & pro confirmatione eius sententię adducit id quod scripserũt Inno. & Io. And. in c.cùm iam dudum,de præben.de eo qui ratione plurium beneficiorũ est subiectus pluribus episcopis qui ei contraria iubent,vt teneatur primo obedire.Sed id nõ multùm facit ad propositum negocium in quo tractamus de eo qui primò vocauit & ita præuenit alterum.Illi autem loquuntur de eo cui primo loco hic subditus est,non de eo qui primò iussit.De quo etiam in similibus casibus,vt id obiter dicam videbis per Specul.tit.de aduocato.§.1.vers.quid si aduocatus.& ibi Bal. in addi. & Io. And.in c. contractus,de regu.iur.li.6.in Mercuri.& Ro. con. 47. visis necessariis,quo in loco alia pleraque affert,vt probet eum qui præuenit esse præferendum.

CONCLVSIO QVÆSTIONIS.

7 *Cõclusio principalis quæstionis.*

IGITVR vt totam hanc controuersiam paucis concludamus,placet primo loco ea opinio quæ dicit vtrunq; admitti siue in dignitatibus regalibus,siue in cęteris rebus hæreditariis.Ea enim cõmunior,benignior,iurisq; ac rationi congruentior est,vt ex iis patet quę diximus in prin.huius quęstionis,& in tractatione illius op.Et hoc nisi alter prior possessionem rerũ adeptus fuerit.Is enim interim præferetur,nisi alter maiorẽ natu esse se probaret. Aut nisi hic qui possessionem prior accepit,eandem amiserit,& alter eandem acquisiuerit,& diutius possederit, in eáq; esset cùm lis de hoc iure intentaretur:tunc enim is qui in possessione est præferetur,nisi etiam alter maiorem natu se esse ostenderit. Quòd si magis placent opiniones, quæ in hac re locum faciunt gratificationi.Primum locũ in rebus priuatis cęterisq; præter regnũ, aliásq; magnas huiuscemodi dignitates,patri tribuo:secundũ superiori,in regnis verò & id genus magnis dignitatibus,quæ superiorem non agnoscunt, magnatibus & populo. Sed ita tamen gratificabuntur, si neuter vincit alterum moribus & meritis. Dignior enim semper præponendus est.Possunt autem ipsi fratres si velint,rem sorti bona fide committere.Nollem autem alterum inuitũ cogere, secutus opi.Io.And. Anto.Panor.in c.licèt causam,illius,col.vlt.huius,col. pe. vers. tertia opi.de probat. Nisi fortè res aliter transigi non posset,immineretque quodpiam periculum.

DECIMAOCTAVA QVÆSTIO.

1 *Quid de duobus simul exciso matris vtero editis.*

DECIMOOCTAVO Quæro quia præcedens quæstio loquitur cùm alter altero prior natus est,sed ignoratur ordo nascendi.Quid igitur si ambo in lucem simul sunt editi,non quòd simul ex vtero exierunt,id enim,vt iam diximus,fieri nõ potest,vt dicit l.Arethusa.ff.de stat.homi.Sed cæso matris vtero id factum est, quod fieri posse docet experientia,& testimonio sunt leges nostræ. l. posthumus, in si.prin.ff.de inof.testa.& l.si ego.§.partus,vers.ex omnibus. ff. de publi. in rem actio. & l.2.ff.de mort.infer.& l.quod dicitur.ff.de libe.& posthu.& l.in lege Falcidia.ff.ad leg.Falci.& l.j.§.si qua prægnans.ff. vnde cog.& l.j.§.sed & si matris. ff. ad SC. Tertul.& l.anniculus.§.vlt.& item l.etiam ea mulier.ff.de verbo.signi.

2 *Ita nati Apol*

¶ Et ita natum Lycham scribit Virgilius lib.10.
Inde Lycham ferit exectum iam matre perempta,

Et ibi

Et tibi Phœbe sacrum.

Nam scribit Seruius ibi (id etiam volui obiter dicere propter nostrorum in ea re errorem) omnes qui secto matris vtero procreātur, ideo Apollini esse cōsecratos, quia Deus est medicinę, per quam lucem sortiūtur. vnde & Aesculapius fingitur esse eius filius, quia ita natus est, vt & ipse Seruius dicit enarrās illud eiusdē li. 7. eius operis, *Ibat & Hippolyti proles pulcherrima bello.* Quanquam hinc repugnat quod tradit Pausanias lib. 2. matrem Aesculapij cum confestim quàm editus est, exposuisse. Subdit autem idem Seruius in priori loco, ideo Cæsarum familiam sacra Apollinis retinuisse, quia primus de eorum familia fuit execto matris ventre procreatus. Vnde etiam (inquit) Cæsar dictus est. Plinius autem li. 7. c. 9. & Solinus rerum memorabiliū, c. 4. scribunt, vt plurimis placuit, Scipionem Affricanum priorem ita natum, primúmque Cæsarem à cæso matris vtero dictum. Et id quidem apertè scribit Solinus, sed nō adeò vt Plinius, cuius hæc verba sunt, Auspicatiùs enecta parente gignuntur, sicut Scipio Affricanus prior natus, primúsque Cæsar, à cæso matris vtero dictus, &c. Nam ea verba primúsq; & quę sequuntur, ita possunt legi, vt intelligātur de alio quā Scipione, qui quidē alius primus Cæsar sit vocatus. Propterea Hermolaus Barbarus in castigationibus in ipsum Plinium in eo loco. Si (inquit) hoc ad Affricanū referas, contradicitur historiæ, quoniam ante bellum Samnitum Claudius quidā Cæsar appellabatur. idq; probat ex tabula quapiam antiquissima. Porro ipsum Affricanum ita natum scilicet execto matris vtero tradit Silius Italicus li. 13. illis versibus, *Quæ sors nostra fuit,* & cætera quæ sequuntur.

lini sacri, & quare.

3 ¶Quanquam sunt qui ex alia causa Cæsares dictos volunt, nempe q̄ nati essent cū cęsarie, quod placuit Festo Pompeio, Aelio Spartiano, in Aelio Vero ad Domitianū, vbi & illud prętereà scribit, Cęsarē ab elephāte qui lingua Maurorū Cęsa dicitur, in prælio cæso, cū qui primus sic appellatus est doctissimos candidissimósq; viros existimare dictum. Id quod etiam scribit Seruius edisserens eū locū lib. j. Aeneid. *Nascetur pulchra Troianus origine Cæsar.*

Aliorum opinio de Cęsarū appellatione.

De qua Cæsaris nomenclatura quicquam Accursius noster audiuerat, qui statim in prin. ff. & Instit. dicit imperatorem Iustinianum fuisse vocatum ab Augusto Cęsare, vel quia cæsus fuit de ventre matris. Porrò Iulius Cæsar à quo hauddubiè cęteri imperatores Cæsares dicti sunt, nō primus fuit suæ familiæ eius nominis, nec ita quoq; natus est, vt ob id Cæsar esset vocandus. Is enim patrē habuit eius nominis, qui Prætura functus morte repentina obiit, vt scribit Plinius li. 7. c. 53. Matrē quoque Aureliam, quam, vt retulit Suetonius, amisit cùm in Gallia bellū gereret. In qua re paulū euagati sumus, tū propter id, quod iā diximus ex Accursio: tùm quia Bal. in d. procemio ff. col. 3. dicit ita Iulium Cæsarem vocatum, quòd ipse secto matris vtero natus esset. Sicuti ex recentioribus dicit Iason in d. l. quod dicitur. ff. de libe. & posth. quod magis miror, cùm ei multi tribuant literarum humaniorum notitiam. Nec minùs illi quidem decepti, quàm Pau. Ca. qui in eadē l. hoc Augusto Cæsari Iulij successori tribuit, vt omnes intelligant, quanta hisce nostris legum interpretibus in huiusmodi rebus adhibenda sit fides. Nec tamen prætermiserim Cæsares quoque appellatos fuisse, qui mortuis matribus execti essent, vt tradit Plinius d. li. 7. c. 9. & Festus Pompeius, & Titius Probus in epitome lib. 10. Valerij, nisi mendax sit titulus.

Iulius Cæsar non ita natus est.

Iterum de appellatione Cæsarum.

4 ¶Igitur, vt redeamus. Cùm duo pueri exciso matris vtero simul sunt editi, vel etiam cùm Rex quispiā more Indorum, Thracum, Parthorum, Namasonum, & Persarū, & aliorū in nostris legibus cōnubialibus recensitorum plures habet vxores, ex quibus plures eodem momento liberos suscepit. Quid iuris in primogenitura statuendum est? Hic quæstio iuris solùm vertitur, nō facti, vt in casu præcedētis quæstionis. Ideóque putat Fran. Are. in l. ex duobus, col. 2. ff. de vulga. & pupil. negotium hoc iudicio sortis committendum, vt sciatur quis eorū ius primogenituræ obtinebit, si aliquis ex contendentibus id petat. Sin minùs, locum esse gratificationi, per ea quæ no. Io. And. in c. vlt. ad fi. de sortil. dum distinguit an & quando sors locū habeat. de quo suprà diximus in præcedenti q. in t. opi.

Redit ad principalem quæstionem.

5 *De eadem re.* ¶Verùm Bal.in procemio ff.§.itaque,paulò ante fi.loquens etiam nominatim in casu huius nostræ quæstionis,dicit quòd omnes succedent,cùm nullus eorum antè natus fuerit.Quem sequitur expressè Io.Ana.in rub.de sortil.col.vlt.& Fely.in c. capitulum sanctæ crucis,col.antepe.vers.de duobus,extrà de rescript.Et Anto.Corse. in tract.de pote.& excel.Reg.q.64.Et id credo esse verissimum.Nam si cùm dubitatur quis ex pluribus primus natus est, omnes succedunt, vti diximus in præcedenti q. Multò magis cum certum est omnes simul natos fuisse.

6 *De eadem re.* ¶Quanquam Corne.nulla Bal.& Ana.mentione facta,con.199.incip.in præsenti cō sultatione,col.18.vers.non etiam obstat quod vltimo loco,lib.2.dicit hoc casu non esse locum consuetudini præferenti primogenitum,cùm de hoc casu non loquatur consuetudo,vnde remanet in dispositione iuris communis,ar.l.commodissimè, de lib.& posth.cum si.tanquam sentiat Corne.non solum hos qui simul primo loco in lucem sunt editi,sed & alios quoque succedere,nec locum esse iuri primogenituræ.

7 *De eadē re.* ¶Sed scrupus quispiam oriri posset in exectis ex vtero,si statutū aut cōsuetudo præferens primogenitum his verbis vteretur,vt is quem primū vxor marito pepererit, eam primogenituræ prærogatiuam habere,propterea quòd sunt nonnulli ex textibus,quos suprà citaui,qui videntur dicere eam non peperisse,cui mortuæ filius exectus est,præsertim verò tex.in d.l.anniculus.§.vlt.ff.de verbo.signi.quem ad hoc bene expendit gl.in d.l.etiam ea mulier,co.tit.& Angel.Pau.Ca.Alex.Fran.Are.& Iason in d.l.quod dicitur.ff.de libe.& posthu.vbi ex hoc plerique dicunt legatū mulieri factum,si peperisset liberos,non obtinere secto ipsius mulieris vtero. Tu tamen intrepidè tene contrarium,per ea quæ latè diximus in repe.l.si vnquam,in verbo,susceperit liberos,nu.119.quęro item quòd si postea,& multis seq.C.de reuo.don.vbi multa in vtranque partem videbis,quæ consultò noluimus repetere.

DECIMANONA QVAESTIO.

1 *Quis autem existis duobus præcedet sessione, nominatione, & cæteris huiusmodi.* DECIMONONO Quæro retenta ea opi. quæ in duabus præcedentibus quæstionibus omnes admittit ad regnum:quis cæteros præcedet sessione, nominatione,subscriptione,& id genus cæteris.Neque enim possunt omnes simul præcedere,quin alius alium præcedat.Bald.in d.procemio ff.§.itaque,colum.2.vers. sed supposito quod ambo,loquens tantùm de nominatione,hæc fermè scribit. Respondeo,forte diriment,ar.l.2.C.quando,& quib.quar.pars,lib.10. vel sibi inuicem deferant.Sed hoc non potest fieri,dum sunt omnes infantes,& ideo nemo nominabitur priùs,vel posteriùs.Cùm ergo agitur de iure pendenti,aut huiusmodi ius pendet in esse,aut in prælatione.Si quidem pendet quo ad esse,non habet locum iudicium sortis,quia iudicium fortunæ est remotum a ratione:& ideo ratio & intellectus nō debet se committere fortunæ,& existētibus sine ratione.Fortuna enim sæpissime præfert iniquum æquo,vnde non iudicaret rectè,vt not.in l.sed an vltro.§.vlt.ff.de neg. gest.Et describitur fortuna,id est,rerum euentus ex incerto motore procedens.Si verò dependet in prælatione,aut agitur de iure tertij,& non committitur sorti, sed iudici.Aut de iure litigatorum,& tunc committitur fortunæ,vbi non potest aliud fieri,vt not.glo.in §.sinautem ipsi,in verbo,partes suas,Instit.de satisd.tuto.Ergo propter impossibilitatem permittitur aliquid factis.In rebus autem certis culpa est se cō mittere fortunæ.Oportet denique intellectum omnia determinare,& quàm paucissima committere fortunæ.l.2.ff.de condi.& demon.Subditque ex his apparere,si geniti exciso vtero extracti sunt,quo casu per rerum naturā accidit,vt nemo antè fuerit natus,simul vterque succedet,erit vterque dominus regni,& sigillum eorum vocabitur sigillum geminorum,& neuter erit priùs vel posteriùs nominādus : quia qui priùs nominatur,maior esse videtur,l.quoties.ff.de vsufr.Verbi gratia diceretur sigillum geminorum de Scala.l.idem erit.ff.de stat. homi. Pluribus ergo simul natis, parem esse conditionem oportet.Hæc Bald.Quem propè ad verbum refert Io.Ana. in rub.de sortil.col.vlt.& Barpt.Cepo.qui id dicit no.in l.1.§.idem Iulianus, nu. 10. ff.de ædil.edic.

¶Ex

2 ¶Ex quibus manifestè apparet, quid agendum sentiant Bald. & Ana. in ordine nominationis, ne alter altero maior aut superior esse videatur. Nam ne illud ignores, ex priori nominatione maior potiórque dignitas arguitur, vt illi ipsi satis innuunt, & apertè voluit gl. in c. bene quidem, in verbo, Mediolanensis 96. di. & in c. sedes apostolica. in 2. gl. & ibi Panor. & Philip. Deci. extrà de rescrip. & in c. quorundam, in verbo, prædicatorū, de elect. li. 6. & in c. vlt. in gl. 1. de pactis, co. li. 6. ipse Bal. in l. cùm quidam, in 3. oppo. ad fi. C. de verb. sign. & in auth. hoc ampliùs, col. vlt. vers. item no. hic. C. de fideicom. Ang. & Imo. in l. qui soluendo, char. 2. ff. de hære. instit. Domi. in c. vlt. in prin. col. 1. de offi. deleg. lib. 6. Benedic. in repe. c. Raynutius, in verbo, testamē tum, le 2. nu. 28. extrà de testa. cum si. vt per Philip. Deci. in c. auaritiæ, col. 1. de præben. & con. 161. pro domino præposito, col. 1. vers. quintò suadetur, & seq.

Prior nominatio maiorē dignitatem arguit.

3 ¶Nempe cùm ex huiusmodi priore denominatione arguatur ordo charitatis & maioris dilectionis, vt bene probat d. l. quoties, in prin. ff. de vsufr. & l. hæredes mei. §. pero. ff. ad SC. Trebel. & d. l. qui soluendo, le 2. vbi & id no. ipsi Angel. Imol. & recentiores. ff. de hære. instit. Bal. in d. l. cùm quidam, vbi suprà. C. de verbo. sig. & in l. 1. C. de edic. di. Ad. tol. Iason in l. qui duos. ff. de legatis primo. Aymo. Crauetta Consilio centesimo quadragesimo septimo, columna prima. Et hinc in dubio qui prior ex legatariis nominatus est, is prior eliget, l. si ita legatum, in principio, ibi, Prætor eos quos Titius elegerit, & ibi Paulus Castrensis. ff. de legatis primo. Dynus, Ray. Nico. Neapol. Alberic. Baldus, & Imola in l. si ita sit scriptum. ff. eodem titulo. Dy. Bar. Angel. Raph. Co. Alex. & alij in d. l. qui duos, eo. quoque tit. Et facit text. in capit. penul. ibi, qui primò instrumento vel literis promotionis est nominatus, de electione, libr. 6. & ibi concordant. in glossa: & quod tradit Angelus in §. etenim, in Authen. de hæredi. & falcid.

Et maiorem dilectionem.

Prior ex legatariis nominatus prior eligit.

4 ¶Sed vt redeamus ad Bald. Ea cautela, quam ipse tradit in dicto §. itaque, fieri non posset in sessionibus & aliis multis. Nos verò nimiùm propè curiosa obseruatione depræhendimus olim, cùm erant simul duo tres vel etiam quatuor imperatores, vt suprà ostendimus in quarta opinione decimæseptimæ quæstionis, num. 20. sunt qui hanc, & multis sequentibus, nunc vnum primum, nunc alium sese in suis literis, sanctionibus, & rescriptis nominasse, quasi de industria id fecerint, ne si semper vnus primus fuisset nominatus, veluti aliis superior esse videretur & maior. Hunc enim titulum, Gratianus, Valentinianus, Theodosius, in multis legibus comperies, in quibus satis erit duas aut tres designasse, videlicet in l. 1. C. de sum. tri. & in l. si quis, de aposta. & l. Iudæi. C. de Iudæis. Alibi eo ordine inuerso ita comperies, Theodosius, Valentinianus, Gratianus, videlicet in l. 2. de offi. magi. equi. & in l. 2. de offi. ciuil. iudic. & in l. nobiliores, de commer. & mercator. & alibi sæpe. Sed & Valentinianum, qui duobus illis titulis medius est, nonnunquam primum comperio hoc ordine, Valentinianus, Theodosius, Gratianus, in l. iussio. C. de Iudæis. Et ita quoque, alio ordine, Valentinianus, Gratianus, Theodosius. in l. 1. C. de offici. magistr. mili. & l. ciuitas, de offi. rector. prouinc. Et quoniam vna hirundo non facit ver, vt scribit Aristoteles lib. 1. Moralium, & è nostris Baldus in l. iura constitui, in principio. ff. de legi. & alibi dicam latius: ideò & alterum huius rei exemplum subiiciemus, Theodosius, Archadius, Honorius, hic est titulus l. mimæ. C. de epi. audi. Vis videre inuersum hoc ordine, Honorius, Archadius, Theodosius, ita comperies in l. vlt. de offic. præfec. Præto. & ita quoque Archadius, Honorius, Theodosius, in l. 1. de offi. ciuil. iud. Multos eiusce modi titulos reperies in nostro C. Neque enim omnes prosequi, consilium est, nec etiam operepretium.

Plures imperatores nō semper eundem ordinem seruabant.

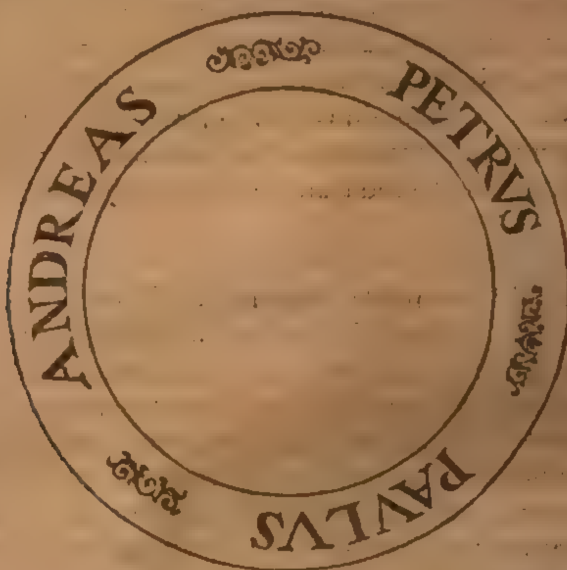
5 ¶Ex illis enim satis probatum arbitramur quod diximus, antiquos illos imperatores à quibus leges nostras accepimus, satis suo exemplo docuisse, quid in casu nostræ quæstionis agendum sit, non in nominatione solùm, sed & in sessione, incessu, edictis, & aliis eiusdem generis. Quibus & ea obseruatio communis est, nedum nominationi, cui tantùm prouidet Bal. consilium, vt videlicet alternis vicibus præsint ordine

Sed alteri alteris alternis temporibus præferebātur.

ordinē nominationis, subscriptionis, sessionis, incessus, &c. Et ita id agant, vt nihil de ordine videantur esse solliciti. Aut si ipsum paulo exactiùs curare velint, non expeditiùs, id poterunt facere, quam alternas vices obseruare, sortirique, nisi aliter conueniant, quis primùm primus in huiusmodi rebus anteponatur, quis secundus, quis tertius.

Franciscanorum historia.

6 ¶ Hoc autem loco in mentem venit dictum Fely. in c. cùm dilecta, col. 4. versic. per istam regulam, de rescripti. & Cardina. Alex. in c. Nicolao, col. 1. extrà de appella. retulisse Angel. in l. generaliter. §. si quidem. ff. de fideicommiss. liber. quod cùm Vrbanus Papa iussisset fratribus minoribus, vt ei darent in scriptis nomina trium virorum eius sodalicij, vt vnum ex illis Cardinalem crearet: illi tria nomina scripserunt forma Spheræ, ne ex ordine cognosceret, quem illi digniorem iudicarent. Quibus Vrbanus, ordinem, inquit, peruertistis, & ego ordinem peruertam, omisisque illis generalem ordinis euexit. Verùm Angelus non id dixit in ea lege, cùm nihil super illum titulum scripserit: & alibi, vt reor, Fely. & Cardi. Alex. legerant, sed memoria lapsi id Angelo in eo loco adscripserunt. Ea autem forma, vt iuniores quoque intelligant, est eiuscemodi,

De eadem re ex Ausonio.

7 ¶ Nec hanc rem primi excogitarunt Franciscani illi. Nam Ausonius & medicus & poëta facundissimus in libro septem sapientum, hæc facit Solonem ante cæteros pronunciantem.

De more Græco prodeo in scenam Solon,
Septem sapientum fama cui palmam dedit.
Sed fama non est iudicij seueritas,
Neque me esse primum, vestrûm vnum existimo,
Aequalitas quòd ordinem nescit pati.
Rectè olim ineptum Delphicus lusit Deus
Quærentem, quisnam primus sapientum foret,
Vt in orbe tereti nomen incertum incideret,
Ne primus esset, ne vel imus quispiam.
Horum è medio prodeo gyro Solon.

Ex quibus planè sphæram hanc Fráciscanorū cócinnè & eleganter picturatā vides.

De eadem re ex iurisconsultis.

8 ¶ Quam & ante eos optimè intellexit Caius noster Iurisconsultus, si is est, vt pleriq; arbitrantur, in libro priore Institutionum, cùm scribit tit. eiusdem li. 2. Si in testamē to quis plures seruos manumiserat quàm lex concedat, illis tátùm libertas debetur, qui priùs sunt nominati, vsque ad concessum numerum. Quòd si omnes cófusè nomina

minati fuerē, vt ordo nullus pateat, nulli firma est libertas. Ideo & si testamēto manumißio adscripta fuerit in circulo, vt qui prior posteriórve nominatus sit, agnosci non poßit, nulli libertas valet. Hic ergo circulus est ea sphæra, quā suprà ex aliis vocauimus, & orbis teres Ausonio dictus. De quo quoque circulo in eodem sensu intelligere videtur Iustinianus præscribens modum deligendorum defensorum ciuitatum per circulum, in §. interim. in Authē. de defen. ciuit. vbi tamē Accursius id nō intellexisse videtur, qui admodum sese torquet ad interpretandum huiusmodi circulum. Sed ad veram huiusce interpretationem propiùs accedit, licèt non omnino, Bar. in l. quidam, in prin. col. vlt. versi. quæro circa electiones. ff. de reb. dubi. vbi per eum tex. dicit quòd per sortem fieri potest electio secularium administrationum.

VICESIMA QVAESTIO.

Si vnus ex his mortuus sit sine liberis, an eius portio ad alterum solū perueniat an ad omnes fratres.

1 VICESIMO quæro, stante item ea opinione quæ vtrunque admittit, Quid si alter eorum decesserit sine liberis, an totum regnum ad alterum superstitē perueniet: an verò & alij fratres admittentur ad partem illius. Similem fermè quæstionem disputauit Ray. Forli. in sua disputatione incip. consuetudo est in regno Angliæ, vt refert Io. And. in addi. Specul. in rub. de feud. col. 5. versi. itē in hæreditate. Sed quod ad hunc nostrum casum pertinet. Tu dic quòd totum peruenit ad superstitem, per ius non decrescendi, per id quod voluit Bald. in l. 1. col. vlt. C. quando non pete. part. quem sequitur Marti. Laud. in huiusmodi specie nuncupatim loquens in tractatu de primogenitura, col. 11. versi. sed pulchrum est videre. & Anto. Corset. in repe. c. grandi, col. 21. in versi. eiusdem initij, de sup. negli. prælat. lib. 6.

VICESIMAPRIMA QVAESTIO.

An pater possit vnum ex secundo genitis præferre primogenito & ita hunc priuare iure primogenituræ.

Prusias primogenitum filium voluit occidere, quò cæteris filiis locū faceret.

Dauid prætulit Salomonē iuniorem Adoniæ seniori.

1 VIGESIMOPRIMO quæro, quoniam in 17. quæstione prin. nu. 9. idem verò, & rursus in 10. op. eiusdem quæstionis diximus, cùm incertū est quis ex filiis sit primogenitus, hanc inter cæteros esse quorundam sententiam, vt pater poßit eligere. An cùm ediuersò certum est, quis ex filiis sit primò natus, poßit tamen pater quem mâlit ex omnibus, vt primogenitum succedere. Et sic secūdò vel tertiò natum primo præferre: aut etiam statuere, vt omnes æqualiter succedant. Nam & legimus apud Iustinum lib. 34. Prusiam regem Bithyniæ consilium cepisse interficiēdi Nicomedis filij primogeniti, cùm cōsulere studeret minoribus filiis, quos ex nouerca eius susceperat. Verùm Nicomedem, cùm id resciuisset, anteuertisse, & patrem regno & vita priuasse. Legimus (inquam) in sacris literis Dauid illum Regem omnibus virtutum numeris consummatißimum in regno prætulisse Solomonem iuniorem Adoniæ natu maiori. 3. Regum 1. & 2. c. Et Roboan ipsius Solomonis filium Abiam omnium filiorum minimum, cæteris etiā in regno præposuisse 2. Parali. 11. c. ad fi. At recentiori memoria Henricus quartus Imperator iuniorem filium suū Henricum quintum Aquisgrani regem coronauit. postposito ac repulso Conrado filio suo primogenito, quòd se contra patrem suum armauerat, & cum suis hostibus fœdus aduersus illum percusserat.

2 ¶ Quærimus igitur an iure pater id poßit facere? Et sanè Bal. in prooemio Decretaliū, col. 2. ver. Rex potest, dicit ꝙ Rex in vita sua potest liberè statuere, atq; determinare q̄s ex filiis post se regnaturus est, an primogenitus, an secūdo genitus, per id q̄d no. Archi. in §. obiicitur 2. quæst. 7. vbi tamen Archi. id nō adeò clarè dicit. Sed illud tantùm, ꝙ Rex potest suū filium Regem facere, non ei regni administrationem concedere, sicuti etiam illū refert & sequitur ipse Bal. in prooemio feudorū, col. 9. paulò ante secūdā diuisionē feudorū. & nos alibi diximus suprà in 10. opi. 17. quæst. prin.

De eadē re.

3 ¶ Nec verum puto illud dictū Bal. in prooemio Decret. Nisi fortè vbi nulla esset contraria consuetudo, aut statutum. Quando & plerique omnes contrarium decidunt, videlicet Hosti. Io. An. Collec. Pet. Anc. Anto. Imo. Cardi. Flo. & ferè omnes in capi.

licèt,de voto.Nam cùm hoc ius(inquiunt)sit firmatum lege diuina,canonica,& statutaria,non eo potest pater priuare filium sine causa,ar.l.nemo potest.ff. de leg. 1. & c.si diligenti,de foro competenti.& c.requisisti,in fin.primi respon. & c.tua.de testa. Quin legitima primogeniti in principatibus est tota hæreditas.Ergo sine causa non potest ea priuari,auth.nouissima.C.de inof.testa.& in §.aliud quoque, in Authē. vt cum de appel.cog.& no.in c.Raynutius,& cap.Raynaldus, de testa. Nec obstat, inquiunt Hosti.& Io.An.& nonnulli alij,quod de Esaü,& Iacob, Effraïm, & Manasse legitur.Hoc enim ordinatione & inspiratione Dei & Spiritus sancti factum est, nec alia ratio reddi potest,quàm quòd ita deo placuit.Et ita quoque voluerunt Inno.Io. An.& Philip.Fran.in c.grādi,de sup.negli.prælat.& Iac.à S.Geor.in l.cùm antiquioribus,col.vlt.vers.quartò quæro.C.de iure delib.

4 *De eadē re.* ¶Et dicit Oldra.consil.94.cuius est initium,eleganter circa negotium,col.3. & iterum col.pe.versi.quòd pater ex causa(quasi sine causa non possit)potest priuare filiū iure primogenituræ.id quod probat testimonio Gene.c.49.eodémque penult. vbi quoniam Ruben primogenitus Iacob ascenderat cubiculum patris, & commaculauerat stratum eius,data sunt à patre eius primogenita filiis Ioseph. vbi & hoc annotat Diuus Hieronymus.Ad quod etiam dicit Oldra.facere text. in dict.cap.licèt, de voto,vbi si filius non adimpleuerit onus à patre iniunctum, priuatur iure primogenituræ.

5 *De eadem re.* ¶Et in ea quoque sententia fuit Io.An.in c.sine culpa,in 2.quęst.vers. in contrariū, de reg.iur.li.6.& in addi.Spec.in rub.de feud.col.pen.And.Isern.in c. omnes filij, & ibi Matth.Afflic.col.1.vers.& quando viuitur,tit.si de feud.fue.contr.inter do.& ag. & idem Iser.in constitutione Siciliæ inci.Constitutionē diuæ memoriæ,& ibi quoque Matth.Afflic.col.3.Zenze.& Domi.in c.grandi,de sup.negli.præl.Albe.in proœmio ff.§.discipuli,col.5.dum dicit quòd pater ex causa potest priuare primogenitū suo iure,testimonio sacræ scripturæ Gen.44.& 3.Reg.1.& Para.5.& rursum in l.donationes quas,col.4.versi.item si filius.C.de donat.inter vir & vxo. & Barth. Brix. quæsti.55.inci.quæstio aliquis habuit filium,Bal.consi.360.quantùm ad punctum,in 2.dubio,li.2.motus ea ratione,ꝙ istud est beneficium legis,nō patris. l.si arrogator §.sed an impuberi.ff.de adopti.& Lucas Pen.in l.1.col.10.in solutione rationis.C. de priuil.eo.qui in sac.pal.mili.li.12.& in l.quicunque.C.de prin.agen.in reb.libr.12. Pe.Anc.consi.339.pro maiori intelligentia,col.pen.Pan.in c.intellecto,col.2.versic. de consuetudine,de iureiur.& consi.3.nitar in præsenti causa,col.3.versi.& per hoc concludit.li.2.& Pau.Ca.consi.165.in præsenti causa,col.8.& seq.li.2.Bellamer. deci.724.etiam extra rotam,col.pen.Marti.Lauden.in trac. de primogenitura, col.6. vers.quæro an pater vel dux, vbi addit ꝙ ex quibus causis potest pater exhæredare filium,ex iisdem potest priuare iure primogenituræ.& Alex.in l.Gallus.§.& quid si tantū,col.pe.ff.de libe.& posth.& con.87.col.1.li.6.& Corne.con.199.in pręsenti cōsultatione,col.2 c.lib.2.& consi.87.quantùm ad primū,col.1.li.6.Soci.con.47.facti narratione,col.3.li.3.Nicol.Mil.in suo repertorio,versi.filius primogenitus, Nicol. Peru.in tract.succes.ab inte.in 1.parte prin.in 6.specie,scilicet vers.& propterea si est consuetudo.& Barb.inter con.Fran.Curt.senioris consi.67.sapienter,col.11.versic. & per hoc concludit,& iterum col.14.versi.quia respondeo ꝙ non potuit.& Philip. Fran.in rub.de testa.li.6.char.antepen.versi.25.prohibentur.& Feli.in c.prudentiā, col.2.vers.amplia secundò quòd potest,de offi.deleg.& Iason in l.nemo potest, in vtraque lec.col.1.per illum tex.& ibi quoque Fran.Ripa.col.2.vers.ex isto tex.ff.de lega.1.Cardi.Alex.in c.per venerabilem.§.quod autem,col.31.versi.& nota ꝙ vbi,qui filij sunt legit.& in c.1.col.7.vers.3.deducitur,& iterum col.pen.tit.de feud. marchi. Matth.Afflic.in c.1.tit.de succes.feud.& in constit.Siciliæ incip.vt de successionibus, ad fi.Chasse.consi.43.super præcedenti,col.3.vers.ad quartum. Iac.à S. Georg. in l. cùm antiquioribus,col.pen.versi.quartò quæro.C.de iur.delibe.& D.Cirier.in trac. primogenituræ li.3.quæsti.3.& D.Moline.in consuet.Paris.tit.1.§.8.glos.3. in tertia quæsti.& Io.Dilectus in arte testandi tit.3.cautel.8.nu.10.

¶In

6 ¶In quam sententiam lex est Mosaica Deutero.cap.21.in hæc verba, Si habuerit homo vxores duas, vnam dilectam, & aliam odiosam, genueritque ex eis liberos, & fuerit filius odiosæ primogenitus, volueritque substantiam inter filios suos diuidere: non poterit filium dilectæ facere primogenitum, & præferre filio odiosæ: sed filium odiosæ agnoscet primogenitum, dabitq; ei de his quæ habuerit cuncta duplicia. Iste enim est principium liberorum eius: & huic debentur primogenita. Hæc ibi. Quæ & Iosephus ita repetit lib.4.cap.6. his verbis, ἀνδρί τινι δύο γυναικῶν, καὶ τῆς μὲν ἑτέρας οὔσης ἐν τιμῇ σφόδρα καὶ εὐνοίᾳ κειμένης, ἢ δι' ἔρωτα καὶ κάλλος, ἢ κατ' ἄλλην αἰτίαν. τῆς δ' ἑτέρας τυγχανούσης ἐν ἐλάττονι μοίρᾳ. ἂν ὁ παῖς γενόμενος ἐκ τῆς ἀγαπωμένης, νεώτερος ὢν τοῦ φύντος ἐκ τῆς ἑτέρας, ἀξιοῖ τυγχάνειν τῶν πρεσβείων, διὰ τὴν εὔνοιαν τοῦ πατρὸς πρὸς τὴν μητέρα, ὥς τε λαμβάνειν διπλοῦν τὸ μέρος τῆς πατρῴας οὐσίας (οὕτω γὰρ διεταξάμην ἐν τοῖς νόμοις) μὴ συγχωρείσθω. ἄδικον γὰρ τὸν πρεσβύτερον τῇ γενέσει στερεῖσθαι τῶν ὀφειλομένων αὐτῷ παρὰ τῇ διαθέσει τοῦ πατρὸς, ὅτι ἥττονα αὐτῷ τὰ τῆς μητρός.

De eadem re ex lege Mosaica.

7 ¶Hæc autem maximè procedunt cùm ius istud primogenituræ competit ex dispositione vel priuilegio principis. nam cùm id ius tunc consequatur primogenitus non à patre aut lege communi, sed ex speciali illa dispositione, vt no. Bar. in l. vt iurisiurandi. §. si liberi. ff. de ope. liber. & Bal. in authent. si quas ruinas, col.2. & seq. C. de sacrosan. eccl. & videtur probari ex c. j. cum ibi no. per Bal. tit. de succes. feudi, cum concor. alibi à me collectis. Sequitur ipsum primogenitum cùm primùm in lucem prodiit, id ius consequi & habitu, & spe firma & inuariabili, quæ per patrē, aut alium tolli non possit, cùm transierit in contractum. c. j. de probat. Ioan. And. in c. significasti, de foro compet. Hæc Panor. qui & alia adducit, cons. 85. in præsenti, col. j. lib. j. quem sequitur Moli. in consuetu. Paris. tit. j. §. 85. glo.3. in 2. quæst. in fi.

Quid si id ius primogenituræ competit ex dispositione vel priuilegio principis.

8 ¶Et facit quod à multis dicitur, quòd si statuto vocantur masculi ad successionem repulsis fœminis, non potest pater facere, vt filiæ ipsæ succedant in præiudicium masculorum. Ita enim Bal. Raph. Fulgo. & Paul. Cast. in l. vlt. C. de pact. nam cùm id ius, inquiunt, quæsitum sit filiis ex statuto, non potest pater illis id tollere, per l. vlt. ff. eo. tit. Tametsi Bart. & Ange. in d. l. vlt. C. de pact. contrarium voluerunt. Sed tu de ea re vide omnino Ias. ibi, col.5. vers. aduerte inquantum.

An pater possit fœminas vocare ad successionem, statuto eas repellente.

9 ¶Sed quod ad nostram primogenituram priuatim pertinet, tradit Iustinus lib.16. quòd cùm Ptolemæus primus eius nominis Rex Aegypti regnū tradidisset minimo natu ex filiis, eius rei populo rationē reddidisse. Cuius non minor fauor in accipiendo, quàm patris in tradendo fuit. Ex quo facilè intelligitur non id sine ratione quadam probabili egisse. Idem lib.39. refert quòd cùm Cleopatra ad regnum adsciscere Alexandrum minorem natu filium, Ptolemæus enim cognomento Physcon id ei liberum suo testamento fecerat, vt alterum filiorum posset deligere. Non tamen id populus passus est. Quin eam compulit Ptolemæum maiorē natu deligere. Cuius etiam rei meminit Pausanias lib. j. & nos quoque alibi diximus in præfatione.

Ex aliis scriptoribus.

10 ¶Ex his igitur quæ dicta sunt potes intelligere, patrem ex causa ingratitudinis posse priuare primogenitum eo iure primogenituræ, vt sentiunt magna pars eorum, quos suprà citauimus. & prætereà voluit D. Benedic. in repe. c. Raynutius, in verbo, in eodem testamento relinquens, le j. nu. 207. & seq. de testa. vbi hoc dicit ita fuisse iudicatum in Parlamēto Tholosæ, die vlt. Martij, anno Domini millesimo quingentesimo sexto ante Pasqua, in causa successionis domus de monte Bordona. Subdit tamen nume. 209. quòd primogenitus Franciæ etiam ex causa ingratitudinis non potest regno priuari. quod tamen relinquit considerandum, nec immeritò. Tu tamen hìc vide D. Cirier. in suo tract. primogenituræ, lib.3. quæst.6. & D. Moli. in Consue. Parisi. tit. j. §.7. glo.3. in 3. quæst.

De eadem re. An pater possit priuare primogenitū ex causa ingratitudinis.

Quid in regno Franciæ.

11 ¶Nec omittendum hoc loco est quod scribit Bal. in authen. hoc amplius, col.2. vers. quæro an filij Regis. C. de fideicommis. quòd si primogenitus non est idoneus mode-

Quid si primogenitus nō

est idoneus moderando principatui.

rando principatui, potest pater illi secundogenitũ anteponere, quia huiusmodi consuetudo preferens primogenitum non debet interpretari contra commodum regni, per l. quod fauore. ff. de legib. Et ad hoc quoque adducit exemplum Regis Dauid, qui Salomonem omnium liberorum nouissimum, omnibus tamen anteposuit, vt scribitur 3. Reg. j. c. Et hoc sequitur Mart. Laud. in tract. de principibus, vers. 22. cõsuetudo regni, & Fran. Arc. in l. ex duobus, col. 2. ff. de vulg. & pup. vbi hoc dicit no. & Fely. in d. c. prudentiam, col. 2. de off. deleg. Cardi. Alex. in c. vlt. col. vlt. tit. epi. vel ab. Iason, & Fran. Ripa in d. l. nemo potest, ille col. j. hic 2. Gaspar Valascus, vir non mediocris doctrinæ, in repe. l. imperium, col. 24. versi. & Reges dicuntur, & iterum col. 84. vers. circa secundam conclusionem. ff. de iurisd. om. iud. Anto. Corse. in tract. de potest. & excel. Reg. quæst. 10. & Rochus Curtius in repeti. c. vlt. char. 22. vers. sexta conclusio, & iterum char. 28. in 9. quæst. prin. de consue. Io. Lup. in repe. c. per vestras. §. 26. col. 3. de dona. inter vir. & vxo. Zazius in epitome feudorum parte 8. char. 10. vers. tu autem ad singulare, vbi ita dicit consuluisse. Matth. Afflic. in c. omnes filij, col. j. vers. item fallit nisi primogenitus, tit. si de feud. fue. contro. inter do. & ag.

12 *Quid si inobediens patri fuerit.*

¶Ex his patet quòd pater non potest priuare filium suum iure primogenituræ, nisi ex causa, ex qua posset eum exhæredare. Et nisi etiam non esset idoneus administrando regno. An autem posit priuari regno vel legitima ex quacunque erga patrem inobedientia, vt ita loquar, id est, si quamlibet voluntatem patris non adimpleuerit, non est præsentis tractationis: cùm ea res non magis respiciat ius primogenituræ, quàm legitimam, aut aliud quoduis hęreditarium. Tamen si quis de ea re scire velit, legat Hosti. Io. And. Anto. Card. Flo. Imo. Panor. & Barb. in c. si hæredes, de testa. Iac. Bel. in §. & hæc quidem, col. 2. & 3. & ibi quoque alios in authen. de hære. & falci. Oldr. d. cons. 94. eleganter, col. 5. vers. vlteriùs sic probatur. Bal. in d. authent. hoc ampliùs, col. 2. & ibi quoque Salyc. in 5. quæst. Paul. Castr. col. 3. C. de fideicom. eundem Bald. in procemio Decret. col. 3. vers. an Rex qui non seruat. Floria. in l. si seruus. ff. ad leg. Aquil. & Marti. Lauden. in d. tract. primogenituræ, col. 7. in paruis, vers. quæro an propter inobedientiam. & Alexan. cons. 38. opportunè, col. 8. vers. quò ad aliud, lib. j. & nouissimè Anto. Corset. in d. tract. de potest. & excel. Reg. q. 71. & Iacob. à S. Georg. in l. cùm antiquioribus, col. vlt. in 9. quæst. C. de iure delibe. vbi videbis, an saltem primogenitus ita priuatus posit retinere legitimam.

An primogenitus priuatus retineat legitimam.

13 *Quid si claudus sit.*

¶Illud tamen intereà dixerim, si primogenitus fortè claudus sit, licèt ob id satis sanus non sit. l. item claudus. ff. de edil. edict. non esse tamen satis idoneam causam vt priuetur regno, & ei secundogenitus præferatur, vel ex antiquis Græcorum historiis, quæ perhibēt post Codri Athenarum Regis mortem, Medontem & Neleum inter illius liberos natu maiores, de paterni regni successione in contentionem venisse. Cúmque res eò procederet, vt ad manus veniretur, nullóque modo Neleus qui natu minor erat, cedere se claudo fratri passim iactaret (erat enim Medon altero crure decurtatus) communi omnium consensu placuit Apollinem consultum iri. Interrogata igitur Pitho, Medonti regnum iussu Dei liberè demandauit. quod cùm alij, tum Pausanias lib. 7. qui de Achaïcis tradit. Neptuno quoque quāuis claudo vtroque crure non ademptum est regnum maris, quòd ei sorte obtigit, vt diximus suprà in j. opi. 17. quæst. nu. 3. sed & hoc.

Medō Athenarum rex claudus.

Neptunus.

14 *Androclidas.*

¶Sed & hoc obseruatum videmus, id vitium non expellere à successione feudi. c. j. tit. an mut. vel imperfec. Neque à bellandi vsu & arte. Nam cùm Androclidas Lacon crure mutilatus inter bellatores seipsum locasset, & nonnulli eum prohiberent, quia crure mutilatus erat. Atqui non fugientem (inquit) sed manentem oportet cum hostibus ex opposito instructis pugnare, vt tradit Plutarchus in apophthegmatis Laconicis, qui & ipse in aliis locis eiusdē operis, scilicet in Agesilao, scribit quòd cùm quidam admiraretur Laconem quem ipse non nominat, claudum ad bellum exeuntem, ac equum quæreret, An ignoras, inquit, non fugientibus, sed permanentibus in bello opus esse? Sed & in alio item loco, Lacon (ait) claudus ad bellum egressus, cùm à quibus

Lacones duo.

quibusdam irrideretur, Non est opus (inquit) fugientibus, sed manentibus, ordinémque seruantibus. Vnum ex illis puto fuisse, qui apud Valerium lib.3.c.7. increpatus à quodam quòd in aciem claudus descenderet: pugnare, non fugere propositum sibi esse respondit. Cæterùm Agesilaũm illum magnum Lacedæmoniorum Regem claudum fuisse scribũt Plutarchus, & Probus Aemilius, vterque in vita illius, & Iustinus lib.6.& Paulus Orosius lib.3.c.2. Nam Lacedæmonij (inquit) in difficillimo rerum statu maluerunt sibi Regem claudicare, quàm regnum. Sed & Amaurum vtroque pede claudicantem in Tenedo regnasse tradit Heraclides in rerum publicarum descriptione. qui & inibi quoque scribit Bacchæum certum claudum Corinthi, quæ Ephyra dicebatur, regnasse. Sed & Horatium Coclem bellatorem eximium claudum fuisse tradit Plutarchus in Publicola: Titum quoque Quintium Ro. Imperatorem laudatisimum claudum fuisse ex vulnere tradit Liuius lib.7. ab vrbe condita: Et Gizericum Vuandalorum regem laudatisimum equi casu prodit Iornãdes in lib. rerum Geticarum: Et Tyrteum Lacedæmoniorum Ducem & Poëtam celeberrimum claudum fuisse tradit Iustinus lib.3. & plerique omnes. Suprà autem in præfatione nu. 6. præterea, locuti sumus de Colomano Vngarorum Rege claudo.

Agesilaũs magnus claudus. *Amaurus.* *Bacchæus.* *Horatius Cocles.* *Titus Quintius.* *Gizericus.* *Tyrteus.*

15 ¶Ex d. quoque c.j. tit. an mutus vel Imper. nec cęcus à successione feudi repellatur, vt proinde quoque dici fortè posit, nec eum à iure primogenituræ etiam in regno deturbandum esse. fuerunt enim multi cæci etiam à natiuitate, aut non multò pòst excellenti ingenio. Nam talem Homerum fuisse perhibent, ob ídque ita vocatum, cùm apud Cumæos & Iones Homerus cæcus dicitur, vt recensent Herodotus & Plutarchus in vita illius. Et Xenocritum quoque Lydium & ipsum poëtam eximium, Heraclides in Politicis. Et Didymum Alexandrinum doctisimum doctisimi Hieronymi magistrum, qui post quintum suæ natiuitatis annum luminibus orbatus est, vt tradit ipse Hieronymus in Chronicis: in Ecclesiasticis autem scriptoribus tradit à parua ætate captum oculis fuisse.

Quid si cæcus. *Homerus cæcus.* *Et Xenocritus Lydius.* *Et Didymus.*

16 ¶Sed quod intrepidè dixerim Luscum siue monoculum vel vnoculum, aut vt Græci vocant, μονοφθάλμον, & ἑτερόφθαλμον, ad id esse admittendum: nec ei id vitium obesse, quominus regnum moderari & in pace & in bello posit. Legimus enim multos id vitij vel natura vel casu assecutos fuisse optimos bellatores, regnorúmq; ac rerum publicarum administratores prudentisimos. Quis enim Philippum illum Alexandri magni patrem ἑτερόφθαλμον fuisse, cui scilicet Methonem oppugnanti Aster sagitta alterum oculum effodit, apud Diodorum Siculum, lib.16.c.8. Callisthenẽ lib. 3. rerum Macedonicarum, Plinium li.7.c.37. Plutarchum in Sertorio, & in Paralellis, c.15. & Iustinum lib.7. in fi. Solinum c.13. Et illum Horatium Coclem, de quo nuper locuti sumus in illis ipsis Paralellis, c.16. & in vita Publicolæ, vbi & illi hinc Coclis cognomentum inditum fuisse scribit. Hannibalem quoque illum ex Liuio 3. deca. lib.2. & Plutarcho in vita illius, & cæteris omnibus. Ex quo illud Iuuenalis de illo loquentis, Saty.10.

Cùm Getula ducem portaret bellua luscum.

Antigonum item Philippi filium, vnde Cyclops appellatus est, teste Aeliano de varia historia, lib.12. & Plutarcho in vita Sertorij, & in vita Alexandri, vbi dicit illũ fuisse bellatorem clarisimũ. Quin & ipse Aelianus eiusdem ope. lib.13. atq; etiã Pausanias lib.3. tradunt Lycurgo Lacedæmonio erutum fuisse oculum ab Alcandro ex insidiis iactu lapidis, aut, vt alij dicunt, ictu baculi, de quo & Plutarchus in vita illius. Sertorium virum bellacisimum fuisse ipse Plutarchus in vita illius ait: vbi hinc sumpta occasione, inter alios plurimos eiusdem fati, vt suprà diximus, enumerat Candacem illam virilem Aethiopum Reginam celebratisimam Strabo lib.17.

Quid si luscus siue monoculus. *Philippus Macedo monoculus.* *Et Hãnibal.* *Et Antigonus.* *Lycurgus.* *Sertorius.* *Candace.*

17 ¶Quanquam (nec illud prætermittam) scio apud Persas ex lege fas minimè fuisse monophthalmon regẽ constituere. Ob eámq; causam Cosroë Cabadis regis filium minorem natu in successione regni Persarum fuisse prælatum Bazi, qui & Lamas vocabatur, natu maiori quòd hic altero oculo captus esset, vt prodit Procopius lib.j. de

Persarũ lex.

bello Persico,nō semel,iterúmq; li.2. Quāuis aliàs ex lege ipsorū Persarū primogeni tus regis filius in regno,cæteris postpositis, succederet, vt docuimus suprà in præfat. nu.29.inci. sed & apud Persas. Sed quod magis mirandū est, è diuerso apud Nigroas rex vnum tantùm oculum in fronte habebat,vt scribit Plinius lib.6.c.30.

Nigroarum rex monoculus.

18 *Redit ad superiora.*

¶Nec tamē hinc priùs discedemus,quàm huc adduxerimus duo D. Chrysostomi loca ad id pertinentia, quod suprà ex aliis diximus de Esaü & Iacob, & cæteris similibus. Is igitur in Genesim Homilia 20.declarans quare c.4. eius operis Seth tantùm in genealogia inscribitur,non etiam Cain,qui erat primogenitus.Ex hoc enim (ait) posthac Beatus Propheta,& genealogiæ memoriam Seth facturus est,reiecta memoria Cain.Nam quia primatum sibi à natura datum,id est,primogenituræ dignitatem suæ voluntatis malitia dehonestarat,& ipse & qui ex eo nati sunt,catalogo eiiciūtur. Seth verò quod sibi natura negatum erat, id mentis dexteritate consequitur, nempe in se transferens primogenituræ ius. Rursus in idem opus Homilia 50. loquens de Esaü & Iacob, Ecce (inquit) nunc hic inuersus est ordo, & primogenituræ dignitas transiit ad eum,qui virtute animi præfulgebat.

19 *An autē frater fratrē hoc iure priuare possit.*

¶Et illud quoque,quòd licèt pater possit filium priuare iure primogenituræ ex causa,vt diximus.Frater tamen fratrem priuare non potest,etiam si aduersus illum iniustè bellum mouerit,vt apertè colligitur ex c.licèt,iuncta gl.in verbo, si dictus rex,extrà,de voto.vbi hoc nuncupatim annotauit Pet.Anca.in 11.eodémque vlt.no.

VICESIMA SECVNDA QVAESTIO.

1 *An princeps possit concedere patri, vt ius primogenitura inter filios diuidat.*

SEd vicesimosecundo quæro,an saltem id possit princeps concedere patri habenti plures filios,vt ipse possit inter omnes filios bona diuidere, quæ vel ex consuetudine,vel statuto omnino ad primogenitum pertinent,non consentiente ipso primogenito?de qua re expresśim loquens Lucas Pen.in l.pen.col.2.C.de Decuri. lib.10.dicit hoc posse principem, cùm id non sit statuere super iure iam delato primogenito, sed deferendo. Nullum enim ius habet primogenitus in bonis patris,nisi sola spe, & nihil aliud dicit. Tu autem ex hac Lucæ deci. apertè potes cognoscere, illum velle principem posse ius primogenituræ tollere,antequam sit primogenito delatum per mortem patris,postea autem non possit.

2 *De eadē re.*

¶Quantùm ad primum,potest videri esse verum, cùm possit princeps (de eo intelligo qui ius habet condendæ legis) circa successiones futuras disponere, cùm & statutum & consuetudo id possint,per tex.in c.j.§.hoc quoque, & ibi Bald. Alua.& Alex. Card. tit. de his qui feud.dar.pos. Nec enim huiusmodi ius primogenituræ ita est ex lege diuina,quin possit tolli, per leges principum, vt de præceptis iudicialibus legis Mosaicæ dicunt Imo.& Ro.expresse loquentes de iure primogenituræ,in l.stipulatio hoc modo concepta.ff.de verb.obli.cum aliis multis concord à me collectis in tract. Retractuum,tit.j.in præfat.num.8.& horum quidem.Alioquin enim non valerent leges quæ disponunt seruari æqualitatem inter liberos,nulla sexus aut ætatis differentia, vt latè suprà demonstrauimus. Ego tamen multùm dubitarem, si primogenitus iam natus esset,propter ea quæ dicam inferius in 40.quæst.

3 *De eadem re. Dominus feudi non potest præiudicare primogenito.*

¶Secundum autem hauddubiè verum est,cùm non possit princeps sine causa quempiam iure suo priuare,vt not.in l.quoties,& l.vlt.C.si contra ius vel vtil.publi.cum si. Ex quo etiam potes intelligere dominum feudi admittendo ad fidelitatē secundogenitum,non præiudicare primogenito, qui ex consuetudine regni succedit in feudo, vti expresse voluit Alb.post Dy.in l.inter quos.§.alieno.ff.de dam.infe. Ad quod bene facit c.j.tit.de feud.dat.in vicem leg.commis.& c.j.tit.qui succes.tene.cum si.

4 *Princeps aut papa,vel superior,an et quādo possit regē*

¶Aliàs autem an & quando princeps, Papa, aut superior posset aliquem priuare regno,vide per glo.Inno. Zenze.Ioan.And.& Domi.in d.c.grandi,de sup.negli.prælat. Bald.in proœmio ff.col.2.& in l.non ambigitur,col.j. ff.de legib. Albert.in suo fertili indice,in verbo, Papa, & in l.bene à Zenone, col.4.C.de quadri.præscript. & Panor. in c.intel

in c.intellecto,col.2.vers.de consuetudine,de iureiur.& Anto.Corse.in d.tract. de potesta.& excel.reg.quæst.43.

priuare regno.

VICESIMATERTIA QVAESTIO.

An demens succedet in regno si pater eũ nõ abdicarit.

1 Vicesimotertio quæro,an in casu Bal.in d.auth.hoc ampliùs,de quo diximus suprà in 21.quæst.num.11.cùm scilicet primogenitus non est idoneus, quia fortè demẽs est,vel furiosus,Saltem succedet ipse primogenitus in regno, si pater eum expressè non abdicauerit.De qua re idem Bald.in l.omnes populi,col.9.vers.est ergo aliud exemplum.ff.de iust.& iur.dicit quòd statutum, quo cauetur primogenitum succedere,intelligitur si sit habilis, quia beneficia legum capacibus scripta sunt, non incapacibus,arg.l.Lucius.§.Lucius Titius.ff.de leg.2.Sequitur Corne.cons.42.videtur prima facie,col.5.vers.& propter eà,lib.4.& Bapt.Seuer.in repe.l.omnes populi,char.57.in paruis,col.4.Et idem quoque videtur voluisse ipse Bal. in c.cùm in magistrũ, ante fin.de elect.dum dicit,succedit alius capax. & sequitur Cardi.Alex. in c.j.col.2. tit.de feud.marchiæ.Et idem voluit nullo illorum citato, Zasius in tract.feudo. parte 8.in 3.principali c.vers.tu autem,per l.vt gradatim.ff.de mun.& hon.& Moli.in Consuet.Parisi.tit.j.§.8.glo.j.in 3.quæst.

De eadẽ re.

2 ¶At idem Bal.in c.j.in fin.prin. vers.quæro consuetudo dictat,tit.de succes.feud.dicit quòd si vitium est naturale & perpetuum,non succedet ipse primogenitus, sed secundogenitus,quia consuetudo regnum deferens primogenito debet intelligi de eo, qui nascitur habilis. Si verò ex accidenti effectus est demens, tunc succedet,& ei dabitur curator qui regnum administrabit, quia iam in persona illius radicatum est, vt ipse loquitur,ius regiæ potestatis,per c.grandi,de sup.negli.præla.lib.6.& no.Archi. in §. item obiicitur.2.q.7. & per Ioan.Andr. in c.cùm inter vniuersas,de elect.in nouella. vbi dicit quòd si Rex sit paruulus, ipse per tutorẽ regnum administrabit. de quo nos latiùs dicemus infrà in 40.quæst.in 38.ratione pro patruo.

Quid si ex accidẽti effectus est demens.

De eadẽ re.

3 ¶Hoc dictũ Bal. sequitur Mart.Laud.ibi, qui hoc reputat sing.& Aluar.in c.mutus, col.vlt.vers.quæro quid si statutum.& ibi quoq; Card.Alex.etiam col.vlt.tit.epis.vel abb.idem Mart.Laud.in d.tracta.de primogenitura,col.pen. vers.rursus quærendum est,& in tract.de principibus,ver.371.incip.primogenitus principis.& Fran.Are.in l. ex duobus,in prin.col.2.ff.de vulg.& pupil.& Card.Alex.in c.j.col.2.tit.de feud.marchiæ.Soci.cons.47.facti narratione,in princ.lib.3.& Anto.Corset.in d.tract.de pote.& excel.reg.q.10.& Ioã.Lup.in repe.c.per vestras.§.26.col.3.de dona.inter vir.& vx.& Iac.à Sancto Georg.in tract.feudorũ,col.3.vers.sed quid si primogenitus,& Fran.Ripa in l.nemo potest,col.2.vers.item adde.ff.de leg.j.

Imperfectus vitio naturali nõ succedit in feudo, secus si accidentali.

4 ¶Et pro hac Bal.distinctione optimè facit,quòd in feudo paterno non succedit mutus,cæcus,aut aliter imperfectus vitio naturali.Secus si vitio tantùm accidentali,per tex.in c.j.& ibi Pe.Cerne.Bal.Aluar.& Cardi.Alex.tit.an mutus,surdus,vel ali.impe. Nec id videri debet cuiquam iniquum, quòd quis plus incommodi recipiat ex vitio naturali,quod nemini imputandum est:quàm ex vitio accidentali,iuxta tex.in l.maximum vitium. C.de libe.præte. Nam huius rei potest reddi bona ratio,vt colligitur ex dictis Bal.in d.c.j.col.vlt. & apertiùs declarant Aluar.& Card. quia quando quis à natura nascitur imperfectus,res in ipsius persona deuenit ad casum, in quo nõ potuit vnquam conseruari in statu suo,proptereáq; vitiatur,per l.generaliter,& l.Vranius. ff.de fideius.At quando est imperfectus ex accidenti,habuit originem fundamenti,& in persona patris,& in sua, vnde fortius est quod duabus radicibus innititur, quàm quod vna tantùm,per authen.itaque.C.com.de suc.& in §.j.tit. de consan. & vte.fra. Id quod etiam annotauit idem Aluar.in d.c.mutus,tit.epis.vel abb.

An autem id procedat in aliis rebus priuatis.

5 ¶Sed hoc duobus modis intelligendum est,primò vt procedat in regno & regalibus dignitatibus,aut etiam feudalibus,in quibus etiam solùm ij ferè loquuntur, quos citauimus.Non etiam in cęteris rebus priuatis,in quibus furiosi,mente capti,& dementes,& quocunque vitio animi aut corporis laborantes,modò non sint mõstrosi,non

minùs ſuccedunt quàm cæteri, per l.j.& 2.ff.de bono.poſ.infan.furi.mut. exc.compe. & l.vlt.§.tali.C.de cura.furi.& l.humanitatis.& ibi Ange.C.de impub.& ali.ſubſti.& in §.ſui autem,Inſti.de hæred.quæ ab inteſt. deſe. cum ſi. Ex quo ſequitur & ius primogenituræ in iis ipſis rebus,furioſis,& cæteris id genus competere, quoniam & primogenitura quoque competit iure ſucceſſorio,vt dicit Oldra.conſ.94.eleganter, & dicam poſteà latiſsime in 35.quæſt.

6 *Quid in regnis non feudalibus.*

¶Quin D.Ioan.Igneus in quæſt.ab eo diſputata, an Rex Franciæ recognoſcat ſuperiorem, col. 28. tenet illud ſolùm habere locum in rebus feudalibus, & non in aliis, etiam ſi regna ſint,quia ea debentur ratione agnationis.Ideóque propter furorem auferri non debent,ſed dabitur coadiutor,ſecundùm glo.in c.alius,in verbo,inutilis.15. q.6.per c.quanuis, & c.peτiſti.7.q.1.quæ non multùm faciunt ad id quod nititur probare Igneus,quia ibi furor & corporis imbecillitas poſt dignitatem iam ademptam ſuperuenerunt,à quo ideò propter id priuari non debent, licèt ab initio impedirent, vt in ſimili no.in l.cæcus.ff.de iudi.cum ſi.

7 *De eadem re.*

¶Veruntamen Iaſ. in d.l.nemo poteſt,in j.lec.col.j.ff.de legā.j.eandem ſententiam ſequitur,vt primogenitus demens,aut aliàs inſufficiens ſuccedat in regno, ſi aliter pater non diſpoſuerit,tamen debet ei dari curator,per c.grandi,de ſup.negli.prælat. lib. 6.Sed & ſunt qui ſimpliciter tenent furioſos ſuccedere in regno,ducatu,comitatu,& ſimilibus,ſed eis dandos curatores,per d.c.grandi,& l.j.C.de tut.vel cura.illu.vel clariſ.perſo.Ita enim nuncupatim voluit Ange.in l.cùm Prætor.§.non autem,col.j.ver. & quod hæc litera.ff.de iudi. Et hoc obſeruatum apud Lacedæmonios refert Herodotus in Terpſichore.Nam cùm Alexandrides Lacedæmoniorum Rex duos liberos reliquiſſet Cleomenem primogenitum quidem illum,ſed mentis inopē,& Dorieum iuniorem, qui virtute omnibus æqualibus præſtabat. Illi Cleomenem in regno Dorico antepoſuerunt, ex lege, quæ primogenitos præfert in regno, ſicuti etiam ſuprà recenſuimus in præfatione,nu.23.Græci item.

Ex antiqua hiſtoria.

8 *Iterum de priuatis rebus ex Soci.*

¶Atque Soci.d.conſ.47.facti narratione, in 1.dubio, lib.2. tenuit primogenitum furioſum aut demētem,ne in priuatis quidem bonis & non feudalibus obtinere ius primogenituræ,tribus potiſsimùm rationibus.primò,quia olim primogeniti plures prærogatiuas habebant,quarū adhuc aliquæ eis cōpetunt, ſcilicet quòd in feſtis præ aliis offerant,quòd ſedeant ad dexterā patris,& quædam ſimilia:quę quidem iura furioſo & dementi adaptari non poſſunt.Nec veriſimile eſt quòd conſtituens ius primogenituræ ea voluerit cōcedere huiuſmodi carentibus vſu rationis. Et proptereà ſuccedit ratio,quam Bal.in regnis tradit.Et ſi Bal. ipſe de hoc fuiſſet interrogatus,ita reſpondiſſet.Ideóq; ita habendum,ac ſi id quoque dixiſſet,per not. in l.tale pactū.§.vlt.ff.de pac.maximè quia diſpoſitio generalis non includit inhabiles. l.vt gradatim. §. ſed ſi lege.ff.de mu.& ho.& l.in principali.§.vlt.iuncta l.de pupillo.ff.de ope.no.nun.

9 *De eadem re.*

¶Secunda ratio Soci.hæc eſt, quia ſicut ob id primogenitus in regnis & cæteris huiuſmodi dignitatibus ſolus ſuccedit, ne ſcilicet principatus diuiſione deſtruatur, vt voluit.Io.And.poſt Hoſti.in d.c.licèt:Id enim facit diuiſio, ar.no. in c.maioribus, de præben.& c.ex literis,de pigno.& quod not.in l.j.§.ne in plures. ff.de exercit.act. Ita quoque in aliis bonis patrimonialibus, ne ea item diuiſione deſtruantur, ſed ex conſeruatione dignitates familiarum conſeruentur, vt declarat Io.And.poſt Iaco.Are.in addi.Specu.in rub.de ſucceſ.ab inteſt.Dignitas enim familiæ debet ſeruari in primogenito,ſecundùm no.in c.quàm periculoſum.7.q.1.& in d.c.licèt, de voto. Quod facere non poteſt primogenitus demens & furioſus.

10 *De eadē re. Ius primogenitura accedit*

¶Tertia ratio, quia huiuſmodi primogenitura accedit maxima ex parte ad naturā feudi. Videmus enim quòd feudum aliquando defertur ad primogenitum, per no.in c.prætereà ducatus,tit.de prohib.feud.ali.per Fede. Et ſicut pater in feudo paterno & antiquo non poteſt filio præiudicare, vt c.j.de ſucceſ.feud. Ita nec in iure primogenituræ,

turæ, vt suprà dictum est. Ex quo sequitur, quòd debet primogenitura iudicari secundum naturam feudi. Sicuti videmus quòd donatio causa mortis, quia participat de natura contractus & vltimæ voluntatis, debet iudicari secundum naturam contractus, in eo in quo participat de natura contractus: & secundùm naturam vltimæ voluntatis, in eo in quo participat de natura vltimæ voluntatis, vt voluerunt Bald. Angel. Imo. & recentiores in l. 2. ff. de legatis primo. Ideo cùm de natura feudi non succedant furiosi, dementes: ita etiam nō debent succedere in iure primogenituræ. Et hanc rationem, scilicet primogenituram sapere naturam feudorum, secutus est Paul. Paris. consilio septuagesimosecundo, ad veram, numero 74. libro quarto. Et ita residet Soci. in nostra principali quæstione, cum ea tamen limitatione, nisi aliter consuetudo interpretaretur, per l. minimè. ff. de legib. & c. cùm dilectus, de consue. & c. mulier, titu. si de feu. fue. contro.

ad naturam feudi.

11 ¶ Hæ sunt rationes Soci. Leberide (pace tanti viri dixerim) tenuiores, quibus tamen nititur probare dementem & furiosum in quibusuis rebus etiam priuatis, & vt vocant, allodialibus non obtinere ius primogenituræ. Sed agè videamus quantùm habeant virium illæ rationes. Quantùm ad primam pertinet: Nónne satis ostendimus huiusmodi mente destitutos nihilò secius suis parentibus succedere, quàm cæteros? Fac igitur nullum esse statutum aut consuetudinem, quæ primogenitis quicquā amplius deferat quam cæteris. Ideóque omnes liberi æqualiter de iure communi succedant. Sítque primogenitus demens, is certè virilem portionem in successione parentum accipiet, & cæteri quisque æqualiter. Et tamen certum est hunc licet dementem, quia ætate antiquior est, alia quoque habere, quæ ius commune antiquioribus concedit, videlicet instrumentorum depositionem, de quo in l. vlt. ff. de fide instrum. & alia à nobis suprà late commemorata. Nulla enim lex est, quæ illis hæc auferat. l. illam. C. de collat. Aut si etiam quis contendat ista non competere furiosis & dementibus: nō ex hoc propterea sequitur, quòd non succedant parentibus in sua legitima portione, cùm leges habeamus expressas, vt iam diximus, quòd succedunt. Sed illud perspicuū est, ius primogenituræ esse legitimam primogenitorum, ergo & ab ea repelli non debent furiosi, licèt eis non competant cætera, quæ primogenitis alias competunt.

De eadem re contra Soci. Responsio ad 1. rationē Soci. Primogeniti æqualiter succedentes cum cæteris, habēt tamē aliquid præcipuum.

12 ¶ Secunda quæ ad domus & familiæ conseruationem respicit, si concluderet, ex ea posset inferri, nec furiosos, nec prodigos, nec infantes succedere parentibus. Nónne enim interest Reipubli. ne quis re sua male vtatur. §. sed etiam maior, Instit. de his qui sui vel alie. iur. sunt. Nam vt dicit tex. in §. j. in Authen. de defen. ciuit. & in §. j. in Authen. vt omnes obe. iud. prouin. resplendet Respub. quando præstat subditis ditioribus. Et alibi, interest Reipublicæ ciues habere locupletes. §. j. in Authent. vt iudices sine quo suf. Non iniuria ergo apud Nabateos qui opes suas imminuit, publicè mulctatur: qui verò auget, honore afficitur, vt scribit Strabo libro 16. Et apud Abderitas siue Milesios vndecunque fuerit Democritus, qui patrimonium consumpserat, sepulchro patrio non dignabatur, vt refert Laërtius in Democrito. Propterea Tullius, 2. Officiorum, Habenda est (inquit) ratio rei familiaris, quam quidem delabi sinere flagitiosum est. Quam sententiam citat ex nostris Panormit. in c. ex parte, de consue. & in c. j. de donat. Et apud eúdem Tullium libro tertio Officiorum, Hecaton Rhodius eleganter disserit sapiētis esse habere rationem rei familiaris. Neque enim solùm nobis diuites esse volumus, sed liberis, propinquis, amicis, maximéque Reipub. Singulorum enim facultates & copiæ, diuitiæ sunt ciuitatis. Igitur, vt concludā, interest Reipub. vt sua cuique domus conseruetur & augeatur. Id autem facere non possunt furiosi, dementes, prodigi, si suo arbitrio relinquantur. Ergo ex huiusmodi 2. ratione non succedunt & quidem multò magis, quam in nostro casu, qui respicit tantùm interesse priuatum familiæ, cùm iste ad publicum pertineat. Ideo quemadmodum hæc ratio non repellit furiosos à successione: ita etiam nec à iure primogenituræ, quod & iure successorio, vt iam diximus, pertinet. Sed vt obuiam eatur huic non conseruandæ domus periculo, dabitur illis curator, vt iure communi statutum est, & dicemus latè in 40. q. in 38. ratione pro patruo.

Ad secundā. Reip. interest ne quis re sua male vtatur. Nabateorum lex. Abderitarū siue Milesiorum lex.

13 *Ad tertiam.* ¶Tertia quoque ratio Soci.nihil prorsus concludit, imò contrarium potiùs probat. Nam ius primogenituræ, quantùm ad succeſsionem pertinet, nihil commune habet cum feudis,quæ regulariter ſunt diuidua,& quidem æqualiter diuidenda inter hæredes,per tex.in c.1.§.item ſi duo,& ibi omnes, tit.quib.mod.feu.amit.& latiſsimè diximus ſuprà in quarta quæſt.Ius autem primogenituræ indiuiduum eſt, & minimè cæteris conferendum,vt dicit Bal.in authen.ex teſtamento, col.vlt.C.de collat.& alibi, ſcilicet quæſt.51.& 55.dicam latiùs.Propterea non immeritò illam Soci.opi.reprehenderunt D.Cirier.in ſuo tracta.primogenituræ,lib.3.quæſt.6.& D.Moli.in Conſuet. Pariſ.titu.1.§.8.in 2.quæſt.Sed iam ad reliqua pergamus.

14 *Quid in filio non demente ipſius dementis.* ¶Intellige igitur ſecundò primogenitum furioſum à natura nõ ſuccedere in regno, ita procedere,vt ſi is habeat filiũ non dementem,is certè ſuccedat loco patris,vt nuncupatim & ex facto reſpondit Bal.conſi.389.conſuetudo, col.2.verſi.item pone primogenitum eſſe furioſum,lib.2.& nulla eius mentione facta Soci.d.conſil.47.col.4. verſi.ſed poſito quòd hoc dici potuiſſet, lib.3.per id quod in ſimili voluit ipſe Bal.in rub.tit.an mutus vel imperfec.quòd ſi mutus vel aliter imperfectus habet filiũ, nõ aufertur ei feudum, per not.à Cyn.in l.j.C.qui admit.ad bono.poſ.& ſequuntur Marti. Lauden.in d.rub.Iac.Alua.& Cardi.Alex.in c.1.col.vlt.eo.titu.& ante illos And.Iſer. qui tantùm dicit procedere in feudo paterno,in c.vl.tit.epiſco.vel ab.per no.in c.hoc quoque,tit.de ſucceſ.feud.& in c.vlt.tit.quæ fuit pri.cau.bene.amit.

15 *De eadem re.* ¶Confirmat id Soci.ea ratione,quoniã filius primogeniti mortui præfertur patruo, ſecundùm eam opin.quam ipſe tenet,& de qua latiſsimè poſteà dicemus in 40.quæſt. Ergo & ſimiliter ipſe filius primogeniti adhuc viuentis,ſed inhabilis ad ſucceſsionẽ, quia paria ſunt in materia ſucceſsionum,non eſſe in rerum natura,vel eſſe, ſed à ſucceſsione excludi,vt locũ faciat filio excluſi.l.1.§.vlti.ff.de bono.poſſeſ.cont.tab.& l. ſi necẽ.§.ſi deportatus.ff.de bonis libert.vbi ſi deportatus ſit filius, ideo inhabilis ad ſucceſsionem,nepos admitti debet ad bonorum poſſeſsionẽ:nec ei impedimento eſſe filium ipſius nepotis patroni,quia is mortui loco habetur.

Paria non eſſe & eſſe ſed excludi.

16 *De eadem re.* *Inhabilis eſt habilis cũ alij debet reſtituere.* ¶Imò verò fortiùs in hoc caſu noſtro,vt ipſe Soci.ſubdit,filius primogeniti admittitur,ac ſi primogenitus ipſe non eſſet in rerum natura:quoniam licèt aliàs furioſus & demens ſit inhabilis ad ſucceſsionem iuris,vt in hæreditate extranei, vt habetur in l. vlt.§.tali.C.de curat.furio.Tamen quãdo debet alij reſtituere, eſt habilis ad eam ſucceſsionem,vt dicit Bar.in l.j.poſt medium.ff.de bon.poſſ.infanti.furi.mut.ſurd.cæco. compe.per l.cùm hæres inſtituta,vbi latè Alexã.ff.ad SC.Trebel.Sed in d.noſtro caſu ex diſpoſitione ſtatuti vel conſuetudinis, vel alterius diſpoſitionis conſtituentis primogenituram,ſiue vt ipſe loquitur, maioricatũ, pater tenetur reſtituere filio ſuo primogenito.ideò ſatis dicitur habilis ad ſuccedendum,non vt retineat, ſed reſtituat filio.Ita vt interim non poſsit aliter diſponere,iuxta no.in d.c.licèt,& alibi diximus.

17 *De eadẽ re.* *Qui poſt mortẽ tenetur reſtituere ſtatim id facere tenetur ſi ſit inhabilis.* ¶Et ſi dicatur, vt redeam ad Soci.quòd non tenetur primogenitus reſtituere, donec viuit:verum eſt quando eſt habilis,ſecus ſi non ſit habilis.Nam etiam ille qui tenetur poſt mortem reſtituere, ſi dum viuit efficiatur inhabilis, tenetur ſtatim reſtituere, vt patet ex his quæ no.Io.And.poſt Ricar.Malum.in rub.de ſecun.nupt.Cuius dicta referunt & ſequuntur Pau.Caſt.& Moder.in l.3.C.de inſt.& ſubſti.ſub condi.fac.

18 *Cõtra ſupradicta.* *Infamia tollit priuilegiũ non tantũ infamis, ſed & ſucceſſorum.* ¶Quanquam contra hoc videtur facere tex.in l.diuo Marco.C.de quæſt.vbi priuilegium parentũ in eo caſu tranſit vſq; ad pronepotes,niſi is qui in priori gradu eſt:infamia aſpergatur.Nã tunc nec is,nec ſequẽtes gaudẽt eo priuilegio.Quaſi impedimentum patris obſit filiis.Abſurdũ enim eſt plus iuris habere hæredẽ, quàm eũ cuius hæres eſt.l.aliud eſt.§.abſurdũ.ff.de reg.iur.Et nõ debeo melioris cõditionis eſſe,quàm is, à quo ius in me trãſit.l.in omnibus.§.nõ debeo,eo.tit.Et quod alicui obſtat, ſucceſſoribus eius etiã obſtabit.l.quod ipſis,e.ti.cũ aliis multis cõcord.à me collectis in tracta. Retractuũ,tit.1.§.1.glo.9.in verbo, *ou lignagier*.nu.47.verùm quærimus,& 2.ſeq.

¶Sed

19 ¶Sed hoc tum demum verum est, vt videlicet impedimentũ patris obsit filio, quãdo patri inhabili per filiũ aliquid quæreretur: secus si patri nihil quæratur, per l.diui fratres,& ibi plenè no.ff.de iur.patro.& l.quæritur.ff.de bon.libe. Et ita hoc argumẽtum in isto etiam casu soluit Ioan.And.in addi.Specul.in rub.de feud.col.pen.versic.quod vltimò,& ante illum Ioã.Laud.apud Oldra.consi.224.incip.istæ sunt allegationes, col.9.Ex quo facilè colligitur istos fuisse in hac quam diximus, sententia.

Responsio. Si patri aliquid quæreretur per filium.

20 ¶Sed & illud quoque dici potest, quòd inhabilitas patris non nocet filiis iam natis, maximè quantum ad iura naturæ pertinet, per l.emancipatũ.§.vlti.ff.de Senat.& l.3. ff.de interd.& releg.& l.2.C.de liber.& eorum libe. Postea autem natis nocet, per d.l. diuo Marco.& ita quoque soluit Cardi.Alex.loquens nuncupatim in casu nostræ q. in c.j.in solutione primi arg.tit.de feud.Marchiæ. Tamen contrarium simpliciter voluit Lucas Penna.in l.j.col.5.C.de priuil.eo.qui in sac.pal.mili.vbi dicit quòd si pater primogenitus est inhabilis, filius quoque eius repellitur, quod vtique falsum est. Et vide quæ dixi in tractatu nobilitatis c.24.nu.4.& iterum c.35.per totum.

Patris inhabilitas superueniens non nocet filiis iam natis.

21 ¶Sed illud hîc sciendum, an si primogenitus succedere non posit ob demẽtiam aut aliam inhabilitatem, posit princeps ei gratiam facere, vt succedat in prçiudicium secundogeniti. Hanc quæstionem posuit Matth.Afflic.in c.mutus, colum.2.ver.iuxta hoc quæro an mutus vel aliàs.& dicit non posse, quia princeps nõ intendit tertio præiudicare, cui quæsitum est patre mortuo,& fratre primogenito existente inhabili: paria enim esse filium primogenitum non esse, aut esse inhabilem.l.j.§.quibus.ff.quod cuiusque vni.& per alia quæ ipse citat.

22 ¶Sed & idem ibi continuò quærit, quid si viuente patre dominus fecit gratiam filio primogenito muto à natura & propterea inhabili, de feudo paterno, an post mortem patris hæc gratia præiudicabit secundogenito? In quo distinguit, an feudum sit nouum,& id potest consentiente patre. at eo non consentiente nõ potest, nisi pater ipse postea eum cognoscat, vt primogenitum sibi successurum. An verò feudum sit antiquum,& tunc nullo modo potest per ea quæ no.in c.j.in fi.tit.quemadmo.feud.ad fil. fr.perti. Quod intelligit vt ibi per eum videre licet.

23 ¶Denique ipse Matth.in eo.illo c.col.vlt.nu.31.dicit, quòd si iste inhabilis nõ habeat vnde posit viuere,& feudum sit magnum, debet ei tãtùm dare ex fructibus feudi paterni, in quo alius succedit, vt posit sustentari, per tex.in §.vlt.titu.epi.vel ab.& l.extraneo.ff.de vent.in possesf.mitt.& l.quæ legatorum.ff.vt in posse.legat.& §.j.in Auth. de incest.nupt.cum sim.allegatis à Iacob.Ardi.in summa de succesf.feud.§.mutus.nec pro talibus alimentis tenebitur seruire, vt idẽ Iaco.dicit arg.l.si quis in graui.§.subuenitur,& §.ignoscetur.ff.de SC.Silla.

VICESIMAQVARTA QVAESTIO.

1 Vicesimoquartò quæro, Quid si primogenitus nõ vult fratres excludere, aut aliter accipere prærogatiuam ei à statuto vel cõsuetudine delatam, sed vult eos æqualiter admittere ad succesfionẽ,& sic renuntiare beneficio statuti vel consuetudinis. Creditores verò eius negant id eum posse facere in præiudiciũ eorum. Et certè si primogenitus vellet omnino repudiare patris succesfionem, res non est dubia, quin scilicet id posset facere, per l.qui autem, in prin.ff.quæ in frau.credit.& l.non fraudantur.ff.de regu.iur. Verùm hic vult succedere, sed tantùm æqualiter cum suis fratribus, sine prorogatiua primogenituræ. quod videtur non posse facere, cùm iudicium legis vel statuti non posit diuidere, sicuti nec testatoris, l.j.ff.de acqui.hære.

An primogenitus posit renunciare iurè primogenituræ,& sic fratres æqualiter admittere.

2 ¶Contrà item videtur ex sententia Io.And.in c.licèt, col,2,versi.sed nunquid pater, de voto, vbi dicit expresfè quòd primogenitus potest esse contentus, si velit, minori portione, quàm quæ illi à statuto vel consuetudine defertur. Et ex eo, quod in simili casu, videlicet in statuto deferẽte succesfionem masculis exclusis fœminis, vt illi posfint masculi renũtiare,& sorores ad succesfionem admittere, probabilius videri dicit Bald.in

De eadẽ re. Masculus repellens fœminas ex statuto potest eas admittere.

Bal.in l.maximum vitium,colũ.4.versi.sed pone quòd frater.C.de liber.præteri.His potissimùm rationibus.quòd res de facili reuertitur ad ius commune l.Si vnus.§.pactus ne peteret.ver.quod in specie.ff.de pactis.Et quòd hic potest renuntiare iuri municipali pro se introducto,arg.§.sed his permittit Prætor,Instit.de hære.quali.& dif. Et sequitur Alexan.in l.patrem.ff.quæ in fraud.credi.& cons.12.viso processu, col.2. vers.5.quia statutum,lib.1.& Barb.in c.si diligenti,colũ.15.nu.64.& adduco vlterius, de for.compet.& cons.12.scribitur apud prophetam,col.2.lib.1.vbi id dicit elegãs,& cons.42.illud in medium afferam,col.pen.eo.lib.j.vbi id dicit pulchrum, & cons.66. illud in medium referam,col.4.versi.& si quispiam dixerit,lib.3.& cons.70.cuius est idem initium,col.3.vers.6.est ponderandum,& col.8.vers.nec etiam obstat, eod.lib.3. & Soci.cons.114.viso testamento dominæ,col.2.vers.confirmatur hoc,lib.1.& consi. 153.pulchra.col.7.vers.sed ad hanc obiectionem, lib.2.& Iason qui hoc dicit sing.& perpetuò menti figendum.in §.item si quis,le j.col.pen.Insti.de actio.& Hippo.Marsi. sing.361.extat.Sed & hoc ante Bal.idem voluerat Andr.Iser.in constitutione Siciliæ incip.in aliquibus, col.7.vers.quid si frater nollet, & ibi post eum Matthæ. Afflic.col. 4.ver.primò quid si isti filij,& iterum col.9.vers.quid si frater.& idem quoque voluit Pet.Anca.in repet.c.1.in 13.quæst.principali,de constit.& Roma.in l.apud Iulianum. §.idem Iulianus,ad fi.ff.ad Trebel.& Alberi.Bru.in tract.de statutis fœminarum, in 10.artic.princip.in 2.quæst.char.33.& Ioan.Campe.in tract.eiusdem titu.quæst.8.vbi hoc reputat sing.

3 *De eadẽ re.*

¶Sed & ipse Bald.post Barto.in l.vlt.colum.2.in fi.vers.ex hoc arguitur, & vers.seq. C.de pactis, dicit quòd filij possunt renuntiare statuto excludenti fœminas dotatas, aut cum eo onere,vt à fratribus dotentur,& ita illas ad successionem admittere, vt se ipsas vt libuerit dotent.Et idem quoque tenet Pau.Cast.in l.Titio centum.§.Titio genero,in fin.ff.de condi.& demonstra.& Roma.in l.stipulatio hoc modo concepta, colum.3.vers.præterea posito.ff.de verbo.obliga.& plurimi ex his quos suprà citauimus.Nam & hæc statuta excludentia fœminas propter masculos,siue simpliciter, siue dotatas,aut cum onere dotandi,intelliguntur si masculi velint:illis enim nolentibus admittentur fœminæ, arg.l.in substitutione, in eius ratione,vbi id no.Bald.ff.de vulga.& pupilla.substitu.Barto.in l.j.§.qui habebat, col.2.in 5.quæst.ff.de bono.pos. contra tabu.cum aliis multis concord.adductis à Corne.cons.134.eleganter, colum. 3.vers.& ideò etiam,lib.2.& consi.186.quanquam,col.2.versi.ita etiam,lib.3.& consi. 202.pluries,col.5.versi.prætereà & secundò,eo.lib.3.& consi.61.licèt videatur, colũ. 2.versi.his tamen non obst.lib.4.

4 *Possumus renunciare statutis in nostrum fauorem principaliter inductis.*

¶Et generale est,vt quis possit renuntiare beneficiis statutorum & consuetudinum principaliter inductarum in fauorem renunciantis,vt latè tradit Alber.in l.si quis in conscribendo, col.2.versi.dubitari etiam conuenit.C.de epis.& cleri.& in j.parte statutorum.q.18.item quæro an beneficio statutorum.& Bald.in l.si finita, in princi.per illum text.ff.de dam.infec.cum infinitis concord.Nam & bene facit text.in dicta l.si finita.ex quo etiam Bar.no.renuntiari posse beneficio statuti vel consuetudinis tacitè & expressè.

5 *Præsertim cũ ita redimus ad ius commune.* *Statutum à superiore confirmatum tolli potest à statuẽtibus si reditur ad ius commune.*

¶Et id præsertim procedit quando per huiuscemodi renuntiationes ad ius commune reditur,vt fit in nostro casu.Nam consensus partium potest cõtra statutum,quando volũt redire ad ius cõmune,vbi aliàs nihil posset,vt ex eo patet quod voluit Barr. in l.omnes populi,col.11.versi.iuxta prædicta quæro.ff.de iusti.& iure.vbi dicit quòd licèt statuentes nõ possint tollere statutum à superiore cõfirmatum,vt aliud nouum statutum faciant,possunt tamen,vt ad ius cõmune redeant,per l.2.ff.de iniust.testa.& l.hac consultissima.§.si quis autem.C.de testa.vbi testamentum primum tollitur per secundum minùs legitimè factum, quando ad ius commune reditur, quia sunt instituti venientes ab intestato : aliàs secus.& etiam per cap.cùm accessissent, de constitu. vbi sublato statuto de quo loquitur, reuiuiscebat dignitas : & ita res reuertebatur ad ius commune,& ita ibi no.Panor.qui tamen distinguit col.pen.Fely.colũ.4.in 3.no. vbi

vbi addunt alios concord. vt ibi videre poteris. & Pet. Anca. in repe. d. c. 1. in 14. quæst. prin. col. 3. versi. sed incidenter quæro, de constit.

6 ¶ Quam rationem confirmat quod in simili dicitur, quòd etiam in correctoriis licita est extensio, quando per ea redimus ad ius commune, glo. no. in c. statutum, in verbo, numerandum, de præben. lib. 6. Anto. in c. olim tibi, in fi. per illum text. & ibi quoque Panor. in 3. no. de verb. signi. Alex. in l. si constante, in prin. col. 3. vers. iuxta hoc. ff. sol. mat. vbi eam glo. multum commendat. & idem Alex. con. 75. videtur in præsenti, col. 2. vers. pro hoc etiam, lib. 5. vbi illam dicit reputari sing. & consi. 227. ponderatis narratis, col. 3. vers. & dispositio, lib. 6. Fran. Arc. qui illam quoque dicit sing. cons. 96. in causa & puncto, col. 3. & ipse Iason in l. si vnus. §. pactus ne peteret, col. 2. ff. de pactis. & in authen. quas actiones, col. 7. versic. 4. limita. C. de sacrosanc. eccles. & in l. nemo potest, in 2. lec. col. 8. vers. 2. quæritur, & ibi Io. Montefer. col. 10. ff. de leg. 1. vbi & ipse Iason alia quædam congerit, & in l. properandum, col. pen. C. de iudici. & in l. omniū, col. 3. vers. item inquantum. C. de testa. & in l. 3. col. vlt. ff. de re iudi. vbi illam glos. dicit sing. & cons. 137. viso, col. antepe. vers. 1c. facit, lib. 4. Soci. cons. 112. viso statuto, colū. vlt. lib. 3. vbi eam glos. dicit no. & per eam dicit quod statutum ita debet interpretari, vt reducatur ad dispositionem iuris communis quantùm fieri potest, siue intelligendo late, siue strictè. & iterum cons. 124. quod est simili initio, col. 3 vers. postremò per istam, eo. lib. 3. & cons. 82. pro clariori, col. pen. vers. confirmatur ista responsio, lib. 4. vbi illam dicit sing. Philip. Deci. cons. 11. quoniam iudicantium, colū. pen. Alber. Bru. in tract. statutorum mulieres concernentium, art. 7. quæst. 2.

Correctoria extenduntur si redimus ad ius commune.

7 ¶ Supersunt & alia tria hanc rationem adiuuātia, primum text. in c. 1. de pactis, lib. 6. vbi prælatus potest renuntiare in præiudicium ecclesiæ, siue id præiudicium sit leue, siue graue: cum renuntiādo reditur ad ius commune. & ita illū text. intelligit, & dicit no. Panor. in c. veniens, quod est pen. col. 6. ves. hæc vera nisi per pactum, de præscrip. & Fran. Arc. in rub. ff. de verb. oblig. col. 3. versi. quinto adde. & Maria. Soci. in c. qualiter, le. 2. in 5. quæst. art. 16. de accus. & Caro. Rui. cons. 2. est in primis, col. 3. nu. 8. lib. 3. & cons. 108. visa, col. antepe. nu. 26. lib. 2.

Prelatus renūciat in præiudicium etiā graue ecclesiæ si per id reditur ad ius commune.

8 ¶ Secundum, licèt causa ordinaria de consensu partium nō possit fieri summaria, vt no. glo. in c. de causis, & ibi Docto. de offic. deleg. Tamen è contrario causa summaria potest de consensu partium fieri ordinaria, quia per hæc reditur ad ius cōmune, glos. no. in cle. sæpe, in glos. vlt. & ibi Imo. ad fi. de verb. signi. Tertium est quod ab ipso Caro. Rui. responsum est, cons. 52. Lucani, col. pen. nu. 6. lib. 3. quod licèt probatio dubia interpretetur contra probantem. c. in præsentia, & ibi glos. & Docto. de probat. Fallit tamen si interpretando pro producente rediretur ad ius commune, per glo. in d. c. statutum, de præben. Quibus poteris addere & alia multa similia congesta per Felyn. in c. cum omnes, col. 3. vers. sed fortè in casu isto, & seq. & iterum in d. c. cùm accessissent, col. 4. ver. hanc declarationem, de cōstit. & in c. veniens, col. 2. & 3. de præscrip. & nouissime Ioan. Neuisa. in sylua nuptiali, in posteriore parte. & Sebasti. Sap. in addi. Panorm. in d. c. veniens, de præscript.

Ordinaria caussa non potest fieri summaria sed non è diuerso.

Probatio dubia interpretatur pro producēte rediēdo ad ius commune, licèt alias secus.

9 ¶ Tamen. Barb. sibi cōtrarius in l. 3. in prin. col. 5. ff. de verbo. oblig. & rursum in repe. c. Raynutius, col. 94. de testa. & cons. 38. præclare scripsit, col. pen. ver. & si quispiam, lib. 2. illā Bald. in d. l. maximum, decis. reprehendit duabus quidem rationibus, quæ si obtinent in casu Bal. æque idem obtinent & in nostro. Prior quòd constitutioni prohibitoriæ renuntiari non potest, vt est glos. quā ipse vbique dicit reputari & esse sing. in l. a diuo. ff. de rit. nup. quam & ipse quoque dicit sing. in addi. Bal. in c. adhæc, col. 6. titu. de allod. Quanuis sit & alia non minus expressa in l. 3. in glo. 3. ad fi. post Azo. ibi. C. ne fideiul. doti. dent. & alia quoque in auth. immo. & ibi Bal. C. de actio. & obliga. itémque alia in Authen. vt sine prohib. mat. debit. in verbo, senatuscōsulto, paulò ante fi. Alia etiam in l. libertorum, & ibi Bald. C. de testi. & item alia in l. pactum, in glos. mag. in pe. fal. ff. de pactis.

Barba. sibi cōtrarius tenet non posse per mares renunciari statuto excludenti faminas.

Constitutioni prohibitoriæ renunciari nō potest.

¶ Et

10 ¶Et id quoque præter eas gloss. voluerunt Docto. vbique, scilicet Iacob. Are. Cyn. & Bald. in auten. si qua mulier. C. ad SC. Vellei. & Ioan. Andr. in addi. Specul. titu. de instru. edi. §. porrò, colum. pen. & iterum tit. de appella. §. nunc breuiter, in addi. magna, Collec. in c. 2. versic. sed nunquid, de donati. Cyn. in l. si quis pro redemptione. §. cæteris, in fi. C. de donati. Barto. & Bal. in l. 2. C. ne fideiuss. dotí. den. & in l. de his, col. j. vers. præterea ista lex, & ibi quoque Alber. & Ang. post medium. ff. de transact. & ipse Bar. in l. cùm hi, in fi. prin. eo. titu. & in l. Modestinus, col. 2. versi. quæro an illis legibus. ff. de donati. & in l. vlt. & ibi quoque Angel. qui eam vnam legit. C. de vend. reb. ciuit. lib. 11. Bal. in l. quos prohibet, in priore lec. ff. de postula. & in l. non dubium, in 9. oppo. C. de legib. & in l. vlt. col. 7. in 13. oppo. in fi. C. de edic. Diui Adr. tol. & in l. j. in vlt. oppo. C. de pactis, & in l. pacisci, in addi. ff. eod. titu. & in l. ius publicum, in priore lec. & ibi quoque Iason, in 4. fal. eodem quoque titu. rursúmque ipse Bal. in l. pactum inter hæredem, eo. item tit. & in l. Imperatores, in addi. ff. de contra. empti. vbi nuncupatim loquitur de consuetudine prohibitiua, & in l. 2. C. vt in pos. lega. & in l. quoties ab omnibus, colum. j. versi. quæro ad euidentiam. C. de fideicom. & in l. conuentre. C. de pactis dotal. & in l. si quis in conscribendo, colum. vlt. C. de epis. & cleri. vbi id dicit maximè procedere, cùm annullat ipso iure, per d. auten. si qua mulier, & ibi Cy. C. ad SC. Vellei. & in l. 2. ff. eo. tit. & idem Bal. in l. antiquæ. §. vlti. in fi. C. eo. titu. ad SC. Vellei. & in l. j. ante fi. C. de pactis pig. & in auten. generaliter, col. 2. versi. secundò no. C. de epis. & cleri. vbi tamen no. limitat, & in l. Rutilia. §. imperator. ff. de contrah. empt. & in c. ex transmissa, ante fi. extrà de renunci. & in c. cùm contingat, colum. j. in fi. de iureiur. & consi. 186. quia allegationes, colum. 3. lib. 1. & consil. 215. in præsupposito statuto, in 1. dubio, eo. lib. 1. & consi. 336. iuxta casum, eo. lib. 1. & consi. 338. pater condidit testamẽtum, ante fi lib. 2. & consi. 382. pro parte cuiusdam, col. 1. lib. 3. & consi. 232. renunciatio non valuit, lib. 4. Ange. consi. 59. quia filia, ante fi. & consi. 94. cum his, col. 7. vers. nec ob. si dicatur, & consi. 353. præmitto pro decisione, col. j. Saly. in d. l. 1. in 8. quæstio. C. ne fideius. doti. den. Pau. Cast. consi. 251. visa quadam securitate, in prin. lib. 1. & cõsil. 8. in causa quæ vertitur coram domino, col. 2. versi. secundò dicta domina, eod. lib. 2. & consi. 424. ad primum quæsitum, in fi. eo. lib. 2. Roma. consil. 402. in proposita, circa medium, & consi. seq. pro decisione, col. vlti. ver. secũdò quia hæc lex, vbi ad hoc allegat alias quasdam glo. quæ tamen videntur velle contrarium. Corne. cons. 135. de pluribus, col. j. lib. 2. Maria. Soci. in c. si diligenti, col. 5. vers. secundò quando loquitur, de foro comp. ipse Barb. in repe. c. Raynutius, colũ. 94. de testa. & consil. 43. præclarè, colum. 11. lib. 1. & consi. 63. sapienter. col. 2. eo. lib. 1. & consil. 38. præclarè, col. antepen. lib. 2. & consi. 56. sapiẽter, col. 9. vers. modò in hoc, eo. lib. 2. Calca. cons. 17. quòd dicta transactio, col. pen. vers. nec obstat sextum. Cæpola causarum ciuilium cõsil. 28. casus talis quidam erat, col. j. vbi dicit sing. gloss. in d. l. j. ne fideius. doti. den. Fran. Are. in l. si Titius, col. 4. versi. non obstat text. ff. de verbo. oblig. Guid. Pap. deci. Delph. 275. verũ ciues, col. pen. & in l. sed & si quis. §. 1. col. 5. vers. quartò facit. ff. si quis cautio. & consil. 168. statuto inclytæ, col. 6. vers. pro eadem parte, lib. 2. Io. Lupus in repe. rub. de donati. inter vir. & vxo. §. 17. col. 2. vbi etiam dicit sing. d. glo. in d. l. 1. ne fideius. dot. den. Alciat. in l. ex conuentione, in verbo, sed si fundus. C. de pactis.

De eadẽre.

11 ¶Sed nec priuilegio (vt id quoque addas) prohibitorio renuntiari potest, ex sentẽtia ipsius Bal. in l. ciues, post princ. C. de appel. in id referentis. c. cum dilecti, de foro competẽ. Et horum quidem ratio est, quia huiusmodi dispositiones prohibitoriæ habent vim præcepti, cuius eludendi fraudandique sola renuntiatione non facit lex potestatem. Quin quod fieri non vult, prohibuisse sufficiat, vt dicit tex. in d. l. non dubiũ. C. de legib. Potẽtiórque est lex quæ prohibet, quàm quæ permittit, vel testimonio Quintiliani aui declamatione 374. vt probatur apud nos ex l. 3. §. 1. versi. sed si patronum, vbi id no. Iaco. Are. Dy. & Bart. qui eum §. legunt cum prin. eius l. ff. de suspec. tut. iuncta l. j. §. consequens, eo. titu. & l. si Ruffinus, & ibi Bal. Raph. Fulgo. Alexã. Fran. Are. & Iason, in prin. C. de testa. mili. Bal. in procemio Decreta. col. 4. versi. item potẽtius, vbi & ad hoc allegat l. Sabinus. ff. comm. diuid. Iason qui alios citat in l. si arrogator, colum. 17. versi. ad idem contra. ff. de adopti.

Nec priuilegio prohibitorio.

Potẽtior prohibitio quàm permissio.

12 ¶ Et aliàs videmus potentiorem esse negationem quam affirmationem, gl. in c. cùm dilectus. in verbo, à suspensis, versi. alij dicunt & melius, & ibi Anto. de consuetu. Ex quo videmus quòd licèt oratio affirmatiua & permissiua verificetur in primo actu l. boues. §. hoc sermone. ff. de verb. signi. cùm si. Secus tamen in negatiua siue prohibitiua quæ ad infinitum trahitur, per l. si sic stipulatus sum, & ibi Iason in 2. no. ff. de verb. oblig. & voluit glo. no. in l. hoc genus, & ibi Bar. qui eam dicit no. Paul. Ca. qui dicit sing. ff. de cond. & demon. Oldra con. 16. thema tale est, Titius, cum aliis multis concord. à me latè collectis in cōmentariis ad l. boues. §. hoc sermone in 7. limitatione. ff. de verb. signi. vbi abunde docuimus plus virium esse in negatione siue prohibitione, quàm in affirmatione siue permissione. vt tamen id illis addas apud Romanos vno ex Tribunis plebis prohibente cæteri etiam maiore numero nihil efficere potuisse, vt testis est Plutarchus in Gracchis, non admodum longè à princ. & in Catone Vticense.

13 ¶ Iam satis cōfirmauimus priorem Barb. rationem, qua dicit constitutioni prohibitoriæ renunciari non posse. Cui dicit ipse Barb. vt ad eū redeamus, non obstare tex. in l. 1. ff. de feri. & in c. nonnulli, de rescrip. & in c. statutum. §. in nullo, eo. tit. lib. 6. vbi constitutionibus dictorū iurium potest per partes renūciari, licèt sint prohibitoriæ, & ad hoc Bal. solus in d. c. nonnulli, ponderat illum tex. quia illæ cōstitutiones vltrà procedunt permittendo expressè illis renunciari, sicuti etiā intelligit Bal. in d. auth. generaliter, col. 2. in 2. no. C. de epi. & cleri. Angel. in l. vlt. ff. de iurisd. omni. iud. & idē Barb. in l. 1. §. si quis ita, col. 5. ff. de verb. oblig. & Iason in d. l. pe. C. de pactis. Quinimò videtur posse ex illis iuribus probari, non posse renunciari constitutionibus prohibitoriis. Nam aliàs frustra d. iura id permisissent, si id aliàs fuisset permissum, maximè cùm ex regula communi quilibet possit renunciare suo fauori. Ideò non opus erat vlteriùs procedere, immò id superfluum fuisset, cùm tamē nihil superfluum debeat esse in nostris iuribus, vt etiam expendit Anto. Corset. in sing. in verbo, prohibitoria constitutio. Sed tu de hoc vide quæ latiùs scripsi in repe. l. si vnquam, in verbo, reuertatur, nu. 261. decimumtertium, & 3. seq. C. de reuo. donat. Ex quibus apertè intelliges, Barb. ipsum sibi in hac re fuisse contrarium.

Responsio ad quosdam text. qui videntur probare cōtrarium.

14 ¶ Secunda ratio Barb. hæc est, quoniam statutum, de quo loquitur Bal. est conforme legi diuinæ, factúmq; est propter bonum publicum siue vtilitatem publicam, scilicet ad conseruationem & dignitatē familiæ & domus, secundùm no. per Cy. in l. j. C. de adult. Bal. in l. j. col. 10. versi. subsequenter quæritur. C. de sum. trinit. & Doc. vbique, & satis probatur ex l. 1. §. quanuis. ff. de vent. inspi. cùm ibi dicitur, publicè enim interest partus non subiici, vt ordinum dignitas, familiarúmque salua sit. Nam notandum est illud, publicè interest. Ergo non illi potest renunciari, per l. ius publicum. ff. de pac. vt etiam voluit glos. loquens nominatim in constitutione facta ob publicam vtilitatem, in d. Authen. vt sine prohib. matres, in d. verbo, Senatusconsulto, & Paul. Cast. d. consi. 251. visa quadam securitate, post princ. libr. 1. (quanuis perperam Barb. designauit) Quæ quidem ratio & in nostro casu obtinet, quoniam huiuscemodi statutum innititur iure diuino, si diuinum ius dici debeat lex Mosaica, de qua etiam Barb. loquitur: & est factum etiam ad conseruandam dignitatem domus & familiæ, vt suprà latè diximus.

Altera Barba. ratio qua impugnat contrariam opi. Renunciari non potest constitutioni factæ ob publicā vtilitatem.

15 ¶ Hę sunt rationes, quibus Barb. nititur infringere dictum Bal. quę exiles admodum atq; tenues mihi videntur. Prior enim nihil omnino facit. Nam statutū Bal. quod scilicet defert hæreditatem masculis, fœminis exclusis, non est prohibitorium, sicut nec id de quo loquimur, quod etiam defert hæreditatē primogenito, cæteris exclusis: nisi essent huiusmodi quæ prohiberent expressè fœminas aut cæteros filios succedere, vel dicerent quòd fœminæ non possint succedere, quæ verba prohibitionem inducunt, vt dicit Bar. in l. de his, col. j. vers. hoc præmisso, & iterū vers. præterea ista lēx. ff. de transac. per gl. in c. 1. de regul. iur. lib. 6. cum aliis multis concord. à me latè congestis in nostris Legibus Connubialibus, in glo. 2. in verbo, *ne peule*, in prin.

Responsio ad rationes Barba.

16 ¶ Sed nec simpliciter verum est, quòd constitutioni prohibitoriæ non potest renunciari, sed tum demum, cùm ea constitutio annullat, quo casu certè renunciari non potest, quia consensus est per legẽ prohibitus. l. cum lege. ff. de fideius. & ita pulchrè voluit Bal. in repe. l. 2. char. 12. col. j. vers. sed contra prædicta. ff. de iureiu. & cons. 382. pro parte cuiusdã dominæ, col. 2. vers. sed hîc occurrit dubiũ, li. 3. Alex. qui nullã Bal. in illis locis mentionem facit, con. 41. visis quæ subtiliter, col. vlt. li. 5. quod repetitur con. 116. li. 6. Neq; enim constitutioni actum annullanti renũciari potest, vt no. Cy. Iac. Bu. & Bal. in auth. si qua. C. ad Vellei. & in l. antiquæ. §. vlt. eo. tit. Bald. in l. si quis in conscribendo. C. de epi. & cleri. & in l. pe. C. de pac. & in l. 1. col. pen. C. qui bo. ced. pos. & in d. c. transmissa, ad fi. de renuncia.

An semper verum sit vt constitutioni prohibitoriæ renunciari nõ possit.

17 ¶ Et idem in effectu videtur voluisse Bar. in d. l. pacisci. ff. de pac. dum allegat tit. C. ne fide. dot. den. Ex cuius dicto no. Fran. Are. in l. is cui bonis. col. pen. ff. de verb. obli. quòd illud tantùm procedit, vt constitutioni prohibitiuæ renunciari non possit, quando lex hoc expressè disponit. quod & dicit voluisse ipsum Barto. in l. ius publicum. ff. eo. de pac. vbi non illud dicit, sed hoc tantùm quod & ad hanc partem facit, videlicet tum demum non posse renunciari constitutioni prohibitiuæ, quando prohibitio sit alicuius rei, quæ sit contra bonos mores, vt in d. titul. ne fideius. dot. den. Cuius ratio est, ne causa perfidiæ nascatur in matrimonio.

De eadem re.

18 ¶ Bald. autem ipse in c. nonnulli, col. j. extrà de rescrip. no. ex eo tex. posse renunciari constitutioni prohibitoriç, nisi miserationis causa fuerit introducta, vt in casu l. j. C. quan. Imper. inter pupil. & viduas. Alij dicunt procedere in tacita renunciatione tantùm, non etiã in expressa: in id citãtes Io. And. in addi. Spec. ti. de feriis. §. vl. vers. quid si renũciatio, quid tamẽ in meo codice non dicit. Sed ita eũ citat & sequitur Lafran. in cle. sçpe, in verbo, necessitatis, de verb. sig. Alij itẽ dicunt posse renũciari huiusmodi constitutionibus cũ iuramento, vt ipse Io. And. in addi. eiusdem Spec. tit. de instr. edi. §. porrò, in magna addi. quæ est in fi. illius §. col. eiusdem addi. 1. cum aliis multis concordà me collectis in repe. l. si vnquam, in prin. nu. 134. item iuri prohibitiuo. De quo tamẽ vide quç scripsi postea nu. 149. nec etiam in cõfesso. Sunt deniq; qui aliter distinguunt, vt per Bal. ipsum in auth. generaliter, col. 2. vers. 2. no. C. de epi. & cleri.

De eadẽ re.

19 ¶ Ad secundam quoq; rationem in promptu est quod responderi possit, huiusmodi statuta & cõsuetudines præferentes primogenitos cæteris, & masculos fœminis, esse principaliter introductas in fauorẽ priuatũ: secũdario verò, vt ita loquar cũ nostris, in fauorem publicũ. Quia in dubio lex quæ respicit solum commodum pecuniariũ, & patrimonium priuati, dicitur principaliter respicere fauorem priuatum, licèt etiã cedat in fauorem publicum, vt est text. apertus, in l. 2. vbi & hoc dicit Bar. in fin. ff. ad municip. atque etiam in l. j. col. 4. in 4. oppo. ff. sol. mat. Et bene etiam facit tex. in l. si quis decedens. §. vl. ff. de libe. lega. vbi iussus à testatore factus de soluendo creditori, plus prodest debitori quàm creditori: licèt etiam ipsi creditori emolumentum afferat. Ideò in dubio videtur factum relictum potiùs fauore debitoris, quàm creditoris. l. si cui legatur. §. vlt. ff. de lega. 1. Et ita declarat Bar. in d. l. si quis decedens, quam legit cum lege 3. in d. §. vlti. & Fran. Are. consi. 2. intellecta, col. vlt. Ideóq; huiusmodi constitutionibus renunciari potest: nec per hoc dicitur lædi ius publicum, vt concludunt Bart. Bald. & alij in l. pen. C. de pactis. Cano. in d. cap. si diligenti, de for. compe. Rom. cons. 147. præfati consultores, ipse Barb. cons. 42. illud in medium, col. pen. li. 1. & rursum cons. seq. præclarè, col. 11. vers. & si quispiam, eod. libr. 1. Soci. d. consi. 114. col. 2. versi. his tamen non obstan. lib. 1.

Responsio ad aliam Barba. rationem.

Quando lex, vel constitutio dicatur introducta in fauorem publicũ vel priuatum.

20 ¶ Et propterea Saly. in l. pactũ. C. de collati. prout illum refert (neq; enim in meo codice reperi) Imo. in l. stipulatio hoc modo cõcepta. ff. de verb. oblig. & Fran. Are. in d. l. vlt. col. 2. C. de pactis, posteaquam dubitant, an sit verum quod dicit Bal. in d. l. vlti. filium posse renunciare statuto excludenti fœminas dotatas, vti suprà ex eo diximus. Et ob id quidem dubitãt, quoniam huiusmodi statutum videtur esse inductum

De eadẽ re.

in fauor

in fauorem publicum, vt scilicet cõseruetur dignitas familiarum, vt suprà diximus. Concedunt tamen quod si tale statutum est principaliter inductum in fauorem filio rũ, quod minimè dubiũ est ex eo quod diximus in præcedenti vers. & fatetur ipse ꝙ possunt filij illi renunciare. Aret. Nã & Rom. de hac ipsa re loquens in d. l. stipulatio hoc modo concepta, col. 3. ff. de verb. obli. postquam illud in contrariũ obiecit, quòd id statutum videbatur inductũ ob fauorẽ publicum. Decidit tamen illi posse renunciari, vt diximus suprà nu. 3. quoniã non sit introductũ principaliter in fauorẽ Reip.

21 ¶ Et bene facit quod no. Bar. in procemio C. col. 2. vers. venio ad vnum, & in l. ambitiosa. in 1. & 3. regula. ff. de decre. ab. ordi. faci. & Paul. Castr. in l. 1. §. huius studij. ff. de iust. & iure. Et quod etiã aliàs dicitur statui in fauorẽ alicuius, quod eius fauore principaliter fit, non quod secundariò. l. rogasti, ibi, & maximè, & ibi Bal. in 3. no. ff. si cert. pet. & quod voluit ipse Bal. in l. j. col. 2. vers. vnum scias. C. de lega. vbi allegat glo. in l. Prætor, in prin. in verbo, meum. ff. de eden. Et quæ etiam diximus in nostro tractat. Retractuum, tit. 1. §. 30. in glo. j. nu. 2. in hac autem, & seq.

De eadẽ re.

22 ¶ Ex quibus patet non tanti esse rationes Barb. vt debeamus à sententia Bald. discedere. Tamen vt nonnihil legentium ingenia exerceam, animi causa adducam nonnulla quæ ipsius Barb. op. tutari videntur. Id scilicet quod scribit Henri. Bohic in c. requisisti, in fi. de testa. quòd quis non potest renunciare statuto siue consuetudini in præiudiciũ alterius, ar. l. quos prohibet. ff. de postul. Ex quo limitatur illa regula communis, quæ cuilibet permittit renunciare fauori suo, vt procedat quantùm ad præiudicium renunciantis, non etiam tertij. Alioquin enim esset alicui liberum priuare alium iure suo sine facto, aut culpa ipsius, contra tex. in l. id quod nostrum est. ff. de regul. iuris, cum si. Et quod prætereà no. voluit Albe. in l. fideicommissa. §. cùm esset, per illum tex. ff. de lega. 3. quòd stante statuto, quòd filia à patre dotata non succedat, poterit soror petere dotari à fratre, licèt frater eam velit ad successionem admittere, quod & idem voluit Albe. in 2. parte statutorum. q. 102. item quæro communiter est statutum, in fi. vbi & ad hoc allegat l. petendæ. C. de tempo. in inte. resti. cum ibi not. Ex quo clarè patet, quòd licèt frater renunciet statuto admittendo sororem, non tamen illi præiudicat, quin teneatur illam dotare.

Confirmatio opi. Barb.

VICESIMAQVINTA QVAESTIO.

1 VICESIMOQVINTO Quæro, quia ex præcedenti quæstione satis perspicuum est, posse primogenitũ fratres admittere ad successionem, & ita iuri primogenituræ renunciare. An primogenitus id tacitè cẽseatur facere, si cæteros fratres secum permiserit habitare, bonáq; primogenituræ inuisere, administrare, cõponere, officialésq; ponere, & subditorũ inuestituras facere, & alia id genus. Super quo priuatim cõsultus Pau. Ca. cons. 179. in causa quam magnificus, col. 4. vers. item nõ obstat quòd postea, li. 1. respondit hæc nullum ius fratribus acquirere, nihilq; primogenito obesse, qui id magis tolerasse permisisséq; videtur causa honoris & fraternæ cuiusdam familiaritatis & amicitiæ, quàm vt sibi præiudicium faceret, ar. l. qui iure familiaritatis. ff. de acqui. pos. & l. si mulieri vsus. ff. quib. mo. vsusfr. amit.

An primogenitus patiendo fratres communiter administrare lõgo tempore cẽseatur iuri primogenitura renũciare.

2 ¶ Nec præsumitur (inquit Pau.) quis iuri suo renunciare, si alia cõiectura capi potest l. sicut. §. non videbitur. ff. quib. mo. pig. vel. hypot. sol. & l. cùm de indebito. ff. de probati. Cui in hac ratione addes multa quæ nos in id cõgessimus in repe. l. si vnquã, in præfati. nu. 128. adde & quod scribit, & iterũ in verbo, donatione largitus, nu. 207. vnde si possit capi. C. de reuo. donati. Subdit autem Pau. quòd qui aliter vellet dicere, necesse haberet probare secundo genitũ hęc quæ diximus fecisse iure suo, & vt ex debito, nõ ex gratia. l. vl. ff. quemad. seruit. amit. & l. 1. §. Aristo. ff. de aqua quoti. & æsti. vbi concord. in gl. Et prætereà quòd primogenitus id sciuerit, videlicet quòd secundogenitus ea voluerit facere iure proprio, & passus fuerit, per id quod in simili not. Inno. in c. bonæ, col. 2. in verbo, affuisse, in fi. glo. de cau. pos. & propri.

De eadem re. Renunciatio sui iuris non præsumitur si alia coniectura capi potest. Quæ requirerentur ad inducẽdam eius rei præscriptionem.

3 *De eadē re. Quid si primogenitus passus sit fratres æqualiter describi & feuda à domino recognoscere.*

¶ Huius cons. Pau. meminit ipsemet Pau. in d.l. qui iure familiaritatis. ff. de acquiren. pos. & eius quoq; in eo cons. nuncupatim refert & sequitur Carol. Rui. cons. 34. in hac lite, col. 5. vers. nec etiā ex hoc, li. 1. & D. Benedic. qui id reputat sing. in repe. c. Raynutius, in verbo, eodem testamento relinquens, le 1. nu. 146. de testa. vbi tamen dicit id procedere, nisi fortè primogenitus passus sit fratres suos æqualiter describi, feudáq; à domino recognoscere, & ipsi domino iura feudi soluere: cùm in istis cesset præsumptio honoris, sed magis onus sit, per ea quæ decidit Barto. in l. rura. C. de om. agr. deser. lib. 11. Sed hoc dependet ex his quæ dicam in seq. quæst. vbi videbis.

4 *Vnus fratrum solus possidens hæreditatem communem lōgo tempore nō præscribit.*

¶ Cæterùm hanc Pau. Ca. sententiam nonnihil fulcit, quod voluit Bal. in l. licèt, in j. quęst. C. de iure delib. quòd si mortuo patre remāserint duo filij, ex quibus alter lōgo tempore omnia bona hæreditatia, tanquā si solus esset, altero sciente & patiēte possideat, non tamen propterea censetur huiusmodi tacens & patiens renunciare iuri suo, nec ob id ius aliquod quæritur possidenti. Et id sequitur & dicit tenendum menti esse Pau. Ca. & Corne. ibi, in prin. Et adducit idem Pau. huiusmodi rationem, quoniam taciturnitas & patientia longi tēporis non inducit consensum in his quæ sunt magni præiudicij, secundùm Bar. in l. cùm de in rem verso. ff. de vsur. Sed & illud dictum Bal. sequitur Imo. in l. recusari. ff. de acquiren. hære. vbi post Bar. & Angel. pulchre limitat. Sequitur item Alex. in addi. Bar. in l. si maior. C. com. diui.

VICESIMASEXTA QVÆSTIO.

1 *An primogenitus possit renunciare in fauorem secundogeniti tantum.*

VICESIMOSEXTO Quæro, quia ex iam dictis liquidò appareat posse primogenitum in fauorē fratrum renunciare iuri primogenituræ, An id possit facere in fauorē tantùm secundogeniti. Ita scilicet, vt secūdogenitus solus huiusmodi ius accipiat? Iac. Bel. Bal. Mart. Laud. Iac. Alua. & Car. Alex. in c. 1. §. præterea si ille, tit. qui. mo. feud. amit. dicunt ꝙ sic, dum inquiunt, quòd si ad primogenitū Regis vel baronis pertineat regnum, vel feudum, & is consentiat inuestiri secundogenitū, ad illum pertinebit regnū vel feudum, per illum text. & etiam per c. quàm periculosum. 7. q. 1. Et idem etiam expresse voluit Bal. cons. 275. quod pro regula, col. 4. vers. supposito autem, li. 2. per tex. in d. §. præterea, & Mart. Laudē. in tract. de primogenitura, col. 6. versic. quæro an primogenitus, vbi dicit esse de mente Hosti. in c. licèt, de vot. Et è recentioribus quoq; voluerunt Iason in repe. l. quæ dotis, col. 11. vers. tertiò quæritur. ff. sol. mat. & in l. si fundum per fideicommissum, col. 6. versi. item adde. ff. de lega. 1. & Iac. a S. Geor. in l. cùm antiquioribus, col. pen. in 5. q. C. de iur. delibe.

2 *Qui consentit remotiorē inuestiri, sibi præiudicat.*

Etiam si tacitè consentiat.

¶ Quibus concinit quod dicit Pau. Ca. cons. 84. quæstio ita vertitur, col. 2. li. 1. quòd si ille qui debuit inuestiri, expressè consentit alium remotiorem inuestiri, statim sibi præiudicat, per l. sicut. §. si voluntate. ff. quib. mo. pig. vel. hyp. solui. & l. mater. §. si autem postea. C. de rei vendi. Et sequitur Phili. Deci. consi. 389. visa lōga serie, col. 4. vbi & alia allegat. & Anto. Rub. consi. 135. viso casu, col. 4. versi. quarto principaliter. Et est bonus tex. in d. §. præterea, vbi glo. (id enim volui dicere obiter) id intelligit, quocunque modo consentiat, siue tacitè, siue expresse, ar. l. 2. & l. hypothecas. C. de remis. pig. & l. creditor, in fin. ff. de regu. iur. & sequuntur Iacob. Bel. & Bal. ibi. Et idem tenet alia glos. in cap. 1. in verbo, consentientibus, tit. an agna. vel fili. & Carol. Rui. consi. 1. videretur, col. 8. sub num. 18. lib. 1. & Alber. Bru. consi. 40. contra dominum, ad fin. & consi. 80. omnipotentis, col. 5. versi. plus dicit. Sed tu de hoc videlicet quantùm ad tacitum consensum pertinet, vide quæ scripsi in tract. Retract. tit. 1. §. 1. glo. 9. in verbo, *ou lignagier*, nu. 153. sed & quod.

3 *Is se deuestit qui sua veste alium vestiri consentit.*

¶ Facit deniq; quod generaliter dicit Bald. in c. cùm ordinem, col. 2. vers. item nota quod per consensum, extrà de rescri. ꝙ is se deuestit (verbū est Apuleianum, vt id dicam in trāscursu) qui sua veste consentit aliū inuestiri, puta, inquit, de feudo, per d. c. 1. §. præterea, tit. quib. mo. feu. amit. & l. quæritur. §. si venditor, ff. de ædil. edic. Et nemo, vt opinor, dubitabit de casu nostro, qui cogitabit si primogenitus nolit succedere, secun

re,secundogenitũ continuò iure primogenituræ potiturum,ac si primogenitus non esset in rerũ natura:etiam si ipse nominatim nõ renunciauerit huic iuri in fauorẽ secundogeniti,vt latè diximus suprà in 3.quæst.Et vide etiã quæ dicam in seq. quæsti.

4 ¶ Illud autem non prætermiserim quod dicit Card.in d.§.prætereà,illud limitãdo, quod suprà retulimus,non parum interesse an primogenitus permittat sequentẽ filium inuestiri,vt de feudo paterno,an vt de nouo.Primò enim casu sibi tantùm prę iudicat in præposteratione,non verò omnino in successione:quin si moriatur secundogenitus sine filiis,possit venire ad successionem. Secundo casu omnino excluditur,ar.l.creditor.§.si tecum,iuncta gl.ff.quib.mo.pig. tacitè contrah. & l.sicut in annos.ff.quib.mo.vsus.amit.Et idem certè in simili casu voluit,licèt non alleget, gl. in d.c.1.in verbo,de nouo beneficio,& ibi quoq; Iac.Bel.Marti. Lauden.ipse Card.tit. an agna.vel filius defunc.& alia glo.in c.1.& ibi etiam Doc.tit.de vasal.decrep.ætat. & Caro.Rui.in d.cons.1.in 2.dubio.lib.1.

An verò sibi perpetuo præiudicet,an tãtum in præposteratione.

5 ¶ Sed & illud quoq; secũdò limita,vt videlicet possit primogenitus huic iuri renunciare,& facere locũ secundogenito,si ei nulli sint liberi.Si enim aliquos habeat, non potest in eorum præiudiciũ renunciare,vt expressè voluit Card.Alex.in c.1.col.vlt. tit.de feud.Marchi.per no.per Io.And.in ca.licèt,de voto:& per Doc.in ca. grãdi, de sup.negli.prælat.li.6.Sed & hoc quoq; voluit Bald.cuius Cardi. non meminit,consi. trecentesimooctuagesimonono,cuius est initium,cõsuetudo est in nonnullis regnis, col.3.vers.decimosextò,lib.2.vbi dicit per renunciationem patris apertum esse edictum filio,excluso patruo secundogenito,per l.si quis filium.C.de inof.testa.

An autẽ primogenitus possit renunciando præiudicare suis liberis.

6 ¶ Tertiò limita,vt videlicet valeat huiusmodi renunciatio,si primogenitus ipse qui renunciat,sit maior.Nam si esset minor,non valeret ea renunciatio:aut si valeret,restitueretur primogenitus in integrum,tanquam læsus, vt dicit Marti.Lauden.in d. tract.de primogenitura,quo loco suprà citauimus,dicens id esse ex mente Bald.in d. §.prætereà,tit.qui.mo.feu.amit.vbi tamen nihil dicit quod ad eam rem accedat. Tamen id verum esse,nemini,vt opinor,erit dubium,præsertim qui legerit Bald.in l.j. C.si aduer.dona.Verùm Marti.hoc intelligit procedere,nisi minor pubes iurauerit, per authen.sacramenta puberum.C.si aduer. vendi.quod & voluit Iacob.in d.l.cùm antiquioribus,de quo vide etiam quæ dicam infrà in 28.quæsti.

Quid si primogenitus renuncians sit minor.

7 ¶ Quartò limita,si primogenitus scienter,siue,vt nostri dicunt,ex certa sciẽtia consentit secundogenitum inuestiri, sciens scilicet ius primogenituræ sibi competere: aliàs potiùs intelligeretur errare,quàm consentire,vt expressè voluerunt glo.Bal.& alij in d.§.prætereà,per l.2.ff.de iudi.& l.si per errorem.ff.de iurisd.omn.iud.& l.nec ignorans.C.de dona.& alia iura quæ allegant.Et hoc nuncupatim sequitur Alexan. cons.87.accuratè,col.vlt.versi.non obstat etiam,lib.6.& Iason con.107.in pręsenti consultatione,col.4.vers.primò dicitur,li.4.vbi posteà subdit & hoc quoque procedere,cùm is qui consentit,de suo iure dubitat.nam pro errãte habetur.l.vlt.§.1.& ibi Bar.C.de furtis,cum multis concord.à me collectis in repe.l.si vnquam,in glo.j.nu. 96.incip.secundo modo declara.C.de reuo.donat.

Quid si primogenitus ignoret ius primogenituræ sibi cõpetere.

Quid si dubitat.

VICESIMASEPTIMA QVAESTIO.

1 SED consequenter vigesimoseptimò Quæro, An primogenitus possit huic iuri in fauorem tertiogeniti renunciare,prætermisso secundogenito. Bald.cons.389. consuetudo est,col.pe.versi.hîc incidit dubium,lib.2.hanc quęstionem nuncupatim facit.Et dicit primùm quòd sic, quia ius primogenituræ cedi potest,per d.c.quàm periculosum.Item quia si primo loco admittẽdus consentit alium inuestiri, tenet inuestitura,per d.c.j.§.prætereà,tit.quib.mod.feu amit. propterea ita fuit in Rege Roberto,cuius actio propter ipsius sapientiã nostra debet esse instructio:& decretalis pronunciat pro eo in çle.pastoralis,de re iudi.

An primogenitus possit renunciare in fauorẽ tertiogeniti in præiudicium secundogeniti.

2 *De eadem re.* ¶ Posteà autem subdit, contrà videri, quia dignitas non est in commercio, nec cedi potest.l.Iulianus.ff.si quis omis.cau.testa.quia quæ habet ad vitam, non potest alteri post mortem suam concedere.l.necessario.§.vl.ff.de pericul.& commo.rei. vendi.& l.peto.§.prædium.ff.de lega.2.Item sufficit in conditionibus principium aduersarij extinctiuum.l.antep.de insti.& substi.Item hoc est legis & naturę donum, quod non potest secundogenito auferri.l.si arrogator.§.sed an impuberi.ff.de adop.Item conditio actus permanentis requirit perseuerantiā facti.l.inter Castellianum.ff.de arbi. Item omnis actus procedens à potentia influente, desinit potentia desinente, cle.vlt. de procu. Item non potest primus aliquid facere in præiudicium sequentis.l. filius. §.diuus.ff.de lega j.Hæc Bald.qui aliter non concludit, videtur tamen vltimam partem secutus, per no.in l.qui filium.§.Sabinus.ff.ad Trebel.

3 *De eadem re. Vasallus non potest in præiudicium proximioris cedere ulteriori.* ¶ Et eam ego quoque sequor, rationibus in ea allegatis: atque etiam per id quod dicitur, vasallum non posse in præiudicium proximioris agnati feudum cedere agnato remotiori, licèt in suipsius præiudicium possit, per c.Titius.tit.si de feud.fuc.contr. & ibi Doc.& latè Bal.in c.j.tit.de ali.feu.vbi & alia multa adducit huc proximè pertinentia, cum concord.à me adductis in tracta.Retractuum tit.j.§.11.glo.6.in verbo, *S'il est plus proche*, nu.14.verùm hęc res.& iterum §.26.gl.2.in verbo, *non est aut dudict lignage*, nu.3.& idem ante eum.

4 *De eadem re.* ¶ Quibus etiam motus Iason in l.is potest, col.5.vers.ideo responde secūdo modo.ff. de acqui.hær.scribit ius primogenituræ cedi non posse in præiudicium secundogeniti, licèt possit in præiudicium cedētis.Quinimo non potest vnus fratrum partem quam habet in feudo, vni ex fratribus relinquere in præiudiciū aliorum, sine eorum consensu, vt etiam authoritate multorū tex.& Doct.diximus in d.trac.Retractuum. d.§.11.glo.6.nu.21.verùm Bald.

5 *Responsio ad rationes contrarias.* ¶ Nec quicquam mouent rationes quæ ad primam partē sunt adductæ.Prima enim & secunda loquuntur de cessione aut renūciatione facta in fauorē secūdogeniti, ad quem primo loco hoc ius pertinet, si primogenitus nolit succedere, vt iam diximus. Ideóque ipse impedimento est, ne possit in fauorem tertij renunciari. Tertia autem nihil omnino concludit. Neque enim id fuisse obseruatum in Rege Roberto dicit cle.pastoralis.Nec si id diceret, nobis imponeret necessitatem obseruandi, iuxta l.nemo iudex.C.de sent.& dicemus in 40.q.in 24.ratione pro patruo.

VICESIMA OCTAVA QVAESTIO.

1 *An primogenitus qui renūciauit, possit pœnitere.* VICESIMO OCTAVO quæro, in casu 22.& 24.q.Cùm primogenitus renunciauit iuri primogenituræ in fauorem omnium fratrum, eos æqualiter admittens: vel solius secundogeniti illi dimittendo ius ipsum primogenituræ, An possit posteà pœnitere, & reuocare huiusmodi renunciationē? Dicquòd si fratres aut secūdogenitus acceptauerit, non erit iam liberum primogenito pœnitere, vt in casu fratris qui admisit sorores ad succedendū, non obstante statuto illas excludente, voluit And.Iser.in cōstitutione Siciliæ incip.in aliquibus, col.5.& ibi post eum Matth. Afflic.col.9.ver.3.quæritur.Sicuti etiā in simili dicemus, quòd confessio semel acceptata ampliùs reuocari non potest, vt voluit Bal.in l.Gallus.§.quidā rectè.ff.de liber. & posth.ar.l.sicut.C.de actio.& oblig.& sequitur Roma.in l.j.§.si quis simpliciter.& ibi Fran.Are.Bar.& Alcia.ff.de verb.oblig.Et Alex.con.90.ferè omnis vis, col.j.li.j. cum aliis multis concord.à me collectis in trac.Retractuum tit.2.§.j.glo.5.in verbo, in limine contractus, nu.16.quæ tamen intellige.Et similiter de renunciatione beneficij, vt postquam fuit acceptata, non possit reuocari, vt post alios latè voluit Domi. in c.2.col.2.vers.quid si clericus, de renunci.lib.6.

2 *Quid si sit minor.* ¶ Tamen si primogenitus esset minor 25.annis, posset in integrum restitui, per l.vlt. C.de repud.hære.& voluerunt And.Iser.& Matth.Afflic.vbi suprà, in casu de quo suprà diximus in pręcedēti vers.& nominatim in statuto nostro Mart.Laud.in d.trac.

primoge

primogenituræ, col. 5. versi. quæro an primogenitus, vbi hoc dicit velle Bald. in d. §. præterea, tit. quib. mo. feud. amit. qui tamen ibi de hoc nihil loquitur. Limitat tamen Marti. nisi minor pubes iurauerit, per auth. sacramenta puberũ. C. si aduer. vendi. vti etiam diximus suprà in 26. quæst. nu. 6. Ad cuius rei confirmationem adde quod dicit Io. Ana. in c. vlt. col. penul. de Iudæis, quòd cessio iuris primogenituræ facta ab Esaü Iacob robur accepit à iuramento. Nam expressè dicitur Gen. 25. Et iurauit Esaü & vendidit. Certum est autem ipsum Esaü pœnituisse huiusce venditionis, vt patet ex c. 27. & aliis multis eiusdẽ lib. expressissimè ad Hebræos, c. 12. vbi scribitur Esaü propter vnam escam vendidisse primitiua sua, & postea cupientem hereditare benedictionem, reprobatum fuisse. neque enim pœnitentiæ locum inuenisse, quanquam cum lachrymis inquisisset eam. Ex quibus etiam illud quoq; constat, eam venditionem ratam mansisse. Sed de hoc vltimo dicemus in seq. quæst.

3 ¶ Sed quid si secundogenitus aut cæteri fratres nondum acceptauerint renũciationem, siue ius ipsum repudiatum, an saltem tũc poterit primogenitus pœnitere, cùm res sit integra. quod videtur, per ea quæ in similibus tradũtur in l. quòd si minor. §. Sceuola. ff. de minori. & l. sicut. §. si volũtate. ff. quib. mod. pig. vel hypo. sol. & l. si quis suus. ff. de iure delibe. & l. mancipiorum. ff. de opti. lega. & l. filij. §. 1. ff. ad SC. Tertul. & l. 3. ff. de cessio. bono. & l. vlt. C. de repud. hære. & l. 2. C. qui bonis cede. pos. & c. ea, & ibi glo. 1. in prin. 7. quæst. 1. & c. licèt, de procur. libr. 6. & c. si tibi absenti, & ibi glos. in verbo, eo lapso, de præben. li. 6. & gl. in c. si clericus, in verbo, aliam, eo. tit. & lib. & in cle. 1. in verbo, intra mensem, & ibi Doc. de conces. præben.

Quid si fratres nondum acceptarint renũciationẽ.

4 ¶ Contrà tamẽ videtur non esse opus acceptatione, sed satis esse vt renunciarit siue repudiarit, vt ius sequenti fratri vel omnibus acquiratur, sine spe pœnitentiæ: ex eo quod scribitur in l. 1. §. qui semel. ff. de succes. edic. his quidẽ verbis, Qui semel noluit bonorum possessionẽ petere, perdidit ius eius, etsi tempora largiantur: vbi enim noluit, iam cœpit ad alios pertinere bonorum possessio. Et similis propè text. est in l. si cohæredi, in prin. ff. quis ord. in bono. pos. ser. vbi scribitur, quandocunque cohæres tuus constituerit nolle petere bonorum possessionem, tibi delata tota intelligitur: & cohæres tuus ampliùs petendæ bonorum possessionis facultatem non habebit. Hæc ibi. Nam vbicunque est quispiam, ad quem ius deuoluitur ex renũciatione alterius, statim ad eum ius ipsum deuoluitur, etiam ante acceptionem, vt per d. §. qui semel, dicit gl. in d. c. licèt, in verbo, placebit. & ibi omnes Doc. de procur. lib. 6. Vide tamen tex. & Doc. à me citatos in tracta. Retractuum, tit. 1. in fi. in 8. quæsti. ex quibus intelliges quid hìc dicendum sit.

De eadem re.

VICESIMANONA QVAESTIO.

1 VICESIMONONO Quæro generaliùs, An ius primogenituræ indiscriminatim cedi aut vẽdi possit? Et quidẽ pleriq; omnes qui de hac re locuti sunt, hoc veluti minimè dubiũ diffinierunt vendi posse, exemplóq; historico iuris, vt cõtendũt, diuini, scilicet Esaü, qui fratri vẽdidit iura primogenituræ, vt scribitur Gen. 25. & repetitur in epistola Pauli ad Hebræos, c. 12. & in Decretis Canonicis in c. quã periculosum. 7. q. 1. & in §. itẽ opponitur. 22. quæst. 2. & aliquid in c. quisquis. 41. di. & per gl. in l. quoties, in prin. ff. de hære. insti. & in c. ecclesia vestra, le 2. in verbo, adiicere, post prin. extrà de elect. Et ita videtur voluisse Hosti. Io. And. Ant. Car. Flo. & expressiùs Pet. Anc. & Pan. in c. licèt, extrà de voto. & Oldra. con. 224. istæ sunt allegationes, col. 9. vers. allegauit secundò pro parte nepotis. & Io. An. in addi. Spec. in rub. de feud. col. 4. vers. ad contrarium. & Bar. in l. is potest, col. 2. ff. de acqui. hære. cùm dicit, quod filius nõ potest renunciare iuri succedendi, per l. pactũ. C. de coll. licèt cõtrariũ fuit factũ de Esaü, qui Iacob fratri vendidit ius primogenituræ. Ex quo, inquit, apparet hoc ius esse distinctũ à iure filiationis. Subditq; hoc probari in Decretis, sed quòd nõ recordatur de loco, qui est in d. c. quàm periculosum. Sed & idem voluit expressè Pet. An. con. 82. dicta facti narratio, col. 3. in 4. ratione. & Panor. consi. 85. in præsenti quæst. col. vlt. vers. prætereà ius primogenituræ, li. 1. & iterũ consi. 3. nitar in præsenti,

An ius primogenituræ vendi aut cedi possit.

col.3.verſ.conſtat autem,li.2.Marti.Lauden.in d.tract.de primogenitura,col.6.verſ. an autẽ ius primogenituræ,& iterum col.10.verſ.amplectamur nunc iura.Alex.in l. ſtipulatio hoc modo concepta,in 6.fal.ff.de verbo.oblig.Fran.Are.in d.l. is poteſt, col.2.ff.de acqui.hære.Barb.con.10.ſapienter ſcribitur,col.antepe.li.2.Iaſon in l. pactum,col.2.verſ.vltimò fallit.C.de pac.Soci.con.47.facti narratione,col.5.verſ.præterea nos videmus.Philip.Deci.con.398.viſo puncto,col.vlt.& Benedic. in c. Raynutius,in verbo,in teſtamento relinquens,le 1.nu.189.

2 *Et an patre viuente.* ¶Sentiúntque omnes id fieri poſſe etiam patre viuente,dum ſe fundant in dicta vẽditione Eſaü,quæ fuit facta patre viuente. Et id expreſsè voluit Ang.in d. l. ſtipulatio hoc modo concepta,& Iaſon in d.l.pactum,de pact. vbi & ad hoc dicit optimè facere.quòd ius ipſum primogenituræ competit ex priuilegio.propterea facilius tollitur,quàm aliud ius ſuccedẽdi quod competit per ius commune.l.eius militis.§.militia miſſus.ff.de teſta.mili.& nouiſsimè Geor.Nat.in repe.c.quanuis,col.3.verſ.quinto fallit,de pactis lib.6.& Benedic.in repe.d.c.Raynutius,in verbo,duas habẽs filias, nu.244.& ſeq.

3 *De eadẽ re.* ¶Verùm Bar.conſil.72.ex facto proponitur,col.3.dicit quòd licèt de iure naturali valeret huiuſmodi venditio etiam viuente patre,per id quod de Eſaü & Iacob dictum eſt, non tamen de Iure Ciuili,quia eſſet pactũ ſuper futura ſucceſsione. quod & voluerunt nulla Bar.mentione facta.Imo.in d.l. ſtipulatio hoc modo concepta, col.2.verſi.aduerte tamen,& ibi quoque Ro.col.7.verſi.tertia concluſio.ff. de verb. oblig.& Pet.de Monteforti in quodam con.ad verbum relato à Matth.Afflic. qui eũ ſequitur,in c.1.col.7.verſic.non obſtat ibi ſecundò inſpiciendum,tit.de natu.ſucceſs. feud.reſpondéntque ad illud Eſaü & Iacob,quòd iudicialia veteris teſtamenti non aſtringunt,niſi inquantum reperiuntur approbata,vt no.§.his ita.6.di.quod & nos latiſsimè diximus in noſtro tracta.Retractuum tit.1. in præfatione, nu.8. & horum quidem,& 2.ſeq.Addit autem Ro.poſſe dici & meliùs ceſsibile fuiſſe id ius primogenituræ,quia eſt contra ius naturale deferens ſucceſsionem liberis æqualiter. Ideo id ius faciliùs extingui poſſe.Addit item ipſe Ro.& poſt eum Corne.qui hanc etiam partem tenet,in l.pactum.C.de colla.quòd illud fuit cõceſſum Iacob in figura, propterea quòd ex eo debebat deſcendere virgo Maria.Ideo meruit primogeniturã,hæreditatem,& benedictionem patris.Quæ autem in veteri teſtamento in figuram cõcedebantur, non ſunt trahenda in exemplum, vt voluit gloſ. in c.caue 28. quæſti. 1. quæ ad hoc allegat optimum tex.in d.§.his ita reſpondetur miracula, vbi ad literã dicitur,quòd multa tempore veteris teſtamenti concedebantur, quæ nunc penitus prohibentur.

4 *De eadẽ re.* ¶Hanc item partem ſequitur Pau.Ca.cõſi.448.non eſt dubium,col.1.lib.1.& Fran. Are.qui & Bar.non meminit in con.162.diligenter & maturè diſcuſsis,col. 4. verſi. non obſtat præmiſsis.& Philip.Deci.nomine quoque Bart.ſuppreſſo,in d.l.pactum, col.6.verſi.extrà glo.addunt moderni.C.de colla.& D.Ferro.in commentariis conſuetu.Burdig.tit.de Retractu.§.1.col.4.verſic.ex his ſimul.& D.Moli.in conſuetu. Pariſ.tit.1.§.8.glo.3.in 2.quæſti.col.2.verſi.infero ſecundò,& iterum in 4.quæſti.

5 *De eadẽ re.* ¶Sunt autem qui has opiniones ita intelligunt,vt primogenitus poſsit viuente etiã patre cedere iura primogenituræ,quæ ſibi etiam viuente ipſo patre competunt. cuiuſmodi ſunt multa ex his quæ tibi collegimus ſuprà in præfatione nu.12.ſed vt de antiquioribus,& ſeq.ſed non quò ad ſuccedendum.Ita enim ſimpliciter voluit Alberi.in procemio ff.§.diſcipuli,col.6.ver.denuo in iſta materia.& nulla eius mentione facta,& Pet.ille de Monteforti,& poſt illum Matth.Afflic.vbi ſuprà,& Philip.Deci. conſil.443.in caſu ad me tranſmiſſo,col.4.verſi.vnde primò non obſtat. Tanquam hi non obſcurè ſentiant,non poſſe primogenitum viuente patre,quæ non niſi poſt mortem illius ſibi competunt,cedere.Quod & ipſum expreſsè diſtinguens, vt diximus,voluit Iaſon in d.l.is poteſt,colum.5.verſi.tertiò reſpondetur.ff.de acquir.hære.

,Qui &

Qui & paulò antè dixerat ius ipsum vendi posse in præiudicium cedentis; non etiam alterius, ad quem post mortem cedentis spectare debet; imo hic poterit reuocare, cap. 1. tit. de feud. cogni. & c. Titius filios, titu. si de feud. fue. contro. int. do. & agna. quod & ipsum quoque voluit Philip. Deci. d. consil. 443. colum. 4. versic. tertiò dici potest.

6 ¶ Solus autem omnium, quos nunc meminerim, ipse Fran. Are. d. con. 162. illud vnũ dicit, quòd licèt hoc ius primogenituræ vendi non possit, viuente eo de cuius successione agitur, potest tamen bene remitti, ita vt extinguatur hoc ius. Sicuti videmus in simili quòd per pactum potest remitti ius conditionale competens ex vltima voluntate, licèt cedi non possit, per l. 1. & ibi no. C. de pact. Et secundum hoc intelligit quod dictum est de Esaù, vt videlicet per illam venditionẽ non fuerit illud ius transfusum, sed potiùs extinctum, sicut extingueretur per mortem ciuilem, de qua in l. gallus. §. & quid si tantùm. ff. de libe. & posthu.

De eadem re.

7 ¶ Quid quòd Bal. in l. cùm antiquioribus, col. penul. versi. secundò sic, ius quod non est. C. de iure delibe. voluit simpliciter id ius primogenituræ non esse cessibile, quoniam ius ætatis cedi non potest. l. si quis domum. §. hic subiungi potest. ff. loca. & l. peto. §. prædium. ff. de lega. 2. & l. lex vectigali. ff. de pigno. & §. finitur, Instit. de vsufru. de quo & nos dicemus pleniùs infrà in 40. quæst. in 4. ratione pro patruo, vbi patebit & per se satis patet ætatem rem esse omnium personalissimam. Quasi intelligat Bal. vt ad eum reuertamur, quòd quemadmodum ætas propria alteri cedi nõ potest: ita nec ius competens ratione ætatis.

De eadẽ re.

8 ¶ Quòd si verum est Bal. dictum, non solùm patre viuente non poterit hoc ius cedi, sed nec etiam eo mortuo, cùm vtrobique vigeat eadem ratio. Et ita prorsus destrueretur omnium Doc. sententia, qui sentiunt posse hoc ius cedi post mortem, & multi etiam ante mortem. Quorum sententiam, vt illud quoque adiiciam, cõfirmat quod voluerunt Pe. & Cy. in d. l. pactum. C. de collati. intelligentes iura quæ prohibẽt pactum de futura successione, procedere cùm fit cum extraneis, secus si cum fratribus, volente eo de cuius successione agitur, per l. vlt. C. de pac. & ar. l. quæ de tota. ff. de rei vendi. Et idem tenet Specul. tit. de pact. §. instrumentum, post prin. & Ang. in d. l. stipulatio hoc modo concepta, in 6. fal.

De eadẽ re.

9 ¶ Et hoc tenendo potest responderi ad l. pactum. C. de pac. quod loquitur in alio casu, vt ibi videre licet. Et ad d. l. pactum de collat. quod loquitur in pacto facto patri, prout etiam videtur expressum in c. quanuis, de pac. li. 6. & non in pacto alteri facto, vt ibi innuitur, à cõtrario sensu. Et huius potest assignari duplex ratio. Prima, quia lex potuit suspicari, ne reuerentia paterna induceretur filio ad paciscendum cum patre, iuxta no. in l. 1. §. quæ onerandæ. ff. qua. re. acti. non dat. Secunda, quia faciliùs inducitur ad paciscendum cum eo, de cuius hæreditate agitur, ob id maximè quia pater posset priuare hæreditate per fas & nefas, vt plerunque videmus. Quod licèt tolerari possit, tamen durum esset, vt dicit Corne. istud obtinere contra communẽ omnium sententiam, quæ est vt non valeat pactum de futura successione.

De eadem re.

10 ¶ Et hæc quidem debent intelligi, quantùm ad ea pertinet quæ primogenito deferũtur ex successione parentum. Alia autem quæ successionem nõ respiciunt, sed ætatẽ solã, videlicet honor qui senioribus debetur, per l. semper. ff. de iure immunit. & pleraque alia quæ suprà sigillatim declarauimus in præfatione, quæ non propter successionem debentur, cùm & locum habeant etiam ante mortem patris, nescio quonam pacto cedi possint cùm ætas, quæ sola illud tribuit, cedi non potest. & ita potest intelligi quod dicit Bal. in d. l. cùm antiquioribus. Non quòd velim ex eo asserere, ꝙ nunquam possit senior iuniori cedere in huiusmodi rebus, quæ sunt honorum. Potest enim maior si velit minori cedere. Sed non trahendum erit ad consequentiam, quin posteà in aliis actibus vtatur iure ætatis siue senectutis.

Quid in his quæ non sunt successionis, sed ætatis tantùm.

¶ Ne aut

15 *De eadē re.* ¶Ne autem illud prætermittam, scriptores ecclesiastici scrupulosiùs disserūt, an valuerit venditio primogenituræ facta ab Esaü fratri Iacob, propterea quòd videtur fuisse facta tam paruo pretio, vtpote pulmento, re nullius propè pretij, vt scribitur Gen. 25. & vt loquitur Diuus Paulus ad Hebræos 12. propter vnam escam. Tum etiam quia ius primogenituræ apud Hebræos res sacra esse videbatur, propter sacerdotiū illi, vt iam diximus, annexum. Ideò si de hac re latè videre velis, lege Nicol. Ly. & cæteros recentiores Bibliorum interpretes in d. 25. c. Gene. Neque enim quicquam nostrâ interest eam rem longiùs pertractare.

TRICESIMA QVAESTIO.

1 *An ius primogenituræ præscribi posit. Edictum de præscriptionibus est prohibitorium.* TRICESIMO Quæro an id ius primogenituræ præscribi posit? Soci. con. 47. cuius hoc caput est, facti narratione, & dubiis, in 4. quæst. li. 3. hanc rem nūcupatim tractauit, constantissiméque diffinit præscribi posse. Motus his tribus fundamentis & rationibus. Prima quia edictum de præscriptionibus est prohibitoriū. Regulariter enim omnis res præscribi potest, nisi expresè prohibeatur. l. vlt. C. de præscri. long. temp. & l. sicut. C. de præscri. 30. ann. At hic casus specialiter non reperitur prohibitus. Vnde, vt hoc illi addas, consequens est, vt permissus esse censeatur, ex legum constitutionúmque regulis, per l. præcipimus, in fi. C. de appel.

2 *Quod cessibile est id præscriptibile est. Præscriptio habet vim pacti.* ¶Secunda ratio Soci. Ius primogenituræ cedi potest & vēdi, vt iam latè probauimus in præcedenti quæstione. Ergo & præscribi, ar. l. alienationis. ff. de verbo. signi. vbi alienationis verbum vsucapionem continet. Quam rationem confirma, quòd præscriptio habet vim pacti & contractus, secundum Bald. & Saly. in l. 1. vtrunque in 3. no. C. de seruit. & aqua, & Lucam Pen. in l. cùm satis, col. 1. C. de agri. & censi. li. 11. cū aliis multis concord. à me collectis in tracta. Retractuum, tit 1. §. 1. gl. 9. in verbo, *ou lignagier*, nu. 146. at maius.

3 *Præscriptio pacto potentior.* ¶Imò verò potentior est præscriptio pacto, vt voluit Spec. tit. de feud. §. quoniā, versic. 3. Quod sic probat. nam pacto sociorum non potest fundo seruitus acquiri, præscriptione potest. l. qui pro parte. ff. de seruit. & l. sed & si post princ. ff. de seruit. vrb. prædi. Item ius ascriptionis siue glebæ pacto acquiri non potest, præscribi tamē potest. l. 2. & l. quemadmodum. C. de agri. & censi. li. 11. & l. 3. ff. de diuers. & tēpo. præscr. Item pactum de non diuidendo non valet, impedit tamen præscriptio volentem diuidere. l. in hoc iudicio, & l. si conueniat. ff. com. diuid. & l. 1. C. de anna. excep. Præterea feudū quod alienari non potest, præscribi tamen potest. §. si quis per 30. titu. si de feud. fue. contro. Denique licèt res litigiosa alienari nō posit. l. lite. C. de litig. potest tamen præscribi. l. si post acceptum. ff. de rei vendi. & l. 1. C. de præscri. long. temp. Ex quibus patet præscriptionem quātùm ad hoc habere plus roboris, quàm aliam alienationem, vt videlicet quid faciliùs præscribatur, quàm alienetur. Ex quo sequitur, vt si ius primogenituræ alienari posit, multò magis & præscribi.

4 *Alienatione prohibita & præscriptio prohibetur. Fauorabilior alienationis permissio quā prohibitio. Quod operatur propositū in proposito, & oppositum in opposito.* ¶Et cùm aliàs sit regula communis, vt prohibita alienatione, prohibeatur & præscriptio, per l. si fundum. ff. de fund. dota. & l. 2. & ibi gl. Bar. qui eā primam eius tit. legit. Bal. & Ang. C. de vsuca. pro empt. gl. in d. l. alienationis. ff. de verb. sig. Bar. Imo. & alij in l. filiusfa. §. diui. ff. de leg. 1. cum aliis multis cōcord. à me quoq; congestis, loco nuper allegato, nu. 247. sed & hunc quoq;. Consequens est vt etiā permissa alienatione, videatur & permissa præscriptio. Tum quia fauorabilior sit permisio alienationis, quàm prohibitio, per l. 1. ff. de fund. dota. iuncta l. hac edictali. §. cæterùm. C. de secun. nupt. & declarat Bar. in l. si ita quis. §. ea lege. ff. de verbo. oblig. Tum quia quod operatur propositum in proposito, operetur & oppositum in opposito. l. si ex toto, in prin. ff. de leg. 1. cum si. Et ideo videmus in eadem re quòd cùm fundi dotalis, quādiu dotalis est, sicut prohibita est alienatio: ita & præscriptio, per multa iura suprà allegata. Ita & cū desinit esse dotalis, sicut est permissa alienatio, ita & præscriptio. Et similiter quādo res desiit esse pupilli, vt latè declarat Ang. in l. vlti. C. de anna. excep.

¶Tert

5 ¶ Tertia ratio Soci.vt ad eum redeamus,hæc eſt.Nam aut(inquit)conſtitutio maioritatis factis fuit in contractu,& non cenſetur prohibita præſcriptio,vt declarat Pan in c.cùm non liceat,de præſcrip.Quinimo non potuiſſet,per ea quæ no.Bar.in l.nemo poteſt.ff.de leg.1.cum multis concord.à me allatis in d.tract. Retractuum, tit.2. §.1.glo.2.in verbo,*a tel temps*,nu.13.vt omittam.Aut in vltima voluntate, & ſimiliter non impeditur præſcriptio,vt concludit Bar.quem ſequuntur Raph.Alex.& alij in d.l.filiusfa.§.diui.ff.de leg.1.Pan.in d.c.cùm non liceat.

Ex contractu nō prohibetur præſcriptio. Nec ex teſtamento.

6 ¶Subdit autem Soci.q̄ ad hanc præſcriptionem requiritur ſpatium 30. annorum, duplici ratione.Primùm quia procedit ſine titulo,& ſic non habet locum ſpatiū longi temporis,ſed neceſſariò requiritur lōgiſsimum 30.annorū,per l.ſicut. C. de præſcrip.30.an.& no.in c.ſi diligenti,de præſcri.Deinde quia ſimiliter in feudo præſcribēdo huiuſmodi tempus requiritur per tex.in d.§.ſi quis per 30.tit.ſi de feud.fue.cōtro.Ergo idē dici debet de iure primogenituræ, propter ſimilitudinē quæ eſt inter vtrunque,vt diximus ſuprà in 23.quæſt.nu.10.tertia ratio.Et id quoq;, vt id ius præſcribi poſsit 30.annis,tenuit ante eum licèt non illum alleget,And.Iſer.in c.1.§. præterea ducatus,col.2.verſi.his deficientibus,tit.de prohi.feud.ali.per Fed.vbi dicit in id requiri ſcientiam & patientiam aliorum fratrum,per no.in c.cùm eccleſia, in fin. de cauſ.poſſ.& proprie.& per gl.& Inno.in c.cùm dilectus,de conſuet.

Quantum autem tempus requiratur ad huius rei præſcriptionē.

7 ¶Sed & in id requiritur,vt ipſe Soci.dicit,bona fides,quia licèt in feudo ſint diuerſæ op.quantùm ad ius ciuile pertinet,tamen de iure canonico ſemper requiritur,per c.vlt.de præſcrip.Cui ſtandum eſt etiam in vtroque foro,cùm agatur de periculo animæ,vt voluit gl.in c.poſſeſſor,de reg.iur.li.6.Iac.Bel.loquens in feudo,in d.c. vlti. col.6.verſi.ſed pone,de præſcrip.Quanquam prima fronte poſſet videri, non poſſe hic eſſe bonam fidē:niſi fortè cùm quis ſe putaret eſſe primogenitum alicuius, cùm talis exiſtimaretur,& ita longiſsimo tempore tanquam primogenitus poſſedit iura primogenituræ.Et poſteà apparet non eſſe primogenitum,ſed ſecundogenitum per teſtes,qui fortè diutius abfuerant.

Sed an requiratur bona fides.

8 ¶Sed hæc præſcriptio aliter locum poſſet habere in alio caſu, quàm cùm dubitatur quis ſit primogenitus:videlicet cùm filius primogenitus contendens res hęreditatis ſubiectas iuri primogenituræ,atque ita,id eſt,iure primogenitureę illas 30.annis poſſedit,ſcientibus & patientibus cæteris iunioribus fratribus.Nam in hoc caſu nuncupatim loquuntur And.Iſer.& Soci.locis ſuprà citatis.Nec abs re dixi iure primogenituræ 30.annis poſſediſſe,propter ea quę no.in l.qui iure familiaritatis,& l.communis ſeruus.ff.de acqui.poſ.& l.ſi mulieri vſus.ff.qui.mo.vſusfr.amit.& l.meritò.ff.pro ſocio.cum ſi.& quæ diximus ſuprà in 15.quæſti.

Quid ſi primogenitus poſſederit res quaſpiam quæ non erāt iuris primogenituræ 30. annis.

9 ¶At D.Cirier.& Moli.de alio caſu loquentes,videlicet cùm quis,qui nō eſt primogenitus,pręſcribere voluit eam qualitatē primogeniti,& conſequēter ius primogenituræ aduerſus ipſum verū primogenitum:ſcilicet Cirier.li.3.tractatus primogenituræ,quæſti.9.eadémq; vl.Moli.in Cōmentariis cōſuetud.Pariſ.tit.1.§.8. gl.3. quęſt. 5.In quibus locis tenent ſcilicet Cirier.poſſe hanc præſcriptionē procedere inter fratres,vt ſcilicet frater ſecundogenitus pręſcribat aduerſus primogenitum:extraneus autem præſcribere non poſsit.Nā filiatio præſcribi nō poteſt,nec ideo ſuitas,Bal.in l.1.C.quan.nō pet.part.vti nec ingenuitas,gl.in l.nemo.ff.de vſucapi.Et ita quoq; illū refert & ſequitur Moli.vbi ſuprà.Sed attēde,lector,ne erres.Nā Bal.in d.l.1.illud nō dicit ad quod illi eum allegant,ſed aliud nō omnino abſimile,in col.4. verſi. primæ quæſtioni,ſcilicet,nomē hæredis præſcribi nō poſſe aduerſus verum hęredē,nec per mille quidē annos,quod plus eſt ſi verū ſit,quàm quod de filiatione dictū eſt. Ipſum tamen Bal.vbi ſuprà,ad hoc vt ſuitas præſcribi non poteſt, citat & ſequitur Roma. in l.quandiu,la 1.ante fi.verſi.quid tamen dices.ff.de acqui.hære.& in l. is qui putat, poſt prin.eo.tit.Quātùm autē ad 2.eorum allegationem,nulla eſt l.nemo.ff. de vſucapi.Et credo eos voluiſſe allegare gl.in l.nemo.ff.pro legato,quæ videtur dicere legitimita

Quid ſi qui non eſt verè primogenitus vt primogenitus poſſedit.

gitimatem, si ita loqui sit permissum, vsucapi non posse. quam sequitur & dicit sing. Rom. in d. l. is qui putat. Et idem, ea. glo. non citata, voluit Bal. in l. nullo, col. 1. versic. sed pone quod aliquis, C. de rei vend. per tex. in l. qui in prouincia. §. diuus. ff. de rit. nu pti. vbi temporis diuturnitas non facit quem legitimum, sed inducit principem ad legitimandum. Sed & idem Bal. in rub. ex. de præscrip. in fi. dicit, quòd filiatio præscribi non potest l. iustè. ff. de vsucap. quia naturæ non congruit, ciuilia autem naturalibus conuenire debent. l. confessionibus. ff. de interro. acti. Nec etiam, vt subdit, spurius vllo tempore potest fieri legitimus quia est de reseruatis principi quæ præscribi non possunt, sed in id necessaria est dispensatio, vel priuilegium principis, per tex. vt ipse dicit peregrinum in §. diuus. De veritate tamen illius glos. videbis Alberi. & Angel. in ea ipsa l. nemo. Illud tamen non omittendum quod ad hunc locum pertinet quòd dignitas ingenuitatis & primogenituræ æquiparantur à Bal. in l. cùm antiquioribus col. antepe. versi. tertiò arguo ad idem. C. de iur. deliber. quem in id expēdit Matth. Afflic. in c. 1. col. 4. versi. decimò arguitur, tit. de success. feud.

10 *De eadem re.*

¶ Cæterùm ipse Moli. vbi suprà, constantissimè tenet, nec per vnum quidem ex fratribus ius præscribi posse, tum illis rationibus Cirier. tum etiam quia id ius datū est primæ genituræ, siue natiuitati. Ideo sicut iura sanguinis & agnationis sunt immutabilia, & nullo iure Ciuili dirimi possunt. l. ius agnationis. ff. de pactis, & l. iura sanguinis. ff. de regul. iuris, & l. abdicatis. C. de patri. pote. Sic nec iura præcisè & immediatè data à lege, ipsi sanguini vel naturæ. Tum quia quod fieri non potest per verū & expressum consensum, non potest induci per præscriptionem, quæ, vt id addam, tacitum consensum inducit, glo. in l. si mulier. §. 1. in verbo, ratum. ff. quod met. cau. Bar. in l. filiusfa. §. Diui, col. vlt. ff. de lega. 1. & latè diximus in tracta. Retract. titu. 1. §. 1. gl. 9. nu. 246. at maius, & quæst. seq. Aliàs tacitū plus operaretur quàm expressum, contra no. in l. cùm quid. ff. si cert. peta. & in l. 3. ff. de lega. 3. cum si. Nullo autem pacto fieri potest, vt is sit primogenitus, qui non est. Et certè vix crederem vt quis posit præscribere se esse primogenitum alterius, qui minimè est: sed si est primogenitus, potest præscribere, vt tanquam talis ius aliàs competens primogenito obtineat, secundum id quod diximus nu. 7. Et vide quæ scripsimus suprà tractatu præcedēti de Nobilitate, c. 14. quo tractamus an nobilitas præscribi posit.

TRICESIMAPRIMA QVAESTIO.

1 *Quis præferatur in regno an primogenitus natus ante regnum, an post regnum. Qui dubitarunt.*

TRICESIMOPRIMO Quæro, natus est cuipiam adhuc priuato filius, deinde & illi Regi facto alius, vter eorum Rege mortuo tanquam primogenitus Regis succedet in regno? Res hæc admodum dubia est, vt in qua multi primi nominis in legibus, nihil certi diffiniant, veriti, vt credere est, fallere fallique, si rem palàm iudicassent. Inter hos sunt Bar. & Io. Fab. in l. imperialis. §. illud his. C. de nupt. il le aliò remittere negotium contentus: hic in vtranque partem aliquid adducere. & Alberi. Rosa. in l. Senatoris filium. ff. de Senat. & in l. moris. §. parentes. ff. de pœnis. & in prima parte statutorum, quæsti. 157. incip. sed supponamus. & in suo repertorio, in verbo, Senatoris filius, & Feli. in c. inter cæteras, in prin. de rescrip. qui omnes rem hanc veluti in medio reliquerunt.

2 *Pro nato post regnum.*

¶ Pro nato autem post regnum adeptum facit tex. in l. si Senator. C. de dignit. lib. 12. vbi non sequitur paternam dignitatem, qui ante susceptam dignitatē susceptus est. Ex quo no. ibi Bar. quòd non dicitur filius Regis, qui natus est antequam pater Rex esset. quod & ante illum dixerat gl. in d. l. imperialis. §. illud his adiungimus, in verbo, natæ sunt. C. de nupt. vbi & illud quoque addit, ꝙ non dicitur filius sacerdotis, qui natus est ante sacerdotium. Sicuti è diuerso non dicitur filius scenicæ, qui natus est postquam mater desiit esse scenica, vt dicit tex. ibi. Et illam glo. sequitur Bar. in l. cùm satis, col. vlt. & ibi quoque Io. Plat. C. de agri. & censi. lib. 11. vbi tamen ipse Bart. non simpliciter loquitur de filio regis: sed de primogenito filio Regis, tanquam scilicet nō dicatur filius primogenitus Regis, qui natus est ante dignitatem regalem. Et Bal.

Bal.dum illam gloss.simpliciter allegat in l.in suis.ff.de liber.posth.Pet.Anca.& Philip.Fran.in cap.ne aliqui,de priuil.lib.6.qui ex hoc dicit, huiusmodi filios nō gaudere priuilegio concesso Regibus & eorum filiis.& Ioā.Ana.in cap.2.col.vlt.versi.quid autem si filius,de Iudæ.Ioan.Plat.in l.cùm adoptiuum.C.de Decuri.libro 10.& idem sensisse videtur Zenze.in extrauag.execrabilis,in versic.nec itaque,in verbo,filiis,in multis quæst.

3 ¶Facit præterea text.in l.si quis Decurio, aut subiectus, & in l.Dočtitij,& in l.neminem,non semel.& in l.diuæ memoriæ,& in l.vlt.etiam non semel.C.de Decur.lib.10. quibus cauetur filios natos ante Decurionatum patris non gaudere priuilegiis dignitatis paternæ,sed tantùm natos posteà.propterea ex dicta l.vlt.no.glo.in c.iam itaque j.quæst.4.non dici filium Decurionis,qui natus est antequam pater esset Decurio.& ibi Cardi.Alexā.Ad quod etiam est bonus tex.in l.ex libera,ibi,nec vt Decurionis filius.C.de suis & legi.Facit item tex.in l.j.§.vlt.ff.de bono.pos.cont.tabu.& in l.si necem.§.si deportatus.ff.de bonis liber.& in l.filij.§.Senatores,ibi,qui eo tempore nati sunt.ff.ad municipa.& in l.quicunque, versic.si verò postquam adeptus fuerit principatum.C.de princ.agen.in rebus,lib.12.vbi no.Lucas Pen.quòd dignitas patris nullū commodum affert filio nato ante dignitatem.Sed & ex eo not.Ioan. Plat.quòd non dicitur filius principis,qui ante principatum natus est.

Ad idem.

4 ¶Et est generale vt filij eam parentum dignitatem aut conditionem sequantur, quæ est tempore aut natiuitatis, aut certè conceptionis: non quæ antè fuit aut posteà, per tex.in l.2.C.de libe.& eorum libe.Ex qua no.Bald.delicta parentum non nocere filiis primò natis,sed tantùm nascituris,quoniam contrahunt rubiginem à linea iam infecta.& per tex.in l.emancipatum.§.j.ff.de Senat.vbi si natus est filius post dignitatem iam amissam,nihil ea dignitas prodest filio.quem tex.dicit optimum Petr.Anc.in dicto cap.ne aliqui,de priuil.lib.6.ad hoc quòd filius Regis non dicitur,qui post adeptū regnum natus est.Et per eum etiam dicit Calderi.consi.3.incip.an filij orthodoxi,titu.de hæret.quòd filij nati ante hæresim patris non afficiuntur pœnis à iure filiis hæreticorum indictis,præsertim illis quæ excludunt ab honoribus.& sequitur Domi.in capit.2.§.hæretici,in fin.de hære.lib.6.& Ioan.Ana.in capit.vergentis,ad fi.extrà eodem titu.cum multis in eandem rem concord.adductis per glo.in d.l.imperialis.§.illud his.C.de nup.

Ad idem.

5 ¶Adiuuat & hanc partem text.in l.2.§.in filiis.ff.de Decuri.vbi non is solus Decurionis filius dicitur, qui natus est ex Decurione, sed & qui antequam pater Decurio esset,natus est,quantùm ad id ne fustibus castigetur,& ne in metallum detur.Ex quo facilè colligitur, id tantùm procedere, quantùm ad pœnarum genera,non etiam quò ad dignitates & honores,vt dicit glos.ibi,in verbo,quantùm pertinet.& Alberi.in dicta l.imperialis.§.illud his.& Ioā.Plat.in dicta l.cùm adoptiuum.C.de Decuri.lib.10. Ideóque ex illo text.in d.§.in filiis.Bart.ibi no.filium natum ante nobilitatem patris non esse nobilem.de quo & nos in tractatu Nobilitatis pleniùs diximus.c.15.num.7. extende 3.Et est in idem text.loquens etiam de generibus pœnarum,in l.moris.§.sed vtrùm ij soli.ff.de pœnis,vbi dicitur quòd non solùm patre Decurione, sed & qui plebeio, videlicet antequam Decurio esset, nati sunt, non debent iis pœnis affici, quibus nec Decuriones.Et text.loquens generaliter in omnibus liberis in l.diuo.C.de quæstio.

Ad idem.

6 ¶Addunt aliqui vltra ea quæ diximus rationem, quæ tantùm Reges & cæteros illustres,non etiam alios respicit.Nam natus ante dignitatem patris quæ illum illustrem facit, non illustris est, sed tantùm clarissimus, vt voluit gloss.in dicta l.Senatoris filium.ff.de Senat.& in dicta l.si Senator.& ibi And.Barto.& Ioan.Plat.C.de dignit. libro duodecimo.& Alberi.in dicto §.illud his.At Reges illustres sunt,vt no.in l.j.C. de offi.eius cui mand.est iurisd.& plenè per Anto.Corse.in trac.de pote.& excel.Regi.quæst.219.

Ad idem.

7 *Ad idem.* ¶ Qui hanc partem tenent, respondent ad d.l. Senatoris filium. ff. de Senatori. & cap. ad extirpandas, de fili. presbyte. quæ nos statim pro contraria parte adferemus, vt d.l. intelligatur largo modo, & in materia fauorabili, quod satis patet ex eo quod idem text. dicit, filium adoptiuum dici Senatoris filiũ. Secus in nostro casu in quo de præiudicio alterius agitur. D. autem c. ad extirpandas, loquitur quò ad effectum de quo ibi agitur. & in effectu voluit dicere ille text. quód repellitur filius in illo casu, siue sit legitimus, siue non. & propter id dicitur ibi, siue natus in sacerdotio, siue non. Et ita hos text. refellit Deci. in capit. inter cæteras, de rescrip. vbi tenet hanc opin. vt statim dicemus.

8 *Qui hãc partem tenent.* ¶ Propterea vt ad quæstionem in specie accedamus. Sunt multi & ij quidam maxima autoritate, qui simpliciter tenent, non succedere in regno, aut alia dignitate, qui ante dignitatem natus est, videlicet Cyn. in d.l. emancipatum. ff. de Senat. prout illum refert Trancredus de Corneto, & post illum Panor. qui & hoc videtur voluisse in c. licèt, colum. vltima, versicu. quæro consuetudo est, extrà de voto. Collecta. in capi. ex tenore, in princip. extrà qui fili. sunt legit. Dyn. in dicta l. 2. §. in filiis. ff. de Decurio. & in dicta l. moris. §. sed vtrum. ff. de pœnis, Iaco. Ra. & And. Pisa. in dicta l. Senatoris filium. ff. de Senatori. prout illos retulit Alberi. in eadem l. & ipse Alberi. vt à multis citatur in prima parte statutorum, quæst. 157. incip. sed supponamus, vbi tamen de ea re, vt etiam suprà diximus in prin. huius quæst. ita loquitur, vt nescias in quam partẽ inclinet. Hanc quoque partem tenet simpliciter Signo. Homod. loquens in regno Franciæ, consi. 37. factum sic proponitur, quædam mulier, col. vlt. & Lucas Pen. in dicta l. si Senator, in fi. per illum text. C. de Senat. lib. 12. & Fulgo. in dicta l. Senatoris filium, per glo. ibi. ff. de Senatori. Fran. Cremen. sing. 50. vidi pulchram disputationem. & ibi Ioan. Bap. Castel. in addi. qui & hoc dicit se publicè disputasse. Marti. Laud. in tracta. primogenituræ. col. 8. versi. rursus quæro. & Nico. Perus. in tracta. de success. ab inte. in prima parte prin. in 6. specie liberorum, col. 6. versicu. & hæc faciunt ad aliam quæstionem. Card. Alex. in c. Adrianus. 63. dist. Philip. Deci. in d.c. inter cæteras, col. 5. de rescript. & Catel. Cota. in memoria. primogenitus, versic. sed quid si Rex, vbi hoc reputat sing. & Andr. Alcia. in l. bona fides, in verbo, reus capitalis. ff. deposi. Bonus Curtil. in tracta. nobilitatis, parte 3. ad fi. Et in hac item op. videntur esse Bart. & alij suprà citati num. 2. & Catel. Cota. in memo. incip. primogenitus, colum. 1. versicu. sed quid si Rex.

9 *Huius opi. cõfirmatio ex historiis.* ¶ In hanc sententiam Herodotus in Polymnia, qui est lib. 7. statim circa initia describit historiam barbaricam quidem illam, sed quæ instituto negocio optimè conuenit. Cùm Darius Hystaspis filius, Persarum Rex aduersus Græcos Aegyptiósque pararet expeditionem, ingens inter eius liberos de principatu orta est dissensio, quoniam ex instituto Persarum oportebat ita demum Regem ire in expeditionẽ, cùm Regem successorem declarasset. Erant autem Dario iam antequã regnaret liberi tres è priore vxore Gobris filia suscepti, & post partum regnum alij quatuor ex Atossa Cyri filia. Superiorum maximus natu erat Artabazanes: posteriorum Xerxes. Qui cùm ex eadem matre non essent, disceptabant Artazabanes quidem, quòd omnis paternæ sobolis ipse maximus natu foret, cùm apud vniuersos homines sit institutum, vt maximus natu liberorum obtineat principatum. Xerxes verò, quòd ipse Atossa genitus esset filia Regis qui Persis libertatẽ peperisset. Dario nondum ferente sententiã, aderat forte Demaratus Aristonis, qui per id tempus altercationis Spartano regno exutus, ac Lacedæmone profugus, Susa ascenderat. hic vir audita liberorũ Darij controuersia, adiit, vt fama fertur, Xerxémque admonuit, vt ad cætera quæ pro se dicebat, hoc adderet, se quidem genitum è Dario iam Rege & Persarum regnum obtinente: Artabazanem verò e Dario adhuc priuato. Proinde neque æquum neque iustum esse alium quempiam, potiusquàm se illam dignitatem adipisci, quoniam Spartæ quoque sic vsurparetur, vt si cui antequam regnet filij nascantur, deinde Regi iam alius, huius postea nati successio regni sit: hac a Demarato subiecta ratione vtitem Xerxem, tanquam iustè dicentem Darius regem declarauit.

¶ Eandem

10 ¶Eandem historiam & Trogus, quíque ipsius epitomē fecit Iustinus lib.2.recensent, in hoc tamen ab Herodoto dissentientes, quòd post Darij obitum hanc dicunt controuersiam actam, & ab Anapharne vtriusque patruo diiudicatam atque compositā: Arthemenémque eum appellat, qui Herodoto Artabazanes nuncupatur. Sed & eam quoque tetigit Plutarchus in Artaxerxe, vt posteà dicemus, & in libello de fraterna beneuolentia, vbi ille maiorem natu filium Ariamenem appellat, dicitque hanc controuersiam ab Artabano Darij fratre fuisse diiudicatam. Sed & hanc quoque è nostris referunt ex Iustino Lucas Pen. in d.l.si Senator.C.de dignit.libro duodecimo, & Nicol.Perus.in d.tractat.de succes.ab intest.& D.Cirierus in tractatu primogenituræ lib.j.quæst.12.in qua hanc nostram principalem quæstionem latissime & doctissimè tractauit.

De eadem historia.

11 ¶Nec hinc dissentit quod Iosephus scriptor primæ classis acerrimíq; iudicij, li.Antiquitatum 16.c.3. veluti indignanter, nec sine bile retulit, Herodem Regem, postpositis Alexandro & Aristobolo suis & Mariannæ filiis, successorem in regno sibi designasse Antipatrum, ante principatum, & de priuata vxore sibi genitum.

Ex Iosepho.

3566

12 ¶Sunt tamen qui contrà asserunt præferendum esse primogenitum omnium, etiam natum ante patris principatum, per d.l.Senatoris filium, in fi.ff.de Senat.vbi scribitur in hæc verba, Nec interest an in Senatoria dignitate constitutus eum susceperit, an ante dignitatem Senatoriam. Pro quibus est & tex.in l.cùm aduocatio, in verbo, cum liberis quādocunque genitis, & ibi Alberi.C.de aduo.diuer.iudicio.& in l.2.C.de aduo.diuer.iudicum, vbi scribitur, Cum liberis iam natis, vel posteà procreandis.& in l.neque Dorotheum, ibi, & si ante paternas illustres dignitates natus est, & alibi sæpe. C.de Decurio.lib.10.vbi filij quandocunque geniti gaudent patris dignitate & priuilegiis. Et d.c.inter cæteras, ibi filius sacerdotis & in sacerdotio genitus, extrà de rescrip. Ex quo probatur esse filium sacerdotis eū, qui ante sacerdotium natus est.aliàs enim frustra tex.subdidisset ea verba, & in sacerdotio genitus. Et ita illic per illū tex. volunt Panorm.Maria.& Fran. Ripa.& idem Maria.in repe.cap.veniens, in 2.no.de accusat.Sed & de hoc est clarior tex.in c.ad extirpandas, extrà de fili.presbyte. Nam primùm filios presbyterorum simpliciter vocat.& posteà de iisdem loquens, dicit, siue geniti sint in sacerdotio, siue non. Ex quo constat nihil interesse vt filij presbyterorum dicantur, siue nati sunt post sacerdotium, siue ante. Et rursum in c.adhæc, cod. titu.vbi primùm nominantur à Pontificibus generati: deinde autem subiungit, quod si ij sint ex legitimo matrimonio procreati (& ita ante pontificatum) nec aliud canonicum obuiat, licitè possunt ad sacros ordines ascendere: & in eisdem ecclesiis, in quibus præsunt vel præfuerunt genitores eorum, beneficium obtinere.

Pro nato ante regnum.

13 ¶Item successio post mortem competit.l.j.§.si impubes.ff.de collat.bon.sed natus ante partum regnum reperitur primogenitus tempore mortis, ergo præferendus, per l.si quis filio exhæredato, in secundo responso.ff.de iniust.& rup.testamen.& l.capitis. C.vnde cogna.& l.j.§.proximus.ff.eodem titulo, & l.non intelligitur.§.quando.ff. de iure fisci, & §.proximus, Institu.de legi.ag.suc.vbi proximus quis per hoc tempus requiritur, quo mortuus est is, de cuius hæreditate quæritur. Nec enim oportet priùs quæri de conditione alicuius, quàm hæreditas vel legatum ad eum pertineat.l.non oportet.ff.de legatis secundo, & l.interuenit, de lega.præstan. Non inspicitur igitur quod priùs fuit, sed quod nunc est, l.quod ita.ff.de ædi.edic.& c.ferrum.50.distin.& c. non enim, & c.non est, quod est vlt.32.quæst.j.& c.eam te, de rescrip.

Ad idem.

14 ¶Adhæc si aliter diceremus, absurditas maxima hinc sequeretur, videlicet quòd si Rex decederet relicto vnico filio, qui natus esset ante partum regnum, is nō succederet. Sequeretur item & alia absurditas, quòd præferrentur in successione regni aut comitatus, nati post dignitatem illius de cuius successione agitur, exclusis anteà natis, proximioribus fortè in gradu, contra iura, quæ primo loco admittunt proximiores, per d.§.hæreditas. Et alia quoque generalia, videlicet quòd filij non succederent in

Ad idem.

quibuscunque rebus post eorum natiuitatem acquisitis, sed eos excluderent posteà nati, quod nullo iure cautum reperitur: quin ex iure communi liberi omnes nullo delectu æqualiter succedunt, vt supra latè diximus in 4. quæst.

15 *Ad idem.* ¶ Adde & hanc rationem, quia filiationis substantia & proprietas habetur à patris substantia, non à qualitate patri adhærenti, quia qualitas patris non generat, sed generatum & natum cognominat. Nam natus ex B. tunc Senatore, dicitur filius B. Senatoris, & tandiu sic nominandus est, quandiu pater à Senatu remotus non est. At patre posteà remoto, non est dicendus filius B. Senatoris, quoniam secundùm illud tempus, quo sic profertur B. non est Senator, sed fuit. Tamen adhuc ei quædam priuilegia reseruantur, quæ non amittit, propter casum patris d. l. moris. §. iste, & sequen. ff. de pœnis, & dicta l. 2. §. in filiis. ff. de Decurio. & d. l. emancipatum. §. 1. ff. de Senat. Et isto respectu, dicetur etiam filius Senatoris, vt ibi dicitur. E diuerso quoque natus B. nondum Senatore, non dicitur tunc filius Senatoris, sed filius B. plebei. Sed B. posteà facto Senatore, tunc dicetur filius B. Senatoris, quandiu durabit ea dignitas, per tex. eum non cauillando, in d. l. Senatoris filium, in fi. & in d. §. in filiis.

16 *Ad idem.* ¶ Et id confirmatur ea ratione, quòd qualitas adiecta verbo, debet intelligi secundùm tempus verbi cui adiungitur. l. in delictis. §. 1. & l. quod ait prætor. §. Iulianus. ff. de noxa. & l. Titius. ff. de testamen. mili. vbi est text. optimus ad rem de qua agimus, quòd testamentum militis dicitur etiam quod tũc miles fecit antequam cinctus esset. Et sic in casu de quo tractamus, qualitas significata per illud verbum, Senatoris, debet inesse secundùm tempus præsens, si per verba præsentis temporis loquimur: & secundùm tempus præteritum, si per verba temporis præteriti loquimur. Et hæc ratio & præcedens est Saly. in dicta l. imperialis. §. illud his. C. de nupt. vbi hanc partem sequitur, vt statim dicemus, & respondet ad eum text. quia ibi propria filiorum macula obsistebat priuilegio. Sed in nostro casu nihil inest personæ nati ante dignitatem, quod ei obsit. Item ibi de priuilegio agitur, hîc de beneficio, & lege regni interpretanda & declaranda.

17 *Ad idem.* ¶ Et huc quoque pertinet quod scriptum reliquit Bald. ille nostrorum legum interpretum (Accursium & Barto. semper excipio) facilè princeps, sed qui omnes acumine ingenij (pace omnium dixerim) nemine dempto superauit, in l. 2. ad fi. versic. item nota quòd distinctio. C. de liber. & eor. liber. quòd in fauorabilibus factum patris indistinctè ac sine delectu & discrimine prodest liberis tam natis, quàm nascituris. Et ideò (inquit) recepto patre ad ciuitatem, vel eximium, vt appellat, ciuium, omnes filij gaudent priuilegio illius eximi, per no. l. 2. C. qui æta. se excu. lib. 10. vbi glos. vt ex ea omnes vbique assumunt, dicit eximum patris, esse eximum filij. De quo nos latissimè disseruimus in repe. l. si vnquam, in prin. nu. 23. iam satis. C. de reuo. donat. vbi & hoc dictum Bal. inter plurima alia adduximus.

18 *Ad idem.* ¶ Et hanc quoque opinionem non modicùm fulcit quod in simili à viris doctis scriptum est, quòd si in facultate legitimãdi excepti sunt filij Comitum. Si quis suscepto ante filio naturali comitatum consecutus est, non poterit huiusmodi filius ex ea facultate legitimari, tanquam is existimetur, & sit filius comitis, quamuis ante comitatum natus. Ita voluit Anto. Rosel. in suo amplissimo tractatu legitimationis, quæstio. 61. vbi & ita dicit se consuluisse, & Zoch. qui & in eam rem dicit se vidisse plura consilia, & se quoque simul consuluisse, in capit. per venerabilem, & ibi etiam Cardi. Alexan. in §. quod autem, col. 116. versicu. quæro secundò principaliter, extrà qui filij sunt legitimi.

19 *Qui tenent præferri natũ ante regnum.* ¶ Postremò hæc pars in casu de quo loquimur, non caret autoritate nostrorum, vt scilicet natus ante regnum præferatur nato posteà. Ita enim in specie tenet Guid. Suz. in d. l. Senatoris filium. ff. de Senatori. per eum text. quem conciliat cum dicta l. si Senator. C. de dignit. lib. 12. vt videlicet filius natus ante dignitatem præferatur quò ad bona

bona & successionem. Natus posteà, quò ad honores & dignitates. & Salyc. in d.l. imperialis. §. illud. C. de nupt. Alex. aut quisquis est, in addi. Bal. in l. cum antiquioribus, col. 5. super vers. modo quæritur. C. de iure delib. Nicol. Mil. in suo repertorio, in verbo, filius primogenitus sicuti, in fi. vbi erranter pro hac op. citat Bart. in d.l. cum satis. & nouissimè Frã. Ripa. in d.c. inter cæteras, col. 2. versi. & inducitur, extrà de rescrip. & D. Ciricrus in d. tract. primoge. in d. 12. quæst. lib. j. & Moline. in consuet. Paris. titu. j. §. 8. glo. j. quæst. 11. eadémque vit. Et ad hanc quoque op. trahitur à nonnullis Alberi. in d.l. Senatoris. ff. de Senat. & in tract. statut. parte j. d. quæst. 152. vbi certè videtur inclinare in hanc partem.

20 ¶Nec caret item hæc posterior opinio exemplo. Nam cùm Bela huius nominis secũdus Vngariæ, quæ ante Pannonia dicebatur, Rex in priuata fortuna Geicam, aut, vt alij vocant, Geisam filium suscepisset, Rex autem posteà factus Lasdilaum, Stephanũ, & Almum, successit Belæ patri mortuo Geica ante regnum natus, suis fratribus post regnum natis antepositus, quos res nouas, vt regnum vsurparẽt, molientes, facile pepulit, vt a Michaële Ricio in regibus Vngariæ scriptum est.

Eius opi. comprobatio ex historiis.

21 ¶Sed & ab antiquitate quoque exemplum eius rei repetamus. Scribit Plutarchus in Artaxerxe. Cùm Dario Persarũ regi ac Parysatidi ipsius vxori, essent filij Artaxerxes ipse natu maximus, & Cyrus ætate post illum proximus, & alij duo. Mater Cyrum maiori charitate amplexa, cum in regno succedere, postposito Artaxerxe, cupiebat: nitebatúrque, non sanè probabili (quod ipse Plutarchus dicit) ratione, ea qua olim Xerxes priscus, Demarato Lacedæmone autore, vsus fuerat. Artaxerxem se priuato Dario Cyrum Regi peperisse, nec tamen suadendo perficere potuit, vt id obtineret. Nam qui ætate anteibat Rex constitutus est. Ex quibus planè potes intelligere Plutarchum virum in omni doctrina admirabilem huic opinioni subscripsisse.

Ad idem.

22 ¶Nec desunt in hac tanta controuersia, qui non parum referre dicunt, an consuetudo vel statutum deferens successionem primogenito, loquatur simpliciter de primogenito sine alia adiectione: an verò de primogenito Regis, comitis, & similium, vt scilicet primo casu præferatur primogenitus ante regnum: secundo casu, primogenitus post regnum. quasi is dicatur primogenitus Regis, de quo loquitur consuetudo. non cæteri nati antè. Ita expressè voluit Bal. post Iac. Bel. in d.l. imperialis. §. illud his. C. de nupti. & idem Bal. in l. vlt. C. de Decuri. lib. 11. vbi allegat l. Titius. ff. de testa. mili. & l. de eo qui. §. vlt. ff. de falsis, & d.l. in delictis. §. si extraneus. ff. de noxa. & sequitur Iaco. Aluar. in c. j. col. vlt. & ibi etiam Cardi. Alex. col. 2. versi. quæro si ante regalem, tit. de feud. marchi. Et cum hac op. videtur conuenire Fely. in c. prudentiam, col. 3. ver. quid si aliquis est natus, de offic. deleg. dum fatetur, quòd natus post regnum adeptum bene dicitur filius Regis, sed non primogenitus Regis, quia ab eo non fuit genitus, tanquam à Rege, sed tanquam à priuato.

Distinctio an constitutio loquatur de primogenito, an de primogenito regis.

23 Declarat autem Bald in §. illud, quãdo dicatur pater regnum adeptus, vt filius ipsius vocetur filius Regis. Nempe, ait, per coronationẽ, per d.l. Titius & d. §. si extraneus. De qua re superfluũ est in hoc loco disputare, cùm non sit præsentis tractationis. Sed si tu de ea videre velis, lege Cy. Bar. Alberi. Saly. latè, & cæteros in l. bene à Zenone. C. de quad. præscrip. & Ioan. And. & alios in c. venerabilem, de elec. Bald. in l. directis. C. de testa. manu. & in addi. Specul. & post ipsum Specu. titu. de rescrip. præsen. §. vlti. versi. item quòd obtentum, in addi. quæ incip. donatio.

Quando quis dicatur regnũ adeptus.

24 ¶Sunt & qui ita quoque distingunt, an filij, inter quos contenditur, prætendunt qualitatem à patre tantùm, qui scilicet ipsum regnum primùm acquisiuit, an etiã ab auo paterno, quia videlicet regnum est auitum, aut aliorũ superiorum, vt videlicet primo casu procedat, quod dictũ est, præferri natum post dignitatem, alteri antè nato. Et licèt nõ fuerit natus ex patre Rege, tamẽ quia natus est ex auo Rege, est illustris: vt qui dignitatẽ regalem statim ab auo veluti ex radice recepit, arg. d.l. emãcipatũ, in fi. ibi,

Alia distinctio an regnũ sit paternum an auitum.

vt aui ei potiùs dignitas prosit.ff.de Senat.Ita voluerût Pet.Cy.Bal.Alb Rosa.Raph. Fulgo.in d.l.imperialis.§.illud his.C.de nup.& Iaco.Rebuf.in d.l.si Senator.C.de dignit.lib.12.& omnium latisimè Anto.Corset.in tract.de pote.& excel.Regia, in 26. quæst.vbi dicit hanc esse communem op.& adducit rationem,vt dicit, inconuincibilem,quæ tantùm primam partem huius distinctionis respicit. Accidentia magnâ partem conferunt ad cognoscendum quod quid,teste philosopho. Qualitas autem adueniens enti qualificat & diuersificat illud ens,per tex.in c.licèt canon,iuncto c.statutum,de ele.lib.6.Cùm ergo qualitas regalis adueniat enti post esse completum, & sic post filium natum.Ergo non debet trahi retro ad tempus,in quo non erat illa dignitas.Nec etiam isto casu,vt dicebat Saly.debet considerari tempus præsens in præiudicium alicuius filij nati tempore dignitatis.

25 ¶Alij item hanc rem non adeò angustè concludunt, vt eam distinctionem auorum tantùm qualitate metiantur: sed generaliùs dicunt natum ante dignitatem præferri in successione natis posteà in regno,quod patri obuenit iure hęreditario,& ex successione generis,nedum aui & aliorum ascendẽtium.Nam talis erat cui erat implicitus, vt ipsi loquuntur,status regalis,& ad regnum spem habebat.At in regno quod electione,aut alia causa aduentitia & non hæreditaria alicui obuenit,præferri natos posteà. Ita voluit no.Pet.Iac.in arbore successionis regni Franciæ,colum.4.versic.ponamus quòd Philippus,vbi dicit quòd leges,quæ videntur velle contrarium, loquũtur in Senatoribus, Decurionibus, & cæteris id genus, quas quidem dignitates electione,aut alio quouis modo, prætetquam iure hæreditario, nanciscimur.Idẽ quoque nominatim voluit Guil.Cu.in d.l.si Senator.C.de dignit.lib.12.vbi & hoc dicit procedere, etiam si is qui natus est ante dignitatem est naturalis tantùm, nempe susceptus ex cõcubina,quam pater dum esset in dignitate accepit in vxorem, & Ioan.Ray.qui illum citat & sequitur in c.præterea ducatus,col.6.in paruis,vers.quæro iuxta prædicta pone quòd habens, titu.de prohi.feud.ali.per Fed.& iterum in tract.nobilitatis, in 10.q. prin.vbi & hoc dicit se tenuisse in repet.l.nobiliores.C.de commer.& merc.& quendam Egidium Sancium, in d.§.illud.Idem quoque voluit D.Cos.Gui.in prooemio prag.sanctio.post prin.in verbo, primogenito.& Iacob.à S.Geor.in tract.feudorum, col.4.versicu.sed iuxta hæc quæro,& D.Benedic.in repe.cap.Raynutius,in verbo,in eodem testamento relinquens,le 1.nume.200.& seq.de testa.

Alia distinctio an regnũ obuenerit ex quacũque successione, an ex electione, aut alia causa.

26 ¶Et huic distinctioni consentiunt duæ illæ historiæ quas suprà eadem quæst.adduximus ex rebus Persicis,scilicet altera num.9.in hanc sententiam, & seq.Altera autẽ nu.21.sed & vt.In priore enim prælatus est natus post regnum à patre adeptum, quia non iure hæreditario,nec à maioribus, nec à genere Darius pater regnum cõsecutus fuerat,sed forte,vt diximus suprà in 17.quæst.in 1.opi.num.28.Darius ille primus.In posteriore,alter Darius qui à primo illo descenderat,regnum per manus à suis maioribus acceperat.Ideóque qui primus etiam ante regnum adeptum natus erat, prælatus est cæteris pòst natis.

27 ¶Non is sum,Lector amantisime, qui posim ex Heracliti antro res adeò obscuras eruere.Verùm si in dubiis sententia libera cuique est, nihil prohibet quin & ipse dicã quod sentio.Certè omnium maximè placet mihi secũda op.quæ indiscriminatim ad successionem dignitatis admitti natum ante partam dignitatem: siue ea ex naturali ordine successionis,siue ex noua omnino causa,quæ nihil ad genus pertinet,obuenerit.Tum rationibus iam allegatis in ea secunda op.quæ semper & vbique locum obtinent.Tum quoque quia licèt natus ante regnum patris, interim dum pater est priuatus,non dicatur filius Regis:tamen cùm primùm pater Rex fuit, is quoque filius Regis fuit,per iura ad hoc in eam sententiam allegata:& ita cõtinuò incipit esse primogenitus Regis.Nam si est filius Regis,& nemo illum præcedit: Consequens est vt sit Regis primogenitus,per c.Ioseph,de verbo.signi.cum concord.adductis suprà in 1.q.

Authoris opi.

28 ¶Nec obstant iura allegata,quia loquuntur in his in quibus filij parentibus non succedunt,

cedunt, sed in his quæ ex dignitate parentum ad filios transeunt in vita ipsorum parentum, in quibus non prodest ea dignitas natis ante dignitatem. Hîc autem loquimur in his quæ transeunt post mortem, & iure successionis, vt dicit Bald. in d.l.vlt. C.de Decurio.lib.10.per hoc respondens glo.ibi,in verbo,ediderit,quæ voluit per illam l.quòd delictum patris non nocet filio nato ante feudum quæsitum,sed post tantum nato:quia vt dicit Bald.feudum post mortem transit in filium, & non in vita patris.Cui tamen glo.alia est similis in d.l.2.C.de liber.& eorum libe. vbi etiam de hoc per Bald. & rursum per Barto. in l.eum qui. ff. de inter.& relega. & ibi concord. per Alexan.in addi.ipsius Bart.

Responsio ad contraria.

29 ¶Vel etiam potest dici ex sententia ipsius Bald.in d.l.vlt.C.de Decurio.quòd ea l. & similes nihil faciunt ad nostram quæstionē,cùm loquantur de priuilegio quod competit patri,quod non trahitur ad filios antè genitos, quia certam conditionem habere cœperunt per d.ll. Sed consuetudo regni quæ vocat primogenitos,dat in hoc priuilegium ipsi primogenito, & non patri. Et ideò dicit,quòd per alias leges hæc quæstio definienda est. Et vide quæ diximus suprà in tractatu Nobilitatis, capite 15.numero 7.extende tertiò,dum tractauimus, an nobilitas patris transeat ad filios natos ante nobilitatem partam.

Ad idem.

TRICESIMASECVNDA QVAESTIO.

1 TRicesimosecundò quæro,quia in præcedenti quæstione diutius semper appellatione filij regis immorati sumus. An solus primogenitus regis debeat appellari filius regis,an & cæteri quoque.Et ne quæstio superuacanea videatur, pone quòd sit constitutio quædam quæ priuilegium concedat filiis regum, sicuti est in c. ne aliqui, de priuil.lib.6.& in Cle.j.de Baptis.& in extrauag.execrabilis, vers.nos itaque. Et vt res quoq; sit magis dubia.Pone quòd rex sit mortuus relicto primogenito,qui solus successit in regno, & aliis quoque filiis. Nam quandiu pater viuit, incertum est quis post illū ex filiis sit futurus rex:quia fortè qui nunc primogenitus est,morietur ante patrem.Et filij ex patre viuente plus lucis splendorísq; recipiunt, quàm ex mortuo, per tex.in l.vlt.& ibi Bal.C.de iniur.& quod voluit glo.in l.2.in verbo,filij,& ibi Cy. Bar.& Bal.C.de epis.& cleri.cum si.

An solus primogenitus regis debeat appellari filius regis, an & cæteri.

2 ¶Igitur vt in casu magis dubio loquamur, Verùm iste solus primogenitus,qui patre mortuo successit in regno, dicendus sit filius regis, an verò & cæteri quoque ita sint appellandi, gaudeántq; priuilegiis concessis filiis regum, Io.And.de hac re nominatim loquens in d.c.ne aliqui, dicit, quòd omnes dicuntur filij regum , & gaudent huiusmodi priuilegiis,nedum primogenitus,qui successit.quem sequuntur Pet.Anc. in 2.no.Domi.col.2.vers.quæro an sint hîc sublata,& Philip.Fran. paulò ante fi. & idē dicit Cardi.Alex.in c.Adrianus.63.di. Alioquin (inquiunt Pe.An.Domi.& Francus) sequeretur,quòd qui haberent hoc priuilegium viuente patre,sine culpa,per mortem patris desinerent habere,contra regulam,decet,de reg.iur.lib.6.

De eadem re.

3 ¶Quod tamen intellige, ne id omittam , quod de primogenito dicunt procedere in casu de quo loquuntur , videlicet cùm priuilegium concessum est filiis regum. Nam cùm ea qualitas duret etiam mortuo patre , priuilegium quoque ei qualitati concessum durat. At si priuilegium sit aliàs concessum filiis propter parentes,certè mortuis parentibus cessat priuilegium,per d.l.vlt.C.de iniur.& voluit glos.in d.l.2. in verbo, filij,& ibi Cy.Iac.Bar.Bal.Alberi.& Saly.C.de epi.& cleri.& glo.in l.medicos,in verbo,& filiis.C.de profes.& medi.lib.10.Et facit etiam bonus text.in l.in omnibus. ff.de reg.iur.cuius hæc verba sunt.In omnibus causis id obseruatur,vt vbi personæ conditio locum facit beneficio,ibi deficiente ea beneficium quoque deficit.Quanquam huius contrarium tenent Ioan.And.Domi.& Philip.Fran.in d.c.ne aliqui,de priuil.lib. 6.nisi dicas quòd ibi non competebat priuilegium filiis propter parentes,sed ob eam qualitatem,quòd essent filij regum.

Quid si priuilegium sit concessum filiis propter patrē.

TRICESIMATERTIA QVAESTIO.

An primogenitus & caeteri filij regum possint reges vocari.

1 SEd tricesimotertiò quæro,an ipse primogenitus,& alij quoque filij,non solùm filij Regum,vt in præcedenti quæst.sed etiam Reges possint appellari. De qua re nos late,de filiis simpliciter loquentes,diximus in repeti.l.si vnquam, in prin.nu.21. huc quoque pertinent.C.de reuo.donat. Veruntamen hic repetemus,propterea quòd nonnulla addemus,quæ sola non potuissem congruè hic scribere. Igitur primo loco glos. habes in cap.vlt.24. q.1. quæ ex eo text. qui regem vocat quempiam filium Regis,no.filium Regis debere vocari Regem, licet nondum habeat regnum. Et est arg. inquit,pro Comitibus Teuthoniæ & Italiæ.Iam enim,vt subdit,domini sunt,& sola administratio deest,per text.in l.in suis.ff.de liberis & posthum. Ex quo potes intelligere,quòd licet loquatur simpliciter de filio Regis, vt videri possit intellexisse de omni filio.Tamen ex ratione illius apertè declaratur,quòd tantùm de eo intelligitur, qui post mortem patris est regnaturus, & administrationem suscepturus,quod tantùm primogenito conuenit.

De eadem re.

2 ¶Et ita etiam intelligit Bal.loquens tantùm de primogenito,in l.quæsitum.§.si seruus mihi.ff.de leg.j.& cons.389.consuetudo est,col.3.in prin.vers.item primogenitus dicitur Rex,lib.2.& Panor. dum dicit illis solùm deesse administrationem, in c.tanta,col.3.vers.quidam sunt filij legitimi,extrà,qui fili. sunt legi. & Ias. loquens de primogenito,cons.192. in præsenti,col.3.vers.corroboratur, lib.2.& expresiùs Carol. Rui.cons.19.in hac controuersia,col.j.nu.2.lib.j.& Benedic.in repet.c.Raynutius,in verbo,in eodem testamento relinquens,le j.num.166.extrà de testa.

De eadẽ re.

3 ¶Illam tamen glo.simpliciter, ac si etiam simpliciter loqueretur de filio, sine discrimine ætatis,citat & sequitur And.Iser.in c.j.in princ.& ibi etiam Aluar.col.pen.vers. quæro an filius Regis.Marti.Lauden.col.vlt.Cardi.Alexan.col.3.in princ.& Matth. Afflic.col.2.vers.& in tantum,tit.quis dica.Dux,Comes, March. Idem Andr.in prologo constitutionum Siciliæ, & in constit. incip. prosequentes, & ibi post eum Matthæ.Afflic. in 8.quæst. vbi ex hoc dicunt quòd filius Comitis gaudet priuilegio illius constit. loquentis de Comite.& idem Afflic. in constitut. incip. intentionis nostræ,col.8 versicu.item pro ista parte, rursúmque in tracta.πρωθμήνεσ, in princ.col. 7.vers.item filius.

De eadẽ re.

4 ¶Sed & eam glo.sequitur Alberi.in l.partum,nume.3.C.de rei vend.& in d.l.in suis, post medium,vers.item propter prædictam,& ibi quoque Bald.per illum tex.tam in lec.ordi.quam in repeti.in pen.quæst.ff.de libe.& posthu. Lucas Pen.in l.j.col.j.in verbo,regiam.C.de conduc.& procur.lib.11.Raph.Co.cons.131. duo fratres, col.j. Ioan. Ray.in c.j.§.præterea si quis,col.3.vers.& ista inducebant, titu.de prohi. feud.ali. per Fed.Barb.in repe.rubr.de caus.posses.& propri. char.22. ver.opportunè se offert modo quæstio,& cons.49.illud afferam,col.2.lib.j.& cons.10.sapienter, col.3.lib.2. quibus locis dicit eam glos.valdè sing.& cons.73.magnanimus,col.3.lib.4.& Card.Alexan.in c.per venerabilem.§.quod autem,col.30. vers.postremò ad eãdem materiam, qui fili.sunt legi.Iason cons.10.videretur, col.3.versicu.prædicta fortius,lib.3. Philip. Deci.cons.262.in causa magnifici,col.2. vers.septimò latè. Anto.Corse. in tracta.de potest.& excel.Reg. in 25.quæstio.Franc.Luca in tracta. de priuilegiis fisci,parte j.in 19.casu.Ludo.Gozad.qui illam glo.dicit sing.in repet.l.qui se patris,col.10.versicu. tertiò sequitur.C.vnde libe.

De eadẽ re.
Decretorum locus.

5 ¶Sed & idem plerisque videtur voluisse alia glo.in c.Adrianus,le j. in verbo, Augustos, 63.dist. quæ dicit filios Imperatorum dici Augustos,vt ipsos Imperatores, per eum text. qui non tantùm Basilicum (sic enim legendum est, vt monuimus in d.l.si vnquam,non Basilium,vt vbique legitur in nostris Decretis)Imperatorem Constantinopolitanum,sed & ipsius filios Constantinum & Leonem Augustos appellat. sed id certè fuit propterea quòd pater eos consortes imperij fecerat,vt ex historiis Imperatorum patet. Nam suprà in 17.quæst. in 4.opin.nume.22.atqui licèt, & 2.sequent. docui

docuimus, eos Augustos appellari solitos, qui iam ad imperium asciti erant: Cæsares, qui successores designabantur.

6 ¶Alia item glos. in id quoque citatur, scilicet in c. denique, in verbo, Rege suo. 7. q. 1. & ita eam intelligit, citat, & dicit auream Franc. Curt. Senior cons. 74. super memorata, col. j. in fi. tanquam scilicet censeat filios Regum de iure Reges esse, & vocari debere. Verùm ea glo. in libris, quos hactenus vidimus, nihil de huiusmodi appellatione dicit, sed illud tantùm scribit, filios Regum debere esse Reges, id est, succedere patribus in regno, vt apertè insinuat tex. ibi, loquens de Roboan filio Solomonis, qui patri succeesit, & alia iura quæ ea glo. allegat. Sed in hanc sententiam est illud Virgilij loquentis de Rhea filia Numitoris Regis, lib. j. Aeneid.

De eadē re.

—Donec Regina sacerdos
Marte grauis geminam partu dabit Ilia prolem.

Regina igitur, id est, Regis filia, vt interpretatur Seruius, in id quoque citans quod alibi de Pasiphaë dicitur, lib. scilicet 6. statim post princ.

Magnum Reginæ, sed enim miseratus amorem.

Vbi & ipse Seruius Reginæ (inquit) id est, filiæ Regis Ariadnes. Cui adde & illud eiusdem Virgilij, lib. 9. Aeneidos, Ascanium viuente Aenea patre Regem appellantis, ob id scilicet quòd Regis esset filius.

Regémque requirunt.

Quo in loco & ipse Seruius interpres id expresim annotat.

7 ¶Et huc quoque pertinet quòd omnes & Iuriscósulti & cæteri probatissimi scriptores dum loquuntur de Tarquinio Rege, & filiis eius exactis, his verbis passim vtuntur, exactis Regibus. tanquam & filij ipsius Reges dicerentur. Nam sic loquitur Pomponius Iurisconsultus in l. 2. §. exactis deinde Regibus. ff. de orig. iur. vbi Zazius, & post eum Hiero. Cagno. ex eo no. filios ipsius Regis Tarquinij Reges dictos fuisse: tametsi verè nondum Reges essent, nec posteà fuerunt. quanuis Accursius aliò non inscitè tamen, eam pluralem locutioné referat. Sic quoque de illis loquitur Tullius Philip. 3. rursúmq; 5. & lib. de Diuinatione 1. cùm priori loco paulò antè dixisset singulariter Tarquiniú expulsum. Et Liuius sæpe circa initia lib. 2. & lib. 3. cùm primùm dixisset, quæ si in Rege tum eodem, aut in filio Regis ferenda non fuerit: quem laturú in tot priuatis? paulò pòst dicit Regibus exactis fuisse Patritios magistratus creatos. Et sic quoque loquitur Valerius Maximus lib. j. c. 8. vbi de Valerio Publicola, & lib. 4. c. j. post prin. & rursum lib. 8. c. 9. etiam post prin. & Plinius lib. 7. c. 28.

De eadem re.

8 ¶Possunt & alia pleraque huc adferri ex his quæ latissimè scripsimus in d. repet. l. si vnquam, in præfat. à nu. 15. sed quis hunc, vsque ad nu. 24. & alios quoq; seq. vt ostenderemus patrem & filium censeri vnam personam: & quæ statuta sunt in patre, & in filiis quoq; obtinere, quę non est opus hic repetere, cùm sint illic amplissimè tractata. Sed illud non possum nec debeo omittere, id quod diximus filium primogenitú Regis, siue etiam intelligamus cæteros dici Reges viuente patre, fictè & impropriè dici, cùm nec verè nec propriè sint Reges, vt expressè voluit Raph. Co. in d. l. in suis, vt illum citat & sequitur Ias. ibi, col. 43. vers. item Raph. ff. de liber. & posthu. licèt id ipse Raph. in meo codice non dicat. sed & idem tenet Marti. Laud. & Cardi. Alex. in d. c. j. ille col. vlt. hic 3. tit. quis dic. Dux, Comes, March. & idem Card. in d. c. j. col. j. per tex. ibi, cum glo. tit. de vasal. decre. ætat. & Ias. cons. 192. in præsenti consultatione, col. pe. vers. non ob. dum dicebatur, lib. 2. & Iac. à S. Georg. in tracta. feud. col. j. vers. dubitatur etiam, & Molin. in Consuet. Paris. tit. j. §. 8. glo. 3. in j. quæst.

Sed an primogenitus & cæteri quoque filij regis dicantur propriè reges.

9 ¶Et hoc quidem probatur ex d. l. in suis, qua omnino innititur glo. in d. c. vlt. 24. q. j. quæ vtitur verbis, quasi, & quodammodo, quæ ex propria & genuina vi fictionem important, & improprietatem, vt de dictione, quasi, voluerunt glo. Bar. & alij in l. si ante nuptias. ff. sol. matr. & Doct. vbique, & alibi diximus plenissimè. Et de dictione, quodammodo, est text. in l. Prætor. §. j. vbi not. Bart. ff. de eden. & in l. j. & ibi etiam glos.

De eadem re. Quasi dictio improprietatis. Et quodammodo.

glos.& Bart.ff.rerum amo.& in l.4.§.Cato,& ibi Bart.in 6.oppo. & Francis.Are.qui dicit non esse meliorem text.ff.de verbo.obliga. & omnes etiam vbique.Ergo ea glo. quæ veluti est asylum omnium eam sententiam tenentium,debet intelligi secundum eam l.quam allegat ex doctrina Barto.in l.non solùm.§.liberationis verba.ff.de libe. lega.cum aliis concord.

10 *De eadem re.* ¶Confirma hanc rationem, quæ Iasonis est,ex eo quòd omnes text. eam partem astruentes,& qui solent allegari pro cõnexitate, aut etiam vnitate patris & filij,etiam per verba fictionem aut improprietatem denotantia loquuntur, videlicet l. cùm scimus. C.de agri.& censi. libr.11.quæ etiam vtitur dictione, quodammodo, cùm dicit, pars quodammodo corporis eius,& l.vlt.C.de impub.& ali.substi.quæ vtitur dictione,penè,& l.patris & filij.ff.de vulg.& pupill.substit.quæ vtitur verbo,habetur, quod quandam fictionem denotat,vt not. Ange.Imo.Alex.Francis.Are. & Iason ibi, & est text.in l.mercis.ff.de verbo.signific.& in l.2.C.de inter.mat.& voluit præterea Bart. in l.si maritus.la 2.§.legis. ff.de adult. Et alia ferè iura loquentia de hæreditate paterna respectu filiorum,loquuntur verbis impropriis,videlicet text.in l.nec adiecit,& l. sequent.ff.pro soc.vbi dicitur.quòd quasi debita nobis hæreditas obuenit,& in l.cùm ratio,in princ.ibi,velut ad debitam succesionem.C.de bo.damna.& in l.j.§.Largius. ff.de succes.edic.vbi filij penè ad bona propria veniunt:iunct.no. per glos.Bart.Bal.& alios in d.l.2.C.de iur.& fac.ignor.vt non immeritò dixerit Bald. in l.potuit, in 7.q. C.de iure deliber. quòd licèt suo hæredi potiùs inferatur quam deferatur hæreditas, per tex.in d.l.in suis.hoc tamen est quantùm ad fictionem, sed non quantùm ad veritatem,secundùm quam non est continuatio,sed delatio hæreditatis,ex multis ll.vtentibus verbo,delata,& similibus,videlicet in l.vlti. §.cùm igitur, in verbo,delata, iuncto vers.sinautem dubius,in verbo,immiscuerint.C.de iure delibe.& l.si infanti,& in d.l.cùm antiquioribus,eod.tit.& idem ferè dicit ipse Bald.in l.j.in fin. C.de appell.& Alex.& Iason in d.l.in suis.

Penè nota improprietatis. Habetur.

11 *De eadẽ re.* ¶Similiter Panor.in c.consuluit,& ibi ante eum Collecta. de iure patr. dicit quòd licet pater & filius censeantur esse eadem persona,per d.l.vlti.de impub. & ali.sub.& d. §.hac autoritate. hoc tamen procedit ex fictione, non ex veritate. Et propterea licèt patronus non posit seipsum præsentare,vt c.per vestras, eo.tit. potest tamen filium, vt no.glos.Inno.Ioan.And.Imo.Panor.& alij,in d.c.consuluit,& glos.in c.quia clerici,& ibi Cardi.Flor.in j.quæst. Anto.qui ita dicit consuetudine obseruari, Panorm. qui hanc dicit esse communem opin.eod.tit.& Hosti.in summa,eod.tit.§.in quibus. col.pen.vers.sed nunquid filium. Goffre.etiam in summa eiusdem tit.col vlt.versic. sed opponitur.Nam in spiritualibus est potiùs attendenda veritas,quàm fictio,secundùm Gof.vbi suprà,& Archi.in c.vnico,de voto,lib.6. Et idem omnino voluit idem Panor.in c.ex ore,in j.no.de his quæ fiunt à maio.par.cap.vbi & hanc dicit esse communem, & consi.96.ad claram decisionem,col.j.lib.2.vbi & hanc dicit communem, & Fely.in c.afferte,col.2.de præsump.& in c.j.col.2.de magi.vbi tamen facit mentionem solius Panor in d.c.consuluit,& Gaye.in repeti.c.vlt.col.50.de elect. lib.6. Paul. Cicad.in tract..de iure patro.in 6.parte,c.3.& Rochus Curt.in eodem tracta.in verbo,honorificum,in 4.quæst.prin.col.pe.vers.circa aliud,& latissimè Cæsar Lambert. in eodem quoque tract.in 12.artic.8.quæst.prin.1.part.2.lib. Similiter licet is cui commissa est electio,seipsum eligere non potest, glos.in l.planè. ff.quod cuiusque vni.potest tamen eligere filium,vt probat text in l.illud,quæ confestim illam l.planè, sequitur,eod.tit.& ibi Bal.qui ex eo not.quòd pater executor testamenti poterit nominare filium in pauperem,si is verè pauper sit,& sequitur Matth.Afflic.in §.contra omnes, col.2 nu.27.tit.hic fini.lex.

Patronus seipsum præsentare nõ potest, filium potest.

12 *De eadem re.* ¶Præterea Bald.in d.c.j.tit.quis dica.Dux,Co.March.dicit per eum tex.quòd is propriè dicitur Comes, qui est inuestitus de Comitatu alicuius castri vel loci. Qui autem sine Comitatu est,non dicitur Comes propriè, sed abusiuè. Et sequitur Iaco. Alua.Marti.Lauden.qui dicit sing.& Cardi. Alex.ibi,& Panor.in c.veniens, in 3. no.de

præscrip.

præscipt.& in c.legebatur,de maio.& obedi.& Iaco.à S.Georg.in tract.feud.char.5.in verbo,Comes de Villariis,in princi.& ipse Iason in l.id quod apud hostes,col.j. ff.de lega.j.Propterea,vt dicit idem Iason in d.l.in suis,vt ad illum redeamus, si aliquis habet priuilegium ab Imperatore legitimandi quoscunque spurios, exceptis filiis Comitum & Baronum,posset legitimare filium spurium filij Comitis viuentis,cùm huiusmodi filius Comitis non sit propriè Comes, vt in simili determinat Marti.Laud. in d.disputa. Et è contrario filius Comitis Palatini, cui & successoribus ipsius concessum est priuilegium legitimandi,non potest legitimare viuente patre, sed tantùm post mortem illius,cùm videlicet erit verè & propriè Comes Palatinus, vt late consuluit Franc.Curt.Senior d.cons.74.in 1.dubio.Sicuti & similiter filius patrem,ipso patre viuente,præsentare non potest,secundum Card.Flor.post Matth.in Cle. vlt.in princ.in 8.q.de iure patro.

13 ¶Huc quoque spectat quod scribit Archid. in d.c. vlti.24.q.1. intelligens d.glos.ibi, quæ dicit filium Regis vel Comitis dici Regem, vel Comitem patre viuente,vt spe tantùm dicatur,non re.& sequitur Iac.à S.Georg.in tract.feud.in d.verbo,Comes de Villariis,in prin.Quantùm autem distet res ipsa à spe,non obscurè declarat versus ille prouerbialis Palladis lib.j.Florilegij,

De eadē re.

πολλὰ μεταξὺ πέλει κύλικος καὶ χείλεος ἄκρου.

Multa cadunt inter calicem,supremáque labra.

De quo nos multa diximus in nostris Legibus Connubialibus, post ipsas ll.nu. 33.in quam rem.& multis tum præcedentibus,tum seq.Ex quibus illud tantùm dicā, quod huc priuatim pertinet,Bar.post Guil.Cu.in l.sciendum,in pe.quæst.ff.qui satisd.cog. bona patris non releuare filium à satisdatione, quia multa (inquiunt) accidere possunt ne filius capiat.& sequuntur recentiores, & Alex.ad hoc nostrum propositum, in d.l.in suis,col.1.vers.pro hoc facit.ff.de lib.& posth.de quo & nos aliquid dicemus infrà in seq.quæst.nu.29.sextò iniuriosè,& seq.

14 ¶Hæc sunt quæ in hac quæstione dicenda mihi sese obtulerunt.Ex quibus illud breuiter concludemus,quòd ex filiis Regis aut Comitis solus primogenitus, non etiam cæteri Reges aut Comites appellari possunt,vt patet ex omnibus iuribus in eam partem citatis,vtpote quæ loquuntur de filiis successuris,& quibus nihil restat prçter administrationem,vt dicitur in d.l.in suis, quæ est præcipuum principaléq; fundamentum eius sententiæ.Quod quidē non potest conuenire cæteris filiis,vt iam diximus.

Cōclusio principalis quæstionis.

15 ¶Porrò autem primogeniti ipsi non propriè sunt, possúntve dici Reges viuente patre,sed fictè & impropriè.Et vt apertiùs dicā, magis spe & destinatione, quàm reipsa. Nam & leges eam rem spem appellant,in l.nec ei.§.præterea.ff.de adop.& l.j. ff.de inoff.testa.& in l.vlt.in prin.C.de pact.& in l.j.§.si impuberi.ff.de colla.bon. vbi tamen species corruptè legitur. Et ideò in his quæ verè & propriè intelligi & interpretari debent,primogeniti Regum non venirent appellatione Regum.

TRICESIMAQVARTA QVAESTIO.

1 TRicesimoquartò quæro, an filius naturalis legitimatus succedat in iure primogenituræ,ita videlicet,vt tanquam primogenitus cæteris filiis legitimis & naturalibus natiuitate posterioribus præferatur.Nam naturales non legitimati haud dubiè non succedunt in eo iure, vt patet ex his quæ tibi latè diximus suprà in commentariis Nobilitatis, cap.15. nume.10.incip. sed & illud. Quibus tamen illud addere potes, quod à Tito Liuio proditum est, 4.decad. lib. 10. quòd cùm Philippus ille vltimus Macedonum Rex duos haberet filios, Perseum maiorem natu, sed pellice ortum, & Demetrium minorem quinquennio, vt alibi postea declarat, sed iusta matrefamilias natum, huic regnum spe minimè dubia destinabatur. Quid igitur si hic Perseus natalibus fuisset restitutus, an is Demetrio præferendus fuisset in regno.

An filius legitimatus succedat in iure primogenituræ ita vt cæteris legitimis posterioribus præferatur.

¶In qua

2 *Legitimi & legitimati an æquiparãtur.*

¶In qua re possent multa adduci quæ pares omnino videntur facere legitimatos, & legitimos, quæ omittenda duximus, quando ea res abunde, imò superfluenter tractata sit ab omnibus in l.ex facto.§.si quis rogatus.ff.ad Trebel. & Bened. Plumb.in sua disputa.incip.statuto Pisano, Anto.Rosel.in tracta. legitimationum, lib.j.in causa finali, in princ.& Ro.in l.si is qui pro emptore.& ibi latisimè Iason, col.44.vers. non diligenter & perpetuò, cum multis sequen.ff.de vsucap.Alexan.cons.2. visis codicillis, lib.j.quod & repetitum est cons.87. lib.2. Barb.cons.27. scripsit doctißimus, col. 17.vers.capio aliam dubitationem, & aliis seq.lib.j.& Soci.cons.226. quæstio præsentis consultationis: & latisimè omnium Franc.Curt.Seniore cons.13. statuto Ianuæ, per totum, & cons.35.statuto seu in capitulis, etiam per totum, & cons.74. super memorata, in 3.dubio: & nouisimè Iasone in l.filio quem pater.ff.de libe.& posthu.& in l.cùm acutisimi.C.de fideicommis.& Philip.Deci.cons.258. in casu domini Francisci, & a me omnium (absit verbo inuidia) latisimè in repe.l.si vnquam, in verbo, susceperit liberos, nume.63.hæc posterior, & multis aliis tam præcedentibus, quàm sequent.vsque ad num.82.

3 *De eadẽ re.*

An medium matrimoniũ impediat legitimationem.

¶Sed vt ad speciem nostræ quæstionis veniamus. Sunt qui dicunt, & illi quidem numero & autoritate superiores, secundogenitum legitimum & naturalem natum ante legitimationem primogeniti naturalis præferri in iure primogenituræ ipsi naturali legitimato. Verbi gratia in legitimato per subsequens matrimonium (nam in aliis res ipsa satis se exhibet sine exemplo) Titius ex concubina filiũ suscepit, deinde cum alia matrimonium contrahit, ex qua & alium filium suscipit: ea mortua in vxorem ducit eam concubinam, quæ illi, vt diximus, filium pepererat, qui ob id efficitur legitimus. Neque enim medium illud matrimonium (vt id obiter dixerim) legitimationem illius impedit, vt voluerunt Goffre. & Hosti.in summa, tit.de fili.presby.ille in §.2.in fi.hic in §.quòd si quis natus. Richar.Malumb.in sua disputa.incip.in quibusdam prouinciis.Ioan.And.in c.tanta, in verbo, post contractum matrimonium, & ibi quoque Pet.Anc.col.3.vers.secundò facit.Anto.col.3.vers.quæro quando, Panor.in 3. no.& Cardi.Flor. vers. pone procreat quis filium, Cardi.Alex.col.10.vers.quæro 7. ex qui.fili.sunt legi.Idem Ioan.And.in c.sine culpa, in 2.quæst.prin. & ibi etiam Philip.Fran.de regu.iur.lib.6.Iac.Are.in l.cùm decem.§.vlt.& ibi Bart.& Ang.ff.de solu. idem Bart.in l.pen.§.vxor, & ibi quoque Bald.& Imo.ff.sol.matr.Alberi.Ioan.Fab.& Bald.in l.cùm quis.C.de natur.libe.idem Alberi.in l.si pater.ff.de adopti.Ange.in §.si quis igitur, per text.ibi, in authen.quib.mod.nat.effi.legi.& in §.si verò solummodo, per text.ibi.tit.quib.mod.nat.effi.sui.& cons.17. Comes Brandisius, col.2. versic.primus modus, vbi ad id dicit sing.text.in d.§.si verò solummodo. Paul.Cast.qui ita dicit communiter teneri in l. Pomponius.§.quæsitum, in lect. Paduana, & ibi quoque Franc.Are.& Ias.ff.de acquir.posses.idem Pau. in l.naturaliter, in princ.ff.eod.titu.in lect.Bononiensi.Floria.latè in sua disputa.inci.Baro.in 1.dubio, vbi id copiosè disputat. Anto. Rosel.in tract. legitimationis, lib.j.col.26. cum multis seq.Nicol. Perus.in tracta.de succes.ab intest.in j.parte prin.in 6.specie filiorum, post princ. Ange.Are.in §.vlt.col.vlt.paulò antè fin.Instit.de nupti. & D.Cirier. in tractatu Primogenituræ, lib j.quæst.14. & Moli.in Consuet.Paris.tit.j.§.8.glos.j.in 7.quæst. & sentiunt multi ex his quos statim citabimus, & vix reperies qui cõtrarium teneat, præter Lud.Sard. in tracta.legitimationis, char.5.vers. secundò quæritur, habui concubinam. Vide tamen quod dixi in nostris commentariis, ad l.boues.§.hoc sermone, in regula, nu.4. inci.& alius quoque text.& iterum in 3.limita.nume.8.huc etiam pertinet, rursúmq; nu.18.eodémque vl.verùm aduersus hæc.

4 *Qui dicũt legitimum & naturalẽ præferri naturali priùs nato, sed postea legitimato.*

¶Igitur, vt redeamus, ea est multorum sententia, legitimum & naturalem secundogenitum præferri naturali priùs nato quidem illi, sed legitimato post natiuitatem ipsius secundogeniti. Ita volunt Tancre.in sua 9.quæst.Bartho.Brix.in sua 55.quæst. inci.aliquis habuit filium, vbi & hoc dicit voluisse Hug.Ioan.And. qui hanc partem multis magnísque rationibus ac munimentis vallauit, in d.c.sine culpa, in j.quæst.2. quæst.princ. vbi & hanc partem dicit se delegisse, communicato consilio cum tribus

solen

ſolenniſsimis,vt ipſe loquitur,Doc.legum,& ſuo præceptore Theologo.& ibi quoque Philip.Franc.columna ſecunda,& idem Ioan.And. in d.cap.tanta, poſt princi.& ibi quoque Henri.Anto.columna tertia,verſic.de hoc dicit,Pet.Anca. vbi ſuprà, & Cardinal.Flor.vbi etiam ſuprà,qui filij ſunt legit.idem Ioan.Andre.in d.cap.pro te, & ibi Pet.Anca.in fin.& Domi.columna.2.verſic.quærit hic,de reſcript.lib.6.Iacob. Bel.qui & ad hoc multa allegat in §.tribus,in Authen.quib.mod.nat.effi.ſui,citátque Ioan.Andre.vti & ipſe Ioan.Andr.mutuò illum citat in d.cap.ſine culpa , vt proinde intelligas eos eodem tempore vixiſſe & ſcripſiſſe,contrà quàm nonnulli voluerunt, quod nos obiter dicere voluimus.Sed & idem quoque tenuit Iacob.Are.& poſt eum Bart.dum Ioan.Andre.in d.c.ſine culpa,allegat in d.l.cum decem mihi.§. vltimo. & ibi quoque Angel.ante fin.ff.de ſoluti.idem Iacob.Aret.Iacob.Bu.Rayn.Alber.Bald. Angel.Paul.Caſt.& Iaſon in l.quoties.C.de rei vendi.Alber.in prooemio ff. in §.diſcipuli,ante fin.& in l.vltima.colum.j.verſic.ex quibus poteſt.C.ad S C. Mace.& in d.l.cùm quis,colum.j.& iterum colum.penult.verſic.ſed an ex tempore , & ibi quoque Ioan.Fab.colum.2.verſic.quid ergo.C.de natur.libe. & idem Alberi.in l.filio.ff. de liber.& poſthu.dum ſe remittit ad ea quæ dicit in d.l.cùm quis,& in l.cùm decem. §.1.ff.de ſoluti.dum etiam ſe remittit ad ea quæ ſcripſit in d.l.vltima. C.ad Maced. Bald.in l.eam quam,colum.antepenult.verſi.ſed pone quòd eſt nominatim dictum. C.de fideicommiſ.& in l.potior eſt.§.ſi paratus.ff.qui poti.in pignor.habe. Ioan. Ligna.& Franc.Rampo.inter conſil.ipſius Bald.conſi.18.in quæſtione propoſita, dum allegant Ioann.Andre.vbi ſuprà Angel.in l.Gallus.§.& quid ſi tantùm, ad fin. & ibi quoque Alexand.qui hanc dicit eſſe communem opi.colum.penul.verſic. & hoc facit,& iterum colum.vlti.verſic.circa tertium articulum.Fran.Aret.col.12.verſi.confirmatur iſta inductio.Soci.colum.penul.verſi.ſecundum correlarium,& Iaſon col. 18.verſic.facit quod vult,in j.lect.& in 2.lect.colum.13.verſic. iſtam concluſionem, & Fortu.Gar.colum.121.verſi.ex his breuiſsimè,& Ioan.de Monteſer.char.11.col.j. verſic.circa primum articulum.ff.de libe.& poſthu.idem Angel.in ſua diſputa.incip. nobilis quidam genere.Petr. Anca.in cap.quanuis,in fin.de reſcript.lib.6.& conſilio 339.pro maiori intelligentia,in fin.& conſil.427.circa primum quæſitum,colum.j. verſic.pro hoc ſpecialiter adduco.Imo.in l.ex facto,colum.4.verſic.item quia videtur,& ibi etiam Franc.Aret.qui hoc dicit no.colum.8.verſi.confirmatur iſta concluſio.ff.de vulga.& pupil.& idem Imo. in l.ſi alienum.§.in extraneis.ff.de hære.inſtit. Panorm.in ſua diſput.incip.Augerio,colum.3.verſi.quartò & vltimò.Alua.& Card. Alexand.poſt And.Iſer.in cap.naturales,ille colum.5.hic colum.penult.vterque verſic.pone quòd quis,tit.ſi de feud.fue.contro.inter do.& agn.vbi & hoc dicunt fuiſſe determinatum in directorio iuris,titul.de fili.legi.& illeg.§.quidam. Marti. Laud.in tract.primogenituræ,colum.8.verſic.quæro propoſita conſuetudine. Anton.Roſel. qui id latiſsimè omnium tractat in tract.legitimationum,lib.primo , in cauſa finali ſiue effectiua,col.2.verſic.reſtat modò,vbi de hoc facit tria dubia. Primum an ſtatutum loquens de primogenito verificetur in primogenito naturali , legitimato ante mortem patris.Alterum an hic legitimatus fingatur retro legitimatus à tempore natiuitatis.Poſtremum ſi ita fingatur,an compræhendatur in verbis ſtatuti, vti videre apud eum poteris.Nicol.Peruſi.in tract.ſucceſs.ab inteſta.in j.parte,in 6.ſpecie filiorum,colum.eius ſpeciei,verſic.& reuertendo ad propoſitum.Alex.con.25. circa primum dubium,colum.2.verſic.addunt etiam,lib.1.& conſil.67.conſideratis his,col. 3.verſic.pro hoc etiam ſpecialiter,eod.lib.1.& conſil.94.col.3.verſic.ſeptimò confirmo,eod.lib.1.dum allegat Ioan.And.in d.cap.ſine culpa,& conſil. 5.attentis narratis, col.2.verſi.fortificantur prædicta,lib.7.& in ſua diſput.incip.Sigiſmundus Rex Romanorum,in 4.dubio,Corne.conſil.25.circa primum,col.j.lib.3. dum etiam allegat Ioan.And.vbi ſuprà.Barb.in repe.l.cùm acutiſsimi, colum.58.verſic.quid ſi teſtator dicit ſi filius meus.& iterum colum. 95.verſicul.non obſtat quartum.C.de fideicom. Soci.conſil.225.quæſtio præſentis conſultationis,colum.4.verſic.præterea nor.lib. 2.& conſil.251.quoniam in præſenti,colum.10.verſic.confirmatur etiam,eod.lib.2. & conſil.246.eleganter,colum.4.verſi.confirmatur per ea,eo.lib. 2. quod & repetitur inter conſ.Franc.Curt.Senioris,conſil.18.& Cardi. Alexand.in d.cap.per vene-

Ioan. And.& Iac. Bel. contemporanei.

rabilem.§.quod autem,colum.19.versic.& ex his,qui est in num.32.qui fili.sunt legi. Fely.in c.vlt.col.12.versi.sub ista declaratione,de constit.& in cap.cùm olim, col.11. versi.primum exemplum,de re iud.Iason in l.si is qui pro emptore,col.48.vers.consuetudo.ff.de vsucap.& consil.192.exorta est,colum.5.versic.septimò pro eadem parte,lib.2.Caro.Rui. consilio decimonono,in hac controuersia,colum.3. versi.sed tamen præmissis,& versic.seq.lib.1.& consil.106.in quæstione, colum.3.nume. 6.lib.5. D.Cos.Guy.in proœmio pragma.sancti. post princi.in verbo, primogenito.Philip. Deci.consil.85.cuius superscriptio incipit,de gradibus,colum.penul.vers.postremò. Franc.Curti.Iunior dum citat Ioan.And.vbi suprà , consilio centesimoquinquagesimoseptimo, præsupponitur,colum.2.nu.5.& Catel. Cot.in memor.incipi.primogenitus.versic.nunquid autem.Moline.in Consuet.Paris.tit.1.§.8.glo.j.in 7.quæsti. col. 2.versic.quantùm ad secundum.& Maria.Soci.iunior cons.52.memini me fuisse,col.vlti.versi.& vltra allegata,lib.1.

Rationes illius opi.

5 ¶ Huius sententiæ multæ sunt rationes, ex quibus nonnullas attulisse non inutile visum est:licèt naturalis sit prior naturá,tamen est iure posterior:quia naturale & ciuile vinculum,ex quibus constat successio,reperiũtur priùs in legitimè nato , quàm in legitimato. At quoties duo requiruntur ad ius quodpiam consequendum,is potior est,in cuius persona ea duo priùs reperiũtur:quanuis vnum in alio priùs fuerit, per d.l.quoties.C.de rei vendi.cum si.vbi cùm duo requiruntur ad translationem dominij, videlicet titulus & traditio.neque enim titulus sufficit,per l.traditionibus.C. de pact.Certè is prefertur,in cuius persona vtrunque adimpletum reperitur,licèt titulum posteriorem habeat.

Potior est in quo duo necessaria priùs reperiuntur, licet vnum in alio prius fuerit.

Ad idem.

6 ¶ Idem in pignore.nam si priùs cum vno imperfectè conuenit, deinde cum alio perfectè,demum secuta est perfectio cum primo:præfertur ille medius , per l. Titius. ff. quæ res pigno obligat.poss.& l.1.& l.qui balneum , & l.qui potior,in primo responso.ff.qui potio.in pigno.hab.Item sponsalia de futuro , & copula matrimonium absoluunt. Sed si inter ista desponsetur alij de præsenti,anteponitur quod medium factum est.cap.veniens, de sponsa.& cap.si inter,de eo qui cogno.consang.& cap.primo,de sponsa duo.Ita similiter in nostro casu is qui priùs vtriusque , scilicet naturæ & iuris robur assecutus est,& ita prior à natura simul & iure cognitus est,ideò præferendus est ei qui posteriùs à iure cognoscitur beneficio legitimationis , licèt naturæ vinculum prior haberet.

Potior est cui ius est quæsitũ ante conditionis euentum.

7 ¶ 2.ratio,Tum demum successio defertur naturali filio,si is posteà legitimetur, non aliàs,nec ante legitimationem.Si ergo ante huiusmodi conditionis implemẽtum, & vt dicunt nostri,ante conditionem purificatam,nascitur alter filius naturalis & legitimus,& sic ad succedendũ aptus huic iuri primogenituræ,is debet succedere alio excluso:cùm iam sibi ius sit quæsitum,per d.c.si pro te,de rescript.lib.6.

Legitimatio non retrotrahitur in præiudicium alterius.

8 ¶ 3.Legitimatio non trahitur retrò in præiudicium alterius,per tex.optimum in §. liceat igitur , ibi, & suos de cætero.& iterum ibi,& hoc facto exinde filios.& ibi Ange.not.in Auth.quib.mod.nat.effi.legi.& in §.illud tamen,in fi.ibi,quo facto ex hoc filios.& ibi glo.in verbo,facto,& in verbo,ex hoc,in Authen.quib.mod.nat.effi.sui. & in c.tanta,in verbo,post contractum matrimonium,qui filj.sunt legi.& voluerũt Bart.& omnes in l.Gallus.§.& quid si tantum.ff.de libe.& posthu.& ibi concord.per recentiores.quibus adde Bald.consil.102.incip.est considerandum , colum.2.lib.4. & omnium elegantissi.Andre.Alcia.lib.Paradox.3.cap.12. qui & hoc putat passim procedere nullo discrimine,an sit in alterius præiudicium , néene, cum text. in d.§. & licèt , palam eo casu loquitur , quo pater legitimam sobolem non habebat. Et etiam diximus in nostra repetitio.l.si vnquam,in verbo , susceperit liberos,numero 64.sed in dubium.

9 ¶ Et id quidem verum est,siue legitimatio sit quædam collatio,per d.ca.si pro te, de rescript.

rescript.lib.6.siue quædam restitutio,per c.quanuis,eo.ti.li.6.& per no.in l.vlt.C.de sen.pas.vbi restitutio quæ fit ad bona,non trahitur ad ea,quæ medio tẽpore fuerunt in alium translata.& est etiam bonus tex.in l.& si sine.§.sed quod Papinianus.ff.de minori.& ibi concord.& Iason latè consi.139.in causa quæ vertitur super canonica, in col.2.lib.1.Siue etiam sit quædam confirmatio,per c.si apostolicæ,de præbẽn.li.6. Siue item habeat vim fictionis,& tunc etiam in præiudicium aliorũ non retrotrahitur,ex sententia Argen.& Paganini,& Vbertini inter consi.Bal.consi.16.in Dei nomine,&c.visis testamento,&c.lib.4.ar.no.per Cyn.in l.vlti.C.ad Maced.De quibus omnibus & aliis si.nos latiùs diximus in nostro tractatu Retractuũ tit.1.§.1.gl.10.in verbo,*dedans l'an*,nu.68.est autem generale,& seq.

Nec collatio. Nec restitutio. Nec confirmatio. Nec fictio.

10 ¶4.Quod hodie incepit valere,non retrotrahitur.c.1.de desponsa.impub.li.6.valet igitur,vt ex nunc,vt nostri loquuntur,per not.in c.non firmatur,de reg.iuris,li.6.& patet in l.obseruare,in fi.ff.de off.Procon.& in l.quod ab initio.ff.de mil.test.& in §.pen.Instit.eo.& facit l.Tribunus.ff.eod.& l.Titius.ff.quæ res pigno.oblig. pos.Igitur huiusmodi legitimatio retro vires suas non extendit,sed iam robur incepit habere à tẽpore suo.Ergo legitimus ante id tempus ius primogenituræ adeptus,ipsum non perdit per legitimationem naturalis,quam metimur ex suo tempore.

Nõ retrotrahitur quod hodie incepit valere.

11 ¶5.Quid si aliter teneamus?nónne insurget magna iniquitas aduersus mulierẽ quę primo loco nupsit huic viro non nuptura,si is habuisset primogenitum, qui cæteris suis liberis exclusis huiusmodi ius obtineret?ad quod facit text.in l.vlti.C.de pactis inter emp.& vendi.ad fin.dum loquitur de eo qui aliter non erat contractus:& in c.filij,tit.si de feud.cont.sit inter do.& ag. Item magnum illi mulieri imminet periculum ex huiusmodi primogenito antè nato,qui spe huiusmodi iuris consequẽdi illã veneno fortè,aut vi interimet,vt pater matrem ipsius in vxorem accipiat.

Iniquitas,si aliter dicamus. Et periculũ.

12 ¶6. Legitimatus ea tantùm habere debet,quæ huiusmodi appellationem decent.§.dubitatum,in fi.in Auth.de incæst.nupt.nam quid deceat semper inspiciendum est, c.magnæ,& ca.cùm non deceat,de voto.Sed non decet quod legitimatus plus iuris habeat,quàm legitimus,per tex.in §.si quis ergo,& §.quoniam variè,& §.si quis autem,in Auth.qui.mod.nat.effi.sui.Consequeretur autem plus iuris,quàm legitimus, si in hoc iure primogenituræ succederet,quod minimè dicendum est. Ad quam rationem vide omnino quæ scribemus infrà,nu.49.&.ego.

Quid decet inspiciẽdum.

13 ¶7.Istius legitimi cępit esse hæreditas,quia filius,ergo hæres,ad Gal.quarto,& l.in suis.ff.de libe.& posthu.Et primò fuit constitutus in iure succedendi.§.sed sui,Instit. de hæred. quali.& diff. Nec est hic fauor prolis ampliandus, contra aliam prolem priùs legitimam.Sicuti nec doti datur fauor aut priuilegium contra dotem, quin in illis temporis prærogatiua seruetur,per l.1.circa princ.C.de rei vxo.actio.& l.vltim. C.qui potior in pigno.habe.vbi fictio stipulationis de dote non habet locum in præiudicium alterius dotis, ne quod legitime factum fuerat, ob superuenientem euentum vicietur aut perdatur,contra regulam,factum legitimè,de regu.iuris,lib.6.cum concord.Nam & alia est etiam regula,quòd id quod nostrum est,sine facto nostro à nobis auelli non potest.l.id quod nostrum. ff.eo. Primogenitus autem nihil fecit ob quod sibi debeat huiusmodi ius deperire.Nec pater ei expressè auferre potest,vt latè diximus suprà q.21.Ergo nec tacite contrahendo cum concubina.c.dilecto,de pręb. Nec enim potest in illius pręiudicium mutare consiliũ,per c.mutare,de reg.iur.li.6.

Prolis fauor non est ampliandus contra aliam prolẽ. Nec dotis contra dotem.

14 ¶8.Legitimatio non trahitur ad tempus cõceptionis,sed inspicitur tempus partus, per tex.in §.tribus,ante fi.in Auth.qui.mo.nat.effi sui.Ergo multò magis non inspicitur tempus ante conceptionem,per illum tex.& in l.nuper,in fi.C.de nat.libe.

Legitimatio non trahitur ad tempus cõceptionis.

15 ¶9.Habemus certos modos quibus in successionibus constitutus in secũdo loco,in locum prioris adducitur,vt in morte naturali,quę primo subducto facit locũ alteri:

Certi modi quibus secun-

dus locus in primum adducitur.

& morte ciuili, scilicet deportatione vel damnatione in metallum.l. Gallus.§.quid enim si nepos.ff.de libe.& posthu.& l.1.§.si filius,& seq.vsq; ad §.post suos.ff.de suis & legi:cum si,Sed modus legitimationis non reperitur esse de illis modis, nisi quis forte vellet argumẽtari de casibus expressis ad legitimationẽ: quod fieri nõ potest: cùm casus omissus à lege pro omisso habeatur.l.si verò.§.de viro.ff.sol.mat.& c.dilectus,de temp o. ordi.cum concord.alibi à me latè traditis.

16 *Primogenitus non est, nisi & idem sit legitimus.*

¶ 10. Ad hoc vt quis ius primogenituræ obtineat,duo requiruntur,quòd sit primogenitus & legitimus,quod non est in huiusmodi primogenito:quia licèt sit prior filius.hunc enim natura genuit,non honestas coniugij.& c.vl. 32.q.4.imò etiam spurius filius vocatur in c.tanta, qui fili.sunt legi. Non tamen in iure succedendi prior est,sed is qui priùs illa duo natus est,ex quibus ius successionis competit:vt hic ponderetur huiusmodi ius primogenituræ,non natiuitas,per tex.in §.vlt.22.q.4.vbi dicitur,quod Iacob dicendo se esse primogenitum non est mentitus. Non enim dicit se esse primogenitum natiuitate,sed iure:& hæc ratio accedit ad primam.

17 *Ciuiliter fieri non satis est,nisi & naturaliter fiat.*

¶Quòd si quis contẽdat istum cẽsendum esse legitimum à natiuitate,hoc certè non est verum secundùm veritatem naturæ,sed secundùm dispositionẽ legis,vel ciuilitatem.Sed constat quòd illum quem excludunt filij secundùm naturam,non excludũt secundùm ciuilitatem.l.si ita quis.ff.de leg.2.& l.fideicommissum.ff.de condi.& demon.vnde non est satis ciuiliter fieri. c. susceptum,de rescrip.li.6.& facit tex.in l.ex ea parte.§. insulam.ff.de verb.obli.& in l.vlt.C.de his qui veni.æta.imp.

18 *Fictio non retrotrahitur, cùm suam naturam mutat. Nec cum sequi potest iuris repugnantia. Nec cùm res posset vitiari. Nec cùm nuptiæ partim temporis consistere potuerunt,partim non.*

¶ 11. In fictionibus quæ ad principium suapte natura trahuntur,oportet eandẽ causam & essentiam perseuerare,alioquin naturam suam mutant, nec iam trahũtur ad initium,vt patet in l.1.§. videamus.C.de rei vxo. actio. Cùm ergo eo tempore, quo pater habuit primam vxorem & ex ea filium, non potuerit ea concubina esse illius vxor(duas enim vxores simul habere non potuit) certè fictio, qua is debuit censeri legitimus ex sequenti matrimonio,mutat naturam, & ad id tempus non trahitur. Nec enim trahi debet ad tempus,quo sequi potest iuris repugnantia.l.si is qui. ff.de vsucap.& l.2.C.de inof.dona.& l.donationes,la 1.C.de dona.inter vir.& vxo. Nec item trahitur mutata conditione personæ,vel quando res posset viciari.l.si certarũ. §.vlt.ff.de testa.mili.& l. in bello.§.codicilli.ff.de capti.& postli.reuer.& l.1. C.de testa.manu.Nec denique cùm nuptiæ in parte temporis consistere potuerũt,& in parte non consistere.Aliàs enim sequeretur quòd quis partim temporis esset legitimus, siue legitimatus,& partim non,quod esset absurdũ.l.cùm aliis.C.de cura.fur.& c.per venerabilem,versic.præterea etiam,extrà,qui fili.sunt legi.cum aliis multis concor. à me congestis in repe.l.si vnquam,in verbo.donatione largitus,nu.232.tertia ratio. C.de reuo.donati.

19 *Nec cũ alterius præiudicio.*

¶ 12. Fictio omnino locum nõ habet cum alterius præiudicio, vt patet ex eo quòd actio de dote,quæ non cõpetit constante matrimonio,facto diuortio cõpetit, reintegrato matrimonio desinit cõpetere.l.si mulier diuerterit.ff.sol. mat. & aliis ll.ibi alleg.& id quidẽ ex fictione,quoniã fingitur nõ diuertisse.l.plerunq;.ff.de rit.nup.Sed hoc tantum procedit quando debetur,vel restituẽda est solui mulieri,vel ei simul & patri.Secus si extraneo,per l.stipulatio de dote.ff.de iure doti.& l.in insulam.§.vl.ff. sol.mat.Quasi videlicet in illius præiudicium non procedat illa fictio. Sic & in hoc casu,licèt quo ad parentes & huiusmodi filium naturalẽ possit procedere huiusmodi fictio,vt videlicet censeatur legitimus,non tantùm in præiudicium alterius legitimi nati ante huiusmodi matrimonium,iam habenti ius efficax,vt dictum est.

20 *Nec in statutis.*

¶13.Eadẽ fictio non habet locum in statutis,in quibus verba verè ac propriè,non fictè non impropriè accipiẽda sunt.l.3.§.hæc verba,& ibi no.ff.de neg.gest.cum si. Legitimatus autẽ etiam per matrimonium non verè,sed fictè,dicitur legitimus.l.cùm quis,in fi.C.de natur,libe.cùm dicit,simili perfruantur fortuna,nullum enim simile

idem

idem est, vt not. glo. l. quod Nerua, in verbo, dolum esse. ff. deposi. cum si. Nam & vbi fictio locum habere non potest, nec legitimatio quoque quę fit per matrimonium. l. Paulus. ff. de stat. ho. & l. & si contra. & ibi Cy. & alij. C. de nup. Si ergo is legitimatus non potest comprehēdi a verbis statuti, nec ab eius dispositione potest. l. 1. §. si is qui nauem. ff. de exerci. acti. & l. 4. §. toties, & ibi Bar. & alij. ff. de dā. infect. cum infinitis prope concord. à me collectis in repe. l. si vnquam. in vers. libertis, nu. 2. & multis seq.

21 ¶ 14. Quando qualitas, vel solennitas substantialis requiritur certo aliquo tēpore, si eo tēpore non affuerit, etiam si pòst superueniat, nihil operatur. l. obligari. §. tutor, & ibi no. ff. de author. tut. & l. matrem. C. de probati. & l. his verbis. §. interdum, & ibi Ang. ff. de hære. insti. & no. à. Iac. Bu. & Bar. in l. quid ergo, in princip. ff. de his qui no. infa. & Cyn. in l. vlt. C. ad SC. Maced. & Bart. in l. bonorum. ff. rem rat. hab. cum aliis multis si. & concord. à me collectis in Legibus Connubialibus in gl. 4. in verbo, *consentement*, nu. 2. & 2. seq. At qualitas legitimationis requiritur tempore natiuitatis, vt dicatur primogenitus legitimus. neq; enim primogenitus legitimus est, qui non legitimè gignitur, siue nascitur. Et hæc ratio maximè procedit in dignitatibus & prærogatiuis, in quibus requiritur habilitatem inesse eo tempore, quo dignitas, siue prærogatiua defertur. Nam superueniens inefficax est. l. si filiusfamil. ff. de testa. & l. 1. §. exigit Prætor, & §. seq. & l. penul. §. testamento. ff. de bo. pos. secun. tab. & c. innotuit, & ibi glo. in verbo, coniugata, Hosti. Ioan. Andr. & alij. & c. dudum, & c. cum in cunctis, & vbique not. de electi.

Qualitas substantialis superueniens nihil operatur, si defuerit tempore necessario.

22 ¶ 15. Lex ipsa facere non potest, vt factum infectum fiat: nec è diuerso infectum, factum. l. in bello. §. factæ. ff. de capti. & postli. reuer. cuius authoritate Bal. in c. contingit, col. 2. vers. dicunt Doc. de dolo & contu. dicit nūquam procedere fictionem quò ad veritatem inducendam: neque enim autoritatem legum posse tollere naturalem veritatem. Ex quo etiam nec pactum, nec cōtractus factum quoq; tollere potest. l. verum. ff. de regu. iur. quod enim factum est, infectum manere impossibile est, vt scribitur in §. 1. versi. quæ igitur, in Auth. de æqua. dot. & apud Platonē lib. 11. de legib. Phocylidem apud Aristotelē lib. Ethicorum 6. c. 2. Plautum in Aulularia, & Terentium in Phormione, cum aliis multis à me collectis in tractatu Constituti. quem mox in lucē edemus. in 7. limitati. Ex quo illud consequēs est, vt lex ipsa aut matrimonium postea contractum non possit facere, vt hic non fuerit illegitimè genitus vel natus. Præsertim quòd quæ naturaliter contrahūtur, tolli aut immutari non possunt: cùm continuò suo subiecto inhæreant. l. ius agnationis. ff. de pact. & §. sed naturalia, Insti. de iure natur. gen. & ciuil. & §. vlt. Insti. de legi. agna. succes.

Factum infectum lege fieri non potest, nec contrà.
Nec pacto.

23 ¶ 16. Antequā sit locus fictioni trāslatiuæ, vt scilicet quis dicatur retro talis, necesse est extrema esse habilia. l. huic scripturæ. ff. ad leg. Aqui. Bart. in l. si is qui pro emptore, colum. 3. vers. 3. contra istud. ff. de vsucap. & d. l. bonorū. ff. rem rat. hab. cum si. Hic autem extremum à quo non est habile, cùm reperiatur aliquis iam primogenitus, & idem legitimus, qui hunc legimatum in ea qualitate legitimitatis præcedit.

Fictioni nō est locus, nisi extremis habilibus.

24 FVERVNT tamen & alij magnæ autoritatis viri, qui contrariā partē tenuerūt, videlicet huiusmodi primogenitum naturalem, legitimatū per matrimonium præferri legitimo ante legitimationē nato (adeò nihil in iure nostro est sine cōtrouersia) videlicet Guil. Aemes. in sua disputatione in eā rē nuncupatim facta, inci. cùm Rex Anglicus, quem retulit Io. Andr. in c. sine culpa, vbi & hoc dicit tenuisse alios duos Doc. solennes, & summæ scientiæ, ob quod dicit se tremulum propter autoritatem illorum contrariam partem sequi. Sed & hanc partem tenuerunt Richar. Mal. in sua disputatione incip. in quibusdā prouinciis, vt illum retulit Alber. in d. l. cùm quis. C. de natu. libe. Tenuit item & Collecta. in d. c. tanta, col. j. & 2. qui fili. sunt legi. Bart. sibi contrarius, in §. tribus, vers. quærit hic Iac. in Auth. qui. mo. natur. effi. sui. & Saly. in l. quoties, col. 3. vers. quærit Iac. Bel. C. de rei vendi. & Paul. Cast. in d. l. Gallus. §. & quid si tantùm, col. pe. vers. ex istis patet. & ibi quoque Fran. Are. sibi contrarius col.

Qui cōtrà tenuerunt legitimatum per matrimoniū præferri.

antepe.ff.de libe.& posthu.Flori.in l.in delictis.§.si extraneus,col.2. versi.item facit iste tex.ff.de noxa.& in sua disputatione, cuius est initium, Baro quidam de nobili stirpe progenitus,in 2.dubio,& Ant.Rosel.in tract.legitimationum lib.1.col.15.vers. vltimò est videndum.Fely.in c.prudentiam,col.3.ver.primogenitus,de offi.deleg.& D.Boër.dec.159.donatio iuris,in fi.Et in hanc partem clanculum inclinasse videtur Panor.con.84.videtur primò dictam donationem,in fi.iuncto eo quod dixerat col. 2.vers.quartò principaliter,lib.1.& And.Alcia.lib.3.de verb.sign.in 2.axiomate. Sed & sunt qui in hanc partem trahunt Card.Alex.in c.per venerabilem.§.quod autem, loco suprà allegato in contraria parte.

25 *Rationes huius opi.* ¶ Nec suæ huic parti rationes desunt & argumenta,ex quibus aliqua & ea quidem præcipua huc quoque substituemus,vt sit legentibus liberum hinc & inde omnibus collectis discernere,vtra pars sit verior. Prima,Is dicitur primogenitus,qui nullum habet ante se.c.Ioseph,de verb.sig.& latè suprà diximus in j.q.Sed iste reperitur primò natus,natuliter,& etiam legitimus eo tẽpore,quo defertur hæreditas.Ita vt cessante consuetudine haudubiè cum reliquis succedat,vt in §.dubitatum, in Auth.de incœ.nup.& in authen.item si quis.C.de natur.libe.& c.tanta,iam suprà sæpius alleg. cum si. Et idem ius est de toto,quod de parte.l.quæ de tota.ff.de rei vendi.& c.pastoralis.§.1.de offi.deleg.cum si.

Hic legitimatus cum cæteris succedit.

26 *Et excludit agnatos remotiores.* ¶ 2. Iste ita legitimatus de iure communi excludit agnatos remotiores, qui aliàs sine huiusmodi legitimatione erant successuri,per tex.in §.si quis autem defunctus, in Auth,qui.mod.nat.effi.sui.& c.1.qui filij sunt legi. Ergo & etiam ex consuetudine huiusmodi ius primogenito deferente,debet excludere secundogenitum, qui etiam aliàs erat successurus.

27 *Proximitas attenditur secundum tempus mortis.* ¶ 3. Quẽadmodũ de iure ex gradibus diuersis succedit proximior.l.cõsanguineos. §.2.ff.de suis & legi.cum si.Ita & hîc de consuetudine in personis eiusdẽ gradus succedit primogenitus.Sed ita est,quòd vt sciatur quis sit proximior, inspiciendum est tẽpus mortis,vel posterius,non anterius,per d.l.post cõsanguineos.§.proximũ.ff.de suis & legi.& l.1.ff.vnde legi.& §.proximus,Instit.de legi.ag.succes.& §.quinetiam, tit.epi.vel ab.cum si.Sicuti & cùm aliàs quæritur de capacitate, vel incapacitate prohibiti capere.l.in fraudem.§.1.ff.de his quib.vt indig.& l.non intelligitur.§.quando autem.ff.de iure fisci.Nec enim priùs debet de cuiusque conditione quæri,quàm hæreditas vel legatum ad eum pertineat.l.non oportet.ff.de lega.2.& l.interuenit, quæ est pe.ff.de lega.præstan.Et si aliter dicamus,id est,tẽpus natiuitatis filij non mortis patris esse inspiciẽdum,confestim illud absurdum sequitur, vt si pater triũ filiorum moriatur,mortuo iam primogenito,non haberet hæredem regni,cùm inspecto tempore natiuitatis neuter superstitum filiorum sit primogenitus.

Et capacitas.

28 *Qualitas adiuncta verbo, intelligitur secundum tempus verbi.* ¶ 4.Qualitas adiecta verbo recipit interpretationem secũdùm tempus ipsius verbi. d.l.in delictis.§.si extraneus,& ibi omnes.ff.de noxa.& l.Titius,& ibi Bar.& Bal.ff. de mili.testa.Ideò cùm dicitur,quòd primogenitus succedit,debet intelligi de eo qui est primogenitus tempore successionis,præsertim cùm ante mortem patris nullum ius sit quæsitum alteri,cùm viuens non habeat hæredem.

29 *Amissa per peccatum, restituta per gratiam plenissime restituuntur.* ¶ 5. Ista legitimatio reducit ad statum primũ contrahẽtes & eorum liberos,per tex. in d.c.tanta,& voluit Hosti.in summa eiusdem tit.§.qualiter,& à quo. Fit enim per principem principũ. videlicet Deum,propter pœnitentiã,& conuersionẽ quę ad eũ fit,per huiusmodi sequens matrimonũ:& ideò latiùs operari debet, per ea quæ not. ipse Host.in c.ex trãsmissa,de renun.Nam cùm agimus de amissis per peccatum,restituẽdis per gratiã,debet restitutio plenissimè intelligi,quia Deus opus imperfectũ non nouit.c.maiores,de Bapt.sicut legitur de Maria sorore Aaron quæ prophetiæ donũ,quod amiserat per peccatũ,recuperauit per gratiam,vt legitur in §.ẽ cõtrario. 50.di.facit c.quia tua,& c.domino sancto,eadem di.& §.ex his,de pœni.di.1.

¶6. Iniu

30 ¶6. Iniuriosè & vitiosè spoliatus restituitur ad omnem modum & causam, cap. Pisanis, de resti. spolia. & ad locum eundem. l. 2. in prin. versi. restitutus. ff. de Decuri. & cap. in primis. 2. quæst. 1. & c. nullus. 2. quæst. 2. & c. quanto. 2. q. 5. & c. reintegranda. 3. q. 1. & c. hoc quippe. 3. q. 6. & c. conquerente. de restit. spoli. & c. ad petitionem, de accusa. cum si. Propterea non obstat d. c. quanuis, de rescrip. lib. 6. quia non loquitur de iniuriosa spoliatione, qualis hic est cum extra bonum matrimonij proles generatur, vt probatur in c. nasci. 56. di. & in c. innotuit, ibi, præripuit quasi furtim, extra de electi. Et quia etiam in d. c. quanuis, ius erat expresse acquisitum impetranti. Sed hic ante legitimationem nullum ius quæsitum est legitimis, sed solùm spes quædam succedēdi, quæ non tanti est, vt ius quæsitum esse dicatur, cùm multa interuenire possunt, ne filius hæreditatem accipiat, ar. l. naturalem. §. 1. ff. de acqui. rerum do. & c. de his. in fine, extra de sepult. & pulchrè voluit Bar. in l. sciendum, in prin. ante fi. ff. qui satisda. cog. Ideóque, vt ille subdit, ista spes successionis non debet attendi, per l. post emancipationem. ff. de adi. lega. & aliquid diximus suprà in præced. q. num. 13. huc quoque spectat. & dicemus plenius in 40. q.

Iniustè spoliatus restituitur ad omnem modum, causam & locum.

31 ¶Et propterea Bal. in l. certum. C. vnde legi. Angel. & Imo. in l. si alienum. §. in extraneis. ff. de hære. instit. dicunt quòd si pater instituit filium spurium, & posteà facit eum legitimari viuente ipso patre, institutio reconualescit. nam retrotrahitur legitimatio, cùm viuente testatore nullus habeat ius formatum in hæreditate. l. qui superstitis. ff. de acqui. hære. & l. 1. §. si impuberi. ff. de colla. bo. Ex quo satis patet huiusmodi spem non esse considerandam.

Institutio filij spurij conualescit per legitimationem.

32 ¶Et id quidē perspicuum videri potest. Alioquin enim sequeretur, quod ex quo quis natus est suo patri, & ideò spem habet succedendi in totum, natiuitas filiorum sequētium, aut etiam legitimatio sequens nihil illi obesset, quin in totū succederet. quod tamen falsum est: quia id ita intelligitur, nisi & alij nascantur etiam naturales qui legitimentur, per tex. suprà allegatos. Et propterea etiam in nostro casu spes succedendi in iure primogenituræ acquisita primogenito, ex primo matrimonio, debet intelligi, nisi antè nati ex concubina legitimentur per subsequens matrimonium, vt no. in c. quemadmodum, de iureiur. Imò verò ante natiuitatē istius primogeniti ex primo matrimonio fuit etiam spes acquisita naturali nato ex concubina, succedēdi patri naturali, vt no. Hosti. in summa, tit. de succes. ab intest. §. circa successionem, versi. quid de naturalibus: saltem in quota, per no. in c. nisi. de renun.

Absurdum.

33 ¶Et quod aliàs ius in spe quæsitum non impediat retrotractionem, satis probat tex. in l. 1. §. qui mortis. ff. ad SC. Trebel. vbi si is qui mortis tēpore ciuis Romanus erat, ante aditam hæreditatē in seruitutem deducatur, legitima hæreditas ei nō defertur, nec si postea liber factus sit: nisi beneficio principis fuerit restitutus. Et tamē eo seruo pœnæ effecto interim erat alteri scilicet sequenti proximiori ius quæsitū. Et id quoque probat. l. 1. §. vl. ff. de bo. pos. cont. tabu. iunctis iis quæ no. gl. in l. Gallus. §. & quid si tantùm. ff. de libe. & posthu. ex quibus intelliges quòd licèt habens primum locum eum perdat, quia fortè deportatus est, & sic secundus sit in spe iuris suitatis, quam vocant, ille tamen postea restitutus, qui primus erat, recuperat locum suum.

Ius in spe quæsitum non impedit retrotractionem.

34 ¶Confirmatur, quia ex aliorum sentētia legitimatio, quicquid dictum sit in priore parte, retrotrahitur ad tempus natiuitatis, quia legitimatio est restitutio natalium, quæ fingit medio tempore non fuisse spurium, dicta l. vlti. ff. de nata restit. per quam ita tenet Bar. in l. 2. in prin. col. 2. vers. item talis legitimatio, & ibi quoq; Alex. col. 4. versi. successiuè, & recentiores. ff. de vulga. & pupil. Angel. in l. his verbis. §. interdū, versi. & idem dicam. ff. de hære. instit. Pet. Anca. consil. 225. videtur prima facie dicēdum, col. 2. versi. his nō obst. Raph. Co. in l. filio quē pater, in prin. ff. de libe. & posth. Iason post alios multos in d. l. Gallus. §. & quid si tātùm, in priore lec. col. 15. vers. circa primum verùm legitimatio. & in 2. lec. col. 10. versi. prima conclusio. ff. de liber. & posthu. & consil. 127. dubitatur in occurrenti casu, col. 7. versi. & quod legitimatio,

Legitimatio retrotrahitur.

lib.4.ex quibus intelligere potes istud hauddubiè procedere, cùm aliis nondum est quæsitum ius aliquod formatum, vt nostri loquuntur, & incommutabile, cuiusmodi est hæreditas, vt diximus in præcedenti versi.

35 *Retrotractionem solùm in iudiciis, maleficiis, & contractibus, sed in aliis. Collatio iuris postliminij cũ legimatione.*

¶7. Aliquid retrohahi procedit non solùm in iudiciis, & maleficiis, & in contractibus, vt in concord. quæ traduntur in l. vlt. C. ad Maced. & in c. ratihabitionem, de regul. iur. lib.6. Sed & in aliis quoque. Nam videmus quòd retro dicitur in ciuitate fuisse, qui ab hostibus aduenit. l. retro. ff. de capti. cui quidem iuri postliminij nihil adeò simile est ac huiusmodi ius legitimationis. Nam sicut postliminium eum à quo seruitutem amouet, facit esse eius conditionis, ac si nunquam in ea seruitute fuisset. l. postliminium. ff. eo. & c. prima actione 16. quæst. 3. Sic & legitimatio istum perinde facit haberi, ac si nunquam fuisset illegitimus. l. si quis filio. §. penul. ff. de iniu. test. Et sicut per postliminium reuersus excludit secũdogenitos & remotiores, per d. l. si quis filio. §. sed &, si pater, & l. si necem. §. si deportatus. ff. de bo. liber. & l. qui ex liberis. §. 1. ff. de bo. pos. se. tab. ita & per legitimationem, vt iam diximus.

36 *Non potest esse quis filius naturalis tantũ & naturalis & legitimus.*

¶8. Si legitimatio retro non trahatur, illud cõtinuò sequetur, legitimatum aliquando fuisse naturalem tantùm, aliquando quoque naturalem & legitimum, quod esset monstrum, vt no. in c. cùm inhibitio, de clande. despon. cum aliis multis cõcord. à me traditis in repe. l. si vnquam. in verbo, donatione largitus, nu. 232. tertia ratio. C. de reuo. donati. Et sic etiam censeretur eadem res duplici iure, imò & contrario, cõtra. l. 1. ff. de rerum permu. & l. vlt. C. de codicil. & c. cùm in tua, de deci. & c. cognouimus 12. quæst. 2. cum his quæ diximus suprà nu. 17. vndecimò in fictionibus.

37 *Legitimati p matrimo. promouentur ad sacros ordines. Primogenitura est quædã dignitas.*

¶9. Legitimati per matrimonium possunt ad sacros ordines promoueri. d. c. tanta, qui fili. sunt legi. & ad dignitates ecclesiasticas eligi, vt no. gl. & Doc. in d. c. innotuit, de elec. Ergo & primogeniturã assequi. Tum quia quod in spiritualibus conceditur, multò magis & in temporalibus concessum videtur. c. per venerabilem, in prin. qui filij sunt legit. & c. solitæ, de maio. & obed. & c. duo sunt 96. di. Tum quia primogenitura est etiam veluti quædam dignitas, vt no. glo. in c. quàm periculosum. 7. quæst. 1. & alibi latè diximus.

38 *Beneficium legitimationis per matrimo. latissimè interpretãdum.*

¶10. Hoc est beneficiũ sacramenti matrimonij, & Iuris Ciuilis & Canonici, vt scilicet naturales filij per matrimonium sequens, cui occasionem dederunt, legitimentur. l. cùm quis. C. de natura. libe. & d. c. tanta, qui filij sunt legi. cum si. Ergo id latissimè interpretandum. l. beneficium. ff. de constit. prin. & c. cùm dilecti, de dona. & cap. olim, de verbo. signifi. cum si.

39 *Legitimatos nihil à legitimis differre.*

¶11. Videtur de hoc esse tex. apertissimus in §. reliqui, in Authen. quib. mo. nat. effi. sui, ibi, semel eos efficiẽtes legitimos damus habere etiam successiones illas, quas habent hi qui ab initio legitimi sunt, & rursum in §. illud, versi. si quis ergo, in fi. ibi, nihil à legitimis filiis differentes, eo. tit. cum aliis multis similibus à me collectis in repe. l. si vnquam, in verbo, susceperit liberos, nu. 70. horum omnium. C. de reuo. don. vbi etiam annotaui vim illius dictionis vniuersalis, nihil, vt ibi videre poteris.

40 *Matrimoniũ sequẽs minuit legitimam filiorum primi matrimo.*

¶12. Per sequens matrimonium potest diminui ius legitimæ filiorum legitimorũ præcedentium, licèt aliàs pater non possit filiis in legitima præiudicare, tex. est in §. generaliter, in d. Authen. quib. mo. nat. effi. sui. & meliùs in §. vlt. in Authen. de tri. & semis. Ex quo apertè patet, quòd pater contrahendo matrimonium potest deteriorem facere eorum conditionem, quibus aliter disponendo non poterat, vt de iure primogenituræ etiam diximus.

41 *Inducta ad augmentum*

¶13. Inducta ad augmentum, non debent diminutionem operari, nec è diuerso. l. si à milite. §. 1. ff. de testa. mili. & l. si Ruffinus. C. eod. titu. & l. legata inutiliter. ff. de leg. 1. & l. 3. ff. de adi. lega. & l. cùm tale. ff. de condi. & demon. cum si. Statutum autem, præferens

ferens primogenitum induƈtum eſt ad augendam ſucceſsionem primogeniti,vt per ſe patet. At eam diminueret,ſi hunc legitimatum non comprehenderet,vt qui hauddubiè cum aliis legitimis recipiatur ad ſucceſsionem.d.§.reliqui,in Auth.qui. mod. natur.effi.ſui.& diximus ſuprà in 1.ratione huius partis.

non operãtur diminutionẽ.

42 ¶14. Legitimatio quæ fit per matrimonium non minoris eſt potẽtiæ,quàm quæ fit per reſcriptum,vt patebit ex multis quæ dicam inferiùs.Legitimatus autem à principe perinde cenſetur,ac ſi medio tẽpore nulla fuiſſet illegitimitatis macula aſperſus. l.2.& l.vlt.ff.de nata.reſti.& l.imperialis.C.de nupti. Ergo haberi debet, ac ſi omni tempore fuiſſet legitimus.Ad quod etiam bene facit quod ſcribit Bartol.in l.ſi is qui pro emptore,in 3.quæſti.prin.ff.de vſucap.Præſertim cùm priuilegium æquipolleat naturæ,vt per Io.And.in c. vlt.de conſuet.lib.6.in nouel.& Bald.in l.ſiue poſsidetis. C.de probati.Ergo idem & in legitimato à matrimonio.Sed hæc ratio dependet ex iis quæ poſtea dicemus.

Legitimatus à principe nulla illegitimitatis macula aſpergitur.

43 ¶15. Continuò quàm naturalis legitimatus eſt,ei competit ius ſuccedẽdi, quod primum & principale eſt ius primogenituræ,vt latè oſtendemus infrà quæſti.ſeq. Vnde & illud quoque conſequens eſt,vt qualitas & ius ipſum primogenituræ,quod ad ius ſuccedendi ſe habet vt annexum,ac acceſſorium,ſequatur naturam ſui principalis.l. cùm principalis.ff.de regu.iur.& c.acceſſorium,eod.tit.li.6.& vtrobique concor. Vt proinde effeƈtus habilis ad ſuccedendum quod principale eſt,ſit & habilis ab obtinẽdum ius primogenituræ alterius iuris conſeƈtaneum.

Succedẽdi ius competit legitimato.

44 ¶Tu tamen tene priorem partem,vt quæ numero & autoritate(quod iam diximus) & ratione vincit.Nã quod ad rationes ſecundæ partis pertinet,ſatis iis poteſt reſpõderi ex rationibus primæ partis,quibus oſtenſum eſt legitimationẽ non retrotrahi in præiudicium alterius,cui ius iam eſt quæſitum. Nec ſatis huic rationi facit,quod diƈtũ eſt,nullum hîc eſſe ius quæſitum,niſi ſpe quadam minimè conſiderabili. Nam licèt aliàs ſpes ſucceſsionis fortaſsis non eſſet tanti,vt ius quæſitũ eſſe videri debeat. Id tamen minimè procedit in iure primogenituræ,quod adeo primogenito, etiã viuente patre,competit, vt non poſsit pater aliter in eius præiudicium diſponere, ſicut latè ſuprà diſſeruimus in 21.quęſti.& dicemus etiam in 40.quæſti.in multis locis.

Authoris ſententia.

45 ¶Et ex hoc tolluntur fermè omnes rationes adduƈtæ pro 2.parte. Quanquã & illis ſigillatim poteſt reſponderi ex longè latéque in eam rem traƈtatis à Io. An. in d. regula,ſine culpa.& Alberi.in d.l.cum quis.C.de natura.libe.ad quos ſtudioſos relego. Neque enim mihi conſilium eſt(quod alibi ſæpe proteſtati ſumus)neque etiam poſſem,ſi velim,omnia huc tranſcribere:ſed ſatis eſt loca demonſtraſſe, quæ omnes adire poſſunt, ſi non ex his quæ hîc comperient, illorum ingenio & ſtomacho ſatisfaƈtum fuerit.

Reſponſio ad contraria.

46 ¶Illud tamen vnum dixerim,iura quæ ſuprà adduximus ad probandum ius in ſpe alteri quæſitum non impedire reſtitutionem ad priorem locum amiſſum ob deportationem vel ſeruitutem,loqui de reſtitutione iuris & loci,qui cõpetebat ab initio, ante ſpem alteri quæſitam:hic verò de noua collatione iuris,quod nondum is cui cõfertur habuerat:legitimitatem dico,quæ ante legitimationem legitimati nunquam fuerat,quod longè abeſt.

Ad idem.

47 ¶Hanc tamen primam partem præferentem legitimum legitimato poſt ipſius natiuitatem intellige,niſi conſuetudo regionis aliter haberet,vt expreſsè voluit Io. An. in d.c.ſine culpa,ad fi.de regu.iur.li.6.in Merc.Nicol.Peruſi. in d. traƈt. de ſucceſ. ab inte.in prima parte in 6.ſpecie filiorum.& Anto.Roſel.in traƈt.legitimat.li.1.col.30. ver.his igitur deciſis,per tex.in l.de quibus.& l. ſi de interpretatione. ff. de legib. Et hoc quoque voluit Cardi.Alex.in d.c.per venerabilem.§.quod autem,col.31.verſic. ſed dubium poſſet eſſe,& paulò antè,qui filii ſunt legi.

Cõſuetudo tamen hac in re ſeruanda.

¶Igitur

48 *Quid si primogenitus naturalis legitimetur per matrimoniũ ante natiuitatem secundogeniti.*

¶Igitur præfertur secundogenitus legitimus primogenito naturali legitimato post natiuitatem ipsius primogeniti, nisi aliter consuetudo haberet. Quòd si primogenitus naturalis legitimetur per matrimonium ante natiuitatem secundogeniti, vt fit cùm post susceptum ex concubina filium pater, nullo matrimonio intermedio, vxorem ducit eam concubinam, ex qua & alium filium suscipit, ille qui prior natus est naturalis, & prior legitimus factus est per huiusmodi matrimonium, certè omnium sententia alteri præfertur. & id quidem optimo iure, tum quia hic naturalis iam est legitimatus ante natiuitatem alterius legitimi, & sic habet vtrunque vinculum & ciuile & naturale ante illum. Tum quia hic prior filius causa est, quare pater concubinam ex qua natus erat, duxit in vxorem, & ex ea alios filios suscepit. Qui ob id gratias agere debent illi filio priori, cuius beneficio ipsi legitimi nati sunt, vt dicit text. in l. cum quis. & l. nuper. C. de natura. libe. & §. vlt. in Authen. quib. mo. na. effi. legi. & §. tribus, in Authen. quib. mo. nat. effi. sui. & diximus suprà nu 37. incip. 10. hoc est beneficium. Et ita in hac specie non obscurè voluit Angel. Aret. in §. vlt. in fin. Insti. de nuptiis.

Naturalis filius causam dat sequenti matrimonij.

49 *Quid in legitimato per principem.*

¶Sed id in legitimato per principem nõ adeò certum est, cùm in ea cesset posterior causa quam diximus. Et quoniam ius primogenituræ non sit eiusmodi, quod pendeat à libera patris dispositione, vt diximus, sed ex statuto vel consuetudine, velit, nolit pater, defertur liberis primogenitis: aut, illis non extantibus, consanguineis proximioribus: & ipsis quidẽ primogenitis, quo casu nihil prodest legitimatio per rescriptum. vt voluerunt Imo. & Domi. loquentes in regno, in c. grandi, de sup. negl. præla. lib. 6. quos sequitur Alex. in d. l. Gallus. §. & quid si tantùm, col. penul. & ibi Iason in 1. lec. col. 18. versi. primò limita, & in 2. lec. col. 14. versi. limita istam conclusionem. & Carol. Rui. in repe. col. penul. ff. de libe. & posth. & idem Alex. consil. 25. circa primum dubium, col. 3. versi. ad prædictorum confirmationem, li. 1. vbi hoc dicit singu. & consi. 67. consideratis his, col. 4. versi. iuuatur ista conclusio, eo. li. 1. vbi & hoc dicit sing. & consi. 94. quod est eiusdem initij, col. penul. versi. septimò confirmo, eo. lib. 1. vbi hoc dicit no. & Philip. Deci. qui hoc generaliter intelligit de omni iure primogenituræ, consi. 85. cuius tit. incipit de gradibus, col. penult. versi. postremò prædicta legitimatio, vbi & hoc quoque reputat no. Et ante illum Fran. Are. in d. l. Gallus. §. si eius, col. vlt. ff. de libe. & posthu. vbi dicit quòd primogenitus legitimatus non capit ius primogenituræ.

50 *Legitimati plus consequi non possunt, legitimo minus omnium habente.*

¶Et ego huic sententiæ subscribo, motus primò ex tex. no. in c. & quoniam variè, in Auth. quib. mo. natu. effi. sui, vbi scribitur ad verbum, quòd legitimatus nihil dissimilis est legitimis, ita tamen vt non ampliùs habeat vno horum, qui ab initio legitimi sunt, & inter omnes minus habẽte. Nam verba Cõstitutionis Græcæ hæc sunt, ἀλλ' ἀπῳκιὼς τῶν γνησίων, ὅτῳ μέντοι, ὥστε μὴ πλέον χώραν τῶν ἐξαρχῆς γνησίων ἑνὸς τοῦ τὸ πάντως ἐλάχιστον ἔχοντος, quæ sic clariùs Haloãder interpretatus est, In nullo dissimilis legitimis, sed ita, ne quid amplius habeat, quàm vnus aliquis ex verè, & iam inde ab initio legitimis, qui omnium minimam partem habet. Quem tex. ad id dicit no. Bal. consi. 206. casus talis est quidam A. habebat, col. vl. lib. 3. & Soci. consil. 246. eleganter, col. penult. versi. præterea dicta clausula, lib. 2. & Iason consi. 68. dicta legitimatio, col. 2. versi. sextò facit, & aureum. Ro. in l. necessariis. ff. de acqui. hære. vbi dicit illum didicisse à Catalano quodam singulari & mirabili viro sibi incognito, dum fortè cũ eo peregre proficisceretur. Sed & illum quoque aureum dicit Fran. Cur. Senior con. 16. clarus vir, col. 4. Sing. autem illum dicit Bal. in c. per tuas, de maior. & obed. & Ange. in eo ipso §. & Iason in l. 1. col. 11. versi. item attende. C. quan. non peten. part. & Frã. Cre. no. 51. filius, vbi tamen dubitat de ratione illius, quia hoc modo, inquit, legitimatus erit deterioris conditionis, quàm extraneus. Sed Cotal. Cota memor. incip. legitimatus per oblationem, dicit nihil esse quod dubitaret, quia cùm imperator cõcesserit hoc priuilegium legitimatis. vt succederent cum legitimis: voluit tamen frenum adhibere, ne nimia patris affectio, quæ ostenditur ex filij legitimatione, in hoc nimi

nimiùm euagari posset, in maximum legitimorum præiudicium: quę ratio cessat in extraneo, quia lex non præsumit patrem eum propriis filiis anteponere. Pro qua ratione vide omnino quæ scripsi in nostris commentariis consuetudinum Pictauicarum, tit. *de donationi*. §. 3. vbi reddidi rationem quare consuetudo eius gentis magis permittat donare extraneo, quàm suo hæredi. Et vt redeamus, licèt ille text. pro sing. ab illis, vt diximus, citetur: est tamē illi omnino similis in l. communium. §. vlt. in fi. C. de natura. libe. qui à paucis in hoc fuit annotatus. At si iste legitimatus haberet ius primogenituræ, plus haberet quàm cæteri liberi, quod fieri non potest.

51 ¶Et quanuis illi tex. loquantur expresśim de legitimato per oblationem curiæ, ne quis id causetur: tamen & procedit in aliis legitimationibus, præterquam ex matrimonio sequente, vt dicit Angel. in priori loco, & voluit etiam in §. tribus, eo. tit. dum illum text. loquentem in legitimato per rescriptum intelligit, iuxta per eum dicta, in d. §. & quoniam. & sequitur & commendat Philip. Deci. consi. 393. consului superioribus diebus, col. 1. versi. sed ad hoc respondetur. Nec id quidem iniuriâ. nam legitimatio quæ fit per oblationem curiæ, fauorabilior atque potentior est, quàm quæ per rescriptum. quod & hinc patet, quòd ista non potest fieri existentibus filiis naturalibus, & legitimis, per tex. in §. illud, & §. generaliter, in Authen. quib. mo. nat. effi. sui. illa fieri potest, per tex. in d. l. communium. §. vlt. & d. §. & quoniam variæ: & voluit Bar. & Salyc. in Authen. item si quis. C. de nat. libe. Imo. & Pau. Ca. in l. ex facto, in prin. ff. de vulga. & pupil. Alex. in l. necessariis, col. vlt. ff. de acqui. hæred. Maria. Soci. iunior consi. 142. viso puncto cum aliis, col. 5. num. 33. lib. 1. Et facit quod scribitur in §. vlt. in Authen. de nupti. quòd hæc legitimatio curiæ æquiparatur legitimationi sequentis matrimonij, quæ omnium est fauorabilissima. Quanquam scio quibusdā aliis hanc legitimationem, quæ fit per oblationem, videri debiliorem ea, quæ fit per rescriptum, vt videre licet ex Bar. in l. communium. C. de natur. liber. & Ang. in §. & quoniam, per eum tex. in Authen. quib. mo. natur. effi. sui Fran. Are. in l. Gallus. §. & quid si tantum, col. 15. versi. circa quartum. ff. de libe. & posth. & Maria. Soci. iuniore, in d. consi. 142. nu. 39. & 40. lib. 1.

Siue hi sint legitimati per oblationem curiæ, siue per rescriptum. Legitimatio per oblationē fauorabilior est ea quæ fit p rescriptum.

52 ¶Sed redeundo ad illum text. & quoniam variæ, per illum dicit Bald. in d. capit. per tuas, de maio. & obedi. quòd si ex statuto masculi repellunt fœminas à successione, aut earum legitimam minuunt, legitimati per rescriptum id minimè faciunt. & idē Bal. in aliis locis, & alij plurimi, quos tibi congessi in repe. d. l. si vnquam, in verbo, susceperit liberos, nu. 98. & quanuis multi, vt hinc posśis intelligere hanc esse communem op. vti etiam dicit Philip. Deci. consi. 275. in causa quę Lucę agitatur, in addi. illius consi. col. pe. versi. superest tertium. Sunt enim nonnulli qui tenent legitimatum ex eo statuto repellere fœminas, quos etiam tibi collegi in d. repe. l. si vnquam, in d. verbo, susceperit liberos, nu. 80. hinc quoque fit, & posteà amicus noster intimus Carol. Moli. vsus illo Pythagoræ prouerbio, omnia amicorum communia, in commentariis consuetudinum Parisiensium tit. 1. §. 8. gl. 1. nu. 45. Sed vel plurimi illorū, vel simpliciter loquuntur de legitimato, vel etiam loquuntur de legitimato per matrimonium, de quo minimè dubium est. Nam & aliàs huiusmodi legitimatio est fauorabilior, plúsque habet ponderis, vt etiam diximus in dicta repe. l. si vnquam, in eadem glos. nu. 71. si hanc opi.

Legitimati p rescriptum nō repellūt fœminas ex statuto.

53 ¶Et ex eo satis patet, quòd cùm plurimi teneāt huiusmodi legitimationē per rescriptum factam reuocari per natiuitatem liberorum legitimorum, quos & ego quoque cumulaui in d. l. si vnquam, in verbo, donatione largitus, nu. 226. verùm Dy. & seq. Minimè tamen dubium est eam, quæ fit per matrimonium, non aboleri, vt dicit Bal. in l. cùm quis. C. de natur. libe. Cùm ibi sit tex. sic legitimatos succedere cum legitimis posteà natis, de quo etiam diximus in d. glo. nu. 223. quæro 16. vtrùm reuocetur. Sed siue illa op. quę dicit legitimationem ex rescripto reuocari per natiuitatē legitimorum, siue contraria verior sit: nam & hæc multos habet assertores, vt etiam diximus in eadem gl. nu. 229. sunt tamen maiori. Certè non aduersatur illi op. quę dicit, legiti

Legitimatio quæ fit ex matrimonio non reuocatur per natiuitatem filiorum licèt de aliis dubitatur.

legitimatum per rescriptum etiam ante natiuitatem legitimorum non succedere in iure primogenituræ ante ipsos legitimos. Nam si primum, hauddubiè talis legitimatus non succedet in primogenitura, vt cuius legitimatio reuocata est: si secundum, & adhuc non poterit succedere in eo iure, cùm plus non possit accipere ex hæreditate, quàm qui ex ea minimam partem capit, vt diximus.

54 *Legitimatio principis non tantùm habet viriũ quàm legitimatio matrimonij. Legitimatus à principe nõ succedit in feudo. Legitimatus per matrimoniũ succedit.*

¶Porrò ex aliis multis liquidò apparet, legitimationem à principe factam non tantùm habere roboris & virium, quantùm quæ fit ex matrimonio: vt non mirum videri debeat, legitimatũ ex matrimonio succedere in primogenitura, postpositis his qui post huiusmodi legitimationem nati sunt: non etiam legitimatos per rescriptũ. Nam legitimatus à principe non succedit in feudo, c. naturales, tit. si de feud. contro. fue. inter do. & ag. At legitimati per matrimonium, succedunt, And. Iser. Iac. Bel. Bal. Marti. Laud. Iac. Alua. non semel, & Cardi. Alex. & nouissimè Matth. Afflic. in 5. not. col. 1. in d. c. naturales, per text. in §. dubitatum, in Authen. de incœ. nupti. & hoc voluit Iac. Bel. & etiam per tex. in c. tanta, vbi & hoc voluit Panor. col. 2. qui fili. sunt legit. Io. And. in c. lator, col. 2. versi. dicit autem, & ibi Anto. Cardi. Flo. & Pet. Anc. eo. tit. Alberi. in rub. C. de natur. liber. col. 1. versi. sed nunquid legitimatus. Calderi. sub rub. de feu. consil. 5. an naturales. Bal. in c. quæ in ecclesiarum, col. penul. versi. dubitatur vtrum naturalis, de constit. & consi. 129. ad euidentiam. in prin. lib. 3. vbi hanc dicit esse communem op. Panor. in c. innotuit, col. penult. versi. & ex prædictis. Marti. Laud. in c. 1. circa medium, tit. de leg. Cor. Nicol. Perus. in tract. succes. ab inte. in 6. specie filiorum, colum. 5. Alexand. qui id quoque dicit communiter teneri, in l. ex facto. §. si quis rogatus. le 1. col. 9. versi. quid autem in contractibus. ff. ad SC. Trebel. Soci. consi. 3. in causa domini, col. 5. versi. prætereà in casu nostro, lib. 3. Philip. Deci. consil. 155. cuius superscriptio incipit, an natus ex muliere, col. 2. licèt de eo dubitet Bal. consil. 367. quidam tres hæredes, col. 1. lib. 5. & contrarium teneat Angel. consil. 29. Titius, col. vlt. versi. item non ob. dictum. & Ro. vt à quibusdam citatur, licèt in meo codice non reperi, in l. si quis pro emptore. ff. de vsucap. & Marinus Caramanicus in constit. regni, sancimus, de matrimoniis contrahendis, in glo. sed quid de filiis. Et id maximè notandum est ad ea quæ suprà diximus in 23. quæsti. nu. 10. tertia ratio, feudum & ius primogenituræ veluti fraternizare, vt sic loquar.

55 *Emphyteusis ecclesiæ non transit ad legitimatos. Nisi per matrimonium.*

¶Item licèt emphyteusis ecclesiæ accepta pro se & suis liberis non transeat ad naturales filios legitimatos, vt voluit Bal. in l. generaliter. § cùm autem, & ibi Iason col. vlt. C. de insti. & substi. & idem Bal. in c. quæ in ecclesiarum, vbi suprà citauimus, cũ concord. traditis per Alex. in d. l. ex facto. §. si quis rogatus, vbi suprà. & à me suprà in tract. Nobilitatis, c. 23. nu. 17. nam & quod. Fallit tamen in legitimato per matrimonium, ex sententia Pet. Anc. cõ. 241. ex tenore priuilegij, col. vlt. & Imo. in l. quod dicitur, char. vlt. vers. & per hanc rationem. ff. de verbo. oblig. & Alexã. vbi suprà. & Philip. Deci. in c. cùm in cunctis, in prin. col. 2. de elect. & d. con. 153. col. vlt.

56 *Legitimati per matrimoniũ habent querelam inoffici. donatio. Nec infames censentur. Et admittuntur ad dignitates.*

¶Præterea legitimatus ex matrimonio habet querelam inofficiosæ donationis, nõ etiam ex rescripto, vt prodit Bal. in l. 1. col. penul. versi. item quæro vtrùm filius. C. de iure fisci, lib. 10. Et quanuis legitimati censeantur infames sicut illegitimi, vt voluit Bal. in d. l. generaliter. §. cùm autem. C. de insti. & substi. cum concord. à me traditis in d. tract. Nobilitatis, c. 15. nu. 17. hoc amplia, & seq. Id tamen non procedit in legitimatis per matrimonium, vt satis patet ex eo quod diximus de feudo. Et ex eo quoq; quòd huiusmodi legitimati admittantur ad dignitates, vt voluit gl. in d. c. innotuit, in verbo, coniugata, de elec. & satis innuit alia gl. in c. tanta, in gl. 1. qui filij sunt legi. quibus quidem gl. subscribunt Doc. vtrobique. Calde. con. 2. constitutio, qui fili. sunt legi. & Angel. d. consil. 29. col. vlt. & Anto. in cap. per venerabilem, char. antepe. vers. alius est effectus, eo. titu. & Alex. consi. 5. attentis, col. 1. lib. 7. & Deci. d. con. 155.

57 *Et repellunt*

¶Adhæc huiusmodi legitimati per matrimonium repellũt fœminas exclusas à statuto per masculos, non etiam cæteri legitimati, ex multorum sententia, licèt nonnulli dis

li dissentiant. De quo videbis quæ scripsimus in repet.l.si vnquam, in verbo, susceperit liberos, nu.67.hinc quoque, & num.81.& quanuis. C.de reuoc.donat. Nam & isti legitimati ex matrimonio dicuntur legitimè, siue de legitimo matrimonio procreati, etiam in materia stricta & statutaria, vt per d.gl.in d.c.innotuit, voluerunt ibi Ant. col.3.vers.no.glo.quòd appellatione, & Imo.col.2.vers.& not.ex hac glo.& Panorm. col.penul.vers.& ex prædictis.

Et dicuntur legitimè nati.

58 ¶Sunt & alia multa quibus facilè ostenditur potentiorem esse legitimationem quæ fit ex matrimonio, quàm quæ fit ex rescripto: sed satis est retulisse quæ memorabilia mihi visa sunt. cætera enim sunt omnibus obuia: de quibus etiam videbis apud Ludo. Gozad.cons.25.in hac causa, col.j. & vbique apud omnes. Si quis autem scire cupiat an legitimatus excludat substitutum, & an rumpat testamentum priùs factum, & alia pleraque similia, legat omnino quæ scripsi in d.l.si vnquam, in verbo, donatione largitus, nu.223.vsque ad nu.263.& iterum in verbo, susceperit liberos, nu.52.vsque ad nu.83. Sed interim summa nostræ disputationis in hac quæst.hæc est, Primogenitum & naturalem, & legitimum præferri in iure primogenituræ naturali antè genito, sed posteà legitimato etiam per matrimonium: atque etiam naturali ante se genito, & legitimato aliter quàm per matrimonium.

Alia quibus ostenditur legitimationem efficaciorem esse cæteris.

Summa huius quæstionis.

59 ¶Ex quibus satis intelligis filium naturalem primogenitum non eum esse primogenitum, qui cæteris legitimis & naturalibus natu minoribus præferatur, ex statuto vel consuetudine præferente primogenitum: quia licèt is sit natu primogenitus, non tamen iure, vt expresè dicit Bal.in l.eam quam, col.antepenult. vers.sed pone quòd est. C.de fideicommis.quod hauddubiè verum est, ex his quæ diximus. Vnde Titus Liuius lib.31.de Demetrio Philippi Macedonum Regis filio, Nam & si (inquit) minor ætate quàm Perseus esset, hunc tamen iusta matrefamilias, illum pellice ortum esse. Constat autem naturales ab intestato non succedere.l.humanitatis. C.de natura.lib. maximè si sint legitimi, authent.licèt, eod. titu. Ac ne legitimatos quidem in feudis, nisi vt suprà diximus.

Filius naturalis primogenitus natu nō iure.

Ex historia.

60 ¶Quòd si nullo alio existente primogenito naturali & legitimo, multi filij naturales simul legitimantur, vel per matrimonium, vel per rescriptum, vel oblationem curiæ. Dubitatum est an illorum primogenitus obtineat ius primogenituræ. Et non obtinere, sed omnes æqualiter succedere tenuit Anto.Rosel.in tracta. legitimationum, col.30. vers. vbi autem concurrunt, motus quòd statutum hunc casum non cogitauit, qui ideo debet remanere in dispositione iuris communis. & Cardi.Alexā.in d.c. per venerabilem.§.quod autem, col.32.vers.si.sed dubium posset esse, qui fili.sunt legi. Sed contrarium tenuerunt D.Cirier.in tracta.primogenituræ, lib.j.quæst.14.col.vlt. vers.vltimam conclusionem: & D.Moli. in consuet. Paris.tit.j.§.8.glo.j. in 7.quæst. col.vlt.vers.sed quid si non sunt, quibus accedo.

Quid de multis naturalibus legitimatis nullo legitimo existente.

61 ¶Sunt autem multi qui in his quæstionibus distinguunt, an statutum loquatur simpliciter de primogenito, an cum ea adiectione, primogenito legitimo, vt scilicet propter eam adiectionem inspiciendum sit tempus natiuitatis, vt videre licet per Floria. in illa disput.incip.Baro.& Anto.Rosel.in tract.legitimationum, in causa finali, siue effectiua, col.2.vers.restat modò, & aliis. Sed ego nihil interesse video, an statutum dicat simpliciter primogenitus, an primogenitus legitimus. nam cùm simpliciter loquitur de primogenito, intelligitur de legitimo, etiam si non exprimat.l.generaliter. §.cùm autem.C.de instit.& substit.cum simil.propterea illa legitimi adiectio siue expressio, quæ per se & tacitè satis intelligebatur, nihil omnino operatur.l.3. & ibi Pet. Cy.Bar.& alij.ff.de leg.j. Ideo non immeritò hanc quoque differentiam reiecit Molinę.in consuetu.Paris.tit.j.§.8.in 7.quæst.col.3.vers.si.& hæc vera sunt.

An intersit statutū loquatur de primogenito simpliciter, an de primogenito legitimo.

62 ¶Sunt item qui distinguunt, an statutum simpliciter loquatur de filiis, siue etiam filiis legitimis, an verò de filiis legitimè natis ex corpore legitimè descendentibus, vt

in primo casu habeant locum quæ diximus, in secundo verò non veniant legitimati etiam per matrimonium.de quo tamen tu vide Hosti.in c.j.qui fil.sunt legi.And. Isc. Bal.& Aluar.in d.c.naturales,& ibi latè Matth.Afflic.in 5.no.col.2.vers. sed ista con clusio,tit.si de feud.fue.contro.int.do.& ag.Lucam Pen.in l.eos qui,col.7.versi.quartò quærit,tit.de his qui spont.publ.mune.susci.lib.11.

63 *Quintiliani controuersia.* ¶Ad hanc autem nostram principalem quæstionem nonnihil pertinet controuersia à Fabio Quintiliano relata lib.3.c.6. aut vt alij secant 8. in quo tractat, quot & qui status. Testamenta legibus facta,rata sint. Intestatorum parētum liberi hæredes sint. Abdicatus ne quid de bonis patris capiat. Nothus ante legitimum natus,legitimus filius sit:post legitimum natus,tātùm ciuis. In adoptionem dare liceat.In adoptionem dato redire in familiam liceat, si pater naturalis sine liberis decesserit. Qui ex duobus legitimis alterum in adoptionem dederat,alterum abdicauerat,sustulit nothum: instituto hærede abdicato decessit. Omnes de bonis contendunt.Nothum,qui non sit legitimus,Græci vocant. *Nothus dictio Græca.* Latinum rei nomen, vt Cato quoque in oratione quadam testatur, non habemus, ideóque peregrino vtimur. Sed ad propositum. Hæredi scripto opponitur lex,&c.Et paulò pòst,Notho duplex fit quæstio,quòd post legitimos natus sit,& quòd non sit ante legitimos natus.Prior syllogismum habet,an pro non natis sint habendi,qui à familia sunt alienati.Altera scripti,& voluntatis. Non enim esse hunc natum ante legitimum conuenit, sed voluntate legis se tuebitur,quam dicet talem fuisse, vt legitimus esset nothus, tum natus, cùm alius legitimus in domo non esset. Scriptum autem legis excludet dicens, non vtique si postea legitimus natus non sit,notho nocere: vtetúrque hoc argumento, Finge solum natum nothum, cuius conditionis erit?tantùm ciuis?Atqui non erit post legitimum natus. Filius? atqui non erit ante legitimos natus. Quare si verbis legis stari non potest, voluntati standum est.Et cætera quæ sequuntur.Ex quibus capere poteris quæ in hanc rem tibi facere videbuntur.

64 *Quid in filio legitimo filij nothi primogeniti.* ¶Sed vnum est de quo posset dubitari, quia suprà diximus primogenitum nothum legitimatum post natiuitatem legitimi non præferri in iure primogenituræ ipsi legitimo.Quid in filio legitimo ipsius filij nothi?verbi gratia. Quis ex concubina suscepit filium nothum qui postea ex vxore habuit filium legitimum: moritur ille nothus, relicto illo suo filio legitimo:postea pater nothi vxorem duxit ex qua legitimos liberos habuit, & post illius mortem duxit vxorem illam cōcubinam. Vult nepos illius succedere in iure primogenituræ. nam dicit se nepotem legitimum & ex filio primogenito. Ideóque se esse præferendum patruis, iuxta ea quæ latè examinabimus infra in 40.quæst. Sed tu dic breuiter tantùm abesse,vt hic obtineat ius primogenituræ, vt nec aliquo pacto succedat, vt qui non legitimetur respectu sui aui per matrimonium ab eo contractum cum concubina matre sui patris antè defuncti, vt nuncupatim voluit Guil.Cu.& post eum Bal.& Alberi.in l. benignius.ff. de legib. & dicemus infrà in 40.q.in 5.ratione pro patruo.

65 *De eadē re.* ¶Nam hîc,inquiunt,deficit persona filij,qua mediante deberent legitimari: ideóque non potest habere locum retrotractio.l.bonorum.ff.rem rat.hab.& l.veluti.ff.de bon. poss.Et bene facit tex.in l.si ille.C.de Decur.lib.10. A filio enim debuit hoc beneficiū proficisci:adeóque eo mortuo cessat.nam amotio medij directiui in finem,impedit effectum extremi.l.huic scripturæ.ff.ad leg.Aqui.& l.qui libertinus.§.posthumus. ff.de ope.liber.& l.si ex patronis.§.Iulianus.ff.bo.liber.Nec obstat l.quoniam. C.de natur. liber. quæ videtur dicere legitimationem retrotrahi, quia ibi intelligitur quando in persona patris poterat operari.Hic autem nullo modo poterat.Et huc faciunt multa quæ diximus supra in 12.quæst.præsertim verò nu.13.sic & in simili,& seq.

TRICESIMAQVINTA QVÆSTIO.

1 *An primoge-* TRicesimoquintò quæro,an primogenitus qui ex statuto vel consuetudine obtinet vel totam hęreditatem,vel maiorem partem,huiusmodi ius primogenitureę obtineat

obtineat & consequatur à pat re,an verò à genere. Multum enim interest, vtrum horum verius sit,vt planè demo nstrat tex.in l.eum qui. ff. de interdic. Cuius verba non abs re,vt posteà patebit,huc adscripsimus, Eum qui ciuitatẽ amisit, nihil aliud iuris adimere liberis,nisi quòd ab ipso peruenturũ esset ad eos, si intestatus in ciuitate moreretur,hoc est, hæreditatem eius, & libertos, & si quid aliud in hoc genere reperiri potest. Quæ verò non à patre,sed à genere,à ciuitate,à rerum natura tribuerentur: ea manere eis incolumia. Itaq; & fratres fratribus fore legitimos hæredes, & agnatorũ tutelas,& hæreditates habituros. Non enim hoc fratres,sed maiores eius eis dedisse.

nitus obtineat ius primogenitura à patre, an à genere. Qua probant à genere obtineri.

2 ¶Ex quibus verbis potest videri ea quæ ciuitas tribuit, non censeri à patre profecta. Ideóque cùm primogenitus hoc ius à statuto vel consuetudine, & sic à ciuitate habeat,consequẽs est,vt magis iure proprio quàm hæreditario,id est, non tam quia hæres,quàm quia primogenitus est,consequi videatur. Et hoc certè potissimùm,cùm agitur non de consequendo eo iure ex morte patris,sed fratris,aut alterius agnati,qui regnum,aut comitatum,aut aliud eiuscemodi à maioribus acceperat,vt est in fine illius l. Et ita exprefsè voluit Io.Laud.inter cons.Oldra.non ipse Oldr.vt nonnulli putant,cons.224.istæ sunt allegationes,col.7.vers.hoc autem ius.& Bal.cons.121.à capite inchoantes,col.pen.vers.modò facio vnam,lib.3. vbi quod beneficio progenitorum,& naturæ,non mero iure hæreditario capit.& Cardi.Alex.in c.j.col.4.vers.tertiò deducitur,titu.de feud.Marchi.

Ad idem.

Qui sunt eius opi.

3 ¶Tamen Oldr.ipse cons.94.eleganter circa negotium,in 3.dubio,contrariũ tenuit, videlicet primogenitum succedere in regno tanquam hæredem, non autem illud iure proprio aut sanguinis consequi. Quem sequitur Alberi. in proœmio ff. in §.discipuli,col.4.vers.& ex prædictis subiicio,cum multis seq.& in l.penult.col. 2.ver. nunc transeamus.C.de don.inter vir.& vxo.& in d.l.eum qui.ff.de interdic.& releg. & Pe. An.in c.licèt,de vot.Lucas Pen.in l.si quis in sacris,ante fi.C.de proxi.sacro.scrin.li. 12.Panor.cons.12.casus talis est magnificus dominus,col.4.lib.j. & iterũ in suo vbere & eleganti cons.3.nitar in præsenti,col.2.vers. tamen vltra quæsitum,lib.2.Marti. Laud.in suo tract.primogenituræ,col.vlt.ante fi. Soci.cons.47.facti narratione,col. 2.lib.3.& Philip.Deci.in l.pactum quod dotali,col.6.vers.extrà glos. addunt moderni.C.de pact.Et idem quoque voluit ante hos Pet. Iaco.loquens in regno Fran. in arbore succefsionis regni Fran.col.4.vers.ponamus quòd Philippus.

Qui sunt contraria opi.

4 ¶Mouentur his propemodum rationibus. Prima, Ius naturale cætera iura tempore præcefsit,vt patet ex multis legibus,quæ habentur in tit.ff.de iusti.& iur.& in Decretis canonicis j.dist.inter quas & illud cõperies,regna esse de iure gentium,in l.ex hoc iure,eod.tit. At de iure naturali omnes filij nullo ætatis discrimine æqualiter parentibus succedebant,vt dicit Oldra scripsisse Aristotelem lib.7.Ethicorum. & est text. in l.scripto,in fi.ibi,liberos naturæ simul & parentum commune votum.ff.vnde libe. & in l.cùm ratio,in princ.ff.de bon.damn.vbi dicitur,Cùm ratio naturalis quasi lex quædam tacita liberis parentum hæreditatem adiiceret, velut ad debitam succefsionem eos vocaret,&c.cum aliis simi.

Rationes huius opi. Iure naturali omnes filij æqualiter succedebant.

5 ¶Posteà verò exigentibus quibusdam rationibus,quas alibi declarauimus, statutum est solum primogenitum post mortem patris regnum obtinere. Nec tamen ob id tollitur ratio naturalis, nec veritas naturæ obumbratur, secundùm quam filius primogenitus cum cæteris hæres est patris, arg.l.2.ff.de vsufr.ear.rer.quæ vsu consu. vbi dicitur,quòd naturalis ratio autoritate Senatus commutari non potest. & l.filio quem pater,in prin.ibi,ne imagine naturæ veritas obumbretur.ff.de libe.& posth. Nec iuri filiationis detrahere debet ius primogenituræ posteà additum, ar.l.j.§.vlt.in fi.ff.si à pat.quis manu. fue. Nam & aliàs quoties lex obligationem introducit, nisi nominatim cauerit,vt sola ea actione vtamur, etiam veteres eo nomine actiones competere, scribitur ad verbum in l.quoties.ff.de acti.& obli.Nec enim propterea iuri veteri derogatum est.l.qui sepulchra. C.de sepulc.viol. Quod quidem si obtinet in iure posi-

Ad idem. Nec id ius tollitur per statutum præferens primogenitũ quo minus & ipse succedat.

tiuo addito priori iuri etiam positiuo,multò magis in positiuo addito iuri naturali, quod omnino tolli non potest.§.vlt.Instit.de iure nat.gen.& ciuil.

6 *Ad idem. Dispositio excludes res vel personas nõ operatur iuris noui collationem.*

¶ 2. Ratio. Dispositio inducta ad excludendas aliquas res vel personas non operatur iuris noui collationem.l.ex facto.ff.de hære.instit.& l.legata.ff.de leg.j.& l.cùm tale.§.vlt.ff.de condi.& demon.Nam talis iuris exclusio fit,quò magis certæ personæ à dignitate aliqua excludantur,prout in simili habetur in l.vt gradatim.§.& si lege, & l.rescripto.ff.de mun.& ho.Non verò quò magis alicui ius nouum conferatur. Nam si ita quis dixerit:Si legitimus nolit esse hæres,tu hæres esto.quanuis legitimus vi verborum possit excludere huiusmodi institutum:non tamen admittitur ex testamẽto, sed ex iure intestati aliàs sibi competente.l.si quis ita hæres instituatur, & ibi glos.& Doct.ff.de hære.instit. Et similiter si dicat,si filius meus decedat sine liberis, tu hæres esto:vel tibi hæreditas restituatur. Nam si filius habet liberos, ij quidem excludunt substitutum,ex vi conditionis testamenti,non tamen sunt ex testamento hæredes,vt no.in l.Lucius,in fi.ff.eo.& l.filiusfa.§.cùm quis.ff.de leg.j. & probatur in l. ex facto. §.ex facto tractatum.ff.ad Trebel.vbi licèt in ea specie liberi excludant substitutum, non tamen fiscum:quod tamen facerent,si ex testamento admitterentur. & facit tex. in l.Claudius.ff.qui poti.in pig.ha.& in authen.licèt.C.de nat.libe.

7 *Non grauatur qui non honoratur.*

¶ 3. Ratio hæc est.Is duntaxat in testamẽto potest grauari, ad quem aliquid ex ipso peruenturum est.l.j.§.sciendum.ff.de leg.3.& l.ab eo.C.de fideicom. Sed filius potest à patre adeo efficaciter grauari,vt nisi onus iniunctum impleat,iure primogenituræ priuari possit,per c.licèt,extrà,de voto.Ex quo sequitur quòd à patre ius ipsum ad filium peruenit:alioquin enim non posset à patre grauari.Super ista tamen ratione vide quos tibi allegaui suprà in fi.22.quæst.

8 *Filius ipso iure hæres est in omni iure quod patri tẽpore mortis incommutabiliter competit.*

¶ 4. In omni iure,quod patri tempore mortis ipsius incommutabiliter competit, filius succedit eidem,& ipso iure est hæres ipsius.l.in suis.ff.de libe.& posthu.& d.l.scripto hæredi.ff.vnde legi. & l.j.§.qui in potestate. ff.si quis omis.cau. testa. & l.liber homo.§.apud Labeonem.ff.de stipula.seruo. Sed certum est secundum op. quæ præstantior est,de veritate iuris, vt dicit ipse Oldra. quòd si primogenitus ante patrem decedat relicto filio,& fratre secundogenito,præfertur ipse secundogenitus nepoti,arg.l. cùm ita.§.in fideicommisso.ff.de lega.2. & alia iura quæ allegat.Ex quo illud necessariò sequitur,quòd filio,viuente patre, non fuit ius incommutabiliter quæsitum,alioquin ad filium ipso iure transmisisset, per iura suprà allega. Sed tu super hac ratione vide quæ latè dicam infrà in 40.quæst.prin.

9 *Filius post mortẽ patris retinet quæ sibi eo viuente quærũtur etiã si hereditatẽ repudiet.*

¶ 5. Ea quæ filio viuente patre quæruntur,eadem retinet post mortem patris, etiãsi paternam hæreditatem repudiet.l.si quis prioris. C.de secun.nupt.& not.in l.vlt.§.in computatione.C.de iur.delib.Sed si mortuo Rege filius repudiaret hęreditatẽ patris, mox regnum deuolueretur ad secundogenitum,arg.l.j.§.assignare, & iterum l.3.§.j. cum duabus ll.seq. ff.de assig.libe. & c.j.tit. an filij vel agnat. & diximus suprà in 3.q. prin.Ergo non ob aliud regnum ad filium pertinet,nisi quia hæres est patris.

10 *Legitima iure natura debita. Eam tamen capit filius vt hæres.*

¶ 6. Licèt legitima sit filio de iure naturæ debita,vt est text.in c.Raynutius,de testa. tamen illam capit filius vt hæres, & in ea valet institutio,vt voluit glo.ibi,in verbo, legitimam ipsam,& glo.in l.3.§.sed verùm,in verbo,patrimonium.ff.de mino.Ideóq; vt id addas,non potest filius legitimã consequi,si hæreditate abstineat,vt voluit Bar. in l.gerit,col.5.vers.sed quæro quid si aliquis.ff.de acquir.hære.& in l.quia poterat.ff. ad Trebel.de quo latè Cy.Ray.Alber.Bal.Ange.Saly.Pau.Ca.Alex.Corne. & recentiores in l.hæres.C.de impub.& ali.substi.Bal.& Ro.in l.j.& ibi Alex.ante fi.C.quando non pet.part.Bal.in l.scimus,in prin.in 5.quæst.C.de inof.test. & in l.Papinianus. §.quarta,& ibi Ang.in §.si conditioni.ff.eo.& in l.3.ff.de acqui.hær.Ang.in l.si pater. C.eo.& cons.81.subtiliter,Saly.& Pau.Ca.in l.quoniam prioribus.C.de inof.test.Pet. An.cons.312.ex sola vulgari substitutione.Panorm.in d.c.Raynutius,ad fin.de testa.

Paul.

Paul.Cast.& Ro.in l.j.ff.de acqu.hære.& Corne.consi.119.in præsenti consultatione, col.15.vers.remanet ergo,lib.2.Ergo & idem dicendum in iure primogenituræ,quòd & ipsa legitima est,vt diximus suprà in 5.quæst.

11 ¶Et simile dicimus de feudo,vt videlicet quanuis sit debitum filio,per d.c.j.tit.de suc cess.feud.tamen non potest filius hæreditatem repudiare,& feudum retinere,per text. in c.j.tit.an ag.vel filij repu.hære.pote.feud.reti.& in c.filius,tit.de capi.qui curi.vēdi. & c.j.de grad.succes.De quo tu vide Hosti.in summa,tit.de feud.vers.pen.Spec.& Io. An.in eo.tit.§.quoniam,vers.37.Dy.& Bar.in l.si patroni.ff.ad S C.Trebel.Bart.in l. item videndum.§.nunc videamus.ff.de peti.hær.& in authen.post fratres, & ibi Pau. Ca.de leg.hære.Iac.Bel.in d.c.j.& ibi Andr.Iser.Bal.& alios in tit.an ag.& in c.Titius filius,titu.si de feud.fuer.contro. And. Iser.in c.j.tit.de ali.feud.& in c.j. & ibi Bald.& alios,tit.de succes.feudi. Bald.in l.j.in 2.quæst.ff.de rerum diuid.& consi.215.proponitur quòd inuestituræ,col.j.in fin.lib.2.Alber.in l.tres fratres. ff.de pact.Ange.in §.si verò filiorum,in authen.de nupt. Angel.Imo.Ro.Paul.Castr.& Fran.Are.in l.si quis non quasi. ff.de acquiren.hæred. Paul.Castr.& Fran.Areti.in l.pro hærede. §. quid si tamen.ff.eod.Alexan.consil.19.super eo de quo quæritur,col.j.2.3.lib.5.Franc.Areti. cons.14.viso & diligenter considerato,in 2.dubio.Et idem in iure patronatus, vt dicemus posteà in seq.quæst.nu.1.

Feudū est debitum filio. Filius tamen hæreditatem repudians feudum non retinet.

12 ¶7. Ratio est,vt ad Oldra.& Albe.redeamus.Si primogenitus caperet feudum,non tanquam hæres patris,sed iure proprio,& vt sibi omnino debitum , pater non posset primogenitum ex causa priuare feudo.quod & omnino falsum est,vt patet ex iis quę latè diximus suprà,in 21.quæst.

Ab absurdo.

13 ¶8. Primogenitorum successio est introducta propter bonum publicum, contra omnes regulas iuris communis , quæ nolunt vnum filium admitti , & alios excludi. l. maximum vitium.C.de libe.præteri.& §.hinc lex,in authent.de tri.& semis.Licèt ergo lex vel consuetudo deferat regnum primogenito , intelligendum est vt hæredi, quia non debemus recedere à regulis communibus,nisi quatenus statutum reperitur. l. præcipimus. C. de appella. sed in ea re non reperimus recessum à iure communi, nisi vt dignitas deferatur primogenito,per dictum c. licèt, de voto. Ergo in aliis debemus stare iuri ipsi communi, vt videlicet deferatur iure hæreditario , & non proprio,sicut alia bona.

Primogenitorum ius propter bonū publicum contra regulas iuris communis.

14 ¶Denique vt summoueamus omne dubium,est text.de hac re apertus in d.c. licèt, in illis verbis,paterna te reddas successione indignum,& hæreditatis emolumento priueris.Nam ibi agitur de successione regni quam paternam vocat veluti à patre accipiat,nedum à genere. Sed & hæreditatem quoque appellat , vt ostendat tanquam hæredem filium primogenitum,de quo loquimur,accepisse.

15 ¶Non obstat (inquiunt Oldra. & Alber.) d.l.eum qui. ff.de interd.& releg. Imò magis pro hac parte facit.Inibi enim cauetur, ciuitatis amissionē adimere liberis,quod à patre ipsorum ad eos esset prouenturum , si intestatus in ciuitate decessisset. Constat autem quòd si Rex intestatus moriatur,ad filium primogenitum perueniet hære ditas illius,non solùm quia de genere est,sed quia filius est, & quidem iure filiationis. Si enim filius eius patris non esset , regnum non haberet, quanuis esset de genere. Ex quo (inquiunt Oldra. & Alberi.) patet, quòd de genere esse , non est per se causa , vt regnum obtineat,sed esse filium est causa proxima & immediata.Secūda autem pars illius l.loquitur de his quæ à patre nunquam administrata sunt vel possessa,& in quibus non potest dici hæres ipsius patris , qui ciuitatem amisit, aut certè loco hæredis, aut etiam affectu hæres censendus. Quæ responsio quantùm ei l. satisfaciat, aliorum sit iudicium.

Responsio ad contraria.

16 ¶Nec similiter obstat,dicit Marti.Laud.in d.tract.primogenituræ,ad fi.quòd ius pri-

Ad idem.

mogenituræ defertur ex prouidentia superioris, vel ex iure consuetudinario. Nam nihilo ob id secius illud consequimur iure hæreditario, vt patet in feudo quod debetur ex prouidentia superioris. c. j. §. cùm verò Conradus, tit. qui feud. dar. pos. tamen defertur iure hæreditario, per d. c. j. de grad. succes. & suprà latè diximus. Et vide quid dicam in seq. quæst.

17 *Sententia de regno lata contra patrē nocet primogenito non vocato. Sententia ei nocet qui alteri succedit in vniuersali regimine.*

¶EX QVIBVS illud continuò sequitur, sententiam de regno latam contra patrem adferre præiudicium primogenito non vocato, cùm sit ipsius hæres, per tex. in authen. de iureiur. à mori. præstit. Et ita in specie voluerunt Oldra. & Alber. vbi suprà. & Mart. Lauden. in d. tract. col. pen. vers. an autem si feratur sententia. Quam rem vltra prædicta confirmat Oldra. procedere, etiamsi primogenitus non diceretur hæres patris. Nam qui alij succedit in vniuersali regimine & administratione bonorū seu iurium, siue etiam in certa parte per modum quotæ, licèt is reuera non sit hæres, nec caussam habet à prædecessore, sortitur tamen hæredis effectum, in eúmque transferuntur actiones, & actiuæ & passiuæ: obstátq; ei sententia aduersus prædecessorem lata, etiam si contra voluntatem prædecessoris succedat, vt licet videre in episcopo, & œconomo, cui patrimonium pauperibus relictum distribuendum lex defert. l. si quis ad declinandam. §. licentiam. C. de epis. & cleri.

18 *Et filio exhæredato. Et ei cui hereditas restituitur.*

¶Et videri quoque potest in filio etiam exhæredato, vel alio quocunque, cui ex Senat. Trebel. hæreditas est restituta. l. si filius. ff. quod cum eo. & l. si necesse. §. vlti. ff. de bon. libe. & l. j. circa princi. ff. ad Trebel. Et in fisco, cui alterius bona omnia, vel ipsorum quota quædam est publicata. l. si marito publico iudicio. ff. solut. matrimo. & l. 2. C. de vi publ. Et in eodem fisco contra voluntatem defuncti, ex legis tamen permissione succedente. l. cum fisco. ff. de S C. Sylla. & l. Marcellus. §. vlt. ff. ad S C. Trebel. & l. quædam testamento. §. j. ff. de leg. j. Et in prælato in beneficio succedente in regimine & administratione, qui ex contractu sui prædecessoris tenetur. c. j. extrà, de solut. Et cui sententia contra prædecessorem lata nocet. c. cùm inter, de sen. & re iudi. & c. cùm olim, de præscript. Comparatur enim prælatus successor hæredi. d. c. j. de solut. quanuis tamen à prædecessore causam non habeat. c. Moyses, & c. apostolica. 8. q. j. & c. 2. & ibi Io. Mo. post princ. Ioan. Andr. Domi. & Philip. Fran. omnes ad fi. vt lit. pen. Inno. & Ioan. And. in c. ex parte, vterque in verbo, sublato, post princ. de arbit. Ia. Mo. in c. indemnitatibus, col. 2. vers. sed ius non habet, de elect. lib. 6. & in c. si tibi absenti, col. 2. vers. item dices, de præben. eo. lib. 6. Anto. in c. cura, ver. nota tamen, de iure patr. Imo. in c. vlt. col. 2. vers. potes dicere, de præscript. Panor. in c. cura, col. 2. de iure patr. Alex. cons. 213. viso, col. 4. vers. vel secundum, lib. 2. Barb. inter cons. Lauren. Calca. cons. 28. illud in medium, col. 6. & ipse Calca. cons. 124. in causa R. col. 6. vers. nec ob. latè D. Cos. Guy. qui & alios citat in pra. sancti. titu. de pacifi. pos. in verbo, possedit, Steph. Bertr. qui & alios allegat, dicítque procedere, etiam si beneficium fuerit collatum per resignationem, siue renuntiationem prædecessoris, cons. 250. viso processu causæ, col. 2. vers. tertia ratio, lib. 2.

19 *Reges possunt facere donationes dignitatem regiā grauiter non lædentes. Etiā nō obseruatis legum solennitatibus.*

¶ADDVNT & Oldra. & Alberi. paulò antè finem, quòd Reges & principes possunt facere donationes & alienationes dignitatem regiam grauiter non lædentes, tenetúrque eas filius regni successor obseruare, per text. in cap. abbate sanè, de senten. & re iudic. libr. 6. & not. in cap. intellecto, de iureiuran. Aliàs enim, si id facere non possent, vt subdit ipse Alberi. in dicto proœmio, miserrima esset eorum conditio, & propè seruilis, qui neque inter viuos donare, neque in testamento legare possent ob primogenituram filiorum. Subiungítque id vbique fuisse obtentum. Imò verò possunt principes facere donationes, non obseruatis iuris solennitatibus aliàs requisitis, vt patet in l. donationes quas diuus. C. de donatio. inter virum & vxorem. & in l. sancimus. C. de donati. & latè diximus suprà in tractatu præcedenti Nobilitatis, cap. vlt. nu. 47. & huc quoque. Ideò si donationi per Regem factæ, & per quam contrahere dicitur, per l. si donationis. C. quod metus caus. cum concordantiis à me traditis, in nostris Legibus Connubialibus, in glo. 3. nu. 42. contrà tamen, & seq. tenetur

stare

ſtare primogenitus. Eadem ratione tenetur etiam ſtare geſtis in iudicio, cùm in iudiciis quaſi contrahere dicamur, per l.3.§.idem ſcribit.ff.de pecul.

20 ¶Quibus adde quod in eandem ſententiam ſcribit Bal.in c.vlt.ante fi.extrà de ſent. & re iudi. quòd Rex poteſt donare res ad regnum pertinentes, & obligat ſucceſſorē: quod intelligit de rebus particularibus non reſeruatis Regiæ dignitati. Et conſi.159. ſuper eo quod quæritur, col.j.lib.3.quod etiam in regnis, quæ non tranſeunt ad hæredes per ſucceſsionē, ſed electione deferuntur, contractus Regum, qui contrahunt nomine ſuo & regni, non finiuntur morte illorum, ſed in ſucceſſores tranſeunt, per §. illud, in authen. Conſti. quæ de digni.& cap.ſi gratioſe, de reſcrip.lib.6. Nam regnum continet in ſe non ſolùm territoriū materiale, ſed & ipſum regni populum, cuius circunſcripta obedientia Rex non poteſt diu regnare l.2.§.exactis.ff.de orig.iur. Et hæc quidem vera ſunt, vt ſubdit Bald. niſi Rex enormiter læderet ipſum regnum, per no. in Authen.quo.op.epi.& cleri.in prin.& in d.c.intellecto, extra de iureiur.& in c.grādi, de ſup.negli.prælat.lib.6. Et niſi etiam in quibuſdam contractibus, qui ex natura ſui tranſmiſsionem non recipiunt.

An cōtractus regni transeāt in successorū.

21 ¶Vnde ſciendum eſt, inquit, quòd vtrùm diſpoſitio Regis ſit realis, an perſonalis cognoſcitur pluribus modis. Primò ex forma. Nam ſi tenor ſcripturæ facit mētionem ſucceſſorum ex vtraque parte, iſta diſpoſitio eſt in rem ſcripta, & tranſit in ſucceſſores vtriuſque, ſiue loquamur de ſucceſſoribus iure hæreditario.l.iuriſgentium.§.pactorum.ff.de pactis: ſiue de ſucceſſoribus dignitatis & adminiſtrationis, per not.in c. j.tit.qui.ſucceſ.tene.& cap.vlt.ne præl.vic.ſuas, & in aliis iuribus ibi citatis. Et expreſſum eſt in contractibus Regum, quòd tranſeunt ad ſucceſſores in regno, ſi celebrati ſunt nomine dignitatis, in c.abbate ſanè, in prin.de re iudi.lib.6.& per Inno.in d.cap. intellecto.

De eadē re.

22 ¶Nec mirum, vt ſubdit, quia in regno debet conſiderari dignitas, quæ non moritur, & etiam vniuerſitas ſiue reſpublica ipſius regni, quæ etiam exactis regibus perſeuerat. Non enim reſpub. moritur. ideò non habet hæredem, quia ſemper viuit in ſemetipſa, vt legitur & no.in l.j.§.vltim.ff.ſi quis ius dic.non obtemp. vnde intellectualiter loquendo non eſt mortua perſona contrahens, ſcilicet ipſa reſpubli.regni. Nam verum eſt dicere quòd reſpubli.nihil per ſe agit, ſed qui regit rempublicam, agit vi reipubli.& dignitatis ſibi à republi.conceſſæ. Porrò duo concurrunt in Rege, perſona & ſignificatio. Et ipſa ſignificatio, quæ eſt quoddam intellectuale, ſemper eſt perſeuerans ænigmaticè, licèt non corporaliter. Nam licèt Rex deficiat, nihil ad rumbum, vt ipſe loquitur. Nempe loco duarum perſonarum Rex fungitur.l.tutorem.ff.de his qui vt indig.& perſona Regis eſt organum & inſtrumentum illius perſonæ intellectualis, & publicæ. Et ſi promiſſor decedat ſine hærede, non tamen ceſſat promiſſio, vt not.in l.prima.§.planè.ff.depo.& l.Stichum aut Pamphilum, in princip.ff.de ſolut.& l.poſtquam.ff.vt leg.not.cauea.& l.ex facto.§.vltimo ff.ad Trebellia.& l.ſi quis hæredem, in prin.ff.de admi.tut.& l.ſancimus.§.cùm autem.C.ad Trebel. Tandem ſubdit, Ex his manifeſtè concluditur, quòd dictus contractus eſt tranſitorius ex forma, ac etiam ex dignitate & autoritate concedentis, necnon ex ipſa republi. repræſentata. Deinde reſpondet quibuſdam quæ in contrarium poſſunt allegari, vt ibi latè per eum.

De eadem re.

23 ¶Quòd ſi pleniùs ſcire velis an princeps ex ſuis cōtractibus obligetur, & poſsit obligare ſuos ſucceſſores, vide tex.in c.non liceat.12.quæſt.2.& in c.quia iuxta.16.quæſt. j.& glo.vtrobique.& in c.vlt.& ibi etiā glo.pen.& vlt.de reſcrip.lib.6.Guid.Suz.Cyn. & Bal.poſt antiquiores, in l.digna vox, ver.modò iuxta hoc.C.de legib.Bar.in l.prohibere.§.planè.ff.quod vi aut clam.Alberi.in l.j.col.pen.& vlt.ff.de offi.procu.Cæſar. Bal.in l.j.in prin.& ibi etiā alios, maximè Iaſo.colū.3.vbi loquitur de regno quod defertur ad primogenitum.ff.de conſtit.prin.& in l.pen.C.de bonis quæ libe.& in l.donationes quas diuus, & ibi D.Io.Igne.in repe.colum.2.& ſeq.C.de donat.inter vir.&

De eadem re.

vxo.& eundem Bald.in Authen.qui se patris.colum.pen.versi.& adde quod no.& ibi Roma.colum.vlti.versic.item inquantum ponit an princeps.C.vnde liberi.& in c.1. in princ.& iterum versicu.quærunt docto.titu.de natur.feud.& in c.1.titu.qui success. tene.& in c.1.in verb.successorũ nostrorũ.tit.de pace Cõstan.& in c.vlt.ad fi.extrà de re iudi.& consi.271.casus consilij talis est dominus Ferrandus,libro primo,& consi. 371.verba Cy.lib.3.Anto.in c.1.in 4.no.& ibi alios post eum, præsertim Fely.& Philip.Deci.extrà de probati.Ioan.Ana.in d.c.vlt.colũ.antepe.versi.quod autem in contractu principis, ne præla.vices suas.Marti.Laud.in tract.de princip.cõclus.137.Alexand.consi.16.in caussa & lite,col.penul.versi.quinimo etiam, lib.5.Angel.Aret.in §. cùm filius,col.j.versi.deinde ista regula.Instit.de hære.quæ ab inte.defer.Franc.Aret. in l.quoties,colum.j.ff.de acquir.hæred.Corne.consi.278.cuius nomen,col.j.versicu. cùm igitur,lib.3.Ludo.Bol.consi.6.reuerendissimus, col.antepe.in fi.versicu.accedat pro confirmatione.Iac.à S.Geor.in tract.feud.in verbo, princeps Pedemontium, col. 2.versi.sed an princeps.Iaso.consi.omnium.1.quanuis præsentium,colũ.2.versi.circa secundum,libro primo,& iterum consil.227.Carolus,columna sexta, versic.quintò facit,co.lib.1.& Steph.Bertran.consi.1.nu.75.& seq.& nume.151.lib.1.& Matthæ.Afflic.deci.Neapo.17.regia curia,nu.5.

24 *An princeps possit alienare vnam ex suis ciuitatibus inuitis subditis & in præiudicium successorum.*

¶Et an etiam princeps possit alienare vnam ex ciuitatibus,aut aliis rebus regni in præiudicium successorum, vel etiam inuitis subditis, videbis apud plurimos ex iis quos citaui in præcedenti versic.&ultra Innocen.Hostien.Ioã. And.Anto. Imo. & Panor.in c.dilecti,de maio.& obedi.eundem Innocen.& alios in d.c.intellecto, de iureiur.Specula.titu.de instr.edi.§.nunc autem, versicu.vlti.& ibi Ioan.And.in addi. Alberi.Rosa.in proœmio.ff.§.discipuli,columna quarta, versicu.& ex prædictis subiicio quæstionem,& multis sequen.maximè verò colum.6.versicu.sed quare quærimus.Barto.consi.196.ciuitati Camerini, in j.dubio.Bald.in proœmio C.columna 2. versicu.modò ista quæstio,& in præludiis feudo.colum.7.versicu.expedita diffinitione & in c.in generali,titu.si de feud.fue.contro.inter do.& agna.vbi loquitur de rege Franciæ,& in c.si quis,titu.quo tempore mil.& in c.licet causam,colum.3.versi.item, no.quòd ecclesiæ,& 2.versicu.sequen.extrà de probat.Paul.Cast.consil.70.quia frustra,columna tertia,in 2.dubio,libro primo,Ioan.Ana.consilio, 81.viso instrumento, propè per totum.Iaco.Aluar.in c.1.colum.vlti.versicu.quæro an Rex,titu.qui feud. dar.pos.Alexan.consi.1.ponderatis,colum.5.versi.præmissis non ob.libro 5.& consi. 24.simili exordio,col.vlt.eo.lib.5.Soci.cõsi.7.super quæstione,col.j.lib.3.Guid.Pap. loquentem nuncupatim de Rege Franciæ deci.Delphi.239.Rex Frãciæ.Fran.Curt. Iuniorem consi.174.sacratissimæ,col.4.versi.aggrediar nunc,lib.2.& Iaso.consi.56. col.j.num.1.& iterum colum.2.versic.in primis ergo,libro 1.Anto.Corset.in tract.de pote.& excel.reg.quæst.4.& iterum q.62.& rursum quæstio.98.vbi etiam tractat an ipse Rex qui alienauit,poterit reuocare.& Fabia.in tracta.empti.& vẽdit.in 11.quæstio.3.quæstio.prin.

25 *An reges teneantur soluere debita regum quibus successerunt.*

¶EX ILLIS ITEM quæ suprà dicta sunt facilè colligitur,Reges & principes esse obnoxios exoluendis nominibus ac debitis eorum, quibus in regno successerũt, siue sint filij,siue alij agnati. Nisi fortè quantùm ad agnatos pertinet, regnum teneretur in feudum,propter distinctionem,quæ fit in c.j.titu.an ag.vel fili.& ibi plenè Doctor.Nam & aliàs quoque principes ex contractibus superiorum principum obligantur,quando ij sunt qui non per electionem assumuntur,sed per successionem, & iure sanguinis,vt suprà latè diximus.

26 *De eadem re.*

¶Et ea quidem maximè locum obtinent, si fuerint debita ex regni commodo contracta.Id enim semper procedit,etiam si non per successionem sanguinis, sed per electionem regnum ad successores perueniat, per id quod in simili no.in cap.j.de solut. & ibi glo.& Docto.Videãt igitur num rectè agant qui & animis & auribus regũ nostrorum ingerunt, non eos teneri luendis superiorũ Regum nominibus.Dum Ludouicus 12.regnum nostrum moderaretur : vrbs quædam,cuius nunc non subit recordatio,

dario, ab eo repetebat munimenta quædã bellica (vulgò bombardas vocãt) quæ Carolus Rex, vti asserebant, ex ea mutuò acceperat. Responsum est nõ esse Ludouicum Regem hæredem Caroli, proinde non teneri earum restitutioni.

27 ¶SEQVITVR denique ex iis quæ diximus, primogenitum teneri ad soluenda debita patris pro portione, quã consequitur iure primogenituræ: nempe qui eam cõsequatur tanquam hæres, vt si duas partes in hæreditate habeat, & duas quoque partes debitorum exoluat. nam debita pro portionibus hæreditariis sunt exoluenda. l. 1. C. si cer. pet. & l. pro hæreditariis, quæ est 2. C. de hære. acti. & ibi concord. in glo. Nec est quòd his obiici possit, quod præterea scribitur in d. l. 1. si cer. pet. debita nõ esse soluenda pro æstimatione rerum prælegatarum, quia explorati iuris sit onera ad hæredes pro portionibus hæreditariis, non pro modo emolumenti pertinere. Ita enim ibi scribitur. Quia fateor si quid sit prælegatum vni ex hæredibus, id non pertinere ad onus hæreditarium. neque enim id auget portionẽ, siue quotam hæreditatis, nec pro maiori parte dicitur hæres, qui prælegatum recipit. veluti si testator prælegat Titio domum, cúmque, & Sempronium, & Mæuium æqualiter in reliquis bonis hæredes instituit. Certè Titius licèt prælegatum acceperit, non est hæres, nisi pro tertia, & cæteri singuli etiam pro tertia parte. At in casu nostro, quod primogenitus plus cæteris capit, non capit iure prælegati, sed iure successorio, vti diximus. ideóque cùm in duabus portionibus succedat, duas quoque partes onerum exoluet.

An primogenitus soluere teneatur debita patris pro portione hæreditatis, an pro virili tãtum.

28 ¶Et ita nuncupatim tenuit D. Cirierus huius nostræ curiæ Consiliarius laudatissimus in tracta. primogenituræ lib. 2. in 5. quæst. Cuius sententia mihi placet, tum ex iis quæ diximus, tum quoque ex his quæ dicemus. 3. nu. seq. Licèt D. Moli. in Consuet. Paris. titu. 1. §. 11. colum. 4. versi. quæro vtrùm primogenitus, & aliis multis seq. tenuerit contrarium. Quam opi. si sequeremur, vide quid inde sequeretur. Nempe ipsum primogenitum ad nullam partem debitorum teneri, sed alios fratres ad omnia debita teneri. Nam primogenitus, quicquid habet iure primogenituræ, id totum ex genere haberet, & sic iure proprio, & non hæreditario. si vera esset prior illa opi. quam suprà adduximus in prin. huius quæstionis: eadem enim esset totius ratio ac partis, cum id totum habeat iure primogenituræ, nec quicquam teneatur conferre, vt dicemus infrà quæst. 51.

29 ¶Et huc pertinet alia quæstio in simili tractata ab Albe. post Guil. Cu. in l. hinc quæritur. §. potest, qui est 1. ff. de pecul. & in tract. statutorum, in 2. parte, q. 105. sed pone statuto, versi. quid si ex forma, quòd si ex statuto bona immobilia veniant ad proximiores ex parte patris, mobilia ad proximiores matris, quærebatur quomodo tenerẽtur satisfacere creditoribus. Et videtur (inquiunt) quòd si credita respiciunt immobilia, soluentur de immobilibus à proximioribus patris: si mobilia, de mobilibus à proximioribus matris, per tex. in d. l. hinc quæritur. §. 1. & in l. si certarum. §. 1. ff. de testa. mili. Sed vt dicunt, ea iura loquuntur, quando tẽpore contractus erant duo patrimonia, sed in casu illius statuti vnicum erat patrimoniũ. Nam paganus licèt habeat bona in diuersis locis, nõ tamen habet diuersa patrimonia, sed vnicum. l. iurisperitos. §. cùm oriundus. ff. de excu. tut. Et concludunt quòd bona omnia debeant æstimari, & secundùm æstimationem eorum creditoribus satisfieri, vt scilicet qui plus habet, plus soluat, per l. Celsus. ff. de relig. & sumpti. fune. vbi scribitur, quoties mulier decedit, ex dote quæ penes virum remanet, & cæteris mulieris bonis pro portione funerãda est, & l. si vir vxori. ff. ad leg. Falci. vbi tex. est in eandem sententiam.

De eadem re. Si mobilia deferuntur aliis, & immobilia aliis quomodo ij teneantur satisfacere creditoribus.

30 ¶Subdit tamen Alber. in d. quæst. 105. 2. parte statutorum, quòd idem Guil. in authẽ. hoc ius porrectum. C. de sacros. eccle. videtur tenere, quòd isti debeant soluere æqualiter, nullo æstimationis habito respectu. & de hoc ipsum Alberi. scripsisse in d. authen. in vers. & ex prædictis soluit, sed ego in eo loco nihil de hac re reperi. Et hanc postremam op. videtur sequi Pau. Ca. in d. §. põt, quia (inquit) videntur esse æqualiter hæredes, quantùm ad ius hæreditariũ: alias autẽ res videntur habere iure prælegati, ex dispositione

De eadem re.

spositione statuti, quod non disponit super iure, sed super rebus corporalibus, argu. l. ex facto proponebatur, versi. vnde scio. ff. de hære. instit. Et sic (inquit) æqualiter tenebuntur, licèt bona æqualiter non habeant, per illam l. Et hoc si erant æquales in gradu, ita vt de iure communi admitterentur ad hæreditatem. si autem erant inæquales in gradu, tunc proximiores erunt hæredes in solidum: tamen alij habebunt mobilia vel immobilia. Et qui sunt hæredes, debent conueniri, non qui habentur loco legatarij. l. quoties. ff. de hære. instit. Hæc propè Pau.

31 *De eadem re.*

¶ Ego autem priorem opi. semper secutus sum, vti etiam secuti sunt Raph. Fulgo. in d. §. potest, in fi. vbi id dicit esse satis conueniens, & neminem Doc. cõtradicere. Alex. consi. 31. viso titulo quæstionis, col. 3. versi. & ad ostendendum, libro 1. quod repetitur consi. 111. lib. 4. & Iac. à S. Geor. in tract. de Roydis, col. 7. versi. & quia ista solutio. Et confirmatur ex alia eiusdẽ Guil. Cun. deci. in l. 2. in prin. ff. de cap. dim. quòd quando propter publicationem bonorum existentiũ in diuersis territoriis quilibet fiscus capit bona sui territorij: ęs alienum inter eos diuidetur nõ pro modo territorij, nec pro virili, sed pro rata bonorum ad quemlibet fiscum pertinentium, per illum text. & in d. l. Celsus, & seq. vsque ad l. sic pro rata. ff. de relig. & quod in simili dicitur in l. sed & si lege. §. quod autem quis. ff. de peti. hæred. Et facit text. optimus, vt ipse dicit, in l. vlt. C. de debit. ciuit. lib. 11. Et eum sequitur Alberi. in d. l. 2. versic. ex prædictis concludo, de capi. dimi. & in l. si fideicommissum. §. tractatum, versi. & faciunt etiam. ff. de iudi. vbi id non adeò clarè dicit. & Alex. & Iac. à S. Georg. vbi suprà.

32 *De eadẽ re. Michaël Hospitalis.*

¶ Hæc principalis quæstio, an scilicet primogenitus teneatur solùm pro virili, an pro modo bonorum, agitata fuit in magna Camera Inquestarum, quas vocant, relatore amico nostro vnico D. Michaële Hospitali, Cõsiliario huius curiæ integerrimo, doctissimo, & vt vno verbo absoluam, omnibus numeris consummatissimo: fuitque ea quæstio paribus suffragiis calculisque adæquata, vulgò partitam vocant, cùm scilicet sententiæ fuerunt æquo numero (sic enim loquitur M. Celius lib. 8. epist. familiarium Ciceronis epist. incip. & si de Repub. posteáque in tertia camera iterũ relata ad Curiam: tãdem frater primogeniti obtinuit, vt pro ęstimatione bonorum in quibus successerat tantùm, pro virili debita solueret. Idque maximè propter quasdam clausulas in contractibus maiorum suorum appositas, mansítque integrum in aliis causis vt disputaretur, an primogenitus & cæteri fratres soluerent debita pro virili, an pro rata bonorum: nam ea quæstio inter alios vertebatur, cui nolebat curia facere præiudicium, præsertim cùm causa de qua agebatur, alio iure poterat diffiniri.

TRICESIMA SEXTA QVAESTIO.

1 *An primogenitus solus succedens ex statuto, solus etiã obtineat ius patronatus.*

Tricesimosextò quæro, stante ea consuetudine, quòd primogenitus succedat cæteris exclusis. Nunquid solus primogenitus etiam obtinebit ius patronatus in beneficio, cæteris etiam exclusis. Breuiter dic quòd sic. Nam cùm ius patronatus ab hæreditate veluti gubernetur, vt qui hæres est, illud obtineat: qui non est, non obtineat. c. cùm seculum, & ibi Anto. Panor. & alij extrà de iure patro. & no. etiam Inno. in rub. eo. titu. & in c. 1. & ibi etiam Panorm. & cæteri, eo. titu. Cardi. Flo. post alios in cle. plures, in 6. & 7. q. eo. item titu. & in rub. ex eo. tit. col. vlt. ad fi. cum aliis multis concord. collectis à Cæsare Lambertino in tracta. de iure Patro. in 17. arti. 2. quæst. princ. 2. partis lib. 1. Ideò primogenitus, qui hæreditatẽ solus obtinet, solus quoque hoc ius nanciscitur. Ita voluit Ioã. And. in c. ex insinuatione, & ibi Card. Flor. Pet. Anc. & Panor. extrà de iure patro. ad hoc referentes tex. ibi. & idem Pet. Anc. in d. c. cùm seculũ, & ibi quoque Panor. colũ. 2. versi. 2. habes notare, per tex. ibi Philip. Deci. in l. pactum, col. 6. versi. extrà glos. addunt. C. de collat. & Albert. Brunus in tract. statutorũ fœminas à successione repellentiũ, art. 8. q. 24. Laurus de Palac. in eodem tract. col. vlt. Domi. Benedic. in repe. c. Raynutius, in verbo, in eodem testamento relinquens. le 1. num. 143. & Lamberti. vbi suprà, & iterum in 9. arti. eiusdem quæst. si modò inquit, valeat consuetudo solum primogenitum admittens ad successionem. De quo nos suprà latè diximus in 4. q. quod multùm facit ad præcedentem quæstionem.

¶ Simile

2 ¶Simile est, quòd si ex statuto vel consuetudine fœmina dotata non succedit, ius patronatus ad eam non transit, sed ad masculos tantùm, vt voluerunt Pet.Anc.& Pan. in d.c.ex insinuatione, eo.titu.Card. Flo.in rub.eiusdem titu.in 8.q.Fede.Senē.consil. 111.quæstio talis est, an diœcesanus, colū.9.in paruis, versic. itē quæritur an filius, vbi hoc dicit ita seruare consuetudinem, optimam legum interpretem, Panor.consil.54. casus cōtingentia talis est, quidam Iacobus, ad si.lib.1.& Laurus à Pallaciis in d.tract. col.vlt.& nouissimè Rochus Cur.in tract.de iure patro.in verbo, ipse vel is à quo causam habuit, in 6.q.Qui quidem omnes ferè & illud dicunt, filium qui renuntiat hæreditati non obtinere ius patronatus: licèt contrarium videatur voluisse glos.in c.cōstitutum.16.q.1.& in c.considerandum.16.q.7.in eam rem trahens leges, quæ id in iure patronatus respectu libertorum statuunt. de quo vide plenè per Panorm.in disputatione incip.Augerio.

Si fœmina ex statuto repellatur à successione, & à iure quoque patronatus arcetur.

3 ¶An autem ius ipsum patronatus diuidatur in stirpes, an in capita, quod nōnihil ad hanc nostram quæstionem pertinet, vide glos.in c.si plures, in verbo, communi, & ibi Archi.16.q.7.Inno.Hosti.Io.And.Anto.Pet.Anca.Card.Flor.in c.1.extrà de iure patro.Pet.Anca.consi.355.cuius est initiū, viso puncto, in 1.dubio.Panor.d.consi.54.col. 3.lib.1.Alex.in addi.Bar.in l.vt iurisiurādi.§.si liberi.ff.de oper.liber.Et quamuis nonnulli tenuerint in capita, altera opi.quæ hæredes admittit in stirpes videtur approbari in cle.2.de iure patro.de quo ibi latissimè Imo.in prin.& Card.Flor.in 2.q.

An ius patronatus diuidatur in stirpes, an in capita.

TRICESIMASEPTIMA QVAESTIO.

1 TRicesimoseptimò consequenter quæro, si ius patronatus ex consuetudine præscripta, aut aliàs spectet omnino ad primogenitum, siue seniorem domus. Si iste senior vendit partem suam castri ratione cuius competit huiuscemodi ius patronatus, vtrùm id ius transeat ad emptorem, an ad alium primogenitum, vel seniorem familiæ post hunc venditorem. Super qua quæstione aditus ipse Cardi. Flor.respondit, consi.48.cuius est caput, quidam nobiles: id ius non transire in emptorem, per regulam.c.priuilegium, de reg.iur.lib.6.vbi priuilegium personale extinguitur cum persona, tanquam id teneat vicem priuilegij competentis seniori domus, quod in alium transmitti non potest. Igitur cùm desinat competere huic seniori qui vendidit, nec transeat in emptorem cum ea prærogatiua: consequens est, vt sequēs senior ius id habeat. Et nonnihil ad id faciunt quæ scripsimus suprà in 3.q.prin.

An ius patronatus competens primogenito trāseat in emptorem.

2 ¶Huius autem cōsi.Cardi.meminit Cæsar Lamberti in tractatu de iure patronatus, in 8.art.2.q.prin.2.par.1.lib.& iterum in 16.arti.5.q.princ.d.2.partis 1.lib.Et in posteriore loco posteaquam ipsius responsum retulit, ita tandem in hac re distinguit nam aut consuetudo disponit seniorem familiæ siue parentelæ præsentare, & tunc procedat dictū Cardi. vt scilicet donec superest quispiam ex huiusmodi familia, is habeat ius præsentandi ante alios extraneos, etiam si illis sit senior. Sed si consuetudo haberet vt senior patronus id ius præsentandi habeat tūc emptor, si sit cæteris senior præsentabit, non autem si iunior.

TRICESIMAOCTAVA QVAESTIO.

1 AT tricesimooctauò consequenter quoque quæro, an si omnes filij succedant æqualiter, valeat tamen cōsuetudo huiusmodi deferens ius patronatus soli primogenito. Et certè Card.Florē.consi.in præcedenti quæstione allegato, satis innuere videtur valere. Et id nuncupatim respondit etiam Rom.consi.368.præsens consultatio, colum.1.in 2.dubio.

An valeat cōsuetudo deferens ius patronatus soli primogenito cæteris fratribus æqualiter succedentibus.

2 ¶Sed dicit ipse Ro.eā consuetudinē esse admodū probatu difficilē. Primùm enim ea est cōtra ius cōmune, quod defert id ius omnibus hæredibus, nō soli primogenito.c.si plures, & c.filiis vel nepotibus.16.q.7.& cle.si plures, de iure patro. Igitur ad eius præscriptionem requiritur de iure Canonico tempus 40.annorū, vt cōcluditur in c.vlti. de consue.& in c.vlt.eo.tit.lib.6.& in c.consuetudo.12.di.licèt aliter sit de iure ciuili, vt no.

Quid autem requiratur ad probationē huius consuetudinis.

vt no.in l.de quibus.ff.de legi.& in l.1.& 2.C.quæ sit long.consue. Requiritur etiam quòd ex certa scientia patriæ,& non per errorem iuris fuerit introducta,vt cõcludit glo.in d.cap.vlt.Nam cùm consuetudo sit tacitus populi consensus.l.sed ea quæ.ff.de legi.si error sit,excluditur consensus.l.si per errorem.ff.de iuris.om.iudic.Requiritur præterea populum vsum fuisse ea consuetudine non semel,sed sæpius animo consuetudinis introducendæ,& ita quidem notoriè, quòd verisimiliter sit in notitiã populi non contradicentis transiuisse,vt per glos.in d.c.vlt.& Barto.in d.l.de quibus.vnicus enim actus quantumuis notorius non inducit consuetudinem,vt concludit Barto.in d.l.de quibus,& patet ex l.3.C.de epis.audi.Nisi actus ille vnicus, & notorius habuisset caussam successiuam,& continuationẽ temporis, quod potest introducere consuetudinem contra ius commune,per textum no.in c.cùm de beneficio,de præben.lib.6.

Ad idem. 3 ¶Requiritur item quòd maior pars populi ex habentibus ius patronatus vsa fuerit huiusmodi consuetudine,secundùm glo.in d.c.vlt.Nec enim minor pars potest facere consuetudinem,sicut nec legem.l.nulli,& l.plane.ff.quod cuiusque vni.cum si.Denique requiritur quòd ante completam huiusmodi præscriptionem nullus actus contrarius interueniat. Vnicus enim interrumpit, essétque opus noua præscriptione, vt etiam concluditur in d.c.vlt.& in l.nemo alieno.§.temporalis.ff.de regu.iur.& in d.l. de quibus.Sed tu de hoc vide Io.And.in d.c.vlt.colum.7.versi.6.an iudex, & in aliis multis quæst.de consue.vbi nominatim tractat,qualiter inducatur cõsuetudo, quòd primogenitus solus succedat.

4 ¶Post verò priorem nostram editionem comperimus Cæsarem Lamberti.in d.tracta.de iure patro.in 20.arti.2.quęst.prin.2.lib.hanc quæst.tractantem, An possit consuetudo inducere vt primogenitus solus succedat in iure patro.vbi dicit non inuenisse se specialiter tactum, sed id ex eo pendere, an consuetudo valeat vt primogenitus solus succedat in successione paterna,de quo inquit per Cald.in c.ad probandum,& ibi,Fely.col.vlti.de re iudi.& nos quoque latissimè diximus suprà in 4.q.prin. Nam si non valet ea consuetudo in hæreditate, nec in iure quoque patronatus valet, quod hæreditatem sequitur, vt etiam diximus in 36.quæst. Adducitque præterea Rom.in d.consi.368.colum.2.dicentem, vt ipse refert,non valere consuetudinẽ temporis immemorialis,inducentem ius patronatus per se consideratum posse dari in feudum,& tanquam ad primogenitum transire,ex quo sequitur (inquit) nec valere consuetudinem,vt solus primogenitus succedat in iure patronatus.

TRICESIMANONA QVAESTIO.

Si ita præscriptũ sit in quibusdam beneficiis,an ad cætera trahatur. 1 TRicesimononò consequenter item quæro,Quid si primogenitus id ius præscripserit contra fratres in quibusdam beneficiis, an & hoc præscriptum censeatur in aliis.Rom.in d.consi.368.colum.2.versi.dum autem quæritur, respondet non censeri,quia præscriptio veluti odiosa non extenditur vltra quàm quis reperitur possedisse.l.3.§.si quis hoc interdicto,& ibi glo.& Bart.ff.de iti.actúque pri.Et id quidem siue ad rem,siue ad personam,siue ad locum respiciamus, per c.audiris, & c.cùm olim, de præscrip.& c.dilectus, de capel.mo.& c.cùm contingat,& c.cùm in tua, de deci & quod voluit glo.in c.odia,de regu.iur.lib.6.Inno.in c.tua, le 1.in fi.de deci.vbi no.dicit,quòd licet quis probauerit, quòd per totam alienam parochiam percepit & præscripsit excepto vno prædio,de quo non probauit,non debet ei adiudicari decima in illo prædio, per d.cap.cùm contingat. Ideò (inquit) quando quis petit decimas, quas dicit se præscripsisse in aliena parochia,debet probare de singulis fundis,vt in singulis obtineat.Et quod etiam voluit idem Innocen.in cap.vltim.de offic.Archid.& in c. dilectus,de capel.mo. Host.in c.cùm officij,de præscrip.Archi.in c.1.de iure patro.lib. 6.Aegidius in c.ecclesia,de elec.Fede.Senẽ.cõsi.125.vt illum citat Rom.vbi suprà,vbi dicta illorum sigillatim declarat.Cui adde And.Iser.in præludiis feud.in 1.q.in fin.& in rub.de consuet.recti feud.versi.item in consuetudine,& in c.1.§.prætereà ducatus, col.3.versi.nunquid sufficit probare,titu.de prohi.feud.ali.per Fede.

Præscriptio nõ extẽditur.

¶Nec

2 ¶ Nec obstat (inquit) quòd à multis dicitur, possessionem generalis iurisditionis quæri & præscribi per vnicum actum & exercitium iurisditionis, secundùm eúdem Inno.in d.ca. dilectus, de capel.mona.Bald.in l.2.col.8.vers.sed nunquid qui fecit.C. de seruit.& aqua.Anto.in repe.cap.vlt.col.penult.versi.ideo si dominus, de cau. pos. & proprie.cum aliis multis concord.vt id ei addas, citatis ab Alexã.qui idem tenet, consil.68.& viso & dudum discusso, colum.penult.versic.hoc probatur, lib.2. Quia illud ideò est, quia iurisdictio respicit vniuersalitatem, vt nostri loquuntur, & ipsa vna est, etiam si multis modis exerceatur. vnde vno modo exercitata, vt & ipsi loquuntur, inducit quasi possessionem iurisdictionis vniuersalis, cùm quis intendit eam quærere, arg.l.vna est via.ff.de seruit.rusti.prædi.& l.restituta.ff.ad S C.Trebel. & l.3.in princ.ff.de acquir.pos.Hic autem loquimur in casu, in quo non quæritur de præscriptione alicuius vniuersalitatis.

Possessionẽ generalis iurisd. quæri & præscribi vnico iurisdit. modo.
Et quare.

3 ¶ Sed & illud tum demum procedit, si nullus alius est in possessione iurisdictionis vniuersalis, secundùm ipsum Innoc.in d.c.dilectus. Nam si alius erat in possessione, tunc non nisi in illo actu, in quo iurisdictionem exercuit, eam præscripsit, per l. quod meo.§.vlt.ff.de acqui.pos.quod & ipsum voluit, vt id ei addas, idem Innoc.in d.cap.vlti.col.vlti.de offi. Archi. vbi & ad hoc allegat.cap.vlti.de relig.domi. vbi & ipse idem quoque tenet, & Panor.in d.c.cùm olim, in vlt.not.de presçri. & in c.cùm inter, col.4.versic.quarto & vltimo casu, de senten. & re iudi. & consil.54. videtur primò, colum.2.versi secundò ad idem, lib.1.& consi.71.videtur prima fronte, lib.2. vbi ad hoc multa adducit.

Nisi alter esset in possessione illius.

4 ¶ Nec item obstat tex.in c.1.de religi.domi.vbi, vt dicit, videtur nota.probari, quòd ex eo quod in quopiam loco probat se exercuisse ius baptizandi, intelligitur etiam probasse sibi quæsitum fuisse ius consecrandi ecclesiam in eodem loco constructam. Et sic posset videri fieri extensionem acquisitionis, ex præscriptione præcedenti, de vno iure ad aliud: quoniam illud ideo ibi fit, secundùm Inno. quia locus ille erat in diœcesi ipsius episcopi: saltem non constabat, quòd esset in diœcesi alterius. vnde exercendo iurisdictionem in vno actu, probatur retentio iurisdictionis in quocunque actu. l.si stillicidium.§.vlti.ff.queadmodum seruit.amit.& hoc quoque ita intellexit Panor.in multis ex dictis locis suprà citatis. Hic autem nihil tale est, quoniam constat de iure communi facultatem præsentãdi in omnibus ecclesiis pertinere ad omnes hæredes, non ad solum primogenitum.

De eadem re.

QVADRAGESIMA QVAESTIO.

1 QVADRAGESIMO quæro, vter præferatur in iure primogenituræ, an filius primogeniti, an vero patruus ipsius. Et certè si primogenitus patri superstes fuerit, ita vt ipsius patris hæres in eo iure primogeniturę fuerit, & posteà moriatur relicto filio & fratre, tunc hauddubie filius primogeniti id ius primogituræ consequetur, patruo suo omnino excluso. nam tunc non agitur de successione aui, sed primogeniti filij, cui filius debet succedere, & non frater. Et de ea re est text.in c. licèt, vbi id not.Cardi.Flo.in vlt. quæsti.& Panor.in vlt.not.& etiam in c.grandi, de supplen.negli.prælat.lib.6.vbi Pet.Anc.& Philip.Fran.dicunt id minimè esse dubiũ. Et hoc quoque satis voluisse videtur And.Iser.in c.1.§.& olim, col.2.versi.si ergo viuens, tit.de succes.feu.& Bald.in l.tutela.§.si duo.ff.de legi.tut.Marti. Laud.in tract. primogenituræ, colum.penul.Nicol.Perus.in tracta.succes.in j.parte, in 6.specie filiorum, col.6.ver.item quæro an filius, ibi, & hæc procedunt. Alex.in disputa. incip. Sigismundus, in 3.dubio illius disputa.vbi id latè tractat. Caro. Rui.consil.13.præsupponitur quòd Ioannes, col.penul.& vlt.lib.1.& Cardi.Alex.in c.1.col.9. versi.decimoquintò hoc probatur, tit.de feud.Marchi.Iason in l.is potest, col.5.versic.adde pro ista parte.ff.de acqui.hæred.Philip.Deci.con.443.in casu ad me transmisso, col. 4.versi.quintò non obstat.Anto.Corse.in repe.c.grandi, col.21.versicu.nota, ibi, qui eidem Regi, de supplenda negli.prælat.li.6.& in tract.de potest.& excel.Regi.quęst.

Vter præferendus sit nepos ex primogenito, an patruus.
Et quid si primogenitus superstes fuerit patri.

115.Hiero.Gratus conſ.6.viſis ac diligenter,lib.1.vbi loquitur in caſu qui videbatur dubius ob quædam verba conceſsionis.& iterum conſil.ſeq.& ſi ſatis.& And.Alcia. conſi.ſeq.quod eſt.8.verba priuilegij,ſtatim poſt princ.& per totum, & omnes propè paſsim & vbique.vix enim reperies, qui id neget. Et optimè facit quod in ſimili tradit Cyn.poſt Vgol.de la Fontana,in l.j.in vlt.quæſt.C.de adulter.& And.Iſer.in cap.1.in fi.princ.tit.de eo qui ſi.& ſuis hæred.

Comprobatio ex hiſtoria.

2 ¶ Idque veteri atque memorabili exemplo comprobatur.Nam Eunomus Lacedæmoniorum Rex reliquit Polydecten,aut,vt alij vocant,Polibitan ex priore vxore, & Lycurgum Iuniorem ex Dionaſſa: regnauitque Polydectes poſt mortem patris aliquo tempore,quo quidem mortuo cùm ignoraretur,vxor illius prægnans eſſe,regnauit & ipſe Lycurgus. ſed poſteaquam reſciuit viduam fratris prægnantem eſſe, continuò declarauit regnum pueri eſſe, ſi quidem mas foret: principatum verò ipſe tanquam tutor moderatus eſt,tametſi mulier eum clanculum accerſeret, verbáque faceret de perdendo puero,quo illi Spartæ imperāti nuberet.Id quod Lycurgus diſſimulanter laudans,ſed non oportere (inquit) per abortum partum atque medicamentum ipſam ſibi corporis detrimentum afferre periclitaríque: ſibi enim curæ fore,vt confeſtim quàm naſceretur,è medio tolleretur. Hócque pacto ad tempus vſq; pariendi mulierem deduxit,atque vbi illam parientem ſenſit, miſit qui parturienti aſsiderent, eámque aſſeruarent.hiſque imperat,ſi fœmina naſceretur,eam mulieribus traderent: ſi mas, eum ad ſe deferrent. Accidit autem, vt ipſo cum principibus cœnante marem pareret;miniſtri autem ad eum infantem deportarent, quem ille ſuſcipiens ad diſcumbentes dixit,Rex natus eſt nobis ô Spartiatę,illúmq; Charilaūm nominauit. teſtes hiſtoriæ Plutarchus in vita ipſius Lycurgi, & tetigit etiam Iuſtinus libro tertio.

3 ¶ Adeóque id obtinet,vt etiam filia primogeniti,qui auo ſuperſtes fuit, & ei ſucceſſit,præferatur patruo ſuo,ſi pater eius filiæ poſtea moriatur.ita enim voluit Andre. Iſer.qui aliàs ſemper tenent pro patruo ſecundogenito contra nepotem ex primogenito mortuo ante auum(vt dicemus infrà nu.13.)in c.1.verſ.nunquid hoc c.habet locum in regno,tit.de eo qui ſibi & ſuis hæred.& Neopodanus,& Matth.Afflic.qui & ipſe tenuit pro patruo in illo caſu,tamen in hoc tenuit pro filia primogeniti,in ca.1. colum.3.num.19.tit.de natu.ſucceſs.feud.& in cap.omnes filij, colum.3. nume. 33.titulo ſi de feud.fuer.controuer.inter don.& agna.Licèt aliter obſeruabant Lacedæmonij, vt patet ex hiſtoria nume. præcedentis. Et facit quod ſcripſimus ſuprà in 14. quæſti.nume.7.& ſequen.

Regni cauſſa ius violari ſolitum.

4 ¶ Quanquam vt homines ad diſſentiendum minima quaque occaſione proni ſunt admodum & procliues,præſertim regnandi cupiditate,

Nam ſi violandum eſt ius,regnandi gratia
Violandum eſt,alijs rebus pietatem colas.

Vt apud Euripidem in Phœniſsis ſceleratiſsimè Eteocles pronũciauit.Nam ita vertit Cicero lib.3.Officiorum illos Euripidis verſus,

Εἴπερ γὰρ ἀδικεῖν χρὴ, τυραννίδος πέρι
κάλλιστον ἀδικεῖν, τἄλλα δ' εὐσεβεῖν χρεών.

Quos ad verbum ita potes traducere,
Si enim iniuſtè facere oportet,tyrannidem propter
Potiſsimùm ius violandum eſt,cæterà pium eſſe oportet.
Subdit autem Cicero,Capitalis Eteocles,vel potiùs Euripides, qui id vnum, quod omnium ſceleratiſsimum fuerat,exceperit.

Diuerſa hiſtoria.

5 ¶ Igitur Demetrius ille,qui obſes Romæ fuit,mortuo Antiocho fratre maiore Rege Syriæ, relicto filio paruulo à Senatu petiit ſe dimitti ad regnum petendum,id æquum eſſe dictitans, quòd ſicut fratri maiori ceſſerat, ita ſibi à pupillo quem ætate antecedebat cedendum eſſe.Et cùm ſe non dimitti animaduerteret, ſpecie venandi

ab

ab vrbe profectus,& in Syriam naui delatus,secundo fauore omnium exceptus est, regnúmque occiso pupillo traditũ,vt à Lucio Floro lib.4.& Iustino li.34.traditum est,vt videre quoque licet ex lib.1.Machab.ca.7.in princ.& nos suprà in præfatione meminimus.Sed & Agide Lacedæmoniorum Rege mortuo, in regno prælatus est Agesilaüs Agidis frater Lẽtichidę filio ipsius Agidis,vt scribũt Probus Aemilius,& Plutarchus vterq; in vita Agesilai.Sed Plutarchus Lẽtichidem nothũ fuisse tradit. Legimus quoq; apud Pandolphũ Collenutiũ li.Historię Neap.3.Robertũ Guiscardũ ægrè ferentem,ꝙ Gofridus Comes Poloniæ,frater eius, suum ipsius filium Bagelardũ Comitatus successorẽ reliquisset,ipsum Bagelardũ Comitatu armis pepulisse.

Alia quoque.

Item alia.

6 ¶ Similiter parum dubij est,si nepos exprimogenito ante patrem mortuo (Is apud antiquos,vt id obiter dicam,Cæsar Opiter dicebatur,qui scilicet patre mortuo auo viuo gignebatur,vt tradit Caius Titus Probus in Epitome li.10.Valerij Maximi, si non fallax est titulus) Si inquam hic nepos sit maior natu patruo secundogenito,nil dubium est quin ipse nepos præferri debeat patruo ætate iuniori. Nã & id constãter affirmãt Bal.& Raph.Fulg.nisi verba consuetudinis,vel statuti resisterẽt, vt quia loqueretur de primogenito filio,in l.vt intestato. C.de suis & legi. Marti. Lauden. in trac.primogenituræ,col.pe.Nicol.Perus.vbi suprà,& Alex.in d.l.is potest,col.2.& Iason,col.7.vers.vlt.in isto.ff.de acqui.hær.& idem Alex.cons.4. põderatis verbis,col. 2.versi.prætereà qualitas,li.4.& Phil.Dec.cons.453.in causa ad me trãsmissa,col.3. vers.verba enim illa.& Chasse.cons.53.ex facto,col.12.ver.16.facit.& Matth.Afflic. in c.1.col.15.vers.secundò fallit,tit.de succes.feud. Nã & potissima pars eorũ,qui aliter præferunt patruũ nepoti,innititur maiori ipsius patrui ætati, vt posteà dicemus.

Quid si nepos est senior patruo.

Cæsar.Opiter antiquis quis dicebatur.

7 ¶ At si primogenitus filius mortuus est ante patrẽ relicto nepote,& eo quidẽ minore natu patruo, vter eorũ prçteratur,altissimũ est omniũ pelagus,cuius vix fundum reperias.Propterea Bal.in l.cùm antiquioribus.C.de iure delib. post multa in vtrãq; partem adducta,rem minimè decisam relinquens.Soluat(inquit) Apollo,secutus loquendi formã Io.relatam ab Accursio in l.2.ff.ad leg.Aqui.Et idẽ Bal.con.275.quod pro regula,col.3.vers.quæstio talis est,li.2.dicit hanc rem potiùs cõsistere in ingenij qualitate,quàm possit in alterutrã partẽ verè determinari.Ita ꝙ certũ quicquam asserere esset potiùs superstitiosum,quàm discretum. Et in l.ex hoc iure,col.2.vers.sextò quæritur.ff.de iusti.& iure,& dicit se in hac re habere oculos nycticoracis.

Quid si nepos est iunior.

Magna huius dubij difficultas ex Bal.

8 ¶ Refert autem Firmia.in suo vbere repertorio,in verbo,nepos,vers.50.audiuisse se à Fran.Patauino auditore Rotæ legisse in quibusdam Annalibus Ottonem imperatorem iudicio gladiatorio eam rem commisisse.tãta erat rei perplexitas:nepotémq; victorem bis euasisse. Id quod etiam retulit idem Firmianus, in verbo,filius Regis, vers.8.& Do.Cos.Guy.in ti.de nun.& qualitate Card.in verbo,fratres:& Iason in d. l.is potest,col.5.ff.de acqui.hære.& in d.l.maximum vicium. C.de lib.præte.& And. Alcia.in lib.de Monomachia.c.7.

Ea controuersia iudicio gladiatorio commissa.

9 ¶ Sed vt ex antiquiori tẽpore exempla repetamus.Scribit Iustinus li.23.Agathocle Rege Siciliæ mortuo, aut certè moribundo bellũ inter filiũ nepotémq; eius ortum, regnum sibi vendicantes:nepotémq; victo occisóq; filio regnũ occupasse.Eandémq; penè controuersiam,Corbis & Orsua fratres patrueles de regno contendẽtes ferro diremerunt in eo spectaculo gladiatorio,quod Scipio Affricanus Carthagini nouæ præbuit,vt retulit Liuius lib.8.2.belli Punici,& Plutarchus in Scipione.

Et aliàs multo antè tempore.

10 ¶ Quid quod Rex Robertus Siciliæ pro quo pronunciauerat in regno Apuliæ Bonifacius contra nepotẽ ex fratre Carolo primogenito Caroli Martelli, posteà pronunciauit pro nepote contra patruum,in comitatu Sancti Seuerini,assistentibus illi multis Cardinalibus,vt retulit Oldra.qui & in ea causa pro nepote tenuit,con.224. incip.sunt allegationes,in fi.Idémq; Rex Robertus nixus est regnum transferre ad ipsum nepotem Regem Vngariæ,aut descendentes ex eo,dum neptem suam ex Ca-

Roberti Siciliæ regis iudicium.

Et Bonifacij papa.

rolo filio Ioannam reginam vxorem dedit Regi Andreæ, qui descenderat ex nepote & primogenito Regis Vngariç, vt retulit Bal. in l. si viua. C. de bonis mater. Et alibi dicit idem Bal. videlicet in l. liberti libertæq;, col. 5. vers. sed dubitatur de tali q. C. de bon. liber. Bonifacium fuisse magis partialem quam apostolicum, dum pro Rege Roberto iudicauit, respexisséque, vt idem Bal. dicit in l. vt intestato. C. de suis & legi. ad prudentiam ipsius Roberti, qui fuit alter Salomon, vti etiã ex eo retulit Pandolphus Collenutius Historiæ Neapolitanæ lib. 5. Et ita quoque comperies apud Paulum Aemilium lib. rerum Gallicarum 9. haud multò post princ.

11 *Qui doc. id dubium indecisum reliquerunt.*

¶Ex quibus satis constat rem hanc esse admodum difficilem. Ideóq; & multi præter Bal. in d. locis, suprà nu. 6. citatis eam in medio, quod dicitur, reliquerunt, nihil certi diffinientes, aut ita obscurè loquentes, vt nescias vtram partem sequantur, videlicet idem Bald. Paul. Cast. & Corne. in d. l. vt intestato. C. de suis & legi. Paul. Cast. Alex. Corne. & Iason in d. l. maximum vicium. C. de libe. præteri. vbi ipse Iason dicit hoc sibi semper visum fuisse dubium. idem Paul. in Authen. post fratres. C. de legi. hære. Nicol. Mil. in suo Repertorio, in versic. filius primogenitus. Marti. Laud. in cap. 1. in fin. tit. de gradib. succes. in feudo. & Felyn. in cap. auditis, colum. 7. versi. consuetudo præferens, de præscrip. & Hiero. Gratus consil. 6. visis, colum. 3. nume. 25. lib. 1. & D. Cirier. lib. 1. de primogenitura, quæstio. 25. vbi in fin. dicit tutius sibi visum fuisse hanc fabam alij cudendam relinquere, quàm inter tantos iuris interpretes suum iudicium proferre.

12 *Qui pro nepote tenuerunt.*

¶Vterque tamen & nepos & patruus multos magnósque habet autores, & propè ex æquo, vt vix facilè dignosci posit, quæ sit communis opi. vt dicit Philip. Dec. consi. 443. in casu ad me transmisso, post princ. & Gratus. d. consi. 6. Pro nepote tenet Oldra. aut quisquis is fuit, sunt enim qui alterum fuisse dicunt consi. 224. istæ sunt allegationes, vbi etiam refert alios Doc. sui temporis eam partem fuisse secutos, videlicet Ioan. Laudunensem, & Armandum Narcesium auditorem sacri palacij. Et eam quoque sequitur Ioan. And. in addi. Specul. in rub. de feudis, col. 3. versi. redeundo ad indiuiduum. neque enim dubium esse potest, quicquid nonnulli dicant, qui eam partem tenuêre. non ob id tantùm quòd eam postremam scripsit, sed & quòd argumēta & rationes alterius refellit. Albe. in proœmio ff. in §. discipuli, col. antepenul. versic. decimò in ista materia. Bald. subobscurè, in d. l. liberti libertæque, quo loco nuper citauimus. C. de ope. libe. & apertiùs in d. l. ex hoc iure, col. 2. versi. sextò quæritur. ff. de iusti. & iure. & consi. 386. in regno libero, lib. 2. vbi dicit hanc esse communem opin. & iterum cons. 389. consuetudo est in nonnullis regnis, col. j. & seq. vsque ad fin. eod. lib. 2. Eandem quoque partem tenet Ioan. Fab. in §. cùm filius, col. 2. versi. sed quid dices, Instit. de hæred. quæ ab inte. defer. Pet. Anca. Cardin. Flor. & Panor. in d. c. licèt, de voto. idem Pet. Anca. in c. grandi, in 2. not. de suppl. negli. prælat. lib. 6. Panor. consil. 85. in præsenti quæstione, in 1. dubio, lib. 1. & iterum consil. 3. nitar in præsenti causa, colum. 3. versic. ex quibus omnibus, & seq. lib. 2. Paul. Cast. in d. l. is potest, in prin. & ibi quoque Franc. Are. colum. 2. ff. de acqui. hæred. idem Paul. Cast. latè consi. 164. in præsenti causa, lib. 2. vbi idem dicit si statutum loquatur de maiore. Ro. consi. 29. in causa Maioriç, vbi tamen se fundat in ratione & verbis concessionis. Ioan. Rayn. in c. 1. prætereà ducatus, col. 5. in paruis, versi. quæro præsupposita, tit. de prohi. feud. ali. per Fed. Iaco. Alua. in c. 1. in fin. ti. de feud. March. dum simpliciter remittit ad Io. And. vbi suprà, & ibi Card. Alexã. colum. 2. cum multis seq. vsque ad fin. Bella Mera. deci. 724. etiam de extra rotan. Barb. consi. 10. sapienter scribitur, colum. 4. lib. 2. vbi etiam dicit communem opi. Franc. Aret. consil. 162. diligenter & maturè, per totum, vbi item dicit esse communiorem Nicol. Perusi. in tracta. succes. ab inte. in j. parte, in 6. specie filiorum, col. 6. vers. item quæro an filius. Soci. in l. si cognatis, col. 2. versi. secundo infertur. ff. de reb. dubi. vbi & ipse de maiore quoque loquitur, & cons. 252. visis instrumentis, per totum, lib. 2. & consi. 47. facti narratione, col. penul. versic. confirmatur etiam, & iterum versic. non omitto, lib. 3. Bertha. in suo Repertorio, in verbo, filius Regis, versi. octauò, & in verbo, nepos, versic. 50. Felyn. in cap. prudentiam, col. 2.

Etiam si statutum loquatur de maiore.

col.2.versi.amplia adeo,de offi.deleg.& subobscurè in c.auditis,col.7. versi.consuetudo præferens,de præscrip.Corse.& Aufrer.in deci.Tholosa.q.433.item fuit quęsitum an ius primogenituræ.Ludo.Bol.cons.62.viso igitur puncto,col.6. versi.vel & tertiò dico.Iac.à S.Georg.in tract.feud.in prin.col.3.vers.sed pone decessit Rex, vbi hanc dicit quotidie obseruari.D.Cos.Guy.in proœmio pragma.sancti.in verbo,primogenito,col 2.& iterum in ti.de muner.& quali.Car.in verbo,fratres.Guil.Bened. in repe.c.Raynucius in ver.in eodem testamento relinquens,le 1.num.187.& multis seq.& rursus in verbo,mortuo itaque testatore,nu.42.itémque in verbo, & vxorem nomine Adelasiam,nu. 620. Matth. Afflic. in c.omnes filij,col.2.versi.sed dubium stat, tit.si de feud.fuer.contr.inter do.& ag.Io.Montol.qui & hãc dicit esse communem in suo Promptuario vtriusque Iuris,in verbo,primogenitus,& nouissimè Bar ptol.Chasse.in Consuet.Burgund.titu.*de successions*.§.10. colum.j.ex quo videtur,& cons.53.ex facto,col.4.versi.11.facit,& iterum col.17.vers.vndecimò non obstat,vbi hanc quoque dicit esse communem.& Paulus Paris.cons.72.ad verã,col.pe.nu.107. lib.4.& nouissimè Philip.Probus in additione Ioannis Mo.in d.c.grandi, col.j.vers. & tales primogeniti,de supplenda negligentia præl.lib.6.

Gentes quæ eã opi. sequũtur. Franci. Angli. Hispani.

13 ¶ Et eam opi.passim sequimur in Francia,Anglia,& Hispania,vt testatur de Frãcia & Anglia Bal.d.consil.389.colum,4.versic.sequitur aliud dubium,lib.2.vbi & id dicit ita fuisse determinatum in illis regnis,& idem dicit,in d.l.cùm antiquioribus.colum.5.versicu.decimò sic,& in d.l.ex hoc iure,colum.2.de iustit.& iure,vbi dicit Regem Angliæ ita decreuisse cum consil.suorum procerum. Et de Gallia item Cardi. Alexand.in d.c.1.colum.3.versicu.& ita plerunque, de feud.March.Similiter de Anglia Bald.in d.l.liberti libertæque,colum.4.versic.item secundum membrum.C.de bonis liber.Et de Hispania Pau.Cast.d.consil.164.in princ.vbi plus dicit, legem esse in hoc æditam,quam se vidisse dicit.& Cardin.Alexand.in d.c.1.de feud.March.vbi idem dicit de regno Castellę.Et quantùm ad Angliam illud certũ est,Anglos Eduar do Regi Richardum nepotem ex Eduardo filio eius primogenito (is est ni fallor, qui Ioannem Regẽ nostrum in bello ceperat)suffecisse,postpositis aliis tribus ipsius Eduardi Regis filiis.& si mater ipsius Richardi de impudicitia malè audiuisset, sed id nihil obfuit eius filio, videmúsque Regem Robertum, quem alterum Salomonem vocat Bald.vt diximus,iudicasse pro nepote,tametsi ipsemet fuisse pręlatus nepoti, vt etiam diximus.

14 ¶ Hãncque legem obseruatam fuisse apud Lacedæmonios illos legem obseruantissimos testimonio est,quod cùm Cleomeni Regi superstites fuissent Areus nepos ex Accotato maiore natu filio ante patrem Cleomenem mortuo, & Cleonymus filius minor,magnam inter patruum & nepotem controuersiam ortam,vter eorum in regno succederet, de qua re Lacedæmoniorum senatus aditus regnum Areo nepoti adiudicauit.Quod Cleonymus ægrè ferẽs Pyrrhum Epirotarum regem in patrios fines asciuit.Quod à Pausania tum li.1.quo Attica,tum Latius lib.tertio,quo Laconica describit,prodigium est.

Qui pro patruo tenuerũt.

15 ¶ Pro patruo autem tenuerunt alii plurimi,scilicet Old.sibi contrarius,cons.94.eleganter,col.5.versi.ampliùs certum est,vbi dicit hanc partẽ de veritate iuris esse præstantiorem(ita enim loquitur)licèt illud cons.nonnulli allegent pro alia parte.And. Iser.in c.1.colum.4.versi.quærit glo.iuncto versi.hæc essent vera,tit.de natu.success. feud.& in c.1.§.& olim,col.2.versi.si ergo viuens,tit.de success.feud.& in c.1.§.his verò,& ibi Cardi.Alex.sibi contrarius,sed incogitans,in fi.omnino,tit.de grandi.success.in feud.& idem Iser.in consti.Siciliæ incip.comitibus,vbi tamen dicit hanc quæstionem indigere Cęsarea decisione,Archi.in c.vlt.24.q.1.Ricar.Mal.Cyn.Bald.sibi contrarius,Saly.Paul.Ca.sibi item cõtrarius,& Raph.Fulg.in l.si viua, per eum tex. C.de bonis mater.vbi & ipse Bald.ita dicit tenuisse nescio quem Guid.de Vallodo. Bar.in auth.post fratres,per illum tex.C.de legi.hære.vbi tamen mouetur ex verbis cõcessionis.Bal.in l.tutela.§.si duo.ff.de legi.tut.& cons.275.quod pro regula,col.2.

versi.quæstio talis supposita, lib.2. Petrus de Monte forti, quem Lucas Pen.in l.1.C. de cano.fru.vrb.Ro.lib.11.dicit fuisse profundæ intelligentiæ in quodam sub consilio quod ad verbum transcripsit Matthę. Afflic.in d.ca.1.colum.5. versi.sed dubium stat, titu.de natu.succes.feud.vbi & idem ipse sibi contrarius tenet, sicut etiam facit in ca.1.colum.2.& multis sequen.titu.de succes.feudi.vbi hanc controuersiam latissimè disputat, & dicit hanc opinio.esse communem & refert Barptolomęum Capuen. virum mirabilem, hanc eandem tenuisse in allega.quas fecit pro Rege Roberto contra Regem Vngariæ Pet.Anc.etiam sibi contrarius consil.82.dicta facti narratio. Imo Domi.& Philip.Fran.in d.c.grandi, de suppl.negli.prælat.lib.6.Raph. Fulgo.in d.l.vt intestato.C.de suis & legi. Lucas Pen.in l.nepotes, colū.1.& seq.C.de his qui numer.libe.lib.10.& in l.si quis.C.de profes.& medi.eo.lib.10.& in l.si quis in sacris, ad fi.C.de proxi.sacro.scrini.lib.12.& in l.quicunque.C.de princ.agen.in reb. eo.lib.12.& in l.j.col.2.& multis seq.C.de priuil.eo.qui in sacr.pala.mili.eo.lib.12.& in l.tyrones, quæ est vlt.col.1.& seq.vsque ad fin.C.de tyron.eo.lib.12. Ioan.ab Aremone præceptor Ioan.Rayn.in l.pactum, in l.vlti.quæsti. C.de collat.Anto.Roscl.in tract.succes.ab inte.colum.31.Fran.de Porte.in suo tract.de duobus fratrib.in 3.parte, quæstio.54.Anto.de Prato.veteri, in l.in quartam, in 6.quæst.ff.ad l.Falci.Guil.de Perno.consil.13.in hac causa agitata. Masueti.tit.de succes.§.item in pluribus.Alex. consil.123.discussis, colum.2.versi.tum etiam, cum multis seq.lib.1.& cons.4.ponderatis verbis testamenti, col.3.versicu.pro ista secunda parte, lib.4.vbi dicit se semper secutum fuisse istam opi.tanquam communem, & melioribus rationibus suffultam. Barb.sibi contrarius consi.27.scripsit doctissimus, col.22.vers.præterea faciat, lib.1. Corne.consi.199.in pręsenti consultatione, col.17.versi.nec obstat quòd mater, lib. 2.Philip.Deci.latè consi.443.in casu ad me transmisso. Fran.Curt.Iunior in tracta. feud.in 2.parte, col.penul.versic.secundò moueat. Anto. Rub.consil.149.in contractu matrimonij, vbi tamen principaliter mouetur ex verbis contractus deferentis id ius, de quo quærebatur, primogenito.

16 *Gentes quæ eā opi. sequūtur. Arabes. Numidæ.*

¶ Nec huic parti desunt populi qui eam obseruant. Scribit enim Strabo lib. 16. in Aromatifera Arabum regione fratres honore filios fratrum antecedere, quòd natu grandiores sunt. Sed & Numidæ fratres regis filiis eiusdem anteponebant, si maiores natu essent, vt scribit Liuius lib.2.secundi belli Punici, & diximus supra in præfatione, nume. trigesimoprimo, Numidæ.

17 *Galli aliquā-do.*

¶ Apud Gallos quoque, vt ex nostris annalibus didicimus, Carolus ille Magnus reliquit Bernardum nepotem ex Pipino filio natu maiore, vt nonnulli tradunt, & Ludouicum cognomento Pium, natu minorem filium. Hic tamen succesit patri in regno. Cùm autem Bernardus regnum ipsum vsurpare conaretur, quòd non deterioris iuris esse contenderet, ad aui Regis regnum obtinendum ex maiore filio nepotem esse, quàm filium minorem. Ipse tandem victus captúsq; & luminibus orbatus, ac postremo interemptus est. Id quod inter cæteros retulit Paulus Aemilius lib. de rebus gestis Francorum 3.vt non omnino verum non sit, quod dicit Barpto. Capu vbi suprà Frācos hoc iure vti, vt refert Matthæ.Afflic.in d.c.1.col.14.nu.88.ti.de suc ces.feud. Porrò ex consuetudine expressa Normanorum qui sunt Francię populi, patruus præfertur nepoti in primogenitura, tit. *de eschreance*, qui est 25.§. *& pource don l'on sçauoir*.& §. *ce sont les coustumes, &* iterū tit. *de brief de prochaineté de antecesseur*, qu est 99.propè per totum illum tit.vbi tamen scribitur, hanc malā esse consuetudinē

Normani Galliæ populi.

18 *Longobardi. Vandali. Syri.*

¶ Iure quoque Longobardorum frater excludit filium fratris, vt not. Carol.i. Longo.de successione lib.1.referente Luca Pen.in d.l.vlti.colum.3.versic.hæc maximè.C.de Tyro.lib.12. Sed id minimè verum esse puto, cùm ex legibus ipsorum Longobar.nepos ex filio mortuo ante auum ipsi auo succedat cum patruis in ea portione quam pater percepisset, si vixisset. Ita enim scribitur in l.si quis habuerit, ti.de successi. Vandalos quoque hoc iure vsos fuisse constat ex eo quod Procopius de bell Vandalico lib.3.tradit, post mortem Gizerici Vandalorum Regis, qui decessit Honorich

noricho eius filio minore,& Gundabundo nepote ex Genzone filio maiore, ipsum Honorichum prælatum in regno illi filio primogeniti, qui tamen postea mortuo patruo regnauit. Sed id fuit propterea quòd ipse Gizericus suo testamento iusserat, vt per manus eius regni successores illi propinquiori ex genere virilis prolis traderentur,& ex his qui ætate præcederent. Honorichus autem erat natu maior quàm Gundabundus. Suprà autem num.4. igitur Demetrius, diximus Demetrium eo nomine sibi regnum Syriæ vendicasse, expulso interemptóque filio fratris Antiochi natu maioris.

RATIONES QVAE PRO NEPOTE FACIVNT.

19 ¶Vtriusque autem partis rationes maxima ex parte huc adferam, vt quisque videre possit, quæ iustiores sibi videbuntur. Et primo quidem loco eas quæ pro nepote faciunt: secundo quæ pro patruo, quas & ipse qui semper partes nepotis sectatus sum, refellam. Pro nepote igitur hæ sunt. Prima est ex iuribus, quæ statuunt nepotem ex filio iam mortuo succedere pariter cum patruis per repræsentationem,& in locum ipsius patris. l. vt intestato. C. de suis & legi.& l. posthumorum, in prin. ff. de iniust. testa.& authen. cessante,& authen. post fratres. C. de leg. hære.& §. cùm filius, Instit. de hære. que ab inte. defer.& in Authen. vt fratrum filij, in prin. vbi inter cætera dicitur, quòd nepotes ingrediuntur gradum paternum.

Rationes pro nepote.
Nepos ex filio iam mortuo succedit cum patruis in locum patris.

20 ¶Nec id solùm procedit in rebus allodialibus, quas vocant, sed & in feudo quoque, & in emphyteusi,& in iure patronatus ecclesiæ, vt de feudo est tex. in c.1.& ibi gl. in verbo, solus. Bald.& alij, tit. de natu. succes. feud.& cap.1. in prin. & ibi etiam Bald. & Iac. Alua. qui id dicit esse indubitatum secundùm omnes, per eum text. tit. de succes. feud.& c.1. versi. his verò desinentibus, ibi, vocantur primò fratres cum fratrũ præmortuorum filiis:& ibi And. Iser. Bal. Marti. Laud.& alij, tit. de succes. frat. vel grad. succes. in feu.& cap.1. §. si capitanei,& seq. tit. de feud. March. Alberi. in authen. cessante, in fin. C. de legi. hæred. Anto. consil. 47. Iesu,&c. præmittendum quòd quanquã, vbi id dicit hauddubiè procedere in successione ascendentium. Raph. Fulgo. in authen. post fratres. C. de legi. hære. Panor. consi. 86. in præsenti quæstione, col. pe. lib.1. Corne. consi. 24. ad euidentiam, col. vlt. versi. sed dubitatur. eo. lib.2.& consi. 131. præmittendum, propè per totum, eo. lib.2. Soci. consi. 252. visis instrumentis, col.1. lib.2. Iason in l. si auiæ, col.2. versi. item adde. C. de succes. edic. Anto. Rub. cons. 85. citra dubium, col.1. Idem, nisi alius sit cui simile nomen est, Ioannes Anto. inter cons. Alber. Brun. consi. 70. diuino, col.1. Ex quibus intelliges procedere non tantùm in successione ascendentium, sed & fratrum.

Etiã in feudo.

21 ¶Et de emphyteusi respondit Corne. consi. 24. ad euidẽtiam, col. vlt. versi. sed dubitatio est, libr.2. vbi dicit id se pluries vidisse cõsultum ab aliis egregiis & insignibus Doc. Et de iure patronatus ecclesiæ tenuit Benedic. in repe. c. Raynutius, in verbo,& vxorem nomine Adelasiam, nu. 618. de testa.& ante eum Ioan. Fab.& Angel. Aret. in §. cùm filius, Instit. de hæred. quæ ab intest. defe. Quid autẽ in iure patronatus libertorum, videbis in 21. ratione pro patruo.& vide etiam, quantùm ad id caput pertinet. quæ dicam infrà in 34. ratione pro patruo.

Et in emphyteusi.
Et in iure patronatus ecclesia.

22 ¶Sed & quod multò plus est, id quoq; obtinet in statutis vocantibus proximiores in gradu ad successionem, vt scilicet nepos admittatur cum patruo, tanquam patrem repræsentans, licèt aliàs statuta sint strictè & propriè intelligenda. Nam eadem recipiunt extensionem passiuam, procedẽtem ab aliis regulis iuris communis. l.1. §.1. ff. ad leg. Falci. Bar.& alij in l. si quis seruo. C. de furt.& dicemus pleniùs infrà num. 47. mouentur tribus. Et ita in specie de qua loquitur, ex facto consultus Alex. respondit consi. 88. quod concurrere, lib.1. quod consi. repetitur consi. 137. eo. lib.1. sed quod est alio initio, nempe hoc, præclarè à priori.& Iason cons. 159. Odericus, colum. 4. vers. quintò & vltimò, libro 4.& Philip. Deci. in l.1. col.6. in 14. not. C. de secun. nupti. &

Etiam si statutũ vocet proximiores.
Statuta recipiunt extẽsionem passiuam ex regulis iuris communis.

consi.484.æquitati,col.2.versi.& ex hoc colligitur,& consi.527.in ciuitate Rauennæ,col.1.& consi.553.in ciuitate Lucana,col.1.& Benedic.in repe.d.c. Raynutius, in verbo,& vxorem nomine Adelasiam,nu.625.de testa.vbi ex hoc repræhendit dictũ Bal.in quodam consil.

23 *Repræsẽtatio iuris diuini.* ¶ Et vt intelligas legem hanc repręsentationis veluti nutu diuino conditam. Thare duos filios habuit Abraham & Aram.hic mortuus est ante patrem, & reliquit filiũ suum Loth. Thare mortuo Abrahã admisit Loth nepotem ex fratre ad successionẽ, cúmque fratris nomine vocabat,tãquã frater esset,aut certè fratrem repræsentaret, eiúsque locum teneret,vt videre licet ex Geneseos c.11.& duobus seq. Sic & apud Apollonium Rhodium li.Argonauticôn 3.Medea dicit filios Chalciopes sororis suæ sibi esse fratres.hæc enim sunt verba illius suam illam sororem alloquens,

εἴ τί τοι ψυχῆς προφερέστερον ἦ τι παίδων
σῶν θείω, οἵ δή μοι ἀδελφειοὶ γεγάασιν.

24 *Sed an habeat locum ad exclusionem proximioris.* ¶ Verùm in his quæ diximus(vt inquiũt aduersarij) nepos non excludit patruũ,sed pariter cum illo admittitur. Ergo non licet extẽdere ad exclusionem, quia aliud est simul admitti,aliud cæteros repellere,quod multò grauius est. Sed hi nõ vidẽt, quod iuris est in parte quò ad partẽ,id quoq; esse in toto quò ad totum.l.quæ de tota. ff. de rei vendi.& c.pastoralis.§.item cùm totũ,de offi.deleg.cũ si.à me adductis in tracta. Retractuum,tit.1.§.1.glo.7.nu.40,quibus illud. Videmus(inquiunt)sed & illud etiã scimus,huiusmodi argumẽtum de parte ad totũ procedere,cùm pars & totum eodẽ iure deferuntur,aliàs secus,vt no.per Io.An.in regula,sine culpa,de regu.iur.li.6.atq; etiã cùm eadẽ est vtriusq; ratio,aliàs non.l.sed si lege.§.adeo,& ibi gl.ff.de peti.hære. cum si.à me quoque collectis in illa eadem gl.nu.40.tum postremò. In hoc autem casu pars defertur ex iure communi,totum autem ex iure speciali,& contra ius commune,quod æquales facit liberos,vt suprà alibi dictũ est in quarta prin. quæsti. Item est longè diuersa ratio succedendi pariter cum alio,& illum omnino excludendi.

25 *De eadem re.* ¶ Sed ista sanè responsio non valet,quia etiam de iure cõmuni cessante iure Authẽ. proximior solùm admittebatur posterioribus exclusis. Ita vt soror excluderet fratres,per l.consanguinitatis.C.de legi. hære. Et ideo etiam in hoc casu, quo admissi sunt nepotes cum patruis,id fuit ex iure speciali,& contra regulas iur.communis,& propterea priuilegium nuncupatim appellatum est in §.reliquum, versi. huiusmodi verò priuilegium,in Authen.de hęre.ab inte. Ex quo apertè demonstratur id esse ius speciale,per c.priuilegia,3.di.

26 *De eadẽ re. 2. Ratio. Filius fratris per repræsentationem sui patris repellit patruum defuncti.* ¶ Vt tamen non omittam,& erit pro 2.ratione, quod etiam de iure cõmuni, vbi repræsentatio fit,ea etiam fit ad exclusionem eorũ qui fiunt remotiores ob eam repręsentationem,vt hinc intelligas eandem esse rationem & succedendi cum alio.& illũ excludendi,si pater exclusisset. Nam id videre licet in filio fratris,qui ipsi fratri succedit,per repræsentationem sui patris,qui erat frater defuncti:atq; sic repellit auunculum,aut patruum eiusdem defuncti,ob id quòd patris gradum ingreditur,text.est expressus in d.auth.post fratres autem.C.de legi.hære.vbi ita scribitur, Hi autẽ fratrum filij cùm pares sint defuncti fratribus,præferũtur proculdubiò eiusdem defuncti patruis,& aliis similibus,quem tex.ad hoc bene annotauit Bald.consil.101. super primo quæsito,in prin.li.4. Et id satis intellexit glo.in d.auth.post fratres, cùm dicit, quòd sine illa repræsentatione isti filij fratrum non excluderent patruos, vt qui sint cum illis in eodem gradu,sed per repræsentationem fiunt proximiores, ideo illos excludunt. Et vide alium casum in quo fit repręsentatio ad exclusionẽ alterius,vers. seq.& quæ dicemus infrà in 2.ratione pro patruo,& in responsione illius.

27 *Filius fratris vtriusque la-* ¶ 3.Ratio,& ea quidem fortior,assumitur ex d.§.reliquum,nuper allegato,vbi quẽadmodum frater ex vtroque latere excludit fratres ex altero tantùm, sicuti etiam est tex.in authen.itaque.C.de succes.& in d.authen.post fratres.C.de legi.hære. & in

Auth

Authen.de consan.& vteri.fratri.in prin. Ita & liberi ipsius fratris coniuncti ex vtroque latere excludunt alios fratres ex altero tantùm,licèt liberi non sint cõiuncti defuncto ex vtroque latere,sed ex vno tantùm,videlicet ex parte patris: propterea que in illis non sit repulsiua qualitas,scilicet vtriusque vinculi, sed ob id tantùm quod in illis repræsentatur qualitas patris.Et propterea etiam in nostro casu licèt in nepote iuniore annis non sit qualitas ætatis,quæ in patre erat,& propter quam cęteros fratres repellebat,tamen quia patrem repræsentat,cui ea qualitas inerat,æquè repellit patruos,ac pater repulisset,si viueret.

teris p repræsentatiõnẽ patris repellit patruum vnius lateris.

28 ¶Porrò notandum,quòd in d.§.reliquum,primo loco dicitur,quòd fratres vtrinq; coniuncti cæteros excludunt:deinde quòd nepotes ex fratre vtrinque cõiuncto succedunt cum aliis fratribus etiam vtrinque coniunctis.Postremò in versi. vnde cõsequens est,ex iam dictis infertur id quod suprà diximus,nepotem ex fratre vtrinque coniuncto præferri fratribus ex altero tantùm,quoniam,vt ibi etiam dicitur, ponitur nepos in locum patris,vt succedat cum patruis:ponitur etiam,vt excludat in eo casu,quo pater illius,si viueret,exclusisset.

De eadem re.

29 ¶Colligitur,inquam,hanc conclusionem procedere etiam in materia correctiua,& cõtra ius antiquum iure nouissimo instituta. Nã iure antiquo fratres, siue ex vtroq; parente,siue ex altero tantùm,nulla huius rei differentiâ,æqualiter succedebant, vt patet in dd.iuribus. Sed & præterea ad aliud ponderanda est d.ratio,quæ in fin.illius tex.ponitur,quoniam videlicet filius ponitur in locum patris. Nam ex eo clarè probatur,quòd qualitas,propter quam frater fratrem excludit,transit in nepotem, qui in eius locum ponitur. Nam esse vtrinque coniunctum,est qualitas quędam naturalis,quæ inest alicui,sicuti esse primogenitum. Constat autem,quod iam diximus,nepotem non esse vtrinque coniunctum patruo defuncto,de cuius successione agitur, sed tantùm ex latere patris,vt diximus. Et tamen tanquam esset vtrinque coniunctus,excludit cæteros. Quod & similiter dicendum est in nostro casu,vt nepos tanquam primogenitus etiam patruos excludat.

Fit repræsentatio ad exclusionem etiam in materia correctoria iuris antiqui.

30 ¶Quinetiam ponderandus est ille tex.in eo quod adæquat nepotem patri, eo mortuo, in successione,& portione patris,dum dicit, Tãtam ex hæreditate percipiũt portionem,quantam eorum parens futurus erat accipere,si superstes esset. Nam & ex hac adæquatione omne priuilegiũ patris censetur filio attributum,per no.in l.1. ff. de lega.1.Item & in eo quod posteà ille tex.ea verba ponit,sicut pater si viueret. Nam dictio sicut,regulariter denotat omnimodam similitudinẽ, per l.si quis obrepserit.ff. de falsis,& c.olim,& ibi no.de verbo.signi.& voluit Ioan.And.in c.nouit,de iudic. & Anto.consi.19.quia hic agitur de potestate episcopali.Et maximè id procedit in eo tex. vbi præcedit dispositio,quæ in successione & portiõne patris,vt iam diximus,idem statuit in nepote,vt in fratre. Nam tunc hauddubiè ea dictio,sicut, omnimodam similitudinem significat,etiam si aliàs non id faceret,per tex.in c.parochianos,ibi,excommunicatos publicè nuncietis,ipsósque sicut excommunicatos vitari, de sen.excom.quem tex.ad hoc allegat Ro.consi.328.præsens consultatio,col.3.versic.aliquãdo verò ponitur in materia.

Adæquatorũ par priuilegium.
Dictio sicut significat omnimodam similitudinem.

31 ¶4.Ratio ex eo assumitur,quod latè diximus & probauimus in rep.l. si vnquam, in prin.nu.15.sed quis hunc,& seq. C.de reuo.donati. patrem & filium censeri vnam & eandem personam,vnam carnem,vnam vtriusque vocem,alterum alterius esse partem:filium existimari dominum bonorum patris,solámque ei deesse administrationem.& alia in eam rẽ ibi copiosè congregata. Quæ non omnino ex fictione sunt,vti illic diximus,sed partim ex veritate,vt etiam probat text.in l. vltim.C.de impub. & aliis substi.cùm dicitur, Naturâ pater & filius eadem esse persona penè intelligũtur. Est enim verè filius patris portio,in eóq; est substãtia & caro patris. Imò vnus est cũ patre ipso,vt expressè dicit tex.in cap.iam itaque,ibi,vnus erat cum illo.1.q.4. Nam vt scribunt rerum naturalium scriptores,& asserit Bald. in l. vltim. C. de ser.fugit.

Pater et filius eadẽ persona.

pater

Pater præbet formam.

pater in generatione filij præbet formam. Ea autē dat esse rei, sicuti & illi autumant, & etiam nostri in id citantes tex. in l. adeo. §. insulam, ante fi. ff. de acqui. re. do. & in l. Iulianus. §. si quis rem. ff. ad exhib. cum si.

32 *Caro filij caro patris est.*

¶Ideóque, vt eleganter scripsit Pau. Ca. d. con. 264. col. 3. li. 2. caro filij est veluti caro patris aucta, ita quidem vt licèt efficiatur nouus homo, propter nouam animam, non tamen dicitur primus homo omnino extinctus. Sicuti in simili dicimus, quòd nec arbor ob id mortua dicitur, quòd antiquis radicibus mortuis, quæ loco animæ sunt, cùm vitam suppeditēt, nouas egerint, ar. d. l. adeò. §. vlt. & l. qua ratione, in prin. ff. de acqui. rerum do. licèt alio respectu dicatur alia arbor, propter nouas illius radices. l. sed & si ex meis. §. arbor. eo. tit.

33 *Actio in aliā transfusa, non cēsetur extincta.*

¶Et aliàs quoque in simili videmus, quòd si vna actio in aliam trāsferatur, vti actio ex testamento in actionē ex stipulatu animo nouandi: licèt prima extinguatur, non tamē censetur extincta, propterea quòd superest alia in eius locū subrogata, in quā fuit transfusa substantia primæ. Ita vt dici possit debitum esse ex testamēto, licèt nō ex actione ex testamēto debeatur. l. cùm filius. §. hæres meus. ff. de leg. 2. quia nō titulus actionis, sed originalis causa inspicienda est. l. tutor. ff. de fideius. & l. qui id quod. ff. de donat. Et ad hoc vt aliquid dicatur esse verum, sufficit, vt aliquid sit veritati admixtum. l. quid tamen. ff. de cōtra. empt. Vtque aliquid dicatur extare, sufficit aliquid quantumcunque modicum ex illo extare. l. domum, versi. si verò quantacūque pars. ff. eo. & l. si cui vsusfructus insulæ. ff. de vsufr.

Verū dicitur quod veritati admixtū est.

34 *Primogenitus nō dicitur extinctus, cùm ex eo nepos superest.*

¶Ex quibus illud cōfestim assumitur, ꝙ primogenitus nō dicitur extinctus, siue nō desiit extare, cùm nepos ex eo superest, in quem transfusa fuit caro & substantia patris. Quod & apertè significat illud Ecclesiastici, 30. c. Mortuus est pater eius, & quasi non est mortuus. similem enim reliquit sibi post se. Et eo quoque satis probatur, ꝙ videmus in substitutionibus non dici patrem extinctum, ex quo viuit nepos. l. cùm acutissimi. C. de fideicom. & l. generaliter. C. de instit. & substit. & l. cùm auus. ff. de condi. & demon. & latè diximus in repeti. l. si vnquam, in præfatione.

35 *De eadē re.*

¶Ex iis quoque illud subsequitur, quòd cùm in casu nostro secundogenitus ex mēte legis vel statuti videatur esse substitutus loco primogeniti deficientis, dicta legalis substitutio intelligitur habere cōditionem, si primogenitus sine liberis decesserit, per dicta iura: tanquā non videatur ipse extinctus, qui liberos reliquit, de qua re dicemus latiùs in 45. ratione. Sicut non dissimiliter non videtur consumptum tutelæ iudicium, quod alterius officij querelam habuit. l. tutores. §. adolescens. ff. de admi. tut.

36 *Nepos dicitur natus ex auo & aui corpore.*

¶Ideóque & dicitur nepos natus ex auo siue corpore aui, vt ipse filius, per l. 1. C. de condi. inser. iuncta l. Lucius, la 2. ibi, ex se natum. ff. de hære. instit. vbi conditio si decesserit sine filiis ex se natis, deficit, si reliquerit liberos, & consequenter nepotes, qui appellatione liberorum continentur. l. liberorum. ff. de verb. signi. Et ita etiam ad id illum tex. expendit Bar. in d. l. liberorum, col. penult. versi. quæro quid si in aliqua dispositione. & ibi quoq; Alcia. Et Bal. in d. l. 1. col. 1. versi. quæro quid si dicatur, & ibi Pau. Ca. col. 2. in fi. 2. no. & Corne. col. 4. versi. quinimo etiam. C. de condi. inser. vbi addit ipse Bal. rationem, quia in nepote est sanguinis cōtinuatio. Et immediatè dicitur fieri, quod per rerū naturā cōtinuatiuè vnū est & idē, per d. l. cùm acutissimi. C. de fideicō. & rursum idē Bal. in l. imperialis. §. his illud, ad finem. C. de nupti. & in c. 1. col. 1. versi. sed immediatè op. tit. de eo qui sibi vel hęre. suis. & in c. 1. §. filia, in fi. & ibi quoq; Aluar. & Cardi. Alex. col. 4. versi. quæro ab extra, tit. de succes. feud. & con. 13. pūctus talis est quidā testator, li. 3. Imo. in d. l. Lucius, col. 1. Pet. Anc. in repe. c. 1. in 14. quæst. prin. versi. quid si statutū, de constit. Pau. Ca. consil. 410. viso facto, col. 3. versi. tertiò opponitur, lib. 1. & consil. 165. in præsenti causa, col. 3. in fin. lib. 2. & consi. 198. super primo quæsito, col. 2. versi. septimò probatur. eo. lib. 2. Alex. in l. ex facto. §. vlt. col. 1. & ibi Fran. Ripa col. itē 1. versi. vlt. ff. ad SC. Trebel. Benedic. Capra consil. 22.

punct

punctus,quidā Thadeus.col.3.ver.quod & demōstratur.Barb.in repe.c.Raynaldus, col.31.versi.expedita sunt textualia,de testa.Guid.Papa.consi.176.pro diffinitione, in 4.dubio,post prin.Steph.Bertran.consil.1.viso,col.6.nu.33.& multis seq. lib.2. & iterum consil.249.eod.initio,col.1.eo.li.2.& Steph.Bertran.consil.302.visis copiis, col.3.versi.& quanuis illa,lib.3.vbi adducit illud Matthæi 1.Ioram autem genuit Oziam,veluti Ozias dictus sit genitus ex Ioram,quanuis inter vtrunque fuerint Ochozias,Ioas,& Amazias,vt patet ex lib.4.Regū.De quo tamen vide ipsum Guid.Pap. deci.Delph.353.testator,& sing.355.sub verbis de proprio corpore. & Franc. Ripam lib.2.Respon.c.26.Allobrogum,nu.1.& 20.

37 ¶Proinde si pater erat primogenitus,ita & nepos etiam ex eo natus, est etiā primogenitus,quia generatio secum habet concomitantiam,vt nostri appellant,temporis necessariam.c.abbate sanè,de re iudi.lib.6.Nā & ex eo tēpore debet existimari fuisse natus,quo & pater natus est,licèt etiam postea iterúmq; natus fuerit,quia huiusmodi iterata natiuitas non tollit,nec obumbrat veritatem primæ,ar.l.filio quē pater. ff. de libe.& posthu.& l.assumptio,in prin.ff.ad municip.Ex quo dicit tex.in l.vlt. C.de impub.& ali.substi.patrem & filium naturâ reputari eandē personam. Nam dū dicit id naturâ fieri,demōstrat id esse nō tam ex fictione iuris,quàm ex veritate iuris naturalis,vt suprà diximus in princi.huius rationis.Et vide quæ dicā infrà in 9. ratione.

Filius primogeniti primogenitus est.

Non fictè,sed verè & naturaliter.

38 ¶5. Tex.in l.3.§.vlt.cum duabus seq.ff.de assignan.liber.vbi si pater assignauit vni ex liberis libertum:fratres eius,cui ea facta est assignatio,nūquam ius in eo habent, donec is cui facta est,vel ex eo aliquis superest,siue is patri superstes fuit, siue non. Propterea & in simili quandiu superest primogenitus,cui huiusmodi ius primogenituræ est à lege aut consuetudine assignatum,aut aliquis ex eo:non possunt fratres ipsius quicquam iuris prætendere.Nam non est minoris roboris hęc legis vel statuti assignatio,quàm quæ fit ab homine,per l.si libertus minorem.ff.de iure patro.

Simile de liberto assignato vni ex filiis.

39 ¶6. Licèt emancipatus emancipato de iure communi non conferat, per l.1. §. portiones.ff.de colla.bo.Confert tamen filius emancipatus nepoti emancipato ex filio in potestate constituto,per tex.in l.si nepotes,eo.tit.& expresiùs in l.1.§. si sit filius. ff.de coniung.cum eman.liber.Ex quo planè constat filiū habere ex persona & qualitate patris,quod ex sua habere non posset. Ex sua enim non sibi conferretur, cùm sit emancipatus,vt diximus: sed quia est filius eius, qui erat in potestate, confertur. Nam cùm patrem repræsentet,succedit in priuilegium & qualitatem ipsius,vt ponderat gl.in d.§.si sit filius,& Io.An.in rub.de feud.& Bal.in l.si emancipati.C.de colla.Saly.post Ray.Forli.in l.illam.C.eo.tit.

Emancipatus confert nepoti emācipato ex fratre filiofa.

40 ¶7.Tex.in l.maximum vitium,versi.sancimus,ibi.& hoc non solùm.C.de libe.prçteri.vbi nepotes ex filiis non debent esse deterioris cōditionis,quàm ipsi filij, prout illum tex.ponderant Bal.Pau.Ca.Corne.& recentiores,ex quibus ipse Pau.& posteriores illum trahunt ad nostram.q.pro nepote.Nam si patruus secūdogenitus excluderet nepotem ex primogenito,esset nepos multò deterioris cōditionis,quàm filius.

Nepotes non debent esse deterioris conditionis q̄ filij.

41 ¶8. Tex.in l.in quibus,& l.si quis prioris.C.de secun.nup. vbi filius mortuus ante patrem aut matrem,aut etiam ante secundas nuptias alterius parētis superstitis, trāsmittit ad nepotes portionem lucri,quod erat sibi prouēturū ex futuris illis nuptiis, si ad eas vsque vixisset:nec quicquam ex ea portione obtinent patrui. Quod trahit Bald.in ar.statuti disponentis,quòd filia dotata existentibus liberis nō succedat,sed ipsi filij obtineant hæreditatem.Nam si is qui habet filium,& nepotē ex altero filio iam mortuo,dotet filiam.& decedat:velítque filius omnino obtinere quod soror de iure cōmuni habuisset supra dotē,repulso nepote,quia pater eius decessit eo tempore quo transmittere non poterat,nec continentur nepotes appellatione filiorum in materia stricta.Concludit tamen contrarium,quia nepotes ita ingrediuntur gradū paternum,vt omnino obtineant portionem,quam pater percepisset,si vixisset.

Filius ante parētes mortuus transmittit in nepotes lucrū sibi prouenturum ex secundis & eorum nuptiis.

¶9. Ius

genito, saltem propinqua, sed ipsamet primogenitura, seu ipsius dignitas. Igitur non extinguitur cum ipsa persona, cùm competat ratione dignitatis, quæ non moritur, c. quoniam abbas, extrà de offi. delega. & c. si gratiosè, de rescrip. lib. 6. propterea, vti ibi scribitur, transmittitur ad successores, saltem filios huius dignitatis capaces.

Dignitas non moritur.

48 ¶ 13. Si filius viuo patre moriatur, ita, nepos in eius locum succedit, vt eodem modo iura suorum hæredum nanciscatur: proindéque si præteritus fuerit, æquè rumpit testamentum, vt pater rupisset, si superuixisset, per d. l. posthumorum, ff. de iniust. rup. & irri. testa. & §. posthumorum, Institu. de exhære. libe. & idem quoque habetur in l. si auus. C. de libe. præteri. Quod apertissimè ostendit eadem iura competere nepoti ex filio mortuo ante auum, quæ & ipsi filio competerent, si auo superstes esset.

Nepos iura suorum nãciscitur & præteritus rumpit testamentum.

49 ¶ 14. Quod voluerunt multi verendæ apud nos autoritatis, in statuto disponente, quòd filia no succedat existente masculo. Quid enim si filius viuo patre decedat relicto nepote? An ex huiusmodi statuto nepos excludet amitam sororem patris? Et profectò excludet, quemadmodum pater ipsius, in cuius locum subrogatur, exclusisset, si vixisset. Ita voluit Iac. Are. in sua disput. incip. statutum est. & Iac. Butr. in alia etiã disputa. cuius initium est, statuto vel cõsuetudine, quos refert & sequitur Io. And. in addi. Spec. titu. de succes. ab inte. col. j. Bart. in l. liberorum, col. 5. vers. his præmissis. ff. de verbo. signi. Alberi. in l. sic euenit, col. j. ff. de adulte. Bal. in l. maximum vitium, colũ. 2. & seq. & ibi Saly. Pau. Cast. & Alex. col. j. & seq. C. de lib. præteri. & idem Bald. in l. venia, in fi. & ibi quoque Saly. Pau. Ca. Alex. Fran. Are. Iason Philip. Deci. & Frãc. Purp. C. de in ius vocan. idem Bal. in l. scimus, in prin. in 7. quæst. C. de inof. testam. & in l. j. col. 3. vers. & no. istum text. pone dicit statutum. C. de secun. nup. & iterum in l. in quibus, col. j. vers. & prædicta faciunt, eo. tit. Pet. Anc. in repe. cap. j. in 14. quæst. prin. vers. tertiò principaliter. & rursus ch. penult. vers. dominus Bald. itémque ch. vlt. vers. accedant hic, extrà de constit. & in cle. j. col. pen. de baptis. Fulgo. in l. de quibus, col. 3. vers. si ergo statutum, & ibi Iason colũ. 4. vers. visa theorica. ff. de legib. Idem Fulgo. cons. 78. supposito statuto. Roma. cons. 129. licèt magna, ante fi. Panor. cons. 75. primò est videndum, col. 4. libro j. & Pau. Cast. in l. si verò. §. de viro, circa medium. ff. solu. mat. & cons. 47. proponitur in castro, in fi. j. dubij, lib. 1. & cons. 40. præsens casus modicũ videtur, libro 2. & cons. 83. eiusdem initij, colum. j. eod. libro 2. Bella Mer. deci. 724. etiam extra rotam, col. penul. vers. pro præmissis facit. Maria. cons. 14. sequendo ordinem, colum. 2. vers. quartò prædicta conclusio, & cons. 30. quamuis ex his, ver. nec ob. quod allegari potest. Alexan. in disputa. incip. Sigismundus, in 3. dubio, col. eiusdem 3. vers. & pro hac parte. & cons. 36. viso themate, colũ. 3. vers. sed ita est, libro 6. vbi dicit communiter approbari. Ang. Are. in §. ius autem ciuile, colũ. vlt. Institu. de iure natu. Fran. Are. in l. si quis posthumos. §. j. col. 5. vers. sed ista ratio. ff. de liber. & posth. vbi id dicit communiter approbari. Cardi. Alex. in c. j. col. 12. vers. 20. titu. de feud. March. & in arbore consanguinitatis, quam ponit in fi. tit. de consang. & affini. col. 12. vers. Iac. But. disputauit. Laur. Fauen. in repe. §. cæterùm. col. 4. Instit. de legi. agna. succes. Iason in l. j. §. hoc autem, colũ. 2. vers. hinc est quòd stante statuto. ff. ad Trebel. Lauren. à Pala. in tracta. statutorum fœminas repellentium, col. 3. Io. Campez. in eodem tract. quæstio. 41. & seq. Geor. Nat. in eodem in quoque tract. quem posuit in c. quamuis, de pactis, lib. 6. in 11. & 12. quæst. 4. quæst. prin. Fran. Cur. Senior cons. 80. rectè præfatus, in toto j. dubio. Iason in l. qui se patris, col. antepenult. num. 57. C. vnde libe. latè Philip. Deci. cons. 372. visis & diligenter consideratis, colũ. penult. vers. postremò in terminis, & cons. 397. viso puncto, col. vlt. Carol. Rui. in repe. l. Gallus. §. & quid si tantùm, colum. 34. sed hic oritur nouum dubium, & ibi etiam Fortu. Garti. subdubius tamẽ, col. 14. vers. superiora reddunt, & seq. ff. de libe. & posthu. Bened. in cap. Raynutius, in verbo, duas habens filias, nu. 150. de testa.

Si ex statuto frater excludit sororẽ, ita & nepos amitam.

50 ¶ Mouentur tribus ex illis, quas iamiam diximus, rationibus, scilicet quia subrogatũ sapit naturam, &c. vt diximus in 10. ratione. Et quia cùm per statutũ non disponitur an huiusmodi beneficium transeat ad nepotes, debemus sequi ius commune, quod id

fieri voluit. Et quia nepos sublato filio incipit tenere locũ filij, eiúsque iura nancisci. Hæc enim huiusmodi statuti interpretatio siue extensio vt dicit Bar. vbi suprà, passiua est, cuiusmodi recipit quæcunque dispositio etiam correctiua & pœnalis, vt & voluit glos. no. in l. si quis seruo, & ibi Bar. & Bal. C. de furt. & in l. quod verò ff. de legib. & idem Bart. in l. omnes populi, in 6. quæst. prin. in materia interpretationis passiuæ. ff. de iusti. & iure. & in l. Marcellus. §. quid autem. ff. ad Trebel. & in l. 2. ff. de lega. 2. & in l. j. ff. de muner. & honor. & alibi sæpe. Quin & per huiuscemodi interpretationem passiuam extenditur etiam fictio inducta de iure speciali, per l. j. §. lex Falcidia, & ibi Barto. ff. ad leg. Falci. vbi etiam Alex. adducit multas concord.

Passiua extẽsio habet locũ etiam in correctiuis & pœnalibus.

Et per eã extenditur fictio inducta de iure speciali.

51 ¶ Ista autẽ quæstio de nepote excludente amitam, tam similis est huic nostræ de qua differimus, quàm apes, quod dicitur, apibus. Nam sicut hic primogenitus propter primogenituram præfertur cæteris liberis eiusdem gradus, ac si essent posterioris. Ita & isto casu masculus propter sexum præfertur fœminis eiusdem gradus, non secus ac si essent remotioris. Item sicut hìc quæritur, an nepos ex primogenito mortuo ante patrem nanciscatur priuilegium excludendi patruum gradu potiorem: ita & in isto casu an nepos ex masculo assequatur etiam huiusmodi priuilegiũ excludendi amitam gradu quoque propinquiorẽ. Denique rationes quibus in huiusmodi statuto mouentur Doct. habent & locum in hac nostra quæst.

Similitudo huius speciei cũ ea de qua quærimus.

52 ¶ Sed attende, Lector, quia ista decisio non est omnino sine dubio, quandoquidẽ contrarium tenuit Bal. sibi cõtrarius, in d. l. si verò. §. de viro, in fi. & ibi post eum Imo. in repe. col. vlt. ff. sol. mat. Idem Bal. qui id dicit no. dignum, in l. sed & milites, in prin. ff. de excus. tut. & in l. Gallus. §. instituens, col. vlt. versi. & ex superiùs dictis. ff. de liber. & posthu. & consi. 30. præsupposito statuto, col. j. versi. quæritur vtrùm filius, lib. j. Barb. consi. 39. clementissimi, col. 2. versi. & adduco, lib. 2. Philip. Deci. sibi contrarius consil. 315. superioribus diebus, col. 3. versi. præterea à tali ratione. Et hãc quoque partem videtur tenere Alberi. post alios in l. ex pluribus. ff. de admi. tut. per l. penult. §. si puellæ. ff. de rit. nupt. & alia multa quæ ibi allegat.

Qui cõtrariũ tenuerunt.

53 ¶ Præterea si prima pars esset vera, nõ videretur quicquam ad nostram quæstionem facere, quia ibi eadẽ qualitas repulsiua, vt sic loquar, scilicet masculinitas, vt sic quoque loquar, verè est in nepote: sicut in filio. Quòd si non eadem esset, quia scilicet neptis esset, & non nepos ex filio, nõ repelleret amitam, vt multi dicunt simpliciter, aut vt alij dicunt, nisi iam filius hæreditatem aui excepisset: quos simul, & sine illa distinctione, quia nihil huc pertinet, tibi hic citabo. Hi sunt Iacob. Are. Cyn. qui dicit Vber. Bob. & Vgol. Font. sic tenuisse, Alber. Saly. Ang. in lec. Paduana. in l. j. C. de adulte. Io. And. in addi. Spec. in rub. de succes. ab inte. col. 3. versi. similem quæstionem de amita. Bar. in d. l. liberorum, col. 6. versi. 4. pone retento. ff. de verbo. signi. Alberi. in l. ex pluribus. ff. de admi. tut. & Pet. Anca. consi. 26. in quæstione supradicta, col. 2. vers. ad hoc respondetur. Cardi. Flor. consi. 80. præsupposito statuto. Pau. Ca. in l. vlt. eo. titu. & d. consi. 47. in 2. dubio lib. 1. Masuer. titu. de succes. & vltim. volunt. §. item in pluribus. Fran. Are. in d. l. Gallus. §. & quid si tantùm, col. 10. vers. non ob. tex. ff. de libe. & posthum. & latè consi. 141. viso statuto communis Aretij, Soci. consi. 116. non potest negari, col. 6. versi. 3. hæc opi. lib. 1. vbi hoc reputat sing. & consi. 153. quod est 1. 2. vol. incip. pulchra & subtilis, in 2. dubio, & consi. 252. visis instrumentis, col. 4. versi. 7. eo. lib. 2. & consi. 296. in præsenti consultatione, colũ. 2. vers. sed præmisis, lib. 2. Iason in l. venia, col. 2. C. de in ius vocan. & in l. si arrogator, colum. 8. vers. istam quæstionem. ff. de adopti. & cons. 201. præsentem consultationem, per totum, lib. 2. & Philip. Deci. consil. 309. viso puncto, colum. 1.

Neptis ex filio non repellit amitam.

54 ¶ Nam quando qualitas requisita in filio, vt quicquam obtineat non est in nepote, vt erat in filio, non idem iudicatur de nepote, vt de filio, vt probatur ex no. in l. vlt. C. de natura. liber. & in l. j. C. de priuil. dotis, & in l. penult. §. si puellæ. ff. de rit. nupti. & voluit Bar. in d. l. liberorum, col. 4. versi. item prædicta vera. ff. de verbo. signi. Bald. in repet. l.

Qualitas requisita in filio si non sit in nepote, non idem

pet.l.in suis,ad fi.ff.de liber.& posthu.Pet.Anca.in cle.j.colum.3.in 2.quæst.de Baptis. Alex.cons.223.discussis,col.j.vers.sic etiam videmus,lib.1.& cons.4.ponderatis, col. 2.nu.7.lib.4. Et si filia succederet in locum patris, non tamen succederet vt masculus,sed vt fœmina.l.si quis sub hac,& l.plures.ff.de ope.libe.& l.non tantùm.§.si emãcipatus.ff.de bono.pos.contra tabu.& l.Titia Seio.§.de vsuris.ff.de leg.2.& l.adoptiuum.ff.de in ius vocan.& l.si quis in suo.C.de inof.testa. *de vtroque indicatur.*

55 ¶Tamen huic impugnationi est quod respõderi possit, videlicet quòd ea patris qualitas inhæret nepoti, ita vt dicatur primogenitus, sicut pater illius, vt dictum est suprà in 9.ratione. Deinde si etiam concedamus eam qualitatem non transire in nepotem,nihilo tamẽ secius transit potentia succedendi ex ea qualitate producta,per text. in d.§.reliquum,in Authen.de hęre.ab intesta.vbi licèt in nepotem non transeat qualitas vtriusque vinculi, transit tamen potentia excludendi, quæ non ab ea proficiscitur,vt plenè declarauimus suprà nu.23.vt tamen,& seq.Item nepos subrogatur in locum priuilegiatum filij,vt suprà pluribus ostensum est:vnde non attenditur qualitas ipsius nepotis subrogati, sed eius tantùm, in cuius locũ subrogatur, per l.item illa.ff. de costitu.pec.& l.si eum.§.qui iniuriarum,cum sua materia.ff.si quis cautio.& diximus etiam suprà in 10.ratione. *Non insficitur qualitas subrogati, sed eius in cuius locum subrogatur.*

56 ¶Præterea ex quo semel fuit in filio qualitas illa inclusiua ipsius,& exclusiua cæterorum filiorum,iuxta no.per Ioã.And.in regula,sine culpa.ff.de reg.iur.lib.6.Talis potentia succedendi & excludendi transmittitur ad nepotem, secundùm no.per Bar.in l.is potest,col.2.vers.est aliud,& alibi sæpe in ea.l.ff.de acqui.hære.vbi nepos succedit in ius filij,id est,in spem quã habet viuente patre,quæ approbatur à iure,& ius quoddam dicitur : quod quidem sufficit,licèt non sit in eo qualitas maioris ætatis siue primogeniturę.Nec obstat quod dictum est de nepote ex filio,in casu statuti repellentis fœminas,quia ibi est in ea nepte qualitas sexus prohibita succedere:propterea nõ mirum si repellatur à nepote,vt in simili dicitur in c.j.titu.de eo qui sibi vel hæred.suis. *Qualitas inclusiua sui & cæterorum exclusiua transmittitur ad filium.*

57 ¶ 15. Ratio, nepotes propriè dicuntur filij,secundùm glo.in §.vlt.in verbo, appellatur,Instit.qui testa.tut.da.pos.per tex.in d.l.liberorum.§.sed & Papinianus.ff.de verbo.signi.& aliam glo.in §.cùm igitur,in verbo,filiorum,in Authen.de non elig.secũ. nub.& Iac.But.in quadam disputatione allegata per Bar.in d.l.liberorum,col.4.vers. secundò principaliter.Bal.in l.maximum vitium,col.2.& seq.C.de liber.& posthum. Pet.Anc.in repe.d.c.j.char.vlt.versi.accedant hìc,de constit.& latè Cepol.con.causa. ciuil.7.punctus quæstionis,per totum. *Nepotes an proprie dicantur filij.*

58 ¶Tamen hoc fundamentum non admodum tutum est,cùm multi teneant id nõ esse ex propria significatione vocabuli,per l.iusta,vbi hoc voluit Dy.ff.de verb.signi.& l. filium.ff.ad SC.Mace.& glo.in cle.j.in verbo,liberi,de baptis.latè Ioan.And.& Anto. in cap.ad extirpandas,de fili.presby.Bar.in d.l.liberorum, colum.j.in vlt.oppo.& iterum colũ.4.versi.secundò principaliter,vbi id latè examinat.Alberi.in tract.statutorum,in 2.parte,quæst.107.item an statutum loquens de filiis.Bald.sibi contrarius in l.filium,in 2.no.ff.de his qui sunt sui iur.& in l.Gallus.§.instituens,col.vlt.ff.de liber. & posthum.& consi.2.verba statuti,circa medium,lib.1.Saly.in l.2.in 21.quæst.C.de iure emphy.Flor.in l.j.ff.de fid.instr.Pau.Cast.in l.j.col.2.versi.tertiò & vltimò.C.de condi.insert.& consil.40.præsens casus,in 2.locis,lib.2.& consil.97.ne impropriis, lib.2.Panor.in c.2.de verbo.signi.Lucas Pen.in l.3.col.3.C.de tyro.lib.12.Alexan.qui hanc dicit esse communem opi.consi.194.perspectis his,in fi.lib.6.Corne.consi.182. videtur,col.3.versi.6.videtur,lib.2. *De eadem re.*

59 ¶In quibus locis de hac re latè poteris videre,præsertim apud Bart.in d.l.liberorum, & Bal.in d.l.maximum vitium.& præterea Hostien.& Anto.in cap.penult.de pœnis. Bart.& alios in d.l.Gallus.§.instituens,de liber.& posthu.& in l.Lucius,la 2.ff.de hære.insti.Signo.consi.157.in quæstione quæ vertitur,& cõsi.247.quidã fecit testamen *De eadem re.*

tum.Bald.in l.quisquis,col.1.versi.super ista lege.C.ad leg.Iuli.maiest.& in d.l.j.C.de cõdic.inser.& in c.j.§.& quia vidimus,colum.3.vers.3.not.& ibi Barb.in addi.titu.qui feud.dar.pos.& consil.303.ad euidentiam,lib.2.& consil.302.non continentur,lib.4. & cons.362.opiniones variæ,eo:lib.4.& cõsi.414.viso testamento,eod.lib.4.& Iaco. Bur.inter cons.ipsius cons.364. paterfa.condidit testamẽtum,eo.lib.4.Pet.Anc.in d. cle.j.col.3.vers.sed iuxta omnia,de baptis.Rom.cons.438.in causa cõsultationis præsentis,in vlt.dubio.& Alex.cons.1.perspectis,col.antepenul.vers.6.principaliter, cum multis seq.& ibi Carol.Moli.in addi.lib.1.& eundem Alexã.cons.9.visis verbis, ferè per totum,eod.lib.1.& cons.26.videretur,lib.3.& latissimè cons.37.viso themate, per totum,lib.6.& Corne.cons.97.primò consultus, col.3.& seq.lib.1.& cons.248.circa hanc,col.1.versi.nec ob.si dicatur,& seq.eo.lib.1.& cons.199.in præsenti,colũ.11.vers. nec etiam ob.l.quandiu,lib.2.& cons.207.de pluribus,propè per totũ, eo.lib.2.Fran. Are.cons.145.respondendo summatim.Maria.con.14.sequendo ordinem,in j.dubio. Barptole.Soci.eius filius,in l.cùm vir,colũ.j.ff.de condi.& demon.& consil.152.casus iste,per totum,& in multis subscriptionibus Deci.illi subiũctis,lib.j.& cons.17.casus super quo,lib.4.& consi.51.visa facti narratione, col.2.eo.lib.4.& consi.73.capiẽdo primum,col.5.& alibi sæpe in eo consi.eo.lib.4.& Philip.Deci.cõsil.445.in casu,nu. 52.& Fran.Cur.Iuniorem in l.venia,col.3.versi.ex ista communi.C.de in ius vocan. & in tractatu feudo.char.19.col.eiusdem 3.versi.circa hanc materiam.& Ludou.Gozad.consil.36.in facto præsupponitur, per totum.In quibus,vt diximus, latè comperies an,quando,& quomodo nepos veniat appellatione filij.neque enim hic opus est aliter & specialiter eam rem tractare.

60 *Filij de nepotibus apud ecclesiasticos scriptores.*

¶Illud tantùm adiiciemus, apud Euangelistas aliósque scriptores ecclesiasticos ὑἱὸς, id est,filios dici de nepotibus & omnibus posteris, vt in princ.euangelij D.Matthæi, liber generationis Iesu Christi filij Dauid,filij Abraham.Et Ioannis 8.c.Scio quia filij Abrahæ estis.& id passim,& infinitis locis reperitur quæ minimè necessarium est huc adducere,contenti illis duobus iam citatis,quæ id apertissimè probant.

61 *Radix suam naturam impartitur ei quod producit.*

¶16. Ratio,nepos nascitur ex radice priuilegiata, & quæ cæteris præferebatur:ergo & eandem naturam priuilegij assumit,quam pater habebat.quia forma & origo quæ à radice ducitur,in quolibet deriuato reperitur.l.in ratione,la j.§.si filio, ibi, formam & originem.ff.ad leg.Falci.& l.qui id quod,in prin.ff.de donat.& l.tutor.ff.de fideius. Et omne quod decidit per medium, sapit naturam medij,si illud medium sit naturale,& non simpliciter instrumentale:quia per mediũ specificatur & naturatur, vt vtar verbis Bal.consi.389.consuetudo, post prin.lib.2.Quod & natura manifestum facit, quia quod insertũ est,facit poma suæ speciei,non poma radicis. Et hoc est ex lege naturæ,quæ vnumquodque generat tale,quale ipsum est.Ideò causa naturalis transit in nepotem, qui ex semine patris producitur, & in quo nomen patris perpetuatur. Hîc enim accipimus primogenitum,prout est ex radice parentis, & ex massa ipsius.l.pronuntiatio.ff.de verbo.signi.

62 *Absurdum.*

¶17. Si diceremus patruum esse nepoti præferendum, tanquam natu maiorem, huiusmodi absurdum subsequeretur. Ponamus enim quòd & primogenitus & secũdogenitus habeant liberos,sintque liberi secũdogeniti ætate antiquiores. Certè ipsi anteponentur liberis primogeniti ex istiusmodi ratione, quia antiquiores; quod nemo sanæ mentis dixerit.

63 *Liberi ex persona parentũ aliis præferuntur.*

¶18. Sæpe aliàs videmus quòd liberi ex persona parentũ aliis cõpetitoribus præferũtur,vt in l.nemini.§.filios autẽ.C.de aduoc.diuer.iudi.& in l.iubemus,versic.& filios aduocatorum,& in l.petitiones,in simili versi.tit.seq.C.de aduo.diuer.iudicum.

64 *Iura sanguinis transeunt in liberos.*

¶19. Successio est ius sanguinis,vt no.in l.ius agnationis.ff.de pactis,& l.iura sanguinis.ff.de regu.iur.Iura autem sanguinis transeunt in liberos.l.3.ff.de interd.& releg. & l.j.C.de priuil.eo.qui in sac.pal.milit.lib.12.

¶20.

65 ¶ 20. Nepotes subducto filio de medio rediguntur ad conditionem filij, tex. ad literam in l. sed & si in conditione. §. nepotes. ff. de hære. instit. Ideóque nepos ex filio censendus est & ipse primogenitus sicut filius, vt ad illius conditionem redigatur.

Nepotes rediguntur ad conditionem filij eo subducto.

66 ¶ 21. Prima causa semper repræsentatur in secunda, in quam influit. l. licet. §. ea obligatio. ff. de procur. sed primogenitus est prima causa quæ vim suam ac potestatẽ trãsmittit in filium suum qui est ex patris natura. & ideò debet esse eiusdẽ censuræ, quia legis censura naturam imitatur. l. nam adoptio. ff. de adop.

Prima causa repræsentatur in secunda.

67 ¶ 22. Quæ proximè ad præcedentem accedit, quod statuitur in causa proxima, censetur statutum in causa remota quæ per illam vel ex illa descendit: verba sunt Bal. in l. illam. C. de colla. quæ reassumit Pau. Cast. consil. 119. hæreditas prædicta, col. 2. lib. j. Ex eóque infert, quod si statutum excludit sororem à successione fratris existẽte fratre, censetur etiam excludere existente filio fratris, qui cõiungitur ex persona patris. Quod multùm hic notandum est, quia filius intrat in locum patris, vt alium excludat à successione. Tu tamen de hoc casu Pau. vide latè per Soci. consilio nono, viso statuto terræ, lib. 3. & quæ etiam latè diximus suprà in decimaquarta ratione.

Statutum in causa proxima, & in remota statutũ est quæ ex illa descendit.

68 ¶ 23. Quod quis non habet per se, habet per alium, in cuius locum reponitur, per l. Aristo. §. j. ff. quæ res pig. oblig. pos. & l. qui prior. ff. qui poti. in pig. hab. vbi tertius creditor præfertur secundo, propter iura ei cõcessa à primo creditore: ideóque simili ratione debet præferri nepos, qui habet ius primogenituræ à patre primogenito. Et ad hoc quoque bene facit tex. in c. autoritate, de conces. præben. lib. 6. vbi ex tribus expectantibus secundus qui ex persona sua primam præbendam obtinere non potuisset, ex persona tamen tertij, qui primum superat, illam obtinet.

Quod per nos non habemus, per alium in cuius locum reponimur habemus.

69 ¶ 24. Hoc ius primogenituræ videtur in filiũ transmitti, siue illud æquiparemus iuri accrescendi nondũ cõpetenti, per l. si pluribus. ff. de suis & legi. siue iuri deliberãdi, per l. cũ antiquioribus, in prin. C. de iure deliber. siue etiam spei cõpetenti ex cõtractu cõditionali, per l. is cui. ff. de acti. & oblig. & §. ex cõditionali, Instit. de verbo. oblig. & l. dies. ff. de condi. & demon. Nã & si concedimus ius primogenituræ nondũ filio competere viuente patre, quãtùm ad successionem pertinet, quod tamẽ admodũ dubium est, per ea quæ alibi suprà q. 21. diximus, Tamen negari nõ potest quin spes cõsequendi sit huiusmodi iuris, & ea quidẽ firma & inuariabilis, vtpote quã non possit pater, nec alius quiuis inuito filio adimere, vt latè ostendimus eadem q. 21. & dicemus quoque postea infra in 6. ratione pro patruo, in responsione illius, & alibi sæpe. Propterea non est de ea spe iudicandum, sicuti de cæteris, quæ plerũque fallunt, vti copiosè demonstrauimus in nostris Legibus Connubialibus, post easdem in 1. quæst.

Ius accrescendi nondũ competẽs trãsmittitur in filiũ. Et spes competens ex contractu conditionali.

70 ¶ Ideóque nõ ob. lex vnica. §. sin autẽ sub conditione. C. de cad. tol. & l. si ita legatũ. §. illi si volet. ff. de leg. j. vbi legatum cõditionale ante conditionis euentum nõ transmittitur. Quia præter rationẽ diuersitatis adductã per glo. in d. §. ex cõditionali, quæ est huiusmodi, quòd magnũ est discrimen, an quid debetur sub cõditione in spe ex vltima volũtate, an ex cõtractu. Nam hic interuenit factũ paciscentis volentis nõ solùm sibi, sed & suis hæredibus prospicere. l. si pactũ. ff. de probati. quod non est in legatario cuius nullum factũ interuenit. Alia est in promptu. Illi enim tex. loquũtur in his, quæ nec debita sunt, nec quasi, possúntque simplici volũtate testatoris adimi, vsque ad extremum ipsius vitæ exitum. l. cùm hic status. §. hæc oratio. ff. de dona. inter vir. & vxo. & l. si quis in prin. testamenti. ff. de leg. 3. & l. ex parte. ff. de adi. lega. & c. cũ Marthæ, de celeb. mis. Igitur cùm hoc ius primogenituræ non dependeat à mera voluntate patris, sicuti nec contractus à voluntate eius, qui semel cõtraxit, per l. sicut. C. de acti. & obliga. Certè ita de huiusmodi iure debemus iudicare, sicuti de cõtractu, cuius spes conditionalis transit in hæredem, vt suprà diximus.

De eadem re.

71 ¶ 25. Quantùm ad dignitatem ingenuitatis, aut aliam quanuis, calamitas aut patris,

Patris cala-

...mitas non nocet filio.

aut matris nō nocet filio iam nato,aut etiã concepto,vt de primo est tex.in l.emancipatum.§.vlt.ff.de Senat.vbi si pater amiserit Senatoriam dignitatem,eius tamē filius eam ex persona aui retinet.& facit etiam text.in l.2.ibi,quia illis delicta parentum nō nocent,&c.C.de libert.& eo.libe.De secūdo in §.& econtrario,instit.de ingenu.Ergo non absimiliter quantùm ad dignitatem primogenituræ non debet filio obesse mors patris,quæ calamitas quædam est,& ea quidem omnibus communis, vt proinde nulli sit vitio asignanda. Præsertim quòd dignitas ipsa primogenituræ, & ingenuitatis de qua loquitur d.l.2.& d.§.& econtrario, æquiparantur.Bal.in l.cum antiquioribus. col.antepen.vers.tertiò arguo ad idem.C.de iur.delib.& Matthæ.Afflic.in c.j.colum. 4.vers.decimò arguitur,tit.de success.feud.& alibi quoque diximus.

72 *Paciscens & contrahens & suis hæredibus pacisci videtur.*

¶ 26. In dubio prouidens sibi pacto vel stipulatione, videtur & suis hæredibus pacisci vel stipulari,etiam si illorum mentionem non faciat.l.si pactū.ff.de pact.cū multis cōcord.alibi à me adductis in cōsuet.Picta.tit.9.§.3.in prin.& in tracta.Retractuum, tit.2.§.j.in glo.6.in verbo, *ou ses heritiers*.Igitur & eodē modo prouisio legis aut consuetudinis facta primogenito vt succedat,videtur & ipsius hæredibus prouidisse. Alioquin nec id paciscens fecisse videri debet, cùm in dubio censeatur & ipse legis & consuetudinis dispositionē sequi,per no.per Bar.Ang.Imo.Raph.Co.Pau.Ca.in lec. Paduada,& recentiores,qui adducunt concord.in l.hęredes mei.§.cùm ita.ff.ad Trebel.& dixi latissimè in repe.l.si vnquã,in verbo,susceperit liberos,nu.84.sed illud hîc quæro.Et aliàs par est potestas legis,& contractus.l.nō impossibile.ff.de pac.& l.vlti. C.de fideius.Et in dubio prouisio legis censenda est realis, vt ad hæredem transeat, nisi aliud expressè dicatur.l.non solùm.§.vlt.& ibi glo.ff.de no.ope.nunci. Imò verò & priuilegium in dubio reale est,si credimus glo.in l.forma.§.quanquam,iuncto tex. ff.de censib.& glo.in summa 15.quæst.2.De quo tamen latè per Alexã.& alios recentiores in l.quia tale,ff.sol.mat.& quos alibi citauimus.

Legis prouisio realis esse censetur in dubio.
Priuilegiū in dubio reale.

73 *Primogenitus se includēs secundogenitū perpetuò excludit.*

¶ 27. Primogenitus nascendo & sese inclusit,& hoc agens secundogenitum perpetuò exclusit,per c.j.§.quinetiam,titu.epi.vel ab.& no.Bal.in c.j.tit.de matri.ad morg. cont.Nam durante finali causa exclusionis (ea enim durat etiam primogenito mortuo,cuius intererat trãsmittere in filium propter naturale votum.l.nam & si parentibus,in princ.ff.de inof.testa.)Durante igitur causa finali exclusionis, durat & exclusio:quia quod vni est collatum,alteri est sublatum.l.quod in rerum.§.si quis.ff.de leg. j.Et ad id facit quod diximus suprà nu.50.præterea.

74 *Absurdum.*

¶ 28. Quid si vnicus est tantùm filius,nónne primogenituræ vis (is enim est primogenitus licèt vnicus, vt diximus suprà in 1.quæst.) transit ad nepotem? Et certè transit,aliàs remaneret regnum sine hærede:aut certè eo nepote excluso succedet alius ex sanguine remotior.quod nemo dixerit.Igitur nepos est primogenitus:neque enim aliàs succederet, cùm consuetudo exigat primogenitum. Si igitur est primogenitus, consequens est vt excludat secundogenitum,si quis sit.

75 *Edictū successorium locum habet ex renūciatione.*

¶ 29. Edictum successorium ita locum habet ex renuntiatione, sicuti & ex morte.l. si is qui.ff.de testa. Ponamus ergo quòd primogenitus renunciat regno, vel efficitur Franciscanus postquam genuit filium, nunquid excludemus ipsum nepotem, & dabimus regnum patruo? Nequaquam : apertum est enim edictum nepoti.l.si quis filiū. C.de inof.testa.Et diximus suprà tum alibi,tum in 26.quæst.nu.5.sed & illud,& dicemus infrà in responsi.33.rationis pro patruo.

76 *Auus debet dotare neptē vt filiam.*

¶ 30. Auus paternus propter filium aut filiam debet dotare neptem ex filio aut filia, quemadmodum & ipsam filiam,si viueret.l.dedit dotem.ff.de colla. bo.bar.in l.j.col. 2.versi.quid in auo,& ibi omnes.ff.sol.mat.Bar.Bal.& Saly.post antiquiores in l.vlt. C.de dot.promis.& omnes propè vbique. Quod nō ob aliud statutum videri potest, quàm quòd filia ipsa repręsentat personam patris,aut matris,quam & auus tenebatur dotare.Tu tamen super eo an auus teneatur dotare neptem vide omnino Anto.cōsil. 56.si filius sola habet,& Iaso.in d.l.j.col.7.versi.iuxta prædicta.ff.sol.mat.

¶ 31.

77 ¶ 31. Vbi rei quæ deficit,supersunt aliquæ reliquiæ, nondum locus est ei quod iuris ordine erat successurum, vt videre licet in materia tutelarum. Nam primum locum obtinet testamētaria,si aliqua sit:& ea deficiente,legitima:qua etiam deficiēte,datiua. Quòd si testamentarius tutor tanquā suspectus remouetur,vel etiam se excusat,non propterea succedit legitima,sed ad datiuā confugitur,vt est tex.in l.si quis sub conditione.ff.de testa.tutel.nempe propter reliquias prioris tutelæ testamentariæ,quæ subsequentem excludit,vt dicit ibi Bart.col.j.Et sic datiua tutela adminiculo testamentariæ excludit legitimam:quod per se non faceret, vt ex hoc nuncupatim colligit gl. in l.j.in fi.vlt.glo.C.eo.tit.Et facit l.3.§.sed si omnes.& §.vlt.cum l.seq.ff.de legi.tuto. Cùm igitur ex filio primogenito supersunt reliquiæ, id est, nepos ipsius, non debet esse locus secūdogenito,qui aliàs deficiente primogenito erat successurus.Præsertim quòd valet arg.à tutela ad successionē:cùm eodem iure vtraque deferatur.l.j.in prin. ff.de legi.hære.& l.quò tutela.ff.de reg.iur.& §.j.Insti.de legi.patro.tutel.

Dum supersunt reliquiæ eius quod præcedit,non est locus ei qui ordine sequitur.

78 ¶ 32. Querela inofficiosi testamenti non nascitur ante aditam hæreditatem.l.Papinianus.§.si conditioni.ff.de inof.testa.Tamen si filius moriatur ante aditā hæreditatem ab hærede instituto,transmittit in filium querelam,licèt nondū natam,nec præparatam,vt est tex.expressus in l.si quis filium.C.eo.tit.Cuius rationem reddit gl.ibi, in verbo,caussam,quoniam pater spem habuit.Igitur si etiam fateremur primogenitum viuente patre nihil iuris ex primogenitura habere,tamē ratione spei,& eius quidem certæ,& quæ tolli non potest,vt alibi diximus,transmittit hoc ius in filium.

Filius moriēs ante aditam hæreditatem transmittit in filium querelam inofficiosi testamenti licet nondū natam nec præparatam.

79 ¶ 33. Pater & filius sunt in primo gradu inter se.l.Iurisconsultus.ff.de gradib.& §.j. Instit.eo.tit. Ex quo illud subsequitur, quòd & ambo sunt in iure primogenituræ. Alioquin enim non essent ambo in primo gradu.

Pater & filius inter se sūt in primo gradu.

80 ¶ 34. Quoties plura requiruntur,vt alius aliis pręferatur,non vnum satis est interuenire.l.qui balneum.ff.qui poti.in pig.hab.& no.in l.quoties.C.de rei vendi.& diximus suprà in 34.quæst.prin.nu.4.huius sententiæ,& seq.Sed ad hoc vt secundogenitus succedat,plura requiruntur: scilicet quòd tempore mortis ipse sit ætate prior, ac etiam ratione efficacior. Sed ita est,quòd non est efficacior ratione, ergo non excludit nepotem. Et si quis huiusmodi rationem retorqueat contra nepotem, quoniam non sit ætate maior,responderi potest ex eo,quod dicemus infrà in 4. ratione pro patruo,& in respon.illius,& iterum in 13.ratione pro ipso patruo,& respon.

Ex duobus requisitis non satis est vnum interuenire.

81 ¶ 35. Videmus aliàs ius competens ex beneficio legis trāsmitti ad hæredem,antequā deferatur.Exempli causa.Is qui datur in adoptionem, habet quartam in bonis arrogatoris,ex constitutione diui Pij,quam & ipse moriens, etiā patre arrogatore superstite,ad hæredem transmittit.l.j.§.si impuberi.ff.de colla.bono. Et dicemus etiam infrà in responsione 8.rationis pro patruo.Et hæc quidē ratio proximè accedit ad 32.

Ius competens lege nondum delatum trāsmittitur.

82 ¶ 36. Huc pertinet text.quem nonnulli dicunt hanc quæstionem decidere, in l.si operarum. ff.de ope.liber. vbi si operarum iudicio actum fuerit cum liberto, & patronus decesserit:filio eius,& si hęres non existat,lísque non fuerit contestata,omnimodo competit.Imò verò est apertior tex.in l.à duobus,eo.tit. vbi si à duobus manumissus vtrique operas promiserit,altero ex his mortuo,filio eius (quanuis superstite altero) datur petitio operarum.

Tex.qui videtur expressi ꝑ hac parte.

83 ¶ 37. Successorium edictū de gradu in gradū,præfertur successorio edicto de capite in caput.tex.habes & exemplum in l.j.in prin.ff.si tab.testa.vbi de iure veteri secūdus gradus etiam vltimus agnatorū, præfertur primo gradui cognatorum, quia faciliùs transit successio in habentibus symbolum.Nam & è cōtrario vbi est maior differentia,ibi quoq; est maior difficultas.l.cùm in adoptiuis.C.de adop. Cùm igitur sint duo capita,videlicet primogeniti inclusi,& secundogeniti exclusi, nunquam trāsit caput primogeniti in alterum secundogenitj,donec superest aliquis ex primo capite.

Successorium edictū de gradu in gradum præfertur edicto de capite in caput.

84 *Seminalis vis tandiu durat quādiu semen vel fructus eius reperitur.*

¶ 38. Quæ per seminalem rationem procedunt, tandiu durant in sua essentia, quandiu semen vel fructus eius reperitur in sua etiam essentia, sicut dicit lex de subrogatione, quæ fit in locum capitum demortuorum.l.vetus.ff.de vsufr. Sed ista successio transit per seminalem rationem. Ergo transit in nepotem.

85 *Successor eodē iure vtitur.*

¶ 39. Qui succedit in locum alterius, vtitur eo iure, quo ille vti poterat, per text. in l. qui quadringenta, vers. nam hæres.ff.ad Trebel.& l.Caius.ff.de manu. At filium succedere in locum patris non est dubium, cùm tex. id expressim dicat, in §.cùm filius, Instit.de hære.quæ ab inte.defe.& alibi suprà sæpius diximus. Igitur & eodem iure primogenituræ vti debet, vt pater ipsius.

86 *Lex pōt quod contrahentes. Pacto incompetens potest transmitti.*

¶ 40. Quod possunt contrahentes, potest & lex vel statutum. l.non impossibile.ff. de pact.& l.vlt.C.de fideius.cum simi.& diximus suprà ad aliud propositum in 26. ratione. Constat autem conuentione partium ius competens posse transmitti ad posteros.§.Conditionali, Instit.de verb.obli. Ergo & id potest lex vel statutum ex quo ius primogenituræ competit. Et quanuis hæc ratio adducatur à quibusdam hanc partem sequentibus, ea tamen non videtur mihi concludere, nisi si statutum expressè diceret, quòd primogenitus mortuus ante patrem trāsmitteret id ius ad filios, quia posset faceret per hanc rationem.

87 *Quæ quis capit magis vt filius quàm vt hæres transmittuntur. Filiatio potissimum attenditur in dignitatibus.*

¶ 41. Ea, in quibus quis magis consideratur vt filius, quàm vt hæres, transmittuntur ad filios eius qui decessit ante patrem, vt probatur ex l.in quibus,& l.si quis prioris. C.de secun.nupt.quas & nos ad aliud non admodum dissimile citauimus suprà in 8. ratione. Sed in dignitatibus cuiusmodi est primogenitura, atque etiam in feudis & officiis magis attenditur filiatio, quàm hæreditas.l.à duobus,& l.vt iurisiurandi.§.si liberi,& l.si operarum.ff.de ope.liber.quas & nos ad aliud item citauimus in 36.ratione,& alibi,& l.si quis in sacris.C.de proxi.sacro.scri.li.12.& c.j.tit.an agna.vel filius. Specul.tit.de loca.§.nunc aliqua, vers.78.Bar.in l.si non sortem.§.libertus.ff.de cond. indeb.& in l.quod dicitur.ff.de verb.obli.Bald.in l.qui se patris.C.vnde libe.& in l.liberti libertæque.C.de oper.liber.& in authent.si quas ruinas.C.de sacro.eccles. Et eò quidem magis, quòd omnia iura dignitatis & prærogatiuæ debitæ generi,& iure naturali & ciuili descendunt ad posteros.l.3.ff.de interd.& releg.& no.Cy.in l.diuo.C. de quæsti.& Guil.Cu.in l.emancipatum.ff.de Senato. & dicemus infrà in 11.ratione. Sed tu tamen vide quæ diximus suprà quæst.35.

88 *Filius primogeniti tractat de damno vitando.*

Statutum recipit interpretationem iuris communis ne quis indebitè lædatur.

¶ 42. Filius primogeniti tractat de damno vitando, vt probatur in l.in suis.ff.de lib. & posth.& no.in auth.sed cùm testator.C.ad leg.Falci. & in authen.hoc ampliùs.C. de fideicommis.& in l.vlt.§.penult.C.de iure delibe.& in l.2.C.de iur.& fac.ignor.& voluerunt Dy.& Bart.in l.vlt.ff.de libe.agno.& in l.is potest.ff.de acqui.hæred. Et facit quod scripsit Bald.in l.lex Cornelia.ff.de vulga.& pupill.& in l.omnimodo.§.j.& iterum in l.si quando. §.j. de inoff.testam. Sed statutum patitur interpretationem secundùm ius commune, ne quis indebitè damnum patiatur vel lædatur. l.si serui. C. de noxali.& l.quanuis.ff.de in ius vocan.& l.adigere.§.quanuis. ff.de iure patro. & c. cùm dilectus, de consuetu.& not.in l.omnes populi.ff.de iusti.& iur.& in d.l.vlt.§.penult.C.de iure delibe. Vnde etiam si statutum diceret, vt mortuo primogenito succedat sequens, intelligeretur si primogenitus decederet sine filio, ne ipse filius indebitè damnum pateretur.

89 *An & secundogenitus tractet de damno vitando.*

¶ At huic rationi respondent nonnulli, quòd secundogenitus eadem ratione tractat de damno vitando, qui per primogenitum fratrem fuisset exclusus, si superuixisset. Vnde in pari causa vitandi damnum, magis est fauendum verbis & menti statuentium loquentium de antiquiore vel primogenito, vel maiore, arg. l.in ambigua,& l. benignius.ff.de legib. Et quoties sermo capit duas sententias, ea sumenda est, quæ rei gerendæ aptior est.l.quoties idem sermo.ff.de reg.iur. Sed ad hoc facilis est responsio, ex his quæ postea dicam in responsionibus rationum, quæ faciunt pro patruo.

¶ 43. Ra

90 ¶43. Ratio naturalis facit pro filio eodemq; nepote, maxime quia ius primogenituræ venit iure naturæ. l. cùm ratio. ff. de bo. dam. & l. scripto. ff. vnde lib. & d. l. 3. ff. de interd. & releg. Nec tam personæ, quam causæ videtur id ius datum. ideóq; in nepotem transit, sicut ipsa primogenitura & sanguis. Ea enim iura causæ data transmittuntur ad hæredes. l. non solum. ff. de in inte. resti. & no. Dy. in c. priuilegium, de reg. iur. lib. 6. Card. Alex. cuius hæc ratio est in c. j. col. 9. ver. duodecimo facit, tit. de feud. Mar.

Ius primogenituræ venit iure naturæ. Iura causa data transmittuntur.

91 ¶44. Licèt ius ipsum primogenituræ non transmitteretur, veluti non quæsitū ante mortem aui, de cuius successione quæritur, iuxta no. in c. licet, de vot. vti in simili dicit Bar. in l. is potest. ff. de acqui. hær. quod filiatio non transmittitur, cui annexum est ius primogenituræ. Tamen dici potest transmitti potentiam succedendi, quæ surgit ex primogenitura, vt videtur decidere idē Bart. in d. l. is potest, col. 2. ver. et & aliud, dum dicit, potentiam, quam habet filius, succedendi patri, esse quippiam diuersum ab ipsa filiatione. Quod hinc, inquit, patet, quod filio mortuo in vita patris, nepos ex eo succedit in hanc potentiam. l. j. §. suos. ff. de suis & legi. & §. j. in authē. de hære. ab inte. licet non succedat in filiatione quæ cum persona extinguitur. Et hoc sequūtur Paul. Cast. Fran. Are. & Ias. in d. l. is potest. idem Pau. cons. 304. primum dubium, ante fin. j. dubij, lib. j. Fran. Curt. Senior cons. 74. super memorata, col. 2. & Soci. cons. 252. visis instrumentis, col. 9. vers. sexto ad idem, lib. 2. Caro. Rui. cons. 86. attenta, col. 2. num. 5. lib. 3. & cons. seq. col. 4. nu. 6. eo. lib. 3.

Succedendi potentia transfertur.

92 ¶Et hoc quoque ex eo patet, quòd filius potest renuntiare successioni patris viuētis, c. quāuis, de pac. lib. 6. & tamen non desinit esse filius. Et hinc dicit Bal. in auth. in successione, ad medium, vers. vlt. quæritur. C. de suis & legi. quod renuntiatione agnatio non tollitur a radice, licèt tollatur a successione, per l. ius agnationis. ff. de pac. Vt nō absimiliter ius cognationis ab ipsa cognatione est discretum & separatū: quod ex eo patet, quòd ipsum ius cognationis tolli potest, vt no. gl. in §. quod autem, Insti. de cap. dimi. Bal. in l. ius naturale, in priori lec. col. vlt. ff. de iust. & iur. Ro. cons. 82. quò ad id de quo quæritur. Ipsa autem agnatio non tollitur. l. iura sanguinis. ff. de regu. iur. & l. abdicatio, cum glo. C. de pat. pote. & no. in d. l. ius agnationis, de pac. & nos quoque diximus in repe. l. si vnquam, in verbo, donatione largitus, nu. 259. nec id quidem.

Agnatio non tollitur renunciatione.

93 ¶Ex quo fit vt id concludamus, quòd licèt qualitas propter quam primogenitus succedebat, & secundogenitū excludebat, siue ea sit filiatio, siue ætas, extinguatur simul cum ipso primogenito, durat tamen illa potentia succedendi in nepote: vtpote cum etiam viuēte auo talis qualitas acquiratur. Nam videmus quod in primogenito adeo inest qualitas exclusiua secundogeniti, vt si secundogenitus efficiatur clericus, ligatur tamen statuto vel consuetudine præferente primogenitum cæteris liberis, cum ante clericatum, vt nostri loquuntur, iniectum sit vinculum, vt disputando per hanc rationem tenuit Io. Andr. in c. sine culpa, de reg. iur. lib. 6. & alij multi quos tibi colligemus intrà in 43. quæst. ex quibus Soci. d. cons. 252. col. 10. nu. ex quibus infero, li. 2. hanc rationem adducit pro nepote contra patruum.

Qualitas cessans non tollit potentiam.

94 ¶45. Hæreditas, legatum, fideicommissum cuipiam relictum, ea lege, vt post suam mortem ad alium quēpiam res redeat, intelligitur si is cui primo loco relicta est, decedat sine liberis, etiam si id expressè dictum non sit. l. cùm auus. ff. de condi. demon. & l. cùm acutissimi. C. de fideicom. & l. generaliter. §. cùm autem. C. de insti. & substi. Nam semper intelligitur ea conditio, si sine liberis decesserit, vt not. omnes quotquot in eas ll. scripserunt, & latissimè diximus in repe. l. si vnquā, in prin. nu. 6. hinc dicunt plerique. Idque procedit etiam (& hoc maximè ad hunc nostrum casum notandum est) si res reditura esset ad alterum filium relinquentis, & sic ad fratrem ipsius cui primo loco relicta fuerat, ita vt nepos ex hoc cui res relicta est, præferatur patruo, cui res restituenda erat post mortem patris sui. Id enim apertè declarat d. l. cùm auus, quam in hoc expendit Raph. Co. ibi, & Bald. in d. l. cùm acutissimi, col. j. vers. quæro si pater. & ibi quoque Saly. Pau. Cast. & Barb. in repe. col. 26. vers. nihilominus, & alij propè

Ratio depromptæ ex l. cùm auus. & si.

L. cùm auus. habet locum etiam si alter filius sit substitutus.

propè infiniti,quos tibi congesſimus in d.l.ſi vnquam,in verbo, donatione largitus, nu.240.quòd ſi dicatur.ſed quibus addere potes Caro.Rui.conſ.131.in themate, col. 3.nu.4.lib.3.Philip.Deci.conſ.568.domina Daria,col.vlti.verſ. non ob.quod neptis, & Lud.Goza.conſ.4.prima facie,col.4.nu.15.Licèt ipſe Bald.alibi incogitans in hoc lapſus fuerit (quod pace tanti viri dixerim) videlicet in l.cum quidam,poſt prin.C. de impub.& ali.ſubſti.dum dicit contra tex.d.l.cum auus, eam & ſimiles non habere locum,cum ſubſtitutus eſt alius filius.quem tamen ſecuti ſunt nõnulli quos tibi quoque adſcripſi in d.l.ſi vnquam,in verbo,libertis,nu.61.& ſicut.

95 *De eadẽ re.*

¶Ex eo autem quod dictum eſt,illud conficitur,quòd cùm lex ita interpretetur diſpoſitionem hominis relinquentis quippiam alteri filio poſt alterum filium,vt intelligatur ſi is cui primo loco relictum eſt,decedat ſine filio, ſcilicet præferens ſobolem illius prioris filij alteri filio, cui deficienti alter in ea re ex patris communis diſpoſitione ſuccedebat,tanquam ſcilicet deceſsiſſe non videatur,vt locum alteri faciat,qui filium relinquit,vt etiam diximus ſuprà nu. 31. ex quibus illud. Ita quoque legis aut ſtatuti vel conſuetudinis diſpoſitio,quæ primogenitum primo loco præfert, deinde ſecundogenitum,illo ſublato,vt diximus ſuprà q.3. etiam debet intelligi, ſi is primogenitus ſine filio deceſſerit, vtpote cùm lex ipſa hanc eandem interpretationem hominum diſpoſitionibus dederit,per ea quæ traduntur in l.non impoſsibile.ff.de pact. & in l.vlt.C.de fideiuſ. ſuprà ad aliud alleg. Nam & aliàs teſtamentum (de eo enim loquitur d.l.cùm auus,& ſimiles) & lex eodem iure cenſentur. l. ſeruus hac lege. ff. de manumiſ.& l.ſi ita fuerit ſeruis duobus,in fi.& ibi Bar.ff.de manu.teſta.& l.cùm quidam,ibi,quemadmodum enim.C.de verb.ſign.

Teſtamentum & lex eodẽ iure cenſentur.

96 *Spes ſuccedendi certa & legitima.*

¶Denique ſuprà ſæpius diximus,ſed obiter, ſpem primogenituræ in filio primogenito patre viuente firmam eſſe ac certam & immutabilem, vt quã non poſsit pater vel alius primogenito filio inuito ſine cauſa tollere,vt diximus ſuprà quæſt. 21. Sed quibus addere potes id quod generaliter dicit Bar.in l.is poteſt,col.2. verſ.eſt & aliud.ff. de acquir.poſ.ſuccedendi ſpem in filiis eſſe legitimam & conſiderabilem,per l.nec ei. §.præterea.ff.de adopti.Nempe,vt ſubdit,propter commune votum naturæ,ſimul & parentum.l.ſcripto,in fin.ff.vnde libe.Quod & hinc,vt ille quoque dicit,patet,quòd mortuo filio primi gradus,nepotes in locum patris ſuccedunt. l.j.§.ſuos. ff.de ſuis & legi.& l.Gallus,per totum,& maximè in §.nunc de lege. ff.de libe.& poſthu. & §.j.in authen.de hære.ab inte.Quæ ratio ad hunc locum priuatim pertinet.

97 *De eadẽ re.*

¶Sed & illi adde text.illum vulgarẽ in l.in ſuis.ff.de lib.& poſth. vbi ſcribitur in ſuis hæredibus continuationẽ domini perdurare,vt nulla videatur hæreditas fuiſſe:quaſi olim hi domini eſſent,qui etiam viuo patre quodammodo domini exiſtimantur. Et ſtatim pòſt, Itaque poſt mortem patris non hæreditatem percipere videntur,ſed magis liberam bonorum adminiſtrationem conſequuntur. Ex quo tex. Doct.ibi & alibi ſæpe multa annotant quæ huc admodum ſpectant,vt latè diximus in d.l.ſi vnquã, in prin.nu.19.& ſanè,de reuo.dona.quæ illic videre poteris, ne hic repetam. Vt non immeritò dixerit Bal.in l.vlt.ad fi.C.de impub.& ali.ſubſti. quod pater habet, & filiũ cenſeri habere,cum aliis multis ſimi.à me quoque collectis in d.l.ſi vnquam,etiam in prin.nu.15.ſed quis hunc.

98 *Hæreditatem patris eſſe debitam filio aut quaſi debitã.*

¶Ex quo etiam plerique dicunt hæreditatem patris deberi filio,quod apertiſsimè dicit tex.in d.l.ſcripto,in fi.cuius hæc verba ſunt,Liberis parentum debetur hæreditas. Vt minùs mirum videri debeat quod dicit gloſ. ſi quis autem non implens, in verbo, auferri,ibi,item hoc erat,in authen.de hære.& falc.hæreditatem aut certè legitimam filiis eſſe debitam viuente patre.quam dicit ſing.Imo.in l.cùm filius,in prin. ff.de ver. obl.ſed eſt alia quæ id quoque non obſcurè voluit, in l.ſi quis legatum. §.vlti. in verbo,non poſſe.ff.ad leg.Cor.de falſ. Et minùs quod dicit alia gloſſ.eſſe quaſi debitam, in l.& quia.C.de cura.furio.& in l.ſi emancipata,quæ eſt 3.& ibi Bar.Bal.& Paul.Ca. C.de iur.& fac.ignor.& gloſ.in l.ſi duo,& ibi Imo.& recentiores. ff.de acquiſi. hære.

Cy.Bal.

Cy.Bal.Pau.Ca.& alij plerique in l.iuris ignorantia.C.qui admit. & Bart.in l.vlt.ff. de lib.agno.Et facit quod scribit Bal.in l.2.col.2.vers.sed pone pater.C.si in fraud.pa tro.& Ro.in l.2.§.quòd si in patris.ff.sol.matr.& in l.Imperator.ff.ad S C.Trebel.

99 ¶Et cùm hæc semper aliàs procedunt,tum verò maximè in feudis,in quibus Francorum moribus maxima ex parte ius primogenituræ locum habet,non etiam in cæteris rebus: ex quo id ius & feudum veluti fraternizant,vt etiam diximus supra in 23. quæst.nu.103.ratio.In feudis igitur filius ipse primogenitus, & cæteri pro sua quisq; portione etiam patre viuo censentur esse veluti iam domini, vt per d.l.in suis, voluit glo.in c.j.§.vlt.tit. de feud.cogni. quæ dicit filium post mortem patris non acquirere feudum succedẽdo ipsi patri,sed iam in vita patris acquisitum capere cum libera administratione.quam expendunt Iaco. Bel.Bald. qui dicit menti tenendum hunc pulchrum & sapidum morem loquendi, sunt enim hæc verba illius. & præterea Marti. Laud.Iac. Alua.& Card.Alex.ibi,& ipse Bald.in l.cùm antiquioribus,col.5.ver.10.sic licet.C.de iure deli.vbi per eam dicit,quòd in feudis filius viuo patre intelligitur esse inuestitus, ac etiam possidere. & sic,inquit, continuatur in eum possessio feudi, sine alia inuestitura,adeo quod viuo patre non deest ius filio, sed administratio. Et idem Bal.in c.j.col.j.tit.de cont.inter mascu.& fœmi.de benefi. vbi dicit, quòd in feudis filius magis venit ad possessionem continuatiuè, quàm ad nouæ possessionis adeptionem.& in c.j.tit.an mut.vel ali.imper.quòd filius viuo patre dicitur feudatarius,cùm sit eadem persona: nec post mortem patris dicitur acquirere siue succedere,sed retinere.Marti.Laud.in tract.primogenituræ,col.10.vers.quartò quia licèt,Bapt.Cacia. qui illam glo.dicit no.in repe.c.j.in 6.parte prin.in vlt.differentia,d.tit. de feud.cogn. Barb.qui eam dicit valde sing.in repe.rub.qui admit.col.14. vers.secundò mihi videtur,& cons.10.sapienter,col.3.lib.2.& cons.73. magnanimus, col.3.lib.4. Firmia. in tracta.de episcopo,in j.parte,lib.3.quæst.56. Card.Alexan.in c.j.col.10.ver.17.titu.de feud.Marchi.Iason in d.l.in suis,col.2.ff.de libe.& posthu.& in l.quoties,col.8. versi. nota etiam perpetuò.C.de rei vendi.vbi dicit sing.illud dictum Bald.in d.l. cùm antiquioribus,nondúmque fuisse ab aliquo ponderatum. & idem Iason in l. si sorori, ad fin.C.de iure delib.& cons.87.consultus,col.2.vers.& circa istud,lib.j. vbi dicit sing. & cons.182.vertitur quæstio,col.7. vers.septimò notabiliter,lib.2.& cons.10. videretur,col.3.circa medium, lib.3. vbi item id dicit singul. Caro.Rui. qui & id singul.dicit cons.19.in hac controuersia,col.j.lib.j.Catel.Cota in memor.incip.feudum etiam viuo patre,& Anto.rub.in l.non solùm.§.morte, col.8.nume.56.ff.de no.ope.nuntia. De qua re tamen pleniùs dicemus in tractatu, *Le mort saisist le vif*, quem propediem ædemus,in septima limitatione. Atque hic finem faciam huic parti,modò intelligas alias multas rationes pro nepote depromi ex responsionibus rationum,quas mox af feram pro patruo.

In feudis filij censentur esse vasalli etiam patre viuente.

RATIONES QVAE PRO PATRVO FACIVNT.

100 ¶PRO PATRVO IGITVR multæ magnæque rationes militant. Præter eas quas iam adduximus in priori parte, respondendo quibusdam rationibus nepotis.Prima hæc est,Non debent filij esse deterioris conditionis,quàm nepotes.l.si viua matre.C.de bon.mater.vbi & hoc no.Richar.Cy.Bal.Saly.Raph.Pau.Ca. & Corne. qui & ipsi no.illum tex.pro patruo, in nostra quæstione. Nam si nepos admitteretur ad regnum excluso patruo,esset filius deterioris conditionis nepote.

Filij nõ debẽt esse deterioris conditionis, q̃ nepotes.

101 ¶Sed huic rationi responderi potest, quòd in hoc casu non tam dicetur filius esse deterior nepote,quàm altero filio scilicet primogenito,patre ipsius nepotis,in cuius locum subrogatur.proptereáque eandem sapit & retinet naturam & priuilegium,vt satis dictum est suprà, in decima & vndecima ratione pro nepote. Item illud procedit de iure communi,ex quo non magis filius nepote est deterior, quàm filius, altero filio: cùm de iure communi omnes filij æqualiter succedant, vt plenè diximus suprà in tertia quæstione. At cùm ex statuto vel consuetudine primogenitus est melioris conditionis,quàm secundogenitus. Certè etiam filius ipsius debet esse melioris conditionis,

Responsio ad eã rationem.

ditionis,ex iis quæ dicta sunt suprà,in tertia ratione pro nepote.

102 *Præfertur qui gradu prior est. Non est eadē æquitas succedendi æqualiter,& excludendi.*

¶ 2. De rigore iuris præfertur is,qui gradu prior est.l.pater filium.ff.de inof.testa. & §.j.Instit.de legi.ag.succes.cum si.verùm ex æquitate statutum est in filiis fratrum,vt videlicet æqualiter succedant cum cæteris fratribus eorum patruis,per text.in l.j.§.si filius,ibi,naturali æquitate.ff.de suis & legit.cum simi.quæ suprà pro nepote adduximus.Et ideò cùm illa æquitas sit solùm scripta, cùm agitur vt æqualiter nepos succedat cum patruo,non etiam vt ei præferatur. Secus est dicendum,cùm agitur de præferendo altero alteri:neque enim tunc habet locum eadem æquitas,propterea standum est rigori,qui præfert proximiorem.

103 *Respōsio qua ostenditur eadem esse æquitas & iuris ratio.*

¶Sed & huic responderi potest, quòd imò est eadem æquitas. Nam qua ratione in hæreditate diuisibili inter plures,nepos in portione sui patris patruum excludit,qui est in potiori gradu ,cùm tamen de rigore videretur patruum esse præferendum, vt in successione liberti videmus.l.si libertus præterito.§.j.ff.de bon.liber. cum si. quæ infrà adferemus. æquum est enim nepotem , qui est eadem persona cum patre, succedere in locum ipsius:& ita censeri esse eiusdem gradus,cuius & pater,vt dicit Bart.in l.liberorum,col.5.vers.his præmissis,de verb.signi.Eadem ratione in hæreditate indiuisibili,& quæ ad vnum duntaxat debet peruenire, ex rei ipsius natura , debet nepos excludere patruum.nec ob id iudicatur esse æquitas aut iniquitas,ex alterutra parte, sed iuris quædam ratio.

104 *Ad idem.*

¶Sicuti videmus in eo qui stipulatus est,vel aliàs sibi comparauit seruitutem itineris per fundum alterius,cùm esset in initio solus,nec propterea multùm grauaretur fundus seruiens.Si tamen decedat pluribus relictis hæredibus,quilibet illorum ea seruitute vtitur insolidum , sicque grauiùs seruit fundus. Tamen hoc debet æquo animo pati dominus,quia hoc contigit propter naturam rei, ar.l.j.§.pen. ff.de aqua plu.arc. Et etiam quia qua æquitate aut ratione nepos succedit in locum patris in parte hæreditatis,quam pater obtinuisset:eàdem debet succedere & in toto,quod pater habiturus fuisset,si vixisset,per l.quæ de tota.ff.de rei vendi. cum si.Cæterùm suprà nu.2r. verùm in his, & 3. seq. ostendimus repræsentationem habere vim non solùm succedendi æqualiter,sed & alios excludendi.

105 *Alia ratio.*

¶ 3. Aut vult nepos venire ex consuetudine loquēte de primogenito, & non potest: quia non est primogenitus,vtpote quem genitura præcedit patruus. Aut ratione iuris communis,& non potest,vt præferatur, sed solùm vt æqualiter veniat, vt dictum est : sed regnum est indiuisibile,nec reperitur æquitas scripta,quæ illum præferat , vt iam diximus.Igitur preferri non debet,& hæc ratio conuenit cum præcedenti.

106 *Responsio.*

¶Sed ad hoc facilis est responsio. Nam quantùm ad primum caput de consuetudine loquente de primogenito,certè cōsuetudo etiam in nepote primogeniti verificatur, vt more nostrorum loquar. Nam dici potest primogenitus sicuti pater ipsius, vt suprà ostendimus in multis rationibus pro nepote. Et esto quòd non posset dici primogenitus : satis tamen illi est esse filium primogeniti,vt excludat secundogenitum , vt pater excludebat per 2.& 3.rationem pro eodem nepote adductam.Quantùm autem ad secundum caput de iure communi,satis respondimus in præcedenti ratione.

107 *Nomen primogeniti est nomen ætatis. Aetas successoris inspicienda, nō eius cui successit.*

¶4. Nomen primogeniti est nomen ætatis. At qualitas ætatis non est transmissibilis ad hæredes,vt not.in c.j.de reg.iur. lib.6. Nam vbi consideratur ætas, inspicimus successorem , non eum cui successit , in his quæ post mortem illius sumunt initium, vel effectum.l.ea quæ.C.de tempo.in inte.resti. Et ideò si minor succedit maiori, vtitur iure minoris,& è contrario.l.Aemilius.ff.de minor.vbi minor qui maiori successit,debet iudicari & censeri ex sua ætate,& non ætate eius cui successit, quantùm ad consequenda beneficia,quæ ex persona sumunt originem : nec reperiebantur in persona ipsius prædecessoris consummata,sed consummanda.

¶Est

108 ¶ Est enim ætas res omnium personalissima, vt quę nunquam transit in filium. Nec enim potest esse ætas patris, ætas filij. l. si paterfa. §. vlt. de adopti. & §. minorē, Instit. eo. tit. Nec ea quidem cedi potest, nec transmitti. l. peto. §. prædium. ff. de lega. 2. & §. vlt. Insti. de vsufr. Et si ætas est personalis, ita quoque priuilegiū ratione ipsius competens, quod ideo personam non egreditur, per l. 1. ff. de consti. princ. & l. in omnibus. ff. de reg. iuris, & c. priuilegium, eo tit. lib. 6. & vtrobique concord.

Aetas personalissima. Priuilegium ætatis personale.

109 ¶ Hincque videmus quòd licèt deferatur legitima tutela, sicut hæreditas. l. j. ff. de legi. tutor. & §. ex his, cum seq. in Auth. de hær. ab inte. Et ex consequenti in ea nepos assumat locum patris. Id tamen verum est, si is sit maior 25. annis, vt erat pater illius. Nam si minor sit, non poterit assumere locum patris maioris, vt probatur in d. §. ex his, iuncto §. 1. & in l. vlt. C. de legi. tutel. iuncta l. de tutela, quæ est antepe. ff. de tutel. Ex quo & illud sequitur, filium primogeniti non posse assumere locum illius, nisi & ipse sit primogenitus, vt erat pater illius.

In tutela legitima nepos assumit locum patris, tum demum si maior est, non alias.

110 ¶ Cui rationi ita responderi potest, quòd sicut corpus patris partim in filium transfunditur, & propagatur, vt diximus suprà in 4. ratione pro nepote: ita effectus ætatis & primogenituræ inceptus in patre, etiam propagatur & trāsfunditur in filium, vt quemadmodum pater exclusisset secundogenitum: ita & filius, qui est eadem persona, & eius locum ingreditur, vt suprà pluribus ostensum est, iure propagationis, & repræsentationis etiam excludit. Et id quidem etiam si qualitas exclusiua non esset verè in eo. Satis enim est vt sit repręsentatiuè, vt plenè ostensum est in 3. & iterum in 6. ratione pro nepote. Nam subrogatus qualis est filius in locum patris, eadem obtinet priuilegia, quæ & is in cuius locum subrogatur, vt dictum est in 10. ratione pro nepote. Ideóque priuilegium, honor, & beneficium patris etiam personale transit in liberos, licèt non in extraneos hæredes, vt & ostensum est in 11. ratione. Et patet hic in huiusmodi priuilegio primogenituræ, quia si diceretur id non transire in nepotem tanquam personale, quod nemo non falsum dixerit.

Responsio.

111 ¶ Pręterea licèt ea res non trāsmittatur, nihil tamen ob id impeditur nepos, quin patruo præferatur, non quidem iure transmissionis, cùm extinguatur cum persona defuncti, si hoc concedimus: sed ex alio iure penitus diuerso, quod viuēte ipso filio primogenito erat etiam in nepote, obumbratum tamen & suspensum: sicut & ius ipsius filij suspenditur viuente auo, per id quod in simili habetur in l. si seruus communis Meuij. §. vlti. ff. de stipul. seruo. vbi si seruus fructuarius locat operas suas, & stipulatur aliquid annuum loco mercedis, vsusfructuarius agit ex ea stipulatione, quandiu durat vsusfructus. At eo finito agit proprietarius, non quòd stipulatio semel præstita fructuario transmittatur in proprietarium. Nam ea finitur, & incipit alia, quæ fuit iam ab initio in proprietario producta: sed ea suspendebatur, nec locum habebat viuente vsufructuario.

Ad idem. Etiā sine trāsmissione ius deuoluitur ad sequentem.

112 ¶ Similiter in l. quandiu institutus, in fin. ff. de acqui. hære. vbi si sint plures vulgariter substituti, vnus post alium: mortuo primo ante aditam hæreditatem, ius adeundi siue spes illi competens extinguitur, & venit substitutus ex iure suo, non ex iure primi ad se transmisso. Ideóque postremus substitutus seductis prioribus venit perinde ac si solus ab initio fuisset substitutus, & ingreditur locum priorum. l. cohæredi, in princ. ff. de vulga. & pupil.

Ad idem.

113 ¶ Et hoc quoque videmus in successione intestati, cùm sunt plures gradus. Cuilibet enim gradui defertur successio à lege: & seducto primo gradu, per expressam vel tacitam repudiationem, ius illius non transmittitur ad gradum sequentem, quia ius repudiatum non transmittitur, per l. si quis filium. C. de inof. testa. Sed ius illud prioris extinguitur, & sequens venit iure suo, & ex sua persona, vt patet ex no. per Bart. in l. qui superstitis. ff. de acqui. hære. & Bald. in l. vlt. C. de pac. dum quærunt, an cùm filia renunciauit hæreditati paternæ, noceat nepoti. Et sanè si vult venire tāquam hæres

Ad idem.

Renunciatio matris an noceat nepoti.

filiæ, nocet: sed si ex sua persona per successorium edictum, non nocet, quia illud est ius nouum, cui renunciatum non fuit. Et hoc maximè procedit, si filia quæ renunciauit, mortua est in vita patris, secundùm ipsum Bald. quia tunc ea semota venit nepos ex sua persona, de quo latißimè alibi dicemus.

114 *Ad idem.* *Nepos admittitur ad querelã repudiatam non iure trãsmissionis, sed ex sua persona.*

¶ Patet & hoc in querela inofficiosi testamẽti per filium repudiata vel expresè, vel tacitè per lapsum temporis. Nam nepos ex eo non admittitur ad huiusmodi querelã ita repudiatam, ex persona patris, & sic ex iure transmisionis, per d.l. si quis filium. C. de inoffic. testa. Potest tamen venire ex sua persona, cùm ipse censeatur exhæredatus, licèt fuerit præteritus, quia non tenebat primum locum in suitate, secũdùm Bar. in l. pater filium. ff. eo. tit. & in l. in suis. ff. de libe. & posthu. venitque per successorium edictum. l. si is qui. ff. de inof. testa. nec hoc casu merita vel demerita filij considerantur, sed ipsius tantùm nepotis. l. 3. §. si emancipatus filius. ff. de bono. posses. contr. tabul. Ex quo patet id competere nepoti ex nouo diuersóque, quàm quod patri competebat, remedio.

115 *Legitimatio non extẽditur ad nepotes ex naturali filio ante mortuo.*

¶ 5. Legitimatio quæ fit per subsequens matrimoniũ, qua nulla naturalior, nulla fauorabilior est. vt latè ostendimus suprà in 34. quæstione, non extenditur ad nepotes natos ex naturali filio iam præmortuo, ita vt tales nepotes succedant auo tanquam nati ex legitimo patre, vt no. voluerunt Guil. Cu. Alber. & Bald. in l. benignius. ff. de legi. & Fran. Cre. no. 32. habebam, & latè Iason qui adfert concord. in repet. l. si is qui pro emptore, col. 29. versi. ista conclusio Bar. ff. de vsucap. & diximus etiam suprà in d. 34. quæst. nu. 62. sed vnum est, & seq. vbi eius rei rationẽ reddidimus. Ergo non absimiliter ius istud primogenituræ & succedendi competens tanquam primogenito, non debet extendi ad nepotes filij præmortui.

116 *Responsio.*

¶ Sed ad hoc dici potest, quòd hoc ideò fit, quoniam vt dicunt Guil. Bal. & Albe. vbi suprà, ista fictio requirit personam filij, vt per eam extẽdatur ad nepotẽ. Ergo amotio medij directiui in finẽ impedit effectũ extremi, ar. l. huic scripturę. ff. ad leg. Aqui. Hic autem nihil tale requiritur, quãdo nepos ex filio præmortuo succedit, vt planè probauimus. Quanquam etiam non omnino indubitata est illa decisio, cùm de ea multum dubitarit Soc. in l. Gallus. §. si eius, col. 2. ver. 2. aduerte. ff. de libe. & posth.

117 *Quod in spe est transmitti non potest.*

¶ 6. Quod in spe tantùm est, id vtique transmitti non potest. l. sed si plures, in prin. & l. qui plures, & l. qui habebat. ff. de vulgari & pupilla. substituti. & l. Sempronius. ff. de vsu & vsufr. lega. & l. si cùm hæres. ff. quando dies lega. ced. & l. hæres meus, in secundo responso. ff. de condit. & demonst. & ad hoc quoque allegatur cap. non ex quo, de consec. distin. quarta.

118 *Responsio.*

¶ Sed & huic respõderi potest, quod suprà in 4. ratione diximus, vt videlicet quãuis ius primogenituræ non transmittatur in nepotem, nihilò tamen secius nepos ipse iure proprio id ius obtinet. Quin negari potest esse verum simpliciter, spem non esse transmisibilem. Sed tum demum id procedit, cùm spes non satis firma est nec certa, cuiusmodi non est hæc de qua agimus, quæ primogenito tolli nõ potest, vt diximus suprà in 21. q. atque etiam in vlt. ratione pro patruo. Ideóque haud dubiè transmittitur, vt liquido apparet ex iis quæ dicta sunt, in 24. ratione pro nepote.

119 *Nepos succedit auo non ex persona patris, sed propria, vide tamen nu. 119.*

¶ 7. Licèt nepos in succesione aui succedat in locũ patris antè mortui, ex eo tamen non sequitur quòd succedat ex persona patris tanquam ex iure transmisso: sed illud tantùm, quòd succedit in gradum paternum, ex propria tamẽ persona, atq; iure proprio, tanquam nepos, non tanquam repræsentans filium, cùm illi ipsi filio nũquam fuerit delata hæreditas, vt no. declarat Bar. in l. 1. §. si sit nepos. ff. de colla. dotis, & in l. 1. §. si sit filius. ff. de coniun. cũ emanci. libe. & in l. si auus, quæ est 2. per illũ text. & ibi Bal. in 4. oppo. Saly. Alex. Corne. Franc. Arc. & Iason. C. de libe. præteri. vbi Bart. id dicit apparere ex eo, quòd institutio patris sibi prodest, vel nocet, si inspicitur institu-

tio vel

tio vel exhæredatio. Igitur quòd in locum succedit, intelligitur in gradũ, vt scilicet obtineat primum gradum, vt pater tenebat. Bal. autem dicit quòd succedit in locum patris priuatiuè, non transmissiuè. Nam si ita succederet, non esset necesse instituere nepotem, si filius esset institutus, quia transmissio fit in successorem cum iisdem qualitatibus. Sed hoc falsum est, per d.l. si auus, & l. posthumorum. ff. de iniust. testa.

120 ¶ Et eadem propè voluerunt ipse Bal. in l. vlt. col. pen. versi. hic incidenter quæritur. C. de pactis, vbi ex hoc fieri dicit, quòd pactum de non succedẽdo factum per filiam mortuam ante patrẽ non nocet nepoti: vt pote qui veniat ex propria persona, & Pet. Anc. consi. 315. dominus Bar. plenè tangit, & Alex. consi. 20. viso processu, col. 3. vers. octauò probatur, & col. pen. vers. non ob. octauum arg. lib. 1. & iterum con. 4. ponderatis verbis, col. pen. lib. 4. & consi. 117. viso titulo, col. 3. lib. 6. quod iterum repetitur consi. 57. lib. 7. Franc. Aret. in l. 2. col. 2. C. de in ius vocan. & in l. qui superstitis, col. 6. versi. tu autem dic. ff. de acqui. hær. & Cor. consi. 116. difficultas, col. 4. versi. præterea licèt succedat, lib. 2. Iason in l. si arrogator, col. 8. vers. pro pleniori. ff. de adopt. *Ad idem.*

121 ¶ Et hoc quoque ita probare potes, quia tex. in l. Gallus. §. nunc de lege. ff. de libe. & posth. & in §. sui, Insti. de hær. quali. & dif. dicunt, quòd tum nepos ingreditur locum patris in suitate, cùm per mortem naturalem vel ciuilem filius desinit esse suus. Si igitur in filio extinguitur suitas, quomodo potest nepos succedere iure trãsmissionis? Porrò si successio non potest transferri in nepotem iure transmissionis, consequẽs est, vt nec ius item primogenituræ, quò ad successionem. Quoniam hæc est vna qualitas, & vnus modus succedendi, quæ non potest esse sine subiecto. l. Iulianus. §. 1. ff. ad exhib. & l. adeo. §. cùm quis. ff. de acqui. rerum domi. *Ad idem.* *Qualitas non potest esse sine subiecto.*

122 ¶ Verùm quod huic respondeatur in prõptu est, ex respõsione 4. rationis. Nec enim refert an iure transmissionis, an aliàs nepos succedat in locum patris, vt excludat patruum, sicuti illic probatum est. Quanquam & aliter responderi potest, videlicet illã doctrinam Bar. & sequacium non omnibus placere, & inter cæteros glo. in d. §. si sit filius, quæ dicit ibi conferri filio emancipato ex persona patris, non filij. quã sequuntur Io. And. in rub. de feud. & Bal. in l. si emancipati, loquẽtes in casu d. §. si sit filius. Sed & quòd aliàs succedat nepos ex persona patris, & tanquam illum repræsentãs, tenet Bar. sibi contrarius, in d. l. Gallus. §. & quid si tantùm, col. pe. ff. de libe. & posth. & Io. Fab. & Io. Plat. in §. cùm filius, Insti. de hær. quæ ab inte. defe. & Pau. Cast. consi. 421. quòd ista mater, col. 2. versi. & primò probatur, lib. 1. *Contra superiorem opi.*

123 ¶ Nec quicquam facit quod de iure suitatis dictũ est. Nam illud ideo est, quia huiusmodi ius respicit successionem, & continuationem iuris de patre in filium, per l. in suis. ff. de libe. & posthu. & no. in l. apud hostes. C. de suis & legi. & in l. si fratris. C. de iure delibe. & nullum effectum potuit habere in filio, qui mortuus est viuo patre, eodémque auo. Ideò non transmisit ius illud in nepotem. Sed nepos ex persona sua, vt priores illi dicũt, subintrat locum patris, vt no. in d. l. Gallus. Quod non ita obtinet in iure primogenituræ, quia statim quàm filius natus est, veluti ius illud prioritatis occupat. In eóque iam fundata est primogenitura iure quidem naturæ, quò ad actus iuris, licèt quo ad bona paterna effectus primogenituræ sit suspensus, donec viuit pater. Ideóque ex persona ipsius transit in filium eius per quandam continuationẽ, & propagationem, vt sæpius iam dictum est. *Respondet ad ius suitatis.*

124 ¶ 8. Aut dicimus transmitti ius primogenituræ in nepotem in actu, aut in potentia. Primùm dici non potest, quia primogenitus viuo patre non habet ius actuale, propterea nec illud transmittere potest, per l. si quis filium. C. de inof. testa. Nam secũda causa debet agere suũ effectũ ex vi primæ causæ. l. tutor. ff. de fideiuss. & l. qui id quod. ff. de dona. A primordio enim tituli posterior formatur euentus. l. j. C. de impo. lucr. describ. lib. 10. Et omnis deriuatio præsupponit vim deriuantis in alterum, sine qua nulla potest fieri deriuatio. l. 2. §. 1. ff. de stipul. seruo. Secundum quoque, quod de po- *Ius nondum actuale non trãsmittitur.* *Secunda causa agit ex vi prima.*

Caducum nō trāſmittitur. tentia eſt,fieri etiam non poteſt,quia talis potētia eſt effecta caduca morte filij:ideò nec tranſmitti poteſt,per l.1.§.pro ſecundo, & §.in nouiſsimo, & §.ſinautem. C.de cad.tol.& no.in l.1.C.de his qui ant.apert.tab.

125 *Beneficium legis etiam non delatum tranſmittitur. Potentia ſuccedendi tranſmittit.* ¶ Sed huic rationi præter ea,quæ dicta ſunt in præcedentibus,ex quibus apertū colligitur reſponſum.Illud quoque dici poteſt,quòd ius cōpetens beneficio legis tranſmittitur etiam antequam fuerit delatum,vt patet in arrogato,qui legis beneficio habet quartam in bonis arrogati, quam & in hæredem tranſmittit nondum delatam, per l.ſi arrogator.ff.de adopt.& l.1.§.ſi impuberi.ff.de colla.bon.& diximus ſuprà in 32.ratione pro nepote, & iterum in 35.Item dici poteſt, quòd potentia. ſuccedendi etiam tranſmittitur in nepotē à filio mortuo ante patrem,per tex.in §.1.in Auth.de hær.ab inte.& expreſsè voluerunt Bar.& Paul.Caſt.in l.is poteſt.ff.de acqui. hær.Et facit etiam quod diximus in 24.ratione pro nepote.

126 *Per medium inhabile non fit tranſitus. Reſponſio.* ¶ 9. Per medium inhabile & imperfectum non poteſt fieri perfectus tranſitus in aliqua extremorum.l.qui ſella.§.in ruſticis.ff.de ſeruit.ruſti.præ. Sed primogenitus eſt medium inhabile & imperfectū,cùm mortuus ſit viuo patre.Igitur in nepotē ipſius filiū tranſitus fieri non poteſt.Cui rationi vltra iam dicta in ſuperioribus,quæ hanc quoque rationem refellūt,potes reſpondere ex iis quæ dicta ſunt ſuprà,in 21.quæſt. nu.14.intellige igitur,& ſeq.vbi inhabilitas filij primogeniti non impedit, quin nepos ex eo in iure primogenituræ ſuccedat.

127 *Per alium iā extinctū quis venire non poteſt.* ¶ 10.Quando quis venit per alium,non poteſt venire,ſi medio tempore ille alius ſit extinctus,vel inhabilis effectus.l.proinde.ff.ad leg.Aqui.& l.vltim.C.com.præd.& l. Diuo Marco.C.de quæſtio.& no.Cy.vt à nonnullis citatur,in Auth.poſt fratres.C. de legi.hær.Ex quo fit vt quod obſtat patri,obſtet & filio.l.in omnibus. §.nō debeo. ff.de reg.iuris,cum aliis concor.adductis ſuprà ante fin.12.q.vbi & tu reſponſionem ad eam rem videre poteris præter ea quæ diximus in præcedentibus rationibus.

128 *Fūdamēto deſtructo deſtruuntur cætera.* ¶ 11. Non poteſt nepos ſeſe fundare in patre qui ſublatus & præciſus eſt à rerum natura,antequam eſſet ipſe pater fundatus in iure ſuccedendi. Nam deſtructo fundamento deſtruuntur cætera omnia.l.nam origo.ff.quod vi aut clam,& l.lex vectigali. de pigno.& c.cùm Paulus.1.q.1.cum aliis infinitis ſimilib.

129 *Reſponſio* ¶ At hoc nihil obeſt nepoti,tum quia poſſumus dicere,quòd non ſe fundat in patre, vt qui ex perſona ſua venit,non patris,vt diximus ſuprà in reſponſione 4.rationis, nu.111.patet & hoc,& iterum in 7.ratione pro patruo, Tum quia pater ipſe etiam viuente auo poteſt dici ius primogenituræ ſaltem habitu occupaſſe, vt diximus in reſponſione 7.rationis, Tum quia ad minus,vt vulgò loquimur,in ſpe huiuſmodi ius habuit,& ea quidem firma & non variabili,vt pote quæ tolli non poteſt.Propterea & illi poteſt nepos ex eo inniti, per ea quæ dicta ſunt in 24.ratione pro nepote,& latiùs in vlti.ratione pro eodem,& in reſponſione 6.rationis pro patruo.

130 *Qualitas non poteſt eſſe extincto ſubiecto.* ¶ 12. Primogenituræ qualitas non poteſt eſſe extincto proprio ſubiecto, argumen. qui libertinus.§.poſthumus.ff.de oper.liber.& l.tutela.§.ſi duo.ff.de legiti.tut.& nota. in l.defuncto.C.ſi in fraudem patron. Nam iſta qualitas inhæret ipſi ſubiecto, id eſt, perſonæ primogeniti, qua extincta extinguitur ipſa qualitas: quia non entis, vt noſtri loquuntur, nullæ ſunt qualitates.l.eius qui in prouincia.ff.ſi cert.pet.

131 *Reſponſio.* ¶ Sed & huius quoque aperta eſt reſponſio,quòd non dicitur extinctum primogeniti ſubiectum, cùm ex eo ſupereſt nepos, qui eadem eſt perſona cum patre primogenito.Ideóque & ipſe primogenitus in eo viuere dicitur,vt latè patet ex iis,quę diximus ſuprà in 4.ratione pro nepote.

132 ¶ 13. Aetas huic beneficio primogenituræ cauſam præſtat, non filiatio, quod hinc patet

patet, quia non satis est filium esse, vt obtineat hoc ius, nisi & ipse sit primogenitus. Quod ergo tempus ei concedit, alteri concedi non potest. l. si filius. §. cùm filius. ff. de bonis libert.

Beneficiũ temporis alteri nõ potest concedi.

133 ¶ Sed ex superioribus satis apparet responsio, præsertim ex iis quæ dicta sunt in responsione 4. rationis pro patruo, & etiam in 2. & 3. ratione pro nepote, ex quibus colligitur ętatem patris repręsentari in filio: ita vt idem priuilegium obtineat ratione huiusmodi repræsentationis, ac si veram ipsam ætatem haberet. Et vide etiam hîc quæ diximus suprà in 44. ratione pro nepote.

Responsio.

134 ¶ 14. Et hæc quidem ratio erit veluti præcedentis responsionis destructrix, Verba sunt intelligẽda naturaliter & non secundùm fictionem. l. filio quem pater. ff. de iniust. testa. ibi, ne imagine veritas obumbretur, cum concord. adductis suprà in fin. 1. quæsti. Sed quòd ætas patris repræsentetur in filio, procedit ex iuris fictione, & non verè & naturaliter, vt dicit Bald. in Authen. cessante, colum. vlti. C. de suis & legi. hæred. & in l. tutela. §. si duo, in fin. ff. de legi. tutor. & in c. 1. in fin. tit. Imper. Loth. Eug. Pap. Alexand. consi. 204. consideratis verbis col. 2. versi. confirmãtur prædicta. li. 2. Hiero. Gratus consil. 25. cum magnifica. col. j. versic. maturiùs lib. 1. At patruus reuera & naturaliter est primogenitus, & filius. Igitur videtur esse anteponẽdus, tãquam de eo sentiat consuetudo loquens de primogenito, præsertim cùm statutum vel consuetudo loquens de primogenito, non habeat locum in casu ficto. l. 3. §. hæc verba. ff. de neg. gestis. & in specie voluerunt Iac. Bu. & Bal. in l. quoties. C. de rei ven. Et idem de statuto loquente de proximiore respondit Gratus d. consi. 25.

Verba naturaliter intelligenda.

Repræsentatio fit ex fictione.

135 ¶ Sed dici potest, quòd non tam ex fictione nepos est primogenitus, quàm ex rei veritate, sicuti & pater ipsius erat, per tex. apertum in l. vltima. C. de impub. & aliis substitu. Ibi enim dicitur, quòd naturâ pater & filius eadem esse persona intelliguntur. Ponderandum est enim verbum, natura, quod ostendit id esse ex veritate iuris naturalis, vt diximus suprà in 4. ratione pro nepote, tum in prin. eius rationis, tum num. 24. proinde. Atque etiam in 9. ratione etiam pro nepote. Ideóque etiam in statutis filius intrat in locum & gradum patris, vt post alios voluit Franc. Areti. in l. Gallus §. instituens, ad finem, ff. de liber. & posthumis. Quibus adde & quæ dicam in responsione sequent. rationis.

Responsio.

136 ¶ 15. Quæ admodum præcedenti rationi concinit, vbi casus verus & casus fictus operantur eundem effectum, debet in dubio dispositio intelligi de casu vero, non ficto. l. ex ea. §. in insulam, & ibi not. ff. de verbo. obliga. & l. cùm pater. §. hæreditatem filius. ff. de lega. 2. & l. Statius. §. Cornelio. ff. de iure fisci, & not. Bald. Imol. & recentiores in l. Gallus. §. & quid si tantùm. ff. de libe. & posthum. Imo. in l. prima. §. 1. ff. ad leg. Falcid. Propterea & constitutio loquens de primogenito debet intelligi de primogenito verè, & non fictè, vt expresse voluerunt Iacob. Bu. & Bald. in d. l. quoties. C. de rei vendi. Nam consuetudo (inquiunt) præferens primogenitum, respicit in dubio naturalem & realem veritatem, & non fictionem, per l. vltim. C. de his qui veni. æta. impetr.

Dispositio in dubio intelligitur de casu vero, non ficto.

137 ¶ Et generale est vt consuetudo præsertim contra ius commune, qualis hæc est, vt dictum est in 4. quæst. debeat intelligi in casu vero, nec trahi debeat ad fictum, vt per Io. And. & Archi. in c. vlt. de consuet. lib. 6. & Barto. in l. omnes populi, in 6. quæstio. princ. ff. de iusti. & iure, & in l. hæres quandoque. ff. de acqui. hære. Bal. in l. si quis non dicam rapere, colum. 2. versi. iuxta hoc incidenter. C. de epi. & cleri. & in l. siue possidetis. col. 2. versi. secundò quæro. C. de probati. & no. in d. l. 1. §. 1. ff. ad leg. Falc. cum similibus. Idque maximè quando fictio tendit ad præiudicium alterius, vt declarat Ioan. And. loquens in huiusmodi consuetudine præferente primogenitum, in c. sine culpa, de regul. iuris in Mercur. in ea videlicet quæsti. vter præferatur primogenitus legitimatus, an secundogenitus legitimus.

Consuetudo cõtra ius commune non trahitur ad casum fictum.

Maximè cũ tendit ad præiudicium alterius.

138 ¶ Sed & id quoque præsertim procedit, quando concurreret duplex fictio, vt necessariò fieret, si nepos succederet in iure primogenituræ, excluso patruo maiore ætate. Prima quia nepos fingeretur primogenitus ex persona patris. Altera quòd qui est in vlteriori gradu, fingeretur esse in proximiori: cùm tamen duplex fictio circa vnũ & idem non possit concurrere, vt no. Bar. in l. si is qui pro emptore. ff. de vsucapi. & ante eum glo. & alij in l. j. C. de dotis promis. cum infi. si.

Duæ fictiones no concurrũt.

139 ¶ Sed & huic dici potest primùm quod diximus in præcedenti ratione. Deinde & illud quoque quòd hic non agimus, an sit nepos primogenitus verè & naturaliter, an verò fictè. Sufficit enim quod habeat priuilegium annexum gradui patris primogeniti, in quo fictè succedit. Sicut videmus quòd ille qui fictè repræsentat personam defuncti, hac sola fictione omnia defuncti iura & priuilegia obtinet. l. nõ solùm. ff. de in inte. resti. & l. hæredes. §. an ea. ff. fami. hercis. & l. 3. C. de nego. gest.

Responsio.

140 ¶ Præterea & illud, quòd nepos æquiparatur patri, ac si ipse pater succederet, si viueret, per tex. in d. §. reliquum, in Authen. de hær. ab inte. veni. At dispositio noua facta in casu vero, extenditur ad casum fictum vero æquiparatũ, per d. l. Gallus. §. & quid si tantùm, & ibi Bald. ff. de libe. & posthu. & d. l. 1. §. primo. ff. ad leg. Falcid. & cap. ad audientiam, & c. cùm dilectus, & vtrobique Imol. & Panor. de cleri. non resid. Et id est quod diximus suprà in 1. ratione pro nepote, nume. 20. sed & quod, & iterum in 14. ratione, num. quadragesimoseptimo, mouentur, quòd consuetudo & statutum admittunt interpretationem passiuam.

Ad idem. Noua dispositio facta in casu vero trahitur ad fictum.

141 ¶ Quod autem dictum est non posse duas fictiones in vnum concurrere, non procedit quando vna venit accessoriè & in consequentiam alterius, per l. sub conditione, & ibi Barb. ff. de sol. & l. cùm duæ. ff. de capt. & postli. reuer. & §. si ab hostibus, Instit. quib. mo. ius patri. pot. sol. glos. in l. seruus communis Meuij, in princ. in verbo, stipulatio, ad fin. ff. de stipula. seruo. Bar. in l. si is qui pro emptore, columna penult. versic. circa id verò, & ibi Iason colum. vltim. vbi adducit alios concord. ff. de vsucapi. Hic autem ita fit ex eo quòd nepos fingitur esse in gradu filij, & sic subrogatur loco illius: sequitur accessoriè, quòd debet fingi primogenitus, vt vtatur illius priuilegio. Vel etiam dici potest, quòd hic est vna tantùm fictio producens diuersos effectus. Nam fingitur nepos esse in gradu filij, & ex hoc sequitur quòd quamuis non fingatur esse primogenitus, habet tamen priuilegium primogenituræ annexum gradu in quem fictè succedit. Sicut aliàs hæres qui repræsentat personam defuncti, consequitur priuilegia illius, vt nuper diximus.

Duas fictiones concurrere vnam in cõsequentiam alterius.

142 ¶ 16. Ratio, quæ & præcedentibus congruit, ex text. nota. in l. cùm hic status. §. si sponsus. ff. de dona. inter vir. & vxo. vbi cùm donatio fit sponso, licèt conferatur in tempus matrimonij, tamen non compræhenditur sub verbis legis ad consequẽdum priuilegium confirmationis ex morte donatoris, quem tex. dicit not. Fran. Are. in l. diuortio, columna vltima. ff. de verbo. obliga. Ex eóque dicit sing. not. quòd vbicunque ad priuilegium quodpiam consequendum requiritur certa qualitas, si ea inest fictè tantùm, & non verè, non compræhenditur sub verbis legis. Nam sponsus qui ita donat, vt donatio effectum habeat post matrimonium, verè quidem non est maritus, sed fictè censetur donare tanquam maritus, ex quo confert in tempus quo erit ipse maritus. Et ad hoc quoque illum tex. ponderat Socin. Aret. discipulus in l. 1. colum. 14. in fin. ff. sol. mat.

Priuilegiũ datum qualitati requirit qualitatem veram, non fictam.

143 ¶ Sed quod respondeatur huic rationi vltra ea quæ diximus suprà, videlicet nepotem non fictè, sed verè esse primogenitũ, in prõptu est ex eo ipso text, qui dicit, quòd licet ea donatio non compręhendatur sub verbis legis, qua cautum est donationem inter virum & vxorem non valere, sed morte tamẽ confirmari: ad sententiam tamen legis pertinet. Ideóq; & lex in ea donatione locum obtinet, vt ibi scribitur. Igitur licèt hic noster casus non compræhenderetur in verbis consuetudinis præferentis

Responsio.

tis primogenitum, quod tamen non concedimus, comprӕhendetur tamen in senten tia, quod quidem satius est. Nam verba sensui, menti, & sententiӕ subseruiunt, capit. intelligentia, & cap. propterea, & c. ex his, extrà, de verbor. signi. cum si. Ideóque iudicandum de hoc casu, ac si in verbis comprӕhenderetur, vt etiam dicitur in d. §. si sponsus.

144 ¶17. Filius est causa proxima, nepos remota. At de causa proxima intellectum fuisse videtur, non de remota. l. qui liberis. §. hӕc verba, & l. sed si plures. §. in arrogato. ff. de vulga. & pupil. substi. & l. socium qui in eo. ff. pro socio, & l. huic scripturӕ. ff. ad leg. Aqui. & voluit Bal. qui & hoc multis rationibus confirmat in l. ex placito. col. 1 & 2. C. de rerum permutatione cum multis concord. quas dedi, in tractatu cessante causa, cessat effectus, in 20. limitatione.

Filius causa proxima, nepos remota. Causa prima et pxima attēditur, nō secūda, & remota.

145 ¶Tamen huic respondere potes, quòd id procedit, nisi prima causa in secundam influat, vt in hoc casu ex iis quӕ diximus suprà in 21. ratione pro nepote. Atque etiam cùm causa remota longè distat à prima, secus si nō sit admodū remota, sed proximè coniuncta. Tunc enim ea ӕquè attenditur, vt proxima & immediata, per l. cùm de lanionis. § asinam. ff. de fun. instr. & l. vxori quis, & ibi Bart. ff. de auro & arg. leg. cū si. quӕ & tu videre poteris in d. tract. cessante causa, loco suprà alleg. hîc autem adeo nepos proximè coniunctus est patri, vt idem esse videatur, vt iam suprà diximus. Ideò ӕquè attenditur ac pater ipse.

Nisi prima influat in secundam.

146 ¶18. Si feudum fuerit concessum alicui & ipsius liberis masculis, & eis deficiētibus, fœminis. Si vasallus decedit relictis superstitibus vna filia, & nepote ex altera filia, nepos filiam eandémque amitam excludit, quia in eo est qualitas sexus inclusiua: & in filia è contrario exclusiua, licèt sit ex patre masculo, per text. in c. 1. tit. qui sibi vel hӕred. suis, & ibi latè Doc. & Calderi. tit. de feudis, consi. 13. concessum est feudum. Quod & similiter videtur dicendum in hoc casu, vt videlicet considerata ӕtate nepotis potiùs quàm filij ex quo natus est nepos, ipse excludatur, contrà includatur secundogenitus.

Nepos ex filia excludit amitam si mares excludant fœminas.

147 ¶Huic tamen respondebis, quòd ideo ibi ratione fœminini sexus illi successores repellūtur, quia sunt inhabiles, vt dicit ille tex. In casu autem nostro nepos nō est simpliciter inhabilis: imò verò ipse per repræsentationem censetur primogenitus, vt suprà diximus. Vel etiam dici potest, quòd ille tex. loquens de sexu & in materia feudali, non est trahendus ad alios casus, in quibus nepos de iure communi succedit in locum patris, vt etiam patruos excludat, quibus casibus filius ipsius pater excluderet, per §. reliquum, de hӕre. ab inte. Vel illud denique, quòd ideò illud procedit in d. c. 1. quoniam expresſè dictum fuerat in concesſione feudi, quòd ita demum admitterentur filiӕ, si masculi omnes deficerent: & propterea, cùm aliquis masculus superesset, repelluntur fœminӕ etiam ex masculis. hîc autem nihil omnino tale est.

Responsio.

148 ¶19. Si nepos pręfertur patruo, is ex patre plus consequitur, quàm pater ipse primogenitus habebat tempore mortis suӕ, contra regulam illam vulgatisſimam, nemo plus iuris ad alium transferre potest, quàm ipse habeat, vt ad verbum scribitur in l. nemo, & ibi concord. in gl. & Philip. Deci. ff. de reg. iur. & c. Daibertum, 1. q. 7. Quӕ etiam sententia est Platonis in Symposio. Quod quis non habet, dare non potest.

Nemo plus iuris in alterū transfert quā ipse habeat.

149 ¶Sed hӕc ratio in hoc casu nō militat, quia videmus quòd etiam de iure communi nepos vnà succedit cum patruis in portione, quam filius pater ipsius habiturus fuisset, licèt eam non haberet, cùm mortuus est, per d. auth. cessante, & auth. post fratres. C. de legi. hӕre. & alia iura suprà allegata, in 1. & 2. ratione pro nepote, idque etiam vsque ad exclusionem patruorum, per d. §. reliquum. Et aliàs videmus quòd plerunque plus habet hӕres, quàm defunctus, per l. 1. C. de dome. & protec. lib. 12. & l. si quis in sacris. C. de proxi. sacro. scrini. eo. lib. 12.

Hӕres plerūque plus habet q̄ defunctus.

150 *Nepos non rũpit testamẽtũ aui etiãsi pater ipsius rupisset.*

¶ 20. In hanc partem facit tex. in l. si quis filio exhæredato, in prin. ff. de iniust. testa. vbi nepos non rumpit testamentum aui, quo casu filius, idémque pater ipsius nepotis in eo testamento exhæredatus rumperet, si viueret. Ex quo facilè omnibus liquet, quòd nepos non repræsentat patrem. Nam si repræsentaret, æquè testamentum rũperet, vt pater ipse exhæredatus.

151 *Responsio. Nisi reperiatur exhæredatus.*

¶ Sed hoc non obstat, quia ibi auus, qui filium exhæredauit, & nepotem præteriit, mortuus est superstite filio exhæredato, & nepote preterito: quem quidem nepotem præcedebat filius pater ipsius tempore mortis aui. Ideò non poterat rumpere testamentum etiam post mortem filij, cùm casus superueniens nihil officiat testamento iam confirmato morte testatoris. Quòd si filius diem obiisset viuo patre, & nepos reperiretur exhæredatus tempore mortis aui, æquè rumperet testamẽtum, ac filius exhæredatus rupisset, si viueret, per l. posthumorum. ff. de iniust. testa. & diximus suprà in 13. ratione pro nepote. Et ita ea iura conciliat Bal. in l. si auus, col. 1. in 2. op. C. de libe. præteri.

152 *Filius patrem non repræsentat in iure patronatus.*

¶ 21. Videmus etiam in iure patronatus, quòd filius non repræsentat patrẽ, sed à patruo excluditur, tam in tutela, quàm in successione liberti. l. tutela. §. si duo, vers. proinde, & ibi glo. ff. de legi. tuto. & l. à duobus. ff. de oper. liber. & l. si libertus præterito. §. 1. & l. communi, iuncta gl. in verbo, decesserit, in prin. ff. de bon. liber. Et facit etiam ad huius rei confirmationem. l. idem erit. §. vlt. iuncta l. verùm portio, versic. quòd si sine liberis. ff de asig. liber. vbi si libertus asignatus est duobus fratribus, altero mortuo etiam cum liberis, præfertur frater in iure patronatus filiis fratris mortui: quod procedit etiam si id factum esset contra voluntatem fratris defuncti, per l. si ex duobus, eo. tit. Et hæc quidem veluti iure accrescendi, vti dicit gl. in d. l. verùm, & Bar. in l. re coniuncti, col. 12. versi. secundò in asignatione libertorum. ff. de leg. 3. de quo etiam loquitur Bal. allegans d. l. verùm, in auth. si quas ruinas, paulò ante fi. C. de sacr. eccle. quasi scilicet per mortem alterius ex fratribus totum alteri fratri accrescat, nulla liberorum fratris mortui ratione habita. Ergo non absimili ratione idem dicere debemus in iure primogenituræ.

153 *Responsio. Rationes differentia inter ius patronatus & alias successiones.*

¶ Sed quod huic respondeatur omnibus palàm est. Aliud enim est in successionibus libertorum, aliud in successionibus sanguinis. In illis enim nepos non succedit loco filij, per dd. iura: in his secus, vt patet ex multis iuribus allegatis suprà in prima ratione pro nepote, & aliis etiam multis. Quam differentiam expresim adscripsit glo. in d. §. si duo, & in l. 2. C. si in fraud. pat. Ratio autem differentiæ est, quia ius patronatus non defertur iure hæreditario. l. vt iurisiurandi. §. vlt. ff. de ope. libe. quã rationem adducit Ioan. Fab. in §. cùm filius, Instit. de hære. quæ ab inte. defe. Siue etiã propter ampliorem libertatem, ne scilicet libertus plures patronos habeat. Quam etiam rationem adducit idem Faber. in §. vlt. Instit. de succes. liber. & approbat Iason in l. si auiæ, col. 2. C. de suc. edic.

154 *De eadẽ re.*

¶ Siue etiam quia ius patronatus est merè personale, vnde non ita de facili transmittitur, vt nepotes cum patruis in locum defuncti veniãt. quam rationem adfert Christo. Castel. in l. si duo patroni, in prin. ff. de iureiur. & Iason qui & alias quoque rationes adducit, consi. 215. ex Valentia, col. pen. versi. non obstat tex. lib. 2. Sed & præterea quantum ad tutelam pertinet, dici potest, quòd ea quoque iure hæreditario ad alium transire non potest, vt est tex. in l. tutela. ff. de tutel. sicuti nec alia officia & dignitates. l. non distinguemus de officio. ff. de arbit. & c. quod sicut, & ibi gl. de elec. & c. vno delegatorum, de offi. deleg.

155 *De eadem re.*

¶ Quanquam etiam aliter eas obiectiones diluit Alex. in d. disput. Sigismundus, col. 44. versi. non ob. text. in l. Nempe quòd in dictis legibus ideo illud fuit statutũ, quia hæreditas spectare debebat ad compatronos, vt ipse loquitur, non ad libertos, vnde ad illos etiam transibat onus tutelæ. l. quo tute' a. ff. de regu. iur. & §. 1. Institu. de legi.

patro.

patro.tutel.& id per ius accrescendi,quod est potentius successorio edicto.l.meminimus,quæ est vlt.versi.cùm autem tertio,in illis verbis,nullúsque alius sit in secundo gradu,& ibi Bal.qui id not.C.de legit.hæredi.Sed in casu nostro nullum potest esse ius accrescendi,quod tum demum tantùm habet locum cùm aliqui sunt coniuncti, & admittuntur vel admitti sperantur ad partes eodem tempore, & per concursum, vt probatur in l.si Titio fructus.§.1.ff.de vsufruc.& l. hæc scriptura. ff.de conditi.& demonstra.& l.1.& ibi doc.C.quan.non pet.par.

Ius accrescendi nõ habet locum, nisi cùm plures simul admittuntur eodem tẽpore.

156 ¶Hìc autem ambo fratres scilicet primogenitus & secundogenitus non simul admittuntur ad ius primogenituræ,sed vnus post alium insolidum. Ideo tractandum est de successorio edicto,non de iure accrescendi,cap.1.§.cùm verò Corradus,& ibi Bald.titu.qui feud.dar.poss.& cap.1.titu.de grad.succes.in feud.& not. ipse Bald. in cap.1.columna prima,titu.an agna.vel fili.Sed in successorio edicto prima causa est liberorum & descendentium,l.1.§.sciendum.ff.de suis & legi.& no.in l.qui se patris. C.vnde libe.& in §.placebat.Instit.de legi. agna.suc.Vel rectiùs,inquit,tractandum est de ordine succedendi ex legibus duodecim tabularum vel legis feudalis, quibus cauetur filium semper præferri.l.lege.C.de legi. hæred.& §.1. Institu.de hæred. quæ ab intest. defer. & cap.primo. de succes.feud. cum si. Prætereà ius accrescendi non habet locum cùm quis admittitur ad partem suam de iure speciali.l.mulieri, & ibi not. ff.de conditio.& demonstratio.Bartol.in dicta l.re coniuncti.columna 11. vers. tertiò est considerandum,cum si.Certum est autem id ius primogenituræ esse iuris specialis.

De eadẽ re.

Ius accrescẽdi non habet locũ in iure speciali.

157 ¶22.Patruus iure communi ad succesSionem aui patris ipsius vocatur,vt & probatur præter leges nostras ex illa Pauli sententia,Filius,ergo hæres. Nepos verò iure quodam singulari,ob id videlicet quòd patrem repræsentat,per d.§.cùm filius,Institu.de hære.quali.& dif.Firmius autem est ius quod venit iure communi,quàm quod iure singulari.l.eius militis.§.militia.ff.de testa.mili.

Ius firmius quod venit iure communi quã quod iure speciali.

158 ¶Verùm dici potest,quòd imò etiam nepos iure cõmuni veniat,per d.§.cùm filius, & alia suprà allegata in 1.ratione pro nepote.Prætereà cùm consuetudo, statutũ, & priuilegium ius faciant,Primum quidem,per c.vlti.de consuetudi. Secundum per l. omnes populi.ff.de iustiti.& iure,& c.omnes,de constitu.Tertium per cap.1. di.3. Et ex iis,videlicet consuetudine,statuto,vel priuilegio excludatur secundogenitus per primogenitum,nullo respectu potest dici cõcurrere cum eo,vt suprà alibi diximus. Ergo perinde est ipse secundogenitus,ac si non esset,vt in simili dicit Bart. in l. 1. §. sciendum.ff.de suis & legit.& in l.vlti.ff.ad SC.Tertul.Bal.& Ang.in l. Gallus. §.& quid si tantùm.ff.de lib.& posthu.& in l.posthumus.§.si quis ex iis.ff.de inof.testa.& in l.vlt.C.de libe.præteri.Ideóque non poterit secundogenitus tanquam semel exclusus concurrere cum nepote ex primogenito.Et sic frustra cõsideratur,quòd vnus veniat iure communi,alter speciali.

Responsio.

Consuetudo ius facit.
Et statutum.
Et priuilegiũ.

Exclusus habetur ac si non esset.

159 ¶23.Licèt aliàs nepos repræsentaret filium.Non tamen id procederet cùm fit mentio de proximiore.l.si libertus præterito.§.si libertus.ff. de bo. liber. Nam nec tunc compræhenditur sequens,licèt is sit qui soleat repræsentare proximiorem,per text. in l.iubemus,in prin.iuncto §.vlti.C.ad SC.Trebel.vbi Bal.per illũ tex.dicit, quòd licèt vbi fit mentio de filiis,compræhenduntur nepotes,qui succedunt in locum illorum,per l.liberorum.ff.de verbo.signifi.Tamen vbi fit mentio de filiis & de gradu,non compræhenduntur nepotes.Sed nomen primogeniti gradum denotat, vt proximior.Ideò sub eo non compræhenditur nepos.

Appellatio proximioris sequentem non admittit.
Nepotes nõ veniunt appellatione filiorum si de gradu fit mentio.

160 ¶Sed tu dic primùm fatendo priorem illius rationis partẽ,negando inferiorẽ.Aliud enim est,cùm dispositio loquitur de proximioribus,vt tunc nepotes non comprehẽdantur,aliud cùm de primogenitis.Nam primogenitus nõ dicitur respectu illius cui succeditur,sed aliorum fratrũ posteà genitorum.Igitur cùm quis decedit relicto nepote

An sit differẽtia inter appellationẽ proximioris & primogeniti.

pote ex primogenito iã mortuo,& secundogenito filio.Certè licèt ipse secũdogenitus sit proximior fratri,non tamen est primogenitus,sed is qui decessit. Quàmprimùm enim is natus est,sibi & posteris ius primogeniturę vendicauit. Nã primogenitura est qualitas instantanea & momẽtanea,quam cõtinuò quis acquirit,vt natus est,& ita etiam cõfestim excludit posteà natos quãdiu superest,vel aliquis ex eo, cui & hoc ius veluti ex propagatione atque ex traduce ipsius competit.Ideò non mirũ, si quocunque posteà tempore tractatur de iure primogeniturę,filius ipsius primogeniti sit tanquam primogenitus præferendus.At verba,proximus,proximior, agnatus,& alia similia habent tractum succesiuũ,per l.si cognatis.ff. de reb. dub. & proptereà ex tempore variantur,non autem momentanea,ar.l.insulam in bienniũ,vers. neque enim.ff.de verbo.obliga.

161 *De eadem re.*

¶Et ita distinguit inter primogenitum & proximiorem Pau.Cast.d.consil. 164. in præsenti causa,col.7.vers.ad secundũ respondetur,lib.2.Licèt vtrunque nihil differre,quantùm ad casum nostrum pertinet,consuluerit Soci.cõs.252.visis instrumẽtis, propè per totum id con.sed expresiùs col.eiusdem 12.versi.secundò ego respõdeo, li.2.& id quidẽ opinione mea rectiùs.Nã licèt aliàs etiã de iure cõmuni proximiores cæteros repellant,tamen nepos succedit cum patruis in locum patris,vt suprà dictum est.quin excludit patruos,quo casu pater exclusisset,per d.§. reliquum. Et ideò dicit tex.in auth.post fratres.C.de legi.hæred.quod post fratres & filios fratrum qui proximior est admittitur.Quibus satis datur intelligi,quòd in fratribus & filiis fratrum huiusmodi proximitas gradus non attenditur.At in d.l. iubemus, suprà alleg. ideo non compræhenditur,quòd ita nominatim ea l.declarat & disponit, vt etiam intelligit Bar.in d.l.liberorum,col.2.versi.primo casu.ff.de verbo.signi.

162 *Sententia papæ & principis facit ius & habet vim legis.* *An autem vbique.*

¶24.Bonifacius Papa,quod iã diximus,in prin.huius q.pro Rege Roberto patruo contra nepotẽ pronũciauit,de quo plerique omnes allegant cle.pastoralis, de re iudi.Sententia autẽ Papæ & principis facit ius & tenet vim legis inter omnes. l.vlt. & ibi Doc.C.de legi.& l.1.ff.de constitu.princ.& c.in causis,& ibi omnes Doc. de re iudi.& And.Iser.in c.1.§.præterea,ante medium,titu.de capit.Cor.Ange.in l.1.colũ. 2. versi.in glo.quæ incipit,imò,& ibi Alex.col.pe.versi.in glos.in verbo derogare.ff. de feri.& Doc.vbique.Nec ad rem facit,si quis dicat quòd non obstat sententia aut constitutio papæ in terris imperij,quibus legẽ imponere non potest in tẽporalibus , per no.in c.per venerabilẽ,qui filij sunt legitimi.Nã id hauddubiè verũ est,cùm de iure ciuili casus minimè dubius est.Quòd si nõ certus est,vt profectò hic noster casus est, in quo omnes & cum aliis & secum quoque nonnunquam pugnãt,certè stãdum est dispositioni Papæ,etiam in terris imperij,per no.in c.1.de no.ope.nũci.Et id quidem

Bonifacius 8. cuiusmodi fuerit.

maximè debet procedere in ipsius Bonifacij sententia,vtpote quo nemo sedit in cathedra piscatoris ingenio excellentior,vt scribit Archi.in procœm.libri sexti. Quin de eo huiusmodi perhibet testimonium Bal.de hac nostra quæstione loquens, in d.l. cùm antiquioribus.C.de iure delib.quòd in aurea,quam appellat,ipsius compilatione libri Sexti nullus error reperitur.

163 *De eodem Bonifacio.*

¶Atqui est & aliquid,quod huic responderi potest, præter ea quæ ex aliis diximus suprà in princ.huius q.nu.2.§.quid quòd rex.Et quæ item possemus dicere de probitate & moribus ipsius Bonifacij,ex ipsomet Bal.in c.1.titu.de nat.feud. vt interim cæteros taceam.Ex quibus multò credibilius est Bonifaciũ,quod Bal.ipse dicit,fuisse in hac re partialem,quem vocant.Nam & illud quoque dici potest,non apparere ex d.cle.pastoralis,Bonifacium ita pronunciasse,nisi idipsum ex ea ob id expromas, quòd Robertum Regem Siciliæ illic vocitet.Sed hoc certè sententiam,iudiciũ,probationem non inducit,per cle.vlt.de senten.excom.

164 *Concessionis regni verba inspicienda.*

¶Et si aliàs constaret id ab eo fuisse nũcupatim factum,potuit moueri ex quibusdã cõuentionibus in cõcesione ipsius regni appositis.Multùm enim refert,quò ad hoc dubium,de quo nunc disserimus,quibus verbis vtatur statutum,aut priuilegiũ hoc

ius def

ius deferens primogenito,cùm talia esse posśint quæ si non expresśè, tacitè tamen præferant patruum nepoti,vt licet colligere ex no.in eam rem expresśim per Bald. post Nicol.Mat.in l.liberti libertæque.C.de ope.liber. & in d.l.cùm antiquioribus, in fi.istius quæsti.C.de iurè delib.& consi.389.consuetudo est,col.vi.versi.tenor disputationis,lib.2.& in l.ex hoc iure,col.2.versi.sextò quæritur.ff.de iusti.& iur.Pan. consi.85.duo vt morem,lib.1.Alex.con.123.discusśis hæsitationibus,li.1.& con.4.pōderatis verbis,lib.4.vbi dicit referre an cōstitutio loquatur de maiore,an de primogenito,de quo tamen alibi diximus.& latè Barb.cōsi.10.sapiēter scribitur.post prin. lib.2.& etiam apparet ex his quæ tradit Ro.consi.30.in causa Hispalensis, & quæ diximus in præcedenti ratione.

An referat cōcessio loquatur de primogenito,an de maiore.

165 ¶Præterea Papæ siue Imperatoris aut alterius principis sententia contra ius cōmune non facit ius generale,secundùm Bal.inter consil.Angel.consi.106.sanctisśima & illustrisśima regina.Quinetiam vt pronūciatio principis habeat vim legis,debet fieri cum causæ expresśione,Imo.in c.1.in prin.extrà vt eccles.benefi.Et hæc duo dicta nuncupatim sequitur Cardi.Alex.in c.1.§.& quia vidimus,col.penul.versi.præterea ad hoc,tit.qui feud.dar.pos.quamuis non reperi illud posterius dictum Imo. in meo codice.Verùm vt causæ cognitio in id requiritur,nuncupatim voluit Panor.in d. c. in causis,col.2.ver.& circa hanc,de re iudi.arg.à contrario sensu illius tex.& d.l.vlt. C.de legib.Et Alex.in l.apud Iulianum.§.vtrum col.2.versi.quartò nota. ff. ad SC. Trebel.

Papæ & imperatoris sententia contra ius commune non facit ius generale.

166 ¶Cæterùm non potest videri hic casus esse dubius de Iure Ciuili,cùm præter plurimos tex.qui in locum & gradum patris nepotem substituunt, vt patet in prima ratione pro nepote,tex.habeamus apertum,qui ita illū loco patris substituit,vt excludat patruos,si pater exclusisset,in d.§.reliquum,in 2.ratione adductum,& alios in d. quoque ratione adductos.Nec me præterea latet Bella.Mer.affatim aliis multis rationibus ostēdisse in deci.724.quæ incipit,etiam de extra.ipsius Bonifacij in hac re declarationem non posse habere vim legis,vt ibi videre licet.Vereor enim ne si omnia huc adferam,fastidium studiosis pariam.

An hic casus sit dubius de iure ciuili.

167 ¶Sed & aliud est quod satis ostendit quæstionem illam à Bonifacio Papa decisam nihil ad hunc locum pertinere,in quo tractamus de succesśione aui inter nepotem ex filio primogenito, & alterum filium secundogenitum. In illa autem quæstione non tractabatur de succesśione aui,imò nec patrui quidem,sed alterius remotioris, in qua nunquam filius assumit locum patris,vt est tex.in auth.post fratres.C.de legi. hære.vbi Bar.ipse id optimè expendit,dicitque ob id merito regnum Roberto vt propter proximiori fuisse adiudicatum.de quo & nos latiùs dicemus in seq.quæsti.nu.4.illud autem fateor.

Casus à Bonifacio decisus nihil pertinet ad nostrum casum.

168 ¶25. Consuetudo præferens primogenitum est odiosa,& contra ius cōmune,quòd æquales omnino facit liberos nulla ætatis & sexus differentia, vt abundantisśimè dictum & ostensum est suprà in 4.quæst.Ergo restringenda est, vt non extendatur ad nepotem,cuius nullam facit mentionem,per c.odia,de reg.iur.lib.6.

Consuetudo præferens primogenitū an sit odiosa.

169 ¶Sed responderi potest negādo simpliciter huiusmodi cōsuetudinem esse odiosam, cùm ea magis sit fauorabilis,vt diximus etiam in d.4.quæsti.Et si odiosa esset, nihil tamen obest,quin nepotem comprehendat non tam vi extensionis, quàm interpretationis cuiusdam declaratiuæ,quæ procedit in quibusuis dispositionibus,quātumcunque odiosis.l.vt gradatim.§.& si lege.ff.de muner.& hono.& l.quicquid.ff.de verbo.oblig.Aut etiam,vt aliter id fore pronunciemus,vi interpretationis pasśiuæ,quę obtinet in quibuscunque dispositionibus etiā correctoriis & pœnalibus,vt diximus suprà in 14.ratione pro nepote,nu.huius quæstionis 47.mouentur.

Interpretatio declaratiua habet locū in dispositionibus etiam odiosis.

170 ¶26. Cessante caussa cessat effectus.l.adigere.§.quamuis.ff.de iure patro.& c.cùm cessant

Cessante causa

sa cessat effectus. *Priuilegium cessat cessante causa illius.*

cessante, de appel. & propterea cessante causa priuilegij, cessat priuilegiũ. l. ex facto, in prin. & ibi Bar. & Bal. ff. de vulga. & pupil. cum infinitis propè si. quæ tibi congessi in tractatu, cui hunc titulum nuncupaui, cessante causa cessat effectus. Quibus adde, ad huius rationis corroborationem, quòd priuilegiũ concessum respectu certæ qualitatis rei, cessat cessante ea qualitate. l. vlt. vbi hoc no. Franc. Are. in 5. not. C. de inof. testa. & l. Titius. ff. de testa. mili. & l. cui eorum. §. affinitas. ff. de postul. At in nepote cessat primogenitura, quæ causa est huiusmodi iuris & priuilegij, de quo contendimus. Ergo cessat priuilegium, quod primogenitura tribuit.

171 *Nisi supsint quædam reliquiæ ipsius vel qualitatis.*

¶Sed & dici potest, primò limitando priorem partem, vt videlicet procedat, nisi remaneant quædam reliquiæ causæ. Nam tunc licèt cesset causa, nõ tamen cessat effectus, propter reliquias illius, per tex. in l. 2. & 3. ff. rerum amo. & voluerunt Dy. & Io. And. in c. decet, de regu. iur. lib. 6. cum multis similibus à me adductis suprà loco nuper alleg. in 14. limitatione. Hic autem supersunt reliquiæ ipsius primogenituræ, vt suprà diximus in 31. ratione pro nepote. Ideo & hac ratione consuluit Soci. cõsi. 84. incip. accuratissimè, lib. 3. transferri priuilegium patris in filios in casu de quo loquimur, cùm causa finalis ipsius priuilegij non extinguatur omnino morte patris, sed supersunt reliquiæ, videlicet liberi. Deinde etiam negando posteriorem partem. Nẽpe cùm nepos ipse æquè dicatur primogenitus, vt pater ipsius, vt suprà in multis locis ostendimus, præsertim in 4. ratione pro nepote, tum in prin. eius rationis, tũ nu. 34. proinde, atque etiam in 9. ratione pro ipso nepote.

172 *Potentius ius quod quis habet iure pprio quàm quod alieno.*

¶27. Potentius est ius quod quis habet iure proprio, quàm quod habet iure alieno. l. si filius. §. 1. ff. de fideicom. libert. & l. pater. §. quindecim. ff. de lega. 3. & l. assumptio. §. filius. ff. ad municip. & l. sacrosanctæ. C. de sacro. eccle. & meliùs in l. si quid in bello, & ibi glos. & Bart. ff. de capti. & postli. reuer. & in l. more, ibi, suo iure non alieno beneficio, & ibi etiam Bald. & recentiores. ff. de iurisdi. om. iud. Bald. con. 485. statuto ciuitatis, col. 1. lib. 1. Angel. consil. 100. sanctissima, col. 2. Philip. Deci. in l. 2. col. 2. ff. de reg. iu. cũ aliis si. Sed patruus maior est ætate, & ideo primogenitus iure quidem proprio: nepos autem iure alieno, scilicet patris iam mortui. Ergo præferẽdus est patruus.

173 *An secũdogenitus habeat id ius proprio iure.* *Et an nepos iure alieno.*

¶Cui respondemus, vtrunq; falsum esse, quòd & patruus sit primogenitus iure proprio, & nepos iure alieno. Primùm enim patruus non potest dici primogenitus, quãdiu superest primogenitus, aut aliquis ex eo qui eius locum tenet, vt suprà multis ostendimus in responsione 22. rationis, & alibi sæpe. Secundum quoque falsum est, vtpote cùm nepos sese posit dicere primogenitum, vt pater, non quidem ex persona patris, sed ex propria ipsius, vt etiam constat ex iis quæ, diximus in respõsione 4. rationis, & alibi quoque sæpe. Et si teneamus eam partem cui magis placet, vt nepos succedat ex transmissione & persona patris. Tamen hîc nihil oberit, quia nõ refert siue ex sua, siue aliena sit primogenitus, cùm nemo sit alius qui se primogenitum nec iure proprio, nec alieno posit dicere.

174 *Quod in alterius locum ponitur non est idem cum eo.*

¶28. Quod in alterius locum statuitur, non idem est cum eo. l. 1. & ibi latè Lucas Pen. C. de Castrensi. lib. 12. Et ideò qui iuris fictione in locum eius quẽ natura priùs genuit, constituitur, nõ habet eundem effectum. l. si ita quis. §. 1. ff. de lega. 2. & l. fideicommissum. ff. de condi. & demon. & l. ex ea. §. in insulam. ff. de verbo. oblig. & l. vlt. C. de his qui veni. æta. impe. Proinde licèt nepos consequatur locum patris, nõ tamẽ habet realem atque integram formam ipsius. Ergo nec ipsius priuilegium, & effectũ. l. fris qui quadraginta. §. sed & si opus. ff. ad leg. Falci.

175 *An semper illud verũ sit.*

¶Responde primùm illud nõ procedere in patre & filio, qui locum patris tenet. Cẽsetur enim esse vna & eadem persona, non tam fictione quàm natura, vt diximus suprà in 4. ratione pro nepote, non semel, & iterum in responsione 14. rationis pro patruo, & aliis locis ibi citatis. Deinde non semper verum esse, non habere eũdem effectum

ctum quod in locum alterius substituitur, conuincitur ex eo quod no. in l. porti ones. ff. de his qui vt indig. vbi à pari procedunt dominus, & qui loco domini est, & l. interdum. §. qui tutelam. ff. de furt. & l. sciendum. §. penul. ff. de ædi. edic. vbi similiter idem iuris est in domino, & in eo qui loco est domini, & in l. rei iudicatæ. §. vlt. cum l. seq. ff. solu. matrim. vbi socero idem honor debetur, qui & patri, quia & ipse patris locum obtinet, & aliis infinitis. & id maximè procedit in filio in locum patris substituto, qui & idem priuilegium nanciscitur, per l. vnicuique, & l. in sacris, la 3. C. de proxi. sacr. scrin. lib. 12. Ideóque & eandem portionem in successione aui obtinet, quam pater obtinuisset: partem quidem, si partem: totam, si totam pater excessisset, vt supra satis diximus.

176 ¶ 29. Qualitas verbo cuipiam aut participio iuncta interpretationem ab eo tempore mutuatur, quod inest verbo participióve, cui adiecta est l. Titius, & ibi Bart. & Bal. ff. de mili. testa. & l. in delictis. §. si extraneus, & ibi Dy. Iac. Bu. Bar. & Bal. ff. de noxali. acti. & l. quod ait. §. Iulianus, vbi etiam Bar. eo. tit. & l. 2. ff. de aur. & argen. lega. & declarat Bar. in l. ex facto, in priu. ff. de vulg. & pupil. ad prin. & in l. præcipimus. §. sanè. C. de appel. & per Ioan. And. in c. statutum, in princ. de rescrip. lib. 6. & Bal. in l. humanitatis, col. 5. C. de imp. & ali. substi. & in l. si quis hæredem. C. de instit. & substitut. cum aliis concordan. latè collectis à Ludo. Bolog. consil. 40. reuerendus dominus, col. 10. vers. præterea dato. Vnde cùm statutum dicat aut consuetudo, quòd primogenitus post mortem succedat, debet intelligi de illo qui tempore mortis, quo debet succedere, reperitur primogenitus. Nec enim attenditur quis fuerit tempore præcedenti. l. 2. §. vlt. ff. de suis & legi.

Qualitas adiuncta verbo mutuatur tempus ab illo.

177 ¶ Confirmatur, quia nomina aut participia denotantia præsens aut præteritum tempus, relata tamen ad verbum, effectum suum producens in futurum tempus, intelliguntur secundùm illud tempus futurum. l. si seruitus. ff. de seruit. vrb. prædi. & l. si ita fuerit. ff. de leg. 3. & c. sicut, & ibi Ioan. And. in nouella, de verb. signifi. lib. 6. Igitur licèt primogenitus ex se denotat tempus præteritum, tamen quia refertur ad verbum, succedit, quod suum effectum porrigit in futurum tempus mortis, debet intelligi secundùm illud tempus.

Nomina & participia cuiuscunque temporis intelligũtur secundum tempus verbi alterius temporis.

178 ¶ Et vt generaliùs loquamur, quæcunque dispositio, cuius effectus & executio differtur in tempus, consideratur secundùm illud tempus. l. quod sponsę, & ibi Bar. qui hoc dicit nunquam fallere. C. de donat. ante nupt. & l. eum qui. ff. de iurisdict. omn. iudi. & l. si res, & ibi Bald. ff. de iure dot. & l. si sponsus. §. si vxor, & ibi Barto. & iterum l. cùm hic status. §. si sponsus. ff. de donatio. inter virum & vxo. cum multis concordantiis, quas adduxi in tracta. Constitut. in 2. limitatione. At euentus dispositionis, qua defertur successio primogenito, excurrit in tempus mortis, quo ipsa successio obtigit. Et eo quidem tempore primogenitus qui fuit, non ampliùs est, nec potest capere, quia mortuus est. Sequens autem & ætate & gradu proximior, & propterea etiam primogenitus, tunc reperitur.

Quælibet dispositio refertur ad tempus in quod differtur illius executio.

179 ¶ Sed huic rationi breuis fit responsio. Nepotem videlicet tempore mortis aui reperiri primogenitum, vt iam sæpius dictum est, propterea nihil obstare eam rationem. Item verbum, succedit, est verbum iuris, & secundùm ius interpretari debet. Sed de iure filius in successione repræsentat personam patris, & cum aliis succedendo, si pater cum aliis successisset: & alios excludendo, si pater exclusisset, vt ex supradictis apparet. Ergo & ita quoque hic intelligi debet.

Responsio.

180 ¶ 30. Si pater filio substituit, filius autem viuo patre moritur apud hostes: substituti vi substitutionis non succedunt, vtpote mortuo ante patrẽ filio, cui substituti fuerãt. l. lex Cornelia. ff. de vulg. & pup. Ideóq; similiter in hoc casu nepos, qui post filium legum destinatione erat hæreditatem habiturus, & ita quodammodo substitutus erat filio, non eam potest percipere, filio ipso ante patrem eundémque auum mortuo.

Substitutio euanescit mortuo ante testatorẽ instituto.

181 *Quomodo illud procedit.*

¶ Verùm ad hanc rationem potes dicere, quòd ibi substituti non admittuntur, non tam ob id quia mortuus est filius ante patrem, quam quòd in hostium potestate decessit, proptereáque nulla bona in ciuitate reliquit, & ita hæredes nullos habuit, vt dicit etiam ille text. Nam eo iure filiusfa. non habebat hæredem ab intestato, sed quicquid eius erat, quasi peculium patri deferebatur. l. 2. ff. de Castren. pecu. Præterea cum text. habeamus expressim disponentes, vt filius succedat in locum & gradum patris mortui ante auum, non est quòd laboremus huiusmodi argumentis à simili sumptis illos infringere, corrigere, conuellere, labefactare, per not. in l. conuenticulam. C. de epis. & cleri. cum si. Nam si illa ratio aliquid momenti haberet, nunquam filius in locum & gradum patris antè mortui succederet.

182 *Casus superueniens impedit originem priuilegij.*

¶ 31. Non priuilegiatus hìc succedit non priuilegiato, quia non erat priuilegium consummatũ, vnde casus superueniens impedit originem priuilegij, propterea etiam cessat ipsum priuilegium. l. pluribus. §. & si placet, & l. inter stipulantem. §. sacram. ff. de verb. obl. & l. ea quæ. C. de tempo. in integ. restit.

183 *Responsio.*

¶ Sed dic quòd vterque hìc erat priuilegiatus. Primùm pater cùm viueret. vt cui spes erat firma, & quæ tolli non poterat, percipiendi iuris primogenituræ, & alios excludendi. Deinde & nepos post mortem illius, qui in ipsius locum successit ad integram hæreditatem, si integram pater erat habiturus, per d. §. reliquum, iam suprà sæpius alleg. Qui quidem ita est in ea re apertus, vt nulli cauillo subiaceat, nulláque ratione aut argumento subuerti possit.

184 *Ratio iuris correcti durat. Et ex ea sumitur argumentum.*

¶ 32. Iure veteri non solùm frater, sed etiam soror quæ erat secundi gradus præferebatur filio fratris, qui erat in tertio gradu, ex computatione iuris Ciuilis. l. consanguinitatis. C. de legi. hęre. Hoc autem iure Authenticorum correctum est & statutum, vt nepotes succedant cum patruis, per authen. cessante, & authen. post fratres, eo. tit. cum si. suprà alleg. Licèt igitur illud ius sit correctum, ratio tamen illius durat. l. eas obligationes. ff. de capi. dimi. & c. nouit, vers. nec illud, de iudi. Ideò ex ratione legis correctæ argumentum sumi potest, vt censet glo. in l. j. in prin. ad fi. glo. j. ff. de coniun. cum eman. libe. Cùm igitur duret ratio illa proximioris gradus in materia, in qua non est correcta. Et hìc quæratur de re, in qua non potest esse locus pluribus: debet præferri patruus nepoti, maximè cùm ex hoc res reducatur ad antiquum ius, arg. eorum quæ suprà diximus in 24. quæst. nu. 5. & id præsertim, cum multis seq.

185 *Responsio.*

¶ Sed tu dic istam rationem non concludere, quia & nos similiter videmus, quòd ante iura Authenticorum nullum erat discrimen in successione fratrũ, an essent vtrinque coniuncti superstites defuncto, an ex altero tantùm latere, sed hanc primùm differentiam, vt præferretur vtrinque coniunctus coniunctis ex altero latere tantum, introduxit ius Authenticorum, per d. authen. cessante, & in corpore vnde assumitur, videlicet in d. §. reliquum, in auth. de hære. ab intest. veni. Tamen in illo ipso §. huiusmodi consequentia assumitur, quòd cùm nepos in successionibus obtineat locum patris, vt succedat cum patruis: etiam in illo casu ita obtineat, vt nepos ex vtrinque coniuncto excludat patruos ex vno tantùm latere coniunctos. Et propterea apparet valere eam consequentiam in materia correctoria, & noui iuris introductiua, vt etiam diximus suprà, in 3. ratione pro nepote, nu. huius quæst. 26. colligitur inquam.

186 *Renunciatio primogeniti facit locum secũdogenito. Ergo & mors.*

¶ 33. Si primogenitus renuntiat iuri primogenituræ, ad secundogenitum peruenit. l. j. §. assignare. ff. de assignan. liber. & c. j. tit. an filij & agna. & diximus latè supra quæstio. 3. Ergo idem illo sublato de medio per mortẽ naturalem. Nam si hoc facit mors ciuilis, debet & naturalis facere, per no. in l. ex ea parte. §. j. ff. de verb. obl. & in c. susceptum, de rescrip. lib. 6.

187 *Responsio.*

¶ Sed quod huic respõdeatur facilè est. nam non simpliciter verum est, quòd primogenitus renuntians iuri primogenituræ faciat locũ secundogenito. Sed tum demum id proce-

id procedit, si nullos relinquat liberos. Neque enim potest in illorum præiudicium huic iuri renuntiare, vt voluit Bald.cons.38 9.incip.consuetudo, col.3.ver.16.lib.2.& Card.Alex.in c.j.col.vlt.tit.de feud.March. & diximus suprà in 21.quæst.prin. & iterum in 26.quæst.nu.5.sed & illud,& in 29.ratione pro nepote.

188 ¶ 34. Cùm plures vocantur sub nomine familiæ,generis,liberorũ,agnatorum,consanguineorum,& aliorum id genus vniuersalium,vel indefinitorum,non omnes simul eiusdem familiæ aut generis, siue omnes liberi, agnati, & consanguinei admittuntur, sed tantùm primo loco proximiores, & deinceps cæteri ordine successiuo. l. cùm ita.§.in fideicommisso.ff.de leg.2.vbi ex hoc no.Bal.& Raph.Co. quòd eo casu non admittuntur filij fratris cum patruis, quia vbi consideratur sola prioritas gradus,frater excludit filium fratris,per l.3.§.si duo.ff.de legi.tut.Id quod Bal. ipse dicit esse menti tenendum,& ad idem est text.in l.peto.§.fratre,& in l.omnia.§.vlt.ff.eod. tit.de lega.3.cum multis concord.à me collectis in tracta.Retractuum,tit.j.§.11.glo.4. nume.2.& quia etiam.

Vocati sub nomine vniuersali vel indefinito veniunt ordine successiuo.

189 ¶Et ideò si emphyteusis data sit, aut res quæpiam legata alicui pro se & suis filiis & nepotibus,aut pro se & liberis,si is cui emphyteusis data est,aut res legata, relinquat filium & nepotes ex altero filio,solus filius succedit exclusis nepotibus,vt voluerũt ipsi Bal.Flor.& Raph.Co.qui dicit sing.in d.§.in fideicommisso.& Ang. in l.Gallus. §.quidam rectè,col.2.in 2.conclus.in fi.iterúmque in 3.ff.de lib.& posthu.Raph.Co. cons.106.mulier instituit maritum,col.2. vers.accedat ad hanc partem, Benedic.Capra cons.5.punctus,quædam domina,ante fi.Ange.Are.in §.cùm filius,col.j. vers.deinde ista regula,Insti.de hære.quæ ab intest.defe.Alex. cons.204.consideratis verbis, col.2.vers.confirmantur prædicta,lib.2.& cons.4.ponderatis verbis testamenti,col.3. vers.fortificantur,lib.4.& cons.129.perspectis his,col.2.vers.istis sic præsuppositis,li. 5.Corne.cons.182.videtur,col.4.vers.concurrentibus aliis,lib.2. vbi tamen dubitat, propter autoritatem glossæ qua statim dicemus.& cons.131. videtur,col.2. vers. item dato,lib.3.Ias.& Philip.Deci.in l.si auiæ,ille col.2.vers.itẽ adde, hic col. etiam 2.vers. ex prædictis.& ibi quoque Anto.Rube. C.de succes.edic.vbi Deci. negat eam glos.de qua statim loquemur,id velle ad quod allegatur.idem Ias.in l.qui liberis.§.hęc verba, col.j.vers.tertiò adde.ff.de vulg.& pup.vbi tamen subdubitat:& in l.pater impuberis, in fi.eo.ti.& cons.4.Nicolaus,col.2.vers.secundò ad idem,lib.j.Philip.Deci.qui propè vbique dicit id quod iam diximus de d.glo.in l.j.col.6.in 14.no. C.de secun.nupt. & cons.1.memini,col.2.vers.tertiò non ob.& cons.79. cuius superscriptio incipit,in fideicommisso,in prin.& cons.217.in casu proposito,per totum,& cons.408.in pręsenti,col.3.vers.3.conclusio, vbi ita dicit fuisse iudicatum in rota curiæ Romanæ,& cons.412.viso eleganti,col.2. vers.tertiò respondetur, & seq. vbi & illud idem dicit. & cons.478.in causa domini,col.vlt.& cons.480. in casu qui contingit,col.3.versi. sed ad ista.Fran.Cur.Iunior in trac.feud.in 2.parte,col.pen.vers.secundò moueor,& cons.22.præsupponitur,col.4.vers.ex præmissis.Anto.Rub.cons.36.col.vlt. & cons. 37.circa primum,per totum,qui videtur esse Ias.& cons.38.memini,etiam per totum, & cons.40.circa dubium,col.2.vers.sed præmissis,& cons.85. circa dubium,in fin.& Carol.Rui.inter con.illius,cons.40.cui est simile initiũ,etiam in fi. & Ludo.Gozad. cons.29.videtur prima facie,col.4.vers.corroboro quia licèt.

Si res relicta sit alicui pro se & suis filiis & nepotibus, solus filius primo loco succedit.

190 ¶Quam rationem ita subuertes,vt primùm dicas illam procedere in successione ex testamento vel ex contractu, & sic ex prouisione siue dispositione hominis, sicuti etiam dicta iura & similia,& potissima pars Doct.quos citauimus,loquuntur. Tunc enim consideratur affectio,quæ videtur esse maior circa proximiorem,vt dictis iuribus probatur,& in l.hæredes mei.§.vlt.ff.ad S C.Trebell.Secus autem in successione ab intestato, quæ scilicet defertur ex dispositione legis vel statuti, quia tunc nepos obtinet locum patris cum patruis,per d.authent.cessante, cum si. Et ita etiam distinguunt Bal.& Raph.in d.l.cùm ita legatur.§.in fideicõmisso,& latè Alex. d.cons.139. lib.5.Philip.Deci.d.cons.j.& penè maior pars eorum quos suprà citauimus.

An id procedat, cùm res defertur ex dispositione legis vel statuti.

191 *Sed et an etiã ex dispositione hominis.*

¶ Sed & illud potes dicere, quòd siue ex testamento, siue ab intestato, siue ex lege vel statuto, siue ex dispositione hominis res deferatur familię, aut aliter sub nomine vniuersali aut indefinito, semper debet intelligi, vt proximiores tantùm admittãtur, sed ita vt nepos cum patruis succedat: nisi exprefsè testator aut contrahẽtes aliter dispofuerint, iuxta tex. in d. authen. cessante. Et ita exprefsè voluit gl. vt ab omnibus (præter Decium, quod diximus) intelligitur in d. §. in fideicommisso, quam exprefsè sequuntur Imo. Pau. Ca. Ange. Perigl. & Iac. Pute. qui eam æquiorem esse dicit, & ibi etiam tacitè Bar. Ang. & reliqui qui eam non impugnant, ob quod eam approbare videntur, vt probatur in l. item quod Sabinus, in fi. ff. de hære. insti. & diximus latiùs in tracta. Retractuum titu. j. §. 35. in glo. 4. in verbo, ignorans, nu. 45. nam minores nam vt hoc addam, aliter lectores dissimulando deciperent.

192 *De eadem re.*

¶ Sed & eam exprefsè sequuntur Fran. Are. cons. 162. diligenter, col. vlt. vers. venio igitur ad quartum. Alex. sibi contrarius cons. 88. quòd cõcurrere debeant, col. j. li. j. quod repetitur sub alio initio, cons. 137. præclarè, eo. lib. j. & cons. 26. videatur fortasse, col. pen. vers. præterea glo. lib. 3. & cons. 124. viso processu, col. j. in fi. lib. 7. Corne. in l. vlt. col. vlt. vers. posset etiam hîc. C. de verb. sig. vbi dicit, id seruandum esse in practica: & cons. 97. primò consultus, col. 6. vers. consultum verò, lib. j. & cons. 37. in hac consultatione, in litera h, in fi. & seq. eo. lib. j. & cons. 97. primò consultus, col. 6. vers. consultatio verò, eo. lib. j. & cons. 22. in hac consultatione, col. 5. vers. & dicitur consuluisse, & cons. 24. ad euidentiam, col. vlt. eo. lib. 2. vbi dicit ita vidisse se consultum ab aliis egregiis, & insignibus Doc. & cons. 115. in hac consultatione, col. vlt. vers. cõfirmatur, eo. lib. 2. & cons. 131. præmittendum est, per totum, eo. lib. 2. in quibus etiam id dicit fuisse consultum à Benedic. Cap. excellentissimo & famosissimo Doc. & cõsi. 95. diu post redditum, col. 2. vers. & insuper videtur, iuncto eo quod dicit ante fi. lib. 3. & cõs. 222. quanquam in hac, col. vlt. eo. lib. 3. & cons. 159. in hac præsenti, col. 3. vers. vltimò hæc pars, lib. 4. & cons. 254. principalis, in litera F, eo. lib. 4. Soci. in l. si cognatis, col. vlt. ff. de reb. dub. & cons. 252. visis instrumentis, col. 13. vers. ad secundam rationem, lib. 2. & cons. 51. visa facti enarratione, col. 4. vers. his tamen non obstan. lib. 4. Ias. sibi contrarius cons. 215. ex Valentia, col. 5. ver. sed præmissis, lib. 2. vbi id multis probat. & cons. 159. in præsenti, col. 3. vers. tertiò pro ista parte, lib. 4. Carol. Rui. cons. 13. præsupponitur, col. vlt. lib. j. Philip. Deci. sibi item contrarius, cons. 87. pro resolutione, in fin. & cons. 427. in ciuitate Rauennæ, post princ. & iterum col. 2. vers. sed ad hæc. Ludo. Gózad. sibi etiam contrarius cons. 4. prout potui, col. penult. vers. non obstat, dum dicit, iunctis his quæ dixerat col. 3. vers. septimò si volumus, & cons. 19. dubitatur, col. 2. vers. septimò adduco, & Anto. Rubeus sibi quoque contrarius, cons. 82. viso eleganti consilio, per totum.

193 *De eadẽ re.*

¶ Et idem, nulla illius glo. mentione facta, voluit Bal. sibi contrarius, cons. 488. casus talis est, quidã Titius, lib. 3. & Imo. in d. l. Gallus. §. quidã rectè, in fi. ff. de libe. & posth. & Pau. Ca. in d. l. vlt. C. de verb. sig. Quibus ego facilè accedo. nam dispositio testatoris & contrahentium in dubio debet intelligi, secundùm ius commune, aut statutũ, si quod sit. d. l. hæredes mei. §. cùm ita, & ibi Dy. Bar. Ang. Imo. Raph. Co. Pau. Ca. in lec. Padu. Ro. Alex. & alij recentiores. ff. ad Trebell. cum aliis multis concord. à me collectis in repe. l. si vnquam, in verbo, susceperit liberos, nu. 84. sed illud.

194 *Casus omissus à lege pro omisso habetur.*

¶ 35. Casus omissus siue à lege, siue à canone, siue à statuto vel consuetudine, siue à testatore, siue à cõtrahentibus, siue à principe, siue à iudice, aut alio superiore aliquid decernente, siue ab arbitro vel arbitratore, siue ab imperrante, siue ab appellante, siue à dante procuratorem, siue ab actore, pro omisso habetur. Vt de lege probatur, in l. si verò. §. de viro. ff. sol. matr. cum infinitis simi. De canone, cap. 2. de transla. præla. & c. dilectus, de tempo. ordi. & c. is qui primò, de sen. excom. lib. 6. & cle. ne Romani, & cle. constitutionem, de elec. De statuto & consuetudine, cap. penult. de iureiur. & c. in nostra, de iniur. Bald. in l. si plures, col. 8. vers. iuxta prædicta. C. de condi. inser. & consi. 452. statuto ciuitatis, in prin. lib. j. Alex. qui affert concor. cons. 13. circa primũ, col. 5. vers.

Et à canone.

Et à statuto & consuetudine.

vers.bene facit,lib.3.& Philip.Deci.cons.188.in casu proposito, vers.sed breuiter. De testatore probat tex.in l.commodissimè.ff.de lib.& posthu.& l.ex his. ff.de excus.tut. Bal.in l.cùm proponebatur, in secunda oppo.ff.de lega.2. De contrahentibus,l.inter socerum,& l.Bebius.ff.de pact.dota.& l.si cùm dotem,in princ.& ibi Doct.ff.sol.matrimo. & l.si extraneus. ff.de condic.ob caus.& l.quicquid astringendæ. ff. de verborum obligationib.& l.vlt.C.de pactis conuen. Bald.in l.2.per illum text. C.de nauti. fœno. De principe Bald.loquens in dispensatione,cons.490.ponitur quòd quidam, circa medium,lib.j.per text.in c.j.de fili.presbyte.lib.6. De iudice,l.solemus. §.vlti.ff. de iudi.& l.si de proprietate.C.si à non compet.iudi.& c.susceptum, de rescrip.lib.6. Bald.cons.60.sicut proponitur,lib.3.De arbitro siue arbitratore,Bald.cons.142.quidam dominus Pasinus,col.2.subsequenter præmittendum,lib.2. De impetrante, d.c. susceptum,& c.cùm in illis,& c.cui,de non sacerdotali,de præben. lib.6. De appellante,l.præcipimus,C.de appell.& cle.appellanti,eod.titu. De dante procuratorem,l.maritus. C.de procuratorib.& cap.cùm olim.de offic.delega. De actore, Bald.cons.335. statuto,in fin.lib.3.

A testatore. *A contrahentibus.* *A principe.* *A iudice.* *Ab impetrante.* *Ab appellãte.* *A dante procuratorem.* *Ab actore.*

195 ¶Ex quibus multa congessit Ioan.Andr.in d.c.susceptum,& Bald.in l.si mater.C.de institut.& substitut. & Lucas Pen.in l.vlt.col.2.C.de priuileg.scho. lib.12. Petr.Anc. cons.37. contra Ioannem,col.2.vers.item casus,& iterum cons.356.ex serie,colum.2. vers.secundò hoc probat. Barb.cons.35.clementissimi,col.penult.lib.1.& cons.10.sapienter scribitur,col.antepenult.vers.nec obstat si quispiam,lib.2.& cons.sequen.col. 15.eo.lib.2.& consil.82.clementissimi,col.4.lib.4.& Maria.cons.32.ex his quæ superius,col.6. Et id in omnibus dispositionibus dicit procedere Petr.Anc.cons.120.pro clariori,in princ.

De eadem re.

196 ¶Et id quidem optimo iure.Quandoquidem in casu omisso ne tacita quidem voluntas præsumitur.l.militis codicillis.ff.de mili.testamen.vt per eum tex.dicit Bal.cons. 167.quidam Franciscus,col.2.lib.5. At statutum vel consuetudo loquitur tantùm de primogenito,non etiam de nepote: & verificatur in patruo, qui inter proximiores descendentes reperitur primogenitus tempore mortis. Nec de nepote quicquam dicitur.Ergo is omissus esse censetur.

In casu omisso nec tacita quidem voluntas præsumitur.

197 ¶Sed dic quòd hic casus non est omissus. Nam statutum vel consuetudo loquens de primogenito comprehendit etiam nepotem ex eo primogenito,vt qui est & dici potest primogenitus,vt suprà diximus in quarta ratione pro nepote,& alibi sæpe. Quin & illud quod dictum est,omissum haberi pro omisso, procedit, nisi casus omissus sit similis expresso,per d.l.si extraneus.ff.de condi.ob caus.& in l.vlt.§.vlt.ff.mand.& l. si quis mihi bona.§.sed si mandaui,& ibi Bald. & recentiores. ff.de acquir. hæred. & voluit glo.in l.si cùm dotem,in prin.in verbo,mulieri,post princ.ff.solu.matr.& in l. Gallus.§.& quid si tantùm,in verbo,emancipatus.ff.de libe.& posthu. Ioan.Lauden. apud Oldra.cons.224.istæ sunt allegationes, col.8. vers.nec ob.quod dicebatur, vbi nuncupatim loquitur de nostro casu,cum aliis concord.à me adductis in tract. Retractuum,tit.j.§.2.glo.j.nume.19.incip.nisi tamen diceres. Quid autem, si diuis placet, magis simile est, quàm patri filius? Denique ponamus hunc casum esse omissum, & præterea non esse similem expresso:quid deinde sequitur,nisi vt remaneat in dispositione iuris communis?per d.l.extraneus,& si. At de iure communi nepos succedit in locum & gradum filij.

Responsio. *Nisi casus omissus sit similis expresso.*

198 ¶36. Dispositio generaliter loquens,cuius tamē finis,euentus,executio in vno tantùm supposito vim suam exercet, licèt omnia supposita ipsius generis ex vi orationis videatur complecti,iuxta l.Mæuius.§.duobus. ff.de lega.2. & hoc quidem veluti sub declaratione ipsius futuri euentus,per l.3.ff.qui & à qui.manu.libe.non fi. Tamen secundùm veritatem nullum suppositorum sub ipsa dispositione determinatè compræhenditur.l.si duo,& l.inter stipulantem.§.sacram,& l.continuus.§.illud.ff.de verbo.obliga.& l.qui decem.§.Stichum,in secundo respon. ff.de solut. & l.cùm incertus.

Dispositio generalis an & quãdo & quomodo omnia sui generis supposita compræhendit.

ff.de lega.primo. Verùm illud suppositum, in quo per sequentem declarationem, vel euentum terminatur ipsa dispositio, habetur perinde, ac si fuisset ab initio specialiter, & determinatè in ipsa dispositione compræhensum, per cap. pastoralis, in fin. de rescrip. Tamen quia, vt diximus, in ea generali dispositione nullum suppositorũ determinatè extendebatur. Si ante declarationem vel euentum esse desinat, vel mutet statum, perinde est ac si ex diuerso ab initio non fuisset sub illa generalitate cõpræhensum. l. cùm quis. §. si hominem, & d. §. Stichum. ff. de solut. & d. §. sacram, & l. qui hominem. ff. de adi. legat. & c. quia cunctis, vers. subiunctum, de conces. præben. lib. 6. & cle. si de beneficio, eo. tit.

199 *Ad idem.*

¶At statutum vel consuetudo loquens de primogenito incerta est & generalis, aut certè (quod idem est) indefinita, quia ad illum refertur, qui ex pluribus reperietur primogenitus. Et licèt sit maior spes de primo filio: tamen potest esse quòd morte præuentus eam non capiet. §. illud quæsitum, in fi. Insti. de rerum diuisi. Igitur hæc incertitudo generalis facit quòd nullus nec ipse primò natus, nec alius censeatur ab initio determinatè compræhensus sub statuto vel consuetudine. Ideóque si interim moriatur ipse primogenitus, perinde est ac si non fuisset ab initio compræhensus, per iura suprà alleg.

200 *Responsio.*

¶Ista quidem ratio satis est subtilis, sed quæ non admodum subtiliter discuti potest ex iis quæ suprà sæpe diximus. Nam confestim quàm primogenitus natus est, is sibi & posteris ius primogenituræ veluti occupatione vendicauit, tam firma & certa spe (si spes tantùm sit appellanda) vt ne à patre quidem aut principe sibi tolli possit. Ideóque nec sibi obest præmatura mors, quin & posteri illius suum ipsius locum retineant, vt iura statuunt: nec spectare casum aduersámque fortunam illius, qui sine posteris mori potuit, ciuile, neque naturale est, iuxta dictum §. sacram, & §. homo liber.

201 *Paria non nasci & natum mori.*

¶37. Paria sunt non nasci, & natum mori. §. dubitatum, in authen. de incest. nupt. maximè si moriatur viuo eo de cuius successione agitur. Nam viuentis hæreditas non censetur, nec viuens habet hæredem. l. j. ff. de hære. & acti. vendi. & l. j. ff. pro hære. & l. qui hæreditatem, & l. neminem, & l. qui superstitis. ff. de acquir. hære. cum aliis concord. adductis à glo. in d. l. neminem.

202 *An illud semper procedat.*

¶Sed præter id quod suprà diximus in quarta ratione pro nepote, non censeri mortuum qui reliquit filium. Negari quoque potest semper ea esse paria non nasci & natum mori: quin sufficit quem fuisse natum, etiam si confestim moriatur, vt alium excludat, vt liquidò patet ex no. per Bald. in l. si quis posthumos. §. j. col. j. ff. de liberis & posthum. & in l. si quis hæredem, in secunda oppo. C. de institut. & substitut. & in l. in quibus, vers. sed hic concurrit alia quæstio. C. de secund. nupt. & Anto. consil. 20. æquitas valde suggerit, cum aliis concordantiis à me adductis in repeti. l. si vnquam, in verbo, susceperit liberos, nume. 151. in diuersam, cum multis sequent. C. de reuoc. donat.

203 *Maior ætas proindéque sapientia maior facit vt præferri debeat patruus.*

¶38. Ratio prælationis primogeniti est, quoniam propter ætatem maiorem præsumitur cæteris prudentior, & animi quibusque viribus superior, quibus idoneior censetur moderando principatui, vt suprà latè in præfatione ostendimus. Igitur cùm patruus hic sit maior natu ipso nepote, est etiam nepoti in principatu maximè præferendus, ex statuti vel consuetudinis ratione, quæ veluti pro anima ipsius est, vt dicit Bal. in l. si quis seruo, col. vlt. C. de furt. cum multis alibi à me allatis, in dicta repetitio. l. si vnquam, in verbo, libertis, nume. 46. incip. nec id quidem. C. de reuocan. donatio. Quid enim si nepos, vt plerunque euenit, sit infans? Num illi dabimus principatum gubernandum reiecto abiectóque patruo iam ætate graui? Facientes locum ei quod scribitur Ecclesiastes 10. Væ tibi terra, cuius Rex puer est, cum similibus allegatis suprà

Væ terræ cuius rex puer est.

suprà in præfatione, nu.162.hincque illud,& multis seq.& per Corse.in tract.de pote. & excel.Reg.quæst.89.

204 ¶Ex quo & Ascanius Aeneæ filius cùm moreretur, reliquit Syluium Posthumium fratrem regni post se hæredem, posthabito Iulio proprio filio, qui néςdum per ætatem idoneus erat regendis ciuibus, vt tradit Eutropius lib.1.de gestis Romanorum, cap.2.Quanquam Dionysius Halycarnasseus, libro primo, Antiq.Roma.aliam huius rei rationem adfert. Sed & Pharnaces ille Parthorum Rex qui Mœdos validam gentem domuit,cùm moreretur relictis multis liberis paruulis, illis quidem præteritis, Mithridati fratri se iuniori, insignis virtutis viro imperium reliquit,plus regno quàm patrio nomini deberi, potiúsque patriæ quàm liberis esse consulendum ratus, vt scribit Iustinus lib.quadragesimoprimo. Quinetiam Pyrrhus ille Epirotarũ Rex cùm à filiis interrogaretur, cui ex iis relinqueret imperium. Quicunque(inquit)vestrûm acutiorem ensem habuerit. Significans se non ætati daturum principatus successionem, sed virtuti.huius autor Plutarchus tum in vita illius, tum in apophthegmatis illius.

Ascanius prætulit fratrem filio adolescenti in regno. Et Pharnaces.

Pyrrhus regnum non ætati sed virtuti reliquit.

205 ¶Sed profectò illa prudentiæ & morum præsumptio in ætate maiore, non vnica est ratio statuti præferentis primogenitum: quin & alias plures esse naturæ magis innitentes docuimus suprà post prin.huius tractatus, in præfatione. Et hoc quoque ex eo satis probatur,quia si ea esset vnica,sequeretur quòd ea cessante, cessaret & statutum, per no.in l.quanuis.C.de fideicommis.cum concord.ibi adductis à recentioribus, & à me plenissimè in commentariis consuetudinum Pictonum, titu.9.§.27.in octaua limitatione,versicu.intelligendum est tertiò.Ideóque si secundogenitus esset prudentior,præferretur primogenito, quod nemo vnquam dixit, præter Lucam Pen.in l.j. colum.j.in verbo,cedere.C.de Consuli.lib.12.vbi id tenet simpliciter: licèt alibi etiã simpliciter teneat pro secundogenito,vt suprà diximus in prin.alibi quoque distinxerit inter dignitates regales,& alias,vt posteà dicemus.

Responsio. An præsumptio maioris prudentiæ sit ratio statuti præferẽtis primogenitum. Et an ea sola sit. Nõ præfertur secundo genitus ob maiorẽ prudentiam.

206 ¶Et vbique tamen,vt opinor,perperam, quando & Lacedæmonij à quibus maxima pars legum Romanarum defluxit,Cleomenem Anaxandridis Regis filium primogenitum Dorico natu minore virtute quidem omnibus numeris superiori in regni successione anteposuerunt, vt tradit Herodotus in Terpsichore, & suprà alibi diximus.Dolebat & Ioannes Galeacius Mediolani dux, quòd Philippum Mariam ex filiis natu quidem illum minorem:sed animi viribus maiorem, non posset anteponere Ioanni primogenito,vt & retulit è nostris Barb.consil.20.illud afferam, columna 5. lib.secundo, & alibi item diximus. Quanquam legimus apud Albertum Crantium lib.Historiæ Vuandalicæ 2.cap.24.quòd cùm principes Vuilsorum duo fratres Ludouicum Imperatorem Caroli Magni filium arbitrum delegissent de paterna corũ successione & regno,cùm amborum pater moriens ætatis iura secutus maiorem præfecisset,sed is per ignauiam regno impar à populo improbabatur præferente minorem,Ludouicus ipse studium populi secutus minori regnum adiudicauit.

Lacedæmoniorum in ea re mos. Galeacius dolebat quòd nõ posset præferre minorem maiori quòd prudentior esset. Ludouici imperatoris in ea re iudiciũ.

207 ¶Nec ad rem pertinet quod de infante & puero diximus, cùm & si id spectandum foret, certè etiam primogenitus, qui infans esset, aut prior à regno esset abigendus, tanquam regni minimè capax. Quod nemo non falsum videt,quando etiam potest in Regem eligi, & regnum per tutorem: & cùm pubes est, per curatorem admistrare, vt no.Barto.in l.quidam consulebant, ante fin.ff.de re iudica.& Bald.in l.vltima,& ibi Roma.Alexan.& Iason.C.de milita.testamen.& in capit.cùm vicesimum, & ibi quoque Panorm.& recentiores,extrà,de offic.delega. Oldra.consi.quinquagesimosecundo,quæstio est talis, an tutela Regis.vbi & illud dicit curatorem dari Regi minori,etiam inuito, vt & plerique ex his quos citauimus, & mox citabimus, voluerunt Ioannes Andr.in capit.cùm inter vniuersas,de elec.& in addi.Specul.in rub. de tuto.columna prima,versicu.nostris temporibus,& sequen.vsque ad fin.rub.& Alberi.in l.de creationibus.C.de epi.audi.& in rub.ff.de curat.furio.in princi.& in rub.

Infans rex esse potest. Et per tutorẽ & curatorem regnum administrat.

C.quando tuto.esse desi. Imo.Domini.Philip.Fran.in capit.grandi,& ibi etiã Corse. in repe.colum.penult.de supplen.negligen.prælat.libro 6.Ioan.Ana.in rub.de delic. puer.colum.2.Iacob.à S.Geor.in tract.feud.in princip.& iterum paulò pòst,colum.4. versicu.2.pro hac parte,& versicu.3.adducitur.Philip.Deci.in l.2.§.item impuberes, colũ.2.versi.2,regula.ff.de regu.iur.& latè Antonius Corse.in tract.de pote.& excel. Regia,quæst.18.& iterum q.89.in fi.

208 *Antiqua eius rei exempla.*

¶Idque iure veteri, scribit enim Cornelius Tacitus libro 2.cùm regnum Thraciæ à Senatu fuisset diuisum in Rhoémeralcen filium Rhescuporidis, liberósque Cotyis; iisque nondum adultis datum Trebellenum Rufum prætura functum, qui regnum interim tractaret, exemplo quo maiores Marcũ Lepidum Ptolemæi liberis tutorem in Aegyptum miserant. Quod postremum etiam recenset Iustinus libro 30. Quin legimus longo antè tempòre Lycurgum tutorem Charilai, aut vt alij vocant, Charilli ipsius ex fratre nepotis, Regis Lacedæmoniorum principatum eo nomine administrasse, vt refert Aristoteles lib. Politicôn 2.capit.8.& Iustinus libro 30.& Plutarchus in vita ipsius, vbi & hoc quoque dicit, pupillorum Regum tutores apud Lacedæmonios vocari Prodicos, vt ex hoc quoque intelligas, eam rem semper obseruari solitam apud eosdem. Nam & Pausanias libro tertiò, scribit Pausaniam Cleombroti filium Plistarcho Leonidæ filio Regi Lacedæmoniorum tutorem datum fuisse. quod & tradit Herodotus libro 9.eodémq; vlti.& Diodorus Siculus lib.11.vbi ipsum adolescentem nõ Plistarchum, sed Leonidem vocat. Sed & idem Diodorus eodem quoque lib. tradit Nicomedem Pleistonactis Lacedæmoniorum Regis tutorem fuisse. Et Polybius libro 4.tradit Agesipoli etiam Regi Lacedæmoniorum tutorem datum fuisse Cleomenem Cleombroti filium. Et Plutarchus in Agide scribit, Leonidam Cleonymi filium tutelam filij Acrocati pupilli Lacedæmoniorum regis suscepisse.

Lacedæmoniorum regũ tutores Prodici dicti.

209 *Alia.*

¶Sed & Iustinus libro quarto, scriptum reliquit Anazilaüm Siciliæ Regem filiis suis paruulis tutorem reliquisse Micythum seruum quod & retulit Macrobius libro 1. Saturnali.c.11.idem Iustinus libro septimo, Philippum Argei filium Regem Macedonum sibi successorem reliquisse Europum (Herodotus Aeropum appellat) paruulum admodum, cuius infantiam Illyrij contemnentes bello Macedones sunt aggressi, qui prælio pulsi, Rege suo infante in cunis posito, & pugnæ ante aciem prolato acriùs certamen repetierũt, tandémque magna cæde Illyrios fuderunt, ostenderúntque hostibus suis priore bello Regem Macedonibus, non virtutem defuisse. Quam rem etiam eleganter memorauit Nazarius in Panegyrico Constantino dicto. Idem autem Iustinus libro 13.tradit mortuo Alexandro Magno relicta Roxane vxore prægnante, cùm inter magnates diu certatum esset de successore Alexandri, tandem consensu vniuersorum placuisse Roxanis partum expectari, & si puer natus fuisset, tutores Leonatum, Perdicam, Craterum, & Antipatrum fore. De quo tamẽ vide Q. Curtium libro decimo. Idem Iustinus lib.17.scribit Arysbæ filio Pyalæ Regis Epirotarum tutores publicè constitutos, quòd ei pupillo regnum obtigerat. Sed & paulo pòst tradit Pyrrho illi eiusdem nepoti annorum 11.idem regnum adepto datos tutores fuisse, qui regnum vsque ad adultam eius ætatem tuerentur. Idem in initio libro vicesimooctauo, memoriæ prodidit, Olympiadem illam Pyrrhi Epirotarum Regis filiam amisso Alexãdro marito tutelam filiorum ex eo susceptorum regníque administrationem suscepisse. Sed & idem eod.lib.refert Demetrio Macedoniæ Rege defuncto Antigonum tutorem datum filio illius paruulo Philippo. De quo etiam Polybius lib. Historiarum 2. Sed & Iustinus ipse libro tricesimoquarto, scribit mortuo Antiocho rege Syriæ tutores à populo datos filio illius paruulo. de quo & nonnihil Iosephus lib. Antiquitatum Iudaicarum 12.c.14.

210 *Alia.*

¶Sed ad alios authores accedamus, Labdacus Cadmi nepos ex Polydoro, patris regnũ sub Lyco tutore obtinuit, post quẽ & Laius ipsius filius sub eodẽ tutore regnauit, vt scribit Pausanias lib.9.quo Bœotica describit. Qui & paulò pòst tradit, Laodamãtẽ Etheoclis filiũ & ipsum puerũ patris imperiũ assecutũ, Creõte Menæcei filio eius

tutore

tutore imperium administrante. Liuius lib.1.ab vrb.con.tradit, Ascanium Aeneæ filium sub tutela matris post mortẽ patris Aeneæ regnasse. Et lib.4.2.belli Punici Hieronem Siciliæ Regem Hieronymo nepoti & successori in regno 15.tutores reliquisse, qui regnum ipsum administrarent. Sed & lib.10.belli Macedonici, & Asiatici, cuius fragmentum nuper Moguntiæ compertum est, Antigonum Philippi Macedonũ Regis tutorem fuisse, quem ob id, vt ille subdit, Græci Tutorem, vt cognomine à cæteris distinguerent, appellarunt. Polybius autem lib. 4. scribit eidem Philippo Apellem vnum ex tutoribus ab Antigono patre fuisse relictum. Sed & Iulius Florus Epitom. Titi Liuij libro 46.tradit Antiocho filio Antiochi Regis Syriæ tutorem fuisse Lysiam.

221 ¶ Legimus quoque apud Procopium lib.1.de bello Persico, & Agathium lib.4.Historiarum peregrinarum Græcos authores, Arcadium imperatorem reliquisse Isdigertem Regem Persarum curatorem Theodosij filij sub mammis adhuc educati & imperij. Legimus item Dauidem & Salomonem in adolescẽtia vnctos in Reges fuisse. quod & in Decretis canonicis repetitum est, in §.hoc regulariter.78.dist.& Azariam 16.annorum regnasse in Iuda 4.Reg.14. Et Manassem 12.annorum cœpisse regnare in Hierusalem.4.Reg.21.c.& 2.Paralip.c.33. Et Iosiam eius ex filio nepotem 8.annorum.4.Reg.22.in prin.& 2.Paral.cap.34.in princip. Et Augustulum puerum occidentis imperium suscepisse. Ex quo & Augustulus vocatus est, vt tradit Procopius lib.1.de bello Gotthorum, in prin. In quo etiam libro scribit Atalaricum annos 8.tantùm natum regnum Gotthorum suscepisse sub matre Amalassunta. Quod & tradit Iornandes in lib.rerum Geticarum, vbi dicit illum vix decennem regem factum. Et Baldarum admodum puerum Longobardorum regnum sub Adriano tutore suscepisse scribit idem Procopius lib.3.eiusdem operis. Sabori autem adhuc in vtero existenti regnum Persarum consensu gentis delatum est, & cidaris ventris matri imposita, vt tradit Agathius lib.4. Historiarum peregrinarum. Et vt de nostris regibus tandem aliquid dicamus. Vetus lex est apud Frãcos, quæ filios etiam infantes ad paternum regnum vocat, vt tradit ipse Agathius lib.1.de bellis Gotthorum. Nam & in Francorum Annalibus legimus, D.Ludouicum eius nominis nonum, & Carolũ 8.impuberes ad regnũ euectos fuisse, & coronatos. Sed si plura scire velis de eo quod ex nostris diximus de Regum tutoribus & curatoribus, vide omnino (neque enim opus est, vt plura huc afferamus) Benedic.in repet.c.Raynutius, in verbo, adiectæ impuberi, nu.41.& multis seq.de testa.& Moline.in commentariis Consuet.Parisi.titu. j.§.29.nu.2.& seq.vsque ad fi.eius §.

Alia.

Francorum lex vetus.

222 ¶ 39. Si huiusmodi constitutio siue statutum loquens de primogenito traheretur ad nepotem ex filio ad exclusionem patrui, ea extenderetur cum alterius præiudicio, quod fieri non debet, per l.2.& ibi Bald.C.de bon.quæ liber.& in cap.j.§.cùm verò, & quòd ibi not.idem Bald.titu.qui feudum dare poss. Et ita communiter limitatur l. beneficium.ff.de constitu.princip.& c.cùm dilecti, de donat.quia priuilegium siue etiam beneficium quod est cum alterius præiudicio, est semper strictè interpretandũ, vt per Ioan.And.loquentem in statuto præferente primogenitum, in c.sine culpa, de regu.iur.lib.6.in Mercur.

Priuilegium atque etiã beneficium intelligi debet sine alterius præiudicio.

223 ¶ Cui rationi ita sanè respondebis, non hanc esse extensionem, sed interpretationem declaratiuam & passiuam, quæ semper & in quibuscunque dispositionibus locum obtinet, etiam cum præiudicio alterius, vt liquidò apparet ex iis quæ diximus in 1. ratione pro nepote, nu.huius quæst.18.sed & quòd, & iterum in 14.ratione pro nepote, nu.huius quæstionis 43.mouentur, & in responsione 25.rationis pro patruo.

Responsio.

224 ¶ 40. Priuilegium concessum filiis non extenditur ad nepotes.l.iubemus.§.vlti.C. ad Trebel.vbi & id no.Bald.in prin.& consi.2.verba statuti, colũ.j.lib.j. Sed tu ad hoc responde ex vndecima ratione, quam suprà pro nepote adduximus, qua dictum est & probatum, priuilegium patris transire ad filios.

Priuilegium filiis cõcessum an ad nepotes transeat.

¶ 41.

215 *Inseparabilia à filio non trāseunt ad nepotem.*

¶ 41. In his quæ inseparabiliter insunt in filio & eius ossibus adhærent, nō fit extensio ad nepotem.l.3.§.si emancipatus.ff.de bon.pos.contra tab.quam ad hoc citat Bal. consi.67.si dicta institutio, col.j.lib.j. At ætas & qualitas primogenituræ est eiusmodi. Sed hæc ratio in eam recidit, quam diximus suprà in 4.ratione pro patruo, vbi & tu responsionem videbis.

216 *A verbis statuti non recedendum.*

¶ 42. Statutum loquitur de primogenito, nec ab eius verbis recedendum est, nisi appareat de mente l.j.§.si is quis nauem.ff.de exerci.act.& l.non aliter.ff.de lega.3.& l.prospexit.ff.qui & à quib.cum multis concord.à me congestis in repe.l.si vnquam, in verbo, libertis, nume.2.& multis seq.C.de reuo.donati. At secundogenitus in casu de quo loquimur, est maior natu filio primogeniti, atque ita primogenitus. Ergo ex verbis statuti succedere debet. Sed ad hoc patet responsio ex his quæ suprà diximus.

217 *Suitas p mortem filij extinguitur.*

¶ 43. Ius primogenituræ quod filio primogenito competebat, eius morte extinctum fuit, vti etiam dicimus de suitate quæ per mortem filij extinguitur, vt est tex.expressus in §.sui autem, ibi, desierit esse suus, aut morte interemptus, aut qualibet alia ratione liberatus potestate, in Authen.de hæred.quali.& dif. Sed ad hoc responderi potest, id ius non esse peremptum morte filij, vt ostendimus suprà in 4.ratione pro nepote, per totam eam rationem, & alibi sæpe in ea parte.

218 *Fictio non nisi ex æquitate fit.*

¶ 44. Quòd nepos censeatur esse in eodē gradu quo filius, id ex fictione est. neque enim verè in eodem gradu est: fictio autem non fit nisi ex æquitate.l.postliminium, in princ.ff.de capti.& postli.reuer.& l.denique, & l.nec vtilem.ff.ex quib.cau.maior. Ideo & ea cessante, cessat æquitas.l.qui in vtero.ff.de stat.homi. Barto.in l.si is qui pro emptore, tum in 2.oppo.1.partis, tum in 6.quæst.ff.de vsuscap.& latè Iason ibi, char. pen. Quæ verò, si diuis placet, æquitas est, vt nepos qui est gradu posterior, sit melioris conditionis quàm filius gradu prior, contra l.si viua.C.de bo.mater.licèt aliquando sit paris conditionis.§.cùm filius, Instit.de hære.quæ ab intest.defe.& §.reliquum, in Authen.eiusdem titu.

219 *Responsio.*

¶ Sed ad id responsio clara est: primùm hanc non esse fictionem, sed potiùs veritatem & eam quidem naturalem, vt ostendimus suprà in responsione 14.rationis pro patruo. Deinde quòd hic nepos non est melioris conditionis, quàm filius pater ipsius in cuius locum subrogatur cum priuilegio exclusionis alterius, vt & nos quoque clarè docuimus suprà num.23.vt tamen non omittam, & seq.præsertim ex text.in d.§.reliquum, ex quo manifestè patet nepotem ex vno filio esse melioris conditionis, quàm alterum filium, cùm pater eius est meliorioris conditionis.

220 *Spes successionis an sit legitima.*

¶ 45. Spes succedendi in filio viuente patre neque legitima est, neque vllo pacto consideranda, per l.post emancipationem, ibi, id enim: & ibi Barto.ff.de libe.lega.& l.vlt. in verbo, acerbissima spe, & ibi idem Barto.in 3.oppo.& iterum in vlt.quæst.C.de pactis, & l.j.§.si impuberi.ff.de collati.bono.quæ hanc spem præmaturam vocat, licet nonnulli ibi legant speciem, non spem, sed ille tex.ne fallaris, loquitur in filio impubere arrogato, & non in filio naturali. Et l.vltim.ff.de libe.agno. Sed is text.loquitur non de successione sanguinis, sed patroni in bonis liberti. quod longè differt, vt suprà alibi diximus.& l.lex Cornelia, ibi, qui nulla bona in ciuitate reliquit, &c.ff.de vulg. & pupil.ex qua no.Bald.Angel.Imo.Alex.Franc.Are.& Iason latè, quòd filius viuente patre nulla bona habere dicitur: ex eóque dicunt plurimi eorum statutum quo pater tenetur pro condemnatione filiorum vsque ad legitimam eorum, esse iniquum & irrationabile, & ad alia quoque trahunt, vt ibi videre licet: & Bald.in l.non potest, in j.lec.ff.de adop.

221 *De eadē re.*

¶ Sed & quòd hæc spes sit prorsus inanis, astruunt alij plurimi, & inter hos Spec.titu. de execut.senten.§.sequitur, versi.quid si filiusfa. Bar.in authen.si qua mulier, col.vlt. versi.quæro quando filij.C.de sacrosecclesi.& in l.sciendum, circa fi.prin.& ibi quoq; recent

recentiores.ff.qui satisd.cog.per d.l.post emancipationem:& idem Barto.in l.qui Romæ,colum.1.versicu.certe dixi,& alibi quoque in eadem l.& ibi etiam Imo.ff.de verbo.obliga.Bald.in l.illud,in 3.quæst.C.de sacrosanc.eccles.& in l.quanquam,in fi.C.ad leg.Falci.& in §.si quis miles,colum.3.versic.sed pone quòd instrumento,titu.Imper.Lotha.Euge.Pap.alias est, Constitu. Feud.domi. Lotha.vbi dicit, quòd quædam est potentia,quæ non est ens, sicut est posse succedere alicui:nam etiam antequã pater moriatur,ista propositio est vera,filius potest succedere patri:tamen ista potentia nihil est.Et facit quod voluit idem Bal.in l.si qua pœna,colum.j.versi.quæro an filio.ff.de his qui sunt sui vel alie.iur.& in l.omnimodo.§.imputari, colum.2.versicu.quæro quid de eo.C.de inof.testa.& in l.si filius, in fi.C.de bon.dam.& Ang.in l.qui cum tutoribus,in prin.col.j.ff.de transac.

222 ¶Sed ad hanc rationem præter ea quæ iam diximus allegando illos text.pro ea, possunt & alia responderi quæ tu videre poteris suprà in 21.quæstio.prin.vbi nuncupatim loquor de spe iuris primogenituræ,& quæ item diximus suprà in 24.ratione pro nepote,& rursum num.93.denique,& tribus seq.quibus ostendimus spem hanc succedendi maximè in filiis non improbari, hæreditatem aut certè legitimam filiis deberi,aut quasi deberi.Idque præsertim procedere in feudis, in quibus quidem ius nostrũ primogenituræ potissimùm consistit:ex quo vt & illic diximus,ex alio loco,feudum & ius primogenituræ veluti fraternizant. *Responsio.*

223 ¶SVNT AVTEM,qui in hac quæstione distinguant.Nam Bald.in l.vt intestato.C.de suis & legi.scribit multùm interesse, an consuetudo loquatur de filio primogenito,an verò simpliciter de primogenito.Primo enim casu præferri patruum:secũdo nepotem,si sit ætate maior : & id quidem iure primogenituræ, non iure transmissionis. Si autem sit ætate minor, semper succumbit. Et si nullo modo apparet de verbis,in dubio natura plus influit in filium,quàm in nepotem,per iura quę illic allegat. Hanc Bald.distinctionem & doctrinam sequitur Raph. Fulgo.in d.l.vt intestato, & Alex.in l.is potest,col.2.& ibi Iason,col.7.versi.vlt.in hoc.ff.de acqui.hæred.& idem Alex.consi.4.incip.ponderatis verbis,col.2.in fi.lib.4. *Qui in hac quæstione distinguunt.*

224 ¶Sed aliter distinguit Nicol.Mat.in l.vlt.ff.de iurisd.om.iudi.prout illũ refert Bald. in l.liberti libertæque, col.6.C.de oper.liber. Vtrùm videlicet res de cuius successione agitur,est feudalis,an nõ feudalis.Primo casu præferri nepotem,per c.j.circa prin. & ibi no.titu.de gradi.succes.secundo casu præferri patruum, argu.eius quod dictum est suprà in 21.ratione patrui,de iure patronatus, in quo patronus præfertur nepoti. Nam eiusmodi iura non iure successionis siue hæreditatis veniunt, sed ex proximitate liberorum,per l.vt iurisiurandi.§.si liberi.ff.de oper.liber.At idem Bal.consil.396. in regno libero,ad fi.lib.2.dicit cõtrarium ex diametro, nempe in regno feudali præferri patruum,in naturali nepotem. *Qui aliter.*

225 ¶Verùm Bar.in authen.post fratres,la 2.C.de legi.hære.contrarium omnino sentire videtur, vt videlicet in cæteris rebus nepos sit præferendus, in feudo autem patruus: quia feudum non iure successionis obtinetur, sed ex concessione domini.& idem in effectu voluit Bal.in l.ex hoc iure,col.secũda,in 6.quæst.ff.de iusti.& iure:& apertiùs Raph.Co.in l.cùm ita.§.vlt.ad fi.ff.de lega.2.& multi ex his quos suprà citauimus in 34.ratione patrui,vers.& ideo si emphyteusis.Ex quo apertè videntur voluisse, quòd si feudum obtineatur iure hæreditario,prout verè obtinetur, sicuti diximus suprà in 35.quæst.prin.nu.11.& simile dicimus,ita quòd etiam nepos in feudo filium repręsentat,vt diximus suprà in 1.ratione pro nepote. Certè etiam nepos in feudo præferetur patruo,sicuti & in alia hæreditate.Quanquam & illud prętereà dici potest,quòd vbi agitur de successione generis siue iure hæreditario,nepos semper reputatur eadẽ persona cum filio patre ipsius.Ideóque in locum ipsius succedit,per rationes pro nepote allegatas,quæ vbique locum obtinent. Et etiam in feudis,vt ostendimus suprà in prima ratione pro nepote,versi.nec id solùm. *Qui item aliter.*

¶Lucas

226 *Qui item aliter.* ¶Lucas autem Pen.in l.j.colū.9.C.de priuil.eo qui in sac.pal.mili.lib.12.& iterum in l.3.C.de tyro.eo.lib.aliter quoque distinxit.Nam referre dicit an loquamur in regno & cæteris dignitatibus regalibus, vt Ducatu, Comitatu, Marchionatu.An verò inn-liis non regalibus. In istis enim præferri secundogenitū patruum nepoti:in illis prudentiorem idoneiorémque regni administrationi, siue is sit nepos, siue patruus, per hoc destruens omnia legum & canonum, & eorum interpretum placita & rationes. & nihilominus eum sequitur Matthę.Afflic.in c.1.colum.15.versi.quartò fallit, tit.de succes.feud. Fateor tamen quòd si per electionem regna deferrentur, non per successionem: satiùs esset è multis idoneiorem anteponi. At cùm per successionem iam à multis seculis obueniant, vt latè diximus in §.j.titu.j.consuet. Pictaui.debemus sequi iura de successione loquentia, nisi aliud suaderent cōuentiones in eorum concessione appositæ, statuta, & consuetudines patriæ.

227 *Qui rursus aliter.* ¶Atqui Nicol.Mil.in suo Repertorio, in versicu.mortuus pro republica, dicit, quòd cùm is qui pro Republi.mortuus est, censeatur viuere ad commodum suorum parentum, per text.in §.filij autem, Institu.de excu.tut.multóque magis ad commodum filiorum, cùm pars patris maneat in filio, non filij in patre, vt not.Ioan.Andr.in addi. Specu.super rub.de feud. Ideò si primogenitus quispiam ante patrem mortuus sit pro Repub.filius ipsius primogeniti succedet in iure primogeniturę excluso patruo, quia primogenitus censetur adhuc viuere, ad vtilitatem sui filij patrem ipsum repræsentantis. Quod dicit tenendum esse menti fixum. Ex quibus facilè potes intelligere, Nicol.ipsum in ea esse sententia, vt patruus excludat nepotē, nisi primogenitus causa Reipub.sit mortuus.

228 *Qui et aliter.* ¶Cæterùm Marti.Laud.in d.tract.primogenituræ, colum.pen.aliter & quidem cæteris latiùs eam rem secuit. Nam aut constat de consuetudine, quòd nepos excludat patruum, vel è contrario, & standum est consuetudini, per l.minimè.ff.de legi.& in c.vltim.& ibi no.de consue. Aut de nulla apparet consuetudine. Et tunc si constat de mente concedentis ex verbis, vel aliter quòd nepos excludat patruum, vel è contrario, ei stamus, per c.si Papa, de priuil.libro 6. Qualiter autem mens colligatur, traditur per Cyn.in l.voluntatis.C.de fideicom.& in l.si seruus plurium.§.vlti.ff.de lega.j. Aut nō constat de mente, & tunc aut verba constitutionis loquuntur de potiori in gradu, videlicet quòd solus potior in gradu succedat, & tum patruus qui est potior in gradu, succedet, per l.consanguinitatis.C.de legi.hæred. Aut loquuntur de iure primogenituræ: & tunc si prior natus est patruus, excludit nepotem: alioquin nepos patruū, cùm tunc sit primogenitus, per c.Ioseph, de verbo.significa. Aut non constat vter ætate sit prior, & vterque succedit, secundùm no.Bald.in authen.ex testamento, colum.vlt.C. de collat. Et hæc quidem esse vera subiungit, nisi regnum iam fuisset deuolutum ad patrem nepotis, quia tunc nepos excluderet patruum succedendo patri suo, per c.licet, de vot.& c.grandi.de suppl.negli.præla.lib.6, quo in loco Ant.Corse.in sua repet. colum.21.vers.nota, ibi qui eidem Regi.hanc Marti.doctrinam ad verbum refert & sequitur, prout etiam facit in tract.de pot.& excel.Regi.q.115. Sed & quod de consuedine in ea re obseruanda illi dixerunt, idem voluit Alexā.in disputa.incip.Sigismundus, in 3.dubio, post prin.

229 ¶Nec desunt qui distingunt, vter eorum sit in possessione iuris primogenituræ, viuente auo nepotis eodémque patre patrui.nam si nepos erat in huiusmodi possessione, is præferendus erit, aliàs patruus.ita enim voluit Barpto. Capuen.in allegationibus quas fecit pro Rege Roberto contra Regem Vngariæ, vti illum refert & sequitur Matth.Afflic.in d.c.j.colum.16.versi.sextò & vltimò fallit, tit.de succes.feud.nam statutum inquit de hærede habet locum in bonorum possessore, vt not.Barto.in l.j.§.de illo quæritur.ff.ad Trebel. Et sic ille dicetur primogenitus, qui est in possessione primogenituræ. Et sic no.& tene menti, vt subdit, quod ex possessione ius primogenituræ quæritur, sicut naturaliter quæritur. Cui adde & quod nos latè cumulauimus supra in 11.opi.17.quæst.

¶Nec

230 ¶ Nec hîc omiserim D.Ciriet.in tract.primogenituræ post eam quæstionem quæ est de nepote & patruo, quæ apud illum est 25.li.1.continuò aliam subiecisse, an posthumus ex primogenito mortuo ante patrem excludet etiam patruum: & quædam allegat in vtranque partem, & tandem concludit illum posthumum præferendum patruo: tametsi in præcedenti quæstio.dubitasset an filius iam natus ex patre mortuo ante auum, esset præfendus patruo, vt diximus suprà in quæst.præced.nu. 10. ex quibus constat: tanquam scilicet minùs esset dubium in posthumo, quàm in iam nato. Sed quod ad hanc quæstionem de posthumo pertinet, vide omnino quæ latissimè disseruimus in tractatu Retractuum, tit.1.§.1.glo. 9.in verbo, *ou lignagier*, num.75.sed vt ad institutum, & multis seq. vsque ad nu.103.ideo & ei finem, atque etiam in repe. l.si vnquam, in verbo, susceperit liberos, num.122. sed & illud, & multis quoque seq. Et eam historiam quam de Lycurgo illo Lacedæmoniorum legislatore retulimus suprà huius quæsti.nu.2.idque veteri, ex qua intelliges nihil interesse inter posthumum & iam natum, in hoc iure primogenituræ.

Quid autem in posthumo, ex filio primogenito, an & ipse patruo præferetur.

QVADRAGESIMAPRIMA QVAESTIO.

1 QVADRAGESIMOPRIMO quæro, An quod diximus nepotem tenere locum filij primogeniti, & excludere patruum secundogenitum in successione aui, procedat etiam in successione fratrũ. Nam vt id intelligas, etiam in successione collateralium est locus iuri primogenituræ, vt satis probat tex.in ca. licèt, de voto, vbi mortuo Rege sine liberis, relictis multis fratribus, non succedunt omnes fratres, sed solus secundò post illum genitus. & post alios multos ab illo citatos tradit Paulus Paris.cons.72.ad veram, col.pen.nu.109.& multis seq.lib.4. Quid igitur hic dicendum? Et sanè in hac quoque successione filius fratris primogeniti alium fratrem excludet. Verbi gratia, ex pluribus fratribus moritur primogenitus Rex sine liberis, superstitibus nepote ex fratre secũdogenito iam mortuo, & altero fratre tertiogenito: certè nepos ex secundogenito, qui respectu tertiogeniti dicitur primogenitus, vt diximus suprà in 3.q.prin.præfertur tertiogenito ipsius, licèt ætate maiori, vt nuncupatim in ea specie consuluerũt Fran.Are.cons.162.diligenter, col.j. & multis seq.& Soc.ipsius Are.discipulus consi.252.visis instrumentis, per totum, & maximè col.7.versi.præsuppono etiam, cum multis seq.lib.2.

An quæ dicta sunt in præce.quæ.procedant in successione fratrum.

Primogenitura habet locũ in successione collateraliũ.

Qui idẽ tenẽt in successione fratrum.

2 ¶ Quanquam Anto.consil.47. præmittendum est quòd quamquàm, tenuit simpliciter, quòd in successione transuersalium non habet locum primogenitura inducta per repræsentationem. Et in hanc quoque partem multos alios insignes Doct.consuluisse tradit Matth.Afflic.qui ob id non ausus est suum in eam rem proferre iudicium, in const.Siciliæ incip.vt de successionibus, col.8.versicu. sed iuxta hoc quæro. Sed idem in c.omnes filij, col.2.versi.sed dubium stat, tit.si de feud.fue. contro.inter domi.& agn.tenet, quòd frater in successione fratris excludit nepotes ex alio fratre in iure primogenituræ. Et idem ante hos voluit And.Iser.in constit. Siciliæ incip.vt de successionibus, & in c.1.§.his verò, & ibi idem Matth.col.totius tit.5.ver.sed quæro hîc an primogenitura.tit.de gradib.succes.in feud.

Qui contrarium tenent.

3 ¶ Verùm pro prima parte facit, quòd non solùm cùm agitur de successione ascendentium nepotes obtinent locum patris, vt iam multis docuimus suprà, in præce.q. & maximè in j.ratione pro nepote. Sed & etiam cùm agitur de successione fratrum inter se, per Auth.cessante, & Auth.post fratres.C.de legi.hęr.& §.reliquum, in Auth. de hær.ab inte.veni.cum si. Et id quoq; in rebus feudalibus, per tex.clarum & apertũ in c.1.§.his verò deficientibus, & ibi And.Iser.Bal.& alij, tit.de succes.fra.vel de gradi.suc.in feu.& in c.decedẽte fideli, de nat.suc.feu.quod tamẽ c.vulgò non reperitur, sed ipsius verba adscribit Bal.in c.1.§.& quia vidimus, col.2.tit.de his qui feud.dar. pos.& diximus pleniùs suprà in q.præcedẽti, nu.18.nec id solùm. Igitur iisdem omnino rationibus, quibus in successione aui, similiter quoque in successione patrui nepos qui patrem primogenitum repræsentat, patruum ætate maiorem excludit, præ-

Nepotes tenẽt locum patris in successione fratrum in nõ feudalibus.

Et in feudalibus.

sertim cùm d.§.reliquũ,ex quo maxima ex parte nepotis partes aduersus patruum tutati sumus,loquatur non de successione aui,sed fratris eiusdémque patrui.

4 *Quid autem in successione aliorum collateralium quã fratrum.*

¶Illud autem fateor quòd in aliis successionibus collateralium, siue trãsuersalium quàm fratrum & filiorum fratrum, fortè non haberet locum ius primogenituræ, quod per repræsentationem inducitur,vt pote cùm repræsentatio de iure communi non habeat locum,nisi in linea directa in infinitum, aut vt alij malunt, vsque ad pronepotes tantùm,& in collaterali inter fratres & filios & fratrum duntaxat, vt latè diximus in commentariis consuet.Picta. titu.*des successions*.§.1.Et ita in specie nostri casus videtur voluisse Bart.in authen.post fratres.C.de legi. hæred.Nam nepos (inquit) succedit in locum patris sui tantùm quando tractatur de successione aui vel patrui,secus in aliorum successione,per tex.ibi.Ob ídque dicit Romanam ecclesiam pronunciasse in regno Nepolitano pro Rege Roberto contra Regem Vngariæ,qui erat nepos Caroli primogeniti.Et sequitur Raph.Co.in l.cùm ita §.in fideicommisso.ff.de lega.2.Alex.consil.204. consideratis verbis,colum.3.lib.2.& consil. 129.perspectis his colum.secunda,versi.istis sic præsuppositis.Philip.Deci.latè consil.omnium 1.& iterum consil.127.in casu proposito,lib. 5. & alij multi ex his quos suprà citauimus in 40.quæst.princ.in 34.ratione pro patruo.Ideo in illis gentibus in quibus repræsentatio habet locum vltra hos gradus,filius primogeniti præferendus est patruo. In cæteris minimè.

QVADRAGESIMA SECVNDA QVAESTIO.

1 *An primogenitus secũdogeniti veniẽs per repræsentatione illius ad successionẽ aui habeat ius primogenituræ.*

QVADRAGESIMOSECVNDO quæro, quoniam ex consuetudine Pictonum & aliis multis huius regni primogenitus capit duas partes hæreditatis. Secundogenitus autem,aut cæteri filij, cùm plures sunt,tertiam partem. Aut etiam secundogenitus habet aliam quampiam partem aut maiorem aut minorem, vt aliis in locis:nihil enim,quãtùm ad id quod volumus tractare,interest.Igitur nobilis quispiam reliquit primogenitum & nepotes ex altero filio secundogenito,nunquid in ea tertia aut alia parte, quam accipiunt huiusmodi nepotes per repræsentationem filij secundogeniti eorum patris,primogenitus ipsius secundogeniti debeat iure primogenituræ habere duas partes, aut aliam partem debitam primogenito? Nam illud certum est, quòd si pater eorum superstes fuisset auo, & ei successisset in illa sua parte,& postea decessisset,primogenitus illius iure primogenituræ obtinuisset duas illas partes,aut aliam debitam primogenito. Sed in specie nostræ quæstionis,hic secũdogenitus mortuus est ante patrem suum. Ob quod dubitabatur,an filij eius auo succedant per repræsentationem sui patris cum iure primogenituræ in sua portione,ídque ex facto contigit.

2 *De eadem re.*

¶Et fuerunt qui dicerent & hunc primogenitum nepotem ex secundogenito filio obtinere debere ius primogenituræ, in ea,in qua hi fratres succedunt, parte. Neque enim negari potest quin ipse sit primogenitus patris, cúmque & cæteros fratres venire ad successionem aui ex repræsentatione patris iam mortui,tam de iure communi,quàm ex nostra consuetudine:proindéque æquè rem esse æstimandam,ac si pater illorum, videlicet filius secundogenitus iam patris eiusdémque aui successionem excepisset,& posteà decessisset:quo casu,vt diximus, hauddubiè filius ipsius primogenitus huiusmodi ius primogenituræ habuisset.

3 *De eadẽ re.*

¶Contrarium tamen verius semper mihi visum est.Nam aliàs sequeretur,quòd in eadem successione essent duo iura primogenituræ,videlicet primogeniti filij,& primogeniti ex secũdogenito,quod est contra mentẽ & verba consuetudinis loquẽtis de principali hærede,aut de primogenito.Cùm stante huiusmodi consuetudine,non possint esse duo primogeniti,sed vnus tãtùm,vt expressè voluit Oldr.consi.231.cuius hoc caput est,vt eius de quo quæritur,col.2.per tex.in c.Ioseph,de verb.sign.Nisi in casu de quo locuti sumus suprà in 17. & 18.quæsti.qui non potest huic nostro casui cõuenire,cùm non est dubium,quis ex omnibus filiis est primogenitus, nec sunt duo

duo simul extracti ex vtero matris. Est quoq; huiusmodi consuetudo cõtra ius commune, quòd omnes liberos æqualiter admittit, vt latè ostendimus suprà in 4. quæsti. prin. ideóq; restringenda, vt in eo minùs lædat ius commune, quàm fieri potest, iuxta no. in l. 2. C. de noxa. & in c. cùm dilectus, de consue. cum si.

4 ¶ Item si aliter id fieret, essent duo specialia primogenituræ iura in vna eadémque successione, contra no. in l. 1. C. de dot. promis. & in cle. 1. §. sanè, in verbo, assertionibus, de foro compe. cum si. Deniq; si ita fieret, vide quid absurdi inde sequeretur. Pone enim quòd auus decesit relicto ex primogenito, & ex quinq; aut sex aliis liberis multis nepotibus. Certè omnium liberorum primogeniti iure primogenituræ duas tertias partes portionis parentum accipient. Neque enim erit maior ratio in primogenito secundogeniti, quàm cæterorum posteriorum liberorum.

In eadem successione nō possunt esse duæ primogenituræ.

5 ¶ Nec obstat quod dictum est, nepotes per repræsentationem patris succedere, quoniam non propterea ex hoc sequitur, quòd primogenitus nepos habeat ius primogenituræ, sed id potiùs, per huiusmodi repræsentationem ponuntur omnes nepotes in locum & gradũ patris, vt succedant in portione, quam ipse erat accepturus, vt dictũ est suprà sæpius in 26. quæst. Nec propterea perinde est ac si pater eorum iam successisset, nisi quantùm ad idipsum, quòd obtinet locũ & gradum patris: in cæteris autẽ lata est differẽtia. Nam cùm filius moritur ante patrẽ, deinde verò pater ipse, idémq; auus, nepotes quantùm ad res ipsius aui, illi succedunt per repræsentationem patris, non autem ipsi patri, cùm nondum hæreditatem acceperit aui viuentis. nam viuens non habet hæredem, vt satis suprà diximus in 40. q. in. 37. ratione pro patruo.

De eadem re.

6 ¶ At cùm auus moritur ante ipsum filium, qui ipsius hæreditatem adit, iam ex ipsa aditione desinit esse hæreditas ipsius, & incipit esse filij, per l. sed & si plures. §. filio: & ibi omnes Doc. ff. de vulg. & pupil. & l. hæres per seruum. ff. de acqui. hær. & voluit Bar. in l. vlt. post prin. ff. ad Tertul. & omnes vbiq;. Ideò filio post auum mortuo, nepotes dicuntur succedere ipsi filio eidémq; patri, non auo. Et ex hoc quoq; videmus quòd si filius viuo patre moriatur relicto nepote, debet auus nepotẽ ex eo aut exhæredare, aut instituere veluti suum hæredem: alioquin rumpet nepos ipse tanquã pręteritus testamentum illius. l. post humorũ. ff. de iniust. testa. & l. si auus. C. de libe. præteri. At si auus prior moriatur, satis est instituere vel exhæredare filiũ, nulla nepotis mentione facta, nec poterit nepos ipse tanquã præteritus conqueri, vt qui non est hęres ipsius propter patrẽ filium, & qui illum gradu & iure præcedit, per l. si quis filio exhæredato, in prin. ff. de iniust. testa. Ex quo facilè liquet, quòd licèt nepos repręsentet filium in successione aui, non tamẽ perinde est ac si filius fuisset auo superstes & hæres, præterquam quòd locum & gradum ipsius obtinet, vt iam diximus.

De eadem re.

7 ¶ At vnum est quod rem magis dubiã facit. Quid enim si è diuerso decesit auus relictis nepotibus ex primogenito, & relicto quoq; secundogenito: certum est ꝙ nepotes isti tanquã patrem repræsentantes iure primogeniturę accipiant duas tertias partes hæreditatis, quas pater habuisset. Ex quibus partibus primogenitus nepos accipiet alias duas tertias partes, vt omnes apud nos pro re iudicata accipiunt, & passim obseruant. Quod si verũ est, nulla videtur esse ratio diuersitatis, quin & primogenitus nepos ex secundogenito accipiat etiã duas 3. partes ex portione ipsius secundogeniti patris. Nã & similiter in hoc postremo casu, cùm videlicet primogenitus decesit relictis nepotibus, concurrẽt duo specialia, id est, duo iura primogenituræ in eadẽ successione, videlicet quod omnes nepotes simul obtinebunt ius primogenituræ ante patruum, deinde antiquior nepotum ante cæteros nepotes. Quòd si res ita haberet, vt viuo patre decessissent omnes liberi relictis nepotibus, certè si teneremus eã op. quæ hoc casu vult nepotes succedere in capita, non in stirpes, de quo latè per glos. & Doc. in authen. cessante. C. de legi. hære, & alios quos tibi aceruatim collegimus in tractatu Retractuũ tit. 1. §. 11. glos. 12. in verbo, *pour vne teste*, nu. 1. & seq. res esset minus dubia. Nã tunc nepos primogenitus ex filio primogenito ius primoge-

Quid si auus decedat relictis nepotibus ex primogenito, et aliis filiis.

nituræ acciperet, cæteri autẽ & fratres ipsius, & patrueles reliquã partem hereditatis in capita obtinerent. Tu circa hoc cogita quid dicendum. Quocunq; enim me vertam, in vado mihi hærere videor. Tu tamẽ vide quæ scripsimus suprà in 13. quæstio.

QVADRAGESIMATERTIA QVAESTIO.

1 *An hæc cõsuetudo primogenituræ liget secũdogenitum clericum.*

QVADRAGESIMO tertio, an huiusmodi consuetudo præferens primogenitũ cęteris fratribus liget secundogenitum clericum, vt ei præferatur primogenitus laicus. Fuerunt qui tenerent huiusmodi consuetudinẽ non ligare secundogenitũ clericũ, videlicet Hosti. in summa de cõsue. §. vlt. versi. sed pone & Iac. Are. alicubi prout illũ refert Io. Ana. in c. sine culpa, col. 6. li. 6. in Merc. & ex recentioribus Phili. Dec. in c. ecclesia sanctę Marię, col. 22. vers. & licèt prædicta respõsio, de cõstit.

2 *Quid in statuto præferente agnatos cognatis.*

¶ Et simile est quod à quibusdã traditur, quòd statutum præferens agnatos cognatis non nocet clericis cognatis, quin possint succedere. Ita enim voluit Imo. in cap. quod clericis, versi. & per hoc videtur, de foro compe. prout illum refert & sequitur Alex. consi. 44. cuius initium est, videretur prima facie, col. 3. versi. & sic manifestè, lib. 5. & Philip. Deci. consi. 13. cuius superscriptio incipit, an appellatione, in fi. verùm Imo. vbi suprà, id nõ dicit, sed aliud quod proximè accedit, de quo dicemus infrà in quadragesimaquinta quæst. in prin. vti ibi videre poteris.

3 *Statuta laicorum non ligãt clericos nec res ipsorum.*

¶ Pro quibus pugnat hæc ratio, quòd statuta vel consuetudines laicorum non ligãt clericos, nec res ipsorum. c. quæ in ecclesiarũ, & c. ecclesia sanctæ Mariæ, de constit. & c. vlt. de reb. eccle. non ali. & vbiq; per Doc. & quod etiam no. Io. an. post Hosti. in c. postulasti, col. vlt. de for. comp. & Cy. in l. 2. col. vlt. vers. 3. quęritur. C. quæ sit long. consuet. Et hoc potissimùm procedit in statutis odiosis, & quæ grauamen inferunt clericis, per authen. cassa. C. de sacro. eccle. & d. c. ecclesia sanctæ Mariæ, de constit. & c. 1. de consuet. & c. clerici, de iudi. & c. cùm causa, de re iudi. cum si.

4 *Clerici digniores laicis.*

Digniores nõ ligantur statutis inferiorũ.

Statuta non nisi subditos ligant.

Statutum cõdere iurisditionis est.

¶ Cuius rei triplex redditur ratio. Prima, quia clerici sunt superiores, maiores, digniores laicis. l. 3. C. de sum. tri. & l. 2. C. vt nemo pri. & c. deniq;. 4. di. & c. duo sunt. 12. q. 1. cum si. At inferiorũ statuta superiores digniorésq; non ligant. c. cùm inferior, de maio. & obe. & c. inferior. 21. di. Hinc plebiscita Patricios & Senatores, vtpote plebe superiores nõ ligabant. l. 2. §. deinde. ff. de ori. iur. & §. plebiscitum, Instit. de iure nat. gent. & ciuili. Secunda, quia statuta non ligant nisi subditos. l. 1. & ibi plenè no. C. de sum. tri. & c. à nobis, le 1. de sen. exco. & c. quod autem, de pœni. & remis. & cap. 2. de constit. lib. 6. cum si. Adeò autem non sunt clerici subditi laicis, vt nec spõte quidem possint se illis summittere. c. si diligenti, & cap. significasti, de for. comp. Tertia, quia condere statutum iurisditionis est, vt per glos. in l. j. ff. de iurisd. om. iud. & plenè per Bar. & alios in l. omnes populi. ff. de iusti. & iure, & plenissimè diximus suprà in 16. quæst. prin. Laici autem non habent iurisdictionem in clericos iuribus suprà allegatis. ergo nihil possunt in illos statuere.

5 *Opi. eorũ qui dicunt clericum ligari statuto antè facto, nõ posteà.*

Fraudi obuiandum.

¶ His tamen non obstantibus pleriq; omnes tenẽt, quòd si statutum, vel cõsuetudo inducta est ante clericatum secundogeniti, & ita iniectũ est iam vinculum in ipsum nondum clericum, éstq; ius semel acquisitũ primogenito: qualitas clericatus posteà acquisita non tollit huiusmodi vinculum statuti, nec ius iam quæsitum etiam in vita patris, vtpote cùm pater nõ illum posset eo iure priuare, vt latè diximus suprà in 21. q. Quin si aliter fieret, facilè posset fieri fraus: quia secũdogenitus, vt statutũ frustraretur clericus efficeretur. Cui quidẽ fraudi obuiandũ est. l. in fundo. ff. de rei vendi. & l. 1. §. exceptiones. ff. quar. rer. acti. non dat. & c. quanto, de diuorti. cum si. Aliud esset si fieret statutum secundogenito iam facto clerico, quia tunc illi non obesset statutum.

6 *Qui fuerunt illius opi.*

¶ Et hæc fuit sententia Io. An. in d. c. sine culpa, in vlt. q. quæ est in col. pe. versi. quia in præcedenti, & ibi quoq; Philip. Fran. in fi. de regul. iur. lib. 6. Alberi. latè. in l. cùm quis, col. vlt. C. de natu. liber. Henr. Bo. in c. tanta, col. 2 versi. secundũ dubium, extrà

qui

qui fili.sunt legi.Anto.in d.c.ecclesia sanctæ Mariæ, & ibi quoq; Imo.& Panor.col. vlt.in lec.& in repe.col.13.versi.5.quæritur,ibi, secundus quando in eccles. & iterum col.15.versi.prima quando tendit,& Fel.col.30.vers.secunda cōclusio,& iterum col. 43.vers.decimoquintò,extrà de constit.Idem Anto.in d.c.quod clericis,& ibi quoq; Imo.col.5.vers.& per hoc videtur,& Panor.char.pe.ver. si verò iniecit vinculum, & ver.si verò consuetudo,& Barb.col.16.nu.19.& seq.& de for.compe. Io.Calde.in sua disputatione,quæ incipit,statuto ciuitatis cauetur,col.vlt.Pe.An.in repe.c.1.in 12.q. prin.versi.accedat hic quæstio disputata,de constit.& c.postulasti, in 5.quæst.in fi.de foro compe.& cons.431. postquam ista domina, col.j.Imo.& Ro.in l.stipulatio hoc modo concepta,ille col.2.vers.nec obstat quod no. hic col.6.ver.vbi autem constitutio.ff.de verbo.oblig.Idem Imo.consi.35.in casu præmisso, circa primū dubium,col. j.Card.Flor.in c.perpēdimus,in 9.q.extrà de sen.exco. Pau.Ca.cons.423.ex puncto transmisso,col.3.lib.2.Panorm.consi.3.saluatoris,in 2. dubio, lib.2. Marti.Laud.in tract.de primogenitura,col.7.vers.pulchrum dubium est. Maria. Soc.consi.36.rectè ac maturè,col.4.& Bartho.Soc.eius filius con.81.in præsenti consultatione,col.pen. lib.j.& cons.183. eleganter sunt omnia,ad fin.lib.2. & consi.230. viso testamēto,col. vlt.eo.libro 2.& cons.241.circa primam difficultatem, col.2.& iterum col.6.eo.lib. 2.& cons.252.visis instrumētis,col.10.ver.ex quibus infero,eo.lib.2.& cons.45.supponitur in facto,lib.3.dum allegat Io.An.in d.c.sine culpa, & cons.12.ni fallor,lib.4. dum etiam eundem allegat.Barb.con.4.scribitur.1.Regum,col.antepe.ver.item potest dari alia responsio, lib.j. Alexand. consi.217. visa facti narratione, col.2.versi. præterea casus noster,& iterum col.antepen. versi. nec etiam obstat si diceretur, lib. 2.& consi.9.ponderatis his,col.j.lib.5.Angel.Cla.in sua summa, in verbo,lex,versi. 5.Ioan.Bapt.de S.Seue.in repe.l.j.col.vlt.& ibi etiam Fran.Aret.col.12.C.de sum.tri. Card. Alex.in c. per venerabilem.§.quod autem, colum.30.versi.vlterius ex consequentia prædictorum,extrà qui fili.sunt legi. Iason in l.vlt.colū.antepe. versi.primò illud.C.de pactis. Alber. Bru. in tract.statutorum ad fœminas pertinentium, ar.6.in 2.q.col.4.Corne.consi.94.circa primum dubium,col.2. versi.quod in successione, lib.2.& consi.205.quanquam videatur, col.vlt.lib.4.& Roch. Cur.in repe.c.vltim. in 11.q.prin.in 6.limitatione,& dominus Benedic.in repe.c. Raynucius,in verbo, in eodem testamento relinquens, le 1.numero 143.de testa.Fran.Ripa.lib.j.respon.c.6. viso,colum.pen.versi.circa secundum.Et in effectu idem voluit ante hos omnes Pe. Bel.Petri.ab horum nullo memoratus,in d.§.plebiscitum, Instit.de iure nat.gent.& ciuil. dicens huiusmodi statutum esse in rem, non in personam, ideóque ligare res quæ erant laicorum tempore statuti,licèt postea factę sint clericorum,non etiam res quæ iam sunt clericorum.

Qui idem tenuerunt in statuto repellente fœminas.

7 ¶ Et simile dici solet in statuto repellente filias, existentibus filiis,vt videlicet filius excludat sororē monialē ex huiusmodi statuto facto ante ingressum religionis. Secus si post ingressum: quia non cōpræhenderet monialem iam factam vt voluit Lapus alleg.110.incip.in ciuitate Florentiæ,colum.pen.vers.nec obstat si dicatur,Anto. Imo.& Panor.in d.c.quod clericis,de foro comp.vbi & ipse Ant.scribit se & Pe. Anc. simul ita consuluisse in ciuitate Ferrariæ. Idem Ant.in c.ecclesia, le 1.vt lit.pen. Pet. Anc.in repe.c.1.col.21.versi.primò quæro, cum seq. de constit. Panor.in d.c.ecclesia, in lec.col.vlt.& iterum in repe.col.11.vers.secundus casus,& ibi Fely.colum.30.in 2. conclusi.6.q.& iterum.d.colum.43. in 15.q.de constit.Idem Panor.consi.111.in causa Catherinæ monialis,in 2.dubio,lib.2.Ro.in d.l.stipulatio hoc modo concepta, vbi suprà.ff.de verbo.oblig.Pau. Ca.consi.304. primum dubium de quo quæritur,col.3. versi.si verò statutum non loquitur,lib.1.Barb.d.consi.4.col.antepe.vbi suprà, lib.1. Corn.cons.94.circa primum,col.2.versi.quod in successione. lib.2.Soci.d.consi.81. colum.pen.lib.1.& d.consi.230.col.vlt.lib.2.& in tract.fal.regula 40.hoc capite, causa quando de iure canonico, in 2.fal. Iason in l.seruo legato. §. si testator,col.2.ff.de leg.1.Matth.Afflic.in constit.Siciliæ,cuius initium est,in aliquibus, colum.6.versi.6. quæro. Laurus à palatiis in tract.statutorum fœminas repellentium, col.4.versi.an autem hoc statutum.De quo postremo alibi fortè dicam latiùs.

8 *Et idem in statuto repellente vterinum.* ¶ Et idem in simili casu, scilicet statuti repellentis fratrem vterinum ob patruum, vt scilicet habeat locum, quãuis frater sit clericus. respondit Siguo. cons.6. cuius caput est, Titius in infantili ætate, in fi. Sed & idem quoq; in statuto repellente fœminas, & descendentes ex eis, vt repellatur filius fratris clericus, tenuit Cardi. Flo. consi.144 incip. statuit ciuitas, col.3. versi. si verò nihil.

9 *Tributa imponi non possunt rebus iã translatis in ecclesiam, nondum translatis possunt.* ¶ Nec item absimile est, quòd rebus iam translatis in ecclesiam non possunt tributa aut alia onera imponi: nondum translatis possunt, vt posteà translatis durent, vt voluerunt Archi. Pet. Anc. Domi. & Inno. in c.1. de immunit. eccle. lib.6. Idẽ Archi. & Io. An. in c.1. de censi. eo. lib.6. Guil. Cun. Iac. Bu. & Bar. in l. placet. C. de sacro. eccle. Idẽ Bart. in authen. item nulla communitas. C. de epi. & cleri. & meliùs in l. rescripto. §. sciendum, versi. sed quæro vtrùm. ff. de muner. & honor. vbi hoc dicit esse de mente Inno. in c. postulasti, de for. comp. Et idem Bar. in l. vlt. C. de exac. trib. libr.10. & in l.j ad fin. C. de muner. & honor. & in quo loco, eo. lib.10. & consi.18. si aliqua possessio, in fin. Bald. qui id latè disputat, consi.280. præmisso statuto, lib.2. & Calderi. cons.7. an si statuto, in tit. de constit. & consi.2. statuto Perusino, in tit. de censib. quibus locis dicit ita fuisse responsum à Doc. Perusinis. Angel. cons.24. ecclesia non tenetur. Pet. An. cons.214. dubiũ facit in prædicta q. & cons.303. hoc statutũ communis pistorij. Henri. Boh. & clariùs Panorm. in c.1. extrà de censib. Card. & apertiùs ipse Panorm. in c. non minùs, de immu. eccle. ipse Panorm. in d. cap. quod clericis, col. antepe. versi. & idem dicit generaliter, de for. comp. Soci. d. consi.81. col. vlt. lib.1. & consi.12. ni fallor, per totum, lib.4.

10 *De statuto vt monachus non succedat.* ¶ Quid quòd ipse Bar. ille nostrorum interpretum facilè princeps cons.37. quidam Cola Pauli, consuluit, quòd valet statutũ, vt monachus non possit succedere: ad hoc quidem vt nondum monachus factus tempore testamenti, si posteà efficiatur monachus, non succedat. Nam quod potest fieri per pactum, & id quoq; per statutum fieri potest. l. non impossibile, & quod ibi no. ff. de pac. cum si. Sed si quis antequam sit monachus, fecerit pactum de non succedendo, interposito iuramẽto: certè postea factus monachus non succedet, per cap. quanuis, de pact. lib.6. Ergo & eadem ratione statutum quod est quædam sponsio vel pactum totius Reipublicæ. l.j. ff. de legi. astrinxit illum monachum, vt non succedat. sed de hoc dicam alibi latiùs.

11 *Contra superiores opi.* ¶ Aduerte tamen quòd contra huiusmodi decisionem de qua in nostra quæst. differimus, fortiter vrget quod dicit Saly. in d. Authen. cassa. C. de sacro. eccle. & reassumit Fran. Arc. in d. cap. quod clericis, in fin. de foro compe. quòd cùm hic tractemus de successione, non potest videri iniectũ vinculum ex statuto, nisi tempore delatæ successionis, id est, mortis patris, quod inspiciendum est, iuxta no. in l. si cognatis. ff. de reb. dub. Nam & exclusio videtur fieri eo tempore, quo defertur hæreditas, ar. l. qui superstitis. ff. de acqui. hære. Sed tempore delatæ successionis reperitur secundogenitus clericus. Ergo nondum in illum iniectum est vinculum statuti. Quod & ita confirmatur. nam exclusio dicitur respectu inclusionis, vt per Bar. in l.2. §. videndum. ff. ad SC. Tertul. Sed viuente patre de cuius successione agitur, non potest quis dici inclusus, cùm nondum illi sit delata successio, nisi spe, quæ non habet causam de præterito, vt no. idem Bar. in l. is potest. ff. de acqui. hære. Ergo nec similiter potest dici alter inclusus.

Exclusio respicit tempus delatæ hæreditatis.

12 *Confirmatio præcedentis opini.* ¶ Hæc fermè Fran. Arc. qui ob id dicit fortè illam Ioan. An. & sequacium doctrinã non procedere de iuris subtilitate, ideóque super ea esse cogitandum, licèt tandem dicat, esse ab omnibus sequendam, tanquam communiorem, nulla tamen responsione facta ad huiusmodi obiectionem. Cui & tu adiicies ex Philip. Dec. quod no. Bald. in l. omnes populi, colum.6. versi. sed pone statutum. ff. de iusti. & iure. quòd filia dotata ante statutum, excluditur à statuto posteà facto disponente quòd filia dotata nõ succedat: quia licèt ratio exclusiua, scilicet dotatio sit ex causa de præterito, casus tamen deferendæ hæreditatis est de futuro. Quod & idẽ dicit ipse Bald. in l. illam, post medium.

medium.C.de donat.& Iason consi.11.in dubio,colum.2.versi.nec ob. illud dictum, lib.1.vbi idem dicit voluisse Bar.in consi.incip.statuto ciuitatis Asisij,quod non aliter designat,sed est consi. 99.

13 ¶ Addes,inquam,quòd semper aliàs inspicimus tempus executionis & effectus statuti,quo scilicet sortitur effectum,non ipsius statuti,vt videre licet ex eo quod scriptum est à gl.in c.1.in fi.de iniuriis,lib.6.ex qua Domi.ibi in fin.no.quòd vbi lex punit actum & eius executionem,trahitur ad actum habentem originem ante constitutionem,si habet executionem de futuro.& glos.in cle.2.in verbo, in posterum, de æta.& quali.ex qua Anto.Cardin.Flor.qui illam dicit sing.in 5.oppo. & Panor. not. quòd constitutio compræhendit actus præteritos,respectu suorum effectuum futurorum.& glo.in cle.2.in verbo,vtetur.& ibi Pau.Eleaz.Steph.Lau.Imo.Cardi. Flor. in 4.quæsti.de vita & hone.cleri.glos.in cle.1.in verbo,deputatis,& ibi Imo. Cardi. Flor.in 1.oppo.& Panorm.de testa.Cy.& Alber.in l.leges & constitutiones,colum.3. versic.si verò lex noua:& iterum colum.pe.versi.& ex prædictis.C.de legi. Barto.in l.omnes populi,colum.16.versic.ecce alia dicit statutum,& ibi Bald.colum.6.versic. sed an trahatur ad veteres.ff.de iusti.& iure.Alberi.in quarta parte statutorum,quęstio.55.aliam quæstionem quæro.Bald.in l.si ita scriptum.§.vltimo.ff.de legat.secundo,& consilio nonagesimotertio,primo statuto cauetur,in fin.libro quarto,& consilio 477.punctus quæstionis,columna secunda,eo.libro quarto.Rosel.inter consi. ipsius Bald.consilio nonagesimoprimo, viso prædicto puncto.d.li.4.Angel.consilio 382. statuto communis. Anto.in sua disput. incip. stante statuto municipali. Petr. Anc.in cap.licèt canon,columna tertia,versiculo,secunda quæstio,& ibi Domi.columna tertia,versi.Iacob.de Bel.disput.de electi.libro sexto,& idem Anca. consilio 225.visis & diligenter,ad fin.ipse Domi.in cap.vltim.colum. 2. versic. quid si tempore,de electi.libro sexto.& in cap.ex antiquis,colum.5.versi.tertiò, quando reperitur 54.di.

Ad idem. Tẽpus executionis & effectus statuti inspicitur,nõ ipsius statuti. Statutum trahitur ad actus præteritos respectu effectuum futurorũ. vide infrà nume. 17.

14 ¶ Sed hìc potes dicere,quòd in casu de quo loquimur ius est quæsitum primogenito ante mortem patris,quod patet ex iis quæ habentur in c.quàm periculosum.7.q.1.& quæ diximus suprà in 21.q.& iterũ in 40.quæstione,in locis infinitis. & expresśim in nostro casu voluit Io.An.in d.regula,sine culpa,& Alex.in d.consi.212.colum. pe. libr.2.& multi eorum,quos supra citauimus.Quemadmodum etiam in casu statuti excludẽtis filias dotatas existentibus masculis,confestim vt masculus natus est,recipit qualitatem inclusiuam:& filia etiam,vt nata est,impotentiam succedendi. Ideóque ingreditur monasterium cum illa impotentia,existẽtibus masculis.Sicuti semoto illo statuto ingreditur cum facultate succedendi,quam habet de iure communi. Sufficítque quòd per ingressum non efficiatur deterioris conditionis,iuxta tex.in l. Deo nobis.§.hoc etiam,in fi.cum aliis seq.cùm etiam sine ingressu vterque & secundogenitus & fœmina essent exclusi.Nec enim debet conqueri,si non melioris efficiatur,ar.l.qui autem.§.vlt.ff.quæ in fraud.credi.Et propterea non est verum,quòd monialis excludatur,cùm priùs esset exclusa iam à tempore natiuitatis suæ, vt optimè declarat Pau.Ca.d.consilio 104.lib.1.Id quod similiter dici potest de secundogenito clerico.Et ita dicitur inici vinculum ante clericatum,cùm exclusio nascatur ex qualitate præcedenti clericatum.Et hoc modo ius quæsitum considerat in hoc casu Lapus.d.alleg.9.ad fin.

Responsio ad præcedentia.

15 ¶ Verùm his se continuò aduersum opponit Decius in d.cap.ecclesia, quoniam, vt ipse dicit,si secundùm illam considerationem dicamus esse iniectum vinculum,ferè semper statuta laicorum ligabunt clericos,quia quando nascũtur,sunt laici & subiiciuntur statutis:& propterea licèt posteà efficiantur clerici,remanent semper ligati, quia iniectum esset vinculum.Nec est,inquit,verũ,quòd primogenito sit ius quæsitum in regno vel hæreditate patre viuente,secundùm Oldra. consilio nonagesimo quarto,eleganter,& Pe.An.consi.82.dicta facti narratio,cum similibus adductis per Alex.vt ipse dicit,consi.4.ponderatis verbis,col.4.libr.4.Nec placet, vt ille subdit,

Impugnatio illius responsionis.

ratio Pau.Ca.quòd sufficiat monialem non esse deterioris cōditionis,quàm priùs esset:quia si attenderetur huiusmodi ratio,clerici ferè semper statutis laicorum subiicerentur.Ideò videtur quòd nec secundogenitus,nec monialis excludantur ex huiusmodi statutis,nisi in fraudem ille clericatum arripuisset,illa religionem.Et ita residet Decius.

16 *Responsio ad illam impugnationem.*

¶Sed huic obiectioni possumus dicere.primùm huic quod dictum est,omnia fermè statuta ligatura clericos,si huiusmodi interpretationem sequamur, negando id esse verum:tum quia sæpius fiunt noua statuta & reformationes, in quibus illud considerabimus:tum quia ea consideratio non adeò latè patet,vt sit locus obiectioni Decij.Nam vt optimè declarat Calderi.in d.disput.incip.statuto ciuitatis,col. vlti. tantùm habet locum in casibus,qui iam robur,effectum,& consummationē acceperunt ante clericatum,vt in d.casu Ioan.An.loquentis de primogenito & secundogenito clerico,in quo sola genitura confert ius ipsi primogenito.Non autem in iis casibus, in quibus actus habuit initium ante clericatum,& consummationem post eundem. Verbi gratia,in statuto prohibente probari solutionem debiti per testes.Nam laicus post solutionem factus clericus,poterit probare per testes,nec ligabitur eo statuto; quia statutum non iniecit vinculum ante clericatum,vtpote cùm respiciat actū probationis,qui tempore clericatus conficitur.Quam Calderi.doctrinam sequitur Pe. An.in repe.d.c.1.in duodecima quæstio.prin.versi.accedat hìc quæstio disputata. & prætereà in c.ea quæ,in secunda quæstio.& pleniùs,in vigesimasexta, de reg.iur.lib. 6.& Raph.Co.cons.140 Pilacus,col.2.& seq.& Fely.in d.cap.ecclesia sanctæ Mariæ, in 15.quæsti.& ibi quoque idem Deci.col. 21. versic.& ista conclusio de constitu. & Roch.Cur.in repe.d.cap.vltim.in 6.limit.11.q.de consue.Id quod etiam licet videre in aliis casibus in quibus loquuntur ij quos citauimus suprà,versi.ab hinc tertio,addes inquam.

De statuto prohibente probari solutionē debiti per testes.

17 *Aduersus id quod diximus statuta trahi ad tēpus effectus & executionis statuti.*

¶Quanquam & illud quoque dici potest,non id adeo certum esse,vt quidā putant, vt scilicet inspiciendum sit tēpus effectus & executionis statuti, potiùs quàm ipsius statuti,cùm tex.huic sentētiæ repugnet,in l.iubemus.C.de testa.vbi constitutio dās formā testamentis non extēditur ad præterita testamēta,licèt testator adhuc viuat, proindéque adhuc pendeat testamētum,& ipsius effectus ex morte testatoris, vt ibi subtiliter annotat Pau.Ca.paulò post medium,versi.circa finē,& Corne.col.1. versi. nota quòd quò ad formam.Ex quo & ibi Iason in 3.not.colligit ꝙ constitutio noua procedit etiam si effectus actus præteriti conferatur in futurū,& sic post statutū nouiter conditum.& ad hoc eum text.dicit no.quem & ad hoc expendit Angel.in §. 1. versi.aduerte pro declaratione,in auth.vt cùm,de appel.cogno.& Pan.in c.vlt.colū. pen.& ibi etiam Fely.col.2.versi.amplia quartò,de constit.Hincque est quod scribit Bal.in l.si quis hæredem,ad medium.C.de inst.& substi.quòd si rusticus ruri confecerit testamentum cum quinque testibus tantùm,cùm plures habere non posset,secundùm l.vlt.C.de testa.posteáque vrbem aliquam habitat,manet tamen validum illud testamentum priùs factum,inspecto scilicet tempore quo fuit cōditum: non mortis, quo effectum sortitur.Et sequitur Pau.Ca.consi.184.ex facto proponitur quod testator,in fi.lib.2.& Iason in d.l.vlt.col.1.versi.tertiò responde.C.de testa.

18 *Non solū quātum ad formā & solennitatē sed quantùm ad reliqua.*

¶Et ne quis putet id tantùm obtinere quantùm ad formam,siue solennitatem testamenti,legat Inno.in c.statuimus,circa medium,versic.item not. quòd priuilegium, de maio.& obed.dicentem,quòd recepti in canonicos autoritate Papæ ante illā decretalem,præcedent maiores ordine posteà receptos, iuxta antiquum stilum, licèt præbendas assequantur post illam decretalem.Et sic etiam intelligitur ille text.nam licèt præbendam sint habituri post illam l.nouam,tamen ius est in præbēda quæsitū priùs ex receptione facta Papæ autoritate,per c.hi qui,de præben.libr.6. Et ideò per illam l.nouam tale ius non tollitur.

19 ¶Et illud dictum sequitur Imo.in d.cap.vlt.colum.3.versi.iuxta prædicta,& iterum

cplū.

col.pen. versi.sed aduerte,& ibi Fely.vbi suprà,& per hoc tenent,statutum de lucro dotis non habere locũ in dotibus datis ante statutum, quarũ restituendarum tẽpus post ipsum statutũ cessit,vt scilicet inspiciendum sit tempus matrimonij,nõ mortis, vel alterius dissolutionis ipsius,cõtra quàm voluerũt Bar.in d.l.omnes populi, loco suprà allegato. Cui consonat quod scripsit Iaco.Bu.in sua quadam disputa.quam retulit & secutus est Pet.Anc.in cap.1.in 13.quæsti.prin.versi.hîc subiicio quæstionem. Iac.Bu.de constit.quòd dispositio cle.super cathedram, de sepult. quæ vult quòd de relictis factis ecclesiis conuentualibus mendicantibus soluatur quarta portio parochiali ecclesiæ,non habet locum in legatis factis à testatore ante illã constitutionẽ, etiam si talia legata post illam constitutionem incipiant habere effectum. Quod & sequitur Fran.Are.consi.85.considerata diligenter,col.1. Et id confirmat quod tradit Pan.in c.pastoralis.§.verùm,col.1.per illum tex.de appel.quòd licèt noua constitutio concernat futura & non præterita,si tamen illa futura omnino dependeant à præteritis,non illa compræhendit noua constitutio.

20 ¶Nec verum est quod dicit ipse Decius,quòd nullum est ius quæsitum primogenito in vita patris:cùm apertè contrarium probetur in d.c.quàm periculosum. Quin & si de hæreditate patris tantùm ageretur,& nõ de iure primogenituræ adhuc acquisito, satis videtur esse qualitas succedendi. Nam filij habent viuentibus parẽtibus probabilem spem succedendi,vt no.Bar.in l.1.§.pater.ff.de acqui.hæred.& Pau.Ca.d.consi. 304.& Soci.d.cons.241.col.6.libro 2.& plenè diximus in 40.q.Nec interim tamen prætermittendum est fuisse quosdam,qui simpliciter dixerunt, huiusmodi statutum excludere clericos secundogenitos,videlicet Cardi.Flor.in c. perpendimus, in 9.q. de senten.excom.vti eum allegat,& sequitur,Pau.Ca. consil. 423. ex puncto transmisso,col.3.versi.clerici autem,lib.2.quanquam Card.ibi illud non dicat, sed aliud in quo illum citabo in seq.q.nu.7.& idem in statuto.

Filij parentibus viuis habent probabilẽ spem.

Qui tenuerũt simpliciter valere id statutum.

QVADRAGESIMAQVARTA QVAESTIO.

1 QVADRAGESIMOQVARTO quæro,quid è diuerso,si primogenitus sit clericus,secundogenitus laicus,an possit ipse primogenitus clericus vti beneficio huiusmodi consuetudinis ad excludendum ipsum secundogenitũ? Hãc quæstionem latissimè tractauit D.Cirier.in suo tractatu primogenituræ,li.1.in 24. q.At nos eam breuiùs concludemus:alia,si tibi videbitur,videbis apud eum. Et primùm videtur quòd non,duabus potissimùm rationibus. Prima,quia licèt valeat huiusmodi consuetudo,ius tamen iniquum inducit,dum quos natura simul & lex æquales fecit,inæquales prorsus efficit,alios aliis præferens:& interdum alteri videlicet primogenito totum deferens,alteri nihil. Propterea non debet eo iure vti ecclesia,nec personæ ecclesiasticę,ar.c.vlt.17.quæs.4.vbi nõ debet ecclesia recipere,quod ei defertur ex hæredis exhæredatione.

An primogenitus clericus possit vti iure primogenituræ aduersus secundogenitũ.

2 ¶Nec aliàs quoque debet vti iure iniquo,etiam ex iure communi introducto,per id quod dicit gl.no.in §.hoc ius,in verbo,vt plus 10.q.2.quòd licèt ius commune permittat contrahentes sese inuicem decipere,per l.in causæ.ff.de mino. Non tamen debet ecclesia id facere:nec ideo cùm aliquid vendit,recipere plus iusto precio,si offeratur,per c.per tuas,de donat. Quod & idem putat de personis ecclesiasticis Anto.in c. in ciuitate,de vsur.cum multis concord.quas adduxi in Legi.Connub.in 9.lege,nu. 10.sed tamen,ne hîc iterum repetam.

Ecclesia non debet vti iure communi iniquo.

3 ¶2.Quia statuta laicorum aliorum quidẽ quàm imperatoris, quãtũuis fauorabilia, etiãsi generaliter loquãtur,nihil prosunt ecclesiis & ecclesiasticis personis, nisi sint à Papa approbata,per tex.in c.bene quidẽ 96.di.& in c.ecclesia sanctæ Mariæ, extrà. de consti.& ita voluit Hosti.in c.vlti.& ibi post eum Io.An.col.pe.& Panor.col.vlti. de solu.Bal.con.155.articulus,col.vlt.ver.præterea quanuis.lib.2.& Pe.An.in repe.c. 1.in 12.q.prin.ver.hic etiã quæro vtrùm statuta,de cõsti.vbi & ad hoc allegat no.per Ioan.

Statuta laicorum fauorabilia etiam generalia non prosunt ecclesiis, nec clericis,vide nume.7.

Ioan.And.in d.c.1.de ope.no.nun.& idem quoque voluit Matth.Matthes.no. 111.nota vnam lucrosam,& Barb.in c.dilecti,col.4.de for.compe.vbi ad hoc multa allegat, quæ omnibus videre licet.

4 *Extranei non potiuntur beneficiis statutorum.*

¶Nec id mirum videri oportet,cùm extranei non debeāt potiri beneficiis statutorum,per l.vlti.ibi,æquum quippe est,vt qui nostris,& c.C.de sum.tri.vbi hoc no.Iac. Are.& Alberi.qui alios antiquiores citat in 2.parte statutorum,q. 9.cuius est exordium,sed ex quo diximus.& Guido Susa.in quæstione incip. sed pone quæstionem, statutum,Bar.qui multas rationes affert in tract.Repręsaliarū in 1.q.5.q.prin.Bal. in rub.C.qui admit.ad fi.Ang.con.73.in statuto Florentino.Pau.Ca.in l.omnes populi,ad fi.ff.de iust.& iure,& consi.343.statutum suprà relatum.Ro.consi.224.ista captura,col.2.versi.tertia prin.ratione.Alex.consi.44.videretur prima facie,colum.3. versi.accedat prædictis,lib.5.& consi.41.ex multis in themate,col.1.li.7.& Soci.cōs. 241.circa primam difficultatem,col.5.lib.2.

5 *Clericus non repellit fœminam ex statuto repellente fœminas ob mares.vide nume.7.*

¶Ideóque fuerunt plerique in ea op.vt ex statuto vel consuetudine disponēte,quòd filia non succedat existentibus masculis,filius clericus non repellat filiam.Ita enim expresse voluerunt Pe.Anc.& Matthesal.in dd.locis,& subobscurè Imo.in d.c.ecclesia sanctæ Mariæ,de constit.& rursum in c.dilecti,eo.tit.vbi tamen dicit contrariū seruari in practica.& Ro.vt illum aliqui allegant,sing.443.cuius est initium,habeo casum in facto,dum dicit se multùm dubitare.Barb.in c.quod clericis,col.27.de for. compe.& con.53.præclarè,col.vlt.lib.2.Et in hanc partem videtur inclinare Alex. in d.consi.41.lib.7.

6 *Clericus potest vti iure primogenituræ ex statuto.*

¶TAMEN quòd in casu nostræ consuetudinis præferentis primogenitum cæteris liberis,possit vti primogenitus clericus ea consuetudine,tenet expresse Panorm. in d.c.ecclesia sanctæ Mariæ,col.vlt.de constit.& Mart.Laud.in tract.primogenituræ,col.7.versi.pulchrū dubium.Barb.in repe.rub.de reb.eccl.non alie.in 2.dubio,colum.eiusdem 13.versi.& inducit ad duo.& Carol. Rui.consi.195.ex themate,colū.2. libro secundo.

7 *Et repellere fœminam ex statuto preferēte mares fœminis.*

¶Et idem in statuto pręferēte masculos fœminis,vt scilicet possit masculus clericus ex eo repellere fœminas,quicquid dicant ij quos suprà citauimus,tradit Bal.in repe. l.1.col.7.versi.sed hic vlteriùs quæritur.C.de sum.tri.& consi.30.præsupposito statuto,colum.2.versi.quæritur verùm statutum,lib.1.& subobscurè Ang.consi.68. Martinus,col.2.vers.nec obstat quod quidā,quod & repetitur cons.281.Lap.Ab.alle.109. in quæstione proposita,& Io.Ligna.Frā.Alber.& Lap.Castel.qui in casu ipsius Lapi Ab.consuluerunt alleg.seq.incip.in ciuitate Florentiæ. Ant.in c.quæ in ecclesiarum, colum.j.de constit.& in d.c.quod clericis,ad fin.& ibi Cardin.Flor.& Panor.tam in lec.col.antepe.quàm in repe.colum.26.versi.secundus casus,de foro compe.Cardi. Flo.in rep.c.perpendimus,colum.12.versi.quid si constitutio, de senten.excom.Pau. Ca.in l.omnes populi,post medium,ibi,item an clerici.ff.de iust.& iure.Panor.in d. c.ecclesia.tam in lec.colum.vlt.quàm in repe.colum.15.versic.vnde si statutum,& ibi Fely.in 7.quæst.de constit.& idem Panorm.in c.constitutus,in 5.no.de in inte.resti. & in d.c.1.colum.3.versi.secundo casu,de no.ope.nunci.Alex.sibi cōtrarius in addi. Bar.in l.1.§.qui habebat.ff.de bono.pos.cōtra tab.& consi.111.videretur prima consideratione,colum.2.lib.7.Soci.d.consi.241.circa primam difficultatē,colum.j.libr. 2.vbi hanc dicit esse communem op.& consi.128.circa pręsentem,col.2.lib.4.vbi & idem dicit.Barb.sibi contrarius in repe.rub.C.qui admit.colum.5.vers.tertiò facit.& consi.50.illud afferā,in 1.dubio,lib.3.& con.73.magnanimus,col.3.ver.faciat quod consuluit,lib.4.Ang.Claua.in verbo,lex,versi.5.Philip.Decius consi.282.viso puncto,col.3.versi.vltimò quæritur.Bened.in repe.c.Raynutius, in verbo, duas habens filias,nu.142.Geor.Nata.in rep.cap.quanuis,char.15.versi.16.quæro,de pactis.lib.6. Matth.Afflic.in constit.Siciliæ incip.in aliquibus,col.17.versi.15.quæro.Laur.à Palaciis in tract.statutorum fœminas repellentium,col.16.

¶Mou

8 ¶Mouentur plerique omnes, quoniam si statutũ generale sit fauorabile, nec procedat prohibendo, præcipiendo, puniẽdo, aut aliàs imperiosè, & veluti specie quadã autoritatis & iurisdictionis, sed magis cõcessionis aut priuilegij, possunt eo vti clerici & monachi, vt etiã præter illos ac loca suprà aduocata voluerũt ipse Card. in d.c. perpẽdimus, in 2.q. ad fi. de sen. exc. Pan. in c. ex literis, quod est vlt. in 1. no. per eũ tex. de vita & hone. cleri. Ro. sing. 443. capitulũ. Domi. in c. vlti. in prin. circa medium, versic. quæro pone, de offi. deleg. lib. 6. & Alex. consi. 111. ponderatis his omnibus, col. pen. versi. ad id quod no. lib. 2. & con. 211. visa, col. 1. latè Roc. Curti. in repe. c. vlt. in 11. q. de consuet. Anto. Rubeus, qui alios quoque allegat, consi. 159. clari iuris est, in fi.

Statuto generali fauorabili an & quãdo possint vti clerici.

9 ¶Pro quibus est optimus tex. in d.c. constitutus, de in inte. restitu. vbi clericus vtitur consuetudine, quæ dat facultatem retrahendi remà consanguineo venditam, & illũ tex. ad hoc facit sing. Ro. d. sing. 443. & nos quoque diximus in nostro tractatu Retractuum, ti. 1. §. 1. glo. 8. in verbo, *le parent*, nu. 41. sed consequenter. Facit etiam text. in d.c. dilecti, de foro compe. vbi priuilegium simpliciter concessum hominibus alicuius loci, comprænendit clericos illius loci, vt etiam ex illo no. Io. Andr. in verbo, Anglicis, Cardi. Flor. Anto. Pe. Anc. Pan. post prin & alij. Et etiam in c. 2. de consuet. vbi & ecclesia vtitur consuetudine transferente rei possessionem ex aliquo actu, & c. si adiutorium. 10. di.

Comprobatio illius opi.

10 ¶Imò verò sunt nonnulli non infimæ autoritatis, qui ea quæ diximus dicunt procedere, etiam si statutũ priuilegiatiuum nominatim & specialiter loquatur de clericis. Et inter hos Bal. con. 241. verba capituli, li. 3. Pan. in d.c. ecclesia sanctæ Mariæ, ad fi. in priori lec. & ibi post eum Philip. Deci. col. 22. versi. & ista conclusio, de constit. & idem Deci. d. consi. 282. in fi. & D. Cirier. in tracta. primogenituræ libro 1. quæst. 24. col. 12. versi. his adde, & alibi sæpe in ea quæsti.

Quid si statutu priuilegiatiuum specialiter loquatur de clericis.

11 ¶Quis enim ignorat laicos posse clericis conferre priuilegia, cùm text. de hac re sit apertus in c. nouit, de iudi. & in l. omnia priuilegia. C. de epis. & cleri. nec solùm Imperatores de quibus ea iura loquuntur, sed etiam inferiores, vt patet ex c. auditis, & ibi gl. 1. Ligna. Pet. Anc. Anto. Imo. & Aegid. Belleme. de restitutione in integrum. & c. inter dilectos, de fide instrument. & c. dudum, de deci. quæ in id expendit Cardin. Flor. in rep. c. perpendimus, col. 11. versi. de priuilegiis, de senten. excõ. Nã & quilibet, inquit, priuatus potest donare & conferre ecclesiæ. c. cùm dilecti, de condi. appo. Possunt enim & omnes non subditis concedere priuilegia, sicuti & aliàs eorum commodo consulere, vt est tex. expressus in l. 1. & ibi gl. C. de eman. libe. & Cardi. in d. c. perpendimus, col. 12. versi. quid si constitutio. Et facit l. non dubito, & l. postliminium. §. induciæ. ff. de cap. & postli. reuer. & l. conuentionum. ff. de pac. Et ita quidem, vt huiusmodi priuilegia non subditis concessa non possint reuocari, vt voluit Inn. & recentiores, qui adferunt concord. in d.c. nouit, de iudi.

Laici possunt conferre priuilegia clericis.

Priuilegia cõceduntur non subditis. Suntque ea irreuocabilia.

12 ¶Nec obstat quod primo loco dictum est, huiusmodi consuetudinem esse iniquam, propterea nec debere clericos ea vti. Nam id falsum esse satis depræhenditur ex iis quæ scribit Io. An. in regula, sine culpa, in vlt. q. de reg. iur. lib. 6. dum probat eã consuetudinem in æquitate fundari. Quod cùm semper verum sit, vt & latè ostendimus suprà in 4. quæst. prin. Tum verò maximè cùm cedit in commodum clericorũ, quãdoquidem ex lege Mosaica, quam diuinam multi appellant, omnes primogeniti, & ij quidem soli erant sacerdotes, & diuinis mysteriis mancipati, vt & suprà in præfati. docuimus post prin. cùm de Iudæis loqueremur, nu. scilicet 17. adiiciunt. Quis igitur est adeò mentis impos, vt nunc clericos ab eo iure repellat, quod veluti diuino nutu illis priuatim competebat?

Responsio ad contraria.

13 ¶Secũda autem ratio qua dictum est fauorabilia laicorum statuta non prodesse clericis, facilè diluitur ex iis quæ suprà diximus. Ea enim procedit, cùm statutũ sit specie quadam autoritatis & iurisdictionis. Tũc enim clerici eo vti non debẽt, ne videãtur id agent

Ad idem.

id agentes recognoscere laicorum in se autoritatem & iurisdictionem, quod facere non possunt, per c. si diligenti. & c. significasti, de for. compe. At si fiat specie tantùm priuilegij, nihil est iam quod impediat clericos eo vti, cùm & externis prorsus, & nõ subditis posit conferri priuilegium, vt suprà probatum est.

14 *Commoda iis facere possumus quibus incõmoda non possumus.* ¶ Alioquin quod in fauorem eorum est introductum, in illorum læsionẽ retorqueretur, contra l. quod fauore. C. de legi. cum si. Nec mirandum est si cõmoda illis possumus conferre, quibus grauamina inferre non possumus, cùm id & aliàs fieri videamus, in l. quotiens. C. vbi Sena. vel clar. & no. per gl. loquentem expressè de laicis erga clericos, in l. nemo qui condemnare. ff. de regul. iur.

QVADRAGESIMAQVINTA QVAESTIO.

1 *Quid autem, si is de cuius successione agitur, erat clericus.* QVADRAGESIMOQVINTO quæro, quid si is de cuius successione agitur, erat clericus, an in successione illius locum habebit statutum præferẽs primogenitum cæteris? Imo. in c. quod clericis, col. 2. vers. & per hoc videtur, de for. compe. loquens in statuto præferente mares fœminis, tenet quòd non habet locum, quando agitur de hæreditate clerici, cùm non sit eorum subditus, qui voluerunt suo statuto facere hæredem ipsi decedenti, per ea quæ habentur in d. c. quod clericis, & no. per Bar. in l. cunctos populos. C. de sum. tri. & ita dicit Imo. se pridie consuluisse apud ciuitatem Lucanam. & sequitur Alex. cons. 44. incip. videretur prima facie, col. 4. ver. & sic manifestè concludere, lib. 4. & Phili. Deci. in c. ecclesia sanctæ Mariȩ, char. pe. col. 1. versi. nota tamen quòd tale statutum, de constit. & Benedic. in c. Raynutius, in verbo, duas habens filias, nu. 145. Geor. Nat. in repe. c. quãuis, char. 14. ver. 18. quæro, de pactis, lib. 6. vbi hoc dicit esse no. quia sæpius contingit de facto.

2 ¶ Sed ego tamen non id recipio, rationibus allegatis suprà in duabus pręcedentibus quæstionibus, quas non est opus hic repetere: nisi fortè quis esset iam clericus ante huiusmodi conditum testamentum, per ea quæ diximus in 43. quæst. nu. 5. his tamen non obstantibus, & multis seq. & voluit expressè idem Imo. in d. c quod clericis, vbi suprà. Verùm id in Gallia non obseruaretur.

QVADRAGESIMASEXTA QVAESTIO.

1 *Si sunt bona in loco qui vtitur iure primogeniture et in loco qui nõ vtitur quid agendum. Statutum cuiuslibet loci sequendum in bonis ibi sitis.* QVADRAGESIMOSEXTO quæro, In successione de qua agitur, sunt bona non solùm in ea prouincia quæ primogenitum cæteris præfert, sed & in alia, in qua filij succedunt æqualiter, quid agẽdum in hoc iure primogenituræ? Sunt in hac quæstione, qui simpliciter dicunt inspiciendum cuiusque prouinciæ statutum, vt videlicet nulla ratione habita originis, domicilij mortis defuncti, nulla item domicilij hæredum, iudicetur secundùm statuta, & consuetudines locorum, in quibus bona sita sunt: vt scilicet in prouincia quæ præfert primogenitum, præferatur primogenitus in bonis ibi sitis: in alia quæ æqualiter omnes admittit, omnes æqualiter succedant, per l. pupillo. ff. de tut. & cur. dat. ab his, & l. Titium. §. tutor. ff. de admi. tut. & l. constitutio. ff. ad municip. & l. certa forma. C. de iure fisci, lib. 10.

2 *Qui id tenuerunt.* ¶ Et ita voluerũt Iac. Ra. Iac. Are. Guil. Cun. Dy. Ray. Io. Fab. Bal. col. 9. versi. venio ad secundũ, in l. cunctos populos. C. de sum. tri. Collec. in c. 1. col. 2. versi. quid si consuetudo, & ibi quoq; Pe. An. in repe. in 12. quæsti. prin. post prin. versi. sed circa personas, & versi. per ista soluitur quæstio, & iterũ versi. quæro iuxta prædicta, de cõsti. in quo postremo loco dicit Pe. An. communẽ esse op. vt in successione intestati attẽdatur locus bonorũ, sine distinctione, an sit statutũ personale, an reale. Hanc quoq; sententiam tenet Bal. con. 245. quæritur vtrùm ille, li. 1. vbi dicit hãc op. cõmuniter practicari, & obseruari. & con. 132. quanquã super hoc puncto, ad fi. li. 2. Masuer. in tit. de succes. & vlti. volũt. §. itẽ illud quod dicitur. Nicol. Perusi. in trac. de suc. ab inte. in 6. specie filiorũ, 1. patris prin. col. 5. versi. sed nũquid stante tali consuetudine. & Alex. consi.

consi.16.viso titulo quæstionis,in j.dubio,lib.1.& consi.128.consideratis verbis testamenti,col.2.vers.& pro hac opi.& col.seq.lib.1.& con.19.primũ dubium,col.2..lib.6. Corne.cõsi.115.in hac consultatione,col.j.lib.2.& consi.202.circa præsentẽ consultationem, col.4.vers.dato autem sine præiudicio,lib.2.& iterum consi.85.plura dubia, col.3.in litera g.in fi.lib.3.& Soci.consi.288.circa primam quæstionem,col.2.lib.2.& iterum consi.292.visis statutis magnificæ ciuitatis,colum.2.eo.lib.2.& Iacobus à S. Geor.in tract.feud.col.6.versi.insuper quæro quidam.& Geor.Nat.in c.quanuis, col. 61.vers.9.facit,de pact.lib.6.vbi hoc dicit no.Nicol.Eueraldus in Locis legalibus, loco quidem 79.col.9.versi.hinc etiam videmus.

3 ¶Et idem quoque in cæteris similibus casibus voluit Bal.in l.si arrogator,col.antep. versi.& facit ad plures quæstiones.ff.de adopti.vbi ita dicit se pridie consuluisse Bononiæ, & Lapus Ab.alleg.92.quæ à multis citatur pro cons.ipsius 306.cuius initium est,in primis videndum est,in 4.dubio.Cardi.Flo.consi.2.hoc capite,circa statutum, versi.item præsupposito,Pau.Cast.consil.32.incip.circa primum quæsitum,in princ. lib.j.Corne.d.consi.85.col.4.versi.hinc dicit Bal.lib.3.& iterum consi.162.hoc principio constat quòd de iure,col.2.nam huiusmodi statuta,eo.lib.3.

Qui idem in similibus casibus.

4 ¶Alij concedunt eam op.procedere cùm statutum vel consuetudo est in rem,siue disponit circa rem, videlicet per huiusmodi verba, bona decedentium veniant ad primogenitum.statutum enim reale res ipsas afficit,à quocunque possideantur siue à ciue,siue ab extraneo,per l.rescripto, in fin.ff.de muner.& hono.& l.an in totum.C.de edic.priuat.Secus si in personam,per huiusmodi verba,primogenitus succedat: quia tunc non respicit res,sed personas,nec ideò extraneos & forenses etiam ibi bona possidentes complectitur,per l.j.C.de mulieri.& in quo loco,lib.10.cum si.

Qui distinguũt vtrum in rẽ, an in personã sint concepta.

5 ¶Ita enim voluerunt Pe.& Cy.in d.l.cunctos populos,vterque col.vlt.C.de sum.tri. Pet.Anc.consi.163.visis & diligenter inspectis,in j.dubio.Imo.in cap.cùm olim,ad fi. de cleri.coniug.Panor.in capit.quod clericis,colum.6.versi.& cum hoc temperamento,& ibi quoque Barb.col.14.de foro compet.Idem Panor.in capit.postulasti,colum. penult.eo.tit.Et facit quod in simili voluit Calderi.in sua disputatione, cuius est initium,statuto cauetur,& in d.c.quod clericis,& ibi quoque Panor.colum.3.& sequen. & Roch.Cur.in repe.cap.vltimi, in vndecima quæst.princip.in 2.limitatione,extrà de consuet.

Qui id tenuerunt.

6 ¶Et ne quis putet huiusmodi distinctionem vanã esse & verbalem, magis quàm realem,vti putauit in re quapiam simili Pet.Anca.in c.accessorium, col.5.versi.aduertatis domini,de regu.iur.lib.6.& Fran.Are.in l.iustè,colũ.vlt.versic.præterea ista differentia.ff.de verb.obligat.Sciat similem quoque distinctionem ad plures effectus fieri in legibus & edictis Prætorum,vt patet ex l.si seruum.§.ait prætor.ff.de acqui.hæred. & l.aut qui aliter.§.vlt.& ibi Bart.ff.quod vi aut clam.Et in testamẽtis.l.pater filiæ.ff. de seruit.lega.Et in stipulationibus.l.si sic stipulatus.ff.de verb.obli.Et in pactis.l.cõtra.§.si filius,& l.qui in futurum.§.j.ff.de pactis,& l.iurisgentium.§.pactorum,eo.tit. vbi ea differẽtia verbis ipsis exprimitur,scilicet in rem,& in personam, & declaratur quando sunt in rem,& quando in personam,non eo tamen modo, quo declarat Bar. loco suprà allegato.Et in rescriptis ad lites c.quoniam abbas,de offic.deleg.Et in priuilegiis,c.priuilegium,de reg.iur.lib.6.Et in concessionibus & immunitatibus.l.ætatem.§.vlt.& l.forma.§.quanquam.ff.de censib.Quæ omnia ab ipsomet Pet.Anc.sunt collecta,consi.327.discurrit,in prin.& quædã quoq;,consi.244.quia quæstio,colũ.1. ver.in contrarium.Et in statutis præter eos,quos suprà citauimus, & ad alium effectũ per Saly.in Authen.cassa,col.4.versi.quid dicemus.C.de sacrosanct.ecclesi.

Ea distinctio nõ dicẽda verbalis magis quàm realis. Vt quæ habet locum in legibus & edictis prætorum. Et in testamẽtis. In stipulationibus. In pactis. In rescriptis. In priuilegiis. In concessionibus & immunitatibus. Et in statutis.

7 ¶Cæterùm Bar.in d.l.cunctos populos,in 7.quæst.versi.sed posset dubitari, hanc distinctionem refert,ad illámque quippiã addit.Aut enim statutũ est circca rem,& tunc de omnibus bonis iudicabo secundùm consuetudinem & statutũ vbi bona sita sunt,

Alia distinctio

à quocunque possideantur. Aut circa personam, & tunc aut is, de cuius successione agitur, est eius patriæ quæ præfert primogenitum, vel origine, vel domicilio: & tunc succedit in bonis eius patriæ secundùm huiusmodi statutum: In aliis verò secundùm ius commune. Si sit alterius patriæ, & tunc non potest illum cõpræhendere statutum, vtpote quod nõ porrigitur ad forenses, per l.j.in fi.ff.de tut.& cur.dat.ab his.& l.etiã, & ibi no.ff.de tutel. Ideóque succedent omnes æqualiter ex iure communi.

8 *Qui id tenẽt.* ¶ Et hanc opi.sequitur Signo.Homo.in repe.d.l.cunctos populos,col.10.vers.sed posset dubitari, si tamen is est, quod non crediderim, propterea quòd ea repetitio similis est ab initio ad finem, lec.Barto.nec aliud quippiam vna dicit quàm alia, suntque per omnia & ad verbum similes. Ideò putauerim impressores falsò eam repe. Signo.attribuisse, nisi is Barto.surripuerit. Nam fatentur omnes eam lec.esse Bar.illúmque ex ea vbique citant. Et inter cæteros hanc ipsam distinctionẽ ex eo refert & sequitur Fran. Arc.ibi,col.penult.& Calder.consi.17.statuto ciuitatis cauetur, tit.de cõstit.& Fran. Rampo.inter con.illius consil.34.statuto Ferrariensi, titu.de testa.& Panor.in c.ecclesia sanctæ Mariæ,col.penult.versi.ad prædicta faciunt,de constit.& Alexan.consi. 44.videretur prima facie,col.2.vers.sed præmissis non obstantibus,lib.5.& Barb.cõsil.75.illud in medium referam,col.4.& iterum col.pen.lib.3.vbi dicit hanc esse communem opi.& Soci.consi.128.circa præsentem consultationem, colũ.j.versi.secundò respondeo,lib.4.

9 *Qui dicũt inspiciendum locum aditæ hæreditatis in omnibus bonis.* ¶ Alij rursum, sicuti refert idem Bar.in d.l.cunctos populos, vbi suprà proximè citauimus, inter quos fuit Iac.But.dicunt inspiciendum esse locum vbi est adita hæreditas,& sic in quo est celebratus quasi contractus, iuxta l.apud Iulianum, in fine ff.ex quib.cau.in pos.eat.sicuti in contractibus inspicimus etiam locum contractus, per l. si fundus.ff.de euictio. Sed hanc opin.pauci admittunt, quoniam, vt postea subiungit Bar.non potest adiri hæreditas, nisi prout ea defertur.l.antiqui.ff.si pars hære.pe.l.& si ex asse,& l.ex semisse.ff.de acquir.hære. Sed non est delata nisi modo prædicto. At contractus se extendunt quatenus voluntas contrahentis fuit, quæ fuisse presumitur secundùm consuetudinem loci vbi res agitur.

10 *Qui locũ mortis eius de cuius successione agitur.* ¶ Alij item statuta loci in quo decessit is de cuius hæreditate tractatur, hac ratione moti, quia sicut hæredes instituti capiunt ex testatoris expressa voluntate: sic venientes ab intestato ex tacita. Sicut ergo se habet expressa ad institutos: ita tacita ad venientes ab intestato.l.conficiuntur,& l.si quis nullum.ff.de iure codi.& l.j.§.penul.& vlt.ff.de lega.3. Sed expressa regulatur ex loco, vbi disposita est l.si non speciali.C.de testa.arg.l.2.C.quẽad.testa.ape. Ergo & tacita. At tacitè quis censetur disponere, cùm moritur, de venientibus ab intestato, si de aliis non disponit. Igitur consequens est, vt locus mortis, id est, dispositionis tacitæ, sicuti expressæ inspiciatur.

11 *Qui illius op fuerunt.* ¶ Et in hac opi.fuisse Iac.But.refert Alberi.in 2.parte statutorum quæst.136.incip.ex hoc insurgit.& hunc nuncupatim sequitur Signo.consi.250.super dubiis, colũ.3.vers. his visis. Quod tamen intellige secundùm ipsum Iaco.But.si nullum est factum testamentum. Aliàs enim inspiciendus est locus, in quo factum est, per l.2.C.quemad.testa.aperi. Et in hac quoque opi.vt locus mortis inspiciatur, fuisse Ia.Rauẽ.in d.l.cunctos populos, testatur Alex.d.cons.16.col.j.lib.j. Sed ea passim reprobatur per authen. omnes peregrini.C.com.de succes.

12 *Qui inspiciendum statutũ originis & domicilij defuncti.* ¶ Sunt & qui dicunt inspiciendum esse statutum originis atque domicilij eius de cuius successione agimus, quò ad omnia bona vbicunque sita sint, per l.nulli.C.de epi.& cleri.& l.data,& l.illã.C.de donat.& l.vlti.C.de præscrip.long.tempo.& l.magis puto.§.illud quæri.ff.de reb.eorum. Et quia etiam ex persona fit executio in bonis quibuscunque vel alibi sitis.l.à diuo.ff.de re iudi.& l.cùm vnus.§.penult.iuncta glos.ff.de bon.autor.iudi.pos. Et in hac sententia fuit Alberi.Rosates in d.l.cunctos populos, col.7.& ibi quoque Fulgo.& idem Alber.in j.parte statutorum quæst.46.incip.item

quæro

quæro aliquis mercator,col.2.versi.& ex iis soluit aliam quæstionem,& iterum in 2. parte d.quæst.136.

13 ¶Et idem quoque in simili casu cõsuluit Roma.citans Alberi.in d.j.loco, consi.39.in proposita quæstione nobilis,in 2.dubio,vbi & hoc dicit procedere, si aliò domiciliũ transtulerit:tum quia nõ potest renuntiare origini,per l.assumptio,in princ.ff.ad municipal.nec ideò mutatio domicilij eximit ciuẽ iurisditione suæ originis.l.j.ff.de Decur.& in l.qui originem, in princ.ff.de mune.& hono.Tum quia cùm sint diuersa statuta originis & domicilij,potentius est originis, per l.libertus.§.cùm simul.ff.ad municip.Facit item quod in simili consuluit Pet.Anc.consi.37.contra Ioãnem, in 2.dubio,& ante hos Oldra.consi.248.prę́supposita consuetudine,in 1.dubio.Et ita in statuto repellente fœminas tenuit Ioannes Campez.in tract.eius rei quæst.69.incip.an talis exclusio,vbi ad hoc multa allegat.

Qui originis tantũ non etiã alterius domicilij.

14 ¶Fuit & in alia opi.Pe.Ferra.in tit.forma libel.quo pet.hære.ex testa.in verbo, vallatum legitimo numero testium,col.penult.versicu.vltrà quæritur.Nam postquam ad verbum recensuit distinctionem Bart.in d.l.cunctos populos, primam partem sequitur,quæ loquitur de consuetudine vel statuto disponente circa rem. At in statuto vel consuetudine disponente circa personam,si defunctus sit eius patriæ, in qua est huiusmodi statutum vel consuetudo disponens primogenitũ cæteris præferri(nam in hoc casu loquitur)succedit in omnibus bonis vbicunque sitis ex statuto suæ patriæ.Nam cùm persona,inquit,sit in hoc habilitata,vt ipse loquitur,per legẽ municipalem, porrigit suum effectum ad quæcunque loca,per quandam consequentiã,argu.l.j.ff.de autor.tut.& §.j.Instit.de legi.pa.tut.

Alia opi.

15 ¶Sed Saly.in d.l.cunctos,col.5.versi.postquam vidimus de statutis, nullum priorum scriptorum secutus eam rem ita disiecat.Nam aut origine ciuis alterius patriæ moritur in altera, in qua domicilium non constituit, sed est prorsus extraneus & aduena: aut in qua domicilium constituit: aut moritur in sua ipsius patria.Si primum, debet vbique attendi statutum & consuetudo originis à qua non recessit, sed secundùm illam voluit viuere & mori,per l.omnes peregrini.C.com.de succes.

Alia item in tria membra.

Primum mẽbrum.

16 ¶Si secundum,debet inspici consuetudo cuiuslibet loci, scilicet eius qui præfert primogenitũ in bonis ibi sitis:alterius qui æquales facit liberos, in bonis etiam ibi sitis, arg.d.l.rescripto.§.vltim.ff.de mune.& hono.& l.incola.ff.ad municipal.consuetudo enim ligat externũ habentem ibi domicilium, fingitúrque in hoc casu defunctus homo duplex,scilicet originis,quam mutare nõ potuit.l.origine.C.de municip.& orig. lib.10.& domicilij,in quo similiter,vt in origine debet subire munera, per l.j.eo.titu. & l.ciues.C.de incol.eod.lib.10.Ideóque ex ipsius tacita voluntate consuetudo originis est seruanda in bonis originis:& consuetudo domicilij in bonis domicilij.

Secundum.

17 ¶Adducitque simile pupillo ab alio arrogato, cuíque à patre naturali datus est vnus substitutus,ab arrogatore alius. Is enim fingitur duplex homo, & tanquã duos patres habeat.Propterea in bonis quæ ab vno prouenerũt, succedit substitutus ab eo, in aliis alius,vt no.in l.si arrogator.ff.de adopt.quo in loco, vt illud prætereà dicam, Bal.colum.penul.versic.& facit ad plures quæstiones, hoc trahit ad similem quæstionem,de eo qui origine est vnius loci:domicilio,alterius, & vtrobique habet bona : vt videlicet suum quibusque bonis statutum seruetur, vt ita fiat separatio bonorum : sicut & prætor alibi facit,in l.j.ff.de separat.bo.Iste enim est subditus diuersis patriis,sicuti diuersis patribus.Quilibet enim in suo territorio præualet,argu.eo.quæ no.in l. apud eum.ff.de manu.

De eodem.

18 ¶Si tertium,quia decedit in loco originis,nec habet alibi domicilium, Tũc licèt dubium sit,vt ipse dicit, arduum, tamen putat esse seruandum statutum originis in bonis vbique sitis.Mouetur primùm,quia cùm in domicilio originis perstiterit, videtur

Tertium.

Prima ratio Saly.

voluisse mori,& bona ipsius ab intestato peruenire, secundũ statuta & cõsuetudines illius tantùm,& non loci in quo bona sita sunt:vt sic quod operatur expressa volũtas testati,secundùm statutum & priuilegium patriæ suæ.l.si non speciali,& l.omnium, & l.vlt.C.de testa.idem quoque operetur tacita voluntas morientis ab intestato, arg. l.si quis nullum,& l.conficiuntur.ff.de iure codic.& l.j.§.vlti.ff.de legat.3.At in testamento institutus hæres vniuersalis succedit in omnibus bonis,vbicunque sitis.Igitur etiam ab intestato debet primogenitus succedere ex tacita voluntate defuncti, quam accommodasse videtur primogenito, secundùm consuetudinem suæ patriæ, quam non mutauit,sed in ea perstitit, arg.l.qui vniuersorum.ff.de pign.acti.& l.quòd si nolit.§.qui mancipia.ff.de ædil.edic.

19 *Secũda ratio. Collecta potest imponi subdito pro bonis alibi sitis. vide num. 24.*

¶Secunda ratio,quia statutum potest afficere personam sibi subditam etiam respectu bonorum in alieno territorio existentium, vt patet in collecta, quam vocant,quam ciuitas potest imponere ciui suo,etiã pro æstimatione rerum, quas posſidet extra territorium,per tex.in d.l.rescripto.§.vlt.& iterum in l.munerum.§.patrimoniorum.ff. de muner.& honor.& quod no.gloss.in rub.C.de muneri.patri.lib.10.Nam si id procedit in collecta,multò fortiùs in succesſionis prælatione:cùm inuitus collectetur, vt ipse loquitur,& successor voluntarius spontaneo detur,

20 *Tertia ratio. Datio tutoris extẽditur ad bona alterius iurisditionis.*

¶Tertia ratio, quia videmus quòd simplex datio tutoris à iudice vnius territorij, vim suam extendit ad bona alterius,per l.propter litem.§.licèt.ff.de excu.tut.& l.magis puto.§.illud.ff.de reb.cor.& l.j.in fi.ff.de tut.& cur.dat.ab his,& l.j.si bene expendatur.C.vbi pet.tut.& arg.l.fideicõmissum.§.tractatum.ff.de iudic.& ita voluerunt Dy. & Iac.Are.in l.non solùm.§.qui testamento,contra glo.ibi.ff.de excu.tut.Idem Dy.in l.j.& in l.pupillo,& ibi quoque Bar.ff.de tut.& cur.dat.ab his,Cy.& Bart.post Azo.& Iac.Are.in d.l.j.C.vbi pet.tuto. Ergo multò magis destinatio successoris vniuersalis facta à statuto debet extendi & ad bona alterius prouinciæ:cùm potentiùs agat lex, quàm iudex,vt voluit,licèt non alleget,Inno.in cap.præterea requisisti,de appella.& Bald.consi.454.quidam Ioannes,lib.j.& Pet.Anca.consi.97.in quęstione quæ vertitur,col.j.versi.2.probatur.

Lex potentiùs agit q̃ iudex.

21 *Quarta rat. Hæreditas nõ cõcernit locũ.*

¶Quarta ratio,hæreditas non concernit locũ, sed est succesſio in vniuersum ius defuncti,quod incorporale est.l.hæreditas.ff.de regul.iur.& l.j.§.imperialis.ff.de rerum diui.Ideóque frustra locus bonorum cõsideratur:sed secundogenitus à statuto exclusus & veluti interdictus eo iure vniuersali censetur exclusus, & interdictus rebus omnibus particularibus in eo iure vniuersali comprehensis,per l.si quis cùm totum,in prin.§.vlt.ff.de excep.rei iud.vt etiam in simili videmus quòd interdictio iudicis effectum suum trahit ad bona alterius territorij,per l.is cui.ff.de testa.

22 *Quinta ratio.*

¶Quinta ratio,quia statutum originis valet tam autoritate Iuris Ciuilis, quàm Canonici.l.omnes populi.ff.de iust.& iure.& c.cùm olim, de cleri.coniug.& cap.ex parte,le 3.de verbo.signi.& cap.j.de constit.lib.6.Quare etiam cùm statutum autoritate vtriusque Iuris det vniuersalem successorem defuncto, eadem quoque autoritate dat eum successorem in bonis omnibus vbicunque positis, arg.l.nihil aliud.ff.de verb.signifi.& l.hæreditas,de reg.iur.Et hoc dicit procedere siue statutum sit in rem, siue in personam:quia omni casu hęreditas pertinere dicitur ad primogenitum iure directo. l.hæreditas.C.de pact.conuen.& l.si infanti.C.de iure delib.& l.j.§.vlt.C.de cadu.tol. & l.de emancipatis.C.de legi.hære.& l.Lucius.ff.de vulg.& pupilla.Eŧ facit doctrina Inno.Ioan.And.& aliorum in c.Raynucius,de testa.& Bar.in l.centurio.ff.de vulga. & pupil.Et ita demum dicit Salyc.se consuluisse,cùm quæstio ex facto contigisset, & obtinuisse:secúmque multos insignes doct.& Bononiæ & Florentiæ consensisse.Et hanc Saly.doctrinam (nisi fallor) visus est approbare Mari.Soci.licèt & alias in eam rem sententias adferat,consi.36.rectè ac maturè,col.3.& seq.

23 *Responsio ad*

¶His tamen rationibus Saly.sigillatim respondet Alexã.d.consi.128.lib.1. Nam primo loco

mo loco quod dictum est de hærede vniuersali instituto in testamẽto, qui succedit in omnibus bonis, hoc ideò est, quia nõ se fundat in statuto vel consuetudine locali, sed in iure communi, quod vbique seruari debet, quando statutum nõ contradicit. l. 2. C. de legi. & cap. j. de constit. Sed quando non est conditum testamentum, necesse est vt primogenitus volens succedere in omnibus bonis, se fundet in statuto vel consuetudine, quod est contra ius commune. Ideóque non operatur, quantùm ad bona alibi sita, secundùm doctrinam omnium, in d. l. cunctos populos. Et licèt videatur defunctus tacitè velle seruari illam consuetudinem: non tamen sequitur quòd velit eam seruari aliter quàm se habeat, videlicet in bonis in loco statuti sitis.

rationes Saly. Ad primam.

24 ¶ Quod secundo loco dictum, ciuitatem posse afficere subditum, etiam respectu bonorum alibi sitorum, vt patet in collecta, respondet duobus modis. Primùm enim nõ omnino expeditum est, posse collectam imponi pro bonis alibi sitis, cùm contrarium voluerit Guil. quem refert Bar. in l. j. col. 5. versi. item quæro aliquis est hîc ciuis. C. de mulieri. & in quo loco, lib. 10. per l. cùm vnus. ff. de iurisd. om. iudi. Præterea si hoc esset verum, quòd statutum posset afficere subditum respectu bonorum alibi sitorum: hoc posset procedere quando expressè statuentes hoc dicerent, argu. l. vlt. ff. de decre. ab ordi. faci. & l. mercatores, & l. non solùm. C. de commer. & mer. Aliàs autem secus, per c. vt animarum, de constit. lib. 6.

Ad secundã. Collecta an possit imponi pro bonis alibi sitis. Statutum an possit afficere pro bonis alibi sitis.

25 ¶ Et hanc distinctionem facit Bar. post antiquiores in d. l. cũctos populos, in 7. quæst. prin. iunctis iis quæ scribit sub eadem quæst. versi. item quæro quid si in statuto, & ibi etiam Bal. in vlt. char. versi. viso an forensis intra territorium, in lec. & rursum in repet. col. 30. versi. de secundo membro, & ibi quoque Saly. & Ioan. And. in addi. Specu. titu. de compet. iudi adi. §. j. in addi. magna. Bal. in repe. l. neganda, col. 7. & seq. C. qui accu. & in l. vlt. in 2. q. prin. ff. de iurisd. om. iud. & Petr. Anca. in repe. c. postulasti, in 5. quæstione, de foro compet.

De eadẽ re.

26 ¶ Ad tertium de datione tutorum, quæ vbique vim suam obtinet, dicit nõ esse id mirum, cùm actus sit fauorabilis. At hoc statutum est odiosum, vt voluit Bal. in l. omnes populi, col. 7. versi. tertiò quæro. ff. de iust. & iure, & fuit de mente Bart. in d. l. cunctos populos, in fi. 7. quæst. Ideò non extendendum ad bona alterius territorij, per l. ex ea. & ibi no. ff. de postul. & c. si sententia. §. j. de senten. excom. lib. 6.

Ad tertiam rationem.

27 ¶ Sed quia hoc dubium est, propter ea quæ diximus suprà in 4. quęst. prin. Potes dicere, quòd si etiam huiusmodi statutum non esset odiosum, tamen non extenderet vim suam ad bona alterius territorij, non suppositi huic statuto: quia contraria dispositio iuris communis, vel etiã alterius statuti, quæ in hoc seruatur in altero illo territorio, impedit ius accrescendi in illis, in quibus ex forma statuti accrescũt alia bona supposita statuto, per l. mulieri & Titio. ff. de condit. & demon. vt ea ratione voluit Bald. in statuto quod præfert agnatos fœminis, in d. l. cunctos populos, char. vlt. versic. sed hîc quæro de effectu, & nonnihil in l. 2. col. vlt. versi. & ideo si consuetudo. C. quæ sit lon. consuet. de quo dicam latiùs. Item cùm statutum hoc sit contra ius commune, vt diximus in d. 4. quæst. ita restringendũ est, ne ad bona alterius loci trahatur, secundùm omnes in d. l. cunctos populos, & ipsum Alex. consi. 16. viso titulo quæstionis, colũ. j. lib. j. & aliquid diximus in nostris Legibus Connubialibus, in glossi. 6. in verbo, *de somary*, in 28. quæstione.

Ad idem.

28 ¶ Sed & Alex. vt ad eum super principali proposito redeamus, aliter respondet, quòd videlicet tutor simpliciter datus habet administrationem bonorum etiam alibi existentium, cùm de alio tutore nõ est prouisum illis bonis. Nam si de alio prouisum est, non se extenderet datio tutoris ad ea bona, per l. pupillo. ff. de tuto. & cura. dat. ab his. & l. si tamen, cum ibi not. ff. de testa. tut. Cùm igitur in casu nostro in bonis alibi sitis iam prouisum sit per ius commune, vel etiam statutum illius loci, non debet ad ea bona extendi prouisio alterius statuti.

Alia respõsio.

29 *Ad quartam rationem.*

¶ Ad quartum, quo dictum est hæreditatem non concernere locum, id certum est. Sed nō propterea sequitur, quòd propter diuersitatem patrimoniorum subiectorum diuersis legibus seu statutis, & sic habentium diuersas qualitates, non debeat fieri diuisio ipsorum patrimoniorum diuersimodè, ex diuersitate legum vel statutorū, quibus subiiciuntur. Sicut videmus quòd pupillus arrogatus propter diuersitatem patrimoniorum, potest in vno decedere intestatus, in alio testatus, per d.l. si arrogator, & ibi glo. & Doct. ff. de adop. Et idem de milite dicitur in l. j. & 2. ff. de testa. mili.

30 *Ad idem.*

¶ Nec simile est quod de interdictione bonorum dictum est. Ea enim fit de iure communi, quod vbique vim suam extendit, vt dicit Bal. in d.l. cunctos populos, col. antepen. versi. viso an forensis obligetur. Hîc autē loquimur de dispositione statuti, quod non ligat extra territorium. Item huiusmodi interdictio est fauorabilis, ne bona scilicet prodigi pereant, ideo extendit effectum suum vbicunque sint bona, vt dicit Bart. in l. cunctos populos, in 6. quæstio. Hoc autem statutum excludens secundogenitos, est odiosum, vt dictum est. Ideò non extenditur ad bona alibi sita, per d.l. ex eo. Sed tu circa hoc vide quod dixi in responsione præcedentis obiectionis.

31 *Ad quintam.*

¶ Ad quintum quo dictum est statutum robur sumere ex Iuris & Ciuilis & Canonici autoritate, non respondet Alex. Sed D. Ioannes Ciriecus, ne illum ea re defraudem, dicit hoc verum esse, vt valeat quantùm ad territorium statuentium, non etiam quantum ad alia, per c. illa 12. dist. & quod post Bal. voluit Philip. Fran. in c. j. col. 5. de constit. quòd consuetudines locales quò ad locum ipsum, dicuntur ius commune, quia iure communi confirmantur: quasi dicat, non etiam quò ad loca alia. quæ res amplissimè tractatur in d.l. cunctos pupulos, & etiam in l. omnes populi. ff. de iusti. & iure. & in l. de quibus. ff. de iusti. & iure.

32 *Quam opi. sequamur in Gallia.*

¶ Hactenus Doc. sententias in eam rem recensuimus. At in Gallia fermè vtuntur, vt secundùm eam op. quam primo loco posuimus, in successionibus inspiciatur consuetudo & statutum cuiuslibet loci, siue in rem sit, siue in personā, vt videlicet bona Pictauiæ diuidantur inter hæredes secundùm cōsuetudinem Pictauiæ: bona Turoniæ, secundùm consuetudinem Turoniæ, & sic de aliis. Quid autem dicendum sit in casu testati, vide in quæstione sequenti, & in 54. quæstione.

QVADRAGESIMASEPTIMA QVAESTIO.

1 *Quid si testamento primogenitus sit institutus, an & is habebit bona eius loci vbi liberi succedunt æqualiter.*

QVadragesimoseptimò, quia in quæstione præcedenti locuti sumus in casu intestati, QVAERO quid in casu testati. Verbi gratia, Quis in suo testamēto instituit primogenitum in omnibus suis castris, & is habet castra in Gallia, in qua est consuetudo vt primogenitus succedat: & in Lombardia, in qua primogenitus ex iure communi æqualiter succedit. Verùm ex huiusmodi institutione ipse primogenitus debeat habere castra, quæ sunt in ea prouincia, in qua succedunt liberi æqualiter? Bal. in d.l. cunctos populos, col. 9. versi. sed quæro de effectu. C. de sum. trin. ita distinguit. Aut condidit testamentum de iure communi, puta in præsentia septem testium, & trahitur institutio ad omnia castra. l. ex facto proponebatur. ff. de heredi. instit. Aut fuit testatus secundùm legem Francorum, in præsentia duorum testium. Et tunc, inquit, sunt diuersæ opin. Vera tamen conclusio est, quòd cùm effectus insit suæ causæ suóque titulo, sicut titulus est vniuersalis: ita eius effectus. l. non solùm. §. & qui in testamento. l. propter litem. §. vlt. ff. de excu. tut. Licèt Iac. But. dixerit esse inspiciendum locum aditionis, quod non est verum, quia aditio dependet ex testamento, non à loco. l. Titius. §. Romæ. ff. de excu. tut. Et sic primogenitus institutus habebit omnia castra in vtroque casu. hæc Bal. quem ad verbum sequitur Iaco. à S. Geor. in tract. feud. char. 3. versi. insuper quæro, quidam Marchio. De quo tamen vide Saly. in d.l. cunctos populos, col. 5. versi. nunc quæro an testamentum.

2 *Declaratio dicta opi.*

¶ Sed tu interim tamen hæc Bal. declara, nisi sit statutum aut consuetudo quæ prohibeat ne quis possit testari vltra certā partem suorum bonorū, cuiusmodi multa sunt in Italia

in Italia & Gallia, quia tunc quatenus ea castra excederent eam partem quæ statuto vel consuetudine præscripta est, rescinderetur testamentum: cùm nemo possit facere, quin leges aut statuta locum habeant. l. nemo. ff. de lega. j. Et idem si aliàs etiam cessante statuto, aut consuetudine testamentum esset inofficiosum, quia locus esset titu. de inoff. testamen.

QVADRAGESIMAOCTAVA QVAESTIO.

1 QVadragesimooctauò, an ea quoque quæ in duabus proximis quæstionibus diximus, procedant in bonis mobilibus. Nam & ex multis consuetudinibus primogeniti soli habent bona mobilia. ea enim erat vetus Pictonum consuetudo. Bald. in l. mercatores. C. de commer. & merc. illud dicit interesse inter bona immobilia & mobilia, quòd illa sequuntur suum territorium: hæc verò personam domini. Ideóque Imperator ibi confiscat bona mobilia subditorũ existentia extra territorium ipsius. Quod dictum pro eleganti refert & sequitur Alex. in addi. Bar. in l. j. col. penult. C. de sum. trini. & fid. cathol. & cons. 31. viso titulo, col. 2. vers. pro quo primò allego, lib. j. quod repetitur cons. 111. lib. 4. nisi quòd huius initium est, viso themate quæstionis. & idem Alexan. cons. 19. circa primum dubium, col. 2. vers. subdo tamen, lib. 6. vbi & per hoc dicit, quòd vbi sunt diuersa locorum statuta, bona mobilia sequuntur personam testatoris. & cons. 141. viso statuto, col. vlt. lib. 7. Et Soci. cons. 101. viso testamento, col. 2. lib. j. Iaco. à San. Georg. in tracta. feud. in verbo, cum mero mixto imperio, col. 4. ver. sed formo vobis quæsti. & in tracta. de opc. col. 6. vers. 3. pro hac parte. Io. Roger. Mot. in repeti. l. j. nu. 75. ff. de iudi. & Bartho. Chasse. in Consuetu. Burgun. tit. *de Confiscations*, in verbo, *& appartient la confiscation*, col. postremæ editionis 3. vers. aduerte quia Bald. & Matthæ. Afflic. in c. j. §. his consequenter, col. 3. nume. 11. tit. hîc finit lex. & in c. j. in 10. no. col. j. tit. de pac. tenen. Et idem quoque voluit Masuer. in ti. de dote & matri. §. item cùm agitur. Secundum quam sententiam, si vera est, semper esset inspiciendum statutum loci, originis, vel domicilij defuncti, quantùm ad successionem bonorum mobilium, & non loci in quo ea existunt, tanquam scilicet personæ inhæreant, non territorio.

Quid si primogenitus debeat habere omnia bona mobilia, etiam sint in diuersis locis diuersorũ statutorum.

Mobilia sequuntur personam.

2 ¶ Verùm ipse Bal. sibi contrarius in d. c. j. in prin. col. 2. in verb. publicentur, de pac. tenen. dicit, quòd bona mobilia censentur esse eius territorij, in quo reperiũtur. Ideóq; populo siue fisco eius loci confiscantur, per illum text. quem ad hoc dicit sing. & sequuntur Alua. in §. si verò pacis, col. 2. Mart. Laud. & Card. Alex. vterque in princ. ille col. j. ad fi. hic col. 2. eo. tit. ad hoc quoque dicentes facere, quod habetur in l. forma §. si verò. ff. de censib. Sequitur itẽ Alex. sibi etiam contrarius in addi. Bar. in l. j. in prin. ff. de requir. reis. & cons. 16. viso titulo quæstionis, in 2. dub. lib. j. vbi & hoc dicit esse obseruandũ in succesione, vt videlicet mobilia sequantur statutum loci in quo sunt. & Stepha. Bertran. cons. 109. etiam si verum esset, lib. j. & cons. 105. ponitur in facto, nu. 2. lib. 2. Hippo. Marsi. cons. 57. Spiritus Sanctus, col. 3. lib. j. Alber. Bru. in tract. statutorum fœminas concernentium, ar. 8. quæst. 23. & Ludo. Gozad. cons. 49. circa primum, col. 2. nu. 4. Miror autem eos omnes vtriusque partis assertores non meminisse Oldra. cons. 17. thema tale est, quidam clericus, vbi in re non admodum absimili multa in vtranque partem allegat, quæ ibi videre poteris.

Alia opi. e Mobilia sequuntur statutũ loci in quo sunt.

3 ¶ Saly. autem in d. l. cunctos populos, col. 6. vers. & hoc intelligo, loquens etiam in casu succesionis, hanc ita sententiam admittit, quando bona sunt in loco, vt ibi perpetuò maneant, non etiam si ad tempus tantùm. Et sequitur Alex. d. cons. 16. col. 2. vers. venio ad secundum, lib. j. & d. cons. 19. col. 3. vers. idem voluit, lib. 6. & d. cons. 141. col. vlt. paulò ante fi. lib. 7.

Si ibi sunt vt perpetuò maneant.

4 ¶ Et id quidem verum est. Nam quæ sunt ad tempus in loco, ad alium locum reuocanda, non censentur esse eius loci in quo sunt, sed alterius, ad quẽ reuocanda sunt. l. ex facto. §. rerum. ff. de hære. instit. vbi Pet. Cy. Bald. Alberi. Ange. Imo. & recentiores hoc no. & trahunt ad multas quæstiones, & l. huiusmodi. §. legatum, & ibi Iason post

De eadem re.

cæteros,in 2.no.ff.de lega.j.& l.qui filium, & l. si fundus legatus, & l.si chorus.§.j.& l.qui saltum,& l.seruus qui fundo.ff.de leg.3.& l.penult.§.cùm ita.ff.de aur.& arg.leg. & l.debitor,& ibi Alberi.ff.de pigno.& l.cùm de lanionis. §.Sabinus, & l.prædia. §.j. ff.de fun.instr.& l.quæsitum.§.Papinianus.ff.eod. & l.Seiæ.§.Pamphilæ,eodem quoque tit.& l.generali.§.vxori.ff.de vsufr.lega.& l.fundi.§.Labeo,& ibi Albe.ff.de acti. empti.& l.is qui natus,& ibi Bar.& Alcia.ff.de verb.sign.& l.j.& 2.C.eod.tit. Et bene facit l.testamento. ff.de ali.& cib.leg. & l.3.§.non perpetuæ. ff. de sepulch.vio. & c.ex parte tua,de cleri.coniug.

5 *Qui eius fuerunt sentẽtia.*

¶Et id voluerunt alij multi ex nostris legum interpretibus,scilicet ipse Bal.qui nulli vnquam sententiæ defuit,cons.341.super primo puncto,circa medium,lib.4. Cardi.Flor.cons.51.Titius condidit testamentum,in fin.Pet.Anc. cons.155.optimis, col. vlt.Alex.cons.167. visis & ponderatis, col.2.lib.7. Bened.Cap.cons.45. punctus testator,col.pen.in 2.dubio, & iterum in 4.& cons.159. punctus Bartholomæus, col.j. Philip.Deci.cons.472.testator legauit, col.3.vers.venio ad tertium, Steph. Bertrand.cons.105.in j.dubio,lib.2.

6 *Confirmatio. Quæ in ædificio sunt vt ibi pperpetuò maneant,censentur esse portio ædificij.*

¶Quæ autem ita sunt in loco quopiam,vt ibi perpetuò maneant,ita censentur cohærere loco,vt quodammodo sint immobilia,per not.in l.iubemus,la 2.in princi. C.de sacro.eccle.Et est tex.optimus in d.l.fundi.§.Labeo.ff.de acti.emp.& vend.vbi scribitur,ea esse ædificij,quæ perpetui vsus causa sunt in ædificiis: non etiam ea,quæ sunt ad præsens.Sed & est alius bonus tex.in l.cætera.§.item hoc prohibetur,ibi,vt si qua ibi fuerint perpetuò, quasi portio ædium , distrahi non possunt.ff.de lega.j. Ex quo not.Iac.Are.Bald.Alexan.ibi, in fin. quòd domo vendita cedunt emptori ea , quæ ita sunt in ea domo,vt perpetuò maneant,licèt non sint affixa. Quod dicit no.ipse Bal. & sequitur etiam Iaso.ibi,in §.hoc senatusconsultum, in fi. & in l.beneficium,col.2. ff.de constit.prin.

7 *Quis iudex est rei mobilis.*

¶Ex his quoque fit illud,quod huc admodum pertinet,vt cùm in actione reali possit reus conueniri coram iudice rei contentiosæ,per l.vlti. C.vbi in rem actio.cum simi. Idque etiam procedit in re mobili,secundùm glo.& Doct.in c.vlt.extrà, de for.compe.Inno.& Compostel.in c.dilectus,le 2.de rescrip. Azo.in summa, de for.competen. Francisc.Accursium,Oldra.& Saly.in l.vlt.eo.tit.Hosti.in summa, eiusdem titu. §.2. vers.item ratione possessionis. Hoc tamen tum demum procedit , si in hoc ea res est ibi posita vt remaneat in eo loco,aliàs secus,vt voluerunt Pet.Cy.Alberi. Bar.Ioan. Fab.Ange.& Pau.Cast.in d.l.vlt. C.vbi in rem actio.per d.l.debitor. ff.de pigno. vbi est text.optimus quòd obligans res in aliquo loco existentes, intelligitur eas tantùm obligare, quæ ibi sunt,vt perpetuò maneant:quod & ibi no.Bart.& Bald.ex eo text. Ioan.And.in d.c.vlt.col.3.vers.in glos.ratione possessionis,& ibi quoque Panor.col. 16.vers.quò ad primum,de for.compe.& in addit.Specul.tit.de compet.iudi.adit. §.j. vers.quid si quis,qui est sub vers.20. Panor. in repet.c.ecclesia sanctæ Mariæ, col. penult.vers.ex hoc infero,de constitu.& Maria.Soci.qui & alia allegat in c.sanè, col.2. vers.secunda declaratio,de for.compe.

QVADRAGESIMANONA QVAESTIO.

1 *Quid autem de nominibus debitis & actionibus. Actiones non censentur esse in loco.*

QVadragesimononò quæro,& longè maior est dubitatio de nominibus siue debitis & actionibus.Nam & ex multis consuetudinibus Franciæ primogenitus eas accipit ea lege,vt ipse soluat debita hæreditaria.Hęc autem nullo loco circunscribuntur , nec veniunt appellatione bonorum existentium in loco. l.fideicommissum. §.tractatũ.ff.de iudi.& l.Caius,in prin.ff.de leg.2.& l.vxorem.§.legauerat.ff.de leg.3. & l.si mihi.§.j.eo.tit.& d.l.cùm de lanionis.§.vlt.& d.l.quæsitum.§.Papinianus. ff.de fun.instr.& l.vlt.C.de præscrip.long.tempo.

2 *Qui huius opi. sunt.*

¶Et id certè no.Bald.in l.j.post prin.ff.de sta.homi.cum aliis multis concor.à me collectis in repe.l.si vnquam,in verbo,bona,num.9.quid autem si quis.C.de reuo.donat.

Sed

Sed quibus addere potes eundem Bal.cons.483.qui legat,lib.4.Alex.d.cons.31.lib.j. & Fran.Are.cons.54.in causa magistri Blasij,col.vlt.Iaso.in repet.l.cunctos populos, col.vlt.vers.secundo mouetur.C.de sum.tri. Carol.Rui.cons.155.viso testamento,in fi.lib.3.Steph.Bertran.cons.162.visa & sæpius reuisa,lib.j. & cons.186. ponitur in facto quod Titius,in 3.dubio,eo.lib.j.& cons.74.ponitur in facto quòd pridem,num.3. lib.2.& cons.167.viso præcepto,col.2.nu.5.lib.4.& Benedic.in c.Raynutius, in verbo,cætera bona,nu.8.de testa.

3 ¶Neque id mirum,vt quæ sint incorporalia.d.l.vlt.de pręscrip.long.temp.& §.incorporales,Instit.de reb.corpo.& incorpo.& ibi glo.& Doct.& in l.seruus.§.seruus.ff.de acqui.rer.domi. Propterea ea nec mobilia nec immobilia sunt,vt multis placet,optimis ll.innitētibus,vt omnium (ni fallor) latissimè tractaui in tractatu Retractuum, tit.j.§.j.glo.7.in verbo, *ou autres choses censees pour immeubles*, nu.1.& multis seq. vsque ad nu.29.vt ibi videre poteris.

Nomina sunt incorporalia. Nec mobilia sunt aut immobilia.

4 ¶Igitur quis locus est hìc inspiciendus,cùm in nullo loco esse censeantur? Saly.in d. l.cunctos populos,col.7.vers.sin autem essent iura,loquens in casu nostro,dicit inspiciendum esse locum originis defuncti:quia licèt nomina sint cum extero contracta, non tamen dici possunt esse extra territorium,cùm locum non occupēt,vt diximus: sed cohærent personæ creditorum,veluti eius ossibus affixa, per l.3.& ibi glo. ff.pro socio & no.etiam glo.in l.quis ergo casus.ff.de pecul.quæ concord.allegat. Et in concernentibus personam potior est locus originis.l.liberti.§.prescriptio.ff.ad municip. Licèt quantùm ad administrationem,curam, & exactionem, censendum sit nomen debitorum eius esse loci,in quo debet fieri ipsa exactio, per l.Titium & Mæuium. §. tutores.ff.de admini.tut.& l.quæro.ff.de solut.

Opi.quæ dicit inspiciendum esse locum originis defuncti.

5 ¶Hæc Saly. quem ad verbum ferè sequitur Maria.cons.36.rectè & maturè, col.5. in prin.& Bartho.eius filius cons.101.repetito cons.175.viso testamento,col.2.& Alex. d.cons.31.col.3.lib.j.& d.cons.19.col.2. in fin.lib.6. & cons.141.viso statuto, col.vlti. lib.7.& Bartho.Chasse.in commentariis consuetudinum Burgund.quo loco citauimus suprà in præcedenti quæstione, nume.vlt.& ante hos omnes Bald. quem tamen nullus memorat,cons.357. nulla mulier,col.vlti.lib.3.dum tractat an statutum possit prohibere,ne quis extraneus possit petere dotem maternam consistentem in quantitate,vt ibi pleniùs videre poteris.

Qui sunt eius opi.

6 ¶At Lapus alleg.92.la j. (nam sunt duæ eiusdem numeri) inci.in primis videndum est,col.vlt.loquens in successione,dicit quòd nomina debitorum ad eum locum pertinent,vbi de iure & facto fieri potest exactio,per l.ex facto.§.rerum.ff.de hære.insti. & d.l.quæro.ff.de solut. Nec obstat,vt subdit,quòd nomina non sunt in loco:quia illud verum est circunscriptiuè, sed per effectum exactionis sunt in loco. Et sequitur Ro.in l.si constante.§.vlt.ff.sol.mat.& sequi etiam videtur Alex. cons.16. incip. viso titulo,in fi.lib.j.& Steph.Bertran.cons.74.ponitur in facto,col.vlt.lib.2.& cons.105. eiusdem initij,in 2.dubio,eo.lib.2. vbi tamen subdubitat.& Alcia. in l. cùm stipulamur,in fin.de verborum obliga.& Anto.Rube. cons.136. viso statuto, col.j.vers.suadetur & secundò.

Alia op. inspiciendum locũ in quo exactio fieri potest.

7 ¶Alij dicunt inspiciendum esse locum debitoris.In qua sententia fuerunt Pe.Bal. & Ang.in d.l.ex facto. ff.de hære.insti. vbi dicunt quòd cùm fiscus cuiuslibet territorij occupat bona, quæ in suo cuiusque territorio habebat, is qui omnia sua bona confiscauit,etiam exiget quisque debitores sui territorij,tanquam sint eiusdem loci, cuius est & debitor. Et ipse Bal.in c.j.col.vlt.extrà de constit.& Paul.Ca.cons.319.primum dubium,lib.j.Fran.Are.cons.10.casus talis est,quidam Titius,col.vlt.

Alij inspiciẽdum locũ debitoris.

8 ¶Sed hanc op.improbat Imo.d.l.ex facto,& Alex.d.cons.31.lib.j. & Iaco.à S.Georg. in tract.de Roydis seu operis,col.4. vers.quæro de nota.quæst. quibus locis respondent

Qui illam reprobant.

dent iuribus allegatis à Pet.& sequacibus,vt ibi videre poteris, neq; enim consilium mihi adducere omnes omnium rationes.

9 ¶Res hæc admodum obscura est, vt in qua non admodum asseueranter loquuntur Docto. præsertim Soci.d.cons.101.vbi hanc rem omnium copiosissimè disserit,& recenset omnes sententias Doc.præter vlti.omnésque videtur sequi,tametsi sibi aduersantur, vt planè ex iis conspicitur. Ego autem in ea sum sententia,vt si debitum tale est,qualis census est,siue vectigal,aut pensio emphyteutica,& huiusmodi reditus fundales,quos vulgò fonciales vocamus, hi sequuntur locum rei,ob quam debentur, vt qui ei cohæreant,& eius naturam sortiantur, vt latè diximus & probauimus in trac. Retractuum,tit.j.§.32.nu.79.sed is satis,& 5.seq.Nam & ex iis fundi ipsi denominationem accipiunt,vt qui vectigales ob id dicantur, vt etiam diximus in eo.tract.tit.j. §.j.glo.6.nu.2.nec interim.

Authoris opi. quantũ ad debita realia siue fundalia.

10 ¶Cætera autem debita etiam si ex huiusmodi reditibus generalibus procedant, sequi debent personam creditoris, & secundùm statuta sui domicilij regi in successionibus & cæteris id genus.nam cùm nullius loci sint,rationis est, vt sequantur personam ipsius creditoris de cuius successione agitur.Quòd si ageretur de re quapiã quæ respiceret personam debitoris,vt in materia retractus,in qua consanguinei debitoris possunt retrahere reditum annuum generalem ab eo venditum, debeátque emptor suam venditionem insinuare,vt currat tempus ipsis consanguineis,crederem eam insinuationem fieri debere in iurisdictione ipsius debitoris,vt tenuimus in d. tract. Retractuum,tit.j.§.26.eodémque vlt.in glo.3.*de la iurisdiction*,nu.15.quòd si nostra,& 2. seq.vbi multa ex iis quæ suprà diximus,adscripsimus:quod raro facimus,sed mihi visum est hìc repetere.

Quantum ad cætera.

QVINQVAGESIMA QVÆSTIO.

1 QVinquagesimò superioribus quæstionibus hanc continenter subiiciendam ducimus. Quia suprà diximus ex communi opinione inspiciendum esse cuiusq; rei immobilis locum in successionibus. Quid igitur si castrum aliquod situm est in Pictauia, in qua primogenitus ex consuetudine eius loci debet habere duas partes: sed quod in feudum tenetur ab alio castro sito in alia prouincia, in qua primogenitus non tantam habet portionem,aut etiam filij succedunt æqualiter. Cuius loci statutum inspiciendum est, an castri quod in successione est: an alterius à quo in feudum tenetur? De qua re nos latè diximus in dicto tracta.Retractuum, in eadem glos. quam nuper citauimus,nu.20.quid autem si res vendita, & 7.seq. Ex quibus satis intelliges quid hic dicendum sit.

Quid si castrũ situ sit in loco primogenitura sed tenetur in feudũ ab alio castro sito in loco vbi nulla est primogenitura vel è cõtrario.

2 ¶Et vt breuiter dicam,ego in ea sum sententia, vt locus castri hæreditarij, sit inspiciendus,secutus sententiam Io.Fab. in l.cunctos populos,col.7.in paruis,vers.quid si quis.C.de sum.trin.vt qui hanc op.posteriorem posuit,quam ideò sequi ipse videtur, vt dicit glo.in l.qui filium.§.Sabinus.ff.ad S C.Trebel.& est bonus tex.in l.si idem.§. vlt.& ibi Bal.Ange.& recentiores qui concord.adducunt.ff.de iurisd.om.iud.Sed vide tamen omnia quæ scripsimus in d.tract.Retractuum,vbi suprà.

Authoris sententia.

QVINQVAGESIMAPRIMA QVÆSTIO.

1 QVinquagesimoprimò quæro,an conferẽdum sit cæteris fratribus, quod ad primogenitum peruenit iure primogenituræ.Quę res minimè dubia est,quando superuacuum omnino esset atque illusorium ius ipsum primogenituræ, si fratribus esset conferendum.Nec quæstionem hanc hoc loco apposuissem,nisi Bald.inter primos legum interpretes ab omnibus semper meritò annumeratus, eam bis attigisset, veluti non contemnendam. Nam in repeti.l.cunctos populos,col.8.vers.venio ad secundum.C.de sum.tri.dicit quòd non est conferendum,quod obtinet primogenitus ex statuto vel consuetudine:quia istud est proprium lucrum ex eadem causa dependens.Sed & hoc quoque voluit in authen.ex testamento,col.vlt.vers.18. C.de collat. vbi rationẽ reddit,quoniam huiusmodi ius ea forma defertur, vt non diuidatur.nec enim

An conferendũ sit fratribus quod iure primogenituræ ad primogenitũ peruenit.

enim recipit separationem, vnde conferri imposibile est, arg. l. quædam mulier. ff. famil. hercis. & l. Carmelia pia. ff. de iure patro.

2 ¶Nec fuit Bal. solus in hac opi. nam eum sequitur Rom. in d. authen. ex testamento. col. vlt. vers. item inquantum dicit quòd iura, & Floria. in l. quæ pater, col. 4. vers. item quid de his. ff. fam. herci. & Panor. cons. 12. casus talis est, magnificus, col. 3. vers. sed est dubium, lib. j. Marti. Laud. in tract. de primogenitura, col. 9. vers. quæro an ius primogenituræ. Et Fran. Cur. senior cons. 69. dominus Ioannes, col. 12. vers. quarto modo diuiduntur. Et dominus Benedic. in repet. c. Raynutiùs, in verbo, in eodem testamento relinquens, le j. nu. 144. de testa.

De eadem re.

3 ¶Id quod tamen limitat Marti. Laud. vbi suprà, esse verum, nisi pater propria pecunia emerit feudum, in quo est huiusmodi ius primogenituræ. Nam tunc etiam si sit indiuisibile, debebitur pretium, secundum Andr. Iser. in c. j. §. præterea ducatus, tit. de prohib. feud. ali. per Fed. per l. omnimodo. §. vlt. C. de inof. testam. iuncta l. illam. C. de colla. Ipsum And. omnino vide hanc rem in vtranque partem latè tractantem.

Limitatio prioris opi.

4 ¶Tu autem ad hanc quæstionem vide quæ scripsimus in 5. quæstione, in qua tractauimus, an in his quæ iure primogenituræ obueniunt, debeatur legitima cæteris fratribus. & quæ item dicemus infrà in 55. quæst. vbi tracto, an secundogenitus exclusus posit petere legitimam. nam si non posit, nec ei quoque conferendum est, vt no. Bal. Pau. Ca. Alex. & recentiores in l. emancipati. C. de collat.

QVINQVAGESIMA SECVNDA QVAESTIO.

1 QVinquagesimosecundò quæro, Baro decesit relicto primogenito, & altero, & nulla alia bona reliquit præter Baroniam: ita quòd primogenitus ex multis consuetudinibus Franciæ habet castrum, & duas vel alias partes Baroniæ, Secundogenitus reliquam partem: an & hic censendus est & appellandus Baro, sicuti primogenitus? videtur quòd sic, ar. c. j. tit. quis dica. Dux, Comes, March. vbi capitaneus dicitur qui à principe de plebe aliqua vel plebis parte est inuestitus. Ergo in simili videtur satis esse obtinere partem Baroniæ, vt Baro quis appelletur.

An secũdogenitus qui habet partem in Baronia sit cẽsendus & appellandus Baro vt primogenitus.

2 ¶Contrà videtur illum tantùm dici & reputari Baronem, qui caput Baroniæ obtinet, ar. l. peculium. §. quadrigæ. ff. de leg. 2. & l. cùm quidam, & l. quæsitum. §. si quis. ff. de fun. instr. & l. si tu aliquam, in prin. de offic. Procon. & l. qui commeatus. §. arma. ff. de re milit. & quod in simili dicitur in l. cùm diuersis. ff. de relig. & sump. fune. Et ita expresè in casu nostro hanc vltimam partem tenuit Ioan. Plat. in l. 2. col. vlt. vers. item ibi aliquid. C. vt digni. ord. ser. lib. 12. Et ante eum quoque voluerunt Bal. & Alberi. quos non citat, scilicet ille cons. 275. quod pro regula, col. 2. vers. & ad euidentiam, lib. 2. Hic in suo indice, in verbo, feudum, vers. item quæro pulchram & subtilem, col. eiusdem vers. 2. ibi, illa enim. Tamen, vt audio, contrarium sæpius fuit decisum in nostro Senatu Parisiensi. Et vide hìc quæ diximus suprà in 4. quæst. num. 49. verùm illud, & nu. 52. decimò limita, & seq.

De eadẽ re.

QVINQVAGESIMATERTIA QVAESTIO.

1 QVinquagesimotertiò quæro stante statuto aut consuetudine, quæ ad assem integrum admittit primogenitum, vt in multis locis sunt statuta aut consuetudines eiusmodi, Si pater testamento instituit ipsum primogenitum cæteris filiis præteritis, poterúntne isti rumpere aut nullum dicere testamentum, ex capite præteritionis in patria (vt more nostrorum loquar) iuris scripti, iuxta l. j. ff. de iniust. testa. & l. inter cætera. ff. de lib. & posthu. cum simil.

Si primogenitus qui ex statuto habet integram hæreditatem instituatur hæres solus.

2 ¶Et primùm quidem videtur, quòd potest, multis rationibus. Prima quia sunt duo iura diuersa, ius succedendi, & ius rumpendi testamentum. quod hinc apparet, quòd filius præteritus ipso iure rumpit testamentum, etiam antequam succedere posit: atq; etiam si

Ius succedẽdi et ius rũpendi testamentum

sunt diuersa. vide nu.13.

etiam si viuo testatore decedat. l. filius qui in potestate. ff. de libe. & posthu. Ideò licèt testamentum remoueat vnum, tamen alterum non videtur remouere, ab illo penitus separabile l. si domus. ff. de seruit. vrb. prædi.

3 *Interest habere ius rũpendi nõ successuri.*

¶ 2. Ratio, quia interest nostrâ habere ius rumpendi, etiam si successuri non sumus, vt patet in filio exhæredato, qui post paratam querelam potest renũtiare hæreditati. l. quemadmodum, & l. qui de inofficioso. ff. de inof. testa. Sed & ex alio capite interest, quia beneficium rumpendi poterit esse venale. l. filium. §. erit ergo. ff. de bo. pos. cont. tab. Item quia satis lucratur, qui suæ voluntati satisfacit atque iniuriæ, glos. in l. pen. & ibi Bar. Bal. & Ang. qui dicunt no. ff. de condi. ob cau. cum aliis multis concor. à me adductis in tract. Retractuum, tit. j. in præfatione, nu. 25. ideóque cùm ipse. Et fortè is cui locum facit secundogenitus, non acceptabit hæreditatem, vel non poterit adire, vel non adibit, vt oportet, ar. l. posthumus à primo. ff. de lib. & posthu.

4 *Rũpit in totũ etiã qui in totũ nõ succedit. 4. ratio.*

¶ 3. Ratio, Quis in totum rumpit, licèt in totum non succedat. l. j. in fi. ff. si tab. testa. Ergo argumento illo, de parte ad totum, rumpit: etiam si omnino non succedat. l. quæ de tota, in princi. ff. de rei vendi. cum simil. Quarta ratio, vt hanc cum præcedente iungam. quis aperit edictum alteri, qui sibi non proficit. l. si post mortem. §. vlt. ff. de bono. poss. cont. tab.

5 *Quæ via electa est, sola patere debet.*

¶ 5. Ratio, potuit pater vti prouisione statuti vel consuetudinis excludentis secundogenitum, moriendo intestatus. Si igitur aliam viam elegit, scilicet causam testati, hæc sibi sola pateat. l. mulier. §. vlti. ff. quod met. caus. Et hac quoque vtatur cum sua causa & natura, quæ huiusmodi est, vt filius instituatur, aut exhæredetur. l. inter cætera. ff. de libe. & posthu. Alioquin imputet sibi, qui pro nouo statuti beneficio vetus elegerit testandi, & ita instituendi exhæredandíque grauamen. l. vlt. §. sin autem hoc aliquis. ff. de iure delib.

6 ¶ 6. Ratio, dominium rerum paternarum continuatur in secundogenitum, pro portione hæreditaria, ídq; etiam de iure communi, & ante id statutum, nisi exhæredetur. l. in suis. ff. de lib. & posthu. Ergo institutus non potest effici dominus eius portionis, quæ ad secundogenitum debet pertinere de iure communi, nisi is exhæredetur, siue extra hæreditatem ponatur: cùm duo insolidum domini esse non possunt. l. si vt certo. §. si duobus. ff. commod. & l. 5. §. ex contrario. ff. de acqui. pos. & c. inter dilectos, de fid. instr. Igitur videtur ratione impossibilitatis huiusmodi testamentum vitiari.

7 *Correctoria nõ extenduntur per maiorem rationem.*

¶ 7. Ratio, exclusio facta à statuto exorbitante, eodémque omnino correctorio iuris communis in causa intestati, non debet extẽdi ad causam testati, etiam si esset eadem aut maior ratio. glo. in authen. quas actiones. C. de sacro. eccle. & alia glo. in c. in fidei, in verbo, inquisitionis, de hæreti. lib. 6. cum aliis multis concor. collectis à recentioribus in d. authen. quas actiones. Præsertim cùm semper aliàs statutum loquens de causa intestati, nihil censeatur mutare de causa testati, per no. per glo. in l. Gallus. §. & quid si tantùm, in verbo, emancipatus. ff. de liber. & posthu. & in l. si emancipati, in verbo, nec vllum testamentum. C. de collati. cum simi. Nam diuersæ sunt causæ testati & intestati. l. quandiu potest. ff. de acqui. hære. Híncque exclusus ab intestato, non censetur exclusus ex testamento. §. emancipati, Instit. de exhære. libe. & no. omnes in l. vlt. C. de pact. & in c. quanuis, eo. tit. lib. 6. Et generale est, vt cùm alicui ius aliquod competit duplici iure, si vni renuntiet, vel ab eo aliter excludatur, non censetur propterea exclusus ab alio. l. si seruo meo. ff. de lega. j. & l. Aurelius. §. vlt. ff. de aur. & arg. lega. & l. & an eadem, & ibi not. ff. de except. rei iudi. Nam & ex separatis non fit illatio. l. naturaliter. §. nihil commune. ff. de acquir. poss. & l. duobus. ff. de testa. tutel. & c. quod translationem, de offi. deleg.

8 *Qui nõ succe-*

¶ 8. Ratio, non valet id argumentũ: non potest quis succedere, ergo non potest contratabulare: quia datur instantia in contrarium, in l. non putauit. §. in adoptionem

datos.

datos.ff.de bono.pos.cont.tab.& d.l.filium.§.videamus,eo.titul.Ex quo consequens illud fit, vt licèt secundogenitus non succedat ab intestato, vt qui excludatur à statu to, non tamen sequitur quin posit testamentum, in quo præteritus est, contratabulare. Et maximè quia exclusus à successione, intelligitur ab intestato: cùm verbum successionis comprehendat tantùm causam intestati, vt not.in l.3.§.de illo.ff.pro socio,& probatur in l.quædam.§.is autem.ff.de eden.

dit nõ impeditur cõtratabulare. vide nume. 12.

Verbum successionis.

9 ¶ 9. Iste secundogenitus solùm excluditur ab intestato tempore successionis, cùm statutum dicat quòd ab intestato non succedat. nam qualitas adiuncta verbo, secundum tempus illius intelligitur. l. Titius, & ibi Bar.ff.de vulga.& pupil. Et iste exclusus videtur solùm tempore delatæ successionis. Sed in vita patris, cùm ipse fecit testamentum nondum delata hæreditate, non erat exclusus. Ideò cùm fuerit præteritus, testamentum videtur fuisse nullum, per d.l.inter cætera.ff.de libe.& posthu.& §.1.Instit.de exhæ.libe. Et istam rationem in simili quæstione affert Franc.Aret.in cap. quod clericis, de foro compet.

Alia ratio.

10 ¶ Denique in simili casu, videlicet stante statuto, quòd masculus repellat fœminam dotatam. Si filia prætereatur in testamento, potest contratabulare testamentum iure Prætorio, licèt non posit dicere nullum Iure Ciuili, vt post Iacob. Bu. voluit Bal. in l.si emancipati, col.2.in 5.oppo. C. de colla.& Angel.in l.filiæ dotem, in lec.Flor. C.eo.& Pau.Ca.in l.certum.C. vnde legi.& Ro.consi.179.amplissime doctor, col.2. vers.secundò principaliter respondetur,& Barthol.Cepol.cautela 168.scire debes,& Io.Camp.in tract.statutorum exclud. fœminas à succes.q.53.incip.statuto prædicto. Nam & aliàs qui non potest de Iure Ciuili succedere ab intestato, & ita nec dicere nullum testamentum, potest tamen contratabulare de iure Prætorio, vt patet ex eo quod scribit Bar.de nepote ex filio emancipato, in l.j.in prin.columna secunda.ff.de coniun.cum eman.libe.

Filia exclusa à statuto si prætereatur, potest contratabulare testamentum. vide infrà nu. 22.

11 ¶ Contrarium tamen in casu statuti, vel cõsuetudinis deferentis integram hæreditatem primogenito, cæteris omnino exclusis, voluit author non contemnendus Card.Alex.Præpositus vulgò dictus, in repe.c.per venerabilem §.quod autem, col. 55.extrà qui fili.sunt legi.prout eum allegat (neque enim apud illum in meo codice reperi) & sequitur alter primæ classis nostrorum Gallicorum scriptorum Guil. Benedic.in copiosissima illa repe.cap.Raynucius, in verbo, in eodem testamento relinquens, le 3.(sunt enim duæ glos.super illis verbis) nu.143. cuius id initium est decimo octauò limitabitis, extrà de testa.

Qui contrarium tenuerunt in specie primogenituræ.

12 ¶ Quæ sententia probabilior est, quoniam qui ab intestato non succedit, nullo modo potest testamentum impugnare, nec iure quidem Ciuili, nec Prætorio. l.non est ambigendum, versi.vbicunq; lex.ff.de bo.pos.tit.generali, & l.j.post prin.§.vocãtur, & §.pe.& ibi Bar.in 4. quæst.& l.si in adoptionem, & l.illud §.1. & l.si post mortem § liberi.ff.de bo.pos.cont.tab.& l.posthumus, in prin.& iterum §.si quis ex his, & ibi Bald.Angel.& alij.ff.de inof.testa.& l.si necem.§.si deportatus.ff.de bo. liber.& l.2.§. vlt.ff.ad SC.Tertul.& l.si quis filio exhæredato, in prin.ff. de iniust.rup.& irri.testa. & l.maximum vitium, in prin.C.de libe.præte.& in §.item adoptiuos, Instit.de hęre. quæ ab inte.defer.& no.ab omnibus propemodum in l.Gallus.§. & quid si tantùm. ff.de libe.& posthu.& per Bal.in l.vlt.C.de libe.præteri.& Alex.consi.57.in casu præmisso, col.2.vers.restat videre, lib.4.

Qui ab intestato non succedit, non impugnat testamentum.

13 ¶ Ista enim sunt connexa, scilicet ius succedendi, & ius rumpendi:& connexè se habent in actu & priuatione.l.suus.C.de repud. hære.& l.si post mortem. §. liberi.ff. de bo.pos.cont.tab.& ar.l.si ita.§.regula.ff.de libe.& posthu. Hinc videmus quòd si filius emancipatus instituatur suo nepote præterito, non poterit huiusmodi nepos rumpere testamentum auitum, quia non succedit ab intestato, secundùm Bar. & Bald.in l. Gallus.§.& quid si tantùm.ff.de libe. & posthu. Nec id mirum, quia qui remouetur

Iura succedendi & rũpendi testamentum connexa.

ab effectu,æquè & ab eo remouetur, per quod ad effectũ peruenitur.l.quod dictum. ff.de pactis.& l.3.§.verùm.ff.de minori.& l.oratio.ff. de spõsal.vbi glos.adducit alios text.concord.

14 *Legitima non debetur ei qui nullam partẽ habet ab intestato.*

¶ Secunda ratio,qui nullam partem est habiturus ab intestato, non dicitur ei legitima deberi.est enim legitima quota eius portio,quod quis habiturus est ab intestato. l.cùm quæritur,& l.parentibus,& l.cum nuper.C.de inof.testa.& c.Raynutius de testa.Sed is demum potest rumpere, cui legitima cõpetit:& è contra.l.si quis filium,& l.omnimodo,& d.l.cùm quæritur,& l.fratris.& l.fratres.C.de inof.test.& d.l. posthumus.§.si quis ex his.& ibi Bald.& Angel.ff.eo.tit.& l. Papinianus.§. sed nec impuberis.ff.eo.tit.in ratione ipsius. Igitur cùm secundogenitus nullam sit partem habiturus,nec propterea ei debeatur legitima:consequens est, vt non possit rumpere.

15 *A statuto exclusus cẽsetur extraneus.*

¶ 3.Ratio.iste secundogenitus à statuto exclusus,est instar extranei, desinitque esse suus,vt in simili dicit Bart.in l.1.§.sciendum,per illum text.ff. de suis & legi. & Imo. in l.ventre,& ibi quoq; Ro.qui id dicit sing.col.3.versi.vlteriùs & secundò.ff.de acq. hære.& in l.apud Iulianum.§.idem Iulianus.ff.ad Trebel.cum infinitis concord.Extraneus autem nõ rumpit testamentũ.sed tantùm suus, vel qui iura suitatis obtinet. l.si quis filio,& l.posthumorum.ff.de libe. & posthu. Nam & in hunc tantùm dicitur continuari dominium,iuxta l.in suis.ff.de libe.& posthu.vt ibi dicit Bar.

16 *Paria sunt nõ extare, & non succedere.*

¶ 4.Ratio,qui non succedit ex statuto vel aliàs , æquiparatur ei qui nõ est in rerum natura.Paria enim sunt filios non extare,aut extare,& non succedere.l.pater filium, & ibi glos.ff.de inof.testa.& l.2.§.sed si sunt sui, & ibi no. Bar.ff.ad SC. Tertul.& l.1. §.vlt.cum l. seq. & ibi etiam Bar.ff.de bono.pos.cont. tab.& iterum l.si post mortem. §.liberi.& ibi. Dy.in addi.eo.titu.& l.1.§. si pater emancipatus,& §.sed & si patruus, ibi,pro mortuo habetur, rursúmque §. si pater in potestate , & ibi quoque Bart.ff.de coniun.cum eman.libe.& l.si necem.§.si deportatus,& iterum l.& si ex modica.ff.de bon.liber.& no.Guil.Cu.& Bald.in authen.nouissima.C.de inof.testa. Bald.in l.maximum vitium,col.pe.versi.item quæro nunquid.C.de libe.prẹteri.& in l.in substitutione,per illum tex.ff.de vulg.& pupil.& Doc.frequentissimè.Qui autem non extat non potest rumpere,ergo nec qui non succedit.

17 *Lex nihil frustra facit.*

¶ 5.Ratio,quid prodesset secundogenito rumpere testamentũ , cùm id faciendo deueniretur ad causam intestati,quæ nihil commodi ei afferre posset : cùm ab intestato exclusus sit.Lex autem nihil frustra fieri vult.l.non agendum.§.vlt.& ibi glos.vlt.ff. de procur.& l.quibus idem.ff.de verbor.oblig.& dicemus latè in commentariis consuetudinum Pictauicarũ tit.22.§.9.in glos.2.in 6.quæsti.& latiùs in nostro tract.cui titulus est,nihil frustra. Nam & hinc diximus eum tantùm rumpere,qui sibi locũ facit.l.nam & si sub conditione.§.rumpendo,& §.sed si à primo.ff.de iniust.testa.& d.l. si post mortem.§.liberi.ff.de bono.pos.cont.tab.Et id generale est, vt quis non admittatur ad id quod alteri nocet,& sibi non prodest.l.qui vias.ff.de dam.infec.& l.j.ff.de aqua plu.arcen.& c.cùm ecclesia Vulterana,extrà de elec.

Is tantùm rũpit qui sibi locum facit.

18 *Responsio ad l. contrariam.*

¶ Quòd si quis quantùm ad hanc rationem pertinet, obiiciat d.l.si filius qui in potestate.ff.de libe.& posthu.vbi testamentum secundum , in quo filius est præteritus,est nullum:licèt non prosit filio,sed instituto hæredi in primo testamento.Sciat eã l.debere intelligi,quando filius erat in primo testamento institutus:quòd si erat exhæredatus,tunc locus est l.si ex duobus.§.si prius.ff. de bono.pos.cont. tab.quæ dicit tunc valere secundum,vt tollat primum,& sic filius contra tabulas secundum. Vel si in primo filius fuerit exhæredatus,secundum in quo fuit prẹteritus,erit nullũ,quia ipsius filij interest, vt si instituti in primo non adeant hæreditatem, ad ipsum deuoluatur ab intestato,quod non esset si valeret.Quæ ratio probatur in l.si posthumus à primo in prin.ff.de libe.& posthu.Sed in casu nostro nihil omnino interesse potest secundogeniti,cùm non sit habiturus,sed alius.

¶ 6.Ra

19 ¶ 6. Ratio, quia si verum esset, vt qui non succederet ab intestato, posset rumpere testamentum, esset melioris conditionis is qui veniret cõtra voluntatẽ defuncti, quàm qui non veniret, cõtra notata in l.vlt.C.de libe.præteri. Et aliàs semper videmus, voluntatem testatoris in omnibus dominari, eámq; imprimis spectãdam seruandámq; esse.l.ex facto proponebatur.§.rerum.ff.de condi.& demon. cuius hæc verba sunt.& facit quidem totum voluntas defuncti.& l.in conditionibus primum.ff. de condi.& demon.vbi scribitur, voluntatem primum locum obtinere, cum aliis multis si.à me congestis in repe.l.si vnquam, in verbo, libertis, nume.42.sed non solùm.C.de reuo. donati.

Nõ est melior conditio eius qui venit contra voluntatẽ defuncti quã qui non venit. Voluntas testatoris in õibus dominatur.

20 ¶ 7 eáque postrema ratio, Ideò præteritus rumpit testamentum, quia testator ei facit iniuriam, nec iuris solẽnitatem obseruat.d.l.Gallus.§.in omnibus,& d.l.inter cætera.ff.de libe.& posthu.& l.vlt.ff.de posthu.hęre.instit.& no.Bar.in l.cùm ex filio.ff. de vulga.& pupil. Sed quãtùm ad primum pertinet, iste testator nullam facit iniuriã filio, cui nihil aufert ex eo quod sibi debetur ab intestato, quippe cui nihil debetur. Nec est quod imputet patri ob id solùm quòd intestatus non decessit. l. posthumus, in prin.ff.de inof.testa. Nam quod ad eum attinet, pater liberas ædes habet, vt vtar verbis iurisconsulti in l.loci corpus.§.competit.ff.si seruit.vendi. Ergo potest & ipse liberè testari, ar.l.vltim.C.de bonis liber.

Quare præteritus rumpit testamentum.

Liberas ædes habet.

21 ¶ Quantùm ad secundum, quod de iuris obseruantia dictũ est. Cùm iste secundogenitus filius sit incognitus à Iure Ciuili suæ ciuitatis, de eo mentionem fieri minimè necesse est, sicuti nec olim de emãcipatis, cùm essent incogniti ex legibus XII.tabul. Et ideò Prætoris peculiari auxilio eguerunt.l.certum. C. vnde legi. Quod quidem Prætoris auxilium in hoc casu non reperitur, nec ad alium casum illud extendendũ est, vt in simili dicit Bar.in l. Titia.§.imperator, col. vlti.versi.quæro pone filij. ff. de lega.2.& diximus pleniùs in d.repe.l.si vnquam, in verbo, susceperit liberos, nu.161. nec huic rei. C. de reuo.donat. Nam & regulariter remedium contratabulandi iure prætorio illis tantùm datur, qui nullũ possunt dicere, si nõ sunt emancipati, nec aliàs capitis diminutio eis obstaret.l.j.in j.respon.ff de bono.pos.contra tab. Ideò illã deci. Bar.de nepote ex filio emancipato.in d.l.j.ff.de coniun. cum eman. libe.à nobis relatam suprà nu.10.repræhendũt Imo.Raph.Co.& Alexan.in l.vlt.ff.de libe.& posthu. & Fran.Are.consi.160.longa, in 11.dubio.Iason in d.l.filiæ.C.de colla. Igitur, vt concludam, cùm nec Ius Ciuile, nec Prætorium patrocinetur huic secũdogenito excluso, nullo etiam modo potest rumpere, vel nullum dicere testamentum.

Qui incognitus est eius mẽtionẽ fieri non necesse est in testamento.

22 ¶ Ideóq; stante statuto, de quo suprà in priori parte diximus, videlicet quòd filiæ dotatæ non succedant, si filia dotata prætereatur, nullo pacto potest impugnare testamentũ ex capite præteritionis, quicquid illi voluerint, quos suprà in ea parte nu.10. citauimus, ex communium scribentium sententia, scilicet Bar.in d l.vlt.col.pe.ver. quid si ista filia.ff.ad SC.Tertul.& in d.l.1.§.si pater in potestate, vers.ex hoc cõcedo. ff.de coniung.cum eman.liber.& in l.1.§.qui habebat, in 4.quæstio.ff.de bonor.poss. cont.tab.& consi.20.factum sic se habet, quidam dominus, col.j.si tamen id consi.est ipsius Bar.& con.37.quidam Cola, col.2.& con.44.super prædictis, in prin. Alber. in 2.parte statutorum, quęst.104.ex eodem themate. Signo.Homo.consi.153.quęstio talis est, verùm, ad fi.& consi.250.super dubiis, col.3.versi.his visis,& cõsi.256.in quęstione transmissa, in prin. Bal.qui se dicit ita consuluisse, Angel. Pau.Ca.sibi contrarij, Imo.Alexan.qui hanc dicit esse communem. Fran.Are. Soc.qui ab ea dicit non recedendum & iudicando & consulendo, Iason & alij recentiores in d. l. Gallus.§.& quid si tantum.ff.de libe.& posthu.Bald.& Angel. in d.l.posthumus. §. si quis ex his. ff.de inof.testa. Bald. Imo. Raph. & Pau. Ca. in l. si quis posthumos. §. 1.ff.de libe.& posthu.Bal.in l.maximum vitium, col.pen.versi.ext.quæritur.C.de libe.præteri.& in l.si auus.C.eod.titul.& in l.lege XII. tabularum. C.de legi.hære. & in l.cum lege.C. de epi.& cleri.& in l.si defunctus, colum.vlt.C.de suis & legi.& in c.1.§.1.tit.epis. vel abba.& consi.68.proponitur quòd pater, lib.1.& cons.seq.in 1.dubio, eo.lib.1.& cons.

Filiam exclusam à statuto, præteritã non impugnare testamentum.

407.statuto ciuitatis,colum.2.lib.2.& consi.34. quæritur verùm filia,lib.3.& consi. 36.proponitur quòd dominus,in 1.dubio,eod.lib.3.& cons.215. verba legis,circa me dium,eod.lib.3.& consi.328.cùm in causa, in 1.dubio,eod.libr.3.& consi.95.considerandum est,vers.& hoc est verũ, lib.5.Iacob.Solanus inter cons.illius cons.329.circa primum dubium,lib.3.Pet.Iacob.titul.de condic.ex lege,omnimodo acti.ex test.col. 3.ver.sed quid erit si filius,Angel.in l.Papinianus.§.si quis mortis,versi.vltimò allegatur.ff.de inof.testa.& cons.99.viso themate, columna prima,& consi.136.in quæstione vertente,in fi.Imo.in l.si ita quis promiserit.§.ea lege:& Fran.Are.col.4.vers. dicit etiam no.hîc.ff.de verbor.oblig.Pet.Anc.consi.26.in quæstione,in prin.Fulgo. Pau.Ca.Alex.Corne.Iason,& Philip.Deci.in d.l.filiæ dotem, de colla.Raph.Co.in repe.d.l.si filius qui in potestate, colum.18.ff. de libe.& posthu.& consi.16.casus talis est.A.decessit,colum.2.& consi.89.derisorium est,in 2.dubio,& consi.127.Mengus in testamento.Pau.Ca.in authen.ex causa,colum.5. versi.& prædicta inducuntur.C. de libe.præteri.& consil.196.in puncto quæritur,colum.j. versi.secunda quia & si in nullo,& iterum colum.3.vers.præterea filiæ, lib.1.& cons.213.si dicta domina,eo.lib. j.vbi ita dicit se sæpius consuluisse,& ab aliis consultum vidisse.& cons.289.in facto præsenti,colum.vlt.versi.sed respondetur,eo.lib.j.& consi.286. quoniam fundamen tum,colum.2.versi.restat nunc expedire,eod.lib.j.& consi.323. super primo puncto, quo quæritur an testamentum, colum.2.versi.breuiter super isto passu, eod.lib.j.& cons.6.super eo de quo quæritur,in prin.lib.2.& cons.27.dicendum est dictam hære ditatem,in fi.eod.lib.2.& consi.67.in casu præsenti,post prin.eod.lib.2.& cons.146. viso puncto,colum.2.eo.lib.2.& consi.215.primò videndum est, in prin.eo.libr.2.& cons.274.præsupposita validitate,eo.lib.2.& consil.280. præsupposito statuto,col. 3.eod.lib.2.Ro.sibi etiam contrarius,in l.vt liberis. C. de colla.& cons.13.idem videtur mihi,in prin.Steph.Phede.in lib.de legum interpretatione,parte prima, colum.3. vers.hinc dicitur quòd si filia.Pet.Ferra.in forma libel.quo petit.hęre.ex testa.in glo. ac etiam realiter, colum.3.vers.sed circa hæc quæritur.Alexand. cons. 47.abunde, colum.3.vers.ideò totum,lib.2.& consi.68.circa præmissam,colum.vltim. vers.ergo sequitur.lib.4.& consi.19.circa primum,colum.2.lib.6.& consi.125. quoniam abundè,colum.j.eod.lib.6.& consi.168.visis & ponderatis, colum.j.vers.hoc præsupposito,lib.7.Collegium Padua.inter cons.ciuilium causarum Cepol.consi. 53.in nomine,&c.nos Doctores,colum.2.vbi dicunt hanc esse communem op.Angel. Are.in §. ita demum,circa medium,Instit.de hæred.quæ ab inte.defer.& in §.sed ea omnia,in pe.no.eod.tit.Bened.Capra.consi.64.viso & considerato,in 1.dubio, & consi.84.& si viso,colum.j.& consi.1‹›6.punctus cùm prout in facto,colum.2.Franc.Are.d.con. 160.longa,in 11.dubio,vbi id dicit obtinere in practica.Barb. cons.50.illud afferam, colum.10.lib.3.& cons.54.illud in medium,columna sexta,& multis seq.eo.lib.3.Maria.Soc.cons.36.rectè ac maturè,colum.pen.versic.quartò probatur, vbi etiam id dicit consuluisse Ioan.Pagli.Franc.Ramp.Flori.à S. Petro,& alios celeberrimos iuris Doc.& Barptol.Soci.eius filius consi.150.& nos introducere,colum.3.vers.pręterea ille admittitur,& alibi sępe in eodem consi.lib.j.& cons.82.in causa vertente,colum. lib.j.Corne.consi.150.hanc quæstionem,colum.3.versi.quod exclusus, lib.j.& consi. 316.quò ad primum,colum.j.eo.lib.j.& consi.j.colum.pen.versic. & maximè,lib.2.& consi.48.de pluribus,colum.j.versi.& si aliquis,eod.libr.2.& consi.107. in hac consultatione,colum.2.versi.tamen concludendum,& seq.eod.lib.2.& consi.116.difficul tas,colum.j.versic.quia licet,eo.lib.2. & cons.40.circa hanc, col.3.versi.verùm quia extat,lib.3.& cons.85.plura dubia, colum.5.eod.lib.3. & cons.291.videtur prima facie,colum.3.lib.4.Lauren.à Pala.in tracta.statutorum fœminas repellentium, col.6. versi.& quoniam dixi suprà.Guid.Pap.deci. Delph.295.an filiusfa.& deci.598.item quod non est necesse.Geor.Na.in repe.cap.quanuis,colum.3.& iterum col.66. versi. quartò quæro,& seq.de pactis,lib.6. Iason in authen. nouissima,colum. vlti.de inof. testa.& in l.non licet,colum.pen.versic.6.limita.C.de libe.præteri.Philip.Deci.consi. 105.diuino,in prin.& consi.264.reuocatur,colum.3.& consi.505.copiosè, col.j Laurus de Pala.in tract.fœminarum exclusarum à successione, col.6. versic.& quoniam dixi.Steph.Bertran.consi.367.Christi &c.viso consultationis themate,ante fi.lib.1.

& consi.

& conf.299.ſuppoſito ſtatuto,in prin.vbi & hanc dicit eſſe communem opi.Lanc. Poli.in repe.l.filium quem,char.13.col.4.ver.at iuxta prędicta.C.famil.herciſ.Bene. in repe.c.Raynutius,in verbo,duas habens filias,nu.178.& iterũ nu.261.And.Alcia. lib.Paradox.3.c.11.ſi ſtatuto municipali.Ant.Rub.conſ.122. præſupponitur, col.1.& conſ.156.circa primũ,col.2.nu.4.& Matth.Afflic.deci. Neapo.158.dicit conſtitutio, vbi ita dicit fuiſſe decisum communi omnium ſuffragio.

23 ¶ Sed hoc limitabis primò,procedere quãdo ſecundogenitus ſimpliciter eſſet exclu ſus,puta quia ſtatutũ omnia defert primogenito,excluſo ſecundogenito. Secus ſi ad tẽpus,quia videlicet excludit ſecundogenitum viuente primogenito,aut donec ſiue quouſq; viuit primogenitus. Nam tunc licèt non poſsit ſecundogenitus conqueri, dum viuit primogenitus:tamẽ ſi moriatur ſine liberis,videtur,quòd poſsit teſtamẽtum impugnare,ex capite præteritionis. Nam ſtatutũ repellendo ſecundogenitum, quãdiu viuit primogenitus,poſt illud tempus cenſetur illum admittere.l.imperator, & ibi Pau.Ca.ff.de poſtul.& l.ſi vnus.§.ſi cum reo.ff. de pac.cum multis ſi.à me collectis in tract Retractuum.§.2.glo.2.*à tel temps*,nume.46.nam & è diuerſo, iunctis 2. præced.Si igitur hodie admittitur,debet & hodie poſſe vt præteritus rumpere teſtamentum.l.illud.§.j.ff.de bo.poſ.cont.tab. Nam ex quo excluſio eſt temporalis à ſucceſsione ab inteſtato,ſimiliter eſt temporalis à ſucceſsione contra teſtamẽtum, cùm excluſio ab inteſtato trahatur ad excluſionem contra teſtamentũ, vt ſuprà diximus poſt prin.huius quæſti.

Limitatio,cũ ſecũdogenitus ad tempus excluditur.

24 ¶ Ideóque & in ſimili ſtatuto repellente filiam dotatam,quandiu viuit maſculus,voluerunt plerique filiam præteritam poſt mortem fratris poſſe impugnare teſtamentum ob præteritionem,licèt eo viuente non poterat. Nec hæc eſt potiùs quædam tẽporalis ſuſpenſio, quàm præciſa excluſio: ideóque filia incipit eſſe hæres.Ita voluit Bar.in d.l.vlti.col.vlti.ff.ad SC.Tertul.& conſ.11.proponitur quòd pater,poſt quod con.Tyndarus ipſius Bar.pronepos aſſerit in eadem idem conſuluiſſe collegiũ Florentinum,& multos Doc.& idem Bar.d.conſ.44.ſuper prædictis,in prin. Bal.Saly. Pau.Ca.Alex.& Cor.in l.2.C.de libe.præteri.inter quos Bal.ita dicit cõſuluiſſe Frã. Tig.& collegium Flor.Bal.in l.Gallus.§.& quid ſi tantùm,ad fi.& ibi Angel.col.vlt. ff.de libe.& poſthu.Bal.Imo.Pau.Ca.qui tamen declarat. Alex. Franc. Aret. & Iaſon in d.l.ſi quis poſthumos.§.j.ff.eod.titul.Bald.in l.ſi quis filium,col.3.verſ.extrà quæritur.C.de inof.teſta.vbi etiam dicit Franc.Piſa.in hac ſententia fuiſſe.& idem Bald. in l.in quibus,circa medium, verſ.& intellige hoc. C. de ſecun.nup.& in c.j.§.quinetiam,in fin.titul.epiſ.vel ab.& conſ.68.proponitur quòd pater, per totum.& conſil. ſeq.cùm ſtatutis ciuitatis Peruſij, colũ.2.verſ.in contrarium,lib.j.vbi etiam ita dicit conſuluiſſe collegium Florentinum,& multos Doc.& rurſum conſ.95.conſiderandum eſt,ante fin.lib.5. Angel. in l.& ſi pauciores.ff.ſi pars hære.per.& in l.ei qui ſoluendo.& ibi quoque Imo.ff.de hære.inſtit.vbi etiam dicit Ang. in hanc partem conſuluiſſe collegium Bono.& in authen.hoc amplius, poſt medium.C.de fideicom.& in §.ſi quis autem non implens,in Authen.de hære.& falci.vbi ita etiam dicit conſilium Florentinum reſpondiſſe.Pet.Anc.conſ.220. hæc quæſtio iam vulgaris, col.2. verſ.ſed reperio hanc quęſtionem.& Panor.conſ.92.illud indubitati iuris,colum.2. verſ.ad prædicta,lib.2.& Raph.Fulgo.conſ.8.dominus Petrus,circa medium. Benedic.Capra.d.conſ.64.col.4.& iterum conſ.117.ſubſcripſi me cuidam conſilio.Fran. Aret.conſ.144.viſa conſultatione, & d. conſ.160.in 11.dubio, in fin.& Corne.conſ. 126.principale dubium,col.2. verſ. ſed his minimè.lib.2. & Geor. Nat.in repe.cap. quãuis,col.69.ver.decimoſextò quæro,de pactis.& Aufre.in dec.capellæ,quæſt.459. itẽ fuit quæſitum ſi filia dotata.Soc.con.63.in cauſa vertẽte,col.2.lib.j.& conſ.92.circa primũ,col.10.verſ.circa quartã dubitationem, lib.1. vbi hanc dicit eſſe cõmunem opinionem.& huius nepos ex fratre Maria.Socinus iunior conſ.31.in cauſa dominæ Honoratæ,poſt princ.lib.j.

Idem in filia ad tempus excluſa.

25 ¶ Non deſunt tamẽ qui tenent contrariũ in eodẽ ſtatuto repellẽte fœminas quãdiu

Tenentes con-

trarium. vixerint masculi, vt videlicet post mortẽ masculorum non possit filia præterita impugnare testamentum, vt voluit Raph. Co. in d. l. si quis posthumos. §. si filiũ. ff. de libe. & posth. & in hanc partem consuluerunt Ray. Forl. & collegiũ Senen. vt fermè omnes referunt, & inter cæteros Bal. in d. l. 2. C. de libe. præter. Atq; etiam collegium Paduanum, vt etiam retulerunt Angel. & Imo. in d. l. ei qui soluendo. ff. de hære. insti. & ipse Angel. in d. l. & si pauciores. ff. si pars hære. pet. & nouissimè Bartho. Chasse. cons. 55. stante consuetudine, in 2. dubio.

26 *Testamentum non potest partim temporis valere, et partim nõ valere vide nu. 29.*

¶ Et ista pars nõ leuibus argumẽtis innititur. Nam imprimis si aliter dicamus, duo absurda subsequentur. Primum quia testamentum aliquo tempore valebit, videlicet donec viuit filius: alio non valebit, videlicet post mortẽ illius, contra iura vulgaria. Alterum quia qui semel fuit hæres ex testamẽto, desinet esse hæres, cõtra l. & si fine. §. sed quod Papinianus. ff. de mino. & l. ei. qui. ff. de hære. instit. cum si.

27 ¶ Vel certè aliud æquè absurdum continget, videlicet quòd filius interim nõ posset adire, nec suus hæres esse, nec actiones hæreditarias exercere: sed manerẽt omnia in pendenti: quia ex testamento, quod possibile est aliquando impugnatum iri, non potest adiri hæreditas, neq; suus hæres esse. l. cùm quidã. §. quod dicitur. ff. de acqui. hære. & l. illud. ff. si pars hæred. peta. & l. pe. ff. de iniust. testa. & l. si filius hæres. ff. de libe. & posthu. Expectandiq; antè sunt, quibus bonorum possessio contra tabulas potest competere. l. æquissimum. §. expectandi. ff. de bo. pos. secun. tab. Ideóq; non poterit filius intentare actiones hæreditarias, iuxta no. in l. vlt. C. de peti. hære. Item filia tempore mortis non ea est, quæ deberet institui, vel exhæredari. Igitur meritò testamentum impugnabile tenet, per l. si quis filio exhæredato, in prin. ff. de iniust. testa.

28 *Ad idem.*

¶ Adhęc in eã rem est tex. in d. l. si quis posthumos. §. si filiũ, ex quo clarè cõstat, ꝙ in iure impugnandi testamentũ debet inspici tẽpus mortis testatoris. Ita quòd qui tunc non potuit rumpere, nunquam posteà admittetur, etiam si ad eum casum perueniat, quò potuisset tẽpore mortis rumpere: quia contra eum firmatũ fuit testamentũ morte testatoris. Ibi enim dicitur, quòd filio exhęredato, & eo querela excluso morte vel repudiatione, nepos ex eo qui tẽpore mortis testatoris non tenebat primum locum, non potest rumpere testamentũ ob præteritionem. Deniq; filia quæ à statuto excluditur, nõ cẽsetur esse sua, sed potiùs extranea, vt voluit Bar. in l. j. §. sciendũ. ff. de suis & legi. & suprà diximus. Ergo non potest tanquam præterita rumpere, testamẽtum.

Filia exclusa cẽsetur extranea, non sua.

29 *Testamentum potest partim tẽporis valere et partim non valere facto legis.*

¶ Sed qui priorẽ partẽ tenent, his rationibus ita respondẽt. Nam quod dictũ est, testamentum potest aliquo tempore valere, & alio nõ: illud verũ est ex facto hominis. At statutũ id potest, vt dicit Bal. in d. l. 2. C. de libe. præteri. & in l. si quis filiũ. C. de inof. testa. & Imo. in d. l. ei qui soluẽdo. ff. de hære. instit. Quod ex eo probatur, ꝙ miles ex legis permissione potest decedere testatus ad tẽpus, & postea intestatus. l. miles. ita, in prin. ff. de mili. testa. Sicuti similiter qui semel hęres fuit, non potest desinere esse hæres ex facto quoq; hominis, vel iudicis, per iura suprà allegata. At potest ex legis dispositione, per d. authẽ. hoc amplius, & ibi Bal. in 1. oppo. C. de fideic. & in d. §. si quis autẽ: & ibi quoq; Ang. in Authẽ. de hære. & falc. & no. glo. in l. in substitutione filij. ff. de vul. substit. Statutum autẽ est pars Iuris Ciuilis. l. omnes populi. ff. de iust. & iure.

Et heres desinit heres esse legis dispositione.

30 *Ad absurdũ.*

¶ Quod autem dicitur posteà id futurũ esse, vt nõ possit masculus adire, nec suus hęres esse, nec actiones hæreditarias intentare, ex iuribus suprà allegatis facilè dilui potest. Ea enim iura procedere, quando ius rumpendi testamentum denegatur de præsenti, & differtur in aliquem futurum euentum: non quidem fauore instituti, sed propter qualitatem personæ rumpentis, vel alia ratione. At hìc filia tẽpore mortis rumpere non potest fauore filij masculi instituti; ideóq; nõ prohibetur ipse institutus interim adire, & eius contẽplatione filia interim remouetur. l. cùm emãcipati. §. si duo, & ibi. Bar. ff. de colla. bo. & idẽ Bar. in l. 2. §. videndum. ff. ad Tertul. Aliàs enim statutum, quod in fauorem ipsius introductum est, nihil omnino prodesset.

¶ Nec

31 ¶Nec obstat denique quod dictum est filiã in casu huius statuti non esse suam, quia illud procedit cùm perpetuò, vel aliàs simpliciter est exclusa, secus si ad tempus tantũ: quia cùm tunc non omnino sit priuata, non habetur pro exhæredata, per l. Papinianus. §. si quis mortis, & ibi Ang. ad hoc no. ff. de inof. testa. Et per consequens isto casu erit sua, vt no. declarat Alex. in simili casu, con. 131. cuius exordiũ est, transmissum est ad me, lib. 2.

Ad id quod dictum est filiã exclusam non esse suam.

32 ¶Sed in hac re maior est dubitatio inter eos qui priorem partem sectantur. An filia rũpet testamentũ, tanquam fingatur retro nullũ fuisse: An verò tanquã nunc, videlicet mortuo filio incipiat nullũ esse, quod antè valuit: aliis aliud tenẽtibus, & omnibus suã alacriter partẽ defendentibus. Sed quia res non paucis expediri potest, latissiméque ab iis tractatur, quos suprà citauimus, præsertim à recentioribus, atque etiã à Bal. d. con. 68. proponitur ꝙ pater, lib. 1. & Corne. con. 11. pro decisione, li. 2. Ideo lõgiùs non procedo: illud tantùm studiosos admonuisse cõtentus, antequã hinc digrediamur, Bar. si is fuit, in d. con. 20. incip. factũ sic se habet, quidam dominus Iacobus, non admodum bene secum in hac re conuenire, cùm statutũ his verbis vtitur, quousque masculus filius vixerit, vt videre omnibus illic facilè est.

Sed an tunc testamentum ita rumpatur vt ex nunc, an ex tunc.

33 ¶Ex illis autem omnibus, quæ dicta sunt & tractata etiam sunt ab iis, quos in præcedentibus ver. citauimus, facilè intelliges, an si primogenitus, qui ex statuto loquẽte per ea verba, quandiu, aut quousque viuet ipse primogenitus, integram hæreditatẽ accipit, eandem aut partem ipsius alteri vendidit: poterit secũdogenitus, mortuo primogenito eam alienationem reuocare: vti similiter si soror exclusa à simili statuto, quandiu fuerit masculus, masculis deficientibus poterit reuocare quæ ab illis alienata sunt. De quo nuncupatim loquitur Chassæ. d. con. 55.

Et si primogenitus interim aliquid alienauerit, an secundogenitus poterit reuocare.

34 ¶Limita 2. quod dictũ est. in principali quæstione, secũdogenitũ præteritũ nõ posse impugnare testamẽtũ, ex capite preteritionis, tũ demũ procedere, si fuerit institutus primogenitus q̃ ab intestato succedere debuit. Et ita quidẽ hauddubiè, vt sic primogenitus ipse nõ sit deterioris cõditionis ex testamẽto, & sic ex volũtate expressa defuncti: quã fuisset ab intestato, & sic ex tacita ipsius volũtate. l. Titia Seio §. vlt. ff. de lega. 2. & l. si quis nullũ. ff. de iure codic. & l. Titia. ff. ad leg. Falci. & quod no. Bar. in l. pater filiũ, in 2. q. ff. de inof. testa. & in l. si filius qui patri, vers. præsertim. ff. de vulg. & pupil. Nã & aliàs volũtas testatoris expressa est fortior, quàm tacita. l. si ex pluribus. ff. de suis & legi. & l. 2. §. vl. ff. de bono. pos. secun. tab. Nec item secũdogenitus sit deterioris conditionis facto testamento, & sic eo quodãmodo exhæredato ex patris volũtate: cùm preteritio sit quædam exheredatio, vt no. Bar. in l. filio preterito. ff. de iniust. testa. Non sit (inquam) secundogenitus exclusus exheredatúsq; veluti expresè à statuto, & à patre, deterioris conditionis: quàm si à statuto tantùm esset exclusus.

Quid si alius quã primogenitus sit institutus.

Qui capit ex statuto capit ex voluntate defuncti.

35 ¶At si extraneus quispiam fuerit institutus, certè cessante causa ob quam secundogenitus excluditur, scilicet fauore primogeniti, quem statutum introducere voluit, debet etiam cessare exclusio secundogeniti, quæ fiebat in consequentiam, ar. l. filiũ. §. sed cum exhæredatio, ibi, nec testamentum per omnia irritum, &c. ff. de bono. pos. cont. tabu. & l. si iure. ff. de lega. 3. in ratione sui. Alioquin nudum nomen ipsius primogeniti, qui per institutionem alterius exclusus est, noceret secundogenito, cõtra l. 2. §. sed si sint sui. ff. ad SC. Tertul. Ex quo Bar. & omnes ibi & vbiq; dicunt filiã quę ex statuto repellitur à successione, si masculus propter quam repellitur, nõ succedat, debere succedere. De quo etiam est bonus tex. & quidem melior totius iuris, si Ang. credimus, in d. l. & si pauciores. ff. si pars hære. pet. cum multis si.

De eadem re. Cessante caussa exclusionis cessat exclusio.

Nudum nomẽ heredis alteri non nocet.

36 ¶Neque id quidem iniuria. Nã qui non succedit, is tanquàm nõ extet habendus est, vt latè suprà diximus & probauimus nu. 16. quarta ratio. Sed si nõ extaret primogenitus, cęteri liberi præteriti possent testamentũ impugnare. Igitur idẽ dicendũ est, si extet, & nõ succedat instituto extraneo. Pręterea statutũ admittẽs primogenitũ ad

Alia ratio nes.

Statutum excludẽs ob aliũ

habet caput includendi, et alterum excludendi.

integram successionem habet duo capita, vnum inclusiuum primogeniti, alterum exclusiuum cæterorum filiorum, vt in simili scribit Bar.d.l.2.§.videndum.ff.ad SC. Tertul. Et vnum dicitur respectu alterius. Vnde cum non habet locum caput inclusiuum primogeniti, instituto scilicet extraneo, debet cessare & alterum, ar.l.vl.C.de indic.viduit.& si. Et facit tex.in l.alteri, & in l.filio.§.matri, & quod ibi not. Bart. in fi.ff.de adi.lega. Denique priuilegium, quod conceditur primogenito contra cæteros fratres non censetur statutum communicare extraneis propter quos non ipsos fratres, exclusit.l.vl.in vlt.respon.C.de inof.testa.& l.hac consultissima.§.ex imperfecto.C.de testamen.

36 *Filia præterita in testamento in quo extranei sunt instituti, potest rumpere testamentum.*

¶Propterea in simili casu statuti repellentis filias ob masculos, multi notæ autoritatis voluerunt filiam præteritam in testamento, in quo instituti sunt extranei, posse id testamentum rumpere, ex bonorum possessione contra tabulas: licet nullum dicere non possit. Ita enim voluerunt Imo. Frã. Are. & Soci.in l.Gallus.§.& quid si tãtùm.ff.de libe.& posthu. ex quibus ipse Soci.col.3.versi.secunda conclusio, dicit ita se vidisse consultum à solennibus aduocatis Floren. Salusti.& Bened.de Accoltis, & aliis: & preterea à patre suo Maria.& aliis aduocatis Senen. Ro.in l.vt liberis.C.de colla. Pau.Ca.consil.196.in puncto quæritur, col.2.versic.quidam verò mediam viam, libr.1.& consil.275.super primo quæsito, in 2.dubio, eo.lib.1.& consilio 96.si dicta Cornelia, post princip.libr.2.Lauren.à Pala.in d.suo tract.statutorum fœminas repellentium, col.6.versic.istam theoricam primò limita, vbi id latè prosequitur. Benedic.Capra.consil.84.& si viso, col.3.& consil.151.subscripsi me. Corne.d.consilio 107.col.penul.versi.& idem communiter, lib.2.& d.consi.40.col.4.lib.3.& consilio 290.ardua, col.9.versi.nec prædictis, eo.lib.3.Soci.consil.150.dominus &c.& nos introducere, col.16.versi.quam etiam confirmo, vbi ita dicit consuluisse quatuor solẽnes aduocatos Florentinos, quos ipse nominat.& latissimè, con.35.visa narratione, col.pe.ver.præterea contra Bar.lib.4.vbi etiam dicit vidisse se ita consultũ per multos solennes aduocatos Florentinos: non adeò tamen asseueranter loquitur. & latissimè Philip.Deci.consi.296.in casu proposito, col.2.versi.sed tamen in fauorem, & multis seq.& Caro.Rui.consi.152.prosequendo ordinem, col.pe.nu.13.lib.5.& Alcia. d.lib.3.Parad.c.11.vbi hanc dicit esse communem.& iterum li.4.c.12. Et tacitè voluerunt magna pars eorum quos suprà citauimus nu.22.incip. ideóq; dum loquuntur de primogenito instituto.

37 *Contra superiorẽ sententiam.*

¶Tamen contrarium voluit Bart.in d.l.1.§.si pater in potestate, colum.2.versicu.ex hoc concludo.ff.de coniu.cum eman.libe. motus quia is qui ab intestato succedere debuit, priuatus est successione, facto defuncti: & actus priuationis non præcedit actum translationis in alterum, sed vnus est & idem. Ideò licuit defuncto illi auferre, & dare alteri: & is cui aufertur, ita impedit illum qui ipso remoto succedere debuit, ac si successisset, per l.1.§.vlt.ff.de assigna.lib. Et idem quoque & expressiùs & latiùs voluit Pau.Ca.sibi contrarius consi.323.super primo puncto quo quæritur, an testamen.col.2.versi.cùm verò institutus, cum multis seq.lib.1.& Alex.in d.l.filiæ dotem, col.2.C.de colla. Barb.con.suprà allegatis, præsertim con.54.li.3.vbi concor.allegat. & Geor.Nata.vbi suprà.

38 *Responsio ad fundamentũ posterioris opi.*

¶Sed poteris respondere ad d.l.§.vlt.ff.de assig.libe. quòd ibi ille qui subrogabatur loco exclusi, non subrogabatur contra mentem legis deferentis ius successionis, de quo ibi dicitur. erat enim facta assignatio vni ex filiis patroni, in quem poterat, vt in hæredem sanguinis, transire ius patronatus, per l. vt iurisiurandi.§.si liberi. ff.de ope.libe. Sed si hic extraneus subrogaretur, esset contra mentem statuti, vt iam diximus. Item in d.text. exclusus facit partem(vt cum nostris loquamur) vt filius alterius patroni excludatur à lucro: quia de portione debita nihil perdit, sed *nihil* etiam lucratur. Hic verò si primogenitus exclusus faceret partem, secundogenitus ab hæreditate sibi debita excluderetur. Et lata est inter vtrunque differentia l.vlt.C.de codicil.cum si.

¶Adhæc

39 ¶Adhæc in d.tex.testator habuit liberã potestatem disponendi:ideò assignando libertum vni ex filiis,voluit quòd portio alterius illi acquireretur:nec de hoc cõqueri potest filius alterius patroni,quia de iure suo nihil minuitur.Et sic ibi filius exclusus per illam assignationem facit partem filio alterius patroni,secundũ intẽtionẽ testatoris,qui voluit eã assignationẽ cedere ad vtilitatẽ illius.Nõ sic autẽ in hoc casu, in quo primogenitus exclusus per institutionẽ extranei,nõ potest facere partẽ ad exclusionẽ secũdogeniti:q, hoc nõ pẽdet à potestate testatoris,sed à statuto, q̃d excludit secundogenitũ in fauorẽ primogeniti,qui quidẽ fauor cessat institutis extraneis. *Ad idem.*

40 ¶Præterea non videtur esse rationabilis ea differentia,quã facit Bar.in dicto §.si pater,vtrùm videlicet præcedat priuatio eorũ qui deberent succedere ab intestato, & sequitur institutio extranei:an verò simul fiat vtrunque:quia saltẽ prioritate intellectus & ordinis,quando vnum confertur alteri,per quod alter priuatur,adẽptio præcedit collationem:aliàs non valeret collatio,quia duo non possunt esse domini vel hæredes insolidum.l.hæreditatem.§.vlt.ff.de Castrensi pecu.& l.si vt certo.§.si duobus.ff.commo.& declarat ipse Bar.& post eum recentiores in l.in suis.ff. de liberis & posthumis. *Ad idem.*

41 ¶Fuit & in hac re,tertia Angel.sententia in dicta l.Gallus.§.& quid si tantùm, nullum esse testamentum,si velit præteritus nullum dicere,& sic erit in pendẽti, prout alibi not.glos.in l.is qui,in prin.ff.de leg.præstan.& in l.filio.ff.de iniust.testamen.& licèt illa glo.cõmuniter non teneatur per Doc.dicentes statim nullũ esse testamentum,in quo filiusfa.præteritus est.l.1.ff.de iniust.testamen.& quidem non expectata ipsius declaratione.quod hinc patet,quia confestim aperta est via intestati cæteris filiis.l.vlt.ff.si tab.testamen.In isto tamen casu procedunt illæ glo.vt videlicet validitas & inualiditas testamenti pendeat ex approbatione vel improbatione filię præteritæ,ad hunc finem,vt ea possit gratificari cui voluerit,vel instituto, vel venienti ab intestato:& sic erit venale beneficium,vt & alibi in l.filium.ff.de bono.pos.contr. tab.Quod non posset,si simpliciter esset nullum,quia non posset ius alteri quęsitum, & apertum per viam intestati,auferre per suam approbationem.l.si post mortem.§. vlt.ff.de bo.pos.cont.tab.& l.vlt.ff.de liber.& posthu. *Tertia opi. Nullum esse testamentum, si velit præteritus.*

42 ¶Sed hæc opinio Angeli non videtur posse sustineri,quoniam testamenti validitas vel inualiditas non potest esse in pendenti,sed statim vel nullum est,vel validũ est.l. vlt.in fi.C.com.prædi.Ideò non poterit filia gratificari,vel vendere hoc beneficium impugnandi testamentum.Neque enim obstat d.l.filium.ff.de bo.pos.cont.tab.Ibi enim certum erat testamentum valere,& institutum posse adire,si velit: vel non adire,si nolit:vnde poterit ipse gratificari filio exhæredato,non adeundo:vel filio præterito,adeundo.Hìc autem nihil tale est. *Reprobatio illius opi.*

43 ¶Ideò si vis tenere priorem op.quæ communior est & verior,eam intelliges procedere,quando extranei instituti adiissent,& primogenitus cui statutum intendebat fauere ex exclusione secũdogeniti,esset omni remedio destitutus.Nã tũc cùm cesset & mens & verba statuti,sitque primogenitus veluti mortuus,poterit secundogenitus contratabulare testamentum. Quòd si extranei non adierint, aut quia repudiarint,& ita noluerint adire:aut quia non potuerint, tunc quia causa est deuoluta ad causam intestati,certè defertur successio primogenito,qui ex statuto succedit excluditque secundogenitum:nec poterit secundogenitus venire ex bonorum successione contra tabulas, vt aliquid inde obtineat.Ita limitat Philip.Corne.in dicta l.filiæ, colum.vltima.C.de colla.& ante illum Bart.quem non allegat in dicto §. si pater in potestate,ad fin. *Quid si extranei instituti adierunt & primogenitus omni remedio est destitutus.*

44 ¶Sed & tu principalem illã conclusionẽ qua diximus,secũdogenitum qui ex statuto nõ succedit præteritũ,non posse impugnare testamentũ,intellige,vt nõ procedat, quand *Quid si statutum loquatur in casu testati.*

quando statutum loqueretur solùm in causa testati, videlicet quòd secundogenitus non succedat facto testamento.nam cùm res ita se habeat, vt si in testaméto prætereatur secundogenitus,huiusmodi testamentum non sit propriè testamentum,vtpote cùm non sit solenne,vt patet ex iis quæ no.in l.2.C.de edic.diui Adri.tol.& in l.2. in prin.ff.quemadmo.testa.aper.& l.si quis aliquid.§.testamentum.ff.de pœnis. vnde nec tunc dicitur defunctus testatus decessisse,cùm ipso iure testamentum careat solennitate.l.si vnus.C.de testamen.& l.Gallus.§.in omnibus.ff. de libe. & posthumis, & l.inter cætera,eo.titu.& l.1.& l.posthumorũ,& l.cùm in secundo.ff.de iniust. testa. cum si.Ideóque cùm non repellatur secundogenitus nisi facto testamento,& hoc casu pro non facto habeatur, consequens est,vt possit ipse secundogenitus conqueri, tanquam præteritus. Et ita in simili casu videtur voluisse Bald.non omnino tamen eius rei securus consilio 36.proponitur quod dominus Antonius,colum.1.versi.vnde est aduertendum libro tertio.Sed istud minimè verum esse crediderim,per ea quę suprà diximus.

QVINQVAGESIMAQVARTA QVÆSTIO.

1 Quid si defunctus qui præteriit secundogenitum habet alia bona, in alio loco qui vtitur iure communi.

SED QVINQVAGESIMOQVARTO quæro consequenter, Quid si defunctus qui fecit testamentum,in quo præteriit secundogenitum, in ea quidem prouincia in qua ex statuto excluditur secundogenitus,habet & alia bona in alia prouincia,quæ hoc iure non vtitur.nunquid valebit huiusmodi testamentũ,etiã quantùm ad illa alia bona,ita quòd nullo modo ipsum poterit impugnare secundogenitus?Certè hoc pendet ex iis quæ diximus suprà in quadragesimasexta quæsti. & seq.Sed tu prætereà vide Soci.con.288.circa primam quæstionem,col.6. versi. secundò quia magister Io.lib.2.vbi dicit,quòd testamentum factum Florentiæ,vbi ex forma statutorum repelluntur fœminæ à masculis,obtinet, & par robur habet, nec poterit dici inofficiosum à fœminis,etiam quantùm ad bona alibi sita, per id quod scribit Bal.in l.cunctos populos,col.10.vers.sed quæro de effectu, quidam Baro. C. de sum.tri.per tex.in l.Titius.§.Romæ.ff.de excu.tut.& alia quædam quæ illic omnibus videre licet.Quibus & tu adde quòd si aliter fieret,certè sequeretur quòd testator partim decederet testatus,partim intestatus,contra l.ius nostrum.ff.de regu. iur. cum si.Nam & testamentum non potest pro parte valere,& pro parte non valere,vt no.Cy.in l.furiosum.C.qui testamentum fac.pos.& Bal.in l.si is qui.ff.de testa.

2 De eadẽ re.

¶Verùm Albertus Brunus in tract.statutorũ repellentiũ fœminas à succes.in quarta quæst.10.ar.tenet expresè in casu statuti repellentis fœminas stantibus masculis,valere testamentũ,quo filia pręterita est quantùm ad bona quæ sunt in loco illius statuti,non etiam quantùm ad cætera,per multa quæ illic allegat & respondet ad id quod diximus aliquem non posse esse testatum simul & intestatum.illum omnino vide.& illi adde quæ latè congessit Philip.Deci.in d.l.ius nostrum probans multis casibus, quem posse decedere & testatum & intestatum. Ex quibus huc aliqui accommodari possunt. Et vide etiam Maria.Soci.consil.36.rectè ac maturè,in 1.dubio.

QVINQVAGESIMAQVINTA QVÆSTIO.

1 An secundogenitus excludatur à legitima, vt à iure impugnandi testamentum. Statuentes nõ videntur voluisse sibi impossibilia.

QVINQVAGESIMOQVINTO etiam consequenter quęro,nũquid quemadmodũ secundogenitus excluditur à iure impugnãdi testamẽtũ,excludatur etiã à legitima in casu statuti deferentis totã & integram hæreditatem primogenito.In qua re priùs discutiendũ esset,an possit statutum priuare filium legitima. Nã si id facere nõ possit,non est necesse vlteriùs progredi,sciscitaríque an id videatur fecisse,cũ statuentes non videantur voluisse sibi impossibilia statuere,per tex. in c.à nobis,& ibi Pan.de sen.exc.& in c.quod clericis,& ibi etiam Pan.de for. cõpet.& no.Bal.in l.vlt.col.5.C.de sacro.eccle.& in l.vlt.§.in computatione ad fin.C.de iure delib.& in cap.cùm non ab homine,& in c.clerici,de iudic.& alibi sæpe. Quin & si

censet

censerentur voluisse,nihil omnino prodesset,quia si expresse facere non potuissent, nec tacitè quoque.Sed de ea re,an videlicet facere id possit alibi latè diximus in cōmentariis consuetudinum Pictauicarum.

2 ¶Sed fac posse.Quæstionis est,an simpliciter excludendo secundogenitum, censeatur à legitima,cuius mentionem non facit,excludere.Quam rem latè tractauit Soci. con.150.& nos introducere,col.3.ver.succedit alia, & seq.per 4. colū.vbi multas rationes pro vtraque parte adducit,neutram tamen eligit.Sed primo loco videtur, ꝙ non censeatur,multis rationibus.Nam primùm,generalis renunciatio successionis vel hæreditatis non includit renunciationem legitimæ,nisi expresse id dictum fuerit,per l.si quando.§.& generaliter,& ibi Guil.Cun.Bal.Ange.qui id dicit sing.Saly. Pau.Ca.& recentiores.C.de inof.test.& §.cæterum,in Authen.vt cum de appel.cog. & no.Guil.Cun.Alberi.Bal.& Ang.in l.de his.ff.de transac.Bar.in l.gerit.in 3.quæst. prin.vers.ad secundum.ff.de acqui.hæredi.& in l.pro hærede, post prin. in quibusdā lec.ff.eo.tit.& in l.1.in 4.quæsti.prin.versi.item,quæro.ff.de vulga.& pupil.substit.& in l.quia poterat.ff.ad SC.Trebel.Bal.in rub.ff.de iureiur.col.vlt.in prin.& in l.Papinianus.§.quartum.ff.de inof.testa.& in l.quandiu,la 1.ff.de acqui.hære.& in l. sancimus,in prin.in 5.quæsti.C.de inof.test.& in l.1.& ibi Ro.C.quan.non peten.part. Idē Bal.consi.69.cùm statutum ciuitatis,col.1.lib.1.& consi.375.certum est quòd filia,in prin.lib.3.& consi.474.vicarius,lib.5.& consi.seq.Barptolemæus,col.2.eo.libr.5.Signo.consi.80.factum sic præsupponitur.D.Gu.col.2.versi.prætereà ex verbis,& cōs. 181.factum sic se habet,nobilis vir,in 3.dubio.Angel.in l.iubemus,post medium,ibi, sed respondi.C.ad SC.Trebel.& in l.si pater.C.de instit.& substit.& in d. l. Papinianus.§.si conditioni.ff.de inof.testa.& consil.94.cùm lis & quæstio,col.7.versi.diceret quis.Pau.Ca.& Ro.in d.l.1.ff.de acqui.hære.idem Pau.Ca.con.73.licèt ista domina,lib.1.Ro.in l.qui superstitis,in 3.limitatione.ff.de acqui.hære.Io.Ana.con. 99. visis & ponderatis,col.vlt.Alex.consi.89.vtrùm emphyteusis,col.vlt.libr. 4. & consil. 209.ponderatis his,col.vlt.lib.6.Fran.Are.in l.1.§.si quis ita,col.5.vers.adde dictis.ff. de verb.oblig.Barb.consil.19.scripsit propheta,col.vlt.lib.1.& consi.25.scribitur sapientiæ,col.penult.eo.lib.1.& consil.47.præclarè scribit,col.penult.libr.2.& consil. 64.illud in medium,col.1.lib.3.Geor.Nata.in tract. statutorum fœminas excludentium in 20.quæsti.2.quæsti.prin.Iason in l.hæres instituta,ad fi.C. de impub. & ali. substit.& in l.1.col.3.versi.& confirmatur.ff.sol.mat.& consil.4.dominus Baptista, col.penul.versi.confirmatur,lib.3.

Generalis renunciatio successionis nō includit renunciationem legitimæ.

3 ¶Idque etiam si huiusmodi renunciatio fuerit iurata,neque enim tunc cōpræhēdit legitimam,vt placere videmus Ro.in l.1.§.si quis ita,col.9.& vl.& ibi quoq; Barba. col.12.versi.item inquantum.ff.de verbo.obli.& Paul.Ca. in l.in ratione, la 2.in fin. princi.ff.ad leg.Falci.Alex.consi.181.perspectis,circa medium,libr.5.& aliis multis, quos tibi collegi in repe.l.si vnquam,in prin.nu.139.sed quoniam.Quibus addes Iaso,con.207.in præsenti consultatione,col.3.versi.secundò facit,lib. 2.& Fran. Ripā in rub.ff.de verbo.obli.col.2.nu.4.

Etiā si iurata fuerit.

4 ¶Ergo & idem dicendum de statuto simpliciter excludente,nulla legitimæ mētione facta.Nam statutum est legitima ciuium conuentio.l.sed ea quæ.ff.de legi.& not. Bal.in l.contractus.C.de fide instr.Ideò verba statuti & pacti æqualiter interpretantur.l.legitima,de pactis.Valétque arg.à pacto ad statutum,vt no.glo.in l. non impossibile.ff.de pac.& in rub.C.de decre.Decur.libr.10. & id quidem hoc præsertim loco: Nam si pactum liberatorium adeóque fauorabile non excludat à legitima,multò minùs statutum exclusiuum filiorum:quod propterea est odiosum,saltem respectu ipsorum,qui excluduntur,ex not.per Bald.in l.2.C.de in ius vocand.cum si. Quod itē est correctorium iuris communis,æquales liberos facientis.Ideóque restringendum vt nō trahatur ad legitimam,& ita minùs corrigat ius commune quàm fieri potest. l.1.C.de noxa. cum si.Et vt non lædat ius tertij, præsertim cùm habeat vim priuilegij,quod ita intelligendū est,iuxta d.l.si quando,in prin.C.de inof.testa.& l.impuberi.

Ergo nec statutū generaliter excludens.

A pari procedere pactū & statutū, vide nu.14.

Legitima veluti æs alienū.

beri.ff.de admi.tut.& c.relatum,de præben.Est autem legitima veluti æs alienū. l. si quis legatum.§.si patronus,in fi.iuncta gl.in verbo,non posse.ff.de fal sis,& l. vlt.§.si quis verò.C.de.codi.& l.vlt.§.1.C.de cura.fur.cum si.quòd propterea ex huiusmodi priuilegio alteri sublatum censeri non debet, per dd.iura.

5 *Qui tenēt statutum generale non adimere legitimam.*

¶Et in specie,de qua agimus,vt scilicet ita debeat statutum quantumuis generale intelligi,vt ius legitimæ adimere,aut etiā diminuere non censeatur,nisi id expresſim, specialiter,nuncupatim disposuerit,ne autoritate in eam rem careamus: Bald.ex facto interrogatus respondit,in alio tamen casu loquens,consil.391.cuius id caput est, præmittendum est,quòd latè statutum dicat,versi.item per statutum non intelligitur,lib.4.atque iterum consi.273.incip.super dicto puncto,dico quòd de iure,lib. 5. vbi allegat in argu.d.l.si quando.§.& generaliter.C.de inof.testa.loquentem,vt iam diximus,de pacto vel renunciatione generali.

6 *Qui non succedit non propterea excluditur à legitima, vide nume.15.*

¶Nam & aliàs sæpe videmus in iure,quòd qui non succedit, non tamen excluditur à legitima. Nam propter causam testati quis excluditur à successione ab intestato. l. quandiu.ff.de acqui.hære.& l.antequam.C.com.de succes.& tamen non is prohibetur petere legitimam.l.scimus.§.repletionem,& l.omnino,& l.si quando.§.1.& 2. & l.vlt.C.de inof.testa. Similiter fauore monasterij non succedit filius patri ingresso monasterium:nec tamen per hoc priuatur legitima, authen. si qua mulier, in fin. C. de sacrosan.eccle.Nec absimili ratione,filius arrogatus qui non succedit patri arrogatori,debet nihilo secius habere legitimam in bonis ipsius.l. si arrogator, cum sua materia.ff.de adopti. Et filia damnati criminis maiestatis à materna successione repellitur: nec propterea legitima illi denegatur.l.quisquis.§.ad filias. C. ad leg. Iuliā maie. Et hæres qui intra annum non paruit iudici perficiendo iustum testatoris iudicium, priuatur illius successione, non tamen legitima, authen.hoc amplius.C.de fideicommiss.

7 *Qui in legitima tātū succedit nō dicitur succedere.*

¶Nec id mirum est,quoniam successor is dicitur,qui iuris vniuersalis,vel quotæ ipsius successor est.l.quidam.§.is autem.ff.de eden.Sed qui succedit in legitima, non succedere dicitur in iure vniuersali,quia non in ære alieno.l.Papinianus. §. quarta. ff.de inof.testamen.nec etiam in quota hæreditatis,sed bonorum,vt no.in l. non amplius.§.vl.& ibi Bal.ff.de lega.1.& in l.cùm à matre.C.de rei vendi.cum si.Ex quo patet diuersum esse succedere,vel non succedere:& legitimam consequi,vel non consequi.Ita quòd qui à successione simpliciter repellitur,non propterea legitima arcetur,veluti de re prorsus diuersa.Nam non est proprius successor,qui in legitima succedit.l.si quis priore.ff.ad SC.Trebel.

8 *Qui tenent non repelli à legitima qui à successione repelluntur.*

¶Ideóque multi magnæ autoritatis viri in ea fuerunt sententia, vt qui simpliciter ex statuto repelluntur à successione,non propterea repellantur à legitima, & inter eos Bal.consil.452.statuto ciuitatis Mantuæ,lib.1.Saly.qui in eodem casu consuluit consil.sequen.viso dicto casu,& in alio ipsius consi.incip.Petrus habuit filiū,in quibus con.ita dicit fuisse pronunciatum per auditores Cardinalis Albanensis fratris Vrbani Quinti.& idem Saly.in repe.d.l.2.col.penul.C.de noxa.& in l.sancimus, ad fi.C.de nupti.vbi plus dicit,hoc procedere si statutum prohibeat vt nihil exclusi possint petere.& authen.nouissima,col.sexta,versi.quæro.11.C.de inof.testa.vbi tamen id certò non diffinit,sed in id declinare videtur.Cardi.Floren.consil.80.præsupposito statuto Roma.in l.vl.col.17.versi.subiungitur etiam.C.de pactis. Alex. consilio septimo,visis & diligenter ponderatis,col.secunda,versic.facit pro hoc:& seq. libro 2.& consil.88.visis & diligenter animaduersis,col.3.versi.quinimo fortiùs, & iterū versi.fortificantur prædicta,lib.6.Benedic.Capra.consilio sexto,punctus fuit quidā vitalis,col.secunda.Maria.Soci.consil.30.quanuis ex his,col.13.versi. sit ergo clarissima,& alibi sæpe in eo.consil.& eius filius Barptole.Soci.in l.Gallus.§.& quid si tantùm,col.3.versi.postremo circa præmissa,& seq.ff.de libe.& posthu.& con.124. viso initio,col.4.versi.sed præmissis,libr.3.vbi tamen multùm dubitāter loquitur.Barb. consil.

cons.61.illud deducitur,col.2.& seq.lib.4. Fran.Curt.Senior,cons.13.statuto Ianuæ, col.pen.& cons.27.magnificus vir,col.14.vers.venio ad quartum,& cons.37.considerato themate,per totum,præsertim col.3.vers.primò quia statutum, & cons.39.visis & diligenter,col.2. vers.quinimo fortius. Iason in d.authent.nouissima, col. pen. vbi hanc op.dicit æquiorem,& rationabiliorem. Ferdi.Loaz.in repe.l.filiusfa.§.diui, col.11.nu.66.ff.de lega.j.

Qui tenent contrarium.

9 ¶ Verùm contrarium,videlicet legitimam non deberi, nisi his qui ab intestato succedunt,ideo & ab ea repelli,qui & à successione repelluntur,tenuerunt plurimi nec autoritate nec numero inferiores,Barto.in l.Titio centum.§.Titio genero, & ibi Paul. Castr.col.vlt.vers.secundò præmittit. ff.de condi. & demonstr. Bald. sibi contrarius in d.l.Gallus.§.& quid si tantùm,col.3.vers.ex prædictis elicio. & ibi Imo.col.pen. & vlt.vers.& hoc facit ad quæstionem. Franc.Are. col.8.vers.secunda ratio,& Alex. sibi quoque contrarius col.quoque 8.vers.fui pluries requisitus.ff.de libe.& posthu.vbi Alex.ipse dicit se sæpius requisitum pro contraria parte consulere,nunquam voluisse:quāuis videamus contrarium ex cons.suprà pro contraria parte citatis. Idem Bal. subobscurè in l.scimus,in princi.in 7.eademque vlt.quæst.C.eod.titu.& apertiùs in l. maximum vitium,in vlt.quæst.vers.in cōtrarium.C.de libe.præteri.& cons.17. præteritio matris, lib.2.& cons. 328. cùm in causa Pisani conuentus, col.j. in fin.lib.3.& cons.426. antiquum statutum, primo dubio, eod.lib.3. vbi tamen distinguit, an per statutum excludatur simpliciter,an ad tempus: videlicet donec sint masculi,vt scilicet primo casu simpliciter quoque sit exclusa à legitima:secundo temporaliter,& Argen.Ray.& Paga.à Sella inter cons.ipsius cons.404.diligenter, in quarto dubio,lib. j.& Iaco. Solanus etiam inter cons. eiusdem, cons.329. circa primum dubium, lib.3. Ang.cons.105.statuto cauetur,& cons.359.præsupposito statuto,& inter cons. ipsius Bal.cons.465.statuto ciuitatis,lib.3.Imo.in l.planè.§.si duobus,col.pen.ver.quid autem si statutum dicat quòd filia.ff.de leg.j.& in l.non est ambigendum. ff.de bon.pos. tit.generali.Raph.Co.cons.35.stante statuto Vincentiæ,& cons.124.dominus Antonius,col.pen.& cons.188.spectabilis miles,vbi id dicit communiter seruari.Pau.Cast. cons.275.super primo quæsito dicendum videtur,in 2.dubio,li.j.& cons.196.in puncto quæritur,col.2.vers. secunda verò inspectio, & multis seq.eo.lib.j. & cons.6.super eo de quo quæritur clara, in prin.eo.lib.2.& cons.9.respondendo breuiter,post princ. eo.lib.2.& cons.16.viso dicto puncto & dubiis,etiam post princ.eo.lib.2. & cons.67. in causa præsenti,post princ. eo.lib.2.& cons. 96.si dicta Cornelia,post prin.eo.lib.2. & cons.276.puto sine dubio,paulò post medium,eo.lib.2.& cons.280. præsupposito statuto,col.3.eo.lib.2.& cons.403.visis & ponderatis omnibus,eo.lib.2.& cons.438. quantùm ad primum quæsitum clarum est,in 4.dubio,eod.lib.2. Panor.cons.75.primo videndum est,in vlt.dubio,lib.j.Ro.cons.16.viso themate,col.vlt.& cons. 32.visa municipali constitutione,in vlt.dubio.Io.Petru.in l.omnimodo.C.de inof.testa.& in quodam suo cons.inci.tota vis.Alex.& Iason in l.si emancipati,ille col.3. vers. pro hoc etiam,hic col.6.vers.secundò principaliter. C.de collat. idem Alex. cons.68.circa præmissam,col.penult.& seq.lib.4.vbi etiam dicit nunquam se voluisse consulere pro alia parte, licèt sæpius requisitum. & cons.3.circa primam consultationem, col. vlt.lib.7.vbi idem dicit.& cons.168.visis ac ponderatis,col.j.& seq.eo.lib.7.Benedic. Capra.cons.165.cùm vt facto præsupponitur,col.2.vers.contrariū tamen puto. Francis.Curt.Senior sibi etiam contrarius,cons.13.statuto Ianuæ,col.6.vers.adde quòd legitima,& cons.35.statuto seu in capitulis Ianuæ,col.12.ver.attamen verior,vbi etiam dicit ita consuluisse Doct.ætatis suæ solennes.Ange.Are. Hugol.Arimi.& Fran.Are & hanc esse communem op.Io.Bap.Sanseuer.in repe.l.omnes populi,char.70.in paruis,vers.quintò statutum in successionibus.ff.de iusti.& iur.Cor.cons.150.hanc quæstionem,col.pen.ver.& excluso,lib.j.& cons.210.in hac consultatione, col.vlt.eo.lib. j.& cons.316.quo ad primum,col.j.& seq.eo.lib.j.& cons.j.col.pen.vers.& ius petendi, lib.2.& cons.48.de pluribus,col.j.eo.lib.2.& cons.57. videtur prima facie, col.2.ver. tunc etiam,eo.lib.2.& cons.107.in hac consultatione,col.2.eo.lib.2.& cons.116.difficultas,in princip.eo.lib.2.& cons.150.circa præsentem,col.2.eo.lib.2. & cons.j.col.4.

vers.4, quòd autem legitima,lib.4.Soci.sibi item contrarius cons.246.eleganter,col.3. vers.secundo fundamento,lib.2.quod & inter cons.Francis.Curt. Senioris reperitur cons.18. & rursus idem Soci. cons.288. circa primam quæstionem,col.8. vers.vltimo loco,& iterum col.12.vers.primum probatur,vbi hanc dicit esse communem opi.eo. lib.2.& cons.89.circa præmissum, col.vlt.lib.9. vbi ita dicit fuisse consultum per solennes Doct.& cons.127.rectè & iustè,col.j.vers.secundum autem probatur,eo.lib.4. vbi etiam dicit esse communem opin.& secundùm eam consuluisse Io.Paglia. Senen. Ias.subobscurè in d.l.si arrogator,col,8.ver.vel secundò. ff.de adopt. & in d.l.si quando.§.& generaliter,in fi.C.de inof.testa.& cons.221. in primo consultationis articulo,col.6.vers.circa secundum, lib.2. Philip.Deci.cons.276. proponitur quòd dominus,col.2.& cons.299.in causa mihi commissa,col.2.vers.est ergo videndum, & cōs. 303.in casu occurrenti,col.vlt.& cons.505.copiosè,ad fi.Io.Camp.in tract.statutorũ fœminas repellentiũ,quæst.23.statuto cauetur.Bened.in c.Raynutius,in verbo,duas habens filias,nu.179.de testa.Lancel.Poli.in repeti.l.filium quem,char.13.col.4.in 7. quæst.vers.at iuxta prædicta.C.fam.hercis.& alter Lancelo.Gali.in repet. l.centurio, char.11.vers.circa secundam quæstionem.ff.de vulga.& pupil. Maria.Soci.Iuni.cons. 25.casus iste frequenter contingit,col.3.nu.11.lib.j.

10

Rationes præcedentis opi.

Legitima est quota portio eius quod quis habiturus est ab intest.

¶Mouentur ij, quoniam legitima est quota portio eius, quod quis habiturus est ab intestato.l.parentibus,& l.quæ nuper,& authen.nouissima.C.de inof.testa.& l.Papinianus.§.quoniam autem,& ibi Ange.& §.vnde si quis,& ibi glo.ff.eod.tit. & c.Raynutius,ibi legitimam ipsam,videlicet eius partis,&c.de testa.& Doc.vbique.Sed huic nihil debetur ab intestato.ergo nec legitima quoque,quia ex dispositionibus priuatiuis non inducitur habitus.l.ex facto. ff.de hære.insti. & l.Titia. ff.de manu.testa.& l. non hoc.C.vnde legi.Et eius quod non est,impossibile est dare partem,aut quotam. l.eius qui in prouincia.ff.si cer.peta.& l.si quis cùm totum.§.si ancillam. ff.de except. rei iudi.& c.super hoc,de renuntia.De nihilo enim non fit aliqua portio. l. actor. C. de proba.Nam in toto pars est.l.cum toto.ff.de reg.iur. Propterea nullo existente toto,impossibile est partes inueniri.Cùm & eorum quæ non sunt,nullæ sunt causæ,testimonio Aristotelis,& probatur in l.adeò.§.si tota.ff.de acquir.rer.domi.& l.2.ff.de vsuf.Et sublata materia,tollitur materiatum,vt vulgò nostri loquuntur.l.quæsitum. §.illud fortasse.ff.de lega.3.At definita illa oratio,quòd quis non succedit ab intestato,æquipollet vniuersali negatiuæ,iuxta l.si pluribus,cum ibi no.per Bar. ff.de leg.2. A qua quidem vniuersali negatiua nihil solet excipi.l.legitimos.§.an ergo.ff.de legi. tut.Confirmatúrq; & huiusmodi ratio,quia à quo remouetur diffinitio, remouetur quoque & diffinitum.l.j.§.dolum,cum ibi no.ff.de do.mal. Sed ab isto remouetur diffinitio legitimæ,cùm ei nulla portio ab intestato debeatur:ergo & legitima.

Materia sublata tollitur materiatum.

A quo remouetur diffinitio, & diffinitum.

11

Legitima succedit loco querela vel bonorum possess.

¶Item legitima succedit loco querelæ vel bonorum possessionis contra tabulas.d.l. omnimodo,& l.si quis filium. C.de inof. testam. Sed huic non competit querela,nec bonorum possessio contra tabulas, vt diximus in præcedenti quæst. Ergo nec legitima. Nam quod in locum alterius subrogatur, sapit eandem naturam.l.certi condictio,in princ. ff.si cert.peta.cum simil. Sed & subrogatio requirit duo extrema, scilicet id quod subrogatur,& id ad quod. Sed extremum ad quod,non est hic:igitur non fit subrogatio.Et ita nec actio quoquo subrogata competit.l.si cum.§.qui iniuriarum. ff.si quis cautio.

12

Quod operatur propositũ in proposito, et oppositum in opposito.

¶Præterea quod operatur propositum in proposito, operatur oppositum in opposito,ex sentẽtia Aristotelis lib.j.Ethicorum,& probatur in l.si vt proponis.C.de nupt. cum aliis quæ diximus in nostro tract.Retractuum,tit.j.§.12.glo.j.nu.16.posset item. Sed vbicunque lex admittit aliquem ad successionem,censetur insolidum vocare.l. l.si defensor.§.qui interrogatus.ff.de interrog.acti.cum si. Ergo eodẽ modo cùm excludit,censetur insolidum excludere.& facit tex.in l.j.C.de nat.lib. Ex quo videmus quòd filius qui propter emancipationem excludebatur à lege XII. tabul. à legitima quoque excludebatur.§.emancipati,Instit.de hære.quæ ab inte.defe. Ergo & idem in

statuto

statuto dicendum est, quod recipit interpretationem à iure communi, secundùm Barto. in l. omnes populi. ff. de iusti. & iur. cum si.

13 ¶Denique dispositio statuti & testatoris æquiparantur. l. Labeo. ff. de statulib. & l. seruus hac lege. ff. de manumis. cum simi. Sed testator non potest pro parte exhæredare, sed necesse est, à toto, vt fiat. l. & si pepercerit. §. filius. ff. de libe. & posthu. & l. cùm quidam, eod. tit. Et hæc ratio est Ro. in d. §. filius, quem legit cum princip. illius l. quam tamen dicit se ponere per viam argumenti, veluti de hac re dubitet. nam & illum reperimus fuisse in diuersa opi. vt suprà diximus.

14 ¶Nec videntur obstare allegata pro contraria parte. Nam quod primo loco dictum est, non videri renuntiatum legitimæ per generalem renuntiationem, per d. l. si quando. §. & generaliter. C. de inof. test. dilui potest multis modis. Primò quòd ille text. loquitur, cùm renuntiat successioni iam obuentæ, & ita iuri quæsito: quod propterea non ita facilè amittitur, quàm ius nondum quæsitum, sed tantùm speratum, de quo loquimur, per l. filiusfa. ff. de solut. cum multis concor. collectis à Barb. cons. 41. illud afferam, col. 16. vers. est ponderandum, & seq. li. j. & Feli. in c. quæ in ecclesiarum, col. 19. vers. & consideratio, de constit. & Ias. cons. 236. an Rex Ro. col. 4. lib. 2. & Philip. Deci. in l. seruus. C. de pact. & cons. 269. consultus, col. 4. vers. & hoc præsertim, & latiùs à me congestis in commentariis consuetudinum Pictauicarum tit. 2. §. vlt. gl. 4. Præterea exclusio legis siue statuti est multò fortior exclusione hominis, vt probatur ex no. per Bart. in l. j. §. si pater. ff. de con. cum emanc. libe. & in l. j. ff. de bono. poss. contra tab. & in l. pater filium. ff. de inof. testa.

Responsiones ad contraria. Primùm ad id quod dictũ est de generali renũciatione. Ius quærendũ facilius amittitur quàm quæsitum.

15 ¶Item non valet argumentum de pacto ad statutum negatiuè, hoc videlicet modo. Non potest id fieri per pactum, ergo nec per statutum: sed tantùm affirmatiuè, videlicet, hoc fieri potest per pactum, ergo & per statutum, vt declarat Bar. in l. alia. §. eleganter. ff. solu. matr. & latè diximus suprà in 6. quæst. princ. in prin. Nec officit quòd statutum hoc sit correctorium, quia in correlatiuis correctio facta in vno eorum, extenditur ad aliud, per l. vlt. & ibi no. Bart. C. de indi. vid. to. & per hoc quoque tollitur id quod dictum est, huiusmodi statutum esse odiosum, præterquam quòd id negari potest ex iis quæ dicta sunt in 4. prin. q.

Argu. de pacto ad statutũ non valet negatiuè.

16 ¶Ad iura autem quæ admittũt ad legitimam, quos à successione repellunt, in promptu est quod responderi potest, leges in illis casibus vlteriùs progredi reseruando legitimam: quod in hoc casu non facit statutum, sed simpliciter excludit ab intestato. Quin & in primo casu allegato de l. quandiu. ff. de acquir. hære. illud quoque dici potest, quòd ibi ab intestato legitima debebatur, quod non hîc est.

Ad id quod dictum est, admitti ad legitimam qui nõ succedunt.

17 ¶Sed & si quis vellet tueri priorem partem, possunt multa responderi ad argumenta & rationes in posteriore allegatas, adeo omnia in iure nostro sunt obscura, quæ si quis nosse cupiat, legat præter eos quos suprà citauimus, Soci. d. cons. 150. incip. & nos introducere fermè per totum, lib. j. & Corne. cons. 290. cuius est initium, ardua plurimum, etiam ferè per totum, lib. 2.

Responsiones ad rationes alterius partis.

18 ¶Illud autem minimè dubium est, quòd in regno, ducatu, comitatu, & id genus aliis dignitatibus indiuiduis, non potest petere secundogenitus legitimam, vt satis diximus suprà in 5. quæst. Sed & semper in nostro casu, quo videlicet defertur tota hæreditas primogenito iure primogenituræ hauddubiè videtur secundogenitũ non posse petere legitimam, cùm tota hæreditas iure primogenituræ sit legitima primogeniti, vt & inibi quoque diximus. Tenetur tamen primogenitus illi alimenta præstare, secundum Hosti. Io. An. & Panor. in c. licèt, de vot. & latè diximus suprà in 4. q. princi. nu. 33. nec obstat, inquiunt, vbi etiam videbis idem esse in casu statuti repellentis fœminas. Ex quo planè constat non parum interesse inter legitimam & alimẽta. Quod & multis ostendit Cor. cons. 316. quo ad primum, col. 4. ver. negatur, & seq. lib. j.

Quid in regno, & aliis dignitatibus indiuiduis.

QVINQVAGESIMA SEXTA QVAESTIO.

1 *Quid si pater nõ præterit secũdogenitum, sed instituit infra legitimã an possit petere supplementum.*

QVinquagesimosextò quæro consequenter, si pater fecerit testamentum, in quo non præteriuit secundogenitum, de quo in præcedentibus locuti sumus, sed eum instituit in re quapiam modica infra legitimam, an saltem hoc casu poterit secundogenitus petere supplementum legitimæ. Et certe ad hanc speciem sunt quædam rationes particulares & priuatæ vltra eas quas diximus in tribus præcedentibus quæstionibus, vt secundogenitus id posit. ex quibus multas sigillatim videbis collectas a Cor.cons.309.circa primum quęsitum, in primo dubio, lib.3.& plenius Maria. Soci.cons.30.quanuis ex his, col.9.superest ergo.& Franc.Curt.Seni. cons.37.considerato themate, per totum. nam id con.ob id factum est. Quibus ipsi moti tenent in casu statuti repellentis filias ob masculos, eas (si institutæ fuerint) posse agere ad supplementum legitimæ. vti etiam tenet Saly.in d.auth.nouissima, col.vlt. vers.sed scias quòd si statutum. C.de inof.testamen. vbi dicit se ita consuluisse Mantuæ, idémque fecisse Bald.Papiæ, & Io.Riccium Florentiæ, & quosdam Doct.Paduanos vti etiam tenuit Benedic.Capr.cons.151.subscripsi, in 2.dubio. & Soci. in l.Gallus. §.& quid si tantùm, col.3.vers.postremò circa præmissa.ff.de libe.& posthu. vbi & multa in hanc partem adducit.

2 *De eadem re.*

¶Tamen communiter tenetur contrarium iisdem propè rationibus quas diximus in præcedenti quæstione, ex quibus satis responsum est rationibus contrariis. Nam præter multos ex iis, quos tibi citaui in d. præcedenti quæst. qui hoc expressè tenuerunt. id quoque tenet Bar.cons.8. factum tale proponitur, quidã nomine Thebaldus, in vlt.dubio. Ange.cons.105.statuto cauetur, in 2.dubio. Pet.Anc.cons.428.super casu nuper proposito. Paul.Castr.cons.196. in puncto quæritur, col.2.vers. secunda vero inspectio, lib.j.quem & nos citauimus in d.præcedenti quęst.sed ad alium finem.& latè Corne.cons.316.quo ad primum, in primo dubio, lib.j.Carol.Rui.cons.152. prosequendo ordinem, col.pen.nu.13.li.5. Sed tu tamen hic vide omnino Soci.cons.150. dominus labia, &c. & nos introducere, &c. col.7.ver. succedit tertio illa principalis, lib.j.vbi hanc rem latissimè omnium disputat.

3 *Authoris sententia.*

¶Sed non video tamen (vt interim meum interponam iudicium) si secundogenitus, aut quiuis alius non admittitur ad petẽdum legitimam, quomodo admitti possit ad petendum supplementum ipsius, neque enim eius quod non est supplementum esse potest. Et quia etiam si præteritus fuisset, non potuisset impugnare testamentum, vt latè diximus in 53.quæst.imò nec si exhæredatus fuisset, querelam habuisset, cùm ab intestato non succedat.l.posthumus.§.si quis ex iis.ff.de inof.testa. Ergo nec ei debet dari petitio supplementi legitimæ quæ succedit loco querelæ, & pro iniuria illata filio.l.omnimodo.C.de inof.testa.& probat Bar.& recentiores in d.l.Gallus.§.& quid si tantùm.ff.de lib.& posth. Et si aliter diceremus, sequeretur quòd imputaretur testatori, quare testamentum condidit, & sic minùs posset disponere testando, quam non testando, contra tex.in d.l.posthumus, in prin. vt & alibi diximus.

QVINQVAGESIMA SEPTIMA QVAESTIO.

1 *An si secũdogenito quicquã relinquitur, id fieri debeat titulo institutionis.*

QVinquagesimoseptimò. Si pater aliquid reliquit secundogenito, alias excluso. An satis sit ei relinqui quoquo relicti titulo: An vero necesse sit ei relinqui titulo institutionis, vt aliàs de iure communi relinqui necesse est.§.cæterùm, in authent. vt cùm de appel.cogno. Nam & is titulus honorabilior est, & pinguior ob ius accrescendi, & alia quædam.l.filium.§.si legata.ff.de lega.præstan.& no. per Bar.post antiquiores in l.illa institutio, & l.his verbis.ff.de hære.instit.

2 *De eadẽ re.*

¶Tu tamen dic non requiri huiusmodi titulum. Nam si secũdogenitus præteriri potest, vt iam satis diximus quæst.53.certè maiori ratione ei relinqui potest quouis titulo, atque etiam sub conditione. Bart.in l. Titio centum.§.Titio genero.ff.de condi.& demon. Et ita in casu statuti repellentis fœminas tenet Laurus à Palatiis in tractatu statutorum repellentium fœminas, char.7.vers.rursus quæro, vtrùm filiæ exclusæ.

QVIN

QVINQVAGESIMAOCTAVA QVAESTIO.

An statutum primogenituraloquens in feudalibus habeat locum in allodialibus.

1 QVinquagesimooctauo quæro, quid si statutum dicat quòd primogenitus succedat in feudalibus: an habebit locũ & in allodialibus? Breuiter dic quòd non. Tum quia verba statuti allodialibus non conueniunt, cùm tantùm de feudalibus loquantur, & vbi verba statuti deficiunt, deficit & ipsum statutum. l.4.§.totiens. ff.de dam.infec.cum simi.à me latè congestis in repeti.l.si vnquam, in verbo, libertis, nu.2. C.de reuoc.donatio. Tum quia casus omissus à statuto, pro omisso habetur, & remanet in dispositione iuris communis, secundum Bal.in l.si plures, col.8.vers.iuxta prædicta.C.de condi.inser.cum concord.adductis per Alex.cons.13.circa primum, col.5. vers.bene facit, lib.3.& à me latiùs suprà in quæst.40.in 35.ratione pro patruo. Tum denique quia huiusmodi statutum est contra ius commune, vt plenè ostensum est supra in 4.quæst.prin.& propterea strictè interpretandum, nec extendendum, per no. in l.si vero.§.de viro.ff.sol.mat.cum si.

De eadẽ re.

2 ¶Et ita nuncupatim in casu nostræ quæst. voluit Bal.in l.omnes populi, col.7.vers. 3.quæro quæ sunt illa.ff.de iust.& iur.quem sequitur Pet.Anc.in repe.c.j.in 14.quæst. prin.vers.circa primum, vtrùm scilicet, excludatur, de constit.& Marti.Lauden. in c.j. §.& si clientulus, in fi.& ibi quoque Cardi.Alex.etiam in fi.tit.de ali.feud. Idẽ Marti. in tracta.de primogenitura, col.7. vers. quæro si statuto vel consuetudine. & Maria. cons.30.quanuis ex iis, col.8.vers.nec obstat quod allegari. Sed & sequi vidẽtur dum Bal.eo in loco allegant Fran.Are.cons.162.diligenter & maturè, col.3.vers.confirmatur ista conclusio.& Soci.cons.252.cuius hoc caput est, visis instrumẽtis, col.4.vers. septimò ad idem adducitur.lib.2.

QVINQVAGESIMANONA QVAESTIO.

An priuilegium regi cõcessum trãseat ad primogenitum. Et an ad cæteros liberos.

1 QVinquagesimononò quæro, an priuilegium Regi concessum transeat ad primogenitum: & an ad eum tantùm, an verò ad cæteros quoq; qui in regno non succedunt? In qua specie illud primùm discutiendum est, an priuilegium simpliciter alicui concessum, nulla liberorum mentione facta, liberis ipsius competat. Sunt enim qui simpliciter dicunt non competere, sunt & qui contrà simpliciter dicunt competere: sunt prætereà qui dicunt competere in vita patris tantùm. Sunt denique qui contrà post mortem patris tantùm, vt facilè apparebit ex iis quæ infrà subiiciemus. Sed illud primo loco dicendum est, quò cætera faciliùs intelligantur, magnam esse altercationem inter nostros iuris interpretes, an & quando priuilegia dicantur personalia, vt personam non transgrediantur: an verò realia, vt transeant ad hæredes, aut rerum successores, de quo per gloss.in l.forma.§.quanquam.ff.de censib.& in l.sordidorum, vbi & Bal.& Io.Plat.C.de excu.mu.lib.10.& in c.cùm venissent, de institut.& in c.tua, in glo.vlt.de his quæ fiunt à præla.sine consen.capit.& in summa, 15.quæst.2.& in c.possessiones. 16.quæst.j. Pet.& Cyn.in l.vlt.in 4.quæst. ff.de constit.Dy.& Ioan. An.in c.priuilegium, de regu.iur.lib.6.Cyn.Ray.Barto.Bald.Angel. Imo.Alexan.& recentiores in l.quia tale, quæ communiter legitur cum l.maritum. ff.solu.matrimo. Cyn.in l.hæredes.C.ad Velleia.Specul.titu.de instr.edi.§.nunc autem, ver.item quod fuit concessum, & vers.seq. Bart.& Bald.in l.j.ff.de constit.prin. Bart.in l.continuus. §.si ab eo.ff.de verbor.obligat.& in l.pater filiæ.ff.de seruit.lega. Bal.in l.cùm seruus, aliàs, idem Iulianus.§.si quis alicui.ff.de lega.j.& in l.liberti libertæque, col.5.vers.de vno quæro, Imperator. C.de ope.liber. & in l. qui se patris.C.vnde libe. & in l.si non speciali. C.de testa. & in rubr.C.de priuileg.dot.col.4.Pau.Liaz. in sua disputatione incip. Papa scribit Episcopo.Fede.cons.68. super eo quod quæritur. Petr.Anc. in c. ne aliqui, de priuileg.lib.6.& cons.327.discurrit materia dubij. Alex.cons.86.in causa Datiorum, lib.j.& Barb. cons.44.sapienter scripsit, col.2. & seq.lib.2. quos omnes videre poteris.

Priuilegia an & quando dicantur personalia.

Priuilegia parentum transire in filios li-

2 ¶Sed dubitatur à nostris, an eo casu, quo priuilegium non transit ad hæredes, procedat in hæredibus extraneis: an verò etiam in liberis? Et sanè videtur priuilegia etiam personalia ad liberos nihilominus trãsire, licèt non ad extraneos, per l.etiam, iuncta

gia,& inter hos Bal.in l.j.colum.j.in fi.per illum tex.C.si rector prouin.vbi eleganter decidit, quod si ex forma statuti offendens potestatẽ obnoxius est alicui magnæ pœnæ:offendens filium potestatis, non cadit in pœnam statuti,& ita non gaudet filius priuilegio patris.& hoc dictum Bal.pro sing.sequitur Fran.Are.consi.150.incip.consultissime domine collateralis.De quo & tu vide eundem Are.in d.l.maritum, colũ. vlt.ff.solu.mat.& quæ scripsimus in Legibus Connubialibus,post easdem, nu.56.contrarium tamen.

Qui dicunt nec viuẽtium quidem patrũ priuilegia filiis cõpetere.

9 ¶ Et pro hac parte faciunt tex.declarantes priuilegia patrum non competere liberis, videlicet in l.in honoribus.§.vacationũ.ff.de vac.mun.& in l.semper. §.immunitati. ff.de iure immu.& d.l.in filiis.C.de Decuri.lib.10. Nisi etiam quis dicat hos text.magis contrarium probare, quasi videlicet priuilegia patrum, de quibus loquuntur, ad liberos quoque spectassent,nisi contrarium expressè statuissent.Tamen gloss.in l.sed & milites.§.j.in verbo,neque horum filij.ff.de excu.tut.ita eos videtur intellexisse, vt ex iis probetur & teneat priuilegium patris non competere filiis.pro cuius sententia facit & tex.in d.c.ne aliqui,ibi,Regibus eorúmque filiis,de priuil.lib.6.ex quo no.Io. And.Lapus,Pet.Anc.Domi.& Philip.Fran.priuilegium patri concessum non extendi ad filios,nisi exprimatur.

Leges id probantes.

10 ¶ Quæ quidem tantæ difficultatis anxietates nõ nisi distinctionibus limitationibúsque leuari possunt:ad quas quotidie cogimur cõfugere,cùm nihil in prõptu est aliud, quo legum tenebras amoliri possimus. Sed satis est sigillatim sententiarũ discrimina ostendisse.Tu autem, lector amantissime, nostrorum in eam rem distinctiones videbis per Alberi.in d.l.semper.§.immunitati.ff.de iure immuni.& in j.parte statutorũ. q.114.incip.sed pone quòd concessa est.& Ioan.Plat.in d.l.in filiis, in 4.no.vsque ad fi.C.de Decur.lib.10.& in d.l.vlt.post And.Baru.ibi C.de profes.& medi.eo.lib.Pan. in d.c.licèt,ante fi.de censi.& Fran.Are.in d.l.maritum,ante fi.ff.sol.mat.

Qui distinguunt.

11 ¶ Sed nunc ad principalem quæstionem nostram accedamus. An videlicet cùm priuilegium concessum Regi aut baroni,censetur esse cõcessum filiis, vel quia exprimitur, vel quia est eiusmodi priuilegium, quod transeat ad filios:num ad primogenitũ tantùm transeat qui solus in regno aut baronia succedit:an & ad alios quoque filios. Et vt res sit magis dubia,pone aliquod priuilegiũ esse generatim concessum Regibus & eorum filiis,quale est in d.c.ne aliqui,de priuil.lib.6.Nã si esset priuilegiũ aliquod concessum speciatim Regi alicui & eius filiis,non tanta esset dubitandi occasio:quia filij pluraliter essent expressi,& ideò ad omnes hauddubiè censeretur pertinere.

Redit ad principalem quæstionem.

12 ¶ Et sanè Ioan.And.in d.c.ne aliqui,tenet in casu d.c.quòd ad omnes transit, nedũ ad primogenitum,licèt illi in regno non succedant,quia non tantùm primogenitus qui succedit,sed & alij qui non succedunt dicuntur filij Regum.sequuntur Pet.Anc.Domi.& Philip.Fran.ibi:& Mart.Lauden.in tract.de primogenitura,colum.penul.versi. sed nunquid si Papa, vbi tamen limitat procedere, nisi priuilegium esset concessum fauore primogenituræ, quia limitata causa limitatum parit effectum l.in agris.ff.de acquiren.rer.Domin,& l.age cum Geminiano.C.de transac. Et propterea etiam si id esset priuilegium,quod Regi concederetur,quia rex esset,videretur quòd non transiret nisi in filium,qui etiam regnaret eadem ratione.Non etiam in cæteros,quibus nõ ea esset Regis qualitas.

Decisio principalis quæstionis.

SEXAGESIMA QVAESTIO.

1 Sexagesimò quæro, An verum sit quod vulgò dici solet, Primogenitum fratrum debere hæreditatem diuidere,alterum autem posteà eligere.Quæ vulgi persuasio nõ à paucis seculis orta videri potest, quando apud Senecã scriptorẽ antiquissimũ, si paucos tollas, titulus 3. declamationis lib.6.huiusmodi est, Maior frater diuidat patrimoniũ,minor eligat.Cuius & è nostris mẽtionẽ fecit Pet.An.in rep.c.j.ante fi.5.q. prin.de cõsti.& Io.Pla.in l.j.col.j.C.de his qui se defe.li.10.& in §.vl.Instit.pro socio.

An primogenitus debeat diuidere, & iunior eligere.

2 *Exemplum in hac re veteris testamenti.*

¶At multis antè sæculis cùm Abraham & Loth nepos ex fratre eius sese separare vellent, & veluti terram sibi diuidere: Abraham natu maior diuisionẽ fecit, & Loth minori opinionem dedit, vt scribitur Genes. 13. c De qua re loquens D. Ambrosius lib. j. de Abraham patriarcha. c. 3. Cuiusmodi, inquit, esse debet diuisio, patriarcha edocet. Firmior diuidat, infirmior eligat, ne habeat quod conqueratur. Electionis enim suæ partem non poterit calumniari. Non residet occasio resiliendi, cui datur optio eligẽdi. Nec diuisor grauatur. nam quò est prudentior, eo cautior, vt nec diuisione circunscribatur, nec in electione fraudetur. Sed & D. Augustinus li. de ciuitate Dei 16. c. 20. hinc dicit manasse pacificam inter homines cõsuetudinem, quæ maiori diuisionem, minori optionem tribuit: quem è nostris retulit non designato tamen loco, Bal. in l. si maior, post prin. C. com. diuid. & multi ex iis, quos infrà citabimus.

3 *Qui tenẽt ita fieri debere de iure cõmuni.*

¶Et ita quoque obseruandum esse ex iure communi voluit Ray. Forli. in l. inter pupillos. ff. de auth. tuto. Nicol. Neapo. in l. j. & ibi quoque Lucas Pen. columna secunda, in verbo, priuilegium, & Alex. in addi. Bart. C. de his qui se deferunt, lib. 10. Idem Nicol. in l. 2. in princ. C. quando & qui. quar. pars, eo. lib. 10. Ray. Forl. in l. inter pupillos. ff. de auto. tut. Bald. vt plurimi referunt, licèt in meo codice aliter dicat, in l. suus quoque, in prin. columna secunda, versicu. item quærit Bart. ff. de hære. instit. Collec. Pet. Anca. & Anto. in c. j. in prin. extrà de parochi. Floria. in l. j. in fi. ff. famil. ercis. & Ioan. Ana. in c. qualiter & quando, le 2. col. item 2. vers. & prædictis, de accusa. & Guid. Papa, qui hoc dicit de iure communi procedere, & consuetudine obseruari, deci. 289. sunt duo fratres, & sing. 92. in diuisione, & Alexan. aut quisquis est, in addi. ad Bal. in l. si maior. C. com. diui. & non obscurè Corne. consi. 234. licet in hac, per totum, præsertim verò ante finẽ libr. j. & Iason in l. j. columna septima, versicu. adde prædictis. ff. si cert. pet. & in §. quædam, col. 17. in paruis: versicu. quæro de quæstione, Institu. de actio. & Matth. Afflic. in tract. prothomiseos, char. 6. colum. 3. versicu. item pone quòd pluribus, & tacitè Steph. Bertran. cons. 117. viso casu, lib. 2. & Hiero. Zanet. in tracta. contrario. Iuris Cano. & Ciuil. in 88. differ. & Hiero. Schiur. consi. 71. domini &c. casus super quo, per totum. & maxima pars eorum, quos tibi citabimus in 3. abhinc versicu. si hanc opi.

4 *Comprobatio illius opi.*

¶Et pro hac parte facit text. in d. l. j. C. de his qui se defer. vbi in casu illius l. quo filius & vxor defuncti vterque pro media parte rem habent communem: mulier nimirum debilior pars habet optionem eligendi. Ex quo dicunt vulgares, vt scribunt Bar. Angel. & Ioan. Plat. ibi, quòd maior debet dare optionem minori. Quòd si quis contendat id tantùm procedere in eo ipso casu, de quo loquitur, legat Bartol. in l. Senatus. §. Senatus, in fin. ff. de iure fisci, qui ex text. in d. l. j. no. id in vniuersum obtinere, vt cùm quis habet rem communem cum fisco, fiscus debeat diuidere, alter eligere. Facit & text. in d. c. j. de paro. vbi cùm fit diuisio episcopatus inter duos, is debet diuidere, qui diutius episcopatum administrauit, minor autẽ eligere. Ex quo no. glos. meliorẽ esse conditionem minoris. Et hoc confirma, quia cùm is text. Iuris Canonici sit in eam rem clarus & apertus, nec habeamus text. Iuris Ciuilis, qui istud clarè decidat, huic debemus adhærere etiam in foro ciuili, iuxta glos. in c. licèt ex suscepto, in verbo, vacante, de foro cõpe. & in c. Raynutius, de testa. & no. in c. j. de ope. no. nunci.

5 *Sancti authoritas munita authoritate veteris aut noui testamenti præfertur constitutioni papæ & imperatoris.*

¶Facit etiam quia autoritas sancti, cuiusmodi fuêre & Augustinus & Ambrosius, munita autoritate veteris aut noui testamenti, debet præferri cõstitutioni Papæ aut Imperatoris, vt voluit gloss. not. loquens nominatim de Augustino in c. de libellis, in verbo, illorum. 20. dist. quam sequitur & dicit sing. Panor. in c. tua, le j. in 3. no. de deci. vbi etiam dicit semper esse menti tenendum. & in d. c. qualiter & quando, le 2. in j. no. & ibi quoque Ioã. Ana. & Fran. Are. vterque col. j. de accu. & Roma. qui eam quoque dicit sing. in sing. 681. dicas quæ autoritas. & Alexand. qui dicit sing. in l. j. colum. 8. versicu. circa tertiam partem. ff. si cert. pet. Sequitur item Barb. in c. j. column. x. extrà de offi. delega. Cardi. Alexan. in c. noli, le j. 9. dist. Soci. in l. j. col. 5. ff. si cert. pet. Fely. & Philip. Deci. in j. lec. in c. ne innitaris, vterque colũ. 2. de Constit. Sed de hoc est optimus.

mus.tex.in §.hæc autoritas,& ibi etiam glo.36.quæst.2.quem ad hoc etiam expendit Rom.vbi supra.

6 ¶Si hanc opinionem sequaris, ita eam limitabis, vt procedat cùm maior diutius, aut certe æquali tempore rem communem administrauit,vt proinde sit verisimile illum meliùs certiúsque rerum qualitates & æstimationes intelligere,vt voluerunt Hostié. Ioan.And.Collec.Anto.Pet.Ancar.& Panorm.in d.c.j.de paroch.Lucas Pen.in d.l.j. quo loco suprà citauimus.C.de his qui se defer.libro 10.Fely.in rub.de maio.& obedi.in fi.Iason in d.l.j.ff.si cert.peta.& in d.§.quædam,institu.de acti.Fran.Purpur.in l. procurator,colum.2.versi.& maior in proposito.C.de eden.& Steph.Bertran.d.consil.117.lib.2.

Limitatio illius opi. Si maior diutius aut æqualiter administrauerit.

7 ¶Et id propè perpetuum est, vt in huiusmodi casibus & similibus loquẽtibus de maioribus vel antiquioribus,intelligamus de his qui diutius rem de qua agitur, administrarint.Sic enim intelligit glo.in c.cùm in tua,quod est vlti.in verbo,antiquiores, in prin.de consue.lib.6.quod ibi dicitur de optione præbẽdæ data antiquioribus ex consuetudine.nam ea interpretatur antiquiores non ætate, sed tempore quo in ecclesia militauerunt.Et eam sequuntur Io.And.Petr.Anc.Domi.& prope omnes ibi,cũ aliis multis si.& concord.congestis à Io.Plat.in l.j.C.de Consuli.lib.12.vbi est bonus tex. & Fely.in c.j.col.2.& iterũ in fi.de maio.& obedi.Caro.Rui.consi.19.in hac controuersia,col.3.versicu.sed tamen præmissis,lib.j.& latissime Iaso.qui super eodem casu consuluit consi.192.exorta est gloriosa, lib.3.Quibus adde Philip.Deci.cons.161.pro domino,col.j.versi.2.dominus.& Fran.Purpur.in d.l.procurator.C.de eden.& quæ diximus suprà in præfatione nu.106.octauò quò quis senior, & nu.115.decimotertiò qui antiquior est.& iterum nu.124.sed & hoc ita, & seq.Scio autem in nostra curia Parisiensi antiquiores non respectu ætatis,sed receptionis dici.

Id quod generale est.

8 ¶Intelliges secundò huiusmodi priorem sententiam,si tenenda sit, vt sit tamen liberum minori,post diuisionem factam à maiore non eligere, sed petere rem aliter diuidi,si diuisio ab ipso maiore facta esset fraudulenta, vt expressè voluit Ioan.Plat.in d. l.j.col.j.versi.& ex hoc dicunt.C.de his qui se defer.lib.10.& iterum in §.vlti.ad fi.Institu.de societa.Debet enim diuisio fieri ex bono & æquo, vt scribitur in §.quædam, versi.in quibus, Instit.de acti.ideóque si fraudulenta fuerit, debet in melius reformari.l.maioribus.C.com.vtriusque iudici.de quo nos etiam diximus in nostris Retractibus titu.j.§.24.nu.5.& seq.

Altera limit. Si ea diuisio sit fraudulẽta.

9 ¶Porrò fraudulentæ diuisionis exemplum habes, vt & ipse Plat.in illis locis retulit ex Senecæ declamatione, cuius suprà meminimus, quæ est huiusmodi, Maior frater diuidat patrimoniũ,minor eligat.Liceat filium ex ancilla tollere. Quidã cũ haberet legitimum filium,alium ex ancilla sustulit,& decessit:maior frater sic diuisit,vt totũ patrimoniũ ex vna parte poneret,ex altera nothi matrẽ. Minor elegit matrem, & accusat fratrem circunscriptionis.Et inter alia adducit. Lex(inquit)te diuidere, me eligere iussit.Aperte ne minor circunscribatur,timet.Sic diuisit,vt si vellem, non essem mendicus:relinquerem fratrem in egestate,matrem in seruitute.Non est diuidere, ex altera parte patrimonium ponere,ex altera onus,Et postea, Elige aut patrimonio careas,aut scelere.Et iterum pòst,Obiici(inquit)non potest, quod lege factum est. Imò non nisi quod ex lege factum est.Nam si quid aliter factum est,per se irritum est.Circunscriptió semper crimẽ sub specie legis inuoluit. Quod apparet in illa, legitimum est: quod latet, insidiosum. Semper circunscriptio per ius ad iniuriam venit.Lex iubet maiorem diuidere,minorem eligere.Nec tu diuisisti,nec ille elegit.Sic à te alligatus est,vt necesse haberet,quod non expediebat.

Exemplum huiusmodi fraudulentæ diuisionis.

10 ¶Tamen cõmunis nostrorũ Doct.sentẽtia est,fratres per omnia in ea re esse æquales, nullíque ratione ætatis vel maioris siue minoris partis, vel alterius qualitatis tribuẽdam esse diuisionẽ,aut electionẽ:sed vel sortis iudicio, aut aliter iudicis arbitrio esse commit

Qui tenent illam priorem

opi. non esse veram.

committendam: nisi, quod iam diximus, aliter diceret consuetudo, per l. nõ amplius. §. vlt. cum l. seq. ff. de leg. j. & d. l. 2. C. quã. & quib. quar. pars. lib. 10. & §. si familiæ, & §. seq. Instit. de offi. iudi. Ita voluerũt Bar. Bal. Ang. & Io. Plat. in d. l. j. C. de his qui defer. lib. 10. Bar. & Io. Plat. in d l. 2. C. quan. & quib. quar. pars. lib. 10. Io. Fab. Alberi. & Pau. Cast. in l. ad officiũ. C. com. diuid. Idẽ Io. Fab. in d. §. quædã, col. 4. vers. quid si sint plures, & ibi etiam Ang. Aret. col. pen. vers. quæro de quæst. cõtingente, Instit. de acti. Ipse Alberi. in l. cùm omnes, quã legit postremã tit. C. de prædi. mino. dum se remittit ad d. l. ad officiũ. Bal. in l. iubemus, la 2. in prin. col. 2. versi. quæro iste iudex. C. de sacros. eccles. & in d. l. si maior, in prin. C. com. diuid. per illũ tex. qui vult æqualitatẽ per omnia seruari inter liberos. & idem Bal. in l. sancimus, in prin. colũ. 3. versi. rem donatam habuit: & ibi etiã Ang. in §. j. C. de donat. vbi hanc opi. dicũt seruari de cõsuetudine. Ipse Bal. in l. Lucius, in addi. in fi. ff. fami. ercis. & in l. vlt. ad fi. prin. & ibi Ang. in vna lec. C. com. de leg. & Pet. Vbal. eius frater in tract. societatis, in 11. parte, col. 46. versic. quæro plures fratres diu steterunt. Floria sibi cõtrarius in l. arbitriũ. ff. fam. ercis. Imo. in d. l. suus quoque, in prin. col. vlt. ff. de hære. instit. Ro. in l. sed cum ambo, quã legit cum l. in tribus. ff. de iudi. vbi eos vocat imperitos, qui priorem illam opi. tenent. & consil. 471. lucrum autem ex dote, in 2. dubio. Panor. in d. c. j. col. 2. versi. nota quòd episcopus, de paroch. Io. Plat. & Ang. Are. in d. §. vlt. col. vlt. Instit. de societat. & idem Ang. in tract. malef. in verbo, dandis & soluendis generali Camerario, statim post princip. Marti. Laud. in tract. primogenituræ, col. j. versi. rursus quærendũ. Masue. qui id dicit obseruari de consuetudine, titu. de societa. §. item si frater. Barb. in rub. de reb. eccle. non ali. col. 49. nu. 182. & seq. Iaco. à S. Geor. in l. Imperator, circa medium, versi. sed addo hîc vobis. ff. de pactis. Caro. Rui. d. consi. 29. col. 3. vers. circa tertium, lib. 5. Steph. Bertran. sibi contrarius, cons. 4. donatio, in 3. dubio, in fi. lib. j. Benedic. in repe. c. Raynucius, in verbo, in eodem testamento relinquens, le 1. num. 211. extrà de testa. Fabia. Gioch. qui ita dicit communiter teneri, in repe. authen. nouissima, in 10. quæst. princ. colũ. 3. C. de inof. testa. & Fran. Ripa in d. l. j. col. 11. nu. 69. ex quo infert. ff. si cert. pet. Et dicit Ioan. Ana. in d. c. qualiter & quando, le 2. de accusa. ita ex facto cõsuluisse omnes Doctores Bono. excepto vno, quamuis ipse sit alterius opi. vt diximus.

11 *Responsio ad contraria.*

¶ Nec ob. d. c. j. de paro. quod est præcipuum principaléque fundamentũ eorũ qui tenent priorem partem: quia id non loquitur de maiore aut minore respectu ætatis, sed temporis administrationis, vt iam diximus, & apertè insinuat text. ibi, vt ille diuidat qui amplius temporis in episcopatu habet. Nec etiã loquitur in diuisione rerũ hæreditariarum, in quibus nihil plus iuris habet maior ætate, quàm minor: sed æquales sunt omnes in omnibus. Sed loquitur de re cõmuni, non quidem vt cæteræ solent, sed iure quodam speciali introducto fauore fidei: quia videlicet alter episcoporũ: qui deiectus fuerat ob hęresim, ad catholicam fidẽ reuertitur, & ita ad mediam partẽ episcopatus, cum eo qui in eius locũ suffectus fuerat, recipitur: ea lege, vt qui diutius episcopatum administrauit, diuidat, alter eligat. Item ibi nõ agitur de tam graui præiudicio, quàm in nostro casu, in quo præiudicium perpetuum est filiis, & eorum hæredibus: ibi autẽ ad tempus vitæ duntaxat. Ex quo satis intelligis nõ esse hîc distinguendum inter Ius Ciuile & canonicũ: nec inter bona ecclesiastica & tẽporalia, vt nonnulli contendũt, & inter alios Ludo. Gomes. in §. quædã, col. pen. & vlt. Insti. de actio. nisi in casu d. c. j.

12 *Ad idem.*

¶ Tex. autem in d. l. j. C. de his qui se defer. lib. 10. nihil probat pro priori sentẽtia. Est enim ibi ius speciale quoddã introductũ fauore mulieris, quæ seipsam detulit, ob idq; priuilegiũ obtinet, vt prior eligat. Nã is tex. nuncupatim priuilegium id appellat. Ex quo apertè colligitur ius cõmune esse in contrariũ, per c. priuilegia. 3. di. & l. quod verò, & l. ius singulare. ff. de legi. cũ si. Sicuti scienter annotauit Bal. in d. l. j. in 4. no.

13 *Ad authoritatem veteris testamenti.*

¶ Ea autẽ veteris testamenti autoritas de Abraham & Loth suprà in priore parte adducta, nõ ea est quæ pro lege habẽda sit, cùm nullo pacto mores respiciat, sed iudicia, & leges. Ideo nõ nos obligat, neq; adstringit, vt no. in §. his ita. 6. di. & voluerũt Imo. & Ro. loquẽtes de venditione primogenituræ inter Esaú & Iacob, in l. stipulatio hoc

modo

modo cōcepta.ff.de verb.obli.& omnes in c.vlt.de consti.cū multis cōcord.à me adductis in tractatu Retractuū,lib.1.in præfatione,nu.8.& horū quidā,& 2.seq.vbi etiā cōperies scriptores Theologos hoc ipsum tenere:& aliquid etiā diximus suprà in 29. quæst.qua tractamus an illud ius primogenituræ cedi possit,nu.3.verùm Bar.

14 ¶Ex quibus satis apparet posteriorem illam sententiā esse veriorē de iure cōmuni,vt scilicet nō sit necesse maiorē diuidere, minorē eligere.Nisi tamē huiusmodi esset cōsuetudo, vti est, sicut dicit Angel.in d.l.sancimus.§.j.C.de donati.& Guid.Pap.d.deci.289.Illa enim valeret,& sequenda esset,vt nuncupatim.in hac specie voluit Ro.d. consi.471.in fi.& Barb.in d.rub.de reb.eccle.nō ali.vbi suprà citauimus.& Corne.d. consi.234.licèt in hac,lib.j.vbi in superscrip.illius hāc esse Senis cōsuetudinē tradit. & consi.239.visis statutis, lib.3.vbi tamē dicit posse partes huic cōsuetudini renūtiare,& cōsentire in arbitros,qui aliter diuidāt.& Carol.Rui.qui & hanc quoque cōsuetudinem esse in Germania scribit d.consi.29.col.4.vers.nec etiā obstat quod de iure, lib.5.& D.Ciriecus in tract.primogenituræ,lib.2.q.3.in 8.prærogatiua,vbi hanc rem latè tractauit. Constat autē hanc consuetudinē esse apud Cenomanenses.c.consuetudinum eius loci.295.& Andegauenses.c.279.Sed apud Neustrios, quos vulgò Normanos vocamus,contrariam omnino esse consuetudinē,vt scilicet minor diuidat, & maior eligat, vt videre licet ti.cōsuetudinū eius gētis.26.§.qui est *de parties d'heritage.* §.*quant à aucun*,& aliis multis seq. At D.Ferro.cōsue.Burdi.tit.de testa.§.25.eodémq; vlt.in prin.ita de hac quæstione loquitur,vt nescias quæ sit ipsius sententia.

Consuetudinē hac in re seruandam.

15 ¶Non omiserim esse aliquos tex.qui vidētur astruere in diuisione electionē esse eius, qui maiorem partē in re communi habuerit,videlicet in d.l.sancimus.§.ne autem.C. de donat.vbi si ex donatione aliquid sit cōmune inter donantē & donatarium,is qui habet maiorem partē,habet electionem offerendi alteri suæ partis æstimationem, vt totam cōsequatur.& ita illū tex.intelligit glo.in l.vlt.in prin.C.com.de lega.& Lucas Pen.in l.2.col.4.C.de exac.lib.12.Est etiā tex.quem & ipse Lucas allegat in l.2.C.de metat.& epide.lib.12.vbi in diuidēda habitatione domus inter dominū ipsius & hospitem qui principem sequitur,dominus duas partes habet, hospes tertiam:domóque in tres partes diuisa,dominus primo loco eligit,secundo hospes, tertia item domino relinquitur,vt qui aut successione,aut emptione,aut extructione gaudet,electam præcipuè iudicio suam partem teneat & relictam.Sunt enim verba tex.

Alia diuidendi & eligendi forma.

16 ¶Ex quo clarè liquet non id procedere in rebus cæteris communibus,in quibus non eadem obtinet ratio,vt etiam scribit Ioā.Plat.ibi,qui dicit rationem specialem esse illius l.vti etiam idem fecerat in l.2.col.2.versi.secundum speciale est.C.quan.& quib. quarta pars,lib.10.Quantùm autem ad l.sancimus.§.ne autem,pertinet, dicēdum est eam tantum procedere in suo casu,videlicet cùm fit diuisio inter donantem & donatarium,vt autumat Angel.vbique in locis suprà allegatis. Nam in aliis casibus in diuidenda re communi non cogitur socius accipere æstimationem suæ partis, nisi res aliàs non posset commodè diuidi, iuxta tex.in l.j.& ibi glo.Barto.& Bald.C.com.diuid.Quo etiam casu cùm videlicet res ipsa commodè diuidi non potest,& ita ad licitationem peruenitur,posset habere locū d.l.sancimus.§.j.vt videlicet cùm socij sunt pares licitatione,is præferatur qui maiorem habet.sicuti etiam sentit Bal.in d.l.sancimus,cuius dictum in ea re pro sing.refert & sequitur Iason in §.quædā,col.15.in paruis,versi.& quomodo debet iudex,Instit.de actio.vide tamen Bal.in c.j.versic.quærit gloss.titu.de duo.fratri.de no.bene inue.

De eadem re.

Socius non cogitur accipere æstimationem suæ partis,nisi res aliàs diuidi non possit.

17 ¶Ex quibus & illud quoque potes facilè intelligere, quòd primogenitus ex maiori parte cōsuetudinum huius regni habeat maiorē potiorémque partem in successione, præsertim in rebus feudalibus.Is certè, si aliter cōmodè huiusmodi res diuidi nō possint,præferetur in licitatione cæteris suis fratribus & sororibus.Id quod ex nostris nūcupatim voluerūt duo Regij in nostro Senatu Parisiensi Cōsiliarij meritissimi, scilicet Do.Ioā.Ciriecius in suo laudatissimo opere Primogenituræ,lib.2.q.4.in fi.Alter; Do.

De eadem re.

Do.Ioan.Sainxon in commentariis consuetudinum Turonensium titu.*de successioni.* §.4.col.3.vers.quid si appreciatores. Quibus & nos accedimus.

SEXAGESIMAPRIMA QVAESTIO.

An pater possit dotare filiã ex bonis primogenituræ.

1 SExagesimoprimo quæro, An pater possit dotare filiam ex iis bonis quæ sunt ad filium primogenitum peruentura iure primogenituræ. Certè in regno Franciæ hæc quæstio nihil dubij habet, quoniam omnia sunt apud nos instar patrimoniorum redacta, possúntque liberè dari in dotem & donari adusque portionem à consuetudi bus cuiusque prouinciæ præscriptam: & aliàs quoque in vniuersum alienari, vt alibi dicemus, præterquam tamen in ipso capite regni. Nam nõ potest Rex Franciæ quicquam ex his quæ sunt regni siue coronæ, vt vulgò in Gallia dicimus, alienare, ex lege perpetua Francorum. Nam quod ad ius commune pertinet, de ea re latè diximus suprà in 35.quæstione.

Præsertim si aliàs alienari non possint.

Qui posse dixerunt.

2 ¶Sed fac ex pacto aut ex concessione principis ius primogenituræ alienari nõ posse, siue quia id expressè dictum fuerit, siue etiam quia simpliciter fuerit concessum alicui, & primogenitis ex se tractim descendentibus: quo casu alienari non potest in præiudicium primogenitorum, quibus ex concessionis forma est ius quæsitum, per no.in c.j.tit.de feu.suc.& per Bar.in l.vt iurisiurandi.§.si liberi.ff.de ope.liber.& Bal. authen.si quas ruinas.C.de sacros.eccle.& Ro.cons.98.quò ad id,colũ.j.& Franc.Are. in l.apud Iulianum.§.si quid alicui.ff.de leg.j.cum concord. Nunquid hoc casu poterit pater donare in dotem filiæ, aut etiam suæ vxori propter nunptias? Hanc quęstionem soluere potes ex eo, quod scribit Oldr.cons.95.ex forma istius statuti, quòd cùm ex statuto à rege Aragonum edito & iurato, non possent aliqua eiusdem regni bona immobilia alienari, sed integrum ipsum regnum ad primogenitum deferri deberet, Tamen Rex ipse vxori propter nuptias quædam donasset: valet huiusmodi donatio, nec illam potest primogenitus infringere, quoniam propter matrimoniũ contrahendum, & propter dotem & donationem ante nuptias possunt alienari res aliàs inalienabiles, per authen. res quæ.C.com.de lega.

Ad idem.

3 ¶Et idem quoque voluit in eodem casu Alber.qui nullam Oldra.mentionem facit. in j.parte statutorum.q.144.cuius caput est, de statuto Regis.& in l.vlt.C.de don.inter vir.& vxo.& sequitur Barb.in repe.rub.de reb.eccle.non alie.colũ.antepe.versi.4. facit.& Iason.in d.authen.res quæ,colum.6.& in l.filiusfa.§.diui,col.8.versic.pro ista communi opi.in j.lec.& iterum in 2.lec.colum.14.versic.intendo istum articulum.ff. de leg.j.vbi hoc dicit not.& ibi quoque Ambros.Opi.colũ.86.versi.facit quod voluit. & Ferdi.Loaz.char.16.nu.345.& Alciat.lib.j.de verbo.signi.char.4.& Ioã.Lup.in repe.rub.de donat.inter vir.& vxo.fol.7.colũ.3.vbi & hoc dicit generaliter procedere in omni iure primogenituræ.

Res alienari phibitas in dotem dari posse.

4 ¶Nam & aliàs quoque alienari prohibita possunt in dotem dari, atque propter nuptias donari, vt etiam probatur in l.mulier.§.cùm proponeretur, & ibi Alex.& Soci. ff.ad SC.Trebel.& in l.à filia, in princi.ff.eo.tit.& in d.authen.res quæ.C.com.de leg. & in l.vlt.in fi.C.de litig.& voluerunt Iac.Are.Cy.& Bal.col.2.& Saly.in l.volũtas. C.de fideicom.Specul.& Ioan.And.in addi.ipsius, tit.de loca.§.nunc aliqua, vers.109. vbi de emphyteusi loquitur.Bar.post Iac.Are.in d.l.filiusfa.§.diui, vers.quæro verùm hic fundus,& ibi omnes post eum, præter Iaso.in j.lec.ff.de leg.j.Bald.& Saly.in l.vlt. colum.vlti.C.de reb.alie.non ali.Pau.Cast.consi.80.quia per supradictum, libro 1.& consi.131.circa ea quæ superiùs, colum.j.eod.lib.j.Alexand.consi.56.consideratis verbis testamenti, in 2.dubio, lib.1.& latè Fran.Cur.Senior consi.27.magnificus vir dominus Vgutio, colum.6.vers.verùm istis omnibus non obstantibus, quem tu omnino vide.& Matthæ.Afflict.in constit.Siciliæ incip.scire volumus, col.2.versi.sed an possit, vbi loquitur in iure Regio.

5 ¶Et id in emphyteusi procedere voluerunt Specul.& Io.And.in addi.ipsius, tit.de loca.§.

ea.§.nunc aliqua,verſ.109.Hoſti.in ſumma de loca.§.vlt.ver.nunquid ergo res emphyteutica.ipſe Io.And.dum allegat Specul.vbi ſuprà in c.potuit, col.2.ſuper gloſ.3. & ibi Imo.col.8.verſ.tangit etiam hîc, extrà eo.lib.Alberi.in l.3.col.2.& ibi Saly.qui id declarat,col.2.verſ.quæro ab extra an res,& Iaſon col.31.verſ.prima ergo.C.de iure emphy.Pau. Ca.in l. vſufructu,ad fi.ff.ſol.mat. & Hiero. Gratus con.76.videtur pro domina,col.4.verſ.ſecundò principaliter,lib.j. Quanuis de feudo aliud ſtatutũ ſit in c.donare, & ibi Bal.& alij,tit.quali.olim feud.ali.pote.vt etiam dicit Bal.in c.j. in prin.col.2.verſ.quæro an vaſallus,tit.de prohi.feu.ali.per Fed.Quod tamen an & quomodo procedat,videbis latè per Iaſo.poſt alios in d.authen.res quę,col.8.verſ.ad autem res prohibita,& conſ.66.breuiter,per totum,lib.j.& con.89.aggredior,col.4. in 5.dubio,eo.lib.j.

An autem id in emphyteusi procedat.

6 ¶ Et hinc quoque videmus quòd licèt non valeat donatio à patre facta filiofa.per l. antepe.C.de donat.inter vir.& vxo.& l.2.C.de inof.dona.valet tamẽ donatio illi facta in cauſam dotis.l. Pomponius Philadelphus.ff.fami.hercíſ.& l. ſi cùm dotem, in prin.ff.ſol.mat.& no.glo.& Doc.in d.l.2.C.de inof.teſtamẽ.& Pau.Caſtren.in l. cùm pater filiæ.ff.de lega.2.& Alexan.conſ.117.viſo titulo quæſtionis,col.vlt.lib.6.

Valet donatio facta filiofa. in cauſam dotis.

7 ¶ Hoc tamen limitat Io.Lup.vbi ſuprà fol.8.colũ.1.verſ.niſi ſpecialiter,vt procedat niſi expreſsè contrarium diſpoſuit is qui huiuſmodi ius primogenituræ, ſiue,vt appellat more Hiſpanorum,maioratum conſtituit, videlicet quòd non poſsit etiã cauſa dotis vel donationis propter nuptias alienari. Tunc enim ceſſat diſpoſitio d.authen.res quæ,vt dicitur conſuluiſſe Alexan.d. conſ.56. col.j.quem ſequitur Iaſon in d.§.diui,col.8.verſ.quæro quærit.& ibi etiam Ambro.Opizo.& ipſe Iaſon conſ.157. aggredior,col.2.verſ.ſed præmiſsis,lib.2.

An ea procedunt ſi is qui ius primogenituræ cõſtituit contrariũ diſpoſuit.

8 ¶ Quanquam Iaſon ſibi contrarius in d.authẽ.res quæ,col.5.verſ.quintò not.& iterum colum.vlt.verſ.decimotertiò,hoc reprobat duabus rationibus:Prima,quia cùm pater ſit debitor dotis vel donationis propter nuptias, nõ debet eſſe in poteſtate ipſius debitoris tollere obligationem,per l.ſicut.C. de acti.& oblig.& ſic d.authen.procederet non obſtante dicta prohibitione ex defectu poteſtatis,vt expreſsè conſuluit Pau.Caſtren.d.conſil.80.Secunda ratio, quia quæ ſunt inducta fauore publico,vt in hoc caſu non poſſunt mutari vel tolli ex diſpoſitione teſtatoris.l. quod de bonis.§. vlt.ff.ad leg. Falc.& no. Bar.& alij.in authen.ſed cùm teſtator.C.eo.& in l.nemo poteſt.ff.de lega.1.Ideò I.Lup.vbi ſuprà,char.8.verſ.hoc tamen intellige,dicit iſtam limitationem nõ procedere in prohibitione patris,qui ipſe teneretur dotare: ſed tantùm in prohibitione extranei, qui bona quædam in maioratum conceſsit.& multa præter Iaſo.allegat,quæ ſunt illic omnibus obuia.

De eadẽ re.

9 ¶ Illud autem hîc notandum eſt pro ſecunda limitatione, quòd ſi per contractum inter viuos huiuſmodi res primogenituræ eſſent prohibitæ alienari etiam ſimpliciter ſine mentione dotis,tali quidem prohibitione, quæ impediret tranſlationem dominij: tunc nec in cauſam quidẽ dotis alienari poſſent, per glo.in l.nulla, & ibi Cy. & Bald.qui eam dicit valde ſignandam,& Saly.C.de iure doti.Alex.qui id dicit fortè non eſſe alibi,in l.filiusfa.§.diui,col.4.verſ.ſecundò limita,& ibi Ferd.Loaz.char. 19.nu.357.ff. de lega.j.& idem Alex.qui eam dicit no.conſ.103. viſis ſcripturis,col. pen.verſ.ſecundò reſpondeo,lib.2.Iaſon in d.authen.res quę,col.8.in 5.no.verſ.item res prohibita,& iterum col.pen. verſ.4.limita.& in l.quæ de legato,col.2.verſ.tertiò contra iſtam.ff.de lega.1.vbi eam dicit no.& approbatam. Et in hac quoque opi.videtur eſſe Soc.dum citat Bal.& Saly. vbi ſuprà,conſ.75.circa præſentem,col.1.lib.1. & in tracta fal.regul.12.in 2.limitat.

Quid ſi res primogenituræ prohibitæ ſunt alienari per contractũ, ea prohibitione quæ impedit tranſlationem dominij.

10 ¶ Sed & tu tertiò limita,vt procedat quod dictum eſt,huiuſmodi bona poſſe dari in dotẽ vel donationem propter nuptias,ſi is qui dat,nõ poſsit aliũde dotare,vel in donationem dare,vt colligitur ex d.authen. res quæ, prout illam ponderat Io Lup.vbi

Quid ſi aliunde poſſit filia dotari.

suprà, char.6.col.4.vers.intellige tamẽ,qui & cũ ad hunc casum trahit, char.8.col.2. in fi.proptereáq; si extarent fructus ex huiusmodi bonis,qui satis essent ad dotandũ nõ possent ipsa bona dari,per tex.in d.l.mulier.§.cum proponeretur,in fi.vers.quòd si fructus.ff.ad Trebel.& ibi Ang.Raph.Co.ad fi.Alex.col.2.& alij recẽtiores. & Ro. qui illum tex.reputat sing.cons.232.quatuor sunt quæsita, in fi.& ita quoq; in casu. d.authen.res quæ,voluit Ang.ibi col.2.vers.sed si haberet,& Iac.Are.Cy.Alberi.Bal. & Saly.in l.voluntas.C.de fideicom.Bar.in l.filiusfa.§.diui.ff.de lega.primo,Saly.in l.vlt.in pe.q.C.de reb.ali.non ali. Alex. cons.56.consideratis, in 2.dubio,lib.j.Et facit quod in simili dicitur in l.pater filium, ad fi.prin.ibi,si non erat aliud in hæreditate. & quod per eam tradit Raph.Co.in l.peto.§.prædium.ff. de lega.2. & quod diximus suprà in 4.q.nu.35.sed vt redeamus.

Alia limitationes.

11 ¶ Alias quoq; limitationes potes huc adducere ex limitationibus d.authen.res quæ quas adferunt Doc.præsertim recentiores, ex quibus Iason omnium copiosissimè. 15.apposuit,vt illic promptũ est videre omnibus.neq; enim statuimus omnia sigillatim referre, præsertim quæ ab aliis in vnum locum congesta reperimus: quod sæpe aliàs diximus. Sed tu hîc omnino vide quæ dicam pro declaratione huius quæstionis in seq.quæsti.nu.12.at dices licèt,& seq.

SEXAGESIMA SECVNDA QVAESTIO.

An autem pater aut frater primogenitus teneantur dotare filiã vel sororem ex rebus primogenituræ. Frater an teneatur sororẽ dotare. Et an vterinam.

1 SEXAGESIMOSECVNDO consequenter quæro An etiam pater aut frater primogenitus teneatur dotare filiam siue sororem ex rebus primogenituræ, si cætera bona desunt.Et certè quantùm ad patrem,si is possit facere,consequens est vt teneatur,cùm aliàs semper teneatur pater dotare filiam,si id possit facere.l.qui liberos.ff.de rit.nupti.& l.vltim.C.de dot.promis.cum infinitis si. Quid autẽ de fratre dicendum sit,id hinc pendet, an teneatur frater sororem dotare. Et certè pleriq; omnes in ea sunt sententia, vt teneatur dotare sororem vtrinque coniunctam, aut certè consanguineam,id est,ex eodem patre natam:vterinam autem tantùm non teneatur,per l.cùm plures.§.cùm tutor,& ibi glo.Dy.Bar.& Alber.ff.de admi.tut.& l.tutor secundum dignitatem.§.vlt.eo.tit.& l.qui filium.ff.vbi pupil.edu.debe.Et ita quoque voluit glo.in l.non omni & ibi etiam Cy.Bar. Bal.& Saly.C. de admi.tut.glo.in l.nihil.ff.de in rem ver.Bar.dum se remittit ad loca suprà citata, in l.j.colũ.2.ver.sed quid in fratre,& ibi clariùs Alex.col.7.vers. quid autẽ in fratre.& Iason qui dicit ab hac opi.neminem discrepare,col.quoq; 7.vers. vltimò quærit.ff.sol.mat.idem Bar.in authẽ.res quæ,col.j.vers.eod.modo dico.C.com.de lega.Bal.in l.qui liberos.ff.de rit. nupti.& in l.vlt.col.2.C.de dot.promis.& in c.super literis,col.2.ver.idem in sorore, de rescrip.Angel.Imo.& Alex.in l.à filia, in prin.ff.ad SC.Trebel.Panor.cons.12.vt clarè,col.4.in 7.dubio,lib.4.Raph.Fulgo.dicens id etiam procedere in feudis,cons. 228.Antonius, colũ.2.vers.& dato sine præiudicio.Pet.Anc.cons.434.ex narratis, col.2.vers.ego de iure.Pau.Ca.cons.335.ad confirmationem, col.2.vers.præterea & vltimò,lib.j.Alex.cons.66.viso themate,col.j.lib.4.Matthæ. Afflic.in constitu. Siciliæ incip.comitibus,col.j.in 2.no.& omnes vbique de hac re loquentes.

Et an frater clericus.

2 ¶ Idq; dicunt nonnulli procedere etiam in fratre clerico,scilicet Ang. vt à multis citatur in d.l.à filia:sed non reperi in meo codice.Ant.& Imo.in c.peruenit vterq;,in j. no.& ibi quoq; Pet.Anc.& Panor.in 2.no.& Card.Flor.in 4.no.ext.de rescrip.Inter quos ipse Panor.dicit quòd cum bona conscientia,si non habet bona patrimonialia, potest eã dotare de reditibus ecclesiæ,per c.j.de coha.cleri.& c.omnia,iuncta glo.31. di.& c.non satis.88.di. & voluerunt etiam Alex. & Iason. in d.l.j.quibus locis suprà citauimus.ff.sol.mat.,vbi ipse Alex. videtur plus velle,scilicet ipsum clericum teneri id facere ex reditibus ecclesiæ,citans in id Panor.vbi suprà,qui tamen nil aliud dicit quàm quod suprà ex eo diximus.& sequitur etiam Iason in d.authen.res quæ,col.4. vers.item tamen,& Nicol. Eueral.in locis legalibus, in loco ab alimentis ad dotem, col.2.vers.quintò istud facit.

¶ Sed

3 ¶ Sed hîc paululum attende lector. Nam sunt nonnulli, qui putant Bar. in d. authen. res quæ, voluisse fratrem teneri dotare sororem etiam vterinam tantùm, & ita eum allegat, & tamẽ repræhendit Angel. in d. l. à filia, in prin. Sed Alex. ibi, atq; etiam in d l. j. vbi suprà. ff. solut. mat. dicit iniuriã fuisse illum reprehensum, cùm id non dixerit Verùm Iason in d. l. 1. etiam vbi suprà, nititur ostendere Bar. idipsum dixisse, atque ita meritò fuisse reprehensum, vt ibi videre poteris: neque enim de ea re admodum laboro, sed potiùs vtrùm sit verius, scilicet an teneatur, an non teneatur. Quid enim interest inter sororem consanguineam, & vterinam, quantùm ad id de quo tractamus pertinet? nam vt frater tenetur alere sororem consanguineam inopem: ita & vterinam inopem, vt placuit expresè Cy. in l. 1. in 2. quæst. C. de alen. libe. & Bald. in d. l. qui filium, per illum text. simpliciter loquentem in fratre. ff. vbi pupil. edu. deb. Angel. subobscurè, sed clarisimè Alex. in d. l. à filia. ff. ad SC. Trebel. Imo. & Alex. in d. l. j. ff. sol. mat. Iason in d. authen. res quæ, col. 4. versi. tertium est.

Iterum de vterina.

4 ¶ Ergo & vtranque dotare tenetur: hoc enim argumento, vt scilicet dotare teneatur qui alere tenetur, vtuntur pasim Doc. & in his glos. in d. l. non omni, dum ad id probandum, quod de dotanda vxore diximus suprà in prin. allegat l. 1. in prin. versi. sed nonnullos. ff. de tute. & rati. distra. quę de alimentis tantùm loquitur. Et Bar. dum in eodem casu loquens in d. §. cùm tutor, allegat etiam d. l. qui filiũ. ff. vbi pupil. edu. deb. loquentem etiam de alimentis. vt & faciunt Cy. & Bal. in l. neque mater. C. de iure doti. idem Cy. & Saly. in d. l. non omni, & alij pleriq; ex his quos suprà citauimus: & præter eos Bart. in l. vlt. C. de his quib. vt indig. & Nicol. Neapo. in d. l. à filia. ff. ad SC. Trebel. & Saly. in d. authen. res quæ, in 4. quæst.

De eadem re. Argumentũ de alimentis ad dotẽ. vide infrà nu. 12. & sequen.

5 ¶ Dos enim & alimenta æquiparantur, vt multis confirmat Corn. cons. 316. quò ad primum, col. 4. versic. negatur, & seq. lib. 1. Ita vt vbique de vno ad alterum sumant nostrates argumentum, vt videre licet apud Bar. in l. si certis annis, circa medium. C. de pactis. & in l. cùm de in rem verso, colum. 1. vers. contra hoc facit. ff. de vsur. vbi ex hoc dicit dotem esse dignam pari fauore alimentorum, per no. in l. si cui. ff. de annuis lega. & in l. cùm post diuortium. §. generi. ff. de iure doti. & idem Bart. in sua disput. incip. mulier habens magnum patrimonium, colum. 3. versi. octauò probatur, & iterum colum. penult. versic. non obstat quod dicitur. Bald. consi. 456. recolo, colum. 2. ver. præterea dos, lib. 5. vbi & ex hoc dicit dotem succedere loco alimentorum. quod & ante dixerat, cons. 179. anno domini, col. 2. vers. statutum quod totaliter, eo. lib. 5. Alex. in l. Centurio, col. 2. vers. & similiter dicimus. ff. de vulg. & pupil. & latè Nicol. Eueral. in locis legali. in loco, ab alimentis ad dotem. Imò verò dos est fauorabilior alimentis, vt dicit Cy. in d. l. j. in 2. quæst. C. de alen. libe. Saly. in d. l. neque mater, & in d. authen. res quæ, colum. vlt. & Raph. Fulg. d. consi. 228. Antonius de Morando, col. vlt. Idque optima ratione. nam in dote est fauor alimentorum, vt dicemus postea: & præterea procreandæ sobolis, de quo loquitur l. 1. ff. sol. mat.

De eadem re.

Dos fauorabilior alimẽtis.

6 ¶ Et sanè nullam video esse rationem differentiæ inter sororem consanguineam & vterinam: præsertim cùm hanc quoque inopem teneatur frater alere, vt suprà diximus. Nisi si quis dicat, fratrem consanguineum ad id potiùs teneri, quàm vterinum: quoniam pater, cuius hæres est, tenebatur dotare filiam: ergo & frater hæres patris ad id quoque tenetur. Omnes enim obligationes & actiuas & pasiuas, quas nostri vocant, transire in hæredem etiam non nominatum. l. si pactum. ff. de probat. cum aliis multis simi. & concord. à me traditis in nostris Consuetud. Picta. tit. 9. §. 3. in prin. & in nostro tractatu Retractuum tit. 2. §. j. glo. 6. in prin. Pater autem vt redeamus, tenetur dotare filiam, vt diximus in prin. huius quæstionis: non etiam mater. d. l. neque mater. C. de iure doti. glo. in d. l. vlt. in verbo, paternum. C. de dot. pro. & in d. l. à filia, in prin. & ibi Bar. ff. ad Senatusc. Trebel. Pet. Cy. & Ang. in d. authen. res quæ, cum si. Ergo nec filius aut hæres ipsius matris.

An & quæ sit ratio differentiæ sororis consanguineæ & vterinæ.

Mater an teneatur dotare filiã vide n. 8.

7 ¶ Sed huic rationi differentię posset duobus modis responderi. Primùm enim, quòd

Iterum de dif

ferētia sororū. nullus nostrorum Doc. quotquot sunt, nisi me fallit memoria, eorum quos legimus, dum tractant an frater teneatur dotare sororem, aut consanguineam, aut vterinam: expresse loquitur de fratre hærede, sed de fratre simpliciter: quanquam, vt verum dicam, de hærede possunt videri intellexisse. Et in casu de quo loquimur, ex nonnullorum sententia filius primogenitus consequitur ius primogenituræ, etiam si hæres non sit. quæ si vera est, nihil esset quod eo nomine obligaret primogenitum dotare sororem etiam consanguineam. Verùm huius sententiæ contrarium tenuimus suprà quæst. 35. Ideo hæc responsio non satis tuta.

8 *Iterum an & quādo mater teneatur dotare filiam.* ¶ Posset igitur aliter responderi, scilicet id quod diximus, matrem non teneri ad dotandam filiam, igitur nec filium & hæredem ipsius: non procedere, si mater dives est, & filia inops, nec potest dotari à patre item inope. tunc enim tenetur mater dotare filiam, per id quod de alimentis dicitur in l. si quis à liberis. §. 1. vers. igitur matrē. ff. de libe. agno. Nam ita tenent Dy. Cy. Bart. Bald. Alberic. & Fulgo. in d. authen. res quæ. Iacob. Ra. Cy. Ray. Bald. & Saly. in d. l. neque mater, de iure doti. Alexan. consi. 117. viso titulo, colum. 3. versic. nec dicatur. lib. 6. Id quod respondet ei quod suprà diximus nume. 3. fratrem teneri dotare sororem vterinam inopem. Verùm eius quod nunc diximus de matre, vt teneatur dotare filiā inopem, cōtrarium itē tenuit Ang. in d. authen. res quæ, & in d. l. filia, in prin. & ibi quoque Alex. sibi contrarius, & idem Angel. in d. l. vlt. C. de dot. promis. Ro. Alex. & subobscurè Iason in d. l. j. ff. sol. mat.

9 *Alia ratio differentiæ sororum.* ¶ Quid igitur si dicamus hanc esse rationem, vt frater teneatur dotare sororem consanguineam, non etiam vterinam, quòd frater & soror consanguinea sunt eiusdem familiæ & agnationis, vt no. in l. pronunciatio. ff. de verbo. signi. quamuis ea sit finis suæ familiæ & agnationis, vt ibi dicitur. Súntque eiusdem nominis gentilicij, cùm filij filiæque id nomen à patribus accipiant, non à matribus, vt no. in c. Raynucius, in prin. de testa. & alibi latè diximus. Quæ res habet non modicam vim & affectionem, vt etiam diximus in nostris Legibus Connubialibus. l. 5. nume. 24. quid quòd simplex. *Frater qui propriè dicatur.* Ideóque is tantùm propriè frater est, qui ex eodem patre est, vt expresse voluit Alex. cons. 144. viso themate, col. 1. lib. 6. per text. in l. Iurisconsultus. §. secundo gradu. ff. de gradi. affi. Idque dicit voluisse Bart. in. Lucius. §. quæsitum. ff. de lega. 3.

10 *De eadem re.* ¶ Verùm is tex. ne tu decipiaris, dicit contrarium, nempe fratrem dici qui ex vtroq; parente, aut ex altero tantùm est. Nec id etiam negat Bar. vbi suprà, vbi illud tantùm dicit, fratres patrueles, id est, filios fratrū nec propriè, nec simpliciter fratres dici, sed cum ea adiectione, patrueles. *Fratres patrueles non sunt propriè fratres.* de quo etiam, vt id obiter dicam, per glo. in l. 1. in verbo proprij. ff. de inof. testa. & Bal. in l. vxor, in prin. C. qui accus. poss. & in c. quæ in ecclesiarum, col. pen. vers. quæro concessum est, de constit. Angel. in authē. matri & auiæ, C. quan. muli. tutel. offi. fun. potest. Imo & ipsum Alex. in l. si dotali. ff. de inof. testa. & eundem Alex. cons. 97. viso themate, col. 2. nō semel, lib. 2. & cons. 204. consideratis, col. 3. vers. quia respondeo, eo. li. 2. & cōs. 36. viso themate, col. 2. vers. ecce ergo, li. 6. & cons. 221. ponderatis verbis, col. 1. eo. li. 6. & Corn. qui multos citat, cons. 92. videtur, col. 2. vers. præterea est aduertendū, lib. 3. Soc. cons. 25. viso statuto, col. 2. vers. sed dicā lib. 3. Franc. Curti. Seni. cons. 9. Ticinensi statuto, col. 3. vers. & bene facit. Iaso. cons. 205. in occurrenti, col. 6. vers. nec obstat ergo, lib. 2. & Hiero. Grat. cons. 38. viso, li. 1.

11 *Redit ad principi. quæstionē.* ¶ Sed vt redeamus ad principale nostrū propositū. Vnum est quod videtur obstare ne frater primogenitus sororē, etiam paternam dotare teneatur ex rebus suæ primogenituræ, sed nec pater quidē possit filiam, nec frater itē sororem in præiudiciū sui filij primogeniti. Nam suprà in 21. qu. est. satis ostendimus nō posse patrē filio primogenito præiudicare in iure primogenituræ: & in 5. quæst. priùs docueramus nullā deberi legitimam cæteris liberis. de quo etiam diximus in 55. quæst. Est autem dos locò legitimæ, Ricar. Mal. Cy. & Bal. in l. sancimus. C. de nupti. idem Ricar. & Bar. in l. Titio centum. §. Titio genero. ff. de cond. & demon. cum aliis multis cōcordiā me traditis in repe. l. si vnquā. in verbo, susceperit liberos, nu. 93. & id quidē. C. de reuo. dona. *Dos loco legitima.*

¶ At

12 ¶ At dices, licèt ex his rebus non debeatur legitima, tamen alimenta debentur cæteris liberis, & masculis & fœminis, vt plenè diximus suprà in 4. quæst. Ergo & dos filiabus, per id quod diximus suprà nu. 4. ergo & vtranque. Sed ex supradictis satis patet, multos non admittere id argumentum de alimentis ad dotem: & inter cæteros Angel. in d. l. vlt. C. de dot. promis. Saly. in d. authen. res quæ. & ibi latè Iason colū. 4. versi. secundò considero, Ro. in d. l. 1. & ibi item latè Alex. col. 6. vers. ex quo habes. ff. sol. mat. Nec id quidem sine ratione, vt & ipsi dicunt. Nam pater tenetur alere filiā naturalem, authen. licet. C. ne natur. lib. & cap. cùm haberet, de eo qui du. in ma. quā pol. per adul. dotare tamen non tenetur. l. vxorem. §. pater naturalis, & ibi Bar. ff. de gar. 3. cum multis si. à me adductis in repe. l. si vnquam, in verbo, susceperit liberos, nu. 50. neque prodest. C. de reuo. donat. Quanquam, ne tu hîc quoque decipiaris, id intelligit Bal. in d. l. neque mater, nisi filia esset admodum inops. nam tunc eam dotare tenetur vsque ad modum alimentorum. & sequitur Nicol. Eueral. in locis legali. in loco ab alimentis ad dotem, col. 2. versi. quartò istud facit.

Redit ad argumentum de alimentis ad dotem.

Pater tenetur alere filiam naturalem. An etiam dotare.

13 ¶ Præterea filius tenetur alere matrem. d. l. si quis à liberis, in prin. in verbo, matrem. ff. de liber. agno. dotare autem non tenetur. l. 1. §. præterea, versi. sed si munus, & ibi Nicol. Mat. & Bald. ff. de tutel. & rati. distra. & l. tutor secundum. §. vlt. ff. de admi. tut. cum aliis multis concord. congestis in nostris Legibus Connubialibus. l. 2. nu. 6. cui respondens. In quo & illud tibi notandum, quòd filius nō tenetur alere matrem, nisi adeo inopem, vt se alere non possit, vt declarant tex. supradicti. Dotare quoque inopem, & quæ se dotare non possit, si ea sit & pulchra, tenetur, ex sententia Bal. No. in tracta. de dotibus, in 6. parte, in 16. speciali, col. 2. vt etiam in d. loco diximus.

Filius tenetur alere matrē An et dotare.

14 ¶ Adhæc frater tenetur alere sororem vterinam, vt diximus suprà numero 3. nec tamen tenetur dotare, ex communi omnium penè sententia, vt etiam diximus nume. 1. Denique pater non tenetur alere liberos, qui aliunde sustinere se possunt d. l. si quis à liberis. §. sed & si filius, & ibi glo. & Bar. & idem Bart. in l. 1. C. de mendi. vali. lib. 11. Tamen tenetur dotare filiam etiam diuitem, & quæ se potest dotare. vt probatur ex d. l. vltim. & ibi glo. in verbo, intelligi. Bald. & Angel. C. de dot. promis. Et hæc est omnium superiorum rationum fortissima, vt ex his patet quæ diximus. Et si alia videre velis de huiusmodi arg. de alimentis ad dotem, lege Nicol. Eueral. vbi suprà citauimus.

Pater non tenetur alere liberos diuites.

Filiam tamē diuitē dotare tenetur.

15 ¶ Ego autem vt tandem meum iudicium in hac re proferam, in ea sum sententia, vt nec pater, nec frater teneantur, imo nec possint in præiudicium filiorum primogenitorum dotare filiam aut sororem, siue paternam, siue maternā, ex rebus priuatim ac specialiter deputatis iuri primogenituræ, plena quidem dote quæ ad legitimam ascendat: ea enim tum demum congrua dos est, quæ adusque legitimam est, vt no. Saly. Fulgo. & Iason in d. authen. res quæ, per illum text. cum aliis multis concord. à me adductis in repe. d. l. si vnquam, in verbo, susceperit liberos, num. 92. quòd autem filia. Nam ius ipsum primogenituræ est ipsa legitima primogeniti, vt diximus in 5. quæst. nu. 3. mouentur omnes: propterea nec id conferendum est, nec ex eo debetur legitima cæteris liberis aut fratribus, vt etiam ibi diximus, & rursum in 51. quæsti. & iterum in 55. quæst.

Autoris sententia in prin. quæstione.

16 ¶ Igitur vt hoc concludam, Pater & frater possunt, imo tenentur, alere filiam & sororem, possúntque illis in rebus primogenituræ dotem constituere, vtque ad modum alimentum, si aliunde se sustinere non possint, iuxta ea quæ latiùs diximus in 4. quæst. nu. 33. nec obstat inquiunt, & quod item diximus ex Bald. suprà nu. 11. Nam qui exclusus est legitima, etiam sua culpa, non per hoc alimentis excluditur, ex sententia Bald. in l. cùm scimus, in 6. quæst. C. de inof. testa. per l. libertus qui operum, & ibi Ioo. Aret. ff. de ope. liber. & arg. l. Imperator, in fi. ff. ad SC. Trebel. Nec in hoc distinguo inter sororem paternam siue consanguineam, & maternam siue vterinam, per ea quæ iam satis suprà diximus.

De eadē re.

Exclusus legitima, sua culpa, nō excluditur alimentis.

SEXAGESIMATERTIA QVAESTIO.

Primogenitus filiorum Titij substitutus aut vocatus sub condit. an intelligatur de tempore testamenti, aut quo alio. Tēpus diei vel conditionis.

1 SEXAGESIMOTERTIO QVAERO, Quid si testator substituit, aut aliàs sub cōditione vocat primogenitū filiorum Titij, vtrùm intelligatur de eo qui primogenitus est tempore testamēti siue mortis testatoris: An verò de eo qui est primogenitus, cùm cedit dies substitutionis vel conditionis? Et sanè videtur eū solùm vocari, qui primogenitus reperitur tēpore diei vel conditionis, per tex. in l. interuenit. ff. de leg. præstan. vbi ad hoc vt veniens cōtra tabulas teneatur liberis præsta re alimenta relicta in testamēto rupto, sufficit in legatario adesse qualitatem liberto rum eo tēpore quo cedit dies relicti, & per tex. in l. 1. §. proximus. ff. vnde cognat. vbi sufficit qualitatē congnationis illi adesse, qui vt congnatus vult succedere eo tēpore quo cedit dies bonorū possessionis. & per tex. in l. eū qui post. ff. de cond. & demō. vbi ad hoc vt valeat legatū cōditionale, sufficit in legatario adesse capacitatem tempore conditionis.

Tēpus testamēti vel mortis.

2 ¶ Contrà autē videtur eum præferri, qui est primogenitus tempore testamenti, vel mortis, per tex. in l. si cognatis. ff. de reb. dub. & l. cùm ita. §. in fideicommisso, & §. fratre. ff. de leg. 2. vbi cùm testator generatim aliquem vocat; si in eo adsit certa qualitas, necesse est eam qualitatem adesse tempore testamenti, vel mortis: vt sit locus voluntati legatoris. Et vt intelligas, ea iura non tantùm loqui in dispositione pura, sed & in conditionali. Nónne videtur in d. §. in fideicomisso, & §. fratre, testator eos vocare, qui sunt de sua familia, & sic gradatim, per l. vlt. C. de verbo. sign. Ideóque vlteriorem vocari sub conditione, si videlicet decesserit proximior.

De eadem re.

3 ¶ At inquies, in d. §. fratre, iuncta glo. in verbo, familia, dicitur ꝙ si nemo vlterior de familia testatoris foret, tamē in futurū esse speratur. Ex quo videtur ꝙ quāuis in his q̃ volūt admitti primo loco post testatoris obitū, requiratur qualitatē adesse tēpore testamenti vel mortis, tamē in his qui volūt admitti post primo, sufficit adesse tēpore cedētis diei fideicōmissi. Sed hoc nihil obesse videtur, quoniā ibi sperabatur in futurū esse aliquis ex familia testatoris per eius natiuitatē, vt sit propterea necesse tēpore testamēti, vel mortis eiusdē fuisse iam cōceptum: quoniā si post mortē ipsius fuisset cōceptus, etiam ex aliquo qui esset ex familia testatoris, ille tamē quo ad testatorē nō diceretur esse ex eius familia. d. l. 1. §. si quis proximior. ff. vnde cognat. & l. si quis filio exhæredato, in prin. ff. de iniust. testa. cū multis cōcord. à me latè cōgestis in tractatu Retractuū tit. 1. §. 1. gl. 9. in verbo, *ou lignagier*, nu. 70. & hæc quidē, & multis seq.

Responsio ad contraria.

4 ¶ Nec etiam videntur obstare contraria, quoniam primùm d. l. interuenit. ff. de leg. præstan. loquitur, vt ibi dicit Bart. in eo qui petitionem relicti non meretur, ex quo ad eam venit ex prætoria æquitate. Id quod etiam possumus dicere de d. l. 1. §. proximus. ff. vnde cognat. quæ hauddubiè loquitur in eo qui succedit ab intestato ex æquitate Prætoria. At d. l. eum qui post. ff. de condi. & demon. loquitur vbi tractatur de consideratione capacitatis, quæ est ex iure cōmuni, quo casu dicendum est vt ibi, & in l. 3. §. quando autē. ff. de iure fisci. & in l. si alienum. §. in extraneis. ff. de hære. inst. & in §. extraneus, Inst. de hære. qualitate, & differ. Nos autem loquimur in qualitate requisita ex voluntate testatoris, in eo qui aliàs est capax de iure communi.

De eadē re.

5 ¶ Non hîc, Lector amantissime, meam profero sententiā, sed rem tibi ex iis quæ diximus discutiendam relinquimus. Sed velim primùm videas Pet. An. consil. 27. non seruato ordine dubiorum, in 2. dubio, vbi loquitur de substitutione facta de antiquioribus. & Ro. à quo hæc omnia deprompsimus (neque enim sustinet animus aliorum nomen subticere) cons. 438. in caussa consultationis præsentis, in 4. dubio, vbi loquitur de substitutione facta de maiore filiorum alicuius. Et ex iis facilè cognosces, quid in hac causa tibi diffiniendum sit. Sed ita vt etiam videas quæ scripsimus in d. tractatu Retractuum tit. 1. §. 1. d. glo. 9. nume. 95. ex quibus vides, & seq. & iterum nu. 98. & hanc opi. & seq. & quæ dicam postea in 8 . quæsti. vbi loquemur de concessione feudi facta ea lege, ne ad alium filium quàm primogenitum veniat.

SEXA

SEXAGESIMAQVARTA QVAESTIO.

1 SEXAGESIMOQVARTO quæro, Quispiam in suo testamento hæredem Titium instituit,& ei filium ipsius Titij naturalem & legitimum substituit,iussitq; eum ipsius nomen & arma deferre:huiusmodi hæreditate accepta moritur Titius relictis duobus filiis legitimis & naturalibus: vter istorum primogenitus videlicet,an secundogenitus,an vterq;, an neuter admittetur? Videtur neutrum admitti,& ita substitutionem vitiari propter incertitudinẽ, per l.duo sunt Titij.ff.de testa.tut.& in l.si fuerit,in prin.ff.de reb.dub.& in l.si quis de pluribus,co.tit.cũ aliis multis similibus & concord.à me adductis supra in 17.q.prin.in 6.opi.

Si Titio instituto substitutus eius filius iussus est nomẽ deferre duobus relictis filiis an primogenitus an alter,an vterq, an nullus admittitur.

2 ¶ Contrà videtur valere huiusmodi substitutionẽ,cũ certus de certis videatur substitutus,per l.vnũ ex fratribus.ff.de condi.insti.& l.Quintus.§.si quis ita.ff.de hæred. insti.& l.2.§.si ita.ff.de bono.pos.secun.tabu.& voluisse videtur Bar.in l.quidã ita.ff. de reb.dub.iura autem contraria loquuntur,cùm relinquitur incerto de incertis. Et hac posteriore sententia victrice videtur vtrunq; esse admittendũ,& singularitatem resolui in pluralitatem,cũ de vtriusque fauore agitur.Sicuti in simili habetur in l.si quis ita.§.si quis filio.ff.de testa.tut.& l.qui filiabus.§.1.ff.de leg.j.cũ aliis multis concor.adductis suprà in eadem q.17.in 4.opi.

3 ¶ Tamen Guid.Pap.cuius ista sunt,deci.467.cuius hoc caput est,testator in suo testamẽto,dicit hoc casu primogenitum tantũ intelligi substitutũ,veluti de eo senserit testator,ar.l.cũ qui calẽdis,ver.si autẽ.ff.de verb.obli.& l.boues.§.hoc sermone.ff.de ver.sig.& l.hæc cõditio,la j.ff.de condi.& demon.& ita dicit fuisse diiudicatũ in curia Parlamẽti Delphinatus.Et seqtur & dicit sing.D.Guil.Bened.in rep.c. Raynu.in verbo,in eodẽ testamẽto relinquẽs,nu.174.de testa.Quibus adde quæ latè cõgessimus in nostris commentariis ad d.§.hoc sermone,& quæ dicam in seq quæsti.

Primogenitus tantùm intelligitur substitutus.

SEXAGESIMAQVINTA QVAESTIO.

1 SEXAGESIMOQVINTO quæro quid si in contractu matrimonii,aut aliàs dictũ est ꝙ castrum quoddã perueniet ad primogenitũ, aut aliũ nasciturũ, si pater ipse maluerit.Posito ꝙ valeat huiusmodi pactũ de iure vel consuetudine,de quo suprà latè diximus in 6.quæstione,& in 7.Et pater ipse moriatur,nulla alia declaratione facta:vtrùm primogenitus tantum ad huiusmodi castrum admittetur:an alij quoque?Et primo loco videretur omnes admitti.l.cùm quidam ita,in prin. & l. vnum ex familia,in prin.& l.cùm pater.§.hæreditatem filius,& §.rogo.ff. de lega.2. & l.Labeo.§.Pacuuius.ff.de statulib.& quod habetur in l.vtrùm.§.cùm quidam.ff.de reb.dub.cum si.

Si castrum debet peruenire ad primogenitum aut aliũ quẽ pater maluerit,quid agendum,si pater non elegit.

2 ¶ Ideo Lamber.Rampo.in sua disputati.incip.quidam Meuius,& post eum Io.And. in addi.Specul.in rub.de testa.col.3.versi.item Lambert.dicunt quòd si talis facta fuerit substitutio:Petro filio meo hæredi vniuersali substituo vnum ex filiis Titij alterius filijmei,quem ipse hæres elegerit,aut nominauerit,si is decedat nullo electo aut nominato,omnes æqualiter admittentur,per quædam ex dd.iuribus,& alia inibi allegata.Et eos expresse refert & sequitur Alex.consi.22.visis ac etiam perlectis,colũ. 2.versi.sed præmissis,lib.3.quod iterum repetitur con.13.lib.4.

De eadẽ re.

3 ¶ Contrà tamen in casu nostræ quæstionis tenuit Guid.Pap.deci.505.factum est pactum,& rursum sin.521.cuius est initium,maritus facit pactum,tenens vtrobiq; primogenitum solum & insolidum admitti.Nam donatio respectu primogeniti pura est:respectu autem aliorum conditionalis,videlicet si testator ipse maluerit.Quæ cõditio cùm defecerit,cùm nulla alia voluntas fuerit declarata.Ideo respectu secundogeniti non cessit dies obligationis.l.cedere diem.ff.de verbo.oblig.Proinde tota donatio peruenit ad primogenitum.l.2.& ibi gl.in verbo,ad eos,& rursum l. antiqui libero,cum ibi no.ff.si pars hære.pet.& quod no.per glos.& Bar.in l.si quis.ff. de hære. instit.& in l.planè.§.si coniunctim.ff.de lega.1.

De eadẽ re.

4 *De eadē re.* ¶ Nam cùm donatio facta fuerit secūdogenito sub hac cōditione, si pater maluerit: consequens est vt sub eadem conditione adempta censeatur primogenito, & eidem concessa sub conditione contraria, videlicet si nō maluerit, ar. l. si legatum. ff. de adi. lega. & l. pecuniam, & ibi no. per glo. & Bar. ff. si cer. per. Quæ quidem conditio declarationis cessat per mortē, nulla ante facta declaratione. l. locatio, quæ est 4. ff. locat. & l. mandatum. C. mand. Ex quo & illud sequitur, talem donationem nunquam sibi locum vendicasse in persona secundogeniti, ar. l. 1. §. si autem. C. de cad. tol. & l. 1. & ibi no. ff. de condi. & demon. vbi autem nō fuissent adiecta illa verba, si maluerit, sed simpliciter, fuisset donatum primogenito aut alij nascituro, tunc omnes liberi concurrerent, per iura in prin. allegata, hæc ferè Guido. Cui per omnia accedo, vti etiam facit Philip. Deci. consi. 578. viso consilio, col. 4. ver. ex quibus.

SEXAGESIMASEXTA QVÆSTIO.

1 *An lex primogenitura datā Iudæis sit hodie inter eos obseruāda.* SEXAGESIMOSEXTO quæro, An hodie inter Iudæos sit obseruanda lex Mosaica, quæ multa primogenito tribuit, quæ sigillatim descripsimus suprà post prin. An verò ius commune Romanorum, quod æquales facit liberos: An denique statutum vel consuetudo regionis quam inhabitant? Quam quæstionem adscripsit Alex. consi. 161. examinatis iuribus, in fi. lib. 2. nec tamen soluit. Comperio autē in id genus quæstionibus fuisse varias diuersasque nostratium sententias. Quidam enim in successionibus Iudeorū aliisque huiusmodi ipsis Iudæis congruentibus, & vt nostri dicunt, proportionabilibus, dicunt locū esse statuto vel consuetudini loci, in quo morantur, si illic sit statutum vel consuetudo: Sin minùs, iuri communi Romanorum, per l. Iudæi. C. de Iudæ. vbi Iudæi vtuntur communi iure Romanorū, habentque ea, vt inibi intelligit Bar. quæ sunt ciuium Romanorum.

2 *Iudæos habere filios in potestate iure Ro.* ¶ Cuius l. authoritate gl. in c. vlt. j. di. no. voluit Iudæos habere filios in sua potestate, quod est proprium ciuium Romanorum. §. j. Instit. de pat. pote. sicuti etiam voluerunt Host. Io. And. Anto. Pet. Anc. Cardi. Flo. & Panor. in c. 2. de conuer. infide. Bal. & Albe. post Iac. Ra. & Cy. in l. item in potestate. & iterum ipse Bal. in l. nam ciuium. ff. de his qui sunt sui vel ali. iur. vbi & per hoc dicit in postremo loco filiosfa. Iudæorum non posse testari impediente patria potestate sunt enim, vt ipse ait, sub iure cōmuni, Gaspar Calde. inter con. Io. Cald. consi. 2. an filij Iudæi, tit. de Iudæ. Card. Flo. in cle. j. in fi. de Iudæis. Panor. in c. cum sit, eo. tit. & in cap. vlti. col. 2. de conuer. infid. Io. Ana. in c. & si Iudæos, col. vlt. eo quoque titu. vbi etiam illud dicit, filiosfa. Iudæorum ob id testari non posse. Ro. Alexand. Fran. Aret. in l. multùm interest. ff. de verborum obligationibus Alexand. consilio 71. ponderatis verbis. col. 2. versic. nam & Iudæi, lib. 2. vbi ex hoc dicit filios Iudæorū parentibus suos hæredes esse. & d. consil. 161. col. 1. eodem lib. 2. & consi. 99. visa inquisitione, col. 2. libr. 6. & consil. 13. attentis his, col. 3. ver. & comprobatur. lib. 7. & in addi. Bar. in d. l. itē in potestate. ff. de his qui sunt sui vel ali. iur. Barb. in tract. de præstan. Cardi. in 1. q. primæ partis, col. penul. vbi dicit sing. gl. in d. cap. vlt. j. di. & cōsil. 57. illud in medium, col. 1. lib. 3. licèt postea dubitet, col. 4. versi. nec ob. quod dicitur Card. Alex. contra Archi. in cap. qui syncera. 45. di. Soci. consil. 62. in præsenti consultatione, col. 4. versi. secundò pro hac parte, libr. 1. Philip. Deci. in cap. 1. col. prima. versi. confirmatur hoc, de probati. & in cap. cōsuluit, le 3. in 2. no. de appel. Catel. Cota. in memor. incip. Galli, in fin. & rursum memor. vsuræ trientes, col. vlt. versi. & ista omnia. Matth. Afflic. Deci. Neap. 151. serenissimus Rex, col. 1. in fi.

Ideo nec filiosfam. eorum testari posse.

Suósque esse hæredes suis parentibus.

3 *Filij Iudæorū per baptismū exeunt patriā potestatem.* ¶ Et hoc quoque apertè sentit glo. in c. Iudæorum 28. quæsti. prima, dum dicit filios Iudæorum per baptismum exuere patriam potestatem, quam sequitur Panor. qui illam dicit not. in d. capit. 2. de conuer. infi. & Barb. qui illam reputat singu. in l. 2. §. ex his, col. 8. ff. de verb. obli. & in rub. de reb. ecc. non alie. col. v. ver. & superioribus diebus: & dicto consi. 57. col. 2. ver. prætereà faciat, lib. 3. & Iason, qui & eam negat alibi reperiri, in l. moribus, quæ est secunda, col. quarta. ver. similiter filij Iudæorum. ff. de vulgari. & pupil.

¶ Et in

4 ¶ Et in hanc quoque partem est bonus tex.in l.spadonem.§.iam autẽ & Iudæi.ff.de excu.tut.vbi apertè probatur quòd Iudæi viuunt legibus Romanis,præterquã in his rebus per quas superstitio,siue cultus eorũ pollui videatur.Ex quo no.Bal.ibi, quòd Iudęi in actibus humanis participant nobiscum,non etiam in diuinis: infertque Iudæum posse esse procuratorem Christiani,& interuenire in iudicio pro eo:& cõtrà, quod dicit bene not.Et prætereà statuta & immunitates ciuitatum comprehendere Iudæos illic commorantes,vt se consuluisse dicit,& sequitur Marti.Laud.in rubr.ff. de iust.& iur.& ibi quoque Iason in fi.qui hoc reputat sing.& Io.Ana.qui hoc limitat in rub.extra de Iudæ.col.3.& Barb.cõsi.15.clementissimi,col.1.lib.1.& consil.63. licèt in medium,col.1.lib.4.& Alex.consil.75.videtur in præsenti,col.2.libr.5.& latè.d.consi.13.libr.7.& Francis.Arc.in cap.licèt vniuersis,in 1.no.de testib.Cepo.con. causarum criminalium.75.pater potest admitti,ver.item pro hoc.& Philip.Deci.in dicto capi.consuluit,le 3.in 2.no.de appel.& in capi.1.col.13.versi.confirmatur hoc, de probatio.& Hippo.Marsil.consil.101.illumina quæso,&c.in præmissa,colum.penulti.versicu.item & vltrà.Rochus Curti.in repe.c.vlti.in decimaquinta quæstione, de consuetud.Cæsar Lamberti.in tracta.de iure patro.in 3.articu.7.quæstio.princ.1. partis lib.1.col.1.

Statuta et immunitates ciuitatum comprehendere Iudaeos.

5 ¶ Et est etiam bonus tex.in l.Christianus.C.de paga.& Sara.& in capit.2.ibi,cuncta quæ de colonis vel originariis iura præcipiunt,peragant,extrà de Iudæ.Et facit tex. in c.post miserabilẽm,& ibi gl.& Doc.& c.quanto,de vsu.& c.quãto,de priui.& cap. de terris,de deci.& quod no.Inn.in c.quod super his,de voto.& Ioan.And.in c.gaudemus,de diuor.& Pe.An.consi.15.incip.spiritualis iudex,& Io.Plat.in l.omnes qui quolibet.C.de Decur.lib.10.

Ad idem.

6 ¶ Et hinc fit vt possit Iudæus præscribere,sicuti & alius,vt voluit glo.in c.porrò,& ibi Archi.16.q.3.quam gl.sequitur & dicit sing.Ro.consi.489.est hæc domina, & sequitur etiam idem Ro.sing.80.incip.Iudæus.Sed est etiam similis glo.in l.si fur.§.j.in verbo,vsucapere.& ibi Imo.ff.de vsucap.& id quoq; voluit Arch.in c.de rebus.12.q. 1.Pe.An.in repe.c.peccatũ,circa medium,ver.sed quæro,de reg.iur.libr.6.Fran. Arc. in d.l.multũ,in fi.de ver.ob.Cepola.d.cõsi.75.circa medium Io.Fran. Balb.in tract. Præscrip.in 5.q.prin.1.partis prin.in fi.& Iason in d.rub.de iust.& iur.col.2.ver.item potest Iudæus.& in d.l.si insulã,col.2.ver.2.mouetur,& ibi quoque Franc.Ripa,col. 3.ver.nota primò.ff.de ver.ob.& Iac.de S.Geor.in tract.feud.col.5.ver.vlt.quæro.& Fely.in d.c.2.col.vlt.de Iudæ.

Iudaeus praescribere potest.

7 ¶ Ex quo Fely.in d.c.2.reprobat glo.ibi in verbo, seueritate, quæ dicit seueritatem rigorémq; iuris seruandũ esse in negociis & causis Iudæorũ.nam si id verũ esset, nõ posset Iudæus se tutari exceptione præscriptionis, quæ mero rigore iuris innititur, vt quę dicatur iniquorũ hominũ impiũ pręsidiũ,& improba tẽporis allegatio.§.habeat.in Authen.vt eccle.Roma.& ibi gl.ex eo not.odiosam esse præscriptionis exceptionem.& illũ tex.ad hoc dicit no.Ang.in l.sequitur.§.si viã.ff.de vsucap.Et ex hac quoq; dicit Fely.vbi suprà,Iudæum posse moram purgare (quod certè æquitatis est l.si seruum.§.sequitur.ff.de ver.ob.) vt quemlibet alium. Quãuis eam glo.sequantur Anto.& Maria.in d.c.2.vti etiam facit Iason in l.& si post tres, in 2.not.ff.si quis cau.& in repeti.l.admonendi,col.97.ver.36.istud iuramentum.ff.de iureiur.& in l.si insulam,col.3.in 2.no.ff.de ver.ob.quibus locis tenet contra Fely.in illa moræ purgatione,sed illum defendit Fran.Ripa.in d.l.si insulã,col.3.ver.no.primò.Sed vt redeamus,illam quoq; gl.sequitur Io.à S.Blasio in l.in bonæ fidei.C.de iureiur.& in tract. Correla.in 5.parte,in 28.fal.& Corset.in cap.interposita.§.sanè,post prin.de app.

An in Iudaeorum causis sit seruandus rigor iuris.

An Iudaeus possit purgare moram.

8 ¶ Et illa quoque Fely.sententia ex eo defendi potest,quod ex facto respondit Cornè consil.260.visa inquisitione,ad fin.libro tertio, quod Iudæus minor restituitur in integrũ, vt alius quilibet, quando læditur & sequitur Aymo Crauetta consi.73.dicendum videtur prima facie,colum.7.versi.secundò illa opi. Nam illud cer-

tum est,restitutionem in integrum esse introductam ex æquitate.l.1.ff.de minor. & l. deniq;,& l.inter vtilem.ff.ex quib.cau.maio.Et ex hoc quoque & aliis infert ipse Aymo,iuramentum suppletiuum(quod vocat)probationis posse deferri Iudæo secundum.l.in bonæfidei.C.de iureiur.

9 *Iudæi gaudẽt immunitate ecclesiæ si simulatio desit.*

¶Sed & ex eo quod diximus ius cõmune Romanorũ seruandũ esse apud Iudæos, si desit cõsuetudo loci,in quo degũt:illud fit ꝙ Iudæus cõfugiens ad ecclesiã,vt nostri id vocabulũ vsurpãt,gaudeãt immunitate,peræquè ac Christianus,modò simulatio absit,vt tradit gl.no.in c.inter alia,in verbo,extrahẽdus,& ibi Host.in verbo,& hoc verũ est,Vincent.Io.An.Ant.Card.Flor.in 1.q.extrà de immu.eccles.Guil. Laud. in cle.1.& ibi etiã Imo.col.2.versi.secũdò principaliter,de pœn.& remis.Io.Fãtu. & Archi.in c.diffiniuit.17.quæst.4.Fely.in c.Iudæi,le 1.extrà de Iudæ.Hippo.Marsil.in repe.l.1.nu.114.C.de rapto.virg.Quanuis videatur esse tex.in cõtrariũ,in l.1. & ibi gl. 1.Bar.& Saly.C.de his qui ad eccle.confug & Oldra.con.54.an fugiens ad fi. versic. quid de Iudæo.& Cy.in l.præsenti,in 1.quęst.in prin.eo.tit.& alia gl.in §.publicorũ, in Authen.de man.prin.Pan.in d.c.inter alia.& Io.Ana.in d.c.Iudæi.

10 *Priuilegiũ tacitæ hypothecæ pro dote an habet locũ inter Iudæos.*

¶Et illud quoque,quòd priuilegium tacitæ hypothecæ,quod habet vxor in bonis mariti pro sua dote,de qua in l.assiduis.C.qui poti.in pigno.hab.habet locum & inter Iudæos,Hosti.in c.gaudemus,col.2.in verbo,præsertim,& ibi Io. And.col. 1.in eodem verbo.& Pet.Anc.ad fi.de diuor.Matth.Afflic.in constit.Siciliæ incip. si quis in posterum,col.16.versic.item & quartò quærit.& Io.Lupus in repe.rubr.de donat. inter vir.& vxo.§.35.vbi ex hoc & aliis quibusdam dicit,quòd etiam inter Iudæos nõ valet donatio inter virum & vxorem,vti nec inter alios de iure communi, cùm ipsi legibus Romanis ligentur.

11 *Iterũ de priuilegio tacitæ hypothecæ.*

¶Quanuis tamẽ de eo quod diximus de priuilegio dotis(id enim obiter dicendũ putamus,ne quis decipiatur)cõtrariũ voluerũt And.Iser.in dicta cõstit.Sicilię,si quis in posterũ.Cy.& Nicol.in d.l.1.ff.sol.mat.Ant.Cardi.Flor.& Pan.in dicto c.gaudemus: dicitque Pan.de hoc esse tex.in authen.hoc priuilegium.C.de hære. vbi priuilegium dotium non his competit,qui catholicam communionem non participant.& Iason in §.fuerat,char.penult.versi.antequam vlteriùs procedam,instit.de acti.

12 *In instrumentis Iudæorum obseruandam esse solennitatẽ iuris cõmunis aut consuetudinis loci.*

¶Sed & illud item quod tradunt Doc.quòd si conficiatur instrumentum inter Iudæos,debet obseruari solennitas iuris cõmunis vel statuti siue consuetudinis loci,in quo conficitur.Ita enim voluit Bar.in l.si quis ex argentariis,col.4.vers.primò dixi. ff.de eden.Anto.in proœmio Decretalium,col.2.versic.sed nunquid vitiatur & in c. inter dilectos,col.4.versi.& an si conficiatur,extrà de fid.instr.vt à multis ex illis locis citatur,quanuis id mihi dicere non videatur,tametsi de ea re loquitur.Fely.in c. 1.col.2.versi.& ista consuetudo,eodem titu.Et item in testamẽtis Iudæorum,vt scilicet in eis debeant seruare solennitates consuetudinis loci,si quæ sint:sin minùs Iuris Ciuilis,non autem ritum eorum,respondit ex facto interrogatus Pau.Ca. consi. 377.ad primum videtur dicendum dispositionem,in 1.dubio,lib.2.per d.l.Iudęi.C. de Iudæ.& consi.seq.instrumentum diuisionis,dicit quòd ab intestato succedunt secundum leges Romanorum.Sed & idem Pau.Ca.vt dicta eius in eam rem colligamus,con.90.visa quadam scriptura,dicit quòd in donationibus Iudæorum excedentibus quingentos aureos requiratur insinuatio.

In donationibus Iudæorũ insinuationẽ requiri.

13 *SC.Macede.habere locũ in Iudæis.*

¶Súntque in eam sentẽtiam multa Bal.dicta.Is enim in l.1.in lect.antiqua.ff.ad SC. Maced.scribit Iudæos fœnerantes filiisfa.æquè repelli ob huiusmodi SC.vt cęteros: Idem in authen.res quæ,paulò ante fi.C.com.de succes.tradit eam auth. habere locũ inter Iudæos.Et ita intelligendam esse gl.in l.si verò.ff.de in rem vers.quòd pater tenetur dotare filiam Iudæã:nisi,inquit,& ipse Iudæus sit.& sequitur Ro.in l.1.ff.solu. mat.Sed & idem Bal.con.383.quæritur vtrùm signum,lib.1. respondit beneficiũ inuentarij à iure communi concessum,Iudæis prodesse vt cæteris.

¶Idem

14 ¶Idem in l.3.§.hæc verba.ff.de nego.gest.dicit statutum de offendente ciuem cõmprehendere Iudæum ciuem offensum. Nam & in simili securitas alicui data pro se & sociis, Iudæum socium compræhendit, Ange.in l. vtimur.ff.de sepul.viol. vbi id dicit fuisse iudicatum.& in l.1.ff.ad leg.Iuliam maie.vt à multis citatur.& consil.incip. datus est saluus conductus, sed id non reperi.& Alex. d.con.75.col.2.lib.5.& d.consi. 99.col.2.lib.6.& d.consil.13.colum.2.libro 7.Barb.dicto consil.63.lib.4.Fely.in cap. ego.N.col.penult.versi.item infert, de iureiur.Philip.Deci.in d.c.1.col.11. versi. confirmatur hoc, de probati.& consil.51.cuius superscriptio incipit, de quodam saluo conductu, col.2.versi.vnde videmus.& Corset.in c.sedes, char.3. in 4. consideratione, de rescrip.& in c.cum M.Ferra.col.4.& 5.de constit.vbi dicit se ex hac deci.lucratum fuisse vnam crateram argenteam, & in suis singu.in verbo, societas, le 1.& Cæsar Lamberti.in d.tracta.de iure patro.vbi suprà col.1. Ex quo Bertha.in tract. Gabel.in 7.parte prin.quæsti.17.scribit quòd Iudæus Anconitanus non tenetur soluere gabellam pro mercibus per eum delatis in portum Firmianum, in quo Anconitani sunt exempti à gabella: quia talis exemptio etiam Iudæos compræhendit. Et ita dicit etiam tenuisse Io.Bombellum in con.incip. viso consilio suprà scripto. & Prosperum in consi.incip.venditio introitus commercij, & iterum consi.incip. licèt bene subtiliter.

Statutum de offendẽte ciuẽ compræhẽdit ciuem Iudæũ. Et securitas data alicui & suis sociis.

15 ¶Húcque spectat quod sing.consuluit Imo.consil.2.cuius hoc caput est, in casu proposito, quòd l.si quando.C.vnde vi, quæ admittit vi spoliatum ad iuramentum rerum sibi ablatarum, habet locum inter Iudæos, ita tamen vt contra Christianũ eius in hoc iuramentum non admittatur. Nam cùm Iudæi in causa alterius non sint testes idonei contra Christianum, per l.quoniam multi. C. de hæret. & cle.1. de Iudæ. & no.in c.Iudæi, de testib.multò magis in causa propria recipi non debent, ar.no.per gl.in c.cùm in cunctis, ad prin.de elec.& no.in auth.multò magis.C.de sacro.eccl. Et ad confirmationem huius dicti Imo. vide quæ dicam inferiùs numer.26, verùm hæc quæ diximus.

Iudæus iurat aduersus violẽtũ & ipsum Iudæum. Non tamen contra Christianum.

16 ¶Sed & huius gregis est quod traditum est à Barptole.Cepol.dicto consil.causarum crimin.75.patrem Iudæum admitti ad defensionem filij in causa capitali, sicuti & alios, ex no.in l.serui quoque.§.publicè.ff.de procura.& in l.penult.§.ad crimẽ. ff. de publi.iudi.& sequitur Cæsar Lamber.vbi suprà col.2.nu.13. Et quod nõ obscurè præsupponit Corne.consilio 107.viso themate & tenore, Iudæum qui venit contra cõtractum iuratum, incidere in pœnas.l.si quis maior.C.de transac.de quo tamen vide quod dicam infrà nu.vicesimonono, in fi. Et quod etiam tradit Fran.Ripa in l.fœminæ, num.3.C.de secun.nupti.dispositionem illius l.habere locum in Iudæa, per d.l.Iudæi.C.de Iudæ.

Iudæus pater admittitur ad defensionẽ. Iudæus incidit in pœnas periurij.

17 ¶Et quod denique consuluit Barb.consil.decimoquinto, clementissimi, in 2. dubio, lib.1.Iudæam matrem posse esse tutricem filij, ex authen.matri & auię.C.quan.muli. tutel.offi.cùm Iudæi vtantur legibus Romanorum.& allegat quædam ex his quæ diximus. Imò verò fuerunt qui tenuerunt Iudæum posse esse tutorem Christiani, videlicet Raph.Fulgo.& Marti.Laud.in rub.ff.de iust.& iure. De quo videtur esse text. in l.spadonem.§.iam autem.ff.de excu.tut.

Iudæa an potest esse tutrix filiorum.

18 ¶Sed quantùm ad primum de matre contrarium tenuit Angel.Aret. in §.prætereà, col.25.versi.ex isto tex.Instit.de excepti.vbi dicit se ita Bononiæ consuluisse, & id expressè sentire Iac.Bel.in suo summario.§.ex his, licèt, inquit, quidam Doc. Bononiæ non gustauerit, & fortassè intelligit de Barb. Quantùm autem ad secundũ, quia multi dissentiunt, vide Ro.in l.pactum, col.4.versi.secundò induci potest, & ibi Corne.col.3.in sexta limitatione.C.de collati.Angel.Are.vbi suprà.Io.Ana.in rub. de Iudæ.col.2.versi.nunquid autem Iudæus, Bertha.in tract.gabel.in tertia parte princ.in octaua quæst.Soci.dicto con.70.ad fi.Fely.in c.cùm sit, in 2.no.de Iudæ. & latissimè Iaso.in d.rub.ff.de iust.& iure.

Iterum de matre Iudæa.

¶Et in

19 *In vniuersũ Iudæos teneri legibus & statutis locorum.* ¶Et in vniuersum, quòd ius commune & statuta locorum ligent Iudęos in materia illis conueniente, tenent Pau. Eleaz. & Imo. in cle. 1. de Iudæis, Laur. Rod. in c. consuluit, versic. 146. de vsur. Domi. in cap. 1. §. vlt. eodem titu. libro sexto, & in c. ius Quiritum. 1. di. Ro. consil. 155. præmissum laudum, in fi. Alex. dicto consil. 75. col. 2. versi. confirma etiam prædicta, libro 2. Barb. dicto consi. 63. libro 4. vbi eleganter consuluit adulterium Iudæi esse vindicandum pœna statuti eius loci, in quo commoratur: non mortis à lege Mosaica statutæ. Soci. dicto consil. 62. libro 1. & consilio 70. in præsenti consultatione, colũ. prima, iunctis his quæ scribit in capite eiusdem consi. eo. libro 1. Et apertè innuunt Pau. Cast. consilio 23. quia de defectibus, libro 2. Alex. consilio tertio, in causa & lite, libro secundo: & dicto consi. 71. eodem libro secũdo, & consilio 161. examinatis, per totum, eodem lib. 2. dum causas quorundam Iudæorum definitionibus iuris communis & statutorum locorum, in quibus commorabantur, definiunt.

Iudæi adulteriũ qua pœna vindicãdum.

20 *Iudæi concubitus cum Christiana qua pœna puniẽdus.* ¶Sed & apertiùs id declarant qui dicunt Iudæum qui Christianam, aut aliam alterius religionis compresserit, non esse morte puniendum, secundùm legem Mosaicã, de qua Numer. vicesimoquinto, & in c. nos si incompetenter. §. his ita respondetur, le 2. secunda quæsti. septima, & in cap. nos, vicesimaquinta quæsti. quinta: sed aliter arbitrio iudicis, ex legibus vel statuto loci, si quod sit. Ita enim voluit Oldra. consil. omnium postremo, qualiter puniatur Iudæus. Alex. d. consil. 99. col. secunda, libro 6. & latè consil. decimotertio, attentis his, per totum, libro septimo. Corne. consil. 114. licèt primo aspectu, col. vl. lib. 1. Barb. d. consil. 63. lib. 4. Soci. d. consil. 62. lib. 1. Philip. Deci. in c. 1. col. 7. vers. & aliàs dubitatum fuit, de constit. in 1. lec. & in c. consuluit, le 1. de appel. & Hippo. Marsil. d. consil. 101. col. 5. versi. sed posito, libro 2. D. Boër. deci. 316. si quis volens, col. 3.

21 *In successionibus Iudæorũ statuta locorũ esse seruanda, si qua sint, sin minus, ius commune.* ¶Et vt specialiùs loquamur de successione. Sunt & qui in ea sequendũ dicunt statutum loci, si quod sit, aut ius cõmune: non etiam legem Mosaicam. Ita enim nuncupatim voluit Imo. consil. omnium 1. in casu pręmisso, ad fi. vterque Raph. Fulgo. & Co. in quodam consil. prout illos allegat Corne. in l. maximum vitium, in fi. C. de liber. præteri. & consil. 210. in hac consultatione, col. pen. lib. 1. & consil. 115. quod est eodẽ initio, col. 2. versi. nam ius diuinum, lib. 2, sed illorum con. non reperi. In hac quoque sententia fuit Io. Ana. in c. Iudæi, le 2. col. vl. de Iudæ. vbi ad hoc inter cætera allegat, tex. in §. 1. in Authen. de Quæstor. ibi, ciuitas nostra populosa turbis diuersorum hominum: ex quo colligitur populares ciuitatis dici extraneos & aduenas illic commorantes, vt etiam per illum tex. no. Bal. in d. l. 3. §. hæc verba, in fi. ff. de neg. gest. & in c. 1. §. dominus verò, tit. de for. fideli. vbi illum tex. ad hoc dicit sing. Bal. licèt contrariũ ipsemet tenuerit in rub. C. qui accu. pos. vbi dicit illum tex. loqui in casu speciali. Idẽ quoque voluit Corne. in d. l. maximum vitium, in fi. Alex. d. consi. 99. col. 1. versi. sed præmissis non ob. lib. 6. & d. consi. 13. lib. 7. Geor. Nat. in repe. c. quamuis, in 11. chart. versi. 23. quæro, de pactis, lib. 6. Soci. d. consi. 62. lib. 1. Carolus Rui. cõsi. 159. super, col. vlt. nu. 13. lib. 5. Benedic. in repe. c. Raynutius, in verbo, duas habens filias, nu. 139. de test. Hippo. Mars. d. cons. 101. col. vlt. vbi & ex hoc dicit post alios, statuta excludẽtia fœminas existentibus masculis, habere locum in Iudæis. Quibus adde quod scribũt Pet. à Bel. Perti. & Cy. in l. celebrandis. C. de nupti. natus ex duobus consobrinis inter Iudæos non succedere parentibus. Nam Iudæi (inquiunt) debent contrahere secundùm ritum Romanorum. l. Iudæorum. C. de Iudæis.

Statuta repellẽtia fœminas existẽtibus masculis habẽt locũ in Iudæis.

22 *Alia opinio. Legem Mosaicam in successionibus Iudæorum seruandam.* ¶Alij tenent legem Masaicam esse seruandam in successionibus Iudæorum, vt pote quæ sit eorum priuata lex, quæ derogat iuri communi, sicuti statuta ciuitatum. l. omnes populi. ff. de iusti. & iure, & l. de quibus. ff. de legib. quemadmodum & species generi, capit. generi, de regul. iur. libro 6. cum si. Et quia etiam suis legibus à Romanis sunt relicti. l. in synagoga, ibi, Iudaicæ legis, & in l. Iudæos, ibi, ritus suos, & ibi, amissuri permissa hactenus. C. de Iudæ. Vnde in c. omnia, in fi. 12. di. Iudæi non humanis constitutionibus, sed diuinis & veteris testamenti subiiciũtur, sicuti & per illũ text.

no. glo.

no.glo.in c.vlt.8.di. Et facit etiam text.in c.qui syncera, vers.Iudæi.45.di.& in c.non satis, trigesimaquarta quæsti.secunda.& in c.1.trigesimaquinta quæst.j.vbi & glo.in verbo, peruenit, colligit Iudæos non ligari canonibus, sicuti & hoc comprobat illud Euangelicum Io. decimooctauo, à Pilato pronunciatum, qui vices imperatoris gerebat, Accipite eum vos, & secundùm legem vestram iudicate. Et quod postea cap.seq. à Iudæis dictum, Nos legem habemus, & secundùm legem nostram debet mori. Nam & scriptum fuerat Numer. vicesimoseptimo, Erit hoc sanctum filiis Israël lege perpetua. Et facit etiam tex.in dicto cap. gaudemus, & in cap.vlt.cum glo. de diuor.& in c.de infidelibus, etiam cum glo.de cõsan.& affini.& c.vlt.qui fili. sunt legi. Neque obstat, inquiunt, dicta l.Iudæi.C.eodem titu.& similia iura, quia intelliguntur, cùm est contentio inter Iudæum & Christianum, vel etiam inter eos tantùm in casu quo nihil disponit lex Mosaica: aut si disponit, tamen ea est legibus Romanorum expressè reprobata.

23 ¶ Et ita, nuncupatim in materia successionum consuluit Io. Calder.con.30. sub tit. de testamen. quod est omnium con.459.incip.an si Iudæus. dicitur etiam consuluisse Saly. in quodam con.incip. Mathesias Hebræus ciuis Perusinus: & illi cons. subscripsisse Fran.Rampo.Gaspa.Calde.& Io.à Fantu. Idem quoque ferunt consuluisse Pet.Anc.con.incip.decessit Iudæa ab intestato.& ei quoque subscripsisse Iac. à Saly. quod tamen cons.non reperi inter con.ipsius Anc. Sed & idem tenuit Flo. in d.l.maximum vitiũ.C.de libe.præteri.vbi & ita se consuluisse testatur cum Pet.Anc.Raph. Fulgo.Gaspa.Calde.& Imo.in causa 30.milium ducatorum,& ipsius cons.reperitur hoc capite, dubitari dicitur mortuo Hebræo. cui etiam subscripsit ipse Imo. hoc initio, visis quæ superiùs consulta. Idem prætereà tenuit Io. Calder. consil.30.an si Iudæus, tit.de testa. Alex.in l.j.col.8.vers.circa tertiam partem,& ibi quoq; Iason col.6. ver.quid autem sit de lege Mosaica.ff.si cert. petat. Corn.cons.127. viso supradicto themate, col.vlt.ver.& hoc etiam reperitur, lib.1.& d.cons.210.col.penult. vers.quod saltem videtur dicendum, eo lib.1.& cons.13.ad huius consultationis euidentiã, col. 4.lib.2.& d.cons.115.col.2.lib.2.& cons. 150.circa præsentem consultationem.col.2. vers.licèt igitur fiat, eo.lib.2.& cons.172.in consiliis, col.2.vers.nam quãdo statuta, eo.lib.2.& cons.180.in hac consultatione, col.vlt.vers.sed addo, vsq; ad fi.cons.eod. lib.2.& cons.123.licèt breue sit, col.2.vers.potest etiam, lib.3.& cons.323.in præsenti, col.3.vers.& ita aliàs, eo.lib.3.Barb.d.cons.15.col.1.lib.1.Cardi. Alex. in c.de infidelibus, in 4.no.de consan.& affi. Iason in l.qui se patris, colũ.4.vers.& nota quòd inter Iudæos.C.vnde liberi.Fely.in c.j.col.10.vers.fallit.5.de consti.& in c. Iudæi, le 2.col. 2.vers.extra glos.de Iudæis. Laurus à Palaciis in tractat.statutorum fœminas excludentium, col.antep.Io. Campez.in tract.eiusdẽ tit.quæst.36.an predictum statutum, & iterum quæst.60.eadémq; vlt.Rochus Curti.in repe.c.vlt.char.37.vers.15.quæro, de consue. Tho.Ferrari.in tract. Cautel.c. 24. & nouissimè Viglius Zuichemus in §.sed hæc, in glo.j.in fi.Instit.de exhære.liber.

Qui tenent.

24 ¶ Nec in successionibus tantùm, sed & semper aliàs, vbi lex Mosaica reperitur quicquam statuisse, eam inter Iudæos imprimis seruandam esse censuerunt præter illos, Bald. cons.316. quia sæpe reuocatur, lib.j.cui subscripserunt Io.Ligna.Gaspa.Calde. Io.Fantu.& alij præclari Doc. Calde.cons.10.incip.lex Mosaica. tit.de constit. & vt à plerisque citatur, licet non reperi, cons.11.factum super quo consilium petitur tale supponitur, Mathesias.eo.tit.& consi.2.consuetudo quæ habet, tit.de consuetud. Saly.loquens de gradibus prohibitis in matrimonio, in d.l.vlt.ff. de rit.nup.Pet.Anc. consi.271.de titulis criminum, col.2.Flori.in l. item in potestate. ff. de his qui sunt sui vel ali.iuris.Corn.cons.65.licèt in hac consultatione, colum.2.vers.insuper dicta prima,& multis seq.lib.2.Alex.cons.2. visis dubitationibus, col.vlt.lib.2.& cons.6. super præmissa dubitatione, col.j.& seq.lib.6.Barb.cons.65.illud in medium referam col.3.vers.quinimo consideret, vsque ad fi.cons.lib.2.Soci.in d.l.j.col.5.vers.ad supradicta.ff.si cer.pet. Io. Campez.in suo tractat.de dote, quæsti.totius operis vlt. vbi ita dicit fuisse seruatũ Mantuæ, in ardua quæstione, anno 1461.& Lud.Gozad.cons.24.

Et aliàs semper.

quæritur an Dauid,col.3.nu.10.& Rochus Curti.in repe.d.c.vlt.in 15.quæst. de consuet.secundum id intelligens quod suprà diximus in prin. vt scilicet ius commune vel statuta loci apud Iudæos sint seruanda, in quibus casibus lex Mosaica specialiter non prouiderit.

Puniūtur Iudei si quicquā cōmiserint aduersus vetus testamentum. Iudæi in suis matrimoniis legem Mosaicam obseruāt. Iudæus mittit libellum repudij. & aliam vxorē ducit.

25 ¶ Et in hanc partem videntur inclinare Inno.Hosti.Io.And.Panor.& cęteri in cap. quod super his,de voto,dum dicūt, quòd si Iudæi quicquā commiserint cōtra vetus testamentū,potest eos papa punire.& sequitur Fran. Are.qui hanc rem latè disputat consi.158.copiosè,in j.dubio.Et similiter ij qui dicunt Iudæos inter se debere obseruare prohibitiones matrimoniales legis Mosaicę,nō legis Ciuilis,vel Canonicę.Irē Hosti.in summa de Iudæis.§.in quibus tollerētur,vers.sed addit lex. Io.And.Panor. & alij in c.literas,de resti.spoli.Archi.in c.peruenit.30.quæsti.j.vbi ex hoc dicit,quòd ideo Iudæi licitè contrahunt matrimonia cum suis cōmatribus. Alberi.in rub.C.de Iudæ,in prin.Bald.cons.428.inquisitio,lib.5.vbi dicit Iudęum non esse puniendum, ob id quòd misso libello repudij aliā vxorē viuente prima duxerit,ex lege Mosaica. Panor.in d.c.de infidelibus,in j.no.per illū tex.de consan.& affi. Flori.in d.l.item in potestate.ff.de his qui sunt sui vel ali.iur. & Barb.consil.13.illud in medium,lib.4.& Philip.Deci.in l.conditioni,in 2.no.C.de insti.& substi.

Qui tenēt Iudæos in matrimoniis sequi leges nostras.

26 ¶ Quanquam contrarium tenuerunt Pet.à Bel. Pert.& Cy. in l. celebrandis. C. de nupt.Saly.& Raph.Fulgo.in l.nemo, la j. C. de Iudæ.& Imo.cons.3.illud in dubium reuocatur.Ex quibus Pet.vbi suprà,dicit quòd nisi Iudæi contrahant matrimonium secundùm ritum nostrum,liberi eorum non eis succedunt.Et omnes quidem propè, per text.in d.l.nemo,quę ad id videtur expressa,nisi dicas eā tantùm intelligi in vno casu,videlicet ne Iudæus duas simul vxores habeat,vt etiam dicas secundùm Hosti. vbi suprà, quòd lex Ciuilis id prohibet, sed Canonica permittit,per d.c.de infidelibus,&c.gaudemus,in prin.de diuor.vbi est etiam tex.expressus.

An iuramentum Iudæorū confirmet suos contractus.

27 ¶ Hinc manare videri potest,vt iuramentum Iudæi non confirmet contractus, pacta,& renunciationes,quæ aliàs per iuramentum confirmantur, vt in casu c.quāuis, de pactis,lib.6.ex quo confirmatur pactum de non succedendo, si iuramentum interuenerit,voluit Philip.Corn.in l.pactum quod dotali,colū.2.versi.sextò limita.C.de collati.& cons.37.in hac consultatione, col.3.vers.& licèt iuramentum, lib.3. & D. Benedic.in repe.c.Raynutius,in verbo,duas habēs filias, nu.289.de testa. qui quidē innituntur authoritate eorum quos in seq.versi.citabimus.

De eadē re.

28 ¶ Nam & plurimi dicunt in casu auth.sacramēta puberum. C. si aduer.vendi.etiam non confirmari contractū iuratum inter Iudæos, sicut à multis dicitur voluisse Bal. in c.j.§.item sacramenta puberum,col.3. vers. quæro nunquid ista, & ibi Matth.Af. flic.in glo.4.col.5.nu.63.tit.de pace iur.fir.& hauddubiè voluit Ro.d.cons.155.in fin. Pau.Ca.cons. 90.visa quadā scriptura,col.2.lib.2. Maria.Soc.cons.65.circa primam quæstionem,col.pe.vers.postremò quòd iuramentum,vbi hoc dicit sing.& Bartolæ. ipsius filius cons.seq.frustra plenitudini,col.antep.vers.secundus effectus,& col.seq. vers.postremò hæc omnia,& cons.119. præsupponitur, col.6. vers.& in simili,lib.4. Corn.d.cons.37.col.3.vers.& iuramentū Iudæorum,lib.3.vbi generaliter dicit contractus nullos & inualidos non confirmari iuramento Iudæorum.& Philip. Dec.in d.c.j.in 2.lec.col.4.vers.infertur etiam, de constit.Carol. Rui.cons.159.super eo,col. 3.nu.9.& 10.lib.5.Ant.Corse.in repe.c.grandi,col.18.de supplen.negli.prælat.lib.6.

De eadē re.

29 ¶ Verùm hæc quæ diximus de confirmatione huiusmodi contractuum, non sunt omnino indubitata.Nam de his admodū dubitat Io.Ana.qui nil audet asserere,in c. vlt.col.3.vers.vltimò quæritur, & seq.de Iudæis.& similiter Steph.Bertran.cons.10. ponitur in facto quod dudū,nu.5.lib.2.Et non obscurè videtur contrarium voluisse Bal.quicquid illi dixerint,in d.§.itē sacramēta,dum post ea quæ dicit pro priori op. confestim subiungit,vel dic cōtrà,quia arctat eos imperator, vt hîc.& l.quoniam.C. de hæret.

de hæret.& ita illũ intelligit Iac.Alua.ibi.Et id quoq; apertissimè voluit Imo.d.con. j.col.3.vers.itẽ non videtur,iunctis his quæ dixerat col.2.vers.itẽ.quintò dici potest. Ro.sibi contrarius in d.l.pactũ,col.4.vers.secundò inquantũ. & ibi latè Philip.Deci. col.4.vers.nonò limitatur.C.de collati.& idẽ Ro.in l.qui superstitis.ff.de acq.hære. Io.Ana.in c.vlt.in fi.de Iudæis,Corn.sibi contrarius.cons.45.duo principaliter, col. 2.vers.nam ex quo,lib.j.Barb.d.cons.15.col.2.vers.& si dicat quispiam,lib.2.& Fran. Curti.Senior in repe.d.auth.sacramenta,col.pe.vers.octauò limitatur.& Steph.Bertran.cons.233.ponitur in facto quod pridẽ,col.2.vers.nec opponat aliquis,lib.j.Et facit quòd Iudæi debent iurare de calumnia vt cæteri,vt expressè dicit Specul.tit.de iura.calum.§.restat,vers.sed pone Iudæus.& Pet.Anc.in c.2.col.j.ver.nunquid autem Iudæus,eo.tit.lib.6.Facit etiam quod ex Imo.diximus suprà nu.14.húcque spectat.

Iudæi iurant de calumnia.

30 ¶ Verùm si prior sententia vera sit,tamen ex alio fonte deriuari videretur,quàm q̃ ius commune Ro. non sit seruandum à Iudæis.Nempe quòd in his quæ concernunt vinculum animæ,cuiusmodi sunt illi casus, nõ comprehenduntur Iudæi,vt dicit gl. in c.sæpe.28.q.j.quam sequuntur omnes vbique, vtpote qui sunt extra ecclesiam,nec ad nos quicquam attinet de his qui foris sunt iudicare,vt dictum est à Diuo Paulo.j. ad Corinthios 5.c.& repetitur in d.c.gaudemus,de diuorti.& in c.multi.2.q.j.

Iudæi non cõprehendũtur in his quæ respiciũt vinculum animæ.

31 ¶ Qua etiam ratione tenent multi.c.quanquã,de vsur.& alia huiusmodi iura de vsuris loquentia, non procedere in Iudæis, videlicet Pe. Anc.in c.ea quæ fiunt,col.15.in 6.quæst.de regu.iur.lib.6.vbi idẽ dicit de iuramentis, decimis,& aliis id genus vinculum animæ respicientibus.Flor.in l.vlt.C.de Iudæis,Io.Ana.in c.super his, colũ.j.de Iudæis.Fran.Are.cons.157.copiosè,col.3.vers.& per hæc & ferè per totũ.Soc.d.cons. 70.col.vlt.lib.1.Io.Bapt.Sanseueri.consi.seq.cor mundum &c.super quæstione.Alex. etiam conseq.super præmissa,quod & ponitur in lib.6.cons.eiusdem con.item 6.Idẽ Soc.consi.119.præsupponitur,col.6.versi.vndecimò clarum est,lib.4.De quo tamen dubitat Philip.Dec.in d.c.j.de constit.in 2.lec.& apertè contrarium tenuit idẽ Deci. in c.j.col.13.vers.circa primam quæsti.cum multis seq.de probati.& in l.j.col.4.versi. & circa dispositionem.C.de eden.& in d.l.pactũ, vbi suprà.C.de collati.& ante eum Domi.in c.j.in fi.de vsur.lib.6.& ante vtrunque glo.in clc.j.in verbo, censura:& rursum in verbo,hæreticum,& ibi Cardi.Flor.in 8.quæst.Imo.& Panor.eo.tit.& Bal.in l.j.§.rationes,in fi.ff.de eden.

Iura loquẽtia de vsuris non comprehendunt Iudæos.

32 ¶ Eadem quoq; ratione respõdit Pau.Ca.d.cons.90.lib.2. quòd si aliàs iuramentum haberet eam vim vt faciat valere donationem excedentẽ quingentos aureos sine insinuatione,vt multi existimant,quos tibi latè congessi in repe.l.si vnquã,in prin.nu. 138.& quamuis legibus.C.de reuo.donati.Id tamen non procederet in donatione Iudæorum.Similiterq; Ro.d.cons.155. in fi.tenet non obligari Iudæum ex iuramento apposito in cõpromisso.Et Maria.d.con.65. col.pe.quòd donatio inter virũ & vxorẽ quæ,vt iam diximus suprà nu.9.& illud,non valet etiã inter Iudæos, non confirmatur iuramento eorum,licèt inter Christianos confirmetur.Et Steph. Bertran.consi. 340.etiã si pro obseruantia,in fi.lib.2.Iudæos super cõtractu iurantes non teneri pœnis.l.si quis maior.C.de transac.contra quod dixi ex sententia Corn.suprà nu.15.

Iuramentum Iudæorũ non tollit insinuationem donationis.

¶ Donatio inter vir.& vxo.nõ cõfirmatur iuramẽto inter Iudæos.

33 ¶ His accedit quod tradit Archi.in c. si quis suadente. 17.q.4. Iudæos non teneri ea constitutione,per d.c.gaudemus , & sequitur Collec.in c. in audientia , extrà de sen. exco. Quòdque respondit Bal. cons.110. statuto cauetur quòd nullus artifex,lib.4. quòd statutum prohibens artifices in certis festis artẽ exercere, non comprænhendit Iudæos,qui ad dies festos legis Mosaicæ tantùm tenentur.De quo tu vide Bertha.in tract.gabel.parte 7.q.17.vbi erranter allegat Fed.Senen.pro Bal.nisi Fed. aliud simile con.fecerit eiusdem initij,quod tamen non reperitur inter ipsius con.

Iudæos non teneri.c.si quis suadente.

34 ¶ Ex his autem omnibus potes cõcludere,legem Mosaicã disponentẽ de successione primogenitorum obtinere inter Iudæos, sicuti & alias leges Mosaicas:nisi si quid

Principalis quæstionis decisio.

nostris legibus fuerit expressim de Iudęis constitutũ, vt in casibus annotatis per Archi. in c. pagani. 2. q. 7. At vbi deficit lex Mosaica, tunc debent seruari statuta loci, in quo morantur, si quę sint: aut si desint, ius cõmune. in his quę ad Iudæos, vt ad cæteros, adaptari possunt: siue ea sint fauorabilia, siue odiosa, vt constat ex multis quæ adduximus, licèt de fauorabilibus dubitauerit Soc. d. cons. 62. in 3. dubio, lib. j.

35 *Et quid si defunctus erat Iudæus, sed filij aut quidã ex iis christiani.*

¶ Et hæc vera esse arbitror, quò ad casum nostrum attinet, siue omnes filij eius Iudæi, de cuius successione tractatur, sint & ipsi Iudęi, siue Christiani, siue primogenitus tantùm Christianus, siue ediuerso cæteri tantùm. Nam cùm dissérimus de successione aliquorum certæ cuiusdam conditionis, status, aut qualitatis, eius tantùm conditio, status, qualitas inspicitur, de cuius successione quęritur: nisi aliud de hęredibus disponitur. Verbi gratia, ex statuto vel consuetudine aliter in successionibus nobilium, aliter plebeiorum succeditur. Illud tantùm quæritur, an defunctus erat nobilis, an verò plebeius. nec refert sint hæredes nobiles nécne, vt tractauimus in §. 8. tit. de successionibus, cõsuetudi. Pictaui. vbi nobilis succedit plebeio, tanquam inter plebeios: & econtrario.

36 *De eadẽ re.*

¶ Et hoc quoque de iure communi probatur per no. in simili per Imo. in c. quod clericis, de foro compet. dum quærit an statutum præferens mares fœminis in successionibus, habeat locum in successione clericorum. & Signo. Homo. consil. 166. incip. quæstio disputanda, col. 3. versi. sed si tu ponis ipsum, vbi differens an & quando statuta super successionibus facta trahantur ad forenses habentes bona in loco statuti: dicit inspiciendum esse locum eius, de cuius successione disputatur, non hęredis, per multa iura quæ illic allegat.

37 *De eadẽ re.*

¶ Nam aliàs semper in successionibus, vbi sunt diuersa statuta, ea tãtùm respicimus, quæ concernunt aut personam defuncti, aut bona ipsius: nunquam autem ea quæ ad hæredes tantùm pertinent. Nisi, vt quibusdam placuit, statuta in personam hæredũ disponant: quo etiam casu, si is de cuius successione agitur, subsit statuto quod præfert primogenitum vel origine, vel domicilio, vel aliàs, inspicitur statutum eius loci, quantùm ad bona ibi sita, vt plenissimè no. per omnes in l. j. C. de sacro eccle. & latissimè disputauimus supra quæst. 46. At in casu nostro Iudęus mortuus subest statuto legis Mosaicæ quæ præfert primogenitum, quæ quidem lex vtpote vniuersalis, quantùm ad bona Iudæorum, ad omnia bona extenditur vbicunque sint sita, non inspectis statutis locorum, aut iure communi, vt supra diximus. Igitur reliquum est, vt lex defuncti, non hæredum sit inspicienda.

38 *De eadem re.*

¶ Preterea aut primogenitus est Christianus, & hoc casu hauddubiè potitur priuilegio legis Mosaicę vt etiã fatentur qui de hac re scripserunt. Aut vero est Iudæus, sicuti pater & secũdogenitus Christianus: & tunc cùm lex Mosaica iniecerit vinculum ante religionem Christianam ab isto assumptam: consequens est vt ea quoq; posteà locum habeat, vt in simili voluit Io. An. in regula, sine culpa, in vlt. q. de regul. iur. lib. 6. cum multis concord. quos videre poteris suprà in 43. quęsti. q. prin.

39 *De eadẽ re.*

¶ Deinde ius Primogenituræ etiã viuente patre est in rerum natura productum, ita vt eo priuari ne a patre quidẽ possit, vt latè ostendimus suprà quęst. 21. & alibi sæpe. Idq; maximè procedit in eo iure delato à lege Mosaica, vt quod maxima ex parte iã in vita patris primogenito cõpetit, vt patet ex his quæ diximus suprà in prefatione, nu. 12. sed vt de antiquioribus. Igitur cùm huiusmodi ius cùm primũ natus est primogenitus, in eius persona iam radices egerit, sitq; ideò stabilitum, firmatum, quæsitum vt etiam ex multis apparet, quæ diximus in 4c. quæsti. cùm in multis locis, tum in 24. ratione pro nepote, atque etiam in vlt. & in responsione 6. rationis pro patruo. & adfirmat Alex. cons. visa facti narratione, col. 4. vers. nam ius primogenituræ, lib. 2. per no. in c. quam periculosum. 7. quæst. j. Quis feret primogenitum hunc suo iure priuari sine suo facto, contra l. id quod nostrum est. ff. de regul. iur. cum si.

¶ Adhæc

40 ¶ Adhæc si hoc dicamus, facilè fiet fraus legi Mosaicæ, cui & pater & filij primùm subditi sunt. Nã secundogenitus, vt ęqualiter cũ primogenito succedat, & ita fraudẽ legi faciat, quæ huiusmodi ius defert primogenito, sese simulatè quidem & nõ ex animo nostræ religioni & fidei mancipabit: quod ferendum non est. Sicuti nec quòd Iudæus Christianus factus nõ puniatur ex delicto antè perpetrato, vt multi voluerũt, hanc inter cæteras fraudis præsumptionem adferentes. de quo latè per omnes in c. gaudemus, de diuort. cũ multis cõcord. à me congestis in cõmentariis Cõsuet. Picta. tit. j. §. j. in 25. causa minuendę pœnę. Et facit text. in l. j. C. de his qui ad eccle. cõfu. & no. per Bar. & alios in l. j. ff. de pœnis, in illa q. de eo qui se clericum fecit post perpetratum delictum: cum concord. ibi adductis per ipsum Bart. & alios recentiores.

De eadẽ re.

41 ¶ Postremò ita sensisse videntur recentiores in d. c. Iudæi, le 2. de Iudæ. si non oscitãter rem ipsam expendamus. Nam primum is tex. innuit, & etiam ex eo no. Io. An. & Panor. ibi, & glo. in c. Iudæorum. 28. q. j. quòd Iudæi baptisati non perdunt ius agnationis, ideóq; debent succedere parentibus aliisq; consanguineis, perinde ac si Iudæi permansissent. Hincq; occasione sumpta quærit Io. Ana. an seruandũ sit in huiusmodi Iudæorum successione statutũ loci, in quo morãtur, quod repellit fœminas stantibus masculis: sicuti & itidem facit lex Mosaica, Numerorum 27. & concludit ꝙ sic. Fely. autem inibi multorũ authoritate suffultus contendit legem Mosaicã non in ea tantùm specie, sed & aliàs semper in huiusmodi successionibus obtinere. Attende igitur primũ casum illius c. nimirũ loquentis de Iudæo baptisato, deinde quid inde subinferãt Doc. filium videlicet Iudęi baptisatũ succedere patri. Postremò quid in ea rescisci tantur, an scilicet sit seruanda lex Mosaica in huiusmodi successionibus, quod fatẽtur. Et nõ dubitabis, vt reor, quin senserint id procedere in casu c. ex quo ea quęstio veluti deriuata est, præsertim cùm aliud in eo ipso casu expresśim non dixerint.

De eadem re.

42 ¶ Vnum est autẽ quod Iudæorũ filios iure primogeniturę posset videri arcere, quoniã scilicet primogenitura est dignitas, vt dicit gl. in c. quàm periculosum. 7. q. 1. & omnes qui de ea loquuntur. Dignitatis autẽ & honoris prorsus expertes Iudæos pronunciat. l. vlt. & ibi Doc. C. de Iudæ. & c. nulla. 54. di. Ideo nec iudex esse potest gl. in §. 1. & ibi Doc. in Auth. iusiur. quod præsta. ab his. Nec doct. Bar. in d. l. vlt. C. de Iudę. & in l. generaliter. §. vlt. ff. de Decuri. & in l. oẽs, la 2. C. de Decur. & in proœ. C. §. hæc quæ necessariò. col. 3. vers. quæro circa hæc. Angel. in d. §. 1. in auth. iusiur. quod pręst. ab his col. 2. Pan. in c. cũ sit, in 1. no. ex. de Iudę. Nec aduocatus Bar. in l. vl. C. de post. & alibi quoq; diximus. Quibus nihil officit l. generaliter. §. vl ff. De Decuri. quæ ad honores admittit, qui Iudaicam superstitionem sequuntur. Quoniam non de Iudæis intelligitur, sed Chistianis, qui in Iudæa primùm fuerãt: Ideóq; Iudaicam superstitionem sequi dicuntur à Iureconsulto, vt eruditè, eleganter, & copiosè ostendit And. Alcia. li. dispunctionum 3. c. 8. & in l. quidam ignauiæ. C. de Decurio. li. 10. vt interim omittam quid super ea scripserint gl. & Bar. & idem Bar. in d. l. omnes.

Iudæi an arceãtur dignitatibus.

43 ¶ Sed hìc obex nihil hìc obesse potest. Quoniam & d. l. vlt. C. de Iudæ. intelligitur de dignitatibus publicis, non autẽ priuatis, vt apertè probat ratio illius quę huiusmodi est. Ne acquisiti sibi officij auctoritate muniti aduersus Christianos &c. vt bellè expendit Iason in rub. ff. de iust. & iure, col. 2. vers. contra Bart. & ante eum Alberi. post Iac. Ra. quos tamen non citat in l. item in potestate. ff. de his qui sunt sui vel ali. iur. At ius hoc si dignitas sit, ea prorsus priuata est, non publica, vt palàm est omnibus.

Et quibus.

SEXAGESIMASEPTIMA QVAESTIO.

1 SEXAGESIMOSEPTIMO quæro, Quia suprà dictum est in 6. quæsti. nu. 10. hanc partem, posse emphyteusim ita concedi, vt solus emphyteutę primogenitus succedat. Quid si fuerit concessa emphyteusis aut feudũ duobus fratribus, ea lege, vt filius maior natu alterutrius solus succedat: an tũc primogenitus vtriusq; succedat, an alterius tantùm, qui videlicet maior erit ætate? Quæ res minimè erit obscura iis, qui latinitatem intelligunt: nec eam huc adscripsissem, nisi comperissem

Si concessa sit emphiteusis duobus fratribus ea lege vt primogenitus alterius succedat.

An primogenitus alterius an vtriusque succedat. Dictio alteruter.

Soci. virum summæ eruditionis in legibus bis in hac re veluti quadantenus dubia consuluisse. Is enim primùm cons.87. visis inuestitura feudi, col. 3. vers. circa secundum deinde,& seq.con.li.3.concludit, re non aliàs concertata, solùm eum succedere, qui ex duorum fratrum liberis est omnium maximus natu. Hanc enim esse illius dictionis alterutrius significationem, vt vnum tantùm includat, per l. si ex toto. §.1.& ibi Bar. Angel.& Paul.Castr.ff.de lega.1.& in §. sed si ab alterutro vestrûm, Instit.de rer.diui.& clariùs in c.cùm contingat, de rescrip.

2 *De eadem re.* ¶ Item & hoc quoq; indicare verba illa maior natu, quæ vni tantùm cõueniunt per l.qui duos, in prin.ff.de reb.dub. Præterea & hoc adstruit intentio cõcedentis, ne contingat feudum per diuisiones diminui, iuxta no.in c.præterea ducatus, tit. de prohi. feu.ali.per Fed.& in c.licet, de voto. Adhæc si concedens voluisset duos succedere, ita expressisset, ar.l.1.§.sinautem ad desinentis. C.de cad.tol. Deniq; dictio, solus, de vno tãtùm intelligitur, cùm sit taxatiua,& aliorum exclusiua.l.aduersus.C. si aduer. rem iudi. & l. his solis. C. de reuo.dona. & c. quæ sunt, de verbo. signi.cum si. Hæc fermè Soci. quem & satis sequi videtur dum illum simpliciter allegat Alcia.inter con. Hiero.Grat.cons.8. verba priuilegij, ad fi.li.1. Quibus & ego assentior propter naturam dictionis alterutrius, nisi aliter constaret de intentione concedentis ex aliis verbis præcedentibus aut sequentibus.

Solus dictio.

SEXAGESIMAOCTAVA QVAESTIO.

1 *An alter coniugum sine altero possit reuocare maioricatum quem simul constituerunt.* SEXAGESIMOOCTAVO quæro, Quid si maritus & vxor maioricatum (vt appellant Hispani) constituerint, Id est, bona quædam communia ita coniunxerint, vt in iis solus eorum primogenitus succedat. An poterit alter coniugum sine alio huiusmodi maioricatum reuocare quantùm ad suam partem, quam videlicet habet in iis rebus communibus, pertinet, inuito aut inscio altero. An verò & vterque simul id possunt facere? Et primum quidem videtur vtrunque, aut etiam alterum posse id reuocare. Nam huiusmodi constitutio maioricatus censetur habere vim supremi iudicij.l.si filia.§.si pater.ff.fami.hercis.

2 *Postremũ iudicium etiam extra testamẽtum.* ¶ Est autem natura supremi iudicij mutabilis, sicut etiam testamentum mutabile vsque ad postremum vitæ exitum.l.4.ff.de adi.leg.& optimus tex. loquẽs de voluntate non testamentaria quidem illa, sed quæ vim etiam habet postremi iudicij, in l. vlt.ibi, si donec vixerit, in eadẽ permanserit voluntate.C.de pact. Et quòd huiusmodi voluntates etiam citra testamentum sint mutabiles, consuluit Oldra.in simili fermè casu, con.231.vt eius de quo quæritur, post prin. Nec dubium est, si duo simul testamentum suum confecerint, posse alterum, quantùm ad se pertinet, illud testamentum reuocare, velit nolit alter.

3 *Testamentum factum authoritate principis potest eo inscio reuocari.* ¶ Nec id impedit principis authoritas. Quando & testamentum factũ consentiente aut authoritatẽ accommodante principe, reuocari tamen potest inscio principe, per l.omnium, vbi & hoc no.Bar.Bal.& alij.C.de testa. Quod & trahit Bart. & post eum Saly.Raph.Pau.Ca.& cæteri recentiores, distinguentes tamen, in arg. posse statuentes solos reuocare statutũ ab iis factum de consensu principis, ab ipso confirmatum. De quo & per eundem Bar.in l.omnes populi, in 3.q. quartæ q. prin.versi.iuxta prædicta quæro.ff.de iust.& iur.& Panor.in c.cum accessissent, col.pe.& ibi Felyn.in 3. no.de constit.cum concord.vtrobique adductis per ipsos recentiores.

4 *Filiusfam.põt solus reuocare donationẽ causa mortis à se factam cũ consensu patris.* ¶ Et hinc quoq; videmus, quòd si filiusfa.rem suam cum consensu patris (is enim requiritur) donauerit causa mortis, potest ipse filius patre inconsulto huiusmodi donationem reuocare, vt constat ex no.per Dy. Cy. Saly.& alios in l.nec fratris. C. de dona.causa.mor.& per Bar.in l.2.§.1.in 4.q.ff.de donat.Raph.Fulgo. & Corne. in l. seruum.C.qui testa.face.pos.& alibi plenè disseruimus in tract.de Legib. Connubialib.& iure maritali, in glo.3.in verbo, *contracter*, in 6.quæst.

¶ Nec

5 ¶Nec huic quoque obstare videtur quòd vir & vxor simul eodem supremo iudicio vel testamento id disposuerint, quia nihilo secius censentur esse duo suprema iudicia siue testamenta, scilicet alterum viri, alterum vxoris. l. Papinianus. §. sed nec impuberis. ff. de inof. testa. & quod no. gl. in l. patris & filij. ff. de vulg. & pupil. Vt etiam de pluribus simul contrahentibus dicitur in l. eo quòd à multis. C. si cer. pet. Ita vt si alter eorum decesserit, & confirmatum fuerit id iudicium respectu ipsius, alter tamē quantùm ad se pertinet, poterit reuocare huiusmodi supremum iudicium, ac si ipse solus testatus fuisset, vt ex facto consuluit Steph. Bertran. con. 329. ponitur in facto quòd nobilis, in 1. dubio, lib. 1. Nam & aliàs reperta esset via qua quis se ita astringeret, vt non posset reuocare suū testamentum, ita scilicet testando simul cum altero: quod tamen fieri non potest. l. si quis in principio testamenti. & ibi no. ff. de leg. 3. & l. stipulatio hoc modo concepta. ff. de verb. obli. & l. cùm donatione. C. de transac.

Testamentū à duobus vno cōtextu factum censentur esse duo testamēta. Si vir et vxor simul testamētum suū fecerunt vno mortuo, alter quātum ad se. potest reuocare.

6 ¶Contrariū tamen in hac specie nostræ quæstionis consuluit Ludo. Bolog. con. 62. incip. cor mūdū &c. viso igitur puncto, in 1. & 3. dubio. Mouetur iis potissimùm rationibus. primùm enim princeps hac inter cæteras ratione, huiusmodi facultatē constituendi maioricatum concessisse videtur, vt memoria ipsius perpetuò in eorū descendentes, vt ipse loquitur, cōseruaretur, sicuti voluit Ro. cō. 29. inci. in causa maioriæ. Ex quo, inquit Bol. infertur non tantùm priuatam eorum, qui autore principe maioricatum constituerunt, & suorū descendentiū vtilitatem in hac re versari, sed & publicam principis concedentis pro ipsius memoria conseruanda, & eorū qui futuri sunt sub regimine maioricatus.

Cōtra supradicta.

Maioricatus cōstituitur ad perpetuā principis in descēdentes memoriam.

7 ¶Itē dignitates maioricatus regūtur iisdem legibus, statutis, & cōsuetudinibus, quibus & caput regni, cùm ita intellexisse videtur concedens, prout cōsuluit Paul. Cast. con. 164. cuius initium est, in præsenti causa, col. 1. & 2. li 2. Regnū autem nullo pacto, nulla conuentione aboleri, alterariue potest, c. dilecti, de maio. & obed. & c. intellecto, de iureiur. & voluit Oldra. d. con. 231. in fi. Denique regnum & dignitates Regales indiuiduæ sunt, c. imperialem. §. præterea ducatus, de prohib. feud. ali. per Fed. cum multis cōcord. suprà à nobis relatis in 3. q. Ergo & maioricatus, qui caput ipsum sequi debet, indiuiduus quoque est.

Maioricatus dignitas regitur eisdē legibus quibus & caput regni.

8 ¶Hæ sunt in effectu Ludo. Bol. rationes, quibus non admodum difficile est respondere. Nam quantùm ad primam pertinet, Ro. con. ab eo allegato non id dicit simpliciter ad quod illum citat ipse Bol. Sed ex verbis appositis in cōcessione maioricatus de quo ibi consuluit, colligit principem eam concessionē fecisse, vt memoria ipsius perpetuò maneret in descendentes eorum, quibus idipsum concedebat. Quæ res nō est perpetua, nec generalis omnibus, nec eiusmodi vt legē vniuersalem ex eā faciat. Nec si talis esset, propterea concluderet inibi publicam vtilitatē versari. Quid enim commune est perpetuæ principis presertim mali memoriæ, non quidem omniū, sed paucorum quorundam cum publica vtilitate.

Respōsiones ad rationes Bolo.

9 ¶Sed fac hîc versari publicam vtilitatem, num id impedit mutari quod legibus mutabile est? Si quis in testamento quicquam legauerit, aut disposuerit in publicam vtilitatem, num id prohibebitur mutare aut prorsus reuocare testamentum? At maioricatus nec aboleri, nec diuidi, quemadmodum nec regnum, potest, vt aliis rationibus disceptatum est. Fateor libens equidem, vbi semel fuerit stabilitus, semel, inquā, idest, irreuocabiliter, quod non nisi per mortem constituentium accidere potest. Illi enim quandiu viuunt, reuocare possunt quicquid instar supremi iudicij constituerint, vt plenè probauimus.

Ad idem.

10 ¶Imò verò & si non in testamento, sed in contractu vtputa matrimonij, vt fieri solet, id factum sit, vt in simili voluerunt Iac. Aluar. & Card. Alex. in c. filij, in fi. tit. si de feud. fuer. contro. & latè diximus suprà in 8. principali quæstione, vbi multa videbis ad hūc quoque locum pertinentia, quæ hîc repetenda non ducimus.

SEXAGESIMANONA QVAESTIO.

1 *An dominus possit pro sua primogenita filia maritanda collectam subditis imponere. Consuetudines diuersæ de hac re.*

SEXAGESIMONONO QVAERO, Quia suprà in præfatione, num. 135. vicesimoprimò, & seq. diximus filiam primo genitam ante cæteras esse matrimonio collocandam. An dominus possit suis subditis & vasallis collectam imponere pro illa sua filia primogenita nuptui tradenda, vt in multis locis Franciæ nuncupatim consuetudine cautum est. videlicet apud Pictauienses. §. totius voluminis consuetudinum eius gentis. 169. Turonenses tit. *de loyaux aydes*. §. 4. Ambianenses. §. 76. Monstrolienses maritimos. §. 57. Artesienses. §. 26. Súntque aliæ consuetudines id ius tribuẽtes pro primo matrimonio suæ filiæ, sine qualitate primogenitæ vt Borbonienses. §. 344. & Marchienses. §. 130. Aliæ pro primo matrimonio, suarum filiarum, vt Aruernienses titul. 25. §. 1. & 2. Aliæ pro matrimonio vnius filiæ tantùm, vt Burgundienses tit. 1. §. 4. & Britonienses tit. 2. *qui est des droitz du prince & autres seigneurs*. §. 17. Estque in eam rem cõstitutio Siciliæ quæ inci. quamplurimum, quę simpliciter dicit pro maritanda filia.

2 *Qui dicunt & id de communi iure procedere.*

¶ Et certè de ea re nonnulli è nostris ita loquuntur, vt videri velint id ius de iure cõpetere. Et inter cæteros Roffred. Beneuent. in rubr. de sacra. cuiuslib. vasal. versic. isti autem vasalli. & post eum Io. Blanc. in sua summa titul. qui. mo. & in quib. cau. feud. amit. §. erunt etiam quæ dicta sunt. Specul. tit. de offi. ordi. & tit. de maio. & obed. §. 1. versi. eodem modo, & iterum in tit. de feud. §. quoniam, col. pe. versi. & nota quòd vasalli. Hosti. in summa tit. de immu. eccle. §. à quibus muneribus, col. 1. vbi dicit & huius rei esse consuetudinem propè generalem. Alberi. in suo lexico, in verb. dominus, versi. 1. Mar. Laud. in c. 1. paulò ante fi. versi. & est aduertendum, tit. an apud iudi. vel domi. Alex. in addi. Bar. in l. placet. C. de excusa. muner. li. 10. & Iason in l. placet, in 1. lec. col. 1. ver. & aduerte. & in 2. lec. col. 4. ver. & iuxta has. C. de sacro. eccle. & nouissimè Zasius in tract. feud. parte 7. cui titulus est, ad quid vasal. domino tene. char. 9. in paruis, versi. tenetur etiam vasallus.

3 *Caligula munera & collationes in dotẽ filiæ à subditis recepit.*

¶ Secundùm quam sententiam Caius ille Caligula Imperator Romanus (*sic* enim diuis placuit) munera & collationes in dotem filiæ à subditis recepit, vt tradit Suetonius in vita illius c. 42. Et id quidem manasse videtur à Romulo vrbis cõditore, qui instituit patronos omnia pro clientibus facere debere, quæcunque efficiunt parẽtes pro liberis. Clientes autem è diuerso patronis suis ad filiarum dotem pecuniam cõtribuere, vt scribit Plutarchus in vita illius. Alibi autem in nostris commentariis cõsuetudinum Pictauicarum ostendimus, vasallos nostri temporis proximè accedere ad clientes prisci temporis.

4 *Qui dicunt id de iure non esse.*

¶ Verùm alij id non admittunt, cùm nullo iure id cautum sit, & in his Io. And. in addi. Specul. in d. tit. de feud. vbi suprà. Pet. Iac. in tit. de caus. ex qui. vas. &c. col. 11. in paruis, vers. audiui dici. & iterum tit. de cau. ex quib. domi. deb. amit. proprie. in 9. diui. feud. ad fi. Bal. in c. 1. §. similiter, & ibi Iac. Alua. & Card. Alex. tit. de Capit. Cor. Pau. Ca. in l. neminem. C. de sacro. eccle. & in l. in nostræ, versi. & est argu. C. de statu. & imagi. & consil. 20. in caussa istorum, col. 1. in fi. lib. 1. Guid. Pap. decis. 57. an vasallus. Cardi. Alexand. in prælud. feud. versic. sex tamen. Iacob. à S. Georg. in tracta. feu. col. 4. versic. sed an talis nobilis. Matthæ. Afflict. in d. constitutio. Siciliæ incip. quamplurimum, in 6. not. Alber. Brun. consi. trigesimosecundo omnipotens, & c. dum quæritur an homines.

5 *Authoris sententia. Mater non tenetur dotare filiam.*

¶ Et id certè verissimum est. Nam nec mater vt dicunt, Ioannes Andreas, & Petrus Iacobus quibus locis suprà citauimus, tenetur dotare filiam, nec in eius dotem quicquam cõferre. l. neque mater. C. de iure doti. Nec frater sororẽ, vt clarè colligitur ex l. cũ plures. §. cũ tutor, & l. seq. ff. de admi. tut. & diximus latè suprà in 62. quæst. Adde nec filius matrẽ. l. 1. §. præterea, versic. sed si minus, & ibi Nicol. Mat. & Bald. ff. de tutel. & ratio. distr. Guil. Cu. in l. 1. & ibi Bald. ad fi. ff. de inoffi. doti. cum aliis concor. à

me adductis in nostris legibus Connubialibus l.2.nu.6.cui respondens.

6 ¶ Et quia etiam regulariter non potest dominus suis subditis collectas imponere, secundùm Pet.Iac.vbi suprà,deplorantem mores dominorum,qui quotidie satagũt exugere,vt dicit,sanguinem subditorum.& eundem titu.de causis ex quibus domi. deb.amit.proprie.Oldra.consi.224.factum tale est,quidam miles. Bartolum in lege prima,in fine.C.de excu.mu.lib.10.Alberi.in l.vltim.colum.4.versi.item quæro an habens.C.de iurisd.omn.iudic.Bal.post Ricard.Mal.in l.cùm multa,in fi.C.de bonis quæ liber.per l.si priuatus.ff.qui & à quib.& l.domini prædiorum.C.de agri.& censi. li.11.& id Bal.dicit esse no.& ipse Bal.in l.his quibus.C.de fideic.hæred.Alex.cõ.145. quoniam abunde,post prin.lib.2.Iacob.à S.Georg.in illo tracta.feud.in verbo, cum mero & mixto imperio,versic.quæro vlteriùs.Iason in d.l.placet, in 1. lect. colum.1. vbi suprà.C.de sacr.eccle.Philip.Deci.consi.199.visis,in princ.Alberi.Bru.consi.103. casus iste,col.1.

Dominus nõ potest subditis collectas imponere.

7 ¶ Cuius rei est promptissima & optima ratio.quoniam huiusmodi iura imponendi collectas sabditis sunt ex iuribus regalibus,vt est tex.in c.1.titul.quæ sunt rega. proptereáque soli reges & principes eas imponere possunt.C.no.vecti.in rubr.& per totum tit.& l.1.& ibi Bar.& alij.C.de superind.lib.10.& latè consuluit Imo.consi. 121. cuius initium est in caussa quæ vertitur,in 2.dubio,& Docto.vbique.

Iura collectãdi sunt ex regalibus.

8 ¶ Sed intellige tamen,nisi esset statutum vel consuetudo imponendæ collectæ pro filia maritanda,vt est in multis locis,vti diximus in prin.huius quæstion.Ea enim esset seruanda,vt videntur voluisse omnes propè quos suprà citauimus, & præterea Cy.in l.2.col.4.versi.sed nos quid dicemus.C.quæ sit long.consu.& ibi quoque Alberi.in rubr.col.15.versi.quid dicemus aduertendum est.& Alex.con.15.viso themate & dubiis,in primo dubio,lib.2.& Masuer.titu.de talliis,versi.item quatuor casus. Vel nisi etiam id esset præscriptum,vt scribit ipse Pet.Iacob.in d.titu.de cau.ex quib. domi.deb.amit.proprie.& Alex.vbi suprà proximè.

Nisi esset statutum vel consuetudo.

9 ¶ Sed & hæc omnia quæ diximus,siue id ius competat de iure quod nõ crediderim, siue de consuetudine,debes ita intelligere,secundùm Alberi.in d.suo dictionario, vbi suprà,& Alex.in d.l.placet,de excu.mu.quando ipse dominus per se id ipsum facere non possit:& dummodo id moderatè exigat.per c.vnio,circa medium.10. quæst. 3.& c.cùm apostolus.§.prohibemus,de censib.Aliàs autem possent subditi implorare officium superioris,vt oppressionem domini reprimat,vt voluit Spec.in dicto §. quoniam,vbi suprà,de feud.& Bal.in c.1.§.prætereà si inter,col.3.versic. pone quòd vasallus,tit.de prohi.feud.ali.per Fede.& Iacob.Alua.in c.1.col.3.versi.sed si pares,titu.apud quem vel quos contro.feu.

Dominus tamen id per se facere non potest.
Et moderatè debet facere.

10 ¶ Imò verò dominus ipse nõ potest huiusmodi collectam per se facere & taxare, sed debet vocare subditos,vt dicit Masuer.d.tit.de talliis.§.item & prædicta,& seq. & adire iudicem qui eam faciat,vt dicit expressè Oldr. d.con.134.in secũdo dubio.Neque enim,inquit,potest esse iudex in sua causa.C.ne quis in sua causa iudi.in rub.& nigro.& l.pen.ff.de arbi.nec hoc ex singulorum affectionibus æstimari debet,argu. l.videamus.§.iurare.ff.de in lit.iuran.& l.prædia.ff.ad leg.Falci.Sed hæc per subtilitatem iudicis competentis dirimenda.l.1.circa medium.C.de sent.quæ pro eo quod inter.Et bene facit §.si verò aliqui,in authent.de Quæsto.Et regulariter cùm est cõtrouersia inter dominum & vasallum,non cognoscit dominus, sed alter, vt plenè notatur in capitul.cæterùm,de iudi.Hæc ille,quem sequitur nuncupatim Baldus in cap.1.in princip.columna vltima,versiculo,alia quæstio,titu.de vasal.qui curi.vend. Et bene facit quod tradit Ioannes Andreas in additione Speculatoris dicto titulo de feud.§.nunc dicamus,versiculo,cæterùm, & Cardinalis Alexandri in d.prælud. feud.vbi suprà.

Et debet adire iudicem.
Dominus nõ est iudex inter se & vasallum.

¶ Et si

11 ¶Et si dominus non desistat ab huiusmodi immoderatis collectionibus, poterit priuari feudo per superiorem, vt dicit Bald. in capite, publici, ibi, & ex hoc, titulo, de pace tenend. per eum textum, & alia iura. Et bene etiam facit capit. ad apostolicæ, & quæ ibi scripta sunt à Docto. de re iudic. libro sexto. Nec excusabitur dominus ex eo quòd vasalli has immoderatas collectiones soluerunt, quia in dubio præsumuntur metu extortæ, ex eo quod dicit idem Baldus in §. pactiones, titulo, de pac. constan. & in capitulo primo, post principium, titul. quali. deb. iura. vasal. domi. & Cardinalis Alexandri. qui ad hoc alia quædam allegat in prælat. feud. vbi suprà, vbi tamen subdit, quòd dominus propria autoritate potest à vasallo inuito exigere ea seruitia quæ non sunt dubia, iniiciendo manum in feudum, quod nos saisire dicimus, vt expresim voluit Speculator dicto tit. de feud. §. quoniam, versic. xviij. per multa ibi allegata.

Dominus priuatur feudo si nō desistat ab immoderatis collectionibus. Dominus potest iniicere manum in feudum vasalli pro seruitiis non dubiis.

12 ¶Sed quid in casu dictarum consuetudinum, vt dominus posit collectare, vt sic dixerim, subditos, pro maritāda sua filia primogenita aut alia, si dominus aut sui prędecessores multis temporibus retroactis non collectauerunt subditos, ob eam causam: an se poterunt tueri præscriptione, & qua? vide omnino Cy. de hac specie nuncupatim loquentem in d. l. 2. colum. 4. d. versicu. sed nos quid dicemus: & ibi quoque Alberi. in eadem quoque specie loquentem in rub. vbi suprà citauimus, distinguentes an id ius competat domino ex consuetudine an ex præscriptione: vt primo casu posit nihilominus dominus collectare, secundo non posit: ibi eos videre poteris, atque etiam Ange. de hoc quoque casu loquentem con. 337. inter alia capitula, colū. vlt. versi. ideo ibidem dixit.

Quid si dominus qui id ius habet, diutius non vsus est.

SEPTVAGESIMA QVAESTIO.

1 SED QVAESTIONIS EST, & id erit pro SEPTVAGESIMA quæstione, si consuetudo vel statutum simpliciter loqueretur de filia maritanda sine illa adiectione, primogenita, vt est in pluribus locis citatis suprà in principio huius quæstionis: An ita fuisset intelligendum, an de cæteris quoq;. Et dicit Guid. Pap. dicta decisione Delphinatus 57. in fine, de prima tantùm esse intelligendum, & de primo ipsius matrimonio, per l. sancimus, la 1. C. de Consulib. li. 12. & l. boues. §. hoc sermone. ff. de verb. signifi, & sequuntur D. Sainxon in commentariis consuetu. Turonensium. d. tit. *de loyaux aydes*. §. 4. in prin. & D. Chasse. in consuetu. Burgun. titu. 1. §. 4. etiam in prin.

Si consuetudo simpliciter loquitur de filia maritāda, an intelligatur de primogenita tantum.

2 ¶Masuerius autem titulo de Talli. versi. item quatuor, dicit id iterari posse in personis plurium filiarum, sed non in persona vnius. quasi dicat id procedere in omnibus filiabus, sed pro primo tantùm cuiusque matrimonio. Sed de hac re latissimè Matthæus Afflict. in dicta constitutione Siciliæ incipient. quamplurimum, colum. 3. versiculo, & prima vtrùm, vbi primùm multis rationibus argumentatur, dominum non nisi pro vna filia id ius petere posse. Deinde aliis multis, pro omnibus filiabus. Et hanc partem veriorem putat, & respondet rationibus alterius partis, vt ibi videre poteris. Et vide quæ diximus suprà in præfatione numero 133. incip. vicesimoprimo, & seq.

De eadē re.

3 ¶Illud quoque quæri potest, si filius primogenitus vel etiam filia primogenita cui collocandæ subditi nihil contulerunt, decesit, an conferre debeant nuptiis neptis, scilicet filiæ ipsius filij, aut filiæ primogenitæ. Quod videtur, quia vbi lex vel statutum facit mentionem de filiis simpliciter, trahitur ad nepotes. l. liberorum, & ibi Bart. col. 3. versiculo, secundò quæro. ff. de verbo. signifi. Cuius text. autoritate Bald. consi. 2. verba statuti, post prin. libro primo, dicit appellatione filiæ contineri neptē ex expositiua interpretatione, sumpta ratione exponendi ab ipsa natura. Subditque paulò pòst, rationem quæ mouit disponentē de filia, eandē & mouere de nepte. Igitur

An intelligatur de nepte primogenita cui maritāda subditi nihil contulerant.

Lex vel statu

tur perinde habēdum esse,ac si de nepte expressisset.l.tale pactum.§.vlt. ff. de pactis. & not. per Nico.Matthæ.& Cyn.in l.1. C.quæ sit longa consu. Ideo & idem Bald. in l.maximum vitium,colum.4.versi.quare dico. C. de libe. præteri. dicit, quòd vbi statutum loquens de filio recipit interpretationē,id quod facit,nisi sit expressè prohibita,tūc nepos includitur:quia huiusmodi interpretatio venit ex mente, idest, ratione eiusdem statuti.& ideo non dicitur extendi,sed intelligi,vt se dicit plenè dixisse in l.si quis seruo.C.de furt.& ita in hanc partem inclinat Barthol. Capua.& post eum Matth.Afflic in d.consti.quamplurimum,in secundo dubio. Super hoc tamen an appellatione filij vel filiæ veniat nepos & neptis,& an propriè an impropriè, vide omnino quos tibi longo ordine citaui suprà in quadragesima quæst.nu.54.15.ratio,& tribus seq.

rum loquēs de filiis an traha tur ad nepotes.

4 ¶Alias autem quæstiones,ad hanc quoque rem pertinentes tractat Matth.Affli. vbi suprà,videlicet an id procedat,cùm dominus maritat amitam suam. Cùm item seipsum.Cùm filiam suam spuriam.Cùm fœmina domina maritat suam filiā. An cùm filia ipsa ingreditur monasteriū.An cùm pater reliquit dotem filiæ in suo testamēto. An cùm filius secundogenitus succeßit in baronia,quoniam primogenitus deceßit ante patrem relicta filia,& hic secundogenitus maritat illam,filiam scilicet suā neptem ex primogenito:quæ omnia ibi videre poteris.Sed quantùm ad filiam spuriam adde quæ nuncupatim de ea re scripsit Marti.Laud.in c.1.in fi.ti.an apud iudi.vel do. Cardi.Alex.in c.1.§.similiter col.1.versi.itē an teneat.tit.de cap.Corra.Iac.à S.Geor. in tracta.feud.in verbo,qui quidem inuestiti præstiterunt iuramentum,col.vlt.versi. sed restat,& latè D.Boëri.deci.127.ad secundam veniendo, nu.1.2.3.4.18.& 19.& Chasse.in consuet.Burgundiæ tit.1.§.4.in verbo,*mariage d'vne fille*, col.1. in qua etiā gl.alia quædam tractat huc pertinentia,vti etiam facit D. Sainxon in dd. consuetudines Turo.vbi suprà,quos tu videre poteris.

Alia quæstiones ad eam rē pertinentes.

SEPTVAGESIMAPRIMA QVAESTIO.

1 SEPTVAGESIMOPRIMO quæro,quia maxima pars consuetudinum Franciæ defert principalem domum primogenito vt præcipuam, scilicet Consuetudo Parisiensis tit.1.§.8. Et Meldensis.§.160 Meldunensis.§.165.& seq.Senonensis.§.190.Trecensis.§.14.Caluimontensis.§.8.& 13. Victriacensis.§.55. Carnutēsis. §.4.Aurelianensis.§.25.Turonensis tit.*de successions de fiefz*. §.3. Cenomanensis. §. 238.Andegauensis.§.222.Pictauiensis.§.221.Aruerniensis tit.*de successions*.§.51.Borboniensis.§.301.Blesensis.§.143.Engolismensis.§.87.& seq.Rochelensis.§.54.Marchiensis.§.215.Montargiensis tit.1.§.22.Niuerniensis tit.*de droit d'aisnesse*.§.5.Britonensis titu.22.*qui est de successions & partages*.§.35.& seq.Laudunenses, aliósque Viromandenses tertiæ partis.§.7.Siluanectenses.§.126. Claromontenses. §.81. Valesienses.§.57.Bituricenses tit.*de successions*.ab intestat.§.301. Burdegalenses.§.76. Et de huiusmodi consuetudine mentionem faciunt Iaco.Ra.Nicol.Neapo.Bar.& Alberi.in l.prædiis.§.qui domum.ff.de legat.3.Masuer.titu.de succes.§.item primogenitus. Alex.consi.223.eodémque pen.col.1.lib.2.& Cepol.in tracta.vrb.prædi.tit. de horto,qui est omnium septuagesimussextus. Quæ igitur ratio est huiusmodi consuetudinis?Neque enim videri potest id sine ratione statutum & obseruatum à tot populis.

Quæ est ratio cur tot consuetudines deferant principalem domū primogenito.

2 ¶Et profectò magna est.Nam id ius primogenituræ introductum fuisse videtur ad conseruationem domus,familiæ,& agnationis,vti voluit inter multos Soci.consil. 47.facti narratione,col.2.versi.secunda ratio,lib.3.& Pau.Paris.consi.72. ad verā, col.9.nu.81.vti etiam dicunt pleríque omnes de statuto præferente masculos fœminis,vt alibi latè diximus.Familia autem tribus maximè constat, domo primùm, deinde vxore,postremò boue aratore,id est,reditu ex agricultura, qui omnium est honestißimus, ne inopia scilicet opprimaris. Id enim est ex Hesiodo haud multò post initium libri secundi Operum & dierum,

Ad idem. Familia tribus maximè constat.

οἶκον μὲν πρώτιστα, γυναῖκά τε, βοῦν τ' ἀροτῆρα.

Quod & Aristoteles ex eo repetiit lib.1.Politicôn,c.1.& Oeconomicôn,lib.itē 1.c.2.

3 ¶Igitur consuetudo volens conseruare familiã nobilium,imprimis voluit primogenito domũ assignare,& eam principaliorē,quam scilicet maximè cupiunt nobiles in familia manere,honoris,memoriæ,& dignitatis causa,vt videre licet ex l. pater.§.Iulianus.ff.de lega.3.vbi Primipilaris quispiam testamento suo vetuit domum suam maiorem alienari.De quo & nos diximus suprà in tractatu de Nobilitate,cap. 37.nu.22.homines.Notum est autem illud Ennij apud Ciceronem lib.1.Officiorũ alibi in eodem tractatu ad aliud à nobis relatum,

Nobiles maximè cupiunt suam domum principalem manere in familia.

O domus antiqua,heu quàm dispari dominaris domino.

Sed & alibi docuimus,apud veteres Græcos sacra domestica filiis natu maioribus relinqui solita.

SEPTVAGESIMASECVNDA QVÆSTIO.

1 AT SVPER hac consuetudine quæro SEPTVAGESIMOSECVNDO.Quid si in hac successione est vna tantùm domus, An ea pertinebit ad primogenitum.Dubium enim facit id verbum quo vtitur ea consuetudo, scilicet principalis.Nam videtur principale,& alia similia,cuiusmodi sunt, præcipuum,primum,primarium,supremum,& si quæ alia sunt eius generis, dici & intelligi de vno ex multis,qui scilicet cæteris præstat & excellit,vt probatur in c. principali,in prin.63.di.cùm dicitur,principali deuotissimorum militum. Et aliàs semper principalis dicitur respectu aliorum,vt cùm dicimus principalem, & fideiussorem, principale & accessorium,siue quod consequitur,vt in l.cùm principalis.ff. de regu. iur.vbi ita scribitur,cùm principalis causa non consistit,nec ea quidem quæ sequuntur locum habent.Et alibi principales liberalitates,scilicet respectu aliarum nō principalium,in l.patronus,in prin.ff.de lega.3.& alia huiusmodi infinita.Si ergo solum sit & vnicum,quomodo principale & primarium siue præcipuum dici potest? Et si tale non sit,consequens est,vt non sit primogeniti ex hac consuetudine,cuius verba ad hunc casum adaptari non possunt.Ergo nec eiusdem dispositio.l.4.§.toties, & ibi Bar.& alij.ff.de dam.infec.cum aliis multis concord.à me collectis in repe.l.si vnquam,in verbo,libertis,nu.2.C.de reuo.donati.

Quid si vna sit tantùm domus an & ea pertinebit ad primogenitũ. Principale an de vno dici possit.

2 ¶Quòd si quis contendat primum etiam dici de vno,qui scilicet neminem sequentem habet,vt scribitur in l.qui duos,in prin.ff.de reb.dub.& latè diximus & probauimus suprà in 1.quæsti.prin.num.3.primogenitus,& seq.veluti & idem dici debeat de principali,& aliis similibus.In promptu est responsio, quòd illud non est verè ac propriè,sed impropriè,vt liquidò probat textus in l.1.§.æstas,iuncta glossa in verb. non proxima.ff.ne quid in flu.publi.quem ad id expendit & dicit no.Francisc. Aret. in l.qui filiabus.§.1.colum.2.ff.de legatis primo.Consuetudines autem & statuta præsertim quæ sunt contra ius commune,debent strictè & propriè interpretari,vt alibi latè diximus.

Quid de primo.

3 ¶Verùm D.Molin.in suis commentariis consuetudinum Parisiensium titu.1.§. 8. gl.4.in verbo,*principal manoir*,in 3.4.& 5.quæst.apertè nobis declarat,hanc domum vnicam ad primogenitum deferri iure primogenituræ,dum quærit an si nulla alia sint bona in successione præter eam domũ,cæteri liberi poterunt petere legitimam, & qualem,tanquam scilicet nullum sit dubium,quin consuetudo loquens de principali domo,intelligatur de ea quæ etiam sit vnica:nec aliter tractat an domus vnica possit dici principalis.Nullúsque etiam eorũ qui consuetudines interpretati sunt,id dubium tetigerũt:quanuis nonnulli eorum tractarunt,quæ dicatur principalis domus inter multas.de quo tu illos videas,videlicet Sainxo.in cõsuetu. Turonē. *de successions de fiefz*.§.3.& D.Cirier.in suo tracta.primogeni.libro 2.quæsti.quarta, qua interpretatur.§.8.1.titul. consuetudinum Parif. loquentem de hac consuetudine.

Ad idem.

& ipsum

& ipsum Moli.ibi,in principio,ex quibus intelliges, primogenitum posse eligere quã maluerit pro principali,vt & plurimæ ex his consuetudinibus quas tibi designaui in prin.præcedentis quæstionis,expresßim statuerunt.

4 ¶Sed quantùm ad hanc nostram quæstionem pertinet,ego in ea sum sententia, vt si etiam vna sit domus,ea cedere debeat primogenito,ex mente consuetudinis, quæ illi in quo est principalis conseruatio domus & familiæ, habitationem relinquere voluit,vt diximus in præcedenti quæstione:& eam quidem principalem & præcipuam si plures sunt,quasi non satis fuerit cõsuetudini habitationem quamlibet ei relinquere,nisi & principalem relinqueret. Cuius quidem consuetudinis mentem, rationem, sententiam,& volũtatem magis inspicere debemus, quàm verba, etiam si verba quodammodo offenderentur,vt voluerunt Cy.& Bal.in l.j.ff.si certum petatur. Bart.in l. contra legem.ff.de legibus,cum aliis multis concord.à me congestis in d.repe.l.si vnquam,in verbo,libertis,nu.44.& quoniam.

Authoris sententia. Cõsuetudinis mens magis quã verba inspicienda.

5 ¶Quanquam ea verba principalis domus, minimè læduntur intelligẽdo de vna, vti nec ea nomina, primum supremum, primariũ, præcipuum. Nam de primo,& supremo,quod est nomen superlatiuum,quod ideo magis de multis intelligi videretur, tamen habes tex.vtrũque dici etiam si soli sint, modò nullus præcedat,in l.ex duobus, in princip.ff.de vulga.& pupil.& alios multos suprà relatos in d.j.quæstione, ex qua intelliges & illud procedere etiam in materia stricta. Nec ea glo.in d.§.æstas,loquitur de primo, sed de priori, quod comparatiuum est,& quod magis de multis dici videatur:nec tamen ei omnino accederem,quando apud probatißimos scriptores plerunque comparatiuum pro positiuo ponitur, vt videre licet apud Priscianũ & Vallam, & ex nostris Zasium in intellectibus sing.quo loco deridet nostros iuris doct.distinguentes specie culpam latam,latiorem,latißimam,leuem,& leuißimam.

Responsio ad contraria.

Comparatiuũ pro positiuo.

6 ¶Denique nemo nescit principale à principe dictum esse:nã & hinc principales constitutiones,id est principum,in l.j.in prin.ff.quod cuiusque vniuersitatis & in l.j.ff.de bono.poss.ex testa mili. Et principalis maiestas, in l.famosi.ff.ad l.Iuli.maie. Et principalis autoritas, in l.hæreditas etiam.ff.de peti.hære.cùm dicitur principali vel pontificali autoritate,id est,principis vel pontificis,vti Accursius & cæteri optimè intellexerunt. Et in hac quoque significatione apud Plinium in Panegyrico, Tanta benignitas principis,tanta securitas temporũ est, vt ille nos principalibus rebus existimet dignos.& alibi sæpe apud probatißimos autores. Princeps autem & primus eiusdem sunt significationis vt diximus & probauimus suprà in præfatione, nu.36.incip.& id quidem. At primus de vno dicitur, vt dictum est,igitur & princeps. Et quod hanc opi. confirmat, vnus pro primo plerunque ponitur, vt etiam dictum est suprà in j.quæst. nu.4.incip.sed quibus. Ex quibus vides vnum,primum,& principem sæpißimè confundi,& consequenter principale dici de vno,& primo.

7 ¶Aliàs autem quãdo,& quibus modis quid dicatur principale, vel principaliter fieri,ne te hìc longius detineam videbis apud Bar.in l.ambitiosa, colum.4.versicu.sed contra op.quia istud.ff.de decre.ab ordi.faci.& in proœmio C.columna secunda,versiculo,non obstat primum.

Principale et principaliter quid & quomodo dicitur.

SEPTVAGESIMATERTIA QVAESTIO.

1 SEptuagesimotertiò Quæro etiam circa hanc consuetudinem, An si ea loquatur simpliciter de domo deferenda primogenito,nulla horti & septorum eius mentione facta, Hortus quoque intelligitur & cæteræ ipsius domus appendices, vt cors, aut, vt Ouidius libro 4.Fastorum appellat, cohors,stabula equilia,bouilia,ouilia,caprilia, porcilia, nihil enim prohibet vt sic loquar exemplo præcedentium, tametsi nondum id verbum comperi: balneæ, porticus, vestibulum,conclaue, ostium,area, cœnaculum, apotheca, theatrum, atrium, molendinum, viuarium vel ferarum, vel

Quid si de domo simpliciter facta sit mẽtio nulla horti & cæterorum huiusmodi.

Fossatũ dictio Plinij & Iurisconsulti.

auium, vel piscium, de omnibus enim dicitur. Colũbaria, fossæ siue fossata, hac enim voce, ne cui insolens videatur, vsus est Plinius lib. 17. c. 21. & Iurisconsultus in l. desertorem. §. is qui exploratione. ff. de re milit. quibus scilicet plerunque domus circummuniuntur siue circunuallantur: & si qua alia sunt vel iuncta ipsis ædibus, vel etiam non iuncta, sed tamẽ intra claustra siue septa earum posita, clausuras vulgò appellãt.

2 *Qui de ea re tractarunt in hac consuetudine.*

¶ Nam & ob hanc consuetudinem id tractant Iaco. Ra. Nico. Neapol. Bar. & Alberi. eiusdem consuetudinis expressam mentionem facientes in l. prædiis. §. balneas, & §. qui domum. ff. de leg. 3. vti etiam facit Alex. consi. 223. visis verbis, col. j. lib. 2. & consi. 204. perspectis verbis, colum. j. lib. 6. & nouissimè duo clarissimi consuetudinum interpretes D. Cirier. in tracta. Primogenituræ, lib. 6. quæst. 4. in qua interpretatur consuetudinem Parisiensem de ea re loquẽtem titu. j. §. 8. in verbo, cum horto. & Moline. in eundem §. gloss. 5. quæ est in verbo, *le Iardin*, vbi hanc rem vterque & eruditissimè & copiosissimè tractarunt.

3 *Qui de ea re Textus & doctores ad hunc locum pertinentes.*

¶ Quibus tantùm nonnullos text. & doct. ad eum locum non modicùm facientes ab illis fortè de industria omissos addam, si quis etiam fortè eos scire, & adire cupit. Vide igitur tex. in l. Seiæ. §. Tyrannę, & ibi Bar. ff. de fun. instr. & l. arbor. §. de vestibulo, qui est j. ff. com. diuid. & l. Iulianus. §. vlt. cum 3. ll. sequẽ. ff. de actio. emp. & l. sed etiam, iunctis ll. præcedentibus. ff. de in ius vocan. & l. vxorem. §. in testamẽto, qui est j. in illis verbis, domum meã cum horto. ff. de leg. 3. & l. lex Cornelia. §. si tamen, & ibi Bar. ad fi. versicu. vltimò ista materia, & iterum versicu. secunda quæstio. ff. de iniuri. & l. si quando, la 1. & ibi Bald. C. de bonis vacan. libro 10. & c. Raynutius, in illis verbis, domum & hortum, & ibi Ioan. And. Petr. Anc. & Cardi. Flo. vtrũque col. j. in 4. no. & Panor. col 3. versi. nota ibi domum, de testa. glos. in c. vlti. 12. quæst. 2. Specul. & Ioan. And. in addi. illius, tit. de iniuri. §. j. ver. pone in statuto. Iac. Are. Bar. Bal. Alber. Ange. Imo. Pau. Cast. Fran. Are. & alios recentiores in l. cætera. §. hoc Senatusconsultum, le 2. ff. de leg. j. eundem Iac. Are. & Bart. in l. item apud Labeonem. §. conuicium. ff. de iu. Nico. Neapo. in d. l. prædiis, §. balneas. ff. de leg. 3. Bar. in ea ipsa l. §. vlt. l. j. §. j. ff. de cloacis, & in l. quis sit fugitiuus. §. apud Cæliũ. ff. de ædil. edic. Bal. & Imo. in l. Gallus. §. ille casus, ibi latè Fran. Are. col. 3. versi. quartò adde. ff. de libe. & posthu. Bal. Angel. Ro. Pau. Cast. in l. plerique, & ibi quoque Alex. col. 1. & 2. & Soci. in 8. 9. 10. & 11. q. ff. de in ius vocan. eundem Bal. in rub. ff. sol. mat. col. j. versicu. & ideò si statutum, & in l. data, colum. 9. versicu. quintum prædicamentum. C. qui accu. pos. & in l. si ita. §. idem ait. ff. nautæ caup. stab. & in l. j. col. 3. versi. sed pone quòd duo. C. de ædil. acti. & in c. duo fratres, in verbo, in communi casa, titu. de duob. fratri. de no. benefi. inue. Alberi. in 2. parte statuto. quæsti. 35. item quæritur si ex statuto, Pet. Ancha. consi. 191. super pluribus, in 1. dubio. Imo. & recentiores in l. Senatus. §. Marcellus. ff. de lega. j. Anto. in c. j. colũ. j. versi. nota quòd appellatione, de censib. Panorm. in c. j. col. j. versi. ex hoc, de deci. Ro. in l. j. §. domum, le 2. ff. de Senatuscon. Silla. Pau. Cast. in l. Olympico, quæ est vlt. ff. de seruit. vrba. prædi. & consi. 211. viso puncto suprascripto & cõsiliis, lib. j. Alex. d. consi. 223. eodémque pen. visis verbis, colũ. 1. lib. 2. & consi. 26. consideratis verbis in princi. Corne. consi. 203. quamuis in præcedenti, per totum, lib. j. & Cepolam in tract. de seruit. vrb. prædi. ti. de claustro siue conclaui, qui est 44. col. 2. versi. 2. quæro. Ant. Rube. consi. 95. viso & diligenter considerato, colũ. pen. versi. circa aliud dubium. & Maria. Soci. consi. 61. in præsenti consultatione, col. j. lib. j.

Quid si locus non sit intra septa.
Quid si inter domũ & hortum est via publica.

¶ Disces autem ex Ciriero, & Molin. locis suprà citatis, hortum destinatũ ad domus vsum deberi primogenito, etiam si non sit intra septa siue claustra domus. Sed super hoc posset dubitari, si inter domum & huiusmodi hortum sit via quædã publica, aut vicinalis siue etiam riuus: an id prohibeat, ne domui cedat? Et non puto: neque enim id impedit quò minùs cõfinis dicatur. l. sed & loci. §. vlt. cum 2. ll. seq. ff. fini. regun. Et id quoq; satis probare videtur tex. in d. l. prędiis. §. vlt. ff. de leg. 3. vbi ita scribitur. Appellatione domus insulam quoque iunctã domui videri, si vno pretio cum domo cõparata fuisset, & vtriusque pensiones similiter acceptò latas rationibus ostenderetur.

Vides

Vides enim ibi insulam cedere domui legatæ, si eius vsui erat destinata. quod quomodo intelligatur, is tex. declarat, scilicet si vno pretio, & cætera. Et tamē certū est eam insulam nō immediatè iunctam esse ipsi domui. Insula enim dicitur domus, quæ vndique aquis vel alio circuitu publico vel priuato cingitur: à similitudine scilicet earū terrarū quæ fluminibus aut mari imminent, súntque in salo, à Græcis οἰκία περιάμφοδος dicta, vt docent Festus Pompeius, & Budæus noster in l. sed & addes. §. si inquilinus. ff. loca. Et tamē ille text. dicit insulam eam esse domui iunctam, quasi illud intermedium non prohibeat, vt iuncta esse dicatur. Et facit tex. in l. licèt. ff. de cōtra. empti. Et quod traditum est à nostris Grammaticis, proximū à veteribus dici non solùm adhærens & adiunctum, sed etiam longè remotum, si tamē inter duo discreta nihil mediū extitisset. Id enim inter cæteros voluit Nonius Marcellus de Doctorum indagine, autoritate Virgilij libro 5. Aeneidos, *Proximus hinc loco, sed proximus interuallo.* Et nonnihil etiā huc spectat l. Martius. ff. de acqui. rer. domi. & quod ex ea scribit Bar. in tracta. de Insula, col. 9. vers. prope ripam. Et vide Corne. consi. 29. in præsenti consultatione, lib. 3. vbi latè respondit & probauit, constitutionē protimiseos permittentem vicino retractum rei sibi vicinæ, habere locum etiam si quid sit intermedium.

5 ¶ Alias autem quæstiones ad hanc consuetudinem deferentem domum principalem primogenito, priuatim pertinentes, videbis apud DD. Cirier. & Molinc. locis suprà citatis, & latisimè in nostris Commentariis consuetudinum Pictauicarum titu. *de succeßions.* §. 10. qui est omnium eius gentis consuetudinum 221. ex quibus poteris decerpere quæ in hanc rem vtilia tibi videbuntur.

Aliæ quæstiones ad hanc cō suetudinē pertinentes.

SEPTVAGESIMAQVARTA QVAESTIO.

1 SEptuagesimoquartò Quæro, sunt plurimæ consuetudines quæ integram hæreditatem deferūt primogenito, relictis tantùm alimentis cæteris fratribus, vel certa quadam portione ad vitam tantùm eorum, loco alimētorum. Cuiusmodi est apud Britones titu. vicesimosecundo, qui est *de succeßions & partages.* §. 55. & Andegauos. c. 222. & Cenomanos c. 39. An si quid præstandum sit principi ratione rerum feudalium, vel subeundum onus quoppiam, vt scilicet regi seruiat in bello vel aliud simile. An primogenitus solus suis expensis id faciet: an verò etiā cæteri fratres debebunt contribuere pro sua rata portione? De qua re aut certè non multùm dissimili loquens Matthæ. Afflic. deci. Neapo. 252. magnificus dominus, Nempe in casu quo filio secundogenito aut eius filiis debetur certa portio fructuū pro alimentis, aut etiam, vt constitutiones Siciliæ loquūtur, pro vita & militia: an iste secūdogenitus teneatur cōtribuere in solutione adohæ impositæ à rege (est autē Adoha verbū vulgare regni Neapolitani, quo significatur seruitiū militare, cui obnoxij sunt subditi, quod nos in Gallia vulgò, *arriereban*, vocamus) dicitque primùm quòd si secūdogenitus suam partem habeat pro alimentis, non tenetur contribuere, quia limitata causa vel legati vel alterius dispositionis, limitatum producit effectum l. in agris. ff. de acquirendo rerum dominio cum similibus.

An secundogenitus qui ex consuetudine habet tantùm alimēta aut aliquid loco alimentorū ad vitam teneatur cōtribuere subsidiis & collectis principum.

Adoha quid sit.

2 ¶ At si habeat pro vita & militia, vt habet in feudo antiquo, in quo viuitur iure Francorum, per constitu. incip. comitibus. Et dicit Ant. de Alex. (is est qui scripsit in lib. 2. C.) in consilio Neapo. ita primùm distinxisse. An solutio adohæ fiat ad perpetuā vtilitatem feudi: an ad temporalem. Si primum, fratrem nō debere contribuere: si secundum, debere. vt dicimus in vsufructuario, qui impensas temporales debet subire, non etiam perpetuas. l. hactenus, & l. si pendentes. §. si quid cloacarij. ff. de vsufr. Et ad hoc bene facit tex. loquēs de militia legata, in l. pen. §. vlt. & ibi glos. ff. de leg. 3. & in l. quæro, & ibi Bar. ff. de vsufr. lega. & quod voluit glos. in l. qui cōcubinam. §. qui hortos, in verbo, præstaturum. & ibi quoque Bar. de lega. 3. & ipse Bart. in l. quæro. ff. de vsufr. legat. Ipse autem Anto. de Alex. erat in ea op. vt adoha quæ soluitur regi, respicit perpetuam vtilitatem feudi, quia seruitium quod præstatur pro feudo, quādo princeps declarauit velle huiusmodi seruitiū pręstare in pecunia. debet enim vasallus interpellatus idipsum vt à principe petitur præstare, cap. j. §. sed nec est alia, titu. quæ sit pri. cau.

Ad idem.

Vsufructuarius quas impensas facere tenetur.

amit.bene.nec poteſt vaſallus dicere ſe velle perſonaliter præſtare,vt dicit Andr.Iſer. in c.j.§.firmiter,tit.de prohib.feud.ali.per Fed.& in c.j.§.vlt.ad fi.tit.quis dicat Dux, Co.March.Et ſi hæc adoha non ſoluitur,feudum amittitur.d.§.ſed nec eſt alia.

3 *Vſusfructus non recipitur ab alterius manibus quã vſusfructuarij.*

¶Verùm ipſe Matthæ.dicit hanc vitam & militiam non poſſe æquiparari vſufructui, quoniam vſusfructus non recipitur ab alterius manibus quàm ipſius vſusfructuarij, & non proprietarij,vt dicit gloſſ.in l.fundi Trebatiani,in verbo,differentiam, & ibi Bar.& alij.ff.de vſuf.leg.Frater autem,vt ipſe ſubdit, recipit portionem ſuam à manibus primogeniti,vt patet ex ſcriptis per And.Iſer.in d.conſtit.comitibus,& per Hoſt. in c.licèt,de voto.

4 *Triſtis euentus conſiderari non debet. Vſufructuarius tenetur ſoluere collectas.*

¶Nec quod dictum eſt,vaſallum perdere feudum,ſi adoham non præſtet,facit cenſeri eius præſtationem eſſe ad perpetuam feudi vtilitatem:id enim non eſſe conſiderandum: quia cùm vaſſallus iurauit id ſe facturum, non præſumendum eſt poſtea illum deieraturum,arg.l.merito.ff.pro ſocio,& quia triſtis euentus conſiderari non debet.l. inter ſtipulantem.§.ſacram.ff.de verb.oblig.Nam & videmus quòd vſufructuarius tenetur ſoluere collectas & tributum rei vſufructuariæ.d.l.hactenus.& d.§.ſi quid cloacarij,quia iudicatur iſta præſtatio temporalis:& tamen ſi non ſoluitur, mittetur fiſcus in poſſeſsionem rei,vt ſcribit Lucas Pen.in l.vlt.C.de exact.trib.lib.10.& in l. obſiſtere.C.de anno.& tribu.eo.lib.

5 *Sententia And.Iſer.*

¶Et propterea And.Iſer.in d.conſtit.Comitibus, atque etiam in cõſtit.in aliquibus, quæ paucis interiectis ſequitur, dicit quòd fratres minores tenentur facere ſeruitium curiæ debitum pro feudo,expenſis,equis, & armis fratris maioris:debet tamẽ ſemper tantùm manere apud maiorem,& tãtum dari minori,vt inde poſsit minor viuere, vt primogenitus. Sicque ex ſententia ipſius And.frater minor debet ſeruire regi expenſis primogeniti, qui eum alet non ſolùm quando ſeruit, ſed & quando non ſeruit: & tamen de iſtis alimentis nihil detrahendum eſt,arg.l.cùm hi.ff.de tranſac.Et propterea ſatis erit vt teneatur ſeruire perſonaliter,eo modo qui dictus eſt, ſi perſonale ſeruitium rex exigat.At ſi præſtationem exigat pecuniariam,eam præſtabit primogenitus:& nihilominus etiam præſtabit alimenta fratri, nec ex eis aliquid detrahet: quia iſta vita & militia æquiparatur alimentis,ſecundùm ipſum And.in dd.conſtit.

6 *Alimenta finiuntur cum vita.*

¶Sufficiat ergo primogenito quòd ipſe honoratus eſt in ſuccedendo in feudo, cuius ipſe ſolus eſt dominus:nec inuideat fratri ſecundogenito, qui ſola ab eo alimenta recipit,& tamen tenetur ſeruire perſonaliter,ſi rex id petat: nec de huiuſmodi alimentis in morte poteſt diſponere,cùm huiuſmodi vita & militia finiatur cum perſona illius,& propterea vita dicitur,nec proinde trãſmittit ad filios,ſecũdùm gloſ.& ipſum And.in d.conſti.Comitibus,vbi & ipſe Matthæ.idem dicit,col.5.in 8.q.Nam & aliàs, vt ibi ſubdit,alimẽta finiuntur cum perſona,nec tranſeunt ad hæredes, vt tradit Bal. in authen.cui relictum,col.vlt.verſi.quid enim.C.de indic.vidui.& in l.vlt.in 6.opp. C.de hære.inſtit.& eſt bonus tex.in d.l.cùm hi.§.conſtat.ff.de tranſac.& in l.mela, in prin.& ibi glo.in verbo,vitæ ſuæ,& Barto.ff.de ali.lega.& in l.hæreditatum.ff.ad leg. Falci.Et præterea iſta portio eſt adeo exigua,vt aliud onus ferre non poſsit,arg.l.Titia.§.qui in vna.ff.de lega.2.& l.nauis onuſtæ.ff.ad leg.Rho.de iac.quæ iura allegat ipſe And.in c.j.in verbo,& extraordinaria collatio,tit.quæ ſunt rega.Et facit, inquit, illud generale,quòd qui in vno grauatur,in alio releuatur.l.eum qui, in prin.ff.de iureiur.cum concord.ibi adductis.

7 *Fructus dicũtur deductis expenſis.*

¶Nec obſtat ſi diceretur quòd huiuſmodi alimenta debentur præſtantúrque ex fructibus feudi,vt ſatis colligitur ex mente glo.& ipſius Iſer.in d.conſtit.Comitibus, & ſatis quoq; per ſe patet. Et fructus intelligũtur deductis impenſis.l.fructus, & l.diuortio.§.impendia.ff.ſol.mat.cũ ſi.congeſtis à Spec.titu.de expenſis.§.j.verſ.expenſæ igitur.& à me omniũ latiſsimè(quod citra arrogantiã dictum ſit)in noſtro tract.Retractuum tit.j.§.15.in glo.j.nu.1.& multis ſeq.Nã non omnes impenſæ minuunt fructus, ſed

ſed illæ tantùm,quæ fiunt gratia culturæ & colligendorum fructuum,ſecũdùm gloſ. & doct.in d.§.impendia,& diximus quoque vbi ſupra.

8 ¶Sed nec hæ quoque deducuntur,vbi eſt fauor publicus vel fiſci, ſecundùm Bal.in l. ſi à domino.§.vlt.ff.de peti.hæred.Saly.& Pau.Caſt.in d.l.fructus,& ipſum Matthæ. Afflic.in conſtit.incip.quanto, in 9.q.& diximus etiam in dicto tract.Retract.vbi ſuprà,nu.11.& ex hoc inferunt,vbi inter alios citaui eundem Matthæ.in d.deci.Neapo. 252.Eſt autem hic & fauor fiſci,& publicus pro tuitione regni,vt patet ex c.j.§.ſimiliter.& ibi And.Iſer.tit.de c.Cor.Sed tu quantùm ad hanc rationẽ pertinet,vide quæ ſcripſimus vbi ſuprà,nu.12.verum huius,& ſeq.

Nec tamẽ deducuntur vbi eſt fauor publicus vel fiſci.

9 ¶Subiungit & ipſe Matthæ.quòd quando tractatur de reſtitutione quotæ vel alicuius partis,non fit deductio impenſarũ,ſecundùm Hoſti.& Panor.in cap.tua nobis,de deci.quibus & tu adde alios multos,quos & ipſe collegi vbi ſuprà nu.19.fallit quintò,vbi & ipſum Matth.ex hoc loco citaui, qui & ipſe alia quædam in hanc ſentẽtiam ſcripſit:ſubdítque paulò ante fi.has rationes tandem placuiſſe ipſi Anto.ab Alex.& ſe credere ibi ſcripſiſſe veritatem, licèt aliud ſcripſiſſet in l.imperialẽ.§.præterea ducatus,tit.de prohibi.feud.ali.per Fed.Sed & ipſe in d.conſtit. Comitibus, col.5.verſi.ſeptima dubitatio,eandem omnino quæſtionem facit,& ſe omnino remittit ad ea quæ ſcripſit in d.deci.252.Ex quibus potes intelligere,quòd ſi tantùm alimenta debentur, non debẽt fratres ſecũdogenitis aliquid cõtribuere in rebus id genus: alioquin enim viuere nõ poſſent,cùm nihil aliud quàm ipſum viuere,vt ita loquar,habeãt. At ſi certam aliquam portionem ipſorum feudorum habeãt, quam & ipſi per ſe & diuiſim, ſi velint,percipiant,non video cur pro æſtimatione earũ rerum quibus potiuntur,onera ipſorum feudorum non ferant. Sed interim vide quæ in ſimili diximus ſuprà in 23.quæſtio.in fi.

Nec cùm tractatur de reſtitutione quotæ.

10 ¶Et ad hanc controuerſiã pertinet alia non longè quoq; diſsimilis,an ſacerdotiorũ, id eſt,beneficiorũ,vt noſtri vocant,penſionarij debeant contribuere decimis papalibus,aut regalibus ſubſidiis charitatiuis,quæ vocãt,& aliis id genus oneribus:an verò titularij,quos item ita appellamus,ſoli huiuſmodi onera exſoluãt.De qua, ne te diutius detineã, vide extrau.Bonifacij.8.incip.declarationẽ.§.& quia nonnulli obtinẽt, quæ ponitur inter extrau.communes ſub titu.de deci.& gloſ.j.in cle.ſi beneficiorum, in 3.quæſt.& ibi Imo.col.j.verſi.tertiò quærit,de deci.Barpto.Belen.in tracta.de charitatiuo ſubſidio,in 37.quæſt.iterúmque in 75.Cacialu.in tractatu de penſio.quæſti. 17.Pau.Ro.in tractatu eiuſdem operis cap.vlt.§.item vlt.Philip.Deci.conſil.156.ſtatutũ cathedralis eccleſię,per totũ.Pet.Rebuf.in tracta.de pacifi.poſ.nu.120.vbi refert quædam arreſta noſtræ curiæ Pari.Chaſſe.in cõmentariis conſuet.Burgun.tit.3.qui eſt,*des droitz & appartenances à gens mariez*,§.6.in verbo,*& ſupporter la moitié des charges*,col.2.vlt.editionis,verſi.dubitatum fuit.& nouiſsimè Hierony.Gigantem in tracta.de Penſio.q.38.iterúmque 59.atque iterum 90.Et quod in ſimilibus ſcribunt glo. & Bar.in l.j.C.de anno.& trib.lib.10.Inno.in cap.à nobis,de deci.& Pau.Caſt.conſi. 442.videtur dicendum,ad fi.lib.1.& conſi.463.nouiſsimè,eo.lib.1.

Pẽſionarij beneficiorũ an tenentur contribuere decimis papalibus & cæteris id genus.

SEPTVAGESIMAQVINTA QVÆSTIO.

1 SExageſimoquintò conſequenter quæro. Quid ſi in caſu huius conſuetudinis deferentis totum feudum primogenito,& alimenta tantùm aliis,ſi habeant aliunde quo ſe poſsint exhibere,vt quia in ſucceſsione ſint alia multa bona in quibus ipſi ſuccedunt æqualiter,vel pater in ſuo teſtamẽto illis alia bona reliquit. An nihilominus tenebitur primogenitus illis alimenta præſtare ſuper ipſis feudis? Et certè ſi conſuetudo ſimpliciter illis deferat certam portionem feudorum ad eorum vitam tantùm, nihil video cur eam portionem non percipiant, quanlibet aliàs diuites. At ſi conſuetudo ipſa illis tantùm deferat alimenta, id tum nonnihil dubium eſt:propterea quòd vna alimenta vni ſufficiunt, videntúrque alimenta à conſuetudine illis relicta, ne egeant.ideo ceſſante ea cauſſa,ceſſare etiam debet diſpoſitio iuribus vulgatis.

Quid ſi ſecũdogeniti habeãt vnde poſſint ſe alere.

2 *Pater non tenetur alere filium qui se alere potest. Nec libertus patronum.*

¶Ideóque pater nõ tenetur alere filium, qui se ipse potest alere. l. si quis à liberis. §. sed & si filius. & ibi gl. & Bar. ff. de liber. agno. Pan. in c. vlt. col. 2. ver. & intellige, de cõuer. infid. Alex. consi. 48. viso statuto, col. j. lib. 1. & doct. vbique. Nec libertus patronum, in d. l. si quis. §. alimenta autẽ, & §. vlt de lib. ag. glo. in l. alimẽta, in princ. in verbo, etiã si potest, eo. quoque tit. cũ si. Nec ei mulieri cui relicta erant alimenta, debentur postquam dotata est, vt voluit Iac. Bel. in §. quia verò, in authen. de nupti. & Bal. in authẽ. cui relictum, col. 2. versi. quæro ergo si pater. C. de indic. vid. Et ex hoc quoque sequitur, quòd relictũ simpliciter diuiti, nunquam videtur relictum pro alimentis: cõtrà si inopi, vt patet ex text. in l. cùm hi. §. si in annos, & ibi Guil. Cu. & Bart. qui dicit no. & menti tenendũ. ff. de transac. Bal. consi. 255. cõfirmans, ad fi. lib. 2. & expressiùs consil. 225. ad euidentiã, statim post prin. lib. 3. Et ita nũcupatim in hoc nostro casu videtur voluisse Marti. Laud. in tractatu primogenituræ col. 7. versi. vltimò quæro, id intelligens, quòd ex multorũ sentẽtia primogenitus, cui tota hęreditas ex cõsuetudine delata est, debeat alere cæteros fratres, vt procedat nisi ipsi habeãt vnde se posśint honestè alere, per d. §. sed & si filius, vt etiã ex eo diximus suprà in 4. q. nu. 35. sed vt redeamus.

3 *Opinio Matthæ. Afflic.*

¶Contrariũ tamen tenent in illo casu cõstitutionis Siciliæ incip. Comitibus, deferẽtis vitam & militiã, vt scilicet etiamsi pater reliquerit castrum quo se poterit alere, nõ tamen prohibetur petere vitam & militiam, tenent expresśè Matthæus Afflic. deci. Neapo. 138. stante consuetudine regni, versic. & in dictis causis, vsque ad fi. eius deci. & in d. constituti. Comitibus, colũ. 6. in 14. quæst. dum se remittit ad eam deci. Nec tamen aliud allegat, quàm quòd cùm pater reliquit quippiam filio secũdogenito, nõ videtur reliquisse pro compensatione illius vitæ & militiæ, cùm ipse pater non sit debitor ipsius, sed eius filius primogenitus post mortem patris. Ideóque cessat ea disputatio à nostris facta, an quis suo creditori videatur reliquisse animo compensandi, vt per doc. in l. si cùm dotem. §. si pater. ff. sol. mat. & in l. huiusmodi. §. cum pater. ff. de lega. j. & alibi sæpe. & bene facit l. is cui. ff. de ali. & cib. leg.

4 *Alimẽtarius potest petere alimenta præterita.*

¶Quòd autem, vt hoc ei addas, alimẽta cuipiam debita ex dispositione legis vel hominis, debeantur etiam ei qui se aliunde alere potest, satis ex eo liquet. quòd is poterit petere alimenta pręterita, quibus iam ampliùs nõ eget. l. libertis quos. §. j. ibi, tam præteriti temporis, quàm futuri, & ibi Bart. & alij. ff. de ali. & cib. lega, & l. j. in fi. ibi, si qua in præteritum præstita non sunt. & ibi Bal. col. 2. versic. nota quòd legatarius. & Saly. col. vlt. versi. nunc quæro. C. de fideicõ. Cy. in l. sancimus, ad fi. C. de nupti. Bald. consi. quinquagesimooctauo, in restitutione, in 4. dubio, lib. secundo, & consi. quinquagesimonono, præmittendum est, ad fi. lib. 4. & consi. 481. infrascripta sunt, col. vlti. versicu. sequitur videre, eo. lib. 4.

5 *Alimẽta relicta sunt loco legitimæ. Legitimã ei nõ deberi qui hæreditatem repudiauit.*

¶Præterea huiusmodi alimenta à cõsuetudine relicta filiis minoribus, sunt veluti loco legitimæ, qua consuetudo illos omnino priuare noluit, sed illius vice eis alimenta relinquere: quæ ideo isti obtinent iure hæreditario, vt quæ debentur illis hæredibus patris ex bonis eius hæreditariis: neque enim si hæreditatẽ repudiarẽt, ea petere posśent, vti nec aliam legitimam. Est enim recepta apud nostros sententia, ei legitimam non deberi, qui hæreditatem repudiarit: nec posse eundem legitimam petere, & hæreditatem repudiare, Cy. Ray. Bal. Ange. Saly. Raph. Fulgo. Pau. Cast. qui declarat Corne. & Iaco. à S. Geor. in l. hæres. C. de impub. & ali. substi. Bart. in l. pro hærede. §. j. ff. de acqui. hære. & in l. gerit, col. 5. versi. sed quæro quid si aliquis, & ibi latè Alex à. in addi. illius, eo. tit. & idem Bal. in l. quia poterat, versi. quæro an ille, & ibi quoque Ang. vers. sequitur in litera, omni. Imo. Rom. & latè Alex à. colũ. penulti. versicu. postremò. ff. ad SC. Trebel. Bal. in effectu in l. j. col. sexta, versic. quò ad primam quæstionem. C. quan. non pet. par. Ang. consi. 83. subtiliter, colũ. j. Pet. Anca. consil. 312. ex sola vulgari, post prin. Pau. Ca. in l. j. col. j. versi. sed ponamus quòd cras. & ibi Alex. colum. 2. versi. extra glo. & Iason col. 2. versi. amplia istas. ff. de acquir. hære. & consi. 286. quoniam fundamentum, col. j. vers. si verò sit exclusus. lib. j. Panor. in cap. Raynutius, col. vlt. ver. item notabis, & ibi Benedic. in verbo, & vxorem nomine Adelasiam, prælu. 4. num. 110. &

iterum,

iterum,& latiùs in verbo,si absque liberis,le 2.nume.48.& seq.de testa.Alex.cons.75. visis & diligenter,col.2.vers.nec isto casu,lib.j. & cons. 189. eodémque vlt. perlectis, col.2.vers.& ibi propterea,lib.5.Fran.Are.in l.j.col.10.vers.tu verò aduerte,& ibi Iason col.11.vers.8.quæritur.ff.de vulga.& pupill.substit.& nouissimè D.Boër. deci.204. quæritur vtrum valeat pactum, sub num.43. & alij quos tibi citaui suprà in 35. quæstione,nume.10.sextò licet.

6 ¶Cuius sententiæ est optima ratio. Nam filius debet habere legitimam iure institutionis,& sic iure hæreditario.l.inter cætera.ff.de libe.& posthu. & §.aliud quoque capitulum,in authen. vt cùm de appel.cogno. Igitur debet eam agnoscere cum reliqua hæreditate, aut totam repudiare: aliàs esset pro parte hæres,& pro parte non hæres, contra l.j.& l.2.& l.ex asse.ff.de acqui.hære. Et licèt Bald.& Ro.sibi contrarij in quibusdam locis,& nonnulli alij tenuerunt contrarium quibusdam rationibus, illis tamen doctè ac scitè respondit Alex.tum in d.l.quia poterat,tum in addi.Bar.in d.l.gerit,& Fran.Are.in d.l.j.vbi suprà.ff.de vulg.& pupil.

Legitima debetur iure institutionis & sic iure hereditario.

7 ¶Nam & aliàs quoque videmus, quòd exclusus per statutum vel consuetudinem à successione,exclusus quoque est à legitima.Barto.& Pau.Castr.in l.Titio centum.§. Titio genero.ff.de condi.& demonstr.ipse Bald. in l.Gallus.§.& quid si tantùm, col. 3.vers.ex prædictis elicio,& ibi Imo.col.vlt.vers.& hoc facit ad quæstionem. Alexã. col.8.vers.fui pluries requisitus,& Fran.Are.col.item 8.vers.secunda ratio.ff.de libe. & posthu.& alij propè infiniti,quos tibi cumulauimus suprà in 55.quæst.nu.9.verùm contrarium, & nu.sequentibus addidimus eius rei rationes, quæ & ad hunc quoque locum non modicùm pertinent.

Exclusus à successione p statutũ,excluditur à legitima.

8 ¶Igitur vt hunc locum concludamus,huiusmodi alimenta relicta à statuto vel consuetudine,fratribus minoribus,sunt vice legitimæ huiusmodi fratrum,atque loco illius succedunt:propterea'que eodem iure esse censentur,atque eiusdem naturæ, vt dicit Bal.cons.121.præsupposito quòd statutum,col.2.vers.nam cùm hoc loco,lib.4.Et tanto magis sunt fauorabilia,quantò sunt minora ipsa legitima.Quis autem dixerit eum legitimam petere non posse,qui aliàs habet vnde se possit alere?& certè nullus, imò omnes vbique dicunt posse, ex quibus in re tam clara satis erit vnum citasse autoritatis maximæ,Cy.in l.saucimus,ad fi.C.de nupt.

Cõclusio quæstionis.

Legitimã potest petere,qui etiã habet vnde aliàs se possit alere.

9 ¶Quid ergo,an non bene dixit Marti. Laud. quem suprà citauimus nu.2. primogenitum non teneri præstare alimenta cæteris fratribus, qui aliunde possunt se alere? Imò optimè in casu in quo loquitur, videlicet in consuetudine quæ integram hæreditatem relinquit primogenito:nec aliquid dicit de alimentis præstandis cæteris fratribus:vt scilicet tũc nihilominus teneatur primogenitus eos alere, nisi ipsi se aliunde alere possint.At hic consuetudo relinquit cæteris fratribus vel alimenta simpliciter,vel aliquid loco alimentorum,quod ipsi capiunt iure hæreditario ac proprio,loco suæ legitimæ & portionis:ita vt ad eos pertineat,non ad primogenitum,quandiu ipsi viuunt. Sed in alio casu totum est ipsius primogeniti, qui tamen tenetur eos alere,si se alere non possint. Et ita sunt casus diuersi.

Responsio ad deci. Marti. Laud.

SEPTVAGESIMASEXTA QVAESTIO.

1 SEptuagesimosextò quæro,quia suprà in 21.quæst.diximus patrem non posse priuare filium iure primogenituræ directò, scilicet relinquendo id ius alteri filio. An saltem ipse pater poterit primogenitum grauare substituendo ei alterum, aut aliàs?Et certè si sint certa statuta vel cõsuetudines,vt sunt plurimæ in hoc regno, quæ disponunt quid & quantum possit quis disponere de bonis patrimonialibus, vel acquæstibus,vel aliter,hæ sequendæ sunt:si nullæ sunt,id tum dubium est. In qua re tamen non diutius immorabor. Nam cùm totum ipsum ius primogenituræ sit legitima filij,secundùm Hosti.& Ioan.Andr.& alios multos in c.licèt, extrà,de voto,cum concord.à me collectis suprà in 5.quæst.nu.3.& in 21.quæst. nu. item 3. & alibi sæpe.

An pater possit grauare primogenitũ substitutione aut aliter.

Consequens est,vt nec in eo grauari vllo modo posit.l.quoniam,& l.cùm scimus.§.cùm autem.C.de inof testam. Et ita nuncupatim voluit,& quidem latissimè Ioan. de terra rubea in libro cui titulus est vinea ecclesia,tract.j.ar.1.4.9.10.& 13.& Do.Benedic.in c.Raynutius,in verbo,in eodem testamento relinquens,le j. nu.147. & multis seq.& nouissimè Moli.qui multos allegat in consue.Paris.tit.j.§.8.gl.3.in verbo, *pour son droit*, nu.24.& seq.iunctis præceden. & Do.Boë.decisio.204.quæritur vtrùm valeat pactum,in multis locis illius cons.vbi & alios quoque citat.

SEPTVAGESIMASEPTIMA QVÆSTIO.

1 *An pater possit assignare feudū primogenito sine consensu aliorum filiorum.*

SEptuagesimoseptimò,vtrùm ipse pater possit assignare quodpiam feudum filio primogenito non consentientibus cæteris filiis. Hic casus cōtigit inter quosdam filios ducis Sabaudiæ,propterea quòd Aymo Amedeus & alij duces suis testamentis prætulerant primogenitos secundò & tertiò genitis in quibusdam feudis, & nihilominus Philippus secundogenitus volebat in illis succedere pro sua portione.De qua controuersia consultus Anto. Rube.respondit cons.133 viso casu proposito, nihil ei obesse ducum illorum testamenta, quin is admitteretur ad dimidiam partem eorum bonorum feudalium (erant enim duo fratres tantùm) quoniam ij fratres non venirent ex personis dictorum ducum,sed ex concessione Cæsarea, per not.per Bar.in l. vt iurisiurandi.§.si liberi ff.de ope.liber. & Paul.Cast.cons.153.voluit allegare,cons. 374.visis omnibus punctis.col.2.vers.cùm ergo ista Ioanneta,lib.j. Non potuerunt ergo, vt redeamus ad Rubeum,dd. Duces testari de huiusmodi feudis vocando tantùm primogenitos,& excludendo alios filios,vt per Bal.in c.Imperialem,in prin.col. 4.vers.quæro vtrùm pater,titu.de prohi.feud.ali. per Fede. vbi dicit sicuti refert ipse Rubeus,quòd pater non potest primogenito assignare feudum aliis non consentientibus,cum aliis concord.adductis à Deci.cons.389.visa longa serie,col.j.

2 *De eadem re. An pater possit vni filiorū integrū feudū relinquere.*

¶Sed aduerte lector,quòd nec Bal.nec Dec.nec alij ab eo citati loquuntur de primogenito aut secundo vel tertiò genito, sed tantùm de filiis simpliciter, vt scilicet non possit pater vni filiorum, cæteris non consentientibus, feudum relinquere. In qua re nos in tract.Retractuum,tit.j.§.11.glo.6.in verbo,*s'il estoit le plus proche*,nu.23.& huc spectat,plurimos adduximus qui tenuerunt posse id patrem,& nume.sequ.alios plurimos,& ex his nonnullos ex prioribus qui contrarium tenuerunt,scilicet non posse,& alios item nu.quoque seq. qui multifariam distinxerunt, vt in illis locis videre poteris.Neque enim id admodum pertinet ad nostrum tractatū primogenituræ.Nisi si dicas primogenitum in hac re non magis esse fauorabilem quàm cæteros, vt scilicet non magis id possit pater facere in fauorem primogeniti filij, quàm aliorum, ex sententia ipsius Anto.Rube.

3 *De eadem re. Valet testamētum quo quis disponit,vt in castro præferatur primogenitus.*

¶Quanquam huic Rub.sententiæ,ex diametro contradicere videtur alia Pau. Cast. sententia cons.179.in causa quam magnificus dominus,col.j. & aliis seq.lib. 2. quòd valet testamētum quo quis disponit,vt in castro vel iurisdictione præferatur primogenitus aliis filiis,siue id allodiale sit,siue etiam feudale.& respondet ad c.j. tit.de succes.feud.quo potissimùm innituntur qui tenent patrem non posse in feudis filium filio præferre.Et eam sententiam Paul.sequitur Alex.cons.12.perspectis,ad fin. lib.5.& Fely.in c.prudentiam,col.3.ff.de offi.& pote.iudi.dele.& Iaco.à S.Geor.in trac. feud. in verbo,& cum pacto quod de ipso feudo,col.5.vers.vlteriùs quæro,& Ias.cons.236. an rex Romanorum,col.pen.vers.pro ea parte,lib.2.& iterum cons.107.in præsenti, col.3.vers.ad idem bene facit,lib.4.& diximus in 6.quæst. nu.6. & hæc maximè. Sed id semper reuocandum est ad calculum illius dubij,an pater possit disponere de feudo in fauorem vnius filiorum,sine consensu aliorum.

SEPTVAGESIMAOCTAVA QVÆSTIO.

1 *An valeat pa*

SEptuagesimooctauò,an valeat pactum vt primogenitus perpetuò administret res communes,nec vnquā earum fiat diuisio.In qua specie interrogatus Alex.cōs.18.

visis capitulis, lib. 2. respondit id pactum non valere. nam pactum, inquit, siue cōuentio de nunquam diuidendo rem communem, non valet. l. in hoc iudicium. §. si conueniat. ff. com. diui. & l. vlt. C. eod. titu. licèt valeret, si facta esset ad certum tempus, vt vtrobique no. Ideóque etiam si in id interpositum fuerit iuramentum, tamen poterit contraueniri, per id quod in simili voluit glo. in c. vlt. in verbo, reuocatus, de procur. lib. 6. quam ibi communiter sequuntur Doct. qui loquuntur de eo, qui promittit iureiurando interposito non reuocare procuratorem: cum multis concord. collectis à Fely. in c. ex parte decani, col. 6. vers. amplia quintò, de rescrip. Et quod in alio simili scribitur per Ioan. And. in c. quod semel, de reg. iur. lib. 6. in Mercu. & in addit. Specul. tit. de instru. edic. §. compendiosè, vers. quid si quis, cum aliis multis concor. ab eo allegatis loquentibus de eo qui etiam per iuramētum promiserat se non reuocaturum testamentum. Et quod item in alio simili scribitur à Bar. in l. cum precario, per illum tex. ff. de precari. cùm si. qui loquuntur de eo qui promisit, non se reuocaturum administratorem à se datum. Et quod similiter dicitur ab Anto. in c. pen. de offi. vicar. loquente de eo qui promisit non reuocaturum vicarium.

Eum vt primogenitus pperpetuo administret res communes.

2 ¶ Sed hæc communia sunt omnibus liberis, nedum si primogenito concessa fuerit administratio, vt videre licet ex illis rationibus. Sed quod iam diximus in præcedenti quæst. id ostendit, hìc nihil facere fauorem primogeniti, cui huiusmodi perpetua administratio concessa est, quin ab ea discedi possit: quanuis essent multa quæ huic dispositioni suffragarentur, quæ nos collegimus suprà in præfatione huius secundæ partis, præsertim verò in decimoseptimo priuilegio maioris ætatis, rursum in 19. & 20. & 43. Et quod Scribit Soci. cons. 252. visis instrumentis, col. 3. vers. ex quibus verbis, lib. 2. iuris præsumptione feudum, aut aliud quippiam commune meliùs administrari per antiquiorem, per multa iura quæ ibi allegat.

De eadē re.

SEPTVAGESIMANONA QVAESTIO.

1 SEptuagesimononò, an princeps possit vni primogenito ex multis fratribus adiudicare totius feudi iurisdictionalis præeminentiam pro bono pacis, aut aliter. De qua re bis consultus Iason primò in Comitatu Mirandulæ, & Concordiæ cons. 236. viso titulo quæstionis, lib. 2. deinde in aliis castris Sauonæ, cons. 107. in præsenti consultatione. lib. 4. audenter vtrobique respondit, posse ex iusta causa atque etiam sine causa, ex plenitudine potestatis. multáque allegat, quæ illic omnibus sunt obuia, neque enim repetenda duximus, & maximè illud quod suprà adduximus in 77. quæst. ad fin. ex Paul. Cast. cons. 179. lib. 2. Dicitque in priori loco in prin. idem consuluisse Soci. sed illius cons. in eam rem non reperi. Tu tamen interim vide quæ nos scripsimus suprà, in 22. quæst. vbi tractauimus è diuerso, an princeps possit patri concedere, vt ius primogenituræ diuidat inter fratres.

An princeps possit vni primogenito adiudicare totius feudi præeminentiam.

OCTVAGESIMA QVAESTIO.

1 OCtuagesimò quæro, Si quis receperit feudum vel emphyteusim ea lege, ne ad alium filium transeat quàm ad primogenitum. Quod tempus inspiciendum est, vt quis dicatur ille primogenitus, ad quem feudum vel emphyteusis transeat: vtrùm concessionis, an verò mortis. Nam si concessionis, si is qui tunc primogenitus erat, postea decedat ante patrem cui concessio facta est, eo quo dictum est modo: finita erit emphyteusis per mortē patris, cùm nullus reperiatur primogenitus, inspecto eo tempore concessionis.

Si datum fuerit feudum vt ad aliū q̄ primogenitū non transeat, quod tempus inspicitur vt dicatur primogenitus.

2 ¶ De qua re Bal. in l. 2. col. j. vers. item an valeat. C. de iure emphyteu. posteaquam dicit huiusmodi conuentionem valere, subdit eum tunc dici primogenitum, qui tempore mortis alios antecedit: quia successio habet naturam relationis ad tempus mortis. & ideo inspicitur prioritas, quæ tunc in natura rerum versatur, per l. ex facto. §. si quis autem, qui est penul. ff. ad S C. Trebell. quo in loco Alex. in j. no. refert & sequitur illud dictum Bald. dicitque prætereà ad id bene facere, quòd intelligitur recipiens ordine successiuo recepisse, scilicet primò pro se donec viuet, deinde pro filio post mortem,

tem, vt plenè per Bar. & alios in l. Gallus. §. quidam rectè. ff. de lib. & posthu. Sequitur item Caro. Rui. consi. 192. quæritur quis succedat, col. antepe. nu. 18. lib. 2. & Alcia. in l. proximus. ff. de verb. obli. & nos alibi in 3. quæst. ad aliud retulimus. Tu autem vide quæ latissimè tractauimus in 40. quæst. & quæ item scripsimus in 63. quæst.

OCTVAGESIMA PRIMA QVAESTIO.

1 *An primogenitus succedat in iure redimendi rem venditam pro portione qua in re successisset, an æqualiter.*

OCtuagesimoprimò quæro, Si res quædam feudalis in qua primogenitus succedit pro media parte secundùm multas consuetudines Franciæ, aut pro alia parte maiori quàm cæteri fratres, vendita fuerit, ea lege vt redimi posit à venditore restituendo pretium intra aliquod tempus. An primogenitus venditoris succedet in ea facultate redimendi pro eadem parte, in qua successisset in ea re, si vendita non fuisset. An verò æqualiter. Quam rem tractauit Carol. Moli. in suis Commentariis in consuetudines Parisienses, tit. j. §. 11. nu. 28. & aliis seq. Et illum nuncupatim secutus sum in nostro tracta. Retractuum, titu. 2. in fi. in 43. quæstio. Mouetur autem Moli. tum aliis rationibus, tum & hac (meo iudicio) non inefficaci: quia hæc actio quæ datur ad recuperandam rem feudalem, est eiusdem naturæ & qualitatis, cuius res ipsa. quod ex eo patet, quòd qui habet actionem ad rem, ipsam rem habere censetur. l. qui actionem. ff. de reg. iur.

2 *Actio talis est, qualis res ad quam competit.*

¶Nam & aliàs actio, vt id addas, existimatur talis qualis res ipsa est, vt si res sit mobilis, existimetur & actio ad eam mobilis: si immobilis, & eadem quoque immobilis, vt placuit glo. & aliis Doc. in l. j. C. si aduer. transac. & in §. hæc ergo, in verbo, numeranda, in auth. de non ali. cum infinitis propè concord. à me collectis in tracta. Retractuum, tit. j. §. j. glo. 7. in verbo, *ou autres choses censees pour immeubles*, nu. 1. Ideóq; actiones competentes ad res mobiles, triennio vsucapiuntur: ad immobiles, longo tempore. §. j. vers. & ideo, Instit. de vsucap. cum si. à me item congestis in illa ipsa gl. nu. 2. quo loco. Et sequen. quoque nu. ostendimus actiones aut ciuitatum, aut ecclesiæ, competentes ad res immobiles, eodem iure censeri, ita vt non sine decreto alienari posint. Easdémque esse vel diuiduas, vel indiuiduas: certas, aut incertas, secundùm naturam rei ad quam competunt, vt ibi videre poteris.

3. *Finis demonstrat qualis res sit censenda.* *Finis semper inspiciendus.*

¶Et ibi item nume. seq. adduxi rationem quæ satis huc pertinet. Finem demonstrare qualis quæque res sit censenda. l. sed & si quid. §. j. ff. de vsufruct. & cap. fraternitatis. §. vlt. de frigi. & malefi. & voluit Specul. titu. de fructi. & interes. §. scias igitur, vers. sed quid si debeo. Finis enim ad quem quid tendit, potiùs inspiciendus est, quàm quod præsens est. l. si idem. §. vlt. & ibi Paul. Cast. ff. de iurisdict. omn. iudi. & l. si domum. ff. loca. cum aliis similibus à me quoque collectis in illa eadem glo. nume. 44. incip. tum etiam quia finis, quo loco etiam docuimus omnia ex fine denominari. At finis huius facultatis & actionis pro ea competentis, est vt res ista feudalis vẽdita redeat ad venditorem, & eo quidem iure quo priùs erat, vt etiam ostendimus in d. tract. tit. j. §. 19. in glo. j. nu. 4. verùm si huiusmodi, & sequen.

4 *Quid si nolint fratres suam portionẽ redimere.*

¶Sed quid in hoc casu, si cæteri fratres nolint pro sua portione redimere, nec velit emptor primogenitum ad redimendam suam partem admittere, neq; enim ad id cogi potest, vt latè ostendimus in d. tracta. Retractuum, tit. j. §. 23. in glo. j. nu. 6. in hanc quoque, & multis seq. & iterum tit. 2. §. j. in glo. 5. in verbo, *ou ses heritiers*, nu. 30. sed vt iterum, & seq. Et tunc certè poterit primogenitus fratres suos cogere ad redimẽdam suam partem, nisi velint ius suum ipsi primogenito vendere. l. his cõsequenter. §. Celsus, & l. hæredes. §. idem iuris. ff. fam. herci sc. & diximus in illa glo. vltimo loco alleg. nu. 32. verùm quæstionis est. Aut etiam ipse sine cessione poterit totum reducere, restituendo totum pretium, vt & inibi diximus nu. 37. postremi.

OCTVAGESIMA SECVNDA QVAESTIO.

1 *Si res quæ puẽ*

OCtuagesimosecundò quæro, quid e diuerso si quis emerit rem feudalem, in qua primogenitus debet succedere pro maiori parte, etiam hac lege, vt venditor

posit

posſit redimere,& re vera ea res redimitur à venditore: vtrùm primogenitus tantam portionem feret ex pretio redemptionis, quantam tuliſſet ex re ita redempta. Et certè eandem quoque quæſtionem adſcripſit ipſe Moli. in dictis ſuis Commentariis vbi ſuprà, nu. 31. vbi dicit illum eandem portionem laturum, per l. codicillis. §. inſulam. ff. de lega. 2. vbi ſi plures legatarij eiuſdem rei pro inæqualibus portionibus conſenſerint rem ipſam vendi, debent conſequi pretium pro ſua quiſque portione, quam in re legata habebant.

tura erat ad primogenitũ redimitur. an ipſe totum pretium habebit.

2 ¶Nos verò in d. tracta. Retractuum, tit. 2. in fi. in 43. quæſt. contrarium tenuimus. Id enim pretium eſſe inter eos diuidendum, vt alia ſucceſsionis bona mobilia, atque ſi precium ſemper manſiſſet in bonis emptoris, per l. 2. §. id quoque. ff. de colla. bon. vbi reſolutio contractus retrotrahitur ad tempus ipſius. Cuius autoritate adducti Iaco. Ra. Cy. Alberi. Bal. Corne. & Philip. Deci. in l. ea demum. C. de collat. tenuerunt hæredes mobilium ſuccedere in huiuſmodi pretio, non item hæredes immobilium, vti etiam latè diximus in tit. j. eiuſdem tract. in fi. in 3. quæſt.

Pretium rei redempta pertinet ad hæredes rerum mobilium.

3 ¶Nec in contrarium quicquam facit d §. inſulam, quia cùm inibi res ipſa eſt pluribus legata, non erat ex antecedenti obnoxia venditioni vel reuenditioni. neq; enim tenebantur legatarij eam vendere, aut reuendere: ſed ſponte ſua, nulla re præcedenti eos cogente, conſenſerunt venditioni rei ſuæ, & quæ ab eis inuitis auferri non poterat. Ideóque ferunt ſuam quiſque portionem pretij huius venditionis. In hoc autem caſu res ipſa non erat irreuocabiliter hæredum: quin coacti ſunt eam reuendere, ex pacto in venditione appoſito. Ideóque pretium cenſetur eſſe eius naturæ, vt erat tempore prioris venditionis: vti etiam res ipſa eâdem iure, natura, & qualitate qua priùs erat, redit ad priorem venditorem, vt diximus in præcedenti quæſtione.

Reſponſio ad contrarium.

OCTVAGESIMATERTIA QVAESTIO.

1 OCtuageſimotertiò quæro, quid ſi ſit ſtatutum, aut conſuetudo, vt primogenitus ex primo matrimonio ſuccedat ſolus in Baronia, cuiuſmodi eſſe in multis locis refert Alber. quo loco ſtatim citabimus: vtrum ſi non extẽt liberi ex primo matrimonio, primogenitus ex ſecundo matrimonio ſolus ſuccedet in ea Baronia: an verò omnes liberi eius matrimonij atque etiam tertij æqualiter admittentur, veluti deſit primogenitus qui ex ſtatuto, vel conſuetudine vocatur ad Baroniam? Hanc quæſtionem nuncupatim, vt alibi retulimus, poſuerunt Iac. Are. Cy. in 6. quæſt. Alberi. ad fi. Bal. circa medium, Saly. col. vlt. verſ. quod deducit ad quæſtionem, in l. ſi quis prioris. §. talem. C. de ſecun. nupt.

Si ſtatutũ præferat primogenitum ex primo matrimonio, ſi nullus extat ex eo, an primogenitus ex ſecũdo præfeeratur.

2 ¶Et primùm, vt dicit Bal. videri poterat omnes admittendos. Nam hæc conſuetudo vel ſtatutum loquitur de filiis primi matrimonij, ſed ex hoc primo matrimonio nulli extãt filij: ergo nulla eſt perſona priuilegiata, & excludens. Ideo omnes debent ſuccedere, cùm omniũ æqua debeat eſſe conditio: non obſtãte ordine geniture. l. poſthumorum. ff. de iniuſt. teſta. Si igitur nulla ſit cõſuetudo, aut ſtatutũ in contrariũ, vti nõ eſt in hoc caſu, in quo ceſſant verba iſtius conſuetudinis loquẽtis de primogenito & filiis primi matrimonij, cùm nulli extent. Conſequens eſt nec cõſuetudinem habere locum. l. 4. §. toties, & ibi Bar. ff. de dã. infec. cum multis concor. alibi à me congeſtis.

De eadẽ re.

3 ¶Verùm hi omnes quos ſuprà citauimus, vno conſenſu tenent contrarium, nempe primogenitum ex illo ſecundo matrimonio, cenſeri cæteris primi matrimonij filiis deficientibus, eſſe primogenitum primi matrimonij, reſpectu aliorum filiorum huiuſce matrimonij, & tertij illius matrimonij. Nam ſecundum id matrimonium dicitur primum reſpectu tertij, & ſic deinceps, ſecundùm glo. in d. §. talem, in verbo, ex ſecundo thoro, quam ibi omnes ſequuntur, vt & illos in hac noſtra quæſtione ſequitur Ripa, in rub. ff. de vulg. & pupil. ſubſtit. col. 2. verſ. quod facit ad quæſtionem, vbi & alia quædam ad hoc allegat, & nos quoque obiter ad aliud propoſitum diximus ſuprà in 3. quæſt. nu. 6. & facit quod in ſimili, & ſeq.

De eadẽ re.

OCT

OCTVAGESIMAQVARTA QVAESTIO.

1 *An filius adoptiuus in iure primogenitura succedat.*

OCtuagesimoquartò, suprà in 34. quæst. tractauimus an filius primogenitus naturalis, & postea legitimatus succedat in iure primogenituræ, vel ante alios naturales, & legitimos, vel etiam ante alios similiter legitimatos. Nunc igitur quæro, an filius adoptiuus in eo iure succedat? Et certè si consuetudo vel statutum loquitur de filio primogenito, non video quomodo hic filius adoptiuus in eo iure possit succedere, vt qui non sit nec dici possit primogenitus: nempe quia genitus non est à patre adoptiuo de cuius successione agitur: nec enim dicitur primogenitus illius, qui ab illo non est genitus: aliud enim est gignere, aliud adoptare. illud enim naturæ est, hoc minimè. Et propterea Bald. in l. cùm antiquioribus, col. 4. vers. & primò præmitto. C. de iure delib. dicit hoc nomen, primogenitus, naturæ esse. At dubium esse posset, si statutum loqueretur de primo, aut maiore, vel antiquiore filio. Nam adoptiuus filius, filius est, & quidem primus, si priùs quàm pater alios filios haberet, eum adoptauit. An igitur hic filius potietur iure, quod defertur primis, siue maioribus, vel antiquioribus filiis, ante cæteros filios naturales, & legitimos post eius adoptionem natos, vel etiam postea adoptatos?

Primogenitus nomen natura.

2 *Filij adoptiui succedunt cū naturalibus & legitimis.*

¶Hanc quæstionem tetigit Caro. Moli. in suis Commentariis in Parisienses consuetudi. tit. j. §. 8. glo. j. in verbo, *le filz aisné*, in 6. quæst. quæ est in nu. 33. Et primùm pro illis dicit facere, quòd huiusmodi filij succedunt vnà cum cæteris filiis naturalibus & legitimis. l. vlt. C. de adopt. & §. sed ea omnia, Insti. de hære. quæ ab intest. defer. Adde l. si te parens. C. de suis & legi. & l. penè. §. & si quidem. C. de adop. Et id quoque procedere de iure authen. vt per Cyn. in authent. in successione. C. de suis & legit. quam tamen ipse legit sub tit. ad S C. Tertul. de quo tamen vide alios ibi. Eísque suos hæredes dici, vt patet ex l. arrogato. §. vlt. ff. de adop. & l. cùm in adoptiuis, in prin. ibi, sui iuris habere iura, & ibi Bal. C. eo. tit. & l. certum, in prin. ff. de iniust. test. & in l. j. §. suos hæredes. ff. de suis & legi. & §. intestatorum, Insti. de hære. quæ ab intest. defer. glo. in l. 3. §. vlt. in verbo, non mutat, in fi. ff. de hære. insti. Bal. in l. eam quam, col. j. C. de fideicō. Ro. qui eam glo. ad hoc dicit sing. in l. venter. ff. de acquir. hæred. & ibi quoque Franc. Are. col. 15. vers. vltimò adde, vbi etiam id dicit esse verè ac propriè, & respondet ad quædam iura quæ videntur probare contrarium. & Iason cons. 141. visa longa, col. 4. vers. secundò principaliter, lib. 4.

Súntque sui hæredes.

An autē verè & propriè.

3 *Idque etiam in regnis.*

¶Adde, inquam, hos succedere non solùm in rebus priuatis, sed & in regnis & cæteris regalibus dignitatibus, etiam cum cæteris naturalibus & legitimis. id enim obseruatum est in Iugurtha, qui per adoptionem Micipsæ Numidarum regis successit in regno cum Adherbale, & Hiempsale filiis naturalibus & legitimis, & id quidem iudicio ipsius Micipsæ, & S.P.Q.R. vt scribit Salustius in bello Iugurthino. Nam & sic Tiberius Augusto, Nero Claudio, Traianus Neruæ, Antonius Pius, Adriano, & ipsi Antonino alius Antoninus philosophus, vt ab Imperatorum scriptoribus traditum est, & nos quoque diximus in l. si vnquam, in verbo, susceperit liberos, num. 6. aduerte. Galba autem Imperator Pisonem adoptaturus vt illum successorem designaret, eleganti oratione probauit hunc morem authoritate probatissimorum priscorum principum, apud Tacitum, lib. 17. Annalium.

4 *De eadem re.*

¶Hos, inquam, adoptiuos transmittere hæreditatem non aditam ad suos hæredes: excludere naturales filios, ascendentes, & vxorem: impedire bonorum publicationem, si non in fraudem adoptio facta sit: reuocare alienata in fraudem: eísque deberi legitimam & alimenta: eósque venire contra testamentum patris, si fuerint præteriti vel exhæredati: mittíque in possessionem bonorum aui adoptiui. quæ omnia latè diximus, & probauimus in d. nu. 16. quibus & alia multa adiiciemus in altera editione meorum commentariorum in eam l.

5 *Consuetudo*

¶Verùm ipse Moli. vbi suprà concludit eos non esse admittendos ad id iūs. nam consuetudo loquens simpliciter de filio intelligitur de naturali, non de legitimo tantùm vel

vel ficto.l.vlt.C.de his qui veni.ӕta.impe.& l.fideicommissum.ff.de cōdi. & de monstra. Nec adoptiuus filius venit appellatione filij simpliciter, nam is filius est, qui ex viro & vxore eius natus est.l.filium.ff.de his qui sunt sui vel ali.iur. Et propterea, inquit, stante statuto vt filiӕ non succedant extantibus filiis masculis, filij adoptiui ex eo statuto non excludunt filias, vt dicit Geor.Nat.in tracta. statutorum excludentium fœminas parte 3.quӕstio.item 3.& Alber.Bru.in eodem tractatu, articu. 12. quӕstio.1. Hӕc ille.

Simpliciter loquens de filio intelligitur de naturali. Filius adoptiuus simpliciter non est filius.

6 ¶ Et sanè quantùm ad id quod primo loco dicit, illud verum est, quòd quӕ & naturaliter & ciuiliter possunt intelligi, debent in dubio potiùs naturaliter, quàm ciuiliter accipi, per dicta iura, & prӕterea.l.ex ea parte §.in insulam, & ibi Barto. & alij.ff. de verbo.obligatio.cum aliis multis si.& concor. & tex. & doct. à me collectis in dicta lege, si vnquam, vbi suprà, nume.15.quin si ea, & suprà in prima quӕstio.nume.10. sed nec illud, & seq.

Verba in dubio naturaliter intelligenda.

7 ¶ Quantùm autem ad secundum quo dictum est filium adoptiuum nō dici propriè filium, adde tex.probantem huiusmodi, filium non verum esse filiū, sed imaginariū, in l.filio quem, in prin.ibi, ne imagine naturӕ veritas obumbretur.ff.de libe.& posth. quem ad id expendit Alex.in l.adoptiuum, in prin.post medium.ff. de in ius vocā.& ibi quoq; Soci.qui & illud prӕterea dicit, & probat multis rationibus cōtra Pau.Ca. ibi, filiū adoptiuum in nulla dispositione venire appellatione filij simpliciter. Et tex. in l.cùm in adoptiuis.§.sed ne articulū.C. de adopt.in illis verbis, quasi imaginaria quadam &c. Et in l.adoptiones, ibi, perinde quasi ex vero filio, & iterū in verbo, videatur.ff.eo. Prӕtereáq; Bal.in d.l.fideicōmissum, iterúmq; conf.24.statuto ciuitatis, li.1.& conf.14 titulus principis, col.1.vers.respondeo ad dubia, eo. li. 1. dicit statutū loquens de filiis nunquam intelligi de adoptiuis, sunt enim, vt dicit, filij ficti, quod etiā dicit Card.Alex.in ca.adoptiuus, tit.si de feud.fuer.cont.int.do.& ag. Angel. autem in dicta lege, cùm in adoptiuis, col.2.C.de adop.dicit nomen filij simpliciter prolatum, & sine adiectione adoptiui, non conuenire filio adoptiuo, quod & nos latiùs tractauimus & probauimus in dicta lege si vnquam, vbi suprà.nu.6. prӕtereà & seq.

Filius adoptiuus est filius imaginarius non verus.

Statutū de filiis loquēs simpliciter nō intelligitur de adoptiuis.

8 ¶ Quod item postremò dicit Moli.statutum expellens filias, ob filios nō intelligi de filiis adoptiuis, prӕter eos duos, quos in id ipse citauit, tenuit Bal.d.consi. 24.lib.1.& conf.102.est considerandum, ante fi.li.4.Io.An.conf.27.viso casu. & ibi Lud. Bolo. in addi.& Maria.Soci.Iunior consi.32.versi.& bene consideratis, col.3.nu. 9. lib. 1.& alij plurimi quos tibi citaui in d.verbo, susceperit liberos, nume.11.nec etiam. Quod proximè accedit ad casum nostrum, nam vti ex statuto repellit masculus fœminas, ita & in nostro casu primogenitus cӕteros, & vtrobique ad conseruationem domus & familiӕ, vt alibi plenè diximus.

De iisdem rebus.

9 ¶ Sed & iis omnibus addes, quòd ius primogeniturӕ est veluti legitima primonitorum, vt diximus suprà quӕst.5.nu.3.& iterum in 21.quӕstio.nume.quoq; 3.ita vt statutum vel consuetudo deferens id ius primogenito, & ita augens portionem quam de iure communi habuisset, legitimam eorum auxisse videatur. Constitutio autem augens legitimam filiorum non comprehendit filium adoptiuum, vt dicit glo. in §. 1.in verbo, quale, in authen.de hӕre. & Falci. & in §.1.in verbo, hoc obseruando in omnibus, & ibi Angel.in authen.de trien.& semis.& voluerunt Iaco.Bu.Bart.& alij, in dicta lege, si arrogator.ff.de adopti.Bened.Cap.conf.80.punctus quidam Raynaldinus, in 2.dubio, & consi.115.cùm prout in facto, col.vlt.& Nicol.Vbal.in tracta.de succes.ab inte.char.3.in 5.specie filiorum, & diximus etiam, in d.l.si vnquam, vbi suprà, nume.5.sed vt vlteriùs.

Cōstitutio augens legitimā filiorum non cōprehendit filium adoptiuum.

10 ¶ Et quod maximè hìc annotandum est, In feudis in quibus maximè ius primogeniturӕ obtinet, magis quàm in cӕteris, ex plurimis Franciӕ cōsuetudinibus, adoptiui filij non succedunt ex dicto c.adoptiuus, & ibi Bal.& omnes, tit.si de feud. fue.cont.

Adoptiui nō succedunt in feudis.

inter do.& ag. Quin & adoptio ita fuerit expreſsè facta à principe, vt adoptatus ſuccedat in feudo, tamen ſi filiæ extant, quę ex pacto poſsint ſuccedere in feudo, eas hic adoptatus nõ excludet. ſed excludetur ab illis, vt videre licet ex And. Iſer.& expreſsiùs Car. Alex. ibi, quanuis aliàs filiæ in feudis nõ ſuccedant niſi deficiẽtibus maſculis, c.1.§. filio, tit. de ſucceſ. feud. Et per d.c. adoptiuus, dicit Alex. in d.l. adoptiuũ, poſt prin. ff. de in ius vocan. nunquam filios adoptiuos comprehendi in priuilegiis.

11 *Adoptiui in Gallia nunquã ſuccedũt.* ❡ Deniq; filij adoptiui in Francia nullo pacto ſuccedunt, vt teſtatur Maſuer. in titu. de probati. verſic. item & ſi defunctus, & Benedic. in ca. Raynutius, in verbo, & vxorem nomine Adelaſiam, nu. 758. & nu. 760. & diximus etiã in noſtris Retractibus, tit.1.§.1. glo.8. in verbo, *le parent*. nu. 16. ſed & ex iſtis, & in d.l. ſi vnquã vbi ſuprà, nu. 17. nec hîc quidem, qua quidẽ in gl. à nu. 2. vſq; ad nu. 20. incluſiuè, videbis & alia multa ad hanc rem pertinentia, & multo plura videbis in ſecunda editione, quã nos iterum edemus, & quæ etiam dixi ſuprà in tract. Nobilitatis, c.15. nu.5.& ſeq.

OCTVAGESIMAQVINTA QVAESTIO.

1 *Si ſint plures filij vaſalli an ſolus primogenitus faciet fidelitatem domino. Eius rei conſuetudines.* OCTVAGESIMOQVINTO quæro, Si vaſallus reliquit plures filios, an primogenitus ſolus præſtabit domino iuramentum fidelitatis, an & omnes filij: & e diuerſo ſi ſint plures hæredes domini, an omnes recipiant iuramenta vaſallorum, an ſolus primogenitus? Et certè ſi res feudalis tota ad primogenitũ pertineat, vel de iure feudorum in feudis regalibus, vt not. in c.1.§. pręterea ducatus, tit. de prohib. feud. ali. per Fede. vel aliter ex ſtatuto vel cõſuetudine, ad primogenitum ſolùm ea res pertinet. Sed ſi omnes ſuccedant, tunc dubium eſt. Et ſunt multæ huius regni conſuetudines quæ in hoc ſpecialiter prouiderunt, vt ſcilicet primogenitus ſolus quandiu res feudalis eſt communis, præſtet & recipiat homagia quæ vocamus. Et talis eſt apud Pictauienſes, vt ſcribitur in §. 96. conſuetudinum eius loci. Engoliſmenſes. §. 25. Bleſenſes, c. 69. Aruernienſes ti. *des fiefz*, qui eſt 22.§.38.& 5. ſeq. Meldenſes. §.120.& ſeq. Senonenſes. §. 216. Trecenſes. §. 14. Carnutenſes. §. 2. qui tamẽ loquitur de conſenſu cæterorum fratrũ. Caluimontenſes. §.13. Aurelianenſes tit.1.§.35. Marchienſes. §. 186.& §. 204. Montargienſes tit.1.§. 32. Laodenſes, & cæteros Veromandienſes, in 3. parte conſuetudinem. §. 16. Claromontenſes. §. 82. Quanquam ex his nonnullæ loquũtur de præſtatione tantùm, non etiam de receptione, vt nõ ab re dixerit Spec. tit. de feudis. §. quoniam, verſi. 9. quæritur, de conſuetudine quorundam locorum obſeruari, vt primogenitus ſolus faciat fidelitatem.

2 *Omnes tenentur ſi feudũ ſit omnium pro indiuiſo.* ❡ Quid autem ſit aliàs, ceſſante ſcilicet cõſuetudine, is ibi latè diſputat, vt faciũt alij multi in multis locis. Tamẽ in hoc ferme oẽs conueniunt, vt omnes filij, quãdiu res feudalis indiuiſa eſt, teneãtur iurare fidelitatem: ſed ſi ex diuiſione ad vnũ peruenit, is ſolus teneatur iurare, nam de vtroque eſt text. expreſſus in ca. omnes filij, & ibi gl. & omnes Doc. tit. ſi de feud. fuer. controuer. inter domi. & ag. & omnes vbiq;, nemo enim vnus contradicit. Adiciunt gloſſa & Baldus, & alij in dicto capitulo, omnes, *Plures in vnius locũ ſuccedentes loco vnius habentur.* rationem primi capitis, quia cùm plures in locum vnius ſuccedunt, omnes vnius loco habentur, lege, cùm fundus. ff. de condi. & demon & leg. ſecunda. §. quæcunque. ff. de excuſat. tutor. & lege, ſi quis. C. de ſecundis nuptiis. Addit Baldus, quòd fidelitas eſt quippiam indiuiduum, quia quicquid non eſt corpus hæreditarium actu vel habitu, reputatur indiuiduum. l. Cornelia, quæ eſt vlt. ff. de iure patronatus, & l. quædã *Et in ſolidum tenentur.* mulier. ff. fami. hercif. cum ſimilibus ab eo adductis. Ex quo ſequitur, licèt non dicant, quòd quilibet hæredum idipſum præſtare tenetur, quia in his quæ ſunt indiuidua quilibet hæredum tenetur inſolidum. l. hæredes. §. an ea ſtipulatio. ff. fami. herciſcund. & l.2.§. ex his. ff. de verborum obligationibus.

3 *Quid ſi omnes teneãt, ſed pro diuiſo.* ❡ Ex qua ratione illud planè colligitur, quòd ſi omnes hæredes teneãt vnũ illud feudum, ratione cuius fidelitas vni domino pręſtatur, & quidẽ ſeparatim & pro diuiſo, qui caſus non eſt deciſus per d.c. omnes filij, omnes nõ pro ſua quiſque portione diuiſa, ſed

uiſa,ſed inſolidum tenentur præſtare iuramentum fidelitatis,vt expreſsè voluerunt Angel.Franc.Aret.& Lancelotus Gali.in d.§.ex his.& idem Aluar.inter conſi.feudalia Albert.Bru.conſi.65.cuius caput eſt,ſuper caſu feudali,ad fi.idem Aluar.in d.cap. omnes,Ioan.Ray.in c.Imperialem.§.præterea ducatus,tit.de prohi.feud.ali.per Fed. & Iaco.à S.Georg.in tracta.feudo.in verbo,qui quidem inueſtiti,col.5.verſicu.nunc quæro ponamus,vbi tamen ſubdit poſt Aluar.vbi ſuprà, quòd poterunt vnum ex illis eligere, qui omnium nomine iuret fidelitatem, argu.l.ita autem.§.geſsiſſe.ff. de adminiſtra.tuto.

4 ¶Ratio autem ſecundi capitis.d.c.omnes,quo dictum eſt eum ſolum præſtare fidelitatem,ad quem feudum integrum peruenit, in promptu eſt. nam is qui ſolus totum feudum poſsidet,ſolus quoque vaſallos cenſendus eſt, argumento eius quod ſcribitur in l.3.§.hæres.ff.commo.& l.ſi plures.ff. de vi & vi arma. Ideo iam nihil amplius eſt quare cæteri filij, qui non ſunt vaſalli, ad eam fidelitatẽ teneantur. Et bene facit tex.in d.l.ſi quis ex argentariis.§.1.ff.de edend. quòd licèt omnes filij argentarij teneantur edere rationes, ſi tamen vnus eas habeat, ſolus ad editionem compellitur. Cuius loci authoritate Iacob.Are.& Alberi.ibi,qui eum §.legunt cum princ.l.illud, dicunt quod ſuprà diximus,ſcilicet quòd ſi plures ſunt fratres vaſalli, & vnus ex eis quia primogenitus, vel aliàs totum feudum poſsidet, ſolus tenetur iurare fidelitatem.Et facit etiam quod dicam verſic.ſeq.

Ex filiis is qui ſolus feudum poſſidet, ſolus quoque vaſallus cenſendus eſt.

5 ¶ET HAEC quidem quantùm ad præſtationem fidelitatis:ſed neſcio quo pacto maior eſt difficultas in receptione ipſius,verbi gratia,ſi dominus reliquerit plures filios,an vni & cui,an omnibus debeat vaſallus iurare fidelitatem:& conſequenter an vnus & quis,an omnes debeant eam recipere.Sunt enim qui putant ſolũ primogenitum eam recipere debere,vt ex iis quæ dicã conſtabit. Igitur illud primo loco ſciendum eſt(& hoc quidem minimè dubium eſt) ꝙ ſi feudum domini cui fidelitas debetur,ad vnum filiorum domini peruenit,vt aliquãdo fit,ex no.in c.1.tit. de eo qui ſibi vel hære.& per gl.in l.ſi familiæ.C.fami.hercif.illi ſoli præſtandum eſt iuramentum fidelitatis,ſicuti & de iure patronatus dicitur in d.l.vlt.ff.de iure patro.Et ita nuncupatim voluit Io.And.in addi.Spec.tit.de feudis.§.quoniam,in 29.quæſt.& Iaco. Bel. in c.præterea ducatus,titu.de prohi.feud.ali.per Fede.Iacob. Alua. & Cardi. Alexan. in d.c.omnes filij,& Iaco.à S.Georg.in d.tract.feud.in d.verbo, qui quidem inueſtiti præſtiterunt iuramentum,col.6.verſi.quid autem econtra.

Quid ſi è diuerſo dominus reliquit plures liberos an vni primogenito,an cui alteri,an verò omnibus præſtanda ſit fidelitas.

6 ¶Nec item dubium videtur, ſi omnes hæredes domini ad quos feudum dominans, vt noſtri loquuntur,peruenit,conueniant de vno ex ipſis,qui pro omnibus recipiat fidelitatem,quin id poſsint facere,per l.quòd ſi nolit.§.ſi plures. ff. de ædil.edic.& l. ſtipulatio.§.quæſitum.ff.de noui oper.nuncia.& l.hæredes.§.pluribus. ff. famil. hercif.& l.iam tamen.ff.de iudi.ſol.vbi ius indiuiduum poteſt vni committi.& l.4.§.addici.ff.de fideicommiſ.liber.Et ita quoque expreſsim voluit Io.And.vbi ſupra.Bald. & Marti.Laud.in d.c.præterea ducatus.Aluar.& Cardi. Alexand.in d.c. omnes filij. Iaſon in l.de pupillo.§.ſi plurium,colum.penulti.ff.de oper.noui nuncia. & Iacob.à S.Georg.vbi ſuprà.

Idem ſi omnes de vno inter ſe cõueniunt.

7 ¶At dubium eſt & id quidem non modicum,Si feudũ peruenit ad omnes filios, qui nolunt vni eorum hanc rem cõmittere:An tenebitur vaſallus vni,an omnibus iurare?Sunt enim eius rei diuerſæ diuerſorum ſententiæ, & magno ſe iudice quiſq; tuetur.Primùm enim ſunt qui tenent omnibus eſſe iurandũ,& in his Accurſi.in l.ſi vſuſfructus(nonnulli eam l.allegant pro §.l.ſi cuius)in prin.in verbo,oportet,& ibi Bal. & Angel.ff.de vſufru.Pileus in diſputa.quam in id dubium fecit,vt ab omnibus citatur. Dyn.Ray.& Bar.in l.cùm vnus,in princ. per eum text.ff.de bo.authori.iudi.poſ. idem Dy.Bal.Imo.Rapha.Co.& latè Iaſon in l.ſtipulatio.§.quæſitum.ff.de no. ope. nuncia.And.Iſer.& Iaco.Alua.qui ita dicit conſuluiſſe Doct.Tholoſanos, & Cardi. Alex.in d.c.omnes filij.Bart.in d.l.de pupillo.§.ſi plurium, & ibi etiam latè Iaſon.ff.

Si non conueniunt.

Qui tenent omnibus præſtandam.

de no.ope.nuncia. Bald.in l.1.in 22.quæstio.ff.de rer.diui.Angel.in l.loci corpus.§. si fundus,per eum text.in illis verbis,de iure ipso singuli experientur.ff.si ser. vendi.& in d.l.2.§.ex his,& ibi Ro.col.3.ff.de verbo.obliga.Imo.in l.4.in fi.prin.eo. tit. Floria.in d.l.hæredes.§.an ea stipulatio.ff.fami.hercis.Cardi.Alex.in d.c. præterea ducatus,col.2.versi.oppo.cum glo.tit.de prohi.feud.ali.per Fede.

8 *Rationes eius opi.* ¶ Nam si omnes filij vasalli tenentur iurare,quod tex.expresso est decisum,vt suprà diximus,nu.2.Ita & omnibus filiis domini iurandum est ex natura reciprocorũ siue correlatiuorum.l.vlt.& ibi Bart.Ange.& alij.C.de indic.vidui.cum fi. Item feudalis obligatio transit actiuè in hæredes domini,etiam si de illis nulla facta sit mentio.l.si pactum.ff.de pactis,cũ aliis multis cõcord.à me collectis in tracta.Retractuum tit.2. §.1.glo.6.in prin.& in nostris commentariis consuetudinum Picta.tit.9. §.3.in prin. Si igitur transit ad hæredes,ergo ad omnes,arg.l.si seruitus.ff.de seruitu.vrba.prędi. cum si.Præterea ius quod habet dominus in vasallos,est indiuiduum,sicuti & ius patroni in libertos.d.l.vlt.ff.de iure patr.glo. in l.sub conditione.ff. de assig.liber.quam facit sing.Ray.in d.l.quædam mulier.ff.fami.hercis.sed est & alia glos. in d.c. omnes filij.Si ergo indiuiduum est, ergo cuilibet hæredi insolidum præstari debet.d.l.2.§. pen.ff.de verb.obli.&.l.viæ.ff.de seruitu.cum si.Ad hæc si libertus habet plures patronos,aut vnius patroni plures filios,omnibus iurat.l.si quando.ff.de ope.libe. Deniq; in hanc partem solent allegari tex.in d.l.stipulatio.§.quæsitum.ff.de no. ope. nun. & l.1.§.quanuis,in fi.de ven.inspici.

Ius domini in vasallos indiuiduum.

9 *Qui vni dicunt sufficere præstari.* ¶ Sunt tamen nec minori numero & authoritate qui diuersam sententiã secuti sunt, scilicet vasallum non nisi vni ex filiis & hæredibus teneri iurare fidelitatem,gl. Pet. Cer.Iac.Bel.Bal.sibi cõtrarius,Caprio.& Mart.Laud.hæc intelligens,vt vni fiat pro omnibus,non vni simpliciter,in d.c.omnes.idem Pe.Cer.And.Iser.Iac.Bel.& Marti. in d.c.præterea.Hosti.in summa de feudis.§.vlt.ante fi. versi. sed nunquid tenebitur. Spec.eo.ti.de.feud.§.quoniam.d.vers.29.& ibi Io. And.in additio.Pet.Iac.in ti. super condicti.ex moribus,col.4.versi.sed econtrario si vnus.Iaco.Ardiz.in summa tit.de succes.feud.§.sed vbi dominus.Iac.Aren.Alberi.& Ro.sibi cõtrarius in d.l.de pupillo.§.si plurium.ff.de noui ope.nuncia.ipse Alber.in d.l.stipulatio.§. quæsitũ. ff.eo.tit. & in d.l. si vsusfructus,quam legit cum l.si cuius,in prin.ff.de vsufr.vbi ita dicit communiter teneri.& in l.cùm vnus,in prin.ff.de ali.& cib.leg.& in d.l.2. §.ex his, & ibi quoq; Franc.Aret.qui dicit hanc opinio.tanquam communem esse sequendã in practica Io.Fab.in §.quædã actiones,col.5.versi.& propter hoc videtur, Insti.de acti.& subobscurè Panor.in c.dilecti.versi.& facit iste tex. col.2.de maio. & obedien. vbi ad hoc dicit facere singu.text.in d.c.pręterea ducatus,& Barb.in d.l.2.§.item si in facto, col.6.versic.in illa quæstione.ff.de verbo.obli.& Iacob.à S.Georg.vbi suprà.

10 *Rationes huius opi. Responsio. Declaratio §. præterea ducatus.* ¶ Et cùm sint huius sententiæ multæ rationes adductæ per gl.& alios in d. c. omnes filij,nihil est tamen quod magis vrgeat quàm d.c præterea ducatus, cui qui primam opinio.sequuntur,respondent multis modis,ex quibus vnũ, qui cæteris melior atq; efficacior mihi videtur, satis erit retulisse.Nam ibi,inquiunt,plures fiebant domini ex mera voluntate ipsius ex diuisione voluntaria,vt patet ex illis verbis, aliud autẽ feudum si hæredes voluerint diuidatur.Ideo non immeritò ex hoc non est cogẽdus vasallus habere plures dominos.At si sint plures domini ex necessitate successionis, ipsi omnes sunt vnius loco,cui successerunt.d.l.cui fundus.ff.de condi.& demonstra. Et facienti actum ex necessitate lex magis subuenit,quàm qui ex voluntate.l.si fideiussor.§.si necessariò.ff.qui satis.cogan.& l.cùm postulassem.§.vlt.ff.de dam.infec.& l.quòd si minor.§.restitutio.ff.de minori.Imò vt hoc illis addas, ex eo quod quis facit ex necessitate,nullum ei paratur præiudicium.l.post legatum.§.aduocatum,& l. tutorem.ff.de his quib.vt indig.& l.cùm quidam.ff.de administratio.tutorum,& l.& ideo.in 2.respon.ff.de condictio.furt.& l.si pignori,ad finem.ff.famil.hercis. Barto.in sua 2.disputa.incip.Pisanæ ciuitatis,col.1.vers.tertiò hoc probat. Ideo clarè videtur quòd non sumus in casu d.c.prætẹrea.

¶ Verùm

11 ¶Verùm Ias.in d.l.de pupillo.§.si pupillum,dicit hanc solutionẽ non esse sine scrupulo,quia etiam in d.c.præterea,in quo consortes veniunt ad diuisionem,non videtur esse actus merè voluntarius,ob eam iuris regulam,qua nemo cogitur in communione persistere.l.si non sortem.§.si centum,in fi.ff.de condicti.inde.& l.vlti.C.com. diuid.Quin non valet pactum,vt non possit fieri diuisio.l.in hoc iudiciũ.§. si conueniat.ff.eo.tit.Nisi,inquit,dixeris quòd aliud est in diuisione quæ fit ex successione, quia illa magis est necessaria.quod ex eo patet,quia diuisio inter hæredes non dicitur alienatio,vt est tex.no.in §.1.in authen.de litigio.

Impugnatio illustrationis.

12 ¶Sed & tu præterea poteris dicere ad sustinendam illam solutionẽ,quòd in d.§.præterea,diuisio est semper merè voluntaria:quoniam non potest fieri diuisio feudi,nisi omnes nemine reclamante consenserint,vt no.voluit Pan.consi.82.conditoris omnium,& c.quanquam in his,col.penul.versi.ego tamen notanter dico, lib.1. per text. quem dicit sing.in eo ipso §.præterea,si bene,vt dicit,ponderetur,in illis verbis,si cõsortes voluerint,ex quibus dicit colligi consensum omnium requiri,per text.iuncta glo.in cle.sæpe,in fi.de verbo.signifi.Nam cùm ille tex.permittat diuisionem contra naturam feudi,debet intelligi in propriis suis terminis,nec à verbis tex. est recedendum.l.non aliter.ff.de legat.3.& c.vlti.de verbo.signifi.Et id quidem Pan. ipse veluti extollit,dicitque ab aliis se non reperisse ponderatum.Et hoc quoque voluit Alex. consi.6.visa inuestitura,in princip.lib.5.Barb.consi.14.clementissimi,col.vlti. libro 4.& Fely.in c.quæ in ecclesiarum,col.pen.versi.secundò limitatur,de consti.& in c. prudentiam,colum.2.de offic.delega.Hippo.Marsi.singu.9.nemo cogitur.& Alber. Bru.consi.66.ex themate,col.1.

De eadem re. Omnes debẽt consentire diuisioni in casu d. c. præterea. ex aliorum opi.

13 ¶Sed quia nonnulli tenuerunt cõtrarium,vt scilicet sufficiat quosdã hæredum consentire diuisionem fieri,& inter hos latè Alex.sibi contrarius,con.7.in cõsultatione præmissa,in princip.iunctis his quæ dicit col.penul.versi. restat ad allegata, libr.5. & consil.25.attentis narratis,col.3.versic.non obstat quòd alia,eod.lib.5. Soci consilio 278.in quæstione vertente,col.2.& 3.lib.2.& latè Franc.Curt.Senior,consil.69. dominus Ioannes,in 3.primis colum.Franciscus Curtius Iunior in tracta. feudo. in 4. parte 15.eiusdem partis,13.nu.30.quæstio,col.ipsius vlti. versi.limitatur sing. hæc secunda regula.Iason in l.stipulationes non diuiduntur,char.vlti.versicu. sed aduerte pro magna.ff.de ver.obl.Philip.Deci.in d.c.prudentiam,col.5.ver.vltimò notãdum. de offi.delega.& nouissimè Carol.Moli.in consuetu.Parisien.tit.1.§.35.in 1. quęstio. Tamen illud saltem certum est,ipsos prouocantes sponte & multa necessitate adactos ad eam prouocationem prosilire.& ideo ex parte eorum merè est ea diuisio voluntaria,licèt non talis sit ex parte eorum qui sunt prouocati.

Alij contrà.

14 ¶Verùm diligentiùs rem ipsam consideranti videtur huiusmodi solutionem non satisfacere d.c.præterea ducatus,in quo statuitur quòd consortes feudi possunt illud si voluerint,diuidere, ita tamen vt vasallus pro vno feudo plures dominos habere non compellatur.hæc enim sunt verba illius c.Et sic patet ex mente & verbis huius c.quòd si sint plures domini feudi superioris,non compellendus est vasallus nec ante,nec post diuisionem habere plures dominos.nam si post diuisionem id fieri non debet,cùm suam quisque partem diuisam iam habeat,ex quo videbatur faciẽda cuique fidelitas,pro sua cuiusque parte:multò minùs ante diuisionem feudo permanente omnibus integro & indiuiso.Nec distinguit ille §.an illi domini essent consortes ex successione,an aliàs:imò generaliter de consortibus loquitur,cuiusmodi sunt plures filij vnius domini aut vasalli.Ideò cùm non habeamus in feudis text. expressum in contrarium,videlicet quòd omnibus filiis domini debeat fieri fidelitas,quid est quod illum text.expressum in d.§.præterea ducatus,ita distinguamus,vt non intelligatur de consortibus ex successione:cùm vbi lex non distinguit, nec nos distinguere debeamus,iuribus vulgatis.

De eadẽ re.

15 ¶Nec est quod moueri debeamus rationibus ex iure communi depromptis,cùm etiam

De eadem re. Argumenta

nihil faciunt ad correctionem iuris cōmunis. *Nec rationes.*

in iure communi non reperiamus id expreſsim decisum. nec debemus vti argumentis & rationibus ad correctionem eius quod nominatim decisum eſt, vt de argumētis habemus gl. in c. 1. tit. de feud. cogni. & alibi latè diximus. De rationibus eſt tex. in l. proſpexit. ff. qui & à quib. Tum quia in materia feudali leges Romanorum non ligant in his quæ ſunt deciſa feudorum conſtitutionibus, vt conſtanter affirmant omnes feudorum interpretes. Præterea cùm plures vnius domini hæredes feudum diuidunt, quid eſt, ſi diuis placet, quod magis illos cogat diuidere, quàm alios conſortes eiuſdem rei? nónne ſi velint poterunt feudum indiuiſum tenere, æquè ac cæteri conſortes? & certè poterunt. Et ideo quo ad diuiſionem par eſt omnium voluntas, par quoque neceſsitas diuidendi, ſi vnus prouocauerit. Et ideo ſunt ferè plures qui ſequuntur eam opinio. quæ vni duntaxat fidelitatem fieri voluit. Quibus adde quæ diximus ſuprà in 4. quæſtio. nu. 30. adde quòd ſubditorum.

16 *Sed cui potiùs ex filiis eſt facienda fidelitas.*

¶Quòd ſi & tu eā ſequi volueris, illud remanet in ambiguo, cui ſit potiùs facienda. Et certè ſi omnes filij in vnum eorum cōueniunt, nullū eſt, vti iam diximus, dubiū, quin illi fieri debeat. Quòd ſi non conueniunt, ſed contendunt ſibi quiſque fieri debere, id maximè dubium eſt. nam gl. in d. §. præterea ducatus, dicit vaſallū poſſe eligere, cui malit fidelitatem facere, arg. l. plerunque. §. vlti. ff. de iure doti. vbi in alternatiuis eſt rei electio, cum concord. ibi per gl. adductis. Et hanc ſententiam ſequitur Iac. Bel. in d. § præterea, per text. in l. 1. ff. de ſoluti. & poſt eum Ioan. And. in addit. Specul. d. titu. de feudis. §. quoniam, in 29. quæſtio. & Franc. Are. in d. l. 2. §. ex his, colum. 2. in fi. ff. de verbo. obliga. & alij quos tibi citaui ſuprà in 2. opinio 17. quæſtio. num. 6. ſed quicquid. Et in hanc quoque ſententiam affertur tex. in l. ſi quis à filio §. ſi quis plures. ff. de lega. 1. vbi ſi quis plures Stichos habens, Stichum legauerit. hæredis eſt electio, quem dare maluerit. & text. melior in l. 3. §. ſi cùm omnes. ff. de S C. Sylla. vbi ſi ſeruus non poſsit opem ferre omnibus dominis, eſt in eius arbitrio, quem cæteris in ea re anteponat, cum his quæ diximus ſuprà in d. 2. opi. 17. quæſt. nu. 2.

17 *Qui dicūt ſeniori vel primogenito.*

¶Alij vt refert Bal. in d. c. præterea ducatus. dicunt fidelitatem fieri debere ſeniori ex filiis. arg. l. vlti. ff. de fide inſtru. & not. per Inn. in c. 1. de maio. & obe. vbi & hoc retulit Fely. col. vlti. verſicu. inferunt etiam. & Ro. in repe. l. ſi verò. §. de viro, in 53. fal. verſic. quartò principaliter. ff. ſolu. matrimo. & diximus etiam ſuprà in præfatione, nume. 191. quadrageſimotertiò, & in noſtris commentariis conſuetudinum Pictauicarum, titu. 9. §. item 9. in glo. 2. in verbo, *les doit receuoir*. Et hanc ſententiā omnibus vlnis amplectitur conſuetudo Picta. & ſimiles quæ dicunt primogenitū filiorum recipere debere fidelitatem vaſallorum. Quam etiam ſequitur Marti. Laud. in d. c. præterea, dum limitat gl. ibi concedentem vaſallo arbitrium eligēdi, vt ſuprà diximus, niſi quis eſſet antiquior. Quanquam non video quid velit Marti. dum hanc limitationem facit, tāquam ſentiat poſſe fieri vt nullus eorum ſit antiquior, quo caſu opi. gl. procedet, cùm tamen id fieri non poſſe natura ipſa declaret, quæ nō permittit vno impetu duos infantes de vtero matris procedere. l. Arethuſa. ff. de ſtat. homi. Ideóque ſemper alter altero eſt antiquior, niſi dicas Marti. intellexiſſe, cùm ignoratur, vter prior eorum natus ſit, ſecundùm ea quæ diximus ſuprà in d. 17. quæſtio. aut cùm matre mortua, vtero exciſo ſimul exierunt, de quo etiam diximus in 18. quæſt. aut etiam de duobus dominis qui fratres non ſunt.

18 *Quid ſi alius præuenerit.*

¶Sed tamen quod de antiquiori dictum eſt limitat And. Iſer. & poſt eum ipſe Marti. in d. c. præterea ducatus, niſi alter præuenerit, quod vix reciperem, ſi vera eſt ea ſententia quæ antiquiorem in id cæteris præfert. neque enim præuentio habet locum in præiudicium eius, ad quē res de qua agitur primo loco pertinet: ſed tum demū cùm ad plures æqualiter pertinet, aut cùm ignoratur ad quem ex pluribus pertinet, ſecundùm ea quæ & nos diximus ſuprà in 12. eadémque vlti. opi. 17. quæſtionis.

19 *Alia opinio.*

¶Nec tamen omiſerim Bal. in c. ea te, ante fi. verſicu. ſed pone plures ſunt, de iureiu. fuiſſe in noua quadam opinio. Aut enim, ait, feudum eſt indiuiduum, vt eſt feudū iuriſdic

risditionis,& potest vni præstari fidelitas pro omnibus: quia non nisi insolidū præstari potest:aut est diuiduum,& non potest vni præstari pro cæteris,nisi ratū habuerint,argu.l.qui in aliena.§.vlti.ff.de neg.gest.& d.c.ea re. Adeò Bal.fuit versatilis ingenij,vt vix illum sibi constare comperias,vt & nos sępe obseruauimus. hæc tamen eius opi.propius accedit ad eam quæ vult omnibus esse iurandum,cùm feuda omnia sint diuidua præter Ducatum,Comitatum,& Marchiam,vt est text.in d.c.præterea ducatus.Censet igitur hic Bal.semper esse iurandum omnibus, præterquam in istis tribus feudis.Sed quòd dicit feudum iurisdictionis esse indiuiduum,vt id obiter dicam,ne interim lectores decipiantur,non sine dubio est,per no.ab eodem Bal.in d.c. præterea ducatus,& ibi quoque aliis,& maximè Cardi. Alex.col.pen.versic. an iurisdictio,& Bar.in l.tutore,in fi.ff.de administra.tuto.& ante hos Specul.tit.de feud. §. quoniam,in 34.quæstio.vbi expressè tenet contrarium,& latè Alex.d.consi.7.in cōsultatione,lib.5.& quos ibi allegat,ne hîc diutius immorer,præsertim quia & nos aliquid diximus suprà in 4.quæstio.nu.19.ex quibus.

Feudū iurisdictionis an sit indiuiduū.

OCTVAGESIMASEXTA QVAESTIO.

1 OCtuagesimosexto suprà in 26.quæstione princ.diximus primogenitū renūciare posse iuri primogenituræ in fauorē secundogeniti.Quid igitur si id fecerit, & postea secundogenitus,qui eo iure ex huiusmodi renūciatione potitus est, moritur sine liberis. An hic primogenitus qui ita renunciauerat,poterat in illis ipsis bonis,in quibus renunciauerat huic iuri,suo fratri succedere,vt primogenitus & cæterorū fratrū maximus,stante consuetudine,vt in successione fratrū locū habeat ius primogenituræ?quod nos obiter & per transennam tetigimus suprà in d. 26.quæst. nu.4.illud autem. sed hîc paulò ampliùs tractandum ducimus. Videtur igitur primùm nō posse,cùm semel huic iuri primogenituræ eorundem bonorū renūciauerit: ideo non ampliùs ad id admittendū esse,cui renunciandum putauit.l.si quis iusiurādum.C.de reb.credi.cum cōcord.ibi à gl.adductis, & pręterea,c.quàm periculosum. 7.q.1.quod nuncupatim loquitur de renunciationis iuris primogenituræ, cum simi.

An primogenitus qui renunciauit primogenitura in fauorem secūdogeniti eidem secūdogenito sine liberis decedenti succedat in primogenitura.

2 ¶Et optimè etiā facit text.in l.qui liberis,aliàs l.sed si plures.sunt enim qui ex eo §. faciunt l.principiū.§.filio impuberi.ff.de vulg.& pup.substi.vbi scribitur, eandē esse hæreditatē patris,& filij eius hæredis.Ideo si patris hæreditatē repudiauero, filij hæreditatē habere nō possum.quæ res tā similis est huic nostro casui,q̄ ouū ouo:imò vero idē est casus.nā vtrobique is qui renunciauit hæreditati paternæ, vult nihilominus venire ad successionē filij hæredis,quē non admittendum clarè dicit is tex.

De eadē re.

3 ¶Et id quoque confirmat quod à Bal.traditum est in c.1.§.vlti.col.item vlti. versic. sed pone concessum est,titu.de contro.inue.Concessum est, inquit, duobus feudum pro diuiso,alter autem sua negligentia passus est alterū præscribere fines & limites ipsius: vtrùm mortuo eo qui præscripsit sine hærede,illud ita præscriptū redeat ad fratrem contra quem præscriptum est:an ad dominum,tanquam scilicet ei non noceat illa sua negligentia,adueniente successione fratris qui pręscripsit.Et concludit, ad eum qui semel amisit,reuerti non posse,per l.sicut in annos.ff.qui. mo. vsuf. amit. Nam quod,inquit,non vtendo perditum est,postea non recuperatur. l. solita. quæ est vlt.C.de remis.pig.Et ibi eum sequuntur Iacob.Alua.in fi.Marti.Laud.col.3.versicu.eodem modo,& Cardi.Alex.haud multò ante fi.

De eadē re.

4 ¶Verùm aliàs cùm ex facto huiusmodi species de qua tractamus,cōtigisset, contrariū respondimus,ea ratione ducti,quòd alia est successio patris cui in eo iure primogeniturę renūciatū est,alia fratris,de cuius successione nunc agitur,& id per se clarum est:idque etiam si sint eadem vtriusque successionis bona.nam post mortem patris desierūt esse patris,factáque sunt fratris qui illi successit,& eius patrimoniū. l.1. §.veteres,cum glo. in verbo,per vnum reliquorum,ibi,tu dic quòd hæreditarius,& ibi omnes docto.ff.de acquiren.hæredita.& alia quoque gl. in l. hæres per seruum.ff. de acq

Alia patris successio, alia fratris.

de acquiren.hæredita.& in l.per hæreditarium.ff. de acquiren. rerum domi. cũ aliis multis tex.glo.& docto.concor.relatis à Iason.in d.§.veteres,col.8.versi.circa cõclusionem,& Decio in l.hæreditas.ff.de regu.iur.

5 ¶At renunciatio respectu bonorum vnius successionis non trahitur ad aliã successionem,vt est optimus tex.in l.qui cum tutoribus,in prin.ff.de trãsac.Nec aliàs semper renunciatio limitata ad vnam causam,extenditur ad aliam l.si vnus.§.sed si pactum,& §.ante omnia.ff.de pactis.& c.cùm inter,de renuncia.& ibi concord.in glos. & bene etiam facit l.si de certa,& ibi gl.& Docto.C.de transac.Et hinc fit vt sententia contra aliquem lata ex vna causa,non ei noceat agenti ex alia l.& an eadem.§.actiones.ff.de except.rei iudi.& ibi concord.

Renunciatio vnius successionis non trahitur ad aliã. Renunciatio respectu vnius causæ ad aliam non trahitur.

6 ¶Ex quibus & illud quoque fit,vt si filius aut filia renunciauerit successioni patris, aut aliter fuerit ab ea exclusus,non propterea impeditur succedere cæteris fratribus sine liberis decedentibus,qui patri successerant,etiã in bonis quę ad eos à patre processerant.Angel.consi.52.dominus Ziglius,circa medium.Rapha. Fulgo.in l.quanquam,in princip.C.ad legem Falci.Roma.subdubius tamen,in l.1.§. veteres, & ibi apertiùs Alexan.colum.5.versicu.quæ inducuntur.Franc.Aret.& Soci.vterque post medium,& Iason latè colum.9.versicu.expedita theorica.ff.de acquiren.hæredi.idẽ Ro. sed minimè dubius consil.186.circa primum,quo quæritur,in 1.dubio.Pau. Ca. qui ita dicit Oldra.consuluisse in l.Paulus,aliàs incipit,per procuratorem.§.1. & ibi quoque Fran.Aret.qui eùm §.legit cum l.ipsa,in prin.ff.de acqui.hære. & idem Pau. consi.252.viso puncto suprascripto,lib.1.nisi,vt ibi dicit,appareret eam renũciationem comprehendere bona siue hæreditatem fratrum,ipse Francis.Aret.in d.l.sed & si plures,quam legit cum l.si pater.§.filio impuberi,in 2.nota.ff.de vulg.& pupil.substit.& consi.160.in præsenti colum.1.iterúmque pen.versicu.& ideo statuta,rursúmque consi.sequen.verum est,colum.3.versicu.& pro euidentia,& iterum colum.vltima,Benedi.Capr.consi.12.punctus quidam Antonius,& consi.73. punctus quidam Petrus,in 2.dubio.Corne.consi.305.in hac consultatione,col.2.versic.his tamen minimè refragantibus,lib.4.Guid.Pap.deci.Delphi.231.fuit etiam & Philip.Deci.in d. l.hæreditas,in fi.ff.de regu.iur.& iterum in l.quoties duplici iure,nu.6.eo.tit.& cons. 379.requisitus.

Renuncians successioni patris succedit tamẽ bonis fratris quæ à patre processerunt.

7 ¶Fit item & illud,vt si frater fratri renunciauerit feudo communi,non tamẽ prohibetur illi decedenti sine liberis succedere in eo ipso feudo,nisi domino vel omnino renunciauerit.c.Titius cum Sempronio,quod est vlti.tit.si de feud.fuer. contr. inter do & ag.& iterum c.1.titu.de eo qui si.fecit agna.& vtrobique gl.& Doc.& præterea Bal.in l.1.in 50.quæst.ff.de rer.diui.& in c.1.statim post prin.titu.Imper. Lotha.Euge. Pap.& Cardi.Flor.consi.129.dubia principalia,in 3.dubio.Alex.in d.§.veteres, col. 6.versic.optimè facit,& ibi quoque Iason col.10.versi.secundò pro ista,& idẽ Alex. consi.13.perspectis his,in princ.& iterum versi.sed præmisis,lib.5.Nisi tamen ita renunciauerit,vt frater inuestiretur tanquam de feudo nouo,quia tunc non succederet illi fratri postea morienti,non ob id quòd renunciauerat,sed quia consentit, vt tanquam de feudo nouo inuestiretur:in quo quidem feudo nouo frater nõ succedit, sed id ad dominum reuertitur,vt diximus suprà in 26.quæstio.nu.4.illud autem.

Frater fratri renuncians in feudo cõmuni fratri decedẽti sine liberis succedit in eo feudo.

8 ¶Nec aliàs semper renũciatio,exclusio,priuatio vnius iuris,inducit renũciationẽ, exclusionẽ,priuationem alterius etiã in eadem re.l.si domus.ff.de serui.vrba.prędi. & l.si mihi.ff.de serui.rusti.prædi.& l.nec is qui.§.1.ff.de acqui.hære.& l. si priùs, post prin.ff.de aqua plu.arc.& l.quoties duplici.ff.de reg.iur.& l.iubemus.C.ad S C. Velleia.& l.suũ.C.de iure deli.Alberi.post Guid.Suz.in l.damni,la 1.§.Sabini.ff.de dam. infec.Signo.consi.169.quæstio,nu.16.Ro.consi.132.vt retulit,in fi.& consi.168.circa primum,in prin.vbi & alia iura in id citat.Pau.Ca.con.70.breuiter,in prin. lib.2. Et patet ex his quæ scribunt Lapus,Pet.Anc.Domi.& Philip.Fran.in c.si clericus,de præben.lib.6.Lucas Pen.in l.vnicuique.C.de proxi.sacro.scri.lib.12.Floria.à S. Petr. inter

Renunciatio vnius rei non inducit renũciationem alterius.

inter conſ.Pet.Anc.conſ.371.quod d.domina,ad fi.& quæ nos retulimus in trac.Retractuum,tit.j.§.j.glo.9.in verbo,*ou lignagier*,nu.43.ſed & in alio,& ſeq.& iterum nu. 124.ſed in duobus,& nu.159.ſed his maturè,poſt prin.& ſeq. Et vide etiam quod diximus ſuprà in 26.q.prin.nu.4.illud autem,vbi & hoc veluti obiter tetigimus.

9 ¶Nec obſtant allegata in contrarium. nam quod primo loco dictum eſt, renuntiantes non ampliùs admittẽdos,id verum eſt cùm ex eadem cauſa ad ipſum admitti volunt cui renuntiauerunt. Hic autem renuntiauit iuri primogenituræ, quod ſibi poſt renuntiationem obtigit,per mortem,& ex ſucceſsione fratris:ſed tantùm ei quod tũc ei competebat per mortem, & ex ſucceſsione patris. Quod autem eſt dictum ex d. l. ſed ſi plures.§.filio impuberi.ff.de vulg.& pupil. hîc nihil obſtat. ibi enim is qui ſubſtitutus fuerat inſtituto in eadem hæreditate,ſeparare volebat hæreditatem patris, à quo ipſe fuerat ſubſtitutus,& ſine cuius ſubſtitutione nihil erat habiturus ab hæreditate filij inſtituti. quod ibi negatur fieri poſſe, ſed aut vtriuſque debere hæreditatem habere,aut neutrius.Iuncta enim hæreditas,vt ibi ſubiungitur,cœpit eſſe:hic nihil omnino capit à patre. Ideóque & Franc.Are. in d.§.filio impuberi, trahit eum text.ad ſententiam,vt ſcilicet is qui renuntiauit ſucceſsioni paternæ, non impediatur ſuccedere fratri,vt ſuprà ex eo & aliis diximus.& omnes propè qui de ea loquuntur in dictis locis,citant etiam d.§.in eam ſententiam.

Reſponſio ad contraria.

OCTVAGESIMASEPTIMA QVAESTIO.

1 OCtuageſimoſeptimò, hîc admonebo lectores quæſtionis tractatæ ab Alberi. in rub.ff.de vulg.& pup.col.56.verſ.quæro etiam aliam pulchrã. Rex Aragonum in teſtamento ordinauerat vt regnum Maioricarum quod ad eum pertinebat,eſſet Iacobi filij ſui: & ſi ipſe & filij eius decederent ſine filiis, reuerteretur ad regem, vel regnum Aragonum.D.Iacobus mortuus eſt relicto Petro filio rege: hic autem Petrus deceſsit ſine liberis,relicto hærede filio fratris regis Maioricarum, non tamen primogeniti:ob quod quærebatur an eſſet locus ſubſtitutioni, an verò deficeret per exiſtentiam huius nepotis nati ex filio non tamen primogenito Iacobi regis Maioricarum.In quo controuerſia erat,an verba ſubſtitutionis de primogenitis tantùm intelligerentur, an etiam de cæteris. Et tandem concludit ſubſtitutionem non deficere, nec teſtatorem de primogenitis tantùm intellexiſſe, ex quibuſdam verbis teſtamenti,vt ibi videre poteris.

An ſit locus ſubſtitutioni in ſpecie hîc propoſita.

OCTVAGESIMAOCTAVA QVAESTIO.

1 OCtuageſimooctauò quæro, quia ſuprà in 78. quæſiuimus an valeat pactum vt ſemper primogenitus adminiſtret res communes. Quid ſi teſtator reliquit adminiſtrationem omnium ſuorum bonorum primogenito ſuorum filiorum:an mortuo eo primogenito, huiuſmodi adminiſtratio tranſeat in liberos & hæredes ipſius iuniores patruis: an ad patruos qui erant cohæredes illius primogeniti? Et videtur tranſire.Nam hæres repræſentat perſonam defuncti, & cenſetur eſſe eadem perſona cum eo,in authen.de iureiur.à mori.præſti.Succedítque in hæreditate,quæ eſt ſucceſſio in vniuerſum ius defuncti.l.nihil aliud.ff.de verb.ſignifi.& l.hæreditas.ff.de regul. iur.Et præſertim id obtinet in filiis hæredibus,qui ſunt pars corporis patris, teſtimonio Ariſtotelis lib.5.Ethicorum,cap.item 5.& noſtri Imperatoris in l.cùm ſcimus. §. vlt.C.de agri.& cenſi.lib.11. Imò verò cenſentur eſſe idem corpus vnáque perſona. l. vlt.C.de impub.& aliis ſubſtit.cum aliis multis concord.à me latè congeſtis in repet. l.ſi vnquam,in præfatione,nu.15.ſed quis hunc,& multis ſeq.C.de reuo.dona.& diximus etiam in 40.quæſt.prin.in multis locis.

An adminiſtratio bonorũ relicta à patre, primogenito tranſeat ad filiũ ipſius. Hæres repræſentat perſonam defuncti.

2 ¶Sed vnum illud non omittẽdum ducimus,quod maximè ad hunc locum pertinet, ne quis cauſetur in hoc cenſeri electam induſtriam primogeniti. Nam id nihil obeſt quin filius in ea re ſuccedat,per tex.in l.ſciendum.§.legati.ff.de legati.vbi legati vicarios alios dare non poſſunt,niſi filios ſuos,quam expendit Bal.in rub.ext.de procur. col.vlt.& Ro.in l.j.ff.de in ius voc.vbi per eam dicit filiũ delegari poſſe etiam in his

Filius poteſt ſubſtitui in locũ patris etiã in his in quibus electa eſt

industria personæ.

in quibus est electa industria personæ.& sequitur & dicit sing.Fely.in c.j.in fi.de magi.& alij quos tibi collegi in d.illa præfatione,nu.16.ex quibus illud fit.

3 *Decisio quæstionis.*

¶Tamen Corne.super ea specie interrogatus respondit,filiū in hac administratione non succedere.cons.243.circa primum consultationis articulum,col.5.vers.deuenio modò,lib.3. Hic enim,inquit,primogenitus filius non fuit per eum testatorem vocatus ad proprietatem & dominium bonorum successionis:sed ea manserunt communia ipsius & aliorum suorum fratrum : & administratio regiminis fuit iussu & mandato ipsius testatoris commissa ipsi filio primogenito veluti maiori natu , & qui verisimiliter prudentiùs & ex communi omnium vtilitate res ipsas administrabit.Mandatum autem expirat morte mandatarij. l.mandatum. C.manda. & c.vno delegatorum, de off.deleg. vti etiam videmus in tutoribus,curatoribus,& aliis administratoribus.& adfert quoque quæ tu ibi videre poteris.

4 *An ius custodiendi instrumenta cõmunia transeat in heredem.*

¶Sed miror eum virum non meminisse eo in loco eius quod à nostris tractatur , an ius custodiendi instrumenta communia competens seniori ex fratribus,aut aliis sociis,per l.vlt.& ibi omnes Doct.ff.de fide instru.transeat in hæredem iuniorem ipsius senioris.Et non transire dicunt Salyc.& Flor.in l.procurator. C.de eden.& sequitur Alcia.in l.2.§.ex his,col.j.ff.de verb.obliga. vbi ex hoc dicit,quòd in ea re præfertur patruus senior filio primogeniti.De qua re & nos diximus suprà in præfatione huius tit.de iure Primigeniorum,nu.135.ex quibus etiam. Sed & tu hoc ei addas, quòd quæ sunt & dependent ex hominis intellectu , non transeunt in successorem. l.j. §.ne autem.C.de cad.toll.& c.quoniam abbas,de offi.deleg.& voluit per ea iura Bal.in c.j.in princ.super verbo,marchio, col.eiusdem verbi 2. vers.extrà no.quòd quædam,& ibi Matth. Afflic.col.8.vers.item quærit,tit.de his qui feud.dar.pos.

OCTVAGESIMA NONA QVÆSTIO.

1 *An primogenitus qui bona cõmunia ex dispositione testatoris administrauit possit eius rei petere salarium.*

OCtuagesimononò , retenta eadem specie , quæro an hic primogenitus qui ita administrauit ex testatoris dispositione , posit petere salarium huius administrationis à cæteris fratribus. Et certè Fulgo.in l.illud,col.2.vers.præstant hæc argumenta. C.de collati. non in maiore natu, qui administrauit post mortem patris , sed qui administrarat viuente patre iussu illius,quærit an hic post mortem ipsius poterit quippiam petere à cæteris fratribus pro modo laboris,& quantum alius administrator habuisset:dicitque illum iustè petere,argu.eius quod voluit Barto.ibi,de filio qui patris iussu mercaturam illius exercuit,auctiorémque multò sua industria & cura fecit : vt is ex huiusmodi lucro post mortem patris auferat partem pro modo laboris & industriæ,reliquum autem conferat fratribus.nam quod ex pecunia patris est,profectitium est:quod ex labore,aduentitium.quod & idem dicit ipse Bar.in l.cùm oportet.C.de bonis quæ libe.quem multi sequuntur,qui tibi collecti sunt à Iaso.& Philip. Dec.in d.l.illud,& Corne.cons.311. ad euidentiam, col.2. vers.& ideo quando vnus, lib.3.Et id dicit Fulg. in casu de quo loquitur , satis habere æquitatis : vix tamen id obtineri posset,& aliquando petitum à maiore natu non obtentū. & cum refert Pyrrhus Englebermeus in consue.Aurelia.tit.de feud.§.27.

2 *De eadē re. Si vnus sociorum pro se & sociis negotiatur ei debet cõstitui salariū ex more regionis.*

¶Sed tamen quòd ipse maior natu iustum petere videatur, facit quòd cùm ex multis sociis vnus eorum negotiatur pro se & cæteris , debet ei constitui salarium ex more & consuetudine loci,secundùm Petr.Vbal.in tract.societatis,in 6.parte, in vlt.quæst. vers. quæro quidam contraxerunt,& Corne. latè cons. 116 . licèt videatur , lib. 4. Et quamuis Ro.cons.168.circa primum quo quæritur,in 4. eodémque vlt.dubio,scribat nihil de salario iure cautum, respondit tamen maiorem partem lucri illi tribuendā, considerata à iudice qualitate personæ & industriæ.l.si non fuerint. ff.pro socio. Tacitè enim hoc lucri socio industrioso & operoso tribuendum potiùs, quàm alteri.l.si societatem mecum,eo.tit.& quod no.Bal.in l.j.C.eo.tit.Et idem propemodum voluit Corne.d.cons.311.in litera b,in fi.lib.3.

¶Iason

3 ¶ Iason autem in d.l.illud,col.pen.vers.secundò principaliter, constanter tenet quòd in casu Fulgo.filius qui viuente patre administrauit bona familiæ,nihil posit petere à cæteris fratribus,autoritate Ange. qui cons.85. pater habens plures filios,col.j.vers. in contrarium,quòd si filius viuo patre cum pecunia patris, & de eius mandato exercuit longo tempore mercaturam, ex qua multa lucratus est: omne lucrum & damnum fore ipsius patris,siue dicamus huic filium fuisse procuratorem,siue institorē.l. qui proprio.§.procurator.ff.de procura.& l.2.& l.negotia. ff.de nego. gest. & l.si quis putans.§.siue autem.ff.com.diuid.& l.j.cum 4.seq.vsque ad §.sed & si immensum, & l.si cum milite,& l.penult.in fin.& l.vlti.ff.de instit.actio. Nec potest dictus filius petere salarium, quia mandatum solet esse gratuitum in non assueto operas suas locare.l.j.in fin.ff.mand. Cui adde ad hanc rationem tex. & in l.si tibi rem, & in l. si tibi areæ,& l.si tibi polienda. ff.de præscrip.verb. & glo.in l.j.in verbo,alieno,in fin.ff.de procur. Addit Iason aliam rationem,quia filij ex debito reuerentiæ astricti sunt obedire mandatis patris.l.veluti.ff.de iust.& iur.& §.j.Inst.de pa.po.& §.si verò expectet, in authen.de nupt.

De eadem re.

4 ¶ Adducit prætereà Iason id quod nota.decidit Bal. in c.j.circa medium,vers.& hæc est notabilis, titu.de beneficio fra. vbi ponit quæstionem de duobus fratribus rusticis simul commorantibus:quòd si vnus eorum acquisiuit cum bobus communibus, debet totum id lucrum esse commune inter fratres: quoniam opera personæ inter fratres negotiantes præsumitur gratuita & amicitiâ fraterna impensa, arg.l. ex duobus. ff.de nego.gest.licèt,inquit Bart.medietatem lucri assignet operæ,cuius opi.aliquando,vt subdit,secutus est consulendo,tanquam discipulus magistri : at illi magis priorem opi.placere. Et illam Ias.decis.sequitur Mar.Mantua.in repe.l.frater à fratre,col. 8.num.65.ff.de condict.indeb.

De eadē re.

5 ¶ Sed hìc paululum attende lector,quia Ang.d.cons.85.postquam ea dixit quæ suprà ex eo diximus,illud quoque dicit, ex sententia glo. in d.l.illud, & aliorum quos allegat,lucrum procedens ex paterna pecunia esse profectitium:sed ex sententia Bar.ibi, id esse intelligendum,quantùm ad partem quæstus,qui attribuendus est soli pecuniæ: sed quò ad partem eius qui attribuendus est labori & industriæ, hoc totum aduentitium esse,nec cæteris fratribus communicandum. quantùm autem vtrique tribui debeat,sequendam esse consuetudinem regionis.l.3.§.vlt.cum l.seq.& l.centum Capuę. ff.de eo quod cer.loc.iuncta l.pretia rerum.ff.ad leg.Falci.

De eadem re.

6 ¶ Quantùm autem ad illud dictum Bald.in d.c.j.tit.de bene.frat.idem ipse Iason,ibi, dicit sibi non placere,vti etiam dicit in l.vt nemini, col.3. vers.sed quid erit econtra, eo.tit.vbi in eam rem multa allegat.quem omnino vide vsque ad fi.eius l.& quæ antè scripserat,eiusdem l.col.2. vers.extra glo.quærit, vsque ad d.vers.sed quid erit, vbi videbis multa ad hanc rem pertinentia,quæ de industria omittenda duximus : quia non admodum spectant ad hanc nostram tractationem primigeniorum : cùm & locum habeant simpliciter inter fratres,sine respectu primogenituræ.quanquam Fulg. qui eam primus mouit quæstionem, nuncupatim loquitur de maiore natu, ob id, vt opinor,quòd plerunque ea cura solet demandari & relinqui natu maioribus.

De eadem re.

NONAGESIMA QVAESTIO.

1 NOnagesimò quæro, si maior pars populi consensit vt primogenitus habeat totam hæreditatem, vel maiorem ipsius partem, tamen ex quibusdam actis, vel instrumentis reperitur quosdam contrarium fecisse, & æqualiter hæreditatem diuisisse:an per hoc impediatur consuetudo præferēs primogenitum. Hanc quæstionem in specie posuit Cyn.in l.2.col.pen.vers.circa hoc quæro, pone. C. quæ sit long. consuetu.Et dicit glo.in l.nemo alieno nomine.§.j.ff.de regu.iur. distinguere,an consuetūdo sit iam præscripta,& tunc non tollitur per vnum aut alterum actum contrariū. l.obseruare.§.hoc etiam.ff.de offic.Procon.aliàs secus.Et eam glo.dicit sequi Dyn.& Cano.& pro ea facere l. naturaliter.ff.de vsucap.

Si maior pars populi consensit vt primogenitus acciperet totā hæreditatē,vel maiorē partē,si tamē vnus alterue aliter vsus est, an per hos impediatur consuetudo.

2 *Ad idem.* ¶ Adde quòd eam glo. sequitur Bart. ibi, & in l. 2. ad fi. princi. dum simpliciter allegat not. in d. §. j. & ibi clariùs Alex. etiam in fin. ff. solut. matrimo. Hosti. in c. ex parte, col. vlt. vers. quod si post lapsum, de consuet. Specula. titu. de præscr. §. j. vers. quid si post completam, & ibi Ioan. An. in addit. & idem Ioan. An. post Compostel. in c. vlt. col. 3. ver. quærit Compo. & ibi Anto. col. 5. vers. sed hic est vnum, & Panor. col. antepenul. vers. sed quæro circa, extrà, de consuet. Bald. in d. l. 2. paulò ante fi. C. quæ sit long. consuetu. & in l. vlt. in princ. per eum tex. C. de seruit. & aqua, & in l. de quibus, col. 9. vers. tertiò quæritur. ff. de legib. & in c. j. in princip. col. j. ver. adde quòd consuetudo, & ibi Barb. in addit. titu. de feud. cog. vbi tamen limitat Cardina. Flor. cons. 131. videndum est, j. ad fin. vbi & ad hoc allegat l. j. §. vlt. cum 2. seq. ff. de iti. actúque pri. Anto. post alios, qui tamen eam glos. non allegat, in c. accedentibus, col. 2. vers. & idem dicit, & iterum vers. quæro quanto tempore de priuil. Panorm. qui eam glo. dicit valde not. in c. pro illorum, col. 2. vers. sed est dubium, de præben. vbi eam aliter limitat, & cons. 94. videtur primò, ad fin. lib. Alex. cons. 5. si vera sunt, col. pen. vers. & eodem modo, iunctis præcedentibus, lib. 5. Franc. Areti. qui eam glo. non citat, sed alios multos, cons. 23. in præsenti, in 4. eodémque vlt. dubio. Fely. qui multos adfert, in c. cum accessissent, col. 16. vers. septimò limita, de constitu.

3 *De eadem re.* ¶ Subdit tamen Cyn. vbi suprà, Iaco. Ra. & Petr. tenuisse indistinctè contrarium: quia consuetudo sicut & statutum inducitur ex consensu maioris partis populi: nec differunt nisi per tacitum & expressum, vt probatur in d. l. de quibus, in fin. Sed si maior pars potest facere statutum, etiam minori parte dissentiente. l. quod maior. ff. ad Municip. & d. l. de quibus. Ideo idem in consuetudine. Nec obst. (inquiunt) d. glos. nescit enim quid dicat: non enim præscribitur consuetudo, quia est ius disponens, vt ibi omnes dicunt. Sed & subdit alios distinguere: aut illud in quo maior pars consentit, est præter legem, vt in consuetudinibus feudorum, & tunc quorundam contradictio nihil facit: aut est contra legem, & impedit §. vlti. ibi, nullo reluctante, in authent. de defen. ciuita. & ita residet Cy. nullo addito.

4 *Ad idem.* ¶ Alberi. autem in d. rubr. quæ sit long. consuetu. col. 19. vers. sed quid si constat, eandem quæstionem posuit, scripsitque propè ad verbum quæ Cyn. ipse scripserat, nulla in eo loco illius mentione facta, sed illud tandem subiunxit, salua pace reprobantium, eam malè fuisse repræhensam: quia loquitur quando maior pars populi fecit contra consuetudinem. Et ideo dicit quòd si consuetudo erat consummata & perfecta, actus contrarij non nocent: quod est, inquit, intelligendum, nisi essent tot & tales qui sufficerent ad inducendam contrariam consuetudinem. Si autem non esset perfecta, tunc actus contrarij nocerent, & consuetudinem interrumperent. Hæc ille. Cui & nos accedimus.

NONAGESIMAPRIMA QVAESTIO.

1 *An hac consuetudo possit introduci sine actibus iudiciariis.* NOnagesimoprimò, Cyn. in d. l. 2. col. 6. vers. tertiò quæritur, hanc nuncupatim quæstionem facit. Alicubi ita longo tempore vsitatum est, vt maior natu totam hæreditatem haberet, nec aliquando contigit, vt fratres iuniores contradicerent in iudicio: nec aliter, an ea consuetudo potuerit introduci sine contradictione, & actibus iudiciariis. & eandem quoque posuit Alberi. in rubr. eiusdem titu. col. 11. vers. item quæritur an sine contradictione: quod in causa fuit, vt eam quoque huc adscriberem, quamuis pertineat non solùm ad hanc consuetudinem primogenituræ, sed & ad alias quascunque. Et ita quoque eam generaliter tractat Bart. in d. l. 2. col. 9. vers. 16. quæro an sine contradictione: & concludit Barto. posse, & actiuè & passiuè: licèt alij distinguant, vt ibi per eos videre poteris. neque enim hoc pertinet priuatim ad nostrum tractatum.

2 ¶ Sed tu tamen interim vide text. & glos. in c. abbate, in verbo, contradictorio iudicio, & ibi quoque Cardina. Flor. in §. ad hoc, in 2. quæstione, & Panormita. super ea glos. de verborum significat. & eundem Bald. cons. 210. casus talis est quidam, lib. j.

Cardina.

Cardina.Flo.in c.vlti.in 20.q.& ibi Anto.col.3.versi.secundò circa actus.& Imo.qui hoc dicit communiter teneri,col.5.versi.in ea gloss.ibi,contradictorio, & Panor.qui eam dicit esse communem opin.Cano.& Legi.ch.item vlti.versi.sextò requiritur, & ibi Rochum Curti.in repe.col.117.in 6.quæst.prin.de consuetu.eundem Panor.consil.73.in quæstione quæ ad præsens col.pen.in 3.dubio lib.2.Alex.consil.173.viso & diligenter col.2.versi.rursus etiam non constat.lib.6.Corne.consi.293.circa supradictam,col.3.in litera y.lib.1.& consi.155.ex quo statutum, col.3.versi.nec ob.quod non fuit.lib.4.& Cepol.con.causarum ciuilium 31.super causa & lite.in fi.Soci.consi.99. in causa eximij.col.1.versi.aut volumus,lib.1.Iason consi.46.omissa vlteriori, col.2. versi.nec supradictæ decisioni lib.j.& Aymo. Crauet.consi.55.reuocatur in dubium, col.2.versi.non obstat quòd consuetudo, & quæ scripsi suprà in 4.quæstio.nume.49. incip.secundo modo.

NONAGESIMASECVNDA QVAESTIO.

An hæc consuetudo possit introduci per erroneum consensum.

1 NOnagesimosecundò quæro,vt sequar ordinem Cyn.in d.l.2.col.6.versi.quartò quæritur,an huiusmodi consuetudo primogenituræ potuerit introduci per erroneum consensum.Pone enim,inquit,quòd laici, qui leges ignorant, credebãt ex lege primogenitum totam hæreditatẽ debere habere. Et ita ideo vsi sunt longo tempore:nunquid cõsuetudo ex hoc inducta fuerit. Et eandem quoque quæstionem posuit Alberi.in d.rub.col.10.versi.quæritur etiam an per errorem.Sed & eandem generaliter tractauit ipse Bar.in d.l.2.colũ.9.versi.17.quæro an consuetudo:& Ioan.And. in d.c.vlt.col.5.versicu.ad hoc ergo,& ibi etiam Cardina.Flo.in repe.loquens de hac nostra consuetudine primogenituræ,col.18.in 17.quæstio.& Anto.colum.3.versicu. nunquid autem.Imola col.4.vers.in ea gloss.ibi,& non per errorem,de consuet.ibi illos vide.nam mihi satis est te eius rei admonuisse: propterea quòd, vt iam diximus, Cy.& Alberi.loquuntur expresè de consuetudine primogenituræ.

NONAGESIMATERTIA QVAESTIO.

An si qui coacti sint consentire consuetudini quo maior pars efficeretur, valeat consuetudo.

1 NOnagesimotertiò,sequendo item ordinem Cy.in eadem specie consuetudinis primonituræ,colum.7.eiusdem l.2.versic.quintò quæritur quæ sit longa consuetudo, vsitatum per maiorem partem populi alicuius loci exceptis duobus,vt maior natu totam hæreditatem habeat. Nunc contingit, vt quispiam maior natu sperans integram hæreditatem patris,compulit istos duos ad consentiendum, vt sic haberetur consensus maioris partis:an per hoc videtur inducta consuetudo.Et idem in eadem specie tractat ipse Alberi.in d.Rubri.colum.9.versicu.item quæritur an inducatur.Et breui vterque concludit post Pet.Aut hi fuerũt coacti per priuatum, aut per iudicem.si primum,talis consensus non sufficit.l.si priuatus.ff.qui & à quib.Si secundum, aut per iudicem exercentem iurisdictionem, & per viam iurisdictionis, & valet.l.imperator, & l.cùm de consuetudine.ff.de legib.nam & iudicium redditur in inuitum.l.inter stipulantem.§.j.ff.de verborum obligatio. Aut per iudicem tanquam priuatim.& tunc non valet:quia tunc tanquam priuatus debet censeri.l.prohibitum. C.de iur.fisci,lib.10.& l.deuotum.C.de meta.lib.12.Et idem in omnibus tenuit Bart. loquens generaliter de omni consuetudine in d.l.2.col.10.versic.18.quæro,vbi & alia quædam allegat.

NONAGESIMAQVARTA QVAESTIO.

Si iudex sæpius iudicauerit primoge. inf.ius cõmune quod maior natu haberet totam hæreditatem,an ex hoc introducetur consuetudo.

1 NOnagesimoquartò,Sequendo quoque ordinem Cyn.in d.l.2.eadem colum.7. versicu.sextò quæritur. Quid si iudex sæpius iudicauit pro primogenitis contra ius commune,vt scilicet quòd maior natu haberet totam hæreditatem : an ex hoc introducetur consuetudo?Dubium faciebat, quòd huiusmodi sententiæ sunt contra legem,ideò nullæ.l.j.§.item cùm contra.ff.quæ senten.sine appel.re.& consequenter nullum effectũ operari possunt.l.nam & si sub conditione.ff.de iniu.testa. Concludit tamen consuetudinẽ hinc introduci, si toties iudicatũ sit, vt ex eo tacitus consensus

populi vel maioris partis colligi posit,& diuturnitas temporis fuerit sequuta.l.j.eo. titu.& l.diuturna, cum l.seq.ff.de legib. Et respondet ad contrariam rationem, quòd illæ sentẽtiæ re vera sunt nullæ, & nullũ effectũ habent virtute sua:sed consensus totius populi vel maioris partis populi,qui inde colligitur, cũ diuturnitate tẽporis,habent effectum inducendi consuetudinem. Et idem penè ad verbum & in eadem specie,de qua tractamus,scripsit Ioan.And.in c.vlt.col.17.versic.sextò an iudex pluries: & ibi quoque Cardi.Flor.in hac quoque consuetudine loquens in repe.colum.20.in 21.quæstio.de consue. Quibus adde, quòd etiam ex actu nullo colligitur consensus & voluntas.l.vlti.ff.de reb.eorum,cum si.Qua ratione Bal.in l.de quibus, col.5.versi. sed quæro.consi.ex actibus.ff.de legi.tenet in vniuersum consuetudinem induci posse ex actibus à principio nullis,& respondet rationibus contrariis, quas & ipse inibi attulit.

NONAGESIMAQVINTA QVÆSTIO.

1 *Si pater feudum vendiderit consentiente primoge.ad quẽ feudũ integrũ erat peruenturum ex statuto,an post mortem patris secũdoge. qui non cõsensit poterit eã alienationem reuocare.*

NOnagesimoquintò relictis aliis multis quæstionibus quas Cyn.& Alber.posuerunt,ille in d.l.2.hic in rub.quæ sit long.consue.super consuetudine primogenituræ,quæ generaliter ad quanuis consuetudinem pertinent, contentus 4.aut 5.huius generis summatim his adscripsisse. Quæro cum And.Iser.in c.j.§.hoc quoque, in verb.olim,colum,2.versi.si ergo viuens,titu.de succes.feud.Si pater vendidit feudum de cõsensu sui filij primogeniti,ad quem id feudum integrum erat peruenturum post mortem patris,ex statuto vel cõsuetudine,vel aliàs: An post mortem patris secundogenitus qui non consensit, poterit eam alienationem reuocare? In qua re dicit And. quòd aut viuo patre mortuus est primogenitus,aut post eius mortem: si primum,tũc hic secundogenitus qui reperitur primogenitus tempore mortis,& ad quem ideo feudum venire debebat, poterit reuocare c.j.titu.de ali.feud.pater.quanuis ante mortem patris non potuisset.l.2.§.j.ff.de vulg.& pupil.

2 *De eadẽ re.*

¶Si secundum, quia scilicet primogenitus ille qui consensit ei alienationi, superstes fuit patri,& ita ad eum illud feudum,si alienatũ non fuisset, peruenisset, & tũc ille secundogenitus reclamare nõ poterit: quia is contractus fuit perfectus ab alienante cũ consensu illius qui erat successurus:& succesisset in ea re,si alienata non fuisset, non alius agnatus,cùm is nõ fuit primogenitus nec tẽpore alienationis,nec mortis ipsius patris.Nec nepos quidẽ contrauenire potest: ei enim obstat,quòd ipsius patri scilicet illi filio primogenito qui cõsensit,obstat,per l.quod ipsis.ff.de reg.iur.Hæc propemodum ille,qui & alia quædã in id allegat,vt tu videre poteris. Sed tamẽ quãtùm ad primum membrũ pertinet, id certè dependet ex eo quod tam latè tractauimus supra in 40.q.an videlicet præferatur nepos ex primogenito ante patrẽ mortuo,an patruus.

NONAGESIMASEXTA QVÆSTIO.

1 *Si dominus receperit ad fidelitatẽ secũdoge. de feud. pertinente ad primoge. an illum inuestire teneatur.*

NOnagesimosextò quero, stante consuetudine vt primogenitus succedat in feudo:Quid si nihilominus secũdogenitus iurauit fidelitatem domino qui illum sponte admisit: An cogetur dominus illum inuestire? Et hanc quæstionem nuncupatim posuit Dyn.& post eum Ray.Forli.& Alberi.in l.inter quos.§.alieno.ff.de dam. infec. Et dicunt primùm videri quòd sic,arg.illius tex.l.Titio.ff.de municip.Concludunt tamen contrarium,quia dominus illum recipiens errauit in corpore, argumen. l.quoties,in princip.ff.de hære.instit.Addit Alberi. Quia etiam talis admisio ad iuramentum,non potuit præiudicare iuri primogeniti.

2 *De eadem re.*

¶Et ego certè minimè dubito,dominum nõ posse recipiendo secundogenitum præiudicare primogenito, cui ius est quæsitum ex cõsuetudine. Nec mihi quoque dubiũ est,si secundogenitus se domino obtulit dicens se primogenitũ,non teneri ipsum dominum inuestire secundogenitum,qui illum circunuenit:neque etiam si non circunuentus ab eo errauerit,putans illum esse primogenitũ.errans enim sibi non præiudicauit,per ea quæ in simili latè diximus in tractatu Retractuũ titu.j.§.j.glos.10.in verbo,*dedans l'an*,nume.21.sed hoc tamen,& seq.vbi videre poteris,ne hîc repetamus.

¶Ac

3 ¶At si non circumuentus fuit nec errauit, sed sciens prudénsque secúdogenitum forte renitentem dicentémque se esse secundogenitum, nec ad se feudum pertinere, prouocauit, incitauit, persuasit, impulit, vt sibi fidelitatem faceret: quid causæ est cur eum inuestire non debeat: aut si non possit obsistente primogenito, teneatur in id quod ipsius primogeniti interest, ar. c. j. titu. si de inuesti. feud. contro. fuer. & c. j. §. vlti. titu. de no. for. fideli. & c. si facta, titu. si de feudo fuer. conten. inter. domi. & agna. & c. j. tit. an apud iudic.

De eadem re.

4 ¶Quòd si secundogenitus sciens feudum ad suum fratrem primogenitum pertinere, sese sponte nec prouocatus à domino detulerit, & dominus id quoque sciens illum sponte receperit, non poterit ipse dominus quantum in se est contrà venire. At si primogenitus impediat, non tenebitur dominus de euictione, per l. si fundum, & ibi glo. & doct. C. de euict. & l. si à matre, & ibi glos. & docto. C. de iure doti. cum aliis multis concord. à me collect. in d. tracta. Retractuum titu. j. §. 12. glo. j. num. 7. sed hoc de euictione. Et est optimus tex. in feudo in c. j. titu. de inuesti. de re ali. fac. qui apertè declarat id procedere, vti diximus, id est, etiam si dominus sciat. de quo & nos diximus vbi suprà proximè, nu. 8. quæ & tu.

De eadem re.

NONAGESIMASEPTIMA QVAESTIO.

1 NOnagesimoseptimò quæro, Nemo vnus negat, vasallum qui concubuerit cum vxore filij primogeniti domini, feudo priuari, ac si cùm vxore ipsius domini concubuisset. Sed quæstionis est, an idem si cum vxore secundogeniti aut aliorum filiorum. Qua in re Andr. Iser. in c. j. §. item si fidelis, in verbo, aut nupta filio. in princi. titu. quib. mod. feud. amit. dicit id dubium non videri, quādo feudum diuiditur inter omnes filios. Sed id demum dubium est, quādo solus primogenitus succedit, vti apud eos, inquit, qui viuunt iure Francorum. Nam ille tex. loquens de nupta filio, debet intelligi de filio successuro, qui futurus est dominus feudi, & sic idoneo ad successionem: non etiam de cæteris, quibus vasallus nec quicquā debet nec debiturus est, argu. l. vt gradatim. ff. de mun. & hono.

An vasallus qui concubuerit cū vxore secūdoge. amittat feudum ac si cōcubuisset cū vxore primogeni.

2 ¶Tandem concludit nihilominus hanc priuari. Nam is tex. punire, voluit vasallum qui facit vituperium domino, & eius domui. propterea nihil quantum ad id referre, sint filij successuri, necne. Nam & similiter illum priuat, qui concubuerit cum filia domini: quæ etiam deficientibus masculis non succedit, nisi id expressè dictum sit. c. j. §. hoc autem, titu. de his qui feud. dar. poss. neque immeritò: cùm iniuria illata non tantùm filiæ, sed etiam cuilibet de genere, cēseatur facta toto generi. l. lex Cornelia, in prin. ff. de iniur. Hæc ille propemodum, quem secutus fuisse videtur Matth. Afflic. in d. §. item si fidelis, in fi.

De eadē re.

NONAGESIMAOCTAVA QVAESTIO.

1 NOnagesimooctauò quæro, stante consuetudine vel statuto, vt primogenitus solus succedat, Si post mortem patris relicto primogenito & secundogenito, tertius quispiam detinet hæreditatem aut certum aliquid, in quo primogenitus solus succedit, primogenitus ab ipso tertio repetit quod ipse detinet: sed & secundo quoque genitus id ipsum petit, dicens ad se spectare, quoniam dicit primogenitum esse inhabilem. Tertius autem ille recusat suscipere iudicium nisi cum vno. Quæ quæstio cùm aliquando ex facto contigisset, agitaretúrque in regio concilio Neapo. fuere nonnulli, vt scribit Matth. Afflic. in c. j. colum. 3. versi. sed iuxta hoc quæro, tit. de grad. succed. in feud. in ea opin. vt ambo possent agere, vti plures iudicio familiæ ercisc. agere possunt. l. vlt. C. de peti. hære. Et licèt dicatur non admitti secundogenitum, donec extat primogenitus, id tamen habet locum quò ad successionem, & non quo ad actionem. Et licèt (inquit) agat primogenitus, tamē nondum liquet ei ius esse, cùm aduersarius defendat, ideo debet ad merita causa reseruari. c. j. de litis contest. lib. 6. cum si.

Si statutū disponat primoge. solū succedere: secundoge. autē dicat primoge. inhabilem esse, an simul possunt agere cū tertio detinente hæreditatem.

¶Subdit

2 *De eadem re.* ¶Subdit Matth.in contrariũ facere,quia requiritur primum esse exclusum,vt secundus posſit agere,per l.pater filium.ff.de inoffic.testa.vbi si filius emancipatus instituit extraneum hæredem,& filios suos exhæredauit,& patrem præteriit, nõ potest pater bonorum possessionem contra tabulas petere aduersus tertiũ illum hæredem institutum ,priusquam filij fuerint exclusi per sententiam,cùm filiorum prima sit causa, vt hìc quoque primogeniti.Et per l.vlt.& ibi gloss.ff.de succ.edic.vbi agente vel petente primo gradu, secundus non auditur.quod & probatur in l.si filius,versic.quia verò, ibi,interim,&c.ff.de bonis liber.

3 *De eadẽ re.* ¶Et hanc sententiam confirmat hæc ratio. Hæres institutus sub cõditione ante conditionem impletam non potest adire hæreditatẽ.l.is qui hęres.ff.de acqui.hæred.& l.si ita scriptum.§.sub cõditione.ff.de leg.2.& l.si alio loco.§.vlt.cũ l.seq.ff.ad SC.Treb. & l.delata.ff.de verb.signi.Ergo nec ad eã agere.Idipsum enim adire est, vt dicit Bal. in d.l.pater filium. At secundogenitus censetur vocatus ad successionẽ sub conditione si primogenitus sit inhabilis,vel moriatur vt dicit And.Iser.in c.j.§.præterea.col. 45.versi.item lex omnimodo.tit.quæ sit prin. cau.bene.amit.& Bald.in l.omnes populi.ff.de iusti.& iur.Ergo nõ potest agere donec constet eam conditionẽ esse impletam,id est primogenitũ esse inhabilem vel mortuũ.Et facit l.interdum, & ibi Bart.ff. de verb.obli.& l.eum qui ita.§.qui ita,eo.tit.& l.quòd si in diem, & ibi Ang.ff.de peti. hæred.& quod scribit Spec.tit.de actore.§.j.vers.item excipitur.

4 *De eadẽ re.* ¶Quibus adde alia multa iura quibus probatur ante conditionẽ agi non posse, quæ congesſimus in tracta.Retractuum tit.j.glo.2.in verbo,*a vendu*, nu.21.incip.sed & illud.Igitur huic secundo obstat ei exceptio carentiæ,vt nostri loquuntur,actionis.l.si pupilli.§.videamus.ff.de nego.gest.& l.quoties.§.si temporali.ff.de admi.tut.Bar.in l. Titius, & Seius.ff.de verb.obl. Et licet quis ante litem contestatã non teneatur legitimare causam suã,personã tamen tenetur.Io.And.in addi.Spec.tit.de instr.editi.§.nũc dicamus.vers.sed quid ecce,in addi.incip.& per ibi & hìc scripta.Legitimare autẽ nõ potest donec constet primogenitum eum inhabilem, neque enim ipse habilis est,nisi primogenitus sit inhabilis.

5 *De eadẽ re.* ¶Postea verò subiunxit Matth.posse dici hunc tertium vtrunque repellere posse,nisi concordent,vter eorũ succedet per id quod voluit Bart.in l.litibus, ad fi.C.de agri. & censit.li.11.per glo.ibi,quod si duo cõtendunt se esse dominos cuiuspiam fundi,petántque à colono fructus eius, posse colonum denegare solutionem vtrique,satisdando de illis ei restituendis,qui per sententiã obtinebit.quod no.esse dicit ad limitationem.d.l.vlti.C.de peti.hæred.Sed nihilominus perstat ipse Matth.in præced.opi.nec ei obstare dictũ Bar.quia loquitur in multũ diuerso casu,scilicet,in colono qui nullũ ius habet,nec prætendere potest in fundo & fructibus illius.Hic verò tertius contendit rem ipsam ad se pertinere,eámque contendit suam esse.Dicit tamẽ aliter fuisse iudicatum in illo concilio Neapo.per ea quæ dicit Bal.in c.si duo,post prin.tit.de pace tenen.Tu tamen præter ea vide tex.glo.& doct.præsertim Bald.& Alex.in addi.Bar. in l.is à quo.ff.de rei vendi.Inno.in c.veniens,le 2.in verbo, incontinenti, in prin.extra.de testi.& ipsum Matth.in d.c.si duo,col.vlt.versi.postremò est sciendum.

6 *De eadẽ re.* ¶Cæterùm idem Matth.in c.j.§.præterea inter duos, in fi.titu.de prohi.feud.ali.per Fed.dicit quòd si primogenitus agat contra tertium qui ei opponit quòd non est primogenitus,vel quod est inhabilis, & secundogenitus,velit agere dicendo sibi ius succedendi esse propter inhabilitatem primi: certè nisi constet per sententiam de inhabilitate ipsius primi,secundogenitus non est admittendus,quia ei obstat exceptio ordinis,per l.pater filium.ff.de inoffi.testa.Et id dicit se quoque scripsisse in d.§.j.de grad. succ.in feud.

FINIS.

TABVLA CAPITVM ET QVAESTIONVM POSTERIORIS PARTIS, quæ est de iure Primigeniorum.

nnn

Quid

FINIS.

INDEX RERVM ET VERBORVM IN TRACTATVM DE PRIMOGENIIS copiosissimus.

Auus

Denun

Foemi

ooo

Statuta

Vnitas

Errata.

Folio.4 linea 30.lege, patrimoniam. fol.6.linea vltima lege, tumultuantem. fol.148. linea 25. lege, cepisset & linea 35.lege, Cambyses. fol.266. linea 37.lege, violandum. fol.267.linea.30.lege, asserere. fol.269. linea 32.lege, Legum obseruantissimos, & linea 39 lege, latius, & linea 40.lege, proditum est. fol.270.linea 18.lege, Mansueri. fol.273.linea 42.lege, nuptijs. fol.356.linea 3.lege, optionem dedit. fol.365.nu.16.in margine lege legitima. fol.366. linea 7.lege, liberorum & linea 8.lege cognationis, & cognatus. fol.411. linea 47.lege.merita censa.

FINIS.